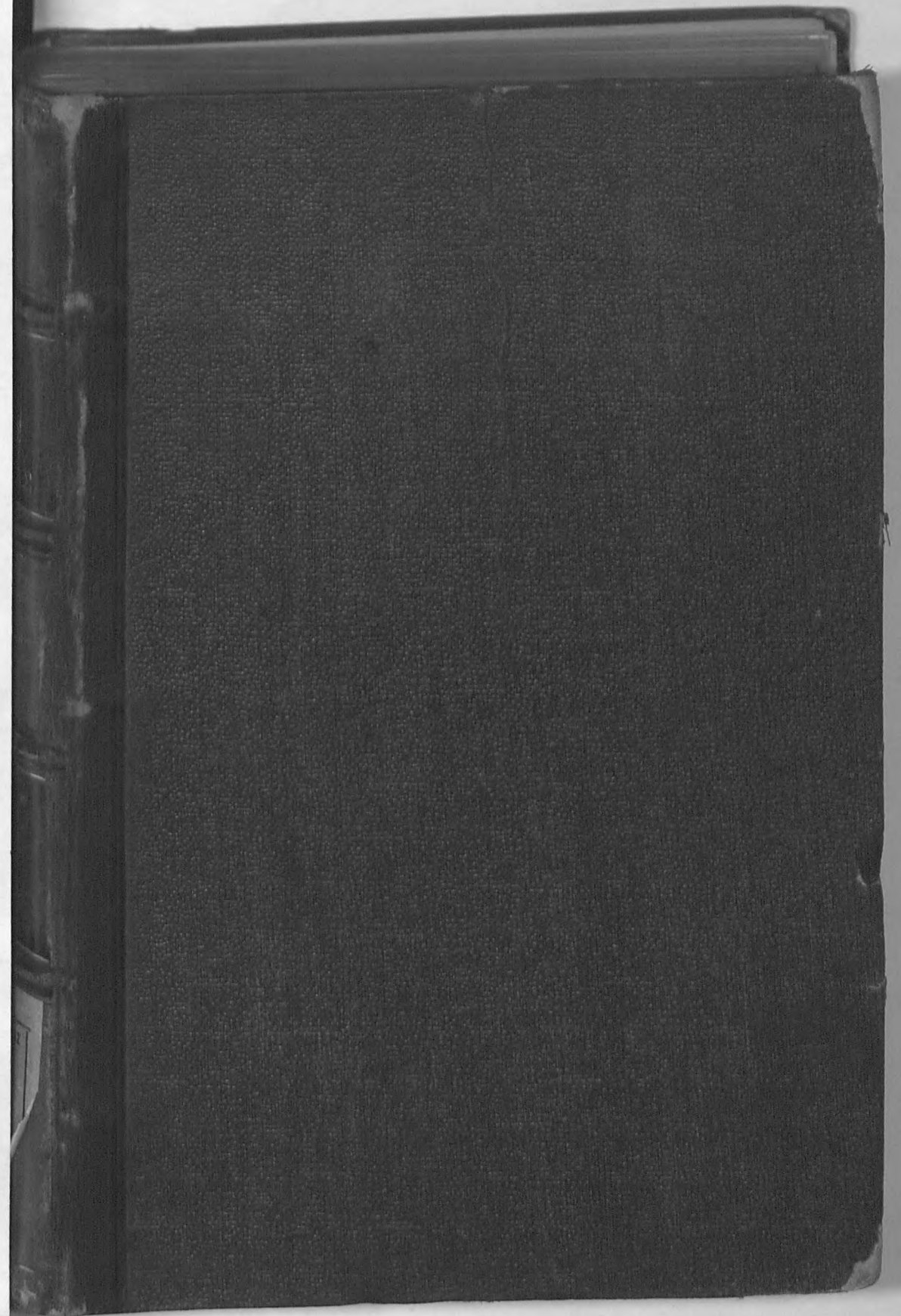

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 + 900 ΒΕΡΟΙΑΣ
 Αριθ. εις 9539/40
 Έξ αγοράς

9539/40

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΥΠΟ

Ι. ΧΑΜΜΕΡ,

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΡΟΚΙΑΔΑ.

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ΑΘΗΝΑΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

1872

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ.

Χαρακτηρισμός τοῦ Βαγιαζήτ.—Πόλεμος ἐν Βοσνίᾳ.—Ἀνανέωσις τῶν συνθηκῶν πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Παγούσαν.—Τειχισμός τῶν παρὰ τὸν Μοραβὸν ποταμὸν φρουρίων.—Εκστρατεία ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν.—Ἀλλοδαπαὶ πρεσβεῖαι.—Ἡ δυναστεία τοῦ Ραμαζάνογλου. Πρῶτος πόλεμος πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἡ μετὰ δύο ἡμέρας ἐνταῦθα συνολογηθεῖσα εἰρήνη.—Εκστρατεία ἐπὶ τὴν Καραμανίαν.—Διοικήσεις τῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ.—Ἐορτὴ τῆς περιτομῆς.—Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ Βελιγραδίου.—Ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Βαγιαζήτ.—Εἰσβολαὶ τῶν Τούρκων εἰς Αὐστροίαν, Τρανσυλβανίαν καὶ Κροατίαν.—Ἦττα τοῦ Δερενσενύ.—Ἐπιδρομαὶ τοῦ Κανισί, Κανισαὶ καὶ Βαλῆ βέγη.—Πρώτη συνάφεια τῶν Ῥώσων καὶ Τούρκων.—Γάμος τῶν θυγατέρων τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τοῦ Τζέμ.—Σχέσεις διπλωματικαὶ τοῦ Βαγιαζήτ πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις.—Πόλεμος πρὸς τὴν Βενετίαν.—Μάχη παρὰ τὴν Οἰνούσαν.—Ἀλωσις τῆς Ναυπάκτου καὶ διάβασις τοῦ Τιλαουέμπτου.—Ἀνάκτησις τῆς Κεφαλληνίας, Μεθώνης, Κορώνης, Πύλου καὶ Λευκάδος.—Εἰρήνη πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Οὐγγρίαν.—Γάμος τῆς θυγατρὸς τοῦ Τζέμ.

ΒΙΑΤΡΙΩΝΤΕΣ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον περὶ τὸν Τζέμ, ὥς τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ ἱστορικοῦ θεάματος, ἐπανερχόμεθα γυν εἰς αὐ-

τὸν τὸν σουλτάνον καὶ ἱστοροῦμεν τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν. Ὁ Βαγιαζήτ πεντεκατριάκοντούτης ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον· διήνυσε δὲ τὴν μακρὰν πρὸ τῆς βασιλείας νεότητα ἐν τῇ ἀνατεθείσῃ αὐτῷ διοικήσει τῆς Ἀμασείας, ἀσχολούμενος μᾶλλον περὶ τὰ γράμματα ἢ τὰ πολεμικά. Φίλος ὢν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ποιήσεως, ἐν μέρει δ' ἔτι καὶ τοῦ θεωρητικοῦ βίου, ἐπεχείρει πόλεμον τότε μόνον, ὅτε ἠναγάζετο ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν τῆς αὐτοκρατορίας ἢ ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶν στάσεων τῶν γενιτσάρων· οὕτως ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἠναγκάσθη εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐν δὲ τῷ τέλει ὑπὸ τῶν υἱῶν. Ὡς δὲ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ὀθωμανικῆς ἱστορίας τὰ τριάκοντα πολεμικὰ ἔτη ⁽¹⁾ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς αὐτοκρατορίας Ὀσμὰν διεδέχθησαν τὰ τριάκοντα καὶ πέντε τοῦ εἰρηνικοῦ Ὀρχάν, οὕτω κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην τοῦ μεγαλείου τὰ τριάκοντα πολεμικὰ ἔτη Μωάμεθ τοῦ Β', τοῦ δευτέρου ἰδρυτοῦ, διεδέχθησαν τὰ τριάκοντα εἰρηνικώτερα Βαγιαζήτ τοῦ Β'. Καίπερ δὲ οὐχὶ νομοθέτης, ὥς ὁ Ὀρχάν, ἅτε εὐρὼν τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα ἤδη τετελεσμένον καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπωκοδομημένον ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς, συνεπλήρωσεν ὁμως θεσμούς τινας, ἢ ἐπανήγαγεν ἄλλους εἰς τὸ πρῶτον πνεῦμα τῆς πολιτείας. Οὕτως ἀπέδωκε τὰ κτήματα, ἃ ὁ ἔσχατος βεζύρης τοῦ Μωάμεθ ὁ ἐκ Καραμανίας Μωάμεθ μετέβαλεν ἐκ τιμαρίων εἰς δημόσια κτήματα ἐκμισθούμενα, τοῖς κατόχοις εἰς τελείαν κτῆσιν καὶ κατήργησε τὰς εἰσαχθείσας ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου τοῦ

(1) Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1289, καθ' ὃ δ' Ὀσμὰν ἤρξε τῆς πόλεως τοῦ Καρατζάσιρ μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ τῷ 1326.

Ἑλληνας Μωάμεθ καινοτομίας (1)· ἐτήρησεν αὐστηρῶς τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ πατρὸς, παρ' οὗ ἐκληρονόμησεν, ὡς ὁ ἀδελφὸς Τζέμ, τὸ μεγαλοπρεπὲς βάδισμα, τὸ ῥωμαλέον τοῦ σώματος καὶ τὴν γρυπῶδη ρίνα (2)· μόνον ὁ Τζέμ ἦν ξανθός, ἐν ᾧ ὁ Βαγιαζήτ ἦν μελανόθριξ, μελανόφρυς καὶ μελανοπῶγων. Καὶ ὁ μὲν Τζέμ πανταχοῦ ἐπεδείκνυε τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ πατρὸς, ἐν ᾧ ὁ Βαγιαζήτ ἦν λιτός. Διὰ τὴν πρὸς τὴν ἡσυχίαν, τὴν ἐπιστήμην, τὴν θεωρίαν καὶ ἀπλότητα κλίσιν ἐκλήθη μάλιστα Σοφῆ, ἥτοι σοφὸς θεωρητικὸς. Οὕτω δὲ καλεῖται ὑπὸ τινων Ὀθωμανῶν ἱστορογράφων. Ἴσως δὲ παρημέλει τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰσαχθείσης ἀρχῆς τῆς ἀδελφοκτονίας, εἰ μὴ ὁ Τζέμ ἐπανίστατο ἐνόπλιως κατ' αὐτοῦ ἀντιποιούμενος τοῦ θρόνου. Μετ' αὐτὰς δὲ τὰς πρώτας μάχας προὔτεινεν αὐτῷ εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν δι' ἐνόρκου συνθήκης καὶ πάσας τὰς προσόδους τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, εἰ οὗτος καταλιπὼν τὴν ὀθωμανικὴν χώραν κατῴκει ἐν Τερουσαλήμ. Εἰ δὲ μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἐχθρὸς τοῦ Τζέμ, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ὡς μῆλον τῆς ἐριδος μεταξὺ ἐπτὰ εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, αἵτινες ἤριζον περὶ τῆς κατοχῆς αὐτοῦ, ἀνεπετάσθη ὑπ' αὐτῶν οἶονεῖ σημαία τοῦ τουρκικοῦ πολέμου καὶ ὡς φόβητρον ἐδεικνύετο πρὸς τὸν σουλτάνον, εἶτα δ' ἐζήτει συλλαβεῖν νεκρὸν ἢ ζῶντα τὸν Τζέμ, καὶ οὕτω στερεῶσαι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τὴν ἡσυχίαν τῆς ἐπικρατείας, ἣ ἐφαρμογὴ τοῦ ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' φονικοῦ νομοθετήματος φαίνεται τοῦλάχιστον ἦττον στυγε-

(1) Νεσρῆ, φ. 250.

(2) Σχαμαϊμανέ. Ὁ Βόσιος, γνωρίσας τὸν Τζέμ λέγει περὶ αὐτοῦ· «εἶχε γρυπὴν τὴν ρίνα καὶ τόσο κυρτὴν, ὥστε ἤγγιζε τῇ ἀντιχείλει.» Βερτότ.

ρὰ ἢ ὅτε ἐκτελεῖται ἀμέσως μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνά-
 βασιν διὰ φόνου ἢ δολοφονίας ἀθώων ἀδελφῶν καὶ ἀνε-
 ψιῶν.

Τὰ πρῶτα πολεμικὰ ἔργα τῆς βασιλείας τοῦ Βαγια-
 ζήτ, πλὴν τῶν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐν Ἀσίᾳ, ἦσαν ἐν Εὐρώ-
 πῃ μόνον ἡ συνέχεια τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ Μωάμεθ
 ἀρξαμένης ἐκστρατείας καὶ ὁ ὑπὸ τῶν διοικητῶν τῆς Βο-
 σνίας καὶ Σερβίας πρὸς τὴν Δαλματίαν καὶ Οὐγγρίαν
 διαρκῶν μικρὸς πόλεμος. Ὁ Ἀχμέτ Κεδούκ, ὁ πορθητὴς
 τοῦ Ὑδροῦντος, ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν ταύτην μετὰ τὴν
 τελευτὴν τοῦ Μωάμεθ, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Χαϊρεδδίν⁽¹⁾,
 Τῆ 10 ἐπὶ τινα χρόνον ἐγκαρτερήσας, παρέδωκεν ἐπὶ τέλους τὴν
 Σεπτ. πόλιν πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Καλαβρίας ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ
 1481 ἐλευθέρως ἐξόδου. Ὁ δοῦξ ἐπὶ ἀλόγοις προσφάσεσιν ἐτήρη-
 σε παρ' ἑαυτῶν πεντακοσίους Τούρκους, οἵτινες μετὰ ταῦ-
 τα ὠφέλησαν μεγάλως αὐτῷ κατὰ τὰς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν
 ἐκστρατείας αὐτοῦ ⁽²⁾. Συγχρόνως ὁ Βαγιαζήτ συνωμο-
 λόγησεν εἰρήνην πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ βασιλέως τῆς
 Νεαπόλεως ἐπὶ τῇ συνθήκῃ τῆς ἀποδόσεως τῶν Τούρκων
 αἰχμαλώτων καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Ὑδροῦντος. Ἀλλὰ
 τῆς συνθήκης ταύτης μὴ ἐκπληρωθείσης, δυνάμεις συν-
 ῆλθον ἐν Αὐλῶνι ⁽³⁾. Καὶ ἐν μὲν τῇ Δαλματίᾳ ὁ Ἰσκεν-
 δερ Πασᾶς, βεγλέρβεγης τῆς Σερβίας, ἐπόρθει τὴν περὶ
 τὴν Ἰάδεραν (Ζάραν) χώραν ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ σουλ-

(1) Ἀσιάδης παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς ἱστοριογράφοις.

(2) Σισμόνδης Θ', σ. 204, καὶ Ῥοσκός, Λέων, I, Γ, 9. Ὁ πρῶτος
 κατὰ τὸν Ἰάκωβον Βολατερράνην ἐν ἡμερολογίῳ, σ. 446, καὶ Γιαννόνον,
 ἱστ. πολ. ΚΗ, σελ. 643, ὁ δεύτερος κατὰ τὸν Μουρατόρη, χρον. Ε, Θ, σ. 537.

(3) Ὁρα χρονικὴν Μαρτίνου Σαναούτου ἐν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ
 αἵλου τῆς Αὐστρίας.

τάνος οὐκ ἦν ἡναγκασμένος τηρεῖν τὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ διομολογηθεῖσαν εἰρήνην, εἰ μὴ αὕτη ἀνενεοῦτο πρὸς αὐτόν. Διὸ ἡ Βενετία ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἱππότην Ἀντώνιον Βεττουρίνην, ὅπως ἀνανεώσῃ καὶ πρὸς τὸν Βαγιαζήτ τὰς πρὸς τὸν Μωάμεθ συνομολογηθείσας συνθήκας, ὅπερ οὐχὶ ῥαδίως ἐγένετο μόλις τῷ ἐπιόντι ἔτει. Οἱ πρέσβεις τῆς Ῥαγούσης ἔτυχον εὐμενεστέρας ὑποδοχῆς, πεμφθέντες ὅπως κατορθώσωσιν οὐ μόνον τὴν ἐπικύρωσιν τῶν προτέρων προνομίων, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς τρισχίλια δουκάτα ἐλάττωσιν τοῦ ἐτησίου φόρου (1). Ἐν δὲ τῇ Βοσνίᾳ ὁ σατράπης Ἰακούθ κατέλαβε τὰς ἀκροπόλεις τοῦ Ῥιζάνου, τῆς Ποσρεδνίτσης, τοῦ Κόσε καὶ τὸ ῥαγουσαῖον φρούριον Βαρσταβίκ (2). Εἰς Οὐγγρίαν δὲ ὁ Ἰσκενδὲρ Πασᾶς ἐπέδραμεν ἀπὸ τῆς Σεμένδρας. Ὁ Παῦλος Κινὴς, ἀρχιστράτηγος τοῦ βασιλέως, ὅπως στήσῃ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτοῦ, ἐστράτευσεν ἀπὸ τοῦ Τεμεσβάρ ἡγούμενος τριάκοντα καὶ δύο χιλιάδων ἀνδρῶν· ἑκατὸν δὲ ἱππόται, οἳ τινες ἡγούμενων τῶν δύο Τσικελὺ Νικολάου καὶ Ἀνδρέου τολμηρῶς προήλασαν, περιεκυκλώθησαν ἐν τῇ 2 τινὶ δάσει ὑπὸ τετραπλασίων Τούρκων. Καὶ οἱ μὲν ἡμί-^{Νοεμβ.} 1481. σεις ἔπεσαν μαχόμενοι, οἱ δὲ ἕτεροι πεντήκοντα διεσώθησαν πολυτραυματίστοι· ἐκ δὲ τῶν Τσικελὺ, ὁ μὲν ἔπεσεν ὁ δὲ ἐπανῆλθε χαλεπῶς τετρωμένος. Ὁ Κινὴς διέβη τὸν Δούναβιν καὶ προῦχώρησε πρὸς τὸ Τρικόρνιον. Χίλιοι ἱππεῖς ἐξώρμησαν, ἐξ ὧν οἱ πλείστοι ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐζωγρήθησαν. Ὁ Κινὴς προσαγαγὼν τοὺς αἰχμαλώτους

(1) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Ῥαγούσης, σ. 187.

(2) Χρονικὸν Μαρίνη Σανούτου, 1481. Γεπχάρδης Ἱστορία τῆς Βοσνίας, σ. 474.

τούτους ἐκέλευσε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἵνα κατακόψωσιν αὐτοὺς ἕως ἐνός. Ὁ νέος Ἰαξίχ, καταδιώξας τὸν φρούραρχον τῆς Σεμένδρας, κατέλαθεν αὐτὸν παρὰ τῇ πύλῃ τοῦ Τριχορνίου καὶ ἀπεκεφάλισε. Ἐτέρα μοῖρα τοῦ Κινίς, ἥς ἤρχον ὁ Λαδίσλαος Ῥοζονὺ καὶ δεσπότης τις τῆς Σερβίας, διέβη εὐτυχῶς τὸν Δούναβιν, οἱ δὲ ἐνωθέντες στρατοὶ προὐχώρησαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Κρουσοβάτς, ὅπου ὁ Κινίς, διαμείνας ἐπὶ δώδεκα μόνον ἡμέρας, ἐπόρθησε πᾶσαν τὴν χώραν, ἀπήγαγε πέντε μυριάδας Σέρβων καὶ χιλίους Τούρκους καὶ ὠχύρωσε κατὰ τοὺς τρεῖς πόρους τοῦ ποταμοῦ τὰ φρούρια Κεβί, Ἀράμ καὶ Βοσοσίν (1). Τρεῖς δὲ πασάδες Τοῦρκοι, ὁ Ἰσκενδὲρ Παπᾶς, διοικητὴς τῆς Σερβίας, ὁ Ἀλῆ Πασᾶς καὶ ὁ Μιχάλογλου ὠχύρωσαν τὴν κατέναντι τῆς Σεμένδρας νῆσον (2).

Τῇ 16
Ἰανου.
1482. Ἀρχομένου τοῦ ἐπιόντος ἔτους ὁ Βαγιαζήτ ὑπέγραψε τὴν νέαν πρὸς τὴν Βενετίαν συνθήκην, δι' ἧς ὁ τέως ἐξ 100,000 δουτᾶτων ἐτήσιος φόρος ἀφέθη, ὠρίσθη δὲ μόνον ἡ ἀπότισις τῶν ὑπὸ τῆς δημοκρατίας ὀφειλομένων τῷ γαζοφυλακίῳ τοῦ σουλτάνου ἐκ τελωνιακῶν τελῶν 50,000 δουκάτων ἐν τρισὶ προθεσμίαις, καὶ τὸ εἰσαγωγικὸν τῶν βενετικῶν ἐμπορευμάτων εἰς τέσσαρα τοῖς ἑκατόν. Ὁ σουλτάνος ὑπισχνεῖτο ἐπανορθώσειν πᾶσαν βλάβην προσγενομένην τοῖς Βενετοῖς ἀπὸ τῆς τελευταίας εἰρήνης, τηρήσειν τὰ ὅρια τῶν κτήσεων αὐτῶν καὶ ἐλευθερώσειν πάντας τοὺς τέως γενομένους δούλους (3).

(1) Ἐπιστολὴ Κορβίνου, Π, παρὰ Κατώνα. Τομίδιον, Θ, Τάξ. ΙΣΤ', σ. 395. Σχιμέκ, Ἱστορία τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ῥάμας, σ. 174.

(2) Ὁ Κορβίνος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ καλεῖ αὐτοὺς Ζενδέρπασα, Ἀλῆ Εἰγην καὶ Μανκολσένιτζ.

(3) Λωζιέρ, Ἱστορία τῆς Βενετίας, Ζ, σ. 377.

Τοιοῦτον ὠφελίμους συνθήκας κατώρθωσεν ἡ βενετικὴ πολιτικὴ ἐκ τῆς ὠφελίμου αὐτῇ ἀπορίας τοῦ σουλτάνου, οὗ ὁ θρόνος ἐκινδύνευεν ἐν Ἀσίᾳ ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀξιώσεων τοῦ Τζέμ. Τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους τούτου κατέτριψεν ὁ σουλτάνος ἐν τῇ ἐπὶ τὴν Καραμανίαν ἐκστρατεία, τῇ δὲ 14 Ὀκτωβρίου ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Βαγιαζήτ ἐκύρωσε τοῖς Ῥαγούσις τὰ πάλαι προνόμια, ἐλαττώσας εἰς τὰ πάλαι 3,000 δουκάτα τὸν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' αὐξηθέντα ἀπὸ τῆς πολιορκίας τῆς Σκόδρας φόρον εἰς 4000 καὶ 5000 (1). Πέντε δ' ἑβδομάδας ^{Τῇ 18} μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ, ἐστιάσας ἐν τοῖς ἀνακτόροις ^{Νοεμβ. 1482.} πολυτελῶς τοὺς βεζύρας, ἀπέπεμψεν αὐτοὺς δωρησάμενος κἀνδεις, μόνον δὲ τῷ Κεδούκ Ἀχμέτ Πασᾷ, τῷ πορθητῇ τῆς Θεοδοσίας καὶ τοῦ Ὑδροῦντος, τῷ νικητῇ τοῦ Κασίμ βέγη καὶ τοῦ Τζέμ, ἀντὶ χρυσοῦ κἀνδους ἐδωρήσατο μέλανα, προμήνυμα τοῦ ἐπικειμένου θανάτου, τελεσθέντος παραχρῆμα κατὰ νεῦμα τοῦ σουλτάνου ὑπὸ ἐγχειριδίου ἀλλάλου τινός. Ἐγένετο δὲ ὁ θάνατος οὗτος οὐχὶ ἐξ αἰφνιδίας ὀργῆς, ἀλλ' ἐξ ἀγανακτήσεως ἐπὶ πολὺ καταδαμαζομένης (2). Ἦδη ζῶντος τοῦ πατρὸς ὁ Βαγιαζήτ ἔλαβε πείραν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ὑψηλόφρονος καὶ ἀκάμπτου χαρακτῆρος τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ, ὅτε οὗτος πρότινος μάχης κατεμέμψατο τῷ ἡγεμονόπαιδι ἐπὶ τῇ κακῇ καταστάσει τῶν στρατευμάτων, ὁ δὲ Βαγιαζήτ ἠπέλυσεν αὐτὸν εἰπών, ὅτι ἀναμνησθήσεται ποτε τῆς τοιαύτης ὕβρεως· «Καὶ τί συ ἐμοὶ ποιήσεις;» ὑπέλαθεν ὁ ὑπερ-

(1) Ἱστορία τῆς Ῥαγούτης, σ. 185 καὶ 186.

(2) Ἑγγελος, Ἱστορία τῆς Ῥαγούτης, σ. 285 καὶ 286.

όπτης Ἀχμέτ· «Ὁμνυμι, ὅτι οὐδέποτε περιζώσω τὸ ξίφος ἐν τῇ σῇ ὑπηρεσίᾳ, ἐὰν ἔλθῃς ἐπὶ τὴν ἀρχήν.» Ὅτε δὲ ὁ Ἀχμέτ, ἀνακληθεὶς ἐκ τῆς ἀρχηγίας τοῦ Ὑδρουίντος, παρέστη τὸ πρῶτον τῷ Βαγιαζήτ κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ στρατοῦ τὸ ξίφος αὐτοῦ ἐκρέματο οὐχὶ ἀπὸ τῆς ζώνης αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐφιππίου. «Διδάσκαλε,» λέγει αὐτῷ ὁ σουλτάνος, «Σὺ ἔχεις μεγάλην μνήμην· παράδος τῇ λήθῃ τὰ τῆς νεότητός μου ἁμαρτήματα, περιζώσθητι τὸ ξίφος καὶ χρῶ αὐτῷ κατὰ τῶν ἐμῶν ἐχθρῶν.» Οὕτως ὁ Ἀχμέτ συνδιηλλάγη εἰς τὰ νῦν πρὸς τὸν Βαγιαζήτ χάριν τῆς ἐπὶ τὸν Τζέμ καραμανικῆς ἐκστρατείας.

Ὁ Ἀχμέτ ἠγάπα τὸν πόλεμον, ὁ δὲ Βαγιαζήτ τὴν εἰρήνην. Διό ὁ Ἀχμέτ ἔφεξε τὴν πρὸς τὴν Βενετίαν εἰρήνην, ἀπεχώρησε τῶν διαπραγματεύσεων, αἱ τινες ἀνετέθησαν αὐτῷ, ὅπως συνομολογήσῃ τοιαύτην ὡς πληρεξούσιος πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τῆς Ῥόδου (1), καὶ ἐμέμφετο παρρησίᾳ τὴν διομολογηθεῖσαν εἰρήνην. Ὁ Βαγιαζήτ, ὃς δις ἤδη διὰ χρυσοῦ καὶ θωπευτικῶν λόγων καθυσύχασε τὴν στάσιν τῶν γενιτσάρων, τὸ μὲν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ, τὸ δὲ εὐθὺς κατὰ τὴν εἰς Προῦσαν ἐπάνοδον, ἐφοθεῖτο οὐχὶ ἀλόγως νέας στάσεις, βλέπων τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην τοῦ στρατηγοῦ, ὃς πολλάκις ἠγάγεν αὐτοὺς εἰς νίκην (2). Νέα δὲ μηχανήματα ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ καὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰσάκ Πασᾶ τεκταινόμενα κατὰ τοῦ προσφιλοῦς τῷ Βαγιαζήτ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Χιρζ βέγη Μουσταφᾶ Πασᾶ, ἐπλήρωσαν τὸ μέτρον τῆς δυσ-

(1) Καουρσίν, περὶ τῆς πρὸς τὸν Βαγιαζήτ συνθήκης.

(2) Ὁ Ἀλῆς, φ. 155, μνημονεύει ὡς λόγον τῆς θανατώσεως τοῦ Ἀχμέτ (συνάγει δὲ κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν Σεαδεδδὶν καὶ Ἰόρις) τὸν ὑψηλόφρονα γρακτῆρα αὐτοῦ καὶ τὰς ἐν μέθῃ ὕβρεις.

μενείας τοῦ σουλτάνου, ὃς ἔγνω ἀπαλλαγῆναι τοιοῦτου προσκόμματος διαταράσσοντος τὴν εἰρήνην. Τὰ καθ' ἑκάστα τοῦ φονικοῦ συμποσίου, περὶ ὧν οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι σιγῶσι, μόνον δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι διηγοῦνται, ὡς ἀμφίβολα παραλείπομεν (Α). Κατὰ τὸν Ἰδρις (1) ὁ βίαιος θάνατος αὐτοῦ γενόμενος οὐχὶ ἐν τῷ συμποσίῳ, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν εἰς Ἀδριανούπολιν πορείαν, παρήγαγε στάσιν τῶν γενιτσάρων, ἐν ᾗ ἀπέκτειναν τον διοικητὴν τῆς πόλεως ταύτης.

Μετ' οὐ πολὺ τὸν μέγαν βεζύρην ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς διεδέχθη ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς Δαοῦδ Πασᾶς, οὗ ἡ μνήμη ἐπέζησεν ἐνδόξως παρὰ τῷ λαῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μᾶλλον πολλῶν ἄλλων μεγάλων βεζυρῶν ἕνεκα τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ προαστείου, τεμένους (2), σχολείου καὶ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν μαγειρείου. Τὸ τέμενος κεῖται γραφικῶς ἐπὶ γεωλόφου ἡρέμα προσάντους κατὰ τὴν ἐσχάτην μεσημβρινὴν ἄκραν τῶν εὐρωπαϊκῶν προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δὲ ὑπ' αὐτὸν πεδιάς τοῦ Δαοῦδ Πασᾶ ἐστὶ τὸ πρῶτον ἀθροιστήριον τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πορευομένου στρατοῦ, ὡς ἡ τῆς Χρυσουπόλεως τοῦ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν (3). Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο ἡ πεδιάς τοῦ Ἐβδόμου, τουτέστιν ἡ τοῦ ἐβδόμου λόφου ἢ τοῦ ἐβδόμου μιλιαρίου (4), ὅπερ ὄνομα ἀπεδίδετο τῷ τε πεδίῳ καὶ τοῖς

(1) Ἰδρις, φ. 240.

(2) Βιογραφίαι τῶν μεγάλων βεζυρῶν ὑπὸ Ὀσμὴν Ἐφέντη. Τὸ τέμενος ὁπῆρχε ἤδη τῷ 884 (1484).

(3) Κωνσταντινούπολις καὶ Βόσπορος, βιβλ. Β'. σ. 12—15.

(4) Τοῦτο ἐχρησίμευεν ὡς πρῶτον σημεῖον, ἀφ' οὗ ἤρχοντο πάντα τὰ μιλιάρια, τὰ δεικνύοντα τὰς ἀποστάσεις τῶν στρατιωτικῶν καὶ βασιλικῶν ὁδῶν.

ἀνακτόροις καὶ τῷ ἐν αὐτοῖς δικαστηρίῳ, ὅπου οἱ αὐτοκράτορες ἀνηγορεύοντο ὑπὸ τῶν φατριῶν τοῦ ἱπποδρόμου, ἐδέχοντο τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως καὶ ἐστέφοντο, ἥ καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν υἱῶν τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν ἀνηρτῶντο, καθὼς ὁ τύραννος Φωκᾶς ἀνήρτησε τὰς τῶν υἱῶν τοῦ Μαυρικίου. Ἐν τῷ ἑβδόμῳ προσηύχοντο ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας, ὅτε ἐγίγνοντο σεισμοί, κατ' ἔτος δὲ ἐπανελαμβάνοντο εἰς μνήμην τῶν μεγάλων σεισμῶν, τῶν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου καὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ πρώτου κατερημωσάντων τὴν πόλιν. Μέχρι τοῦ ἀρείου τούτου πεδίου τῆς νέας Ῥώμης, ὅπου ἀναπετάννυται ἡ ἱερὰ σημαία τοῦ Προφήτου, ὅτε πέμπεται εἰς Εὐρώπην, προπέμπει αὐτὴν ὁ σουλτάνος· μέχρις ἐνταῦθα προὔπαντᾷ αὐτῇ ἐπανερχομένη. Πολλοὶ ἄλλοι βεζύραι ἀνήγειραν τεμένη· δύο δ' ἕτεροι Πασάδες ἀνήγειραν μετὰ ταῦτα τὰ ὁμώνυμα αὐτῆς προάστεια Πιρὶ καὶ Κασίμ. Πασᾶ· ἀλλὰ μόνον τὸ τέμενος τοῦ Δαούτ Πασᾶ καὶ ὁ τάφος τοῦ Χαϊρεδδὶν Πασᾶ (Βαρβαρόσσα) τιμῶνται ὡς τὰ πρῶτα μέρη τῆς ἐξόδου τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου.

Ἐαρί δὲ τοῦ 1483 ὁ Βαγιαζήτ, ὑπὸ πάσης τῆς αὐλῆς προπεμπόμενος, ἀπῆλθε σὺν τῷ στρατῷ εἰς Φιλιππούπολιν, ὅπως ἀποκαταστήσῃ καὶ ὀχυρώσῃ τὰ παρὰ τὸν Μοραβὸν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' κατεδαφισθέντα φρούρια. Ἐκ Φιλιππουπόλεως ἐπορεύθη διὰ Κωνσταντίας, Σαμακόδου, Τζαμουρλοῦ καὶ Σαριγιάρ εἰς Σοφίαν (Β). Ἡ Ἐρζεγοβίνα, καταληφθεῖσα ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τοῦ βεγλέρβεγῃ τῆς Βοσνίας, συνηνώθη τελέως μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐκ τῶν δύο δὲ υἱῶν τοῦ Στεφάνου Κόσσοβιτς ὁ Βλάτκος Κόσσοβιτς ἐφυγεν εἰς Ῥαγούσαν, ἡ δὲ δημοκρατία, ὅπως καταπραΰνῃ τὴν ὀργὴν τοῦ σουλτάνου καὶ τῶν βεζυρῶν, ἐπεμψε δῶρα ἐκεῖνῳ μὲν 12,500 δουκάτα, τού-

τοῖς δὲ 500. Μετὰ τὴν κατάρτισιν τῶν ὀχυρωμάτων ὁ Βαγιαζήτ ἀπέλυσε τὸν στρατόν· ἐξῆλθε δ' εἶτα ἐπὶ τριήμερον θῆραν εἰς τὴν παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν πεδιάδα Οὐζουντζόβαν· ἐώρτασεν ἐν Ἀδριανουπόλει τὴν ἑορτὴν τοῦ Βαϊράμ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπο- 1483.
λιν. Κατὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν παρὰ τὰ οὐγγρικά μεθόρια φρουρίων ὁ Βαγιαζήτ προὔτεινε τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἀνακωχῆς πρὸς τὸν Ματθίαν Κορβῖνον, οὗτος δὲ καταπιεζόμενος ὑπὸ τῶν Βοεμῶν ἐδέξατο περιχαρῶς τὴν πρότασιν. Παρετάθη οὖν ἡ συνθήκη ἐπὶ πέντε ἔτη (1).

Ὁ Δομένικος Βολάνης καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φραγκίσκος Αὐρήλιος ἦλθον ὡς πρέσβεις πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνανεωθείσης εἰρήνης (2). Δύο δ' ἔτη πρότερον ἡ δημοκρατία συνεχάρη τῷ Βαγιαζήτ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Ἀντωνίου Βεττουρίνη (3). Ὁ Βαγιαζήτ ἀντέπεμψε πρέσβεις, ὑπὲρ ὧν ὠρίσθησαν οἰκήματα καὶ τριάκοντα καὶ ἐν δουκάτῳ καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τῶν δαπανῶν αὐτῶν (4). Λήγοντος δὲ τοῦ ἔτους τούτου ἐτελεύτησαν ἐν Καραμανίᾳ ὁ Κασίμ βέγης, ὁ ἐξ ἀρρένων τελευταῖος γόνος τοῦ ἀρχαίου βασιλικοῦ οἴκου τῆς Καραμανίας, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Βαγιαζήτ Ἀβδαλλάχ, κατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς κυβερνήτης τῆς χώρας ταύτης. Τὰ μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Τζέμ κληροδοτηθέντα τῷ Κασίμ βέγῃ ἐν τῇ Πετραίᾳ Κιλικίᾳ κτήματα

(1) Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βαγιαζήτ καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Κορβίνου σώζεται παρὰ Κατάνη, Τομ. IB', Τάξ. ΙΣΤ, σ. 525.

(2) Χρονικὸν Μαρίνου Σανούτου.

(3) Ὅρα τὰ πιστωτικὰ γράμματα οὐχὶ τουρκιστὶ, ἀλλ' ἑλληνιστὶ, ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας τοῦ 1484 ἔτους.

(4) Μαρῖνος Σανούτης, σχόλια τοῦ πρὸς τὴν Φεῤῥάρην πολέμου.

ἀπεδόθησαν τῷ υἱῷ τοῦ Τοργουὸδ Μωάμεθ βέγη, οὗ ἡ μή-
τηρ ἦν θυγάτηρ τοῦ Κασίμ βέγη.

Τῇ 4
Μαΐου

4484. τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπως ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐπὶ τὴν Μολδα-
βίαν ἐκστρατείαν· διότι ἐν τῇ πρὸς τοὺς Οὐγγρους διομο-
λογηθείσῃ πενταετεί ἀνακωχῇ οὐδεὶς λόγος ἐγένετο περὶ
τῆς χώρας ταύτης (1). Τὸ βαρὺ πυροβολικὸν μετεχομί-
σθη διὰ τοῦ Εὐξείνου εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰστρου. Ὁ Βα-
γιαζήτ διαμείνας ἐν Ἀδριανουπόλει κατέβαλε τὸ θεμέλιον
τοῦ φερωνύμου αὐτῷ τεμένους καὶ τῶν προσαρτημάτων
αὐτοῦ, δι' ὧν ἐκόσμησε τὴν δευτέραν τῆς αὐτοκρατορίας
πρωτεύουσαν. Πλὴν δὲ τοῦ τεμένους ἀνηγέρθησαν παρὰ
τὸν Τάξον σχολεῖον, μαγειρεῖον ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ
νοσοκομεῖον, οὗ μάλιστα ἐστεροῦντο τέως οἱ κάτοικοι
τῆς Ἀδριανουπόλεως· ἐπειδὴ δὲ μὲν πρότερον (2) ἡ ξυ-
λίνη ἀγορὰ ἀπετεφρώθη, ὁ Βαγιαζήτ ἐκέλευσεν ἵνα μέχρι
τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ἀνεγερθῇ λιθό-
κτιστος.

4484. Τῇ 27 Ἰουνίου διέβη τὸν Ἰστρον παρὰ τὸ Ἰσχακλί ἢ
Ἰσακτζί, ὅπου ὁ βοϊβόδας τῆς Βλαχίας ἦλθε κατὰ κα-
θῆκον προσκυνήσων αὐτὸν μετὰ φόρου καὶ ἐπικουρικοῦ
στρατοῦ ἐξ εἰκοσακισχιλίων ἀνδρῶν (3). Τῇ 6 Ἰουλίου
ἐπολιόρχησε τὴν Κιλίαν ἐκ τε τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τοῦ πο-
ταμοῦ, τῇ δὲ 15 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡμέρα τετάρτη ἐγένε-
το κύριος αὐτῆς. Αὐτόθεν ἐστράφη πρὸς τὸ Ἀκερμάν-
Κατὰ τὴν πορείαν ταύτην τὸ πρῶτον ἠνώθησαν μετὰ τῆς
ὀθωμανικῆς στρατιᾶς ἐπίκουρα στρατεύματα τῶν Τατά-

(1) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Βλαχίας, σ. 182.

(2) Σααδεδδίν, I, σ. 476.

(3) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Βλαχίας, σ. 182.

ρων τῆς Ταυρικῆς ὡς πέντε μυριάδες, ὧν ἡγεῖτο ὁ χά-
νης αὐτῶν Μεγλί Γιράι. Ἐννέα δὲ ἡμέρας μετὰ τὴν ἄλω-
σιν τῆς Κιλίας ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ἦν πρὸ τοῦ Ἀκερ-
μάν, ὅπερ μετὰ ἐκκαίδεκα ἡμερῶν πολιορκίαν παρεδόθη
(Γ). Ὁ σουλτάνος ἐτίμησε τὸν χάνην τῆς Ταυρικῆς χρυ-
σῷ πέλῳ καὶ ἀπέπεμψεν αὐτὸν οἰκαδε μετὰ πολλῶν δώ-
ρων. Αὐτὸς δὲ μετὰ ἑξ ἡμέρας ἐξήλασεν ἀπὸ τοῦ Ἀκερ-
μάν καὶ παρήλασε τὴν Κιλίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἐφ' ἧς τῇ 9
Ἀυγούστ
ἦλθε, τουτέστι διὰ τῆς Δοβρουζικῆς Ταταρίας, ἐν ἣ ἐπὶ
τῶν Βυζαντινῶν ἔτι χρόνων καὶ πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς
ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὁ Σαλτουκτεδὲ ἐγκατέστη
μετὰ ἀποικίας Τούρκων σελτσουκιδῶν⁽¹⁾.

Κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν ἐκστρατείαν ἐπτακισχί-
λιοι Τοῦρκοι, ὀρμήσαντες διὰ τῆς Κροατίας, εἰσέβαλον
εἰς τὴν Καρινθίαν καὶ Καρνιόλαν καὶ προβάντες μέχρι τοῦ
ἁγίου Βίτου, ἀπήγαγον δεκακισχιλίους αἰχμαλώτους. Ὁ
βάνος τῆς Κροατίας Λοῦπος Βούλκοβιτς καὶ ὁ κόμης τοῦ
Φραγκιπὰν Βερνάρδος ἔτρεψαν νῦν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, ὥς
τῷ ἐπιόντι ἔτει ὁ Ἰβάν Ζρίνης καὶ ὁ Μιχαήλ Σλουϊν,
λυτρώσαντες τοὺς αἰχμαλώτους⁽²⁾.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀδριανούπολιν ὁ Βαγιαζήτ ὥρισε τὴν
Φιλιππούπολιν ὡς κατοικίαν τοῦ δευτέρου βεζύρου Με-
σίχ Πασᾶ, ἀπήλλαξε τῆς ἀρχῆς τὸν διοικητὴν τῆς Ρού-
μελης Ἰσκενδέρ Πασᾶν, καὶ ἀνέθηκεν αὐτὴν τῷ φρουράρ-
χῳ τῆς Σεμένδρας, τῷ ἐκτομῖα Ἀλῆ Πασᾶ⁽³⁾. Διεχρί-

(1) Σεαδεδδίν, Γ, σ. 477. Ὁ Λουφί Πασᾶς, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Οὐ-
γούζναμέ. Ὁ Σαρὶ Σαλτουκτεδὲ ἦλθεν εἰς τὴν Δοβρουζικὴν Ταταρίαν τῷ
662 (1263).

(2) Βαλθάσωρ καὶ Μεγίσερ, ἐν ἔτει 1483—1484.

(3) Ἐγγελας, ἱστ. τῆς Βλαχίας, σ. 483.

μασεν ἐν τῇ δευτέρᾳ πρωτευούσῃ τῆς αὐτοκρατορίας, τῷ
 1486 δὲ ἔαρι ὑπεδέξατο ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν πόλιν κειμένου ὄρους
 Τζολὲ τὰς πρεσβείας τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγρίας, τοῦ
 σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ σάχη τῆς Ἰνδικῆς (1).
 Ἐκ τῶν πρέσβειων δὲ τούτων ὁ μὲν Ἰνδὸς ἦλθε μετὰ ἐλε-
 φάντων, καμηλοπαρδάλων, ἄρωμάτων καὶ χρυσοῦ, ὅπως
 συγχαρῇ τῷ σουλτάνῳ ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει,
 ὁ δὲ τῆς Οὐγγρίας πρὸς κύρωσιν τῆς εἰρήνης, ὁ δὲ τῆς
 Αἰγύπτου αἰτήσων συγγνώμην ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν Τζέμ. γε-
 νομένη ὑπόδοχῇ καὶ ἐπὶ τῇ δοθείσῃ τῷ ἡγεμονόπαιδι τού-
 τῳ προστασίᾳ κατὰ τὴν εἰς Μέκκαν χάριν προσκυνήσεως
 ὁδοιπορίαν. Ὁ τῆς Οὐγγρίας πρεσβευτῆς ἔτυχε μειζόνων
 τιμῶν ἢ ὁ τῆς Αἰγύπτου· ἀλλ' ὁ τῆς Ἰνδικῆς ἐτιμήθη
 τὰ μέγιστα (2). Τότε ἦλθε καὶ ἡ ἀπόκρισις εἰς τὴν περὶ
 νίκης ἐπιστολὴν, δι' ἧς ὁ Βαγιαζήτ ἀνεκοίνωσε τὴν ἄλω-
 σιν τῆς Κιλίας καὶ τοῦ Ἀκερμὶν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν
 Τουρκομάνων τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ χάνην Ἰακούβ, υἱὸν τοῦ
 Οὐζοῦν Χασάν (3). Ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ ἦσαν ἀρι-
 στουργήματα περσικῆς ῥητορικῆς· καὶ τὴν μὲν συνέταξεν
 ὁ Πέρσης γραμματεὺς τοῦ σουλτάνου χότζας Σιδὶ Μωά-
 μεθ ἐκ τοῦ Σιράς, τὴν δὲ ἀπόκρισιν τοῦ Ἰακούβ ὁ σοφὸς
 καλλιγράφος καὶ ιστοριογράφος Ἰδρίς, ὃς, γραμματεὺς
 ἔτι ὢν τότε αὐτοῦ, ἐφείλκυσε εἰς ἑαυτὸν διὰ τὴν
 τέχνην τοῦ ἐγγράφου τούτου τὴν προσοχὴν τοῦ Βαγια-
 ζήτ καὶ διηγείρεν ἐν αὐτῷ τὴν μετὰ ταῦτα πληρωθεῖσαν
 ἐπιθυμίαν, ὅπως ἴδῃ τοιοῦτον κάλαμον ὑπηρετοῦντα αὐτῷ
 καὶ τῇ ιστοριογραφίᾳ τοῦ ὀθωμανικοῦ οἴκου. Μαθὼν ὁ Βα-

(1) Σααδεδδίν, Βιβλ. Γ, σ. 476. Φέριδουν, συλλογὴ ἐπισήμων ἐγγρά-
 φων, ἀρ. 115 καὶ 116.

(2) Ἰδρίς, φ. 235.

(3) Αὐτόθι, σ. 231.

γιαζήτ, ὅτι ὁ βοϊθόδας τῆς Μολδαβίας ἀπεπειράθη ἀνα-
λαβεῖν τὸ Ἀκερμάν, ἐκέλευσε τὸν διοικητὴν τῆς Ῥούμ-
λης Ἀλῆ Πασάν ἵνα ἐπιδράμῃ ἐκεῖσε, τῷ δ' ἐπιδόμῃ 1486
ἡγουμένου τοῦ Βαλῆ βέγη Μαλχάτζ, φρουράρχου τῆς
Σιλίστρας, ἐγένετο νέα ἐπιδρομή. Οἱ ἀκιντζίδες διαβάντες
τὸν Ἰερασὸν (Προῦθον) ἐπανῆλθον ὡς συνήθως μετὰ πολ-
λῶν λαφύρων, ἀγγελῶν κτηνῶν καὶ αἰχμαλώτων (1).

Νῦν ἐπανερχόμεθα ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου
ἀναφλέγεται ἡ πρώτη φλόξ τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν Ὀθω-
μανῶν καὶ τῶν Μαμελούκων, μεταξὺ τοῦ Ῥούμ καὶ τῆς
Αἰγύπτου. Καίτοι ὁ Βαγιαζήτ ἦν εἰρηνικός, ἰσχυροὶ ὁμως
λόγοι ἠνάγκασαν αὐτὸν ἵνα ἐξοπλισθῇ πρὸς ἐπίσχεσιν
τῶν κατὰ τὴν Καραμανίαν προόδων τῆς Αἰγύπτου. Ἦδη
ἐπὶ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Μωάμεθ ἡ
πρὸς τὴν Πύλην καὶ τὸν κυριάρχην τῶν Μαμελούκων ὁμό-
νοια ἐξέλιπε· διότι ὁ μὲν προκάτοχος τοῦ Μελέκ Ἐσχεφ-
καϊτβαί Χοσκαδέμ ἀπέβαλε τὴν αἴτησιν τοῦ δορικτήτορος
τὴν περὶ ἀνιδρύσεως τῶν δεξαμενῶν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐπὶ τῆς
εἰς Μέκκαν ἀγούσης ὁδοῦ τῶν προσκυνητῶν, ἐβόήθησε δὲ
ἐνόπλως τῷ ἡγεμόνι τῆς δυναστείας Σουλκάδρ κατὰ τοῦ
ὁμαίμονος ἡγεμόνος, πρὸς ὃν εὐνοϊκῶς εἶχεν ὁ Μωάμεθ·
ὁ δὲ μέγας βεζύρης τοῦ σάχη Βεχμὲν τῆς Ἰνδικῆς, ὁ πο-
λυμαθὴς Χοτζάι Τζιχάν, πρεσβευτὴς συνελήφθη πορευό-
μενος πρὸς τὸν Βαγιαζήτ διὰ τῆς ἐπικρατείας τοῦ σουλ-
τάνου τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐστερήθη τῶν πλείστων βαρυτί-
μων δώρων, αἱ ἐκόμιζε πρὸς τὸν σουλτάνον, ὁ δὲ ἀντί-
ζηλος καὶ ἀδελφὸς τούτου Τζέμ ἐτυχεν ὑποδοχῆς καὶ

(1) Σααδεδδίν, Γ, σ. 478. Ἰδρις, φ. 234. Ἀλῆς Ζ καὶ Η διήγημα
τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ. Σολακζαδὲ, Νεσερῆ, φ. 244.

βοηθείας ἐν Καίρῳ· πρὸ μικροῦ δὲ ὁ αἰγυπτιακὸς στρατὸς κατέλαβε διὰ τῆς βίας πολλὰ φρούρια τοῦ ἡγεμόνος τῆς δυναστείας Ῥαμαζὰν περὶ τὰ Ἄδανα καὶ τὴν Ταρσὸν καὶ ἐκάκου τοὺς διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης πορευομένους εἰς τὴν

Ἀπριλ. Μέκκαν προσκυνητάς. Ὁ διοικητὴς τῆς Καραμανίας Κα-
μηνί 1455. ραγιόζ Πασᾶς παρηγγέλθη ἵν' ἀνακτήσῃται τὰ φρούρια (1).

Τὸ παρὰ τὰ ὅρια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Συρίας, ἐνθα ὁ Ταῦρος καθήκει ἐπὶ τὴν Μεσόγειον, θέατρον τοῦ πολέμου ἐστὶν ἄξιον σπουδῆς, ὡς ἡ δυναστεία τῶν Τουρκομάνων Ῥαμαζάνογλου, οἱ τινες ἐπὶ τῶν ὁρέων τούτων ἤρχον ἐν πλήρει αὐτονομίᾳ ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας, μέχρι δὲ τοῦδε μόλις κατ'ὄνομα ἐγένοντο γνωστοὶ τοῖς Εὐρωπαίοις ἱστοριογράφοις (2). Ὅτε ὁ πάππος τοῦ Ὁσμάν, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Σουλεϊμάν, ἐπανερχόμενος ἀπὸ Χορασάν ἐπνίγη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Εὐφράτου ἐν Τζαβέρ, καὶ ὅτε οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐπορεύθησαν πρὸς ἄρκτον, ἐπτὰ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ, Τουρκομάνοι ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Οὐτσόκ, ἥτοι τῶν τριῶν βελῶν, ἐγκατέστησαν ἐν τῇ κοιλάδι Τζουμουρόβα μετὰ τῶν οἰκῶν αὐτῶν, καλουμένων Ἰούρκερ, Κουζοῦν, Βαρσάκ, Καρὰ Ἰσᾶ, Οὐζερ, Γκουνδούς καὶ Κίς-Τιμούρ (3). Ἀρχηγὸς αὐτῶν ἦν ὁ Ἰούρκερ, ὃς λαβὼν εἰρηνικῶς παρὰ τῶν κατοίκων τῆς χώρας Ἀρμενίων τὸ δικαίωμα τοῦ βόσκειν τὰ ποίμνια αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῶν Ἀδάνων, τῆς Μασίσσας καὶ τῆς Ταρσοῦ, ἐκληρονόμησεν αὐτὸ τῷ υἱῷ

(1) Σααδεδδίν, Γ, σ. 420. Σολακζαδὲ, 71. Νεσερῆ, 242. Ἰδρις, 229, Νοχβετὲν Τεβαρίχ-Ἀλῆς, διήγημα Θ τῆς βασιλείας Βαγιαζήτ τοῦ Β'.

(2) Αὐτὸς ὁ Δεγούνης ἀγνοεῖ τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν.

(3) Ἀσικπασαζαδὲ (ἀντίτυπον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ), σ. 547. Διὰ τὰς αἰτίας τοῦ αἰγυπτιακοῦ πολέμου, βρ. σ. 527.

Ῥαμαζάν· ὁ δὲ ὥρισε τῷ Κουζοῦν τὴν μὲν χώραν Ἀσζαρ-
λίκ εἰς χειμερινὴν διαμονήν, τὰ δὲ ὄρη τοῦ Γουλὲκ εἰς
θερινήν. Ὁ Κίς-Τιμουρ διῆγε τὸν μὲν χειμῶνα ἐν Ταρ-
σῷ, τὸ δὲ θέρος ἐπὶ τοῦ ὄρους Βουλγάρ· ὁ Γκουνδοὺς ἐβο-
σκε τὰ ποίμνια αὐτοῦ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα ἐν τῇ πε-
διάδι τοῦ Σίς, κατὰ δὲ τὸ θέρος ἐπὶ τῶν ὄρέων τῆς Μα-
σίσσας, αὐτὸς δὲ ὁ Ῥαμαζάν ἐν ταῖς πεδιάσι καὶ ἐπὶ τῶν
περὶ τὰ Ἀδανα ὄρέων. Οὕτως οὖν ἐδέσποζον οὗτοι τῆς
ἀνοχύρου χώρας, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἱκανῶς ἰσχυροὶ, ὅπως
ἀπελάσῃσι τοὺς Ἀρμενίους ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν χω-
ρῶν. Μόλις δὲ μετὰ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα διενόηθη ὁ
Δαβίδ, ἀπόγονος τοῦ Οὐζερ, ἐπικαλέσασθαι τὸν σουλτάνον
τῆς Αἰγύπτου σέχην Ἀχμέτ. Ὁ δὲ παρασχὼν τὴν αἰτη-
θεῖσαν βοήθειαν κατεκτήσατο μὲν τὴν χώραν, ἀλλ' ὑπὲρ
ἑαυτοῦ οὕτως, ὥστε ὁ Δαβίδ ἀνηγορεύθη διοικητὴς αὐτῆς.
Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων οἰκῶν ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα
τοῦ Δαβίδ. Ὅθεν οἱ υἱοὶ τοῦ Γκουνδοὺς φυγόντες εἰς Αἴ-
γυπτον παρέδωκαν τὸ φρούριον Ἀγιάς ταῖς Αἰγυπτίαις
στρατεύμασι. Κατὰ τὸ διπλοῦν τοῦτο παράδειγμα τῶν
οἰκῶν τοῦ Οὐζ καὶ τοῦ Γκουνδοὺς, ὁ υἱὸς τοῦ Ῥαμαζάν
Ἰβραὴμ προσεκάλεσε τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ἐβοήθησεν αὐ-
τοῖς εἰς κατάληψιν τῶν Ἀδάνων καὶ τοῦ Σίς, τέλος υἱὸς
τις τοῦ Κίς-Τιμουρ εἰς κατάληψιν τῆς Ταρσοῦ. Οὕτως
ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου ἐγένετο κύριος ὀχυροτάτων
φρουρίων τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας, ἥτοι τοῦ Ἀγιάς, Κου-
λὲκ, Σίς, τῆς Μασίσσας, τῶν Ἀδάνων, τῆς Ταρσοῦ (Δ)
καὶ ἄλλων.

Πρὸς τὸν Καραγιόζ Πασᾶν, διοικητὴν τῆς Καραμανίας,
πορευόμενον ἀπὸ τῶν Ἀδάνων ἐπὶ τὸ ἐν τῷ στενῷ φρού-
ριον Γουλὲκ, ἤλθον συνεστρατεύσοντες οἱ κάτοικοι τῶν
φρουρίων Ἀλνακὰς καὶ τοῦ Μόλλεν, οἱ ἐγκριτοὶ τῆς Ταρ-

σοῦ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Τουρκομανικῶν φυλῶν Κίς, Τι-
μουρ, Κουζοῦν (Ε) καὶ Καρὰ Ἰσά. Τὰ τέσσαρα ὀχυ-
ρὰ φρούρια τοῦ Γουλέκ, Ἀλνακάς, Μόλλεν καὶ Βισβέρτ
παρεδόθησαν τῷ Καραγιόζ Πασᾶ καὶ ἐγένοντο ὑπο-
τελῇ τῆς Πύλης, ἐτέρωθι ὅμως ὁ ὀθωμανικὸς στρα-
τὸς ὑπέστη τὴν πρώτην τῶν τριῶν ἡττῶν, αἵτινες ἄλλε-
παλλήλως συνέβησαν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ. Ὁ Ἰακoῦβ
Πασᾶς, ὃν ὁ Βαγιαζήτ ἐπεμψε κατὰ παράκλησιν τοῦ
ἡγεμόνος τοῦ Σουλτὰδρ Ἀλαεδδεβλὲτ εἰς ἐπικουρίαν κατὰ
τῆς Μελιτηνῆς ἐνέπεσεν εἰς ἔνεδραν τοῦ Βισβέγην, ἀρχιστρα-
τήγου τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου· καίπερ δὲ ἐνωθεὶς
μετὰ τοῦ Ἀλαεδδεβλὲτ ἡττήθη μετὰ μεγάλης φθορᾶς (1).
Ὁ Καραγιόζ Πασᾶς, ἀναθεὶς τῷ Μουσαβέγῃ καὶ Φερχαδ-
βέγῃ τὴν φρουρὰν τῶν ὑποταγέντων αὐτῷ φρουρίων περὶ
τὰ Ἀδανα καὶ τὴν Ταρσὸν, παρεδόθη τῷ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐπαι-
ρόμενος ἐπὶ ταῖς μέχρι τοῦδε νίκαις καὶ τῇ ἀνδρίᾳ, τῇ νεα-
νικῇ κουφότητι καὶ ἀτασθαλίᾳ. Ὁ Οὐζβέγης, ὁ ἀρχιστρά-
τηγος τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, καὶ ὁ Τεμεροῦζ, διοικη-
τῆς τοῦ Χαλεπίου, ἄγοντες πολλὴν στρατιὰν κατέλαβον
αἰφνιδίως τὰς ἀπροφυλάκτους καὶ διεσπαρμένας φρουράς
τῆς Ταρσοῦ καὶ τῶν Ἀδάνων, καὶ ἐδίωξαν αὐτοὺς ἀπο-
κτείναντες τὸν Μουσᾶν καὶ Φερχαδ ἢ δόντες αὐτοῖς ἵνα
πίωσι τὸ ποτὸν τοῦ μέλιτος τῶν μαρτύρων κατὰ τὸν Σεα-
δεδδὶν (2). Πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς διπλῆς ταύτης ἡττης
ἐπέμφθη εἰς Ταρσὸν καὶ Ἀδανα ὁ Ἐρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶς,
βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ἀρχιστράτηγος, ἔχων ὅφ'

(1) Σεαδεδδὶν, Γ, σ. 482. Σολακζαδὲ, φ. 74 Ἀλῆς, διήγημα Θ.

(2) Γ, σ. 483. Σολακζαδὲ, Ἀλῆς. Ὁ Χατζῆ Κάλφας, ἐν τοῖς χρο-
νολογικαῖς πῖναξιν ἀνάγει τὴν ἡτταν ταύτην εἰς τὸ 893 ἔτος.

ἑαυτῷ τὸν Καραγιόζ Πασᾶν, ὡς καὶ τὸν Μωάμεθ Πασᾶν, υἱὸν τοῦ Χιρζβέγη. Καὶ ὁ πρῶτος τούτων ὡς διοικητὴς τῆς Καραμανίας καὶ ὁ δεύτερος ὡς πρεσβύτερος Πασᾶς ἡ ὁ Ἀχμέτ ἐδυσφόρησαν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὕβρει· ὅτε δὲ συνήφθη ἡ μάχη ἔμειναν ἀπλοῖ θεαταὶ οὕτως, ὥστε ὁ μὲν Ἀχμέτ, καίπερ ἀνδραγαθήσας ἐζωγρήθη, οἱ δὲ δύο Πασάδες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καταλιπόντες τοῖς Αἰγυπτίοις τὰ φρούρια τῶν Ἀδάνων καὶ τῆς Ταρσοῦ (1). Ὁ Βαγια-1486 ζήτ' ἀγανακτήσας ἐπὶ ταῖς ἡτταῖς ταύταις, ἐν αἷς ὁ μὲν τῶν γαμβρῶν ἐφονεύθη, ὁ δὲ ἡχμαλωτίσθη, ἐκέλευσε τὸν μέγαν βεζύρην Δαοῦδ Πασᾶν ἵνα αὐτὸς ἐκστρατεύσῃ ἡγούμενος τετρακισχιλίων γενιτσάρων καὶ μετὰ πάντων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐνόπλων εἰς τὰ μεθόρια τῆς Καραμανίας· σύναμα δὲ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης, ὁ ἐκτομίας Ἀλῆ Πασᾶς, παρηγγέλθη ἵνα ἀπελθὼν τῆς Σεμένδρας ἐκπλεύσῃ τῆς Καλλιπόλεως καὶ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Ὅτε ὁ Δαοῦδ Πασᾶς ἐστράτευεν ἤδη εἰς τὰ μεθόρια τῆς Καραμανίας κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύρου περὶ τὸ φρούριον Κοτζακαλάκ (Τ), ὑπὴντησεν αὐτῷ ὁ ἡγεμὼν τοῦ Σουλκάδρ, ὃς σενεβοῦλευσεν αὐτῷ ἵνα τραπῇ εἰς τὴν χώραν τῶν φυλῶν Βαρσάκ καὶ Τοργούδ, ὅπου ὁ Μωάμεθ βέγης, ἑγγονος ἐκ θυγατρὸς τοῦ Κασίμ βέγη, ἐστασίασε. Ὁ μέγας βεζύρης ἤκουσε τῆς συμβου-1487 λῆς αὐτοῦ· διαβάς δὲ τὰ ὄρη Βουλγὰρ ἐδήλωσε τὴν χώραν τῶν Βαρσάκων, οἱ δὲ ὑπ' αὐτὸν δύο βεγλερβέγηδες τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας εἰσέβαλον εἰς Καραμανίαν, ὁ μὲν διὰ τῆς Ταρσοῦ, ὁ δὲ διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Ἀλασαιουρδί (Ζ). Ὁ

(1) Σεαδεδδίν, Γ, σ. 483. Σολαχζαδὲ, Ἀλῆς. Κατὰ τὸν Χατζῆ Κάλφαν, ἐν τοῖς χρονολογικοῖς πίναξιν, ἡ ἥμερα αὕτη συνέβη τῷ 892.

Τοργούδογλου Μαχμούτ, ἑγγονος τοῦ Κασίμ βέγη, βλέπων τὴν χώραν αὐτοῦ πανταχόθεν περικυκλουμένην ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἔφυγεν εἰς Χαλέπιον σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις. Τότε οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Βαρσάκων ἦλθον ἀθρόοι, ὅπως προσκυνήσωσι τὸν μέγαν βεζύρην· ὁ δὲ, πολιτικός ὢν καὶ ἀνδρεῖος, ἀπέπεμψεν αὐτοὺς μετὰ πολλῶν δώρων καὶ στολῶν (1). Ἐπειδὴ δὲ ὁ καιρὸς τῆς θερινῆς ἐκστρατείας προέβη, ὁ Δαοῦδ Πασᾶς ἀπέλυσε τὸν στρατὸν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰσᾶβλ-Τζαίρι παρὰ τὸ Ἀκσέρ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Εὐρώπην, ὅπου ἡσπάσατο τὸν πόδα τοῦ σουλτάνου ἐν Βιζύη.

Ἀσχολουμένου τοῦ μεγάλου βεζύρου ἐν Ἀσίᾳ περὶ τὴν κατάπαυσιν τῶν στάσεων τῆς Καραμανίας, ὁ Βαγιαζήτ ἐν Εὐρώπῃ ἐδέχετο καὶ ἔπεμπε πρεσβείας. Ἐπιφανεστάτῃ δὲ πασῶν διὰ τε τὸν τύπον τῶν πιστωτικῶν γραμμάτων καὶ διὰ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ παρήγαγεν, ἐστὶν ἡ τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ Μαύρων, τοῦ κυριάρχου τῶν Βενί-Ἀκμέρ, ἥτοι τῶν ἐν Γρανάδῃ υἱῶν τοῦ Ἐρυθροῦ, ὅς, δεινῶς πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας καὶ Καστιλλίας Φερδινάνδου, ἐπεκαλεῖτο ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτοῦ ἀπορίᾳ τὴν βοήθειαν τοῦ σουλτάνου τῶν δύο ἡπείρων καὶ δύο θαλασσῶν κατὰ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τῶν ἀπίστων. Τὰ πιστωτικὰ γράμματα ἦσαν συντεταγμένα κατὰ τὸν ἵπποτικὸν ῥωμαντικὸν τρόπον τοῦ δεσπότου τῆς Ἀλάμρας, ἥτοι τοῦ Ἐρυθροῦ Πύργου τῆς Γρανάδης, ἀραβικὴ ἐλεγεία θρηνοῦσα τὰ δεινὰ τῶν μοσλίμων, τὴν πτώσιν τοῦ ἰσλάμ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ τὴν προσεγ-

(1) Ὁ Σεαδεδδὴν, Γ, σ. 484, καλεῖ αὐτοὺς Ῥογαογλί, Ἀκθὰς-δγλί, Ἐλθὰν-δγλί, Σουμικ-αγλί, Ἰγίρ-δγλί, Φιρλί-δγλί, Ἀρίκ καὶ Ζεϊτόν-δγλί.

γίζουσαν ἐκ τῆς Ἀνδαλουσίας ἐξέλασιν τῶν Ἀράβων μετὰ κατοχὴν ἑπτὰ ἑκατονταετηρίδων, καὶ ἐπικαλουμένη περιπαλῶς τὴν βοήθειαν καὶ ἀρωγὴν πάντων τῶν μοσλίμων καὶ τῶν κυριαρχῶν αὐτῶν (1). Ὁ δὲ Βαγιαζήτ, ζηλωτὴς μοσλίμος καὶ ποιητὴς αὐτὸς, ἀπεκρίνατο διὰ τῆς ἐξοπλίσεως καὶ ἀποστολῆς στόλου, μέλλοντος δηοῦν τὰ ἰσπανικά παράλια· ὅπως δὲ ἡ ἀποκρισις ἦ οὐχ ἥττον ῥωμανική τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνου, ἀνέθηκε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου τούτου τῷ εὐειδεστάτῳ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ ἐφῆβων, ὃς διὰ τὸ κάλλος ἐπεκλήθη Κεμάλ, ἦτοι τελειότης, καὶ κατέστη μετὰ ταῦτα τὸ φόβητρον τῶν εὐρωπαϊκῶν στόλων. Οὗτος ὁ τέλειος νεανίας ἐπέβη τὸ πρῶτον ἤδη τῆς θαλάσσης, ἥ τις μετ' οὐ πολὺ ἐμελλε γινῶναι ἐν τῷ τελείῳ τούτῳ ναυτικῷ (Κεμάλ 'Ρεῖς) ἓνα περιφημότατον θαλασσομεδόντα (Η). Δευτέρα πρεσβεία ἦν ἡ τῆς Βενετίας (2), πεμφάσης τὸν Ἀντώνιον Φέρβραν καὶ Ἰωάννην Δάριον, ὃς ἑπτὰ ἔτη ἤδη πρότερον μετὰ ἐκκαιδεκαετῇ πόλεμον συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς Μωάμεθ τὸν Β'. Ἐκ δὲ τοῦ Βαγιαζήτ ἀπῆλθε πρεσβευτὴς εἰς Βενετίαν ἔχων τὴν διπλὴν ἐντολήν, ἐν' ἀπαιτήσῃ τὸν ἐν Κύπρῳ λιμένα τῆς Ἀρσινόης (Φαμαγούστα) ὡς καταφύγιον τῶν Ὀθωμανικῶν στόλων κατὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου (3), καὶ κατορθώσῃ τὴν πρότασιν Βοκολίνου τοῦ ἐξ Ὀξίμου, προσενεγκόντος πρὸς τὸν σουλτάνον τὴν πόλιν ταύτην τοῦ Πάπα ἐπὶ τῇ συνθήκῃ τοῦ λαβεῖν αὐτὴν ὡς τιμᾶριον (Θ).

(1) Ἐν τοῖς χρονολογικοῖς πίναξι τοῦ Χατζῆ Κάλφα τὸ γεγονός τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔτος 892.

(2) Τῷ 1483, Μαρίνη Σανούτου χρονικὸν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(3) Αὐτόθι.

Ἡ Βενετία εἰρήνην ἄγουσα πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου ἀπέκρουσε τὴν πρώτην αἴτησιν, τὴν δὲ δευτέραν ἤγαγεν εἰς πέρας ὁ Λαυρέντιος τῶν Μεδίκων, καταπείσας τὸν Βοκολίνον ἵνα πωλήσῃ τὴν πόλιν πρὸς τὸν Πάπαν ἀντὶ 7,000 δουκάτων. Καὶ ὁ μὲν Πάπας ἀνεκτήσατο τὴν πόλιν Ὁξιμον, ἀλλ' ὁ Βοκολῆνος ἔλαβεν ἀντὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγχόνην (1). Ὁ ἀπελθὼν εἰς Βενετίαν Ὁθωμανὸς πρεσβευτῆς, ἢ ἴσως ἕτερος, ἐκόμισε πρὸς τὸν Λαυρέντιον τῶν Μεδίκων εἰς ἀπόδειξιν τῆς πρὸς αὐτὸν ἰδίας τιμῆς τοῦ Βαγιαζήτ πολλὰ σπάνια δῶρα ἐκ ζώων, ἐν οἷς καὶ καμηλοπάρδαλιν (2). Πρεσβευτῆς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας ἐκόμισε τὸν φόρον τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν· δύο δ' ἕτεροι, ὧν ὁ μὲν Οὐγγρος, ὁ δὲ Ὁθωμανὸς, ἀπῆλθον συγχρόνως ὁ μὲν εἰς τὴν Πύλην, ὁ δὲ εἰς τὸ πρὸ τοῦ Νεουστὰτ κατασκηνοῦν στρατόπεδον τοῦ Μαθθία Κορβίνου. Ὁ πρῶτος τούτων Δημήτριος Ἰαξίχ, Σέρβος τὸ γένος, ἔλαβε πρὸς τιμὴν παρὰ τοῦ σουλτάνου ἐν ἰδίᾳ ἐντεύξει κἀνδυν· ἐπανακάμπτων δὲ οἵκαδε κατεκόπη οὐχὶ πόρρω τῆς Σεμένδρας ὑπὸ τοῦ Γαζῆ Μουσταφᾶ ἔνεκεν ἰδίου πάθους. Ὁ Ἰαξίχ, αἰχμαλωτίσας ἄλλοτε ἐν πολέμῳ τὸν Γαζῆν Μουσταφᾶν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐξερρίζωσε πάντας τοὺς ὀδόντας τοῦ πρώτου καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ἵνα ἐψήσῃ ἐν ἡπίῳ πυρὶ τὸν ἐν ὀβελῷ βληθέντα ἰδιον ἀδελφόν. Τοιαύτη θηριωδία τοῦ Σέρβου δύναται πως δικαίῳσαι τὴν

(1) Σισμὸνδης, Βιβλ. ΙΑ, σ. 284 καὶ 285· κατὰ τὸν Στέφανον, ἐν ἡμερολογίῳ, σ. 1213. Μαρίνης Σανούτος, βίος τῶν Δουκῶν, καὶ Ῥαϊνάλδος, Ἑκκλ. χρ. 1487, § 7, σ. 38.

(2) Παράρτημα ΜΘ εἰς τὸν Λαυρέντιον τῶν Μεδίκων ὑπὸ Βοσκόη περιέχει τὸν κατάλογον τῶν δῶρων, περιγεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Πέτρου Βιδιένα, γραμματέως τοῦ δουκός.

παράβασιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρί-
σθεως Ἰαξίχ. Ἐν τούτοις οὗτος ἡμίνατο τόσῳ γενναίως,
ὥστε ἀντὶ θανάτου ἀνταπέδωκε θάνατον τῷ τιμωρῷ αὐ-
τοῦ (1). Ἐν ᾧ ὁ Ἰαξίχ ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Ὀθω-
μανὸς πρεσβευτὴς ἦλθε συγχρόνως εἰς τὸ πρὸ τοῦ Νεου-
στάτ οὐγγρικὸν στρατόπεδον, πολιορκουμένου ὑπὸ τοῦ
Ματθία Κορβίνου. Ὁ Ὀθωμανὸς οὗτος ἐπρέσβευσεν ἄλ-
λοτε εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐκόμπαζεν ἐπὶ τῇ ἐμπειρίᾳ αὐτοῦ
περὶ τὰς διαπραγματεύσεις. Μὴ ἀγνοῶν τοῦτο ὁ Ματθίας
ἐκέλευσεν, ἵνα ἀχθῇ ὁ διπλωμάτης πρὸς ἀκρόασιν παρὰ
τὴν τηλεβολοσστοιχίαν ἐν μέσῳ τῆς βροντῆς τῶν τηλε-
βόλων καὶ τοῦ συριγμοῦ τῶν σφαιρῶν. Ἐνταῦθα ἔλαβε
τὴν διακοίνωσιν τοῦ σουλτάνου καὶ ἀπεκρίνατο. Ὁ πρε-
σβευτὴς, ὃς ὑπὸ φόβου ἐπελάθετο τῶν λόγων τοῦ βασι-
λέως, ἢ ἴσως οὐδ' ἐννοῆσαι ἐδυνήθη καλῶς ἐκ τοῦ κρότου
τῶν τηλεβόλων, ἐκέτευσεν αὐτὸν ἵνα ἐπαναλάβῃ αὐτοὺς.
Ὁ δὲ Ματθίας οὐδὲν ἀπεκρίνατο ἢ ὅτι ὁ σουλτάνος ὤφει-
λεν ἵνα πέμπῃ πρὸς αὐτὸν πρέσβεις δυναμένους ἔχειν ἐπὶ
μνήμης τῶν πρὸς αὐτοὺς λόγων (2). Ὁ τῷ ἐπιόντι ἔτει
ἐλθὼν πρεσβευτὴς τοῦ Βαγιαζήτ ἤτησε συγγνώμην ἐπὶ
τῇ παραβάσει τοῦ διεθνοῦς δικαίου διὰ τῆς κατὰ τοῦ Ἰα-
ξίχ ἐπιθέσεως καὶ τὴν ἀνανέωσιν τῆς ληξιάσης πενταε-
τοῦς ἀνακωχῆς, ἥτις παρεπάλθῃ ἐπὶ τρία ἕτερα ἔτη. (3).

Ἡ κατὰ τὸ ἐξῆς ἔτος ἐκστρατεία ἤρξατο πρωϊαίτερον ^{Τῇ 18}
τοῦ συνήθους. Μεσοῦντος ἤδη τοῦ Μαρτίου ὁ Ἀλῆ Πα- ^{Μαρτ.}
1488.

(1) Ἐγγελος, ἱστ. τῆς Σερβίας, σ. 449. Σαδεβδίν, Γ, σ. 484. Σο-
λακζαδὲ, Ἀλῆς, ΙΓ διήγημα τῆς βασιλείας Βαγιαζήτ τοῦ Β'.

(2) Παρὰ Κατώνα Βιβλ. IB, Τάξ. ΙΣΤ, 782, σώζεται ἡ ἀναφορὰ
τοῦ ἐπισκόπου Ἀρβάρου Παύλου Γρηγοριανέζου, Β, σ. 144.

(3) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Οὐγγρίας, Βιβλ. Γ, σ. 418.

σας μετὰ τοῦ νέου βεγλέρβεγη τῆς 'Ρούμελης Χαλήλ Πασᾶ καὶ τοῦ βεγλέρβεγη τῆς 'Ανατολῆς διέβη τὸν πορθμόν τῆς Καλλιπόλεως, ὁ δὲ 'Ερσέκ 'Αχμέτ Πασᾶς, ὃν ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου ἀπέλυσεν, ἄτε ἐπιθυμῶν τῆς εἰρήνης, παρηγγέλθη βοηθῆσαι μετὰ στόλου ἐξ ἑκατὸν πλοίων τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Καραμανίας. Ὁ 'Αλῆ Πασᾶς, μεταπεμφόμενος τὰ στρατεύματα τοῦ βεγλέρβεγη τῆς Καραμανίας Ἰακούδ Πασᾶ, ἐπορεύθη ἐξ 'Ερεγλί διὰ τῶν στενῶν τῆς ὁδοῦ τῶν προσκυνητῶν πρὸς τὰ Ἀδανα(Ι), ἐπεσκεύασε τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ταύτης, ὡς καὶ τῆς Ταρσοῦ, ἐγένετο κύριος τῶν φρουρίων Ἀϊνζαρβά, Κουρὲ, Νιμρίμ καὶ Μολθάνα, καὶ ἀνῆγειρε τὸ κατερηρειμμένον φρούριον τοῦ Ἀγιάς. Ὁ Χαλήλ Πασᾶς ἐπολιόρκησε καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν Σίς, ὁ δὲ Αἰγύπτιος φρούραρχος Σι βέγης, ἀπαλλαγείς τῶν δεσμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ περιβληθεὶς τιμητικῇ ἐσθῆτι, ἀπεπέμφθη εἰς Αἴγυπτον ἀντὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ 'Ερσέκ 'Αχμέτ. Ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου ἐπεμψεν ἐπὶ τὸν 'Αλῆ Πασᾶν νέον στρατὸν ὑπὸ τοὺς πρώτους βέγηδας τῆς ἐπικρατείας, τὸν ἀρχιστράτηγον Οὐζ βέγην, τὸν Τεμερούζ, βέγην τρίτης τάξεως, τὸν πρῶτον ὀπλιτάρχην Κανισεβί, βέγην τετάρτης τάξεως, καὶ τὸν πρῶτον ὑπασπιστὴν μετὰ χιλίων πεντακοσίων ἀξιωματικῶν καὶ τῶν μεθορίων φρουράρχων τῆς Δαμασκοῦ, Χαλεπίου, Τριπόλεως, Σαΐδας καὶ Ῥάμλας, ὡς καὶ μετὰ τῶν Τουρκομάνων ἐπικούρων τοῦ Ῥαμαζάν καὶ τοῦ Τοργούδογλου. Ἐλθόντες οὗτοι παρὰ τὸ Βαγρὰς εἰς τὰ στενὰ τῆς Συρίας εἶδον, ὅτι ὁ στόλος τοῦ 'Ερσέκ 'Αχμέτ Πασᾶ ἐκώλυεν ἀπὸ τῆς θαλάσσης τὴν δίοδον, ἥτις ἐνταῦθα μεταξὺ τοῦ ὄρους καὶ τῆς παραλίας ἐστὶ τοσοῦτον στενὴ, ὥστε καλεῖται Σακαλτουτάν, ἥτοι πωγωνάρπαξ (ΙΑ). Ὅτε δὲ

ὁ αἰγύπτιος στρατὸς ἀπέβαλεν ἥδη πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ διαβῆναι τὸ στενὸν, συνέβη καταιγίς, ἥτις διεσκόρπισε τὸν στόλον τοῦ Ἑρσέκ Ἀχμέτ. Οὕτως ὁ Οὐζ βέγης ἀκωλύτως διῆλθεν εἴτα τὸ ἐπικινδυνότατον τοῦτο συριακὸν στενὸν, δι' οὗ ἐπορεύθη ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ὁ Δαρεῖος διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Ἀμανοῦ Βεῖλάν κατέβη τὸ ὄρος. Ὁ αἰγύπτιος στρατὸς ἐχώρει διὰ τοῦ Πυράμου (Τζιλάν) καὶ τοῦ Κύδνου (Κισλιζέ) πρὸς τὴν μεταξὺ Ταρσοῦ καὶ Ἀδάωνων πεδιάδα Ἀγατσαίρι, ἐν ᾗ οἱ πολέμιοι στρατοὶ συν- Τῇ 16
εκρούσθησαν. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς εἶχε περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἀν- Λύγους
δρειοτάτους βέγηδας, τὸν Κισίλ Ἀχμέτ, υἱὸν τοῦ Του- 1488
ραχάν, τὸν Μωάμεθ βέγην καὶ ἄλλους. Καὶ ἐν μὲν τῷ δεξιῷ κέρατι ἦσαν ὁ Σινάν καὶ ὁ Ἰακούδ, βεγλερβέγηδες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Καραμανίας, μετὰ τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ, υἱοῦ τοῦ Βεῖλεδδίν τοῦ ποιητοῦ, καὶ μετὰ τοῦ Σουλεϊμάν βέγη, ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ ἵστατο ὁ Χαλήλ Πασᾶς, βεγλερβεγης τῆς Ρούμελης. Τῆς προπορείας τοῦ ἀσιατικοῦ κέρατος ἡγοῦντο οἱ υἱοὶ τοῦ Ἑβρενοῦ, τῆς δὲ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὁ Χουσεῖν βέγης ὁ ἐξ Ὀχριδος. Ὁ Αἰγύπτιος στρατηγὸς Οὐζ βέγης ἔταξεν ἐκ δεξιῶν μὲν τὸν βεγλερβεγην τῆς Δαμασκοῦ μετὰ τῶν βέγηδων ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς, ἐξ εὐωνύμων δὲ τὸν βεγλερβεγην τοῦ Χαλεπίου μετὰ τῶν Σύρων ἀρχηγῶν, μνημονευθέντων ἥδη. Τετρακισχίλιαι λόγχαι, ὧν ἤρχεν ὁ Τεμεροῦζ, ἐσχημάτιζον τὴν προπορείαν. Τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἑβρενοῦ Ἰσᾶ καὶ Σουλεϊμάν βέγη πεσόντων ἅμα ἀρξαμένης τῆς μάχης, ὁ ἀσιατικὸς στρατὸς ὑπεχώρησε καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Τεμεροῦζ, οὗ οἱ στρατιῶται ἐλαφυραγώγησαν τὸ ἐγκαταλειφθὲν στρατόπεδον. Ἀλλ' ὁ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος στρατὸς τοῦ Οὐζ βέγη, ἀγωνιζόμενος πρὸς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς στρα-

τοὺς μετὰ τινὰ ζημίαν ἐπετέθη πρὸς τὸ στρατόπεδον τῆς
 'Ρούμελης, ἐσύλησεν αὐτὸ καὶ ἐτράπη τὴν εἰς Χαλέπιον.
 'Ελθόντες δ' εἰ Αἰγύπτιοι εἰς Βαγρὰς εὗρον τὰ στενὰ
 κατειλημμένα ὑπὸ τῶν ἀποβάντων στρατευμάτων τοῦ
 'Ερσέκ Πασᾶ, διεπορεύθησαν δὲ ξιφῆρεις διὰ τῶν ἐχθρῶν
 καταλιπόντες πολλοὺς νεκροὺς καὶ τὰ λάφυρα τῶν ἡττη-
 θέντων. 'Εν τούτοις ὁ Οὐζ βέγης, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ
 τῶν φυλῶν Βαρσᾶκ καὶ Τοργουδ, ἐπολιόρχησε τὰ 'Αδα-
 να, ὧν ἐγένετο κύριος μετὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς πυριτιδαπο-
 Τῇ 1 θήκης. 'Ο 'Αλῆ Πασᾶς ὑπεχώρησε πρὸς τὸ 'Ερεγλί καὶ
 'Απρ. τὴν Λαρένδαν, ὅπου συνήγαγε τὰ διεσκορπισμένα λείψανα
 1489. τοῦ στρατοῦ· κατὰ πρόσταγμα δὲ τοῦ σουλτάνου, ἐπεμ-
 ψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Καραγιόζ Πασᾶν, ὃς καὶ
 νῦν πρῶτος ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ μετ' αὐτοῦ πολλοὶ βέ-
 γηδες, πρὸς οὓς ἀπέδιδε τὰς συμφορὰς τῆς ἐκστρατείας
 ταύτης. Καὶ ὁ μὲν Καραγιόζ Πασᾶς ἐθανατώθη, οἱ δὲ
 4490. ἕτεροι ἀπεβλήθησαν τῆς ὑπηρεσίας. Τῷ δ' ἐπίνοντι ἔτει
 οὐδὲν συνέβη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἢ ἡ ἀνέγερσις τεμένων,
 ἀκαδημίας καὶ νοσοκομείου ἐν 'Αδριανουπόλει, ὁ ἐμπρη-
 σμός ἀγορῶν τινων καὶ τῆς συνοικίας τοῦ 'Ισᾶκ Πασᾶ, κα-
 τέπεσε δὲ καὶ φοβερὸς κεραυνὸς εἰς ἑπτὰ διάφορα μέρη
 τῆς αὐτῆς πόλεως (1Β).

'Ο πρὸς τὴν Αἴγυπτον πόλεμος περιεπλέκετο αἰείποτε
 ἀτυχέστερον διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σουλ-
 κάδρ. 'Ο 'Αλαεδδεβλὲτ, ὃν τῷ τελευταίῳ ἔτει τῆς βασι-
 λείας Μωάμεθ ὁ Β' ἐγκατέστησε καὶ ὑπεστήριξεν ἐπὶ τοῦ
 θρόνου κατὰ τοῦ Βουδᾶκ, ὃν ὑπεστήριζον οἱ Αἰγύπτιοι,
 βλέπων τὴν τύχην συναιρομένην τοῖς αἰγυπτίοις ὅπλοις,
 ἀπέστη τῆς Πύλης καὶ ἦλθεν εἰς λόγους μετὰ τοῦ Οὐζ
 βέγη περὶ γάμου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐ-
 τοῦ. 'Απ' ἐναντίου δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ 'Αλαεδδεβλὲτ Βου-

δὰκ βέγης, ὃς τέως ἐφυλάσσετο αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐν Δαμασκῷ, ἀποδράς εἰς Εὐρώπην προσέπεσε τῷ σουλτάνῳ· ὁ δὲ ἀνέδειξεν αὐτὸν σατράπην τῆς Βιζύης καὶ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πατρικῆς κληρονομίας ἐποίησατο κοινωνοὺς τῶν ἀγώνων αὐτοῦ τὸν Μωάμεθ Πασᾶν, υἱὸν τοῦ Χιρζ βέγη καὶ διοικητὴν τῆς Ἀμασείας, τὸν υἱὸν τοῦ Μιχαήλ Ἰσκενδέρ βέγη, διοικητὴν τῆς Καισαρείας, καὶ τὸν Μουστανζάρογλου Μαχμούτ βέγη, πρῶτον τῶν βέγηδων τῆς Καραμανίας. Μετὰ τούτων ὁ Βουδὰκ πορευθεὶς ἐπὶ τὴν πατρικὴν χώραν ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδελφιδοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἀλαεδδεβλέτ, ὃν οὗτος κατέστησε διοικητὴν τῆς Διοκαισαρείας (Κιρσέρ). Ὁ Ἀλαεδδεβλέτ ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Βουδὰκ μετὰ πολλῶν δυνάμεων· μεσολαβήσας δ' ἐπιστολὴν αὐτοῦ, ἐν ᾗ οὗτος ἐπεκαλεῖτο ταχεῖαν ἐπικουρίαν τοῦ Μαχμούτ βέγη, ἀντικατέστησεν αὐτὴν δι' ἐτέρας ἐπιστολῆς ἀντιθέτου ἐννοίας, ὅτι ἡ ἐλεεινὴ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καθίστα περιττὴν πᾶσαν ἐπικουρίαν. Οὕτως ὁ Ἀλαεδδεβλέτ κατέλαβεν αἰφνιδίως τὸν Βουδὰκ· καίπερ δὲ ἐρρωμένως ἀντιστάντος τοῦ Ἰσκενδέρ, ὁ ἀτυχὴς ἡγεμὼν, ἰδὼν τὸν υἱὸν αὐτοῦ πεσόντα ἐν τῇ μάχῃ, ἡχμαλωτίσθη καὶ ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλαεδδεβλέτ πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου (¹).

Ὁ Αἰγύπτιος ἀρχιστράτηγος Οὐζ βέγης, μαθὼν τὴν 1490. νίκην ταύτην, προυχώρησεν ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Ἀλαεδδεβλέτ ἐπολιόρχησε τὴν Καισάρειαν. Ὁ Ἑρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶς παρηγγέλθη ὑπὸ τῆς Πύλης ἐκστρατεῦσαι ἐπὶ τοὺς συμμάχους τούτους· ἀλλὰ

(¹) Σιαδεόδι, Γ, φ. 490.

Θρυληθέντος, ὅτι ὁ Ἀλαεδδεβλὲτ καὶ ὁ Οὐζ βέγης ἀφέν-
τες ὀπίσω αὐτῶν τὴν Καισάρειαν προυχώρουν πρὸς τὴν
Νίκδε καὶ ἐπόρθουν τὴν περὶ τὴν Ἀρχελαίδα (Ἐρεγλί)
καὶ τὴν Λαρένδαν χώραν, ὁ Βαγιαζήτ αὐτὸς ἔγνω δια-
βῆναι ἀπὸ τοῦ Διπλοκιονίου εἰς Χρυσούπολιν, ὅπως διοι-
κήσῃ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀσίας.

Τότε ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβεία τοῦ ἡγε-
μόνος τῆς Τύνιδος μετὰ δώρων, συγκειμένων ἐξ ἀντιτύ-
που τοῦ Κορανίου καὶ ἐκ βιβλίων περὶ τῆς παραδόσεως
τοῦ Προφήτου, καὶ μετὰ προτάσεων εἰρηνεύσεως πρὸς τὴν
Αἴγυπτον. Ὁ σοφὸς μουφτί Ἀλῆ Ἀραβί, γνωστὸς τῷ
ὀνόματι Μολλὰ Ἀραβί, ἦτοι ὁ Ἀραβικὸς Μολλᾶς, πρὸ
πολλοῦ ἤδη ἀντεπέστελλε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον (1).
Ἀγγεληθέντος δὲ νῦν, ὅτι κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ Ἐρ-
σέκ Ἀχμέτ Πασᾶ οἱ πολέμιοι στρατοὶ μετὰ τριήμερον
στάσιν ἀπεχώρησαν, αἱ εἰρηνικαὶ προτάσεις τοῦ μουφτί
καὶ πρεσβευτοῦ τῆς Τύνιδος ἐγένοντο εὐχερέστερον εὐ-
πρόσδεκτοι. Ὁ Βαγιαζήτ ἀντὶ τοῦ ἀπελθεῖν ἀπὸ τοῦ Δι-
πλοκιονίου εἰς Χρυσούπολιν, ἐξῆλθεν ἐπὶ θήραν πρὸς τὴν
Ἀδριανούπολιν, τὰ Κύψελα καὶ τὴν Κουμουλτζίναν, εἴτα
δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ Κωνσταντινούπολιν
(2), ὅπως πανηγυρίσῃ τὴν περιτομὴν τῶν ἐγγόνων καὶ
τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς. Τῷ ἔτει τούτῳ οἱ Τοῦρκοι εἰς-
έβαλον πορθοῦντες πάλιν εἰς Καρνιόλαν, ἀλλ' ἀπεκρού-
σθησαν ὑπὸ των πεμφθέντων στρατευμάτων ἀπὸ τοῦ δρυ-

(1) Σεαδεδδίν. Γ, φ. 492. Σολαχζαδὲ, φ. 92. Νοχβετέτ τιβαρίχ, φ.
409. Ἀλῆς, ΙΔ διήγημα τῆς βασιλείας Βαγιαζήτ τοῦ Β', καὶ Ῥαουζα-
τοῦλ ἑβράρ.

(2) Ἐκ τῶν Ὁθωμανῶν ἱστοριογράφων οὐκ ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἀποδημία αὐ-
τῇ ἐγένετο ἐκ φόβου τοῦ λοιμοῦ, ὡς λέγει ὁ Μουρατζά ὁ Ὁσπον, Τόμα
Α. σελ. 471.

μοῦ τοῦ Βίρν Βωμβάλδ οὕτως, ὥστε «ὁ ὄρυμός, κατὰ τὸν Βαλβάσωρα, ὁ χρησιμεύσας τοῖς θηρίοις εἰς διατρίβην, ἐγένετο κατ' ἀνάγκην καὶ τάφος αὐτῶν» (1).

Οἱ πέντε υἱοὶ τοῦ Βαγιαζήτ διώκουν πέντε τῶν καλλι-
στων χωρῶν τῆς Ἀσίας, ἥτοι ὁ μὲν Ἀχμέτ τὴν Ἀμά-
σειαν, ὁ δὲ Σεχίν Σάχ τὴν Καραμανίαν, ὁ δὲ Ἀλέμ Σάχ
τὸ Μεντεσιέ, ὁ δὲ Σαλίμ τὴν Τραπεζοῦντα. Ἡ περιτομή
αὐτῶν ἐγένετο ἤδη ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β' συγχρόνως πρὸς
τὴν τοῦ θείου αὐτῶν Τζέμ. Νῦν δὲ ὁ υἱὸς τοῦ πρεσβυτέ-
ρου ἡγεμονόπαιδος, ἀποθανόντος πρὸ μικροῦ, περιετμήθη
μετὰ τοῦ υἱοῦ βεζύρου, αἱ δὲ τρεῖς θυγατέρες τοῦ Βαγια-
ζήτ ἐγήμαντο, ἡ μὲν τῷ Ἀχμέτ Μίρσα, υἱῷ τοῦ ἡγε-
μόνος Ὁγουρλί, ἐγγόνῳ τοῦ Οὐζοῦν Χασάν, καταφυ-
γόντι εἰς τὴν Πύλην, ἡ δὲ τῷ υἱῷ τοῦ μεγάλου βεζύρου
Δαοῦδ Πασᾶ καὶ ἡ τρίτη τῷ Ναζοῦ βέγῃ, διοικητῇ τῆς
Χρυσουπόλεως (2). Αἱ ἐορταὶ ἐγένοντο ἐν τῷ ἵπποδρο-
μίῳ, ὅπου πρὸ μικροῦ ναὸς χριστιανικὸς μεταβλήθεις εἰς
πυριτιδαποθήκην ἐβλήθη ὑπὸ κεραυνοῦ, ἡ δὲ ἐλαφρὰ στέ-
γη αὐτοῦ σφενδονισθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν ἐπέπλεεν αὐ-
τῆς (3). Ἐν τούτοις αἱ περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις τοῦ
μουφτί Ἀραβί προέβαινον κατ' εὐχὴν, ἡ δὲ εἰρήνη συν-
ωμολογήθη μετὰ πενταετῆ ἄδοξον τῷ ὀθωμανικῷ στρατῷ 1491.
πόλεμον ἐπὶ τῇ ὥσαύτως ἄδόξῳ συνθήκῃ, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ
αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ κανακτηθέντα τρία φρούρια ἐπὶ τῆς
πεδιάδος Τζουκουρόβα ἐγκαταλειφθήσονται ὥς εὐσεβῇ
καθιδρύματα τῆς Μέκκας καὶ Μεδίνης (4).

(1) Βαλβάσωρ, Δ, σ. 382.

(2) Σεαδεδδίν, Γ, φ. 493. Σολακζαδὲ, Νοχδετέκ τεβαρίχ.

(3) Κατὰ τὸν Σεαδεδδίν, Γ, φ. 491, ὁ κεραυνὸς κατέπεσε τῇ 22 Σεβάν,
ἥτοι τῇ 20 Ἰουλίου. Τοῦτο ἐστὶ πλάνη.

(4) Σεαδεδδίν, Γ, φ. 493. Σολακζαδὲ, Χατζῆ Κάλφα χρονολογικοὶ πίνα-

Ἀποκαταστάσης τῆς ἡσυχίας ἐν Ἀσίᾳ καὶ τῶν ὁρίων καλῶς ὀρισθέντων πρὸς τὴν Βενετίαν (1), ὁ Βαγιαζήτ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν σπαρασσομένην ὑπὸ τῶν στάσεων Οὐγγρίαν καὶ ὅλως κακῶς ἔχουσαν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Μαυθία Κορβίνου, ἥλπιζε δὲ γενέσθαι κύριος τοῦ Βελγρადίου διὰ τῆς πειθοῦς ἢ δι' αἰφνιδίας καταλήψεως. Ὁ διοικητὴς τῆς Σεμένδρας Χαδὶμ Σουλεϊμάν Πασᾶς προὔτεινε τῷ δεσπότῃ Οὐϊλάκ διὰ τὴν ἀκροσφαλῆ κατάστασιν τῆς Οὐγγρίας, ἧτις ἡγνόμεναι μάλιστα καὶ τὸν μέλλοντα βασιλεύσειν, ἵνα παραχωρήσῃ τὸ Βελγράδιον, ὥς καὶ τὸ Ἀλατζαῖσαρ καὶ Σβόρνικ, τῷ σουλτάνῳ καὶ κτήσῃται οὕτως τὴν ὑψίστην αὐτοῦ εὐνοίαν. Ἡ ἀμβίβολος ἀπόκρισις τοῦ Οὐϊλάκ (2) παρέσχεν ἐλπίδα ἐπιτυχίας· διὸ ὁ Βαγιαζήτ ἐκέλευσε τὰ ἀλβανικὰ στρατεύματα, ἵνα πορευθῶσιν εἰς Βελγράδιον πρὸς πολιορκίαν αὐτοῦ, ὁ δὲ καπουδὰν Πασᾶς Γοῖγου Σινὰν περιμεῖνῃ παρὰ τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας μετὰ τριακοσίων πλοίων τὴν ἑλευσιν τοῦ σουλτάνου (3). Αὐτὸς δ' οὗτος ἀπελθὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 10 Μαρτίου ἐπορεύθη εἰς Σοφίαν, βουλευόμενος ἵνα ἐντεύθῃ τραπεῇ πρὸς τὸ Βελγράδιον ἢ τὴν Ἀλβανίαν, εἰ ἢ κατ' ἐκείνου ἐπιχειρήσεις ἀπετύγχανε (4). Ἐν τούτῳ ὁ στρατὸς τῆς Σεμένδρας ἐπολιόρκησε τὸ Σαβάζ, κατέλαβε φρούριά τινα ἐν Βοσνίᾳ

κες ἐν ἔτει 896. Μεζαράϊ. Α, σ. 303. Κυλλες, Α, σ. 355 καὶ 291, ἐν ἔτει 1487, καὶ χρονικὸν τοῦ Δρέσλερ.

(1) Ἡ περὶ τῶν ὁρίων συνθήκη τῆς 10 Ἰουλ. 1490 σώζεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βιέννης.

(2) Σεαδεδοῖν, Γ, σ. 349. Σολακζαδέ.

(3) Ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μαρίνη Σανούτου ἀναφέρεται ὁ ἐξοπλισμὸς στόλου ἐκ τοριακοσίων πλοίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1488. Τοῦτό ἐστι πλάνη.

(4) Σιαδεοδδιν, Γ, φ. 349.

καὶ ἠπειλεῖ τὸ Ἰατζέ. Οἱ εἰς Οὐγγρίαν εἰσβαλόν-
τες Τοῦρκοι κατετροπώθησαν ὑπὸ τοῦ Κινίς, βέγηδές
τινες συνελήφθησαν (1), ὁ δὲ Γεώργιος Μόρε, ἀδελφὸς
τοῦ βάνου τοῦ Ζερενῦ, ἔπεμψε δύο ὁχήματα πλήρη τουρκι-
κῶν κεφαλῶν πρὸς τὴν δίαιταν, ἥτις ἐφρικίασεν ἐκ τοῦ
φονικοῦ τούτου τεκμηρίου τῆς νίκης (2).

Πᾶσαν ἐλπίδα ἀποβαλὼν ὁ Βαγιαζήτ πρὸς τὴν διὰ
προδοσίας ἢ διὰ τῶν ὄπλων ἄλωσιν τοῦ Βελγραδίου, ἐπο-
ρεύθη ἐκ Σοφίας διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Μοναστηρίου εἰς Ἀλ-
βανίαν· διέτριψε δὲ ἐν Δεπελὲν (3) εἴκοσι καὶ τέσσαρας ἡ-
μέρας τοῦ μηνὸς Ῥαμαζᾶν, καθ' ἃς τὰ στρατεύματα
τοῦ οἴκου τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ οἱ γενίτσαροι ἐπάρ-
θησαν καὶ ἡρήμωσαν τὴν χώραν. Ὅτε δὲ ὁ σουλτάνος μετέ-
βαινεν ἀπὸ Μοναστηρίου εἰς Πρίλλαπον (Παρλεπέ) ἐκεῖ,
ὅπου ἡ ὁδὸς γίνεται στενοτάτη, ἐπλησίασεν αὐτῷ δολοφό-
νος τις μεταβεβλημένος εἰς Καλενδέρην (πλανήτην δερβί-
σιν). Οἱ σωματοφύλακες πρὸς σωτηρίαν τοῦ Βαγιαζήτ
ἀπέτρεψαν τὴν θανατηφόρον πληγὴν καὶ κατέκοψαν αὐ-
τόν. Ἀπὸ τοῦ συμβάντος τούτου, εἰ οὐχὶ ἀπὸ Μουράτ τοῦ
Β', δολοφονηθέντος ὑπὸ τοῦ Κοβιλόβιτς ἐπὶ τοῦ πεδίου
τῆς μάχης, ἐτέθη νόμος ἵνα μηδεὶς προσεγγίξῃ ἔνοπλος
τῷ σουλτάνῳ, πάντες δὲ οἱ προσερχόμενοι πρὸς αὐτόν
εἰσάγωνται ὑπὸ δύο θαλαμηπόλων, κρατούντων τοὺς βρα-
χίονας αὐτῶν. Τῇ ἐπαχθεὶ ταύτῃ διατάξει, διαρκούσῃ ἔτι
καὶ νῦν, ὑποβάλλονται οἱ πρέσβεις τῶν βασιλέων καὶ τῶν
αὐτοκρατόρων. Ὁ Βαγιαζήτ παρέτεινεν ἐπὶ τινὰς μῆνας

(1) Βονφίνιος, δεσ. Ε, Βιβλ. Β, ἐν τῷ τέλει.

(2) *Εγγελος, ιστ. τῆς Οὐγγρίας, Βιβλ. Γ, σ. 48.

(3) Δεπεδελέν καὶ οὐχὶ Τεπελέν, ὡς γράφει ὁ Πουκεβίλλης, ἐστὶν ἡ πα-
τρις τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων.

τὴν ἐν Ἀλβανίᾳ διαμονὴν ἔνεκα τοῦ λυμαινομένου τὴν Κωνσταντινούπολιν λοιμοῦ, ἐπανῆλθε δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ χειμῶνος.

Κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Ἀλβανίαν ἐκστρατείαν τοῦ Βαγιαζήτ ἡ μέση Αὐστρία ἐλυπήθη σφόδρα ἐπὶ ταῖς ὀλεθρίαις δηλώσεσι τῶν πορθούντων καὶ καιόντων ἀκιντζίδων. Αἱ κακώσεις τούτων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὑπερέβαλλον πάσας τὰς τῶν προτέρων καὶ ὑστέρων ἐκστρατειῶν. Τὸ πέμπτον νῦν εἰσέβαλον εἰς Στυρίαν, τὸ ἕκτον εἰς Καρινθίαν ⁽¹⁾ καὶ τὸ ἑβδόμον εἰς Καρνιόλαν, ὡς αἱ ἀκρίδες τῆς ἐρήμου, πρότερον μὲν μόνον εἰς μίαν ἢ δύο τῶν τριῶν τούτων χωρῶν, νῦν δὲ εἰς πάσας τὰς τρεῖς μετὰ τριχῇ διηρημένου στρατοῦ. Ὁ πρῶτος εἰσέβαλεν εἰς 1492. Καρνιόλαν διὰ τοῦ Μέτλιγγ καὶ Ρουδολφοβέρτ καὶ προῦχώρησε μέχρι τῶν Λουβιανῶν διαπράξας ἀπάνθρωπα ἀνοσιουργήματα. Παῖδες ἀνεσκολοπίσθησαν, αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν συνετρίβησαν ἐπὶ τῶν τοίχων, ὥστε ὁ ἐγκέφαλος αὐτῶν κατέρρεε, θυγατέρες κατησχύνοντο πρὸ τῶν μητέρων, γυναῖκες πρὸ τῶν ἀνδρῶν, οὔτοι δὲ συνεδυάζοντο ὡς κύνες. Τὰς ἀποκοπείσας κεφαλὰς ἀνήρτων κατὰ τὸ δεῖπνον ἐπὶ μακρῶν δοράτων ⁽²⁾. Ἐν Ταρβίς ἐγένετο γενικὴ σφαγὴ· αἱ ὁδοὶ ᾗσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ ἡκρωτηριασμένων μελῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς ἐπεμψε στρατὸν εἰς Καρινθίαν, ᾗν ἡπείλει ὁ δεύτερος τουρκικὸς στρατός· ἄλλοι δὲ συνῆλθον ὑπὸ τὸν Ῥοδόλφον Χεβενχούλλερ καὶ τοὺς εὐπατρίδας τῆς Καρινθίας Χάινς Οὐγγναδ, Νικόλαον Λιχτενστάιν, Παγκράτιον Διετριχστάιν, Λεονάρδον Κολονίξ,

(1) Μεγίσερ καὶ Βαλβάσωρ.

(2) Βαλβάσωρ.

Χριστόφορον Βεϊστριάχ, Γεώργιον Βεϊσενέκ καὶ Νικόλαον Ρόδερ (ἄρπαγα), οὗ τὸ γενεαλογικὸν ὄνομα ἀναφαίνεται πάντοτε, ὅπου πρόκειται ἰν' ἀποκρουσθῇ ἡ ἄρπαγῇ. Οὗτοι συνῆψαν κατὰ τὸ Βιλλάχ μάχην, καθ' ἣν πεντεκαίδεκα χιλιάδες χριστιανῶν ζωγρηθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐλυτρώθησαν καὶ ἐπέπεσαν πρὸς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ. Ἑπτακισχίλιοι χριστιανοὶ καὶ μύριοι Τούρκοι ἔπεσαν κατὰ τὴν μάχην, ἐπτακισχίλιοι τούτων ἡχμαλωτίσθησαν, ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἀλῆ Πασᾶς ἐκ τοῦ γένους τῶν Μιχάλογλου (1) ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Χεβενχούλλερ ἢ ὑπὸ τοῦ Κολονίτζ. Ὁ ἐπὶ τῶν ὁσίων ἐγερθεὶς τύμβος δείκνυσιν ἐτι τὸν τόπον τῆς μάχης καὶ τὸ πλῆθος τῶν φονευθέντων.

Ὁ τρίτος στρατὸς τῶν ἀκιντζίδων προὔχωρσε πρὸς τὴν κάτω Στυρίαν μέχρι τῆς Κελίας. Τὰ θηρία ταῦτα ἐξηντέριζον τοὺς νεκροὺς, διὰ τῶν ἐντέρων περιεζώννυντο, ὥπτουν τὰ πτώματα καὶ κατήσθιον. Τοιαύτας ὁμότητας ἔπραττον οὐ μόνον οἱ Τούρκοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Οὐγγροι· διότι τὰ στρατεύματα τοῦ Κινίς ἡμιλλῶντο πρὸς τοὺς ἀκιντζίδας τοῦ Μιχάλογλου, ἡ τῷ ἔτει τούτῳ ὑπερέβαλλον αὐτοὺς κατὰ τὴν ὁμότητα.

Μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Ζερενὺ ὁ Κινίς ἐβασάνισε τοὺς Τούρκους αἰχμαλώτους ἐπινοῶν σκληρότητας, τὸ μὲν βυθίζων αὐτοὺς ἐντὸς σάκκων ἐν τῷ ὕδατι, τὸ δὲ προσδέων τοῖς τροχοῖς τῶν μύλων, τὸ δὲ ἐκδαίρων, τὸ δὲ ὀπτῶν, τὸ δὲ παραθέτων αὐτοὺς εἰς βορὰν περναλέων χοίρων (2). Τῷ αὐτῷ τούτῳ ἔτει, ἐν ᾧ ὁ Ἀλῆ βέγης Μιχάλογλου ἠττήθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Χεβεν-

(1) Σεαδεδδιν καὶ Σολακζαδέ.

(2) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Βλαχίας, Βιβλ. Α, σ. 183.

χούλλερ, καὶ ὁ ἐκτομίας Ἀλῆς, Πασᾶς τῆς Σεμένδρας, ἐτράπη εἰς φυγὴν ἐκ τῆς Τρανσιλβανίας κατὰ τὰ στενὰ τοῦ Ἐρυθροῦ πύργου ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Θελέγδ οὕτως, ὥστε κατέλιπεν ἅπαντα τὰ λάφυρα καὶ πεντεκαίδεκα χιλιάδας νεκρῶν καὶ αἰχμαλώτων (1). Ὁ δὲ Ἰακὼβ Πασᾶς, ὅς, ὅτε ὁ Βαγιαζήτ ἦν τοποτηρητὴς τῆς Ἀμασείας, ὑπηρετεῖ αὐτῷ ὡς αὐλάρχης, εἶτα δὲ ἐτάχθη τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀλέμ Σάχ, τοποτηρητοῦ ἐν Καραμανία, ὡς βεγλέρβεγης, ὅπως λάβῃ δίκην τῆς τριπλῆς ταύτης ἡττῆς τῷ αὐτῷ ἔτει συμβάσης, ἐπέδραμε τῷ ἐπὶ ὄντι ἔτει μετὰ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν εἰς τὰς περὶ τὴν Κελίαν καὶ Πεττάου χώρας τῆς κάτω Στυρίας (2). Διαβαίνων δὲ πρὸ τοῦ Ἰατζὲ προεκάλεσεν εἰς μάχην τὸν φρούραρχον Κανισάι· ὁ δὲ ἐξορμήσας ἐυτέρησεν αὐτὸν τῆς ἡδονῆς τοῦ διατρίψαι χρονιώτερον πρὸ τῆς πόλεως ταύτης. (3). Τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα διέβησαν τὸν Οὐνναν παρὰ τὸ Ὀστροβίτς πορευόμενα πρὸς τὸ Σλουῖν καὶ τὴν Κούλπαν, δι' ἧς, κατὰ τὸν Σεαδεδδὶν, οὐδέποτε πρότερον διέβησαν οἱ Τοῦρκοι· ἀφ' οὗ δὲ ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἡμέρας ἔταμον καὶ ἔκαυσαν τὴν Κροατίαν καὶ τὴν κάτω Στυρίαν, ἐτράπησαν πάλιν εἰς Κροατίαν ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Σεκελύ καὶ ἄλλων Γερμανῶν στρατηγῶν. Τότε οἱ εὐπατρίδαι τῆς Κροατίας, ὧν οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ μνημονεύουσι πλείονας ἢ οἱ Οὐγγροι, (ΙΓ) ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους, ἰδίᾳ δὲ ὁ βάνος Δερενσενὺ καὶ οἱ κόμητες τοῦ Φραγγιπᾶν Νικόλαος, Βερ-

(1) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Οὐγγρίας, Βιβλ. Γ, Τμῆμα, Β, σ. 55.

(2) Βονφίνιος, Ε, Βιβλ. Γ, σελ. 707. Ὁ Ἰωβίος ἀπατάται, ὡς συνήθως συμβαίνει αὐτῷ, ὑπολαμβάνων τὸν εὐνοῦχον Ἀλῆ Πασᾶν διοικητὴν τῆς Σεμένδρας ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης.

(3) Σεαδεδδὶν, Γ, σ. 497.

ναρδίνος καὶ Ἰωάννης, κόμης τοῦ Μοδρούς. Καί τινες μὲν αὐτῶν ἐπεκαλέσαντο τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγρίας, ἕτεροι δὲ τὸν Ἰακὺβ Πασᾶν (ΙΔ). Ἀλλ' ὅτε οὗτος ὑποχωρῶν ἀφίκετο εἰς Κροατίαν, εὔρεν αὐτοὺς διηλλαγμένους πρὸς ἀλλήλους ἐνεκα τοῦ κοινοῦ κινδύνου καὶ συνησπισμένους κατὰ τοῦ θηριώδους αὐτῶν ἐχθροῦ (1).

Ἐλθὼν ὁ Ἰακὺβ Πασᾶς εἰς τὸ στενὸν τοῦ Σαδβάρδ καὶ εὐρῶν αὐτὸ πεφραγμένον διὰ δένδρων καὶ λίθων, ἑαυτὸν δὲ περικεκυκλωμένον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, διεπραγματεύσατο περὶ ἐλευθέρας ἀποχωρήσεως ἀντὶ χρημάτων· ἀλλ' ὁ Δερενσενὺ καὶ οἱ Φραγγιπὰν ἐνέμενον τῇ ἀπολύσει πάντων τῶν χριστιανῶν αἰχμαλώτων καὶ τῇ ἀποδόσει τῶν λαφύρων. Ἐν τούτοις ὁ Δερενσενὺ φοβούμενος τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐπεθύμει ἀποχωρῆσαι, ἀλλ' ὁ Βερναρδίνος Φραγγιπὰν ἐμέμφθη αὐτῷ ἐπιθυμοῦντι ἀπαλλάξαι τοῦ κινδύνου τὸν υἱὸν καὶ τὸν ἀδελφόν. Οὕτως ἀπέτυχε καὶ ἡ διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης καὶ ἡ ἀποχώρησις.

Κατὰ τὴν ἔριδα ταύτην ὁ Ἰακὺβ ἐξῆλθε τοῦ στενοῦ, 1493. ταμῶν τὸ δάσος, ὃ ἐκώλυε τὴν διάβασιν αὐτοῦ. Τῇ 9 Σεπτεμβρίου ἐγένετο ἀτυχὴς συμπλοκὴ παρὰ τὴν Ἀδβίαν (2), καθ' ἣν πεντεκαίδεκα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι Οὐγγροι ἔπεσον μαχόμενοι, οἱ τρεῖς Δερενσενὺ ἡχμαλωτίσθησαν, ἐκ δὲ τῶν τριῶν Φραγγιπὰν ὁ μὲν ἐφρονεύθη, ὁ δὲ ἡχμαλωτίσθη, ὁ δὲ τρίτος διέφυγε. Ὁ Ἰακὺβ ἀπέταμε τὰς κεφαλὰς τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Δερενσενὺ, καὶ παρέθηκεν αὐτάς ἐπὶ λοπάδος τῷ βάνῳ. Ὁ Πασᾶς καθύβρι-

(1) Οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τῆς συνδιαλλαγῆς ταύτης οἱ Ὁθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, ἀλλὰ μόνον οἱ Οὐγγροι.

(2) Παρὰ τῇ Σαδεδδὴν ὁ τόπος καλεῖται Κόρβοδα ἢ Καράτοβα.

σε τοῦτον, ἅτε λύσαντα τὴν εἰρήνην, ὅτε οἱ Τοῦρκοὶ ἤθελον διαπορευθῆναι εἰρηνικῶς διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ. Ταμῶν δὲ τὰς ρίνας πεντακισχιλίων καὶ ἑπτακοσίων χριστιανῶν, πεσόντων κατὰ τὴν μάχην, ἔπεμψεν αὐτὰς σὺν τῷ βάνῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς τρόπαια. Ὁ Δερενσενὺ προσαχθεὶς ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου οὐδόλως μετέβαλε τὸ ἔμφυτον αὐτῷ τραχὺ ἦθος· ὁ σουλτάνος ὁμῶς οὐκ ἐφόνευσεν αὐτόν, ἠρκέσθη δὲ μόνον ἐξορίσαι μετὰ δύο πιστῶν ὑπηρετῶν εἰς νῆσόν τινα, ὅπου μετὰ τρεῖς μῆνας ἐξεμέτρησε τὸν βίον ὑπὸ τῆς ἐπιβρόχης τοῦ κλίματος ἢ ὑπὸ φαρμάκου (ΙΕ). Ὁ Ἰαχοῦβ Πασᾶς, λαβὼν δῶρον παρὰ τοῦ σουλτάνου ξίφος καὶ κέλητα, ἀνεδείχθη βεγλέρβεγης τῆς Ῥούμελης, ὁ δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦτο κατέχων Πασᾶς ἀνηγορεύθη διοικητὴς τῆς Βοσνίας.

Ὁ Παῦλος Κινὶς, ἡ μάστιξ τῶν Τούρκων, ἐπιθανάτως ἔχων καὶ μηκέτι δυνάμενος διαρθρῶσαι ῥῆμα, ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου τὰ τουρκικὰ μεθόρια καὶ τὸν ἴδιον τράχηλον, ὅπως παροτρύνῃ τὸν βασιλέα εἰς ἐκστρατείαν ἐπὶ τὴν Σερβίαν πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἐπιδρομῶν, ἃς ἐπεχείρησαν οἱ Τοῦρκοι· διότι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μετὰ τὴν ἤτταν 1194. τοῦ Δερενσενὺ ἐπέδραμον πάλιν καὶ προὔχώρησαν εἰς μὲν τὴν Στυρίαν μέχρι τοῦ Παττάου, εἰς δὲ τὸ βανάτον μέχρι τοῦ Τεμεσβάρ. Ἐκ τῆς Στυρίας, ὅπου τὸ ὄγδοον νῦν εἰσβαλόντες ἀπήγαγον ἑπτακισχιλίους αἰχμαλώτους, (1) ἀπέκρουσεν αὐτοὺς ὁ νέος αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς οὐτως, ὥστε κατὰ τὴν εἰκοσιπενταετῇ βασιλείαν αὐτοῦ οὐκ ἐτόλμησαν ἐπιδραμεῖν εἰς τὴν χώραν ταύτην. Τὴν ἐπὶ τὸ Τεμεσβάρ ἐπιδρομὴν ἐτιμώρησεν ἕτερος Οὐγγρος ὁρμή-

(1) Βονφίνιος, Ε, Β.βλ. ΙΔ, σ. 719. Γουλιού Καίσαρος ἱστορία πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ.

σας κατὰ τῆς Σεμένδρας, συμπράττοντος τοῦ ἐπικινδύνως ἀσθενοῦς Κινίς. Τὰ προάστεια τῆς Σεμένδρας ἐνεπρήσθησαν, πανταχοῦ ἠρπάγησαν ἄνδρες, κτήνη, σίτος καὶ βαρύτιμα πράγματα, πᾶσαν δὲ τὴν λείαν ταύτην ὁ στρατὸς Τῆ 1 ἐκόμισεν εἰς Βελγράδιον. Νοεμβ. 1494.

Τοσοῦτον ἦν τὸ πλῆθος τῶν ἀπαχθέντων ζώων, ὥστε πέντε βόες ἐπωλοῦντο ἀντὶ δουκάτου· τοσοῦτο δὲ τὸ τῶν ἀπαχθέντων αἰχμαλώτων, ὥστε μία γυνὴ μετὰ τεσσάρων θυγατέρων ἐπωλεῖτο ἀντὶ ὀκτωκαίδεκα ἀργυρῶν (1). Τότε οἱ Οὐγγροὶ προσηέχθησαν τοῖς Τούρκοις αἰχμαλώτοις, ὥσπερ οἱ Τούρκοι τοῖς Οὐγγροῖς. Τὸ πωλεῖν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ σφάττειν ἀθρόως αὐτοὺς ἦν σύνηθες ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι. Ὁ Πέτρος Μόρε, συγγενὴς τοῦ Ζερενῦ, τοῦ πικλὴν κεφαλοτόμου (15), πρεσβεύσας τῷ αὐτῷ ἔτει εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπανῆλθε μετὰ Τούρκων πρεσβευτῶν, οἵτινες κομίσαντες ἀργυρὰ σκεύη καὶ ἄλλα δῶρα προὔτειναν τὴν ἀνανέωσιν τῆς εἰρήνης ἐπὶ δεκαετίαν ἔτι(2). ἄλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγρίας ἐδέξατο τὴν ἀνακωχὴν ἐπὶ τρία μόνον ἔτη ἐπὶ τῇ συνθήκῃ, ἵνα κατ' αὐτὰ ἀποδοθῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς ἡττης τοῦ Δερενσενῦ ὑπολειπόμενοι αἰχμαλῶτοι καὶ ἀνασταλῇ πᾶσα ἐπιδρομή· εἰ δὲ ἐπεθύμει ὁ βασιλεὺς τὴν παράτασιν ἢ τὴν λύσιν τῆς ἀνακωχῆς, ἀνεκοίνου τοῦτο τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς λήξεως αὐτῆς πρὸς τὴν Πύλιν (3).

Τὸ ὕστατον πολεμικὸν ἔργον πρὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης ἦν τὸ τοῦ Βλαδισλάου Κανισάι, φρουράρχου

(1) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Οὐγγρίας. Βιβλ. Γ, Τμ. Β, σ. 72. Βονφίνιος, Ε, βιβλ. Δ, σ. 717, 719, 729.

(2) Βονφίνιος, Ε, βιβλ. Ε, σ. 728.

(3) Ὅρα παρὰ Κατόντζ, βιβλ. Ι, σ. 701 τοὺς ἄλλους τῆς εἰρήνης.

τοῦ Ἰατζέ. Οὗτος ἀρνηθεὶς τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου τῷ Ἰακoύβ Πασᾶ ἐποίησατο καρτερὰς ἐξόδους κατὰ τοῦ στρατηγοῦ τούτου· ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἄγων τετρακισχίλους ἵππεῖς εἰσέβαλεν εἰς Σερβίαν καὶ ἐκράτησε δύο φρουρίων, ἐν οἷς ὁ ἐκτομίας Ἀλῆ Πασᾶς ἀπέθετο τὴν λείαν (1). Ὁ ἀνδρεῖος Κανισαί, ἀναδειχθεὶς βάνος τῆς Κροατίας ἀντὶ τοῦ Δερενσενῦ, ἐβάδισεν εἰς τὰ ἔχνη τοῦ Παύλου Κινίς, ὃς ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς τελευταίας καὶ ὑπ' αὐτοῦ ζωπυρρηθείσης ἐκστρατείας ἐτελεύτησε τὸν βίον πρὸ τοῦ Βελγραδίου (2). Ὁ Κανισαί ἀνεκάλυψε καὶ ἐτιμώρησε τὴν ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς τοῦ Βελγραδίου συσπᾶσαν συνωμοσίαν τοῦ παραδοῦναι τὴν πόλιν τοῖς Τούρκοις. Οἱ πρωτοῦργοι τῆς συνωμοσίας ταύτης, ὁ ἡγούμενος τῶν Ἰωαννιτῶν δ' Αὐράνα καὶ ὁ κληρονομικὸς δούξ τοῦ Συρμίου Λαυρέντιος Οὐϊλάχ ἐστερήθησαν τῶν ἀξιομάτων καὶ

1495 τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν, οἱ δ' ἐλάσσονες ἐθανατώθησαν (3).

1496 Οἱ Τούρκοι ὑπέταξαν ἐν Βοσνίᾳ τὰ φρούρια Κομοθία, Θερσαῶν, Νερέτβα καὶ Κοζολούβαρ (4). τῷ δὲ ἐπιόντι ἔτει σπεῖραι λεηλατῶν μουσουλμάνων ἐξεχύθησαν εἰς Δαλματίαν καὶ Ἰάδεραν μέχρι τοῦ Φόρου Ἰουλίου (Φριοῦλι) εἰς Πρεϊφνίτς, Ζιρκνίτς καὶ Λοῖτς, ἀπειλοῦντες καὶ τὰ ἄνω Λουβιανὰ (Ὁβερλαϊβάχ).

Ὁ διοικητὴς τῆς Σκόδρας Φιροῦζ βέγης ἐπέστειλε

(1) Σχιμέκ, πολιτικὴ ἱστορία τοῦ δουκάτου Βοσνίας καὶ Ῥάμας, σ. 183, κατὰ τὸν Ἰστουάνφη, σ. 31.

(2) Ἐν ἀγίῳ Κλήμεντι, τῇ 24 Νοεμβρίου. Βονφίνιος, Ε. Δ. Ἑγγελος ἱστορία τῆς Οὐγγρίας, Βιβλ. Γ. σ. 272. Ὁ Βονφίνιος λήγει τὴν ἱστορίαν τῶν Ὁθωμανῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κινίς.

(3) Σχιμέκ, σ. 183, κατὰ τὸν Ἰστουάνφη, Βιβλ. Γ. σ. 35.

(4) Ἑγγελος, ἱστορία τῆς Δαλματίας, σ. 562, καὶ Οὐγγρίας, Τμῆμα Β', σ. 86.

τῷ Βενετῷ φρουράρχῳ μαρκησίῳ Τρεβιζάνῃ (1), ὅτι ἐξ ἐπιτάγματος τοῦ σουλτάνου ἦλθεν εἰς Κάτταρον, ὅπως καταλάβῃ καὶ φυλάξῃ τὴν χώραν τοῦ Γεωργίου Τζέρνοβιτς, κυριάρχου τοῦ Μαυροβουνίου, διατελοῦντος ὑπὸ τὴν βενετικὴν προστασίαν. Ὁ Τρεβιζάνης ἀπεκρίνατο, ὅτι ἡ δημοκρατία οὐδόλως διενοεῖτο ἰδιοποιήσασθαι κτῆμά τι τοῦ Τζέρνοβιτς. Ἐντεῦθεν ἡ πρώτη πρόφασις τοῦ ἀναβληθέντος μὲν ἔτι εἰς δύο ἐνιαυτοὺς, ἀλλ' ὑποθαλπομένου βενετικοῦ πολέμου.

Ἐὰρ τοῦ ἔτους τούτου ὁ μέγας βεζύρης Δαοὺδ Πασᾶς μετὰ τεσσαρακαῖδεκατῇ ὑπηρεσίᾳ ἀπεχώρησε τοῦ ἀνωτάτου ἀξιώματος, σώζων πᾶσαν τὴν εὐνοίαν τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ λαβὼν ἐτησίαν σύνταξιν 300,000 ἄσπρων (2). Ἐκ τῶν τεσσάρων καὶ δέκα μεγάλων βεζυρῶν, οἳ τινες ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει ἀνῆλθον ἐπὶ τὴν ὑψίστην ταύτην ἀρχὴν ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως αὐτῆς, πρῶτος ὁ Δαοὺδ Πασᾶς ἀπέθετο αὐτὴν σώζων τὴν εὐνοίαν τοῦ σουλτάνου. Οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι μεγάλοι βεζύραι, ἥτοι κατέσχον τὸ ἀξίωμα τοῦτο δι' ὅλου τοῦ βίου, ἢ ἐνεκα δυσμενείας τοῦ σουλτάνου μετέλλαξαν αὐτὸ ἀντὶ κατωτέρων ἀξιωματῶν, ὡς συνέβη τῷ Μαχμούτ Πασᾶ, τῷ Κεδούκ Ἀχμέτ Πασᾶ καὶ τῷ Μεσίχ Πασᾶ, τῷ πολιορκητῇ τῆς Χαλκίδος, τῆς Θεοδοσίας καὶ τῆς Ῥόδου, οἳ τινες καὶ οἱ τρεῖς ἀποχωρήσαντες, ἀντὶ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς καὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ στρατοῦ, ἔλαβον ἀπλῶς στολαρχίαν ὡς

τῇ 3
Μαρτ.
1497.

(1) Μαρίνης Σανούτος. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φέρει χρονολογίαν τῆς 24 Ἰουνίου 1497.

(2) Ὅσμαν Ἐφεντιζαδὲ, ἱστορία τῶν βεζυρῶν. Ὅρα ὡσαύτως καὶ τὴν ἀπὸ 5 Μαΐου 1497 ἀναφορὰν τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μαρίνης Σανούτου.

καπουδάν πασάδες καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Καλλιπόλεως. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Δαουδ Πασᾶ ἐδόθη τῷ γαμβρῷ τοῦ σουλτάνου Ἐρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶ (1), ἀλλὰ τῷ αὐτῷ ἔτει μετεδόθη τῷ Ἰβραῖμ Τζενδερέλη, υἱῷ τοῦ μεγάλου βεζύρου Χαλῆλ, τοῦ ἀποκεφαλισθέντος ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'.

Φροντίζων παντὸς μᾶλλον ὁ Βαγιαζήτ περὶ τῆς τηρήσεως, ὅσον γε δυνατόν, τῆς μετὰ πάντων τῶν ὁμόρων εἰρήνης ἢ τῆς ἀνανεώσεως αὐτῆς λυθείσης, διῆγεν ἡδὴ ἀπὸ ἐπταετίας ἐν φιλίᾳ πρὸς τὴν Πολωνίαν, ἕως ἡ εἰρήνη αὕτη ἐλύθη ὑπὸ τῆς περιβοήτου ἐκστρατείας τοῦ Βαλῆ βέγη, διοικητοῦ τῆς Σιλίστρας.

Τῷ 1490 συνωμολογήθη μεταξὺ τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τοῦ τρίτου τῶν Ἰαγελλόνων ἡ πρώτη τῆς Πολωνίας πρὸς τὴν Πύλην συνθήκη (2), τῷ δὲ 1493 παρετάθη αὐτῇ ἐπὶ τρία ἔτη ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀλβέρτου (3). Ληξάσης τῆς τριετοῦς ταύτης προθεσμίας Ἰωάννης ὁ Ἀλβερτος ἐξήτει πρόφασιν πρὸς πόλεμον ἀποβλέπων μᾶλλον εἰς τὴν Μολδαβίαν ἢ εἰς τοὺς Τούρκους, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐπεχείρησε τὴν ἀ-
 4497. τυχή ἐκστρατείαν τοῦ Σουξάβα. Πρεσβευτῆς τοῦ Λαδισλάου τῆς Οὐγγρίας πεμφθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς πρὸς τὴν Πολωνίαν εἰρήνης, ἐνετάλη ἵνα παραστήσῃ, ὅτι ἡ εἰς Μολδαβίαν εἰσβολὴ τῶν Πολωνῶν ἤπτετο οὐγγρικῶν καὶ οὐχὶ κυριαρχικῶν τουρκικῶν δι-

(1) Τῷ ἔτει τούτῳ (1491) ἐτελεύτησαν ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς, ὁ πρῶτος μέγας λυρικός ποιητὴς τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ὁ Μιρχόνδης, ὁ ἔσχατος μέγας Πέρσης ἱστοριογράφος. Χατζῆ Κάλφας, χρονολογικοὶ πίνακες.

(2) Οὐδὲν σώζεται περὶ τῆς συνθήκης ταύτης καὶ τῶν ἐφεξῆς ἐν τῷ διπλωματικῷ ὁδηγῷ τοῦ Μάρτενς, γίνεται ὁμως λόγος περὶ αὐτῶν ἐν Ναϊμᾶ, Βιβλ. Α, σελ. 254 κατὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς συνθήκης τῷ ἔτει 1607.

(3) Σολιδάκ, Ἱστ. τῆς Πολωνίας, Βιβλ. ΙΣΤ', ἀρ. 4493. Κρόμερ, σ. 660. Νεουγεβάουερ, σ. 430. Ἐρβούρτ Φουλστέιν, σ. 209.

καιωμάτων· διότι τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας ἀπειληθέντα φρούρια ἀνῆκον τῇ Μολδαβίᾳ, ὑποτελεῖ τῆς Οὐγγρίας (1). Καί μετὰ τὴν μεσιτείαν ταύτην ὁ διοικητῆς τῆς Σιλίστρας Βαλῆ βέγης Μαλκότζογλου παρηγγέλθη ἐκστρατεῦσαι. Δίς τῷ αὐτῷ ἔτει εἰσέβαλεν οὗτος εἰς Πολωνίαν, τὸ μὲν πρῶτον μετὰ ἐξ μυριάδων ἀνδρῶν ἀπαγαγὼν μυρίους Πολωνοὺς αἰχμαλώτους, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ τὸ φθινόπωρον μετὰ ὀκτῶ μυριάδων (2). Ὁ Βαλῆ βέγης διέβη τὸν Τύραν ἐπὶ γεφύρας ἐκ πλοίων, ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς προπορείας τῷ νεωτέρῳ υἱῷ αὐτοῦ Τοῦρ Ἀλῆ βέγῃ, τὴν δὲ τοῦ δευτέρου σώματος τῷ πρεσβυτέρῳ Ἀλῆ βέγῃ ὡσαύτως καλουμένῳ. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐπὶ ὁρῆσε τὴν παρὰ τὸν Τύραν Σορόκαν, διέβη τὸν ποταμὸν νηχόμενον, τὰ δὲ κωλύοντα τὴν διάβασιν χαρακώματα κατηδάφισε· τὴν Δερεσνὺ (3), κειμένην παρὰ λίμνην τινὰ, κατέλαθεν ἐξαίφνης καὶ ἐνέπρησεν, ὡς καὶ τὰς πόλεις Κανζούγαν (4) Κλεβανίαν, Βρακλάβαν· τὴν δὲ Ῥαδιμίν (ΙΖ) ἐνεκα τῆς ὀχυρότητος αὐτῆς παρέδραμεν, ἀλλὰ τὸ Πρεβόσκον (5) ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου. Ἐνταῦθα ὁ Βαλῆ βέγης, κομίζων ὡσαύτως πολλὰ λάφυρα, ἠνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ Χασάν Βοϊβόδας διέδραμε τὴν πέριξ χώραν, εἶτα δὲ ἀποκατέστησε τὰς λυθείσας γεφύρας. Ὁ δὲ Μουσταφᾶς, υἱὸς τοῦ Κασίμ βέγῃ, ἄγων πεντακοσίους ἱππεῖς, διοδεύσας στενὸν τι γενναίως ὑπερασπιζόμενον ἐπὶ ὁρῆσε τὴν χώραν, καὶ διαβάς τὸν ποταμὸν

(1) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Μολδαβίας, σ. 450. Πράϊ, χρον. Δ, σ. 294.

(2) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Οὐγγρίας, Γ. 2 σ. 100.

(3) Τῆς πόλεως ταύτης οὐδὲν μνημονεύει ὁ Σααδεδδίν.

(4) Τζιναντζέ, παρὰ Σααδεδδίν.

(5) Βρέβορσκον, παρὰ Σααδεδδίν.

ἡρήμωσε τὴν πόλιν Ζαρόσλαβον (1), ὅπου ἐσύλησε καὶ ναόν τινα πλούσιον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Τὸ ἕτερον σῶμα τοῦ στρατοῦ, οὗ ἡγεῖτο αὐτὸς ὁ Βαλῆ βέγης, ἡρήμωσε τὰς χώρας Χαλιζ, Ζίδακον, Σάμβορ καὶ Δρόχοβιτς(2)· προέβαινε δὲ περαιτέρω πορλοῦν, εἰ οἱ πλείστοι τῶν στρατιωτῶν μὴ ἀπέθνησκον ὑπὸ τῆς χιόνος, τοῦ δριμέος ψύχους καὶ τῆς ἐλλείψεως τροφῶν. Κατὰ τοὺς Πολωνοὺς ἱστοριογράφους τέσσαρες μυριάδες ἀπέθανον ἐν τῇ ἐρημωθείσῃ χώρᾳ, ἣν διήλθον, κατὰ δὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς, οἵτινες πάντα τὸν στρατὸν τοῦτον ὑπολογίζουσιν οὐχὶ ἰσχυρότερον, ὁ Βαλῆ βέγης ἐπανῆλθε μετὰ τῶν πλείστων τῶν ὑπὲρ αὐτὸν καὶ μετὰ πλουσίων λαφύρων εἰς Κιλίαν καὶ Ἀχερμάν, ὅπου ἀπέλυσε τὸν στρατὸν καταθεῖς πρότερον ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Κιλίας τὰ πέμπτον τῶν λαφύρων ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου κατὰ τὸν νόμον. Εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Βόγδανος παρέσχε κατὰ τὴν ἐπὶ Πολωνίαν ταύτην ἐκστρατείαν, ἐπέμφθησαν πρὸς αὐτὸν μηλωτὴ ἑκ ποντικοῦ μυὸς καὶ σημαῖα, δύο ἵππουρίδες καὶ κούκα, κρᾶνος πτερωτὸν, τουτέστι διὰ μὲν τῶν ἵππουρίδων προήχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Πασᾶ διὰ δὲ τῆς κούκας εἰς τὸ τοῦ συνταγματάρχου τῶν γενιτσάρων (3).

Τῷ αὐτῷ ἔτει, ἐν ᾧ ὁ Κολόμβος εὔρε τὴν Ἀμερικὴν, ἦλθον τὸ πρῶτον εἰς ἐπαφὴν τὸ Ὀθωμανικὸν καὶ Ῥωσικὸν κράτος πόρρω μὲν, ἀλλὰ φιλίως διακεῖμενον. Πρῶτος ὁ τζάρος Ἰωάννης ὁ Γ' ἐπεδίωξε τὴν φιλίαν ταύτην διὰ τοῦ συμμάχου αὐτοῦ Μεγλί Γιράι, χάνη τῆς Ταυρικῆς, ὁ δὲ Βαγιαζήτ ἀπεκρίνατο· «Μεγλί Γιράι, εἰ ὁ μονάρχης τῆς

(1) Ἱερέσλαβον, παρὰ Σεαδεδδίν.

(2) Σολινάκ, Βιβλ. ΙΣΤ, σ. 472, ἐν Ἀμστελδοάμῳ, 1751.

(3) Μουρατζά ε' Ὁσσον, Ζ. σ. 445.

Μόσχας ἀδελφός σου ἐστίν, ἔσται καὶ ἐμός» (1). Μετὰ τίνα χρόνον ὁ Ἰωάννης ἐπέστειλε πρὸς τὸν Βαγιαζήτ ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ Μεγλί Γιράι, συκοφαντηθέντος (2). Τέλος τῷ 1495 ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ συστατικῶν ἐπιστολῶν τοῦ χάνη τῆς Ταυρικῆς ὁ πρῶτος Ῥώσσος πρεσβευτὴς Μιχαήλ Πλεστσέιβ, ὅπως πορίσῃται ἐν ταῖς χώραις τοῦ σουλτάνου ἀσφάλειαν ἐμπορίου τοῖς Ῥώσσοις ἐμπόροις. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ταῖς περὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ δοθείσαις ὁδηγίαις παρηγγέλλετο παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μωάμεθ οὐχὶ γονυκλιτῆς, ἀλλ' ὄρθιος, καὶ προσφωνῆσαι τῷ σουλτάνῳ ἀμέσως ἀπ' εὐθείας, παρέβη δὲ τὰς ὁδηγίας, ἀρνηθεὶς τὴν ἐπὶ δεῖπνον πρόσκλησιν καὶ τὴν τοῦ ξενισμοῦ στολὴν, ὁ Βαγιαζήτ ἀπέπεμψεν αὐτὸν μετὰ δυσαρεστήσεως, ἐν δὲ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ πρὸς τὰ πιστωτικὰ γράμματα ἠτιάσατο τὴν τοῦ πρεσβευτοῦ ἀγροικίαν. Μετὰ τέσσαρα δ' ἔτη ἦλθεν ὁ δεῦτερος Ῥώσσος πρεσβευτὴς Ἀλέξιος Γολοκβάστοβ μετὰ πολλῶν ἐμπόρων, φέρων πιστωτικὰ γράμματα πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ τὸν διοικητὴν τῆς Θεοδοσίας ἡγεμονόπαιδα Μωάμεθ καὶ ἔχων ἐντολὴν ἵνα αἰτήσῃται νέα ἐμπορικὰ ὠφελήματα ὑπὲρ τῶν Ῥώσων ἐμπόρων, εἶπη δὲ τῷ σουλτάνῳ· «Ὁ μέγας ἡγεμὼν ἀγνοεῖ τί προὔκαλεσε τὴν κατὰ τοῦ Πλεστσέιβ ὑμετέραν αἰτίαν· ἀλλὰ γινώτε, ὅτι πολλοὶ τῶν μοναρχῶν ἐπεμψαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις» (1Η). Τοιαύτη προσέγγις τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὸν σουλτάνον ἦν εὐθετος τῷ καιρῷ τούτῳ, καθ' ὃν αἱ τουρκικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐδῆουν τὴν Πολωνίαν καὶ ἡρῆμουν αὐτὴν τῶν κατοίκων.

(1) Καραμζίνου, ἱστορία τῆς Ῥωσσιᾶς αὐτοκρατορίας. Τομ. 5', σ. 214.

(2) Αὐτόν, σ. 215.

Πᾶσαι αἱ χῶραι τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἐν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ ἐπληθον Πολωνῶν αἰχμαλώτων (1). Ἐνια τῶν καλλίστων πολωνικῶν κορασίων καὶ μεираκίων ἐπέμφθησαν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν σουλτάνον τῶν Τζερκέσων ὡς γαμήλιον δῶρον τῆς θυγατρὸς τοῦ Τζέμ, ἣν ὁ σουλτάνος Ναζίρ Μωάμεθ, υἱὸς τοῦ Καϊτβάι, ὀλίγω ὕστερον μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν καὶ τὴν φαρμάκυσιν τοῦ Τζέμ ἠτήσατο διὰ πρεσβείας εἰς γάμον. Οὕτω δὲ αἱ δύο ἔγγονοι τοῦ δορικτήτορος ἔλαβον ἄνδρας δύο ἰσχυροτάτους γείτονas τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Βαγιαζήτ τὸν Ἀχμέτ Μίρσαν, ἔγγονον τοῦ Οὐζοῦν Χασάν, μέλλοντα διάδοχον τοῦ περσικοῦ θρόνου. Ὡς περ δὲ Μωάμεθ ὁ Β' ἤντλει ἐν μέρει ἐκ τοῦ γάμου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς ἡγεμονόπαιδος Μάρας τὰς ἐπὶ τῆς Σερβίας καὶ Βοσνίας ἀξιώσεις καὶ ἀπῆτει τὴν Σεμένδραν καὶ ἄλλα φρούρια, οὕτως ἀμφότεροι οἱ γάμοι οὗτοι ἦσαν συμφορώτατοι τῇ πολιτικῇ τοῦ κράτους· εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα οὐδεμία ἀξίωσις περὶ ἐπεκτάσεως τῆς χώρας ἐφάνη, οὐδὲν ἦττον προήγγελλον οὗτοι τήν τε ἰσχυρὰν δύναμιν, ἣν τάχις οἱ Ὀθωμανοὶ ἐμελλον εἶξιν πρὸς τὴν Περσίαν καὶ Αἴγυπτον, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Βαγιαζήτ ἐπὶ μᾶλλον διαμορφουμένην πολιτικὴν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διὰ τῆς ἀποστολῆς πολλῶν πρεσβεϊῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην.

Ὅπως γνωρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἀρχὴν τῆς Ὀθωμανικῆς διπλωματίας καὶ ἐκτιμήσωμεν καλῶς τὸ σύστημα αὐτῆς, δεόν ἵν' ἀποβλέψωμεν εἰς τὰς πρεσβείας καὶ τὰς συνθήκας, δι' ὧν ὁ Βαγιαζήτ ληγοῦσης τῆς ΙΕ' ἑκατονταετη-

(1) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Μολδαβίας, σ. 151 κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Δέρ-
ε Δούρου.

ρίδος ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ πρεσβευτὴς, ὃν ὁ τῆς Οὐγγρίας βασιλεὺς Λαδίσλαος ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1497, ὅπως ἐμπεριλάβῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην ἐν τῇ τριετὲι ἀνακαχωχῇ⁽¹⁾ ἐπανῆλθεν ἄπρακτος· εὐθὺς δὲ ἐπῆλθον αἱ δύο εἰς Πολωνίαν εἰσβολαὶ τῶν Τούρκων. Ἐξ ἰταλικὰ κράτη ἐπεκαλέσαντο συγχρόνως τὴν φιλίαν ἢ βοήθειαν τοῦ σουλτάνου, οἷον ὁ Πάπας, ἡ Φλωρεντία, αἱ Πίσαι, τὰ Μεδιόλανα, ἡ Νεάπολις, ἡ Βενετία. Ἦδη ἐγένετο λόγος περὶ τῶν πρεσβειῶν Βαγιαζήτ τοῦ Β καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ διὰ τοῦ Μουσταφᾶ κομίσαντος εἰς Ῥώμην τὸν σίδηρον τῆς λόγχης, δι' ἧς ἐκεντήθη ἡ πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑποσχομένου τετρακισμύρια δούκατα πρὸς συντήρησιν τοῦ Τζέμ, καὶ διὰ τοῦ Βοκκιάρδου, ὡς καὶ περὶ τῶν πρεσβειῶν τοῦ Βαγιαζήτ πρὸς τὸν μέγαν ταξιάρχην τῆς Ῥόδου καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Η'. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἦσαν ἐν Κωνσταν- 1497. τινουπόλει πρεσβευταὶ τοῦ τε Πάπα Ἀλεξάνδρου⁽²⁾ καὶ τοῦ Λουδοβίκου Σφόρζα⁽³⁾, ὅπως πείσωσι τὸν σουλτάνον εἰς τὰ πρὸς τὴν Βενετίαν ἐχθρικὰ βουλευματα αὐτῶν. Πρὸ πέντε ἡδὴ ἐτῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Ἀλφόνσος 1494. ἠτήσατο διὰ πρεσβείας παρὰ τοῦ Βαγιαζήτ βοήθειαν κατὰ τῆς Γαλλίας⁽⁴⁾· τελευτήσαντος δὲ τὸν βίον τοῦ Φερδινάνδου, συνωμολογήθη ἐπὶ τέλους εἰρήνην πρὸς τὸν Φρειδερίκον διὰ τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου⁽¹⁰⁾. Ἡ Βενετία, ὑπὸ

(1) Ὅρα Πράξι Χρον. Βιβλ. Κ. καὶ παρὰ Κατόνα, Βιβλ. ΙΑ, Τάξ. ΙΗ., σ. 39, καὶ χρονικὸν Μαρίνη Σανούτου, 1497.

(2) 1497, παρὰ Μαρίνη Σανούτου.

(3) Σπανδογίνος, σ. 97.

(4) Γεωκιαρδίνης, Βιβλ. Α.

πολλῶν ἐχθρῶν τότε ἀπειλουμένη, ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Ἀνδρέαν Ζαγχανὴν μετὰ τοῦ φόρου τῆς νήσου Ζακύνθου καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἀνανέωσιν τῆς εἰρήνης. Πρὸ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίξεως τοῦ Ζαγχανὴ διεξῆγε τὰς ὑποθέσεις ὁ Ἀνδρέας Γρίττης, οὐχ ἀπλῶς ὁμῶς ὡς ἔμπορος, ἀλλ' ἤδη ἔκτοτε στερεῶν τὴν πολιτικὴν δόξαν, μεθ' ἧς μετὰ ταῦτα ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη ἐκυβέρνηα ὡς δοῦξ τὸ σκάφος τῆς δημοκρατίας⁽¹⁾. Ὁ ἐκτομίας Ἀλῆ Πασᾶς ἐκ τοῦ Καττάρου εἰσέβαλε τῷ παρελθόντι ἔτει μετὰ δισχιλίων Τούρκων εἰς τὴν Ἰάδεραν καὶ τὰ Λουβιανὰ, ὅθεν ἀπήγαγε πολλοὺς αἰχμαλώτους⁽²⁾, ὁ δὲ Φιρούζ, σατράπης τῆς Σκόδρας, ἀπελογήθη περὶ τούτου πρὸς τὸν Γρίττην. Τὸν Βενετὸν πρεσβευτὴν Ζαγχανὴν ἀπελθόντα πρὸς ἀνανέωσιν τῆς εἰρήνης⁽³⁾ ὑπεδέξατο ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης, ὅπως ἔτι καὶ νῦν τοὺς ἀλλοδαποὺς πρέσβεις, ἀλλ' οὐκ εἰσήγαγεν αὐτὸν πρὸς ἀκρόασιν, ὥσπερ τούτους, ὁ τζαούσβασης ἢ αὐλάρχης, ἀλλ' ὁ σούβασης ἢ ἀστυνόμος. Ἐπὶ τῇ προφάσει δέ, ὅτι ὁ Οὐγγρος πρεσβευτῆς, ὃς ἐτύγχανεν ὦν ἔτι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὥφειλεν ἵνα ἀπολυθῇ πρὸ τοῦ Ζαγχανὴ, ἡ παράστασις τούτου ἀνεβλήθη εἰς τινα χρόνον. Κατὰ ταύτην δὲ ὁ σουλτάνος ἐλάλησεν ἐστραμμένος οὐχὶ πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην. Ἦν δ' οὗτος ὁ Ἐρσὲκ Ἀχμέτ Πασᾶς, ἀδελφὸς τοῦ Οὐλρίκ, δουκὸς τῆς Ἑρτζεγοβίνης, πρῶτον χριστιανὸς καὶ εὐπατρίδης τῆς Βενετίας, νῦν δὲ γυναικάδελφος τοῦ σουλτάνου. Οἱ ἕτεροι Πασάδες, κίονες τοῦ διβανίου καὶ τοῦ βασιλείου, ἦσαν ὁ τὸ ἐβδομηκο-

(1) Λωζιέρ, II, σ. 91.

(2) Χρονικὸν Μαρίνης Σανούτου.

(3) Μαρίνης Σανοῦτος, Παῦλος Ἰωβίδης, Βαλθάσαιρ καὶ Μεγίστερ.

στον πέμπτον ἔτος ἄγων Ἰβραῖμ, ὁ Ἰακoύβ Πασᾶς, γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου, νικητὴς τοῦ Δερενσενῦ, καὶ ὁ Ἰσκενδὲρ Πασᾶς, ὃς ἐμελλεν ἀνανεώσειν τὴν φρίκην, ἣν πρὸ εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἐτῶν ἐνεποίησε προβὰς μέχρι τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Τιλαουέμπτου (Ταλιεμέντου). Τὸ διδάνιον συνήδρευε παρόντος τοῦ σουλτάνου κατὰ Σάββατον, Κυριακὴν, Δευτέραν καὶ Τρίτην, ἡ Τετράδῃ καὶ Πέμπτῃ ἦσαν ὠρισμέναι πρὸς ἀνάπαυσιν, ἡ δὲ Παρασκευὴ πρὸς προσευχὴν ἐν τῷ τεμένει.

Οἱ ἐξοπλισμοὶ ἐν τῷ νεωρίῳ ἐγένοντο δραστηριώτατα, ἐπιστατοῦντος τοῦ Κεμίλ 'Ρεῖς· ἦν δ' ἄδηλον, εἰ αἱ παρασκευαὶ αὐταὶ ἐγίνοντο πρὸς προσβολὴν τῶν συριακῶν ἢ ταταρικῶν παραλίῳν. Τεσσαρασκαίδεκα δὲ ἡμέρας πρὸ τῆς ἀκροάσεως τοῦ Ζαγχάνη στόλος συγκεείμενος ἐξ εἴκοσι καὶ πέντε μεγάλων πλοίων, ἐξήκοντα καὶ ἑπτὰ τριήρεων καὶ περιλαμβάνων τὸ ὅλον διακόσια ἐξήκοντα ἰστιοφόρα, ἀνήχθη εἰς τὴν θάλασσαν· τὰ δὲ τῆς ξηρᾶς στρατεύματα συνέκειντο εἰς ἐξήκοντα καὶ τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν, ὧν εἰκοσιοκτὼ μὲν χιλιάδες Εὐρωπαίων, ὀκτωκαίδεκα δὲ Ἀσιανῶν, ὀκτὼ δὲ σπαήδων καὶ τοσαῦται γενιτσάρων (1).

Αἱ ἐτήσιοι πρόσοδοι τοῦ κράτους ὑπελογίζοντο ὡς δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια δουκάτων (2). Ὁ ὀθωμανικὸς οἶκος ἤνθει τότε δι' ἑπτὰ υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ, διοικητῶν ἐπαρχιῶν, καὶ δι' ἰσαρίθμων θυγατέρων, ἃς ἔγνημαν ἰσχυροὶ Πασάδες. Τοιαύτῃ δύναμις ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους καθίστα ἐπιθυμητοτέραν τῇ δημοκρατίᾳ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Ὁ Ζαγχάνης ἔλαβεν ἐγγραφον τῆς ἀνανεωθείσης εἰ-

(1) Μαρτίνος Σανούτος, ἀναφορὰ τοῦ Ἀνδρέου Γρίττη.

(2) Μαρτίνος Σανούτος, 1496.

ρήνης, συντεταγμένον ὁμῶς οὐχὶ τουρκιστὶ, ἀλλὰ λαττινιστὶ, δι' ὃ ὁ σουλτάνος ἐνόμιζεν ἑαυτὸν οὐχὶ ὑπόχρεον πρὸς τήρησιν αὐτῆς. Πρὸς τὴν σφαλερὰν ταύτην εἰρήνην καὶ τὴν εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐπελθοῦσαν παρασπόνδησιν παρήγαγον τὸν σουλτάνον οἱ πρέσβεις τοῦ Μιλάνου, τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Νεαπόλεως, συναινούντων τοῦ τε 1499. Πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος⁽¹⁾. Μηνὶ Ἰουνίῳ ὁ Βαγιαζήτ ἐξώρμησε τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἐπεμφε κατὰ γῆν τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ρούμελης Μουσταφᾶ Πασᾶν μετὰ στρατοῦ πρὸς πολιορκίαν τῆς Ναυπάκτου, παρήγγειλε δὲ καὶ τῷ Δαοῦδ Πασᾶ, ἵνα ἐκπλεύσῃ εἰς τὸ φρούριον τοῦτο μετὰ τοῦ στόλου. Ἐναντίοι ἄνεμοι ἠνάγκασαν ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὰ πλοῖα, ἵνα μένωσι διαρκῶς ἡγχυροβολημένα πρὸ τῆς νήσου Οἰνούσης (Σαπιέντζας), κλειούσης πρὸς μεσημβρίαν τὸν λιμένα τῆς Μοθώνης· τὰ δὲ στρατεύματα προὔχώρησαν κατὰ γῆν εἰς τὴν περὶ τὴν Ναύπακτον κοιλάδα Ἰζαβάλτζαν. Τοῦ σατράπου τῆς Πελοποννήσου Χαλῆλ βέγη⁽²⁾ ἀναγγείλαντος τὴν πρὸ τῆς Μοθώνης διαμονὴν τοῦ στόλου, ὁ πρῶην μέγας βεζύρης Ἐρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶς ἔσπευσε μετὰ δισχιλίων γενιτσάρων εἰς τὸν λιμένα τῆς Χλουμούτζας⁽³⁾, ὅτε ὁ τουρκικὸς στόλος ἐνέτυχε τῷ ἑξ ἑκατὸν πεντήκοντα πλοίων βενετικῶ, βουλομένῳ κωλύσαι αὐτὸν τοῦ εἰς Ναύπακτον πλοῦ. Ναύαρχος τῶν Βενετῶν ἦν ὁ Γριμάνης, ὃς εἶχε σύναρχον τὸν Λορεδάναν,

(1) Ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μαρίνη Σανούτου σῶζονται δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Βαγιαζήτ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας.

(2) Ἀπόθι εἰσέτι ὑπάρχει ἐπιστολὴ τούτου τοῦ Χαλῆλ βέγη καὶ ἑτέρα τοῦ Μωάμεθ, σατράπου τῆς Κορίνθου, φέρουσα χρονολογίαν Ἰουνίου μηνὸς 1499, πρὸς τὸν φρούραρχον τῆς Μονεμβασίας.

(3) Χλουμουτζίου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν, παρὰ δὲ Σιαδεδδίν Οὐλοχίς, κατὰ παραδρομὴν τοῦ ἀντιγραφείου.

δραμόντα ἐκ Κερκύρας πρὸς ἐπικουρίαν αὐτοῦ μετὰ πεντεκαίδεκα πλοίων, τῆς δὲ ἐμπροσθοφυλακῆς ἡγεῖτο ὁ Ἀλβάν Ἀρμένιος ⁽¹⁾. Τοῖς τρισὶ τούτοις Βενετοῖς ναυάρχοις προῦκειτο μάχη πρὸς τρεῖς ἑτέρους Τούρκους ναυτικούς οὐχ ἥττον ἐπὶ ἀνδρίᾳ καὶ πείρᾳ διαπρέποντας, τὸν καπουδάν Πασᾶ Δαοῦδ καὶ τοὺς δύο ναάρχους Κεμάλ Ῥεῖς καὶ Βορράκ Ῥεῖς, οἵτινες ἦρχον τῶν δύο μεγίστων πλοίων, ὧν ἐκάτερον ἦτο δισχιλίῳ καὶ πεντακοσίῳ τόνων (Κ).

Ἡ ναυμαχία ἐγένετο παρὰ τὴν Οἰνοῦσαν. Ὁ Ἀλβάν Ἀρμένιος ἐφώρμησε πρὸς τὸ μέγα πλοῖον τοῦ Βορράκ Ῥεῖς, ὑπολαμβάνων αὐτὸ ὡς τὸ τοῦ Κεμάλ Ῥεῖς ⁽²⁾. ὁ δὲ Λορεδάνος ἐπέδραμεν εἰς βοήθειαν τῆς προσβολῆς, ἐκατέρωθεν δὲ ἐβρίψαν εἰς τὸ πλοῖον ἀρπάγας καὶ ἐπέβησαν αὐτοῦ ξιφῆρεις. Τότε ὁ Βορράκ βέγῃς ἀπογνοὺς ἔγνω ἐμπρῆσαι ἀμφοτέρω τὰ πλοῖα μετὰ τοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἰδίου. Αἱ φλόγες διεδόθησαν τάχιστα μετὰ πολλῆς δυνάμεως εἰς τε τὰ ἐξαρτύματα καὶ τοὺς ἱστούς τῶν τριῶν πλοίων συνεννοῦσαι αὐτὰ εἰς κοινὴν πυράν. Οἱ δοκιμώ- τῇ 28
τατοι ναῦται ἀμφοτέρων τῶν στόλων, ὁ Ἀρμένιος καὶ ὁ Ιουλίου
Λορεδάνος, ὁ Καρὰ Χασάν καὶ Βορράκ Ῥεῖς ἐπνίγησαν 1499.
ἢ ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἡ νῆσος, ἣ τὸ πάλαι μὲν Οἰνοῦσα, κατὰ δὲ τὸν μέσον αἰῶνα Σαπιέντζα ὀνομαζομένη, καλεῖται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν νῆσος τοῦ Βορράκ Ῥεῖς· συνέβη δὲ ἡ παρὰ τὴν Σαπιέντζαν νίκη τῇ 28 Ἰουλίου, τῇ αὐτῇ τουτέστιν ἡμέρᾳ, καθ' ἣν πρὸ ἐννέα ἐτῶν οἱ Τούρκοι ἀπέβησαν εἰς τὸν Ὑδροῦντα, κατέλαβον δὲ καὶ τὴν Ῥόδον. Ὁ Γριμάνης, ὃς ἐκ ζηλοτυπίας πρὸς τὸν Λορεδάνον, οὐδεμίαν παρέσχευ αὐτῷ ἐπι-

(1) Λωζιέρ, ἱστορία τῆς Βενετίας, Βιβλ. ΚΘ.

(2) Σπανδογίνος, σ. 73.

κουρίαν, ἀφῆκε τότε τῷ τουρκικῷ στόλῳ ἐλεύθερον τὸν διάπλουν τοῦ στενοῦ τῆς Ναυπάκτου⁽¹⁾. Τὸ φρούριον, κείμενον ἐπὶ τῆς κλιτύος κωνοειδοῦς ὄρους, σύγκειται ἐκ τριῶν προμαχώνων ἐπικειμένων ἀλλήλοις⁽²⁾, ὧν ὁ μὲν ἐκαλεῖτο Περιτόριον, ὁ δὲ Οὐρομάζιον, καὶ ὁ τρίτος Νεόκαστρον⁽³⁾. Καίπερ φύσει καὶ τέχνῃ ὑπερβαλλόντως ὀχυρὰ τὰ φρούρια ταῦτα, ἡμελήθησαν ὁμῶς σφόδρα κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους· τὰ ἄνευ ἀσθέστου ὠκοδομημένα τείχη αὐτῶν ἦσαν ἐν μέρει ἐρηρειμμένα⁽⁴⁾. Διὸ ὁ φρούραρχος Ἰωάννης Μόρης ἐφρόνει, ὅτι ἐδικαιοῦτο παραδοῦναι τὸ φρούριον ἅμα πρὸ τοῦ λιμένος φανέντος τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

Τοῦ Λεπάντε τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ἦν Ναύπακτος, καὶ τοῦτο διέστρεψαν οἱ Τούρκοι εἰς Ἀηνάμπακτι (εὐθραυστος ὡς ὁ ὕελος εὐτυχία)⁽⁵⁾· ἦν δὲ ὁ ἀξιολογώτατος λιμὴν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου διὰ τὸν παρακείμενον πορθμόν⁽⁶⁾. Τὸ μὲν πρῶτον ἦν πόλις τῶν Λοκρῶν, εἶτα ἀφελὸν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπώκισαν διὰ τῶν λειψάνων τῶν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν νικηθέντων Μεσσηνίων, ἔπειτα ἐδόθη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πάλιν τοῖς Λοκροῖς⁽⁷⁾. Διὰ τὴν ἐκ φύσεως ὀχυρότητα αὐτῆς ἀντέσχε πολλάκις πρὸς μακρὰς πολιορκίας, πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνης, ἐπὶ Ῥωμανοκρατίας⁽⁸⁾ καὶ ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β

(1) Λοζιέρ, Βιβλ. ΚΘ. Τομ. II, σ. 114 καὶ 115.

(2) Κορονέλλης, ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ τοῦ βασιλείου τῆς Πελοποννήσου. Ἐν Ἀμστελδάμῳ, 1686.

(3) Ἀναφορὰ Ἰωάννου Μίσχου ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μαρίνου Σανούτου.

(4) Σεαδεδδὸν, Βιβλ. Γ. φ. 507.

(5) Ροῦμελη Χατζῆ Κάλφα, σ. 123, καὶ γεωγραφία Μάννερτ, II, σ. 120.

(6) Θουκυδίδης, Γ, 420.

(7) Λίβιος, ΚΔ, 31.

πρὸς τοὺς τετρακισμυρίους Τούρκους, οὓς ὁ ἑκτομίας Σου-
λεϊμάν, ὁ πολιорκητὴς τῆς Σκόδρας καὶ ὁ πορθητὴς τῆς
Μολδαβίας, ἤγαγε κατ' αὐτῆς (1). Ἀμα καταλαβὼν ὁ
Βαγιαζήτ τὸν ἰσχυρότατον προμαχῶνα τῶν Βενετῶν ἐκέ-
λευσε τὴν ἀνέγερσιν πέντε φρουρίων κατὰ τὴν εἰσόδον τοῦ
στενοῦ μεταξὺ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ῥούμελης, ὧν
τὰ ἀκρωτήρια ἐκαλοῦντο ἄλλοτε Ῥίον καὶ Ἀντίρριον(2).
Τῷ βεγέλρβεγῃ τῆς Ἀνατολῆς Σινάν Πασᾶ ἀνετέθη ἡ
ἐπιστάσις τῶν ἔργων τούτων, τῷ δὲ βέγῃ τῆς Πρεβέζης
Μουσταφᾶ Πασᾶ ταυτοχρόνως ἡ ναυπήγησις τεσσαρά-
κοντα πλοίων κατὰ τὸν τύπον τῶν βενετικῶν (3), ὅπως
τῷ ἐπιόντι ἔτει ἀποτελεσθῇ ἡ ἄλωσις τῆς Μολώνης καὶ
Κορώνης. Ὁ σουλτάνος ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ κορινθιακοῦ
κόλπου, ὅπου παρῆν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ναυπάκτου,
ἐπανῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ τοῦ Γενισέρ, Μονα-
στηρίου, Κιοπρουλί καὶ Οὐσχόπ (Σκόπων). Ὁ στόλος
διεχέιμασεν ἐν τῷ περὶ τὴν Κόρινθον ὄρμῳ τοῦ Οὐμούρ
βέγῃ. Τῇ ἡμέρᾳ τῆς εἰς Ἀδριανούπολιν εἰσόδου τοῦ Βα-
γιαζήτ ἐτελεύτα τὸν βίον ὁ μέγας βεζύρης Ἰβραΐμ ὁ τοῦ
Χαλήλ, ὁ πέμπτος τοῦ οἴκου Τζενδερέλη, ὃς μέχρι τέλους
τοῦ βίου κατεῖχε τὸ ἀνώτατον τοῦτο ἀξίωμα τοῦ κρά-
τους, μεταδοθὲν οὕτως ἀλληλοδιαδόχως πέντε γενεαῖς. Τὴν
μνήμην τοῦ Ἰβραΐμ τιμᾷ τέμενος καὶ μενδρεσέ, οἰκοδο-
μηθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει (4). Μέγας βε-

(1) Ὁρα Βιβλίον Ις, 1477 καὶ οὐχὶ 1475, κατὰ τὸν Δαρού.

(2) Ὁρα τὸν χάρτην ἀμφοτέρων τῶν Δαρδανελλίων ὑπὸ Βαρβιέρου Βοκάτζε.

(3) Ἰδρις, φ. 271. Ἡ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1499 ἀναφορὰ τοῦ προξένου
τῆς Χίου ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μαρίνῃ Σανούτου μνημονεύει καὶ τῆς ναυπηγή-
σεως τῶν πλοίων.

(4) Σεαδεδδίν, Βιβλ. Γ, φ. 507.

ζύρης ἀνεδείχθη ὁ Μεσίχ Πασᾶς, ὁ πολιορκήσας τὴν Ῥόδον.

Πρὶν ἢ κατὰ τὸ ἔαρ ὁ Βαγιαζήτ ἀπέλθη τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς Ναύπακτον, ὁ διοικητὴς τῆς Βοσνίας Ἰσκενδέρ Πασᾶς κατέθηκε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ τὸ ἐκ τῶν λαφύρων τῆς Ἰαδέρης ἀνῆκον αὐτῷ μέρος. Ἐκ τῆς ληστρικῆς ταύτης εἰσβολῆς ἤρξατο ὁ πρὸς τὴν Βενετίαν ἀγὼν (1), ὅπως διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῆς Ναυπάκτου προφυλαχθῇ ἡ Βοσνία ἀπὸ πάσης προσβολῆς τῶν Βενετῶν. Κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ναυπάκτου ὁ Ἰσκενδέρ Πασᾶς, ὁ αὐτὸς τῆς Βοσνίας διοικητὴς, ὁ πρὸ τεσσάρων καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐμποιήσας τρόμον διὰ φόνων καὶ ἐμπρησμῶν μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Βενετίας, ἐπανελάβεν ἐν τῷ Φόρῳ Ἰουλίῳ καὶ ἐν τῇ Καρινθίᾳ τὰς σκηνὰς τοῦ τραγικοῦ δράματος τῆς ἐρτημώσεως μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Ἰσοντίου καὶ Δράβου. Δεκακισχίλιοι ἱππεῖς τριχῇ διηρημένοι καὶ πεντακισχίλιοι πεζοὶ κατεσκήνωσαν φθίνοντος Σεπτεμβρίου μηνὸς ἐπὶ τῆς μεταξὺ Γραδίσκας καὶ Οὐτίνου πεδιάδος, κωλύοντες οὕτω πᾶσαν κοινωνίαν πρὸς τὸν Φόρον Ἰούλιον. Δισχίλιοι τούτων διαβάντες τὸν Τιλαούεμπτον (2) ἤρῃμωσαν τὴν χώραν. Ἔτερον στίφος ἐχώρησε διαβὰν τὸ Πόρτο Βουφάλον διὰ τῆς Ταρουΐσινῆς Μαρκίας (Μάρκα Τραγιάνα) μέχρι Βικεντίας. Πρὸς βοήθειαν δὲ ταύτης ἐστράτευσαν ἐκ Βενετίας τρισχίλιοι λογάδες μαχηταὶ (3), οἵτινες ἐνωθέντες ἐν Σασίλῃ μεθ' ἑτέρου σώματος ἑξακισχιλίων ἀνδρῶν ἐπορεύθησαν πρὸς τὴν Γραδίσκαν. Ἐκ ταύτης πεντακόσιοι στρατιῶται ἐξορμήσαντες ἤγαγον ἐκ

(1) Σεαδεδδὶν, φ. 504.

(2) Παρὰ Σεαδεδδὶν, Ἀκσοῦ, ἤτοι λευκὸν ὕδωρ.

(3) Σερνίδης, ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μαρίνη Σκνούτου.

σώματος πεντακοσίων Τούρκων ἑκατὸν κεφαλὰς (1). Τῇ 1499.
8 Ὀκτωβρίου οἱ λησται οὗτοι ἀπεχώρησαν τῆς Γοριτίας
(Γοριτζ), διέβησαν τὸν Ἰσόντιον καὶ ἀπήγαγον εἰς δου-
λείαν ἐξακισχιλίους κατοίκους (2), ἀπετέφρωσαν δὲ ἑκα-
τὸν τριάκοντα καὶ δύο πόλεις, κώμας καὶ χωρία (3). Ὁ Βε-
νετὸς φρούραρχος Ἀνδρέας Ζαγγάνης, ὃς ἐθεᾶτο τὰς λη-
στείας ταύτας καὶ οὐδεμίαν παρέσχεν ἐπικουρίαν, ἀπέτινε
δίκην μετὰ ταῦτα (4). Ἄλλοτε σῶμα εἰσήλασε λεηλατοῦν
εἰς τὴν Καρινόλαν καὶ Καρινθίαν μέχρι τοῦ ἁγίου Κασσά-
νου (5) καὶ ἐπανῆλθε μετὰ πλουσίας λείας ἐκ παίδων (6).
Ἐν δὲ Δαλματία οἱ Τούρκοι ἐκράτησαν τῆς Μέρκας (Μαρ-
κάσας) καὶ Πριμορίας μέχρι τοῦ Ναρέντα, ἐπετέθησαν δὲ
καὶ πρὸς τὸ Ἀλμίνιον (Ἀλμίσσαν) (7). Οὕτως οἱ δρομεῖς
καὶ ἐμπρησταὶ διέδραμον καὶ κατέκαυσαν τῷ ἔτει τούτῳ
πάντα τὰ κατὰ τὸν Ἰσόντιον καὶ Τίλαουεμπτον, τὸν Να-
ρένταν καὶ Δράβον. Αὕτη ἦν ἡ ἐσχάτη τῶν μεγάλων λη-
στρικῶν ἐπιδρομῶν, αἵτινες κατὰ τὰ τριάκοντα τελευταῖα
ἔτη ἐπαναληφθεῖσαι ἅπαξ καὶ εἰκοσάκις εἰς τὴν μέσσην Αὐ-
στρίαν, Οὐγγρίαν, Τρανσυλβανίαν καὶ Πολωνίαν ἐξέλιπον
κατὰ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα τριάκοντα ἔτη μέχρι τῆς πο-
λιορκίας τῆς Βιέννης (ΚΑ). Τότε οἱ πρῶτοι ἀρχηγοὶ τῶν
καταστροφῶν τούτων ἦσαν ὁ ἐκτομίας Ἀλῆ Πασᾶς, διοι-
κητὴς τῆς Σεμένδρας, ὁ Βαλῆ βέγης Μαλκὸς, διοικη-
τὴς τῆς Σιλίστρας, ὁ δὲ πορθητὴς τῆς Πολωνίας, καὶ

(1) Χρονικὸν Μαρῖνη Σανούτου.

(2) Αὐτόθι. (3) Αὐτόθι. (4) Αὐτόθι.

(5) Ὁ Μεγίσερ, σ. 1268 ἀπατᾶται κατὰ τὴν χρονολογίαν δρίζων τὸ ἔτος
1498 ἀντὶ τοῦ 1499, ὡς καὶ ὁ Ἰστουάνφης.

(6) Χρονικὸν Μαρῖνη Σανούτου. Ἐπιστολὴ γραφεῖσα ἀπὸ Καποδιστριάς
τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1499.

(7) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Δαλματίας, σ. 562.

οἱ δύο Μιχάλογλου, Ἀλῆ Πασᾶς καὶ Ἰσκενδέρ Πασᾶς διαδοχικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν ἀκιντζίδων. Ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι ἦσαν ὁ τρόμος τῶν οὐγγρικῶν, αὐστριακῶν καὶ ἰταλικῶν μεθορίων· ἤδη πρὸ τριάκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν ἐνίκησαν τὸν Μιχαήλ Ζιλαγὶ καὶ τὸν Γρηγόριον Λαβαθάν (1). δώδεκα δ' ἔτη μετὰ ταῦτα ἡττήθησαν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ὑπὸ τῶν δύο Δοσὺ (2). εἶτα ἐνέσκηψαν ἐπανειλημμένως εἰς Οὐγγρίαν, Τρανσιλθανίαν, Καρνιόλαν, Φόρον Ἰούλιον, Καρινθίαν καὶ Στυρίαν. Ἐν τοῖς στρατοπέδοις τοῦ Βιλλᾶχ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἔπεσε γενναίως μαχόμενος, ἀλλ' ὁ Ἰσκενδέρ Πασᾶς, ἡ μάλιστα τῶν μεταξὺ Ἰσοντίου καὶ Τιλαουέμπτου χωρῶν, ἡττηθεὶς τῷ ἐπιόντι ἔτει ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κορβίνου παρὰ τὸ Ἰατζέ, δ' ἐπολιόρκει, καὶ ἀπολέσας τέσσαρας μυριάδας ἀνδρῶν, ἐτελεύτησε μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ ἀπεχθοῦς νόσου, καταβρωθεὶς ὑπὸ φθειρῶν (3), ὡς ὁ Σύλλας, πρὸς ἀγαλλίασιν τῆς χριστιανωσύνης, ἥτις ἤδη ἔτι εὐθυμότερον ἐτέλεσε τὸν Ἰωβηλαῖον, οὗ τὴν ἀρχομένην πανήγυριν ἐτάραξεν ἡ ἐπιδρομὴ αὐτοῦ καὶ ἡ αἰχμαλωσία τῶν εἰς Ῥώμην πορευομένων προσκυνητῶν (ΚΒ).

Τὴν μεγάλην ἀπώλειαν, ἣν ἡ Βενετία ὑπέστη τῷ προτελευταίῳ ἔτει τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος διὰ τῆς παραδόσεως τῆς Ναυπάκτου, ἀνεκούφισε μικρόν τι ἡ ἄλωσις τῆς Κεφαλληνίας. Ἡ νῆσος αὕτη, παραχωρηθεῖσα ἤδη τῇ Βενετίᾳ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἐάλω ἐπὶ τῶν προτελευταίων ἐτῶν τῆς βασιλείας Μωάμεθ τοῦ Β' ὑπὸ τοῦ Κεδούκ Ἀχ-

(1) Τῷ 1464. Βονφίνιος, δεκ. Δ. Βιβλ. Δ. σ. 544.

(2) Τῷ 1476. αὐτόθι, σ. 582.

(3) Ἐγγελοι, ἱστορία τῆς Δαλματίας, σ. 562.

μέτ Πασᾶ, διὰ δὲ τῆς εἰρήνης κατὰ τὴν εἰς τὸν Θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Βαγιαζήτ ἐκυρώθη ὡς κτῆμα τῶν Ὁθωμανῶν (1). Ὁ Ἀντώνιος, ἀδελφὸς τοῦ Βενετοῦ εὐπατρίδου Λιονάρδου, ὃν ὁ Κεδούκ Ἀχμέτ Πασᾶς ἀφείλετο τὴν Κεφαλληνίαν, ὡς καὶ τὴν Ζάκυνθον καὶ Λευκάδα, ἀνεκτήσατο διὰ τῶν ὀπλῶν τὴν πρώτην τῶν νήσων τούτων· ἀλλ' ἡ Βενετία τηροῦσα λίαν πιστῶς τὴν πρὸς τὸν Βαγιαζήτ διομολογηθεῖσαν εἰρήνην ἔπεμψε τέσσαρας τριήρεις, αἵτινες ἐπιτεθεῖσαι πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ ἀπέδωκαν τὴν νῆσον τοῖς Τούρκοις. Ὅτε ὁ Κεδούκ ἐγένετο κύριος τῆς Κεφαλληνίας ἀπέκτεινε πάντας τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ οἴκου Λιονάρδου καὶ ἀπήγαγε τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ Μωάμεθ ἠνάγκασε τοὺς ἄνδρας ἵνα ἀποπέμψωσι τὰς γυναῖκας καὶ γήμωσιν Αἰθιοπίδας, αἱ δὲ γυναῖκες συζευχθῶσιν Αἰθίοφιν, ὅπως κτήσῃται φυλὴν δούλων μιγάδα (2). Ἐκτοτε ἡ Κεφαλληνία ἔμεινε τῇ κατοχῇ τῶν Ὁθωμανῶν. Τῷ ἔτει τῆς ἀλώσεως τῆς Ναυπάκτου ἢ τῷ ἐξῆς κατέπλευσεν εἰς Κεφαλληνίαν στόλος Ἰσπανοβενετικὸς, οὗ ἦρχαν ὁ Πιζάνης καὶ ὁ Γονσάλβος Βαλλιάντ. Μετὰ βραχεῖαν πολιορκίαν ἡ νῆσος ἐάλω ἐξ ἐφόδου (3), πλάξ δὲ λιθίνη τεθεῖσα ὑπὸ τῶν ναυτῶν ἄνω τῆς πρώτης τοῦ φρουρίου πύλης ἐμαρτύρει τὸ ἐνδοξὸν ἔργον τοῦ Πιζάνη (ΚΓ).

Κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ Μουσταφᾶ βέγης ἐναυπήγησε τὰ τεσσαράκοντα πλοῖα· ἤδη δὲ εἴκοσι καὶ δύο τούτων ἦσαν ἑτοιμα ἐν τῷ ναυπηγείῳ, ὅτε οἱ Βενετοὶ ἐνέπρησαν αὐτὰ ἐν τινι νυκτὶ, ἔτι δὲ κατέσχον τὸ παρακείμενον φρούριον

(1) Σπανδογῆνος, σ. 63.

(2) Αὐτόθι, σ. 63.

(3) Κορονέλλης, σ. 153, κατὰ τὸν Βερδιζέτην καὶ Ἀνδρέαν Μοροζίνη.

Ῥινιάσσα (1), ὅπερ ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐμείνθη διὰ τοῦ παρατπόνδου φόνου τῶν προσφύγων Σουλιωτῶν (2). οὕτω δὲ ἐκώλυσαν τὴν αὖξιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Τῇ 8 Ἀπριλίου αὐτὸς ὁ Βαγιαζήτ ἀνέξευξεν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Πελοπόννησον, ὅπως διὰ τῆς ἰδίας παρουσίας θαρρύνῃ τὴν ἐκστρατείαν. Διέτριψεν ἑπτὰ ἡμέρας ἐν 1500. Λεονταρίῳ, ὅπου ἐώρτασε τὴν ἐορτὴν τοῦ Ῥαμαζανίου, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἔμαθεν, ὅτι ὁ Ἰακούβ Πασᾶς κατέπλευσε πρὸ τῆς Μοθώνης μετὰ τοῦ στόλου, καὶ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ αὐτὸς οὗτος ἦν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, τῆς τότε στενῶς ἀποκεκλεισμένης ἔκ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Τρεῖς ἤδη ἐβδομάδας διήρκει ἡ πολιορκία, ὅτε ὁ Τρεβιζάνης ἔσπευσεν ἐκεῖ μετὰ τεσσάρων τριήρεων, ἐπικούρων στρατευμάτων καὶ τροφῶν (3). Οἱ Βενετοὶ ἠνέωξαν ὁδὸν εὐτυχῶς διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου· ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ φρουρὰ εἰργάζετο προθύμως ἐν τῷ λιμένι, ὅπως ῥήξῃ τὸν κωλύοντα τὸν εἰσπλουν τῶν τριήρεων φραγμὸν, ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς Σινὰν Πασᾶς ἐκέλευσεν ἐφοδὸν πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ διαρρήχθην τεῖχος, τὸ Τῇ 40 δὲ φρούριον ἐάλω. Μετ' αὐτοῦ ἔπεσον οἱ γενναῖοι πρό-
Ἀνδρέας
1500. μαχοὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἀνδρέας Φαλκόνης ἐφρονέυθη καθ' ἣν ὥραν ὥτρυνε τὸν λαὸν εἰς ἀμυναν φέρων τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν, τῇ παραμονῇ τῆς ἐορτῆς τοῦ ἀγίου Λαυρεντίου, ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Ἐπὶ πέντε ἡμέρας κατεκαίετο ἡ πόλις, τῇ δὲ ἕκτῃ, ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, ὁ Βα-

(1) Ῥακία. Μᾶλλον ἢ Ἐλάτρια τῶν ἀρχαίων.

(2) Πουκεβίλλης, Ὁδοιπορία ἐν Ἑλλάδι, Βελ., Β, 1, 4, σ. 39. Βιβλ. Γ, 3, 5, σ. 184.

(3) Ἡ ναυμαχία τῶν τεσσάρων τριήρεων σώζεται παρὰ τῇ Λωζιέρ καὶ Κορονέλλῃ.

γιαζήτ εισήλθεν, ὅπως καθιερώσῃ τῷ Ἰσλάμ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν διὰ τῆς προσευχῆς τῆς Παρασκευῆς (ΚΔ). Θεώμενος δὲ τὸ ὕψος τῶν τειχῶν καὶ τὸ βάθος τῆς τάφρου εἶπεν· «ὁ Θεὸς ἐδωκέ μοι (1) τὴν κτῆσιν ταύτην διὰ τῆς ἀνδρίας τοῦ βεγλέρβεγῃ μου Σινάν καὶ τῶν γενιτσάρων μου.» Ὁ πρῶτος εἰς τὰ τείχη ἀναβὰς γενίτσαρος ἔλαβεν ὡς νικητήριον ἓνα τῶν πλουσιωτέρων νομῶν τοῦ κράτους. Τοιαύτη μεγαλόφρων ἀμοιβή τῶν πορθητῶν καὶ σκληρὰ τιμωρία τῶν ἡττηθέντων συνεπήγαγον τὴν ταχείαν πτώσιν τοῦ Ναβαρίνου ἢ Ζονχίου, ἀρχαίας Πύλου, καὶ τῆς Κορώνης. Ὁ μέγας βεζύρης Ἀλῆ Πασᾶς καὶ ὁ καπουνδάν Πασᾶς Δαυοῦδ ἐχώρουν ὁ μὲν κατὰ ξηράν, ὁ δὲ κατὰ θάλασσαν πρὸς πολιορκίαν τῶν λιμένων τούτων· μὲν δὲ μετὰ τὴν εἰς Μοθώνην εἰσοδὸν τοῦ σουλτάνου ἔπεσεν ἡ Κορώνη τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Τῇ 20 Αὐγούστου εἰσελθὼν εἰς αὐτὴν ὁ σουλτάνος ἐτέλεσεν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τὴν προσευχὴν τοῦ Ἰσλάμ, τῇ δὲ 23 προήλασεν εἰς Ναύπλιον (2), ὅπερ ὁ γενναῖος Κονταρίνης ἡρνήθη παραδοῦναι (3). Χίλιοι ἀζάβι καὶ χίλιοι πεντακόσιοι γενίτσαροι ἐτάχθησαν εἰς φρουράν τῆς Μοθώνης καὶ ἰσάριθμοι τῆς Κορώνης (4), αἱ δὲ πρόσοδοι τῶν πόλεων τούτων ὠρίσθησαν τῷ γαζοφυλακίῳ τῶν ἁγίων πόλεων Μέκκας καὶ Μεδίνης (5). Τριακόσιοι ἐργάται παρηγγέλθησαν ἵνα ἀνεγείρωσι τὰ ὀχυρώματα καὶ οἰκοδομήσωσι νέους πύργους ἐν Μοθώνῃ, πέντε δὲ οἰ-

(1) Σπανδογῖνος.

(2) Χρονικὸν Μαρῖνῃ Σανούτου.

(3) Λωζιέρ, Β.βλ. Α, Τομ. Η, σ. 126.

(4) Χρονικὸν Μαρῖνῃ Σανούτου.

(5) Σπανδογῖνος, σ. 78.

πογένειαι ἐξ ἐκάστης κόμης τῆς Πελοποννήσου ἀποσταλῶσιν εἰς οἰκισμὸν πάλιν τῆς πόλεως (1). Ὁ δεινὸς κάλαμος τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας Νισαντζὶ Γαζῆ θέγη συνέταξε τὰς περὶ νίκης ἐπιστολάς, δι' ὧν ἡ ἄλωση τῆς Ναυπάκτου, Μοθώνης καὶ Κορώνης (2) ἀνηγγέλθη τοῖς διοικηταῖς τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῖς ἄλλοδαποῖς μονάρχαῖς ἢ τοῖς πρεσβευταῖς αὐτῶν. Ἐπιστολαὶ δὲ ἐπέμφθησαν καὶ πρὸς τὸν ἐν Χίῳ διοικητὴν τῶν Γενουησίων, πρὸς τὸν ἐν Ῥόδῳ μέγαν ταξιάρχην τῶν Ἰωαννιτῶν, πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἰσπανίας καὶ Γαλλίας, τῆς Πολωνίας καὶ Οὐγγρίας. Πρὸς τοῦτον ἐστάλησαν καὶ δύο κατάσκοποι, οἵτινες κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μοθώνης συνελήφθησαν καὶ οἵτινες τρέμοντες ἠναγκάσθησαν ἵνα πρότερον παραστῶσιν ὡς μάρτυρες τοῦ θανάτου τῶν εὐπατριδῶν τῆς Μοθώνης (3). Ἡ δημοκρατία τὸ ἐφ' ἑαυτῇ ἠτήσατο βοήθειαν παρὰ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Νεαπόλεως, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Οὐγγρίας, παρὰ τῆς αὐλῆς τοῦ δουκὸς τῆς Βουργονδίας καὶ τῶν Ἐκλεκτόρων τῆς αὐτοκρατορίας (4). ὁ δὲ σουλτάνος ἐν ταῖς νικητηρίοις ἐπιστολαῖς ἐκάλει τὴν Βενετιανὴν ἀποστῆναι, «ἥς τὸ σατανικὸν πνεῦμα ἀπέβαλε τὴν ὑπακοήν» (ΚΕ). Ὁ Πάπας ἐν τῇ πρὸς τὴν δημοκρατίαν ἀπαντήσῃ ἠγανάκτει διὰ δριμυτάτων ἐκφράσεων ἐπὶ ταῖς κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίαις τῶν Τούρκων, ἐπὶ τῇ βεβηλώσει

(1) Μαρίνης Σανούτου, Ἀλῆς ΚΣΤ καὶ ΚΗ συμβὰν τῆς βασιλείας Βα. γιὰζήτ τοῦ Β'.

(2) Αἱ περὶ νίκης αὗται ἐπιστολαὶ σώζονται ἐν τῷ παρ' ἐμοὶ ἀντιτύπῳ τοῦ Ἀλῆ.

(3) Σεαδεδδίν, Βιβλ. Γ, φύλλ. 514.

(4) Χρονικὸν Μαρίνη Σανούτου.

τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἐπὶ τοῖς κινδύνοις τῆς θρησκείας (ΚΤ).
Τοιοῦτοι λόγοι ἤχουν παραδόξως ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἀ-
λεξάνδρου Βοργία, ὃς ἀληθῶς συνεχῶς πολλῶ εὐχερέ-
στερον πάντα ταῦτα τῷ σουλτάνῳ ἢ ὅτι ἀναγκασθεὶς ὑπὸ
τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ὅπως φαρμακεύσῃ τὸν Τζέμ,
ἀπώλεσεν οὕτω τὴν ἐτησίαν σύνταξιν τετραχισμυρίων δου-
κάτων. Ἐπὶ τέλους τὸ κοινῇ συμφέρον τῆς χριστιανωσύ-
νης συνῆψε τὴν Βενετίαν, τὸν Πάπαν καὶ τὸν βασιλέα
τῆς Οὐγγρίας εἰς συμμαχίαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἀνακη-
ρυχθεῖσαν τῇ Δευτέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 1504
ἐν τῷ καθεδρικῷ παρεκκλησίῳ τῆς Ῥώμης (1). Αὕτη δ'
ἦν ἡ δευτέρα συμμαχία τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων κατὰ
τῶν Τούρκων, ἀντικαθιστῶσα τὰς πρώην σταυροφορίας.
Ἡ πρώτη, ἣτις ἀνηγγέλθη μετὰ πατάγου ἀλλ' εἰς οὐδὲν
ἀπέβη, ἐγένετο τῇ φροντίδι Ἰννοκεντίου τοῦ Η' μικρὸν
πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ. Οἱ στρατοὶ τοῦ αὐτοκράτο-
ρος Φρειδερίκου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μαξιμιλιανοῦ, ἐνω-
θέντες μετὰ τῶν τοῦ Ματθία Κορβίνου καὶ τοῦ παπικοῦ
στόλου, διικνούμενοι δὲ ὑφ' ἐνὸς τῶν τριῶν βασιλέων τῆς
Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Ἰσπανίας, καὶ συνοδίτας ἔχον-
τες τοὺς πλείονας τῶν καρδινάλιων, ἐμελλον ἐκστρατεύ-
σειν. Ἦδη δὲ, καίπερ ἐξηντηλήμενου τοῦ θησαυροφυλακίου
τοῦ Πάπα ἔνεκα τῶν κατὰ τῶν Μαύρων τῆς Γρανάδης
χορηγηθεισῶν βοηθειῶν, 20,000 σκούδων ὠρίσθησαν πρὸς
παρασκευὴν τῆς κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιθέσεως, ὅτε ὁ θά-
νατος τοῦ Πάπα ἐματαίωσε τὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ δευτέρα
αὕτη συμμαχία ἀπέβη εὐτυχεστέρα ἔνεκα τῆς ἐνεργοῦ
συνδρομῆς τοῦ παπικοῦ, ἰσπανικοῦ καὶ γαλλικοῦ στόλου,

(1) Βερνίνος, ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἁγίων
Ἀρχιερέων ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμοις, 1685, σ. 148.

οἱ τινες ἐνωθέντες μετὰ τοῦ βενετικοῦ ἐπλευσαν ἐπὶ τοὺς στόλους καὶ λιμένας τῶν Ὀθωμανῶν.

Ὁ Βενετὸς ναύαρχος Πέζαρος, ὁ διάδοχος τοῦ Τρεβιζάνη, ἀποθανόντος ἐκ τῆς λύπης τῆς πτώσεως τῆς Ναυπάκτου, Κορώνης καὶ Μοθώνης, ἐπεχείρησεν ἀπὸ τῆς Κερκύρας ἵνα ἀφέληται τοὺς Τούρκους τὸ Ναβαρίνον, κατακαύσῃ δὲ δώδεκα τουρκικὰς τριήρεις οὐσας ἐν Βοίσσῃ· ἀλλ' ἐνῷ ἦγεν ἐν θριάμβῳ οἶκαδε ἑνδεκα τῶν τριήρεων τούτων, ἐν ᾧ ὁ ὑπὸ τὸν μέγαν ναύαρχον Γονζάλβον τῆς Γορδόβας ἰσπανικὸς στόλος ἐδῆου τὰ παράλια τῆς Ἀσίας (1), ὁ Κεμάλ Πεῖς ἐπελθὼν ἐπὶ τὸ Ναβαρίνον ἐγένετο κύριος τεσσάρων τριήρεων καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς πέτρας φρουρίου, ὃ ὁ φρούραρχος Κάρολος Κονταρίνης παρέδωκεν ἄνευ ἀντιστάσεως ἐπὶ τῷ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ δοθέντι λόγῳ τῆς ἐλευθέρας ἀποχωρήσεως. Ὁ Πέζαρος διὰ τὴν ἀνανδρίαν ταύτην ἐτιμώρησεν αὐτὸν θανάτῳ ἐν Κερκύρᾳ. Ὁ ἰσπανοβενετικὸς στόλος ὁ ὑπὸ τὸν Πέζαρον καὶ Γονζάλβον περιέπλεε τὴν Ἰονικὴν θάλασσαν, ὃ δὲ ὑπὸ τὸν καρδινάλιον τοῦ Ὠθουσσὸν παπικὸς τὸ Αἰγαῖον μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου (2), ὃ δὲ γαλλικὸς, οὗ ἡγεῖτο ὁ Ραβενστάιν, ἔχων στρατὸν τῆς ξηρᾶς ἐκ δεκακισχιλίων ἀνδρῶν, καθωρμίσθη ἐν Μιτυλήνῃ καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας (3). Ὁ ἡγεμονόπαις Κορχοῦδ, διοικητὴς τῆς Μαγνησίας, ἀπέστειλεν ὀκτακοσίους ἀνδρας εἰς τὸν λιμένα Ἀγιασμένδ, ὅπου ἔδραμε καὶ ὁ σαρτζάκ-θεγῆς τοῦ Καρασί. Ὁ Βαγιαζήτ ἀγανακτῶν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἦν ἐγγὺς, κατέφυγε τὸ πρῶτον εἰς ἐκτάκτους ἐπι-

(1) Ἐν Περέμα (;). Σπανδογίνος.

(2) Βερνίνος, Βιβλ. Γ, σ. 149.

(3) Λωζιέρ, Βερνίνος, παρὰ Σεαδεδδίν, Γ, σ. 519.

βολὰς καὶ ἀγχαρείας, αἱ τινες ἐν τῷ ἐξῆς καλούμεναι ἀβάριζ, ἡ τύχαιαι δαπάναι, διέμειναν ὡς οὐσιῶδες καὶ διαρκές ἄρθρον τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος τῆς Τουρκίας· ἐπεμψε δὲ τὸν Ἑρσὲκ Ἀχμέτ Πασᾶν ὡς ἀνώτατον διοικητὴν καὶ μετ' αὐτοῦ τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ἀνατολῆς Σινὰν Πασᾶν πρὸς ἐπικουρίαν τῆς Μιτυλήνης. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας, καθ' ἣν οὗτοι ἀνήχθησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, πυρκαϊὰ ἐξεβράγη ἐν Γαλατᾷ περὶ τὴν πυριτιδαποθήκην. Ὁ μέγας βεζύρης καὶ ἀρχηγὸς τῶν γενιτσάρων Καραγιόζ ἔδραμον ἐνταῦθα καὶ ἀγωνίσθησαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ δικαστοῦ τοῦ Γαλατᾷ πρὸς κατάσβεσιν αὐτῆς· ἡ πυριτιδαποθήκη ἀνεβρίφθη εἰς τὸν ἀέρα, οἱ δὲ ὑπὸ τῆς ἐκρήξεως ἐκσφενδονισθέντες λίθοι ἐτραυμάτισαν τοσοῦτον βαρέως τὸν δικαστὴν καὶ τὸν μέγαν βεζύρην, ὥστε ἀμφότεροι μετὰ πέντε ὥρας ἀπεβίωσαν. Ὁ ἐκτομίας Ἀλῆ Πασᾶς, οὗ αἱ ἐπιδρομαὶ ἐνέβαλλον τρόμον εἰς τὴν Ἐπτάλοφον ἢ Τρανσιλθανίαν, ὁ πορθητῆς τῶν βενετικῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον φρουρίων, ἀνηγορεύθη μέγας βεζύρης. Προσεγγιζούσης τῆς ἐπικουρίας τῇ Μιτυλήνῃ, ὁ Ραβενστάϊν ἤρην ἀγκυραν μὴ ἀναμείνας τὴν ἐπικουρίαν τοῦ μεγάλου ταξιάρχου τῆς Ῥόδου, ἐκπλεύσαντος ἤδη μετὰ εἴκοσι καὶ ἐννέα πλοίων. Παρὰ τὰ Κύθηρα τὸν γαλλικὸν στόλον κατέλαβε φοβερὰ ζαλὴ, ἣτις κατέθραυσεν αὐτὸν οὕτως, ὥστε ὀλίγοι μόνον ἐκ τοῦ πληρώματος ἐσώθησαν. Ὁ Πέζαρος εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Πρεβέζης, εἰ καὶ ἡ εἴσοδος ἦν στενὴ καὶ ὀχυρὰ, ἐνέπρησεν ὀκτὼ τριήρεις καὶ ἀπῆλθεν ἀπολέσας ἕνα μόνον ἄνδρα. Νέος δὲ στόλος γαλλικὸς ὑπὸ τὸν Πέτρον Σανὶ ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων παπικῶν πλοίων, ὧν ἦρχεν ὁ Ἰάκωβος Πέζαρος, ἐπίσκοπος τῆς Πάφου, καὶ αἱ βενετικαὶ τριήρεις ὑπὸ τὸν Βενεδέττον Πέζαρον ἐπολιόρχησαν

καὶ κατεκτίσαντο τὴν Λευκάδα(1). Δισχίλιοι γενίτσαροι, ὧν ἡγοῦντο οἱ σαντζακβέγηδες τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τῆς Ναυπάκτου ἀπεμάχοντο ἀπὸ τοῦ φρουρίου, μετὰ τὴν ἀπώλειαν ὅπως ἑκατοστύων τιῶν ἀνδρῶν συνήνεσαν ἵνα παραδοθῶσιν ἐπὶ συνθήκῃ(2), ἀλλ' οἱ ἀζάβοι οὐδ' ἀκοῦσαι ἤθελον τοῦτο. Τὰ συνετὰ καὶ δραστήρια μέτρα τοῦ Νικολάου Καπέλλου (ΚΖ), ναυάρχου τῆς δημοκρατίας κατὰ τὴν Κύπρον, ἔσωσαν τὴ δημοκρατίαν τὴν νήσον ταύτην. Ἐκτοτε ἤρξατο ὁ εἰς τὸ Αἰγαῖον τακτικός περίπλους τοῦ Καπουδᾶν Πασᾶ, ὅπως ἅμα μὲν προφυλάττῃ τοῦτο ἀπὸ τῶν δεσποζόντων τῆς θαλάσσης χριστιανῶν πειρατῶν, ἅμα δὲ εἰσπράττῃ τὸν φόρον παρὰ τῶν νήσων τούτων(3).

Θέλων ὁ Βαγιαζήτ ἵν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κεφαλληνίας, ἐπεχείρησε νέας κτήσεις ἐν Δαλματία καὶ Βοσνία. Ὁ Μωάμεθ βέγης, υἱὸς τοῦ Ἰσᾶ βέγη, δισέγγονος τοῦ Ἐβρενοῦ καὶ σαντζακβέγης τοῦ Ἰλβεσᾶν, ἐκυρίευσεν τοῦ Δυρράχίου. Ὁ Μουσταφᾶς, υἱὸς τοῦ Ἰσκενδὲρ Πασᾶ, κατέλαβε τὰ φρούρια Λόφτζ καὶ Βρούστζα· ἐν δὲ Οὐγγρία οἱ Τούρκοι προήλασαν μέχρι τῶν περιχώρων τῆς Ηοσέγας καὶ τοῦ Βαλκόν. Οἱ διοικηταὶ τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τοῦ Τεμεσθάρ Πέτρος, κόμης τοῦ ἀγίου Γεωργίου, Ἰωσήφ Σομί καὶ Ἰωάννης Κορβίνος ἐστράτευσαν αὐτοὶ ἐπὶ τοὺς πορθητάς· ἠνώθησαν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος Ἰαρνὸκ καὶ ὁ Ἰάκωβος Γερλιζάν, οἵτινες εἶχον τὴν

(1) Σπανδογῖνος, σ. 82. Μεγίστη ἀσάφεια ὑπάρχει παρὰ τοῖς Βενετοῖς ἱστοριογράφοις περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐκστρατείας ταύτης, παρὰ δὲ τοῖς Ὁθωμανοῖς ἐπικρατεῖ σιγὴ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Λευκάδος.

(2) Κατὰ τὸν Μαρίνην Σανούτον ὁ Βαγιαζήτ ἐτιμώρησε θανάτῳ τὴν ἀνανδρίαν ταύτην τῶν γενιτσάρων.

(3) Μουρατζᾶ δ' Ὁσόν, Ζ, σ. 126.

προφυλακὴν τῆς χώρας ἐν ἀγίῳ Σεβερίνῳ, ὡς καὶ ὁ Γε-
ώργιος Κόνισας, φρούραρχος τοῦ Βελγραδίου. Διαβάντες
δ' οὗτοι τὸν Δούναβιν παρὰ τὸ μεταξὺ τοῦ Βελγραδίου
καὶ Πανσόβας Ἀρούμ ἐνέπρησαν τὴν Βιδίνην, τὴν Κλα-
δόβαν καὶ τὸ προάστειον τῆς Νικοπόλεως, καὶ ἀπήγαγον
πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ κεφαλὰς. Οἱ Τοῦρκοι ἐπώλη-
θησαν δημοσίᾳ ἐν τῇ ἀγορᾷ, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀπωκίσθησαν
ἀνὰ μέσον τοῦ Βελγραδίου καὶ Τεμεσβάρ· αἱ δὲ ὡς τρό-
παια κομισθεῖσαι ἐχθρικαὶ κεφαλαί, παγεῖσαι περὶ τὴν
κρήνην τῶν ἀνακτόρων τῆς Βούδης, ἐμόλυναν τὴν ἀτμο-
σφαῖραν καὶ ἐστέρησαν διὰ παντός τὴν βασιλίσσαν τῆς ἐκ
τῆς κρήνης ταύτης πόσεως (1).

Ἐν τῇ Πελοποννήσῳ οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὸ φρού-
ριον Βάτικα (2) καὶ τὸν πρὸς ἀνατολὰς τῆς παραλίας ταύ-
της λιμένα τοῦ Ἀστρους (3)· ἀλλ' ἐν Καραμανία αἱ πο-
λυτάραχοι φυλαὶ Τοργουδ καὶ Βαρδὰκ, αἵτινες ὑπετάγη-
σαν μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον, ὑποκινήθησαν ὑπὸ τῶν
ἀπογόνων τῶν ἡγεμόνων τῆς Καραμανίας ἤραν τὴν ση-
μαίαν τῆς ἀνταρσίας μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε οἱ
τρεῖς υἱοὶ τοῦ Βαγιαζήτ σουλτάν Ἀχμέτ, διοικητῆς τῆς
Ἀμασείας, σουλτάν Σαχινσάχ, διοικητῆς τῆς Καραμανίας
καὶ σουλτάν Μωάμεθ, Πασᾶς τοῦ Βεγσερί, καίπερ ἐνω-
θέντες μετὰ τοῦ Ἀλαεδδεβλήτ, ἡγεμόνος τοῦ Σουλκάδρ,
μόλις ἀντέστησαν. Ὁ κίνδυνος ἠϋξήσε τοσοῦτον, ὥστε ὁ
μέγας βεζύρης Μεσίχ Πασᾶς, ἄρτι ἐπανελθὼν ἐκ τῆς
ἱερᾶς εἰς Μέκκαν ἀποδημίας, ἀνέλαβεν ἐξ ἀνάγκης τὴν

(1) Ἰστουάνης, καὶ παρὰ Κατώνη, Τομ. ΙΑ, τὰς. ΙΗ, σ. 341.

(2) Σεαδεδδίν, Βιβλ. Γ, φύλλ. 518. Πουκεβίλλης, Βιβλ. Β' σ. 24, 23.

(3) Σεαδεδδίν, Ἀσλίσα, Πουκεβίλλης, Βιβλ. Ε, σ. 29.

ἀρχιστρατηγίαν. Ἀπὸ Λαρένδας δὲ, ὅπου κατεσκήνου, ἐπορεύθη εἰς τὴν Πετραίαν Κιλικίαν, καὶ τρέψας τοὺς ἐπαναστάτας εἰς φυγὴν κατεδίωξεν αὐτοὺς πέραν τῆς Ταρσοῦ εἰς Χαλέπιον (1).

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦν τότε πρεσβευτὴς τις τοῦ Σαφῆ τῆς Περσίας, ὃν ἐπὶ πολὺ ὁ σουλτάνος οὐκ ἐδέξατο εἰς ἀκρόασιν· ἀλλ' ἐλθούσης τῆς ἀγγελίας περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Λευκάδος ἐδέξατο αὐτὸν εὐθέως, ἅμα δὲ προσέταξε τὸν ἐξοπλισμὸν ἐξήκοντα τριήρων. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Περσίας ἐκόμισε τάπητας, καμήλους δρομάδας, τέσσαρα Κοράνια καὶ τινα παγκόσμιον ἱστορίαν ὡς δῶρα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Οὐγγρίαν πόλεμος ἐγίνετο ἐπαχθέστατος, ὁ Βαγιαζήτ διενόηθη σπουδαίως ἵνα καταπαύσῃ τὰ πολεμικὰ ἔργα· διὸ ὑπεδέξατο Πολωνὸν πρεσβευτὴν πρὸς διαπραγματεύσιν τῆς πρὸς τὴν Οὐγγρίαν εἰρήνης, διεπραγματεύθη δὲ καὶ τὴν πρὸς τὴν Βενετίαν διὰ τοῦ Ἑρσὲκ Ἀχμέτ Πασᾶ μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Γρίττη, ὃς κατὰ τὴν ἐκστρατείαν καθείρχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πλὴν τούτου ἡ Βενετία ἐπεμψε πρὸς τὴν Πύλην τὸν Ζαχαρίαν Φρέσσην πρὸς διαπραγματεύσιν τῆς εἰρήνης (2). Συνθήκη δὲ ἐξ ἑνὸς καὶ τριάκοντα ἄρθρων συνωμολογήθη τῇ 14 Δεκεμβρίου 1502 (3). Κυριώτατος ὅρος τῆς συνθήκης ταύτης ἦν ἡ παράδοσις τῆς Λευκάδος, ἀνθ' ἧς ἡ Βενετία

(1) Σεαδεδδίν, Γ, φ. 547. Σολαζαδέ, Ἀλῆς.

(2) Ὁ Λωζιέρ, Βιβλ. Η, σ. 146, καὶ ὁ Δαρὺν, Βιβλ. Γ, σ. 203, ἀπαῖνται ἀναφέροντες, ὅτι ἡ συνωμολογία τῆς εἰρήνης ἐγένετο τῷ 1501. Ὁ διπλωματικὸς ὁδηγὸς τοῦ Μάρτενς καὶ τὸ χρονικὸν τοῦ Δούκα εἰσὶν ἀκριβέστεροι ἀναφέροντες αὐτὴν εἰς τὸ ἔτος 1503, ὅτε ἐπεκυρώθη ἐν Βενετίᾳ.

(3) Μαρτίνης Σανούτας. Τῷ 908 (1502) λήγει ἡ ἱστορία τοῦ Ἀσικπασαζαδὲ. Ἐν μόνον ἀντίτυπον σώζεται ἐν Εὐρώπῃ, κληροδοτηθὲν ὑπὸ τῆς βασιλείας Χριστίνης τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ.

ἐτήρησεν ἑαυτῇ τὴν Κεφαλληνίαν. Δέκα δὲ ἡμέρας μετὰ τὴν συνομολογίαν ταύτην ὁ Βαγιαζήτ ἐπεμψεν ὁδηγίας πρὸς πάντας τοὺς τοπάρχας πρὸς αὐστηρὰν τήρησιν αὐτῆς.

Ὁ σούβαςης Ἀλῆς, ὁ πρῶτος διερμηνεὺς τῆς Πύλης, ὃν ἀναφέρει ἡ ἱστορία, ἐκόμισε πρὸς τὴν Γερουσίαν τῆς Βενετίας τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης. Πλὴν δὲ ταύτης, συντεταγμένης τουρκιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ, ἐκόμισε καὶ ἐπιστολὴν τοῦ σουλτάνου (ΚΗ), δι' ἧς οὗτος ἀπῆτει τέσσαρας καὶ εἴκοσι χιλιάδας δουκάτων, ἀρπαγέντων ὑπὸ τοῦ Πεζάρου κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Λευκάδος, καὶ τινας ἐτέρας ἀποζημιώσεις, τὸ ὅλον τριάκοντα καὶ τέσσαρας. Ὁ διερμηνεὺς πρεσβευτῆς, ἡ ὡς καλεῖται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὁ δούλος Ἀλῆς, τυχὼν ἐπισήμου ἀκροάσεως ὤμοσεν ἐνώπιον τοῦ δουκὸς καὶ τῆς γερουσίας τὴν τήρησιν πάντων τῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης (ΚΘ). Ὁ δὲ Ἀνδρέας Γρίττης 1500. ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως κομίσει τῷ σουλτάνῳ τὴν ὑπὸ τοῦ δουκὸς ὑπογραφεῖσαν τῇ 8 Αὐγούστου ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης καὶ συγχαρῇ αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῆς εἰρήνης, διευθετήσῃ δὲ τὰ τῶν ὀρίων. Ἐπανελθὼν δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους εἰς Βενετίαν, ἔδωκε λόγον τῇ Γερουσίᾳ περὶ τῆς πρεσβεύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς τῶν Ὀθωμανῶν δυνάμεως. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σουλτάνου, ἣν ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ, ἐχορήγει τὸ δικαίωμα τῆς ἀποστολῆς ἐνὸς βαλῆ, ἀντικαθισταμένου κατὰ τριετίαν. Βοηθὸς τῷ πρεσβευτῇ Γρίττῃ ἐδόθη ὁ πεπειραμένος Ἀλοῖσιος Σαγουνδίνος, ὃς ἐν δώδεκα ἔτεσιν ἀπεστάλη ἐπτάκις μὲν ὑπὸ τῆς δημοκρατίας εἰς διαπραγματεύσεις, τετράκις δὲ ὑπὸ τοῦ δουκὸς Λορεδάνου, ἄλλοτε μὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἄλλοτε δὲ εἰς τὰ μεθόρια, ἵνα διαλύσῃ τὰς ἐκεῖ ἔριδας καὶ διαφοράς καὶ τηρήσῃ τὴν εἰρήνην. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔγνωμεν οὐ μόνον ἐκ

τῶν ἀρχείων τῆς Βιέννης, ὅπου μνημονεύονται αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ (Α) ἀλλὰ καὶ, ἕκ τινος βραχείας διατριβῆς περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Τούρκων (1). Ὁ δὲ Ἀνδρέας Γρίττης οὐδὲν ἕτερον οὔτως ἐνδοξὸν μνημεῖον τῆς ἄλλως ἐνδόξου πρεσβεύσεως αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν κατέλιπεν ἢ τὸν ἐξ ἐρωτικῆς κοινωνίας πρὸς Ἑλληνίδα γεννηθέντα νόθον Γρίττην, ὃς μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἀναφαίνεται ἐν τῇ σκηνῇ ὡς ἐπιτετραμμένος τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ζαπόλια παρὰ τῷ σουλτάνῳ πρὸς δυστυχίαν τῆς Οὐγγρίας (ΛΑ).

Τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ Βαγιαζήτ συνωμολόγησεν ἑπταετὴ ἀναχωρήν πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Οὐγγρίας Βαρχαβάν Βαλαΐ τῇ μεσιτείᾳ τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν. Ὁ Βλαδίσλαος ἐμπεριέλαβεν ἐν τῇ συνθήκῃ τὰ βασιλεία αὐτοῦ Οὐγγρίαν, Βοεμίαν, Δαλματίαν, Κροατίαν, Σκλαθωνίαν, Μοραβίαν, Σιλεσίαν καὶ Λουσατίαν, εἰ δὲ καὶ τὴν Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν τῆς Ῥαγούσης, ἥτις ὥφειλε τελεῖν φόρον τῇ τε Οὐγγρίᾳ καὶ τῇ Πύλῃ (ΛΒ). Ἡ συνθήκη αὕτη ἀνέφερε ῥητῶς τὰς τότε τῇ Οὐγγρίᾳ ὑποκειμένας χώρας, Σερβίαν, Βοσνίαν καὶ Βουλγαρίαν, καὶ περιελάμβανεν ἐν αὐτῇ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰσπανίας, Πορτογαλλίας, Πολωνίας καὶ Νεαπόλεως, τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας, τὸν μέγαν ταξιάρχην τῆς Ῥόδου καὶ τοὺς Γενουηνοὺς τῆς Χίου. Αἱ κυρώσεις τῆς συνθήκης ταύτης ὥφειλον ἵνα πραγματοποιηθῶσιν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους δι' ἐπισήμων πρεσβειῶν, ἀποσταλησομένων ἐκατέρωθεν ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγρίας καὶ τοῦ σουλτάνου. Ὁ Βλαδίσλαος ὤμοσε τῇ 20 Αὐγούστου 1503 ἐν Βούδῃ πρὸς τὴν Παναγίαν Παρθένον, τοὺς τέσσα-

(1) Ὁθωμανικὸς οἶκος, εἴτε ἱστορία περὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Τούρκων ὑπὸ Ν. Σαγουνδίνου ἐν τῇ ἐν Βασιλείᾳ ἐκδόσει τοῦ Χαλκοκονδύλη, ἐν ἔτει 1551 καὶ ἐν Βιέννῃ 1551.

ρας Εὐαγγελιστὰς, τοὺς ἁγίους καὶ τὰς ἁγίας τῆς χριστιανωσύνης. Ἐκ δὲ τῶν Ὀθωμανῶν ὁ Ἑρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶς, Ἐρτζεγοβίνιος τὴν πατρίδα, ὤμωσεν ἐπὶ τοῦ Κορανίου τὴν τήρησιν τῶν ὄρων τῆς συνθήκης. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πρὸς τὴν Βενετίαν πολέμου ὁ Πασᾶς οὗτος ἐξεβλήθη τῆς μεγάλης βεζυρίας ἴσως ἐκ φόβου μὴ συμπαθήσῃ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον πρὸς τοὺς ἀρχαίους αὐτοῦ πατριώτας καὶ ὁμοδόξους· ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία τῶν πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Οὐγγρίαν διαπραγματεύσεων καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν προτέρων ὑπηρεσιῶν ἀνήγαγον αὐτὸν τὸ δεύτερον εἰς τὸ ὑψιστον τοῦτο ἀξίωμα. Οἱ ἕτεροι βεζύραι, οἱ σὺν αὐτῷ πρῶτοι κίονες τοῦ κράτους, ἦσαν ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς, Ἕλληνα τὸ γένος, ἐξώλης καὶ προώλης, δὲ πρεσβευτῆς ὢν τοῦ Βαγιαζήτ εἰς Ῥώμην διέπραξεν ὑπὸ τὴν σκέπην ἁγίων λειψάνων τὴν φαρμάκωσιν τοῦ Τζέμ, καὶ ὁ ναύαρχος Δαυὺδ Πασᾶς, Δαλματὸς τὴν καταγωγὴν, ἑραστής τοῦ μεγαλείου καὶ τῶν ἐπιστημῶν· οὕτω δὲ τὰ τρία πρῶτα ἀξιώματα τῆς αὐτοκρατορίας κατεῖχον τρεῖς ἐξωμόται. Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς Σινὰν Πασᾶς ἔλαβε παρὰ τοῦ Βαγιαζήτ εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Τζέμ, χήραν τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου. Τὴν ἡγεμονίδα ταύτην ὑπέσχετο ὁ βασιλεύων Γαβρί ἡγεμονόπαιδί τινι τοῦ οἴκου Καταδὲ, ἐπαναστάντος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ σερίφη τῆς Μέκκας, ἀλλὰ τοῦ σουλτάνου ἀπαίτησαντος αὐτὴν διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Χαϊδέρ, ὁ Γαβρί ἐπεμψεν αὐτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν (ΑΓ). Οὕτως εἰσῆχθη εἰς τὸν γυναικωνίτην πιστοῦ θεράποντος ὁ τελευταῖος θῆλυς βλαστὸς τοῦ ἀντιποιηθέντος τοῦ θρόνου Τζέμ καὶ ἡσφαλίσθη ἡ ἡσυχία πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τοῦλάχιστον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διὰ τῆς συνομολογηθείσης πρὸς τε τὴν Βενετίαν καὶ Οὐγγρίαν εἰρήνης

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅμορα κράτη, ἀντίζηλα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.—Τέλος τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ καὶ ἀρχὴ τῆς τοῦ σάχη Ἰσμαήλ.—Συνάφεια τοῦ ἡγεμόνος τούτου πρὸς τοὺς Ὀθωμανούς.—Φυγὴ τοῦ Κορδοῦκ εἰς Αἴγυπτον.—Μέγας σεισμός.—Διοικήσεις τῶν ἡγεμονοπαίδων καὶ πρεσβεΐαι.—Ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τοῦ Βαγιαζήτ καὶ Σελίμ.—Ἐπανάστασις ἐν Ἀσίᾳ.—Θάνατος τοῦ μεγάλου βεζύρου ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ τιμωρία τῶν ἀποστατῶν ὑπὸ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ.—Στάσις τῶν γενιτσάρων, ἐμφύλιος πόλεμος, καθαιρέσεις καὶ θάνατος τοῦ Βαγιαζήτ.—Στρατιωτικαὶ δυνάμεις.—Σύνεδροι τοῦ διθανίου.—Οἰκοδομήματα καὶ ἰδρύματα.—Νομικοὶ καὶ ποιηταὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ.

Ἦν πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Οὐγγρίαν εἰρήνην ἐπετάχυνεν οὐ μόνον ὁ ἡσύχιος χαρακτήρ τοῦ Βαγιαζήτ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπικείμεναι ἐν Ἀσίᾳ καταγίδες. Ὁ πρὸς τὴν δύσιν σπεύδων ἀστὴρ τοῦ περσικοῦ βασιλείου ἢ τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ καὶ ἡ ἐγγίζουσα ἀνατολὴ τοῦ νέου περσικοῦ, τοῦ οἴκου Σαφῆ, ἐπενήργησαν ὀλεθρίως ἀμφοτέροι ἐπὶ τὴν ὁμορον αὐτοκρατορίαν τῶν Ὀθωμανῶν. Διὰ τὴν στενὴν ἀλληλουχίαν τῶν συμβάντων ὁμόρων κρατῶν ἡ ἱστορία τοῦ ἐνὸς ἀπαιτεῖ ἀναγκαίως γνῶσιν τινα τῆς τοῦ ἐτέ-

ρου. Ἡ παρ' εὐπαιδεύτων ἀναγνώστων γυνῶσις τῆς ἱστορίας τῶν τεσσάρων μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ὁμόρων κρατῶν, ἐν συναφείᾳ ὄντων πρὸς τὸ ὀθωμανικὸν ἐν τε εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, τῆς Βενετίας, Οὐγγρίας, Πολωνίας καὶ ὀψιστίτερον τῆς Ῥωσσίας, ἀπαλλάττει ἡμᾶς τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀτενίζειν διαρκῶς πρὸς τὰς τύχας αὐτῶν· ἀλλ' ἡ μικρὰ γυνῶσις τῆς ἱστορίας τῶν πλείστων ἀσιανῶν κρατῶν, τῶν ἐπιδρῶντων ἐπὶ τὸ ὀθωμανικὸν κράτος, ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον τῷ τε ἱστοριογράφῳ καὶ τῷ ἀναγνώστη ἐπανάγειν τὸν λόγον ἐνίοτε πρὸς αὐτὴν ἐν παρόδῳ, ὅπως μὴ ἀσχολῇται περὶ πράγματα ἀτελῶς ἢ πάντῃ ἀγνωστα. Οὕτως ἐγένοντο γνωστοὶ τοῖς ἀναγνώσταις οὐ μόνον οἱ Σελτσουκοὶ τοῦ Ῥούμ καὶ ὁ κυριαρχικὸς οἶκος τοῦ Τιμούρ, οἱ κατὰ τὸν Εὐξείνιον Τάταροι χάναι καὶ οἱ κατὰ τὸ Κιλικίον Πέλαγος Καραμάνοι, ἀλλὰ καὶ αἱ δυναστεῖαι τοῦ Σουλκάδρ καὶ τοῦ Ῥαμαζάν, τοῦ Λευκοῦ καὶ Μέλανος Κριοῦ. Τὸν αὐτὸν ποιησόμεθα λόγον καὶ περὶ τῶν χαλνῶν τῶν Οὐσβέκων, τῶν σεριφῶν τῆς Μέκκας, τῶν Αἰγυπτίων Μαμελούκων καὶ τῶν σαχῶν τῆς Περσίας. Ἐκ τῶν δώδεκα τούτων μνηστήρων τῆς βασιλείας τοὺς πλείστους κατεπολέμησε τὸ ὀθωμανικὸν βασίλειον, καὶ θριαμβεῦον ἐνίσχυσε διὰ τῆς λείας αὐτῶν. Μόνον οἱ Οὐσβέκαι καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Τιμούρ ἄρχοντες πέραν τοῦ Ὠξοῦ καὶ τοῦ Ἰνδοῦ διετήρησαν ἐπὶ πολὺ εἰρήνην καὶ φιλίαν διὰ πρεσβειῶν, οἱ δὲ σερίφαι τῆς Μέκκας καὶ οἱ χάναι τῆς Ταυρικῆς ὠμολόγησαν ἑαυτοὺς ὑποτελεῖς, μόνος δὲ ὁ Πέρσης ἐνεκαρτέρησεν ὡς ἥρως πολεμιστῆς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων νικῶν καὶ νικώμενος· εἰ δὲ ἥττητο, αἶεποτε πάλιν ἀνίστατο ἵνα παλαίσῃ πρὸς τὸν ἀντίζηλον γείτονα. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας ἐκ πάντων τῶν ἀσιανῶν βασιλείων

τὸ περσικὸν μένει τὸ μόνον, οὗ ἡ ἱστορία, παραλλήλως τῇ ὀθωμανικῇ βαίνουσα, ἀπαιτεῖ διαρκῆ προσοχὴν, ἀδιαλείπτως δὲ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς μέχρι τοῦ τέλους τῆς ὀθωμανικῆς ἱστορίας ἐπὶ τρεῖς ὅλους αἰῶνας.

Ἐπὶ διακόσια ἔτη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 17 μέχρι τοῦ 18 αἰῶνος ἐβασίλευσαν ἐν Περσίᾳ δώδεκα σάχαι ἐκ τοῦ οἴκου Σαφῆ, καλούμενοι ἐν Εὐρώπῃ Σόφη ἕνεκα εὐκόλου καὶ συγγνωστῆς ἀπάτης καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀσιανολόγων, ὡς τοῦ Δεγούνῃ, ὧν ἡ ἱστορία διηνεκῶς ἐφελκύσει τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Τῷ ἔτει 1500, ἐν ᾧ ὁ Βαγιαζήτ ἐπέστελλε περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Μοθώνης καὶ Κορώνης, ὁ σάχης Ἰσμαήλ ἔπεμπεν ἀγγελίας περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως. Πρὸ ταύτης ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ ἐπὶ πολὺ ἐπεκράτουν ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ διχόνοιαι συγγενικαί, παντοῖα ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ κακουργήματα, ἅπερ ἰσχυρὰ μὲν ὄντα ἰδρύουσι οὐ σπανίως βασιλεία, ἀνίσχυρα δὲ ἔτι συχνότερον καταστρέφουσιν αὐτά. Τοιαύτην ἐποχὴν μετὰ διακόσια ἔτη χαρακτηρίζει ἡ κατὰ λυσις τῆς δυναστείας τῶν Σαφῆ. Ἡδύτερον καὶ εὐχερέστερον ἀτενίζει τις βεβαίως πρὸς τὸν θερμουργὸν βίον ἰσχυροῦ πορθητοῦ ἢ εὐτυχοῦς ἰδρυτοῦ κράτους ἢ πρὸς σποραδικὴν πληθὺν ἐπὶ μέρους στάσεων καὶ πρὸς ἀδυνάτους ἢ ἀτυχεῖς ἀντιζήλους θρόνων, ὧν τὴν ἱστορίαν ἀνάγκη ἵνα διέλθῃ ἡ τοῦ νέου ἰδρυτοῦ, ὡς ὁ ἀνατέλλων ἥλιος τὰ νέφη. Ἀλλὰ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχῆς νέου κράτους ἀναγκαίως προηγεῖται ἡ τοῦ τέλους τοῦ παλαιοῦ, τῆς δὲ διηγήσεως τῆς νέας ἰδρύσεως ἡ τῶν ἀνατροπῶν, ὡς τῆς ἱστορίας τῆς δημιουργίας ἡ μνεία τοῦ χάους. Πρὶν δὲ ἡ ἀσχοληθῶμεν περὶ τὸν ἰδρυτὴν τῆς νέας περσικῆς δυναστείας τῶν Σαφῆ καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ οἴκου αὐτῶν, ἀναγκαῖον ἄψασθαι τοῦ τέ-

λους τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ καὶ τῶν ποικίλων περιπλοκῶν τῶν ἐπενεγκουσῶν τὴν πτῶσιν αὐτῶν ὡς βραχύτατα καὶ σαφέστατα.

Ὁ Οὐζοῦν Χασάν, ὁ μέγιστος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, ὃς δι' ἐπανειλημμένων μαχῶν καὶ τελευταῖον διὰ τῆς παρὰ τὸ Τερτζάν ἀτυχοῦς μάχης ἐφείλκυσε ¹¹⁷². τὴν προσοχὴν Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ καὶ τὴν ἡμετέραν, εἶχε πλὴν τοῦ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντος ἡγεμονόπαιδος Σείνελ ἕξ ἔτι ἐτέρους υἱοὺς, τὸν Χαλήλ, Ἰακούβ, Ἰουσοῦφ, Μαξοῦδ, Μεσίχ καὶ Ὁγουρλοῦ Μωάμεθ. Οὗτος διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ ἐλευθεριότητα ἦν τὸ φίλτρον τοῦ στρατοῦ· ἀλλ' ὁ Οὐζοῦν Χασάν ἀνηγόρευσε διάδοχον τὸν Χαλήλ, ἅτε υἱὸν τῆς φιλιότητος καὶ πανουργοτάτης τῶν ἑαυτοῦ γυναικῶν. Ὁ Ὁγουρλοῦ Μωάμεθ ἀνέλαβε τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ πατρός, δις δὲ ὑπὸ τούτου νικηθεὶς ἐν Φάρς (Περσίδι) καὶ Ἀσερβεϊτζάν (Ἀτροπατηνῇ) κατέφυγε πρὸς τὸν σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν, ὃς ὥρισεν αὐτῷ εἰς διαμονὴν καὶ διατροφὴν τὸν νομὸν τῆς Σεβαστείας. Ἐξαπατηθεὶς δὲ ὁ Ὁγουρλοῦ ὑπὸ τῶν πεμφθειῶν αὐτῷ ἐκ τῆς πατρίδος ἐπιστολῶν διέβη αὐθις τὰ ὄρια καὶ συναθροίσας στρατὸν ἤγαγεν αὐτόν κατὰ τοῦ πατρός· ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἔπεσε. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ υἱὸς Μίρσας Ἀχμέτ ἐπεζήτησε καὶ εὔρεν, ὡς ὁ πατήρ παρὰ τῷ Μωάμεθ, καταφύγιον καὶ προστασίαν παρὰ τῷ Βαγιαζήτ· ὁ δὲ ἔδωκε μάλιστα αὐτῷ εἰς γάμον καὶ τινα τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Μετὰ δύο μῆνας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ὁγουρλοῦ, τελευτήσαντος καὶ τοῦ ¹¹⁷³. Οὐζοῦν Χασάν, ἀνέβη ἐπὶ τὸν θρόνον ὁ Χαλήλ. Οὗτος δὲ τὸν μὲν ὁμοπάτριον ἀδελφόν Μαξοῦδ, ὃς κοινολογούμενος πρὸς τὸν Ὁγουρλοῦ ἀνέτρεψε τὸν θρόνον, ἐθανάτωσε, τοὺς δὲ δύο ὁμομητρίους Ἰακούβ καὶ Ἰουσοῦφ ἐπὶ ταῖς παρακλήσεσι τῆς μητρός ἐπεμψεν εἰς Διαρβεκίρ ὑπὸ τὸν

- πρῶτον παιδαγωγὸν Βαϊαδὲρ βέγην, συγγενὴ τοῦ τε Οὐ-
ζοῦν Χασάν καὶ Σουλεϊμάν βέγη. Μετὰ ἑξ μηνῶν ὁ Ἰα-
κούβ, νέος τεσσαρακαίδεκαετής, ὃς παρῆχε πολλὰς ἐλπί-
δας ἐν τῷ μέλλοντι, ὀτρυνθεὶς ὑπὸ τοῦ πρώτου παιδαγω-
γοῦ αὐτοῦ, ὅπως μὴ ὑπομείνῃ ἐπὶ πλέον τὴν σκληρὰν δε-
σποτείαν τοῦ ἀδελφοῦ, ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ Διαρβεκίρ εἰς
Ἀσερβεϊτζάν βουλευόμενος καταλαβεῖν τὸν θρόνον διὰ
τῶν ὀπλῶν. Ἡ παρὰ τὸ Κουλ καὶ Σελμάς συναφθεῖσα
μάχη, οὔσα ἐν ἀρχῇ κατὰ τοῦ Ἰακούβ, ἔληξεν εἰς τὸν θά-
νατον τοῦ Χαλήλ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ
1479. καθίδρυσιν τοῦ Ἰακούβ (1). Οὗτος ἐτήρησε τὴν πρὸς τὸν
1481. Βαγιαζήτ φιλίαν διὰ πρεσβειῶν καὶ δώρων κατὰ τὴν δω-
δεκαετὴ ἀπράγμονα βασιλείαν, κατέστειλε τὴν ἐπανάστα-
σιν τοῦ Βαϊενδὲρ βέγη θανατώσας αὐτόν, ἀπέβαλε τὸν υἱὸν
Μουσαφάας ἀπὸ τοῦ Ἀλτζεζιρέα καὶ ἀπέστειλε τοὺς δύο
αὐτοῦ στρατηγοὺς Σουλεϊμάν βέγην καὶ Χαλήλ Σοφῇ πρὸς
ἐπικουρίαν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σιρβάν κατὰ τοῦ σέχης Χαῖ
1488. δὲρ, πατρὸς τοῦ Ἰσμαήλ, τοῦ μετὰ ταῦτα ἰδρυτοῦ τῆς δυ-
ναστείας Σαφῆ, ὃς μετὰ στρατοῦ ἐκ Σόφης ἢ μυστικῶν καὶ
θρησκομανῶν κατέλαβε τὴν πόλιν Σαμαχί. Ὁ μὲν σέχης ἔ-
πεσε μαχόμενος, ἡ δὲ πόλις ἀπεδόθη τῷ ἀληθεῖ αὐτῆς κυρίῳ.
Ἡ σουλτάνα Βαλιδὲ, συνεργήσασα ἤδη ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Χα-
λήλ πρὸς βλάβην τοῦ Ὁγούρλου, εἶτα δὲ αὐτοῦ τοῦ Χα-
λήλ, ἐβουλεύθη νῦν στερεῖσαι τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τὸν
Ἰακούβ καὶ μεταβιβάσαι αὐτὴν τῷ Ἰουσοῦφ. Ὡς ἀσφαλέ-
στατον δὲ καὶ προχειρότατον τρόπον ἐξεύρε τὸ δηλητήριον.
Ὡς δὲ μετὰ τριακαίδεκα ἔτη ὀψιαιότερον ὁ Βαλεντίνος Βορ-
γίας διὰ τοῦ ποτοῦ τοῦ τοῖς καρδιναλίοις προωρισμένου

(1) Σεαδεδδίν, Γ, φ. 322—324. Τζεμιέτ τεβαρίχ καὶ Τζεναβῆς ἐν τῇ
αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης, ἀρ. 469, σ. 229. Ἰδρις, φύλλ.
260 καὶ ἐπ. (2) Γουκιαρδίνης, Βιβλ. ΣΓ.

ἐφόνευσε τὸν ἴδιον πατέρα Πάπαν καὶ ἑαυτὸν ἔτι θανα-
τηφόρως ἐφαρμάκευσεν, οὕτως οὐ μόνον ὁ Ἰακoῦβ ἐπίεν,
ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰουσοῦφ τυχαίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ διεφθαρμένου
ὑπὸ φαρμάκου ποτηρίου, τοῦ προωρισμένου μόνον τῷ ἑαυ-
τοῦ ἀδελφῷ, ὃπερ παραχρῆμα ἐξ ἀπογνώσεως αὐτῇ ἡ μή-
τηρ ἐξεκένωσε (1). Ὁ Ἰακoῦβ κατέλιπε τρεῖς υἱοὺς, τὸν
Βαῖσανκὸρ, Μουράτ καὶ Χασάν, οἱ δὲ ἰσχυρότατοι μεγα-
στᾶνες, ὁ μέγας αὐλάρχης Σουλεϊμάν βέγης καὶ ὁ Σοφῆ
Χαλῆλ διεφώνησαν περὶ τῆς διαδοχῆς· διότι ὁ μὲν τούτων
ἦν ὑπὲρ τῶν ἀξιώσεων τοῦ Μεσίχ, τοῦ μόνου υἱοῦ τοῦ
Οὐζοῦν Χασάν, τοῦ ἐπιζήσαντος τοῖς ἀδελφοῖς, ὁ δὲ ὑπὲρ
τοῦ Βαῖσανκὸρ, πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Ἰακoῦβ. Κατὰ δὲ
τὴν συναφθεῖσαν μάχην τῶν διαμαχομένων τούτων μερί-
δων ὁ Μεσίχ ἐφονεύθη. Οὕτω πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ Οὐζοῦν
Χασάν ἀπέθανον πρόωρα ὑπὸ βιαίου θανάτου. Ὅποιος
τυραννικὸς οἶκος πλήρης τραγικῆς μοίρας, ὡς ὁ οἶκος τοῦ
Ἀτρέως καὶ τοῦ Κηφέως, ὡς αἱ βασιλεῖαι τῶν πλείστων
ἀρχαίων Περσῶν βασιλέων, καὶ ὅπόσον διάφορος ὁ βίαιος
θάνατος τῶν ἐπτὰ τούτων ἀδελφῶν τοῦ ἡρωικοῦ θανά-
του τῶν ἐπτὰ Μακκαβαίων!

Ὁ Νοῦρ Σοφῆ, ὁ ἰσχυρότατος ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Λευ-
κοῦ Κριοῦ ὑπήκοος, οὗ οἱ ὀκτωκαίδεκα υἱοὶ εἶχον τὰ πρῶ-
τα ἀξιώματα καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους νομοὺς καὶ οὗ οἱ
ὀπαδοὶ ἦρχον τῶν ἐπισημοτάτων ὑπουργημάτων, ἐκηρύ-
χθη διαβρῆδην ὑπὲρ τοῦ Βαῖσανκὸρ, υἱοῦ τοῦ Ἰακoῦβ,
καὶ κατὰ τοῦ Ἀλῆ βέγη, υἱοῦ τοῦ Χαλῆλ, ὃς νῦν ἐρίζων
περὶ τῆς βασιλείας εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ Μαχμούτ τὸν Β',
υἱὸν τοῦ Ὁγουρλοῦ Μωάμεθ, ἀδελφὸν τοῦ Μίρσα Ἀχ-
μέτ, καταφυγόντα προσφάτως πρὸς τὸν Βαγιαζήτ. Ὁ

(1) Σααδεδδίν, Γ, σ. 524.

Σοφῇ Χαλήλ ἤγαγε ταχέως τὸν Βαϊσανκὸρ ἀπὸ Καραβάγ
εἰς Δεργεσίν, ὅπου γενομένης μάχης ἔπεσον καὶ οἱ ἡγε-
μονόπαιδες Ἀλῆς καὶ Μαχμούτ⁽¹⁾. εὗρε δὲ περὶ τὸ Βάν
καὶ Βοδσταν στρατὸν τινα ἐκ Κούρδων, ταχέως συνα-
θροισθέντα ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν βέγῃ· ἐπειδὴ ὁμως ὁ ὑπ'
αὐτὸν ἠλαττώθη διὰ τὴν σπάνιν τοῦ σίτου καὶ τὴν λειπο-
ταξίαν, ἀπεχώρησε πρὸς τὴν Ταβρίδα καὶ ἀπώλετο παν-
στρατιᾷ ἐν μάχῃ, ⁽²⁾ ἥς μετέσχε καὶ ὁ Χαφίζ Μωάμεθ,
οἰκείος τοῦ Νούρ Σοφῇ καὶ πάππος τοῦ ιστοριογράφου
Σεαδεδδίν. Ὁ δὲ Σουλεϊμάν βέγῃς τὸ μὲν διὰ τῶν κολα-
κειῶν, τὸ δὲ διὰ τῆς διαφθορᾶς ἔπεισε τοὺς πρωτίστους
τοῦ στρατοῦ τοῦ Νούρ Σοφῇ, ἵνα αὐτομολήσωσι πρὸς αὐ-
1490. τὸν μετὰ τοῦ ἐννεαετοῦς ἡγεμονόπαιδος Βαϊσανκὸρ, ὃν
ἀνηγόρευσε κυριάρχην τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ ἐν Ταβρίδι Μό-
λις παρελθόντων ὀκτὼ μηνῶν, κοινῇ ἀγανάκτησις ἐξε-
δηλώθη κατὰ τῆς κυβερνήσεως, ἣν διεῖπεν ὁ Σουλεϊμάν
ἐν ὀνόματι τοῦ παιδὸς Βαϊσανκὸρ, ὁ δὲ Ἰβραὴμ Σουλτάν,
υἱὸς τοῦ Χαλήλ καὶ ἑγγονος τοῦ Οὐζοῦν Χασάν, ἡγού-
μενος τῶν στασιαζόντων ἠλευθέρωσε τὸν ὑπὸ τοῦ Σοφῇ
Χαλήλ καθευχθέντα ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ἀλαντζίκ ἡγε-
μονόπαιδα Ῥουστέμ Μίρσαν, υἱὸν τοῦ Μαξοῦδ, καὶ ἀντέ-
ταξεν αὐτὸν ὡς ἀντίζηλον πρὸς τὸν Βαϊσανκὸρ. Ὁ δὲ
μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κατέφυγε πρὸς τὸν πρὸς μητρὸς
πάππον ἡγεμόνα τοῦ Σιρβάν, ὃς ὑποδεξόμενος αὐτοὺς
ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν ἡγεμονόπαιδα Ῥουστέμ, πρὸς ὃν
συνῆψε μάχην· ἐπὶ τέλους δὲ συνδιηλλάγη πρὸς αὐτὸν ἐπὶ
τῇ συνθήκῃ, ἵνα ὁ Βαϊσανκὸρ ἀρκεσθῇ τῇ ὁμῶρῳ τῷ Σιρ-

(1) Τζεμιετ τεβαρίχ.

(2) Σεαδεδδίν, Γ', σ. 256. Τζεναβῆς, σ. 231.

βάν χώρα τοῦ Καραβάγ, Γενδὲ καὶ Βερδὰ καὶ ἐκχωρήσῃ
τὸ Ἀσερβεϊτζάν τῷ Μίρσα Ρουστέμ (1). Ὁ Βαϊσανκὸρ
οὐκ ἐτήρησεν ἐπὶ πολὺ τὰ συντεθειμένα διότι, ἐν ᾧ ὁ
Μίρσας Ρουστέμ ἐπορεύετο εἰς Ἰσφαχὰν πρὸς καταστο-
λὴν τῶν παραχῶν, προέβη εἰς Ἀσερβεϊτζάν, ἀλλ' ἤττη-
θεις ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ρουστέμ ἐστάλη πρὸς αὐτὸν
ὡς αἰχμάλωτος καὶ παραχρῆμα ἐθανατώθη. Ὁ νέος Ρου-
στέμ, ἡ μᾶλλον ὁ κυβερνῶν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ Ἰμβραῖμ,
ἤρξεν ἐπὶ ἑξ ἑτῆ ἐν μαλθακότητι καὶ τρυφηλότητι. Ὁ δὲ
ἡγεμονόπαις Ἀχμέτ, γαμβρὸς τοῦ Βαγιαζήτ, μαθὼν ταῦτα
ἐξέφυγε τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετρημφιεσμένος εἰς
ταχυδρόμον, νομίζων τὸν καιρὸν εὐθετον πρὸς κατάληψιν
τοῦ πατρικοῦ θρόνου, καὶ ἀφίκετο ἀκωλύτως εἰς τὰς ὄχθας
τοῦ Ἀράξου, ὅπου καθ' ἐκάστην προσήρχοντο αὐτῷ λει-
ποτάκται τοῦ Ρουστέμ, ἐπὶ τέλους δὲ συνετάχθη αὐτῷ
καὶ αὐτὸς ὁ Ἰβραῖμ (2). Διαβὰς δὲ τὸν Ἀράξην εἰσῆλθεν
εἰς τὴν Ταβρίδα, ἐν ᾧ ὁ βασιλεύων ἀπεχώρει εἰς Γεωρ-
γίαν. Τῷ Ρουστέμ μετ' αὐτὸν πολὺ ἐπανερχομένῳ ἀπὸ τῆς χῶ-
ρας ταύτης μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκεῖ συλλεγέντος ὑπήντησεν
ὁ Ἀχμέτ Μίρσας, ἐνίκησε καὶ ἀπεκεφάλισεν αὐτόν. Ὡς δ' ὁ
Ἀχμέτ Μίρσας ἐκτίσαστο τὴν βασιλείαν διὰ τῆς λειποτα-
ξίας τοῦ Ἰβραῖμ Σουλτάν, οὕτως ἀπώλεσεν αὐτὴν διὰ
τῆς ἀποστάσεως αὐτοῦ. Συνομόσας πολλοῖς μεγιστᾶσιν ὁ
Ἰβραῖμ ἔδωκεν ὁμολογίαν πίστεως πρὸς τὸν Μουράτ
τὸν Ἰακὺβ, καταφυγόντα πρὸς τὸν πρὸς μητρὸς πάππον
ἡγεμόνα τοῦ Σιρβάν. Ἀγων οὖν ὁ Μουράτ στρατὸν καὶ
ἐπίκουρον ἔχων τὸν ἡγεμόνα τοῦ Σιρβάν ἐστράτευσεν ἐπὶ

(1) Τζεναβῆς Γ, φ. 231. Ἰδρις.

(2) Σεαδεδδίν, Γ, φ. 527. Ἰδρις.

(3) Σεαδεδδίν, Γ, φ. 252. Τζεναβῆς.

τὸν Ἀχμέτ καὶ συνῆψε πρὸς αὐτὸν μάχην παρὰ τὸ Ἰσφαχάν. Ὁ σουλτάνος Ἰβραῖμ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μάχης ὠρμητεν ἡγούμενος τῶν μέχρι θανάτου προθύμων αὐτῷ οἰκείων (1) πρὸς τὸν Μίρσαν Ἀχμέτ, ὃς ἔπescen ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μετὰ τῶν πιστῶν αὐτῷ (Α). Ὁ Μωάμεθ Μίρσας καὶ Ἐλβένδ Μίρσας, υἱοὶ τοῦ Ἰουσούφ, ἀδελφοῦ τοῦ Μίρσα Ἀχμέτ, συνεμάχοντο ὑπὸ τὸν θεῖον αὐτῶν καὶ ἔφυγον ὁ μὲν εἰς Γέδζ, ὁ δὲ εἰς Ἀσερβεϊτζάν καὶ ἐντεῦθεν πρὸς τὸ Κουρδιστάν. Ὁ σουλτάνος Ἰβραῖμ ἐκάλεσεν αὖθις εἰς τὸν θρόνον τὸν ἡγεμονόπαιδα Μουράτ, εὐρόντα ἀσφαλές καταφύγιον παρὰ τῷ ἡγεμόνι τοῦ Σιρβάν, ἵνα ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ἀρχῇ, ὡς ἐπὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ παντοδυναμία αὐτοῦ ἀπῆρσκε τοῖς ἐμίραις τοῦ Μουράτ, προῦδωκε τὸν νέον ἡγεμόνα τὸ τρίτον, ὡς τοὺς προγόνους αὐτοῦ Ῥουστέμ καὶ Ἀχμέτ, καλέσας κρύφα νέον διάδοχον τὸν Ἐλβένδ Μίρσαν, μεθ' οὗ ἐστράτευsen ἐπὶ τὸν Μουράτ. Ὁ Ἐλβένδ ἐνίκησε τὸν Μουράτ καὶ καθεῖρξεν αὐτὸν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Μεραγά. Ἐν τούτοις ὁ Μωάμεθ Μίρσας ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἐν τῷ Ἰράκ ἀντίζηλον τοῦ ἀδελφοῦ· ὁ δὲ Ἰβραῖμ μετὰ τοῦ Ἐλβένδ Μίρσα ἀντεστράτευsen ἐπὶ τὸν Μωάμεθ, ἀλλὰ κατὰ τὴν συναφθεῖσαν παρὰ τὸ Σουλτανιὲ μάχην εὗρε τὸν θάνατον, οὗδιὰ τὰς προδοσίας αὐτοῦ ἦν πρὸ πολλοῦ ἄξιος. Ὁ Ἐλβένδ ἔφυγεν εἰς Καραβάγ, ὁ δὲ Μωάμεθ ἐβασίλευsen ἐν Ταβρίδι. Μαθὼν τὴν ἥτταν ταύτην ὁ Γκιουζέλ Ἀχμέτ (Ἀχμέτ ὁ Καλός), ἀδελφὸς τοῦ Ἰβραῖμ, ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν Μουράτ, ὃν ὁ Ἐλβένδ καθεῖρξεν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Μεραγά, ὁ δὲ Μουράτ συλλέξας στρατὸν ἐν τῷ περσικῷ Ἰράκ

(2) Ὁ Σεαδεδδὶν καλεῖ αὐτοὺς Φεδαγί. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἰδίδετο τοῖς μνημείοις εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰσμαηλιτῶν ἢ δολοφόνων τοῦ Χασάν Σαββάχ.

κατετρόπωσε καὶ ἐφόνευσε τὸν Μωάμεθ Μίρσαν παρὰ τὸ Ἰσφαχάν καὶ ἐβασίλευσε τὸ δεύτερον. Στρατεύοντος ἀπὸ Ταβρίδος τοῦ Μωάμεθ ἐπὶ τὸ Ἰσφαχάν, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐλθὲνδ ἦλθε ἐκ Καραβάγ εἰς Ταβρίδα καὶ κατέλαβεν ὡς ἡγεμὼν τὴν πρωτεύουσαν. Μεταξὺ τούτων τῶν δύο περὶ τοῦ θρόνου ἐριζόντων ἀδελφῶν ἀφείλετο τούτους τὴν βασιλείαν τρίτος ξένος ἀντίζηλος, δηλαδὴ ὁ Ἰσμαήλ, ὁ υἱὸς τοῦ πρὸ τριακαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν βέγη φονευθέντος σέχη Χαϊδέρ, ὃς τότε κρύφα κατέφυγεν εἰς Γιλάν, νῦν δὲ μετὰ νέων στρατευμάτων καὶ νέας στρατηγικῆς ἐφώρμησε πρὸς τὸ παρακμάσαν βασιλείον τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ καὶ ἐτιμώρησε τὸν φόνον τοῦ πατρὸς ἐν μάχῃ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Σιρβάν φονεύσας τοῦτον. Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα συνῆψε παρὰ τὸ Ναχτζιβάν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ταβρίδος μεγάλην μάχην, ἐν ᾗ ἀπώλοντο ἐπτακισχίλιοι Τουρκομάνοι τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ (2). Ὁ Ἐλθὲνδ ἔφυγεν εἰς Βαγδάτ καὶ ἐντεῦθεν εἰς Διαρβεκίρ, ὅπερ ἀφείλετο τὸν θείον αὐτοῦ Κασίμ βέγην καὶ μετὰ τρία ἔτη ἐτελεύτησε. Τῷ ἐπιόντι μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ναχτζιβάν ἔτει ὁ Ἰσμαήλ κατεπολέμησε παρὰ τὸ Χαμαδάν τὸν σουλτάνον Μουράτ, ὃς προσέφυγεν εἰς Βαγδάτ ἀλλὰ, μὴ δυνάμενος ἀντιστῆναι πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ Ἰσμαήλ, ἀπεχώρησε παρὰ τῷ ἡγεμόνι τοῦ Σουλκὰδρ Ἀλαεδδεβλέτ. Τῇ βοήθειᾳ δὲ τούτου ὁ Μουράτ κατέλαβε μὲν τὸ Βαγδάτ αὖθις καὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ πέντε ἔτη, ἀλλ' ἐξελασθεὶς αὖθις ὑπὸ τοῦ Ἰσμαήλ κατέφυγεν εἰς Διαρβεκίρ, ὅπου ἐπὶ τέλους δέκα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐλθὲνδ ἔπεσε μαχόμενος πρὸς τὸν Ἰσμαήλ

(1) Σεαδεδδίν, Γ, φ. 570. Ἰδρις. Τζεμιέτ τεβαρίχ. Τζεναβής.

(2) Τζεμιέτ τεβαρίχ.

(1). Οὕτω λήγει ἡ τραγικὴ ἱστορία τῆς δυναστείας τοῦ Οὐζούν Χασάν, οὗ ἑπτὰ ἔγγονοι, ὡς οἱ ἑπτὰ υἱοὶ αὐτοῦ, ἅπαντες ἔπεσον θύματα τῆς φιλοδοξίας καὶ προῦρου καὶ βιαίου θανάτου(2). Ὁ Ἀλῆ βέγγης, υἱὸς τοῦ Χαλῆλ, καὶ ὁ Μαχμούτ, υἱὸς τοῦ Ὀγουρλού Μωάμεθ ἔπεσον μαχόμενοι πρὸς τὸν Βαῖσανκὸρ, υἱὸν τοῦ Ἰακούβ. Ὁ Βαῖσανκὸρ ἐθανατώθη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ρουστέμ Μίρσα, υἱοῦ τοῦ Μαξούδ, αὐτὸς δὲ ὁ Ρουστέμ ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ Μίρσα, δευτέρου υἱοῦ τοῦ Ὀγουρλού Μωάμεθ. Ὁ Ἀχμέτ Μίρσας ἀπέθανε μαχόμενος πρὸς τὸν ἐπανερχόμενον ἐπ' αὐτὸν σουλτάνον Μουράτ, ἕτερον υἱὸν τοῦ Ἰακούβ· ὁ δὲ Μουράτ θανατώσας τὸν Μωάμεθ Μίρσαν, ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Ἰσμαήλ. Ἐκ τῶν ἑπτὰ υἱῶν τοῦ Οὐζούν Χασάν ὁ Σεϊνέλ καὶ ὁ Μεσίχ ἦσαν ἄπαιδες· ἐφρονεύθησαν δὲ δύο υἱοὶ τοῦ Οὐγουρλού, ὁ Ἀχμέτ καὶ ὁ Μεχμέτ καὶ δύο υἱοὶ τοῦ Ἰακούβ Βαῖσανκὸρ καὶ Μουράτ καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ τῶν τριῶν λοιπῶν ἀδελφῶν. Ἐπτὰ υἱοὶ καὶ ἑπτὰ ἔγγονοι ἐπεσφράγισαν τῷ ἰδίῳ αἵματι τὸ δίπλωμα τῶν στασιαζόντων μνηστήρων τῆς βασιλείας καὶ τὸ βιβλίον τῆς τυραννίας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ.

Ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ βασιλείου τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ ἀνηγέρθη ἀρχομένης τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος ἡ δυναστεία τῶν σαχῶν τοῦ Ἐρδεβίλ, Σοφῆ καλουμένων. Ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς Ἰσμαήλ εἶλκε τὸ γένος ἀπὸ σεχῶν ἀφωσιωμένων τῷ θεωρητικῷ ἀσκητικῷ βίῳ, ἡ δὲ ἱστορία εὐρίσκει καὶ παρέχει εἰδήσεις περὶ τῶν προγόνων τοῦ Ἰσμαήλ ἀνατρέχουσα εἰς τὴν ἕκτην γενεάν, ἥτοι δύο αἰῶνας πρὸ τῆς

(1) Τζεμιέτ τεφαρίχ. Τζεναβῆς, Σεαδεδδίν, Ἰρίς.

(2) Ὅρα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου τόμου τὴν γενεαλογίαν τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ.

ιδρύσεως τῆς νέας δυναστείας. Ὁ Σαφιεδδίν Ἐβού Ἰσακ ἐκ τοῦ Ἑρδεβίλ, μέγας μυστικός σέχης, ἀκμάσας ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν διαδόχων τοῦ Ἱζεγγισχάν, ἐτελεύτησε τὸν βίον περὶ τὰς ἀρχάς τῆς ἸΔ ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐτάφη ἐν Ἑρδεβίλ, τόπῳ τῶν θαυμάτων καὶ τῶν εὐσεβῶν πρά- 1334. ξεων αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ Σαφιεδδίν τούτου παράγεται τὸ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ παραληφθὲν ὄνομα τῆς δυναστείας τῶν Σαφῆ, οἵτινες οὐδόλως ἀναγνωρίζουσι τὸ τῶν Σόφη, εἰ καὶ τοῦτο καταδεικνύει κρεῖττόν τε καὶ σαφέστερον τὴν καταγωγὴν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἢ ἡ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος Σαφιεδδίν παραληφθεῖσα ἐπωνυμία τῶν Σαφῆ. Ὁ υἱὸς σέχης Σαδρεδδίν Μούσας, ὁ ἑγγονος σέχης Χοτζᾶ Ἀλῆ καὶ ὁ δισέγγονος σέχης Ἰβραῖμ, ἦγον βίον ἡσυχον, ὡς ὁ πατήρ καὶ πάππος καὶ πρόπαππος, καθήμενοι ἐπὶ τοῦ λειμῶνος τοῦ θεωρητικοῦ βίου. Πρῶτος δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰβραῖμ Ἱζουνεῖδ, διανοηθεὶς ἐνασκήσαι δύναμιν εἰς τὴν πολιτείαν, ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἱζιχανσάχ, ἄρχοντος τότε τοῦ Ἑρδεβίλ, καὶ ἔφυγε πρὸς τὸν κραταῖον κυριάρχην τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ Οὐζοῦν Χασάν, ὃς τότε ἐκ τοῦ προφανοῦς πολεμῶν πρὸς τὸν Ἱζιχανσάχ παρέσχε τῷ ἐξορίστῳ ἄσυλον καὶ προστασίαν, ἐνύμφευσε μάλιστα μετ' αὐτοῦ τὴν ἀδελφὴν Χαδίτζαν Βεγούν. Μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Ἱζιχανσάχ ὁ Ἱζουνεῖδ ἐπανῆλθεν εἰς Ἑρδεβίλ, ὅπου γαυρούμενος τῇ πρὸς τὸν Οὐζοῦν Χασάν κηδεστίᾳ ἐπεδόθη θαρράλῳς τῷ ἐνεργῶ πολιτικῷ τε καὶ στρατιωτικῷ βίῳ. Ἐπὶ τῇ προφάσει δὲ ἱεροῦ πολέμου πρὸς τοὺς ἀπίστους λαοὺς τῆς Γεωργίας ἐπορεύθη μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ οὐχὶ ἐπὶ ταύτην, ἀλλὰ πρὸς ἄρκτον καὶ ἐδήωσε τὴν χώραν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σιβᾶν, οὗ ὁ στρατὸς ἐφόνευσεν αὐτὸν ἐν συμπλοκῇ. Τῷ υἱῷ αὐτοῦ Χαϊδέρ ὁ Οὐζοῦν Χασάν διτέλεσε παρέχων τὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀρξαμένην φιλίαν καὶ συγγένειαν, δούς

αὐτῷ εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα Ἀαλεμτὰχ Βάν, ἐξαδέλ-
φην αὐτοῦ. Καὶ ἐν ὧσιν μὲν ἔζη ὁ Οὐζοῦν Χασάν ὁ Χαϊ-
δερ ἔμεινεν ἡσυχος, μετὰ τὴν τελευταίαν ὁμως τοῦ μονάρ-
χου τούτου, ὅτε ἀνεφύησαν αἱ μνημονευθεῖσαι ἤδη παραχαῖ
ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, ὁ Χαϊδερ ἐβάδισεν ἐπὶ
τὰ ἔχνη τοῦ ἀλήτου πατρὸς αὐτοῦ Τζουνεῖδ. Πρὸς διά-
κρισιν δὲ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ δι' ἐξωτερικοῦ τινος περὶ τὴν
ἐσθῆτα σημείου ἀπέδωκεν αὐτοῖς ἐρυθροὺς πῖλους, ἐξ ὧν
μετὰ ταῦτα οἱ Πέρσαι ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων κι-
ζιλβάς, τουτέστιν ἐρυθροκέφαλοι, ἐπωνυμία, ἣν ἐκεῖνοι
λαϊδορον νομίζοντες ἔτι καὶ νῦν ζητοῦσιν ἀποκλίνειν αὐτὴν
διὰ τοῦ κενοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι κιζιλ δηλοῖ ἐρυθρόν χρυσόν
καὶ ὅτι ἡ ὀνομασία ἐλήφθη ἀπὸ τῶν χρυσῶν πέλων (B).
Ὁ Χαϊδερ ἄγων ἐκκαίδεκα χιλιάδας τοιούτων ἐρυθροκεφά-
λων ἐστρατεύσατο, ὥσπερ ὁ πατήρ Τζουνεῖδ, πρὸς ἄρκτον
λόγῳ μὲν ὡς πορευσόμενος ἐπὶ τοὺς ἀπίστους τῆς Γεωρ-
γίας, ἔργῳ δὲ ἐπὶ τὸν σάχην τοῦ Σιρβάν, ὃν ἐπολιόρχησεν
ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Γουλιστάν. Ὁ υἱὸς καὶ
διάδοχος τοῦ Οὐζοῦν Χασάν Ἰακούβ ἐπεμφε πρὸς ἐπικου-
ρίαν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σιρβάν τὸν αὐλάρχην Σουλεϊμάν
βέγην. Παρὰ τὸ Ταβессαράν ἐγένετο μάχη, ἐν ᾗ ὁ Χαϊδερ
4488. ἀπώλετο, ὡς ἄλλοτε ὁ πατήρ αὐτοῦ Τζουνεῖδ. Οἱ δύο υἱοὶ
τοῦ Χαϊδερ Ἰάρ Ἀλῆ καὶ Ἰσμαήλ καθεῖρχθησαν ὑπὸ τοῦ
Ἰακούβ ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ἰσφαχάν, ὁ δὲ Ρουστέμ Μίρ-
σας ἀπελευθερώσας αὐτοὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰακούβ
ἀπέπεμψεν εἰς Ἐρδεβίλ, ὅπως διαβιώσωσιν ἐν εἰρήνῃ ὡς
σέχαι. Καὶ ὁ μὲν Ἰάρ Ἀλῆς τηρήσας ἐπὶ τινα χρόνον πί-
στιν τῷ Ρουστέμ ἐπανέστησε καὶ ἠττήθη ἐν μάχῃ τινί,
καθ' ἣν κατέστρεψε τὸν βίον⁽¹⁾, ὁ δὲ Ἰσμαήλ, μόλις ἄγων

(1) Κατὰ τὸν Τζεναβῆν, ὁ Ἰάρ Ἀλῆς ἔφυγε ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ εἰς Σιρβάν.

τὸ ἕκτον καὶ ἡμισυ ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Γιλάν (Γ) Σερίφ Χασάν Χάν. Ὁ Ἀχμέτ Μίρσας, υἱὸς τοῦ Ὁγουργλοῦ, ἄρχων τότε τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, ἡτήσατο μετὰ ταῦτα τὴν παράδοσιν τοῦ Ἰσμαήλ, ἀλλ' ὁ Σερίφ Χασάν ἡρνήθη τὴν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτοῦ ὑπαρξὶν αὐτοῦ, ἀπέκρυψε δὲ τὸν προγεγραμμένον νέον ἐν σκηνῇ ὑπὸ τὰς κορυφὰς ὑψικόμων δένδρων καὶ ὤμοσε πρὸς δευτέραν πρεσβείαν τοῦ σάχη τῆς Περσίας, ἥ μὴν οὐκ εἶναι τὸν πρόσφυγα ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ· ἦν γὰρ ὑπεράνω αὐτῆς ἐν μετεώρῳ καὶ ὑπαίθρῳ σκηνῇ.

Ἐπὶ ἑξ ἔτη παρέμεινεν ὁ Ἰσμαήλ ἐν Γιλάν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς χώρας, εἰς οὗ τὴν πρωτεύουσαν Λαδσχάν συνήγαγε τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου καὶ ἐνίσχυσεν αὐτοὺς διὰ τῶν ἐν τῇ ὀθωμανικῇ χώρᾳ Τεκκέ καὶ Ἀμίδῃ ζώντων ὁπαδῶν τοῦ σέχη τοῦ Ἰκονίου Σαδρεδδίν. Ὁ σέχης οὗτος, σύγχρονος τοῦ Τιμούρ, ἡτήσατο παρ' αὐτοῦ, ἵνα οἱ τοῦ Τεκκέ κάτοικοι, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν ὁπαδοὶ αὐτοῦ, μὴ ἀπαχθῶσιν ὑπὸ τῶν Τατάρων δούλοι. Ἐκτοτε ὑπεῖκον οὗτοι κατὰ προτίμησιν Πέρσαις πάντοτε σέχαις καὶ ἀπεδήμουν τὸν τευθεν κατὰ στίφη ἀπὸ τοῦ Τεκκέ εἰς Γιλάν, ἐνθα συνηθροίζοντο ἐν Λαδσχάν ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἰσμαήλ (1). Μεθ' ἐπτακοσίων περίπου τοιούτων Περσῶν τε καὶ Ὀθωμανῶν ὁπαδῶν ἐστρατεύσατο ὁ Ἰσμαήλ, ὁ τεσσαρακαίδεκαετής μείραξ, ἐπὶ τὸ Σιρβάν, ἵνα τιμωρήσῃ ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ τὸν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης θάνατον τοῦ πατρὸς Χαϊδέρ καὶ τοῦ πάππου Τζουνεϊδ. Νικήσας καὶ φονεύσας τὸν σάχην τοῦ Σιρ-

(1) Τζεναδής, σ. 134. Ὁρξ Βιβλ. II.

δὲν κατέλαβε τὴν πόλιν Σαμαχί(). Ἡ μεγίστη δὲ ἐπικουρία, ἣν ἔλαβεν, ἦν ἡ πρὸς αὐτὸν προσχώρησις τοῦ βεζύρου Σεμσεδδὶν Γιλανί, κυρίου τῶν στενῶν τοῦ Ἀσερβεϊτζάν, ὃν ἀνηγόρευσε βεζύρην αὐτοῦ. Τοῦτον καὶ ἄλλους βέγνιδας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ ἔχων ἐπικούρους ἐπετέθη τῷ ἐπιόντι ἔτει τῷ ἀρχηγῷ τῆς δυναστείας ταύτης Ἐλ-
 1501. βενδ Μίρσα καὶ νικήσας αὐτὸν ἱδρυσεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ἀσερβεϊτζάν Ταβρίδι τὴν ἑαυτοῦ δυναστείαν τῷ πρώτῳ ἔτει ΙΓ ἑκατονταετηρίδος.

Ὁ Ἰσμαήλ εἰρηνικῶς καὶ φιλικῶς εἶχε κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸν σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν, εἰ καὶ ὁ Βαγιαζήτ πρὸς καταστολὴν τῆς μετοικήσεως τῶν ὀρησκομανῶν τοῦ Τεκκέ μετώκισεν ὀλίγῳ πρότερον τὸ πλεῖστον αὐτῶν ὡς ἀποίκους εἰς τὰς πρὸ μικροῦ ἀλούσας πόλεις τῆς Πελοποννήσου Μολώνην καὶ Κορώνην. Ὁ Ἰσμαήλ ἠτήσατο διὰ πρεσβείας τὴν ἐλευθέραν ἀποχώρησιν τῶν ὁμοδόξων καὶ ὀπαδῶν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἀλλ' ἔλαβεν ἀπόκρισιν ἀρνητικὴν. Ὁμοίαν ἀρνησιν λαβὼν παρὰ τοῦ Ἀλαεδδεβλέτ, ἡγεμόνος τοῦ Σουλκάδρ, παρ' οὗ ἠτήσατο διὰ πρεσβείας εἰς γυναῖκα τὴν Ουγατέρα, διενεόθη λαβεῖν δίκην τῆς ὕβρεως ταύτης, ἀλλ' οὐχὶ παροξύναι τὸν Βαγιαζήτ. Διὸ ἐπεμψεν αὐθις πρὸς τοῦτον πρέσβεις, ὅπως συγχωρήσῃ τὴν διὰ τῆς Ὀθωμανικῆς χώρας δίοδον αὐτοῦ. Ὁ δὲ Βαγιαζήτ, εἰρηνικῶς ἀείποτε διακείμενος, ὅπως μὴ ἐμπλακῇ εἰς νέον πόλεμον, ἐπεμψεν ὑπὸ τὸν Ἰαγὰ εἰς Ἀγκυραν ἐπιτηρητικὸν στρατὸν (Δ), ὃς ἔμεινεν ἐκεῖ ἕως ὁ Ἰσμαήλ, διώσας τὴν ἀφροῦρητον χώραν τοῦ Σουλκάδρ καὶ κρατή-

(1) Τζεναβής, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Σαφεβί, σ. 139. ἐν τῇ τῶν σεχῶν τοῦ Σιρβάν, σ. 131, ἐν τῇ τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, σ. 230.

σας τῆς Ἀμιδης καὶ Χαρποῦτ (1), ἐπανεκάμφεν εἰς Περ - 1507.
σίαν. Τὸν υἱὸν καὶ τοὺς δύο ἐγγόνους τοῦ Ἀλαεδδεβλέτ
περιπεσόντας ταῖς χερσὶ τοῦ Ἰσμαήλ ἐψήσαν καὶ κατέ-
φαγον οἱ ἀνθρωποφάγοι Πέρσαι.

Τῷ ἐπιόντι ἔτει ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβεία 1508.
τοῦ Ἰσμαήλ τὸ μὲν, ὅπως κατηγορήσῃ τοῦ ἡγεμονόπαι-
δος Σελίμ, διοικητοῦ τῆς Τραπεζοῦντος, τὸ δέ, ὅπως δώσῃ
διαβεβαιώσεις περὶ τῆς φιλίας αὐτοῦ. Ὁ Σελίμ εἰσβαλὼν
εἰς τὴν περσικὴν χώραν προέβη δηοῦν μέχρι τοῦ Ἐρζεν-
τζάν καὶ Βαϊθούρτ (2), ἡχμαλώτισε μάλιστα καὶ τὸν Ἰσ-
μαήλ, ἀδελφὸν τοῦ Ἰβραίμ (Ε). Ὁ δὲ Σελίμ διεμαρτύρετο,
ὅτι τὰ ἐχθρικά ταῦτα ἔργα ἀπέβλεπον οὐχὶ εἰς τὸν Βαγια-
ζήτ, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸν Ἀλαεδδεβλέτ. Ὁ πρεσβευτῆς
τοῦ Ἰσμαήλ, φέρων χρυσὴν ἐσθῆτα, οὐκ ἠξιώθη ἀσπασθῆναι
τὴν χεῖρα, ἀλλὰ τὸ γόνυ τοῦ σουλτάνου· ὁ δὲ πρεσβευ-
τῆς τούτου, ὁ πορευθεὶς εἰς Περσίαν, ἰδὼν ὅτι οὐκ ἦν παρε-
σκευασμένη αὐτῷ ἔδρα καὶ ὅτι ἐμελλεν ἐκπληρώσειν τὰ
παρηγγελμένα αὐτῷ ὄρθιος, ἀπεδύθη τὸν χρυσοῦν ἐπεν-
δύτην καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ. Οἱ αὐλικοὶ ἔμειναν ἐκθαμβοὶ
ἐπὶ τῇ αὐθαδεῖα ταύτῃ καὶ τῇ ἐπιεικείᾳ τοῦ σάχη, ὅτι οὐκ
ἐκέλευσε παραχρῆμα τὸν φόνον αὐτοῦ. Συγχρόνως τῷ
Πέρσῃ πρεσβευτῇ ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πρε-
σβευτῆς (3) τοῦ χάνη τῶν Οὐσβέκων Σεϊβέκ, ὁμόρου καὶ
φυσικοῦ ἀντιπάλου τοῦ Ἰσμαήλ.

(1) Μαρίνης Σανούτς.

(2) Ὅρα τὴν ἀναφορὰν τοῦ ἐν Χίῳ Βενετοῦ Προξένου παρὰ Μαρίνῃ Σα-
νούτῳ.

(3) Ἐν ταῖς ἀναφοραῖς τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν οὗτος καλεῖται della
testa verde, ὁ δὲ τοῦ σάχη della testa rossa· αὐτοὶ δὲ οἱ Ὀθωμανοὶ
καλοῦνται ἐν αὐτῇ della testa bianca, οἱ δὲ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Γεωργίας

Καταλείπομεν νῦν τὸν νέον κυριάρχην τῆς Περσίας, μετὰ πέντε δ' ἔτη ἐπανερχόμεθα εἰς αὐτὸν, ὅτε ἀναφαίνεται ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἱστορίᾳ ὡς κραταῖος ἀντίπαλος Σελίμ τοῦ Α', καὶ ἀφηγούμεθα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Βαγιαζήτ συμβάντα μετὰ τὴν πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Οὐγγρίαν διομολογηθεῖσαν εἰρήνην.

Τὸ πρῶτον ἀξιομνημόνευτον συμβάν ἦν ἡ καταστροφὴ ἰσχυροῦ πειρατοῦ, Καρατουρμὶς καλουμένου, ἀδελφοῦ τοῦ Καραχασάν, φονευθέντος ἐν τῷ κατὰ τὴν Οἰνούσαν ἐμπρησθέντι πλοίῳ τοῦ Βορράκ Ρεῖς. Ὁ πειρατὴς οὗτος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Σιθρίσάρ ἐξήρτυε πλοῖα, δι' ὧν ἐλυμαίνετο τὴν θάλασσαν, ὥστε ἐγένετο χρεῖα στόλου ἐκ
 1303. δέκα γαλερῶν πρὸς κατάλυσιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Μετὰ τρία ἔτη, καθ' ἃ τὸ δεύτερον ἐτύγχανεν ὧν μέγας βεζύρης ὁ Ἐρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶς, ἀφείλεν αὐθις ὁ σουλτάνος τοῦτον τὸ ἀξίωμα τοῦτο καὶ ἀνέθηκεν αὐτὸ τὸ δεύτερον τὸ ἐκτομῖα Ἀλῆ Πασᾶ. Οὗτος, καθωσιωμένος ὧν μᾶλλον τῷ ἡγεμονόπαιδι Ἀχμέτ ἢ τῷ πρεσβυτέρῳ υἱῷ τοῦ Βαγιαζήτ Κουρκουδ, ἔδωκε τούτῳ μερίζοντας ἀφορμὰς δυσαρεστήσεως στερήσας αὐτὸν παραλίας τινὸς χώρας, ἥτις ἀρχῆθεν ἀνῆκε μὲν ταῖς πρὸς τοὺς μεγάλους βεζύραις διδομέναις χώραις ὡς χάρις, οὔτοι ὅμως ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἡγεμονόπαιδα διοικητὴν ἀπέσχον τοῦ ἀπαιτῆσαι αὐτήν. Δυσφορῶν ἐπὶ τούτῳ ὁ Κουρκουδ ἔγνω φυγεῖν εἰς Αἴγυπτον κατὰ τὸ κακὸν παράδειγμα τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Τζέμ. Διὸ
 Ἀπριλίου
 μηνὶ
 1809 ἀνακοινώσας τῷ πατρὶ, ὅτι ἐπορεύετο χάριν προσκυνήσεως εἰς Μέκκαν, ἐπέβη μετὰ ἐπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα θεραπόντων καὶ μετὰ πάντων τῶν θησαυρῶν εἰς πέντε πλοῖα, ὧν ἦρ-

della testa nera. Οὕτω κεφαλαὶ πρασίνη, ἐρυθρὰ, λευκὴ καὶ μέλαινα συνώνυμά εἰσι τῷ Οὐτβέκρ, τῷ Πέρσῃ, τῷ Ὀθωμανῷ καὶ τῷ Γεωργιανῷ.

χεν ὁ Πείς Ἀκβάς (1). Τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἀπέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅθεν δι' ἀγγελιαφόρου ἀνήγγειλεν εἰς Κάϊρον τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ καὶ περιέμενε τὴν ἀπόκρισιν τοῦ σουλτάνου τῶν Μαμελούκων. Ὁ δὲ ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν ἑννέα γενναίους ἵππους, ἑννέα ζεύγη καμήλων, τρία ζεύγη δρομάδων, δύο ζεύγη καμήλων πολυτελῶς ἐπισεσαγμένων χάριν αὐτοῦ τούτου, ἑκατὸν ἵππους μετὰ ἐβδομήκοντα ζευγῶν καμήλων ὑπὲρ τῶν τοῦ μαγειρείου, ἑνεακισχίλια δουκάτα, ἑννέα τόμους χρυσοῦφάντων ὕφασμάτων καὶ ἑννέα καλοὺς παῖδας ὡς δῶρον δεξιώσεως. Μετὰ τῆς πομπῆς ταύτης καὶ ὑπὸ τῇ στρατιωτικῇ μουσικῇ τεσσαράκοντα τυμπάνων προεπέμφθη πανηγυρικῶς εἰς τὴν πρωτεύουσιν. Ὁ διδιδάαρ, ἥτοι ὁ πρῶτος βεζύρης τοῦ σουλτάνου, ἐδεξιώσατο τὸν ξένον καὶ προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ σουλτάνου, ἠκολούθησε δὲ αὐτῷ μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἀναβολέως. Τῇ 29 Μαΐου⁽²⁾ ὁ Ὀθωμαν- 1509.
νὸς ἡγεμονόπαις εἰσῆλθεν ἐν πομπῇ εἰς τὴν πόλιν Κάϊρον καὶ κατέλυσε ἐν τοῖς σουλτανικοῖς ἀνακτόροις. Διὰ τὰς καθ' ἑκάστην ἀνάγκας αὐτοῦ ἐχορηγήθησαν αὐτῷ πενταχόσια πρόβατα, πεντήκοντα ἑκατοντάλιτρα ζακχάρως, πεντήκοντα τρία μόδια ὀρυζίου, δισχίλια ὀρνίθια, δυσχίλια χῆνες, ἑκατὸν πεντήκοντα ἑκατοντάλιτρα

(1) Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ὁ στόλος τοῦ Κορκούδ συνέκειτο ἐξ ὀκτὼ πλοίων. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν ταύτην οὐχὶ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, ἀλλ' ὁ Ἐρσὲκ Ἀχμέτ πασᾶς ἔδωκεν ἀφορμὴν δυσαρεστήσεως πρὸς τὸν Κορκούδ.

(2) Ὁ Ἀλῆς, ἀφηγούμενος λεπτομερέστερον τὰ κατὰ τὴν ἀποδημίαν καὶ διατριβὴν τοῦ Κορκούδ ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ὁ Σεαδεδδὴν καὶ Σολακζαδὲ, λέγει ὅτι ὁ ἡγεμονόπαις εἰσῆλθεν εἰς Κάϊρον τῇ 9 σαφέρ, Κυριακῇ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ 1 μοχαρρέμ 915 ἦν Σάββατον, ἡ 9 σαφέρ ἦν ἀναγκαίως ἡμέρᾳ Τρίτῃ καὶ οὐχὶ Κυριακῇ. (ΛΖ διήγημα τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ).

μέλιτος καὶ πέντε βελάντια χρυσοῦ πρὸς τὰς μικρὰς δαπάνας αὐτοῦ. Μετὰ τριήμερον ἀνάπαυσιν ὁ σουλτάνος ἐξηλθεν ἐφιππος πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Τούρκου ἡγεμονόπαιδος. Ὁ Αἰγύπτιος κυριάρχης καὶ ὁ ἡγεμονόπαις ἀπέβησαν συγχρόνως τῶν ἵππων· καὶ ὁ μὲν ἡσπάσατο τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἡγεμονόπαιδος ὡς υἱοῦ, ὁ δὲ τὸν τράχηλον τοῦ μονάρχου ὡς πατρός. Ὁ Κορκοῦδ ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου παρὰ τῷ σουλτάνῳ. Καίπερ δ' οὗτος τοσοῦτον τιμήσας αὐτὸν, οὔτε τὴν εἰς Μέκκαν πορείαν, ἣτις ἦν ὁ φαινόμενος λόγος τῆς ἀποδημίας αὐτοῦ, ἐπέτρεψεν, οὔτε ἄλλας αἰτήσεις αὐτοῦ ἐξεπλήρωσεν, ἵνα μὴ λύσῃ τὴν πρὸς τὸν Βαγιαζήτ εἰρήνην. Ὁ δὲ Κορκοῦδ συνιδὼν μετ' οὐ πολὺ, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ βεζύρου ἦν πολλῷ μείζων τῆς ἑαυτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, κατέφυγεν εἰς τὸ ἐξῆς συνετώτατον μνηχάνημα· ἐπιστείλας τῷ Ἀλῇ Πασᾷ ἀπελογεῖτο ὑπὲρ τῆς εἰς Μέκκαν ἀποδημίας καὶ ἐδεῖτο αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν ἄδειαν τοῦ ἐπανελθεῖν εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ⁽¹⁾. Τῆς αἰτήσεως ταύτης γενομένης δεκτῆς ἔσπευσεν, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς Κιλικίαν. Κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδον ὁ στόλος αὐτοῦ συμπλακεῖς πρὸς τὸν τῶν Ῥοζίων ἡττήθη (ς). Πλὴν δὲ τῆς ἀποδημίας ταύτης τοῦ Κορκοῦδ, γενομένης κατὰ μίμησιν τῆς τοῦ θείου Τζέμ, ὑπάρχει ὁμοιότης καὶ ἐν τῇ φύσει καὶ ταῖς κλίσεσι τοῦ θείου καὶ ἀνεψιοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ τραγικῇ αὐτῶν τελευτῇ. Ὁ Κορκοῦδ ποιητὴς ὢν, ὡς ὁ Τζέμ, περιεκυκλοῦτο, ὡς οὗτος, ὑπὸ φιλολόγων καὶ σοφῶν καὶ ἔζη ἐν ἡδοναῖς· προϋστάτευεν ἰδίᾳ τῶν μουσικῶν καὶ αὐτὸς ἤσκει τὴν τέχνην αὐτῶν ὡς

(1) Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κορκοῦδ καὶ ἡ ἀπόκρισις τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ σώζονται παραγεγραμμένα ἐν τῷ παρ' ἐμοὶ ἀντιτύπῳ τοῦ Ἀλῆ.

διδάσκαλος· ἐντριβῆς ὧν τοῦ νόμου τοῦ ἰσλάμ συνέγραψε περὶ κρίσεως ἀμφιβόλων ζητημάτων (1). Τοιαύτην χρησιν τοῦ χρόνου ποιούμενος ἐκτίησато μὲν μέγαν σέβας παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ νομομαθέσιν, ἀλλὰ κατεφρονεῖτο ὑπὸ τῶν γενιτσάρων καὶ βεζυρῶν, οἵτινες μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Βαγιαζήτ πῦχοντο, ὅπως βασιλεύσωσιν οἱ προσφιλεῖς αὐτοῖς νεώτεροι ἀδελφοὶ Ἀχμέτ καὶ Σελίμ μᾶλλον ἢ αὐτός.

Τῷ ἔτει 1509, τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως 1509. τοῦ Σταυροῦ, ὁ φοβερώτατος σεισμός πάντων, ὅσων μνημονεύει ἡ ὀθωμανικὴ ἱστορία, ἔσειεπε τὴν Κωνσταντινούπολιν (Ζ). Ἑκατὸν ἐννέα τεμένη, χίλια ἑβδομήκοντα οἰκίαι, πάντα τὰ πρὸς τὴν ξηρὰν διπλᾶ τείχη, μέγα μέρος τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν τειχῶν, οἱ ἐπτὰ Πύργοι, ὁ περιβολὸς τῶν ἀνακτόρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῆς πύλης τοῦ κήπου, πάντα κατέρρευσαν ἐκ θεμελίων. Τὰ κιονόκρανα τῶν τεσσάρων μεγίστων κιόνων τοῦ τεμένους τοῦ δορικτήτορος διεσχίσθησαν, ὁ δὲ θόλος ἐκλίνε πρὸς τὸ ἓν μέρος. Οἱ θόλοι τοῦ νοσοκομείου καὶ τοῦ θεάτρου, αἱ ὀκτὼ ἀκαδημαῖαι τοῦ τεμένους τοῦ πορθητοῦ καὶ πολλαὶ ἄλλαι κατέπεσον, ὁ δὲ τοῦ τεμένους Βαγιαζήτ τοῦ Β' θόλος κατηρέφθη. Πολλὰ χιλιάδες ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων ἀπώλοντο ἐν τοῖς ἐρειπίοις τούτοις· μόνον ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ βεζύρου Μουσταφᾶ Πασᾶ ἀπώλοντο τρισχίλιοι ἵππεῖς μετὰ τῶν ἵππων. Ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἡμέρας ἔσειετο ἡ γῆ οὐ μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ

(1) Λατιφι, βιογραφίαι τῶν Τούρκων ποιητῶν, μεταφρασθεῖσαι ὑπὸ Χαβέρτ, σ. 68 καὶ 241. Παρὰ Ἀλῆ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ΑΖ διηγήματος, κατὰ τὸν Νεσερή.

καὶ ἐν πάσῃ τῇ τουρκικῇ χώρᾳ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ Δύο συνοικίαι τῆς πόλεως Τζουρούλου κατεπόθησαν ὑπὸ τῆς γῆς, τὰ τείχη τῇ Καλλιπόλεως διεβράγησαν (1), τὸ δὲ Διδυμοτείχον, πατρίς τοῦ Βαγιαζήτ, παρίστα σωρὸν ἐρείπιων. Ἡ θάλασσα ὕψωσε τὰ κύματα ὑπὲρ τὰ τείχη καὶ ἔρριπτεν αὐτὰ εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ προάστεια· τὰ ἀρχαῖα ὕδραγωγεῖα ἀνετράπησαν. Ἐν δὲ τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ ἡ ἀσβεστος καὶ ἡ ἀμμοκονία, δι' ὧν ἦν ἐπικεχρισμένον τὸ μεγαλοπρεπὲς ψηφιδέτημα, κατέπεσον, αἱ δὲ γιγαντιαῖαι εἰκόνες τῶν Εὐαγγελιστῶν ἀνεφάνησαν, ὅπως θεάσωνται τὰ δεινὰ τῆς ἐρημώσεως καὶ τὴν διάσωσιν τῶν χριστιανικῶν ναῶν, ὧν πάντων ἐφείσατο ὁ σεισμός. Ὁ σουλτάνος φοβούμενος τοὺς τοίχους τῶν ἀνακτόρων διέμεινεν ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐν τῷ κήπῳ ὑπὸ σκηνήν· εἴτα δὲ, φυγὼν τὰ ἐρείπια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατέφυγεν εἰς τὴν δευτέραν τῆς αὐτοκρατορίας πρωτεύουσιν. Ἀλλ' ὀλίγῳ ὕστερον ἡ γῆ ἐσείσθη σφοδρῶς καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει, τῇ ἑκτῇ δὲ ἡμέρᾳ μετὰ τὸν δεύτερον σεισμὸν σφοδρὰ καταιγὶς ἐξεβράγη. Ὁ Ταίναρος παρεκβὰς τὸ ρεῖθρον κατέκλυσε δι' ὕδατος καὶ ἰλῦος τὰς ἐκ τοῦ σεισμοῦ καταστροφάς. Τότε ὁ σουλτάνος συνεκάλεσε συμβούλιον τῶν βεζυρῶν, ἐν ᾧ αὐτὸς παρῆν, ἵνα βουλευθῶσι περὶ τῶν τρόπων τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ κυριάρχης κατήρξατο τοῦ λόγου εἰπὼν τοῖς βεζύραις τάδε· «Διὰ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰς ὁμότητας ὑμῶν ὁ καπνὸς τῶν στεναγμῶν τῶν καταπιεζομένων ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάλεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν

1509.
Τῇ 16
Νοεμβ.

(1) Ἐπιστολαὶ τοῦ Μίχνέ, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καὶ βασιλικοῦ οἴκου.

(2) Ὁ Σπανδουγίνης, σ. 66 καλεῖ αὐτὸ Δημητρίαν ἀντὶ Διδυμοτείχου.

πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν χώραν.» Τρισχίλιοι οἰκοδόμοι συνη-
 θροίσθησαν, πρὸς οὓς προσετέθησαν τρισχίλιοι μοζελέ-
 μοι ὡς ἐργάται καὶ ὀκτακόσιοι ἰαγιά ὡς καμινευταί (1).
 Ἐν χρόνῳ δὲ δύο μηνῶν (ἀπὸ τῆς 29 Μαρτίου μέχρι τῆς 15 10.
 1 Ἰουνίου) ἀποκατεστάθησαν, ὡς εἶχον πρότερον, οὐ μόνον
 τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Γαλατᾶ, ἀλλὰ
 καὶ οἱ πύργοι τοῦ προαστείου τούτου, ὁ τοῦ Λεάνδρου,
 οἱ κατὰ τὴν χρυσὴν Πύλιν ἑπτὰ πύργοι, τὰ νέα ἀνά-
 κτορα, αἱ γέφυραι τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ Ζεύγματος
 (Τζεκμετζέ) καὶ τὰ τεῖχη τῆς Σηλυμβρίας. Κατὰ τὸ δοθὲν
 συμπόσιον πρὸς τὴν ἐτησίαν πανήγυριν τῆς ἀνοικοδομή-
 σεως τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ὁ Βαγιαζήτ ἐπὶ ταῖς θερ-
 μαῖς δεήσεσι τῶν μεγιστάνων καὶ νομομαθῶν ἐπέτρεψεν,
 ἵνα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δοθῇ τοῖς ἐνδεέσι φαγεῖν καὶ πιεῖν
 ἐξ ἀργυρῶν ἀγγείων καὶ ποτηρίων. Τοιαύτη ἐπίδειξις
 πλούτου καὶ εὐδαιμονίας μετὰ τὰς κατὰ τὸ ἀπὸ ἐτος κα-
 ταστροφὰς τοῦ σεισμοῦ καὶ τὰς κατὰ τὸ ἐνεστώδες τοῦ πυ-
 ρὸς, ὅπερ οἱ γενίτσαροι ἔθνησαν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν Ι-
 ουδαίων, ἐμελλεν ἐμπνεύσειν νέον θάρρος τῷ λαῷ. Ἀλλ'
 ὁ πατριωτικὸς οὗτος λόγος ἦν μόνον πρόφασις τῆς
 ὀρμητικῆς εἰσχωρούσης πολυτελείας, ἥτις ἀνέτρεπε τὸ
 παράδειγμα τῶν καλιφῶν, τῶν ἀπαγορευσάντων τὴν χρῆ-
 σιν τῶν ἀργυρῶν ἀγγείων (2), καὶ αὐτὴν τὴν ἀσκητικὴν
 αὐστηρότητα τοῦ σουλτάνου. Ὡσπερ δὲ πρὸ δύο ἐτῶν ἡ

(1) Ὁ Σπανδογῆνος δρίζει εἰς ἐξήκοντα καὶ τρεῖς χιλιάδας τοὺς ἐργάτας
 τούτους, ὁ δὲ Βενετὸς ποσειθευτής, κατὰ τὴν παρὰ Μαρίνη Σανούτη ἀναφορὰν
 αὐτοῦ, εἰς πενήκοντα χιλιάδας, μὴ συμπεριλαμβάνων τοὺς εἰς τὴν ἀνοικοδό-
 μησιν τοῦ Διδυμοτείχου ἐργαζομένους μυρίους. Κατὰ τὸν Ἰωβίον, ὃς
 σφαλερῶς τάσσει τὰ ἔργα ταῦτα ἐν ἔτει 1511, οἱ ἐργάται οὗτοι ἦσαν πεντε-
 κίδεκα χιλιάδες. Ἐνδόξα ἔργα τοῦ Σελίμ, παρὰ Σανσοβίνου, Β, σ. 387.

(2) Μουρατζῆ δ' Ὅσσον, πίναξ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

περί οἰνοποσίας καὶ πωλήσεως τοῦ ποτοῦ τούτου ἐπὶ ποινηῇ θανάτου ἀπαγόρευσις διήρκεσε μόνον τέσσαρας ἡμέρας, ἐπεὶ οἱ γενίτσαροι διέβριξαν τὰ οἶνοπωλεῖα, οὕτω νῦν ὁ σουλτάνος ἀνεκάλεσε τὴν περί τῶν ἀργυρῶν ἀγγείων ἀπαγόρευσιν.

Μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Βαγιαζήτ ἐσκέφθη περί τῆς ἀσφαλείας τῆς ἡσυχίας τοῦ κράτους ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς· ἐσωτερικῶς μὲν, διὰ σκοπίμου διανομῆς τῶν ἐπαρχιῶν τοῖς υἱοῖς, ἐξωτερικῶς δὲ, δι' ἀνανεώσεων τῶν πρὸς τὴν Οὐγγρίαν καὶ Βενετίαν συνθηκῶν. Οἱ ἡγεμονόπαιδες Σαχινσάχ, Κορκουδ, Ἀχμέτ καὶ Σελίμ, υἱὸς τοῦ Βαγιαζήτ, ἐκυβέρνησαν τὰς ἐπαρχίας τῆς Καραμανίας, Τεκκὲ, Ἀμασείας καὶ Τραπεζοῦντος. Εἴτα δὲ ὁ Βαγιαζήτ ἐνεχείρισε τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Βόλι (τῆς παρ' Ὀλύμπῳ Ἀδριανουπόλεως) τῷ ἐκκαίδεκαετῇ ἐγγόνῳ Σουλεϊμάν, υἱῷ τοῦ Σελίμ. Ὁ Ἀχμέτ ἀγανακτήσας διὰ τοῦτο προέβη εἰς προφορικὰς καὶ ἐγγράφους αἰτιάσεις, ὅτι ὁ νεανίας ἐγίγνετο αὐτῷ πρόσκομμα πρὸς τὴν ἐξ Ἀμασείας εἰς Κωνσταντινούπολιν, τουτέστιν πρὸς τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄγουσαν. Ὁ δὲ Βαγιαζήτ, καίπερ μὴ συνῆθίζων ἀνακαλεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ, χάριν ὅμως τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης, ἀνεκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἐπεμψε τὸν ἔγγονον διοικητὴν εἰς Θεοδοσίαν· διὰ τῆς ἀποστάσεως δὲ ταύτης ἐνόμιζε μὲν, ὅτι τὸν ἀντιποιούμενον τοῦ θρόνου εἶχε διὰ παντὸς μακράν, ἔργῳ ὅμως ἐσῴζε διὰ ταύτης μόνον τὸν θρόνον ἀπὸ τῶν κινδύνων τοῦ μετ' ὀλίγον ἐκ κραγέντος ἐμφυλίου πολέμου.

Πρεσβευτὴς τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου ἀνήγγειλε τὴν εἰς τὸν ἴδιον νομὸν ἐπάνοδον τοῦ Κορκουδ (1). Ἄλλος

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούτι.

Τούρκος έπορεύθη εἰς Βούδαν (1). ἑτερος Οὐγγρος ἤλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀνανέωσιν τῆς εἰρήνης. Τὴν αὐτὴν ἔχων ἐντολὴν ἄλλος Τούρκος ἀπέπλευσεν εἰς Βενετίαν, οὐ μόνον ἵνα ἀνανεώσῃ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ διαπραγματευθῇ περὶ χρημάτων, ἃ ἡ δημοκρατία καταπιεζομένη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, ἤτειτο νῦν τὸ πρῶτον, ἀλλὰ ματαίως, παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν διὰ τοῦ παρὰ τῇ Πύλῃ πρεσβευτοῦ αὐτῆς Νικολάου Ἰουστινιάνη (Η). Ἀπ' ἐναντίου δὲ ὁ πρεσβευτὴς οὗτος ὑπέσχετο τῷ σουλτάνῳ ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατίας τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ὑπ' αὐτῆς κρατουμένου αἰχμαλώτου μαρκίωνος τῆς Μαντούης, ὃς ἐπεκαλέσατο τὴν ἰσχυρὰν μεσιτείαν τοῦ μονάρχου τῶν Ὀθωμανῶν.

Ὁ Βαγιαζήτ ἦν γέρων καὶ νοσηρὸς· εἰ δὲ ἡ ἐξωτερικὴ ἡσυχία ἐφαίνετο αὐτῷ ἀσφαλὲς ἐν Εὐρώπῃ διὰ τῆς πρὸς τὴν Οὐγγρίαν, Πολωνίαν καὶ Βενετίαν ἀνανεώσεως τῶν συνθηκῶν, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὁμως ὁ πόλεμος ἐξεκαίετο μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφοῦ, μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ. Πρὸ πολλοῦ χρόνου ὑπέκαιεν ὁ σπινθὴρ τῶν ἀντιποιουμένων τοῦ θρόνου ἀδελφῶν, υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ, ἡ δὲ ἀλλαγὴ τοῦ νομοῦ τοῦ Σουλεϊμάν ἀνῆψεν εἰς πλήρη πυρκαϊάν τὸν σπινθῆρα τοῦτον. Ὁ Ἀχμέτ, ὃν ὁ Βαγιαζήτ ὥρισεν ὡς διάδοχον ἀντὶ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ Κορκοῦδ, ἀνηγορεύθη τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ πατρὸς ζῶντος τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ· εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς γενιτσάρους καὶ τοὺς βεζύρας· διότι, κατ' αὐτοὺς ὁ Κορκοῦδ, κατατρίβων τὸν χρόνον αὐτοῦ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν ἐνομίζετο ἀνίκανος πρὸς τὸ κυβερνᾶν. Τοιαύτη παράβασις τῶν περὶ διαδοχῆς

(1) Ἰστουάνης, Ἰς. Βιβλ. Δ, σ. 37. καὶ Κατώνας, Βιβλ. ΙΑ, τὰξ. ΙΙΙ, σ. 599.

νενομοθετημένων χάριν τοῦ Ἀχμέτ καὶ πρὸς βλάβην τοῦ πρεσβυτέρου Κορκουδ παρώξυνε τὰς φιλοδόξους ἐλπίδας τοῦ Σελίμ, ὅς καίπερ νεώτερος τοῦ Ἀχμέτ ἐσπούδαζε καταλαβεῖν τὴν διαδοχὴν, ἣν ὁ πατὴρ παρέδωκε τῷ πεφίλημένῳ αὐτῷ Ἀχμέτ, διὰ τῆς πανουργίας ἢ τῆς δυνάμεως. Τὸ φιλοπόλεμον καὶ ἡ περὶ τὰ ὅπλα ἄσκησις τοῦ Κορκουδ ἐξησφάλιζον αὐτῷ τὴν ἀγάπην τοῦ στρατοῦ, εἰ μὴ οὗτος ἐφοβεῖτο τὴν ἐγνωσμένην ὀμότητα καὶ τυραννίαν αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον σφαλερὸν βῆμα αὐτοῦ ἐποίησε δυσαρεστήσας τῷ πατρὶ καὶ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, ὅτι κατέλιπεν ἄνευ ἀδείας τὴν διοίκησιν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ μετέβη εἰς τὴν τῆς Θεοδοσίας, τὴν δοθεῖσαν τῷ υἱῷ Σουλεϊμάν· ἐκεῖ δὲ ἐμίσθωσεν αὐτογνωμόνως τὰς χώρας τῆς ἐπαρχίας ταύτης, καὶ εἶτα ἐξοπλίσας ἰδίᾳ δαπάνῃ δύναμιν ἐπέδραμεν ἐπὶ τοὺς Κιρκασσοὺς. Ὁ Βαγιαζήτ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπανελθεῖν οἰκαδε· ὁ δὲ Σελίμ ἀντὶ τοῦ ὑπακοῦσαι ἠτήσατο ἀποκριθεὶς ἐπαρχίαν τινὰ ἐν Εὐρώπῃ ἀντὶ τῆς Τραπεζοῦντος, πολὺ ἀπεχούσης τοῦ κέντρου τῆς αὐτοκρατορίας⁽¹⁾. Ὅσῳ ἐγγύτερον ἦν τῷ πατρὶ, τόσῳ μᾶλλον ἤλπιζε ματαιώσειν τὴν τοῦ Βαγιαζήτ βουλὴν περὶ ἐκχωρήσεως τοῦ θρόνου πρὸς τὸν Ἀχμέτ, ἢ καταλήψασθαι αὐτὸς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Τρίς ὁ Σελίμ ἐπανελάβε τὴν παράκλησιν, ἵνα ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἐλθεῖν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἀσπασθῆναι κατὰ καθῆκον τὴν χεῖρα τοῦ πατρὸς, ὃν πρό τριῶν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν οὐκ εἶδε· τρίς δ' ὁ σουλτάνος ἀπέβαλε τὴν αἴτησιν ⁽²⁾ αὐτοῦ, ἀρνηθεὶς αὐτῷ καὶ ἐπαρχίαν τινὰ

(1) Σααδεδδίν, Βιβλ. Γ. φ. 567—569. Σολακζαδὲ, φ. 68. Ἀλῆς, Πρα-
ουζατοὺλ ἑβράρ, Σπανδουγίνος, Καμπίνης, Μεναβίνος καὶ, κατ' αὐτοὺς, ὁ Σαν-
σοβίνος.

(2) Ἀδ. 4001.

ἐν Εὐρώπῃ. Τότε ὁ Σελίμ ἐδήλωσε τὴν ἀπειθειαν αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη μετὰ στρατοῦ εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπως διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐνισχύσῃ τὴν περὶ διοικήσεως ἐπαρχίας ἐν Εὐρώπῃ αἵτησιν. Ἐκπλαγέντες οἱ βεζύραι ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπειθείας πάντες ἀπὸ κοινοῦ ἐκράτουναν τὴν πρῶτην βουλὴν τοῦ σουλτάνου, παραστήσαντες πόσον ἐπικίνδυνον ἦν τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς παρακοῆς, εἰ ἐμμοῦντο αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ πόσον ὀλέθριον τὸ παρεκκλίνειν ἀπὸ τῆς τέως ἀκριβῶς τηρηθείσης ἀρχῆς μηδενὶ τῶν ἡγεμονοπαίδων μηδεμίαν διδόναι διοίκησιν ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ σοφὸς νομομαθὴς Νουρεδδὴν Σαριγούρζ ἀπεστάλη, ἵνα ποιήσῃ τῷ ἡγεμονόπαιδι ἐντονωτάτας περὶ τούτου παραστάσεις, αἵτινες ὅμως οὐδαμῶς εἰσηκούσθησαν. Τότε ὁ Βαγιαζήτ ἐπείσθη ὑπὸ τῆς ἐντόνου συμβουλῆς τῶν βεζυρῶν αὐτοῦ, ἵνα πέμψῃ τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ῥούμελης Χασάν Πασᾶν μετὰ πεντεκαίδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν ἐπὶ τὸν ἰσχυρογνώμονα υἱόν. Πρὶν ἢ οὗτοι προβῶσιν εἰς τὸν πρῶτον σταθμόν, εἶδον τὰς ἵππουρίδας τοῦ Σελίμ· ὁ δὲ Χασάν Πασᾶς, ὅς διὰ τῆς στρατείας αὐτοῦ ἐσκόπει μόνον ἵνα πτοήσῃ τὸν ἡγεμονόπαιδα, ἰδὼν αὐτὸν οὕτως ἐγγύς ἀνέκαμψεν εἰς τὰ τεῖχη τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἡ ὑποχώρησις αὕτη ὑπελήφθη ὡς κακὸς οἰωνός, καὶ ὁ στρατὸς παραχρῆμα προεφῆτευσεν, ὅτι ὁ Σελίμ βασιλεύσει. Ὁ στρατὸς τοῦ Σελίμ κατεσκήνου ἐν τῇ πεδιάδι Τζουκουρόβα πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Βαγιαζήτ αὐτὸς μετέβη εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοῦ· παράξας δὲ τὴν αὐλαίαν τῆς σκηνῆς εἶδεν ἐνδακρυσ τὸν κατέναντι αὐτοῦ ἐν ὅπλοις διατελοῦντα στρατὸν τοῦ υἱοῦ. Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ῥούμελης ἐμεσίτευσεν τότε καὶ ἀπέτρεψεν ἐν τῷ παρόντι τὴν μάχην. Ἐκόμισεν δὲ τῷ ἡγεμονόπαιδι τὴν ἀγγελίαν, ὅτι τόγαν νῦν ἔχον ἀδύνατόν ἐστιν ἰδεῖν τὸν πα-

τέρα, ἀλλ' ὅμως οὗτος ὑπισχνεῖτο αὐτῷ, ὅτι ἐνόσω ζῇ οὐκ ἐκχωρήσει τὸν θρόνον τῷ ἡγεμονόπαιδι Ἀχμέτ, αὐτοῦ δὲ τούτου πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν δίδων διοίκησιν ἐν Εὐρώπῃ, τὴν ἐπαρχίαν τῆς Σεμένδρας, καὶ προσαρτῶν αὐτῇ τὴν τε Βιδίνην καὶ τὸ Ἀλατζαϊσάρ. Συνετάχθη δὲ περὶ τούτου κανονικὴ συνθήκη, τὸ δὲ ἐγγραφον ἀπεστάλη αὐτῷ μετὰ πλουσίας δωρεᾶς ἐκ παιδων, ἵππων καὶ χρημάτων (Θ). Εἶτα ἀπῆλθον ὁ μὲν σουλτάνος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ Σελίμ εἰς Σεμένδραν.

Ἐν ᾧ δὲ ἐν Εὐρώπῃ τοιαῦτα συνέβαινον, ἐν Ἀσίᾳ ἐπέκειτο κρίσιμος ἀδελφικὴ ἔρις καὶ πόλεμος ἀνταρτῶν. Ὁ πρεσβύτερος νῦν ἡγεμονόπαις Κορκουὸς μαθὼν, ὅτι ὁ Σελίμ πορεύεται ἀπὸ Τραπεζοῦντος ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐξώρμησεν αἰφνιδίως τῆς Ἀτταλείας καὶ κατέλαβε τὸν νομόν τοῦ Σαρουχάν, ὃν τέως ἠρνοῦντο αὐτῷ, ὅπως ἦ καὶ αὐτὸς πλησιέστερον τοῦ θεάτρου, ἐν ᾧ ἐμελλεν ἄρξασθαι ἡ μάχη περὶ θρόνου, ὃν διενσεῖτο καταλαβεῖν ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς, ἢ τοῦλάχιστον εὐθὺς ἀποθανόντος αὐτοῦ. Διερχομένου δὲ διὰ τῆς ἐπαρχίας Τεκκέ, πασαι αἱ ἀποσκευαὶ αὐτοῦ διηρπάγησαν παρὰ τὸ χωρίον Ἀλμαλοῦ ὑπὸ τῶν λυμαιομένων τὴν χώραν ληστρικῶν συμμοριῶν. Ἀρχηγὸς αὐτῶν ἦν ὁ υἱὸς τοῦ Καραβίικ (μελανομούσταξ), ὃς καταστάς ἀρχηγὸς τῶν θρησκομανῶν τῆς χώρας ταύτης, ὁπαδῶν τοῦ Σάχ Ἰσμαήλ, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν πληρεξούσιον ἐπιτροπον τοῦ ἡγεμόνος τούτου καὶ ὠκείοποιήθη τὴν ἐπωθυμίαν σαχκουλι (δοῦλος τοῦ Σάχ), οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἐπικίνδυνον ἀνάρτην ἐκάλουν Σεϊτανκουλι (δοῦλον τοῦ διαβόλου). Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς Καρακιόζ, λαθὼν ἐντολὴν τοῦ ὑποτάξαι τοὺς

Μαρτίω
μηνί
1514. ἀντάρτας, κατελήφθη ἐξαπίνης ὑπὸ τοῦ Σεϊτανκουλι καὶ κατεστράφη μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἀγγελία αὕτη

διεθρυλήθη ἐν Εὐρώπῃ καθ' ἣν ὥραν ὁ Σελίμ, ἀπερχόμενος
 ἐξ Ἀδριανουπόλεως εἰς τὴν νέαν ἐπαρχίαν τῆς Σεμέν-
 δρας, ἦν ἐν Σαγόρα. Τοῦτο δὲ παρέσχε πρόφασιν αὐτῷ,
 ὅπως στήσῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ, ἕως μάθῃ, ὅτι αἱ ταραχαὶ
 τῆς Ἀσίας κατέπαυσαν. Ὁ Βαγιαζήτ ἐνετείλατο αὐτῷ
 πολλάκις, ἵνα σπεύσῃ τὴν εἰς Σεμένδραν πορείαν, ἀλλ' ὁ
 Σελίμ οὐχ ὑπήκουσεν, ὁ δὲ σουλτάνος, ὃς ἤρξατο τρέμων
 περὶ τῆς κατοχῆς τῆς πρωτευούσης, ἐστράφη εἰς Κων-
 σταντινούπολιν. Μόλις ὁ Βαγιαζήτ ἔλαβε τὴν εἰς ταύτην
 ἄγουσαν, καὶ ὁ Σελίμ ἐλθὼν εἰς Ἀδριανούπολιν ἀνέωξε
 τὰ δεσμωτήρια, ἐκένωσε τὰ ταμεῖα καὶ κατέστησε νέας ^{Ἰουνίου}
 ἀρχάς ἐν τῇ πόλει. Ἐν τοσούτῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ ^{μηνί} 1511.
 μετὰ τοῦ Ἀχμέτ, οἵτινες κατέβαλλον πᾶσαν σπουδὴν,
 ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ
 ἡγεμονόπαιδος τούτου διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ πα-
 τρός Βαγιαζήτ, ἴσχυον τὰ μάλιστα. Τούτων ἡγεῖτο ὁ
 μέγας βεζύρης Ἀλῆ Πασᾶς, ἰδιος φίλος τοῦ Ἀχμέτ. Ὁ
 δὲ Βαγιαζήτ, παροξυνόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τούτου,
 ἐστράτευσεν αὐθις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τὸν Σελίμ,
 ἐπερχόμενον μετὰ στρατοῦ ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Παρὰ τὸ
 χωρίον ὁ γράσκει οὐχὶ πόρρω τοῦ Τζουρούλου, γνωστοῦ
 ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἱστορίᾳ διὰ τὸν δόλον, δι' οὗ Ἀλέξιος ὁ
 Κομνηνὸς διετάραξεν ἐνταῦθα τὰς τάξεις τῶν πολεμίων
 διὰ τῶν τροχῶν, οὓς κατεκυλίνδησεν ἀπὸ τοῦ ὄρους (1),
 οἱ πολέμιοι στρατοὶ εἶδον ἀλλήλους. Τότε ὁ μέγας βε-
 ζύρης Ἀλῆ Πασᾶς προσῆλθεν εἰς τὸ ὄχημα, ἐν ᾧ ἔκειτο
 ὁ γηραιὸς καὶ ὑπὸ ἀρθρίτιδος πάσχων σουλτάνος, ἀνείλε
 τὸ παραπέτασμα καὶ ἐδειξεν αὐτῷ τὸν στρατὸν τοῦ Σε-

(1) Ἄννα Κομνηνή, Βιβλ. Ζ, σ. 245.

λίμ, ἐκ Τατάρων τῆς Ταυρικῆς κατὰ τὸ πλεῖστον συγκείμενον, εἰπὼν « Ἐρχεται οὕτως ὁ υἱὸς ἀσπασθῆναι τὴν χεῖρα τοῦ πατρὸς, ἢ ἔρχεται οὕτως ὠθῆσαι αὐτὸν ἐκ τῆς βασιλείας; » Καὶ οἱ ἄλλοι βεζύροι παρώξυνον τὸν σουλτάνον κατὰ τοῦ υἱοῦ, ἐνισχύοντες τὴν περὶ προσβολῆς βουλὴν. Ὁ σουλτάνος τέλος ἐφώνησε τὸν στρατὸν « Ὑμεῖς, ἐμεῖ δοῦλοι, οἱ τὸν ἄρτον μου ἐσθιοντες, πορεύθητε ἐπὶ τοὺς ἀντάρτας (1). Μέγας ὁ Θεός, » ἀντήχησεν ἀπὸ τοῦ στόματος μυρίων πιστῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐφώρμησαν καὶ ἐνίκησαν (2). Τὸν Σελίμ ἔσωσεν ἡ ταχύτης τοῦ θυμοειδοῦς ἵππου αὐτοῦ Καραβουλὺτ (μέλανος νέφους) καλουμένου, τοῦ Βουκεφάλου τῆς ὀθωμανικῆς ἱστορίας, καὶ ἡ προθυμία τοῦ πιστοῦ αὐτῷ ὀπαδοῦ Φερχὰδ, γαμβροῦ καὶ βεζύρου αὐτοῦ ὕστερον, ὃς κατέκοψε τοὺς δεινῶς διώκοντας αὐτόν (3). Οὕτως ὁ Σελίμ ἐφυγεν εἰς Ἀγχιάλον, ὅθεν ἀπέπλευσεν εἰς Ταυρικὴν πρὶν ἢ ἔλθῃ ὁ φέρων τὸ πρόσταγμα τοῦ Βαγιαζήτ ταχυδρόμος πρὸς ἐμπρησμόν τῶν πλοίων τοῦ ἀντάρτου (ΙΑ). Ὁ Σελίμ ἀπώλεσεν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ διαχιλίους ἵππεῖς, ὃ δὲ ἐπίλοιπος στρατὸς διεσκεδάσθη ἢ ἠνῶθη μετ' αὐτοῦ ἐν Ταυρικῇ. Ὁ πενθερὸς τοῦ ἡττηθέντος χάνης Μεγλί Γιράϊ ἐξένισεν αὐτὸν φιλοπρόνως καὶ ὑπέσχετο βοήθειαν πρὸς κατάληψιν τῆς βασιλείας (ΙΒ).

Ἡ ἀγγελία τῆς ἡττῆς τοῦ Καραγιόζ, βεγλέρβεγν τῆς Ἀνατολῆς, αἰχμαλωτισθέντος ὑπὸ τοῦ Σεϊτανκουλί καὶ ὑποστάντος τὸν ἐπονείδιστον θάνατον τοῦ ἀνασκολοπι-

(1) Οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀναφέρουσιν οἱ ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, εἰσὶ πιθανώτεροι τῆς μακρᾶς δημηγορίας, ἣν ὁ Ἰωβίος τίθησιν ἐν τῷ στόματι τοῦ Βαγιαζήτ. Ἐνδοξα ἔργα τοῦ Σελίμ, παρὰ Σανασβίνω, Β, σ. 336.

(2) Ὁ Μενχδίνος ἀξιοπιστιώτερός ἐστι τῶν Τούρκων ἱστοριογράφων, διηγουμένων, ὅτι ὁ σουλτάνος εἶχε στρατὸν μόνον ἐκ τετραχισχίλιων ἀνδρῶν,

(3) Σανασβίνω, Δ, φ. 155. Σαλαχζαδὲ, φ. 79.

Σελίμ, ἀπεβίβασεν τὸν Σελίμ τοῦ πορευθῆναι εἰς Σεμένδραν, ἐπιστάδ' αὐτὸν ἀπανελθεῖν εἰς Ἀδριανούπολιν· διότι ἡ εἰς Ἀσίαν ἐκστράτηγος τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἀλῆ Πασᾶ μετὰ τρισχιλίων γενιτσάρων καὶ τετρακισχιλίων ἀζάβων παρεῖχεν ἐλπίδας ἡττονος ἀντιστάσεως ἐν Εὐρώπῃ (1). Ὁ δὲ Ἀλῆς Πασᾶς τὸ ἐφ' ἑαυτῷ ἤλπιζε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην οὐ μόνον ἐκδικήσῃν τὸ αἶσχος τοῦ ἀνασκολοπισθέντος βεγλέρβεργη καὶ τοῦ ἐξολοθρευθέντος ὀθωμανικοῦ στρατοῦ καὶ ἐκδιώξῃν τὰ στίφη τοῦ Σεϊτανκουλι, δηοῦντα τὴν μέχρι Προύσης χώραν (2), ἀλλὰ καὶ καθίσειν ἐπὶ τοῦ ὁρόνου ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὸν ἡγεμονόπαιδα Ἀχμέτ, ἐτι ζῶντος τοῦ πατρὸς καὶ τῇ συναινέσει αὐτοῦ παρὰ τὰ συνωμολογημένα ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ καὶ Σελίμ. Ἀγγελία δὲ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Κορκουδ, (3), διοικητοῦ τότε τοῦ Σαρουχάν, ἀνεκοίνωσε τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς, τραπεῖς ἀπὸ τῆς Προύσης πρὸς τὸ Ἀλασέρ, ἐπετέθη τῷ ἐξ ἐπτακισχιλίων ἕως ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν στρατῷ αὐτοῦ καὶ ἐνίκησε, κατέλαβε δ' ἐν Ἀλασέρ τὸν ὀθσαυρὸν τοῦ ἀνασκολοπισθέντος βεγλέβεργη τῆς Ἀνατολῆς Καραγιδῆ καὶ τεσσαράκοντα ζεύγη καμήλων. Ὁ ἡγεμονόπαις Ἀχμέτ καὶ ὁ μέγας βεζύρης συνῆλθον ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Κερμιάν παρὰ τὸ χωρίον Ἀλτουντὰς (χρυσοῦς λίθος) (4). Ἡ ἐκατέρωθεν αὐτῶν ἐλπίς πρὸς κατάληψιν τοῦ ὁρόνου

(1) Ἀλῆς, MB διήγημα. Κατὰ τὸν Σεαδεδδίν, Δ, φ. 553, ἦσαν μόνον τετρακισχίλιοι γενιτσαροί.

(2) Ὁ Σεαδεδδίν, Δ, φ. 55, συμφωνεῖ τῇ ἀπὸ 9 Μαΐου 1511 ἐξ Ἀδριανούπολεως ἀναφορᾷ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ.

(3) Τὸ ἐγγράφον τοῦτο σώζεται παραγεγραμμένον ἐν τῇ παρ' ἐμοὶ ἀντιτύπῳ τοῦ Ἀλῆ.

(4) Ἰωδίσ, ἐνδοξά ἔργα τοῦ Σελίμ. Τὸ μέρος τοῦτο φαίνεται εἶναι ἡ Τασκίς τῶν ἀρχαίων, ἐὰν μὴ συγχέηται πρὸς τὸ Τασίλ, ἥτοι τὴν Πιερικίαν Κιλικίαν.

ἐματαιώθη ὑπὸ τῶν γενιτσάρων, οἵτινες ἀφ' ὅτου ἐπανει-
λημμένως ἔλαβον δείγματα τῆς ἀκλονήτου εὐσταθείας
καὶ ἀνδρίας τοῦ Σελίμ, ἀνέθηκαν αὐτῷ πάσας τὰς ἐλπί-
δας. Καὶ αὐτὰ τὰ δῶρα, ἃ ἐπεδαψίλευσεν αὐτοῖς ὁ Ἀχμέτ,
οὐδόλως ἐδυνήθησαν καταστῆσαι αὐτοὺς εὐμενεῖς αὐτῷ
πρὸς βλάβην τοῦ ἀδελφοῦ. Οὕτως ὁ ἡγεμονόπαις καὶ ὁ
μέγας βεζύρης ἀνεβάλοντο κατ' ἀνάγκην τὴν ἐκτέλεσιν
τῆς βουλῆς αὐτῶν εἰς εὐθετώτερον καιρὸν καὶ ἐξεστρά-
τευσαν νῦν ἐπὶ τοὺς θρησκομανεῖς τοῦ Τεκκέ· οὗτοι
δὲ μαθόντες τὴν προσέγγισιν αὐτῶν, ἀπεχώρησαν εἰς τὸν
πετρώδη αὐχένα τοῦ Κιζίλ Κιά (ἐρυθρὰ πέτρα), ὅπου ἐσύ-
λησαν τῷ ἀπιόντι ἔτει τὸν ἡγεμονόπαιδα Κορκουδ, πορευό-
μενον ἀπὸ τοῦ Τεκκέ εἰς Σαρουχάν· ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐχὴν οὗ-
τος ἐγεινιάζεν ἐξ ἐνὸς μέρους πρὸς τὴν Καραμανίαν, ἀνέ-
θηκε τὴν πολιορκίαν ὁ μέγας βεζύρης τῷ Χαϊδὲρ βέγη,
παιδαγωγῷ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀλεμσάχ, καὶ τῷ βέγῃ
τῆς Καισαρείας καὶ δισχιλίους ἀνδράσιν, ἐτέρωθεν δὲ ὁ ἡγε-
μονόπαις καὶ ὁ μέγας βεζύρης ἀπέκλεισαν τὸν ἐχθρόν.
Ὅκτῳ καὶ τριάκοντα ἡμέρας διήρκεσεν ἡ πολιορκία, ἕως
οἱ πολιορκούμενοι ἔταμον ὁδὸν διὰ τῶν σκεπάρνων, ἐξωλό-
θρευσαν τὸ ἀποκλεῖον αὐτοὺς τῆς ἐξόδου σῶμα τοῦ Χαϊ-
δὲρ βέγη καὶ ἔφυγον διὰ τῆς εἰς Καισάρειαν ἀγούσης πρὸς
τὴν Σεβάστειαν. Μαθὼν τὴν ἐξοδὸν ταύτην ὁ μέγας βε-
ζύρης μόλις μετὰ δύο ἡμέρας, ἐξελέξατο τοὺς τολμηρο-
τάτους τῶν γενιτσάρων, κατέλιπε τὸ λοιπὸν ἵππικόν μετὰ
τοῦ ἡγεμονόπαιδος καὶ κατεδίωξε τοὺς ἀντάρτας, πρὸς
οὓς συνεπλάκη κατὰ τὸ χωρίον Σαριμσακλίκ ⁽¹⁾. Ἐκθύ-

(1) Ἀλῆς, MB διήγημα. Κατὰ τὸν Σεαδεδδίν, Δ, φ. 561, ἡ συμπλοκὴ
ἐγένετο παρὰ τὸν ποταμὸν Κιτζαῖ. Σελιμνανὲ τοῦ Τζελαλζαδὲ, ἀντίτυπον
τῆς Δρ. ἐσδης, §, II, φ. 19.

μῶς αἱ πολέμιοι δυνάμεις ἠγωνίσθησαν. Τοῦ Σεΐτανκουλι καὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου ἀμφοτέρων πεσόντων κατὰ τὴν ^{Ἀλγούς} συμπλοκὴν, ἡ μάχη ἔπαυσεν, οἱ δὲ ἀκέφαλοι στρατοὶ ^{μηνὶ} 1511. διεσκεδάσθησαν. Οὕτως ἀπώλετο ὁ ἑκτομίας Ἀλῆ Πα-
σᾶς, ὁ πορθητὴς τῆς Κορώνης καὶ Μοθώνης, ὁ κτίτωρ
δύο τεμενῶν καὶ ἀκαδημίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνὴρ
διαπρέπων ἐπ' ἀνδρίᾳ καὶ μεγαλοφυΐᾳ καὶ φίλος τῶν ἐπι-
στημῶν καὶ τῶν λογίων, ὁ πρῶτος μέγας βεζύρης τοῦ
ὀθωμανικοῦ κράτους, ὃς ἔπεσε μαχόμενος. Ἀπαξ τοῦ μη-
νὸς συνήθροϊζε παρ' ἑαυτῷ τοὺς λογίους καὶ ποιητάς,
πρὸς οὓς διένειμεν ἀργύρια, ἀπαξ δὲ ἐπεδαψίλευσεν αὐ-
τοῖς ὑπὲρ τὰ τριακόσια βαλάντια. Πολλὰ ἀξιόλογα συγ-
γράμματα ἀφιερώθησαν αὐτῷ, ἐξ ὧν ἡ ὑπὸ τοῦ Πέρσου
Ἰδρις ὀθωμανικὴ ἱστορία ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη, οὐχὶ τόσῳ
ἐπὶ τοῖς ἐπιδαψιλευομένοις ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐπαίνοισ
τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, ὅσω ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ, ἣν οὗτος ἔδω-
κεν, ὅπως ὁ Ἰδρις συγγράψῃ ἐκ προστάγματος τοῦ Βα-
γιαζήτ τὴν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν. Τὴν ἐξύμνησιν τῶν πο-
λεμικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν τοῦ Ἀλῆ παρέδωκε τοῖς
μεταγενεστέροις ἡ ἱστορία τοῦ Ἰδρις καὶ ἡ ἐλεγεία τοῦ
ποιητοῦ Μεσιχί (1).

Οἱ ἐταῖροι τοῦ Σεΐτανκουλι ἐτράπησαν πρὸς τὰ περσικὰ
δρῖα· παρευόμενοι δὲ εἰς Ταβρίδα ἐλαφυραγωγῶνσαν με-
γάλην περσικὴν συνοδίαν καὶ ἀπέκτειναν πλέον τῶν χι-
λίων ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ ἓνα τῶν μεγίστων σοφῶν τῆς
Περσίας, τὸν σέχην Ἰβραῖμ Σεβεστερί, συγγραφεὴ ἐπο-

(1) Ἰδρις, ἐν τῇ τελευταίῳ κεφαλαίῳ τῆς ἱστορίας. Ἐλεγεία τοῦ Μεσιχί,
ἐν τῷ διδανίῳ αὐτοῦ. Ὁ Σεαδεδδίν, Δ, φ. 366, ἀναφέρει τὸν ἐξῆς ἐξ αὐτῆς
στίχον. «Τὸ ἑχθρικὸν δόρυ, τὸ ἐμπαγὲν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Πασᾶ, ἀδελφίζεται
αὐτῷ, λείχον τὸ αἷμα αὐτοῦ.»

ποιίας τῶν Προφητῶν, ἀραβικοῦ ποιήματος, ὅπερ συνα-
μιλλᾶται πρὸς τὸ περιώνυμον τοῦ Ταγγραγί, καὶ ἐμμέτρου
γραμματικῆς, ἣτις ἠξίωσεν αὐτὸν τῆς ἐπωνυμίας τοῦ
δευτέρου Σιβουγέ (ΙΓ). Οἱ ἀπάνθρωποι ἐφόνευσαν αὐτὸν
σφάζαντες πρὸ αὐτοῦ τὸν υἱόν. Ὁ σάχης Ἰσμαήλ οὐκ
ἐδύνατο καταλιπεῖν ἀτιμώρητα τὰ κακουργήματα ταῦτα,
καίπερ διαπραχθέντα ὑπὸ τῶν κεκηρυγμένων ὁπαδῶν αὐ-
τοῦ· διότι τὸ συμφέρον οὐ μόνον τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ καὶ
τῶν νέων ἡγεμόνων ἀπαιτεῖ τὴν κόλασιν τῶν ἐν ἄλλοις
ἀθετουμένων ἡγεμονικῶν δικαιωμάτων πρὸς ἐξασφάλισιν
τῶν ἰδίων. Ἐκάλεσεν οὖν τοὺς ἐλθόντας προσκυνῆσαι αὐ-
τὸν ληστὰς εἰς πανήγυριν. Δύο μεγάλοι λέβητες ἐθερ-
μάνθησαν εἰς παρασκευὴν τοῦ δείπνου, οὕτω τοῦλάχιστον
ἐνόμιζον οἱ κεκλημένοι. Οἱ δύο ἀρχηγοὶ τούτων, ὧν ὁ
μὲν ἐκάλει ἑαυτὸν σουλτάνον, ὁ δὲ βεζύρην, προσῆλθον
πρὸς τὸν σάχην· ὁ δὲ ἐμέμψατο αὐτοὺς, ὅτι ἀγνωμόνως
ἐπανέστησαν κατὰ τοῦ νομίμου αὐτῶν κυριάρχου, ὅτι ἡρή-
μωσαν τὴν χώραν καὶ ὅτι ἐλαφυραγωγῆσαν συνοδίας
εἰρηνικάς. Οἱ αἵτιοι πεσόντες εἰς γόνατα αἰτοῦνται χάριν,
ἀλλ' ὁ Ἰσμαήλ ἐρρίψεν αὐτοὺς εἰς τοὺς πλήρεις ζέοντος
ὕδατος λέβητας. Οἱ στρατιῶται αὐτῶν, οἵτινες ἐθεάσαντο
τὸ διδακτικὸν τοῦτο μάθημα, κατετάχθησαν ἐν τοῖς δια-
φόροις σώμασι τοῦ περσικοῦ στρατοῦ (ΙΔ). Διπλοῦν συμ-
φέρον τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ νεω-
στὶ Ἰδρυθέντος, ἀλλ' οὐκέτι στερεοῦ κράτους, ἐπέβαλε τῷ
Ἰσμαήλ τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην τιμωρίαν· τὸ μὲν, διότι
διὰ τοιαύτης τιμωρίας Ὀθωμανῶν ἀνταρτῶν κατέστειλε
τὴν ἀνταρσίαν, τὸ δὲ, διότι παρείχε πρὸς τὸν κυριάρχην
αὐτῶν δειγμάτων εἰρηνικῶν φρονημάτων. Ταῦτα ἐβεβαίωσε
πρὸς τὸν Βαγιαζήτ διὰ πρεσβείας, ἥτις ὅμως ἐμελλεν ἐμ-
πνεύσειν φόβον διὰ δειγμάτων τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· διότι

ἔπεμψεν ὡς δῶρον πρὸς αὐτόν τὴν κεφαλὴν τοῦ χάνη τῶν
πέραν τοῦ Ὁξου Οὐσδέκων (ΙΕ) Σεϊθὲκ τεταρτιευμένην
ἄνευ ὁμως τοῦ χρανίου, ὅπερ ἐτήρησεν ἑαυτῷ ὡς ποτή-
ριον, τοῦ διὰ κοινοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος καὶ κοινῆς
ὁμολογίας τῶν δογμάτων τοῦ Σουνι φυσικοῦ συμμάχου
τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν ὁμόρων Περσῶν (Σιῦτῶν).

Ἡ περσικὴ πρεσβεία εὔρε τὸν Βαγιαζήτ ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει, ἐπανελθόντα τῇ ἐνάτῃ ἡμέρᾳ τῆς κατὰ τοῦ Τῆ 13
Σελίμ νίκης. Ὁ ἡγεμονόπαις Ἀχμέτ, ὃν ὁ Βαγιαζήτ ^{Αὐγ.}
ὑπέδειξεν ὡς διάδοχον ζῶντος ἔτι τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ
Σελινσάχ(1) μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν ἦτταν τοῦ Ἀλῆ
Πασᾶ, μεγάλου βεζύρου, ἅτε μὴ παρασχόντος αὐτῷ προ-
σηκόντως ἐπικουρίαν τοῦ ἡγεμονόπαιδος, προὔχωρησε πρὸς
τὴν πρωτεύουσαν μέχρι τῶν περιχώρων τῆς Λιδύσσης,
ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν πολυχρόνιον βουλὴν αὐτοῦ περὶ ἀπο-
χωρήσεως ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ πατρὸς καὶ τῆς εἰς αὐτόν
ἀναβάσεως αὐτοῦ. Ὁ Ἐρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶς, ὃς διὰ τὸν
θάνατον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀνηγορεύθη τὸ τρίτον μέγας
βεζύρης, οὐκ ἐδυνήθη ἀποτρέψαι τοὺς γενιτσάρους τοῦ κη-
ρυχθῆναι διαρρήδην ὑπὲρ τοῦ Σελίμ καὶ κατὰ τοῦ Ἀχμέτ
μετὰ τὰ ἐν Ἀσίᾳ τελευταῖα ἀτυχήματα (2)· ὅτε δὲ ὁ δεύ-
τερος βεζύρης Μουσταφᾶ Πασᾶς, πρῶην πρεσβευτὴς τοῦ
Βαγιαζήτ παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ Βοργία, παρεσκευάζετο
περᾶσαι εἰς Χρυσούπολιν, ὅπως προὔπαντήσῃ τῷ ἡγεμο-
νόπαιδι Ἀχμέτ, ἡ στάσις ἐξερράγη ἐν Κωνσταντινουπό- Τῆ 21
λει. Οἱ γενιτσαροὶ νυκτὸς ἐλαφυραγώγησαν τὸν οἶκον τοῦ ^{Αὐγ.}
Μουσταφᾶ Πασᾶ, μόλις σωθέντος καὶ ἀπολέσαντος περι- 1511.

(1) Μουρατζὰ δ' Ὁσσον, Α, σ. 284.

(2) Ἀλῆς. Σεαδεδδίν, Δ, φ. 569.

ουσίαν τρισμυρίων δουκάτων, εἶτα τὸν οἶκον τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἐρσέκ Ἀχμέτ, ὃς πρὸς καθυσύχασιν παρέσχεν αὐτοῖς δικαιοσύνην καὶ χρήματα, ἔπειτα δὲ τοὺς οἴκους τοῦ βεζύρου Χασὰν Πασᾶ, καδιασκήρη τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Μουεγιζέ καὶ τοῦ Νισαντζὶ Τζαφερτζελεπῆ, γνωστικῶν καὶ τῶν πέντε ὡς ὁπαδῶν τοῦ Ἀχμέτ· τέλος οὐδ' αὐτῶν τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐμπόρων καὶ μάλιστα τῶν Φλωρεντινῶν ἐφείσαντο (1). Ὁ Βαγιαζήτ πρὸς κατάπαυσιν τῆς στάσεως ἀντικατέστησε τὸν μέγαν βεζύρην διὰ τοῦ δευτέρου βεζύρου Μουσταφᾶ Πασᾶ, τὸν καδιασκήρην διὰ τοῦ μολλᾶ Χαλήλ, καὶ τὸν Νισαντζὶ διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰβραὴμ Πασᾶ, τελευταίου μεγάλου βεζύρου ἐκ τοῦ οἴκου Τζενδερέλη (2).

Ὁ ἡγεμονόπαις Ἀχμέτ, ἐγγύτατα ὢν τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὴ ἐλπίζων δὲ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν πρωτεύουσιν (3), ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἐπορεύθη ἐπὶ τὸν ἀνεψιὸν Μωάμεθ, υἱὸν τοῦ Σεχινσάχ, νεωστὶ ἀποθανόντος, διοικητὴν τῆς Καραμανίας· πολιορκήσας δὲ αὐτὸν ἐν Ἰκονίῳ ἠνάγκασε διὰ τοῦ λιμοῦ ἵνα παραδοθῇ αὐτῷ, ὑποσχομένῳ ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς. Τοῦ πρεσβευτοῦ, ὃν ὁ Βαγιαζήτ ἐπεμψε διὰ τοῦτο πρὸς τὸν Ἀχμέτ πρὸς νουθεσίαν, ἀπέκριψε τὰ ὄντα καὶ τὴν ῥίνα, ἠλευθέρωσεν ὅμως τὸν ἡγεμονόπαιδα Μωάμεθ (4)· τοῦ δὲ μετὰ τούτου πολιορκηθέντος γενναίου βέγγη τῆς Καραμανίας Δελῆ Γι-

(1) Ὁ Ἀλῆς ὀρίζει ἀκριβῶς τὸ συμβῆναι εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ μηνὸς Τζεμαζιούλ ἁχίρ.

(2) Ἀλῆς, Σεαδεδδίν, Σολακζαδέ.

(3) Ὁρ. παρὰ Μενεβίῳ τὴν ἀπὸ Ἀμασείας ἀπέλευσιν τοῦ Ἀχμέτ.

(4) Ἰώβιος, ἐνδοξα ἔργα τοῦ Σελίμ, παρὰ Σανσοβίνῳ, Β, φ. 339. Κατὰ τοὺς Ὁθωμανοὺς ἱστοριογράφους ὁ Σεχινσάχ εἶχεν ἓνα μόνον υἱόν, τὸν Μωάμεθ.

ογοῦζ ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν, ἣν ἐπεμψεν εἰς τὴν Πύλην. Τοῦτο δυσηρέστησε τὰ μάλιστα πρὸς τοὺς γενιτσάρους, γογγύζοντας διαρρήδην ἐπὶ τῇ προσβολῇ τοῦ Ἀχμέτ πρὸς τὸν ἀνεψιόν. Ἡ δυσαρέστησις δ' αὕτη ἔτι μᾶλλον ἐξωγ-
κώθη ἐκ τῆς περὶ τὴν Ἀμάσειαν ἥττης, ἣν ὁ Τουλάρκασ-
τζι Σινὰν Πασᾶς, βεζύρης τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀχμέτ,
ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ ἀντάρτου Μῆρ Ἀλῆ Χαλιφῆ, ὃς μετὰ δις-
μυρίων Τουρκομάνων ἐδήου τὴν χώραν τοῦ Καραϊσάρ καὶ
Νιγισάρ. Οὕτως ἡ τριπλῇ ἥττα, ἣν οἱ Ὀθωμανοὶ ἔπαθον
ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σεϊτανκουλί, τὸ πλείστον ἔνεκα τῆς
ἀδρανείας τοῦ Ἀχμέτ, ἀπέβαινε καταφανέστατα πρὸς βλά-
θην τοῦ ἡγεμονόπαιδος· διότι ὁ στρατός καὶ ὁ λαὸς ἐκη-
ρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Σελίμ. Ὁ Βαγιαζήτ, ἐξοργισθεὶς κατὰ
τοῦ Ἀχμέτ, τοῦ ἀποκόψαντος τὴν ρίνα καὶ τὰ ὦτα τοῦ
πρεσβευτοῦ τῆς Πύλης (1), πεισθεὶς δὲ προσέτι ὑπὸ τῶν
δύο βεζυρῶν Ἐρσέκ καὶ Μουσταφᾶ (2), ἀπέδωκε νῦν αὖ-
θις τὸν νομὸν τῆς Σεμένδρας τῷ Σελίμ, ἐπιτρέψας οὕτω
τὴν ἐκ τῆς Ταυρικῆς εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπάνοδον τοῦ ἡγε-
μονόπαιδος τούτου. Συγχρόνως δὲ ὁ Κορκοῦδ, διάγων
τέως ἐν εἰρήνῃ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σαρουχάν, νῦν ὅμως φο-
βούμενος ὡς εἰκὸς μὴ προσενεχθῇ πρὸς αὐτόν ὁ Ἀχμέτ,
ὡς προσηνέχθη πρὸς τὸν ἀνεψιὸν Μωάμεθ, ἐπεχείρησεν
ἵνα κτήσεται τὴν εὐνοίαν τοῦ γηραιοῦ πατρὸς καὶ τῶν
γενιτσάρων καὶ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ τὴν διαδοχὴν τοῦ θρό-
νου ἐπὶ βλάβῃ τοῦ Ἀχμέτ καὶ Σελίμ. Διὸ μόνον μετὰ
τριῶν ἀκολούθων καὶ μετημφισμένοσ, μεταβάς εἰς Κων-
σταντινούπολιν, ἀπέβη εἰς τὸ τέμενος τοῦ στρατῶνος

(1) Ulloa, μετάφρασις τοῦ Dias Tanco, σ. 98.

(2) Κατὰ τὸν Σεαδεδδίν, Βιβλ. Δ, φ. 573, τοῦτο ἐπραξεν ἐκουσίως, κατὰ
δὲ τὸν Ἰωάκειον ἡγαγὰσθη ὑπὸ τῶν δύο Πασάδων.

τῶν γενιτσάρων ὡς ξένος, ἤλπιζε δὲ κτήσασθαι αὐτοὺς διὰ τῆς πίστεως ταύτης, διὰ τοῦ δικαίου τῆς ξενίας καὶ ἀναμνήσεως τῶν δώρων, ἃ διένειμεν αὐτοῖς ἀψιλῶς πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, ὅτε ἐπὶ δύο ἐβδομάδας εἶχε τὸν οἶακα τῆς πολιτείας ἐν ὀνόματι τοῦ πατρός (1). Ἀλλ' ἡ περὶ τῆς ἀνικανότητος αὐτοῦ πρὸς τὸν θρόνον δόξα καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ Σελίμ εὐνοία αὐτῶν ἦν τηλικαύτη, ὥστε διαρρήδην ἐδήλωσαν ταύτην ἐνώπιον αὐτοῦ· προέπεμψαν δὲ αὐτὸν μετὰ τιμῶν πρὸς τὸν πατέρα, ὅπως ἀσπαθῇ ἐτι ἅπαξ μετὰ τριάκοντα ἔτη τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐπετήρουν αὐστηρῶς αὐτὸν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σελίμ, προσεγγίζοντος πρὸς τὴν πρωτεύουσιν. Ὁ Ἀχμέτ ἐπεκαλέσατο κρύφα τὴν βοήθειαν τοῦ χάνη τῆς Ταυρικῆς καὶ προὔπεσχετο αὐτῷ τὴν κατοχὴν τῆς χερσονήσου, ἀλλ' ὁ Σαδὲτ Γιρζί, ἰσχύων μᾶλλον παρὰ τῷ πατρὶ ἢ ὁ ἀδελφός Μωάμεθ, ὁ ὑπὲρ τοῦ Ἀχμέτ κηρυχθεὶς, ἱκανῶς ἐγκαίρως προεφύλαξε τὸν φίλον αὐτοῦ Σελίμ ἀπὸ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ ἀδελφοῦ Μωάμεθ (2). Ὁ Σελίμ πρὸ τῆς ἐπιστολῆς μάλιστα τοῦ πατρὸς ἐστράτευσε λήγοντος τοῦ Ἰανουαρίου μηνός μετὰ τρισχιλίων ἱππέων, ὧν οἱ ἡμίσεις ἦσαν Τάταροι τῆς Ταυρικῆς, καὶ διέβη τὸν πεσηγότα Ἰστρον παρὰ τὸ Ἀκερμάν, ὅπου πολλοὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀπώλοντο ἐκ τοῦ ψύχους.

1512. Τῇ 6 Μαρτίου οἱ γενίτσαροι ἐζήτησαν θορυβωδῶς παρὰ τοῦ σουλτάνου τὸν υἱὸν Σελίμ ὡς ἀρχηγὸν κατὰ τοῦ Ἀχμέτ. Ὁ Βαγιαζήτ ἐνέδωκε τῇ αἰτήσει αὐτῶν, παραχρῆμα δὲ ταχυδρόμοι τῶν γενιτσάρων ἐπέμφθησαν πρὸς τὸν Σελίμ, ὅπως ἀγγείλωσιν αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ πατρὸς

(1) Ὁ Ἰωβίος καὶ ὁ Σπανδουγίνος συμφωνοῦσι κατὰ πάντα πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ Σαδεδδίν.

(2) Τζελαλζαδὲ, ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης, § Δ, φ. 17.

καὶ ἐπιταχύνωσι τὴν πορείαν αὐτοῦ (1). Ἀπέχοντος δὲ τοῦ Σελίμ τριάκοντα μίλια ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἄγας τῶν γενιτσάρων ἐπορεύθη πρὸς προϋπάντησιν αὐτοῦ (2). Τῇ 19 Ἀπριλίου (3) ὑπεδέξαντο αὐτὸν κατὰ τὴν πύλην τοῦ νέου κήπου (4) οἱ βεζύραι καὶ οἱ μεγιστᾶνες, ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κορκούδ (5). Ὁ Βαγιαζήτ, συσσωρεύσας πολλὸν θησαυρὸν, δι' οὗ ἤλπιζε κατέχειν τὴν ἀρχὴν, προσήνεγκε παραχρῆμα τῷ υἱῷ Σελίμ 300,000 δουκάτων καὶ 200,000 ἐτησίαν πρόσδοτον, εἰ αὐθις ἀπεχώρει (6). Ἀλλ' ὁ Σελίμ ἀπέβαλε τοιαύτας συνθήκας, εἰδὼς τὴν ὑποστήριξιν τῶν γενιτσάρων, οἷς ὑπέσχετο τρία ἄσπρα ἡμερησίας μισθοφορᾶς, εἰ ἐβασίλευε. Τότε ὁ Βαγιαζήτ ἠτήσατο ἅ. ἵνα ἀποθάνῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου, διάδοχος δ' αὐτοῦ ᾗ ὁ Σελίμ· β'. ἵνα διατηρήσῃ τὸν θησαυροφύλακα καὶ τὸν θησαυρὸν· γ'. ἵνα διαλλαγῇ ὁ Σελίμ πρὸς τὸν Ἀχμέτ. Ὁ Σελίμ, δεξιόμενος μόνον τὸ τελευταῖον, παρεσκευάσθη ἵνα ἀπωθήσῃ ἀπὸ τῆς βασιλείας τὸν πατέρα (7).

Τῷ σαββάτῳ τῆς 25 Ἀπριλίου οἱ γενίσταροι καὶ οἱ τῇ 25 σπαήδες, ὡς καὶ ἅπας ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀπριλ. 1512. ἡγουμένων τῶν βεζυρῶν, ἐξαναστάντες συγχρόνως, ἐξεχύθησαν ἀθρόοι εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὁ Βαγιαζήτ, ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος, ἐδέξατο τοὺς βεζύρας, δι' ὧν ἠρώτησε

(1) Ἀναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Φοσκόλου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῇ 6 Μαρτίου.

(2) Αὐτόθι, παρὰ Μιρνή Σανούτῳ.

(3) A di 19 venne in terra, αὐτόθι.

(4) Ἀλῆς. Σεαδεδδίν, Βιβλ. Δ, φ. 574, καὶ Σπανδουγίνος, φ. 88.

(5) Ἰωθιός, ἐνδοξα ἔργα τοῦ Σελίμ (Σανσοβίνος, Βιβλ. Β', σ. 842).

(6) Ἀναφορὰ τοῦ Ἰουστινιάνη παρὰ Μιρνή Σανούτῳ.

(7) Αὐτόθι.

τὸν λαὸν τί ἤθελε. Ὅμοφώνως πάντες ἀνέκραξαν· «Ὁ ἡμέτερος παδισάχ γέρων καὶ νοσερός ἐστὶ· θέλομεν σουλ-
τάνον τὸν Σελίμ.» Δωδεκακισχίλιοι γενίτσαροι ἠλάλα-
ξαν συγχρόνως, ὥστε ἡ γῆ ἐστενάχισεν, ἕως οὗ ὁ Βαγια-
ζήτ εἶπε τοὺς λόγους τούτους· «Παραδίδωμι τὸ βασιλεῖον
τῷ ἐμῷ υἱῷ Σελίμ. Ὁ Θεὸς εὐλογῆσαι αὐτόν! (1) Τότε ἡ-
χησεν ἐκ παντός σώματος· «Ὁ Θεὸς ἐστὶ μέγας, καὶ ὁ Θεὸς
ἐστὶ μέγας ἀντήχησαν τὰ τεῖχη τῶν ἀνακτόρων καὶ οἱ ἐπτὰ
λόφοι· ἐν ᾧ δὲ τοιαῦτα συνέβαινον ἐν τῷ ἐνδοτάτῳ ἀνακτό-
ρῳ, ὁ Σελίμ ἀνέμενεν ἐν τῇ μέσῃ Πύλῃ, τῇ μεταξὺ τῆς πρῶ-
της καὶ δευτέρας αὐλῆς, ἐνθα περιμένουσιν ἔτι καὶ νῦν οἱ
Πασάδες καὶ οἱ πρέσβεις πρὶν ἡείσαχθῶσι πρὸς τὸν σουλ-
τάνον καὶ ἐνθα ὁ ἐκεῖ οἰκῶν δῆμιος περιβάλλει τὸν βρό-
χον τοῖς βεζύραις, καθ' ὧν κατεψηφίσθη θάνατος, εἰσερ-
χομένοις ἢ ἐξερχομένοις, ἀνὰ μέσον τῶν δύο θυρῶν, ἡ
ἀποκόπτει τὴν κεφαλὴν, δυσσοίωνον καὶ φοβερόν προαύ-
λιον τοῦ δεσποτισμοῦ, ὅπου ὁ δοῦλος ἐν μαρτυρικῇ ἀγωνίᾳ
περιμένει κατὰ τὴν ἐπικειμένην σιγμὴν ἵνα ἄγγελθῇ αὐτῷ τὸ
πρόσταγμα τῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσόδου, ἢ τὸ τῆς ἐκ τοῦ
βίου τούτου ἐξόδου. Ἐκεῖ ἀνέμενεν ὁ Σελίμ τοὺς βεζύ-
ρας, ἕως οὗτοι ἐλθόντες εἰσήγαγον αὐτόν εἰς τὰ ἀνά-
κτορα. Ὁ Σελίμ ἡσπάσατο τὴν χεῖρα τοῦ πατρὸς, ὃν ἀπέ-
βαλε τῆς βασιλείας, εἶτα δὲ ἱππεύσας πάλιν προεπορεύθη
τοῦ ὁχήματος τοῦ Βαγιαζήτ μέχρι τῶν ἀρχαίων ἀνακτό-
ρων καὶ ἐκεῖ ἐδέξατο μετὰ ταῦτα τὰς προσκυνήσεις τῶν
ὑπηκόων. Οὕτω περιέμεινεν ὁ Βαγιαζήτ ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας
ὑπὸ πάντων ἐγκατελελειμένος, εἶτα δὲ ἡτήσατο παρὰ τοῦ

(1) Οἱ λόγοι οὗτοι διαφέρουσι πολλὸν πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰωβίου ἐπισηθεύσαν-
τος.

υιου τὴν χάριν, ἵν' ἀποχωρήσῃ εἰς Διδυμότειχον, ὅπως τελευτήσῃ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ (1). Ἡ αἴτησις αὐτῇ εἰσηκούσθη· ἐδόθησαν δὲ αὐτῷ ὁ τε βεζύρης Ἰουνὶς Πασᾶς καὶ ὁ δεφερτάρ Κασίμ, ὧν οὗτος ἔσωσεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἀναλώσας πλέον ἢ ἑκατομμύριον (2). Αὐτὸς ὁ Σελίμ ἐπορεύθη πεζῇ καὶ μετὰ σεβασμοῦ παρὰ τὸ ὄχημα τοῦ πατρὸς μέχρι τῆς πόλεως τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐφαίνετο δὲ, ὅτι ἀκούει μετὰ προθυμίας τὰς τελευταίας ὑποθήκας τοῦ γέροντος. Ἀλλ' ὁ Βαγιαζήτ οὐκ ἀφίκετο εἰς Διδυμότειχον τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐτελεύτησε τὸν βίον τῇ τρίτῃ τῆς ὁδοπορίας ἡμέρᾳ ἐν Ἀγιά (17) περὶ T^η 26
τὸ Ἀφζά, ἥτοι ὑπὸ γήρως καὶ τῶν χρονίων σωματικῶν Μαΐου 1512.
καὶ ἡθικῶν ἀλγηδόνων, ἃ ὄντως φαρμακευθεὶς ὑπὸ Ἰουδαίου τινὸς ἱατροῦ αὐτοῦ ἐκ προσταγῆς τοῦ υἱοῦ, ὡς μέμφεται αὐτῷ ὁ Γενουήνσιος Μενάβινος, ὑπηρετῶν τῷ θνήσκοντι Βαγιαζήτ. Πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην, ἣν ἐπανάλαβον οἱ Ἰταλοὶ ἱστοριογράφοι ἀντιφάσκει μὲν ἡ σιγὴ τῶν συγχρόνων ὑπομνημάτων τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ σιγὴ τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων, οὐδ' ὁ λοιπὸς βίος τοῦ λυσσαλέου Σελίμ.

Ἡ μακροχρόνιος βασιλεία τοῦ Βαγιαζήτ, ἐκπρεπὴς μᾶλλον ἐπὶ πλείοσιν δυστυχέσιν ἢ εὐτεχέσιν πολέμοις καὶ ἐπὶ γνώμῃ διαρκῶς εἰρηνικῇ, φέρει πολλαχῶς τὸν τύπον τοῦ περιλύπου μυστικοῦ καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ ποιητικοῦ χαρακτήρος, τοῦ σαφῶς καταφαινομένου ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ σουλτάνου καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου· ὥστε ἐπὶ τῆς τριακονταετοῦς αὐτοῦ βασιλείας τὸ

(1) Σπινδουγίνος, σ. 89. Τετραλζαδὲ, Σελίμ, §. 1 B.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Βενετίας παρὰ Μαρτίνου Σανούτσι.

κράτος ὑπέστη τὴν ἐπιρροήν τῆς μελαγχολικῆς τοῦ σουλ-
τάνου εὐσεβείας, εἰς οὗ τὸ πρόσωπον κατωπτρίζετο ὁ δε-
σπότης σοφητισμὸς τοῦ αἰῶνος. Ὁ Ἀνδρέας Γρίττης,
πρεσβυτὴς καὶ μετὰ ταῦτα δούξ τῆς Βενετίας οὕτω πα-
ρίστησι τὸν γηραιὸν σουλτάνον ἐν τῇ πρὸς τὴν ὁμήγυριν
τῶν μεγιστάνων τῆς Βενετίας ἀναφορᾷ· «Οὐτε τὸ σαρ-
κῶδες καὶ παχὺ πρόσωπον, οὔτε ἡ ἐν γένει ὄψις αὐτοῦ
ἀγγέλουσι τὴν ὠμότητα καὶ τὸ φοβερόν· ἀλλ' ἐμφαίνουσι
μελαγχολίαν, δεισιδαιμονίαν, ἰσχυρογνωμοσύνην καὶ φι-
λαργυρίαν. Ἀρέσκεται εἰς μηχανικὰς τέχνας, εἰς εὐξέ-
στους σαρδίους λίθους καὶ εἰς εὐτεχνα ἀργυρᾷ σκεύη καὶ
τορεύματα· δεινότατος περὶ τὴν ἀστρονομίαν καὶ θεολο-
γίαν, σπουδάζει ἀπαύστως καὶ τοξεύει εἴπερ τις καὶ ἄλλος.
Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπέβαλε τὸν οἶνον καὶ διάγει τακτι-
κώτατον βίον, μηδὲ ὅπως ὅμως ἀπέχων τῶν παντοειδῶν
ἀπολαύσεων· τὸ γῆρας κατέλαβεν αὐτὸν πρόωρον» (ΙΖ).
Τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τῶν Σόφῃ, οὗ ὁ σάχης Ἰσμαήλ
διέστρεψε πρὸς πολιτικούς σκοποὺς, ὅπως μεταβάλλῃ
οἶκόν τινα σεχῶν εἰς δυναστείαν σαχῶν, ἐπικρατεῖ οὐ μόνον
ἐν Περσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Τουρκίᾳ καὶ καταφαίνεται ἀπὸ
αἰῶνος ἐν διαφόροις μυστικοῖς βιβλίοις καὶ ἐν τῇ ἰδρύσει
τῶν ἀσκητικῶν ταγμάτων. Ἐν τῇ πρώτῃ ἑκατονταετη-
ρίδι τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρχον μόνον τρία
τάγματα δερβισῶν, οἱ ναβκεντζί, οἱ σααδὶ καὶ οἱ βεγτασί,
ὧν ἡ ἱστορία μνημονεύει μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας
τοῦ Ὁρχάν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἑκατονταετηρίδι ἰδρύθησαν ἔτι
ἐξ ἑτέρα, οἱ χαλθετί (1), οἱ σενιῖ (2), οἱ βαθαγί (3), οἱ

(1) Ὁ Ὁμάρ Χαλθετί, τελευτήσας ἐν Καισαρείᾳ τῷ 800 (1397).

(2) Σεϊνεδδὴν Ἐβουδεκρ Χαφί, τελευτήσας ἐν Κούφα τῷ 883 (1424).

(3) Ἀδδουλγανί πῖρ Βαθαγί, τελευτήσας ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 870 (1465).

βείραμι(1), οἱ ἐσχρεφί(ΠΗ) καὶ οἱ βεκρί,(ΙΘ) οἵτινες πάντες νῦν διαιωνίζονται διὰ πολλῶν νεωτέρων, οἱ δὲ τάφοι αὐτῶν ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅπου ἔζησαν ἢ ἀπέθανον, εἰσὶ προσκυνήματα τῶν πιστῶν. Εἰ καὶ ὁ Βαγιαζήτ ἦν αὐστηρὸς ἀσκητῆς, τὸ τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ πρᾶον, κατηγορεῖται ὡς οἰνοπότης (2) καὶ ὡς φαρμακεύσας τὸν ἀδελφὸν Τζέμ καὶ ἓνα τῶν υἱῶν, ὅπερ ὁμως οὐκ ἔστιν ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον. Ὅτι ἠθέλησεν, ἵνα ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου τὸν δυστυχῆ ἀδελφὸν(Κ), ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς συντάξεως τῶν 40,000 δουκάτων, ἦν ἀνπιθανώτερον, ἢ ὅτι, ὥσπερ διηγεῖται ὁ Γενουήνσιος Μεναβίνος, ἐφαρμάκευσε διὰ τοῦ ἀυλάρχου τὸν υἱὸν Μωάμεθ, μόνον διότι ὁ ἡγεμονόπαις ἤλθε κρύφα εἰς Κωνσταντινούπολιν. Περὶ μὲν τοῦ πρώτου ἔργου συνηγορεῖ ἡδὴ ὁ κανὼν τοῦ δορικτήτορος, ὁ κηρύττων νόμιμον τὴν ἀδελφοκτονίαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς βασιλείας· περὶ δὲ τοῦ δευτέρου ἡ φιλοστοργία καὶ ἐπιείκεια τοῦ Βαγιαζήτ πρὸς τοὺς λοιποὺς αὐτοῦ υἱοὺς, ὧν ἐθρήνει εἰλικρινῶς τὸν θάνατον. Μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεμσάχ, ἀνακοινωθέντα αὐτῷ κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν ἐπὶ μέλανος χάρτου διὰ λευκοῦ χρώματος, ἔρριψε χαμαὶ τὴν κύδαριν, ἀνέτρεψε τοὺς τάπητας τοῦ θαλάμου αὐτοῦ, ἀπηγόρευσε τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ διένειμε 4,000 ἄσπρα τοῖς ἐνδέσει (3). Ἐδαπάνᾳ ἐν γένει πολλὰ εἰς ἐλέη, ἃ ὑπολογίζονται κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς 8,600,000 ἄσπρων (4). Ἐπεμπε κατ' ἔτος μόνον εἰς Μέκκαν 14,000 δουκάτων. Ὁ Βαγιαζήτ οὐκ ἔφερεν ὡς κύδαριν τὸ χρυ-

(1) Χατζὶ Βεῖράμ, τελευτήσας ἐν Ἀγκύρᾳ τῷ 876 1471).

(2) Μουρατζὰ δ' Ὁσσαν, Δ, σ. 56. 168.

(3) Αὐτόθι.

(4) Μουρατζὰ δ' Ὁσσαν, Μέρος Β, σ. 422.

σοῦν κράνος (οὐσκούφ) τῶν ἐξ πρώτων σουλτάνων, οὔτε τὸ καθιερωθὲν κυκλωτερές κρήδεμνον τῶν οὐλεμάδων(οῦρφ) ὑπὸ τοῦ ἐβδόμου, ἀλλὰ τὸ ὑψηλὸν κυλινδρικόν βύσσω περιειλημμένον, ὅπερ ἔκτοτε διέμεινε μέχρι τοῦ νῦν ὡς ἐπίσημος κύδαρις τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ κράτους, καλούμενον μουτζεβεζέ (1).

Κατὰ τὰς ἀναφοράς τῶν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ Κωνσταντινουπόλει ἐδρευόντων Βενετῶν πρέσβειων Ἰουστινιάνη καὶ Φροσχόλου αἱ πρόσοδοι τῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν τότε ἀπὸ 4 ὡς 5 ἑκατομμύρια δουκάτων (ΚΑ). Ἡ Ἀσία περιελάμβανε τότε τέσσαρα καὶ εἴκοσι σατζάκια, ἡ δὲ Εὐρώπη τέσσαρα καὶ τριάκοντα, ὧν οἱ κτήτορες, ἔχοντες ἐτήσιαν πρόσοδον ἀπὸ 2 ὡς 10,000 δουκάτων, παρῆχον ἐν ταῖς στρατείαις πεντακοσίους ὡς χιλίους ἱππεῖς, ὥστε συνήθως πεντήκοντα χιλιάδες ἐφίππων, σαῖμ, καὶ τιμαριωτῶν καὶ δώδεκα χιλιάδες γενιτσάρων ἀπετέλουν τὸν μόνιμον στρατὸν τῶν Ὀθωμανῶν (ΚΒ). Ὁ στόλος συνέκειτο συνήθως ἐξ ἐβδομήκοντα γαλερῶν. Αἱ πρόσοδοι τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ἡγεμονοπαίδων ὑπελογίζοντο εἰς 80,000 δουκάτων, αἱ δὲ τῶν βεζυρῶν εἰς 25,000· αἱ τῶν βεγλερβέγηδων τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ὠρίσθησαν εἰς 30,000, αἱ τῶν δύο στραποδικῶν εἰς 5,000, αἱ τῶν δύο δεφτερδάρων εἰς 4,000, καὶ αἱ τῶν δύο καπουσίνβαση εἰς 1,000. Τρεῖς βεζύραι τριῶν ἱππουρίδων, ὧν ὁ πρῶτος ἦν ὁ μέγας βεζύρης, μετὰ τῶν δύο καδιασκέρων, δύο δεφτερδάρων καὶ τοῦ πρὸς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ σουλτάνου γραμματέως τῆς ἐπικρατείας συνεκρότουν τὸ διβάνιον, ὃ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Σαββάτου

(1) Μουρατζῆ δ' Ὁσσον, Βιβλ. Η, σ. 261.

συνήρχετο ἐπὶ τέσσαρας συνεχεῖς ἡμέρας τῇ πρωΐᾳ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ σουλτάνου· πέντε δὲ καὶ εἴκοσι γραφεῖς αὐτοῦ, οἵτινες ὕψερον ἐγίνοντο ἀρχηγοὶ ἰσαρίθμων γραφείων, κατέγραφον τοὺς καταλόγους τοῦ ταμείου, ἐν ᾧ πεντήκοντα ζυγοστάται ἐξύγιζον τὸν παραδιδόμενον χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Μετὰ τὴν δικαιοδοσίαν ἐδείκνυν οἱ βεζύραι καὶ ἐν ἰδίᾳ ἀκροάσει ὑπέβαλλον ἐπαλλήλως τῷ σουλτάνῳ τὰ ἑαυτῶν ἔργα.

Ἐξήκοντα τσαοῦσαι ἡ ἀγγελιαφόροι τῆς ἐπικρατείας ὑπέκειντο τῷ αὐλάρχῃ (τσαούσβαση) καὶ περιέμενον παρὰ τὰς πύλας τοῦ διβανίου, ὅπως ἐκτελέσωσι τὰ προστάγματα αὐτοῦ, πέμποντες ἀγγελιαφόρους ἢ εἰσπράττοντες χρήματα (ΚΓ), τριακόσιοι δὲ καπιτζίδες ἐφρούρουν τὰς πύλας τοῦ διβανίου. Ἐξ στρατηγῶν τοῦ ἵππικοῦ τῶν σπαήδων, τῶν σιλιχδάρων, τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς πτέρυγος, ὁ ἀγᾶς τῶν Τούρκων γενιτσάρων, τέσσαρες ἀντιστράτηγοι καὶ ὁ ἀγᾶς τοῦ πυροβολικοῦ συνεχρότουν τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ στρατοῦ. Οἱ τρισχίλιοι ἵπποι τοῦ ἀνακτορικοῦ ἵπποστασίου καὶ οἱ ἵππεῖς αὐτῶν ἦσαν ὑπὸ τὸν ἵπποστασιάρχη. Ὅτε ὁ σουλτάνος ἔππευεν, ἐδορυφορεῖτο ὑπὸ διακοσίων τοξοτῶν (σολάκ) καὶ τριακοσίων θεραπόντων, οἵτινες ἐν στρατείᾳ ἴσταντο καὶ ἐσκήνουν παρ' αὐτῷ, οἱ δὲ γενίτσαροι ἐσκηνοπήγουν περὶ τὸ σκῆνωμα τοῦ κυριάρχου.

Καί περ φύσει εἰρηνικὸς ὢν ὁ Βαγιαζήτ, ἐτίμα ὁμῶς τοσοῦτον τὸν ἱερὸν πόλεμον, ὥστε κατὰ τὸ παράδειγμα δύο τῶν μεγίστων κυριαρχῶν τοῦ ἰσλάμ, τοῦ Νουρεδδίν, λῖαν γνωστοῦ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν σταυροφοριῶν⁽¹⁾, καὶ

(1) Τζαμίετ Τεδαρχι.

τοῦ Τιμοῦρ, συνήθροιζεν ἐν ταῖς ἐκστρατείαις τὴν ἐπὶ τῶν ὑποδημάτων καὶ ἐνδυμάτων αὐτοῦ ἐπικαθημένην κόριν, ἵνα αὕτη, τεθεῖσα ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτοῦ ἐν τῷ τάφῳ, ἀποπνῇ ὥς μόσχος τὴν εὐωδίαν τοῦ ἁγίου πολέμου ⁽¹⁾ καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν ἀποτρέπη τὸ αἰώνιον πῦρ ⁽²⁾. Βεβαίως ὁμῶς ἥττον ἐτιμήθη ἐπὶ τῇ ὑπὸ τὴν γῆν τεθείσῃ κόνει ἢ ἐπὶ τοῖς ἐπ' αὐτῆς εἰς λατρείαν τῶν πιστῶν ἰδρυθεῖσιν οἰκοδομήμασι. Ἐπὶ τοῦ τρίτου τῶν ἐπτὰ λόφων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὃς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν συγγραφῶν καλεῖται ὁ ὁμφαλὸς τῆς πρωτευούσης οὐχὶ δικαιότερον ἢ οἱ Δεῖφοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὁμφαλὸς τοῦ κόσμου, ἐγείρεται τοῦ Βαγιαζήτ τὸ τέμενος, ὃπερ ἐπετελέσθη ἐν ἐννέα ἔτεσι μετὰ τοῦ αὐτῷ ἀνήκοντος μαγειρείου ⁽³⁾ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ ἀκαδημίας· ὥρισε δὲ τῷ τεμένει τούτῳ κήρυκας πρὸς πρόσκλησιν εἰς προσευχὴν, ἱμάμας, ῥήτορας, ἀναγνώστας τοῦ Κορανίου, νεωκόρους, σαρωτὰς καὶ κανδηλανάπτας, καὶ ἐπροίκισεν αὐτὸ πλουσίαις προσόδοις. Ὡσαύτως ἐν Ἀδριανουπόλει ὠκοδόμησε τέμενος μετὰ πτωχοκομείου, νοσοκομείου, σχολείου καὶ λουτροῦ· τῷ τεμένει δὲ τούτῳ ἀνῆκον οἱ κατὰ τὸν Ταίναρον, ἕξ γεφύρας ἔχοντα, μύλοι, ὁ δὲ ἐπιστάτης αὐτοῦ ἐμισθοῦτο καθ' ἑκάστην ὀγδοήκοντα ἄσπρα ⁽⁴⁾· τέλος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνήγειρεν ἕτερον τέμενος πρὸς τιμὴν τοῦ σέχῃ Σεμσεδδὶν Βοχαρί ⁽⁵⁾. Ὁ Βαγιαζήτ ἐγκαθίδρυσεν ἐκ νέου τὸ

(1) Τζεριφεδδίν.

(2) Σεαδεδδίν.

(3) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 57). Κωνσταντινουπόλις καὶ Βόσπορος, Α, 402.

(4) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 580.

(5) (Α)ῆς, φ. 174. Ἴσως ὁ Βοχαρί οὗτός ἐστιν ὁ Ἐβροβεχαρί, διότι ὁ Βοχαρί ἤκμασεν ἐπὶ Βαγιαζήτ τοῦ Α' καὶ οὐχὶ ἐπὶ Βαγιαζήτ τοῦ Β'.

ἄξιωμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐμιρῶν, τουτέστι τῶν ἀπογόνων τοῦ Προφήτου, ὅπερ καθιερωθὲν ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Α' κατηγορήθη ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β', ἀλλ' ὁ Βαγιαζήτ ἐγκαθίδρυσεν αὐθις αὐτὸ μετὰ τῆς ἡδὴ ἐπὶ τῶν καλιφῶν ἐπωνυμίας τοῦ νακίβουλ ἐσγράψ, ἥτοι ἐκλεκτοῦ τῶν εὐγενῶν (1). Ὁ σουλτάνος οὗτος ἐμιμήθη ὡς ἰδρυτῆς γεφυρῶν Μουράτ τὸν Β', τὸν ἰδρύσαντα τὴν μεγάλην γέφυραν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐρκενέ. Οὕτως ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὠκοδομήθησαν ἐν μὲν Ὁσμαντικῇ μεγάλη γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ἀλυσ μετὰ ἐννέα ἀψίδων, ἐν δὲ Κίβα γέφυρα ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου μετὰ τεσσαρακαίδεκα ἀψίδων, ἑτέρα δὲ μετὰ ἐννεακαίδεκα ἐπὶ τοῦ Ἑρμου (Κόδου) ἐν Σαρουχάν (ΚΔ). Οἱ βεζύραι αὐτοῦ ἐμιμήθησαν τὰ φιλάνθρωπα αὐτοῦ ἔργα. Οὕτως ὁ Μωάμεθ καὶ ὁ Δαουδ ἰδρυσαν δύο μαγειρεῖα τοῖς πτωχοῖς, δύο δ' ἑτέρα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς καὶ ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς. Ὁ Βαγιαζήτ διένειμεν ἔτι, πλὴν τῶν ἐλεημοσυνῶν πρὸς τοὺς πτωχοὺς, καὶ πλούσια δῶρα τοῖς νομομαθέσι, τοῖς μουφτι, καδιασκέραις, μουδεβρίς καὶ σέχαις (ΚΕ).

Ἐν χώρᾳ, ἐν ἣ ἔρρεον ἀφθόνως τοιαῦται χάριτες, προέκοπτον καταφανῶς οἱ νομομαθεῖς καὶ αἱ νομικαὶ ἐπιστῆμαι. Τινὲς αὐτῶν ἐπέμφθησαν ὡς πρέσβεις, ὡς ὁ Σαριγούρτζ (2), ὃς ἐκόμισε τὰς προτάσεις τοῦ Βαγιαζήτ πρὸς τὸν Σελίμ, ὁ δὲ Ἰμάν Ἀλῆς (3) ἐπρέσβευσε τὸ μὲν πρῶτον πρὸς τὸν Καϊτβάϊ εἰς Αἴγυπτον, τὸ δὲ δεύτερον πρὸς τὸν ἡγεμονόπαιδα Κορκουδ· ἑτεροὶ δὲ ἐτάχθησαν ἐπιμεληταὶ τῶν ἐν τοῖς τεμένεσι βιβλιοθηκῶν, κατὰ μικρὸν αὖ-

(1) Ρούμελη Χατζῆ Κόλφα, σ. 66.

(2) Ὁ Σαριγούρτζ ἐτελεύτησε τῷ 929 (1522).

(3) Ὁ Ἀλῆς ἐτελεύτησε τῷ 927 (1520). Σααδεδδίν, φ. 598.

ξανουσῶν, ὡς ὁ Νισισαρί (ΚΤ) καὶ Τουσουφ Τζουνεϊδ (1). Ἄλλοι, οἵτινες ἐκτῆσαντο πολὺν πλοῦτον ἐκ τῶν δικαστικῶν ἀξιωματίων, ἐδαπάνησαν αὐτὸν πρὸς ἰδίας βιβλιοθήκας. Οὕτως ὁ στρατοδίκης Μοεζεδδίν (ΚΖ), ὁ φίλος τῶν ποιητῶν καὶ ποιητριῶν, πρὸς ὃν ὁ μέγας ποιητὴς Νετζατὶ ἀφιέρωσε τὸ Διβάνιον αὐτοῦ καὶ πρὸς ὃν ἡ ποιήτρια Μιρί ἐρωτικῶς διέκειτο, κατέλιπε βιβλιοθήκην πλουσιωτέραν πασῶν τῶν ἐν Κωσταντινουπόλει νῦν ὑπαρχουσῶν ἐξ ἐπτακισχιλίων τόμων. Ὁ δὲ Λουτφὶ Σινὰν Πασᾶς ἐκτῆσατο λυπηρὸν κλέος διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· διότι ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ, τοῦ νομομαθοῦς Χαλιβζαδὲ, οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ κατέγνων αὐτοῦ θάνατον, ὡς ἀθέου (ΚΗ).

Ἐκ τῶν ἐξήκοντα περιφανῶν νομομαθῶν τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ, οἵτινες ἐσχολίασαν συγγράμματα νομικὰ, εἷς μόνον ἱατρός ἐστι καὶ εἷς μαθηματικὸς μέγας, ὁ μὲν Χεκίμ σάχ, ὁ δὲ Μιρεμτσελεπῆς (ΚΘ). Ἀμφότεροι οἱ υἱοὶ τοῦ Τατζίβεγη Τζααφέρ καὶ Σααδὶ (Λ) ἐγένοντο κάλλιστον παράδειγμα τῆς ἐπιστολογραφικῆς τέχνης παρὰ τοῖς Τούρκοις, ἦν ἰδίως ὁ Τζααφέρ ὡς ἰνσατζὶ ἐμαρτύρησεν, ἐν ᾧ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σααδὶ ἐζήτει δόξαν μᾶλλον ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἢ ἐν τῇ ποιήσει οὕτως, ὥστε ὁ Σααδεδδίν λέγει περὶ αὐτοῦ· «Οὐ ψεύδομαι λέγων, ὅτι οὐδέποτε ἐψεύσθη ὁ ἀνὴρ οὗτος». Καθῆκει ἡμῖν ποιήσασθαι μνείαν καὶ τῆς φιλαληθείας τῶν ἱστοριογράφων Νεσρί καὶ Ἰδρίς (ΛΑ), οἵτινες ἐπὶ Βαγιαζήτ καὶ ἐκ προστάγματος αὐτοῦ ἀνέλαβον τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

(1) Σααδεδδίν, φ. 587. Ἄλλης.

Ὁ μὲν τούτων ἔγραψε τουρκικτὶ ἀπλῶς καὶ ἀφελῶς, ὁ δὲ περσιστὶ ἐν τῇ μεγίστῃ λαμπρότητι τῆς ἱστορικῆς τέχνης, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀραβος ἱστοριογράφου Γεμενὶ καὶ τοῦ Πέρσου Βαζάφ. Ὁ Νεσρί ἐστὶν ἀπλοῦς ἀφηγητὴς τῶν γεγονότων, ὁ δὲ Ἰδρίς ἄγαν ἐπαινέτης τοῦ ὀθωμανικοῦ οἴκου. Ἡ ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ δοθεῖσα ταῖς ἐπιστήμας προστασία ἐξετείνετο καὶ ἐκτὸς ἐπὶ τὴν Περσίαν καὶ τὸ Χορασάν, ὅπου λόγιοι καὶ ποιηταὶ ἐλάμβανον παρ' αὐτοῦ σύνταξιν. Ὁ Τζαμί, ὁ τελευταῖος μέγας Πέρσης ποιητὴς ἐλάμβανε κατ' ἔτος χίλια δουκάτα, ὁ δὲ Δεβανί, ὁ μέγας νομομαθὴς Πέρσης, πεντακόσια. Διὸ ὁ πρῶτος προσεφώνησεν αὐτῷ τὴν συλλογὴν τῶν ἐπτὰ αὐτοῦ ῥωμανικῶν ποιημάτων, καλομένων Ἐπτὰ Θρόνοι ἢ μέγα ἄρμα τοῦ στρατοῦ (). Καὶ ὁ Πέρσης μουφτὶ Μεβλανά Σεϊφεδδὶν Ἀχμέτ καὶ ὁ Πέρσης χρονογράφος Μιρ Τζεμαλεδδὶν Ἀπταλλάχ (ΑΒ) ἔλαβον δείγματα τῆς ἐλευθεριότητος αὐτοῦ. Ἐκ τῶν σεχῶν⁽²⁾ οὐδεὶς ἐκτήσατο μετίζον κλέος ἢ ὁ σέχης Ἰαουζὶ ὁ ἐκ τοῦ Ἰσχυλβ, ὅς, ἐπισκεψάμενος τὸν Βαγιαζήτ, διοικητὴν ἔτι τῆς Ἀμασσίας, προσέειπεν αὐτῷ, ὅτι κατὰ τὴν ἀπὸ Μέκκας ἐπάνοδον εὐρήσει αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου· ἐδίδετο δ' αὐτῷ ἡ ἐπωνυμία τοῦ σέχης τῶν σουλτάνων καὶ τοῦ σουλτάνου τῶν σεχῶν, εἰς δὲ τὸ δωμάτιον αὐτοῦ ἐθάμιζον οἱ ἐν τέλει, πολιτικοὶ τε καὶ δικαστικοί⁽³⁾. Μόνος ὁ σέχης Σεῖδ Βιλαγέτ Χουσεϊνί

(1) Ἡ προσφώνησις τοῦ Τζαμί σώζεται ἐν τῇ Ἰνσᾷ αὐτοῦ, τυπωθεῖσα ἐν Κωνσταντῇ, σ. 118 καὶ 119, φέρει δὲ χρονολογίαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 897 (1491) ὡς καὶ ποιητικὴ ἐπιστολὴ ἡ πεμφθεῖσα πρὸς τὸν Βαγιαζήτ.

(2) Ὁ Σεϊφεδδὶν καὶ Ἄλῃς, κατὰ τὸν Τζαμπριζαδέ, συνέγραψαν τὸν βίον τριάκοντα σεχῶν τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ.

(3) Ὁ Μουσελιχεδδὶν Ἰακτζὶ ἐτελεύτησε τῷ 926 45' 9". Σεϊφεδδὶν, σ. 606.

(1) ἤρνήθη προσελθεῖν πρὸς τὸν Σελίμ, ὅτε οὗτος ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν προσεκάλεσε παρ' αὐτῷ τοὺς σέχας τῆς πρωτευούσης· ἐρωτηθεὶς δὲ περὶ τοῦ λόγου τῆς ἀρνήσεως ταύτης προεῖπεν, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Σελίμ ἐσσεταὶ ὀλιγοχρόνιος. Ὁ σέχης Ἀχμέτ Βοχαρί (ΑΓ), συγγενῆς τοῦ φερωνύμου αὐτῷ, τοῦ ἡγουμένου ἐπὶ Μουράτ τοῦ Β' τῆς πολιτορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ τὴν ἐπὶ ἔτος ἐν Μέκκᾳ διατριβὴν αὐτοῦ περιπορεύετο κύκλῳ τὴν Κααθὰ ἐπτάκις καθ' ἐκάστην· τέλος ὁ σέχης Δαβίδ ὁ ἐκ Μόδρων γνωστός ἐστίν ὡς συγγραφεὺς μυστικοῦ συγγράμματος τῆς ῥοδωνιάς, ὡς ἀντιστοίχου τῆς ῥοδωνιάς τοῦ μυστηρίου τοῦ Σεβσετερί (ΑΔ).

Ἡ πρὸς σέχας, ὡς τὸν Ἰαουζὶ καὶ Δαβίδ, ὁμιλία τοῦ Βαγιαζήτ ἔδωκε τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ μυστικὴν τινα καὶ ἀσκητικὴν ἐπίχρῳσιν, αἱ δὲ ποιήσεις τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Τζέμ καὶ τοῦ υἱοῦ Κορκούδ εἰσιν ὅλως ἐρωτικαὶ ἢ ἐλεγειακαί. Ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ ὁ Σελίμ ἦν ὁ ἐξοχώτερος ποιητής, περὶ οὗ γενήσεται ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ διεξοδικώτερον λόγος, οἱ δὲ ἕτεροι ὁμαίμονες ἡγεμονόπαιδες οὐκ ἦσαν μὲν αὐτοῖς ποιηταί, ἡγάπων ὅμως τὴν ὁμιλίαν τῶν ποιητῶν. Οὕτως ὁ Σεκαζὶ (2) ἦν γραμματεὺς τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀλεμσάχ, ὁ Σεχινὶ (3) δεφετδάρ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μωαμεθσάχ, ὁ Φιγανὶ, ποιητής ἔπους τῶν πράξεων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἦν ἐγκωμιαστής τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀβδουλλάχ (4)· ὁ Ἀφριταβὶ (5) καὶ Μουνιρί (6) διετέλουν ἐν τῇ θεραπείᾳ

(1) Ὁ Χουσεῖν ἐτελεύτησε τῷ τριακοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει τῆς ἡλικίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἔτει 926 (1522). Σααδεδδιν, φ. 607.

(2) Ἀλῆς, φ. 181. (3) Αὐτόθι.

(4) Ἀσικπασαζαδέ.

(5) Ἀλῆς καὶ Χαβέρτ, σ. 100. (6) Ἀλῆς, φ. 186.

τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀχμέτ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Νετζατί, ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν τοῦ κατ' αὐτόν αἰῶνος ὡς λυρικός καὶ ῥωμαντικός καὶ ὡς μεταφραστὴς περσικῶν συγγραμμάτων εἰς τὸ τουρκικόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβδουλ-
λάχ παρελήφθη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μαχμούτ ὁ Νετζατί (1) καὶ ὁ Φιγανί, ἐν ᾗ ἤδη ἦσαν καὶ οἱ ποιηταὶ Σανί (2) καὶ Θαλί (3) καὶ Ἀνδελεβί (4). ὁ μὲν Θαλί δεφ-
τερδάρ, ὁ δὲ Σανί γραμματεὺς τοῦ διθανίου, ὁ δὲ Νε-
τζατί νισαντζί, ὁ δὲ Φιγανί καὶ Ἀνδελιβί ἐγκωμιασταὶ ῥή-
τορες καὶ ἀφηγηταὶ μύθων. Πρὸς τοὺς δύο ποιητὰς Φι-
γανί καὶ Νετζατί ἡμιλλῶντο κατὰ τὸ ῥωμαντικόν ἔπος
δύο ἕτεροι ποιηταί, ὧν ἑκάτερος ἔφερε τὸ ἐπώνυμον τοῦ
παραδείσου, ὁ Βιχισχτι, ὃς πρῶτος τῶν Ὀθωμανῶν ποιη-
τῶν, ἐξέδωκε κατ' ἀπομίμησιν τῶν περσικῶν Πεντάδα, τρυ-
τέστι συλλογὴν τινα πέντε ῥωμαντικῶν ἄσμάτων, καὶ ὁ
Φιρδεβσί, ὁ πάνυ δικαίως Εὐμήκης ἐπικαλούμενος πρὸς
διάκρισιν ἀπὸ τοῦ μεγάλου ὁμωνύμου Πέρσου ποιητοῦ,
οὗ τὸ ἔπος ὡς γνωστὸν σύγκειται ἐξ ἐξηκοντακισχιλίων
διστίχων (ΑΒ). Ὁ Εὐμήκης ἐβούλετο ὑπερβαλεῖν τὸν
Μέγαν διὰ τῆς πληθύος τῶν τευχῶν καὶ ἔγραψε τὴν ἱστο-
ρίαν τοῦ Σολομῶντος τὸ μὲν ἐν πεζῷ λόγῳ, τὸ δὲ ἐν
στίχοις, οὐχὶ ἐν ἐνὶ μεγίστῳ τόμῳ, ἀλλ' ἐν τριακοσίοις ἐξή-
κοντα. Ὁ σουλτάνος, πρὸς ὃν ἐκόμισε τὸ φορτίον τοῦτο,
ὅπερ ἐδεῖτο πρὸς μεταφορὰν ὀλοκλήρου συνοδίας, ἐξελέ-
ξατο ὀγδοήκοντα τόμους, προσέταξε δὲ ἵνα καῶσιν οἱ
λοιποὶ διακόσιοι ὀγδοήκοντα (5). Ὁ Τεμεναγί, ὃς ἐδίδα-
σκε τὴν μετεμψύχωσιν καὶ πᾶν ὥραϊον πλάσμα ἐλάτρευεν

(1) Χαζέρτ, σ. 287. Ἀπικασανζαδέ, Κιναλιζαδέ, Ριαζί.

(2) Ἀλῆς, φ. 485. (3) Αὐτόθι. (4) Αὐτόθι.

(5) Βιογραφίαι τοῦ Χαζέρτ, σ. 261. κατὰ τὸν Λατιφὶ καὶ Ἀσιχασάν.

ὡς μόνιον τοῦ θεοῦ (1), μετέλαχε τῆς τύχης τῶν προκατόχων αὐτοῦ Νεζιμι καὶ Κεμαλ Οὐμμί, οἵτινες δι' ὁμοίαν διδασκαλίαν ἐκατατομήθησαν ἐπὶ Μουράτ τοῦ Β'. Ἐπὶ πᾶσιν ἡ ποιήτρια Μιρί, ἡ ἐξ Ἀμασειας, τῆς ἐπὶ ἡδείας χώρας κειμένης καὶ εὐτυχισμένης ἔχειν διοικητὰς φίλους τῆς ποιήσεως ἡγεμονόπαιδας, ἔψαλε τὸν ἔρωτα αὐτῆς πρὸς τὸν ὥρατον Ἰσκενδέρ, ἡγάπησε πλατωνικῶς τὸν στρατοδίκην Μοεζεδδὶν, ἀπέκρουσε τὰς περὶ γάμου προτάσεις μουδερρίος τινος καὶ ἔμελψεν ἐρωτικά ἄσματα ὡς Ὁθωμανὶς Σαπφώ (ΛϚ).

(1) Βιογραφίαι τοῦ Χαζέρ, σ. 117, κατὰ τὸν Λατινὶ καὶ Ἀσικχασάν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Χαρακτηρισμός Σελλίμ τοῦ Α΄.—Δῶρα κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν.
—Ἀδελφοὶ καὶ ἀνεψιοὶ τοῦ σουλτάνου.—Θάνατος τῶν τελευταίων καὶ τοῦ
Κορκούδ.—Πρεσβεῖται πρὸς τὰς ἀλλοδαπὰς δυνάμεις.—Ἔργα τοῦ σάχη Ἰσ-
μαήλ καὶ ἔποψις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου σχίσματος τοῦ ἰσλάμ, τῶν
Σουνιτῶν καὶ Σιΐτῶν.—Σφαγὴ τῶν τελευταίων ἐν τῷ θηωμανι ᾧ βασιλείῳ
καὶ πρόδρομος τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου.—Ὑβριστικαὶ ἀνταλλαγαὶ
ἐπιστολῶν καὶ πρεσβειῶν μετὰ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ σάχη.—Νίκη τοῦ
Σελίμ ἐν Τζαλδιράν.—Εἴσοδος αὐτοῦ εἰς Ταβρίδα.—Ἐπάνοδος εἰς τὸ χειμε-
ρινὸν στρατοπεδῆρξιν.—Παράβασις τοῦ διεθνoῦς δικαίου ὑπὸ Σελίμ.

Φιλόδοξοι τύραννοι ἐξεικονίζονται πολλάκις ὑπὸ τῶν
῾Οθωμανῶν ἱστοριογράφων ἀπλῶς ὡς μεγάλοι δυνάσται.
Ἄλλ' ὅμως αἰμοθόροι καὶ λυσσαλέοι οὐ δύνανται οὐδ' ἐν
ἁσιανοῖς κράτεσι διαφυγεῖν τὴν δικαίαν κρίσιν ἰθαγενῶν
ἱστοριογράφων, ἥ δὲ ἀρὰ τῶν λαῶν καθάπτει αὐτοῖς, ὡς
τὸ αἷμα τῶν φονευθέντων, ἀνεξάλειπτον κηλῖδα. Μισθω-
τῶν ἀνδραπόδων τὸ στόμα μετριάζει εὐθὺς ἀκολούθως τὸ
ἐπίθετον τοῦ αἰμοδίψου εἰς τὸ τοῦ ὀξέος καὶ τὸ τοῦ ὤμου
εἰς τὸ τοῦ αὐστηροῦ· ἀλλ' ὅμως ἡ φωνὴ συγχρόνων μαρ-
τύρων τῶν φονικῶν σκηνῶν οὐ καταπνίγεται, οἱ δὲ μετα-

γενέστεροι γινώσκουσι κάλλιστα, ὅτι τὰ δεδομένα τῷ τυράννῳ ἐπώνυμα αὐστηρὸς ἢ ὀξύς χαρακτηρίζουσιν ἀπλῶς τὸν ὥμὸν τύραννον. Ὁ Σελίμ, ὃν οἱ Ὀθωμανοὶ Ἰαούζ, ἦτοι ὀξύς, καλοῦσιν, ἀπὸ τῆς ὀξύτητος τοῦ θανατηφόρου ξίφους, ἢ αὐστηρὸν ἀπὸ τῆς ἀγχόνης τῶν δημίων αὐτοῦ, εὔρε παρὰ τε τοῖς Ὀθωμανοῖς καὶ Εὐρωπαίοις ἱστοριογράφους ὠνίους καλάμους, οἱ τινες ἤνεσαν τὴν κοπτερὰν ἰσχὺν τῆς τε βουλήσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ ξίφους καὶ τὴν δεσμεύουσαν δύναμιν τοῦ τε λόγου αὐτοῦ καὶ τῆς ἀγχόνης ὡς δεσποτικὰς ἀρετὰς, καὶ ὕμνησαν τὸν ὥμὸν δεσπότην ὡς μέγαν καὶ ἰσχυρὸν δυνάστην, οἷον δεῖ εἶναι τὸν ἐν Ἀσιανοῖς λαοῖς βασιλεύοντα· ἀλλ' ὅμως οὐ μόνον τὰ ὑπομνήματα Εὐρωπαίων πρέσβειων, διατελεσάντων τοιούτων παρὰ τῇ Πύλῃ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι ὑποτυποῦσιν ἡμῖν τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα αὐτοῦ διὰ σαφεστάτων λέξεων, δι' ὧν παρατίθεται ἐνταῦθα ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ. «Ὁ ἐρυθροπρόσωπος οὗτος μονάρχης, λέγει ὁ Βενετὸς Φόσκολος, ἐνδείκνυσαι φοβερὰν ὠμότητα, καὶ διὰ τοῦτο ἀγαπᾶται ὑπὸ τῶν γενιτσάρων· ἐστὶ μᾶλλον βδελυρὸς ἢ ἄλλο τι» (1). Καὶ περαιτέρω· «Ὁ σουλτάνος ἐστὶν ὁ βιαιότατος τῶν ἀνθρώπων, ὀνειροπολεῖ δὲ μόνον πόλεμον καὶ πολεμικὰς προπαρασκευάς» (2). Τοιαῦτα λέγουσι περὶ αὐτοῦ οἱ Βενετοὶ πρεσβεύται μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Σελίμ. Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι Ἰξναβῆς καὶ Ἐζαρφέν ὡσαύτως κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ποιοῦνται περὶ αὐτοῦ λόγον ὡς ἑξῆς. Ὁ πρῶτος τούτων

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Φόσκολου ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μαρίνῃ Σανούτου.

(2) Ἀναφορὰ ἀπὸ Ὁ Ἀπριλίου 1512.

λέγει περὶ αὐτοῦ τάδε· « Ἦν μέγας τὸ σῶμα, ἐπιχειρη-
 τής, κριτικώτατος καὶ φίλος τῆς ποιήσεως, ἀλλ' ὀργίλος.
 βίαιος καὶ ὀρμητικός, προσέχων τὸν νοῦν ἀείποτε εἰς τὰ
 πράγματα τοῦ ἰδίου κράτους καὶ τὴν εὐταξίαν τοῦ κόσμου,
 ὀξυνούστατος καὶ μέγας παδισάχ. Εἰσέδυνεν εἰς τὸ πλῆθος
 φέρων ἐκάστοτε νέον ἔνδυμα καὶ εἶχε πολλοὺς πιστοὺς
 πανταχοῦ εἰσδύοντας, ὅπως κατασκοπῶσι καὶ μανθάνωσι
 πάντα τὰ ἀπόκρυφα. Διέπρεπεν ἐν τῇ περσικῇ, ἀραβικῇ
 καὶ τουρκικῇ ποιήσει. Διατρίψας ποτὲ ἐπὶ τινι χρόνον ἐν
 Αἰγύπτῳ, ἐν τῇ νήσῳ Ῥαούδα, ἔγραψεν ἰδίᾳ χειρὶ ἐπὶ τοῦ
 τοίχου ἀραβικοῦ τινος περιπτέρου, ὅπερ αὐτὸς ἀνήγειρε,
 δύο δίστιχα ἀραβικά ὑπ' αὐτοῦ ποιηθέντα, ὃ δὲ σοφὸς ἐι-
 καστής καὶ ποιητὴς Κεμάλ Πασαζαδὲ ἔλεγε δικαίως ἐν
 τινι ἐλεγείᾳ ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, ὅτι «ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν
 ἐποίησε πολλὰ, ὅμοιος δὲ τῷ δύνοντι ἡλίῳ ἐν βραχεὶ χρό-
 νῳ κατέλιπεν ἄπειρον σκιάν ἐπὶ τῆς γῆς» (Α). Ἡ κρίσις
 αὕτη τοῦ Τζεναβὴ ἐπαναλαμβάνεται σχεδὸν κατὰ λέξιν
 ὑπὸ τοῦ Ἐζαρφέν καὶ τινων ἱστοριογράφων, ἐν ᾧ ἕτεροι
 ἐπικαλοῦνται τοὺς ἰδιογνώμονας ἐπαίνους τοῦ ἱστοριογρά-
 φου Σεαδεδδίν, οὗ ἡ ὠνήτη γνώμη ἔχει τόσῳ ἐλάσσονα
 ἀξίαν, ὅσῳ αὐτὸς οὗτος ἦν ἀνατεθραμμένος ἐν τῇ διε-
 φθαρμένῃ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς αὐλῆς, ἐν ᾗ ὁ πατήρ αὐτοῦ
 διετέλει θεράπων ἐν οὗτοις τοῖς βασιλικαῖς θαλάμοις περὶ
 τὸν σουλτάνον (Β). Ὁ δὲ ὅλως πραγματικὸς Ἀλῆς ἀρ-
 χεται ἐπαινῶν τὰς μεγάλας ἀρετὰς τοῦ σουλτάνου, ὅτι
 ἐταπείνωσε τὸν σάχην τῆς Περσίας, ἐξωλόθρευσεν τὸν σουλ-
 τάνον τῶν Μαμελούκων καὶ κατεκτήσατο τὸ Κουρδιστάν
 καὶ τὴν Αἴγυπτον· διὰ δὲ τὰ μεγάλα ταῦτα ἔργα ἐξῆρδον
 τινες αὐτόν ὡς ἐυλογημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀλῆς
 ἱκανὰ ὦν φιλαλήθης, ἐξέθηκε τὰς αἰτίας τῆς ἀπὸ τοῦ
 θρόνου ἀποβολῆς τοῦ πατρὸς, τῆς σφαγῆς τῶν ἡγεμο-

νοπαίδων, τῆς στάσεως τῶν γενιτσάρων καὶ τῆς περσι-
κῆς ἐκστρατείας· ὥστε ἐδίστασάν τινες, εἰ ὄντως ὁ Σελίμ
ἦν ἠυλογημένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ χειραγωγούμενος ὑπ'
αὐτοῦ ἐτύγγανε. Τέλος κατεδείχθη ἡ φιλαλήθεια τοῦ
Ἀλῆ, ἀφηγουμένου μετὰ μεγάλης ἀφελείας τὴν ἀρχὴν
τῆς ἐπὶ Σελίμ γενικῆς γενομένης παρὰ τοῖς Τούρκοις
ἀρᾶς· Γένοιο βεζύρης τοῦ σουλτάνου Σελίμ (1). «Ἐπει-
δὴ, λέγει ὁ Ἀλῆς καὶ μετ' αὐτόν ὁ Σολακζαδὲ, πολλάκις
οἱ βεζύραι τοῦ σουλτάνου Σελίμ μόλις ἐπὶ μῆνα ἔμει-
ναν ἐν τῇ ἀρχῇ μὴ παραδοθέντες τῇ ἀγχόνῃ, συνείθιζον
πάντες οἱ ἀναγορευόμενοι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον βε-
ζύραι φέρειν ἐν κόλπῳ τὴν διαθήκην αὐτῶν, ἐνόμιζον δὲ
ἐκυποῦς ἀναβιοῦντας ἐκάστοτε, ὡσάκις ἐξήρχοντο μετὰ
τῆς κεφαλῆς ἐκ τῆς ἀκροάσεως τοῦ σουλτάνου.» Ὁ μέ-
γας βεζύρης Πιρὶ Πασᾶς, θαρρᾶλέος καὶ παρρησιαστικὸς
ἀνὴρ, ἔσχε τὸ θάρρος εἰπεῖν ποτε τῷ σουλτάνῳ τὸ μὲν
χαριεντιζόμενος, τὸ δὲ σπουδάζων· «Βασιλεῦ μου, γινώ-
σκω, ὅτι ἐπὶ τέλους ἐπὶ προφάσει τινὶ θανατώσεις ἐμέ τὸν
σὸν δοῦλον· ἀλλ' οὐ δωρήσῃ μοι τοῦλάχιστον μίαν μόνην
ἡμέραν πρὸ τούτου, ἵνα διατάξω τοὺς ἐμοὺς λογαρια-
σμοὺς μετὰ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος κόσμου;»
Ὁ σουλτάνος ἐγέλασεν ἐπὶ τῷ δικαίῳ τούτῳ φόβῳ καὶ
ἀπεκρίνατο· «Ὅντως πρὸ πολλοῦ ἔχω τοῦτο ἐν τῷ νῷ,
ἀλλ' οὐκ ἔχω τὸν σὸν διάδοχον, ἱκανὸν πρὸς τὴν βεζυρίαν·
ἄλλως εὐχερὲς ἦν μοι συγκατανεῦσαι εἰς τὴν σὴν ἐπιθυ-
μίαν» (Γ). Ὁ Σελίμ, ὡμὸς ὢν καὶ ἀφειδῆς τοῦ αἵματος
τῶν τε ἐχθρῶν καὶ τῶν φίλων, τῶν πλησιεπτάτων συγ-

(1) Ποιητὴς τις Τούρκος εἶπεν· «Οὐκ ἀπελλαγῇ τοῦ ἀντιπάλου σου,
ἐὰν μὴ οὗτος γένηται βεζύρης τοῦ Σελίμ».

γενῶν καὶ τῶν πιστοτάτων βεζυρῶν, εἶχεν ἀσκνον πολε-
μικὴν δραστηριότητα, δι' ἣν ἐκτίσαστο τὴν ἀγάπην τῶν
φιλαρπάγων γενιτσάρων. Ἦκιστα ἐραστής τοῦ γυναικω-
νίτου καὶ τῆς τραπέζης, ἡγάπα λίαν τὴν κίνησιν καὶ τὴν
θῆραν καὶ διημέρευεν ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν ὀπλῶν καὶ τῇ
θῆρᾳ (1), πολλάκις δὲ διενυκτέρευεν ἀναγινώσκων ἱστο-
ρίας καὶ ποιήματα, ἰδίᾳ περσικὰ (2), κατέλιπε δὲ μάλι-
στα διβάνιον ἐκ περσικῶν ᾠδῶν (Δ). Εἰ δὲ ὁ Ἰώδιος μαρ-
τυρεῖ περὶ τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὡς περὶ Μωάμεθ τοῦ
Β', ὅτι ἀνέγνω τουρκιστὶ τὰς πράξεις τοῦ Καίσαρος καὶ
Ἀλεξάνδρου, βεβαίως τοῦτο οὐδόλως ἐννοεῖ οὔτε τὰ ὑπο-
μνήματα τοῦ Καίσαρος καὶ Πάνσα, οὔδὲ τὰς ἱστορίας τοῦ
Κουρτίου καὶ Ἀρρίανου, ἀλλὰ μόνον τὰς πράξεις τῶν
ἀρχαίων Καισάρων ἢ Περσῶν αὐτοκρατόρων (3) καὶ τὰ
περσικὰ καὶ τὰ τουρκικὰ ποιήματα, τὰ καλούμενα βίβλος
τοῦ Ἀλεξάνδρου (4), ἀληθῆ ἱπποτικὰ μυθιστορήματα, ὡς
τὰ περὶ τὴν τράπεζαν καὶ τὰ ἡρωϊκὰ ἔργα τοῦ Ῥολάνδ.
Ὁ Σελὶμ ἐκτιμῶν καὶ σέβων τοὺς λογίους ἀνετίθη αὐτοῖς
σπουδαιοτάτας λειτουργίας τοῦ κράτους. Οὕτω τῷ μὲν
ἱστοριογράφῳ Ἰδρις ἀνέθηκε τὴν διευθέτησιν τοῦ Κουρδι-
στάν, τὸν δὲ νομομαθῆ Ἀχμέτ Κεμάλ Πασαζαδὲ κατέ-
στησε κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐκστρατείαν στρατοδι-
κην, μεταφραστὴν ἀραβικῶν συγγραμμάτων καὶ συγγρα-

(1) Παῦλος Ἰώδιος.

(2) Τζιχαννουμᾶ, σ. 689. Σελιμναμέ τοῦ Σεαδεδδίν. Παρὰ Διέζ, ἀπο-
μνημονεύματα τῆς Ἀσίας, σ. 266.

(3) Καί ἐστι τὸ ὄνομα τῶν κυριαρχῶν τῆς δευτέρας περσικῆς δυναστείας,
τουτέστι τῶν Κεϊαμιδῶν.

(4) Περσικὴ Ἰσκανδερναμέ τοῦ Νιζαμί, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ τουρκι-
κὸν ὑπὸ Ἀχμέτ Δαί καὶ ὑπὸ Φιγανί. Βιογραφίαι Τούρκων ποιητῶν ὑπὸ
Χαζέρτ, σ. 85, καὶ Κιναλίζαδέ.

φέα δθωμανικῶν ἱστοριῶν. Ὁ Σατὶ, ἀντίζηλος τοῦ Νε-
τζατὶ, ὅς ἦν ἤδη ἐντεταλμένος ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ γράφειν
τρεις ὥδας κατ' ἔτος, τὴν μὲν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος,
τὰς δὲ ἑτέρας δύο κατὰ τὸ μέγα καὶ μικρὸν Βαῖράμ,
ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸ ἡμέτερον Πάσχα καὶ τὴν Πεν-
τηκοστὴν, καὶ ἡμείβετο ἐκάστοτε διὰ μὲν τὴν πρώτην δις-
χίλια ἄσπρα, διὰ δὲ τὰς δύο ἑτέρας τόμον ἐριούχου καὶ
πολυτελοῦς ὑφάσματος, ἔλαβε δωρεὰν παρὰ τοῦ σουλ-
τάνου διὰ τὴν κασιδὲ, ἐν ᾗ ἐξύμνει τὴν εἰς τὸν θρόνον
ἀνάβασιν αὐτοῦ, δύο χωρία ἀποφέροντα αὐτῷ ἑτησίως ἑν-
δεκα καὶ ἡμίσειαν χιλιάδας ἄσπρων. Ἐπιθυμῶν δὲ ἵνα
κατὰ τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ἐκστρατεῖαν ἀναψύχῃ διὰ χαρισ-
σῶν διαλέξεων, ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τρεῖς ποιητάς, οἵτι-
νες τοσοῦτον ἀδεξίως ἡσπάσαντο τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὥστε
ἐθίξαν αὐτὸν διὰ τῶν ξιφῶν αὐτῶν. Ὁ Σελίμ κατ' ἀρχὰς
μὲν ἠθέλησεν ἀποταμεῖν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ἀλλ εἴτα
μετέβαλε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην εἰς ἑκατὸν ῥαβδισμοὺς
ἐπὶ τοῦ ταρσοῦ τοῦ ποδός· ἐπὶ τέλους δὲ ἀνεκάλεσε καὶ
τὴν τιμωρίαν ταύτην ἐκ τιμῆς πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Τῇ
ἐπαύριον, ὅτε οἱ τρεῖς οὗτοι ποιηταὶ παρέστησαν ἐνώπιον
τοῦ σουλτάνου περιβεβλημένοι διὰ βραχείος χιτῶνος,
ἀντὶ τῆς ποδήρους ἐσθῆτος, καὶ δι' ἀπλοῦ περὶ τὴν κεφα-
λὴν ὑφάσματος, ἐν ᾧ ἔπαιζε ζατρίκιον, ἀντὶ τοῦ κρυψο-
λογῆσαι ἐβωμολόγησαν μόνον· ὥστε ὁ σουλτάνος ἀπέ-
πεμψεν αὐτοὺς οἵκαδε μετὰ χλεύης καὶ καταισχύνῃς, ὁρ-
γισθεὶς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀγροικίᾳ καὶ σκαιότητι ⁽¹⁾.

Τοῦ Σελίμ ἡ φιλοκαλία ἀπεδείκνυτο καὶ ἐν τῷ ἱματι-
σμῷ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τῆς κεφαλῆς. Τὸν μὲν ἐπεν-

(1) Χαβέρτ, βιογραφίαι Τούρκων ποιητῶν, σ. 28 καὶ 29.

δύτην ἔφερε μετὰ παρυφῆς λαμπρῶν ποικιλμάτων, τῷ δὲ κρηδῆρμῳ, ἐν ᾧ τέως προεῖχεν ὁ κυλινδροειδὴς πράσινος πῖλος ὑπὲρ τὴν ποικίλως συνεστραμμένην βύσσον, ἔδωκε νέον ὁλως σφαιροειδὲς εἶδος, ὥστε οὐδόλως ὁ πῖλος ἐφαίνετο, ἀμφοτέρα δὲ τὰ ἄκρα τῆς βύσσου συνεπτύσσοντο ὑπὲρ αὐτόν. Τὸ σφαιροειδὲς τοῦτο κρηδῆρμον ἦν ἀπομίμημα, ὡς ὁ Σελίμ αὐτὸς ἔλεγε περὶ τούτου τοῖς ἐμπίστοις αὐτοῦ, τοῦ στέμματος τοῦ Πέρσου Χοσρόου, οἷον τοῦτο ἐφαίνετο ἔτι ἐπὶ τῶν περσικῶν νομισμάτων, φέρει δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐξ αὐτοῦ τὸ ὄνομα σελιμιέ. «Ὅπόταν οἱ μεγιστάνες τοῦ βασιλείου, εἶπεν ὁ Σελίμ πρὸς τοὺς ἐμπίστους αὐτοῦ, ἐρωτῶντας τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς ταύτης, ἐμφανίζονται πρὸς ἀκρόασιν ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου φέροντες χάριν τιμῆς πρὸς αὐτόν κυλινδροειδεῖς πῖλους (μουτζαβεζέ) καὶ οἱ αὐλικοὶ θεράποντες χρυσαῖα κράνη (οὐσκούφ) οὐκ ἔστι πρέπον ἀντιτιμᾶν καὶ αὐτόν τούτους διὰ τοιοῦτου καλύμματος, ἀλλὰ πρέπον ἐστὶν αὐτόν φέρειν στέμμα, ὥσπερ οἱ τῶν Ἡερῶν σάχαι» (1). Παρὰ τὴν κυρίαν ταύτην μεταβολὴν τοῦ κόσμου τῆς κεφαλῆς ἤρξατο ὁ Σελίμ καὶ ἐτέρας, κείρων τὸ γένειον, ὅπερ οἱ πρῶτοι ὀκτῶ σουλτάνοι ἔλειπον κατὰ φύσιν αὔξειν. Ὁ Σελίμ ἐκείρει μὲν τὸ γένειον, ἀλλ' ἔτρεφεν ἐπιμελῶς τὸν μύστακα. Βραχυσκελὴς μὲν, ἀλλὰ μέγας τὸ λοιπὸν σῶμα, ἔχων στρογγύλον καὶ αἵματόεν τὸ πρόσωπον, εὐμεγέθεις δὲ καὶ ἀγρίως συστρεφομένους τοὺς ὀφθαλμοὺς, μελαίνας καὶ δασείας τὰς βλεφαρίδας, μέλανα καὶ δασύν τὸν μύστακα, ἐφαίνετο ὡς τις δασυχαίτης λέων (2).

Ὅτε ὁ Σελίμ προέπεμπε τὸν πατέρα αὐτοῦ, εἰς Διδυ-

(1) Ἀλῆς. φ. 184.

(2) Ἰώδιος.

μόττειχον ἀπερχόμενον, μέχρι πέραν τῆς πύλης τῆς Ἀδρια-
νουπόλεως, οἱ γενίτσαροι τεταγμένοι εἰς δύο στίχους πε-
ριέμενον τὴν εἰς τὴν πόλιν ἐπάνοδον αὐτοῦ, συγκρούον-
τες πυροβόλον πρὸς πυροβόλον, ξίφος πρὸς ξίφος, δόρυ
πρὸς δόρυ, ἵν' ἀπαιτήσωσι παρὰ τοῦ νέου σουλτάνου, πο-
ρευομένου διὰ τῶν τάξεων αὐτῶν, τὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον
ἀναβάσεως δῶρον· διότι τοῦτο ἦν, ἔλεγον, ἀρχαία συνή-
θεια κατὰ πᾶσαν νέαν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν. Ὁ δὲ Σε-
λίμ, ἀποκρύπτων τὴν ὀργὴν ὡς ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν οἰο-
γεί ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν γενιτσάρων καὶ τὴν σκιὰν τῶν ξι-
φῶν αὐτῶν, ἐξέκλινε πρὸ τῆς πύλης ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, ὅπως
δῆθεν ἀπέλθῃ εἰς τοὺς ἑπτὰ Πύργους καὶ παραλάβῃ τὸν
ἐκεῖ θησαυρὸν τοῦ πατρός· εἴτα δὲ πορευόμενος παρὰ τὰ
τείχη ἐπανῆλθεν ἐν σιγῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐξαπατήσας τὴν
ἐπιτήρησιν τῶν γενιτσάρων, οἵτινες ἴσταντο πάντοτε ἐν
τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐπὶ τῆς λεωφόρου, τῆς ἀγούσης ἀπὸ τῆς
πύλης εἰς τὰ ἀνάκτορα, περιμένοντες ἵνα διέλθῃ διὰ τῶν
στίχων αὐτῶν. Οὐχ ᾔττον οὐκ ἐτόλμησεν ἀρνηθῆναι τὸ τῆς
εἰς θρόνον ἀναβάσεως δῶρον, ὅπερ μάλιστα ὑπέσχετο ἤδη
αὐξήσῃν (Ε). Ἀντὶ δὲ τῶν 2,000 ἀσπρων, ἃ ἐχορήγησεν
ὁ Βαγιαζήτ, ἕκαστος γενίτσαρος ἔλαβε 3,000, ἅτινα,
κατὰ τὴν τότε ἀναλογίαν τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν τουρ-
κικῶν νομισμάτων ἰσοφάριζον πρὸς 50 δουκάτα. Σαντζάκ-
βεγῆς τις ἐτόλμησε τότε ἀπαιτῆσαι αὐξήσιν τῶν προσόδων
αὐτοῦ, ὁ δὲ Σελίμ, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀποκρίσεως, σπα-
σάμενος τὸ ξίφος, ἀπέταμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν. Ὅπως
δὲ πληρώσῃ τὸ ὑπὸ τῆς πρὸς τοὺς γενιτσάρους γενομέ-
νης διανομῆς χρημάτων κενωθὲν ταμεῖον, εἰσέπραξεν ἑκτα-
κτον φόρον παρὰ πάντων τῶν ὑπηκόων, χριστιανῶν, Ἰου-
δαίων καὶ μουσλίων (1). Τοῖς Ῥαγουςαίοις, κομίσασσι τὸ

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούτῳ.

δῶρον τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως, ἐχορηγήθη ἡ αἰτηθεῖσα προστασία, ἀλλ' ἐπεβλήθη ἅμα αὐτοῖς ἡ ἀπότιαις δασμοῦ τινος, ἥτοι πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν (1). Πρὸς δὲ τὸν Βόγδανον, ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας, ἀνενεώθη ἡ συνθήκη, δι' ἧς οὗτος ὡμολόγει ἑαυτὸν ὑπῆκοον καὶ ὑποτελεῖ τῆς Πύλτης (2).

Ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὃν ἐξήρπασεν ἐκ τῆς ἀσθενείας τοῦ πατρὸς, ὁ Σελίμ ὑπέμενε χιλίους κινδύνους, ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν ἀπείρων ἀντιζήλων καὶ φοβούμενος τὰς προσβολὰς τῶν ἀδελφῶν, κυβερνητῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ βασιλείου. Ἐκ τῶν ὀκτώ υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ πέντε ἀπέθανον πρὸ αὐτοῦ, ὁ Ἀβδαλλάχ, ὁ Μωάμεθ, ὁ Σεχινσάχ, ὁ Ἀλεμσάχ καὶ ὁ Μαχμούτ, ὧν οἱ δύο πρῶτοι ἀτεκναι. Ὁ Σελίμσάχ κατέλιπεν ἓνα υἱὸν καλούμενον Μωάμεθ, ὁ δὲ Ἀλεμσάχ ἕτερον, Ὁσμάν τοῦνομα, ὁ δὲ Μαχμούτ τρεῖς, τὸν Μούσαν, τὸν Ὀρχάνην καὶ τὸν Ἑμίν. Ἐκ δὲ τῶν τριῶν ἐπιζησάντων υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ ὁ μὲν Κορκουδ ἦν ἄπαις, ὁ δὲ Σελίμ εἶχε πολλὰς θυγατέρας καὶ ἓνα μόνον υἱόν, τὸν Σουλεϊμάν. Ὁ Ἀχμέτ ἦν πατὴρ τεσσάρων υἱῶν, τοῦ Ἀλαεδδίν, τοῦ Μουράτ, τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τοῦ Ὁσμάν. Ὑπῆρχον οὖν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ νῦν σουλτάνου, δώδιχα Ὀθωμανοὶ ἡγεμονόπαιδες τοῦ βασιλεῦστος οἴκου (3). Ὁ Κορκουδ καὶ ὁ Ἀχμέτ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ πατρὸς ἐπεκυρώθησαν ἐν τοῖς νομοῖς τῆς Ἀμασείας καὶ τοῦ Σαρουχάν, προστεθείσης μάλιστα τῇ χώρᾳ

(1) Ἐγγελοῦ, ἱστορία τῆς Ραγαούσης, σ. 196.

(2) Ἐγγελοῦ, ἱστορία τῆς Μολδαβίας, σ. 162.

(3) Σεαδεδδίν, φ. 380—382. Παρὰ ταῖς Εὐρωπαϊαῖς ἱστοριογραφίαις δαριθμῶς αὐτῶν ἐστὶν ἑξ ὡς ἐπ' αὐτό. Καὶ αὐτοὶ ὁ Μανεβῖνος, δὲ ἦν θεράπων ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἀριθμεῖ μόνον ἑξ. Ἐκ τούτου φαίνεται πόσον αἱ πληροφορίες αὐτοῦ οὐκ εἰσὶν ἀκριβεῖς.

τοῦ πρώτου τῆς Μυτιλήνης. Ὁ διάδοχος ἡγεμονόπαις Σουλεϊμάν, διοικητὴς τῆς Θεοδοσίας, προσεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως προσκυνήσῃ τὸν πατέρα. Κατὰ τὰς ἐορτάς τῆς ὑποδοχῆς αὐτοῦ διεθρυλήθη, ὅτι Ἀλαεδδὶν ὁ τοῦ Ἀχμέτ κατέλαβε συναινέσει τοῦ πατρὸς τὴν Προῦσαν, καὶ φονεύσας τὸν σούβασην τῆς πόλεως ἐπέβαλεν ἐπαχθεστάτους φόρους τοῖς κατοίκοις. Ἐπειδὴ δὲ τὸ κακὸν τοῦτο ἔχρηζε ταχείας θεραπείας, ὁ Σελὶμ παρέδωκε τῷ υἱῷ τὸν οἶακα τῆς κυβερνήσεως τῆς πρω-

τῇ 29^ῃ τευούσης, καὶ λήγοντος τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἁγίων στρα-
 1512. ^{Ιουλίου}τιαν ἐπτὰ μυριάδων ἀνδρῶν ἐπορεύθη πρὸς τὴν Ἀνατολήν ἐπὶ τοῦ Ἀλαεδδὶν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀχμέτ. Κῶθ' ὁδὸν ἐρισάντων τῶν γενιτσάρων καὶ τῶν σπαῆδων καὶ συμπλακέντων (1), ὁ Σελὶμ ἐπεμψε πέντε καὶ εἴκοσι γαλέρας πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς ἀσιατικῆς παραλίας, ἵνα μὴ δεῖς τῶν ἡγεμονοπαιδῶν τούτων διαφύγη εἰς Εὐρώπην, ὥς ἄλλοτε ὁ θεῖος αὐτῶν Τζέμ. Ὁ Τούρ Ἀλῆ βέγης ὁ τοῦ Μαλκότη, ἀρχηγὸς τῆς προπορείας, ἀπήλασε τῆς Προῦσης τὸν ἡγεμονόπαιδα καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν πέραν τῆς Ἀμασείας πρὸς τὴν Μαλατίαν καὶ τὴν Δαρένδαν, ὁ δὲ σουλτάνος ἐστράτευσε διὰ τῆς Ἀγκύρας ἐπὶ τὸν Ἀχμέτ, ἀλλ' οὐ κατέλαβεν αὐτόν. Ὁ Ἀχμέτ ἐπεμψε δύο τῶν γενναίων καὶ συνετῶν υἱῶν εἰς Περσίαν, ὅπως ἐπικαλέσωνται τὸν σάχην Ἰσμαήλ. (2). Ὁ Σελὶμ παραδούς τὸν νομὸν τοῦ Ἀχμέτ τῷ υἱῷ τοῦ Δαουδ Πασᾶ Μουσταφᾶ
 1512. βέγῃ, ἦλθε περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου εἰς Προῦσαν, ὅπου ἐπεσκέφθη τοὺς τάφους τῶν προγόνων αὐτοῦ καὶ διένειμε

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Σκνούτφ.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ ἰδίου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τῆς 9 μέχρι τῆς 26 Ὀκτωβρίου καὶ τῆς 1^{ῃς} Σεπτεμβρίου.

δῶρα τῷ στρατῷ, ὃν ἀπέλυσεν, ἵνα διαχειμάσῃ ἐν τῷ χειμερινῷ στρατοπέδῳ (Γ). Ὁ Ἀχμέτ δέ, ὀραξάμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἤλασε ταχέως ἀπὸ τοῦ Κουμάχ καὶ τοῦ Νιγισάρ εἰς τὴν Ἀμασειαν, ἣν κατέλαβε, καὶ κτησάμενος τὴν φιλίαν τοῦ Δαοῦδ Πασᾶ διὰ κολακειῶν ἀνέδειξε μέγαν βεζύρην. Ὁ Σελίμ, ἐπήγαγε τὴν αἰτίαν τῆς ἀλώσεως τῆς Ἀμασείας εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ βεζύρην Μουσταφᾶν Πασᾶν, ὃς τότε ἦν ἤδη διατεθειμένος προδοῦναι τὸν Σελίμ ὑπὲρ τοῦ Ἀχμέτ, ὡς ἤδη προῦδωκε τὸν Βαγιαζήτ χάριν τοῦ Σελίμ. Οὗτος δὲ θέλων ἵνα καταλάβῃ ἑξαπίνης τὸν ἐν Ἀμασειᾷ γυναικωνίτην τοῦ Ἀχμέτ, ἐκέλευσε στρατὸν ἐκ μισθοφόρων ἱππέων (οὐλουφετζι), ἵνα ταχέως ἐλάσωσιν εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Ὁ Μουσταφᾶς προῦδωκε τὴν βουλὴν ταύτην τῷ Ἀχμέτ, ὃς ἀπὼν τότε τῆς Ἀμασείας ἐπέδραμε τὰς πέριξ χώρας. Οἱ μισθοφόροι περικυκλωθέντες συνελήφθησαν (Ζ). Μαθὼν ὁ Σελίμ τὴν προδοσίαν τοῦ μεγάλου βεζύρου εἴτε παρὰ τοῦ λοχαγοῦ τῶν μισθοφόρων, εἴτε δι' ἐπιστολῆς περιελθούσης αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς παρ' αὐτῷ τότε τέσσαρας βεζύρας (1) καὶ ἔδωκε τοῖς τρισὶν αὐτῶν κἀνδεις, τῷ δὲ μεγάλῳ βεζύρῃ τοιοῦτον μέλανα ὡς περιβόλαιον τοῦ θανάτου. Καὶ παρὰ χρῆμα ἀπηγχονίσθη, τὸ δὲ πτώμα αὐτοῦ ἐρρίφθη τοῖς κυσίν ἐν ταῖς ὁδοῖς (Η) (2). Τοιοῦτο ἦν τὸ τέλος τοῦ Ἑλληνογῶνος ἐξωμότου Μουσταφᾶ, ὃς ἄλλοτε ἐτέλεσε τὴν φαρμάκυσιν τοῦ Ἰζέμ, καὶ ὃς καίπερ λίαν φιλάργυρος, ᾠκοδόμησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τεμένη, μοναστήρια, λουτροὺς καὶ μαγειρεῖα ὑπὲρ τῶν πτωχῶν (Θ). Μέγας δὲ βεζύρης ἀνεδείχθη τὸ τέταρτον ὁ Ἑρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶς.

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούττι.

(2) Μενασίνος, Ἰώβιος.

Ἡ θανάτωσι τοῦ μεγάλου βεζύρου (1) ἦν ἀπλῶς τὸ
 τῇ 27-προσίμιον μείζονος φονικοῦ δράματος. Σαββάτω τινί (2),
 Νοεμβ. 1542. ὅτε τὸ διδάνιον συνήδρευσε μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν δια-
 κοπὴν, ὁ Σελὶμ προήδρευσε αὐτοῦ ἔφιππος, εἶτα δὲ ἐπε-
 θεώρησε τὸν ἐν ὀπλοῖς στρατόν. Πέντε λοχαγοὶ τῶν γε-
 νιτσάρων παρηγγέλθησαν, ἵνα ἀπελθόντες εἰς Προῦσαν
 συλλάβωσι τοὺς πέντε ἀνεψιούς τοῦ σουλτάνου καὶ προσα-
 γάγωσιν αὐτοὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα· ἦσαν δ' οὗτοι οἱ τρεῖς
 υἱοὶ τοῦ Μαχμούτ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεμσάχ Ὁσμάν καὶ ὁ
 υἱὸς τοῦ Σεχινσάχ Μωάμεθ. Καὶ οὗτος μὲν ἤγε μόνον
 τὸ ἑβδόμον τῆς ἡλικίας ἔτος, οἱ δὲ ἕτεροι τὸ δέκατον τέ-
 тарτον μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ. Καὶ οἱ πέντε οὗτοι κατεκλεί-
 σθησαν ἐν τινι δωματίῳ καὶ ἐφυλάχθησαν ἐκεῖ, ὅπως τῇ
 ἐπισύσῃ ἀπαχθῶσιν εἰς θάνατον. Ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ Μαχ-
 μούτ, τὸ ἑπταετὲς μαιράκιον, ἔπεσε πρὸς τὰ γόνατα τῶν δη-
 μίων καὶ ἰκέτευσε αὐτοὺς, ἵνα φείσωνται αὐτοῦ, λέγων ὅτι
 ἐβούλετο ὑπηρετεῖν πισῶς τῷ σουλτάνῳ ἀντὶ ἐνὸς ἄσπρου
 καθ' ἑκάστην· ὁ δὲ Μωάμεθ ὁ τοῦ Ἀλεμσάμ, νέος εἰκο-
 σαιτής, χρηστὰς ἐλπίδας ὑποφαίνων, κατέαξεν, ὅτε οἱ δή-
 μιοι ἐμελλον θανατώσειν αὐτόν, τοῦ ἑτέρου αὐτῶν τὸν
 βραχίονα, τὸν δὲ καιρίως ἐπληξε δι' ἐγχειριδίου (3). Ὁ
 Σελὶμ, θεώμενος ἀπὸ παρακειμένου δωματίου τὸν περὶ
 ζωῆς ἀγῶνα τῶν θυμάτων αὐτοῦ ἀνεψιῶν, ἐπεμψεν ἑτέ-
 ρους δημίους, οἱ τινες ἔδωσαν τὰς χεῖρας τῶν ἡγεμονο-
 παίδων, εἶτα δὲ ἀπῆγγαν αὐτοὺς ἀνευ οὐδενὸς ἰδίου κιν-

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βενατοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούτῳ.

(2) Μεναδίνος.

(3) Ἀναφορὰ τοῦ Βενατοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούτῳ καὶ Ἰωβίφ.
 Ἐνδοξοὶ πράξεις τοῦ Σελὶμ, παρὰ Σανσοβίνφ, Βιβλ. Α, σ. 344.

(4) Μεναδίνος.

δύνου. Τὰ πέντε πτώματα ἐτάφησαν ἐν Προύτῃ παρὰ τὸν τάφον Μουράτ τοῦ Β' (1).

Ὁ Κορκουὺς διῆγε τέως εἰρηνικῶς ἐν τῷ νομῷ αὐτοῦ (2). ἄλλὰ μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῶν θανατώσεων τούτων, μὴκέτι ἀμφιβάλλων, ὅτι τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἐπεφυλάττετο μοῖρα κρείττων τῶν ἀνεψιῶν, ἀπεπειράθη δι' ἐπιστολῶν ἵνα συμμαχήσῃ πρὸς τοὺς διοικητὰς καὶ τοὺς γενιτσάρους. Μαθὼν ὁ Σελίμ τὰ σκευωρήματα ταῦτα, ἐξῆλθε τῆς Προύτης μετὰ μοίρας μυρίων ἱππέων ὡς ἐπὶ Θήραν. τῇ δὲ πέμπτῃ τῆς ὁδοπορίας ἡμέρᾳ ἀφίκετο εἰς Μαγνησίαν, ὅπως καταλάβῃ ἐξαίφνης τὸν ἀδελφόν. Ὁ δὲ μόλις προὔλαβε διαφυγεῖν δι' ὀπισθίας τινὸς πύλης μετὰ τοῦ Πιάλε, ἑνὸς τῶν πιστοτάτων αὐτοῦ θεραπόντων. Ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας ἔμειναν οὗτοι ἐν τινὶ σπηλαίῳ, εἶτα δὲ ἔφυγον μετῃμφισμένοι εἰς τὸν πρῶτον νομόν τοῦ Κορκουὺς Τεκκῆ, ὅθεν ὁ ἡγεμονόπαις οὗτος ἤλπιζε διαφυγεῖν εἰς Εὐρώπην. Ὁ Κορκουὺς ἐκρύβη καὶ αὐτόθι ἐπὶ τινος ἡμέρας ἐν τινὶ σπηλαίῳ, ὁ δὲ Πιάλε ἐνεπιστεύθη τὸν ἵππον αὐτοῦ Τουρκομάνῳ τινι, ὅπως πορίζηται τροφήν τῷ ἡγεμονόπαιδι. Ἡ πολυτέλεια τοῦ ἐφιππίου καὶ τῶν φαλάρων διήγειραν τὴν ὑπόψιαν ἐτέρων Τουρκομάνων, οἵτινες κατασκοπήσαντες τὰ περὶ τὸ σπήλαιον ἀνήγγειλαν πρὸς τὴν ἀνακάλυψιν πρὸς τὸν σαντζάκβεγην Κασίμ (3). Ὁ δὲ συνέλαβε τὸν Κορκουὺς καὶ τὸν ἀκόλουθον Πιάλε, εἶτα δὲ ἔπεμψε ταχυδρόμον πρὸς τὸν Σελίμ, ὃς μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνα-

(1) Βιογραφίαι τῶν ἐν Προύτῃ ταφέντων ἐνδοξῶν ἀνδρῶν.

(2) Ἡ ἐπιστολὴ, δι' ἣς ὁ Κορκουὺς εἰρήνευσε πρὸς τὸν Σελίμ, καὶ ἡ ἀπόκρισις τούτου σώζονται παρὰ τῷ Φερίδουν, ἀρ. 241 καὶ 245, ἐν τῇ παρισινῇ Κώδῃκι, 71, σ. 283 Σημειώσεις καὶ ἀποσπάσματα. Τόμ. Ε', σ. 683.

(3) Σαχάεζνιν, φ. 665, Σολακζαδὲ, φ. 83, Νοχβετετ τεσαρίχ, Ἀλλῆς.

κτόρων καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ Κορκούδ ἐπανεκάμφεν αὐ-
θις εἰς Προῦσαν. Ὁ Καρατζινογλου παρηγγέλθη ἀγαγεῖν
εἰς Προῦσαν τὸν ἀδελφὸν τοῦ σουλτάνου, ὁ δὲ καπιτζίβα-
σης Σινὰν ἐπέμφθη πρὸς προὑπάντησιν τοῦ ἡγεμονόπα-
δος, προσεγγίζοντος τῇ πόλει (1), ὅπως δῆθεν προσαγο-
ρεύσῃ αὐτὸν παρὰ τοῦ σουλτάνου, ἀλλ' ἦν κομιστὴς τοῦ
προστάγματος τοῦ θανάτου. Ὁ Σινὰν νυκτὸς ἀπεμάκρυνε
δουλίως τὸν Πιάλε ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, εἴτα δὲ ἐξήγειρε
τὸν Κορκούδ, ὅπως μάθῃ, ὅτι ὁ ἀδελφὸς κατέγνω αὐτοῦ
θάνατον (2). Ὁ Κορκούδ, αἰτήσας ἀναβολὴν μιᾶς ὥρας
καὶ καθήσας ἔγραψε πρὸς τὸν Σελίμ ἐλεγείον, ἐν ᾧ κατε-
μέμφετο αὐτῷ τὴν ἀπιστίαν. Τῇ ὑστεραίᾳ προσήχθη ὁ νε-
κρὸς πρὸς τὸν σουλτάνον, πρὸς ὃν ἐπέδοθη ἡ κληροδοσία,
ἡ ἐλεγεία. Ὁ φονεὺς ἔχυσε δάκρυα μετανοίας ἢ ὑποκρί-
σεως καὶ ἐκέλευσε τριήμερον πένθος, πεντεκαίδεκα δὲ Τουρ-
κομάνοι, οἱ τὸ κρησφύγετον αὐτοῦ καταγγείλαντες καὶ
εἰς Προῦσαν ἐλθόντες ἐπὶ προσδοκίᾳ ἀμοιβῆς, ἐθανατώθη-
σαν, ὥς ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ οἱ ληστὰι, οἱ συλή-
σαντες τὸν Τζέμ (3). Ὁ πιστὸς Πιάλε ἐθρήνησε τὸν ὄλε-
θρον τοῦ κυρίου αὐτοῦ παραμείνας παρ' ὅλον τὸν βίον ὡς
φύλαξ τοῦ τάφου αὐτοῦ μέχρι τελευτῆς.

Μόλις τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ὁ Ἀχμέτ ἀπῆλθε τῆς
Ἀμασειᾶς μετὰ πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδων ἰππέων ἐπὶ τὴν
Προῦσαν. Ὁ δὲ Σελίμ ἔπεμψε μετὰ σπουδῆς πολλῆς εἰς
Κωνσταντινούπολιν τὸν ἀγῶν τῶν γενιτσάρων, παραγ-

(1) Μεναβίνος, περὶ τοῦ θανάτου τοῦ σουλτάνου Κορκούδ, ἀδελφοῦ τοῦ
σουλτάνου Σελίμ. Ἰωδίας, ἐνδοξα ἔργα τοῦ Σελίμ παρὰ Σανσοβίνω, Βιβλ. Α,
σ. 345.

(2) Σεαδεδδίν, Σολακζαδέ. Νοχβετὲτ τεβαρίχ. Ἀλῆς.

(3) Μεναβίνος.

γείλας αὐτῷ, ἵνα ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν παραλίαν παρὰ τὴν Μονδαϊάν ἐν τρισὶν ἡμέραις μυρίους γενιτσάρους. Ἄμα ἀποβιθασθέντων τούτων, ὁ Σελίμ ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν ἀδελφόν, καταλαβόντα ἤδη τὴν δίοδον τοῦ Ὀρμηνίου, ὅπερ ἀνάγκη ἵνα διαβῇ τις παρὰ τὸν Ὀλυμπον, ὅπως ἀπέλθῃ ἀπὸ Ἀγγελοκώμων (Αἰνεγγέλ) εἰς Προῦσαν. Ἡ φάραγξ αὕτη ἦν πολλαχῶς περιώνυμος ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἱστορίᾳ· διότι αὐτόθι ἔπεσεν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας Ὀσμὰν καὶ ἐτάφη παρὰ τὸ χωρίον Χαμσάβεγν· οὐτόθι ὡσαύτως ὁ Τζέμ, φεύγων ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Νίκαιαν πεδίου τῆς μάχης, ὑπέμεινε τὰς προσβολὰς τῶν Τουρκομένων. Ὁ ἱπποστασιάρχης Μωάμεθ ἀγᾶς, ἀρχὼν τῆς προπορείας, καὶ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς κατετροπώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ ἀποβαλόντες ἐπτακισχιλίους ^{Τῇ 14} ^{Ἀπριλ.} ^{1513.} ἄνδρας (1). Ὁ σουλτάνος εἶχεν ἐπὶ ὀκτὼ ἢ τὸ πολὺ δεκάκισχιλίους ἄνδρας. Εἰ ὁ Ἀχμέτ ἐγίνωσκεν ὠφελῆσθαι ἐκ τῆς νίκης, ὁ Σελίμ ἀπέβαλλε καὶ μάχην καὶ θρόνον· ἀλλ' ὁ Ἀχμέτ ἀφῆκεν οὕτω τῷ σουλτάνῳ κειρὸν, ἵνα ἀγάγῃ παρ' ἑαυτῷ τὰς ἐπικουρίας τοῦ Δουκαγίνογλου, τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ χάνη τῶν Τατάρων Σιαδὲτ Γιράϊ, υἱοῦ τοῦ Μιγλί Γιράϊ, πενθεροῦ τοῦ σουλτάνου, ἀφικομένου μετὰ πεντακοσίων Τατάρων (2), ὧν ἕκαστος ἦγε τέσσαρας ἵππους, ἵνα προσαγορεύσῃ τὸν σουλτάνον παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὁ σουλτάνος διέβη μετὰ τούτου τὸν Ἀσκάνιον (Ἀκσοῦ, λευκὸν ὕδωρ) (1), διαχωρίζοντα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἀχμέτ, καὶ ἀμφοτέροι οἱ στρατοὶ παρετάχθησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου Γενισέρ (Νεαπόλεως) ἐπὶ

(1) Κατὰ τὸν Μεναβῖνον δεκάκισχιλίους ἄνδρας, κατὰ δὲ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ δεκακισχιλίους.

(2) Σιαδεδδίν, Σολαχζαδὲ, Ἀλῆς, Μεναβῖνος, Ἰωβίος, Τυόδερος.

Τῇ ²⁴μάχῃ τῇ ἐσπέρα τῆς παραμονῆς τῆς πρώτης τοῦ ἔτους
 Ἀπριλ. 1513. μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ πατρός (1). Πρὸ τῆς ἐνάρξεως
 τῆς μάχης ὁ Ἀχμέτ προῦκάλεσε τὸν ἀδελφὸν εἰς μονο-
 μαχίαν πρὸς ἀποφυγὴν περιττῆς αἱματοχυσίας. Ὁ Σελὶμ
 ἀπέλυσε τὸν ἀγγελιοφόρον δωρησάμενος αὐτῷ χίλια ἄ-
 σπρα. Ἐκατὸν ἀκροβολισταὶ (τζαρκατζι) κατήρξαντο ἐκα-
 τέρῳθεν τῆς συμπλοκῆς. Ὁ Ἀχμέτ, προηγούμενος τῆς
 ἐκ μυρίων ἱππέων ἰλῆς αὐτοῦ, διέβρῃξε τὴν ἰλὴν τῶν κατ'
 αὐτοῦ πεμφθέντων τρισχιλίων· ἀλλ' ὁμως ἔνθεν μὲν ὁ βε-
 γλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς (2) μετὰ τῶν γενιτσάρων, ἐν-
 θεν δὲ ὁ Σεαδὲτ Γιράι μετὰ τῶν Τατάρων ἐπετέθησαν αὐ-
 τῷ οὕτως ἐκθύμως, ὥστε ὁ στρατὸς τοῦ Ἀχμέτ ἡττήθη,
 αὐτὸς δ' ὁ Ἀχμέτ τραπεῖς ἐξ ἀνάγκης εἰς φυγὴν, ἤλαυνε
 τὸν ἵππον παρὰ τὴν ὄχθην τάφρου τινὸς πλήρους ὕδατος, ὅτε
 αἰφνιδίως, καταπεσούσης τῆς ὄχθης, κατέπεσε καὶ αὐτὸς
 μετὰ τοῦ ἵππου εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐκεῖ δὲ ἐπελθὼν ὁ καταδι-
 ῶκων αὐτὸν Δουκαγίνογλου κατέλαβεν αὐτόν. Ὁ Ἀχμέτ
 ἰκέτευσεν, ἵνα προσαγάγῃσιν αὐτόν εἰς τὸν ἀδελφόν, ἀλλ'
 ὁμως ὁ Δουκαγίνογλου ἤρῃθη τὴν αἵτησιν ἀποκρινόμενος,
 ὅτι δίδωσιν αὐτῷ σαντζακ, ὡς προσήκει Ὁθωμανοῖς ἡγε-
 μονόπαισι (3). Τοῦτο δ' ἦν ὁ κλῆρος τοῦ θανάτου. Ὁ θα-
 λαμηπόλος Σινάν, ὁ κατὰ τοῦ Κορκοῦδ ἐκτελέσας τὴν θα-
 νατικὴν καταδίκην, ἐνετάλη ἐκτελέσαι αὐτὴν καὶ κατὰ τοῦ
 Ἀχμέτ. Οὗτος ἐξήνεγκε τότε ἀπὸ τοῦ δακτύλου πολῦτι-

(1) Ἀλφόνσος Οὐλλοῦ, σ. 105.

(2) Ὁ Τούβερος καλεῖ αὐτὸν Σινάν, ὅπερ ἔστιν ἁμάρτημα· διότι ὁ Σινάν
 ἐγένετο βεγλέρβεγης μετὰ ἑν ἔτος.

(3) Ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ γίνεται λόγος περὶ λιθοκολ-
 λήτου σλεγγίδος ἀξίως διαχιλίων δουκάτων, προσφερθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ
 τῷ Δουκαγίνογλου, ἣν οὗτος ἤρνήσατο λαβεῖν ὡς λίαν πολῦτιμον ὑπὲρ τῆς τοῦ
 σουλτάνου. Σουλταζαδὲ, φ. 81.

μον δακτύλιον, οὗ ἡ ἀξία ἦν ἰση πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ φόρου τῆς Ῥούμελης, καὶ παρέδωκεν αὐτὸ τούτῳ ὡς κληρονομίαν πρὸς τὸν ἀδελφόν, δεόμενος ἵνα συγχωρήσῃ τὸ εὐτελές τοῦ δώρου. Τὸ σῶμα ἐτάφη παρὰ τοῖς νεκροῖς τῶν φονευθέντων πέντε ἀνεψιῶν ἐγγύς τοῦ τάφου Μουράτ τοῦ Β' ἐν Προύσῃ⁽¹⁾.

Τότε ὁ σουλτάνος ματὰ τοὺς ἑπτὰ τούτους φόνους ἐπανῆλθεν εἰς Καλλίπολιν, καὶ ἐπισκεψάμενος τὸ εὐρωπαϊκὸν φρούριον τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸ καλούμενον Κλεις τῆς θαλάσσης (Κιλίδουλ Βάρ), ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ἄθω⁽²⁾, ὅπου ἐξεκρίθη ποῦτελέστατα καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν βεζυρῶν πολυτελεῖν δῶρα, εἶτα δὲ ἐπορεύθη εἰς τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἧτοι εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ παρέστησαν αὐτῷ οἱ πρέσβεις τῆς Μολδαβίας καὶ τῆς Βλαχίας, καταθέντες πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸν φόρον, καὶ οἱ τῆς Οὐγγρίας καὶ Βενετίας, οἱ τινες νῦν πρῶτον, ὅτε οὐδεμία ἀμφιβολία ἦν περὶ τῆς μονοκρατορίας καὶ ἀπολύτου κυριαρχίας τοῦ Σελίμ, διεπραγματεύθησαν τὴν ἀνανέωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν συνθηκῶν· εἰσηκούσθησαν δὲ εὐμενῶς τὸσα μᾶλλον, ὅσα αἱ φιλοκτήμενες βουλαὶ τοῦ Σελίμ οὐδόλως ἀπέβλεπον εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλ' εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀμα ἀναβάς εἰς τὸν θρόνον ὁ σουλτάνος, ἐπεμψε πρὸς τὸν δοῦκα ἐκτακτὸν πρεσβευτὴν μετ' ἐπιστολῆς, ὅπως δηλώσῃ αὐτῷ τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου ἀποχώρησιν τοῦ πατρός⁽²⁾. Φέρων στολὴν χρυσοπάρυφον ὁ πρεσβευτὴς Σεμιζ Τζαούσης εἰσῆλθον μετὰ τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ, ἡμι-

(1) Ἡ περίστασις αὕτη σώζεται μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Λουσι, σ. 76.

(2) Ἡ ἐπιστολὴ σώζεται παρὰ Μαρίνη Σανούτση, Ἰουνίου μηνὶ 1512.

εσμένων σπρίχνω κεχρωματισμένω καὶ ὑσγινοβαφεὶ ἐριού-
 χῳ, ὑπὸ δέκα πατρικίων εἰς τὴν Γερουσίαν πρὸς ἀκρόα-
 τῇ 14 σιν (1). Ὁ Βενετὸς πρεσβευτὴς Νικόλαος Ἰουστινιάνης (2),
 Ἰουλίου
 1513. γενόμενος δεκτὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἠκολούθησε τῷ
 σουλτάνῳ εἰς Προῦσαν, ὅπου ἤδη πρὸ ἑκατονταετηρίδος
 Οὐγγροὶ πρέσβεις καθεύχθησαν ὑπὸ Βαγιαζήτ τοῦ Ἰλδι-
 ρίμ, αὐτόθεν δὲ ἀνήνεγκε πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς δημοκρα-
 τίας τὰ κατὰ τὴν ἐπὶ τὸν Κορκουδ καὶ Ἀχμέτ ἐκστρα-
 τείαν τοῦ Σελίμ. Κατὰ τὸ φθινόπωρον νέος πρεσβευτὴς
 τῆς Βενετίας, ὁ Ἀντώνιος Ἰουστινιάνης, ἀκολουθήσας τῷ
 σουλτάνῳ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἤλπιζεν ὅτι κατὰ τὴν ἀνα-
 νέωσιν τῆς εἰρήνης κατορθώσει καὶ τὴν προσθήκην τριῶν
 ἢ τεσσάρων ἄρθρων ὑπὲρ τῶν μαρτυριῶν τῶν χριστιανῶν
 ἐν ταῖς κατὰ τῶν Τούρκων δίκαις, ὑπὲρ τῶν ἐν Τουρκίᾳ
 διαθιγῶν τῶν Βενετῶν ὑπηκόων, καὶ ὑπὲρ τῆς τετραε-
 τοῦς ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῆς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς
 Βενετίας, ὃς ἕως τότε ἀντικαθίστατο κατὰ τριετίαν (3). Ἡ
 τῇ 13 προτέρα συνθήκη ἐπεκυρώθη περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἀνευ
 ὅκτ.
 1513. τῶν προσθέτων τούτων ἄρθρων (4). Τοῦρκος πρεσβευτὴς
 παρέδωκε τὸ ἔγγραφον τουρκιστὶ πρὸς τὸν δοῦκα ἐν ἐπι-
 σήμῳ συνεντεύξει περιβεβλημένος χρυσοῦφαντον στολὴν
 μεθ' ὑποβλήματος ἐκ ποντικοῦ μυός, ἥ δὲ ἀκολουθία αὐ-
 τοῦ ἔφερε ξανθὰ δαμασκηναὶ καὶ πολυτελῆ τουρκικὰ ὑφά-
 σματα φοινικοβαφῇ. Κατὰ τὰς δύο συνεντεύξεις τῆς ὑπο-

(1) Μαρίνη: Σνουῦτας.

(2) Προκάτοχος αὐτοῦ ἦν ὁ Φάσκολος.

(3) Ἀναφορὰ τοῦ Ἰουστινιάνη παρὰ Μαρίνη Σνουῦτα, Σεπτεμβρίου
 μηνὶ 1513. Το ἔγγραφον τῆς ἀνανεώσεως τῆς εἰρήνης, τῇ 17 Ὀκτωβρίου
 1513 (σιαβὰν 949 ἐστὶ τουρκικόν, τὰ δὲ πιστωτικὰ γράμματα τοῦ Ἰουστι-
 νιάνη ἑλληνικὰ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας).

(4) Μαρίνης Σνουῦτας καὶ Λωζιέρ, Βιβλ. II. σ. 428.

δοχῆς καὶ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ ἐλάμβανεν ἐκάστοτε παρὰ τοῦ δουκὸς δῶρον 500 δουκάτα. Συγχρόνως πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Βενετίας ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ὁ τῆς Οὐγγρίας Μαρτῖνος Κζόβορ. Κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν αὐτοῦ ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Βεσπριμίου Πέτρος Βερίσλος ἐνίκησε τοὺς Τούρκους μεταξὺ τοῦ Σάβου καὶ τοῦ Οὐννα φθείρας δισχιλίους ἄνδρας, ὁ δὲ Ἰωάννης Ζαπόλιας ἐν τινὶ ἐπὶ τὴν Βλαχίαν ἐπιδρομῇ ἤρπασε πολλὰ λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους παρὰ τὸ Ζαιρενύ. Ἡ ἐπὶ τρία ἔτη ἀνανέωσις τῆς εἰρήνης ἀνεχαίτιζε τὴν πρόοδον τῶν Οὐγγρικῶν ὁπλῶν⁽¹⁾. Εἰς τὴν δευτέραν πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας ἦλθε καὶ πρεσβευτὴς τοῦ Κανζουγαβρί, σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου μετὰ πολλῆς ἀκολουθίας καὶ πολλῶν ἰνδικῶν δώρων⁽²⁾. Τέλος Ῥώσσοι πρεσβευτὴς, ὁ ἀξιωματικὸς Ἀλεξέεφ, ἐκόμισε πίστει περὶ τῆς φιλίας τοῦ Βασιλείου, ἐπισείλαν- 1515, τος πρὸς τὸν Σελίμ. «Οἱ πατέρες ἡμῶν διεβίωσαν ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ· ἔστω αὕτη καὶ ἡμῖν τοῖς υἱοῖς αὐτῶν». Παρηγγέλλθη δὲ ὁ πρεσβευτὴς, ἵνα μὴ γονυκλιτῇ πρὸ τοῦ σουλτάνου, ἀλλὰ μόνον διασταυροῖ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐγχειρίσῃ αὐτῷ τὰ δῶρα καὶ μὴ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς υἱείας αὐτοῦ, ἐὰν οὗτος μὴ ἐρωτήσῃ πρῶτον περὶ τῆς τοῦ Βασιλείου. Τῷ Ἀλεξέεφ ἠκολούθει ὁ ἡγεμὼν τῆς Ταρucktάκης (Μαγκούπ) Κεμάλ, ὃς ἐπρέσβευσεν εἰς Ῥωσσίαν, ὅπως δηλώσῃ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Σελίμ⁽³⁾. Τῷ ἐπιόντι ἔπει ὁ Καροβὸβ, αὐλικὸς δραστηριώτατος 1514, τοῦ Βασιλείου, ἦλθεν ὡς Ῥώσσοι πρεσβευτὴς, ὅπως μεμ-

(1) Ἐγγελλος, ἱστορία τῆς Οὐγγρίας, Βιβλ. Β', Τμήμα Β', σ. 161.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ ἐν Δαμασκῷ Βενετοῦ προξένου, ὅθεν διήλθεν ὁ Αἰγύπτιος πρεσβευτὴς, τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1542. Σεαδεδδίν, Βιβλ. Δ. φ. 629.

(3) Καρμυζίνος, Τομ. Ζ', σ. 78.

φθῆ τὴν ἀπιστίαν τοῦ Μεγλί Γιράϊ, παρεκάλεσε δὲ τὸν σουλτάνον, ἵνα παραγγείλῃ αὐτῷ λύσαι τὴν πρὸς Λιθουανίαν φιλίαν. Ὁ σκοπὸς τῆς πρεσβείας ταύτης ἀπέτυχε. Ὁ Σελίμ ὑπέσχετο μὲν πέμψειν εἰς Ῥωσσίαν νέον πρεσβευτὴν, ἀλλ' οὐκ ἐτήρησε τὸν λόγον αὐτοῦ· μόνον δὲ κατωρθώθη, ὅπως ἡ ἐλευθερία τῆς ἐμπορίας τῆς Μαιώτιδος καὶ τῆς Θεοδοσίας καὶ τοῦ Καζὰν τυγχάνῃ προστα-
 4520. σίας. Καὶ δὴ τῷ τελευταίῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Σελίμ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν Ῥώσσος πρεσβευτῆς, περὶ οὗ ποιοῦμεθα λόγον ἐνταῦθα, ἵνα μὴ ἐν τοῖς ἐξῆς διακόψωμεν τὴν συνέχειαν ἄλλων συμβάντων. Ὁ Γολοχβάστοβ, Μόσχιος εὐπατρίδης, ἐκόμισεν ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ὁ Βασίλειος ἐδήλου λύπην ἐπὶ τῇ στερήσει τῆς ὑποσχεθείσης δευτέρας πρεσβείας· σύναμα δὲ ἐδήλου τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ συνομολογήσαι συνθήκην πρὸς περιστολὴν τῆς ἀκολασίας τοῦ χάνη τῆς Ταυρικῆς καὶ ἐκφόβισιν τῶν Λιθουανῶν καὶ Πολωνῶν. Ὁ Γολοχβάστοβ ἐπανῆλθεν ἄνευ τῆς συνομολογήσεως τῆς συνθήκης, ἀλλὰ μετὰ φιλοφρονεστάτης ἐπιστολῆς τοῦ σουλτάνου⁽¹⁾.

Κατὰ τὴν πρὸς τὸν σουλτάνον παράστασιν τῶν συγχαϊρόντων αὐτῷ ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει πρέσβεων τῆς Βενετίας, Οὐγγρίας, Αἰγύπτου καὶ Ῥωσσίας ἐγένετο ἐπαισητοτέρα ἢ ἀπουσία Πέρσου πρεσβευτοῦ. Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ θρόνου τῶν Σαφῆ Ἰσμαήλ συνταχθεὶς ἐν τῷ μεταξύ τῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ ἀδελφικῶ πολέμῳ τῷ Ἀχμέτ κατὰ τοῦ Σελίμ, ἔπεμψε μὲν πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου μεγαλοπρεπῆ πρεσβείαν μετ' ἀκολουθίας διακοσίων ἀνδρῶν καὶ μετὰ δώρου δέκα λυγχῶν ζωσῶν,

(1) Κερκυζίνος. Τόμ. Ζ, σ. 92—93.

ἵνα αἰτήσῃται τὴν φιλίαν καὶ βοήθειαν τοῦ Αἰγυπτίου κυ-
ριάρχου κατὰ τοῦ σουλτάνου τῶν Οθωμανῶν (1), ἀλλ'
οὐδεμίαν εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἄμα βασιλεύσαντος τοῦ Σε-
λὶμ, ὁ Ἀχμέτ ἐπεμψε δύο τῶν τεσσάρων υἱῶν πρὸς τὸν
σάχην Ἰσμαήλ (2), μετὰ δὲ τὴν ἥτταν τοῦ Ἀχμέτ ὁ μὲν
υἱὸς αὐτοῦ Ἀλαεδδὶν ἔφυγεν εἰς Κάϊρον, ὅπου μετ' οὐ πολὺ
ἐτελεύτησε τὸν βίον ὑπὸ λοιμοῦ, ὁ δὲ Μουράτ ἔφυγε πρὸς
τὸν σάχην Ἰσμαήλ. Πρὶν ἢ ἀφηγηθῶμεν τὴν ἐπὶ τὴν
Περσίαν ἐκστρατείαν ἀνατρέχοντες εἰς τὰ κατὰ τὰ τελευ-
ταῖα ἑπτὰ ἔτη ἐν αὐτῇ συμβάντα καὶ ἀναλαμβάνομεν
τὴν διήγησιν ἐκεῖ, ὅπου διεκόψαμεν αὐτὴν ἀνωτέρω μετὰ
τὰ πρῶτα ἑπτὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσμαήλ. Οὗτος
νικητὴς καθάπαξ τοῦ σάχη τοῦ Σιρβὰν καὶ Μαζενδεράν,
τοῦ σάχη Ἐλθὲνδ καὶ σάχη Ἰακούδ, κυριαρχῶν τοῦ Λευ-
κοῦ καὶ Μέλανος Κριοῦ, ἀμφοτέρων φίλων τοῦ σουλτάνου
Σελὶμ (3), ἐξέτεινε νῦν τὰς κατακτήσεις πρὸς δυσμὰς καὶ
ἀνατολάς, πρὸς τὸ ἀραβικὸν Ἰράκ καὶ πρὸς τὸ Χορασάν.
Ὅτε δὲ μετὰ τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἀλαεδεββλέτ, τοῦ κυριάρ- 1507.
χου τοῦ Σουλκὰδρ, ἐπανέκαμπτεν εἰς Περσίαν, ὁ Ἑμιρβέγης,
διοικητὴς τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, παρέδωκεν αὐτῷ ἀμαχητὶ ἐν
Διαρβεχὶρ τὸ φρούριον καὶ τὴν χώραν, τῷ δὲ ἐπιόντι ἔτει 1508.
προσεγγίζοντος τοῦ Ἰσμαήλ ὁ Βαρικβέγης μετὰ τοῦ ἡγε-
μονοπαιδὸς Μουράτ, τοῦ τελευταίου γόνου τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ,

(1) Ὁ Βενετὸς πρόξενος ἐν Δικασκῶ, ὅθεν διέβη ὁ Πέρσης πρεσβευτὴς,
ὅπως μεταβῇ εἰς Περσίαν, ἀναφέρει περὶ τούτου τῇ 25 Σεπτεμβρίου, 1512.
Μαρίνης Σανούτου.

(2) Χρονικὸν Μαρίνη Σανούτου.

(3) Ὅρα τὰς ἐπιστολάς τοῦ σουλτάνου Σελὶμ, διοικητοῦ τότε τῆς Τρα-
πεζοῦντος, πρὸς τοὺς ἡγεμονοπαιδας Ἐλθὲνδ καὶ Ἰακούδ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ
Φέρδου, τὰς δὲ ἀποκρίσεις τούτων ἐν τῇ παρισινῇ κώδῃ, 79, σ. 301
καὶ 303.

- ἔφυγεν εἰς Συρίαν. Ὁ Ἰσμαήλ κατέστησεν ἐμίρην τοῦ δι-
θανίου ἐν Διαρβεκίρ τὸν ἀνδρειότατον αὐτοῦ χάνην Μωά-
μεθ Οὐσταδζλὺ, ἐν δὲ Βαγδατίῳ ἐκτομίαν τινὰ μετὰ τῆς
1309. σαρκαστικῆς ἐπωνυμίας τοῦ καλὶφου τῶν καλιφῶν πρὸς
ἐμπαιγμὸν τῆς μνήμης τῶν προτέρων κυριαρχῶν τοῦ Βαγ-
δατίου (1). Τῷ ἐπιόντι ἔτει διήλθε τὸ Φαρσιστὰν καὶ
Ἀσερβεϊτζὰν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Περσικοῦ κόλπου μέ-
χρι τοῦ Κασπίου πελάγους, ἀπὸ τῶν Σούσων (Σούστερ)
ἐν Σουσιανῇ (Χουσιστὰν) μέχρι Βακού ἐν Σιρβάν, ὅπου
διεχείμασε καὶ ὑπέταξε τὰ περίξ φρούρια. Ἐαρι δὲ ἐσρά-
τευσεν ἐπὶ τὸν Σεϊθέκ χάνην, τὸν μέγαν κυριάρχην τῶν
Οὐσθέκων, ἐκτείναντα τὸ βασίλειον αὐτοῦ πέραν τοῦ Ὠξοῦ
διὰ τῶν ἐνθεν χωρῶν αὐτοῦ καὶ ἀνατρέψαντα τὸν Χουσεῖν
Βαϊκαρά, δισέγγονον τοῦ Τιμούρ. Μετὰ τινος ἀψιμαχίας
ὁ Ἰσμαήλ διὰ προσποιητῆς φυγῆς ὑπήγαγε τὸν Σεϊθέκ
εἰς τὴν ἐνέδραν πεντεκαίδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ κατε-
1340. τρώπωσεν αὐτὸν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν μυρίων ἀνδρῶν (2).
Ἐκτοτε καὶ καθ' ὅλον τὸν βίον ἐχρᾶτο τῷ χρυσῷ καὶ πο-
λυτίμοις λίθοις κεκοσμημένῳ κρανίῳ τοῦ Σεϊθέκ ὡς πο-
τηρίῳ, τὸ δὲ ταριχευθὲν δέρμα αὐτοῦ ἐπεμψε δι' ἀγγελια-
φόρου πρὸς τὸν σουλτάνον Βαγιαζήτ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς
νίκης (3). Ὁ Ἰσμαήλ κατέστησεν ἄρχοντα τοῦ Χορασάν
τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωματοφυλακῆς αὐτοῦ (κουρουτζί)
Ἀβδαλδεδδὲ, οὗ ὁ βραχίων ἐχρησίμειυσεν αὐτῷ πρὸς ἐξο-
λόθρευσιν παντός συμματασχόντος καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τοῦ
θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Χαϊδέρ. Κατὰ τὴν εἰς τὴν
Περσίαν ἐπάνοδον αὐτοῦ παρέσχε τῷ στρατῷ αὐτοῦ τὸ

(1) Νοχβετὲτ τεβαρίχ.

(2) Τζεναβῆς.

(3) Νοχβετὲτ τεβαρίχ.

ἀνω-έρω ἱστορηθὲν παράδειγμα τῆς τιμωρίας τῶν ἀνταρ-
τῶν τοῦ Τεκκὲ, κελεύσας ἵνα ριφθῶσιν εἰς δύο λέβητας
ζέοντος ὕδατος ὁ λεγομενος σουλτάνος καὶ ὁ βεζύρηστού-
του, τοὺς δὲ οὕτω καταπλαγέοντας ὁπαδοὺς αὐτῶν ἐ-
νειμεν εἰς τὸν στρατόν. Ἀπὸ τοῦ χειμερινοῦ στρατοπέδου
τοῦ Κούμ ὁ Ἰσμαήλ ἀπέστειλε τὸν ἐμίρην Ἀχμέτ τὸν
ἀπὸ Ἰσφαχάν, τὸν ἐπιλεγόμενον Νετζμί Σανί (τὸ δεύτε-
ρον ἄστρον) πρὸς κατάκτησιν τῶν πέραν τοῦ Ὠξου χω-
ρῶν. Παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἠνώθη μετ' αὐτοῦ ὁ Μίρ-
σας Βαβέρ, ὁ πέμπτος κατιῶν ἀπόγονος τοῦ Τιμούρ, ὁ
τότε ἡγεμὼν τῆς Γάσνας. Ἀμφότεροι οὗτοι διελθόντες
δις τὰ σιδηρὰ στενὰ, κατέλαβον τὴν πόλιν Ἐρσί καὶ
κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους, εἴτα δὲ ἐτράπησαν εἰς Βου-
χάραν καὶ Γιτζδεβάν, ὅπου συνῆλθον περὶ τὸν Τεμίρ Χάν
τὸν υἱὸν τοῦ Σεϊβέκ χάν (ΙΑ) οἱ ἀνεψιοὶ αὐτοῦ μετὰ τῶν
στρατευμάτων. Ἐν τῇ πρὸς τὴν κοινὴν δύναμιν τῶν ἡγε-
μονοπαίδων τῶν Οὐσβέκων δοθείσῃ μάχῃ ὁ Πέρσης στρα-
τηγός, τὸ δεύτερον ἄστρον, ἀπώλετο μετὰ παντός τοῦ
στρατοῦ, ὁ δὲ Μίρσας Βαβέρ, ὁ μετὰ ταῦτα ἰδρυτὴς τοῦ
λεγομένου βασιλείου τοῦ μεγάλου Μογόλου ἐν Ἰνδικῇ,
διέφυγεν εἰς Γάσναν. Ὁ Τεμίρ σουλτάνος καὶ ὁ ἀνεψιὸς
Ὁβεΐδ ἐπέρασαν τὸν Ὠξον, ἀλλὰ μαθόντες τὴν πορείαν
τοῦ Ἰσμαήλ ἐπανάκαμψαν περάσαντες πάλιν αὐτόν (1). Ὁ
σάχης τῆς Περσίας, ἐξοργισθεὶς ἐπὶ τῇ ἡττῇ ταύτῃ τῶν
στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ ἐπιθυμῶν ἵνα δώσῃ τῷ στρατῷ πα-
ράδειγμα ποινῆς κατὰ τῆς ἀνανδρίας, ἐτιμώρησε τὸν Ἀβδαλ-
δεδὲ, καίπερ τοσαύτας προσενεγκόντα αὐτῷ πρότερον
ὕπηρεσίας, διότι ἐφυγεν ἰδὼν τὴν ὑπεροχὴν τῶν δυνάμεων

(1) Νοχδετέτ τεβαρίχ.

τῶν Οὐσθέκων· περιήγαγεν αὐτὸν ἐπὶ ὄνου διὰ τοῦ στρα-
τοπέδου μετὰ γυναικείου καλύμματος τῆς κεφαλῆς καὶ
ἐσθλῆτος ἐν τυμπάνοις καὶ αὐλοῖς, παρέσχε δὲ τὴν μὲν
διοίκησιν τοῦ Χορασάν τῷ Σεϊνέλ· χάν τῷ Σύρω, τὴν δὲ
τοῦ Βάλχ τῷ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καταγομένῳ Διβ σουλ-
1513. τάνῳ. Τῷ ἔτει τοῦτο ἐγεννήθη αὐτῷ υἱὸς καὶ διάδοχος ὁ
Θαχμάσβ(1). Ἐν τῇ αὐτῇ αὐτοῦ ἦν ὁ δισέγγονος τοῦ
Βαϊκαρα, ἐγγόνου τοῦ Τιμούρ, ὁ ἡγεμονόπαις Βεδιούζ
Ζεμάν (τὸ θαῦμα τοῦ χρόνου), ὃς μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ
ὑπὸ Σεϊθέκ χάν ἐκβλιθέντος τοῦ θρόνου καὶ φονευθέντος
πατρὸς αὐτοῦ Χουσεῖν ἐζήτησε καταφύγιον παρὰ τῷ νεω-
στὶ ἰδρυθέντι βασιλείῳ τῆς Περσίας. Τοῦτον ἐμιμήθησαν
οἱ υἱοὶ τοῦ ἀτυχοῦς ἀντιζήλου τοῦ ὀθωμανικοῦ θρόνου, τοῦ
ἡγεμονόπαιδος Ἀχμέτ. Δύο αὐτῶν ἐπεμφεν ὁ πατήρ· εὐθὺς
μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Σελίμ πρὸς τὸν Ἰσμαήλ ὡς ὁμή-
ρους τῆς φιλίας αὐτοῦ, ὁ δὲ τρίτος σουλτάν Μουράτ ἤλθε
μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ὡς ἰκέτης φυγᾶς. Ὁ Ἰσ-
μαήλ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ, ἐξώπλισε τὸν στρατὸν καὶ
εἰσέβαλεν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν χώραν. Νικητῆς δὲ ἀναδει-
χθεὶς πάντοτε κατὰ τὸν τεσσαρακαδεκαετῆ συνεχῇ πό-
λεμον καὶ φονεύσας δέκα καὶ τέσσαρας ἡγεμόνας, ἀρνη-
θέντας ἵνα ὑποκλίνωσι πρὸ αὐτοῦ, ἤλπιζε στερήσῃν τὸν
σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν τοῦ διαδῆματος καὶ τῆς ζωῆς
ὡς τοὺς σάχας τοῦ Σιρβάν καὶ Μαζενδεράν, ὡς τοὺς ἡγε-
μόνας τοῦ Λευκοῦ καὶ Μέλανος Κριοῦ, ὡς τοὺς κυριάρ-
χας τοῦ Σουλχάδρ καὶ τοῦ μεγάλου χάνη τῶν Οὐσθέκων
Σεϊθέκ. Ἄλλ' ὁ ἀστήρ αὐτοῦ ἐλθὼν εἰς τὰ ἄκρα τῆς εὐ-
δαιμονίας, ὠχρίασε πρὸ τοῦ μείζονος εὐτυχοῦς ἀστέρος

(1) Τῇ 21 σιχτιζῇ τοῦ ἔτους 918, τουτέστι τῇ 3 Μαρτίου 1513.

τοῦ κυριάρχου τῶν Ὀθωμανῶν, ὑποστάς δ' ἐκλείψιν μετὰ τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Τζαλδιδιρὰν (ΙΒ) ἔδυεν ἔκτοτε ἐπὶ δέκα ἔτη ὠχρὸς καὶ καταπεφοβημένος.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰσμαήλ ἀρχομένης τῆς ΙΓ ἑκατονταετηρίδος ἐσήμανεν ἐποχὴν λίαν ἀξιωμανημόνευτον τῆς ἀσιανῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐν Εὐρώπῃ ὑπέκαιεν ἡδὴ ὑπὸ τὴν σποδὸν τὸ πῦρ τοῦ χριστιανικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος, ἀνέλαμψε τὸ τοῦ ἰσλαμιτικοῦ ἐκ τῆς σποδοῦ, ἐν ᾗ ἀπὸ μιᾶς καὶ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος κατέπεσε. Τὸ σχίσμα τῶν σουννιτῶν καὶ σιιτῶν εἰσδύει τόσον βαθέως εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλείων τῆς Τουρκίας καὶ Περσίας, ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ τελευταίου μέχρι τοῦδε τόσον στενὰ πρὸς αὐτὴν συνδεδεμένον, ὥστε ἀκριβεστέρα γινώσις τοῦ σχίσματος τούτου ἐστὶν οὐχ ἥττον ἀναγκαῖα πρὸς κατὰληψιν τῆς ὀθωμανικῆς καὶ περσικῆς ἢ ἡ γινώσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως ἐν τῇ σπουδῇ τῆς νεωτέρας εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας, τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σκοποῦ. Ἡ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως γενομένου ἐκκλησιαστικοῦ χριστιανικοῦ σχίσματος καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ μόνον ἀνανεωθέντος ἰσλαμιτικοῦ κεῖται οὐ μόνον ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἀλλὰ κυρίως ἐν τῇ πλήρει διαφορᾷ τοῦ ἐν ἀρχῇ πνεύματος, ὅπερ ζωογονεῖ αὐτὰ τὰ σχίσματα. Εἰ καὶ ἡ χριστιανικὴ ὀρησκεία ἐγένετο πολλάκις μοχλὸς, ὅπως ἐκσφενδονίσῃ τὴν δαδα τοῦ πολέμου εἰς τὴν οἰκουμένην, ὅμως οὔτε τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανωσύνης, οὔτε τὸ τοῦ σχίσματος αὐτοῦ ἦν κατ' ἀρχάς πολιτικόν, ἐκκλησία δὲ καὶ πολιτεία, αἵτινες ἐν τῇ θεοκρατίᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν ταῖς πλείσταῖς ἀσιαναῖς ὀρησκαίαις εἰσὶν ἀχωρίστως πρὸς ἀλλήλας ἡνωμέ-

ναι, ὡς ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἐν τῇ χριστιανωσύνῃ χω-
ροῦσι παραλλήλως. Ἐν τῷ ἰσλάμ, κατὰ τὴν ἰδρύσιν αὐτοῦ,
ἐκκλησία καὶ πολιτεία ἦσαν ἤδη συμφυῆ· πᾶσα προσβολὴ
τοῦ θρόνου προσέβαλλε καὶ τὸ θυσιαστήριον, τὸ δὲ μέγα
σχίσμα τῶν σουννιτῶν καὶ σιϊτῶν οὐκ ἔστι μόνον καθαρῶς
ἐκκλησιαστικὸν θεωρητικὸν περὶ τοῦ δόγματος, ἀλλὰ συγ-
χρόνως πολιτικὸν καὶ πρακτικὸν περὶ τῆς διαδοχῆς. Προ-
σέτι τὸ δένδρον τοῦ ἰσλάμ οὐχὶ πρῶτον μετὰ αὔξησιν αἰώ-
νων τινῶν, ὡς τὸ τῆς χριστιανωσύνης, ἐσχίσθη εἰς δύο
κυρίους κορμούς, ἀλλ' οἱ δύο κορμοὶ αὐτοῦ, οἱ σουννίται
καὶ οἱ σιϊται, φύονται ἤδη ἐκ τοῦ ἐδάφους κεχωρισμένοι.
Ἦδη μετὰ τὰ πρῶτα τριάκοντα ἔτη οἱ ὀπαδοὶ τοῦ οἴκου
Ἀλῆ καὶ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ ἤριζον, εἰ ἡ διαδοχὴ τοῦ Προ-
φήτου ἀνῆκεν οὐχὶ ἀμέσως τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ Ἀλῆ μᾶλ-
λον ἢ τοῖς τρισὶν ἐτέροις καλίφαις, Ἐβουβέκρ, Ὁμάρ καὶ
Ὁσμάν, καί εἰ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἀλῆ ἡ ἀρχὴ ἀνῆκε
τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τῷ οἴκῳ τοῦ Ὁρμια, ἡ οὐ. Οἱ
τελευταῖοι, οἱ ἰσχυρότατοι καὶ κατέχοντες τὸ καλιφάτον
ἐκάλεσαν ἑαυτοὺς σουννίτας, τουτέστιν ὀπαδοὺς τῆς πα-
ραδόσεως ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ, τοῖς δὲ ὀπαδοῖς τοῦ Ἀλῆ
ἔδωκαν τὸ αἵρετικὸν ὄνομα τῶν σιϊτῶν, τουτέστι τῶν ἀπο-
στατῶν, ἡ ῥεβαφίζ, τουτέστιν αἵρετικῶν. Τὸν πρῶτον
στρατὸν τῶν σχισματικῶν, μοτεζελές, ἦτοι τῶν διαφω-
νούντων, οἵτινες ἤριζον περὶ τοῦ θρόνου πρὸς τὸν γαμ-
βρόν τοῦ Προφήτου, ἦγεν ἡ φανερά ἀντίπαλος αὐτοῦ
Ἀϊσέ, ἡ φιλτάτη καὶ νεωτάτη τῶν γυναικῶν τοῦ Μωάμεθ,
ἥτις οὐδέποτε παρέσχε συγγνώμην τῷ ἀνδρὶ τῆς προγό-
νης αὐτῆς Φατιμέ, ὅτι ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς νυκτερινῆς περι-
πετείας αὐτῆς μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαφάν οὐκ ἐπίστευσεν
τυφλῶς τὴν ἀθωότητα αὐτῆς, ἀλλ' ὡς ἄλλοις δυσπί-
στοις ἐγένετο χρεῖα σουρᾶς πεμφθείσης ἐξ οὐρανοῦ, ὅπως

σιγίσση. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γυνὴ αὐτῇ, ἐπὶ καμῆλου καθημένη, με-
τέσχε τῆς μάχης, ἐκλήθη ἡ τῆς καμῆλου μάχη. Ὁ φο-
νικώτατος πόλεμος, ὃν ὁ Μοαβίας συνῆψε πρὸς τὸν Ἀλῆν, 657.
ἦν ὁ τοῦ Σαφφὶν τῷ τριακοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει τῆς ἐγίρας.

Μετὰ δύο καὶ εἴκοσιν ἔτη ἐπὶ Ἰεζιδ, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ
Μοαβία εἰς τὸν θρόνον τῶν καλιφῶν, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν
τοῦ Ἀλῆ Χουσεῖν ἀπέθανεν ὑπὸ ἀνιαιρωτάτης διψῆς ἐν τῇ Τ 21
ἐρήμῳ παρὰ τὸ Κερβελά. Ἐκτοτε ἡ Αἰσέ, ὁ Μοαβίας καὶ Ὁκτ. 679
ὁ Ἰεζιδ ἐμισοῦντο ὑπὸ τοῦ οἴκου Ἀλῆ καὶ τῶν ὀπα-
δῶν αὐτοῦ, οἵτινες κατηρῶντο αὐτοὺς τὸ μὲν πρῶτον ἐν-
δομύχως, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ δημοσίᾳ.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀλῆ ἔφερον τὸ ὄνομα ἱμάμαι, ὃ και-
νὸν ἐστὶ τοῖς προῖς αὐτοῖς τῆς προσευχῆς καὶ τοῖς πρῶτοις
ἐκκλησιαστικοῖς πατράσι τοῦ ἰσλάμ, μάλιστα δὲ τοῖς κα-
λίφαις, ὡς ἀνωτάτοις ἡγεμόσι τῆς προσευχῆς καὶ τῆς
ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν μόνον δώδεκα, ὁ ἀριθμὸς οὗ-
τος ἐθεωρεῖτο ὁ ἱερός ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀλῆ. Οἱ
πρῶτοι ἐπτὰ ἐτελεύτησαν ἄνευ ἐλπίδος τοῦ καταλαβεῖν τὴν
αἰέποτε ἐπιδιωκομένην διαδοχὴν, ὅτε ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν
Ἀββάς ἑβδομος καλίφης Μαμουν (II), ὁ ἐνθερμος προ-
στάτης τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ καλιφάτῳ, εἴτε ἐκ χρηστό-
τητος, εἴτε ἐκ φόβου, ὅτι οὐκ ἐδύνατο τηρῆσαι τὸν θρό-
νον ἄλλως κατὰ τῆς αἰέποτε αυξανούσης δυνάμεως τῶν
ὀπαδῶν τοῦ Ἀλῆ, ἀνηγόρευσε θιάδοχον τὸν ὄγδοον ἱμά-
μην Ἀλῆν, υἱὸν τοῦ Μούσα, ὃν ἀπεκάλεσε Ῥιζοῦν (ἐρά-
σμιον) δοὺς αὐτῷ εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα Οὐμμάλ Φάζλ 816.
(μητέρα τῆς χρηστότητος). Συναμα δὲ κατέλιπε τὸ μέ-
λαν χρῶμα τῆς ἐνδυμασίας, ὅπερ ἦν τὸ αὐλικὸν χρῶμα
τοῦ οἴκου Ἀββάς, καὶ ἔλαβε τὸ πράσινον, χρῶμα τοῦ οἴκου
Ἀλῆ. Ἀποθανόντος τοῦ Ῥιζοῦν ὁ Μαμουν κατήργησε τὰ
περὶ διαδοχῆς διατεταγμένα καὶ ἀνέλαβε τὸ μέλαν χρῶμα,

πλήν ὅμως ἀνεκήρυξε διαβόρησιν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἀλῆ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους μαθητὰς τοῦ Προφήτου· τοῦτο δ' ἦν ἀφορμὴ μεγάλης δυσαρεστήσεως πᾶσι τοῖς σουννίταις, εὐαρεστήσεως δὲ τοῖς σίιταις. Ὁ ἐγγονος δ' αὐτοῦ καὶ 861. τρίτος διάδοχος Μουτεβεκκίλ ἐτράπη τὴν ἀντίθετον ὁδόν. Οὗτος ζηλωτὴς ὢν σουννίτης ἐκέλευσεν ἵνα κηρυχθῶσι κατὰ ρατοιοδημοσίᾳ δ' Ἀλῆς καὶ ὁ Χουσεῖν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, κατέστρεψε τοὺς τάφους αὐτῶν, ἀπηγόρευεν ἐπὶ βαρυτάταις ποιναῖς τὴν εἰς αὐτοὺς φοίτησιν προσκυνητῶν καὶ κατέδωξε τοὺς σίιτας διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐπὶ τὰ πεντεκαίδεκα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Ὁ Μοστανζάρ, ὁ διὰ πατροκτονίας διάδοχος τοῦ Μουτεβεκκίλ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν καλίφων, ἀνεκάλυψε τὰ κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀλῆ βουλευόμενα, ἔλυσε τὰς κατάρτας ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος καὶ προσεφέρετο πρὸς πάντας τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀλῆ μετὰ μεγάλης τιμῆς. Οὕτως οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ διεβίου ἐπὶ ἓνα αἰῶνα ἄνευ καταδιωγμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄνευ μεγάλης προστασίας. Τοιαύτην παρέσχεν αὐτοῖς ὁ Μοαζελδεββιλέτ, κραταῖος ἡγεμὼν τοῦ οἴκου Βουγέ, ὃς χάριν τοῦ ἰδίου οἴκου ἐφρόντισεν ἐξασθενίσαι τοὺς ἐκ τοῦ οἴκου Ἀββᾶς καλίφας καὶ ἀνυψῶσαι τοὺς τοῦ οἴκου Ἀλῆ. Διὸ ἄκοντος τοῦ καλίφου Μετιῖ Λιλλάχ καθιέρωσε τὴν ἐορτὴν τοῦ θανάτου τοῦ Χουσεῖν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀασουρᾶς (ΙΔ), τὴν δεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ σεληνιακοῦ ἔτους. Ἡ ἡμέρα αὕτη, ἥτις τέως ἐωρτάζετο ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Ἰσλάμ ὡς ἐορτὴ τῆς ἐλευθερώσεως, καθ' ἣν ὁ μὲν Νῶε ἐξῆλθε τῆς κιβωτοῦ, ὁ δὲ Αἰγύπτιος Ἰωσήφ τοῦ δεσποτηρίου, ἀπὸ τοῦδε ἐγένετο ἡμέρα πέν- 963. θους καὶ ὀδυρμοῦ. Αἱ ἀγοραὶ ἐκλείσθησαν· ὀρνήθρια μετὰ λελυμένης κόμης διέτρεχον τὰς ὁδοὺς οἰμώζουσαι καὶ

ὀλοφυρόμεναι ἐπὶ τῷ μαρτυρικῷ θανάτῳ τοῦ Χουσεΐν (1).
Ἡ πένθιμος αὕτη ἐορτὴ, τελουμένη καὶ νῦν ἐν Περσίᾳ μετὰ
θεατρικῆς πομπῆς⁽²⁾, ἐγένετο τὸ σύνθημα θρησκευτικοῦ πο-
λέμου μεταξὺ σουννιτῶν καὶ σιϊτῶν, ἀπὸ τοῦδε δὲ μέχρ
τῆς πτώσεως τοῦ θρόνου τῶν καλιφῶν κατέρβανεν αἷματ
πολλάκις τὴν τε πρωτεύουσαν καὶ τὸ βασίλειον. Ἦδη μετὰ
τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς πενθίμου ταύτης
τελετῆς ὁ Ἀβούλ Χασάν, βεζύρης τοῦ Βεχασδεβλέτ, ἐθα- 992.
νατώθη, διότι ἐβουλεύετο καταργῆσαι αὐτὴν.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καδὶρ Βιλλάχ ἐν Βαγδάτ οἱ σέ-
χαι συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς σουννίτας, οἵτινες ἐκάλουν
αὐτοὺς καὶ αἵρετικούς· ὅτε καὶ ἡ ἀγορὰ ἐνεπρήσθη. Ὁ κα-
λίφης ἔλαβε μὲν διαβεβαιώσεις παρὰ τῶν σιϊτῶν, ὅτι τοῦ
λοιποῦ μενοῦσιν ἡσυχοί, ἀλλὰ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς τά-
ξεως ἐπεκαλέσατο τὸν ἡγεμόνα τῆς Γάσνας Μαχμούτ. Πολ- 1046.
λοὶ τῶν σιϊτῶν ἰσμαηλῖται καὶ ρεβαφίζ, ὧναί προσωνυμίαί
εἰσὶ μόνον διάφορα αἵρετικά ὀνόματα τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἀλῆ, 1017.
ἐφονεύθησαν, πολλοὶ ἕτεροι ἐκάησαν, καὶ ὅμως ἐγένοντο
δώδεκα, μετὰ δώδεκα δὲ (4) καὶ μετὰ εἴκοσιν ἔτη (4) οἱ
σουννῖται καὶ σιϊται συνεπλάκησαν ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Βαγ- 1029.
δάτ διὰ τὴν τελετὴν τῆς ἐορτῆς τῆς Ἀασουράς. Οἱ σιϊ- 1048.
ται ἠττήθησαν, τὸ δὲ προόστειον τοῦ Κάρχ, ἐν ᾧ ὤχυ-
ρώθησαν, κατηδαφίσθη. Ἐκτοτε τὰ δόγματα αὐτῶν

(1) Μαλκόλμ, Πόρτερ, Μοριέρ, Χαρδέν, καὶ κατὰ τοῦτον ὁ Δουπρέ, Ταν-
κάν, Ζίβερτ. Ὅρα ὡσαύτως καὶ τὸ μυθιστόρημα τὸ ἐπιγραφόμενον Χατζῆ
μπανπᾶ.

(2) Μουρατζὸς δ' Ὁσσον. Γκιουλενὶ Χουλεφά, τυπωθὲν ἐν Κωνσταντινου-
πόλει. Σογιοτι, ἱστορία τῶν καλιφῶν. Σεχεβὶ καὶ Ἰβν Σονά. Χατζῆ Κάλ-
φα. χρονολογικοὶ πίνακες, ἐν ἔτει 408.

(3) Χατζῆ Κάλφα, χρονολογικοὶ πίνακες, ἐν ἔτει 420 (1029).

(4) Αὐτόθι, ἐν ἔτει 420 (1048).

ἐγένοντο λίαν ἐπικίνδυνα τῷ θρόνῳ· διότι ἐν μὲν Αἰγύπτῳ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Ε΄ ἑκατονταετηρίδος τῆς ἐγίρας, ΙΑ΄ μετὰ Χριστόν, οἱ Φατιμῖται ἀντεποιοῦντο τοῦ καλὶφάτου ὡς λεγόμενοι ἀπόγονοι τοῦ Ἀλῆ, ἐν δὲ Βαγδάτ ὁ κραταῖος Βεσσασιρὶ συνετάχθη αὐτοῖς. Ἐπὶ τῆς ἀσθενοῦς ἀρχῆς τοῦ καλὶφου Καϊμβιεμριλλάχ ὁ Βεσσασιρὶ ἐσπερέωσε τὸν θρίαμβον τῶν αἰρετικῶν (1). Αἱ προσευχαὶ ἐμνημόνευον τοῦ Φατιμῖτου καλὶφου τῆς Αἰγύπτου Μοστανζάρ, τὰ δὲ νομίσματα ἐχαράσσοντο ἐν ὀνόματι αὐτοῦ (2) ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα ἔτη, ἕως οὗ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Μοκτὰβ Βιλλάχ τὸ κράτος τῶν σιιτῶν κατελύθη (3). Καὶ ὁμοῦ οὗτοι μετὰ δέκα ἔτη (4) ἤσαν φανερόν ἀγῶνα πρὸς τοὺς σουννίτας, ἕως οὗ οὗτοι μετὰ μακρὰν αἰσχροὴν πάλην ὑπέκυψαν τοῖς ἀντιπάλοις (5) (ΙΕ). Ἐπὶ αἰῶνα ἐν Βαγδάτ ἐξέλιπεν ἡ ὕδρα τοῦ θρησκευτικοῦ πολέμου, εἰ καὶ αὕτη ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Συρίας καὶ Περσίας ἤρε τὰς κεφαλὰς, ἐν δὲ Δαμασκῷ (6) ἐθέρισε διὰ τοῦ ξίφους ἐξακισχιλίους ὑπόπτους ἰσμαηλισμοῦ, οὐχ ἥσσονας δὲ ἐν Ἰσφαχάν (7) μετὰ ὀκταήμερον μακρὰν σφαγὴν, ἰδίαν ἐμπαθέσιν αἰρεσιώταις. Ἐπὶ τῆς ἐξ καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν βασιλείας τοῦ καλὶφου Ναζιρλί Δινιλλάχ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ οἱ ἀστρονόμοι ἐκ τῆς ἐν τῷ ζωδίῳ τοῦ Ζυγοῦ συνόδου τῶν ἐπτὰ πλανητῶν προσφήτευσον τὸ τέλος τοῦ κόσμου, ὡς πρὸ ἐννεμήκοντα ἐτῶν ἐκ τῆς συνόδου τῶν ἐξ πλανητῶν ἐν τῷ ζωδίῳ τῶν Ἰχθύων, ἐξερ-

(1) Αὐτόθι, ἐν ἔτει 444 (1052).

(2) Αὐτόθι, ἐν ἔτει 450 (1058).

(3) Αὐτόθι, ἐν ἔτει 468 (1075).

(4) Αὐτόθι, ἐν ἔτει 478 (1085).

(5) Αὐτόθι, ἐν ἔτει 483 (1090).

(6) Αὐτόθι, ἐν ἔτει 523 (1128).

(7) Αὐτόθι, ἐν ἔτει 560 (1164).

ρίγη θύελλα νέων ἀγώνων μεταξύ τῶν σουννιτῶν καὶ σιιτῶν διὰ τὴν πένθιμον ἐορτὴν τῆς Ἀασουράς. Ἐπὶ τέλους ὁ Μοστεαζέμ, ὁ τριακοτὸς ἐβδομος καὶ τελευταῖος καλίφης τοῦ οἴκου Ἀββās, ἀποπλανηθεὶς ὑπὸ ἐπιβούλων συμβουλῶν, ὡς τοῦ βεζύρου Ἀλκαμά, οὗ τὸ ὄνομα ἐστιγματίσθη εἰσαεὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἱστορίᾳ ὡς προδότου, κατεδίωξεν ἐμμανέστερον τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀλῆ ἢ ὁ Μουτεβεκκίλ καὶ Καδὶρ Βιλλάχ⁽¹⁾· παρέδωκε τοῖς σουννίταις εἰς διαρπαγὴν τοὺς οἴκους, τὴν περιουσίαν καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ ἐπετάχυνεν οὕτω τὴν πτώσιν τοῦ θρόνου· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλκαμά, ὦν ἰθαγενὴς σιίτης, ἐπεκαλέσατο τοὺς ὑπὸ τὸν Ὀλακοῦ Τατάρους, μετὰ δὲ τῆς πόρρω ἀντηχησάσης πτώσεως τοῦ Βαγδάτ κατέρβρευσεν καὶ τὸ καλιφάτον ἐν χειμάρροις αἵματος⁽²⁾. Δύο καὶ ἥμισυν αἰῶνας ὑπνωττεν ἡ αἵρεσις τῶν σιιτῶν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν τειχῶν τοῦ Βαγδάτ, ἕως αὕτη ὑπὸ τοῦ οἴκου τῶν σεχῶν τοῦ εὐτυχοῦς ἱδρυτοῦ τοῦ θρόνου τοῦ Ἰσμαήλ ἀνορθωθείσα εἰς δύναμιν ὀλεθρίαν ἐγένετο ἡ ἐπικρατοῦσα αἵρεσις τῆς Περσίας καὶ παρέμεινε ταιαύτη. Ὁ τουρκικὸς οἶκος Ὀσμάν καὶ ὁ περσικὸς Σαφῆ, καίπερ οὔτε πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Ἀλῆ, οὔτε πρὸς τὸν τοῦ Μοαβία κατ' ἐλάχιστον συγγενεῖς, ἤνωσαν οὐχ ἥττον τὰ ἴδια ἐπὶ τοῦ θρόνου δίκαια πρὸς τὰς περὶ τῆς βασιλείας ἀξιώσεις ἐκείνων, τὴν δὲ περὶ τῆς ἀρχῆς ἔριδα αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν αἱρέσεων, πρὸς ἃς αὐτοὶ προσετέθησαν οὕτως, ὥστε, εἰ καὶ περὶ τῶν πρὸ πολλοῦ ἀσημοτάτων γενομένων ἀπογόνων τοῦ Ἀλῆ, ὡς ἀντιποιομένων τῆς βασιλείας, οὐδεὶς πλέον λόγος γίγνεται, οὐχ

(1) Χατζῆ Κάλφας, χρονολογικοὶ πίνακες, ἐν ἔτει 582 (1186).

(2) Μουρχτζά 8^ο Ὀσσόν, Α, σ. 417.

ἥττον ἀμφοτέραι αἱ αἱρέσεις τῶν σουννιτῶν καὶ σιιτῶν ὥς αἱ ἄρχουσαι θρησκεῖται τῶν Ὀθωμανῶν καὶ Περσῶν, ὡς δύο ἐξ ἀρχῆς καὶ φύσει ἐχθρικῶν ὁμόρων βασιλείων καὶ ἐθνῶν, ἄρτι συνταυτισθεῖσαι ἀμέσως μετὰ τῆς πολιτικῆς, ἐμφανίζονται ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλας ἔχουσαι, οὕτω δὲ μέχρι τοῦδε διάκεινται.

Ἀνωτέρω διηγήθημεν πῶς τὸ ὑπὸ τοῦ σέχη Ἰζουνεῖδ Χαϊδέρ καὶ σάχη Ἰσμαήλ ἀναζωπυρηθὲν δόγμα διεδόθη εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν χώραν τοῦ Τεκκέ· πῶς ὁ ἀρχηγὸς τῶν καινοτόμων καὶ ἀνταρτῶν Σεϊτανκουλί, τρεῖς νικῆσας τοὺς τουρκικοὺς στρατοὺς, ἔπεσεν ἐπὶ τέλους μαχόμενος. Ὁ θρησκευτικὸς πόλεμος ἦν ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν θρησκευτικῶν καινοτόμων καὶ ἀνταρτῶν, τῶν ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Α' ὑπὸ τὸν Τορλάκ Χουκεμαλί καὶ τὸν σέχην Δεβρεδδὴν ἀθροισθέντων, ἀλλ' ὁ μετὰ νέας ἰσχύος ἀναφλεγόμενος νῦν θρησκευτικὸς πόλεμος ἄρχεται ἀπὸ πράξεως φοβεράς, τῆς αἰσχίστης τοῦ μανιώδους Σελίμ καὶ πάντων τῶν τε προγόνων καὶ ἀπογόνων αὐτοῦ μέχρι τοῦ νῦν. Εἰ καὶ αὕτη, ὡς ἱστοροῦσιν αὐτὴν οἱ πλεῖστοι τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων, φαίνεται ὑπερβολικὴ, ἐξ ὅμως μοναδική ὡς γενικὴ σφαγὴ χιλιάδων ἀνθρώπων ἕνεκα διαφορίας γνωμῶν, ὡς παράδειγμα ἀνέφικτον τῶν μυσσαρουρημάτων τοῦ τε ἱεροδικείου καὶ τῆς νυκτὸς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου. Ὁ σουλτάνος Σελίμ, οὗ τὴν ἀνταξίαν μεγάλου ἱερεξεταστοῦ εὐφυῖαν ἐπαινοῦσιν ἰδίως οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, ἐνετείλατο κατόπτταις καὶ κατασκόποις καταγράψαι πάντας τοὺς ἀποκλίνοντας πρὸς τὴν νέαν διδασκαλίαν ὡς ὑπόπτους καθ' ἅπαν τὸ ὀθωμανικὸν βασίλειον ἔν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου μέχρι τοῦ ἐβδόμηχουστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας. Πάντες οἱ καταγραφέντες ἦσαν τετρακισμύριοι· καὶ οὗτοι ἢ κατεσφά-

γησαν ἀνηλεῶς ἢ καθεύχθησαν διὰ βίου (15). Πρὸς τὴν τεραστίαν καὶ φρικώδη θρησκευτικὴν ταύτην σφαγὴν μόλις δύνανται ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ παραβληθῆναι κατὰ μὲν τὰ αἷτια μόνον οἱ μυσαροὶ φόνοι τοῦ ἱεροδουλοῦ καὶ τῆς νυκτός τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, κατὰ δὲ τὸ πλῆθος τῶν θυμάτων μόνον οἱ ὑπὸ τοῦ Νουσιρβάν, τοῦ ἐπικαλουμένου δικαίου τῆς Ἀνατολῆς, τελεσθέντες φόνοι πέντε μυριάδων ὁπαδῶν τῆς διδασκαλίας τοῦ Μαζδέκ. Αἱ ὑπὸ γενναιοφύχων βασιλισσῶν, οἷον τῆς Βοαδικίας (1) καὶ Τεύτης (2), ἢ ὑπὸ ἡμιυποτελῶν τυράννων, οἷον τοῦ Μιθριδάτου (3) καὶ Τουγούρθα (4) κατὰ τὰ ἔσχατα ὅρια τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ἐν Βρετανίᾳ, Ἰλλυρίᾳ, Ἐλλάσσονι Ἀσίᾳ, Νουμιδίᾳ γενόμεναι γενικαὶ σφαγαὶ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν ἐγένοντο ὑπὸ καθαρώς πολιτικοῦ μίσους, ὡς καὶ ὁ σικελικὸς ἑσπερινός. Ἐν τῷ ἰσλαμισμῷ ἔπεσον οἱ στρατοὶ τῶν καινοτόμων, τῶν ἐπικινδύνων πρὸς τε τὸν θρόνον καὶ τὸ θυσιαστήριον, οἱ ὁμολογοῦντες τὰ δόγματα τοῦ Βαδέκ καὶ Καρμάτ, μαχόμενοι ἀπὸ τοῦ φανεροῦ ἐν Βαγδατίῳ καὶ Ἰσφαχὰν κατεσφάγησαν οἱ αἵρεσιῶται σουννίται καὶ σίται ἀμοιβαίως, ἐν δὲ Δαμασκῷ ἐγένετο κοινὴ σφαγὴ τῶν Ἰσμαηλιτῶν δι' ὀλίγων ὥρων ἐν μιᾷ μόνον πόλει. Ἐνταῦθα ὁμως κατεγράφησαν πάντες οἱ ὑποπτοὶ τῆς νέας διδασκαλίας καθ' ἅπαν τὸ εὐρὺ ὀθωμανικὸν κράτος ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου μέχρι τοῦ ἐβδομηκοστοῦ ἔτους καὶ κατεσφάγησαν ἢ ἐν δεσμωτηρίῳ ἀπέθανον. Οὕτως ἀπέπνιξεν ὁ Σελίμ τὸν σπόρον τῆς νέας αἵρετικῆς διδασκαλίας χύ-

(1) Τάκιτος, ἐν Ἀγρικόλῳ. 15, 16.

(2) Ἰουστίνος, Β, σ. 5.

(3) Πλούταρχος, ἐν Σύλλῃ, 21.

(4) Σαλούστιος, Τουγούρθα, 67.

σας ποταμούς αἵματος. Ἐπειδὴ τετρακισμυρίους αἵρετικούς ἐθανάτωσε διὰ τοῦ ξίφους ἢ τῆς εἰρκτιῆς, ὥς ὁ Νουσιρβάν, καλοῦσιν αὐτόν οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, ὅπως ἐκείνον, δίκαιον, καὶ οὕτως ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ αἰνεῖται καὶ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν πρέσβειων, οἵτινες ἀνήγγειλαν τὰ περὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν γνώμην τῶν Τούρκων ἱστοριογράφων (1).

Θανατώσας τοὺς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ βασιλείου ἀόπλους αἵρετικούς, ἐνόμισεν εὐθετον τὸν καιρὸν, ἵνα στρέψῃ τὸ ξίφος εἰς τὸ ἐξωτερικόν· διότι ὁ σάχης Ἰσμαήλ ἐχώρει ὥς τιμωρὸς τῶν ὁμοθρήσκων αὐτῷ καὶ προστάτης τοῦ φυγάδος Μουράτ. Ἐν τινὶ ἐκτάκτως συγχροτηθέντι διθανίῳ ὁ σουλτάνος, ἀνακοινώσας τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὑπέδειξε τὴν πεδιάδα τοῦ Γενισέρ ὡς τόπον συναθροίσεως τοῦ στρατοῦ, τὴν αὐτὴν δηλονότι πεδιάδα, ἣτις ἦν τὸ θέατρον τῶν πρώτων ἀθλῶν τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ βασιλείου, ὃς ἔσπευσεν ἐνταῦθα μετὰ τετρακοσίων εἰς βοήθειαν τοῦ ὑπὸ τῶν Τατάρων δεινῶς πιεζομένου ἡγεμόνος τῶν Σελτσούκων, ὥς ἔτι καὶ τὸ θέατρον τῆς τελευταίας ἦν ἤρατο νίκης κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀχμέτ. Τρίς ὁ σουλτάνος ἔλαβε τὸν λόγον, οὐδεὶς δὲ τῶν περιτρόμων δούλων ἐτόλμησεν εἰπεῖν τι, ὅτε ἀπλοῦς τις γενίτσικρος, Ἀβδαλλάχ τοῦνομα, προελθὼν εἰς τὸ μέσον προσεκύνησε μέχρις ἐδάφους καὶ μετὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου συνήθεις εὐχὰς ἐδήλωσεν αὐτῷ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ χαρὰν τῶν συστρατιωτῶν αὐτοῦ, ὅτι ὁ παδισάχ ἄγει αὐτοὺς ἐπὶ τὸν Ἰσμαήλ. Ἡ ἀπόκρισις αὕτη ἀντημέφθη διὰ τοῦ σαντζάκ τῆς Θεσσαλονί-

(1) Παῦλος Ἰώβιος, ἐν Βενετίᾳ, 1541, φ. 23. Ὅρα καὶ παρὰ Μαρίνη Σανούτῳ, 10 ἐπιστολὴν τοῦ Νικολάου Ἰουστινιάνη, χρονολογουμένην τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1514.

κης, ὃ ὁ Σελλίμ ἀπένειμε τῷ ῥήτορι. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας
ὁ σουλτάνος ἀπῆλθεν ἐξ Ἀδριανουπόλεως εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν, ὅπου μετὰ δέκα ἡμέρας ἔστησε τὴν σκηνὴν
αὐτοῦ ἐν τῷ λειμῶνι τῶν ἐλεφάντων περὶ τὸ προάστειον Τῇ 29
Μαρτ.
1514
τοῦ Ἑγιοῦπ· προσεκύνησε τὸν τάφον τοῦ συστριτιώτου
τοῦ Προφῆτου, ὅπως τῇ μεσιτείᾳ αὐτοῦ λάβῃ τὴν εὐ-
λογίαν τοῦ Θεοῦ διὰ προσευχῶν καὶ ἀφθόνων ἐλεημοσυ-
νῶν· μετεπέμψατο τὸν ἐν Μαγνησίᾳ διαμένοντα τεσσαρά-
καιδεκαετῆ υἱὸν Σουλεϊμάν, ὅπως ἐγγχειρίσῃ αὐτῷ τὴν
διοίκησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· μετέθηκε τὸν συνα-
θροισθέντα ἐνταῦθα στρατὸν εἰς Χρυσούπολιν, ἐν ᾧ οἱ
ὑπὸ τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ῥούμελης Χασάν Πασᾶν γε Τῇ 20
Ἀπρίλ.
νίτσαροι ἐπεραιούντο ἀπὸ Καλλιπόλεως τὸν Ἑλλήσποντον.
Αὐτὸς δ' οὗτος ἀπῆλθε τῇ Πέμπτῃ (1Ζ), ἡμέρα αἰοία παρὰ
τοῖς μουσουλμάνοις, εἰς τὸ ἐν Μαλτεπὲ στρατόπεδον τῆς
Ἀσίας, ὅπου ἀνέδειξεν ἀρχηγὸν τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἐκτο-
μίαν Σινάν Πασᾶν, διοικητὴν τῆς Βοσνίας. Μετὰ τρεῖς ἡμέ- Τῇ 23
Ἀπρίλ.
ρας ἀπὸ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐξόδου συλλαβὼν ἐν
τῷ στρατοπέδῳ κατάσκοπον Πέρσην, Κιλίτζ τούνομα,
ἐπεμψε διὰ τούτου πρὸς τὸν Ἰσμαήλ τὴν προκήρυξιν τοῦ
πολέμου ἐν εἴδει ἐπιστολῆς ἐχούσης ὧδέ πως· «Ὁ σουλ-
τάνος Σελλίμ, ὃ ἔχων τὴν δύναμιν τοῦ Φερίδουν, τὸ με-
γαλεῖον καὶ τὴν δόξαν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, τὴν
δικαιοσύνην καὶ ἐπιείκειαν τοῦ Κεῖχοσρέφ, ὁ τρόμος τῶν
Φαραῶ τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου, ἀναγγέλλει τὸν διὰ τοῦ
φετῶ πάντων τῶν νομομαθῶν ὡς νόμιμον κηρυχθέντα
πόλεμον τῷ ἐμίρῃ (οὐχὶ σάχῃ) Ἰσμαήλ, τῷ ἄρχοντι περ-
σικῶν στρατῶν, τυράννῳ, ὡς ὁ Σοχάκ καὶ Ἐφρασιὰδ, καὶ
τῷ προωρισμένῳ εἰς ἀπώλειαν, ὡς ὁ ἔσχατος Δαρεῖος·
διότι κατέλιπε τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, ἐτάραξε τὴν ἀληθῆ
λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ἔκλεψε τὸν θρόνον καὶ κατέθλιψε τοὺς

μοσλίμους· φέρων δὲ τὸν μανδύαν τῆς δολιότητος καὶ ὑποκρισίας διέσπειρε ταραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις, ἤρε τὰ σημεῖα τῆς ἀθείας καὶ τῆς αἰρέσεως, κατέλιπε τὸν χαλινὸν τῶν παθῶν καὶ ἐγένετο ἔνοχος ἱεροσυλίας, τοῦ φόβου τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν, τῆς βεβηλώσεως τῶν ἱερῶν τεμενῶν καὶ τῶν τύμβων, τῆς καταφρονήσεως τῶν νομομαθῶν, τῆς κατάρας τῶν τριῶν πρώτων καλιφῶν, τῆς ὕβρεως τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, τοῦ Κορανίου. Διὸ ὁ σουλτάνος περιέβαλεν ἑαυτὸν οὐχὶ σθητικοῖς καὶ χρυσοτεύκτοις ὑφάσμασιν, ἀλλὰ κράνει καὶ θώρακι, καὶ ἐσπάσατο τὸ νικηφόρον ξίφος· ἀλλὰ πιστὸς ταῖς ἀρχαῖς τοῦ ἰσλάμ, εὐδοκεῖ νουθετῆσαι ἔτι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. Ἐξέδοτο αὖν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἵνα νουθετήσῃ αὐτὸν εἰς μετάνοιαν, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εἰς ἀνυπέρθετον παράδοσιν πασῶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταληφθεισῶν χωρῶν τοῦ ὀθωμανικοῦ βασιλείου· εἰ δὲ μὴ οἱ ἀήττητοι ὀθωμανικοὶ στρατοὶ κατακλύσουσι μετ' οὐ πολὺ τὴν χώραν αὐτοῦ. Τοῦτό ἐστι τὸ θεῖον κέλευσμα. Σωτηρία μόνον τῷ πορευομένῳ ἐν ὁδῷ σωτηρίας·!» (ΙΗ) (1).

Αὐθημερόν ὁ Σελίμ ἐπέστειλε καὶ τῷ Φερουκσαδβέγγη, ἀπογόνῳ τοῦ οἴκου τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, κελεύσας αὐτὸν ἀντιταχθῆναι τῷ Ἰσμαήλ. Τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἀποστολῆς τῶν ἐπιστολῶν τούτων τὸ στρατόπεδον ἐπορεύθη ἀπὸ τοῦ

Τῇ ²⁴Μαλτεπε εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Γενισέρ, ὅπου ὁ βεγλέρβε-
 Απριλ.
 1514. γης τῆς Ῥούμελης Χασάν Πασᾶς περαιωσάμενος μετὰ
 Τῇ ⁴ τῆς ὑπ' αὐτὸν στρατιᾶς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπὸ Καλλι-
 Μάϊου
 1514, πόλεως ἠνώθη μετὰ τοῦ σουλτάνου. Μετὰ πορείαν δέκα

(1) Φέριδουν, ἀρ. 274, ἡ δὲ ἀπόκρισις ἐν τῷ κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, σ. 307

ἡμερῶν ὁ στρατὸς διέμεινεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν Σιδὶ Γαζί, τόπῳ περιλαλήτῳ, ὅπου κεῖται ὁ πρῶτος ἀραβικὸς Σιδ, ὁ Σιδὰλ Βατὰλ, ἥτοι κύριος, νικητὴς, ἔλαβε δὲ παρὰ τοῦ σουλτάνου ἕκαστος στρατιώτης δῶρον ἀνά 1,000 ἄσπρα (1). Ὁ βεζύρης Δουκαγὶν Ἀχμετ ζαδὲ ἀπεστάλη ὡς πρωτοπορεία μετὰ δισμυρίων μισθοφόρων σπαήδων καὶ μετὰ τοῦ Ἀχμετ Καρατζᾶ Πασᾶ, διοικητοῦ τῆς Σινώπης, ἔχοντος πεντακοσίους εὐίππους, πρὸς μεταφορὰν τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ στρατὸς ἐπορεύθη διὰ τοῦ Ἰκονίου εἰς Κατσάρειαν, ἐνθα κατὰ τὴν τριήμερον ἀνάπαυσιν αὐτοῦ ὁ σουλτάνος ἐπεχείρησε διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Σουλκᾶδρ περὶ ἐπικουρίας ἵππικου· πρὸς τοῦτο δ' ἐκάλεσεν αὐτόν παρ' ἑαυτῷ. Ἀλλ' ὁ Ἀλαεδδεβλέτ ἀπέφυγε τὴν πρόσκλησιν τοῦ Σελὶμ προφασιζόμενος γῆρας καὶ ἄλλας προφάσεις· οὐ μόνον δὲ ἠρνήθη τὴν αἰτηθεῖσαν ἐπικουρίαν, ἀλλὰ καὶ ἐτάραξε τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ προσε-νεχθεὶς ἐχθρικῶς. Ἡ ὕbris αὐτῆς δῆξασα βαθέως τὴν ἀνεξιλέωτον καρδίαν τοῦ Σελὶμ, παρέσχεν ἐνδόσιμον εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι τιμωρίαν τοῦ ἡγεμόνος Σουλκᾶδρ. Ὁ στρατὸς μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις ἀνέλαβε τὴν εἰς Οὐ σκουλτζέ (10) ἄγουσαν, ὅπου ἀφίκετο τῇ 3 Τζεμαζιούλ Τῇ 26 ἐββέλ. Ὁ Σελὶμ, ὅπως θήξῃ τὸν ζῆλον τοῦ ἵππικου, ἡύξη-Ἰουνίου 1514. σε τὴν μισθοφορὰν αὐτοῦ οὕτως, ὥστε ἐπὶ ἐκάστης χιλιάδος ἄσπων προσετέθησαν πεντήκοντα. Ἐν Σεβαστεία ἐγένετο ἐξέτασις τοῦ στρατοῦ, συγκειμένου εἰς ἑκατὸν τεσσαράκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν, εἰς ἑξηκονταχιλίας καμήλους καὶ εἰς πενταχισχίλους καπήλους. Τετρακισμύ

(1) Ἀλῆς, Γ διήγημα, φ. 193. Σεαδεδδὶν, Σολακζαδὲ, φ. 85. Σελιμνανμὲ τοῦ Ἰζελαδεδδὶν, φ. 38, ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης.

(2) Αὐτόθι.

ριοι ἄνδρες, ἐν οἷς καὶ οἱ ἀπόστρατοι, κατελείφθησαν μετὰ τὰς Σεβαστείας καὶ Καισαρείας τὸ μὲν ἵνα φυλάττωσιν ἐντεῦθεν τὴν χώραν, τὸ δὲ ἵνα πορίζωσι πρὸς τε τὸν στρατὸν καὶ τοὺς ἵππους τροφάς, ὧν ἐσπάνιζον διότι ὁ Πέρσης χάνης Οὐσταδζλου ἡρήμωσε διὰ τοῦ πυρὸς ἅπασαν τὴν χώραν, δι' ἧς διήρχετο, ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Σελὶμ ἤρκεϊτο μόνον ταῖς τροφαῖς, ἃς ὁ στόλος ἐκόμιζεν εἰς Τραπεζοῦντα, ἐντεῦθεν δὲ παρεκομίζοντο ὑπ' ἡμιόνων εἰς τὸ στρατόπεδον (1).

Εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σελὶμ πρὸς τὸν σάχην τῆς Περσίας πεμφθεῖσαν πρώτην ἐπιστολὴν ἐπέμψθη καὶ ἑτέρα πεποικιλμένη περσικοῖς στίχοις (2) καὶ συνωδευμένη μετὰ σκωπτικῶν δώρων, συμβόλων τῶν σεχῶν, οἷον χλαίνης, ράβδου, ὀδοντογλύφου καὶ σπλεγγίδος ξυλίνης, ὥς χλεύη τῆς ἀπο σεχῶν καταγωγῆς τοῦ Ἰσμαήλ (3). Μὴ ἀρκούμενος τούτοις ὁ σουλτάνος ἐπέσειλε μετὰ τὰς δύο περσιστὶ γεγραμμένας ἐπιστολάς ἐξ Ἑρσεντζάν καὶ τρίτην τουρκιστὶ, συνοψίζουσιν τὰ ἐν ταῖς δύο περσικαῖς (4) καὶ ἀγγέλλουσιν τὴν εἰς Ἀσερβεϊτζάν ἔλευσιν αὐτοῦ καὶ τὴν μετὰ τὴν Καισαρείαν καὶ Σεβαστείαν παράταξιν στρατοῦ ἐκ τεσσάρων μυριάδων. Εἶτα δὲ περὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀνδρίας καὶ τοῦ θάρρους προσετίθη· «Τοῖς σφετεριζομένοις τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν διὰ τοῦ ξί-

(1) Ἀλῆς, φ. 193. Ἰώβιος, ἐνδοξα ἔργα τοῦ Σελὶμ, καὶ Μαρίνης Σανούτος.

(2) Οὐδεὶς τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων ποιεῖται λόγον περὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, σώζεται ὅμως παρὰ τῷ Φερίδουν, ἐν ἀρ. 150 τοῦ παρ' ἐμοὶ ἀντιτύπου, καὶ ἐν τῷ ἀρ. 97 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ βασιλέως, σ. 286.

(3) Ἀλῆς, φ. 94.

(4) Συλλογὴ τοῦ Φερίδουν, ἀρ. 254, ἀντίτυπον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ βασιλέως, ἀρ. 284. Ὅρα καὶ Μαρίνην Σανούτον, 10.

φους προσήκει ἐκθεῖναι εἰς κίνδυνον τὸ στῆθος, ὡς ἀσπίδα, καὶ εἶναι ἐτοιμούς εἰς πληγὰς καὶ προσβολὰς, ὡς κράνος. Ἡ μνηστὴ τοῦ βασιλείου περιπτύσσεται μόνον ὑπὸ τοῦ ἀσπαζομένου τὰ χεῖλη τοῦ ξίφους· τοὺς ζητοῦντας τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν ἐν τῷ σκότει, ἄτοπόν ἐστι καλεῖν ἄνδρας, τοῖς δὲ ἀποφεύγουσι τὸν θάνατον οὐχ ἄρμόζει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς μάχης περιζώννυσθαι τὸ ξίφος καὶ ἀναβαίνειν εἰς τὸν ἵππον. Καταλήγει δὲ τὴν ἐπιστολὴν προτρέπων αὐτόν, ἵνα παρασῇ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης (1).

Ἐστρατοπεδευμένου ὄντος τοῦ στρατοῦ περὶ τὸ Τζε-Τῆ 48
 μὲν ἦλθε Πέρσης πρεσβευτῆς φέρων τὴν ἀπόκρισιν πρὸς ^{Ἰουλίου} 1514.
 τὰς τρεῖς ἐπιστολάς καὶ ὡς δῶρον θήκην πλήρη ὀπίου (Κ).
 Ὁ Σελίμ καὶ ὁ Ἰσμαήλ ἐπανελάμβανον οὕτω τὸ ἐν τῇ
 ἱστορίᾳ Ἀσιανῶν μεγάλων βασιλέων πλεονάκις ἐπαναλη-
 φθὲν παράδειγμα ἀνταλλαγῆς πρέσβειων, ὧν τὰ μὲν πισω-
 τικά γράμματα περιεῖχον φανεράς ὕβρεις, τὰ δὲ δῶρα
 ἦσαν συμβολικά σκώμματα. Αἱ ἀσιαναὶ ἱστορίαι περὶ τῆς
 εἰς Ἰνδικὴν πορείας τοῦ Ἀλεξάνδρου οὐδὲν περιγράφουσι
 τόσῳ ἀκριβῶς, ὅσῳ τὰ συμβολικά δῶρα, δι' ὧν ὁ Ἀλέ-
 ξανδρος καὶ ὁ Πόρος ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους κατὰ
 τὴν ὀξύνοϊαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν. Καὶ αἱ πολλῶν ἤττον
 ἀμφίβολοι ἱστορίαι τοῦ Τιμοῦρ περιέχουσι τὰ μαρτύρια
 τῆς μᾶλλον ἢ σκωπτικῆς ἐπιστολογραφίας μεταξὺ αὐτοῦ
 καὶ Βαγιαζήτ τοῦ Ἰλδιδίμ. Βάρβαροι προκαλοῦσιν ὕβρι-
 στικῶς ἀλλήλους εἰς ἀγῶνας, ὡς οἱ ἥρωες τοῦ Ὀμήρου,
 ἡ διάνοια τῶν παίδων ἀναπτύσσεται μᾶλλον διὰ ποιητι-
 κῶν ἢ διὰ πραγματικῶν ἰδεῶν. Οὐδὲν οὖν τὸ παράδοξον,

(1) Φέριδουν, ἀρ. 251 καὶ 7), ἐν τῷ ἀντιτύπῳ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ βασιλέως. Σααδεδδιν, φ. 237. Ἀλλ. 190. Σολαχζαδὲ, 81. Ἐβρουφάτζ, φ. 49. Λουτφί καὶ συλλογὴ τῆς βρασιλικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου.

ὅτι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τῇ κοιτίδι τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποποιίας καὶ περὶ τὸ τέλος ἔτι τοῦ μεσαιῶνος τύραννοι, οἵτινες ἄλλως ἡγάπων καὶ ἥσκουν τὴν ποίησιν, ἡρέθιζον ἀλλήλους διὰ σκληρῶν ὕβρεων καὶ ἀλληγορικῶν σκωπτικῶν δώρων εἰς μάχην. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ, περὶ ἧς οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι ἀρκοῦνται μόνον εἰπεῖν, ὅτι περιεῖχεν ἀλαζονικὴν ἀκρισίαν, ἐστὶν ἐν τῇ ἀρχῇ συντεταγμένη μετὰ παντός τοῦ σεβασμοῦ, ἰδίου τῷ μεγάλῳ σουλτάνῳ τῶν Ὀθωμανῶν, κατὰ τε τὴν προσαγόρευσιν καὶ τὴν φράσιν. Προφασίζεται εἶτα, ὅτι ἀγνοεῖ τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου, ἐμμένει τῇ πρὸς τὸν Σελὶμ φιλίᾳ καὶ ὅτι διάγει ἐχθρικῶς μόνον πρὸς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Σουλκάδρ· ἐπικαλεῖται δὲ μάρτυρα τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Σελὶμ ὁμόνοιαν, διοικητὴν ἔτι ὄντα τῆς Τραπεζοῦντος. «Μενέτω ἀναλλοίωτος ἡ παλαιὰ ἡμῶν φιλία, προσετίθη· τοιοῦτος τρόπος λέξεως, οἷος ὁ τοῦ Σελὶμ, ἀνοίκειος βασιλεῦσι. Τοιαῦται φράσεις εἰσὶν ἴδιαι γραμματέων μεθύνωντων ἐξ ὀπίου· ἐφ' ᾧ πέμπω διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ μου Σαχχουλί ἀγὰ χρυσὴν θήκην μετ' ὀπίου· μετ' ὀλίγον ὅ,τι ὁ Θεὸς ὥρισε, φανήσεται· ἀλλὰ τότε ἡ μετάνοια ἔσεται βραδεῖα. Γράφω ταῦτα ἐν θήρᾳ τυγχάνων παρὰ τὸ Ἰσφαχάν· ἀλλὰ νῦν παρασκευάζομαι στρατεῦσαι ἐπ' σέ, εἰ ἡ φιλικὴ αὕτη ἀπόκρισις ἔσεται ἀτελεσφόρητος. Ἄλλως ὁ Σελὶμ δύναται ποιῆσαι ὅ,τι βούλεται· εἰ δὲ τέως ὁ πόλεμος ἀνέβλήθη, ἐγένετο ἐξ ὠρίμου σκέψεως περὶ τοῦ τέλους τῶν πραγμάτων» (ΚΑ). Ἡ μετρίοφρων αὕτη ἐπιστολὴ, ἃν τις παραβάλλῃ αὐτὴν πρὸς τὰς τρεῖς τοῦ Σελὶμ, καὶ ἡ μετὰ ὀπίου θήκη, ἧς τὸ ῥητορικὸν ἐπὶ ἀραβικῆς παρονομασίας ἐρειδόμενον κέντρον ἐμελλε πλήξειν βαθύτερον, διότι ὁ Σελὶμ ἡγάπα τὸ ὄπιον (1), ἐξέμηνε

(1) Ἀφόνσος Οὐλλοῶ, Βιβλίον περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Τούρκων. Βε-

τοσοῦτον αὐτόν, ὥστε διεμέλισε τὸν κομίσαντα τὴν ἀπό-
κρισιν πρεσβευτήν. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μουράτ ἐπέβαλε τὴν
αὐτὴν τιμωρίαν πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τοῦ Σελίμ ἐλθόντα,
ἢ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ Ἰσμαήλ τὴν παράδοσιν τοῦ ἡγε-
μονόπαιδος τούτου (1). Καὶ μετὰ τοιαύτας προκλήσεις
οὐδεὶς ἐχθρὸς ἐφαίνετο, τὸ ζητεῖν δὲ αὐτὸν ἐν μέσῳ τῆς
ἐρήμου ταύτης χώρας, ἐσήμαινε παραδοῦναι ἑαυτὸν βε-
βαίῳ διὰ λιμοῦ θανάτῳ· διὸ οἱ γενίτσαροι ἤρξαντο γογ-
γύζοντες. Ὁ Σελίμ μηδὲν ταραξας τὴν τάξιν τῆς ἐκ-
στρατείας ἐκέλευσεν, ἵνα ὁ στρατὸς πορευθῇ ἀπὸ τοῦ Ἐρ-
ζεντζάν τεσσαράκοντα σταθμοὺς εἰς τὴν Ταβρίδα, πρω-
τεύουσαν καὶ καθέδραν τοῦ Ἰσμαήλ. Τότε ἐπὶ τῇ προ-
τροπῇ τῶν ἄλλων βεζυρῶν ὁ βεγλέρβεγης τῆς Καραμα-
νίας Χεμδὲμ Πασᾶς (2), ὃς συνανetράφη τῷ Σελίμ ἐν τῷ
γυναικωνίτῃ, ἐτόλμησε παραστήσαι πρὸς τὸν σουλτάνον
τοὺς κινδύνους κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἀλλ' ἕνεκα τῆς
θραυσιλογίας ταύτης ἐθανatώθη· διάδοχος αὐτοῦ ἀνηγο-
ρεύθη ὁ Σεϊνέλ Πασᾶς, τὸ δὲ στρατόπεδον μετετέθη ἀπὸ
Ἐρζεντζάν εἰς Τζουρουμέκ. Αὐτόθι ὁ Βαλῆ βέγης ἐπεμ-
ψε κεφαλὰς τινὰς καὶ δύο αἰχμαλώτους· ὁ δὲ Σελίμ, ὃς
ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ Πέρσου πρεσβευτοῦ οὐκ ἐδύνατο ἐγ-
καταλιπεῖν τὸν ἑαυτοῦ τῇ αὐτῇ τύχῃ, καὶ δυσμενῶς ἔφερε
τὴν περὶ τοῦ ὀπίου ἀπόκρισιν τοῦ Ἰσμαήλ, ἀπέλυσε τοὺς
δύο αἰχμαλώτους καὶ ἀπέπεμψεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Ἰσμαήλ
μετὰ νέας τουρκικῆς ἐπιστολῆς ἐπὶ ὕβριστικωτέρας τῶν
προτέρων. Ἐπιστέλλων πρὸς τὸν σάχην προὔκαλεῖτο αὐ-

ντία 1658, σ. 453. Σελιμναμέ τοῦ Τζελαλζαδὲ, ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης φ. 40.

(1) Relazione di Cose Turchi di Cipro, παρὰ Μαρίνη Σανούτῃ,
Βιβλ. 10.

(2) Ὁ Ἰωθιὸς καλεῖ αὐτὸν Χενδέμαν.

τὸν εἰς μάχην· «Ἰσμαήλ Βεχαδὶρ! σὺ προῦκάλεσάς με διὰ θρασέων λόγων ἐλθεῖν. Ἐνταῦθά εἰμι ἤδη πρό πολλῶν ἐβδουμάδων μετὰ ἰσχυρᾶς στρατιᾶς, οὐδεμίαν δ' ἐτι ἀγγελίαν ἔχω περὶ σοῦ. Νεκρὸς ἢ ζῶν εἶ; Ἀγνοῶ. Τὰ ἔργα σου εἰοὶ μόνον δόλος καὶ τεχνάσματα· χρῶ φαρμάκοις πρὸς θεραπείαν τῆς δειλίας σου. Πρὸς ἀπώθησιν τῆς ἀθυμίας σου ἔταξα μόνον τέσσαρας μυριάδας λογάδων ἀνδρῶν παρὰ τὴν Καισάρειαν· τοιούτῳ τρόπῳ δηλοῦται ἡ μεγαλὴ ψυχία τοῦ ἐχθροῦ. Ἐὰν τοῦ λοιποῦ κρύπτη ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου οὐκ ἔξεστι καλέσαι σε ἄνδρα· ἀντὶ δὲ τοῦ κράνους λάβε κεκρύφαλον, καὶ ἀντὶ ἐπιθωρακιδίου σκιάδα, καὶ ἀπόβαλε τὴν ἡδονὴν πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν βασιλείαν (1). Παρὰ τὴν ἐπιστολὴν ἐπεμψεν ὁ Σελὶμ καὶ γυναικεῖα ἐνδύματα, δευτέραν χλεύην τῆς δειλίας τοῦ σάχη (2), καὶ ἐτέραν μακρὰν κομφῶς συντεταγμένην περσικὴν (3) ἐπιστολὴν δι' ἰδίου πρέσβεως πρὸς τὸν κυριάρχην τῶν Μαρακάνδων Ὁβεῖδ χάνην, προκαλούμενος αὐτὸν ὡς σουρνίτην εἰς βοήθειαν κατὰ τοῦ σάχη τῶν σιιτῶν, καὶ τρίτην πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς

(1) Ἐν Φερίδου, ἀρ. 253· ἐν κώδῃ τῶν Παρισίων, ἀρ. 79, σ. 212. Ἐκ τῶν Ὁθωμανῶν ἱστοριογράφων μόνος ὁ Ἀλῆς, φ. 193, καὶ Λουτφί, ποιοῦνται λόγον περὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. Αὕτη σώζεται καὶ ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Διέζ. Ἡ χρονολογία τοῦ τελευταίου Τζεμαζιούλ ἀχίρ, ἣν ἀναφέρει ὁ Φερίδου, οὐκ ἐστὶν ἀκριβής· διότι τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὁ Σελὶμ εἰσῆρχετο ἤδη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τζαλ-διδάν.

(2) Ἀλῆς, φ. 194.

(3) Ἡ ἐξ σελιδῶν μακρὰ αὕτη ἐπιστολὴ χρονολογεῖται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Φερίδου ἀπὸ 2 Τζεμαζιούλ ἀχίρ (26 Ἰουλίου) ἐν δὲ τῇ κώδῃ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ἀρ. 79, σ. 214, ἀπὸ τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Αιγύπτου, ἀγγέλων αὐτῷ, ὅτι ἐπορεύετο νικῆσαι τὸν σάχην. Ἀπὸ τοῦ Τζουρουμέκ (1) ὁ στρατὸς ἐπορεύθη διὰ τοῦ Ἑσκιδεπέ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης τοῦ Τζε-
τζάν, δοξασθὲν ἐπὶ τῇ κατὰ τοῦ Οὐζούν Χασάν νίκῃ Μωά-
μεθ τοῦ Β' (ΚΒ). Αὐτόθεν βέγῃς τις Τουρκομάνος, ἀνα-
δειχθεὶς ὕστερον μέγας βεζύρης, παρηγγέλθη χωρῆσαι
ἐπ' ἀριστερά, ὅπως καταλάβῃ τὸ φρούριον τοῦ Βαϊβούρτ.
Ἐπιστάντος τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ εἰς Σόγμεν, ἦλθον
πρέσβεις τοῦ ἡγεμόνος τῆς Γεωργίας Τζανίκ, πέμψαντος
δῶρα ἐκ σιτίων καὶ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Ἀλαεδδεβλὲτ,
ἡγεμόνος τοῦ Σουλχάδρ, καταφυγόντας ἀπὸ τῆς αὐλῆς
τοῦ Ἰσμαήλ εἰς τὴν τῆς Γεωργίας. Ὁ Σελὶμ ἀντέπεμψε
πρεσβεῖαν, τὸν δεύτερον ἱπποστασιάρχην, μετὰ δώρων ἐξ-
ἑσθήτων, τὰ δὲ στρατεύματα προέβησαν ἐπὶ τῆς εἰς Τα-
βρίδα ἀγούσης· ἀλλ' οἱ γενίτσαροι ἐγόγγυσαν ἰδόντες,
ὅτι προέβαινον εἰσαεὶ περαιτέρω εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐχθροῦ
μὴ εὐρίσκοντες αὐτόν· διὸ ἀπήτησαν παρρησίαν τὴν ἐπά-
νοδον. Ὁ Σελὶμ, ὅς πρὸς τοὺς πρώτους αὐτῶν γογγυ-
σμοὺς, ἐν Ἐρζεντζάν γενομένους, ἀπεκρίνατο αὐτοῖς ἵνα
πορευθῶσι τεσσαράκοντα σταθμοὺς εἰς Ταβρίδα καὶ ἐτι-
μώρῃσιν θανάτῳ τὸν Χεμδὲμ διὰ τὸ θράσος αὐτοῦ, προ-
ῆλθε νῦν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καὶ εἶπεν ὑπερφηάνως· Αὕτη
ἐστὶν ἡ ὑπηρεσία ὑμῶν; Ἡ ὑποταγὴ ὑμῶν σύγκειται ἐν
λόγοις; Οἱ ποθοῦντες ἰδεῖν τὴν γυναῖκα καὶ τὸ τέκνον
ἐπανελθέτωσαν οἵκαδε· τὸ ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἤλθομεν ἐνταῦθα,
ὅπως ὑποστρέψωμεν. Ἀνάγκη ταλαιπωρίας· οὐδεμία ἀνά-
παυσις, ἀνευ μόχθων οὐκ ἐπιτυχάνεται ὁ σκοπός· χω-

(1) Σολακζαὲ, φ. 85. Σααδεοδίν, Δ, φ. 663. Ἀλλῆς.

ρισθῆτωσαν οἱ ἐκτεθλυμένοι ἀπὸ τῶν καθιερωσάντων τὸ
 ξίφος καὶ τὴν φαρέτραν, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς
 τὸν ἡμέτερον ἀγῶνα. Οὐκ ἀποτραπήσομαι τῆς ἐμῆς βου-
 λῆς» (1). Πάντες ἠκολούθησαν αὐτῷ. Κατὰ τὴν πορείαν
 ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀκιντζίδων Μιχάλογλου ἀνήγγειλεν, ὅτι
 ὁ Πέρσης κυβερνήτης τοῦ Διαρβεκίρ Οὐσταδζιλούογλου
 ἀφίκετο εἰς Χοί, αὐτὸς δὲ ὁ σάχης ἦν ἐγγύς. Ἐλήφθη δὲ
 καὶ ἐπιστολὴ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ ἀποκρινάμενου εἰς τὴν
 τελευταίαν προκλητικὴν τοῦ Σελίμ (2). Ἀμφοτέρω τὰ πε-
 ριστατικὰ ταῦτα ἐπετάχυναν τὴν πορείαν τοῦ σουλτάνου.
 Ὅτε δὲ ἡ δύναμις τοῦ Σελίμ ἐστρατοπέδευεν ἐν Καστι-
 γιόλ οὐχὶ πόρρω τοῦ φρουρίου τοῦ Μαχοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ Σεχ-
 σουβάρ Ἀλῆ βέγης ἐπεμψε πρὸς τὸν σουλτάνον αἰχμα-
 λώτους τινάς, δηλώσαντας πρὸς αὐτὸν τὴν εἰς Χοί ἀφι-
 ξιν τοῦ Ἰσμαήλ. Ὁ Ἀλῆ βέγης ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν ἵπ-
 πον ἔχοντα χρυσοῦν ἀποσκευὴν, τὸν δὲ χαλινὸν λιθοκόλ-
 λητον (3). Ὁ σάχης Ἀχμέτ, κατάσκοπος τοῦ Σελίμ, συλ-
 ληφθεὶς ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀπήχθη πρὸς τὸν σάχην, προσ-
 ηνέχθη δὲ τοσοῦτον ἐπιτηδεῖως, ὥστε ὁ σάχης ἐπίστευ-
 σεν, ὅτι ἐπέμφθη ὑπὸ τῶν τὸ νέον δόγμα ἀσπασθέντων
 Τουρκομάνων, ὅπως ἀδελφισθῇ πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὁ
 Ἰσμαήλ ἀπέλυσεν αὐτὸν ἐπιδαφιλεύσας δῶρα καὶ ὑπο-
 σχόμενος αὐτῷ συνάψειν μάχην ἐπὶ τῆς πεδιάδος τοῦ
 Τζαλδιδράν. Τοῦτο ἐδῆλωσαν καὶ οἱ συλληφθέντες αἰχμά-
 λωτοι. Ἡ ἐν Τανασαφὶ ἐκλειψίς ἡλίου ἔδωκεν ἀφορμὴν

(1) Ἐπέρανε τὴν ὁμιλίαν ταύτην διὰ περσικοῦ στίχου· «οὐκ ἀποβάλλω
 τὴν βουλὴν, τὴν δεσπόζουσιν τοῦ νοός μου.» Ἀλῆς.

(2) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 662. Παρὰ Ἰωβίφ, ἐνδοξα ἔργα τοῦ Σελίμ· παρὰ
 Σαντοβίφ, γενικὴ ἱστορία τῆς Βενετίας, 1654, σ. 350.

(3) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 642. Ἐβουλφάλλ, φ. 57.

εἰς αἰσιωτάτας προῤῥήσεις τοῖς Ὀθωμανοῖς, διότι οἱ Πέρσαι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐλάτρευον ἐξαιρέτως τὸν ἥλιον, ὃς ἀπεικονίζετο ἐπὶ τῶν σημάτων τοῦ βασιλείου, καὶ ἐντεῦθεν οἰωνίζοντο τὴν ἐκλειψιν τῆς περσικῆς δόξης καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν αἰρετικῶν δογμάτων ⁽¹⁾. Καὶ ἐν Τανασαφί διεβρυλήθη, ὅτι τὸ ὄχυρόν φρούριον τοῦ Βαγεζίδ παρεδόθη τῷ υἱῷ τοῦ Σεχσουβάρ. Μετὰ δύο ἡμέρας (ΚΓ) ὁ ὀθωμανικὸς στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν κοι- Τη 23
λάδα τοῦ Τσαλιδιράν. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς κατωφερείας Λύγ.
τῶν λόφων ἦν ἐστρατοπεδευμένος ὁ Ἰσμαήλ (ΚΔ). Νυκτὸς συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον, ἵνα κρίνῃ, εἰ ἦν ἀνάγκη προσβαλεῖν τῷ ἐχθρῷ τῇ πρωΐᾳ τῆς ἐπιούσης ἢ ἀναπαῦσαι πρότερον τὸν στρατὸν ἐπὶ εἴκοσι καὶ τέσσαρας ὥρας. Οἱ βεζύραι παρεδέξαντο τὴν τελευταίαν γνώ- μην, ὁ δὲ δεφτερδάρ, διαφωνήσας αὐτοῖς, ἐγνωμάτευσεν ἵνα γένηται ἀμελλητὶ ἡ προσβολή· ἄλλως, ἔλεγεν, ἦν φόβος μὴ πολλοὶ τῶν ἀκιντζίδων, οἵτινες ἐν κρυπτῷ ἡ- σπάσαντο τὰ δόγματα τοῦ ἐχθροῦ, αὐτομολήσωσι πρὸς αὐτόν ἢ ἐλάσωσιν ἐπ' αὐτόν μετὰ ῥαθυμίας. «Οὗτος, εἴ- πεν ὁ Σελίμ, οὗτός ἐστι συνετὸς σύμβουλος· δυστύχημα ὅτι οὐκ ἔστι βεζύρης» ⁽²⁾. Παραχρημα ἐδόθη τὸ πρόσ- ταγμα τῆς προσβολῆς, ὁ δὲ στρατὸς παρετάχθη εἰς μά- χην ἐπὶ τῶν λόφων, ὅπως καταβῇ εἰς τὴν κοιλάδα.

Ἰδὼν περὶ τὸ λυκαυγὲς ὁ Ἰσμαήλ τοὺς πρώτους προ- δρόμους τοῦ ἐχθροῦ κατερχομένους εἰς τὴν κοιλάδα οὐ- δόλως ἐπίστευεν, ὅτι ὁ Σελίμ ἔσεται τοσοῦτον παράτολ-μος, ὅπως τολμήσῃ μάχην ἐν τῇ πεδιάδι, ἔμεινεν ἀκίνη-

(1) Μουρατζά δ' Ὁσσον, Τόμ. Α. σ. 379.

(2) Τζεναβῆς, σ. 415. Σελιμανμέ τοῦ Τζαλολζαδέ, ἀντίτυπον τῆς Δρέσ-δης, φ. 41, Σελιμανμέ τοῦ Κιςλφί, φ. 16—20.

τος θεωρῶν τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ μετὰ αὐξανούσης περιεργείας. Κελεύσας δὲ ἵνα προσαχθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ ἱππεύς τις, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἠρώτησεν αὐτὸν περὶ τῶν διαφόρων σωμάτων τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, καθόσον ἐκάστοτε προῦφαίνοντο, περὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν καὶ τοῦ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν (1). Τινες εἰσὶν οἱ τὰς ἐρυθρὰς σημαίας ἔχοντες, οἱ κατακλύζοντες τοὺς λόφους ὡς αἰμόχρουν ρεῖθρον; Οὗτοί εἰσιν οἱ ὁρομεῖς καὶ ἱππεῖς τῆς Νικοπόλεως, ὧν ἄρχει ὁ κληρονομικὸς αὐτῶν ἀρχηγὸς Μιχάλογλου. Τινες δ' εἰσιν οἱ τὰς πρασίνους σημαίας ἔχοντες, οἱ εἰς τὴν κοιλάδα καταβαίνοντες; Οἱ ἱππεῖς τοῦ Βόλι καὶ τῆς Κασταμόνης, οὓς ἄγει ὁ ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἡγεμόνων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσφενδιάρ, καὶ οἵτινες μετὰ τῶν ἀκιντζίδων ἀποτελοῦσι τὴν προπορείαν τοῦ στρατοῦ. Τότε ἦρθη πυκνὸν νέφος κονιορτοῦ, ἐξ οὗ ἐξῆλθεν ἄπειρον πλῆθος πεζῶν φοινικοσιμόνων ὡς θάλασσα αἱματόεσσα (2). ἦσαν δ' οὗτοι οἱ Ἀζάβου. Τρίς ἤχησεν ἐκ νέου δοῦπος ἱππῶν καὶ ἦρθη κόνεως νέφος, ἐξ οὗ διέλαμψαν σημαῖαι μετὰ χρυσῶν σφαιρωμάτων, τρίς ὁ σάχης ἐνόμισεν, ὅτι ἦν αὐτός ὁ σουλτάνος, ἀλλ' ἦσαν οἱ βεγλερβέγηδες τῆς Καραμανίας, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας μετὰ τοῦ μισθοφόρου ἱππικοῦ· εἶπετο δὲ τούτοις τὸ πεζικὸν μετὰ σημαίων ἐχουσῶν ζώνας ἐρυθρὰς καὶ κιτρινας καὶ μετὰ παραδόξου καλύμματος τῆς κεφαλῆς, διότι λευκοὶ πέπλοι ἐφαίνοντο ἐκ τῆς κεφαλῆς κυμαίνοντες, ἐμπρὸς δὲ συνημμένοι διὰ χρυσαῆς βελόνης. Ἦσαν δὲ ταῦτα τὰ λευκὰ τῶν γενιτσάρων καλύμματα, τὰ ὀπισθεν ἐπι-

(1) Ἱστορία τοῦ Λουφί.

(2) Βαλέριο, Μάξιμος Βιβλ. Β.

κρεμάμενα, ἔμπροσθεν δὲ αὐτῶν ἠκτινοβόλουν τὰ κίτρινα κασσιτέρεια κοχλιάρια ἐν ταῖς ἀκτίσι τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου.

Τότε ἀντήχησεν ἔτι ἐκ τῶν λόφων ὁ κρότος τῶν χαλινῶν καὶ ὁ καλπασμός τῶν ὀπλῶν, νέον δὲ νέφος κοινωροῦ ἤρθη· εἶτα ἐφάνησαν ἐκ δεξιῶν πολλαὶ ἐρυθραὶ σημαῖαι, ἐξ εὐωνύμων δὲ αἱ πράσινοι, ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἐκυμάτιζον δύο μεγάλαι σημαῖαι, ὧν ἡ μὲν ἐρυθρὰ, ἡ δὲ λευκὴ. «Οὗτος, εἶπεν ὁ ἱππεὺς, οὗτός ἐστιν ὁ παδισάχ, ὁ μέγας σουλτάνος· ἡ λευκὴ καὶ ἡ ἐρυθρὰ σημαῖα προηγούνται αὐτοῦ· πρὸς τὰ δεξιὰ δ' εἰσιν οἱ σπαῖδες, πρὸς τὰ ἀριστερὰ οἱ σιλιχδάραι, ὅπισθεν δὲ οἱ μισθοφόροι καὶ οἱ ἀλλοδαποί. Ὁ λογάς οὗτος στρατός περιστοιχίζει αὐτὸν ὡς σωματοφυλακή.» Ἰδὼν ὁ σάχης τηλικαύτας δυνάμεις πρὸ αὐτοῦ παρατεταγμένας ἐν τῇ πεδιάδι· ἐστὲναξε βαθέως καὶ παρεσκευάσθη πρὸς τὴν ἐφοδον.

Ὁ Ὄθωμανικὸς παρετάχθη εἰς μάχην κατὰ τὴν συνήθη τάξιν, καθ' ἣν γιγνομένου πολέμου ἐν Εὐρώπῃ οἱ στρατοὶ τῆς Ρούμελης τάσσονται ἐν τῇ δεξιᾷ, οἱ δὲ τῆς Ἀσίας ἐν τῇ ἀριστερᾷ· τὸ ἀντίστροφον δὲ γίνεται ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν πολέμοις. Τὸ ἱππικὸν τῶν βεγλερβέγηδων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Καραμανίας, ὁ Σινὰν καὶ ὁ Σινέλ Πασᾶς ἦσαν ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι, ὁ δὲ βεγλέρβегης τῆς Ρούμελης Χασάν Πασᾶς ἦν ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι καὶ Ἀσιανοὶ ἀζάβοι ἐνεμήθησαν εἰς αὐτούς. Ἐν τῷ μέσῳ ἦν τὸ ἔρμα τοῦ στρατοῦ, οἱ γενίτσαροι, ὅπισω δ' αὐτῶν ἐν τῇ οὐραγίᾳ ἴστατο ὁ σουλτάνος μετὰ τῶν τεσσάρων ἰλῶν ἔχων παρ' αὐτῷ τοὺς τρεῖς βεζύρας, τὸν Ἐρσέκ Ἀχμέτ, τὸν μέγα βεζύρην Δουκαγὶν Ἀχμέτ καὶ Μουσταφᾶν. Οἱ γενίτσαροι ἔταξαν ἔμπροσθεν τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰς καμήλους κατὰ τὸ σῶνθηδες. Τὸ πυρο-

βολικόν, ὅπερ ἦν ἡ κυριωτάτη δύναμις τῶν Ὀθωμανῶν, καθόσον τούτου ἐστεροῦντο ὅλως οἱ Πέρσαι, ἀπετέλει κατ' ἀμφοτέρα τὰ ἄκρα τῆς παρατάξεως ὀπίσω τῶν ἀζάβων φραγμὸν ἀδιάβατον· διότι τὰ πυροβόλα ἦσαν πρὸς ἀλλήλα προσδεδεμένα διὰ σιδηρῶν ἀλύσεων. Ὁ Σελίμ ἐκέλευσεν, ἵνα τὰ πυροβόλα, κεκαλυμμένα ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ, μὴ ἄρξωνται τοῦ πυρὸς πρὶν ἢ οἱ ἀζάβοι συμπλακέντες πρὸς τὸν ἐχθρὸν χωρισθῶσιν αἰφνης δεξιὰ καὶ ἀριστερά καὶ δώσωσι χώρον πρὸς ἐνέργειαν αὐτῶν (1). Ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἦν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν (2), ἐξ ὧν ὀγδοήκοντα χιλιάδες ἵππεις, ἀλλ' οἱ ἵπποι λεπτοὶ καὶ ἀσθενεῖς διὰ τὴν ἑλλειψιν χιλοῦ· ἦσαν δὲ καὶ μύριοι γενίτσαροι καὶ τοσοῦτοι ἀζάβοι ἐξησθενηκότες ἐκ τῶν νόσων, αἷς ὑπέκυψαν ἐκ τοῦ καύσωνος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς κακοτροφίας, συγκειμένης ἐξ εὐρωτιῶντος ἀλεύρου καὶ ἀώρων ὀπωρῶν (3). Διὸ οἱ στρατιῶται ἦσαν ἐν συνόλῳ ἄθυμοι καὶ δυσηρεστημένοι, πρὸ πάντων δὲ οἱ γενίτσαροι. Τὸ ἱππικὸν τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἦν σχεδὸν ταυτοδύναμον πρὸς τὸ ἐχθρικόν, ἀλλὰ καλῶς τρεφόμενον· ἐν αὐτῷ ἦσαν μύριοι ἐκλεκτοὶ ἵππεις μετὰ τεθωρακισμένων ἵππων καὶ χαλυβίνων κρανῶν, ἀφ' ὧν λόφοι ἐκυμάτιζον πρὸς κόσμον καὶ πρὸς τρόμον, μετὰ σιδηρῶν ῥοπάλων, μετὰ τόξων καὶ μετὰ μελίνων δοράτων ὠπλισμένοι, ἅπερ, ὥς οἱ Ἰσπανοί, ἐκράτουν ἀπὸ τοῦ μέσου· πάντες ψυχῇ τε καὶ σώματι ἦσαν καθωσιωμένοι τῷ σάχῃ καὶ ἐμμανεῖς ὑπὲρ αὐ-

(1) Τζεναβῆς, σ. 415. Πενίας, Ἰωδίας.

(2) Ἀναφορὰ Βαγετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνῃ Σανούτῳ, Βιβλ. 10', τῇ 14 Μαρτίου 1514.

(3) Ἰωδίας, ἐνδοξα ἔργα τοῦ Σελίμ, ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Σανσοβί-

τοῦ(1)· ἀλλ' ὁ στρατὸς οὗτος οὔτε πεζικόν, οὔτε πυροβολικόν εἶχε. Ἐν αὐτῷ ἦσαν πλὴν τοῦ Οὐσταδζλούογλου, τοῦ περὶ τὰ πολεμικά ἐμπείρου κυβερνήτου τοῦ Διαρβεκίρ, οἱ τοῦ Βαγδάτ καὶ Μεσέδ, τοῦ Χορασάν καὶ Μογάν, καὶ ὁ ἀνώτατος δικαστικὸς ἀρχὼν Μίρ Ἀβδουλακί, υἱὸς τοῦ Νιμε- τουλλάχ. Μαθὼν ὁ Ἰσμαήλ παρὰ κατασκόπων ἢ λειπο- τακτῶν τὸ διάγραμμα τῆς μάχης τοῦ Σελίμ καὶ τὰς πρὸς ἀπόκρυφιν τοῦ πυροβολικοῦ διατάξεις, διεῖλε διχῇ τὸν στρα- τὸν αὐτοῦ κελεύσας ὅπως, εὐθὺς ὥς οἱ ἀζάβοι διασχιθῶ- σιν, ἀκολουθήσωσι ταῖς κινήσεσιν αὐτῶν καὶ πειραθῶσιν ὑπερφαλαγγίσαι αὐτούς. Οὕτως ἤλπιζε καταλήψασθαι τὸν σουλτάνον καὶ τοὺς γενειτσάρους ἐκατέρωθεν ἐκ τῶν νώτων· διότι ἔνθεν μὲν ἐπεμψε στρατὸν ὑπὸ τὸν Οὐσταδ- ζλούογλου ἐπὶ τὴν δεξιὰν πτέρυγα, ἔνθεν δὲ αὐτὸς ἤγεν ἕτερον ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ ὀθωμανικοῦ στρα- τοῦ. Ἀλαλάζον δὲ Σάχη, Σάχη τὸ περσικόν ἱππικόν προσήλασε πρὸς τὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ὃ ἐρρωμένως ἐδέξατο τὴν προσβολὴν ἐπικαλούμενον τὸν Ἀλλάχ.

Ὁ Ἰσμαήλ διὰ τοῦ ἰδίου στρατηγήματος ἐματαίωσε τὸ τοῦ Σελίμ, ὑπερφαλαγγίσας τοὺς ἀζάβους εὐθὺς ὥς οὗτοι διεσχίσθησαν, ἵνα δώσωσι χώρον τῷ πυροβολικῷ, εἶτα δὲ ἀπώσας ἅπασαν τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ εὐρω- παϊκοῦ ἱππικοῦ, οὗ ὁ ἱλαρχος, ὁ βεγλέρβεγης Χασάν, ἔ- πεσε κατὰ τὴν πρώτην προσβολὴν, μέχρι τῆς ὀπισθοφυλα- κῆς τοῦ Σελίμ· ἐτέρωθεν δὲ ἀπ' ἐναντίου ὁ βεγλέρβεγης Σινάν Πασᾶς ἐματαίωσε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Οὐσταδζλούογλου

(1) Ἰώβιος, Σολακζαδὲ, Ἀλῆς, φ. 193 μακρὸν λόγον ποιεῖται περὶ τῆς προθυμίας τῶν Περσῶν, περὶ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῶν πρὸς τὸν Ἰσμαήλ καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ.

προστάξας τοῖς ἀζάβοις, ἵνα ἀντὶ τοῦ διασχισθῆναι ὑποχωρήσωσι μέχρι τῶν τηλεβόλων καὶ εἴτα ὑπερπηδήσωσι τὰς συνδεούσας αὐτὰ ἀλύσεις⁽¹⁾. Ὡςπερ ἐκελεύσθη, οὕτω καὶ ἐγένετο μετὰ μεγάλης φθορᾶς τῶν Περσῶν, καθ' ὧν τὸ πυροβολικὸν ἐβρόντα καὶ κατέβληλε τὰς τάξεις αὐτῶν καὶ σὺν αὐταῖς τὸν ἀρχηγὸν Οὐσταδζλούογλου. Ὁ Σελίμ ἰδὼν τὴν ἥτιαν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, συγκειμένης ἐκ τῶν ἀρίστων στρατιωτῶν, οἵτινες ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ κατεσφάγησαν μετὰ τῶν βέγηδων αὐτῶν, ἐρρήξε τὸ ἐκ τῶν ἀποσκευῶν καὶ καμήλων ὀχύρωμα καὶ προσέταξε τοῖς γενιτσάροις ἵνα ἄρξωνται τοῦ πυρός. Τρισκαίδεκα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι γενίτσαροι ἐκένωσαν ἐπτὰκις τὰ ὄπλα αὐτῶν καὶ κατέφθειραν (ΚΕ) τὸ περσικὸν ἱππικόν. Αὐτὸς ὁ σάχης ἐτρώθη τὸν πόδα καὶ τὸν βραχίονα· ὁ ἵππος αὐτοῦ ἔπεσε μετ' αὐτοῦ, ἱππεὺς δέ τις Τοῦρκος μετ' ἀνωρθωμένου ἀκοντίου ἦν ἐν τῷ ἐπιτεθεῖναι κατ' αὐτοῦ, ὅτε ὁ μίρζας Ἀλῆς, ὁ οἰκεῖος τοῦ σάχη Ἰσμαήλ καὶ ὅλως ὠπλισμένος ὡς αὐτός, κραυγάζων· «Εἰμὶ ὁ σάχης», παρεδόθη. Ἐν αὗτῳ δὲ ὁ ἱππεὺς ἔδωκε τὸν ὑποτιθέμενον σάχην, ἱπποκόμος τίς, Χιζρ καλούμενος, ἔδωκε τὸν ἵππον αὐτοῦ τῷ κυρίῳ διὰ θυσίας τῆς ἰδίας ζωῆς. Διό ὁ σάχης ἐξ εὐγνωμοσύνης ἀνήγειρεν αὐτῷ μετὰ ταῦτα μνημεῖον.

Ὁ Ἰσμαήλ ἔφυγε, παραχρῆμα δὲ διεσκεδάσθη ὁ ἐπίλοιπος περσικὸς στρατός ἀπολέσας, ὡς ὁ τουρκικὸς, τοὺς ἀρίστους τῶν ἀρχηγῶν. Τεσσαρεσκαίδεκα σιντζακβέγηδες καὶ τοσοῦτοι χάναι (ΚΣ) Πέρσαι ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ. Ὁ σάχης ἔφυγε δι' ὅλης τῆς νυκτός⁽²⁾ καὶ περὶ τὸ λυ-

(1) Τζεναβῆς.

(2) Ὁρχ Μαλὰτλμ καὶ Μοριέρ.

καυγές ἀφίκετο εἰς Ταβρίδα, ἧς οἱ κάτοικοι προϋπήντησαν αὐτῷ ἐκ περιεργείας μᾶλλον ἢ ἐκ χαρᾶς· μὴ νομίζων δ' ἐαυτὸν ἀσφαλῆ ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἐπορεύθη πρὸς τὸ Δεργεσίν (1). Τὸ περσικὸν στρατόπεδον ἐγένετο λεία τῶν νικητῶν μετὰ πολλῶν θησαυρῶν καὶ γυναικῶν, μάλιστα δὲ τῆς φιλτάτης τῶν γυναικῶν τοῦ σάχη. Οἱ σωματοφύλακες τοῦ Ἰσμαήλ ἀπήχθησαν πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ παραχρῆμα κατεσφάγησαν (2).

Τῇ ἐπαύριον ἐν ἐπισήμῳ διβανίῳ συνεχάρησαν τῷ Σε-^{τῇ 24} λῖμ οἱ βεζύροι καὶ ὁ στρατός, ὃς ἐνεταφίασε τοὺς νεκροὺς.^{Αὐγούστ 1514.} Τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἀνεπαύθησαν, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Ταβρίδα, ὅπου ὁ Σελῖμ μόλις τῇ δεκάτῃ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκετο ἐπίτηδες περιπορευόμενος (ΚΖ). Ὁ βεζύρης Δουκαγίν Ἀχμέτ, ὁ δεφτερδάρ Πιρί καὶ ὁ ἱστοριογράφος Ἰδρίς (3), πρῶτον γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἰακούβ, ἡγεμόνος τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, προαπεστάλησαν ἀπὸ τοῦ πέμπτου σταθμοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην, ὅπως καταλάβωσιν αὐτήν, προπαρασκευάσωσι δὲ τὰ πάντα πρὸς ἀσφαλῆ καὶ δημοτελεῇ ὑποδοχὴν τοῦ σουλτάνου (4). Πάντες οἱ ἀρχιμάλωτοι ἐσφάγησαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐφείσαντο δὲ μόνον τῆς ζωῆς τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων. Ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ λειμῶνος τῶν Ὀρνιθευτῶν διέτριψαν ἐπὶ ἡμέραν, ὃ δὲ χάνης Πέρσης Ρουστέμ, ὃς ἦλθε μετὰ τῶν δύο υἱῶν καὶ μετὰ θεραπείας ἐκ πεντήκοντα ἀνδρῶν, ὅπως προσαγορεύσῃ τὸν

(1) Σεαδεδδίν, Σολαχζαδέ, Ἀλῆς, Ἐβουλφάτζλ, Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί ἐν πεζῷ λόγῳ.

(2) Αὐτόθι.

(3) Ἀλῆς, Ἐβουλφάτζλ, σ. 93. Σελιμναμέ τοῦ Τζεταλζαδέ.

(4) Σεαδεδδίν, Σολαχζαδέ, Ἀλῆς, Ἐβουλφάτζλ, Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί.

σουλτάνον ἐθανατώθη μετὰ τῶν οἰκείων. Τὰ αὐτὰ ἔπαθον ὁ Κοῦρδος Χατεδ καὶ ἡ θεραπεία αὐτοῦ μετὰ δύο ἡμέρας. Τῇ ἐννάτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς μάχης ἐγένετο ἡ κατάληψις τῆς Ταβρίδος ὑπὸ τοῦ βεζύρου Δουκαγίν καὶ τοῦ δεφερδάρ Πιρί (1), τῇ δὲ δεκάτῃ τρίτῃ ἡ εἰς αὐτὴν εἰσοδος τοῦ σουλτάνου. Ὁ λαὸς ἐξῆλθε προῦπαντῆσαι αὐτῷ μέχρι τοῦ Σουρχάβ, ὁπόθεν ὁ σουλτάνος προῦχώρησεν ἐν θριάμβῳ μεταξὺ δύο στίχων τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ σάχῃ. Ἐν τῇ πόλει εὗρε δερβίσας ἄγοντας πομπήν, ὧν ἡγεϊτό τις διαπρέπων ἐπὶ τῷ ἀποδιδομένῳ αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐτέρων σεβασμῶν. ἦν δ' οὗτος ὁ ἀπόγονος τοῦ Τιμούρ, ὁ Βεδιούζ Σεμάν (ὁ ἐξαίρετος τοῦ χρόνου), ὃς, ἂφ' οὗ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Χουσεῖν, ὃν μεγάλοι Πέρσαι ποιηταί, ὁ Τζαμί καὶ Μίρ Ἀλίσρ, ἐξύμνησαν, ἐσερρήθη τοῦ θρόνου τοῦ Χορασάν, διέτριβεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ σάχῃ Ἰσμαήλ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν δερβίση. Ὁ Σελίμ ἐνέδυσεν αὐτὸν ἡγεμονικῶς, ἔθηκεν αὐτὸν εἰς θρόνον, ἰδρυθέντα παρὰ τὸν ἑαυτοῦ, τιμῶν τὸ γένος τοῦ Τιμούρ, ὥρισεν αὐτῷ χίλια ἄσπρα καθ' ἐκάστην, μετὰ δὲ ταῦτα ἤγαγε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὕστερον ἐτελεύτησε κατὰ τὸ Ἑγιοῦπ ὑπὸ λοιμοῦ (2). Ὁ Σελίμ ἠρώτησε προσέτι καὶ περὶ τοῦ Μωάμεθ Χαφίζ ἐκ τοῦ Ἰσφαχάν, ὀνομαστοῦ ἐπὶ τῇ καλλιφωνίᾳ αὐτοῦ ὡς κήρυκος τῆς προσευχῆς· ἤγαγε δὲ καὶ αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὸν δὲ υἱὸν Χασανδσάχ, πατέρα τοῦ ἱστοριογράφου Σεαδεδδίν, παρέλαβεν ὡς θαλαμηπόλον (3). Αἱ ἀποθῆκαι τῶν τελευταίων ἡγεμόνων τοῦ Ἀσερβεϊτζάν, οἱ θησαυ-

(1) Σελιμνάνε τοῦ Τζελαλζαδὲ, ΙΕ κεφάλαιον.

(2) Σεαδεδδίν, Σολακζαδὲ, Ἀλῆς, Ἐβουλφάζλ, Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί.

(3) Σελιμναμέ τοῦ Σεαδεδδίν.

ροὶ τοῦ σουλτάνου Ἀβουσαῖδ καὶ τοῦ Ἰακoῦβ ἐκενώθησαν·
τὰ πλούσια ὑφάσματα καὶ πολύτιμα ὄπλα κατετέθησαν
ὡς τρόπαια πρὸ τοῦ σουλτάνου· οἱ ἐλέφιντες ἀπήχθησαν,
οἱ δὲ πολύτιμοι λίθοι εἰσῆχθησαν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τοῦ
σουλτάνου (1). Τῇ ἐπαύριον, ἡμέρα Παρασκευῇ, ὁ Σελίμ Τῇ 5
μετέσχεν ἐν τῷ μεγάλῳ τεμένει τοῦ σουλτάνου Ἰακoῦβ Σεπτ.
τῆς δημοσίας προσευχῆς, γενομένης ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ 1514.
ἐκέλευσε τὴν ἐπισκευὴν τοῦ πολλαχοῦ κατερρηγμένου
ιδρύματος. Ἐπεσκέψατο τὴν ἀγορὰν καὶ τὸν μεγαλο-
πρεπῆ κῆπον τοῦ σουλτάνου Ἰακoῦβ, τὸν καλούμενον Ἐσ-
βιχίστ, τουτέστιν ὁκτῶ παράδεισοι (2)· ἐδέξατο ἐπινί-
κιον περσιστὶ καὶ τζαγαταῖστὶ, ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ποιη-
τοῦ Χότζα Ἰσφαχανί (3), εἶτα ἔπεμψε τὰ δελτία τῆς μά-
χης τοῦ Τσαλδιδράν δι' ἰδίων πρεσβευτῶν πρὸς τὸν υἱὸν
Σουλεϊμάν, διοικητὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως (4), πρὸς τὸν
σάχην τῆς Ταυρικῆς (5), πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύ-
πτου (6) καὶ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας (7)· ὁ ἀποστα-
λεὶς δὲ πρὸς τοῦτον ἦν ἀπλοῦς σπαῆς, ἦται κοινὸς τιμα-
ριοῦχος ἱππεύς.

Ὁ Σελίμ διέτριψεν ὁκτῶ μόνον ἡμέρας ἐν τῇ πρωτεύου-

(1) Σελιμναμέ, φ. 33. Σααδεδδίν καὶ κατ' αὐτὸν Ἀλῆς. Σααδεδδίν, φ. 6.10

(2) Σουκρί φ. 34.

(3) Ἐβουλφάζλ, φ. 34.

(4) Σώζεται ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐγγράφων τοῦ Φερίδου, ἀρ. 254, μετὰ τῆς ἀποκρίσεως, ἀρ. 255.

(5) Ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Φερίδου, ἀρ. 356.

(6) Ἡ μακρὰ ἀραβικὴ ἐπιστολὴ οὐχ ὑπάρχει ἐν τῷ Φερίδου, ἀλλ' ἐν τῷ Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, πληροῦσα ἑπτὰ μεγάλα φύλλα, σ. 36.42.

(7) Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σουλτάνου μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ σώζεται παρὰ Μαρίνη Σανούτη.

ση ταύτη. Ἐξελέξατο δὲ ἐκ τῶν κατοίκων χιλίους τεχνίτας τοὺς ἐπιτηδαιοτάτους, ὅπως ἀποστείλῃ αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν⁽¹⁾. μὴ δόλως δὲ νομιζῶν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ ἐν Ταβρίδι, εἴτε ἀπὸ τῶν κατοίκων ὡς ἀσπόνδων ἐχθρῶν πάντων τῶν σουννιτῶν, εἴτε ἀπὸ τῆς γειτνιασεως τοῦ σάχη, ἐπορεύθη εἰς τὴν χώραν τοῦ Καραβάγ, ὅπως διαχειμάρσῃ ἐν ταῖς πλουσίαις ξύλων καὶ χιλοῦ πεδιάσι. Ὅτε ὁ στρατός ἦν ἤδη παρὰ τὸν Ἀράξην, οἱ γενίτσαροι ἐστασίασαν κατὰ τῆς περαιτέρω πορείας ἐπιθυμοῦντες τὴν οἰκαδε ἐπάνοδον· ἐπὶ δοράτων ἔδειξαν τῷ σουλτάνῳ ῥάκη τῶν ἰδίων ἐνδυμάτων, τὸ δὲ ἀτίθασσον αὐτῶν προέβη εἰς τοσοῦτον, ὥστε διετρύπησαν τὴν σουλτανικὴν σκηνὴν δι' ἀκοντίων καὶ σφαιρῶν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ⁽²⁾. Τότε ὁ Σελίμ ἠναγκάσθη ἐνδοῦναι (ΚΗ)· ἀλλ' ἀποδίδων ἀληθῶς ἢ κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως τοῖς βεζύραις, ἰδίᾳ δὲ τοῖς μηχανήμασι τοῦ Μουσταφᾶ, προσέταξεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πορείας παρὰ τὸ Ναδσιβὰν ἀλάλῳ τινὶ, ἵνα διχοτομήσῃ λάθρα τὸ περιζῶμα τοῦ ἐφιππίου τοῦ Μουσταφᾶ. Ὁ βεζύρης πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐγένετο τὸ γέλασμα τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὸ γελοῖον, ὅπερ ἐταπείνου αὐτόν, ἦν προάγγελος σπουδαιοτέρας ταπεινώσεως, τῆς ἀπὸ τῆς βεζυρίας πτώσεως αὐτοῦ, γενομένης παρὰ τὸ Ἐριβὰν⁽³⁾. ἀντικατέστη δὲ ὑπὸ τοῦ δεφετερδάρ Πιρί, ὃν ὁ Σελίμ λίαν ἐπῆνεσεν ἐπὶ τῇ πρὸ τῆς μάχης τοῦ Τσαλδιράν συμβουλῇ. Ὁ νέος βεζύρης προῆγεν εἰς Βαϊβούρτ πρὸς σιτολογίαν⁽⁴⁾. Ἐν Κὰρς ἐκ προστάγματος τοῦ Σελίμ ἐστράφη ἡ σκηνή

(1) Ταβί βέγη, φ. 159.

(2) Κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Σελίμ, ἐν τῇ Σελιμναμέ τοῦ Σεαδεδδίν.

(3) Σολακζαδέ.

(4) Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί.

αὐτοῦ πρὸς τὴν Γεωργίαν, ὅπως ἐκφοβίσῃ τὸν Τζανίκ, ὑποσχόμενον ἵνα αὐτὸς ἔλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ μὴ τηρήσαντα τὴν ὑπόσχεσιν. Μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν πορείαν πρὸς τὴν Γεωργίαν ἐφάνησαν πρέσβεις αὐτῆς μετὰ δώρων καὶ ἐπιτηδείων (1), ἅτινα ἦσαν ἀναγκασιότατα διότι ἡ σπάνις τοῦ σίτου ἦν τηλικαύτη, ὥστε τὸ μέδιμνον ἀλεύρου ἐτίματο χιλίων τετρακοσίων ἄσπρων (2). Ἐν Ἐρζεροῦμ ὁ Σελλίμ ἔλαβε τὰς κλεῖς τοῦ Βαϊβούρτ. Ὁ Βιῆ κλου Μωάμεθ, πρὸς ὃν ἦν ἀνατεθειμένη ἡ πολιορκία ἡγγέλκεν ἤδη τὰς δυσχερείας τῆς ἀλώσεως αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σελλίμ ἔγραψε πρὸς τοὺς βέγηδας τοῦ πολιορκουμένου στρατοῦ «Ἐὰν μὴ πέσῃ τὸ φρούριον πρὶν ἔλθω αὐτός, πεσοῦνται τότε αἱ ὑμέτεραι κεφαλαί». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐπετάχυνε τὴν πτώσιν τοῦ φρουρίου (3). Ἡ νέα σελήνη τῶν νησιῶν ἐπέτειλε λήγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ τότε ἡ χώρα ἐχιονοβολήθη ἅπασα· διὸ μετὰ ἡμέρας τρεῖς ἀπελύθη τὸ μισθοφόρον ἵππικόν ἐν Οὔτσιμιλίσῃ ἢ Ἐτσμιαζίν (4). Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Βαϊβούρτ ἔπεσε καὶ τὸ Δεσθέρδ καὶ Κεϊφ (5). Ἡ διοίκησις τῆς ὑποταγείσης χώρας Ἐρσεν-τζάν ἀνετέθη τῷ νικητῇ, τῷ μεγάλῳ ἱπποστασιάρχῃ Βιῆ κλου Μωάμεθ, καὶ σὺν αὐτῇ ἡ τοῦ Καραϊσάρ, τοῦ Τζανίκ καὶ τῆς Τραπεζοῦντος. Τρεῖς σταθμοὺς ἀπωτέρω οἱ χω-τῆ 28 ρίται προσέπεσον πρὸς τοὺς πόδας τοῦ ἵππου τοῦ Σελλίμ. Ὁ δὲ καταβοῶντες κατὰ τῆς ὀμότητος τῶν στρατιωτῶν. Ὁ δὲ Σελλίμ ἐπόμενος τῇ πολιτικῇ, ἦν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκ-

(1) Αὐτόθι.

(2) Αὐτόθι.

(3) Αὐτόθι.

(4) Τζελαλζαδὲ, § 1Ε.

(5) Σααδεδδίν, Σολακζαδὲ, Ἀλῆς, Ἐδουλφάζλ.

στρατείας διέγραψεν, ἐπέβριψε πᾶσαν τὴν αἰτίαν οὐχὶ ἐπὶ τὸν στρατὸν, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς βεζύρας, ἐπειδὴ εὐχερέστερον ἦν αἰετοτε αὐτῷ τὸ ἀπορράσειν ὀλίγας, καίτοι ἀθῶων, κεφαλὰς ἢ πολλῶν ἐνόχων. Ἀμφότεροι οἱ βεζύραι Ἐρσέκ Ἀχμέτ καὶ Δουκαγὶν εἶδον τὰς ἰδίας σκηνὰς πιπτούσας ἐπὶ τῶν ἰδίων κεφαλῶν· τοῦτο δὲ ἐσήμαινε τὴν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος ἀπόλυσιν αὐτῶν. Τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου ἀπεδόθη τὸ τέταρτον τῷ ἀνδρείῳ ἐκτομῖα Σινὰν Πασᾶ, βεγλέρβεγῃ τῆς Ἀνατολῆς, διοικήσαντι κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ὑσαλδιδιρὰν τὸ δεξιὸν κέρας εὐστοχώτατα καὶ συνετώτατα· ὠρίσθη δ' αὐτῷ καὶ τῷ ἱππικῷ αὐτοῦ ἡ Ἀγκυρα εἰς παραχειμασίαν, ὃ δὲ σουλτάνος ἀπῆλθε πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς Ἀμάσειαν μεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου (1).

Τῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ Σελὶμ ἀφίκετο εἰς Ἀμάσειαν, οὐχὶ πόρρω ταύτης ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν Σεχσουβάρου γλου Ἀλῆν, ἐξάδελφον καὶ ἰδιον ἐχθρὸν τοῦ Σουλεϊμάν, ἡγεμόνος τοῦ Σουλχάδρ, καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν διοίκησιν τῆς Καισαρείας, παραγγείλας ἅμα καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς ὑποκειμένης τῷ Σουλεϊμάν χώρας (2). Ὁ Σεχσουβάρ ἀποβὰς τοῦ ἵππου προσεκύνησε τὸν σουλτάνον· διελάσας δὲ διὰ τῆς χιονοβλήτου χώρας κατέλαβε αἰφνιδίως τὸ Βοσσοῦκ, καὶ ἐπεμψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὴν πύλην τοῦ σουλτάνου (3).

Ἡ ὕδρα τῆς γενιτσαρικῆς στάσεως, ἡ πολλάκις κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τὴν κεφαλὴν ἄρασα, διετάραξεν

(1) Σεαδεδδὶν, Σολαχζαδὲ, Ἀλῆς, Ἐλουλφάζλ, Σουκρί.

(2) Σεαδεδδὶν, Δ, σ. 619. Σολαχζαδὲ, φ. 87. Ἐβουλφάζλ, Ἀλῆς καὶ Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, φ. 4.

(3) Αὐτόθι.

ἔτι τὰ χειμερινὰ στρατόπεδα· διότι οἱ γενίτσαροι ἐλαφύ-
ραγώγησαν τὴν οἰκίαν τοῦ βεζύρου Πιρί καὶ τοῦ διδα-
σκάλου τοῦ σουλτάνου Σαλιμί. Ὁ δὲ Σελίμ, ἐπόμενος
ἀκριβῶς τῇ δεσποτικῇ πολιτικῇ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ τιμωρῆσαι
τοὺς στασιώτας, ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν τοῦ πρώην βεζύ-
ρου Δουκαγίν (1). Εἰς Ἀμάσειαν ἐκομίσθησαν καὶ αἱ κε-
φαλαὶ τῶν Οὐγγρων καὶ τῶν Κροατῶν, πεμφθεῖσαι ὑπὸ
τοῦ Βαλῆ βέγη ὡς τρόπαια νίκης κατὰ τῶν ὁμόρων, οἵ-
τινες ἀπεπειράθησαν εἰς μάτην καταλαβεῖν τὸ φρούριον
τοῦ Σάρνου ἢ τοῦ Χαβαλά (2), κείμενον ἐν ἴσῃ ἀποστά-
σει ἀπὸ τοῦ Βελγραδίου καὶ τῆς Σεμένδρας, καὶ ὑπὸ τοῦ
Χατζῆ βέγη ὡς μαρτύρημα τῆς ληστροικῆς αὐτοῦ ἐπὶ τὸ
Σβόρνικ ἐπιδρομῆς. Τέλος τὸν χειμῶνα ἦλθεν εἰς Ἀμά-
σειαν μεγαλοπρεπὴς πρεσβεία τοῦ σάχη Ἰσμαήλ μετὰ
πολλῶν καὶ πλουσιῶν δώρων, ὅπως ἀπελευθερώσῃ τὴν
πεφιλημένην σουλτάναν, αἰχμαλωτισθεῖσαν κατὰ τὴν
μάχην τοῦ Τζαλδιδιράν. Οἱ πρέσβεις ἦσαν τέσσαρες, ἄν-
δρες ἐπιφανεῖς ἐκ τε τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἰδίας ἀξίας (3),
ὁ σείδ Ἀβδουλβαχάβ, ὁ δικαστὴς Ἰσάκ, εἷς τῶν πρῶ-
των νομομαθῶν τῆς Περσίας, ἐπικαλούμενος δικαστὴς
Πασᾶς, ὁ μολλᾶς Σουκρουλλάχ Μογανί καὶ ὁ Χαμζά
Κάλφας, εἷς τῶν μαθητῶν καὶ διαδόχων τοῦ σέχη Χαϊ-
δέρ (4). Ἀλλ' οὕτε τὰ τέσσαρα ἀξιώματα τοῦ νόμου, του-
τέστι τὸ σ ε ἰ δ ι κ ὢ ν, τὸ κ α δ ἰ δ ε ι ο ν, τὸ μ ο λ λ α ῖ

(1) Αὐτόθι.

(2) Ἰστουζντζης, Βιβλ. Δ.

(3) Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ σώζεται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Φέριδουν, ἀρ. 238· ἐν τῇ κώδῃκι τῶν Παρισίων, 79, σ. 297, καὶ ἐν τῇ Τζελαλζαδὲ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Δρέσδης, φ. 45.

(4) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 659. Σολακζαδὲ, φ. 83. Ἀλῆς, φ. 188. Ἐδουλ-
φῆζλ, φ. 68. Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, φ. 43.

κὸν καὶ τὸ σεχικὸν ἐδυνήθησαν τυχεῖν τῆς χάρι-
τος, ὑπὲρ ἧς ἀπεστάλησαν, οὔτε ὁ διεθνὴς αὐτῶν χα-
ρακτὴρ ὡς πρέσβειων ἡξιώθη τοῦ σεβασμοῦ τοῦ προσήκοντος
αὐτοῖς· διότι τὸν μὲν Ἀβδαλβαχάβ καὶ Ἰσακ ἐπεμφεν εἰς
Κωνσταντινούπολιν, ὅπως κατακλεισθῶσιν ἐν τῷ νέῳ φρου-
ρίῳ τοῦ Βοσπόρου, τὸν δὲ μολλᾶν καὶ σέχην εἰς Διδυ-
μότειχον, ὅπου καθεύχθησαν ἐν τινι σκοτεινῷ πύργῳ (1).
Ὁ Σελίμ ἀντὶ τοῦ ἀπελευθερῶσαι τὴν σουλτάναν, παρα-
βάς πάντας τοὺς νόμους τοῦ ἰσλάμ, τοῦ μηδὲν δικαίωμα
παρέχοντος τῷ νικητῇ ἐπὶ τῆς νομίμου γυναικὸς μουσλί-
μου, ἔδωκεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα τῷ γραμματεῖ αὐτοῦ, τῷ
σοφῷ συντάκτῃ τῶν δελτίων, Τατζιζαδὲ Τζααφὲρ Τζελε-
πι. Ὁ γάμος οὗτος γυναικὲς ἤδη ἐγγάμου καὶ μὴ διε-
ζευγμένης καὶ ἡ ἐγκάθειρξις τῶν τρισσάρων ἀξιωματικῶν
τοῦ νόμου τοῦ σείδ, τουτέστι τοῦ συγγενοῦς τοῦ Προφῆ-
του, τοῦ καδῆ, τουτέστι τοῦ δικαστοῦ, τοῦ μολλᾶ, του-
τέστι τοῦ νομοδιδασκάλου, καὶ τοῦ σέχη, τουτέστι τοῦ
θεωρητικοῦ ἀσκητοῦ, παρὰ τὸν πρεσβευτικὸν αὐτῶν χα-
ρακτῆρα καὶ παρ' ἀμφοτέρας τὰς βάσεις τοῦ μουσλιμικοῦ
πρεσβευτικοῦ δικαίου, ὧν ἡ μὲν κελεύει· «Ἐρὸς καὶ ἄσυ-
λος ὁ πρεσβευτὴς,» ἡ δὲ «Ὁ πρεσβευτὴς τὸ προσταταγ-
μένον πράττει,» εἰς δύο ἱστορικαὶ μομφαὶ κατὰ τοῦ Σε-
λίμ, ὧν οὐδ' οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι ἀπαλλάττουσιν
αὐτόν, ἀλλὰ τούναντίον κηρύττουσιν, ὅτι ἤττον δύνανται
δικαιῶσαι ταύτας ἢ τὸν θάνατον τῶν αἰχμαλώτων καὶ
τὴν σφαγὴν τῶν αἰρετικῶν (2).

(1) Σεκιδεδδιν, Δ, φ. 659. Σολακζαδὲ, φ. 88. Ἐδουράζλ, φ. 68. Ἀλῆς,
Νογβιετὲ Τεραρίχ, Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, Ῥαουζατοῦλ ἐξοάρ.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Ἰουστινιάνη, τῇ 4 Ἀπριλίου 1513, ἐν τῷ
χρονικῷ τοῦ Μαρτίν Σανούτου.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φρούριον τοῦ Κουμάς. — Ἀλωσις αὐτοῦ. — Σφαγή τοῦ οἴκου Σουλκάδρ. — Ὁ Σεχσουδάρ ἀναδείκνυται διοικητὴς τῆς χώρας. — Φόνος ὑπαυργῶν καὶ στρατηγῶν. — Νέος κανονισμὸς τοῦ ἐπιτελείου τῶν γενιτσάρων. — Ἰδρυσις ναυαγίου καὶ ναυπήγησις πλοίων. — Ὁ Ἰδρίς πέμπεται πρὸς διευθέτησιν τοῦ Κουρδιστάν. — Οἱ βέγγδες Κοῦρδοι λύουσι τὴν πολιορκίαν τοῦ Δικρβεκίρ. — Περιγραφή καὶ ἱστορία τοῦ Δικρβεκίρ, τῆς Μάρδης, τοῦ Χοτνκέιρ, τῆς Νισίδειας, Μοτσούλης (Μεσπλῆς), Οὐρφα (Καλλιβρόης) καὶ Ῥαχᾶς. — Τὸ Κουρδιστάν διευθετεῖται μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κορζκίτσάρ. — Περιγραφή τοῦ Κουρδιστάν καὶ τῶν κατοίκων αὐτοῦ.

Παρά τὰς ὁχθὰς τοῦ Εὐφράτου, ἡμέρας δὲ ὁδὸν ἀπὸ τοῦ Ἐρζεντζάν, κεῖται ἐπὶ ἀπροσίτου κρημνοῦ τὸ φρούριον Κουμάς, οὗ τὴν περίχωρον Γουμαθήνην καλουμένην ἐγνώρισεν ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλίνος (1). ἔστι δὲ ἐκ τῶν ὀνομαστοτάτων φρουρίων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὅπερ ὑποτχγέν αὐτῇ ἐπὶ Βαγιαζήτ τοῦ Α' ὑπὸ τοῦ Τι-

(1) Ἀμμιανὸς Μαρκελλίνος, Βιβλ. II, σ. 9.

μορτάς Πασᾶ, ἀπώλετο πάλιν ἐπὶ τοῦ Τιμούρ. Τὸ Κουμάς ἐστὶ περιώνυμον οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς καρποῖς, οὓς φέρει ἡ γῆ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης. Αἱ ὀθόνηι τοῦ Κουμάς ἐγένοντο παροιμιώδεις, ὡς τὰ πρόβατα τοῦ Ἐρζεντζάν καὶ αἱ κόραι τοῦ Βαϊβούρτ (Α). ἀλλ' ἐτι ὀνομαστότερον, καί περ ἄγνωστον τέως τοῖς Εὐρωπαίοις ὁδοιπόροις, ἐστὶ τὸ ἐτήσιως ἐπαναλαμβανόμενον ἐνταῦθα κατὰ τοὺς ἑαρινοὺς ὄμβρους αἰγυπτιακὸν θαῦμα τῆς ἐπιφορᾶς τῶν ὀρτύγων. Νέφη τοιούτων ἢ ἄλλων μικρῶν πτηνῶν κατακαλύπτουσι τὴν περίχωρον, οἱ δὲ κάτοικοι θηρεύοντες ταῦτα, ἐμβάπτουσιν ἐν τῷ ὄξει πρὸς τροφήν καὶ ἐμπορίαν (1). Οὐχὶ πόρρω τοῦ φρουρίου τούτου ἐν τῇ χώρᾳ Οὐρφᾶ (Καλλιῤῥόη) εἰσὶν ὀρυκτὰ πλούσια χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, τὸ δὲ Μααδέν, ἦτοι ὁ θησαυρὸς τοῦ Κουμάς, παρέχει ἐξαιρετά μέταλλα τῷ ὀθωμανικῷ κράτει (Β).

Ὁ Σελίμ ἐφιλοτιμεῖτο πρὸς τὴν ἄλυσιν τοῦ Κουμάς οὐ μόνον ὡς πρῶτῃν μεθορίου φρουρίου τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Ἐρζεντζάν καὶ Βαϊβούρτ, ἃ διετάρασσον ἀπαύστως οἱ ἐξορμῶντες αὐτοῦ στρατιῶται. Διατρίβων δὲ ἐν τῷ χειμερινῷ στρατοπέδῳ τῆς Ἀμασείας ἐξέπεμψε τὸν διοικητὴν τοῦ Ἐρζεντζάν Βιῤῥλὸν Μωάμεθ πρὸς πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τούτου, αὐτὸς δὲ ὑποφαίνοντος τοῦ ἔαρος ἐπορεύθη αὐτόσε
 Τῇ 19^ᾠ ^{Ἀπρ.} 1515. διὰ τοῦ Καρλουγκιδλ (χιονώδους λίμνης) καὶ Καρατζαῖρ (μέλανος λειμῶνος). Ἐνταῦθα, ὅπου κατέβρυξεν ὁ σουλ-

(1) Τζιχαννουμα, φ. 423, Ὁ Σεαδεδδίν, Δ, φ. 662, λέγει· «Τὰ πτηνὰ ὁμοιάζουσι τοῖς ὄρτυξι, τὸ δὲ κρέας αὐτῶν ἔχει τὴν γεῦσιν τοῦ μέλιτος.»

(2) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 664. Σολαχζαδὲ, φ. 88. Ἄλῃς, 1Ε διήγημα, φ. 198. Ἐδουλφλζλ, φ. 70—74.

τάνος, ἐλθόντες μετὰ δώρων πρέσβεις τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου παρέστησαν, ὅτι τὸ σαντζάκ τῆς Καισαρείας καὶ τοῦ Βοσούκ ἐδόθη τῷ Σεχσουβάρ, οὗ τὸν πατέρα ἀπῆγξεν ἀπὸ τῶν θυρῶν τοῦ Καίρου ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου, ἡ δὲ Καιτάρεια καὶ τὸ Βοσούκ, ἔλεγον, ὑπέικουσι τοῖς κτήμασι τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σουλκάδρ, ὃς ὁμολογῶν τὴν αἰγυπτιακὴν ἐπικυριαρχίαν οὐδὲν ἔχει δικαίωμα τοῦ μνημονεύεσθαι ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος προσευχῇ καὶ κόπτειν νομίσματα ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου. Ὁ σουλτάνος ἀπέπεμψε τοὺς πρέσβεις διὰ βραχείας, ἀλλὰ περιεκτικῆς ἀποκρίσεως, εἰπὼν τάδε· «Εἰ ὁ σουλτάνος ἀνὴρ ἐστὶ, φροντισάτω τηρῆσαι ἑαυτῷ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐκτυπώσεως νομισμάτων ἐν Αἰγύπτῳ.»

Ὁ στρατὸς διὰ τοῦ Ὀρτοκαβάδ προέβη εἰς Σεβάστειαν καὶ μετὰ ἀνάπαυσιν ἐπὶ ἐβδομάδα διὰ τοῦ Μερσιφούρ εἰς Ἀλμαλού. Μετὰ μῆνα ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀμασειας ἐξόδου ὁ σουλτάνος ἦν πρὸ τοῦ Κουμάς, ὃ, καίπερ κατερικώτατα ἀντιστάν, ἔλῳ ἐξ ἐφόδου. Ὁ Σελίμ κατέστησε φρούραρχον αὐτοῦ τὸν υἱὸν τοῦ Καρατζίν Ἀχμέτ βέγην(Γ).

Ἡ ἄλωσις τοῦ Κουμάς προήγγελλεν, ὅτι προσήγγιζεν ἡ τιμωρία τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σουλκάδρ, ὃς οὐκέτι ἔτυχε συγγνώμης ἐπὶ τῇ ἀρνήσει βοηθείας πρὸς τὴν ἐπὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατείαν. Ἐκ Σεβαστείας, ὅπου ὁ Σελίμ ἦν μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, ἔπεμψε τὸν υἱὸν Σεχσουβάρ Ἀλῆν βέγην καὶ τὸν μέγαν βεζύρην Σινάν Πατάν μετὰ μυρίων γενιτσάρων ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα τοῦ Σουλκάδρ, ὅπως τιμωρήσωσιν αὐτόν, ὡς εἰκός. Αὐτὸς δ' οὗτος ἀκολουθήσας τῷ στρατῷ μετ' ὀλίγον ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸν ποταμὸν Ἰντζεσού· ὅτε δὲ ὁ μέγας βεζύρης ἀφίκετο εἰς Ἐλβιστάν, ὁ ἡγεμὼν τοῦ Σουλκάδρ Ἀλαεδδεβλέτ ἦν

ἐν Ὀρδεκλού. Οὗτος μετακομίσας τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰς γυναῖκας αὐτοῦ εἰς τὸ ἀπότομον ὄρος Τουρνάταγι (ὄρος Γεράνων) κατέλαβε τὰ στενὰ μετὰ τῶν Τουρκομάνων (1). Ὁ Σινὰν Πασᾶς ἐπορεύθη διὰ τῆς πεδιάδος Γκίοκσου, ἥ δὲ μάχη συνήφθη κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Γερανείου ὄρους, Τῇ 12 καθ' ἣν ὁ γηραιὸς Ἀλαεδδεβλὲτ ἀπώλετο. Τέσσαρες τῶν Ἰουνίου 1515, υἱῶν αὐτοῦ συλληφθέντες ἐθανατώθησαν, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀβδουρρίζακ προσήχθη πρὸς τὸν σουλτάνον μετὰ τῶν κεφαλῶν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν ἀνεψιῶν. Ὁ Σελίμ ὡς ἐπίμετρον τῆς περὶ τῆς νίκης ἀγγελίας ἀπέστειλε πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλαεδδεβλὲτ πρὸς παραίνεσιν καὶ παράδειγμα. Ἡ χώρα τοῦ Σουλκάδρ ἐδόθη τιμάριον τῷ υἱῷ τοῦ Σεχσουβάρ, ὃς ἀνεδείχθη σύναμα Πασᾶς τριῶν ἱππούριδων, ἐκάστῳ δὲ ἱππεῖ τοῦ στρατοῦ δῶρον 1,000 ἄσπρων. Ὁ πόλεμος ἐληξεν ἐν Καισαρείᾳ, ὅπου ἀπελύθησαν οἱ στρατοὶ τῆς Καραμανίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ὁ δὲ σουλτάνος ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πέμψας ἔτι ἀγγελιαφόρον εἰς Βενετίαν, ὅπως ἀναγγεῖλῃ τὴν νίκην αὐτοῦ καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ κυριάρχου τοῦ Σουλκάδρ (2).

Ἀμα ἐλθὼν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου, ὁ Σελίμ διενοήθη νέους φόνους βεζυρῶν, ἀλλὰ σύναμα ἐφρόντισε περὶ νέας διοργανώσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ἡθέλησε δὲ ἵνα κολάσῃ τὰς στάσεις τῶν γενιτσάρων τιμωρούμενος μόνον τοὺς μεγιστᾶνας, οἵτινες ἢ τῷ

(1) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 66. Σολαχζαδὲ φ. 83. ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ ἐν Κύπρῳ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ τὸ ὄρος τοῦτο καλεῖται Στέλλα, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς φρούριον Γαμάς. Μαρὶνῆ Σανούτσοι, Ἱεραρχαζαδὲ, § 15. Κασχφι, φ. 36.

(2) Παρὰ Μαρὶνῆ Σανούτσο. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ, φέρει χρονολογίαν ἀπὸ 15 Ἰουνίου.

όντι προϋστάτευσαν αὐτῶν, ἢ ἀπλῶς κατέστησαν ὑποπτοι. Διὸ συνήθροισε τοὺς πρεσβυτέρους τῶν γενιτσάρων καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἵνα δηλώσωσιν, ὑπὸ τίνος παρορμώμενοι οἱ γενίτσαροι διήρπαξαν ἐν Ἀμκσιζ τὰς οἰκίας τοῦ Πιρί Πασᾶ καὶ τοῦ Χότζα Χαλιμί; Οἱ δὲ πρεσβύτεροι, χαίροντες, ὅτι ἐσωζον τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ἀλλων τιμωρουμένων, κατέδειξαν τὸν Πασᾶν Ἰσκενδέρ, τὸν καδιασκέρην Τζακφέρ Τζελεπῆν καὶ τὸν ἴδιον ἀρχηγόν, τὸν σεγάνθασιν Βαλγεμέζ Ὀσμάν. Ὁ σουλτάνος παραχρῆμα ἐκέλευσεν ἵν' ἀποκεφαλισθῶσιν ὁ Πασᾶ καὶ ὁ ἀρχηγός, αἱ δὲ κεφαλαὶ αὐτῶν δοθῶσιν εἰς βορὰν τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων. Ἀλλ' οὐχ οὕτω παρὰ τύπον προσέταξεν οὐ θέλων ἢ οὐ δυνάμενος τὴν θανάτωσιν τοῦ καδιασκέρη, ὃς τότε καὶ τοῦ μουφτί προηγούμενος ἦν ὁ ἀνώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ νόμου. Μισταπεμφάμενος οὖν αὐτὸν ἠρώτησε, ποίας πεινῆς ἦν ἄξιος ὁ παροξύνων τοὺς στρατοὺς τοῦ ἰσλάμ εἰς ἀνταρσίαν; Ἐὰν τὸ ἐγκλημα ἀποδεδειγμένον ἦ, ἀπεκρίνατο ὁ στρατοδίκης, τοῦ θανάτου»⁽¹⁾. Παραχρῆμα ὁ σουλτάνος ἐκέλευσεν, ἵνα τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐπικυρώσῃ τὸ αἶμα τοῦ Τζακφέρ. Τότε ὁ λόγιος καὶ δεινὸς στρατοδίκης, ὁ εὐγλωττος ῥήτωρ καὶ ποιητὴς ἔλυσε πάντα τῆς γλώσσης χαλινὸν καὶ παρήνευσε τὸν σουλτάνον, ἵνα ὑπέχῃ τὸ οὖς πρὸς τὴν φωνὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ μὴ ἀναδέχηται τὸ βίαιον αἵματος καὶ μετανοίας, ὥς ἐπραξεν ὁ Ἀαρὸν ἀλ' Ῥασίλ διὰ τῆς τιμωρίας τοῦ Τζακφέρ λέ Βαρμεκιδε(Δ). Οἱ λόγοι τοῦ καδιασκέρη ἀπέβησαν μάταιοι· ἡ γλῶσσα τοῦ μεγάλου ῥήτορος καὶ ποιητοῦ, ὃς διὰ τῆς γλώσσης τοῦ καλίμου αὐτοῦ ἐλάμπρυνε τὰς νίκας Βα-

(1) Σενιζέν, Δ, σ. 666. Σάιχαζάδ, γ, 8. Ἀλῆ, Ἐνέκρημα, γ, 198.

γιαζήτ τοῦ Β' καὶ τοῦ Σελίμ διὰ τῶν λαμπρῶν τῆς νίκης ἀγγελιῶν, ἐσίγησε διὰ τῆς γλώσσης τοῦ ξίφους (1). Ἄλλ' ἡ προφητεία τῶν τελευταίων αὐτοῦ λόγων ἐπληθύνετο· διότι ὁ Σελίμ μετεμελήθη, ὅτι ἐπέσπευσε τὴν φονικὴν κρίσιν καὶ κατεμέμφθη τοὺς περὶ αὐτόν, ἅτε μὴ προτείναντας τὴν ἐγκάθειρξιν τοῦ Τζααφέρ, ὅπως οὗτος σωθῇ.

Ὅτε μετὰ ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς θανατώσεως τοῦ στρατοῦ Τῆ 25^{ης} δίκου αἱ γλῶσσαι τοῦ πυρὸς περιεΐλειχον ὀλέθρια τὴν Κων-
 1518^{Λύγ.} σταντινούπολιν, καὶ ὁ σουλτάνος καὶ ὁ μέγας βεζύρης ἔδραμον πρὸς κατάσβεσιν τοῦ πυρὸς, ἔλεγεν ἐκεῖνος πρὸς τοῦτον· «Τοῦτό ἐστιν ὁ ἐκ τῶν στεναγμῶν τοῦ Τζααφέρ πύρινος καπνός, ὃς φοβεῖμαι μὴ ἐπὶ τέλους καταλήψεται τὸ ἀνάκτορον, τὸν θρόνον καὶ ἐμὲ αὐτόν» (2).

Ἐξαφανίσας οὕτως ὁ Σελίμ διὰ τῶν τριῶν τούτων θανατώσεων τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον αἰτίαν τῶν κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατείας συχνοτάτων στάσεων τῶν γενιτσάρων, ἡσχολήθη ἵνα θεραπεύσῃ ὅσον ἦν αὐτῷ δυνατόν τὰ ἐλαττώματα τοῦ κανονισμοῦ τοῦ σώματος τούτου. Ἀνώτατος ἀξιωματικὸς τῶν γενιτσάρων ἦν τέως ὁ σεγβάνβασης, ὃς προήχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο διελθὼν πάσας τὰς βαθμίδας τῶν ἀξιωματικῶν ἀπὸ τῆς κατωτάτης· ὥστε, ἀπολυομένου τοῦ σεγβάνβαση τῆς ἀρχῆς, ἀνήγετο εἰς τὸ ἀξίωμα ὁ αἰεὶ ἀμέσως ἐπόμενος αὐτῷ. Ἦν δ' ὁ σεγβάνβασης κυρίως ὁ στρατηγὸς τῶν τριῶν καὶ τριάκοντα συνταγμάτων τῶν σεγβάν, οἱ τινες, ὡς καὶ οἱ πεζοὶ οἱ κα-

(1) Αὐτὸς ἔγραψε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Νικαίας, τοῦ Μοθώνης καὶ Κορώνης τὰς περὶ νίκης ἐπιστολάς, τὰς πρὸς τὸν σάχην Ἰσμαὴλ τοῦ Σελίμ, καὶ τὰς πρὸς τὸν Σουλεϊμάν, τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας καὶ τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τζαλδιδράν.

(2) Ὁ πρεσβευτὴς Ἰουστινιάνης περιγράφει τὴν μεγάλην ταύτην πυρκαϊάν.

Ὁρα χρονικὸν Μαρτίνου Σαυούτου.

λούμενοι ἱαγιά, ἅμα τῇ συστάσει τῶν γενιτσάρων συνε-
 χωνεύθησαν μετ' αὐτῶν. Οὕτω δὲ τὸ σῶμα τῶν γενιτσάρων
 συνέκειτο ἐκ τριῶν διαφόρων μοιρῶν, ἦτοι ἐκ δύο καὶ
 ἑξήκοντα συνταγμάτων (βουλοῦκ) νεαρῶν στρατευμάτων
 (γενιτσάρων), ἐκ τριῶν καὶ τριάκοντα συσκήνων (ὀδὰς)
 κυνοφυλάκων (σεγβάν) καὶ ἑκατὸν λόχων (τζεμαάτ) πε-
 ζῶν (ἱαγιά). Μετὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ Βαλγεμές Ὁσμάν
 ὁ Σελίμ ἀνηγόρευσε ἀρχηγὸν τῶν γενιτσάρων οὐχὶ ἱε-
 ραρχικῶς, ἀλλ' αὐθαιρέτως ἰδιαίτερόν τινα ἀγᾶν, τὸν ση-
 μαιοφόρον Ἰακούβ, ἔχων πεποιθῆσιν εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ.
 Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐν τῷ μέλλοντι οὐ διεδέχετο ὁ σεγβάν-
 βασης, ἀλλ' ὡσαύτως προϋτάσσετο παρὰ τὴν ἱεραρχίαν
 ὑποστράτηγός τις, ἐπονομαζόμενος κούλ κιαγιασῆ, τουτέ-
 στι συνήγορος τῶν δούλων. Τὸν ἀγᾶν τῶν γενιτσάρων
 καὶ τὸν κούλ κιαγιασῆ διεδέχοντο τότε κατὰ τὴν ἱεραρχι-
 κὴν τάξιν μόνις οἱ τέσσαρες ἀντιστράτηγοι, ὧν τὰ ὀνό-
 ματα ἐλήφθησαν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων θηρευτικῶν ὑπηρεσιῶν,
 τουτέστιν ὁ σεγβάνδασης ὁ ἀνώτατος φύλαξ τῶν κυνῶν,
 ὁ ζαγαρτζίδασης, ὁ ἀνώτατος φύλαξ τῶν ἰχθυετικῶν κυ-
 νῶν, ὁ σαμσουντζίδασης, ὁ ἀνώτατος φύλαξ τῶν μολοσ-
 σῶν κυνῶν, καὶ ὁ τουρνατζίδασης, ὁ ἀνώτατος φύλαξ τῶν
 γεράνων, οἷς εἶπετο ὁ βαστζαούσης, ἢ ὁ ἀρχηγὸς τῶν
 ἀγγελιαφόρων τοῦ κράτους. Οἱ ἐπτὰ οὗτοι ἀξιωματικοὶ
 ἀπετέλουν τὸ ἐπιτελεῖον τῶν γενιτσάρων (1). Ὡς περ οἱ
 τέσσαρες ἀντιστράτηγοι ἔλαβον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπὸ τῶν
 τῆς θήρας, οὕτως οἱ τέσσαρες πρῶτοι ἀξιωματικοὶ ἐκά-
 στου τάγματος ἀπὸ τῶν τοῦ μαγειρείου καὶ τῶν χρεῶν
 αὐτοῦ, τουτέστιν ὁ συνταγματάρχης τζορβατζίδασης,

(1) Σύστασις καὶ διοίκησις τῆς Ὀθωμανικῆς Λυσεκρατορίας, Β, σ. 213.

ὁ ἀρχιζωμοποιὸς, ὁ ἀστζίβασης, ἀρχιμάγειρος, ὁ σακά-
 βασης, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑδροφόρων, καὶ ὁ βεκιλχάρτζης,
 ὁ φροντιστὴς τῶν μαγειρείων. Ἀνάγκη ἵνα μὴ συγχέω-
 μεν τὸν ἀνώτατον ἀξιωματικὸν τῶν γενιτσάρων, ἐπόμενον
 ἀμέσως τῷ ἀγᾶ τούτων, πρὸς τοὺς κατωτέρους κιαγια-
 γερὶ (τόπους τῶν συνηγόρων). Οὗτοι ἐφρόντιζον ἐν τῇ
 πρὸς τὰς διοικούσας τοπικὰς ἀρχὰς συναφείᾳ περὶ τῶν ὑπο-
 θέσεων τῶν ἐταίρων αὐτῶν· καὶ περ δὲ οἱ ἐσχατοὶ τῶν ἀ-
 ξιωματικῶν, ἐμνημονεύοντο ὁμῶς ῥητῶς ἐν τῇ ἀρχῇ πάν-
 των τῶν φερμανίων, ἃ ἐποιοῦντο λόγον καὶ περὶ τῆς διοι-
 κήσεως τῶν γενιτσάρων. Εὐθὺς ὑπὲρ αὐτοὺς ἦσαν οἱ μου-
 σίραι, ἧτοι οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ δικαστηρίου τοῦ σώματος αὐ-
 τῶν· εἶποντο δ' αὐτοῖς οἱ δεβετζὶ (1), καμηληλάται, καὶ
 τούτοις οἱ χασεκὶ, οἱ ἔγγαμοι (2). Ὁ ἀρχηγὸς τῶν κιαγια-
 γερὶ κατελόμβανε τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ δικαστη-
 ρίου· οὗτος τὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν καμηληλατῶν, καὶ οὗ-
 τος τὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐγγάμων, μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ
 τὴν ἀνωτέρω δηλωθεῖσαν τάξιν τὰ τέσσαρα ἀξιώματα τῶν
 ἀντιστρατήγων μέχρι τοῦ κοῦλ κιαγιαση· ἡ κατάληψις δὲ
 τοῦ ἀξιώματος τούτου, ὡς ἡ τοῦ ἀγᾶ, οὐχ ὠρίζετο κατὰ
 τὴν ἱεραρχίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ σουλτάνου.
 Οὕτως ἐν τῇ μέχρι τοῦδε ἀρχαίᾳ τάξει τοῦ προβιβασμοῦ
 τούντεῦθεν μέχρι τοῦ σεγβάν οὐδὲν μετεβλήθη· ἀλλὰ τούτου
 προετάσσετο οὐ μόνον ὁ ἀγᾶς, ἀλλὰ καὶ ὁ κοῦλ κιαγιασηοῦ-
 τως, ὥστε ἐν τῇ φαινομένῃ τηρήσει τῶν παλαιῶν τύπων
 ἡ κατάληψις ἀμφοτέρων τῶν ἀρχιτρατηγιῶν ἔκειτο τούν-
 τεῦθεν οὐχὶ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν γενιτσάρων, ἀλλ' ἐν ταῖς
 τοῦ σουλτάνου. Ὁ ἀγᾶς ἐστράτευε μόνον μετὰ τοῦ σουλ-

(1) Σύστασις καὶ διοίκησις τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Β, σ. 13.

(2) Ἀδ-ἔθ, Β, σ. 204.

τάνου, ὁ δὲ κοῦλ κιαγιατῇ διεξῆγε τὰς ὑποθέσεις τοῦ στρα-
τοῦ παρὰ τῇ Πύλῃ, ὁ δὲ σεγβάνθας ἐφρόντιζε τῆς
ἀσφαλείας τῆς πρωτεύουσας, τοῦ σουλτάνου ἀπόντος. Διὰ
τοσοῦτον ἀκριβοῦς καὶ κανονικῆς διατάξεως τῶν ἀνωτά-
των ἀξιωματῶν τῶν γενιτσάρων καὶ διὰ τῆς αὐθαιρέτου
ἀναγορεύσεως τῶν ἀρχιστρατῆγων ἤλπιζεν ὁ σουλτάνος
καταδαμάσειν ῥάδιον ἐν τῷ μέλλοντι τὸ πολυκέφαλον καὶ
ἀείποτε φιλοτάραχον θηρίον τῶν γενιτσάρων (B).

Ὁ Σελίμ ἐφρόντιζεν οὐ μόνον περὶ τῆς τάξεως καὶ
πειθαρχίας τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς βελτιώσεως
καὶ αὐξήσεως τοῦ ναυτικοῦ. Ὁ στόλος, ὁ σιταγωγῆσας
ἐπὶ τοῦ περσικοῦ πολέμου διὰ τοῦ Εὐξείνου εἰς Τραπε-
ζοῦντα, οὔτε ἱκανὸς ἦν κατὰ τὸν ἀριθμὸν, οὐδὲ σεβαστὸς
πρὸς τὰς ναυτικὰς χριστιανικὰς δυνάμεις. Πρὸς δὲ τοῦ-
τοις καὶ αὐτὴ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐστερεῖτο ἐπινείου, ὅ-
πως ἐπαρκῇ ταῖς χρεῖαις τοῦ ναυτικοῦ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώ-
σεως ἤρκειτο ταῖς ἀρχαίαις ἐλληνικοῖς νεωρίαις. Ἀγρυ-
πνήσας ποτὲ ὁ σουλτάνος ἀνελογίσαστο τὰς κατεπειγούσας
ταύτας ἀνάγκας, καὶ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μετε-
πέμφαστο τὸν πιστὸν αὐτῷ βεζύρην Πιρὶ Πασᾶν, ὃς ἀπὸ
τῆς μάχης τοῦ Τζαλδιδιρὰν καθίστατο ἐκάστοτε εὐνούστερος
τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ὡς συγγενοῦς κατὰ τὸν χαρακτῆρα. «Ἐάν
ἡ τοιαύτη φυλὴ σκορπίων, εἶπεν αὐτῷ, οἱοὶ ὁ Πάπας, οἱ
Γάλλοι, οἱ Ἰσπανοὶ καὶ ὁ δούξ τῆς Βενετίας, δεσπίζωσι
διὰ τῶν στόλων τῶν θαλασσῶν τῆς χώρας τῶν Φράγκων,
αἰτία ἐστὶ μόνον ἡ ἐμὴ ἐπισείκεια καὶ ἡ σὴ ἀδράνεια. Διὸ
βούλομαι ἐκ παντὸς τρόπου, ἵνα νέος καὶ μέγας στόλος
παρασκευασθῇ» (Γ). «Ἀληθῶς, ἀπεκρίνατο ὁ Πιρὶ, ἡ σὴ
μεγαλειότης προσῆλαθεν εἰπεῖν μοι ὅτι ἐβουλευσάμην τῇ
ἐβδομάδι ταύτῃ ὑποβαλεῖν ταπεινῶς αὐτῇ. Ὅταν αὔριον ἡ-
μεῖς οἱ βεζύραι ποιησώμεθα τὸν συνήθη λόγον, ἡ σὴ με-

γαλειότης εὐαρεστηθήτω ἐπιτιμῆσαι πᾶσιν ἡμῖν, ἰδίᾳ δ' ἐμοὶ τραχέως, καὶ κελευσάτω εὐμενῶς οὐ μόνον τὴν ἀνέ-
γερσιν ἐπινείου μέχρι τοῦ ἐπιγιγνομένου ἔαρος, ἀλλὰ καὶ
τὴν ἡμετέραν δαπάνην ναυπήγησιν πεντακοσίων πλοίων· ἐν-
τειλάτω ἡμῖν ἐκλέξαι παραχρῆμα τὸν κατάλληλον τό-
πον καὶ ἄρξασθαι συντόνως τῶν ἐργασιῶν. Οἱ Φράγχοι,
ἅμα ἀκούσαντες τοῦτο καὶ εἰκάσαντες, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο
στρέφεται κατ' αὐτῶν, καὶ πρὶν ἢ τὰ ναυπηγεῖα τελεσθῶσι
καὶ πρὶν ἢ τεσσαράκοντα γαλέραι καθελκυσθῶσιν εἰς τὴν
θάλασσαν, ἐπισπεύσουσιν ἀνανεῶσαι τὰς συνθήκας καὶ τε-
λέσαι τὸν φόρον· οὕτω δὲ καλυφθήσονται τὸ πλεῖστον αἱ
δαπάναι τοῦ ἔργου.» Ἡ γνώμη τοῦ Πιρὶ ἤρесе καθ' ὑπερ-
βολὴν τῷ σουλτάνῳ, ὃς ἐξετέλεσεν αὐτὴν ἐν τῷ ἐφεξῆς
διβανίῳ. Εὐθέως δὲ ἐπορεύθησαν οἱ βεζύραι τοῦ Πιρὶ ἡγου-
μένου εἰς τὸν τόπον τοῦ νῦν ναυπηγείου ἐτέρωθεν τοῦ λι-
μένος, ὅπου ἔκειτο μὲν τὸ πάλαι ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν (1)
ὀπλοποιεῖον, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἦν κοινὸν κοιμητή-
ριον. Παραχρῆμα ἤρξατο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν βεζυρῶν
ἡ παρὰ τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης ἐπιπέδωσις τῶν τάφων,
πολλὰ ἐκατοστύες αὐτῶν ἀνωρύχθησαν, τὰ δὲ ὅσα κα-
τετέθησαν ἐν τινὶ μεγάλῳ κοινῷ βόθρῳ, μεσογειότερον
ὀρυχθέντι ὀπίσω τοῦ νῦν ναυπηγείου καὶ κληθέντι τάφῳ
τῶν τάφων (2), καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ νεωρίου καὶ τῶν γα-
λερῶν, ἡ δὲ πρόρρησις τοῦ Πιρὶ ἐπληρώθη ἐν μέρει· διότι
πρὸ ἔτους ἀνενέωσαν τὰς συνθήκας οὐχὶ μὲν αἱ ναυτικαὶ
δυνάμεις, ἡ Νεάπολις καὶ ἡ Βενετία, ἀλλ' ἡ Οὐγγρία
καὶ Βλαχία. Οἱ Οὔγγροι συνωμολόγησαν ἐνιαύσιον ἀνα-

(1) Κωνσταντινούπολις καὶ Βόσπορος, Β, σ. 55.

(2) Ἀλλῆς. Ὅρα καὶ χρονολογικοὺς πίνακας τοῦ Χατζῆ Κάλφα.

χωχήν, ἐν ᾗ περιέλαβον καὶ τὴν Πολωνίαν (1). διότι οἱ Τούρκοι κατετάρασσον τὸ Κνὶν, τὴν Κλίσαν καὶ Σκαρδό-
ναν, ὁ δὲ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ναγούλ Βεσσαράβα ἐξησ-
φάλισε τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ ὑποσχόμενος τελεῖν ἐτήσιον
φόρον ἐξ ἑξακοσίων παίδων καὶ τρισχιλίων βανεράσων
(900 γερμανικῶν ταλλήρων) (2).

Ὁλίγῳ ὕστερον μετὰ τὴν ἐκραγεῖσαν πυρκαϊάν ὁ Σε-
λίμ ἀπῆλθεν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης εἰς Ἀδριανούπολιν,
ὅπου δυσμενῶς ἔχων πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Σινὰν ἐβου-
λεύθη ἔν' ἀπονείμῃ τὸ ἀξίωμα τοῦτο τὸ πέμπτον τῷ Ἐρ-
σέκ Ἀχμέτ Πασᾷ, τετράκις ἤδη καταλαβόντι αὐτό. Διό
μετεπέμψατο τὸν Ἐρσέκ, ἀλλ' οὗτος ἀπέφυγε τὴν πρόσ-
κλησιν προφασίζόμενος τὸ γῆρας καὶ τὴν κατατρύχουσαν
αὐτὸν ἀρθρίτιδα. Ὁ Σελίμ ὑποπτεύων, ὅτι ὁ μέγας βε-
ζύρης ἀπεκάλυψε τῷ Ἐρσέκ τὴν αἰτίαν τῆς μεταπέμψεως,
ἐξωργίσθη καὶ ἐσπάσατο κατ' αὐτοῦ τὸ ξίφος· ἀλλ' ὁ Σι-
νὰν ἀπέδρα, ἦν δ' ἄγνωστον ἐπὶ τινα χρόνον τὸ καταφύ-
γιον αὐτοῦ, ἕως ὃς Σελίμ, μηδὲνα ἱκανώτερον ἄνδρα εὐρί-
σκων, ἐκάλεσεν αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν βεζυρίαν (3). Τούτων
πραττομένων ἐν ἀμφοτέραις ταῖς εὐρωπαϊκαῖς πρωτευού-
σαις, ἐν Ἀσίᾳ ἐτελέσθη ἡ ἄλωσις καὶ ἡ διευθέτησις τοῦ
Κουρδιστάν ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἐρζεντζὰν Βῆκλου
Μωάμεθ καὶ τοῦ μολλᾶ Ἰδρίς, τοῦ πρώτου μεγάλου ἱστο-
ριογράφου τῶν Ὀθωμανῶν.

Ὁ Σελίμ, ὅς, αὐτὸς Πέρσης ποιητῆς ὢν, ἐξετίμα δεόν-
τως τὰς καλλονὰς τῆς περσικῆς ποιήσεως καὶ ῥητορείας,
καίπερ δὲ τυραννικός καὶ αἰμοχαρής, ἠνείχετο ἀσμένως

(1) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Οὐγγρίας, Βιβλ. Γ', Μέρος, Β. σ. 192.

(2) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Βλαχίας, κατὰ τὸν Βάνερ, σ. 198.

(3) Μαρτίης Σανκτός, ἐν ἔτει 1515.

περὶ ἑαυτὸν ἐξόχους ἐπὶ φιλολογικῇ ἀξίᾳ ἄνδρας, παρέ-
πέμπετο κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατείαν ὑπὸ τῶν
τριῶν μεγίστων σοφῶν τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου, ὧν αἱ ἀρε-
ταὶ ἐχρησίμευον οὐ μόνον εἰς ἐπίδειξιν καὶ ψυχαγωγίαν,
ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους καὶ εἰς τὴν ἐκτέ-
λεσιν τῶν φιλοκτημόνων καὶ διατακτικῶν αὐτοῦ βουλῶν.
Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ὁ φιλόλογος Χαλιμί
(Z), ὁ γραμματεὺς τοῦ κράτους, ὁ μετὰ ταῦτα ἀναδει-
χθεὶς στρατοδίκης, ὁ ποιητὴς καὶ ἐπιστολογράφος Τζαα-
φὲρ, καὶ ὁ ἱστοριογράφος Ἰδρις. Τὸν τελευταῖον τοῦτον,
Κοῦρδον τὸ γένος, γεννηθέντα ἐν Βιδλίβι, πρῶτην δὲ γραμ-
ματεῖα τοῦ Τακούβ, ἡγεμόνος τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, γινώ-
σκοντα ἀκριβῶς τὴν τε χώραν καὶ τοὺς κατοίκους, ἐπεμ-
ψεν ὁ Σελίμ ἐκ τοῦ χειμερινοῦ στρατοπέδου τῆς Ἀμασειᾶς
μετὰ ὀδηγιῶν προσκλητηρίων ἐπιστολῶν πρὸς τοὺς δια-
φόρους βέγηδας τοῦ Τουρκιστάν, ὅπως ἀποστήσῃ αὐτοὺς
τῆς ὑπακοῆς τοῦ σάχη καὶ ὑπαγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν τοῦ
σουλτάνου· τὴν ἐλπίδα αἰσίας ἐκβάσεως παρέσχον τὰ
ὑπὲρ τῶν Ὀθωμανῶν κινήματα ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι
τοῦ Κουρδιστάν, ἐν Ἀμίδῃ, Βιδλίβι καὶ ἐν Χοσκέϊφ.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τζαλδिरὰν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμίδης,
ἥτοι τοῦ Διαρβεκίρ, ἐξήλασαν τὸν τοποτηρητὴν τοῦ
ἐν τῇ μάχῃ πεσόντος Οὐτσαδζιλούογλου κατέπεμψαν πρέ-
σβεις πρὸς τὸν Σελίμ μετὰ προτάσεων ὑποταγῆς. Ἐν Βιδ-
λίβι ὁ Σερὲφ βέγης ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου Σελίμ
κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χαλέτ βέγη, ἄρχοντος τῆς πό-
λεως ἐν ὀνόματι τοῦ σάχη. Ὁ Χαλέτ βέγης περιέπεσε
ταῖς χερσὶ τοῦ Σελίμ, ὃς ἀπέκτεινεν αὐτὸν ἐν Μαρένδα.
Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ὧν ἡγεῖτο ὁ Πέρσης καλίφης ἄρχων τῶν
δρίων τοῦ Χουνίς, συνεπλάκησαν τρίς πρὸς τὰ στρατεύ-
ματα τοῦ Σερὲφ βέγη, ἅτινα ὑπέστρεψαν εἰς Βιδλίβα ἀπο-

λέσαντα ἐκ τοῦ φύχους ἑκατοστύας τινὰς ἀνδρῶν. Ὁ Με-
λέκ Χαλῆλ, ἔλκων τὸ γένος ἐκ τῶν Ἑγριουβιδῶν, οὗ οἱ
πρόγονοι κατεῖχον κληρονομικῶς τὰ φρούρια τοῦ Χοσν-
κίφ καὶ Σαάρδ, ἐστερήθη τῶν χωρῶν αὐτοῦ, καὶ περ κη-
δεστῆς ὢν πρὸς τὸν οἶκον τοῦ σάχη, ὃς ἐξεχώρησεν αὐτὰ
τῷ Καραχάν, ἀδελφῷ τοῦ Οὐτσαδζλού. Ὁ Μελέκ Χαλῆλ
κατέλαβε τὸ Σαάρδ καὶ ἐπετέθη ἐπανειλημμένως πρὸς τὸ
Χοσνκίφ. Ὁ φρούραρχος τοῦ Σαζνοῦ Μωάμεθ βέγης κα-
τέλαβε τὴν χώραν Ἑρσεν(Η), ἥτις ἀνῆκε τῷ ἐμίρῃ τῶν ἱπ-
πέων τοῦ σάχη, καὶ ἀπεδίωξε τοὺς Πέρσας τιμαριούχους·
παρὰ τὸ Διαρβεκίρ ὁ σείδ Ἀχμέτ βέγης Ῥιζκί ἐγένετο κύ-
ριος τῶν φρουρίων τοῦ Ἀτάκ καὶ Μιαφαρακαίν, ὁ δὲ Κα-
σίμ βέγης Μερδισί τὸ φρούριον τοῦ Ἑγίλ, ἔχων ἐπικού-
ρους τοὺς κατοίκους τοῦ Διαρβεκίρ. Ὁ Τζεμισὶδ βέγης Μερ-
διτί, ὃς κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Ταβρίδα ἐκστρατείαν ἡσπάσατο
τὸν πόδα τοῦ σουλτάνου καὶ ἔλαβε πρὸς τιμὴν σαντζάκ,
ἐνέπαιξε τὴν ὀθωμανικὴν σημαίαν ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Πα-
λού. Ὁ φρούραρχος τοῦ Νεσχιτί καὶ τοῦ Τζεσίρ, ἐνίκησε
καὶ κατετρόπωσεν ἐν Μοσσούλῃ τὰ περσικὰ στρατεύματα,
ὁ δὲ Σείδ βέγης, διοικητὴς τοῦ Σουράν, κατέλαβε τὸ Ἑρ-
βίλ καὶ Κορκούλ. Πλὴν τῶν ἐννέα μνημονευθέντων ὀνο-
μαστοτάτων βέγηδων τοῦ Κουρδιστάν ἐκηρύχθησαν ἑκαί-
δεκα ἕτεροι ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου πῶν Ὀθωμανῶν, πρὸς δὲ
τούς πέντε καὶ εἴκοσι τούτους βέγηδας ἀπεστάλη ὁ ἱστο-
ριογράφος Ἰδρίς ὡς ἐπίτροπος τοῦ σουλτάνου, ὅπως λάβῃ
τὴν ὁμολογίαν τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν καὶ καταλάβῃ τὸ βόρειον
Κουρδιστάν, τὸ ἀποστατήσαν ἀπὸ τοῦ σάχη, ἀπὸ τῶν ἀνα-
τολικωτάτων ὁρίων αὐτοῦ, τουτέστι ἀπὸ Οὐρμίας(1) κατὰ

(1) Σπαῖτα, κατὰ τὸν Στράβωνα, ΙΑ, σ. 323.

τὴν ὄχθην τῆς ὁμωνύμου λίμνης μέχρι τῆς δυτικωτάτης, ὅπου γειτνιάζει πρὸς τὴν Μελιτινὴν.

Ἐν τοσούτῳ ὁ σάχης Ἰσμαήλ, ἅμα μαθὼν τὴν ἀπὸ Ταβρίδος ἀποχώρησιν τοῦ σουλτάνου, ἐπανῆλθεν ἀπὸ τοῦ Δεργесὶν καὶ Χαμαδάν, ὅπου κατέφυγε, καὶ ἐξέπεμψε τὸν Καραχάν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πρωτευούσης τοῦ Διαρβεκίρ. Ὁ Καραχάν ἐστράτευσεν ἐσπευσμένως μετὰ τινων χιλιῶδων ἀνδρῶν διὰ τοῦ Τζαβακτζοῦρ ἐπὶ τὸ Διαρβεκίρ· ἐνωθεὶς δὲ καθ' ὁδὸν μετὰ τῶν φρουράρχων τῆς Μάρδης, Ῥόας καὶ Χοσνκέϊφ, μεινάντων πιστῶν τῷ σάχῃ, ἐπολιορκήσεν αὐτόν. Οἱ δεινῶς πάσχοντες κάτοικοι, ἀλλὰ καρτερῶς ἀντέχοντες, ἐπρέσβευσαν πρὸς τὸ στρατόπεδον τῆς Ἀμασείας ἐπικαλούμενοι βοήθειαν. Ὁ δὲ Σελίμ ἐπεμψε μετὰ τινων στρατευμάτων τὸν γενίτσαρον Χατζῆ Ἰεκδὰ Ἀχμέτ, ὃς διὰ τοῦ πολιορκητικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐλληνικῆς πύλης⁽¹⁾ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἤρην ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων τὴν ὀθωμανικὴν σημαίαν ⁽²⁾. Ἐπανελθόντων τῶν πρεσβευτῶν εἰς Διαρβεκίρ, ὁ σουλτάνος ἀνεκοίνωσε τῷ Ἰδρις τὴν πρὸς τὴν πρεσβείαν τοῦ Ἰσμαήλ ἀρνητικὴν ἀπόκρισιν, καὶ παρήγγειλεν ἵνα μὴ ἀκούσῃ πρότασιν τινα, βοηθήσῃ δὲ παραχρῆμα τοῖς πολιορκουμένοις κατοικοῖς τοῦ Διαρβεκίρ καὶ ἐφορμήσῃ πρὸς τὸ Κουμάς. Ὁ σάχης ἐπεμψε τὸν πρὸ τῆς περσικῆς κατακτήσεως διοικητὴν πάσης τῆς χώρας τοῦ Κουρδιστάν Κουρδδέγην μετὰ τῶν φρουράρχων τοῦ Ἀρτζισί καὶ Ἀαδιλτζουβάζ, καὶ μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Χαλέτ, βέγηδων τοῦ Βασχοῦλ πρὸς τὴν Βιδλίβα καὶ Ἀχλάτ⁽³⁾ πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ πολιορκητικοῦ

(1) Ῥοῦμ καπούσι.

(2) Ἐβουλφάζλ, φ. 83.

(3) Αὐτόθι, φ. 83 καὶ 84.

στρατοῦ. Συνερχομένων δὲ τῶν στρατευμάτων τούτων περὶ τὸ Ἀρτζίς, ὁ Ἰδρίς συνήγαγε τὴν μάχιμον δύναμιν τῶν Κούρδων βέγηδων τῆς Βιδλίδος, τοῦ Χαϊράν, τοῦ Μέκς καὶ τοῦ Σαζνοῦ καὶ ἐπιτεθεὶς αἰφνιδίως πρὸς τοὺς Πέρσας ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ ἔλαβε πολλὰ λάφυρα⁽¹⁾.

Ἡ πολιορκία τοῦ Διαρβεκίρ διήρκεσεν ἤδη ἔτος, οἱ δὲ πολιορκούμενοι ἀπέβαλον πλέον ἢ πέντε μυριάδας ἀνδρῶν εἴτε ἐκ τῶν ἐξόδων, εἴτε ἐκ τῶν νόσων. Καὶ ὁμως οἱ ὀρεινοὶ Κούρδοι ὥς ἀληθεὶς συννῆται ἐνεκαρτέρουν ὑπὲρ τε τῆς πατρίδος καὶ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν κατὰ τῶν δεσποτῶν Περσῶν, πρὸς οὓς ἀπὸ τεσσάρων καὶ δέκα ἐτῶν διετέλουν πολεμοῦντες⁽²⁾. Ὅτε δὲ ἠγγέλθη, ὅτι ὁ τουρκικὸς στρατὸς μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Ἀλαεδδεβλέτ ἐπανήρχετο εἰς Καισάρειαν, οἱ ὑποταγέντες τῇ Πύλῃ βέγηδες ἠνάγκασαν τὸν Ἰδρίς, ἵνα πορευθεὶς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ σουλτάνου ἐπικαλέσῃται ταχεῖαν βοήθειαν καὶ ἐνεργὸν ἀντίληψιν. Ὁ Ἰδρίς οὐκ ἀφίκετο εἰς τὸ στρατόπεδον· διότι καθ' ὁδὸν ἐν Χοσνκέϊφ εὗρε φερμάνιον ἐκ πληροῦν ἐν μέρει τὴν αἴτησιν τῶν Κούρδων καὶ παραγγέλλον τῷ διοικητῇ τοῦ Ἐρζερούμ, διατρίβοντι τότε ἐν Βαϊβούρτ, Βαϊκλού Μωάμεθ Πασᾶ ἵνα βοηθήσῃ τῷ Διαρβεκίρ⁽³⁾. Ὁ Ἰδρίς ἀνήγγειλε παραχρῆμα ταῦτα διὰ περισσεύσεως πρὸς αὐτό. Ὁ δεφετερδάρ τῶν τιμαρίων Νιζαμεδδίν Ἀλ.ῆς, ὃς ἦν κομιστὴς τοῦ φερμανίου τούτου καὶ ἐτέρου πρὸς τὸν Ἰδρίς ἐχρονοτρίβησεν εἴκοσιν ἡμέρας καθ' ὁδόν, ἕως οὗ ἀφίκεται πρὸς τὸν ἐν Βαϊβούρτ Βαϊκλού Μωάμεθ καὶ πρὸς τὸν Ἰδρίς. Οὗτος παρηγγέλλετο διὰ τοῦ

(1) Ἐβουλφάζλ, φ. 85.

(2) Αὐτόθι, φ. 85.

(3) Αὐτόθι, φ. 84.

φιρμανίου τούτου, ἵνα διατηρήσῃ τὴν μεταξὺ τῶν Κούρδων βέγηδων ὁμόνοιαν διατρίβων ἀνὰ μέσον αὐτῶν (1). Κατὰ ταῦτα ὁ Ἰδρις συνήγαγεν ἐκ νέου τὸν φρούραρχον Τζεμισγεζέκ, τὸν βέγην Μερδισί, τὸν φρούραρχον τοῦ Παλοῦ Τζεμισὶδ βέγην, καὶ τοὺς διοικητὰς τοῦ Τζαβακ-δζούρ, τῆς Βιδλίδος, τοῦ Χοσνκέφ, τοῦ Χαϊράν, Χαρίρ καὶ Σαζνού (2).

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ περσικὸς στρατὸς, ὃν ἤγειν ὁ Κουρδ-βέγης, προχωρήσας εἰς Τζαβακδζούρ κατέλαβε τὸ φρούριον. Ὁ Ἰδρις, ἀνακοινώσας τοῦτο πρὸς τὸν ἐν Ἐρζεν-τζάν διατρίβοντα ἐτι Βιῖκλου Μωάμεθ Πασᾶν, ὑπέδειξεν αὐτῷ τὸ Χοσνκέφ ὡς τὸν καταλληλότερον τόπον πρὸς συνάθροισιν τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν Κούρδων βέγηδων Κασίμ, Τζεμισὶδ καὶ Χουσεῖν, οἵτινες ἡγοῦντο μυρίων ἀνδρῶν. Ἐνωθέντες δ' οὗτοι μετὰ τοῦ Βιῖκλου Πασᾶ ἐπετέθησαν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν οὕτως, ὥστε ἐπανῆλθον μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἀρτζίς καὶ Ἀδιλσουβάς, ἐγκαταλιπόντες κατ' ἀνάγκην τὴν εἰς Ἀμίδαν μελετωμένην πορείαν. Οἱ Κούρδοι καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ πορευόμενοι εἰς Διαρβεκίρ ἐνίσχυσαν ἐν Ἐσμασέκ ἐκ τοῦ βεγλέρβεγῃ τῆς Ἀμασείας Σαδὶ Πασᾶ ἄγοντος πενταχισμυρίους ἀνδρας· ὅτε δὲ ἀφίκοντο εἰς τὴν Μέλαιναν Γέφυραν, πέντε ὥρας ἀπέχουσαν τῆς Ἀμίδης, ὁ Καραχάν ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἐτράπη τὴν εἰς Μάρδην ἄγουσαν.

Ὁ Βιῖκλου Μωάμεθ κατέλαβε τὸ Διαρβεκίρ, ὃ πλὴν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος Ἀμίδης (3) καλεῖται καὶ Καραμίδ.

(1) Ἐβουλφάτζλ, φ. 81.

(2) Αὐτόθι, φ. 87.

(3) Ἀμίδης, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, Α, σ. 63.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐσώθη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς πόλεως
μέχρι τοῦ νῦν. Ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, συμμετασχὼν
ἐκστρατείας ἐπὶ τὰς χώρας ταύτας (Θ), ὡς ὁ Ἰδρις, καὶ
περιγράφας τὰ κατ' αὐτὴν, διηγεῖται, ὡς ἐκεῖνος, τὴν
ὀχυρότητα τῆς πόλεως κειμένης παρὰ τὸν Τίγριν οὐ
πόρρω τῶν πηγῶν αὐτοῦ καὶ οὐ πόρρω τοῦ Νυμφίου, του-
τέστι τοῦ ποταμοῦ Μιαφαρακαὶν ἢ Μαρτυροπόλεως. Ὁ
αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος περιέβαλε τὴν Ἀμίδαν τεί-
χεσίν τε καὶ πύργοις καὶ κατεσκεύασεν ἐν αὐτῇ ἐργαστή-
ριον λιθοβόλων μηχανῶν καὶ καταπελτῶν πρὸς ἄλλωσιν
καὶ ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν. Μετ' οὐ πολὺ αὐτὸς ὁ βα-
σιλεὺς τῆς Περσίας Σαπὸρ ἐπολιορκήσεν αὐτὴν φέρων
ἀντὶ στέμματος χρυσὴν κριοῦ κεφαλὴν μετὰ πολυτίμων
λίθων (I). Τὸ ἀλλάλαγμα τῶν Περσῶν ἦν ἤδη τότε, ὡς
διακόσια ἔτη ὕστερον ἐπὶ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ, τὸ ὄνομα
τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων (IA). Δις ὁ Σαπὸρ
προσέβαλε τῇ πόλει ἐν δύο ἡμέραις, εὔρε δὲ πιστότατον
σύμμαχον τὸν λοιμόν, ὃς δεινῶς ἐλυμαίνετο τοὺς ἐν
αὐτῇ. Οἱ πύργοι τῶν πολιορκητῶν ἐνεπρήσθησαν ὑπὸ τῶν
πολιορκουμένων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν προχωμάτων καὶ δι' ὑπο-
νόμων κατέβρευσαν τὰ τεῖχη ἄνωθεν καὶ κάτωθεν συγ-
χρόνως. Ὁ ἱστοριογράφος Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος ἐσώθη
μετὰ μέρους τῆς φρουρᾶς διὰ τῆς φυγῆς (1). Ἰουστινιαν-359.
νὸς ὁ Α' ἀνήγειρεν ἐκ νέου τὰ ὀχυρώματα τῆς Ἀμίδης
συγχρόνως πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ὁμόρων πρὸς τὴν Περσίαν
πόλεων τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, τουτέστι πρὸς
τὰ τῆς πόλεως τοῦ Ἀναστασίου καὶ Θεοδοσίου (Δάρας καὶ

(1) Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, ΙΘ, 7. Ὅρα καὶ Γιββων, Β, Κεφ. 49,
σ. 155.

Ῥεζολαίν), τῆς Νισιβίν καὶ Ῥόας (Νισίδεως καὶ Ἐ-
δέσσης) τοῦ Κιρκυσίου (Κιρκεγισέ) καὶ Μαρτυροπόλεως (1)
(Μιαφρακαίν), πᾶσων πόλεων, αἵτινες διαπρέπουσιν ἐν
τοῖς ὀθωμανοπερσικοῖς πολέμοις οὐχ ἥτιον ἢ πρότερον ἐν
τοῖς Ῥωμαιοπερσικοῖς. Τρεῖς ἤδη μῆνας διήρκει ἡ πο-
λιορκία, πεντακισμύριοι δὲ Πέρσαι ἔπασον πρὸ τῶν τειχῶν
τῆς Ἀμιδῆς, ὅτε οἱ μάγοι προσεφήτηυσαν τὴν πτώσιν τῆς
πόλεως ἐκ τῆς ἀναισχυρίας τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἀπὸ
τῶν τειχῶν ἐδείκνυσον τοῖς πολιορκηταῖς τὰ κρυφιώτατα
αὐτῶν θέλγητρα (2). Ἐπὶ τέλους ἐν ἡρέμῳ τι νυκτὶ ἀνέ-
βησαν οἱ πολιορκηταὶ διὰ κλιμάκων εἰς πύργον, ὃν κα-
κῶς ἐπρούρουν μοναχοὶ οἰνοβαροῦντες καὶ νυστάζοντες,
καὶ ἄρα τῇ ἑφ' ἡρξάντο τῆς ἐφόδου. Ὀκτακισμύριοι Ἑλ-
ληνες ἔδωκαν δίκην τοῦ χυθέντος αἵματος τῶν Περσῶν.
[505.] Ἡ Ἀμιδα, ἣν ἀπώλεσαν οἱ Πέρσαι κατὰ τοὺς ἐπὶ τῆς βα-
σιλείας τοῦ Κεβὰδ ἐγερθέντας ἐμφυλίους πολέμους ὑπὸ
τοῦ ἀντάρτου Μιζδὲκ, διδάσκοντος τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἰσό-
τητα, περιήλθεν εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀράβων τῆς φυλῆς
τοῦ Βέκρ, ἀφ' οὗ ἐκλήθησαν τὰ περίεξ ἡ χώρα τοῦ Βέκρ (Διαρ-
βέκρ), τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἔκτοτε ἔμεινε συνώνυμον καὶ τῇ
πόλει. Ὁ οἶκος, ὃς ἡγεμόνευε τῆς χώρας ἐκαλεῖτο Κενδὲ,
ὃ δὲ υἱὸς τοῦ Χάζρ, ἡγεμόνος τοῦ Κενδὲ, ἐκαλεῖτο Ἀμ-
ρουλκαί, εἰς τῶν ἐπὶ πρὸ τοῦ ἰσλάμ μεγίστων Ἀρά-
βων ποιητῶν, οὓς τὰ ποιήματα χρυσοῖς γράμμασι γε-
γραμμένα ἦσαν ἀνηρτημένα ἐν τῇ Κανθὰ εἰς λατρεί-
αν πᾶσων τῶν φυλῶν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐγένετο θύμα
τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἐκ τῆς φυλῆς Ἐζέδ· ὃ δὲ υἱὸς ὁ

(1) Πρακτόρις, περι-οικοδομῶν, Β καὶ Γ.

(2) Γεσῶν, Δ, Κεφ. 40, σ: 409.

ποιητής, θέλων ἵνα λάβῃ δίκην τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς
τῇ βοθείᾳ τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος, διαφθάρῃ ἐν
τῷ λουτρῷ ὑπὸ φαρμακτοῦ χιτῶνος. Ἐπὶ τοῦ ἱσλαμ
μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Ὁμάρ ἤρχον τοῦ Διαρβεκίρ
οἱ καλίφαι τῶν οἰκῶν Ὁμμια καὶ Ἀββάς. Οἱ Ἕλληνες
ἀνεκτέσαντο αὐτὸ μεσοῦντος τοῦ Ι' αἰῶνος (1), ἀλλ' ἀρ-
χομένου τοῦ ΙΑ' μετὰ Χριστὸν ἐγένετο κάλιν αὐτόνομος
ὑπὸ τὴν χουρδικὴν δυναστείαν τῶν υἱῶν τοῦ Μερδάν, οἱ-
τινες ἀρξάντες ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη (2) καταλύουσιν καὶ
ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ Τουρκομάνου Ὀρτάκ (3). Ὁ
Τιμούρ ἀνατρέψας τοὺς ἀπογόνους τούτου κατέλαβε
διὰ δόλου τὸ Διαρβεκίρ καὶ ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν αὐ-
τοῦ τῷ ἰδίῳ ἐγγόνῳ Ἐβουβέκρ, διοικητῇ τοῦ ἡρακικοῦ
Ἰράκ (4). Τελευτήσαντος τοῦ Τιμούρ ὁ κυρίαρχος τοῦ
Λευκοῦ Κριοῦ Καραίουσουφ κατέλαβε τὴν Μάρδην καὶ
τὴν Ἀμιδαν, ὃ δὲ οἶκος αὐτοῦ ἐβασίλευσε τοῦ Διαρβεκίρ
ἐπὶ ὅλην ἑκατονταετηρίδα, ἕως ὃ σάχης Ἰσμαήλ ἱδρυ-
σεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ τὸν ἴδιον Ὀρόνον, ἐγχειρίσας ^{1502.}
αὐτὸ τῷ ἀρίστῳ στρατηγῷ Οὐτσταδζιλούογλου, εἶτα δὲ
τῷ ἀδελφῷ Καραχάν. Οὕτως ἡ Ἀμιδα μετὰ τὸ κράτος
τῶν Ἑλλήνων, Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, οὕτως ἡ χώρα καὶ
ἡ πόλις τοῦ Βέκρ, υἱοῦ τοῦ Βαῖλ, ἀπὸ τῶν χειρῶν
τῶν Ἀράβων ἡγεμόνων τοῦ οἴκου Κενδὲ, τῶν Κούρδων
τοῦ οἴκου Μερδάν, τῶν Τουρκομάνων τοῦ οἴκου Ὀρ-

(1) Τῷ ἔτει 347 (958) τῆς ἡμέρας. Χατζῆ Κάλφας, χρονολογικοὶ πίνακες.

(2) Χατζῆ Κάλφας, σ. 463. Ἀπὸ τοῦ ἔτους: 392 (1004) μέχρι τοῦ 478 (1086) ἡ δυναστεία αὕτη ἀριθμεῖ ἑξ ἡγεμονίας.

(3) Χατζῆ Κάλφας, σ. 164. Ὁ οἶκος Ὀρτάκ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 477 (1084) μέχρι τοῦ 811 (1404) ἔσχεν ἕνα καὶ εἴκοσιν ἡγεμόνας.

(4) Σερεφεδδὴν, ἱστορία τοῦ Τιμούρ βέγη, Τόμ. Β. σ. 262 καὶ 287.

τοκ καὶ τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ καὶ τῶν Περσῶν τοῦ οἴκου τῶν σεχῶν Χαϊδὲρ περιήλθον εἰς τὸ κράτος τῶν Ὁθωμανῶν.

Ἡ αἰτία, δι' ἣν ἡ Ἀμιδα καλεῖται μέλαινα, καταφαίνεται τῷ ὁδοιπόρῳ ἐν τῇ πρώτῃ ὅψει αὐτῆς ἐκ τοῦ μέλανος χρώματος τῶν οἰκῶν καὶ τειχῶν, ἅτινα ἅπαντά εἰσιν ἐκ μελαίνης ἡφαιστίου ὕλης. «Ὀλίγοι τόποι εἰσὶ, λέγει ὁ ἄριστα περιγράψας τὸ Διαρβεκὶρ τελευταῖος ὁδοιπόρος, οἱ παρέχοντες τῷ Εὐρωπαϊῷ περιηγητῇ νεωτέραν καὶ θελκτικωτέραν θέαν ἢ ἡ πόλις αὕτη. Ὁ δίκην βέλους ταχύς ποταμὸς (ὁ Τίγρις οὕτω καλούμενος, διότι Τίρ περσιστὶ σημαίνει βέλος) δείκνυσι τὸ ὄριον τοῦ βίου· διότι τῷ διαβάντι τὴν γέφυραν παρίσταται πανταχόθεν ἡ κατοικία τοῦ θανάτου, ὃ δὲ ξένος περικυκλούμενος ὑπὸ τάφων φρίσσει ἐπὶ τῇ μελαγχολικῇ καὶ ζοφερᾷ θεᾷ τῶν μελαινῶν μαρμαρίνων ἐπάλξεων, τῶν περικυκλουσῶν τὸν κῶνον τῆς πενθίμου πέτρας. Ἐξ ὑψηλῶν ζοφερῶν στοῶν, ὧν ὁ ὄγκος ἐμπνέει σεβασμὸν, ἐξέρχεται πολυάσχολον πλῆθος, ὅπως καταστήσῃ τέλειον τὸ φάντασμα. Οἱ δραστήριοι καὶ πολύχροα ἐνδύματα φέροντες κάτοικοι, φαίνονται ἄλλου κόσμου ὄντα, ἃ κεκοσμημένα πάσαις ταῖς ματαιότησιν ἐπισκέπτονται τὰς γῆνιους αὐτῶν κατοικίας. Ἡ αὐτὴ ἐντύπωσις διαρκεῖ ὥς διέλθῃ τις τὰς ὁδοὺς, ὃ δὲ ὁδοιπόρος ἄνευ μεγάλης φαντασίας δύναται νομίσαι εὐχερῶς, ὅτι εὐρίσκεται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος ἢ ἐν τῷ μαγικῷ ἀνακτόρῳ τῆς ἀπελπισίας, ὅπερ δεξιώτατα περιγράφει ὁ Σεχρζαδέ» ⁽¹⁾. Αἱ ἐπὶ τῶν μελανοχρῶν τειχῶν ἐπιγραφαί, τὸ μὲν ἑλληνικαί, τὸ δὲ κουφικαί, μνη-

μονεύουσιν αἱ μὲν τὸν αὐτοκράτορα Βάλεντα καὶ Βαλεν-
τιανόν, αἱ δὲ τοὺς Ἀραβας ἡγεμόνας τοῦ οἴκου Μερβάν
ὡς ἰδρυτάς. Οἱ δύο καὶ ἐβδομήκοντα πύργοι, οἱ τὰ τείχη
κρατύνοντες, λέγονται, ὅτι ἐκτίσθησαν ὑπὸ τῆς αὐτοκρα-
τορίας Εὐδοξίας πρὸς τιμὴν τῶν δύο καὶ ἐβδομήκοντα
Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου (1). Ἡ πηγὴ τοῦ φρουρίου, ἣν ὁ
Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος (2) εὔρε πότιμον, ἀλλ' ἐφθαρμένην
ὑπὸ τοῦ καύσωνος τοῦ θέρους, τρέφει ἰχθῦς, ὑπὲρ ὧν
μετεδόθη ὁ παλαιὸς σεβασμὸς τῆς ἰχθυολατρείας τῆς
Συρίας καὶ Ἀσσυρίας, ὡς ἐν Ἑδέσσει ἐν τῷ λεγομένῳ τάφῳ
τοῦ Ἀβραάμ, ὡς ἐν Συρὰς ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Σααδί. Οὐ
μόνον δὲ πάντοτε πότιμος, ἀλλὰ μάλιστα ὡς μία τῶν
ἀρίστων πηγῶν τῆς Ἀσίας ἐστίν ἡ τοῦ Χαμβεβάτ κα-
λουμένη πηγὴ, ἥς τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ μεσημβρινῶς τῆς πό-
λεως κειμένου Καραδᾶγ (μέλανος ὄρους) διοχετεύεται εἰς
τὸ φρούριον καὶ παρέχει ὕδωρ αὐτῷ τε καὶ τῷ μεγάλῳ
τεμένει, τῷ ἰδρυθέντι ὑπό τινος τῶν πρώτων στρατηγῶν τοῦ
Ἰσλάμ, τοῦ Χαλίδ, υἱοῦ τοῦ Βελίδ. Τὰ μεταγενέστερα τε-
μένη (3) εἰσὶ φερώνυμα τοῖς ἰδρυταῖς αὐτῶν Πασάδες ἢ
σέχαις. Οἱ παρὰ τὸν Τίγγριν κῆποι ἐπικλύζονται κατ' ἔτος
ὑπὸ τῶν πλημμυρῶν αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ ὑπολειφθείσῃ ψάμμῳ
φυτεύονται μετ' ὀλίγης κόπρου περιστερῶν κόκκοι πεπό-
νων, ὧν οἱ καρποὶ θεωροῦνται οἱ ἀριστοὶ τῆς Μεσοποτα-
μίας. Τὸν βασιλικὸν κῆπον (Ριχανβαχί) παραβάλλει ὁ
Τοῦρκος ὁδοιπὸρος Ἐβλιά πρὸς τοὺς καλλίστους τῆς ἐν-
θεν Ἀσίας, δηλαδὴ πρὸς τοὺς τῆς Δαμασκοῦ, τῆς Μελι-
τινῆς, τοῦ Ἰκονίου, τῆς Ἀτταλείας καὶ τοῦ Μαρασίου. Δύο

(1) Δουπρὲ, ὁδοιπορικόν. Α, σ. 63.

(2) ΙΗ, 8.

(3) Ἑβλιά.

τάφους ὀνομαστῶν ἀνδρῶν ἐπισκέπτονται μετὰ σεβασμοῦ οἱ μουσλίμοι ὁδοιπόροι, τὸν τοῦ Χαλέδ τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ, τοῦ πρῶτον διὰ τῶν ὅπλων ἐπεκτείναντος τὸ κράτος τοῦ Ἰσλάμ. ἐν τῷ Ἰράκ, καὶ τὸν τοῦ μεγάλου Πέρσου ἱερογράφου Λαρί, τελευτήσαντος ἐνταῦθα ὡς μουδερρί. Τὸ Διαρβεκίρ παράγει ἰνδικὰς σινδόνας, ραβδωτὰ σηρικὰ καὶ βαμβακερὰ ὑφάσματα, καὶ παρασκευάζει καρχηδονίους λόφους ἀρίστου εἶδους διὰ κηκίδων μετακομιζομένων ἐκ Κουρδιστάν καὶ ἀποταμιευομένων ἐνταῦθα. Τὸ Διαρβεκίρ ἔχει κοινὰς πρὸς μὲν τὴν Αἴγυπτον τὰς ὀφθαλμίας, πρὸς δὲ τὸ Χαλέπιον τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου φύματα ὡς ἀποτελεσμα τοῦ ὕδατος. Οἱ κάτοικοι εἰσιν ὡς πεντήκοντα χιλιάδες (1).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Διαρβεκίρ ὁ κουρδικὸς καὶ ὀθωμανικὸς στρατὸς διέτριψαν τρεῖς ἡμέρας ἐν Τζεβάκ, ἐνθα ἐν πολεμικῷ συμβουλίῳ ἐσκέφθησαν, εἰ δεῖ ἐπιχειρήσαι τὴν προσβολὴν τοῦ παρὰ πᾶν φρούριον ἀπορθήτου φρουρίου τῆς Μάρδης, καθόσον ὁ Μελὲκ Χαλήλ, ὁ κύριος τοῦ Χοσνκέφ, ἐκοινολογεῖτο πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Μάρδης. Ὁ Ἰδρις ἐπεμψε πρὸς τοὺς κατοίκους αὐτῆς αὐτόγραφον ἐπιστολὴν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ στίχου τούτου τοῦ Κορανίου· «⁷Ω ὑμεῖς οἱ πιστεύοντες, εἰσέλθετε πάντες εἰς ὁδὸν εἰρήνης καὶ μὴ πορεύεσθε τὴν τοῦ σατανᾶ, ὅτι φανερώς ἐχθρὸς ἐστί». Οἱ δὲ κάτοικοι ἐπεμψαν πρεσβευτὴν πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς τὸν Σεῖδ Ἀλήν, ὃς συνέτυχε τῷ

(1) Ὁ Μακδονάλδ Κινέϊρ ὑπολογίζει τούτους εἰς ὀκτὼ καὶ τριάκοντα χιλιάδας. Ὁ δὲ Δουπρέ ἀριθμεῖ πεντήκοντα χιλιάδας Τούρκων, πεντήκοντα οἴκους ἑλληνικοὺς, πεντήκοντα οἴκους Ἰσραηλιτικοὺς, ὀγδοήκοντα οἴκους χαλδαϊκοὺς, τετρακοσίους σχισμαστικῶν καὶ τριακοσίους συρικοὺς καὶ ἄρμενικοὺς.

Μελέκ Χαλήλ καὶ τῷ Ἰδρις περὶ τῆς ἀνοιξέως τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ τῆς παραδόσεως τῆς περσικῆς φρουρᾶς. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Μάρδης ἐδημοσιεύθη πρόσταγμα, ἵνα πάντες οἱ ἐρυθροὶ πῖλοι, σύμβολα τῆς αἰρέσεως καὶ τῆς ἀποστασίας, κομισθῶσιν εἰς ὠρισμένον τινὰ τόπον, ὃ δὲ Ἰδρις σκώπτων καὶ καταισχύνων αὐτοὺς ἔρριψεν εἰς τὸν κοινὸν βόθρον τῆς πόλεως. Οὕτω διὰ τῆς κοινοπραγίας τῶν Κούρδων ἐάλω μὲν ἡ Μάρδης, ἀλλ' οὐπω καὶ τὸ φρούριον αὐτῆς, τὸ φύσει ὀχυρώτατον ἐφ' ἅπασαν τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ δις ἀντιστὰν πρὸς αὐτὴν τὴν πολιορκίαν συμπάσης τῆς δυνάμεως τοῦ Τιμούρ (1B). Ὁ ἱστοριογράφος τοῦ πορθητοῦ τούτου, ὁ περιώνυμος ἐπὶ καλλιπερία ῥήτωρ Ἀραβσάχ, περιγράφει τὸ ἔχυρόν τοῦ φρουρίου τούτου διὰ τοῦ συνήθους αὐτῷ ὄγκου καὶ τῆς γλαφυρότητος, ὡς ἐξῆς· «Τὸ φρούριον τοῦτο ἐστὶν ὁ ὄρνις Ἀγκᾶ, οὗ ἡ φωλεὰ κεῖται τόσῳ ὑψηλῶς, ὥς ἐ ἀνέφικτός ἐστι παντὶ θηρευτῇ· ἡγεμὼν ἐστὶν, οὗ τὴν ἀπὸ πολλοῦ ἐπίγαμον καὶ ἀειπάρθενον θυγατέρα οὐδεὶς μνηστήρ τολμᾷ ἐπιζητῆσαι εἰς γάμον· διότι ἐπὶ τῆς ὀφρύος τοῦ ὄρους διατρίβουσα μόνον πύργους ἐπὶ πύργων παρέχει εἰς θέαν. Οὐδόλως διαφέρει ὁ θόλος αὐτῆς τῆς τοῦ οὐρανοῦ, εἰ μὴ ὅτι τούτου μὲν ὁ θόλος ἀσταθής ἐστι καὶ ἀεικίνητος, ἐκείνου δ' ἀπ' ἐναντίου ἐμμένει σταθερός καὶ ἀμετακίνητος. Ὅπισω τοῦ φρουρίου τούτου κεῖται κοιλάς εὐρεῖα, ὥσπερ τὸ στήθος τῶν δικαίων, καὶ ἐν αὐτῇ εἰσι κῆποι, οὓς διαρρέουσι τερπνοὶ ῥύακες καὶ λειμῶνες, πλήρεις συναγελαζομένων θηρίων καὶ παραδείσις διειλημμένοι· ἀλλαχοῦ εἰσὶν ἡλίβατοι κορυφαί(1), εἰς αἷς οὐδ'

(1) Τζουρούφ.

ὁ μάλιστα ριψοκίνδυνος ἀναβρίχεται. Καὶ σχήματα πετρῶν, ἃ ὁ νοῦς ὡς γράμματα νομίζει, ἀκατάληπτα μένουσι. Ἡ τοῦ φρουρίου ὁδὸς ἄγει αἶλ ἀπὸ φρουρίου εἰς φρούριον, ἀπὸ πύλης εἰς πύλην. Τὸ φρούριον περικυκλῶται, ὡσανεὶ ὑπὸ στεφάνης τινός, ὑπὸ τῆς πόλεως, ἧς οἱ κάτοικοι τρέφονται ἐκ τῆς περισσείας τοῦ φρουρίου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ καταρρέοντων ὑδάτων. Ἀνθίσταται πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἔργον, ἅτε λαμβάνον τὴν τροφήν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ».

Τῆς Μάρδης (1) ἢ Μερίδης ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος καὶ Θεοφύλακτος μέμνηται ὡς ἐνός τῶν ἐπτὰ ὀχυρῶν φρουρίων τοῦ ὅρους Ἰζαλᾶ⁽²⁾. Τὸ ὄρος τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀνατολική ἐσχατιὰ τῆς ἀπὸ τῆς ἐκεῖθι ἐρήμου ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς προοιούσης καὶ εἰς τὸν Τίγγριν καθηκούσης δειράδος, ἣτις κατὰ τοὺς παναρχαιότατους χρόνους ἐκ τῶν δρυμόνων αὐτῆς (μαζοῦ) ἐκαλεῖτο Μασίς ἢ Μάσιον, νῦν δὲ καλεῖται Τζουδί. Ἀπὸ τῶν θάμνων τῆς δειράδος ταύτης συνάγεται μάννα⁽³⁾, ἀπὸ δὲ τῶν πετρῶν αὐτῆς ἐξορύσσεται κρύσταλλος. Ἐπὶ τοῦ ὅρους Ἰζαλᾶ ἔμεινε κατὰ τὴν μοσλιμικὴν παράδοσιν ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε, ὡσπερ κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἐπὶ τοῦ ὅρους Ἀραράτ (Ἄβου παρὰ τῷ Στράβωνι). Ἐνταῦθα καὶ μετὰ τὸν Λίβανον⁽⁴⁾ μετώκισεν ὁ Πέρσης βασιλεὺς Ἀρσάκης ὁ Ε' τὸν ὑπ' αὐτοῦ νικηθέντα καὶ οὐχ ἦττον ἀνδρεῖον ἢ ἰσχυρογνώμονα λαὸν τῶν Μάρδων, ἐξ ὧν οἱ ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὸ δυσμικὸν ἄκρον τοῦ Μασίου

(1) Θεοφύλακτος, Γ, σ. 133.

(2) Αὐτόρι, Β, σ. 51, 68, 85, καὶ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, Θ. 9.

(3) Τζιχαννουμά. Ὅρα καὶ ἀπομνημονεύματα τοῦ Βαλπόλου.

(4) Θεοφάνης, σ. 302. Ὅρα καὶ Κωδινόν. Οὗτος λέγει, ὅτι αἱ κατοικίαι αὐτῶν ἐξετείνοντο μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Μελιτινῆς πρὸς τὴν Κιλικίαν, καὶ ὅτι δυνάμει προνομίας τινός αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνεδείκνυε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν.

κτισθεῖσα πόλις ἐκλήθη Μάρδῃ ἢ Μαρδίν⁽¹⁾. Οἱ Μάρδοι, ὧν τὸ ἀνήσυχον καὶ φιλοτάραχον μαρτυροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι ἱστοριογράφοι⁽²⁾, φαίνονται, ὅτι εἰσὶν ὁπαδοὶ τινος τῶν παλαιοπερσικῶν αἱρέσεων, αἵτινες ἐτίμων ἀπλῶς τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ· διότι οἱ Ἰεζίδ, οἱ τούτων ἀπόγονοι, οἱ καὶ νῦν ἔτι οἰκοῦντες κατὰ τὸ Μάσιον καὶ τὸν Λίβανον τιμῶσιν ἀπλῶς τὸν διάβολον, ὥσπερ οἱ ἐξ αὐτῶν παρὰ τὴν Μάρδην οἰκοῦντες Σεμσίς ἢ ἡλιολάτραι τιμῶσιν ἀπλῶς τὸν ἥλιον. Οὐδαμοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας συνοικοῦσιν οὕτω πυκναὶ καὶ οὕτως εἰρηνικῶς συμβιοῦσαι καὶ οὕτως ἀλλήλων διαφέρουσαι θρησκευτικαὶ αἱρέσεις, ὅσον ἐν Μάρδῃ, οἷον Σουννίται, Σίίται, καθολικοὶ τε καὶ σχισματικοὶ Ἀρμένιοι, ἀνατολικοὶ ὀρθόδοξοι, Ἰακωβίται καὶ Ἰωαννῖται χριστιανοὶ, Χαλδαῖοι καὶ Ἰουδαῖοι, Σεμσίς, Γουέβροι καὶ Ἰεζίδ⁽³⁾, τουτέστιν ἡλιολάτραι, πυρολάτραι καὶ διαβολολάτραι. Τοσαῦται διάφοροι ἀλλήλων αἱρέσεις συνοικοῦσιν ἐν Μάρδῃ αἱ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, πύλῃ ἐπὶ ῥέγῃς καὶ στέγῃ ἐπὶ πύλης. Καὶ ἤδη ἐπὶ τε τῷ τόπῳ καὶ τῇ οἰκοδομικῇ καὶ τῇ διαφορᾷ τῶν κατοίκων ἡ Μάρδῃ ἐπιφανὴς ἐστίν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῇ δόξῃ, ὅτι ἀπόρθητός ἐστι διὰ τῶν ὀπλῶν· τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ἡ ἱστορία γινώσκει οὐδέποτε ἑάλω διὰ πολέμου.

Ὁ Ἰδρις, ὃς ἐπιτηδεύει καὶ ἐπιτυχῶς διетήρησε τὴν μεταξὺ τῶν Κούρδων βέγηδων ὁμόνοιαν, οὐκ ἐδυνήθη διαλλάξαι πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἐρίζοντας Βαϊκλὸν Πασᾶν καὶ Σαδὶ Πασᾶν. Οὗτος ἰσχυρίζετο, ὅτι κατὰ τὰ δοθέντα αὐτῷ προστάγματα παρηγγέλλετο προχωρῆσαι

(1) Ὁ Ἰουστίνος καλεῖ τὸ ὄρος, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη Δάρα Ζαγκόρτηνον (τὸ Μάσιον).

(2) Στράβων, ΙΕ Πλίνιος, Δ, 27. Ἀρρίανος, Γ, 24.

(3) Μακδονάδς Κιννέρ, σ. 434. Δουπρέ, Α, 72.

μόνον μέχρι τοῦ Διαρβεκίρ οὐχὶ δ' ἄλλο τι ποιῆσαι. Καὶ μετὰ τὰς παραστάσεις, αἱ ἐποίησαν αὐτῷ ὁ Ἰδρίς καὶ ὁ ἐξ Ἐγίουπιδῶν Χαλήλ, ἀντὶ τοῦ πορευθῆναι εἰς Μάρδην, ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ Τζεβσάκ (ΙΓ) μετὰ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν πρὸς τὸ Διαρβεκίρ. Ὁ Ἰδρίς ἀνῆνεγκε τὴν διαφωνίαν ταύτην πρὸς τὴν Πύλην, ὥς καὶ τὴν ἐκ ταύτης κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἀποστολῆς διπλασίας ἐπικουρίας. Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος ἀπεστάλη ἐπικουρικός στρατός ἐκ δύο μυριάδων, ἐν αἷς χίλιοι γενίτσοροι καὶ ἑξακισχίλιοι ἱππεῖς ὑπὸ τὸν βεγλέρβεγην τῆς Καραμανίας Χοσρέφ Πασσᾶν, καὶ πεντακισχίλιοι σπαήζες καὶ σιλιχδάροι ὑπὸ τὸν Βαλῆ ἀγᾶν.

Ὁ Καραχᾶν, ἅμα μαθὼν τὴν διαφωνίαν καὶ διαίρεσιν τῶν Ὀθωμανῶν Πασσάδων, ἐπορεύθη πάλιν εἰς Μάρδην, ἐξέπεμψε δὲ ἑξακοσίους τῶν μαχιμωτάτων Κουρτζιδῶν διὰ τῶν στενῶν τοῦ Σουμί καὶ Κερκὺρ πρὸς τὸ Βαγδάτ, ὅπως ἐντεῦθεν κταντήσωσιν εἰς Μάρδην, ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ἄλλαι δίοδοι ἦσαν κατεληγμέναι ὑπὸ τῶν προθυμωτάτων τοῖς Ὀθωμανοῖς Κούρδων βέγηδων (1). Οἱ ἑξακόσιοι σωματοφύλακες τοῦ σάχη μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν βέγην τοῦ Χαμεράν, τοῦ Γούλσερ καὶ ἄλλων στρατευμάτων, συγκειμένων εἰς δύο χιλιάδας, εὔρον ἐπὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Σιντζάρ ἑκατοστύας τινὰς Ὀθωμανῶν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ δύο Κούρδοι βέγηδες, ὁ ἐκ Τζεζιρέϊ Ὀμάρ καὶ ὁ ἐκ Κερκὺδ Βουχτάν, ὡς καὶ εἰς τῶν υἱῶν τοῦ ἱστοριογράφου Ἰδρίς Ἀβουλμεβαχίβ Τζελεπῆς· διήλθον δὲ δι' αὐτῶν φεβύσαντες διακοσίους ἀνδρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Σαδὶ Πασσᾶ

(1) Ἐβουλφάτζ, σ. 19.

ἡ πόλις Μάρδη ἀνέωξε πάλιν τὰς πύλας τοῖς Πέρσαις, οἵτινες κατέχοντες τὸ φρούριον καὶ κύριοι τοῦ Χοσνκίφ ἐπορεύθησαν εἰς Κέρχ, (1), ὅπου ἀκαταπαύστως προεκαλοῦντο αὐτοὺς εἰς μάχην οἱ Ὀθωμανοὶ τοῦ Διαρβεκίρ. Ἡ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου πεμφθεῖσα ἐκ δισφυρίων ἀνδρῶν ἐπικουρία ἦλθεν εἰς Διαρβεκίρ, ὁ δὲ Ἰδρίς ὑπέδειξεν εἰκότως τῷ Βιῦκλού Μωάμεθ Πασᾶ τὴν ἀνάγκην τοῦ προσβαλεῖν τῷ ἐχθρῷ διὰ πασῶν τῶν συνειλεγμένων τούτων δυνάμεων. Εἰς οὐδὲν δὲ λογιζόμενος ὁ Βιῦκλού τοὺς λόγους τούτους κατέλαβε τὴν μεταξὺ τοῦ Διαρβεκίρ καὶ Κέρχ γέφυραν καὶ ἐξέπεμψεν ἐπὶ κατασκοπῇ τὸν φρούρχον τοῦ Χαρπουρτ Χουσεῖν βέγην μετὰ δισχιλίων ἀνδρῶν, παρήγγειλε δὲ αὐτῷ ὑποστρέφειν εἰς τὴν γέφυραν, εἰ ἐνέπιπτεν εἰς ἀνωτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις. Ἦν δὲ τότε ὁ χρόνος τῶν ἐαρινῶν ὄμβρων· ὥστε τὸ μὲν ἔδαφος ἦν πληθῶδες, αἱ δὲ ὁδοὶ ἀδιαβατοί. Τῇ ἡμέρᾳ δὲ τῶν ὁκτώ αστερίων, ἦν στρατιῶται καὶ Τοῦρκοι περὶ πλείστου ποιοῦνται, οἱ Πέρσαι κατέλαβον ἐξαπίνης τοὺς ἐπὶ κατασκοπῇ πεμφθέντας, οὓς ἔρριψαν εἰς τὸν Τίγριν· μόλις δὲ χίλιοι αὐτῶν ἐσώθησαν κολυμβῶντες. Χαίροντες ἐν τῷ παρόντι οἱ Πέρσαι ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ ἐπορεύθησαν εἰς Βιρέ, ὅπως συμμαχήσωσι πρὸς τὰς φυλάς τῶν Τουρκομάνων τοῦ Διαρβεκίρ, διαχειμαζούσας ἐκεῖ. Ἐν Καργανδεθὲ περὶ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Κοτζίσαρ ὁ ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Καράχάν Περσικὸς στρατὸς συνελέκη πρὸς τὸν ὀθωμανικόν, ἐξελθόντα ἐπὶ τέλους τοῦ Διαρβεκίρ. Ὁ στρατὸς οὗτος ἐσχίσθη εἰς δύο μοῖρας, ὧν τῆς μὲν ἑξ ἑξ χιλιάδων ἱππέων τῆς Ἀνατολῆς καὶ

(1) Παρὰ Θεοφυλάκτου Καρχαρωμῆν Δ'. σ. 59.

τῆς Καραμανίας, ἡγεῖτο ὁ βεγλέρβεγης Χοσρέφ Πασάς, τῆς δὲ ἐκ τετρακισχιλίων ἀνδρῶν βέγηδες Κούρδοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἱστοριογράφος Ἰδρίς. Ὁ Βυῖκλου μετὰ δισχιλίων γενιτσάρων ἔστη πρὸ τῶν δύο τούτων μοιρῶν ἐν τῷ μέσῳ. Πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ τῶν Κούρδων ἦσαν οἱ βέγηδες τοῦ Χοσνκέφ, Σαζνού, Σιρβανὰ (1) καὶ Ἐγίλ, πρὸς δὲ τὰ ἀριστερὰ οἱ τέσσαρες βέγηδες, τῆς Βιδλίδας, Νεμράν, Ἀτάκ καὶ Τζεμισγεσέκ μετὰ ἄλλων. Βλέπων ὁ Καραχάν ἐν τῇ προπορείᾳ τοὺς γενιτσάρους καὶ τὸ πυροβολικόν, οὗ ἡ ὑπεροχὴ ἔκρινε τὴν νίκην τοῦ Τζαλδιδράν ὑπὲρ τῶν Ὀθωμανῶν, συνείδεν ὅτι πᾶσα προσβολὴ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἔσεται ματαία· διὸ ἐδέξατο τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰσμαήλ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἥτης τάξιν. Διείλε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς δύο σώματα, ὧν τὸ μὲν ἐμελλεν ὀρμῆσαι πρὸς τὸ δεξιὸν κέρας, τοὺς Ὀθωμανούς, τὸ δὲ πρὸς τὸ ἀριστερόν, τοὺς Κούρδους· ὥστε οἱ ἐν τῷ μέσῳ γενίτσαροι καὶ τὸ πυροβολικόν ἦσαν πάντοθεν περικεκλωμένοι. Τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἀδελφὴν τοῦ Ἰσμαήλ, διέπιστευσε φυλῇ τινι Τουρκομάνων, πᾶσαι ὅμως αἱ λοιπαὶ γυναῖκες τῆς ἀκολουθίας τῆς ἡγεμονίδος ταύτης, ἐνδύματα ἀνδρικὰ φέρουσαι, διενεμήθησαν ἐν τοῖς ἰππεῦσι. Ἐν τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι τῶν Περσῶν κατέναντι τῶν Ὀθωμανῶν ἐπολέμησαν ὁ Καραχάν καὶ ὁ Χουσεῖν Τζανὶ βέγης, ἀνεψίος τοῦ σάχη, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ, τῇ κατέναντι τῶν Κούρδων, ὁ φρούραρχος τοῦ Ἀμαδάν, ὁ Δεργεζίν καὶ τριακόσιοι λογάδες σωματοφύλακες. Ὁ Καραχάν ἐφορμῆσας πρὸς τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῶν Ὀθωμανῶν, διεῖρρή-

(1) Τὸ Σιρβάν ἢ Σιρβανέτ, παρὰ τὴν Νίσιβιν φαίνεται εἶναι τὸ παρὰ Θεοῦ φυλάκτω Σισάρβανον, (ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Κίννεϊρ, Σιράκ).

γινυεν αὐτήν, εἰ μὴ ὁ Βυῖκλου μετὰ τῶν γενιτσάρων ἐ-
 σπευδε βοηθῆσαι αὐτοῖς. Ὁ Πέρσης στρατηγὸς ἔπασσε,
 σφαῖρα πυροβόλου βληθεῖς. Ἐν τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι τῶν
 Κούρδων ἡ μάχη ὑπῆρξε καὶ καρτερωτέρα καὶ χρονιωτέρα,
 ὥστε ὁ Χουσεῖν βέγης, πρὸς ὃν ἐνέσκηψεν ὁ Δεργεζὶν, ἐ-
 σώθη μόνον διὰ τῶν δραμόντων εἰς βοήθειαν αὐτοῦ βέ-
 γηδων τοῦ Χοσνκέφ καὶ τῆς Βιδλίδος, οὗς ἐθάρρυνεν ὁ
 Ἰόρις. Τότε πάντες ἀθρόοι ἐπαναλαβόντες τὴν μάχην ἀπέ-
 κρουσαν τὸν ἐχθρόν καὶ κατεδίωξαν αὐτόν ἐπὶ τῆς εἰς
 Μάρδην ἀγούσης, δύο ἢ τρεῖς παρασάγγας ἀπέχουσας.
 Ὁ περσικὸς στρατὸς διεσκορπίσθη πανταχόσε, καὶ ἄλλοι
 μὲν ἔφυγον διὰ τῆς πεδιάδος τοῦ Σιντζάρ(1), ἄλλοι δὲ
 σὺν τῇ ἀδελφῇ τοῦ σάχη, χήρας τοῦ Καραχάν, διὰ τῆς
 Μοσσούλης καὶ τοῦ Κερκουδ πρὸς τὸν σάχην. Μετὰ τὴν
 νίκην ταύτην τὰ κουρδικὰ φρούρια τοῦ Ἀργανά (ΙΔ), Σιν-
 τζάρ (ΙΕ), Τζερμίκ καὶ Βιρετζίκ παρεδόθησαν, ὡς καὶ ἡ
 πόλις Μάρδη, ἣτις τὸ δεύτερον ἐδέξατο τοὺς Τούρκους,
 ἡ ἀκρόπολις ὁμῶς ἦκιστα νῦν ἐπείθετο παραδοθῆναι, ὡς
 κατὰ τὴν πρώτην παράδοσιν τῆς πόλεως. Φρούραρχος
 ἦν ὁ Σουλεϊμάν Χάν, ἀδελφὸς τοῦ Καραχάν, πεσόντος
 κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κοτζισάρ, προσκληθεὶς δὲ ἵνα παρα-
 δοθῇ ἀπεκρίνατο, ὅτι τὸ φρούριον ἐνεπίστευσεν αὐτῷ ὡς
 ἐνέχυρον ὁ σάχης Ἰσμαήλ καὶ ὅτι φυλάξει αὐτό. Ἐφ' ὅλον
 ἐνιαυτὸν καὶ ἐπέκεινα διήρκεσεν ἡ ματαία αὕτη πολιτορχία,
 καὶ τότε πρῶτον παρεδόθη, ὅτε κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Συρίαν
 ἐκστρατείαν τοῦ Σελίμ, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Χαλεπίου
 καὶ τῆς Δαμασκοῦ ὁ Βυῖκλου Μωάμεθ ἐξέπεμψεν ἐκ Συ-
 ρίας νέον στρατὸν καὶ πυροβολικὸν κατὰ τῆς Μάρδης. Ὁ
 Βυῖκλου Μωάμεθ ἀντήμειψε τὸ θάρρος τῶν γενναίων προ-

(1) Σιγγαζών φρούριον παρὰ Θεοφυλάκτω, Γ, σ. 149.

μάχων διὰ γενικῆς σφαγῆς, τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Σουλεϊ-
μάν Χάν κατέθηκε πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ σουλτάνου, ὡς πρό-
τερον τὰς κεφαλὰς τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Οὐτταδζλου καὶ
Καραχάν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Διαρβεκίρ καὶ τῆς Μάρ-
δης ὑπελείπετο μόνον πρὸς στερέωσιν τῆς ὀθωμανικῆς
δυνάμεως ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἡ κατάκτησις τοῦ Χοσν-
κείφ καὶ τῶν πόλεων Ῥόις (Καλλιρρόης ἢ Ἐδέσσης) καὶ
Μοσσούλης (Μεσπίλης).

Τὸ Χοσνκείφ, ἦτοι φρούριον τῆς διαθέσεως τῆς ψυχῆς
ἢ τῆς λήθης τῶν μεριμνῶν, ἐκκληῖτο τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν
Περσῶν καὶ Γιλκέρδ, ἐξ οὗ οἱ Ἀραβες τηροῦντες τὸ πρῶ-
τον ἡμῖς τοῦ ὀνόματος ἐποίησαν Ῥασγούλ, ἦτοι κεφαλὴ
τῶν δαιμόνων ἢ τῆς Μεδούσης. Πᾶται αὐται αἱ ὀνομα-
σίαι, ἔχουσι πραγματικὴν ἢ λεκτικὴν ἀναφορὰν πρὸς ἐ-
τέραν ὀνομασίαν τοῦ φρουρίου τούτου, καθ' ἣν εὕρηται
ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς πλεονάκις, ἐκαλεῖτο τουτέστι φρού-
ριον τῆς Λήθης ἐνεκεν εἰρκτῆς τινος, ἣν οἱ Ἕλληνες Λήθην
ἐκάλουν· διότι οἱ ἐν αὐτῇ παρ' ὅλον τὸν βίον καθειργνύ-
μενοι παρεδίδοντο τῇ αἰωνίᾳ λησμοσύνῃ ⁽¹⁾. Ὁ ἀρχαῖος
οὗτος ὅρος φαίνεται, ὅτι ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς νῦν ἀρα-
βικῆς ὀνομασίας τοῦ φρουρίου τῆς λήθης τῶν μεριμνῶν,
τὸ δὲ ἀρχαιότερον ὄνομα δαιμόνων κεφαλὴ ἀναφέρεται
ἦτοι εἰς τὰ δεινὰ τοῦ δεσποτηρίου τούτου, ἢ εἰς τὴν φο-
βεράν ὄψιν τοῦ φρουρίου τοῦ ἐπὶ ἀπορρώγος πέτρας καθ-
ορωμένου. Τὰ ἀρχαῖα δεσποτήρια ἦσαν λελαξευμένα ἐν
πέτραις, ἅπερ χρησιμεύουσι νῦν τοῖς κατοικοῖς τῶ μὲν
χειμῶνι εἰς οἶκημα, τῶ δὲ θέρει εἰς σταθμόν κτηνῶν.
Τὸ Χοσνκείφ τοῦτο κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ

(1) Προκλήτιος, περὶ Περσικῶν πολέμων, Α, 8. Θεοφύλακτος, Γ, σ. 120.

Τίγριδος οὐχὶ πόρρω τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἑρξेम (ΙΓ), ὑπὲρ
 ὃν ἦγεν ἄλλοτε μία τῶν καλλίστων γεφυρῶν τοῦ ὁθω-
 μανικοῦ βασιλείου οὐχ ἤττον ἀκουστή ἢ οἱ κατὰ τὴν
 περίχωρον παραγόμενοι ἐξαίρετοι βότρυες (ΙΖ) ⁽¹⁾.

Μετὰ τῆς Ἀμίδης, τῆς Μάρδης, τοῦ Σιντζάρ καὶ τοῦ
 Χοσνκέφ αἱ λοιπαὶ ἀξιόλογοι πόλεις τοῦ Διαρβεκίρ,
 τουτέστι τοῦ πλείστου μέρους τῆς ὑπὸ τῶν Κούρδων οἰ-
 κουμένης ἀρκτῶς Μεσοποταμίας, περιέπεσον εἰς τὸ κρά-
 τος τῶν Ὀθωμανῶν, ὡς ἡ Νίσιβις, ἡ Δάρα, τὸ Μιαφα-
 ρακαὶν καὶ τὸ Τζεζιρέι Ὁμάρ, μετὰ τῶν περὶ τὰς πόλεις
 ταύτας πλανητικῶν φυλῶν τῶν Ῥουσχενί, Χαριρί, Σιν-
 τζαρί, Σανσλοῦ, Τζεζιρεβί, καὶ μετὰ τῶν ἀραβικῶν τῶν
 Μεβαλί. Ὡς τὸ νεοπερσικὸν βασιλεῖον πρὸς τὸ ὁθωμανι-
 κόν, οὕτω καὶ τὸ πάλαι περσικόν ἤλθεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ
 τῆς ἐντεῦθεν Ἀσίας συχνὰ εἰς ἐχθρικὴν καὶ φιλικὴν ἐπα-
 φὴν πρὸς τὸ Ῥωμαϊκόν καὶ βυζαντινόν. Τὰ ὅρια τῶν δύο
 ἐπικρατειῶν διεχώριζεν ὁ Νύμφιος ἢ Μιαφαρακαὶν, τανῦν
 καλούμενος χρυσοῦς ποταμός, ὃς καταρρέων βορειόθεν
 ἀνακοινοῦται τῷ Τίγριδι. Αὐτόθι κεῖνται αἱ πεδιάδες αἱ
 ἀπολαμπρυνθεῖσαι ἢ στιγματισθεῖσαι δι' ἡττῶν ὑπάτων
 καὶ καισάρων· ἐνταῦθα ἴδρυνται τὰ φρούρια, ἀκτισθέντα
 πρὸς ἐπίσχεσιν τῶν εἰσβολῶν τῶν Περσῶν, ὅτε μὲν
 ὑπὸ τούτων κατελαμβάνοντο, ὅτε δὲ ἀπεδίδοντο πάλιν,
 ὅσάκις οἱ κύριοι αὐτῶν ἤλλασσον. Οὐδεμία πόλις ἤλλα-
 ξε συχνότερον κυριάρχας ἢ ἡ Νίσιβις, ἡ πρωτεύουσα
 τῆς ἀρχαίας Μεσοποταμίας, γνωρισθεῖσα τὸ πρῶτον τοῖς
 Ῥωμαίοις ἐκ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Λουκούλλου ⁽²⁾ ἐπὶ

(1) Τζιχαννουμζ, σ. 483.

(2) Δίων Κάσσιος, ΚΕ. 7.

τὸν Τιγράνην καὶ ἀποδοθεῖσα πάλιν μετὰ τὴν εἰρήνην τῷ βασιλεὶ τούτῳ μεθ' ἑτέρων τῆς Μεσοποταμίας πόλεων (1): ὁ μὲν Τραϊανὸς κατεκτῆσατο, ὁ δὲ Ἀδριανὸς ἀπέδωκε πάλιν αὐτήν (2). Ὁ Σεβῆρος ὠχύρωσε καὶ ἐξωράισεν αὐτήν (3), ἐπὶ δύο δὲ αἰῶνας οἱ ἀγῶνες τῶν Περσῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Νισίβεως, ὡς τοῦ στερεωτάτου φρουρίου τῆς Ἀνατολῆς, ἀπέβησαν μάταιοι. Τὴν Νίσιβιν τρίς ἐπολιόρησεν Σιαβούρ ὁ Β' ἐπὶ πεντήκοντα, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν ἡμέρας, τὸ δὲ τρίτον μετὰ μείζονος δαπάνης, ζημίας καὶ δυνάμεως εἶπερ ποτε. Ὁ Τίγρις ἀποχωσθεὶς ὑψώθη μέχρι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ ἀντιπολιορκητικῶν πύργων καὶ κλιμάκων πρὸς ἐφοδον, ἐπλευσε στολίσκος ἐπὶ τῆς νεωτὶ γενομένης λίμνης πρὸς ἀποβίβασιν τῶν Περσῶν εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ τὸ μηχανήμα ἀπέβη ἐπιβλαβὲς τοῖς πολιορκηταῖς· διότι μέρος τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ κατεποντίσθη, οἱ δὲ μαινόμενοι ἐλέφαντες ἀνέτρεψαν καὶ κατεπάτησαν χιλιάδας τοξοτῶν. Οὕτω δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Νισίβεως παρορμώμενοι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν ἐνεκαρτέρησαν τοσοῦτον, ὥστε ὁ Σιαβούρ ἀπεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης. Ἡ πόλις αὕτη μετὰ τὴν ἀτυχῆ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἦταν ἐξεχωρήθη μετὰ τῆς Σιγγάρας καὶ ἄλλων μεθορίων πόλεων ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἰοβιανοῦ τῷ περσικῷ βασιλείῳ (4). Ἡ παρὰ τὸν Μυγδόνιον (Ἑρμάς) (5) Νισίβις ἐστὶ νῦν ἐλσεινὸν χωρίον, ἀλλ' ὅμως σώζονται ἐτι καὶ νῦν τὰ θεμέλια τῶν ἀρχαίων τειχῶν καὶ τινες πύργοι. Διὰ τὴν ἐρη-

(1) Δίων Κάσιος, ΜΗ, 23. (2) Αὐτόθι, ΟΕ, 3.

(3) Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, ΚΕ, 8.

(4) Γίβων, ΙΗ, Β, σ. 407. Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, ΚΕ, 7. Λιβάνιος, Ζώσιμος, παρὰ Γίβωνι, ΚΔ, Β, σ. 466.

(5) Δουπρέ, ὁδοπορία εἰς Περσίαν. Α, σ. 86. Νιεβούχρ, Μ. Κινιέρ Ἀπομνημονεύματα.

μίαν τῶν ἐρειπίων αὐτῆς περιῆλθεν εἰς τὴν δόξαν τῆς πρω-
τευούσης τοῦ Τζινιστάν ἢ πατρίδος τῶν δαιμόνων, καὶ
καλεῖται εἰσέτι ἡ χώρα τῶν δύο εἰδῶν τῶν δημιουργημά-
των⁽¹⁾, τουτέστι τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν τζινῶν (δαιμό-
νων), καθ' ὧν ὁ ὁδοιπὸρος ἐπικαλεῖται βοήθειαν ἐν τοῖς
ἐνταῦθα δεικνυμένοις ἔχνεσι τῶν ποδῶν, ἢ τῶν ὁμωνύμων
ἱερῶν πόλεων τοῦ Νῶε, "Βοδρα καὶ "Ιώβ.

"Απὸ Νισίβεως καθοράται ὀκτὼ ὥρας ἐντεῦθεν ἐπὶ τῆς
εἰς Μάρδην ἢ Δάρα, ἣν ὁ αὐτοκράτωρ "Αναστάσιος μετὰ
τὴν ἀπώλειαν τῆς Νισίβεως κατέστησε μεθόριον φρού-
ριον, ὃ δὲ "Ιουστινιανὸς ἐνίσχυσε διὰ νέων προμαχίωνων.
Διὰ τοῦ ἐτι σωζομένου τείχους, ἔχοντος ὕψος μὲν ἐξή-
κοντα, πᾶχος δὲ ἐξ ποδῶν⁽²⁾, καὶ διὰ τῶν ἐρειπίων τῶν
ἀνακτόρων καὶ τῶν ναῶν παρίστησιν ἡ Δάρα ἐτι καὶ νῦν
τὸν ἄριστον σωθέντα σκελετὸν μεθορίου ῥωμαϊκοῦ καὶ βυ-
ζαντινοῦ φρουρίου πέραν τοῦ Εὐφράτου. Ἐν τοῖς ἐρειπίοις
τούτοις ζητεῖ ὁ ὁδοιπὸρος μοσλίμος τοὺς τάφους Κούρ-
δου ἀγίου καὶ "Εζεκιήλ.

"Η Δάρα ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν κτίστην αὐτῆς "Αναστα-
σιούπολις, ὅπως καὶ τὸ Μιαφαρκαὶν Μαρτυρόπολις. "Ωσ-
περ ἡ Νισίβις, κειμένη παρὰ τὸν Μυγδόνιον, ἦν ἡ πρω-
τεύουσα τῆς Μυγδονίας, οὕτω καὶ ἡ παρὰ τὸν Νύμφιον
Μιαφαρακαὶν ἦν ἡ τῆς Σωφηνῆς, καὶ, ὡς ἐκεῖνη, περιε-
κυκλοῦτο ὑπὸ τερπνῶν κήπων⁽³⁾. ἦν δὲ περιλάλητος ἐπὶ
τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Σεργίου, ἐν ᾧ ἐμνηστεύοντο οὐ μόνον
οἱ "Ελληνες, ἀλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι αὐτοκράτορες⁽⁴⁾. "Η

(1) "Εβλιά, Δ.

(2) Μ. Κιννέιρ, σ. 440, 260 καὶ 262.

(3) Τζιχαννουμά, σ. 437. "Εβλιά, Δ.

(4) Ὁ Πέρσης Χοσρόης, ὅπως εὐαρεστήσῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Σιρέ, ἀνῆρ-
τησεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ χρυσοῦν σταυρόν. "Ορα Θεοφύλακτον, Ε. σ. 231,
καὶ περὶ τοῦ γαοῦ τοῦ ἀγίου Σεργίου τὸν "Αβουλφαράδζ.

πηγή τῆς λεκάνης ('Αινὸλ χαοῦφ), ἣν οὐδεὶς ἐτι Εὐρωπαῖος περιηγητὴς ἐπεσκέψατο, οὐκ ἔστι πόρρω τῆς πόλεως (1). Ἀλλ' ἡδύτερον αὐτῷ πρὸς ἐπίσκεψιν ἢ οἱ λεγόμενοι τάφοι τοῦ Προφήτου καὶ ἡ μνήμη τῶν τριακοσίων μαρτύρων, ἐξ ὧν ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ πόλις, ἐστὶν ἐνταῦθα τὸ μαυσώλειον τοῦ Σεΐφεδδεβλέτ, τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τοῦ οἴκου Χαμδάν, τοῦ ὑπὸ τοῦ Μοντεβι τοσοῦτον ὑμνηθέντος ξίφους τῆς αὐτοκρατορίας (2). Ἀλλ' οὐδὲν ἔχνος σώζεται τῶν ὑποτιθεμένων τάφων τῶν προφητῶν καὶ τῶν τριακοσίων μαρτύρων, ὧν ἡ ἀνάμνησις ἐσώθη διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Μαρτυροπόλεως.

Πρὸς τὰ ἀνατολικά μεθόρια τοῦ Διαρβεκίρ, ἡ τῆς ἀρκτώως Μεσοποταμίας, ἐστὶν ἡ νῆσος τοῦ Ὁμάρ, ἣν περιρρέει ὁ Τίγρις, ἥτις καλεῖται ἐν μικρῷ ἡ νῆσος, ὥσπερ ἐν μεγάλῳ ἡ Μεσοποταμία. Ἐνταῦθα ὁ Τίγρις διχαζόμενος περιρρέει τὴν οἰκοδομηθεῖσαν ἐπὶ τῆς νήσου πόλιν, τὸ ἀρχαῖον Θόμανον (III). Ὁ καλίσφης Ὁμάρ Ἀβδουλαζίζ ἀνήγειρεν ἐπίχωμα, ὅπως στήσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ ρεύματος· διὸ ἡ τε πόλις καὶ ἡ νῆσος φερώνυμοί εἰσι τῷ Τζεζιρέι Ὁμάρ. Τὸ τεῖχος ὠκοδομημένον ἐκ μελάνων λίθων, ὡς τὰ τοῦ Διαρβεκίρ, ἐστὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐρηρειμμένον (3). Κατὰ τὴν δυσμικὴν πλευρὰν ἡ πηγή τῶν Τζινῶν ἀρδεύει περικαλλεῖς καὶ εὐφόρους κήπους (4). Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, Κοῦρδοι τὸ γένος, ψάλλουσι τὴν καλλονὴν τῶν ὑδάτων τοῦ Τίγριδος καὶ τοῦ Χαβοῦρ (5) ἐν μελαγχολικαῖς τρο-

(1) Τζιχαννουμά.

(2) Αὐτόθι.

(3) M. Κινεέρ, σ. 456. Ἀπὸ τοῦ Βενιζαίν Τουδέλλα μόνος ὁ Κινεέρ ἐπεσκέψατο τὴν πόλιν ταύτην.

(4) Αἶνεσιελάν.

(5) Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔστι κοινὸν τῷ Νικηφορίῳ, καὶ Χαβόρῳ ἢ Μυγδανίῳ.

φαίς, δεικνύουσι δὲ ὡς ἀξιοθέατα τῆς πόλεως αὐτῶν λεγο-
 μένους τάφους καλιφῶν καὶ ἱμαμῶν, ἀλλαχόθι που κει-
 μένους, καὶ τὸν γιγαντιαῖον τάφον τοῦ ἀώρου τόκου τῆς
 γυναικὸς τοῦ Νῶε, ὃν ἐποίησεν ἐν τῇ κιβωτῇ (1). Ἀμα
 ὡς ἡ κιβωτὸς ἐκαθέσθη ἐπὶ τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ὁρατῆς
 παρὰ τὸ Γουργίλ οὐ μακρὰν τοῦ ὄρους Νιάσιου πέτρας,
 ὁ δὲ οἶκος τοῦ Νῶε ἀπέβη εἰς τὸν ἐγγυὲς τῆς πόλεως πρὸς
 δυσμὰς τόπον Καριέτ Σεμανίν, τουτέστι κώμην τῶν ὀγ-
 δοήκοντα (2), ἐτάφη κατὰ τὴν ἐγχώριον παραδόσιν τὸ
 ἐξάμβλωμα ἐκεῖνο, ὡς ὁ πρῶτος νεκρὸς μετὰ τὸν κατα-
 κλυσμόν. Ἀξιοπιστοτέρα τῶν τοιούτων τάφων ἐστὶν ἡ
 ἀξίωσις τῆς Τζεζιράι, ὅτι ἐστὶν ἡ ἐνδοξος γενέτειρα πό-
 λης πολλῶν τῶν μεγίστων σοφῶν τοῦ ἰσλάμ, οἵτινες
 πάντες φέρουσι τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος αὐτῶν Τζεζιράι,
 οἷον ὁ συγγραφεὺς τῶν παραδόσεων, ὁ φιλόλογος, ὁ ἀνα-
 γνώστης τοῦ Κορανίου καὶ ὁ ἱστοριογράφος (10). Ὡς περ
 αὕτη ἡ ὑπὸ τοῦ Τίγριδος περιῤῥεομένη νῆσος ἐν σμικρῇ,
 οὕτω καὶ ἡ μετὰ τοῦ Τίγριδος καὶ τοῦ Εὐφράτου κει-
 μένη χώρα (Μεσοποπαμία) καλεῖται Ἀλτζεζιρέ, τουτέστιν
 ἡ νῆσος, ἡ τὰ μάλιστα μεγίστη τῶν πεντεκαίδεκα Τζεζιράι,
 ἃς γνωρίζει ἡ ἀραβικὴ γεωγραφία (Κ). Οἱ Ἀραβες διή-
 ρουν αὐτὴν εἰς τρεῖς χώρας, ἃς ἐκάλουν κατὰ τὰ ὀνό-
 ματα τῶν τριῶν ἀρχηγῶν φυλῶν, ἧτοι χώραν τοῦ Ῥε-
 βιά (3), Μαζάρ καὶ Βέκρ. Καὶ οὗτος μὲν, υἱὸς τοῦ Βαῖλ,

(1) Ἐβλιά.

(2) Ἐνταῦθα ζητητέον τὴν ἀρχαίαν Βεζάβδαν.

(3) Τζιχαννουμά, σ. 432 καὶ 436. Ὁ Ῥεβιά, δὲ κατὰ τὴν διανομὴν τῆς
 πατρικῆς περιουσίας ἔλαβεν ἵππους, ἐκλήθη Ῥεβιατὸλ φάρς, τουτέστι Ῥε-
 βιά τῶν ἵππων, ὁ δὲ Μαζάρ, δὲ ἔλαβε τοὺς ὄνους, Μαζαρὸλ χιμάρ, ἧτοι Μα-
 ζάρ τῶν ὄνων. Τὸ ὄνομα Μαζάρ σώζεται νῦν πρὸς τοῖς Μήδοις, Πολυζίνης,
 Ζ, 3, § 4. Μαζάρης.

κατώκησεν ἐν τῷ ἀρκτικῷ μέρει τῆς νήσου, ἧς αἱ πρῶται πόλεις περιεγράφησαν ἄρτι, ὁ δὲ Ῥεβιά καὶ ὁ Μαζάρ, υἱοὶ τοῦ Νεζάρ, διενείμαντο τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Μεσοποταμίας, καὶ ὁ μὲν ἐξέλεξεν ὡς πρωτεύουσαν τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Τίγριδος χώραν, τὴν Μοσσούλην (Μεσπίλην), ὁ δὲ τὸ πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου τὴν Ῥαχάν. Καὶ τὰς χώρας ταύτας ὑπέταξε τῷ ὁθωμανικῷ κράτει ὁ Βῦκλου Μωάμεθ· διὸ ἡ διὰ βραχείων μνεία αὐτῶν συνάπτεται τῇ ἱστορίᾳ τῆς κατακτήσεως αὐτῶν. Πρωτεύουσα τῆς χώρας Ῥεβίας, ἢ τῆς νῦν ἐπαρχίας Μοσσούλης, ἐστὶν ἡ ὁμώνυμος πόλις, ἣτις ἔχει ἐπτὰ πύργους καὶ εἴκοσι τεμένη, ὧν τὸ ἐν διαπρέπει ἐπὶ λοξῷ πύργῳ, ὡς τὸ κωδονοστάσιον τῆς Πίστης. Ἡ Μοσσούλη κεῖται ἐγγύτατα τῆς πόλεως Νινευὶ καὶ οἰκεῖται, ὡς αἱ μνημονευθεῖσαι πόλεις, τὸ πλεῖστον ὑπὸ Κούρδων, λαλούντων ὁμῶς ἐνταῦθα, πλὴν τῆς ἰδίᾳς γλώσσης, καὶ τὴν ἀραβικὴν, περσικὴν καὶ τουρκικὴν. Βίς τῶν ὀνομαστοτάτων προφητῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἕτερος τῶν περιωνυμωτάτων ἀγίων τοῦ μέσου αἰῶνος, ὁ Ἰωῆς καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος, διανέμονται τὴν λατρείαν τῆς πόλεως, πλήρους παραδόσεων περὶ τῶν θαυμάτων, προφητειῶν, παθῶν καὶ ἀγώνων αὐτῶν (ΚΑ). Τὰ ἄριστα ἀρχαῖα τεμένη ὠκοδομήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀταβέγη Σεϊφεδδὶν Γαζί καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Νουρεδδὶν (1). Ἀπὸ τῆς πόλεως Μοσσούλης ἔλκουσι τὰ ὀνόματα τὰ μουσουλίνηια ὑφάσματα, ὡς οἱ γνωστοὶ οὐρανίσκοι (baldaquins) ἀπὸ τοῦ Βαγδάτ. Καὶ αἱ ῥοιαὶ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Τίγριδος ἐπὶ τοῦ ὄρους κειμένου Σοῦς (Σούσων) εἰσὶν ὡσαύτως ὀνομασταί, ὡς τὰ

(1) Ἐβλιά.

λείρια τῆς Σουσιανῆς. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μοσσοῦλης ἐστὶν ἡ πηγὴ ἡ λεγομένη τῆς ἀ ν τ λ ι α ς (Νάουρας) καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἡ πηγὴ θερμοῦ ἱαματικοῦ λουτροῦ, ὧν ἡ μὲν καλύπτεται φυτοῖς ἰνδικοῦ, ἡ δὲ δι' ὀφνίνης τινὸς καὶ εὐώδους ρήτινης (1). Τοσαῦτα ἀρκοῦσι πρὸς γνῶσιν τῆς χώρας 'Ρεβίας. Ἀλλ' ἔνεκα πλείονων ἱστορικῶν ἀναμνήσεων ἐπισπῶνται τὴν προσοχὴν τοῦ ἱστοριογράφου αἱ πόλεις τῆς χώρας Μαζάρ. Πρωτεύουσα αὐτῆς ἐστὶν ἡ 'Ροά ἢ 'Ορφα, ἡ ἀρχαία "Εδεσσα ἢ Καλιβρόη. Οἱ ἰχθῦς τῆς ὑπὸ τῆς Καλιβρόης σχηματιζομένης λίμνης, οἵτινες τὸ πάλαι ἦσαν ἴσως ἱεροὶ τῇ 'Αστάρτῃ, εἰσι νῦν ἀφιερωμένοι τῇ μνήμῃ τοῦ Ἀβραάμ, οὗ τὸν ἀπὸ τῆς πυρᾶς, εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτὸν ὁ Νεμρώδ, μεταβληθέντα αἰφνιδίως εἰς ῥοδῶνα τόπον ἐνταῦθα τίθησιν ἡ παράδοσις. Ἡ "Εδεσσα ἐκλείζετο ὡσαύτως κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐπὶ ἀγιότητι ἔνεκα τοῦ μεγάλου βασιλέως Αὐγάρου, ὃς χριστιανὸς ὧν λέγεται, ὅτι ἀντεπέστειλε πρὸς τὸν Χριστόν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μίγμα ἐξ Ἑλλήνων, Ἀράβων, Σύρων καὶ Ἀρμενίων, καὶ ὁμῶς ἐλαλεῖτο ἐν αὐτῇ ἡ καθαρωτάτη συρικὴ διάλεκτος (2), ἡ ἀραμαϊκὴ (3). Οἱ Ἀραβες ἀνέδειξαν τὴν πόλιν ἐπτίαν τῆς καθαρωτάτης ἀραβικῆς διαλέκτου, καὶ παρὰ τὴν ἀραβικὴν ἤκμαζεν ἐνταῦθα περσικὴ σχολή (4). Ὁ Ἀντωνίνος Καρακάλλας ἐπεμψε σιδηροδέσμιον εἰς Ῥώμην τὸν ἐσχατον βασιλέα τῆς Ἑδέσσης Αὐγαρον, ἐφο-

(1) Τζιχαννουμά.

(2) Βαϊέρ, ἱστορία τῆς Ἑδέσσης, σ. 5.

(3) Ἀβουλφαργ., ἱστορ. Δυναστ., σ. 46, Κεφ. 40, Βέσελ.

(4) Θεοδωρήτου Ἐκκλ., ἱστορία, Β, σ. 402. Γ. σ. 376, 378. Δ. σ. 70 καὶ 924, καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον Γίββωνα, Η, σημείωσις 44.

νεύθη ὁμῶς ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ νικηθέντος (1). Ὁλεθριώτερα ἦν ἡ Ἑδεσσα τῷ αὐτοκράτορι Βαλεριανῷ, ὃς ἤθελεν ἀπαλλάξαι τῆς πολιορκίας Σιαβούρ τοῦ Α' τὴν πόλιν, ἀλλὰ πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς ἠττήθη καὶ συνελήφθη (2). Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἀνῶρθωσε τὰ πεπτωκότα τείχη τῆς πόλεως (3), ἀλλὰ κατὰ τοὺς συγχρόνους ἱστοριογράφους ἡ ἀποτροπὴ τῆς περσικῆς πολιορκίας ἐπὶ τοῦ Χοσρόου Νουσιρβάν ἀπεδίδοτο οὐχὶ τόσον τῇ ὀχυρότητι τῶν τειχῶν καὶ τῷ χρυσῷ καὶ τῇ καρτερίᾳ τῶν προμάχων αὐτῆς, ὅσον τῷ θαυματουργῷ θεανδρικῷ ἰνδάλματι τοῦ Σωτήρος, ὁ πέντε αἰῶνας ὕστερον μετὰ τῆς λεγομένης ἐπιστολῆς τοῦ Χριστοῦ ἐφάνη τῷ Αὐγάρῳ καὶ οὗ ἡ προτέρα ὑπαρξίς ὡς Veron icon ἐστὶν ὡσαύτως ἀξιόπιστος, ὡς ἡ τῆς ἐκ τούτου μετὰ ταῦτα πηγασάσης ἀγίας Βερονίκης. Ἡ ἀποδιδόμενη τῷ ἰνδάλματι τούτῳ λατρεῖα οὐδόλως ἐκώλυσε τὰς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου στασιασάσας χριστιανικὰς λεγεῶνας τοῦ λιθοβολῆσαι αὐτό. Ἡ θαυματουργὸς αὕτη εἰκὼν, εἰς ἣν ἀπεδίδοτο τὸ ἀήττητον τῆς πόλεως κατὰ τῶν Περσῶν, κατέλιπεν αὐτὴν ἀπροστάτευτον ἀπὸ τῶν Ἀράβων. Ἡ Ἑδεσσα καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος ἔπεσον ὑπὸ τὸ κράτος τῶν καλιφῶν τῶν οἰκῶν Ὀμμια καὶ Ἀββάς, εἴτα δὲ τῶν ἡγεμόνων τῶν ἀραβικῶν δυναστειῶν τοῦ Χαμδάν (4) καὶ Ὀκάιλ (5), ὕστερον δὲ ἀφείλετο τοὺς ἡγεμόνας τούτους

(1) Ἰορνάνδης, Βιβλ. Α.

(2) Ζώσιμος.

(3) Γίβων, Κεφ. 49, σημειώσεις 7, 14.

(4) Βέν Χαμδάν ἀπὸ τοῦ 323(934) μέχρι τοῦ 380(990) πέντε ἡγεμόνες.

(5) Βέν Ὀκάιλ ἀπὸ τοῦ 380(990) μέχρι τοῦ 495(1101) δέκα ἡγε-

αὐτάς ὁ Βαλδουῖνος, ὁ ἰδρύσας ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη τὴν
 χριστιανικὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑδέσσης, ἕως ὁ Ἀμαδεδδὼν
 Σεγγί (1) ἀνέλαθεν αὐτὴν πάλιν παρὰ τῶν χριστιανῶν (2)
 καὶ ἀπέδωκε τῷ ἡγεμόνι τῆς δυναστείας Ὁκαίλ ὁμολο-
 γησάσης ἑαυτὴν ὑποτελεῖν αὐτοῦ (3). Μετὰ τὴν ἐξαφάνι-
 σιν τῶν Ἀταβέγων καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Ὀλακοῦ ἁλώσιν τῆς
 χώρας αὐτῶν, ἐβασίλευσεν ἐν Μεσοποταμίᾳ κλάδος τις
 τῆς ἐπταφύλου κουρδικῆς δυναστείας τοῦ Ἐγιοῦπ (4),
 ἧς ὁ ἑσχατος ἡγεμὼν ἡττηθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Οὐζοῦν
 Χασάν, ἡγεμόνος τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ· τὴν δυναστείαν δὲ
 τούτου διεδέξατο καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ, εἴτα
 δὲ ἡ τῶν Ὀθωμανῶν.

Ἡ δευτέρα μεγάλη πόλις τῆς χώρας Ῥεβίας ἡ τοῦ
 σαντζάκ τῆς Ἑδέσσης ἡ Καλλιρρόης ἐστὶν ἡ Ῥακκά ἢ
 Ῥαχά (Νικηφόριον), ὅπου συνῴκηθη κατ' ἀρχὰς ἡ Ῥε-
 βία. Ὡς δὲ ἡ Ἑδέσση ἐπωνομάσθη Καλλιρρόη, οὕτως ἡ
 Ῥακκά Καλλινίκιον· ἦν δὲ ἐκ τῶν ὀχυρωτάτων μεθορίων
 φρουρίων καὶ τῶν καλλίστων ἐμπορικῶν τόπων τοῦ βυζαν-
 τиноῦ κράτους (5), ἀνιδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (6)
 καὶ ἐξωραίσθεῖσα δι' ἀνακτόρων ὑπὸ τοῦ Ἀρῶν ἀλ' Ῥασίλ
 (7). Κατωτέρω τῆς Ῥακκάς ὡσαύτως παρὰ τὸν Εὐφρά-

(1) Οἱ Ἀταβέγαι τοῦ Χαλεπίου ἀπὸ τοῦ 408 (1017) μέχρι τοῦ 630
 (1232) πεντεκαίδεκα ἡγεμόνες. Ὁ Σεγγί ἐστὶν ὁ Σαγγούινος τῶν Εὐρω-
 παίων ἱστοριογράφων.

(2) Gesta Dei.

(3) Τζιχαννουμᾶ.

(4) 1ον. Ἐν Αἰγύπτῳ, 2ον ἐν Δαμασκῷ, 3ον ἐν Ῥμέσση, 4ον ἐν Ἐπιφα-
 νείᾳ, 5ον ἐν Ἰέμῃ, 6ον ἐν Χαλεπίῳ, 7ον ἐν Χοσνκίῳ.

(5) Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, ΚΓ', σ. 3.

(6) Προκόπιος, περὶ Οἰκοδομῶν, Β, σ. 101.

(7) Τζιχαννουμᾶ, σ. 444. Ῥένελ, περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Κύρου,
 β, 63.

την καὶ δὴ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Χαβώρα εἰς αὐτὸν
 κεῖται τὸ Κιρκύσιον, Κιρκέσιον τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρα-
 τρίας καὶ ἴσως ἡ ἐπὶ ἀρχαιοτέρα Καρχαδησάν, ἐνθα ὁ
 βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Νεχὼ παρέταξε τὸν στρατὸν
 κατὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορος (1). Ἀνωτέρω δὲ τῆς Ῥακ-
 κᾶς καὶ πάλιν παρὰ τὸν Εὐφράτην ἐξησφάλιζον τὸν πό-
 ρον καὶ τὴν μεγάλην διάβατιν αὐτοῦ δύο φρούρια Βίρ ἢ
 Βιρετζίκ, ἡ ἀρχαία Βίρθη(2), καὶ τὸ Δάρ Ῥοῦμ ἢ Καλαὰτ
 Ῥοῦμ, τουτέστιν ὁ οἶκος ἢ τὸ φρούριον τῶν Ἑλλήνων,
 ἄλλοτε Θάψακος ἢ Ζεῦγμα· διότι ἐνταῦθα ἦν τὸ μεταίχ-
 μιον τῆς ἐπιμιξίας τῶν λαῶν τῶν ἐντεῦθεν καὶ πέραν τοῦ
 Εὐφράτου χωρῶν, τὸ ὀνομαστότατον τῶν δέκα καὶ τεσ-
 σάρων καλαὰ ἢ φρουρίων, τῶν γνωπτῶν τῇ ἀραβικῇ γεω-
 γραφίᾳ (ΚΒ). Ἀλλὰ πολλῶ περιωνυμώτερον ἐν τῇ ἱστο-
 ρίᾳ ἢ τ' ἀνωτέρω μνημονευθέντα τέσσαρα μεθόρια καὶ
 παραποτάμια φρούριά ἐστι τὸ μεταξὺ Ἑδέσσης καὶ Νι-
 σίβεως Χαρρᾶν, ὅπου ἔσθη ὁ Ἀβραάμ, ὅτε ἤρχετο ἀπὸ
 τοῦ Οὐρ· ἦν δὲ τὸ Χεβρὼν τῆς Γραφῆς (3), καὶ αἱ Κάρ-
 ραι τῶν Ῥωμαίων, ἐνθύμημα εἰσχεῖ ὁδυνηρὸν αὐτοῖς ἐπὶ
 τῇ αἰσχυρᾷ ἡττῇ τοῦ Κράτου. Σώζεται ἐτι ἐπὶ Λοφίσκου
 περὶ τὴν πόλιν ὁ ναὸς τῶν Σαβαίων, τουτέστι τῆς σελή-
 νης, ἐν ᾧ καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ἐκστρατεύων ἔθυσε κατὰ τὰ ἑ-
 θιμα τοῦ τόπου (ΚΓ). Μέχρι τοῦδε οὐδεὶς τῶν ἀναδιφη-
 τῶν τῶν Γραφῶν ἐπεσκέψατο τοὺς λόφους τοῦ Χαρρᾶν,
 τὴν πεδιάδα τοῦ Σενναᾶρ καὶ τὰ ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ
 ναοῦ τῆς σελήνης καὶ τῶν κιόνων, τὰ ὀπισθεν τῆς Σιγγά-
 ρας, μνημεῖα τοῦ ἀρχαίου σαμβαϊσμοῦ, εἰ καὶ εἰσιν ἄξια

(1) Ἰώσηπος, Ι, Κεφ. ζ.

(2) Τζιχαννομζ, σ. 594.

(3) Γένεσις, ΚΔ, 25.

τῆς προσοχῆς Εὐρωπαϊῶν ὁδοιπόρων ἐπίσης ὅσον αἱ μήπω
ὕπ' οὐδενὸς αὐτῶν ἐπισκεφθεῖσαι τριακόσιναι πηγαὶ τοῦ
Χαβώρα ἐν τῷ τόπῳ τῷ κατὰ ταύτας καλουμένῳ Ρεσσόλ
'Αιν, τουτέστι κρουναῖ. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἕκα-
λεῖτο κατὰ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον πόλις αὐτοῦ,
ἥτοι Θεοδοσιούπολις· διότι ὠχύρωσε καὶ ἐξωράϊσεν αὐ-
τήν (1).

Τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βέκρ, τοῦ Μαζάρ καὶ τῆς Ραβίας,
ἀποτελούσας νῦν τοὺς νομοὺς τοῦ Διαρβεκίρ, Ῥοᾶς καὶ
Μοσσούλης καὶ καίμενας μεταξὺ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου
ἐν τῇ ἀρκτῳᾷ Μεσοποταμίᾳ ὑπέταξαν τῷ ὁθωμανικῷ
βασίλειῳ ὁ Βυῖκλὸς Μωάμεθ καὶ ὁ ἱστοριογράφος Ἰδρίς,
καὶ περιέμενον παρὰ τῆς Πύλης τὴν ἐπικύρωσιν τῶν προ-
καίρων ἤδη γενομένων ἢ προταθεισῶν διατάξεων. Ἡ ἐπι-
κύρωσις αὕτη ἐπὶ τέλους πεμφθεῖσα ἦν εἰδός τι διπλώ-
ματος πρὸς τὸν Ἰδρίς, τὸν ἀληθῆ πρὸς διευθέτησιν τοῦ
Κουρδιστάν ἐπίτροπον, πρὸς ὃν συγχρόνως ἐπέμφθησαν
πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδες δουκάτων, πεντακόσιναι ἐσθῆτες
καὶ ἑπτακαίδεκα σημαῖαι, ὅπως διανείμῃ πάντα ταῦτα
πρὸς τοὺς προσελθόντας εἰς τὸ ὁθωμανικὸν κράτος βέγη-
δας. Ὁ ἐπίτροπος διεῖλε τὴν χώραν τοῦ Διαρβεκίρ εἰς σαν-
τζάκια, ὡς τῷ ἀπίνοντι ἔτει τὴν Ἑδεσσαν καὶ τὴν Μοσσού-
λην μετὰ τὴν ἄλωσιν. Τὸ ἰδιόρρυθμον τοῦ μέρους τούτου
τοῦ Κουρδιστάν, ἐν ᾧ ὑπῆρχον τόσοι σχεδὸν ἄρχοντες, ὅσα
καὶ φρούρια, καὶ ὧν ἡ κατάκτησις ἐγένετο διὰ χωριστῶν
διαπραγματεύσεων, ἀλλ' ἐτι μᾶλλον ἢ περιστάσις, ὅτι
ὁλοσχερῆς ὑποταγὴ ἢ διατήρησις αὐτοῦ ἐν ἀπωτάτῃ χώ-
ρᾳ ἦν ἀδύνατον ἐν τῷ φιλοταράχῳ καὶ φιλελευθέρῳ πνεύ-

(1) Προκόπιος περὶ οἰκοδομῶν, Β, 2.

ματι τῶν Κούρδων δυναστῶν, καθίστα ἀναγκαίαν καὶ διευθέτησιν πάντη διάφορον τῆς τῶν ἐτέρων ἐπαρχιῶν τοῦ ὀθωμανικοῦ βασιλείου· ἡ διευθέτησις δ' αὕτη ἐπὶ μεθορίου χώρας οἰκουμένης ὑπὸ βαρβάρων καὶ μαχίμων φυλῶν, διεσώθη μέχρι τοῦδε.

Ἡ διευθέτησις αὕτη σύγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ἐξ ἑννεακαίδεκα ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν χώραν τοῦ Διαρβεκίρ, ἑνδεκα μόνον διετέθησαν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, καθ' ὃν καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁκτώ δὲ ἕτεραι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τῶν Κούρδων ἐπὶ ῥητοῖς, πέντε δὲ τμήματα τέλος εἰς κληρονομικὴν κατοχὴν τῶν δεσποζόντων οἰκῶν. Ὁ μερισμὸς οὗτος πρὸς αὐτόνομον κατοχὴν πολλῶν δεσποτῶν εὕρηται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐν πάσῃ ὀρεινῇ χώρᾳ πληθούσῃ φρουρίων καὶ πύργων, ὧν τὰ τεῖχη διὰ τε τὴν στερεότητα καὶ τὸ ἀπόρρητον τοῦ τόπου ἀνυψοῦσι τὸν φυσικὸν θυμὸν τῶν κατοίκων. Κατὰ τοῦτό εἰσιν ἐντελῶς ὅμοιαι αἱ ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας κείμεναι παρὰ τὰ μεθόρια ὀρεῖναι χῶραι, ἡ ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ, τὸ Κουρδιστὰν καὶ ἡ Βοσνία. Ἐν ταύτῃ ἦσαν τότε, ὡς καὶ νῦν ἔτι ἐν μέρει εἰσὶ, τόσοι δεσπόται, ὅσα καὶ φρούρια (ΚΕ), ἀλλὰ τὰ βοσνιακὰ φρούρια διὰ τὴν πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ πρὸς τοὺς ὄνυχας τῆς ἐξουσίας ἐγγυτέρην γειτνιάσιν αὐτῶν ἔχρηζον καὶ ἥττονος προσοχῆς καὶ φειδοῦς, ἡ δὲ ἀπονομὴ κληρονομικῶν σαντζακίων ἔμεινε περιωρισμένη τοῦλάχιστον κατὰ τὴν νομοθεσίαν μόνον ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς μεθορίοις χώραις.

Τὸ Κουρδιστὰν, ἡ ἡ χώρα τῶν Κούρδων, τοῦ γνωστοῦ τούτου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἔκ τε τοῦ φιλοπολέμου καὶ τῶν ληστειῶν λαοῦ, ἔχει πᾶσαν τὴν χώραν ὀρεινὴν ἀπὸ τοῦ Ὀρόντου (Ἐλδέντ) μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ

Εὐφράτου. Τοπάλαι ὠμολόγει ἅπαν τὴν κυριαρχίαν τῆς Περσίας, ἀλλὰ νῦν ἐλάχιστον μόνον μέρος ὑπόκειται τῷ σάχη, ἡ ἐπαρχία τοῦ Κερμάν, καλεῖται δὲ περσικὸν Κουρδιστάν. Πᾶσα ἡ ἐπίλοιπος τοῦτου χώρου ὑπόκειται τῇ Πύλῃ. Τὸ μέσον τοῦ ὀθωμανικοῦ Κουρδιστάν ἐστὶν ἡ ἐπαρχία Σεχζόρ, ἥτις ἐάλω μόνον μετὰ τοῦ Βαγδάτ ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ μεγάλου. Ὁ κουρδικὸς λαὸς ἐκτείνεται διὰ πάσης τῆς ἀρκτώας Μεσοποταμίας μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Ἀρμενίας, τῶν λιμνῶν τοῦ Βάν καὶ τοῦ Ἀχλάτ καὶ τοῦ Μουράτ, ἀνατολικοῦ βραχίονος τοῦ Εὐφράτου, καὶ μέχρι τῆς Μούσης, τῆς ἀρχαίας Μοξιανῆς. Ἐπὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἦσαν περιωρισμέναι ἐν τῇ Κουρδουηνῇ, τουτέστιν ἐν τῷ κυρίῳ Κουρδιστάν, ἐξεχύθησαν δ' εἴτα ἐν ὀψιαιτέροις χρόνοις αἱ φυλαὶ τῶν Κορδουηνῶν, Καρδούχων, Καδουσίων ἢ Κυρτίων⁽¹⁾ τουτέστι Κούρδων, εἰς τὰς πεδιάδας τῆς μεσημβρινῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς ἀρκτώας Μεσοποταμίας ἢ Διαρβεκίρ. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχεν ἐκεῖ μίγμα βαρβάρων λαῶν⁽²⁾, καταγομένων κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παράδοσιν ἀπὸ τῶν Περσῶν τῶν εἰς τὰ ὄρη καταφυγόντων, ὅπως ἀποφύγῃσι τὴν τυραννίαν τοῦ Σοχάκ⁽³⁾, ἐν ᾧ ἡ γλῶσσα αὐτῶν τεκμηριοῖ καταγωγὴν μᾶλλον Ἰνδικὴν ἢ μηδικὴν ἐῶαν⁽⁴⁾. Ἐκ τῶν πολλῶν τούτων φυλῶν, ὧν ἡ πληθὺς λέγεται εἰς ἐβδομήκοντα δύο⁽⁵⁾, ἀνέκαθει προσφιλεῖ ἀριθμὸν τοῦ διχωρισμοῦ φυλῶν, γλωσσῶν καὶ κλάδων, καταγομένων ἀρχικῶς ἀφ' ἑνὸς

(1) Στράβων, ΙΑ, Πολύβιος, Ε, § 52.

(2) Μάννεργ, Βιβλ. Ε, Κεφ. 2, σ. 225 καὶ 495.

(3) Ἑβραϊκ., Τζιγανουμά.

(4) Ὅδοιπορίαι τοῦ Ὠδέ, ἐν Λονδίῳ 1819 καὶ εἰσαγωγή.

(5) Ὁ Ἑβραϊκὸς ἀναφέρει δώδεκα διαλέκτους Κουρδικάς.

μόνον στελέχους, αἱ ἐπιφανέστεραί εἰσιν οἱ Ἰεζιδί, ἡ δια-
βολολάτραι· διό ἡ ἐν Μάρδῃ κυρία αὐτῶν ἐστία ὑποδη-
λοῦ συγγένειαν πρὸς τοὺς ἀρχαίους Μάρδους, ἡ δὲ λα-
τρεία τοῦ διαβόλου τὴν ἀρχαίαν πλάνην τῶν Περσῶν
προσκυνούντων τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ. Μετὰ τοὺς Ἰεζιδί
οἱ Χακαρί, οἱ Σιβαρί, οἱ Χαλετί, οἱ Χαριρί, οἱ Ρουσγενί
καὶ οἱ Βοχτι φαίνονται συνεχέστερον ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ
γεωγραφίᾳ ὡς ἀρχέγονοι, οἱ δ' ἕτεροι λαμβάνουσι μόνον
τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐκ τῶν τόπων, οὓς κατοικοῦσιν, ὡς οἱ
Βιλσί, οἱ Ἀμαδί, οἱ Σινδσχαρί, οἱ Γουργουλί, οἱ Αὐνικί,
οἱ Τζεζερεβί, ἀπὸ τῶν πόλεων Βιδλῖς καὶ Ἀμαδίας, ἀπὸ
τῶν φρουρίων τοῦ Γουργίλ (1) καὶ τοῦ Αὐνίχ (2), ἀπὸ τῆς
πεδιάδος τοῦ Σιντζάρ καὶ τῆς νήσου Τζεζιρέι Ὁμάρ. Πα-
σαι αὗται αἱ φυλαὶ ὑπακούουσι τοῖς ἀρχηγοῖς αὐτῶν, ὧν
ἡ θέλησίς ἐστι νόμος, ἐχόντων ἐπ' αὐτῶν δικαίωμα θανά-
του ἢ ζωῆς. Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι ἔχουσι συνήθως πολυάριθ-
μον ἀκολουθίαν, ἡ δὲ προσφιλές αὐτῶν διάλεξις ἐστὶν ἡ
ἀρχαιότης τῶν ἰδίων οἴκων, ἀναγόντων αὐτοὺς εἰς τὸν
Νῶε (3). Ἀγαπῶσι πρὸ πάντων λαμπρὰ καὶ εὐδόκιμα
ὄπλα(4)· αἱ διατριβαὶ αὐτῶν εἰσιν ἡ ἢ ἐν τοῖς ὅπλοις ἄσκη-
σις ἡ μελαγχολικὸν ᾄσμα τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ὀρέων
τῆς χώρας (5)· τὰ δ' ἐνδύματα αὐτῶν εἰσιν ἐξ ὑφάσματος
ἔχοντος ποικίλας γραμμὰς (6). Ταῦτα πάντα ἀναμιμνή-
σκει τὸ Σκωτικὸν ὀροπέδιον, τοὺς πατριάρχους αὐτοῦ

(1) Τζεχαννουμά, καὶ χρονικὰ τῆς φιλολογίας Βιβλ. Γ, σ. 252.

(2) Ἱστορία τοῦ Τιμούρ βέγη, Τάκ. Γ, Κεφ. ΜΓ', Βιβλ. Β, σ. 299.

(3) Μάκ Κιννέιρ.

(4) Ὡδὲ καὶ Μ. Κιννέιρ.

(5) Ἐβλιά, χρονικὰ τῆς φιλολογίας, Τομ. ΙΓ', σ. 262. Πλίνιος, Βιβλ.
ΣΤ, σ. 29.

(6) Μάκ Κιννέιρ, Ὁδοιπορία, σ. 414.

(clans), τοὺς μανδύας (plaids) καὶ τὰ ὁσιανὰ ἄσματα. Καὶ ὁ κάτοικος τοῦ Κουρδιστάν, ὡς ἕτεροι ὁρεσίτροφοι λαοί, ἡγεῖται τῇ ἐν μέσῳ τῶν ὁρέων ἐλευθερίαν ὑπὲρ πᾶν ἄλλω. Οἱ ἐνωμαστώτατοι ἥρωες τῶν ἀρχαιοπερσικῶν παρὰδόσεων, καὶ τῶν νεοπερσικῶν βωμαντίων, ἦσαν Κοῦρδοι, οἷον ὁ 'Ρουστέμ, ὁ Βεχράν Τζοβέν, ὁ Γουργίν Μιλοῦδ καὶ Φερχάδ, ὁ λίαν εὐδαίμων καὶ λίαν κακοδαίμων ἐρώμενος τῆς περιχιλλοῦς Σχιρίν (1). Τέλος Κοῦρδος ἦν ὁ μέγας Σαλαχεδὶν (Σαλαδὶν) ὁ ἥρωες τῶν σταυροφοριῶν, ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυνάμεως τοῦ οἴκου 'Εγιοῦπ καὶ οὗ ὁ ἐσχάτος γόνος, Χαλήλ ὁ 'Εγιοῦπίδης, κυριάρχης τοῦ Χοσν-κείφ, γυναικάδελφος τοῦ σάχη 'Ισμαήλ, κατεῖχε τοὺν-τεῦθεν ὡς τιμάριον τὴν διοίκησιν τοῦ φρουρίου αὐτοῦ Χοσνκείφ, ὡς ἐπαρχίαν ὀθωμανικὴν.

Ὁ ἱστοριογράφος 'Ιδρις ἐγκατέστησεν αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου μετὰ τῆς ἀρχαιοπαράδότου τελετῆς, ση-μαίας, τυμπάνου, ξίφους καὶ ἵππούριδος, αὐτὸς δ' ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τῶν πιστῶν καὶ ἐπιδεξίων ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ διὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ Κουρδιστάν μετὰ ἐπαινετικοῦ σουλ-τανικοῦ διπλώματος (2) δῶρον διςχιλίων βενετικῶν δου-κάτων, ὀκτὼ ἐσθῆτας καὶ ξίφος ἐπίχρυσον ἐν χρυσοῦφει κολεῶ. Τὰ πρὸς τοὺς σαντζακβέγηδας διπλώματα ἐστά-λησαν πρὸς αὐτὸν μετ' ἀγράφου θέσεως τοῦ ὀνόματος, ὅπως πληρώσῃ αὐτὰ κατὰ τὸ δοκοῦν. Ὅτε ὁ Βαϊκλού Μωάμεθ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐκστρα-τείας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν διοικουμένην ὑπ' αὐτοῦ χώραν Διαρ-βεκίρ πρὸς κατακτήσιν τῆς πρωτευούσης, ὁ 'Ιδρις ἀνεκλή-θη. Ἠκολούθησε δ' ἐτι τῷ σουλτάνῳ καὶ κατὰ τὴν ἐπ'

(1) Τζιχαννιμά, σ. 450.

(2) Το διπλωμα τοῦτο εὑρεῖται παρὰ 'Εβουλφάζλ, φ. 96. 'Αλλῃς, φ. 203, ἐν τῷ τέλει τοῦ I διηγέματος.

Αἴγυπτον ἐκστρατεῖαν, μόνος δὲ ὁ θάνατος ἔστησε τὴν πε-
ραιτέρω πολιτικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν ἀποθανόντος ὀλίγω
ῥωτον ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Καΐρου. Ἄλλως ὁ Ἰ-
δρις οὐκ ἐδύνατο ἐργασθῆναι ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τοσαύτης
ἐπιτυχίας μεθ' ὅσης πρὸς τὴν διευθέτησιν τῆς ἰδίας πατρί-
δος Κουρδιστάν, ἐν ᾗ ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς τοῦ
προτέρου κυριάρχου τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, καὶ ἐγίνωσκε
καλῶς πάντα τὰ πράγματα τοῦ τόπου. Οὕτως ἡ ἀρ-
κτώα Μεσοποταμία διηρημένη ἄλλοτε μὲν εἰς τὰς ἐπαρ-
χίας Βέκρ, Μαζάρ καὶ Ρεβίαν, τανῦν δὲ εἰς τὰς διοικήσεις
Διαρβεκίρ, Ὀρφά καὶ Μοσσούλιν, μετὰ τὴν περσικὴν ἐκ-
στρατεῖαν καὶ τὴν νίκην τοῦ Τζαλδιδιάν (ΚΨ) ἠνώθη μετὰ
τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ δὲ κυριαρχία τοῦ Ὀσ-
μάν ἐν τῇ ἐνθεν Ἀσίᾳ μόλις ἐστερεώθη διὰ τῆς ἐκτάσεως
τῶν ὁρίων μέχρι τοῦ Τίγριδος καὶ τοῦ Εὐφράτου. Οὐδὲ τὸ
ῥωμαϊκὸν κράτος ἐνόμιζε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἱκανῶς με-
γάλῃ καὶ ἀσφαλῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πρὶν ἢ αἱ λεγεῶνες αὐ-
τοῦ στρατοπεδεύσωσι παρὰ τὸν Εὐφράτην. Οὗτος μόνον,
οὐχὶ δ' ὁ Τίγρις, ἀποτελεῖ τὸ φυσικὸν ποτάμιον ὄριον, τὸ
μάλιστα πρέπον δύο μεγάλῃς ἐχθρικῶς διακειμένοις γεί-
τοσι. Ὁ Τίγρις, συρρέων ἐκ δύο μεγάλων βραχιόνων ἐκ
τοῦ ἀνατολικοῦ τῆς Βιδλίβος καὶ τοῦ δυσμικοῦ Διαρβε-
κίρ (ΚΖ), οὐδόλως ὁριοθετεῖ ἀκριβῶς. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα
οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐξέτειναν
τὸ κράτος αὐτῶν πέραν τοῦ Εὐφράτου, ὁ ἀπὸ τοῦ Μια-
φαρακαὶν καταρρέων Νύμφιος ἦν τὸ ὄριον τῶν κτήσεων
αὐτῶν, πρὸς ὃ παρῆλθον ἀπράλειάν τινα μόνον τὰ παρὰ
τὸν ποταμὸν τοῦτον ἰδρυθέντα φρούρια. Πολλῶ ἀσφαλέ-
στερον καὶ ἀκριβέστερον ὄριον ἐστὶν ὁ Εὐφράτης, οὗ ὁ
ἀνατολικὸς κύριος βραχίον, ὁ Μουράτ, ἢ ὁ Ὀμίρας τῶν
ἀρχαίων, ῥέων ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, περικλύζει τὴν

ἀρκτῶαν Μεσοποταμίαν. Μέχρι τοῦ Εὐφράτου ἐξετείνετο ἡ ἀσφαλὲς ἐξουσία τῶν πάλαι καὶ νέων Ῥωμαίων· μέχρι τοῦ Εὐφράτου ἐξέτειναν ἤδη οἱ σταυροφόροι τὸ κράτος, ὅτε αἱ σημαῖαι αὐτῶν ἐκυμάτιζον ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Ἑδέσσης. Ὅτε δὲ οἱ βάρβαροι ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐπανελεύσονταί ποτε αὖθις εἰς Ἀσίαν, ὁ Εὐφράτης ἔσεται αὖθις τὸ ὄριον τῆς ἀσιατικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς ἐξουσίας.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Πόλεμος πρὸς τὴν Αἴγυπτον. — Δυναστεία τῶν Μμελούκων. — Μάχη τοῦ Μέρτζ Δαβίκ. — Ἐκστρατεία ἐπὶ τὸ Κάϊρον διὰ τοῦ Χαλεπίου, τῆς Ἐπιφανείας καὶ Δαμασκού. — Μάχη παρὰ τὴν Ῥιδάνιαν. — Θανάτωσις τοῦ Τουμάν βέγη. — Περιγραφή τῶν μνημείων τοῦ Καίρου. — Ἐπάνοδος τοῦ Σελίμ. — Θανάτωσις τοῦ μεγάλου βεζύρου. — Ἐξωτερικαὶ διατάξεις καὶ ἐσωτερικαὶ θεσμοθεσίαι. — Τελευτὴ τοῦ Σελίμ. — Ὁ μουρτί Ἀλῆ Τζεμαλί.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τῆς κατακτήσεως καὶ διευθετήσεως τοῦ Κουρδιστάν, ὁ Σελίμ ἐβουλεύετο ἐν Ἀδριανουπόλει νέον πόλεμον καὶ νέας νίκας. Ἀρχομένου τοῦ ἔα- 1516. ρος προσέταξε τῷ μεγάλῳ βεζύρῳ Σινάν Πασᾷ ἵνα παρασκευασθῇ ἐν Καισαρείᾳ (1) εἰς ἐκστρατείαν μετὰ τετρακισμυρίων ἀνδρῶν καὶ πορευθῇ διὰ τῆς χώρας τοῦ Μαρα-

(1) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 683. Ἀλλῆς, I διήγημα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρις.

αίου πρὸς τὸν Εὐφράτην· ὁ δὲ Σινὰν Πασᾶς ἀνήνεγκε πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ, ὅτι ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου, σύμμαχος ὢν τοῦ σάχη Ἰσμαήλ, ἠπείλει κωλύσαι διὰ τῶν ἐν τοῖς ὁρίοις βέγηδων τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ ἢ ἐπιτεθῆναι πρὸς τὰ νῶτα αὐτοῦ. Ὁ Σελίμ ἐβουλεύθη περὶ τούτου μετὰ τῶν βεζυρῶν ἐν τῷ διβανίῳ, ἐν ᾧ ὁ μὲν Ἐρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶς παρώξυνε τὸν σουλτάνον διηγηθεὶς πῶς αὐτὸς, αἰχμάλωτος ὢν τοῦ σουλτάνου Καϊτβάι, ἀπετράπη ὑπὸ τούτου, ὅπως μηδέποτε οἱ Ὀθωμανοὶ προσεγγίσωσι πρὸς τὰ ἅγια ἐνδαιτήματα, τὴν Μέκκαν καὶ Μεδίναν, ἐπειδὴ αἱ αἰγυπτιακαὶ δυνάμεις ἀντιτάξουσιν ἀδιάδατον φραγμὸν ⁽¹⁾, ὁ δὲ νισαντζήβας Μωάμεθ ἐγνωμάτευσεν ὑπὲρ τῆς προσκλήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς προστασίας τῶν δύο ἁγίων πόλεων, τουτέστιν ὑπὲρ τοῦ πρὸς τὴν Αἴγυπτον πολέμου. Ὁ Μωάμεθ οὗτος, ἀνατραφεὶς πρὸς ἐπιστημονικὰ ἀξιώματα, ἐδέξατο ἤδη τὸ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ σουλτάνου κατὰ ῥητὸν πρόσταγμα τούτου. Ἀλλὰ νῦν οὗτος ἔκρινεν αὐτὸν ἄξιον πρὸς τὴν μεγάλην βεζυρίαν, ὁ Μωάμεθ ὁμῶς ἀπέπεν αὐτὴν, ἔως οὗ μαστιγῶθεις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου ὑπήκουσε τῷ προστάγματι αὐτοῦ ⁽²⁾.

Ἡ γνώμη τῶν δύο βεζυρῶν (Α) προσεκτίσατο μὲν νέαν δύναμιν ἐξ ὀνείρου τοῦ αὐλάρχου, πρὸς ὃν οἱ τέσσαρες μαθηταὶ τοῦ Προφήτου ἐφάνησαν καθ' ὕπνον μετὰ τῶν σημαιῶν αὐτῶν ⁽³⁾, ἀλλὰ τὴν ῥοπὴν τῆς πλάστιγγος ἔδω-

(1) Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἐρσέκ Πασᾶ σώζονται μόνον ἐν τῇ Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, φ. 53.

(2) Ἀλῆς, Σεαδεδδίν, Δ, φ. 683, κατὰ τὸν Χασαντζάν.

(3) Σελιμναμέ τοῦ Σεαδεδδίν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τῆς Ἀσίας ὑπὸ Διέξ, σ. 266.

κεν ἡ φιλοκτημοσύνη τοῦ Μωάμεθ, γνόντος κηρύξαι πό-
 λεμον πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ θέλοντος πρὸ τούτου ἵνα
 διὰ πρεσβείας πληρώσῃ κατὰ τύπον τὴν ρήτραν τοῦ Κο-
 ρανίου, τὴν λέγουσαν· «Καὶ οὐ κολάζομεν πρὶν ἢ πέμ-
 992. ψωμεν ἄγγελον» (1). Πρέσβεις δὲ ἦσαν ὁ Καρατζᾶ Πασᾶς
 καὶ ὁ σοφὸς στρατοδίκης τῆς Ρούμελης Σιρεκζαδὲ Με-
 T^η 5
 15 16. βλανὰ Ροκνεδδίν. Ὅπως δὲ δώσῃ τῇ πρεσβείᾳ ταύτῃ μεί-
 ζονα σημασίαν, αὐτὸς ὁ σουλτάνος ἀπῆρεν ἀπὸ Κωνσταν-
 τिनουπόλεως εἰς Χρυσούπολιν (B). φροντίσας δὲ περὶ τῆς
 ἀσφαλείας τῶν τριῶν πρώτων πόλεων κατὰ τὴν ἀπουσίαν
 αὐτοῦ, ἀνέθηκε τὴν μὲν φυλακὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως
 τῷ υἱῷ Σουλεϊμάν, τὴν δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ
 βεζύρῃ Πιρὶ Πασᾶ, τὴν δὲ Προύσης τῷ Ἐρσέκ Ἀχμέτ
 T^η 6
 Πασᾶ (2). Ἐν Ἰκονίῳ, ὅπου ὁ σουλτάνος προσεκύνησε
 τοὺς τάφους τῶν μυστικῶν σεχῶν, λαβὼν μετὰ τῆς κε-
 φαλῆς τοῦ ἐσχάτου διοικητοῦ τοῦ Διαρβεκίρ Καραχάν τὴν
 ἀγγελίαν τῆς τελείας ὑποταγῆς τῆς χώρας (3), ἐπορεύθη
 πρὸς τὸ Ἰλθεςάν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ σουλτάνος τῆς Αἴ-
 γύπτου Κανζοῦ Γαβρί προῆγε μετὰ πενταχισμυρίων ἀν-
 δρῶν εἰς Χαλέπιον, ὅπου ἐδέξατο κακῶς καὶ τραχέως τοὺς
 πρέσβεις τοῦ Σελὶμ καὶ καθεῖρξεν αὐτούς· εἶτα δὲ, ὅτε
 ἔμαθε τὴν προσέγγισιν τοῦ Σελὶμ, ἀπέλυσεν αὐτοὺς καὶ
 ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ τῆς μεταξὺ τοῦ Σελὶμ καὶ τοῦ σάχη

(1) Τῇ ρήτρᾳ ταύτῃ τοῦ Κορανίου ἔπεται ἑτέρα, ἐξηγοῦσα λακωνικώτατα τὸν σκοπὸν τῆς πρεσβείας. Ὁρᾷ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ σουλτάνου ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Φέριδου, ἀρ. 266.

(2) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 684. Ἀλλῆς ἰδιόγημα εἰς Ἐβουφάζλ.

(3) Ὅρα παρὰ Μαρίνῃ Σανούτι τὴν ἐπιστολὴν τοῦ σουλτάνου πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας ἀπὸ 10 Ἰουλίου 1446, ἐν ᾗ γίνεταί λόγος μόνον περὶ τοῦ πρὸς τὴν Περσίαν πολέμου. Ὅρα περὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ Διαρβεκίρ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Σελὶμ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Φέριδου, ἀρ. 259 καὶ 262.

Ἰσμαήλ εἰρήνης (1). Ὁ Καρατζᾶς καὶ ὁ Σιρεκζαδέ εὗρον τῇ 9 τὸν σουλτάνον στρατοπεδεύοντα ἐν Βουδζακδερέ. Μετὰ ἐν Ἀγούς νέα ἡμέρας ἀφίκετο εἰς Μερζεβάν, ὅπου ὁ φρούραρχος τοῦ Ἀϊντάπ Ἰουνίς βέγης (Γ), αὐτομολήσας ἀπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὸν Σελίμ, ὑπέσχετο ποδηγήσειν τὸν στρατὸν ἀπὸ τοῦ Ἀϊντάπ εἰς Χαλέπιον, ἀπέχον δέκα ἡμερῶν ὁδόν (2). Ὁ Κότζ, βέγης τῆς Προύσης, καὶ ὁ Σερχάδβεγης προεπέμφθησαν τοῦ στρατοῦ, ὅπως κατασκοπήσωσι τὴν ὁδὸν καὶ συλλάβωσιν αἰχμαλώτους (3). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ σουλτάνος Γαβρί ἐπεμψεν ἓνα τῶν στρατηγῶν, τὸν Μογολβᾶϊ, πρὸς τὸν Σελίμ μετὰ λαμπρᾶς ἀκολουθίας, ἵνα πειραθῇ ἐτι ἅπαξ τῆς εἰρήνης. Ὅτε ὁ Σελίμ εἶδεν αὐτὸν προσερχόμενον εἰς ἀκρόασιν ἐν πολυτελεῖ πανοπλίᾳ ἡγανάκτησε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐκραύγασε· «Ὁ Γαβρί οὐχ εὔρε νομομαθῆ τινα καταλληλότερον πρὸς πρέσβευσιν;» μὴ ἀκροασάμενος δὲ τοῦ Μογολβᾶϊ, μὴδὲ θελήσας λαβεῖν τὰ πιστωτικὰ γράμματα ἐκέλευσε τὸν ἀποκεφαλίσμῳ αὐτοῦ τε καὶ πάντων τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ ἤδη αἱ δέκα κεφαλαὶ τῶν ἀκολουθῶν τοῦ πρεσβευτοῦ ἔπεσον, ὅτε ὁ Ἰουνίς Πασᾶς, προσπεσὼν πρὸς τοὺς πόδας τοῦ σουλτάνου ἰκέτευσεν, φεισθῆναι αὐτοῦ τοῦ πρεσβευτοῦ. Ὁ σουλτάνος, εἰσακούσας τῆς δεήσεως ταύτης, ἐκέλευσε ἵνα κείρωσι τὴν κόμην καὶ τὸν πώγωνα τοῦ Μογολβᾶϊ καὶ ἐπιθέσωσιν αὐτῷ νυκτικὸν πῖλον· οὕτω δὲ ἀπέπεμψεν αὐτὸν ἐπὶ χωλοῦ καὶ ψωραλέου ὄνου πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου. Ἡ κατὰ τοῦ πρεσβευτοῦ αὕτη ὕβρις, δι' ἣν πάντα τὰ παρ' αὐτοῖς τοῖς δεσπόταις τῆς Ἀνατολῆς

(1) Σααδεδδίν, Δ, φ. 685. Ἀλῆς, I διήγημα, Ἐβουλφᾶζλ.

(2) Σααδεδδίν, Δ, σ. 685.

(3) Αὐτόθι, σ. 686. Ἀλῆς, Ἐβουλφᾶζλ.

ισχύοντα δίκαια τῶν πρέσβων κατεπατοῦντο, ἣν τὸ προοίμιον τῶν πολλῶν σκηνῶν βαρβάρου σκληρότητος, ὅφ' ἦς κηλιδοῦται ὁ αἰγυπτιακὸς πόλεμος.

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκστρατείας, ἀποβλέπομεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς, τὸν σουλτάνον τῶν Μαμελούκων Κανζοῦ Γαβρί, ἵνα γνωρίσωμεν διὰ τί καὶ πρὸς τίνα καὶ ὅποιον ἐχθρὸν ὁ Σελὶμ ἐπεχείρησε πόλεμον.

Ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Φαραῶ, τῶν Πτολεμαίων, τῶν Ῥωμαίων καὶ Βυζαντινῶν αἱ πυραμίδες εἶδον πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπὶ ὀκτῶ ἑκατονταετηρίδας ὀκτῶ δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ παρελαυνούσας καὶ καταλυομένας. Οἱ καλιφαὶ τοῦ οἴκου Ὁμμια καὶ Ἀβθαῦς ἐκυβέρνησαν τὴν Αἴγυπτον διὰ τοποτηρητῶν, ἐξ ὧν οἱ Τοῦρκοι Τουλοῦν (1) καὶ Ἀκσιδ (2) ἦσαν ἰδρυταὶ ἰδίων βραχυβίων δυναστειῶν. Οἱ Φατιμῖται εἶτα (3) ἀνήγειραν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ καλιφάτον ἀλλόττριον ἀπὸ τοῦ Βαγδὰτ οὕτως, ὥστε οἱ κατὰ τὸν Νεῖλον καὶ τὸν Τίγριν καλιῖται ὡς αὐτοκράτορες καὶ ἀντίπαλοι αὐτοκράτορες, ὡς ἱμάμαι καὶ ἀντίπαλοι ἱμάμαι ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες, ἥριζον περὶ τῆς ἀνωτάτης κυριαρχίας τοῦ ισλάμ. Σαλαεδδὶν ὁ μέγας ἐθεμελίωσε τὸ μεγαλεῖον τῆς κυριαρχίας τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ μόλις ἐπὶ αἰῶνα (4)· διότι ὁ πρῶτος πρὸς τὴν ἡγεμονίαν ἱκανὸς Μαμελοῦκος ἐκ τῆς φρουρᾶς, Βα-

(1) Οἱ Βενὶ Τουλοῦν ἤρξαν ἀπὸ τοῦ 234 (867) μέχρι τοῦ 292 (904) καὶ ἀριθμοῦσι τέσσαρας ἡγεμόνας.

(2) Οἱ Βενὶ Ἀκσιδ ἀπὸ τοῦ 232 (934) μέχρι τοῦ 397, πέντε ἡγεμόνας.

(3) Οἱ Φατιμῖται ἀπὸ τοῦ 297 (909) μέχρι τοῦ 567 (1171) τέσσαρας καὶ δεκα ἡγεμόνας, ἐδρεύοντες ἐν Μεχδιγέ. Ὁρα Χατζῆ Κάλφαν, χρονολογικοὶ πίνακες.

(4) Ἀπὸ τοῦ 567 (1174) μέχρι τοῦ 652 (1254) ἑνδεκα κυριάρχας.

χρὶ καλουμένης (1), φρουρίου τινὸς παρὰ τὸν Νεῖλον ἐξήρ-
 πασε τὸν θρόνον παρὰ τῶν ἀσθενῶν χειρῶν τοῦ τελευταίου
 τῶν Ἑγυπιδῶν. Τὴν δυναστείαν τῶν Βαχαριτῶν Μαμε-
 λούκων διεδέξατο ἡ τῶν Κιρκασσῶν Μαμελούκων, ἥς
 προτελευταίος κυριάρχης ἦν ὁ Κανζοῦ Γαβρί.

Ἡ Αἴγυπτος, ἣν ὀρίζει πρὸς δυσμὰς μὲν ἔρημος, πρὸς
 ἄρκτον δὲ καὶ ἀνατολὰς θάλασσα, φοβεῖται μόνον ἀπὸ
 μὲν μεσημβρίας κατ' ἡπειρον τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἀβυσ-
 σινῶν, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρκτοανατολικῶν τὴν τῶν ἡγεμόνων
 τῆς Συρίας διὰ τοῦ ἐνοῦντος τὴν Ἀσίαν μετὰ τῆς Ἀφρι-
 κῆς ἰσθμοῦ. Ἀπὸ ἑκατονταετηρίδων οὐδεὶς στρατὸς εἰσέ-
 βαλεν ἐκ μεσημβρίας εἰς Αἴγυπτον, πλὴν μόνον συνοδιῶν
 ἐμπορευομένων δούλους, χρυσὸν καὶ ἐλεφαντίνους ὁδόν-
 τας· ἀλλ' ὁ ἐκ τῆς Συρίας κίνδυνος ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς ἦν
 διαπαντὸς ὁ αὐτὸς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεω-
 τάτων χρόνων· ὥστε οἱ κυριάρχαι τῆς Αἰγύπτου διανοοῦν-
 το ἀδιαλείπτως τὴν κτῆσιν τῆς Συρίας πρὸς ἀσφάλειαν
 τῆς ἰδίας χώρας. Διὰ τοῦτο ἡ Συρία ὅτε μὲν ἅπασα, ὅτε
 δ' ἐν μέρει ὠμολόγει τὴν κυριαρχίαν τῆς Αἰγύπτου· διὰ
 τοῦτο οἱ κυριάρχαι ταύτης ἤλθον πολλάκις εἰς χεῖρας
 πρὸς τοὺς Ἀσιανοὺς κυριάρχας, τοὺς ἀπειλοῦντας τὴν
 Συρίαν. Παραλείποντες τὰς παλαιὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀσσυ-
 ρίων καὶ Περσῶν, αἵτινες ἐκ τῆς Συρίας κατέκλυσαν τὴν
 Αἴγυπτον, καὶ τοὺς πολυαρίθμους πολέμους μεταξὺ τῶν
 διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, μεταξὺ τῶν Σελευκιδῶν καὶ
 Πτολεμαίων, λέγομεν μόνον, ὅτι εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν
 Αἴγυπτον ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀράβων ἐπωφάλμι-
 ζον διηνεκῶς οἱ κυριάρχαι ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν τού-
 των, εὐθὺς ὡς αὖται ἔπαυσαν οὔσαι ἡνωμέναι ὑπὸ τὸ

(1) Βαχρὶ σημαίνει θάλασσαν καὶ τὸν ἐμοιάζοντα αὐτῇ Νεῖλον.

σκηπτρον τῶν Ἀββασιδῶν. Δικαίως οὖν ὁ υἱὸς τοῦ Του-
λουν ὁ Τοῦρκος ἐθεώρει τὴν ἐν Αἰγύπτῳ νεωστὶ ἰδρυθεῖ-
σαν αὐτόνομον δεσποτείαν αὐτοῦ οὐχὶ ἀσφαλῆ, εἰ μὴ ἡ
Συρία ὑπετάσσετο αὐτῷ. Διὸ ἤγαγε τὸν νικηφόρον αὐτοῦ
στρατὸν μέχρις Ἀντιοχείας καὶ Ὑαρσοῦ(1). Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ
Χουμαρουγέ, οὗ ἡ πολυτέλεια κατὰ τοὺς γάμους μετὰ τῆς
θυγατρὸς τοῦ καλίου Κοδρόν Νέδας (σταγόνος δρόσου)
ὑπερέβαλε τὴν τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἐπεδίωξε τὴν φιλόδο-
ξον πολιτικὴν τοῦ ἰδίου πατρὸς (2). Ὁ Ἀκσιδ, ὃς κατ'
ἀρχὰς ἦν φρούραρχος τῆς Δαμασκοῦ, εἴτα δὲ φρούραρχος
καὶ τέλος διοικητὴς αὐτεξούσιος τῆς Αἰγύπτου, ἐπεθύ-
μησεν ὑποτάξαι καὶ τὴν πρῶην διοικηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ
ἐπαρχίαν, τὴν Συρίαν, καὶ ἄλλας χώρας· διὸ ὑπέταξε τὸ
Χαλέπιον, πρωτεύουσαν τῶν Βενὶ Χαμδάν, δεσποζόντων
τότε τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας. Ἀλλ' ὁ ἐκτομίας
Κιαφοῦρ (ἀθλητῆς), διοικῶν ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀκ-
σιδ αὐτογνωμόνως ὡς αὐλάρχης, ἀπώλεσεν αὐθις τὸ Χα-
λέπιον, ὅπερ ἀφείλετο αὐτόν ὁ Σεϊφεδδεβλὲτ (ξίφος τοῦ
βασιλείου), ὁ μέγιστος κυριάρχης τοῦ οἴκου Χαμδάν. Καὶ
αὐτὸς ὁ μέγιστος περιώνυμος Ἀραψ ποιητῆς Μοτενεβ-
βί (3), ὃς τὸν ἡγεμόνα τῆς Αἰγύπτου Κιαφοῦρ καὶ τὸν
ἡγεμόνα τῆς Συρίας Σεϊφεδδεβλὲτ τοσοῦτον ἐπήνεσεν
οὐχὶ ἄνευ ἐπαινηγμένων ὑπαινιγμῶν τῶν ἐπωνύμων αὐ-
τῶν τοῦ ἀθλητοῦ καὶ τοῦ ξίφους καὶ ἐξύμνησεν ἐν ταῖς
τύχαις τοῦ βίου αὐτοῦ, ἔλαβε πεῖραν τῆς ἀμπώτιδος καὶ
πλημμύρας συρικῆς καὶ αἰγυπτιακῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν ἐν

(1) Νοχβετὲρ τεβάριχ.

(2) Αὐτόθι. Ὅρα τὴν περιγραφὴν τῶν γάμων τούτων παρὰ τῇ Ἀβδου-
λατίφ.

(3) Μοτενεββί, ἐν Βιέννῃ, 1824.

Χαλεπίῳ καὶ Καίρῳ διατριβὴν αὐτοῦ. Ἦδη ὁ τέταρτος τῶν Φατιμιτῶν καλιφῶν Ἀζίζβιλλάχ ἀφῆρπασε τὴν Δαμασκὸν παρὰ δούλου τινὸς τῶν Βουγιδῶν, τοῦ δὲ διαδόχου αὐτοῦ Χαχίμ Βιερβιλλάχ, τοῦ ἡλιθιωτάτου πάντων τῶν τυράννων, ἣ ἐπὶ τὴν Συρίαν ἐκστρατεία γνωστὴ ἱκανά ἐστιν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν σταυροφόρων διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ (1), ἣν τιτον δὲ γνωστὴ ἡ δι' ἀποκρύφων ὀρησκειτικῶν ἀποστόλων ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ Λιβάνου μεταξὺ τῶν Δρούσων εἰσαχθεῖσα καὶ εἰσέτι ὑφίστα μένῃ ἀποθέσει αὐτοῦ (2). Οἱ τοῦ κυριάρχου τῆς Συρίας σταυροφόροι διετέλουν ὄντες ἐνδηνεκεὶ πολέμῳ πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους σουλτάνους τοῦ οἴκου Ἐγιοῦθ, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Ταμιάθως (Δαμιὰτ) παρῆν ὁ ἅγιος Λουδοβίκος ὡς αἰχμάλωτος μάρτυς τῆς ἀνατροπῆς τοῦ θρόνου καὶ τῆς νέας δυναστείας τῶν Μαμελούκων τοῦ Νεῖλου. Οἱ δύο μέγιστοι κυριάρχαι τούτων, ὁ Βιβάρς καὶ ὁ Κουλάουν, ἐστερέωσαν τὸ ἐν Αἰγύπτῳ κράτος αὐτῶν διὰ κατακτήσεων ἐν Συρίᾳ, ὁ μὲν ἐκδιώξας ἐντεῦθεν τοὺς Μογόλους καὶ κατεδαφίσας τὰ φρούρια τῶν Ἀσασσίνων, ὁ δὲ ἀφελόμενος τοὺς σταυροφόρους τὴν Λαοδίκειαν, τὴν Τρίπολιν καὶ ἄλλας χώρας, ὥστε ἔμεινε τοῖς σταυροφόροις μόνον ἡ Τύρος καὶ ἡ Ἡτολεμαῖς, ἃς κατέλαβεν ὁ Ἐσχρέφ Χαλῆλ, υἱὸς τοῦ Κουλάουν. Οὕτως ἡ Συρία ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τῶν Φράγκων μετὰ δύο αἰώνων κατοχὴν τῶν σταυροφόρων, τοῦντεῦθεν δὲ ἡ χώρα αὕτη, πλὴν τῆς ὀλιγοχρονίου δεσποτείας τοῦ Τιμούρ, κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Μαμελούκων τοῦ

(1) Νοχθετὲτ τεδαρίχ, Βίλκεν καὶ Μιχῶδ, ἱστορία τῶν σταυροφόρων.

(2) Σιλῆστρος καὶ Σαῦ, ἀποσπάσματα τῶν βιβλίων τῶν Δρούσων.

Νεΐλου, εἴτα δὲ τῶν Κιρκασσῶν Μαμελούκων, ὧν ἡ βασιλεία ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος διήρκεσεν ἐπὶ ἑκατὸν καὶ τριάκοντα τέσσαρα ἔτη ὑπὸ τρεῖς καὶ εἴκοσι σουλτάνους.

Ὁ πρῶτος τῶν Κιρκασσῶν σουλτάνων Βερκούκ (Δ) ἔσκαψε τὴν δύναμιν τοῦ κοσμοκράτορος Τιμούρ, φονεύσας τοὺς πρεσβευτὰς αὐτοῦ, δι' ὧν ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ εἰς Κάϊρον καταφυγόντος ἡγεμόνος τοῦ Ἀσερβεϊτζάν Ἀχμέτ Τζελαίρ. Ὁ Τιμούρ ἐξεδίκησε μετὰ ταῦτα τῷ διαδόχῳ τοῦ Βερκούκ τὴν ὕβριν ταύτην πορθήσας τὴν Συρίαν καὶ πολὺν φόνον ποιησάμενος ἐν Χαλεπίῳ καὶ Δαμασκῷ ⁽¹⁾. Ἀποχωρήσαντος δὲ τοῦ Τιμούρ ἡ Συρία ἐπανήλθεν εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν κράτος, ὃ δὲ σουλτάνος Μοιγῆδ Ἀθονασσάρ Δαχερί ἐστράτευσε μάλιστα διὰ τῆς Συρίας ἐπὶ τὰς χώρας τῶν ἡγεμόνων τοῦ Σουλκάδρ καὶ τῆς Καραμανίας, καὶ ἀφείλετο τὸν μὲν τὸ Μαράσιον, Ἐλβιστάν καὶ Βεχεσνί, τὸν δὲ τὴν Ταρσὸν, Λαρένδαν καὶ Καισάρειαν, ὡς παρέσχε τῷ ἡγεμόνι τοῦ Σουλκάδρ, ὁμολογήσαντι τὴν αἰγυπτιακὴν κυριαρχίαν ὡς τιμάριον ⁽²⁾. Τοῦντεῦθεν ἡ σύγχροσις τῶν σουλτάνων Ὀθωμανῶν καὶ τῶν Κιρκασσῶν διὰ μέσου τῶν χωρῶν τοῦ Σουλκάδρ καὶ τῆς Καραμανίας, αἵτινες ἔκειντο μετὰ τῶν χωρῶν αὐτῶν, ἦν ἐν τῷ μέλλοντι ἀναπόφευκτος. Ὁ σουλτάνος Ἐσχρέφ Βερσεβάι, ὁ πορθητὴς τῆς Κύπρου, ἐξέτεινε τὰς κατακτήσεις πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῆς Συρίας μέχρι τῆς Μεσοποταμίας, ἐπολιόρκησε τὸ Διארβεκίρ καὶ ἠνάγκασε τὸν Καρὰ Ὀσμάν (μέλαιναν βδέλλαν), ἡγεμόνα τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, ἵνα ἐν ὀνόματι αὐτοῦ

(1) Βίλκεν, ἱστορία τῶν σταυροφόρων καὶ Νοχβετὲτ Τεχρίχ.

(2) Νοχβετὲτ τεχρίχ καὶ Τζενασῆς.

τελῇ τὴν ἀπ' ἁμβωνος προσευχὴν, τοὺς πρέσβεις ὁμῶς τοῦ Σιαχρόφ, υἱοῦ τοῦ Τιμοῦρ, τοὺς ἀπαιτήσαντας ἵνα ἐν Καίρῳ, Μέκκα καὶ Μεδίνη αἱ ἀπ' ἁμβωνος προσευχαὶ τελῶνται ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου αὐτῶν, ἐμαρτίγωσε καὶ ἀπέβαλε τῆς πόλεως. Ὁ σουλτάνος Καϊτβάι, σύγχρονος τῇ τελευταίᾳ δεκαετηρίδι Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ τῇ πρώτῃ Βαγιαζήτ τοῦ Β', ἦν ὁ πρῶτος τῶν Αἰγυπτίων σουλτάνων ὁ ἐλθὼν εἰς χεῖρας πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐνεκα τῆς ἀμφισβητησίμου διαδοχῆς τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Σουλεϊμάν, ἡγεμόνος τοῦ Σουλκάδρ. Καὶ πρῶτον μὲν ἤρισε πρὸς τὸν Μωάμεθ, εἴτα δὲ περιῆλθεν εἰς πραγματικὸν πρὸς τὸν Βαγιαζήτ πόλεμον, ὃς μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῶν Ὀθωμανῶν ἐτελεύτησεν εἰς εἰρήνην. Ἐκτοτε πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη παρῆλθον ἐν εἰρήνῃ· ἀλλ' ὅτε τὸ ὀθωμανικὸν κράτος διὰ τῆς ἀλώσεως τοῦ Διארβεκίρ ἐγειννίαζε τῇ Συρίᾳ καὶ ἠπείλει ἀπορρόφησαι τὴν χώραν ταύτην, ὡς τὸ Κουρδιστάν, ὁ Γανζοῦ Γαβρί, βασιλεύων ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ΙΓ' ἐκατονταετηρίδος, πάντως οὐκ ἐδύνατο θεωρεῖν τοῦ λοιποῦ μετ' ἀδιαφορίας τὸν ἐπικείμενον αὐτῷ κίνδυνον· διὸ ἐστράτευσεν εἰς Συρίαν. Πολλῶς ἤπτον ἡ ἡ ἐκ τῆς ἀμέσου γειτνιασεως πηγάζουσα πολιτικὴ σχέσις τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὴν Συρίαν ἐστὶ γνωστὴ ἡ διάταξις τοῦ παρὰ τὸν Νεῖλον ἀρχαίου Κιρκασσιανοῦ βασιλείου, ὅσον πασίγνωστον ἄλλως τὸ ὄνομα τῶν Μαμελούκων. Πάντες γινώσκουσιν, ὅτι τοῦτο τὸ ἀραβικὸν ὄνομα τῶν ὠνητῶν δούλων, ἐξ ὧν οἱ καλῖφαι κατὰ πρῶτον συνεκρότουν τοὺς δορυφόρους αὐτῶν, καὶ ὧν διὰ τὴν παρακμάζουσαν δύναμιν τοῦ καλιφάτου ἰδιαίτατον ἔργον καὶ κυριώτατος προσορισμὸς ἦν, ὡς τὸ πάλαι τῶν πραιτοριανῶν ἐν Ῥώμῃ, ἡ ἀνατροπὴ τῶν βασιλείων. Πολλοὶ τῶν τοιούτων Τούρκων δούλων ἐκάθονσαν καὶ ἐπὶ θρόνων ὡς ἰδρυταὶ δυναστειῶν ἐν

Μαμελοῦκοι ἦσαν οἱ ἰδίως δοῦλοι ἐκ καλλίστου κίρκασίου γένους, οἱ δὲ δεύτεροι οἱ Τζελδάν (1) (ἀπαχθέντες) ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δοῦλοι Ἀβυσσινοί· διὸ καὶ οἱ κλέπτοντες τοὺς παῖδας ἐν Ἀβυσσινίᾳ καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Αἰγύπτου καλοῦνται ἐπὶ νῦν Τζελλάβ (2)· ἡ δὲ τρίτη καὶ τελευταία τάξις ἦν ἐκ Καρανισσῶν ἢ Κορσανῶν, τὸ ταπεινότατον φύρμα μισθοφόρων. Κατὰ πᾶσαν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν σουλτάνου ἐλάμβανον δῶρα κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν (3). Οἱ βέγηδες καὶ ἐμίραι, οἱ τὰ πρῶτα ἀξιώματα τοῦ κράτους ἔχοντες, ἦσαν τέσσαρες καὶ εἴκοσι κατὰ τοὺς εἴκοσι καὶ τέσσαρας ἐγγόνους τοῦ Οὐγούς Χάν, γενάρχας εἴκοσι καὶ τεσσάρων τουρκικῶν φυλῶν· ὁ δ' ἀρχισράτσης ἐκαλεῖτο Ἐμίρ-οὐλ Κεβίρ, ἡ μέγας ἡγεμὼν (4). Οἱ Μαμελοῦκοι ἔφερον λευκὰ ἐνδύματα καὶ διχρούς κυρβασίας, ὧν τὸ πρὸς τὰ κάτω μέρος ἦν πράσινον, τὸ δὲ πρὸς τὰ ἄνω μέλαν (5). Οἱ χιτῶνες τῶν βέγηδων ἦσαν λευκοί, οἱ δὲ ἐπενδύται ἐκ τῶν λαμπροτάτων καὶ ποικιλωτάτων χρωμάτων. Τὸ ἀξιολογώτατον μέρος τῆς περιβολῆς αὐτῶν ἦν παμμεγέθους κυρβασία, ἧς ὁ δεσμός ἐξ ἐβδομήκοντα πήχεων μήκους

(1) Εὐρηνται παρὰ τῷ Ἰβν Σεινέλ, καὶ Σουγεΐλ, ἐν δὲ ταῖς ἀναφοραῖς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Βενετῶν πρεσβευτῶν (ἴσθι Μαρίνην Σανούτου) οἱ Τζελδάν καλοῦνται ζερδάν, οἱ δὲ Καρανίσσοι Κζορνάς.

(2) Οὕτως καλοῦνται καὶ οἱ ἔμποροι τῶν κτηνῶν καὶ οἱ ποιμένες καθ' ἀπασαν τὴν Τουρκίαν.

(3) Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Μαρίνη Σανούτου τὸ δῶρον τοῦ σουλτάνου Γαβρί κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν ἦν ἑκατὸν δοῦκάτα ἑκάστῳ Μαμελοῦκῳ, πενήτηκοντα ἑκάστῳ Τζελδάν καὶ τριάκοντα ἑκάστῳ Καρανίσσῳ. Ὁ Πέτρος Μαρτίρε καλεῖ ἀραβιστὶ τὸ δῶρον ναφακά.

(4) Παρὰ Μαρίνη Σανούτου, ἀναφοραὶ Βενετῶν πρεσβευτῶν, οἱ βέγηδες καλοῦνται amiragii (ἐμίραι).

(5) Χρονικὸν Μαρίνη Σανούτου καὶ Πέτρος Μαρτίρε, φ. 32.

τόσῳ τεχνήντως ἐστρέφετο καὶ περιείλισσέτο, ὥστε ἐσχῆ-
μάτιζε κέρατα πλείονα ἢ ἐλάσσονα, μείζονα ἢ ἥττονα,
κατὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν πρωτείαν, ἀπὸ δύο ὡς ἑξ (1).
Τὰ κέρατα, ὡς τὸ ἀρχαιότατον σύμβολον τῆς βασιλικῆς
καὶ θείας δυνάμεως, ἔβλεπον οἱ Ἀσιανοὶ ἐν τοῖς ἱερογλυ-
φικοῖς γράμμασι πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχαιό-
τατος Ἀλέξανδρος φέρει παρ' αὐτοῖς τὸ ἐπώνυμον δικέ-
ρατος. Τὸ βάρος τοῦ ὄγκου τούτου εἶχε διπλοῦν σκοπὸν
τοῦ ἐθίσαι τὴν κεφαλὴν εἰς τε τὸ βάρος τοῦ κράνου, ἵνα
μὴ τοῦτο βαρύνῃ ὑπὲρ τὸ δέον ἐν τῇ μάχῃ, καὶ εἰς τὴν
σπουδαιότητα τοῦ ἀξιώματος· διότι ἡ ἐλαφρότερον κε-
καλυμμένη κεφαλὴ δύναται εὐχερῶς κινεῖσθαι, αἱ δὲ κινή-
σεις αὗται, ἀντιβαίνουσαι πρὸς τὴν εὐπρέπειαν, δύνανται
δηλῶσαι κουφότητα τοῦ νοῦ (2). Ἡ λοιπὴ περιβολὴ τῶν
βεζυρῶν, ἐμιρῶν, δικαστῶν καὶ σεχῶν ἦν ὡσαύτως δια-
τεταγμένη αὐστηρῶς (3). Ἡ μεγίστη πολυτέλεια τῶν τι-
μητηρίων ἐσθῆτων συνέκειτο ἐν ποικιλτοῖς ἐκ τοῦ Κορα-
νίου ἢ ποιητῶν εἰλημμένοις στίχοις (4). Οἱ πρόκριτοι ἔφε-
ρον βραχείας χειρίδας, ὅπως ἡ χεὶρ ἦ ἐλευθερά πρὸς
ἐπίθεσιν καὶ ἄμυναν, οἱ δὲ Μαμελοῦκοι λίαν μακράς, αἰ-
τινες καθῆκον πέραν τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων· διότι ἦν
ἀπρεπὲς τὸ ἴστασθαι ἐνώπιον ἀνωτέρων ἄλλως ἢ κεκα-
λυμμέναις χερσὶ (4). Τοῖς τέσσαρσι καὶ εἴκοσι βέγηδαῖς,
ὧν ἕκαστος εἶχεν ἴδιον σηκὸν, ἐν ᾧ ἐπαίανιζε στρατιω-

(1) Χρονικὸν Μαρτίνου Σανούτου.

(2) Πέτρος Μαρτίρ, φ, 33.

(3) Κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀρχαίων βασιλικῶν ἐπενδυτῶν τῶν αὐτοκρατο-
ρῶν τῆς Γερμανίας.

(4) Ὡς οἱ ἀρχαῖοι Πέρσαι πρὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν. Ξενοφῶν Ἑλλ.
Ἰς. Β, Α.

τική μουσική, εἶποντο οἱ τέσσαρες καὶ εἴκοσι διοικηταί, ὧν οἱ μὲν δώδεκα τὰς συρικὰς, οἱ δὲ τὰς αἰγυπτιακὰς χώρας διώκουν (Η).

Τὰ πρῶτα ἀξιώματα τοῦ βασιλείου ἦσαν ἐν μὲν τῷ στρατῷ ὁ ἀνώτατος διοικητὴς αὐτοῦ ἡ ἀρχιστράτηγος, ἐν δὲ τῇ πολιτικῇ διοικήσει ὁ διβιδτάρ, ἡ ὁ ἐπὶ τοῦ γραφείου, ὁ πρῶτος παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς βεζύρης· οἱ πρῶτοι ἀξιώματικοὶ τῶν Μαμελούκων ἦσαν ὁ ἀρχιυπασι-στῆς (1), ὁ ἀρχιυποστασιάρχης (2), ὁ ἀρχιθαλαμηπόλος (3), ὁ ἀρχιθησαυροφύλαξ (4), οἷς ὑπέϊκον οἱ ὑπάλληλοι τοῦ ὀπλοποιείου, τοῦ ἵπποστασίου, τοῦ θαλάμου, τοῦ ταμείου (5), οἱ δὲ πρῶτοι δικαστικοί, ὁ ἀρχιδικαστῆς (χαδχιὸλ χουδάρ), καὶ οἱ τέσσαρες δικασταὶ τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων αἱρέσεων, κατὰ τὰ ἱερὰ ἔθιμα τῶν ἱμαμῶν Ἐβού Χανιφέ, Σαφαῖ, Μαλίκ καὶ Χανβέλ (6). Οὗτοι κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ διβανίου, ἐν ᾧ ἐβουλεύετο ὁ σουλτάνος (7), ἐκάθηντο πρὸς τὰ δεξιὰ μετὰ τοῦ ὑπεπιμελητοῦ τῶν δημοσίων προσόδων καὶ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ στρατοῦ (8)· ὁ δὲ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας καὶ οἱ ἐμίραι τῶν Μαμελούκων πρὸς τὰ ἀριστερά, (9) ὀλίγον

(1) Ἐμίρ Σιλάχ. — (2) Ἐμίρ Ἀχάρ. — (3) Χατζιδούλ χουτζάβ. —

(4) Ἐμὲρ Χαζινεδάρ.

(5) Σιλαχδάρ, χουτζάβ καὶ διβιδτάρ.

(6) Σογιουτί. Ὁ σουλτάνος Βιζῆρς κατέστησε τοὺς τέσσαρας τούτους δικαστάς.

(7) Πέτρως Μαρτίρε. Ὁ αὐτὸς περιγράφει διὰ μακρῶν τὴν πολυτέλειαν τῶν συμποσίων τοῦ σουλτάνου. Ὅρα καὶ Οὐλλοά μεταφράσιν τοῦ Βάκσου Δία Τάγκου, Κεφ. ΚΗ—Μ, καὶ σημειώσεις καὶ ἀποσπάσματα τῶν χειρογράφων, Τόμ. Δ, σ. 512.

(8) Βεκίλ βεϊτίλ μάλ καὶ Ναζερόλ τζίς.

(9) Κατιβὸς σίρ.

δ' ἀπωτέρω οἱ εὐνοῦχοι τοῦ γυναικωνίτου. Τὸ διδάνιον συνήρχετο ἀνὰ πᾶσαν Τρίτην καὶ Πέμπτην τῆς ἐβδομάδος (1). Ὅτε ὁ σουλτάνος ἵππευσεν, ἐφέρετο ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σηρικὸν ἀλεξήλιον, τὰ δὲ τοῖς δνόμασιν αὐτοῦ χρυσῷ κεκοσμημένα ἄκρα τῆς κυρβάσις ἐκυμάτιζον ὅπισθεν (2).

Μετὰ τοιαύτης δυνάμεως καὶ μεγαλοπρεπείας ὁ τότε ὀγδοηκοντούτης σουλτάνος τῶν Μамελοῦκων Γανζοῦ Γαβρί (3) ἀντεπεξῆλθεν ἐκ τοῦ Καίρου πρὸς τὸν σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν. Πλὴν τῶν ἐμιρῶν τῶν Μамελοῦκων εἶχεν ἔτι ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτοῦ τοὺς τέσσαρας δικαστὰς τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων αἱρέσεων καὶ τοὺς δύο ἐξοχωτάτους ἐγγχωρίους σέχας. Οἱ κατὰ τὴν ἐκκαίδεκατῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν συλλεγέντες τῷ ἐλθόντι ἡ Μамελοῦκοι ἦσαν τρεῖςκαίδεκα χιλιάδες, δι' ὧν ἐδάμαζε τοὺς Κορσάν ἡ Μамελοῦκους τῆς τρίτης τάξεως, τοὺς ἀπὸ τῶν προγόνων αὐτοῦ καταγομένους. Πλὴν ταύτης τῆς ἐν αὐτῷ τῷ στρατῷ μεταξὺ τῶν τάξεων αὐτοῦ ὑπαρχούσης ζηλοτυπίας, ὁ Κανζοῦ Γαβρί ἐπίστευε καὶ ἐδυσπίσται ἀδίκως πρὸς τινὰς τῶν πρῶην βέγηδων. Ὁ τίμιος καὶ εἰλικρινὴς διοικητὴς τῆς Δαμασκοῦ Σιβαὶ ἐγένετο ὑποπτος αὐτῷ, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἤρχετο ἀπὸ Σ, καὶ ὁ περὶ τὰς καθολικατικὰς τέχνας ἱστοριογράφος τῆς ἐκστρατείας ταύτης Ἰβν Σεϊνέλ προεῖπε τῷ σουλτάνῳ Κανζοῦ Γαβρί, ὅτι κατὰ τὴν καθάλαν ἐπέκειτο αὐτῷ κίνδυνος ἀπὸ τινος Σ(Σελίμ.) Ὅτε ὁ Κανζοῦ Γαβρί ἀφίκετο εἰς Δαμασκόν, ὁ Σιβαὶ ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν σουλτάνον,

(1) Σογιουτί. (2) Αὐτόθι.

(3) Κατὰ τὰς ἀναφορὰς τῶν Βενετῶν ἦγε τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος, κατὰ δὲ τὸν Πέτρον Μαρτίρη τὸ ἐξδομηκοστὸν, κατὰ δὲ τὸν Σογιουτί καὶ Ἰβν Σεϊνέλ τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔκτον, κατὰ δὲ τὸν Οὐλλοὰ τὸ ἐξηκοστὸν.

ὅτι ὁ διοικητὴς τοῦ Χαλεπίου Χαῖρ βέγης ἐκοινολογεῖτο πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς· ἃ δὲ Κανζού Γαβρί, καὶ περ προκατειλημμένος ἐκ τῆς προρρήσεως τοῦ Ἰβν Σεϊνέλ, νομίζων τὸν πιστὸν ὑπηρέτην προδότην, τοῦτον δὲ ἀπ' ἐναντίου πιστόν, οὐκ ἐπίστευσε τὴν συκοφαντίαν, καθόσον ὁ Βερδὶ Γαζαλί, εἷς τῶν πρώτων βέγηδων τοῦ στρατοῦ καὶ ὁμόφρων τῷ Χαῖρ βέγῃ, ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ⁽¹⁾. Μόνος ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀϊντάβ, ὃς ὁδηγήσας τὸν ὀθωμανικὸν στρατὸν ἦλθεν εἰς Δαμασκὸν ὥσπερ πιστὸς θεράπων, ἐτιμωρήθη θανάτῳ κατ' ἀξίαν. Ὁ Κανζού Γαβρί προέβη, τῇ δὲ 24 Αὐγούστου (Θ) εἰ δύο σουλτάνοι ἔτυχον ἀπέναντι ἀλλήλων μετὰ τῶν ἐτοιμοπολέμων στρατῶν αὐτῶν παρὰ τὸ Χαλέπιον ἐπὶ τοῦ λειμῶνος τοῦ Δαβίκ (I), ὅπου ὁ μουσλῖμος λατρεύει τὸν τάφον τοῦ Δαβίδ (IA).

Ὁ Σελίμ ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς μὲν δεξιᾶς πτέρυδος τῷ βεγλέρβεγῃ τῆς Ἀνατολῆς Σεϊνέλ Πασᾶ καὶ τῷ βεγλέρβεγῃ τῆς Καραμανίας Χοσεφ Πασᾶ, παρ' οἷς ἔταξε τὸν Ἀλῆν βέγην Σεχσουβάρογλου καὶ Μαχμουτ βέγην Ῥαμαζάνογλου, δύο ἐσχάτους γόνους ἀρχαίων ἡγεμονικῶν οἰκῶν, τῆς δὲ ἀριστερᾶς τῷ Βιῖκλου Μωάμεθ Πασᾶ, διοικητῇ τοῦ Διαρβεκίρ, καὶ τῷ βεγλέρβεγῃ τῆς Ἀμασειας. Τὸ πολυάριθμον πυροβολικόν, ταχθὲν κατὰ μέτωπον, ἀνήγειρε πρὸ αὐτοῦ ὡς συνήθως δυχύρωμα ἐξ ἀμαξῶν. Τῆς δὲ δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Μαμελούκων ἡγεῖτο ὁ Χαῖρ βέγης, διοικητὴς τοῦ Χαλεπίου, τῆς δὲ ἀριστερᾶς ὁ Σιβαί, διοικητὴς τῆς Δαμασκού. Ἡ μάχη οὔτε μακρὰ, οὔτε κρατερὰ ἦν, ἡ δὲ ἀπώλεια αὐτῆς ἀπεδόθη οὐ

(1) Ἰβν Σεϊνέλ. Σελιμναμέ τοῦ Κεσχι, φ. 54, ἱστορία τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ Μωάμεθ Ἰβν Ἰουσοφ Σουβεϊλί, φ. 41, καὶ ἡ Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί.

μόνον τῇ μείζονι δυνάμει τοῦ ὀθωμανικοῦ πυροβολικοῦ⁽¹⁾, οὐ ἑστέρουντο οἱ Αἰγύπτιοι, ὥς οἱ Πέρσαι ἐν Τζαλδिरὰν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀπραξίᾳ τῶν Τζελβὰν, οἵτινες φρονοῦντες σφαλερῶς, ὅτι ὁ σουλτάνος προὔτιμα αὐτῶν τοὺς Κορσὰν, ἔμειναν ἀκίνητοι, ἀπεχώρησαν δὲ μάλιστα πρὸ τῆς μάχης⁽²⁾. Ὁ σουλτάνος, θαρρῶν καὶ πιστεύων τοῖς Τζελβὰν καὶ ἐπιθυμῶν ἵνα φείσῃται αὐτῶν, ἀρξιώσῃ δὲ τὰς τάξεις τῶν οὐχὶ προθύμων αὐτῷ Κορσὰν⁽³⁾, ἔταξε τοὺς ἐμπροσθεν καὶ ἐκέλευεν ἵνα κατάρξωνται τῆς προσβολῆς, ὅπως ἀσφαλέστερον ἀπολέσῃ αὐτούς. Οἱ δὲ Τζελβὰν, ἀγνοοῦντες τὰς βουλάς τοῦ σουλτάνου, ἐνόμισαν τὴν διάταξιν ταύτην ὡς περιφρόνησιν, ἧς οὐκ ἦσαν ἄξιοι· διὸ οὐδ' ἐκινήθησαν καὶ ὅτε μέγας ὁ κίνδυνος ἐπέκειτο. Μόλις χίλιοι Κορσὰν ἔπεσον⁽⁴⁾, ὁ δὲ λοιπὸς στρατὸς διεσχεδάσθη. Ὁ ὀγδοηκοντούτης σουλτάνος ἐτελεύτησε τὸν βίον κατὰ τὴν φυγὴν παρά τινι ἔλει, εἴτε ὑπὸ τοῦ γήρατος καὶ τοῦ φόβου ἢ ἐξ ἀποπληξίας, εἴτε ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ἰδίων βέγηδων⁽⁵⁾. Οὕτω τὸ μὲν κατὰ τῶν Κορσὰν μηχανήμα αὐτοῦ ἐστέρησεν αὐτὸν τοῦ θρόνου καὶ τῆς ζωῆς, ἡ δὲ μάχη τὴν Αἴγυπτον οὐ μόνον τοῦ Χαλεπίου, ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς Συρίας.

Ὁ Ἰουνὺς Πασᾶς παρηγγέλθη καταδιῶξαι τὸν εἰς Χα-

(1) Ὁ Ἰβν Σεινέλ, φ. 46, λέγει, ὅτι τὸ πυροβολικόν.

(2) Ἰβν Σεινέλ. Σελιμανμὲ τοῦ Σουκρί. Σουχεϊλλί, φ. 13. Σελιμανμὲ τοῦ Κεσφι, φ. 30 καὶ ἐπ.

(3) Αὕτη ἦν ἄλλως ἢ συνήθης πολιτικὴ τῶν σουλτάνων πρὸς ἐλάττωσι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μαμελούκων καὶ αὐξήσειν τῶν ὑπ' αὐτῶν δημιουργουμένων τάξεων. Ὅρα Πέτρον Μαρτίρη, σ. 37.

(4) Ἀναφορὰ Βενετοῦ παρὰ Μαρίνῃ Σανούτῳ.

(5) Αὐτόθι. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλ Βουκρί ἀναφέρει, ὅτι ἐτελεύτησεν ἀπὸ πληγῆς. Ὅρα σημειώσεις καὶ ἀποσπάσματα, Δ, σ. 479.

λέπιον φεύγοντα Χαῖρ βέγην· ὁ δὲ, ἀντὶ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὸ φρούριον, ἐπανελθὼν παρεδόθη ἀνάνδρως καὶ προδοτικῶς τῷ Ἰουνὶ Πασᾷ ἐπικαλούμενος τὸ ἔλεος τοῦ σουλτάνου. Ὁ Σελὶμ εὗρεν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Γαβρί ἀπείρους θησαυροὺς, ἥτοι διακόσια ἑκατοντάλιτρα ἀργύρου καὶ πεντήκοντα χρυσοῦ. Ἐν τοῖς πεσοῦσι κατὰ τὴν μάχην ἦσαν ὁ ἀρχιστράτηγος Σουδοῦν Ἀτζεμί καὶ εἰς τῶν ἀρίστων ἐμῶν τοῦ σουλτάνου τῶν Μамелούκων (1), οἵτινες ἐκ προσταγματος τοῦ Σελὶμ ἐτάφησαν μετὰ τιμῶν. Τζαούσης δέ τις, πεμφθεὶς ἀνευρεῖν τὸν νεκρὸν τοῦ Κανζοῦ Γαβρί, ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κατέθηκεν αὐτὴν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ σουλτάνου· ὁ δὲ ἐκέλευσε τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ τζαούση τούτου, ὅς μόνις διὰ τῶν ἐκλιπαρήσεων τῶν βεζυρῶν ἐσώθη, στερηθεὶς μόνον τοῦ ἀξιώματος (2).

Ὁ σουλτάνος ἤρεν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Χαϊλὰν εἰς Χαλέπιον, οὗ πάντες οἱ κάτοικοι ὑπεδέξαντο αὐτὸν πρὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς λεγομένης Κυανῆς Πλατείας (3). Οἱ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐξ ὑφασμάτων εὗρεθέντες ἐν Χαλεπίῳ θησαυροὶ ὑπερέβαλον πᾶσαν ἐλπίδα, συγκεείμενοι ἐξ ἑκατομμυρίου δουκάτων καὶ τρισχιλίων σολῶν μεθ' ὑποβλήματος βαρυτίμων διφθερῶν (4). Διοικητὴς τοῦ Χαλεπίου ἀνηγορεύθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς προπορείας Καρατζᾶ Πασᾶς, δικαστὴς δὲ ὁ Τζολμεκτζιζαδὲ Κεμαλτζελεπής. Ἐπιστολαὶ ἀγγέλλουσιν τὴν νίκην τοῦ Μέρτζ Δαβίκ καὶ τὴν ἄλωσιν

(1) Σογιοτί, φ. 46. Κατὰ τὸν τὸν Ἰβν Σεινάλ ἔπεσε μαχόμενος καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σελὶμ, ὅς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς Ἀχμέτ κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον.

(2) Σααδεδδίν, Σολαχζαδὲ, Νοχβατὲτ τεβαρίχ.

(3) Μειδὰν ἔξράχ.

(4) Σογιοτί, φ. 48. Ἰβν Σειλὴμ, Σελιμναμὲ τοῦ Σουκρί. Σααδεδδίν, Δ, φ. 689. Σολαχζαδὲ, φ. 91. Ἀλῆς.

τοῦ Χαλεπίου ἐπέμφθησαν πρὸς τὸν ἡγεμονόπαιδα Σουλεϊμάν καὶ πρὸς τοὺς Γενουησιούς τῆς Χίου⁽¹⁾ καὶ πρὸς τὴν Βενετίαν. Συγχρόνως πρὸς τὸ Χαλέπιον ἐπεσον καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι μεθόριαι πόλεις, τοῖς Μαμελούκοις ὑποκείμεναι, ἡ Μελιτινὴ, Διβριγι⁽²⁾ Βεχεςμι⁽³⁾, Ἀϊντάβ⁽⁴⁾ καὶ Καλαάτερ-Ρούμ. Ὅτε ὁ σουλτάνος παρέστη κατὰ πρῶτον ἐν Χαλεπίῳ τῇ προσευχῇ τῆς Παρασκευῆς, ὁ κατὰ πρῶτον ἐκφωνήσας τὴν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος δέησιν ὑπὲρ αὐτοῦ προσέθηκε ταῖς συνήθεσι προσηγορίαις αὐτοῦ καὶ τὴν τέως ἰδίαν τῶν σουλτάνων τῶν Μαμελούκων, τὴν τοῦ ὑπηρετοῦ τῶν δύο ἀγίων τόπων καὶ πόλεων τῆς Μέκκας καὶ Μεδίνης· ὁ δὲ σουλτάνος τοσοῦτον ἐτάρπη ἐκ τῆς κολακείας ταύτης καὶ τοσοῦτον γυγνωμόνησεν, ὥστε ἐκδυσάμενος τὸν ὑπὲρ τὰ χίλια δουκᾶτα τιμώμενον ἐπενδύτην περιέβαλεν αὐτῷ τὸν ἱμάμην^(IB). Ὁ Σελίμ ἀπεμιμήθη τὸν Προφήτην, προσενεγκόντα τῷ ποιητῇ Καᾶθ Βέν Σοχεῖρ τὸν ἐπενδύτην αὐτοῦ διὰ τὸ ἀπαγγελθὲν αὐτῷ ἐγκώμιον^(IF).

Τὸ Χαλέπιον ἐπονομαζόμενον Σεχβά (ποικίλον), ἡ ἕκτη πόλις τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους μετὰ τὴν Κωνσταντινουπόλιν, Ἀδριανούπολιν, Προῦσαν, Κάϊρον καὶ Δαμασκόν, κείμενον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Βεῤῥόϊας ἢ Χαλυβῶνος, ἱερὸν ἐστὶ παρὰ τοῖς μουσλίμοις⁽⁵⁾ ἕνεκα τῆς παραδόσεως, ἣτις μετατιθῇσιν ἐνταῦθα τὴν σκηνὴν τῆς ξενίας τοῦ Ἀβραάμ.

(1) Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐγράφησαν ἐν Χαλεπίῳ τῇ 26 Αὐγούστου 1510. Χρονικὸν Μαρίνη Σανούτου.

(2) Τζιχαννουμᾶ, σ. 21.

(3) Αὐτόλι, σ. 339.

(4) Το Ἀϊντάβ ἀπέλει τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ Χαλεπίου πρὸς ἄρκτον. Τζιχαννουμᾶ, σ. 429.

(5) Τζιχαννουμᾶ, σ. 593. Ὅρα καὶ τὸν Ρούστελ καὶ Ἀρβέ.

καὶ τῆς ἐκ γάλακτος ἐστιάσεως (1). Ἐκ τῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐρείας πεδιάδος αὐτοῦ ἐπὶ τὰ λόρων τέσσαρες ἐμπεριλαμβάνονται ἐν τῷ περιθόλῳ τοῦ περὶ τὸ τέλος τῆς II' ἐκχρονταετηρίδος ἀνεγερθέντος φρουρίου(2). Πρὸς δυσμὰς ῥέει ὁ ποταμὸς Κοβαῖκ διὰ κήπων, ὧν οἱ πέποινες, οἴκες, τὰ κολοκύνθια, τὰ ἄρμενικὰ μῆλα (βερύκοκκα), αἱ σταφυλαὶ καὶ τὰ πιστάκιά εἰσιν ὀνομαστά ἐφ' ἅπαν τὸ ὁθωμανικὸν κράτος(3). Δώδεκα πόλεις τῆς πόλεως ἄγουσιν εἰς ἰσάριθμα προάστεια (4), οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς εἰσιν ὑπὲρ τὰς διακοσίας χιλιάδας (5). Τὸ Χαλέπιόν ἐστι πρωτεύουσα νομοῦ ἐπὶ τὰς τμημάτων ἢ σπαντζακίων (6) καὶ ἐκτείνεται μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Εὐφράτου καὶ παρὰ τοῦτον ἀπὸ τοῦ Βαλλίς (Βαρβαλισοῦ[ς]) (1Α) μέχρι τῆς Βίρθης. Μεταξὺ τῶν ὑποκειμένων τῷ Χαλεπίῳ πόλεων εἰσιν ἡ Μανβιτζ, ἡ ἀρχαία Ἱεράπολις(7) καὶ ἡ Μαῤῥατὸν Νομάν, αἵτινες κλείζονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡ μὲν ἐπὶ τῷ ἱερῷ τῆς μεγάλης Συρίας Θεοῦ Δερκετοῦς, ἡ δὲ ἐπὶ τῷ εὐκραεῖ τοῦ κλίματος καὶ τῷ ἐκλεκτῷ ὕδατι καὶ ἐπὶ τῷ ἰδρυτῇ αὐτῆς τῷ Ἀραβί βασιλεῖ Νομάν, ὃς κατὰ τὴν πόλιν ταύτην ἐκάλεσε τὴν ἀνεμώνην, καὶ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ ἐλευθερόφρονι ποιη-

(1) Ἀρβ. 1755, Τόμ. ΣΤ.

(2) Ἐτεῖ τῆς ἐγείρας 690 (1281). Τζιχαννουμᾶ, σ. 593.

(3) Ροῦσσελ, φυσικὴ ἱστορία τοῦ Χαλεπίου, καὶ Τζιχαννουμᾶ.

(4) Ὁ Ροῦσσελ ἐν τῷ καίμηνῳ ἀναφέρει ἐννέα μόνον πόλεις, ἀλλ' ἐν τῇ χάρτῃ εἰσὶ δώδεκα, ὧν ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα.

(5) Κατὰ τὸν Ροῦσσελ διακόσμι τριάκοντα καὶ ἐννέα χιλιάδες, κατὰ δὲ τὸν Ἀρβὶ διακόσμι ἐννεήκοντα, κατὰ δὲ τὸν Ταβερνιέρ διακόσμι πεντήκοντα ὀκτὼ χιλιάδες.

(6) Κατὰ Τζιχαννουμᾶ, σ. 593, τὰ ἐπὶ σπαντζακία εἰσιν, α'. τὰ Ἀδανὰ β'. τὸ Χαλέπιον, γ'. Βαλλίς, δ'. τὸ Βίρεκτζίκ, ε'. τὸ Ἀζίζ, ς'. τὸ Κλίς, ζ'. τὸ Μαῤῥατ.

(7) Μάννερ, ΣΤ, Α, σ. 510. Ἡ Μονόσσεια τῶν Βουλγανλῶν.

τῇ Ἐβουλουλλά, λαβόντι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μαῤῥί ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης. Οἱ κάτοικοι τῆς περικειμένης χώρας δυσμικῶς μὲν πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀνατολικῶς δὲ πρὸς τὸν Εὐφράτην, εἰσὶ Τουρκομάνοι, Κοῦρδοι καὶ Ἀραβες διαφόρων φυλῶν (ΙΕ). Σελίμ ὁ Ὀθωμανός, ὁ δι' εἰρηνικῆς παραδόσεως καταλαβὼν τὸ αἰγυπτιακὸν μεθόριον φρούριον Χαλέπιον, ὃ ὁ κοσμοκράτωρ Τιμούρ ἐξ ἐφόδου κατέλαβε, παρέχει ἄφθονον ὕλην πρὸς τὰς ἐξῆς ἱστορικὰς σκέψεις. Μόλις ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη παρήλθον, ἀφ' οὗ ὁ Βαγιαζήτ τῶν Ὀθωμανῶν τῇ μεσιτεῖᾳ τοῦ σουλτάνου τῶν Μамелούκων Βιβάρς ἤτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ κατ' ὄναμα μόνου καλῖφου τοῦ ἐν Καῖρῳ οἴκου Ἀββάς δι' ἐπισήμου πρεσβείας μετὰ δώρων τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ σουλτάνου· ὁ Βαγιαζήτ, μετὰ ταῦτα γενόμενος αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Τιμούρ, ἔτι πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἶδε τὸ ἴδιον κράτος καταδιηρημένον μεταξὺ τῶν ὑποτελῶν αὐτῷ καὶ καταμεμελισμένον ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ὁ Σελίμ, ὁ πέμπτος διάδοχος, ἔβη ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ Τιμούρ ὡς πορθητῆς τῆς Συρίας καὶ ἀπόνως κατέλαβε τὸ αὐτὸ μεθόριον φρούριον, ὃπερ ἐνεκαρτέρησε πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας στρατοὺς τοῦ Τιμούρ, τὸ Χαλέπιον, τὸ θέατρον, ἐφ' οὗ ἐπὶ τῶν σταυροφοριῶν καὶ ἤδη πρότερον τοσοῦτοι μεγάλοι ἡγεμόνες διέπρεψαν ἐπ' ἀνδρίᾳ καὶ εὐτολμίᾳ. Τὸ Χαλέπιον, ἀποσπασθὲν παρὰ τῶν Βυζαντινῶν μετὰ τῆς ἐπιλοΐπου Συρίας ἐπὶ τοῦ καλῖφου Ὁμάρ ὑπὸ τῶν νικηφόρων τούτου στρατῶν, διωκεῖτο ἐπὶ τῶν καλῖφῶν τῶν οἰκῶν Ἀββάς καὶ Ὁμμια, καὶ εἴτα ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων δυναστειῶν Βενὶ Τουλουν καὶ Ἀκσιδ ὑπὸ τοποτηρητῶν. Τούτους ἀφείλετο αὐτὸ ὁ μέγας ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τοῦ Χαμδάν Σεϊφεδδεβλὲτ, ὃς ἐνίκησε καὶ συνέλαβε τὸν μέγαν δομέστικον καὶ περιήγαγε τὰ νικηφόρα αὐτοῦ ὅπλα

ἐφ' ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν
τῆς βυζαντινῆς πρωτεύουσας παρὰ τὸν Ὀλυμπον ἐγένετο
κύριος τῆς Προύσης. Ἄλλ' ὁ Σεῖφεδδεβλὲτ οὗτος, ἐπανε-
ρχόμενος εἰς Συρίαν, κατελήφθη ἐξαπίνης παρὰ τὸ Χαλέ-
πιον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν στενῷ τινι καὶ μόλις διεσώθη
εἰς Χαλέπιον, ὃ οἱ Ἕλληνες κατέλαβον ὕστερον, ὥς καὶ
τὴν Ἑμεσσαν, Ἐπιφάνειαν, Σεῖζερ καὶ Μααρρὰν καὶ ἐπόρ-
θησαν τὴν χώραν πέραν τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς Ἀμί-
δης καὶ Νισίβεως. Ὁ Σεῖφεδδεβλὲτ ἀνεκτήσατο τὸ Χα-
λέπιον, ἐνθα ἐτελεύτησε τὸν βίον (17) ἀλλ' ἵνα μὴ ὁ νε-
κρὸς αὐτοῦ περιπέσῃ ταῖς χερσὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐκέλευσεν
ἵνα κομισθῇ καὶ ταφῇ ἐν Μιαφαρακαίν. Ἡ πρόνοια αὐτοῦ
ἐπληρώθησε· διότι ὁ Ἀραψ Σαλιχ Βὲν Μερδάς ἐκ τῆς φυλῆς
Κελάβ ἤρπασε παρὰ τοῦ ἐγγόνου τοῦ Χαλέπιου, ὅπου ὁ οἶ-
κος τοῦ ἄρπαγος ἤρξεν ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα (18).
Συγχρόνως πρὸς τὴν πρώτην σταυροφορίαν ἀνεφάνη ἐν
Χαλεπίῳ κλάδος τῆς δυναστείας τῶν Σελτσουκιδῶν,
ἐξαπλωθείσης τότε ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν. Ῥιχδβάν (19)
ὁ ἀδελφοκτόνος συνήθροισεν ἐν Χαλεπίῳ μετὰ τὴν ὑπὸ
τῶν σταυροφόρων ἄλωσιν τῆς Ἀντιοχείας τοὺς ἡγεμόνας
τῆς Δαμασκού, Ἑμέσσης (1) καὶ Μοσσούλης (2) καὶ συν-
ῆψε πρὸ τῆς πόλεως τῆς Ἀντιοχείας πρὸς τοὺς σταυρο-
φόρους τὴν περιβόητον μάχην, καθ' ἣν ἅπαν τὸ στρατό-
πεδον τοῦ μουσουλμανικοῦ στρατοῦ περιέπεσε ταῖς χερσὶ
τῶν σταυροφόρων ἕνεκα σφάλματος τοῦ ἡγεμόνος τῆς
Μοσσούλης Κερβογά (3). Ὅτε δὲ μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ

(1) Τζεναχεδδεβλὲτ.

(2) Τογτεγίν· ὁ Ῥιχδβάν ἦν ἡ φυλὴ τῆς ἐν Χαλεπίῳ γενομένης ταύτης
δομοπονδίας κατὰ τῶν σταυροφόρων. Ὅρα Νοχδετὲτ τεβαρίχ.

(3) Κερβογά καὶ οὐχὶ Κορβογά.

Ῥιδοχβάν ὁ ἐκτομίας Λουλοῦ κατέλαθε τὴν ἀρχὴν ἐν ὀνόματι τῶν υἱῶν τοῦ τελευτήσαντος ἡγεμόνος, οἱ κάτοικοι τοῦ Χαλεπίου ἐκάλεσαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἡγεμόνα τῆς Μάρδης ἐκ τοῦ οἴκου Ὀρτόκ, τὸν κραταῖον ἡγεμόνα Ἐλγαζι (νικητὴν τῆς γῆς). Ὁ δὲ συμμαχήσας τὸ μὲν πρῶτον πρὸς τὸν Τογτεγιν τῆς Δαμασκού καὶ τοὺς χριστιανούς κατὰ τοῦ ἸΑκσανγίρ, τοῦ Ἀταβέγη τῆς Μοσσούλης(1), εἶτα δὲ πρὸς αὐτόν τὸν Ἀκσανγίρ κατὰ τῶν προτέρων συμμάχων, κατέρρκανε τὸν παρὰ τὴν Σάραπταν ἀγρὸν τοῦ αἵματος τῷ αἵματι τοῦ στρατοῦ τῶν σταυροφόρων(2). Μετὰ δέκα ἔτη ἀνεφάνη ἐν Χαλεπίῳ ἐχθρὸς ἐπιφοδῶτερος τοῖς σταυροφόροις, ὁ Ἀταβέγης Ἀμαδεδδίν Σεγγί, ὁ ὀλετῆρ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἐδέσσης, ὃς ἀπηνῆς μὲν, ἀλλὰ δίκαιος ἐξέτεινεν ὥς μέγας δυνάστης τὸ κράτος αὐτοῦ ἐπὶ τε τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς χριστιανούς, ἐργαζόμενος αἰεὶ σκοπιμώτατα καὶ ἐπακολουθητικῶς. Μετὰ τὴν παρὰ τὸ Χαλέπιον νίκην κατὰ τῶν σταυροφόρων καταλαβὼν τὸ φρούριον Ἀσσαρὲτ (Σάραπταν) κατηδάφισεν αὐτό, ἐπεὶ δὴ ἢ τε διατήρησις αὐτοῦ ἦν δυσχερὴς καὶ ἢ γειτνιάσις ἐπικίνδυνος τῷ Χαλεπίῳ(3). Μείζων καὶ τοῖς σταυροφόροις φοβερώτερος ἢ ὁ Ἐλγαζι καὶ ὁ Ῥιδοχβάν ἐγένετο ὁ Ἀμαδεδδίν, ὃν μόνον ὑπερέβαλον κατὰ τὸ φοβερὸν καὶ τὸ μέγεθος ὁ ἔτι μείζων υἱὸς αὐτοῦ Νουρεδδίν καὶ ὁ Σελαεδδίν, ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐπταμεροῦς δυναστείας τοῦ οἴκου Ἐγιούπ. Ὁ Νουρεδδίν καὶ ὁ Σελαεδδίν ἐκράτησαν οὐ μόνον πάσης τῆς Συρίας, πλὴν τῶν ὑπὸ

(1) Ἀκσανγίρ καὶ οὐχὶ Ἀκσονγόρ.

(2) Βίλκεν, ἱστορία τῶν σταυροφοριῶν, Β, σ. 435.

(3) Νοχβετὲτ πεδαρίχ. Περὶ τῆς νίκης ταύτης καὶ τῆς κατεδαφίσσεως τοῦ Ἀσσαρὲτ οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Μιχῶδ, οὐδ' ὁ Βίλκεν.

τῶν σταυροφόρων κατεχομένων πόλεων, ἀλλὰ καὶ τοῦ Χαλεπίου, ὁ μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ οἴκου Ἐγιοῦπ, περι-
ῆλθεν εἰς τὸ κράτος τῶν Μαμελούκων σουλτάνων τοῦ
Νείλου, εἴτα δὲ εἰς τὸ τῶν Μαμελούκων Κιρκασσῶν, καὶ
ἐπὶ τέλους εἰς τὸ τῶν Ὀθωμανῶν (10).

Διατρίψας ὁ Σελίμ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν Χαλεπίῳ, ἐπο-
ρεύθη ἐπὶ τὴν Ἀρά, τὴν ἀρχαίαν Ἐπιφάνειαν, ἧς τὸ ἐπι-
φανές πρῶτον ἐλληνικὸν ὄνομα ἐλαμπρύνθη διὰ τῆς ἐπιση-
μονικῆς δόξης τοῦ δευτέρου καὶ προτελευταίου ἡγεμόνος
τοῦ ἐνταῦθα ἀρχοντος κλάδου τοῦ οἴκου Ἐγιοῦπ, διὰ
τοῦ Μελέκ Μανζούρ, τοῦ βασιλέως, ποιητοῦ καὶ ἱστο-
ριογράφου (Κ), καὶ διὰ τοῦ Ἀβουλφέδα, τῆς λαμπρᾶς
ταύτης πηγῆς ἀσιατικῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας. Ἐπι-
φανέστεροι τῆς δόξης τῶν δύο λογίων βασιλέων καὶ τῶν
τάφων αὐτῶν εἰσὶ τῷ κοινῷ ὁδοιπόρῳ οἱ ἐν Ἐπιφανείᾳ
μέγιστοι πάντων τῶν ἀραβικῶν κρουῶν (νάουρα), ὧν ἡ
μονότονος στοναχὴ συχνάκις ἐν τοῖς πενθίμοις ἄσμα-
σιν Ἀράβων ποιητῶν ἐξυμνεῖται (1). Ὁ Σελίμ κατέ-
στησε διοικητὴν τῆς Ἐπιφανείας τὸν Γουζελτζέ Κασίμ
Πασᾶν, τὸν μετὰ ταῦτα βεζύρην Σουλεϊμάν τοῦ μεγάλου,
τὸν κτίτορα ἱερῶν τεμενῶν, μεδρεσέδων, λουτροῦ καὶ
ἄλλων καθιδρυμάτων, ὧν ἐν τῶν ἐπιφανεστέρων προα-
στείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως φέρει ἔτι τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ Κασίμ Πασᾶ (2). Ὁ Σελίμ ἀκωλύτως προέβη περαι-
τέρω εἰς Χίμς, τὴν ἀρχαίαν Ἑμεσσαν, παρ' ἣν ἡ βασι-
λισσα τῆς Παλμύρας Ζηνοβία, τουτέστι Σεινέβ, ἀντιπα-
Τῇ α.
Σεπτ.
1516.

(1) Ὅρα τὰς ἀραβικὰς ἀνθολογίας. Ὁ Ἀβουλφέδας, Τζιχαννουμᾶ, καὶ
Ῥίχτερ ἐν ταῖς ὁδοπορίαις αὐτῶν εἰς Ἀνατολὴν, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ
συμβούλου τῆς ἐπικρατείας Ἑβέρς, σ. 233, περιγράφουσι τὰς ἀντλίας τῆς
Ἐπιφανείας.

(2) Σεαδεδδίν, Σολακζαδέ.

ρετάχθη μετὰ μεγαλοψυχίας, ἀξίας ἀληθῶς κρείττονος τύ-
 χης, ὅπως συνάψῃ τὴν κυρίαν μάχην πρὸς τὸν αὐτοκρά-
 τορα Αὐρηλιανόν. Ἡ ἀρχαία αὕτη πόλις καὶ ὁ ἐν αὐτῇ
 ναός εἰσι λίαν περιώνυμοι ἐπὶ τῇ λατρείᾳ τοῦ συρικοῦ
 ἡλιακοῦ Θεοῦ Ἡλιογαβάλου, οὗ ὁ ὁμώνυμος ἱερεὺς κα-
 τήσχυνε τὸν θρόνον τῶν Καισάρων ὡς ἐξάμβλωμα ἀσια-
 τικῆς τρυφῆς, τελευταία πρωτεύουσα ἐτέρου κλάδου τοῦ
 οἴκου Ἑγιοῦπ, πρὸ πολλοῦ ἐρημωθεῖσα ἐκ τε τῆς τυραν-
 νίας τῶν Αἰγυπτίων τοποτηρητῶν καὶ τῶν φιλαρπάγων
 Βεδουίνων (1) ἐδόθη ὡς σαντζάκ τῷ Ῥουμελιώτῃ Τούρκῳ
 Ἰτιμάνογλου. Ἡ εἰς Δαμασκὸν πορεία ἐβράδυνεν ἕως ἡγ-
 γέλθη, ὅτι οἱ βέγηδες τῶν Μαμελούκων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ
 διεφώνησαν περὶ τῆς ἐκλογῆς σουλτάνου καὶ ἀπεχώρησαν
 4516 εἰς Κάϊρον. Λήγοντος τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου αἱ σημαῖαι
 τοῦ Σελίμ ἐκυμάτιζον ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Μασταβά, προα-
 στείου τῆς Δαμασκοῦ (2). Διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χαῖρ βέγῃ
 ὁ Ἄραψ ἐμίρης Νασιρεδδίν, πρὸς ὃν οἱ Μαμελοῦκοι ἐνε-
 χείρισαν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως, ἐπέισθη παραδοῦ-
 ναι αὐτήν, μετὰ δώδεκα δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς Μασταβά
 ἐλεύσεως ὁ Σελίμ εἰσῆλθεν εἰς Δαμασκὸν καὶ κατέλυσεν
 ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Κάσρ Ἑβλάκ, ὅπου ἐλθόντες
 προσεκύνησαν αὐτὸν οἱ φρούραρχοι τῆς Συρίας, οἱ Ἄρα-
 βες ἐμίραι (ΚΑ) καὶ οἱ Δροῦσοι τοῦ Λιβάνου, ὁ δὲ σουλ-
 τάνος κατέστησε διοικητὰς τῆς Τριπόλεως, τῆς Ἱερουσα-
 λὴμ καὶ τοῦ Σαφὲτ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσκενδὲρ Πασᾶ Μου-

(1) Τζιχαννουμᾶ, φ. 290. Σελιμναμὲ τοῦ Τζελαλζαδὲ, § Δ.

(2) Ὅρα τὰς ἀναφορὰς τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν περὶ τῆς δυνάμεως τῶν
 ὀθωμανικῶν στρατευμάτων. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι ἢ οἱ ἀντιγραφεῖς
 αὐτῶν μεταβάλλουσιν εἰς πεντακόσια πυροβόλα, τὰ πενήντα ἔσσαν
 ἀληθῶς.

σταφᾶν, τὸν Ἑβρενόζογλου καὶ τὸν Μοστανζέρογλου (Ι), τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῶν Δρούσων Μοάνογλου ἀνηγόρευσε σαντζακβέγην (ΚΒ), τὸν δὲ υἱὸν τοῦ Ἰσᾶ βέγην Μωάμεθ βέγην ἐπεμψε μετὰ δεκακισχιλίων ἰππέων πρὸς τὴν Γάζαν, ὅπως διοικήσῃ καὶ προφυλάττῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου (ΚΓ). Τέσσαρες μῆνες τοῦ ἔτους, ὧν τρεῖς ῥαμαζάν, σιλικδὲ καὶ ζιλχιτζέ, ἦσαν ἀφιερωμένοι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀράβων τῇ νηστείᾳ, τῇ ἐκεχειρίᾳ καὶ τῇ ἱερᾷ ἀποδημίᾳ· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνέπιπτον ἀκριβῶς πρὸς τοὺς χειμερινοὺς μῆνας (ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρις Ἰανουαρίου), διέμεινεν ἐν Δαμασκῷ ὁ Σελίμ ἐπισκεπτόμενος τοὺς τάφους τῶν σεχῶν καὶ τὰ μνημεῖα τῆς λίαν εὐθέτου καὶ ἱστορικῶς πάνυ περιλαλήτου ἀρχαίας πρωτευούσης τῶν καλιφῶν Ὀμνιαδῶν καὶ τόσων ἄλλων μεγάλων δυναστῶν. Παρακολουθήσομεν δὲ αὐτῷ ἐπισκεπτομένῳ τὰ λαμπρὰ ἔργα τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἃ περιέχει ἡ Δαμασκός.

Ἡ Δαμασκός, Διμίσκ, ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων, ἐτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Βίβλῳ μνημονευομένων πόλεων, κατὰ τάξιν δὲ ἡ πέμπτη τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, Ἀδριανούπολιν, Προῦσαν καὶ Κάρπον, ποιεῖ καταφανὲς διὰ τῆς ἐπωνυμίας, ἣν φέρει καὶ ἐν τῷ σουλτανικῷ ὀνόματι, τουτέστιν ἡ παραδείσειον ἄρωμα ἀποπνεύουσα, τὴν λαμπρότητα τῆς θέσεως αὐτῆς καὶ τῆς περιχώρου. Ἡ Δαμασκός κεῖται ἐν τῇ κοιλάδι Γούθα, τῇ λαμπροτάτῃ τῶν κοιλάδων τῆς οἰκουμένης, πρὸς ἣν ἡ μωαμεθανικὴ γεωγραφία ἀποδίδει μόνον, ὡς πρὸς τρεῖς ἐτέρας, τὴν

(Ι) Σααδεδδίν, φ. 694. Σολαχζαδὲ, φ. 32. ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρικ, φ. 110.
Δλῆς.

προσωρυμίαν τοῦ ἐπιγείου παραδείσου. Ἡ περιχαλῆς αὕτη πεδιάς, πυκνῶς διεληγμένη καὶ σύσκιος ὑπὸ ὀργάνων καὶ θαλερῶν δένδρων καὶ ἀπείρων εὐθαλῶν φυτῶν, ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ πρὸς ἄρκτον ταύτης κειμένου Κασίου Ὄρους⁽¹⁾, διώρου τὸ μῆκος, καὶ διατέμνεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Βαραδὶ τοῦ ἀρχαίου Χρυσορρόα οὕτω πολλαχῶς, ὥστε καὶ ἐν τῇ πεδιάδι καὶ ἐν τῇ πόλει πανταχοῦ ἐστὶν ὕδωρ καὶ χλόη, καὶ χλόη καὶ ὕδωρ, τὰ δύο στοιχεῖα τοῦ παραδείσου κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐν ἀμυῳδεὶ ἐρήμῳ ὕδωρ καὶ χλόην ποθοῦντος Ἀραβος, καθ' ὃν ἡ Γρανάδα ἦν ὁ τῆς Ἰσπανίας παράδεισος ⁽²⁾. Ὁ Χρυσορρόας διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ βραχίονας ⁽³⁾, ἡ δὲ πεδιάς ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Γούθα, ἐτι δὲ καὶ ὑπὸ τῆς πηγῆς Φιντζά, καταρρέουσας μετὰ πατάγου ἀπὸ τοῦ ὄρους. Διὰ τοῦτο ἡ Δαμασκὸς καὶ ἡ πεδιάς αὐτῆς καλοῦνται ὑπὸ τῶν Ἀράβων γεωγράφων σπῖλος ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς οἰκουμένης, πτέρυξ τοῦ παραδείσου ταῶνος, κεχρωματισμένη περιβολή βοστροχώδους περιστερίας, τὸ περιδέραιον τῆς καλλονῆς καὶ ἡ πολύστηλος Ἰρέμ. Αἱ περιγραφαὶ αὐτῆς ἀριθμοῦσιν ὡς ἑπτακαίδεκα διώρυγας, δεκτακαίδεκα πηγὰς, εἴκοσι καὶ μίαν κοιλάδας καὶ περιπάτους (ΚΔ), ὅπου τὰ ποικιλώτατα καρποφόρα δένδρα καὶ λάχανα καὶ λήϊα καὶ ἄνθη αὐξάνοντα πολλαπλασιάζονται (ΚΕ). Πλεῖστα εἶδη ῥόδων, κυδωνίων, στα-

(1) Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ πρὸς τὴν Σελεύκειαν ὄρους Κασίου, ἦν ναὸς τοῦ Διὸς Κασίου. Μάννερετ Γεωγρ. ΣΤ, Α, σ. 454.

(2) Διὰ τοῦτο ὁ Τουρνεφόρτ λέγει περὶ Προύσης· «Ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἐξελέξαντο τὴν πόλιν τῆς οἰκουμένης, ἥτις ἔνεκα τοῦ χώρου καὶ τῶν πηγῶν αὐτῆς ὁμοιάζει μᾶλλον τῇ Γρανάδῃ. Ἐπιστολή, ΚΑ.

(3) Ὁρα Ἀληθέγγην, Γ, σ. 371.

φυλῶν, κίτρων, σύκων καὶ ποικιλήλων, δαμάσκηνα κα-
λούμενα, τυγχάνουσι τοῦ ἐπαίνου τῆς ἀρίστης ποιότητος
(ΚΤ). Οὕτως ἤνεσεν αὐτὴν ὁ Μωάμεθ, ὅτε οὗτος οὐχί
ὡς πορθητῆς, ἀλλ' ὡς ἔμπορος κατὰ τὴν νεότητά αὐτοῦ
ἦλθεν εἰς Δαμασκόν, καλέσας αὐτὴν τριτευδαίμονα· τῶν
δὲ μαθητῶν αὐτοῦ ἐρωτησάντων τὴν αἰτίαν ἀπεκρίνατο,
«ὅτι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐξήπλωσαν ἐπ' αὐτῆς τὰς πτέ-
ρυγας· προσέτι δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς ὁμνυσιν ἐν τῷ Κορανίῳ τὴν
συκὴν καὶ τὴν εἰλαίαν, τουτέστι τὴν Δαμασκόν καὶ τὴν
Ἱερουσαλήμ, ὡς καὶ τὸ ὅρος Σινᾶ καὶ τὸν οἶκον τοῦ Ἀβραάμ,
ἦτοι τὴν Κασαῶ.» (ΚΖ). Εἰς τὸ ὅρος Κάσιον ἢ τῶν μοσλί-
μων παραδοσις μετατίθησι τὸ θυσιαστήριον τῆς θυσίας
τοῦ Ἀβελ, τὴν σκηνὴν τοῦ φόνου τούτου, τὰς πολλὰς
τερπνάς καὶ θλιβεράς σκηνὰς τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας,
τὴν γέννησιν τοῦ Ἀβραάμ καὶ τὴν κατοικίαν τῆς μητρὸς
τοῦ Ἰησοῦ (1). Ἡ κατάκτησις τοιοῦτου παραδείσου ἦν εὐ-
θὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ μέλημα τῶν πρώτων καλιφῶν. Δύο τῶν
πρώτων μαθητῶν τοῦ Προφήτου καὶ τῶν ἀρίστων στρα-
τηγῶν τοῦ Ἰσλάμ, ὁ Χαλίδ (τὸ ξίφος) καὶ ὁ Ἐβού Ὁβεϊδὲ
(ὁ βραχίον τοῦ Θεοῦ), ἐπολιόρησαν συγχρόνως ἐκ δύο
ἀντιθέτων μερῶν τὴν Δαμασκόν. Καὶ οὗτος μὲν ἐπέδωκεν
εἰς εἰρηνικὴν παράδοσιν, ἐκεῖνος δὲ ἀπέβαλεν αὐτήν. Οὕτω
δὲ ὁ Ἐβού Ὁβεϊδὲ εἰσῆλθεν ἐν εἰρήνῃ διὰ τῶν ἀνοιχθει-
σῶν πυλῶν, ὁ δὲ Χαλίδ εἰσέβαλε διὰ τῶν κρημνισθέντων
τειχῶν.

Τὸν πρῶτον ναὸν τῆς πόλεως, τὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ
ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τιμώμενον, ἡξίου συνάμα
καταλαβεῖν οἱ τε μοσλίμοι καὶ οἱ χριστιανοὶ καὶ διεμερί-

(1) Ἰβνερ βάι καὶ Ἱστορία τῆς Δαμασκού.

σαντο αὐτὸν πρὸς ἀλλήλους. Ἄλλ' ὁ Ἀβδουλμελέκ, ὁ πέμπτος καλὶφης τοῦ οἴκου Ὁμμια, παρεβίασε τὴν ἀπὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος τηρηθεῖσαν σύμβασιν, ἀποβαλὼν τοὺς χριστιανούς τοῦ ἀνήκοντος αὐτοῖς μέρους τοῦ ναοῦ καὶ ἀναγκάσας αὐτοὺς λαβεῖν εἰς ἀνταλλαγὴν τὸν ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῆς Δαμασκοῦ κείμενον ναὸν τοῦ ἁγίου Θωμᾶ⁽¹⁾ καὶ μὴ περιειλημμένον διὰ τοῦτο ἐν τῇ συμβάσει, καὶ κατέστησε τὴν μεγάλην μητρόπολιν τὸ πρῶτον θαῦμα ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τὸ ἐπὶ δυοκαίδεκα ἑκατονταετηρίδας περιφανὲς ἱερὸν τέμενος τῶν υἱῶν τοῦ Ὁμμια διὰ τὴν ἱερότητα τοῦ χώρου, διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν κιόνων, διὰ τοὺς ἀπείρους θόλους, διὰ τὴν κομψότητα τῶν ἐπιγραφῶν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν θυσιαστηρίων, τῶν πύργων καὶ τῶν ἀμδώνων ⁽²⁾.

Τὸ τέμενος τοῦτο, ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἰσλάμ, ὁ πρῶτον ἐπεσκέψατο ὁ Σελίμ, ἔχει μῆκος μὲν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς πεντακοσίων πεντήκοντα⁽³⁾, πλάτος δὲ ἀπ' ἄρκτον πρὸς μεσημβρίαν ἑκατὸν πεντήκοντα ποδῶν, καὶ ὑπερβάλλει κατὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν πολυτέλειαν πάντα τὰ περιλάλητα τεμένη τοῦ ἰσλάμ καὶ αὐτὸ μάλιστα τῆς Κορδόβης. Πρὸς τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ ἐδαπανήθησαν, ἐὰν ᾗ πιστευτὸς ὁ Χατζῆ Κάλφας, πέντε ἑκατομμύρια δουκάτων, πρὸς δὲ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ ἐδαπανῶντο τριακόσια τοιαῦτα καθ' ἑκάστην ⁽⁴⁾.

(1) Τζιχαννουμᾶ. Ὁ Γέβων, Κεφ. ΝΑ, Τόμ. Ε, σ. 307, καλεῖ τὸν ναὸν τοῦτον ἐκκλησίαν τῆς Μαρίας· ἀλλ' οἱ Ἀραβες συγγραφεῖς καλοῦσιν αὐτὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

(2) Τὸ δεύτερον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς Δαμασκοῦ ποιεῖται μόνον λόγον περὶ τοῦ τεμένου τούτου. Ὅρα καὶ Τζιχαννουμᾶ.

(3) Κατὰ τὴν Ἀληδέγην, σ. 265, μόνον τετρακοσίων ποδῶν ἔχει μῆκος.

(4) Τζιχαννουμᾶ, φ. 577.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο κεφάλαιον οὐκ ἔστιν ἀπίστευτον, ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ πλῆθος τῶν λυχνιῶν, τῶν νεωκόρων καὶ τῶν κηρύκων, τῶν προσκαλούντων τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν. Ἐκκαίδεκα ἱμάμαι, ὧν ἀνὰ τέσσαρες ἡγοῦντο ἐκάστης τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων αἱρέσεων, ἐτέλουν καθ' ἐκάστην τὴν προσευχὴν, ἐβδομήκοντα δὲ καὶ δύο μοεζῖνοι ἀπήγγελλον αὐτὴν συγχρόνως ἀπὸ τῶν τριῶν μιναρῶν καὶ δωδεκακισχίλια λυχνίαι ἕκαστον κατὰ πάσας τὰς νύκτας τοῦ μηνὸς ῥαμαζάν (1). Τὸ δὲ δαπανηθὲν πρὸς ἀνέγερσιν κεφάλαιον πιστευτὸν ἔστι μόνον διὰ τὴν ἀξίαν τῶν χρυσαῖς καὶ ἀργυραῖς ἀλύσεσιν (2) ἀνηρτημένων ἑξακοσίων λυχνιῶν, τῶν παμμεγέθων κίωνων ἐξ ὄφίτου, ἐκ γρανίτου καὶ ἐκ πορφυρίτου καὶ πολυχρόου μαρμάρου, ὧν τεσσαράκοντα (3) μεγάλοι ἐφ' ἐκάστης σειρᾶς, οἱ μὲν πράσινοι, οἱ δὲ ἐρυθροὶ ἐναλλάξ, καταρτίζουσι τὴν μέσσην ὁδόν. Ὁ ἐν τῷ μέσῳ μέγας θόλος καλεῖται ὁ τοῦ ἀετοῦ (4). Δύο τῶν κίωνων τούτων ἡγόρασεν ὁ Βιδίλ παρὰ τοῦ Χαλιδ, υἱοῦ τοῦ Ἰεζιδ, ἀντὶ χιλίων πεντακοσίων δουκάτων· δύο δ' ἕτεροι πράσινοι, ὡς τὸ πιστάκιον, ἐξ Ἀλεξανδρείας κομισθέντες, ἡγοράσθησαν ἕκαστος ἀντὶ ἑκατὸν δουκάτων, κοσμοῦσι δὲ τὸν τάφον τῆς κεφαλῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, οἱ δὲ δύο μέγιστοι, πρὸς οὓς μόνον παραβλητέοι εἰσὶν οἱ τέσσαρες κίονες τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τεμένους τοῦ Σουλεϊμάν, κεῖνται ἐν τῇ πρὸς δυσμὰς κυρίᾳ πύλῃ, τῇ καλουμένῃ Βαβὸλ Βουρίδ. Τρεῖς ἕτεραι πύλαι εἰσὶ πρὸς τὰ

(1) Τζιχαννουμ, φ. 576.

(2) Λυτόθι, σ. 574.

(3) Ὁ Ἀληδέγης, Α, Κεφ. 265, ἀριθμεῖ τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρας κίονας ἐφ' ἐκάστης σειρᾶς.

(4) Κουπετόν νέστρ.

τρία ἄλλα μέρη τοῦ ὀρίζοντος οὕτως, ὥστε τὸ θύρωμα τοῦ θυσιαστηρίου οὐ κεῖται κατέναντι τῆς κυρίας πύλης, ὡς εἴθισται ἐν τοῖς ἐτέροις τεμένεσι⁽¹⁾. Τέσσαρα ὅμοια θύρωματα ὑπάρχουσι χάριν τῶν τεσσάρων ὁρθοδόξων αἱρέσεων τῶν χανερί, σαφί, μαλικί καὶ χανβελί, ἰσάριθμα δὲ ὑψώματά (μιφέλ) εἰσι χάριν τῶν κηρύκων τῆς προσευχῆς, οἵτινες ἐπανελάμβανον τὸ ἀπὸ τῶν τριῶν μιναρῶν τοῦ τεμένου ἀντηχοῦν κήρυγμα ἀμέσως πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς. Εἷς τῶν τριῶν μιναρῶν τοῦ τεμένου τούτου τιμᾶται μεγάλως ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων· διότι κατὰ τὴν παράδοσιν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ ὁ Κύριος Ἰησοῦς καταβήσεται δι' αὐτοῦ οὐρανόθεν εἰς τὴν γῆν, εἷς δὲ τῶν ἐτέρων δύο καλεῖται ὁ μιναρὲς τῆς μνηστῆς· ἐστὶ δὲ ὁ κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Τιμούρ πυρκαϊάν τῆς Δαμασκού μείνας ἀνέπαφος⁽²⁾, καίπερ ξύλινος. Ἀλλὰ τὸ ἀγιώτατον τοῦ τεμένου μέρος ἐστὶ τὸ παρεκκλήσιον, ὅπου κατὰ τὴν γνώμην τῶν μουσουλμάνων ἀναπαύεται ἔτι νῦν ἡ κεφαλὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ⁽³⁾, ἥτις ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων μετεκομίσθη πομπωδέστατα εἰς Κωνσταντινούπολιν⁽⁴⁾, καὶ ἐντεῦθεν ἐν πολλοῖς ἀντιτύποις ἤλθεν εἰς Εὐρώπην, καίπερ ἴσως οὐδέποτε ἐνταῦθα ἀνεπαύθη. Ὡς ἡ μετακομιδὴ τῆς ἱερᾶς ταύτης κεφαλῆς ἐστὶ παρὰ πολλοῖς Βυζαντινοῖς ἱστοριογράφοις συνήθης ὑπόθεσις, οὕτω παρὰ τοῖς Ἀραβῶν ἡ μετακομιδὴ τοῦ ὑπ' αὐτῆς τῆς χειρὸς τοῦ Ὀσμάν, συλλογέως τοῦ Κορανίου,

(1) Ἡ πύλη τοῦ Ἀνδερνιγὲ πρὸς μεσημβρίαν, ἡ τοῦ Σαμσατ καλουμένη πύλη τῶν Ἀλύσεων πρὸς βορρᾶν, καὶ ἡ πύλη τοῦ Τζερον πρὸς ἀνατολὰς.

(2) Ὁρα ἀνωτέρω, Βιβλ. Ζ,

(3) Τζιχαννουμά, σ. 573.

(4) Κασουσίαν.

γεγραμμένου ἀντιτύπου τούτου, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐφυλάσ-
 σετο ἐν Τιβεριάδι, κατὰ τὸν χρόνον δὲ τῶν σταυροφοριῶν ἐκ
 φόβου μὴ ἀρπαγῇ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων, μετεκομίσθη πομ-
 πωδῶς εἰς τὸ τέμενος τοῦτο, καὶ ὅτε ὁ φραγκικὸς στρατὸς
 ἀφίκετο εἰς τὰς πόλεις τῆς Δαμασκού ἐξετέθη εἰς δημοσίαν
 λατρείαν ἐν τῷ τεμένει τούτῳ μετὰ πολλῶν κλαυθμῶν⁽¹⁾.
 Αὐτὸ λέγεται ὅτι ἀνεγίνωσκεν ὁ Ὄσμὰν ὅτε ἐδολοφο-
 νήθη, καὶ ὅτι δεικνυνται ἐτι ἔχνη τοῦ αἵματος ἐπὶ τῶν
 φύλλων τοῦ Κορανίου. Δεύτερον ἀντίτυπον τοῦ ἱεροῦ τού-
 του βιβλίου, ὅπερ σώζεται ἐτι ἐν τῷ τεμένει τῆς Δαμα-
 σκού, ἐγγράφη ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Ἀλῆ. Δύο σουραὶ τοῦ
 Κορανίου, ἡ τῆς Ἀλ φουρκὰν (κρίσεως)⁽²⁾ καὶ ἡ τῆς Ἀλ
 μελαϊκὲτ (τῶν Ἀγγέλων)⁽³⁾ περιθέουσιν ἐν τοῖς τοίχοις
 τοῦ τεμένους γεγραμμένα χρυσοῖς ἡγράμμασιν ἐπὶ κυανοῦ
 ἐδάφους⁽⁴⁾. Οἱ ἀναγνώσται τοῦ Κορανίου ἀναγινώσκουσιν
 αὐτὸ πρὸ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου κατὰ τὰς
 γραφὰς τῶν δέκα καὶ ἐπτὰ μεγάλων σεχῶν τῆς ἀνα-
 γνωστικῆς τοῦ Κορανίου⁽⁴⁾. Ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ὁ Ἐ-
 βὺ Δουρδὰ, εἷς τῶν μαθητῶν τοῦ Προφήτου καὶ τῶν πρῶ-
 τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Κορανίου, ἐδίδαξεν ἀείποτε ἐξακο-
 σίους πιστοὺς συγχρόνως ἀναγινώσκειν τὸ Κοράνιον κατὰ
 τὴν πανάρχαιον μέθοδον, τὴν νῦν καλουμένην μέθοδον τοῦ
 Λαγκάστερ, καθ' ἣν εἷς μαθητὴς διδάσκει τὸν ἕτερον ἢ

(1) Κατὰ τὸν Σεχεβὶ ἡ μετακομιδὴ αὕτη ἐγένετο τῷ 507 (1143)· κατὰ
 δὲ τὸν Σογιουτὶ, ἱστορίᾳ τῶν καλιφῶν, τῷ 494 (1100). Ὅρα καὶ Βίλκιν,
 ἱστορίᾳ τῶν σταυροφοριῶν, Γ, Κεφ. Η. σ. 216.

(2) Εἰκοστὴ πέμπτη σουρὰ τοῦ Κορανίου.

(3) Εἰκοστὴ ἕκτη σουρὰ τοῦ Κορανίου.

(4) Ὁ Τζιχαννουμῆ, σ. 574, λέγει ἐν σελίδι 574 «διὰ χαρακτῆρων σου-
 λὸς, ἥτοι διὰ γραφῆς κουφικῆς».

(4) Τεζκερέτουλ χιχέμ, ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Ἐβὺ Δουρδὰ.

πολλούς. Ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἐστὶ προσκύνημα τοῖς μουσουλμάνοις, οἱ τάφοι τῶν Χουδ καὶ Χίρζ (1). Οἱ τόποι οὗτοι (μκκᾶμ), οἱ τάφοι (μεσχέδ), τὰ βάρθρα (μακ- σουρρά), οἱ θόλοι, οἱ κίονες, οἱ πίδακες, ὧν τις ἀναβλύζει τόσον πολὺ ὕδωρ, ὥστε ἡ ἀκτὶς αὐτοῦ ἐξαίρει πέποινα (ΚΗ), κινουσιν ἔτι καὶ νῦν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν λατρείαν τῶν συνοδιῶν τῶν προσκυνητῶν, τῶν διὰ τῆς Δαμασκοῦ εἰς Μέκκην ἀθρόως πορευομένων. Ἀλλ' αἱ χρυσαῖ λυχνίαι καὶ αἱ ἀργυραῖ αὐτῶν ἀλύσεις ἐξηφανίσθησαν, οἱ δὲ μεγαλοπρεπεῖς κίονες ἐβλάβησαν πολλαχῶς κατὰ τὰς δύο μεγάλας πυρκαϊᾶς, τὰς ἐρημωσάσας τὴν πόλιν, τὸ μὲν πρῶτον κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἰράκ(2), τὸ δὲ δεύτερον κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Τιμούρ (3).

Ἀπὸ τοῦ τεμένους τῶν Ὀμμιαδῶν ὁ σουλτάνος μετέβη, ὡς εἰθιστο πᾶσι τοῖς ὁδοιπόροις προσκυνηταῖς, εἰς τοὺς τάφους τῶν μαθητῶν καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ Προφήτου, τῶν μεγάλων ἡγεμόνων καὶ τῶν ἐπιφανῶν σεχῶν, δι' ὧν ἡ Δαμασκός ἐστιν ἱερά παρὰ τοῖς μουσουλμάνοις. Ἐποησάμεθα ἤδη λόγον περὶ τῆς μεγάλης φροντίδος, ἣν ὑπεκρίθη ὁ Τιμούρ ὑπὲρ τῶν τάφων τῶν γυναικῶν τοῦ Μωάμεθ(4). Ἐκ τῶν ταφέντων ἐν Δαμασκῷ τεσσαράκοντα μαθητῶν τοῦ Προφήτου μνημονεύομεν τέσσαρας μόνον, ὧν οἱ τάφοι εἴλκυσαν τὰ βλέμματα τοῦ Σελίμ, ἥτοι τοῦ Χαλιδ, Ἐβού Ἐβουίδε, Ἐβού Δουρδὰ καὶ τοῦ Αἰθίοπος Βε-

(1) Μεναζικουλ Χάτζ.

(2) Κατὰ τὸν Σεχέδ τῷ 461 (1068). Ὁ Τζιχαννουμά καὶ ἡ ἱστορία τῆς Δαμασκοῦ οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης, ἀλλὰ γίνεσθαι λόγος ἐν Μεζανικουλ Χάτζ.

(3) Ὅρα ἀνωτέρω, Βιβλ. Ζ.

(4) Ὅρα ἀνωτέρω, Βιβλ. Ζ.

λάλ, γενομένου μοεζίνου τοῦ Μωάμεθ⁽¹⁾). Ἀλλὰ τὸ βλέμμα τοῦ Σελίμ εἴλκυσαν ἔτι μᾶλλον οἱ τάφοι τῶν καλιφῶν καὶ σουλτάνων, ἐξ ὧν, πλὴν τοῦ καλίφου ἰδρυτοῦ τοῦ τεμένου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βελίδ, οἱ τῶν δύο ἀρίστων σουλτάνων τοῦ ἰσλαμισμού, ὁ τοῦ Νουρεδδίν καὶ Σελαεδδίν, ἀμφοτέρω ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν ἰδρυθείσαις ἀκαδημαίαις. Ὁ Νουρεδδίν, ὁ μέγας Ἀταβέγης, ὃς ἐπαξίως κλεῖζεται καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν καὶ ὃς ἐπαινεῖται ὑπ' αὐτῶν τῶν συγχρόνων σταυροφόρων, ἐστὶ τὸ πρότυπον, καθ' ὃ ἕτεροι μεγάλοι ἡγεμόνες μουσουλμάνοι ἐμορφώθησαν, ὡς ὁ Καῖσαρ κατὰ τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ αὐτὸς ὁ Μωάμεθ ὁ πορθητὴς ἡμιλλᾶτο πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ ἰδρύσει ἀκαδημιῶν καὶ τεμενῶν, ἰδρύσας ὀκτῶ ἀκαδημαίαις, ὡς ὁ Νουρεδδίν, ἐν διαφόροις πόλεσι τοῦ κράτους (ΚΘ), καὶ ἑτέρας ὀκτῶ ἐν τῷ τεμένει αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Νουρεδδίν ἐξωρᾶίσε τὴν Δαμασκὸν οὐ μόνον διὰ τεμενῶν καὶ ἀκαδημιῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ δύο ὀνομαστοτάτων οἰκοδομημάτων τοῦ ἰσλαμισμού, ὧν τὸ μὲν ἐστὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, κληθὲν Δάρολ Ἀάδλ⁽²⁾, τουτέστιν οἶκος τῆς δικαιοσύνης κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ τυράννου Χακίμ ἀνεγερθεῖσαν ἐν Καίρῳ ἀκαδημίαν, τὴν καλουμένην Δάρολ Ἰλμ⁽³⁾, τουτέστιν οἶκον ἐπιστημῶν, τὸ δὲ, τὸ παμμέγεθες νοσοκομεῖον, ἀμιλλώμενον ἐπαξίως πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ καλίφου Μοκτεδὶρ ἀνεγερθὲν ἐν Βαγδάτ μέγα νοσοκομεῖον, πρὸς ὃ προσένειμεν ἐτησίαν πρόσδοτον ἐπτακισχιλίων δουκάτων⁽⁴⁾. Εἰς τοιαῦτα ἔργα

(1) Μεναζικοῦλ Χάτζ, σ. 62. Οἱ μαθηταί, σ. 58. Οἱ σέχαι, σ. 54.

(2) Νοχβετέτ πεδερίχ.

(3) Μακρίζι.

(4) Σογιουτι, ἱστορία τῶν καλιφῶν.

ἐδαπάνᾳ ὁ Νουρεδδὶν τὰς προσόδους τοῦ κράτους, αὐτὸς δὲ ἤρκειτο τῇ ἰδίᾳ περιουσίᾳ. Περιφρονῶν τῶν σερικῶν ἔφερε μόνον ἐκ λίνου ἢ ἐξ ἐρίου ἐνδύματα, καὶ ἔζη μόνον χάριν τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ ἱεροῦ πολέμου, τουτέστι τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ὅπλων συγχρόνως. Ἡ ἐπιγραφὴ συγγράμματός τινος Φακχρί⁽¹⁾ (ἡ δόξα τοῦ φωτός) ἀπεδόθη αὐτῷ καὶ ἵπταται ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, ὡς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν αἱ περιστρεφαί, ὧν τὴν ταχυδρομικὴν χρῆσιν ἐφεῦρε⁽²⁾. Μιμούμενος τὸν Σεΐφεδδεβλὲτ, ἡγεμόνα τῆς δυναστείας τοῦ Χαμδάν καὶ τὸν Τιμούρ καὶ Βαγιαζήτ τὸν Β', συνήθροιζε τὴν κατὰ τὰς ἐκστρατείας ἐπικαθημένην ἐπὶ τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ κόριν καὶ ἐκέλευσεν ἵνα τεθῇ ἐν τῷ ἰδίῳ τάφῳ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ κατὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον. Ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ ὁ μέγας ἰδρυτὴς τοῦ οἴκου Ἐγιούπ Σαλαεδδὶν ἐκέλευσεν, ἵνα ταφῇ μετὰ τοῦ ξίφους αὐτοῦ ὅπως, ὡς ἐλέγετο ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν στηριχθεὶς ἐπ' αὐτοῦ ἀναστῇ. Οὕτως ἀναπαύονται ἀμφοτέρωθεν ἐν Δαμασκῷ ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν ἰδρυθείσαις ἀκαδημαίαις παροτρύνοντες ἀπὸ τῶν τάφων αὐτῶν τὸν προσκυνητὴν εἰς νίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῆς ἀμαθείας⁽³⁾.

Ὁ Σελαεδδὶν ἐνδεκαετῆς συνεπολέμησε τῷ πατρὶ κατὰ τὴν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Δαμασκού παρὰ τὸ σπήλαιον Ῥούβου(Λ) συνελθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὁμάρ πρὸς τοὺς σταυ-

(1) Νοχθετὲτ τεθαρίχ.

(2) Τζιχαννουμῆ, σ. 608.

(3) Σεχεβί, τῷ ἔτει 656 (1258). Τζιχαννουμῆ. Ὅρα περὶ τῶν τάφων τοῦ Νουρεδδὶν καὶ Σελαεδδὶν τὸ Μεναζικουλ Χατζ καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Δαμασκού.

ροφόρους κρατερὰν μάχην, καθ' ἣν ὁ Σεχινσάχ, ἀδελφὸς τοῦ Σελαεδδὶν ἐπεσεν ὡς μάρτυς τῆς πίστεως (1). Ὁ Σελίμ, ἐπεσκέψατο καὶ τὸ σπήλαιον τοῦτο, ὅπερ λέγεται κοιτὶς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ὃ φοιτῶσι προσκυνηταί· κυρίως ὁμῶς διέτριψεν ἐν Σαλεγιγέ (2), κειμένη ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους Κασίου, παρὰ τὸν τάφον τοῦ Μοχιγεδδὶν ἀλλ' Ἀραβί, τοῦ μεγίστου πάντων τῶν μυστικῶν σεχῶν. Κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ἐπὶ τεσσάρων στηλῶν κεῖται μεγαλοπρεπὲς θόλος, καλούμενος Κουβθέτου Νάσρ (ὁ θόλος τῆς νίκης) (ΛΑ), ὅθεν ὁ ὀφθαλμὸς καταβλέπει ἡδέως εἰς τὸν ὠραῖον αὐτὸν παράδεισον τῆς Δαμασκού, ἀπὸ δὲ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Κασίου εἰς τὰ ἐρείπια ἀπείρων τάφων σεχῶν γραφικῶς περιχειμένων περὶ τὸ μαυσῶλειον τοῦ Μοχιγεδδὶν, ὃ μόνον σώζει τὸ πρῶτον αὐτοῦ κάλλος (ΛΒ). Τὴν περιέργειαν τῶν πλείστων Εὐρωπαϊῶν ὁδοιπόρων ἐπιστᾶ πρὸ πάντων ὁ τάφος τοῦ πρώτου φιλοσόφου τοῦ ἰσλαμισμού Φαραβί, διατρίψαντος, ὡς ὁ Πυθαγόρας, μετ' ἴσης ἐπιτυχίας περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν μουσικὴν. Ὁ Φαραβί περιέλαβε μετὰ βαθυνοίας ἐν ταῖς μελέταις αὐτοῦ, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης, πάντα τὰ εἶδη τῶν ἐπιτημῶν· διὸ οἱ Ἀραβες προσηγόρευσαν αὐτὸν δεύτερον διδάσκαλον (ΛΓ), ὁμολογοῦντες οὕτω τὸν Ἀριστοτέλην ὡς πρῶτον. Ἀλλ' ὁμῶς ὁ τάφος τοῦ σέχῃ ἀλλ' Ἀραβί ἐφελκύει ἐνταῦθα ἰδίᾳ τὴν προσοχὴν οὐχὶ μόνον, διότι ὁ Σελίμ αὐτὸς ὢν μυστικὸς ποιητὴς ἐπεσκέπτετο αὐτὸν κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὴν ἐν Δαμασκῷ διαμονὴν καὶ διὰτι κατὰ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου ἐπάνοδον ἐπεστέγασεν αὐτὸν μετὰ τοῦνῦν ἔτι σωζομένου θόλου, ἀλλὰ καὶ ὁ Μοχιγεδδὶν ἀλλ'

(1) Βίλκεν, ἱστορία τῶν σταυροφοριῶν, Γ, σ. 245.

(2) Ἀληβέρης, Β, σ. 382.

Ἀραβὶ ὁ ἐν Ἰσπανίᾳ γεννηθεὶς σοφὸς Ἀραβί, ἡ ἐπιστημονικὴ βάσις τοῦ μυστικισμοῦ, σχόντος καὶ ἔτι ἔχοντος τοσοῦτους μύτας ἐν Περσίᾳ, Ἀραβίᾳ καὶ Τουρκίᾳ. Ὁ Μοχιγεδδὶν ἐγεννήθη ἐν Κορδόβῃ λήγοντος τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ἔκ τινος οἴκου καταγομένου ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς φυλῆς Τάι· διανύσας δὲ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Σεβίλλῃ ἀπεδήμησεν εἰς Ἀνατολήν, ἐν δὲ τῇ ἔνθεν Ἀσίᾳ, Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ἠκροάσατο τῶν μαθημάτων τῶν πολυφώνων σέχων τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου. Ἀσχοληθεὶς πρότερον μόνον περὶ τὰς θετικὰς ἐπιστήμας ἐτράπη εἴτα εἰς τὴν μυστικὴν ὁδὸν διὰ τῆς ὁμιλίας μετὰ τοῦ σέχῃ Σεαδελὶ τοῦ ἀνακαλύψαντος τὰς ἐξόχους ἀρετὰς τοῦ καφέ, κατὰ τὴν ὁδὸν δὲ ταύτην ὑπερέβαλε πολλῶ οὐ μόνον τὸν πρῶτον ἰδρυτὴν τοῦ μυστικισμοῦ σέχῃν Κοσχαϊρί, ἀλλὰ καὶ τὸν σύγχρονον αὐτῷ Ἀραβὰ ποιητὴν Ἰβν Φαρέδ, καὶ ἰδρυσεν ἐν Ἰκονίῳ σχολεῖον τοῦ μυστικισμοῦ, ἐξ οὗ ἐξῆλθον ὕστερον οἱ ἐν Ἰκονίῳ ὀνομαστοὶ σέχαι Σαδρεδδὶν καὶ Σέμ. Τεβρεζί, ὁ διδάσκαλος τοῦ μυστικοῦ ποιητοῦ τῆς Περσίας Μεβλανά Τζελαλεδδὶν Ῥουμί. Ὁ Μοχιγεδδὶν ἐτελεύτησε τὸν βίον κατὰ τὸ ἐβδομηκοστὸν ἔτος (1), συγγράψας πολλὰ μυστηριώδη συγγράμματα (ΛΔ). Ὁ Σελίμ δις ἐπεσκέψατο τὸν σέχῃν Μωάμεθ Βενδακχσάν, ὃς διὰ μεγάλῃς ἀνεξαρτησίας καὶ ἀποχῆς γῆνινων ἀγαθῶν τοῦ βίου ἐκλείζετο ὡς ἅγιος (ΛΕ). Κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τοῦ σουλτάνου ὁ Βενδακχσάν ἐτήρησεν ἄκραν σιγὴν· ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ τοῦ Σελίμ Τζελεπῆ περὶ τῆς σιγῆς ταύτης, ἀπεκρίνατο, ὅτι προσήκει τῷ σουλτάνῳ, οὐχὶ δ' αὐτῷ, ἀρξασθαι τῆς διαλέξεως. Ἐπισκεψα-

(1) Ἐγεννήθη τῷ 560 (1162) καὶ ἐτελεύτησε τῷ 638 (1240).

μένου τὸ δεύτερον τοῦ Σελίμ τὸν σέχην τοῦτον καὶ τοῦ
 ἱατροῦ αὐτοῦ ἀρξαμένου ποιεῖσθαι λόγον περὶ τοῦ χρόνου,
 ὁ σέχης ὑπέλαβεν εἰπὼν τάδε· «Τὸ καλιφάτον ἐστὶ βαρὺ
 φορτίον· οἱ σουλτάνοι εἰσὶν, ὡς ἡμεῖς οἱ σέχαι, ἀδύνα-
 τοι ὑπηρετῆσαι τοῦ δημιουργοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πρὸς τοῦτοις βε-
 βαρηνμένοι ὑπὸ τοῦ ὄγκου τῆς ἀρχῆς. Ὁ φέρων ἑλαφρό-
 τερον βάρος εὐχερέστερον δύναται σωθῆναι ἀπὸ τοῦ ὀλέ-
 θρου ἢ ὁ φέρων βαρὺ· ἀλλὰ καθήκει τοῖς βασιλεῦσι φυ-
 λάττειν τὸ ἀνατεθὲν αὐτοῖς φορτίον.» Μεθ' ὁμοίας νου-
 θεσίας ὁ σέχης ἔδωκε τῷ σουλτάνῳ τὴν εὐλογία, ἣν
 οὗτος ἠτήσατο. Τοῦ τυράννου Σελίμ ὁ παράδοξος σεβα-
 σμός πρὸς τοὺς τάφους τῶν σεχῶν καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν
 τοῦ Μοχιγεδδὶν Ἰβν' ἀλ' Ἀραβὶ ἐξηγεῖται οὐ μόνον ἐξ
 ὑποκρισίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἰδίας παρὰ τοῦ πατρὸς κλη-
 ροδοτηθείσης κλίσεως πρὸς μυστικὰ συγγράμματα καὶ
 ποιήματα. Τὸ διβάνιον τῶν περσικῶν ποιημάτων τοῦ Σε-
 λίμ ἔχει τὸ πλεῖστον μυστικὴν ὑπόθεσιν (ΛΓ) καὶ κατὰ
 τοῦτο βεβαίως ἐστὶ τὸ σπανιώτατον φαινόμενον ἐν τῇ ἱστο-
 ρίᾳ τῶν γραμμάτων οὐ μόνον τῶν Ὀθωμανῶν, ἀλλ' ἐν
 γένει ἐν τῇ πάντων τῶν βασιλέων, οἵτινες συγχρόνως ἦσαν
 ποιηταί, καὶ πάντων τῶν δορικτητόρων, οἵτινες συγχρό-
 νως ἦσαν συγγραφεῖς. Ὁ Σελίμ, ὃς ἠρέσκετο τῇ ὁμιλίᾳ
 τῶν σοφῶν καὶ ἰδίᾳ ποιητῶν, ἐμιμεῖτο ἀναμνηστικῶς τὸν
 Τιμούρ, πολλάκις διαλεχθέντα ἐν Χαλεπίῳ καὶ Δαμασκῷ
 μετὰ τῶν ἱστοριογράφων Ἰβν' Σονέ καὶ Ἰβν' Χαλδούν,
 εἰ τότε ἔζων τοιαῦτα κοσμήματα ἀραβικῆς πολυμαθείας·
 ἀλλ' ὁ τελευταῖος περιώνυμος συγγραφεὺς τῆς χώρας
 ταύτης, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἀραβικῆς φιλολογίας,
 ὁ μέγας πολυμαθὴς καὶ πολυγράφος Σογιουτί, ὃς περὶ
 πασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἔγραψεν ὑπὲρ τὰ τριακόσια συγ-
 γράμματα, ἦν ἤδη τεθνεὺς πρὸ δεκαετηρίδος (ΛΖ). Διὸ

ὁ Σελίμ ἠρκέσθη κατὰ τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ἐκστρατείαν τῇ ὁμίλῃ τῶν περὶ αὐτὸν σοφῶν, τοῦ φιλολόγου Χαλιμί, διδασκάλου αὐτοῦ, τοῦ στρατοδίκου Κεμάλ Πασᾶ, τοῦ σοφοῦ Πέρσου ἱατροῦ Ἀκχί Τζελεπῆ (ΛΗ) καὶ τοῦ θαλαμηπόλου Χασαντζάν, πατρὸς τοῦ ἱστοριογράφου Σεαδεδδίν. Οὗτος ἐν αὐτῇ τῇ ἐκστρατείᾳ ἐκτίησατο τὰ ἀντίγραφα πολλῶν κλασικῶν συγγραμμάτων, ἐν οἷς καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Βασσάφ περσικὴν ἱστορίαν, ἧς τὸ μόνον ἀντίτυπον, ὃ κατεῖχεν ὁ σουλτάνος, περιέπεσε κατὰ τὴν διὰ τῆς ἐρήμου πορείαν ταῖς χερσὶ τῶν Βεδουίνων (1).

Διαχειμάζοντος ἐν Δαμασκῷ τοῦ Σελίμ, οἱ Μαρμελοῦχοι προέβησαν ἐν Καίρῳ εἰς ἐκλογὴν νέου σουλτάνου. Καὶ οἱ μὲν Τζελθάν ἐξελέξαντο τὸν μόνον υἱὸν τοῦ Κανζοῦ Γαβρί Σεῖδ Μωάμεθ, οἱ δὲ Κορσάν τὸν Τουμάν βέγην, ἐπὶ ἀνδρία, εὐθύτητι καὶ ἀφιλοχρηματία διαπρέποντα. Καίπερ δὲ τούτου τοιαύτας ἀρετάς ἔχοντος, οἱ Τζελθάν ἐφοβοῦντο περὶ τῆς ζωῆς τοῦ ὑπ' αὐτῶν ὑπερασπιζομένου, τοῦ ἀνήλικος υἱοῦ τοῦ τελευταίου κυριάρχου. Τότε δύο τῶν πρώτων βέγηδων ὁ Ἀλάν καὶ ὁ Κούρτ παρενέβησαν ἐγγυώμενοι τοῖς Τζελθάν ὑπὲρ τῆς ζωῆς τοῦ Σεῖδ Μωάμεθ, εἰ παρεῖχον ἐξηκοντακισχίλια δουκᾶτα πρὸς συνέχειαν τοῦ πολέμου (ΛΔ) (2).

Κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ Σελίμ παρεσκευάσθη εἰς ἐκστρατείαν διὰ τῆς χωριζούσης τὴν Συρίαν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐρήμου. Πολλαὶ χιλιάδες καμήλων ἡγοράσθησαν μόνον

(1) Ὁρχ τὸν Σελιμναμέ τοῦ Σεαδεδδίν ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι τῆς Ἀσίας τοῦ Διέξ, Α, σ. 27. Τὸ ἕτερον δὲ σύγγραμμα, τὸ ἀντιγραφέν ἐκ προστάγματος τοῦ σουλτάνου ἦν τὸ τοῦ Χοσνιχασ ἐν (δ/μυρὸν φρούριον) τοῦ Εἰσαιρεδδίν Τζεζερί.

(2) Ἰβν Σαϊνέλ καὶ Σογιουτί, φ. 48.

πρὸς μετακόμισιν τῶν ἀσκῶν τοῦ ὕδατος, δύο δὲ ἑκατομ-
 μύρια ἄσπων διενεμήθησαν ὡς δῶρον τοῖς στρατιώταις.
 Ὁ Σινὰν Πασᾶς ἐνετάλη πορευθῆναι μετὰ πεντακισχι-
 λίων ἀνδρῶν εἰς τὴν Γάζαν πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ ἐκεῖ
 Πασᾶ. Σαῖν δὲ τις (κάτοχος τῶν μεγάλων τιμαριούχων
 ἱππέων), ὁ Τζερικὲς Μουράτ, καὶ ἑτερός τις ἐπρέσβευσαν
 πρὸς τὸν σουλτάνον τῶν Μамελούκων, ὅπως προτείνωσιν
 αὐτῷ εἰρήνην διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρ-
 χίας. Ὁ Τουμανθὰι ὑπεδέξατο τοὺς πρέσβεις ὡς προσ-
 ῆκεν αὐτοῖς, ὅτε ὅμως οὗτοι ἀπῆρχοντο τῆς ἀκροάσεως,
 ἀπῆντησεν αὐτοῖς ὁ Ἀλὰν βέγης, ὃς ἐκμανεῖς πρὸς τὴν
 θέαν αὐτῶν ἀπεκεφάλισεν αὐτούς, εἴτα δ' ἀπεπειράθη ἐν τῷ
 διδανίῳ ἀπολογηθῆναι ὑπὲρ τῆς πράξεως ταύτης προτεί-
 νας τὴν ἀγανάκτησιν, ἣν ἐνεποίησεν ἡ αἰσχρὰ πρότασις αὐ-
 τῶν περὶ ὑποταγῆς, καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν Ὀθωμανῶν,
 οἵτινες πολλῶν ἐλάσσονες τῶν Μамελούκων κατὰ τὴν ἀνδρίαν
 ὄντες ἐνίκησαν ἐν Μέρτζ Δαβίκ μόνον διὰ τοῦ πυροβολι-
 κοῦ (M). Ὁ πόλεμος ἐψηφίσθη. Ὁ Τζανβερδὶ Γαζαλί ἀνηγο-
 ρεύθη ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, τοῦ πορευομένου πρὸς ἀπάν-
 τησιν τῶν κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Συρίας Ὀθωμανῶν καὶ ἔχον-
 τος δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ δέκα βέγηδας, ὧν ἕκαστος
 ἤρχε χιλίων ἀνδρῶν, καὶ τριάκοντα ἐτέρους, ὧν ἕκαστος τες-
 σαράκοντα. Ὁ στρατὸς οὗτος ἐξεστράτευσεν ἐκ τοῦ Καῖρου
 λήγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου, καὶ κατὰ τὰ μεθόρια οὐχὶ πόρ-
 ρῳ τῆς Γάζης παρὰ τὸν ξενῶνα τοῦ Ἰουνὶς Πασᾶ εὗρε
 τὴν πρωτοπορίαν τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ἧς ἤρχεν ὁ
 μέγας βεζύρης Σινὰν Πασᾶς. Τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ
 στρατοῦ τούτου ἡγεῖτο ὁ σαντζάκβεγης τοῦ Τεκκέ Φερ-
 χάδ, τῆς δὲ ἀριστερᾶς ὁ Μωάμεθ βέγης, υἱὸς τοῦ διοικη-
 τοῦ τῆς Γάζης Ἰσα, τῆς δὲ οὐραγίας αὐτὸς ὁ Σινὰν Πα-
 σᾶς. Τῶν δὲ Αἰγυπτίων, ὁ μὲν πρῶην διοικητὴς τῆς Γά-

ζης Δεβλὲτ βέγης ἦν ἀντιπαρατεταγμένος πρὸς τὸν νέον Ὁθωμανὸν τοποτηρητὴν τῆς Γάζης Μωάμεθ βέγην, ὁ δὲ διοικητὴς τῆς Ἀλεξανδρείας Χουδαβερτὶ βέγης πρὸς τὸν σαντζάκβεγην τοῦ Τεκκέ. Ἡ μάχη ἀπέβη κατὰ τῶν Αἰγυπτίων· ἀλλὰ κατ' αὐτὴν οἱ κάτοικοι τῆς Γάζης καὶ τῆς Ῥάμλας ἐπανέστησαν. Μεσοῦντος τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ὁ Σελὶμ ἐξράτευσεν ἀπὸ τῆς Δαμασκού ἐπὶ τὴν Γάζαν καὶ Ῥάμλαν· ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ περὶ τὴν πόλιν ταύτην χωρίον Τζουλτζουλιγέ (1) ἔλαβε τὴν νικητήριον ἀγγελίαν τοῦ Σινὰν Πασᾶ μετὰ τῶν κεφαλῶν, ἃς οὗτος ἀπέταμε, καὶ ἐκέλευσε τὴν σφαγὴν τῶν ἐπαναστάντων κατοίκων τῆς Γάζης καὶ Ῥάμλας. Ἀπὸ Ῥάμλας ὁ Σελὶμ μετ' ὀλίγα-ρίθμου μόνον ἀκολουθίας, ἐν ᾗ ἦσαν καὶ ὁ Χασανσάχ, πατὴρ τοῦ Σεαδεδδὶν, καὶ ὁ ἱστοριογράφος Ἰδρίς, ἐποιήσατο ἐκδρομὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου νυκτὸς ἀφίκετο, καὶ οἱ ἱεροὶ τόποι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Ἀβραάμ καὶ οἱ τάφοι τῶν Προφητῶν ἐδέξαντο νύκτωρ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Σελίμ. Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔβρεχεν, ὥστε οἱ ὁδοιπόροι μόνις εὔρον ξηρὰν πέτραν, ὅπως τελέσωσι τὴν μεσημβρινὴν προσευχὴν. Ὁ Χασανσάχ, ὀνομασπὸς, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπὶ καλλιφωνία διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Κορανίου ἐκίνησεν εἰς ἐνθουσιασμὸν τοὺς προσκυνητάς. Τῇ ἐπαύριον πρῶτ' ὁ Σελὶμ ἐν ψύχεσι καὶ χιόσιν ἐπορεύθη εἰς Χεβρών προσκυνήσων τὸν τάφον τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον διὰ τῆς Ἀσκάλωνος (2). Πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Σινὰν Πασᾶν, προὔπαντήσαντα τῷ σουλ-

(1) Τζιχαννουμᾶ, σ. 604. Ὁ Σεαδεδδὶν καλεῖ τὸ χωρίον τοῦτο Χουλτζουλιγέ. Ὁρα τὸν Σελιμναμὲ τοῦ Τζελαλζαδέ, § 10.

(2) Σεαδεδδὶν, Δ. φ. 699. Ὑδὸς τοῦ Ἰδρίς, φ. 415. Σελιμναμὲ τοῦ Τζελαλζαδέ,

τάνω εἰς Ἀϊνές Σαφά παρὰ τὴν Γάζαν, ὁ Σελίμ εἰς ἀμοι-
βὴν τῶν τελευταίων ἀνδραγαθημάτων ἐδωρήσατο πολυ-
τελές ξίφος, διένειμε δὲ καὶ πρὸς τὸν στρατὸν χρή-
ματα ἐκ τῶν προσόδων τοῦ Χαλεπίου καὶ τῆς Δαμασκοῦ.
Τοῦ Χουσεῖν Πασᾶ (1) ἐνὸς τῶν τεσσάρων βεζυρῶν, τολ-
μήσαντος ἀποτρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τούτου καὶ ἀπὸ τῆς ἐπι-
κινδύνου διὰ τῆς ἐρήμου πορείας ὁ σουλτάνος ἐκέλευσεν,
ἅμα ἐπανελθόντος εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, ἵνα κόψωσι τὰ
σχοινία αὐτῆς, εἴτα δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Πρὶν δὲ ἢ ὁ
σουλτάνος ἀπέλθῃ, ἔλαβε τὰς κλεῖς τῆς Σαφέδ, τῆς Τι-
βεριάδος, Νεαπόλεως (Ναβλούς), τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς
Χεβρών καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν σεχῶν τῶν ἀραβικῶν φυ-
λῶν, ὧν τὸν ἐπιφανέστατον Ἀχμέτ βὲν Βαλάρ, ἀρχηγὸν
τῆς φυλῆς Βενὶ Βαῖλ, ἐτίμησε διὰ σημαίας καὶ τυμπάνου.

Ὁ ὀθωμανικὸς στρατὸς διήνυσεν ἐν δέκα ἡμέραις τὴν
ἀπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν ὁρίων μέχρι τοῦ Σαλεχιγέ ὁδὸν
διὰ τῆς ἐρήμου Κατιγέ. Συχνοὶ καὶ διηνεκεῖς ὕετοί παρεί-
χον ἄφθονον ὕδωρ τῷ στρατῷ καὶ εὐκολίαν πρὸς μεταφορὰν
τῶν ἀποσκευῶν κατὰ τὴν πορείαν ταύτην. Ἀλλ' οἱ Ἀρα-
βες τῆς αἰγυπτιακῆς ἐρήμου ἀδιαλείπτως περιεκύκλουν
πανταχόθεν τὸ στρατόπεδον ὀρεγόμενοι λαφύρων καὶ κε-
φαλῶν, ἃς ὁ σουλτάνος τῶν Μамελούκων ἠγόραζεν ἀντὶ
πολλῶν δουκάτων. Ὁ θόρυβος δὲ τῶν ἐφορμώντων ἦν
ποτε τηλικούτος, ὥστε ὁ μέγας βεζύρης ἐκέλευσεν ἵνα
προσαχθῇ ὁ ἵππος τοῦ σουλτάνου. Ὁ Σελίμ ἦν ἐν τῷ
ἀναβαίνειν εἰς τὸν ἵππον, νομίζων ὅτι αὐτὸς ὁ Τουμανβάι
ἐπέρχεται, ἀλλ' ἀκούσας, ὅτι ἦσαν μόνον Ἀραβες, ἤγα-

(1) Ἰβν Σεϊνέλ, Σουχεῖλ. Ὁ Σεαδεδδίν, Α, σ. 679. δικαιοῦ τὴν θανά-
τωσιν τοῦ Χουσεῖν Πασᾶ.

νάκτησε τοσοῦτον ἐπὶ τῇ προνοίᾳ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὥστε διὰ ταύτην οὗτος ἀπώλεσε μετ' ὀλίγον τὴν κεφαλὴν (1). Τῇ προτελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ ἰσλαμικοῦ ἔτους 922 ὁ Σελίμ κατεσκήνωσεν ἐν Χαγκᾷ περὶ τὸ Κάϊρον (ΜΑ). Ὁ σουλτάνος Τουμανβᾶϊ κατέκρυψεν ἐν τῇ ἄμμῳ κατὰ συμβουλὴν τοῦ προδότου Γαζαλιθερδὶ ὅλον τὸ πυροβολικὸν πρὸς τὸ χωρίον Ῥιδάνιαν (2) παρὰ τὸ Ἀαδ-λιγέ, ἐνθα ἡ συνήθης ὁδὸς ἄγει ἀπὸ Βιρκέτουλ Χατζ εἰς Κάϊρον. Ὁ Γαζαλί ὁμῶς ἀνήγγειλε πρὸς τὸν σουλτάνον διὰ τινος συνεταίρου αὐτῷ, ὄντος ἤδη ἐν τῷ ὀθωμανικῷ στρατοπέδῳ, τοῦ Χαῖρ βέγη, ὅτι δύνатаι περιελθεῖν τὸ ὄρος Μοκαττᾶν καὶ ὅτι οὐδεὶς φόβος ἐπέκειτο αὐτῷ ἀπὸ τῶν παρὰ τὴν Ῥιδάνιαν κατορυχθέντων ἐν τῇ ἄμμῳ τηλεβόλων. Ὅτε ὁ Σελίμ κατὰ τὴν συμβουλὴν περιῆλθε τὸ ὄρος ἐκτὸς βολῆς τῶν κεκρυμμένων τηλεβόλων, τότε ὁ Τουμανβᾶϊ ἤσθετο λίαν βραδέως τὴν προδοσίαν τοῦ Γαζελί, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης οὐκ ἔκρινε κατάλληλον δημοσιεῦσαι αὐτήν. Περιελθὼν ὁ σουλτάνος τὸ ὄρος Μοκαττᾶν συνῆψε μάχην τῇ ἐπιούσῃ (ΜΒ). Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Σελίμ ἕσταντο ὁ μέγας βεζύρης μετὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Σεχσουβάρ μετὰ τῶν ἐπικούρων στρατευμάτων τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σουλκὰδρ, καὶ ὁ Φερουκσαδβέγης, ἀπόγονος τῶν ἡγεμόνων τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, καὶ ὁ Μαχμουτβέγης, τελευταῖος γόνος τῆς δυναστείας Ῥαμαζάνογλου, μετὰ τοῦ συντάγματος τῶν Ἀδάνων· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι ὁ Γιουνὶς Πασᾶς, ἀρχὼν τοῦ βρουμελικοῦ στρατοῦ. Μόλις ἀρξαμένης τῆς μά-

(1) Σουκρῖ, 76. Ἡ Σελιμναμέ του Τζελελζαδέ, ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης φ. 571.

(2) Σεαδεδδίν, φ. 698.

χης Ἴλη θωρακοφόρος ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῶν Μαμελούκων ἐπελαύνουσα πρὸς τὰς σημαίας τοῦ Σελίμ (1). Ἦσαν δ' οὗτοι οἱ λογάδες Αἰγύπτιοι ἱππεῖς ὑπ' αὐτὸν τὸν Τουμανβάι καὶ τοὺς ἀρίστους στρατηγοὺς Ἀλανβάι καὶ Κουρτβάι (2), οἵτινες καὶ οἱ τρεῖς ὤμωσαν καταλαβεῖν νεκρὸν ἢ ζῶντα αὐτὸν τὸν σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐφύλαξαν τὸν ὄρκον· ἀλλ' ἐσφάλησαν μόνον περὶ τὸ πρόσωπον, ἐκλαβόντες ὡς αὐτὸν τὸν σουλτάνον τὸν μέγαν βεζύρην. Ὁ Σινάν Πασᾶς ἵστατο ἀνὰ μέσον τοῦ Μαχμούτβεγν, Ῥαμαζάνογλου καὶ Ἀλῆ τοῦ Χαζνεδάρ. Ὁ Τουμανβάι ὤρμησεν εὐθὺς πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, ὁ δὲ Ἀλανβάι πρὸς τὸν Μαχμούτβεγν, ὁ δὲ Κουρτβάι πρὸς τὸν Ἀλῆν μετὰ τοσοῦτου θάρρους καὶ ὀρμῆς, ὥστε καὶ οἱ τρεῖς λογχοβολήσαντες τοὺς ἐγκρίτους ἀντιπάλους ἀπῆλθον, εἰ καὶ ὁ Ἀλανβάι ἐτρώθη βαρέως σφαίρα (3). Καί περ ἀριτευσάντων τοῦ τε σουλτάνου τῶν Μαμελούκων καὶ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ, ἡ μάχη ἀπώλετο διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Γαζεῆ καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ πυροβολικοῦ· πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδες Μαμελούκων ἔπεσον ἐπὶ τῶν περὶ τὴν Ῥιδάνιαν χωρίων. Τῇ ἐπαύριον ὁ Σελίμ μετέθηκε τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τοῦ Ἀαδிலιγέ εἰς τὴν νῆσον Βουστανιγέ, κατέναντι τοῦ Καῖρου κειμένην, μὴ πορευθεὶς εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ πέμψας φρουράν. Ὁ Τουμανβάι, ἀποχωρήσας εἰς Ἀδβιγέ (4) ἐπανῆλθε νυκτὸς Ἰανου. Τῇ 26 εἰς Καῖρον διὰ τῆς πύλης τοῦ Σεῖχουνιγέ καὶ κατέσφαξε

(1) Σααδεδδίν, φ. 666.

(2) Σουχεῖτι, φ. 22. Ἰβν Σαϊνέλ. Σελιμναμέ τοῦ Σουχρί.

(3) Ἰβν Σαϊνέλ καὶ Σουχεῖτι.

(4) Ἰβν Σαϊνέλ, Σουχεῖτι, φ. 23. Κατὰ τὴν Σελιμναμέ τοῦ Κεσχφί ἡ ἀλωσις τοῦ Καῖρου ἐγένετο τῇ 4 μοχαρρέμ, φ. 65.

τὴν ἐν αὐτῷ ὀθωμανικὴν φρουράν. Ὁ Σελὶμ ἐκέλευσε τὸν Ἰουνὶς Πασᾶν (ΜΓ), νῦν μέγαν βεζύρην ἀντὶ τοῦ πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ Σινάν, τὸν βεγλέρβεγην Μουσταφᾶ Πασᾶν (ΜΔ), τὸν ἀγῶντων γενιτσάρων Ἀγιάς καὶ τὸν ἐμίρην Φερ-χὰδ, ἵνα ἀναλάβωσι μετὰ τοῦ λογάδος στρατοῦ τὴν πόλιν⁽¹⁾. Μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Ῥιδάνιαν νίκης οἱ Ὀθωμανοὶ εἰσέβαλον εἰς αὐτήν, ὅπου οἱ Μамελοῦκοι ἀνθίσαντο καρτερικώτατα ἀπὸ ὁδοῦ εἰς ὁδὸν καὶ ἀπ' οἴκου εἰς οἶκον⁽²⁾. Κατὰ τὴν γνώμην δὲ τοῦ προδότου Χαῖρ βέγην, τοῦ Σελὶμ κηρύξαντος πρὸς τοὺς Μамελοῦκους γενικὴν ἀμνηστείαν, ὀκταχόσιοι τῶν πρώτων ἐξ αὐτῶν παρεδόθησαν ἐκουσίως ἢ ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ σουλτάνου, ὁ δὲ, ἀπιστός τε καὶ αἰμοχαρὴς, ἀπεκεφάλισεν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς πλατείας Ῥομειλᾶ⁽³⁾. Μετὰ ταῦτα ἤρξατο γενικὴ σφαγὴ κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Τιμούρ. Πεντακισμύρια πτώματα συνεσωρεύθησαν ἐν ταῖς στεναῖς ὁδοῖς τῆς πόλεως. Ὁ Σελὶμ μετέβη εἰς τὸ ἐν Βουλᾶκ στρατόπεδον, ὅθεν ἀνήγγειλε πρὸς τοὺς διοικητὰς τῆς αὐτοκρατορίας τὴν ἄλωσιν τοῦ Καῖρου⁽⁴⁾. Τῇ 3 Φεβρουαρίου ὁ Ἰουνὶς Πασᾶς ἀνηγορεύθη μέγας βεζύρης, ὁ δὲ νισαντζή Μωάμεθ ἀνεπλήρωσε τὸν βεζύρην Χουσεῖν Πασᾶν,

(1) Σεαδεδδὶν, 701. Σολακζαδέ. Ἡ Σελιμανιέ τοῦ Τζελαλζαδέ, φ. 59, ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης.

(2) Ἐν ταῖς νικητηρίοις ἐπιστολαῖς ὁ Σελὶμ ὀρίζει τὴν 19 μοχαρρέμ (25 Ἰανουαρίου) ὡς ἡμέραν τῆς εισόδου τῶν Μамελοῦκων εἰς Κάϊρον. Ἡ βεβελώσις τοῦ Ἰωβίου καὶ τοῦ Ἀλφόνσου Ὀλλοᾶ, δριζόντων τὴν 25 Ἰανουαρίου ὡς ἡμέραν τῆς εισόδου τοῦ Σελὶμ εἰς Κάϊρον, ἐστὶν ὀρθή.

(3) Σεαδεδδὶν, φ. 701. Σολακζαδέ, Τζελαλζαδέ.

(4) Ἡ πρὸς τὸν Καρατζᾶν Πασᾶν, διοικητὴν τοῦ Χαλεπίου ἐπιστολὴ σφί-
ζεται παρὰ Σεαδεδδὶν, Δ, φ. 705, καὶ παρὰ Ἰδρίς, φ. 124.

θανατωθέντά ἐκ προστάγματος τοῦ Σελίμ (1). Μετὰ δυσκαίδεκα ἡμέρας ὁ Σελίμ ἐθεῖτο ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων Ἰουσοῦφ, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος φρουρίου Σελαεδδίν, τὴν καλλονὴν τῆς ὑποταγείσης αὐτῷ πόλεως καὶ χώρας, ἣτις ὑπῆκουε νῦν αὐτῷ, ὥς ποτε τῷ μεγάλῳ Σελαεδδίν, τῷ κτίτορι τῶν μεγάλων τούτων ἀνακτόρων(2).

Ὁ ἀνδρειότατος τῶν Αἰγυπτίων βέγηδων Κουρτβάι διέφυγε τὴν σφαγὴν τῶν συστρατιωτῶν καὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως κρυβείς ἐν τινὶ οἰκίᾳ τοῦ Καΐρου. Ὁ Σελίμ, μαθὼν τοῦτο, ἀλλ' οὐπω γινώσκων τὸ κρησφύγετον αὐτοῦ, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν διὰ τινος τῶν φίλων αὐτοῦ, τοῦ Ἰαγιά, υἱοῦ τοῦ Ἐβουθέκρ, βιβλίον καὶ ὕφασμα, τοῦτο μὲν ὡς σημεῖον χάριτος, ἐκεῖνο δὲ, ὅπερ ἦν τὸ Κοράνιον(3), ὡς βεβαίωσιν τοῦ δοθέντος ὅρκου ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ. Ὁ Κουρτβάι, πίστιν δοὺς τῷ λόγῳ τοῦ Σελίμ, παρέστη αὐτῷ· ὁ δὲ ὑποδεξάμενος αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος, εἶπεν αὐτῷ· «Σὺ εἶ ὁ περιβόητος ἱππότης; ποῦ ἔστιν οὖν ἡ σὴ ἀνδρία; Ὑπάρχει, ἀπεκρίνατο λακωνικῶς ὁ Κουρτβάι. Γινώσκεις τί ἐποίησας τῷ ἐμῷ στρατῷ; Μάλιστα(4). Πρὸς τὴν τρίτην ἐρώτησιν τοῦ Σελίμ, πῶς αὐτὸς ὁ Κουρτβάι μετὰ τοῦ Τουμανβάι ἐτόλμησαν τὴν πρὸς τὸ ὑποτιθέμενον πρόσωπον τοῦ σουλτάνου τολμηρὰν προσβολὴν, ὁ Κουρτβάι εὐγλωττος ὅσον καὶ ἀνδρεῖος ἐπήνεσε τὴν δεδοκιμασμένην ἀνδρίαν τῶν Μαμελούκων καὶ ἐλάλησε μετὰ περιφρονήσεως περὶ τοῦ πυροβολικοῦ, τοῦ φονεύοντος κατὰ τοὺς δολοφόνους· διη-

(1) Τζελαλζαδὲ, σ. 53.

(2) Σελιμναμέ τοῦ Κεσχαί, σ. 50.

(3) Ἰὼν Σεϊνέλ, σ. 5). Σουχεϊλλί, σ. 25.

(4) Σεϊνέλ καὶ Σουχεϊλλί.

γῆθη δὲ πῶς Μαυρητανός τις ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ἐσχρέφ ἐκόμισεν εἰς Αἴγυπτον τὸ πρῶτον ἐκ Βενετίας σφαίρας(1), ὅτι ὁμοῦς ὁ σουλτάνος καὶ οἱ βέγηδες ἀπέβαλον τὴν χρῆσιν αὐτῶν, ἀναξίων ἀληθοῦς ἀνδρίας καὶ τοῦ ἔθους τοῦ Προφήτου, ὃς ὥρισε τῷ Ἀραβι μόνον τόξον καὶ ξίφος ὡς νόμιμα ὅπλα. Ἐπὶ τούτοις ὁ Μαυρητανός ἀνεβόησε· «Ὁ ζῶν ὀφεται τὸ βασίλειον τοῦτο καταλυθησόμενον ὑπὸ τῶν σφαιρῶν τούτων. Φεῦ! οὕτω καὶ ἐγένετο· ἀλλ' ὁμοῦς πᾶσι δυνάμεις ἐσι παρὰ Θεῷ τῷ Ὑψίστῳ! Ἐὰν ὑμεῖς, εἶπεν ὁ Σελίμ, στηρίζησθε ἐπὶ τοῦ Κορανίου καὶ τῆς σούννας, πῶς οὖν συνέβη ἵνα ἡμεῖς νικήσωμεν καὶ ἐξελάσωμεν ὑμᾶς, σὺ δὲ ἦς ἐνώπιόν μου αἰχμάλωτος; Πρὸς Θεοῦ, ἀπεκρίνατο ὁ Κουρτβάι, οὐχὶ ἡ ὑμετέρα ἀνδρία καὶ ἡ ἱππικὴ τὴν ἡμετέραν ἐνίκησεν, ἀλλ' οὕτως ἐπέπρωτο, ἐπειδὴ πᾶν ὅ,τι ἔχει ἀρχὴν ἔχει καὶ τέλος, ἡ δὲ διάρκεια τῶν βασιλείων μεμετρημένη ἐστὶ. Ποῦ εἰσιν οἱ καλίφαι, οἱ πρόμαχοι τῆς πίστεως; Ποῦ τὰ κραταιότατα βασίλεια τοῦ κόσμου; Ἐλεύσεται καὶ ὁ ὑμέτερος χρόνος καὶ τὸ ὑμέτερον βασίλειον καταλυθήσεται. Ἄλλως οὐκ εἰμι σὸς αἰχμάλωτος, ἀλλ' ἵσταμαι πρὸ σοῦ ἐπὶ τῇ βεβαιώσει τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας διὰ τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ ὑφάσματος.» Μετὰ ταῦτα καθύβρισε τὴν προδοσίαν τοῦ Χαῖρ βέγη παρισταμένου καὶ ἐπέρανε τὸν λόγον παραινῶν τῷ Σελίμ. τὸν ἀποκεφαλισμὸν τοιοῦτου ὑπηρέτου, ἵνα μὴ ἀγάγη αὐτόν εἰς τὴν κόλασιν. Ἐξοργισθεὶς ὁ Σελίμ ἀνέκραξε· «Ἐβουλόμην ἐάσαι σε ἐλεύθερον καὶ δὴ ἀναγορεῦσαι σε βέγην· σὺ ὁμοῦς ἐλάλησας ἀπρεπῶς παριδὼν τὸν πρὸς ἐμὲ σεβασμόν. Ὁ προσερχόμενος ἀνευ σεβασμοῦ πρὸς

(1) Βινδικιέ, τουτέστι βενετικά. Οὕτω καλοῦνται ἐν Αἰγύπτῳ αἱ σφαῖραι.

τοὺς σουλτάνους, ἀπέρχεται ἀπ' αὐτῶν ἄνευ τιμῶν. Μὴ γένοιτο, ὑπέλαβεν ὁ Κουρτβάι, ὅπως ἐγὼ ὦ ἐκ τῶν σῶν.» Τότε ὁ σουλτάνος ἐθυμώθη λίαν· ἐκάλεσε τοὺς δημίους, καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα αὐτῶν ἐσπάσαντο συγχρόνως τὸ ξίφος. «Τί ὠφελεῖ σοι μόνη ἡ ἐμὴ κεφαλὴ, εἶπεν ὁ Κουρτβάι, ὅτε τοσοῦτοι ἄνδρεῖοι τοξεύουσι τὴν σὴν; Τῷ σουλτάνῳ Τουμανβάι ἀρκεῖ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.» Ὁ Σελίμ ἔνευσε τῷ δημίῳ· ὅτε δ' οὗτος ἐπέσειε τὸ ξίφος, ὁ Κουρτβάι εἶπε πρὸς τὸν Χαῖρ βέγην τοὺς τελευταίους τούτους λόγους. «Λάβε τὴν ἐμὴν αἱματόφυρτον κεφαλὴν καὶ θές αὐτὴν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς σῆς γυναικός, προδότα! Ὁ Θεὸς λήψεται παρὰ σοῦ δίκην τῆς προδοσίας.»

Ὁ Τουμανβάι καὶ οἱ Μαμελοῦκοι ἔφυγον εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Νείλου πρὸς τὸ Τζιζέ, ὅπου ἐπεκαλέσαντο τοὺς Χαθάρους Ἀραβας. Ὁ Τουμανβάι κατέλιπεν ἀφορολογήτους τοὺς λαοὺς τούτους ἐπὶ τρία ἔτη, μετὰ πολλοῦ δὲ μόχθου συνέλεξε πέντε ὡς ἑξ̄ χιλιάδας ἑξ̄ αὐτῶν. Σύναμα δ' ἐφάνησαν ἐν τῷ Νείλῳ τριακόσια ὡς τετρακόσια πλοῖα ὑπὸ τὸν Κασχίφ Τζανίμ Σεῖφι (ψυχὴ μου, ξίφος μου) μετὰ τινων χιλιάδων ἀνδρῶν, σωθέντων ἀπὸ τῆς περὶ τὴν Ῥιδάνιαν ἥττης. Ὁ Τουμανβάι ἐβουλεύετο, ἵνα ἐπιτεθῇ ἐκ νέου πρὸς τὸν ἐν τῇ νήσῳ Βουστανιγέ σουλτάνον, ἀλλ' ὁ Τζανίμ Σεῖφι καὶ ὁ ἐμίρης Ἐβού Χαμζά, αὐτομολήσαντες πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς, προῦδωκαν αὐτοῖς τὴν βουλὴν ταύτην ⁽¹⁾. Ὁ Σελίμ συνεβουλεύθη μετὰ τῶν αὐτομόλων τούτων καὶ μετὰ τοῦ Χαῖρ βέγην περὶ τῶν κατὰ τοῦ Τουμάν βέγην περαιτέρω ἔργων· ἐπεμψε δὲ χιλιάδας τινὰς ἀνδρῶν μετὰ τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα

(1) Ἰβν Σεινέλ, φ. 46. Συγχέλλ, φ. 26. Σουαρί, φ. 83.

τηλεβόλων ἐπὶ τριακοσίων ἢ τετρακοσίων πλοίων πρὸς Τζιζέ, ἡγούμενου τοῦ Τζανίμ Σεΐφί. Οἱ Ἀραβες, ἀήθεις ὄντες τοῦ πυροβολικοῦ, ἀπεχώρησαν εὐθέως, μόνοι δὲ οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ οἱ Μамελοῦχοι ἔμειναν ἀντιμέτωποι πρὸς ἀλλήλους. Τότε μόνος ὁ Τζανίμ Σεΐφί προέβη ἔφιππος καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἵπποτικὸν ἔθος τῶν Μамελούκων ἐκάλεισεν αὐτὸν τὸν σουλτάνον Τουμανβαί εἰς μονομαχίαν. Τὴν πρόσκλησιν ταύτην ἐδέξατο ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου ὁ ἐμίρης Δεβλετβάι, ὃς διὰ θαυμασίας δεξιότητος θλάσας τὴν λόγχην τοῦ ἀντιπάλου κατέβαλεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἵππου. Τότε οἱ Ὀθωμανοὶ ὀρμήσαντες ἐβόηθησαν τῷ καταβληθέντι, ὅπως ἀναβῇ εἰς τὸν ἵππον (1). Μετὰ καρτεράν συμπλοκὴν οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπεχώρησαν εἰς τὴν ὄχλην καὶ ἐπέβησαν πάλιν εἰς τὰ πλοιάρια. Ἐν τῷ πολεμικῷ συμβουλίῳ τῶν Μамελούκων Σαδὶ βέγγης ὁ ἐτερόφθαλμος προὔτεινεν ἵνα ἐπιτεθῶσι πρὸς τοὺς Τούρκους τῇ ἐπαύριον. Οἱ Μамελοῦχοι ἀφείλοντο ἐβδομήκοντα ὡς ὀγδοήκοντα πλοιάρια τῶν Ὀθωμανῶν, περαιωθέντες δὲ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὄχλην κατέλαβον τὸν ἐχθρὸν ἐν μέσῳ δύο πυρῶν καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν ἵνα καταπλεύσῃ μετὰ τῶν ὑπολειπομένων αὐτῷ πλοίων εἰς Κάϊρον. Ἐξ χιλιάδες Ὀθωμανοὶ καὶ τέσσαρες χιλιάδες Μамελοῦχοι ἔπεσον κατὰ τὴν μάχην. Μαθὼν ὁ Σελίμ παρὰ τοῦ Τζανίμ Σεΐφί καὶ τοῦ ἀγατῶν γενιτσάρων τὴν ἥτταν ταύτην, συνείδε τὴν ἀνάγκην ἡπιωτέρων μέτρων, καί περ ἀποτρέποντος τοῦ Χαῖρ βέγγη, ἃ ἐπεδοκίμαζεν ὁ μέγας βεζύρης Ἰουνίς Πασᾶς, ὃς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκάκιζε τὴν ἐπὶ τὴν Αἰ-

(1) Σουχεϊλί, φ. 27. Ἰβν Σεϊνέλ καὶ Σουκρί. Ὁ Τερσιέρ, ἀπομνημονεύματα τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, ΚΑ, σ. 568, ἀπατάται λέγων, ὅτι ὁ Σεΐφί ἀπώλετο ἐν τῇ συμπλοκῇ ταύτῃ.

γυπτον ἐκστρατείαν. Διὸ ὁ Σελίμ ἐπεμψε πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Τουμανβάι συνετόν τινα ἄνδρα, τὸν Μουσταφᾶ Ἀγᾶν, μετὰ πεντακοσίων δορυφόρων ἱππέων, ὅπως φυλάξωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῶν νομάδων καὶ ληστῶν Ἀράβων, παραγγείλας αὐτῷ προτεῖναι πάλιν τὴν εἰρήνην ἐπὶ τῇ ἐγκαταλείψει τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων. Ὁ πρεσβευτὴς εὔρε τὸν Τουμανβάι ἐν Μεῖτ Χασζίμ· ἀλλ' οἱ ἐξωργισμένοι Μамελοῦκοι ἐπιτεθέντες πρὸς τοὺς Τούρκους ἀπέκτειναν τὸν τε πρεσβευτὴν καὶ τοὺς πεντακοσίους δορυφόρους. Μαθὼν τοῦτο ὁ Σελίμ ἀπεκεφάλισε, τοῖς ἴσοις ἀμειβόμενος, ἑξήκοντα καὶ τέσσαρας βέγηδας καὶ τρεῖς ὡς τέσσαρας χιλιάδας αἰχμαλώτων Μамελοῦκων, εἴτα δὲ παρεσκευάσθη εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Τουμανβάι (ME). Ὁ ἐμίρης, Τζεμάλ, σέχης τῶν Ἀράβων τῆς φυλῆς Γαζαλὲ (MΓ), κατεμέμφθη τὸν Τουμανβάι, ὅτι τολμᾷ ἐτιμάχεσθαι πρὸς τὸν Σελίμ, οἱ δὲ βέγηδες κατηγόρησαν τοῦ κυρίου αὐτῶν τὴν πρὸς τοὺς Ἀράβας συμμάχίαν. Μετὰ πολλὰς ἔριδας συνέθεντο ἐν τούτοις, ἵνα ἀποχωρήσωσι πρὸς τὰς Πυραμίδας, ὅπου ὁ Τουμανβάι ἀνεκούφισε τὴν κατατρύχουσαν αὐτὸν δδύνην ἐν τινι ἀραβικῇ ἐλεγείᾳ, ἣν ἐπεμψε πρὸς φίλον αὐτοῦ τὸν Καίτ Ραχβί, οὗτος δὲ ἐπέγραψεν αὐτὴν ἐπὶ τινος λίθου τῶν Πυραμίδων (MZ).

Ὁ Τουμανβάι, ἀντὶ τοῦ ζητῆσαι τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ, διανοήθη δυστυχῶς ἀποχωρῆσαι εἰς τὸ Δέλτα, ὅπου πεπορθῶς ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἀραβικῶν φυλῶν, ἐξωχυρώθη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀφτιχιγέ, ἐν Δεσχοῦρ. Ὁ δὲ Σελίμ ἀγανακτῶν, ὅτι παρετίνετο οὕτως ὁ πόλεμος, οὗ οἱ προδόται Χαῖρ βέγης καὶ Γαζαλί ὑπέσχοντο αὐτῷ τὸ ταχὺ τέλος, ἐξέπεμψε τοῦτον μετὰ πεντακοσίων φυγάδων Μамελοῦκων ἐπὶ τοὺς Ἀράβας, ὅπως δια-

σκόρπισή αὐτοὺς, εἶτα δὲ ἐστράτευσεν ὁ ὀθωμανικὸς στρατός. Ὁ Γαζαλί προσέβαλεν ἐπιτυχῶς αὐτοῖς· πεντακισχίλιοι δὲ Ἀραβες, ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιά, ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀσπλάγχων Ὀθωμανῶν, οἵτινες ἐπώλησαν αὐτοὺς ὡς δούλους ἐν τῇ κατὰ τὸ Κάϊρον ἀγορᾷ τῆς Ῥούμελης. Ὁ Σελίμ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ἦν βλέπων τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου, ὁ δὲ μέγας βεζύρης Ἰουνίς Πασᾶς ἠϋξανε ἐτι τὴν ἀθυμίαν ταύτην παριστῶν τὴν ἀνάγκην τοῦ τέλους αὐτοῦ. Ὁ Σελίμ ἐπεθύμει πέμψαι καὶ ἕτερον πρεσβευτὴν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου καὶ τῆς φονικῆς ἐκδικήσεως αὐτοῦ, οὐδὲν εἶναι ἐδύνατο ἐμβαλεῖν τινα τῶν ἰδίων εἰς τοιοῦτον προφανῆ κίνδυνον. Τότε ὁ ἱπποστασιάρχης Ἀχμέτ Ἀγάς, ὁ μετὰ ταῦτα διοικητὴς τοῦ Κάϊρου, προὔτεινεν αὐτῷ ἕν' ἀναθέσθαι τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην πρεσβείαν τινὶ τῶν φυγάδων βέγγων. Ἀπῆλθεν οὖν ὁ ἐμίρης Χοσκαδέμ (ΜΗ), πρῶτον ἐπιθεωρητὴς τῶν σιτοβολῶνων τοῦ σουλτάνου Κανζού, ὡς πρεσβευτῆς, ὅπως διαλεχθῇ περὶ τῆς εἰρήνης. Σαδὶ βέγγης ὁ ἑτερόφθαλμος ἐπορεύθη εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ. Μετὰ τινας δὲ λόγους, δι' ὧν ὁ Χοσκαδέμ ἀπεπειράτο ἵνα διακαίωσιν τὴν ἀπὸ τοῦ Τουμανβαί ἀποστασίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀγανακτήσεως, ἣν παρέσχεν αὐτῷ ἢ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ διβιτδάρ ἀναγόμεναις τοῦ Σαδὶ βέγγη, ἤλθον εἰς χεῖρας. Καὶ ὁ μὲν Σαδὶ βέγγης ἔθλασε τὴν λόγχην τοῦ Χοσκαδέμ, ὁ δὲ ἐσπάσατο τὸ ξίφος καὶ πλήξας τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου, διέσχισε τὸ Δαμασκηνὸν κράνος. Δραμόντες οἱ Μамелοῦκοι ἠνάγκασαν τὸν πρεσβευτὴν ἵν' ἀποχωρήσῃ μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ⁽¹⁾. Βλέπων ὁ σουλτάνος

(1) Ἰβν Σαϊνέλ, Σουχεϊλί καὶ Σουχρί.

Σελίμ τὸ ἀλυσιτελὲς τῆς τρίτης ταύτης εἰρηνικῆς ἀπα-
 πείρας, μετεπέμψατο τὸν μέγαν βεζύρην εἰς Κάϊρον μετὰ
 τεσσάρων μυριάδων ἀνδρῶν, ὅπως κατέχη εἰς ὑπακοήν
 τὴν πόλιν, αὐτὸς δὲ ἄγων τὸν ἐπίλοιπον στρατὸν ἐπο-
 ρεύθη ἐπὶ τὸ Τζιζέ. Σαδὶ βέγης ὁ ἐτερόφθαλμος συνήθοι-
 σεν ἔτι διὰ τάχους δεκακισχιλίους ἔτι ἄνδρας, δι' ὧν ἤλ-
 πιξε στήσιν τὰς ὀθωμανικὰς δυνάμεις, ἀλλ' ὁ Σελαμέ,
 ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς Γαζαλέ, διέστη πρὸς τὸν Σαδὶ βέγην,
 ὃν ἐπλυνε διὰ λαιδοριῶν καὶ ὄνειδισμών. Οἱ Μамελοῦκοι
 καὶ οἱ Ἀραβες ἤλθον εἰς χεῖρας, καὶ οὗτοι διωκόμενοι ὑπ'
 ἐκείνων ἐφυγον πρὸς τὸν ὀθωμανικόν στρατὸν, οὗ τὸ πυ-
 ροβολικὸν κατασυνέτριψεν ἀδιακρίτως φεύγοντας καὶ διώ-
 κοντας. Ὁ Σαδὶ βέγης εἶχεν ὡς πεντακοσίους Μамελοῦ-
 κους, μεθ' ὧν ἐπορεύθη εἰς Δεσχοῦρ, ὅπου διέμενον ὁ Του-
 μανβάι. Εὗρεν αὐτὸν ἐν Ῥακί, ἐνθα ἐγινωσταν ἵνα αἰτή-
 σονται πάλιν τὴν ἐπικουρίαν τῶν Ἀράβων τῆς φυλῆς Γα-
 ζαλέ. Ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ τῆς φυλῆς ταύτης Ἰβν Τζεμαλ
 καὶ Σελαμέ ἀπεκρίναντο πρὸς τὴν αἴτησιν αὐτῶν οὕτως·
 «Κύριος φυλάξαι ἡμᾶς τοῦ ἀνθίστασθαι ἐπὶ πλεῖω πρὸς
 τοιοῦτον νικηφόρον κυριάρχην, οἷός ἐστιν ὁ σουλτάνος Σε-
 λίμ (1). Ὁ Τουμανβάι καὶ ὁ Σαδὶ βέγης, συνορῶντες τὸ
 ἀδύνατον τοῦ παρατεῖναι τούντεῦθεν τὸν πόλεμον, ἀπεχώ-
 ρησαν εἰς Οὐμδινάρ, ὅπου διενυκτέρευσαν βουλευόμενοι.
 Ἀμα τῇ ἑφ' ἐφάνη ἡ ὑπέροχος δύναμις τῶν Ὀθωμα-
 νῶν (2). Ὡς περ ὁ Τζανίμ Σεῖφι καὶ Δεβλετβάι, καὶ ὡς
 περ ὁ Σαδὶ βέγης καὶ ὁ Χοσκαδέμ ἐμονομάχησαν ἱπποτι-
 κῶς ἄλλοτε, οὕτω καὶ νῦν ὁ Γαζαλί καὶ ὁ Κατ' Ῥαβί

(1) Σουλεϊλί, φ. 35.

(2) Ἱβν Σινέ,

ἐμονομάχησαν τὸ τρίτον, ὡς οἱ ἥρωες τῶν ἰδίων ἑκαστος στρατῶν· ὁ Γαζαλί ἐνίκησε καὶ ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου (1). Ἡ συμπλοκὴ ἐγένετο γενικὴ, ὅτε πρὸς τὰ νῶτα τῶν Μамелούκων ἡγέρθη αἰφνιδίως νεφέλη κό-
νεως καὶ ἀλαλαγμός· «Ἐσμέν οἱ ἵππεῖς τοῦ Γαζαλί, οἱ ἀν-
δρεῖοι καὶ ἀκαταμάχητοι τῆς κοιλάδος· καὶ νῦν ὄψεσθε» (2).
Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ὁ υἱὸς τοῦ Χαϊθάρ, ὤρμησε πρὸς τὸν
βέγην Κανσουκούρδ καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ἵνα ῥιφθῇ μετὰ
τῶν ὑπ' αὐτὸν εἰς τὸν Νεῖλον, ὅπου ἐπνίγη. Ὁ Τζανθερδὶ
Γαζαλί ἤλασε μόνος μετρημφισμένος εἰς Ἀραβα καὶ προ-
κάλεσε τὸν Τουμανβάι εἰς μονομαχίαν· δέκα δ' ἤδη τῶν
ἡρώων τῶν Μамелούκων καὶ αὐτὸς ὁ Κιλτζ, ὁ ἀνδρείο-
τατος τῶν βέγηδων κατεβλήθησαν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὅτε ὁ
σουλτάνος Τουμανβάι, ὡσαύτως ἱππότης ἡγεμὼν, ἐδέξατο
τὴν πρόκλησιν καὶ ἔβαλε κατὰ γῆς τὸν Ἀραβα ὑποκρι-
νόμενον Μамелούκον. Ἡδὴ ὁ σουλτάνος ἐτίθη τὴν λόγ-
χην ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Γαζαλί, ὅτε ἐφώνησεν οὗτος·
«Ἐλεος πρὸς τοῦ Προφήτου καὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ
σέχη Ἐβουστούδ Ἀλ Τζαριχί» (ΜΘ). Ὁ Τουμανβάι
ἀπέσυρε τὴν λόγχην καὶ συνεχώρησεν αὐτῷ φυγεῖν.

Μετὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἠνώθησαν τότε ὁ μέ-
γας βεζύρης Ἰουνὶς Πασᾶς καὶ ὁ ἀγῶς τῶν γενιτσάρων
Ἀγιάς· ὥστε ἦν ἀδύνατον ἵνα οἱ Μамелούκοι ὑπομείνωσι
τόσῳ φοβερὰν προσβολήν. Τὰ ἀσθενῆ αὐτῶν λείψανα ἐπα-
νέκαμψαν μετὰ τοῦ Τουμανβάι εἰς Βερδάν, οἱ δὲ Ὀθω-
μανοὶ ἐγγύθεν κατεδίωκον αὐτούς. Συμβουλευσάμενος
μετὰ τῶν βέγηδων ὁ Τουμανβάι οὐδένα ἄλλον τρόπον

(1) Ἰβν Σαϊνέλ. (2) Αὐτόν, 37.

σωτηρίας εὔρεν ἢ τὸ καταφυγεῖν πρὸς τὸν Ἀραβα Χασάν Μερὶ, ὀφείλοντα εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτόν· ἐπειδὴ οὗτος εὐρὼν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀδελφούς ἐν τοῖς δεσμοῖς ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν. Οἱ Ἀραβες σέχαι προὔπαντήσαντες προσήνεγκον αὐτῷ φιλοξενίαν. Ἀλλ' ὁ σουλτάνος ἠρνήθη ταύτην, ἐδέξατο δὲ μόνον τὴν πρότασιν τοῦ Χασάν Μερὶ, ὅπως προξενήσῃ αὐτῷ ἀσφαλὲς καταφύγιον ἐν τινὶ μεγάλῳ σπηλαίῳ. Εἰσερχόμενος δὲ εἰς αὐτό, εἶπεν ὁ Τουμανβὰϊ πρὸς τοὺς βέγηδας αὐτοῦ· « Ἐνταῦθ' ἐσμεν ἀσφαλέστεροι ἢ ἐν φρουρίῳ, ἐὰν μὴ προδώσῃ ἡμᾶς ὁ Χασάν Μερὶ. Ὁ Θεὸς τιμωρήσῃ τὸν προδότην, ἀπεκρίναντο ὁμοφώνως οἱ βέγηδες » (N). Ὁ Χασάν Μερὶ, συμβουλευσάμενος μετὰ τῆς μητρὸς, ἐγνώρισεν αὐτῇ τὴν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῶν λείαν· ἡ δὲ μήτηρ ἐνουθέτησεν αὐτὸν διὰ τὴν ἱερότητα τοῦ δικαίου τῆς ξενίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν δωρησάμενον αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα μὴ προδώσῃ τὸν σουλτάνον, τὸν κυριάρχην αὐτοῦ καὶ εὐεργέτην. Ἀλλ' ὁ Χασάν Μερὶ, κωφεύσας πρὸς πάσας ταύτας τὰς προτροπὰς, ἐτόλμησε παραδοῦναι τὸν Τουμανβὰϊ πρὸς τὸν ἀγῶν τῶν γενιτσάρων Ἀγιάς, ὃς μετὰ τοῦ Χαῖρ βέγη καὶ τοῦ Γαζαλί ἰχνηλάτησε τὸν φυγάδα σουλτάνον. Προσεγγιζόντων δὲ τῶν Τούρκων, Σαδὶ ὁ ἐτερόφθαλμος καὶ τινες ἕτεροι ἐξεῦρον τρόπον τοῦ διαφυγεῖν, ὁ δὲ Τουμανβὰϊ ἔμεινεν ἐν τῷ σπηλαίῳ περιμένων τὴν τύχην αὐτοῦ. Ὁ Ἀγιάς πλησιάσας μετὰ σεβασμοῦ, παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα σταυρώσῃ τὰς χεῖρας, ὃς ἔδωκε διὰ ῥινομάκτρον καὶ οὕτως ἀπῆγαγεν αὐτόν, ὑπὸ τῶν γενιτσάρων φρουρούμενον, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ σουλτάνου. « Δόξα τῷ Θεῷ, ἀνέκραξεν ὁ Σελίμ, κατὰ τὴν πρώτην ἀγγελίαν τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης· νῦν ἐάλω ἢ Αἴγυπτος. »

Ἦχούντων τῶν τυμπάνων καὶ βροντῶντος τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ Τουμανβάϊ προσαχθεὶς ἐνώπιον τοῦ Σελίμ, ἐχαιρέτισεν αὐτὸν μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ, ὁ δὲ Σελίμ ἀνταπέδωκε τὸν ἀσπασμὸν καὶ προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα καθήσῃ. Ὁ Τουμάν διέμεινεν ἐν σιγῇ κατατρυχόμενος ὑπὸ λυπηρῶν λογισμῶν. Καὶ ὁ Σελίμ ἐσίγησεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἐκπεπληγμένος ἐπὶ τῇ μεγαλοπρεπεῖ καὶ ἵπποτικῇ ιδέᾳ ἡγεμόνος, ὅς καί τοι λίαν συνετὸς καὶ ἀνδρεὺς ἐνέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους ὁ Σελίμ ὠνείδισεν αὐτῷ τὸν φόνον τῶν πρεσβευτῶν καὶ τὴν ἄρνησιν τοῦ ἀποθέσθαι τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα. Ὁ Τουμανβάϊ ἀπελογήθη, ἐπάγων τὴν αἰτίαν ἐπὶ ταραξίας βέγγηδας, κηρύττων ἄλλως, ὅτι πολεμήσας ἐξεπλήρωσε τὸ καθῆκον τοῦ ἀμύνεσθαι ὑπὲρ τῆς χώρας, ἣν ὁ Θεὸς ἀνέθηκεν αὐτῷ, πρὸ πάντων δὲ τοῦ διαφυλάξαι τὰς ἀγίας πόλεις Μέκκαν καὶ Μεδίαν. « Ἀλλ' οὗτος, ὁ Σελίμ, πῶς ἀπολογηθήσεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς ἐπιθέσεως αὐτοῦ; » Ὁ Σελίμ, ἐκπλαγείς ἐκ τοιαύτης ἀποστροφῆς, ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀπήγγειλε τὸν πόλεμον ἐπὶ τῷ φετῶ τῶν οὐλεμάδων καὶ οὐχὶ ἄνευ αἰτιῶν, ἐπειδὴ ὁ Κανζοῦ Γαβρί ἠρέθισε τὸν ἡγεμόνα τοῦ Σουλκάρδ καὶ ἐβοήθησε κρύφα τῷ σάχῃ τῆς Περσίας, καὶ διότι ἐν γένει συρφετῶ δούλων, οἳ οἱ Μамелούκοι, οὐ προσῆκε τὸ κράτος. « Σουλτάν τοῦ Ρούμ! ἀπεκρίνατο ὁ Τουμανβάϊ, ἡ κατάλυσις τοῦ ἡμετέρου βασιλείου ἀποδοτέα οὐχὶ σοί, ἀλλὰ τοῖς προδόταις τοῦ ἑαυτῶν κυρίου, δεικνὺς τὸν Χαῖρ βέγγην καὶ τὸν Γαζαλί, παρόντας. Οὐκ ἔστι μεγάλουμου ἱδίων, εἶπεν ὁ Σελίμ πρὸς τὴν συνέλευσιν, διαφθεῖραι ἄνδρα οὕτω γενναῖον καὶ εὐπαρρησίαστον, ἀλλὰ δεῖ παραμεῖναι αὐτὸν μόνον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας παρὰ τῷ Ἀγῶς Ἀγᾶ, ἕως οὗ καθησυχᾷ ὁ τόπος, καὶ περιέπεσθαι. Οὕτως ὁ Του-

μανβαί ἀπήχθη εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀγᾶ. Μετ' οὐ πολὺ ἀπήχθη πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ ὁ Σαδὶ βέγησ, προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀραβὸς Ἰβν Βακάρ, ὃς εὐηργετήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὤφειλεν αὐτῷ χάριτας.

Ὁ Σελίμ θαυμάζων τὸ πολεμικὸν ἦθος, τὴν εὐμορφίαν καὶ τὴν πανοπλίαν τοῦ Σαδὶ βέγη, καὶ ἀναμιμνησκόμενος τῆς ἀραβικῆς ῥήσεως· «Ὁ ἀνὴρ κρύπτεται ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ,» ἠθέλησε δοκιμάσαι διὰ διαλέξεων τὴν νοημοσύνην τοῦ αἰχμαλώτου. «Πῶς, ἠρώτησεν αὐτὸν, εὖρες τὸν κόσμον;—Ὡς τι οὐδενὸς λόγου ἄξιον.—Διὰ τί οὖν ἐτόλμησας τοσαύτας μάχας ὑπὲρ οὐδενὸς ἄξιου;—Ἐπολέμησα οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ κατὰ τὸ Κοράνιον καὶ τὴν σούνναν· γέγραπται γάρ ἐν τῇ Γραφῇ· Ὅπλίσατε ἑαυτοὺς κατὰ τῶν ὀπλιζομένων καθ' ὑμῶν. Ὁ δὲ Προφήτης λέγει· Ὁ πολεμῶν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἀποθνήσκει ὡς μάρτυς. Ἀλλ' ὑμεῖς ἐν τίνι δικαίῳ ἐπεξέρχεσθε ἐπὶ τὴν τιμὴν καὶ τοὺς ἡμετέρους οἴκους;—Κατὰ τὸν φετβᾶν τῶν νομομαθῶν ἐστράτευσα ἐφ' ὑμᾶς τοὺς διώκτας, οἱ κατὰ τὸ δοκοῦν ὑμῖν ἀναγορεύετε καὶ ἐκβάλλετε τῆς ἀρχῆς σουλτάνους, ἢ καθείργετε ἢ φονεύετε.—Συκοφαντία τοῦτο. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ὑπηκούσαμεν τῷ σουλτάνῳ Ἐσχρέφ Καϊτβαί, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ διὰ τοῦτο μόνον ἀπεκτείναμεν, διότι διὰ τὰς παρανομίας αὐτοῦ ἦν κοινὴ συμφορὰ, ἥς ἡ ἐξαφάνισις ἦν ἀναγκαία. Ἐγένετο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· παντὸς βίου τὸ τέλος ἐστὶν ὁ θάνατος· ὁ κόσμος μένει ἡμῖν τόσον ὀλίγον, ὅσον ὑμῖν. Ὁ Θεὸς εἶπε τῷ Προφῆτῃ αὐτοῦ· Σὺ εἶ πτώμα, καὶ αὐτοὶ εἰσι πτώματα, καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ κρίσει ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐρίσετε.» Ὁ Σελίμ ἐκέλευσεν ἵνα περιέπωσι καὶ τὸν Σαδὶ βέγη ἐν τῇ φυλακῇ (1)· διότι ἦθος.

(1) Ἰβν Σινέλ, Σουχρί, Σαυχρί, φ. 44.

λεν, ὡς τουλάχιστον αὐτὸς ἔλεγε μετὰ ταῦτα (1), ἵν' ἀπαγάγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν σουλτάνον τῶν Μамελούκων, τὸν Σαδὶ βέγην καὶ τὸν Μοτεβεκκίλ, τὸν εἰκοστὸν πρῶτον κατ' ὄνομα καλίφην τοῦ δευτέρου κλάδου τοῦ οἴκου Ἀββάς, ὃς ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ καλιφάτου τοῦ Βαγδάτ ἀπήλαυεν ἐν Καῖρῳ τοῦ προνομίου τοῦ παρῆναι καὶ ἐπικυροῦν διπλώματα ἀρχῆς· ἀλλ' οἱ προδότες Γαζαλί καὶ Χαῖρ βέγης πάντα λίθον ἐκίνησαν πρὸς ὄλεθρον τοῦ ἡγεμόνος καὶ κυρίου αὐτῶν. Μετά τινος ἐβδομάδας οὗτοι ἐπλήρωσαν τὴν ψυχὴν τοῦ σουλτάνου ἀνησυχίας καὶ ὑποψιῶν καὶ ἠῤῥησαν αὐτὰς ἐπὶ πολὺ διὰ κραυγῆν, ἣν ἤκουσεν ὁ σουλτάνος ἐν τινι ὁδῷ ἐξελθὼν ποτε ἔφιππος· «Ὁ Θεὸς δώῃ νίκην τῷ σουλτάνῳ Τουμανβάν» (2). Τότε ὁ Σελίμ ἔγνω τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τούτου· ἵνα δὲ ἐξαφανίσῃ δι' ἐπονειδίστου σφαγῆς τὴν μνήμην τῶν Μамελούκων, ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν τῷ Σεχ-σουμπάρ βέγῃ, οὗ ὁ πατήρ ἐκ προστάγματος τοῦ Κανζοῦ Γαβρί ἐκρεμάσθη ἀπὸ τῆς πύλης Σουβεϊλά (ΝΑ). Οὕτως ὁ ἔσχατος τῶν Μамελούκων σουλτάνος, ὁ ἀνδρεῖος, ὁ ἱπποτικὸς, ὁ φιλάνθρωπος Τουμανβάν ἐκρεμάσθη ἀπὸ τῆς πύλης Σουβεϊλά ἐκεῖ, ὅπου τοσαῦται κεφαλαὶ ὑπὸ ἀλλοδαπῶν ἡγεμόνων ὡς τρόπαια τῆς νίκης πεμφθεῖσαι ἐκυλινδθήσαν ἐν τῇ κόνει, καὶ ὅπου τοσοῦτοι ἐχθροὶ τῶν Μамελούκων ἐκρεμάσθησαν. Ὁ γενναῖος Σαδὶ βέγης μετέσχε τῆς τύχης τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Ὁ Σελίμ ἐκέλευσεν ἵνα κηδευθῇ μετὰ τιμῶν ὁ νεκρὸς τοῦ Τουμανβάν, παραστάς καὶ αὐτὸς τῇ νεκρωσίμῳ προσευχῇ, ἣν ἀνέγνωσεν ὁ

(1) Ἰβν Σεινέλ. Σεαδεδδίν, Σολακ'αδὲ. Ἀλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρις.

(2) Ἰβν Σεινέλ, Σουβεϊλά, φ. 13. Σουγρί, φ. 95. Δημόσια Βιβλιοθήκη Βερόιας

μέγας δικαστῆς τοῦ Καΐρου. Τρία βαλάντια χρυσοῦ διένειμεν ἐπὶ τοῦ τάφου, ὃν ὁ σουλτάνος Γαβρί ἱδρυσεν ἑαυτῷ, τρία δ' ἕτερα βαλάντια διενεμήθησαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ σουλτάνου τοῖς πτωχοῖς. Μετὰ ταῦτα ἐπιστολαὶ περὶ τῆς νίκης ἐστάλησαν πρὸς τὰς ἀλλοδαπὰς δυνάμεις (1), καὶ πανηγύρεις ἐγένοντο ἐπὶ τῇ τελείᾳ ὑποταγῇ τῆς Αἰγύπτου. Οἱ προδόται, ὧν ἄνευ ἡ Αἴγυπτος οὐκ ὑπετάσσετο τῷ ὀθωμανικῷ ζυγῷ, ἀντημείφθησαν ἀναγορευθέντες διοικηταί, ὁ μὲν Τζανήμ Σεϊφὶ τοῦ Ρεχνεσέ, ὁ δὲ Ἀβού Χαμζά τοῦ Μαχαλλέτ, ὁ δὲ Γαζαλί τῆς Δαμασκοῦ, ὁ δὲ Χαΐρ βέγης τοῦ Καΐρου. Οἱ δὲ Ἀραβες σέχαι Χασάν Μερί καὶ Ἰβν Βακάρ, οἱ παραδόντες τὸν Τουμανβάι καὶ Σαδί βέγην ἡμείφθησαν διὰ χρυσοῦ καὶ τιμητηρίων ἐσθήτων(2). Καὶ ὁ σέχης Ἀχμέτ Βέν Χαϊθάρ, ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς Γαζαλέ, ἔλαβεν ἀμοιβάς, ὁ δὲ βέγης Ὁμέρογλου ἀνεδείχθη διοικητῆς τοῦ Τζιτζέ, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς ἀραβικῆς φυλῆς Βενὶ Ἀδί ἀνηγорεύθη σέχης σημαιοφόρος τῆς Αἰγύπτου. Οἱ τέσσαρες δικασταὶ τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων αἱρέσεων ἔμειναν ἐν τοῖς ἀξιώμασιν αὐτῶν(3), ὁ δὲ ἐπιμελητῆς τοῦ γαζοφυλακίου Ἰβν Τζα'άν, ὃς προσήνεγκεν ἐπὶ περγαμνηοῦ συνοπτικὸν πῖνακα πασῶν τῶν προσόδων τῆς Αἰγύπτου, ἐπηνέθη διαφερόντως

(1) Ὁ Μαρίνης Σανοῦτος συμφωνεῖ πρὸς ταῦτα τοῖς Ἀραψι καὶ Ὀθωμανοῖς ἱστοριογράφοις. Ὁρα Τζελαλζαδέ, ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης, φ. 59. Σελιμναμέ τοῦ Κεσχαί. Δύο τῶν ἐπιστολῶν τούτων σώζονται ἐλόκληροι, ἡ μὲν τουρκιστὶ παρὰ Σααδεδδίν, Δ, φ. 708—709, ἡ δὲ ἀραβιστὶ, γραφίτσα ὑπὸ τοῦ Ἰδρις, παρὰ τῇ υἱῷ αὐτοῦ, φ. 131.

(2) Σολχειλί, φ. 46. Ἰβν Σεϊνέλ, Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, Σααδεδδίν, Σολαλζαδέ.

(3) Σααδεδδίν, Σολαλζαδέ, Ἀλῆς, υἱὸς τοῦ Ἰδρις.

καὶ ἔλαβε πολλὰ δῶρα παρὰ τοῦ σουλτάνου διὰ τὴν ἀκρίθειαν τοῦ πίνακος τούτου. Μετὰ ταῦτα ἐδέξατο ὁ Σελίμ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως τῶν ἀρχῶν τῆς πρωτευούσης καὶ πάσης τῆς χώρας, τὴν τῶν Ἀράβων σεχῶν τῆς ἄνω Αἰγύπτου, τῶν πρεσβευτῶν τοῦ σουλτάνου τῆς Μαυρητανίας καὶ τοῦ σερίφη τῆς Μέκκας, τέλος δὲ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Βενετίας, κομιζόντων τὸν φόρον ὀκτακισχιλίων δουκάτων, ὃν τέως ἐτέλουν τῷ σουλτάνῳ τῶν Μамелούκων χάριν τῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου, πρὸς τὸν Σελίμ, τὸν νέον σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου μετὰ προσαγορεύσεων τῆς γερουσίας (NB).

Ὁ Σελίμ ἐνδιέτριψεν ἐπὶ μῆνα ἐν Καῖρῳ ἐπισκεπτόμενος τὰ μνημεῖα τῆς πρωτευούσης τῆς Αἰγύπτου. Τῷ σοφωτάτῳ Τούρκῳ, Πέρσῃ ἢ Ἀραβί, τὰ θαύματα τῆς Αἰγύπτου παρίστανται ἄλλως ἢ τῷ Εὐρωπαϊῳ, ἢ πρότερον τῷ Ῥωμαίῳ ἢ Ἑλληνι, ὁ δὲ Σελίμ εἶδεν αὐτὰ διαφόρως ἢ ὁ Γερμανικὸς (1) καὶ ὁ Τίτος. Ἐὰν ὁ Εὐρωπαῖος τὴν Αἴγυπτον ὡς τὴν πρωτίστην πηγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, ὡς τὴν κοιτίδα τῆς γεωγραφίας καὶ γεωμετρίας, τῆς γραφικῆς καὶ οἰκοδομικῆς, τῆς γεωργίας καὶ ναυτιλίας, ὡς τὴν μητέρα ἀστικῆς καὶ πολιτικῆς νομοθεσίας, ἱερατικῆς ταξιαρχίας καὶ θρησκευτικῆς συμβολικῆς, λατρεύῃ· ἐὰν τὰ θαύματα τῆς ἀρχαίας οἰκοδομικῆς, τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς ὑπογείους νεκρῶνας, τὰς πυραμίδας καὶ τοὺς ὀβελίσκους, τοὺς κολοσσοὺς καὶ τὰς σφίγγας ἐν τῇ παραδοξοτάτῃ αὐτῶν μορφῇ μετ' ἐκπλήξεως βλέπῃ καὶ τέλος ζητῇ ἐρμηνεῦσαι τὴν μυστηριώδη εἰκονικὴν γραφὴν τῶν φύλλων τοῦ μεγάλου λιθίνου βιβλίου τῶν μνημείων,

ὁ ἀπὸ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου μέχρι τῶν καταρράκτων αὐτοῦ καὶ πέραν αὐτῶν ἀνωτέρω ἐπὶ χιλιετηρίδας κείται ἀνεωγμένον, τῷ Ἀσιανῷ φαίνεται τὸ μέγα ἀρχαιοτάτης ὀρησκειτικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης ἱερὸν ὑπὸ πάντη διαφόρου θαυμασίου φωτὸς περιλαμβόμενον ἐν μέσῳ παρὰδόξου κράματος νεφελῶν τε καὶ ἱρίδος. Ἐν τοῖς ναοῖς βλέπει μόνον τὰ ἀνάκτορα τῶν ἀρχαίων βασιλέων, ἐν τοῖς κολοσσοῖς καὶ σφιγξὶ τοὺς μαγικοὺς φύλακας κατωρυγμένου χρυσοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἱερογλυφικοῖς γράμμασι τὴν κεκρυμμένην διδασκαλίαν πρὸς κατάληψιν κεκρυμμένων θησαυρῶν ἢ πρὸς παραγωγὴν χρυσοῦ. Ἐπὶ πολὺ ἐζήτει μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Εὐρωπαῖος ἀντὶ τῆς σοφίας, ἣν ἐξαγγέλλει ὁ λίθος, τὸν φιλοσοφικὸν λίθον καὶ ἠγνῶσι τὸ μυστήριον τῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐν Αἰγύπτῳ γεννηθείσης ἀλχημείας, εἰ καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ κείται φανερά ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς γεωργίας, τῆς μεταβαλλούσης τὸν πηλὸν τοῦ Νείλου εἰς χρυσόν. Ὁ Ἀσιανὸς θεωρεῖ τοὺς Φαραῶ καὶ Πτολεμαίους ἀπλῶς ὡς μυστηριώδη εἰδῶλα γιγαντιαῖα καὶ οὐδεμίαν ἔχει ἔννοιαν τῆς ἀγχιωσύνης τῆς ἀρχαίας ὀρησκείας, οὐδ' ἐπιθυμίαν τοῦ διερμηνεῦσαι λιθίνους πίνακας καὶ κυλίνδρους παπύρου, ἀλλ' ἡ τῶν προφητῶν παράδοσις τούναντίον παρίστησιν αὐτῷ τὴν Αἴγυπτον μετὰ αἰγλῆς τινὸς ἀγιότητος, ἣν τὸ ἐταστικὸν ὄμμα τοῦ Εὐρωπαίου ἦτοι οὐδαμῶς βλέπει ἢ μόνον πολλῶ ἀσθενεσέραν. Ὁ Ἀσιανὸς γινώσκει οὐ μόνον, ὥσπερ ὁ Εὐρωπαῖος, τὴν Αἴγυπτον ὡς τὴν χώραν, εἰς ἣν ὁ Ἰακώβ ἐπορεύθη μετὰ τῶν δώδεκα υἱῶν, ἀλλὰ τιμᾷ αὐτὴν ἐνεκα τῶν τάφων δώδεκα προφητῶν καὶ ἀνευρίσκει ἱσαριθμούς στίχους τοῦ Κορανίου καὶ χωρία τῆς παραδόσεως, ἐν οἷς γίγνεται μνεῖα αὐτῆς. Ὁ μοσλῆμος οὔτε τὸν Σέσωστριν, οὔτε τὸν Ὄσυμανδίαν γινώσκει, τιμᾷ δὲ μόνον ἐκ τῶν

Φαραώ ἐκείνον, ἐφ' οὗ ὁ Ἰουσοῦφ (Ἰωσήφ) ἐπλήρωσε τὰς ἀποθήκας τῆς Αἰγύπτου αἵτου, καὶ ἐκείνον, ὃν ἐπέκλυσεν ἡ θάλασσα. Ἀλλ' ὁμως, καίπερ καλῶν τοὺς ἰδρυτὰς τῶν πυραμίδων πάντῃ ἄλλως ἢ ὁ Ἕλληνας, τιμᾶ, ὡς οὗτος, τὸν τρισμέσιστον Ἑρμῆν ὡς τὸν εὐρέτην τῆς γραφῆς, τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὡς τὸν νομοθέτην τῶν μυστηρίων καὶ τὸν διατάκτην τῶν ἱερατικῶν θεσμῶν, ὡς τὸν συλλογέα πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, ὡς τὸν τρισμέγιστον διερμηνέα τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ Ἀσιανὴ ἱστορία οὐδένα λόγον ποιεῖται περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέχρι τοῦ Μωάμεθ, τοῦ τελευταίου Προφήτου, παρελελυθότων πεντακοσίων ἐτῶν. Καὶ τὰ σμῆνη τῶν μοναχῶν, τὰ ἀπὸ τῆς Θεβαΐδος ἐπισκοτίσαντα τὴν οἰκουμένην, ἄγνωστα αὐτῇ εἰσι. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Μωάμεθ ἡ Αἰγύπτος γνωρίζεται ἱκανὰ τοῖς Εὐρωπαίοις μόνον διὰ τῆς ἀραβικῆς ἱστορίας, ὁμολογουμένως δὲ ὁ Εὐρωπαῖος ἱστοριογράφος μετὰ τοῦ Ἀσιανοῦ ἐνδιαφέρεται περὶ τῶν μεγάλων συμβεβηκότων καὶ μνημείων τῆς χώρας, ἧς τὴν ὑπαρξιν καὶ ἀρχὴν ἐκεῖνος διὰ τούτου μόνον γινώσκει ἱκανὰ. Ἐὰν ὁ Ἀσιανὸς οὐδὲν γινώσκει περὶ τοῦ ἱατρείου τῆς ψυχῆς, τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης τοῦ Ὁσμανδία, ὁ Εὐρωπαῖος γινώσκει τὸν τελευταῖον ἐμπρησμὸν τῆς Ἀλεξανδρινῆς μόνον ἐκ τῶν Ἀράβων ἱστοριογράφων. Μόνον ἐκ τούτων ἔμαθε τὴν λαμπρότητα τῶν δυναστειῶν Τουλοῦν καὶ Ἀκσίδ, τὰ οἰκοδομήματα καὶ ἰδρύματα τῶν Φατιμιτῶν, τὸ ἐπὶ τῆς τυραννίας τοῦ Χακίμ ἰδρυθὲν ἐν Καίρῳ οἰκημάτων ἐπιστημῶν (1) καὶ τὴν ἐκ τούτου πηγάσαν μυστικὴν διδασκαλίαν τῶν

(1) Δάρολ Ἰλμ. Σογιουτὶ καὶ Μάκρτζι.

Ἰσλαμηλιτῶν, τὴν Θρόνον καὶ βωμὸν ἀνατρέψασαν καὶ διὰ τοῦ ἐγγχειριδίου τῶν Δολοφόνων γινώσκειν (1). Μόνον ἐκ τῶν ἀραβικῶν τούτων πηγῶν γινώσκει τὸ ῥωμαντικὸν πνεῦμα τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῶν σταυροφόρων, τὸν ἱποτισμὸν τῶν Μамελούκων καὶ τὸ μόνον παρὰ τὸν Νεῖλον ἐντελῶς ἀναπτυχθὲν θαυμάσιον ἄνθος τοῦ μυθικοῦ κόσμου τῶν χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν (ΝΓ).

Ὁ Σελίμ, καίπερ ἐκδεδωκώς ἑαυτὸν ταῖς ἡδοναῖς τοῦ ὀπίου καὶ τοῦ μυστικισμοῦ, οὐ παρῆχε πολλὴν πίστιν τῇ δυνάμει τῆς ἀλχημείας· διὸ ἔκρινεν ἀσφαλέστερον καταλαβεῖν τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς θησαυροὺς τῶν Μамελούκων ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Καίρου ἢ ἀναζητῆσαι τοὺς ὑπὸ γῆν κεκρυμμένους τῶν Φαραῶ ἐν τοῖς ὑποχθονίοις νεκρῶσι καὶ ἐν ταῖς πυραμίσιν. Οὐδὲ τὰς πυραμίδας ἐπεσκέφατο, ὡς ὁ Μамοὺν καὶ ἄλλοι δορικτήτορες τῆς Εὐρώπης· πᾶσα ἡ προσοχὴ αὐτοῦ περιστράφη εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῶν τεμενῶν καὶ τῶν ἀκαδημιῶν τῆς πρωτεύουσας. Ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων τεμενῶν τοῦ ἰσλαμισμού ἐστὶ τὸ ἀνεγερθὲν ἐν Φοστὰτ, ἡ ἀρχαίᾳ Καίρῳ, ὑπὸ τοῦ Ἀμραῦ, διοικητοῦ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ καλίφου Ὁμάρ. Οἱ μεγάλοι ἡγεμόνες τῶν Φατιμιτῶν, Ἐγιοιπιδῶν καὶ Μамελούκων ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους περὶ μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς διακοσμήσεως τοῦ τεμένου τούτου δι' ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν λυχνιῶν, διὰ μαρμαρίνων πινάκων καὶ καλλιγεγραμμένων στίχων τοῦ Κορανίου. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀρχαιότατον τέμενος τοῦ Καίρου ψακοδομήθη ἐν τρισὶν ἔτεσι λήγοντος τοῦ ἐννέτου αἰῶνος μ.Χ. ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Τουλοῦν, πρῶτανείμαν-

(1) Ἱστορία τῶν Δολοφόνων, Στουτγάρδη, 1808, καὶ Παρίσις 1831.

(2) Σογιουτί ἐν Χουσνούλ μοχαζερét.

τος αὐτῷ προσόδους ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδων δουκάτων⁽¹⁾. Μετὰ αἰῶνα ἀνιδρύθη τὸ τέμενος Ἐξεριγέ, τουτέστι τὸ ἀκμάζον, τὸ ὀνομαστότατον πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. Κλείζεται δὲ ἐπὶ ταῖς τέσσαρσι σχολαῖς τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων αἱρέσεων τοῦ ἰσλαμισμού καὶ ἐπὶ τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ, ἣτις καίπερ παθοῦσα ὑπὸ τοσοῦτων ἀλλεπαλλήλων συλήσεων καὶ ἐμπρησμῶν ἀπὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, σώζει ἔτι καὶ νῦν τὰ ἐκ τοσοῦτων ποικίλων τῆς τύχης καὶ τοῦ χρόνου περιπετειῶν λείψανα τῆς ἐπιστημονικῆς παιδείσεως τοῦ Ἀσιανοῦ μέσου αἰῶνος ⁽¹⁾. Ὁ τύραννος Χακίμ, εἰ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπεθέωσεν, ἔκτισεν ὅμως τρία τεμένη, ὧν τὰ μὲν δύο παρὰ τὸν Νεῖλον, τὸ δὲ τρίτον μέγιστον ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως. Τοῦτο, καίπερ κατερηρειμμένον, ἐστὶν ἔτι ἀξιοθέατον ἐπὶ τοῖς χαριστάτοις ποικίλμασι τῆς ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ταῖς κουφικαῖς ἐπιγραφαῖς (ΝΔ). Ἐν τῷ τεμένει τοῦ Μελέκ Μουεγέδ, ἢ Μεχμέδ ἀλ Δαχερί, ὁ Σελίμ παρέστη τῇ δημοσίᾳ προσευχῇ κατὰ τὴν πρώτην Παρασκευὴν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἔδωκε τῷ συνελθόντι πλῆθει μέγα παράδειγμα ταπεινότητος ἀφελῶν τὸν ἐστρωμένον πολύτιμον τάπητα καὶ γονυκλιτήσας ἀσκεπῆς τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἐδάφους τοῦ ναοῦ, ὃ κατέβρεξε διὰ δακρῶν. Οὐδεμία ὁμοία εὐσεβὴς πρᾶξις εὑρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων ⁽³⁾.

Αἱ ἀκαδημαῖαι τοῦ Καΐρου οὐκ εἰσιν ἀξίαι ἐλάσσονος προσοχῆς ἢ τὰ τεμένη. Ἡ πρώτη, ἥς τὰ θεμέλια κατεβάλετο Σελαεδδὶν ὁ μέγας μετὰ τοῦ κράτους τοῦ ἰδίου

(1) Τὸ τέμενος τοῦτο ὠκοδομήθη τῷ 262 (876). Σογιουτί.

(2) Ἀνηγέρθη τῷ 359 (969) Σογιουτί, Α. ἤρ. Βουρχάρ, Τριζέλις.

(3) Μουρατζὴ δ' Ὅσσον, Β, σ. 181.

οἴκου, ἐτελέσθη συγχρόνως τῇ οἰκοδομῇ τῆς ὥραιας κιο-
νοφόρου στοᾶς ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν ἀνακτόρων. Ἡ περιώ-
νυμος ἐπὶ τοῖς καθηγηταῖς καὶ τοῖς μαθηταῖς αὕτη ἀκα-
δημία (ΛΕ) κεῖται ἐν τῷ προαστείῳ τοῦ Καίρου, τῷ κα-
λουμένῳ Καραφᾶ, ὅπου εἰσὶ πολλοὶ τάφοι θεωρούμενοι ὡς
ἅγιοι, ἐν οἷς καὶ ὁ τοῦ μεγάλου ἱμάμη Σαφιῦ, εἰς ὃν φοι-
τῶσι χάριν προσκυνήσεως οὐ μόνον οἱ ἰθαγενεῖς, ἀλλὰ
καὶ πολλοὶ ξένοι. Ὡςπερ ὁ Σελαεδδὶν ἀνίδρυσεν τὸ πρῶ-
τον μοναστήριον ἐν Αἰγύπτῳ, τὸ τῶν σεχῶν Σαϊδὲ Σουα-
δᾶ (τὸ εὐτυχὲς οἰκοδόμημα τῶν εὐτυχῶν) οὗ ὁ ἡγούμενος
τῶν σεχῶν τούτων ἐκαλεῖτο Σείχουλ Σουγιούχ, τουτέστι
σέχης τῶν σεχῶν, ὡς ἄλλοτε ὁ ἀρχιδικαστῆς τοῦ Καίρου
Καδίουλ Κουδάτ ἡ δ ι κ α σ ῆ ς τ ῶ ν δ ι κ α σ τ ῶ ν, καὶ ὁ
διευθυντῆς τοῦ οἰκήματος τῶν ἐπιστημῶν
Δαίουλ Δουάτ ἡ συλλογεὺς τῶν συλλογέων (1), οὕτω καὶ
ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Καμίλ ὠκοδόμησεν παρὰ τὴν φερώνυμον
αὐτῷ ἀκαδημίαν Κιμιλιγῆ τὴν πρώτην ἐν Αἰγύπτῳ σχο-
λὴν τῶν παραδόσεων καὶ δευτέραν ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ
ἰσλαμισμού, τῆς πρώτης ἰδρυθείσης ὑπὸ Νουρεδδὶν τοῦ
μεγάλου ἐν Δαμασκῷ, ἵνα βαθύτερον ἐγχαράξῃ διὰ τῆς
ἐπαναλήψεως τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων τοῦ Προφήτου
τὸ πνεῦμα τῶν ἡθῶν αὐτοῦ τοῖς ὁμολογοῦσι τὸν ἰσλαμι-
σμόν (2). Τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τούτου ἡγεμόνος τοῦ
οἴκου Ἐγίουπ, τοῦ Σελαεδδὶν (3), τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Με-
λέκουλ ἁαδιλ (4), τοῦ υἱοῦ τούτου Καμίλ (5) καὶ τοῦ Σα-
λίχ, ἐγγόνου τοῦ Καμίλ (6), σώζουσι πανταχοῦ τῆς Αἰ-

(1) Σογιουτὶ καὶ Μακριζί.

(2) Οἱ αὐτοί.

(3) Ἀγάπη τῆς πίστεως. (4) Ὁ δίκαιος βασιλεὺς. (5) Ὁ ἐγτελής.

(6) Ὁ εἰρηνικός.

γύπτου τὰ κατ' αὐτοὺς κληθέντα μνημεῖα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς παιδεύσεως· οἷον τὸ Ἀαδிலιγέ, προάστειον τοῦ Καΐρου παρά τὴν Ῥιδάνιαν, ἐνθα ὁ Σελίμ ἐνίκησε τὸν τελευταῖον σουλτάνον τῶν Μамελοῦκων· ἡ Καμιλιγέ, ἡ ἀκαδημία μετὰ τῆς σχολῆς τῶν παραδόσεων τοῦ Καμίλ· ἡ Σαλιχιγέ, ἡ τοῦ Σελαεδδὶν ἐν Καΐρῳ, καὶ Σαλαχιγέ, ἡ κατὰ τὰ αἰγυπτιακὰ ὅρια πρὸς τὴν Συρίαν ἔρημος πόλις. Ὡς ποτε ὁ Σελαεδδὶν καὶ ὁ τούτου ἀνεψιὸς Καμίλ ἔκτισε τὸ πρῶτον μοναστήριον καὶ τὴν πρώτην τῶν παραδόσεων σχολὴν ἐν Αἰγύπτῳ, οὕτω καὶ ἡ τοῦ Σαλίχ σύζυγος Σετζρεδδούρ (δένδρον τῶν μαργαριτῶν) ἦν ἡ πρώτη γυνὴ ἡ καθήσασα ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἰσλαμισμού (1), διαδεξαμένη τὸν υἱὸν αὐτῆς, σύγχρονον τοῦ ἀγίου Λουδοβίκου, ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν Μамελοῦκων κατὰ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας (2). Οἱ Μамελοῦκοι ἐδείχθησαν, ὡς οἱ Ἑγυπῖται, ἐνθερμοὶ προστάται τῶν ἐπιστημῶν, ἀνεγείραντες τὰς ἀκαδημίας Δαχριγέ, Βιβαρσιγέ, Μανσουριγέ καὶ Νασσιριγέ, παραβλητέας πρὸς τὰς τῆς δυναστείας τοῦ Ἑγυπ. Τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Δαχριγέ (3) ἔκτισεν ὁ Δαχίρ Βιδάρς Βουνδουκδάρι, ὁ τρόμος τῶν Φράγκων, τῶν Μογόλων καὶ τοῦ τάγματος τῶν Δολοφόνων, ὁ καθάρισας καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν τούτων τὴν Συρίαν, τὴν δὲ Βιβαρσιγέ ὁ φερώνυμος αὐτῇ μικρὸς Βιδάρς, ὁ τοῦπίκλιν τζουτζές, (4), τὴν δὲ τοῦ Μανσουριγέ ὁ περιώνυμος Κουλάουν Μανσουρ (5), τὴν δὲ

(1) Σογιουτί, Μακριζί.

(2) Ἱστορία τῶν σταυροφοριῶν.

(3) Ἐκτίσθη τῷ 661 (1262).

(4) Τῷ 616 (1316). Σογιουτί.

(5) Τῷ 703 (1303).

τοῦ Νασσαριγέ ὁ Νασσὶρ Μωάμεθ. Ἐπὶ τῆς διευτοῦς μεσο-
 βασιλείας, καθ' ἣν οἱ δέκα υἱοὶ τοῦ Κουλάου ἤρισαν πρὸς
 ἀλλήλους περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, ὁ Νασσαρεδδὶν
 Χασάν, ὁ νεώτατος αὐτῶν, ἔμεινε κύριος τῆς βασιλείας
 ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη· ἀπληθάντισε δὲ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διὰ
 τῆς ἀνεγέρσεως τῆς φερωνύμου αὐτῷ μεγίστης ἀκαδη-
 μίας τοῦ Καίρου καὶ πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ Ἰσλαμισμού.
 Πρὸς τὴν οἰκοδομὴν αὐτῆς ἐπὶ τρία ἔτη ἐδαπανῶντο
 καθ' ἑκάστην εἴκοσι χιλιάδας διρχέμ (1). Ἡ ἀκαδημία
 αὕτη, οὔσα πέντε πῆχεις μείζων τῶν ἐν Μεδάιν ἀνακτό-
 ρων τοῦ Χοσρόου, εἶχε σχολεῖα ὑπὲρ τῶν τεσσαρῶν αἰ-
 ρέσεων τοῦ ὀρθοδόξου θρησκευματος. Καί τοι οἱ Κιρκασ-
 σοὶ Μαμελοῦκοι ἤρξαν τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ ἑκατὸν τριά-
 κοντα ἔτη, ὥς οἱ προκάτοχοι αὐτῶν Μαμελοῦκοι τοῦ
 Νεῖλου, καὶ ὅμως δύο μόνον αὐτῶν κατέλιπον μνήμην
 ἀθάνατον διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ἀκαδημιῶν, ὁ πρῶτος Δα-
 χὶρ Βερκούκ (2) καὶ ὁ ἐβδομος Μοιγέδ Σέχη ἅλ Μαχ-
 μουδί (3). Οἱ Αἰγύπτιοι ποιηταὶ ἐψάλλον πολλάκις τὰς
 ἀρχιτεκτονικὰς καλλονὰς τῶν δύο τούτων ἀκαδημιῶν,
 πρὸ πάντων δὲ τὸν μιναρὲ τῆς δευτέρας, καλούμενον
 μιναρὲ τῆς Μνηστῆς, ὥς ὁ τοῦ ἐν Δαμασκῷ τεμένου τοῦ
 Ὁμμια. Ἀλλὰ ψυχαγωγικώτερον τῷ συνήθει μουσουλ-
 μάνῳ ἢ αἱ ἑπτὰ ἀκαδημίαι εἰσὶ τὰ ἔχον τῶν ποδῶν
 τοῦ Προφήτου, ἃ λατρεύει ἐν τινὶ παρὰ τὸν Νεῖλον
 τεμένει (4). Τοὺς ἐκ ξύλου καὶ σιδήρου τύπους τῶν ἱερῶν
 ποδῶν τοῦ Μωάμεθ ἠγόρασεν ὁ κτίτωρ τοῦ τεμένου

(1) Ἀνηγέρθη τῷ 758 (1356) Σογιουτί.

(2) Ἡ Δαχιριγέτ ἀνηγέρθη τῷ 788 (1386).

(3) Ἡ Μοιχεδιδγέτ τῷ 1819 (1416). Σογιουτί.

(4) Σογιουτί, Χουσνὸνλ μοχαζερέτ.

παρά τῶν Ἀράβων Βενί Ἰβραῖμ ἀντί ἐξήκοντα χιλιάδων ἀργυρῶν δραχμῶν.

Ὁ Σελίμ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ἠτένισε πρὸς τὸ μικρὰ, τουτέστι τὸ νειλό-μετρον, τὸ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας τῆς νήσου Ῥάουδας (νήσου τῶν κήπων). Ἡ νῆσος αὕτη ἐστὶ λίαν ἀξιόμνημόνευτος ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἱστορίᾳ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ διπλῷ κινδύνῳ, ὃν διέφυγεν εὐτυχῶς ὁ Σελίμ, δὲ ὀλίγου δεῖν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Μамελούκων καὶ ἐπνίγη ἐν τῷ Νείλῳ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ κατὰ τὸ παράδειγμα τοσούτων μεγάλων κυριαρχῶν τῆς Αἰγύπτου ἐπικοσμήσει τοῦ νειλομέτρου διὰ τῆς ἀνωθι αὐτοῦ ἀνεγέρσεως θολωτῆς ἐπαύλεως. Ἐνταῦθα ὁ Σελίμ τῇ ἐπιούσῃ τῆς θανατώσεως τοῦ Τουμανβὰι ἐδέξατο τὴν ὁμολογίαν τῆς ὑποταγῆς τῆς χώρας καὶ ἀπένειμε χάριτας· ἐνταῦθα καὶ οὐχὶ ἐν τῷ φρουρίῳ ὥρισε τὴν διαμονὴν αὐτοῦ. Ὁ Κανζοῦ Ἀαδιλλί, εἰς τῶν ἀνδρειωτάτων βέγηδων τῶν Μамελούκων ἐνταῦθα ἐπεχείρησε καταλαβεῖν νυκτὸς τὸν σουλτάνον πλησιάσας ἐπὶ λέμβου μετὰ τινων ἀνδρείων ναυτικῶν πρὸς τὸ νειλόμετρον καὶ διὰ κλίμακος ἀναβάς εἰς τὴν ὀροφὴν ὅτε δὲ εἶδεν, ὅτι οὐδεὶς τρόπος ἦν, ὅπως καταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἀνεκαλύφθῃ, ἐβρίφθη ἀπὸ τοῦ τέγους εἰς τὸν Νεῖλον καὶ διέφυγε διανέων τὸν ποταμὸν ἑκατοστῶς τινὰς κολυμβητῶν, οὓς ὁ σουλτάνος ἐξέπεμψε πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ (1). Τὸ δεύτερον ὁ Σελίμ διέφυγεν ἐνταῦθα μείζονα κίνδυνον· ἀποβαίνων ποτὲ ἀπὸ τοῦ πλοίου τοῦ Αβδουλκαδὶρ εἰς τὴν ὄχλην οὐκ ἐδυνήθη ἐφάψασθαι αὐτῆς, ἅ τε βραχυσκελῆς, καὶ ἔπεσεν εἰς τὸν

(1) Σουχεϊλί, σ. 46, Δ, 15ν, Σεινέλ.

ποταμόν. Ὁ πλοίαρχος καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ μετὰ πολλοῦ μόχθου ἐξήγαγον τοῦ ποταμοῦ τὸν σουλτάνον διὰ τὸ βάρος αὐτοῦ. Ἀντὶ δὲ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ὑπέσχετο τῷ Ἀβδουλκαδὶρ οἷαν ἤθελεν ἀμοιβήν· ὁ δὲ ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ τὴν διὰ βίου ἀτέλειαν ἐν τοῖς λιμέσι τοῦ Νείλου καὶ τῆς θαλάσσης. Ὁ σουλτάνος εὐθέως ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν τὴν περὶ ἀτελείας ἐπιστολήν (NT).

Ἡ νῆσος τοῦ Νείλου, ἐφ' ἧς ἐστὶ τεθειμένον τὸ νειλό-μετρον, προσεῖλκυσε μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἁλωσιν τῆς Αἰγύπτου τὴν προσοχὴν τῶν τοποτηρητῶν τῶν καλιφῶν διὰ τὴν γονιμότητα καὶ τὸ εὖθετον αὐτῆς. Ἦδὴ τῷ πεντηκαστῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς ἐγίρας ἰδρύθη ἐν ταῦθα ναυπηγεῖον, τὸ ἀρχαιότατον πάντων, ὅθεν ἐκλήθησαν πάντα τὰ τοιαῦτα ἰδρύματα (NZ). Ἀχμέτ ὁ υἱὸς τοῦ Γούρκου Τουλούν, ὃς ἀπὸ τοῦ ἀξιωματοῦ τοῦ ἐπαρχοῦ ἀνεδείχθη αὐτόνομος κυριάρχης τῆς Αἰγύπτου, πρῶτος ἐκτίσεν ἐν Ῥαούδα φρούριον, παρασυρὲν μετὰ ταῦτα μικρὸν κατὰ μικρὸν ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ Νείλου (NH). Ὁ Ἀκσίρ, ἰδρυτὴς τῆς δευτέρας τουρκικῆς δυναστείας ἐπὶ τῶν Ἀβδασιδῶν, μετέθηκε τὸ ναυπηγεῖον ἀπὸ τῆς νήσου Ῥαούδας εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Νείλου, τὸν δὲ χώρον αὐτοῦ μετέβαλεν εἰς κῆπον, κληθέντα μουχ-τάρ, ἥτοι ἐκλεκτόν, οὗ ἡ φήμη διέδραμεν οὐ μόνον εἰς Αἴγυπτον, ἀλλὰ μέχρι τοῦ Ἰράκ. Ὁ ἔννατος τῶν Φατιμιτῶν καλιφῶν, ὁ ἐμίρης Βιαχχαμιλλάχ, ὠκοδόμησεν ἐν Ῥαούδα ἀνάκτορα ὑπὲρ τῆς περιλημμένης αὐτῷ Βεδουΐνης, καλέσας αὐτὸ Χαουδέτζ, ταυτέστι φορεῖον τῶν γυναικῶν (2). Ἀλλ' ὀνομαστωτέρα ἐγένετο ἡ Ῥάουδα ἐπὶ

(1) Σογιουτί, Κεβκεδὴρ Ῥαουδάτ, ἐν τῷ Κεφαλαίῳ Μικυά.

(2) Σογιουτί, Κεβκεδὴρ Ῥαουδέτζ, ἐν τῷ Κεφαλαίῳ Μικυά.

τῷ ὑπὸ τοῦ Μελέκ Σαλίχ, ἐβδόμου καὶ προτελευταίου ἡγεμόνος τοῦ οἴκου Ἐγιοῦπ, κτισθέντι φρουρίῳ ⁽¹⁾, οὗ ἡ φρουρὰ ἀνετέθη τοῖς Μамελούκοις, οἵτινες ἐκβαλόντες τῆς ἀρχῆς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐκλήθησαν ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης φρουρίου Βαχαρί, ἦτοι Μамελοῦκοι τοῦ Νείλου. Τὰ ὀχυρώματα τῆς νήσου σωζόμενα ἔτι ἐπὶ τοῦ Σελίμ ἐξηφανίσθησαν μὲν ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις. Ἡ ἱστορία τῆς Ῥαούδας μνημονεύει καὶ ἐξ τεμενῶν, ὧν τὸ μὲν μέγιστον ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἐσχρέφ Καϊτβὰι ⁽²⁾, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Ῥεῖς, πλοιάρχου, τὸ δὲ τρίτον ὑπὸ τοῦ Γίτν, δούλου τοῦ Χακεμβιεμριλλάχ· τὸ τέταρτον καλεῖται Μουστὰχ (ποθητὸν), τὸ πέμπτον Μοντεχί (μακρὰν ἀπέχον) τὸ δὲ ἕκτον τοῦ Μικυά. Τοῦ νεωρίου, τοῦ κήπου, τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν τεμενῶν οὐδὲν ἔχνος σώζεται, ἀλλὰ μόνον ὁ κατὰ τὰ μέσα τῆς ἐννάτης ἐκατονταετηρίδος ἰδρυθεὶς πρὸς καταμέτρησιν τοῦ Νείλου κίων, ὃν πάλιν ἐστέγασεν ὁ Σελίμ.

Αἱ ἀρχαιόταται παραδόσεις τῆς Αἰγύπτου ἀναφέρουσιν ἤδη πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἀλώσεως τῆς Αἰγύπτου τρία νεολόμετρα, ὧν τὸ μὲν ἰδρύθη ὑπὸ τινος τῶν Φαραῶ, τὸ δὲ ὑπὸ Ἰωσήφ τοῦ Αἰγυπτίου, τὸ δὲ ὑπὸ βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ἀμρὸ βὲν Ἀάζ, ὑποτάξας τὴν Αἰγυπτον ἐπὶ τοῦ καλὶφου Ὁμάρ, ἔστησε νεολόμετρον ἐν Ἀσουᾷ (Συήνῃ)· ὁ δὲ Μοαβίας, ὁ πρῶτος Ὁμμιάδης καλὶφης, ἕτερον ἐν Ἐνσένᾳ, ὁ δὲ ἐβδόμος καλὶφης τοῦ οἴκου Ὁμάρ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβδοῦλ Ἀζίζ, ἕτερον ἐν Χολβάν. Πλὴν τῶν τριῶν τούτων μικρῶν νεολομέτρων ἐπὶ τῆς βασιλείας Βελιδ τοῦ Α΄ ὁ διοικητὴς Ἐζαμέτ Σεῖδ Τενουχί ἰδρυσεν ἐν

(1) Τῷ 524 (1139).

(2) Σογιουτί.

Ῥαούδα μέγιστον νειλόμετρον, ὃ ὁ καλίφης Μαμούν κατέστρεψε καὶ ἀνήγειρεν ἕτερον, ἐπιτελεσθὲν μόνον ἐπὶ τοῦ δεκάτου καλίφου τῶν Ἀβδασιδῶν Μοτεβεκκίλ. Ἐκτοτε δὲ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἀντέσχευ ἀναλλοιώτως πρὸς τὰ ρεύματα τοῦ Νείλου καὶ τὴν δηλήσσαν διάθεσιν τῶν Φράγκων ὁδοιπόρων (1). Τὸ νειλόμετρον, ὃπερ ἤδη ἐπὶ ἱερογλυφικῶν μνημείων συχνὰ φαίνεται ἐν ταῖς χερσὶ τῶν θεοτήτων ὡς σύμβολον φυσικῆς διαιρέσεως καὶ βαλβίδος, ἐστὶ τὸ σπουδαιότατον τῇ Αἰγύπτῳ μέτρον, ἅτε ἀναγγέλλον τὰ γόνιμα καὶ ἀγρονα ἔτη. Τὸ ὑπὸ τοῦ καλίφου Μοτεβεκκίλ τεθὲν καὶ σωζόμενον ἐτι νῦν, περικεκοσμημένον στίχοις ἐκ τοῦ Κορανίου εἰλημμένοις καὶ γεγραμμένοις διὰ κουφικῶν ἐξεχόντων χαρακτήρων, ἐστὶ στήλη ὀκτάγωνος ὕψους εἴκοσιν αἰγυπτιακῶν πήχεων, ὧν δώδεκα καλύπτονται διαρκῶς ὑπὸ τοῦ ὕδατος, οἱ δὲ ἕτεροι ὀκτὼ, διαιρούμενοι ἕκαστος εἰς εἴκοσι καὶ τέσσαρας δακτύλους μετροῦσι τὴν αὔξησιν τῶν ὕδάτων τοῦ ποταμοῦ. Ἐὰν τὸ νειλόμετρον δεικνύῃ κάτω τῶν δεκατεσσάρων πήχεων, τουτέστιν ἐὰν τὰ ὕδατα ὑψῶνται δύο πήχεις, λιμὸς ἐπαπειλεῖ τὴν χώραν. Πεντεκαίδεκα πήχεις καὶ δέκα δακτυλοίεισι τὸ σημεῖον τοῦ ἀνοίγματος τῆς διώρυγος τοῦ Νείλου, τῆς διατεμνούσης τὸ Κάϊρον, καὶ τελοῦνται χαριστήρια. Συνήθως ὁ Νεῖλος ὑψοῦται ἐκκαίδεκα πήχεις. Τὸ μέγιστον ὕψος, οὗ ἡ ἱστορία μνημονεύει, ἐστὶν ὀκτωκαίδεκα πήχεων καὶ δέκα δακτύλων, τὸ δ' ἐλάχιστον, δυοκαίδεκα πήχεων καὶ δύο δακτύλων, τὸ μὲν, ἔτος τῆς μεγίστης εὐφορίας, τὸ δὲ, τῆς δεινοτάτης πείνης. Τὸ μέτρον τοῦτο τῆς μεγίστης δυστυχίας ἢ τῆς μεγίστης

(1) Σογιουτί, ἐν Κεφαλαίῳ Μικυῶ.

εὐτυχίας τῆς χώρας, ἣν ἄξιον τῆς ἰδίας προσοχῆς τοῦ πορθητοῦ, ἣν οὗτος ἐδήλωσε τοῖς τε συγχρόνοις καὶ τοῖς μεταγενεστέροις διὰ τοῦ ἐποικοδομηθέντος θόλου (ΝΘ).

1517. Ἀήγοντος τοῦ Μαΐου μηνὸς ὁ Σελίμ ἐπορεύθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν οὐχὶ μόνον ἵνα ἴδῃ τὰ ἀξιοθέατα, ἀλλὰ καὶ τὸν στόλον, ἔν ᾧ ὁ Πιρί Πασᾶς, καϊμακάμης ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατήγαγεν ἐτοιμοπόλεμον εἰς τὸν λιμένα τοῦτον. Ὁ Σελίμ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν πλοίων παραπεμπόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ νισαντζή Πασᾶ Μωάμεθ καὶ τοῦ χότζα Χαλιμί (1), ἐμπίστων αὐτῷ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν νῆσον Ῥάουδαν τῇ 3 Ἰουνίου (2), ὅπου κελεύσας γενικὴν εξέτασιν τοῦ στρατοῦ διένειμεν ἐκάστω μὲν ἵππεϊ ἀνά δύο ἄσπρα, ἐκάστω δὲ πεζῷ ἀνά ἓν (3). Τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦδε ἐκυβέρνηα ὁ μέγας βεζύρης Ἰουνίς Πασᾶς· πρὶν δὲ ἢ ὁ σουλτάνος ἀπέλθῃ ἀντικατέστησεν αὐτὸν διὰ τοῦ Χαῖρ βέγη, ὃς διὰ τὴν γυνῶσιν τοῦ τόπου καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀραβας σέχας κοινωνίαν ἦν καταλληλότερος πρὸς τὴν κυβέρνησιν (4). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Διζδάρ Μωάμεθ Τζελεπῆς, δεφετερδάρ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὁ Ῥοκνεδδὶν Σιρεκζαδὲ, στρατοδίκης τῆς Ῥούμελης, ἐλυμαίνονον τὴν χώραν διὰ παντοίων καταχρήσεων, ὁ μὲν ἀπαλλοτριῶν τὰ κτήματα τῶν οἰκωντῶν Μαμελούκων, ὁ δὲ πωλῶν τὰ πρῶτα ἀξιώματα τοῦ νόμου, ἥτοι τὰ τέσσαρα ἀξιώματα τῶν τεσσάρων δικαστῶν τῶν ὀρθοδόξων αἱρέσεων, ἕκαστον ἀντὶ χιλίων δρουκάτων. Ὁ ἱστοριογράφος Ἰδρίς, ὁ μετὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ Κουρδιστάν εἰς Αἴγυπτον ἐλθὼν, ἀντὶ τοῦ

(1) Σααδεδδὶν, Δ, 710. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρίς, φ. 125.

(2) Σααδεδδὶν, Α, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρίς.

(3) Σααδεδδὶν, Δ, φ. 711. (4) Αὐτόθι. (5) Αὐτόθι.

ἀσχολεῖσθαι περὶ τὴν διοίκησιν παρηγγέλλοι ὑπὸ τοῦ σουλ-
τάνου ἵνα μεταφράσῃ τὴν ἀραβικὴν φυσικὴν ἱστορίαν τοῦ
Διμιρὶ, τὸν βίον τῶν ζώων, ἐπεράτωσε δ' αὐτὴν ἐν βραχυ-
τάτῳ καὶ ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας τῆς προσφορᾶς, ὅπως
συνοδεύσῃ αὐτὴν μετὰ ποιηματίου περσικοῦ, ἐν ᾧ συν-
εβούλευεν αὐτῷ περὶ τῆς διοικήσεως τῆς Αἰγύπτου καὶ
τῆς ἐν αὐτῇ διαχειρίσεως τῆς δικαιοσύνης (Ξ). Οἱ βεζύραι
ἐδωρήσαντο τῷ Ἰδρις χάριν τῆς μεταφράσεως χίλια δου-
κάτα, ἡρνήθησαν ὅμως ἀναγνῶναι τὸ ποίημα τῷ σουλ-
τάνῳ. Ἀλλ' ὁ Ἰδρις ἀφιλοκερδὴς ὢν καὶ φιλαλήθης ἀπέ-
βαλε μετὰ θάρρους τὴν προσφορὰν τῶν βεζυρῶν καὶ ἐπέ-
μεινεν ἵνα ἡ κασιδὲ αὐτοῦ παραδοθῇ ταῖς χερσὶ τοῦ Σε-
λὶμ, ἄλλως, εἶπεν, αὐτὸς οὗτος δώσει αὐτήν. Οἱ βεζύραι
ὑπεχώρησαν ἐξ ἀνάγκης τῇ τοιαύτῃ ἐπιθυμίᾳ, ὁ δὲ Ἰδρις
ἐπεμφε μετὰ τοῦ ποιήματος καὶ ἐπιστολὴν, δι' ἧς ἰκέτευεν
αὐτὸν ἵν' ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ἀπελθεῖν, εἰ μὴ αἱ λυμαίνόμεναι
τὴν χώραν ἀδικίαι κατέπαυον. Τοιαύτη παρρησία, ἣτις
ἐνέβαλλεν εἰς κίνδυνον ζωῆς πάντα ἄλλον, ἔμεινεν ἀτιμώ-
ρητος. Τηλικούτον μέγαν σεβασμὸν ἐδήλου πάντοτε ὁ Σε-
λὶμ πρὸς τοὺς σοφοὺς ἄνδρας, εἴτε σέβων τὴν κοινὴν γνώ-
μην, εἴτε τιμῶν τὴν ἐπιστήμην· ἡρκέσθη δὲ πέμψαι τὸν
Ἰδρις μετὰ τοῦ στόλου εἰς Κωνσταντινούπολιν (1). Ἡ
γενναία τοῦ Ἰδρις τόλμη εὖρε μιμητὴν τὸν σοφὸν στρα-
τοδίκην τῆς Ἀνατολῆς Κεμάλ Πασαζαδέ, ὃν ἐτίμα με-
γάλως καὶ ἐνεπιστεύετο ὁ σουλτάνος. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ
στρατοῦ βαρυνθέντες τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πολυχρόνιον δια-
μονὴν ἰκέτευσαν αὐτὸν, ἵνα πείσῃ τὸν σουλτάνον εἰς τα-
χεῖαν ἐπάνοδον, ἣν ἐπόθει καὶ αὐτὸς ὁ Κεμάλ Πασαζαδέ.

(1) Υἱὸς τοῦ Ἰδρις, φ. 430.

Ἰππεύων πότε ἠρώτησεν αὐτόν ὁ Σελίμ· «Τί λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι; ὁ δικαστὴς ἀπεκρίνατο, ὅτι ἤκουσε πρὸ μικροῦ παρὰ τὸν Νεῖλον στρατιωτικὸν ἄσμα, ἐν ᾧ ἐδήλοῦτο ἡ ἐπιθυμία τῆς εἰς Ῥούμελην ταχείας ἐπανόδου (1). Ὁ ἔμμεσος οὗτος ὑπαιγιμὸς τοῦ γενικοῦ πόθου οὐκ ἀπῆρσε τότε τῷ σουλτάνῳ· διὸ ἐκέλευσε τὰ πρὸς ἐπάνοδον. Μετά τινος δὲ ἡμέρας περιπατῶν ὁ Σελίμ ἠρώτησε τὸν Κεμάλ Πασαζαδὲ, διατί ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ὁ μολλᾶς Λουτφί, καίπερ σοφὸς ἀληθῶς ἐφονεύθη; Ὁ δὲ Κεμάλ Πασαζαδὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ Λουτφί εἶχεν ἔνεκα τῶν δηκτικῶν αὐτοῦ ἀστεϊσμῶν καὶ πολλοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες ἐσυκοφάντησαν αὐτόν, καὶ ὅτι πολλάκις ἐτόλμα πλάττειν ἀστεϊσμούς καὶ εἶτα παριστᾶν αὐτοὺς ὡς ἀληθεῖ γεγονότα. «Ἐμαθες καὶ τοιαῦτα παρὰ τοῦ διδασκάλου σου; εἶπεν ὁ Σελίμ. Τοιαῦτα, ἀπεκρίνατο ὁ στρατοδίκης, ἀπέμαθον πρὸ πολλοῦ. Καθῆκε νῦν ὁ λόγος εἰς τὸν ἐταῖρον, οὗ τὴν εὐτυχίαν διακαῶς ἠύχθη (δηλαδὴ εἰς αὐτόν τὸν Σελίμ). Οὐκ ἐπένοήσας οὖν, εἶπεν ὁ σουλτάνος, σὺ αὐτὸς τὸ στρατιωτικὸν ἄσμα ἐξ ὑπογίμου»; Ὁ Κεμάλ Πασαζαδὲ ἦν ἱκανῶς παρρησιαστικὸς τοῦ ὁμολογῆσαι τὴν ἀλήθειαν, δι' ἣν ὁ σουλτάνος ἀντὶ τοῦ ὀργισθῆναι ἀντήμειψεν αὐτὸν διὰ δώρου πεντακοσίων δουκάτων.

Ὁ Σελίμ ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἔν' ἀπέλθῃ τῆς Αἰγύπτου, ὡς πρὸ τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς Περσίας, ἴσως ἐβουλεύετο ἵνα ἐπεκτείνῃ τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ πέραν τῶν κταρρακτῶν τοῦ Νεῖλου. Μὴ δυνάμενος αἰτιαθῆναι τοὺς γενιτσάρους, μὴδ' ἐθέλων ὀργισθῆναι κατὰ τῶν λογίων ἐπὶ τῇ ἐξ Αἰγύπτου ἐπανόδῳ, ἐδήλωσε τὴν ὀργὴν

(1) Σελιμ καὶ τοῦ Σααδεδδίν, ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι τοῦ Διεξ, σ. 7.

αὐτοῦ κατὰ τῶν βεζυρῶν, ὥς ὅτε ἐπανήρχετο ἀπὸ Περσίας. Κατὰ τοὺς δύο καὶ ἡμισυν μῆνας ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐπανόδου μέχρι τῆς ἀπὸ Καΐρου ἀπελεύσεως, ὁ δορικτήτωρ ἐπεχείρησε δύο ἔργα, ὧν τὴν διάταξιν κατέστησεν ἐπιφανεστέραν ἢ παρουσία αὐτοῦ, τὸ μὲν τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐνιαυσίου δώρου τῶν συνοδιῶν τῶν προσκυνητῶν εἰς Μέκκαν, τὸ δὲ τὸ ἀνοιγμα τῆς διώρυγος τοῦ Καΐρου. Ὁ Μωάμεθ Ἐβούλ Βερεκιάτ, τριακοστὸς τέταρτος σερίφης τῆς Μέκκας, ἐκ τοῦ οἴκου Βενί Κιταδὲ, ἔπεμψε διὰ τοῦ υἱοῦ Βενί Νουουμί πρὸς τὸν δορικτήτορα τὰς κλεῖς τῆς Κααβὰ ἐπὶ ἀργυρᾷ λεκάνῃς (1). Ὁ Σελίμ ὡς προστάτης καὶ ὑπηρέτης τῶν δύο ἀγίων πόλεων ἀνέλαβε τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν ἀρχαίων καλιφῶν καὶ σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου· αὐτῶν οὖν ἀνῆκε τοῦντεῦθεν ἡ φροντίς περὶ τῆς συντηρήσεως τῶν πτωχῶν καὶ σεχῶν τῶν δύο τούτων ἱερῶν ἐνδiciaτημάτων τοῦ ἰσλάμ. Ὁ σουλτάνος Βιθάρς Βονδοκδαρί, ἰδρυτὴς τῆς μαμελουκικῆς δυναστείας τοῦ Νείλου καὶ ὁ ἰδίως νομοθέτης τοῦ βασιλείου αὐτῶν, ὃς ἐμιμήθη τοὺς θεσμοὺς τοῦ Τζεγχι-σχάν (ΞΑ) ἐν τε τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ αὐλῇ, πρῶτος καθιέρωσε τὴν ἐπίσημον καὶ ἐνιαυσίαν ἀποστολὴν καμῆλου πολυτελῶς κεκοσμημένης καὶ φερούσης τὸ ἱερὸν ἐπικάλυμμα τῆς Κααβὰς· ἐκαλεῖτο δὲ μιχμέλ, τουτέστι τὸ φορτίον. Ὁ δεύτερος νομοθέτης τῶν Μαμελούκων ὁ μέγας Κουλάουν, κατέστησε δημοτελεστέραν τὴν ἀποστολὴν ταύτην διατάξας πομπὴν καὶ ἱππικὸν ἀγῶνα, ἐνῶ οἱ Μαμελοῦκοι ἐγυμνάζοντο (1). Ἐκτοτε ἡ ἀποστολὴ τῆς μιχμέλ ἦν τῇ μὲν Μέκκᾳ ἐκ τῶν μεγίστων εὐεργετημά-

(1) Ἡ Χουζνούλ μοχαζαρέτ, φ. 320.

των τῶν Αἰγυπτίων σουλτάνων, τοῖς δὲ κατοικοῖς τοῦ Καΐρου ἐκ τῶν μεγίστων δημοσίων ἐορτῶν. Τὸ πεμπόμενον δῶρον ἦν ἐκ σίτου καὶ χρυσοῦ· καὶ ἐκεῖνος μὲν διένεμετο τοῖς ἐνδεέσιν, οὗτος δὲ μεταξὺ τῶν σεχῶν τῆς ἁγίας πόλεως. Μετὰ τοῦτο ἐτελεῖτο ἐν Μέκκᾳ ἡ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος δημοσία προσευχή ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου μετὰ τῆς προσθήκης τῆς προσαγορεύσεως τοῦ ὑπηρετοῦ τῶν δύο ἁγίων τόπων καὶ πόλεων Μέκκας καὶ Μεδίνης (ΞΒ). Ἀπὸ Μωάμεθ τοῦ Α' καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ σουλτάνοι ἔπεμπον εἰς Μέκκαν κατ' ἔτος δῶρα, σουρρὲ καλούμενα. Ὁ πατὴρ τοῦ Σελὶμ Βαγιαζήτ ὁ Β' ἔπεμπε κατ' ἔτος τεσσαραςκαίδεκα χιλιάδας δουκάτων, ὁ δὲ υἱὸς ἐδιπλασίασε τὸ δῶρον τοῦ πατρὸς καὶ προσέτι ἐπεκύρωσε τὰς συνήθεις δωρεὰς τῶν Αἰγυπτίων σουλτάνων. Ὁ ἐμίρης Μοσλιχεδδὴν, φέρων τὴν προσηγορίαν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ τοῦ σουρρὲ, προέπεμψε τὸ δῶρον μετὰ δύο Αἰγυπτίων δικαστῶν· ἔδωκε δὲ ἐκάστω μὲν σερίφη ἀνὰ πεντακόσια δουκάτα, ἐκάστω δὲ σέχη ἀνὰ ἑξ, ἐκάστω δὲ δὲ τῶν πρώτων πολιτῶν τῆς ἁγίας πόλεως ἀνὰ τρία καὶ ἐκάστω ἐνδεεῖ ἀνὰ ἓν. Τὸ ὅλον κεφάλαιον ἦν εἰς διακοσίας χιλιάδας δουκάτων, πλὴν τῆς ἀξίας πεντακισχιλίων ἐρδὲπ σίτου καὶ ὀρυζίου ὑπὲρ τῆς Μέκκας καὶ διςχιλίων ὑπὲρ τῆς Μεδίνης. Οἱ ἐμίραι, οἱ σέχαι καὶ οἱ οὐλεμάδες ἀνέγνωσαν τὸ Κοράνιον καὶ ἠυλόγησαν τὸν σουλτάνον, ὡς παραχρῆμα ἀνέδειξε τριακοντα ἐμίρας, οἵτινες παρηγγέλθησαν ἵνα ἕκαστος ἀναγινώσκη καθ' ἐκάστην τὸ τριακοστημόριον τοῦ Κορανίου· οὕτω δὲ πάντες συνερχόμενοι ἀνεγίνωσκον καθ' ἐκάστην ὁλόκληρον αὐτό (1).

(1) Μουρατζά δ' Ὀσσον, Γ, σ. 238.

των παρείχον τοῖς γραμματεῦσι τοῦ κράτους καὶ σφοῖς τῆς Αἰγύπτου μονότονον μὲν, ἀλλ' ἀνεξάντλητον ὑπόθεσιν, ἐν ἣ κατ' ἔτος πλημμυρεῖ ὁ ῥοὺς τῆς ἀραβικῆς ῥητορικῆς ἐν ἀπεράντῳ πολυλογίᾳ (1).

Κατὰ τὴν αὕξησιν τῶν ὑδάτων ὁ Σελιμ μετόκησεν ἀπὸ τῆς νήσου 'Ραούδας εἰς τὸ Βιρκετότ Φιλ (τέλμα τῶν ἐλεφάντων) πόρρω τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ὑδάτων, ἐνθα ἠκροάσατο τῶν στολαρχῶν (2), πλευσάντων ἐξ 'Αλεξανδρείας τὸν Νεῖλον μετὰ τοῦ φρουράρχου τῆς Προύσης Κοτζβέγη (3). Ἀρχομένου τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ὁ Σελιμ ἀποχωρῶν εἰς Συρίαν (4), κατέστησε φρούραρχον τοῦ Καῖρου τὸν ἄγαν Χαῖρεδδὶν, τάξας ὑπ' αὐτὸν πεντακισχιλίους ἵππεις καὶ πεντακισχιλίους πεζοὺς καὶ παραγγείλας αὐτῷ μηδέποτε ἐξελθεῖν τοῦ φρουρίου (5). Ἐπέμφθησαν δὲ ὡς ὁμηροὶ εἰς Φιλιππούπολιν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδιά τοῦ Χαῖρ βέγη, ἀναδειχθέντος κυβερνήτου τῆς Αἰγύπτου, ὡς ἤδη ἐρρέθη (6). Χίλιαὶ κάμηλοι ἀπεκόμισαν τὴν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πλουσίαν λείαν τῆς αἰγυπτιακῆς ἐκστρατείας. Ὡς ὁ Σελιμ ἀπήγαγεν ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὸν σάχην 'Ισμαήλ ἐκστρατείας τὸν ἡγεμονόπαιδα Βεδιούζ Ζεμάν, ἀπόγονον τοῦ Τιμούρ, οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς

(1) Τὸ κεβεχὲρ 'Ραούδα περιέχει τινὲς τῶν ἐπιστολῶν τούτων, τὰς ἀξιοληγοτέρας, καλουμένας βεσχαρετόλ βεφά (χαρμόσυνοι ἀγγελῖαι τῆς ἀφθονίας).

(2) Αἱ βενετικαὶ ἀναφοραὶ παρὰ Σανσοβίνῳ ποιοῦνται λόγον περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, ἐξ ὧν συνέκειτο ὁ στόλος οὗτος.

(3) Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, φ. 98. Ὁ Κοτζβέγης οὗτος ἔδωκε τῷ Σουκρί τὴν ὑπόθεσιν τῆς Σελιμναμέ αὐτοῦ.

(4) Κατὰ τὴν Σελιμναμέ τοῦ Κεσχι, φ. 93, ἐγένετο τῇ 5 ἡμερᾷ.

(5) Τὸ βιβλίον τῶν πλανητῶν ἀστέρων ἐν ταῖς σημειώσεσι καὶ ἀποσπάσμασι τῶν χειρογράφων τοῦ βασιλέως, Α. σ. 192.

(6) Μαρτίνης Σανοῦτος.

Αιγύπτου τὸν ἑσχατον κατ' ὄνομα καλίφην τοῦ οἴκου Ἀββάς, οὗ ὁ πρόπαππος ἀπένειμε τῷ γενάρχη αὐτοῦ Βαγιαζήτ τὸ δίπλωμα τῆς σουλτανικῆς προσηγορίας. Ὁ Σελίμ ἐξέλεξεν ἐν Καίρῳ, ὡς ἄλλοτε ἐν Ταβρίδι, τοὺς ἐξόχους τεχνίτας τῆς χώρας καὶ ἐπεμψεν αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν (1). Ὁ Σελίμ διανύσας τὴν ἔρημον τοῦ Κατιγέ καὶ ἀφικόμενος εἰς τὰ συρικὰ ὄρια, εἶπε πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Ἰουνίς Πασᾶν, παραπορευόμενον αὐτῷ· « Ἡ Αἴγυπτος οὖν ἐστὶν ὁπίσω ἡμῶν· αὐρίον ἐσόμεθα ἐν Γάζῃ. » Ὁ δὲ Ἰουνίς Πασᾶς οὐκ ἐδυνήθη ἀποκρῦψαι ἐνταῦθα τὴν περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, γενομένης παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἀθυμίαν· « Τίς ὁ καρπός, ἔφη, τοσούτων κόπων καὶ κακουχιῶν; Οὐδεὶς ἢ ὅτι τὸ ἡμῖς τοῦ στρατοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀπώλετο, ἢ δὲ ἀρχὴ τῆς Αἰγύπτου παρεδόθη προδόταις. Τοῦτο ἐπλήρωσε θυμοῦ τὸν σουλτάνον. Ἡ ὀργή ἢ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἰδρίς καὶ τοῦ Κεμάλ Πασαζαδὲ διελθοῦσα ὡς ἀπειλητικὸν νέφος, ἐνέσκηψεν αἰφνίξ νῦν ἐπὶ τοῦ παρ' αὐτῷ ἐλαύνοντος μεγάλου βεζύρου, οὗ τὴν κεφαλὴν ἀπέταμε κατὰ προσταγὴν αὐτοῦ δορυφόρος τίς. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐγένετο παρὰ τὸν ξενῶνα τοῦ Καραδανσαράι, ἀνεγερθέντα ἐπὶ τῶν συρικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν μεθορίων ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Χαλήλ, υἱοῦ τοῦ Κουλάουν χάριν τῶν ὁδοιπόρων, ὁ Ἰουνίς Πασᾶς ἐτάφη ἐνταῦθα παραχρῆμα, ὁ δὲ ξενῶν ἐκλήθη καὶ καλεῖται ἔκτοτε Ἰουνισάν. (2). Κατὰ τὴν ἱεραρχίαν ἡ μεγάλη

(1) Ταλιβέγης, 462.

(2) Ὁ Σεαδεδδίν, Δ, σ. 712, λέγει· « οἱ θανάτωσις αὕτη ἐγένετο παρὰ τὸ χωρίον Χατράν περὶ τὸ Σαλαγιέ, οὗτω δ' ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν ὁρίων τῆς ἐρήμου τῆς Συρίας. Ἡ Σελιμναμέ τοῦ Τζελαλζαδὲ, ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης, φ, 60, καλεῖ τὸ χωρίον τοῦτο Χατρά. »

βεζυρία ἀνῆκε τῷ δευτέρῳ βεζύρῃ Σεϊνέλ· ἀλλ' ὁ Σελίμ οὔτε τούτῳ, οὔτε τῷ ἐμπίστῳ αὐτῷ Μωάμεθ νισαντζή Πασᾶ ἀνέθηκε τὸ ὑψιστον τοῦτο ἀξίωμα τοῦ βασιλείου· διότι ὁ μὲν ἐφαίνετο αὐτῷ οὐχ ἱκανός, ὁ δὲ οὐχὶ ἀρκούντως ἔμπειρος· ἐξέλεξεν οὖν τὸν Πιρὶ Πασᾶν, καίμακάμην αὐτοῦ ἐν Κωσταντινουπόλει, ὃν ἤδη ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῆς μάχης τοῦ Τζαλδιδιράν ἐτίμα μέγαςως. Τῇ 20 Ὀκτωβρίου ὁ Σελίμ ἀφίκετο εἰς Δαμασκόν, κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐγγὺς τοῦ τάφου τοῦ μεγάλου Νουρεδδίν καὶ διέτριψεν ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ νέου μεγάλου βεζύρου. Ἐνταῦθα ἐδέξατο τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως τῶν ἀραβικῶν φυλῶν τῆς ἐρήμου τῆς Συρίας, μήπω ὁμοσασῶν αὐτῷ, οἷον τῶν Βενὶ Ἰβραΐμ, τῶν Βενὶ Σεβαλίμ, τῶν Βενὶ Ἀττά, τῶν Βενὶ Ἀττιγέ καὶ τῶν Βενὶ Σιάδ⁽¹⁾, καὶ ἐπεκύρωσε τοῖς μοναχοῖς τοῦ Σινᾶ τὸ περὶ ἀτελείας λεγόμενον ἔγγραφον τοῦ Προφήτου⁽²⁾. Ἐν Δαμασκῷ ἔλαβε τὰς προσόδους τῶν τιμαρίων τῆς Ρούμελης, δι' ὧν ἀπέτισε τὸ πρὸς τοὺς κατόχους τῶν ἱπποτικῶν τιμαρίων συν-ομολογηθὲν δάνειον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκστρατείας. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ὃν εἰς ἑκατὸν ἑκατομμύρια ἄσπρων, κομισθὲν ἤδη ἀπὸ τριῶν ἐτῶν εἰς Χαλεπίῳ, ἀπεκομίσθη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ σουλτάνου ὑπὸ τῶν φρουράρχων τοῦ Χαλεπίου, τῆς Ἐμέσης καὶ τῆς Δαμασκοῦ⁽²⁾. Ἡ διάταξις τῶν οἰκονομικῶν τῆς Συρίας καὶ ἡ περιγραφή τῆς

(1) Ὁ Καντεμῆρος, Κεφ. ΚΔ, βασιλεία τοῦ Σελίμ, δίδει κατὰ τὸν Χεζαρφέν ἢ Τζεναβῆς τὴν ἀληθεῆ ὁρθογραφίαν τῶν ὀνομάτων τούτων, πλὴν τοῦ Ἀτζιγέ, ὃ ἐκ παραδρομῆς γράφει Ἀφιγέ.

(2) Οὐ δύναται τις βεβαιῶσαι τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἀραβικοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ἡ ἐπικύρωσις τοῦ Σελίμ ἀναμφίβολός ἐστι, σωζομένη ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς αὐτοκρατορίας.

(3) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 713.

χώρας ἣν ἤδη τὸ κύριον μέλημα τοῦ Σελίμ· ἀνέθηκε δ' αὐτὴν τρισὶν ἐπιφανεστάτοις ἀνδράσι, δηλαδὴ τὴν μὲν περιγραφὴν τῶν σαντζακίων τῆς Ἑμέσσης, Ἐπιφανείας καὶ Τριπόλεως τῷ υἱῷ τοῦ Ἰδρις, Ἐβουλφάλλ, τέως δικαστῆ τοῦ Γενισέρ καὶ τότε δικαστῆ τῆς Τριπόλεως, τῷ ὕστερον δεφτερδάρ, τὴν δὲ τοῦ σαντζακίου τῆς Δαμασκοῦ τῷ Νούχ Τζελεπῆ, υἱῷ τοῦ Φεναριζαδὲ, καὶ τὴν τοῦ Χαλεπίου τῷ Ἀβδούλ Κερίμ Τζελεπῆ, υἱῷ τοῦ Ἀβδουλλάχ Πασᾶ (1). Οἱ τρεῖς οὗτοι δικασταὶ, διαπρέποντες καὶ ἐπὶ διοικητικαῖς γνώσεσι, παρηγγέλθησαν ἵνα ὀρίσωσι τὸν τρόπον τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων καὶ διευθετήσωσι τὰ ὑπὸ τὴν διακαιοδοσίαν αὐτῶν.

Ὁ Σελίμ πλην τῶν περὶ τῆς διοικήσεως τῆς χώρας φροντίδων οὐδὲ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ἐπελάθετο. Οἱ δύο πρέσβεις τῆς βενετικῆς δημοκρατίας, ὁ Βαρθολομαῖος Κονταρίνης καὶ Ἀλοΐσιος Μοσενίγος, ἐγένοντο διαφερόντως δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Σελίμ ἐν Καίρῳ, ἀσπασθέντες τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ (ΞΑ). Ὁ Κονταρίνης ἠκολούθησε τῷ σουλτάνῳ εἰς Δαμασκόν, ὁ δὲ Μοσενίγος ἐπλευσε μετὰ τοῦ στόλου εἰς Κωνσταντινούπολιν κατ'ἐπιθυμίαν τοῦ σουλτάνου (2). Τῇ 17 Σεπτεμβρίου ἀνενεώθησαν αἱ πρὸς τὴν 1547. Βενετίαν συνθηκαί, εἰς ἃς προσετέθη ἄρθρον, δι' οὗ μεθίστατο πρὸς τὸν Σελίμ ὁ τέως τελούμενος τῷ σουλτάνῳ τῶν Μαμελούκων φόρος διὰ τὴν κατοχὴν τῆς Κύπρου (3). Ὁ Σελίμ παρέτεινεν ἐπὶ ἔτος τὴν διομολογηθεῖσαν πρό-

(1) Σααδεδδὶν καὶ ἱστορία τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰδρις, ἐνθα σώζεται ἡ εὐφραδὴς περσικὴ εἰσαγωγή, δι' ἧς ἄρχεται τῆς ἀπογραφῆς τῶν φόρων τῆς Ἐπιφανείας καὶ Ἑμέσσης.

(2) Ἐπέμψθησαν ἀμφότεροι εἰς Καῖρον καὶ οὐχὶ εἰς Δαμασκόν, ὥς βεβαίῳ δ' Ἀωζιέρ, Τόμ. Θ, σ. 97.

(3) Χρονικὸν Μαρῖνη Σαγούτου.

τερον πρὸς τὴν Οὐγγρίαν ἀνακωχὴν⁽¹⁾, καὶ ὁμῶς αὕτη οὐδόλως ἐκώλυσεν εἰσβολὴν τινα τῶν Οὐγγρων, καθ' ἣν ἀπώλετο ὁ Μουσταφᾶς, βέγης τοῦ Σβόρνικ, ὡς τοῦτο ἀνεκοίνωσεν ὁ ἡγεμονόπαις Σουλεϊμὰν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως πρὸς τὸν τότε ἐν Δαμασκῷ πατέρα αὐτοῦ (ΞΕ). Προσέτι ἦλθεν εἰς Δαμασκὸν πρεσβεία τοῦ σάχη τῆς Περσίας μετὰ δώρων (ΞΓ), ὅπως συγχαρῇ τῷ σουλτάνῳ ἐπὶ τῇ κατακτήσει τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀγγελία τοῦ διοικητοῦ τοῦ Κουμάς Μωάμεθ Καρτζίν περὶ τῆς ἐντελοῦς ὑποταγῆς ἅπαντος τοῦ Κουρδιστάν⁽²⁾.

Διατρίβοντος τοῦ στρατοῦ ἐν Δαμασκῷ ὁ Σελὶμ ἐγένετο ἀφανὴς ἀπελθὼν λάθρα, ὅπως ἐπισκέψῃται διὰ τάχους τοὺς ἁγίους τάφους τῆς Χεβρών καὶ Ἱερουσαλήμ· ἐγένετο δὲ βραγδαῖος ὑετός καὶ κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ταύτην, ὡς πρότερον, ὅθεν εὐθέως ἐπανῆλθεν εἰς Δαμασκόν⁽³⁾. Τὸ τελευταῖον ἔργον αὐτοῦ ἐνταῦθα ἦν ἡ ἐγκαινίασις τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντος ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μεγάλου σέχη Μοχι· χεδδὶν ἄλ Ἀραβὶ τεμένους, πρὸς ὃ προσένειμε πλουσίας προσόδους καὶ ἐν ᾧ ἔταξε σέχας, οἵτινες οἱ μὲν ἀνεγίνωσκον τὸ Κοράνιον, οἱ δὲ ἀπεμνημόνευον αὐτὸ, ἐνδεεῖς δὲ καθ' ἐκάστην ἐλάμβανον τροφήν παρ' αὐτοῦ. Ὁ σουλτάνος ἀναθεῖς τὴν διοίκησιν τῆς Δαμασκοῦ τῷ Τζανβερὲ Γαζαλί⁽⁴⁾ ἀπῆλθεν εἰς Χαλέπιον. Ἐν Δαμασκῷ ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ πιστὸς καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ, ὁ σοφὸς φιλόλογος Χαλιμί (ΞΖ), οὐχὶ δὲ πόρρω τοῦ Χαλεπίου ὁ βεζύρης Ἐρσέκ Ἀχμέτ, Πασᾶς, υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος Στε-

(1) Ἑγγελοῦ, ἱστορία τῆς Οὐγγρίας, Γ. σ. 195.

(2) Σεαδεδδὶν, Δ, φ. 712.

(3) Μουρατζᾶ δ' Ὁσσον, Ε, 309.

(4) Σεαδεδδὶν, φ. 715. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρις. φ. 140.

φάνου Κόσσαρις. Ὁ Ἀχμέτ ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα προσήνεγκε μεγίστας ὑπηρεσίας τῷ ὀθωμανικῷ βασιλείῳ, τετράκις ἀναδειχθεὶς μέγας βεζύρης. Τὴν μνημὴν αὐτοῦ σώζει τὸ ἐν τῷ μεγίστῳ στενῷ τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς ἰδρυθὲν τέμενος καὶ τὸ σωζόμενον ἔτι ὑπὲρ τῶν πτωχῶν μαγειρεῖον (1). Ὁ Σελίμ διέτριψεν ἐπὶ δύο μῆνας ἐν Χαλεπίῳ, διὰ δύο δ' ἐτέρων ἐπορεύθη ἀπὸ τούτου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου λήγοντος τοῦ προτέρου ἔτους κατέπεσεν ἐν τινι καταιγίδι, φθειράση πολλὰς οἰκίας καὶ ἀνθρώπους, ὁ κίων τοῦ Θεοδοσίου (ΞΗ). Ὁ Σελίμ ἀναπαυθεὶς ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν (2).

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς Ἀδριανούπολιν ἐλεύσεως τοῦ σουλτάνου ὁ διάδοχος αὐτοῦ Σουλεϊμάν, τοποτηρητὴς τέως τοῦ πατρὸς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἀπεχαιρέτισε τὸν πατέρα καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ Σαρουχάν, λαβὼν αὐξήσιν τῆς μισθοφορᾶς πεντακοσίας χιλιάδας ἄσπρων. Μετὰ τινος ἡμέρας ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ὁ βεζύρης νισαντζή Χοτζάογλου Μωάμεθ Πασᾶς, ὁ δὲ Σελίμ ἀνηγόρευσε μέγαν βεζύρην τὸν κηδεστήν αὐτοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶν. Τοῦτον διεδέξατο εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ βεγλέρβεγῃ τῆς Ρούμελης ὁ δεφτερδάρ Φερχᾶδ, τὸν δὲ ἄγαν τῶν γενιτσάρων ὁ φρούραρχος τῶν ἑπτὰ Πύργων Κεράλ (3).

Τῷ ἔτει τούτῳ ὁ σουλτάνος κατέστησεν ἄρχοντα τῆς Ταυρικῆς τὸν νέον χάνην, τὸν κηδεστήν αὐτοῦ Μωάμεθ

(1) Ἐθλιά, Μεναζικοῦλ Χάτζ, φ. 25.

(2) Σααδεδδίν, Δ, φ. 515. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰέρικ, φ. 144.

(3) Σααδεδδίν, Δ, φ. 707. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰέρικ, φ. 440.

Γιράϊ, υἱὸν τοῦ Μεγλί Γιράϊ, τελευτήσαντος πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, χορηγήσας αὐτῷ καθημερινὴν μισθογορὸν χιλίων ἄσπρων⁽¹⁾. Ὁ Σελίμ, καί περ συγγενεύων πρὸς τὸν χάνην τῆς Ταυρικῆς Μωάμεθ, περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐζηλοτύπησεν αὐτῷ μᾶλλον ἢ τῷ σάγῃ τῆς Περσίας καὶ τῷ σουλτάνῳ τῶν Μαμελούκων. «Γινώσκεις, εἶπέ ποτε τῷ μεγάλῳ βεζύρη Πιρί, ὅτι φοβοῦμαι μᾶλλον τοὺς Τατάρους τούτους ἢ τοὺς Πέρσας; οἱ ἵπποι αὐτῶν οὔτε κρηπίδων (πετάλων), οὔτε ἡλίων ἔχουσιν ἀνάγκην· διανήχονται τοὺς ποταμούς, παρ' οὓς οἱ στρατοὶ ἡμῶν ἴστανται ἵνα ζεύξωσι γεφύρας· ἐν μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ διατρέχουσι τόσῃν ὁδῶν, ὅσῃν ἑτεροὶ ἐν πεντεκαίδεκα. Ἐπιθυμῶ διὰ διπλώματος καὶ μισθοφορᾶς καταλέξει ἐν τοῖς ἐμοῖς ὑπηρέτοις τὸν χάνην». Τὸ διπλωμα παρεσκευάσθη κατὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ σουλτάνου, ὁ δὲ Μωάμεθ Γιράϊ οὐ μόνον ἐδέξατο τὴν τιμὴν ταύτην, τὴν καθιστῶσαν αὐτὸν ὑποτελεῖ, ἀλλ' ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὥς ἐγγύην τῆς πίστεως αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν Σεαδέτ Γιράϊ⁽²⁾. Ἐπειδὴ οὐδεὶς λόγος ἐγένετο περὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ταυρικῆς ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Σελίμ, λαθόντος ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ πενθεροῦ κατὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἔξεστιν ἡμῖν ἐνταῦθα εἰπεῖν τινα περὶ τῆς συγχρόνου ἀρχῆς τοῦ Μεγλί Γιράϊ· διότι ἡ ἱστορία τῶν ἡγεμόνων τῆς Ταυρικῆς ἀρχομένη ἀπ' αὐτοῦ βαδίζει παραλλήλως πρὸς τὴν τῶν σουλτάνων καὶ συνάπτεται στενῶς αὐτῇ.

Ὁ Μεγλί Γιράϊ, εὐπαίδευτος καὶ φίλος τῶν ἐπιστημῶν

(1) Μουρατζά ὁ Ὅσσον, Δ. σ. 392. Ῥιζὴν Πασυζαδὲ, φ. 141.

(2) Ἀλῆς καὶ κατ' αὐτὸν Σολακζαδὲ, φ. 99.

ὦν, ἐβασίλευσεν ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη καὶ ὀκτὼ μῆνας, ἐτελεύτησε δὲ τὸν βίον τῷ ἐβδομηκοστῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἡλικίας (1). Κατέλιπεν ὀκτὼ υἱούς, ὧν ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μωάμεθ Γιράι ἀνηγόρευσε τὸν ἀδελφὸν Βεχαδὶρ Γιράι καλγάν, ἥτοι διάδοχον τοῦ θρόνου τῆς Κριμαίας. Ὁ Μεγλί Γιράι ἐτάφη ἐν Βαγτζεσαράϊ, ἐν τάφῳ ἐπίτηδες ἀνεγερθέντι. Εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῶν πρὸς τὸν σουλτάνον Βαγιαζήτ ὑπηρεσιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Πολωνίαν ἐκστρατείαν καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Χιλῆς καὶ τοῦ Ἀκερμάν, ὠρίσθησαν τῷ Μεγλί οὐ μόνον αἱ πρόσοδοι τῶν λιμένων τῆς Θεοδοσίας, Γεσλεβὲ καὶ Βαλουκλαβᾶ, καλούμεναι ἀργύρια τοῦ καφτάν, ἀς μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς ἐν Ταυρικῇ ἀρχῆς τῶν Τατάρων διεῖπεν ἀγᾶς τις αὐτῶν καλούμενος Γιαλιαγασί(2), ἡ ἀγᾶς τῆς παραλίας, ἀλλὰ καὶ κτήματά τινα παρὰ τὸν Τύραν, ἃ ἐξεχώρησεν αὐτῷ κατ' ἀνάγκην ὁ βοϊθόδας τῆς Βλαχίας. Ὁ Μωάμεθ Γιράι, πλήν τῶν ἐπὶ τὴν Πολωνίαν ἐπιδρομῶν κατεδάμασεν ἐτι τὰς ὑπὸ τοῦ Σεῖδ' Ἀχμέτ ἐγερωθείσας ἐμφυλίους ταραχὰς καὶ ἀφείλετο αὐτὸν τὴν πρωτεύουσάν αὐτοῦ Σολκάτ, ἀπέχουσαν τέσσαρας ὥρας τῆς Θεοδοσίας καὶ πρὸς μεσημβρίαν κειμένης ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους Ἀχαρμίτζ(3).

Τὸν διαδεξάμενον τὸν Ἀλῆ βέγην εἰς τὴν διερμηνείαν τῆς Πύλης σπαῆν Ἰουνίς ὁ Σελίμ ἔπεμψε πρεσβευτὴν εἰς Βενετίαν, ὅπως κατατιθῇ τὴν σύλληψιν πλοίων καὶ

(1) Οἱ ἐπτὰ πληνῆνται ἀστέρες ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Τατάρων βασιλείων ὑπὸ Σεῖδ' Μωάμεθ 'Ριζᾶ, φ. 64, χειρόγραφον τοῦ ἱππότης Ἰταλίνσκη.

(2) Οἱ ἐπτὰ πληνῆνται ἀστέρες ὑπὸ τοῦ Σεῖδ' Μωάμεθ 'Ριζᾶ, χειρόγραφον τοῦ ἱππότης Ἰταλίνσκη φ. 64.

(3) Ἀνιόνη.

ὑπηκόων Τούρκων, ἣν ἐμαρτύρουν σαντζακβέγηδες καὶ καδὴδες (1), τοῖς δὲ Ῥαγουσαίοις ἐπέταξεν ἵνα τελώσι τὸν τεῦθεν ἀντὶ τῶν τριῶν πέντε τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῶν εἰσ-αγομένων ἐμπορευμάτων (2). Εἰς Ἀδριανούπολιν ἦλθε καὶ Ἰσπανὸς πρεσβευτῆς, ὅπως ἀντὶ τῶν πρὸς τὸν σουλ-τάνον τῶν Μαιμελούκων διδομένων χρημάτων λάβῃ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἀτελείας τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ τῶν προσκυνητῶν. Ὁ Σελίμ, ὑποδεξάμενος αὐτὸν εὐ-μενῶς, ἐδωρήσατο αὐτῷ ἐσθῆτα καὶ πεντακισχίλια ἄσπρα καὶ ὑπέσχετο τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ αἰτήματος, εἰ ἤρχετο πρεσβευτῆς πρὸς διομολόγησιν τακτικῆς συμβάσεως. Τοι-αύτη φρόνησις ἦν ἀναγκαία, καθ'ὃν χρόνον Λέων ὁ Ι', ὠφε-λούμενος ἐκ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἰταλίας, ἔπεμπε τέσ-σaras καρδιναλίους πρὸς τὰς τέσσαρας πρῶτας δυνά-μεις, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας, πρὸς τοὺς βα-σιλεῖς τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ἰσπανίας, ὅπως προ-τρέψῃ αὐτοὺς εἰς κοινὴν ἐπὶ τοὺς Τούρκους ἐκστρατείαν (30). Τῷ ἐπιόντι ἔτι ὁ Σελίμ παρέτεινεν ἔτι ἐπὶ ἔτος τὴν συνομολογηθεῖσαν πρὸς τὴν Οὐγγρίαν συνθήκην (3), ἀπήτησε δὲ παρὰ τῆς Βενετίας διὰ τοῦ τζαούση Μου-σταφᾶ τὴν ἀπότισιν τοῦ ἐξ ὀκτακισχιλίων δουκᾶτων φό-ρου δύο ἐτῶν διὰ τὴν κατοχὴν τῆς νήσου Κύπρου (4).

(1) Ἐπιστολὴ τοῦ Σελίμ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας ἀπὸ 20 Ὀκτω-βρίου 1518 ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Μαρίνης Σανούτος.

(2) Δεκεμβρίῳ μηνὶ 1518 παρὰ Μαρίνῃ Σανούτῳ· οὐδὲν ἀγαφέρει περὶ τούτου ὁ Ἑγγελος.

(3) Πέμβος, πρεσβευτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 2 Ἰουνίου 1519. Μαρίνης Σανούτος.

(4) Μαρίνης Σανούτος. Τὸ ἄγγελμα τοῦτο οὐχ ὑπάρχει ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν εἰς Βενετίαν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου πεμφθέντων πρεσβευτῶν· ὑπάρχουσιν ὅμως δύο ἕτερα τοῦ ἔτους τούτου καὶ τοῦ ἀπρίτου, ἥτοι τῆς 28 Ἰανουαρίου

Ὅτε ὁ Σελίμ ἐδέξατο τὸν κομίζοντα τὰ χρήματα ταῦτα Βενετὸν πρεσβευτὴν καὶ συνδιελέχθη παρὰ τὸ σύνθημα αὐτῷ, προέτρεψε τὴν δημοκρατίαν εἰς δικαιοσύνην, εἰ ἐπέθymει εἰρήνης ⁽¹⁾.

Κατὰ τὰ ἔτη 1518 καὶ 1519 οἱ στρατοὶ τοῦ Σελίμ ἡσχολοῦντο περὶ τὴν καταστολὴν ἐπικινδύνου στάσεως, ἣν καινοτόμος τις ὁ Τζελαλί ἐν Ἀσίᾳ ἀνερρίπισε· ἡ στάσις δ' αὕτη κατεσθέσθη τοσοῦτον ταχέως καὶ εὐτυχῶς, ὅσον τῷ προτέρῳ ἔτει ἡ τοῦ Ἀραβῶς σέχη Χαμουῦς ἐν Συρίᾳ. Ὁ θρησκομανὴς οὗτος ἠττήθη ἐν τοῖς περιχώροις τοῦ Βαλβέκ ὑπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἰσκενδέρ Πασᾶ, τοῦ Γουζελτζέ Κασίμ Πασᾶ καὶ τοῦ Βερδὶ Γαζαλί, διοικητῶν τῆς Τριπόλεως, Ἐπιφανείας καὶ Δαμασκού, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπέμφθη εἰς Ἀδριανούπολιν ⁽²⁾. Ὁ δὲ Τζελαλί διέμενε μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἐν Τερχάλ παρὰ τὸ Τοκάτ ἐν τινὶ σπηλαίῳ, ἐνθα ἔλεγεν, ὅτι περιέμενε τὴν ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου ἐπαγγελθεῖσαν ἔλευσιν τοῦ Μεχδὶ ⁽³⁾. Τοῦ μεγάλου βεζύρου διατρίβοντος τότε πρὸς τὸν Εὐφράτην πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν ἀπὸ τῶν Περσῶν, ὁ Σελίμ ἔπεμψε τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ῥούμελης Φερχάδ Πασᾶν (Ο) ἐπὶ τοὺς στασιαστάς· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Σεχσουδάρογλου, ἡγεμὼν ὑποτελῆς τοῦ Σουλκάδρ, κατεδίωξεν αὐτοὺς οἰκοθεν ἀπὸ τοῦ Ἐλβιστάν μέχρι τῶν μεθορίων τῆς Σεβαστείας. Ὅτε δὲ ὁ Τζελαλί ἐστράτευσεν εἰς Καραϊσάρ ὁ δὲ Φερχάδ Πα-

1518, συνέντευξις τοῦ Ὁγούζ, καὶ τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1519 συνέντευξις τοῦ Ἀχμέτ Φερχάδ.

(1) Μαρίνης Σανούτος.

(2) Σααδεδδίν, Δ, φ. 715. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρίς, φ. 144. Σολακζαδέ.

(3) Σααδεδδίν, Δ, φ. 717. Σολακζαδέ.

σας εἰς Αἴγυπτον, ὁ Σεχσουβάρ κατέλαβε καὶ ἐξωλόθρευσε τοὺς στασιώτας ἄνευ τῆς ἐπικουρίας αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ οὗτος ἐμνησικάκει μεγάλως.

Τὰ θρυλήματα περὶ ἐμφανίσεως ἐν Ἀσίᾳ ἡγεμονόπαιδός τινος Μουράτ, υἱοῦ τοῦ Ἀχμέτ, ὃς φυγὼν εἰς Περσίαν ἐτελεύτησεν ἐκεῖ, ἀνεσκευάσθησαν διὰ τῶν γενομένων ἐρευνῶν καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Χασαντζάν, πατρός τοῦ Σεαδεδδίν, ἔχοντος ἀσφαλῆ μαρτύρια περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀληθοῦς υἱοῦ τοῦ Ἀχμέτ (1), οὕτω δὲ ὁ τεταραγμένος σουλτάνος αὖθις ἡσύχασε.

Καταλυμινομένου τὴν Ἀδριανούπολιν τοῦ λοιμοῦ, ὁ σουλτάνος κατέλιπεν αὐτὴν καὶ ἐξῆλθεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς τὰ περίχωρα ἐπὶ Θήραν, ὅθεν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Αὐτόθι ὁ δεφτερδάρ Ἀβδούλ Σελίμ ἀνήγειρεν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ πρὸ τῶν τειχῶν τῶν ἀνακτόρων τὸ ἐπικαλούμενον μαρμαρίνον κιάσκι καὶ διεκόσμησεν αὐτὸ γραφαῖς, ὧν τις ἐξεικόνιζε τὸν δορικτήτορα. Ὁ Σελίμ, ὃς ἔτι ὡς παῖς ἐπταετῆς ἀνεμιμνήσκετο τοῦ πάππου, εὗρε μικρὰν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν γραφὴν, μηδὲ τὴν μεγάλην γρυπὴν ῥίνα ἔχουσαν, ἐδήλωσε δὲ προσέτι τὴν δυσἀρέστησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ πολυδαπάνῳ οἰκοδομῇ τοῦ κιοσκίου καὶ τῇ πολυδαπανωτέρᾳ διακοσμήσει αὐτοῦ, δι' ἧς, ὡς ἔλεγε, κατεδαπανᾶτο ὁ δημόσιος θησαυρός. Ὁ πανοῦργος δεφτερδάρ ἀπέτρεψεν ἐπιδεξίως τὴν καταιγίδα, ἐφίλησε τὴν γῆν καὶ καθυσύχασε τὸν σουλτάνον βεβαιώσας αὐτόν, ὅτι αἱ δαπάναι τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῆς διακοσμήσεως ἐγένοντο οὐχὶ ἐκ τοῦ θησαυροῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἰδίου βαλαντίου. Ὁ Σελίμ, ἡσθεὶς ὅλως ἐπὶ τούτῳ, ἐνέδυσεν

(1) Σεαδεδδίν, Δ, φ. 748.

αὐτὸν τρεῖς ἐπαλλήλους τιμητηρίους ἐσθῆτας καὶ ἐπέτρε-
ψεν αὐτῷ, ἵνα αἰτήσῃται παρ' αὐτοῦ ὅ,τι θέλει. Ὁ Ἀβδὲλ
Σελάμ, ζάπλουτος ἤδη, ἡτήσατο μόνον χωρία τινὰ ὀπίσω
τῆς Νικομηδείας κείμενα ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ μεγάλου δά-
σους, τοῦ καλουμένου πελάγους δασῶν, ὃ δὲ σουλ-
τάνος ὑπέγραψε τὴν αἴτησιν μὴ εἰδῶς τὴν σπουδαιότητα
αὐτῆς. Ἐκτοτε ὁ οἶκος τοῦ Ἀβδὲλ ἐγένετο ἐκ τῶν πλου-
σιωτάτων τῆς αὐτοκρατορίας διὰ τῆς κατοχῆς πάντων
τῶν ἀγρῶν καὶ νομῶν τῶν ἀπὸ τῆς Νικομηδείας εἰς τὰ
ὄρια τοῦ πελάγους τῶν δασῶν διηκόντων(1). Συγχρόνως
πρὸς τὴν πρὸ τῶν ἀνακτόρων ἀνέγερσιν τοῦ κισκίου ὁ
Σελὶμ ἔθηκε τὰ θεμέλια τοῦ φερωνύμου αὐτῷ τεμένους,
μόλις ἐπιτελεσθέντος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
Σουλεϊμάν τοῦ μεγάλου.

Μέλημα σπουδαιότερον ἢ τὰ ἰδρύματα ταῦτα ἦσαν τῷ
δορικτήτορι τὰ ναυτικά. Διὸ ἐκέλευσε τὴν ναυπήγησιν
ἐκατὸν πεντήκοντα μεγάλων καὶ μικρῶν πλοίων, ὧν τρία
ἑπτακοσίων τόνων (2)· ἑκατὸν δὲ γαλέραι καθελκυσθεῖσαι
εἰς τὴν θάλασσαν ἐξωπλίσθησαν. Συγχρόνως ἐν μὲν Και-
σαρείᾳ συνηθροίσθησαν πεντεκαίδεκα χιλιάδες τιμαριού-
χων ἱππέων, ἐν δὲ Λαρένδᾳ ὁ Πασᾶς τοῦ Ἰκονίου μετὰ
πάντων τῶν σανκτζαβέγηδων τῆς Καραμανίας, οἵτινες
ἡγοῦντο διςμυρίων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν ἠνῶθη ὁ Φερχὰδ,
βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς, ἄγων τρισμυρίους ἀνδρας.
Ἦν δ' ἐν συνόλῳ ὁ στρατὸς οὗτος εἰς ἑξακισμυρίους ἀν-
δρας, οἵτινες ἐφαίνοντο προωρισμένοι εἰς ἐκστρατείαν ἐπὶ
τὴν Περσίαν, ὡς ὁ στόλος ἐπὶ τὴν Ῥόδον. Ἦδη ἀπὸ τῆς

(1) Ἀλλῆς, φ. 214.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βεγιστοῦ πρεσβευτοῦ ἀπὸ 16
Ἀπριλίου 1549.

εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἀποβάσεως τοῦ Κεμάλ 'Ρεῖς ἐπὶ τῆς βασιλείας Βαγιαζήτ τοῦ Β' οἱ ἱππῶται ἐφοβοῦντο νέας συμφοράς. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1511 ὁ φιλοπόλεμος Πάπας 'Ιούλιος ὁ Β', ἔπεισε τοὺς ἱππῶτας ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ νήσῳ. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ἐκστρατεῖαν ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπλεεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἡ 'Ρόδος ἔτρεμεν· ἀλλ' ὅμως τότε ἀπηλλάγη πάσης ἐπιθέσεως, ὑβρίσθη δὲ μόνον ὑπὸ τοῦ ναυάρχου, ὃς ἐν ἐπιστολῇ τινι πρὸς τὸν μέγαν ταξιάρχην ἐκάλει αὐτὸν ψω ρ α λ έ ο ν κ ύ ν α, υ ἰ ό ν τ ο ὗ κ υ ν ό ς ἐκ τοῦ γένους τῶν κ υ ν ώ ν τ ο ὗ ᾄ δ ο υ (1). Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν κατέλιπον οἱ νῦν ἐξοπλισμοί, ὅτι ἀπέβλεπον εἰς τὴν 'Ρόδον· ἀλλ' ὅμως ὁ Σελίμ οὐκ ἤθελεν ἄρξασθαι τοῦ πολέμου πρὶν ἢ τὰ πάντα παρασκευασθῶσιν ἐντελῶς, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ καταλιπεῖν αὐτήν, ὥς ὁ πάππος αὐτοῦ Μωάμεθ ὁ Β'. Διὸ ὠργίσθη κατὰ τῶν σπευδόντων τὴν ἐκστρατεῖαν βεζυρῶν. Ἐξερχόμενος δέποτε τοῦ τεμένου τοῦ 'Εγιοῦπ μετὰ τοῦ Χασαντζάν, πατρὸς τοῦ 'Ιδρις, καὶ δεικνύων αὐτῷ τὸν τάφον τῆς μάμμης αὐτοῦ, εἶδε γαλήραν τινὰ ἐκ τῶν μεγάλων, εἰς ναυαρχίδα προωρισμένην, προσπλέουσαν ἀπὸ τοῦ ναυπηγείου πρὸς τὸν λιμένα. Ἐξοργισθεὶς ἠρώτητε, τίνος κελεύοντος καθειλκύνθη ἡ ναῦς; μόλις δὲ μετὰ πολλοῦ μόχθου ὁ Πιρὶ Πασᾶς ἔσωσε τὸν ναύαρχον Τζαφερβέγην, παραστήσας τῷ σουλτάνῳ, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ εἰθιστο καθειλκύνει εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πλοῖα, ἅμα ἑτοιμα ὄντα. «Ὡθεῖτέ με, εἰπέ ποτε ὁ Σελίμ τοῖς βεζύραις, εἰς ἄλωσιν τῆς 'Ρόδου· ἀλλὰ γινώσκετε τίνος ἐστὶ χρεῖα, καὶ δύνασθε εἰπεῖν μοι πόση πυρῖτις ἐστὶν ἀποτεταμιευμένη»; Οἱ

(1) Ἐπιστολὴ τοῦ ναυάρχου Τούρκου πρὸς τὸν μέγαν ταξιάρχην. Μαρτίνος Σανούτος.

βεζύραι ἀπαράσκευοι ὄντες εἰσέγησαν, ἀποκρύπτοντες τὴν
ταραχὴν αὐτῶν ὡς ἡδύναντο· ἀλλὰ τῇ ἐπαύριον ἀνήνεγ-
κον πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅτι εἶχον πυρίτιδα ἀρκοῦσαν
πρὸς τετράμηνον πολιορκίαν· «Τί ἐστι πυρίτις ἐπὶ τέσσαρας
μῆνας, ἀνέκραξεν ὁ Σελίμ, ἐν ᾧ διπλασία ἐστὶν ἀνεπαρ-
κῆς; Θέλετε τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἀποτυχίης Μωάμεθ τοῦ
Β'; Οὐκ ἐπιχειρήσω πόλεμον, οὐδ' ἐκπλεύσω εἰς Ῥόδον
μετὰ τοιούτων ἀπερισκέπτων παρασκευῶν· ἄλλως οὐ-
δεμία ἑτέρα ἀποδημία μένει ἐμοὶ ἢ ἡ τοῦ μέλλοντος
βίου.»

Τοὺς τελευταίους λόγους εἶπεν ὁ Σελίμ προαισθανό-
μενος τὸ ἐπικείμενον τέλος αὐτοῦ· τῶντι δὲ ἐξεμέτρησε
τὸ ζῆν ὀλίγω ὕστερον ἐπὶ τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως
εἰς Ἀδριανούπολιν ἀγούσης. Ἦδη τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς
ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ἀπελεύσεως ἡθιάνθη καυστικούς
πόνους ἐπὶ τῆς βράχως καὶ παρὰ τὰς παρακλήσεις τοῦ
Χασαντζάν, συμβουλευσάντος αὐτῷ ἵνα φροντίσῃ περὶ τῆς
θεραπείας τοῦ γεννωμένου φύματος, ἐπεχείρησε τὴν ἀπο-
δημίαν ἀναβὰς εἰς τὸν ἵππον. Μεταξὺ δὲ τοῦ Ὑζουρού-
λου καὶ τοῦ χωρίου Ὁγράσκοι (ΟΛ), ὅπου συνήψε τὴν
πρὸς τὸν πατέρα μάχην, τὴν ἀναδείξασαν αὐτὸν σουλτά-
νον, οἱ πόνοι αὐτοῦ ἠϋξήσαν εἰς τοσοῦτον, ὥστε κατ'
ἀνάγκην ἔστησε τὴν πορείαν αὐτοῦ. Οἱ παρακολουθοῦν-
τες αὐτῷ τέσσαρες ἰατροὶ οὐδεμίαν βοήθειαν ἐγίνωσκον
παρασχεῖν κατὰ τῆς αἰεὶ προϊούσης ἐλκώσεως, εἰ μὴ τὴν
ἐπίθεσιν ἐμπλάστρου ἐκ πίσεως ἐπὶ τῆς μεγάλης πλη-

(1) Διάξ, Denkwürdigkeiten Asien's, Α, σ. 276. Αἱ ἀναφοραὶ τῶν Βε-
νετῶν πρεσβευτῶν περιέχουσι τὰ καθ' ἕκαστα τῆς νόσου ταύτης. Ὁ δὲ ἐν
Βούλῃ Βενετῶν πρεσβευτὴς ἔγραψεν, ὅτι ἐτελεύτησεν ὑπὸ λοιμοῦ. Ἱστορία
Μακρὴν Σαγούτου, ΙΘ, 1521.

γῆς (1), ἀπέτρεψαν δὲ τὸν Σελίμ τῆς χρήσεως τοῦ ὀπίου· ἀλλ' οὗτος οὐδόλως κατέλιπεν αὐτήν. Ὁ Χασαντζάν, πρὸς ὃν οἱ χειρουργοὶ ἀνετίθεσαν τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν παραγγελλομένων, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν κατέλιπε τὸν πάσχοντα σουλτάνον, ἀλλ' ἐνοσῆλευεν αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, τῇ δ' ἐβδόμῃ νυκτὶ ἀπὸ τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀποδημίας ἀνέγνω αὐτῷ τὴν σουρὰ γές, καὶ ὁ Σελίμ ἐκίνει τὰ χεῖλη αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Χασαντζάν ἀπήγγειλε τὸν στίχον· «ὁ λόγος τοῦ Παντοδυνάμου ἐστὶν ἡ σωτηρία», ἐκλείσθη σπασμωδικῶς ἡ χεὶρ τοῦ Σελίμ καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα (1). Ὁ Χασαντζάν ἔσχεν ἱκανὴν ὀξύνοϊαν ὅπως ἀποτρέψῃ τὸν μέγαν θησαυροφύλακα τοῦ δημοσιεῦσαι τὸν θάνατον τοῦ Σελίμ, παρακινήσῃ δὲ τὸν μέγαν θαλαμηπόλον ἵνα καλέσῃ εἰς συμβούλιον τοὺς βεζύρας, ὡς συνήθως περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, καὶ φυλάξῃ κρυπτόν τὸ νυκτερινὸν συμβάν. Μετὰ τὰς σπουδαίας ταύτας διατάξεις προσηυχήθη δι' ὅλης τῆς νυκτός μετὰ τοῦ θησαυροφύλακος τὴν σουρὰ γές. Ἀνατελλόντος τοῦ ἡλίου ἀφίκοντο ὁ μέγας βεζύρης Πιρὶ Πασᾶς, ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς καὶ ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς, ὁ πρῶην ἱπποστασιάρχης τοῦ σουλτάνου. Ἰδὼν ὁ Πιρὶ τὸν νεκρὸν ἐκλαυσέ,

(1) Διέξ. Ὁ Χασαντζάν οὐκ ἀναφέρει τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Σελίμ· ἀλλὰ πάντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι καὶ πᾶσαι αἱ ἀποκρίσεις τοῦ Σουλεϊμάν, αἱ ποιοῦμεναι λόγον περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως αὐτοῦ, ὀρίζουσιν αὐτὸν εἰς τὴν 8 σελῖλ (22 Σεπτεμβρίου). Αἱ πηγαὶ αὗται εἰσὶ τέσσερις πιστευταί, ὅσῃ ἡ ἀναφορά τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ πρεσβευτοῦ (Γόμ. ΙΘ, Μαρίνης Σανούτος) ἐν ᾗ λέγει, ὅτι ὁ Σελίμ ἐτελεύτησεν τῇ 22 Σεπτεμβρίου. Ἡ Σελιμναμέ τοῦ Τζελαλζαδὲ (ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης, φ. 64) διηγεῖται τὸν θάνατον τοῦ Σελίμ, φ. 65 § KB καὶ τελευτᾷ εἰς πολλὰς μύθους, ἐν τῇ δ' αὐτῇ ὁ Ἰπποκράτης φαίνεται μοναχός.

συνεχάρη δὲ τῷ Χασαντζάν ἐπὶ τοῖς ληφθεῖσι συνετοῖς μέτροις, ὧν ἄνευ ὁ θόρυβος τῶν εὐνούχων ἐκίνει εἰς στάσιν τοὺς γενιτσάρους καὶ ὥθει εἰς ὄλεθρον τὸ βασίλειον. Ὅπως δὲ ἔχωσι τὸν λαὸν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ σουλτάνου, οἱ βεζύραι συνελθόντες εἰς συμβούλιον, ὡς συνήθως, ἀπένειμαν ἀξιώματα καὶ τιμητηρίου ἐσθῆτας πρὸς τοὺς ἰατροὺς εἰς ἀπόδειξιν τῆς εὐχαριστίας τοῦ Σελίμ ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις αὐτῶν καὶ τῇ βελτιώσει τῆς υἱείας αὐτοῦ. Οἱ τέσσαρες ἰατροί, οἱ τρεῖς βεζύραι, ὁ μέγας θησαυροφύλαξ, ὁ ἀρχιθαλαμηπόλος καὶ ὁ Χασαντζάν ἐφύλαξαν ἀκριβέστατα τὸ ἀπόρρητον μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἡγεμονόπαιδος Σουλεϊμάν, πρὸς ὃν ταχυδρόμοι ἀνήγγειλαν τὸν θάνατον τοῦ πατρός. Οἱ ἰατροί, ἔχοντες παρ' ἑαυτοῖς τοὺς τρεῖς ὑπηρέτας τοῦ ἐσωτερικοῦ θαλάμου, ἐφύλαξαν τὸν νεκρὸν, ὃν ἀπέκρυπτον μετὰ τῆς κλίνης ἐν τῇ σκηνῇ (1). Οὕτως ἐτελεύτησε τὸν βίον Σελίμ ὁ Α', ὁ ὠμὸς, ὁ ποιητής, ὁ δορικτήτωρ, ὁ ὀπιοφάγος, ὁ μυστικός φιλόσοφος, ὁ τύραννος, ὁ ἀνεψιοκτόνος, ὁ ἀδελφοκτόνος καὶ ὁ πατροκτόνος, τῷ πεντηκσῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς ἡλικίας, τῷ ὀγδόῳ δὲ τῆς βασιλείας.

Κατὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ δερβίσης τις, ὡς λέγεται, προεῖπεν ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐπτὰ συγγενῶν σημείων, ὅτι κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ὑποτάξει ἐπτὰ κυριάρχας. Τὴν πρόρρησιν ταύτην, κατὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς ἱστοριογράφους, ἐβεβαίωσαν αἱ νίκαι τοῦ Σελίμ κατὰ τῶν ἀδελφῶν Κορκοῦδ καὶ Ἀχμέτ, κατὰ τοῦ ἀνεψιοῦ, κατὰ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ, κατὰ τοῦ Καραχάν, κατὰ τοῦ ἡγεμόνος

(1) Διέξ, Α, σ. 320. Σααδεδδίν, Δ, φ. 722. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρίς, φ. 144. Σολακζαδὲ, Ἀλῆς. Σελιμναμέ τοῦ Κεσχφι, φ. 84. Ὁ αὐτὸς, φ. 83, λέγει ὅτι ὁ Σελίμ ἀπῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 24 σαβάν.

τοῦ Σουλκάδρ καὶ κατὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου. Τὰ συγγενῇ ταῦτα σημεῖα προεμήνυον ἴσως καὶ τὸν φόνον ἐπτά συγγενῶν καὶ ἐπτά βεζυρῶν. Ὁ Χεμδὲμ Πασᾶς καὶ ὁ Χασάν Πασᾶς ἐξημιώθησαν θανάτῳ διὰ τὰς μετὰ παρρησίας δοθείσας συμβουλὰς, ὁ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατείας, ὁ δὲ κατὰ τὴν ἐπ' Αἴγυπτον. Ὁ μέγας βεζύρης Δουκαγὶν Ἀχμέτ Πασᾶς καὶ Ἰσκενδέρ Πασᾶς ἀπεκεφαλίσθησαν ἀντὶ τῶν στασιασάντων γενιτσαίων. Οἱ δύο Μουσταφᾶ, ὧν ὁ μὲν ἦν βεγλέρβεγης καὶ γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου, ὁ δὲ μέγας βεζύρης ἐθανατώθησαν κατηγορούμενοι ἐπὶ ἀπιστίᾳ καὶ ἀδικίᾳ· τέλος δὲ ὁ Ἰουνὶς Πασᾶς ἀπεκεφαλίσθη, ἃ τε οἰκτεῖρας τὴν ἀπώλειαν τοῦ στρατοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. Ὁ Σελὶμ ἐλυπήθη μόνον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ κατὰ τὴν μάχην τῆς Ῥιδανίας πεσόντος Σινὰν Πασᾶ, ὃν ἐνεπιστεύετο καὶ ἠγάπα ὡς Ἰωσήφ, καὶ οὐ τὴν ἀπώλειαν, οὐδόλως ἀνεπλήρου, ὡς ἔλεγεν, ἡ ἄλωσις τῆς Αἰγύπτου. Μόνον τῷ Ἑρσέκ Ἀχμέτ Πασᾶ καὶ Πιρὶ Πασᾶ ἡ βεζυρία οὐκ ἦν θανάσιμος. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Σελὶμ ἐφείδετο τοῦ αἵματος τῶν συνήθων καὶ οἰκείων αὐτῷ καὶ τῶν λογίων, οἳ ἦσαν ὁ μέγας φιλολόγος Χαλιμί, ὁ μέγας ποιητὴς Νατζατὶ καὶ ὁ νισαντζῆ Πασᾶς Μωάμεθ, οἳ τινες καὶ οἱ τρεῖς ἐτελεύτησαν τῷ αὐτῷ ἔτει μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, μόνος δὲ ὁ Κεμάλ Πασαζαδὲ, ὁ εἰσαεὶ συνοδὸς τοῦ Σελὶμ κατὰ τὴν συρικὴν ἐκστρατείαν ἐπέζησεν αὐτῷ. Ἐκ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σελὶμ νομομαθῶν ὀνομαστότατος καὶ ἐπιφανέστατος ἦν ὁ Τζεμαλί, ὃς ὀκτῶ ἔτη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζήτ, ἕτερα ὀκτῶ ἐπὶ τῆς ὅλης τοῦ Σελὶμ καὶ ἕτερα ἕξ ἐπὶ τῆς τοῦ Σουλεϊμὰν ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἐδρας τοῦ Φετβᾶ, τότε δμως ὡς μουφτὶ οὐκ εἶχεν ἔτι τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα τοῦ νόμου ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει. Διὸ ἀνάγκη ἵνα διὰ βρα-

χέων εἰπωμέν τινα περὶ αὐτοῦ, καθόσον οὐδένα λόγον ποιησόμεθα περὶ τῶν λοιπῶν. Ἐὰν ἡ ῥήτρα τῆς Γραφῆς καὶ τοῦ Κορανίου· «Ἐκ τῶν ἔργων γνώσεσθε αὐτοὺς» καὶ ἐν τοῖς νομομαθέσιν, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις, σημαίνει τὸ πλεῖστον τὰ ἔργα τῆς γραφίδος αὐτῶν, παρὰ τῷ Τζεμαλί ἐνταῦθα ταῦτα πολλῶ ἤττον μνημονεύονται ἢ ἅπασαι αἱ λοιπαὶ αὐτοῦ πράξεις. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη συλλογὴ τῶν Φετβᾶ, οἵτινες καλοῦνται Ἀλ μουκχαράτ (ἐκλεκτοί), κατατάσσεται ἐν ταῖς ἀξιολόγοις συλλογαῖς τῶν Φετβᾶ, διότι τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἄξιον ἀληθῶς ἐστὶ πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν· ἀλλ' ὅμως πολλῶ ἀξιολογώτεροι τῇ τουρκικῇ ἱστορίᾳ εἰσιν οἱ ἐκδοθέντες ὑπ' αὐτοῦ ὡς μουφτὶ Φετβᾶ, πρὸ πάντων οἱ τρεῖς, οἱ προωρισμένοι δικαιῶσαι τὸν πρὸς τὴν Αἴγυπτον πόλεμον, καὶ ὧν αἱ ἐρωτήσεις ἐτέθησαν ὡς ἑξῆς· «Ἐὰν παδισάχ τοῦ ἰσλάμ ἐν ἱερῷ πολέμῳ πρὸς καταστροφὴν τῶν ἀπίστων (τουτέστι τῶν Περσῶν) κωλυθῇ ὑπὸ τῆς ἐπικουρίας, ἣν ἕτερος παδισάχ χορηγῇ αὐτοῖς, ἐπιτρέπεται κατὰ νόμον ἡ θανάτωσις καὶ ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας τοῦ τελευταίου»· Ἡ καταφατικὴ ἀπόκρισις ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ῥήματος τῆς παραδόσεως· Ὁ β ο η θ ὠ ν τ ο ῖ ς ἀ π ί σ τ ο ι ς, ἀ π ι σ τ ο ς κ α ι α ὕ τ ὁ ς. Ἡ δὲ δευτέρα ἐρώτησις ἦν αὕτη· «Ἐὰν λαὸς τις ὁμολογῶν τὸν ἰσλαμισμόν (οἱ Αἰγύπτιοι) δέχεται ἵνα τὰ τέκνα αὐτοῦ κοινωνῶσι μᾶλλον πρὸς οἴκους ἀπίστων (τῶν Κιρκασσῶν) ἢ πρὸς οἴκους Μουσουλμάνων, ἐπιτρέπεται ἡ θανάτωσις αὐτοῦ; Βεβαίως». Ἡ δὲ τρίτη εἶχεν ὡδέ πως. «Ἐὰν λαὸς προφασιζόμενος, ὅτι τιμᾷ τὸν ἰσλαμισμόν, ὃν πρεσβεύει, ἐγχαράττη τοὺς λόγους τῆς πίστεως ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτοῦ, εἰ καὶ γινώσκει, ὅτι αὐτὰ ταῦτα τὰ νομίσματα περιελεύσονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν χριστιανῶν, τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐβδό-

μήκοντα καὶ δύο αἱρέσεων, αἱ τινες μετ' αὐτῶν, Θεὸς φυλάττει! ἀφοδεύουσι, τὰ δὲ νομίσματα ταῦτα οὕτως ἀκάθαρτα φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἐν ἀνάγκῃ δαπανῶσι, τί ποιητέον τοιοῦτον λαόν»; (1). Ἡ ἀπόκρισις ἦν, ὅτι εἰ μὴ ὁ λαὸς οὗτος ἀπεῖχε τοιοῦτου σκανδάλου, ἡ θανάτωσις αὐτοῦ ἦν δεδικαιολογημένη (2). Ὁ αὐτὸς μουφτί, ὁ μετὰ τοσαύτης τόλμης κηρύξας τὸ δίκαιον ἀδίκου πολέμου, ἐξέδιδε μετὰ τοσαύτης προθυμίας καὶ ἀδιαφορίας τὰς ἀποφάνσεις, ὥστε ἀπὸ τῆς θυρίδος αὐτοῦ ἐκρέματο καλὰθιον, εἰς ὃ ἐρρίπτοντο αἱ ἐρωτήσεις, ὥς εἶτα λύων διὰ τοῦ Ναὶ ἢ Οὐ, κατεβίβαζεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μέρους. Διὸ ἐκλήθη Ζεμβιλλοῦ Μουφτί, ἤτοι μουφτί τοῦ καλὰθου. Εἰ καὶ διὰ τῶν τριῶν τούτων φετβάδων κατεφαίνετο ἡ θρησκομανία τοῦ ἰσλάμ, τοῦ Τζεμαλί ὅμως ἡ εὐθυδικία ἀπέτρεψε πολλάκις τὸν Σελίμ φονικῶν σκηνῶν. Ὁργισθέντος ποτὲ τοῦ σουλτάνου καὶ κελεύσαντος τὸν θάνατον ἑκατὸν πεντήκοντα ὑπαλλήλων τοῦ γαζοφυλακίου, ὁ Τζεμαλί ἐπορεύθη εἰς τὸ διβάνιον, καίπερ ἀναρμόδιος πρὸς τοῦτο ὡς μουφτί, καὶ ᾗτήσατο ἀκρόασιν παρὰ τοῦ σουλτάνου, πρὸς ὃν εἶπε· «Καθῆκον τῷ μουφτί φροντίζειν περὶ τοῦ μέλλοντος βίου τοῦ σουλτάνου τοῦ ἰσλάμ. Ἐξαιτούμαι οὖν παρὰ σοῦ τὴν ζωὴν τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ὑπαλλήλων, ὧν κατέγνωσ ἀδίκως θάνατον. Οὐκ ἔξεστι τοῖς οὐλεμάδες, ἀπεκρίνατο ὁ Σελίμ, παραμύγνυσθαι εἰς τὰ τῆς πολιτείας. Κατακρατεῖ τις τοῦ πλήθους μόνον διὰ τῆς αὐστηρότητος» (3). Ὁ δὲ Τζεμαλί ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐκ ἦν

(1) Ἀλλῆς, φ. 207.

(2) Ὁ Μουρατζὰ δ' Ὅσσον, Γ, σ. 29, οὐδὲν λέγει περὶ τοῦ τρίτου τούτου φετβά, προστίθησι δὲ μόνον· «Ἡ ὑπερβάλλουσα ἀπήνεια τῆς ἀποφάνσεως ἦν ὁμοία τῇ ἀλογίᾳ τῆς προφάσεως».

(3) Ἀλμανάχ. Σεαδεδδίν, Δ, φ. 487.

ζήτημα ἐνταῦθα περὶ τοῦ παρόντος, ἀλλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος βίου, καὶ ὅτι τῇ συγγνώμῃ παρέπεται αἰωνία ἀμοιβή, τῇ δὲ ἀδίκῃ αὐστηρότητι αἰωνία τιμωρία. Ὁ Σελίμ ἐπὶ τῇ παρακλήσει τοῦ Τζεμαλί ἐδωρήσατο τοῖς καταδίκαις οὐ μόνον τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρακλήσει ἐπανήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὰ ἀξιώματα αὐτῶν (1). Δευτέρα οὐχ ἥττον ἐπιφανὴς δικαιοδοσία ἦν ἢ ἀπὸ τοῦ θανάτου ἀπαλλαγὴ τετρακοσίων ἐμπύρων καὶ τῆς δημεύσεως τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν διὰ τὴν παρὰ τὸν νόμον πρὸς τὴν Περσίαν ἐμπορίαν τῆς μετᾶξης. Ὁ μουφτί παρίππευε τῷ σουλτάνῳ ἐπὶ τῆς εἰς Ἀδριανούπολιν ἀγούσης, ὃ δὲ ἐμέμφετο αὐτῷ, ὅτι ἡρνήθη τὸν φετῶν πρὸς στήριξιν τῆς θανατικῆς κρίσεως. «Οὐκ ἔξεστιν, ἀνέκραξεν ὁ Σελίμ, ἀπολέσαι τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων τῆς οἰκουμένης πρὸς τὴν εὐημερίαν τοῦ ἑτέρου τρίτου;—Μάλιστα, ἀπεκρίνατο ὁ Τζεμαλί, εἰ τὰ δύο ταῦτα τρίτα ἡπείλουν μεγάλην καταστροφὴν.—Ἔστι μεζζων, ὑπέλαθεν ὁ Σελίμ, τῆς παρακοῆς τῶν διαταγμάτων τοῦ παδισάχ; Πᾶσα χώρα μὴ ὑπακούουσα τῷ κυρίῳ αὐτῆς σπεύδει εἰς ὄλεθρον.—Ἡ παρακοή, εἶπεν ὁ Τζεμαλί, οὐκ ἔστι φανερά· ἐπειδὴ ἡ ἐμπορία τῆς μετᾶξης οὐδόλως τέως ἐκωλύετο.—Μὴ ἀναμίγνῃ εἰς τὰ τῆς πολιτείας, ἐκραύγασεν ὁ Σελίμ, ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ μουφτί.—Ὁ δὲ ῥάγδην ἀπεχώρησε μὴ ἀποχαιρετίζας. Ὁ σουλτάνος ἐκμανῆς καὶ ἐκπληκτος ἔστησε τὸν ἵππον καὶ διέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἀκίνητος, κατέχων τό γε νῦν τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ. Ὅτε δ' ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπέλυσε τοὺς ἐμπόρους καὶ τὰ κατατχεθέντα ἐμπορεύματα μετᾶξης (OB),

(1) Ριαζέτ σιαζέτ.

καὶ ἐπέστειλε τῷ μουφτί, ὅτι ἀπένειμεν αὐτῷ τὰ δύο ἀνώ-
 τατα ἀξιώματα τοῦ νόμου, τὰ τοῦ ἀνωτάτου δικαστοῦ
 τῆς Ῥούμελης καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ δὲ Τζεμαλί ἀπε-
 κρίνατο, ὅτι καὶ τοι καθῆκεν αὐτῷ ὑπακοῦσαι τῷ κυ-
 ριάρχῃ, συνέθετο ὁμῶς πρότερον πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα μη-
 δέποτε δέξηται ἀξιώματα, μεθ' ὧν συνήπτοντο προστάγ-
 ματα, ἀλλ' ἀσχολῆται μόνον περὶ τὴν λύσιν νομικῶν
 ζητημάτων. Ὁ σουλτάνος ἐξετίμησεν αὐτὸν πλέον, καὶ
 πρὸς τεκμήριον τούτου ἐδώρῃσατο αὐτῷ πεντακόσια δου-
 κάτα. Ἀλλ' ὁ Τζεμαλί ἦν τοῖς χριστιανοῖς καὶ ἰδίᾳ τοῖς
 Ἑλλησι, κατοικοῖς τῆς πρωτευούσης, ἄγγελος σωτηρίας,
 ὅτε μετὰ τὴν γενικὴν σφαγὴν τῶν σιῦτῶν ἐν τῷ Ὀθω-
 μανικῷ κράτει ὁ Σελίμ, ἔγνω καὶ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν
 Ἑλλήνων ἢ τὴν σύλησιν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. Τότε
 προῦβαλε τῷ Τζεμαλί τὸ ἐξῆς ἀγκύλον ζήτημα· «Τί λυ-
 σιτελέστερον, τὸ ὑποτάξαι τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ἢ τὸ
 ἐπιστρέψαι τοὺς λαοὺς εἰς τὸν ἰσλαμισμόν;» Ὁ μουφτί,
 μηδόλως μαντεύσας τοὺς σκοποὺς τοῦ Σελίμ, ἀπεκρί-
 νατο, ὅτι ἢ εἰς τὸ ἰσλάμ ἐπιστροφή τῶν ἀπίστων ἦν τὸ
 λυσιτελέστατον καὶ ἀρεστότατον τῷ Θεῷ. Παραρῆμα
 ὁ Σελίμ προσέταξε τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ ἵνα μεταβάλῃ εἰς
 τεμένη πάσας τὰς ἐκκλησίας τῶν χριστιανῶν, κωλύσῃ
 πᾶσαν λατρείαν καὶ καταγνῶ θάνατον πάντων τῶν χρι-
 στιανῶν, τῶν μὴ ὁμολογησόντων τὸ ἰσλάμ. Ὁ μέγας βε-
 ζύρης, ἐκπλαγεὶς ἐκ τοῦ φονικοῦ τούτου προστάγματος,
 ἐβουλεύθη μετὰ τοῦ Τζεμαλί, οὗ ὁ φετῶς ἐστήριξεν αὐτό.
 Ὑπηνίξαντο δὲ τῷ Πατριάρχῃ, ἵνα αἰτήσῃται παρὰ τοῦ
 σουλτάνου, ἅμα κηρυσσομένου τοῦ προστάγματος, νόμι-
 μον προθεσμίαν. Ὁ μέγας βεζύρης καὶ ὁ μουφτί ἐγνω-
 μάτευσαν τῷ σουλτάνῳ, ὅτι οὐ δύναται ἀρνηθῆναι αὐτὴν,
 ὁ δὲ Σελίμ κατέγευσε. Ὁ Πατριάρχης ἔχων μεθ' αὐτοῦ

πάντα τὸν κλῆρον, παρέστη τῷ διβανίῳ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐπεκαλέσατο τὴν ἐπίσημον συνθήκην Μωάμεθ τοῦ Β', ἐν ᾗ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως δημοσίᾳ ὑπέσχετο, ὅτι οὐ μεταποιήσῃ εἰς τεμένη τὰς ἐκκλησίας, οὐδὲ κωλύσει τὴν ἐξάσκησιν τῆς λατρείας αὐτῶν, ἐπιτρέψει δὲ τὴν δημοσίαν τελετὴν τοῦ Πάσχα. Περὶ δὲ τῆς διὰ τῆς βίας ἐπιστροφῆς εἰς τὸν ἰσλαμισμόν ἐπεκαλέσατο τὸ Κοράνιον, ὅπερ ἐπιτρέπει τοῖς μὴ Ὀθωμανοῖς τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν ἐπὶ κεφαλικῷ φόρῳ.

Ἡ ἐγγραφὸς συνθήκη ἀπώλετο ἐν πυρκαϊᾷ τινι, ἀλλὰ τρεῖς γέροντες γενίτσαροι, οἵτινες παρῆσαν πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν τῇ ἄλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐμαρτύρουν, ὅτι ὁ σουλτάνος παρέσχε τὰς τρεῖς ταύτας προνομίας τοῖς πρεσβευταῖς τῆς πόλεως, τοῖς κομίσασιν αὐτῷ ἐπὶ χρυσῆς λεκάνης τὰς κλεῖδας αὐτῆς. Ὁ Σελίμ ἐτίμα τὴν ῥήτραν τοῦ Κορανίου καὶ τὸν λόγον τοῦ πορθητοῦ ἐφ' ὅσον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκείας, προσέθηκεν ὁμως, ὅτι ὁ νόμος οὐκ ἐπιτρέπει ἵνα τοιαῦτα εὐπρεπῆ οἰκοδομήματα, ὡς αἱ ἐκκλησίαι, βεβηλῶνται ἔτι πλέον ὑπὸ τῆς εἰδωλολατρείας. Διὸ ἐκέλευσε τὴν εἰς τεμένη μεταβολὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησιῶν, τηρουμένης ἀκεραίας τῆς χορηγηθείσης τοῖς χριστιανοῖς ἐλευθερίας καὶ ἐπιτρεπομένης αὐτοῖς τῆς οἰκοδομῆς νέων ξυλίνων, καὶ τὴν ἐπισκευὴν πατῶν τῶν κατερρημμένων. Εἰμὴ ὁ Σελίμ ἐνεκα τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Πιρὶ καὶ Τζεμαλί οὐκ ἐμίανεν αἷματι τὸ τέλος τῆς βασιλείας αὐτοῦ διὰ γενικῆς σφαγῆς τῶν χριστιανῶν, ὡς ἐμίανε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς διὰ τῆς τῶν αἵρετικῶν, ἐστέρησεν ὁμως αὐτοὺς τῶν καλλίστων ἐκκλησιῶν μεταβαλὼν αὐτὰς εἰς τεμένη καὶ ἀρκεσθεῖς τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ τῆς συλήσεως τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἀντὶ τῆς κωλυθείσης σφαγῆς τῶν χριστιανῶν. Εἰ

μή προσήνεγκε τὸ εὐεργέτημα τοῦτο πρὸς τὸ ἰσλάμ, εὐ-
ηργέτησεν ὁμως μεγάλως τὴν πίστιν καὶ τὸ βασίλειον,
ἅτε ἐνώσας ὡς νικητῆς τοῦ σάχη τῆς Περσίας καὶ τοῦ
σουλτάνου τῶν Μамελούκων τὸ μέγιστον μέρος τοῦ Κουρ-
διστὰν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν μετὰ πάσης τῆς Αἰγύπτου
ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει καὶ στερεώσας τὴν ὑπὸ Μωά-
μεθ τοῦ Β' διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως
προσκτηθεῖσαν ἐπωνυμίαν τοῦ κυρίου δύο ἡπείρων καὶ δύο
θαλασσῶν διὰ τῆς τοῦ ὑπηρετοῦ καὶ προστάτου τῶν δύο
ἱερῶν τόπων καὶ πόλεων, δηλαδὴ τῆς Μέκκας καὶ Μεδίνης.

Μωάμεθ ὁ Β' καὶ Σελίμ ὁ Α', οἱ δύο ποροῦνται, ὧν ἡ
βασιλεία μετὰ τῆς παρεμπιπτούσης Βαγιαζήτ τοῦ Β' περι-
λαμβάνει ἑπτὰ δεκαετηρίδας, εἰσὶν οἱ δύο κύριοι κίονες
τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως καὶ τῆς
μεγαλύνσεως τοῦ κράτους. Ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται ἡ ἱστο-
ρία τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου μετὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν
κατακτήσεις καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ κράτους, ὃ μετ' οὐ
πολὺ ἀκμάζει κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀνάβηται εἰς τὸν θρόνον Σουλεϊμάν τοῦ Α΄, δεκάτου σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν. — Σημασίαι τοῦ ἀριθμοῦ Δέκα παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς. — Ἐλευσις τοῦ Σουλεϊμάν εἰς Κωνσταντινούπολιν. — Τιμὰί πρὸς αὐτόν. — Στάσις τοῦ Γαζαλί διελυθεῖται. — Πρώτη ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν. — Ἀλώσις τοῦ Βελιγραδίου. — Συνθήκη πρὸς τὴν Βενετίαν. — Δευτέρα ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Ῥόδον. — Παλιορκία καὶ ἄλωσις αὐτῆς. — Περσικὴ καὶ Ῥωσικὴ πρᾶξις. — Ἱστορία τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου. — Γάμος τοῦ μεγάλου βεζίρη Ἰβραήμ. — Ἐκστρατεία ἐπὶ Αἴγυπτον. — Θεισμοί.

Τὰ γεγονότα εἰσὶν ἔργα τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἡ φύσις ἐστὶν ἀείποτε μεγαλουργός καὶ ὅταν προσέτι κατὰ τὴν πορείαν αὐτῆς μένῃ διαρκῶς ἡσυχος. Τὰ γεγονότα οὐκ εἰσιν ἀείποτε μεγάλα διὰ τοὺς πρωτουργοὺς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν σπουδαιότατα λαμπρῶν παρακολουθημάτων. Μεγάλαι πράξεις καὶ μεγάλα ἔργα ἀπορρέουσιν ἀείποτε ἐκ μεγάλων ψυχῶν καὶ διανοιῶν, διότι ὑπὸ τούτων ἐπιτελοῦνται ἢ διακινῶνται. Τοιαῦται πράξεις καὶ τοιαῦτα ἔργα καὶ οἱ πρωτουργοὶ αὐτῶν εἰσι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀλίγα μόνον καὶ

σποραδικὰ ἐν τῇ εὐρείᾳ χώρᾳ τῆς καθόλου ἱστορίας. Ἄλλ' οὐδὲν κράτος, ὅπερ μετὰ μεγαλείου καὶ δυνάμεως ἐδέσποσέ ποτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ, στερεῖται τῆς ἀκμῆς, ἐν ᾗ πάντα τὰ σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς δυνάμεως ἀνεπτύχθησαν καὶ παρήγαγον τὴν ὑψίστην ἀκμὴν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ, πολλάκις ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν ἡγεμόνων, ἐν δὲ τοῖς δεσποτικοῖς κράτεσι πολλάκις μόνον διὰ τῆς θελήσεως τῶν δεσποτῶν, ἐξ ἧς φῶς καὶ ζωὴ ἀπορρέουσι. Μεγάλων ἡγεμόνων βασιλεῖαι ἤδη καθ' ἑαυτὰς ἰσχυραὶ καὶ ἀκμαῖαι μεγαλύνονται κατὰ τὸ πλεῖστον, ὅταν δι' αὐτῶν ἡ ἀκμὴ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν ἐθνῶν καὶ βασιλείων προάγῃται· ὅταν οὗτοι ὡς πορθῇται, νομοθέται καὶ πολιτικοὶ οὐ μόνον τοὺς προγόνους καὶ διαδόχους αὐτῶν πολλῶ ὑπερβάλλωσιν, ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐποχὴ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν συμπίπτῃ εἰς ἱστορικῶς ἀξιωματικόν χρονόν διὰ τὰ μεγάλα γεγονότα καὶ τοὺς μεγάλους ἀνδρας συγχρόνους καὶ ἐν βασιλείαις καὶ λαοῖς ὁμόροις.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ βασιλεία τοῦ Σελίμ, τοῦ νομομαθοῦς, τοῦ μεγαλοπρεποῦς, τοῦ μεγάλου, ἐστὶν ἡ ἀξιολογωτάτη καὶ ἐπιφανεστάτη ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἱστορίᾳ. Οὗτος προήγαγεν εἰς τὴν ἀκμὴν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς διὰ σοφῶν θεσμῶν καὶ θεμελιωδῶν νόμων, δι' ἐπεκτάσεως τῆς χώρας καὶ τῆς παιδείσεως, διὰ μεγάλων κατορθωμάτων ἐν τε πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ, διὰ μεγάλων ἔργων τῆς διανοίας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ὁ Σουλεϊμάν ἐστὶν ὁ μέγιστος ἡγεμὼν, ὃν δύνανται ἐπιδεῖξαι οἱ ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, ὁ μόνος, ὃν οἱ μὲν Εὐρωπαῖοι ἐκάλεσαν διακαίως μέγαν, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ μετριοφρονέστερον νομοθέτην. Ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς τοῦ Σουλεϊμάν ἐστὶν

ἄλλως ἵαν περιόλεπτος ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μεγάλων συγχρόνων συμβεβηκότων· διότι ὀλίγαι τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ἐποχαὶ εἰσιν ἐπαγωγότεραι καὶ διδακτικώτεραι τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἡ δεκάτη ἕκτη ἑκατονταετηρὶς ἀρχομένη, ὅτε εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς ἤρξατο ἡ μόρφωσις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συστήματος τῶν πολιτειῶν, σὺν δὲ τῇ θρησκευτικῇ ἀναμορφώσει νέα ὁδὸς ἰδεῶν καὶ σπουδῶν. Ἐπὶ πᾶσι σπανίως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας καὶ μέσης ἱστορίας, κατὰ δὲ νεωτέρους οὐδέποτε, ἐβασίλευσαν συγχρόνως τοσοῦτοι μεγάλοι μονάρχαι διαπρέποντες ἐπὶ συνέσει καὶ ἀνδρίᾳ ἢ ἐπὶ φιλεπιστημοσύνῃ καὶ φιλοτεχνίᾳ, ὅσοι τότε, ὅτε Ἐρρίκος μὲν ὁ Η' καὶ Φραγκίσκος ὁ Α' ἐλάμπρυναν τοὺς θρόνους τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, πάπας δὲ Λέων ὁ Γ' καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε' ἐνέγραψαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ μετώπῳ ὁ μὲν τῆς αὔθις ἐπανθούσης τέχνης κατὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα ἐκείνην, ὁ δὲ τῆς κατ' αὐτὴν θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως· ὅτε ὁ θρόνος τοῦ δουκὸς τῆς Βενετίας ἐπληρώθη δόξης ὑπὸ τῆς πολιτικῆς περινοίας τοῦ Ἀνδρέου Γρίττη· ὅτε ὁ δορικτῆτωρ τοῦ Ἀστραχάν Βασίλειος ὁ Ἰωάννου κατετίθη τὰ θεμέλια τοῦ μέλλοντος μεγαλείου τῆς Ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας· ὅτε Σιγισμούνδος ὁ Α' ἐπαγίωσεν ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν τὴν εὐημερίαν τῆς Πολωνίας· ὅτε ἐν Περσίᾳ ὁ σάχης Ἰσμαήλ ἱδρύσει τὸ κράτος τοῦ Σαφῆ, ἐν δὲ τῇ Ἰνδικῇ ὁ μέγιστος τῶν μεγάλων Μογόλων ὁ σάχης Ἐχθὲρ προσέχε τὴν δαδα σοφῶν πολιτικῶν νομοθετημάτων (1). Πρὸς ἡγεμόνας οὕτω μεγάλους περῆλθεν

(1) Ροδερτῶν, Κάρολος Ε', Τ. Β, ἀναφέρει μόνον Λέοντα τὸν Γ, Κάρολον τὸν Ε, Φραγκίσκον Α', Ἐρρίκον Η' καὶ Σουλεϊμάν τὸν Α'.

εἰς τὴν σκηνὴν ἀμιλλώμενος Σουλεϊμάν ὁ πρῶτος καὶ οὐχὶ ὁ δεύτερος ὁ φερώνυμος αὐτῷ· διότι τὸν πρότερον Σουλεϊμάν, τὸν μνηστῆρα τοῦ θρόνου, ἀδελφόν καὶ ἀντίπαλον Μωάμεθ τοῦ Α', οὐδέποτε οἱ Ὀθωμανοὶ ὡμολόγησαν ὡς νόμιμον ἡγεμόνα, μόνον δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι, ἰδίᾳ δὲ οἱ Γάλλοι, ἀναφέρουσιν αὐτὸν ὡς σουλτάνον, ὡς τὸν μετὰ ταῦτα προσηγόρευσαν μέγαν καὶ λαμπρόν. Οἱ ὁμόφυλοι ἱστοριογράφοι καλοῦσι τοῦτον μόνον τὸν πρῶτον, νομοθέτην, κύριον τῆς ἐκτονταετηρίδος αὐτοῦ καὶ τελειωτὴν τοῦ τελείου ἀριθμοῦ δέκα. Ἐν τοσοῦτῳ καλοῦσι μὲν αὐτὸν ἐνίοτε δεύτερον Σουλεϊμάν, ἀλλ' ἐννοοῦσι Σαλωμῶντα τὸν Β', καθότι Σουλεϊμάν προφέρεται ὑπὸ τῶν Ἀράβων Περσῶν καὶ Τούρκων ὡς Σαλωμῶν. Τῷ αἰσίῳ τούτῳ ὀνόματι καὶ τῇ οὐχ ἥττον ἐμφαντικῇ περιστάσει, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν ἐγεννήθη κατὰ τὴν 900. δεκάτην ἑκατονταετηρίδα τῆς ἐγίρας ἀποδοτέα ἢ πρὸς αὐτὸν φιλοφρόνησις τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν αὐτοῦ, ὅς δι' ἔργων ἐφιλοτιμήθη δικαιοῦσαι τὸ τε ὄνομα καὶ τὴν γέννησιν αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἱστορικῆς προλήψεως τῶν Ἀσιανῶν, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης ἑκατονταετηρίδος ἀναφαίνεται εἰς μέγαν ἀνὴρ, ὅς μαχόμενος λαμβάνει αὐτὴν ἀπὸ τῶν κεράτων καὶ νικῶν ὑποτάσσει τὸν χρόνον αὐτοῦ ἑαυτῷ, ἐγένετο ἤδη λόγος ἐν τῷ δευτέρῳ Βιβλίῳ τῆς παρούσης ἱστορίας κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ὄσμάν ὡς ἰδρυτοῦ τοῦ βασιλείου καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΔ' καθ' ἡμᾶς ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλ' ἡ δεύτερα εἰς τὸν ἀριθμὸν δέκα ἀποβλέπουσα δεισιδαιμονία καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ Σουλεϊμάν εὐνοϊκὴ ἐρμηνεία χρήζει ἐνταῦθα διασαφίσεών τινων.

Εἰ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου ἐκ τῆς Ἀσίας

ληφθείση διδασκαλία περί τῆς σημασίας τῶν ἀριθμῶν ὅ ἐπ' αὐτῷ ὡς τὰ μάλιστα ἐπιδρῶν ἐπὶ τὰς ἐποχὰς τῆς φύσεως καὶ τὴν κρίσιν τῶν συμβάντων, μετὰ τὸν τρία καὶ ἓνα ὡς ἅγιος ἀριθμὸς κατέχει διαπρεπεστάτην θέσιν, νομίζεται ὁμῶς ὁ δέκα μᾶλλον τοῦ τέσσαρα (τῆς πυθαγορείου τετρακτύος) ὡς ὁ τελειότατος πάντων τῶν ἀριθμῶν διότι μετ' αὐτοῦ ὁ κύκλος τῶν ἀριθμητῶν κλειόμενος ἄρχεται πάλιν ἐξ ἀρχῆς. Τὴν καταφανῆ βεβαίωσιν τῆς τελειότητος εὐρίσκει ὁ Ἀσιανὸς ἐν τοῖς δακτύλοις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, ἐν ταῖς δέκα αἰσθήσεσι (πέντε ἐσωτερικαῖς καὶ πέντε ἐξωτερικαῖς), ἐν τοῖς δέκα μέρεσι (1) καὶ ἐν ταῖς δέκα γραφαῖς τοῦ Κορανίου (2), ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς τῆς Πεντατεύχου, ἐν τοῖς δέκα μαθηταῖς τοῦ Μωάμεθ, ἐν τῇ δεκαπλῇ ὑποδιαιρέσει τοῦ στρατοῦ (δέκαρχος (3) ἑκατόνταρχος (4), χιλίαρχος, (5)), ἐν τοῖς δέκα ἀστρονομικοῖς οὐρανοῖς (6) καὶ ἐν τοῖς ἐν αὐτοῖς κατὰ τὰς παναρχαῖας δόξας τῶν Ἀσιανῶν ἄρχουσι δέκα αὐλοῖς δαίμοσι (Α). Κατὰ τὰς ἀρχαιοτάτας ταύτας δόξας περὶ τῆς ἀξίας καὶ τελειότητος τοῦ δέκα ἡ δεκάτη ἑκατονταετηρὶς τῆς ἐγίρας καὶ ὁ δέκατος ἡγεμὼν τῶν Ὁθω-

(1) Τὰ δέκα ταῦτα μέρη τοῦ Κορανίου καλοῦνται Ἀσχερ, οἱ δὲ ἀναγνώσκοντες αὐτὰ δημοσίᾳ ἐν τῇ τεμένει Ἀσχερχουζίν. Ὅρα Μουρατζά δ' Ὅσσαν.

(2) Αἱ ἐπτά καὶ αἱ δέκα γραφαὶ τοῦ Κορανίου εἰσιν ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἰλμὸν Κιραγέτ, ἡ γνώσεως τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Κορανίου.

(3) Ὁνκασί.

(4) Γιουζβασί.

(5) Βινδασί. Ὅρα τὰς θεσμοθεσίας τοῦ Τιμούρ, σ. 74 καὶ 75. ἐν Περσιόις, 1787.

(6) Ἐπὶ τὰ οὐρανοὶ τῶν πλανητῶν, ὁ γδοος ὁ τοῦ ζωδιακοῦ, ἔννατος ὁ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων καὶ δέκατος ὁ θρόνος τοῦ Αἰωνίου. Ὅρα τὸν Δεζατίρ καὶ τὰς ἐπτά ἑδρας τοῦ σουλτάνου Ἀουδέ.

μανῶν ἡδύνατο ἵνα φανῇ αὐτοῖς ὡς τὰ μάλιστα ἀξιόλο-
γος καὶ ἰσχυρός. Τὸ ἐννακοσιοστὸν ἔτος τῆς ἐγίρας, ἐν ᾧ
ἐγεννήθη ὁ σουλτάνος, ὑπὸ μὲν τῶν Εὐρωπαίων καλεῖται
τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ἐννάτης, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀσιανῶν τὸ
πρῶτον ἔτος τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος. Ὡσπερ ὁ
Τιμοῦρ δεσπόζει τῆς ἐννάτης, οὕτως ὁ Σουλεῖμάν τῆς δε-
κάτης, καὶ ὡς ἡ ἀσιανὴ ἱστορία ἐν τῷ βίῳ τοῦ δορικτή-
τορος ἐκείνου ἐξαίρει τὸν ἀριθμὸν ἐν ν. ε. α. ὡς λίαν ἐμ-
φαντικόν, οὕτως ἐν τῷ τοῦ νομοθέτου τούτου τὸν τέλειον
δέκα. Ὁ δέκατος σουλτάνος τῶν Ὀθωμανῶν ἐκ τοῦ γέ-
νους τοῦ Ὀσμάν, γεννηθεὶς τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς δεκάτης
ἑκατονταετηρίδος, ἐν τῷ πρώτῳ τετάρτῳ αὐτῆς, ἐβασίλευ-
σεν ἀκμάζων τὴν ἡλικίαν, φύσει δὲ κεκτημένος μεγάλας
ψυχικὰς καὶ διανοητικὰς ἀρετὰς καὶ πλήρη ἐνέργειαν καὶ
μεγάλην εὐτολμίαν ἐφαίνετο τοῖς Ὀθωμανοῖς περιλαμ-
πόμενος ὑπὸ τῆς προφητικῆς αἴγλης τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ
ὡς θεόπεμπτος ἡγεμὼν, ἡ δὲ φωνὴ τοῦ λαοῦ ἐφήρμοσε
δεξιώτατα εἰς τὰς μελλούσας αὐτοῦ πράξεις τὰς λέξεις
τοῦ Κορανίου, οὓς λέγει πρὸς τὴν βασιλίσσαν Σαβὰ ὁ
χομιστὴς τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Σολομῶντος· «Διότι αὕτη
ἐστὶ τοῦ Σολομῶντος, καὶ αὕτη ἐστὶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
προστάτου, τοῦ πανελεήμονος» (B).

Ὡς ἤδη εἶδομεν ἐν τῷ προτέρῳ Βιβλίῳ ὁ μέγας βεζύ-
ρης Πιρί Πασᾶς, προσρῶν τὸν προσεγγίζοντα θάνατον τοῦ
Σελίμ, ἔπεμψε διὰ τάχους πρὸς τὸν ἐν Μαγνησίᾳ Σουλεῖ-
μάν τὸν κιαγιά τῶν σιλιχδάρων Σουλεῖμάν ἀγᾶν, τὸν δὲ
τρίτον βεζύρην Ἀχμέτ Πασᾶν, βεγλέρβεγην τῆς Ῥούμε-
λης, εἰς Κωνσταντινούπολιν (1), ἐκ φόβου μὴ τὸ ἀπόρρη-

(1) Τζελαλζαδὲ, Ἱστορία τοῦ μουρτί Καρτζελεβιζαδὲ, Ἀθῶναι, Ἐκδόσεις
Ἐκδόσεων, σ. 9.

τον γνωσθῇ παρακαίρως τῷ στρατῷ. Εὐθὺς ὡς ἀπὸ τῆς Τῇ 22
Σεπτ.
1521
Μαγνησίας ἡγγέλθη, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν πορεύεται εἰς Κων-
σταντινούπολιν, συνήθροισε τοὺς σωματοφύλακας καὶ ἀνε-
κοίνωσεν αὐτοῖς τὸν θάνατον τοῦ σουλτάνου. Οἱ δὲ σω-
ματοφύλακες ρίψαντες κατὰ γῆς τὰ καλύμματα τῆς κε-
φαλῆς, ἐξέπεμψαν γοεράς φωνάς, ἐν παντὶ δὲ τῷ στρα-
τοπέδῳ ἀνέτρεψαν τὰς σκηνὰς εἰς σημεῖον πένθους. Ὁ
μέγας βεζύρης ἐσφράγισε τὰς κομιζούσας τὸν θιψαυρὸν
ἀμάξας καὶ ἐνετείλατο τῷ δευτέρῳ βεζύρῃ Μουσταφᾷ Πα-
σᾷ προπέρειν τὸν νεκρὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου
ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς ταχέως εἰς ταχυδρόμον μετρημφισμέ-
νος, ὅπως ὑποδέξηται τὸν νέον κυριάρχην ⁽¹⁾. Τῇ Κυρια-
κῇ ὁ Σουλεϊμάν ἐπεραιώθη ἀπὸ Χρυσουπόλεως εἰς τὰ
ἀνάκτορα (Γ), ὅπου οἱ γενίτσαροι ἀπαντήσαντες αὐτῷ
ἡτήσαντο παρ' αὐτοῦ τὸ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβα-
σιν σύνηθες δῶρον. Περὶ τὴν δειλὴν ἀφίκετο ὁ μέγας βε-
ζύρης· παραχρῆμα δὲ ἀνηγγέλθη ἡ εἰς τὴν ἐπαύριον τε-
λετὴ τοῦ χειρασπασμοῦ καὶ τὸ διβάνιον τοῦ πένθους καὶ
τῆς κηδείας. Τῇ πρώτῃ Ὀκτωβρίου ⁽²⁾ ὁ Σουλεϊμάν, φέ-
ρων πένθιμα καὶ ἔχων ἀκόλουθον τὸν μέγαν βεζύρην,
ἐξῆλθε τῶν ἐσωτερικῶν δωματίων εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς
ὑποδοχῆς, ὅπου οἱ τζαούσαι ἐπευφημοῦντες ὑπεδέξαντο
αὐτόν. Ὁ μουφτί καὶ οἱ οὐλεμάδες, εἴτα δὲ οἱ λοιποὶ τῶν
ἐν τέλει καὶ οἱ αὐλικοὶ ἤσπασαν τὴν χεῖρα τοῦ σουλτά-
νου ὁμολογοῦντες πίστιν. Περὶ μεσημβρίαν ἀγγελθέντος,
ὅτι ὁ νεκρὸς τοῦ Σελίμ προσήγγιζε πρὸς τὴν πύλην τῆς
Ἀδριανουπόλεως, ὁ Σουλεϊμάν προὔπῆντησεν αὐτῷ πρὸ

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 17.

(2) Φερδὶ, φ. 6, καὶ ἀναφορὰ τοῦ Βινετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σα-
νούτφ, 10.

τῆς πύλης ταύτης. Οἱ Πασάδες, ἀποβάντες τῶν ἵππων, ἐκόμισαν τὸ φέρετρον, παρ' ὃ σουλτάνος πεζῇ ἐβάδιζεν, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἔκτου τῶν ἐπτὰ λόφων τῆς πόλεως, τοῦ παρὰ τὸ ἐλληνικὸν Πατριαρχεῖον (1). Μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Μωάμεθ ἡ πρώτη ἡγεμονικὴ πράξις τοῦ Σουλεϊμάν ἦν ἡ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ
 Τῇ 2 του ἀνέγερσις τεμένους καὶ σχολείου (2). Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 Ὀκτ. ἀπὸ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλεύσεως τοῦ Σουλεϊμάν ἠνεώχθη τὸ γαζοφυλάκιον πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ στρατοῦ διὰ δώρων καὶ αὐξήσεως τῆς μισθοφορᾶς (3). Οἱ γενίτσαροι οἱ λαβόντες κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Σελίμ τρισχίλια ἄσπρα ἢ πεντήκοντα δουκάτα (4), ἀπήτησαν νῦν πεντακισχίλια (5), τὰ δὲ ἕτερα στρατεύματα ἠύξησαν ἀναλόγως τὰς ἐαυτῶν ἀξιώσεις. Ἐλαβον δὲ οἱ μὲν γενίτσαροι ἴσην ποσότητα πρὸς τὴν πρὸ ὀκτῶ ἐτῶν δοθεῖσαν τοῖς σπαήδαις, τοῖς σιλιχδάραις, τοῖς γουρεβά καὶ τοῖς οὐλουφετζίδαις, ἥτοι ἕκαστος τὸ τρίτον τοῦ δώρου μετ' ἀναλόγου αὐξήσεως τῆς μισθοφορᾶς, οἱ δὲ σπαήδες καὶ οἱ σιλιχδάραι αὐξήσιν τῆς ἡμερησίας μισθοφορᾶς ἐκ πέντε ἄσπρων, οἱ δὲ γουρεβά ἐκ τεσσάρων καὶ οἱ οὐλουφετζίδες ἐκ τριῶν, οἱ δὲ ἀγάδες, οἱ διακονήσαντες αὐτῷ ὡς διαδόχῳ ἐν Μαγνησίᾳ, ἡμείφθησαν δι' ἀξιωματῶν καὶ δώρων, ὁ δὲ αὐλάρχης Κασίμ Πασᾶς διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ μεγάλου βεζύρου τριῶν ἵππουρίδων. Τὰ

(1) Τζελαλζαδέ, φ. 18. Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἀπὸ 4 Ὀκτωβρίου.

(2) Τζελαλζαδέ.

(3) Ἀβδουλαζίζ ἐφέντη, φ. 9. Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούτι.

(4) Σολακζαδέ, φ. 82.

(5) Μαρίνη Σανούτι, 10.

πρὸς τὸν πατέρα, τὸν στρατὸν καὶ τοὺς ἰδίους θεράποντας καθήκοντα ἀποτελέσας ὁ Σουλεϊμάν ἐν ταῖς τρισὶ πρώταις ἡμέραις, ἐδήλωσε παραχρῆμα δι' ἔργων τὰς ἀρχάς τῆς πολιτείας αὐτοῦ, ἥτοι αὐστηρὰν δικαιοσύνην καὶ εὐργετικὴν μεγαλοψυχίαν (Α).

Ἐξακοσίους ἀτυχέσιν Αἰγυπτίοις, οὓς ἀπήγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Σελίμ, ἐπετράπη ἐπανελθεῖν οἴκαδε, τοῖς δὲ Πέρσαις ἐμπόροις, ὧν κατεσχέθησαν τὰ ἐμπορεύματα ὡς εἰσαχθέντα παρὰ τὸν γενικὸν ὀρισμὸν τοῦ Σελίμ, ἀπαγορεύσαντος τὴν περσικὴν ἐμπορίαν, ἀπεδόθησαν πρὸς ἐπανόρθωσιν πλεόν ἢ ἑκατομμύριον ἄσπρων. Ὁ ἀγὰς τῶν σιλιχδάρων πρὸς τιμωρίαν τῶν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦπραχθεῖσων ἀταξιῶν ἐστερήθη τοῦ ἀξιώματος, πέντε δ' ἑτεροὶ ἀπεκεφαλίσθησαν. Τέλος ὁ ναύαρχος Τζαφερδέγης, ὁ ἐπικαλούμενος αἰμοχαρῆς, ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῇ καταγγελίᾳ τοῦ κεχαγιᾶ αὐτοῦ, μετὰ δὲ τὰς γενομένας τακτικῶς ἐξετάσεις, ἀποδειχθέντων τῶν ἐγκλημάτων αὐτοῦ, ἐκρεμάσθη πρὸς παραδειγματισμὸν (1). Ἡ πραότης καὶ ἡ γεναιοψυχία αὐτοῦ διεθρυλήθησαν ἐφ' ἅπαν τὸ βασίλειον μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ ταχύτερον ἢ αἱ πρὸς τοὺς μεγάλους τοποτηρητάς, ὀνομασί δὲ πρὸς τὸν ἐν Αἰγύπτῳ Χαῖρ βέγην, πρὸς τὸν σερίφην τῆς Μέκκας καὶ πρὸς τὸν χάνην τῆς Ταυρικῆς πεμφθεῖσαι μετὰ τινος ἡμέρας ἐπιστολαὶ περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως αὐτοῦ (Β). Τὰ ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσῶν ὑφασμάτων δῶρα τῶν ὑποτελῶν Ῥαγούσαιων ἀξίας ὀκτὼ χιλιάδων καὶ διακοσίων ὀγδοήκονταδουκάτων δεξάμενος εὐμενῶς, ἐπεκύρωσε τὰς ἐμπορικὰς ἀτελείας αὐτῶν (2). Ἐν τῷ πρὸς τὸν Χαῖρ

(1) Φερδὶ, φ. 9. Τζελαλζαδὲ, φ. 20. Ἀλῆς, φ. 223.

(2) Ὁ Ἑγγελλος, ἱστορικὴ τῆς Ῥαγούσης, σ. 498 ἀπαιτᾷται μεγάλως

βέγγην πεμφθέντι κυρωτικῷ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ φερμα-
νίῳ ἔγραφεν ὁ Σουλεϊμάν· «Κατὰ τὸ γενναῖόν μου πρόσ-
ταγμα ἀνάγκη ἵνα πάντες πλούσιοί τε καὶ ἐνδεεῖς, πο-
λῖται καὶ χωρίται, ὑπήκοοι καὶ ὑποτελεῖς σπεύσωσιν ὑπα-
κοῦσαί σοι. Εἴ τινες βραδέως ἐπετέλεσαν τὸ καθήκον αὐ-
τοῖς, εἴτε ἐμίραι, εἴτε φακίραι, μὴ ὀκνεὶ κολάσαι αὐτοὺς
θανάτῳ, καὶ κατὰ τὴν ῥήτραν, ἐν τῇ ἀνταποδόσει
κεῖται ἡ ὑμετέραι ζωῇ, *Εφοροί! καθήκει σοι
διατάξαι πάντα τὰ κακῶς κείμενα. Τότε γενήσῃ ἄξιος
τῆς ἡμετέρας εὐνοίας καὶ χάριτος, καὶ γνώσῃ τὴν ἀλή-
θειαν τῆς ῥήτρας ταύτης· *Επειδὴ ἐστε εὐγνώμο-
νες, παρέξω ὑμῖν ἔτι μεῖζον αἰγαθόν. Κατὰ
δὲ τὴν ἐτέραν ῥήτραν· Εὐγνώμοσύνῃ ἀσφαλίζει
τὴν διαρκείαν τῶν χαρίτων, τέλεσον ἐπιμελῶς
τὰ ὑπὲρ τῆς ὑψηλῆς μου Πύλης ἐκδοθέντα προσταγμάτα,
ὁρθῶς ἐννοῶν τὴν ἐννοιαν αὐτῶν, μὴ παύων προστατεύων
τῶν ἐν τῇ σῇ χώρᾳ μεγάλων τε καὶ μικρῶν μετὰ δικαιο-
σύνης» κτλ. Ὁ Χαῖρ βέγγης ἀποκρινάμενος ἔλεγεν, ὅτι
ἀνεχοίνωσε τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνα-
βάσεως καὶ τὸ ὑψηλὸν κυρωτικὸν φερμανιον ἀπὸ τοῦ Καί-
ρου μέχρι τῶν ὁρίων τοῦ Καῖραβάν καὶ τῆς Νουβίας· ὅτι
ἡ μεγαλειότης τοῦ σουλτάνου ὡμολόγητο διὰ τῆς κατὰ
τὴν Παρασκευὴν ἀπ' ἄμβωνος δημοσίας προσευχῆς καὶ
διὰ τῶν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ νομισμάτων· ὅτι ἔλαβε γράμ-
ματα προσαγορευτικὰ πάντων τῶν Ἀράβων σεχῶν καὶ
ὅτι ὡς τάχιστα πέμψει πρὸς αὐτὸν ταῦτα μετὰ τοῦ ἰδίου
δώρου διὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν. *Ἴσως ὁμοια προσ-

ἀναφέρων τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Σουλεϊμάν εἰς τὸ ἔτος 1519 ἀντὶ
τοῦ 1520.

τάγματα ἐπέμφθησαν καὶ πρὸς τὸν τοποτηρητὴν τῆς Συρίας Γαζαλί βέγην, ἀλλ' ἀντὶ προθύμου ὑπακοῆς ἠγγέλθη, ὅτι ἐπανέστησε. Ὁ Τζανθερδὶ Γαζαλί, ἐκ τῆς Σλαβωνίας ἔλκων τὸ γένος, ἀνεδείχθη ἐμίρης τῶν Μαμελούκων· προδοὺς δ' αἰσχυρῶς τὸν Κανζού Γαβρί πρὸς τὸν Σελίμ. ἔλαβεν ἀμοιβὴν τῆς ἐπονειδίστου ταύτης πράξεως τὸ ἀξίωμα τοῦ διοικητοῦ τῆς Συρίας. Ἄμα μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ σουλτάνου, ἔκρινεν εὐθετον τὸν καιρὸν πρὸς τελείαν ἀπόσεισιν τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ, κατέλαβε τὸ φρού-^{τη} 24 ριον τῆς Δαμασκού, διὰ τινος δὲ δούλου τὴν Βηρυττόν, ὅκ- καὶ ἔπεμψε δύο ἐτέρους πρὸς τὰ ὄρη τῆς Συρίας καὶ τὴν Αἴγυπτον ἵνα ἐγείρῳσιν εἰς στάσιν τοὺς Δρούσους καὶ Ἀραβας(†), προσκάλεσε δὲ καὶ τὸν τοποτηρητὴν τῆς Αἰγύπτου εἰς ὁμοίαν ἐπανάστασιν, παραστήσας εὐχερῇ τὴν ἐπιχείρησιν ἐπὶ νέου καὶ ἀπείρου κυριάρχου, οἷος ὁ Σουλεϊμάν (1). Ἄλλ' ὁ Χαῖρ βέγης ἀπεκρίνατο μετὰ πανουργίας, ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Γαζαλί κατάληψιν τῆς Συρίας καὶ τοῦ πρώτου προμαχῶνος αὐτῆς τοῦ Χαλεπίου, ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀνταρσίας ἦν βεβαία, ἀλλὰ σὺν ἄμα ἔπεμψε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γαζαλί εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τινος τῶν πιστῶν αὐτοῦ, Ἰλαχὶ καλουμένου (2). Νοεμβρίου μηνὸς ἱσταμένου ὁ Γαζαλί, ἄγων πεντεκαίδεκα χιλιάδας ἱππέων Τουρκομάνων καὶ Μαμελούκων καὶ ὀκτὼ χιλιάδας πεζῶν ἐξεστράτευσεν ἀπὸ Δαμασκού εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συγχρόνως δὲ ὁ τρίτος βεζύρης Φερχὰδ Πασᾶς, ἀναδειχθεὶς ἀρχηγὸς τῆς ἐπὶ τοὺς ἀντάρτας ἐκστρατείας, διεπεραιώθη τὸν Ἑλλήσποντον ἀπὸ Καλλιπόλεως μετὰ

(1) Σουλεϊλί, φ. 49. Κοτζιδέφης, φ. 103.

(2) Τσελατζαδὲ, φ. 22. Φερδὶ, φ. 11. Ἀλῆς, φ. 224. Σολατζαδὲ, φ. 100. Ἀδδουλαχίζ ἐφέντη, φ. 11. Λουφτί, φ. 21.

Νομ. ^{μηνι} 1520. τετρακισχιλίων γενιτσάρων καὶ τοσούτων σπαήδων, ὅπου ἠνώθη μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταχθέντων Ἀσιανῶν στρατευμάτων τοῦ βεγλέρβεγῃ τῆς Καραμανίας καὶ τοῦ Σεχσουδάρογλου, τιμαριούχου κυρίου τοῦ Σουλκάδρ (Ζ). Ὁ Γαζαλί, κύριος γενόμενος τῆς Τριπόλεως, τῆς Βηρυττοῦ καὶ πάσης τῆς παραλίας τῆς Συρίας ἀπέκλεισε τὸ Χαλέπιον, ἀφ' οὗ ἀπεμάχετο καρτερῶς ὁ φρούραρχος Καρατζᾶ Πασᾶς μετὰ τῶν πρὸς αὐτὸν προσελθόντων βέγηδων τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Τριπόλεως, τῆς Ἐπιφανείας καὶ τῆς Ἑμέσσης. Μετὰ μῆνα καὶ ἡμισυν ὁ Γαζαλί, μαθὼν τὴν προσέγγισιν τοῦ Φερχὰδ Πασᾶ, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν (1). ἐπανελθὼν δὲ εἰς Δαμασκὸν ἐκάλεσεν ἐπὶ δεῖπνον τοὺς πεντακισχιλίους γενιτσάρους, τοὺς ὑπὸ τοῦ Σελίμ ταχθέντας φρουροὺς ἐν τῇ πόλει, οὓς πάντας συνελθόντας ἀπέκτεινε (2). Ἐν τοσούτῳ τὰ ὑπὸ τὸν Φερχὰδ Πασᾶν καὶ τὸν Σεχσουδάρογλου στρατεύματα ὠδοιπόρησαν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς, ὥστε ἐν τέσσαρσιν ἡμέραις διήνυσαν τὴν μεταξὺ Χαλεπίου καὶ Δαμασκοῦ ὁδόν. Πρὸ τῆς πόλεως ταύτης συνεπλάκησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου Μα-
 Τῇ 27 ^{Ἰανου.} 1521. στάβε· ὁ δὲ Γαζαλί βλέπων, ὅτι ἡττᾶται, ἀπεπειράθη φυγεῖν μετημφισμένος εἰς δερβίσην, ἀλλὰ προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου θησαυροφύλακος Σεῖδ Ἀλῆ ἐθανατώθη, ἡ δὲ
 Τῇ 6. ^{Φεβρ.} 1521. κεφαλὴ αὐτοῦ κατεκυλινδήθη πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ νικητοῦ (3). Μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης ταύτης ἡ διοίκησις τοῦ Χαλεπίου ἀνετέθη τῷ Ἀγίᾳ Πασᾶ, τέως διοικητῇ τῆς Ἀνατολῆς, ὃς κατὰ τὴν ἐπὶ Σελίμ ἄλωσιν τῆς Αἰγύπτου διέπρεψεν ἐπ' ἀνδρίᾳ ὡς ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων· ὁ

(1) Ἀναφορά τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἐν Χαλεπίῳ. Μαρίνης Σαουῦτος, ΚΘ.

(2) Τζελαλζαδὲ, Σολακζαδὲ, Ἀβδουλαζίζ, Ἀλῆς.

(3) Μαρίνης Σαουῦτος.

δὲ Φερχὰδ Πασᾶς παρηγγέλθη ἵνα παραμένῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ παρὰ τὴν Καισάρειαν οὐχὶ πόρρω τοῦ Ἀρτζίκ πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν κινήσεων τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ὃν ὁ σάχης Ἰσμαήλ συνήγαγεν ἐν τοῖς μεθορίοις προσδοκῶν αἰσίαν ἔκβασιν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Συρίας.

Τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει γνωστὸν ἐγένετο, ὅτι ὁ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγρίας πρεσβεύσας Βεχραμ-τζαούσης, ὅπως ἀπαιτήσῃ τὸν φόρον, ἐξυβρίσθη καὶ ἐφο-νεύθη(Η). Συγχρόνως δὲ ὁ Σουλεϊμάν, μεγαλοφρονῶν ἐπὶ τῇ ἐν Συρίᾳ νίκῃ, ἤθελε πέμψαι δι' ἐκτάκτου ἀγγελιαφόρου πρὸς τὸν δούκα τῆς Βενετίας Λορεδάνον εἰς ἀπόδειξιν φιλίας τὴν κεφαλὴν τοῦ Γαζαλί, ὃ δὲ δούξ μετὰ πολλοῦ μόχθου ἀπέ-τρεψεν αὐτόν. Ἡ ὑπὸ τῶν Οὐγγρων παραβίασις τοῦ δι-καίου τῶν ἐθνῶν ἐξέμνησε τὸν σουλτάνον εἰς τοσοῦτον, ὥς παραχρῆμα ἔγνω ἵνα ἐκθύμως κηρύξῃ τὸν πόλεμον, ὃν ἤδη ἐπεχείρησαν κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν οἱ πα-σάδες τῆς Σεμένδρας καὶ τῆς Βερβοσανίας διὰ τῆς κατα-λήψεως τοῦ Σρεβενίκου, Τέσνας, Σοκόλ καὶ Κνίν. Παρὰ τὴν ἔνορκον ὁμολογίαν πρὸς ἐλευθέραν ἀποχώρησιν αἱ φρουραὶ τῶν τριῶν πρώτων φρουρίων κατεσφάγησαν, τὸ Κνίν ἐνεπρήσθη, ὃ δὲ γενναῖος ἐπίσκοπος Βερίσλος ἐπι-βούλως ἐσφάγη παρὰ τὸ ποτάμιον Κορενίτζαν(1). Ὁ βεγ-<sup>19Φε-
βρουαρ.</sup> λέρβεγης τῆς Ῥούμελης Ἀχμέτ Πασᾶς παρηγγέλθη ἵνα ¹³²¹ ἀμελλητί πορευθῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰψαλλαν, πεντεκαίδεκα δὲ χιλιάδες ἀζάδων παρεσκευάσθησαν πρὸς ἐκ-στρατείαν, ὡς καὶ τεσσαράκοντα γαλέραι, ἑκατὸν δὲ πυρο-βόλα εἶποντο τῷ στρατῷ(2). Ὁ Σουλεϊμάν, θείς τὸν θεμέλιον

(1) Ἰστουάνφης. Κατώνας, 1Θ, σ. 225 καὶ ἐπόμε. Ὅρα καὶ Ἐγγελλον, ἱστορία τῆς Σερβίας, σ. 437.

(2) Φερβί, φ. 49. Ὁ Ἀλῆς, φ. 225 ἀπατάται ἀναφέρον, ὅτι τὰ πλοῖα ἦσαν τετρακόσια.

λίθον τεμένους πρὸς ἀνόμνησιν τοῦ πατρὸς καὶ ἐπισκέψαμενος τὸν τάφον αὐτοῦ καὶ τοὺς τῶν προγόνων Βαγιαζήτ τοῦ Β' καὶ Μωάμεθ τοῦ Β' ἐξεστράτευσεν αὐτὸς νῦν τὸ πρῶτον. Εἰς Σοφίαν ἀφίκετο ὁ Φερχὰδ Πασᾶς μετὰ τρισχιλίων καμήλων κομιζουσῶν πυρίτιδα, μόλυβδον καὶ ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον· τρισμύριοι δ' ἕτεροι κάμηλοι, συλλεγεῖσθαι ἐν Ἀσίᾳ, ἐκομίσθησαν διὰ τοῦ Βοσπόρου πρὸς τὸν στρατὸν τοῦτον. Οἱ ῥαγιαδες τῶν σαντζακίων τῆς Σοφίας καὶ τῆς Σεμένδρας, τοῦ Ἀλατζαῖσᾶρ καὶ τῆς Βιδύνης παρηγγέλθησαν παρασχεῖν δεκακισχιλίας ἀμάξας μετ' ἀλεύρου καὶ ὀρυζίου. Ταῦτα ἀπεκόμισαν μὲν αἱ κάμηλοι, τὸ ἀγώγιον ὅμως ἀπέτισε τὸ δημόσιον ταμεῖον⁽¹⁾. Ο βεγλέρβεγης τῆς Ῥούμελης Ἀχμέτ Πασᾶς προαπεστάλη ἀπὸ τῆς Νητίδος πρὸς τὸ Σαβάκ, οἱ δὲ ἀκιντζίδες, διχῇ διηρημένοι, ἔμελλον οἱ μὲν ὑπὸ τὸν Μωάμεθ Μιχάλογλου στρατεύσειν ἐπὶ τὴν Τρανσιλθανίαν, οἱ δὲ ὑπὸ τὸν βέγην Ὁμάρογλου προπορεύεσθαι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ. Ὁ μέγας βεζύρης Πιρὶ Πασᾶς, ἄγων χιλίους γενιτσάρους ἔλαβε τὴν εἰς Βελιγγράδιον ἄγουσαν, ὁ δὲ Σουλεϊμάν τὴν εἰς Σαβάκ⁽²⁾.

Ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐπολιόρκει στενότατα τὸ Σαβάκ· ἀλλ' ἡ φρουρὰ αὐτοῦ, καίπερ συγκειμένη ἐξ ἑκατὸν μόνον ἀνδρῶν καὶ τινῶν ἱππέων, ἐνεκαρτέρησεν ἀρχηγούντος τοῦ Σίμωνος Λογαδί. Ὅτε δὲ οἱ Τούρκοι ἐπλήρωσαν τὴν τάφρον φρυγάνων, οἱ γενναῖοι πρόμαχοι ἐσώζοντο εὐχερῶς, εἰ διέβαινον τὸν ποταμόν· ἀλλὰ προὔτιμησαν, καίπερ εἰς ἐξήκοντα ἐλαττωθέντες, ὑπομεῖναι τὴν ἐφοδον, καθ' ἣν

(1) Φερδὶ, φ. 47 καὶ 49.

(2) Φερδὶ, φ. 25. Ἀλῆς, φ. 226. Ὁ βέγης Ὁμάρογλου ἦν υἱὸς τοῦ Τουραχάν.

ἀπώλοντο οὐ μόνον πάντες αὐτοί, ἀλλὰ καὶ ἐπταχόσιοι
 Τούρκοι (1). Αἱ κεφαλαὶ τῶν Οὐγγρων παγεῖσθαι ἐπὶ δο-
 κῶν ἐκόσμησαν τὴν ὁδόν, δι' ἧς τῇ ἐπιούσῃ εἰσῆλθεν ὁ
 Σουλεϊμάν εἰς τὸ φρούριον. Οὗτος ἐκέλευσε μείζονα ὄχλ^{ου}₈·¹⁵²⁴
 ρώματα περὶ αὐτό, τὴν ἀνόρυξιν τάφρου καὶ τὴν γε-
 φύρωσιν τοῦ ποταμοῦ Σάβου χάριν τῆς εἰς τὸ Σύρμιον
 διαβάσεως. Ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας διέμεινεν ὁ Σουλεϊμάν παρὰ
 τὸν ποταμὸν ὑπὸ ἐν τζαρδάκ, ὅπως ἐπαγρυπνῇ τὸν ζῆλον
 τῶν ἐργατῶν, ἅπαντες δὲ οἱ ἀγάδες τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς
 αὐλῆς παρίσταντο τοῖς ἐργάταις ῥάβδον ἀνὰ χεῖρα ἔχον-
 τες (2). Ἐν τῷ μεταξὺ ἐθρυλήθη, ὅτι τὸ Σεμλῖνον ἔπεσεν
 εἰς τὰς χεῖρας τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ
 φρουράρχου τοῦ Κουλπενίκου ἔφυγεν ἀπὸ τοῦ φρουρίου,
 ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ἰαγιά Πασᾶ Βαλῆ βέγης ἐπόρθησε κατὰ ¹⁹·¹
 τὴν ἐκστρατείαν δύο φρούρια καὶ ἀπέταμεν ἐξήκοντα κε-
 φαλάς. Τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ ἐγεφυρώθη ὁ ποταμός, οὗ τὸ
 εὖρος ἦν χιλίων ὀκτακοσίων πήχεων, ἀλλ' αὐθημερὸν
 ἐξογκωθεὶς τὰ μάλισα παρέστρεψε τὸ ἔργον, ὥστε ὁ στρα- ²⁷·¹
 τὸς διέβη αὐτὸν μόλις μετὰ δέκα ἡμέρας (3). Ἦδη δὲ ὁ ^{ουλίου}
 μέγας βεζύρης Πιρί Πασᾶς ἦν ἐστρατοπεδευμένος ἀπὸ
 μηνὸς πρὸ τοῦ Βελιγραδίου, ὅτε αὐτὸς ὁ Σουλεϊμάν ἤλ-
 θεν εἰς τὸ φρούριον μεθ' ἅπαντος τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ.
 Λειποτάκται ἐγνώρισαν αὐτῷ τὰ ἀδύνατα τείχη πρὸς τὸ
 μέρος, ὅπου ὁ Σάβος ἐκβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν, παρα-
 χρῆμα δὲ οἱ Τούρκοι ἀπὸ τῆς κατέναντι τοῦ μέρους τού-
 του κειμένης νήσου προσέβαλον διὰ τῶν μεγάλων τηλε-
 βολοστοιχιῶν τῇ πόλει τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὥστε ἦν ἀδύ-

(1) Ἰστοσύφης, Ζ. Τούβερος, ΙΑ. Κατώνας, 16, σ. 273.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(3) Φερδὶ, φ. 30.

νατον τοῖς πολιορκουμένοις ἀντιταχθῆναι πρὸς τὴν φο-
βερὰν ταύτην προσβολήν, ἅτε στερουμένοις πυροβολικοῦ.
Ὁ βοϊθόδας Χαβαλά (Καβάλλας) κατέλιπεν ἀνάνδρως τὸ
φρούριον, ὥστε καὶ τοῦτο καὶ τὴν πόλιν κατέλαβον οἱ Τοῦρ-
κοι (1). Οἱ Θράκες μισθοφόροι ἐκλιπόντες τὴν πόλιν ἀπε-
χώρησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἧς οἱ φρούραρχοι Βλάσιος
Ὀλάχ, Ἰωάννης Βόθιος καὶ Ἰωάννης Μοργάι μόλις ἐπέ-
τρεψαν τοῖς ἀνάνδροις καὶ ἀθύμοις τούτοις ἵνα εἰσέλ-
θωσιν εἰς αὐτήν. Οἱ Οὔγγροι οὗτοι ἀρχηγοὶ ὑπερήσπισαν
ἀνδρείως τοῦ προμαχώνος τῆς χριζιανωσύνης ἀποκρούσαν-
τες ἤδη πλέον ἢ εἴκοσιν ἐφόδους (2), ὅτε ὁ Σουλεϊμάν
κατὰ τὴν γνώμην ἐξωμότου τινὸς Γάλλου ἢ Ἰταλοῦ ἐκέ-
λευσε τὴν ὑπωρυχίαν τοῦ μεγίστου πύργου τῆς πόλεως.
Τὸν πύργον τοῦτον οἱ μὲν Οὔγγροι καλοῦσι Μιλι ο δ ε ἰ-
κ τ η ν, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ Μ η δ ἐ ν φ ο β ο Ὑ. Μόλις ἔμενον
τοῖς πολιορκουμένοις τετρακόσιοι μάχιμοι ἄνδρες· ἀλλὰ
καὶ ἐκ τούτων οἱ Οὔγγροι ἐνεκαρτέρουν μέχρι τέλους, ὥς
οἱ τοῦ Σοβάκ, εἰ μὴ τὸ θρησκευτικὸν μῖστος τῶν Σέρβων
καὶ ἡ προδοσία τοῦ Φραγκίσκου Χεδερβάρ καὶ τοῦ Βα-
λεντίου Τηρέκ ἠνάγκαζον αὐτοὺς ἐπὶ τέλους ἵνα παρα-
δοθῶσιν ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ἐλευθέρας ἀποχωρήσεως (3). Οἱ
ἐν τῷ φρουρίῳ ἀπεχώρησαν, ἀλλ' οἱ νικηταί, παραβάντες
τὰ συνωμολογημένα, κατέσφαξαν πλείστους Οὔγγρους (4),
μετώκισαν δὲ τοὺς Βουλγάρους εἰς Κωνσταντινούπολιν (5),
ὅπου εἰσέτι συνοικία τις αὐτῆς καὶ χωρίον τι παρὰ τὸν Βό-

(1) Ἰστορίας, Ζ. Ἐκδ. Κολ. Ἀγρίππας, σ. 96, 1622.

(2) Ἀδ. ὁμ., σ. 97.

(3) Τζελαλζαδέ, φ. 31. Φερδὶ, φ. 31.

(4) Ἰστορίας, ἔκδ. Κολ. σ. 99. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν ἀνα-
φέρει, ὅτι τῇ 30 Σεπτεμβρίου οἱ Οὔγγροι ἀπεστάλησαν εἰς Σλακμέντ.

(5) Φερδὶ, φ. 38. Τζελαλζαδέ, φ. 45.

σπορον καλοῦνται Βελγράδιον. Ὁ Σουλεϊμάν ἀνηγόρευσε τὸν Βαλῆ βέγην φρούραρχον τοῦ ἀλόντος φρουρίου, ὅπερ εἴκοσι καὶ μία χιλιάδες Βλάχων ἀνωκοδόμησαν, καταλιπὼν καὶ φρουρὰν τρισχιλίων γενιτσάρων (1). Μετὰ τοῦ Βελγραδίου κατέλαβον οἱ Τούρκοι τὰ συρμιακὰ φρούρια Κουπέλνικον, Βαρίτζ, Περκάς, Σλακαμέντ, Μίτροβιτζ, Κάρλοβιτζ καὶ Οὐϊλόκ (2).

Ὁ Σουλεϊμάν ἀνήγγειλε τὴν λαμπρὰν ταύτην κατάκτησιν πρὸς τοὺς δικαστὰς καὶ διοικητὰς τῆς αὐτοκρατορίας (1) διὰ πομπικῶν ἐπιστολῶν, πρὸς δὲ τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας διὰ τινος τζαούση, οὗ τὴν δημοτελεῖ ὑποδοχὴν τῆς Γερουσίας ἔσωσαν τὰ ἀρχεῖα τῆς δημοκρατίας (2). Τῇ ἐπαύριον τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου ὁ Σουλεϊμάν μετέβαλεν εἰς τέμενος τὴν πρώτην ἐκκλησίαν τοῦ Βελγραδίου, ἐγκαινιάσας αὐτὸ διὰ τῆς προσευχῆς τῆς Παρασκευῆς μετὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν εἰδώλων, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν Τούρκων ἱστοριογράφων. Ἐννοοῦσι δ' οὗτοι τοιαῦτα οὐ μόνον τοὺς σταυροὺς καὶ τὰς εἰκόνας, ἀλλ' ἰδίᾳ τὸ ἅγιον λείψανον τῆς Σέρβης ἁγίας Σβάτας Πατνίτζας, τοῦτέστι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὃ ὁ Σουλεϊμάν ἐπέτρεψε τοῖς Σέρβοις μοναχοῖς, ἵνα φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν (3). ἀλλ' οὐκ ἀπῆλυσαν ἐπὶ πολὺ οὗτοι τῆς ἱερᾶς ἀμοιβῆς τῆς προδοσίας αὐτῶν· διότι ὁ Ἕλλην Πατριάρχης ἠναγκάσθη ἰν' ἀγοράσῃ τὸ ἅγιον τοῦτο λείψανον μεθ' ἑνὸς βραχίονος τῆς ἁγίας Βαρβάρας

(1) Φερδ., σ. 40.

(2) Μαρίνης Σανούτος, ΑΒ. Ἐλκεῖ περὶ τῆς Γερουσίας δῶρον τριακόντα δουκάτα, Ὁρα καὶ Λωζιέρ, ἱστορία τῆς Βενετίας, Βιδλ. ΑΓ, σ. 21.

(3) Ἐγγελος, Ἱστορία τῆς Σερβίας, 455, κατὰ τὸν Βροῦτον καὶ Ἰατουάνφην. Οὗτος καλεῖ αὐτὴν ἁγίαν Π ε τ έ α ν, ὃ δὲ Τούθβερς Π ε τ έ κ α ν. Σπινδογῖνος, σ. 19.

καὶ μιᾶς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου ἀντὶ δωδεκακισχιλίων δου-
κάτων. Μετὰ τὰς δοθείσας πρὸς τὰ στρατεύματα ἀμοι-
βάς, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀρχῶν, μετὰ τὴν ὀχύ-
ρωσιν τῆς μὲν πόλεως ταύτης διὰ δικασίων τηλεβόλων, τῆς
δὲ τοῦ Σαβάκ δι' εἰκοσι, καὶ μετὰ τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ ἐπὶ τῆς
νήσου τοῦ Δουνάβειος δάσους ὁ Σουλεϊμὰν ἀνέλαβε τὴν εἰς
Κωνσταντινούπολιν ἄγουσαν, ἧς οἱ κάτοικοι ὑπεδέξαντο
αὐτὸν μετ' ἐπευφημιῶν (14).

19^{Οκτωβρ.} Κατὰ τὴν ἀπὸ Βελγραδίου εἰς Κωνσταντινούπολιν πο-
ρείαν ἔμαθε τὴν τελευταίαν τοῦ διατεοῦς υἱοῦ Μουράτ' δύο
δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀφίξεως ἀπέ-
θανε θυγάτηρ αὐτοῦ, τῇ δὲ δεκάτῃ ὁ ἐνναετής υἱὸς Μαχ-
μοῦτ ἐκ τῆς εὐλογίας. Πάντες οἱ ἀποθανόντες ἐτάφη-
σαν παρὰ τῷ πάππῳ Σελίμ (1). Οἱ βεζύραι προέπεμψαν
29^{Οκτωβρ.} πεζῇ τὴν κηδεῖαν. Τὴν θλίψιν τοῦ σουλτάνου ἀνεκούφιζον
τὰ διδάνια ἢ αἱ ἀκροάσεις, ἃς παρεῖχε τοῖς προσαγορευου-
σιν αὐτὸν πρέσβεσι τῆς Ραγούσης, Ῥωσσίας καὶ Βενε-
τίας. Οἱ τῆς Ῥαγούσης ἔλαβον εἰς ἀμοιβὴν ἀτέλειαν ἐν
πᾶσι τοῖς τουργικῶσι λιμέσι καὶ ἐμπορίοις καὶ τὴν ἐξου-
σίαν τοῦ ἀγοράζειν τὸν χρειώδη σῖτον (2). Ἐπὶ τῇ αἰτή-
σει δὲ τοῦ Ῥώσσου πρεσβευτοῦ Τρετζάκ Γουβὶν ὁ Σου-
λεϊμὰν ἐνετείλατο τῷ χάνῃ τῆς Ταυρικῆς ἵνα μὴ ἐνοχλῇ
τὴν Ῥωσσίαν ἄλλως ἐλκύσει τὴν ὀργὴν αὐτοῦ (3). Μετὰ
τοῦ ἐπανακάμπτοντος οἴκαδε πρεσβευτοῦ τοῦ Βασιλείου
ἀπῆλθεν εἰς Μόσχαν καὶ ὁ βέγης Ἰσκενδέρ, ἡγεμὼν τῆς
Μανγούπ, πεμφθεὶς ὅπως δώσῃ πίστιν περὶ τῆς φιλίας

(1) Φερδὶ, φ. 41 καὶ 44. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμὰν, Τζελαλζαδὲ, Ἀβδουλαζίζ.

(2) Ἐγγέλως, ἱστορία τῆς Ῥαγούσης, σ. 496.

(3) Καραμζίνος, ἱστορία τῆς Ῥωσσίας, Τόμ. Ζ'.

τοῦ σουλτάνου τῷ Βασιλείῳ· ὁ δὲ μετ' αὐτὸν πολὺ ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν εὐπατρίδην Μορόσσο μετὰ φιλικῆς ἐπιστολῆς, ὃς ὁμῶς ἀπέτυχε τῆς διομολογήσεως ἐγγράφου συνθήκης. Πρὸς δὲ τὴν Βενετίαν, ἣτις φιλικώτατα εἶχεν ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλταμάν, ἀνεναέθῃ ἢ εἰρήνῃ διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Μέμμου (IB), συνωμολογήθη δὲ καὶ ἐκ τριάκοντα ἄρθρων συνθήκη, ἥς ἡ ὑπαρξὶς διέφυγε τοὺς μέχρι τοῦδε ἱστοριογράφους τῆς δημοκρατίας. Τοσαύτη ἦν ἡ φροντίς τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς τοῦ τηρεῖν ἀπόρρητα τὰ τῆς πολιτείας. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ λαμβάνεται πρόνοια περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ναυτιλίας, τῆς ἀσφαλείας τῶν ἐμπόρων καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῆς τῶν πρέσβων, κατὰ τριετίαν ἀντικαθισταμένων. Οἱ δραπετεύοντες Βενετοὶ δοῦλοι ἀποδίδονται τοῖς χριστιαναῖς ἢ λυτροῦνται διὰ χιλίων ἄσπρων, εἰ ἐγένοντο μουσουλμάνοι. Τὰ ἐν τοῖς παραλίοις ἀρπυγένητα ἀποδίδονται, οἱ δὲ ναυαγοὶ εἰσιν ἐλεύθεροι. Οἱ πλοίαρχοι εἰσιν ὑπεύθυνοι, ἐὰν τὰ πλοῖα εἰσπλέωσιν ἄνευ αὐτῶν. Φονεῖς καὶ λησταὶ ἀποδίδονται ἑκατέρωθεν. Ἐν ταῖς δίκαις οἱ διερμηνεῖς παρίστανται μετὰ τῶν διαφορομένων· οὐδεὶς δὲ Βενετὸς πρεσβευτῆς ἐνεκα χρεῶν καθείργνυται. Ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ οἱ Βενετοὶ ἔμποροι οὐκ ἐπιχειροῦσι πλοῦν τινα· εἰς δὲ ἀπηλλαγμένοι τοῦ κεφαλικοῦ φόρου. Περὶ τῶν κληρονομικῶν αὐτῶν ὑποθέσεων φροντίζει ὁ πρεσβευτής. Οὐδὲν κώλυμα παρεμβάλλεται τοῖς πρὸς τὴν Βενετίαν ἐμπορευομένοις Βαρβείοις· μόνον δὲ τὰ πλοῖα αὐτῆς ἐξετάζονται ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ οὐχὶ ἐν Καλλιπόλει. Ἐπὶ τέλους, καὶ ταυτάεισι τὰ δύο σπουδαιότατα ἄρθρα τὸ προτελευταῖον καὶ τελευταῖον, ἡ δημοκρατία τελεῖ δύο κατ' ἔτος φόρους, χάριν μὲν τῆς Κύπρου ἐκ δεκακισχιλίων, χάριν δὲ

τῆς Ζακύνθου ἐκ πεντακοσίων δουκάτων (1). Τὸ διπλωματικόν τοῦτο ἔγγραφόν ἐστι πάνυ σπουδαῖον διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ πρώτους ὅρους, οὓς μετὰ ταῦτα ἡ Πύλη ἔταξεν ἐν πάσαις ταῖς πρὸς τὰς λοιπὰς δυνάμεις συνομολογηθείσαις συνθήκαις. Τὰ ὅρια ἔμειναν ὡς εἶχον ἐτι τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ ἑκατονταετηρίδι μεταξὺ τῆς δημοκρατίας καὶ τῶν βασιλέων τῆς Βοσνίας.

Οὕτω διήλθε τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν ἐνδοξον ἐν τε εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, ἣν δεῖξιον πρότυπον πάντων τῶν ἐξῆς. Ὁ σουλτάνος οὐδὲ στιγμήν ἀφίστατο τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους, ἐν ἐκάστῳ δὲ ἔργῳ αὐτοῦ διέλαμπεν ὁ μέγας ἀνὴρ, ὁ μέγας ἡγεμὼν, ὁ τέλειος Μουσουλμάνος. Ὁ Σουλεϊμάν ἀείποτε ἐβουλεύετο καὶ διενοεῖτο μεγάλα, ταχέως καὶ εὐσταθῶς ἐξετέλει, ἐμμένων τῇ γνώμῃ αὐτοῦ· ἦν ζηλωτὴς τῆς θρησκείας, φίλος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν σπουδῶν, τοῖς χριστιανοῖς μᾶλλον εὖνους, ἀλλ' ἐχθιστος τοῖς Ἰουδαίοις. Εὐρὺ μέτωπον καὶ προέχον, καὶ πρόσωπον μελάγχρουν ἐμαρτύρουν τὴν χολερικὴν αὐτοῦ κράσιν· ἐφαίνετο δ' ἐτι μᾶλλον σεμνοπρεπῆς, ἅτε φέρων τὴν κίδαριν μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν· ἔδωκε δὲ τῷ κόσμῳ τῆς κεφαλῆς νέον τύπον διάφορον τῷ τοῦ πατρὸς. Ὁ Σελίμ ἔφερε κύδαριν σφαιροειδῆ, ὁ δὲ Σουλεϊμάν πολύπτυχον οὕτως, ὥστε μόνον ἡ ἄκρα τοῦ περιτελειγμένου πύλου προεῖχε. Καὶ ἐκείνη μὲν ἐκαλεῖτο Σελιμί, ἡ δὲ νέα Ἰουσουφι, ἥτοι κατὰ τὸν Αἰγύπτιον Ἰωσήφ ἢ κατὰ τὸν Ἰουσοῦφ Σαλαεδδὶν, ἀμφοτέρους διαπρέποντας ἐπὶ μεγάλῃ τέχνῃ τοῦ ἀρχεῖν. Ὁ κόσμος τῆς κεφαλῆς ἐστὶ λίαν ἀξιόλογος τῷ Ἀσιανῷ ὡς δηλῶν τὸ ἀξίω-

(1) Μαρίνης Σανοῦτος, AB.

μα, τὴν ἀρχὴν, τοὺς διαφοροὺς βαθμοὺς τῶν πολιτικῶν τάξεων καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας· ἐπὶ Σουλεϊμάν ὁ κόσμος τῆς κιδάρεως καὶ τὰ ἐνδύματα ἐκανονίσθησαν αὐστηρότερον. Ὁ σουλτάνος μόνος ἔφερεν ὑψηλὴν κίδαριν δύο λόφοις κεκοσμημένην· οἱ δὲ βεζύραι τοιαύτην εὐρεῖαν μὲν πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὰ ἄνω δὲ περιβεβλημένην εὐρεία χρυσῇ ταινίᾳ ἐν τῷ μουσσελινεῷ ὑφάσματι, οἱ δὲ ἐν τέλει τὴν ὑψηλὴν πολιτικὴν κίδαριν, ὡς ὁ Σουλεϊμάν, πλὴν ἐλάσσονα (μουτζεβεζέ). Οἱ νομομαθεῖς ἔφερον τοιαύτην στρογγύλην (χορσανί). οἱ δὲ σωματοφύλακες τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἀνακτόρων τὸν χρυσοκέντητον πῖλον (οὔσκοφ), οἱ δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ βοσταντζὶ ἐρυθρόν (βαρέταν) καθήκοντα εἰς τοὺς ὤμους. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν γενιτσαρῶν ἔφερον τὸν κράνου μορφὴν ἔχοντα πῖλον κεκοσμημένον πτεροῖς (κουκά), οἱ δὲ ἀπλοὶ γενίτσαροι τὸν μάλλινον (κετσέ), αἱ δὲ κατώτεραι τάξεις κοῖλον (περισανί) τὴν ἀπλὴν κυρθασίαν (δουλβένδ) ἢ μόνον σάλιον (σεμλέ) ἀτημελῶς εἰλισσόμενον περὶ τὴν κεφαλὴν (1). Ὁ Σουλεϊμάν παραπεμπόμενος ὑπὸ τῶν πρώτων αὐλικῶν καὶ τῶν ἐν τέλει, διακρινομένων οὕτως ἀπὸ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς, ἐπορεύετο ἀνὰ πᾶσαν Παρασκευὴν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν τέμενος, ὅπως παραστῇ τῇ προσευχῇ, τὸ πρῶτον δὲ παρέπεμψαν αὐτὸν τέσσαρες βεζύραι, οἵτινες οὐδέποτε ἦσαν πλείονες τῶν τριῶν ἐπὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ (ΙΔ). Οἱ βεζύραι δ' οὗτοι ἦσαν οἱ ἐξῆς· ὁ Πιρί Μωάμεθ Πασᾶς, γέννημα τῆς Καραμανίας ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ σέχη Τζεμαλεδδίν Ἀκσεραγί, ὃς ἐπὶ τῆς μάχης τοῦ Τζαλδιδράν ἐκτήσατο τὰ μέγιστα τὴν πίστιν τοῦ Σελίμ καὶ ἐκ-

(1) Μουρατζά δ' Ὁσσον.

τοτε ἀνυψώθη εἰς τὴν μεγάλην βεζυρίαν μετὰ τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ἐκστρατείαν· ὁ Μουσταφᾶς, ἐκ τῆς Σλαβωνίας ἔλκων τὸ γένος, γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου ἐπ' ἀδελφῇ καὶ ἰδρυτῆς τοῦ περικαλλοῦς ἐν Λιβύττῃ τεμένους· ὁ Φερ-
χὰδ, ἀπὸ Σεβενίκου καταγόμενος, πρεσβύτερος κατὰ δέκα
ἔτη τοῦ σουλτάνου, ἀνὴρ φιλοπόλεμος, βίαιος καὶ ἄγαν
φιλόδοξος, καὶ ὁ ἐγγηράσας ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ Κα-
σίμ, πρῶτον παιδαγωγὸς καὶ δεσποτὸν τοῦ Σουλεϊμάν,
ὅτε οὗτος διέμενεν ἔτι ἐν Μαγνησίᾳ (1). Μετὰ τὴν ἄλω-
σιν τοῦ Βελγρადίου ὁ Κασίμ, ὑπέργηρος ὢν, ἀπεχώρησε
τῶν πραγμάτων λαβὼν σύνταξιν διακοσίων χιλιάδων ἄ-
σπρων, ἥτοι τετρακισχιλίων δουκάτων κατὰ τὸ τότε νόμι-
σμα (2)· ἡ σύνταξις δ' αὕτη ἐθεωρήθη ἐν τῷ μέλλοντι ὡς
κανὼν τῆς τῶν βεζυρῶν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κασίμ Ἀχμέτ ἀνη-
γορεύθη συγχρόνως σαντζάκβεγης (3).

Τὸν χειμῶνα διῆλθεν ὁ Σελίμ ἐν συμβουλίῳ καὶ ἐν οἰ-
κοδομαῖς. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνηγείρετο βαθμηδὸν
τὸ ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ πατρὸς τέμενος, παρὰ δὲ τὰ
οὐγγρικά μεθόρια τὰ φρούρια Σαβὰκ καὶ Βελγρადιον καὶ
τὸ παρὰ τοῦτο Χαβαλέ, ὡς ἡ καὶ περὶ τὴν Θεσσαλονί-
κην Καβάλα, ὠχυρώθησαν, ἐν δὲ τῷ νεωρίῳ ἐπεσπεύδετο
ὁ ἐξοπλισμὸς στόλου. Ὁ ἐξοπλισμὸς οὗτος ἀπέβλεπεν
εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννιτῶν, ἥτοι τὴν κατάληψιν
τῆς θαλασσοκράτορος Ῥόδου. Τὸν ἡγεμόνα τῶν Ὀθωμὰ-
νῶν παρώτρυναν εἰς τὴν δυσχερῆ, ἀλλ' ἐνδοξον ταύτην

(1) Πετσεβὶ καὶ Ἀλῆς, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν βεζυρῶν τοῦ Σουλεϊμάν.

(2) Το δουκάτον ἐδύνάτο τότε πενήκοντα ἄσπρα, κατὰ δὲ τὸν Σολακζὰδ
ἐξήκοντα ἐπὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Σελίμ.

(3) Φερδὶ, φ. 47.

ἐπιχειρήσιν οὐ μόνον πολιτικοὶ λόγοι, ἡ ὑπόταξις τῆς Μεσογείου, λείας τῶν χριστιανικῶν πειρατικῶν πλοίων, ἐφ' ὅσον ἡ Ῥόδος ἦν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἱπποτῶν, αἱ ὀμωγαὶ τῶν Μουσουλμάνων στεναζόντων ὑπὸ τοὺς ἀπίστους, καὶ ἡ ἀνάγκη ἀσφαλοῦς μεταξὺ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς νεωστὶ ἀλούσης Αἰγύπτου κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίας καὶ ἐλευθέρας ποντοπορείας τῶν προσκυνητῶν, ἀλλὰ καὶ φιλόδοξοι λόγοι τοῦ ἐξαφανίσαι διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Ῥόδου, ὡς διὰ τῆς τοῦ Βελγρადίου, τὰς δύο μόνας κηλίδας τὰς ἀμαυρωσάσας τὴν δόξαν τοῦ προπάππου αὐτοῦ, καὶ νικῆσαι ἐκεῖ, ὅπου ὁ πορθητὴς ἠπ-τήθη, συγχρόνως δὲ ἀσφαλίσαι τὸ βασίλειον ἀπὸ μεσημβρίας καὶ ἀπ' ἄρκτου κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν, διὰ τῶν τέως ἀπορθήτων νομιζομένων προμαχόνων τῆς χριστιανωσύνης (1), δηλαδή τῆς Ῥόδου καὶ τοῦ Βελγρადίου. Οἱ λόγοι οὗτοι διεφώτισαν ἀρκούντως καὶ παρώτρυναν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, εἰ καὶ ὁ φιλοπόλεμος βεζύρης Μουσταφᾶς καὶ ὁ θαλασσομέδων πλοίαρχος Κούρδογλου προέτρπεον αὐτὸν εἰς τοῦτο, ὡς καὶ προδότης τις τῆς νήσου Ἰουδαῖος ἱατρὸς καὶ ὁ μέγας σφραγιστοφύλαξ τοῦ τάγματος, ὁ Πορτογάλλος Ἀνδρέας Μερᾶλ, Ἀμαράλ κοινῶς καλούμενος, οἵτινες κατέπεισαν αὐτὸν παραστήσαντες πολλάκις τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ῥόδου καὶ τὴν εὐχερῆ ἐπιτυχίαν. Ἀλλὰ μᾶλλον τῶν προτροπῶν τῶν πιστῶν βεζύρου καὶ πλοιάρχου, μᾶλλον τῶν πληροφοριῶν τοῦ προδότου Ἰουδαίου καὶ τοῦ σφραγιστοφύ-

(1) Ὁ Βουρβὸν καὶ Φοντάνος καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Βόσιος καὶ Βερτότ συμπαρωνοῦσι σχεδὸν πρὸς τὸν Τζελαλζαδὲ, Φερδὶ καὶ τὸν Ἀραβὰ Ῥαμαζάν, τὸν εἰς Ῥόδον συνοδὸν τοῦ Σουλεϊμάν ὡς ἱατρὸν, περὶ τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου τούτου. Ὅρα Τερσιέρ, Ἀπομνημονεύματα τῆς πόλεως καὶ τῆς νήσου Ῥόδου ἐξ 1522 ὑπὸ Σουλεϊμάν τοῦ Β'.

λακος ἐπέδρασαν ἐπὶ τὸν Σουλεϊμάν αἱ περιπέτειαι τῶν
 χριστιανῶν ἡγεμόνων, ὧν τὴν ἑνωσιν οὐδόλως ἐφοβεῖτο,
 ἡ ἀδυναμία τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγρίας, ἡ ἀσθένεια τοῦ
 πάπα, ὁ μεταξὺ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α'
 πόλεμος καὶ ἡ πρὸς τὴν Βενετιάν φιλία, παγιωθείσα διὰ
 τῆς ἀνανεώσεως τῆς εἰρήνης. Ἐκρίθη οὖν ἡ ἐπὶ τὴν Ῥό-
 δον ἐκστρατεία· ἀλλὰ πρὶν ἢ κατάρξηται αὐτῆς ὁ Σουλεϊ-
 μάν, ἐκπληρῶν τὸν ὑπὸ τοῦ Κορανίου ὠρισμένον τύπον,
 ἐπέστειλε πρὸς τὸν μέγαν ταξιάρχην καὶ προσεκάλει εἰς
 εἰρηνικὴν παράδοσιν· ὥμνυε δὲ ὡς συνήθως εἰς τὸ ὄνομα
 τοῦ Θεοῦ, τοῦ δημιουργοῦ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ τοῦ
 Μωάμεθ, τοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεσταλμένου, καὶ τῶν ἄλλων
 ἑκατὸν εἴκοσι τεσσάρων χιλιάδων προφητῶν καὶ εἰς τὰς
 τέσσαρας οὐρανοπέμπτους βίβλους, καὶ ὑπέσχετο ἀσφά-
 λειαν (ΙΕ). Μόλις ἀπελθόντος τοῦ ἀγγελιαφόρου μετὰ τῆς
 ἐπιστολῆς, στόλος ἐκ τριακοσίων πλοίων (ΙΓ), φέρων
 δεκακισχιλίους ἄνδρας καὶ σκαπανεῖς, ὑπὸ τὴν ἀρχιστρα-
 τηγίαν τοῦ βεζύρου Μουσταφᾶ Πασᾶ, σερασκέρου κλη-
 θέντος ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ, ἀπέπλευσε· συγχρόνως δὲ
 ἐξεστράτευσεν κατὰ γῆν ὁ Σουλεϊμάν ἄγων δέκα μυριά-
 δας ἀνδρῶν (Ι). ὥστε τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ, ὅτε ἦν ἐτι ἐστρα-
 τοπεδευμένος ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν Μαλ-
 τεπὲ, εἶδε τὸν στόλον ἐξ οὐρίας πλέοντα.

Κατὰ τὴν διὰ Μικρᾶς Ἀσίας πορείαν τοῦ στρατοῦ ἕως
 ἀπέναντι τῆς Ῥόδου ὁ Σουλεϊμάν ἔμαθεν, ὅτι ὁ ἀδελφός
 τοῦ σαντζάκβεγη τῆς Ἐρτζεγοβίνης ἐπόρθησε τὸ δαλμα-
 τικὸν φρούριον Σκαρδόνα, ληστήριον κείμενον ἐπὶ ἀπρο-

(1) Ὁ στόλος, κατὰ τὸν Ἀραβικὸν ἱστοριογράφον, ἔφερε διςχιλίους μόνον
 ἄνδρας πρὸς ἀπόδασιν καὶ δεκακισχιλίους ναῦτας στρατιώτας. Τερσιέρ,
 σ. 733.

σίου χρημνοῦ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιτίου (Κέρκα) (1). ὅτι τὸ φρούριον τοῦ νησιδίου Χαλκῆς (Χαλκεῆ) μεταξὺ τῆς Ἐπισκοπῆς (Τήλου) καὶ Λειμονίας πρὸς δυσμὰς τῆς Ῥόδου ἐάλω ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἀποβάντων γενιτσάρων δι' ὑπονόμων· ὅτι ὁ Φερχὰδ Πασᾶς κατέστρεψε τὴν δεσποτείαν καὶ τὸν βίον τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σουλκάδρ Σεχσουβάργλου Ἀλῆ βέγη, λαθόντος ἄλλοτε ὡς τιμάριον τοῦτο παρ' αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου Σελίμ, ἀντὶ τοῦ Ἀλαεδδεβλὲτ, μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Κουμάς, καὶ ἀπέκτεινε πάντα τὸν οἶκον τοῦ ἡγεμόνος τούτου (2). Ἐν τοσοῦτῳ ἡ πρώτη μοῖρα τοῦ στόλου προσωρμίσθη τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἑορτῇ δημοτελεστάτῃ, παρὰ τὸ φρούριον Φάβεζον, μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ἅπας ὁ στόλος ἡγκυροβόλησεν ἐν τῷ ὄρμῳ τοῦ Παραμβολίνου, ὀλίγα μίλια ἀπέχοντι τῆς πάλεως. Ὅλος μὲν παρῆλθε πρὸς μεταφορὰν στρατευμάτων καὶ ἐπιτηδείων, ὁ δὲ βεζύρης κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον περιέμενε τὸν σουλτάνον, ὅπως παρῇ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς πολιορκίας.

Ἀπέναντι σχεδὸν τῆς Ῥόδου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἡπείρου ἐστὶν ὁ εὐρύς καὶ ὑπὸ τῶν περικυκλούντων ὀρέων πανταχόθεν προφυλασσόμενος ἀπὸ τῶν ἀνέμων κόλπος Φύσκος, ἐπὶ τῆς ἄκρας δ' αὐτοῦ κεῖται ἡ μικρὰ κώμη Μαρμαρίς, ἐξ ἧς καλεῖται ὁ κόλπος. Ἡ πόλις καὶ ὁ κόλπος Φύσκος εἰσὶ περιώνυμοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ· διότι κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους χρόνους οἱ κάτοικοι τῆς Μαρμαρίδος προσέβαλον τῇ ὀπισθοφυλακῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν ἐπὶ τὸν Δαρεῖον ἐκστρατείαν, περικυ-

(1) Ὁ Πετσεβί, φ. 27, περιγράφει τὸ φρούριον τοῦτο.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

κλωθέντες δὲ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων οἱ πρόμαχοι τῆς πό-
λεως, εἰς ἑξακοσίους ὄντες, ἐπνίξαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ
τέκνα αὐτῶν, ἐνέπρησαν τὴν πόλιν, καὶ διὰ τοῦ ἑλληνι-
κοῦ στρατοῦ κατέφυγον εἰς ἀπρόσιτον ὄρος (1). ἐπὶ δὲ
τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἔαρι τοῦ 1801 ἀγγλικὸς στόλος
ἐκ τριακοσίων πλοίων, πλέων πρὸς τὴν Αἴγυπτον, συν-
ηθροίσθη ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μαρμαρίδος, ἐν ᾧ ὁ Σουλεϊμάν
συνήγαγε τὸν στόλον πρὸς ἄλωσιν τῆς Ῥόδου. Τῇ 28 Ἰου-
λίου ὁ Σουλεϊμάν ἀπέβη εἰς Ῥόδον βροντῶντος τοῦ πο-
λιορκητικοῦ πυροβολικοῦ, συγκειμένου ἐξ ἑκατὸν καὶ
πλέον τηλεβόλων, ὧν τρία μέγιστα. Τὰ δύο τούτων ἐξέ-
πεμπον, ὡς τὰ πρὸς πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
μεγάλας λιθίνους σφαίρας, ἑνδεκα ὡς δώδεκα σπιθαμῶν
περιφέρειαν ἐχούσας, ὧν τινες κείμεναι τῇδε καὶ κεῖσε πρὸ
τοῦ φρουρίου μαρτυροῦσι τὴν ἀπιστεύτους σχεδὸν μαρ-
τυρίαν τῶν ἱστοριογράφων (II). Ὁ σουλτάνος ἐξήτασε
τὴν πόλιν καὶ τὸν περίεξ αὐτῆς τεταγμένον στρατόν. Τὴν
ὑπεράσπισιν τῶν ἐπτὰ ὀχυρωμάτων τῆς πόλεως καὶ τοῦ
λιμένος διένειμαν πρὸς ἀλλήλας αἱ ὀκτὼ γλῶσσαι τοῦ
τάγματος, ἡ γαλλικὴ, γερμανικὴ, ἀγγλικὴ, ἰσπανικὴ,
πορτογαλλικὴ, ἰταλικὴ, ὠβερνικὴ καὶ προβεγκιανή. Ὁ
δὲ μέγας ταξιάρχης καταλιπὼν τὰ ἀνάκτορα ἵστατο
ἐπὶ τῆς πύλης τῶν νικητῶν παρὰ τὸν ναὸν τῆς
ἁγίας Μαρίας τῆς Νίκης.

Ἡ πύλη τῶν νικητῶν κεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς πό-
λεως κατέναντι ἀμφοτέρων τῶν λιμένων αὐτῆς, τοῦ Μαν-
δρακίου καὶ τοῦ τῶν Γαλερῶν· πρὸς ἀριστεράν δὲ τῆς

(1) Τερσιέρ, Ἀπομνημονεύματα τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, ΚΕ,
σ. 744.

πόλης ταύτης ἦν τὸ ὀχύρωμα τῆς γερμανικῆς γλώσσης, εἶτα δὲ ἡ ἀμβροσιανὴ πόλις, καὶ τὸ ὀχύρωμα τῆς γαλλικῆς γλώσσης· πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ παρὰ τὴν πόλιν τῶν νικητῶν τὸ ὀχύρωμα τῆς ὠβερνικῆς καὶ γαλλικῆς γλώσσης. Τὰ τέσσαρα ταῦτα ὀχυρώματα προϋστάτευον τῶν ἀρκτικῶν μερῶν τῆς πόλεως· πρὸς τὴν ἀνατολικὴν δὲ πλευρὰν, ὅθεν ἐγένετο ἡ κυρία ἐφοδος, ἔκειτο τὸ ὀχύρωμα τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, ὃ οἱ Ὁθωμανοὶ ἱστοριογράφοι καλοῦσι Βεζνέ καὶ μεθ' ὃ ἦν ἡ ἀμβροσιανὴ πόλις καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ μεγάλου ταξιάρχου (1). Τὰ πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως τείχη ἦσαν ἀνατεθειμένα τοῖς ἱππόταις τῆς Προβεγκίας καὶ τῆς Ἰταλίας, ὃ δὲ λιμὴν, ὅπου ἦσαν οἱ Πορτογάλλοι, ἐκλείετο δι' ἀλύσεων καὶ προϋστάτευον αὐτὸν οἱ ὀχυρώτατοι πύργοι τοῦ Ἀρχαγγέλου καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἐφόδου. Οἱ Ὁθωμανοὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσημβρίαν ὡς ἐξῆς· πρὸ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς διαλέκτου, τουτέστιν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοῦ πολιορκουντος στρατοῦ, ἦν ὁ Ἅγιος Πασᾶς, βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης, καὶ εὐθὺς μετ' αὐτὸν παρὰ τὰ ὀχυρώματα τῶν Ὁβερνῶν καὶ Ἰσπανῶν ὁ τρίτος βεζύρης Ἀχμέτ Πασᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἐν τῷ κέντρῳ παρὰ τὸ ἀγγλικὸν ὀχύρωμα ὁ σερασκέρης καὶ ὁ δεύτερος βεζύρης Μουσταφᾶ Πασᾶς, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπίσω τοῦ βεζύρου Μουσταφᾶ Πασᾶ καίμενου καὶ δεσπόζοντος τοῦ ὀχυρώματος λόφου ἁγίου Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ παρὰ τὸ ναῖδιον τῆς ἁγίας Παρθένου Ἐλενημονητρίας κατεσκήνωσεν ὁ Σουλεϊμάν. Πρὸ τοῦ

(1) Τοπογραφικὰ συλλεγέντα κατὰ ὁδοποιρίαν ἐν τῇ Ἀνατολήϊ, σ. 72, 4811.

νοτιοανατολικού οχυρώματος της προβεγκιανής γλώσσης, τουτέστιν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος, ἦν ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς καὶ παρ' αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχατιᾷ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος παρὰ τὸ ἰταλικὸν ὁχύρωμα ὁ μέγας βεζύρης Πιρὶ Πασῆς (10). Τῆς προσβολῆς ἤρξατο τῇ 1 Αὐγούστου ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης πρὸς τὸ γερμανικὸν ὁχύρωμα. Κατέναντι αὐτοῦ ἦν ὁ ἱππότης Χριστόφορος Βάλδνερ, πάλαι ποτε ταξιάρχης τοῦ Φουρστενφέλδ, Μοίτλιγγ, τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Χαγουεναίου (1).

Εἵκοσι καὶ ἐν τηλεβόλα προσέβαλον πρὸς τὸ ἀπλοῦν τεῖχος τοῦ γερμανικοῦ οχυρώματος, καὶ εἰκοσιδύο ἕτερα πρὸς τὸν ὁχυρὸν πύργον τοῦ ἀγίου Νικολάου. Δέκα καὶ τέσσαρες τηλεβολοστοιχίαι ἐκ τριῶν τηλεβόλων ἐκάστη, ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὁχυρώματα τῶν Ἰσπανῶν καὶ τῶν Ἀγγλῶν καὶ ἐπτακαίδεκα τοιαῦτα πρὸς τὸ τῶν Ἰταλῶν (Κ). Ὅλος ὁ Αὐγουστος διηλθεν ἐν ὀρύγμασιν ὑπονόμων τῶν πολιορκητῶν καὶ ἀνθυπορύγμασι τῶν πολιορκουμένων, οὓς ἐθάῤῥυνεν ὁ μέγας ταξιάρχης Βίλλιερς, προῦστάτευε δὲ αὐτῶν ἡ ὑπερβάλλουσα τέχνη τοῦ ἐκ Κρήτης ἐλθόντος καὶ εὐθὺς ὡς μεγαλοσταύρου παραληφθέντος ἐν τῷ τάγματι Βενετοῦ μηχανικοῦ Γαβριήλ Μαρτινέγγου. Μόλις τῇ 4 Σεπτεμβρίου ὑπόνομός τις ἀνέτρεψε τὸν ἀγγλικὸν προμαχῶνα· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ὀρμήσαντες ἐπὶ τοῦ ῥήγματος ἤρπασαν ἐπτὰ σημαίας· ἀλλὰ, τοῦ μεγάλου ταξιάρχου δραμόντος πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ἰδίων ἐπὶ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ, οἱ πολιορκηταὶ ἀπεκρούσθησαν καὶ ἀπώλεσαν πλέον ἢ δισχιλίους ἀνδρας (2).

(1) Le batard de Bourbon. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(2) Τερσιέρ KB, σ. 753.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἔφοδον πρὸς τὸν αὐτὸν προμαχῶνα, γενομένην μετὰ ἕξ ἡμέρας ἀπώλεσαν οἱ μὲν πολιορκηταὶ ὡσαύτως πολλοὺς ἀνδρας, οἱ δὲ πολιορκούμενοι τριάκοντα μόνον· ἀλλ' ἐν τούτοις ἦσαν ὁ στρατηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ὁ σημειοφόρος τοῦ μεγάλου ταξιάρχου. Μετὰ δύο ἡμέρας οἱ πολιορκηταὶ εἰσέλασαν διὰ τοῦ ῥήγματος τοῦ ἀγγλικοῦ προμαχῶνος, ἐφ' οὗ ἔστησαν πέντε ^{13 Σεπτεμβρίου} σημαίας, τὴν μίαν ἤρπασεν ὁ ταξιάρχης Βάλδνερ, ἀφισπεμβρῶσας αὐτὴν τῷ ἀγίῳ Θιβῶδ, προσάτη τοῦ Ὁβερβέιλερ (ΚΑ). Τῇ ὑστεραίᾳ συνελήφθη καὶ ἐτεταρτάσθη ὁ προδότης Ἰουδαῖος ἱατρός ἐν τῷ ἐκσφενδονίζειν ἐπιστολὴν πρὸς τὸ ὀθωμανικὸν στρατόπεδον (1). Αἱ τρεῖς αὗται ἔφοδοι, περὶ ὧν ἐρρέθη ἤδη, ἐγένοντο μόνον πρὸς τὸ ἀγγλικὸν ὀχύρωμα· ἀλλὰ τῇ 23 Σεπτεμβρίου ἐκηρύχθη, ὅτι τῇ ἐπαύριον γενήσεται γενικὴ ἔφοδος. Ἀπὸ μεσημβρίας μέχρι μεσονυκτίου οἱ κήρυκες διέτρεχον τὸ στρατόπεδον κηρύσσοντες· «Αὐριον ἔφοδος· οἱ μὲν λίθοι καὶ τὸ ἔδαφος εἰσι τῷ παδισάχ, τὸ δὲ αἷμα καὶ τὰ ἀγαθὰ λεῖα τῶν νικητῶν» (2). Ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου ἔφοδος ἐγένετο ἀπὸ τοῦ βορειοανατολικοῦ καὶ μεσημβρίας. Ἡ μάχη ἦν κρατερὰ πρὸ πάντων ἐν τῷ ἰσπανικῷ προμαχώνι, ὅπου ὁ ἀγῆς τῶν γενιτσάρων ἔτησε τὴν σημαίαν αὐτοῦ· ἀλλὰ πᾶσαι αἱ σημαῖαι αὐτῶν ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολιορκουμένων, οἱ δὲ πολιορκούντες ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ πάντων τῶν προμαχῶνων. Πεντεκαίδεκα χιλιάδες τουρκικῶν πτωμάτων ἐπλήρωσαν τὰς τάφρους καὶ τὰ ῥήγματα (3). Κατὰ τὴν ἔφοδον ταύ-

(1) Βουρβόν. Το ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν ἀναφέρει ἐπιστολὴν ἐκ τῆς πόλεως ἐκπεμφθείσης τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(3) Βουρβόν.

την, τὴν φοβερωτάτην πασῶν τῶν κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην γενομένων, διέπρεψαν ἐπ' ἀνδρίᾳ οὐ μόνον οἱ ἱππύται καὶ οἱ λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες τῆς 'Ρόδου ἐπὶ μεγαλοφυχία, αἷτινες ἐκόμιζον τὸ μὲν ἄρτον καὶ οἶνον πρὸς ἀναψυχὴν τῶν καταπόνων μαχητῶν, τὸ δὲ χῶμα καὶ λίθους, ὅπως δι' ἐκείνου πληρῶσι τὰ ῥήγματα, διὰ δὲ τούτων βάλωσι τοὺς πολιορκοῦντας. Ἑλληνίς τις ἐρωμένη λοχαγοῦ πεσόντος ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ προμαχῶνος, ἧς τὸ ὄνομα παρασιωπῶσιν οἱ ἱστοριογράφοι, ἐκτῆσατο ἀθάνατον δόξαν· κατασπασθεῖσα τὰ δύο αὐτῆς τέκνα καὶ ποιήσασα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διετρύπησεν αὐτὰ διὰ τοῦ ξίφους καὶ ἔρριψεν εἴτα εἰς τὸ πῦρ εἰποῦσα· «Ὁ ἐχθρὸς οὔτε ζῶντας, οὔτε νεκροὺς κατατιχνεῖ ὑμᾶς·» εἴτα δὲ περιδυθεῖσα τὸν καθημαγμένον μανδύαν τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς ὁρμᾷ ξιφήρης πρὸς τοὺς πυκνοτάτους ἐχθροὺς, ὅπου μαχομένη πίπτει ὡς ἥρωίς (1). Ἐκμαινόμενος ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῆς ἐφόδου ὁ Σουλεϊμάν ἐπήγαγε τὴν αἰτίαν τῷ βεγλέρβεγῃ τῆς 'Ρούμελης Ἀγιάς Πασᾶ, ὃν ἐφυλάκισεν· ἀλλὰ τῇ ἐπιούτῃ ἀπεφυλάχισεν αὐτόν καὶ ἀποκατέστησεν ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ (KB).

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας μαθὼν ὁ Σουλεϊμάν τὴν τελευτὴν τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς Αἰγύπτου Χαῖρ βέγῃ, ἐπεμφεν ὡς διάδοχον αὐτοῦ τὸν σερασκέρην Μουσταφᾶν, τὸν δὲ τρίτον βεζύρην Ἀχμέτ Πασᾶν ἀνηγόρευσε διάδοχον τούτου καὶ ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας. Τὴν ναυαρχίαν ἀφείλετο τὸν Ἰαϊλάκ Μουσταφᾶ Πασᾶν ἀναθεὶς αὐτὴν τῷ Βεχράμ βέγῃ. Τῇ 12 Ὀκτωβρίου περὶ βαθὺν ὄρθρον ὁ Ἀχμέτ ἀπεπει-

(1) Ἰωάννης Φωτῖανος, περὶ τῶν πολέμων τῆς 'Ρόδου.

ράθη καταλαβεῖν ἐξαπίνης τὸν ἀγγλικὸν προμαχῶνα· ἤδη δὲ οἱ πολιορκηταὶ ἦσαν ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματος, ὅτε τρωθέν-τος τοῦ ἀγὰ τῶν γενιτσάρων οἱ Τούρκοι ἀπεχώρησαν (1). Ἀήγοντος τοῦ μηνὸς μετὰ κρατεράν μάχην ἀπεκρούσθησαν καὶ ἀπὸ τῶν ἰταλικῶν καὶ προβεγκιανῶν προμαχῶνων (2). Τρεῖς ἐβδομάδες παρῆλθον ἐν ἐπὶ μέρους προσβολαῖς τῶν ὀχυρωμάτων. ἃ οἱ πολιορκοῦντες ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκάστοτε κατελάμβανον, ἐνέφθιμ δέ τινα πρὸς τὸν ἰταλικὸν προμαχῶνα ἀπώλεσαν πεντακοσίους ἄν-
δρας (3). Τῇ ἡμέρᾳ δὲ τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου περὶ τὸ λυ-
καυγὲς ἐν μέσῳ πολλοῦ ὕεστος ὤρμησαν πρὸς τὸ ἰσπανι-
κὸν καὶ ἰταλικὸν ὀχύρωμα· ἀλλ' ἡ ἀπώλεια τρισχιλίων
ἀνδρῶν ἠνάγκασε τὸν σερασκέρην τό γε νῦν ἵνα μὴ τολ-
μήσῃ ἔφοδον, ἀλλὰ παραχρῆμα ἀποστενώσῃ τὴν πολιορ-
κίαν διὰ τάφρων καὶ ὑπονόμων.

Μεγίστη ἦν ἡ ζημία, ἣν ὑπέστησαν οἱ πολιορκοῦντες· πλείονες τῶν δεκακισχιλίων ἀνδρῶν ἀπώλοντο οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ πυρός, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν νόσων (4). Τῇ 10 Δεκεμβρίου προσῆλθον δύο Τούρκοι μετ' ἐπιστολῆς, φερούσης τὴν χρυσὴν μονογραφὴν τοῦ σουλεϊμάν, αἰτήσαντες ἔντευξιν. Δύο δ' ἱππῶται ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν Σουλεϊμάν, ὃς ὑπέσχετο ἐλευθεράν ἔξοδον, εἰ παρέδιδον τὴν πόλιν ἐν τρισὶν ἡμέραις, ἄλλως οὐδενὸς φεισθήσεται καὶ πάντας κατασφάζει μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν γαλῶν (5). Εἰ καὶ ἡ παράδοσις κατὰ πρῶτον ἐν τῇ συνελεύσει τῶν ἀξιωματικῶν

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Βουρβόν.

(2) Βουρβόν.

(3) Βουρβόν καὶ ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(4) Τζελαλζαδὲ, φ. 70. Φοντάνος. Βουρβόν.

(5) Παρά Βουρβόν τῇ 15 Δεκεμβρίου.

τοῦ τάγματος καὶ εἶτα ἐν τῇ γενικῇ, ἧς δύο ἱππόται ἐξ
ἐκάστου ἔθλους μετέσχον, ἐψηφίσθη, ἐπειδὴ ὁμως τὸ ψήφισμα
τοῦτο εὔρε καὶ ἀντιλογίαν καὶ μομφήν, ἐπέμψθησαν παρα-
χρῆμα δύο Ἴσπανοὶ ἱππόται πρὸς τὸν Σουλεϊμάν παραγ-
γελμένοι εἰπεῖν, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔστι λίαν ἄξιον λόγου, ὅτι
ἡ προθεσμία ἐστὶ βραχεῖα, ὅτι, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι εἰσι τὸ
μὲν Λατῖνοι, τὸ δὲ Ἑλληγες, τὸ βουλευέσθαι δυσχε-
ρὲς, καὶ ἀνάγκη μακροτέρας προθεσμίας. Πρὸς ταῦτα ἡ
ἀπόκρισις τοῦ Σουλεϊμάν ἦν πρόσταγμα πρὸς τοὺς ὑπ'
48 Δε αὐτὸν ἵνα ἐπαναλάβωσι τὴν πολιορκίαν. Αἱ ἐργασίαι ἐν
κεντρ. ταῖς τάφροις καὶ ὑπονόμοις προέβαινον μετὰ νέου ζήλου.
Ἐγένετο ἔφοδος πρὸς τὸ προτείχισμα τοῦ ἰσπανικοῦ ὀχυ-
ρώματος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πρώτη ἔφοδος ἀπεκρούσθη, ἐπα-
νελήφθη τῇ ἐπιούσῃ μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς, ὥστε οἱ πο-
λιορκούμενοι ἠναγκάσθησαν ὑποχωρῆσαι ὀπίσω τῶν ἐν
τῇ πόλει ὀχυρωμάτων καὶ τάφρων καὶ καταλιπεῖν
τὸ ὀχύρωμα τοῖς ἐχθροῖς (1). Ἡ σπάνις τῆς πυρίτιδος
ἐπέβαλε νῦν σιγὴν τοῖς τε πυροβόλοις τῶν πολιορκουμέ-
νων καὶ τοῖς ἐναντιούμενοις πρὸς τὴν παράδοσιν. Δύο ἐξ
αὐτῶν ἐπέμψθησαν πρὸς τὸν σερασκέρην Ἀχμέτ Πασᾶν
κομίζοντες ἔγγραφον, δι' οὗ Βαγιαζήτ' ὁ Β' ὑπέσχετο ἄλ-
λοτε τῷ μεγάλῳ ταξιάρχῃ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ τὴν
εἰρήνην. Ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς, μόλις ἰδὼν τὸ ἔγγραφον τοῦτο,
διέσχισεν αὐτὸ καὶ κατεπάτησε· ἀπέκοψε τοὺς δακτύλους,
τὴν ῥίνα καὶ τὰ ὦτα δύο αἰχμαλωτισθέντων τῇ ἡμέρᾳ
ταύτῃ στρατιωτῶν καὶ ἐπεμψεν αὐτοὺς οὕτως ἡκρωτη-
ριασμένους μετ' ἐπιστολῆς ὑβριστικωτάτης πρὸς τὸν μέ-

(1) «Τῇ 17 Δεκεμβρίου οἱ Τούρκοι ἐποίησαν ἔφοδον πρὸς τὸ ἰσπανικὸν ὀχύρωμα, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἦλθον μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἵνα ποιήσωνται ἔφοδον πρὸς τὸ ὀχύρωμα τοῦτο.» Βρυξέλλ.

γαν ταξιάρχην (1). Ὁ μέγας ταξιάρχης πιεσθεὶς σφόδρα, ἔπεμψεν ἔτι ἓνα ἱππότην καὶ δύο πολίτας πρὸς τὸν Σου- 21 Σε
λεϊμάν, ὅπως διαλεχθῶσι περὶ τῆς παραδόσεως. Αἱ προ-πεμψέ-
τάσεις αὐτῶν ἐγένοντο δεκταὶ ἐπὶ ἐλευθέρᾳ ἐξόδῳ ἐντὸς
δώδεκα ἡμερῶν καὶ παραδόσει πεντήκοντα ὁμήρων, ὧν
οἱ ἡμίσεις ἦσαν ἱππῶται, οἱ δὲ ἕτεροι πολῖται. Ὁ κύριος
ὅρος τῆς συνθήκης, ὃν οἱ πρεσβευταὶ ἀπήτησαν παρὰ τοῦ
σουλτάνου, ἵνα ὁ στρατὸς ἀποχωρήσῃ ἐν μίλιον ἀπὸ τῆς
πόλεως, ἐγένετο ἐπὶ τέλους δεκτὸς καὶ παραχρῆμα ἐξε-
τελέσθη. Ἀλλὰ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς συνομολογή-
σεως τῆς συνθήκης (2) καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀρί-
ξεως τοῦ Φερχὰδ Πασᾶ ἀπὸ τῶν περσικῶν ὁρίων εἰς τὸ
στρατόπεδον μετὰ πεντεκαίδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν, οἱ
γενίτσαροι προσήγγισαν ἄοπλοι πρὸς τὴν πόλιν, ῥά-
βδους μόνον φέροντες ἀνὰ χειρας, διέρρηξαν τὴν Κοσκι-
νικὴν πύλην, ἤρπασαν, ἐλαφυραγώγησαν, κατήσχυναν καὶ
ἐβεβήλωσαν, ἀπέβλεψαν δὲ κυρίως εἰς τὴν μεγάλην ἐκ-
κλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἐν ᾗ ἀπέξεσαν τὰ εἰκόνας
τῶν ἁγίων, συνέτριψαν τὰ ἀγάλματα, ἀνώρυξαν τοὺς τά-
φους τῶν μεγάλων ταξιάρχων, ἀναμῖξ διαρπάζοντες τὴν
ἐκκλησίαν καὶ τοὺς τάφους καὶ καταστρέφοντες τὰ ἱερώ-
τατα καὶ ἁγιώτατα, τὴν ἀγνότητα καὶ τὰ θυσιαστήρια (3).
Ἀπὸ τοῦ κωδοναστασίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐκάλεσαν εἰς
προσευχὴν τοὺς κληρικοὺς ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τοῦ ὀχυροῦ πύρ-

(1) Βουρδὸν, Φοντάνος, ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Χαλκοκονδύλη ἐν Βασιλείᾳ, σ. 49.

(2) Ὁ Βουρδὸν λέγει ῥητῶς, ὅτι τοῦτο συνέβη τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ
τῆς ἐπικυρώσεως τῆς συνθήκης, τοὔτεστι τῇ 25 Δεκεμβρίου, τῇ ἡμέρᾳ τῆς
ὕπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως τῆς Ἰόδου.

(3) Φοντάνος καὶ Βουρδόν.

γού τοῦ ἁγίου Νικολάου ἤχησεν ἡ τούρκικὴ μουσική, αἱ δὲ φωναὶ τῶν κηρύκων καὶ τὰ τύμπανα τοῦ στρατοῦ ἀνῆγγειλαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν γῆν τὴν περιφανῆ ἄλυσιν τῆς Ῥόδου⁽¹⁾. Τοὺς ἀνθισταμένους ἐπληττον οἱ γενίτσαροι καὶ ἠνάγκαζον ἵνα κομίσωσιν ὡς ὑποζύγια τὰ ἥδη πρὸς ἐπιβίθασιν παρασκευασθέντα λάφυρα αὐτῶν· τοὺς σταυροὺς ἔπτυνον καὶ ἐκύλιον ἐν τῷ βορβορῷ. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο τῇ πρωΐᾳ τῆς ἡμέρας τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως καθ' ἣν ὥραν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου ὁ πάπας Ἀδριανὸς ἐτέλει τὴν θείαν λειτουργίαν· κατ' αὐτὴν δὲ ἔπεσε λίθος ἀπὸ τοῦ θριγκοῦ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ὡς οἶω ὅς τῆς πτώσεως τοῦ πρώτου ὀχυρώματος τῆς χριστιανωσύνης. Οὕτως οἱ πρῶτοι ὅροι τῆς συνθήκης περὶ τῆς ἐλευθέρως ἀποχωρήσεως μετὰ τῆς παρουσίας τῶν ἵπποτῶν καὶ τοῦ ἀσύλου τῶν ἐκκλησιῶν ἐλύθησαν ἅμα διομολογηθέντες. Ἀγνωστον δὲ, εἰ ταῦτα ἐγένετο ἐκ προστάγματος τοῦ σουλτάνου, εἴτε ἐξ ἰδίας βουλῆς τῶν βεζυρῶν, εἴτε ἐκ τῆς ἀκολασίας τῶν γενιτσαρῶν (1).

Μετά τινος ἡμέρας ἀπὸ τῆς διομολογήσεως τῆς συνθήκης ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς, ἐπισκεφθεὶς τὸ ῥῆγμα τοῦ ἱσπανικοῦ ὀχυρώματος, εἶπεν, ὅτι ὁ σουλτάνος ἐπεθύμει ἰδεῖν
 1522· τὸν μέγαν ταξιάρχην. Ὁ δὲ, καίπερ ἀποτροπιαζόμενος τοιαύτην συνέντευξιν, ἐπορεύθη τῇ πρωΐᾳ τῆς 26 Δεκεμβρίου εἰς τὸ ὀθωμανικὸν στρατόπεδον παραπεμπόμενος ὑπὸ τινων μόνον ἵπποτῶν. Ἐπειδὴ δ' ἦν Παρασκευὴ καὶ ἡμέρα διδανίου, περιέμενεν ἐπὶ πολὺ πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ νικητοῦ ἐν ὑετῷ καὶ χιόνι. Οἱ βεζύραι καὶ ὁ Φερχὰδ Πασᾶς ἠσπάσαντο τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου ἐν ἐπισήμῳ τε-

(1) Βουρβόν.

λειῇ, καθ' ἣν ὁ Φερχὰδ προσήνεγκεν αὐτῷ βαρύτιμα δῶρα ἐκ χρυσῶν λοπάδων, λεκανῶν καὶ ποτηρίων (1). Ἐπὶ τέλους ὁ μέγας ταξιάρχης περιβληθεὶς διὰ τιμητηρίου ἐσθῆτος εἰσῆχθη πρὸς τὸν Σουλεϊμάν. Ἀμφότεροι αἱ ἡγεμόνες οὗτοι, οἵτινες μόλις πρὸ δύο ἐτῶν ἀνέλαβον τὴν ἀρχὴν καὶ οἵτινες νῦν ἴσταντο ἀπέναντι ἀλλήλων ἐν λίαν διαφόρῳ καταστάσει, προσέβλεπον ἐπὶ μακρὸν ἀλλήλους καὶ ἐτήρουν σιγὴν. Ὁ Σουλεϊμάν ἐπὶ τέλους ἔλυσε τὴν σιγὴν ταύτην καὶ παρεμυθήσατο τὸν μέγαν ταξιάρχην, λέγων ὅτι τοιοῦτος ἦν ὁ κλῆρος τῶν ἡγεμόνων τοῦ ἀποβάλλειν πόλεις καὶ χώρας, ἐπανελάβε δὲ τὴν περὶ ἐλευθέρως ἀποχωρήσεως ὑπόσχεσιν (2). Ὁ Σουλεϊμάν ἀπέδειξε κατὰ τοῦτο ἐνταῦθα ὑψηλοφροσύνην καὶ γενναιοψυχίαν· ἀλλὰ τῇ ἐπιούτῃ διέψευτε ταῦτα, ὅτε ἐκέλευσεν ἵνα τὸν εὐρωπαϊκὰ ἐνδεδυμένον υἱὸν τοῦ ἀτυχοῦς Τζέμ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἀποκτείνωσι, τὴν δὲ γυναῖκα ἀπαγάγωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν (3). Οὕτως ἡναγκάσθη αὐτὸς ὁ μέγιστος τῶν ἡγεμόνων τῶν Ὀθωμανῶν εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἵνα μιάνῃ αἵματι ὁμαίων τὰς χεῖρας κατὰ τὸ ἔθος τῆς τυραννικῆς πολιτικῆς. Μετὰ δύο ἡμέρας ἀπῆλθεν ἔριππος πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ῥήγματος τοῦ ἰσπανικοῦ ὀχυρώματος καὶ τοῦ πύργου τοῦ ἁγίου Νικολάου· θελὼν δὲ ἵνα ἐπισκεφθῇ καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ μεγάλου ταξιάρχου, πρὶν ἢ ἐπανελθῇ εἰς τὸ στρατόπεδον, εἰσῆλθεν, ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ καὶ μόνον ἐνὸς νέου δούλου προπεμπόμενος, εἰς τὸ ἐστιάτοριον τῶν

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 71. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(2) Φοντάνος καὶ Βουζόν.

(3) Φοντάνος. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Σπανδογῖνος, φ. 96, καὶ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι.

29 Δε ἵπποτων καὶ ἠρώτησε τὸν μέγαν ταξιάρχην. Ὁ Ἀχμέτ Πα-
 κεμέρ, σὰς διηρμήνευσεν ἐλληνιστὶ τοὺς λόγους τοῦ σουλτάνου, ἵνα
 οἱ ἵπποται μένωσιν ἡσυχοὶ καὶ ἐλπίζωσι μακροτέραν προθε-
 σμίαν, εἰ ἔχρηζον τοιαύτης. Ὁ μέγας ταξιάρχης τὴν χαρί-
 στησε τῷ σουλτάνῳ καὶ παρεκάλεσε μόνον κατ' ἐπανά-
 ληψιν περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ὑποσχέσεως, ἣν ὁ Σου-
 λεϊμάν νεωστὶ ἔδωκε (1). Ἐν ταῖς δύο ἐφεξῆς ἡμέραις
 ὠρίσθησαν πεντακόσιοι γενίτσαροι καὶ τοσοῦτοι ἕτεροι
 στρατιῶται πρὸς φρουρὰν τῆς Ῥόδου. Ἡ αὐτοκρατορικὴ
 1523 ἀποσκευὴ μετεκομίσθη εἰς Μαρμαρίδα, ὃ δὲ ναύαρχος ἐπο-
 ρεύθη πρὸς κατοχὴν τῶν ἄλλων πόλεων. Τέλος τῇ 4
 Ἰανουαρίου ὁ μέγας ταξιάρχης ἠσπάσθη ἔτι ἅπαξ τὴν
 χεῖρα τοῦ σουλτάνου, πρὸς ὃν προσήνεγκε τέσσαρα χρυσᾶ
 ἀγγεῖα εἰς δῶρον. «Λυποῦμαι, εἶπεν ὁ Σουλεϊμάν τῷ ἀγα-
 πητῷ αὐτῷ Ἰβραὴμ, ὅτι ἐξέβαλον τὸν γέροντα τοῦτον ἐκ
 τοῦ οἴκου καὶ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ» (2). Μεσοῦσης τῆς
 νυκτὸς ὁ ταξιάρχης ἀπῆρε μετὰ τῶν οικείων εἰς Εὐ-
 ρώπην. Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ Παρασκευῇ ὁ Σουλεϊμάν παρέστη
 τῇ δημοσίᾳ προσευχῇ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, εἴτα
 δὲ παραχρῆμα ἀπέπλευσεν ἐπὶ τῆς τριήρους τοῦ κατὰ
 τὴν ἄλωσιν τῆς Ἐπισκοπῆς φονευθέντος πλοιάρχου Καρὰ
 Μαχμούτ εἰς Μαρμαρίδα, ὁπόθεν ἐνετείλατο τοῖς τέσ-
 σарαι σαντζικβέγηδαις τοῦ Μεντεσέ, τοῦ Καρασί, τοῦ
 Ἀϊδίν καὶ τοῦ Σαρουχάν, ὡς καὶ τῷ μεγάλῳ ἵπποστασίάρ-
 χῃ Ἰσκανδέρβεγῃ, ἵνα φροντίωσι περὶ τῆς ἀνιδρύσεως
 τῶν ὀχυρωμάτων τῆς Ῥόδου(3). Καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν
 αὐτὸς ἔτι ἤρξατο οἰκοδομεῖν ἐπὶ τῆς χώρας τῆς παλαιᾶς

(1) Βουρβόν. Φοντάνος.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(3) Ἰώβιος.

Ῥόδου, καλουμένης ὑπὸ μὲν τῶν ἱπποτῶν Φιλερήμου, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων Ζουμπούλου, ἥτοι ὑακινθίνου, οἰκοδόμημα, οὗ νῦν ἔτι τὰ εἰσέλματα τῆς εἰς λουτρόν μεταβληθείσης πρόψην ἐκκλησίας τῆς θαυματουργοῦ καὶ κεχαριτωμένης εἰκόνης τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς Φιλερήμου σώζονται ἐν μέσῳ γραφικῆς χωροθεσίας. Μετὰ τῆς Ῥόδου ἔπεσον καὶ αἱ συντελοῦσαι αὐτῇ ὀκτὼ νῆσοι τῶν Ἰωαννιτῶν, ἥτοι ἡ Λέρος, Κῶς (1), Καλύμνα, Νίσυρος, Τήλος, Χαλκῆ, Λειμονία καὶ Σύμη (2). Αἱ ἐλληνίδες τῆς Σύμης, αἵτινες ὡς δειναὶ περὶ τὸ κολυμβᾶν προσήνεγκον μεγάλας τῷ Σουλεϊμάν ὑπηρεσίας κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν προνομίαν τοῦ φέρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λευκὸν ὕφασμα (4). Εἰς τὸ φρούριον Πιτρίον, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἱππότητος Σλεγεχόλδ ἐπὶ τῶν εἰσέλματων τῆς ἀρχαίας Ἀλικαρνασσοῦ, εἰσῆλθεν ὀθωμανικὴ φρουρά, οὕτω δὲ τοῦτο συνεπλήρωσε τὸν δέκατον ἀριθμὸν τῶν κατακτήσεων τοῦ Σουλεϊμάν. Ἐν τῇ πολεμικῇ ἱστορίᾳ ἡ πολιορκία τῆς Ῥόδου ἐστὶν ἀξιολογούμενη οὐ μόνον ἐπὶ τῇ γενναιοψυχίᾳ τοῦ μεγάλου ταξιάρχου καὶ τῶν ἱπποτῶν, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς σφαῖραις, ἃς τὸ πρῶτον νῦν μετεχειρίσαντο οἱ Ὀθωμανοί, καὶ ἐπὶ τῇ ὑπὸ τοῦ Μαρτινέγγου ἐφευρέσει τῶν ἀνθυπονόμων (5).

Μετὰ μῆνα ἀπὸ τοῦ ἐκ Ῥόδου ἀπόπλου ὁ Σουλεϊμάν ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν (6), ὅπου ἡ χαρὰ

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(2) Ἡ πρὸς παράδοσιν πρὸς ἀλλήλους τοῦ Σουλεϊμάν σώζεται ἐν τῇ Τόμ. ΑΔ τοῦ Μαρίνη Σανούτου. Φοντάνος, ἔκδοσις τοῦ Χαλκοκανδύλη ἐν Βασιλείᾳ, σ. 468.

(3) Φοντάνος, σ. 481. Τζελαλζαδὲ, φ. 71.

(4) Τούρνερ Τράβελς, Τόμ. Γ. (5) Φοντάνος, σ. 401. Βουρβόν.

(6) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, ὁ στόλος παρέπλευσε τὴν Χίον, ὅπως ἀπέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν.

αὐτοῦ μαθόντος ἐν Ῥόδῳ τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ Μαχ-
μουτ ἠφανίσθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ Ἀβδουλλάχ. Ὁ
Σουλεϊμάν ἐπεμψεν ἀπὸ Ῥόδου ἐπιστολὰς περὶ τῆς νίκης
πρὸς ἅπαντας τοὺς δικαστὰς τοῦ βασιλείου, πρὸς τὸν
χάνην τῆς Ταυρικῆς καὶ πρὸς τὸν σερίφην τῆς Μέκκας.
Ἐκ πασῶν δὲ τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων, πρὸς ἃς ἀνηγ-
γέλθη ἡ ἄλωσις τῆς Ῥόδου, μόνον πρὸς τὴν Βενετίαν
ἐπέμφθησαν τοιαῦται ἐπιστολαὶ καὶ αὐτὴ ἀπεκρίνατο (1).
Αἱ λαμπραὶ νίκαι τοῦ Σουλεϊμάν ἠνάγκασαν τοὺς σάχας
τῆς Περσίας καὶ τοῦ Σιρβάν ἵνα λύσωσι τὴν σιωπὴν. Μετὰ
τῶν βραδέων συλλυπητηρίων ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ συναπεσάλησαν καὶ αἱ βραδεῖαι προσαγορεύσεις ἐπὶ τῇ
εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει καὶ ἐπὶ τῇ τῆς Ῥόδου ἀλώσει, ἥτις
προὔκალεσεν ἐκείνην (2). Ὁ πέρσης πρεσβευτῆς, ἐλθὼν
εἰς τὴν ἀσιατικὴν ὁχθρὴν τοῦ Βοσπόρου μετὰ ἀκολουθίας
ἐκατὸν πεντήκοντα ἵππων, παρηγγέλθη εἰσελθεῖν μόνον
μετὰ εἴκοσι (3). Τῷ χρόνῳ τούτῳ ἦν ἐν Κωνσταντινου-
πόλει Ῥωσσοῦς πρεσβευτῆς, ὁ Ἰωάννης Μορόσοβ, δι' οὗ ὁ
τῆς Βασίλειος ἐποίησε νέαν ἄγονον ἀπόπειραν, ὅπως
μετατρέψῃ τὰ ἀπλᾶ δείγματα τῆς φιλοφροσύνης εἰς
ἀληθοῦς φιλίας δεσμόν (4).

1523 Μεσοῦντος τοῦ ἔτους ὁ μέγας βεζύρης Πιρί Πασᾶς,

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, 30 Σεπτεμβρίου. Σώζεται ἐν αὐτῷ
ἐπιστολῇ τοῦ σουλτάνου πρὸς τὸν δικαστὴν τῆς Προύσης, φ. 67, ὑπ' ἀριθ.
71· ἡ πρὸς τὸν χάνην τῶν Τατάρων, φ. 64, ὑπ' ἀριθ. 20. Ἡ πρὸς τὸν
δοῦκα τῆς Βενετίας σώζεται παρὰ Μαρίνη Σανούτου.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Ἐπιστολὴ τοῦ σάχη τῆς Περσίας, φ.
71, ἀρ. 22, καὶ ἀπόκρισις τοῦ σουλτάνου, ἀρ. 23. Ἐπιστολὴ τοῦ σάχη τοῦ
Σιρβάν, φ. 73, ἀρ. 24 καὶ ἀπόκρισις, φ. 73, ἀρ. 25.

(3) Φερδὶ, φ. 82. Μαρίνης Σανούτος, ΑΕ.

(4) Καρκαζίνος, Ἱστορία τῆς Ῥωσσίας, Τόμ. Ζ, σ. 173.

ὃν διέβλεπεν ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ διαδεχθῆ-
ναι αὐτόν, ἀπελύθη τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, λαβὼν τὴν
ὀρισθεῖσαν νεωστὶ σύνταξιν τῶν διακοσίων χιλιάδων
ἀσπρων (1). Ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν ἀνηγόρευσε διάδοχον τοῦ
Πιρὶ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῷ Ἰβραῖμ (ΚΓ) ἐπιμελητὴν τῶν
αὐτοκρατορικῶν παιδῶν καὶ πρῶτον ἱερακοβοσκόν. Ὁ
Ἰβραῖμ οὗτος, υἱὸς Ἑλλήνου ναύτου ἐκ Πάργας, δει-
νὸς δὲ βιολιστῆς ἐκ νεότητος, ἀρπαγείς ὑπὸ Τούρκων
πειρατῶν, ἐπωλήθη ὡς δούλος πρὸς χήραν τινὰ παρὰ τὴν
Μαγνησίαν. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐφρόντισεν, ἵνα καταστήσῃ ἐκ-
τρεπεστέρας τὰς φυσικὰς χάριτας καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ
νέου δούλου διὰ πολυτελοῦς ἱματισμοῦ καὶ διὰ διδασκα-
λίας. Ὁ Σουλεϊμάν δὲ, ὁ μέλλων διάδοχος τοῦ θρόνου,
ἱππεύων ποτε εἶδε τὸν Ἰβραῖμ παίζοντα τὸ βιολί. Τοσοῦτον
δὲ ἐθέλχθη ὑπὸ τῆς μουσικῆς τοῦ νέου Ἑλλήνου καὶ τοῦ
χαριεντισμοῦ αὐτοῦ, ὥστε ἔκτοτε ἐξέλεξεν αὐτόν ἀχώρι-
στον θεράποντα, μετὰ δὲ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν
ἀνηγόρευσε ἀρχηγὸν τῶν πρώτων παιδῶν καὶ τῶν ἱερα-
κοβοσκῶν(2). Τὴν αἰέποτε αὖξουσιν δύναμιν τοῦ Ἰβραῖμ

27
Ἰουν.
1523.

(1) Ὁ Τζελαλζαδὲ ἐκφράζεται ἀπροκαλύπτως περὶ τῶν συκοφαντιῶν καὶ
μηχανημάτων τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ, σ. 77. Ὁ Ἀλμοζίνος, δὲ ἐστὶ μᾶλλον
ἀξιοπίστος, διηγούμενος τὰ πρῶτα συμβάντα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊ-
μάν, ἀναφέρει, σ. 104—114, ὅτι ὁ Πιρὶ, ὃν καλεῖ Πιαλί, ἔσωσε τὸν ἡγε-
μονόπαιδα Σουλεϊμάν ἀπὸ βεβαίου θανάτου, προφυλάξας αὐτὸν ἀπὸ φαρμα-
κτοῦ ἐνδύματος, ὃ ὤρισε αὐτῷ ὁ Σελίμ. Ὁ Ἰβραῖμ ἦν οὐχὶ ἐν τοῖς
ἀνακτόροις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Ἀλμοζίνος, ἀλλ' ἐν
Μαγνησίᾳ παρὰ τῷ Σουλεϊμάν.

(2) Ὁ Σπανδογίνος ἀναφέρει, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πάργᾳ, ὁ δὲ Πέτρος Ζέν,
Βενετὸς πρεσβευτῆς, ἀνεκοίνωσε πρὸς τὴν γερουσίαν τῆς Βενετίας τὰ καθ'
ἕλκαστα τῆς γεννήσεως, τῆς παιδείας καὶ τῆς εἰς τ' ἀνάκτορα εἰσόδου τοῦ
Ἰβραῖμ, τῇ 6 Δεκεμβρίῳ 1523. Μαρίνης Σανούτος, Τόμ. Α'Ε.

οὐκ ἐδύναντο ἀντιστηκῶσαι αἱ πολυχρόνιοι ὑπηρεσίαι τοῦ Πιρί τότε ἦντον, ὅσῳ οὗτος ἀποτρέπων τὸν σουλτάνον τῆς ἐπὶ τὴν Ῥόδον ἐκστρατείας οὐκ ἂν εδείχθη ἀρχιστράτηγος τῆς πολιορκίας. Τοῦ τοσοῦτον εὐνουστάτου τῷ Σουλεϊμάν Ἕλληνας τὴν δύναμιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τούτου καὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους, ὧν ἤδη προίστατο ὡς ἀπόλυτος δεσπότης, βαρέως ἔφερεν ὁ βίαιος καὶ φιλόδοξος Ἀχμέτ Πασᾶς, πρὸς ὃν ὡς ἀληθὴ βεζύρη ἀνῆκεν ἡ θέσις τοῦ πρώτου μᾶλλον ἢ πρὸς τὸν θαλαμηπόλον τῶν ἀνακτόρων. Ταχέως συνέβησαν σκάνδαλα ἐν τῷ διβανίῳ, ὃ δὲ Σουλεϊμάν ἀσμένως ἐνέδωκε τῇ αἰτήσει τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ, παρασχὼν αὐτῷ τὴν κυβέρνησιν τῆς Αἰγύπτου (1).

Πρὸ μικροῦ ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ χάνης τῆς Ταυρικῆς Μωΐμεθ Γιράϊ τῷ ὀγδόῳ ἔτει τῆς βασιλείας καὶ τῷ πεντηκοντῷ ὀγδόῳ τῆς ἡλικίας, πεσὼν ὡς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καλγὰ ἐν νυκτερινῇ τιμῇ στήσσει, ἣν ἤγειραν οἱ δύο φαῦλοι υἱοὶ αὐτοῦ, ὁ Γαζὶ Γιράϊ καὶ ὁ Μπαμπὰ Γιράϊ. Μετὰ τοὺς δύο τούτους φόνους οἱ δύο ἡγεμονόπαιδες ἐμερίσθησαν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀρχὴν, ὁ μὲν Γαζὶ ὡς χάνης, ὁ δὲ Μπαμπὰ ὡς καλγὰ. Ὁ Μεμὶς, δὲ, ἄτε σερὶ βέγης ἢ πρῶτος τῶν σαντζακβέγηδων, ἦν μετὰ τὸν καλγὰ ὁ ἀνώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ βασιλείου, ἀνεκοίνωτε διὰ τάχους πρὸς τὴν Πύλιν τὰ συμβάντα, ἱκετεύσας τὸν σουλτάνον ἵν' ἀντικαταστήσῃ τὸν διὰ τῆς βίας ἐλόντα τὴν ἀρχὴν διὰ τοῦ Σεαδὲτ Γιράϊ, ὃν ὁ ἀδελφὸς Μωΐμεθ ἔπεμψε πρότερον ὡς ὁμηρον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Σεαδὲτ Γιράϊ, ἔχων τὴν βοήθειαν τῶν γενιτσάρων τοῦ Σουλεϊμάν, κατέλαβε τὸν

(1) Φερρί, φ. 80, Σολακζαδὲ, φ. 402,

θρόνον τῆς Ταυρικῆς, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποβολῇ τοῦ Μεμισθέγη ἀνηγόρευσε τὸν ἀδελφιδὸν Γαζί Γιράι καλγὰ. Ἡ ἀναγόρευσις αὕτη, ἐναντία οὕτα πρὸς τὴν θεσμοθεσίαν τῶν Τατάρων, καθ' ἣν τὸ ἀξίωμα τοῦ καλγὰ, τουτέστι τοῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου βεζύρου, περιήρχετο τῷ πρεσβυτέρῳ τοῦ βασιλεύοντος οἴκου, εἴτε θεῷ, εἴτε ἀδελφῷ τοῦ χάνη, ἤγειρε νέας ταραχάς. Μετ' ὀλίγον ὁ τε Γαζί, ἄγων μόλις τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ ὁ ἐτι νεώτερος ἀδελφὸς Μπαμπά ἐδολοφονήθησαν κατὰ τὴν δημοτελῆ ἐορτὴν τοῦ Βαϊράμ μετὰ ἐξάμηνον μόλις ἀρχῆν. Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη ταχέως περιῆλθεν εἰς τὸν Ἰσλάμ Γιράι, ἐξεγείραντα εἰς στάσιν τὸ ἔθνος, ὅπως λάβῃ δίκην τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ Γαζί. Ὁ Σεαδέ: Γιράι ἐπέζησεν ἐτι 1530 ἐπτὰ ἔτη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς συνταξιούχος χάνης, ἐτάφη δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ἐγιούπ (1). Ὁ Ἰσλάμ Γιράι 1537 ἀνέδειξε καλγὰ τὸν ἀδελφὸν Οὐζβέγην Γιράι, ἀλλὰ μετὰ ἔτος ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Σαχίβ Γιράι, υἱοῦ τοῦ Μεγλί Γιράι, ἅτε ἐλκύσας εἰς ἑαυτὸν τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλταίν. Ὅτε ὁ Μωάμεθ Γιράι καταλαβὼν τὴν ἀρχὴν διενόησεν βεβαιῶσαι αὐτὴν διὰ τῆς σφαγῆς πάντων τῶν ἀδελφῶν, ὁ Σαχίβ ἐτι παῖς ὢν διέφυγε τὸν θάνατον καταφυγὼν εἰς Καζάνην· ἔκτοτε δὲ οἱ Νογᾶιοι (ΚΔ) ἐξελέξαντο αὐτὸν χάνην. Κατωτέρω γενήσεται λόγος περὶ τῶν περιστάσεων, αἵτινες ἀνέδειξαν αὐτὸν χάνην τῆς Ταυρικῆς.

Ὁ Χαῖρ βέγης ἔμεινε πιστὸς τῷ σουλτάνῳ, ὅτε ἐπανεστῆ ὁ Γαζαλί, ἐπεμψε δὲ, ὡς εἶδομεν, καὶ ἐπικουρίαν ἐκ τρισχιλίων ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἐπτὰ Ἀράβων σε-

(1) Οἱ ἐπτὰ πλανῆται ἀστέρες, χειρόγραφον τοῦ Ἱταλίσκου, φ. 64—64:

χῶν (KE) πρὸς τὸν ἐν Ῥόδῳ δθωμανικὸν στρατόν· ἀλλὰ μαθὼν τὸ λυπηρὸν τέλος ἐκείνου, πρὸς ὃν ἀπεποιήθη τὴν συνδρομὴν, κατελήφθη ὑπὸ μεγίστης μελαγχολίας. Προαισθανόμενος τὸ προσεγγίζον τέλος αὐτοῦ, ἀπηλευθέρωσε πάντας τοὺς δούλους, ἀνήγειρε πολλὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, πρὸς ἃ προσένειμε προσόδους, καὶ ἡσφάλισε τὴν ἐπικαρπίαν τῆς μεγίστης αὐτοῦ περιουσίας ὡς βὰ κ φ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ γυναικί, ἥτις ἦν χήρα τοῦ σουλτάνου τῶν Μιζμελούκων Νασίρ Μωάμεθ Βὲν Κουλάουν καὶ ἡρνήθη γάμον μετὰ τοῦ σουλτάνου Γαβρί. Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Χαῖρ βέγη ἦν ἡ ἐξόπλισις στόλου ἐξ εἰκοσιπλοίων, ἃ ἤγουμένου τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Καϊτβάι ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐν Ῥόδῳ τότε σουλτάνον μετὰ στρατευμάτων καὶ τῆς ἱερᾶς σημαίας ἀκάθ(τοῦ ἀετοῦ) τοῦ Προφήτου, ἥτις ἦν ἐχέγγυον τῆς νίκης καὶ τῆς ἀλώσεως (1). Ὡς ἤδη ἐρρέθη, ὁ Σουλεϊμὰν ἔμαθε παρὰ τὰ τεῖχη τῆς Ῥόδου τὴν τελευταίαν τοῦ Χαῖρ βέγη μετὰ δύο μῆνας καὶ ἤμισιν ἀπὸ τῆς εἰς Ῥόδον προσορμίσσεως τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ἀνέδειξε δὲ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μουσταφᾶν τοποτηρητὴν τῆς Αἰγύπτου (KΓ). Ὁ Μουσταφᾶς κατετρόπωσε διὰ τῶν πιστῶν αὐτῷ γενιτσάρων καὶ σκοπευτῶν ἐν φανερᾷ μάχῃ τὴν ἀνταρσίαν δύο κασιζέ, καλουμένων Τζανίμ καὶ Ἰνάλ, οἵτινες πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀδικίαις ἐφόνευσαν δύο σέχας Ἀραβας, τὸν Χασὰν Μερὶ καὶ τὸν θεῖον αὐτοῦ, καὶ ἀνῆρτησε τὰς κεφαλὰς τῶν δύο ἀνταρτῶν ἀπὸ τῆς Πύλης Σουβειλᾶ (2). Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μουσταφᾶς ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῇ θερ-

(1) Σουλεϊλί, φ. 65. Σουκρί, φ. 105. Ἀκάθ ἢ ἀετὸς ἐκαλεῖτο τότε ἡ σημαία τοῦ Προφήτου, ἡ νῦν σαντζάκ σερίρ.

(2) Σολακζαδὲ, φ. 102, Φερδὶ, φ. 77, Σουκρί, φ. 106.

μη ἱκεσίᾳ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, παραστησάσης τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς σουλτάνῳ τὴν σκληρὰν αὐτῆς τύχην. Τὴν γυναῖκα ταύτην ἐνύμφευσεν τὸ μὲν πρῶτον ὁ πατὴρ αὐτῆς πρὸς τὸν βοσταντζιβασην, οὗ μετ' οὐ πολὺ ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν, νῦν δὲ ὁ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Μουσταφᾶν, ὃν μετ' οὐ πολὺ ἀπεχώρισεν αὐτῆς ⁽¹⁾. Τὸν Μουσταφᾶν ἀντικατέ- 2010-
γούρ.
1323
στησεν ὁ Γιουζελτζέ Κασίμ (ὁ καλὸς Κασίμ) ⁽²⁾, εἷς τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀναβολέως καὶ μετὰ ταῦτα ἰδρυτῆς τοῦ φερωνύμου αὐτῷ παρὰ τὸν λιμένα προασείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ μόλις παρελθόντων μηνῶν τινῶν, διεδέξατο τὸν Κασίμ ὡς τοποτηρητῆς τῆς Αἰγύπτου ὁ βεζύρης Ἀχμέτ Πασᾶς, ὃς μετ' ὀλίγον ἔλαβε κατ' ἀξίαν τὸ ὄνομα τοῦ προδότη, ὃ φέρει ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἱστορίᾳ. Ὁ Ἀχμέτ ἀντὶ τῆς ἀπωλείας τῆς μεγάλης βεζυρίας ἠλπίζεν ἀρπάσειν τὴν κυριαρχίαν τῆς Αἰγύπτου· διὸ προσεκτίησεν μὲν τοὺς Μαμελούκους ἀλλ' ἐνανάγησεν ἐν τῇ πίστει τῶν γενιτσάρων· ἐχορήγησε τὰ ἐκμισθοῦμενα κτήματα τοῖς ἀθλίοις βοηθοῖς τῆς φιλοδοξίας αὐτοῦ, τοὺς δὲ γενιτσάρους, ἐφ' ὅσον ἦν δυνατόν, λάθρα ἢ ἐπὶ κεναῖς προφάσεσιν ἐκποδῶν ἐποιήσατο· ἀλλ' οὗτοι ἦσαν κύριοι τοῦ φρουρίου τοῦ Καίρου, ὅπερ οὐκ ἐδύνατο καταλαβεῖν διὰ δόλου. Τότε ἀπέβαλε τὸ προσωπεῖον, ὑφ' ὃ ἐπὶ ἕξι μῆνας ἐκάλυπτε τὴν προδοσίαν, καὶ στρατοπεδεύσας ἐν Ἰμδαλλᾷ ἐπολιόρκησε τὸ φρούριον τῆς πρωτεύουσας. Οἱ γενίτσαροι ὡς λέοντες ἐξορμήσαντες ἀπέκτειναν τε.

(1) Σπανδογίνος φ. 99.

(2) Ἀλῆς, Φερδὶ, Σουχεϊλὶ, φ. 53, ἐν τῇ Νουσχετοῦ Ναζιρίν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἱστορίαις τῆς Αἰγύπτου οὐχ ὑπάρχει ὁ Κασίμ Πασᾶς ἐν τῷ κατὰ τὸν ὅρον τῶν τοποτηρητῶν· ὑπάρχει δὲ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ καὶ τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ. Το ὄνομα αὐτοῦ σώζεται ἐν τοῖς χρονολογικοῖς πίναξιν τοῦ Χατζή Κάλφα, σ. 218.

τρακισχιλίους ἀντάρτας. Ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς ἔμαθε παρὰ τοῦ Τζεμαλεδδίν, ἐμίρου τῶν Μαμελούκων, περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίου ὑπογείου ὑδραγωγείου ἄγοντος εἰς τὸ φρούριον, ἀγνώστου ἀπὸ δύο καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδων δι' αὐτοῦ εἰσῆγαγεν εἰς τὸ φρούριον τοὺς Μαμελούκους, οἵτινες κατέσφαξαν τοὺς γενιτσάρους⁽¹⁾. Γενόμενος κύριος τῆς Αἰγύπτου ὁ Ἀχμέτ ἐπεκλήθη σουλτάνος καὶ ἰδιοποιήθη ἀμφότερα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ ἰσλαμισμού, τὸ τοῦ νομίσματος καὶ τὸ τῆς προσευχῆς. Κύριος τοῦ λιμένος καὶ τῶν παραλίων ὤν, κατέλαβε τὸ πρόσταγμα τοῦ σουλτάνου, τὸ ἀπολύον αὐτὸν καὶ ἀνατιθεὶν τὴν κυβένην⁽²⁾ πρὸς τὸν ἀνδρῆον Καρὰ Μουστᾶν, τὸν καταστείλαντα ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ τὴν ἀνταρσίαν τῶν Ἀράβων, συνέλαβε τὸν νέον ἀναγορευθέντα τοποτηρητὴν καὶ κομιστὴν τοῦ φερμανίου τζαούσην καὶ ἀπέκτεινε. Ὁ Ἀχμέτ θέλων ἵνα ἔχῃ τρεῖς βεζύρας, ὡς ὁ σουλτάνος τῶν Οθωμανῶν, ἀναγόρευσε τρεῖς τοιούτους ἐκ τῶν ἐμπίστων αὐτῶ, πρὸς οὓς ἐμερίσατο τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἦν ὁ Μωάμεθ βέγης, ὃς προὔδωκε τὸν προδότην πρὸς τὸν σουλτάνον, προπαρασκευάσας κρύφα πάντα τὰ ἀναγκαῖα· ἐγκρύψας δὲ ἑκατοστής τινάς στρατιωτῶν ἐν ταῖς οἰκίαις τοῦ Καίρου περιέμενε τὴν ὥραν, καθ' ἣν ὁ σφετεριστὴς μετέβαινεν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὴν πόλιν χάριν λουτροῦ. Οἱ στρατιῶται οὗτοι κραυγάζοντες· «Ὁ Θεὸς· δόξη νίκην

(1) Σολακζαδὲ, φ. 102. Ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς ἀπῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 20 βαμαζὴν καὶ ἀφίκετο τῇ 8 σεβᾶλ εἰς Κάιρον. Φερδὶ, φ. 84. Σουχεϊλὶ, φ. 51. Σουκρί, φ. 406. Ἀλῆς, φ. 223. Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούφι, Τόμ. ΑΕ.

(2) Φερδὶ, φ. 85. Τζελακζαδὲ, φ. 74. Σολακζαδὲ, φ. 102. Σουχεϊλὶ, φ. 53. Σουκρί, φ. 407. Ἀβδουλαζίζ, φ. 58.

τῷ σουλτάνῳ Σουλεϊμάνῳ κατέλαβον τὸν λουτρόν. Ὁ Ἀχμέτ ἡμιζύρητος κατέβη ἀπὸ τῆς στέγης, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸν ἵππον αὐτοῦ ἐσώθη δρομαίως εἰς τὴν ἀκρόπολιν· ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Μωάμεθ βέγη, ὧν μόνον εἰς τινὰς στρατιώτας διὰ τάχους συλλεγέντας, ἠκολούθησεν αὐτῷ μαχόμενος καὶ συνεισῆλθεν εἰς τὸ φρούριον· ἀλλ' ἐν αὐτῷ παρεῖχον ἔτι προστασίαν καὶ καιρὸν τῷ προδότῃ τὰ ὀχυρὰ ἀνάκτορα. Τότε κηρύξαντος τοῦ Μωάμεθ, ὅτι ὁ ἐν τοῖς ἀνακτόροις θησαυρὸς ἐγκατελείφθη ὡς λεία τοῖς νικηταῖς, παραχρῆμα συνέρρευσαν πολυάριθμοι Ἀραβες καὶ περιεκύκλωσαν τὸ φρούριον μετὰ θάρρους ἀκαταδάμαστου. Ἐν τῇ ταραχῇ τῆς ἐπελθούσης λεηλασίας ὁ Ἀχμέτ ἐδυνήθη διαφυγεῖν ἄγνωστος μετὰ εἰκοσι καὶ πλέον τῶν ἰδίων καὶ κατέφυγε πρὸς τοὺς Ἀραβας τῆς φυλῆς Βενὶ Βακάρ εἰς τὴν χώραν Σερκιγέ (1). Ὁ Μωάμεθ βέγης ἐπεμφε πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ τρισχιλίους ἵπποις, ὧν ἡγεῖτο ὁ Κιρκασσὸς Τζανίμ. Χαμραβί· ἐπανεληθόντος δὲ τούτου ἀπράκτου, ἐξεστράτευσεν αὐτὸς ὁ Μωάμεθ βέγης μετὰ τρισχιλίων ἐνόπλων ἀνδρῶν πορευθεὶς πρὸς τὸ Μαχαλλέτ, ὅπου ὁ σέχης Ἀραψ Χαρίς παρέδωκεν αὐτῷ τὸν προδότην Ἀχμέτ δεσμώτην (2). Τῆς κεφαλῆς τοῦ προδότου ἀποσταλείσης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ τρίτος βαζύρης Ἀγιάς Πασᾶς, ὃν ὁ Σελίμ ἐπεμφε κατὰ γῆν εἰς Αἴγυπτον μετὰ τρισχιλίων γενιτσάρων πρὸς καταστολὴν τῆς ἀνταρσίας, παρηγγέλθη ἵν' ἀναποδίσῃ· ὁ δὲ

(1) Ὁ Ἀχμέτ ἐγένετο κύριος τοῦ Καίρου τῇ βοηθείᾳ τῆς φυλῆς Βακάρ καὶ τῶν Μαμελούκων. Ὅρα ἀναφορὰν τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνῃ Σανούτῳ, ΑΕ.

(2) Φερρί, φ. 88. Σολακζαδέ, φ. 102. Ἀλῆς, Ζ διήγημα. Τὸ Ἀλμα-νακ ἐβράχμανιγέτ ὑπὸ Ἐβὺ Σουβρῶρου. Πιτσέβι, φ. 30.

Κασίμ Πασᾶς ἀνηγορεύθη αὖθις τοποτηρητὴς τῆς Αἰγύπτου. Ἡ πρὸς τὸν σουλτάνον πίσις τοῦ Μωάμεθ βέγη ἢ ἡ προδοσία αὐτοῦ προδόντος τὸν Ἀχμέτ ἡμείφθη διὰ μειζόνων τιμαρίων καὶ διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ γενικοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς Αἰγύπτου.

22 Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐτέλεσεν ὁ Σουλεϊμάν ἐν Κων-
 Μάριου 1524 σταντινουπόλει μετὰ πομπῆς τέως ἀσυνήθους τὸν γά-
 μον τῆς ἀδελφῆς μετὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰβραήμ Πασᾶ. Σκηναὶ καὶ θρόνος τῷ σουλτάνῳ ἀνηγέρθησαν ἐπὶ τοῦ Ἱπποδρόμου. Ὁ εἰς παράνυμφον ἀναγορευθεὶς δεύ-
 τερος βεζύρης Ἀγιάς Πασᾶς (1) καὶ ὁ ἀγᾶς τῶν γενι-
 τσάρων ἐπορεύθησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπως προσκαλέ-
 σωσι τὸν σουλτάνον εἰς τὴν ἐορτήν, ὁ δὲ Σουλεϊμάν δε-
 ξάμενος αὐτοὺς ἐπήνεσε μέγας τὸν Ἰβραήμ καὶ ἐδώ-
 ρησατο αὐτοῖς πολλὰ δῶρα. Ἐπὶ ἑπτὰ συνεχεῖς ἡμέρας
 εἰσιλιχδάραι, οἱ σπαήδες, οἱ οὐλουφετζίδες, οἱ χουρεβά,
 οἱ τζεβετζὶ καὶ οἱ τοπτζὶ, τῇ δὲ ὁγδόῃ οἱ γενίτσαροι, οἱ
 βεζύραι, οἱ βέγηδες καὶ βεγλερβέγηδες μεγαλοπρεπέστατα
 ἐξενίσθησαν, τῇ δὲ ἐνάτῃ, ὡς τῇ παραμονῇ τῆς ἀπὸ τῶν
 ἀνακτόρων ἀπαγωγῆς τῆς νύμφης, ὁ σουλτάνος ἀπῆλθεν
 εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἰβραήμ ὥσει μεταξὺ δύο τοίχων
 ἐκ χρυσῶν καὶ σιρρικῶν ὑφασμάτων, ἀ ἐκρέμαντο ἀπὸ
 τῶν θυρίδων τῶν ὁδῶν, δι' ὧν διήρχετο. Καθίσας παρ'
 ἑαυτῷ ἐκ δεξιῶν τὸν σεβάσμιον μουφτί Ἀλῆ Τζεμαλί,
 ἐξ εὐωνύμων δὲ τὸν παιδαγωγὸν τῶν νέων ἡγεμονοπαί-
 δων Σέμς Ἐρέντην, ἀποπεμφθέντα μετὰ ταῦτα διὰ τὴν
 ἀμάθειαν αὐτοῦ (2), ἐκέλευσε τοὺς καθηγητὰς τῶν

(1) Οὗτός ἐστιν ὁ πρόην βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης, ὃς κατὰ τὴν πο-
 λιρκίαν τῆς Ρόδου ἔρχε τῆς πρὸς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν προσβολῆς.

(2) Χρονολογικοὶ πίνακες τοῦ Χατζῆ Κάλφα σ. 204.

ἀκαδημιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἵνα διαλεχθῶσιν ἐνώ-
πιον αὐτοῦ περὶ σοφῶν ζητημάτων (1). Μετὰ τοὺς
σοφοὺς τούτους διαλόγους ὁ μέγας δαιτρός ἡτῇρεσε
τὴν τράπεζαν πρῶτον μὲν μόνῳ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, εἴτα
δὲ τοῖς οὐλεμάδεσ· ὁ δὲ δερτερδάρ Μουσταφᾶ Τζελεπῆς
οἰνοχοῶν προσήνεγκε τῷ σουλτάνῳ σακχαρόπαστον ἐκ
τοῦ ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ φυλασσομένου ποτηρίου καλαϊ-
δος μονολίθου, ἀναφερομένου εἰς τὸν Νουσιρβάν. Οἱ οὐλε-
μάδες ἀπῆλθον φέροντες σακχαρώματα. Ἐπανελθὼν ²⁸
οἶκαδε καὶ ὁ Σουλεϊμάν ἔμαθε τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν ^{Μαΐου}
τῆς γεννήσεως υἱοῦ, τοῦ Σελίμ, τῇ ἐπετείῳ ἡμέρᾳ τῆς
ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (2). Μετὰ δύο ἡμέρας
ὁ παράνυμφος ἤγαγε τὴν πολυτελεῖ πομπὴν τῶν γα-
μικῶν φοινίκων (3), ὧν εἰς συνέκειτο ἐξ ἐξήκοντα
χιλιάδων μικρῶν τεμαχίων, ἕτερος δὲ ἐκ τεσσαράκοντα
καὶ ἐξ, καὶ ἐπεδείκνυσεν τὰς σπανιωτάτας μορφὰς δένδρων,
ἀνθέων καὶ θαυμασίων ζώων, ὅσων σιμούρου, ἀγκᾶ, ὀλό-
κληρον δημιουργίαν καὶ κόσμον θαυμάσιον. Τῇ 2 σαβάν, ⁵
ὁ Σουλεϊμάν ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ Ἱπποδρόμου ὑπὸ ^{Ιουνίου}
τοῦ Ἰβραῖμ. ἀνεγερθέντα νωστὶ ἀνάκτορα (4), ὅπου πα-
ρῆν ἐν ποικίλοις θεάμασι χορευτῶν, σταδιοδρόμων ἵππων,
τοξοτῶν καὶ ἐτέρων τοιούτων τέρψεων, ἐδέξατο μάλιστα

(1) Πετρεβί, φ. 31. Ἀλῆς, φ. 226, Θ διήγημα τῆς βασιλείας τοῦ Σου-
λεϊμάν. Σολακζαδὲ, φ. 103.

(2) Ἀβδουλαζίζ ἐφέντης, φ. 63. Τζελαλζαδὲ, φ. 82. Σολακζαδὲ, φ. 103.
Ὁ Ἀλμασίνος, καίπερ συγγραφεὺς ἀξιοπistos, ὡς αὐτόπτης, ὅταν παιῖται λό-
γον περὶ τῶν συμβάντων τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου ἐπὶ Σελίμ τοῦ Β', συγγέει
ὅμως αὐτὰ πρὸς τὰ τῆς βασιλείας Σουλεϊμάν τοῦ Α'. Οὕτω τὴν τελευτὴν τῶν
γάμων τοῦ Ἰβραῖμ συγγέει πρὸς τὴν τῆς περιτομῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ἰ-
βραῖμ οὐκ εἶχε υἱόν.

(3) Σύμβολον τῆς ἀνθρωπίνου δυνάμεως.

παρά πολλῶν ποιητῶν ὑμεναίους, ἐν οἷς ἡ κασιδὲ τοῦ Χιαλί, τοῦ εὐφαντασιώτου, ἐκρίθη ἀξία τοῦ μεγίστου ἐπαίνου.

Ὁ Ἰβραῖμ, περιλαμβόμενος ὑπὸ τηλικαύτης πίστεως κατευνοίας τοῦ σουλτάνου, ἤρχεν ἀπεριορίσως. Μετὰ τέσσαρας μῆνας ἀπὸ τοῦ γάμου αὐτοῦ ἔλαβε νέον δεῖγμα τῆς πίστεως τοῦ σουλτάνου, ὃς ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον μετὰ στολίσκου πεντακοσίων γενιτσάρων καὶ τινῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, ἵνα ἐξομαλύνῃ τὰς μεταξὺ τοῦ τοποτηρητοῦ Κασίμ Πασᾶ καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ Μωάμεθ βέγη συμβάσας διαφωνίας καὶ ἀποκαταστήσῃ συγχρόνως τὴν ἐγγχώριον νομοθεσίαν. Ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἰβραῖμ ἦν ὁ ἀρχηγὸς τῶν οὐλουφετζιδῶν Χαϊρεδδίν, ὁ τζαούσβαστης (αὐλάρχης) Μωάμεθ Βέν Σόφη, ὁ δεφτερδάρ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ, ὁ τεσκερετζι (ὁ ἐπὶ τῶν ἱεσσιῶν) Μουσταφᾶς καὶ ὁ ἱστοριογράφος Τζελαλζαδέ (1). Οὗτος ἀνυψωθείς μετὰ ταῦτα εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ρεῖς ἐφέντη καὶ εἰς τὸ τοῦ νισαντζι συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν· τὸ σύγγραμμα δὲ αὐτοῦ ὡς αὐτόπτου ἐστὶ λίαν πολύτιμον ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ καὶ λίαν ἀξιόπιστον διὰ τὴν ἐν τοῖς πράγμασι θέσιν αὐτοῦ. Ἀποπλέοντος τοῦ στόλου, ὁ σουλτάνος προέπεμψε τὸν Ἰβραῖμ μέχρι τῶν νήσων τῶν Πριγκίπων, ὅπου ἀπεχαιρέτισεν αὐτὸν συγκινητικώτατα· ἀνήκουστος διάκρισις παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς λαοῖς καὶ ἀπαραδειγμάτιστος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ὀθωμανῶν ἡγεμόνων (2). Κατὰ τὸν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Καλλιπόλεως διάπλουν τοῦ στόλου ἀπεκφαλίσθησαν Πέρσαι

(1) Τζελαλζαδέ, φ. 34. Ἀλῆς, φ. 227. Φερδὶ, φ. 94. Σολακζαδέ, φ. 103.

(2) Τζελαλζαδέ, φ. 84. Ἀλῆς, φ. 2.

τινὲς αἰχμάλωτοι (1) ἐκ προστάγματος τοῦ σουλτάνου, κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σελίμ ἐκδοθέντα φειδῶν, καθ' ὃν τὸ ἔθνος τοῦτο ἐκηρύχθη ἐχθρόν τῆς πίστεως καὶ τοῦ βασιλείου· οὕτω δὲ ἡ ὑψηλοπροσῆνη, ἣν ἀπέδειξεν ὁ Σουλεϊμάν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μεταβλήθη ὑπὸ τῆς ὀρησκομανίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Ὁ Ἰβραήμ προσωρμίσθη εἰς Χίον, ὅπου οἱ Γενουήνσιοι προσῆλθον ἵνα προσαγορεύσωσιν αὐτὸν καὶ προσενέγκωσι δῶρα, εἴτα 7 Νο-
δὲ κατέπλευσεν εἰς Ῥόδον. Τὸν ὀθωμανικὸν στόλον ^{εμβρ.} πλέοντα εἰς Ἀλεξάνδρειαν παρέτρεψαν οἱ χειμερινοὶ κλύ-
δωνες εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν οὕτως, ὥστε ἀνέπλευσε κατ' ἀνάγκην μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας ἀπὸ τοῦ ἀπόπλου εἰς τὸν κόλπον τῆς Μαρμαρίδος. Ὁ Ἰβραήμ ἐβουλεύθη <sup>28 Νο-
εμβρ.</sup> ἵνα κατὰ γῆν πορευθῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἐν Λαοδικείᾳ ἀπήνητησεν αὐτῷ ὁ Μωάμεθ Ἐμίν, ἐπιμελητὴς τῆς Αἰ-
γύπτου, ὃς ἦν ἐν τῷ ἀποπλεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐγ-
κριθεισῶν δὲ τῶν πράξεων αὐτοῦ, ἀπεστάλη εἰς Κάϊρον.
Ἐντεῦθεν ὁ τοποτηρητὴς τῆς Αἰγύπτου Κασίμ Πασῆς ἀφίκετο διὰ ξηρᾶς εἰς Δαμασκόν, ὅπου ὁ μέγας βεζύρης ἔκρινε μετ' ἐπικεικίας τὰ ἀποδιδόμενα αὐτῷ ἁμαρτήμα-
τα (1). Ἡ ἐν Χαλεπίῳ καὶ Δαμασκῷ παρουσία τοῦ Ἰ-
βραήμ κατέστειλε τὴν πλεονεξίαν καὶ τυραννίαν τῶν το-
παρχῶν τῶν δύο τούτων πόλεων.

Ἡ εἰς Κάϊρον εἰσόδος τοῦ μεγάλου βεζύρου ἐγένετο ²⁴
μετὰ πομπῆς ἀμυρωτάσης τὴν ἀνάμνησιν τῆς μεγαλο- ^{Μαΐου}
πρεπείας τῶν Κιρκασῶν σουλτάνων. Πεντακισχίλιοι γε- ¹⁵²³
νίτσαροι, σπαῖδες καὶ Μαμελοῦχοι πολυτελῶς κεκοσμη-
μένοι προέπεμπον αὐτόν. Τὰ φάλαρα, ἃ ὁ σουλτάνος

(1) Φερδὶ, φ. 95—96.

ἐδάνεισεν αὐτῷ πρὸς τὴν πομπὴν ταύτην, εἶχον ἀξίαν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας δουκάτων. Αἱ ση-
μαῖαι τοῦ ἵππικοῦ αὐτοῦ ἦσαν κυαναὶ καὶ λευκαί, διάφο-
ροι πρὸς τὰ ἐθνικὰ χρώματα τῶν Τούρκων. Οἱ παῖδες αὐ-
τοῦ, ὡς οἱ τοῦ σουλτάνου, ἔφερον χρυσοῦφεις στολὰς,
ὡς καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτῷ Μамелοῦκοι (ΚΖ). Κατὰ τὴν
τρίμηνον διαμονὴν αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ παρῆχε δειγμάτων
αὐστηρότητος ἢ πραότητος καὶ ἡσυχολεῖτο μετὰ ζήλου
περὶ τὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν διοίκησιν. Οἱ ἄπιστοι σέχαι
τῶν κραταιῶν φυλῶν τῶν Βενὶ Χαβαρὲ καὶ Βενὶ Βακάρ
ἀπηγχονίσθησαν. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐτέρων ἀραβικῶν φυ-
λῶν ἐν τῇ κάτω καὶ ἄνω Αἰγύπτῳ μέχρις Ὀάσεως καὶ
Νουβίας προσκληθέντες ὡμολόγησαν ἑαυτοὺς ὑποτελεῖς
τοῦ σουλτάνου καὶ ὥμισαν ὄρκον πίστεως· δημόσιοι κή-
ρυκες διέτρεχον τὰς πόλεις προσκαλοῦντες τοὺς κατα-
πιεζομένους ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἵνα δηλώσωσι πᾶς αἰτιάσεις
αὐτῶν. Οἱ πεφυλακισμένοι διὰ χρέη ἀπηλευθερώθησαν⁽¹⁾.
ἐλήφθη δὲ πρόνοια περὶ τῆς διατροφῆς τῶν ὀρφανῶν⁽²⁾.
Ὁ Ἰβραήμ ἐκέλευσε τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀνέγερσιν δύο
πύργων πρὸς φυλακὴν τοῦ γαζοφυλακίου· ἰδίᾳ δὲ δαπάνη
ἀνήγειρε τὸ παρὰ τὸ Νειλόμετρον ἡμίπτωτον τέμενος τοῦ
Ὁμάρ. Οἱ φορολογικοὶ πίνακες ἀποκατέστησαν αὐθις ὡς
ἐπὶ τῶν σουλτάνων Καϊτβὰι καὶ Γαβρί⁽³⁾. Κατὰ τὸν ὑπο-

(1) Τζελαλζαδέ, φ. 88.

(2) Αὐτόρι, φ. 89.

(3) Τζελαλζαδέ. Σολακζαδέ, φ. 104, Ἀλλῆς 227, II' διήγημα τῆς
βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν. Φερῆ. Ὅρα τὴν Κανουναμὲ τῆς Αἰγύπτου παρὰ
Διζιόν (Dizeon)· τοὺς νέους τουρκικοὺς καὶ ἀραβικοὺς μύθους, ὧν προτάσ-
σεται χρονολογικὴ σύνοψις τοῦ ὀθωμανικοῦ οἴκου καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς
Αἰγύπτου. Παρίσιοι, 1781. Ὅρα καὶ τρία ὑπομνήματα τοῦ Σαῦν ἐν τοῖς
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γαλλίας, Τόμ. Α' καὶ Ζ'.

λογισμὸν τοῦ δεφτερδάρ ὁ Ἰβραῖμ ὥρισεν εἰς ὀκτακοσίας
 χιλιάδας δουκάτων ⁽¹⁾ τὸ σύνολον τῶν πεμπτέων κατ' ἔτος
 εἰς Κωνσταντινούπολιν χρημάτων μετὰ τὴν ἀπότισιν τῶν
 ἐνιαυσίων δαπανῶν τῆς διοικήσεως τῆς Αἰγύπτου.
 Κατὰ τὴν διευθέτησιν ταύτην ὁ Σετζά ἀγᾶς, ἀρχη-
 γὸς τῶν γουρεβά, ἐκόμισεν εἰς Κάϊρον ἐπιστολὴν τοῦ
 σουλτάνου, ἐξουσιάζοντος τὸν Ἰβραῖμ ἀναγορεῦσαι τὸν
 τοποτηρητὴν τῆς Αἰγύπτου καὶ προσκαλοῦντος αὐτὸν
 ἐπανελθεῖν τάχιστα εἰς Κωνσταντινούπολιν ⁽²⁾. Ὁ δὲ
 Ἰβραῖμ, ἀναθεὶς τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου τῷ Σουλεῖ-
 μᾶν Πασᾶ, βεγλέρβεγῃ τῆς Συρίας, ἀπῆλθεν ἐντεῦθεν 14
 τῇ 22 σεβάν. Διερχόμενος διὰ τῆς Δαμασκού ἐπεκύρωσε ^{Ἰουνίου 1525}
 τὰς ἐμπορικὰς ἀτελείας τῶν Βενετῶν, καθυσύχασε κατὰ
 τὴν ἐν Καισαρείᾳ διαμονὴν τοὺς Τουρκομάνους βέγηδας
 διὰ τῆς ἀποδόσεως τῶν τιμαρίων, καὶ ἐπανῆλθεν ^{Σεπ.}
 εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ ἓτι μείζονος πολυτε-
 λείας ἢ εἰς Κάϊρον ⁽³⁾, τῶν σωματοφυλάκων καὶ τῶν
 βεζυρῶν ὑπεδεξαμένων αὐτὸν τέσσαρας ὥρας ἀπὸ τῆς πό-
 λεως καὶ προσενεγκόντων αὐτῷ ἀπὸ τοῦ σουλτάνου ἀρα-
 βικὸν ἵππον, οὗ τὰ λιθοκόλλητα φάλαρα ἐδύναντο διακο-
 σίας χιλιάδας δουκάτων· ὁ δὲ Ἰβραῖμ προσήνεγκε τῷ
 σουλτάνῳ πῖλον ισάξιον. Μεθ' ἑπτὰ ἡμέρας ἡ γέννησις
 τετάρτου υἱοῦ ἠῤῥησε τὴν ἐκ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Αἰγύ-
 πτου καὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἰβραῖμ χαρὰν τοῦ σουλτά-
 νου ⁽⁴⁾.

14
Σεπ.

(1) Σολακζαδὲ, Τζελαλζαδὲ, Ἀλῆς, Πετσεβί καὶ Αουτφί.

(2) Οἱ αὐτοί.

(3) Μαρίνης Σαυῦτος, Τομ. ΙΑ.

(4) Αὐτόθι.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΚΤΟΝ

Στάσις τῶν γενιτσάρων.—Ἐχθρὰ πρὸς τὴν Περσίαν.—Σχέσεις πρὸς τὴν Πολωνίαν καὶ Γαλλίαν.—Στρατιωτικὰ συμβάντα ἐν Κροατίᾳ καὶ Δαλματίᾳ.—Οἱ βεζύροι καὶ ὁ μοφτί.—Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν.—Ἄλωσις τοῦ Πετερβαρδέιν.—Μάχη τοῦ Μοχάτς.—Σφαγὴ τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ Σουλεϊμὰν ἐν Βούδῃ. Τρόπαια ληφθέντα παρὰ τῶν Οὐγγρων καὶ ἐκτεθέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει.—Ἀνταρσάι ἐν Ἀσίᾳ.—Θανάτωσις αἰρετικοῦ.—Ἄλωσις τῶν φρουρίων Βοσνίας, Κροατίας, Σλαβωνίας.—Πρεσβεΐαι τοῦ Ζαπόλια καὶ τοῦ Φερδινάνδου πρὸς τὸν Σουλεϊμὰν.—Ἀναγόμεναι τοῦ Ἰσμαὴλ Πασᾶ ὡς σε-
ρσκέρν.—Ἄλωσις τῆς Βούδης.—Πολιορκία τῆς Βιέννης.—Αἰτία τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας.

Μνημονεύομεν τὰ γεγονότα ἀπὸ τῆς εἰς Κωνσταντι-
νούπολιν ἐπανάδου τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰβραὴμ μέ-
χρι τῆς ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ἀποδημίας αὐτοῦ, ὅπως
ἱστορήσωμεν κατὰ πρῶτον τὰ ἐν τοῖς μεταξὺ ἔτεσιν ἐσω-
τερικὰ συμβεβηκότα, τὰ καταστήσαντα ἀναγκαίαν τὴν
ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἀνάκλησιν αὐτοῦ, εἴτα δὲ τὰς ἐξωτε-
ρικὰς τοῦ βασιλείου σχέσεις.

Ὁ Φερχὰδ Πασᾶς, ὃς κατὰ τὴν ἐπὶ Ῥόδον ἐκστρατείαν διὰ

τῆς ἐν Σουλκάρδ ἐξωλείας τοῦ οἴκου Σεχσουβάρογλου, ἔθρεψε μὲν τὸ ἀρπακτικὸν καὶ αἰμόδιφον αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐκόρεσεν, ἐνήργει καὶ μετὰ ταῦτα οὐχὶ ὡς διοικητῆς, ἀλλ' ὡς δῆμιος τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ Μικρᾶς Ἀσίας, τὸ δὲ αἷμα τῶν ὑπερεξακοσίων ἀθώων θυμάτων αὐτοῦ ἐβόα ἐκδίκησιν (1). Ὁ Σουλεϊμάν διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ καταβολὴν ἀνεκάλεσεν αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐπὶ ταῖς θερμαῖς δὲ δεήσεσι τῆς τε μητρὸς καὶ ἀδελφῆς, γυναικὸς αὐτοῦ, κατέστησε τὸν Φερχὰδ διοικητὴν τῆς Σεμένδρας ὀρίσας αὐτῷ ἐτησίαν μισθοφορὰν ἑπτακοσίων χιλιάδων ἄσπρων, εἴτε ἐλπίζων, ὅτι τοιαύτη μεγάλη πρόσδοδος περριόσει τὰς ἀδικίας αὐτοῦ, εἴτε διότι διὰ τῆς ἀπὸ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην ἀνακλήσεως ἔμελλεν ἐγγύτερον ἐπιβλέπειν τὰς πράξεις αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν ἐδυνήθη ἀνορθῶσαι τὴν κακὴν φύσιν τοῦ Δαλματοῦ· ἐπειδὴ δὲ αἱ αὐταὶ μομφαὶ ἐπὶ ταῖς ἀδικίαις καὶ ταῖς κακώσεσιν ἡγγέλλοντο ἀπὸ τῆς Σεμένδρας, ὡς ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, ἔπασσε, καίπερ γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου, σφάγιον τοῦ φιλοδικαίου τοῦ Σουλεϊμάν (2).

Τὸ αὐστηρὸν τοῦτο παράδειγμα καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἀπόλυσις τοῦ Χουρρέμ Πασᾶ, διοικητοῦ τῆς Συρίας, ἀντι-κατασταθέντος ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν καπουδάν Πασᾶ, ἐπέδρασαν εὐτυχῶς ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀμα ἐλθόντος τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰβραήμ, ὁ σουλτάνος κατέλιπε τὴν Κωνσταντινοῦπολιν καὶ ἐπορεύθη εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπως διαχειμάρσῃ τὸ πρῶτον. Ἐνταῦθα

(1) Ἀλῆς, φ. 229, 1Α' διήγημα τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν. Φερδὶ, φ. 74 καὶ 99. Σολακζαδὲ, φ. 101, Τζεζιτζαδὲ, φ. 90. Πασαβί, φ. 31.

(2) Ἀναφορὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1526 τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ Πέτρου Βραγαδίνου παρὰ Μαρίνη Σανούτφ, Τόμ. ΜΑ.

προήδρευε τοῦ διθανίου δις μόνον τῆς ἐβδομάδος, διήρχετο δὲ τὸν πλείστον χρόνον περὶ τὴν θήραν, ἥτις κατέβηκεν αὐτὸν ὡς προγύμνασμα τοῦ πολέμου ἐν μικρῷ μιμούμενος τὸν Τιμούρ. Ἐκ τούτου τὰ πράγματα οὐκ ἐχώρουν καλῶς, μάλιστα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου οἱ γενίτσαροι ἐγόγγυζον ἐπὶ τῇ ἀπραξίᾳ τοῦ σουλτάνου καὶ τῇ ἐαυτῶν. Ὁ γογγυσμὸς οὗτος κατήντησεν εἰς φανεράν στάσιν, ὅτε ὁ Σουλεϊμάν ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐπανόδου ἀπέφυγε κατοικῆσαι ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ διέμενε περὶ τὰ γλυκερά ὕδατα (1). Τότε ἠγέρθη τὸ

25 πολυκέφαλον θηρίον τῆς στάσεως τῶν γενιτσάρων αἰτοῦν
 Μαΐου 1525 δῶρα καὶ διαρπάζον τὰς οἰκίας. Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ σουλτάνου (Α) διήρπασε τὰς οἰκίας τοῦ Ἰβραήμ, τοῦ Ἀγιάς Πασᾶ, τοῦ δεσπερδάρ, τὸ τελωνεῖον καὶ τὴν συνοικίαν τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Σουλεϊμάν ἔδραμεν εἰς τ' ἀνάκτορα, ὅπως διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ διαλύσῃ τὴν καταιγίδα, ἰδίᾳ δὲ χειρὶ ἀπέκτεινέ τινας τῶν στασιαρχῶν τολμήσαντας παραπτήναι ἐνώπιον αὐτοῦ. Τότε οἱ λοιποὶ ἐτόξευσαν ἐπ' αὐτόν· ὥστε οὗτος ὑπεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης. Οἱ γενίτσαροι ἔλαβον εἰκοσακισμύρια δουκάτα, ὁ ἀγᾶς ὅμως αὐτῶν Μουσαφᾶς καὶ ὁ τῶν σπαῖδων καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπεκεφαλίσθησαν, ἕτεροι δὲ ἐστερήθησαν τῆς μισθοφορᾶς. Οὕτως ἔληξεν ὁ σάλος τῆς στάσεως.

Τὸ ἀχαλίνωτον τῶν γενιτσάρων ἦν αἰτία τῆς ἐξ Αἰγύπτου ταχείας ἀνακλήσεως τοῦ Ἰβραήμ (2) καὶ τῆς νέας ἐκστρατείας, ὅπως δι' αὐτῆς καταπαύσωσιν αἱ ἐσωτερικαὶ

(1) Μαρίνης Σκνοῦτος, Τομ. ΑΗ'. Πέτρος Βρυγαῖνος ἐν τῇ ἀπὸ 25 Μαΐου 1525 ἀναφορᾷ.

(2) Φερδὶ, φ. 104. Μαρίνης Σκνοῦτος. Πέτρος Βρυγαῖνος ἐν τῇ ἀπὸ 22 Μαΐου ἀναφορᾷ.

στάσεις. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν οὔτε πρὸς τοὺς κατ' ἀνατολάς, οὔτε πρὸς τοὺς κατὰ δυσμὰς ἰσχυροτάτους ἐχθροὺς τῆς αὐτοκρατορίας, τοὺς αἰρετικοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ἀπίστους Οὐγγρους, συνωμολογήθη εἰρήνη· πρὸς ἀμφοτέρους δὲ τούτους διετέλει, εἰ μὴ ἐν φανερῷ πολέμῳ, ἀλλ' ὅμως ἐν διηνεκεῖ ἔχθρῳ.

Ὁ σάχης Ἰσμαήλ, ἰδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῶν Σαφῆ, ὁ ἡττηθεὶς ἀντίπαλος τοῦ Σελίμ, ἐτελεύτησε πρὸ ἔτους τὸν βίον, ἡ δὲ ἀγγελία τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἀνεκοινώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀλίγῳ ὕστερον μετὰ τοὺς γάμους τοῦ μεγάλου βεζύρου οὐχὶ διὰ πρεσβείας. Ὁ Σουλεϊμάν ἀντὶ προσαγορευτικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν διάδοχον Ταμάσδ, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τοιαύτην ἀπειλητικὴν συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας, τοῦ ἱστοριογράφου Τζελαλζαδὲ, ἧς τὸ δεσποτικόν, ὑπεροπτικόν, ἀπειλητικόν καὶ ὕβριστικόν ἐστὶν ἡ ἀρίστη μαρτυρία τῆς βαρβαρότητος τοῦ διπλωματικοῦ χαρακτῆρος τοῦ λόγου, ὃς ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν βαρβαρότητα τῆς πολιτικῆς κατὰ τῶν αἵρετικῶν καὶ κατὰ τῶν ἀπίστων. Μνημονεύσασα ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δι' ὕβριστικωτάτων λέξεων τὴν ἥτταν τοῦ Ἰβραὶμ, ἔχει κατὰ λέξιν ὥδε, παρατίθεμεν δὲ αὐτὴν ὡς ἱστορικὸν δεῖγμα τῶν ἐθνῶν τοῦ χρόνου τούτου. «Βί ἐν τῇ σῇ διεφθαρμένῃ ὑπὸ τῆς αἱρέσεως φύσει ἐνῆν μόνον σμικροτάτη τιμὴ καὶ ζῆλος, ἀναγκαίως ἡφανίζου ἡδὴ πρὸ πολλοῦ· οὕτως ὅμως σὺ δισσώθης ὡς ἀποδείξεις τῆς ἡμετέρας ἐπισικίας καὶ ἐδωρήθη σοι ἡ ζωὴ ὑπὸ τὸ ἡμέτερον ξίφος. Διὰ τί πρὸς τὴν ἡμετέραν αὐλήν, ὅπου πάντες καταφεύγουσι καὶ ἥτις ἀμιλλᾶται πρὸς τὸν οὐρανόν, οὐκ ἔπεμψάς τινα, ἵνα κατὰ καθῆκον προσκυνήσῃ καὶ μαρτυρήσῃ τὴν σὴν ὑποταγὴν; Ἡ ἀλογία αὕτη καὶ ἡ ἀλαζονία ἀναγκάζουσί με πορευθῆναι τὴν ταχίστην εἰς Ἀνα-

τολήν, ἂν Θεὸς θέλῃ. Ἐγνων ἐκστρατεῦσαι ἐπὶ τὴν Ταυρίδα καὶ τὸ Ἀσερβεϊτζάν καὶ πῆξαι τὴν ἐμὴν σκηνὴν ἐν τῷ Ἰράκ καὶ Τουράν, ἐν Μαρακάνδοις καὶ Χορασάν. Ἀνεβαλόμην μέχρι τοῦδε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς βουλῆς ταύτης, ἅτε ἀποτραπείς ὑπὸ τῶν νικηφόρων ἐκστρατειῶν μου ἐπὶ τοὺς ἀπίστους Οὐγγρους καὶ τοὺς Φράγκους, ἐπὶ τὸ Βελγράδιον καὶ τὴν Ῥόδον, τὰ δύο μέγιστα ὀχυρώματα τῆς οἰκουμένης, ὧν ἑκάτερον θαῦμα τοῦ κόσμου. Κατὰ τὴν ῥήτηραν «Παρέσχομέν σοι φανεράν νίκην, καὶ ὁ Θεὸς παρέχει σοι τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, τὰ φρούρια ταῦτα ἐξῶσαν παραχρῆμα, ὁ οἶκος τῶν εἰδώλων μετεβλήθη εἰς ναὸν τοῦ ἱσλάμ, καὶ ἡ εἶδρα αὐτῶν μετετράπη εἰς ὁρθόδοξον κτῆμα τῶν ἀληθῶν πιστῶν· τὸ δόγμα τῆς ἀπιστίας κατεστράφη καὶ ἡ πλάνη ἐξηφανίσθη. Δόξα τῷ Θεῷ τῷ παρασχόντι ἡμῖν ταῦτα. Νῦν δὲ πρόσχευς καὶ σκέψαι, ὅτι ἐπάγω ἐπὶ σὲ τὸν νικηφόρον χαλινόν, ὅπερ προαγγέλλω σοι διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης· ἔθος γὰρ τοῖς ἥρωσι προαγγέλλειν τοῖς πολεμίοις τὸν πόλεμον. Πρὶν οὖν ἢ οἱ πολυάριθμοι στρατοί μου, ὑψηλοὶ ὡς ὄρη, κατακλύσωσι τὴν σὴν χώραν, πρὶν ἢ δηώσωσι τὸ σὸν βασίλειον καὶ ἐξολοθρεύσωσι τὸν σὸν οἶκον, ἀπόθες ἀπὸ τῆς σῆς κεφαλῆς τὸ διάδημα, καὶ περιβλήθητι, ὡς οἱ σοὶ πρόγονοι, τὸν μοναχικὸν χιτῶνα· παραδόθητι ὡς δερβίσης τῇ σῇ τύχῃ καὶ ἀποχώρησον εἰς τὴν γωνίαν τῆς ταπεινότητος. Ἐὰν θέλῃς ἐπαιτῆσαι ἐν τῇ ἐμῇ αὐλῇ τεμάχιον ἄρτου, χάριν τοῦ Θεοῦ (1) πληρώσω τὴν σὴν εὐχὴν καὶ πρὸς τὴν

(1) Ἐν τῷ ἡμερισμῷ τοῦ Σουλτάν σώζονται αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν σάγην τῆς Περσίας, πρὸς τὸν βεγλέρδεγην τοῦ Διαρβεκίρ καὶ πρὸς τὸν σάγην τοῦ Γιλάν ὑπὸ τοῖς ἀρ. 78, φ. 77. 28, φ. 79, καὶ 27, φ. 75.

σὴν εὐτυχίαν οὐδὲν ἀπολέσεις πλὴν τῆς χώρας· ἀλλ' ἂν ἐμμένῃς ἐν τῇ ὑπεροφίᾳ τοῦ Φαραώ καὶ ἐν τῇ οἴῃσει τοῦ Νεμερῶδ, ἐὰν διατελῇς πορευόμενος ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς πλάνης, ταχέως διὰ τοῦ κρότου τῶν χαλινῶν, διὰ τοῦ συριγμοῦ τῶν ἀκοντίων καὶ τοῦ βρόντου τῶν τηλεβόλων γνώσῃ, ὅτι ἀπώλῃ. Εἰ ἔρπεις ἐν τῇ κόνει ὡς μύρμηξ, εἰ ὡς πτηνὸν ἵπτασαι εἰς τὰ ὕψη, οὐκ ἐάσω σε, ἀλλὰ τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ καταλήψομαί σε καὶ καθαρίσω τὸν κόσμον ἐκ τῆς σῆς πονηρᾶς ὑπάρξεως. Ἀποκρίνου πρὸς τὸ ἐμὸν φερμάνιον, ὅπερ ἐνεργεῖ ὡς ἡ μοῖρα, καὶ ὠφελήθητι ἐκ τοῦ καιροῦ. Εὐτυχὴς ὁ ἀκολουθῶν ἀληθεῖ διδασκαλίᾳ»

Ὁ Σουλεϊμὰν ἐπέστειλε τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χαρακτῆρι τοῦ λόγου καὶ πρὸς τὸν βεγλέρβεγην τοῦ Διαρκεκίρ καὶ πρὸς τὸν σάχην τοῦ Γιλάν. Ὁ δὲ Ταμάσβ ἀντί τοῦ ἀποκριθῆναι πρὸς τὴν Πύλην, ἐπέστειλεν, ὡς ὁ Ἰσμαήλ, πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγρίας καὶ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Κάρολον τὸν Ε', ὅπως διομολογήσῃ πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν (1). Ὁ Σουλεϊμὰν φροντίζων τότε μάλιστα περὶ εἰρηνεύσεως τῆς Αἰγύπτου, ἐδήλωσε διὰ τοῦ πρὸς τὸν Ἰβραῖμ δοθέντος προστάγματος τῆς θανατώσεως τῶν ἐν Καλλιπόλει Περσῶν αἰχμαλώτων, εἰ μὴ τὴν μεγαληγορίαν, τὴν ἔχθραν αὐτοῦ. Ὁ μέγας βεζύρης, μαθὼν ἐν Αἰγύπτῳ τὴν στάσιν τῶν γενιτσάρων, οὐδαμῶς ἀπέκρυψεν αὐτὴν ὡς ἀπόρρητον τοῦ κράτους, ἀπ' ἐναντίου δὲ ἐμελανειμόνησε δημοσίᾳ (2).

(1) Ὁ Μαρτίνος Σκνοῦτος. Τόμ. ΑΣΤ, μνημονεύει τὰς ἐπιστολάς τοῦ σάχη τῆς Περσίας κομισθείσας ὑπὸ ἀδελφοῦ τινος, Πέτρου καλουμένου (fratrem Petrum).

(2) Ὁ Μαρτίνος Σκνοῦτος. Τόμ. ΛΘ, ἠρύσατο τὰ κατ' ἕκαστα ταῦτα ἀπὸ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἀπὸ 18

ἐπανελθὼν δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνίσχυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ βουλὰς.

Ὁ χειμὼν διήλθεν ἐν στρατολογίαις καὶ ἐν ἐξοπλισμοῖς, περὶ ὧν οὐδεὶς ἔτι ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς, εἰ ἀπέβλεπον εἰς τὴν Περσίαν ἢ Οὐγγρίαν. Πλοῖα ἐναυπηγήθησαν, τηλεβόλα ἐχωνεύθησαν, ἰδίᾳ δὲ τὸ πυροβολικόν, δι' οὐδέαλωσαν τὸ Βελγράδιον καὶ ἡ Ῥόδος, παρεσκευάσθη αὖτως, ὥστε ὑπερεῖχε πάντων τῶν τότε εὐρωπαϊκῶν (1). Ἡ Πύλη διῆγε τότε ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὴν Βενετίαν, πρὸς δὲ τὴν Γαλλίαν, εἰ καὶ μόλις μετὰ δέκα ἔτη συνωμολογήθη ἡ συνθήκη, διετέλει ἐν φιλίᾳ διὰ τῆς ἐπιμιξίας πρέσβων καὶ γραμματέων, δι' ὧν Φραγκίσκος ὁ Α' προέτρεπε τὸν σουλτάνον εἰς ἐκστρατείαν ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν καὶ τὸν Φερδινάνδον, ὅπως περισπάσῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο Κάρολον τὸν Ε' (2). Οὕτω δὲ οὐδεμία ἀμφιβολία ἔμενεν ἐπὶ πολὺ, ὅτι ἔμελλεν ἐκστρατεύσειν ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἱστορήσωμεν τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, διερχόμεθα ἀναγκαίως τροχάδην τί ἄξιον λόγου συνέβη κατὰ τὰ πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βελγραδίου μέχρι τῆς παρὰ τὰ βλαχικά καὶ οὐγγρικά ὄρια μάχης τοῦ Μοχάτς.

Ὁ Σουλεϊμάν διανοεῖτο ἵνα ὑποτάξῃ καὶ τὴν Βλαχίαν καὶ καταστήσῃ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῆς σαντζακβέγηδας.

¹ Ἰουλίου 1525. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη ποιεῖται λόγον καὶ περὶ τῆς θανατώσεως τοῦ ἀγῶ τῶν γενιτσάρων καὶ τῶν σπαῆδων, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Πέτρου Βραγαδίνου ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως παρὰ Μαρίνη Σανούτῳ, Τόμ. ΑΗ, 1522.

(2) Οὐδεὶς Εὐρωπαῖος ἱστοριογράφος μνημονεύει τὸ γεγονός τοῦτο, οὐδ' αὐτὸς ὁ Φλατσάν. Δέον ἵνα ἐξετάσῃ τις περὶ τούτου τοὺς Ὀθωμανοὺς ἱστοριογράφους καὶ τὰς ἀναφορὰς τοῦ Βανετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούτῳ, Τόμ. ΜΑ, τὸν Τζελαλζαδὲ, φ. 104, ὡς καὶ τὴν ἀπὸ 2 Φεβρουαρίου 1526 ἀναφορὰν τοῦ Πέτρου Βραγαδίνου.

Ὁ Μωάμεθ βέγης, πεμφθεὶς κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ Βελγρὰ-¹⁵²⁴
διον ἐκστρατείαν ἀπὸ τοῦ κυρίου στρατοῦ εἰς Τρανσίλ-
βανίαν καὶ Βλαχίαν, συνέλαβε διὰ δόλου τὸν ἐπταετῆ υἱὸν
τοῦ βοϊβόδα Ναγοῦλ Βεσσαράβα καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν μετὰ
τῆς μητρὸς καὶ τῶν συγγενῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν.
Ἐκτοτε ἐδέσποζεν ἐντελῶς τῆς χώρας οὕτως, ὥστε ἐν
πολλαῖς κώμαις Τοῦρκοι ἐγένοντο σουβασίδες (δικα-
σταί) (1). Οἱ δὲ βογιάροι τὸ ἐφ' ἑαυτοῖς ἐκλέξαντες ἡγε-
μόνα παλαιὸν τινα μοναχόν, Ραδοῦλ τοῦνομα, ἠτήσαντο
διὰ πρεσβείας παρὰ τῆς Πύλης τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκ-
λογῆς ταύτης. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις οὗτοι ἀπηγγονίσθη-
σαν, τῶν δὲ ἀκολουθῶν αὐτῶν ἀπέταμον τὴν ρίνα καὶ τὰ
ᾧτα, καὶ οὕτως ἀπέπεμψαν αὐτοὺς οἰκᾶδε ὡς κομιστὰς
τῆς ἀποκρίσεως (2). Ὁ Μωάμεθ βέγης, κατατροπώσας
τὸν ἡγεμονεύοντα μοναχόν ἐν Τέργοβιτς, ἀνενκρύχθη νῦν
νομίμως σαντζάκβεγης τῆς Βλαχίας (3). Ἡ χώρα ἐπε-
καλέσατο τὸν κόμητα τοῦ Γίψ Ἰωάννην Ζαπόλιαν· ὅτε
δ' οὗτος ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν αὐτῆς, ὁ Μωάμεθ βέγης
συνέθετο τάχιστα πρὸς τοὺς βογιάρους παρέχων αὐτοῖς
τὰς ἀρχαίας προνομίας καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν
ἡγεμόνα. Ἀπόστολος δὲ τις τοῦ σουλτάνου, παραπεμπό-
μενος ὑπὸ τριακοσίων ἱππέων, ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν,
ὅπως ἀπονείμῃ τῷ νεωστὶ ἐκλεχθέντι ἡγεμόνι τὴν ση-
μαίαν, μίτραν καὶ κορύνην. Ὅτε ὁ Τοῦρκος ἀπόστολος
ἐν μέσῳ τῆς ἐπισήμου τελετῆς ἐμελλε παραδώσειν τῷ

(1) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Βλαχίας, σ. 403 κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βα-
σιλέως τοῦ Λουδοβίκου Β' πρὸς τὸν Σιγισμόνδον τῆς Πολωνίας. "Ora actio-
num regis Sigismundi.

(2) Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Βλαχίας, σ. 202, del Chiaro, καὶ ἐπιστολὴ
Μιχαὴλ Ροσινόλη Ραγουσαίου, ἀπὸ 39 Ἰουνίου, 1524.

(3) Ἐγγελος.

ἡγεμόνι τὴν κορύνην, ἐθανάτωσεν αὐτὸν δι' αὐτῆς παρόντων τῶν βοϊάρων, ὧν πολλοὶ μετέσχον τῆς αὐτῆς τύχης (1). Ἄμα ταῦτα μαθὼν ὁ Ζαπόλιας ἐπεμψεν ἐπικουρίαν πρὸς τοὺς Βλάχους· δεῦτερος δέ τις Ῥαδοὺλ, συγγενὴς τοῦ Βεσσαράβα, ἡγωνίσαστο ἐν πέντε μάχαις πρὸς τὸν Μωάμεθ βέγην περὶ τῆς δεσποτείας τῆς χώρας· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐσχάτην τραπεὶς εἰς φυγὴν ἐγκαθιδρύθη μὲν αὖθις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ζαπόλια διὰ τρισμυρίων ἀνδρῶν, ἀλλὰ προετράπη ἵνα συνδιαλλαγῇ πρὸς τοὺς Τούρκους, ἅτε αὐτοῦ μὴ δυναμένου βοηθεῖν αὐτῷ τὴν ταχίστην. Ὁ Ῥαδοὺλ ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ὅτε δὲ ὁ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀναγορευθεὶς διάδοχος αὐτοῦ Βλάχος διεφώνησε πρὸς τοὺς βοϊάρους καὶ ἠναγκάσθη φυγεῖν (2), ὁ Σουλεϊμάν ἀνηγόρευσε αὖθις τὸν Ῥαδοὺλ ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας ἐπὶ τῇ συνθήκῃ τοῦ τελεῖν τεσσαρακαίδεκα χιλιάδας δουκάτων, ἀντὶ τῶν δυοκαίδεκα, ἃς ἐτέλει πρότερον (3). Ὁ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκβλήθεις Βλάχος ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλάμβανε σύνταξιν, ἀνὰ πεντήκοντα ἄσπρα καθ' ἑκάστην ὁ δὲ εὐμορφος ἐκκαίδεκαετῆς υἱὸς αὐτοῦ ἀνὰ ἑκατόν. Οὕτω μᾶλλον ἴσχυε τοῦ νέου ἢ ἀνθηρὰ καλλονὴ ἢ τοῦ πατρὸς τὸ ἀποξηρανθὲν ἀξίωμα.

Ἡ φυσικὴ τῆς ἀπαίτησις τῆς πολιτικῆς ἦν οὐ μόνον ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἡσυχία, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἡ διατήρησις τῆς εἰρήνης, ὅπως σπρέψῃ ἡττον διηρημένῃ τὴν δύναμιν τοῦ βασιλείου πρὸς ἓν μέ-

(1) Βασινόλης.

(2) Ἐγγελοσ, ἱστορία τῆς Βλαχίας, σ. 205.

(3) Ὁ Βασινόλης ἀναφέρει περὶ τῶν δυοκαίδεκα χιλιάδων φλωρίων.

(4) Ἀναγραφὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ Πέτρου Βραγαδίνου ἀπὸ Φεβρουαρίου μηνὸς 1523.

ρος. Ἀνάγκη ἦν ἄρα ἵνα ἡ Βλαχία καὶ Μολδαβία ἡσυχάζωσι καὶ εἰρηνεύωσι πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, ὅπως ἰσχυρότερον ὑποστηρίξῃ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ χάνη τῆς Ταυρικῆς. Χίλιοι γενίτσαροι καὶ ἑκατὸν ἄμαξαι πυροβολικοῦ ἐπέμφθησαν παραχρῆμα ὑπὸ τῆς Πύλης, δεκακισχίλιοι δὲ ἵππεῖς συνηθροίσθησαν (1). Ἐν μέσῳ τῶν προπαρασκευῶν τούτων ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου μετ' ἀκολουθίας ἑκατὸν ἵππων, κομίσας πρὸς τὸν σουλτάνον δῶρον ἐξ ἀργυρᾶ σκεύη. Μετὰ τὴν πρὸς τὸν σουλτάνον πρόσδοτον ἐκλήθη ἐπὶ δεῖπνον ὑπὸ τῶν βεζυρῶν, ὡς εἴθιστο, καὶ ἀνενεώθη ἡ ἀνακωχὴ ἐπὶ ἑξ ἔτη (2). Ἡ Ῥαγοῦσα διέλυσεν ἤδη πρὸ μηνὸς διαφωνίας τινὰς διὰ δώρου πέντε χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ἐξήκοντα δουκάτων (3). Ἡ Βενετία ἐπεμπε τακτικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν βάλιλον καὶ ἀντιπρόσωπον αὐτῆς (4), ὁ δὲ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας, ὁ πρῶτος παραστάς ποτε τῇ ὀθωμανικῇ αὐλῇ, ἔλαβε δῶρον δεκακισχίλια ἄσπρα καὶ τιμητῆριον ἐσθῆτα, ἐτι δ' ἑτερόν τι μείζον, τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν ἐκστρατείας, ὅπως ἀντιπεριτπάσῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τὴν προσοχὴν καὶ τὰ ὄπλα Καρόλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου (5). Αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγρίας οὐδὲ

Νοεμ.
μηνί
1525

(1) Πέτρος Βραγαδῖνος ἐν τῇ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀναφορᾷ αὐτοῦ τῇ 3) Ἰουν. 1525. Μαρίνης Σανοῦτος, Τ. Γ. ΑΘ. Ἡ ἀληθὴς χρονολογία ἐστὶ τὸ 1525 καὶ οὐχὶ τὸ 1523, ὡς λέγει ὁ ἱστοριογράφος τῆς Ταυρικῆς.

(2) Πέτρος Βραγαδῖνος ἐν τῇ ἀπὸ 6 Νοεμβ. 1525 ἀναφορᾷ, καὶ Μαρίνης Σανοῦτος.

(3) Ἑγγελλος, ἱστορία τῆς Ῥαγούσης, σ. 199.

(4) Τὸν Πέτρον Βραγαδῖνον ἀντικατέστησεν ὁ Πέτρος Ζέν, παρ' ᾧ διέμεινε χρόνον τινά. Μαρίνης Σανοῦτος, 1526.

(5) Πέτρος Βραγαδῖνος. Μαρίνης Σανοῦτος, Τ. Μ. 1526.

διανοεῖτο συνομολογῆσαι εἰρήνην πρὸς τοὺς Τούρκους πρὶν ἢ λάβῃ παρὰ τῆς Βενετίας τὰ ὀκτακισχίλια δουκάτα, ἃ ἐνόμιζεν, ὅτι ἰσχύοντο ἀπαιτεῖν παρὰ τῆς δημοκρατίας ταύτης (B').

Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βελγραδίου ἡ Οὐγγρία, Κροατία καὶ Δαλματία ἔπαρχον ὑπὸ τῶν εισβολῶν τῶν Τούρκων, πολλὰ δὲ πολεμικὰ ἔργα ἐγένοντο, ἃ καιρὸς ἐστὶν
 1524 ἐνταῦθα ἱστορῆσαι. Ἦδη ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς πτώσεως τοῦ Βελγραδίου οἱ Τῦρκοι κατέλαβον τὰς δαλματικὰς πόλεις Ὀστρόβιζαν καὶ Σκαρδόναν, ἀπεκρούσθησαν ὅμως γενναίως παρὰ τὸ Κνὶν καὶ τὴν Κρούπαν ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν φρουρῶν (1). Συγχρόνως οἱ ὑπὸ τὸν Φερχὰδ βέγην Μιχάλογλου ἀκιντίζοντες ἐπέτρεχον ἐπὶ πᾶσαν τὴν μεταξὺ Σάβου καὶ Δράβου χώραν καὶ κατεπόρθησαν τὴν Κροατίαν μέχρι τῆς Καρνιόλης (2). Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ φιλοπόλεμος ἐπίσκοπος Πυλὸς Τομόρης κατετρόπωσεν ἐν Συρμίου δεκαπεντακισχιλίους ἱππεῖς, ἀφελὼν αὐτοὺς τοὺς αἰχμάλωτους καὶ κομίσας εἰς Βούδην, τεσσαράκοντα σημαίας, καὶ πολλοὺς ἵππους, ὅπλα κεκοσμημένα χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ Φερχὰδ βέγη πρὸς ἀγαλλίαςιν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου (3). Μετ' οὐ πολὺ οἱ σαντζακβέγηδες ὁ Χοσρέφ τοῦ Βερβόζεν, ὁ Σινάν τοῦ Μοναστηρίου καὶ ὁ Βαλῆ βέγης τῆς Σεμένδρας, ἄγοντες δις μυρίους ἄνδρας ἐφάνησαν πρὸ τοῦ Τακτῆ, ὅπερ νῦν ἐκλείσθη οὐχ ἥτιον διὰ τῶν προμάχων αὐτοῦ Πέτρου Κέρλοβιτς καὶ Βλασίου Χερὶ ἢ πρότερον διὰ τῶν πορθητῶν αὐτοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ Μαθθία Κορβίνου. Ὁ Βλάσιος Χερὶ ἤδη πρότινων μηνῶν ἀπέταμε διὰ μιᾶς μόνον πλη-

(1) Ἰνστιτούτης. Ἐκδ. τῆς Κολωνίας 1622, σ. 104, καὶ Τούβερους κατ' αὐτοὺς Κιτώνας, 10, σ. 478.

(2) Ἰνστιτούτης, 103—107. Τούβερους, Κιτώνας, 10, σ. 483.

(3) Σχίμεκ, σ. 205. Ἐγγελοῦ, σ. 566.

γῆς τὸ σκέλος τοῦ Τούρκου λοχαγοῦ Τζέμ, προκάλεσαν-
τος αὐτὸν εἰς μονομαχίαν. Βίς επικουρίαν τῶν γενναίων
προμάχων ἀφίκετο ὁ κόμης Χριστόφορος Φραγκιπᾶν, ὁ ἀρι-
στεύσα· ἤδη ἐν ταῖς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκστρατείαις τοῦ αὐτοκρά-
τορος Μαξιμιλιανοῦ, γαμβρὸς δὲ τοῦ καρδινάλιου Γουρκ, τοῦ
πιστοτάτου πρέσβεως Καρόλου τοῦ Ε', μετὰ ἑκκαίδεκα χι-
λιάδων· τὸ Ἰακπζέ ἔλαβε τροφάς, οἱ δὲ Τούρκοι ἡττήθησαν.
Πᾶν τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ἡ σκηνὴ τοῦ Χοσρέφ, ἐξήκοντα
σημαῖαι καὶ ἡ τουρκικὴ μουσικὴ κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν νικη-
τῶν. Πρὸς ἀμοιβὴν τῆς νίκης ταύτης ὁ βασιλεὺς προσηγό-
ρευσε τὸν Φραγκιπᾶν πρὸς ἀτάτην τῆς Δαλματίας καὶ Κροα-
τίας (1). Πρὸ μικροῦ ἔτι ἐν Δαλματία οἱ μαρτολόζοι (ὁρο-
φύλακες) περὶ τοὺς τετρακοσίους ἐξορμήσαντες τῆς Σκαρ-
δόνης ἐπόρθησαν τὴν Σκούζαν, ἔπαυλιν τοῦ κόμητος Κάρ-
λοβιτζ, ὅθεν ἀπήγαγον τριακοσίους, ἐν οἷς καὶ πολλοὺς
εὐπατρίδας (2).

Ταῦτα πάντα ἦν τὸ προανάκρουσμα τῆς ἐπὶ τὸ Μο-
χάτς ἐκστρατείας, ἧς ἡγεῖτο αὐτὸς ὁ Σουλεϊμάν, ὡς ἐπὶ
τὸ Βελγράδιον καὶ τὴν Ῥόδον. Ὑπ' αὐτὸν ὡς ἀπόλυτος
κύριος τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἦν ὁ μέγας
βεζύρης Ἰβραὴμ, οὗ ἡ ἰσχὺς τόσῳ μᾶλλον ἠύξανεν ἀπὸ
τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ τῆς τιμωρίας τῶν
στασιασάντων γενιτσάρων, ἀπὸ τῆς θανατώσεως τοῦ προ-
δότου Ἀχμέτ καὶ τοῦ ἄρπαγος Φερχὰδ, ὅσῳ ἤττον οἱ
ἑτεροὶ δύο βεζύραι, ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ γῆρως καὶ τῆς ἀρθρίτι-
δος κλινήρης ὢν ἀείποτε δεύτερος βεζύρης Μουσταφᾶς
(3), ὁ δὲ τρίτος Ἀγιάς (4), ἀπειρὸς ὢν περὶ τὰ ἀναγινώ-

(1) Σχμέκ, σ. 203. Ἐγγελοῦ, σ. 356.

(2) Μαρίνης Σανούτος, Τ· ΑΖ.

(3) Πέτρου Βραγαδίνου ἀναφορὰ ἐν ἔτει 1526 Μαρίνης Σανούτος, Τ· ΜΑ.

(4) Μαρίνης Σαγούτος.

σκειν, γράφειν καὶ ὀμιλεῖν, ἔμπειρος δὲ μόνον περὶ τὰ πο-
λεμικά, Ἀλθανός, ὡς ὁ πρῶτος, οὐδόλως ἦσαν ἐπικίν-
δυνοι ἀντίζηλοι τῷ ἀκμάζοντι κατὰ τε τὴν ἀνδρικήν
ἰσχὺν καὶ τὴν παιδείαν μεγάλῳ βεζύρῃ, γαμβρῷ καὶ φί-
λῳ τοῦ σουλτάνου. Ἡ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ Ἰβραὶμ φιλία
ἦν ἡ μεγίστη, ἡ ὑπάρξασά ποτε μεταξὺ σουλτάνου καὶ
βεζύρου· οὐ μόνον πολλάκις συνήσθιον, ἀλλὰ καὶ ἐκοι-
μῶντο συχνὰ ἐν κλίναις παρακειμέναις πρὸς ἀλλήλας.
Σχεδὸν καθ' ἑκάστην τῇ μὲν πρώτῃ ὁ Σουλεϊμάν ἀντήλ-
λασσε γραμμάτια, τῇ δὲ ἐσπέρα συνδιήγεν αὐτῷ εὐχαρίως·
διότι ὁ Ἰβραὶμ διέπρεπεν ἐν ταῖς ὀμιλίαις ἐπὶ χάριτι, ἐπὶ
μουσικαῖς ἀρεταῖς καὶ ἐπὶ πολυμαθείᾳ. Ἐγίνωσκε, πλὴν
τῆς μητρικῆς γλώσσης, τῆς ἐλληνικῆς καὶ τουρκικῆς, καὶ
τὴν περσικὴν καὶ ἰταλικὴν, ἐδιδάσκετο ἀσμένως τὴν γεω-
γραφίαν, ἀνεγίνωσκε μυθιστορήματα καὶ ἱστορίας, ἠρέ-
σκετο δὲ πρὸ πάντων τοῖς βίοις τοῦ Ἀννίβα καὶ Ἀλεξάν-
δρου τοῦ μεγάλου. Οὕτως ὁ Σουλεϊμάν καὶ Ἰβραὶμ οὐ μόνον
ὡς ὀμήλικες καὶ κηδεσταί, ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικῶς καὶ
ψυχικῶς συγγενεῖς ἔζησαν ἥδη ἐπὶ 25 ἔτη ἐν φιλίᾳ (1).
Οἱ βεζύροι Ἰβραὶμ, Μουσταφᾶς καὶ Ἀγιᾶς, (ὁ τέταρτος
ἀπὸ τῆς θανατώσεως τοῦ Φερχὰδ οὐκ ἀντικατεστάθη)
συνεξῆστράτευσαν τῷ Σουλεϊμάν. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν
δὲ ταύτην οὗτος ὑπέτρετο παραλήψεσθαι καὶ τὸν νέον
πρεσβευτὴν τῆς Βενετίας, ὡς τὸν προκάτοχον αὐτοῦ κατὰ
τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥόδου· ἀλλ' ὁ νῦν ἀπέειπε τὴν πρόσ-
κλησιν προφασιζόμενος τὸ γῆρας (1), καὶ μὴ ἐπιθυμῶν
να ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος καὶ ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος

(1) Πέτρος Βρυγχάϊνος· παρὰ Μαρίνη Σανοῦτω, T. M.

(1) Πέτρος Βρυγχάϊνος καὶ Πέτρος Ζὲν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 25
Μαρτίου 1526, παρὰ Μαρίνη Σανοῦτω, T. M.

ὑποπεύσωσι σύμπραξιν τῆς δημοκρατίας πρὸς τοὺς Τούρκους. Πλὴν τῶν τριῶν βεζυρῶν, πάντων χριστιανῶν γεννηθέντων, ὡς πρῶτον ὄργανον ἐν ταῖς πρὸς τοὺς χριστιανούς περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεσιν ἦν ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης, πρόσωπον ἐπιφανές. Ὁ Ἀλῆ βέγης, ὃς ἤδη ἐπὶ τῆς βασιλείας Βαγιαζήτ τοῦ Β' ἐπρέσβευσεν εἰς Βενετίαν, ἐτελεύτησε, διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ Ἰουνὶς βέγης (1), ὁ πρὸς τὸν δοῦκα Λορεδάνον κομίσας τὴν ἀγγελίαν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Σουλεϊμάν. Τῷ πρὸ τῆς ἐπὶ Μοχάτς ἐκστρατείας ἔτει ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ περικλεῆς ἐπὶ σοφίᾳ καὶ εὐθύτητι μουφτί Ἀλῆ Τζεμαλί (2), ἐπὶ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη ὑπηρετήσας ὡς πρῶτος δικαστῆς, ἀνηγορεύθη δὲ διάδοχος αὐτοῦ εἰς τῶν μεγίστων σοφῶν, ὃν δύναται ἐπιδειῖναι ἡ τουρκικὴ φιλολογία, ὁ σοφὸς Κεμαλπασαζαδὲ, ἀνὴρ νομομαθῆς, φιλόλογος καὶ ἱστοριογράφος, σέχης τοῦ Ἰσλάμ (Γ).

Ὁ Σουλεϊμάν κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποδημίαν ἡδύνατο εἶναι ἀμέριμνος περὶ τῆς διοικήσεως τῶν οὐλεμάδων καὶ τῶν δικαίων κρίσεων ὑπὸ μουφτί, ὡς τὸν Κεμαλπασαζαδὲ, καὶ περὶ τῆς τηρήσεως τῆς ἡσυχίας τῆς πρωτεύουσας ὑπὸ καῖμακάμην, ὡς τὸν Κασίμ πρῶτον διοικητὴν τῆς Αἰγύπτου (3). Οὕτως ἐπισκεψάμενος τοὺς τάφους τοῦ Ἐγιοῦπ, τοῦ Ἐβουλβεφά, τοῦ πατρὸς, τοῦ πάππου καὶ προππάπου (4), ἐξεστράτευσεν ἐκ τῆς Κων- 23
σταντινουπόλεως ἄγων ὑπὲρ τοὺς δεκακισμυρίους ἀνδρας Ἀπριλ.
καὶ τριακόσια τηλεβόλα τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Χίζρ (5). Ἡ ἡμέρα 1526

(1) Ἀναρχὸς τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρίνη Σανούτ, Τ. Μ.

(2) Χατζῆ Κάλρας, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μουφτί, σ. 123.

(3) Ἱστορία τοῦ Κεμαλπασαζαδὲ, φ. 14.

(4) Σολακζαδὲ, φ. 104.

(5) Φερδὶ, φ. 103.

αὕτη ἦν κατὰ τὰς βαθέως ἐρριζωμένας προλήψεις τῶν Ἀσιανῶν περὶ αἰσίων καὶ ἀπαισίων ἡμερῶν διττῶς εὐτυχῆς, οὐ μόνον ὡς ἡ ἑορτὴ τοῦ Χιζρ, τουτέστι τοῦ φύλακος τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, τοῦ πρασινίζοντος τοὺς ἀγρούς, καθ' ἣν ἡμέραν ἔτι νῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ σουλτάνος μετοικεῖ συνήθως ἀπὸ τῶν χειμερινῶν εἰς τὰ θερινὰ ἀνάκτορα⁽¹⁾ καὶ καθ' ἣν οἱ ἵπποι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἵπποστασίου πανηγυρικῶς ἐλαύνονται εἰς τὰς νομάς, ⁽²⁾ ἀλλὰ καὶ ὡς ἡμέρα Δευτέρα, ἡ πρὸς ἀποδημίαν αἰσία· διότι πολλοὶ μεγάλοι προφῆται, ὡς ὁ Μωάμεθ καὶ ἕτεροι μεγάλοι ἄνδρες, τὰς δύο σπουδαιοτάτας ἀποδημίας τοῦ ἀνθρώπου, τουτέστι τὴν εἰς τὸν βίον καὶ τὴν ἐκ τοῦ βίου (τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου) ἐπεχείρησαν ἐν ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ ⁽³⁾. Τὰ τῆς πορείας διέκρινε μεγίστη τάξις καὶ αὐστηροτάτη πειθαρχία· ἀπηγορεύθη ἐπὶ θανάτῳ ἢ διὰ τῶν ληίων διάβασις, ἢ ἐν αὐτοῖς νομῇ τῶν ἵππων καὶ ἡ ἀφαιρέσις τοιούτων παρὰ τῶν ιδιοκτητῶν. Οἱ παραβάται ἀπεκεφαλίζοντο ἢ ἀπηγχονίζοντο· καὶ δικασταὶ ὑπέστησαν τὴν τελευταίαν ποινὴν ⁽⁴⁾. Ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀναπαύσεως ὁ σουλτάνος ἐξήταζε τὸν στρατὸν ἢ συνεκάλει συμβούλιον· ἐν τινὶ δὲ τῶν συμβουλίων τούτων παρέστησαν οἱ Μολδαβοὶ πρέσβεις μετὰ τοῦ φόρου, ἐν δὲ ἑτέρῳ ὁ υἱὸς

(1) Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἀναφορῶν τοῦ μεγάλου βεζύρου Ῥαγίς Πασᾶ, ὡς καὶ ἐν ἑτέροις ἱσάς, σώζονται πολλαὶ μιλίας πεμφθεῖσαι ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅπως ἀναγκάσῃ αὐτὸν ἵνα μετοικήσῃ εἰς τὴν ἐσχάτην.

(2) Μουρατζά δ' Ὅσσον.

(3) Σουκερδάν τοῦ Ἰβν Χότζα, ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης, σφ. 459.

(4) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῇ 40, 14 καὶ 34 Μαΐου, καὶ τῇ 5 καὶ 12 Ἰουν.

τοῦ Ἀχὶ Τζελεπῆ, ἐσχάτου ἱατροῦ Σελίμ τοῦ Α', Σε-
φουλάχ παρελήφθη ὡς ἱατρός τοῦ σουλτάνου ἐπὶ μιαθο-
φοῶ ἐξήκοντα ἄσπρων καθ' ἐκάστην (1).

Ῥαγδαῖοι ὑετοὶ ἠϋξήσαν τὰς δυσχερείας τῆς διαβάσεως
τοῦ Αἴμου καὶ ἐν τοῖς ἐξ στενοῖς, δι' ὧν ἡ ὁδὸς ἄγει ἀπὸ
Φιλιππουπόλεως εἰς Νησίδα (Δ). Ἐν Φιλιππουπόλει τὸ
ἱππικὸν τῆς Ἀνατολῆς ἠνώθη μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στρα-
τοῦ, ὅπερ εἶτα, ὅπως μὴ αὐξήσῃ ἀνωρελῶς τὰς δυσχερείας
τῆς διαβάσεως διὰ τοῦ στενοῦ τῆς πύλης τοῦ Τραϊανοῦ,
ἐπορεύθη διὰ τοῦ ἐγγυτέρου ἀνατολικοῦ στενοῦ Ἰσλάδι
(2). Ἐν Σοφίᾳ ὁ μέγας βεζύρης πορευόμενος συνήνητησεν
αὐθις τῷ σουλτάνῳ παρὰ τὸν Μοράβαν, ὅθεν παρηγγέλ-
θη ἐκστρατεῦσαι ἐπὶ τὸ Πετερβαρδέην. Ὅτε τὸ στρατό-
πεδον κατεσκήνου ἤδη περὶ τὸν Ἰστρον παρὰ τὸ Βελ-
γράδιον, προσῆλλον αἱ σπαντῆς ἀνέχουσες τῆς Βοσνίας καὶ
τῆς Ἑρτζεγοβίνης, ὁ δὲ ἐξ ὀκτακοσίων νασάδων καὶ καϊ-
κίων στόλος μετὰ τῶν ὑπὸ τοὺς βέγηδας τῶν ἀκιντίζι-
δων Μιχάλογλου, Ἰσκενδέρογλου καὶ Ἰακτζήβεγν γενι-
τσάρων προτωρμίσθη παρὰ τὸ στρατόπεδον. Ἐν Βελγρα-
δίῳ ὁ σουλτάνος ἐδέξατο τὰς προσαγορεύσεις τῶν ἐν
τέλει ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ βαϊραμίου (3).

11
Ἰουλίου
1523

Τρεῖς μῆνας ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως
ἐξόδου ὁ μέγας βεζύρης ἦν πρὸ τοῦ Πετερβαρδέην, ὅπου
συνεκόμισε ξύλα πρὸς ἀναβάθρας· μετὰ τρεῖς δὲ ἡμέρας
ἡ πόλις ἐάλω ἐξ ἐφόδου καὶ παραχρῆμα ἐπολιορκήθη τὸ
φρούριον, ὃ ἐν δώδεκα ἡμέραις ἀπέκρουσε δύο ἐφόδους
μετὰ μεγάλης ζημίας τῶν πολιορκούντων (4). Τέλος

15
Ἰουλίου

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, τῇ 5 καὶ 20 Μαΐου.

(2) Αὐτόθι τῇ 21 Μαΐου.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, τῇ 14 Ἰουλ. Σουλταναδὲ σ. 101.

(4) Τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν λέγει τὸ μὲν πρῶτον ἑκατὸν πενή-
κοντα ἄνδρας, τὸ δὲ δεύτερον χιλίους.

δύο ὑπόνομοι ἐκραγεῖσαι ἀνέφξαν τοῖς πολιορκοῦσιν ὁδὸν εἰς τὴν τρίτην καὶ εὐτυχῇ ἔφοδον. Τρισχίλιοι τῶν προμάχων ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι, πεντακοσίων δ' ἐτέρων ἀπετμήθησαν αἱ κεφαλαί (1). Προκομιζομένων τῶν κεφαλῶν τούτων, ὁ μέγας βεζύρης προὔπνητσε τῷ σουλτάνῳ (2), δόντι ἤδη χιλίους χρυσοῦς τῷ ἀγγεῖλαντι αὐτῷ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως. Νῦν δ' ἐν τινι δημοτελεῖ διβανίῳ ἀντήμειψε τοὺς τιμαριούχους βέγηδας οὕτως, ὥστε οἱ ἔχοντες πρόσοδον ὑπὲρ τὰς τριακοσίας χιλιάδας ἄσπρων ἔλαβον δῶρον τριακοσίων χιλιάδων, οἱ δὲ ἔχοντες ἐλάττονα τὸ ἥμισυ (E). Σύναμα ἠγγέλθη, ὅτι οἱ τῆς Βοσνίας βέγηδες ὑπέταξαν τὰ φρούρια τοῦ Συρμίου.

Ὁ ὀθωμανικὸς στρατὸς ἐπορεύθη παρὰ τὸν Δούναβιν εἰς τὰ τεῖχη τοῦ Ἰλλόκ, ὅπερ πολιορκηθὲν κανονικῶς παρεδόθη τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ. Διὰ τὴν πρόωρον ταύτην παράδοσιν τοῦ φρουρίου δυοκαίδεκα τῶν ἐγκρίτων κατοίκων τοῦ Ἰλλόκ ἀντημείφθησαν τιμητηρίοις ἐσθῆσι (3). Μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ χειρασπασμοῦ ἐκηρύχθη πρὸς τὸ στρατόπεδον, ὅτι ὁ σουλτάνος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν Βούδα (4).

Ὁ στρατὸς ἐπορεύθη παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ τὸν Δράβον μέχρι τοῦ Ἑσσέκ, ὅπου ὁ σουλτάνος κατεσκευάσεν ἐγγύτατα τοῦ ποταμοῦ, ὅπως ἐπισπεύσῃ τὴν κατασκευὴν γεφύρας, ἐχούσης μῆκος μὲν διακοσίων ὀγδοήκοντα καὶ τεσσάρων, πλάτος δὲ δύο πήχεων, καὶ τελεσθεῖ-

(1) Μαρίνης Σανούτας, T. III.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, τῇ 28 Ἰουλ. Κεμαλπασαζαδὲ, φ. 29—32. Οἱ Οὐγγροὶ ἱστοριογράφοι παρασιτωπῶσι τὰ καθ' ἑκάστα τῆς πολιορκίας τοῦ Πετερβαρδέιν. Ὅρα Τζελαλζαδὲ, φ. 97. Φερδὶ φ. 148 Πετσεβί, φ. 3 Ἀλῆς, φ. 22.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, Φερδὶ, Σολακζαδὲ, Τζελαλζαδὲ.

(4) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

σης ἐν πέντε ἡμέραις. Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ στρατοῦ, διαρκέσασαν πέντε ἡμέρας, ἡ πόλις Ἐσσὲκ ἐνεπρήσθη καὶ διηρπάγη, ἡ δὲ γέφυρα διελύθη, εἴτα δὲ ὁ στρατός ἐν ὑετῷ καὶ ὀμίχλῃ προέβη μετὰ πολλοῦ μόχθου διὰ χώ-
ρας ἐλώδους καὶ πλημμυρούσης ὑδάτων μέχρι τῆς πεδιά-
δος τοῦ Μοχάτς. Οὕτω καλεῖται ὁ πρὸς δυσμὰς νήσου
τινὸς τοῦ Δουνάβεως τόπος, ἐξ οὗ ἔλαβον τὸ ὄνομα ἡ τε
νῆσος καὶ ἡ ἀμπελόφυτος πεδιάς. Περὶ τὸ Μοχάτς παρὰ
τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ Δουνάβεως κεῖται τὸ ἔλος Κράσ-
σον, Κρασίτζα ὑπὸ τῶν Τούρκων καλούμενον, πρὸς με-
σημβρίαν δὲ τοῦ Μοχάτς καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ κεῖται ἀμφι-
θεατρικῶς λόφος, πρὸς ἄρκτον δὲ τούτου ἡ κώμη Φαϊλδ-
βάρ, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἐκκλησίαι τινες, ἦν οἱ Τούρκοι
ἐκάλεσαν τότε Π ο υ σ οῦ Κ ι λ ι σ ῆ, ἥτοι ἐκκλησίαν τῆς
ἐνέδρας. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔμεινε μέχρι τοῦδε ὡς Πουσι-
κλίτζα. Ὅπισω τοῦ λόφου πρὸς τὸ Μοχάτς καταλήγει
κοιλὰς πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ ἐν τῇ πεδιάδι κατὰ τὸ
ἄκρον τοῦ λόφου καλουμένη Β ἁ ς κ α λ ο υ π ῆ (Γ).

Τῇ παραμονῇ τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ὁ στρα- 23
τός ἀνεπαύετο καὶ ἠλάλαζε χάριν τῆς ἐπιούσης ἡμέ- ^{Λύγους}
ρας· «Γένοιτο τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου» (¹). Πολλάκις ὁ 1526
μέγας βεζύρης προσῆλθε πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅτε μὲν
φέρων τὴν στολὴν τοῦ ἀξιωματοῦ αὐτοῦ τὴν ἐκ σίμωρος
κίδαριν, ὅτε δὲ τὴν συνήθη στολὴν τῶν αὐλικῶν παίδων,
ὅπως διαγράψωσι τὰ τῆς μάχης. Τῇ ἐπαύριον μετὰ τὴν
ἐωθινήν προσευχὴν ὁ στρατός ἐστράτευσε κατὰ τὴν εἰ-
οισμένην τάξιν. Ὁ διοικητὴς τῆς Σεμένδρας Βαλῆ βέ-
γης ὁ τοῦ Ἱαγιά Πασᾶ ἦν ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ μετὰ τε-
τρακισχιλίων θωρακοφόρων ἰππέων, εἴπετο δ' αὐτῷ ὁ μέ-

(¹) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλειμάν.

γας βεζύρης μετὰ τῶν στρατευμάτων τῆς 'Ρούμελης καὶ τοῦ ἡμίσεως πυροβολικοῦ ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα τηλεβόλων, τούτῳ δὲ ὁ βεγλέρβεγης τῆς 'Ανατολῆς Βεχράμ Πασᾶς μετὰ τῶν ἀσιανῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως πυροβολικοῦ, τελευταῖος δὲ ὁ σουλτάνος μετὰ τῶν γενιτσάρων, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν ἐξ ἰλῶν τοῦ τακτικοῦ ἰππικοῦ καὶ τῶν σωματοφυλάκων. Τὴν οὐραγίαν ἀπετέλει τὸ ἰππικὸν τοῦ διοικητοῦ τῆς Βοσνίας Χοσρέφ βέγης(1). Ὅτε δὲ ἡ πρωτοπορεία ἀφίκετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βαρανζαβάρ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἔκτοτε κληθεῖσαν Πουσικλίτζαν, ὁ Βαλῆ βέγης παραλαβὼν πεντακισμυρίους ἀκιντζίδας ἐτράπη ἀριστερὰ παρὰ τὸ Βὰς Καλουπέ διὰ τῆς κοιλάδος, ἥτις τελευτᾷ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μοχάτς. Ὁ σουλτάνος περὶ μεσημβρίαν ἀφίκετο εἰς τὸν λόφον, ὅθεν ἐθεάσατο τὸν εἰς μάχην παρατεταγμένον ἐχθρικὸν στρατόν· φέρων δὲ στυλινὸν θώρακα καὶ κίδαριν κεκοσμημένην τρισὶ πτεροῖς ἐρωδιοῦ, ἐκίθησεν ἐπὶ τοῦ ἰδρυθέντος αὐτῷ ὀρόνου ἐπὶ τοῦ χώρου, ὅπου μετὰ τινα ἔτη ὁ βεγλέρβεγης τῆς Βούδης Χασάν(2) ἀνήγειρε κιόσκι, καὶ ἵνα μὴ ποτε ὁ χώρος οὗτος περιπέσῃ τῇ λήθῃ ἀνῴρυξε φρέαρ (Ζ). Ὁ Σουλεϊμάν πρὸ τῆς μάχης συνεχάλεσεν ἐνταῦθα πολεμικὸν συμβούλιον, εἰς ὃ ῥητῶς ἐκάλεσε τοὺς πρεσβύτας τῶν ἰππέων τῆς ὑπὸ τοῦ Χοσρέφ βέγης διοικουμένης οὐραγίας (3). Γηραιὸς τις λοχαγὸς

(1) Ὁ Πετσεβί, φ. 33 καὶ 34, λέγει, ἐπειδὴ ἐν πάσαις ταῖς ἱστορίαις ἀναφέρονται διαφόρως τὰ κατὰ τὴν μάχην ταύτην, ἱστορεῖ αὐτὴν κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ πάπου αὐτοῦ, αὐτόπου.

(2) Χασάνβέγης, ὁ παλαιὸς Μίρ 'Αλὲμ ἡ σημαιοφόρος τοῦ Προφήτου, ᾧ ἐβεγλέρβεγης τῆς Βούδης, ὅτε ὁ Πετσεβί ἀπῆλθιν ἵνα ἐπισκευθῇ τὸ ὄρος τοῦ Μοχάτς.

3) Πετσεβί, φ. 23.

τῶν ἱππέων ὁ Ἀδλουτζά, ὑπὸ τοῦ Χοσρέφ βέγη πρᾶσ-
 κληθεῖς, παρέστη εἰς τὸ μέσον ὡς ἐπορεύετο, ἔχων τὸν
 θώρακα ἀνηρτημένον ἀπὸ τῶν ὤμων, τὸν δὲ ἐπενδύτην
 (κεπενέχ) ἐν τῷ καρύκῳ, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς τὸ κράνος,
 οὗ ἐκατέρωθεν ἐξεῖχε περιεστραμμένος ὁ μακρὸς μύταξ. «Ὁ
 εὐτυχὴς παδισάχ αἰτεῖ τὴν σὴν συμβουλὴν, εἶπεν ὁ Χοσρέφ
 βέγης. Ἔστι κρείττων συμβουλὴ, ἀπεκρίνατο ὁ Ἀδλου-
 τζά, ἢ τὸ πατάξαι;». Ἀλλ' ὁ Χοσρέφ βέγης εἶπεν, ὅτι ἡ
 πείρα ἐδίδαξεν, ὅτι δυσχερὲς ἦν ἀντιστῆναι πρὸς τὴν σφο-
 δρὰν ὁρμὴν τοῦ ἐφορμῶντος ἐν τάξει οὐγγρικοῦ ἱππικοῦ,
 καὶ ὅτι, ἐὰν αἱ ῥηχθεῖσαι τάξεις ἀποκρουσθῶσι πρὸς τὰς
 ἀποσκευὰς, ἐπίκειται κίνδυνος· διὸ συμβουλεύει ἵν'
 ἀνοίξωσι τὰς τάξεις καὶ ἐάσωσι διελθεῖν τὸν ἐφορμῶντα
 ἐχθρικὸν στρατὸν, εἴτα δὲ ἐπιτεθῶσι πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῶν
 πλευρῶν. Ὁ Σουλεϊμάν δεξάμενος τὴν γνώμην ταύτην
 ἐκέλευσε τὴν ἐφ' ἱκανὸν ἀποχώρισιν τῶν ἀποσκευῶν ἀπὸ
 τοῦ στρατοπέδου. Ἀγγεῖλαντος τοῦ Βαλῆ βέγη, ὅτι ἔβλε-
 πεν ἤδη τὰς οὐγγρικὰς σημαίας, ὁ Σουλεϊμάν ἐκέλευσεν
 ἵν' ἀναπετάσωσι τὰς ἐαυτοῦ, ἀνατείνας δὲ τὰς χεῖρας πρὸς
 τὸν οὐρανόν, ἐκραύγασε. «Θεέ μου! Ἐν σοὶ ἡ δύναμις καὶ
 ἡ ἰσχὺς κεῖνται! ἀπὸ σοῦ ἐκπορεύεται ἡ ἀντίληψις καὶ ἡ
 βοήθεια! Βοήθησον τῇ λαῷ τοῦ Μωάμεθ.» Ταῦτα εἰπόν-
 τος, κατέρβρεον τὰ δάκρυα ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτοῦ. Ἀμα
 ἰδὼν ταῦτα ὁ στρατὸς, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ
 τῆς πόλμης καὶ τῆς πίστεως. Ἀπέβησαν τῶν ἵππων,
 ἤψαντο τῆς γῆς διὰ τοῦ μετώπου, εἴτα ἀνέβησαν αὖθις
 εἰς αὐτοὺς μετὰ νέας ῥώμης καὶ ὤμοσαν, ὅτι ἀφιερῶσι
 τὴν ζωὴν αὐτῶν τῷ προστάγματι τοῦ σουλτάνου. Ὁ μέ-
 γας βεζύρης διήλασε τὰς τάξεις ἐνισχύων διὰ μεγάλων
 ὑποσχέσεων τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν· εἴτα δὲ ἐτάχθη ἡγού-
 μενος τῶν στρατῶν τῆς Ρούμελης ἐν τῇ πρώτῃ τάξει,

Τὴν δευτέραν ἀπετέλουν τὰ ἄσιανὰ στρατεύματα (Β), ὀπίσω δ' αὐτῶν ἦν ὁ σουλτάνος μετὰ τῶν γενιτσάρων παρὰ τὴν τηλεβολοιοχίαν κατὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ λόφου. Ὡς κεραυνοβόλον νέφος ἡ πρώτη τάξις τῶν Οὐγγρων, ἥς ἡγοῦντο ὁ Πέτρος Περνί (1) καὶ ὁ μοναχὸς Παῦλος Τομόρης, ἐνέσκηψε πρὸς τὸν ρουμελικὸν στρατὸν καὶ ἀπώθησεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἄσιανόν, ἐκεῖνος δὲ εἶτε κατὰ τὰ παρηγελμένα ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου ἀνέφξε τῶντι τὰς τάξεις, ἥ, ὅπερ, πιθανώτερον, οὐκ ἀντέσχε πρὸς τὴν ὁρμὴν τῶν Οὐγγρων. Ἐπειδὴ ὁμως συγχρόνως οἱ δρομεῖς τοῦ Βαλῆ βέγη καὶ τοῦ Χοσρέφ βέγη ἐξώρμησαν ἐκ τῆς ἐνέδρας τῆς κοιλάδος, δι' ἧς περιῆλθον τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἠνάγκασαν τοὺς πρῶτους ἐφορμήσαντας τῶν Οὐγγρων, ἵνα χωρισθῶσιν (2), οἱ δὲ δεῦτεροι ἐπέπεσον ἔχοντες τὸν βασιλέα ἐν τῷ μέσῳ πρὸς αὐτὸν τὸν ἄσιανόν στρατὸν καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τοὺς γενιτσάρους καὶ πρὸς τὴν θέσιν, ὅπου ἦν ὁ σουλτάνος. Θερμὴ καὶ τολμηρὰ ἦν ἡ προσβολὴ τῶν Οὐγγρων· ὁ εὐγενὴς πρόμαχος Μαρσάλ καὶ δύο ἕτεροι ἱππεῖς μεγαλοψύχου λόχου ἐκ δύο καὶ τριάκοντα Οὐγγρων, οἵτινες καθιέρωσαν ἑαυτοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν θάνατον, ὅπως ἀπολέσωσιν αὐτὸν τὸν Σουλεϊμάν (Θ), προῦχώρησαν μέχρις αὐτοῦ, κατέκοψαν πολλοὺς τῶν δορυφόρων καὶ ἔπεσον, ὅτε διετμήθησαν οἱ τένοντες τῶν ἱππῶν αὐτῶν. Τὸν σουλτάνον προεφύλαξεν ὁ ἰσχυρὸς θώραξ ἀπὸ τῶν τόξων καὶ ἀκοντίων, οὐχί ὁμως τὸν βασιλέα Λαδίσλαον τὸ κράνος ἀπὸ τῶν τραυμάτων, ὃ ἐπιθέσας ἐν λυπηρᾷ προαισθήσει τοῦ ἀτυχοῦς κλήρου ὠχρίατεν

(1) Ὁ Σολαχζαδέ καὶ ὁ Πετσεβί καλοῦσιν αὐτὸν Βερώνην.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, Πετσεβί, Λουτρί,

ἐπαισθητῶς. Ὅτε τὰ τηλεβόλα τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ δεδεμένα ὄντα πρὸς ἀλληλα δι' ἀλύσεων μέχρι μὲν τοῦδε σιγῶντα, δέκα δὲ βήματα ἀπὸ τῶν πρώτων ἐφορμώντων Οὐγγρων ἀπέχοντα, ἐβρόντησαν κατ' αὐτῶν, ἡ δεξιὰ αὐτῶν πτέρυξ ἐτράπη εἰς φυγὴν, ἔκτοτε δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγένετο ἀφανής (1). Οἱ πρὸς τὴν δεξιὰν πτέρυγα Οὐγγροι, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀκιντίζιδων τοῦ Βαλῆ βέγη, ἔφυγον ὡς ἐδύναντο κατόπιν τε καὶ εἰς τὰ ἀριστερά. Ἀτυχεῖς ὑπῆρξαν οἱ τελευταῖοι, διότι φεύγοντες τὸν θάνατον τῶν ξιφῶν κατεβυθίσθησαν ἐν τῷ τέλματι, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς (1).

Ἐπὶ ἡμέραν καὶ νύκτα ὁ Δούναβις παρέφερε παρὰ τὴν Σεμένδραν καὶ τὸ Βελγρᾶδιον τοὺς νεκροὺς τῶν εἰς τὸν ποταμὸν ῥιφθέντων (2). Μία καὶ ἡμίσεια ὥρα ἔκρινε τὴν τύχην τῆς Οὐγγρίας. Ὁ καταπίπτων ὄμβρος πλεῖστα ὠφέλησε τοὺς ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὀλίγους φυγόντας, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ σφραγιδοφύλαξ τοῦ κράτους, ὁ ἱστοριογράφος Βρότεριθ. Ἐν τῷ τουρκικῷ στρατοπέδῳ ἀνεκηρύχθη τὸ πρόσταγμα, ὅπως ἕκαστος διανυκτερεύσῃ, ὅπου ἂν ᾖ· μέχρι δὲ μέσων νυκτῶν ἡ μουσικὴ ᾗδε τὸ ἐπινίκιον ᾄσμα (3). Τῇ πρωΐᾳ τῆς ἐπιούσης ὁ Σουλεϊμάν περιῆλθε τὸ πεδῖον τῆς μάχης προπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου βεζύρου· ἰδὼν δὲ παλαιὸν ἀλαϊβέγην ἱστάμενον πρὸ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ καὶ προσκυνοῦντα αὐτόν, ἠρώτησε «Γέρων, τί δὴ ποιητέον;» Ὁ μέγας βεζύρης ἐπανέλαβε τὴν ἐρώτησιν τοῦ σουλτάνου. Ὁ δὲ γέρων ἀπεκρίνατο

(1) Βρότεριθ. Ἰστουάνφης.

(2) Φερδί.

(3) Τζιλαλζαδέ. Σολακζαδέ. Πετσεβί, Φερδί. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

μετὰ τῆς παλαιᾶς τουρκικῆς ἀγροικίας· «Προφυλάχθητι, βασιλεῦ μου, μὴ ἡ ὤς κολάσῃ τὰ ὑίδια αὐτῆς» (1). Ὁ Σουλεϊμάν γελάσας ἔδωκεν αὐτῷ δουκάτα τινά. Μετὰ ταῦτα ὁ Σουλεϊμάν συγκαλέσας πολεμικὸν συμβούλιον ὑπὸ τὴν ἐρυθρὰν σκηνήν, ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ ἐκ Κωνσταντινίου πόλεως κομισθέντος χρυσοῦ θρόνου καὶ ἐδέξατο τὰς προσ-
αγορεύσεις τῶν βεζυρῶν καὶ βεγλερβέγηδων· ἔθηκε δὲ τῇ ἰδίᾳ χειρὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου βεζύρου πτερὸν ἐρωδιοῦ ἀδάμασι κεκοσμημένον, τοῖς δὲ λοιποῖς ἔδωρῆ-
σατο τιμητηρίους ἐσθῆτας. Δισχίλιαι κεφαλαί, ἐν αἷς ἐπτὰ ἐπισκόπων καὶ πολλῶν Οὐγγρων μεγιστάνων, ἐπε-
σωρεύθησαν ὡς τρόπαια πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ διβανίου. Οἱ δευτεροδάραι παρηγγέλθησαν ἀριθμῆσαι καὶ ἐνταφιάσαι τοὺς νεκρούς· ἠρίθμυσαν δὲ διςμυρίους πεζοὺς καὶ τετρα-
κισμυρίους θωρακοφόρους (2). Τοῖς ἀκιντζίδες ἐπετράπη πανταχοῦ ἡ διαρπαγή. Τὸ Μοχάτς ἐνεπρήσθη, ἡ δὲ πρὸς Βούδαν πορεία διὰ τῆς γεφύρας ἐγένετο μετὰ δυσχερείας.

17 Τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν μάχην ὁ στρατὸς ἀνεπαύθη, Σ:πτ.
1526 εἶτα δὲ ἀνεκρηύχθη τὸ φονικὸν κήρυγμα, ὅπως κατασφα-
γῶσι πάντες οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αἰχμαλῶται καὶ χωρί-
κοι, αἱ δὲ γυναῖκες ἀφελῶσιν ἐλεύθεραι· τετρακισχίλιοι ἄνδρες ἐσφάγησαν, τέσσαρσι δὲ μόνον ἐχαρίσατο τὴν ζωήν (3). Ὁ Σουλεϊμάν ἀπηγόρευσε τοῦντεῦθεν τοῖς ἀκιν-
τζίδες τὸ ἀπάγειν αἰχμαλῶτους. Ἐπτά τζαοῦσαι ἀπε-

(1) Σολακζαδέ, φ. 40 Πετσεβί, φ. 36. Τζελαλζαδέ. Κεμάλπασαζαδέ.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Ἡ ἀρίθμησης αὕτη συμφωνεῖ σχεδὸν πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Βρότερνι καὶ Ἰστουάνφη. Ὁ Σολακζαδέ εἰρῖκει τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν εἰς πέντε χιλιάδας, ὁ δὲ Τζελαλζαδέ, φ. 405, καὶ Λουτφί, φ. 61, εἰς διακοσίας χιλιάδας.

(3) Τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν λέγει μόνον, ὅτι ἐσφάγησαν πολλοί, ὁ δὲ Πετσεβί, 36, ἀναφέρει τὸν ἀριθμὸν, ὃν μνημονεύομεν.

στάλησαν μετὰ νικητηρίων ἐπιστολῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, Προῦσαν, Δαμασκόν, Κάϊρον, Διαρβεκίρ, Καραμανίαν καὶ Χαλέπιον, Μαμελοῦκος δέ τις εἰς Ἀδριανούπολιν (1), δύο δ' ἑτεροὶ ἀγγελιαφόροι εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν. Ὁ σουλτάνος ἔγραψεν ἰδίᾳ χειρὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ, εὐειδεστάτην καὶ ἐν τῷ γήρατι (1).

Τῇ 10 Σεπτεμβρίου ὁ Σουλεϊμάν ἦν πρὸ τῆς Βούδης, 1526 ἧς αἱ κλεῖς ἀπεστάλησαν αὐτῷ εἰς Φοιλδσάρ (2). Ὁ Σουλεϊμάν ἀπηγόρευσε αὐστηρῶς τὴν κακοποίησιν τῶν κατοίκων καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν. Ταῖς δύο ἐξῆς ἡμέραις διίππευσε τὴν πόλιν μετὰ τοῦ Ἰβραήμ, τῇ δὲ τρίτῃ τὴν ἐκτὸς τῆς πόλεως χώραν, ἐν ᾗ χρόνῳ μέρος τι τῆς πόλεως ἀνεφλέγετο· παρὰ δὲ τὴν ἀγορὰν τῶν ξύλων ἐν Βούδῃ ἤρξατο ἡ γεφύρωσις τοῦ Δουνάβεως. Τῇ ὑστεραίᾳ τὸ ἕτερον μέρος αὐτῆς ἐνεπρήσθη μετὰ τοῦ μεγάλου ναοῦ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ σουλτάνου. Ὁ μέγας βεζύρης ἔδραμε πρὸς κατάσβεσιν τοῦ πυρός, ἀλλὰ λίαν βραδέως (3). Τῇ ἀκολούθῳ ἡμέρᾳ ἐπεσκέψατο τὰ θηρευτικὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως, ἐν ᾗ χρόνῳ ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα τὰ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Βελγραδίου πολιορκίαν ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β' ἐκεῖθεν εἰς Βούδην κομισθέντα δύο μεγάλα τηλεβόλα καὶ οἱ χαλκοὶ ἀνδριάντες τοῦ Ἡρακλέους, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς καὶ ἅπαν τὰ πυροβολικὸν τοῦ φρουρίου (4). Τὸ μικρὸν βαϊράμιον ἐτελέσθη ἐν τῇ βασιλικῇ ἐπαύλει, ὡς εἰθιστο (5). Τῇ ἐπιούσῃ προσηνέχθησαν δῶρα

(1) Μαρίνης Σανούτος, MB.

(2) Πετσεβί, φ. 37. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(3) Αὐτόθι.

(4) Τζελαλζαδὲ, φ. 106, Σολακζαδὲ, φ. 106, Κεμχλπασαζαδὲ, φ. 62 Χασανβεγζαδὲ, Φερδὶ, φ. 128, Ἀλῆς, φ. 234, Πετσεβί, φ. 37.

(5) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

πρὸς τὸ ναῖδιον καὶ ἐγένετο ἡ διάβασις διὰ τῆς καταστα-
θείσης τὸ πρῶτον γεφύρας, μεθ' ὃ ὁ μέγας βεζύρης, εἴτα
17 δὲ ὁ σουλτάνος ἐστρατοπέδευσαν ἐν Πέστη. Ἡ διάβασις
Σεπτ. τοῦ στρατοῦ ἐγένετο κατὰ μικρόν· ἀλλὰ τῇ πέμπτῃ ἡμέ-
ρα διεβράγη ἡ γέφυρα εἰς τρία μέρη, ὧν τὰ δύο κατεβυ-
θίσθησαν ἐν τῷ ποταμῷ, ὥστε οἱ ἐπίλοιποι βέγηδες διεπε-
ραιώθησαν ἐπὶ πλοίων. Ἐν Πέστη Οὐγγροι μεγιστᾶνες
περιέμενον τὸν σουλτάνον, πρὸς οὓς ὑπέσχετο ὡς βασι-
λέα αὐτῶν τὸν Ἰωάννην Ζαπόλιαν (1). Τῇ 24 Σεπτεμ-
βρίου ἤρξατο ἡ ἀποχώρησις εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ
Δουνάβεως (2). τὰ πλοῖα ἐπληρώθησαν πλουσίων λαφύ-
ρων, παντὸς τοῦ θησαυροῦ τῶν ἀνακτόρων καὶ τῆς βι-
βλιοθήκης τοῦ Ματθία Κορβίνου, ὡς καὶ μετὰ τῶν ἐξορι-
σθέντων τῆς Βούδης Ἰουδαίων (1B).

Ἀπὸ τῆς ἐν Μοχάτις σφαγῆς τῶν αἰχμαλώτων οἱ ἀκιν-
τζίδες διέτρεχον τὴν χώραν τέμνοντες καὶ καίοντες
παρὰ τὰ συνωμολογημένα καὶ τὴν ἐνορκον ὑπόσχεσιν.
Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκουσίου παραδόσεως τοῦ
Φουνφίρσεν οἱ κάτοικοι προσκληθέντες εἰς τὴν ἀγορὰν
ἐτράγησαν ἀθρόοι (1Γ). Ἡ μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τῆς λί-
μνης Πλάττεν μέχρι τοῦ Ραάβ χώρα ἐδηλώθη διὰ πυρός.
Τὸ Βισσεγράδ, ὅπου ἐφυλάσσετο τὸ στέμμα τοῦ βα-
σιλέως τῆς Οὐγγρίας, ἔσωσεν ἡ ἀνδρία τῶν χωριτῶν
καὶ μοναχῶν, τὸ δὲ φρούριον Στριγόνιον, ἐγκαταλειφθὲν
ὑπὸ τοῦ φρουράρχου αὐτοῦ, ὁ Ἰλλυριεὺς ἐθέλοντῆς Μι-
χαήλ Ναγύ (3). Ἀλλ' οὐδαμοῦ τὸ τουρκικὸν αἰμοχαρὲς

(1) Σολοχζαδέ, φ. 106.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλ εἰμάν.

(3) Βρότεριθ, Ἰνστουάνφης, Ναγύ ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτοῦ περὶ τῆς μάχης
τοῦ Μοχάτις.

καὶ φιλάρπαγον ἐμαίνετο ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ἐν Μορόθ, ἔπαυλιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Στριγονίου, ὅπου πολλοὶ τῶν κατοίκων πεποιθότες ἐπὶ τῷ ἐχυρῷ τῶν ἀνακτόρων κατέφυγον μετὰ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν, πολλαὶ δὲ χιλιάδες ἐχαρακώθησαν ὀπίσω τῶν ἀμαξῶν. Οὗτοι ἐνεκαρτέρησαν πρὸς τὰς ἐφόδους τῶν Τούρκων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὸς τὸ πολιορκητικὸν πυροβολικὸν αὐτῶν. Πάντες οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες καὶ κατασφαγέντες Οὐγγυροὶ εἰσιν ἱσάριθμοι πρὸς τοὺς πεσόντας κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μοχάτς⁽¹⁾, τουτέστιν εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδες. Κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς φαίνεται, ὅτι ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν διακοσίων χιλιάδων ψυχῶν, ὧν ὁ πόλεμος οὗτος ἐστέρησε τὴν Οὐγγρίαν διὰ φόνων καὶ ἀρπαγῶν, οὐκ ἔστι λίαν ὑπερβολικὸς⁽²⁾. Ὁ στρατὸς τοῦ Σουλεϊμᾶν ἐπορεύετο ταχέως δι' ἀνδρῶν ἐρήμων εἰς Σεγεδίναν καὶ Ὁβεκζέ· καίπερ δὲ πολλοῦ ὄμβρου πεσόντος, πολλοὶ ἵπποι ἐξ ἀνυδρίας καὶ ἀσιτίας ἀπώλοντο. Οἱ ἀκιντζίδες καὶ οἱ ἐμπρησταὶ ὑπερέβησαν τῇ ταχύτητι τοὺς γενιτσάρους κατὰ τὴν δῆωσιν τῆς Σεγεδίνας⁽³⁾. Ἐν δὲ τῇ Ὁβεκζέ ἐνεκαρτέρησέν ἡ ὀχυρωθεῖσα ἐκκλησία ἐπὶ ὅλην ἡμέραν, ἀλλ' ἔπεσεν εἴτα μετὰ μεγάλης μὲν ζημίας ἀνθρώπων, ἀλλὰ μετὰ μεγάλου κέρδους λείας. Ὁ μέγας βεζύρης καὶ ὁ δεφτερδάρ ἔλαβον ἕκαστος ἀνὰ πεντήκοντα χιλιάδας κριῶν⁽⁴⁾. Ὁ Σουλεϊμᾶν, στρατοπεδεύων ἐν Τιτούλ, μαθὼν, ὅτι ὁ Ῥάδοβιτς συνέλαβεν ἡ ἐφόνευσεν ἑκατοστύας τινὰς αἰχμαλώτων καὶ ὅτι

(1) Κατώνας, ΙΗ, σ. 108.

(2) Βρότεριθ. Ἰνστουάνφης.

(3) Πετσσεβί, φ. 28. Κεμαλπασαζαδέ, φ. 93.

(4) Αὐτόθι, φ. 38 καὶ 39, Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμᾶν.

ὁ Βαθιάνης περιέσπα τὴν οὐραγίαν, ἔπεμψε πρὸ μικροῦ τὸν Χοσρέφ β-γην, ὅπως ἀσφαλίσῃ τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ. Μεταξὺ τοῦ Ὁδεκτζέ καὶ τοῦ Πετερβαρδεῖν ἦν με-
ταξὺ τελημάτων καὶ τεναγῶν διὰ τάφρων περικεχαρακωμέ-
νον στρατόπεδον ὁχυρὸν, ὅπου πολλαὶ χιλιάδες Οὐγγρων
κατέφυγον μετὰ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν. Πρὸς ἄλλωσιν τῆς θέσεως
ταύτης οἱ Τούρκοι ἀπώλεσαν πλείονας ἢ πρὸς κατὰκτη-
σιν πάντων τῶν λοιπῶν φρουρίων τῆς Οὐγγρίας καὶ πλείο-
νας ἀξιωματικούς ἢ κατ' αὐτὴν τὴν μάχην τοῦ Μοχάτς·
οὐ μόνον ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων, ἀλλὰ καὶ ὁ σαμσουν-
τζιβασης, ὁ ὑποστράτηγος αὐτῶν, καὶ ὁ τζαζούσθασης ἔπεσον
μαχόμενοι⁽¹⁾. Οἱ Οὐγγροὶ ἐμιμήθησαν ἐν ταῦθα τὸν Μιχαήλ
Δοβόζην, ὃς ἐν Μορόθ, μὴ δυνάμενος σῶσαι ἀπὸ τῶν Τούρ-
κων τὴν γυναῖκα, ἣν εἶχεν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ἵππου,
διετρύπησε διὰ τοῦ ξίφους αὐτὴν, ἵνα μὴ περιπέσῃ ταῖς
χερσὶ τῶν ἐχθρῶν, εἴτα δ' ὤρμησε πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔπε-
σεν ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῶν⁽²⁾.

Τὰς φονικὰς μάχας τοῦ Μορόθ καὶ τοῦ ὠχυρωμένου
στρατοπέδου παρασιωπῶσιν οἱ ἱστοριογράφοι τῶν νικη-
τῶν, ἐν ᾧ οἱ τῶν ἡττηθέντων ἱστοροῦσι πιστῶς αὐτάς.
Τοῦτο ἀποδείκνυσι προτέτι, εἰ ἔδει, ὅτι οὐχὶ μόνον πρὸς
ἀμεροληψίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀκρίθειαν ἱστορίας τινὸς
ἀναγκαία ἐστὶν ἡ μαρτυρία ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Ἐν
Πετερβαρδεῖν ὁ στρατὸς ἔξευξε τὸν Δούναβιν ἐντὸς πέντε
ἡμερῶν· ὁ Σουλεϊμάν διέμεινεν ἐπὶ ἐβδομάδα ἐν Ἀδρια-
νουπόλει καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ ἀπου-
23
Νοεμβ. 1526
σίαν ἑπτὰ μηνῶν⁽³⁾. Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰβραήμ ἀρπαγέντα

(1) Πετερεϊ, φ. 37 καὶ 29.

(2) Ἰστοσύμφη, ἐν τῷ τέλει τοῦ H. Βιδλίου, Clarum facinus.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων τῆς Βούδης τρία ἀγάλματα ἰδρύθησαν ὡς τρόπαια ἐπὶ κίωνων πρὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ἱπποδρόμου (1), ὡς παρεμφερῇ πρὸς τὸν ὀβελίσκον, πρὸς τὸν στυλοβάτην καὶ τὸν πρὸς τὸν ὀφιοειδῆ κίονα, ὧν τὰ ἐρίπεια κοσμοῦσι νῦν ἔτι τὸν Ἱπποδρόμον, ἐν ᾧ τὰ ἀγάλματα πρὸ πολλοῦ ἠφανίσθησαν. Μῶαμεθ ὁ πορθητὴς ἀπέταμε κατὰ τὴν ἄλλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰς ἐξεχούσας κεφαλὰς τοῦ ἐκ τριῶν ὄψεων χαλκίου κίονος, ὁ δὲ πορθητὴς τῆς Βούδης Σουλεϊμὰν ἡ μᾶλλον ὁ Ἰβραῖμ ἐκόσμησε τὸν Ἱπποδρόμον διὰ τῶν τριῶν τούτων ἀγαλμάτων, ἃ ὡς εἰδῶλα ἐισποιοῦν φρίκην τῷ ἀληθεῖ Μουσουλμάνῳ. Ὁ ποιητὴς Φιγανί, ὃς ἐποίησε διὰ τοῦτο σατυρικὸν δίπτυχον, ἐν ᾧ ἔλεγει, ὅτι ὁ πρῶτος Ἰβραῖμ (Ἀβραάμ) ἀνέτρεψε τὰ εἰδῶλα, ὁ δὲ δεύτερος ἀνίδρυεν αὐτὰ, ἔδωκε δίκην τῆς ἀστείας παρομοιώσεως περιαχθεὶς πρῶτον ἐπὶ ὄνου διὰ τῆς πόλεως, εἶτα δὲ ἀπαγχορισθεὶς (1Α).

Πορθοῦντος τὴν Οὐγγρίαν τοῦ Σουλεϊμὰν ἡ πολυκέφαλος ὕδρα τῆς ἀνταρσίας ἠγέρθη ἐν Ἀσίᾳ. Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Σουλεϊμὰν διέβαινε τὸν Δούναβιν ἐπανερχόμενος οἰκάδε (2), ταχυδρόμοι ἐκόμισαν αὐτῷ τὴν ἀγγελίαν ἀνταρσίας μεταξὺ τῶν Τουρκομάνων τῆς Κιλικίας φοβερώς ἐξαπλουμένης· διὸ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς ἀπεστάλη ἐκεῖ παραχρῆμα. Τὴν ἀνταρσίαν ταύτην προῦκάλεσε τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ, υἱοῦ τοῦ πρώην μεγάλου

(1) Ἀλῆς. Σολακζαδέ. Κατὰ τὸν Μουρατζά δ' Ὅσων αἱ δύο μέγιστοι, ὀρειθλίκιοι λυγροσάται τῆς ἀγίας Σορίας εἰσὶν ἐκ τῶν λαφύρων τῆς Βούδης.

(2) Κατὰ τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμὰν ἡ διάβασις ἐγένετο τῇ 40 Ὀκτωβρίου, ἐπομένως τῇ τεσσαρακοστῇ δευτέρᾳ καὶ οὐχὶ τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ ἀπὸ τῆς μάχης τοῦ Μοχάτς, ὡς λέγει ὁ Φέελερ, Τόμ. Δ. σ. 329.

λου βεζύρου Ἐρσέκ Ἀχμέτ, διοικητοῦ τῆς Κιλικίας, πρόσταγμα περὶ ἀπογραφῆς τῆς χώρας· τὸ δ' ἔργον τοῦτο ἀνατεθὲν τῷ ἐγγχωρίῳ γραμματεῖ Μωάμεθ καὶ τῷ δικαστῇ Μουσλιχεδδὶν ἐξετελέσθη μετὰ δεινῶν ἀδικημάτων κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὸν τύπον. Γηραιὸς Τουρκομάνος, Σουκλουνκοτζά τὸνομα, μεμψάμενος ὅτι ἐπέβαλον ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ ὑπέρογκον φόρον διακοσίων ἄσπρων, ἀντὶ τοῦ τυχεῖν δικαιοσύνης, περιῦδρίσθη δι' ἀποτομῆς τοῦ πώγωνος ⁽¹⁾. Ὁ Σουκλουνκοτζά, βαρύτερον φέρων τὴν ὕβριν ἢ τὸν βαρὺν φόρον, ἐτέθη μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουκλουν Σάχη Βελῆ καὶ ἐτέρου τινὸς Σουλμούνουγλου ἐπὶ κεφαλῆς πολλῶν τουρκομανικῶν φυλῶν ⁽²⁾, ὁρμήσαντες ¹⁰ ἄλλοι δὲ πρὸς τὸν γραμματέα, τὸν δικαστὴν καὶ τὸν σαντζάκβεγην ¹⁵²⁷ ἐφόνευσαν αὐτούς. Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Καραμανίας Χουρρέμ Πασᾶς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσκενδέρ Πασᾶ, ἀντεπεξῆλθεν ἐπὶ τοὺς ἀντάρτας, ἀλλ' ἠττηθεὶς κατεκόπη ὑπ' αὐτῶν παρὰ τὴν Καισάρειαν, ὥς καὶ τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα. Ὅτε οἱ νικηταὶ προὐχώρησαν πρὸς τὸ Τοκάτ καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐπὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Ὀρτοβάδ καὶ τοῦ Καζαβάδ ⁽³⁾, ἐξωπλίσθη κατ' αὐτῶν ὁ Χουσεῖν Πασᾶς, βεγλέρβεγης τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ῥοῦμ ἢ τῆς Ἀμασειας, ἐδρεύων ἐν Σεβαστείᾳ, μετὰ τῶν βέγηδων τοῦ Σουλκάδρ, τοῦ Μαρασίου καὶ τῆς Μελιτινῆς. Ὁ βέγης ταύτης Ἰουλαρκασδὶ πεμφθεὶς μετὰ χιλίων ἱππέων πρὸς κατασκόπησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀπεκρούσθη ὑπὸ τούτου καὶ ἐπανῆλθεν

(1) Ἀλλῃ, 157 διήγημα τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν, φ. 232. Πετσεβί φ. 34.

(2) Ὁ Φερδὶ, φ. 132, μνημονεύει τὰς φυλὰς ταύτας, Ῥοζακλί, Σουκουνκλί, Χισανδεγλί.

(3) Ἀλλῃ, Πετσεβί, Τζελατζαδέ, φ. 412.

εἰς τὴν πόλιν ἀπολέσας τετρακοσίους ἄνδρας. Ὁ γηραιὸς βέγης τῶν Ἀδάνων Πιριβέγη ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ῥαμαζάν ἔδωκε συνετὴν γνώμην τοῦ περιμένειν τὰς ἐπικουρίας τῶν βεγλερβέγηδων τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ Διαρβεκίρ, ἐλθόντων ἤδη τοῦ μὲν εἰς Αἰντόβ, τοῦ δὲ εἰς Μελιτινὴν· ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην οὐκ ἤκουσεν ὁ νέος καὶ τολμηρὸς βεγλέρβεγης τοῦ Ῥούμ. Τῇ 19 ξιλιχτζὲ ὁ Χουσεῖν Πασᾶς συνῆψε 16 παρὰ τὸ Χουῖκλου (1) μάχην πρὸς τοὺς Τουρκομάνους, Σειπτ. οἵτινες κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεκρούσθησαν καὶ ἀπώλεσαν ἕνα τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, τὸν Σουλμοόνογλου, ἀλλὰ περὶ μέσας νύκτας ἀθροισθέντες κατέλαβον αἰφνιδίως τὸ στρατόπεδον τοῦ Χουσεῖν Πασᾶ, ὃς βαρέως τραυθεὶς μόλις ἐτώθη καὶ κατέφυγεν εἰς Σεβάστειαν, ὅπου ἐτελεύτησε. Ὁ Χοσρέφ Πασᾶς, βεγλέρβεγης τοῦ Διαρβεκίρ, συναθροίσας τὸν στρατὸν κατεπολέμησε τοὺς ἀντάρτας (2). Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον νέαι ἀνταρσίαι ἐξερράγησαν ἐν Ἀδάνοις καὶ ἐν Ταρσῶ, ἐνταῦθα μὲν ὑπὸ τοῦ Τονουζογλάν καὶ Γενιτζεβέγη, ἐκεῖ δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Καραῖσαλου Πέρσου αἰρετικοῦ Βελή Καλιφέ· ἀλλ' ἀμφοτέραι αἱ ἀνταρσίαι αὗται κατεστάλησαν ὑπὸ τῶν συνετῶν καὶ δραστηρίων μέτρων τοῦ διοικητοῦ τῶν Ἀδάνων Πιριβέγη (3).

Ἡ τῇ ἐπιόντι ἔτει ὑπὸ τοῦ Καλενδέρογλου ἐκκαυθεῖσα ἀνταρσία ἐν Καραμανίᾳ ἦν σπουδαιοτέρα· διὸ ἐγένετο ἀνάγκη τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Ὁ Καλενδέρ, ἀπόγονος τοῦ σέχη Χατζηβεκγιάς, προστάτου τῶν γενιτσάρων, συνήγαγε χιλιάδας τινὰς δερβισίων (4), ἀδδᾶ-

(1) Ἀλῆς, Πετσσεβί, Τζελετζαδὲ, φ. 412, 413.

(2) Ἀλῆς, Πετσσεβί, Φερδὶ, Τζελατζαδὲ, Σολατζαδὲ.

(3) Ἀλῆς, ΙΕ διήγημα τῆς βικιλείας τοῦ Σουλεϊμάν, φ. 233. Πετσσεβί, φ. 44. Τζελατζαδὲ, φ. 114.

(4) Ἀλῆς, ΙΕ διήγημα, φ. 233. Ὁ Πετσσεβί ἀναφέρει τὴν γενεαλογίαν τοῦ Καλενδέρ.

λων, καλενδέρων καὶ ἄλλον συρφετὸν τοσοῦτον, ὥστε ὁ μέ-
γας βεζύρης ἐξώρμησε τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ
τρισχιλίων γενιτσάρων καὶ διτχιλίων σπαῖδων. Κατὰ τὰς
πρὸς τοὺς βεγλερβέγηδους τοῦ 'Ρούμ, τῆς 'Ανατολῆς καὶ
τοῦ Διαρβεκίρ συμπλοκὰς ὅτε μὲν ἠττήθησαν, ὅτε δὲ ἐνί-
κησαν. Οὕτως ὁ 'Ιακούβ Πασᾶς, βεγλέρβεγης τοῦ 'Ρούμ,
ἠττήθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἐν τῷ στενῷ τοῦ 'Αου-
ναοῦδ, οὗτοι δὲ ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ Χοσρέφ Πασᾶ ἐν τῇ
κοιλιάδι Πανίσσθα, ἐκ τοῦναντίου ἐν Καρὰ Τζαῖρ ὁ βεγ-
λέρβεγης τῆς 'Ανατολῆς Βεχράμ Πασᾶς ἠττήθη ὑπὲρ αὐ-
τῶν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἀπεκρούσθη πρὸς τὸ Τοκάτ⁽¹⁾.
'Ενταῦθα ὁ Βεχράμ Πασᾶς ἐνωθεὶς μετὰ τῶν διοικητῶν
τῆς Καραμανίας καὶ τοῦ Χαλεπίου συνῆψε πρὸς τὸν Κα-
λενδερ ὁλεθρίαν μάχην, καθ' ἣν ἐπεσεν ὁ βεγλέρβεγης τῆς
Καραμανίας, οἱ βέγηδες τοῦ 'Αλαγέ, τῆς 'Αματείας, τοῦ
Βιρετζίκ καὶ οἱ δεφτερδάραι τῶν μεγάλων τιμαρίων τῆς
Καραμανίας καὶ τῆς 'Ανατολῆς⁽²⁾. Ὁ 'Ιβραῖμ, μαθὼν τὴν
λυπηρὰν ταύτην ἥτταν ἐν Σάρζ τῆς ἐπαρχίας Σουλ-
κάδρ⁽³⁾, προухώρησε ταχέως εἰς 'Ελβιστάν, ἀλλὰ πρὶν
ἢ ἐπιτεθῇ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἔλαβε πρόνοιαν περὶ δύο
πραγμάτων, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν νίκην· ἀπηγόρευσε
τὸ πρῶτον ἐπὶ θανάτῳ ἵνα μὴδεὶς τῶν ἠττηθέντων στρα-
τιωτῶν ὑπὸ τῶν 'Τουρκομάνων εἰσέλθῃ εἰς τὸ στρατόπε-
δον αὐτοῦ, ὅπως μὴ ἐλαττώσῃ τὸ θάρρος τῶν ἰδίων διὰ
τῆς καταπληκτικῆς διηγήσεως τῶν φυγάδων· εἶτα δὲ
προσεκτέησατο τὰ τουρκομανικὰ φύλα, ἃ συνετάχθησαν

(1) Ὁ Πετσεβί καλεῖ τὸν τόπον τῆς μάχης ταύτης Χαλικά, ὁ δὲ
Ἀλῆς Σαχικά, ὁ δὲ Φερῖ Τζιντζιζέ.

(2) Τζελαλζαδὲ, φ. 416. Ἀλῆς, Πετσεβί.

(3) Φερῖ, φ. 443.

τῷ Καλενδέρογλου, διὰ δώρων καὶ ἀπονομῆς τιμαρίων⁽¹⁾.
 Διὰ τῆς ἀποστασίας ταύτης οἱ ἀντάρται ἡλαττώθησαν εἰς
 ὀλίγας χιλιάδας· ὥστε ἤρκεσαν ἱσάριθμοι στρατιῶται
 ἡγουμένου τοῦ δαιτροῦ Βελάλ, τοῦ Μωάμεθ καὶ Δελι Πε-
 ρβανέ, ἵνα κατατρέψωσι τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Καλενδέρ ἐν τοῖς
 ὄρεσι τοῦ Πασχίφ⁽²⁾. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ Βελι-
 δομδάρ, εὐγενοῦς ἐκ τοῦ Σουλκάρ, ἀνῆρτήθησαν ἀπὸ τῶν ²³
 ἡμάντων τοῦ σάγματος τῶν νικητῶν⁽³⁾. Μετὰ ταῦτα ὁ ¹⁰⁰⁰⁻¹¹
 Ἰβραήμ συνεκάλεσεν εἰς διβάνιον τὸν βεγλέρβεγην τῆς ¹³²⁷
 Ἀνατολῆς καὶ τοὺς βέγνδας, ὅπως κρίνωσι τοὺς φυγά-
 δας, οἵτινες ἀνήγγειλαν τὴν ἥτταν ἐκείνην εἰς τὸ στρα-
 τόπεδον. Μετ' ὧρας δ' εἶπε πρὸς τὸν βεγλέρβεγην· «Διατί
 ἐφύγετε ἀπὸ πλῆθους ἡμιγύμων δερβισῶν καὶ ἀνεστίων
 ἀνθρώπων;» (ΙΒ). Ἐπειδὴ ὁ βεγλέρβεγης ἐσιώπησεν, ἡρώ-
 τησε τὸ αὐτὸ τοὺς βέγνδας· οὗτοι δὲ λογοποιοῦντες ἐπή-
 γαγον τὴν αἰτίαν ἀπ' ἀλλήλους. Ἦδῃ δ' ἐνευσεν ὁ μέγας
 βεζύρης τοῖς δημίσις προτελοῦν, ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ τελευταίου
 μεγάλου βεζύρου Ηιρί Πασά, ὁ σαντζάκβεγης τῆς Κιλικίας
 Μωάμεθ βέγης, ὃς τέως ἐσιώπη, ἔλαβε τὸν λόγον καὶ
 εἶπε μετὰ τὰς συνήθεις εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου· «Οἱ
 πρόγονοι ἡμῶν εἰθίζον ἐν τοιαύταις εὐκαιρίαις πιστεῦειν
 τῷ Θεῷ καὶ ἔπεσθαι τῇ συμβουλῇ τῶν πολιῶν. Ἡμεῖς
 οὐδέτερον τούτων ἐποιήσαμεν. Ἀλαξονία καὶ οἴησις
 ἐπὶ ἡμεῶν τὸ ἁμάρτημα ἐπὶ τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν. Πρὸς
 ἐξιλέωσιν αὐτοῦ τοῦ ἁμαρτήματος ἰδοὺ ἐνταῦθα τὸ ξίφος,
 ἰδοὺ ἡ κεφαλὴ. Ἡ ὁμολογία αὕτη ἐξιλέωσε τὸν μέγαν βε-
 ζύρην, ὃς παρέσχε συγγνώμην αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς γενομένοις καὶ

(1) Φερρί, φ. 149, 144. Πετσεβί, φ. 45. Ἀλλῶς, 254.

(2) Πετσεβί, φ. 45. Ἀλλῶς,

(3) Αὐτόθι,

11 ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ σοφοῦ διοι-
 1527 Ἀγούγκητου τῶν Ἀδάνων Πιρὶ βέγνη, ἀσπαρθέντος μετ' αὐτοῦ
 τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου (1).

Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ μεγάλου βεζύρου
 ἐγένετο λόγος ἐν τῷ διβανίῳ περὶ τινος ἀξιολογώτατης
 ὀρησκειτικῆς ἔριδος, ἣτις ἐφείλκυσεν ἰδίᾳ τὴν προσοχὴν
 τοῦ σουλτάνου, μετ' ὀλίγον δὲ ἀπάσης τῆς πόλεως. Πε-
 ριώνυμόν τινα νομομαθῆ, Καβίζ τοῦνομα, εἰσῆγγειλάν τι-
 νες εἰς τὸ διβάνιον, ὅτι ὠμολόγησε τὸν προφήτην Ἰησοῦν
 ἀνώτερον τοῦ προφήτου Μωάμεθ. Οἱ δύο στρατοδίκαι, ὁ
 τῆς Ῥούμελης Φεναριζαδὲ Μουχιγεδδὶν Τζελεπῆς, καὶ ὁ
 τῆς Ἀνατολῆς Καδιρὶ Τζελεπῆς, ὧν ὁ μὲν ἐκαυχᾶτο ἐπὶ
 τοῖς μεγάλοις δικαστικοῖς ἀξιώμασι τῶν προγόνων αὐ-
 τοῦ, ὁ δὲ ἐπεδίωκε μᾶλλον τὸν πλοῦτον ἢ τὴν ἐπιστήμην,
 συνειδότες ἀμφοτέρω τὴν ἐαυτῶν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνα-
 σκευάσαι δι' ἐναντίων ἐπιχειρημάτων τὰ ὑπὸ τοῦ Καβίζ
 πρὸς ὑποστήριξιν τῆς αἵρέσεως αὐτοῦ λεγόμενα, ἐνόμι-
 σαν εὐχερέστατον τοῦ καταγνῶναι αὐτοῦ μετ' ὀργῆς ἀνε-
 ξελέγχτως θάνατον. Ὁ μέγας βεζύρης ἐπετίμησεν αὐ-
 τοῖς ἐπὶ τῇ παραφορᾷ αὐτῶν, εἰπὼν ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστιν
 ἵνα νικήσωσι τὸν αἵρετικὸν διὰ λόγων καὶ οὐχὶ μετ' ὀρ-
 γῆς ἐκφέρωσι κατ' αὐτοῦ θανατικὴν καταδίκην. Τῶν δι-
 καστῶν τούτων μὴ ἰδυναμένων ἀποκριθῆναι ἑτερόν τι, οἱ
 βεζύραι ἀπέπεμψαν τοῦ διβανίου τοὺς τε κατηγόρους καὶ
 τὸν κατηγορούμενον. Τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ὁ Σουλεϊμάν ἵστατο
 ἀόρατος ὀπίσω τῆς κεκαλυμμένης θυρίδος (2), ἣν ἀνέωξεν
 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ διβανίου, ἵνα, ὅτε ἤθελεν, ἦ μάρτυς

(1), Ἀλῆς, Πεττεβί. Φερδὶ, Σολακζαδὲ, Τζελαλζαδὲ.

(2) Ἀλῆς, ΙΖ διήγημα, φ. 234. Πεττεβί, φ. 45. Τζελαλζαδὲ, φ. 420.
 Ὅρα καὶ Μουρατζὰ δ' Ὅσσον, Α, σ. 151.

ἀόρατος τῶν κρίσεων· παραστάς δ' αἰφνης ἐν τῷ μέσῳ τῶν βεζυρῶν καὶ στραφεὶς μετ' ὀργῆς πρὸς τὸν Ἰβραῖμ, εἶπε· «Διὰ τί ὁ αἰρετικὸς, ὁ τολμήσας διαβεβαιῶσαι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου Προφήτου, ἔμεινεν ἀτιμώρητος καὶ ἀπελύθη; Οἱ στρατοδίκαι, ἀπεκρίνατο ὁ Ἰσμαήλ, κατέγνωσαν αὐτοῦ θάνατον μετ' ὀργῆς ἀντὶ διὰ λόγων ἀνασχεύασαι αὐτόν· οὕτω δ' ἀπεπέμψαμεν αὐτὸν τοῦ διθανίου. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ νόμου, ὑπέλαβεν ὁ Σουλεϊμάν, οὐκ ἐνοικεῖ μόνον ἐν τοῖς στρατοδίκαις· αὐριον κρινούσι τὴν ὑπόθεσιν ὁ δικαστὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ μουφτί, ὁ δὲ κατηγορούμενος ἐν τοσοῦτῳ μενέτω ἐν φυλακῇ.» Οὕτως ἐγένετο· ὁ δικαστὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σεαδεδδὶν καὶ ὁ σοφὸς μουφτί Κεμαλ-πασαζαδὲ, συνεδρεύσαντες τῇ ἐπιούσῃ ἐν τῷ διθανίῳ ἀντὶ τῶν στρατοδικῶν, διελέχθησαν ἐπὶ μακρόν πρὸς τὸν Καβιζ καὶ κατέγνωσαν αὐτοῦ διὰ φετβά θάνατον· εἰ δὲ μὴ ἀνεσχεύασαν τοὺς λόγους αὐτοῦ, τοῦλάχιστον ὁμῶς ἀντέλεξαν αὐτῷ μετ' ἀταραξίας καὶ ἐτήρησαν τοὺς τύπους τῶν νόμων. Ὁ Καβιζ ὑπέστη τὴν θανατικὴν ποινὴν μετὰ καρτερίας ὥς μάρτυς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἐμμεΐνας τῇ γνώμῃ, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ὑπερέχει τοῦ Κορανίου.

Ἡ αὐστηρότης τοῦ Σουλεϊμάν, οὐσιάζαντος αἰρετικὸν ὑπὸ ζήλου πρὸς τὴν μόνην σώζουσαν διδασκαλίαν τοῦ ἰσλαμισμού, μετέστη εὐθὺς μετὰ ταῦτα εἰς ἄλογον σκληρότητα πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας. Παρὰ τὸ τέμενος τοῦ Σελίμ διηρπάγη οἰκία 21
 τις Μουσουλμάνου, πάντες δὲ οἱ ἐν αὐτῇ, ἄνδρες, γυναῖ 1523
 κες, παῖδιά καὶ δοῦλοι κατεσφάγησαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐγένοντο ὑποπτοὶ οἱ περιτρέχοντες ἐν τῇ πόλει Ἀλβανοί, ξυλοσχίσται καὶ ἡπατοπῶλαι, ἔδωκαν δίκην τοῦ ἀδία·

κρίτως γενομένου φόνου μιᾶς οἰκογενείας δεκαχόσιαι αὐτῶν (1).

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ οἶκος ἡρημώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπ' ἀγνώστων δολοφόνων, ὁ Σιδί, ὃς ἤγειρε φανεράν ἀνταρσίαν, κατεπολέμησεν ἐν Ἀζίρ⁽²⁾, χώρα τῶν Ἀδάνων, τὸν θεῖον αὐτοῦ σαντζάκβεγην Ἀχμέτ, εἴτα δὲ ἄγων πεντακισχιλίους ἄνδρας ἐπόρθησε τὴν χώραν τοῦ Βιρινδὶ, καὶ ἐνέπρησε τὴν πόλιν Ἀγιάς· ἐνωθεὶς δὲ κατὰ τὸ Σάρζ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σουλκάδρ μεθ' ἐτέρου κακούργου, Ἰντζὶρ καλουμένου, ἐπορεύθη μετ' αὐτοῦ πρὸς κατὰληψιν τοῦ Σίς. Ἀγγελθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς νέας ταύτης ἀνταρσίας, ἐπέμφθη παραχρῆμα εἰς Κιλικίαν μετὰ τινων χιλιάδων ἀνδρῶν ὁ Πιρὶ βέγης ἐκ τοῦ αἵκου Ῥαμαζάν, ὃς βουλῇ καὶ ἔργῳ κατεδάμασεν εὐτυχῶς τὴν τελευταίαν ἀνταρσίαν, ἔκτοτε δὲ διέτριβε νοσῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἀφίκετο δὲ ἱκανὰ ἐγκαίρως, ὅπως κωλύσῃ τὴν πτώσιν τοῦ Σίς. Οἱ ἀντάρται ἐχωρίσθησαν εἰς δύο στίφη, ὧν τὸ μὲν ἔφυγε πρὸς τὸ Ἀζίρ, τὸ δὲ, ἡγουμένου τοῦ Σιδί, κατεσκήνωσε πρὸς τὸ φρούριον Δερβέντ ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Σίς. Τούτοις προσέβαλε κατὰ πρῶτον ὁ Πιρὶ Ἀλῆς· καὶ ὁ μὲν ἀδελφὸς τοῦ Σιδί ἔπεισε μαχόμενος, αὐτὸς δὲ ἡχμαλωτίσθη, δις χίλιοι δ' ἀντάρται ἔπεσον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τῇ ἐπαύριον ὁ Πιρὶ βέγης πορευθεὶς ἐπὶ τὸ Ἀζίρ διεσκέδασε τοὺς ἀντάρτας καὶ ἐπεμφε μετὰ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν τὸν Σιδί ζῶντα καὶ δεσμώτην πρὸς τὴν Πύλην, ὅπου ἀπηγχονίσθη (3).

(1) Πετσεβί, φ. 46. Ἀλῆς, III διήγημα, φ. 231. Τζελαλζαδὲ, φ. 119. Σολακζαδὲ, φ. 108.

(2) Πετσεβί, φ. 47. Ἀλῆς, φ. 230. Τζελαλζαδὲ, φ. 123.

(3) Πετσεβί, φ. 46. Ἀλῆς, III διήγημα, φ. 233. Τζελαλζαδὲ, φ. 119. Σολακζαδὲ, φ. 103.

Ἐν Συρίᾳ οἱ κάτοικοι τοῦ Χαλεπίου μὴ ὑποφέροντες τὰς ἀδικίας τοῦ δικαστοῦ καὶ διοικητοῦ αὐτῶν, Παρα-Μαῖω
 σκευὴν τινὴ ἐφόνευσαν αὐτοὺς ἐν τῷ τεμένει, ὡς καὶ ὀκτῶ ^{μηνί} 1528
 ἑτέρους ἀκολουθοῦντας αὐτῶν. Ἔδωκαν δὲ διὰ τοῦτο δίκας
 οἱ αἱτιοὶ ἐξορισθέντες εἰς Ῥόδον. Ὅπως δὲ προληφθῇ ὁμοία
 αὐτοδικία ἐν τῇ ἑτέρᾳ ἐσχατιᾷ τοῦ βασιλείου, ὁ Σουλεϊμάν
 κατέγνω ἀγχονισμὸν θάνατον τοῦ Βαλῆ βέγη, σπαντζάκ-
 βεγη τῆς Σκιδρίας, τοῦ βοϊβόδα, τοῦ χιαγιά καὶ πέντε ἑτέρων
 κατηγορουμένων ἐπὶ κακώσεσι. Δύο δὲ τζαούσαις ἀνετέθη
 ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς ταύτης, παμφθεῖσι πρὸς τοῦτο
 ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως (1).

Ὁ Σουλεϊμάν ἔπαυσε μετ' οὐ πολὺ δυσφορῶν ἐπὶ ταῖς
 κακώσεσι τοῦ Βαλῆ βέγη, μαθὼν τὰ κατορθώματα τοῦ
 Χοσρέφ βέγη καὶ Ἰαγιάογλου, διοικητῶν τῆς Βοσνίας καὶ
 Σεμενδρας κατὰ τῶν φρουρίων τῆς Βοσνίας καὶ Δαλματίας.
 Τῷ παρελθόντι χειμῶνι εἰς ἕκαστον συμβούλιον ἐκομίζετο
 τὸ δελτίον τῆς ἀλώσεως βοσνιακοῦ τινος φρουρίου ἢ τε-
 λεσφόρου ἐπὶ τὸ Σύρμιον ἐκδρομῆς (2). Ἡ ὀχυρὰ πόλις
 Ἰακτζὲ οὐδόλως ἀντέσχεν ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὰς δυνάμεις
 τῶν διοικητῶν τῆς Σεμενδρας καὶ Βοσνίας· διότι ὁ μὲν
 ἀνδρεῖος Βλάσιος Κερὺ ἀπῆν, ὁ δὲ Ἰωάννης Χοβορδάνσκης
 ἦν ἔτι κλινήρης ἐκ τῶν τραυμάτων τῆς πρὸς τὸν βοϊβό-
 δαν Κασίμ μονομαχίας (3). Ὡστε ὁ ἀνάνδρος φρούραρχος
 Στέφανος Γορδόνογ παρέδωκε τὴν Ἰακτζὲ ἐπὶ ἐλευθέρᾳ
 ἐξόδῳ. Οὕτω καὶ ὁ Ῥάδοβιτς παρέδωκε τὸ δεῦτερον φρού-
 ριον τῆς Βοσνίας Βανιαλούκα ἄνευ ἀντιστάσεως. Μετὰ
 τῶν δύο τούτων φρουρίων ὑπετάγησαν τοῖς Τούρκοις ἐν

(1) Πετσειδί, φ. 47. Ἀλῆς, Κ Διήγημα, φ. 230 Τζελαλζαδὲ, φ. 123.

(2) Φερδὶ, φ. 146.

(3) Ἰατουάνφης ἐν τῷ τέλει τοῦ Θ Β.βλίου.

μέν Βοσνία τὰ φρούρια Βελοζέσερον, Ὁρβοθατς, Σοκόλ, Λεβάτς, Σερεπθάρ, Ἀπαρούκ, Πέργα, Βοσάτς, Γρέβεν, ἐν δὲ Κροατία ἡ Οὐδβίνα, Λίκα καὶ Γέρβαθα, ἐν δὲ Σκλαβωνία τὸ Μοδρούς καὶ Ποσέγα, ἐν δὲ Δαλματία ἡ Οὐράνα.

Αἱ ἐπισκοπαὶ Κνὶν, Μοδρούς καὶ Γέρβαθα κατηργήθησαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἡ δὲ Ποσέγα ἐγένετο ἔδρα σαντζακίου (1). Ὁ Χοσρέφ βέγης, καταγόμενος ἀπὸ αὐτοκρατορικοῦ γένους (ἦν υἱὸς Ουγατρὸς Βαγιαζήτ τοῦ Β') διώκει μετὰ μεγαλοπρεπείας καὶ δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ δικαιοσύνης ἐν Βοσνία, ὑπ' αὐτὸν δὲ ὁ κιαγιάς Μουράτ Δαλματὸς γεννηθεὶς ἐν Σεβενίκῳ, πρὸς ὃν παρέσχεν αὐτοβουλήτως τὸ σαντζάκ τοῦ Κνὶν (15).

Τῷ 1528 ὁ Σουλεϊμάν παρεσκευάσθη εἰς νέαν ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν ἐκστρατείαν, ἐδέξατο δὲ δύο πρεσβείας, τὴν τοῦ Ἰωάννου Ζαπόλια καὶ τὴν τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου. Ὁ Ἰερώνυμος Λάζσκης, παλατῖνος τῆς Σιραδίας, πρὸ μικροῦ ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς εἰς Παρισίους πρεσβεύσεως, ἀνὴρ θορυβώδης καὶ ἄστατος καὶ ἱκανὸς περὶ τὸ χειρίζειν τὰ τε πολεμικὰ καὶ πολιτικὰ, ἐπέμφθη πρεσβευτὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος ἔτους ἵνα συνομολογήσῃ συνθήκην φιλίας καὶ αἰτήσῃται βοήθειαν. Πρὶν δὲ ἡ προσέλθῃ πρὸς τὸν σουλτάνον, ἐπεσκέψατο κατὰ τὸ εἰωθὸς τοὺς βεζύργς, τὸν δεύτερον Μουσταφᾶν Πασᾶν καὶ τὸν τρίτον Ἀγιάς μόνον κατὰ τύπον, τὸν Ἰβραῖμ ὅμως ἵνα μετ' αὐτοῦ τὸ μὲν ἀμέσως, τὸ δὲ ἐμμέσως διὰ τοῦ Λουδοβίκου Γρίττη κατορθώσῃ παρὰ τῷ σουλτάνῳ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Ὁ Λουδοβίκος

(1) Ἰστοιάνφης, Κερτελιέφ, Ἱστορία Zagrabiae Parlati, Δ, σ. 46, Σ: μέκ, σ. 230.

(2) Οἱ αὐτοί.

Γρίττης, νόθος υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου Γρίττη, πρῶτον Βενετοῦ
 πρεσβευτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τότε δὲ δουκὸς τῆς Βενε-
 τίας, κόλαξ, πανούργος, φιλοχρήματος καὶ φιλόδοξος,
 πρόθυμος καὶ ἐπιτήδειος πρὸς πᾶν αἰσχροῦν, ἐκτέσαστο τὴν
 εὐνοίαν τοῦ Ἰβραῖμ, διὰ δὲ τῆς παρὰ τῷ σουλτάνῳ δυνά-
 μεως τοῦτου τὴν τοῦ Σουλεῖμάν οὕτως, ὥς ἐν ἐξωτερικαῖς,
 ἰδίᾳ ὅμως οὐγγρικάς ὑποθέσεις, ὡς μεσίτης ἀνελάμβανε
 τὴν διαχείρισιν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τοῦδε οὐ μόνον ὡς Βενε-
 τὸς κατάσκοπος, ἀλλὰ καὶ ὡς Οὐγγρος πράκτωρ παρίστα
 σπουδαῖον πρόσωπον. Ὁ Λάζσκη ἐκτέσαστο τὸν Λουλο-
 βίκον Γρίττην ὑποσχόμενος αὐτῷ τὰς προσόδους τῆς
 πλουσιωτάτης οὐγγρικῆς ἐπισκοπῆς καὶ ἐν τῷ μεταξὺ
 διὰ χιλιάδων τινῶν δουκάτων κατ' ἔτος, δι' αὐτοῦ δὲ ἡ
 κατ' ἀρχὰς τραχεῖα ὑποδοχὴ τῶν βεζυρῶν μετεβλήθη εἰς
 φιλοφροσύνην, ἡ δὲ ἀπαίτησις ἐνιαυσίου φόρου εἰς ἐναύ-
 σιον πρεσβείαν μεθ' ἐκουσίων δώρων. Οἱ ἐν τῇ ἀναφορᾷ
 τοῦ Λάζσκη μνημονευθέντες λόγοι τοῦ σουλτάνου, τῶν
 βεζυρῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἰβραῖμ, χαρακτηρίζουσι τοσοῦτον
 καλῶς τὸ πνεῦμα τῆς τότε τουρκικῆς πολιτικῆς καὶ δι-
 πλωματίας καὶ γνωρίζουσι τοὺς μοχλοὺς καὶ τὰ ὄργα-
 νον αὐτῆς, ὥστε ἀξιὸν ἐστὶν ἵν' ἐπαναληφθῶσιν ἐνταῦθα
 ὀλίγαι λέξεις· ἐξ αὐτῶν. « Διὰ τί, ἔλεγεν ὁ Ἰβραῖμ τῷ Λά-
 ζσκη ἐν τῇ πρώτῃ συνεντεύξει, διὰ τί ὁ σὸς κύριος οὐκ
 ἤτήσατο πρότερον τὸ διάδημα τῆς Οὐγγρίας παρὰ τοῦ με-
 γάλου Κυρίου; Οὐκ ἐνόησε τὴν σημασίαν τοῦ ἐμπρησμοῦ
 τῆς Βούδης καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνακτόρων; Ἐνταῦθα
 πάντα ἀκριβέστατά εἰσι γνωστά· γινώσκομεν πόσον ὁ
 σὸς κύριος ἰσχύει, πόσον οἱ ἕτεροι χριστιανοὶ ἡγεμόνες
 δύνανται. Ἡ ἐπιτηδεῖα κολακεία τοῦ Λάζσκη, ὅτι ὁ Ζα-
 πόλιας ἐπεθύμει συνάψαι φιλίαν οὐ μόνον πρὸς τὸν σουλ-
 τάνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, τὸν μέγαν

22
 Δεκεμ.
 1567.

δυνάμενον παρ' αὐτῷ, ἐκίνησε τὸ μειδίαμα αὐτοῦ. Τῇ ἐπι-
ούσῃ ἤκουσε τοὺς ἐξῆς τραχεῖς λόγους τοῦ βεζύρου Μου-
σταφᾶ· «Ἦλθες οὖν ἄνευ δώρων οὐχὶ φιλίαν, ἀλλὰ χά-
ριν αἰτήσων. Εἰπέ μοι πῶς ὁ σὸς κύριος ἐτόλμησεν εἰ-
σελθεῖν εἰς Βούδαν, τὴν ὑπὸ τῆς ὀπλῆς τοῦ ἵππου τοῦ
σουλτάνου πατηθεῖσαν χώραν, τὴν μόνην, χάριν τῆς ἐπα-
νόδου τοῦ στρατοῦ ἡμῶν, σωθεῖσαν; Κατὰ τὸν ἡμέτερον
νόμον ἕκαστος τόπος, ἐν ᾧ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἡμετέρου πα-
δισάχ ἀνεπαύθη καὶ ἐν ᾧ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἵππου αὐτοῦ
ἐφάνη, ὑπόκειται διὰ παντός τῇ δεσποτείᾳ αὐτοῦ. Ἐάν
ἔρχῃ ἄνευ φόρων, ἔρχῃ παρὰ ὑπηρετοῦ. Ἄγνοεῖς, ὅτι ὁ
ἡμέτερος κύριος, μόνος ὡς ὁ ἥλιος, ἄρχει τῆς οἰκουμένης
τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς; σὺ δὲ ἀγγελιαφόρος τοῦ βάνου
τῆς Τρανσιλθανίας τολμᾷ ἀποκαλεῖν τὸν ἐνδοξόν σουλ-
τάνον πατέρα τοῦ σοῦ ἡγεμονίσκου;» Ὁ τρίτος βεζύρης
Ἀγιᾶς Πασᾶς προσηνέχθη αὐτῷ μετριώτερον καὶ φιλο-
φρονέστερον καὶ ἡρώτησεν, εἰ ὁ πρεσβεύσας πρὸς τὸν βα-
σιλέα Λουδοβίκον δοῦλος τοῦ σουλτάνου ἐξῆ ἔτι. Ἐν τῇ
ἀκολούθῳ συναντεύξει ὁ Ἰβραῆμ ἐπέτρεψεν ἵνα ὁ Ζαπό-
λιας, ὡς ἀνακεκηρυγμένος καὶ ἐστεμμένος Οὐγγρος βα-
σιλεὺς προσφερῇται αὐτῷ ὡς νεωτέρῳ ἀδελφῷ, εἰπών.
«Ἀπεκτείναμεν τὸν βασιλέα Λουδοβίκον, κατελάβομεν
τὰ ἀνάκτορα αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐδαιπνήσαμεν καὶ ἐκοιμήθημεν.
Τὸ βασίλειον αὐτοῦ ἐστὶν ἡμέτερον. Μωρῶς λέγεται, ὅτι
οἱ βασιλεῖς εἰσι βασιλεῖς διὰ τοῦ στέμματος· οὐχὶ ὁ χρυ-
σός, οὐχὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι ἄρχουσιν, ἀλλ' ὁ σίδηρός· τὸ
ξίφος ἀναγκάζει εἰς ὑπακοήν· τὸ ξίφος φυλάσσει ἀναγκ-
καίως τὰ ὑπὸ τοῦ ξίφους κεκτημένα. Γινώσκουμεν, ὅτι ἡ
ἐκπορθηθεῖσα Οὐγγρία ἀμοιρεῖ χρημάτων· ἀψάτω οὖν ὁ
σὸς κύριος τῆς χειρίδος τοῦ ἡμετέρου καὶ ὁμολογησάτω
αὐτόν ὡς ἴδιον κύριον· τότε λήφεται τὸ βασίλειον τοιαύ-

την βοήθειαν, δι' ἧς ἡμεῖς ἐξολοθρεύσομεν οὐ μόνον τὸν Φερδινάνδον, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς φίλους αὐτοῦ καὶ ὀμαλυνοῦμεν τὰ ὄρη αὐτῶν διὰ τῶν ὀπλῶν τῶν ἡμετέρων ἵππων. Ἄνευ τοῦ δουκὸς Γρίττη καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κατεδιβρώσκομεν ἤδη τὸν Φερδινάνδον καὶ τὸν σὸν κύριον· διότι τί λυσαιτέλιστερον τρίτῳ τινί, ἢ ὅταν δύο ἐχθροὶ αὐτοῦ φθείρωνται ἀλληλομαχοῦντες; Τί ἐγεγόνει, εἰ ἔθθεν μὲν ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Φερδινάνδον μετὰ τῶν βουμελικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν γενιτσάρων, ἔθθεν δὲ ὁ Ἀγιάς ἀντετάσσετο πρὸς τὸν σὸν κύριον μετὰ τῶν Μολδαβῶν καὶ τῶν Τατάρων; Ἐμείναμεν ἡσυχοὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦτο ἐπὶ ταῖς λιπαρίαις τῶν ἡμετέρων φίλων Βενετῶν· ἀλλ' οὐκ ἐκοιμώμεθα· ἐὰν δὲ τύχη ἀνάγκη, ἐλευσόμεθα· εὐρήσομεν ἑκατέρους καταπόνους καὶ ἐξησθηγκότας, τὸ δὲ ἐξόδιον τοῦ δράματος εὐχερῶς τελεσθήσεται. Πορευσόμεθα ἐπ' ἀμφοτέρους μετὰ μείζονος ὀπλισμοῦ ἢ πρότερον ἐπὶ τὸν ἓνα καὶ καταστήσομεν τὴν Βούδαν νέαν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ δὴ ἐλάλησά σοι ἄλλως ἢ τουρκιστὶ, τουτέστι διὰ μακροτέρων· ἡμεῖς γὰρ οἱ Τοῦρκοι ὀλίγα μὲν λέγομεν, πολλὰ δὲ πράττομεν. Ἀπορεῖς, ὅτι γελῶ· γελῶ, διότι ἀπαιτεῖς αὐθις τὰς καταληφθείσας ὑφ' ἡμῶν χώρας. Γνωθί, ὅτι ἔχομεν ὄνυχας ὀξυτέρους ἢ οἱ ἰέρκεις· οὐ καταλείπομεν οὐ τινος ἐψάμεθα ἄπαξ, ἐὰν μὴ ἀποτάμωσι τὰς χεῖρας ἡμῶν. Ἀλλ' οὕτως ἀνάγκη γενέσθαι. Ὡς ἡ γῆ δέχεται πάντα ὑετὸν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀκούομεν ἀναγκαίως λόγους, μάλιστα τοὺς τῶν πρέσβειων· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἐσμεν μακρόχειρες, ὑμεῖς δὲ ὀξυδερκεῖς. Ποθεῖτε ἀπὸ πολλοῦ τὰς ἀπολωλυίας χώρας· ὀνειροπολεῖτε τὸ Βελγράδιον. Ἐνόμιζον, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἐπελάθου τῆς Συρμίας· ἀλλὰ βλέπω, ὅτι ἐπιεὶς συρμιακὸν οἶνον, ὃς ἡψφρανέ σε. Λέγεις ἡμῖν, ὅτι αἱ δαπάναι εἰσὶν

ἀνώτεραι τῶν προσόδων· τοῦτο ἀληθεύει, διότι δαπανῶ-
μεν νῦν κατὰ μῆνα εἴκοσι καὶ ὀκτὼ φορτία ἀργύρου, ἤτοι
πεντήκοντα καὶ ἑξ̄ χιλιάδας δουκάτων, ἐπομένως ἑξακο-
σίας ἐβδομήκοντα δύο χιλιάδας δουκάτων κατ' ἐνισυ-
τόν (ΙΖ). Πρὸς ἀπόδοσιν τῆς Συρμίας θέλομεν οὐχὶ δῶρα,
ἀλλὰ φόρον. Δὶς ἐποιήσω ἡμῖν λόγον περὶ Πολωνίας·
ἀπελύσαμεν τὸν τελευταῖον πρεσβευτὴν αὐτῆς παρατεί-
ναντες ἐπὶ δύο ἔτη τὴν μετ' ὀλίγον λήγουσαν ἀνακω-
χὴν. Καίπερ μὴ πολεμοῦσα πρὸς ἡμᾶς ἡ Πολωνία, προσ-
ῆνεγκε τῷ ἐμῷ κυρίῳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὲρ τὰ
πεντακισμύρια δουκάτα· ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι πωλοῦσι τοὺς
ἀπ' αὐτῆς αἰχμαλώτους, αἱ δὲ πρόσοδοι τῆς Κιλίας καὶ
Θεοδοσίας εἰσὶ τὰ τελευταῖα δύο ἔτη τρισμύρια δουκάτα
ὑπὲρ τὸ σῦνθητες. Εἰ οἱ ἡμέτεροι στρατοὶ εἰσῆλυνον διὰ τῆς
Μολδαβίας εἰς Πολωνίαν, διεχέιμαζον ἐκεῖ μετὰ τῶν Τατά-
ρων καὶ διήνουν τὸ θέρος διατρέχοντες τὰς ἐρήμους ἐκεῖνας.»

Πρὸς τὴν προσφώνησιν τοῦ Λάζσκη ἀπεκρίνατο ὁ Σου-
λεϊμάν· «Δέχομαι εὐμενῶς τὴν ὑποταγὴν τοῦ σοῦ βασι-
λέως, οὗ τὸ κράτος ἦν τέως οὐχὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐμὸν, κα-
τακτηθὲν τῷ δικαίῳ τοῦ πολέμου καὶ τοῦ ξίφους. Ἀκού-
σας τοιαύτην φιλοφροσύνην οὐ μόνον τὸ βασίλειον ἐκ-
χωρῶ αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ βοηθήσω κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς
Αὐστρίας τῷ σῷ κυρίῳ οὕτως, ὥστε δύναται κοιμᾶσθαι ἡσύ-
χως ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Ἀποχωροῦντι εἶπεν ὁ
Ἰβραὴμ τῷ Λάζσκη· «Τοῦντεῦθεν καλοῦμεν τὸν σὸν κύριον
οὐχὶ βάνον τῆς Τρανσιλθανίας, ἀλλὰ βασιλέα τῆς Οὐγγρίας.
Αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν πορευθήσεται ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ
σοῦ. Οὐκέτι δῶρα, οὔτε φόρον αἰτοῦμεν.» Ἡδὴ ὁ Λάζσκης
ἐποιήσατο λόγον περὶ τῶν ἐξοπλισμῶν τῆς ἐκστρατείας
καὶ τοῦ διαγράμματος αὐτῆς. Τῇ παραμονῇ τῆς ἐντεύξεως
τοῦ ἀποχαιτισμοῦ ἔλαβε τέσσαρας τιμητηρίους ἐσθῆτας

³
Φεβρ.
1528.

καὶ δεκακισχίλια ἄσπρα, (διακόσια δουκάτα). Ὁ σουλτάνος ἀπολύσας αὐτὸν εἶπε τάδε· «Οἷσθ' οὖν τί ἐστὶν ἀναγκαῖον, ὅπως ἀποδείξω τῷ σῷ κυρίῳ εὐνοίαν καὶ φιλίαν. Τὰ ἑαυτοῦ ἔσονται ἐμὰ, τὰ δὲ ἐμὰ ἀναγκαιῶς ἔσονται αὐτοῦ. Οἶδα, ὅτι πολλάκις φοβερὰ νέφη τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων ἐπεσωρεύθησαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἐμῶν προγόνων καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Μωάμεθ, ἀλλὰ οὐδέποτε ἐξ αὐτῶν ἐνέσκηψε κεραυνός. Εἰμὴ ἐμνηχανῶντο τοιαῦτα, οὐκ ἔρρεεν ἀνθρώπινον αἷμα· ἀλλ' ἦν ὠφέλιμον ἵνα τὴν δύναμιν τούτων, οἵτινες καθ' ἡμῶν ἠγέρθησαν, ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ ῥήξωμεν. Ὁ σὸς κύριος ἀνακοινώτω ἡμῖν περὶ πάντων τῶν χριστιανικῶν ἔργων μεγάλων καὶ μικρῶν· οὕτω παγιωθήσεται φιλία μεταξὺ ἡμῶν. Βούλομαι εἶναι τῷ σῷ κυρίῳ φίλος καὶ πιστὸς σύμμαχος, καὶ ὑπισχνούμαι αὐτὸς στρατεύσειν πανστρατιᾷ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ ὁμνυμι τὸν Προφῆτην Μωάμεθ καὶ τὸ ἐμὸν ξίφος». Ὁ δὲ Λάζσκης ὤμοσε «τὸν ζῶντα Θεὸν καὶ τὸν Ἰησοῦν τὸν λυτρωτὴν, Θεὸν ὡσαύτως ὄντα, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ ἔσεται φίλος τῶν φίλων τοῦ Σουλεϊμάν καὶ ἐχθρὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ». Εἵτα δὲ παρέστηκεν τὸν Λουδοβίκον Γρίττην ὡς ἀντιπρόσωπον καὶ συνήγορον τοῦ Ζαπόλια. Τῇ 1528, ἐμβολίμῳ ἡμέρᾳ τοῦ ἔτους ἔλαβεν ὁ Λάζσκης τὴν ἐκπληκτικὴν συνθήκην τῆς πρώτης καὶ προδοτικῆς συμμαχίας μεταξὺ τῆς Οὐγγρίας καὶ Τουρκίας μετὰ τῆς ὑποσχέσεως πεντήκοντα τηλεβόλων καὶ πεντακοσίων ἐκατονταλίτρων πυρίτιδος, ἃ ἀπεστάλησαν παραχρῆμα διὰ Ἰστρου καὶ Τιβίσκου, συγχρόνως δὲ ἐπέμφθησαν προστάγματα πρὸς πάσας τὰς ἐπαρχίας περὶ ἐξοπλισμοῦ (1).

(1) Ὁ Κατῶνας, K, σ. 328 καὶ 334 ἐπανόρθωσε τὰ ἁμαρτήματα τοῦ Ἰατουάνφη καὶ Ἰωβίου περὶ τῆς πρεσβείας ταύτης τοῦ Λάζσκη καὶ τινὰς χρονολογίας ἐν τῇ Ἡμερολογίᾳ αὐτοῦ.

Ὁ Φερδινάνδος μαθὼν τὰ τῆς πρεσβείας τοῦ Λάζσκη καὶ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς ἐπεμψε καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Σουλεῖμάν πρεσβείαν, πρῶτην τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν Πύλην, συνισταμένην ἐκ τῶν δύο πρεσβευτῶν τοῦ Ἰωάννου Χοβορδάνσκη τοῦ ἐκ Σαλαθόνκ, τοῦ γενναίως πρὸς τὸν Κάσιμ μονομαχήσαντος, καὶ τοῦ Σιγισμούνδου Βεῖξελβέργερ, Γερμανοῦ τὸ γένος, οἵτινες ἔλαβον ἐντολὴν αἰτῆσαι οὐχὶ συμμαχίαν καὶ ἐπικουρίαν, ὥς ὁ Ζαπόλιας, ἀλλὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς καταληγθεῖσης οὐγγρικῆς χώρας (1), ἐπιδιώξαι εἰρήνην ἢ διαπραγματευθῆναι ἀνακωχήν. Δι' ὁδοιπορίας ἐξ ἐβδομάδων ἀφίκοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 29 Μαΐου, ἐπετεῖω τῆς ἀλώσεως αὐτῆς ἡμέρα, εἰσῆλθον δὲ προπεμπόμενοι ὑπὸ χιλίων ἵππων προὑπαντησάντων αὐτοῖς πομπῶδως ἐκ προστάγματος τοῦ σουλτάνου. «Πῶς ὁ σὸς κύριος, ἠρώτησεν ὁ Ἰβραῖμ τὸν Χοβορδάνσκη, ἀπετόλμησε προσαγορεύειν ἑαυτὸν κραταιότατον ἀπέναντι τοῦ σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν, εἰς οὗ τὴν σκιάν καὶ εὐμένειαν καταφεύγουσιν οἱ ἕτεροι ἡγεμόνες τῆς χριστιανωσύνης;» Τοῦ δὲ Χοβορδάνσκη ἐρωτήσαντος, τίνες εἰσιν αἱ ἐπικαλούμεναι τὴν προστασίαν τῆς Πύλης δυνάμεις, ὁ Ἰβραῖμ ἐμνημόνευσε τὴν Γαλλίαν, τὴν Πολωνίαν, τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Τρανσυλθανίαν. Ὁ Ἰβραῖμ, ἰδὼν τὸν κατάλογον τῶν κτήσεων, ὧν τὴν ἀπόδοσιν ἀπῆρτει ὁ Φερδινάνδος (II) ἀπεκρίνατο, ὅτι θαυμάζει πῶς οὗτος ὁ Φερδινάνδος οὐκ ἀπῆρτησε καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ τραχὺ καὶ ὀλως στρατιωτικὸν ἦθος τοῦ Χοβορδάνσκη

(1) Ζερμινὸς περὶ τῶν συμβάντων μεταξὺ Φερδινάνδου καὶ Ἰωάννου παρὰ Σβανδνέρω, B. 339, Magasin Hongrois, Δ. 393. Ἀναφορὰ τοῦ Χοβορδάνσκη ἐν ταῖς ἀρχείοις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, ὅπου σώζονται πολλὰ ἐπίσημα τουρκικὰ ἐγγράφα, ἀμνημονεύσομεν ἐν οἰκείῳ.

ἦν πάντῃ διάφορον τῶν κολακευτικῶν αὐλικῶν τρόπων τοῦ Πολωνοῦ παλατινοῦ Λάτσκη. Τοσοῦτον δὲ ἡγανάκτησεν ὁ Σουλεϊμάν οὐ μόνον ἐξ αὐτῶν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Φερδινάνδου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐξηγγέλησαν, ὥστε ἐκέλευσεν ἵνα οἱ πρέσβεις τεθῶσιν ἐν φυλακῇ. Μετὰ ἐννέα μῆνας ἀπηλευθέρωσεν αὐτοὺς καὶ ἀπέπεμψεν οἱκαδε, δούς ἐκάστῳ αὐτῶν δῶρον πεντακοσίων δουκάτων καὶ εἰπών· «Ὁ ὑμέτερος κύριος οὐκέτι ἡσθάνθη τὴν ἡμετέραν φιλίαν καὶ γειτνίασιν, ἀλλὰ τοῦ λοιποῦ γνώσεται αὐτάς. Εἶπατε αὐτῷ, ὅτι αὐτὸς πορεύσομαι πανστρατιᾷ καὶ βουλεύομαι ἵνα αὐτὸς ἐγὼ δώσω αὐτῷ τὰ αἰτήματα αὐτοῦ. Οὕτως εἶπατε αὐτῷ ἵνα παρασκευασθῇ κατὰ πάντα πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐπίσκεψιν». Οἱ πρέσβεις ἀπεκρίναντο, ὅτι περιχαρῶς δέξεται τὸν αὐτοκράτορα, ἐὰν ἔλθῃ ὡς φίλος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐχθρὸν οὐδὲν ἤττον. Τὸν Πολωνὸν πρεσβευτὴν, τὸν ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σιγισμουῦνδου πρὸς παράτασιν τῆς ἀναχωχῆς καὶ ὑπολαβόντα τὸν Σιγισμουῦνδον Βεῖξελθέργερ ὡς τὸν Αὐστριακὸν Σιγισμουῦνδον Δεΐτριχστέινερ, τὸν πιστὸν ὑπηρέτην τοῦ Φερδινάνδου, ἤλεγξεν ὁ Ἰβραῖμ, ὅτι, καίπερ ὢν αὐστριακὸς γεωκτῆμων, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς κατάσκοπος τοῦ Φερδινάνδου, τοὺς δὲ πρέσβεις τούτου ἤλεγξεν ἐπὶ τῷ φόβῳ τοῦ πρεσβεύσαντος πρὸς τὸν Λουδοβίκον τζαούση.

Ἡ πρὸς τὸν Φερδινάνδον ἀπόκρισις τοῦ Σουλεϊμάν ἦν τόσῳ μεῖζον σκῶμμα, ὅσῳ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐν πλήρει διδανίῳ ἀπένημε τῷ Ἰβραῖμ δίπλωμα, δι' οὗ ἀνηγόρευεν αὐτὸν σερασκέρην ἢ ἀρχιστράτηγον τῆς ἐπὶ τὴν Αὐστρίαν ἐκστρατείας μετὰ τῆς ἀνηκούστου μισθοφόρας τριῶν ἑκατομμυρίων ἄσπρων κατ' ἔτος, ἥτοι ἐξήκοντα χιλιάδων δουκάτων. Τὸ τέλος τοῦ ἀξιομνημονεύτου τούτου διπλώματος, συνταχθέντος πρὸ τῶν ὀφθαλ-

μῶν αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπι-
κρατείας, τοῦ ἱστοριογράφου Τζελαλζαδὲ, ὀρίζει τὴν πα-
ρεχομένην τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ πληρεξουσιότητα ὡδε· «Κε-
λεύω διὰ τούτου ἵνα τοῦντεῦθεν καὶ ἐσαεὶ οὐ ἧ ὁ ἐμὸς
μέγας βεζύρης καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐμαῖς χώραις ὁ ὑπὸ
τῆς ἐμῆς μεγαλειότητος ἀναδειχθεὶς σερασκέρης· οἱ ἐμοὶ δὲ
βεζύραι, βεγλερβέγηδες, στρατοδίκαι, νομομαθεῖς, δικα-
σταί, σεῖδαι, σέχαι, οἱ αὐλικοὶ καὶ στύλοι τοῦ κράτους,
οἱ σαντζακβέγηδες, οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἱππικοῦ ἢ πεζικοῦ,
οἱ ἀλαιοβέγαι (ἀρχηγοὶ τῶν τιμαριωτικῶν στρατευμάτων)
καὶ ἅπας ὁ ἐμὸς νικηφόρος στρατὸς, μεγάλοι ἢ μικροί,
ὑψηλοὶ καὶ ταπεινοί, οἱ ἐν τέλει καὶ αἱ ἀρχαί, πάντες οἱ
κάτοικοι τῶν ἐμῶν βασιλείων καὶ ἐπαρχιῶν, οἱ πολῖται
καὶ οἱ χωρῖται, πλούσιοί τε καὶ πτωχοί, ἐπίσημοι καὶ
ἄσημοι καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι ὁμολογήσωσι τὸν προ-
ειρημένον μέγαν βεζύρην ὡς σερασκέρην, ὡς τοιοῦτον
δὲ σέδωνται καὶ ἐκτιμῶσι καὶ θεραπεύωσι, προὔπαντῶσιν
αὐτῷ ὡς τοιούτῳ, καὶ πᾶν ὅ,τι λέγει καὶ φρονεῖ θεωρῶ-
σιν ὡς προστάγματα ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ ἐμοῦ στόματος,
τοῦ μαργαρίτας ἐκπέμποντος, ἀκούωσι τῶν λόγων αὐτοῦ
μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς προσοχῆς, ὑποδέχωνται αὐτοὺς
μετ' εὐπρεπείας ἐν πάσαις ταῖς ὑποθέσεσι τῆς ἐπικρα-
τείας καὶ κατ' οὐδὲν ἐκκλίνωσι τῶν λόγων αὐτοῦ. Ἡ ἀ-
ναγόμεναι καὶ καθαίρεσις πάντων τῶν βεγλερβέγηδων,
σαντζακβέγηδων καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν
καὶ θέσεων, τῶν ὑψίστων καὶ ταπεινοτάτων, εἴτε ἐν τῇ ἐμῇ
ὀλβίᾳ Πύλῃ, εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἀνατίθεται μόνῃ τῇ
ὀξυνοῖᾳ καὶ ἐξόχῳ φρονήσει αὐτοῦ. Οὕτω καθέκει αὐτῷ
ἐκτελεῖν τὰς λειτουργίας τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ μεγάλου
βεζύρου καὶ σερασκέρη, βαδίζειν τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύ-
νης καὶ τοῦ νόμου καὶ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖν, ὅπως ἀποδεί-

δωαι ταῖς τάξεσι τῶν ἀνθρώπων τὴν προσήκουσαν ἐκάστῳ ἀξίαν. Ὅσακις τὸ ἐμὸν ὑψηλὸν πρόσωπον ἐκστρατεύῃ ἢ ἀνάγκῃ ἢ ἀποστολῇ στρατοῦ, τὰ ἔργα τοῦ σερασκέρη ἀνατεθήτωσαν τῇ ὀξείᾳ βουλῇ καὶ φρονήσει αὐτοῦ, καὶ μηδεὶς τολμάτω παρακούειν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ. Ὅ,τι κρίνει καλὸν ποιεῖν ὑπὲρ τῶν συστρατιωτῶν, εἴτε ἐν τῇ ἀπονομῇ σταντζακίων, εἴτε ἐν τῇ παροχῇ τιμαρίων καὶ μισθοφορᾶς, εἴτε ἐν τῇ ἀναθέσει ἀρχῶν καὶ ἀξιωματῶν, ὅ,τι παρέχει ὅ,τι κελεύει καὶ ὅ,τι ἀπονέμει, πᾶς προδιβα- σμὸς καὶ πᾶσα δωρεὰ, ἐκτὸς μόνον τῶν γενικῶν τοῦ στρα- τοῦ, ἐγκρίνεται καὶ ἐπικυροῦται ὑπὸ τῆς ἐμῆς μεγαλειό- τητος. Εἰ τις ποτε παρὰ τὸ ἐμὸν ὑψηλὸν πρόσταγμα καὶ παρὰ τὸν κανόνα ἐκ τῶν ἐμῶν νικηφόρων στρατῶν (ὁ Θεὸς φυλάξαι ἡμᾶς!) παρακούσῃ τὸ πρόσταγμα τοῦ ἐμοῦ με- γάλου βεζύρου καὶ σερασκέρου· εἰ τις τῶν ἐμῶν δούλων κακῶς ἢ ἀδικῶς τοὺς ὑπηκόους μου, ὁ ἔνοχος ἢ ἔνο- χοι, οἳ καὶ ἂν ᾖσι, κολάζονται ὑπ' αὐτοῦ κατ' ἀξίαν ἀνυπερθέτως μὴ ἀναφέροντος περὶ αὐτοῦ ἢ αὐτῶν πρὸς τὴν ἐμὴν ὑψηλὴν Πύλιν. Κολασθήτωσαν πρὸς φοβερὸν παραδειγματισμὸν πάντων τῶν λοιπῶν» (ΙΘ). Μετὰ τοῦ διπλώματος τούτου ἔπεμψεν ὁ σουλτάνος πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην τρεῖς τιμητηρίους διφθέρας, ὀκτὼ πολυτελῶς ἐπι- σεσαγμένους ἵππους καὶ ἑννατον μετὰ ξίφους, τόξου καὶ φαρέτρας λιθοκολλήτου, ἑξ ἱππούριδας καὶ ἑπτὰ σημαίας ἀντὶ τεσσάρων, ὡς εἴηστο, ὧν δύο λευκὰς καὶ δύο πρασί- νους. Αἱ ἑπτὰ αὗται σημαῖαι, λευκὴ, πράσινος, κιτρίνη, δύο ἐρυθραὶ καὶ δύο ῥαβδωταὶ ἠγγυῶντο τὴν αἰαίαν δύνα- μιν τῶν ἑπτὰ πλανητῶν ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας. Ὁ βεγλέρ- βεγης τῆς Ῥούμελης Κασίμ Πασᾶς ἐκόμισεν αὐτὰς πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην στρατοπεδεύοντα ἐν Δαοῦδ Πασᾶ, προ- αστεῖω τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τῷ παρόντι ὁ μέ-

γας βεζύρης εἰστίασε πολυτελῶς τοὺς ἐν τέλει τῆς πρω-
τευούσης καὶ τοὺς στρατηγούς (1). Μετ' ὀλίγον ἐξεμέτρησε
τὸ ζῆν ὁ δεύτερος βεζύρης, ὁ γηραιὸς Μουσταφᾶς, ὃν διε-
δέξατο ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης Κασίμ, ἡ δὲ θέσις
τούτου ἐδόθη τῷ νῦν μεγαλοπρεπεῖ καὶ ἰσχυρῷ με-
γάλῳ βεζύρῃ αὐθις, ὡς ἦδη ἄπαξ πρότερον.

1529 Τῇ 10 Μαΐου ὁ Σουλεϊμάν ἀπῆλθεν ἀπὸ Κωνσταντι-
νουπόλεως εἰς Φιλιππούπολιν μετὰ στρατοῦ διακοσίων
πεντήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ τριακοσίων τηλεβόλων.
Ἡ ἀμέσως περὶ τὸν σουλτάνον πορεία τοῦ στρατοῦ διετά-
χθη οὕτως, ὥστε οἱ τσανεγρὲ (θαιτροὶ) ἡγοῦντο τούτοις,
εἶποντο δ' οἱ μουτεφερρίκα (θεράποντες τῆς αὐλῆς), εἴτα
δὲ οἱ ἀγάδες, μόνον δὲ οἱ νισαντζι, οἱ δεφτερδάροι καὶ οἱ
καδιασκέροι παρεπορεύοντο πρὸ τῶν ἑπτὰ ἱππουρίδων τοῦ
σουλτάνου (2). Ὁ ὑπὸ τοῦ ὑετοῦ πλημμυρήσας Ἑβρος
παρέσυρε τὴν γέφυραν ἐν Φιλιππουπόλει, τὰ δὲ ὕδατα
αὐτοῦ κατέκλυσαν τὴν πεδιάδα, ὅπου κατεσκήνωσεν ὁ

Τῇ 2 στρατός. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπνίγησαν, πολλοὶ δὲ ἐσώθη-
σαν ἴσχυρῶς μόνον ἐπὶ δένδρων κινδυνεύοντες ἢ ὑπὸ τοῦ ὕδατος
ἢ ὑπὸ τῆς πείνης ἀποθανεῖν (3). Συνεχεῖς ὄμβροι κατέ-
στησαν λίαν δυσχερῇ τὴν πορείαν, ἐξογκώσαντες πάντας
τοὺς ποταμούς οὕτως, ὥστε ἡ διάβασις διὰ τοῦ Μοράβα
καὶ Σάβου, ἰδίᾳ δὲ διὰ τοῦ Δράβου παρὰ τὸ Ἑσσέκ, ὅπου

(1). Τζελαλζαδὲ, φ. 124. Μουρατζὰ δ' Ὁσσον, Ζ, σ. 319. Σολαχζαδὲ,
φ. 468. Φερδὶ, φ. 150 Ἀλῆς, ΚΒ διήγημα.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(3) Ὁ Ἀλῆς, ΚΒ διήγημα, φ. 236, καὶ ὁ Σολαχζαδὲ σ. 428 διηγου-
νται ἀπίστευτόν τι συμβάν. Ὁ Τζελαλζαδὲ λέγει, ὅτι ὁ Νικκὰς Ἀλιβέγης,
παρ' οὗ ἤρυσατο τὴν διήγησιν, καταφυγὼν εἰς δένδρον τι περιεκυκλώθη κατὰ
τὴν νύκτα ὑπὸ μικρῶν ὄψεων, οἵτινες ὑπολαμβάνοντες τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα
αὐτοῦ ὡς εἰλεοὺς ἐκρύπτοντο ἐν αὐτοῖς.

ἀναγκαίως κατεσκευάσθησαν γέφυραι, παρείχε μεγάλας δυσχερείας. Ἀφικομένου εἰς Μοχάτς τοῦ σουλιάνου ὁ Ἰωάννης Ζαπόλιας ἦλθε προσκυνήσων αὐτὸν προπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ ἰδίου πρεσβευτοῦ Λάζσκη καὶ ἑξ χιλιάδων ἱππέων. Μαθὼν ὁ μέγας βεζύρης, ὅτι ἤρχετο ὁ Ζαπόλιας, ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν μετὰ πεντακοσίων θεραπόντων καὶ ἐτέρων τοσοῦτων γενιτσάρων, οἵτινες ἐδεξιώθησαν ἔφιπποι αὐτόν (1). Ἡ ἐπιούσα ὥρίστη πρὸς ἐπίσημον ὑποδοχὴν τοῦ Ζαπόλια ὡς βασιλέως τῆς Οὐγγρίας ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν ἀναγνωρισθέντος. Ἐντὸς μὲν τῆς σκηνῆς τοῦ διδανίου ἦσαν παρατεταγμένοι οἱ ἀγάρδες τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ στρατοῦ, ὀπίσω δὲ αὐτῶν οἱ σωματοφύλακες (σολάκ) ἔχοντες ἀνά χεῖρας τόξα καὶ βέλη, εἴτα δὲ οἱ ὑπασπισταὶ καὶ θεράποντες, ἑκτὸς δὲ περὶ τὴν σκηνὴν οἱ γενίτσαροι κατὰ στίφη· καὶ ἐκ μὲν δεξιῶν ὀπίσω τῶν γενιτσάρων ἦσαν οἱ σπαῆδες καὶ τὰ ρουμελικά στρατεύματα, ἐξ εὐωνύμων δὲ οἱ σιλιχδάραι καὶ τὰ ἀνατολικά στρατεύματα. Περὶ μεσημβρίαν προσεγγίζοντος τοῦ βασιλέως οἱ ἀγάρδες τῆς δεξιᾶς πτέρυγος μετὰ τῶν θεραπόντων τῆς αὐλῆς προὔπνητησάν τῳ Ζαπόλια καὶ προέπεμφαν αὐτόν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν σκηνήν. Ὁ Σουλεϊμάν ἐγερθεὶς προέβη τρία βήματα, ὥρεξε τὴν χεῖρα εἰς ἀσπασμὸν πρὸς τὸν Ζαπόλια καὶ ἐκάθισεν αὐτόν πρὸς τὰ δεξιὰ, οἱ δὲ βεζύραι Ἰβραὴμ καὶ Κασίμ ἴσταντο πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὀρθοί. Ὁ Σουλεϊμάν, ἀπολύσας αὐτόν φιλοφρόνως, ἐδώρησατο τρεῖς ἵππους μετὰ χρυσῶν φαλάρων καὶ τέσσαρας χρυσᾶς ἐσθῆτας (2). Οὕτως ὁ Σου-

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Πατσέβι, φ. 38. Ἀλλῆς, φ. 237. Τζε-λαλζαδέ, φ. 128. Φερδὶ, φ. 436. Ἰστουάνφη.

λείμάν ἐκλείψε διὰ παντός τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐν ᾧ ἤρατο τὴν λαμπροτάτην κατὰ τῶν Οὐγγρων νίκην, δεχόμενος τὴν προσκύνησιν τοῦ πελάτου αὐτοῦ ὡς βασιλέως, τὰ δὲ πεδία τοῦ Μοχάτς δις ἐγένοντο μάρτυρες τῆς βαθείας αἰσχύνης τῆς πατρίδος, ἰδόντα τὴν ἤτταν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου καὶ τὴν προσκύνησιν τοῦ Ζαπόλια, ἀπολωλυῖαν μὲν διὰ τῆς τουρκικῆς νίκης τὴν ζῶν τὸ νομίμου βασιλέως, καταβορβορωθεῖσαν δὲ διὰ χειροφιλήματος τὴν τιμὴν τοῦ παρανόμως βασιλεύοντος. Κατὰ τὴν ἀπὸ Μοχάτς εἰς Σεξάρ πορείαν παρηγγέλη ἀπὸ τοῦ Σέξου ὁ διοικητὴς τοῦ Σβόρνικ Βαλῆ βέγης ἵνα μεταβῇ μετὰ πεντακοσίων ἱππέων πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ὑπὸ τῶν ὁμοφρόνων τοῦ Ζαπόλια συλληφθέντος φύλακος τοῦ οὐγγρικοῦ στέμματος Πέτρου Περενύ. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀπὸ Μοχάτς ἐξοδὸν ὁ Σουλεϊμάν ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τῶν ἀμπελώνων τῆς Βούδης (Κ).

Παραχρῆμα ἤρξαντο τὰ πολιορκητικὰ ἔργα. Ὁ Σουλεϊμάν καὶ ὁ Ἰβραὴμ, φέροντες ὅτε μὲν ἀπλοῦν κάλυμμα ἐκ σίμωρος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅτε δὲ κράνος, ἀπῆλθον πολλὰ· κίς εἰς προσκοπὴν τῶν ὀχυρωμάτων. Τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἡ κατωτέρα πύλη ἐάλω, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἐφόδου γενομένης ἡ φρουρὰ διὰ τὴν ἀνανδρίαν τῶν δύο Γερμανῶν λοχαγῶν, τοῦ Χριστοφόρου Βεσσερέρ καὶ τοῦ Ἰωάννου Ταουβίγγερ, παρεδόθη, πρὶν ἢ μάλιστα γένηται ῥῆγμά τι ἐπὶ τοῦ τείχους (1), ἐπὶ τῇ συνθήκῃ τῆς ἐλευθέρως ἀποχωρήσεως. Οἱ γενίτσαροι ἐγόγγυσαν ἰδόντες, ὅτι πᾶσα ἐλπίς λαφύρων ἐξέλιπε· διὸ ἀντὶ τούτων ἀπήτησαν δῶρα. Μετὰ τὸν

(1) Ἰστορίας, I, Ἔκδ. Κολωνίας, σ. 456. Βέλγιος, Ἔκδ. Βιέννης, 1762, σ. 105.

γογγυσμὸν τοῦτον ἐπῆλθον ταχέως μεγάλαι ταραχαί, καθ' ἃς ὁ μὲν ὑπαρχηγὸς αὐτῶν (σεγβάνβατσης) ἐτρώθη τὴν κεφαλὴν, ἕτεροι δὲ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ἐλιθοβολήθησαν (1). Οἱ γενίτσαροι ἐκμανεῖς, ὅτι ὁ σουλτάνος ἀπέτρεψεν αὐτοῖς τὴν λεηλασίαν, ἐπώλησαν τοὺς κατοίκους ὡς δούλους καὶ ἔσφαξαν παρὰ τὰ συνωμολογημένα τὴν γερμανικὴν φρουράν, ὅτε ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου μετὰ τῆς περιουσίας αὐτῆς. Ἡ σφαγὴ αὕτη ἀποδοτέα οὐχὶ τῷ σουλτάνῳ, ὡς ἡ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ Μοχάτς, ἀλλὰ μόνον τῇ θηριωδίᾳ τῶν αἰμοδιψῶν γενιτσάρων (2).

Τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Βούδης ἐγκαθιδρύθη ὁ Ζαπόλιας ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Ἀρπαδῶν οὐχὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου, οὐχὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου, οὐχὶ ὑπὸ τινος τῶν ἄλλων βεζυρῶν, οὐχὶ ὑπὸ τοῦ βεγλέρβεγῆ τῆς Εὐρώπης ἢ Ἀσίας, οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν γενιτσάρων, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πρώτου τοποτηρητοῦ τούτου, τοῦ σεγβάνβαση, ὃς μετὰ τοῦ Λουδοβίκου Γρίττη ἀπῆλθε πρὸς τὸν βοϊβόδαν τῆς Τρανσυλβανίας ὅπως παραλάβῃ καὶ ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν ἐν τῷ βασιλείῳ. Ὁ Ζαπόλιας ἐδωρήσατο χίλια δουκάτα τῷ σεγβάνβαση καὶ ἕτερα τοσαῦτα τοῖς προπέμφασιν αὐτὸν γενιτσάροις (3). Ὁ σαντζάκβεγῆς τοῦ Ἰλβεσσάν ἔμεινεν ἐν Βούδῃ ὡς φρούραρχος Τοῦρκος (4), ὁ δὲ μέγας βεζύρης καὶ μετ'

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν 8 Σεπτεμβρίου.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Τζελαλζαδὲ, Σολατζαδὲ, Χασανβεγζαδὲ, Φερδὶ, Ἀλῆ, Πετσεβί, φ. 48. Οὗτος λέγει, ὅτι αἰχμαλώτως τις ἐσπάσατο τὸ ξίφος κατὰ Μουσουλμάνου· διότι οὗτος ἠθέλησεν ἵνα ἐξατάσῃ κεκαλυμμένην τινα ἄμαξαν. Ἐκ τούτου ἐγένετο ἡ μεγάλη σφαγὴ. Περὶ τούτου οὐδὲν ἀναφέρουσιν οἱ Οὐγγροι ἱστοριογράφοι.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(4) Ὁ Κανὸν τοῦ Ἐβουσουοῦδ, συγθεθεὶς τῇ 932 καὶ 936 τῆς ἐγίρας

αὐτὸν ὁ σουλτάνος ἐστράτευσαν μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὴν Βιέννην. Ὁ διοικητὴς τῆς Σεμενδρας Μωάμεθ βέγης ὁ τοῦ Ἱαγιά Πασᾶ προηγήθη πρὸς κατασκόπησιν (1).

Κατὰ τὸν χρόνον τῶν Ουελλῶν τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας ἐφάνησαν πρὸ τῆς Βιέννης αἱ πρῶται ἴλαι τῶν ἀκιντζίδων καὶ ἐμπρηστῶν, ὧν ἤγειτο ἀπόγονός τις τοῦ Μιχάλογλου. Ἐν τοῖς πρώτοις αἰχμαλώτοις ἦσαν ὁ Χριστόφορος Ζελδιτζί, σημαιοφόρος τοῦ κόμητος Χάνς ἀπὸ Χαροδὲκ μετὰ ἑξ ἱππέων (ΚΑ). Οἱ αἰχμαλῶτοι οὗτοι ἐκόμιζαν ἐξ ἀνίγκης ἐπὶ δόρατος τὴν ἀποτμηθεῖσαν κεφαλὴν αἰχμαλώτου πρὸς τὸν ἐν Βρούκ παρὰ τὸν Λείθαν σουλτάνον· ὁ δὲ ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ τῆς δυνάμεως τῆς φρουρᾶς τῆς Βιέννης καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ παρόντι διατριβῆς τοῦ Φερδινάνδου (2). Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς παραμονῆς τοῦ Σεπτ. 27 ἁγίου Βενεσπλάου ὁ σουλτάνος αὐτὸς ἐστρατοπέδευσε ἐπὶ τοῦ χωρίου Σίμεριγγ, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου, ὅπου καὶ σήμερον τὸ καλούμενον νέον οἰκοδόμημα ἐμπεριλαμβάνει πᾶσαν τὴν μεγάλην περιοχὴν τῆς σκηνῆς τοῦ Σουλεϊμάν. Ἡ σκηνὴ αὐτοῦ ἔνδον μὲν ἦν κεκοσμημένη χρυσοῖς ὑφάσμασιν, ἐκτὸς δὲ χρυσοῖς κιονοκράνοις. Διοκαῖδεκα χιλιάδες γενίτσαροι, οἱ πραιτωριανοὶ σωματοφύλακες τοῦ σουλτάνου, ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι περὶ τὴν σκηνήν, ὀπίσω δ' αὐτῶν μέχρι τοῦ Σφεχάτ ἦν ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς Βεχράμ μετὰ τῶν ἀσιατικῶν στρατευμάτων, πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ τοῦ Σίμεριγγ ἦσαν αἱ σκηναὶ τοῦ λογιστικοῦ γραφείου ὑπὸ τὸν δεφτερδάρην. Ἀπὸ τοῦ ἁγίου Μάρκου

καὶ ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν, σώζεται ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Διαξ ἐν τῇ βιβλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου, ἀρ. ME. φ. 32.

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Ἀλξ; φ. 237. Πιτσιβί, φ. 49. Φερδ; φ. 158. Ἀδδουλαζίζ, φ. 84.

(2) Πέσσελ καὶ Λαβᾶχ, δημοσιευθὲν ὑπὸ Μελδεράν. Ἐν Νουρεμβέργῃ, 1530.

ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς ὁδοῦ μέχρι τοῦ Στουβενθόρ καὶ εἴτα πέραν τοῦ ὄρους Βεϊνερβέργ ἦν ὁ μέγας βεζύρης, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ προδότης ἐπίσκοπος τοῦ Στριγονίου Παῦλος Βερδάι, ὃς παραδοὺς ἀμαχητὶ τὸ φρούριον (1) παρηκαλούθησε τῷ Ἰβραίμ. Μεταξὺ τοῦ ἀγίου Μάρκου καὶ τοῦ ὄρους Βεϊνερβέργ ἦσαν ἅπαντα τὰ τριακόσια τηλεβόλα ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ. Ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Βεϊνερβέργ καὶ ὀπίσω αὐτοῦ ἦν ὁ νέος Βαλῆ βέγης (2), διοικητὴς τῆς Βοσνίας καὶ ἀρχηγὸς τῆς πρωτοπορείας, πρὸ δὲ τοῦ ὄρους Βεϊνερβέργ μέχρι τῆς πόλεως ὁ Χοσρέφ βέγης (3), διοικητὴς τῆς Σερβίας καὶ ἀρχηγὸς τῆς οὐραγίας. Πρὸ τῆς πύλης τῆς καλουμένης Βούργ ἐτάχθησαν τὰ ρουμελικὰ στρατεύματα, συμφόρημα ἐκ Βουλγάρων, Κροατῶν καὶ Σέρβων, πρὸ δὲ τῆς Σιόττεν καὶ ἐκτὸς πρὸς τὸ Δοϊβλιγγ ὁ Πασᾶς τοῦ Μοστάρ ἐν συνόλῳ ὁ πολιορκητικὸς στρατὸς ἦν εἰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ εἰς εἴκοσι χιλιάδας καμήλων. Ὁ βοιβόδας Κασίμ (4) ἦρχε τοῦ ἐν τῷ Δουνάβει στολίσκου, συγκειμένου ἐξ ὀκτακοσίων νασάδων, ὧν τὰ πληρώματα ἦσαν μορτολέζοι (ἄτακτα στρατεύματα). Ἐν τῇ πόλει οἱ ἀρχηγοὶ ἐτάχθησαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὀχυρωμάτων κατέναντι τῶν ἐπὶ τῶν τουρκικῶν στρατοπέδων ἐν τοῖς ἐξῆς ἐπὶ σταθμοῖς.

Κατὰ τὴν πύλην Στούβεν, ἦτοι ἀκριβῶς κατέναντι τοῦ

(1) Ἰστουάνης, Κατώνας, Κ. σ. 488.

(2) Ὁ Κουτσούκ Βαλῆ βέγης, οὗ ὁ πατὴρ εἶχε τέσσαρας υἱούς, ὧν ἕκαστος ἔλαβεν ἀρχηγίαν, λέγει ὁ Πέσσελ, καὶ οὐχὶ ὁ Πασᾶς τοῦ Βελγραδίου μετὰ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ υἱῶν. Ὅρα καὶ Βελιον, σ. 416.

(3) L'Usunbeg τοῦ Πέσσελ.

(4) Λαβᾶχ, Πέσσελ.

μεγάλου βεζύρου καὶ τοῦ σουλτάνου, ἐστρατοπεδευμένου ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς πύλης ταύτης, πρὸς τὰ ἀριστερὰ μὲν μέχρι τοῦ Ἐρυθροῦ Πύργου, πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ μέχρι μέσου τοῦ προχώματος πρὸς τὴν πύλην τὴν καλουμένην Κέρντνερ, ἣν ὁ δοῦξ Φίλιππος, κόμης τοῦ παλατινάτου, μετὰ ἑκατὸν ἱππέων καὶ δεκατεσσάρων λόγων τοῦ γερμανικοῦ κράτους· ἐντεῦθεν δὲ πρὸς τῇ πύλῃ Κέρντνερ καὶ μέχρι τοῦ μοναστηρίου τῶν Αὐγουστίνων τὰ στρατεύματα τῆς κάτω Αὐστρίας ὑπὸ τὸν ἱππότην, σύμβουλον καὶ συνταγματάρχην Ἐκ τὸν ἀπὸ Ῥεϊσάχ. Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Αὐγουστίνων καὶ μέχρι τῆς ἀκροπόλεως ἦσαν ὁ Ἀβελ ὁ ἀπὸ Χολνέκ καὶ οἱ Στύριοι, τῷ δὲ Οὐλερίχῳ Λεϊσέρ, συμβούλῳ τοῦ πολεμοῦ καὶ ὑπάτῳ στρατιωτικῷ διοικητῇ τῶν χωρῶν τῆς κάτω Αὐστρίας ἀνετέθη ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἀκροπόλεως. Ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ φρουρίου μέχρι τῆς πύλης Σιόττεν ἦρχεν ὁ βασιλικὸς σύμβουλος καὶ συνταγματάρχης Λεονάρδος δὲ Φέλς, ἡγούμενος λόγων τινῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῶν λοχαγῶν τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς Βιέννης. Κάτω τῆς πύλης Σιόττεν μέχρι τοῦ Βέρδερ καὶ ἐν τῷ Ἐλενδ (1), κατοικίᾳ τῶν Ἰουδαίων, ἦν Ῥεμπρέχ ὁ ἀπὸ Ἐβεροδὸρφ μεθ' ἑνὸς λόχου αὐστριακοῦ καὶ μετὰ τῶν ἰσπανικῶν στρατευμάτων, ἀπὸ δὲ Βέρδερ καὶ Σαλζθούρμ μέχρι τοῦ Ἐρυθροῦ Πύργου Ἐρνέστος ὁ ἀπὸ Λανδεστέιν, λοχαγὸς τῶν δορυφόρων καὶ συνταγματάρχης τεσσάρων ταγμάτων τῆς Βοεμίας μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ἰωάννην ἀπὸ Χαρδέμ ἱππέων (2)· ἐν συνόλῳ οἱ πολιορκούμενοι ἦσαν

(1) Quae à Judeorum turri tenet et im ellendt germanice appellatur. Διδάκτος Σεράβας (Σύνδρομος, σ. 58).

(2) Πέσσελ παρὰ Λεβεγκλάου, σ. 457.

οὐχὶ πλέον τῶν ἑκαταίδεκα χιλιάδων μαχητῶν, καλῶς ἐξησκημένων, ὀπίσω ὀχυρώματος μόλις ἐξ πόδας πλα-
τέως καὶ γυμνοῦ ἐξωτερικῶν προτειχισμάτων· πρὸς ὑπε-
ράσπισιν δὲ τούτου ἐνεψυχοῦντο ἐκ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς
τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν μεγαθύμων
στρατηγῶν καὶ ἀρχιστρατηγῶν, τοῦ κόμητος τοῦ παλα-
τιάτου Φιλίππου, δουκὸς τῆς Βαβαρίας, τοῦ κόμητος Νί-
κλα Σάλμ καὶ τοῦ βαρόνου Ῥόγενδορφ.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ Σουλεϊμὰν ἐστρατοπέδευσεν 27
ἐν Σίμεριγγ, αἱ τὸν Δούναβιν ἀναπλεύσασαι τετρακό- Σειπ.
σαι νασάδες ἐνέπρῃσαν πάσας τὰς γεφύρας. Ἡ ἐπιούση
οἱ πολιορκούμενοι εἰς δύο χιλιάδας καὶ πεντακοσίους ποιή-
σαντες τὸ πρῶτον ἐξοδὸν ἐκ τῆς πύλης Κέρντνερ ἀπέκτει-
ναν ὑπὲρ τοὺς διακοσίους Τούρκους, ἐν οἷς καὶ δύο λο-
χαγούς, ἓνα τζαούσην καὶ πολλοὺς γενιτσάρους, παρ'
ὀλίγον δὲ συνέλαβον καὶ αὐτὸν τὸν μέγαν βεζύρην, ὃς
μετρημφισμῆνος περιῖππευε τὴν πόλιν (1). Τῇ ἐπαύριον 29
τρεις λόχοι ἐποιήσαντο ἐξοδὸν ἐκ τῆς πύλης τοῦ φρου- Σειπ.
ρίου, μετὰ τινὰ δὲ φθορὰν τῶν Τούρκων, ἀπεχώρησαν αὖ-
θις ταχέως (2). Τῇ 2 Ὀκτωβρίου οἱ πολιορκούμενοι, ἐπε-
ξελθόντες τὸ δεύτερον, προσέβαλον τῷ βέγγῃ τῆς Σεμέν-
δρας, ἀλλὰ τριάκοντα κεφαλαὶ καὶ δέκα αἰχμάλωτοι ἐγέ-
νοντο τὰ τρόπαια τῶν πολιορκητῶν (3). Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑμα-

(1) Ὁ Πέσσελ καὶ Διδάκος λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐξοδος αὕτη ἐγένετο τῇ 29
Σεπτεμβρίου, ὃ δὲ Λαβὰχ καὶ Μελδεμὰν τῇ 27, τὸ δὲ Ἡμερολόγιον τοῦ
Σουλεϊμὰν τῇ 28.

(2) Λαβὰχ παρὰ Μελδεμὰν τῇ 28 Σεπτεμβρίου. Κατὰ τὸ Ἡμερολόγιον
τοῦ Σουλεϊμὰν τῇ 27.

(3) Ὁ Πέσσελ, σ. 463 μνημονεύει μόνον τῆς ἀνακαλύψεως μιᾶς ὑπο-
νόμου, ἀλλ' ὁ Λαβὰχ ἀναφέρει καὶ περὶ τῆς ἐξόδου τῆς 2 Ὀκτωβρίου καὶ
περὶ ἀψιμαχίας γενομένης τῇ προτέρᾳ ἡμέρᾳ. Ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Σου-
λεϊμὰν γίνεται λόγος μόνον, ὅτι αἱ βεζύραι ἐπεσεφάγτο τὸν σουλτάνον.

ταίωσαν οἱ πολιορκούμενοι τὰς τουρκικὰς ὑπὸνόμους⁽¹⁾,
 ὅς τῃ προτεραίᾳ αὐτόμολος Τοῦρκος προῦδωκεν αὐτοῖς,
 εἴτα τὸ τουρκικὸν πυροβολικὸν ἤρξατο τῆς προσβολῆς
 τοῦ πύργου Κέρνινερ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐν μέσῳ
 πολλοῦ ὑετοῦ ἐξέπεμψε σφαῖρας καὶ φλέγοντα βέλη⁽²⁾.
 6 Οἱ τῶν ἀκιντζιδῶν βέγηδες παρηγγέλθησαν παρασκευά-
 σαι κλίμακας πρὸς ἔφοδον, τὰ δὲ Ἀσιανὰ στρατεύματα συν-
 αθοῦσαι δέσμας φρυγάνων πρὸς πλήρωσιν τῶν τάφρων⁽³⁾.
 Τότε ἦλθε πρὸς τὸν Σουλεϊμάν προσαγορευῶν ὁ φίλος
 τοῦ Ζαπόλια ὁ Σίμων Ἀθηναῖος, οὗ τὸ ἐπώνυμον litte-
 ratus ἐμποιοῦν τὴν ἀγαθὴν πρόληψιν, ὅτι ἦν ὁ σοφώτα-
 τος τῶν Οὐγγρων, ἡξίωσεν αὐτὸν διαιτῶς εὐμενοῦς ὑποδο-
 χῆς παρὰ τοῦ Σουλεϊμάν, τιμῶντος καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς
 ἀπίστοις καὶ ἐχθροῖς τὴν παιδείαν. Μείζων τῶν τριῶν
 πρώτων ἐξόδων ὑπῆρξεν ἡ τετάρτη, ἐν ᾗ ὁ ἀπὸ Ῥαῖσάχ Ἐκ
 ἐξορμήσας μετὰ ὀκτακισχιλίων δούλων ἀπὸ τοῦ πύργου
 Σάλς ἠλπιζε καταλήψεσθαι τὰ νῦτα τοῦ ἐχθροῦ παρὰ τὰς
 7 πύλας τοῦ φρουρίου καὶ Κέρνινερ· ἀλλ' ἡ ἔξοδος ἐβράδυνεν
 7 Οὐκ. ὑπὲρ τὸ δέον, διότι ἀντὶ τοῦ γενέσθαι νυκτὸς ἐγένετο ἐν ἡμέρᾳ,
 καὶ ἐπανῆλθον πρωϊότερον ἕνεκα κελεύσματος δοθέντος ἐκ
 δειλίας ἢ προδοσίας πρωτοστάτου τινός. Πενταχόσιοι τῶν
 πολιορκουμένων ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ. Οὗτοι ἐθρήνουν τὸν
 θάνατον τοῦ λοχαγοῦ Βόλχ Ἀγεν, οἱ δὲ πολιορκηταὶ
 τὸν τοῦ ἀνδρείου ἀλαϊβέγη τοῦ ἐκ Γουστενδὶλ Ῥαμα-
 ζάν. Τρεῖς σφαῖραι προσέβαλον, πλὴν ἀβλαβῶς, τῷ θῷ
 ρακί τοῦ Ῥαῖσάχ. Κατὰ τὴν εἰς τὸ φρούριον ὑποχώρη-
 σιν οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπειράθησαν εἰσβαλεῖν μετὰ τῶν φευ-

(1) Πέσσελ καὶ Διδάκος.

(2) Αὐτόθι, σ. 463.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῇ 4 Ὀκτωβρίου.

γόντων εἰς αὐτό· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχ ὑπῆρχε ῥῆγμα, αἱ δὲ
 πύλαι ἦσαν κλεισταί, οἱ ἐφορμῶντες ἀπεκρούσθησαν τῶν
 τειχῶν διὰ τῆς λόγχης. Ὁ Σουλεϊμάν, φοβούμενος μὴ
 ἐπαναληφθῶσι παρόμοιαι ἐξοδοί, ἐκέλευσεν ἵνα οἱ ἱππεῖς
 μείνωσιν ἐπὶ τῶν ἵππων τῇ ἐφεξῆς νυκτί, ὅπερ οἱ πολιορ-
 κούμενοι ὑπέλαβον ὡς προπαρασκευὴν πρὸς ἐξόδον.
 Ἄλλ' αὕτη ἐγένετο μετὰ μεγάλης μανίας μόλις μετὰ 9
 τὴν ἔκρηξιν δύο ὑπονόμων ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Αὐ- Ὀκτ.
 γουστίνων παρὰ τὴν πύλην Κέρντνερ ἐπὶ τρεῖς ἐπαλλή- 10, 11,
 λους ἡμέρας, ἀπεκρούσθη ὁμως μετ' ἴσης ἀνδρίας ὑπὸ 12 Ὀκ.
 τοῦ κόμητος Νίκλα Σάλμ καὶ τοῦ Χάνς Κατζίανερ, τε-
 ταγμένων ἐν ταῖς πρώταις τάξεσι (1). Πρὸς τὴν βροντὴν
 τοῦ πυροβολικοῦ τῶν πολιορκητῶν καὶ πολιορκουμένων
 ἀντήχουν τὰ τύμπανα, αἱ σάλπιγγες καὶ οἱ αὐλοὶ ἀπὸ
 τοῦ πύργου τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ πύργου τῶν Αὐγου-
 στίνων, ὅπως διεγείρωσι τὸ θάρρος τῶν πολιορκουμένων.
 Ἡ ἔκρηξις δύο ἐτέρων νέων ὑπονόμων ἔκρυψε τὸ μέγα 12
 ῥῆγμα τῆς πύλης Κέρντνερ, ἀλλ' ὁμως νῦν ἡ ἐφοδος Ὀκτ.
 ἐγένετο οὐχὶ παραχρῆμα, ὡς τὸ πρῶτον. Ἐν τῷ ὀθωμα-
 νικῷ στρατοπέδῳ ἦν ἡρεμία· διότι οἱ βεζύρῃ καὶ πασάδες
 συνῆλθον παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ εἰς πολεμικὸν συμ-
 βούλιον, ἐν ᾧ ἐκρίθη ἵνα τῇ ἐπιούσῃ γένηται ἡ τελευταία
 ἐφοδος, ἐπειδὴ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους καὶ ἡ σπανοσιτία ἐπέβαλ-
 λον τὴν ἀποχώρησιν. Τὸ ἐκλείπον θάρρος τοῦ στρατοῦ
 ἀνεξωπυρήθη διὰ διανομῆς χρημάτων καὶ μεγάλων ὑπο-
 σχέσεων, ἕκαστος δὲ γενίτσαρος ἔλαβεν ὑπόσχεσιν χιλίων
 ἀτπρων ἢ εἴκοσι δουκάτων (2). Κήρυκες περιελθόντες τὸ

(1) Λαῶν, Πέσσελ, Σεράβα.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῇ 13 Ὀκτωβρίου.

στρατόπεδον ἀνεκήρυξαν, ὅτι ὁ πρῶτος εἰς τὰ τεῖχη ἀνα-
βάς ἀνταμειφθήσεται διὰ τρισμυρίων ἄσπρων, εἰ ἦν
ἀπλοῦς σπαῆς, δι' ἐπαρχίας δέ, εἰ ἦν σούδασης. Αὐτὸς
δ' ὁ Σουλεϊμάν ἤλασε πρὸς ἐξέτασιν τῶν ῥηγμάτων, ἃ εὐ-
ρὼν ἀρχοῦντως εὐρέα ἐπήνεσε μεγάλως τὸν Ἰβραῖμ. Τῇ
14 Ὀκτωβρίου (ἡμέρα ἀξιομνημονεύτω ἐν τῇ πολεμικῇ
ἱστορίᾳ τῆς Αὐστρίας καὶ ἄλλων ἐθνῶν) οἱ Τοῦρκοι τὸ
14 τελευταῖον τριχῇ διηρημένοι ἐφώρμησαν ἐμμανῶς πρὸς
Ὀκτωβρὶ τὸ ἐκ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ὀργυιῶν εὐρὺ ῥῆγμα τοῦ
τείχους παρὰ τὴν πύλιν Κέρντνερ. Περὶ τὴν τρίτην ὥραν
μετὰ μεσημβρίαν τὸ ῥῆγμα ηὐρύνθη διὰ τῆς ἐκρήξεως
νέων ὑπονόμων, ἥ δὲ ἔφοδος ἐπανελήφθη τὸ τελευταῖον
μετὰ μείζονος μανίας, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ ἀδαμά-
στου θάρρους τῶν ἡρώων, προμάχων τοῦ τείχους, ὧν
τοῦ συνταγματάρχου Νίκλα Σάλμ συνέτριψε τὸ σκέλος
λίθος ἀπορραγείς. Ὁ Σουλεϊμάν, συνορῶν τὸ ἀδύνατον
τοῦ νικῆσαι, ἐκέλευσε τὴν υποχώρησιν (1). Οὕτω τῇ 14
Ὀκτωβρίου συνέβη ἡ τροπὴ τῶν νικηφόρων ὅπλων τοῦ
Σουλεϊμάν, ἃ ἄνευ τῶν ἐπάλλξεων τῆς Βιέννης εἰσέδουν
εἰς τὸ μέσον τῆς Γερμανίας.

Τὴν σωτηρίαν τῆς Βιέννης ἀνήγγειλεν ἡ βροντὴ τῶν
τληβόλων ἀπὸ τῶν χαρακωμάτων, ἡ μουσικὴ ἀπὸ τῶν
πύργων, ὁ ἥχος πάντων τῶν ὥρολογίων, ἃ ἀπὸ τῆς ἡμέ-
ρας τῆς πρὸ τῆς Βιέννης στρατοπεδεύσεως τῶν Ὁθωμανῶν
ἐσίγησαν, καὶ πάντες οἱ κώδωνες, οἵτινες ἄφωνοι κατὰ τὸν
χρόνον τοῦτον, ἐξέπεμπον τὴν χαρὰν τῆς πόλεως πρὸς
τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον. Ὁ Ἰβραῖμ ἠρώτησε περὶ τοῦ
θορύβου τούτου τὸν σηματοφόρον Ζεδλίτζ, αἰχμάλωτον, ὁ

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἡ πόλις ἡγάλλετο ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτῆς. Τότε ὁ μέγας βεζύρης ἐνδύσας αὐτὸν χρυσοῖς καὶ σηρικοῖς ἐνδύμασιν, ἀπέπεμψεν εἰς Βιένναν εἴτε ἐξ ἰδίας πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, εἴτε πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς ἀπελευθερώσεως αἰχμαλώτων τινῶν ἐκ τῆς πόλεως· διότι τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ ἐπιστείλας πρὸς τὸν φρούραρχον αὐτῆς, ἐμνημόνευε τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Σεδλίτζ, ἔληγε δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ ἐν Βούδῃ φόνου τῶν αἰχμαλώτων.

Τῇ 16 Ὀκτωβρίου ἄρας ὁ Σουλεϊμάν ἐχώρησε μικρὸν, ὅπου κατέξευξε καὶ ἐγένετο συμβούλιον περὶ τιμῶν καὶ ἀμοιβῶν. Τῇ παραμονῇ ἔδωκεν ἐκάστῳ γενιτσάρῳ τὰ ὑπεσχημένα κατὰ τὴν ἐφοδὸν εἰκοσι δουκάτα, τῷ δὲ μεγάλῳ βεζύρῃ ξίφος, σὺν ἡ λαβὴ καὶ ἡ θήκη ἦσαν κεκοσμημένα διὰ πολυτίμων λίθων, τέσσαρας τιμητηρίους ἐσθῆτας καὶ τέσσαρα βαλάντια χρυσοῦ, ἥτοι ἐξακισχίλια δουκάτα(1). Οὕτως ἡ πολιτικὴ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ ἡ δεσπόζουσα δύναμις τοῦ Ἰβραήμ μετέβαλεν ἐν τοῖς ὅμμασι τοῦ στρατοῦ τὴν αἰσχροὴν ὑποχώρησιν εἰς μεγαλόψυχον ἐπάνοδον καὶ ἀντήμειψεν, εἰμὴ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς τελευταίας ἐφόδου, τὴν πρὸς αὐτὴν προθυμίαν τῶν γενιτσάρων. Πλεονάκεις ἔτι οἱ πολιορκούμενοι ἐποιήσαντο ἐξοδὸν πρὸς τὸν βραδέως ἀποχωροῦντα πολιορκητικὸν στρατὸν, ὃν ἀφείλοντο ἵππους, καμήλους, αἰχμαλώτους· ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν μικρά πρὸς τοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τῶν περιχώρων συν-

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Σολακιζαδέ. Τζελαλζαδέ. Τὸ βαλάντιον δύναται πεντακόσια γρόσια, τὸ δὲ γρόσιον ἑκατὸν εἰκοσιν ἄσπρα. Πεντήκοντα ἄσπρα, ὡς ἐξάγεται, ἐκ τῆς συνεντεύξεως τοῦ Λάζακη πρὸς τὸν Ἰβραήμ, ἐδύναντο ἐν δουκάτον. Ὁ Σουλεϊμάν, διανείμας δώδεκα ἑκατομμύρια καὶ τριακοσίας χιλιάδας ἄσπρων, ἀπέτισε διὰ τὴν τελευταίαν ἐφοδὸν διακοσίας τεσσαράκοντα καὶ ἐξήχιλιάδας δουκάτων.

ναρπαγέντας καὶ τὸ πλεῖστον σφαγέντας αἰχμαλώτους, οὓς οἱ σύγχρονοι ἱστοριογράφοι ἀνάγουσιν εἰς δεκακισχίλους (1). Κατὰ τὰς τρεῖς τῆς πολιορκίας ἐβδομάδας οἱ ἀκιντζίδες, οὓς οἱ σύγχρονοι καλοῦσι σακμὰν (2), ἐπέτρεχον οὐχὶ τὰ περὶ τὴν Βιένναν, ἀλλὰ τὴν ἄνω καὶ κάτω Αὐστρίαν, τὴν ἄνω καὶ κάτω Στυρίαν, πυρπολοῦντες οἰκίας καὶ ναοὺς καὶ ἀποκτείνοντες τοὺς κατοίκους. Τὰ μαρτύρια τῶν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Βιέννης διαπραχθέντων ἀνοσιουργημάτων εἰσὶν ἐγγεγραμμένα ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ταῖς ἐπισκοπαῖς, ὧν τὰ βιβλία ἐσώθησαν ἀπὸ τῶν χρίνων τούτων. Ἀπὸ τῆς ὑπωρείας τοῦ Καλεμβέρ (Καιτίου ὄρους) μέχρι τοῦ φρουρίου Λιχτενστάιν, ὧν αἱ ἀκροπόλεις ἐν ταῖς δύο ἐτχαιαῖς τοῦ ἐξ ὁρέων λαμπροῦ ἡμικυκλίου τῶν περικυκλούντων τὴν αὐτοκρατορικὴν πόλιν περιλαμβάνουσιν, ὡς τὰ δύο λαμπρότατα καλλισκοπεῖα τῆς χώρας, σύμπασαν ταύτην καὶ ἀμοibaίως προσβλέπουσιν ἀλλήλας, ἦν μόνον εὐρὺ λήϊον ἡρημωμένων χωρίων καὶ καταφλεχθειςὼν ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πρώτης περικυκλώσεως τῆς Βιέννης τὰ βοσνικά στρατεύματα κατέσρεψαν ἤδη τοὺς ἀμπελῶνας τοῦ Χεϊλιγενστάτ, ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς τελευταίας ἐφόδου ἐξεδικήθησαν τὴν ἀποτυχίαν αὐτῆς διὰ τῆς σφαγῆς τῶν κατοίκων (3). Ἐν Δοίβλιγγ ἐνεπρήσθησαν τὰ φορολογικὰ βιβλία καὶ ἐφονεύθη ὁ ἱερεὺς Πέτρος Ἀινδλ, ἐν δὲ Πέσιγγ ἐνεπρήσθη ἡ ἐκκλησία τῶν ἐπτὰ δρυῶν καὶ ἐπτὰ κοινοτήτων. Ἐν Χίτζιγγ ἦν τὸ κύριον στρατόπεδον τοῦ Χασάν Μιχάλογλου,

(1) Πέσσελ, Βλκ, Λαβάζ.

(2) Οἱ ἀκιντζίδες εἰσὶν οἱ πραιτωριανοὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ οἱ quastadori καὶ racchegiatori τῶν Ἰταλῶν.

(3) Ἐκθεσις ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ. Ἐν Βιέννῃ, 1824. Α, σ. 78.

ἡ δὲ παράδοσις συνῆψε ταῖς τοπικαῖς καὶ καιρικαῖς ταύ-
ταις περιστάσεσι τὸ πρῶτον θαῦμα τῆς ἐκεῖ εἰκόνης τῆς
Θεοτόκου. Τὸ Χυττελδὸρφ καὶ τὸ φρούριον τοῦ ἀγίου
Βίτου διηρπάγησαν καὶ ἀπετεφρώθησαν. Ἀπὸ τοῦ φλε-
γομένου φρουρίου Λιχτενστάιν ἀπήγαγον οἱ ἀκιντζίδες
καὶ ἐμπρησταὶ τὸν υἱὸν τοῦ γεωκτῆμονος Χριστοφόρου
Φρεϋλέβεν εἰς δουλείαν. Ἐν Μέρλιγγ ἀπετεφρώθησαν
μετὰ τῶν οἰκιῶν καὶ πάντα τὰ ἔγγραφα καὶ ἀρχεῖα τοῦ
χωρίου, ἐν τῇ κώμῃ ὅμως Βερχτολδσδὸρφ μόνον αἱ
ἐκτὸς τῶν τειχῶν κείμεναι οἰκίαι, διότι αὕτη ἀπέκρουσε τοὺς
τέμνοντας καὶ καίοντας ἀκιντζίδας. Τὸ Βροῦν καὶ Ἐλ-
τζελσδὸρφ κατεστράφησαν. Ἡ πόλις Βάδεν ἔλαβε παρὰ
τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν τουρκικῶν πορ-
θήσεων ὄωρον τὸ Φραουενβάδ. Τὰ αὐτὰ δεινὰ ἐπαθον ἡ
πόλις καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Κλοστερνεουβούργ, ὅπου ἐν τῇ
ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ Σουλεϊμάν ἐστρατοπέδευεν ἐν Σίμεριγγ
καὶ αἱ ὑπὸ τὸν Κασίμ βομβόδαν νασάδες ἀνέπλεον τὸν Δού-
ναβιν, ἡ μὲν κάτω πόλις ἐνεπρήσθη, ἡ δὲ ἄνω ἐσώθη ἀπο-
κρούσασα τὴν ἐφοδὸν. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐξ ἑκατάδων ἀκιν-
τζιδῶν ἐπέτρεχον ἤδη καὶ ἐπόρθουν τὴν κάτω τοῦ Ἐνς
(Ἀνήσου) χώραν. Ἐν τῇ Σαϊτενστέτεν ἐνέπρησαν καὶ
διήρπασαν τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἰββσιτζ καὶ
Βαϊδχόφεν ἀπεκρούσθησαν. Ὁ Χάνς Σταρχεμβέργ, ὁ
ἀρχηγὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς, ὡς πρόμαχος τῆς Αὐ-
στρίας κατὰ τῶν Τούρκων, ἄξιος πρόδρομος Γουνδάκερ
τοῦ Σταρχεμβέργ, τοῦ προμάχου τῆς Βιέννης ἐν τῇ δευ-
τέρᾳ τουρκικῇ πολιορκίᾳ, ἐξησφάλισε τοὺς πόρους τοῦ
Ἐνς, ὅπου ἡ διάβασις ἦν δυνατὴ, διὰ χαρακωμάτων καὶ
προχωμάτων τόσον καλῶς, ὥστε τρισμύριοι Τούρκοι πολ-
λάκις πειραθέντες διαβῆναι οὐκ ἐδυνήθησαν, καὶ ἐτράπη-
σαν ἀπὸ τῆς πόλεως Στάιερ πρὸς τὴν Στυρίαν(ΚΒ). Ἐπ

τῶν διαφόρων τούτων ἐπιδρομῶν τοῦ ἐκ τῆς ἀποτυχίας
 τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης στερηθέντος πλουσιωτέρας
 λείας στρατοῦ ὁ Σουλεϊμάν μετὰ τῶν οἰκείων ἀπεχώρει
 βραδέως, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀτάκτως, τὸ δὲ δυσχερῶς. Ἐν
 Βούδῃ προῦπήνηται αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Ἰανούς, (οὕτως
 ἐκάλουν οἱ Τούρκοι τὸν Ζαπόλιαν), τούτῳ δὲ πάντες οἱ
 29 βεζύραι. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας συνεχάρη ὁ Ζαπόλιαν ἐν
 'Οκτ. δημοτελεῖ διβνίῳ ἐπὶ τῇ νικηφόρῳ ἐκστρατείᾳ τῷ
 σουλτάνῳ, ὅτε ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἔλαβε δῶρον
 δέκα ἐσθῆτας, τρεῖς ἵππους μετὰ χρυσῆς ἀλύσειως καὶ
 χρυσοῦ χαλινοῦ. Τῇ ἐπιούσῃ ὁ Γρίττης ἔλαβε δῶρον δε-
 καχισχίλια δουκάτα. Δι' ἀπορίαν ὁδηγῶν καὶ ἀπειρίαν τῆς
 χώρας ἀπεπλανῶντο τῆς ὁδοῦ καθ' ἐκάστην πολλὰ ἀπο-
 σκευαὶ καὶ αὐταὶ αἱ τοῦ μεγάλου βεζύρου μεταξὺ γε-
 φυρῶν καὶ τελμάτων. Διὰ τοῦτο ἐξαχισχίλιοι μὲν ἄνδρες
 ἐστερήθησαν τῆς μισθοφορᾶς, ἐτέρων δὲ ἡλαττώθησαν τὰ
 τιμάρια. Καὶ πρότερον ὁ σουλτάνος ἐπειδὴ οὐδεὶς ἀλαϊ-
 βέγης προσῆλθεν εἰς πανυγηρικὴν πομπὴν αὐτοῦ ἐκέλευ-
 σεν ἵνα καθειρχθῶσι τριάκοντα αὐτῶν (1). Ἵνα δὲ διασκε-
 δάσῃ ὁ Ἰβραῖμ τὴν ἐκ τούτου ἀθυμίαν ἐπέδειξε τοῖς βεζύ-
 ραις, βεγλερβέγηδες καὶ βέγηδες τὸ οὐγγρικὸν στέμμα,
 λέγων αὐτοῖς, ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ
 Νουσιρβάν. Μέχρι τοῦδε ὁ Σουλεϊμάν, ἢ μᾶλλον ὁ Ἰβραῖμ,
 ἐκόμιζεν αὐτὸ μεθ' ἑαυτοῦ ἵσως ἵνα ἐπιθέσῃ αὐτὸ ἐπὶ
 τῆς ἰδίας κεφαλῆς, εἰ ἔπιπτεν ἡ Βιέννα, ἡ δὲ Οὐγγρία
 ἐγίγνετο τουρκικὴ ἐπαρχία, ἀλλ' ὥς εἶχον τότε τὰ πράγ-
 ματα, πρεδῶκεν αὐτὸ τῷ φύλακι αὐτοῦ Πέτρῳ Πε-
 31 ρενῷ, ὃς ἐκόμιτεν αὐτὸ μετὰ τοῦ Λουδοβίκου Γρίτ-
 'Οκτ.

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, 29 Ὀκτωβρίου.

τη καὶ Σίμωνος Ἀθηναῖη πρὸς τὸν Ζαπόλιαν (ΚΓ). Μεσοῦν-
τος τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ὁ Σουλεϊμὰν ἀφίκετο εἰς Κων-
σταντινούπολιν.

Ἡ λύσις τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης ἦν τὸ πρῶτον ἀποτυ-
χὸν πολεμικὸν ἔργον τοῦ Σουλεϊμὰν, ἡ δὲ δι' ἀρπαγῆς καὶ ἐρη-
μώσεως, δι' ἐμπρησμοῦ καὶ φόνων ἐξάντλησις τῶν ἐχθρικῶν
χωρῶν ἦν ὁ ὕψιστος σκοπὸς τῶν βέγληδων καὶ ἀκιντζίδων
οὐχὶ δ' ὁ ἑαυτοῦ, οὐδ' ὁ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Οὕτω δὲ
ἡ ὑπὸ τοῦ Ῥοβερτσῶνος ἐπαναληφθεῖσα μετὰ πολλοὺς
συγχρόνους ἱστοριογράφους κατηγορία, ὅτι ἡ πολιορκία
τῆς Βιέννης ἀπέτυχε μόνον ἕνεκα τῆς προδοσίας τοῦ με-
γάλου βεζύρου ἐςὶ πάντη ἄλογος. Πλὴν ὅτι οἱ Ὁθωμανοὶ ἱστο-
ριογράφοι ἐν τῇ ὕστερον πτώσει τοῦ Ἰβραῖμ οὐκ ἂν ἀπε-
σιώπων τὸν λόγον τοῦτον ὡς ἰσχυρὸν τῆς πρὸς αὐτὸν
δυσμενείας, οὔτε ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς Βενετίας, οὐδ' ἐν
τοῖς τῆς Αὐστρίας σώζεται ἐλάχιστον ἔχνος δυνάμενον
δικαιῶσαι τοιαύτην ὑπόθεσιν. Τοῦλάχιστον ἐν τοῖς ἐγ-
γράφοις τῶν μετὰ ταῦτα αὐστριακῶν πρεσβειῶν, αἱ τινες
ἐμνημόνευον ἀκριβέστατα τὰς πρὸς τὸν Ἰβραῖμ ἐντεῦξεις,
οὐδὲ σκια ἄληθοὺς εὐνοίας ἢ ὑπαιγιμοῦ προτέρων γε-
νομένων ἀξιολόγων ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἀνα-
καλύπτεται. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων εὐρίσκεται, πολλῶν δὲ
μᾶλλον τὸ ἐναντίον, ὡς ὕστερον ἐν οἰκείῳ μνημονευθήσεται.
Εἰ ὁ μέγας βεζύρης ἀπέβλεπεν εἰς τὸ στέμμα τῆς Οὐγ-
γρίας, διὰ τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης οὐ-
δὲν ἐκέρδαιεν ἢ τὴν κύρωσιν τοῦ Ζαπόλια ὡς βασιλέως
τῆς Οὐγγρίας (ΚΔ). Οὐχὶ ἄρα ἡ προδοσία τοῦ Ἰβραῖμ,
ἀλλ' ὁ γογγυσμὸς τῶν γενιτσάρων, κατασιγασθεὶς ἤδη
μόλις ἐν Βούδη, ὁ θρύλος τῶν ἀσιανῶν στρατευμάτων ἐπὶ
τῷ ἀσυνήθει αὐτοῖς ψύχει καὶ τοῦ ὅλου στρατοῦ ἐπὶ ἀπο-
ρία σιτίων ἦσαν τὰ αἷτια πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς

Βιέννης, ἧς οἱ πρόμαχοι τὸ ὄνειδος τῆς ὑπὸ γερμανικῶν
καὶ βοεμικῶν φρουρῶν ταχείας παραδόσεως τῆς Βούδης,
τοῦ 'Ραάβ, Πλουτεμβούργ καὶ 'Αλτενβούργ ἀπέπλυναν
διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν καὶ ἔσωσαν τὸ προτεῖχισμα τῆς
χριστιανωσύνης ἀπὸ τοῦ κληρονομικοῦ ἐχθροῦ τοῦ χρι-
στιανικοῦ ὀνόματος. Παρὰ τοὺς προμαχῶνας τῆς Βιέν-
νης νῦν τὸ πρῶτον ἀνεχαιτίσθη ἡ καταβροχθίζουσα χῶ-
ρας πλημμύρα τῆς ὀθωμανικῆς κατακτῆσεως ἐν Γερμανίᾳ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Πρεσβεΐα εἰς Βενετίαν. — Ἑορτὴ τῆς περιτομῆς τῶν ἡγεμονοπαίδων. — Πρεσβεΐα τοῦ Φερδινάνδου, τοῦ Ζαπόδια, τῆς Πολωνίας, τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Γαλλίας. — Πέμπτη ἐκστρατεία τοῦ Σουλεϊμάν. — Πολιορκία τοῦ Γόδης καὶ διὰ τῆς Συρίας ἐπάνοδος. — Ἀλωσις τῆς Κορώνης. — Διαπραγματεύσεις τοῦ Φερδινάνδου πρὸς τὴν Πύλην καὶ συνομολόγησις τῆς πρώτης εἰρήνης μεταξὺ Ἀστίας καὶ Τουρκίας.

Εν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ ἱστορήθη κατὰ τὸ Ἡμερολόγιον τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Σουλεϊμάν πῶς ἡ πολιτικὴ φρόνησις αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ μεγάλου βεζύρη Ἰβραήμ παρεκάλυψε τὴν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης ἦτταν δι' ἐπαίνων καὶ ἀμοιβῶν καὶ δαφνηφόρων ἐπιστολῶν ἐν τοῖς ὅμμασι τοῦ στρατοῦ, τῶν διοικητῶν τῶν τουρκικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν δυνάμεων, διὰ τῆς δῆθεν ἐκουσίας νικηφόρου ἀποχωρήσεως καὶ τῆς δῆθεν περιφρονηθείσης κατακτήσεως τῆς Γερμανίας, τῆς μεγαλοφύχου ἀπαλλοτριώσεως τοῦ οὐγγρικοῦ στέμματος καὶ τῆς ἀπονομῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Ζαπόδιαν (Α). Ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι δεσποτικῆς ἀρχικῆς τέχνης δορικτητόρων, οἵτινες ἐπιβάλλουσι

τοῖς λαοῖς τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν, καὶ οὔτινες ἐπιθυμοῦσιν ἵνα ἀπωλοῦνται μάχαι ὡς νίκαι πιστεύονται, εἴτε ὡς θρίαμβοι πανηγυρίζονται, μετὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπάνοδον τοῦ Σουλεϊμάν τὸ πρῶτον μέλημα αὐτοῦ ἦν ἡ δι' εὐθυμίας ἀναζωπύρησις τοῦ μεθ' ὅλας τὰς ἀρπαγὰς καὶ λεηλασίας πεσόντος θάρρους τοῦ στρατοῦ, καὶ ἡ διὰ πομπῆς νέων ἑορτῶν καὶ πρωτοφανοῦς θεάματος μεγαλοπρεπείας κόλασις τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ ἐκφαινομένων ἀμφιβολιῶν περὶ τοῦ ναυαγίου τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ περ διανεμηθέντων τιμαρίων καὶ πεμφοθεῶν νικητηρίων ἐπιστολῶν.

Ἡ περιτομὴ τῶν υἱῶν παρεῖχεν αὐτῷ εὐκαιρίαν πρὸς τοῦτο. Πλὴν τῶν πρὸς τοὺς διοικητὰς καὶ μεγιστάνας τοῦ βασιλείου συνήθων προσκλήσεων, ἔπεμψε νῦν τοιαύτην καὶ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας, ὡς γείτονα καὶ φίλον, ὅπως παραστῇ τῇ περιτομῇ τῶν ἡγεμονοπαίδων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐπιστολῆς μέχρι τῆς πανηγύρεως ἦσαν μόνον ἕξ ἐβδομάδες, φαίνεται, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν εἴτε πρὸς ἀφοσίωσιν καὶ ἀβροφροσύνην προσεκάλεσεν αὐτόν, εἴτε ἐνόμισεν ἀναξιοπρεπὲς αὐτῷ τοῦ παρατεῖναι τὸν χρόνον πρὸς ἔλευσιν τοῦ δουκὸς ἢ τοῦ ἐκπροσωπήσαντος αὐτόν. Μόλις ἥμισυ ἔτος παρῆλθεν, ἀφ' οὗ ὁ πρεσβευτὴς Ἰουνὶς ἀνεκοίνωσε τῇ Γερουσίᾳ τὰς νίκας τῆς βιενναίας ἐκστρατείας καὶ τὴν ἀπονομὴν τοῦ οὐγγρικοῦ στέμματος, ὅτε νέος Τοῦρκος πρεσβευτὴς φέρων χρυσᾶ ἐνδύματα εἰσέχθη εἰς τὴν Γερουσίαν ὑπὸ δυοκαίδεκα εὐπατριδῶν Βενετῶν, πρὸς ἣν ἀνεκοίνωσε τὴν ἐπικειμένην περιτομὴν τῶν ἡγεμονοπαίδων καὶ ἐκάλεσεν εἰς αὐτὴν φιλοφρενέστατα τὸν δοῦκα (B). Ὁ δὲ ἀπεῖπε τὴν πρόσκλησιν προφασισθεὶς ὅσον γε δυνατόν τὸ γῆρας καὶ τὴν μακρὰν ὁδοπορίαν, ἐδήλωσε δὲ, ὅτι ἐκπροσωπήσει

αὐτὸν ἔκτακτος πρεσβευτής. Αὐτίκα δέ, καίπερ ὄντος τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Βενετίας τοῦ Πέ-
 τρου Ζέν, ἀπέπλευσεν ὁ Μοσενῆγος ὡς προσαγορεύσων, ²⁷
 πρεσβευτής καὶ ἐκπροσωπήσων τὸν δοῦκα ἐν τῇ τελετῇ ^{Ἰουνίου} 1530
 τῆς περιτομῆς (1).

Τῇ μεσημβρίᾳ τῆς δημοτελοῦς ταύτης ἑορτῆς ὁ Σου-
 λεϊμάν, ὑπὸ πάσης τῆς αὐλῆς προπεμπόμενος, ἐπορεύθη
 εἰς τὸν Ἰππόδρομον, ὅπου πρὸς ἄρκτον αὐτοῦ παρὰ τὸ
 Μεχτερχανέ (στρατῶνα τῶν μουσικῶν τοῦ στρατοῦ) ἦν
 ἰδρυμένος μεγαλοπρεπὴς θρόνος ἐπὶ κυανῶν κιώνων, ἃν
 δὲ αὐτοῦ ἦν χρυσαυγῆς οὐρανίσκος, περὶ ὃν ἀνηρτῶντο βα-
 ρυτιμότατα ὑφάσματα, κεκοσμημένους πολυποικίλοις τάπηται
 καὶ περιστοιχισμένους πολυχρόοις σκηναῖς. Οἱ δύο βεζύραι
 ὁ Ἀγιάς Πασᾶς καὶ ὁ Κασίμ Πασᾶς προϋπῆντησαν πεζῇ
 τῷ σουλτάνῳ εἰς Ἀρλανσχανέ (θηριοτροφεῖον τῶν λεόν-
 των, τοπάλοι δὲ ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου) (2), ἐν μέσῳ
 δὲ τοῦ Ἰπποδρόμου ὁ μέγας βεζύρης, ὁ ἀγᾶς τῶν γε-
 νιτσάρων καὶ πάντες οἱ βεγλερβέγηδες τοῦ βασιλείου, οἵ-
 τινες πάντες προέπεμψαν πεζῇ τὸν μέγαν κυριάρχην, μό-
 νον ἔριππον, μέχρι τοῦ θρόνου, κειμένου ἐν μέσῳ τῶν
 παρὰ τῶν ἡττηθέντων ἡγεμόνων ληφθεισῶν σκηνῶν. Ταύ-
 τας ὑπερέλαμπεν ἡ σκηνὴ τοῦ Οὐζοῦν, Χασάν, τοῦ ὑπὸ
 Μωάμεθ τοῦ Β' ἡττηθέντος, καὶ ἡ τοῦ Γαβρί, τοῦ ὑπὸ
 Σελίμ τοῦ Α' ἐκβληθέντος τοῦ θρόνου Αἰγυπτίου σουλ-
 τάνου, παρ' αἷς ἴδρυντο ὡς τρόπαια ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ
 τὰ ἀπὸ τῶν οὐγγρικῶν ἀνακτόρων ἀρπαγέντα ἀγάλματα.

(1) Ἡ ἀξιόλογος ἐπιστολὴ τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Μοσενῆγον ἀπὸ 1 μα-
 χαρρέμ 937 (25 Αὐγούστου 1530) σώζεται ἐν τοῖς τουρκικοῖς χειρογράφοις
 τῶν ἀρχείων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αδσνρίας.

Ἡχοῦσης τῆς πρὸς μεσημβρίαν τῆς πλατείας παρατα-
χθείσης στρατιωτικῆς μουσικῆς ὁ σουλτάνος ἀνέβη εἰς
τὸν Ὄρόνον, μετὰ δὲ τὸν χειρασπασμὸν καὶ τὰ δῶρα, ἃ
προσήνεγκον αὐτῷ οἱ βεζύραι, οἱ ἀγάδες τῆς αὐλῆς καὶ
τοῦ στρατοῦ, ὁ μευρτί καὶ οἱ οὐλεμάδες, εἰστίασεν αὐ-
τοὺς βασιλικῶς. Τῇ ἐπιούσῃ οἱ ἐκπτωτοὶ βεζύραι καὶ οἱ
διοικηταί, οἱ προσκληθέντες εἰς τὴν τελετὴν, ἡσπάσθησαν
τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου καὶ προσήνεγκον δῶρα· μόνον
δὲ τέταρσιν ἀνδράσι, τῷ πρῶτῳ μεγάλῳ βεζύρῃ Πιρὶ Πα-
σᾶ, τῷ μεγάλῳ χρησιμεύσαντι εἰς τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ἐκ-
στρατείαν, τῷ βεγλέρβεγῃ τῆς Ἀνατολῆς Ἰακούβ Πα-
σᾶ, καὶ τῷ πρῶτῳ βεγλέρβεγῃ τῆς Ῥούμελης Ἰσκενδέρ
Πασᾶ ἐπετράπη ὑποβαλεῖν πρὸ τῶν ἄλλων ἐκπτώτων
διοικητῶν τοῦ βασιλείου δι' ἐπιτρόπων τὰς εὐχὰς καὶ τὰ
δῶρα πρὸ τῶν ἵποδων τοῦ σουλτάνου. Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐδέ-
ξατο τὰς προσκυνήσεις καὶ τὰ δῶρα τῶν σαντζακβέγῃ-
δων, τῶν Κούρδων ἐμιρῶν καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν πρέσβειων.
Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν Βενετῶν ἀνεπλήρου πως τὴν ἀπου-
σίαν τῶν πρέσβειν τῶν ἄλλων δυνάμεων· διότι μετὰ τῶν
δύο ἐκτάκτων, τοῦ Ζὲν καὶ Μοσενίγου, παρίσταντο τῇ τε-
λετῇ ὁ συνήθως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδρεύων βαίλος
Βερνάρδος καὶ ὁ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Σουλεϊμάν υἱὸς τοῦ
δουκὸς Ἀλοῖζιος Γρίττης, πληρεξούσιος τοῦ Ζαπόλια(1).
Ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν δώρων ὑπερέβαινε πᾶσαν ἄλλην
πρότερον θεαθεῖσαν πομπὴν τοιούτων τελετῶν· ἦσαν δὲ
ταῦτα αἰγυπτιακὸς βάμβαξ (Γ), ὁμασκηνὸν σηρικὸν, σά-

(1) Παρὰ Μαρίνη Σανούτι, Τ. ΜΓ, σώζονται τέσσαρες ἀναφοραὶ περὶ
τῶν ἑορτῶν τούτων· ἡ μὲν τοῦ Πέτρου Ζὲν, ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1530· ἡ δὲ
τοῦ Μοσενίγου, ἀπὸ 14 Ἰουλίου 1530· ἡ δὲ τοῦ βαίλου Βερνάρδου, ἡ δὲ
τοῦ γερούσιαστοῦ Ἀνδρέου Ῥόσση.

λια καὶ μουσσελίεια ἰνδικά, ἐλληνικά λεπτὰ ὑφάσματα καὶ βενετικά στήριχνα, ἀργυραῖ λοπάδες πλήρεις χρυσῶν νομισμάτων, χρυσαῖ φιαλίδες πλήρεις πολυτίμων λίθων, κυαναὶ φιάλαι, κρυστάλλινα ποτήρια, σινικὰ σκεύη ἐκ λιθίας μορρίνης (porcelaine), διφθέραι ταταρικαί, φορβάδες ἀραβικαί, ἵπποι τουρκομανικοί, Μαμελοῦχοι καὶ Ἑλληνοπαῖδες, Αἰθίοπες καὶ Οὐγγροὶ δοῦλοι. Μόνον τοῦ μεγάλου βεζύρου τὰ δῶρα ἐδύναντο πεντακισμύρια δρουκάτα (1). Ὡς θέαμα κατελήφθησαν ἐξ ἐφόδου δύο ξύλινα φρούρια, ὧν τὸ ἕτερον εἶχεν Οὐγγρους (2), εἶτα δὲ ἐγένοντο ψευδομαχίαι μετὰ ὀπλων, μαχαιρῶν καὶ ἀκοντίων. Τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ οἱ διδάσκαλοι τοῦ Σουλεϊμάν, ὁ σοφὸς Χαϊρεδδίν καὶ οἱ καδιασκέρι προσεκύνησαν τὸν σουλτάνον, ὃς εἰστίασεν αὐτοὺς διὰ τῶν κάλλιστα ἡρτυμένων ὀπτῶν καὶ τῶν ἐκλεκτοτάτων γλυκυσμάτων, διὰ σακχαροπάστων καὶ σακχαρωμάτων, ὃ δὲ λαὸς ἐτάρπη διὰ τεχνασμάτων θαυματοποιῶν. Τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἐγένοντο πάλιν καὶ δρόμος τῶν Μαμελοῦκων, οἵτινες ἤλθον ἐξ Αἰγύπτου σὺν τῷ Κιρκασσῶ Ἰναλβέγῃ, τῷ λαβόντι τιμᾶριον ἐν Ῥούμελῃ, καὶ οἵτινες διέπρεψαν ἐν τῇ ἵππικῇ καὶ ἵπποδρομίᾳ. Ὁ σουλτάνος παρέστη τοῖς ἀγῶσι τούτοις μέχρι βαθείας νυκτός, ἥτις διὰ τῶν πυροτεχνημάτων καὶ τῶν πυρποληθέντων δύο ξυλίνων πύργων εἰς ἡμέραν μετεβλήθη (3). Τῇ πρώτῃ τῆς ἐπαύριον ἐθεάθησαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου δύο ἕτερα φρούρια οἰκοδομηθέντα ὑπὸ τοῦ δεινοῦ περὶ τὴν ἵππικὴν Τζαρούν· ἐκάστου τῶν φρουρίων τούτων ὑπερήσπιζον ἑκατὸν πολεμισταὶ βαρέως ὥπλι-

(1) Φερδὶ, φ. 17 Μαρίνης Σανούτος.

(2) Τζελαλζαδὲ, φ. 136.

(3) Τζελαλζαδὲ, φ. 136.

σμένοι, οἵτινες ἐναλλάξ ἐξώρμων καὶ ἐφώρμων, ἕως τὸ ἕτερον τούτων ἐάλω· πολλοὶ δὲ καλοὶ παῖδες καὶ καλλι-
στεύουσαι κόραι ὥς λάφυρον ἀπήγοντο ὑπὸ τῶν νικη-
τῶν. Καὶ ἡ νύξ αὕτη ἐφωτίσθη διὰ πυροτεχνημάτων καὶ
τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν φρουρίων (1). Τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ οἱ
γενίτσαροι, ἡγουμένου τοῦ ἀγα καὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ
ἱππικοῦ, ἐκόμισαν ἐν πανηγυρικῇ πομπῇ τοὺς γ α μ η-
λί ου ς φο ί ν ι κ α ς, ἢ τὰ λεγόμενα κηρία τῆς περιτο-
μῆς, ἐξεικονίζοντας ποικίλα ἄνθη καὶ καρπούς, πτηνὰ καὶ
τετράποδα ζῶα, κώνους ὑψηλοὺς κεκοσμημένους χρυσῷ
ἐλάσματι καὶ πετάλοις, ὡς φυσικὰ σύμβολα τῆς εὐφο-
ρίας καὶ τῆς γεννητικῆς δυνάμεως. Τῇ ὀγδόῃ καὶ ἐν-
νάτῃ ἡμέρᾳ περὶ δέλην ἐγένοντο σχοινοβαταίαι. Ἐπὶ σχοι-
νίου ἐντεταμένου μεταξὺ τοῦ κίονος καὶ τῶν ὀβελίσκων
τοῦ Ἱπποδρόμου Αἰγύπτιός τις σχοινοβάτης ἐποίησε θαύ-
ματα τῆς τέχνης αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ ἱστοῦ ἐλαίῳ καὶ σάπωνι
ἀληλιμμένου ναῦται καὶ γενίτσαροι ἀπεπειράθησαν ἐν ἀναρ-
ρίχηθῶσιν ἄνευ σχοινίου, μόνον διὰ χειρῶν καὶ ποδῶν, μέ-
χρι τῆς κορυφῆς, ὅπως λάβωσι τὸ ἐκεῖ βραβεῖον. Τῇ δε-
κάτῃ ἡμέρᾳ ὁ Σουλεϊμὰν εἰστίασε τοὺς καθηγητάς, ὧν ἡ
καθ' ἐκάστην μισθοφορὰ ἦν ἡττων τῶν πεντήκοντα ἄσπρων,
καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτῶν μετὰ τῶν ἐκπτώτων δικαστῶν
καὶ καθηγητῶν. Σχοινοβάται ἀνερρίχθησαν εἰς τὸν ὀβε-
λίσκον καὶ εἰς τὸν κίονα τοῦ Ἱπποδρόμου. Ταῖς ἐξῆς τρι-
σὶν ἡμέραις ἐγένοντο παιδιαὶ ὑπὸ τῶν γοήτων, σκιαμά-
χων καὶ γελωτοποιῶν. Πάντες οὗτοι ἀντημείφθησαν πλου-
σίως διὰ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων, ἃ ἡ ἐνεκόλαπτον
ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν ἢ ἔρριπτον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Τῇ
δεκάτῃ τετάρτῃ ἡμέρᾳ πάντες οἱ ἀγάδες τῆς αὐλῆς καὶ
τοῦ στρατοῦ ἐπορεύθησαν εἰς τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα, ὅ-

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 137, Φερδὶ, 170.

πως παραλάβωσι τοὺς τρεῖς ἡγεμονόπαιδας Μουσταφᾶν, Μωάμεθ καὶ Σελίμ καὶ προπέμψωσιν εἰς τὸν Ἰππόδρομον· οἱ βεζύραι πεζῇ ὑπήντησαν αὐτοῖς καὶ προέπεμψαν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ σουλτανικοῦ διδανίου (1). Τῇ ἐπιούσῃ ἐγένετο τὸ αὐτοκρατορικὸν συμπόσιον. Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ σουλτάνου ἐκάθηντο ὁ μέγας βεζύρης καὶ σερασκέρης, εἰ δὺο βεζύραι Ἀγιάς καὶ Κασίμ, οἱ βεγλερδέ-γηδες καὶ στρατοδίκαι τῆς Ῥούμελης καὶ Ἀνατολῆς, ὁ διδάσκαλος τῶν ἡγεμονοπαίδων Χαϊρεδδίν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ χάνη τῶν Τατάρτων, πρὸς δὲ τὰ ἀριστερὰ ὁ πρῶν μέγας βεζύρης Πιρί Μωάμεθ Πατᾶς, ὁ Σεϊνέλ Πασᾶς, ὁ Φερουκσάδβεγης, ἀπόγονος τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, ὁ Μουράδβεγης, υἱὸς τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Κανζοῦ Γαβρί, καὶ ὁ Λατίφβεγης, υἱὸς τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τοῦ οἴκου Σουλχάδρ. Ἡ δεκάτη ἔκτη ἡμέρα ἦν πασῶν ἀξιολογιωτάτη ἐπὶ ταῖς κατ' αὐτὴν γενομέναις σοφαῖς διαλέξεσι. Ὁ σουλτάνος προσεκάλεσε διὰ μὲν τοῦ ἀυλάρχου τὸν μουφτί, διὰ δὲ τοῦ σιτάρχου στρατηγοῦ τὸν διδάσκαλον τῶν ἡγεμονοπαίδων, ἵνα παρῶσι τῇ ἐπιστημονικῇ συζητήσει τῶν οὐλεμάδων, ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου γενομένη. Πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ αὐτοῦ ἐκάθην ὁ μουφτί καὶ ὁ στρατοδίκης τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς δὲ τὰ ἀριστερὰ ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ στρατοδίκης τῆς Ῥούμελης. Ὁ Σουλεϊμάν ἔδωκεν ὡς θέμα τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἀγῶνος τὴν ἐρμηνείαν τοῦ μοσλιμικοῦ Πάτερ ἡμῶν, ἥτοι τῆς πρώτης Σουρά τοῦ Κορανίου. Αἱ εὐττοχοὶ ἀποκρίσεις ἡμείβοντο δι' ἐπαίνων, ἡ δὲ ἀμάθεια καὶ ἀπορία διὰ σιγῆς· ἀλλ' ἡ μεγίστη τῶν τιμωριῶν ἔπесεν ἐπὶ τὸν δι-

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 137. Φερδὶ, φ. 170.

δάσκαλον Σουλεϊμάν Καλιφέ, ὃς δι' ἀπορίαν εὐστόχου ἀποκρίσεως κατελήφθη ὑπ' ἀποπληξίας, ἀπαχθεις δὲ τῆς συνελεύσεως οἶκαδε ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν (1). Τέλος τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἧς τὰ προεόρτια διήλθον ἐν ἡσυχῇ προπαρασκευῇ, ἐγένετο ἡ τελετὴ τῆς περιτομῆς ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἱππόδρομον αἰθούσῃ τοῦ διβανίου τοῦ Ἰβραΐμ Πασᾶ. Οἱ βεζύραι, οἱ βεγλερβεγήδες, οἱ ἀγάδες, οἱ οὐλεμάδες ἐφίλησαν τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου, ἀπῆλθον δὲ λαβόντες τιμητηρίους ἐσθῆτας. Πυροτεχνήματα παρέτειναν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας μέχρι βαθείας νυκτός, μετὰ τρεῖς δ' ἡμέρας αἱ ἐορταὶ ἐληξάν εἰς Ἱπποδρομίαν ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῶν γλυκερῶν ὑδάτων (2). Οὕτως ἡ ἐορτὴ τῆς περιτομῆς, διαρκέσασα ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἐβδομάδας, πολλῶ ὑπερέβη κατὰ τε τὴν διάρκειαν καὶ τὴν λαμπρότητα πάσας τὰς προτέρας. Μετὰ ταῦτα ὁ Σουλεϊμάν περιχαρὴς ἠρώτησε τὸν πεφίλημένον αὐτῷ μέγαν βεζύρην· «Ὅπότερος τῶν δύο ἡμετέρων γάμων ἦν λαμπρότερος, ὁ σὸς μετὰ τῆς ἐμῆς ἀδελφῆς, ἢ ὁ τῆς περιτομῆς τῶν ἐμῶν υἱῶν;» Ὁ δὲ Ἰβραΐμ εὐθέως ἀπεκρίνατο· «Γάμος ὡς ὁ ἐμός, ἐνόσω ὑπάρχει κόσμος, οὐκ ὦφθη καὶ οὐδέποτε αὖθις ὀφθήσεται.—Πῶς, εἶπεν ὁ Σουλεϊμάν, ταραχθεὶς ἐκ τῶν ἀπροσδοκῆτων τούτων λόγων.—Ἡ ὑμετέρα μεγαλειότης οὐκ ἔχει δεῖξαι ὡς ἐστιάτωρ τοῦ γάμου αὐτῆς ξένον τινά, ὡς ἐγὼ ἐν τῷ ἐμῷ, ᾧ παρῆν ὁ παδισάχ τῆς Μέκκας καὶ Μεδίνης, ὁ Σολομών τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἐσο πύλογήμενος, ἀπεκρίνατο ὁ Σουλεϊμάν, ὅτι οὕτως ἐσωφρόνισάς με» (Δ).

(1) Τζελαλζαδὲ καὶ Φερδὶ. Σολακζαδὲ καὶ Πετσεβί. Ἰαδουλαζιζ καὶ Ἀλζις.

(2) Τζελαλζαδὲ, φ. 139. Φερδὶ, φ. 173. Ἀλζις, φ. 239, KB διήγημα. Ἰαδουλαζιζ, φ. 86. Πετσεβί, φ. 52. Σολακζαδὲ, φ. 110.

Τρεῖς μῆνας μετὰ τὰς ἐορτὰς τῆς περιτομῆς ἦλθεν ¹⁷ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ δεύτερος πρεσβευτὴς τοῦ βασι- ^{Οκτ.}
λέως Φερδινάνδου, ὁ Νικόλαος Ζουρισχίτζ, ἱππότης καὶ
κληρονομικὸς θαλαμηπόλος τῆς Κροατίας, λοχαγὸς ἐν
τῷ ἁγίῳ Βίτῳ καὶ ἐν Γούνης, καὶ Ἰωσήφ ὁ ἐκ Λάμβεργ, κό-
μης τοῦ Σνεσβέργ καὶ ἱππότης τῆς Στυρίας, μετὰ ἀκολου-
θίας εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἀνδρῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Λατίνος
διερμηνεὺς Βενέδικτος Κουριπεσχίτζ ὁ ἐξ Ὁβενβούργ, ὁ τυ-
πώσας τὴν περιγραφὴν τῆς πρεσβείας ταύτης (Ε). Πεν-
τήκοντα τζαούται ὑπήντησαν αὐτοῖς ἡμίσειαν ὥραν ἐκ-
τός τῆς πόλεως καὶ προσέπεμψαν εἰς τὸν ξενῶνα τῶν πρέ-
σβεων, ὅπου κατέκλεισαν μὲν αὐτοὺς ἐκ προστάγματος
τοῦ σουλτάνου, ἀλλ' ἐχορήγουν αὐτοῖς πανθ' ὅσων εἶχον
χρεῖαν. Τῇ ἐννάτῃ ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν ἡμέρᾳ ὁ μέ- ²⁵
γας βεζύρης ἐπέτρεψεν αὐτοῖς τὴν πρώτην ἐντευξιν. Ἀλλ' ^{Οκτ.}
οὗτοι ἐνετάλησιν ῥητῶς ἵνα γερμανιστὶ ἀπαγγείλωσι τὰς
αἰτήσεις αὐτῶν τῷ τε μεγάλῳ βεζύρῃ καὶ τῷ σουλτάνῳ.
Τοσοῦτον ἡγαπᾶτο τότε ἡ πατρίς γλῶσσα ἐν τῇ αὐλῇ
τοῦ Φερδινάνδου (Ζ)! Ὁ Ἰβραῖμ ἀπεῖπε τὴν ἐκ τῆς λα-
τινικῆς μεθερμηνέυσιν τῶν λόγων τοῦ διερμηνέως αὐτοῦ,
μόνον τὴν ἰταλικὴν γινώσκοντος. Οἱ πρέσβεις, προτιμή-
σαντες ταύτης τὴν κροατικὴν, εὖρον διερμηνεῖα ἔμπειρον
τῆς γλώσσης ταύτης κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἐπιθυμίαν, ὁ δὲ Νι-
κόλαος Ζουρισχίτζ διὰ τῆς πατρίου γλώσσης τῆς κροα-
τικῆς παρεκάλεσε τὸν Ἰβραῖμ ἵνα φροντίσῃ περὶ τῆς προ-
σόδου αὐτῶν πρὸς τὸν σουλτάνον. Ὁ μέγας βεζύρης, οὗ
ἡ πολυλογία γνωστὴ ἐστίν ἡμῖν ἐκ τῶν πρὸς τὸν πρε-
σβευτὴν τοῦ Ζαπόλια διαλέξεων, ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ
τῶν ἀσχολιῶν καὶ τῶν ἔξεων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ
βασιλέως Καρόλου καὶ Φερδινάνδου, περὶ πολέμου καὶ
εἰρήνης καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων πραγμάτων, οὐδέποτε

ὁμως ἐκάλεσε τὸν βασιλέα τῆς Βοεμίας καὶ Οὐγγρίας ἄλλως ἢ Φερδινάνδον, τὸν δὲ αὐτοκράτορα οὐδέποτε ἄλλως ἢ βασιλέα τῆς Ἰσπανίας. Ἡ μεταξὺ τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ Πάπα εἰρήνη, εἶπε μειδιῶν ὁ Ἰβραῖμ, οὐκ ἦν τόσῳ εἰλικρινῆς, ὅσῳ ἐνόμιζον οἱ πρεσβευταί· διότι οἱ αὐτοκρατορικοὶ στρατοὶ ἐπόρθησαν τὴν Ῥώμην καὶ ἠχμαλώτισαν τὸν Πάπαν· ὅτι ὁ τε Πάπας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐπεκαλέσαντο πολλάκις δι' ἐπιστολῶν καὶ διὰ πρεσβειῶν τὸν σουλτάνον (Ζ), καὶ ὅτι ἡ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας διαγωγὴ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας ἦν ἀπάνθρωπος. Μετὰ πολλοὺς τοιούτους λόγους ὁ Ἰβραῖμ ἠρώτησε τοὺς πρέσβεις περὶ τοῦ νῦν πρεσβεύματος αὐτῶν, οἱ δὲ ἐντεταλμένοι ὄντες τοῦ λαλῆσαι μόνον πρὸς τὸν σουλτάνον, οὐκ ἐνέδωκαν εὐχερῶς τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Ἰβραῖμ, ἀλλ' ἐνεχείρισαν αὐτῷ σημειῶσιν λατινιστὶ γεγραμμένην, ἐν ᾗ ἐδηλοῦτο ἐν συνόψει ἡ φύσις καὶ ὁ σκοπὸς τῶν διαπραγτεύσεων, ἃς ἐμελλον ποιήσῃν πρὸς τὸν σουλτάνον· ἀπέσχον δ' εἰπεῖν ἄλλο τι φοβούμενοι μὴ ὁ μέγας βεζύρης, εἰ ἐμάνθανεν ἀκριβέστερον τὰ τῆς πρεσβεύσεως αὐτῶν, οὐκ ἐπιτρέψει τὴν πρὸς τὸν σουλτάνον πρόσοδον καὶ ἀποπέμψει αὐτοὺς ἀπράκτους, ὡς τὸν Χορδοβάνσκη. Τὴν ἀδημονίαν αὐτῶν διςσκέδασεν ὁ Ἰβραῖμ ἐν τῇ δευτέρᾳ συνεντεύξει, ἐν ᾗ οἱ πρέσβεις εἶπον, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ διὰ τοῦ Χορδοβάνσκη κομισθεῖσα πρὸς τὸν Σουλεϊμάν ἐπιστολὴ ἦν εἰρηνικὴ, ἡ δὲ δοθεῖσα αὐτῷ προφορικὴ ἐντολὴ πολεμικὴ, ἔπεμψεν αὐτοὺς ὁ Φερδινάνδος ἵνα ὡς βασιλεὺς τῆς Οὐγγρίας συνομολογήσῃ εἰρήνην. Ὁ Ἰβραῖμ ἐλάλησε διὰ μακρῶν περὶ τῆς κατακτήσεως τῆς Οὐγγρίας ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Φερδινάνδου (Η), εἶτα δὲ περὶ τῶν ὕβρεων κατὰ τοῦ Χορδοβάνσκη, οὗ ἡ προφορικὴ ἀπαίτησις τοσούτων φρουρίων, μάλιστα δὲ τῆς Σεμέν-

δρας, (1), ἀντέκειτο πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς κομισθεί-
σης ὑπ' αὐτοῦ εὐπρεποῦς ἐπιστολῆς· διὸ ἀπέπεμψεν αὐ-
τὸν μετὰ τραχέων λόγων, ἀλλὰ μετὰ φιλικῆς ἀποκρί-
σεως· τότε ὁ σουλτάνος αὐτὸς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Φερ-
δινάνδον, μὴ εὐρών δὲ αὐτὸν ἐν Βούδῃ ἐχώρησεν εἰς τὴν
ἀφνειὸν πόλιν Βιένναν, ἀξίαν καθέδρας αὐτοκράτορος (Θ).
Φεύγοντος δὲ αἰεὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοὺς νικηφόρους στρα-
τοὺς τῶν Ὀθωμανῶν, ὁ σουλτάνος ἀγανακτήσας διὰ
τοῦτο ἐπέτρεψε τοῖς ἀκιντζίδες καὶ ἐμπρησταῖς ἐπιδραμεῖν
πανταχοῦ, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ ἀληθὴς αὐτοκράτωρ
παρῆν, ἐποίησε δὲ μικρὰν μόνον βλάβην τοῖς τείχεσι πρὸς
ἀνάμνησιν τῆς ἐλευσεως αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀπέβλε-
ψεν εἰς κατάκτησιν, ἀλλ' εἰς ἐπιδρομὴν ἐπὶ τὴν χώραν,
οὐκ ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ βαρὺ πυροβολικόν, ἀπεχώ-
ρησε δὲ μετὰ ταῦτα ἕνεκα τοῦ φύχους. Μετὰ τὴν ἐπά-
νοδον αὐτοῦ ἔστειψε τὸν ὑπὸν ἑταῖρον αὐτοῦ Ἰαννοῦς ὡς βασι-
λέα τῆς Οὐγγρίας, ἐπειδὴ ὁ Φερδινάνδος ὢν μόνον ἐν
Βιέννῃ τοποτηρητὴς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, οὐδε-
μίαν ἀξίωσιν εἶχεν ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης. Μετὰ ταῦτα
ὁ Ἰβραὶμ ἤρξατο ὀνειδίζειν τὸν Κάρολον, ὅτι ἐξεστράτευ-
σεν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, ὅπως διὰ τῆς βίας ἀρπάσῃ χρή-
ματα παρὰ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ
ὅτι ἐνόμιζεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα, ἅ τε θέντα ἐπὶ τῆς κεφα-
λῆς πῖλον καὶ σέφανον· προσέθετο δέ· «Ἡ ἀληθὴς αὐτοκρα-
τορικὴ προσηγορία κεῖται ἐν τῷ ξίφει, ἡ δὲ εἰρήνη ἔσεται
φαντασιώδης, εἰ μὴ ὁ Φερδινάνδος ἀπετίθῃ τὴν ἀρχὴν τῆς
Οὐγγρίας, εἰ μὴ ἀπεδίδῃ ὅσῃν χώραν αὐτῆς κατέχευε καὶ
εἰμὴ ὁ Κάρολος ἀπεχώρῃ εἰς Ἰσπανίαν, ὅπως καταλίπη

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Λάμπεργ καὶ Ζουρισχίτζ.

τὸν βασιλέα Ἰανούς ἤσυχον ἐπὶ τοῦ δωρηθέντος αὐτῷ
 θρόνου τῆς Οὐγγρίας (I). Οἱ πρέσβεις ἀνεσκέασαν ὅσον
 μάλιστα καλῶς ἠδύναντο τοὺς λόγους τούτους, προτεί-
 ναντες ἐπὶ τέλους αὐτῷ χρήματα. Ἄλλ' ὁ Ἰβραῖμ εἶπεν,
 ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ αὐτοῦ οὐδόλως εἶχε χρεῖαν χρημάτων,
 καὶ ὅτι οἱ ἑπτὰ Πύργοι, ὧν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς ἐπάλλξεις
 ἀπὸ τῆς θυρίδος, ἦσαν πλήρεις ἀνεπάρκους χρυσοῦ καὶ ἀρ-
 γύρου· ὅτι οἱ τελευταῖοι πρέσβεις Χοβορδάνσκης καὶ Βεῖ-
 ξελθέργερ ὑπέσχοντο αὐτῷ (τῷ Ἰβραῖμ) δεκακισμῦρια φιο-
 ρίνια ὅπως προστεύσῃ αὐτῶν· ὃ τι εἶπεν αὐτοῖς, ἐπανελάμ-
 βανε δὲ νῦν προσέτι, ὅτι οὐδὲν ἐδύνατο ἀποπλανῆσαι αὐτόν
 ἐπὶ βλάβῃ τῶν συμφερόντων τῷ κυρίῳ αὐτοῦ· ὅτι προῦ-
 τίμα βοηθῆσαι αὐτῷ πρὸς ἄλωσιν τῆς οἰκουμένης ἢ συμ-
 βουλευσαι ἐκχωρῆσαι κατακτιθείσας χώρας (II). Οἱ πρέ-
 σβεις ἰκέτευσαν αὐτόν ἵνα μὴ παρερμηνεύσῃ τὴν προσφο-
 ρὰν ταύτην, κατορθώσῃ δὲ τὴν πρὸς τὸν σουλτάνον πρό-
 σοδον αὐτῶν, ἥτις καὶ ἐγένετο μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας. Εἰσα-
 χθέντες πομπωδῶς ἐπορεύθησαν διὰ τῆς πρώτης αὐλῆς
 τῶν ἀνακτόρων, ἐν ᾗ ἦσαν δύο ἐλέφαντες μετὰ τῶν ὀδη-
 γῶν αὐτῶν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ αὐλῇ ἀντήχησαν τοῖς ὠσὶν
 αὐτῶν οἱ μνηκυμοὶ δέκα λεόντων καὶ δύο λεοπαρδάλεων
 ἄλυσσόντων (1). Οἱ σωματοφύλακες, οἱ ὑπηρέται τῆς αὐ-
 λῆς, φέροντες χρυσοῦς πέλους, καὶ τρισχίλιοι γενίτσαροι
 μετὰ λευκῶν πέλων ἴσταντο ἀθρόοι πρὸ τῆς αἰθούσης
 τοῦ διβανίου. Ἐν ταύτῃ ἐκάθητο ὁ μέγας βεζύρης Ἰβραῖμ,
 ἔχων ἐκ δεξιῶν μὲν τοὺς βεζύρας Κασίμ καὶ Ἀγιὰς καὶ
 τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ρούμελης Βεχράμ. Πασᾶν, ἐξ εὐω-
 νύμων δὲ ἀμφοτέρους τοὺς καδιασκέρας, τοὺς τρεῖς δεφ-

(1) Ἐν τῇ ἀναφραῇ τοῦ Ἀάμπεργ καὶ ἐν τῇ ὁδοπορικῇ

τερδάρας, μικρόν δ' ἄπωτέρω αὐτῶν τὸν γραμματέα τῆς ἐπικρατείας (1). Ἐπειδὴ δ' ἦν ἐκεῖ διερμηνεὺς γινώσκων τὴν τουρκικὴν καὶ λατινικὴν, ὁ Λάμβεργ ἐλάλησε γερμανιστὶ (IB) καὶ οὕτως ἀπεκρίνατο πρὸς τὰς περιέργους καὶ πονηρὰς ἐρωτήσεις τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἕως ὁ μέγας αὐλάρχης καὶ ὁ μέγας θαλαμηπόλος εἰσήγαγον αὐτοὺς πρὸς τὸν σουλτάνον. Ὁ Λάμβεργ προσεφώνησε γερμανιστὶ πρὸς αὐτὸν (IT), ἡ δὲ προσφώνησις αὐτοῦ μεθερμηνεύθη ὑπὸ τοῦ Λατίνου αὐτοῦ διερμηνεῶς λατινιστὶ, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς αὐλῆς τουρκιστί. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν πιστωτικῶν γραμμάτων ὁ Ζουρισχίτζ ἐλάλησε κροατιστὶ περὶ τῶν πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην διαπραγματευομένων, ἐνεχείρισε τὴν ἰδίαν αἴτησιν ἐγγράφον λατινιστὶ καὶ ἐπέρανε τὸν λόγον αὐτοῦ αἰτῶν ταχεῖαν ἀπόκρισιν καὶ ταχὺ τέλος. Ὁ σουλτάνος ἔνευσεν, ὅτι συγκατατίθεται, καὶ εἶπε λέξεις τινὰς, ὁ δὲ μέγας βεζύρης ὑπέσχετο αὐτοῖς δώσειν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀπόκρισιν θετικὴν. Μετὰ δύο ἡμέρας μετεπέμψατο αὐτοὺς ὁ Ἰβραήμ, πρὸς οὓς ἐπαναλαβὼν διὰ μακρῶν τοὺς προτέρους αὐτοῦ λόγους καὶ τὰς κατὰ τοῦ Χοβορδάνσκη ὕβρεις, ἀπεκρίνατο, ὅτι ἦν ἀδύνατον τῷ σουλτάνῳ ἀποδοῦναι τὴν ὑπὸ τῶν στρατῶν αὐτοῦ ἀλούσαν Οὐγγρίαν, προσέθηκε δὲ, ὅτι ὁ σουλτάνος ἀνέλαβε τὴν πρώτην ἐκστρατείαν ἐπὶ ταῖς θερμαῖς δεήσεσι τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ὑποσχόμενος αὐτῷ ἐπικουρίαν κατὰ γῆν ²³ καὶ θάλασσαν κατὰ Καρόλου τοῦ Ε' (ID). Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ὁ ^{Φιέρ. 1526} μέγας βεζύρης, οὔτε οἱ πρέσβεις ἐξεχώρουν τὴν Οὐγγ-

(1) Οὗτος ἐν τῇ ἀναφορᾷ καὶ ἐν τῇ ὀδοιπορικῇ καλεῖται Βεχαδούμ. Ἡ ἔκθεσις παρασιωπᾷ τοὺς καθ' ἑαυτὴν καὶ τοὺς τρεῖς δεφετερδάρας.

γρίαν, οὗτοι ἤτήσαντο τὴν πρὸς ἀποχαιρετισμὸν ἔντευξιν, μετὰ δ' ἐξ ἡμέρας ἡσπάσθησαν τὴν χεῖρα τοῦ Σουλεϊμάν καὶ ἀπῆλθον μετὰ γραπτῆς ἀποκρίσεως (1).

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Λάμπεργ καὶ ὁ Ζουρισχίτζ διελέγοντο περὶ εἰρήνης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ τοῦ Φερδινάνδου στρατηγὸς Γουλλιέλμος Ῥογενδόρφ ἐπολιορκεῖ τὴν Βούδην, καὶ καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Ἰβραὴμ ἐμέμφετο τὰς τραχείας ἀπαιτήσεις τοῦ Χοβορδάνσκη, οὗτος ὑπαισέδυσε κρύφα εἰς τὸ φρούριον μετὰ τῶν στρατιωτῶν τῆς φρουρᾶς ἐπανερχομένων ἀπὸ τῆς ἐξόδου, γινούς ὅπως ἀποκτείνῃ τὸν πελάτην τοῦ Σουλεϊμάν Ζαπόλιαν διὰ τῆς θυσίας τῆς ἰδίας ζωῆς· γενόμενος δὲ φανερός καὶ ἐξελεγχθεὶς ἐκ τοῦ ἐν τῇ χειρίδι ἐγχειριδίου, ἐρράφη ἐν σάκῳ καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν Δούναβιν (2). Τοιοῦτο ἦν τὸ τέλος τοῦ βίου τοῦ ἀνδρείου προμάχου τοῦ Ἰακτζέ, τοῦ πρώτου πρεσβευτοῦ τοῦ Φερδινάνδου πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν Πύλην. Οἱ Τούρκοι ἀνέθηκαν τὴν φρούρησιν τῆς Βούδης τῷ Κασίμ Πασᾷ, τῷ Μουμίν ἀγᾶ, τῷ πληρεξουσίῳ τοῦ Σουλεϊμάν Ἀλοϊζίῳ Γρίττη, καὶ τρισχιλίους Τούρκοις (3). Ἐπὶ ἐξ ἐβδομάδας ὁ Ῥογενδόρφ παρέτεινε τὸν χρόνον τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἀπεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης· διότι αἱ προσδοκώμεναι ἐπικουραὶ οὐκ ἀφίκοντο καὶ διότι οὐκ ἐδύνατο ἀντιστῆναι

(1) Τὸ ὀδοιπορικὸν λέγει, ὅτι κατὰ τὴν ἔντευξιν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτῇ ἦν παρὰ τοῦς δύο ἐλέφαντας καὶ καμηλοπάρδαλιν.

(2) Λίττερ, Πράξ, *Epistolae procerum*, T. A. s. 463.

(3) Ὁ Ἰστυάνφη καλεῖ τὸν Κασίμ Κασσανόν, τὸν δὲ Μουμίν Νούμειλλαν. Δυσχερῶς δύναται τις μαντεῦσαι τὴν ἀληθῆ ὀρθογραφίαν τοῦ τελευταίου τούτου ὀνόματος ἀνευ τῆς περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Βούδης διηγήσεως τοῦ Πετσέλι, κατὰ τοῦς Οὔγγρους ἱστοριογράφους, συμφωνοῦς πρὸς τὸν Ἰστυάνφην καὶ Ζερμεγί. Παρὰ τοῖς Οὔγγροις τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα τοῦ Γρίττη ἐστὶ Λουδοβίκος, ἀλλὰ τὸ ἀληθές ὄνομά ἐστιν Ἀλοϊζιος.

πρὸς τὸν στόλον τοῦ Μωάμεθ βέγη, ἐν ᾧ ἦσαν νεαλῆς ραῦ τεύματα εὐποροῦντα τῶν πρὸς πόλεμον καὶ σιτίων, καὶ πρὸς τοὺς δισχιλίους ἱππεῖς, ἐτοίμους πρὸς ἐπίθεσιν. Ἐξ ἐβδομάδας πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ῥογενδῶρ πολιορκίας τῆς Βούδης, ὁ Μωάμεθ βέγησεν καὶ ὁ Μουράτ, σανατζακβέγηδες τῆς Σεμένδρας καὶ τῆς Ἑρτζεγοβίνης, ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ ἐπιδραμεῖν εἰς τὴν χώραν τοῦ Φερδινάνδου, ἐδήλωσαν τὴν ἡμίτειαν Οὐγγρίαν. Ὁ μὲν Μωάμεθ ἔταμε καὶ ἔκαυσε τὴν μεταξὺ τοῦ Βάγου καὶ Νιτρία χώραν καὶ κατεφόβισε τὰς ὀρεινὰς πόλεις, ὁ δὲ Μουράτ ἐθέρμανε τὰ λουτρά καὶ τὴν πηγὴν τοῦ Νιτρία Βαϊνόξ διὰ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐγκαταλειφθείσης πόλεως. Ἐν τεσσαρσικαίδεκα δὲ ἡμέραις πολλὰς χώρας οὐ μόνον τοῦ Φερδινάνδου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ζαπόλια ἐξεπόρθησαν οἱ Τούρκοι, ἀπαγαγόντες εἰς δουλείαν καὶ δεκακισχιλίους Οὐγγρους. Ὁ Ζαπόλιας, κατὰ τὸν Ἰστουάνφην, ἰδὼν ἐν Βούδῃ τοὺς δυστυχεῖς τούτους αἰχμαλώτους ἀπαγομένους λέγεται ὅτι ἐδάκρυσε (1). Οἱ ἀκιντζίδες εἰσέβαλον συγχρόνως καὶ εἰς Καρνιόλαν· ἐπανελάβον δὲ τετράκις ἔτι τὰς ἐπιδρομὰς ἀπὸ τῆς ἐορτῆς τῆς Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τοῦ Πάσχα καὶ ἀπήγαγον ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους αἰχμαλώτους (2).

Ὁ Σουλεϊμάν ἐπανελθὼν ἀπὸ Προύσης, ὅπου ἀπῆλθε χάριν θήρας, ἔμαθε τὴν σωτηρίαν τῆς Βούδης (3). Κατὰ τὸν χειμῶνα ἡσχολήθη περὶ τὰ ἐσωτερικὰ ἀπολύσας διοικητὰς τινὰς τῶν ἐπαρχιῶν (4). Τοῦ βεγλέρβεγη τῆς Ρού-

(1) Ἰστουάνφης, Α, ἐκδ. Κολ. Ἀγρίππ. σ. 470.

(2) Βυλβάσωρ, Δ. σ. 413.

(3) Φερδὶ, σ. 174.

(4) Ὁ διοικητὴς τῆς Τριπόλεως Σουλεϊμάν Πασᾶς ἀνεδείχθη διοικητὴ τῆς ἐπαρχίας Σουλκάδερ, ὁ δὲ Ἰσα Πασᾶς, διοικητὴς τῆς Δαρμακῆ, ἀπε-

μελης Βεχράμ Πατᾶ φονευθέντος ὑπὸ τῶν δούλων αὐτοῦ, οἱ φονεῖς αὐτοῦ ἀπεκεφαλίσθησαν, ἡ δὲ διοίκησις αὐτοῦ ἐδόθη πάλιν τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ σερασκέρῃ (1). Ὁ Ἰβραῖμ ἡσυχολήθη μᾶλλον ἢ αὐτὸς ὁ σουλτάνος περὶ τὴν ὑποδοχὴν τῶν πρέσβεων καὶ παραλαβὴν τῶν δώρων. Πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας (2) ἐκόμισε τοιαῦτα δῶρα πρὸς τὸν σουλτάνον, ὁ δὲ ἀντέπεμψε πρεσβευτὴν (3). Οἱ πρεσβευταὶ τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ σέμματος τῆς Οὐγγρίας Ζαπόλια καὶ Περενὺ προσήνεγκον τῷ Ἰβραῖμ κεχρυσωμένον ποτήριον, μέγιστον καὶ βαρύτιμον. Ἀπὸ δὲ τῆς Ῥωσσίας, ὅπου ὁ Σουλεϊμὰν μόλις τῷ ἀπιόντι ἔτει ἔπεμψεν Ἀχμέτ τινα πρὸς ἀγορὰν διφθερῶν, ἀφίκετο πρεσβευτὴς, κομίσας ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλείου χρῶνολογουμένην Ἀπριλίῳ μηνὶ 1534, ἵνα ἐρωτήσῃ περὶ τῶν δύο πρεσβευτῶν, τῶν πεμφθέντων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ εἰς Βελγράδιον, καὶ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀνέυρεσιν αὐτῶν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου (4). Οὕτως εἶχον τότε τὰ μεταξὺ Σουλεϊμὰν καὶ Βασιλείου, ἀλλὰ μετὰ ἑπτὰ ἔτη τελευτήσαντος τὸν βίον τούτου, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Δ' ἔπεμψεν ἐκ Μόσχας εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Ἀδάσεβ, ἀξιωματικὸν τῆς αὐλῆς, μετὰ φιλιῶν πρὸς τὸν σουλτάνον ἐπιστολῶν (5).

Ἡ πέμπτη ἐκστρατεία τοῦ Σουλεϊμὰν, ὡς ἤδη ἐρρέ-

λύθη τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐμπόρων αἰτιασαμένων τὴν διαρπαγὴν τῶν ἐμπορικῶν συνοδιῶν, ἀντικατέστησε δ' αὐτὸν ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς, ὁ πρῶτος βεγλέρεβης τῆς Ῥούμελης. Φερῖ, φ. 476.

(1) Φερῖ, φ. 178. Πετσεβί, φ. 53. Ἀλῆς, φ. 239, ΚΔ διήγημα.

(2) Φερῖ, φ. 472.

(3) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, ἐν Βενετίᾳ, 1569, σ. 123.

(4) Μαρίνης Σανούτος, Τ. ΜΕ.

(5) Καραμζίνος, Ἱστορία τῆς Ῥωσσίας, Τ. Ζ.

θη, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Κάρολον τὸν Ε΄, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Φερδινάνδον, ὃν, οὔτε τῆς Οὐγγρίας, οὔτε τῆς Βοεμίας βασιλέα ἐνόμιζεν, ἀλλὰ μόνον τοποτηρητὴν τοῦ βασιλείως τῆς Ἰσπανίας· διὸ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἐκάλει αὐτὸν ἄρχοντα τῆς Βιέννης. Ἡ ἄμετρος ὑπεροψία τοῦ τε Ἰβραῖμ καὶ Σουλεϊμάν ἀπηξίου θεωρεῖν τὸν Φερδινάνδον ἀντίζηλον περὶ τοῦ στέμματος τῆς Οὐγγρίας, ἀντάξιον τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ σουλτάνου, ὃς ὡς ἀντίπαλον ἐδέχετο μόνον Κάρολον τὸν Ε΄, ἄξιον τῆς ἐκστρατείας τῶν Ὀθωμανῶν, ὥστε αὕτη μόνον εἰς αὐτὸν ἀπέβλεπεν, οὐχὶ ὅμως ὡς αὐτοκράτορα (διότι ὁ Σουλεϊμάν οὐκ ἠθέλεν ἔχειν κοινὴν τὴν προσηγορίαν ταύτην πρὸς οὐδένα ἡγεμόνα, καὶ διότι, ὡς πολλάκις ὁ Ἰβραῖμ ἐδήλωσε, μόνον εἰς αὐτοκράτωρ ἤρμοζεν εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς εἰς Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ), ἀλλὰ μόνον ὡς βασιλέα τῆς Ἰσπανίας, οὗ ὁ τοποτηρητῆς ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Φερδινάνδος, ἐτάραττε τὰ ὄρια τοῦ ἀνήκοντος τῷ ὀθωμανικῷ κράτει καὶ τῷ Ζαπόλια δοθέντος ὡς τιμαρίου βασιλείου τῆς Οὐγγρίας. Μόνον πρὸς Κάρολον τὸν Ε΄ ἐπεθύμει ὁ Σουλεϊμάν διαγωνίσασθαι, αὐτὸν ἐπεθύμει ἀναζητῆσαι ἐν τῷ μέσῳ τῆς Γερμανίας, καθόσον, ὡς ὁ Ἰβραῖμ εἶπε πρὸς τὸν Λάμβερτ καὶ Ζουριχίτζ, ὁ Φερδινάνδος οὐ περιέμενε τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐν Βιέννῃ, ἀλλ' ἔφυγεν εἰς Λίγκιον (Λίντζ) καὶ Πράγαν. Κάρολος ὁ νικητὴς τοῦ Παταύου, ὁ πορτῆτῆς τῆς Ῥώμης, ὁ τῷ προτέρῳ ἔτει εἰρηνεύσας τὴν Γερμανίαν καὶ συναθροίσας τὴν ἐθνικὴν γερμανικὴν δύναμιν κατὰ τῶν ἀπὸ τῆς τουρκικῆς ὑπεροχῆς κινδύνων ἐπὶ τῆς ἐν Ῥατισβώνῃ διαίτης, αὐτὸς ὁ ἐστεμμένος Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ, οὗ τὰς μεγάλας βουλὰς τότε παρίστα ὁ φόβος καὶ ἡ δυσμένεια τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων ὡς ἀποβλεπούσας εἰς τὴν κοσμοκρατορίαν, ἣν ἐν τοῖς ὅμμασι τοῦ Σου-

λεϊμάν, ὃς ἐκάλει ἑαυτὸν σάχην τῶν σαχῶν, μέγαν πα-
 δισάχ καὶ μόνον αὐτοκράτορα καὶ μόνον κοσμοκράτορα, ὁ
 μόνος ἄξιος ἀντίπαλος καὶ ἐχθρὸς τῶν ὀπλων αὐτοῦ (1).

25 Ἐστράτευσεν οὖν ὁ Σουλεϊμάν τὸ πέμπτον ἐπὶ τὴν Γερ-
 2'Apr. 4532 μανίαν καὶ Κάρολον τὸν Ε' μετὰ εἰκοσακισμυρίων ἀνδρῶν,
 ἐν οἷς ἦσαν ἑκαταίδεκα χιλιάδες ὁ στρατὸς τῆς 'Ρούμελης,
 τριάκοντα χιλιάδες ὁ τῆς 'Ανατολῆς, δυοκαίδεκα χιλιά-
 δες γενίτσαροι, εἴκοσι χιλιάδες τακτικοὶ ἵππεις, καὶ ἑξή-
 κοντα χιλιάδες ἀκινεζίδων (2) μετὰ τριακοσίων τηλεβό-
 λων (3). Τὴν πορείαν διέκρινεν ὡς συνήθως αὐστηρὰ πει-
 θαρχία καὶ ἔλλογος ἐλευθεριότης, κολάζοντος καὶ ἀμεί-
 βοντος τοῦ Σουλεϊμάν (4). Καθ' ὁδὸν ἐδέξατο τοὺς πρέ-
 σβεις τῆς Αὐστρίας καὶ Γαλλίας, τὸν Περηνὺ καὶ τὸν υἱὸν
 τοῦ δεσπότη, ἐν δὲ Νησίδι τοὺς πρέσβεις τοῦ Φερδινάνδου,
 οἵτινες ἐφίλησαν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, εἶχον δ' ἐντολήν ἵνα
 αἰτήσωνται τὴν παράτασιν τῆς ἐν Βισσεγράδ πρὸς τὸν Ζα-
 πόλιαν διομολογηθείσης ἀναχωχῆς (15), ἐν δὲ Βελγρ-
 5 δίῳ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας 'Ρινκὼν, παραστάν-
 1'ουλ. 1532 τα τῷ σουλτάνῳ μετὰ τῆς αὐτῆς τελετῆς, μεθ' ἧς κατὰ
 τὴν τελευταίαν ἐπὶ τὴν Βούδην ἐκστρατεῖαν παρέστη καὶ
 ὁ Ζαπόλιας. Οἱ πρέσβεις τοῦ Φερδινάνδου ἀπῆλθον μὴ

(1) Κάρολος ὁ Ε' ἐπεθύμει πολέμῃσιν πρὸς τοὺς Τούρκους. Πρὸς ἀπό-
 δεῖξιν ἀναφέρονται μόνον τὰ φυλλῶδιν τοῦτο· Ad Carolum V Imperatorem
 invictissimum, uni facta cum omnibus Christianis, pace bellum sus-
 cipiat in Turcas, Io. Generii Sēpuluedne Gordubensis Cohoratio.

(2) Ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος τοῦ Φερδὶ, φ. 81, συνάδει ἱκανὰ πρὸς τὸν τοῦ
 'Ιστοῦκνφ καὶ τοῦ 'Ολαχί, ἀναφερόντων τὴν δύναμιν τοῦ Σουλεϊμάν εἰς
 τριακοσίας χιλιάδας. Ἐν Βελγρδίῳ τοῖς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάσι προστε-
 θησαν πεντεκαίδεκα χιλιάδες Τατάρων, ἐν δὲ Ἑσσεκ χίλιοι πολεμισταὶ ὑπὸ
 τὸν Χοστρέφ βέγγιν. Ὡς ἐν συνόλῳ ὁ στρατὸς ἦν εἰς διακοσίας πενήκοντα
 χιλιάδας ἀνδρῶν.

(3) Κατὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γουάτζου μόνον ἑκατὸν εἴκοσι τηλεβόλα.

(4) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς τῆς 14 καὶ 22 Μαΐου.

λαβόντες εὐχάριστον ἀπόκρισιν, ἀλλ' ὁ τῆς Γαλλίας ἔλα-
βε τοιαύτην (1). Ἐν δὲ Ἑσσέκ ὁ Πέτρος Περηνὺ καὶ ὁ
υἱὸς τοῦ δεσπότη ἡσπάσθησαν τὴν χεῖρα οὐχὶ τοῦ αὐτο-
κράτορος, ἀλλὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου, τῇ συμβουλῇ δὲ
τοῦ Γρίττη ὁ μὲν Περηνὺ καθεύχον, δύο δὲ τῶν ὑπ' αὐ-
τὸν ἀντιστάντες κατεσφάγησαν, ἕτεροι ἀπελύθησαν διὰ
λύτρων, μόνος δὲ ὁ Περηνὺ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθε-
ρίας αὐτοῦ ἡναγκάσθη παραδοῦναι ὡς ὄμηρον τῷ Ζαπό-
λια τὸν ἐπταετῆ υἱόν· ὁ δὲ, περιτμηθεὶς καὶ ἀποσταλθεὶς
εἰς Κωισταντινούπολιν, οὐδέποτε εἶδε τὸν πατέρα αὐτοῦ.
Ἀπὸ τοῦ Βελγρადίου ἀπελθὼν ὁ στρατὸς ἐνίσχυσεν ἐτι ἐκ
πεντεκαίδεκα χιλιάδων Τατάρων, οὓς ἤγαγεν ὁ ἀδελφὸς
τοῦ χάνη τῆς Ταυρικῆς Σαχίβ Γιράϊ· ἐν δὲ Ἑσσέκ ὁ
Χοσρέφ βέγης συνέστη τῷ στρατῷ μετὰ χιλίων πεντα-
κοσίων ἀνδρῶν (2). Κατὰ τὴν πορείαν ὁ Σουλεϊμάν ὑπέ-
ταξε τὰ φρούρια Σικλὸς, Ἐγερζέγ, Βαθόσκα, Βελοθάρ,
Βερζένζε, Καπόλνα, Ζιξό, Σαφάδου, Καπορνάκ, Βουτουσχ,
Πηλεσκέ, Ροῦμ, Χιδβέγ, Κερμανδθάρ, Ἰκερθάρ, Μεστερί,
Ζομβατελὺ (3), μετὰ μόχθου ὅμως τὸ πολλῷ ὀχυρώτε-
ρον φρούριον τοῦ Γούνς, οὗ ὁ ἀτρόμητος φρούραρχος Νι-
κόλαος Ζουρισχίτζ ἐκτίσασατο ἀθάνατον δόξαν ἐπὶ τῇ καρ-
τερίᾳ αὐτοῦ.

Τῇ 7 Αὐγούστου (4) ὁ μέγας βεζύρης ἐστρατοπέδευσε

(1) Ἰστοιάνφης, Δ. Τζελαλζαδέ. Φερδὶ, φ. 158. Οἱ ἱστοριογράφοι Οὐγ-
γροι οὐδὲν γινώσκουσι βέβαιον περὶ τῆς πρεσβείας ταύτης, ἡ δὲ Ἰστοιάνφης
λέγει περὶ αὐτῆς. Ferunt tamen Franciscum regem non hoc tantum
tempore auctorem fuisse. Ἄλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι διηγοῦνται
τὰ κατ' ἑκάστη τῆς ὑποδοχῆς τῆς πρεσβείας ταύτης.

(2) Πετσεβί, φ. 54.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Πετσεβί, φ. 54. Ὁ μέγας Νισαντζί.

(4) Τὸ πρῶτον χειρόγραφον τοῦ 1532, τὸ σωζόμενον ἐν Ρωσενάκ, σ. 26,

πρὸ τοῦ Γούνης, μετὰ τρεῖς δ' ἡμέρας ὁ Σουλεϊμάν πολλὰ ὕοντος. Κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς ἐστήθησαν μικρὰ πυροβόλα, ὧν τὸ μέγιστον ἐξέπεμπε σφαίρας ὅσον ὥοι χηνὸς τὸ μέγεθος. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας αἱ ἐπάλξεις τῶν τειχῶν ἀνετράπησαν (1), παραχρῆμα δὲ οἱ πολιορκηταὶ ὥρυξαν ὑπονόμους καὶ ἐποίησαντο ἐφόδους (2). Ἐν τῇ πρὸς τὸν βασιλέα ἀναφορᾷ (12) ὁ Ζουρισχίτζ ἀριθμεῖ δυοκαίδεκα ἐφόδους, ὧν τέσσαρας μνημονεύουσι μετὰ τῆς χρονολογίας τό τε Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν καὶ οἱ Τουρκοὶ ἱστοριογράφοι (3). Ἐν τρισικαίδεκα μέρεσι τοῦ τείχους ἀνωρύχθησαν ὑπόνομοι, αἵτινες ἀνέωξαν ῥῆγμα ἐξ ὀργυιῶν πλάτους. Ὁ Σουλεϊμάν συνήθροισε φακέλλους φρυγάνων, δι' ὧν ἐσχημάτισε δύο βουνὰ ὑψηλότερα τῶν τειχῶν, ἀφ' ὧν οἱ πολιορκοῦντες ἐβαλλον τοὺς πολιορκουμένους· οἱ δὲ ἐπέτυχον ἐμβαλεῖν πῦρ τῷ ἐτέρῳ τῶν βουνῶν τούτων, ἀλλ' οἱ πολιορκηταὶ κατέσβησαν αὐτό. Τῇ 23 δεκάτῃ ἐνάτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Γούνης ἐλεύσεως
 Αὐγ. τοῦ Σουλεϊμάν, ὥρας τινὰς μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ζουρισχίτζ ἀποστολὴν τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, ὁ Ἰβράῖμ προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς παράδοσιν τῆς πόλεως, εἰς ἀπότισιν ἐτησίου φόρου καὶ εἰς ἀπολύτρωσιν ἑαυτοῦ διὰ δισχιλίῳν οὐγγρικῶν φιορινίων, δωρηθησομένων τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν γενιτσάρων. Ὁ Ζουρισχίτζ ἀπεκρίνατο, ὅτι

ἀναφέρει, ὅτι τὰ πρῶτα τουρκικὰ στρατεύματα ἀφίκοντο τῇ 5 Αὐγούστου, ἔλος δ' ὁ στρατὸς τῇ 10 τοῦ αὐτοῦ μηνός.

(1) Παρὰ Κατῶνα, K, σ. 817 καὶ 829.

(2) Τῇ 10, 20, 23 καὶ 28 Αὐγούστου. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν καὶ Πιερσεβί.

(3) Ἀναφορὰ τοῦ Ζουρισχίτζ καὶ Πιερσεβί. Τὸ ἐν Ῥοσενάκ χειρόγραφον φέβησι τὰς ἐφόδους ταύτης εἰς τὴν 13, 27 καὶ 28 ἀναφέρει δὲ τοιαύτας ἐννεακαίδεκα.

τὸ φρούριον οὐκ ἦν ἴδιον αὐτοῦ· διὸ οὐκ ἐδύνατο ἀποτίσαι δι' αὐτὸ φόρον, προσέτι δὲ ὅτι ἐστερεῖτο δισχιλίων φορηνίων (1). Τρίς ἡρώτησεν αὐτὸν ὁ Ἰβραῖμ, εἰ μετέβαλε γνώμην, τρίς δ' ἔλαβε τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν. Μετὰ μίαν ὥραν τὰ στρατιωτικὰ τύμπανα ἐσήμηναν τὴν ἐφοδον. Ὁ Ἰβραῖμ, ὅπως θήξῃ τὸ θάρρος τῶν στρατευμάτων, ἀνεκήρυξεν αὐξήσιν μισθοφορᾶς καὶ δῶρα τοῖς νικηταῖς· «Ἐκαστος δέ, ὡς λέγει αὐτολεξεῖ ὁ Πετεβί, τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῆς γλώσσης ἔχων ἐκραύγασεν, ἡ λήψομαι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ, ἡ καταλείψω αὐτὸν τὴν ἐμὴν» (2). Ὁκτὼ ἤδη σημαῖαι ἐστήθησαν ἐπὶ τῶν τειχῶν ὑπὸ τῶν γενιτσάρων καὶ ἀζάδων, ὅτε οἱ παρὰ τὰ τεῖχη ὀπίσω ξυλίνου ὀχυρώματος περιμένοντες τὴν ἐσχάτην ὥραν γέροντες, γυναῖκες καὶ παιδία ἐξέπεμψαν τόσον μεγάλας καὶ ὀξεῖας φωνάς, ὥστε ἔντρομοι οἱ ἐφορμήσαντες ἀπεχώρησαν παραχρῆμα, κατέλιπον μάλιστα τοῖς πολιορκουμένοις δύο σημαίας (3). Τοσοῦτο λίαν παράδοξος ἐφάνη τοῖς τε πολιορκηταῖς καὶ πολιορκουμένοις ἡ αἰφνιδία αὕτη μεταβολὴ τῆς ἐφόδου, ὥστε οὗτοι μὲν ἐνόμισαν, ὅτι εἶδον οὐράνιον ἱππεῖα ξιφῆρην ἀπειλοῦντα αὐτοὺς, ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἅγιον Μαρτῖνον, τὸν μέγαν προστάτην τῆς Στέιν (Σαβαρίας), ὡς οἱ ἀπὸ Δελφῶν ἀποχωροῦντες Γαλάται αὐτὸν τὸν Φοῖβον καὶ ὡς οἱ ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποκρουσθέντες πολιορκηταὶ ἐπὶ Μουράτ τοῦ Β' τὴν Παναγίαν τὴν Ὁδηγήτριαν ἐπὶ τῶν τειχῶν. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Ὀθωμα-

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Ζουρσιχίτζ παρὰ Γήβελ, Ε, σ. 309, τῇ 30 Αὐγούστου.

(2) Πετεβί, φ. 55.

(3) Ἰωβίος, Α, κατὰ τὴν διήγησιν αὐτοῦ τοῦ Ζουρσιχίτζ. Κατώνας, Κ, σ. 822.

νῶν, ἦλθον πρὸ τοῦ ρήγματος τέσσαρες Τοῦρκοι, ὅπως προσκαλέσῃσι τὸν Ζουρισχίτζ εἰς τὸ στρατόπεδον, ὑπισχνούμενοι πίστιν ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου βεζύρου, διότι εὖρε χάριν παρὰ τῇ αὐτοκράτορι, ὃν ἔδει προσκυνῆσαι. Ὁ Ζουρισχίτζ τρωθεὶς κατὰ τὴν τελευταίαν ἔφοδον οὐδ' ἐφ' ὥραν ἐδύνατο ἐγκαρτερῆσαι, εἰ ἐπανελαμβάνετο ἡ ἔφοδος· διότι μόλις ἔμενον ἔτι αὐτῷ οἱ ἡμίσεις τῶν ἑπτακοσίων ἀνδρείων τῆς φρουρᾶς, οὔτινες ἦσαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πολιορκίας· τὸ πυροβολικὸν ἔστερεῖτο πυρίτιδος, τὸ δὲ θάρρος τῶν πολιορκουμένων ἐξέλιπε. Ἐδέξατο αὖν ὁ Ζουρισχίτζ τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἀπήτησεν ἀσφάλειαν καὶ τὴν παράδοσιν αὐτῷ δύο ὁμήρων. Ὁ εἷς τῶν τεσσάρων ἀπεσταλμένων παρέδωκεν αὐτῷ ἐγγράφον προπεμπτήριον, ὃ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ, οἱ δύο δ' ἐξ αὐτῶν παρεδόθησαν ὡς ὄμηροι. Ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων προσήγαγε τὸν Ζουρισχίτζ πρὸς τὸν Ἰβραῖμ, ὃς ἐγερωθεὶς ἔτεινεν αὐτῷ τὴν χεῖρα καὶ παρεκάλεσεν ἵνα καθήσῃ· ἠρώτησε δ' εἶτα, εἰ ἐντελῶς ἀνέλαβεν ἐκ τῆς νόσου, ἐξ ἧς ἔπασχε πρεσβεύων ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰ τὸ τραῦμα αὐτοῦ ἦν ἐπικίνδυνον, καὶ διὰ τί δὲν παρέδωκε παραχρῆμα τὸ φρούριον αὐτοῦ, ὡς ὁ Βαλιάνης καὶ Πέτρος ὁ ἀπὸ Ἑβερᾶους τὰ ἑαυτῶν, καὶ εἰ ἀνέμενεν ἔτι καὶ ἐτέραν ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Ὁ Ζουρισχίτζ οὐκ ἀπεκρίνετο πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην ἐρώτησιν, πρὸς δὲ τὰς τρεῖς πρώτας, ὅτι ἀπηλλάγη τῆς πρῶν νόσου, ὅτι τὰ δύο αὐτοῦ τραύματα, τὸ μὲν ἐκ πυροβόλου, τὸ δὲ ἐκ λίθου, οὐκ ἦσαν ἐπικίνδυνα, καὶ ὅτι ἡ τιμὴ αὐτοῦ οὐκ ἐπέτρεπε προσκυνῆσαι τὸν ἐχθρὸν τοῦ κυρίου ἀνευ μεγάλης ἀνάγκης ἢ βίας· ὁ δὲ Ἰβραῖμ προσέθηκεν, ὅτι ὥφειλε προσκυνῆσαι τὸν σουλτάνον, ὃς ἔδωρεῖτο αὐτῷ τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον. Ἀλλ' ὁ Ζου-

ρισχίτζ γινώσκων ἐκ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβείας αὐτοῦ, ὅτι τοῦ Ἰβραῖμ ἡ φιλοδοξία ἐθεραπεύετο τὰ μέγιστα, εἴ τις ὠμολόγει τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ, ἀπεκρίνατο ὅτι ἦν λίαν ἐξησθενηκὼς ἐκ τῶν τραυμάτων, ὅπως προσέλθῃ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὃς τηρεῖ ὅ,τι ὁ παρ' αὐτῷ μέγα δυνάμενος ὑπέσχετο. Ὁ Ἰβραῖμ ἐδέξατο τὸν λόγον καὶ ἐπέτρεψεν ἵνα δυοκαίδεκα Τούρκοι φυλάττωσι τὸ ῥῆγμα πρὸ τῆς εἰσελάτσεως τῶν ἄλλων. Ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων ἐπεθύμησεν ἰδεῖν τὴν ἀκρόπολιν, ἀλλ' ὁ ἀνδρεῖός τε καὶ συνετός Ζουρισχίτζ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἐν αὐτῇ φρουροῦσιν Ἰσπανοὶ καὶ Γερμανοί, οὓς φοβεῖται, προσέτι δὲ ὅτι ἐδῶκε τὸν λόγον αὐτοῦ οὐχὶ περὶ τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς πόλεως (1). Πείτας εἰς τὴν ἀπόκρισιν ταύτην τὸν Ἰβραῖμ ἐδωρήσατο βαρύτιμον ἀργυροῦν ἀγγεῖον αὐτῷ καὶ τοῖς ἑτέροις ἀρχηγοῖς τοῦ στρατοῦ, αὐτὸς δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος περιεβλήθη τιμητηρίῳ ἐσθῆτι. Ἀποδασμός τις ἐκ Τούρκων κατέλαβε τὸ ῥῆγμα ἡχοῦσης τῆς μουσικῆς καὶ ἀναπεπταμένης πορφυροχρόου σημαίας, ἐφ' ἧς ἐγέγραπτο λευκῆς γράμμασι: «Ὁὐκ ἔστιν ἕτερος Θεὸς ἢ ὁ Θεός, καὶ ὁ Μωάμεθ ἔστιν ὁ Προφήτης αὐτοῦ» (2). Τοὺς λόγους τούτους ἐπανελάβον μεγαλοφώνως οἱ Τούρκοι πρὸ τοῦ ῥήγματος· ἡ ματαιότης τοῦ Ἰβραῖμ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ σουλτάνου ἐν τοῖς ὁμῆμασι τοῦ στρατοῦ ἐσώθησαν (3). Ὁ θεράπων τῆς αὐλῆς, ὃν ὁ Ἰβραῖμ ἔπεμψε τῇ ἐπιούσῃ ἵνα ἀναγγεῖλῃ πρὸς τὸν Σουλεῖμάν τὴν παράδοσιν τοῦ Γούνης, ἔλαβε πεντακόσια χρυσᾶ νομίσματα, τιμητήριον ἐσθῆτα καὶ δεκα-

29
Λύγ.

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Ζουρισχίτζ.

(2) Ἰστορίας, Βιβλ. ΙΑ.

(3) Ζερμελί, παρὰ Κατώνη, Κ. σ. 826.

κισχίλια ἄσπρα κατ' ἔτος χάριν τῆς κριθῆς, αὐτὸς δὲ ὁ μέγας βεζύρης ἐτιμῆθη τιμητηρίῳ ἐσθῆτι καὶ πτερῶ ἐρωδιοῦ (1). Τῇ ἐπιούσῃ ὁ Σουλεϊμάν συνεκάλεσε διβάνιον, εἰς ὃ οἱ βεζύραι, βεγλερβέγηδες καὶ βέγηδες τοῦ βασιλείου ἦλθον προσαγορεύσοντες αὐτόν. Τῇ ἐπαύριον, ὅτε ἠγγέλθη ἡ ὑποταγὴ τοῦ 'Οδενβούργ, ἀπέλυσε τοὺς πρέσβεις τοῦ Φερδινάνδου Λάμβεργ καὶ Νογαρόδαν, οἵτινες ἐπανελθόντες ἐκ Βελγραδίου τὸ δεύτερον ἐπέμφθησαν πρὸς ὑπάντησιν τοῦ σουλτάνου εἰς Μοχάτς ὡσαύτως μάτην, ὡς τὸ πρῶτον, μετὰ δώρων καὶ ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ ἀπειλῶν τὴν πόρθησιν τῶν χωρῶν, προσεκάλει τὸν Φερδινάνδον εἰς φανεράν μάχην(III). Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, γεγραμμένη χρυσοῖς καὶ κυανοῖς χαρακτῆρσιν, ἦν ἐγκλεισμένη ἐν πορφυρῷ θυλακίῳ. Οὕτω τὸ Γούνης ἐνεκαρτέρησε διὰ τῆς μεγαλοφυχίας τοῦ Ζουρισχίτζ ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδας, ὅσον καὶ ἡ Βιέννα πρὸς πάντα τὸν τουρκικὸν στρατὸν, ὃν ἤγεν αὐτὸς ὁ σουλτάνος, καὶ ἴστατο, ὡς ὁ Ζουρισχίτζ, πέτρα, ἐφ' ἧς ἐρρήγυντο ὡς κύματα αἱ προσβολαὶ ἑκατὸν χιλιάδων μαχητῶν (IG).

Οἱ ἐν Βιέννῃ περιέμενον τὴν ἔλευσιν τοῦ Σουλεϊμάν (K) πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πρωτευούσης τότε μᾶλλον, ὅσω τὰ ἀρπακτικὰ πτηνὰ τοῦ στρατοῦ, οἱ ἀκιντζίδες καὶ ἐμπρησταί, ὧν ἠγεῖτο ὁ κατὰ τὴν τελευταίαν πολιτορκίαν προβάς μέχρι τοῦ Ἑνς Κασίμ, ἐπέδραμον τὴν ἄνω καὶ κάτω Αὐστρίαν τέμνοντες καὶ καίοντες (KA). Τότε παρὰ προσδοκίαν ἠγγέλθη ἐν Βιέννῃ, ὅτι ἡ προσεγγίζουσα Οὐέλ-λα ἀπεχώρει πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Γούνης διὰ τῆς Στυ-

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, 29 Αὐγούστου. Πητσεβί, φ. 86.

ρίας ποροῦσα. Εἰς τὴν μεταβολὴν ταύτην ἴσως ἔπεισε τὸν σουλτάνον μᾶλλον ἢ σπανοσιτία, ἢ μετοπωρινή ὥρα τοῦ ἔτους καὶ ἡ ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Γούνης πείρα, ὅτι ἀσθενῇ φρούρια μετὰ θάρρους ἀμυνόμενα ἀνθίσταντο καὶ πρὸς τὸν γενναϊότατον στρατὸν καὶ τὸ ἐλαφρὸν πυροβολικὸν ἢ τὸ θρύλημα, ὅτι ἐπικουρία ἰσπανικῶν καὶ ἰταλικῶν στρατῶν προσεγγίζει. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σουλεϊμάν ἐξεστράτευε σχεδὸν ἄνευ βαρέος πολιορκητικοῦ πυροβολικοῦ, ἴσως ἡ πρώτη βουλὴ τῆς ἐκστρατείας ἀπέβλεπεν οὐχὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης, ἀλλ' εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην πρὸς Κάρολον τὸν Ε', ἐν ᾗ ἤλπιζεν αὐτὸς ἀνταγωνίσασθαι πρὸς τὸν μόνον ἐπικίνδυνον κατὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύναμιν ἐχθρὸν, τὸν μόνον ἀντάξιον αὐτοῦ ἀντίπαλον. Τοιαῦτα ἔλεγε καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἀπὸ Γούνης ἀπολυθέντων πρεσβευτῶν Λάμβεργ καὶ Ναγαρόλα κομισθεῖσα προκλητικὴ ἐπιστολή (1). Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατὸς τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ Φερδινάνδου ἔμεινεν ἐν Βιέννῃ, ἐπὶ δὲ τῆς πρὸς τὴν πόλιν ταύτην ὁδοῦ ἔκκειτο ἐν τῷ μεταξύ ἡ Νεάπολις (Νεϊστάτ), ἡ μελετηθεῖσα γιγαντιαία ἐκστρατεία μετετράπη εἰς ληστείαν, τοῦ Σουλεϊμάν εἰσβαλόντος εἰς Στυρίαν, ἣν κατεπόρθησε (2).

Συγχρόνως ὁ Κασίμ βέγης, ἄγων πεντεκαίδεκα ὥς ἑκκαίδεκα χιλιάδας ἀκιντζίδων, διήρχετο δρομαίως διὰ τῶν ἤδη γνωστῶν αὐτῷ ἐκ τῆς τελευταίας ἐκστρατείας ὁδῶν τὴν Αὐστρίαν, καὶ νῦν τὸν Ἕνς, σφάζων τοὺς γέροντας καὶ τὰ παῖδιά, ἀπάγων ἐπὶ τῶν ἵππων δεδεδμένους νέους καὶ νέας, πυρπολῶν τὰς κώμας καὶ κωμοπόλεις. Ἐν Ἐρυσθό-

(1) Ἰώβιος, Α. Κατώνας, Κ, σ. 819 - 820.

(2) Ἰώβιος, Α. Κατώνας, Κ, σ. 829.

φεν στῆφός τι διέβη τὸν Ἑνς καὶ διὰ τοῦ Κλέινκ, Δισβάχ, Σταδλκίρχεν ἐπορεύθη εἰς Βόλφερν καὶ Λόζεν Στεϊνλείθεν. Τῆς τελευταίας ταύτης κωμοπόλεως ὑπηρίσπισαν ὀλίγοι ἄνδρες ἢ μόνον εἷς, ὃς ἐν πάσαις ταῖς θυρίσιν ἔταξε πυροβόλα· ὅτε δὲ ἡ πρώτη βολὴ ἔτυχέ τινος τῶν ἐπιφανεστάτων ἐχθρῶν, οἱ λοιποὶ πεντακόσιοι ὄντες ἀπεχώρησαν διὰ τὴν ἀπώλειαν ἐνὸς ὑφ' ἐνὸς ἐκφοβηθέντες. Ἀπὸ τῆς πόλεως Στέιερ ἀπέστησαν οὗτοι μᾶλλον ἐκ τῆς ἀγγελίας τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Σουλεϊμάν ἢ ἐκ τῶν ἐκ Στυρίας ἐλθόντων χιλίων θωρακοφόρων ἱππέων. Οἱ ἀκιντίζιδες ἀποχωροῦντες ἐνέπρησαν τὴν κωμόπολιν Βέιγερ, ἀλλ' ἀπέτυχον τῆς πρὸς τὸ Βαϊδχόφεν προσβολῆς, ὅπου οἱ πολῖται ἐπεξελθόντες ἐσύλησαν τριακοσίους ἵππους καὶ ἡλευθέρωσαν τριακοσίους αἰχμαλώτους (1). Ὁ Κασίμ ὑπεχώρησεν οὐχὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Δουνάβεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ Βιενερβάλδ, ὁρέων ὀρυμωδῶν, ὅθεν ἐξορμῶν πρὸς τὴν χώραν τοῦ Βάδεν καὶ ἐλαύνων διὰ τῆς Στυρίας ἠθέληεν ἐνωθῆναι μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σουλεϊμάν. Ἀλλ' ἡ ἐξοδὸς τῶν κοιλάδων ἦν κατελιγμένη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, ὧν ἡγεῖτο ὁ κόμης παλατῖνος Φρειδερίκος. Οἱ Τοῦρκοι ἐστρατοπέδευσαν εἰς Ποττενστέιν, ἐν δὲ Λοαβερσδόρφ ἦν ὁ συνταγματάρχης Ἀουξβούργ μετὰ εἴκοσι καὶ δύο λόχων τῶν αὐτοκρατορικῶν λοχχοφόρων (2). Ὁ Σχαίρτλιν ὁ ἀπὸ Βουρτενβάχ, παρὰ λαβῶν δέκα λόχους προσέβαλε τῷ ἐχθρῷ συγκειμένῳ ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν μετὰ πεντακοσίων τοξοτῶν καὶ ἐξώθησεν αὐτὸν τοῦ Ποττενστέιν πρὸς τὰ τη-

(1) Κούρ. Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς χωροφυλακῆς τῆς Αὐστρίας παρὰ Ἀνισον τὸν 1811. σ. 99—102 κατὰ τὸν Παούχ καὶ Πράϊνουβεργ.

(2) Γήβελ, Beyträge, 305—318.

λεβόλα τοῦ κόμητος παλατίνου Φρειδερίκου (1). Συνορῶν ὁ Κασίμ τὸ δυσχερὲς τοῦ διελθεῖν πολεμῶν μετὰ τοῦ πλήθους τῶν ἀρπαγέντων δούλων, ἔσφαξε τετρακισχιλίους ἐξ αὐτῶν· εἴτα δὲ ἐν Ουελλῶδει νυκτὶ διεῖλε διχῇ τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατόν· καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τὸν Φεριῆ ἐξορμήσας πρὸς μεσημβρίαν ἐπορεύθη διὰ τῶν δασῶν, ὅπου οὐδεμία ὁδὸς ἦγεν, ὁδοποιῶν διὰ τῶν ξιφῶν, καὶ ἀφίκετο εὐτυχῶς εἰς Στυρίαν, ἐνθα ἠκολούθησε τῷ κυρίῳ στρατῷ, ὁ δὲ ὑπ' αὐτὸν τὸν Κασίμ βέγην, πρὸς ὃν ἐπετέθη τὸ πρῶτον ὁ συνταγματάρχης τοῦ 'Αουξβούργ, περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ παλατίνου Φρειδερίκου ἐξελθὼν τῆς κοιλάδος Σταρχεμβέργ. Ὁ Κασίμ ἔπεσεν ἐν τοῖς πρώτοις, ὁ δὲ 'Οσμὴν διεδέξατο αὐτὸν καὶ προῦχώρησε μετὰ τόλμης εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου εὐρὼν τὰ στρατεύματα τοῦ κόμητος Λοδρών καὶ τοῦ μεθοριαδικοῦ 'Ιωακείμ τοῦ ἀπὸ Βρανδεβούργ, ἠττήθη καὶ διεσκορπίσθη. Τὰ γενόμενα ἐνταῦθα ἦσαν μάλλον σφαγεῖον ἢ μάχη· διότι οἱ ἀπειρηκότες ἱππεῖς 'Οθωμανοί, ὧν οἱ ἵπποι ἦσαν κατεκκληκότες ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ ὧν αἱ λόγχοι ἐθλάσθησαν ἐν ταῖς προτέραις μάχαις, οὐκ ἐδύναντο ἀντιστῆναι· τινὲς δ' αὐτῶν, ὅσοι ἐδυνήθησαν φυγεῖν, κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἐν τοῖς στενοπόροις τοῦ Πρίγγλιτς, ἄλλοι δὲ κατεβρίβηθησαν ἐκ πέτρας παρὰ τὸ Σεβενστέιν (2). Τὰ λείψανα τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου σώματος, συνελθόντα μεταξὺ τοῦ Βάδεν καὶ Τραισχίρχεν, εὗρον κατὰ πρῶτον τὸν γερμανικὸν στρατόν, εἴτα δὲ τὸν οὐγγρικόν. Ὁ Παῦλος Βακίς ὁρμήσας πρὸς τὸν 'Οσμὰν διετρύπησεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀκοντίου, εἴτα

(1) Βιογραφία τοῦ περιωνόμου ἱππότης Σεβαστιανῶ τοῦ ἀπὸ Βουργεν-
δά, Α, σ. 35.

(2) Σχέιγερ, ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἔτει, σ. 45.

δὲ καταλαβὼν τὸ ἀπὸ τοῦ ἐριππίου αὐτοῦ ἀνηρτημένον ἐγχειρίδιον ἐπληξεν αὐτὸν θανατηφόρως καὶ ἀπεγύμνωσε τῆς χρυσῆς πανοπλίας. Τὸ κράνος τοῦ Κασίμ, διάχρυσον καὶ λιθοκόλλητον καὶ ἔχον ἐπὶ τῆς κορυφῆς πτερὰ γυπὸς (1) (κόσμημα ἁρμόζον κάλλιστα ληστάρχῃ), παρεδόθη Καρόλῳ τῷ Ε΄ ὑπὸ τοῦ κόμητος παλατίνου Φρειδερίκου ὡς σύμβολον τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀετοῦ νικηθέντος γυπὸς.

Οὕτως ἐκ τῶν ἐκκαίδεκα γιλιάδων ἀκιντίζιδων τοῦ Κασίμ οὐδεὶς ἢ μόνον οἱ ὑπὸ τὸν Φερίξ διέφυγον διὰ τῶν δασῶν εἰς Στυρίαν (ΚΒ), ἡρημαμένην ἤδη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σουλεϊμάν, ὃς διὰ τῶν κοιλάδων τοῦ Φριεδβέργ, Κιρχβέργ καὶ Ἀρχτβέργ διήλκασεν εἰς Γραικίαν, ὅπου κατεσκήνωτε. Οἱ κάτοικοι τοῦ Φριεδβέργ, Κιρχβέργ καὶ Ἀρχτβέργ καταφυγόντες πρὸς τὰς μεταβληθείσας εἰς φρούρια ἐκκλησίας, ἔσωσιν μὲν τὴν ζωὴν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν, αἵτινες ἀπετεφρώθησαν. Παρὰ τὸ φρούριον τοῦ Βεϊσενβούργ, κείμενον ἐπὶ τῶν Οὐγγρικῶν καὶ Στυριανῶν μεθόριων, ὅπερ προσκληθὲν οὐ παρεδόθη, οἱ Ὀθωμανοὶ κατέλιπον ἐξ ἀνάγκης ἐν τῶν παμμεγέθων τηλεβόλων, εἰς ὃ ἄνθρωπος εἰτήρχετο (2), ἡ δὲ ἐγκατάλειψις αὕτη ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ πορεία, κατὰ τὴν ἐκφράσιν τοῦ Ἡμερόλογίου τοῦ Σουλεϊμάν, ἦν «αὐτόχρομα ἀγωνία ὡς ἡ ἐσχάτη ἡμέρα», καὶ ὅτι ὁ στρατὸς οὐκ ἦν ἐντελῶς ἐστερημένος βαρέος πυροβολικοῦ, καὶ περ μὴ ἔχων τοιοῦτον κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Γούνς. Ὁ κύριος τοῦ Πολτάου ἐπέπεσεν ἐξαπίνης παρὰ τὸ Γλεϊσδόρφ πρὸς τὸν
10 ὀθωμανικὸν στρατὸν καὶ συνῆψε κρατερὰν συμπλοκὴν, καθ'

Σεπτ.

(1) Ἰστορῆς, ΙΑ. Ἰώβις, λ.

(2) Ἰούλιος Καϊσάρ, Ζ, σ. 38.

ἦν ἔπεσον τετρακόσιοι τῶν Τούρκων, πολλοὶ δὲ μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ἠχμαλωτίσθησαν. Ὁ χάνης τῶν Τατάρων ἐπύρθει τὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μούρα. Τέλος ὁ στρατὸς ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῆς Γραικίας «τῆς εὐδμήτου καὶ μεγάλης πόλεως, ἧς, κατὰ τὸν ἱστοριογράφον Ἀλῆν, οἱ κῆποι καὶ ἀμπελῶνες ὁμοιάζουσι πρὸς παράδεισον, αἱ δὲ οἰκίαι καὶ τὰ ἰδρύματά εἰσι τὸ ἐνδιαίτημα τῶν εὐπόρων καὶ πλουσίων» (ΚΓ). Ἴσως ὁ Σουλεϊμάν ἀπεπειράθη εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, ὡς εἰκάζεται οὐ μόνον ἐκ τῶν σημείων τῆς τουρκικῆς εἰκόνος, ἧτις προφαίνει ἐπὶ τῆς παλαιᾶς πύλης τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς θυρίδος καὶ συνάδει πρὸς τὴν παράδοσιν, ὅτι ἕως ἐκεῖ καὶ οὐχὶ πέραν προῆλθεν, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι τὴν κατάκτησιν τῆς Γραικίας ἀναγγέλλουσι μετὰ τῆς αὐτῆς ἀληθείας, ὡς καὶ τὴν τοῦ Γούνης. Ἡ εἰδησις αὕτη τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων ἀνασκευάζεται κάλλιστα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡμερολογίου τῆς ἐκστρατείας τοῦ Σουλεϊμάν, ἐνῷ οὐδὲ λέξις περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς Γραικίας μνημονεύεται, ἀλλὰ καὶ ῥητῶς ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν, ὑπὸ τὴν Γραικίαν διενήξατο τὸν Μούραν ἀποβαλὼν ἄνδρας καὶ ἀποσκευάς (1). Εἰ οἱ Τούρκοι ὑπέτασσον τὴν Γραικίαν, εἶχον ¹² τὸν ἀναγκαῖον χρόνον τοῦ γεφυρῶσαι τὸν Μούραν, ὁ δὲ Σουλεϊμάν οὐκ ἐκινδύνευε πνιγῆναι ἐν ποταμῷ τῆς Στυρίας (ΚΔ). Ὁ Ἰωάννης Κατσίανερ, ὃς ἤδη τοὺς πρὸς βορρᾶν τοῦ Νεουστάτ εἰσβαλόντας ἀκιντίζοντας καὶ ἐμπρηστάς ἀπέκρουσεν, ἐπέπεσεν ἐκ τῶν νώτων μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Γραικίας πρὸς τὸν ὑπὸ τὸν Φερνίτζ ἀποχωροῦντα τουρκικόν

¹²
Σεπτ.

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 152 Ἀλῆς, ΚΕ διήγημα, φ. 240. Πετσεβί, φ. 57. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, τῇ 12 Σεπτεμβρίου.

στρατόν, ἐνίκησεν ὀκτὼ χιλιάδας καὶ μετεκόμισε τὴν κεφαλὴν Πασᾶ τινος (1). Τῇ ἐπιούσῃ ὁ Σουλεϊμάν ἐστρατοπεδεύσατο πρὸ τοῦ Σεκάου, ὅπερ ἐπορίσατο αὐτῷ ἄφθονα ἐπιτήδεια, μετὰ τινος δ' ἡμέρας παρὰ τὸν Δράβον πρὸ τοῦ Μαρβούργ, οὗ ὁ φρούραρχος Σιγισμουῦνδος Βεϊξεβέργερ ἀπέκρουσε τὰς τρεῖς ἐπαναληφθείσας ἐφόδους, διαφθείρας ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Λαϊβνίτζ καὶ δισχιλίους Τούρκους. Ὁ Σιγισμουῦνδος Βεϊξεβέργερ, ὁ συμπρεσβευτὴς τοῦ Χοβορδάνσκη ἐν Κωνσταντινουπόλει, νῦν ἡμιλλᾶτο πρὸς τὸν Ζουρισχίτζ ἐν τῇ μάχῃ. Ὁ Σουλεϊμάν διέτριψεν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας παρὰ τὸν Δράβον πρὸς γεφύρωσιν τοῦ ποταμοῦ. Τελεσθείσης τῆς γεφύρας, ὁ στρατὸς ὤρμησε φύρδην, ὅπως διαβῇ, ὥστε ἐγένετο χρεῖα τῆς παρουσίας τοῦ τε μεγάλου βεζύρου καὶ τῶν πασάδων ἵνα διατηρησῶσι τὴν τάξιν. Διαβάντος τοῦ στρατοῦ μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἐπιούσης, ὁ σουλτάνος ἐκέλευσε τὸν ἐμπρησμὸν τῆς γεφύρας καὶ ἀντήμειψε τὴν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ προθυμίαν τοῦ Ἰσμαήλ, δωρησάμενος αὐτῷ ἵππων πολυτελῶς σεσαγμένον καὶ χρήματα. Ὁ στρατὸς παρεπορεύετο τὸν Δράβον διὰ τοῦ παρὰ τὴν Βινίκιζαν στενοῦ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς Στυρίας ἐπίσης δυσχερῶς, ὡς εἰσῆλθε διὰ τῶν κοιλάδων τοῦ Βέξελ, καθ' ἑκάστην δὲ ἀπώλλυντο ἀποσκευαί (2). Οἱ ἀκιντζίδες ἐνέπρησαν τὸ Φεϊστρίτζ καὶ Γόνοβιζ καὶ ἐδήωσαν πᾶσαν τὴν περὶ Κελλίαν καὶ Νεουχάους χώραν. Πληθὸς τι τούτων διαβὰν τὰ ὄρη τὰ λεγόμενα Βακάλπεν προήλασε πρὸς τὸν ἄγιον Λεονάρδον, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ἁγίου Λαβάντ, αὐτόθεν δὲ εἰσέβαλε

(1) Ἰούλιος Κεῖσαρ, Ζ. σ. 45, κατὰ τὸν Μεγίστην.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, 23 Σεπτεμβρίου.

διὰ τῶν ὀρέων Βεϊδεάλπ εἰς Χύττενβεργ ἐν Καρινθία (1),
 ὅπου ὁ Βέιτ Βέλζερ λοχαγὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς προσβα-
 λὼν αὐτῷ ἠνάγκασεν εἰς ὑποχώρησιν. Κάτω τοῦ Βαρα-
 σδὶν σφαῖρα ἐκπεμφθεῖσα ἐκ τοῦ φρουρίου 'Ρασίνα ἀπέ-
 κτεινε τὸν ἀδελφὸν τοῦ δεφτερδάρ Σααδάν· ἀλλ' οἱ 'Οθω-
 μανοὶ ἔλαβον παραχρῆμα δίκην κατασφάξαντες τοὺς κα-
 τοίκους καὶ πυρπολήσαντες τὸ φρούριον. Μεταξὺ τῶν εἰς
 δουλείαν ἀπαχθέντων ἦν ὁ Γεώργιος Χούστ (2), ὃς μετὰ
 ταῦτα ὁδοιπορήσας εἰς Ἰνδικήν, κατέλιπεν ἡμῖν περιγραφὴν
 τῶν ὁδοιποριῶν καὶ τῶν περιπετειῶν αὐτοῦ, ὡς πρὸ αὐ-
 τοῦ οἱ ἐν τοιούτοις καιροῖς τῆς ἄρπαγῆς εἰς τὴν δουλείαν
 ἀπαχθέντες ὁδοιπόροι, ὁ Τρανσιλθανὸς διδάσκαλος ὁ
 ἐκ τοῦ Μιλενβάχ καὶ ὁ Βαβαρὸς μαχητὴς Σίλτβεργερ.
 Ὁ σουλτάνος καὶ ὁ μέγας βεζύρης ἀπεχωρίσθησαν ἐν
 Χερβαρτία (3) καὶ ὁ μὲν μετὰ τῶν γενιτσάρων καὶ σπαῖ-
 δων λαβὼν τὴν πρὸς ἀριστερὰ ἐπορεύθη διὰ Καπρονάζας
 καὶ τοῦ Βερβέζε εἰς Ποσέγαν, ὁ δὲ Ἰβραὶμ ἐτράπη πρὸς
 τὰ δεξιὰ μετὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ στρατοῦ καὶ διήλ-
 θεν ἡσυχῶς διὰ τοῦ Κρεούζ, Γουδοβέξ, Χάσμα, Βελίνα
 καὶ τοῦ φρουρίου τῶν προγόνων τοῦ Ζαπόλια (4). Ἀπὸ
 Λούγοβιτζ ὁ μέγας βεζύρης ἀπέπεμψε τὸν αἰχμάλωτον
 Ἀνδρέαν Σταδλερ μετ' ἐπιστολῆς ἰταλιστὶ γεγραμμένης
 πρὸς τὸν Φερδινάνδον, ἐν ᾗ γελοῖως μεγαληγορῶν, ὅτι ὁ

(1) Ἡ ἐπιγραφή ἀρχαίως τινὸς εἰκόνας ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Βατίσάχ, ἀποδείκνυσιν τὸ γεγονός τοῦτο. "Ora Archiv fur Geschichte Statistik, Litteratur und Kunst ὑπὸ Φιλίππου Βονένδ.

(2) Ἰστουάνφης, Βιβλ. ΙΑ, σ. 184.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν.

(4) Ἰστουάνφης, ΙΕ, Ἰώθιος, Α· Κατῶνας, σ. 853.

αὐτοκράτωρ Κάρολος οὐδαμοῦ εὐρίσκειτο, ἀπέκρυπτε τὰς ἀληθεῖς αἰτίας τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ στρατοῦ, ἐπέβαινε δὲ αὐτὴν λέγων, ὅτι «αἱ χῶραι τοῦ βασιλέως εἰσὶν ὡς αἱ γυναῖκες αὐτοῦ· διότι οὔτε ἐν ταῖς μὲν, οὔτε ἐν ταῖς δὲ ἦν (ΚΕ). Ἡ πόλις Ποσέγα, ἔχουσα πληθυσμὸν τεσσαράκοντα ὡς πεντήκοντα χιλιάδας κατοίκων ἐνεπρήσθη (1). Τὰ ὀχυρά φρούρια τοῦ Ποδγαράτζ καὶ Νασσιτζ, κείμενα ὑπὸ τὸ Ἐσσεκ, ἐπεμψαν τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν εἰς σημεῖον ὑποταγῆς, ὁ δὲ Σουλεϊμάν ἐδωκεν αὐτὰ ὡς τιμᾶριον τῷ Ἰβραὶμ (2). Ἀπὸ τῆς Οὐγγρίας, Στυρίας καὶ Σλαβωνίας ὁ στρατὸς ἀπήγαγε τρισμυρίους δούλους· ἀλλὰ μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Βοστούτου ἀπηγορεύθη ἡ ἀπαγωγὴ δούλων, ἅτε ἐντεῦθεν ἀρχομένης τῆς ὀθωμανικῆς χώρας (3).
 12 Οὐκ. Ἀπέναντι τοῦ Βελγραδίου ὁ στρατὸς τοῦ Σουλεϊμάν ἠνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὃς παραπεμπόμενος ὑπὸ τῶν πασάδων καὶ βέγηνδων ἀπῆλθε προσκυνήσων τὸν κύριον. Ἐνωθέντες οἱ δύο στρατοὶ διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὰ τείχη τοῦ Βελγραδίου. Τῇ ἐπιούσῃ ὁ Σουλεϊμάν ἐξήτασε τὸν στρατὸν, τῇ δὲ ἐπαύριον συνεκάλεσε διβάνιον, ἐν ᾧ οἱ βεζύροι, οἱ δεφετεράροι, ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας, οἱ βεγλερβέγηνδες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ρούμελης ἔλαβον τιμητὰς εἰσθῆτας. Αὐθημερὸν ἀπεστάλησαν πανταχοῦ ταχυδρομοί, ὅπως ἀγγείλωσι τοῖς διοικηταῖς τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῷ δουκὶ τῆς Βενετίας τὰς νίκας τῆς τελευταίας ἐκστρατείας (ΚϚ).

(1). Τζελαλζαδὲ, φ. 163. Πετσεβί, φ. 57. Ἀλῆς, φ. 240. Σολακζαδὲ φ. 410.

(2) Τζελαλζαδὲ φ. 165. Πετσεβί, φ. 58.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, 8 Ὀκτωβρίου.

Ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης Ἰουνίς βέβηκε, ὅς μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης ἐπέμφθη ἀπὸ Βελγραδίου εἰς Βενετίαν, ὅπως ἀγγείλῃ τῷ Ἀνδρέᾳ Γρίττῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ὀρόνου τῆς Οὐγγρίας ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Ζαπόλια, ἀπῆλθε τὸ δεύτερον ἀπὸ τῆς αὐτῆς πόλεως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἐκόμιζεν ὁ Ἰουνίς, ἐπειράθη ἵνα καλύψῃ τὴν αἰσχροὺς ἀποχώρησιν τοῦ παδισάχ δι' αἰσχυρῶν λόγων κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος· «ἦλθε, λέγει ἐν τῇ ἐπιστολῇ, εἰς τὴν μεγάλην πόλιν Γραικίαν, ἀρχαίαν πρωτεύουσιν τοῦ καταράτου ἐκείνου, τοῦ φυγόντος ὅπως σωθῇ καὶ καταλιπόντος τοὺς ἀπίστους αὐτοῦ, τοὺς πορευομένους τὴν ὁδὸν τοῦ διαβόλου,» προσετίθη δὲ, ὅτι μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐξαφάνισιν τῆς πλάνης τῶν ἀπίστων ἐτράπη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καθ' ὁδὸν ὑπέταξε τὰ φρούρια τῆς Χαρβουτίας (Χαρβάρτ), Ποσέγας καὶ πολλὰ ἑτέρα (ΚΖ). Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ μέγας βεζύρης διέβη ἡγήουσης τῆς μουσικῆς διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Σάβου, ἵνα παραδώσῃ τῷ σουλτάνῳ τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς τοῦ σερασκέρη. Ἐν Φιλιππουπόλει ὁ Σουλεϊμάν 9 ἀνηγόρευσε ἐν πλήρει διβανίῳ τὸν Σαχίβ Γιράτ, θεῖον ^{Νοεμβ.} τοῦ Ἰσλάμ Γιράτ, χάνην τῆς Ταυρικῆς, συνεχστρατεύσαντα μετὰ τῶν Τατάρων τὸ τελευταῖον καὶ διαπρέψαντα ἐπὶ ταῖς ἐκδρομαῖς αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Μούρα, τῷ δὲ ἀδελφῷ αὐτοῦ Σεαδὲτ Γιράτ, τῷ ἀντιποιομένῳ τῆς ἡγεμονικῆς ἀρχῆς, ἣν κατεῖχε πρότερον, ἐχορήγησεν ἐτήσιαν σύνταξιν τριακοσίων χιλιάδων ἄσπρων καὶ κτῆμά τι, παρέχον πρόσοδον κατ' ἕτος πεντακοσίων χιλιάδων ἄσπρων (1).

(1) Πατσέβι, φ. 58. Σολκτζαζέ, φ. 149. Φερδλ, φ. 197. Ἀλξ, φ. 241. Τζελαλζαδὲ, φ. 164.

Ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Αὐστρίας ὁ Σουλεϊμάν ἐδῆξατο τὸν Πολωνὸν πρεσβευτὴν Πέτρον Ὁπαλίνσκη, φρούραρχον τότε τοῦ Δέδζ καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Γνέξεν (KH), παρηγγελμένον ἵνα αἰτησῇται τὴν παράτασιν τῆς πρὸ τριάκοντα ἐτῶν συνομολογηθείσης πρὸς Βαγιαζήτ καὶ ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν τῷ 1525 ἐπικυρωθείσης ἀναχωχῆς (1). Ὁ Σιγισμούνδος ἐπεθύμει ἀσφαλίσει τὴν ἐκ τῆς Μολδαβίας ἡσυχίαν τοῦ κράτους αὐτοῦ (2). Αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Ὁπαλίνσκη ἐπέτυχον, τοῦ Σαχίβ Γιράι, χάνη τῆς Κριμαίας, παραγγελομένου διάγειν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὴν Πολωνίαν καὶ θεωρεῖν αὐτὴν φίλην τῆς Πύλης (3). Τῇ 18 Νοεμβρίου ὁ σουλτάνος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ ἐπτὰ μῆνας (4). Ἐπὶ πέντε ἡμέρας συνεχεῖς ἐφωτίσθησαν ἡ πόλις καὶ τὰ προάστεια τῆς Χρυσουπόλεως, τὸ Ἐγιοῦπ καὶ ὁ Γαλατᾶς, καθ' ἃς αἱ ἀγοραὶ καὶ τὸ Βεζεστάν ἔμειναν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀνοικτά. Ἐπὶ πέντε ἡμέρας καὶ πέντε νύκτας ἐγένοντο δημοθηνίαι καὶ εὐθυμίαι πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς πέμπτης ἐκστρατείας τοῦ ἀείποτε νικηφόρου παδισάχ· ὀριαμδικὴ πανήγυρις τῆς μεγάλης ληστρικῆς ἐπὶ τὴν Γερμανίαν ἐκστρατείας, ἥτις ὑπὸ τῶν Ὁθωμανῶν ἱστοριογράφων καλεῖται ἀλλεμανικὸς πόλεμος κατὰ τοῦ Ἰσπανοῦ βασιλέως. Τὸ πέμπτον ὁ πορθητὴς τοῦ Βελγγραδίου καὶ τῆς Ῥόδου, ὁ νικητὴς τοῦ Μοχάτς καὶ πολιορκητὴς

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ τῷ 1525 παρὰ Μαρῖνη Σανούτω. Ὁ Κρόμερ ΚΘ, ποιεῖται λόγον περὶ τῆς πρώτης πρὸς τὸν Πολωνὸν Φεϊλέϊ συνομολογηθείσης συνθήκης.

(2) Ἱστορία τῆς Πολωνίας ὑπὸ Σολομῶντος Νεουγεθασούρου, ἐν Ἀνω-βέρω, 1618, σ. 531.

(3) Οἱ αὐτοὶ καλοῦσι τὸν Σαχίβ Γιράι Σατκερέϊον.

(4) Ἀπῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 21 Ἀπριλίου καὶ ἐπανῆλθε τῇ 18 Ὀκτωβρίου.

τῆς Βιέννης ἤγαγε τὸν νικηφόρον στρατὸν ἵνα πολεμήσῃ πρὸς Κάρολον τὸν Ε΄, ὃν δημοσίᾳ μὲν οὐχ ὡμολόγει ἰσοτίμους, ὥς μέγαν αὐτοκράτορα καὶ ἄρχοντα, ἀλλ' ἐνδομύχως βαθέως ἠσθάνετο καὶ νῦν βαθύτερον ἐξ ἀνάγκης· διότι μὴ πολμήσας κρίσιμον μάχην ἔφυγεν ἀπὸ τοῦ κατὰ τε τὴν ἡλικίαν καὶ μεγάλην εὐτολμίαν ἰσοτίμου ἀντιπάλου τῆς κοσμοκρατορίας, ὃς τότε αὐτὸς ἦγε τὸν νικηφόρον αὐτοῦ στρατὸν, ὥς πεφοβημένον ἀρπακτικὸν Θηρίον.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Σουλεϊμάν ἐδῆρου τὰ περὶ τὸν Δράβον, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ πρῶτος στόλαρχος τοῦ Δουναβέως Κασίμ βέγης ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ποπτεν-στέιν ἠττήθη ὑπὸ τῶν στρατῶν τοῦ γερμανικοῦ κράτους, ὁ ναύαρχος Καρόλου τοῦ Ε΄, ὁ περιβλεπτός Ἀνδρέας Δόριας, κατελάμβανεν ἐν Πελοποννήσῳ τὴν Κορώνην, ἣν τῇ προτεραίᾳ προσέβαλε διὰ τῶν τηλεβόλων καὶ ἐφόδων πανταχόθεν ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας. Ἀπὸ τῆς ξηρᾶς προσβαλὼν αὐτῇ δεκατέσσαρα μόνον τηλεβόλα, ἀλλ' ἀπὸ τριῶν πλευρῶν, ἀφ' ὧν ἡ θάλασσα περιβάλλει τὸ φρούριον πλέον τῶν ἑκατὸν τηλεβόλων ἐκλόνισαν τὰ τεῖχη· διότι ὁ στόλος τοῦ Δόρια συνέκειτο ἐκ τριάκοντα καὶ πέντε μεγάλων πλοίων καὶ τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ γαλερῶν. Τριακόσιοι Ἰταλοὶ στρατιῶται ἔπесον ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ὑπὲρ τοὺς χιλίους δ' ἐτραυματίσθησαν· οἱ στρατιῶται τῶν γαλερῶν τοῦ Πάπα ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι εἰσβαλόντες ἀπὸ θαλάσσης, ἀπὸ τῆς λεγομένης νήσου. Ὁ Δόριας ἐπέτρεψε τῇ φρουρᾷ ἐλευθέραν ἔξοδον μετὰ γυναικῶν, παιδίων καὶ ἀγαθῶν (1), ἀφείδ' ἐν τῷ φρουρίῳ δισχιλίους

(1) Παρούτας, ἱστορία τῆς Βενετίας, Βιβλ. Ζ. Σαγρέδος, ἀπομνημονεύματα ἱστορικὰ, 1532, Ἰνσουάνης, 5'.

Ἰσπανοὺς ὑπὸ τὸν Φραγκίσκον Μενδόζαν⁽¹⁾ ἀπέπλευσεν εἰς Πάτρας, ἃς ὑπέταξε τόσῳ ταχέως, ὅσῳ καὶ τὴν Κορώνην⁽²⁾, καὶ εἶτα κατέπλευσε πρὸ τῆς Ναυπάκτου. Τὰ ὑπὸ Βαγιαζήτ τοῦ Β' ἀνεγερθέντα κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν στενῶν φρούρια ἐάλωσαν ὑπὸ τοῦ Δόρια· τὸ μὲν ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου παρεδόθη ἐκουσίως, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὀχθῆς ἐάλω ἐξ ἐφόδου. Τουρκικόν τι σῶμα, συλλεγὲν διὰ τάχους ἐν Πελοποννήσῳ, ἐφαίνετο θέλον ἵνα σώσῃ τὸ φρούριον, ἀλλὰ προσεγγιζόντων τῶν ὑπὸ τὸν Ἰερώνυμον Τουταβίλλαν, κόμητα τοῦ Σάρνου, τετρακισχιλίων τοξοτῶν Ἰσπανῶν, ἀπεχώρησαν αὐθις εἰς Ναύπακτον. Πᾶσα ἡ ἐκ τριακασίων γενιτσάρων συγκειμένη φρουρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς στερεᾶς φρουρίου, Μολυκρίου καλουμένου, ἀπώλετο. Ὁ Δόρις ἔδωκε δύο μεγάλα τηλεβόλα φέροντα τουρκικὰς ἐπιγραφὰς, ἃ εὗρέθησαν ἐν αὐτῷ, τοῖς στρατηγοῖς Σάρνῳ καὶ Σαλβιάτῃ, τὰ δ' ἕτερα μετεκόμισεν εἰς Γένουαν ὡς τρόπαια τῆς ἐκκλησίας, ἣν ὁ Δόρις ἐν τῷ λιμένι τῆς Γενούης ἱδρυτεν ἐκ τῶν λαφύρων τῶν ἡττηθέντων πειρατῶν. Ὁ Δόρις κατακαύσας τὰ παρὰ τὴν παραλίαν τῆς Σικυῶνος καὶ τῆς Κορίνθου ἐπ' ἀνέπλευσεν ἕνεκα τῆς ὥρας τοῦ ἔτους⁽³⁾.

Ἡ ἐκβασίς τῆς ἐπὶ τὴν Αὐστρίαν ἐκστρατείας, αἱ ἐν Πελοποννήσῳ κατακτήσεις τοῦ Δόρια καὶ νεαὶ βουλαὶ

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου.

(2) Ὁ Γουάτζος, Ἱστορία τῆς Βενετίας, 1549, σ. 124. λέγει, ὅτι ἡ φρουρὰ ἦν εἰς ὀκτακισχιλίους ἀνδρας.

(3) Παρόντας, Σαγρέδος, Ἱστοριάντης, Δόρις, Πετσέβι, φ. 58. Ἀλῆς, ΚΣΤ διήγημα, φ. 244. Χατζῆ Κάλφας, Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 18. Αἱ ὀθωμανικαὶ πηγαὶ καλοῦσι τὸν στόλαρχον Τοῦρκον, δὲ κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Δόρια ἀπεχώρησεν εἰς Κωνσταντινουπόλιν, Ἀχμετβέγην. Ὁ Ἱστοιανφης, Παρόντας, Σαγρέδος καλοῦσιν αὐτὸν Ἰμεράλε, ὁ δὲ Γουάτζος Ζαΐ.

πολέμου πρὸς τὴν Περσίαν, περὶ οὗ γενήσεται διὰ μακρῶν λόγος ἐν τῷ ἐπὶ θύραις Βιβλίῳ, κατέστρεψαν τὸ φιλοπόλεμον ἦθος τοῦ Σουλεϊμὴν εἰρηνικώτερον¹ πρὸς τὸν Φερδινάνδον διὸ ἔσπευσε χορηγῆσαι τὸ προπεμπτήριον νέας πρεσβείας, ὃ ἡτήσατο παρ' αὐτοῦ ὁ Φερδινάνδος, πρὸ τοῦ τέλους μάλιστα τοῦ ἔτους.

Ἡ εἰς Βενετίαν ἀφίξις τοῦ Ἰουνίς βέγη, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰανουαρίου συνέπεσε συγχρόνως πρὸς τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ Φερδινάνδου Ἰερωνύμου τοῦ ἐκ Ζάρας, πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ γεννίου προμάχου τοῦ Γούνης (ΚΘ). Τεσσαράκοντα εὐπατρίδαι Βενετοὶ, ἐν οἷς ὁ ἱστοριογράφος Μαρίνης Σανούτος, ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῆς Γερουσίας πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Ἰουνίς (1). Ἰερώνυμος δ' ὁ ἐκ Ζάρας, ἔχων μόνον ἀκολουθίαν ἐκ δυοκαίδεκα ἵππων, ἐγένετο δεκτὸς ἄνευ πομπῆς, τῇ δὲ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἀφίξεως ἔσχεν ἀκρόασιν παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, τῇ δὲ τετάρτῃ παρὰ τῷ σουλ-¹⁴τάνῳ. Ὁ πρεσβευτὴς οὗτος ἦν ἐντεταλμένος ἵνα αἰτησῇται εἰρήνην, ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν παρέοχεν αὐτῷ παραχρῆμα ἀνηκωχὴν, ὑπέσχετο δὲ εἰρήνην εὐθὺς ὡς ὁ Φερδινάνδος εἰς σημεῖον ὑποταγῆς ἔπεμπε τὰς κλεῖδας τοῦ Στριγονίου· τότε δὲ τὸν Φερδινάνδον καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Κάρολον ὡμολόγει ὡς ἀδελφούς καὶ μετὰ προθυμίας συνετίθη πενταετὴ ἢ ἑπταετὴ εἰρήνην πρὸς τὸν τελευταῖον καὶ πρὸ τῆς παραδόσεως ἔτι τοῦ Στριγονίου καὶ ἡμειθεν αὐτὸν δι' ἄλλης χώρας (1). Τζαούσης ἡ ἀγγελιοφόρος τῆς ἐπικρα-

(1) Μαρίνης Σανούτος, Τόμ. ΜΣΤ, 9 Ἰανουαρίου 1533.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ Πέτρου Ζέν. Μαρίνης Σανούτος, Τόμ. ΜΣΤ, 1533. Ἰστανάνης, Βιβλ. IB.

1
 Φεβρ.
 1533
 τείας, ἔχων ἀκόλουθον τὸν ἐκ Ζάρας Βεσπασιανὸν, υἱὸν τοῦ
 Ἱερωνύμου, ἀπῆλθεν εἰς Βιένναν μετ' ἐπιστολῆς γεγραμ-
 μένης ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ⁽¹⁾. Τὸν πρῶτον τοῦτον Ὁθωμανὸν
 πρεσβευτὴν ὑπεδέξατο ὁ Φερδινάνδος μετὰ μεγάλης πομ-
 πῆς. Ὁ βασιλεὺς ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου κεκοσμημένου χρυ-
 σῷ ὑφάσματι καὶ ὑπὸ οὐρανίσκον, ἔχων ἐκ δεξιῶν μὲν
 εἴκοσι μεγιστᾶνας Οὐγγρους⁽²⁾, ἐν οἷς ἦσαν τρεῖς ἐπίσκοποι,
 ὁ τοῦ Βαρασδίνου, ὁ τοῦ Φουονφίρχεν καὶ ὁ προδότης τοῦ
 Στριγονίου Παῦλος Βαρδάυ, ἐξ εὐωνύμων δὲ τοὺς μεγα-
 στᾶνας τῆς Βοεμίας. Μετά τινος ἡμέρας οἱ προταθέντες
 ὑπὸ τῶν Ὁθωμανῶν ὅροι τῆς ἀνακωχῆς ἀνεκοινώθησαν
 τοῖς μὲν Οὐγγροις οὐγγριττί, τοῖς δὲ Βοεμοῖς βοεμιστί.
 Οἱ πρῶτοι τούτων κατεπλάγησαν ἐκ τῆς παραδόξου ἀπαι-
 τήσεως τῶν κλειδῶν τοῦ Στριγονίου· ἀλλ' ὁ Φερδινάν-
 δος ἐγνωμάτευσεν, ὅτι ἐδύναντο κατασκευάσαι ψευδοκλεί-
 δια, ἐπειδὴ ὁ μέγας βεζύρης οὐκ ἀπῆτει τὴν πρὸς αὐτὸν
 παράδοσιν τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ μόνον τὰς κλεῖς εἰς τεκ-
 μήριον ὑποταγῆς, ὁμόσας ὅτι τοιαύτη ἦν ἡ ἀληθὴς ἐν-
 νοία τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ⁽³⁾. Ὁ τζαούσης μετὰ τινος
 ἡμέρας ἀπῆλθε μετὰ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ Φερδινάνδου,
 μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Κορνήλιος Δουπλίχιος Σχέππερ (Λ) ὡς
 δεύτερος πρεσβευτὴς τοῦ τε Φερδινάνδου καὶ τῆς Μαρίας,
 χήρας τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Οὐγγρίας, κομίζων
 πρὸς τὸν σουλτάνον τὰς κλεῖς τοῦ Στριγονίου καὶ δύο
 ἐπιστολάς, τὴν μὲν Καρόλου τοῦ Ε', ὃς ἐμεσίτευε παρὰ

(1) Ἀναφορὰ Ἱερωνύμου τοῦ ἐκ Ζάρας, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατο-
 ρικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(2) Τὰ ὀνόματα αὐτῶν εὔρηνται πρὸς Ἱστουάνφν, Βιβλ., IB, φ. 194,
 καὶ παρὰ Κατώνσ, Κ. σ. 882.

(3) Ἱνστουάνφνς, Α.

τῷ Σουλεϊμάν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου, ὅπως καταλείψῃ αὐτῷ τὴν κατοχὴν τῆς Οὐγγρίας ⁽¹⁾, τὴν δὲ τοῦ Φερδινάνδου, ὃς ὑπέσχετο τῇ Πύλῃ τὴν παρὰ τῷ Καρόλῳ τῷ Ε' μεσιτείαν πρὸς ἀπόδοσιν τῆς Κορώνης ⁽²⁾ καὶ ὅτι ὁ υἱὸς ἀποδεχθήσεται τὴν εἰρήνην παρὰ τοῦ πατρὸς ⁽³⁾. Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ὁ Ἰερώνυμος, ἐνδίδων τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Ἰβραὴμ, ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν τοποτηρητὴν τῆς Βιέννης, πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς Καρινόλης, πρὸς τοὺς φρουράρχους τοῦ Στριγονίου, τῆς Ποσέγας, τῆς Κορώνης, καὶ πρὸς τὸν ναύαρχον Ἀνδρέαν Δόριαν τὴν διομολογηθεῖσαν ἀνακωχὴν ⁽⁴⁾.

Ὁ Σουλεϊμάν ὠφελήθη τῆς ἀνακωχῆς ταύτης, ὅπως ἀσχοληθῇ περὶ νέας πολεμικὰς παρασκευὰς καὶ περὶ τινὰς ἐν τῇ ἐτῴῳ διοικήσει μεταβολὰς, ὧν ἀξιωματικὸν ἐστὶν ἡ ἀναγόμεναι τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ Μουσταφᾶ ὡς διοικητοῦ τοῦ Σαρουχάν, λαβόντος τιμάριον ἐκ τετρακισμυρίων δουκάτων κατ' ἔτος (ΛΑ). Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Φερδινάνδος ἐδέξατο τὸν τζαούσην, ὁ ἡγεμονόπαις Μουσταφᾶς, εὐμορφος πεντεκαίδεκαετῆς νεανίας, ἡσπάσατο ἐν πλήρει διβανίῳ τὴν χεῖρα τοῦ πατρὸς, τοῦ βεζύρου Ἀγιάς κρατήσαντος τὸν ἀναβολέα, τοῦ δὲ μεγάλου βεζύρου Ἰβραὴμ τὴν ἐσθῆτα (ΛΒ). Μετὰ τὸν Μουσταφᾶν ἡσπάσαντο τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου οἱ ἡγεμονόπαιδες τῆς Συρίας καὶ Περσίας. Μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύτησε τὸν

(1) Τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς Καρόλου τοῦ Ε' ἀπὸ 6 Μαρτίου σώζεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(2) Τὸ πιστωτικὸν γράμμα τοῦ Σχέππερ σώζεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τῆς βασιλείας δοθεῖσα τῷ Σχέππερ καὶ Ἰερωνύμῳ τῷ ἐκ Ζίρας πληρεξουσίτης ἀπὸ 4 Ἀπριλίου.

(3) Ἰστορίας, ΙΒ'.

(4) Ὅρα τὴν προειρημένην ἀνακωχὴν τοῦ πρεσβυτοῦ.

βίον ἢ ἐξάκουστος ἐπὶ καλλονῇ μήτηρ τοῦ Σουλεϊμάν Χα-
φσά Χατούν, ἧς ὁ τάφος κεῖται παρὰ τὸν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς
Σελίμ τοῦ Α' (1).

Λήγοντος τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ἦλθεν ἐκ Βούδης εἰς
Κωνσταντινούπολιν ὁ παντοδύναμος ἐν Οὐγγρία Ἀλφόν-
ζιος Γρίττης, ὃς ἐκ προστάγματος τοῦ Ἰβραῖμ ἤφατο
διαπραγματεύσεων πρὸς τὸν ἐκ Ζάρας Ἰερώνυμον περὶ
τοῦ πολλάκις ἀμφισβητηθέντος ζητήματος τῶν ἐπὶ τοῦ
ὀρόνου τῆς Οὐγγρίας δικαίων τοῦ Φερδινάνδου καὶ Σου-
λεϊμάν. Λήγοντος τοῦ Μαΐου μηνὸς ἐπανῆλθεν ὁ τζαού-
σης πρεσβευτῆς καὶ Βεσπασιανὸς ὁ ἐκ Ζάρας μετὰ τοῦ
Κορνηλίου Σχέππερ πρὸς πλήρη διομολόγησιν τῆς εἰρή-
νης. Ὁ Ἰερώνυμος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βεσπασιανὸς παρέ-
δωκαν τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ Ἰβραῖμ τὰς κλεῖδας τοῦ Στρι-
γονίου καὶ τὰ πολυτελῆ τοῦ Φερδινάνδου δῶρα. Ὁ Ἰβραῖμ
πρὸς ὃν ἐνεποίησε μεγίστην χαρὰν ἢ παράδοσις τῶν κλει-
δῶν τούτων, ὥς τεκμήριον ὑποταγῆς τοῦ Φερδινάνδου,
ὑπερμειδίασεν ἀλαζονικῶς καὶ ἔνευτε τῷ Ἰερωνύμῳ ἵνα δια-
φυλάξῃ τὰς προσφερομένους κλεῖδας (2), ἐδέξατο δὲ μετ'
ἱσῆς χαρᾶς τὰ βασιλικά δῶρα, χρυσοῦν νομιματόσημον,
ἔχον ἐπὶ τῆς ἄκρας ἀδάμαντα ἀξίας διςχιλίων δουκάτων,
ἀνθρακα ἀξίας τετρακιςχιλίων δουκάτων καὶ μαργαρίτην
σχήματος ἀπίου τιμώμενον ἀντὶ τοῦ ἡμίτεως τοῦ ἀδά-
μαντος (3). Ὁ Ἰβραῖμ ἠθέλησεν ἵνα παραχοῇμα ἀρξῇται
τῶν διαλέξεων περὶ τῆς συνομολογηθησομένης συνθήκης,

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 16^ν. Σολακζαδὲ, φ. 40 Μουρατζάδ' Ὁσπον. Τόμ.
Β'. σ. 512.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς
Αὐστρίας.

(3) Αὐτόθι.

ἀλλ' ὁ Ἰερώνυμος προϋφασίσθη, ὅτι οὐδὲν ἐδύνατο πρά-
ξαι ἄνευ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ· διὸ ἀνεβλήθη ἡ ἐντευξις
εἰς τὴν μεταύριον. Αἱ περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις διήρ-
κεσαν ἑπτὰ ἐβδομάδας, αἱ δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον γε-
νόμεναι ἑπτὰ συνεντεύξεις, τετράκις μὲν πρὸς τὸν Ἰ-
βραΐμ, τρίς δὲ πρὸς τὸν Γρίττην, παρέχουσι πολύτιμον
ὕλην οὐ μόνον τῇ ἱστορίᾳ τῆς τότε διπλωματικῆς, ἀλλὰ
καὶ πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ Ἰβραΐμ, οὗ ἡ μεγαληγορία,
ἀλαζονία, πανουργία καὶ παντοδυναμία ἐφεικονίζονται ἄ-
ριστα ἐν τοῖς ἰδίῳ αὐτοῦ λόγοις. Ἐξίστω ἡμῖν ποιήσα-
σθαι διὰ μακροτέρων λόγων ἐνταῦθα τοσοῦτον μᾶλλον,
καθόσον νῦν ἀκούομεν τὸ τελευταῖον τὸν λίαν τοῦτον
φιλόδοξον αὐτὸν λαλοῦντα, οὕτω δὲ τελειοῦμεν τὴν εἰ-
κόνα τοῦ χαρακτηῖρος αὐτοῦ, ὃν ἐσκιαγράφησαν ἤδη ἡμῖν
οἱ πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τοῦ Ζαπόλια Λάζοκην καὶ τὸν
τοῦ Φερδινάνδου λόγοι. Τῇ 27 Μαΐου οἱ πρέσβεις ἐπορεύ-
θησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τοῦ Ἱπποδρόμου, ὅπου ἴσταν-
το τὰ ἀρπαγέντα παρὰ τῶν ἐν Βούδῃ ἀνακτόρων χαλκᾷ
ἀγάλματα ἐπὶ κιόνων καὶ πολλὰ ἀγχόνας (ΔΓ) πρὸς
αὐστηρὰν καὶ ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τῶν ἀστυνομικῶν διατά-
ξεων. Διὰ πολυαριθμοῦ ἀκολουθίας προσήχθησαν πρὸς τὸν
Ἰβραΐμ, ὃς ἐκάθητο φέρων χρυσοῦν ἐπενδύτην καὶ λευ-
κὸν χρυσοκέντητον χιτῶνα· ἦν δὲ μέτριος τὸ ἀνάστημα
καὶ εἶχε πρόσωπον ἐπίμικτες καὶ μελάγχχρουν, ἐν δὲ τῇ
κάτω σιαγόνι πέντε ὡς ἑξ ὀδόντας μεγάλους, λίαν δις-
στηχότας καὶ ὀξεῖς. Οἱ πρέσβεις στάντες ἐφ' ἱκανὸν ἡ-
σπάσαντο τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ καὶ προσηγόρευσαν αὐτὸν ὡς
ἀδελφὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Φερδινάνδου καὶ ἐν τῇ τῆς
βασιλείας Μαρίας. Παραχρῆμα ὁ βεζύρης ἤρξατο μα-
κροῦ λόγου περὶ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου καὶ περὶ τῆς
δυνάμεως τοῦ σουλτάνου· «Κατ' ἀρχὰς ἡ μισθοφορὰ τῶν

γενιτσάρων ἦν μόνον ἡμισυ ἄσπρον καθ' ἐκάστην, εἴτα δὲ ἡύξησεν εἰς δύο, τρία, τέσσαρα καὶ πέντε ἄσπρα, οὐδεὶς ὁμῶς λαμβάνει ὑπὲρ τὰ ὀκτώ καθ' ἐκάστην. Τὸ ναυτικὸν χρήζει ὑπερόγκων δαπανῶν, ἀλλὰ τὸ θησαυροφυλάκιον πλουτεῖ τοσοῦτον, ὥστε ἀνεπαίσθητοί εἰσιν αἱ δαπάναι αὗται. Χθὲς ἔτι ἔλαβον χίλια φορτία ἄσπρων ἐκ τοῦ θησαυροῦ, τουτέστι δύο ἑκατομμύρια δουκάτων (ΛΔ) πρὸς ἐξοπλισμὸν στόλου καὶ στρατοῦ κατὰ τῆς Ἰταλίας. Πεντακισμύριοι Τάταροι ἀρκοῦσιν ἐκπορθῆσαι τὴν οἰκουμένην. Πολλὰς χιλιάδας γυναικῶν καὶ παιδίων μετήγαγον εἰς τοὺς ὀρυμῶνας, ὅπως προφυλάξω αὐτὰ ἀπὸ τῆς δουλείας· αὐτὰ ταῦτα ἐποιήσαμεν ἐγὼ τε καὶ ἀγαθοὶ Τοῦρκοι. Οὐχὶ πάντες οἱ Τοῦρκοί· εἰσι τόσῳ βάρβαροι, σκληροὶ καὶ ἀπάνθρωποι, ὅσῳ καταγγέλλονται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν. Ἐγὼ κυβερνῶ τὴν εὐρεῖαν ταύτην αὐτοκρατορίαν· ὅ,τι πράττω, πεπραγμένον ἐστί· πᾶσα δύναμις ἐν ἐμοί· παρέχω τὰ ἀξιώματα καὶ διανέμω τὰς χώρας· ὅ,τι δίδω, δεδομένον ἐστί· ὅ,τι οὐ δίδωμι, οὐκ ἔστι δεδομένον. Καὶ ἐὰν ὁ μέγας παδισάχ βούληται χορηγήσασθαι· ἢ ἐὰν ἐχορήγησε, μένει ἀτέλεσον, εἰ μὴ στέρξω τοῖς ἐγνωσμένοις· πάντα γὰρ ἐν ἐμοί κεῖται, πόλεμος, εἰρήνη, πλοῦτος, δύναμις. Λαλῶ ὑμῖν οὕτως, ὅπως θαρρύνω ὑμᾶς ἵνα ἐλευθέρως ὀμιλήσητε αὐτῷ. Ἐνταῦθα τοῦ Κορνηλίου εἰπόντος, ὅτι ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος τὸν μὲν αὐτοκράτορα τῶν Τούρκων προσηγόρευεν ὡς πατέρα, τὸν δὲ Ἰβραῖμ ὡς ἀδελφόν, ὁ μέγας βεζύρης ὑπέλαβε· «Ὁ Φερδινάνδος καλῶς ποιεῖ ἐπιδιώκων τὴν φιλίαν τηλικούτου αὐτοκράτορος, οἷος ὁ ἐμὸς, ἄλλως δύναται παθεῖν διπλὴν βλάβην». Μετὰ τινος ἐν τῷ μεταξὺ λόγους ὁ Κορνήλιος εἶπε τάδε· «Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἐνετείλατο ἡμῖν ἵνα ἐπικληθῶμεν τὴν φιλίαν καὶ συμβουλὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰβραῖμ, ὅπως

βοηθήσῃ αὐτῷ πρὸς κατάληψιν τοῦ ὅλου βασιλείου τῆς Οὐγγρίας». Ὁ μέγας βεζύρης μὴ ἀποκριθεὶς πρὸς ταῦτα ῥώπτησεν αὐτὸν δεχόμενος τὴν τοῦ Φερδινάνδου ἐπιστολὴν, εἰ ἐκόμιζε καὶ τοιαύτην τοῦ Καρόλου, τοῦ δὲ Κορνηλίου ἐγχειρίσαντος αὐτῷ τὴν συστατικὴν τούτου ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ Φερδινάνδου, ὃ Ἰβραῖμ ἐγερθεὶς εἶπε· «Μέγας οὗτός ἐστιν ἡγεμὼν, ὃν δεῖ τιμᾶν»· λαβὼν δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἡσπάσατο αὐτήν, ἔβλιψεν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ παρακατέθηκε παρ' αὐτῷ (1). Ὁ δὲ Κορνήλιος εἶπε· «Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἀνεκοίνωσε τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τῷ αὐτοκράτορι Καρόλῳ, ὅτι ὁ σουλτάνος φιλικῶς καὶ ἀδελφικῶς ἔχει πρὸς αὐτόν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ἀποδέχεται τὸν σουλτάνον ὡς ἀδελφόν καὶ ὑπισχνεῖται, ὅτι συμπεριληφθήσεται ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Φερδινάνδου ἐπὶ τοῖς ἑξῆς ὅροις ἄνευ ἀνάγκης ἰδίας συνθήκης. Τὴν Κορώνην ἀποδίδωσιν, ἐὰν ἡ μὲν Οὐγγρία ἀποδοθῇ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Φερδινάνδῳ, ἡ δὲ νῆσος Ἀρτζελ τοῖς πρώτοις κυρίοις αὐτῆς· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Κορώνης δύνανται ἀποχωρῆσαι μετὰ τῆς περιουσίας αὐτῶν. Ὁ Πάπας, ἡ Βενετία, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ πᾶσαι αἱ ἕτεραι χριστιανικαὶ δυνάμεις συμπεριλαμβάνονται ἐν τῇ εἰρήνῃ ταύτῃ. «Ἐὰν ὁ Κάρολος, ὑπέλαβεν ὁ Ἰβραῖμ, ἐπιθυμῇ εἰλικρινῶς ταύτης, ὁ ἐμὸς κύριος οὐκ ἀρνηθήσεται αὐτήν· πλὴν ἀναγνώσω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην». Ἐξετάζων δὲ τὴν προσηρτιμένην τῇ ἐπιστολῇ αὐτοκρατορικὴν σφραγίδα Καρόλου τοῦ Ε', προσέθηκε· «Καὶ ὁ ἐμὸς κύριος ἔχει δύο σφραγίδας, ὧν τὴν μὲν αὐτὸς φέρει, τὴν δὲ ἐγώ· διότι οὐ-

(1) Ἐν τοῖς ἀρχαίοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας καὶ ἐν τῷ Κώδ. τῆς Β. Βιβλιοθήκης, ΡΣΤ.

ἑμὴν διαφορὰ ἐπιθυμεῖ εἶναι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Τὰ αὐτὰ ἐνδύματα, ἃ κατασκευάζει ἑαυτῷ, παραγγέλλει καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ. Οὐδὲν θέλει ἵνα δαπανῶ εἰς οἰκοδομὰς· οἰκοδομεῖ ὑπὲρ ἐμοῦ· τὴν αἴθουσαν ταύτην αὐτὸς ἀνήγειρε. Ἡ Κορώνη ἐστὶ φρούριον· ἔχομεν χιλιάδας τοιούτων, ἡ δὲ κτῆσις αὐτοῦ ὀλίγον ἡμῖν διαφέρει· προτιμῶμεν ἀναλαβεῖν αὐτὸ διὰ τῆς βίας ἢ διὰ συμβάσεως· ἐυνάμεθα μάλιστα ἐμπρῆσαι αὐτό, ἐὰν θέλωμεν. Ὁ ἐμὸς αὐτοκράτωρ ἔδωκε τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ τὴν Οὐγγρίαν, ἣν οὐδεὶς δύναται ἀφελεῖν αὐτόν, ἡ δὲ νῆσος Ἀρτζελ ἐστὶ σταντζάκιον τοῦ Βαρβαρόσα. Φροντίζει περὶ τῆς πρὸς τὴν βασιλισσαν Μαρίαν ἀποδόσεως τῶν κτημάτων καὶ τῆς τροιχὸς αὐτῆς· εἰ ἡ βασιλὶς αὕτη διέμενε μίαν ἔτι ὥραν ἐν Βούθῃ, ἐπιπτε ταῖς ἐμαῖς χερσὶ, ὁ δὲ ἐμὸς κύριος προσεφέρετο αὐτῇ ὡς ἀδελφῇ ἀξίωμα τῶν ἡγεμόνων ἐστὶ τὸ συγχωρεῖν τοῖς ἡττηθεῖσι». Περὶ τῆς Οὐγγρίας παρέπεμψε τοὺς πρέσβεις ὁ Ἰβραῖμ πρὸς τὸν Ἀλοῖζιον Γρίττην τὸν ἐν τῷ βασιλείῳ ἐκείνῳ πληρεξούσιον τοῦ σουλτάνου (1). Ἡ συνέντευξις αὕτη ἦν ἐξάωρος, καθ' ἣν ὁ Ἰβραῖμ ἔπιεν ὕδωρ ἐκ φιάλης καλαΐδος, οἱ δὲ πρέσβεις ἐξ ἀργυρᾶς. Ἐν ταῖς δύο ἐξῆς συνεντεύξεσιν ὁ Γρίττης παρесеύασε τὴν δευτέραν πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, παριττῶν, ὡς ἔλεγε, διπλοῦν πρόσωπον ἀντιπάλου τε καὶ διαιτητοῦ (2). «Ὁ Σουλεϊμάν, ἔλεγεν ὁ Γρίττης, τηρήσει τὴν πρὸς τὸν Ζαπόλιαν ὑπόσχεσιν· αὐτὸς δὲ ἀποθανεῖ ὡς κύων, εἰ ἦν ἀληθές, ὅτι ἡξίου τοῦ στέμματος τῆς Οὐγγρίας»· εἶτα δὲ καυοβρίσας τοὺς Οὐγγρους ὡς ἄπιστον καὶ ἀδιοίκητον

(1) Ἀναφορά τῶν πρεσβευτῶν.

(2) Ἀδελφὸς.

λαὸν (1), προσέθηκεν ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Κορώνης ἀρέσκει τοῖς Τούρκοις μᾶλλον ἢ ἡ εἰρηνικὴ παράδοσις· διὰ τοῦτο ἐξήκοντα γαλέραι ἐφώρμουν ἤδη πρὸς τὸν λιμένα τοῦτον, ὅτι εἴκοσι βαστάρδαι ἐναυπηγοῦντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτι δέκα καθωπλισμένοι γαλέραι ἀνέμενον πρόσταγμα πρὸς ἀπόπλουν, δέκα δ' ἕτεραι ἀπέπλευσαν κατὰ τοῦ Συρακουσίου πειρατοῦ Βελουόμου, ὃ δὲ Κούρδογλου εἶχεν ἐν Ῥόδῳ τριάκοντα καὶ ἐξ ἐλάσσονα πλοῖα, σκευοφόρα καὶ βάρεις, ἔτοιμα πρὸς ἀποβίβασμόν στρατευμάτων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀπουλίας, ἅμα Καρόλου τοῦ Ε' ἀποπειραθισμένου ἀναλαβεῖν τὴν νῆσον Ἀρτζελ, ἣν ὁ σουλτάνος οὔτε ἐδύνατο ἀποδοῦναι καὶ εἰ ᾔθελεν, οὔτε θέλει, εἰ καὶ ἠδύνατο. Μετὰ τὴν διαμολόγησιν τῆς εἰρήνης, ἔλεγεν, οἱ Ἰσπανοὶ τῆς Κορώνης πεμφθήσονται οἴκαδε, ὑπὲρ δὲ τῆς σωτηρίας τῶν Ἑλλήνων αὐτομόλων αὐτὸς μεσιτεύσει. Παράδοξον δ' ἐφαίνετο, ὅτι ὁ Κάρολος ἡξίου συμπαραλαβεῖν ἐν τῇ εἰρήνῃ πάσας τὰς ἐτέρας χριστιανικὰς δυνάμεις, μὴ ἐξετάσας πρότερον τὴν γνώμην αὐτῶν, μηδὲ λαβὼν περὶ τούτου ἐντολήν. Τῇ πρωΐᾳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐλάλει πρὸς αὐτοὺς, ὁ πρεσβευτὴς καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βενετίας ἐδήλωσαν αὐτῷ, ὅτι ἡ Βενετία οὐ χρήζει ταύτης, ἐπειδὴ ἄλλως διῆγε πρὸ πολλοῦ ἐν ἀρίστῃ φιλίᾳ πρὸς τὴν Πύλιν. — Ὁ Κορνήλιος μετὰ ταῦτα ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐπιθυμεῖ ῥητῶς τὴν συγχώρησιν τῶν Ἑλλήνων αὐτομόλων· διότι ἄλλως οὐκ ἔστι τίμιον συνομολογῆσαι εἰρήνην, καὶ τοῦτο διὰ πολλὰς αἰτίας, ὧν τὴν κυριωτάτην δύναται αὐτὸς ὁ Γρίττης κατανοῆσαι, τουτέστιν ἵνα μὴ φαίνεται, ὅτι δῆθεν ὁ αὐ-

(1) Ἐκ τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

τοκράτωρ Κάρολος καταφρονεῖ τῶν Ἑλλήνων. Περί δὲ τῆς ἐν τῇ εἰρήνῃ ἐμπεριλήψεως τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων, εἶπεν ὅτι ὁ Κάρολος, ἐπιθυμῶν τῆς εἰρήνης ἀπάσης τῆς χριστιανωσύνης, ἔπραττε κατὰ τὸ καθήκον αὐτοῦ ὡς χριστιανῷ καὶ αὐτοκράτορι.

Τῇ Δευτέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς οἱ πρέσβεις ἐποιήσαντο δευτέραν ἔντευξιν πρὸς τὸν Ἰβραῖμ, ἔτι περιεργότεραν τῆς πρώτης καὶ ἐξεικονίζουσιν μᾶλλον τὸν ἄνδρα. Παρῆσαν ταύτῃ, πλήν τοῦ Γρίττη, ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης Ἰουνίς καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας Μουσταφᾶ Τζελαλζαδὲ, ὁ ἱστοριογράφος (1). Μεταξὺ δὲ τῶν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀδιαφόρων καὶ ἀσήμεων προεισαγωγικῶν ἐρωτήσεων τοῦ Ἰβραῖμ περὶ Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας ἦν καὶ ἡ ἐξῆς· «Διὰ τί αὕτη οὐκ ἔστι τόσῳ καλῶς γεγεωργημένη, ὅσῳ ἡ Γαλλία»; Ὁ Κορνήλιος ἀπεκρίνατο, ὅτι αἰτία ἦν ἡ λειψυδρία, ἡ ἐξελασία τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Μαύρων καὶ ἡ ὑπερηφανία τῶν Ἰσπανῶν γεννηθέντων πρὸς τὴν τῶν ὀπλῶν μᾶλλον μεταχείρισιν ἢ τὴν τοῦ ἀρότρου. — «Ἡ ὑπερηφανία αὕτη, ἐφρόνει ὁ Ἰβραῖμ, πηγάζει ἐκ θερμοῦ ἐγκεφάλου, ὃς ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ἑλλησιν, οἵτινές εἰσι τολμηροὶ καὶ μεγαλόψυχοι». Ἐπὶ τούτοις ἤρξατο τῆς συνετεύξεως διὰ παραβολῆς τοῦ λέοντος· «Τὸ φοβερώτατον τῶν ζώων, ὁ λέων, αἰχμαλωτίζεται οὐχὶ διὰ τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ διὰ τῆς τέχνης τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῆς τροφῆς, ἣν παρέχει αὐτῷ ὁ φύλαξ, καὶ εἶτα διὰ τῆς συνηθείας· ὁ φύλαξ φέρει βάρβον πρὸς ἐκφόδισιν· οὐδεὶς ἔχει τὸ θάρρος προτενεγκεῖν αὐτῷ τροφήν. Ὁ λέων ἐστὶν ὁ

(1) Ὁ Τζελαλζαδὲ ἐτήρησεν ἴσω· τὸ καθήκον αὐτοῦ διελέγων ἐν σιγῇ τὴν συνέντευξιν ταύτην.

ἡγεμῶν, οἱ δὲ φύλακες οἱ σύμβουλοι καὶ ὑπουργοὶ αὐτοῦ· ἡ ῥάβδος ἐστὶν ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη, δι' ὧν μόνων οἱ ἡγεμόνες δύνανται χειραγωγηθῆναι. Αὐτὸς χειρῶν τὸν ἐμὸν κύριον, τὸν μέγαν αὐτοκράτορα, μετὰ τῆς ῥάβδου τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Καὶ ὁ βασιλεὺς Κάρολος ἐστὶ λέων· δεῶν οὖν ἵνα οἱ πρεσβευταὶ αὐτοῦ δαμάζωσιν ὡσαύτως τὸν κύριον αὐτῶν· (ΛΕ). Εἴτα αὐτῷ ἐμακρολόγησε περὶ τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ ὑπεροπτικώτερον ἢ τὸ πρῶτον, εἰπὼν· «Ὅ, τι πράττω, πέπρακται· δύναμαι ἀπὸ ἱπποκόμου ἀναδεῖξαι Πασᾶν· δύναμαι δοῦναι χώρας καὶ βασιλεία ᾧ τιμι θέλω, τοῦ κυρίου κατ' οὐδὲν ἀντιλέγοντος. Ἐὰν οὗτος προστάτῃ τι, ὃ ἀποδοκιμάζω, οὐδέποτε γίνεται· ἐὰν δ' ἀπ' ἐναντίου ἐγὼ προστάττω, ἐκεῖνος δ' ἀποδοκιμάζει, τότε ἡ ἐμὴ, οὐχὶ δὲ ἡ ἐκείνου, θέλησις τελεῖται. Ὁ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη ἐν ἐμοὶ κεῖνται· διανέμω τοὺς θησαυροὺς. Ὁ ἐμὸς κύριος οὐκ ἐνδύεται πολυτελέστερον ἐμοῦ, ἀλλ' ὡς ἐγώ· ἡ ἐμὴ περιουσία μένει ἄθικτος· διότι οὗτος ἀποτίνει πάσας τὰς ἐμὰς δαπάνας. Τὰ βασιλεία, αἱ χώραι καὶ οἱ θησαυροὶ αὐτοῦ, μεγάλα τε καὶ μικρά, ἐμοὶ μόνῳ ἀνετέθησαν· ἐγὼ δύναμαι ἐπ' αὐτῶν πράττειν κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐγὼ συνανέτρεφην αὐτῷ· ἐγεννήθη τῇ αὐτῇ ὥς αὐτὸς ἐβδομάδι. Μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν ἀνήγειρε διὰ τοῦ ταχυδρόμου τῇ Οὐγγρίᾳ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι οἱ Οὐγγροι, κατὰ εἶθιστον καλοῖς γείτοσι, πέμψουσι πρεσβευτὴν, ὅπως συλλυπηθῇ αὐτῷ καὶ εὐχηθῇ ἀγαθὴν τύχην. Οὗτοι συνέλαβον τὸν πρεσβευτὴν καὶ καθείρξαν. Τότε ὁ σουλτάνος ἀπέστειλε δεῦτερον τζαούσην, ὃν ὡσαύτως συνέλαβον ὑπολαβόντες αὐτὸν ἴσως ὡς μεγιστᾶνα· πάντα δὲ ταῦτα ὑπερεπίκραναν τὴν καρδίαν τοῦ παδισάχ. Μετὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως τῆς Γαλ-

λίας συλληφθέντος ἐν Παταύῳ, ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐπέστειλε τῷ παδισάχ τάδε· «Ὁ ἐμὸς υἱὸς βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἡχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου, βασιλέως τῆς Ἰσπανίας· ἤλπιζον, ὅτι ὁ Κάρλος μεγαλοψύχως προσφερόμενος ἀπολύσει αὐτόν, ἀλλὰ προσηνέχθη αὐτῷ ἀδίκως. Καταφεύγω πρὸς σέ, μέγα αὐτοκράτορ, ἵνα δεῖξῃς τὴν σὴν μεγαλοψυχίαν καὶ ἀπελευθερώσῃς τὸν υἱόν μου». Ὁ παδισάχ, συγκινηθεὶς καὶ ἀγανακτήσας κατὰ τοῦ Καρόλου, ἐσκέφθη πῶς ἐδύνατο κάλλιον βοηθῆσαι τῇ ἱκετίδι· τότε διηρέθισεν αὐτόν ἡ ἀναξιοπαθὴς μεταχειρίσις τῶν πρέσβων αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Οὐγγρων ὅπως ἐκστρατεύσῃ ἐπ' αὐτοὺς τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἡ γυνὴ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ἦν ἀδελφὴ Καρόλου τοῦ Ε'. Ὁ Λουδοβίκος ἀπήντησεν αὐτῷ· ἀμφότεροι δὲ ξιφῆρεις ἀντηγωνίσθησαν περὶ κράτους καὶ θρόνου. Τὸ ξίφος ἔκρινε τὸ δίκαιον καὶ ἀπένειμεν ἡμῖν τὸ δίκαιον τοῦ βασιλεῦσαι. Ἰὺ γὰρ ἐνίκησα τοὺς Οὐγγρους· διότι ὁ παδισάχ ἀπῆν τῆς μάχης τοῦ Μοχάτ· ἀλλ' ἀναβάς εἰς τὸν ἵππον, ἐπεθύμει δραμεῖν εἰς ἐπικουρίαν, ὅτε ἡγγεῖλα αὐτῷ τὴν νίκην· τότε ὑπετάξαμεν τὴν Βούδην, οὕτω δὲ τὸ ἡμέτερον δίκαιον ἐξενίκησε». Ὁ Ἰβραὴμ ἐμακρηγόρησε περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Βούδης, περὶ τοῦ φόνου τῶν αἰχμαλώτων, οἵτινες οὔτε ἐκ προστάγματος αὐτοῦ κατεσφάγησαν, οὐδ' ἐκ τοῦ σουλτάνου, ἀλλ' ἐξ ἰδίας αὐτῶν ἐνοχῆς⁽¹⁾, περὶ τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων τοῦ Χορδάνσκη καὶ περὶ τῆς εἰς Βιένναν πορείας, ἐνθα αὐτὸς οὗτος ἐνίστε οὐχὶ ἐν λευκῷ, ἀλλ' ἐν ἑτεροχρόῳ πύλῳ περιῖππευε τὴν πόλιν (1). «Ἐν τούτοις, ὁ Κάρλος ἦν ἐν

(1) Ἀναφορὰ τῆς πρεσβείας ἐν ταῖς ἀρχαίαις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης. Κώδ. ΡΣΤ.

Ἰταλίᾳ ἀπειλῶν πόλεμον τοῖς Τούρκοις, τοῖς δὲ Λουθη-
 ρανοῖς ἐπιστροφὴν βιαίαν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ὀρη-
 σκείαν· ἦλθεν εἰς Γερμανίαν, ἀλλ' οὐδὲν ἔπραξε. Ἀνά-
 ξιον αὐτοκράτορος ἐπιχειρεῖν τι καὶ μὴ ἐπιτελεῖν· λέγειν
 τι καὶ μὴ πράττειν. Οὕτως ἀνήγγειλε σύνοδον, ἣτις οὐκ
 ἐγένετο· ἐπολιόρκησε τὴν Βούδην, ἀλλ' οὐ κατέλαβεν αὐ-
 τήν· καθῆκεν αὐτῷ ἀποκαταστῆσαι τὴν εἰρήνην μεταξὺ
 τοῦ ἀδελφοῦ Φερδινάνδου καὶ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου,
 ἀλλ' οὐκ ἀποκατέστησεν· εἰ αὐτός (ὁ Ἰβραῖμ) ἤθελε, συ-
 νεχάλει σύνοδον σήμερον, ἐτίθη ἔνθεν μὲν τὸν Λούθηρον,
 ἔνθεν δὲ τὸν Πάπαν, καὶ ἡνάγκαζεν ἀμφοτέρους μετασχεῖν
 τῆς συνόδου· ὁ σουλτάνος καὶ ἐγὼ ἐπράττομεν ὅ, τι
 τῷ Καρόλῳ καθῆκε ποιῆσαι. Εἰ ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος
 ἐτελεύτα τὸν βίον ἐν τῇ αὐτοῦ κλίνῃ, ὁ Φερδινάνδος ἴσως
 εἶχεν ἀξιώσεις τινὰς ἐπὶ τῆς Οὐγγρίας, τὰ νῦν ὁμως ἀ-
 νήκει τὸ κράτος τοῖς Τούρκοις, ἅτε δις διὰ τῶν ξιφῶν
 κατακτηθέν· ἐξεστρατεύσαμεν ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν, ἀπεδώ-
 καμεν τῷ σὺν ἀδελφῷ (στραφεῖς πρὸς τὸν Ἰερώνυμον) τὰ
 ἀνάκτορα αὐτοῦ, ἐδεξάμεθα τὴν ὑποταγὴν ἄλλων, διε-
 μέinaμεν ἐν Οὐγγρίᾳ, ὅσον ἀρεστὸν ἡμῖν, καὶ οὐδένα εὖρο-
 μεν τὸν ἀνθιστάμενον». Μετὰ τινὰς παρεκβάσεις ὁ Ι-
 βραῖμ μετέβη τότε πρῶτον εἰς τὸ κύριον θέμα τῆς συ-
 νατεύξεως ταύτης, εἰς τὴν ἐπιστολὴν τουτέστι Καρόλου
 τοῦ Ε'. «Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, εἶπε, λαβὼν αὐτὴν ἐν τῇ
 χειρὶ, οὐκ ἔστι μετριόφρονος καὶ συνετοῦ ἡγεμόνος. Κά-
 ρολος ὁ Ε' ἀπαριθμεῖ ἐν αὐτῇ μεθ' ὑπερηφανίας τὰς προ-
 ηγορίας αὐτοῦ καὶ ἄλλας ἐτι ἁλλοτρίας αὐτῷ· καὶ πῶς
 ἀποτολμᾷ ἀποκαλεῖν ἐκυτὸν βασιλεῖα τῆς Ἱερουσαλὴμ;
 ἀγνοεῖ οὖν, ὅτι ὁ μέγας αὐτοκράτωρ καὶ οὐχὶ ὁ αὐτοκρά-
 τωρ Κάρολός ἐστιν ὁ κύριος τῆς πόλεως ταύτης; Θέλει
 στερεῖσαι τὸν σουλτάνον τῶν χωρῶν αὐτοῦ, ἢ περιφρονῇ-

σαι οὕτως αὐτόν; ἤκουσα ὅτι μεγιστᾶνες χριστιανοὶ ἐπισκέπτονται τὴν Ἱερουσαλήμ ἐν ἐνδύμασιν ἐπαιτῶν· Κάρολος ὁ Ε΄ πιστεύει, εἰ δίκην ἐπαίτου ἐπορεύθη εἰς προσκύνησιν ἐκεῖσε, ὅτι ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ; Τοῦντεῦθεν ἀπαγορεύσω τὴν εἰς τὴν πόλιν ταύτην μετάβασιν χριστιανοῦ». Ὁ Κορνήλιος ἐσπούδασεν ὅσον ἦν ἐπ' ἐκείνῳ ἀπολογηθῆναι ὑπὲρ τῆς προσηγορίας, ἣν ἰδιοποιήθη ὁ Κάρολος, παριστῶν αὐτὴν ὡς τύπον διπλωματικοῦ ἐγγράφου, ἄλλως δὲ οὐδὲν ἐγίνωσκε περὶ αὐτῆς. «Προσέτι, ὑπέλαβεν ὁ Ἰβραῖμ, ὁ Κάρολος τίθησιν ἐν τῇ αὐτῇ μοίρᾳ τὸν ἀδελφὸν Φερδινάνδον καὶ τὸν ἑμὸν κύριον, τὸν μέγαν αὐτοκράτορα. Ἐχει δίκαιον ἀγαπᾶν τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο οὐκ ἔξεστιν αὐτῷ ἀξιοκαταφρόνητον ποιεῖν τὸν ἑμὸν κύριον, ἐξισῶν αὐτόν πρὸς τὸν ἀδελφόν. Ὁ ἑμὸς κύριος ἔχει πολλοὺς σαντζακβέγηθας ἰσχυροτέρους τοῦ Φερδινάνδου, ἔχοντας μείζονα χώραν καὶ πληθυσμόν. Ὁ συγγενὴς σου καὶ ὁ τοῦ ἀδελφοῦ σου Νίκλα (ἀποτείνων τὸν λόγον πρὸς τὸν Ἱερώνυμον), ὁ σαντζακβεγῆς τοῦ Καρὰ Ἀμιδ, ἔχει μείζονα χώραν καὶ πληθυσμόν ἢ ὁ Φερδινάνδος (1)· διότι ἐκστρατεύων ἄγει πεντακισμυρίους ἵππεῖς, ἅπαντας ὑπεύκοντας αὐτῷ· οἱ σπαῖδες καὶ οἱ τιμαριῶχοι αὐτοῦ εἰσι πλείονες ἢ οἱ τοῦ Φερδινάνδου· τοιοῦτοι δὲ σαντζακβέγηθές εἰσι πολλοὶ ἕτεροι. Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος οὐκ ἠσχύνθη ἐπιστεῖλαι τοιαύτην ἐπιστολήν. Ἀλλὰ πόσον μετριοφρονέστερος καὶ ἀληθῶς βασιλικός ἐστιν ὁ βασιλεὺς Φραγκῖσκος, ὃς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ἣν ἐπεμψε κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν ἐκστρα-

(1) Πάντες οἱ ἱστοριογράφοι παρασιωπῶσι τὸν συγγενῆ τοῦτον τοῦ γενναίου προμάχου τοῦ Γούης.

τείαν, υπογράφεται μόνον Φραγκίσκος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1). Διὸ ὁ μέγας παδισάχ, ἐπιθυμῶν τιμῆσαι αὐτὸν καὶ ὑπερνικῆσαι κατὰ τὴν μεγαλοψυχίαν, οὐδ' αὐτὸς προσέγραψε τὰς προσηγορίας αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ ἐπέστειλε μόνον αὐτῷ ὡς ἀδελφῷ περιλημένῳ· διὰ αὐτὸ δὲ τοῦτο προσετάξαμεν τῷ Βαρβερόσα ὑπακούειν τῷ Φραγκίσκῳ ὡς τῷ μεγάλῳ παδισάχ. Ἐάν ὁ Κάρολος εἰρηνεύσῃ πρὸς ἡμᾶς, τότε πρῶτον ἔσται αὐτοκράτωρ· διότι ἡμεῖς κατορθώσομεν ἵνα ὡς τοιοῦτον γνωρίσωσιν οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὁ Πάπας καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι. Νομίζετε, ὅτι ἡ μεταξὺ Καρόλου τοῦ Β' καὶ Πάπα φιλία ἐστὶν ἀληθής, ἐάν μάλιστα οὗτος ἀναμνησθῇ τῆς διαρπαγῆς τῆς Ῥώμης καὶ τῆς ἀναξίας μεταχειρίσεως αὐτοῦ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ; Κατέχω ἀντὶ ἐξακισμυρίων δουκάτων λίθον ἐκ τῆς τιάρας αὐτοῦ. Ὁ λυχνίτης οὗτος (δεικνύων δακτύλιον ἐπὶ τοῦ δακτύλου) ἦν ἐν τῇ χειρὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὅτε ἐγένετο αἰχμάλωτος· ἔκτοτε δὲ ὠνησάμην αὐτόν. Νομίζετε, ὅτι ὁ Φραγκίσκος δύναται ἀγαπᾶν τὸν Κάρολον! Ὁ Ἰβραῖμ εἶπεν ἐπὶ τέλους, ὅτι τὴν ἀναξιοπρεπῆ ἐπιστολὴν τοῦ Καρόλου οὐδαμῶς ἐπιδείξει τῷ σουλτάνῳ, ἵνα μὴ ἐξοργίσῃ αὐτόν· ὅτι, εἰ ὁ Κάρολος ἐπεθύμει τῆς διομολογήσεως εἰρήνης, ἀνάγκη ἦν ἀποστολῆς πρεσβευτοῦ· ὅτι ἐν τοσοῦτῳ χορηγεῖται τρίμηνος ἀνακωχὴ καὶ ἀπαγορεύεται τῷ Βαρβαρόσα τὸ διαταράξαι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον χριστιανικὰ πλοῖα καὶ ἀκτάς.

Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐ μόνον ὁ Ἰβραῖμ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σουλεϊμάν ἀπῆλθον εἰς τοῦ Γρίττη, ὅπου

(1) Ὁ Ἰβραῖμ ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα τὴν δευτέραν γαλλικὴν πρεσβείαν, περὶ ἧς οὐδὲν ἀναφέρουσιν ὁ Φλασσάν καὶ οἱ ἕτεροι Γάλλοι ἱστοριογράφοι, ἀλλὰ μόνον οἱ ἱστοριογράφοι Τοῦρκοι καὶ ὁ Μαρίνης Σανούτος, Τ. ΜΖ.

διέμειναν ἐπὶ τρεῖς ὥρας διαλεχθέντες πρὸς αὐτόν· τοιαύτη δ' ἐπίσκεψις ἐσκανδάλισεν οὐ σμικρὸν τοὺς Μουσουλμάνους, οἵτινες ὕβριζον τὸν σουλτάνον ὡς μωρὸν καταγεγοητευμένον ὑπὸ τοῦ Ἰβραὴμ καὶ τοῦ Γρίττη. Τῇ 11 Ἰουνίου ὁ Γρίττης καλέσας τοὺς πρέσβεις ἐμέμφατο αὐτοῖς ἰδίως τοὺς λόγους τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Καρόλου, οἵτινες παρώργισαν σφόδρα τὸν σουλτάνον, ἅτε γεγραμμένης ὡσεὶ ὁ Σουλεϊμὰν ἐπεθύμει τῆς εἰρήνης καὶ παραβουούσης τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φερδινάνδον πρὸς τὸν Σουλεϊμὰν, προσέθηκε δὲ, ὅτι ἡ Οὐγγρία μένει ὡς δῶρον τῷ Ζαπόδια καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς οὗτος (ὁ Γρίττης) ἐμέλλε πορευθῆσθαι τῷ ἐπιόντι χειμῶνι μετὰ τῆς πληρεξουσιότητος τῆς Πύλης, ὅπως ὀριοθετήσῃ τὸ βασίλειον. Εἶτα πολλὰ εἰπὼν περὶ τῆς ἀμέτρου τοῦ σουλτάνου δυνάμεως, ὁμολογουμένης ὡσαύτως ὑπὸ πασῶν τῶν χωρῶν αὐτοῦ, προσέθηκε· «Κατὰ τὸν τελευτοῖον οὐγγρικὸν πόλεμον ἤγαγεν ὁ Σουλεϊμὰν χάριν ἑαυτοῦ μόνον χιλίους ὀκτακοσίους, ὁ μέγας βεζύρης χιλίους, οἱ δὲ ἕτεροι πασάδες πεντακοσίους δορυφόρους. Ἡ τυφλὴ ὑπακοὴ ἐστὶ τόσῳ μεγάλῃ, ὥτε εἰ ὁ κυριάρχης ἐπεμπε ταύτῃ τῇ στιγμῇ μάγειρόν τινα, ὅπως θανατώσῃ τὸν βεζύρην, ἢ πράξις ἐξετελεῖτο παραχρῆμα καὶ εὐχερῶς. Αὐτὸς μόνος δύναται εἰρηνεῦσαι τὴν οἰκουμένην. Οὐδέποτε ἡ χριστιανωσύνη ἦν τόσῳ διεστηκυῖα, ὅσῳ νῦν· ὁ Πάπας ἐνέδωκε μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸ διαζύγιον τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας· ἡ Βενετία καὶ ἡ Φεβράρα ἐκώλυσαν ὅπως ὁ Κάρολος ἀναγορεύσῃ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ βασιλέα τῆς Τοσκάνης· ὁ βασιλεὺς Φραγκίσκος θέλει τὴν Γένουαν καὶ λήψεται αὐτήν. Ὡς συμπέρασμα εἶπε· «Τὴν εἰρήνην αἰτησάτω ὁ Κάρολος ὑπὲρ ἑαυτοῦ δι' ἰδίου πρεσβευτοῦ. Ἐν τοσούτῳ παρέχεται αὐτῷ ἀνα-

κωχήν. Οἱ πρέσβεις ἀπεκρίναντο, ὅτι ἂν μὴ θέλῃ ὁ πα-
σιδᾶχ εἰρήνην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, οὗτος οὐκ ἔχει χρεῖαν
καὶ τῆς ἀνακωχῆς. Ἐν τῇ τρίτῃ πρὸς τοὺς πρέσβεις συ- ²²
γεντεύξει ὁ Ἰβραῖμ συνεχάρη αὐτοῖς, ὅτι ἐπέτυχον ἐπὶ τέ- ^{Ἰουν.}
λους αὐτοὶ πρῶτοι τῆς εἰρήνης, ἣν τόσοι ἕτεροι τῶν προ- ¹⁵³³
κατόχων αὐτῶν ματαίως ἐπεζήτησαν(1). Ἡ εἰρήνη διωμο-
λογήθη οὐχὶ ἐπὶ δέκα καὶ εἴκοσιν ἔτη, ἀλλ' ἐφ' ὅσον Φερδινάν-
δος ἐτήρει αὐτήν. Ὁ Φερδινάνδος, εἶπεν ὁ Ἰβραῖμ, τηρησάτω
ἑαυτῷ ἐν Οὐγγρίᾳ ὅ,τι κατέχει, ἐὰν δύνηται διαλλαγῆναι
πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην, ὁ δὲ σουλτάνος εὐδοκεῖ ἐπι-
κυρῶσαι τὴν συνθήκην. Ὁ δοῦλος Γρίττης ἔχει πληρεξου-
σιότητα ὀριοθετῆσαι· εἰ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ἐπιθυμεῖ
τῆς εἰρήνης, πεμφάτω πρεσβευτήν· ἐν τούτοις οὐκ ἐνοχλη-
θήσεται, εἰ μὴ ἐνοχλήσῃ, ὅποτε ἐσμέν ἑτοιμοὶ ἀντιστῆναι
πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς πάντα τὸν κόσμον.

Τῇ ἐπιούσῃ οἱ πρέσβεις προσῆλθον πρὸς τὸν σουλτά-
νον· ἀλλὰ πρότερον ἐκάλεσεν αὐτοὺς ἐπὶ δεῖπνον ὁ μέγας
βεζύρης, ὃς ὑπηγόρευσε τί εἰπεῖν πρὸς τὸν σουλτάνον·
«Ὁ σὸς υἱὸς βασιλεὺς Φερδινάνδος θεωρεῖ πᾶσαν τὴν σὴν
περιουσίαν ὡς ἑαυτοῦ καὶ πάντα τὰ σά, ἐπειδὴ σὺ εἶ πα-
τὴρ αὐτοῦ, ὡς ἴδια. Ἦγνόει ὅτι ἐπεθύμεις τηρῆσαι σεαυτῷ
τὴν Οὐγγρίαν, ἀλλως οὐδέποτε ἐπολέμει ἐν αὐτῇ. Ἀλλ'
ἐπειδὴ σὺ, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπιθυμεῖς ἔχειν αὐτήν, εὐχε-
ταί σοι εὐδαιμονίαν καὶ ὑγίειαν· διότι οὐδόλως ἀμφιβάλ-
λει, ὅτι σὺ ὁ πατὴρ αὐτοῦ βοηθήσεις αὐτῷ πρὸς κτῆσιν
τοῦ τε βασιλείου τούτου καὶ ἐτέρων». Οἱ πρέσβεις παρε-
κάλεσαν τὸν διερμηνέα τῆς Πύλης, ἵνα δηλώσῃ τὴν εὐ-

(1) Οἱ πρῶτοι πρέσβεις ἦσαν ὁ Χοσροδάνσκις καὶ Βεῖζεβέργερ, οἱ δεύ-
τεροι ὁ Λάμδεργ καὶ Ζουρισχίτζ, οἱ δὲ τρίτοι ὁ Λάμδεργ καὶ Νογαρόλας.

γνωμοσύνην αὐτῶν πρὸς τὸν Ἰβραῖμ, ὅτι οὗτος ὡς ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου (τοιούτον γὰρ ἑαυτὸν ἐκάλεσεν, οἱ δὲ πρέσβεις παρεδέξαντο) φροντίζει περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ἀδελφοῦ. Μετὰ ταῦτα εἰτήχθησαν πρὸς ἀσπασμὸν τοῦ ἐνδύματος τοῦ σουλτάνου. Ὁ Κορνήλιος ἐπανελάθεν αὐτολεξεῖ τοὺς λόγους τοῦ Ἰβραῖμ, ὁ δὲ Ἰουνίς βέγης ἀνεκοίνωσεν αὐτοὺς πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, ὁ δὲ μεθρημήνευσε πρὸς τὸν σουλτάνον, καλλύνων αὐτοὺς πολλαχῶς. Ὁ Κορνήλιος ἠτήσατο συγγνώμην, ἅτε μὴ ἔχων προσφέρειν δῶρα, παρεκάλεσε δὲ ἵν' ἀποδώσῃ τὴν προῖκα τῆς βασιλίσσης Μαρίας καὶ ἐπιτρέψῃ τῷ ἀδελφῷ τοῦ Φερδινάνδου Ἰβραῖμ συνηγορεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῇ Πύλῃ. Ὁ Ἰερώνυμος μετὰ ταῦτα ἐδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Φερδινάνδου, υἱοῦ τοῦ μεγάλου παδισάχ, περὶ μακροχρονίου εἰρήνης πρὸς τὸν πατέρα, καὶ προσέτι ἵνα ἔχῃ βάσιλον ἢ πρόξενον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀνταλλάσσει διηνεκῶς ἐπιστολάς· ὁ υἱὸς οὐδὲν κέκτηται μὴ ἀνῆκον τῷ πατρὶ, ὁ δὲ πατήρ οὐδὲν μὴ ἀνῆκον τῷ υἱῷ. Ὁ Σουλεϊμάν αὐτὸς ἀπεκρίνατο, διαλείπων συχνὰ τὸν λόγον, ὁ δὲ Ἰουνίς βέγης μεθρημήνευσε· «Ὁ παδισάχ παρέχει ὑμῖν τὴν εἰρήνην, ἥς ἔξ ἑτεροῖ προὐκῶν οὐκ ἔτυχον, οὐχὶ δὲ ἐπὶ ἐπτὰ, εἴκοσιν ἢ ἑκατὸν ἔτη, ἀλλ' ἐπὶ δύο, τρεῖς ἑκατονταετηρίδας ἢ εἰσαεὶ, ἐὰν μὴ ὑμεῖς λύσητε αὐτήν. Ὁ παδισάχ προσενεχθήσεται πρὸς τὸν Φερδινάνδον ὡς πρὸς υἱόν· αἱ γῶραι καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ παδισάχ εἰσι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου, καὶ τὰ τοῦ Φερδινάνδου εἰσι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ὁ παδισάχ ἀποδίδωσι τῇ βασιλίσῃ Μαρίας τὴν τε προῖκα αὐτῆς καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ καὶ κτήματα». Ὁ Κορνήλιος καὶ Ἰερώνυμος ἡσπάσαντο ἐν ὀνόματι τῆς Μαρίας ὁ μὲν τὴν χεῖρα, ὁ δὲ τὸ ἐνδύμα τοῦ σουλτάνου· Ὁ Ἰβραῖμ προσέθηκε παρόντος τοῦ σουλτά-

νου· «Αἰ μεταξύ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ Ἰωάννου πραγματευομένησιν ἐπικυρωθήσονται ὑπὸ τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος καὶ ἐμοῦ· ὁ ἐμὸς δοῦλος Γρίττης ἔσται πρὸς τοῦτο πληρεξούσιος. Ὁ μέγας αὐτοκράτωρ ἔσται ὁ φίλος τῶν φίλων τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου καὶ ἐχθρὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ἐπιθυμῇ ὁμοίας εἰρήνης, πεμφάτω πρεσβευτὴν πρὸς τὴν Πύλην». Ὁ μέγας βεζύρης πάλιν ἠρώτησε τὸν Κορνήλιον, τί ἔχειν εἰπεῖν πρὸς ἀπολογία τῆς κομισθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἐπιστολῆς Καρόλου τοῦ Ε'. Οἱ πρέσβεις ὅσον γε δυνατόν ἀπελογήθησαν, ὅτι ἡ προσηγορία τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ ἐξομοίωσις τοῦ Φερδινάνδου πρὸς τὸν Σουλεϊμάν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐγένοντο πρὸς ὕβριν τοῦ σουλτάνου. «Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος, εἶπον, οὐδέποτε ὕβρισέ τινα· ἕκαστος δύναται παρανοῆσαι τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ· κυρώσει δὲ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην.» Ὁ Ἰβραὴμ ἠρώτησε πολλάκις τοὺς πρέσβεις, εἰ εἶχον προσθεῖναι ἕτερόν τι. Μετὰ τὴν τρίωρον ταύτην ἐντευξίν, ἥτις οὔτε αὐτῷ, οὔτε τῷ σουλτάνῳ ἐφάνη ὀχληρὰ, οἱ πρέσβεις ἀπεχαιρέτισαν. Τῇ ἐπαύριον μετεπέμφατο ὁ Ἰβραὴμ τὸν Κορνήλιον καὶ Ἰερώνυμον εἰς τὰ ἀνάκτορα αὐτοῦ, ἐνθα ἦν καὶ ὁ Γρίττης· «Νῦν οὖν ἔστε ὑμέτεροι φίλοι, εἶπεν αὐτοῖς ὁ μέγας βεζύρης, ἀφ' ὅτου χθὲς συναφάγετε μεθ' ἡμῶν ἄρτον καὶ ἄλας. Ἐγχειρίσομεν ὑμῖν δύο μὲν ἐπιστολάς πρὸς τὸν Φερδινάνδον, τὴν μὲν τοῦ σουλτάνου, τὴν δὲ ἐμὴν, ὅς εἰμι διοικητὴς τοῦ βασιλείου καὶ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, διότι οὕτως εἰώθαμεν γράφειν, δύο δ' ἑτέρας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον». Τῶν πρεσβευτῶν αἰτησαμένων ἰδεῖν τὴν πρωτότυπον συνθήκην, ἣ τοῦλάχιστον ἀντίγραφον αὐτῆς, ὁ Ἰβραὴμ ἀπεκρίνατο, ὅτι τοῦτο οὐκ εἶδιστο, ὅτι ἕκαστος λαὸς εἶχεν ἴδια ἐθίμα, οἱ

δὲ Ὀθωμανοὶ τὰ ἑαυτῶν. Ἀλλὰ τοῦ Γρίττη εἰπόντος ὅτι ἀναγνώσει αὐτοῖς τὴν συνθήκην, ὁ Ἰβραὴμ ὑπέλαβε· «Ὁ Γρίττης γνωρίσει ὑμῖν τὰς συμπεριληφθείσας ἐν τῇ εἰρήνῃ δυνάμεις, πρὸς ἃς ἐπιθυμοῦμεν ἵνα προσφέρηται φιλικῶς ὁ Φερδινάνδος». Μεταξὺ Κορνηλίου καὶ Γρίττη σφοδρὰ ἔρις ἠγέρθη περὶ τῆς ὑποσχεθείσης τῇ προτεραίᾳ ἀποδόσεως τῆς προικὸς τῆς βασιλείσσης Μαρίας, ὁ δὲ Ἰβραὴμ εἶπε τῷ Ἱερωνύμῳ σλαβωνιστῇ, ὅτι ὁ δοθεὶς λόγος τηρηθήσεται. Ἐνταῦθα οἱ πρέσβεις ἀπεχαιρέτισαν τὸν μέγαν ¹⁴ ^{Ἰουλ.} ¹⁵³³ βεζύρην, ἀναθέντα αὐτοῖς προσαγορεῦσαι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φερδινάνδον. Ἀλλ' ὅμως ὁ Ἰουνὶς βέγης ἐνεχείρισεν αὐτοῖς τὰς πρὸς τὸν Φερδινάνδον καὶ Κάρολον τὸν Ε' ἐπιστολὰς μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας (1). ἀπῆλθον δὲ μετὰ δύο ἡμέρας. Οὕτως ὁ Σουλεϊμάν ὑπὸ τὸν τύπον κοινωνίας κτημάτων μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκάλυψε τὸν σφετερισμὸν τῆς Οὐγγρίας, ὑπὸ δὲ τὸν τῆς συγγενείας τὴν ἐξομοίωσιν τοῦ μεγάλου βεζύρου πρὸς τὸν Φερδινάνδον ὡς ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφόν. Διὰ ταιαύτης θυσίας καὶ ταιαύτης ταπεινότητος ἡ Αὐστρία ἐξωνήσατο τὴν πρώτην πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰρήνην.

(1) Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ Γρίττης ἐνόσησεν, ὁ δὲ νέος ἐπίτολος Νικόλαος Ἰουστινιάνης καὶ ὁ πρεσβευτὴς Κ. Κοντορίνος εἰσῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πρὸ ἐβδομάδος ἀφίκοντο ὁ Λάζαρος καὶ ὁ Καμύλλος Οὐρσίνος, πρεσβευταὶ τοῦ Ζαπόλια.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ.

Α.—σ. 12.

Λεβενκλάου καὶ Βερντόε, κατὰ τὸν Καουραϊνον. Εὐρωπαῖοί τινες ἱστοριογράφοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ Βαγιαζήτ ἐμέθυσεν αὐτὸν, ὅπως ἀφαρπάσῃ ἀπ' αὐτοῦ λόγου: ὑβριστικούς, εἶτα δὲ ἀσφαλέστερον θανατώσῃ αὐτὸν ὡς παραβάτην τῶν νόμων τοῦ Μωάμεθ. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστι πιθανόν, ὡς πάντῃ ἐναντίον πρὸς τὸν χαρκατῆρα τοῦ Βαγιαζήτ, Σάφη ἐπικαλουμένου. Ὡσαύτως μυθώδης ἐστίν, ὅτι ὁ ἡγεμονόπαις Ἀχμέτ ἡτίμασε τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰτὰκ Πασᾶ, γυναικα τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ, ἣν οὗτος ἀπέπεμψε πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς μέγαν βεζύρην, ἐκ τούτου δ' ἐπήγαγεν ἔχθρα μεταξὺ τοῦ Ἀχμέτ καὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Ἰτὰκ Πασᾶ. Ἀπ' ἐναντίου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰβρίε καὶ Σεαδεδδίν δ' Ἀχμέτ Πασᾶς καὶ Ἰτὰκ Πασᾶ, συνεμάχησαν κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ.

Β.—σ. 12.

Ὁ Καντεμῖρος συγχέει τὸν Μοράθαν εἰς Μωρέαν καὶ μεταβάλλει τὰ ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ ἀνοικοδομηθέντα ἐν Σερβίᾳ δύο φρούρια, ὧν τὰ ὀνόματα ἐδήλωσεν ἀνωτέρω ὁ Σεαδεδδίν, εἰς τὰ δύο δαρδανέλια τῆς Ναυπάκτου, πρὶν ἢ αὐτὴ ἀλλῶ.

Γ.—σ. 15

Κατὰ τὸν Ἑγγελον (ἱστορία τῆς Βλαχίας) τῇ 5 Αὐγούστου· ἀλλὰ αἱ χρονολογαὶ τοῦ Σεαδεδδίν, ἃς φαίνεται, ὅτι ἡρύσατο ἐκ τοῦ ὁδοιπορικοῦ τοῦ

στρατοῦ, εἰς ἄλλων ἀξιώσιμοι, καθάσον ὁ Σολακὴς δὲ, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Νοχ θετέτ Τεβρίκ, ὁ Νεσρί, ὁ Ἰδρί καὶ ὁ Ἀλῆς συμφωνοῦσιν αὐταῖς. Οἱ τοῦ χρόνου τούτου ἱστοριογράφοι διέφθειραν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀκερμάν εἰς Μόννακστρον. Ὁ Καντεμῆρος οὐ μόνον ταυτίζει αὐτὸ πρὸς τὴν Ὀξείαν τοῦ Ἡροδότου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας τοῦ Ὀβιδίου (Β:βλ. Γ, σ. 66) καὶ ἐν τῇ ἐξῆς σημειώσκει ποιεῖται λόγον περὶ πόλεως τινος Γρίμνης τοῦ Ἡροδότου!!!

Α. — σ. 49.

Τὸ Ἀγιάς κεῖται ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Σκενδερού· ἀπέχει δὲ δύο σταθμοὺς ἀπὸ τοῦ Βαγράς καὶ ἔνθα ἀπὸ Ἐλ Χιμδὸν μετὰ φρουρίου καὶ ξενωνος κτισθέντων ὑπὸ τοῦ Σουλταῖν (Τζιχαννουμά, σ. 603). Τὸ ἐν τῷ στενῷ τοῦ Ταύρου Γουλέκ ἐστὶ τὸ οχυρώτατον πάσης τῆς χώρας (Τζιχαννουμά, σ. 604). Τὸ τυπωθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1233 (1816) Μεναζικοῦλ Χάτζ (τὰ καθήκοντα τοῦ προσκυνητοῦ) καλεῖ ἀδικρίτως τὸ τε φρούριον καὶ τὸ στενὸν Δουλέκ, σ. 33 καὶ 40. Τὸ Σίς, φρούριον ἀρμενικὸν ἐπὶ ὄρους, περιβεβλημένον ἄλλοτε τριπλῇ τείχει, ἀπέχει εἴκοσι καὶ τέσσαρα μίλια ἀπὸ τοῦ Ἀϊνζαρεθ καὶ τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ἀπὸ τῆς Μασσίτας, τῆς ἀρχαίας Μοψουεσίας. Αὐτὴ ἀπέχει ἑξ ὥρας τῶν Ἀδάνων πρὸς τὸν Τζιχάν (Πύραμον) (Τζιχαννουμά, σ. 2.2). Περὶ αὐτὴν κεῖται τὸ ὄρος Τζιθελεὸν νοῦρ (ὄρος τοῦ φωτός) περιώνυμον ἐπὶ τοῖς βακθίοις καὶ μανδραγόραις (Μεναζικοῦλ Χάτζ, σ. 41 καὶ 42). Τὰ Ἀδανα, καλούμενα ἤδη οὕτως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, κεῖνται παρὰ τὸν Σιχάν (Σάρον)· ἔχουσι δὲ ἀρχαῖον τέμενος ἀνεγερθὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Ρωμαζάνογλου, καὶ φρούριον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ Πιρί Πασᾶ (Μεναζικοῦλ Χάτζ σ. 21, καὶ Τζιχαννουμά, σ. 691). Ἡ Ταρσός, ὡς τὰ Ἀδανα, ἐτήρησεν ἀναλλοίωτον τὸ ἀρχαῖον ὄνομα. Ταύτην ὁ Σαῖνδεδελέτ ἀφείλετο τῷ 330.961) τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν· κεῖται δὲ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κύδνου, ἐκκρούου ἐπὶ τῷ λουτρῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐπὶ τῷ πλῶ τῆς Κλεοπάτρας. Ὁ Κύδνος περιβρεῖ τὰ τείχη τῆς Ταρσοῦ, ὁ Σάρος (Σιχάν) τὰ τῶν Ἀδάνων, ὁ δὲ Πύραμος (Τζιχάν) τὴν Μοψουεσίαν. Κατὰ τὸν Νεσρί (ἱστορία τῶν Σελτσουκιδῶν), ὁ Φρειδερίκος ἐπνίγη ἐν τῷ Τζιχάν, οὐχὶ πόρρω τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως, καὶ οὐχὶ ἐν Καλυκάδῳ. Οὗτος ἐκ τῶν πέντε ποταμῶν τῆς χώρας ταύτης, τοῦ Καλυκάδου (νῦν Σελευκὴ ἢ Σαλέφ), τοῦ Λάτμου (Κιλιτζέ), τοῦ Κύδνου, τοῦ Σάρου (Σιχάν), τοῦ Πυράμου (Τζιχάν), ἐστὶν ὁ δοτικώτερος, ὁ δὲ Πύραμος ὁ ἀνατολικώτερος. Ὁ Τζιχαννουμά, σ. 603 τίθησι παρὰ τὴν Ταρσὸν τὸ σπήλαιον τῶν Ἑπτάκεκοιμένων. Ὁ Σαυδεδὼν (Γ, σ. 484) ἀναφέρει κατὰ τὸν Ἀσικπασακὴν ἐτέρας πόλεις, οἷον Ἀλνακὰς, Μόλλεν καὶ Βισσέρτ (Γ, φ. 484). Ὑποτίθημι ὅτι ἡ πρώτη ἐστὶν ἡ ἀρχαία Ἀγχαλός, ἡ δὲ δευτέρα ἡ ἀρχαία Μαλλός· ἀλλ' οὐδεμίαν

γίνεται μνεία περὶ αὐτῶν οὕτε ἐν τῷ Μενασίκ, οὕτε ἐν τῇ Τζιχαν-
νομῃ· ἀπ' ἐναντίου αὐτῇ (σ. 692) μνημονεύει τὴν Βιρσέκ ὡς φρούριον
ἐχυρὸν κείμενον πρὸς ἄρκτον τοῦ Σι, ἕνα σταθμὸν ἀπέχουσαν. Εἰρήσθω ἐν
παρόδῳ, ὅτι τὸ ὄνομα Βίρς ἐστὶν ἀραβικόν, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν τοῖς ἐρεπίτοις
τῆς Βαβυλωνος, ὡς Βίρς Νιμρόδ. Ὁ Πόρτερ (Travels, Β, σ, 330) ἀμφι-
σβητεῖ τὴν ἀραβικὴν παραγωγὴν.

Ε.—σ. 20

Ὁ Καντεμίρος ποιεῖ πόλιν ἐκ τῆς ταταρικῆς φυλῆς Κουσουλί, λέγων·
«Ὁ βεγλέρδεγης τῆς Ἀσίας καταλαμβάνει τῇ αὐτῇ ἔτει πᾶς ὀνομαστικὴ πό-
λεις Ταρσόν, Κουρκουλί, καὶ Κοσουλί» (Βαγιαζήτ Β', σ. 131). Ἡ φυλὴ
Κουσουλί λαμβάνει τὸ ὄνομα παρὰ πόλεως Κουσσὸν καλουμένης, ἴσως
τῆς ἀρχαίας Κοκουσοῦ. Ὁ Μάννερτ νομίζει, ὅτι ἐστὶν ἡ Δάνα.

ΣΤ.—σ.

Τὸ Κοτζακαλά ἐστὶ τὸ Κατζισάρ τοῦ Μ. Κινεῖρ (Journey, σ. 114),
ὅπερ νομίζει ὡς τὰ ἀρχαῖα Τύχνα. Κατὰ τὸν Πέννελ καὶ Μ. Κινεῖρ διὰ τῶν
στενῶν τούτων ὁ Κύρος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπαρעύθησαν εἰς Κιλικίαν. Ὅρα
Πέννελ, Illustrations, σ. 38, καὶ Κινεῖρ, Journey, 126. Ὁ Μάννερτ
φρανεῖ, ὅτι ὁ Κύρος διήλθε διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Ἀίνζαρδᾶ ὡς τοῦ τρίτου ἀνα-
τολικωτάτου, περὶ οὗ ποιεῖται λόγος ἡ Τζιχαννομῃ, σ. 614, καλοῦσα αὐτὸ
στενὸν τοῦ Σερφενδκιάρ· οὕτως ἡ Δάνα ἐκαλεῖτο νῦν Ἀλδοστάν, ὡς καὶ τὰ
Κόμνα, ἀ μὴ κείμενα αὐδαμῶς, ὡς φρανεῖ Κινεῖρ, παρὰ τὸν Σάρον·
ἴσως εὑρεθῇσονται ὑπὸ μελλόντων ὁδοιπόρων ἐν τῷ Μακρόν. Κατὰ τῆς γνώ-
μης τοῦ Μάννερτ καὶ ὑπὲρ τοῦ Πέννελ καὶ Κινεῖρ συνηγορεῖ, ὅτι εἰ ὁ Κύρος
εἰσῆρχετο παρὰ τὴν Αἰνασαρθόν, ἀναγκάτως ἐπανάρχετο πρὸς τὴν Ταρ-
σὸν ἀντὶ τοῦ προβῆναι. Νομίζω, ὅτι τὸ Κοτζακισάρ ἐστὶν ὁ γῶρος τοῦ στρα-
τοπέδου τοῦ Κύρου.

Ζ.—σ. 20.

Ἐνταῦθα μνημονεύονται δύο ἐκ τῶν τριῶν στενῶν τῆς Κιλικίας, ὧν τὸ
μὲν ἄγει εἰς Ταρσόν, τὸ δὲ τοῦ Ἀλκασσιουρδί. Ἐκεῖνόν ἐστι τὸ τοῦ Κατζι-
σάρ, ὃ περιγράφει ὁ Μ. Κινεῖρ καὶ δι' οὗ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ νεώτερος
Κύρος, κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸν Πέννελ, διήλθον. Τὸ ἕτερον οὐδὲν ἄλλο
δύναται εἶναι ἢ τὸ ἀνατολικωτάτον τοῦ Ἀίνζαρδᾶ, οὗ τὴν ὑπαρξίν ὁ Μάννερτ
πραδέχεται καὶ βεβαιῶ· διότι περὶ τοῦ τρίτου δυτικωτάτου,
τουτέστι περὶ τῆς ὁδοῦ τῶν προσιυνητῶν διὰ τοῦ Τζακίρ, οὐκ ἐστὶν ἐνταῦθα,

λόγος· διότι ὁ μέγας βεζύρης οὐχὶ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀνατολικώτερον παρὰ τὸ Κοτζακκαλά διέμενε.

II.—σ. 21,

Ὁ Κεμάλ, δοθείς ὡς δῶρον πρὸς τὸν σουλτάνον ὑπὸ τοῦ καπετάν Πασᾶ Σινάν, ἐγένετο δεκτὸς ὡς παῖς ἐν τῇ γαζοφυλακίᾳ. Ὁ Ἀλῆς διηγούμενος τοῦτο δυσφορεῖ κατὰ τῶν ποιητικῶν ἐπαίνων, οὓς ὁ Νεσρί ποιεῖται ὑπὲρ τῆς καλλονῆς τοῦ Κεμάλ, ὡς εἰ οὐδεὶς τῶν ἀδελικῶν ἠδύναντο προσιδεῖν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον.

Θ.—σ. 24.

Ἐν ταῖς δύο ἱστορίαις τοῦ Ὁξίμου, ὁ πομπημονεύματα ἱστορικὰ τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ εὐκλεοῦς πόλεως Ὁξίμου ὑπὸ Α. Μαρτορέλλη, καὶ Ἱστορία τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως Ὁξίμου ὑπὸ Γαλλεόνη, μνημονεύονται ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὴν φιλίην ταύτην πρότασιν τοῦ Βουκολίνου, ὁ τοῦ Ὁξιμανοῦς (κατοίκου τοῦ Ὁξίμου) μετέβλεπεν εἰς Ὀσμάνους (Ὁθωμανοῦς) καὶ τὴν περὶ τὸν Ἀγκῶνα χώραν Ὀξιμανικὴν εἰς Ὀθωμανικὴν. Εὐρηγται παρὰ Μαρτορέλλη, σ. 368—370 αἱ ὑπὸ τοῦ Βουκολίνου πρὸς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἀγγελον Γουτζόνην δοθεῖσαι δδηγίαι, ἡ ἐπιστολὴ, ἣν ἔπεμψε πρὸς τὸν Βαγιαζήτ ἀπὸ Ὁξίμου τῇ 24 Ἰουνίου 1478, ὡς καὶ ἡ ἱστορία τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως ταύτης, (σ. 376). Ἀξίον ἔστι θεωρῆσαι ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἱπποτικός Ἰάκωβος Τριβουλζιος διέμεινε πολιορκῶν αὐτὸ, εἰ καὶ ἡ δολία πολιτικὴ τοῦ Λουδοβίκου Σφόρζα παρενέβλεπε πολλὰ προσκόμματα. Ὁ Μαρτορέλλης ἀναφέρει ἔτι πολλὰ συγγράμματα, ἅτινα μνημονεύουσι τῆς ἀνταρσίας τοῦ Βουκολίνου.

I.—σ. 26.

Τοῦτό ἔστι τὸ πρῶτον τῶν τριῶν στενῶν τῆς Κιλικίας, καὶ δὴ τὸ ἀνατολικώτερον, ὃ ἄγει ἀπὸ Ἑρεκλὶ διὰ τοῦ Τζακλὶ εἰς Ἀδανὰ. Τὸ μέσον στενὸν ἄγει ἀπὸ Κοτζακκαλά διὰ τοῦ Γουλὲκ εἰς Ταρσόν· δι' αὐτοῦ διέβησαν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Κύρος. Τὸ τρίτον ἄγει διὰ τοῦ Σερφενδικιάρ εἰς Αἰνζαρβά. Τὴν ὁδὸν τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου διατέμνει ὁ Σιχάν (Σάρος) καὶ Τζιχάν (Πόρχαμος). Οὐδεμία οὖν ἀμφιβολία, ὅτι εἰσι τρία κιλικικὰ στενὰ καὶ οὐχὶ μόνον δύο, ὡς ὁ Κίνεϊρ, σ. 20, νομίζει. Ὁ Κούρτιος βητῶς λέγει «Per hoc dorsum qua maxime introrsum mars cedit, asperi très aditus et perangusti sunt» Β.βλ. Γ.

ΙΑ.—σ. 26.

Ὅρα τὸ Μεναζικοῦλ Χάτζ καὶ τὰ χρονικὰ τῆς φιλολογίας, Τόμος

ΙΑ. σ. 51. Ἐκεῖ τὸ συρικὸν τοῦτο στενὸν παρὰ τὴν θάλασσαν διακρίνεται ἱκανῶς σαφῶς ἀπὸ τοῦ Ἀμανοῦ ἐν τῷ ὄρει, πρὸς ὃ συγγείει αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Itinéraire d'une partie peu connue de l'Asie Mineure*.

ΙΒ.—σ. 28.

Τῇ 4 τεμοῦρ Περσικεϋῇ τινι, κατὰ τὸν Σεαδεδδίν.

ΙΓ.—σ.

Ὁ Σεαδεδδίν, Γ. σ. 496, μνημονεύει πολλὰ ὀνόματα.

ΙΔ.—σ. 37.

Ὁ Σεαδεδδίν καλεῖ αὐτοὺς Κυρκαρλί (κύριον Κάρ ἢ Κάρολον) καὶ Ὀλχάδ (ἴσως τὸν ἐπίσκοπον Ὀσθάδων τοῦ Ἀργαμ). Λέγεται ὅτι ὁ Κάρολος ἐπεκαλέσατο τὸν βασιλέα, ὃ δὲ Ὀλχάδ, τὸν Ἰακούδ, καὶ ὅτι βασιλεὺς ἐκέλευσε τὸν βάνον Δερενσενὺ ἵνα σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Κιρκάρλου.

ΙΕ.—σ. 38.

Βονφίνιος, Δεκ. Ε, Βιβλ. Γ, σ. 706. Τὴν ἤτταν τοῦ Δερεντζιλ-βάν ἀναφέρει ὁ Σεαδεδδίν, Σολακζαδέ, τὸ Νογβετέκ τεβαρίχ, τὸ Ραουζατοῦλ ἐθράρ, ὁ Ἰλρικ. Ὁ Χατζή Κάλφας, ἐν ταῖς χρονολογικαῖς πίναξιν, ἀναφέρει αὐτὴν οὕτως. «Ἦστα τῶν ἀπίστων Οὐγγρων ὑπὸ τοῦ Ἰακούδ Πατῆ, διοικητοῦ τῆς Βοσνίας, κατὰ τὴν μεγάλην μάχην παρὰ τὸ Κιρκάτοβον, καὶ αἰχμαλωσίαν τοῦ Δερεντζιλ βάν, Οὐγγρου στρατηγοῦ». Τῷ ἔτει τούτῳ ἐτελεύτησαν τὸν βίον ὁ τελευταῖος μέγας Πέρτης ποιητὴς Ῥεχμὶ καὶ Φρειδερίκος, ὁ Γ', ὃς ἐκ πάντων τῶν γνωστῶν ἡγεμόνων ἐκσπύλευσεν ἐπὶ πολλὸν χρόνον, τουτέστιν ὡς αὐτοκράτωρ μὲν πενήτηκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη, ὡς ἡγεμὼν δὲ τῆς Σιυρίας, ἐξήκοντα ἐννέα, ἔζησε δὲ ὀγδοήκοντα καὶ ἐπτά.

ΙΖ.—σ. 39.

Ὁ Πέτρος Μόρε (Βονφ. σ. 720) ἐπανελθὼν ἐκ τῆς πρεσβείας αὐτοῦ ἐξώγκωσε μεγάλως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Κινί.

Turcae audito Pauli incursu adeo perculti metu erant ut praetorianae cohortes, quae Constantinopoli praesidebant in Asiam repente trajecerint, Imperatore praesertim tum in Aegypto! absente; «ὥς ὁ Βασιλεὺς ἦν ποτε ἐν Αἰγύπτῳ!

ΙΖ.—σ. 43.

Ἄδνε Πάδμίνε, παρὰ Σεαδεδδίν. Ὁ ἱστοριογράφος οὗτος προτάσσει σχεδὸν τὴν λέξιν ἄδνε πασῶν τῶν χωρῶν, περὶ ὧν γίγνεται λόγος ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ λέξις αὕτη οὔτε βρῃσαισι, οὔτε πολωνιστὶ σημαίνει πόλιν, ἀποδέχομαι τὴν τοῦ φίλου μου κόμητος Στατισλάου Πρεβούσκη ἐξηγήσιν, ὅτι ἐστὶ σλαβικὴ λέξις, σημαίνουσα, ἰδοὺ, ἡ συνήθης ἐν τῇ Οὐκράνῃ καὶ ἐν Ῥωσίᾳ, ἥ ἐχρύντο βεβαίως οἱ κάτοικοι, ὅπως ἀποκριθῶσι πρὸς τοὺς Τούρκους ἐρωτῶντας τὸ ὄνομα τῶν τόπων, δι' ὧν διήρχοντο. Ὁ Τούρκος προέταττε τὸ ἄδνε τοῦ ὀνόματος ὡς τὸ Ἑλληνικὸν εἰς ἐν τοῖς ὀνόμασι Σταμπούλ, Στανκό, κτλ. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Σεαδεδδίν μεθερμηνεύθη πολωνιστὶ ὑπὸ τοῦ Ξενόδοσκη ἐν ταῖς *Collectanea* dziejopisow Turckich, ἐν Βαρσοβίᾳ, 1824, σ. 72.

ΙΗ.—σ. 45.

Καρμαζίνος. Τόμ. ΣΤ. σ. 214.

ΙΘ.—σ. 47.

Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔγγραφον εὑρηται παρὰ Μαρίνῃ Σανούτῳ, ἡ δὲ μεταξὺ τοῦ Σουλεϊμάν, υἱοῦ Βαγιαζήτ τοῦ Α', καὶ τοῦ Καλοϊωάννου Παλαιολόγου συνομολογηθεῖσα τῷ 1468 συνθήκη ἐν τῷ *Libro dei patti*. (Ὁρα Τόμον, Β').

Κ.—σ. 51.

Τότε τὰ μέγιστα ταῦτα πλοῖα ἐκαλεῖντο τουρκιστὶ *κοόκα* τὰ φορτηγὰ *μαόνε*· τὰ μικρὰ πλοῖα, *βαρτζιὰ*, αἱ μεγάλαι γαλέραι, *γαλιόνες*· αἱ δὲ συνήθεις *τζεκεδερὶ*, τὰ ταχύπλοα *κιρλανγίτζ*, μεγάλαι γαλέραι δέκα ὡς εἴλοσι ζυγῶν.

ΚΑ.—σ. 55.

Ἐκάστη τῶν εἰς τὴν Αὐστρίαν ἐπιδρομῶν μνημονεύεται ἐν τῇ οἰκείῳ· Κατὰ τὰ τριάκοντα ταῦτα ἔτη αἱ πρῶται εἰσιν, αἱ ἐξῆς· ἑξ εἰς Σιυρίαν, ἑξ εἰς Καρινθίαν καὶ ἑννέα εἰς Καρινθίαν, αἱ ἀναφέρουσιν ὁ Βαλθάσωρ καὶ Μεγίσσερ· ἀλλ' αἱ ἀλληλοδιαδέχως ὑπὸ μικρῶν σωμάτων στρατιωτικῶν γενόμεναι εἰσι πλείονες. Ὁ Βαλθάσωρ ἀριθμεῖ εἴλοσι καὶ ἑπτὰ τοιαύτας ἐν Καρινθίᾳ ἀπὸ τοῦ 1460 μέχρι τοῦ 1518.

γούστου, καὶ οὐχὶ ἢ 10, ἐστὶν ἡ ἡμέρα τῆς ἀλώσεως τῆς Μοθώνης, αὕτη ἐστὶν ἀξιοπαρατήρητος ἐν τῇ πολεμικῇ ἱστορίᾳ, ὡς ἡμέρα τοῦ ἔτους τῶν ἀτυχῶν μαχῶν πρὸς τοὺς Γότθους καὶ Οὔνοισ· τῷ ἔτει 378 ἡττήθη ὁ Οὐάλης ὑπὸ τῶν πρώτων, τῷ δὲ 907 Λουδοβίκος ὁ Παῖς ὑπὸ τῶν δευτέρων, ἡμέρα αὐτοχλῆ· βαρβάρους, οἷον Γότθους, Οὔνοισ καὶ Τούρκους.

ΚΕ.—σ. 60.

“Ορα παρὰ Μαρίνη Σκανούτη (Τόμ. Γ) τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγρίας ἐπιστολὴν τοῦ Τούρκου ἀποκράτορος.

ΚΣΤ.—σ. 61.

“Τοσούτον μᾶλλον πρὸς τὸ ἔργον τοιαύτης ἀμόνης κατ’ αὐτῶν τῶν Τούρκων, οἵτινες τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν βλασφημοῦσι, τοὶς ναοὺς καὶ βωμοὺς αὐτοῦ ἀνασκάπτουσι, τὰ ἱερὰ βεβηλοῦσι καὶ τὸν ἀγιώτατον νόμον καὶ τὴν πίστιν τὴν ὁρθόδοξον πειρῶνται ἐξαφανίσαι, παρασκευασάτωσαν ταχέως ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν πρόσωπα πρὸς ταύτην τῆς ἀγίας καὶ κοινῆς καὶ ἀναγκάσιαν ἐκστρατεῖαν.” Ἐπιστολὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤ, τῇ 31 Αὐγούστου 4509, παρὰ Μαρίνη Σκανούτη.

ΚΖ.—σ. 64.

“Ἐν τῷ ἐν Βενετίᾳ ἱεροσπουδαστηρίῳ Μαρίας τῆς Σωτηρίας ὑπάρχει ἐπιτύμβιος λίθος φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. «Nicolai Capello, qui classis praefactus Pazaite Otton. Imp. republicam persequente eam fortiter ac felicissime tutatus est. Cypri insula servata dum Venetias ovans revertitur.

ΚΗ.—σ. 67.

“Ὁ Μαρίνης Σκανούτης λέγει· «Ἐμεινεν ἐν τῷ συμβουλίῳ τῶν δέκα μίαν καὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἀνευ οὐδενὸς διερμηνείας, διότι γινώσκει τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπανήλθε φέρων μόνον τὴν περιγραμμένην, περιέχουσαν τὰ ἄρθρα τῆς δημολογηθείσης παρὰ τοῦ ἡμετέρου ἀρχοντος ἐνόρκου εἰρήνης». “Ορα ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας· τὸν Κατὰλογον τῶν εἰς τὴν Βενετίαν πεμφθέντων πρεσβευτῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου κυρίου ἢ ὑπὸ ἀρχηγῶν· Ὁ θωμᾶν. Ὁ πρεσβευτὴς Τούρκος διεπρέπει, ἅτε πρῶτος γενόμενος δεκτὸς ἐν τῇ ἐντεύξει τῆς 14 Μαρτίου. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρασιωπᾶται. Ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας σώζονται ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη τῆς 14 Δεκεμβρίου 1502 καὶ ἡ τῆς 24 Σεπτεμβρίου 1508 γεγραμμένη ἡ μὲν ἑλληνιστὶ κατὰ τὸ τέως παραδεγμένον ἔθος, ἡ δὲ τουρ-

κιστί. Ἐν τοῖς ἀρχείοις τούτοις σώζονται καὶ ἡ τῷ 1303 ἐκδοθεῖσα ἐπικυρωτικὴ ἐπιστολὴ καὶ κοιμισθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ Ἀλῆ καὶ ἡ *recredentiale* τοῦ Γρίττη. Ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα ταῦτα γέγραπται ἑλληνιστί.

ΚΘ.—σ. 67.

Μνημονεύεται ἐν τῇ *recredentiale* τοῦ Γρίττη· «Ἐπέμψαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ ἐμοῦ δούλου Ἀλῆ, ἡ δὲ ἡμετέρα ἐξοχότης ἰδοῦσα τὰς βηθείας συνθήκας, ἀπεδέξατο πάντα καὶ ἐνώπιον τοῦ εἰρημένου δούλου μου Ἀλῆ ὤμοσατε τὴν τήρησιν αὐτῶν». Ὁ Μαρίνης Σανούτος ἀναφέρει ὡς χρονολογίαν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ σουλτάνου τὴν 6 ὁκτωβρίου 1503. Σώζονται ἔτι ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας πέντε ἐπιστολαὶ τοῦ Βαγιαζήτ. Αἱ πρὸς τὸν δοῦκα πεμφθεῖσαι τρεῖς εἰσι γεγραμμέναι ἑλληνιστί, ἡ δὲ τετάρτη καὶ πέμπτη τουρκιστί.

Λ.—σ. 68.

Ἐν τῷ βενετικῷ τμήματι τῶν ἀρχείων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας εὗρηνται αἱ δοθεῖσαι πρὸς τὸν Σπανδογῖνον ἐπὶ τὰ ὁδηγίαι, πᾶσαι ἐπὶ περγαμηνῷ, αἱ μὲν ἐν εἴδει ἐπιστολῆς, αἱ δὲ ἐν σχήματι βιβλίου.

ΛΑ.—σ. 68.

Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Γρίττη οἱ τρεῖς βεζύραι ἦσαν τότε ὁ Ἐρσὲκ Ἀχμέτ, ἀρχηγὸς τοῦ διβανίου, ὁ Μουσταφᾶ Πασῶς καὶ ὁ καπιτάν Πασῶς Δαοῦδ. Ὁ Βαγιαζήτ ἠρώτησε τὸν πρεσβευτὴν περὶ τῆς ναυτιλίας· μαθὼν δὲ περὶ τῆς υγιείας τοῦ δουκὸς ἠρώτησεν, εἰ οὗτος ὤμοσε τὴν διατήρησιν τῶν θρῶν τῆς τελευταίας συνθήκης. (*Relazione di Andrea Gritti*. Δεκεμ. μηνί, 1503, πρὸς Μαρίνην Σανούτου).

ΛΒ.—σ. 69.

Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἡ πρώτη συνομολογηθεῖσα συνθήκη μεταξὺ τῆς Πόλεως καὶ Οὐγγρίας.

ΛΓ.—σ. 69.

Σεαδεδδιν, Γ, φ. 503. Σολακζαδὲ, φ. 75. Ἀμφότεροι οἱ ἱστοριογράφοι οὗτοι ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ ἀπειθὴς ἀδελφὸς τοῦ σερίφη τῆς Μένκκας, ὁ αἰτήσας εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Τζέμ, ἀφίχθεις εἰς Κᾶϊρον, εὗρεν ἤδη αὐτὴν

ἀπαχθεῖσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ Ὁθωμανοῦ πρεσβευτοῦ καταλάβων δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰγύπτου, κατεδίωξεν εἰς μάτην τὴν ἡγεμονόπαιδα μέγχι τῶν μεθορίων. Ἀλλὰ τοιαύτη ἐπανάστασις ἐστὶν ὅλως ψευδής. Ὁ Κανζού Γαβρί, ὃς ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῷ 1511 ἢν Μαρμελούκος τὸ γένος καὶ οὐχὶ σερίφη, τοῦ οἴκου Κοταδά ἢ Κιταδέ, περὶ οὗ τὸ τζαμιέ τε βερίχ ποιεῖται διὰ μακρῶν λόγων. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀναφέρει τὰ ὀνόματα τῶν ἀντιπάλων ἀδελφῶν τοῦ ἀρχοντος τῆς Μέκκας σερίφη, ὧν ὁ υἱὸς τοῦ Καϊβάι Ἐβού Νουρμι ἐνεχειρίσει πρὸς τὸν σουλτάνον Σελίμ τὸν Α' τὰς κλεῖς τῆς Κκαβά (τζαμιέ τε βερίχ).

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Α.—σ. 78.

Σεαδεδδίν, Γ, φ. 529. Τζαναβής. Ὁ Δεγούνης παραλείπει τὸν Μωάμεθ, βασιλεύσαντα μετὰξὺ Μουράτ καὶ Ἐλθένδ. Προσέτι κατὰ τοὺς Ἀσιανοὺς ἱστοριογράφους ἡ δυναστεία αὕτη ἀρχεται ἀπὸ τοῦ Οὕζουν Χασάν καὶ ἀριθμεῖ μόνον ἑνέα ἡγεμόνας (βρα Χιτζή Κάλφα χρονολογικοὺς πίνακας, φ. 168), ἦτοι ἁ. τὸν Οὕζουν Χασάν· β', τὸν Χαλήλ· γ', τὸν Ἰκκούδ· δ', τὸν Βαϊσανκάρ· ε', τὸν Ρουστέμ· ς', τὸν Ἀχμέτ· ζ', τὸν Μουράτ· ἡ, τὸν Μωάμεθ· θ', τὸν Ἐλθένδ.

Β.—σ. 82.

Ἄγγλοι ὁδοιπόροι, οἵτινες περιῆλθον τὴν Περσίαν, ἐπίστευσαν καὶ ἐπανελάβον τὴν ἔκφρασιν ταύτην περσικῆς μνησιότητος· ἄριστα ὁμῶς ἀνασκευάζεται ὁ ψευδὴς αὗτος ἰσχυρισμὸς τῶν Περσῶν ἐκ τῶν εἰκόνων τῶν ἰδίων αὐτῶν ἔργων. Ἐν πᾶσι τοῖς περσικοῖς μετὰ εἰκόνων κεκοσμημένοις χειρογράφοις τῆς δεκάτης ἑκτῆς καὶ δεκάτης ἐβδόμης ἐκατονταετηρίδος εἰκονίζονται πάντες οἱ ἥρωες τοῦ χρόνου τούτου μετὰ τῶν πλίων, οὓς ἔφερον τότε. Ὅσον δ' οὗτοι κυρτάσια λευκὴ διωδεκάπτυχος μετὰ ἐρυθρᾶς ἐπ' αὐτῆς ἐξεχούσης κορυφῆς, ὡς ἡ τοῦ φοίνικος. Αἱ δυοκαίδεκα πτυχαὶ εἰσι πρὸς τιμὴν τῶν δυοκαίδεκα ἡμερῶν, ἀμέσων ἀπογόνων τοῦ Προφήτου, οὓς ἀνάγκη ἵνα μὴ συγχέωμεν πρὸς τοὺς τέσσαρας ἡμέρας τῶν τεσσάρων ὁρθοδόξων λατρειῶν τῶν Σουνιτῶν (τὸν Ἐβού Χανιφέ, Σαφιέ, Μυλέκ καὶ Χανβελί). Τούτους τιμῶσι μεγάλως οἱ Ὁθωμανοὶ καὶ οἱ Οὐσβεγαί, ἐκείνους δὲ οἱ Πέρσαι.

Γ.—σ. 84.

Φαίνονται ἐνταῦθα δύο δυναστεῖαι τῆς ἀρκτιώσας Περσίας, περὶ ὧν ὁ Δευτέρου οὐδὲν ἀναφέρει, ἡ τῶν σαχῶν τοῦ Σιρβάν καὶ ἡ τῶν σαχῶν τοῦ Πιλάν. Ἡ πρώτη ἀρχεται τῷ ἔτει 774 (1372) καὶ ἐκλείπει τῷ 915 (1538), ἡ δὲ δευτέρα ἀρχεται τῷ 890 (1481) καὶ ἐκλείπει τῷ 1025 (1616). Ἐκαστῇ τούτων ἀριθμεῖ ὁκτὼ κυριάρχας (Χατζῆ Κάλφας, χρονολογικοὶ πίνακες, φ. 167 καὶ 168). Ὁ Τζεναβῆς καὶ ὁ Χεζαρφέν ἱστοροῦσι τὰ καθ' ἑκαστα ἀμφοτέρων τῶν δυναστειῶν τούτων.

Δ.—σ. 85.

Παρὰ Μαρίνη Σανούτι ἀναφέρεται ἡ δύναμις τῶν στρατῶν τοῦ Ἰσμαήλ καὶ Βαγιαζῆτ ἐν τινὶ ἀναφορᾷ τοῦ προξένου τῆς Χίου ἀπὸ 27 Σεπτεμβρίου 1507. «Οἱ Σόφη μετὰ 80,000 ἀνδρῶν, ὧν πεντεκαίδεκα χιλιάδες ἰππέων ἐξαρτοπέδευσαν πρὸς τὴν Κιαισάρειαν· ὁ δὲ τουρκικὸς στρατὸς ἦν περὶ τὴν Ἀγκυραν, ὁ Ἰαγιά Πασᾶς μετὰ 6,000 γενιτσάρων, 8,000 ἀζάβων, 5,000 Ἀλβανῶν, καὶ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς μετὰ 18 σαντζακίων.» Ἐν τινὶ ἐτέρᾳ ἀναφορᾷ οἱ ἰππεῖς τοῦ Σόφη ἦσαν 30,000.

Ε.—σ. 85.

Ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βασιλεῦς πρεσβευτοῦ περὶ τῆς περσικῆς ταύτης πρεσβείας (παρὰ Μαρίνη Σανούτι) βεβαίωσι τὰς τοῦ σουλτάνου Σελίμ ἐπιδρομὰς ἐπὶ τὴν χώραν τῆς Περσίας, ἀς ἱστορεῖ ὁ Ἀλῆς. Ἐάν οὖν ὁ Σολακζαδὲ δεικνύῃ ἀμφιβολίαν περὶ τούτου, βεβαιώσῃ αὐτὴ ἐστὶν ἔλλογος· καθόσον ἀποδίδει εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Βαϊσούρτ καὶ Ἐρζεντζάν, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὰς ἀμοιβαίας ἐπιδρομὰς, αἵτινες ἐκατέρωθεν ἐγίνοντο.

ΣΤ.—τ. 88.

Πάσον ὁ μέγας ταξίαρχης Ἐμμερῆκος ὁ ἐξ Ἀρμενίας ἔτρεμεν ὑπὲρ τῆς Ῥόδου, δεικνύει τὸ ἐντυπον ἔγγραφον Πάπα Ἰουλίου τοῦ Β' ἐκ Βολωνίας τῇ 9 φεβρουαρίου 1511, δι' οὗ παραινεῖ τοὺς ἰππότες ἵνα μείνωσιν ἐν ταῖς τάξεσι καὶ ὅπου ἀρχεται ὧδε· «Διὰ τῆς σῆς ἐπιστολῆς ἐμάθομεν, ὅτι τῶν Τούρκων ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ σουλτάνος καὶ οἱ Κορκουῦ Κελαβί, οἱ ἀσεβεῖς καὶ σκληροὶ ἡγεμόνες καὶ τύραννοι, ἐχθροὶ τῆς καθολικῆς πίστεως, παρασκευάζουσι στόλον ἰσχυρότατον πρὸς ἐκπολιόρησιν, εἰ δυνήσονται, ὅπου ὁ Θεὸς τῇ ἐκουστῇ ἐπιεικεῖ ἀποτρέψει, τῆς νήσου καὶ τῆς πολιτείας Ῥόδου, διὰ τοῦτο μάλιστα, διότι τῷ ἀπόντι θέρει τοῦ Θεοῦ βοηθοῦντος ὁ σὸς στρατὸς τὸν στόλον τοῦ

πρωτογενεῶς· λεγομένου βασιλείας τῶν Τούρκων ἐπανερχόμενον ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου κατετρόπωσε· πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς νήσου ταύτης καὶ πολιτείας οἱ προσεστώτες Βαϊούλιος, Καστελλανὸς, Κονπόστε, οἱ στρατιῶται καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἐφημέριοι τοῦ σοῦ ξενίου ἀγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου εἰσὶ μάλιστα ἀναγκαῖοι.»

Z.—σ. 89.

Κατὰ τὸν μῆνα τζεμαζιούλ ἐββέλ, λέγει ὁ Σεαδεδδίν, ὁ δὲ Ἀλῆς τὴν 24 βαθιούλ ἀχίρ, ὁ δὲ Σολακζαδὲ ἀμφότερκ. Ἕτεροι ἱστοριογράφοι ἀναφέρουσι μόνον τὸ ἔτος. Ἡ ἔρις λύεται διὰ τῆς παρὰ Μαρίνη Σανούτιω ἀναφορᾶς τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ καὶ δι' ἄλλων ἀναφορῶν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου σεισμοῦ· διεξοδικωτάτη δ' ἐστὶν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν δούκα τῆς Βενετίας τοῦ Μίχνε, ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Ἐξάγεται ὅτι ὁ σεισμός συνέβη τῇ ἡμέρᾳ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τουτέστι τῇ 14 Σεπτεμβρίου, ἣτις ἐστὶν ἡ τελευταία τοῦ τζεμαζιούλ ἀχίρ, 9 15. Ὁ Μεναβίνος, ὃς οὐκ ἔστι λίαν πιστευτὸς, ἀναφέρει ὡσαύτως σφαλερῶς τὸν Αὐγουστον· Una sera del mese Agosto. Ὁ Μίχνε ἐπίστευεν, ὅτι τὰ ὕδατα τῆς Κωνσταντινουπόλεως διωχέουσιντο ἀπὸ τοῦ Ἰτρου, τοῦ ὀρίζοντος τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ!! Τὰ ὁδραγωγεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξετείνοντο μέχρι· Ἰστρου!!

H.—τ. 93.

Ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου κυρίου ἑλληνιστὴ πρὸς τὸν δούκα τῆς δημοκρατίας τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1514. Πλὴν τῶν ἐπιτομῶν ἐπιστολῶν, ἑλληνιστὴ γεγραμμένων, πεμφθεισῶν ὑπὸ τῶν σουλτάνων πρὸς τοὺς δούκας τῆς Βενετίας, καὶ περὶ ὧν ποιεῖται λόγον ὁ Σανούτιος, σώζονται πρωτότυπά τινα ἔγγραφα ἐν ταῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας μεταξὺ τῶν βενετικῶν ἐγγράφων, ὡς ἐπιστολὴ Μωάμεθ τοῦ Β' ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου 1480, ἐν ᾗ ἀπαιτεῖ τὴν ἀπόδοσιν τῶν φρουρίων Βάτικα καὶ Ἀμπελοκάστρου ὡς ἔρον ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τῆς εἰρήνης· ἐτέρα τοῦ Ἀχμέτ Ἐρσέκ, τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἀπὸ 21 Δεκεμβρίου πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Γρίττην, γερουσιαστὴν τῆς Βενετίας, δι' ἧς αἰτεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου τὴν ἐκχώρησιν τῶν νήσων Λευκάδος καὶ Κεφαλληνίας, κλπ.

Θ.—σ. 96.

Ὁ Παῦλος Ἰώβιος μνημονεύει τὰ δῶρα ταῦτα, ὡς ὁ Σεαδεδδίν (Cose de Turchi per il Giovinio, 1451, φ. 15. Ὅρα περὶ τοῦ πρὸς τὸν Σελίμ δώρου τοῦ σαντζάκ τῆς Σεμενδράς ὅτι λέγει ὁ Σπανδαγῖνος, σ. 85.

Ὁ Σαδεδδὴν διέρχεται ὡς βραχύτατα τὸν ἐμφύλιον τοῦτον πόλεμον, ἀλλ' οὗτος διεξοδικωτέρως ἐστὶ παρὰ τῷ Ἀλῇ καί, κατ' αὐτὸν, παρὰ τῷ Σολακζαδέ. Ὁ Ἰωβίος καὶ ὁ Σπανδογῖνος παρατρέγουσιν ὁλόκληρον ἔτος συμπενοῦντες τὰ συμβάντα τῷ 1511 καὶ 1512 ἐνὶ ἔτει. Αἱ ἀναφοραὶ τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν παρὰ Μαρίνη Σανούτι ἀναφέρουσι τὰς χρονολογίας.

I.—σ. 408.

Ὁ Καντεμίρος καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Πατὶ δὲλὰ Κρεὰ διηγοῦνται θαυμά τι, ὃ ὁ Σειτανκούλι, διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ σάχη Ἰσμαήλ, ἐποίησε διὰ δύο βιβλίων κεχωσμένων ὑπὸ δένδρον· ἀλλ' ὁ μῦθος οὗτος ἴσως ἐστὶν ἔργον ἀντιφρονούντός τινος Τούρκου. Ἡ ἱστορία παρίστησι τὸν ὀρησκομανῆ τοῦ Τεκκέ ὡς εὐτυχῆ τινα ληστήν, ὃς μόνον τὸ δνομα τοῦ σάχη Ἰσμαήλ μεταχειρίζετο· ἄλλως ὅμως φαίνεται, ὅτι ἦν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ ὡς διδάσκαλος τῶν υἱῶν. Ὁ Ἰσμαήλ ἤγε τότε τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας (Καντεμίρος, σημείωσις, σ σ).

IA.—σ. 98.

Ἀναφορὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ πρεσβευτοῦ, παρὰ Μαρίνη Σανούτι, ἀπὸ 2ῆς Αὐγούστου. Ἡ μάχη τοῦ Ὀγράσκιοι παρὰ τὸ ποτάμιον τοῦ Τζουρούλου ἐγένετο κατὰ τὸν Ἀλῆν τῇ 8 τζεμαζιούλ ἐββέλ (2 Αὐγούστου), κατὰ δὲ τὸν Τζενκδῆν τῇ 2 τζεμαζιούλ ἐββέλ (Χειρόγραφον τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης). Ἀλλ' ἡ μὴ ἀκρίβεια τῶν χρονολογιῶν τοῦ Τζενκδῆ γίνεται κατάδηλος· ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ συμφωνοῦντος πρὸς τὸν Σαδεδδὴν. Ἡ ἀναισθηθεῖσα συνθήκη ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ Δονάδου τῷ 917 ἔτει τῆς ἐγίρας σώζεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίκας.

IB.—σ. 18.

Ὁ Σολακζαδέ ἱστορεῖ κατὰ τὸν Σαδεδδὴν, μαθόντα ταῦτα παρ' αὐτοῦ τοῦ Βαλῆ Πασᾶ, ὅτι ὁ Σελίμ ἀπέπεισε τὴν βοήθειαν τοῦ χάνη τῶν Τατάρων, ὅτε μὴ ἐπιθυμῶν ἀρξαι Εἰδ' αὐτῶν, ἐδέξατο δὲ μόνον τὸν μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γάμον. Ἐντεῦθεν ὁ ἱστοριογράφος ἀποδίδωσι τῷ Σελίμ τὰς ἑξῆς δέκα ἀρετάς· 1, ὑπομονήν· 2, πίστιν· 3, τόλμην, 4, πρόνοιαν· 5 φιλοτιμίαν· 6, ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων φροντίδα· 7, εὐλιχρίνειαν· 8, ἀνδρίαν· 9, δικαιοσύνην· 10, περινοιαν, ἣν ὁ Ἰδρις ἰδίᾳ ἐγκωμιάζει. Ἀλλ' ἡ βίασις, ἐξ ἧς ἐπορίσθησαν αἱ δέκα αὗται ἀρεταί, ἐστὶν ἐντελῶς σφαλερά· διότι ὁ στρατὸς τοῦ Σελίμ ἐν Τζουρούλῳ ἤδη ἦν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ Τατάρων, ὃ δὲ Σελίμ εἶχεν ἤδη γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ χάνη τῶν Τατάρων, ἐπομένως οὐκ ἐδύνατο γῆμαι αὐτὴν μετὰ τὴν εἰς Ταυρικὴν ἐπάνοδον. Ταῦτα

ἀποδεικνύουσιν αἱ ἀναφοραὶ τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν παρὰ Μαρίνη Σανούτου.

II.—σ. 102.

Συνέταξε ποίημα ἐπιγραφόμενον Ἐνθία ν α μ ε (βιβλίον τῶν Προφητῶν), καὶ κασιδὲ καλουμένην Ταῖ γ ι ε. Ὁ Σεαδεδδιν, Δ, φ. 563 παραβάλλει τὴν στιχουργηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ γραμματικὴν πρὸς τὴν Ἐλφιε τῷ Ἴδν Μοτί καὶ τὴν τοῦ Ἴδν Μαλέκ.

IIA.—σ. 102.

Σεαδεδδιν φ. 564. Ὁ Ἰσμαήλ ἠρώτησε πρὸς τοὺς ἄλλοις τὸν δῆθεν βεζύρη, παρὰ τίνας ἔλαβε τὸ δικαίωμα τοῦ φέρειν ὁ τ α γ ἀ (σημεῖον, δ μόνον οἱ σουλτάνοι ἀπένεμον τοῖς νικηταῖς στρατηγοῖς) προσθεῖς, «ὅτι οἱ λησταὶ οὐκ εἰσι νικηταὶ ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι.—Λάβε οὖν, εἶπε, πρὸς τὸν λεγόμενον τοῦτον σουλτάνον τὸ διαγὰ καὶ θές αὐτὸ ἐπὶ τῆς σῆς κεφαλῆς.»

IE.—σ. 193.

Κατὰ τοὺς χρονολογικοὺς πίνακας τοῦ ΧατζηΚάφα ὁ Σεῖδὲκ γάνης ἐτελεύτησε τῷ 946 (1540), κατὰ δὲ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ τῇ 24 Αὐγούστου 1614 (Μαρίνης Σανούτος). Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐκάλουν τότε Σόφη πάντα μὴ Ὀθωμανόν, δ δὲ Καντεμίρος καλεῖ τοιοῦτον καὶ αὐτὸν τὸν Σεϊτανκούλι, ἐξ οὗ ἡ ὀ θ ω ι μ α ν ι κ ῆ α ὑ τ ο ὕ ἰ σ τ ο ρ ῖ α ἀφηεῖται τὸ ἐναντίον τῆς ἀληθείας, ἐν ᾧ ὁ Σόφη Ἰσμαήλ διῆγεν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸν Βαγιαζήτ. Καὶ ὁ βάλιος Ἀνδρέας Φόσκολος ἀναγγέλλει ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 2 Μαρτίου 1511, ὅτι «Ὁ στρατὸς τοῦ Σόφη περὶ τὰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας ἱππέων ἦν παρὰ τὴν Προῦσαν, ἐν ᾧ Κύριός τις, καλούμενος Ἰσμαήλ καὶ ὑπολαμβανόμενος ὡς μέγας ἄγιος, ἀκολουθεῖν τῷ Σόφῃ». Ἐνταῦθα ὑπάρχει σύγχυσις οὐ μόνον πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Σόφη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τοῦ Ἰσμαήλ.

IST.—σ. 109.

Λουτφί, φ. 38. Κατὰ τὸν Σολαχζαδὲ, ἐν Σεγρουδλού, κατ' ἄλλους δὲ ἐν Σαζλιδερὲ, καὶ κατὰ τὸν Τζεναβῆν ἐν Τζεκμετζέ. Ὁ τελευταῖος μνημονεύει περιστάσεώς τινος, δυναμένης καταστῆσαι πιθανὴν τὴν φαρμάκωσιν, ὅτι ὅτε ὁ σουλτάνος ἐπορεύετο εἰς Τζεκμετζέ, καθ' ὃν χρόνον ἐπλύνετο πρὸ τῆς μεσημβρινῆς προσευχῆς, ἔμεινεν ἡ κόμη αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσίν, ὅτι ἐνόησε παραχρῆμα τί τοῦτο ἐσήμαινε (Καζιγὲ νὲ ἰδουγούν μπιλούπ) καὶ ὅτι ἐπανῆλθεν

οἶκαδε. Ὁ Τζεναβής ἀναφέρει τὴν ἐξοδὸν τοῦ σουλτάνου εἰς τὴν 8 σαφέρ (24 Ἀπριλίου), ἥτις ἐγένετο ἀληθῶς μετὰ μῆνα. Κατὰ τὴν Σελιμναμέ τοῦ Τζελαλζαδὲ ὁ Βαγιαζήτ ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς τῇ 8 σαφέρ καὶ ἐτελεύτησε τῇ 41 ρεβιούλ ἐββέλ (§ 1B, φ. 30).

IZ.—σ. 110.

Relazione τοῦ Ἀνδρέου Γρίττη, Δεκ. 1503. Ἰωβίος.

III.—σ. 111.

Ὁ Σεῖδ Ἀδουλλάχ Ἐσχρέφ Ρουμί ἐτελεύτησε τῇ 899 (1493) ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Νικαίας, ὅπου σῶζεται ἐτι τέμενος, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Μεναζικοῦλ Χάτζ, τυπωθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 1232 (1776), ἐπεσκέψατο τελευταῖος.

IIIΘ.—σ. 111.

Ὁ Πέρ Ἐβρουβέρ Βεφαγί ἐτελεύτησεν ἐν Χαλεπίῳ τῇ 902 (1496). Ὁ Ρικώτ καλεῖ αὐτὸν Ἐβρουβεχαρί κατὰ τινα συγγραφεία Τοῦρκον. Ἐβ ρί β ε χ ἂ ρ σημαίνει ἀληθῶς ὁ μ. θ ρ ο ν τ ο ῦ ἑ α ρ ο ς, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἔδρον, ὅτι τοῦτο ἦν τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ θρησκευτικοῦ τινος τάγματος ἐπὶ Βαγιαζήτ Β'. Ἐν γένει πάντες οἱ περιπλανώμενοι ἐπαῖται μοναχοὶ καλοῦνται καλ εν δ ἑ ρ α ι, ἀλλ' οὐδεὶς ὑπῆρξεν ἰδρυτῆς τάγματος οὕτω καλουμένου, ὡς ὑποτίθηναι ὁ Πετί δὲ λὰ Κροὰ καί, κατ' αὐτὸν, ὁ Σούλζ (Μουρατζά δ' Ὁσσον, Δ, σ. 624).

K.—σ. 111.

Ὁθωμανοὶ τινες ἱστοριογράφοι ποιοῦσιν αὐτὸν τὸν πρεσβευτὴν καὶ μετὰ ταῦτα μέγαν βεζύρην Μουσταφᾶν κουρέα, ὃς ἐφخرμάχευσε τὸν ἡγεμονόπαιδα. Εἰ καὶ κουρεὺς ἐδύνατο γενέσθαι μέγας βεζύρης, πρεσβευτῆς ὁμῶς τοῦ Βαγιαζήτ ἐν Ῥώμῃ οὐκ ἐδύνατο εἶναι συγχρόνως κουρεὺς τοῦ πεφυλακισμένου ἡγεμονόπαιδος Τζέμ. Ὁ Καντεμῆρος, ὃς τουλάχιστον ἐδύνατο διαγνῶναι τοῦτο, συγχέει τὸν κουρέα Ἰβραῖμ (Βαγιαζήτ Β, σημείωσις υ) τελέσαντα τὸ κακούργημα τοῦτο μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Μουσταφᾶ, τοῦ ὑποκινήσαντος αὐτόν (Βαγιαζήτ, Β, σ. 330). Ἐν τῷ πίνακι τῆς ἱστορίας τοῦ Πετί δὲ λὰ Κροὰ ἀναγινώσκεται. «Ὁ Μουσταφᾶς ἀνεδείχθη μέγας βεζύρης, κληθεὶς Ἰβραῖμ», ὥσει ἐδύνατο καλεῖσθαι διττοῖς ὀνόμασι!

KA.—σ. 112.

Μαρίνης Σανούτος.

Κατὰ τὴν ἀπὸ 1507 ἀναγραφὴν τοῦ ἐν Χίῳ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ὁ ἐν Ἀγ-
κύρᾳ συναθροισθῆς πρὸς κατασκοπὴν στρατὸς συνέκειτο ἐν 8λοι ἐξ 25,000
πεζίων καὶ ἐκ διπλaciών σχεδὸν ἰππέων.

Χρονικὸν Μενίνης Σκνούτου. Ὁ Μενκδῖνος δίδωσι σπουδαίαν ἔλθεσιν περὶ
τῆς τότε καταστάσεως τῆς αὐλῆς τοῦ σουλτάνου, ἐν ᾗ τὰ πλεῖστα συμφο-
νοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς, τουτέστι τὴν Κ α ο υ ν ν α μ ε ῖ. Ὀλίγιστα μόνον πράγ-
ματα ἢ ὀνόματα χρῆζουσι διορθώσεως.

Ὁ Καντεμῖρος μεταβάλλει τὸν Κόδον εἰς Γκιόξσού (ὕδωρ τῶν ὀρθακλῶν,
τὰ δάκρυα). Οὗτος περιπίπτει εἰς πλῆθος ἄλλων ἁμαρτημάτων.

Ὁ μουφιὲς ἐλάμβανε κατ' ἔτος τριάκοντα χιλιάδας ἄσπρων· ὁ στρατοδίκης
εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδας· οἱ ἐξ ἡ κ ρ ο ν τ α καὶ οἱ ὀ κ τ ῶ τῶν μουδερβῆς
ἑπτακισχίλια, οἱ τε σ σ α ρ ἄ κ ο ν τ α τετρακισχίλια· οἱ εἴ κ ο σ ι καὶ
πέντε καὶ οἱ εἴ κ ο σ ι δις χίλια· οἱ σέ χ α ι, δύο ὡς τρις χίλια ἄσπρα (Ἀλλῆς,
φ. 471). Ὁ Καντεμῖρος, ὁ μνημονεύει τὰ πρόσωπα, λέγει, ὅτι ἔδωκεν
αὐτοῖς ἐνόμματα ἐκ σόφ (μυλλοῦ) καὶ παράγει ἐκ τούτου τὴν λέξιν Σ ο χ τ ἄ·
διότι σοχτὰ ἢ σοχτέ, τουτέστι καταλεκαυμένος (ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν ἐπι-
στήμην) οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ σόφ, ἐξ οὗ τινες παράγουσι τὸ ὄνομα
Σόφης. Συγγίζει οὖν τὸ σ ἁ δ πρὸς τὸ σ ἰ ν, τὸν τέλειον σοφὸν σόφη πρὸς
τὸν ἀρχόμενον μαθητὴν σοχτέ.

Ὁ Μουάμεθ Βὲν Ἰβραῖμ Βὲν Χατὰν ἐν Νισισαρῖ, ἔφορος βιβλιοθήκης
τριακοσίων τόμων ὑπὸ τοῦ Ἰσφενδιαρόγλου Ἰσμαὴλ ἰδρυθείσης ἐν Καστε-
μόνῃ παρά τι τέμενος, ὡταύτω· ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθὲν, ἐτελεύτησε τῇ 914
(1495). Ἀφιέρωσεν ὑπόμνημα εἰς τὴν Σουρὰ Π α ο ὗ χ, προσφωνηθὲν Βα-
γιαζήτ τῇ Β', ἔγραψε παρασελίδους σημειώσεις εἰς τὸ σχόλιον τοῦ Β ε ῖ δ-
Χ α β ἰ, καὶ σχόλιον εἰς τὸ Β ι κ α γ ἔ τ. (Σεκεδεδῖν, φ. 587).

ΚΖ.—σ. 416.

‘Ο Ἀβδουραχμάν Βέν Ἀλῆς Βέν Μοεζεδζαδὲ γεννηθεὶς τῷ 60 (1453) ἐν Ἀμασεῖα, ἐσπούδασεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη παρὰ τῷ μεγάλῳ Πέρσῃ σοφῷ Δεβανί. Τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ ὄνομα ἦν Χατεμί. Σεαδεδδίν, φ. 592. Ἀλῆς, βιογραφία τῶν ποιητῶν ὑπὸ Κιναλιζαδὲ, καὶ βιογραφία τῶν Τούρκων ποιητῶν ὑπὸ Λατιφί (μετάφρασις τοῦ Χάρβερτ, σ. 535).

ΚΗ.—σ. 416.

‘Ο Λουτφαλλάχ ἀπὸ Τοκάτ, μαθητὴς τοῦ βεζύρου Σινάν Πασᾶ, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Χατιτζαδὲ ἐπὶ ἐλευθέροις φρονήμασιν, ἔγραψε παρασελίδους σημειώσεις εἰς τὸ Ματαλίι, σχόλιον εἰς τὸ Μιφτάχ καὶ πραγματεῖαν ἐγκυκλοπαιδικήν περὶ τῆς δικιρέσεως τῶν ἀπιστημῶν.

ΚΘ.—σ. 416.

‘Ο Χελίμ σὰχ Μωάμεθ ἀπὸ Καζζίν, μαθητὴς τοῦ Δεβανί, κατέλιπε σχόλιον εἰς τὸ Κοράνιον ἀπὸ τῆς Σουρᾶ Φεθ ὑέρι τέλους· ἔγραψε παρασελίδους σημειώσεις εἰς τὸ Τεχαφούτ τοῦ Χοτζαζαδὲ, εἰς τὰ δύο δογματικὰ συγγράμματα τοῦ Ἀδχαδιέ καὶ τοῦ Νεσεφίγέ, εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν καὶ εἰς τὸ Καφίγέ, καὶ σχόλιον εἰς τὴν ἱατρικὴν πραγματεῖαν Μουτζιζί τίββ. Μετέφρασε προσέει τουρκιστὶ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τοῦ Δεμερλί (Σεαδεδδίν, φ. 603). ‘Ο Ἀσικπασαζαδὲ καταλέγει αὐτὸν ἐν τοῖς ποιηταῖς, ἅτε γράψαντα συνέχειαν τῶν βιογραφιῶν τζαγκαταϊκῶν ποιητῶν ὑπὸ τοῦ Μιρ Ἀλίσρ.

‘Ο Τζαγκατᾶ Μιρ Ἀλίσρ Μαχμουτ Βέν Μωάμεθ Βέν Καζζιζαδὲ ‘Ρουμί Μιρὲμ τέλεπῆς, μαθητὴς τοῦ Χοτζαζαδὲ καὶ τοῦ Σινάν Πασᾶ, καὶ διδάσκαλος τῶν μαθηματικῶν τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ, ἀνηγορεύθη καδιασκέρης ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σελίμ. Ἐγραψεν ἐκ προστάγματος τοῦ Βαγιαζήτ σχόλια εἰς τοὺς ἀστρονομικοὺς πίνακας τοῦ Οὐλουβέγῃ, εἰς τὸ Φεθίγέ τοῦ Ἀλῆ Κουστζι καὶ πραγματεῖαν περὶ τῆς διευθύνσεως τῆς Κίβλας (Σεαδεδδίν, 602. Ἀλῆς). ‘Ο μαθητὴς αὐτοῦ Σιναδεδδίν Ἰουσούφ ἐσχολίασεν ὡσαύτως τὸ Φεθίγέ (Σεαδεδδίν, φ. 587). ‘Ο Πέρσης σέχης Μουσταφρεδδίν Ἀλῆς ἀπὸ Σιράζ, ὁ γαμβρὸς τοῦ Δεβανί, ἔγραψε σχόλια παρασελίδας εἰς τὸν Εὐκλείδην (Σεαδεδδίν, φ. 602).

Λ.—σ. 416.

Ἦν ἑμπειρος τοῦ Βαγιαζήτ, διοικητοῦ ἐπὶ ὄντος ἐν Ἀμασεῖα. Ἀναγορευ-

θείς μετὰ ταῦτα νισαντζί, ἀπεβλήθη τοῦ ἀξιώματος τούτου μετὰ τοῦ Μουῆ· γεδζαδὲ ἐν στάσει τινι τῶν γενιτσάρων τῇ 1544. Ὁ Σελλίμ ἀπέταμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν μετὰ νέαν στάσιν τῶν γενιτσάρων. Οὗτός ἐστιν ὁ γράψας πάσας σχεδὸν τὰς νικητηρίους ἐπιστολάς Βαγιαζήτ τοῦ Β' καὶ ἀξιόλογον ἰνσά (Σεαδεδδίν, φ. 681). Ὁ Σααδὶ, συγγραφεὺς παρασελίδων σημειώσεων εἰς τὸ σχόλιον τοῦ Μι φ τ ἄ χ, κατέλιπε προσέτι πραγματείαν περὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν μαρτύρων τοῦ Σ α δ ρ ἔ σ χ σ χ ε ρ τ ἄ τ καὶ ἐστιχούργησε τὴν δογματικὴν τοῦ Νεσεφί (Σεαδεδδίν, φ. 601).

ΛΑ.—σ. 116.

Ὁ Νεσρί οὔτε ἐν τῇ Σ χ α κ ἄ κ μνημονεύεται, οὔτε ἐπομένως ἐν ταῖς συγγράμμασι τοῦ Σεαδεδδίν καὶ Ἀλῆ· ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ διαπρέπει ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν ποιητῶν ὑπὸ Ῥιαζὶ μετὰ τῶν συγχρόνων Σελλίμ τῇ Α' ποιητῶν. Ὁ δὲ Ἰδρις ὁ ἐκ Βιδλίδος ἦν γραμματεὺς τοῦ σουλτάνου Ἰακούβ, ἐγγόνου τοῦ Οὐζούν Χασάν. Ἀπήρχετο προσκυνήσεων εἰς Μέκκαν, ὅτε ὁ σέχης Ἰσμαήλ κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Περσίας· προσελήφθη ὡς ἰσοριογράφος τοῦ Βαγιαζήτ καὶ ἔζησε καθ' ἑλλην τὴν βασιλείαν τοῦ Σελλίμ τοῦ Α', ὃς ἐπεμψεν αὐτὸν πρὸς διευθέτησιν τοῦ Κουρδιστάν. Ἐτελεύτησε τῇ αὐτῇ ἔτει, ὡς ὁ Σελλίμ, τῇ 1520 (Σεαδεδδίν, φ. 597. Ἀλῆς). Ὁ Νεσρί καὶ ὁ Ἰδρις εἰσὶν οἱ ἀρχαιότατοι Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, ὧν τὰ συγγράμματα περιῆλθον εἰς ἡμᾶς, διότι αἱ πρότερον ἱστορικαὶ πηγαί, ὧν ὁ Σεαδεδδίν ἐμνημόνευσεν, αἱ τοῦ σέχης Ἰακτζί, υἱοῦ τοῦ Ἐλιά, ἱμάμη τοῦ Ὁρχάν, συγχρόνου Μουράτ τοῦ Α' καὶ δισεγγόνου τοῦ Ἀσικπασᾶ, γράψαντος ἐπὶ Μουράτ τοῦ Β', ἀπώλοντο. Ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β' ὁ Σουκρουλλὰχ, ἱατρὸς σοφός, συνέγραψε μὲν περὶ τὴν γενικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ ἀκροβιγῶς ἄπτεται τῆς τῶν Ὀθωμανῶν μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ πορθητοῦ (Μωάμεθ τοῦ Β'). Βαγιαζήτ ὁ Β' ἐστὶν ὁ πρῶτος, ὁ παρορμησας τοὺς λογίους τοῦ ἔθνους αὐτοῦ εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ὀθωμανικῆς ἱστορίας.

Ὁ Τασιμπριζαδὲ ἐν τῇ Σ α κ ἄ κ καὶ ὁ Σεαδεδδίν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ ἀναφέρουσι τὰ ὀνόματα πάντων τῶν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀκμασάντων νομομαθῶν.

ΛΒ.—σ. 417.

Ὁ Σααδὶ, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Σουθδετέετ τεβαρίχ, ἀνεψιὸς τοῦ Λαρί, ἀναφέρει χωρίον μιᾶς τῶν περσικῶν ἐπιστολῶν ἐν στίχοις, ἐν ᾗ ὁ Δεβανὶ οἰκτιρίζεται, ὅτι ὁ Ῥζαμί λαμβάνει πλείονα σύνταξιν ἢ αὐτός. Ἡ συλλογὴ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ρεῖς Ἐφέντη Σαρί Ἀβδαλλὰχ περιέχει δύο ἐπι-

ἑταῖρος τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ πρὸς τὸν Τζαμί καὶ ἑτέρας τινάς. Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν χειρογράφων τοῦ Διέξ, ME, ὑπ'ἀριθ. 38 ὑπάρχει ἐπιστολὴ πρὸς τὸν σάχην τῆς Περσίας χρονολογουμένη τῇ 895 (1489).

ΛΓ.—σ. 413.

Οὗτος ὁ Ἀχμέτ Βοχαρί οὐ δύναται εἶναι ὁ Ἑβρουβεχαρί τοῦ Ῥικώτ· διότι ὁ Βαγιαζήτ οὐδόλως ἀνήγειρε τέμενος αὐτῷ· προσέτι ὁ Ἑβρουβεχαρί οὐκ ἔστιν, ὡς ὁ Ἀχμέτ Βοχαρί, ἰδρυτὴς τάγματος δερβισίων. Τὸ ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ ἀνεγερθὲν τέμενος ἦν πρὸς τιμὴν τοῦ πρώτου Βοχαρί τοῦ ἐπικαλουμένου Σειῖτ Μωάμεθ· ἀλλ' οὐδέτερος τῶν Βοχαρί τούτων ἀνάγκη ἵνα μὴ συγχέεται πρὸς τὸν πρεσβύτερον Βοχαρί, ἀκμάσσαντα πολλῶν πρότερον καὶ καταλιπόντα πολὺ τιμὸν σύγγραμμα περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν παραδόσεων τοῦ Προφήτου. Ὅρα τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ παρὰ Σεαζεδδίν, φ. 611.

ΑΔ.—σ. 448.

Τὸ Γκιουλενὶ τεβχίδ, ἐν τῇ πτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ, μόνον κατὰ τὴν ὀνομασίαν καὶ οὐδαμῶς ἄλλως παραβλητέον πρὸς τὸ Γκιουλενὶ βάζ, τοῦτέστι τὴν βρωνιαὶν τοῦ μυστηρίου, τοῦ Σεβεστερί. Τοῦτο ὑπεμνημάτισεν ὁ ἐπὶ Βαγιαζήτ τοῦ Β' ζῶν σάχης Μπαμπά (Ἀλῆς, φ. 182). Ὁ Σαχιδὶ (μετάφρασις τοῦ Λατιφι ὑπὸ Χάρβετ, σ. 244) ἔγραψεν ἕτερον Γκιουλενὶ τεβδίχ. Τέλος ἐπὶ Μουράτ τοῦ Β' ὁ μολλᾶς Σιραζὶ ἔγραψε νέον Γκιουλενὶ βάζ.

ΑΕ.—σ. 449.

Τὰ ποιήματα ταῦτά εἰσι· Ἄ, Βαμὶκ καὶ Ἀζρά· θ', Ἰουσοῦφ καὶ Σουλεϊκ· ᾠδ', Χοῦσν ἢ Νιζάρ (ἢ καλλονή ἢ ἡ θεά). δ', Σουχεϊλ ἢ Νεουβεχάρ (ὁ Κάνωπος· καὶ τὸ ἔαρ). ε', Λεϊλὰ καὶ Μεντζινούν. Ἑτερος Βιχισχί ἐδημοσίευσεν τὸ ρωμαντικὸν ποίημα τοῦ Τζεμισάχ καὶ Ἀλεμισάχ.

ΑΣΤ.—σ. 420.

Ὅρα τὰς βιογραφίας τοῦ Λατιφι (μετάφρασις τοῦ Χαδέρτ) καὶ τὰς τοῦ Ἀσικχασάν. Τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα Σαπρῶ ἔχει τὴν αὐτὴν ῥίζαν πρὸς τὸ ἀραβικὸν Σαφί (καθαρός). Μίρ σημαίνει τὴν ἀγαπῶσαν καὶ ἡλιοκαῆ· διότι μίρ σημαίνει ἔρωτα καὶ ἥλιον. Πλὴν τῶν δώδεκα ποιητῶν, ὧν ἐμνημονεύ-

σάμεν ὡς συγχερόνων Βαχταζήτ τῷ Β', ὁ Ἀλῆς ἀναφέρει καὶ ἐτέρους, κατὰ τὰς βιογραφίας τῶν Τούρκων ποιητῶν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Α.—σ. 423.

Ἡ ἔννοιά ἐστι ποιητικῶς καλλίστη καὶ ἀναφέρεται πολλάκις ἐν ταῖς ἀνθολογίαις τῶν τουρκικῶν ποιημάτων.

Β.—σ. 123.

Ὁ Χασαντζάν ὑπῆρξεν ἐπὶ ἐξ ἑτη κοιτωνίτης τοῦ Σελίμ. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σεαδεδδὶν συνέταξε σύγγραμμα περὶ Σελίμ (Σιλιμναμέ) διηρημένον εἰς δέκα καὶ τέσσαρα κεφάλαια, ἐν ᾧ διηγεῖται πολλὰ ἀνέκδοτα, παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Χασαντζάν μαθὼν αὐτά. Τοῦτό ἐστι τὸ βιβλίον, ὃ μεθρημῆγευσεν ὁ Διέζ, ὡς σύγγραμμα ἀγνώστου συγγραφέως, ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῶν ἀπομνημονευμάτων τῆς Ἀσίας, σ. 256, παραλείψας ἐν τῇ μεταφράσει ταύτῃ ὁλόκληρον ἱστορίαν καὶ ἀμαρτήσας σπουδαίως ἐν πολλοῖς.

Γ.—σ. 124.

Ἀλῆς καὶ Σολακζαδὲ, φ. 499. Ὁ Χεζαρφέν ἐστὶν ἐπιτομεὺς τοῦ Τζεναβί, τὸ δὲ Νοχβεττεβερίχ ἐστὶ μόνον σύνοψις τῆς ἱστορίας τοῦ Σεαδεδδίν. Ὁ Σολακζαδὲ ἀπ' ἐναντίου παραδέχεται συχνὰ ἐκ τοῦ Ἰδρίς καὶ Νεσρί, ἐκ τοῦ Σεαδεδδίν καὶ Ἀλῆ τὰς πολλάκις ἀντιφατικὰς ἀφηγήσεις, ἀλλ' οὐδέποτε ἐκφέρει κρίσιν, ὡς σχεδὸν ὁ Ἰώβιος, δὲ ἔνθεν μὲν διηγεῖται τὰς ὁμοιότητας τοῦ Σελίμ, ἔνθεν δὲ μνημονεύει τῶν ἀναφορῶν τοῦ Μοσενίγου, πρεσβευτοῦ τῆς Βενετίας ἐν Αἰγύπτῳ, παριστῶντος τὸν σουλτάνον ὡς πρότυπον δικαιοσύνης καὶ ἀρίστον περὶ τὴν κυβερνητικὴν.

Δ.—σ. 425.

Ὁρα τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς Ἀσίας, σ. 239 καὶ 256. Ἡ μετάφρασις τοῦ Διέζ ἐστὶν ἀπειρόκαλος καὶ μὴ ἀκριβής.

Ε.—τ. 428.

Ὁ Σολκλιζάδ, φ. 82, λέγει, ὅτι τὸ γρόσιον ἐδύνατο τότε τεσσαράκοντα ἄσπρα, τὸ δὲ δουκάτον ἐξήκοντα (πεντήκοντα δὲ κατὰ τὸν Μεναβίνον). Οὕτω δὲ ἦν ἡ αὐτὴ τοῦ ταλήρου ἀναλογία ἐν τῇ ἐξῆς ἐκατονταετηρίδι, ὅτε τριάκοντα δουκάτα ἐδύναντο τεσσαράκοντα καὶ πέντε τάλληρα. Τότε τὸ ἄσπρον ἐδύνατο ὅσον μετὰ ταῦτα ὁ παῖς, (διότι τεσσαράκοντα παράδες δύνανται ἐν γρόσιον) ἰσοφρίζων πρὸς τρία ἄσπρα. Τὰ τρισχίλια ἄσπρα, ἃ ἐνεμήθησαν τοῖς στρατιώταις κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ σουλτάνου-ἰσοφρίζον οὖν πρὸς ἐβδομήκοντα πέντε γρόσια καὶ οὐχὶ πρὸς εἴκοσι καὶ πέντε. «Οἱ γενίτσαροι ἔλαβον κατ' ἀρχὰς διαχίλια, εἷτα δὲ τρισχίλια ἄσπρα, ἰσοδυναμοῦντα πρὸς εἴκοσι πέντε γρόσια, (ὅτε μετὰ ταῦτα τὸ γρόσιον ἐδύνατο ἑκατὸν εἴκοσι ἄσπρα, ἐβδομήκοντα πέντε δὲ, ὅτε τὸ γρόσιον ἐδύνατο μόνον τεσσαράκοντα ἄσπρα) οἱ δὲ ἀπόμαχοι αὐτῶν ἔλαβον τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦς τούτου. Τὰ δῶρα ταῦτα ἀνέβηκινον συνήθως εἰς δύο ἑκατομμύρια». Μουρατζάδ' Ὁσσον, Τ. Γ, σ. 325.

ΣΤ.—σ. 431.

Ἡ ἀναφορά τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ λέγει· «Ὁ Κύριος ἤρξατο δοῦναι δεκάκις δέκα χρυσὰ δουκάτα ἑκάστῳ τῶν γενιτσάρων, ἅτε μηκέτι ἔχων ἄσπρα». Εἰ ἐν ταῖς δεκάκις δέκα τοῖς δουκάτοις περιληπτέον τὸ διδόμενον τοῖς γενιτσάροις δῶρον κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Σελίμ, τότε ἡ δῆλωσις αὕτη ἀντιφάσκει πρὸς τοὺς Ὁθωμανοὺς ἱστοριογράφους, βεβαιοῦντας ὅτι ἑκατοστοὶ γενίτσαροι ἐλάμβανον πενήκοντα δουκάτα (τὸ δουκάτον ἐδύνατο ἐξήκοντα ἄσπρα). Φαίνεται οὖν, ὅτι ἐνταῦθα λόγος ἐστὶ περὶ βενετικῶν δουκάτων, ἐκεῖ δὲ περὶ τουρκικῶν. Ὁ Μεναβίνος λέγει ἐν τῇ κεφαλῇ τῇ ἐπιγραφομένῃ *Dei camerieri del Gran Turco*, ὅτι ἑκατὸν ἐξήκοντα ἄσπρα ἐδύναντο πλέον τῶν τριῶν βενετικῶν δουκάτων· οὕτω δὲ τὸ δουκάτον ἐδύνατο ὡς ἑγγίσι πενήκοντα τρία ὡς πενήκοντα τέσσαρα ἄσπρα. Ἡ δῆλωσις τοῦ Σανσοβίνου, ὅτι τὸ δῶρον τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως ἀνέβαινεν εἰς δύο ἑκατομμύρια δουκάτων ἐστὶ πάντως υπερβολικὴ· πενήκοντα δουκάτα διδόμενα πρὸς ἑκάστον τῶν δεκαχισχιλίων γενιτσάρων ἀποτελοῦσιν ἥμισυ ἑκατομμύριον.

Ζ.—σ. 431.

Della morte di Mustafa Bascia, principale Bascia di Sultan Selim, παρὰ Μεναβίνον· ἀλλ' οὗτος ἀπατᾷται κατὰ τὸν χρόνον, διηγούμενος ὅτι ἡ θανάτωσις ἐγένετο μετὰ τὴν τῶν ἀνελπίων αὐτοῦ καὶ τοῦ Κορκούδ. Κατὰ τὸν Βενετὸν πρεσβευτὴν ὁ μὲγας βεζύρης ἐθανκλώθη πρὸ αὐτῶν.

Ἠρύσθημεν τὰ καὶ ἑκάστα ταῦτα ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Τουβέρου· ἀλλ' οὗτος λέγων, ὅτι ὁ Μουσταφᾶς ἐνέβηκεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἡγεμονόπαιδος φαρμακεῦσαι τὸν σουλτάνον διὰ τοῦ κουρέως αὐτοῦ, συγγείη τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Ἑλληνος ἐξωμότου πρὸς τὸ τῆς φαρμακεύσεως τοῦ Τζέμ διὰ φαρμακτοῦ ξυροῦ, ὅπερ ἦν τὸ πρῶτον τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ σταδίου. Ὁ Τουβερὸς πλὴν τῆς παραμορφώσεως τῶν πραγμάτων ἐπιλήψιμός ἐστιν, ὅτε μεταφράζων τὰ ὀνόματα τῶν τουρκικῶν χωρῶν εἰς ἀρχαῖα τυπὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ δίδει αὐτοῖς κατὰ τὴν λατινικὴν οὕτω Bazethès ἀντὶ Βαγιαζήτ, Selynès ἀντὶ Σελίμ, Gorguthès ἀντὶ Γορκουδ, et Achimatès ἀντὶ Ἀχμέτ.

Ὁ Τουβερὸς διακρίνει τὸν Μουσταφᾶν τοῦτον, ὃν οἱ ἱστοριογράφοι καλοῦσι Κοτζᾶ Μουσταφᾶν, τουτέστι τὸν γέροντά Μουσταφᾶν, ἀφ' ἑτέρου τινος Μουσταφᾶ, βεγλέρβεγῃ τῆς Ῥούμελης· ὁ μὲν ἦν Ἕλλην ἐξωμότης (Μακεδών), ὁ δὲ Δαλματὸς διαύτως ἐξωμότης· «Mustapha Jurisius Dalmata Achaiae praefectus.» σ. 271. Ὅρα καὶ τὰς βιογραφίας τῶν βεζυρῶν ὑπὸ Ὀσμὰν Ἐφεντιζαδῆ, καὶ Κωνσταντινούπολιν καὶ Βόσπορον, Α. σ. 431. Ἐσφαλμένως ἀναφέρεται ἐν τῇ τελευταίᾳ τούτῃ συγγράμματι, κατὰ τὸν Ἑβραῖον, ὅτι ὁ ἰδρυτὴς τοῦ τεμένους ἐφονεύθη κατὰ στάσιν τινὰ τῶν γενιτσάρων. Ὁ Ἰωβίος λέγει περὶ αὐτοῦ· «Ὁ Μουσταφᾶς ἦν ἐκ τῶν παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν Σερῶν, γεννηθεὶς ἐξ Ἑλληνος ἱερέως, ἀνὴρ ἀγγέλους, μοχθηρός· καὶ πάντοτε πολλῶν ἑκτόν· τὸ ἀσταθὲς δὲ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καλῶς κατεδείκνυσεν ἡ κακεντρέχεια καὶ οἱ διάστροφοι ὀφθαλμοὶ (Ἐνδοξοὶ πράξεις τοῦ Σελίμ, παρὰ Σανσιδίνω, T. B. σ. 535).

Ἀκσοῦ ἢ Καρχαοῦ, τουτέστι λευκὸν καὶ μέλαν ὕδωρ. Οὕτω συνήθως καλοῦνται κατὰ τὴν χροίαν τῶν ὑδάτων αὐτῶν πάντες σχεδὸν οἱ ποταμοὶ οἱ ἀπὸ τῶν ὀρέων καταρρέοντες εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ Ἰωβίος συγγείη τὸν Ἀκσοῦ πρὸς τὸν Νιλουφέρ, τὸν ἐκβάλλοντα εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰ ἀμφοτέρω οἱ στρατοὶ ἵταντο παρὰ τὸν Νιλουφέρ, ὁ Σελίμ διαβαίνων τὸν ποταμὸν τοῦτον οὐκ ἀφίκετο εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Γενισέρ, ὅπου ἐγένετο ἡ μάχη. Ὁ Ἰωβίος καλεῖ προαίτι τὸ στενὸν τοῦ Ὀρμηνίου ὄρους Ὀρμήνιον, ὑπολαμβάνων αὐτὸν ὡς τὸν Ὀλυμπον (Ἐνδοξοὶ πράξεις τοῦ Σελίμ, παρὰ Σανσιδίνω, Α. σ. 346).

ΙΑ.—σ. 443.

Σειδὲξ ἢ Σαϊδέγ, ὡς γράφεται ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Μαλκόλμ. Ὁ συγγραφεὺς ὁθωμανικῆς ἱστορίας ἐδύνάτο μᾶλλον ἢ ὁ περσικῆς δικαιοῦσαι τὴν περὶ τῶν συμβάντων τούτων σιγὴν τοιῷδὲ τινι τύπῳ. «Ἦν ὀχληρὸν διηγηθῆναι ἀκριβοῦς τὰς πράξεις τοῦ Ἰσμαήλ». Ἐν γένει ἐπιληψιμὸς ἐστὶν ἡ περσικὴ ἱστορία τοῦ Μαλκόλμ, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ἕτεραι, ὅτι ἱστοροῦσι λίαν διεξοδικῶς τὰ συμβάντα τῶν νεωτάτων καὶ ἀρχαιοτάτων δυναστειῶν, ὧν ἐκείναι εἰσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀδιάφορα, ταῦτα δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον μυθώδη, ἀπ' ἐναντίου δὲ εἰσι βραχέεις περὶ τῆς ἱστορίας τῶν δυναστειῶν τοῦ μέσου αἰῶνος.

ΙΒ.—σ. 115.

Τὸ ἐπικὸν περσικὸν ποίημα (σαχνάμε) τοῦ μίρσα Κασίμ Κουναβαδὶ, δε συντάξεν ἐπτασιχιλίους στίχους, ὅπως ἐξυμνήσῃ τὰ μεγάλα κατορθώματα τοῦ Ἰσμαήλ, περιλαμβάνει μόνον τὰ τεσσαρακκίδεκα πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ ἡγεμόνος τούτου καὶ σιγᾷ ἐντελῶς τὰ δέκα τελευταῖα· διότι τελευτᾷ ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Χορασάν εἰς τὸν θάνατον τοῦ σάχη. «Desperat tractata nitescere posse relinquit» (Ὅρα περὶ τοῦ μίρσα Κασίμ Κουναβαδὶ τὴν ἱστορίαν τῆς περσικῆς ῥητορικῆς, σ. 385, κατὰ τὰς βιογραφίας τῶν Περσῶν ποιητῶν ὑπὸ Σάν Μίρσα).

ΙΓ.—σ. 447.

Ὁ Μουρατζὰ δ' Ὅσσον καλεῖ τοὺς καλίφας κατ' ἰδιόρρυθμον τρόπον, ὃν οὐδεὶς τῶν Ἀσιανῶν ἱστοριογράφων παρεδέχθη, ὡς Μωάμεθ Α', Ἀβδουλλάχ Α', Μωάμεθ Β', Ἀβδουλλάχ Β', κτλ. ὑπὸ τὰ ὀνόματα δὲ ταῦτα οὐδεὶς ἀναγνωρίζει αὐτούς. Οὕτω καλεῖται ὑπ' αὐτοῦ ὁ Μαμουὺν Ἀβδουλλάχ Γ', ὁ Μοτεβεκίλ Τζαφέρ Α', ὁ Μονστανσάρ Μωάμεθ δ Δ', κτλ. Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη, ἣν ἠκολούθησεν ὁ Μουρατζὰ δ' Ὅσσον ἐν τῷ πίνακι τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐστὶν ἀπυνήθους τοῖς Ἀσιανοῖς ἱστοριογράφοις, οἵτινες ἀπλῶς χρῶνται τοῖς ὀνόμασι Σεφραχ, Μανσούρ, Μεχδὶ, Χαδὶ, Ἀρουν, Ἐλν καὶ Μχμούν.

ΙΔ.—σ. 448

Χατζὴ Κάλφα, Χρονολογικοὶ πίνακες, ἐν ἔτει 382. Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀχσυρῆς ἐστὶν ἀφορμὴ ἔριδος μεταξὺ οὐτῶν καὶ σουνιτῶν, ὡς ἡ ἑορτὴ τοῦ κυριακοῦ σώματος (Corpus Domini) μεταξὺ τῶν καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων, ἀλλ' ἀντιστρόφως, διότι οἱ οὗτοι εἰσὶν οἱ διαμαρτυρόμενοι, αἱ δὲ σουνίται οἱ καθολικοὶ τοῦ ἰσλαμισμοῦ.

Σεβί, Γκιουλσενί, Χουλεφά, Σογιουσί, Ἰβν Σονέ καὶ Χατζή Κάλφας ἐν ἔτει 483. Ὁ Μουρατζά δ' ὅσον ὑπερπηδᾷ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου σχίσματος ἀμέσως ἀπὸ τοῦ 382 εἰς τὸ ἔτος 456 καὶ οὐδὲ λέξιν λέγει περὶ τῆς ἱστορίας τῶν καλιφῶν ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας· ὅτι ἐν τούτοις οὐ λείπει ὀλικὸν πρὸς ἱστορίαν τῶν σιῖτῶν μέλλοντι τινι Μοσχέϊμ πρὸς συγγραφὴν τῶν ἰσλαμικῶν αἱρέσεων ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν τῷ κειμένῳ καὶ ἐν ταῖς ἐπεξηγήσεσι.

Σεαδεδδίν, Τ. Δ, φ. 233. Ὁ Σολακζαδὲ ποιεῖται λόγον ἀπλούστερον τουτέστιν, ὅτι ὡς τετρακισμύριοι αἱρετικοὶ οἱ μὲν ἐθανατώθησαν, οἱ δὲ καθείρχθησαν, φ. 85. Ὁ Ἀλλῆς καὶ Ἐβουλφάζλ ὁ υἱὸς, συνεχιστῆς τοῦ Ἰδρις, δὲ ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς βσιλείας τοῦ Σελίμ καὶ δὲ μιμούμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ περιγράφει μόνον τὰς ἐνδόξους πράξεις τῶν Ὀθωμανῶν ἐπευφημοῦσι τὴν φοβερὰν ταύτην στραγῆν. Παρκαθίμεν ἐνταῦθα χωρίον ποιήματος ἐκ περσικῶν στίχων τοῦ Ἐβουλφάζλ· « Ὁ σουλτάνος ἐμπειρὸς καὶ δυνατὸς πέμπει δοκίμους γραφεῖς εἰς ἐκάστην χώραν, ὅπως ἀπογράφωσι κατὰ γένος καὶ γένῃ τοῖς ὁπαδοῦς τοῦ ἔθνους τούτου, κατ' ὄνομα καὶ κατ' ὀνόματα· ἀπὸ ἐπὶ ἀμέχρις ἐξῆς ἑξήκοντα ἔτων ἕκαστος κοιμισάτω πρὸς τὸ διδάνειον τὴν ἀπογραφὴν. Οἱ ἀπογραφέντες ἦσαν τετρακισμύριοι νέοι καὶ γέροντες. Οἱ κοιμίσται τῶν καταλόγων τούτων ἐπέμφθησαν ἀκολούθως μετὰ φερμανίου πρὸς τοὺς τοποτηρητάς. Ὅπου καὶ ἂν ἀφίκετο τοῦτο, ἕκαστος ἔλαβε τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρας· ἐθανατώθησαν δ' ἐν τῇ χώρᾳ πλείονες ἢ ὅσοι ἀπεγράφησαν. Οὕτως ὁ Ἐβουλφάζλ ἐξαγγέλλει τι, ὑπερ οὐδ' ὁλως μνημονεύουσιν οἱ ἕτεροι ἱστοριογράφοι, ἥτοι ὅτι οἱ ἀπογραφέντες τετρακισμύριοι αἱρετικοὶ οὐκ ἦσαν οἱ μόνον φονευθέντες· καὶ ὅτι ἀπεκεφαλίσθησαν καὶ πολλοὶ ἕτεροι ἀθῶοι. Ὁ ἐπαινήτης οὗτος τοῦ οἴκου Ὁσμάν προστίθισιν, ὅτι ὁ σουλτάνος, δίκαιος καὶ ἐπιεικής, μόνον τοὺς ἐνόχους ἤβριλεν ἵνα θανατώσῃ· εἰ δὲ οἱ ἐκπροσωποῦντες αὐτὸν ὑπερέβησαν τὰ παρηγγελμένα αὐτοῖς ἐκ πλεονεξίας καὶ ἐφόνευσαν ἀθῶους, ἔπως κομίσωσι πλείονας κεφαλὰς πρὸς πληρωμὴν, ὁ Θεὸς τιμωρήσει αὐτοὺς ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Τὸ ἔτος 920 ἤρξατο Κυριακῇ, 26 Φεβρουαρίου· ἐπομένως ἡ 24 σαφὲρ ἦν Πέμπτη, ὡς λέγει ὁ Σεαδεδδίν.

Ὁ Μουρατζά δ' Ὅσπον, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν ἐλευθέραν μετάφρασιν (Τόμ. Α, σ. 124 μέχρις 134) ἐπιγράφει τὴν ἐπιστολὴν τὸν μῆνα Μάιον, ὅπερ ἐστὶν ἡμέρημα· διότι ἡ ἐπιούσα τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐξόδου ἦν ἡ 21 Ἀπριλίου, τῇ δὲ 22 ἐκίνησε τὸ στρατόπεδον τοῦ Μαλτεπέ. Αὐταὶ εἰσιν αἱ ῥήτραι τοῦ Κορανίου καὶ τῆς παραδόσεως, δι' ὧν ἡρτύθη ἡ ἐπιστολή.

1. «Οὐκ ἐδημιουργήσαμεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν χάριν παιδείας.

2. Οὐτός ἐστιν (ὁ Θεός), ὃ ἐγκαταστήσας ὕμῃς καλὴν τῆς γῆς.

3. Ὡς ὑμεῖς οἱ πιστεύοντες, ἐστέ βροθοὶ τῷ Θεῷ.

4. Ὁ σπείρων διχόνοιαν καὶ βίασαν θερίζει δυστυχίαν.

5. Οἱ ἄνθρωποι εἰσι μεταλλεῖα διαφόρου εἶδους, ὡς τὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.»

Ὁ Μουρατζά δ' Ὅσπον παρέλειψεν ἐν τῇ μετάφρασει τὰς ἐξῆς δύο ῥήτραι.

6. «Ὅσοι, ἐσάκις πράττωσι φαῦλα καὶ βρύνωσι τὴν ψυχὴν αὐτῶν, τότε τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦνται καὶ περὶ ἁφίσεως ἁμαρτιῶν ἐξικετεύουσι.»

7. «Καὶ τὸ πρόσταγμα τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσεται τοῦ Θεοῦ.»

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰσμαήλ σώζεται ὁλόκληρος· ἐν τῇ Σεαδεβδίν, Ἐβρουφάτζη Ἀλῇ, Λουτφί καὶ Σολακζαδέ.

Αἱ ἀναφοραὶ τῶν Βενετῶν προξένων εἰ καὶ τῇ ἔτει ταύτῃ εἰσὶ γλίσχροι καὶ θολεραί, βεβαιοῦσιν ὅμως τὴν ἀποτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων. «Καὶ οὗτος ὁ ἄρχων Ἀνατολάτ (Ἀλαεβεβλέτ) ἐκονολογεῖτο κρύφα πρὸς τὸν Σάφη· εἶχε τεσσαράκοντα χιλιάδας ἱππέων· ὁ σουλτάνος ἐκαλεσεν αὐτὸν εἰς ὑποταγὴν, ὃ δὲ Ἀνατολάτ ἀπεκρίνατο· Δώσω αὐτῷ τὸν υἱὸν μετὰ ἑξακισχιλίων ἱππέων· διότι ἐγὼ εἰμι γέρων. Ὁ σουλτάνος ἀπεκρίνατο, ὅτι ἤθελεν αὐτὸν τοῦτον καὶ οὐχὶ τὸν υἱόν». (Τόμ. ΙΘ. τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μαρίνη Σανούτου). Ἡ Σελιμναχέ τοῦ Ἰουσοῦφ. φ. 19—25, περιγράφει ἀκριβέστερον πάσης ἐτέρας ὁθωμανικῆς ἱστορίας τὸ ὁρομαλόγιον τοῦ στρατοῦ, ὃς συνέκειτο, ὅτε ἀφίκετο εἰς Ἰκόνιον, ἐξ ὀγδοήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἐντεῦθεν χίλιοι ἱππεῖς ἀνέλαβον τὴν εἰς Εὐρώπην, ὅπως ἐνισχύσωσι τὸν διοικητὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως Σουλεϊμάν. Ἐν Τζουβούκ Ὁδασὶ ἦλθαν οἱ ταχυδρόμοι τοῦ κυρίου τοῦ Πάσσαν, ἐν δὲ Ἐρζεντζάν ὁ Πέρσης πρεσβευτῆς, προσελθὼν πρὸς τὸν σουλτάνον, παρέδωκεν αὐτῷ θήκην πλήρη ὀπίου. Ὁ στρατὸς διέμενεν ἐνταῦθα ὀκτωκαίδεκα ἡμέρας. Ἐντεῦθεν ὁ Σελίμ ἔπεμψε πρὸς τὸν ἡγεμονόπαιδα Σουλεϊμάν νέαν ἐπικουρίαν ἐκ δυοκαίδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν ἡγουμένου τοῦ Ἰσκενδέρ Πατᾶ.

‘Ο Ἀλλῆς, φ. 491 ἐξηγεῖ ἀκριβέστερον πάντων τῶν ἐτέρων ἱστοριογράφων τὸ ὑβριστικὸν λογοπαίγνιον, ὃ συνίσταται ἐν τῇ λέξει κείφ, ἥτις συνήθως μὲν σημαίνει τουρκιστὶ εὐρίσκεισθαι, ἰδίως ὅμως τὴν διὰ τοῦ ὀπίου προκληθεῖσαν κατάστασιν τῆς μέθης, καὶ ἐν τῷ ἀραβικῷ τὸ πῶς καὶ τὴν ιδιότητα πράγματός τινος. ‘Τὸ ὀπιον λοιπὸν ἐδύνατο ἐν τῇ διπλῇ τουρκικῇ καὶ ἀραβικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως κείφ ταυτόν ὥστε ἔλεγε· «Σὺ εἶσαι ἐξω φρενῶν, ὡς ὃ ἐν μέθῃ ὀπίου καὶ ἀνάγκη ἵνα πρότερον γνώσῃ τὴν ιδιότητα τῶν πραγμάτων.»

ΚΑ.—σ. 160.

‘Η λίαν ἀξιόλογος αὕτη ἐπιστολὴ σώζεται μόνον ἐν τῷ παρ’ ἐμοὶ ἀντιτύπῳ τῆς συλλογῆς τῶν ἐγγράφων τοῦ Φέριδουν, ἀρ. 252, καὶ ἐν τῷ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ἀρ. 79, σ. 291. ‘Ο Ἰσμαὴλ ἡγριώθη πρὸ πάντων ἐπὶ τῷ περσικῷ στίχῳ, οὗ ἐμνημόνευσεν ὁ Σελίμ· «Ἐκεῖνος μόνος ἀναγκαλισθήσεται περιπαθῶς τὴν μνηστῆν τῆς αὐτοκρατορίας, οὗ τὰ χεῖλη θερμαίνονται ὑπὸ τοῦ φιλήματος τῆς ἄκρας τοῦ ξίφους.» Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μιγνύει δίστιχά τινα ὡσάυτως πικρά, ὅσον· «Ἡ λογομαχία οὐ καταπαύει· ἡ παλαιὰ οὐκία καταρρέει·» καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔμαθον, ὅτι κατεστράφησαν ὅσοι ἦσαν ἀντίπαλοι τοῦ Ἀλλῆ.

ΚΒ.—σ. 163.

‘Ο Κέρ Πόρτερ διαφθείρει τὸ ὄνομα τοῦ Οὐζῶν Χασάν εἰς Οὐζῶν Κασίμ, ὃ δὲ Ἰώθιος εἰς Κασσέμον. Ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μαρίνη Σανούτου (Τ. ΙΘ) εὑρηται μικρὰ πραγματεία τοῦ Μ. Ἀνζολέτου ἐκ Βικεντίας, ὃς ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη ἦν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Μωάμεθ καὶ παρῆν ἐν τῇ πρὸς τὸν Οὐζῶν Χασάν μάχῃ τοῦ δαρικτήτορος. ‘Ο Οὐλλοὰ ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Βάσκου Διάς ἀναφέρει αὐτὸν ὡς πηγῆν.

ΚΓ.—σ. 165.

‘Ο Σεχδεδδὴν λέγει τῷ σκῆδῶν 28 τζεμαζιούλ ἀχίρ, τουτέστι τῇ 20 Αὐγούστου. Ἡ γενομένη τότε ἐκλειψις ἡλίου οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ χρόνου· ἐπομένως ὃ ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Πάπαν Λέοντα τὸν Ι σημειούμενος ὑπὸ τοῦ μεγάλου ταξιάρχου τῆς Ρόδου ἐστὶν ἡμαρτημένος (Reusneri epistolae, Βιβλ. Ζ, σ. 62).

ΚΔ.—σ. 165.

Ὁ Κερ Πόρτερ γράφει Καρδερ αν, ὅπερ ἐστὶν ἀμάρτημα (Travels by sir Robert Ker Porter, A, σ. 219).

ΚΕ—σ. 170.

Τζεναδῆς, σ. 415. Ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ ἐστὶν ἀκριβεστέρα τῆς πρὸς τὸν Πάππν Λέοντα τὸν Γ' πεμφθείσης ἐκθέσεως τοῦ μεγάλου ταξιάρχου τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Καρβέτου Ἰωδίας, "Ενδοξοὶ πράξεις τοῦ Σελίμ, φ. 381), καθ' ἣν οἱ γενίτσαροι ἀπέσχαν τοῦ βοηθῆσαι τῷ ὀθωμανικῷ ἱππικῷ τῆς Εὐρώπης. Ἐν γένει, οἱ ἕτεροι Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι διηγοῦνται περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐστὶν ἀτελὲς καὶ σπάνιον, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μαρίνη Σανούτου ἐξαιρουμένου (Τ. ΙΑ). Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει βῆλος Νικόλαος Ἰουστινιάνης κακῶς ἔμαθε τὰ περὶ αὐτῆς· ἔτι δὲ ἀδεσδιό- κηροι καὶ ἀτελέστεροί εἰσιν αἱ ἀναφοραὶ τῶν ἐν Κύπρῳ, Κερκίρῳ, Βηρυττῷ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ προξένων, οἵτινες ἀνήγγειλαν μωροτάτους μύθους. Οὕτως ὁ μὲν ἐν Κύπρῳ προξένος λέγει, ὅτι πρεσβευτῆς Οὐγγρος ἦν ἐν τῷ στρατο- πίδῳ τοῦ Σουλεϊμάν μετ' ἀκολουθίας ἑκατὸν καὶ ἑνὸς ἀνδρῶν, εἶτα δὲ ὁ ἐν Βηρυττῷ, ὅτι ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Τζαλδιδράν συνηγωνίσθησαν ἑνδεκα χιλιάδες γυναικῶν. Ὁ μῦθος οὗτός ἐστιν ὁμοιος πρὸς τὸν τῶν Ἀμαζόνων καὶ τῶν ἑνδεκα χιλιάδων παρθένων. Ὁ αὐτὸς προξένος ἀναδιβάζει τὰς δυνάμεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς 200,000 ἀνδρῶν. Μία τιν βενετικῶν ἀναφορῶν λέγει ὡς ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ Τζαλδιδράν τὴν 24 Αὐγούστου, ὁ δὲ Ἰωδίας τὴν 26 Αὐγούστου, πάντες δὲ οἱ ὀθωμανοὶ καὶ Πέρσαι ἱστοριογράφοι τὴν 2 Σεπτεμβρίου (2 Αὐγούστου) Ὅσῳ πολῦτιμοι καὶ ἀνιδῶν αἱ ἀναφοραὶ τιν Βενε- τῶν πρεσβευτῶν καθόλου ὡς πηγαί, τόσῳ προσεκτικῶς ἀνάγκη ὅπως χρώ- μεθα αὐταῖς, διότι διαφέρουσι κατ' ἀξίαν καὶ ἕνεκα τῆς ἰζίας ἐκάστου τῶν πρέσβεων ἱκανότητος καὶ ἕνεκα τῆς μάλλον ἢ ἥττον φιλαληθείας αὐτῶν. Ἀ- παντες ἠγνοοῦν τὴν ἐγγύριον γλῶσσαν καὶ εὐχρίθμοι αὐτῶν ἐγίνωσκον τὰ πράγματα· διὸ ἐνίοτε ἀναφέρουσι καθαροὺς μύθους ὡς ἐνταῦθα, καὶ πολλάκις κρίνουσι προσωποληπτοῦντες, ὡς ὁ Μοσενίγος ἐγκωμιμαῖων τὸν τύραννον Σελίμ.

ΚΣΤ.—σ. 170.

Οἱ ὀθωμανοὶ ἀπώλεσαν κατὰ τὴν μάχην ταύτην πολλοὺς ἐξόχους ἀνδρας. Ἀλλὰ δυσχερὲς ἐστὶ μνηστεῦσαι τίς ἦν μετὰ τὸν τῶν πεσόντων ὁ Ἀραβὲς Δέ- διος τοῦ Τουβέρου. Μετὰ τὸν δὲ τῶν πεσόντων Περσῶν ἦν ὁ Ἀβδουλαχί, ὁ μὲ-

γιστος τῶν ἐν τέλει Ἰβρα Μαλκὸλμ, ἱστορία τῆς Περσίας. Τ. Β.).

Ἐκ τῶν Ὁθωμανῶν ἱστοριογράφων τῶν περιγραφόντων ἀκριβῶς τὴν μάχην ταύτην εἰσὶν ὁ Σεαδεδδὶν, ὁ Σολακζαδὲ, ὁ Ἀλῆς, ὁ Λουτφί, ὁ Τζε-ναβῆς, ὁ Χεζαρφέν, ὁ Ἐβουλφάζλ, ὁ συνεχιστὴς τοῦ Ἰδρις, ἐμμέτρως καὶ πεζῶς, τὸ Ῥαουζατοῦλ ἑβράρ, ἡ Τζεχανουμά, τὸ Νορχετέτ τεβερὶχ, ὁ Τα-βηβέγης, ὁ μικρὸς Νισαντζί. Ἐκ δὲ τῶν Εὐρωπαίων, ὁ Πένιας ἐν τῇ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 6 Νοεμβρίου 1514 πρὸς τὸν Πάπην Λέοντα ἐπιστο-λῇ (Bizari, Rerum persicarum historia, Francofurtii 1604, σ. 278), ὁ Ἰώθιος, Ἐνδοξοὶ πράξεις τοῦ Σελίμ, ὁ Σαντοβίνος, γενικὴ ἱστορία, φ. 350—352, ὁ Τούβερος, Commentarii, Francofurti, 1603, σ. 300, ὁ Κανπίνη, Cose dei Turchi, Βενα. Δ, ὁ Ἀιφονσος Οὐλλοά, Libro del origine e successione del impero dei Turchi, Vinezia, 1558, τ. 109, ὁ Μεναβίνος della battaglia e rotta del gran Turcho col Soffi e suo nipote sultan Morach (ὁ Μεναβίνος ἐπιθῇ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐκ τῆς δουλείας, ὁ Σαντοβίνος, Annali Tuteschi, Venezia, 1573, σ. 130. Ὁ Καντεμῖρος ἀναφέρει μακρὸν λόγον τοῦ Περὶ Πασᾶ (Σελίμ Α', Ε.) ὡς καὶ ὁ Τούβερος τὸν λόγον τοῦ Σελίμ. Ὁ Πετὶ δὲ λα Κροά ποιεῖται βραχὺν λόγον περὶ τῆς ἀξιολόγου ταύτης μάχης. Ὁ Μενιὸ δρίζει εἰς ἑκατταεκα χιλιάδας τοὺς φονευθέντας Περσας, εἰς τεσσαράκοντα δὲ χι-λιαδας τοὺς Τούρκους. Μαλκὸλμ, ἱστορία τῆς Περσίας, Β, σ. 272.

KZ.—τ. 471.

Ἡ ἐν πεζῇ περὶφραστθεῖσα καὶ ἀνέκδοτος Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, ἥτις υπερέρχει πᾶσαν ἄλλην πηγὴν ἕνεκα τῆς χρονολογικῆς ἀκριβείας καὶ τῶν τοπογραφικῶν εἰδήσεων, δρίζει τοὺς ἀφόρους σταθμοὺς τοῦ στρατοῦ.

KH.—τ. 474.

Σεαδεδδὶν, Δ. φ. 656. Σολακζαδὲ, φ. 87. Ἀλῆς, φ. 199. Ἐβουλφάζλ. Ἡ Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί, φ. 31.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Α.—σ. 180.

Ὁ Ἑβραῖα παραλληλίζει τὸ Κουμάς πρὸς τὸ Διαρβεκίρ, τὴν Μαρδίνην, τὸ Σχδὶν Καραϊτάρ, τὸ Ἀφιοὺν Καραϊτάρ, Ἑρμενὰκ, Μερκάδ, Χασανκαλά, Μακού καὶ Ἑρδενούχ.

Β.—σ. 180.

Τζιχαννουμά, σ. 421. Δουπρέ, ὁδοιπορία, Α, σ. 60. Μ. Κιννέιρ, Journeuy, σ. 349. Αἱ ὀνομαστότεραι πόλεις αἱ καλούμεναι Μααδέν εἰσιν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἢ ἐν τῷ σαντζακίῳ τῆς Καστεμόνης (Τζιχαννουμά, φ. 630) καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα, ἡ ἀνάγκη ἵνα μὴ συγχέωμεν πρὸς τὴν παρὰ τὸ Ἐλθιστάν πόλιν Μααδέν. Ἐν Εὐρώπῃ εἰσὶ τρεῖς φερώνυμοι πόλεις, τὸ Σιβρί Καϊατί, τὸ Καράτοβον καὶ ἡ Νοβοβέρδα (Ρούμελη Χατζῆ Κάλφα, σ. 82, 93 καὶ 144). Οὐδεμία τῶν ἐξ τούτων Μααδέν (μεταλλίτιδων γαιῶν) εὑρεταὶ ἐν τῷ γεωγραφικῷ λεξικῷ τοῦ Ἰακουτί, ὃς μνημονεύει μόνον πέντε Μααταὶ ἐν τῷ γεωγραφικῷ καὶ ἕτερον ἕκτον ἐν τοῖς περιχώροις τοῦ Νισαδούρ. δὲν κειμένων ἐν Ἀραβίᾳ καὶ ἕτερον ἕκτον ἐν τοῖς περιχώροις τοῦ Νισαδούρ. Ἐν γένει ὁ Ἰακουτί μόνον πρὸς τὴν γεωγραφίαν τῆς Ἀραβίας ἐστὶν ἄξιος λόγου, πρὸς τὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μικρὸν, πρὸς δὲ τὴν τῆς Εὐρώπης οὐδόλως.

Γ.—σ. 181.

Σεαδεδδὶν, Δ, φ. 662. Ἡ Σελιμναμέ τοῦ Σουκρί περιέχει ὀλίγα μόνον περὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ Κουρδιστάν, περὶ ἧς ὁ υἱὸς τοῦ Ἰδρίς διηγεῖται πολλὰ ἄξια λόγου· διότι ὁ Κοτζιαγάς, ἀφ' οὗ ἀρυσθεὶς ὁ Σουκρί ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκστρατείας ἐπὶ τὴν Περσίαν καὶ Αἴγυπτον, οὐδόλως παρῆν τῇ ἐπὶ τὸ Κουρδιστάν ἐκστρατείᾳ, ἐν ᾗ ὁ Ἰδρίς ἀπ' ἐναντίου ἐπρωταγωνίστησεν ὡς ἐπίτροπος τῆς καταλήψεως.

Δ.—σ. 183.

Βιογραφίαι τῶν ποιητῶν ὑπὸ τοῦ Ἀσίκ Χασάν Τζελεπῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Κιναλιζαδέ. Ἀμφότεροι παραθέτουσι χωρὶς τοῦ διβανίου αὐτοῦ. Πλὴν τῶν ποιημάτων τούτων ὁ Τζαχφὲρ ἔγραψε τὸ Χαβεσναμέ (τὸ Βιβλίον τῆς ἐπιθυμίας).

Ε.—σ. 187.

Σολακζαδέ, φ. 8 Β. Τζιχαννουμά, φ. 689. Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο

σύγγραμμα οἱ διάμετροι βιβλιοὶ μεταξύ Κιγκιγερὶ καὶ τοῦ Κούλ Κιαγιά ἦσαν οἱ ἐξῆς· ὁ Κιγκιγερὶ, Μουχζιρδασης, Ἀτζεμί Ἰαγιαδσας (λοχαγὸς λόχου νεοσυλλέκτων Ἀ τ ζ ε μ)· ὁ Καπού ἰαγιαδσας (λοχαγὸς λόχου πεζῶν)· ὁ Δεβετζιδσας (πρῶτος καμηληλάτης)· ὁ Χασεκιδσας (πρῶτος στρατιώτης, σώματοφύλαξ)· ὁ Τουρνατζιδσας (πρῶτος φρουρὸς τῶν γεράνων)· ὁ Σαμσοντζιδσας· πρῶτος φύλαξ τῶν μολοσσῶν κυνῶν). ὁ Ζχαρτζιδσας πρῶτος φύλαξ τῶν ἰκτιδῶν)· ὁ Σεγδάνδσας (πρῶτος φύλαξ τῶν Θερευτικῶν κυνῶν). Ὁ Σεγδάνδσας ἀνηγορεύετο εἴτα γιαγιαδσας· τοιοῦτοι δ' ἐπῆρχον ἐν τῷ σώματι δεκατέσσαρες, τὸ δὲ διακριτικὸν αὐτῶν σημεῖον ἦν ἑμπούρις.

ΣΤ.—σ. 487

Ὁ Ἀλῆς, ΣΤ διήγημα, φ. 199, διηγῆται τὸ γεγονός τοῦτο ὡς μαθὼν αὐτὸ παρὰ τοῦ Τζελλιζαδέ, νισαντζὶ καὶ ἱστοριογράφου Σουλεϊμάν τοῦ νομοθέτου, ὃς ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ τὰ καθ' ἑκάστα τῆς θανατώσεως τοῦ ἡγεμονόπαϊδος Ἀχμέτ, ὃν τότε ἀπλοῦς γραφεὺς ἐν τῷ διβανίῳ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σελίμ.

Ζ.—σ. 490

Ὁ Χαλιμί ἐστίν ὁ συγγραφεὺς περσoturκικοῦ λεξικοῦ, ἐπιγραφομένου θά λ α σ σ α τ ὠ ν σ π α ν ὶ ο τ ῆ τ ω ν. Τὸ λίαν ἀξιολογον τοῦτο σύγγραμμα διαίρεται εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν λεξικογραφικόν, τὸ δὲ μετρικόν. Εὐρίσκεται ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ὑπὸ τὸν ἀρ. 7. Βιογραφίαι τῶν ποιητῶν ὑπο Κιναλιζαδέ.

Η.—σ. 494.

Αὕτη ἐστὶν ἡ πόλις ἡ δεικνυομένη ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ Λαπί ἐν τῷ Κουρδιστάν παρὰ τὸ Χοσνκέϊρ, Ἐρσεν καλουμένη, καὶ ἐστὶν ἡ ἀρθὴ γραφὴ αὐτῆς. Τὸ τῶν ὁμωνύμων γεωγραφικῶν λεξικῶν τοῦ Ἰχουτὶ ἀναφέρει μόνον τέσσαρας πόλεις Ἐρζεν, ἦτοι τὸ Ἐρζερούμ, τὸ Ἐρζεντζαν, τὸ Ἐρζεναλλά, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ καὶ τὸ Ἐρζεν, περὶ οὗ ποιεῖται λόγος ὁ Μοτενεβέθι, κείμενον περὶ τὸ Σιράζ.

Θ.—σ. 495.

Τζιχαννουμά, σ. 497. Οὗδεις Εὐρωπαῖος ἱστοριογράφος περιῆλθε τὰς χώρας ταύτας. Οἱ τόποι, οὓς ἐνταῦθα μνημονεύει ὁ Ἀμμισανὸς Μαρκελλίνος ὑπολείπονται εἴ τινα ὀρισθῶσιν, ἦτοι ἡ Βεβεσέ, Χορρὲ (ἴσως Χαϊράν), Ρεμάν, Βουσάν, Χάρχα, Μέγε Καρίρε· ἡ Χάρχα ἐστὶν ἡ πόλις τοῦ Χάρχ ἢ Κέρχ τοῦ χάρτου τοῦ Λαπί. Μέγε Καρίρε σημαίνει ψυχρὸν ὕδωρ, ὡς λέγει

δ' Ἀμμινός· Μάϊ ἀρχιστὶ σημάίνει ὕδωρ, τὸ δὲ Καρίρε ἢ Καράρα ἐν τῷ κουρδιστανῶ ἰδιώματι aqua frigida (ἄρα Γολιον). Μέγε Καριρὶ σημαίνει κατὰ λέξιν ψυχρὸν ὕδωρ. «Cui fontes derere vocabulum Gelidi» (Ἀμμινός, ΙΗ, 6). Ἐπειδὴ δ' Θεοφύλακτος τιθεῖται ῥητικῶς τὸ Μαί-κα-ριρὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἰζαλᾶ (Α, σ. 59) ἴσως οἱ Κοῦρδοι Καριρὶ ἐκ παρεφθαρμένης προφορᾶς ἐκλήθησαν οὕτω.

I.—σ. 493.

Μετὰ ταῦτα οἱ βέγγηδες τῶν Μιμελούκων ἐν Αἰγύπτῳ ἔφερον τοιαῦτα κέρατα, εὐρηγνται δ' εἶτι ἐπὶ παλαιῶν εἰκόνων στυλῶν τουρκικῶν στρατιωτικῶν. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὰ κέρατα ἦσαν τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας, ἐκαλ' εἶτο δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ δικέρατος.

IA.—σ. 193.

Persis Saporem et Saansaan appellantibus (Σαρινσάχ, ὁ σάχης τῶν σαχῶν) et Pyrosem Φιρσὺζ, οὐτεστὶν ὁ εὐδαίμων) quod rex regibus imperans ut domini rerum et mundi. (Ἀμμ. Μαρκελλῖνος, ΙΘ, 2).

IB.—σ. 204.

Σερπεδδὸν ὁ ἐκ Γεζδ, ὁ ἐπαινέτης τοῦ Τιμούρ, καταφεύγει εἰς παντοῖα μνηχανήματα, ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ πορθητεῦ.

IG.—σ. .

Εἰκάζω, ὅτι τὸ Τζεβσάκ ἐστὶ τὸ πεδῖον τῶν Σολάχων τοῦ Θεοφύλακτου (B, σ. 62) δώδεκα χιλιάδας βημάτων ἀπέχον τῆς Δάρας. Ὁ Μάννερτ ἐν τῇ γεωγραφίᾳ αὐτοῦ οὐδὲν τῶν πολλῶν τούτων φρουρίων, περὶ ὧν ποιεῖται λόγον ὁ Θεοφύλακτος, μνημονεύει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐκστρατείας τῆς Περσίας.

II.—σ. 207.

Ἀργανά, ἢ Ἀργουνα τοῦ Μ. Κινεῖρ (σ. 551) ἀπέχουσα δυοκαίδεκα ὥρας ἀπὸ τοῦ Διαρβεκίρ ἐν τινὶ αὐχένι τοῦ Γαύρου καὶ ὁμορος τῶν χαλκούχων μεταλλείων τοῦ Μααδέν (Τζιχαννουμᾶ, σ. 434). Ὁ χώρος οὗτός ἐστιν ἀξιοσημειώτως χάριν τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, καθ' ἣν οἱ πρόγονοι τῶν Τούρκων ἐξῆλθον ἐκ τῆς εὐρείας κοιλάδος τοῦ πρὸς ἀρκτον τῆς Ἀσίας ἀρχαίου Ἐρκενὲ διαβάντες διὰ τῶν σιδηρούχων πετρῶν (Ἀβουλγαζί, ἱστορία γενεαλογικὴ τῶν Τατάρων).

Τὸ Σιντζήρ κτισθὲν ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ δμυνώμας ὄρους οὐδεὶς ἐστὶ Εὐρωπαϊὸς ὁδοιπόρος ἐπεσκέψατο· ἀλλ' ὁ Ἑβραῖος κατέλιπεν ἡμῖν περιγραφὴν αὐτοῦ. Οἱ περιρριπόμενοι Κοῦρδοι καλοῦνται Σατολὸς τουτέστι τριχῶτοι, ἢ καὶ Σεκιζβέκλὸς, τουτέστιν ὁ κ τ ο μ ὺ σ τ α κ ο ι· διότι κρέμονται δύο μὲν μύστακες ἀπὸ τοῦ χείλους, δύο δὲ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, δύο δὲ ἀπὸ τῆς βίνος καὶ δύο ἀπὸ τῶν ὠτων. Αἰρεσίς τις αὐτῶν λατρεῖ μελάνας κύνας, οἷνινες γέμουσι λυμαινόντων ζωῶν, ὧν τὴν ἀρχὴν ἡ παράδοσις διηγείται ὡδε· «Ὅτε ἡ κιθωτὸς τοῦ Νῶε ὑπέστη βῆγμα ἐπὶ τέφρας ἐνταῦθα πλησίον δεικνυμένης, ὁ δὲ Νῶε ἦν ἐν ἀπορίᾳ, ὅπως ὑπέσχετο αὐτῷ σωτηρίαν, εἰ ὡμυεν ἵνα θρέψῃ αὐτὸν δι' ἀνθρωπίνου κρέατος μετὰ τὸν κατακλυσμὸν. Ὁ Νῶε ὑπέσχετό τοῦτο, ὁ δὲ ὅπως ἔφραξε τὸ βῆγμα σπειρωθεὶς καὶ εἰσελθὼν εἰς αὐτό. Ὅτε κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς κιθωτοῦ ἐξοδὸν ὁ ὅπως ἀπῆτει τὴν τέλει τῶν ἐνόρκως ὑπεσχημένων, ὁ Νῶε ἐνέπρησεν αὐτὸν τῇ συμβουλῇ τοῦ Γαβριὴλ καὶ διεσκόρπισε τὴν τέφραν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. Ἐξ αὐτῆς τῆς τέφρας παρήχθησαν μυῖαι, ψύλλοι, ψεῖρες, καὶ κύριες καὶ πάντα τὰ λυμαινόντα ἕτερα ζωῶν, ἅτινα τρέφονται δι' ἀνθρωπίνου αἵματος. Οὕτως ἐξεπληρώθη ἡ ὑπό τοῦ Νῶε ἐν κιθωτῷ δοθεῖσα ὑπόσχεσις». Ὁδοιπορικὸν τοῦ Ἑβραίου καὶ χρονικὰ τῆς φιλολογίας, Τ. II, σ. 216.

ΙΣΤ.—σ. 209.

Ἡ Τζιχαννουμά, σ. 438, ἀναφέρει τὸ ἀρχαῖον καὶ νεώτερον ἀραβικὸν ὄνομα· ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ἀμφιβάλλων περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ Κεῖρ, καὶ νομίζει ὅτι ἀναγνωστέον Καῖρά. Ἀλλὰ πάντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι τοῦρκου γράφουσι Κεῖρ. Ἡ λέξις γὰρ (πληρὴς) ἐστὶ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ περσικοῦ ὀνόματος, καὶ κέρ (Κέρτα) τὸ ἕτερον ἡμῶν. Γιλγιέρδον (Θεοφύλακτος, Γ, 5). Γιλγιέρδων ὄνομα αὐτοῦ, . . . ἐν χώρᾳ ἐπιλεγομένη Βιζακίου, οὐ πόρρω Βενδοσάβειρων τῆς πόλεως. Βενδοσάβειρα, τουτέστι τὸ στενὸν τοῦ Σαβῖρ ἴσως ἐστὶν ὁ παρὰ τὸ Ναδὶρ πόρος τοῦ Τίγριδος. Ὁ Μ. Κινεῖρ παρήφθιεν λίαν ἰδιοτρόπως εἰς Ὀσμάνικοι τὸ Χοσνκέφ. Ἡ ἐντελής συμφωνία μεταξὺ αὐτοῦ, τοῦ Ἑβραίου καὶ τῆς Τζιχαννουμά περὶ τῆς θέσεως τοῦ φρουρίου τούτου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπει, ὅτι ἐποιεῖτο λόγον περὶ τοῦ Χοσνκέφ· διότι καὶ οἱ τρεῖς τίθεσιν αὐτὸ κατὰ τὸν σύββαν τοῦ Ἑρζεν καὶ Τίγριδος. Τὸ ἐγγύτερον πρὸς τὸ Χοσνκέφ χωρίον πρὸς τὴν εἰς Μαρδῖνην ἀγούσαν καλεῖται Βεῖράμκοι (Μ. Κινεῖρ, Journey σ. 425). Ἰσως τοῦτο ἐστὶ τὸ Βεῖουδαῖς τοῦ Θεοφύλακτου. Μετὰ τοῦτο λέγεται ἡ Μάρθα ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μαρζάρων (Θεοφύλακτος Β, 18), ἥς τὸ νῦν ὄνομα ἐστὶ τόση μάλλον

ἀξιοσημείωτον, ὅσον ὑπάρχει ἔτι ἐν Οὐγγρία ἢ ὀνομασία ἐνὸς τῶν τριῶν ὁρέων τοῦ οὐγγρικοῦ στέμματος, Μάτρα, Τάτρα, Πάτρα.

ΙΖ.—σ. 209.

Ὁ Ἑβραῖα λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς γεφύρας ταύτης ἀριθμεῖ τὰς καλλίστας τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

ΙΙΙ.—σ. 212.

«Περιβάλλεται δὲ καὶ τι τοῦ ὅρους τοῦ Ἰζαλᾶ, καὶ τὸ ἐπιλεγόμενον Θομανῶν διανοστῶν ἀγκαλιζέται.» (Θεοφύλακτος, Β, 10). Ὁ Τίγρις οὐδεμίαν ἐτέραν πόλιν περιβρέσει πλην τοῦ Τζεζιρέϊ παρὰ τὸ Τζουδί. Ὁ Μάννερτ οὐδὲν ὡφελήθη ἐκ τῶν εἰδήσεων τοῦ ἱστοριογράφου τούτου. Τὸ ὄνομα Θομανον φαίνεται, ὅτι διεσώθη ἐν τῷ τοῦ Καρίγιτ Θεμανίν χωρίον τοῦ Θεμανίν).

ΙΘ.—σ. 213.

Τζεζερί Βέν Ρεβιά, ὁ συλλογεὺς παραδόσεων, ἐτελεύτησε τῇ 137 τῆς ἑτίας (754). Ὁ Ἑσπερεδδὴν Τζεζερί, ὃς συνέγραψε τὸ Καμίλ (οὗτος ἐπιγράφεται ἡ γενικὴ αὐτοῦ ἱστορία) ἐτελεύτησε τῇ 630 (1232). Ὁ Ἑσπίρ Τζεζερί, ὁ φιλόλογος, συγγραφεὺς τοῦ Μεσελεσσαῖρ, τουτέστι τῶν συνήθων παροιμιῶν, ἐτελεύτησε τῇ 634 (1240). Ὁ Μωάμεθ Σεμσεδδὴν Τζεζερί, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν τῷ Ὁγδῶ Βιβλίῳ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, ἐτελεύτησε τῇ 833 (1429). Πάντες οὗτοι ἔλαβον τὸ ὄνομα παρὰ τῆς γενεθλίου αὐτῶν πόλεως Τζεζερί.

Κ.—σ. 213.

Ἐνταῦθα ἀριθμοῦνται αἱ πεντεκαίδεκα Τζεζιρέϊ τῆς Ἀραβικῆς γεωγραφίας κατὰ τὸ Μουσχερίκ (λεξικὸν τῶν ὁμωνύμων γεωγραφικῶν) τοῦ Ἰακουτί.

ΚΑ.—σ. 214.

Ὁ Ἑβραῖα διηγούμενος ἀκριβοῶς τὸν ἀγῶνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου πρὸς τὸν δράκοντα παρίσθησι τὸν ἅγιον τεσσαρ κοντάκις ὑπομείναντα τὴν διὰ τοῦ πυρὸς βάσανον· προστίθησι δὲ, ὅτι ὁ νεκρὸς αὐτοῦ κατετέθη ἐν τῷ ταμένει τοῦ Σεφεδδὴν Γαζί, ἀλλὰ κατὰ τὴν Τζιχαννουμᾶν, φ. 433, ὁ τάφος τοῦ ἁγίου ἦν παρὰ τὴν Μοσσούλην. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγει προσέτι ὅτι ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἐπάλαψε πρὸς δράκοντα ἐν Μαρδὶνῃ.

KB.—σ. 218.

Τὸ Μουσχερίκ τοῦ Ἰακουτί μνημονεύει τὰ τεσσαρκαίδεκα καλὰ

ΚΓ.—σ. 218.

Mæstus exinde digressus venit cursu propere Carras, antiquum oppidum Crassorum et Romani exercitus arumnis insigne.—Ibi moratus aliquod dies dum necessaria parat, et Lunæ, quæ religiose per eos colitur tractus, ritu locorum fert sacra. Ἀμμ. Μαρκελλίνος, KB, 3.

ΚΔ.—σ. 219.

Ἡ Τζιχαννουμά, φ. 438 καὶ 439 γράφει· «Παρά τὸ Σιντζάρ κείται τὸ ὄρος Τζατάλ Κεδούκ, ὀπίσω δ' αὐτοῦ ἡ λίμνη Χατουγιέ, ἐν μέσῳ δ' αὐτῆς ἡ νῆσος καὶ ἡ κώμη Χαβατοῦ, ὅπου ἐπὶ λόφῳ ἵδρυται μέγας κίων. Ὁ Ὅττερ, Β. σ. 255, ποιεῖται ὡσαύτως λόγον περὶ τοῦ κίονος τούτου ἢ πυραμίδος, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν Τζιχαννουμάν.

ΚΕ.—σ. 220.

Ὅρα τὴν γραφεῖσαν τότε σύγχρονον ἱστορίαν τῆς Βοσνίας. Ὁδῶς εὐρηται ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθείσῃ ἀναφορᾷ τοῦ φρούραρχου τοῦ Λαουράν περὶ τῆς εἰς Βοσνίαν εἰσβολῆς τῶν Τούρκων τὸ φρούριον τοῦ Καρίνου «Il nome del Conte Zuan Cranovics» καὶ un altro castello il nome del Conte Zorzi Corlatovich». Τῶν ἐννεακαίδεκα σαντζακίων τοῦ Δισβεχίρ εἰσι τὰ μὲν ἑνδεκα ὀθωμανικά, τὰ δὲ ὀκτὼ κουρδικά.

ΚΣΤ.—σ. 224.

Τζαλδιδράν, ἡ ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Γαβρίδος πεδιάς ἀνάγκη ἵνα μὴ συγχέηται πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Τζιλδίρ, κειμένην πρὸς ἄρκτον τοῦ Κάρς καὶ τὰ δυσμικὰ μεθόρια τῆς Γεωργίας παρὰ τὸν Κούρ ἢ Κῦσον, τὴν παλαιὰν ἑδραν τῶν Χάλβων ἢ Χαλδαίων. Ὅρα Πένσελ, Illustrations, σ. 235. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος συγχέει τὸ Τζαλδιδράν πρὸς τὴν Τζιλδίρ.

ΚΖ.—σ. 224.

Ὁ δυτικὸς βραχίον ἐκρέει ἐκ τεσσάρων διαφόρων πηγῶν, ἥτοι 1, ἐκ τοῦ Ραγίν, 2, ἐκ τοῦ Ἀργινά, 3, ἐκ τοῦ Τζιναρλί, 4, ἐκ τοῦ Τερτζιλ. Ὅρα χρονικά τῆς φιλολογίας, ΙΣ, σ. 254, κατὰ τὴν Τζιχαννουμάν καὶ τὸν Ἐβλίζ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Α.—σ. 227.

Ψευδίστατα ἱστορεῖ ὁ Σεϊνέλ, ὁ ἄλλως γινώσκων καλῶς τὰ αἰγυπτιακὰ, ὅτι ὁ Ἑρσέκ καὶ Περὶ ἀπέβαλον τὰ ἀξιώματα τοῦ βεζύρου, διότι διεφύονουν πρὸς τὸν σουλτάνον περὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ πολέμου. Ἀπλὸν ὅτι ὁ Σουχεϊλλί (ἱστορία τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Αἰγύπτου, τυπωθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1729), ἀντέγραψε καὶ κατὰ τοῦτο τὸν Ἴβν Σεϊνέλ.

Β.—σ. 228.

Κατὰ τὸν Σεαδεδδὶν τῇ Πέμπτῃ, 4 τζεμαζιούλ ἐββέλ. Ἐπειδὴ τὸ ἔτος 4516 ἐστὶν ἐμβόλιμον, τὸ δὲ ἔτος τῆς ἐγίρας ἤρξατο ἡμέραν Τρίτην, 5 Φεβρουαρίου, ἣ 4 τζεμαζιούλ ἐββέλ ἢ ἡ 5 Ἰουνίου ἀντιστοιχεῖ ἐντελῶς πρὸς τὴν Πέμπτῃν. Ἡ ἀναφορά τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ λέγει· «ὁ Κύριος ἀπῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 40 Ἰουνίου εἰς Ἀνκτολὴν ἐπὶ τὸν Σόφην». Οὐδὲν οὖν ἔτι ἦν γνωστὸν περὶ τῶν κατὰ τῆς Αἰγύπτου βουλῶν τοῦ σουλτάνου.

ΙΣΤ.—σ. 409.

Σεαδεδδὶν, φ. 683. Οὗτος ὁ Ἰουνὶς βέγης, Κιρκασὸς τὸ γένος, ἑταρὸς ἐστὶν ἡ Ἰουνὶς Πασᾶς, δὲ ἀνηγορεύθη μετὰ ταῦτα μέγας βεζύρης. Ὁ Ἴβν Σεϊνέλ καὶ ὁ ἀντιγραφεὺς αὐτοῦ Σουχεϊλλί προσαγορεύουσιν ἤδη αὐτὸν τοιοῦτον κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον. Τοῦτό ἐστι νέα ἀπόδειξις, ὅτι μετὰ περισκέψεως θέον ἵνα συμβουλευώμεθα ἀμφοτέρους τοὺς ἱστοριογράφους τούτους, ὡσάκις οὐκ ἔστι λόγος ἰδίᾳ περὶ τῶν αἰγυπτιακῶν· ἐν τούτοις κατέλειπον ἡμῶν περὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐρίδων τῶν Μαμελούκων βέγηδων εἰδήσεις τόσῃ μᾶλλον πολυτίμους, καθόσον οὔτε παρὰ τῷ Σεαδεδδὶν, οὔτε παρ' οὐδενὶ ἐτέρῳ Ὀθωμανῷ ἱστοριογράφῳ εὕρισκονται.

Δ.—σ. 234.

Παρατηροῦμεν ἐνταῦθα περὶ τῶν Βαχαριτῶν Μαμελούκων, ὅτι ὁ Σισμόνδης περιπίπτει εἰς ἀμάρτημα, ὅταν γράφῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Γαλλίας, T. Z, σ. 40· «Βαχαρίται Μαμελούκοι, τὰ ὀνόματα ταῦτα σημαίνουσι δούλους παραθαλασσίους»· διότι ἐκλήθησαν οὕτως ἐκ τινος φρουρίου καλουμένου Βαχάρ, κειμένου ἐν τῇ Νείλῳ ἐπὶ τῆς νήσου Ῥάουδας. Ὁ Σισμόνδης μέμφεται «τὴν τελείαν σιγὴν τῶν ἱστοριογράφων περὶ τῶν Βερθεριων»· ἀλλ' ἡ ἀτοπος αὕτη μομφὴ ἀποδείκνυσιν, ὅτι οὔτε τοὺς ἱστοριογράφους Τούρκους, οὔτε τοὺς ἱστοριογράφους Ἀραβίας γινώσκει, οἵτινες ἔχαστοι ποιοῦνται περὶ αὐτῶν μνηῖν.

Ε.—τ. 236.

Οὗτε ὁ Μέουσελ, οὔτε ὁ Βάχλερ μνημονεύουσι τινὰ τῶν ἀρίστων πηγῶν τῆς ἱστορίας τῶν Μαμελούκων κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δεκάτης ἑκτης ἑκατονταετηρίδος· ἡ πηγὴ δ' αὕτη ἐστὶν ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πρεσβευτοῦ τοῦ Φερδινάνδου τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ ἐκ Μεδιολάνων Πέτρου Μαρτίρε, τῷ 1504. «Relazione del Signore Pietro Martire Milanese delle cose notabili della provincia dell' Egitto scritte in lingua latina alli Serenissimi di felice memoria Re Catolici Don Fernando et donna Isabella, e hora recata nella Italiana da Carlo Passi. Venetia, 1564».

ΣΤ.—τ. 236.

Τὰ πρωτεύοντα συγγράμματα, περὶ τῶν ἐνταῦθα λόγος, εἰσὶ τὰ τοῦ Μακρίζι καὶ Σογιουτί. Ὁ πρῶτος ἔγραψε τὸ Χιττὰτ, ὁ δὲ δευτέρος τὸ Χουσονοὺλ μοχαζερετ φ' ἰκκβαρίλ μισσρβέλ καχιτ ἐτ.

Ζ.—σ. 238.

Κεφάλαιον ἴδιον τοῦ Χουσονοὺλ μοχαζερετ τοῦ Σογιουτί περιγράφει τὸ ἔθνικόν ἔνδυμα καὶ τὰς τιμητηρίους στολὰς, φίλ-χαλὰ βέλ φί. Οἱ δικασταὶ καὶ οἱ οὐλεμάδες ἔφερον ἐνδύματα ἐκ σάφ' ἀνευ παρυφῆς, ἔξωθεν μὲν λευκὰ ἔσωθεν δὲ πράσινα, καὶ μέγα σάσχι (σάλιον) ἐπὶ τῶν ὤμων, ὡς τοῦτο εἶθισται ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ· τινὲς ἔφερον ταῖ λ' εσάν, τουτέστιν εἶχον τὴν ἄκραν τοῦ κεφαλοδέσμου λευκάνην. Ἐν γένει ἐγγρῶντο ἡμιόνους. Οἱ χατίβι ἢ ἱεροκήρυκες ἔφερον μέλανα σάλια, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος, καθιερωθὲν ὑπὸ τῶν καλιφῶν τοῦ οἴκου Ἀββάζ, οἱ δὲ καλίφαι καὶ οἱ ἐμίραι ἐνδύματα χρυσὰ καὶ σιρική.

Η.—σ. 239.

Αἱ διοικήσεις τῆς Αἰγύπτου ἦσαν δώδεκα (Σουχεϊλ, φ. 5 Ε), αἱ δὲ τῆς Συρίας ὡσαύτως δώδεκα (Ἰβν Σεϊνέλ, φ. 2). Οἱ διοικηταὶ ἐκαλοῦντο Ναῖβ, ὅπερ ποιεῖ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν Νουβάβ, ἐξ οὗ Ἀγγλοὶ ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις παρήγαγον τὸ ὄνομα Ναβόβ. Ὁ Ἰβν Σεϊνέλ καὶ ὁ Σουχεϊλ μνημονεύουσι διὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν τοὺς διαφόρους διοικητὰς τῆς χώρας, ὅτε ὁ Σελῖμ ἐξιστράτευσεν, ὡς καὶ τοὺς σέχας τῶν ἀραβικῶν φυλῶν.

Θ.—σ. 244.

Τῇ 26 ρετζέβ Σαββάτῳ τινι, κατὰ τὸν Σολαχζαδέ. Ἡ 26 ρετζέβ τοῦ

ἔτους 922 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν 24 Αὐγούστου, ἀλλὰ τοῦ ἔτους 1546 ὄντος ἐμβολίου, τοῦ δὲ 922 ἔτους τῆς ἐγίρας ἀρχαμένου ἡμέρα Τρίτη, ὅ φεβρουαρίου, ἡ 24 Αὐγούστου συμπίπτει ἡμέρα Κυριακή.

I.—σ. 244.

Τὸ Μουσχερίκ τοῦ Ἰακουτί ἀριθμεῖ τριακαίδεκα Μέρτζ. Ἐκ τούτων δὲ τῶν τριῶν καὶ δέκα Μέρτζ ἡ λειμῶνων ἐν μόνον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἰακουτί, ὡς ἄξιον ιδίας μνείας, τὸ Μέρτζ Ραχίτ παρὰ τὴν Δαμασκόν, ὃ ἦν τῇ 24 ἔτει τῆς ἐγίρας τὸ πεδῖον τῆς μάχης τῶν οπαδῶν τοῦ Μερβάν πρὸς τοὺς τοῦ Σοβεΐρ· οἱ πρῶτοι ἦσαν Ἰεμενῖται, οἱ δὲ δεύτεροι Κασίται. Οἱ Ἰεμενῖται ἐνίκησαν μετὰ φονικὴν μάχην. Τοῦτο ἀποδεικνύει πόσον ἐστὶν ἐλλιπὲς τὸ πολῦτιμον σύγγραμμα τοῦ Ἰακουτί καὶ ἐν τοῖς περὶ Ἀραβίας· διότι ἐνταῦθα ἐλλείπει οὐ μόνον τὸ Μέρτζ Δαβικ, ἀλλὰ καὶ τὸ Μέρτζ Σαφὲρ, ὅπου τῇ ἔτει δεκάτῃ τρίτῃ τῆς ἐγίρας ἐγένετο μεγάλη μάχη (βρα Χτζζή Κάλφαν, Χρονολογικοὶ πίνακες τοῦ ἔτους 13 καὶ 24).

IA.—σ. 244.

Σεχδεδδίν, Σολακχὰδ, Ἰβν Σεϊνέλ καὶ Σουχεϊλί. Τὸ ὑπόμνημα τοῦ 256α Τερσιέρ ἐν τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ τόμῳ τῶν ὑπομνημάτων τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν ὀρίζει ἐσφαλμένως πάσας τὰς χρονολογίας καὶ μάλιστα τὴν τῆς μάχης τῆς 28 ρετζέβ, ἥτις κατ' αὐτὸν ἐστὶν ἡ 18 Αὐγούστου, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν 27 ρετζέβ ὡς τὴν 6 Σεπτεμβρίου, αἵτινες πᾶσαι εἰσιν ἐσφαλμέναι. Ὁ Οὐλλοὰ ἀναφέρει ὀρθῶς τὴν ἀληθῆ ἡμέραν τῆς μάχης ταύτης, ἀλλ' ἡ προσθήκη αὐτοῦ ἐστὶ ψευδής· «Nello stesso giorno che due anni avanti ruppe il Soffi». Ὁ χρόνος τῆς πορείας τοῦ Κανζού Γαβρί εὗρίσκεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑβίς Σουρὺρ ἀλ-Βακούι, ἐν ταῖς σημειώσεσι καὶ ἀποσπάσμασι, Α, σ. 171.

IB.—σ. 244.

Ἑβίς Σουρὺρ ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ Μ. Μαρκέλου περὶ τοῦ νειλομέτρου τῆς νήσου Πάουδας (Περιγραφή τῆς Αἰγύπτου, Τομ. Β, σ. 137). Ἄλλ' ἐν τῇ χειμένῃ τοῦ συγγράμματος τούτου εὕρηται Χαδὶρ, ὅπερ οὐδὲν σημαίνει, ἀντὶ Χαδὶμ, καὶ ἀντὶ ὕπῃρ ἐτ ο υ ἐν τῇ μεταφράσει ἔχει σωτήρ.

II.—σ. 244.

Δύο ἐγκώμια εἰς τὸν Μωάμεθ ἐπαινοῦνται μεγάλως ἐν τῇ ἀραβικῇ γραμ-

ματολογία, τὸ μὲν τοῦ Καὶδ Βὲν Σοχεῖρ, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Λέττε καὶ Φρεϊτάγ μετὰ σχολίων καὶ λατινικῆς μεταφράσεως. Τὸ δὲ τὸ τοῦ Ἄλ Βουρδὲτ, συνήθως προφερόμενον Ἄλ Βορδὰ, ἀραβιστὶ καὶ λατινιστὶ ἔξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ροξεντζβάγγ, γαλλιστὶ δὲ ἐν πεζῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ Σιλδέστρου δὲ Σασὺ, καὶ ἐν μετρικῇ γερμανικῇ μεταφράσει ὡς παράρτημα τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιγραφῶν ἐν τῷ συγγράμματι Κωνσταντινοῦπολις καὶ Βόσπορος.

ΙΔ.—σ.

Βαρβαλιδὸς, νῦν Βαλὶς (Μάννερτ, ΣΤ, κεφ. Α. σ. 525). Αὕτη ἐστὶν ἡ αὐτὴ πεδιάς, ἥτις κατὰ τοὺς Ἀσιανοὺς ἱστοριογράφους διὰ τῆς μάχης τοῦ Σαφφὶν μεταξὺ Ἀλῆ καὶ Μοαβία ἔκρινε τὴν κατοχὴν τοῦ θρόνου τῶν καλιφῶν ὑπὲρ τοῦ τελευταίου. Θεοφάνης, Α, ΙΕ, Κωνσταντῖος, κατὰ τὸν Κεδρηνόν.

ΙΕ.—σ. 236.

Οἱ Τουρκομάνοι, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ῥαμαζάνογλου, καλοῦνται νῦν Πεγλιθάνογλου, Βεϊάτ, Κατσχάρ, Ῥετζέδογλου, Κουτσουκλὸς, Ἀβαλὸς, Ὀρδεκλὸς. Οἱ μὲν τῶν Κούρδων εἰσὶν Οὐννῖται, οἱ δὲ Ἰεζίδαι, καὶ καλοῦνται κατὰ τοὺς τόπους, οὓς κατοικοῦσι, Κούρδοι Βιρετζικ, Βιζέκ, Βεραζίε, Δεναίς, Βακέξ. Οἱ Ἀραβῆς εἰσὶν ἐκ τῶν φυλῶν Βενὶ Κελάδ καὶ Βενὶ Ἰεζάρ. (Γεωργιαννοῦμ, σ. 593).

ΙΖ.—σ. 247.

Κατὰ τοὺς Ἀραβας ἱστοριογράφους αἱ κυριώταται ἐποχαὶ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Σεφεδδεδιέτ εἰσιν αἱ ἑξῆς. Ὁ Σεφεδδεδιέτ ἀφαρπάζει ἀπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀκσιὸ τὴν πόλιν Χαλέπιον τῷ ἔτει 383 (944). ἡττᾶται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν Μαρασίῳ τῷ ἔτει 385 (947). πολιορκεῖ τὴν Προῦσαν (Ἐρμακὴν) καὶ αἰχμαλωτεύει τὸν μέγαν δομέστικον τῷ 342 (953). νικᾷ τοὺς Ἑλλήνας παρὰ τὴν Χαδισὲ τῷ 343 (954). ἡττᾶται ἐν Κανεσρὶν τῷ 347 (958), ἐν δὲ Ἀμασειᾷ τῷ 349 (962), καὶ τέλος ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου παρὰ τὸ Χαλέπιον τῷ 354 (962). Οἱ Ἑλληνες πολιορκοῦσι τὸ φρούριον τῆς Ἀμίδης τῷ 355 (965). ὁ Σεφεδδεδιέτ ἀποθνήσκει ἐν Χαλεπίῳ τῷ 356 (966). Ἀβουλφέδας, Ἐλμακὴν, τὸ Νοχβετ ἐτ τεβρερίχ καὶ Χατζὴ Κάλφας.

ΙΖ.—σ. 247.

Ὁ Δεγούνης παραλείπει τὴν δυναστείαν τῶν Βενὶ Μερδὰς, ἥτις ὑπῆρχεν ἐν Χαλεπίῳ ἀπὸ τοῦ 444 μέχρι τοῦ 472 (1023, 1079) καὶ ἀριθμεῖ ἐπὶ ἑγχεμόνας.

ΙΗ.—σ. 247.

Ἡ ἀληθὴς προφορὰ ἐστὶ Ριδχβάν ἢ Ριζβάν καὶ οὐχὶ Ρεδχβάν ἢ Ροδβάν, ὡς γράφουσιν ὁ Δεγούνης καὶ ὁ Βίλκεν.

ΙΘ.—σ. 249.

Ἀπο τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράδων κατακτήσεως ἤρξαν τοῦ Χαλέπιου δυοκαίδεκα δυναστεῖαι, ὧν πρώτη ἦν ἡ τῶν Βενὶ Ἀββᾶ, τελευταία δὲ ἡ τῶν Κιρκασσῶν Μαμελούκων.

Κ.—σ. 249.

Συγγραφεὺς τοῦ Μιζμάρ ἐν πολλοῖς τόμοις καὶ τοῦ Τθακᾶτ, συγγραμματος περιλαμβάνοντος πολλὰς ἐπιστήμας.

ΛΑ.—σ. 250.

Ἡ Τζιχαννουμά μνημονεύει ἐν Συρίᾳ ἐννέα ἀραβικὰς φυλάς.

ΚΒ.—σ. 251.

Ἡ Τζιχαννουμά, σ. 584, περιέχει περὶ τῶν φυλῶν τῶν Δροῦσαν τὰς ἐξῆς εἰδήσεις. Ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα οἱ Ταῖμανι καὶ Δουρζὶ (Δροῦσοι), οἵτινες διασκορπίζονται εἰς δύο μέρη, εἰς τοὺς Ἀκλί (Λευκοὺς) καὶ τοὺς Κιζιλί (ἐρυθροὺς). Ἐκεῖνοί εἰσι τὸ φύλον τοῦ ἐμῖρου Ἀλεμεδδὶν, οἷτοι δὲ τὸ τοῦ Μοάνογλου. Τῷ φύλῳ τούτῳ ἔδωκ' ὁ σουλτάνος Σελίμ τύμπανον καὶ σημαίαν. Οἱ Δροῦσοι, οἱ λατρεύοντες τὸν Χαμεμβιεμριλλὰχ ὡς θεόν, εἰσὶν ἐν γένει ὀκνηροὶ καὶ ὠμοὶ καὶ πιστεύουσιν εἰς τὴν μετεμψύχωσιν.

ΚΓ.—σ. 251.

Ὁ Σελίμ διεῖλε τὴν Συρίαν εἰς τὰς ἐξῆς ὀκτὼ διοικήσεις, τὴν Δαμασκὸν, τὸ Χαλέπιον, τὴν Ἐμεσσαν, τὴν Ἐπιφάνειαν, τὴν Τρίπολιν, τὴν Ἱερουσαλήμ, τὸ Σαφὲδ καὶ τὴν Γάζαν. Μετὰ ταῦτα ἦσαν τρεῖς μόνον μεγάλαι, τὸ Χαλέπιον, ἡ Τρίπολις, καὶ ἡ Δαμασκός. Ἐν τῇ ἀρχῇ ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Ὁμιαδῶν ἡ Συρία συνέκειτο ἐκ πέντε ἐπαρχιῶν, ἥτοι ἐκ τῆς Παλαιστίνης, ἐκ τῆς περὶ τὸν Ἰορδάνην χώρας, ἐκ τῆς Δαμασκού, ἐκ τῆς Ἐμμέσης καὶ Κανερσίν, ὧν πρωτεύουσαι ἦσαν ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ Τιβεριὰς, ἡ Δαμασκός, ἡ Ἐμεσσα καὶ τὸ Χαλέπιον.

ΚΔ.—σ. 252.

Ὁ Βεζρεβδὶν Χαλεβὶ ἐν τῇ συγγράμματι αὐτοῦ Τεσνι φοουλ μεσσαμί φὶ βαζσφὶλτζαμί (τέρψις τοῦ ἀκούοντος ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ τεμένους (τοῦ Ὁμμια).

ΚΕ.—σ. 2^{ος} 2.

Ἐν τῇ συγγράμματι Βερκόλμου τουλλικ φὶ βαζσφὶλτζελίκ (ἡ στίλβουσα ἀστραπὴ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἐπαρχίας Τζελικ) ὑπὸ τοῦ Χου-δωερί Ἰνερ ῥάι.

ΚΣΤ.—σ. 253.

Ὁ Ἰνερ ῥάι, κατέλειπεν ἀνθολογίαν ποιημάτων πρὸς ἔπαινον τριάκοντα τῶν καλλίστων ἀνθέων, φυγμένων περὶ τὴν Δαμασκόν. Τζιχαννουμά, σ. 580. Λυπηρόν ἐστιν, ὅτι ὁ Ῥίχτερ, ὃν καὶ αὐτὴ ἡ θεία τῆς καλλίστης κοιλάδος οὐκ ἐδύνατο συγκινηῖσαι, οὐκ ἦν βοτανικός.

ΚΖ.—σ. 448.

Ἡ παράδοσις, ἣν δις ἀναφέρει ὁ Ῥίχτερ, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὅρους Κασίου στρατοπέδου ἐθεάσατο τὴν πόλιν, ἐστὶν ἱστορικῶς ψευδής. Τῆς παραδόσεως ταύτης καὶ ἑτέρας μνημονεύουσιν ἀμφότεραι αἱ παρ' ἐμοὶ περιγραφαὶ τῆς Δαμασκοῦ, ἡ μὲν ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα, ἡ δὲ διεξοδικὴ ἱστορία τῆς Δαμασκοῦ, ἐπιγραφομένη φασαϊλοσίαι, τὰ θυμάσια τῆς Δαμασκοῦ, ἀμφότεραι λίαν ἀκριβεῖς καὶ ἀξίολογοι τοπογραφίαι. Ἡ ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου ἱστορία τῆς Δαμασκοῦ ἐστὶν ἄσημος ἐπιτομὴ, οὐδὲ τὸσον ἀκριβής, ὅσον τὸ ἄρθρον περὶ τῆς Δαμασκοῦ ἐν τῇ Τζιχαννουμά.

ΚΗ.—σ. 258.

Ὁ πίδαξ οὗτος καλεῖται Καρποὺζ Καλδουράν, τουτέστιν ὁ ἐξαίρων τοὺς πέπονας. Ὀλίγον ἀπωτέρω ὑπάρχει ἕτερος, οὗ ἡ ἀκτὶς τοῦ ὕδατος πάχους βραχίονος ὑψοῦται ὑπὲρ τοὺς ἐπτὰ πόδας. (Ὁδοιπορικὸν τοῦ Ῥίχτερ, σ. 442. Ἀληθείης, Travels, σ. 265). Ὁ Ῥίχτερ ποιεῖται λόγον περὶ ἐπτὰ πύργων τοῦ τεμένους· ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τοῦ Μεναζικοὺλ Χάτζ, γινώσκει τρεῖς μόνον μιναρέδες, περὶ ὧν γίνεταί λόγος καὶ ἐν τῇ Τζιχαννουμά.

ΚΘ.—σ. 259.

Ἡ τοῦ Χαλεπίου, ἡ τῆς Δαμασκοῦ, ἡ τοῦ Βαλβέκ, ἡ τῆς Ἐμέσσης, ἡ

τοῦ Μενέζι, ἡ τῆς Ἑδέσσης, ἡ τῆς ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἡ τοῦ Ἀττιγέ παρὰ τῇ πόλει Ἱζαδιγέ. Νο χ ε τ ε τ ε θ α ρ ί χ.

Α.—σ. 260.

Ῥούβουα, Ἀδουλφέδ., Tab. Syriac, 400 καὶ 401. Τζιχαννουμζ, σ. 579. Μεν α ζ ι κο ὗ λ Χ ἄ τ ζ, σ. 60. Β ε ρ χ ὀ λ μ ο υ τ ε ε λ ι κ, φ. 46. Ἡ ἱ σ τ ο ρ ί α τῆς Συρίας καὶ τὸ Μεν α σ ι κ ἀναφέρουσιν εἰς τὸ Ῥούβουα τὸν στίχον τοῦ Κορανίου· «Καὶ ἰθύναμεν τὸ θάβρος αὐτῶν εἰς Ῥούβουαν, τὴν ὀχυρὰν καὶ ἀμυντικὴν.» «Ὅτε ὁ προφῆτης ἀνέγνω τὸν στίχον τοῦτον, ἠρώτησε τοὺς μαθητάς αὐτοῦ· «Γινώσκετε ποῦ τὸ Ῥούβουα.» Ἀποκρινάμενων δὲ αὐτῶν· «Ὁ Θεὸς γινώσκει αὐτὸ καὶ ὁ Προφῆτης,» ὑπέλαβε· «Κεῖται ἐν τῇ Συρίᾳ, ἐν τῇ κοιλάδι Γούθα παρὰ τὴν Δαμασκὸν, τὴν καλλίστην τῶν πόλεων τῆς Συρίας.» Ἄλλοι ἐρμηνεύουσι λέγουσιν, ὅτι τὸ Ῥούβουα ἐστὶν αὐτὸ τὸ τέμενος τῆς Δαμασκοῦ. Μενασίκ. σ. 60.

ΛΑ.—σ. 261.

Κουμπέτουν Νῆσρ (ὁ θάλος τῆς νίκης) καὶ ὁ ἐν τῷ τεμένει Κουμπέτουν νῆσρ (ὁ θάλος τοῦ αἵματός).

ΑΒ.—σ. 261.

Ὁ Ῥίχτερ, σ. 145, λέγει· «Μοὶ ἐδείξαν ὡς περιεργότατον τέμενος, περιέχον τὸν τάφον τοῦ ἁγίου Μοχεδδίν.» Ὁ Κντεμῆρος ἐν τῇ παχυτάτῃ αὐτοῦ ἀμαθείᾳ λέγει τὸν Μουχιγεδδίν πορθητὴν τῆς Ἰσπανίας!! «Calife de Sarassin qui le premier conquît l'Espagne.» Βιβλ. Γ', σημείωσις 2.

ΛΓ.—σ. 261.

Μοαλλιμές σανί. Ὁ Φαραβί κατέλιπε τὰ ἐξῆς συγγράμματα· α) τὸ Ἱχ-σαὺλ οὐλοῦμ (τὰ θρεῖς τῶν ἐπιστημῶν)· β) τὸ Σιασετόλ μεδινέτ (ἡ διοίκησις τῆς πόλεως) σύγγραμμα πολιτικὸν κατὰ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους· γ) τὸ Φουσοῦς (οἱ δακτυλιόλοιποι) φιλοσοφικὸν σύγγραμμα, ὅπερ ἐστὶν ἕτερον ἢ τὸ μυστικὸν σύγγραμμα τοῦ Ἰβνὸλ Ἀραβί, φέρον τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν. Κέκτημαι ἀμφότερα. Ὁ Φαραβί ἤκμαζεν ἐπὶ τοῦ Σειδδεβλὲτ καὶ ἐτελεύτησε τῷ 339 ἔτει τῆς ἐγίρας (950).

ΛΔ.—σ. 263.

Τρίακοντα καὶ τρία εἰσὶ τὰ γνωστὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ὧν τινὰ κέκτημαι.

Ὁ μῦθος οὗτος εὐρηται ἐν τῇ Σελιμναμὲ τοῦ Σεαδεδδίν καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς αὐτοκρατορίας (Δ, φ. 610), ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς βιογραφίας τοῦ σέχη Μωάμεθ Βεδακίζ, συγχρόνου Βαγιαζήτ τοῦ Β' (Ὅρα τὴν μετάφρασιν τοῦ Διέζ ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι τῆς Ἀσίας, Α. σ. 279). Χασαντζάν, ἦτοι ὁ Χασάν ἡ ψυχὴ, ἦν τὸ περσικὸν ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Σεαδεδδίν, καὶ οὐχὶ ὡς ὄνειροπολεῖ ὁ Διέζ ἐν τῇ σημειώσει, σ. 282 τὸ ὄνομα, δι' οὗ ὁ σουλτάνος ἐκάλει αὐτὸν ἀγαπητὸν Χασάν. Ὅρα Μουρατζά δ' Ὅσσον, Α. σ. 342.

ΑΣΤ.—σ. 263.

Ὅρα τὸ περσικὸν διδάνιον τοῦ Σελίμ ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ Διέζ, ἀρ. 80, II, ὅπου ὑπάρχει καὶ ποίημα τοῦ Ἀλῆ περιεργότατον ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, ἰδίως δὲ ὑπὸ ψυχολογικὴν ποιητοῦ δορικτήτορος.

ΛΖ.—σ. 263.

Ἡ δημοσίευσίς τοῦ καταλόγου τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὃν αὐτὸς οὗτος μνημονεύει ἐν τῷ Χουσανούλμοχαρτζέτ, ἦν ἐπιθυμητὴ καὶ διὰ τὸ παράδοξον τῶν ἐπιγραφῶν τῶν πλείστων αὐτῶν.

ΛΕ.—σ. 264.

Ὅρα τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλῆ ἐν τῷ τέλει τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σελίμ, φ. 263, ὅπου γίνεταί λόγος καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰδρίς, Ἐμιρέκ Βέν Ἰδρίς, καὶ τοῦ Μεδλανά Βεδρεβέν, ὡς ἱατρῶν τοῦ σουλτάνου.

ΛΘ.—σ. 264.

Ἐν τῷ ὑπομνήματι τοῦ Τερσιέρ, Τ. ΚΑ, (ὑπομνήματι τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν) ἡ 29 σαβάν (9 Ὀκτωβρίου 1515) σημειοῦται ὡς ἡμέρα τῆς ὑποταγῆς, αὐτὴς δὲ ἐν ἔτος πρότερον. Ὁ Τερσιέρ καλεῖ πάντοτε τὸν Ἀλάν βέγην Χαλάμ, ἴσως κατὰ τὴν κακὴν μετάφρασιν τοῦ Σουχειλί, ἡ τοῦ Ἀραβὸς ἱστοριογράφου Ἰβν Σολάκ, ὃς ἐστὶν ἕτερος πρὸς τὸν Τούρκον ἱστοριογράφον Σολακζαδέ.

Μ.—σ. 265.

Ὁ Ἰβν Σαϊνέλ, Σουχειλί, φ. 49, καὶ ἡ Σελιμναμὲ τοῦ Σουκρί, δριῖζον.

σι τὰς οἰκίας, ὥς οἱ πρῶτοι βέγηδες τῶν Μυμελούκων κατέλαβον ἐν Καίρῳ μετὰ τὴν ἀπὸ Συρίας ἐπάνοδον.

MA.—σ. 268.

Ὁ Σουεϊλ, φ. 21, E, λέγει τῇ τελευταίᾳ ζιλιχτζέ, ἡμέρᾳ Τρίτῃ· ἀλλ' εἰ ἡ τελευταία ζιλιχτζέ ἦν ἡ ἡμέρᾳ τῆς μάχης, τότε ἦν Παρασκευή· γραπτόν οὖν ἐν τῷ συγγραφῇ τούτῳ, ἀντὶ τῆς 29 ζιλιχτζέ, τὴν 27. Ὁ Σαδεδ-δίν, φ. 689, πρᾶττει διπλοῦν ἁμάρτημα μνημονεύων τὴν τελευταίαν ζιλιχτζέ, καὶ ἡμέραν Πέμπτην. Ἀπόδειξιν ἐναργῆ τῆς μὴ ἀκριβείας τῶν χρονολογιῶν τῶντοτε ἐν Εὐρώπῃ δημοσιευομένων ἐκθέσεων παρέχει ἡ λίαν σπανία καὶ ἐν τρισὶ φύλλοις τετυπωμένη μετὰ ξυλογραφικῆς εἰκόνος ἔλθεσις, ἥτις παριστᾷ τὴν ὀθωμανικὴν ὕδραν, ἔχουσα τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· «*Omnia que gesta sunt in Oriente inter Sophi et Maximum Turcarum et Suldandum. et quemadmodum dux Turcarum cepit Alepum et Damascum et Ierusalem eum omnibus circumjacentibus oppidis et quod Maximus Turcarum voluit audire unam missam apud sanctum sepulcrum Iesu Christi*»; Ὁ Σελίμ καταλείπει τὴν Ἱερουσαλὴμ μόλις τῇ 29 Ἰανουαρίου.

MB.—σ. 268.

Ὁ Τερσιέρ δορίζει μὲν ὀρθῶς τὴν 29 ζιλιχτζέ ὡς ἡμέραν τῆς μάχης, ἀλλὰ καὶ πάλιν κατὰ ἐν ἔτος πρότερον, εἰς τὸ 1516 τὴν 3 Φεβρουαρίου, ἀντὶ τῆς 22 Ἰανουαρίου. Ὁ Τερσιέρ ἐπικρίνει τὸν Μαλλιέτ, διότι οὗτος λέγει ὡς ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Τουμάν βέγη τὴν 27 Ἰανουαρίου 1517· ἀλλ' ὁ τυφλὸς δνειδίζει ἐνταῦθα τὸν τυφλὸν ἐπὶ τυφλότητι· διότι ἀμφότεροι ἁμπερτάνουσι. Ἀλλ' ὁ Μαλλιέτ τοῦλάχιστον σημειοῖ τὸ ἔτος ὀρθῶς, ὅπερ ὁ Τερσιέρ σημειοῖ κατὰ ἐν ἔτος πρότερον. Τὸ γελοιωδέστατον δὲ ἐστίν, ὅτι ὁ Τερσιέρ ἐπικαλεῖται τὸν Χαλκοκονδύλην ὡς μάρτυρα τῆς μάχης. Ἡ Σελιμναμέ τοῦ Κεσφι, φ. 59, δορίζει ὡς ἡμέραν τῆς μάχης τὴν 9 ζιλιχτζέ ἀντὶ τῆς 29.

MG.—σ. 270.

Ὁ Σελίμ ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ Σινάν Πασᾶ, λέγων· «*Κατεκτησάμεθα τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' ἀπωλέσαμεν τὸν Ἰωσήφ*». Περσιστὶ Σινάν συνώνυμόν ἐστι τῷ Ἰωσήφ. Ὁρχ Φερχεγγί Σουουρί, T. B, τὴν λέξιν Σινάν.

MA.—σ. 270.

Οὗτος ὁ Μουσταφᾶ Πατᾶ, ὁ ἐπιλεγόμενος τζομπάν, τουτέστι παιμὴν,

ἐστὶν ὁ θεμελιωτής τοῦ τεμένους, τοῦ μεδρεσῆ καὶ τοῦ ἱμαρέτ τῆς Λιβύης. Ὅρα Ἄλῃν (οἱ βεζύροι Σελίμ τοῦ Α΄) καὶ τὸ Μεναζικοῦλ Χατζ, σ. 26.

ME.—σ. 275.

Ὁ Σουχεϊλί, φ. 29, καὶ ὁ Ἰβν Σεϊνέλ, φ. 57, μνημονεύουσι τοὺς πρώτους βέγηδας, ἐν οἷς εἰσιν ὁ Τοκαθβάι, διοικητής τοῦ Καίρου, ὁ Ἐζβέκ καὶ ὁ ἐμίρης Μογολβάι, δ; κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκστρατείας ἐπέμφθη ὡς πρεσβευτής πρὸς τὸν Σελίμ, ὃ δὲ ἀπέπεμψεν αὐτὸν ἐπὶ ὄνου. Ὁ Τερσιέρ μεταποιεῖ τὸν ἐμίρην τοῦτον εἰς ἱκτρὸν Μογλαβάι. Αἱ λέξεις βέκ, βέγ καὶ βάι ἔχουσι τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἥ δὲ διαφορὰ τῆς ὀρθογραφίας πηγάζει ἐκ τοῦ τρόπου τῆς προφορᾶς· βέκ ἐν τῇ τραχείᾳ καὶ ἀγρίᾳ γλώσσῃ τῶν Τατάρων, βέγ ἐν τῇ μετρίᾳ τουρκικῇ, βύι ἐν τῇ μαλακῇ αἰγυπτιακῇ.

MS.T.—σ. 275.

Ὁ ἐμίρης Τζχνδερελί Γαζκλί, ὃν ὁ Ἰωβίος, ὁ Καντεμῖρος καὶ ὁ Οὐλλοὰ καλοῦσι πάντοτε Γαζελλί, ἔλκεν ἴτως τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης, ἥ ἴτως ἐκ τῆς λέξεως γαζελλ.

MZ.—σ. 275,

Ὁ Σουχεϊλί, φ. 31 καὶ 32, καὶ ὁ Ἰβν Σεϊνέλ, φ. 59—63, περιέχουσι τὴν κασιδὲ ταύτην, ἱστοροῦσαν ἐν ἐξδομήκοντα καὶ τέσσαρσι διατίχοις τὴν ἐκστρατείαν τῆς Συρίας, τὴν μάχην τῆς Ριδανίας καὶ τὴν προδοσίαν τοῦ Χαῖρ βέγη καὶ Γαζκλί.

MH.—σ. 276.

Σουχεϊλί φ. 34, καὶ Ἰβν Σεϊνέλ, φ. 74. Σελιμναμέ τοῦ Σουχεϊ, φ. 87, Ὁ Τερσιέρ, σ. 569, παρὰφθεῖρει εἰς Κασκαδέμ τὸν Χοσκαδέμ, καθὼς τὸ τῶν πυραμίδων Ἀράμ εἰς ἀραβικὴν φυλὴν.

MO.—σ. 278.

Σουχεϊλί, φ. 38. Ἰβν Σεϊνέλ. Ἡ ἐπὶ κλησὶς αὕτη ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν τῶν τέκνων τῆς γήρας Νεφθαλί, ἥτις ἐν ταῖς μάχαῖς ἐσωσε τὴν ζωὴν πολλῶν ἀνθρώπων.

N.—σ. 279.

Ἰβν Σεϊνέλ, φ. 40. Ἀλλὰχ ἱακτοὺν ἀλ χαῖν. Ὁ Καντεμῖρος φλοκρεῖ

ἐνταῦθα ὅπως ἀνήκουστα κατὰ τὸν συνήθη αὐτοῦ τρόπον ἐν τῇ σημειώσει υ υ περὶ τοῦ ἀραβικοῦ 'Ράι, ὃ δῆθεν σημαίνει τὴν ἀραβικὴν ξενίαν, ἐν ᾗ ὅμως οὐδεμία συλλαβὴ ἐστὶν ἀληθής. 'Η ἀραβικὴ λέξις, δι' ἧς αἰτεῖται καταφύγιον, ὀνομάζεται βι-ἱρδχέν, ἐν δ' Αἰγύπτῳ προφέρεται βε ἔρδχέν, πρὸς τῆς τιμῆς σου! οὐχὶ πρὸς τῆς σῆς γῆς! διότι ἡ ἀραβικὴ λέξις ἐστὶν ἡ ἱρς ἢ ἱρδ καὶ οὐχὶ ἔρς ἢ ἱστ. Τὴν τουρκικὴν λέξιν ἀ μὰ ν γράφει ἐμάν!!

NA.—σ. 232.

'Ο Σααδεδδίν, φ. 707, λέγει· τῇ Κυριακῇ, τουτέστι τῇ 13 'Απριλίου· ὁ Σουχεϊλί, τῇ 20 βεδοῦλ ἐβδελ, 12 'Απριλίου· ὁ Τερσιέρ τῇ 22 'Απριλίου καὶ ἐν ἔτος πάλιν πρότερον, τουτέστι 1517· ὁ Γάβιος τῇ 14 'Απριλίου. 'Ο Οὐλλοὰ καὶ ὁ Καμπίνης οὐδόλως ἐπιγράφουσι τὸν χρόνον, καλοῦσι δὲ τὸν μὲν Τουμανδὰ· Του μούθερον, τὸν δὲ Χαίρ βέγγιν Καρ ε μ βέϊον, καὶ τὸν Γαζαλί Γαζέλ.

NB.—σ. 284.

'Η πρεσβεία, ἣν ἔπεμψαν πρὸς τὸν σουλτάνον οἱ Βενετοὶ πρὸς ἀπόκρισιν τῆς ὑπὸ τοῦ Τούρκου διερμηνέως 'Αληδέγγη κοιμισθείσης ἐπιστολῆς ἐπὶ τῇ μάχῃ τοῦ Μετζ Δαβίκ, συνέκειται ἐκ τοῦ Κονταρίνη καὶ Μοσενίγου καὶ ἐκ τοῦ γραμματέως αὐτῶν Λουδοβίκου (Χρονικὸν Μαρίνη Σανούτου, Τ. I). 'Εν ταῖς συλλογαῖς τῶν βενετικῶν ἐγγράφων ('Αρχεῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καὶ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Αὔστριας, Liber albus et libri dei patti) ἐστὶ δωδεκάς ἐγγράφων, ἧτοι συνθηκῶν, προνομίων καὶ ἀτελειῶν καὶ ἄλλα ἔγγραφα ἐπιχέοντα πολὺ φῶς εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις τῆς Αἰγύπτου καὶ Βενετίας ἐπὶ τῶν στυροφοριῶν καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν ἐγγράφων τούτων, ὅτινα οὐ δεικνύουσι τὸ ἔτος, ἀλλὰ μόνον τὸν μῆνα, κατατάσσονται κατὰ τὰ ὀνόματα τῶν σουλτάνων καὶ τῶν δοικῶν, τῶν συνομολογησάντων αὐτά.

NI.—σ. 287.

Αἱ χίλται καὶ μία νύξ, ὥς γινώσκεται τὸ βιβλίον ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ Γαλλάντ καὶ ἐκ τῆς ἐμῆς συνεχείας, εἰσι καθαρῶς αἰγυπτιακοῦ πνεύματος καὶ τύπου, τὸ μὲν ἐκ τῶν χρόνων τῶν Φατιμιτῶν καὶ 'Εγιοσιδῶν, τὸ δὲ ἐκ τῶν ὀστέρων τῶν Μαμελούκων τοῦ Νεῖλου καὶ τῶν Κιρκασσῶν, ὥς ἡ διήγησις ἤδη περὶ τοῦ 'Αλ Βονδακχνί, τουτέστι Βουνδουκχαρί, (τὸ ἐπώνυμον τοῦ Βιθάρς, τοῦ τετάρτου σουλτάνου τῶν Μαμελούκων τοῦ Νεῖλου) ἀρκεῖ μόνον πρὸς ἀπόδειξιν τούτου.

ΝΔ.—σ. 288,

Ἀνιδρόβη τῷ 393 ἔτει τῆς ἐγίρας (1202). Ἀναμνησκόμεαι ἀσμένως τὰς θύρας, αἷ διήλθον τῷ 1801 ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων, ὅπου ἰχνογράφησα θυρίδας τινὰς καὶ κουρην ἐπιγραφάς. Κατηδάφισθη ἐν ἐπαναστάσει καθ' ὃν χρόνον οἱ γαλλικοὶ στρατοὶ κατεῖχον τὸ Κάϊρον, καὶ ἀγνοῶ, εἰ ἔκτοτε ὅλως κατέπεσεν ἡ ἀνιδρόβη ἐκ νέου ἢ μένει ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει.

ΝΕ.—σ. 289.

Ὁ μέγας ἱστοριογράφος Ἰβν Χάτζρ καὶ ὁ ἐπιστολογράφος Ἐβουλὰ Καλασκανδὶ ἦσαν καθηγηταὶ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ Σελαχιγέ. Ὅρα τὸ Χωανοῦλ μοχαζερετ τοῦ Σογιουτί.

ΝΣΤ.—σ. 23.

Ἰβν Σεϊνέλ, Σουχεϊλί, φ. 48, καὶ Ἀλῆς, φ. 208. Οὗτος λέγει, «ὅτι ἀναύκληρος ᾔτησατο ἄδειαν εἰσπράττειν τρία ἀσπρα ἐξ ἐκάστου πλοίου, ὃ δὲ σουλτάνος ἐνέκρινε τὴν αἴτησιν αὐτοῦ· ὅτι εἶτα ὁ Σελίμ ἠθέλῃσεν παραλαβεῖν αὐτὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑπηρεσίᾳ καὶ πρὸς τοῦτο μετεπέμψατο αὐτόν· ἀλλ' ἰδὼν, ὅτι εἶχεν ἓνα μονον ὀφθαλμόν, ἀδεξίους δὲ καὶ ἀγροίκους τρόπους, καὶ ὅτι ἐπασχεν ὑπὸ χρονίας νόσου (ἐμραζὶ μουζμινέ), κατέλιπε μετὰ λύπης τὴν γνώμην ταύτην. Γῆς ἀνωτέρω ἱστορικῆς μαρτυρίας διαφέρει ἡ ὑπὸ τοῦ Μουρατζά δ' Ὑσσον, Α, σ. 383, ἀνευ μαρτυρίας τῶν πηγῶν ἱκανῶς καλλωπισθεῖσα παράδοσις· κατ' αὐτὴν ὁ Σελίμ ἐπέτρεψε δῦτην τι, ἅτε ἐξαγαγόντι ἐκ τοῦ Νεῖλου δακτύλιον ἀδαμάντινον, ἵνα εἰσπράττῃ ἓνα παρὰν ἐξ ἐκάστου πλοίου καὶ συνέταξε ὑπὲρ τοῦ κιοσκού τοῦ Μικιά (νειλομέτρου) τοῦ ἐξῆς ἀραβικοῦς στίχους· «Μόνος ὁ Κύριος δίδωσι τὰ βασιλεία καὶ τοὺς θρόνους· ἀνατρέπε· τοὺς δορικτήτορας καὶ τοὺς Φαραώ».

ΝΖ.—σ. 293

Δαρές-σαναάν, ἐξ οὗ οἱ Ἱταλοὶ ἐποίησαν *Δαρσενά*, οἱ δὲ Γάλλοι *Δρσενά* λ. Τὸ Δαρσενά τῆς Αἰγύπτου καθ' ἣν ἔνοιον ὁ Μιχά (:) δίδωσι τῇ λέξει ταύτῃ ἐκαλεῖτο *Δαρὸλ ἔλμ*, τουτέστιν οἶκος τῶν ἐπιστημῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *Δαρὸλ ἄδλ*, οἶκον τῆς δικαιοσύνης, ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Νουρεδδίν ἐν Δαμασκῷ. Καὶ νῦν αἱ πόλεις τοῦ Σιράζ, Βαγδάτ καὶ Βελγράδιον ἔχουσι τὸ ἐπώνυμον τοῦ Δαρὸλ ἔλμ, τοῦ Δαρὸλ σελάμ (οἴκου τῆς σωτηρίας) καὶ τοῦ Δαρὸλ τζιχάδ (οἴκου τοῦ ἱεροῦ πολέμου).

NH.—σ. 293.

Τὸ κεβκ εδὸρ βαουδατ, του:έστιν ὁ ἀσ τη ρ τοῦ κ ή π ου ὑπὸ Σογιουτι, περιέχει ἀκριβή περιγραφὴν τῆς νήσου ταύτης τοῦ Νεϊλου καὶ πολλὰ ποιήματα, ἃ μετὰ ταῦτα ἐποιήθησαν, ὡς τὸ Χουσνοὺλ μοχαζερέτ. Τὸ πρῶτον τῶν συγγραμμάτων τούτων περιέχει 278 φύλλα, τὸ δὲ δεύτερον 474, ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ.

NΘ.—σ. 296.

Ἡ ἐπιγραφὴ Σελίμ τοῦ Α' ἀνεκείνη τόσον κακῶς ἐπὶ τῆς βασιλείας Σελίμ τοῦ Γ' κατὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν Γάλλων ὑπὸ τινος ὁλως ἀδαοῦς τῆς γραφῆς σουλοῦς, ὥστε ἀδύνατον ἵνα μαντεύσῃ τις τί σημαίνει. Ἡ κούφικὴ ἐπιγραφὴ διετηρεῖτο καλῶς, ὅτε εἶδον αὐτὴν τῷ 1801. Περιγραφὴ τις ἀκριβῆς τοῦ Μικιὰ, ἐν ᾗ ἐχρησίμευσαν πᾶσαι αἱ πηγαὶ τῆς αἰγυπτιακῆς ἱστορίας, εὑρεται ἐν τῇ Περιγραφῇ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ Μαρκέλου.

Ξ.—σ. 297.

Ἡ ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα διστίμων κασιδῆ, ἥτις εὑρίσκεται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰβρί γραφείσῃ ἱστορίᾳ, τιμᾷ μᾶλλον τὸν πατέρα κατὰ τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν παρῆρσιν ἢ αὐτὸν, μόνον πρὸς ἐγκώμιον τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων πομπωδέστατα γράψαντα ἱστορίαν.

ΞΑ.—σ. 299.

Ὁ Σογιουτι ἐν τῷ Χουσνοὺλ μοχαζερέτ, φ. 329, λέγει ῥητῶς, ὅτι ὁ Βιθάρ διέθηκε τὰ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ κατὰ τὸν Τζεγχισχάν. Τὰ κεφάλαιον τοῦτο καὶ αἱ ἐν τῷ Ἰβν Χαλεδὸν περιεχόμεναι εἰδήσεις εἰσὶν ἡ ἀρίστη πηγὴ τῆς ἱστορίας τῆς διοικήσεως τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῶν καλιφῶν καὶ τῶν Μαμελούκων σουλτάνων.

ΞΒ.—σ. 300.

Ἀλμανάκ ἔρραχμανιγέτ φιδ-δεβλετίλ-δσμανιγέτ, του:έστιν ἀγαθὸν δῶρον περὶ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ σέχη Ἐβῶδς-σουροῦρ ἐλ Βεκρί Σῆσ-σαδικί, ἐπὶ τῆς βασιλείας Σελίμ τοῦ Α'.

ΞΓ.—σ. 301.

Τὸ ἐπίμοιον χρονικὸν τοῦ Σογιουτι, ἐν τῷ τέλει τοῦ Χουσνοὺλ μο-

χαζερὲς ἀναφέρει ὁρισμένως τὰ ἔτη, καὶ ἂν συνοδίζι οὐκ ἐδυνήθησαν πορευθῆναι εἰς Μέλκκν, εἴτε ἕνεκα μεγάλων πολέμων, εἴτε ἕνεκεν ἄλλων αἰτιῶν.

ΞΔ.—σ. 305.

Οἱ Βενετοὶ πρεσβευτὰὶ προσῆλθον πρὸς τὸν σουλτάνον ἐν Καίρῳ τῇ 8 Σεπτεμβρίου, τῇ δὲ 10 ὁ σουλτάνος ἀπῆλθε. Ὁ Μαρῖνης Σανούτος, ὁ Σεαδεδδὶν, ὁ Ἰρίς καὶ ὁ Ἐβὺς σουρὺρ ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ σουλτάνος ἀπῆλθε τῇ 28 σελᾶν (15 Σεπτεμβρίου).

ΞΕ.—σ. 306.

Ἰσως πρόκειται περὶ τῆς εἰς Κροατίαν ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων, περὶ ἧς ποιεῖται λόγος ὁ Ἑγγελος (ἱστορία τῆς Δαλματίας, σ. 365) καὶ ὁ Σιμέκ, σ. 499. Ὁ Σεαδεδδὶν, Δ, φ. 714, καὶ ὁ Τζελαλζαδὲ, ἀντίτυπον τῆς Δρέσδης, λέγουσιν, ὅτι ὁ ταχυδρόμος οὗτος ἀφίκετο εἰς Δχμασκὸν τῇ 23 ζιλκιδὲ 923 (15 Δεκεμβρίου 1517). Ὁ τότε πεμφθεὶς ἐκ Δχμασκοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ταχυδρόμος ἀφίκετο εἰς τὴν πρωτεύουσιν μετὰ πορείαν δέκα καὶ τεσσάρων ἡμερῶν καὶ ἀνήγγειλε τὴν εἰς τὴν μεγάλην βεζυρίαν ἀναγόμευσιν τοῦ Πιρὶ Πασᾶ. Οὕτως οὖν ἡ ἀναγόμευσις αὕτη ἐγένετο μετὰ δύο μῆνας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ προκατόχου αὐτοῦ (ἀναφορὰ τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν παρὰ Μαρῖνη Σανούτῳ). Τὴν εἰς Δχμασκὸν ἔλευσιν τοῦ Πιρὶ Πασᾶ τῇ 12 μοχαρρέμ 924 (24 Ἰανουαρίου 1518) βεβαιοῦσιν αἱ ἀπὸ 41 Φεβρουαρίου 1513 ἀναφοραὶ τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν.

ΞΣΤ.—σ. 306.

Σεαδεδδὶν, Δ, φ. 714. Τζεναβῆς, φ. 421. Ὁ Καντεμῖρος κακῶς ἐνοσεῖ τὸν Τζεναβῆν ἢ Χεζκρῑέν, μεθερμηνεύων· «Ἐδωκεν αὐτῷ προσηγορίας πομπώδεις καὶ νέας, τὰς τοῦ Σεχινσαχὶ ἀλάμ βε Πάχιθι Κιρανὲ Βενὶ Ἀζέμ.» Ὁ Τζεναβῆς καὶ ὁ Χεζκρῑέν λέγουσι μόνον, ὅτι ὁ σάχης Ἰσμαήλ ἔπεμψε δῶρα πρὸς τὸν σουλτάνον, οἷα προσῆκον Σεχινσάχῃ τῆς οἰκουμένης καὶ κυρίῳ τῆς ἐκχτονταετηρίδος.

ΞΖ.—σ. 306.

Ἐτελεύτησεν οὐχὶ ἐν Προύσῃ, ὡς βεβαιοῖ ὁ Ὅσμάν Ἐφεντιζαδὲ, ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν βεζυρῶν, ἀλλ' ἐν Χαλεπίῳ, κατὰ τὴν πιστοτέτεραν ἀναφορὰν τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν.

ΞΗ.—σ. 307.

Ὁ κίων τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τοῦ Ταύρου, νῦν Ταουκχάζαρ. Ἡ ἔκθεσις τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ Μοσενίγου ἀναφέρει τὰ καθ' ἑκάστη τῆς πώσεως τοῦ μνημείου τούτου. Ὁ Μοσενίγος ἀφίκετο εἰς Αἴγυπτον μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Αὐτός ἐστιν ὁ ἐξυμνωτὴν τὸν Σελίμ ὡς πρότυπον δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς καὶ ὁ κτησάμενος τὴν εὐνοίαν τοῦ σουλτάνου εἰς τοσοῦτον, ὥστε ῥητήσατο τὴν παράτασιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῆς αὐτοῦ ὡς πρεσβευτοῦ.

ΞΘ.—σ. 340.

Ἐπεμψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὸν καρδινάλιον τοῦ ἀγίου Σίξτου, πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας τὸν τῆς ἀγίας Μαρίας, πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἰσπανίας τὸν καρδινάλιον Αἰγίδιον, πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἀγγλίας τὸν καρδινάλιον Καμπέζιον. Γουκιαρδίνης, Βιβλ. II, καὶ Προσκῆς (Λέων I), T. I, σ. 354. Κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς προσκλήσεως τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων, ἐγράφη καὶ ἡ ὁμιλία τοῦ Σαδολέτη «Jacobi Sadolletti Episc. Carpent. Leonis X a secretis in promulgatione generalium induciarum oratio 19. Cal. Aprilis 1518. Ἀλλ' ἐδημοσιεύθη συγχρόνως ἐν ἀντιθέτῳ καὶ ἐν ἐννοίᾳ διαμκρυτομένη ἐτέρα ὁμιλία· Exhortatio viri ejusdam doctriissimi ad Principes ne in decima praestationem Consentiant (Imprimé en Utopie τῷ 1519, 13 Μαρτίου.)

Ο.—σ. 311.

Ὁ Φερχὰδ Πασᾶς, γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου, ἦν τὸ γένος Δαλματὸς ἐκ Σεβενίκου. Ὅρα τὴν ἀναφορὰν τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Φερχὰδ Πασᾶ κατὰ τοῦ Τζελαλί παρὰ Μαρὶνῃ Σανούτι.

ΟΑ.—σ. 345.

Ἡ Σελιμναμέ τοῦ Σεαδεδδὶν γράφει Σιρτίκιωϊ, ἀλλὰ πάντες οἱ ἕτεροι ἱστοριογράφοι καλοῦσι Τζούρουλον τὸ χωρίον, ὅπου ὁ Σελίμ συνῆψε τὴν πρὸς τὸν πατέρα μάχην. Ὅρα καὶ τὸν Τζεναβῆν καὶ Χεζαρφέν.

ΟΒ.—σ. 324.

Ἀλμκνὰκ καὶ Σεαδεδδὶν, Δ, φ. 594. Τὸ γεγονός· τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Κεμπίνης, ἀλλ' ὅτι ὁ μέγας βεζύρης Πιρὶ Πασᾶς (Περῖνος) ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ

τῶν ἐμπόρων, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἦν καὶ τις Φλωρεντιανός, Θωμάς Ἀσόλφος, ὃς τότε ἔλαβε τὰ κατασχεθέντα ἐν Προύσῃ σερικὰ ἐμπορεύματα, ἔχοντα ἀ-
εῖν τρισχιλίων δουράτων (Cose de' Turchi par il Gambini. Βιβλ. Δ.)

BIBAIION EIKOSTON HEMIPTON.

Α.—σ. 319.

Οἱ δέκα τοῦ λόγου δαίμονες καταβαίνουσιν, ὡς οἱ οὐρανοὶ ἀναβαίνουσιν, ἐν
τῇ ἀριθμητικῇ τάξει· ὁ πρῶτος λόγος κατοικεῖ ἐν τῇ δεκάτῃ οὐρανῷ, ὁ
δὲ δέκατος λόγος, τουτέστιν ὁ ἄνθρωπος, ἐν τῇ πρώτῃ οὐρανῷ, ἦτοι ἐν
τῇ τῆς γῆς. Ὅρα τὴν ἐρμηνείαν καὶ παράθεσιν τῆς βαθμολογίας ταύτης
τῶν οὐρανῶν καὶ τῶν δαιμόνων, οἵτινες διέπουσιν αὐτοὺς, ἐν τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ
Δεξτερίου ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς Ἐδελθέρρης, 1822, ἀρ. 20, σ. 314.
Ἀναμφιβόλως καταλογιστέον ἐν τῇ ἀριθμῷ δέκα τὸ *Fluctus decunamus*
τῶν Ῥωμαίων καὶ *la Porta decunama*, κτλ. Ὅρα καὶ Φωτίον. Ἐκ
πάντων τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἱστοριογράφων εἷς μόνον ἔγνω τὴν μεγάλην ἐφαρμο-
γὴν τοῦ δέκα ἐπὶ τὸν Σουλεϊμάν ὡς τὸν δέκατον σουλτάνον, ὁ ἐκ Θεσσα-
λονίκης σοφὸς Παῦλος Μωϋσῆ Ἀλμοσνίνος ἐν τῇ ὀλίγῃ γνωστῇ διὰ τὴν
σπανιότητα συγγράμματι αὐτοῦ. *Extremos y grandezas de Constanti-
nopola Compuesto por Rabi Moysem Almosnino, Hebreo Tradu-
cido por Jacob Cansino, Vassallo de su Magestad Catolica, interprete
suyo y lengua en las Placas de Oran en Madrid 163 .* Ἐν σελίδι
472 καὶ κατασκευαζομένη· *La providencia divina ordeno fuesse en esta Mo-
narquia dezimo al Ottomano, que es numero perfecto.* Εἰς τοὺς Γάλλοι,
Ἴταλοὺς, Ἀγγλοὺς καὶ Γερμανοὺς συγγραφεῖς ὀθωμανικῶν ἱστοριῶν ἐρίνωσκον
τὸ ἰσπανικὸν τοῦτο πᾶν γράμμα, οὐκ ἐμνημόνευσαν Σουλεϊμάν τὸν Α', τὸν δέ-
κατον σουλτάνον ὡς Σουλεϊμάν τὸν Β', ὃς ἦν δέκατος τέταρτος σουλτάνος.

Β.—σ. 330.

Ἰννεβού μινε: Σουλεϊμάνι, ἔστιν ἐννεβού βιτιμλλαχίρ βρχμανερραχίμ· οὗτος
ἔστιν ὁ τριακοτὸς πρῶτος σείχος τῆς ΚΖ σουρᾶς τοῦ Κορηνίου, ἐν ᾗ ἡ
ἱστορία τῆς βασιλείας τῆς Σαδᾶς μετὰ τοῦ ἑποπας, ὃς κομίζει αὐτῇ τὴν
ἐπιστολὴν τοῦ Σολομῶντος μετὰ τῶν λέξεων τούτων.

Γ.—σ. 334.

Σελιμανμέ τοῦ Φερδὶ. Ἦν δυσχερὲς ἵνα ὀρίσωμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ σουλτάνου ἀνευ τῶν γραμμάτων τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν, ἅτινα εὐρίσκονται ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Μαρίνη Σανούτου, Τ. ΙΘ (ἀρχεῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας καὶ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ, ὅπου σώζεται ἀντίγραφον).

Δ.—σ. 333.

Κατὰ τὸ γνωστὸν κείμενον τοῦ Κορανίου. Ἴν ἀλλαχού γέμερ βιταδλί βέλ-
λχανί, τούτέστιν ὁ Θεὸς κελεύει δικαιοσύνην καὶ εὐεργεσίαν, καὶ κατὰ τὸ
δεύτερον, ὁ μνημονεύει ὁ Φερδὶ, φ. 8. Φε ἀλκέμ βεϊνέν-νασί βιλ-χακ. ἢ
βέ λὰ τεναδὶ ἔλ-χαδὰ, τούτέστι· Κρίνε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δικαίως καὶ
μὴ ἔπου τῇ ἡδονῇ.

Ε.—σ. 333.

Αἱ ἀπὸ μεσοῦντος σεβὰλ τρεῖς αὗται ἐπιστολαὶ εὑρηνται ἐν τῇ ἡμερολογίᾳ
γίψ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Σουλεϊμάν, δίδοντι ἀξιολογητάτας εἰδήσεις περὶ
τῆς ἱστορίας τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Ἐν αὐτῇ εἰσιν ὡσαύτως ἔγγραφα τῆς βα-
σιλείας αὐτοῦ καὶ αἱ ἀποκρίσεις τοῦ σερῖφη τῆς Μέκκας, τοῦ χάνη τῆς Ταυ-
ρικῆς καὶ τοῦ Χαῖρ βέγη. Ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ Σουλεϊμάν ὀρίζεται
εἰς τὴν 8 σεβὰλ (22 Σεπτεμβρίου), ἡ δὲ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως εἰς
τὴν 17 τοῦ αὐτοῦ μηνός (4 Ὀκτωβρίου). Ἡ δευτέρα τῶν τριῶν τούτων ἐπι-
στολῶν, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα, ἔστι τὰ μάλιστα ἀξία λόγου ἐπὶ τοῖς ἐν
αὐτῇ ἀξιώμασιν, ἅτινα, ὡς αἱ ῥήτραι τοῦ Κορανίου, αἱ μνημονευόμεναι ἐν
τῇ προηγουμένῃ σημειώσκει, δύνανται θεωρηθῆναι ὡς τασαῦτα σύμβολα τοῦ
Σουλεϊμάν. Ἐὰ ἀραβικὰ ταῦτα ἀξιώματα ἔχουσιν ὧδε· «Ὡς λάβης τὸ ἐμὸν
κέλευσμα, τὸ ὑπακοὴν κελεύον δυνάμει τῆς ῥήτρας ταύτης· «διότι ἐκ τοῦ Σο-
λομῶντος ἔρχεται, ἔρχεται ἐν ὀνόματι τοῦ πανελεήμονος καὶ προσηλάτου.»

ΣΤ.—σ. 335

Μαρίνης Σανούτος, Τ. ΚΘ, ἀναφορὰ τοῦ ἐν Λαμασκῷ Βενετοῦ προξένου
ἀπὸ 6 Νοεμβρίου.

Ζ.—σ. 336

Ὁ Τζελαλί, Ἀβδουλαζίζ Ἐφέντης, Ἀλῆς καὶ Σολακζαδέ εἰσι σύμφω-
νοι πρὸς τοῦτο. Πόσον ὀλίγον εἰσι πιστευταὶ αἱ ἀναφοραὶ τῶν Βενετῶν προ-
ξένων, ἐν μὴ ἀναγγέλλωσι συμβάντα ταῖς ἑδραῖς αὐτῶν, οὐχὶ δὲ πάντοτε καὶ
τότε, παράδειγμα αἱ ἀναφοραὶ αὗται. Ὁ πρόξενος Φαμαγίστας ἀναγ-

γέλει τῇ 17 Νοεμβρίου (Μαρίνης Σανούσιος, Τ. ΙΘ), ὅτι ὁ Χαϊρ βέγης ἀπε-
κεφάλισε τὸν ἀγγελιαφόρον τοῦ Γαζαλί, ἐν ᾧ ἀπέπεμφεν αὐτὸν πρὸς τὸν κύ-
ριον αὐτοῦ μετὰ ἀποκρίσεως διαδυτικῆς. Ἡ αὐτὴ ἀναφορὰ ὀρίζει εἰς εἰκοσα-
κισχιλίους ἵππεῖς καὶ τοσούτους πεζοὺς τὸν στρατὸν τοῦ Γαζαλί, οἱ δὲ Ὁθω-
μανοὶ ἱστοριογράφοι ἀνάγουσιν αὐτὸν εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας ἵππέων καὶ
ἑκατοσσίους τοξότας. Ὁ Σαγουνδίνος ἀμαρτάνει καὶ περὶ τοῦ στρατηγοῦ
τῶν Ὁθωμανῶν, ἱστορῶν ὅτι αὐτὸς ὁ μέγας βεζύρης Πιρὶ Πασᾶς συνέλαβε
τὸν Γαζαλί (Βιβλ. Α, σ. 90). Ὁ Σουχεϊλί, φ. 50, καὶ ὁ Κοτζιβεγής συγ-
χέουσι τὸν Ἀγιάς Πασᾶν, τὸν ἀνχορευθέντα μετὰ ταῦτα βεγλέρβεγην τοῦ
Χαλεπίου, πρὸς τὸν στρασκέρην Φερχὰδ Πασᾶν.

Z.—σ. 336. (α)

Νέον τεκμήριον τῆς μὴ ἀκριβείας τῶν χρονολογιῶν παρὰ τοῖς Τούρκοις
ἱστοριογράφοις, αἵτινες ἀνάγκη ἵνα ἀκριβῶς βιοανῶνται, ἐστίν, ὅτι πάντες
οἱ μνημονεύοντες τὴν σφαγὴν ταύτην παριστῶσιν αὐτὴν ὡς γενομένην μετὰ
τὸ συμπόσιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Μεβλὸς δ, γενεθλίου τοῦ Προφήτου, ἥτις
συμπίπτει πρὸς τὴν 12 βεϊουλλ ἐββέλ· ἡ μάχη ὅμως, καὶ ἣν ὁ Γαζαλί ἐ-
φονεύθη, ἐγένετο δεκατέσσαρας ἡμέρας πρότερον τῇ 27 σαφίρ.

H.—σ. 337.

Ὁ Κατῶνας, Τ. ΙΘ, σ. 236, πιετεύει μᾶλλον τῷ Τουβέρῳ ἢ τῷ Ἰσανφῳ·
διότι οὗτος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Βερχαμτζαούσης φονευθεὶς ἐρρίφθη ἐν τινι τέλ-
ματι παρὰ τὴν Τάταν, ἐν ᾧ ὁ Τουβέρως οὐδὲν λέγει περὶ τούτου. Κατὰ τοὺς
Ὁθωμανοὺς ἱστοριογράφους καὶ τὸν Σαγουνδίνον ὁ Βερχαμτζαούσης ἐξουβρί-
σθη καὶ ἐφυλάκισθη. Ὁ μὲν Ἀλῆς, Β' διήγημα τῆς βασιλείας Σουλεϊμάν τοῦ
Α' λέγει· «ἐπειδὴ κατέσχε τὸν τζαούσην τὸν πεμψθέντα, ὅπως αἰτήσεται
τὸν φόρον,» ὁ δὲ Σαγουνδίνος, σ. 90· «In quella hora medesima,
che la testa di Gazelli fu recata a Constantinopoli, Solimano intese
come il suo Ambasciadore, ch'egli havea mandato a nunciar la guer-
ra al Re d'Ungheria, se non gli dava tributo, era stato ingiuriato
dahli Ungheri.» Ἀλλ' εἰ ὁ πρεσβευτὴς οὐκ ἐφονεύθη τῷ ὄντι, πῶς ὁ μέ-
γας βεζύρης Ἰβραήμ ἠτιάσατο τοῖς δύο πρώτοις πρεσβευταῖς τοῦ Φερδινάν-
δου Χοθορδάνσκη καὶ Βεϊξελβέργερ τὸν θάνατον τοῦτον, καὶ πῶς ἐδύναντο
διὰ τοῦτο φοβεῖσθαι ὁμοίαν τύχην, ὡς ἀγγέλλει ἡ ἐντυπος ἐκθεσις αὐτῶν.

[α] Ἡ ἐπεξήγησις αὐτὴ ἀνῆκει τῷ 15 στίχῳ τῆς σελίδος ταύτης.

Θ.—σ. 340.

Τζελαλζαδὲ, φ. 44. Ἰστούανφης, φ. 93. Ὁ Τζεναβῆς, σ. 424 (χειρόγραφον τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Αὐστρίας, ἀρ. 469) ἀναφέρει Βερκὰς (τὸ Percuasium τοῦ Ἰσουάνφης) καὶ Δημητράφτζα (Μίτροβιτς). Ταῦτα μεταποιεῖ ὁ Καντεμῖρας εἰς Βουργάς! Τερούγέ! πλὴν τούτου εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου εἰς τὴν ὁρμαζὴν, εἰ καὶ ὁ Τζεναβῆς ἀναφέρει εἰς τὴν 26.

I.—σ. 344.

Ἐν τῷ ἡμερολόγιῳ τοῦ Σουλεϊμάν, φ. 42 εἰσι, α) αἱ πρὸς τοὺς δικαστὰς τῆς αὐτοκρατορίας πεμφθεῖσαι ἐπιστολαὶ καὶ φέρουσαι χρόνον τὴν τελευταίαν ὁρμαζὴν (3 Σεπτεμβρίου). β) ἡ ἀγγέλλουσα τὴν ἄλυσιν τοῦ Βελγρὰδίου πρὸς τὸν βέγγην τοῦ Σουλτὰν ἐπιστολὴ καὶ ἡ ἀπόκρισις τούτου πρὸς τὸν Φεργὰδ Πασᾶν, νικητὴν τοῦ Ραζαλί· γ) ἡ πρὸς τὴν δημοκρατίαν τῆς Ραγούσας πεμφθεῖσα ἐπιστολὴ (Μαρίνης Σανούτος, T. K). Ἀλλὰ μόλις δύναται τις γινῶναι τὰ ἀληθῆ ὀνόματα τῶν ἐλόντων φρουρίων.

IA.—σ. 342.

Φερδὶ, φ. 43. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, φ. 42. Τὸ ὑπὸ τοῦ Σαγρέ-δου ἱστορούμενον, ὅτι γυνὴ τις ἐμέμφετο πρὸς τὸν Σουλεϊμάν τὴν διαρπαγὴν τῆς οἰκίας αὐτῆς καθ' ὃν χρόνον ἐκοιμᾶτο καὶ ὅτι εἶπε πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅτι αὐτῷ καθῆκεν ἐπαχρυπνεῖν, βεβαίως κατὰ τὴν ἐστρατείαν ταύτην οὐκ ἐγένετο, ἡ τοῦλάχιστον ἀδύνατόν ἐστιν ἵνα παραδεχθῇ τις, ὅτι δ' Ῥουστὲν Πασᾶ; ἀπέπεμψε τὴν γυναῖκα διὰ χρυσοῦ, ἐπειδὴ οὐκέτι ἦν Πασᾶς.

Ἐνταῦθα ἔπεται ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ Βελγρὰδιον ἐκστρατείαν ἀπὸ τῆς 18 Μαΐου μέχρι τῆς 19 Οκτωβρίου 1521. Ἐκτοῦ ἡμερολογίου τούτου, οὗ ἡ ἀκρίβειά ἐστιν ἀναμφίβολος, γίνεται ὁρμαζὴν, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν παρέστη ἐξ ὁρίων ἐφόδους, καὶ ὅτι οἱ πλείστοι τῶν Οὐγγρων ἀπεπέμφθησαν διὰ τοῦ Σλανκαμὲν οἰκιστῶν, ὅτι οὖν ὁ Ἰστούανφης ἱστορεῖ περὶ τῆς σφαγῆς ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν φρουρὰν καὶ εἰς ταύτην μόνον ἐν μέρει· διότι ὁ Φεδερβάρ, Τηρέκ καὶ πολλοὶ ἕτεροι ἀπεχώρησαν ἐλευθέρως εἰς Οὐγγρίαν.

IB.—σ. 343.

Καὶ αὐτοὶ δὲ κόμης Δαρού, δεξιῶς οὐδόπως ἀνεζήτησε τοὺς εἰς φύλλον πενήτηκοντα πέντε τόμους τῆς ἱστορίας τοῦ Μαρίνη Σανούτου, εἰ καὶ ὑπάρχουσι μόνον δύο ἀντίτυπα, τὸ μὲν ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ, τὸ δὲ ἐν τοῖς

ἀρχαίοις τῆς Βιέννης, ἡγνώνει τὴν συνθήκην ταύτην. Καὶ ὁ Μάρτενς οὐδεμίαν γνῶσιν αὐτῆς εἶχε. Ἀντίγραφον αὐτῆς τουρκιστὶ γεγραμμένον καὶ φέρων χρόνον τὴν 4 μοχαρρέμ. 928, σῶζεται ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Αὐστρίας, τὸ δὲ πρωτότυπον ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς Βενετίας· Capitulatio Sultani Suleimani, principe Antonio Grimani per Marco Memmo.

ΙΓ.—σ. 344. (στίχος 22)

Ὁ Βενετὸς πρεσβευτὴς Μέμμος ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτοῦ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμὰν χαρακτηρίζει ὧδε τὸν κυριάρχην τοῦτον· «Perfeto turco, observa molto la lege, connive li Christiani, trata mal li Ebrei, e persona che studia, obstinato nella sua opinione, di età 25 (26), di natura cholerico bruno, porta un turban molto sopra gli occhi, che li rende un aspetto oscuro di giudizio.» Μαρίνης Σανούτος (Τ. ΔΓ).

ΙΔ.—σ. 345.

Ὁ Μουρατζὰ δ' Ὅσον πλανᾷται λέγων, ὅτι ἡ ἀναγόρευσις τοῦ τετάρτου βεζύρου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1536. Ὁ Πατσέσι λέγει ἕρως, λόγον ποιούμενος περὶ τῶν βεζυρῶν τοῦ Σουλεϊμὰν καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ Αἰνὰ Κασίμ Πασᾶ· «Μετὰ τούτου ἄρχεται κατὰ πρῶτον ἢ τετράς τῶν βεζυρῶν.» Καὶ ὁ Σολακζαδὲ ἀναφέρει ἡδὴ τέσσαρας ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β' (Ὁρα Τόμ. Β τῆς ἱστορίας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας). Ἀναγινώσκουμεν ἐν τῇ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀναφορᾷ τοῦ Μέμμου τῷ ἔτει 1524 (Μαρίνης Σανούτος, Τ. ΔΓ) «Va (il Sr.) il venerdì alla moschea accompagnato delli 4 vezzeri. 1. Piri di nazione turco risponde a tutti, e stato piratico.» Τὸ ὄνομα τοῦτο Πιρί, σημαῖνον γέροντα, ἐπέχυσεν σύγχυσιν ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς ἱστορίας· διότι οὐδὲν κοινὸν ἔχει κατὰ τοὺς Εὐρωπαϊοὺς ἱστοριογράφους πρὸς τὸν Πύριον, ἢ πρὸς περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἔστι περσικὴ λέξις Πιρί, ὁ Πιέρ τῶν Ἀγγλων. 2. Mustafa Schiavone cugnado del Sr. 3. Firat (Ferhad) da Sebenico ann. 35, bellicoso. 4. Casim Turco vecchio».

ΙΕ.—σ. 348.

Ὁ Βερτότ ἐκαίνισε τὴν ἀπλὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως, ὡς δηλοῦται ἐν τῷ Βουρβόν· La grande et merveilleuse et très cruelle oppugnation de la noble cité de Rhodes, imprimé l'an 1526. Ἄλλ' ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει εὑρηται κατὰ γραφικὸν ἢ τυπογραφικόν

ἀμάρτημα ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ τεσσαράων χιλιάδων προφητῶν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἑξ̄ χιλιάδες. «Τὰ πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τέσσαρα μουσαφί» οὐκ εἰσιν ἕτερα ἢ τὰ τέσσαρα μασχάφ ἢ βιβλία τοῦ νόμου, ἥτοι ἡ Πεντάτευχος, τὸ Ψαλτήριον, τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ Κοράνιον. Αὕτη μόνη ἡ ἐπιστολὴ φέρει τύπον ἀδιαφειλονικητοῦ γνησιότητος. Πᾶσα ἡ ἑτέρα ἀλληλογραφία μετὰ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τοῦ Βιλλιέρ ἐν τῇ Reusneri Epistolæ, Τομ. II, ἐστὶν ἀπόκρυφος.

IΓ.—τ. 348.

«Parti da Constantinopoli li 48 Giugno, 99 Gallic sottile, 70 Grosse, 40 palanderie, 50 fuste, brigantini, e altri navigli fin' il numero di 300 vele.» Ἀναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Τιεπόλου παρὰ Μαρίνη Σαλούτι, Τ. ΑΘ. Ὁ Βουρβὸν περιγράφει λίαν ἀκριβῶς τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Τούρκων, ὃ δὲ Βερτότ ἔπραττε κρεῖττον, εἰ παρελάμβανε τὴν περιγραφὴν ταύτην ἀντὶ ἀποκρύφων ἐπιστολῶν καὶ λόγων. «Il y avoit 103 gal-lères, qui vindrent premierement faire le gast et qui tindrent les passages durant le siège il y avoit après 35 galeaces belles et grosses, 15 mahones et 20 tafforées, ces navires ici sont quelque peu differents de galleaces. Il y avoit 60 fustes ou plus et plusieurs brigatins et autre barcetz gallions et esquirasses pouvoient estre dix ou douse navires, sus les quelles estoient les munitions et la grosse artillerie pour battre la ville; toute foyz depuys la venue des susdites navires qui estoient au nombre deux cent cinquante ou environ, quelques gallères et fustes et navires vindrent de Surye et se joignirent avec l'armée et depuys en vindrent d'aillenrs durant le siege et furent la plus part du temps au nombre de quatre cens voiles ou environ.»

ΙΖ.—σ. 348. (στίχος 20)

«Le noble chevalier frère Jacques bâtard de Bourbon» ὡς καλεῖ ἑαυτὸν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, ὀρίζει τὸν συνελθόντα εἰς Ῥόδον ὀθωμανικὸν στρατὸν εἰς διακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν.

ΙΗ.—σ. 350.

Ἐγὼ αὐτὸς ἐμέτρησα πολλὰς τῶν σφαιρῶν τούτων, καὶ εἶρον τὰς μαρτυρίας ἐντελῶς ὀρθᾶς. Ὁ Βουρβὸν ὀρίζει ἀκριβῶς τὴν θέσιν πασῶν τηλεβο-λαιοτοιχιῶν καὶ ἀριθμεῖ τὰ τηλεβόλα, ἥτοι ἑξ̄ τηλεβόλα χυτὰ, ὧν αἱ λί-

θινοι σφαῖραι ἦσαν τριῶν καὶ ἡμίσεως σπιθαμῶν· πεντεκαίδεκα σιδηρεῖ, ὧν αἱ λίθινοι σφαῖραι εἶχον περιφέρειαν πέντε ὥς ἐξ σπιθαμῶν· δώδεκα βομβάρδοι, ὧν αἱ σφαῖραι εἶχον περιφέρειαν ἑννέα ὥς δέκα σπιθαμῶν καὶ δύο ἑνδεκα σπιθαμῶν· δώδεκα βασιλικά· πεντεκαίδεκα διπλᾶ τηλεβόλα, ἃ, ὡς τὰ βασιλικά ἐξέπεμπον σιδηρεῖς σφαῖρας, δυοκαίδεκα μετάλλινοι ὅλμοι qui tiroient contre mont en l'air· διαφόρου ὀλκῆς· τὰ μέγιστα ἐξέπεμπον σφαῖρας ἑπτὰ ὥς ὀκτὼ σπιθαμῶν. «La moyenne artillerie comme sa- cres, passevolant estoient en grande nombre l'espingarderie innu- merable et increable.» Ἀπὸ τῆς 2^{ης} Ἰουλίου μέχρι τοῦ τέλους Αὐγούστου ἐξε- πύμπηθησαν κατὰ τῆς πόλεως ἐκ μὲν τῶν τηλεβόλων χίλια ἑπτακόσαιοι δεκά τρεῖς λίθινοι σφαῖραι, ἐκ δὲ τῶν ὀλμων χίλια ἑπτακόσαιοι εἴκοσι καὶ μία καὶ μόνον ὀκτὼ μύδροι καὶ «huit coups avec boulets de cuivre plains d'artifice de feu.» Παρὰ Μαρτίνην Σανούτση ἐν τῷ τόμῳ ΑΔ', εὕρηται δύο ἡμερολό- για τῆς πολιορκίας τῆς Ῥόδου καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ Α' τόμου ἡ ἐξῆς δῆλωσις τῶν ἐπὶ τῆς πολιορκίας ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν ριφθέντων βλημάτων. Ἀπὸ τῆς 49^{ης} Ἰουλίου μέχρι τῆς 31 Αὐγούστου, ἐρρίφθησαν χίλια ἑνεακόσια πεν- τήκοντα εἴς, αἵτα μέχρι τῆς 7 Σεπτεμβρίου· ἐκ τῶν τηλεβολοστοιχιῶν (mon- telli) ὀκτὼ χιλιάδες τριακόσια δύο, ἐκ δὲ τῶν βασιλικῶν χίλια ἑκατὸν πεντή- κοντα ὀκτὼ, ἐν ὅλῃ ἑνδεκα χιλιάδες τετρακόσια δεκάεξ.

ΙΘ.—σ. 352.

Peri baschia le plus viell des quatre Baschas print la tranchée tirant à la porte d'Ytalie. Acmeet bascha estoit aux tranchées d'Es- paigne et d'Auuesgne. Le beglerbeg de la Natolie estoit aux tren- chées de la Provance et le beglerbeg de la Romanie estoit avec sa bande vers les jardins de S. Antoine de la bande tramontane. «Ἐ- πειδὼ ἐν ταῖς ἐκστρατείαις τῆς Ἀσίας ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς ἄρ- χει τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, ὁ δὲ βεγλέρβεγης τῆς Προύμελης τῆς ἀριστερᾶς, καὶ ἐν ταῖς ἐκστρατείαις τῆς Εὐρώπης ἀντιστρόφως, ἡ διάταξις δ' αὕτη οὐκ ἐτηρήθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥόδου, ἔπεται ὅτι ἡ νῆσος αὕτη συγ- κκετέλεγετο τότε ἐν τῇ Εὐρώπῃ.

Κ.—σ. 352.

«Après est de savoir aussi, qu' il y avait deux sept mantellets attirés contre le terreplein d' Ytalie,» τούτέστι ἑπτακαίδεκα τηλεβο- λοστοιχίαι, ὧν ἑκάστη συνέκειτο ἐκ τριῶν τηλεβόλων, ὡς ῥητῶς λέγει ὁ Βουρβόν, «et à chascun mantellet il y avoit trois pieces d'artillerie.»

Ὁ Βερτότ, ἐκδ. Ἀμστελδάμου, σ. 334, μεταποιεῖ τὰς ἑπτακαίδεκα ταύ-
τας τηλεβολοστοιχίας εἰς ἑπτακαίδεκα τηλεβόλα.

ΚΑ.—σ. 353.

•Κατὰ τὴν πέμπτην ἔρῳδον, λέγει ὁ Τερτίρ, κατέλαβον σημαίαν, ἣν ἐν
τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ἀναφέρει ἀφιέρωσέ τῳ ἁγίῳ Θεῳδῳ, προστάτῃ τοῦ Ὁδερεβεί-
λερ. • Ἡ ἔρῳδος αὕτη οὐκ ἦν ἡ πέμπτη, ἀλλ' ἡ τρίτη, ὡς ἀποδείκνυσιν ὁ
Βουρβόν, δὲ οὐδεμίαν ἐτέραν μνημονεύει. • Et fut la troisième fois qu'
ils furent deschassés et vaincus •

ΚΒ.—σ. 354.

Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Ἡ φυλάκισις αὐτῇ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν
μῦθον, ἐν ᾧ Βουρβόν, καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Βόσιος, Βερτότ, Κνόλλες, Μεζαράν,
Σαγρέδος, Μινὸ μέχρι τοῦ νεωτάτου ἀπανθιστοῦ Ἰσλάου ἱστοριογράφου ὁδο-
μανικῆς ἱστορίας; Ἀ. 15, ἱστοροῦσι περὶ τῆς δυσμανείας κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ
Πασᾶ, ὅτι τουτέστιν ὁ Σουλεϊμάν ἐκέλευσεν ἵνα δῆσιωσιν αὐτὸν εἰς πάσαι-
λον, κτλ. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι μεταποιοῦσι καὶ τὸν Μουσταφᾶν εἰς μέγαν βε-
ζύρην, δὲ ἦν ὁ Ἡρί Πασᾶς, καὶ καλοῦσι αὐτὸν Κερλού, τὸ ὄνομα Μου-
σταφᾶν μετὰ τοῦ παρεθαρμένου Ἡδρ Λουκᾶ συνάπτοντες.

ΚΓ.—σ. 363.

Ὁ Σολακζαδὲ, φ. 102, ὁ Φερδὶ, φ. 80, ὁ Τηλαλζαδὲ, φ. 78, καὶ
Τζεναβῆς, ἀντίτυπον τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης, ἀρ. 469,
σ. 428, πάντες ποιοῦνται λόγον περὶ τοῦ προβιβασμοῦ τοῦ Χασοδάβαση καὶ
Ἰτσχ σαχιντζιλέρ ἀγαθὸν Ἰβραῖμ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ βεγλέρβεγη τῆς Ρού-
μελης καὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου τῇ 13 σαβᾶν 929. Ὁ Τζεναβῆς καλεῖ αὐτὸν
μόνον ὀδόδασην, ὁ δὲ Καντεμῖρος, οὗ μόνῃ ἀνατολικῇ πηγῇ ἦν ἡ ἐπιτομὴ
τοῦ ἱστοριογράφου τούτου καὶ οὗ ἡ ἀγνοία περὶ τοῦ χασοδάβαση ἦν ἀναμφί-
βολος, μεταποιεῖ τὸν φέροντα τὴν προσηγορίαν ταύτην ἀνδρα εἰς γενίτσαρον.
• Ὁ Ἰβραῖμ, δὲ ἀπὸ ἀπλοῦ γενιτσαροῦ ἀνηγορεύθη μέγας βεζύρης τοῦ Σου-
λεϊμάν. • Ὁ δὲ Μινὸ, λαθόντος ἀπαξ ὑπαρξίν τοῦ γενιτσαροῦ, πλάττει στά-
σιν τῶν γενιτσαρῶν, ἣν ὁ ὀδόδασης τοῦ στρατοῦ τούτου (ὁ Ἰβραῖμ οὐδέποτε
ἦν γενίτσαρος) κατέστειλε, καὶ ὅτι τὰ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ πραχθέντα ὑπ'
αὐτοῦ ἀνέδειξαν αὐτὸν μέγαν βεζύρην. Τὴν στάσιν ταύτην κατὰ τὸν αὐτὸν
ἱστοριογράφον, προκάλεσεν ἡ ἀρνήσις τοῦ Σουλεϊμάν τοῦ παραδόναι εἰς δι-
απραγὴν τὴν Ρόδον. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ποιεῖ εἶτα τὸν Μουσταφᾶν, γαμ-
βρόν τοῦ Σουλεϊμάν, μέγαν βεζύρην καὶ ἰσχυρίζεται, ὅτι προσεδέθη πικρᾶ,

λην τινην, ἐπαναλαμβάνων οὕτω τὸν μῦθον τοῦ Φοντάνου. Ἴσως ἡ τιμωρία αὕτη ἐπεβλήθη τῷ καπιτάν Πασᾶ Ἰαϊλάκ, περιπεσόντι εἰς δυσμένειαν καθ' ὃν χρόνον ὁ ἰδεύτερος βεζύρης Μουσταφᾶς ἀπέπλευσεν εἰς Ἀίγυπτον. Ἄλλ' οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι οὐδόλως διακρίνουσι τοὺς δύο Μουσταφᾶς, οὓς συγχέουσι πρὸς ἓνα μόνον τὸν μέγαν βεζύρην.

ΚΔ.—σ. 365.

Τὸ σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον οἱ ἑπτὰ πλανῆται ἀστέρεις ἀναφέρει μεταξὺ τῶν φυλῶν, αἵτινες συνεπολέμησαν τοῖς Νογαίοις τοῖς Σιρ-λάς καὶ τοὺς Ἄς, ἐν δὲ τῇ εἰσαγωγῇ, φ. 9, ὁ συγγραφεὺς ἀριθμεῖ τὰς ἐξῆς ταταρικὰς καὶ τουρκικὰς φυλάς, ὡς καταγομένας ἀπὸ τοῦ Τζίν, τοῦ Μονσὸκ, τοῦ Σεδιστάν, τοῦ Κουμκρί, τοῦ Σακλάβ (Σλάβων), Χαλέτζ καὶ Χαζάρ (οὐῶν τοῦ Ἰάφεθ), τὰς φυλάς Χατάι, Τζουρτζέ, Σαϊρούκ, Κουμιάκ, Βακσχάν, Βουλγάρ, Τὰς, Ἀτλας, Ἄς, Ἰετζούτζ καὶ Μετζούτζ, καὶ ὡς ἀπογόνους τοῦ Μεντζινέ, Τουτέκ, Τζιγίλ, Περεσγάν καὶ Ἰτάκ (ἐτέρων οὐῶν τοῦ Ἰάφεθ), φ. 13, τὰς φυλάς Τατάρ, Μογὸλ, Κιραγέτ, Ναϊμάν, Ἰνκούτ, Τουνκούτ, Ἰεκρίν, Κιρκίτζ, Τζαλαϊρ, Σουνίτ, Μερκίτ, Κιρλούτ, Τουργούτ, Ἰράτ, Βεργούτ, Ταμκαλίκ, Τουλὰς, Κομάτ, Ἰαχλίκ, Χερτζίν, Κερμουτζίν, Ὀραχούτ, Κετμίν, Τουρμάν, Σακαϊτ καὶ Πισχέ.

ΚΕ.—σ. 366.

Καὶ ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ εὐρηνῆται εἰδήσεις ἀξιολογοῦ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Γαζαλί (Μαρίνης Σανούτος, Τ. Α).

ΚΣΤ.—σ. 366.

Τῇ μὲν 9 Αὐγούστου ὁ ρόλος, συγκείμενος ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων γαλερῶν, ἀφίκετο πρὸ τῆς Ῥόδου, τῇ δὲ 22 Ὀκτωβρίου ἡ ἀγγελία τῆς τελευτῆς τοῦ Χαϊρ βέγρη. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν καὶ αὐτὸς ὁ Σουκρί καὶ ὁ Σουχεϊλὶ συγχέουσι τὸν βεζύρην Μουσταφᾶ Πασᾶν πρὸς τὸν καπιτάν Ἰαϊλάκ Μουσταφᾶ Πασᾶν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ τῶν ἀνδρῶν τούτων σύγχυσις παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις ἱστοριογράφοις, οἵτινες ἀμφοτέρους συγχέουσι πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Πιρί Πασᾶν, δύναται ἓνα φανῇ μᾶλλον συγγνωστή. Ἴσως εἰς ταύτην συνήργησαν τὰ ἐξῆς περιστατικά. Ἀμφοτέροι ἦσαν Βόσνιοι τὴν καταγωγὴν, ἀμφοτέροι ἐξεπαιδεύθησαν ἐν τοῖς σουλτανικοῖς ἀνακτόροις, ἀμφοτέροι ἔλαβον γυναῖκας ἐκ τοῦ γυναικωνίτου, ὁ μὲν βεζύρης ἀδελφὴν τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν, ὁ δὲ καπιτάν δούλην, Σάχ-Χοδάν καλουμένην, τούτέστι

Βασιλίσσαν τῶν καλῶν, χάριν δ' αὐτῆς μετὰ ταῦτα ἀνηγορεύθῃ βεζύρης. Τέλος ἕκαστος αὐτῶν ἴδρυσε τέμενος, ὃ μὲν βεζύρης ἐν Λιδύσῃ, ὃ δὲ καπιτὰν ἐν Καλλιπόλει. Ὅρα Ἀλῆν, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν βεζυρῶν τοῦ Σουλεϊμάν.

KZ.—σ. 374.

Ἱστορία τοῦ Μαρίνη Σανούτου, Τ. ΑΘ. Ὁ χρόνος τῆς 8 τεμαζιοῦλ χλῖρ, ὃν ἀναφέρει ὁ Τζελαλζαδὲ, οὐκ ἔστιν ἀκριβής, διότι ὀλίγον πρότερον ὀρίζει τὴν ἀπὸ Δαμασκού ἀναχώρησιν τοῦ σουλτάνου εἰς τὴν 18 τοῦ αὐτοῦ μῆνος.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΚΤΟΝ.

A.—σ. 378.

Ὁ Φερδὶ, φ. 400, δὲ μόνος ἀναφέρει τὴν χρονολογίαν, σημειοῖ αὐτὴν ὅπως ἐσφαλμένην, ἤτοι τὴν 1 βρετζέβ, 941. Πρῶτον τὸ ἔτος ἐστὶ ψευδές, ἀντὶ 934, εἶτα καὶ ὁ μῆν· διότι ὁ βρετζέβ συμπίπτει πρὸς τὸν μῆνα Ἀπριλίον καὶ Μάιον, ἐν ᾧ ἡ στάσις συνέβη τῇ 25 Μαρτίου, ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὰς ἀναφορὰς τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν, αἵτινες ἀναπληροῦσι τὴν σιγὴν τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων (Μαρίνης Σανούτου, Τ. ΑΘ). Ὁ Φερδὶ ἀπαιτᾷ καλῶν Βερκὸς τὸ μέρος, ἐνθα ἔστη ὁ Σουλεϊμάν· διότι τὸ Βερκὸς ἔστιν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, ἐνταῦθα δὲ ὁ λόγος περὶ τοῦ Τερκὸς, κειμένου ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου (Λουτφί, φ. 66).

B.—σ. 386.

«Li Hongaresi per l'avanzio consultarono, non era ben concluder de pace fino non havessero li 8) milla ducati che pretendono haver della Sria nostra.» (Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἀπὸ Βούδης τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1525 παρὰ Μαρίνη Σανούτου, Τ. ΑΕ). Ἡ σημείωσις αὕτη ἐστὶν ἐπίσης αὐθεντικὴ καὶ ὀρθή, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Κατιῶνα, Τ. ΙΘ, σ. 417, κατὰ τὸν Βέλιον δοθεῖσα ἐστὶ ψευδής, ἡ δὲ ἐπιστολὴ τοῦ Σουλεϊμάν ἀπόκρυφος. Ὁ σουλτάνος οὐδόλως ᾔν ἐν Βελγραδίῳ τῷ 1524, ὅθεν χρονολογεῖται ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, αἱ δὲ προσηγορίαι «Rex Elamitarum, Moabitarum, custos trium fluviorum, protector sepulchri crucifixi, nepos Dei Sabathori, ac

Mahumethi Pensgemuth, εἰς τόσον προφανῇ καὶ ψηλαφητὰ πλάσματι, ὥστε ἄπορον πῶς ὁ Βέλ καὶ ὁ Κατώνας περιέπεσον εἰς τὴν παγίδα.

Γ.—σ. 389.

Δημοσιολόγος, δεξιὸς περὶ τὸ γράφειν καὶ ιστοριογράφος ὁ Κεμαλπασαζαδὲ κατέλιπεν ὡς ἑκατὸν ἀραβικὰς πραγματείας περὶ τοῦ δικαίου, περικλὸν σύγγραμμα κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Γκιουλιζάν τοῦ Σααδὶ, ἐπιγραφόμενον Νιγριστάν, τούτεστι πινακοθήκην, συνωνυμικὸν περσικόν, τουρκικὴν ἱστορίαν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μοχάτς, ἧς σώζεται λαμπρὸν ἀντίτυπον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Δρέσδης, ἐξήγησιν τοῦ Κορανίου, παρασελίδους σημειώσεις εἰς τὸ Κουσαφ (ἐξηγητικόν), ἐρμηνείαν εἰς τὸ Χαδαγέτ (νομικόν), εἰς Τετζριδ (μεταφυσικόν), εἰς τὸ Μιφτάχ (βητορικὴν) καὶ εἰς τὸ Τεχαφέτ (φιλοσοφίαν)· μεθρημήνευσε δύο ἀραβικὰ συγγράμματα χάριν Σελίμ τοῦ Α', ᾧ συνεξεστράτευσεν εἰς Αἴγυπτον καὶ συνέταξε τὸ ῥωμαντικὸν ποίημα τοῦ 'Ιουσούφ ἢ Σουλεϊά. Ὅρα τὸ Σχακαϊκούναμα νιγέ καὶ τὰς βιογραφίας τῶν Τούρκων ποιητῶν ὑπὸ Λατιφι (μετάφρασις Χάρβερετ), ἐν Ζυρτζή 1800, σ. 79.

Δ.—σ. 391.

Τὰ ἐξ ταῦτα στενὰ ἀναφέρονται ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν.

Ε.—σ. 392.

Ὁ Κεμαλπασαζαδὲ, φ. 32 καὶ 33. Φερδὶ, φ. 119 καὶ 120. Πετσεβί, φ. 32.

ΣΤ.—σ. 393.

Ὁ Πετσεβί, δὲ περιγράφει τοὺς τόπους τούτους ἐπίσης ἀκριβῶς ὡς ὁ Βρόδεριθ, οὐκ ἦν μὲν, ὡς οὗτος, αὐτόπτης τῆς μάχης τοῦ Μοχάτς, ἔμαθεν ὅμως τὰ κατ' αὐτὴν παρὰ δύο αὐτοπτῶν, τοῦ πάππου αὐτοῦ, συμμετασχόντος τῆς μάχης ὡς ἀλαϊδέγγη καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡσαύτως συναγωνισθέντος. Οὕτως ἔχουσι πρὸς τὸν Πετσεβί οἱ ἱστορήσαντες τὴν μάχην τοῦ Μοχάτς Σολακζαδὲ, Τζελαλζαδὲ, Φερδὶ, Ἀλῆς, Λουτφὶ καὶ οἱ ἕτεροι Ὁθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, οἱ ἀντιγραφεῖς αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸν Βρόδεριθ ὁ Οὐγγρος Ἱστουάνφης, ὁ Καμεράριος, ὁ Γουσπινιανὸς, ὁ Σαμβούκος, ὁ Ζερμεγὺ καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς αὐτῶν Κατώνας, Ἐγγελος, Βινδίσχ, Σιμέμ καὶ Φέλσερ. Τὸ ὄνομα τοῦ Βάς Καλουπέ ἐστὶ νῦν ἀγνωστον, γνωστὸν δὲ μόνον, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν ἐπορεύθη ἀπὸ τῆς Σατορισλῆς ἀριστερὰ διὰ τῆς κοιλάδος μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ναγὶ Νουράδ καὶ τῶν περιοριζόντων τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς πεδιάδος τοῦ Μοχάτς καὶ ἐξῆλθε παρὰ τὸ δάσος τὸ καλούμενον τοῦ Βατοφά. Τὸ δάσος τούτ' ἐστὶ σήμερον ἐπισκοπικὸς παράδεισος. Ἀλλ' ἡ ἐπωνυμία

μία Βασιφά, ἣτις ἐστὶ σύμπτυξις τοῦ Βατσαφαλά ἢ Βετσαφαλού, τούτεστι χωρίον Βάτς, ἀποδείκνυσιν, ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλοτε πρὸς τὸ μέρος τοῦτο κόμη. Τὰς τοπογραφικὰς ταύτας εἰδήσεις, ὡς καὶ τὰς περὶ τοῦ λόφου τοῦ Φηλδ-
βάρ, ἔλαβον παρὰ τοῦ βασιάνου Μεδνιάνσκη.

Z.—σ. 394.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Πετσεβί ἱστορούμενον περὶ τοῦ ἀνορυθέντος φρέατος ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου καὶ περὶ τοῦ ἀνιδρυθέντος κισκίου ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐ-
τῆς μαρτυρεῖται ἐντελῶς ὑπὸ τῆς νῦν τοποθεσίας. Ἐπὶ τῆς πεδιάδος τοῦ
Φηλδβάρ ἐστὶν ἱκανὰ ὑψηλὸς λόφος, ἐφ' οὗ ὁ Σουλεϊμάν ἐστησε τὴν σκηνὴν
αὐτοῦ· διὸ οἱ κάτοικοι τοῦ κομητῆτου Βαράνης ἐκάλεσαν αὐτὴν πρὸς ἀνά-
μνησιν τοῦ γεγονότος Σατορισλίου ἐκ τῆς οὐγγρικῆς λέξεως Σατόρ, του-
τέστι σκηνῆς (τουρκιστὶ τζαδὶρ), τὸ δὲ ὑπὸ τοὺς πρόποδας ἀνορυχθὲν φρέαρ
Τηρρήκ κοῦτια, τούτεστι τουρκικὸν φρέαρ. Τουρκιστὶ τὸ φρέαρ καλεῖ-
ται κουργιού. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς εἰσιν ἔτι τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος.

H.—σ. 396.

Ὁ τε Ἀλῆς καὶ Σολαχζαδὲ παρὰ πᾶσαν τὴν ὀθωμανικὴν τάξιν τοῦ φρα-
τοπέδου τιθέασιν τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ρούμελης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ τῆς
Ἀνατολῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ἐν ᾧ, εἰ ἴσταντο ἐπὶ τῶν δύο πτερύ-
γων, ἀναγκαιῶς ἔστησαν ἐν ἀντιθέτῳ τάξει. Ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν, ὡς φαίνεται
παρὰ τῷ Πετσεβί, διέταξε νῦν τὸν στρατὸν ἐν τρισὶ τάξεσι.

Θ.—σ. 396.

«De praelio ad Mohacz nota Sambucci, ἐν Κόβασσιτζ, Scriptores
rerum hungaricarum minores, T. A, σ. 27.» Παραβάλλοντες τοὺς
Ὀθωμανοὺς ἱστοριογράφους συμπεραίνει, ὅτι τὰ πάντα συνέβησαν, ὡς ἱστο-
ρήσαμεν αὐτά. Ψευδὲς μόνον ἐστίν, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν ἠθέλησεν ἵνα τραπῇ
εἰς φυγὴν καὶ ὅτι ἔκτοτε οἱ σουλτάνοι τῶν Ὀθωμανῶν ἐπορεύοντο εἰς τὴν
μάχην δεδωσμευμένοι ἐπὶ τῶν ἐπιπλίων τῶν Ἰππων, ὅπως μὴ δύνωνται φεύ-
γειν, ἐστὶ γελοῖον πλάσμα.

I.—σ. 397.

Βρόδεριθ, Ἰστουάνφης. Ὑπὸ τοῦ Τζελαλζαδὲ, ὃς καλεῖται μὲν ὁ μέγας
νισαντζὶ, κυρίως ὁμῶς ὀφείλει ἐπικαλεῖσθαι πλάτς, τιμῶνται οἱ Οὐγγροὶ
ἀπνευστὶ διὰ τῶν ἐξῆς πεντεκαίδεκα ὀβριστικῶν λέξεων, τούτεστιν οἱ γινώ-
σκοντες τὰ ἔθιμα τῆς γενένης, οἱ ἐδρεύοντες ἐν τῷ ἄδῃ, οἱ δαιμονοειδεῖς,

οἱ πλάνητες, οἱ χοῖροι, οἱ σκληροτράχηλοι, οἱ ἐπίμονοι, οἱ φαῦλοι, οἱ κύνες, οἱ ἄπιστοι, οἱ μορθηροί, οἱ κακοῦργοι, οἱ ὑποκριταί, οἱ διεστραμμένοι τὴν κεφαλὴν, οἱ ἔχοντες τὰ ἥθη δαιμόνων ἐν μορφῇ διαβόλων τῶν βεσάνων.

IA.—σ. 399.

Τὸ Ἑμερολόγιον ἀναφέρει τὰ ὀνόματα τῶν ἀποσταλέντων ἀγγελιαφόρων·

IB.—σ. 400.

Ἑμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Μαρὶν Σανούτῳ λέγει· *Lo Turcho e stato in persona in Buda e Peste e ha sacheggiato quelle do cittade, delli popoli ne ha amazzati tutti li vecchi (οἱ αἰχμαλωτισθέντες ἐν Μοχάτς) e le donne vecchie, salvando solo li fantolini e quelli menando via colle donne giovine. Fin alle gaterade delle fineste portato via per barcha tutto, e poi fatto questo ha posto a fuoco e fiamma tutte do quelle cittade.* Ὁ Κεμαλ-πασαζαδὲ, φ. 67. περιγράφει ποιητικῶς τὸ βασιλικὸν φρούριον τῆς Βούδης καὶ λέγει, ὅτι τὸ μῆκος τῆς γειώρας ἦν ἐνεκακοσίων ὀδοήκοντα πῆχεων. Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφεὰ καὶ τὸν Τζελαλζαδὲ ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Μοχάτς ἐγένετο ἡ μάχη, καθ' ἣν οἱ Οὐγγροὶ ἠττήθησαν κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Μογόλων ἐπὶ τοῦ βασιλέως Βέλα. Ὁ Τζελαλζαδὲ, φ. 99, καλεῖ τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγρίας Κορσκούλ. Ὁ Κεμαλπασαζαδὲ, φ. 44, λέγει ἔτι, ὅτι οἱ Τάταροι, ἀντὶ τῶν Μογόλων, ἐπὶ τοῦ Βερεκετγὰν εἰσέβαλον εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μοχάτς. Ὁ Πετσεβί ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς μάχης τοῦ Μοχάτς ἀριθμεῖ τὰς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ γενομένας ἐπὶ μεγάλης μάχης καὶ ἀναφέρει τὴν τοῦ Μοχάτς ὡς τὴν μεγίστην καὶ τὴν ἐνδοξοτάτην πασῶν. Αἱ μάχαι δ' αὐταὶ εἰσιν αἱ ἑξῆς· α) ἡ τοῦ Τζαλδερὰν, β) ἡ τοῦ Κοσσυφοπεδίου, γ) ἡ τῆς Καδεσίας, δ) ἡ τοῦ Ἰακούβ Βὲν Ἰουσοῦφ, ἐμίρου τῶν Ἀλ Μοδαχιδδὶν (ἐν Ἀλκρῳ) τῷ ἔτει 1195, καθ' ἣν ἀπώλοντο κατὰ τὸν αὐτὸν Πετσεβί, τεσσαράκοντα χιλιάδες ἀπίστων ἐκ τριακοσίων χιλιάδων· ε) ἡ τοῦ Μαμουριγέ, μεταξὺ Θεοφιλου καὶ Μοτεβεκκίλ· ς) ἡ τοῦ Μελεκσάχ πρὸς τοὺς Οὐζους ἐν τῷ Χορασάν· ζ) ἡ τοῦ Σαλαεδδὶν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ἐν Συρίᾳ.

II.—σ. 400.

Ἐν τῇ ἀνευ τόπου τυπώσεως εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μοχάτς δημοσιευεῖσθ' ἐκθέσει, τῇ ἐπιγραφομένῃ «Μετὰ ταῦτα ἐπονται αἱ πράξεις τοῦ αἰμοδόρου κυνός, ὃς καλεῖ ἐκυτὸν τουρκικὸν καίσαρα,» κτλ., μετὰ δύο ξυλογραφιῶν, εὔρηται τάδε περὶ τοῦ Φουργκίρσεν· «Ὅτε ἦλλον ἐκείσε ὡς

ὑποτελεῖς, ὁ βῆθεις Παῖς, ἐκέλευσε τὴν σφαγὴν παντός τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ.

ΙΑ.—σ. 403.

Σολατζαδὲ, φ. 106. Ἀλλῃς, ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῶν συγχρόνων τῷ Σουλεϊμάν ποιητῶν, φ. 333. Αἰτιφί, βιογραφία τῶν Τούρκων ποιητῶν, σ. 263. Ὁ Σαγρέδος, Βερδιέρ, Ρικώτ, Ἰωδισ, Οὐλλοᾶ, Κνόλλες οὐδόλως χρησιμεύουσιν ὡς πηγαὶ τῆς οὐγγρικῆς ἐκστρατείας, ἐτι δὲ μᾶλλον τὸ «Oratio protreptica Guspiniiani cum descriptione conflictus quo periit Rex Ludovicus et qua via Turcus Solomes ad Budam usque pervenerit ex Alba Græca» εἶτα ὁ Jo. Antonii Flaminii conflictus ille pannonicus cum Turcis, in quo Pannoniæ Rex interiit, καὶ τέλος Camerarii de clade accepta ad Mogacium.

ΙΕ.—σ. 407.

Τζιπλάκ, Τζιρλάκ, Οδσχακ, Τορλάκ, τούτέστι γυμνοὶ βακκενδύνται, χωρικοὶ μοναχοί. Πολλάκις γίνεται λόγος περὶ Τορλακῶν ἐν τοῖς Εὐρωπαϊοῖς συγγραφεῦσι, τοῖς γράψαι περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ὀθωμανῶν, ὡς παρὰ τῶν Ἰωθίφ καὶ Μεναθίνφ. Ὁ Βοῖσσάρδ (Vitæ et icones Sultanorum σ. 95) εἰκονογραφεῖ τοὺς Δερεῖσας Τορλάκους. Ὁ ἱστοριογράφος Τζελατζαδὲ παρῇ ὡς γραμματεὺς τῷ διδανῷ τούτῳ, οὗ συντάξε τὸ πρωτόκολλον, φ. 448.

ΙΣΤ.—σ. 442.

Ὁ Ἀλλῃς, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν βίγηδων τοῦ Σουλεϊμάν γράφει διὰ μακρῶν περὶ τοῦ Χοσρέφ βέγη, τοῦ διοικήσαντος ἐπὶ τρικκονταετίαν τὴν Βοσνίαν, καὶ ἀφηγεῖται τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Μουράτ ὡς σαντζάκβεγῃ τοῦ Κνίν.

ΙΖ.—σ. 446.

Ἡ δῆλσις αὕτη καταδεικνύει, ὅτι τὸ δουκάτον ἐδόνατό τότε 50 ἄσπρα.

ΙΗ.—σ. 448.

Ἐνταῦθα σημειοῦνται τὰ ὀνόματα τῶν εἰκοσι καὶ τεσσάρων πόλεων, ἃς ἀπῆται ὁ Φερδινάνδος.

ΙΘ.—σ. 421.

Τζελατζαδὲ, φ. 124—127. Τὸ τέλος ἐστὶ σχεδὸν τὸ τρίτον τοῦ βίου.

διπλώματος, οὗ ἡ εἰσαγωγή καὶ τὰ ἐπιχειρήματα βρῆθουσιν ἀραβικῶν ρήσεων καὶ γνωμικῶν, ὡς ἐξῆς· « Ὁ Θεὸς δίδωσιν ᾧ τινι θέλει τὸ βασιλεῖον. Ὁ, τι ὁ Θεὸς ἐπιχέει ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς εὐσπλαγγνίας αὐτοῦ, οὐδεὶς ἀναχαιτίζει. Τιμῇ διὰ τῆς εὐσπλαγγνίας αὐτοῦ ὃν θέλει. Ὑψώσαμεν αὐτὸν ἐπὶ ὑψηλοῦ τόπου. Ὑψώσαμεν τινὰς ἐπὶ βασιλείδας τινάς. Αἶνος τῷ Θεῷ, τῷ παρασχόντι ἡμῖν τοῦτο. Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὰ μεγάλα ἔργα. Ἐν τῷ κόσμῳ ἐξελέξαμεν αὐτὸν καὶ ἐξ ἡμῶν ἔρχεται μόνον ὁ γνωστὸς χῶρος. Οἱ προτρέχοντες προτρέχουσι. Εἰ ὁ Θεὸς ἔστιν εὖνους βασιλεῖ τινι, παρέχει αὐτῷ ἐλικορινῇ βεζύρην, ὃς ἀνακρινθήσκει αὐτὸν τὰ καθήκοντα αὐτῷ, εἰ ἐπιλανθάνεται αὐτῶν, καὶ βοηθεῖ αὐτῷ, εἰ μέμνηται αὐτῶν. »

K.—σ. 424.

Τοῦ Σουλεϊμάν ἐλθόντος μόλις τῇ 3 Σεπτεμβρίου πρὸ τῆς Βούδης, τῆς δὲ πόλεως παραδοθείσης μόλις τῇ 8, ὅπλον ὅτι οἱ Οὐγγροι καὶ Αὐστριακοὶ ἱστοριογράφοι ἀμυρτάνουσιν ἐρίζοντες εἰς τὴν 29 Αὐγούστου τὴν ἄλωσιν τῆς Βούδης, στηρίζοντες δ' ἐπ' αὐτῆς τὸ πεφιλημένον χρονολογικὸν μυθᾶριον, ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη ἐστὶ περιθλιπτος ἐπὶ πάσαις ταῖς νίκαις τοῦ Σουλεϊμάν, ἀναφέρουσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν ἄλωσιν τῆς Ῥόδου, γενομένην τῇ 25 Δεκεμβρίου. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῶν χρονολογιῶν καταλείπει.

KA —σ. 426.

Πέσσελ (παρὰ Λεβενκλάου, σ. 460, ἐν Φραγκφορτίῳ 1595) καὶ Λαβάχ· Ὁ πρῶτος ἦν κήρυξ, ὁ δὲ δεύτερος γραμματεὺς στρατιωτικὸς τοῦ Φερδινάνδου, ἀμφότεροι αὐτόπται τῆς πολιορκίας, ὡς ὁ Διδάκκος Σεράβας, ὁ διδάσκαλος τῶν παιδῶν, ὁ Ῥεβίσης ὁ νομοδιδάσκαλος, ὁ Μελδεμάν ὁ ἐκ Νυρεμβέργης καὶ ὁ ἀπὸ Λάυε. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Διδάκου καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ Λάυε ἐτυπωθήσαν, ἡ μὲν παρὰ τῷ Σαρδίῳ, Ῥέουζνερ καὶ ἐν τῷ τουρκικῷ βιβλιαρίῳ τοῦ Βάγνερ, ἡ δὲ ἐν ταῖς πρὸς γνῶσιν τοῦ γερμανικοῦ δικαίου διπλωματικαῖς προσθήκαις, ἐν Λειψία, 1717. Κατὰ τοὺς ἐξ τούτους συγγραφεῖς καὶ κατὰ τὸν Ἰστούάνφην, τὸν Ἰώβιον, τὸν Βέλιον, τὸν Στέλλαν, τὸν Σοάτερον τὸν ἐκ Βίνδης καὶ τοὺς ὑστέρους αὐτῶν, ὡς τὸν Ῥοκκόλην καὶ Οὔλιχον, ἱστορήσαμεν τὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην· διότι ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων οὐδεὶς ἐστὶ τόσῳ ἀκριβὴς καὶ πιστὸς ὡς μάρτυς, ὅσον τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Ὁ Μελδεμάν, πλὴν τῆς περιγραφῆς τῆς πολιορκίας, δίδωσιν ἀκριβὲς διάγραμμα τῆς πόλεως καὶ τοῦ στρατοπέδου τῶν Τούρκων ἐν τῷ σπανίῳ καὶ πολυτίμῳ αὐτοῦ συγγράμματι, τῷ ἐπιγραφομένῳ

νος, «Kurzer Bericht über die recht wahrhaftig Contrafactur tür-
kischer Belagerung der Stat Viena,» κτλ.

Τὸ Ἡμερολόγιον τῆς τετάρτης ἐπὶ τὴν Βιέννην ἐκστρατείας τοῦ Σουλεϊ-
μάν ἐστιν ἀναντιρρήτως ἡ ἀκριβεστάτη πασῶν τῶν πηγῶν περὶ τῶν κινήμα-
των καὶ ἔργων τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Πλὴν
τῶν ἱστοριογράφων Καρόλου τοῦ Ε' (Σαρδίου, Βελίου, Ἰωβίου, Μασενίου,
Σουτέρου καὶ Ἰσιουάνφη) δύναται τις ἵνα συμβουλευθῇ προσέτι περὶ τῆς
πρώτης πολιορκίας τῆς Βιέννης, τὸν κήρυκα Πέστελ, τὸν τροφοδότην Βέκ-
τὸν ἐκ Λεοπολδοδωρφ, τὸν στρατιωτικὸν γραμματέα Λαβὰλ, τὸν διδάσκα-
λον τῶν αὐλικῶν παιδῶν Σεράβαν, τὸν ἀπὸ Λάυε συγγραφεὰ τοῦ Γηρλίτζ,
τὸν νομοδιδάσκαλον Ῥβίσσην καὶ τοὺς δύο συντάκτας τοῦ ἱταλικοῦ ἡμε-
ρολογίου ἐν τῇ Τόμῳ NB τῆς ἱστορίας τοῦ Μαρλίν Σανούτου.

KB.—σ. 435.

Ἱστορία τῆς ἐν Αὐστρίᾳ ἐθνοφυλακῆς κατὰ τὸν Ἄνισον ὑπὸ Φραγκίσκου
Κούρτζ, ἐν Λιγκίω, 1811, Τ. Α, σ. 90. Ἀλλ' ὅμως φαίνεται, ὅτι δὲν εἰ-
σῆλθον εἰς τὴν πόλιν, διότι τὰ χρονικά τῆς Στυρίας οὐδεμίαν μνησίαν ποιοῦν-
ται περὶ εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἄνω Αὐστρίαν. Ἡ διήγησις τοῦ Ἰουλίου Καί-
σαρος, ἱστορία πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ, Τ. Ζ, σ. 38,
ἐν Γραικίᾳ, 1788, καὶ ὁ Βαλβάζωφ, Γ. Δ, σ. 427, περὶ τῆς πολιορκίας τοῦ
Βησενσθούργ καὶ περὶ τῆς ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ Λέιβνίτζ ὑπὸ τοῦ Σιγισμούνδου
Βεϊζελδέργερ μάχης ἀναφέρεται βεβαίως εἰς τὴν ἐπιδρομὴν, ἣν ὁ Σουλεϊμάν
ἐκέλευσε κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Γούλνς, γενομένην μετὰ τρία ἔτη. Ὁ Σι-
γισμούνδος Βεϊζελδέργερ, ὃς ἦν ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Βιέννης, οὐκ ἐδύνατο
εἰσελθεῖν συγχρόνως εἰς Καρνιόλαν ἡγούμενος τῶν πεμφθέντων πρὸς βοήθειαν
τῆς ἐπαρχίας ταύτης στρατευμάτων. Τὸ ἐπὶ τοῦ τείχους Βιερνβὰλ ἀρχαῖον
ἐπιτύμβιον τίθησιν ἐσφαλμένως τὸ ἔτος 1528 ἀντὶ τοῦ 1529.

KG.—σ. 437.

Τὸ οὐγγρικὸν οὖν στέμμα οὐκ ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν τῷ Ζαπόλια
ἐν τῇ φρουρίᾳ τῆς Βούδης, ὡς Οὐγγροι ἱστοριογράφοι ἀβεβήτως ἱστοροῦσιν,
ἀλλ' ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Ζαπόλιαν ἀπὸ τοῦ δύο σταθμοῦς
κάτω τῆς Βούδης στρατοπέδου αὐτοῦ. Τὸ δίπλωμα, ὅπερ ὁ Φέσελερ καὶ ἕτε-
ροι πιστεύοντες τῷ Τιπολίτιν παραδέχονται ὡς γνήσιον, ἐστὶ προφανῶς ἀπό-
κρυφον. Ἡ ἀκριτος παραδοχὴ τῆς γνησιότητος τοιοῦτου ἐγγράφου ἐστὶν

προφανεστάτη απόδειξις παντελοῦς ἀγνοίας ὁθωμανικῶν ἡθῶν καὶ φρο-
νημάτων.

ΚΔ. σ. 437. (α)

BIBLION EIKOSTON EBAΘOMON.

Α.—σ. 438.

Παρατίθεμεν ἐντοῦθα τὴν ἀπὸ Βελγραδίου πεμφθεῖσαν νικητήριον ἐπιστο-
λὴν, ἣν ὁ σπαῆς καὶ διερμηνεύς τῆς Πύλης Ἰουνὶς βέγης ἐκόμισεν εἰς Βενε-
τίαν. Ἡ πρωτότυπος αὕτη ἐπιστολὴ, γραφθεῖσα Ἑλληνιστί, εὕρηται ἐν τοῖς
ἀρχείοις τῆς Βενετίας.

XLIV. 1529, 13 novembris.

Suleiman sultanus duci Venetiarum, Andreae Grittio, de expeditione contra Vindobonam facta.

Σουλταν Σουλεϊμαν σαχ, θεοῦ χρητῶς βασιλεὺς μεγηστῶς Κωνσταν-
τινουπόλεως καὶ αὐτοκράτορ ἀμφοτέρων τῶν ἡπείρων, Ἀσίας στέ καὶ Εὐρώ-
πης, Περσῶν ντεν καὶ Αραβῶν, Σιρῆας, Μέκας καὶ Περουσαλημ καὶ πάσις γῆς
Ἑγύπτου καὶ πάσις περὶ θαλάσις κήρυς κήρυς καὶ αὐτοκράτωρ καὶ τῶν
ἑξῆς, ἥς τιν ἐγλαμπρωτατην καὶ τετυμμένην αφεντιαν τῶν Βενετηκῶν,
κῆρῳ Αντρέαν Γρήτην, δωσκαν τῶν ἀζηων πρεπωντα χερετησμων καὶ ὡς
χρηζης γήνωσκε ἡ ἐγλαμπρώτι σας, ὅτι με τὴν βοήθειαν τοῦ μεγαλωδι-
νάμου θεοῦ ὤρησε ἡ μεγηστι βασιλλῆα μου ὡλα μου τα φουσατα μου, καὶ
εσικώθη καὶ ἡ μεγῆστι βασιλλῆα μου μὲ ὡλα τα φουσατα μου, καὶ ἐπιγαμε
ἡς τῶ ρηγατῶ τις Ουγαρηας, καὶ ἐβρέθημαν με τῶν ρῆγαν του τῶπου ἐκῆ-
νου, καὶ ἐπωλεμίσαμε μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ ἐνηκησαμε τῶν, καὶ ἐσχω-
τόσαμε τῶν, καὶ ἐπύραμε ὅλα του τον τοπων, καὶ ἡστερα ἦρθε ὁ Ἡοανῆως
ἀπὸ τῶν τοπων του Ἑρδέλη, καὶ ἐκάτζε ἡς τῶ τῶπω του ἀνοθεν ρύγως, καὶ
εστίλε ἀποκρησαρῆον ἡς τιν Μπωρταν τις μεγῆστις βασιλλῆας μου δια τῶ
ρηγάτῶ, καὶ ἡ μεγῆστι βασιλλῆα μου τὸν ἀνοθεν Ἡοανῶν τῶν ἐστερξε, καὶ

[α] Ἡ παράπομπή αὕτη παραέλκει.

καὶ ἡσπερὺ εἰσικωθὴ ὡ Φερντιναντὼς ὡ ἀδελφὸς τοῦ ρηγῶς τῆς Σπανίας, ὡποῦ ἦτονε ρηγῶς ἡ τιν Μπωμελίαν καὶ ἀρτζιδούκας ἡς στὶν Αλαμανήαν, με καμπῶσια φουσατά, καὶ ἦρθε ἀπ'αυτοῦ ἡς τῶν ἀνωθεν ρηγῶν τῶν Ἡωανηὼν καὶ ἐπὶ τὴν Μπουταν τῶ σκάμνη τοῦ καὶ τὴν κωρονά τοῦ, καὶ εἰσάλε τὴν ἀνωθεν κωρωνά ἡς τῶ κεφαλῇ τοῦ, καὶ ὡλο τῶ ρηγῶ τὶς Ὡυαρηῶς τῶ ἐπὶ ἡς τὰ χέρηα τοῦ, ἡσπερὺ τῶ ἡκούσε ἡ βασιλῆα μου τὰ ἀνωθεν πράγματα, καὶ τὴν ὥραν ἐκίνην ὡρῆσε ἡ μεγῆστι βασιλῆα μου τῶν Ἡμ-πρεῆμ Πάσα, τῶν μπρωτῶ μου βεζηρῆν, τῶν ἀξίων καὶ ἀντρεψιμῶν, με ὡλο τῶ φουσατῶ τὶς Ρουμῆλης καὶ καμπῶσιους ἀπεζῶς καὶ καθελα-ρῶς σκλαβῶς τὶς Μπωρτῶς τῆς μεγῆστις βασιλῆας μου μίας ἡμερῶ στρα-τῶ ἐπὶ γινε ὡμπρῶς, καὶ καταπήσω τοῦ ἐπὶ γινε ἡ μεγῆστι βασιλῆα μου μὲ τῶς βεζηρῆδες μου, με τῶν Αἰγῶς πᾶσα καὶ τῶν Κᾶσου πᾶσα καὶ με ὡλῆν τὴν Μπωρτῶν τῆς μεγῆστις βασιλῆας μου, καὶ ἀπὸ ὡπισῶ ἐρχετανε ὡ Μπεχράμ πᾶσας, ὡ μπηλερμπέης τῆς Ἀνατολῆς, με ὡλο τῶ φουσατῶ τὶς Ἀνατολῆς, καὶ ἡρῶαμε ἡς τῶ Μπελογρατῆ, καὶ ἐκαμάμε ἀπ'αυτοῦ ἡς τῶ ποταμὶ τῆς Σάδας γηωφῆρη, καὶ ἦρῶαμε ἡς τῶ Ὁρεμὶ, καὶ ὡσα κᾶστρά, ὡποῦ ἦτανε ἐκῆ ἡς ἐκῆων τῶν τῶπον, ὡλα προσκηνῆσανε καὶ ἡφερανε τὰ κλη-δῶα ὡλα· ἀπ' ἐκῆ ἡρῶαμε ἡς τῶ Ντραβά, καὶ ἐκαμάμε γηωφῆρη, καὶ ἀπερά-σῶαμε, καὶ ἀπ' ἐκῆ ἡρῶαμε ἡς τῶν τῶπων λεγόμενῶ Μουαχατῆ ἐκῆ, ὡποῦ ἐπὶ ὡλεμιστῶ με τῶν ρυγῶν· ἐκῆ ἡρῶε ὡ ἀνωθεν Ἡωαντῶς ὡ ρη-γῶς ἡς τιν Μπωρτῶν τὶς μεγῆστις βασιλῆας μου, καὶ ἡ βασιλῆα μου τοῦ εἰσάλε τῶ ρηγῶ τὶς Ὡυαρηῶς. ἀπ' ἐκῆ εἰσικωθίμαν, καὶ ὡ ἀνωθεν ρηγῶς ἐπὶ γινε ὡμπρῶς μίας ἡμερῶ στρατῶ με τῶ φουσατῶ τῶ, καὶ ἡς τὶς 29 τῶν φεκαρῶ τοῦ ζηλῆτῆς εἰσῶαμε ἡς τιν Μπουταν, καὶ ἀπὸ ἐκῆ εἰσῶσε καὶ ἡ ἀρμαδᾶ μου ὡλα ἀπὸ τῶ πῶταμῆ τῶ Τουνάβῆ, καὶ ὡσαν τῶ ἐγρηκῆσε ὡ ἀνωθεν Φερντιναντῶς, ἐφῆγε καὶ εἰσῶσε ἡς τιν Αλαμανήαν, καὶ εἰσάλε τέσερους καπιτανῶς με πῶλους ἀνθρώπους μεσῶ ἡς τιν Μπουταν, διὰ νὰ πολέμισουν καὶ νὰ φηλαγουν τῶ κᾶστρῶ, καὶ ἀρχῆνησανε νὰ πολέμουν με τῶ φουσατῶ μου. καὶ ὡρῆσε ἡ μεγῆστι βασιλῆα μου τὰ φουσατᾶ μου, καὶ εἰσάλε τῶ ἀνωθεν κᾶστρῶ τῶν γηρῶ μὲ τῶς μπουμπᾶρδες μου, καὶ ἀρχῆ-νησαν νὰ πολέμουν τῆς ἡμερῶς, τῶ ἐπὶ ὡλεμιστῶν, καὶ τοὺς ἐκαταέκλῆσαν καὶ ἡς τὶς τέσερης ἡμερῶς ἐπὶ γινε τῶ ὡδῶ, καὶ ἀπ' ἐκῆ ἐφῆγανε καὶ ἐμπῆκανε μεσῶ ἡς τῶ αἰῶ κᾶστρῶ, καὶ καταπῆσω τοὺς με τὰ τῶυφῆκα καὶ με τῶς μπουμ-παρδες τοὺς ἐκαταέκλῆσαμε μεσῶ ἡς τῶ ἀνωθεν κᾶστρῶ, καὶ ἡδᾶνε, ὡτὶ δὲν ἡπῶ-ρον νὰ γηλῶσιωωνε, καὶ ἐγῆρεψαν ἐλετῶσιωωνε ἀπὸ τιν βασιλῆα μου, καὶ ὡρῆσα τὰ φουσατᾶ μου, καὶ ἐσταθῆκαν καὶ ἐλετῶσιωωνᾶ τοὺς, καὶ ἐπὶ γινε τῶ ἀνω-θεν κᾶστρῶ καὶ ὡλο τῶ ρηγῶ τὶς Ουκῆρας με ὡλα τοῦ τὰ κᾶστρῆ, καὶ ὡρῆσε ἡ μεγῆστι βασιλῆα μου τῶ ρηγῶ τῆς Ουκῆρας τῶ ἐγῆρῆσα τοῦ πῶνῶ Ἡωανηὼ, κατὰ πῶς ἐνε τῶ ζακῶν τὶς μεγῆστις βασιλῆας μου, με

ὡλῶν τοῦ τῶν ῥώπων καὶ με ὅλα τοῦ τὰ κάστρη, διὰ νὰ δίδῃ χάριτί ης τῇ Μπωρταν τῆς μεγηστις βασιλῆας μου, καὶ τὴν κωρόναν τὴν μπαλεάν, ὡποῦ ἤτῳνε ης τιν Ουνκαρηαν, ὡπου δὲν ἠπόρη κάνενας ρηγας νὰ γενῇ ρηγας χωρὴς νὰ βάλῃ τὴν ἀνωθεν κωρόνα ης τῷ κεφαλῇ τοῦ, με τὴν βοήθησαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶρῃμε καὶ ἐκίνην. ἐμὰ ἡ βασιλῆα μου δὲν ἐγηρευγε ἐτοῦτα τὰ πράματα, μὰ ἡ βουλὴ μου ἤτανε νὰ ἐδῶ τοῖν ρηγαν τῶν Φερντινάντω, ὡπου ἤρθε καὶ ἐκατίζε στανεὺς ης τῷ ρηγᾶτῳ τῆς Ουγαρίας, καὶ ἐσικώθη ἀπὲ τῶν ἀνωθεν ντωπῶν, καὶ ἐδιδῶ ης τιν Ἀλαμανηαν, καὶ ἀπεκὴ ἐσικώθη ἡ μεγηστι βασιλῆα μου με ὡλὰ μου τὰ φουσατὰ μου, καὶ ἐπὶγενα καταπίσω τοῦ, καὶ ης τιν στρατὰν ἤτανε κατωσία κάστρη, ἡ Στρηγυνησι καὶ ἡ Κωμαραν καὶ τῷ Τατα, Γήωρ καὶ τῷ Οὐαρ καὶ ἀλὰ πῶλὰ κάστρη. πῶ ἐπρωσκηνῆσε καὶ πῶ τὰ ἀφηκαν καὶ ἐφηγὰν τὰ ἀνωθε κάστρη, ὡλὰ τὰ ἐπῆρμε ὡλὰ τὰ σινωρὰ τῆς Ουκρίας, καὶ ἀπ' ἐκὴ ἐσικώθημαν, καὶ ἐμπικαμε ης τὰ σινωρὰ τῆς Ἀλαμανηας, καὶ ἐκὴ σπικνεῦ ης τὰ σινωρὰ ἐνε ἐνὰ κάστρῳ, τῷ λεγοῦσι Προυκου, καὶ ἀλῶ, ὡπου τῷ λεγοῦσι Κωκηνῶ Κάστρῳ, καὶ ἀλὰ πῶλὰ κάστρα ἤρθανε καὶ ἐπροσκηνῆσαν τιν μεγηστι βασιλῆα μου καὶ ἀπ' ἐκὴ ἐσικώθημαν ης τὶς 22 τοῦ Μουχαρεμ τοῦ φεκαρῆου ἤρθαμεν ἡς τῷ κάστρῳ τοῦ λεγόμενου Βηένα, καὶ ἀπ' ἐκὴ τῷ ἐγρήκῃσε ὡ ἀνωθε ρηγας καὶ ἐσικώθη καὶ ἐφηγε καὶ διεδῆ ης τῷ ρηγᾶτῳ τὶς Μπωμερίας ης τῷ κάστρῳ λεγόμενῳ Πράγα, καὶ ἐκὴ ἐκρηγετε καὶ δὲν ἐμαθαμε, ἡ ἀπωθαμενῶς ἤτανε ἡ ζωντανῶς. ἀπ' ἐκὴ ὤρῃσε ἡ μεγηστις βασιλῆα μου, καὶ ἐστήλῃν καμπῶσω φουσατῶ, καὶ ἐκοίλανε καὶ ἐχάλασανε ὡλὸ τοῦ τῶν ῥώπων καὶ ἡ ἀρμάδα μου ἀπὸ τῷ πῶταμι τῷ Τουνάβι ἐδιδῆ, καὶ ἐχάλασε πολλὴν γτωπῶν καὶ ἐκὴν, καὶ ἡ βασιλῆα μου ἐσταθῇ ἐκὴ ης τὴν ἀνωθεν Βηεναν ἡκῶσι ἡμερας, καὶ ἀπ' ἐκὴ ἐγῆρῃσε ἡ μεγηστι βασιλῆα μου καὶ ἤρθαμε ης τῷ Πουντώσῃ, καὶ ὡ ἀνωθεν ρηγας ὡ Πωικηῶς ἤρθε καὶ ἐφῆλῃσε τῷ χερῇ τῆς βασιλῆας μου, καὶ ὤρῃσε ἡ βασιλῆα μου καὶ δῶκε τῶν τιν ἀνωθεν κωρόνα ης τὰς χήρας τοῦ ἀνωθεν ρηγῶς, καὶ ἀπ' ἐκὴ με τὴν βοήθησαν τοῦ Θεοῦ ἐγῆρῃσε ης τῷ σκαμνῇ μου ης τιν Κωνσταντινουπόλεως. διὰ τοῦτω γηνῶσκαὶ ἡ ἐγλαμπρωτὶ σας διὰ τιν καλὴν ἀγάπην καὶ φῆλῃαν, ὡπου ἐνε ἡς τῷ μεσῶ μας, στέλνω τῶν σκλαβῶν μου τῶν Γηενουζην τῶν δραγουμάνων καὶ Πωρτας τῆς μεγηστις βασιλῆας μου ἀποκρησαρῶν, διὰ νὰ σας φερῇ τὰ καλὰ μαντάτα καὶ σιχαρηκῃα· γηνῶσκα ἡ ἐγλαμπρωτὶ σας, ὅτι τοῦ ἀνωθεν σκλαβοῦ μου παρηγγῆλαμε καμπῶσια λωγῃα νὰ σιντίχῃ τιν ἐγλαμπρωτὶ σας, καὶ ὅτι σιντίχῃ, νὰ τῷ πιστεφετε· καὶ ὡχὴ ἀλῶ πρῶς τῷ παρῶ. μινῆου νῶεμβρηῶ 43ης τῶυ χηλήους πεντακῶσιους 29 ης τῷ Μπελυγρατῇ.

B.—σ. 440.

Μαρίνης Σκνοῦτος, Τ. ΜΓ, ἐν ἔτει 1530. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φέρει χρό-

τον τὸν μῆνα βῆμαζαν 936 (Μάϊον 1330). Ἡ περιτομή ὤρισθη εἰς τὴν 15 Σεβλ (12 Ἰουνίου). Ἡ πρὸς ἀποχαιρετισμὸν ἔντευξις τοῦ πρεσβευτοῦ, καθ' ἣν ὁ Γρίττης ἐξέφρασε πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην φιλοφρονεστάτους λόγους, ὤρισθη εἰς τὴν 21 Ἰουνίου, αἱ δὲ ἑορταὶ ἀνεβλήθησαν εἰς τεσσαρακαίδεκα ἡμέρας. Ἐν τοῖς βενετικοῖς ἐγγράφοις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας εὐρηγνται τὰ τοῦ ἔτους 1528 καὶ 1530 πρωτότυπα φερμάνια πρὸς τοὺς σάντζακβέγηδας τῆς Βρασέκ καὶ τῆς Βοσνίας, ὡς καὶ τὰ πρὸς τοὺς δικαστὰς τοῦ Μοζάρ καὶ τῆς Σκαρόνας, πρὸς ὁρισμὸν τῶν ὁρίων μεταξὺ τοῦ Σεβενίκου καὶ Δράβου καὶ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ὑπὸ τῶν μαρτελόρων, ἀζάδων, ἀκιντζίδων καὶ μορλάκων ἐπανερχεῖσθαι ζημίας.

Γ.—σ. 442.

Τζελαλζαδὲ, φ. 435. Ἡ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας εἰσαχθεῖσα λέξις *colophon* οὐκ ἔστι ἡ ἀραβικὴ καὶ τὴν (πάμβλαξ), ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτῆς παράγωγον κοινὴν (παιμβάκινον ὑφασμα). Παρὰ Τζελαλζαδὲ τὰ ὀνόματα τῶν ὑφασμάτων ἔχουσιν οὕτως, ἥτοι *κεμκὰ* (δαμασκηνὸν), *ἀτλάς* (λειόσηρον) *κοτνὶ* (παιμβάκινον), *κατιφὲ* (σηρίχουν).

Δ.—σ. 446.

Σολακζαδὲ, φ. 440, κατὰ τὸν Ἰακιάδεην, στιχουργήσαντα τὴν τε ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἀναφέρει μόνον ὁ Σολακζαδὲ καὶ Ἀλῆς, δι; λέγει, ἡ σύστατο αὐτὸ ἐκ τοῦ στόματος ἀρχιμαγειρογραμματεῖως τινός, περὶντος ταῖς ἑορταῖς. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀναφέρει προσέτι τὰ καθ' ἕκαστα τῶν τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ ἡμέρᾳ χάριν τοῦ λαοῦ θυσιασθέντων μόσχων, βῶν καὶ λοιπῶν ὀπτῶν, ἅτινα ἀνορθώθησαν εἰς πυραμίδας, ἐξ ὧν τοῦ μέσου, ὅτε ὁ λαὸς ὤρμησεν εἰς καθαίρεσιν αὐτῶν κόρακες, κίσσαι, καὶ ἕτερα σαρκοβόρα πτηνὰ, ἔτι δακύνας, γαλαῖ, ἀλώπεκες, λαγωαὶ, λύκοι, ὕως ἐξώρμησαν πρὸς τοὺς ἐφορμῶντας ἐπευφημούντων τῶν θεατῶν.

Ε.—σ. 447.

Itinerarium Wegraiss. K. König Mayestet Potschafft gen Constantinopel zu dem Türkischen Kayser Soleymam, anno XXX, 32 φύλλα εἰς 4ον, ἄνευ ἀριθμοῦ σελίδων καὶ ἄνευ τοῦ τόπου τῆς τυπώσεως. φέρει τὸ ἔτος 1534 καὶ δέκα ξυλογραφίας. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἔστι τόσῳ σπάνιον, ὅσῳ ἡ μνημονευθεῖσα περιγραφὴ τῆς πρεσβείας τοῦ Χοβορδάνσκη καὶ τὸ ἐπόμενον ἔργον τοῦ αὐτοῦ διερμηνέως Κουριπεδσχιτζ. Τὸ σύγγραμμα τοῦτου χρονολογούμενον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως κομμεῖται ἐν τῇ ἀρχῇ δι' ἰχθυογραφημάτων καὶ σύγκειται ἐκ πεντεκαίδεκα φύλλων εἰς 4ον.

ΣΤ.—σ. 447.

Ἡ περὶ τῆς πρεσβείας ταύτης ἐπίσημος ἀναφορὰ, γραφεῖσα γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ Λάμπεργ, λατινιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ Ζουρισχίτζ, σώζεται ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἀρχείων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας· ἔστι δὲ τὸ πρῶτον ἔγγραφον τοῦ εἶδους τούτου περιέχον εἰδήσεις ἀκριβεῖς καὶ πλήρεις, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ Χοβορδάνσκη τὸ ἥμισυ τῶν γεγονότων ἐλλείπει. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο μνημεῖον κατ' ἐξάίρεσιν πολύτιμον ἀναφέρει τὰ τῆς πρώτης ἐντεύξεως τῶν πρεσβευτῶν πρὸς τὸν Ἰδραΐμ.

Ζ.—σ. 448.

Ὅρα ἀναφορὰν τῶν πρεσβευτῶν Λάμπεργ καὶ Ζουρισχίτζ.

Η.—σ. 448.

Demmach sey der Keyser fürter gen ofen gerücht und das Land eingenommen und wird gefragt: wo ist nun der Ferdinandus gewesen? (Ἀναφορὰ τοῦ Λάμπεργ καὶ Ζούρισχίτζ).

Θ.—σ. 449.

Ὅρα ἀναφορὰν τοῦ Λάμπεργ καὶ Ζουρισχίτζ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

Ι.—σ. 450.

Ὅρα ἀναφορὰν τοῦ Λάμπεργ καὶ Ζουρισχίτζ.

ΙΑ.—σ. 450.

Τὸ χωρίον τοῦτο ἀρκεῖ, ὅπως διαψεύσῃ τὸ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις ἱστοριογράφοις πιστευόμενον πλᾶσμα, ὅτι ὁ Ἰδραΐμ Πασᾶ· ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης, διαφθαρεῖς χρυσῶν ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν. Ὅρα ἀναφορὰν τοῦ Λάμπεργ καὶ Ζουρισχίτζ.

ΙΒ.—σ. 451.

Darauf er durch mich Joseph von Lamberg in deutscher Sprach angezeigt und durch unsern Tulmetschen lateinisch vertulmetschen lassen.

ΙΓ.—σ. 454.

Wir dem Keyser seine Hand Küst und nachmahle dem Keyser

durch mich Joseph von Lamberg in deutscher Sprach die Verbung zu thun eingefangen und lateinisch durch unsern Tulumetschen vertulumetschen lassen.

ΙΔ.—σ. 451.

Τὰ αὐστριακὰ ἀρχεῖα ἀναπληροῦσιν ἐνταῦθα, ὡς καὶ τὰ βενετικά, συμφώνως πρὸς τὰς εἰδήσεις, αἱ παρέχουσιν οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, τὴν σιγὴν τῶν Γάλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ Φλασσάν περὶ τῶν πρώτων παρὰ τῇ Πύλῃ βημάτων Φραγκίσκου τοῦ Α'.

ΙΕ.—σ. 456.

Ἡ ἱστορία τοῦ Καρχαζίνου οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῆς ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ Βασιλείου πρεσβείας, ἀλλ' ἡ πρὸς τὸν σουλτάνον ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος εὐρηται μεταπεφρασμένη παρὰ Μαρίνη Σανούτω, φέρουσα ἐπιγραφὴν. «A Souliman Soultan Signor di Constantinopoli dello mare bianco e del negro e della Natolia et della Romania e della Carmania e di quella grande Signoria de Cayro e Sorya et di altre molte terre e paesi Signor fratello e bonno amico.

ΙΣ.—σ. 456.

Ὅρα τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῇ 43 Ἰουνίου καὶ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας τὸ σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον Instruction auf den Edlen und uns lieben getreun Lienhart Grauen zu Nugarol, κτλ. Innsbrugg, 3 nov. 1734. «Ἐν αὐτῷ λέγεται. «Εἰ ὅμως ὁ Τοῦρκος οὐ δέχεται ἐλευθέρως καὶ ἀνευ ἀποζημιώσεως ἢ ἀποχωρήσῃ, ἀλλ' ἐπιμένει ἵνα ἔχῃ διὰ παντὸς τρόπον τὸ βασίλειον τῆς Οὐγγρίας, τότε ἀνάγκη ἵνα ἐν ταῖς συνεντεύξεσιν οὐδεμίαν ἀπόκρισιν πρὸς ταῦτα δώσῃτε, ἀλλὰ σιγήσῃτε.»

ΙΖ.—σ. 458.

Ἡ ἀναφορὰ αὕτη, ἣτις συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, ἀναφέρει τῇ 28 Αὐγούστου. «Τῇ εἰκοστῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν πρὸ τοῦ Γούνης ἀφίξιν τοῦ Ἰβραῖμ.» ἄρα ὁ μέγας βεζύρης ἦλθεν εἰς τὸ φρούριον τοῦτο τῇ 7, ὁ δὲ Σουλεϊμάν τῇ 10. Δυσκατάληπτον, ὅτι μετὰ τοιαύτας ἀκριθεῖς δηλώσεις οἱ Οὐγγροὶ ἱστοριογράφοι ἔδωκαν σφαλεράς χρονολογίας. Οὕτως ὁ Φέσλερ ὀρίζει (T. Z.) τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἰσμαὴλ εἰς τὴν 34 Ἰουλίου, τὴν δὲ τοῦ Σουλεϊμάν εἰς τὴν 1ην Αὐγούστου.

Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 13. Πάντες οἱ Οὐγγροὶ ἱστοριογράφοι καὶ αὐτοὶ δὲ νεώτατοι Φέσλερ ἐπέπεσον εἰς μέγα ὕπερον πρότερον, ἀναφέροντες, ὅτι οἱ πρεσβευταὶ ἀπῆλθον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας τοῦ Γούνης. Ψευδὲς ἐστὶν ὡσαύτως, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ τελευταῖος οὗτος, T. Z, 476, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν ἤρξατο ἀποχωρεῖν ἀπὸ τῆς 23 Αὐγούστου· διότι τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐγένετο ἡ τελευταία ἐφοδος (ὅρα τὴν δευτέραν ἀναφορὰν τοῦ Ζουρισχίτζ), τῇ δὲ 30 τὸ πρῶτον ἤρξαντο τὰ στρατεύματα ἀποχωρεῖν. *Εἰ μᾶλλον ἀδικαιολογητός ἐστιν ἡ αἰτιολογία τῆς ἀπὸ Γούνης ἀποχωρήσεως διὰ τῆς ἀγγελίας τῆς πολιορκίας τῆς Κορώνης, ἥτις μετὰ ὅλον μῆνα ἤρξατο (τῇ 21 Σεπτεμβρίου ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Ματθαίου). *Ορα Ἄντ. Δόρικν, Kurzer Inbegriff der merkwürdigen Begebenheiten, welche sich zur Zeit Carls V. in der Velt zugetragen haben; (Παρά Γήβελ, ἔγγραφα ἱστορικὰ σ. 34). *Ο Ρόμπερτσων οὐδὲν λέγει περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορώνης.

IO.—σ. 462.

*Αγνωστον πόσον ὁ Ζουρισχίτζ ἐπέζησα ἀπὸ τῆς κατεργᾶς ὑπερασπίσεως τοῦ Γούνης. *Ο κομης Ἰωσήφ Λάμπεργ διεδέχτο αὐτὸν τῷ ἔτει 1544 ὡς ἀρχηγὸς τῆς Καρνιόλης.

K.—σ. 462.

*Ορα τὰ καθ' ἑκάστα ἐν τοῖς ὑπὸ Γήβελ ἱστορικοῖς ἐγγράφοις.

KA.—σ. 462.

*Ο Κασίμ οὗτος καλεῖται Κάσονος ὅπὸ Ἰστουάνφη καὶ Ἰωβίου· ἀλλ' οὐδόλως ἐστίν, ὡς ἀξιοῖ ὁ Βαλβάσωρ, T. Δ, σ. 429, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀκιν-τζίδων ἐκ τοῦ οἴκου Μιχάλογλου· διότι κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης ὁ βέγγης Μιχάλογλου ἐστρατοπέδευε μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ ἐν ἁγίῳ Βίτῳ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Κασίμ διέμενεν ἐν Νουσδόρφ μετὰ τοῦ στολίσκου τοῦ Δουαβέως (*Ορα τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης ὑπὸ Πέσσελ παρὰ Λεβενκλάου, σ. 469).

KB.—σ. 466.

Κατὰ τὸν Ἰστουάνφην οὐδεὶς τῶν ὑπὸ τὸν Κασίμ πεντεκαίδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν ἐσώθη. *Ο Πετσέβι, φ. 56, καὶ Σολακζαδέ, φ. 109, συμφωνοῦσι πρὸς τοῦτο πρὸς τὸν Οὐγγρον ἱστοριογράφον· μόνον δὲ ὁ Σολακζαδέ συγχέει τὴν δευτέραν ταύτην ἐκστρατεῖαν τοῦ Κασίμ πρὸς τὴν πρώτην ταύ-

1529 καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι κατ' αὐτὴν ἐγένετο ἡ καταστροφή τοῦ Κασιῆ μετὰ δωδεκακισχιλίων ἀνδρῶν. Πιθανώτερα ἐστὶν ἡ εἰδήσις, ὅτι ἡ ἤττα τοῦ Κασιῆ μόνον τὸ ἥμισυ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, ἤτοι δεκακισχιλίους ἀνδρας, διέλαβε. Τὸν ἀριθμὸν τοῦτον μνημονεύουσι καὶ ὁ Πρεϊνχάουερ, ὁ Βαλθάσαρ, Μέγιερ καὶ Ἰούλιος Καῖσαρ, ἐν ᾧ ὁ Ἰώβιος ῥητῶς λέγει (Τ. Α, παρὰ Κατῶνα, Τ. Κ, φ. 832) ὅτι τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐξέφυγεν εἰς Σιυρίαν ἀρχηγόντος τοῦ Φερρίδεργ.

ΚΓ.—σ. 467.

Ἀλῆς, ΚΕ διήγημα, φ. 210.

ΚΔ.—σ. 467.

Ἐπειδὴ, κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ Σουλεϊμὰν ἐπὶ τοπέδευσε τῇ 11 πρὸ τῆς Γραικίας, τῇ δὲ 12 διέπλευσεν ἤδη τὸ Μαύραν, διὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν αἴτιον πολλῆς πίστεως, ὅτι ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ λέγει περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως τῆς πόλεως ὑπὸ τεσσάρων χιλιάδων Τούρκων, ὡς καὶ ὅτι ὁ ἱστοριογράφος Ἀλῆς περὶ τῆς ἀλώσεως αὐτῆς ἀναφέρει, ὅτι καὶ αὕτη ἡ μεγάλη πόλις ὡσαύτως ἐκάλω. Ὁ Ἰστούνης ἀρθότερον λέγει: *Muram flumen apud Græcium Styriæ urbem Tamuluarie transjecti*. Ὁ Ἰστούνης ἔχει κατὰ τοῦτο δίκαιον, ἀλλ' ἀπατάται βεβαιῶν, ὅτι ὁ Σουλεϊμὰν διέβη κολουμῶν καὶ τὸν Δράβον· διότι ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας ἡσχολήθη ὅπως γεφυρώσῃ τὸν ποταμὸν τοῦτον πρὸς διάβασιν τοῦ στρατοῦ. Γελαιωδεστάτη ἐστὶν ἡ ἐκ ταύτης τῆς ἀγῆθην διαπλεύσεως τοῦ Δράβου κατὰ τοῦ Ἰβραῖμ Πασᾶ κατηγορία *Ibraimi consilio, qui illum à Christianorum cervicibus sublatum cupiebat*. Ἰστούνης, φ. 184.

ΚΕ.—σ. 470.

Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, Τ. Ζ. σ. 38, διηγεῖται τι ἐν ἔτει 1529, ἀδύνατον εἶναι συμβῆ, ὅτι δηλαδὴ ὁ Σιγισμούνδος Βεϊξελεβέργερ, ἦν πρὸ τῆς Βιέννης καὶ ὅτι κατὰ τὸν Ἰστούνην προσέβαλε μετὰ τοῦ Κατσιάνερ καὶ τοῦ Παύλου Βακίς τοῖς ἀποχωροῦσι Τούρκοις (Ὁρα Βαλθάσ. Τ. Δ, σ. 430). Καὶ ὁ Φέσλερ περιπίπτει εἰς τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα.

ΚΣΤ.—σ. 470.

Ἡ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας σωζομένη ἐπιστολὴ ἔστι περιέργως οὐ μόνον ὡς παράδειγμα τῆς ἰταλικῆς λέξεως τοῦ

Ἰβραῖμ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπιτεθεῖσαν σφραγίδα. Ἡ δυσανάγνωστος ἐπιγραφή αὐτῆς ἔχει ὧδε· «Διὰ τῆς ἀγάπης τῆς σφραγίδος τοῦ Προφήτου διώκω τιμὴν καὶ κόσμον, καὶ εἰμι ἐξ ὅλης καρδίας ὁ δοῦλος τοῦ σουλτάνου Σουλεῖμάν τοῦ Σάχ-Ἰβραῖμ.

KZ.—σ. 471.

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ σουλτάνου ἀπὸ 12 Ὀκτωβρίου 1532 ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μαρίνη Σανούτου, NZ, ὅρα τὴν ἀναφορὰν τοῦ Πέτρου Ζέν, χρονολογουμένην ἀπὸ 10 Δεκεμβρίου.

KH.—σ. 472.

Ὁ Πέτρος Ὁπαλίνσκις ἐπέμφθη ἐξάκις ὑπὸ Σιγισμούνδου τοῦ Α' εἰς διαφόρους πρεσβείας. Αἱ μετὰ τὸν σουλτάνου καὶ Σιγισμούνδου ἀνταλλαγῆσαι ἐπιστολαὶ εὗρηνται παρὰ Πουλαβί ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πρίγκιπος Ἀδάμ Τζαρτορίσκι. Ἡ μετάφρασις τῆς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἐπικυρωθείσης συνθήκης τῷ 940 (1533) παρετέθη ἐν τοῖς Scritture turchesche τῶν ἀρχαίων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

KΘ.—σ. 475.

Ἡ ἀναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ οὐδόλως ὀρίζει, εἰ ἦν ἀδελφὸς ἑτεροθαλῆς ἢ ἀμφιθαλῆς, ἀλλ' ἀναμφισβόλως ἦν ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου Ζουρισχίτζ.

A.—σ. 476.

Εἰ ὁ Κορνήλιος ἦν Ἑλβετός, ἢ Ἀλσατιανός, ἢ ἐκ τινος μεθορίου ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, οὐκ ἔστι σαφές· ἐξ ὧν λέγει περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἰβραῖμ διαλέξει.

AA.—σ. 477.

Φερδὶ, φ. 197 καὶ 198. Καὶ ἑτεραι μεταβολαὶ ἐγένοντο ἐν τῇ διοικήσει, κατὰ τὸν ἱστοριογράφον τοῦτον.

AB.—σ. 477.

Ἀναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ ἀπὸ 4 Μαρτίου παρὰ Μαρίνη Σανούτου.

AG.—σ. 479.

Ὅρα ἀναφορὰν τῶν πρεσβευτῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

ΛΔ.—σ. 483.

Ἡ εἰδήσις αὕτη ἐστὶ σπουδαία οὐχὶ ὡς υπερβολικὴ, ἀλλ' ὡς δηλοῦσα τὴν τότε ἀξίαν τοῦ νομίσματος.

Τὸ ὄνομα *soma* ἐστὶν ἢ μετάφρασις τοῦ τουρκικοῦ *γιοὺκ*, ὅπερ σημαίνει ποσότητα ἑκατὸν χιλιάδων ἄσπρων. Ἐν συνόλῳ οὖν ἑκατὸν ἑκατομμύρια ἄσπρων· ἐπειδὴ δὲ ἑκατὸν ἑκατομμύρια ἄσπρων ἀποτελοῦσι δύο ἑκατομμύρια δουκάτων, τὸ δουκάτον ἐδύνάτο πενήκοντα ἄσπρα.

ΛΕ.—σ. 485.

Ὁ λέων, σύμβολον τοῦ ἡγεμόνος, ἐστὶν ὡς γνωστὸν ἔτι σήμερον κύσμημα τῆς πρῶρας τῶν τουρκικῶν πλοίων. Ὅτε συνήλθεν ἡ σύνοδος, ἐσώζετο ἔτι τὸ μέγα μαρμαρίνον σύμπλεγμα τοῦ λέοντος καὶ τοῦ βοῆς, ἐξ οὗ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων οἰκοδομηθὲν ἀνάκτορον ἔφερε τὸ ὄνομα Βοὺκολέων, νῦν Τζατλαδί ("Ὀρα Κωνσταντινίου· πολὺν καὶ Βόσπορον Α. σ. 149.).

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΝ Τῷ ΤΡΙΤῳ ΤΟΜῳ.

Βιβλίον εικοστόν.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Βαγιαζήτ, σ. 4. — Πόλεμος ἐν Βοσνίᾳ, σ. 6. — Ἀνανέωσις τῶν συνθηκῶν πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Ῥαγούσαν, σ. 8. — Τεχνισμὸς τῶν παρὰ τὸν Μοραβὸν ποταμὸν φρουρίων, σ. 12. — Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν, σ. 14. — Ἀλλοδαπαὶ πρεσβεῖαι, σ. 16. — Ἡ δυναστεία τῶν Ῥαμαζάνογλου, σ. 18. — Πρῶτος πόλεμος πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἡ μετὰ δύο ἔττας ἐνταῦθα συνομολογηθεῖσα εἰρήνη, σ. 19. — Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Καρχαμανίαν, σ. 21. — Διοικήσεις τῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ, σ. 31. — Ἑορτὴ τῆς περιτομῆς, σ. 31. — Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ Βελγραδίου, σ. 32. — Ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Βαγιαζήτ, σ. 33. — Εἰσβολαὶ τῶν Τούρκων εἰς Αὐστρίαν, Τρανσυλβανίαν καὶ Κροατίαν, σ. 34. — Πττα τοῦ Δερενσενῦ, σ. 37. — Ἐπιδρομαὶ τοῦ Κινίς, Κανισαὶ καὶ Βαλῆ βέγη, σ. 38. — Πρῶτη συνάφεια τῶν Ῥώσσω καὶ Τούρκων, σ. 44. — Γάμος τῶν θυγατέρων τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τοῦ Τζέμ, σ. 46. — Σχέσεις διπλωματικαὶ τοῦ Βαγιαζήτ πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, σ. 47. — Πόλεμος πρὸς τὴν Βενετίαν, σ. 49. — Μάχη παρὰ τὴν Οἰνούσαν, σ. 51. — Ἀλώσις τῆς Ναυπάκτου καὶ διάβασις τοῦ Τιλαουέμπτου, σ. 52. — Ἀνάκτησις τῆς Κεφαλληνίας, Μεθώνης, Κορώνης, Πύλου καὶ Λευκάδος, σ. 56. — Εἰρήνη πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Οὐγγρίαν, σ. 66. — Γάμος τῆς θυγατρὸς τοῦ Τζέμ, σ. 69.

Βιβλίον εικοστὸν πρῶτον.

Ὅμορα κράτη, ἀντίζηλα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας σ. 70.
 — Τέλος τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ καὶ ἀρχὴ τῆς τοῦ
 σάχη Ἰσμαήλ, σ. 72. — Συνάφεια τοῦ ἡγεμόνος τούτου πρὸς
 τοὺς Ὀθωμανοὺς σ. 84. — Φυγὴ τοῦ Κορκοῦδ εἰς Αἴγυπτον,
 σ. 86. — Μέγας σεισμὸς, σ. 89. — Διοικήσεις τῶν ἡγεμονοπαί-
 δων καὶ πρεσβεῖαι, σ. 92. — Ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ
 Βαγιαζήτ καὶ Σελίμ, σ. 93. — Ἐπανάστασις ἐν Ἀσίᾳ, σ. 96. —
 Θάνατος τοῦ μεγάλου βεζύρου ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ
 τιμωρία τῶν ἀποστατῶν ὑπὸ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ, σ. 96. — Στά-
 σις τῶν γενιτσάρων, ἐμφύλιος πόλεμος, καθάρσεις καὶ θάνατος
 τοῦ Βαγιαζήτ, σ. 103. — Στρατιωτικαὶ δυνάμεις, σ. 112. —
 Σύνεδροι τοῦ διβανίου, σ. 112. — Οἰκοδομήματα καὶ ἰδρύματα,
 σ. 114. — Νομικοὶ καὶ ποιηταὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτά-
 νου Βαγιαζήτ, σ. 115.

Βιβλίον εικοστὸν δεύτερον.

Χαρακτηρισμὸς Σελίμ τοῦ Α', σ. 121. — Δῶρα κατὰ τὴν εἰς
 τὸν θρόνον ἀνάβασιν, σ. 127. — Ἀδελφοὶ καὶ ἀνεψιοὶ τοῦ σουλ-
 τάνου, σ. 129. — Θάνατος τῶν τελευταίων καὶ τοῦ Κορκοῦδ,
 σ. 134. — Πρεσβεῖαι πρὸς τὰς ἀλλοδαπὰς δυνάμεις, σ. 137. —
 Ἔργα τοῦ σάχη Ἰσμαήλ καὶ ἔποψις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγά-
 λου σχίσματος τοῦ Ἰσλάμ, τῶν Σουννιτῶν καὶ Σιιτῶν, σ. 145. —
 Σφαγὴ τῶν τελευταίων ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει καὶ πρόδρομος
 τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, σ. 149. — Ἀνταλλαγαὶ ὀβριγιῶν
 ἐπιτολῶν καὶ πρεσβειῶν μεταξὺ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ σάχη,
 σ. 155. — Νίκη τοῦ Σελίμ ἐν Τζαλδιδράν, σ. 170. — Εἴσοδος αὐ-
 τοῦ εἰς Ταβρίδα, σ. 171. — Ἐπάνοδος εἰς τὸ χειμερινὸν στρα-
 τοπεδάρχειον, σ. 174. — Παράβασις τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὑπὸ
 Σελίμ, σ. 177.

Βιβλίον εικοστὸν τρίτον.

Φρούριον τοῦ Κουμάς, σ. 179.—"Αλώσις αὐτοῦ, σ. 181.—
Σφαγή τοῦ οἴκου Σουλκὰδρ, σ. 182. — Ὁ Σεχσουβάρ ἀναδεί-
κνυται διοικητὴς τῆς χώρας, σ. 182. — Φόνος ὑπουργῶν καὶ
στρατηγῶν, σ. 183.—Νέος κανονισμὸς τοῦ ἐπιτελείου τῶν γε-
νιτσάρων, σ. 184.—"Ιδρυσις νεωρίου καὶ ναυπήγησις πλοίων,
σ. 187.—Ὁ Ἰδρις πέμπεται πρὸς διευθέτησιν τοῦ Κουρδιστάν,
σ. 190.—Οἱ βέγηδες Κοῦρδοι λύουσι τὴν πολιορκίαν τοῦ Διαρ-
βεκίρ, σ. 193. — Περιγραφή καὶ ἱστορία τοῦ Διαρβεκίρ, τῆς
Μάρδης, τοῦ Χοσνκέφ, τῆς Νισίθειας, Μοσσούλης, Οὐρφα καὶ
Ῥαχᾶς, σ. 194.—Τὸ Κουρδιστάν διευθετεῖται μετὰ τὴν μάχην
τοῦ Κοτζαϊσάρ, σ. 219. Περιγραφή τοῦ Κουρδιστάν καὶ τῶν
κατοίκων αὐτοῦ, σ. 220.

Βιβλίον εικοστὸν τέταρτον.

Πόλεμος πρὸς τὴν Αἴγυπτον, σ. 226.—Δυναστεία τῶν Μα-
μελούκων, σ. 235. — Μάχη τοῦ Μερτζ Δαβίκ, σ. 241.—Ἐκ-
στρατεία ἐπὶ τὸ Κάϊρον διὰ τοῦ Χαλεπίου, τῆς Ἐπιφανείας καὶ
Δαμασκοῦ, σ. 241.—Μάχη παρὰ τὴν Ῥιδάνιαν, σ. 268.—
Θανάτωσις τοῦ Τουμάν βέγη, σ. 279.—Περιγραφή τῶν μνη-
μείων τοῦ Καῖρου, σ. 284.—Ἐπάνοδος τοῦ Σελίμ, σ. 298.—
Θανάτωσις τοῦ μεγάλου βεζύρου, σ. 303.—Ἐξωτερικαὶ δια-
τάξεις καὶ ἐσωτερικαὶ θεσμοθεσίαι, σ. 304. —Τελευτὴ τοῦ Σε-
λίμ, σ. 315.—Ὁ μουφτὶ Ἀλῆ Τζεμαλί, σ. 318.

Βιβλίον εικοστὸν πέμπτον.

Ἀνάβασις εἰς τὸν θρόνον Σουλεϊμάν τοῦ Α', δεκάτου σουλτά-
νου τῶν Ὁθωμανῶν, σ. 326.—Σημασία τοῦ ἀριθμοῦ Δέκα

374 ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΝ Τῷ Γ'. ΤΟΜῳ.

παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς, σ. 328.—Ἐλευσις τοῦ Σουλεϊμάν εἰς Κωνσταντινούπολιν, σ. 331. — Τιμαὶ πρὸς αὐτὸν, σ. 334. — Στάσις τοῦ Γαζαλὶ διαλυθεῖσα, σ. 336.—Πρώτη ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν, σ. 337.—Ἄλωσις τοῦ Βελγραδίου, σ. 340. — Συνθήκη πρὸς τὴν Βενετίαν, σ. 343.—Δευτέρα ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Ῥόδον, σ. 347.—Πολιορκία καὶ ἄλωσις αὐτῆς, σ. 355. Περσικὴ καὶ Ῥωσσικὴ πρεσβεία, σ. 362.—Ἱστορία τῆς Ταυ-
ρικῆς χερσονήσου, σ. 364.—Γάμος τοῦ μεγάλου βεζύρη Ἰβράημ, σ. 370.—Ἐκστρατεία ἐπὶ Αἴγυπτον, σ. 372.—Θεσμοὶ σ. 374.

Βιβλίον εἰκοστὸν ἕκτον.

Στάσις τῶν γενιτσάρων, σ. 378.—Ἐχθρα πρὸς τὴν Περσίαν, σ. 379.—Φιλία πρὸς τὴν Πολωνίαν καὶ Γαλλίαν, σ. 385. — Στρατιωτικὰ συμβάντα ἐν Κροατίᾳ καὶ Δαλματίᾳ, σ. 386.— Οἱ βεζύρη καὶ ὁ μουρτί, σ. 387.—Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν, σ. 389. — Ἄλωσις τοῦ Πετερβαδεῖν, σ. 394. — Μάχη τοῦ Μοχάτς, σ. 393.—Στραγὴ τῶν αἰχμαλώτων, σ. 398. — Ὁ Σουλεϊμάν ἐν Βούδῃ, σ. 399.—Τρόπαια ληφθέντα παρὰ τῶν Οὐγγρων καὶ ἐκτεθέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, σ. 400.—Ἀνταρσῆαι ἐν Ἀσίᾳ, σ. 403. Θανάτωσις αἰρετικοῦ, σ. 408.—Ἄλωσις τῶν φρουρίων Βοσνίας, Κροατίας, Σλαβωνίας, σ. 411.—Ἀναγόμεναι τοῦ Ἰσμηλ Πασᾶ ὡς σερασκέρου, σ. 419.—Ἄλωσις τῆς Βούδης, σ. 424.—Πολιορκία τῆς Βιέννης, σ. 426.—Αἰτία τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας, σ. 437.

Βιβλίον εἰκοστὸν ἑβδομον.

Πρεσβεία εἰς Βενετίαν, σ. 440.—Ἑορτὴ τῆς περιτομῆς τῶν ἡγεμονοπαίδων, σ. 441.—Πρεσβεῖαι τοῦ Φερδινάνδου, τοῦ Ζα-

Διόρθωσις τῶν κυριωτέρων παροραμάτων.

Σελίς	στίχ.	ἀντὶ αὐτῆς	ἀνάγνωθι αὐτοῖς
42	16	» ἐκληρονόμησεν	» ἐκληροδότησεν
48	25	» τῷ ἐφ' ἑαυτῷ	» τὸ ἐφ' ἑαυτῷ
20	15	» Σαλλίμ	» Σελίμ.
31	7	» Ῥωμανοκρατίας	» Ῥωμαιοκρατίας
52	24	» ἀπέτινε	» ἀπέτισε
55	7	» προτελευταίων	» τελευταίων
56	26	» ἀμφότεροι	» ἀμφότερα
70	6	» ἀπέδωκεν	» ἔδωκεν
82	8	» δηοῦν	» δηῶν
85	9	» διένειμεν	» διένεμεν
401	11	» Ὑβριστικαὶ ἀν-	» Ἀνταλλαγαὶ ὕ-
424	7	» ταλλαγαὶ ἐπιστολῶν.	» βριστικῶν ἐπιστολῶν
430	12	» ἐπὶ τοῦ Ἀλαεδδίν	» ἐπὶ τὸν Ἀλαεδδίν
475	9	» ἤγγελκεν	» ἤγγειλεν
490	20	» Βιβλίει	» Βιβλίδι (καὶ πε-
			» ραιτέρῳ.)
200	10	» κοινὰς	» κοινὰ
235	25	» τοῦτο τὸ ἀραβι-	» τοῦτο ἦν τὸ ἀρα-
		» κὸν	» βικὸν
312	14	» Σελίμ	» Σελάμ.
341	12	» τῆς Γερουσίας	» ὑπὸ τῆς Γερουσίας
345	14	» κράνου	» κράνους
390	24	» μιλῖαι	» ὀμιλῖαι
416	31	» ἀποχαιτισμοῦ	» ἀποχαιρετισμοῦ
440	21	» ἐκπροσωπήσαντος	» ἐκπροσωπήσοντος
474	11	» ἀπεχώρησαν	» ἀπεχώρησεν.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΥΠΟ

Ι. ΧΑΜΜΕΡ,

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΡΟΚΙΑΔΑ.

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

ΑΘΗΝΑΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

1873

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Περσίαν. — Ἀλώσις τῆς Ταβρίδος καὶ τοῦ Βαγδάτ.
— Περιγραφὴ τῆς πόλεως ταύτης. — Θανάτωσις τοῦ Ἰσκηνδέρ Τζελεπῆ. —
Δυσμένεια καὶ θάνατος τοῦ Ἰβραίμ. — Συμμαχία πρὸς τὴν Γαλλίαν. — Ἀπό-
δοσις τῆς Κορώνης. — Ἐκστρατεία τοῦ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσα καὶ Καρόλου
τοῦ Ε' ἐπὶ τὴν Τύνιδα.

Μετά τὴν κατ' ἐπιφάνειαν νικηφόρον, ἀλλ' οὐχὶ ἐπι-
φανῇ καλουμένην ἀλλαμανικὴν ἐκστρατείαν, μετὰ τὴν
πρώτην πρὸς τὴν Αὐστρίαν διομολογηθεῖσαν εἰρήνην, ὁ δο-
ρικτήτωρ Σουλεϊμάν ἀπέβλεψε παραχρῆμα ἀπὸ δυσμῶν
πρὸς ἀνατολάς, ἀπὸ τῆς Γερμανίας πρὸς τὴν Περσίαν.
Καὶ ἐνταῦθα ἔτι, βαίνων ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ
γενάρχου Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ τοῦ πατρὸς Σελίμ τοῦ Α',
ἔγνω τὸν πρὸς τὴν Περσίαν πόλεμον. Ἐκτοτε ἄρχεται ὁ
ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας διαρκῶν πρὸς τὴν Γερμανίαν
καὶ Περσίαν ἐναλλάξ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη οὕτως, ὥστε
πάντοτε αὕτη μὲν προὔκαλει ἐκεῖνον, οὗτος δὲ ἐξησφάλι-
ζεν ἐκεῖνην. Ἡ Τουρκία κειμένη ἐν μέσῳ τῆς Περσίας

καὶ τῆς Γερμανίας, ἐστὶν ἐξίσου πολιτικῶς ἐχθρὰ τοῖς πρὸς
 δυσμὰς καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὁμόροις. Τὸν λόγον δὲ τῆς
 πολιτικῶς φυσικῆς ἐχθρας, ὃς πηγάζει ἐκ τῆς ἀμέσου
 γειτνιασεως ἰσχυρῶν ὁμόρων βασιλείων, ἐκράτυνον ἔμφυ-
 τος ἐθνικὴ ἐχθρα καὶ πατροπαράδοτον θρησκευτικὸν μῖσος.
 Οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Πέρσαι εἰσὶ συγγενεῖς κατὰ τε τὸ φυ-
 λον καὶ τὴν γλῶσσαν, οἱ πρόγονοι δὲ αὐτῶν, οἱ κάτοικοι
 τοῦ Ἰράν, διετέλουν ἐν διηνεκεῖ πολέμῳ πρὸς τοὺς λαοὺς
 τοῦ Τουράν, ἤτοι πρὸς τοὺς προγόνους τῶν Τούρκων.
 Ὁ Τοῦρκος θεωρεῖ τοὺς μὲν Γερμανοὺς ἀπίστους, τοὺς δὲ
 Πέρσας αἵρετικούς, τὸν δὲ πρὸς ἀμφοτέρους ἀγῶνα ἱερὸν
 καθῆκον ὑπὸ τοῦ Κορανίου ἐπιτασσόμενον καί, κατ' αὐτὸ,
 ὑπὸ φετβάδων κῦρος περιβαλλόμενον. Τὴν μεγάλην ἐν
 ἀπάσῃ τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ καθολικὴν σφαγὴν
 τῶν αἵρετικῶν, δι' ἧς ὁ σουλτάνος Σελὶμ ἐμίανε τὴν ἀρ-
 χὴν τοῦ πρὸς τὴν Περσίαν πολέμου, ἐμιμήθη ἐν ἐλάσσονι
 μέτρῳ ὁ Σουλεϊμάν διὰ τοῦ φόνου πάντων τῶν ἐν Καλλι-
 πόλει φυλασσομένων αἰχμαλώτων· τοῦτο δ' ἐπραξεν ἔ-
 νεκα τῆς βραδύτητος τῶν προσαγορεύσεων τοῦ σάχη
 Ταμάσπ (1) ἐπὶ τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ ἦν προ-
 ανάκρουσμα τοῦ πολέμου, ὑπὲρ οὗ ἤδη τότε ἔλειπεν οὐχὶ
 ἡ θῆλῃσις, ἀλλὰ μόνον ὁ εὖθετος καιρὸς (2). Τοιοῦτον δὲ
 παρέσχεν ἡ ἐκατέρωθεν προδοσία τῶν μεθορίων διοικητῶν·
 διότι ὁ μὲν Σερὶφ βέγῃς, χάνης τῆς Βιδλίδος, ἀποστάς
 τοῦ σουλτάνου, προσεκύνησε τὸν σάχην, ὁ δὲ Οὐλαμά,
 τοποτηρητὴς τοῦ Ταμάσπ ἐν Ἀσερβεϊτζάν, ὃς καταγό-
 μενος ἀπὸ τοῦ Τεκκὲ ὁπαδὸς ἦν τοῦ Σεϊτανκουλί κατὰ
 τὰς ἐπὶ τοῦ Βαγιαζήτ ταραχάς, ἀπέστη πάλιν ἀπὸ τοῦ

(1) Ταμάσπ ἢ Ταμασίβ, κατὰ τὸν Σχνκόβσκη.

(2) Ὁ ρα Β 6λ. ΚΣΤ.

σάχη πρὸς τὸν Σουλεϊμάν (1). Μῆνας τινας πρὸ τῆς ἐπὶ τὸ Γούνης ἐκστρατείας ὁ Οὐλαμὰ ἡσπάσατο ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου καὶ ἀνεδείχθη ὑπὸ τούτου βεγλέρβεγης τοῦ Χοσνκέφ καὶ πάσης τῆς χώρας τῆς Βιδλίδος μετὰ ἐτησίας προσόδου δύο ἑκατομμυρίων ἄσπρων, ἥτοι τετρακισμυρίων δουκάτων. Οἱ βεγλερβέγηδες τῆς Καραμανίας, τῆς Ἀμασείας, τοῦ Σουλκάδρ, τῆς Συρίας καὶ τοῦ Διαρβεκίρ παρηγγέλθησαν ἵνα βοηθήσωσιν αὐτῷ διὰ τῶν ἰδίων στρατῶν πρὸς κατάληψιν τῆς Βιδλίδος (2). Ὁ Οὐλαμὰ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν ταύτην, ἀλλ' ὁ Σερίφ βέγης, δραμῶν μετὰ περσικοῦ στρατοῦ πρὸς βοήθειαν αὐτῆς, ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας. Τοῦτο ἡγγέλθη τῷ Σουλεϊμάν ἐπὶ τῆς εἰς Γούνης ἐκστρατείας, ὅτε εἰσήρχετο εἰς Σύρμιον. Μιμούμενος τὸν Οὐλαμὰ ὁ Σουλφακάρ Χάν, Πέρσης διοικητῆς τοῦ Βαγδάτ, ὃς ἐπεκαλεῖτο καλὴς τῶν καλιφῶν (3), ἔπεμψε πρὸς τὸν Σουλεϊμάν τὰς κλειδας τοῦ Βαγδάτ, ἐν ᾧ ἤλπιζεν ἐγκαρτερῆσαι κατὰ τοῦ σάχη μέχρι τῆς ἀφίξεως ὁθωμανικῆς ἐπικουρίας, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὀρμήσαντες ἐπ' αὐτὸν πιστοὶ τινες τοῦ σάχη ἐθανάτωσαν, τὸ δὲ Βαγδάτ διέμεινε πάλιν ὑπὸ τὸν σάχην. Ἡ βασιλικὴ τιμὴ τοῦ Σουλεϊμάν ἀπῆτει τὴν κατοχὴν τῆς ἀποστάσης Βιδλίδος καὶ τοῦ διανοηθέντος παραδοθῆναι αὐτῷ Βαγδάτ. Οὕτω δὲ ὁ περσικὸς πόλεμος, ὃν ἀπὸ πολλοῦ ἔγνων καὶ ἀνέστηλιν ὁ Σουλεϊμάν, ἐξερράγη. Καὶ ὁ μὲν μέγας βεζύρης, ἀναδειχθεὶς αὖθις σερασκέρης, ἐστράτευσε παραχρῆμα μετὰ τὴν πρὸς τὸν Φερδινάνδον εἰρηνοποίησιν κατὰ τὴν φθινο-

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 169. Πετσεβί, φ. 59.

(2) Φερδὶ, φ. 181.

(3) Φερδὶ, φ. 183. Πετσεβί, φ. 59.

πωρινήν ἰσημερίαν εἰς ἄλωσιν τῆς Βιδλίδος, αὐτὸς δὲ ὁ σουλτάνος ἐμέλλε στρατεύσειν κατὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν εἰς ἄλωσιν τοῦ Βαγδάτ (1).

Ἐνθεν ἔτι τοῦ Ἰκονίου, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς κατεσκήνου ἐν Τζιναρλοῦ, ὁ Σεμσεδδίν, υἱὸς τοῦ Οὐλαμά, ἐκόμισε τὴν ἀγγελίαν τῆς ἡττης τοῦ Σερίφ βέγη καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντάρτου τούτου πεμψθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (2).
²¹
^{Οκτ.} 1533 Ἡ κληρονομικὴ διοίκησις τῆς Βιδλίδος ἐδόθη τῷ Σεμσεδδίν, ὁ δὲ σερασκέρης ἀπῆλθε διαχειμάσων ἐν Χαλεπίῳ. Αἱ ἐπὶ τῶν χειμαδίων πρὸς τοὺς φρουράρχους περσικῶν φρουρίων κοινολογίαι κατέστησαν εὐχερῇ τὴν παράδοσιν αὐτῶν κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ ἔαρος καὶ τῶν στρατῶν. Οὕτω παρεδόθησαν τὰ φρούρια τὸ Ἀαδιλτζουβάζ, τὸ Ἀρτζίς καὶ τὸ Ἀχλάτ, ἅπαντα κείμενα παρὰ τὴν ἀρκτικὴν πλευρὰν τῆς μεγάλης λίμνης, τῆς καλουμένης ὑπὸ μὲν τῶν Δυτικῶν γεωγράφων λίμνης τοῦ Βάν, κειμένου πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀσιανῶν Ἀρτζίς, ὑπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαίου Ἀρσῆσης ἢ Ἀρσίας (3). Ἐάν ἀπὸ τοῦ Βάν παρὰ τὴν ὄχθην τῆς λίμνης πορευθῶμεν πρὸς βορρᾶν, ἀφικνούμεθα διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Βενδμαχί πρῶτον εἰς Ἀρτζίς τὴν πάλαι Ἀρσην, κείμενον ἐπὶ εὐφόρου καρυσφύτου πεδίου, εἶτα δὲ δυο σταθμοὺς περαιτέρω πρὸς δυσμὰς εἰς Ἀαδιλτζουβάζ, ἐχόμενον τῆς λίμνης, ἥτις κατεβύθισε μέρος τῶν τειχῶν (4), ἔπειτα δὲ σταθμὸν περαιτέρω εἰς Ἀχλάτ, τὸ πάλαι Χλιάτ, ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῶν Τουρκομάνων ἡγεμόνων, οἵτινες ἐκάλουν ἑαυ-

(1) Τζελαλζαδὲ, Σολακζαδὲ, Ἀλῆς, Φερδί.

(2) Τζελαλζαδὲ, φ. 469. Πετσεβί, φ. 59.

(3) Καλεῖται καὶ Ἀρσισσα λίμνη καὶ Ἀρσανιάς.

(4) Τζεχαννιουρᾶ, σ. 412.

τοὺς Ἑρμενσάχ, ἥτοι βασιλεῖς τῆς Ἀρμενίας (1) κεῖμε-
νον ἐπὶ τερπνῆς εὐφόρου πεδιάδος, περιλαλήτου ἐπὶ τῷ
μεγέθει τῶν μῆλων, ὧν τινα ἔχουσι βάρος. ὡς ἑκατὸν δι-
ρέμ (2). Ἡ πόλις αὕτη πολλάκις ἐρημωθείσα ὑπὸ σει-
σμῶν, καταπορθηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χουαρέσμ Τζελαλεδδίν
Μανκβερνί, ὅτε ἀφείλετο αὐτὴν τοὺς Σελτσούκους. εἴτα
δὲ ὑπὸ τῶν Μογόλων ἐπὶ τοῦ Τζεγγισχάν καὶ ὑπὸ τῶν
Τατάρων ἐπὶ τοῦ Τιμούρ, ἐστὶν ἡ πατρίς πολλῶν περιω-
νύμων σοφῶν καὶ τάφοι Ἀρμενίων καὶ Τουρκομάνων ἡγε-
μόνων (Α), ὀνομαστί δὲ τῶν προγόνων τοῦ βασιλικοῦ γέ-
νους τῶν Ὀθωμανῶν (Β).

Ὁ Ἰβραῖμ ἐβουλεύετο ἵνα πορευθῇ ἀπὸ Χαλεπίου εἰς
Βαγδάτ διὰ τοῦ Διαρβεκίρ καὶ τῆς Μοσσούλης· ἀλλὰ τὴν
ἐκτέλεσιν τῆς βουλῆς ταύτης ἐκώλυσεν ὁ δεφτερδάρ Ἰσκεν-
δέρ Τζελεπῆς, ὃς ἀνηγορεύθη συγχρόνως κιαγιά, ἥτοι το-
ποτηρητῆς τοῦ σερασκέρη. Ὁ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆς, ἀνὴρ
τὰ μέγιστα δυνάμενος ὡς ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν διὰ
τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τὸν
ἰδίον πλοῦτον, ὁ μόνος, ὃς ἐφαίνετο ὅτι ἀμιλλᾶται περὶ
πλούτου καὶ πολυτελείας πρὸς τοὺς βεζύρας καὶ δὴ πρὸς
τὸν Ἰβραῖμ, εἶχεν ἑξακοσίους δούλους, ὧν οἱ τριακόσιοι
ἔφερον χρυσοὺς πύλους (3), ἐν ᾧ ὁ Ἰβραῖμ ὑπερέβαλλεν αὐ-
τὸν μόνον κατὰ ἑκατὸν, οἱ δὲ ἕτεροι δύο βεζύραι εἶχον
μόνον ἐξήκοντα ὡς ὀγδοήκοντα. Ἐκστρατεύοντος τοῦ
Ἰβραῖμ, ὁ κιαγιά αὐτοῦ ἐπεθεώρησε χιλίους διακοσίους
ἄνδρας εὐίππους καὶ εὐόπλους ἐκ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ.

(1) Μαρτὲν, ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ ὑπομνήματα περὶ τῆς Ἀρμενίας.

(2) Τζιχαννουμά, σ. 413.

(3) Σολακζαδέ, φ. 411. Τζελαλζαδέ. Ἀλῆς, ΑΒ διήγημα, φ. 246.
Πετσεβί, φ. 60.

Κατὰ τὴν χορηγίαν τῶν στρατευμάτων ὁ δεφτερδάρ ὥφειλε παρέχειν τριάκοντα ἐνόπλους· ἀλλ' ὁ Ἰβραῖμ ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ φιλαφρόνως, ἵνα δώσῃ προσέτι, πλὴν τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ πληρώματος, ἑκατὸν καὶ δέκα ἵππεῖς, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περσικῆς ἐκστρατείας. Ὁ δεφτερδάρ μὴ θέλων οὔτε πάντως ἀρνηθῆναι, οὔτε πάντως πληρῶσαι τὴν αἴτησιν τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἐχορήγησε μὲν ἑκατὸν δέκα ἄνδρας, ἀλλὰ συμπεριέλαβεν αὐτοὺς καὶ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ, τοὺς τριάκοντα ἄνδρας. Ὁ Ἰβραῖμ ἀπέκρυψε τὴν ἐκ τῆς μικροπρεπείας τοῦ δεφτερδάρ ἀγανάκτησιν, ἀλλ' ἐκτοτε ἀπεχθῶς πρὸς αὐτὸν εἶχε· ὁ δὲ δεφτερδάρ συνορῶν, ὅτι ἀπώλεσε τὴν εὐνοίαν τοῦ μεγάλου βεζύρου, κῦχετο τὴν πτώσιν αὐτοῦ, ἐν ᾧ οὗτος προπαρεσκευάζε τὴν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ παροξύνων τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην ἐχθραν ἦν ὁ Νακχὰς Ἀλῆς, ὁ ἐπὶ τῶν συρικῶν, μέγας μηχανορῥάφος, ὃς ἤλπιζεν, ἀνατρέπων τὸν δεφτερδάρ, διαδέξασθαι αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα. Διὰ τῶν μηχανημάτων δὲ αὐτοῦ ἡ μάλλον ἐξ ἀμέσου προστάγματος τοῦ Ἰβραῖμ, ὅτε ὁ στρατὸς ἦρεν ἐκ Χαλεπίου, καθ' ἣν ὥραν αἱ κομίζουσαι τὸν θησαυρὸν κάμηλοι ἦσαν ἑτοιμοὶ πρὸς πορείαν, συνέβη ταραχὴ, ἐπὶ τῇ δῆθεν ἐμφανίσει κλεπτῶν. Οἱ περὶ τὸν μέγαν βεζύρην δραμόντες συνέλαβον τριάκοντα ἐκ τῶν περὶ τὰς καμήλους εὐρεθέντων καὶ ἐφυλάκισαν αὐτοὺς, οἳτοι δὲ τῇ ἐπαύριον βασανισθέντες ὡμολόγησαν, ὅτι παρορμηθέντες ὑπὸ τοῦ δεφτερδάρ ἐγνώσαν κατὰ τὴν νύκτα διαρπάσαι τὸν θησαυρόν. Ταῦτα ἦν συκοφαντία, ἣν ὁ στρατὸς ἐθεώρησεν ὡς ἔργον τοῦ σεράσκέρη (1).

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 171. Πετσεβί, φ. 61. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, λέγει ὁ Πετσεβί, κατὰ τὸν Τζελαλζαδὲ, τὸ ἀξίωμα τοῦ δεφτερδάρ τῆς Συρίας εὐκ ἦν χωριστὸν, ἀλλ' ἠνωμένον μετὰ τῶν ἐτέρων ἀξιωμάτων τοῦ δεφτερδάρ.

Ὁ Ἰσκενδὲρ Τζελεπῆς οὐδένα τρόπον ἔβλεπεν, ὅπως πληρώσῃ τὸ γεννηθὲν χάσμα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου, εἰμὴ τὴν πτώσιν τούτου. Διὸ ἐπὶ προφάσει, χρώμενος πρὸς τοῦτο τῇ αὐτομόλῳ Οὐλαμὰ, προὔτεινεν ἵνα πορευθῶσιν εὐθὺς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας, ἣν αὐτὸς ὁ σάχης κατὰ τὰς νεωτάτας ἀγγελίας κατέλιπε· τότε δ' ἀναγκαίως ἡ πτώσις τῆς Ταβρίδος συνεπήγετο καὶ τὴν τοῦ Βαγδάτ. Οὕτως ἤλπιζεν ἐν τῇ ἐχθρικῇ χώρᾳ ἐπαγαγεῖν τὸν ὀλεθρον τοῦ ἰδίου ἐχθροῦ. Ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ ματαιότης τοῦ Ἰβραῒμ, ὅπως καλῆται πορθητῆς τῆς Ταβρίδος, ἐνέπεσον εἰς τὴν στηθεῖσαν παγίδα. Τῶντι ὁ Ἰβραῒμ ἐπορεύθη ἐπὶ τὴν Ταβρίδα ἀφί- Τῇ 14
κετο εἰς Ἀμιδαν, ὅπου ἀνεπαύθη ἐπὶ ἑξ ἑβδομάδας πρὸς Μαῦ 1534
συνάθροισιν τῶν στρατευμάτων (1). Ὅτε τῇ δεκάτῃ ἡμέ- 23
ρᾳ ἀπὸ τῆς ἑξ Ἀμίδης ἐξόδου ἐστρατοπέδευσεν ἐν Σουβα- Ἰουνίου
ρέκ, ἦλθον πρὸς προὔπαντησιν πρέσβεις μετὰ τῶν κλειδῶν τοῦ πύργου Ἀουνίχ καὶ τοῦ φρουρίου τοῦ Βάν, τοῦ ὀχυρωτάτου πάντων τῶν φρουρίων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὅπερ ἐπὶ τρία ἔτη μάτην ἐπολιόρκησεν ὁ στρατὸς τοῦ κοσμοκτῆτορος Τιμούρ, καὶ ὅπου δεκακισχίλιοι ἄνδρες ἐπὶ ὅλην ἡμέραν μάτην ἀπεπειράθησαν ἵνα διαρρήξωσι τὰς πέτρας αὐτοῦ (2). Ὁ διοικητῆς τῆς Συρίας Χοσρέφ Ἡσᾶς ἀνηγορεύθη φρούραρχος αὐτοῦ. Τῇ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ ὁ Ἐμίρ βέγης ἐκ τῆς τουρκικῆς φυλῆς τῶν Μαχμουδὲ ἐκόμισε τὰς κλεῖς τοῦ Σιαβάν (3) πρὸς τὸν Ἰβραῒμ, ὅφ' ὃν ἐκ

(1) Φερῖ, φ. 206.

(2) Τζιχαννουμᾶ, σ. 411. Ὅρα καὶ τὸ 12 Βιβλίον τῆς ἱστορίας ταύτης καὶ τὸν χρονογράφον τῆς ἀλώσεως Ἀλδὶ Ἰσᾶρ Βανὶ Σουλεϊμὰ Σαχουμούζ.

(3) Πεγσεβί, φ. 60. Τζελαλζαδὲ, φ. 172. Φερῖ.

διαδοχῆς ὑπετάγησαν τὰ φρούρια Χαρέμ, Βιδκάρ, 'Ρου-
σενί, Χούλ, Τενούζ, 'Αθνίκ, Βαγιαζήτ, Βαϊτάν καὶ
13 Ἰχτιμάν (1). Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τοῦ 944 ὁ Ἰβραῖμ
1534 εἰσῆλθε πανηγυρικῶς εἰς Ταβρίδα, κατέλαβε τὰ θερινὰ
στρατόπεδα τοῦ Ἑσσαβαδάδ, ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς παρὰ
τὸ πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως μαυσώλειον τοῦ Γαζάν
πύργου, ἐν ᾧ ἔταξε χιλίους σκοπευτὰς πρὸς χαλίνωσιν
τῆς πόλεως· κατέστησεν ἐν αὐτῇ δικαστὴν καὶ φύλακας
τῆς ἀσφαλείας τῆς περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς πάντων τῶν
κατοίκων καὶ κατώρρωσε παρὰ τὸν φετβάν, τὸν κε-
λεύοντα τὴν γενικὴν δόξωσιν καὶ καταστροφὴν τῶν αἰρε-
τικῶν, ὅπως οὐδεὶς στερηθῇ τριχὺς (2). Τὸ μόνον, ἀλλὰ
λίαν μέγα καὶ ἐπαισθητὸν ἀτύχημα, ὅπερ ἔπαθε τὸ στρά-
τευμα τοῦ Ἰβραῖμ, ἦν κατὰ τὰ ὀρεινὰ στενὰ τοῦ Κιζιλτζέ
Τάγ. Ὁ Οὐλαμά καὶ ὁ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆς ἔπεισαν αὐτὸν
ἵνα πέμψῃ ὑπὲρ αὐτοὺς εἰς τὰς ὀρεινὰς στενοπορίας μυρίους
ἄνδρας, ὅπου οἱ πλεῖστοι αὐτῶν διεφθάρησαν ὑπὸ τῶν ἐχ-
θρῶν (3). ἀλλὰ τὴν μερικὴν ταύτην ἤτταν ἀντεσῆκωσεν
οἶονεὶ ἡ ὑποταγὴ τοῦ σάχη τοῦ Σιρβάν καὶ τοῦ ἡγεμόνος
τοῦ Γιλάν Μουζαφέρ Χάν, ὧν οἱ πρέσβεις ἐλθόντες προσ-
ήνεγκον πρὸς τὸν Ἰβραῖμ ὑποταγὴν καὶ δῶρα. Οὗτος ἀνέ-
θηκε τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀσερβεϊτζάν τῷ Οὐλαμά, τὴν
δὲ τοῦ Ἰράκ τῷ Βαϊενδέρογλου Μουράτθεγῃ (4). Πάντα
ταῦτα ἀνήγγειλεν ἀπὸ Ταβρίδος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
ὁ μέγας βεζύρης καὶ ὅτι καιρὸς ἐστὶν ἵνα πέμψῃ τούτων
ἐνεκα νικητήρια πρὸς τὰς ἐπαρχίας (5).

(1) Φερδὶ, φ. 207. Τζελαλζαδὲ, φ. 172. Πετσεβί, φ. 60.

(2) Παρὰ Φερδὶ, φ. 205, καὶ Τζελαλζαδὲ, φ. 173, εὔρηται ἡ μαρτυρία.

(3) Τζελαλζαδὲ, φ. 174. Πετσεβί, φ. 61.

(4) Τζελαλζαδὲ, Φερδὶ. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 2 Σεπτεμβρ.

(5) Αὐτόθι.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Σουλεϊμάν ἀπῆλθεν ἀπὸ Χρυσουπόλεως τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ Ἰβραὶμ κατέλιπε τὴν πόλιν Ἀμιδαν καὶ ἐστράτευσεν εἰς Ταβρίδα, πέμψας πρότερον εἰς Οὐγγρίαν μετὰ τρισχιλίων ἀνδρῶν τὸν Ἀλοῖζιον Γρίπτην, καὶ ἐμπιεύσας τὴν μὲν ἀσφάλειαν τῆς πρωτευούσης σαντζάκβεγῃ τινὶ, τὴν δὲ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῷ υἱῷ Μουσταφᾷ, διοικητῇ τοῦ Σαρουχάν. Ἡ πορεία ἐγένετο ἐν τάχει διὰ τῶν πρωτευουσῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Νικαίας, τοῦ Κοτυαίου, τοῦ Θυμβρίου (Ἀκσέρ) καὶ Ἰκονίου. Κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διατριβὴν ταχυδρόμος τοῦ Ἰβραὶμ ἐκόμισεν αὐτῷ τὰς κλεῖδας τοῦ Βάν καὶ τῶν μετὰ τοῦτου ὑποταγέντων φρουρίων. Ὁ Σουλεϊμάν, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ στρατοῦ, ἐπεσκέψατο τὸν τάφον τοῦ μεγάλου μυστικοῦ ποιητοῦ Τζελαλεδδίν Ρουμί, ὅπου ἐγένετο ἀνάγνωσις τοῦ Κορανίου καὶ τοῦ Μεσνεβί, εἴτα δὲ ἐτελέσθη ἡ πανηγυρικὴ θρησκευτικὴ ἄσκησις τῶν δερβισῶν διὰ κυκλικοῦ χοροῦ. Τηλικούτος ἦν ὁ ἐνθουσιασμός τῶν δερβισῶν καὶ ἡ ἐκπληξίς τῶν θεατῶν ἕνεκα τῆς διηνεκοῦς στροφῆς, ὥστε αὐτός ὁ τάφος ἐφαίνετο, ὅτι συνεχόρευε καὶ ὅτι ἡ σκιά τοῦ ἐνταῦθα ταφέντος μεγάλου σουλτάνου ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν πνευμάτων, τοῦ μολλᾶ Χουνκιάρ (μολλᾶ αὐτοκράτορος) ἐκ τῶν προτέρων ἐξησφάλιζε τῇ σκιᾷ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τῷ μεγάλῳ αὐτοκράτορι Σουλεϊμάν, τὴν νικηφόρον ἐκβασιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης ⁽¹⁾. Ὁ Σουλεϊμάν ἐπεκαλέσατο τὰς εὐλογίας τοῦ μολλᾶ Χουνκιάρ, οὗ ὁ πατὴρ ἐπεκαλεῖτο Σουλτανούλ οὐλεμά (ὁ σουλτάνος τῶν νομομαθῶν), ὁ δὲ υἱὸς Σουλτάν Βελέδ (σουλτάνος ὁ παῖς) (Γ). Ὁ Σουλεϊ-

(1) Τζελαλεδδίν, σ. 173.

μὰν ἐπεσκέφατο ἐν Σεῖδι Γαζὶ καὶ τὸν τάφον τοῦ Σιλ ἀλ Βαττάλ (1), ἐν δὲ Ἐρζερούμ τὸν τοῦ σέχη Ἐβού Ἰσακ Καρζουμί. Ἐξ Ἀρτζίς, ὃ κατέστησε τιμάριον τοῦ Ἰβραΐμ, ἔπεμψε πρὸς τοῦτον διὰ τοῦ ἵπποστασιάρχου βαρύτιμα δῶρα· ἀλλὰ μαθὼν, ὅτι οἱ Πέρσαι ἐχώρησαν, ὅπως ἐπιτε-
θῶσι πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸ διδά-
νιον, ὅτι ἀπέρχεται ἀμέσως εἰς Ταβρίδα (Δ). Τῇ 27 Σε-
πτεμβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην, ἧς οἱ
κάτοικοι προϋπήνησαν αὐτῷ. Τῇ ἐπαύριον ὁ στρατὸς τοῦ
σουλτάνου καὶ ὁ τοῦ μεγάλου βεζύρου ἠνώθησαν ἐν Ἀου-
τζάν. Τῇ ἐπιούσῃ πρωΐα ὁ Σουλεϊμὰν συγκαλέσας μέγα
συμβούλιον ἀπένειμε τῷ σερασκέρῃ, τοῖς βεγλερβέγηδες,
τοῖς ἀγάδες, τῷ δεφτερδάρ Ἰσκενδέρ Τζελεπῇ, τῷ ρεΐς
ἐφέντῃ Μουσταφᾶ Τζελαλζαδὲ Τζελεπῇ (Ε) καὶ τῷ νι-
σαντζὶ Σαδιβέγῃ τιμητηρίους κἀνδεις. Ἡ αὐτοκρατορικὴ
φρουρά, οἱ γενίτσαροι καὶ τὸ τακτικὸν ἵππικὸν ἔλαβον δῶ-
ρον ἐκ χιλίων ἄσπρων ἢ ἐξ εἴκοσι δουκάτων ἕκαστος. Ὁ
ἡγεμὼν τοῦ Γιλὰν Μελέκ Μουζαφέρ προσεκύνησε τὸν Σου-
λεϊμὰν καὶ ἡσπάσατο τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὃ δὲ υἱὸς τοῦ ἡγε-
μόνος τοῦ Σιρβὰν ἀνηγορεύθη διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τῆς
Ταβρίδος, συγκειμένης ἐκ τῶν πληρωμάτων τῶν βέγη-
δων τοῦ Βαϊβούρδ, Κουμάς, Καραϊσάρ καὶ τῶν Ἀδάνων.
Εἴτα ὁ στρατὸς ἐπορεύθη πρὸς μεσημβρίαν διὰ τοῦ Μιανέ
καὶ Ζεγγάν ἐπὶ τὸ Σουλτανιγέ, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ ἔμα-
θεν, ὅτι ὁ σάχης Ταμάσπ ἔφυγε καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ, ἡγε-
μὼν τῆς ἀρχαίας δυναστείας τοῦ Σουλκάδρ, συνετάχθη

(1) Ὁ Ἀραψ Σιδ ἐτελεύτησε τῷ 421 τῆς ἑγίρας (733). Ἡ ἱστορία
αὐτοῦ ἐν εἵδει μυθιστορήματος εὐρεῖται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων,
ἀρ. 317, 318, 338, 339, 210, 341, 344, καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς
Βιέννης, ἀρ. 170.

τοῖς Ὀθωμανοῖς. Πλὴν τοῦ Μωάμεθ τούτου ἠυτομόλησε πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς ὁ υἱὸς τοῦ Σαχροχβέγη μετὰ πέντε ἐτέρων Περσῶν, οἵτινες ἐν δημοτελεῖ διθανίῳ ἡσπάσαντο τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου καὶ ἔλαβον δῶρα τιμητηρίους κάνδεις, κυρβασίας καὶ χρήματα.

Ἡ φθινοπωρινὴ ὥρα παρενέβαλλε μεγάλας δυσχερείας κατὰ τὴν διὰ τοῦ ὄρους πρὸς τὸ Ἀμαδὰν πορείαν· πολλὰ ὑποζύγια ἀπώλοντο, τὸ δὲ πυροβολικὸν ἐβράδυνεν ἕνεκα τῶν ὑπὸ τῶν ὑετῶν ἀδιαβάτων ὁδῶν. Ἡ ἐκ τούτου ἀθυμία ἴσως ἐπέδρασεν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἰβραὴμ κατὰ τοῦ Ἰσκενδέρ κιαγιά σκευωρίας, πρὸς ὃν ἦσαν ἀνατεθειμένα τὰ καθήκοντα τοῦ στρατοπεδάρχου. Ὁ Ἰσκενδέρ ἀπεβλήθη τοῦ ἀξιώματος, τὰ δὲ μεγάλα αὐτοῦ τιμάρια ἐδημεύθησαν (1). Ἐπὶ δυσχερεστέρα ἐγένετο ἡ πορεία τοῦ στρατοῦ πέρα τοῦ Ἀμαδὰν ἐν τοῖς στενοῖς τοῦ Ἐλβενδ, ἥτοι τοῦ Ὀρόντου· πολλαὶ ἀποσκευαὶ ἀπώλοντο, ἑκατὸν ἄμαξαι πυροβολικοῦ ἐπυρπολήθησαν ἕνεκα τῆς δυσχεροῦς μετακομίσεως, τὰ δὲ πυροβόλα αὐτῶν κατωρύχθησαν (2), ὁ δὲ νεκρὸς τοῦ Νισαντζὶ Σιδιδέγη, τελευτήσαντος κατὰ τὴν πορείαν ταύτην καὶ εὐξαμένου ἵνα ταφῇ παρὰ τὸν τάφον τοῦ μεγάλου ἱμάμη ἐν Βαγδάτ (3), ἐτάφη ἐν τῷ φρουρίῳ Σιαχί, τέσσαρας ἡμέρας μετακομιζόμενος. Δι' οὗ σμικρῶν ἐμποδίων ὁ στρατὸς ἐχώρησεν εἰς Βαγδάτ, οὗ ὁ φρούραρχος Μωάμεθ βέγης, τὸ γένος ἐκ Τεκχέ, ἐπεμψε μὲν ἐπιστολὴν ὑποταγῆς, ἀλλ' ὅμως ἀπεχώρησε μετὰ

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 24 Ὀκτωβρίου. Ἀλῆς, Φερδὶ, Τζελαλζαδὲ, Σολαχζαδὲ.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 10 Νοεμβρίου.

(3) Αὐτόθι, τῆς 13 Νοεμβρίου.

πάντων τῶν στρατεύμάτων. Ὁ μέγας βεζύρης προῦχώρησεν ὅπως καταλάβῃ τὴν ἀφρούρητον πόλιν, ἔκλεισε τὰς πύλας αὐτῆς, ὅπως προλάβῃ τὴν λαφυραγωγίαν, καὶ ἔπεμψε τὰς κλείς πρὸς τὸν Σουλεϊμάν διὰ τοῦ σημαιοφόρου αὐτοῦ, πρὸς ὃν οὗτος ἐδωρήσατο πεντακόσια δουκάτα καὶ τὸ σαντζάκιον τοῦ Σβόρνικ, ἀποφέρον αὐτῷ ἑτησίαν πρόσδοτον τριακισίων χιλιάδων ἄσπρων, ἥτοι ἑξακισχιλίων δουκάτων. Τῇ ἐπιούσῃ ὁ σερασκέρης ἐξῆλθε τοῦ Βαγδάτ πρὸς προῦπάντησιν τοῦ σουλτάνου· ὁ δὲ ἐδωρήσατο αὐτῷ εἰκοσακισχίλια δουκάτα καὶ τοσαῦτα ἕτερα ὡς ἐνιαυσίαν αὕξῃσιν τῆς μισθοφορᾶς αὐτοῦ ἐκ τῶν προσόδων τῆς Αἰγύπτου (1). Ἐν τοῖς ἐπομένοις διβανίοις οἱ βεγλερβέγηδες, οἱ βέγηδες καὶ οἱ ἀγάδες ἡσπάσαντο τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου, ἐγένοντο δὲ προβιβασμοὶ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας ὑπηρεσιῶν. Ὁ τέως ρεῖς ἐφένδης, ὁ ἱστοριογράφος Τζελαλζαδὲ Μουσταφᾶ Τζελεπῆς, ἀνηγορεύθη νισαντζί, ὁ Πετζέβ διεδέξατο αὐτὸν εἰς τὴν γραμματεῖαν τῆς ἐπικρατείας, ὁ δὲ Ραμαζάνογλου Μωάμεθ, ὃς ὡσαύτως συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν Οθωμανῶν καὶ μετὰ ταῦτα νισαντζί, ἐπιλεγόμενος μικρὸς πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ μεγάλου νισαντζί (Τζελαλζαδὲ), ἀνηγορεύθη γραμματεὺς τοῦ διβανίου (τεζκερετζί), ὃπερ ἀξίωμα εἶχε πρότερον καὶ ὁ μέγας νισαντζί. Ὁ Σουλεϊμάν ἐδωκεν εἰς τιμᾶριον τῷ μὲν Τζελαλζαδὲ κτήματα δημόσια, ἀποφέροντα ἑτησίαν πρόσδοτον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα χιλιάδων ἄσπρων ἢ τρισχιλίων ἑξακοσίων δουκάτων, τῷ δὲ ρεῖς ἐφέντῃ τιμᾶριον πεντήκοντα χιλιάδων ἄσπρων ἢ χιλίων δουκάτων, καὶ τῷ γραμματεῖ τοῦ διβανίου ἕτερον

(1) Πμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 30 Νοεμβρίου.

ὀκτωκαίδεκα χιλιάδων ἄσπρων ἢ τριακοσίων ἐξήκοντα δουκάτων ⁽¹⁾.

Τὸ Βαγδάτ, τὸ ἀνατολικὸν μεθόριον φρούριον τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους κατὰ τῶν Περσῶν, ὡς τὸ Βελγράδιον τὸ δυτικὸν κατὰ τῶν Γερμανῶν, καὶ Δαρούς σελάμ, ἦτοι οἶκος τῆς σωτηρίας καλούμενον, ὡς τὸ Βελγράδιον Δαρούλτζιχάτ, τούτέστιν οἶκος τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, καλεῖται ἐπὶ Δαρούλκαλιφέτ, ἦτοι οἶκος τοῦ καλιφάτου, ἐπεὶ δὴ ἦν ἡ παλαιὰ ἐδρα τῶν Ἀββασιδῶν καλιφῶν, καὶ Βούρτζουλ ἐβλιά, ἦτοι ὀχύρωμα τῶν ἀγίων, ἐκ τῶν τάφων τοσούτων ἀγίων καὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν, ταφέντων ἐνταῦθα, προσέτι δὲ καὶ Σεβρά, τούτέστι λοξότης, ἐκ τῆς εἰς τὰ τεῖχη εἰσόδου, ἐπεὶ δὴ αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτῆς πύλαι καλύπτονται ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν. Τῷ 148 (765) ἔτει τῆς ἐγείρας ὁ δεύτερος καλίφης τοῦ οἴκου Ἀββάς Μανσούρ ἔθηκε τὸ θεμέλιον τοῦ Βαγδάτ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Τίγριδος ὡς καθέδραν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν διαδόχων. Ἡ πόλις αὕτη κατὰ τοὺς ἐγγχωρίους ἱστοριογράφους καὶ γεωγράφους ἐκτίσθη ὑπὸ τοιοῦτον εὐτυχές ἄστρον, ὥστε οὐδεὶς τῶν τριάκοντα καὶ ἐξ Ἀββασιδῶν καλιφῶν, ὧν ἦν ἡ ἐδρα, ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐν τοῖς τεύχεσιν αὐτῆς, εἰ καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἐτάφησαν ἐν αὐτῇ ⁽²⁾. ἐκλήθη δὲ Βαγδάτ εἴτε ὑπὸ δερβίση τινός, ὃς εἶχε τὸ κελλίον αὐτοῦ ἐνταῦθα, ὡς νομίζουσιν ἱστοριογράφοι τινές, εἴτε, καὶ τοῦτο πιθανώτερον, ὑπὸ τῶν εὐφόρων αὐτῆς κήπων, ὅφ' ὧν περικυκλοῦται ἡ πόλις, ὡς ἤδη ἐπὶ τῆς Σεμιράμιδος ἡ περὶ τὸ Ἀμαδὰν χώρα ἐπεκλήθη Βαγίστάν, ἦτοι χώρα κήπων ⁽³⁾.

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 8 Δεκεμβρ. Φερδὶ, Σολακζαδὲ, Ἀλῆς, Τζελαλζαδὲ, φ. 180. (2) Τζιχαννουμά, σ. 451.

(3) Διόδωρος Σικελιώτης, Β. ἐλ. Β. Βαγίστανον, ἀκριβῶς πόπος κήπων.

Ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἔτι χρόνων τὸ Βαγδάτ ἀκμάζει ἐπὶ ταῖς ὀρύζαις, τοῖς φοινικοβαλάνοις, τοῖς κίτροις καὶ τοῖς νεραντζίοις μήλοις. Αἱ ὁμοροὶ πόλεις τοῦ ἀραβικοῦ Ἰράκ παρέχουσιν αὐτῷ τοὺς καλλίστους καρπούς, ἡ μὲν περὶ τὴν Βάσραν χώρα ὀρύζιον καὶ σακχαρόκαλαμον, ἡ δὲ Βασίθ μῆλα καὶ σταφυλᾶς, τὸ δὲ Σιρβὰν ροιάς (1). Τὸ Βαγδάτ ἐστὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Περσίας καὶ ἡ ὁδὸς τῶν ἀπὸ Βάσρας καὶ Ἰσφαχὰν ἀπερχομένων εἰς Συρίαν καὶ Μικρὰν Ἀσίαν ἐμπορικῶν συνοδιῶν. Ὁχυρὰ τεῖχη καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα πύργοι καὶ βαθεῖα τάφρος περικυκλοῦσιν αὐτό· ἡ δὲ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Τίγριδος σχηματίζει τόξον, οὗ τὴν χορδὴν ἀποτελεῖ αὐτὸς ὁ ποταμὸς, ὃς περσιστὶ σημαίνει βέλος. Ἡ περίμετρος τῆς πλευρᾶς ταύτης ἐστὶ δυοκαίδεκα χιλιάδας πήχεων (Γ). Πρὸς ἄρκτον κεῖται ἡ πύλη τοῦ μεγάλου Ἰμάμη (Ζ), ἐπειδὴ ἐκ ταύτης ἡ ὁδὸς ἄγει πρὸς τὸν μίαν ὥραν ἀπὸ τοῦ Βαγδάτ κείμενον τάφρον τοῦ Ἑβού Ἀνιφέ. Δύο ἑτεराὶ πύλαι καλοῦνται ἡ μὲν Λευκὴ, ἡ δὲ Μέλαινα, ἡ δὲ πύλη τῆς ἐπὶ τοῦ Τίγριδος γεφύρας ἄγει εἰς τὸ πρὸς δυσμὰς προάστειον τοῦ Κουσλάρ Καλασι (πύργον πτηνῶν) (2). Οὐδὲν ἴχνος σώζεται τῶν ἀρχαίων ἀνακτόρων τῶν καλιφῶν, ὡς καὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ δένδρου, τῶν ἀνεγερθέντων ὑπὸ τοῦ καλίφου Μοκταδέρ, ὅπως φυλάξῃ ἐν αὐτοῖς τὸ χρυσοῦν δένδρον, ἐφ' οὗ τοὺς κλάδους ἐκάθηντο ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων γλυπτοὶ ἱππεῖς πολυ-

(1) Τζιχαννουμᾶ, σ. 459. Ὅρα τὸ διάγραμμα τοῦ Βαγδάτ παρὰ Νιε-
βούρ, T. B, σ. 289, διάγραμμα ΜΔ, καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς πόλεως παρὰ
Ives, T. B, Κεφ. 3. Ὅτιερ, B, σ. 200. Ταβερνιέρ, Ὀλιβιέρ, Δ. σ.
308. Σεστίνης, Viaggio di ritorno o di Bassora, σ. 244. Heude, Jour-
ney, σ. 438. Μ. Κιννέιρ, Γεωγ. Ὑπομν. 252.

(2) Τζιχαννουμᾶ σ. 460.

τελῶς ἐνδεδυμένοι καὶ φέροντες ἀνά τὴν χεῖρα ξίφος (Η)¹ ἀλλὰ φαίνεται ἐτι ὁ μεγαλοπρεπὴς θόλος, ὃν ἀνήγειρεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ζουβειδῆ, γυναικὸς τοῦ Ἀρσούμ Ῥασίδ. Οὐδεὶς γινώσκει τὸν χώρον τῆς ἀρχαίας ἀκαδημίας τοῦ ἰσλαμισμού, τῆς ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου Νιζάμουλ Μούλκ, ἡ δὲ ἀκαδημία, ἡ ἀνεγερθεῖσα κατὰ τὸ πρότυπον τῆς προτέρας ὑπὸ τοῦ προτελευταίου Ἀββασίδου καλίου Μονστανσάρ, ἐστὶ νῦν τὸ πρῶτον τελωνεῖον, προωρισμένον πρὸς ἀνταλλαγὴν ἐμπορευμάτων ἀντὶ ἰδεῶν (1). Πολλοὶ τάφοι, ἐξ ὧν τὸ Βαγδάτ ἐπεκλήθη πόλις ἁγίων, εὐρίσκονται οἱ μὲν ἐντὸς τῶν τειχῶν, οἱ δ' ἐν ταῖς πρὸς ἄρκτον προαστείῃ Ῥουσσαφὲ καὶ παρὰ τὴν δυσμικὴν ὁχθιν τοῦ Τίγριδος. Ἐν ταῖς περιδόλῳ τῆς πόλεως κεῖται ὁ τάφος τοῦ σέχη Ἀβδούλ Καδὶρ Γιλανί, ἰδρυτοῦ τοῦ τάγματος τῶν δερβισῶν Καδρὶ (2), καὶ ὁ τοῦ μεγάλου σέχη Σουβερδί, μαρτυρήσαντος ὑπὲρ τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας (3) καὶ ἀπολαύοντος φήμης μεγάλης ἁγιότητος, ἅτε ὄντος φύλακος τοῦ τάφου τοῦ ἱμάμη Ἐβού Ἀνιφέ. Ὁ ἅγιος οὗτος τοῦ ἰσλαμισμού ἐστὶν ὁ πρῶτος τῶν τεσσάρων ἱμαμῶν τῶν τεσσάρων ὁρθοδόξων αἱρέσεων, ὃν οἱ Ὀθωμανοὶ νομομαθεῖς παραδέχονται ὡς ὁδηγὸν τῆς ἐρμηνείας τοῦ νόμου, καὶ ὃς ἐξαιρέτως καλεῖται μέγας ἱμάμης (4). Πλὴν τῶν τριῶν ἐτέρων ἱμαμῶν ἀναπαύεται

(1) Μ. Κινέιρ, Ὑπομ. Γεωγρ. σ. 252. Οὗτος ἀριθμεῖ ἑκατὸν μικροὺς πύργους, ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς καὶ ἑπτακαίδεκα μεγάλους, εἴτα 25 πύλας, τρεῖς ἐφ' ἑκάστης ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ.

(2) Ἐπελεύτησε τῷ 1165 (561). Μουρατζά δ' Ὅσσον, Δ, σ. 622.

(3) Ἀπεκεφαλίσθη, καίτοι αἰῶος, τῷ 1191 (587). Χατζῆ Κάλφας, Χρονολογικοὶ Πίνακες.

(4) Μουρατζά δ' Ὅσσον, Α, σ. 17.

ἐν Βαγδάτ καὶ ὁ τέταρτος, ἦτοι ὁ ἱμάμης Ἀμβάλ ('Αν-
νίβας). Κατέναντι τοῦ τάφου τοῦ Ἑβού Ἀνιφὲ ἐπὶ τῆς
δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ Τίγριδος ἀνυψοῦται ὁ τάφος δύο ἐκ
τῶν δυοκαίδεκα ἱμαμῶν τοῦ οἴκου τοῦ Προφήτου, ἦτοι ὁ
τοῦ ἐβδόμου Μούσα Ἀλῆ Καζίμ (τοῦ τὴν ἑαυτοῦ ὀργὴν
δαμάζοντος) καὶ ὁ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Μωάμεθ Τακκί, τοῦ
ἐννάτου ἱμάμη. Πλὴν τῶν δύο ἱμαμῶν, τῶν ἰδρυτῶν αἰ-
ρέσεων, καὶ τῶν δύο ἱμαμῶν, τῶν μνηστήρων τοῦ καλι-
φάτου, εἰσὶ τεθαμμένοι ἐν Βαγδάτ πολλοὶ τῶν ἱμαμῶν
Μουδζτεϊδ (ἐρμηνευτῶν τοῦ νόμου), ἰδίᾳ ὁ ἱμάμης Ἑβού
Ίουσούφ καὶ Μωάμεθ, οἱ πρῶτοι τὴν τάξιν μετὰ τοὺς τέσ-
σαρας ἰδρυτὰς τῶν ὀρθοδόξων αἱρέσεων (1), καὶ οἱ τάφοι
τῶν μεγάλων μυστικῶν Τζουνεϊδ, Σουβλί καὶ Μανσοῦρ
Χαλάτζ, ὧν οὗτος ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐν σκληροτάταις
βασάνοις, ἅτε κηρύξας ἑαυτὸν ἑνσαρκον θεότητα (2). Ἐπὶ
τέλους ἐν Ῥουσσαφὲ, ὅπου κεῖται ὁ τάφος τοῦ μεγίστου
τῶν ἱμαμῶν, κεῖνται καὶ οἱ τάφοι πολλῶν καλιφῶν τοῦ
οἴκου Ἀββάς (Θ). Οἱ τάφοι τῶν καλιφῶν μόνοι μαρτυ-
ροῦσιν ἐτι ὡς ἀφανεῖς μάρτυρες περὶ τῆς πρὸ χρόνων ἐξα-
φανισθείσης δόξης τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν οἰκοδομημά-
των, δι' ὧν οὗτοι ἐξωραΐσαν τὴν καθεδρὰν αὐτῶν. Ἡδὴ
μετὰ δύο ἑκατονταετηρίδας ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως αὐτῶν
ἰδρῦθησαν, πλὴν τῶν ἀνακτόρων τῶν καλιφῶν, τὰ τοῦ Μοα-
ζεδδεβλέτ (τοῦ τιμῶντος τὸ βασίλειον), ἡγεμόνος τῆς
κραταιᾶς δυναστείας Βουγέ, ἥτις ἐβασίλευεν ἐν τῷ περ-
σικῷ καὶ ἀραβικῷ Ἰράκ (3), ἐμποιοῦσα τρόμον αὐτοῖς τοῖς

(1) Ἡ βιογραφία αὐτοῦ εὑρεταί ἐν τοῖς *Fleurs de la Mystique orien-
tale* ὑπὸ Θελοῦκ, σ. 310.

(2) Τῷ 350 (961) Χατζῆ Κάλφας, Σογιουτί, ἱστορία τῶν καλιφῶν, Ἰδυσονέ.

(3) Τῷ 372 (982). Χατζῆ Κάλφας.

καλιφαίς. Ὁ Ἀδαδεβέλ (βραχίων τοῦ βασιλείου), ὁ μέγιστος τῶν ἡγεμόνων τῆς δυναστείας ταύτης ἀνήγειρεν ἐν Βαγδάτ μεγαλοπρεπές νοσοκομεῖον, ὃ δὲ συγγενὴς αὐτοῦ Σερεφεδδελ (εὐγένεια τοῦ βασιλείου) ἀστεροσκοπεῖον (1). Τὰ ἀνάκτορα τῶν καλιφῶν κατέκλυσαν πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Μογόλων ἀλώσεως τῆς πόλεως, ὅτε ὁ Χουαρεσμάχ Τζελαλεδδίν Μινκθέρνι (2) ἐπόρθησε τὸ Βαγδάτ· ἀλλ' ἀνάκτορα, νοσοκομεῖον, ἀστεροσκοπεῖον καὶ ἀκαδημία ἐξηφανίσθησαν, ὅτε ὁ Μογόλος Χάνης Οὐλαγού, ταπιοτηρήτης τοῦ Τζεγγισχάν, ἐκαθάρισε τὴν πόλιν μογολικῶς ἀπὸ τε τῶν οἰκοδομημάτων καὶ τῶν κατοίκων. Τὸ ἀρχαῖον Βαγδάτ ἐξηφανίσθη μετὰ τοῦ καλιφάτου· εἶτα ἀνεγεννήθη ἐκ τῶν εἰρείων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν δυναστειῶν τῶν Ἰλχανῶν, τοῦ Μέλανος καὶ τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ, αἵτινες διεδέξαντο ἀλλήλας εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἰράκ. Ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ Τζεγγισχάν βαίνων ἐν Βαγδάτ ὁ Τιμούρ, κατέκλυσε αὐτὸ αἵματι καὶ ὠκοδόμησε πυραμίδας ἐκ κρανίων. Τὸ Βαγδάτ ἀπὸ τῆς δυναστείας τοῦ Λευκοῦ Κριοῦ περιῆλθεν εἰς τὸν σάχην Ἰσμαήλ, ἰδρυτὴν τῆς δυναστείας τῶν Σαφί, καὶ τέλος εἰς τὸν Σουλεϊμάν, ὃς πρὸς τῇ ὑπὸ τοῦ προπάππου Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ ἐπινόηθεισῃ προσηγορίᾳ τοῦ κυρίου τῶν δύο ἡπείρων καὶ τῶν δύο θαλασσῶν καὶ τῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς προσληφθείσῃ τοῦ δούλου τῶν δύο ἱερῶν πόλεων, Μέκκας καὶ Μεδίνης, πρὸς τῇ κληρονομηθείσῃ τοῦ κυρίου τῶν τριῶν πρωτευουσῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀδριανουπόλεως καὶ Προύσης, Καίρου τοῦ κραταιοῦ, Δαμασκού τῆς λαμπρᾶς ὡς παραδείσου

(1) Τῷ 622 (1235).

(2) Τῷ 656 (1258).

καὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς Χαλεπίου, προσέθηκε καὶ τὴν τοῦ κυρίου τοῦ Βελγραδίου, οἴκου τοῦ ἱεροῦ πολέμου, καὶ τὴν τοῦ Βαγδάτ, οἴκου τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εἰρήνης (1).

Κατὰ τοὺς τέσσαρας μῆνας, καθ' οὓς ὁ στρατὸς διεχέμαζεν ἐν Βαγδάτ, ὁ σουλτάνος μετὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου ἡσχολήθη τὸ μὲν περὶ τὴν διευθέτησιν τῶν νέων κτήσεων, παραγγείλας τὴν περιγραφὴν πάσης τῆς χώρας καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ συστήματος τῶν τιμαρίων, οἷον ἦν ἐν ταῖς ἐτέραις ἐπαρχίαις τοῦ βασιλείου, τὸ δὲ περὶ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν τάφων τῆς πόλεως καὶ τῶν περιλαλήτων προσκυνητηρίων τοῦ Κερβελά καὶ Νετζέφ, ὅπου ἐτάφησαν ὁ Ἀλῆς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Χουσεῖν (2). Κατὰ τὴν ἰσλαμικὴν παράδοσιν ἡ Μεσοποταμία ἐστὶν ἱερὰ χώρα, ἐν ᾗ ὁ προσκυνητὴς μετὰ σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ προσέρχεται εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης τοῦ Λεμλέμ, τοῦ Τζεμτζεμέ, τοῦ Κερβελά καὶ τοῦ Καδεσία, ὅπου ἔπεσον τοσοῦτοι μάρτυρες τῆς πίστεως, εἰς τοὺς ὑποτιθεμένους τάφους τῶν τεσσάρων προφητῶν, Ἀδάμ, Νῶε, Ἐξεκίηλ καὶ Ἑσδρα, εἰς τοὺς τῶν ἑξ ἱμαμῶν τοῦ οἴκου τοῦ Μωῦμεθ, Ἀλῆ, Χασάν, Χουσεῖν, Ἀσκερί, Κασίμ, Τακκί (3), καὶ εἰς τὰ σπήλαιον, ὅθεν ἐξελεύσεται ποτε ὁ ἐκ τῆς ἡς ἀφανισθεὶς τελευταῖος τῶν δώδεκα ἱμαμῶν Μεχδὶ (4) πρὸ τῆς τελευταίας κρίσεως. Οἱ κατὰ τὴν παράδοσιν ἱεροὶ τόποι θέλγουν τὸν ὁδοιπόρον μουσουλμάνον μᾶλλον ἢ οἱ ἱστορικῶς καὶ γεωγραφικῶς πρωτεύοντες, ἐν οἷς πάλαι ποτε ἔκειντο τὰ περιφανέστατα ἀνάκτορα Σεδὶρ καὶ Χαβρνάκ, Δεβανί

(1) Ὁρὰ σύστασιν καὶ διοίκησιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορ. Α, σ. 450.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 18 καὶ 23 Μαρτίου.

(3) Τζιχαννουμά, Ὅττερ, Ives, Σεστίνης, Νιεβούρ, Ταβερνιέρ, Ὀλιβιέρ.

(4) Μουρατζά ὁ Ὅσσον, Α, σ. 268.

καὶ Ἀγαρχοῦφ, κτισθέντα ὑπὸ τοῦ Μόνζρ, Νααμάν, Μαν-
σοῦρ καὶ Κεϊκαβούς, μάλλον ἢ ἡ θέσις τῶν ἀρχαίων ἀρα-
βικῶν πολεων Χιρᾶς καὶ Κουφᾶς, μάλλον ἢ τὰ ἐρείπια
τοῦ Θερμώδοντος (;) καὶ τῆς Κτησιφώντος, καὶ δὴ μάλ-
λον ἢ τὰ τῆς Βαβυλῶνος, ἐν οἷς ὁ μωσλῖμος ζητεῖ μόνον
τὴν μεμαγευμένην πηγὴν, ἐνθα οἱ πεσόντες ἄγγελοι Ἀροῦτ
καὶ Μαροῦτ, ὡς θέλοντες ἀπαγαγεῖν εὐειδῇ γυναῖκα, κρέ-
μανται μέχρι τῆς μελλούσης κρίσεως σιδηροδέσμιοι, καὶ
τοὺς ἀνθρώπους διδάσκουσι τὴν μαγείαν, ἐν ᾧ ἡ εὐειδὴς
Ἀναχίδ, ἡ εἰς οὐρανὸν ἀναβᾶσα καὶ εἰς τὸν ἑωσφόρον
μετατεθεῖσα διὰ τῶν διδαχθεῖσων ὑπὸ τῶν ἀπαγωγέων αὐ-
τῆς λέξεων, ἄγει ἐκεῖ τὸν χορὸν τῶν ἀστρῶν ἐν λύ-
ρα, ἧς αἱ χορδαὶ λάμπουσι. Πρὸ πάντων ἀπησχόλησε τὸν
Σουλεϊμάν ἡ ἀναζήτησις τοῦ τάφου τοῦ πρώτου τῶν τεσ-
σάρων ἰδρυτῶν τῶν ἱερῶν τελετῶν τοῦ μεγίστου ἱμάμη Ἐβού
Ἀνιφέ. Ὁ τάφος τούτου κατασκαφεῖς ὑπὸ τῶν Σιιτῶν, ἐβε-
βηλώθη διὰ τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν ἐκεῖ
εὐρεθέντων ὀστέων. Ἀλλὰ πρὸς μεγίστην εὐτυχίαν τῶν
λειψάνων τοῦ μεγίστου ἱμάμη καὶ τοῦ Σουλεϊμάν, τοῦ
τὰ μάλιστα προθυμουμένου πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτῶν, ὁ
πάλαι φύλαξ τοῦ τάφου ὡμολόγησε τζαούση τι. ὅτι πρὸ
τῆς ὑπὸ τῶν Σιιτῶν διαρπαγῆς τῶν τάφων ἐφάνη αὐτῷ
κατ' ὄναρ ὁ μέγιστος ἱμάμης καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἵνα σώ-
σῃ τὰ λείψανα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπικειμένης βεβηλώσεως
τῶν αἵρετικῶν, ὁ δὲ φύλαξ ἐκτελῶν ἀκριβῶς τὴν θεῖαν
ταύτην παραγγελίαν ἀντικατέστησε τὸν νεκρὸν τοῦ μα-
καρίου Ἐβού Ἀνιφέ διὰ τοῦ νεκροῦ ἀπίστου τινὸς καὶ με-
τεκόμισεν αὐτὸν εἰς ἀσφαλὲς μέρος. Ὁ σερασκέρης μαθὼν
ταῦτα καὶ ἀνακοινώσας πρὸς τὸν Σουλεϊμάν, ἀνέθηκε τὴν
ἀναζήτησιν τῶν πολυτίμων λειψάνων τῷ πρὸς τὰ θεῖα
εὐσεβεστάτῳ καθηγητῇ Τασκούν, ὃς ἀνήγγειλε μετὰ μι-

κρόν, ὅτι ἐν τῷ ὑποδειχθέντι χώρῳ οἱ ἐργάται ἀνορύσσοντες τὴν γῆν εὗρον τοῖχον ἀποπνέοντα μεγάλην εὐωδίαν μόσχου. Μετὰ τὸ ἀναμφίβολον τοῦτο τεκμήριον τῆς εὐρέσεως τῶν λειψάνων καὶ τῆς ἀληθινολογίας τοῦ φύλακος τοῦ τάφου, ὁ Ἰβραῖμ σπεύσας εἰς τὸν δηλωθέντα τόπον, ἤρεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸν λίθον καὶ ἀνεκάλυψε τὸ μαυσώλειον. Καὶ ὁ Σουλεϊμάν ἐπορεύθη ἐκεῖ καὶ κατέβη εἰς τὸν τάφον, ἅπας δ' ὁ στρατὸς ἐπέισθη, ὅτι τὰ ὁσὰ τοῦ μεγίστου ἱμάμη οὐκ ἦσαν κεκαυμένα, ὥς ἐπιστεύετο ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν, ἀλλ' ἀποπνέοντα μόσχον περιέμενον ἵνα ἀνέυρῃ αὐτὰ ὁ σουλτάνος καὶ ὁ μέγας βεζύρης. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη κατὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βαγδάτ ἦν ὡταύτως αἴσιον εὑρημα, ὥς ἡ τοῦ τάφου τοῦ Ἑγιούπ, συστρατιώτου τοῦ Προφήτου, κατὰ τὴν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰ καὶ ἀμφότερα τὰ συμβάντα ταῦτα ἦσαν πλάστὰ, ἐπέδρασαν ὁμῶς ἐπὶ τὸν στρατὸν, ὃς προσερχόμενος, ὅπως προσκυνήσῃ τὸν εὐρεθέντα τάφον, ἐφαντάζετο, ὅτι διὰ τῆς εὐρέσεως αὐτοῦ ὁ μέγας σουλτάνος, ὁ πόρθητὴς τοῦ Βαγδάτ, προφανῶς ἀπήλαυε τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, ὥς ὁ μέγας πρόγονος αὐτοῦ, ὁ πορθητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς περ Μωάμεθ ὁ Β' ἀνήγειρε τέμενος ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἑγιούπ, οὕτως ὁ Σουλεϊμάν ἀνήγειρε θόλον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἑβού Ἀνιφέ. Ἐκτοτε τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐγένετο προσκύνημα, εἰς ὃ ἐφοίτων οἱ Σουννῖται, ἤτοι οἱ ὀρθόδοξοι Μουσουλμάνοι ⁽¹⁾.

Ὁ σουλτάνος ἔπεμψεν ἀπὸ Βαγδάτ τζαούσας μετὰ νε-

(1) Ὁ Τζελαλζαδὲ, φ. 187—194 περιγράφει τὸν βίον τοῦ Ἑβού Ἀνιφέ κατὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐν Βαγδάτ εὐρεθὲν χειρόγραφον. Ὁρα καὶ Ἀλῆν, ΛΑ διήγημα, φ. 225, καὶ Πετσεβί, φ. 63.

κητηρίων ἐπιστολῶν πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ Βιένναν, μετὰ
τινα δὲ χρόνον ἕτερον πρὸς τὸν Φερδινάνδον αἰτιώμενος
αὐτὸν τὸν φόνον τοῦ Ἀλοιζίου Γρίττη (1).

Κατὰ τὴν ἐν Βαγδάτ χειμερινὴν διατριβὴν ἡ ὀργή
καὶ ἡ ἐκδίκησις τοῦ Ἰβραῖμ κατὰ τοῦ Ἰσκενδὲρ Τζελεπῆ
συνεπληρώθη. Ὁ πρῶτον δεφτερδάρ, ἀποβληθεὶς τοῦ ἀξιώ-
ματος τοῦ κιαγιά, οὐκ ἦν τό γε νῦν ἐπικίνδυνος τῷ μεγά-
λῳ βεζύρῃ, ἀλλ' ἐδύνατο γενέσθαι αὐθις, τὰ δὲ πλούτη
αὐτοῦ ἦσαν ἀείποτε ἀπειρα μέχρι τῆς εἰς θάνατον κατα-
δίκης, ἣν ὁμως οὐκ ἐξήνεγκεν ὁ μέγας βεζύρης, ἀλλ' ὁ
σουλτάνος παραπεισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. Ἡμέρα τινὶ διδανίου
πρὶν ἢ μετὰ τὸν μέγαν βεζύρην προσέλθωσιν εἰς ἀκρόα-
σιν τοῦ σουλτάνου οἱ βεζύραι Ἀγιάς καὶ Κασίμ, ἐκελεύ-
σθη ὑπὸ τῆς Πύλης ἵνα ὁ μὲν Ἰσκενδὲρ Τζελεπῆς θανα-
τωθῇ καὶ μάλιστα αἰσχιστα ἀγχονισθῇ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς
τῆς πόλεως (2), οἱ δὲ ἑξακισχίλιοι ὡς ἑπτακισχίλιοι δοῦ-
λοι αὐτοῦ μὴ πωληθῶσιν ἐν δημοπρασίᾳ, ἀλλὰ συνενω-
θῶσι μετὰ τῶν βασιλικῶν, τὰ δὲ κτήματα αὐτοῦ δημευ-
θῶσι. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπηγχονίσθη καὶ ὁ πενθερὸς αὐ-
τοῦ Χουτεῖν Τζελεπῆς. Τοῦ Ἰσκενδὲρ ἡ κλίσις πρὸς το-
σοῦτους δούλους οὐκ ἦν ἀπλῇ πολυτέλεια, ἀλλὰ καὶ πρό-
νοια πρὸς κατάληψιν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν
ἀξιομάτων τοῦ βασιλείου ὑπὸ ἱκανῶν νέων ἀνδρῶν, εἰς
ἃ ἐξελέγοντο οἱ ἐπὶ εὐφυΐᾳ καὶ ἀνδρίᾳ διαπρέποντες. Ἐπτά
τούτων ἀνεδείχθησαν βεζύραι καὶ μεγάλοι βεζύραι, ἐξ ὧν

(1) Ὅρα τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Φερδινάνδου ἀπὸ Βιέννης, 5 Ἰουλίου 1535
ἐν ταῖς ἀρχαίαις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ὡς καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σου-
λεϊμάν, 5 Φεβρουαρίου, ἐν τῷ Cod. hist. prof., ΡΣΤ.

(2) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 10 Μαΐου, Ἀλῆς, ΑΒ διήγημα.
Φερδὶ, Σολαχζαδέ, Τζελαλζαδέ.

ἦν ὁ Μωάμεθ Σοκολλί, τελευταῖος μέγας βεζύρης τοῦ Σουλεϊμάν καὶ πορθητῆς τοῦ Ζιγέθ (I). Ὁ πλοῦτος τῶν ἑπτὰ τούτων βεζυρῶν οὐκ ἐδύνατο παραβληθῆναι, κατὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς ἱστοριογράφους, πρὸς τὸν τοῦ δεφερ-
δάρ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ (IA).

Διαχειμάζων ἐν Βαγδάτ ὁ Σουλεϊμάν ἐκέλευσεν, ἵνα αὐτοῖς ἔλαιο τοῦ τακτικοῦ ἱππικοῦ, ἤτοι οἱ σπαῖδες, οἱ σιλιχδά-
ραι, οἱ γουρεβά καὶ οἱ οὐλουφετζίδες τῆς δεξιᾶς καὶ ἀρι-
στερᾶς πτέρυγος φρουρῶσιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὡς ἐν
στρατείᾳ ⁽¹⁾. ἀπελθὼν δὲ κατέλιπεν ἐν τῇ πόλει φρουράν
ἐκ χιλίων τοξοτῶν καὶ χιλίων οὐλουφετζίδων ὑπὸ τὸν
Σουλεϊμάν Πασᾶν, τὸν πρῶτον διοικητὴν τοῦ Διαρβεκίρ καὶ
τὸν πρῶτον Ὀθωμανὸν διοικητὴν τοῦ Βαγδάτ ⁽²⁾. Τῇ 28
^{2' Απρ.}
⁴³³⁸ ραμαζᾶν 944 ἐξήγαγε τὸν στρατὸν, ὅπως ἐπανεέλθῃ εἰς
Ταβρίδα, οὐχὶ διὰ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἦλθεν, ἀλλὰ διὰ τοῦ
Κουρδιστάν καὶ Μεραγά. Ἡ ἀγγελία τῶν κινήσεων τοῦ
σάχη, ἀποχωρήσαντος μετὰ τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοῦ Βάν, ἡ
περὶ τῆς αὐτομολήσεως τοῦ Πέρσου ἡγεμόνος Σάμ Μίρ-
ζα ⁽³⁾ καὶ ἡ περὶ τῆς ταχείας ἐλεύσεως πρεσβευτῶν, τοῦ
μὲν Γάλλου, τοῦ δὲ Πέρσου, ἐποίκιλλον τὴν μονοτονίαν
τῆς τριμήνου πορείας. Ὁ Γάλλος οὗτος πρεσβευτῆς ἦν ὁ
τρίτος Φραγκίσκου τοῦ Α', προσκυνήσας τὸν ἀναβολέα
τοῦ Σουλεϊμάν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ. Ὁ πρῶτος τούτων, ὁ
κόμης Φραγκιπάνης, ἦλθεν εὐθὺς πρὸ τῆς ἐπὶ τὴν Βιέν-
ναν ἐκστρατείας, ὁ δὲ δεύτερος, ὁ λοχαγὸς Ῥινκὼν, εἰς
τὸ πρὸ τοῦ Βελγραδίου στρατόπεδον τοῦ Σουλεϊμάν κατὰ
τὴν ἐπὶ τὸ Γούνης ἐκστρατείαν, ὁ δὲ τρίτος, ὁ Λάφορέτ,

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 24 Δεκεμβρίου 1534.

(2) Φερδὶ, φ. 223.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 31 Μαΐου 1535.

ἦλθεν εἰς Ἀσίαν προσαγορεύσων τὸν Σουλεϊμάν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τοῦ Βαγδάτ (ΙΒ) καὶ ἔτυχεν ὑποδοχῆς εὐμενεσέ-
ρας ἣ ὁ Πέρσης χάνης Οὐτσαδλοῦ, ὁ δὲ εἰς μάτην προ-
τείνας εἰρήνην (1).

Ἐν Ταβρίδι ὁ σουλτάνος ἀντήμειψε γενναίως τοὺς ἀγῶ-
νας καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ· ἔλαβον δὲ ἕκαστος
μὲν γενίτσαρος καὶ σπαῆς ἀνὰ εἴκοσι δουκάτα, ἕκαστος δὲ
τιμαριοῦχος, ἔχων πρόσοδον χιλίων ἄσπρων, αὐξήσιν ἐκ
διακοσίων ἄσπρων κατ' ἔτος (2). Ὁ Σουλεϊμάν κατώκη-
σεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ σάχη μόνον μετὰ τοῦ μεγά-
λου βεζύρου, οἱ δὲ ἑτεροὶ βεζύροι ἐστάθμευον ἐν σκηναῖς.
Τῇ πρώτῃ Παρασκευῇ ἀπὸ τῆς εἰς Ταβρίδα ἐπανόδου τῶν
Ὀθωμανῶν ὁ Σουλεϊμάν καὶ ὁ σερασκέρης παρεγένοντο
εἰς τὴν δημοσίαν προσευχὴν ἐν τῷ τεμένει τοῦ σουλτάν
Χασάν. Κατὰ τὴν προσευχὴν ταύτην οἱ μὲν γενίτσαροι
ἦσαν παρατεταγμένοι περὶ τὸ τέμενος, οἱ δὲ βέγηδες ἔφιπ-
ποι (3). Ὁ Σουλεϊμάν διέτριψεν ἐπὶ τεσσαρασκαίδεκα ἡμέ-
ρας ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ σάχη πρὸς διευθέτησιν τῆς
χώρας, πρὸς ἀναγόμεναις διοικητῶν καὶ πρὸς ἀποστολὴν
ἐπιστολῶν, ὅπως γνωρίσῃ ταῖς ἀλλοδαπαῖς δυνάμεσι τὰς
πρὸ μικροῦ νέας νίκας. Ἐν Ταβρίδι μετέβαλε διὰ νέου
κανονισμοῦ τὰ ἔθνη τοῦ διβανίου, ὅπως τούντεῦθεν οἱ βε-
γλερβέγηδες τῆς Ῥούμελης καὶ τῆς Ἀνατολῆς μὴ συν-
εδρεύωσι τοῖς βεζύροις ἐν τῷ συμβουλίῳ, ἀλλὰ μόνον ὁ
πρῶτος, ὁ δὲ δεύτερος μόνον, εἰ εἶχέ τι εἰπεῖν, οἱ δὲ ἑτε-
ροι βεγλερβέγηδες οὐκ ὤφειλον εἰσέρχεσθαι εἰς τὸ διβάνιον,
ἀλλὰ μένειν ἐκτὸς αὐτοῦ εὐθὺς πρὸ τῆς θύρας.

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 22 Ἰουνίου καὶ 4 Ἰουλίου.

(2) Αὐτόθι, τῆς 30 Ἰουνίου 1535.

(3) Αὐτόθι τῆς 5 Ἰουλίου.

Ὁ Σουλεϊμάν ἐβεβαίωσε τὴν κατάκτησιν αὐτοῦ δι' αἵματος, τοῦ Κούρδου βέγη Σιφκάτ ἀποκεφαλισθέντος μετὰ πέντε οἰκείων ἕνεκα κοινολογίας πρὸς τοὺς Πέρσας ⁽¹⁾. Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ὀρισθεισῶν διαφόροις τῶν ἐν τέλει ἀξιωμανημόνευτός ἐστιν ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ σάχη, τὸν ἡγεμονόπαιδα Μίρζαν, δοθεῖσα, ὅτε περιλαμβάνουσα ἅπαν τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ Κιζιλ Οὐζὲν μέρος τοῦ Ἰράκ (II). Ἀπὸ Ταβρίδος ὁ σουλτάνος καὶ ὁ μέγας βεζύρης ἀνήγγειλαν πρὸς τὴν γερουσίαν τῆς Βενετίας τὴν ἄλωσιν τοῦ Βαγδάτ, ὡς ἀπὸ τούτου τὴν τῆς Ταβρίδος ⁽³⁾. Ὁ ἱστοριογράφος Τζελαλζαδὲ, γραμματεὺς (νισαντζί) τοῦ Σουλεϊμάν κατὰ τὴν ἐν Ταβρίδι διατριβὴν ἡσχολήθη συλλέξαι παρὰ τῶν σοφωτάτων Περσῶν ἐγκώμια εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱστορίαν τοῦ Σουλεϊμάν, ἅπερ παρενέβαλεν εἰς αὐτήν ⁽⁴⁾.

Ἡ πορεία ἀπὸ Ταβρίδος εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς ἣν ὁ Σουλεϊμάν εἰσῆλθε θριαμβικῶς, διήρκεσεν ἕξ μῆνας. Οἱ ⁸ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι καλοῦσι τὴν ἐπὶ τοὺς Πέρσας ^{Ἰανου.} ¹⁵³⁵ πρώτην ἐκστρατείαν τοῦ Σουλεϊμάν ἐκστρατείαν ἐπὶ τὸ περσικὸν καὶ τὸ ἀραβικὸν Ἰράκ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς δευτέρας, τῆς ἐπὶ τὸ Νακτζιβάν, τῆς μετὰ τινα ἔτη ἐπιχειρηθείσης. Ἡ πρώτη διαπραγματεύσεις τοῦ Ἰβραῖμ περὶ εἰρήνης ἦν ἡ διὰ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Λαφορέτ συνο-

(1) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 13 Ἰουλίου.

(2) Αὐτόθι, τῆς 14 Ἰουλίου.

(3) Ἡ πρώτη ἀπὸ Βαγδάτ ἐπιστολὴ τῆς 20 βακζὴν 942 (25 Μαρτίου 1535) καὶ ἡ δευτέρα ἀπὸ Ταβρίδος τῆς 4 μοχαρέμ (2 Ἰουλίου) σώζονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας.

(4) Ὁ Τζελαλζαδὲ, φ. 174, ἀναφέρει τοὺς πανηγυρικοὺς λόγους τῶν Περσῶν Σερίφ Χουσεῖν, υἱοῦ τοῦ Χουσεῖν Κασίμ Μεβλανά Ἀχμέτ, τοῦ Φασλουλλάχ, υἱοῦ τοῦ Σεβεστερί, τοῦ Μουσταφᾶ Σερίφ ἀλ Χουσεῖν καὶ τοῦ σέχη Μωάμεθ.

μολογηθεῖσα ἐμπορικὴ συνθήκη μεταξὺ Τουρκίας καὶ Γαλλίας. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ λαμβάνεται πρόνοια περὶ τῆς ἐλευθέρας ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας τῶν ὑπηκόων ἀμφοτέρων τῶν ἐπικρατειῶν, περὶ τῆς ἐλευθέρας δικαιοδοσίας τῶν προξένων ἐν πάσαις ταῖς πολιτικαῖς ὑποθέσεσι καὶ τῆς μεταβιβάσεως τῶν ποινικῶν ὑποθέσεων ἀπὸ τοῦ Καδὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑψηλὴν Πύλιν ἐπὶ τῷ ὄρω, ἵνα πάντοτε παρίσταται ἐνταῦθα διερμηνεὺς Γάλλος. Τὰ χρέη φυγάδος Γάλλου οὔτε ὁ πρόξενος, οὔτε ἕτερος Γάλλος, ἀλλὰ μόνον ὁ βασιλεὺς ἀναδέχεται. Ἐκαστῶ ὑπηκόῳ Γάλλῳ διαμένοντι ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἐπικρατείᾳ ἐπιτρέπεται διατιθέναι τὰ ἑαυτοῦ, ἡ δὲ περιουσία τοῦ διαθέτου παραδίδοται τῷ προξένῳ. Οἱ ἕως τότε αἰχμάλωτοι δοῦλοι ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν ἐλευθεροῦνται, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι οὐδεὶς αἰχμάλωτος ὡς δοῦλος κατέχεται, κτλ. (1).

Ἡ ἐμπορικὴ αὕτη συνθήκη ἐστὶ τὸ τελευταῖον ἱστορικὸν ἔγγραφον τῆς ἀρχῆς οὐχὶ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀλλὰ τοῦ παντοδυνάμου αὐτοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰβραῖμ, ὃς ἐπὶ τεσσαρακαίδεκα ἔτη ἐμερίσατο αὐτὴν πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ. Ὁ Σουλεϊμάν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἀνύψωσεν εἰς τὸ ὑπέρτατον ἀξίωμα τῆς πολιτείας, εἰς γαμβρὸν, εἰς ἀπεριόριστον ἄρχοντα καὶ σερασκέρην δοῦλον Ἑλληνα, ὡς φίλον καὶ ἀδελφόν· ἀλλ' ὁ Ἰβραῖμ ἀγνώμων πρὸς τὸν μέγαν καὶ μόνον εὐεργέτην αὐτοῦ, ἀλαζών καὶ ὑπερπηδῶν τὰ ὅρια τῆς μετριοφροσύνης καὶ τὰς βαθμίδας τὰς χωρίζουσας τὸν κύριον ἀπὸ τοῦ δούλου, εἶχεν ἐν νῷ ἄμετρον ματαιότητα καὶ φιλαρχίαν. Πῶς πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ Φερδινάνδου

(1) Ὁ Φλασσάν ἐν τῇ *Histoire générale et raisonnée de la diplomatie Française*, T. A, ἀναφέρει ἐσφαλμένως τὸ ἔτος 1535 ἀντὶ τοῦ 1536.

καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βενετίας ἀπερισκέπτως καὶ ἀλαζονικῶς ἐλάλησε περὶ τῆς παντοδυναμίας καὶ τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ σουλτάνου ἐκ τῆς θελήσεως αὐτοῦ, ἐδηλώθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διὰ τῶν ἰδίων λόγων, εἴτα δὲ ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Βενετίας ἱσορήθη πῶς ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγόγγυζεν, ὅτι ὁ σουλτάνος ὑπὸ τοῦ Ἰβραῖμ οἶονεὶ μαγγανευθεὶς ἐπορεύθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δούλου αὐτοῦ Γρίττη. Ὡς ὁ λαὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὕτως ὁ στρατὸς ἐν Χαλεπίῳ, ἐγόγγυσεν ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τοῖς πρὸς πῶσιν τοῦ Ἰσκενδὲρ Τζελεπῆ παρασκευασθεῖσι μηχανήμασιν αὐτοῦ.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν δολορράφιων τούτων, ἡ ἐπενεγκοῦσα πρῶτον μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ δεφτερδάρ ἀποβολήν, εἴτα δὲ μετ' ὀλίγον τὴν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τοῦ Βαγδάτ θανάτωσιν αὐτοῦ, ἐξήγειρε τὰ μέγιστα τὴν κοινήν ἀγανάκτησιν. Ἐν τοσούτῳ ὁ ὑπερόπτης βεζύρης ἀποτυφλωθεὶς ἐκ τοῦ κατὰ τοῦ Ἰσκενδὲρ θριάμβου, ἐκ τῆς παρὰ τῷ Σουλεϊμάν παντοδυναμίας αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς δόξης τῆς ἀλώσεως τῆς Ταβρίδος καὶ τοῦ Βαγδάτ, ἐδημοσίευσεν κατὰ τὴν ἐκ Περσίας ἀποχώρησιν τὰς ἡμερησίας διαταγὰς ἐν ἰδίῳ ὀνόματι ὡς σερασκέρη σουλτάνου. Εἰς μάτην ἀπέτρεψεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς προσηγορίας ταύτης ὁ δεφτερδάρ Ἰσκενδὲρ Τζελεπῆς, ἀλλ' ὁ Ἰβραῖμ ἐδικαιολόγησεν αὐτὴν λέγων, ὅτι ἐν Περσίᾳ οἱ διοικηταὶ κουρδικῶν σαντζακίων προσηγορεύοντο καὶ σουλτάνοι. Μετὰ τὴν θανάτωσιν δ' αὐτοῦ ὁ Ἰβραῖμ ἐνόμισεν εὐθετον τὸν καιρὸν ἵνα προσαγορεύσῃ ἑαυτὸν σερασκέρην σουλτάνον, ἴσως ὡς πρώτην βαθμίδα τῆς κλίμακος τῆς ἀγούσης εἰς τὴν ὑψίστην ἀρχήν. Ἀλλ' ἡ πρώτη αὕτη βαθμὶς κακῶς λελογισμένης φιλοδοξίας τοῦ ἀλαζόνος φίλου τοῦ σουλτάνου ἦν ὁ πρῶτος σκόπελος τῆς τελείας πτώσεως αὐτοῦ. Πρὸ δυοκαίδε-

κα ἐτῶν ὁ βεζύρης Ἀχμέτ, δυσφορῶν ὅτι ἠναγκάσθη καταλιπεῖν τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου τῷ φίλῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ἰδιοποιήθη ἐν Αἰγύπτῳ τὴν προσηγορίαν τοῦ σουλτάνου, διὰ δὲ τὴν ἰδιοποίησιν ταύτην ἐθανατώθη καὶ ἐκλήθη δικαίως ἐν τῇ ἱστορίᾳ προδότης. Ὁ δὲ Ἰβραῖμ, λαβὼν τὴν αὐτὴν προσηγορίαν, ἐξήγειρεν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ σουλτάνου ὑπονοίας, ὅτι καὶ αὐτὸς προσαγορευθεὶς σουλτάνος ἐμελλε γενέσθαι, ὡς ὁ Ἀχμέτ, προδότης τοῦ κυρίου⁽¹⁾. Τὸν φόβον τοῦτον τοῦ Σουλεϊμάν ἐνίσχυσεν οὐχ ἥττον φοβερόν ὄνειρον, ὅπερ εἶδε τῇ μετὰ τὴν ἐν Βαγδάτ θανάτωσιν τοῦ Ἰσκενδέρ Τζελεπῇ ἐπιούσῃ νυκτί. Ὁ ἀναιτίως θανατωθεὶς δεφτερδάρ ἐφάνη αὐτῷ καθ' ὕπνον ἐν οὐρανίῳ φωτὶ καὶ κατεμέμψατο αὐτῷ, ὅτι ἄγεται ὑπὸ ἀπίστου προδότου βεζύρου καὶ παραπείθεται εἰς φόνον ἀθῶων θυμάτων· τὸ φάντασμα ὥρμησε πρὸς τὸν Σουλεϊμάν καὶ ἠπειλήσεν ἔν' ἀπάγξῃ αὐτόν, ὅτε οὗτος μετὰ μεγάλης κραυγῆς ἐξηγερθὴ τοῦ ὕπνου ⁽²⁾. Τὸ ὄνειρον τοῦτο κατεκίνησε μὲν ἐπὶ πολὺ τὴν ψυχὴν τοῦ σουλτάνου, ἀλλὰ τότε νῦν οὐδόλως ἐκώλυσεν αὐτόν τοῦ προσκυνῆσαι μετὰ τοῦ Ἰβραῖμ τοὺς ἐν Βαγδάτ τάφους τῶν ἁγίων, προσευχεσθῆναι μετ' αὐτοῦ δημοσίᾳ τῇ Παρασκευῇ ἐν τῷ τεμένει τῆς Ταβρίδος καὶ μερίσασθαι πρὸς αὐτόν τὰ ἀνάκτορα καὶ μάλιστα τὸν κοιτῶνα. Ἀλλὰ μόλις μετὰ ἔτος

(1) Κατὰ τὸν Τζελαλζαδὲ, Σολαχζαδὲ, Ἀλῆν καὶ Πετσεβὶ αἱ παραστάσεις τοῦ Ἰσκενδέρ Τζελεπῇ ἦσαν ἡ πρώτη αἰτία τοῦ μίσους τοῦ Ἰβραῖμ ἐν τῇ ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1535 ὁ Ἰβραῖμ καλεῖται τὸ πρῶτον Σερασκέρ Σουλτάν.

(2) Μουρατζὰ δ' Ὁσσον, Τ. Α, σ. 386 κατὰ τοὺς Ὁθωμανοὺς ἱστοριογράφους Τζελαλζαδὲ, Σολαχζαδὲ, Ἀλῆν, Πετσεβὶ, πάντας ἀφηγουμένους τὸ ὄνειρον τοῦτο.

ἐπληρώθη τὸ μέτρον τοῦ φόβου τοῦ ἀπὸ τῆς παντοδυναμίας καὶ προδοσίας τοῦ φίλου αὐτοῦ, εἴτε διὰ τὴν ἀπὸ τινος χρόνου ἀσυστόλως δηλουμένην καταφρόνησιν τοῦ Κορανίου (ΙΔ) καὶ πάντων τῶν βιβλίων τοῦ νόμου, εἴτε δι' ἕτερον ἄγνωστον ἔγκλημα κατὰ τῆς μεγαλειότητος τοῦ σουλτάνου, ὅπερ ὁ Σουλεϊμάν ἴσως ἐπεθύμει τηρεῖν ἀπόρρητον, ὡς ἄλλοτε ὁ Ἀροῦμ ἀλ' Ρασιδ' ἀπέκρυψε τὸ ἔγκλημα τοῦ Τζαφέρ, υἱοῦ τοῦ Βαρμέκ (ΙΕ), εἰ καὶ μόνον ἡ παντοδυναμία καὶ οἱ θησαυροὶ τούτου, ὡς παρὰ τῷ Ἰβραΐμ, ἦσαν ἱκανὸν ἔγκλημα εἰς τὰ ὄμματα ἡγεμόνος ζηλοτύπου τῆς μονοκρατορίας αὐτοῦ, οἷοι ἦσαν ὁ Ἀροῦμ ἀλ' Ρασιδ' καὶ ὁ Σουλεϊμάν. Ὅπως ποτ' ἂν ᾗ, ὁ Ἰβραΐμ

5
Μαρτ.
1536
νυκτὶ τινι τοῦ ῥαμαζὰν ἐπορεύθη ὡς συνήθως εἰς τὰ ἀνάκτορα ἵνα δειπνήσῃ μετὰ τοῦ σουλτάνου καὶ κοιμηθῇ ἐν τῷ αὐτῷ κοιτῶνι. Τῇ πρωΐᾳ εὐρέθη βία ἀπηγγονισμένος οὐχὶ ἄνευ ἀμύνης· διότι καὶ μετὰ αἰῶνα ἔτι ἐδείκνυντο ἐν τῷ γυναικωνίτῃ ἔχνη τοῦ αἵματος αὐτοῦ. Φοβερόν σημείον τοῖς ἐπὶ ἀλαζονία παντοδυνάμοις φίλοις τῶν σουλτάνων, οἵτινες ἔμελλον βαδίσειν ἐπὶ τὰ ἔχνη αὐτῶν. Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐτάφη ἐν τῷ κατὰ τὸν Γαλατᾶν μοναστηρίῳ τῶν δερβισῶν, ἀλλ' ἄνευ μνημείου, δένδρον δὲ φυτευθὲν ἐπὶ τοῦ ἀνορυχθέντος λάκκου ἐδείκνυεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸν τάφον εὐγλωττότερον τῆς ἐπὶ λίθου ἐπιγραφῆς (1). Τοιοῦτον ἦν τὸ τέλος τοῦ ἀλαζόνος καὶ παντοδυνάμου Ἑλλήνος, ὃς ἀπὸ βιολιστοῦ δούλου ἀνυψώθη εἰς κυβερνήτην πολιτικόν, εἰς στρατάρχην, εἰς δεσπότην τοῦ σουλτάνου, ὃν τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς κολακείας καὶ τολμηρᾶς οἰκειότητος, δι' εὐφύας καὶ μουσικῆς δεινότητος ἐθελ-

(1) Σολαχζαδὲ, φ. 112.

ξεν, εἶτα δὲ διὰ μεγάλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν κατορθωμάτων εἵλκυσε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ⁽¹⁾, καὶ τέλος διὰ τῆς συνθηκῆς καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ χαρακτηῖρος ὑπέταξεν ὅλως ἑαυτῷ. Οὕτως ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ μέγας βεζύρης, ὁ γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου, ὁ πολιορκητὴς τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Γούνης, ὁ πορθητὴς τῆς Ταβρίδος καὶ τοῦ Βαγδάτ, ὁ σερασκέρης σουλτάνος· αὐτὸς, ὃς μετεῖχε τῆς τραπέζης τοῦ σουλτάνου, τῆς ἐνδυμασίας, τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ καὶ τῆς κλίνης τῆς ἀδελφῆς· αὐτὸς, ὃν ὁ μὲν Φερδινάνδος ἐκάλει ἀδελφόν, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἐξάδελφον τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ σουλτάνου καὶ ἐπὶ τέλους σουλτάνον· αὐτὸς, ὃς ἔχων προσηγορίαν συγγενῇ πρὸς αὐτοκράτορας ἀντεποιεῖτο ἵνα μερίζεται πρὸς τὸν σουλτάνον τὴν ἀρχήν, ὡς ὁ Καῖσαρ Αὐγουστος πρὸς τὸν Δία, καὶ ἡμιλλᾷτο περὶ δόξης πρὸς τὸν Ἰούλιον Καῖσαρα, οὗ τὴν ἱστορίαν ἀνεγίνωσκε· εἶχε δὲ βεβαίως ὅτι καὶ ἐκεῖνος φιλοδοξίαν καὶ ὑπέστη τὸν αὐτὸν θάνατον καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν· διότι ἔπεσεν, ὡς ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ἐπιβούλῳ τῇ 15 Μαρτίου ⁽²⁾.

Ἐκ διακοσίων ἐνδόξων βεζυρῶν τῶν καλιφῶν, τῶν σαχῶν τῆς Περσίας καὶ τῶν Τατάρων χανῶν, ὧν τὸν βίον περιέγραφεν ὁ Πέρσης ἱστοριογράφος Χονδεμίρ, οὐδενὸς ἢ πτωσίως ἀντήχησε πορρωτέρω καὶ ἰσχυρότερον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅσον ἡ τοῦ Τζαφέρ τοῦ Βερμικίδου, ἐκ δὲ τῶν διακοσίων βεζυρῶν, οὓς μετ' ὀλίγον ἀριθμήσει τὸ ὀθωμανικὸν βασίλειον, οὐδεὶς ὑπέστη πτώσιν τόσῳ μεγάλῃν, ὅσῳ ὁ φίλος τοῦ σουλτάνου ⁽³⁾.

(1) Ἀλῆς, ΚΑ διήγημα.

(2) Ἀλμονσίνος, σ. 144.

(3) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 129. Ἐν Βενετίᾳ, 1549.

Πρὶν ἢ διηγηθῶμεν τὰ ἐπὶ τῆς μεγάλης βεζυρίας τοῦ διαδεξαμένου τὸν Ἰθράϊμ Ἀγιάς Πασᾶ, ἀνάγκη ἵνα ἱστορήσωμεν ἐνταῦθα δύο συμβάντα ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν, ὧν ἡ προτέρα ἐν οἰκείῳ μνεῖα διέκοπτεν ἐπὶ μακρὸν τὴν διήγησιν τῆς ἐπὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατείας· διότι ὁ τόπος τῶν δύο τούτων συμβάντων οὐκ ἦν ἡ Ἀσία, ἀλλ' ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀφρική, καὶ διότι ὁ λόγος οὐχὶ περὶ κατὰ γῆν ἐκστρατείας, ὡς ἐκεῖ, ἀλλὰ περὶ κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήματος. Τὸ μὲν τῶν συμβάντων τούτων ἐστὶν ἡ ἀνάκτησις τῆς Κορώνης, τὸ δὲ ἡ ἄλωσις τῆς Τύνιδος, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσα, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε'. Διαπραγματευομένων περὶ εἰρήνης τῶν πρεσβευτῶν τοῦ Φερδινάνδου ἐν Κωνσταντινουπόλει, Καρόλου δὲ τοῦ Ε' ἀτελεσφόρως ὑπισχνουμένου τὴν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ἀπόδοσιν τῆς Κορώνης, εἰ ἡ Οὐγγρία ἀπελείπετο μόνῳ τῷ Φερδινάνδῳ, ὁ Σουλεϊμὰν ἐπεμψε τὸν σαντζάκβεγην τῆς Σεμένδρας Ἰαγιαπασάογλου Μωάμεθ βέγην ⁽¹⁾ μετὰ στρατοῦ κατὰ ξηράν, ὡς καὶ μετὰ στόλου ἐξ ἐξήκοντα πλοίων, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κορώνης ⁽²⁾. Ὁ ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Δόριαν στόλος, καίπερ ἔχων ἐλάσσονας δυνάμεις κατὰ τὸ ἥμισυ, ἐνίκησεν αὐτὸν καταβυθίσας τινὰ τῶν πλοίων αὐτοῦ καὶ φονεύσας πεντακοσίους γενιτσάρους ⁽³⁾. Ἐν τοσούτῳ ἡ Κορώνη κατεπολιορκεῖτο κατὰ ξηράν, οἱ δὲ πολιορκούμενοι σπανίζοντες σιτίων ἐτρέφοντο ἀπὸ εἴκοσι ἡμερῶν ἐξ ὄνείου καὶ ἰπ-

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, φ. 128.

(2) Αὐτόθι, φ. 129.

(3) Ἀντώνιος Δόριαν, σ. 34. Ἐπιτομὴ τῶν ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ε' συμβάντων ἐν ταῖς προσθήκαις τοῦ Γήβελ. Πετσεβί, φ. 58. Φερδὶ, φ. 198. Ἀλῆς, ΛΔ διήγημα, φ. 124.

πείου κρέατος· ἐκλιπόντος δὲ καὶ τούτου, ἐτρέφοντο ἐκ τῶν μαλασσομένων δερμάτων τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν. Δέκα Ἕλληνες, οἵτινες λιμῶ πιεζόμενοι ἐζήτησαν τροφήν παρὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν Τούρκων, συλληφθέντες ἀπεδερματίσθησαν καὶ ἐκάησαν ζῶντες ἐπὶ τῆς ἐσχάρας ⁽¹⁾. Τότε καὶ οἱ Ἴσπανοὶ ἠθύμησαν καὶ ἐζήτησαν διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν πολιορκητῶν· ἀπῆλθον δὲ τοῦ φρουρίου, οὗ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν ὁ ἐν Σικελίᾳ διοικητὴς Καρόλου τοῦ Ε΄ Πινιατέλης μετεκόμισε διὰ πλοίων ⁽²⁾. Ὁ Σουλεϊμάν, ἢ μᾶλλον ὁ Ἰβραΐμ, ὅπως ἀσφαλίσῃ κατὰ τὸν περσικὸν πόλεμον τὴν μεσόγειον θάλασσαν ἀπὸ παρομοίων ἐπιδρομῶν, οἷα ἡ τοῦ Δόρια ἐπὶ τὴν Κορώνην, παρέδωκεν ἅπασαν τὴν θαλασσίαν δύναμιν τῇ τελείᾳ ἐξουσίᾳ τοῦ Χαϊρεδδίν Μασᾶ, ὃν ἡ Εὐρώπη καλεῖ Βαρβαρόσαν, ἀλλὰ περὶ τοῦ προτέρου αὐτοῦ βίου ὀλίγιστα ἀληθῆ γινώσκει.

Μέλλομεν ἐνταῦθα ἐξιστορῆσαι ἐν συνόψει τὰ ἀναγκαιότατα ἐξ ἀρίστης πηγῆς, τουτέστιν ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Χαϊρεδδίν, ὃ οὗτος ἐκ προστάγματος τοῦ Σουλεϊμάν ὑπηγόρευσε τῇ τζαούσῃ Σινάν, καὶ ὃν ὁ Χατζῆ Κάλφας ἐδωκεν ἡμῖν βραχεῖαν ἐπιτομὴν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ναυμαχιῶν τῶν Ὀθωμανῶν (ΙΖ).

Μετὰ τὴν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β΄ ἄλωσιν τῆς Μιτυλήνης ὁ Ῥουμελιώτης σπαῆς Ἰαχοῦβ ὁ ἐκ Γενιτζεβαρδάρ μετέκτισεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην μετὰ τῶν τεσσάρων υἱῶν αὐτοῦ, τοῦ Ἰσάκ, Οὐρουτζ, Χιζρ (τοῦ μετὰ ταῦτα Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσα) καὶ Ἑλιά· καὶ ὁ μὲν τούτων ὡς ἔμπορος,

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 119.

(2) Ἀντώνιος Δόριας, Α, σ. 31.

διέτριβεν ἐν Μιτυλήνῃ, οἱ δ' ἑτέροι τρεῖς ἐπὶ Βαγιαζήτ τοῦ Β' καὶ Σελίμ τοῦ Α' μετήρχοντο ἐμπορίαν καὶ πειρατείαν. Ἐν τινι ναυμαχίᾳ πρὸς τοὺς ἱππότας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ὁ μὲν Ἑλιά ἀπώλετο, ὁ δὲ Οὐρούτζ ἠγχαλωτίσθη, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἔλαβε τὴν ἐλευθερίαν τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Κορχουδ, ὄντος τότε διοικητοῦ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Καραμανίας. Ὁ Οὐρούτζ καὶ ὁ Χίζρ, ἄτε τολμηροὶ καὶ εὐτυχεῖς πειραταὶ, ἔλαβον ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ Μωάμεθ, σουλτάνῳ τῆς Τύνιδος ἐκ τοῦ οἴκου Βενί Ἀφς. Μετὰ εὐτυχῇ σύλλεψιν πλοίου γαλλικοῦ, φέροντος φορτίον ἐριούχων, ὁ Μουχιγεδδὶν Ῥεῖς, ἀνεψιὸς τοῦ περιβοήτου Κεμάλ Ῥεῖς, παρηγγέλθη μετενεγκεῖν αὐτὸ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἥ δὲ ὑψηλὴ Πύλη εὐγνωμονοῦσα ἐπὶ τῷ δώρῳ τούτῳ ἐπεμφεν αὐτοῖς δύο γαλέρας καὶ δύο τιμητηρίους κἀνδεις (1). Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἰακοῦθ θαρρήσαντες ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἐπιτυχίας, ἐξώπλισαν ἀμέσως δέκα πλοῖα, ὅπως ἐπιτεθῶσι πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς Βουτζᾶ καὶ Τζερετζέλ (2). Ὁ Οὐρούτζ ἐπορεύθη ἐπὶ τὴν Ἀλγερίαν, ὁ δὲ Χαϊρεδδὶν, γενόμενος κύριος τοῦ Τζερετζέλ, ἐπανῆλθεν εἰς Τύνιδα, ὅπου εὔρε τὰς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πεμφθείσας δύο γαλέρας καὶ τὸν ἐκ Μιτυλήνης ἐλθόντα ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰσάκ. Ταῦτα ἐγένετο καθ' ὃν χρόνον Σελίμ ὁ Α' ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, ὁ δὲ Χαϊρεδδὶν ἐπεμψε τὸν Κούρδογλου, ἵνα προσκυνήσῃ τὸν σουλτάνον.

Ὁ Οὐρούτζ ἀντέστη καρτερῶς ἐν Ἀλγερίᾳ κατὰ τοῦ ἰσπανικοῦ στόλου καὶ κατὰ τῶν συμμαχούντων αὐτῷ ἀρα-

(1) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, σ. 42.

(2) Αὐτόθι σ. 43.

εἰκῶν φύλων· ἀλλὰ τὰ ἄτακτα ταῦτα στίφη ἔφυγον καὶ ταλιπόντα δυοκαίδεκα χιλιάδας καμήλων, ὁ δὲ ἰσπανικὸς στόλος ἀπῆλθε (1). Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐκστρατείας ἐπέδραμον μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτῶν ἐπὶ τὴν Τένεσαν καὶ τὸ Τελμεσάν, ὧν ὡσαύτως ἤρχον τότε δύο ἀδελφοὶ τοῦ οἴκου Ἄφς (2), οἵτινες κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν φοβερῶν πειρατῶν κατέλιπον αὐτάς.

Ὁ Χαϊρεδδίν ἔμενεν ἐν Ἀλγερίᾳ, ὁ δὲ Οὐρούτζ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἰσάκ διετέλουν πολεμοῦντες ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Τελμεσάν· ἀλλὰ τότε τὰ ἰσπανικὰ στρατεύματα σπεύσαντα ἐπολιόρκησαν τὸ φρούριον Καλαατὸλ Κιλαά, τουτέστι τὸ φρούριον τῶν φρουρίων, οὗ ἡ φρουρὰ καί μετ' αὐτῆς ὁ Ἰσάκ ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν. Μετὰ ταῦτα ἐπολιόρκησαν τὸ Τελμεσάν ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας. Ἐν ἐξόδῳ τινὶ ὁ Οὐρούτζ μετὰ πάσης τῆς φρουρᾶς ἐφανεύθη, ὡς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (3). Οὕτως ὁ Χαϊρεδδίν μόνος ἐπιζῶν ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Ἰακούβ, ἦν κύριος τοῦ Ἀλγερίου· διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σελίμ, ἐσχάτου αὐτονόμου ἡγεμόνος τῆς πόλεως ταύτης πάντα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα ἰδιοποιήθη, πλην τῆς ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ἀπ' ἁμβωνος προσευχῆς τῆς Παρασκευῆς καὶ τοῦ κόπτειν νόμισμα. Ὁ Χαϊρεδδίν, ὅπως κτήσεται τὴν ὑποστήριξιν κραταιοῦ προσάτου, ἐπεφύλαξε τὰ δικαιώματα ταῦτα τῷ σουλτάνῳ τῶν Ὀθωμανῶν· διὸ ἀνέθηκε τῷ Λατζῆ Χουσεῖν ἵνα προσφέρῃ τῷ ἐν Αἰγύπτῳ τότε Σελίμ τὴν ὑποτέλειαν αὐτοῦ· ὁ δὲ σουλτάν

(1) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, σ. 13.

(2) Ἀντόθι, σ. 14.

(3) Ἀντόθι.

νος, ἀμοιβῶν τὴν ὑποταγὴν ταύτην τοῦ Χαϊρεδδίν, ἐνεχέ-
ρισε τῷ ἀπεσταλμένῳ ξίφος, ἵππον καὶ σαντζάκ ὡς σαν-
τζάκβεγν τοῦ Ἀλγερίου ⁽¹⁾. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον
οἱ ἐκ τοῦ Τελμεσάν ἐκδιωχθέντες Μεσοῦδ καὶ Ἀβδαλλάχ
κατέφυγον εἰς Φέζ, ὅπου ἔλαβον παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς
χώρας ταύτης στρατιωτικὴν βοήθειαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς
πατρικῆς κληρονομίας ⁽²⁾. Ὁ Χαϊρεδδίν τὸν μὲν Μεσοῦδ
ἐξεδίωξε, τὸν δὲ Ἀβδαλλάχ ἀνηγόρευσε κύριον τοῦ Τελ-
μεσάν, ἀλλ' ὅμως ἐπεφύλαξε τὰ δύο κυριαρχικά δικαιώ-
ματα τῷ σουλτάνῳ Σελίμ καὶ δεκακισχίλια δουκάτα ἐαυ-
τῷ ὡς ἐτήσιον φόρον. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Χαϊρεδδίν
τὸ μὲν πολιορκηθεὶς ὑπὸ στρατοῦ τῆς Τύνιδος, τὸ δὲ ὑπὸ
ἀραβικῶν φύλων, ἠναγκάσθη ἀποχωρῆσαι τῆς πόλεως
καὶ εἰσελθεῖν πάλιν εἰς τὰ πλοῖα. Ὁ στόλος αὐτοῦ ἐπλευ-
σεν εἰς τὰ παράλια τῆς Σικελίας, ὅπου διέπραξεν ἀπεί-
ρους συλήσεις.

Ὅτε μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν ὁ Χαϊρεδδίν ἐπανῆλθεν εἰς
τὸ Ἀλγέριον, τὸ πρῶτον αὐτοῦ μέλημα ἦν ἀναγκάσαι διὰ
τῶν ὅπλων τὸν ἄρχοντα τοῦ Τελμεσάν ἵνα ἐκπληρώσῃ
τὰ ὑπεσχημένα· διότι οὔτε ὑπὲρ τοῦ Σελίμ προσηυχῆθη,
οὔτε τὸν φόρον ἀπέτισε· συγκατένευσε δὲ εἰς εἰρήνην μό-
νον ἀντὶ τῆς ἀποτίσεως δεκακισχιλίων δουκάτων χάριν τῶν
ἐξ παρελθόντων ἐτῶν καὶ εἰκοσακισχιλίων ἐτέρων ἐνιαυ-
σίως ἐν τῷ μέλλοντι. Ὁ Χαϊρεδδίν, γενόμενος κύριος τοῦ
Ἀλγερίου, οὐκ ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, εἰμὴ κατελάμβανε
τὸ ἀπέναντι τοῦ λιμένος νησίδιον, ὃ τεσσαρακαίδεκα ἔτη
κατεῖχον οἱ Ἰσπανοὶ ⁽³⁾. Πεντακόσιοι Ἰσπανοὶ ἤχημαλω-

(1) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 14.

(2) Αὐτόθι, σ. 16.

(3) Αὐτόθι.

τίσθησαν, τὸ φρούριον κατηδαφίσθη, ὁ δὲ χωρίζων τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς γῆς μικρὸς πορθμὸς ἐχώσθη (1). Ὅτε κατέπλευσαν ἐννέα μεγάλα πλοῖα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ φρουρίου, οὐδὲν ἔχνος αὐτοῦ εὔρον (2). Ὁ Χαϊρεδδίν, ὑπαντήσας αὐτοῖς μετὰ πεντεκαίδεκα γαλερῶν, κατέλαβε πάντα σχεδὸν τὸν στόλον διὰ στρατηγήματος τολμηροῦ καὶ ἐπιτηδείου καὶ ἀπήγαγε δύο χιλιάδας καὶ πεντακοσίους αἰχμαλώτους (3). Τὸν πλοίαρχον Οὐδὴν Ρεῖς ἐπεμψεν εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, αὐτὸς δὲ συνέλαβε πεντεκαίδεκα ἰσπανικὰ πλοῖα, ἐνέπρησε τρία ἕτερα καὶ ἀνήγγειλε τὴν εὐτυχῇ ἔκβασιν πρὸς τὴν Πύλην.

Ἀπὸ τοῦδε ὁ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσας εὔρε μέγαν ἀντίπαλον, τὸν Ἀνδρέαν Δόριαν, ναύαρχον Καρόλου τοῦ Ε'. Τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Δόρια κατὰ τοῦ Τζερετζέλ ἀπέκρουσεν ὁ Χαϊρεδδίν, ὃς ἐπόρθησε καὶ διήρπασε τὰ παράλια τῆς Γενούης καὶ Γαλλίας διὰ τῶν ληστριδῶν αὐτοῦ, πρὸς ἃς ἠνώθησαν αἱ τοῦ πειρατοῦ Σινὰν ἐκ τῆς νήσου Τζερεβέ' ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Χαϊρεδδίν Χασὰν βέγης ἐβάδιζεν ἤδη ὡς δεξιὸς ἀρχηγὸς πειρατῶν ἐπὶ τὰ ἵχνη τοῦ πατρός. Τούτοις ὁ τζαούσης Μουστα ἃς ἀνεκοίνωτε τὴν θέλησιν τοῦ Σουλεϊμάν. Ἐν φεισθῶσι τῆς γαλλικῆς παραλίας, διότι ἡ Πύλη συνέθετο πρὸ μικροῦ εἰρήνην πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας. Ὁ Χαϊρεδδίν, κοινολογησάμενος πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς ἰσπανικῆς παραλίας καταπιεζομένους ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' Νιούρους, κατέπλευσε παρὰ τὴν Ὀλί-

(1) Ἱστορία τῶν ναυμαχ. σ. 16.

(2) Ὅρα τὰ καθ' ἑκαστα Remerkungen über den algierischen staat (Observation sur la regence de l'Alger, I, B, σ. 625).

(3) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, σ. 47.

(4) Αὐτόθι.

Εαν μετὰ τριάκοντα ἔξ βάρεων, ἵνα παραλάβῃ τοὺς πάσχοντας ὁμοθρήσκους. Δεκακισχίλιοι τούτων ἐπέβησαν συγχρόνως. Ἐπτάκις ἐπανελθὼν ὁ στόλος παρέλαβεν ἔξ Ἀνδαλουσίας ἐβδομήκοντα χιλιάδας Μαύρων, οἵτινες κατόκησαν τὰ παράλια τῆς Βερβερίας (III).

Ἐν Ἀλγερίῳ ἦσαν μετὰξὺ ἐπτακισχιλίων δούλων χριστιανῶν οἱ πλοίαρχοι καὶ τὰ πληρώματα τοῦ στόλου τοῦ Ἰσπανοῦ στρατηγοῦ Πορτούνδου, ὃς ἐν μάχῃ πρὸς τὸν Χαϊρεδδὴν ἀπώλεσε τὴν ζωὴν καὶ ἑπτὰ τῶν πλοίων, ἐνὸς μόνον διασωθέντος. Πρὸς ἀπολύτρωσιν τῶν εἰκοσιν ἐπιστημοτέρων ὁ Χαϊρεδδὴν ἀπῆται δισμύρια δουράτα· ἀλλ' οὗτοι ἐλπίζοντες δραπετεύσειν, ἐποίησαντο πρὸς τοῦτο συνωμοσίαν, ἧς ἡ ἀνακάλυψις ἐπῆνεγκε τοῖς πρωτοουργοῖς τὸν θάνατον. Ἐφείσατο δὲ ὁ Χαϊρεδδὴν τῶν ἐτέρων φοβούμενος μὴ οἱ χριστιανοὶ ἀμειψῶνται τοῖς ἴσοις τοὺς τότε αἰχμαλώτους, τοὺς ἀνδρείους πλοιάρχους Σαλίχ Ῥεῖς καὶ Τοργούδ (1).

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δόρια ἄλωσιν τῆς Κορώνης ὁ Χαϊρεδδὴν ἔλαβε παρὰ τοῦ τζαούση Σινὰν χατισερίφ (2), δι' οὗ ὁ σουλτάνος ἐκέλευεν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀνυπερθέτως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως συμβουλευθῶσι περὶ τῶν πολεμικῶν κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεων πρὸς Κάρολον τὸν Ε'. Ὁ Χαϊρεδδὴν προσήγαγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σουλτάνου τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τύνιδος, ὃς μόνος ἐκ τῶν τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἀδελφῶν διέφυγε τὴν σφαγὴν, δι' ἧς ὁ σουλτάνος Χασὰν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας ἔκρινε πολιτικόν, ὅπως ἀσφαλίσῃ τὸν Ὀρόνον.

(1) Ἱστορίαι τῶν ναυμαχιῶν, φ. 19.

(2) Τοῦτο εὔρηται ἐλόκληρον ἐν τοῖς ὑπομνήματιν, ἃ ὁ Χαϊρεδδὴν ὑπεγράψαυσε τῇ Σινὰν τζαούση.

Ὁ Χαϊρεδδὶν πλέων εἰς Κωνσταντινούπολιν συνέλαβε πρὸ τῆς Μεσσηνίας ὀκτωκαίδεκα πλοῖα, ἃ ἐνέπρησε πρὸ τοῦ λιμένος, αἰχμαλωτίσας ἅπαν τὸ πλήρωμα ⁽¹⁾. Ὁ Ἀνδρέας Δόριος, ὁ πρὸ μικροῦ πορθήσας τὴν Κορώνην, ἀπέπλευσε τῆς Πρεβέζης εἰς Βρεντήσιον. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἔπεμψεν ἐπ' αὐτὸν εἴκοσι καὶ πέντε πλοῖα, ἅτινα ἐφόρμησαν πρὸς ἐπτὰ ἐχθρικά, ἐξ ὧν συνέλαβον δύο. Ὁ ἀλγεριανὸς στόλος ἠνώθη μετ' οὐ πολὺ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν καπιτάν Πασῶν Ἀχμέτ, οἱ δὲ δύο ναύαρχοι συνέπλευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν μικρὸν πρὸ τῆς εἰς Περσίαν ἐκστρατείας τοῦ Ἰβραῖμ. Ἐν τῷ στρατῷ ὠρίσθη τῷ Χαϊρεδδὶν κατοικία, τῇ δὲ ἐπαύριον ἡσπάσατο τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου μετὰ ὀκτὼ πλοιάρχων. Ὁ Σουλεῖμὰν περιέβαλεν αὐτοῖς τιμητῆριους κἀνδεις καὶ ὥρισεν ἐκάστῳ αὐτῶν μισθοφοράν. Ὁ Ἰβραῖμ, ὃς διεχείμαζε μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐν Χαλεπίῳ, ᾔτησε παρὰ τοῦ σουλτάνου ἵν' ἀποσταλῇ αὐτῷ ὁ Χαϊρεδδὶν, ὅπως λάβῃ παρ' αὐτοῦ προσηκόντως τὸ ἀξίωμα τοῦ βεγλέρβεγῃ καὶ ὀδηγίας. Ὁ ἀκάματος πειρατὴς, ἐπιθυμῶν ἵν' ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ κατὰ ξηρὰν, ὡς κατὰ θάλασσαν, ἐστὶ πρόθυμος μετὰ ταχύτητος κεραυνοῦ ἐπιτελεῖν τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου, ἀπῆλθεν ἐφιππος μετὰ τῶν πλοιάρχων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰβραῖμ, ὃς ἀπένειμεν αὐτῷ ἐν πλήρει διβανίῳ τὴν προσηγορίαν τοῦ βεγλέρβεγῃ τοῦ Ἀλγερίου ⁽²⁾. ὅτε δὲ τοιοῦτος προήδρευεν ἐν τῷ συμβουλίῳ πάντων τῶν ἐτέρων βεγλερβέγηδων. Ἀσπασάμενος τὴν χεῖρα τοῦ Ἰβραῖμ καὶ τυχὼν πανηγυρικῆς ξενίας ἐπὶ δύο

(1) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν.

(2) Ὁ Χατζὴ Κάλφας ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν καὶ ἐν τοῖς Χρονολογικοῖς πίναξιν ἀπατᾶται λέγων, ὅτι σῶμα ἀνηγορεύθη καπιτάν πασῶν. Ὁ Φερδὶ, φ. 250, ἀναφέρει, ὅτι ἀνηγορεύθη μέγας ναύαρχος τῷ 943 (1536).

ἡμέρας, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀφ' ἧς ἀπῆν
μόνον εἴκοσι καὶ δύο ἡμέρας. Κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην
ὁδὸν ἔσθη δις μόνον, ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἰκόνιον τάφῳ τοῦ
σέχῃ Τζελαλλεδίν 'Ρουμί καὶ ἐν τῷ κατὰ τὴν Προῦσαν
τοῦ Σεῖδ Βουχαρί, ὅπως ἐπικαλέσεται τὴν εὐλασίαν τῶν
ἀγίων τούτων ἀνδρῶν (1).

Ὅλον τὸν χειμῶνα ἠνάλωσεν ὁ Σουλεϊμάν πρὸς ναυ-
πήγησιν πλοίων ἐν τῷ νεωρίῳ τῆς Κωνσταντινουπό-
λεως, ἐπιστατοῦντος αὐτοῦ τοῦ Χαϊρεδδίν (2). Ὀκτωκαί-
δεκα πλοῖα ἀνήγαγεν οὗτος ἐξ Ἀλγερίας, πέντε δ' ἑ-
τερα ἦσαν ἐθελοντῶν πειρατῶν· τὸ ὅλον δὲ τοῦ στόλου
1534 συνέκειτο ἐξ ὀγδοήκοντα καὶ τεσσάρων (3). Τῷ θέρει, ἐν ᾧ
ὁ Σουλεϊμάν διήρχετο τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, αὐτὸς ἄγων τὴν
εἰς Περσίαν ἐκστρατείαν, ὁ Χαϊρεδδίν Πασᾶς ἀπῆρεν ἀπὸ
Ἑλλησπόντου εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Ἐν τῷ στε-
νωῖ τῆς Μεσσήνης ὁ νέος ναύαρχος κατέλαβεν ἐξαπίνης
τὸ Ῥήγιον, ὅπερ κατὰ τὴν προτέγγισιν τοῦ στόλου κα-
τέλιπον οἱ ἐντιυθα μετοικήσαντες ἐκ Κορώνης καὶ Μο-
θώνης Ἑλληνες, καταλιπόντες ἐξ πλοῖα. Ἐν τῷ στενωῖ
τούτῳ ἔμεινε δι' ὅλης τῆς νυκτός, καθ' ἣν εἶδε κατ' ὀ-
ναρ τὴν ἄλωσιν τῆς νήσου Μελίσσης· τῇ δ' ἐπιούσῃ ἐφώρ-
μησε πρὸς τὸν πύργον τοῦ ἁγίου Λουσίδου, ἀπαγαγὼν
ὀκτακοσίους αἰχμαλώτους καὶ ἐμπρήσας αὐτόν. Ὁμοί-
α ἔπαθον καὶ ὁ πύργος τοῦ Σιτράρου καὶ ὀκτωκαίδεκα γα-
λέραι. Τότε κατεπορθίθη ἡ παραλία τῆς Νεαπόλεως, ἡ
δὲ Σπερλόγκα παρεδόθη πυρὶ καὶ σιδήρῳ. Ἀλλὰ τὸν Βαρ-

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 470. Σολακζαδὲ, φ. 440. Πετσεβί, φ. 59. Ἀλῆς.

(2) Ὑπομνήματα τοῦ Χαϊρεδδίν, φ. 86.

(3) Χατζῆ Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 20. Ἀναφορὰ τοῦ Δόρυα
παρὰ Γήβελ, φ. 35.

βαρόσαν παρώρμα εις ταῦτα ἡ περίπυστος καλλονὴ τῆς ἐν Φούνδοις Ἰουλίας Γονζάγας, γυναικὸς τοῦ Βεσπεσιανοῦ Κολόννα, μᾶλλον ἢ τὸ πλῆθος τῶν διαρπαγείσων γυναικῶν καὶ κορασιῶν. Ἡ γυνὴ αὕτη, ἀδελφὴ τῆς divina Joanna di Aragonia (1), ἥς τὴν καλλονὴν ἐξύμνησαν ἐν ποιήμασιν Ἱταλοὶ μεγαλοφρεῖς ποιηταὶ καὶ πρὸς τὴν ἱμιλλᾷτο περὶ κάλλους, οὐκ ἦν ἀναξία λεία τῷ γυναικωνίτῃ τοῦ Σουλεϊμάν. Ἡ ἀπόβασις τῶν πειρατῶν ἐγένετο μετὰ τοσαύτης ἡρεμίας, ὥστε ἡ Ἰουλία διὰ μεγίστου κινδύνου τῆς ζωῆς ἐδυνήθη, μόνον χιτῶνα φέρουσα, ἐπιβῆναι ἐφ' ἵππον ὅφ' ἐνὸς μόνον παραπεμπομένη ἱππέως, ὃν μετὰ ταῦτα παρέδωκε δολοφόνοις, ἡ δὲ κατὰ τὴν ἀξιόμνημόνευτον ταύτην νύκτα ἄγαν ἀπετόλμησεν, εἴτε ὅτι μόνον ἄγαν εἶδε (2). Οἱ Τούρκοι, ἐκμανεῖς ὅτι ἐξέφυγεν ἡ γυνή, ἐξεδήλωσαν τὴν ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ ὀργὴν θραύσαντες τὰς εἰκόνας τῆς ἀγίας Παρθένου καὶ βεβηλώσαντες τοὺς σαρκοφάγους τῶν προγόνων τοῦ Βεσπεσιανοῦ, οὓς κατέρριψαν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ναοῦ, ἐφ' οὗ ἴσταντο, συλλήσαντες καὶ τὰ βαρύτιμα ἐπικαλύμματα. Ἐπὶ τέσσαρας ὥρας διήρκεσεν ἡ λαφυραγωγία τῶν ἀρχαίων Φούνδων, ἐνθα ὁ Ὀράτιος καὶ οἱ συνοδοιπόροι αὐτοῦ ἐσατύριζον τὴν πλατεῖαν παρυφὴν τοῦ ἐνδύματος καὶ τὸ προσενεχθὲν αὐτοῖς ἐκ λαχάνου γλύκισμα ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς πόλεως. Τὰ ἀνοσιουργήματα τῆς νυκτὸς ταύτης παρέστησε ψηλαφητὰ εἰκῶν τις ἐν τῷ ναῷ τῶν Φούνδων. Ἡ τῆς Ἰουλίας καλλονὴ ἐγένετο ἐξάκουστος μόνον διὰ τοῦ τολμήματος τῶν πειρατῶν τοῦ-

(1) Il tempio alla divina S. donna Joanna d'Aragona. Ἐν Βενετίᾳ, 1563.

(2) Λέανδρος Ἀλβέρτης, περιγραφὴ πάσης τῆς Ἱταλίας, ἐν Βενετίᾳ 1591, σ. 13.

των, οὐ διαιωνίσθη δὲ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος ὥς ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἰωάννα διὰ τῶν ἀφιερωμένων αὐτῇ ὠδῶν καὶ διὰ τῆς γραφίδος τοῦ μεγίστου τῶν καλλιτεχνῶν ἐν ταῖς πινακοθήκαις τῶν Παρισίων, τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Βιέννης, ἡ θεία Ἰωάννα ἡ ἐξ Ἀραγωνίας (10).

Αἱ ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Ἰταλίας πορθήσεις τοῦ Χαϊρεδδίν ἐγένοντο κατὰ τὸ φαινόμενον, ὅπως ἀποκρύψωσι τὸν ἀληθοῦς σκοπὸν τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ, ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἄλυσιν τῆς Τύνιδος. Χάριν δὲ τούτου ὁ Σουλεϊμάν ἐνεχείρισεν αὐτῷ ὀγδοήκοντα πλοῖα, ὀκτακοσίους γενιτσάρους καὶ ὀκτακοσίας χιλιάδας δουκάτων (1). Ἀπὸ τριῶν ἤδη ἐτῶν ὁ σουλτάνος Μουλεῖ Χασάν, εἰκοστὸς δεύτερος ἡγεμὼν τῆς ἀπὸ τριακοσίων καὶ πεντήκοντα ἐτῶν ἀρχούσης τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων δυναστείας Βενί Ἀφς (K), εἶχε τὴν διὰ τοῦ αἵματος τεσσάρων καὶ τεσσαράκοντα ἀδελφῶν συμπαγεῖσαν βασιλείαν τῆς Τύνιδος (2). ἔκδοτος δ' ὢν τῇ μαλθακότητι καὶ τρυφῇ οὐδόλως ἐμερίμνα περὶ τῆς ἐξοπλίσεως ἢ ἀσκήσεως τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐξ ἀρρένων χαρμίου αὐτοῦ, περιέχοντος τετρακοσίους καλλίστους παῖδας καὶ νέους.

Ὁ Χαϊρεδδίν ὅπως καταλύσῃ τὴν βασιλείαν ταύτην καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ ἀναγορεῦσαι βασιλέα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Χασάν (KA) Ῥασίδ, ὃν ἀπήγαγε πρότερον εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατέπλευσεν εἰς Τύνιδα μετὰ τοῦ

(1) Ὁ Δόρις παρὰ Γήβελ, σ. 34, λέγει ἐξακοσίας χιλιάδας, ὃ δὲ Σαγρέδος, σ. 210, ἐν Βενετίᾳ, 1688, ottocento mila sultanini.

(2) Εἶχε πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἀδελφούς καὶ οὐχὶ δύο καὶ εἴκοσιν, ὥς λέγει ὁ Σαγρέδος, οὐδὲ τέσσαρας καὶ τριάκοντα, ὥς λέγει ὁ Ροβερτσών, B. E. Οἱ Βενί Ἀφς ἐβασίλευον ἀπὸ τοῦ 551 (1156).

ὀθωμανικοῦ στόλου. Διὰ τῆς προδοσίας δὲ δύο ἐξωμοτῶν Ἰσπανῶν, διατελούντων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Χασάν, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς θαλασσίας πόλης μετὰ πεντακισχιλίων ἱππέων καὶ κατέλαβε σχεδὸν ἀμαχητὶ τὸ φρούριον (1). Ἄλλ' οἱ κάτοικοι, ὅτε ἤκουσαν κραυγῶν μόνον ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ Χαϊρεδδίν, οὐδαμῶς δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ῥασιδ, καὶ ὅτε ἔμαθον, ὅτι οὗτος οὐκ ἦν ἐν τῷ στόλῳ, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τότε τὸ κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου καὶ κατὰ τοῦ κατ' οὐδέν ἀξίου παιδὸς μῖσος ὑπερέβαλεν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν βασιλεύοντα ὑπὲρ τὰς τρεῖς ἑκατονταετηρίδας οἶκον καὶ ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τὸν ὀθωμανικὸν ζυγὸν, καὶ παρώρμησαν τὸν πρὸς τοὺς παραλίους Ἀραβας καταφυγόντα Χασάν ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως. Ὁ Μουλεῖ Χασάν ἔχων ἐπικούρους τοὺς Ἀραβας κατέλαβε τὴν πόλιν· ἀλλ' ὁ Χαϊρεδδίν διὰ τοῦ ἀξιολόγου πυροβολικοῦ ἀπέκρουσε τοὺς μὲν Ἀραβας εἰς τὴν ἔρημον, τὸν δὲ ἐκβλήθέντα τοῦ θρόνου σουλτάνον εἰς τελείαν φυγὴν. Ἀμαχητὶ ὁ Χαϊρεδδίν ὑπέταξε τὸ ἐννέα μίλια ἀπὸ τῆς Τύνιδος ἀπέχον φρούριον τοῦ Χαλκαλθὰδ, οὗ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα σημαίνει Λαιμάν, ἰταλιστὶ Γολέτταν, ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ συνάπτοντος τὴν πόλιν πρὸς τὴν πρὸ αὐτῆς θάλασσαν.

Ὁ Χαϊρεδδίν ἤρξε τῆς Τύνιδος μόνον ἐπὶ τινὰς μῆνας· διότι Κάρολος ὁ Ε΄ ἐνθούς ταῖς παρακλήσεσι τοῦ Μουλεῖ Χασάν, ἐτι δὲ μᾶλλον ταῖς τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης, ἐβουλεύθη βουλὴν γενναίαν καὶ ἱπποτικὴν τοῦ γενέσθαι κύριος τῆς Τύνιδος οὐχὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν νομίμων κυρίων, καὶ κολάσῃ ἰδίᾳ τὸν Βαρβαρόσαν, τὸ φόβη-

(1) Σαγγράδας, σ. 112.

29 τρον τῶν χριστιανικῶν στόλων. Ὁ Κάρολος ἀπέπλευσεν
 Ναίου ἀπὸ Βαρκελόνης μετὰ τῶν λογάδων εὐγενῶν Ἰσπανῶν
 1535 τῇ ἐπετείῳ ἡμέρᾳ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ στόλος ἦν εἰς πεντακόσια πλοῖα
 διαφόρου μεγέθους, εἰς ᾧ ἀπέβησαν ἰσπανικά, ἰταλικά καὶ
 γερμανικά σρατεύματα· καὶ ὁ μὲν Δόρις ἡγεῖτο τοῦ στόλου,
 ὁ δὲ μαρκήσιος Γονάστος τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ, αὐτοῦ τοῦ
 Καρόλου ἄρχοντος (1). Τῇ 46 Ἰουνίου ἀπεβιδάσθησαν
 πρῶτον μὲν τὰ γερμανικά στρατεύματα, εἶτα δὲ τὰ ἰσπα-
 νικά καὶ τελευταῖον τὰ ἰταλικά πρὸ τῆς Γολέττας (2). Δύο
 πύργοι ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων ὥς μίλιον καὶ σχηματί-
 ζοντες ἑκαστος τετράγωνον τεσσαράκοντα ὡς πεντήκοντα
 βημάτων, ἦσαν τὰ κύρια ὀχυρώματα τῆς Γολέττας, ἥτις
 ἦν οὐχὶ μόνον ἡ κλεῖς τῆς Τύνιδος, ἀλλὰ καὶ ὁ ναύσταθ-
 μος καὶ ἡ μεγάλη ὀπλοθήκη τοῦ Χαϊρεδδίν. Ἡ ὑπεράσπι-
 σις ταύτης τῆς τοσοῦτον ἀξιολόγου θέσεως, ἥς σωζομένης
 ἡ πιπτούσης ἐσώζετο ἢ ἐπιπτεν ἡ πόλις, ἀνετέθη τῷ ἀρ-
 χιπειρατῇ Σινάν (3). Κατὰ τὴν ἐπὶ μῆνα τακτικὴν πολιορ-
 κίαν τοῦ φρουρίου τούτου οἱ πολιορκούμενοι ἐπεχείρησαν
 τρεῖς ἐξόδους· καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ὁ δούξ τοῦ Σάρ-
 νου ἐφονεύθη, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ὁ μαρκήσιος Μονδέια
 ἐτρώθη (4). Τῇ δευτέρᾳ τῆς πολιορκίας ἡμέρᾳ πλοῖον
 ὀθωμανικὸν φέρον πλούσιον φορτίον, τὸ πλεῖστον ἐξ ἀρω-
 μάτων, προσήγγισε πρὸς τὸν λιμένα τῆς Γολέττας· ἀλλὰ
 παραχρῆμα ἀνεκρούσατο πρύμναν ἰδὼν τὰ ἰσπανικά πλοῖα.

(1) Σαγρέδος, σ. 213. Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, σ. 20. Ὑπομνήματα
 τοῦ Χαϊρεδδίν, ΚΔ. Μεζλίς ἡ συνοδος.

(2) Ἀρμέριος, ἐκδ. τῆς Βασιλείας 1556, σ. 535.

(3) Ροβερτσών, Β. Ε.

(4) Τῇ 23, 25 καὶ 26 Ἰουνίου, 1535. Ἐτρόβιος.

Ταῦτα κατεδίωξαν αὐτὸ, ἰδίᾳ τὸ μέγα πλοῖον, οὗ ἡ σημαία ἦν ὁ μέγας αὐτοκρατορικός αἰετός, διότι ἔφερε τὸν γραμματέα τῆς ἐπικρατείας μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀρχείου. Τὸ ὀθωμανικὸν πλοῖον συνελήφθη, τὸ δὲ φορτίον αὐτοῦ ἐδόθη ὡς ἀξία ἀμοιβῆς τῷ ναυάρχῳ Δόριᾳ (1). Ἐπὶ τῆς πολιτορχίας πολλοὶ εὐπατρίδαι Ἴταλοι ἔσπευσαν εἰς Τύνιδα. Ἐν τούτοις ἦν καὶ ὁ κόμης τοῦ Βενεβέντου, ὁ μεθοριαδίκης τοῦ Ἀλάρκου καὶ ὁ δοῦξ Φερδινάνδος Γονζάγα.

Τῇ 29 Ἰουνίου, μετὰ μῆνα ἀπὸ τοῦ ἀπὸ Βαρκελόνης ἀπόπλου, ὁ φυγὰς Μουλεὶ Χασάν ἤλθε προσκυνήσων Κάρολον τὸν Ε΄, καὶ προσπεσὼν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπεκαλέσατο προστασίαν καὶ χάριν (2). Ὁ αὐτοκράτωρ, πέμψας πρὸς ὑπάντησιν αὐτοῦ τὸν δοῦκα τῆς Ἀλθης, τὸν μεθοριαδίκην τοῦ Ἀλάρκου καὶ τὸν κόμητα τοῦ Βενεβέντου, ἐδέξατο αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ ἐξέηνισε διὰ γλυκισμάτων καὶ παντοειδῶν ἀναψυκτικῶν ποτῶν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ δευτέρου θαλαμηπόλου Λουδοβίκου τοῦ ἐκ Φλανδρίας, κυρίου τοῦ Βράετ (3). Οἱ Μυῦροι, ὁπαδοὶ τοῦ ἡγεμόνος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀφς, ἔφερον βέλη καὶ τόξα, ξιφίδια καὶ δόρατα μήκους τριάκοντα ὡς τεσσαράκοντα σπιθαμῶν. Ὁ ἡγεμὼν ἐδήλωσε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι ἠκολούθουν αὐτῷ ὀκτακόσια κάμηλοι μετὰ σιτίων καὶ ἐκκαίδεκα χιλιάδες ἱππέων, ἐξ ὧν οὐδεὶς ἐφαίνετο. Ἀλλ' ὁ Κάρολος πεποιοῦς ἐπὶ ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐπὶ τῇ ἀγνότητι τῶν σκοπῶν αὐτοῦ ἔχρηζε πρὸς ἄλλωσιν τῆς Τύνιδος «οὐχὶ τῶν μακρῶν δοράτων τῶν Μαύρων, οὐχὶ τῆς φαρέτρας, πλήρους

(1) Ἐτρόβιος, σ. 262.

(2) Ἐτρόβιος καὶ Ἀρμέριος.

(3) Παρὰ Ἐτρόβιον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐστὶ μεταβεβλημένον ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Μουλεὶ Χασάν, Nos fili Ceduanz, σ. 564.

πεφαρμακευμένων βελῶν» (1). Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν πρὸ δύο ἐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Σουλεϊμάν προὔτεινεν εἰρήνην πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φερδινάνδον, οὗτος δὲ ἀπέκρουσεν αὐτήν, ἡ Γολέττα ἐάλω ἐξ ἐφόδου. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς πύργοις, ὧν ὁ μὲν ἐκαλεῖτο Ἀλατό-
πυργος, ὁ δὲ Ὑδατόπυργος, ἔκειντο ἄπειρα ὅπλα καὶ πρὸς πόλεμον ἐπιτήδεια. Τεσσαράκοντα τηλεβόλα, ὧν ἐν ἦν ἐκ τῶν μεγίστων, οἳ ἡ ὀλκὴ γνωστὴ ἐστίν ἐκ τῶν πο-
λιορκιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ρόδου, ἔφερον λατινικὰς καὶ ἀραβικὰς ἐπιγραφὰς καὶ ἦσαν κεκοσμημέ-
να διὰ κρίνων καὶ σαλαμανδρῶν. Μετὰ τῆς Γολέττας ἐάλωσαν ὁ παρὰ τὴν θάλασσαν ναύσταθμος, ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν πλοῖα καὶ τριάκοντα τηλεβόλα διαφόρου ὀλκῆς. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Γολέττας καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ναυστάθμου ὁ Χαϊρεδδὴν ἠναγκάσθη ἵνα ἀποπειραθῇ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ ἐν μάχῃ ἐκ τοῦ συστάδην πρὸς ἀσφάλειαν δὲ ἠθέλησεν ἵνα φονεύσῃ τοὺς ἑπτακισχιλίους δοῦ-
λους χριστιανούς, ἀλλ' ἀπέτρεψαν αὐτὸν τούτου οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, οἵτινες ἄλλως ἐξ ἀνάγκης ὑπῆκουον αὐτῷ. Ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἦν εἰς ἑννεακισχιλίους καὶ ἑπτα-
κοσίους ἄνδρας, ὧν τὰ τρία μέρη ἦσαν Ἀσιανοὶ ἐκ τοῦ Μορασίου, τὸ δὲ τέταρτον στρατεύματα τῆς πόλεως, ἀ ἐξ ἀνάγκης κατέλιπον αὐτήν.

Ὁ Χαϊρεδδὴν κατέλαβε θέσιν ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐν τό-
πῳ, ὅπου ἦν ἀσφαλὴς, ὅπως ἐφορμήσῃ πρὸς τὸν πορευό-
μενον εἰς Τύνιδα στρατόν· γενομένης δὲ συμπλοκῆς ἐπο-
λέμησαν μόνον τὰ ἀσιανὰ στρατεύματα, τὰ δὲ ἀφρικα-
νὰ ἡρνήθησαν ὑπακοήν.

(1) Ὁράτιος, Α, 19.

Ἐν τοσούτῳ οἱ καθειργμένοι ἐν Τύνιδι χριστιανοὶ αἰχ-
 μάλωτοι διαρρήξαντες τὰς ἀλύσεις ἔκλεισαν τὰς πύλας
 τοῦ φρουρίου (1). ὁ δὲ Καϊρεδδίν, στερηθεὶς τοῦ καταφυ-
 γίου τούτου, ἔφυγεν εἰς τὰ ὄρη πρὸς τὴν Βόναν μετὰ τῶν
 πιστῶν αὐτοῦ, τοῦ ἀρχιπειρατοῦ Σινάν, τοῦ γενναίου προ-
 μάχου τῆς Γολέττας, ἐξωμότου τινος Ἰουδαίου καὶ ἐτέ-
 ρου τινὸς, ὃν οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι καλοῦσι
 διαβολοθήραν (2). Τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ ὁ αὐτοκράτωρ 14
 Κάρολος ἤγαγε τὸν στρατὸν πρὸς τὴν πόλιν ἐν ἀρίστῃ ¹⁵³⁵ ^{Ιουλίου}
 τάξει ὡς φοβούμενος ἐχθρικὴν προσβολήν. Πρὶν δὲ ἡ χω-
 ρήσῃ, ἐκάλεσεν εἰς πολεμικὸν συμβούλιον τοὺς περὶ αὐτὸν,
 ὅπως συμβουλευθῶσι τί ἐχρῆν ποιῆσαι, ἐπιτρέψαι ἢ μὴ τῷ
 στρατῷ τὴν διαρπαγὴν τῆς πόλεως (3). ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ
 φιλόρπαγον τῶν Ἰσπανῶν διὰ τῆς φωνῆς τῶν στρατη-
 γῶν αὐτῶν ἐκράτησε τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιθυμίας τοῦ
 φεισθῆναι τῆς πόλεως, ἡ διαρπαγὴ ἐπετράπη ἐπὶ δύο ἡμέ-
 ρας, ἐφ' ἧς τριακοντακισχίλιοι ἄνθρωποι ἐσφάζοντο, δε-
 κακισχίλιοι δὲ ἀπῆγοντο εἰς δουλείαν (4). Ὁδυνηρὸν ἀντι-
 σήκωμα ἐν τῇ πλάστιγγι τῆς ἀνθρωπίνης κρίσεως πρὸς
 τοὺς τρισμυρίους χριστιανοὺς δούλους, οἵτινες διὰ τῆς
 ἀλώσεως τῆς Τύνιδος, οἱ μὲν ἐν τῇ πόλει, οἱ δὲ ἐν τοῖς περι-
 χώροις ἀνεκτέσαντο τὴν ἐλευθερίαν. Ἀχαλίνωτος ἦν ἡ λύσ-
 σα τῶν Ἰσπανῶν στρατιωτῶν, οἵτινες οὐ μόνον ἐν οἰκίαις καὶ
 κισωτίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ὑπογείοις καὶ ἐν φρέασιν ἀπλή-

(1) Χατζῆ Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν σ. 21. Ἐτρόβιος, Ἀρμε-
 ριος, ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 456. Ἐν Βενετίᾳ, 1549.

(2) Οἱ Ἱταλοὶ καλοῦσιν αὐτόν· Caccia Diavolo, οἱ Ὁλλανδοὶ Knupper-
 diewel καὶ ὁ Ἐτρόβιος Cassidiavolus.

(3) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 456.

(4) Ἐτρόβιος, Ἀρμερίος, ἱστορία τοῦ Γουάτζου.

στως ἀνίχνευον χρυσόν, τὰ τεμένη καὶ τὰ σχολεῖα κατέ-
 στρεφον, πολλοὺς πολυτίμους ἀνδριάντας συνέτριβον,
 πολλὰ πολύτιμα βιβλία διέσχιζον ἢ ἔκαιον· πάντα ἀνη-
 ρεύων, ἥρπαζον, ἐλεηλάτουν καὶ διὰ τοῦ κορήθρου συνῆ-
 γον (1). Ὅτε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ αὐτοκράτωρ εἰσῆλθεν εἰς
 τὴν πόλιν μετὰ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, ἐπετρά-
 πη τοῦτοις ἡ διαρπαγὴ τροφίμων· ἀντὶ δὲ τῶν κενῶν οἰνώ-
 νων ἀντημεΐφθησαν ἐξ ἀνάγκης διὰ καλοῦ ὕδατος δεξαμε-
 νῶν. Μετὰ ταῦτα ἀπηγορεύθη ἡ περαιτέρω λεηλασία ἀντὶ
 ποινῆς θανάτου. Τῇ 1 Αὐγούστου ὁ Κάρολος ἐξήγαγε
 τὸν στρατὸν τῆς πόλεως, κελεύσας αὐτὸν καταλαβεῖν τὸ
 πρὸ τῆς Γολέττας κατέναντι τοῦ Ὑδατοπύργου πρῶτον στρα-
 τόπεδον. Τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ ἐκώλυον νεκροὶ Μαύ-
 ρων σφαγέντων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ὅπως ἀπαλλαγῶ-
 σιν ἀνωφελοῦς βάρους, ἢ καὶ ἐκ μνησικαχίας. Ἐν τοῖς
 νεκροῖς ἦσαν καὶ πτώματα γυναικῶν, αἵτινες ἦσαν τοσοῦ-
 τον πολὺσαρκοὶ, ὥστε οἱ ὑπερμεγέθεις αὐτῶν μαστοὶ κα-
 θῆκον κάτω τῆς κοιλίας. Αἰτία τῆς ὑπερβολικῆς ταύτης
 εὐσαρκίας ἐστὶν ἡ ἐπικρατοῦσα συνήθεια παρὰ τοῖς παρα-
 λίοις τῆς Βερθερίας τοῦ τρέφειν τὰς γυναῖκας διὰ κου-
 κουρούζ (2). Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάπηλοι τοῦ στρατοῦ ἐβράδυ-
 νον ἐπιβιδᾶσαι εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν, ἐκη-
 ρύχθη, ὅτι ὅσα τούτων μὴ διετίθεντο μέχρι τῆς ἐσπέρας
 τῆς ἐπιούσης, ἐγκατελείποντο. Τὰ ἰταλικά καὶ γερμανικά
 στρατεύματα δυσφοροῦντα ἔτι, ὅτι ἀπεκλεισθήσαν τῆς λα-
 φυραγωγίας τῆς Τύνιδος, πρὸ τῆς τα θείσης προθεσμίας
 τῆς ἐσπέρας τῆς ἐπιούσης, ἐφώρμησαν τῇ πρώτῃ αὐτῆς

(1) Ἐτρόβιος παρὰ Χαλκοκονδύλῃ, τ. 573.

(2) Ἀδύθι.

πρὸς τὰ ἐμπορεύματα καὶ ἐλαφυραγωγῶν αὐτά. Ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς κατάπαυσιν τῆς λαφυραγωγίας ταύτης παρὰ τῷ ἰδίῳ στρατῷ ἀπῆλθεν ἐσπευμένως εἰς τὴν Γολέτταν (1).

Τῇ 8 Αὐγούστου πράκτορες τῶν διαμαχομένων μερῶν, ἔχοντες πληρεξουσιότητα, συνωμολόγησαν συμβαχίαν μεταξὺ Καρόλου καὶ Μουλεὶ Χασάν (2). Ἡ συνθήκη αὕτη μαρτυρεῖ τὴν ἄκραν ἀδυναμίαν καὶ ταπεινώσιν τοῦ τελευταίου τούτου. Συνέθεντο δ' ἀλλήλοις τὴν ἐλευθέρωσιν πάντων τῶν χριστιανῶν αἰχμαλώτων καθ' ὅλον τὸ βασίλειον τῆς Τύνιδος, τὴν ἐν αὐτῷ ἐλευθέραν διαμονὴν πάντων τῶν χριστιανῶν καὶ τὴν δημοσίαν ἐξάσκησιν τῆς ὀρησκείας αὐτῶν ἀπεκλείσθησαν ἐκ τοῦ πλεονεκτήματος τούτου ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τύνιδος οἱ νεωστὶ ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν Ἀραβες τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γρανάδας καὶ Βαλεντίας. Ὁ σουλτάνος ἡγήγυατο ἀφελεῖν τὸν Χαϊρεδδὶν τὰς πόλεις Βόναν, Βισέρταν καὶ Ἀφρικιγέ καὶ παραδοῦναι αὐτὰς τῷ Καρόλῳ, ὃς ἀπὸ τοῦδε ἦν κύριος τῆς Γολέττας, ὁ δὲ Μουλεὶ Χασάν ὑπέσχετο ἀποτίσειν ἅπαξ τῷ νικητῇ δωδεκακισχίλια δουκάτα ἀντὶ τῶν δαπανῶν τῆς φρουρᾶς, ἕκαστον δ' ἔτος τῇ παραμονῇ τῆς Ἀγίας Ἀννης ἐξ Μαυρουσίους ἵππους καὶ δυοκαίδεκα πώλους εἰς τεκμήριον τῆς πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνης. Ἡ παράβασις τῶν συντεθειμένων συνεπήγετο ὡς ποινὴν τὸ μὲν πρῶτον τὴν ἀπότισιν πεντηκοντακισχιλίων

(1) Ἐτρόβιος παρὰ Χαλκοκονδύλη, σ. 573.

(2) Ἡ συνθήκη αὕτη εὑρίσκεται ἐνλόκληρος παρὰ Ἐτρόβιῳ καὶ ἐν ἀποσπάσμασι παρὰ Γουάιζ. Ὅστις ἀμαρτάνει μεγάλως λέγων, ὅτι διωμολογήθη ἡ ἀπότισις δατακισχιλίων δουκάτων ὑπὲρ τῆς Βόνας, προσέτι δὲ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ἀλιείας τοῦ κοραλίου τὸ πρῶτόν του οὐδὲν περὶ τούτων ἀνυφέρει.

δουκάτων, τὸ δὲ δεύτερον ἑκατοντακισχιλίων, τὸ δὲ τρίτον τὴν ἀπώλειαν τῆς χώρας καὶ τοῦ κράτους τοῦ Μουλεὶ Χασάν. Ἡ συνθήκη συνετάχθη ἰσπανιστὶ καὶ ἀραβιστὶ καὶ ὑπεγράφη. Ὁ Μουλεὶ Χασάν ὤμοσε τὴν ἀκριβῆ τήρησιν αὐτῆς εἰς τὸν Προφήτην, εἰς τὸ Κοράνιον καὶ εἰς τὸ ξίφος, οὗ μέρος ἐξήγαγε τοῦ κολεοῦ, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ ἡσπάσατο τὴν ἰδίαν χεῖρα, θείς ἐπ' αὐτῆς τὸ μέρος τοῦ ἱπποτικοῦ αὐτοῦ ἐπενδύτου, ἐφ' οὗ ἦν ἐπερράμενος ὁ τίμιος Σταυρὸς καὶ ὤμοσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀκριβῆ τήρησιν πάντων τῶν ὅρων τῆς συνθήκης. Τότε ὁ σουλτάνος ἀπεχαιρέτισε τὸν αὐτοκράτορα διαβεβαιούμενος περὶ τῆς πίστεως καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτόν. Ὁ Κάρολος, καταλιπὼν ἐν Τύνιδι ὑπὸ τὸν Βερνάνδον Μενδόζαν χιλίους Ἰσπανοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Γολέττας καὶ δέκα μακρὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Δόρια, ἀπέπλευσε τῇ 17 Αὐγούστου ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Βερβερίας.

Τούτων γινομένων πρὸς δυσμὰς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ Σουλεϊμάν καὶ ὁ Ἰβραῖμ κατόικουν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ σάχη τῆς Περσίας. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκστρατεία, καθ' ἣν αὐτὸς ὁ Κάρολος ἦγε τὸν στρατὸν, ἠττήθη ὑπ' αὐτοῦ ὁ Σουλεϊμάν ἐν Γούνης, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐν Τύνιδι.

Ἡ ἄλωσις τῆς Τύνιδος ἦν τὸ ἄκρον τῆς πολεμικῆς δόξης Καρόλου τοῦ Β'. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο κατόρθωμα, ἢ ἐκ νέου ἐγκαθίδρυσις τοῦ νομίμου ἡγεμόνος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν προγόνων αὐτοῦ, ἢ ἀπελευθέρωσις τοσούτων χιλιάδων χριστιανῶν δούλων περιέθεντο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Καρόλου αἵγλην μεγάλων φρονημάτων, ἀξίων τοῖς πρώτοις μονάρχαις τῆς χριστιανωσύνης, ἥτις ἐφαίνετο μεριμνῶσα περὶ τῆς τιμῆς τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος

καὶ τοῦ κοινῇ συμφέροντος. Οὕτω κρίνει ὁ Ῥοβερτσὼν (1) περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Καρόλου, τοῦ πολλῶ ὑπερέχοντος τὰ ἰδιοτελῇ καὶ μικροπρεπῇ ἔργα συγχρόνων ἡγεμόνων. Ὁ ἱστοριογράφος ὁμοίως, ὅς δι' ἐνὸς βλέμματος περιλαμβάνει τὴν Ἀφρικὴν καὶ Περσίαν, ὅς ἀπαθῶς βλέπει πρὸς τὴν Τύνιδα καὶ Ταβρίδα, ὀφείλει ἀποδοῦναι τῇ φιланθρωπίᾳ τοῦ Ἰβραῖμ, τοῦ σώσαντος κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ σουλτάνου τὴν Ταβρίδα καὶ τὸ Βαγδάτ ἀπὸ τοῦ φιλαρπάγου καὶ τοῦ φόνου τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, μείζονα ἔπαινον ἢ τῇ πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς στρατηγοὺς ἐπιεικείᾳ τοῦ Καρόλου, δι' ἣν βιβλιοθεκὰ ἐκάθησαν, τρισμυρίων δὲ ἀνθρώπων αἷμα ἔρβρυσεν. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἰβραῖμ κατεκρημνίσθησαν καὶ τὰ τρόπαια τῶν νικῶν αὐτοῦ, τουτέστι τὰ ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τῆς Βούδης καὶ ἐπὶ τοῦ Ἱπποδρόμου ἀναρτηθέντα ἀγάλματα τῶν θεῶν ἀπὸ τῶν κιόνων, ἐφ' ὧν ἔκειντο, καὶ κατεσφράφησαν τὰ λαμπρὰ μνημεῖα τῆς τέχνης καὶ τῆς νίκης. Τοῦ Καρόλου ὁμοίως ἡ ἱστορία ἐπὶ τὴν Τύνιδα διατελεῖ ζωσα σήμερον οὐ μόνον διὰ τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τέχνης. Ὁ Ὁλλανδὸς ζωγράφος Ἰωάννης Βερμέγεν, ὃν ὁ Κάρολος ἡγάγε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Τύνιδα ἵνα ζωγραφῇ τὸ σπάνιον θέαμα τῶν μαχῶν καὶ ἐνδυμασιῶν ὑπὸ ἀφρικανὸν οὐρανὸν, παρέστησεν ἐναργῶς τὴν ἄλωσιν τῆς Τύνιδος ἐν δέκα μεγάλοις πίναξιν, οἵτινες, εἰ καὶ ἐκ μόνου λίνου καὶ χρώματος συγκεῖμενοι, ὑπὸ τῆς φιλοτέχνου ὁμοίως ἐπιμελείας διετηρήθησαν ἀσφαλέστερον ἢ χαλκὸς καὶ λίθος ἐν τῇ ἀμούσῳ Σταμβούλῃ, καὶ ἔτι νῦν ὡς δείγματα τῆς νίκης καὶ τῆς τέχνης φυλάσσονται ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ πρωτεύουσῃ τῆς Γερ-

(1) Ῥοβερτσὼν, Ἱστορία Καρόλου τοῦ Ε', ἐν τῇ τέλει τοῦ Ε' βιβλίου.

μανίας ἐν τῷ Βελθεδέρω, τοῖς πάλαι ἀνακτόροις τοῦ
Εὐγενίου, ἀξίῳ φύλακι θησαυρῶν τέχνης καὶ τουρικῶν
τροπαίων (ΚΒ).

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

Τελευτή πολλῶν σοφῶν Τούρκων.—Πόλεμος πρὸς τὴν Βενετίαν.—Πολιορκία τῆς Κερκύρας καὶ ἱστορία τῆς νήσου ταύτης.—Θάνατος τοῦ Κατζιά-
νερ.—Ἄλωσις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.—Πρεσβεύεται τῆς Φλωρεντίας.—
Τριπλῇ ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν, ἐπὶ τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐπὶ τὴν Ἰνδι-
κὴν θάλασσαν.—Διοικηταὶ τῆς Αἰγύπτου.—Ἰνδὸς πρεσβευτής.—Θάνατος
τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἀγιάς Πασᾶ.—Ὁ Λουτφὶ διάδοχος αὐτοῦ.—Περιτο-
μὴ τῶν ἡγεμονοπαίδων.—Ἄλωσις τουρκικῶν τε καὶ βενετικῶν μεθοριῶν
παρ' ἐλατέρων τῶν μερῶν.—Ἀπώλεια καὶ ἄλωσις τοῦ Καστελνουόβο.—
Εἰρήνη πρὸς τὴν Βενετίαν.

Μετά τὴν ἐπὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατείαν, τὴν ἑκτὴν, ἣν
αὐτὸς ὁ Σουλεϊμάν ἡγάγεν, ἐπεγένοντο δύο ἑτεραι, ἡ
μὲν ἐπὶ τὴν Βενετίαν, ἡ δὲ ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν. Κατὰ τὸν
μεταξὺ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανόδου τοῦ σουλτά-
νου καὶ τῆς εἰς Αὐλῶνα ἐπιδρομῆς αὐτοῦ ἐνιαυτὸν συνέ-
βη ἡ ἀπώλεια τῆς Τύνιδος καὶ ἡ τελευτὴ τοῦ μουφτί Κε-
μαλπασαζαδέ· μετὰ τοῦ σοφοῦ δὲ τούτου ἀνδρὸς συνετά-
φησαν, κατὰ τὸν λόγον Ἀραβὸς χρονογράφου, καὶ αἱ ἐπι-

στῆμαι (1). Τὸ ὑπατον δικαστικὸν ἀξίωμα τοῦ μουφτὶ ἀνετέθη τῷ Σαδὶ Τζελεπῇ, σοφῶ περιωνύμῳ ἐπὶ τε τῇ εὐρείᾳ μνήμῃ καὶ ἐπὶ τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτοῦ εἰς τὰ ἄριστα σχόλια τοῦ Κορανίου (2). Συγχρόνως ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν ἀμφοτέροι οἱ ποιηταὶ Γαζαλὶ καὶ Ἰσὰκ Τζελεπῆς, ὧν ὁ μὲν ἐπικαλεῖται Δελὶ Βιραδέρ, ἦτοι ὁ παράφρων ἀδελφός, ὁ δὲ ἦν ἐκ τῶν τριῶν σοφῶν, οὓς Σελὶμ ὁ Α΄ παρέλαβε παρ' ἑαυτῷ κατὰ τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ἐκστρατείαν, ὅπως διὰ τῆς εὐφυοῦς αὐτῶν ὀμιλίας ἀνακουφίζῃ τὴν μακρὰν ἀνίαν αὐτοῦ, ἀλλ' οἵτινες ἔνεκεν ἀδεξιότητος καὶ ἀπειροκαλίας καταδικασθέντες εἰς ξυλοκοπίαν, εἴτα δὲ εἰς θάνατον, ἀπηλλάγησαν τῆς καταδίκης μετὰ χλεῦης καὶ αἰσχύους. Ὁ Ἰσὰκ Τζελεπῆς οὔτε οἶκοι, οὔτε καθ' ὁδὸν ἔφερε ἀλυμμά ἐπὶ τῆς παράφρονος αὐτοῦ κεφαλῆς· ἐλάλει πάντοτε αἰσχρὰ καὶ διετήρησε μέχρι βαθέος γήρατος τὴν παιδεραστίαν, ἀπέβαλε τὴν οἰνοποσίαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀλλ' οὐδέποτε τὴν κατὰ τῶν γυναικῶν ἀπέχθειαν. Ἀνυπόδητος καὶ ἀσκεπής τὴν κεφαλὴν περιέτρεχε τὰς ὁδοὺς κατόπιν τῶν μεираκίων (3)· στιχοιργῶν δὲ ἐπέδιωκε τὰ ἀστεῖα καὶ ἐχρονογράφει μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ βίου. Μειζονα καὶ χείρονα τούτου φήμην ἔχει ὁ Ἀρετῖνος τῶν Τούρκων Δελὶ Βιραδέρ, οὗ ὁ Ἀμέριμος, συλλογὴ ἀσέμνων ἀστειοτήτων, παρ' ἡθικοῖς Μουσουλμάνοις ἦν μέγα σκάνδαλον καὶ βδέλυγμα. Οὗτος ἦν ἐκ τῶν εὐφυῶν συνδείπνων τοῦ ἡγεμονόπαιδος Κορκουδ, ἀδελφοῦ

(1) Χατζῆ Κάλφας, Χρονολ. πίνακες. Ἀλμοσίνος, φ. 136.

(2) Τὸ Σακαϊκὸν ναμανιγέτ τοῦ Τασιπριζαδέ. Ὁ Σαδὶ Τζελεπῆς ἔγραψεν ἐρμηνείας εἰς τὰ σχόλια τοῦ Βεϊδαβί.

(3) Λατιφι, βιογραφία τῶν Τούρκων ποιητῶν, σ. 96. Ἀσὶκ Χασὰν Τζελεπῆς, Χασὰν Τζελεπῆς, Κινιλιζαδέ.

Σελίμ τοῦ Α'. Ὁ Κορκουδ, ἐξοργισθεὶς ἐκ τῆς ἀγαν ἐλευ-
θερίας τοῦ ποιητοῦ, ἐκέλευσε τὸν ἀποκεφαλισμὸν αὐτοῦ·
ὁ δὲ Βιραδὲρ παρέστησεν εὐφυῶς τῷ δημίῳ, ὅτι αὐτὸς
οὗτος στερηθήσεται τοῦ βίου, εἰ ἐξετέλει τὴν ἐν μέθῃ δο-
θείσαν διαταγὴν τοῦ ἡγεμονόπαιδος· «Τὸ σὸν κρανίον, εἴ-
πεν αὐτῷ, ὥραϊον φανήσεται αὐρίον παρὰ τῷ ἐμῷ πλήρες
ἀχύρου.» Ὁ καπιτζίβας φοβηθεὶς ἀνεβάλετο τὴν ἐκτέ-
λεσιν εἰς τὴν ἐπιούσαν, ὅτε ὁ ἡγεμονόπαις νήφων ἐκήρυξεν,
ὅτι ὁ καπιτζίβας ἐθανατοῦτο, εἰ ὑπήκουε τῷ ἐν μέθῃ δο-
θέντι φονικῷ προστάγματι (1). Ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυ-
πτον ὁ Κορκουδ, ὁ Δελὶ Βιραδὲρ ἀπεχώρησεν εἰς Προῦ-
σαν ὡς σέχης τοῦ ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου μοναστηρίου τοῦ
Γκείκλουμπαμπά (2), ἦτοι πατρὸς τῶν ἐλάφων· εἶτα ἐπο-
ρεύθη ἵνα διδάξῃ ἐν Σιβριϊσάρ καὶ Ἀκσέρ. ὅπου ἐγένετο
ἐπίφοβος ἐνεκα τῶν πικρῶν σατυρῶν. Μὴ τελέσας τὸν
ὥρισμένον πρὸς διδασκαλίαν χρόνον ἦλθεν εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν, ἔνθα ἔλαβε μηνιαίαν σύνταξιν χιλίων ἄσπρων,
ἴσως διὰ τὴν δύναμιν τοῦ προστάτου αὐτοῦ Ἰσκενδὲρ Ἰζε-
λεπῇ, καὶ παρὰ πολλῶν βεζυρῶν πολλὰ χρήματα πρὸς
οἰκοδομὴν λουτροῦ. Οὕτως ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς
ὁχθῆς τοῦ Βοσπόρου κατὰ τὸ Διπλοκιόνιον τέμενος, κελ-
λίον καὶ λουτρόν. Τοῦτο δὲ διὰ τὴν πολυτελεῆ διάταξιν καὶ
τοὺς καλοὺς θεράποντας ἐγένετο παραχρῆμα τόσῳ περι-
λάλητον, ὥστε ἅπανα ἡ πόλις συνέρρεεν ἐκεῖ. Ὁ παντο-
δύναμος Ἰβραὴμ ἐκέλευσε τὴν κατεδάφισιν τοῦ λουτροῦ
τούτου (Α). Μετὰ ταῦτα ὁ Δελὶ Βιραδὲρ ἀπῆλθεν εἰς Ἀρα-
βίαν, ἔνθα ὠκοδόμησεν αὐθις τέμενος, κελλίον καὶ λου-

(1) Βιογραφία τῶν Τούρκων ποιητῶν ὑπὸ Λατιφὶ καὶ Ἀσίκ Χασάν, μετὰ φράσις τοῦ Χάρβερετ, σ. 231.

(2) Αὐτόθι, Κινχλιζκὰδ, Βελιγὶ Προῦσα, Βαλδουρζαδὲ.

τρὸν καὶ ἔγραφε σατυρικὰς ἐπιστολάς εἰς Κωνσταντινούπολιν (B). Συναγείρας ποτε τοὺς ἑαυτοῦ συμπότας ἐν τῷ κήπῳ πρὸς ξενισμόν, εἶπεν αὐτοῖς αἰφνης· «Φίλοι, ἡ ἔταιρία ἡμῶν ἤγγικεν εἰς τέλος· ὁ οἰνοχόος τοῦ θανάτου προσφέρει μοι τὸ ποτήριον» καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσε.

Μετὰ τοῦ Ἰβραῖμ, τοῦ γεννηθέντος Βενετοῦ ὑπηκόου, φίλου ἰδίου τοῦ πρὸ μικροῦ ἐν Τρανσυλβανίᾳ φονευθέντος υἱοῦ τοῦ δουκὸς Γρίττη, τοῦ μεγάλου φίλου τῆς δημοκρατίας, ἐξέλιπε τὸ στερρότατον στήριγμα τῆς ἡδὴ ἐπὶ τριάκοντα καὶ πέντε ἔτη διαρκεσάσης πρὸς τὴν Βενετιανὴν εἰρήνης. Ὁ διάδοχος τοῦ Ἰβραῖμ, ὁ Ἀλβανὸς Ἀγιάς Πασᾶς, πρῶτον ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων, εἶτα δὲ δεύτερος βεζύρης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ μὴ φιλάργυρος, ἐφρόντιζεν εἰλικρινῶς περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων φιλικῶν σχέσεων ⁽¹⁾· ἀλλὰ τῆς εἰρηνικῆς αὐτοῦ διάθεσεως ἐπεκράτησε τὸ φιλοπόλεμον τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσα, ὃς ἐλπίζων μείζονα δόξαν καὶ λείαν ἐκ πολέμου κατὰ θάλασσαν ἢ κατὰ ξηράν, ἐπειρᾶτο παραστήσαι τὰ ἐλάχιστα κατὰ θάλασσαν κινήματα τῶν Βενετῶν ὡς ἀληθῆ ἐχθρικά ἔργα ⁽²⁾. Σειρὰ τοιούτων τυχαίων συμβάντων προσηγεῖτο ἀπὸ ἐτῶν τῆς γενομένης διακηρύξεως τοῦ πολέμου. Ἦδη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης ὁ διοικητὴς Ἱερώνυμος Κανάλης, ἀρχὼν τῶν κατὰ τὴν Κρήτην ναυτικῶν δυνάμεων τῆς δημοκρατίας, προσέβαλε τῷ στολίσκῳ ἑνὸς τῶν περιπυστοτάτων πειρατῶν, τοῦ ἐπικαλουμένου Νέου Μαύρου τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀφείλετο αὐτὸν τὴν ναυαρχίδα καὶ τέσσαρας γαλέρας, ἐβύθισε δύο, τὰς δὲ λοι-

(1) Παρούτας, Ἱστορία Βενετικῆ, Βιβλ. Η, σ. 574. Ἐν Βενετίᾳ, 1605. Σαγρέδος, Ἀπομνημονεύματα Ἱστορικά, [Βιβλ. Ε. σ. 237. Ἐν Βενετίᾳ, 1688.

(2) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 199. Παρούτας, Σαγρέδος.

πὰς διεσκέδασε· κατὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν ἀπώλοντο τριακό-
σιοι γενίτσαροι καὶ χίλιοι δοῦλοι. Ὁ Νέος Μαῦρος αἰ-
μορρόων δι' ὀκτὼ τραυμάτων ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν,
ἀλλ' ἐξήχθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν, οἵτινες θεραπεύσαντες αὐ-
τὸν ἀπέπεμψαν μετὰ τῶν συλληφθεῖσων γαλερῶν εἰς τὰ
παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ὅπως μὴ δώσωσι τῷ Σουλεϊμάν
μηδεμίαν ἀφορμὴν δυσареστήσεως, ἀλλὰ δύο ὀθωμανικὰ
πλοῖα προσορμισθέντα εἰς βενετικούς λιμένας πρὸς ἀγο-
ρὰν αἵτου ἐδημεύθησαν ὑπὸ τῆς δημοκρατίας, ὃ δὲ δοῦξ
ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν γραμματέα τῆς Γερου-
σίας Δανιὴλ Φρειδερίκον⁽¹⁾ ὅπως αἰτησῆται συγγνώμην ἐπὶ
τῷ συμβάντι, ἥτις καὶ εὐχερῶς ἐδόθη ζῶντος τοῦ Ἰβραὶμ
(Γ). Μετὰ τὴν περσικὴν ἐκστρατείαν καὶ κατὰ τὰς ἐν Κων-
σταντινουπόλει μετὰ πλείστου ζήλου γενομένας διαπραγ-
ματεύσεις τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Λαφορέτ καὶ τοῦ Ῥαγου-
σαίου Δὸν Σεραφίνου Κόζη (Δ) ὁ Σουλεϊμάν ἐπεμψεν εἰς
Βενετίαν τὸν διερμηνέα τῆς Πύλης Ἰουνίς βέγγην, τρεῖς ἡδὴ
πρεσβεύσαντα πρὸς τὴν δημοκρατίαν, παρηγγελμένον
προτρέψαι τὴν Γερουσίαν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης
καὶ εἰς συμμαχίαν μετὰ Φραγκίσκου τοῦ Α' κατὰ Κάρ-
λου τοῦ Ε' (Ε) καὶ ὑπαινίσσασθαι, ὅτι ὀθωμανικὸς στρατὸς
καὶ στόλος ἐτοίμως εἶχον πρὸς στρατείαν. Ἡ Βενετία
περὶ πολλοῦ ποιούμενη τὸ μὴ συμμαχεῖσθαι μήτε πρὸς
Φραγκίσκον τὸν Α', μήτε πρὸς Κάρλον τὸν Ε', καὶ τὴν
φιλίαν τοῦ Σουλεϊμάν, ἔδωκε πρὸς τὸν πρεσβευτὴν εἰρηνη-
κὴν καὶ φιλικὴν ἀπάντησιν, ἀλλὰ διέφυγε δεξιῶς ἀποκρι-
θῆναι περὶ τῆς προταθείσης συμμαχίας. Ἡ Βενετία ἀνε-
λογίζετο, ὅτι ὁ σουλτάνος ἰσχυρότερος ὢν κατὰ ξηρὰν ἢ

(1) Παρούτας, Ζ, σ. 543. Σαγρίδος, Δ, σ. 203.

κατὰ θάλασσαν προὔτιμα πόλεμον ἐν τῇ Οὐγγρία μάλλον ἢ ἐν τῷ Ἀδριατικῷ κόλπῳ. Σύναιμα ἡ δημοκρατία ἐκέλευσε τὸν Θωμᾶν Μοσενίγον ἵνα πορευθῇ ἀμελλητί εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως προσαγορεύσῃ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ δουκὸς τὸν σουλτάνον ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ ἐξόδῳ τῆς ἐπὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατείας καὶ αἰτιάσῃται τὴν δήμευσιν πολλῶν βενετῶν πλοίων, τὴν ὑψωσιν τοῦ εἰσαγωγικοῦ τῆς Συρίας, τὴν μεσολάβησιν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ πρεσβευτοῦ (βαΐλου) καὶ ἄλλους μὴ φιλικούς τρόπους κατὰ Βενετῶν ἐμπόρων (1). Ὁ Ἀγίας Παῦλος ἐπιθυμῶν εἰλικρινῶς τῆς ἐπικρατούσης μεταξύ Βενετίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως φιλίας ἀπελαγίθη ὑπὲρ τῶν ληφθέντων μέτρων καὶ ὑπέσχετο θεραπείαν, ἐν δὲ Βενετίᾳ ἐπλανῶντο ἐλπίζοντες, ὅτι αἱ ἐν τοῖς ὀθωμανικοῖς λιμέσι μεγάλαι προπαρασκευαὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν Τύνιδα ἢ τὴν Νεάπολιν (2).

Ἀπὸ τοῦ Μαΐου μηνὸς ὁ Σουλεϊμάν συνοδοὺς ἔχων δύο τῶν υἱῶν, τὸν Μωάμεθ καὶ Σελίμ, ἀπῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ, εἰς Αὐλῶνα, συγχρόνως δὲ ὁ ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσαν στάλος ἀπῆρεν εἰς τὸν Ἀδρίαν (3). Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Τύνιδος ὁ Βαρβαρόσας ἀπῆλθεν εἰς Ἀλγέριον, ὅθεν ἀπέπλευσε μετὰ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι γαλερῶν εἰς τὰς Βαλερίδας νήσους Μαϊόρκαν καὶ Μινόρκαν (μείζονα καὶ ἐλάσσονα), ἐδῆωσε τὸν Μαγῶνα, εἷτα δὲ ἀνέπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς μετὰ πέντε χιλιάδων καὶ ἑπτακοσίων αἰχμαλώτων,

(1) Παρούτας, Βιβλ. II, σ. 573.

(2) Αὐτόθι, σ. 574.

(3) Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν. Φερῆ, σ. 256—263. Ἀναγνωστὴν παρὰ Παρούτα, Βιβλ. II, σ. 577. Solimano dunque il quale partito nel principio del mese di Maggio et nou Marzo.

κατέλαβε κατὰ τὸν πλοῦν τὴν Βισέρταν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπανάκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (†) ὅπου ὁ σουλτάνος ἀνηγόρευσε αὐτὸν καπιτάν Πασᾶν (1). Ὁ ναύαρχος Καρόλου τοῦ Ε' Ἀνδρέας Δόριας, κύριος τῆς Μελφίας, ἔμενε ἀμέριμνος ἐν τῷ λιμένι τῆς Μεσσήνης, ὅθεν ἐξῆλθε μόνον τῇ 17 Ἰουλίου, ὅτε ἔμαθε τὴν προσέγγισιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου. Καταλιπὼν δὲ τὴν Μεσσήνην κατέλαβε περὶ τὴν Κεφαλληνίαν ἄνευ ἀντιστάσεως τῇ 20 Ἰουλίου δέκα ἄλγεξανδρινὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, φέροντα πλούσιον φορτίον, καὶ ἐνέπρησεν αὐτά, μετὰ δύο δὲ ἡμέρας εὐρὼν πρὸ τῆς νήσου Παξῶν δυοκαίδεκα τουρκικὰς γαλέρας, ὧν ἤρχεν ὁ Ἀλῆ Τζελεπῆς, κιαγιά τοῦ σαντζάκβεγῃ τῆς Καλλιπόλεως, ὥρμησε πρὸς αὐτάς ὄρθρου βαθέος· ἴστατο δὲ ὄρθιος ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἀετοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου τῆς ἑαυτοῦ γαλέρας φέρων ὑσγινοβαφές προσπηθίδιον καὶ γυμνὸν ξίφος ἀνά τὴν χεῖρα καὶ περὶ αὐτὸν ἔχων πολλοὺς εὐπατρίδας λευχειμονοῦντας. Ἡ ναυμαχία διαρκέσασα μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἦν καρτερωτάτη· οὐδεὶς ἐκ τῶν τουρκικῶν πληρωμάτων ἐσώθη, αὐτὸς δὲ ὁ Δόριας ἐτρώθη τὸ γόνυ. Μαθὼν δὲ, ὅτι ὁ Βαρβαρόσας αὐτὸς κατεδίωκεν αὐτὸν μετὰ στόλου ἐξ ἑκατὸν πλοίων, ἀπῆρεν ἔνεκα τῶν ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς Μεσσήνην μετὰ τῶν δυοκαίδεκα γαλερῶν, ἃς συνέλαβε (2). Ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσας μετὰ τοῦ Λουτφὶ Πασᾶ ἐπλευσε πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἀπουλίας· διότι ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Σουλεϊμάν ἦν ἵνα βαδίσωσιν ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ δορικτήτορος Μωάμεθ τοῦ Β'. Ὁκτακισχίλιοι ἵππεις, πλείονες ἔτι πεζοὶ καὶ

(1) Φερρὶ, φ. 245.

(2) Ἱστορία τοῦ Τουρᾶτου, σ. 197. Κάρολος Σιγονίης, de Vita Andreae Auriv., σ. 64.

φοδερόν πολιορκητικόν πυροβολικόν ἀπέβησαν εἰς τὸν κάτω τοῦ Ὑδροῦντος ὄρμον τοῦ Κάστρου. Τοὺς Τούρκους ἱππεῖς ἤγε πρὸς αἵσχος τῆς πατρίδος ὁ προδότης Πινιατέλης, ὃς ὡσαύτως ἐπεισεν εἰς παράδοσιν τὴν φρουρὰν τοῦ Κάστρου (1). Τὸ Οὕξεντον καὶ ἕτερα ὀχυρὰ φρούρια ὑπετάγησαν ὡσαύτως, δόντα πίστιν τῷ λόγῳ τοῦ ἐχθροῦ, ὃς οὐκ ἐτήρησεν αὐτόν. Ἐπὶ μῆνα οἱ πειραταὶ ἐλυμαίνοντο ὡς λοιμός τὴν εὐθαλῇ χώραν καὶ ἀπελθόντες ἀπήγαγον εἰς δουλείαν δεκακισχιλίους αἰχμαλώτους (2). Ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Ἰταλίας ὁ Χαϊρεδδὶν ἐτράπη πρὸς ἄρκτον καὶ Πρίβεζαν, ὅπως σωφρονίσῃ τοὺς Ἀλβανούς (3). Ἐν-τοσοῦτῳ ὁ πόλεμος οὐπω ἐκηρύχθη πρὸς τὴν δημοκρατίαν, ὁ δὲ Ἰουνὶς βέγης ἀπεστάλη τὸ πέμπτον πρὸς αὐτήν, ὅπως αἰτιάσῃται τὴν ὑπὸ τοῦ Δαλματοῦ Νασσί τοῦ ἐκ Ζάρας σύλληψιν τουρκικοῦ πλοίου καὶ ἰδίᾳ τὸν περὶ τὴν Κέρκυραν περίπλου τοῦ βενετικοῦ στόλου, οὗ ἦρχεν ὁ Πέξαρος. Δυστυχῶς τέσσαρες γαλέραι τῆς δημοκρατίας ἐδίωξαν κατὰ τὸν πόρον τῆς Κερκύρας τὰς τρεῖς γαλέρας, ἐν αἷς ἦν ὁ πρεσβευτὴς, καὶ ἐξώθησαν αὐτὰς πρὸς τὴν ξηρὰν, κατὰ τὴν Χειμάραν, ἐνθα ὁ Ἰουνὶς βέγης ἐκακοποιήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἔτυχε δὲ θεραπείας παρ' αὐτῶν, ὅτε ἐγένετο ἀρίδης ἢ διεθνὴς ἀτοπία (4). Ὁ ἐν

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 197. Παρούτας, σ. 603. Χατζῆ Κάλφας, Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, σ. 22. Φερδὶ, 246 καὶ 263.

(2) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 498.

(3) Ὁ Δόρις (παρὰ Γάβελ) ἀμαρτάνει μέγας λείων, ὅτι ὁ Χαϊρεδδὶν ἀπεβλήθη ἐπὶ τινὰ χρόνον τοῦ ἀξιώματος τοῦ καπιτὰν Πασᾶ καὶ ὅτι διεδέξατο αὐτὸν ὁ Λουτφὶ Πασᾶς. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἐτήρησε τὸ ἀξίωμα τοῦτο μέχρι τέλους τοῦ βίου. Ὅρα τὴν ἱστορίαν τῶν ναυμαχιῶν καὶ τοὺς χρονολ. πίνακας τοῦ Χατζῆ Κάλφα.

(4) Παρούτας, Βιβλ. Η, 596, τῇ 23 Ἰουλίου Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 196.

Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῆς ὁ Ὀραίνης ἐπέστειλεν ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου ἀπαιτῶν μετὰ σπουδῆς αὐστηράν τιμωρίαν τοῦ λύσαντος τὴν εἰρήνην, ἥ δὲ Γερουσία τὸν μὲν κόμητα Γραδενῖκον, τὸν διώξαντα τὰς γαλέρας τοῦ Ἰουνίς βέγη, καθεῖρξε, τὸν δὲ διοικητὴν στόλου Κονταρίνην, τὸν συλλαβόντα τουρκικὸν πλοῖον, ἐκέλευσεν ἵνα ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ ὑπάτου δικαστηρίου τῶν νομοφυλάκων (avogatori) (1). Ἀλλὰ πρὶν ἢ κατευνασθῇ ἡ ὀργὴ τοῦ σουλτάνου διὰ τῶν μέτρων τούτων, διηρεθίσθη ἔτι μᾶλλον ἐκ ψευδοῦς ἐπιστολῆς, ἣν ὁ Δόρις ἐγραφε πρὸς τὸν Ἰερώνυμον Πέζαρον, κοινολογούμενος δῆθεν πρὸς αὐτόν, ὅπως μεσολαβήσωσιν αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἐκ τῆς ἐκδίκησιν πνεούσης συμβουλῆς τοῦ Χαῖρεδδὶν ἐνεκα τῆς συλλήψεως τῶν δυοκαίδεκα γαλερῶν ὑπὸ τοῦ Δόρια. Ὁ πορθὼν τὴν Ἀπουλίαν στρατὸς μὴδὲν τολμῶν ἐπιχειρῆσαι κατὰ τοῦ Ὑδροῦντος καὶ Βριντησίου ἀνεκλήθη μετὰ τοῦ στόλου, ἡ δὲ κατὰ τῆς Ἀπουλίας ἐπιχειρήσεις ἐστράφη κατὰ τῆς Κερκύρας (2).

Ἡ Κέρκυρα, μεγάλη νῆσος κειμένη ὡς προφυλακὴ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ Ἀδρία καὶ ἔχουσα ἑκατὸν εἴκοσι μιλίων περίπλουν, ἐκτείνεται ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐν μηνονοειδεῖ ἢ δρεπανοειδεῖ σχήματι, ἐξ οὗ ἐκλήθη κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους Δρέπανον, ἄλλως δὲ καὶ Σχερία (πετρώδης), Φαιακία ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς τῶν εὐζωϊαν καὶ ᾠδὰς φιλοῦντων Φαιάκων, καὶ Κόρκυρα (3),

(1) Παρούτας, II, σ. 602.

(2) Αὐτόθι, σ. 603.

(3) Ὅρα περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Κερκύρας τὸν Βάχτερ καὶ Στελλίνην ἐν ταῖς σημειώσεσι τῶν Illustrazione Corcirese ὑπὸ Ἀνδρέου Μουστοζῶδη, ἐν Μεδιολάνοις, 1811, Α. σ. 24.

ἔθεν τὸ νῦν ὄνομα Κορφοῦ, ὃ οἱ Βυζαντινοὶ καὶ Τοῦρκοὶ παρέφθειραν εἰς Κορφοῦς. Ὁ γινώσκων τὸν τυφλὸν Θεὸν αἰοδὸν τῆς Ἰλιάδος, γινώσκει καὶ τὸν τυφλὸν Θεὸν αἰοδὸν Δημόδοκον, ὃς ἐν τοῖς ἐξαισίσις κήποις τοῦ βασιλέως Ἀλκινόου (1) κατεκλήλει τὰ ᾠτα τῶν Φαιάκων διὰ τῆς ἡδείας μελωδίας τῆς φόρμιγγος, ὃ δὲ μετὰ τοῦ Θουκυδίδου ἐρευνήσας ποτε τὰς αἰτίας καὶ ἀφορμὰς τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ ἐν τῷ πολιτικῷ χαρακτῆρι τῶν τότε Ἑλλήνων μελετήσας τὸν τῶν νῦν γινώσκει, ὅτι ἀπὸ τοῦ κήπου τῶν μῆλων τοῦ Ἀλκινόου ὡς τοῦ μεγάλου μῆλου τῆς ἑρίδος μεταξὺ Κορίνθου καὶ Ἀθηνῶν ἐπῆλθον ἡ ἐπὶ ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἔτη χύσις τοῦ εὐγενεστάτου αἵματος τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τὰ θαύματα τῆς ἀνδρίας ἐν ταῖς ναυμαχίαις τῶν Συβότων καὶ τῶν Πατρῶν, ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Ποτιδαίας, τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Μιτυλήνης, ἀλλὰ καὶ ἡ βάρβαρος σφαγὴ τῶν αἰχμαλώτων τῆς Μιτυλήνης, ἡ κρεουργία τῶν Πλαταιέων (2), ὁ φόνος τῶν στρατηγῶν Νικίου καὶ Δημοσθένους ὑπὸ τῶν Σικελῶν (3), ἡ ἀποκοπὴ τῆς δεξιᾶς χειρὸς πάντων τῶν αἰχμαλώτων τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχης (4) καὶ τέλος ἡ λακεδαιμονικὴ τυραννία ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων. Μετὰ τὴν ἀποσβεσθεῖσαν ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν ἐγένετο ἡ Κέρκυρα λεία βαρβαρικῆς φιλαρχίας, ἡ δὲ ὑπεροφία τῆς βασιλείσεως τῆς Ἰλλυρίας Τεύτας ἡρέθισε τοὺς Ῥωμαίους πρὸς κατάκτησιν τῆς νήσου. Μάτην ἀπεπειράθη ὁ σύμμαχος τῶν Καρχηδονίων Φίλιππος ὁ Μα-

(1) Ὀδύσσεια, Η.

(2) Θουκυδίδης, Δ, 32, 68, 81.

(3) Αὐτόθι, Ζ, 83.

(4) Ξενοφῶν.

κεδών ἀφελείν τοὺς Ῥωμαίους αὐτήν· ἡ Κέρκυρα συμπε-
ριελήφθη ἐν τῷ δευτέρῳ μακεδονικῷ πολέμῳ, Ῥωμαῖοι
δὲ στρατηγοὶ καὶ στόλοι προσωρμίζοντο εἰς αὐτήν
κατὰ τοῦ Περσέως, ὥς ποτε κατὰ τοῦ κληροδότου τῆς
βασιλείας αὐτοῦ καὶ μισορωμαίου Φιλίππου. Πολλῶν με-
γάλων Ῥωμαίων κατάπλοι εἰς τὴν νῆσον ἐτίμησαν αὐτήν
ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ Μάρκος Τερέντιος Βάρρων ἔσωσεν ἐν
Κερκύρᾳ διὰ τῆς προνοίας αὐτοῦ τὸ πλήρωμα τοῦ Ῥωμαί-
κοῦ στολίσκου, ὃν ἤγαγε κατὰ τῶν πειρατῶν τοῦ Ἀδρία,
ἀρχηγοῦντος τοῦ Πομπηίου (1). Κάτων ὁ τῆς Ἰτύκης
κατὰ τὴν ἐκ Κύπρου ἐπάνοδον ἀπώλεσεν ἐνταῦθα, ἐμπρη-
σθείσης τῆς σκηνῆς, τοὺς λογαριασμοὺς τῆς διοικήσεως
αὐτοῦ, τὸ δὲ συμβᾶν τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὅπως ἐκλάμψῃ
φαινοτέρα ἢ εἰς τὴν εὐθύτητα αὐτοῦ πίστις (2). Ὁ Κι-
κέρων κατὰ τὸν ἀπὸ Ῥώμης εἰς Κιλικίαν πλοῦν καὶ ἀπὸ
Κιλικίας εἰς Ῥώμην διέτριψεν ἑπτὰ ἡμέρας ἐν τῷ λιμένι
τῆς Κερκύρας καὶ ἑπτὰ ἐν τῷ τῆς Κασσώπης (3). Κατὰ
τὸν περὶ κοσμοκρατορίας ἐμφύλιον μεταξὺ Καίσαρος καὶ
Πομπηίου πόλεμον ὁ Μάρκος Βίβουλος ὥρμισε τὸν ἐξ ἑκα-
τὸν δέκα πλοίων στόλον εἰς Κέρκυραν πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν
κινήματων τοῦ Καίσαρος, μετὰ δὲ τὴν ἐν Φαρσάλῳ μάχην,
συνῆλθον περὶ τὸν Κάτωνα ἐν τῇ νήσῳ μετὰ τῶν λειψά-
νων τῶν ἡττηθέντων λόχων οἱ φυγάδες γερούσιασταί.
Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὁ Δομέτιος Αἰνόβαρβος ἐφρούρει τὸ Ἰά-
νιον πέλαγος μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην. Ἐνταῦθα
πυρέσσων διέτριψεν ὁ Τίβουλλος (4), ἡ δὲ Ἀγριππῖνα

(1) Βάρρων, de Re rustica, Βιβλ. Α, 4. Πλούταρχος παρὰ Πομπηίῳ.

(2) Πλούταρχος, παρὰ Κάτωνι.

(3) Κικέρων, Fr. ad Famil. Βιβλ. Γ, ὁ καὶ 6. 15, 2 καὶ 9. ad Atti-
c., 9, καὶ 2. (4) Ἐλεγεία Γ.

μετὰ τῆς ὑδρίας τοῦ Γερμανικοῦ (1). Οἱ Νορμανδοὶ ἐπὶ τοῦ Βοεμούνδου, υἱοῦ τοῦ Ῥοβέρτου, καὶ ἐπὶ Ῥογήρου τοῦ Α', βασιλέως τῆς Σικελίας ἀφείλοντο δις τὴν Κέρκυραν τοὺς Βυζαντινοὺς (2). Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν διανομὴν τῆς αὐτοκρατορίας λαχοῦσα ἡ νῆσος τοῖς Βενετοῖς, παρεδόθη ὑπὸ τῆς δημοκρατίας κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δεκάτης τρίτης ἑκατονταετηρίδος ἄρχοντος τοῦ δουκὸς Ζιάνου ὡς τιμάριον πρὸς Βενετοὺς εὐπατρίδας (3), μετὰ δὲ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν βασιλέων τῆς Νεαπόλεως περιῆλθεν αὐτοῖς εἰς τὸ τῶν Βενετῶν, ὁ δὲ δούξ Ἀντώνιος Βενιέρος ληγουσῆς τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ἐχορήγησεν αὐτῇ νέας προνομίας.

Μετὰ μῆνα ἀπὸ τῆς ὑπὸ Γραδενίκου διώξεως τῶν γαλερῶν τοῦ Ἰουνίς βέγη ὁ Σουλεϊμὰν ἐκέλευσεν ἀπὸ τοῦ ἐν Αὐλῶνι στρατοπέδου (H) ἵνα ὁ ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδὶν Βαρθαρόσαν στόλος καὶ ὁ ὑπὸ Λουτφί Πασᾶν στρατὸς στρατεύσωσιν εἰς Κέρκυραν. Τῇ 23^ῃ Αὐγούστου ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδες ἀνδρῶν μετὰ τριάκοντα τηλεβόλων καὶ παραχρῆμα ἑταμον καὶ ἔκαυσαν τὸν Ποταμόν, τρία μόνον μίλια ἀπέχοντα ἀπὸ τοῦ φρουρίου(4). Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον καὶ οἱ βεζύραι Ἀγιάς καὶ Μουσταφᾶ Πασᾶς, ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ῥούμελης, ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων καὶ ὁ τῶν ἀκιντζιδῶν μετὰ εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπὶ τρία νυχθήμερα ἐδήωσαν τὴν χώραν (4).

(1) Τάκτος, Χρονικά, Βιβλ. Γ.

(2) Μουσοξύδης, Illustrazione Corcirese B, σ. 151 καὶ 155.

(3) Μαρμαρᾶς, Ἱστορία τῆς Κερκύρας, ἐν Βενετίᾳ, 1672, σ. 236-240.

(4) Αὐτόθι, σ. 401.

Οἱ ἐν Κερκύρᾳ πολιορκούμενοι Βενετοὶ οὐδόλως ἡπρά-
κτου· τηλεβόλα μετεκόμισαν εἰς τὸ φρούριον ἐπὶ τριῶν
προμαχῶνων καὶ ἀπέφραξαν τὰς ὁδοὺς διὰ δοκῶν καὶ δέν-
δρων. Τῇ δὲ 1 Σεπτεμβρίου οἱ πολιορκοῦντες ἀνεβίβασαν
ἐπὶ τῆς πέτρας τοῦ Μαλιπιέρου, ἐν μίλιον ἀπὸ τῆς πό-
λεως, τηλεβόλον ὀλκῆς πεντήκοντα λιτρῶν, ὃ ἐν τρισὶν
ἡμέραις ἐξέπεμψεν ἔννεακαὶδεκα σφαίρας, ἀλλὰ πέντε μό-
νον ἠψόχησαν, αἱ δὲ λοιπαὶ τεσσαρεσκαίδεκα ὑπὲρ τὴν
πόλιν ἐπὶ τῆς ἄλλης θαλάσσης ἔπεσον. Τῇ 2 Σεπτεμ-
βρίου ὁ Σουλεϊμὰν ἐσκηνοπήγησεν ἐπὶ τῆς ἡπείρου ἐν
Βαστίᾳ κατέναντι τῆς Κερκύρας, ὃ δὲ μέγας βεζύρης καὶ
ὁ Χαϊρεδδὶν ἐξέπεμψαν ἀπὸ τῶν σημαιοστολιστῶν γαλε-
ρῶν πρὸς τὰ φρούρια σφαίρας τινὰς, αἵτινες διελθοῦσαι
ἄνω τῶν φρουριῶν ἔπεσον πρὸς τὸ Καρδάκιον εἰς τὴν θά-
λασσαν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς (1). Σφοδραὶ τρικυμῖαι
καὶ σφοδροὶ ὕετοὶ ἐκώλυσαν τὰ ἔργα τοῦ πολιορκητικοῦ
στρατοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν Ἀγιάς Πασᾶν, ὅπως ἐν θυελ-
λώδει νυκτὶ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἄκρον τῆς τάφρου τῆς πό-
λεως πρὸς κατασκόπησιν τῶν ὀχυρωμάτων. Ἐπὶ τῇ προ-
τάσει δὲ τοῦ Ἀγιάς ὁ σουλτάνος προσεκάλεσε διὰ τινος
ἐμπόρου Κερκυραίου, συλλεφθέντος πρό τινων ἡμερῶν
μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ, τὸν φρούραρχον τῆς πόλεως εἰς
παράδοσιν, ὑποσχόμενος δὲ περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς οὐσίας
τῶν πολιορκουμένων διεβεβαιοῦτο, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἀρχηγοί,
οἵτινες κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Ἀπουλίαν στρατείαν παρεσπόν-
δησαν ἀπαγαγόντες τοὺς κατοίκους εἰς δουλείαν, ἐτιμω-
ρήθησαν θανάτῳ, οἱ δὲ ἐξανδραποδισθέντες ἀπεπέμφθησαν

(1) Τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἀναφέρει τὸ Ἡμερολόγιον ὁ σουλτάνος ἔγνω ἐπανελ-
θεῖν οἴκαδε. Ὁ Λουτφὶ ὀλίγον λέγει περὶ τῆς πολιορκίας ταύτης, ἥς προϊ-
στίκετο ὡς σερδάρ.

οἶκαδε. Ὁ Βενετὸς φρούραρχος οὐδὲν ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Σουλεϊμάν (1). Τὸ ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Τρόνον μέγα τοῦ φρουρίου πυροβολικόν, ἐν ᾧ ἦν ὅλκῃς πεντήκοντα λιτρῶν, ἕτερον δὲ ἑκατὸν, ἠὺδοκίμει μᾶλλον τοῦ τῶν πολιορκητῶν δύο γαλέραι ἐβυθίσθησαν ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τούτου, τέσσαρες δὲ ἄνδρες ἐφονεύθησαν ὑπὸ μιᾶς σφαίρας ἐν τῇ τάφρῳ (2). Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο μιᾶς μόνης βολῆς ἐνομίσθη ἐν τῇ τότε καταστάσει τοῦ πυροβολικοῦ ὡς μέγα καὶ ἔπεισε τὸν σουλτάνον, κατὰ τοὺς Ὁθωμανοὺς ἱστοριογράφους, εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας, ἐπειδὴ, ὡς ἔλεγε, τὸν θάνατον ἑνὸς μουσουλάνου οὐκ ἀμείβει ἢ ἄλλωσις χιλίων φρουρίων (3). Οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον τὰ ἀνάκτορα Ἀβραάμ, τὸ χωρίον Ποταμόν καὶ τὴν πέτραν Μαλιπιέρον· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ κατὰ τὴν ἐτέραν πλευρὰν τῆς νήσου κατέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ὑδροῦντος ἐπὶ ὄρους κεῖμενον φρούριον τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου, ὁχυρώτερον τότε αὐτῆς τῆς πρωτευούσης, μάτην τετράκις προσέβαλον οἱ 1537 Τοῦρκοι (4). Τῇ 7 Σεπτεμβρίου ἤρξατο ἡ ἐπιβίβασις τῶν στρατευμάτων, μετὰ ὀκτῶ δὲ ἡμέρας ἡ πόλις ἦν ἀπηλλαγμένη τῶν Τούρκων, οἵτινες ἔλαβον δίκην τῆς ἀποτυχίας αὐτῶν ἐμπρήσαντες τὸ Βουθρωτὸν καὶ ἀλόντες τοὺς 4 Παξοὺς (5).

Νοεμβ. Μετὰ ἓνα μῆνα καὶ ἥμισυν ὁ Σουλεϊμάν ἐπανῆλθεν εἰς

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 203.

(2) Αὐτόθι.

(3) Ἀλῆς, ΑΕ διήγημα, φ. 249. Κατ' αὐτὸν ὁ Πετσεβί διηγεῖται, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βαρασδίνου τῇ 1590 (1007) ὑπὸ Μωάμεθ Σατουρτζῆ Πασᾶ σφαῖρα ἔθλασε τὰς κνήμας ὀκτὼ στρατιωτῶν τεταγμένων ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, καὶ ὅτι πέντε αὐτῶν ἀπέθανον ἐκ τῶν τραυμάτων.

(4) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, φ. 42.

(5) Μαρμαρᾶς, σ. 210. Παρούτας Η, σ. 613.

Κωνσταντινούπολιν μὴ πέμψας νικητηρίους ἐπιστολάς, ἀλλ' ἄρκεσθεις τό γε νῦν τῇ πορθήσει τῆς νήσου καὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀπουλίας, τῇ ἀλώσει τῶν Παζῶν καὶ τῷ ἐμπρησμῷ τοῦ Βουθρωτοῦ. Μᾶλλον δὲ τοῦ Χαϊρεδδίν καὶ τοῦ Λουτφί ἐν τῇ ἐπὶ τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Ἀπουλίαν ἐκστρατεία ἠυδοκίμησε μικρὸν πρὸ ταύτης ὁ διοικητὴς τῆς Βοσνίας Χοσερέφ βέγης καὶ ὁ βοϊβόδας τοῦ Βερβόζεν Μουράτ ⁽¹⁾, οἵτινες ὑπέταξαν δαλματικά φρούρια, εἴτα δὲ ἀνήγειραν δύο τοιαῦτα παρὰ τὸν Σελόβαν, ὅπως παρακωλύσῃσι πᾶσαν μεταφορὰν σιτίων πρὸς τὸ ἐπὶ ἀπροσίτου πέτρας κείμενον ἀπόρθητον φρούριον Κλίσσαν ⁽²⁾, ἐν ᾧ ἔσωσέ ποτε ὁ βασιλεὺς Βέλας κατὰ τὴν εἰς Οὐγγρίαν εἰσβολὴν τῶν Τατάρων τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἀναγκάσῃσι διὰ τοῦ λιμοῦ τὴν φρουρὰν εἰς παράδοσιν ⁽³⁾. Ὁ Πέτρος Κρούσαιτς, σπεύσας μετὰ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν πρὸς σωτηρίαν τῆς Κλίσης, ἠττήθη κατὰ κράτος, ὥστε ὀλίγοι τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς. Ὅτε δὲ ἡ φρουρὰ τῆς Κλίσης εἶδε τὴν ἀποτμηθεῖσαν κεφαλὴν τοῦ Κρούσαιτς περιεγομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ δόρατος, ἀπεκαρτέρησε καὶ ὑπετάγη ⁽⁴⁾. Ὁ Μουράτ κατέλαβεν ἀλεπαλλήλως τὰ φρούρια Βόζκου, Βερίζλου καὶ Ὁβροβάζ ⁽⁵⁾. Πρὸς τὸν Χοσερέφ βέγην, διοικητὴν τῆς Βοσνίας, ἡμιλλᾷτο ὁ Μωάμεθ Πασᾶς Ἰαγιάογλου, διοικητὴς τῆς Σεμένδρας, περὶ καθυποτάξεως οὐγγρικῶν χωρῶν, καίπερ

(1) Πετσεβί, φ. 65. Οἱ Οὐγγροι ἱστοριογράφοι καλοῦσιν αὐτὸν Ἀλβουράδ σαντζάκ τοῦ Βερβόζεν. Σιμέκ, σ. 217.

(2) Πετσεβί, φ. 65. Τζελαλζαδέ, φ. 195. Σολακζαδέ, φ. 142. Ἀλῆς, φ. 249. Ἰστουάνφης, Βιβλ. Η. Κατώνας, Κ, σ. 1042. Φερδὶ, φ. 254.

(3) Πετσεβί, φ. 65. Τζελαλζαδέ, φ. 195. Σολακζαδέ, φ. 142. Ἀλῆς, φ. 249. Ἰστουάνφης παρὰ Κατώνας, Κ, σ. 1042.

(4) Ἰστουάνφης παρὰ Κατώνας, Η, σ. 1045.

οὔσης εἰρήνης μεταξύ Φερδινάνδου καὶ Πύλης. Ὁ Φερδινάνδος, ὅπως στήσῃ τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας, συνήγαγεν ἐν Καπρόντζα παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δράβου στρατὸν ἐξ ἑκκαίδεκα χιλιάδων πεζῶν καὶ ὀκτὼ χιλιάδων ἱππέων. Τούτων, τὸ πλεῖστον θωρακοφόρων, ἦρχεν ὁ Λουδοβίκος Πεκρὺ, ὁ Παῦλος Βακίς καὶ ὁ λαβὼν πρὸ μικροῦ χάριν ἀρχιληστής Λαδίσλαος Μόρε, τῶν δὲ Βοεμῶν ὁ Ἀλδρέχτος Σλίκ, τῶν δὲ Αὐστριακῶν ὁ Ἰούλιος, κόμης τοῦ Ἀρδέκ, τῶν δὲ Στυρίων ὁ Ἰωάννης Οὐνγνάδ, τῶν δὲ Καρινθίων ὁ Ἑρασμος Μάγερ, τῶν δὲ Τυρολίων ὁ Λουδοβίκος, κόμης τοῦ Λοδρόν, καὶ τῶν Καρνιολίων ὁ Κατζιάνερ, ὃς ἦν συγχρόνως καὶ ἀρχιστράτηγος ⁽¹⁾. Ἀμα μαθὼν ὁ διοικητὴς τῆς Σεμένδρας Ἰαγιάογλου Μωάμεθ Πασᾶς, ὅτι ὁ οὐγγρικός στρατός συνῆλθεν ἐν Καπρόντζα, ἐκάλεσε παρ' ἑαυτοῦ ἐν Βουκοβάρ διὰ ταχυδρόμων τὸν Χοσρέφ βέγην, διοικητὴν τῆς Βοσνίας, τὸν Τζαφέρ, διοικητὴν τοῦ Σβόρνικ, ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν Ἀχμέτ βέγην διοικητὴν τοῦ Ἀλατζαϊσάρ, καὶ τὸν Μουράτ, βέγην τῆς Κλίσσας ⁽²⁾. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ ὑπὸ τὸν Κατζιάνερ στρατός μετὰ ἐννέα καὶ πεσασράκοντα τηλεβόλων, ὧν ὀκτὼ ἦσαν μεγάλης ὀλκῆς ⁽³⁾, προήλασεν εἰς Βάλλπον διὰ τοῦ Καρασίτζα καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἄνω τοῦ Ἑσσεκ πρὸς πολιορκίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκώλυσαν αὐτὸν ταύτης ὁ Μωάμεθ βέγης καὶ οἱ ἕτεροι τοῦ στρατοῦ γενναῖοι ἄνδρες, οἵτινες διηνεκῶς ἐτάρασσον τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατόν. Βλάχοι, Ἀθίγγανοι, Τζαϊκισταί, Νασσαδισταί (ναῦται τοῦ Δουνάβεως), Μαρτολόζοι (ὄρο-

(1) Ἱστορίας παρὰ Κατάνω, Κ, σ. 4045.

(2) Πετσεβί, φ. 69.

(3) Ὁ Πετσεβί, φ. 69, καλεῖ τὰ μέγιστα τηλεβόλα βαλγερὰ, τοῦτέστι τὰ μὴ γενόμενα μέλιτος.

φύλακες Σέρβοι) (3) ἤρπαζον καὶ ἐκλεπτον ἐκ προσταγ-
ματος τοῦ Μωάμεθ βέγη τοὺς ἵππους καὶ τοὺς βόας τοῦ
πυροβολικοῦ τῶν Γερμανῶν, παρεκώλουν τὴν πρὸς αὐτοὺς
μεταφορὰν τῶν ἐπιτηδείων καὶ ἐπολιόρκουν αὐτοὺς οὕτως,
ὥστε οὐδεὶς στρατιώτης ἐτόλμα προκύψαι τοῦ τρατοπέδου.
Σφαλεῖς τῆς ἐλπίδος ὁ Κατζιάνερ, ὅτι εὐρήσει σιτία ἐν
Ἐρδεδ, ἤρξατο ἀποχωρῶν διὰ τοῦ Βούκα· ὅτε δὲ τὸ βαρὺ
πυροβολικὸν διέβαινε τὴν γέφυραν, συγκατέπεσε μετὰ ταύ-
της εἰς τὸ ὕδωρ. Τὰ βαρέα τηλεβόλα κατελείφθησαν, τὰ
δὲ ἐλαφρὰ καὶ αἱ κομίζουσαι τὰ πρὸς πόλεμον ἀμαξαί
συνεδέθησαν πρὸς ἄλληλα ἐν δύο στίχοις, δι' ὧν ὁ στρα-
τὸς ἐβάδιζεν ὡσεὶ μετὰξὺ δύο κινητῶν φρουρίων. Ἐν
Δεακοβάρ εὔρε τὸν Ἰαγιαόγλου καὶ τὸν πορθητὴν τῆς Κλίσ-
σης Μουράτ βέγην μετὰ τῶν λογάδων μαρτολόζων· ἀλλ'
ὁ χριστιανικὸς στρατὸς ἐπορεύθη διὰ τοῦ ὕψηλου ὄρους
Βερτίτζου χιόνος πιπτούσης, ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν πεδιάδα
εὔρε τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν, ὅπερ ἀνέμενεν αὐτόν (2). Τῷ
Σαββάτῳ, 1 Δεκεμβρίου, οἱ ἵππεῖς τῶν πολέμιων στρα-
τῶν συνεπλάκησαν· καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐφοδὸν ὁ
Παῦλος Βακίς, ὁ τοσοῦτον δοξασθεὶς ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ
τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Γούνης, ὁ διασκορπίσας τὸν ἀπὸ τῶν
πυλῶν τῆς Βιέννης ἀποχωροῦντα ἐχθρὸν καὶ ἐν τῇ πεδιά-
δι τοῦ Νεουστὰτ καταστρέψας τοὺς ἀκιντζίδας τοῦ Κασίμ
βέγη, ἔπεσε μετὰ τῶν ἀνδρείων συστρατιωτῶν αὐτῷ ὑπὸ
χάλαζαν σφαιρῶν. Περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ
Κατζιάνερ ἐστρατοπέδευσε ἐπὶ τῆς μετὰξὺ Γορίας καὶ
Σιροκοπολιγέ πεδιάδος, ὅπου ἦσαν δύο ὁδοὶ πρὸς ἔξοδον,

(1) Πετασελ, Α, καὶ Ἰστούάνης.

(2) Πέσσελ, πολιορκία τῆς Βιέννης.

ὣν ἡ μὲν ἤγε διὰ τῆς Κασίας εἰς Βάλπον διὰ δάσους
 τριῶν μιλίων μήκους, ἡ δὲ πρὸς ἀριστερὰν εἰς τὸ ὄχυρόν
 φρούριον τῆς ἁγίας Ἐλισάβετ, κτῆμα τοῦ λαβόντος χά-
 ριν ἀρχιεπιστοῦ Λαδισλάου Μόρε. Τὸ πολεμικὸν συμβού-
 λιον ἐνέκρινε μετὰ μακρὰν ἀμφισβήτησιν τὴν εἰς Βάλπον
 ἄγουσαν, ἀλλὰ νυκτὸς ὁ Λαδίσλαος Μόρε ἔφυγεν εἰς τὸ
 ἑαυτοῦ φρούριον, ἠκολούθησαν δ' αὐτῷ ὁ Ἰωάννης Οὐν-
 γνάδ καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σίμων Ἐρδεδὺ μετὰ τῶν ἰδίων ἑκα-
 στος στρατευμάτων· πρὸ τῆς ἀνατολῆς δὲ τοῦ ἡλίου ὁ
 Λουδοβίκος Πεκρὺ καὶ αὐτὸς ὁ Κατζιάνερ ἔλιπον ἀνάνδρως
 τὸ στρατόπεδον. Ὁ κόμης Λοδρόν, ὅτε ἐγερθεὶς εἶδεν ἑαυ-
 τὸν αἰσχροῦς ἐγκαταλελειμμένον ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς
 Οὐγγρίας, τῆς Στυρίας καὶ Καρνιόλης, ἔγνω ἀποθανεῖν
 ὡς ἥρως μετὰ τῶν Τυρολίων, τῶν Αὐστριακῶν, τῶν Κα-
 ρινθίων καὶ τῶν Βοεμῶν ⁽¹⁾. Ὅτε δ' ἔφιππος ἐπώτρυνε τὸν
 στρατὸν ἐκπληρῶσαι τὸ καθήκον αὐτῷ παριστῶν τὸ αἶσχος
 τῆς φυγῆς, κοινός τις στρατιώτης εἶπεν αὐτῷ· «Ῥάδιον
 σοι λέγειν, Λοδρόν· μετὰ τῶν σῶν ἔξ ποδῶν εὐχερέστε-
 ρόν σοι φυγεῖν ἢ ἡμῖν μετὰ δύο.» Ἀκούσας ταῦτα ὁ Λο-
 δρόν ἀπέβη τοῦ ἵππου καὶ διήλασε διὰ τοῦ ξίφους τὸν θρα-
 σὺν ἀγορητὴν· εἰπὼν δὲ τοῖς συστρατιώταις· «Ἀδελφοί,
 συμμαχήσομαι ὑμῖν περὶ τῆς,» ἔπεισε τοὺς ἵππους εἰς ἀσθε-
 νεῖς καὶ τραυματίας· μόλις δὲ προέβησαν ἐκτὸς τοῦ στρα-
 27 τοπέδου καὶ τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν προσέβαλεν αὐτοῖς.
 Δεκεμ. 1537 Ὁ Μάγερ, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Καρινθίων, εἴλκυσε εἰς ἑαυ-
 τὸν ἕνεκα τοῦ λαμπροῦ κράνους καὶ τοῦ λόφου τούτου τὰ
 βλέμματα καὶ τὰ ὄπλα τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως ἔπεσε ἀνδρείως
 μαχόμενος. Οἱ Αὐστριακοὶ κατεκόπησαν, ὡς καὶ οἱ ζω-

(1) Ἰστορίας παρὰ Κατῶνα, Κ, σ. 1045.

γρηθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀρχήγοι αὐτῶν Κούνριγγερ, Γεώργιος Τάϊφελ, Γεβχάρτ Βέλζερ, καὶ Λεονάρδος Λάμ-
 βερν, ὁ δὲ Νικόλαος κόμης τοῦ Τούρνου ἐσώθη, καίπερ
 τετραυματισμένος. Ἀπηνέστατα κατεσφάγησαν οἱ Βοεμοί,
 οὓς ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἀλβέρτος Σλικ κατέλιπεν αἰσχροῦς
 ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. Ὁ Λοδρόν, βαρέως τραυθεὶς τὴν κεφαλὴν
 καὶ τὸ στήθος, ἀπεκρούσθη μετὰ τῶν πιστῶν Τυρολίων
 πρὸς τέλματι, ὅπου γενοχωρηθεὶς καὶ μηκέτι δυνάμενος ἐγ-
 καρτερῆσαι πρὸς τοὺς πανταχόθεν περικυκλοῦντας αὐτὸν
 ἐχθροὺς, παρεδόθη μετὰ τριῶν ἱλῶν ἐπὶ τῇ προσκλήσει
 τοῦ Μουράτ βέγη τῆς Κλίσης, ὅς ὡς ἀνδρεῖος ἐγίνωσκε
 τιμᾶν τοὺς ἀνδρεῖους. Οὗτοι ὡς αἰγμάλωτοι ἐλκοντο εἰς
 Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ὁ Λοδρόν, οὗ τὰ τραύματα οὐ-
 δεμίαν ἐλπίδα θεραπείας παρεῖχον, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν φυ-
 λάκων αὐτοῦ ἐκ προστάγματος τοῦ Μωάμεθ βέγη. Τὸ
 στρατόπεδον καὶ πᾶν τὸ πυροβολικὸν διηρπάγη ὑπὸ τῶν
 νικητῶν. Ἐν τῶν διαρπαγέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων τηλε-
 βόλων ἦν πρὸ πάντων ἀξιομνημόνευτον ἐπὶ τῷ μήκει καὶ
 τῇ ὀλκῇ, ὅπερ ἐπὶ ἡμισυν αἰῶνα μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστο-
 ρίᾳ καὶ ἀναφαίνεται οὐ μόνον κατὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ζι-
 γέθ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς ἐν τέλει τῆς ἑκατονταετηρίδος
 ταύτης πολέμους, καλούμενον Κατζιά νερον (1). Αἱ
 κεφαλαὶ τοῦ Παύλου Βακίς, τοῦ Λοδρόν καὶ τοῦ Μάγερ
 ἐπέμφθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν (2). Ἐκ τῶν αἰχ-
 μαλώτων ὁ Ταϊφέλ καὶ ὁ Γεπχάρτ Βέρζερ ἀντηλλάγη-
 σαν μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν Μουράδαγαν, ζωγρηθέντα ἐν τινι
 συμπλοκῇ καὶ διατελοῦντα ἐν αἰχμαλωσίᾳ παρὰ τῷ Θω-

(1) Παρὰ Σιλανικί, Κοτζιάν τόπι.

(2) Ἰστορίας, II, σ. 216, ἔκδ. Καλωνίας.

μᾶ Ναδάσκη. Οἱ φυγάδες Πεκρὺ καὶ Κατζιάνερ καθείρ-
χθησαν ἐν Βιέννῃ· καὶ ὁ μὲν ἐτυφλώθη ἐν ταῖς εἰρκταῖς
τῆς Γρατίας καὶ Ἰνσπρούκ, ὅθεν ἐξῆλθε μετὰ ἑπτὰ ἔτη,
ὁ δὲ δραπετεύσας τοῦ φρουρίου Κοστανίτζας ἤφατο προ-
δοτικῶν διαπραγματεύσεων πρὸς τὸν σαντζάκβεγην τῆς
Βοσνίας Μωάμεθ καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ φρουρίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ
τοῦ Ζρίνη, ὃν ἐξένισεν, ὅπως παρὰσύρῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν
προδοσίαν (1).

Τούτων γενομένων ἐν Οὐγγρία, τοῦ δὲ σουλτάνου ἐπα-
νερχομένου ἀπὸ Κερκύρας εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὁ πόλε-
μος πρὸς τὴν Βενετίαν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν
παρετείνεται διὰ χειρώσεως νήσων καὶ πολιορκίας φρου-
ρίων. Εὐθὺς μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας
ὁ μὲν βεζύρης Κασίμ (2), σαντζάκβεγης τῆς Πελοποννή-
σου, παρήγγελλοι πολιορκῆσαι τὴν Μονεμβασίαν καὶ τὸ
Νάυπλιον, ἅπερ μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Κορώνης καὶ
Μοθώνης οἱ Βενετοὶ κατεῖχον ἐτι κατὰ τὴν συνομολογη-
θεῖσαν μεταξὺ τῆς δημοκρατίας καὶ Βαγιαζήτ τοῦ Β΄
συνθήκην, ὁ δὲ καπιτὰν Πασᾶς Χαϊρεδδίν Βαρβαρό-
σας, εὐθὺς ὡς ὁ σερασκέρης Λουτφί ἐπανάγαγεν εἰς τὸ
νεώριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ δύο τρίτα τοῦ στό-
λου, περιπλεῦσαι τὸ Αἰγαῖον μετὰ ἐβδομήκοντα γαλερῶν
καὶ τριάκοντα βάρων πρὸς κατάκτησιν τῶν βενετικῶν

(1) Ἰστούάνης, Πετσεβί, φ. 70. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανοῦ ἱστοριογράφου
διαθεβαίωσις τῆς προδοσίας τοῦ Κατζιάνερ κατασιγάζει πᾶσαν ἀμφιβολίαν
περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ γεγονότος τούτου. Οἱ Ὀθωμανοί, ὡς ὁ Τζελαλζαδὲ,
φ. 200, Σολακζαδὲ, φ. 412, Ἀλῆς, ΛΕ διήγημα, φ. 247, Λουτφί, φ. 83
καὶ 84, καὶ Φερδὶ, φ. 272, εἰσι μᾶλλον συγγνωστοὶ γράφοντες Κοσιὰν ἀν-
τὶ τοῦ Κατζιάνερ, ἢ ὁ Ἰστούάνης καὶ Καντεμίρος (Σουλεϊμὰν Α, ἀρ. 15),
οἵτινες μεταβάλλουσι τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς Καζιάνον καὶ Κοζάν.

(2) Περούτης, σ. 164.

νήσων. Πολλαὶ τούτων παρεδόθησαν κατὰ τὴν πρώτην πρόσκλησιν εἴτε δι' ἑλλειψιν φρουρίων καὶ φρουρᾶς, εἴτε διὰ φόβον καὶ τρόμον. Ἦσαν δὲ αὗται Σύρα ἢ Σύρος, ἣν ἐξυμνεῖ ὁ Ὅμηρος ⁽¹⁾, καλῶν αὐτὴν Συρίαν ἕνεκα τῆς πλουσίας κτηνοτροφίας, τοῦ οἴνου καὶ τοῦ σίτου, ἣτις ἐτήρησε μέχρι τοῦδε μετὰ τοῦ πολυχίνου αὐτῆς τὸ ἀρχαῖον ὄνομα, πατρὶς ἐνὸς τῶν ἀρχαιοτάτων φιλοσόφων τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Φερεκύδου, ὃς ἐδίδαξε πρῶτος τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, τὸν δὲ Πυθαγόραν τὴν ἀρχαίαν ἀσιανὴν φιλοσοφίαν ⁽²⁾. Σκύρος, ὅπου ὁ Ἀχιλλεὺς κρυβεῖς ὑπὸ τῆς περιφόβου μητρὸς ἐν γυναικεῖᾳ στολῇ μεταξὺ τῶν θεραπαινίδων τοῦ βασιλέως Λυκομήδους ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύς, πατρὶς τῆς Διδοαμείας ⁽³⁾, ἐξ ἧς ἐγέννησεν ὁ Ἀχιλλεὺς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκεῖ διαμονῆς τὸν Πύρρον· τὸ πρὸς βορρᾶν τῆς Σύρου πετρώδες νησίδιον Γύαρος ⁽⁴⁾ (Γιοῦρα), δυσώνυμον ἐπὶ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ὡς τόπος ἐξορίας, περὶ οὗ ὁ Ἰουβενάλιος ἔλεγεν, ὅτι οἱ θέλοντες κτήσασθαι δύναμιν διὰ τῆς τότε διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν τῆς Ῥώμης ὤφειλον ἐξορισθῆναι ἐκεῖ διὰ κακουργήματα· Πάτμος, ἡ ἄνυδρος καὶ ἄγονος πετρώδης νήσος, ἐνθα ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐγράψε τὴν Ἀποκάλυψιν, καταλειφθεῖσα τοῖς πειραταῖς διὰ τὸ πολυλίμενον τῶν ἀκτῶν αὐτῆς, ὡς ἡ Ἴος, ἡ ἐρίσατα πρὸς ἑξ πόλεις περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου καὶ ἐγείρασα αὐτῷ μωσώλειον, κτῆμα τότε τῶν Πιζάνη ⁽⁵⁾, ὡς ἡ Ἀστυπάλαια

(1) Ὀδύσσεια, ΙΕ, σ. 400.

(2) Διογένης Λαέρτιος, Σουΐδας. Κικέρων ἐν Τουσκ. συζητήσεσι, Βιβλ. Α.

(3) Προπέρτιος.

(4) Ἰουβενάλιος, σάτ. Α.

(5) Τουρνεφόρτ, Τόμ. Α, ἐπιστολὴ ΣΤ.

τῶν Κουῖρινη, καλουμένη ὑπὸ τῶν κατεχόντων αὐτὴν Καρῶν Πύρρα καὶ Πυλαία, εἶτα δὲ θεῶν τράπεζα (1) διὰ τὸ ἀνθηρὸν αὐτῆς· Αἶγινα, τὸ πάλαι Οἰνῶνη καλουμένη, ἡ ἀμιλλωμένη πρὸς τὰς Ἀθήνας περὶ τῆς θαλασσίας δυνάμεως καὶ τῆς τέχνης, περὶ τῆς ἀθανάτου δόξης τῆς Σαλαμῖνος καὶ περὶ τῶν ἀθανάτων ἀγαλμάτων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πανελληνίου Διὸς, ἥτις διὰ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς ἦν πολλάκις ἡ κακοδαιμονία τῶν κατοίκων ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν Ἑλλήνων μέχρι τοῦ τῶν Ὀθωμανῶν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετωκίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, συνελήφθησαν καὶ ἐσφάγησαν (2), εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ὑπάτου Ποθλίου Σουλπικίου ἀπῆχθησαν ὡς αἰχμάλωτοι καὶ ἐπωλήθησαν, ὡς καὶ νῦν ἐτι ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδὲν Βαρβαρόσα, ἐξανδραποδίσαντος μόνον ἐνταῦθα ἐξακισχιλίους (3). Οὐχὶ ὅμως ἄνευ ἀντιστάσεως παρεδόθησαν ἡ Πάρος μετὰ τῶν συντελουσῶν αὐτῇ νήσων, Ἀντιπάρου, Τήνου καὶ Νάξου, εἰ καὶ ἡ ἀντίστασις ἡ ἡ βραδύνασα παράδοσις μικρὸν ὠφέλησε· Πάρος, διαπρέπουσα ἐπὶ τῷ μαρμάρῳ αὐτῆς, ὡς τὸ πάλαι ἐπὶ ἀκμαζούσῃ εὐπορία, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τῶν Καρῶν καὶ Φοινίκων, εἶτα δὲ ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων καὶ Κρητῶν οἰκηθεῖσα, ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τούτων τὸ πρῶτον αὐτῆς ὄνομα καὶ μετέδωκεν αὐτὸ ταῖς παρὰ τὴν Προποντίδα ἀποικίαις καὶ ταῖς ἐν τῇ νήσῳ Θάσσω παρὰ τὴν Θρακικὴν ἀκτὴν (4). Ὁ Βυζαντινὸς γεωγράφος Στέφανος ἀναφέρει ἕξ παλαιότερα ὀνόματα (5), ὡς καὶ τὴν ἑλλη-

(1) Στέφανο· Βυζάντιος.

(2) Θουκυδίδης, Α, 105, 408. Β, 27. Δ, 57.

(3) Παρούτας, Η, σ. 616.

(4) Μάνερτ, Γεωγραφία, Τομ. Θ, σ. 75, κατὰ τὸν Σράδωνα καὶ Στέφανον.

(5) Δημητριάς, Ζήκυνθος, Ὑρία, Ὑλήσσα, Μίνοα καὶ Καβαρῖες.

νικὴν παροιμίαν ἀναπαριάζειν, περὶ τῶν ψευδομένων
τὰς ὁμολογίας· ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι πολιορκούμενοι ὑπὸ τοῦ
Μιλτιάδου παρέβησαν τὴν περὶ παραδόσεως ὑπόσχεσιν ⁽¹⁾.
Οὕτως οὐκ ἀπέτισαν μὲν ἑκατὸν τάλαντα, ἀ ὁ Μιλτιάδης
ἀπήτησε παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς
ἐπέβαλεν αὐτοῖς φόρον, ἐπὶ δὲ τοῦ πελοποννησιακοῦ πο-
λέμου ὁ ναύαρχος Θηραμένης ἐστιγμάτισε τοὺς ἀριστο-
κρατορικοὺς καὶ ὑπέταξεν αὐτοὺς τῇ δημοκρατίᾳ ⁽²⁾. Μετὰ
τὴν δεσποτείαν τῶν Πτολεμαίων καὶ τοῦ Μιθριδάτου πε-
ριῆλθεν αὖθις εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ δὲ τού-
των εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀπὸ δὲ τούτων εἰς τὸ τῶν
Βυζαντινῶν καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὸ τῶν Βενετῶν, κτῆμα
τοῦ Σουμμαριῖθα, εἶτα δὲ τοῦ Κρίσπου, καί, μετὰ τὸν εἰς
αὐτὴν κατάπλουν τοῦ Βαρβαρόσα, τοῦ οἴκου Βενιέρη, ὃν ὁ
Σαγγρέδος ἤλπιζε διαδέξασθαι. Οὗτος δὲ, ὡς μέλλων κτή-
τωρ, ἔσπευσεν εἰς ὑπεράσπισιν, ἣν ἐπεχείρησε μετὰ θάρ-
ρους καὶ ἐπὶ τινος ἡμέρας ἐνεκαρτέρησεν, ἀλλ' ἠναγκά-
σθη καταπαῦσαι αὐτὴν διὰ σπάνιν πυρίτιδος καὶ παραδο-
θῆναι μετὰ τῶν κατοίκων τῷ νικητῇ, ὃς ἐξηνδραπόδισε
πολλοὺς κατοίκους, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν Σαγγρέδον ⁽³⁾.
Οὕτω καὶ ἡ νῆσος Τήνος, καλουμένη τὸ πάλαι Ὑδροῦσσα
διὰ τὸ κατάρβυτον εἶναι καὶ περίφημος ἐπὶ τῷ ναῷ τοῦ
Ποσειδῶνος, ὑπετάγη μὲν κατ' ἀρχὰς τοῖς Ὀθωμανοῖς,
ἀλλ' εἶτα ἐπανεστῆ καὶ ἐξήλασε τῇ βοήθειᾳ τῶν Κρητῶν
τοὺς Τούρκους, ἔπειτα δὲ ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας
ἔμεινεν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Βενετίας καὶ ἦν ἡ τελευταία
πασῶν τῶν κτήσεων αὐτῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Τὸ μάρμαρον

(1) Στέφανος Βυζάντιος.

(2) Διδώριος, ΙΓ', 48.

(3) Παρόντας, Η, σ. 617, Σαγγρέδος, σ. 217.

τῆς Πάρου ὡς εὐγανῆς λίθος ἐστὶ τῷ καλλιτέχνῃ πολὺτιμον, ὡς τῷ ἱστοριογράφῳ τὰ ἐπὶ τοιοῦτου μαρμάρου κεχαραγμένα ἀρχαῖα χρονικά, ἐν δὲ τοῖς νεωτάτοις χρόνοις τὸ σπήλαιον τῶν σταλακτιτῶν τῆς Ἀντιπάρου ὡς θαῦμα τῆς φύσεως ἐμερίσατο τὴν δόξαν αὐτοῦ πρὸς τὸν λυχνίτην, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν τὸν πάριον λίθον. Ἡ τῆς Τήνου φήμη ἀκμάζει ἐπὶ ταῖς κομψαῖς περικνημίσι καὶ ὡς τόπος καταγωγῆς ὑπηρετῶν καὶ θεραπαινίδων, οὓς ἡ Τήνος πορίζει πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τὸ Φανάριον, τὸ Πέρα καὶ τὸν Γαλατᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐκ πασῶν τῶν νήσων μόνῃ ἡ Νάξος ἐποιήσατο πρὸς τὸν Βαρβαρόσαν συνθήκην, δι' ἧς ὡμολόγει ἐαυτὴν ὑποτελῆ τῆς Πύλης καὶ ὑπέσχετο τελεῖν κατ' ἔτος πεντακισχίλια δουκάτα. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως ἀπήλλαξεν αὐτὴν τῆς λεηλασίας· διότι, εἰ καὶ ὁ δοῦξ Κρίσπος ἐτέλεσεν ἀμέσως τὸν φόρον τοῦ πρώτου ἔτους, οἱ νέοι προστάται ἀφῆρπασαν εἰκοσιπέντε χιλιάδας δουκάτων ἐν χρήμασι καὶ ἐν πράγμασι ⁽¹⁾. Ἡ ἀνατολικωτάτη καὶ ἰσχυροτάτη τῶν Κυκλάδων, ἡ βασιλὶς τῶν οὕτω καλουμένων νήσων Νάξος, ἐφ' ἧς ὁ Διόνυσος τὴν ὑπὸ τοῦ Θησεῦς καταλειφθεῖσαν Ἀριάδνην καὶ μετ' αὐτῆς τὴν ὅλην νῆσον περιπαθῶς ἰδιοποιήθη, ἐδέσποζεν ἤδη κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ὅτε ὑπὸ Θρακῶν οἰκουμένη ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς Στρογγύλη ⁽²⁾, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Θεσσαλοῦ ἡγεμονόπαιδος Δία ἐκλήθη, τῆς γειτνιαζούσης Πάρου, Ἀνδρου καὶ τῶν κύκλῳ περικειμένων νήσων. Τὸ ὄνομα Νάξος ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Καρῶν, μεθ' οὓς κατώκησαν αὐτὴν Ἑλ-

(1) Παρούτας, II, σ. 617. Σαγγεῖος, E, σ. 245.

(2) Διόδωρος, E.

λινες. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀπέκρουσαν ἐπιτυχῶς τὴν πρῶ-
την πρὸς αὐτοὺς προσβολὴν τοῦ Πέρσου διοικητοῦ τῆς Με-
λήτου Ἀρισταγόρα, ὃς παρορμηθεὶς πρὸς τοῦτο ὑπὸ
τῶν φυγάδων ἀπεπειράθη καταγαγεῖν αὐτοὺς βιαίως οἰ-
καδε, οὐχὶ ὁμῶς καὶ τὴν δευτέραν, ὅτε ὁ ὑπὸ τὸν Δᾶτιν
περσικὸς στόλος ἐδῆωσε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἐνέπρη-
σε τοὺς ναοὺς, τοὺς δὲ κατοίκους ἀπήγαγε δούλους (1).
Τούτων ἀναμνηνησόμενοι στόλος καὶ στρατὸς τῆς Νά-
ξου ἐμαχέσαντο κατὰ τῆς Περσίας ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐν
Πλαταιαῖς (2). Ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ὁ Ἀντώνιος μετὰ τὴν
μάχην τῶν Φιλίππων κατέλιπεν αὐτὴν τοῖς Ῥοδίοις, ἀλ-
λὰ μετ' ὀλίγον ἀφείλετο πάλιν αὐτήν. Ἡ νῆτος αὕτη διὰ
τὴν εὐφορίαν τοῦ οἴνου καὶ τοῦ σίτου ἐκαλεῖτο μικρὰ Σικε-
λία. Ὅτε δὲ οἱ Σταυροφόροι διενείμαντο τὴν αὐτοκράτο-
ρίαν τοῦ Κωνσταντίνου, τῆς Βενετίας ἐπιτρεφάσης τοῖς
ἐθπατρίδαῖς ὑποτάξαι ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου,
ὁ Μάρκος Σανούτος ὑπέταξε τὴν Νάξον, Πάρον, Ἀντί-
παρον, Μῆλον, Κίμωλον, Σίφνον, Πολύκανδρον, Ἀνάφην,
Ἴον καὶ Θήραν (3) καὶ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτο-
ρος Ἐρρίκου δούξ τοῦ Αἰγαίου. Ὁ Ἰωάννης Κρίσπος,
ὃς ὑπέσχετο τῇ Πύλῃ τελεῖν φόρον, ᾧν ὁ εἰκοστὸς δούξ
τῆς νήσου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Σανούτου κατακτήσεως, ἡ δὲ
Νάξος ἡ δεκάτη (4) τῶν βενετικῶν νήσων, ὧν ἐκυρίευσεν
ὁ Χαϊρεδδὶν νικῶν καὶ πορθῶν κατὰ τὴν ληστρικὴν ἐκ-
δρομήν.

(1) Ἡρόδοτος, ΣΤ, 96.

(2) Διόδωρος, Ε,

(3) Τουρνεφόρτ, Ὀδοιπορία εἰς τὴν Ἀνατολήν, Η, σ. 254.

(4) Σκύρος, Γύρος, Πάρος, Ἀστυπάλαια, Ἴος, Δ'γινα, Πάρος, Ἀντί-
παρος, Τήνος, Νάξος.

Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκία τοῦ Ναυπλίου, οὗ ἡ μυθολογία ἀναφέρει τὴν κτίσιν εἰς τὸν Ναύπλιον, υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος, διήρκεσεν ὀκτωκαίδεκα μῆνας ἀπὸ τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας. Τὰ ἀξιολογώτατα πολεμικὰ ἔργα τῆς πολιορκίας καὶ τῆς ἀμύνης ἀφηγούμεθα ἐνταῦθα. Τὸ φρούριον κτισθὲν ἐπὶ γλώσσης, ἀπολήγει ἐνθεν μὲν εἰς ἀποτόμους καὶ ἀπροσίτους πέτρας, ἐνθεν δὲ καθήκει εἰς τὸν λιμένα, οὗ τὴν εἰς ἐχθρικά πλοῖα εἰσοδὸν κωλύει φρούριόν τι ἐπὶ μεμονωμένης πέτρας. Τὸ ἐκ φύσεως ἀσθενέστατον μέρος τοῦ φρουρίου, ἦτοι τὸ μέρος, ἐνθα ἡ πόλις συνέχεται μετὰ τῆς ξηρᾶς καὶ δεσπόζεται ὑπὸ τοῦ ὀπίσω αὐτῆς κειμένου Παλαμηδίου, ὡχύρωται ἰσχυρότατα διὰ πύργων καὶ προμαχώνων. Ἡ ἐντεῦθεν πρόσοδος διαστενεύεται ὑπὸ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους. Τὴν ἀπόβασιν ἐκτὸς τοῦ λιμένος ἀποκρούουσιν αἱ ἀπότομοι ἀκταί, μάλιστα δὲ τὴν προσέγγισιν μεγάλων πλοίων τὰ πολλαχοῦ βράχεια (1). Ἡ ἀξία τοσοῦτον ἀκαταμαχίτου φρουρίου διηγείρεν ἡδὴ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς κατάκτησιν αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ τύχη ἐγκατέλιπεν αὐτὸν πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου τούτου, ὡς πρὸ τοῦ Βελγραδίου καὶ πρὸ τῆς Ῥόδου. Καὶ ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀποείρας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βαγιαζήτ τοῦ Β' μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μοθώνης, Κορώνης καὶ Ναυπάκτου ὑπῆρξεν οὐχὶ εὐτυχεστέρα. Ὁ Σουλεϊμάν ἐξέλεξε τὸν διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου Κασίμ Πασᾶν πρὸς ἐπανάληψιν τῶν ἀγόνων ἀγώνων τῶν προκατόχων αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ Ἀργους ἤρξατο ὁ Κασίμ ἐπιτιθέμενος πρὸς τὴν

(1) Παρούτας, σ. 615. Κορονέλλης, ὑπομνήματα ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ. Ὅρα καὶ Egeo rediño τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, σ. 47.

πόλιν καὶ ἀφαρπάζων τὰ κτήνη ἀπὸ τῶν πεδίων, ἀνθ' ὧν ὁ Βέττωρ Βουσίχιος ἔλαβε δίκην μετὰ ταῦτα διὰ πολλῶν ἐκδρομῶν κατὰ τοῦ Ἀργους. Ἐπὶ πέντε μῆνας ὁ Κασίμ ἤλαυνε τοῦλάχιστον τρεῖς τῆς ἐβδομάδος μετὰ τῶν ἱππέων κατὰ τῆς πόλεως, ὅπως παρεμποδίζῃ τὴν εἰς αὐτὴν μετακόμισιν τροφῶν· διότι τότε ἡ ἔλλειψις βαρέος πυροβολικοῦ καθίστα ἀδύνατον τακτικὴν πολιορκίαν. Φεβρουαρίῳ μηνὶ ἔστησε μικρὰ τηλεβόλα, εἰς ὧν τὸ πῦρ ἀπεκρίναντο οἱ πολιορκούμενοι δι' ἑκατὸν πεντήκοντα πυροβολισμῶν (1). Τῇ 5 Ἀπριλίου διακόσιοι ἄνδρες ἐκ τῆς φρουρᾶς ἐξεληθόντες πρὸς ὕδρευσιν συνήντησαν ἑκατὸν Τούρκοις, προταχθεῖσιν ὡς δέλεαρ πρὸς συμπλοκὴν· διότι, εὐθὺς ὡς ἤλθον εἰς χεῖρας, ἐφάνη ὁ Κασίμ μετὰ πλειόνων ἢ χιλίων ἱππέων ὀπισθεν τοῦ ὄρους τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Ἡ συμπλοκὴ ἦν κρατερὰ, καθ' ἣν οἱ Ναυπλιεῖς ἐθρήνησαν τὴν ἀπώλειαν πεντήκοντα ἀνδρῶν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν Ῥογκόνης καὶ Βέττωρ Βουσίχιος (2). Ὁ Κασίμ Πασᾶς ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἴδρυε τηλεβολοστοιχίας ἐπὶ τοῦ Παλαμῆδιου, ὃ ἐδέσποζε τῆς πόλεως· ἀλλ' ὁμως διὰ τούτων ἐστενοχώρει μᾶλλον ἢ ἐβλαπτεν αὐτήν. Μετὰ ἑπτὰ ἐβδομάδας ἤρξατο τὸ πρῶτον τὸ πῦρ τῶν μεγάλων τηλεβόλων καὶ ὀλμων, μετὰ ὀκτῶ δὲ ἡμέρας κατέλειπε τὸ τοῦ Παλαιοκάστρου στρατόπεδον καὶ ἐστρατοπέδευσε χίλια βήματα ἀπὸ τῆς πόλεως παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς. Κατὰ τὴν πρώτην ἐφοδὸν ἐκυρίευσε τοῦ ἐξωτερικοῦ προβόλου, ὅθεν ὀχυρωθεὶς ἐπυροβόλει τὴν πόλιν. Τῇ 20 Αὐγούστου ἔστησε παμμέγεθες τη-

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 406—408. Ἐν Βενετίᾳ, 1459.

(2) Αὐτόθι, Ε. σ. 206.

λεβόλον, ἐκπέμπον καθ' ἐκάστην εἰκοσι λιθίνας σφαίρας τριῶν ἑκατονταλίτρων καὶ καλούμενον ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων ὁ στοκλάστην (fraccaloso). Πλὴν τούτου ὀκτὼ μεγάλα τηλεβόλα ἀπὸ τοῦ Παλαμηδίου καὶ ἑπτὰ ἕτερα ἐλάσσονα ἀπὸ τοῦ προβόλου ἐπυροβόλουν διηνεκῶς τὴν πόλιν καὶ προϋστάτευον τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ὥρυξαν ὑπόνομον εἰκοσι βημάτων μέχρι τοῦ κατάντους τῆς τάφρου. Πολλὰκις οἱ πολιορκούμενοι κατέβαινον νυκτὸς τὰ τεῖχη διὰ κλιμάκων καὶ τὴν ἀνορυχθεῖσαν ὑπόνομον καὶ ἐπέπιπτον πρὸς τοὺς ἐν τῇ τάφρῳ Τούρκους, ὅπου ἀπέκτεινον καὶ ἐξώγρουν πολλοὺς αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους ὁ Κασίμ Πασᾶς, ἀπειρηκῶς ὑπὸ τοσοῦτων ματαίων ἀγώνων καὶ ὑπὸ τῶν διηνεκῶν ἐξόδων τοῦ ἐχθροῦ, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀργος. Οἱ Βενετοὶ κατέλαβον τὸ Παλαμήδιον· καὶ ὅμως αἱ ἀψιμαχίαι διήρκεσαν καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ ἐπὶ θύραις ἔαρ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Κασίμ κατέλιπεν ἰσχυρὸν σῶμα ἐν Ἀργεὶ πρὸς κατασκόπησιν, αὐτὸς δ' ἀπεχώρησεν εἰς Ναύπακτον, ἡττηθεὶς ὑπὸ τῆς εὐσταθείας τοῦ προμάχου τοῦ ὀχυρώματος Πιζάνη (I) (1).

Ἡ πολιορκία τοῦ Ναυπλίου ἦν μόνον ἐπεισόδιον τῶν τριῶν τῷ ἔτει τούτῳ ἀξιομνημονεύτων ἐκστρατειῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, κατὰ ξηρὰν μὲν ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν αὐτοῦ τοῦ Σουλεϊμάν ἄγοντος αὐτὴν, κατὰ θάλασσαν δὲ ἐπὶ τὰς κατὰ τὸ Αἰγαῖον ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Βενετῶν καὶ τὰς νήσους αὐτῶν διὰ τοῦ Βαρβαρόσα, καὶ κατὰ τὴν Ἑρυθρὰν θάλασσαν ἐπὶ τοὺς Πορτογάλλους, ἀρχηγούντος τοῦ διοικητοῦ τῆς Αἰγύπτου Σουλεϊμάν Πασᾶ. Πρὸ

(1) Ἱστορία τοῦ Γενάρτζου, σ. 208.

τῆς ἀρχῆς τῶν ἐκστρατειῶν τούτων ἐγένοντο μεταβολαὶ τῶν βεζυρῶν καὶ διοικητῶν τοῦ κράτους, ἃς ἀνάγκη ἵνα ἀναφέρωμεν, ὅπως γινώσκωμεν τοῦλάχιστον τοὺς τότε κατέχοντας τὰ πρῶτα ἀξιώματα τοῦ κράτους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰβραὶμ ὁ μὲν Ἀγιάς Πασᾶς, ὡς ἤδη ἔρρέθη, ἀνηγορεύθη μέγας βεζύρης, ὁ δὲ δεύτερος Κασιμ Πασᾶς, ἐκβληθεὶς τῆς ἀρχῆς διὰ φιλαργυρίαν καὶ φαύλην πλεονεξίαν, ἔσχε διάδοχον τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ρούμελης Μουσταφᾶ Πασᾶν, ὁ δὲ Λουτφὶ Πασᾶς ἀνηγορεύθη πρῶτον μὲν βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης, μετ' οὐ πολὺ δὲ τρίτος βεζύρης (ΙΑ). Βεζύρης δ' ὢν καὶ βεγλέρβεγης ἦρχεν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ κατὰ τὴν εἰς Ἀπουλίαν καὶ Κέρκυραν ἀπόβασιν ὡς σερασκέρης. Διοῦντος τοῦ Χαϊρεδδίν μετὰ ἑκατὸν πλοίων τὰς ἐν τῇ Αἰγαίῳ βενετικὰς κτήσεις, ὁ ἐπίλοιπος στόλος ἀνέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ὅτε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βαρβαρόσας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν δέκα νήσων κατέπλευσε νικηφόρος εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὁ σουλτάνος ὑπεδέξατο αὐτὸν φιλοφρονέστατα ἐν τῷ διβανίῳ, ἐν ᾧ ὁ Λουτφὶ περιέπεσε πρὸς ὥραν εἰς δυσμένειαν. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι οὐδένα λόγον ποιοῦνται περὶ τῆς δυσμενείας ταύτης, ἀλλὰ μόνον, ὅτι ἐξεβλήθη τοῦ ἀξιώματος, ὅπερ ἀνέλαβε μετ' ὀλίγας ἡμέρας (1). Τελευ- 31
τήσαντος τὸν βίον τοῦ δευτέρου βεζύρου Μουσταφᾶ Πασᾶ, Μαΐου
διεδέξατο αὐτὸν εἰς τὴν βεζυρίαν ὁ τέως τρίτος βεζύρης 1533
Λουτφὶ Πασᾶς, τοῦτον δὲ ὁ Μωάμεθ Πασᾶς, βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης. Διοικητὴς ταύτης ἀνεδείχθη ὁ τῆς Ἀνατολῆς Χοσρέφ Πασᾶς, ἀδελφὸς τοῦ πορθητοῦ τῆς Κύπρου Λαλᾶ Μουσταφᾶ Πασᾶ, τῆς δὲ Ἀνατολῆς ὁ Ρουατέμ Πασᾶς, βεγλέρβεγης τοῦ Διαρβεκίρ, τούτου δὲ ὁ

(1) Φερδὶ, φ. 275 καὶ 276.

τῆς Ἀμασειάς (Ρούμ) Βαλῆ βέγης, ταύτης δὲ ὁ τέως
σαντζάκβεγης Χουσεὶν Πασᾶς (1). Τὸ νέον σαντζάκ τῆς
Ποσέγας ἐν Σλαβωνίᾳ ἐδόθη τῷ υἱῷ τοῦ Ἱαγιαπασά-
γλου, ἡ δὲ διοίκησις τῆς Σεμένδρας τῷ Ἀρσλάν Πασᾶ,
τῷ μετὰ ταῦτα Πασᾶ τῆς Βούδης, περὶ οὗ γενήσεται λό-
γος περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν (2). Ὁ
Δαοῦδ Πασᾶς ἀνηγορεύθη διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου ἀντὶ
τοῦ τότε διοικητοῦ τοῦ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ στόλου,
τοῦ ἐκτομίου Σουλεϊμάν Πασᾶ (3). Ὁ σουλτάνος κατὰ
τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐνεπίστευσε τὴν μὲν φρουρὰν τῆς
Κωνσταντινουπόλεως τῷ Φερχὰδ βέγῃ ὡς καϊμακάμη,
τὴν δὲ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῷ ἡγεμονόπαιδι Μουσταφᾶ,
διοικητῇ τοῦ Αἰδίν καὶ Σαρουχάν (4). Μικρὸν πρὸ τῆς
ἐκστρατείας Φλωρεντίνος πρεσβευτὴς ἐκόμισεν εἰς Κων-
σταντινούπολιν βαρύτιμα δῶρα καὶ ἐπιστολήν, ἃ τοσοῦτον
εὐηρέστησαν τῷ σουλτάνῳ, ὥστε οὗτος μὴ ἀποπέμψας
αὐτὸν παραχρῆμα ὥρισεν αὐτῷ σιτηρέσιον. Τοῦτό ἐστι
τὸ πρῶτον τὰ γιν, οὗ ποιεῖται μνείαν ἡ ὀθωμανικὴ ἱστο-
ρία (5).

Ἡ ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν ἐκστρατεία ἀπέβλεπεν εἰς τὸν
ἡγεμόνα αὐτῆς Πέτρον Ῥαρές. Πρὸ εἰκοσιν ἡδὴ ἐτῶν ἡ
Μολδαβία ὡμολόγει τὴν κυριαρχίαν τῆς Πύλης (6), πρὸ

(1) Αὐτόθι, φ. 279. Ἀλῆς, ΑΣΤ διήγημα, φ. 250.

(2) Ἀλῆς, ΑΕ διήγημα, φ. 249, καὶ Φερδὶ, φ. 250.

(3) Ὁ Σουλεϊμάν Πασᾶς ἀνηγορεύθη διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου τῷ 931
(1524), ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ 944 (1531). Ὁ δὲ ἀνδεξάμενος αὐτὸν
Χορρέφ Πασᾶς ἀντικατεστάθη μετὰ δύο ἔτη ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν Πασᾶ, ὃς
πάλιν ἀνεδείχθη διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου, ἐνθα διέμεινεν ἔτι δύο ἔτη.

(4) Ἀλῆς, ΑΣΤ διήγημα, φ. 250. Τζελαλζαδὲ, φ. 206.

(5) Φερδὶ, φ. 279. Ὁ αὐτός, φ. 353 ποιεῖται λόγον περὶ δευτέρας
πρεσβείας τῆς Φλωρεντίας καὶ καλεῖ τὸν δοῦκα ὅτε μὲν Firentze Bogi,
δὲ δὲ Firentze Serdari, ταυτέστιν ἡγεμόνα, ἄρχοντα τῆς Φλωρεντίας.

(6) Τῷ 1516. Ἐγγελος, ἱστορία τῆς Μολδαβίας, σ. 104.

έννέα δὲ κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Βιένναν ἐκστρατείαν ὁ Τευ-
τοῦλ Λογοθέτης, πρεσβευτὴς τοῦ 'Ραρές, ἦλθεν εἰς τὸ πρὸ
τῆς Βούδης στρατόπεδον, ὅπως ἐπαναλάβῃ τὴν πρὸς τὸν
σουλτάνον πίστιν τοῦ κυρίου αὐτοῦ· ἀντ' αὐτοῦ δ' ἔλαβε
παρὰ τοῦ Σουλεϊμάν διπλωμα, καθ' ὃ ὠρίζετο ἵνα ὁ μὲν
ἡγεμὼν ἐκλέγῃται ὑπὸ τῶν βογιάρων καὶ κυρῶται ὑπὸ
τοῦ σουλτάνου (IB), αἱ δὲ ἐκκλησίαι καὶ πάντα τὰ τῆς
ὀρησκείας ὧσιν ἱερά καὶ ἄσυλα, κατ' ἔτος δὲ αὐτὸς ὁ βο-
γιάρος κομίζῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τετρακισχίλια δου-
κάτα, τεσσαράκοντα θήλας ἵππους καὶ εἰκοσι καὶ τέσσα-
ρας πώλους εἰς τεκμήριον ὑποτελείας. Ἐπανακάμψαντος
ἀπὸ Βιέννης τοῦ Σουλεϊμάν, αὐτὸς ὁ Πέτρος 'Ραρές ἐλ-
θὼν προσήνεγκε τὸ δῶρον, ὃ δὲ σουλτάνος ἔδωκεν αὐτῷ
ὡς ἀντίδωρον τιμητήριον ἐσθῆτα μεθ' ὑποβλήματος ἐκ πον-
τικοῦ μυῶς (σεραζέρ, ὡς ἐλάβανον αὐτὴν οἱ βεζύραι), δύο
ἱππούριδας (ὡς οἱ σαντζακβέγηδες) καὶ κούκαν (τουτέστι
πίλον, οἷον ἔφερον αὐτὴν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν γενιτσάρων).
Πλὴν δὲ τούτων ἐπέτρεψε τῷ Λογοθέτῃ Τευτοῦλ ἵνα κτίσῃ
ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ ἀνάκτορα,
ἀσώζονται νῦν καὶ καλοῦνται Σεράι Βογδάν (1).

Κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους ὁ σουλτάνος ἐξεργάσθη
κατὰ τοῦ 'Ραρές, εἴτε ὅτι οὗτος ἠρνήθη τῷ ὄντι τὸ χαράτζ
(κεφαλικὸν φόρον) (2), ὅπερ ἀπίθανον, διότι ἡ ἀπαίτησις
τοῦ φόρου τούτου ἀντέκειτο πρὸς τὸ χατισερίφ τοῦ Σου-
λεϊμάν, εἴτε, καὶ τοῦτο πιθανώτερον, ὅτι προσεφέρετο ἐχ-
θρικῶς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας Σιγισμουνδον,
φίλον τῆς Πύλης, καὶ ἐκσινολογεῖτο πρὸς τὸν Φερδινάν-

(1) Καντεμῖρος, Σολιμάν, σημείωσις EE, σ. 229.

(2) Καντεμῖρος, σημείωσις II, σ. 22. 'Ο 'Αλῆς, ΛΣΤ' διήγημα, ψ.
250, ἀναφέρει ὡς λόγον τοῦ πολέμου τὴν ἀτακτον ἀπότισιν τοῦ χαράτζ καὶ
τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Πύλης ἀποστολὴν χρημάτων.

δον, βασιλέα τῆς Ούγγριας, ἥ καὶ ὅτι ἐγένετο ὑποπτος, ὅτι μετέσχε τοῦ φόνου τοῦ Ἀλοϊζίου Γρίττη (1). Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐγένετο ἡ ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν ἐκστρατεία.

9
Ἰουλ.
1538 Ὁ Σουλεϊμὰν αὐτὸς ἐστράτευσεν ἐκ Κωνσταντινουπό-
λεως τῇ 11 σαφέρ τοῦ ἔτους 945, ὅπως σωφρονίσῃ τὸν
ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας, προσκυνήσας πρότερον μετὰ
κατανύξεως τοὺς τάφους τῶν προγόνων, τοῦ πατρὸς Σε-
λίμ τοῦ Α', τοῦ πάππου Βαγιαζήτ τοῦ Β' καὶ τοῦ προ-
πάππου Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ, τοῦ πρῶτον ταφέντος ἐν
Κωνσταντινουπόλει σουλτάνου. Τῇ ἐπιούσῃ ἐτελεύτησε
τὸν βίον ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, χήρα τοῦ βεζύρου Μουσταφᾶ
Πασᾶ. Ἐν δὲ Ἀδριανουπόλει ἡσπάσατο τὴν χεῖρα τοῦ
σουλτάνου ὁ νέος βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης Χοσρέφ
Πασᾶς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἐμίρη Ῥασίδ, Ἀραβὸς ἡγεμόνος,
ὃς τέως αὐτόνομος ὦν ἐτέλει ἐν ἰδίῳ ὀνόματι τὰ κυριαρ-
χικὰ δικαιώματα, ἤτοι τὴν ἀπ' ἁμβωνος προσευχὴν καὶ τὸ κό-
πτειν νόμισμα, νῦν ὅμως ἀπέστειλε τῷ σουλτάνῳ τὰς κλεῖς
τῆς πρωτευούσης Βάσρας μετὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ. Τῷ
ἐμίρῃ Ῥασίδ ἐδόθη ὡς τιμάριον ἡ Βάσρα, ἐπιφυλασσομέ-
νων τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῷ σουλτάνῳ (2). Ἐν
Μπαμπатаγί ἐπεσκέψατο ὁ Σουλτάνος τοὺς τάφους τοῦ
Σαλτουκδεδὲ, τοῦ ἀρχαίου Τουρκομάνου (3), ὃς ἐπὶ τῶν
Σελτσουκιδῶν Τατάρων ἐγκαστέστη μετὰ τῆς τουρκικῆς
ἀποικίας ἐν τῇ Δοβρουζικῇ Ταταρίᾳ. Ὁ Χάνης τῆς Ταυ-
ρικῆς Σαχίβ Γιράι μετὰ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν, πάντων
τῶν ὀγλάνων καὶ υἱῶν ἤλθεν εἰς Ἰάσιον προσκυνήσων
τὸν σουλτάνον (1Γ). Αἱ τιμαλφεῖς σκηναὶ ἐπάγησαν, τὰ

(1) Κοδρασιέχ, σ. 58.

(2) Ἀλῆς, ΛΣΤ διήγημα, φ. 52.

(3) Ἀλῆς, Ρούμελη τοῦ Χατζῆ Κάλφα, σ. 27—30.

πυροβολία ἐβρόντησαν, οἱ δὲ γενίτσαροι ἐκένωσαν τρεῖς τὰ μακρὰ αὐτῶν ὄπλα. Τὸ πῦρ τῆς χαρᾶς διεδέξατο ὁ πρὸς τιμωρίαν ἐμπρησμὸς τοῦ Ἰασίου, τῶν νεοδμήτων βασιλείων τοῦ Πέτρου Ῥαρές καὶ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ σουλτάνος ἐπεμψε πρὸς καταδίωξιν τοῦ φεύγοντος ἡγεμόνος τοὺς ἱππεῖς τοῦ σαντζάκβεγη τῆς Σεμένδρας μετὰ τριτχιλίων Βλάχων πεμφθέντων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν πρωτοπορείαν. Ὁ Πέτρος Ῥαρές ἔφυγεν εἰς Τρανσιλθανίαν δι' ἀτρίβων ὁδῶν. Προσεγγιζόντων τῶν Ὁθωμανῶν, ἡ Σουζάβα παρεδόθη ἀμαχητὶ, καίπερ καλῶς ὠχυρωμένη. Ἄπαντα δὲ τὸν θησαυρὸν τῶν βοϊβόδων, τοὺς ἐν τοῖς ὑπογείοις πύθους πλήρεις χρημάτων, τὰς ἀποθήκας ἐμπλέους πλουσίων διφθερῶν, ἀργυρῶν σκευῶν, σταυρῶν, εὐαγγελίων χρυσοτεύκτων, ξιφῶν λιθοκολλήτων, ἅπαντα κατέλαβεν ὁ Σουλεϊμάν. Οὗτος συνεκάλεσε τοὺς βογιάρους καὶ ἐπὶ τῇ δεήσει αὐτῶν ἀνηγόρευσε τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ῥαρές (1) Στέφανον ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας, ἐγχειρίσας αὐτῷ τὰ σύμβολα τοῦ ἀξιώματος, τουτέστι τὴν κούκαν καὶ τὴν ἐκ ποντικοῦ μυδὸς τιμητήριον ἐσθῆτα, τὸ τύμπανον καὶ τὰ κρόταλα, τὰς ἱππούριδας καὶ τὴν σημαίαν (2). Ἐν δὲ τῷ δοθέντι πρὸς τὸν Στέφανον διπλώματι νέος ἐπιβαρὴς ὅρος προσετέθη, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αὐτὸς ὁ βοϊβόδας ἀνὰ δύο ἔτη κομίσῃ τὸν φόρον πρὸς τὴν Πύλην, ὅτι τὸ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰστρου φρούριον Κιλλι, τὸ κτισθὲν ὑπὸ Βαγιαζήτ τοῦ Β', οὗ ὁ ἐμπρησμὸς ἦν μία τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου, ἀνοικοδομηθήσεται, ὅτι τὸ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τύρα Ἀκκερμάν ὀχυρωθήσεται, καὶ ὅτι ἡ μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου,

(1) Ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν ἀπὸ 23 Σεπτεμβρίου ἐσφαλμένως ἀναφέρεται ὁ υἱὸς ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος.

(2) Πετσεβί. Ἀλῆς. Τζελαλζαδέ. Φερδὶ.

Τύρα καὶ Προύθου χώρα ἐκχωρηθήσεται ὡς ὑπήκουσεν (ῥαγια) τῇ φρουρᾷ τοῦ Ἀκκερμάν (1).

Ἀπὸ Σουξάδας ὁ πρεσβευτὴς τοῦ Σιγισμούνδου, ὃς ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ σουλτάνου ἄγων αὐτῷ βαρύτιμα δῶρα (2), ἀπεπέμφθη εἰς Πολωνίαν μετὰ φιλίων πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ ἐπιστολῶν (3), σύναμα δὲ τσαούσης ἀπεστάλη πρὸς τὸν Ζαπόλιαν ἀπαιτήσων τὴν παράδοσιν τοῦ Ῥαρὲς (4) καταφυγόντος, ὡς ἐπιστεύετο, εἰς Βούδαν. ⁴Οὗτ' ὅτε ὁ στρατὸς διέβη τὸν Προῦθον, ἡ ἀποσπασθεῖσα τῆς Μολδαβίας χώρα ἐδόθη τῷ Χασάν βέγῃ ὡς σαντζάκ τοῦ Ἀκκερμάν καὶ Κιλλί. Ἀπὸ τῆς γεφύρας Ἰσακτζί, οἱ πανταχόθεν τῆς αὐτοκρατορίας ἀγγελιαφόροι, οὓς ὁ Σουλεϊμάν προσεκάλεσεν ἵνα ἔλθωσι καὶ περιμένωσιν αὐτὸν ἐνταῦθα, ἀπεστάλησαν πρὸς διαφορούς ἐπαρχίας μετὰ νικητηρίων ἐπιστολῶν (5). Ὁ διοικητὴς τοῦ Βαγδάτ Σουλεϊμάν Πασᾶς ἀπελύθη, διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ βεγλέβεργης τοῦ Σουλκάδρ Μωάμεθ Πασᾶς. Ὁ σουλτάνος ἐδέξατο ἐν Ἰωαννουπόλει (Γιάμπολι) τὸν διοικητὴν τοῦ Διαρβεκίρ Ρουστέμ Πασᾶν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Χαϊρεδδὶν Πασᾶ, κομίζοντα αὐτῷ τὴν ἀγγελίαν τῶν νέων νικῶν τοῦ πατρός. Τερπομένου δ' ἐν θήρᾳ τοῦ Σουλεϊμάν περὶ τὴν Ἰωαννουπόλιν, ὁ καπιτάν Πασᾶς κατέπλευσε νικηφόρος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅθεν ἐπορεύθη

(1) Ἀλῆς. Πετσεβί. Τζελαλζαδέ, Φερδί. Ἐγγελοσ, σ. 181.

(2) Αὐτόθι.

(3) Φερδί, φ. 281.

(4) Πετσεβί, φ. 73.

(5) Ὁ Τζελαλζαδέ, φ. 221, ἀνκφέρει τοὺς ἀγγελιαφόρους τῶν ἐξῆς ἐπαρχιῶν, Λοριστάν, Κουρδιστάν, Ἀσερβεϊτζάν, Γουρτζιστάν (Γεωργίας), Δαμχασκοῦ, Χαλεπίου, Καραμανίας, Ρούμ (Ἀρμενίας), Ἀστραχάν, Ἀλεξανδρείας, Ἀλγερίου, Σαρουχάν, Κερμιάν, Ἀϊδίν, Ἰσπανίας, Παλασέν (ἰ) Πορτογαλίας, Βοσνίας, Σεμένδρας, Ἐρτζεγοβίνης, Σκόρνικ καὶ Αὐλώνος.

εἰς Ἀδριανούπολιν πρὸς ἀσπασμὸν τῆς χειρὸς τοῦ σουλ-
τάνου, διαχειμάσαντος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ (1). Ὁ Σουλ-
μάν κατὰ τὰς ἐορτάς τοῦ Βαϊράμ ἐδέξατο τὰ βαρύτιμα ²³
δῶρα τῶν Μολδαβῶν πρεσβευτῶν καὶ ἤκροάσατο τοῦ Χαϊ- ^{Οκτ.}
ρεδδὶν Πασᾶ τοῦ νικητοῦ τῆς Μεσογείου. Οὗτος, λαβὼν ²⁰
πολλὰ δείγματα εὐνοίας παρὰ τοῦ σουλτάνου, ἀφηγήσατο ^{Φεβρ.}
τὰ κατὰ τὴν θερινὴν ἐκστρατείαν, σύγχρονον πρὸς τὴν ¹⁵³⁹
ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν τοῦ σουλτάνου (2).

Ὁ Χαϊρεδδὶν ἀπέπλευσε τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς
τὸ Αἶγατον μετὰ τεσσαράκοντα μόνον πλοίων· διότι κατὰ
τὴν ὥραν τοῦ ἀπόπλου μόνον δέκα ἦσαν ἐτοιμα ἐκ τῶν
ἐκατὸν πλοίων, ἃ οἱ βεζύραι παρηγγέλθησαν ὑπὸ τοῦ
σουλτάνου ναυπηγῆσαι ἰδίᾳ δαπάνῃ, τὰ δὲ ἕτερα ἐννεμή-
κοντα ἦσαν ἐτι ἐν τοῖς ναυπηγείοις ἢ μήπω ἐξωπλισμένα.
Διὸ ὁ Χαϊρεδδὶν ἤρνεϊτο ἀποπλεῦσαι ἄνευ ἅπαντος τοῦ
στόλου· ἀλλὰ διαθρῦλληθέντος ὑπὸ τῶν πανούργων βε-
ζυρῶν, ὅτι ὁ Ἀνδρέας Δόριος περιέπλεε μετὰ τεσσαρά-
κοντα πλοίων κατὰ τὴν Κρήτην πρὸς σύλληψιν τοῦ ἐξ
εἰκοσιν ἐμπορικῶν πλοίων στολίσκου, ὃν ὁ Σαλιχ κατῆ-
γεν ἐξ Αἰγύπτου (3), ὁ Χαϊρεδδὶν ἀπέπλευσε μετὰ τρις- ⁷
χιλίων γενιτσάρων καὶ μετὰ τῶν ναυτικῶν βέγηδων (4) εἰς ^{Ἰουνίου}
Σκιάθον, τὴν πλησιεσάτην πρὸς τὴν παραλίαν ἐκ τῶν πρὸ τοῦ ¹⁵³⁸
Μαλιακοῦ κόλπου ἐπτὰ νήσων. Τὸν πύργον τῆς Σκιάθου, κεί-
μενον ἐπὶ πέτρας, ἐπυροβόλησεν ἐπὶ ἑξ νυχθήμερα, τῇ δὲ ἐβ-
δόμῃ ἡμέρᾳ ἐξεπόρθησεν αὐτόν. Πλὴν δὲ τῶν κατασφαγέν-

(1) Ὁ Πετσεδί, Φερδὶ καὶ Τζελαλζαδὲ δρίζουσι τὴν εἰς Ἀδριανούπο-
λιν ἀφίξιν τοῦ σουλτάνου εἰς τὴν 29 Ἰζεμαζιούλ ἐβδελ (23 Ὀκτωβρίου).

(2) Φερδὶ, φ. 291. Τζελαλζαδὲ, φ. 222.

(3) Χατζὴ Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 23. Φερδὶ, φ. 291. Πε-
τσεδί, φ. 73. Τζελαλζαδὲ, φ. 221. Ἀλῆς, ΛΖ διήγημα, φ. 251.

(4) Ἀλῆ βέγη τοῦ Κατζᾶ Ἰλὶ, Χουρεμδέγη τοῦ Τεκκέ, Ἀλῆ βέγη τῆς
Σαΐδης, Μουσταφάβέγη τοῦ Ἀλαϊγέ. Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν.

των πολιτορκουμένων, τρεῖς χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι ἐξήν-
δραποδίσθησαν. Ἐνταῦθα ἀφίκοντο ἀπὸ Κωνσταντινουπό-
λεως καὶ τὰ ἐπὶ ἐλλείποντα ἐννεήκοντα πλοῖα τὰ μῆτω
ἐξωπλισμένα κατὰ τὸν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀπόπλουν
καὶ τὰ ὑπὸ τὸν Σαλίχ εἰκοσινούτως, ὥστε ὁ ὀρισθεὶς ἀριθμὸς
τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα πλοίων ἐγένετο πλήρης (1). Ἀπὸ
Σκιάθου ὁ στόλος οὗτος ἀπῆρεν εἰς Σκυρον, κειμένην
ἀπέναντι τῆς Εὐβοίας. Ἡ νῆσος αὕτη συνώνυμος τῇ Ἀρ-
χαίᾳ Σύρῳ, ἥ καὶ Σκυρος ἐκαλεῖτο, ἔφερε νῆσός τε καὶ πό-
λιν τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς πετρώδους χώρας. Ὡς κατοικία
τῶν Δολόπων ἦν ἐπὶ ταῖς πειρατείαις αὐτῶν ἐπίσης ἐξά-
κουστος, ὡς καὶ ἐπὶ τῇ φυγῇ καὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Θη-
σέως (2). Ἡ νῆσος ἀνέστη πρὸς τὰς προτέρας προσβολὰς
τῶν πειρατῶν, ὑπετάγη ὅμως τῷ Βαρβαρόσᾳ ἅμα φα-
νέντι· ὁ δὲ ἐπέβαλεν αὐτῇ ἐτήσιον φόρον ἐκ χιλίων δου-
κάτων καὶ ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἑπτὰ πλοῖα
πλήρη λαφύρων (3). ἐπέβαλε δ' ἐτήσιον φόρον πενταχι-
σχιλίων δουκάτων καὶ τῇ Τήνῳ, ἣν ὑπέταξε τῷ 1536,
τῇ δὲ Σερίφῳ (4) καὶ Ἀνδρῳ ἐκ χιλίων δουκάτων ἑκατέρᾳ
(5). Μετὰ μῆνα ἀπὸ τοῦ ἀπόπλου ἀπὸ Κωνσταντινουπό-
λεως ὁ Χαϊρεδδὴν ἀπεβίβασε τὰ ὑπ' αὐτὸν ἀρπακτικὰ εἶφη
θύοντα καὶ ἀπολλύοντα εἰς τὴν παραλίαν τῆς Κρήτης. Ἡ
Ῥεθύμνης καὶ ἡ Κυδωνία ἀντέστησαν πρὸς τὴν ὁρμὴν

(1) Χατζῆ Κάλφας, Α, φ. 23.

(2) Στράβων, Θ. Πλούταρχος, ἐν Κίμωνι.

(3) Χατζῆ Κάλφας, φ. 24.

(4) Ὁ Χατζῆ Κάλφας ἀναφέρει μόνον ἑτέραν νῆσον, ὁ δὲ Πετσεβὶ ὀνο-
μαστὶ αὐτήν.

(5) Τῷ ἐπιόντι ἔστι δὲ Κορσίνος Σομπαρίδας ἔλαβε τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Γάλ-
λου πρεσβευτοῦ τὴν κατοχὴν τῆς νήσου ἀντὶ ἐτησίου φόρου τριάκοντα πέντε χι-
λιάδων ἄσπρων. Ὅρα τὴν μετάφρασιν τοῦ φερμανίου «ἐντὶ νέα ἱστορία τῶν
ἑρχαίων δουκῶν καὶ ἐτέρων κυριαρχῶν τοῦ Αἰγαίου, ἐν Παρίσις, 1698.»

τῶν κατὰ θάλασσαν ληστῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Μυλοποτάμου καὶ τῆς Σιτιτίας, καταλειφθέντων ὑπὸ τῶν κατοίκων, μετεκομίσθησαν σιτία καὶ τηλεβόλα εἰς τὰ πλοῖα, ὀγδοήκοντα δὲ χωρία διηρηπάγησαν καὶ ἐνεπρήσθησαν (1). Ἀπὸ Κρήτης ὁ Χαϊρεδδὴν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὴν Κάρπαθον, ἣτις ἀπὸ ἐπτὰ πόλεων Ἑπτάπολις καὶ ἀπὸ τεσσάρων Τετράπολις ἐκαλεῖτο· ἐκ τούτων ὅμως τρεῖς μόνον ἐσώζοντο, ἅς ὑπέταξεν ὁ Βαρβαρόσας. Ἀναπαυθεὶς οὗτος ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν Ἐπισκοπῇ (2), ἐξηργύρωσε τὰ πλοῖα τῶν ναυτικῶν στρατιωτῶν, διένειμεν αὐτὰ εἰς τὰς γαλέρας, καὶ ἀπὸ Ἀστυπαλαίας ἀπέστειλε πειρατὰς πρὸς λείαν (3). Ἐν συνόλῳ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ κατὰ τὴν προτέραν ὁ Βαρβαρόσας ἀπέβη εἰς πέντε καὶ εἴκοσι βενετικὰς νήστους τοῦ Αἰγαίου, ὧν αἱ μὲν δώδεκα ἐτέλεσαν φόρον ὡς χῶραι κατακτηθεῖσαι, αἱ δὲ δεκατρεῖς ἐπορθήθησαν.

Μαθὼν ὁ Χαϊρεδδὴν, ὅτι ὁ συμμαχικὸς στόλος τοῦ Πάπα, τῆς Βενετίας καὶ τῆς Ἰσπανίας παρεσκευάζετο δοκιμάσαι τὴν τύχην αὐτοῦ κατὰ τὴν Πρέβεζαν, τὴν ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ Ἀμβραχικοῦ κόλπου κειμένην ὀχυρὰν πόλιν κατέναντι τοῦ ἀρχαίου Ἀκτίου, ἔδραμεν ἐκεῖ μετὰ 25 ἑκατὸν εἴκοσι πλοίων πρὸς ἐκπολιόρκησιν αὐτῆς. Αἱ δυ- Σερτ. νάμεις τῶν χριστιανῶν ἦσαν πολλῶ ἀνώτεραι, συγκεῖμεναι ἐξ ὀγδοήκοντα καὶ μιᾶς γαλερῶν βενετικῶν, τριάκοντα καὶ ἑξ παπικῶν καὶ πεντήκοντα ἰσπανικῶν (14). Ἄμα τοῦ ὁθωμανικοῦ στόλου εἰσπλεύσαντος εἰς τὸν Ἀμβραχικὸν κόλπον, ὁ χριστιανικὸς προσωρμίσθη πρὸ τῆς Πρεβέζης (4).

(1) Ὁ Ἀλῆς λέγει τριακόσια.

(2) Ἐν Ἰλελί, κατὰ τὸν ναυτικὸν χάρτην (βαχριγέ) τοῦ Πιρί Πέις, οὗ σώζεται πλῆρες ἀντίτυπον ἐν τῇ ἑμῇ συλλογῇ καὶ ἀτελές ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου καὶ ἕτερον ἔτι ἀτελέστερον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Δρέσδης.

(3) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν. (4) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 25. Πε- τσεβί, φ. 74. Τζελαλζαδέ, φ. 224. Φερδὶ, φ. 295. Ἀλῆς, φ. 252.

Οἱ πείραται Μουράτ, Τοργούδ, Γιουζελτζέ καὶ Σαλιχ
 'Ρεῖς ἐτάχθησαν ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ, παραγγελοθέντες
 παρεμποδίσαι πᾶσαν ἀπόπειραν ἀποβάσεως τῶν συμμά-
 χων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐχθρὸς οὐδὲν ἐπεχείρησεν, ὁ Χαῖρεδδὶν
 μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐξέπλευσε τοῦ κόλπου μεθ' ὅλου τοῦ
 στόλου, ὃν παρέταξε, καὶ ἐπυροβόλησε τρεῖς προκαλῶν
 τὸν ἐχθρὸν εἰς μάχην. Μετὰ τοὺς πυροβολισμοὺς τούτους
 ὥρμησεν ἐκθύμῳς πρὸς αὐτὸν ὁ ναύαρχος Καπέλλος· ἤδη δὲ
 ὁ Χαῖρεδδὶν ἤρξατο ὑποχωρεῖν πρὸς τὴν Πρέβεζαν, ὅτε αἰ-
 φνης ὁ Δόριας μετὰ τοῦ στόλου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν συμμά-
 χων ἐγκλίνας ὑπεχώρησεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Λευκάτα
 28 (Κάπο δουκάτον) τῆς Λευκάδος. Τῇ ἐπιούστῃ μετὰ πολε-
 Σεπτ. μικὸν συμβούλιον, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Δόρια γνώμη πρὸς ἀποφυ-
 γὴν τῆς ναυμαχίας ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν καὶ πα-
 πικῶν ναυάρχων, ἀντηγωνίσθησαν οἱ δύο στόλοι. Τῆς δε-
 ξιάς πτέρυγος τῶν Ὀθωμανῶν ἤρχεν ὁ Τοργούδ (1), τῆς
 δὲ ἀριστεράς ὁ Σαλιχ 'Ρεῖς, τοῦ δὲ μέσου αὐτὸς ὁ Χαῖ-
 ρεδδὶν. Τὰ διχόρροπα κινήματα τοῦ Δόρια ὑπέκυψαν πρὸς
 τὸ θάρρος τοῦ λεοντοθύμου Βαρβαρόσα, ὃς δύο βενετικὰς
 γαλέρας ἀνέρριψεν εἰς τὸν ἀέρα, δύο δὲ ἰσπανικὰς συνέ-
 λαθεν, ὡσαύτως δὲ καὶ μίαν βενετικὴν καὶ μίαν παπικὴν,
 κατακόψας τὸ πλήρωμα αὐτῶν.

Ἦν ὁξέκωλυσε μείζονα ἤτταν τῶν χριστιανικῶν στόλων, οἵ-
 τινες ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων καὶ κατέλιπον τὰ ὕδατα τῆς
 Λευκάδος. Ὁ Χαῖρεδδὶν ἐπεμφε τὸν υἱὸν αὐτοῦ μετὰ δύο χρι-
 στιανῶν πλοιάρχων ζωγρηθέντων καὶ μετὰ τῆς ἀγγελίας τῆς νί-
 κης πρὸς τὸν ἐν Ἰωαννουπόλει διατρίβοντα τότε σουλτά-
 νον. Ἡ Ἰωαννούπολις ἐλυχνοκαύτησεν, ὁ δὲ καπετὰν Πα-
 σᾶς ἔλαθεν αὐξήσιν τῆς ἐτησίας μισθοφορᾶς ἐξ ἑκατὸν

(1) Σαγγρόδος, σ. 265.

χιλιάδων ἄσπρων εἰσπρακτέων ἐκ τῶν κτημάτων τοῦ σέμματος (Χάς) (1).

Ἡ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν καὶ Ἀραβίαν ἐκστρατεία τοῦ ἐκτομίου Σουλεϊμάν Πασᾶ ἐστὶ πολλῶν πλείονος λόγου ἀξία ἢ ἡ ἐπὶ τὸ Αἰγαῖον ἐκστρατεία τοῦ Χαϊρεδδίν, οὗ ἡ νίκη ἀναφέρεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀπραξίαν τοῦ Δόρια. Τοσαῦται ὀθωμανικαὶ κατακτήσεις προκαλοῦσι τὰ βλέμματα ἡμῶν ὀλίγον περαιτέρω εἰς τὰς πρώτας ἀφορμὰς τοῦ ἀραβικοῦ καὶ ἰνδικοῦ πολέμου.

Διοκαίδεκα ἔτη πρὸ τῆς ναυμαχίας τῆς Πρεβέζης ἀμέσως πρὸ τῆς ἐπὶ τὸ Μοχάτς ἐκστρατείας ὁ Σουλεϊμάν ἀπέβλεψε συγχρόνως πρὸς τε τὴν Οὐγγρὶαν καὶ Ἀραβίαν, ὥς νῦν πρὸς τὴν Μολδαβίαν καὶ Ἰνδικήν. Διὸ ἐκέλευσε τὸν ἀνδρεῖον Σελμάν Ῥεῖς ἵνα περιπλή μετὰ στόλου ἀπὸ Σουέζ κατὰ μῆκος τὴν ἀραβικὴν παραλίαν, ὅπως κολάσῃ στασιώτας Ἀραβας καὶ διαδώσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Σαβά (2). Μετὰ τὴν διευθέτησιν τῶν αἰγυπτιακῶν ὁ Ἰβραήμ Πασᾶς ἀνέδειξε διοικητὴν τῆς χώρας τὸν ἐκτομίαν Σουλεϊμάν Πασᾶν, βεγλέρβεγην τῆς Δαμασκοῦ, ἄνδρα μικρὸν μὲν τὸ δέμας, ἀλλὰ μαχητὴν καὶ μὴ καταστάντα ἀνίστατον ἐκ τῆς χλοῦνεως αὐτοῦ εἰς μεγάλα ἔργα (3). Ὁ Σουλεϊμάν Πασᾶς ἡγάπα τὴν πολυτέλειαν καὶ ἀξιοκρέπειαν, ὥς ὁ μέγας βεζύρης· διὸ ἡ φρουρὰ αὐτοῦ συνέκειτο ἐκ χιλίων ὑψηλῶν νέων, φερόντων χρυσᾶς ζώνας καὶ χρυσᾶ ἑξίφη (4). Συνεῖχε δὲ τὰς ἡνίας τῆς Αἰγύπτου ἰσχυρᾷ χειρὶ, καὶ πλὴν τῆς δολίας θανατώσεως τοῦ

(1) Χατζῆ Κάλφα, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 26.

(2) Ἀλῆς, IB διήγημα, Πετζεβί, φ. 32 καὶ ἕτεροι Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Πέτρου Βραγαδίνου εὐρηται παρὰ Μαρσίνη Σανούτω, 6 Μαΐου 1526, Τόμ. ΝΑ.

(3) Πετζεβί, φ. 76.

(4) Αὐτόθι.

ἐμίρη Τζανούμ Χαμζαβί καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰουσοῦφ ἐμίρουλ Χατζ (1), ἡ ἱστορία ἀναφέρει μετ' ἐπαίνων περὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ τῆς μερίμνης πρὸς ἐξωραϊσμόν τῶν βασιλείων καὶ τοῦ προαστείου τοῦ Καΐρου διὰ τῆς ἰδρύσεως δύο τεμενῶν, τοῦ μὲν ἐν τῷ κατὰ τὸ Σάριαν φρουρίῳ, τοῦ δὲ ἐν Βουλὰκ κατὰ τὸν Νεῖλον (2), πλὴν δὲ τούτων καὶ περὶ οἰκοδομῆς μοναστηρίου ἐν τῷ προαστείῳ τοῦ Κοσσούν (3). Πρῶτος ὁ Σουλεϊμάν ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἐτήσιον φόρον τῆς Αἰγύπτου καλούμενον αἰγυπτιακὸν θησαυρὸν (4) καὶ ἔλαβε πρόνοιαν ἵνα τὰ εὐσεβῆ ἰδρύματα (βάκφ) διέπωσιν ἀμέσως οἱ ἐκάστοτε διοικηταί, εἰ καὶ ὕστερον τὰ ἰδρύματα ταῦτα διεῖπεν ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων (5). Ἐπὶ δέκα ἔτη ὁ Σουλεϊμάν διώκῃσιν τὴν Αἴγυπτον συνετῶς καὶ ἰσχυρῶς (IE) καὶ ἐναυπηγήσεν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Σουέζ, ἐπόμενος τῷ προστάγματι τοῦ Σουλεϊμάν, ὅτε οὗτος ἐστράτευεν εἰς Γούνς, ὀγδοήκοντα πλοῖα, ὧν τὰ μὲν ἦσαν γαλέραι, τὰ δὲ λέμβοι, τὰ δὲ μαόνοι, τὰ δὲ φρεγάται (6). Ἄλλ' ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ στόλου τούτου, διέκοπή ἐκ προστάγματος τοῦ σουλτάνου, παραγγείλαντος αὐτῷ πορευθῆναι μετὰ τοῦ ἐξ ὀκτακοσίων χιλιάδων δουκάτων ἐτησίου αἰγυπτιακοῦ θησαυροῦ εἰς τὸν ἐπὶ τὴν Περσίαν στρατεύοντα στρατόν. Ὁ διάδοχος τοῦ Σουλεϊμάν Χοσεφ Πασᾶς μετὰ ἐνιαύσιον διοίκησιν ἀπέστειλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον ἐν ἑκατομύριον καὶ διακοσίας χιλιάδας δου-

(1) Ἱστορία τοῦ Σουχεϊλί, φ. 54.

(2) Ἱστορία τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ Μωάμεθ Βέν Ἰουσοῦφ, φ. C2.

(3) Σουχεϊλί. Νουζχετοῦν Ναζιρίν.

(4) Αὐτόθι.

(5) Αὐτόθι.

(6) Πετσεβί.

κάτων ἀντί τῶν ὀκτακοσίων. Ὅτε ὁ Σουλεϊμάν ἔμαθε τὴν αὔξησιν ταύτην, ἐκέλευσε ἵνα τὸ περίσσευμα, ἥτοι τὸ τρίτον τοῦ φόρου, διαφυλαχθῇ ἰδίᾳ ἐκτὸς τοῦ θησαυροῦ καὶ ἐξετασθῇ, εἰ μὴ τὰ περιγενόμενα χρήματα εἰσεπράχθησαν δι' ἀδικίας. Ὁ Χοσρέφ ἀπελογήθη εἰπὼν, ὅτι ὁ προκάτοχος αὐτοῦ ἐναυπήγησε στόλον, ἐν ᾧ αὐτῷ τοιοῦτό τι οὐ προσετάχθη, τὰ δὲ χρήματα εἰσεπράχθησαν ἕνεκα κρείττονος καλλιεργείας καὶ ἀρδεύσεως τῶν ἀγρῶν. Ὁ σουλτάνος ἐνέκρινε τὴν ἀπολογίαν ταύτην, ἀλλ' ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἀνεκάλεσε τὸν φροντίζοντα κάλλιστα περὶ τοῦ θησαυροῦ Χοσρέφ καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὸν πάλιν διὰ τοῦ Σουλεϊμάν. Αἱ πλεονάσασαι τετρακόσαι χιλιάδες δουκάτων ὠρίσθησαν εἰς ἐπισκευὴν τοῦ ἀρχαίου ὕδραγωγείου τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος (15), τοῦ πορίζοντος τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ πρὸς τὴν πόλιν.

Νεωτέρα ἀφορμὴ πρὸς ἐπάνοδον τοῦ Σουλεϊμάν Πα-
σᾶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου ἦν μᾶλλον τοῦ πλεο-
νάσαντος θησαυροῦ ἡ ἰνδικὴ πρεσβεΐα, ἣν ὁ Σουλεϊμάν
κατὰ τὸν χειμῶνα μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τῆς περσικῆς 1336
ἐκστρατείας ἐδέξατο ἐν Ἀδριανουπόλει, καὶ ὁ Ἰνδὸς ἡγε-
μὼν, ὃς συγχρόνως ἦτει παρ' αὐτῷ καταφυγὴν. Ὁ Ἰνδὸς
οὗτος, Βουρχανβέγης τοῦνομα, υἱὸς τοῦ σουλτάνου Ἰσκεν-
δέρ, κυριάρχου τοῦ Δέλλου, ἔφευγε τὰς ὑπερτέρας δυνά-
μεις τοῦ Μογόλου αὐτοκράτορος Χουμαγιούν, οὗ πατὴρ
μὲν ἦν ὁ μέγας Βαβὲ, υἱὸς δὲ ὁ ἔτι μείζων καὶ πάντων
μέγιστος (1), ὡς δηλοῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, πάντων τῶν με-
γάλων Μογόλων, ὁ σάχης Ἐκβέρ. Ὁ Σουλεϊμάν ὑπεδέ-
ξατο διαφερόντως τὸν Βουρχανβέγην καὶ ὥρισεν αὐτῷ си-
τηρέσιον ἐκ τριακοσίων ἄσπρων (ἑξ̄ δουκάτων). Μετὰ τοῦ

(1) Φερδὶ, φ. 246.

πρόσφυγος τούτου ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν πρεσβευτὴς τοῦ Βεχαδισάχη, ἡγεμόνος τῆς Γουζουράτης, ὃς ὡσαύτως φοβούμενος τὴν τὰ πάντα καταβροχθίζουσαν δύναμιν τοῦ κράτους τοῦ Χουμαγιούν, παρακατέθηκε πάντας τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ ἐν Μέκκα, νῦν δὲ προσενεγκὼν τῷ προστατῇ τῶν δύο ἱερῶν πόλεων πλούσια δῶρα, ἐξικέτευσε συγχρόνως τὴν βοήθειαν αὐτοῦ κατὰ νέου ἐχθροῦ, δηλαδὴ κατὰ τῶν καταλαβόντων τὴν λιμένα αὐτοῦ Δίον Πορτογάλλων. Πλὴν τῶν πολλῶν δώρων ἐκόμισεν ὁ πρεσβευτὴς καὶ ζώνην δυναμένην ἐξήκοντα κρορὲ (1). Ὁ Σουλεϊμάν Πασᾶς παρηγγέλθη ἐξοπλίσαι ἀμελλητί σόλον, ὅπως πλεύσῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ σάχη τῆς Καμβαίας, ἀλλὰ πρὶν ἢ ὁ στόλος οὗτος ἐκπλεύσῃ ἡγγέλθη, ὅτι οἱ Πορτογάλλοι ἀπέκτειναν τὸν Βεχαδισάχη (2). Ὁ Σουλεϊμάν ἀπέστειλε πρὸς τὸ γαζοφυλάκιον τοῦ σουλτάνου τὰ ἐν Μέκκα ὑπὸ τοῦ Βεχαδισάχη παρακατατεθέντα τριακόσια κιβώτια, πλήρη χρυσοῦ καὶ ἀργύρου (3).

Συγχρόνως πρὸς τὸν εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀπόπλουν τοῦ Χαϊρεδ-
 13 δὶν Βαρβαρόσσα, ὁ ὀγδοηκοντούτης Σουλεϊμάν Πασᾶς ἐξώρμα
 1538 τοῦ Σουεζ εἰς τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ οὗ-
 τος τόσῳ δυσκίνητος ἔκ τε τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ σώματος, ὥστε εἶχεν ἀνάγκην τῆς βοήθειας τεσσάρων ἀνθρώπων, ὅπως ἐγερθῇ, ἀλλ' ἡ διάνοια καὶ τὸ θάρρος αὐτοῦ ἦσαν ἀκαταπόνητα (4). Ὁ ὑπ' αὐτὸν ἐξ

(1) Φερδὶ, φ. 250. Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Φερδὶ τὰ κρορὲ δύναται ἑκατὸν χιλιάδες δουκάτων· ὥστε ἡ ζώνη αὕτη ἐδύνάτο ἐξ ἑκατομμύρια δουκάτων ἢ τριακόσια ἑκατομμύρια ἀσπρῶν.

(2) Πετσεβί, φ. 76. Τζεαλζαδέ, φ. 231. Ὁρα τὰ καθ' ἑκάστη ἐν τῷ Manuel de Faria Sousa, the portugues Asia. Ἐν Λονδίῳ, 1664, Τόμ. Α, Κεφ. 8.

(3) Φερδὶ, φ. 278. Ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Βεχαδισάχη ἡγγέλθη ἐν Ἀδριανουπόλει Φεβρουαρίῳ μηνὶ 1538.

(4) The portugues Asia, Α, Κεφ. 40, σ. 433. Ἐν Βενετίᾳ, 1545.

ἑβδομήκοντα ιστιοφόρων στόλος ἔφερε διςμυρίους ἄνδρας (1), ἐν οἷς ἦσαν ἑπτακισχίλιοι γενίτσαροι καὶ πολλοὶ Βενετοὶ γαλερῶν δοῦλοι, οἵτινες κατὰ τὴν λύσιν τῆς εἰρήνης μεταξὺ Βενετίας καὶ Πύλης παρελήφθησαν ἐκ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πλοίων ὡς κωπηλάται τουρκικῶν, νῦν δὲ ἀπεστέλλοντο κατὰ τῶν Πορτογάλλων. Παραπλεύσας 27 τὸ Σεβιδὸς ὁ στόλος οὗτος κατέπλευσεν εἰς Ἄδεν, οὗ ὁ ^{Ισουλ.} Ἀραψὸς ἡγεμὼν Ἀαμίρ Βέν Δαοῦδ ἐξαπατηθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἣ δὲ χώρα αὐτοῦ παρεδόθη ὡς σαντζάκ τῷ Βεχραμβέγῃ. Μετὰ τινὰς ἑβδομάδας ὁ Σουλεϊμὰν ἀποβιβάσας τὸν στρατὸν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γουραζάτης ὑπέταξεν ἐξ ἐφσόδου τὰ δύο φρούρια τοῦ Κουκέ καὶ τοῦ Κάτ, εἶτα δὲ ἀρχομένου τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐπολιορκήσας τὸ Δίον. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας. Μεταξὺ τῶν τηλεβόλων τῶν Ὀθωμανῶν ἦσαν ἑννέα ὑπερμεγέθη, ἐκπέμποντα σφαίρας βάρους ἑκατὸν λιτρῶν (2), ὅμοια πρὸς τὰ μεγάλα ἐκεῖνα τηλεβόλα, ὧν τὴν κατασκευὴν ἐκέλευσε Μωάμεθ ὁ Β' πρὸς ἄλλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ χύσις αὐτῶν ἦν ἥττον ἀξιοθαύμαστος ἢ ἡ μεταφορὰ τοσούτων ὄγκων ἀπὸ τοῦ ὀπλοστασίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰ τείχη τοῦ Δίου ἐν τῷ Ἰνδικῷ Ὠκεανῷ διὰ τῆς ἀμμόδους ἐρήμου τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ. Κατὰ τὴν εἰκοσάῃμερον πολιορκίαν ὁ ἐξ Σιλβιέρας φρούραρχος Ἀντώνιος ὑπερήσπισε τοῦ φρουρίου μετὰ καρτεροψυχίας, ἧς μετέσχον καὶ αἱ Πορτογαλλίδες. Ἡ πολιορκία ἤρθη ἔνεκα τῆς σπάνεως σιτίων, ἃ ὁ νέος ἡγεμὼν τοῦ Δίου Μαχμούτ ἤρνήθη χάριν τοῦ συμφέροντος τοῖς Πορ-

Ἄλλ' ὁ Σουλεϊμὰν Πασᾶς ὑπῆρξεν εὐνοῦχος τοῦ γυναικωνίτου τοῦ σουλτάνου καὶ οὐκ ἐξήρχετο τοῦ σώματος τῶν γενιτσαρῶν.

(1) Χατζῆ Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, σ. 26.

(2) The portugues Asia, σ. 438.

τογάλλοις. Ὁ Μαχμούτ προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν Πασᾶ εἰς τὸν στόλον οὐκ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν, δειχθεὶς συνετώτερος τοῦ Ἀραβὸς ἡγεμόνος τῆς Ἀδεν, ὃς διὰ τὴν ἐπιστίαν αὐτοῦ ἐδέθη πρὸς τὸν μεγάλον ἰστὸν τῆς ναυαρχίδος. Τὰ αὐτὰ ἔπαθε καὶ ὁ Ἀραψ ἡγεμὼν Σεβιδ Ἐμίρ Ἀχμέτ. Ἡ διοίκησις τῆς Γεμέν (Εὐδαίμονος Ἀραβίας) ἀνέτεθη τῷ Μουσταφᾶ βέγῃ, υἱῷ τοῦ Βυκλοῦ Μωάμεθ Πασᾶ, πορθητοῦ τοῦ Κουρδιστάν. Μετὰ ἕξ μῆνας ὁ Σουλεϊμάν κατέπλευσεν εἰς Τζέδδαν, ὅθεν ἐπορεύθη χάριν προσκυνήσεως εἰς Μέκκαν καὶ ἐπανέκαμψε διὰ τοῦ Καίρου εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ σουλτάνος τιμῶν τὸν ὀγδοηκοντούτην πορθητὴν τῆς Ἀραβίας ἐκέλευσεν ἵνα παρακάθῃται τοῖς βεζύραις ἐν τῷ διθανίῳ (1).

13
Μαρτ.
4539

4
Ιουλίου
4539

Ἡ χαρὰ ἡ ἐπὶ τῷ τριπλῷ θριάμβῳ τῆς βενετικῆς, μολδαβικῆς καὶ ἀραβικῆς ἐκστρατείας, ἡμαυρώθη πῶς ὑπὸ τριῶν δυσκληρημάτων, τοῦ πυρὸς, τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ μεγάλου βεζύρου. Τῇ 17 σαφέρ 946 τὸ πῦρ ἐξερράγη ἐν τῷ λιμένι πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὀπλοστασίου, ἐνθα αἱ εἰρκαὶ ἀπετεφρώθησαν, ἅπαντες δὲ οἱ ἐν αὐταῖς αἰχμάλωτοι ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ὃ ὠλοῦμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου διεδόθη εἰς τὸ ἕτερον μέρος τοῦ λιμένος, ὅπου τὸ πῦρ ἐλυμήνατο αὐτὸ οὐχ ἥττον τοῦ λοιμοῦ, ὅφ' οὗ μετὰ ἐννέα ἡμέρας ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ταύτης ἐτελεύτησεν ὁ μέγας βεζύρης Ἀγιάς Πασᾶς. Οὗτος τὸ γένος Ἀλθανός, οὗ οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ὡς μοναχοὶ ἐζῶν ἐν Αὐλῶνι μετὰ τῆς μητρὸς (2) καὶ ὃς διὰ τοῦτο φι-

(1) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 27. Πετσελί, φ. 77. Φερῆ, φ. 314. Τζελαλζαδὲ, Σολακζαδὲ, Λουτφί, φ. 88. Ὅρα τὸ Βαρχὸλ γεμένι ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι καὶ ταῖς σημειώσεσι τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ βασιλέως, Τόμ. Δ, σ. 444.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ Πέτρου Βραδιάνου ἐν ἔτει 1526 παρὰ Μαρίνη Σανούτο, Τόμ. ΜΑ.

λικῶς εἶχε πρὸς τὰ συμφέροντα τῇ Βενετίᾳ, ὥς ὁ προκα-
τοχος αὐτοῦ Ἰβραῖμ, εἶχε δόξαν ἀνδρὸς φιλοδικαίου, ἀλλ'
ἄγαν θηλυμανοῦς. Ὑπῆρξε χρόνος, καθ' ὃν ἐν τῇ οἰκίᾳ
αὐτοῦ τεσσαράκοντα λίκνα εἶχον τεσσαράκοντα βρέ-
φη (1), θανὼν δὲ κατέλιπεν ἑκατὸν εἰκόσι τέκνα. Ἡ με-
γάλη βεζυρία ἐδόθη τῷ Λουτφί Πασᾷ, ὡσαύτως Ἀλβανῶ,
ἀλλὰ παιδείας εὐμοιροῦντι, ὅπερ ἦν σπανία ἀρετὴ παρὰ
τῷ λαῷ τούτῳ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διέφερε τοῦ προκατόχου
αὐτοῦ· διότι ὅσον ὁ Ἀγιάς Πασᾶς ἠγάπα τὰς γυναῖκας,
τόσον ὁ Λουτφί ὠλιγώρει αὐτῶν καὶ προσέφερετο κακῶς
αὐταῖς, καίπερ γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου· διὸ ἤδη μετὰ δύο
ἔτη ἀπελύθη τοῦ ἀξιώματος τῆς μεγάλης βεζυρίας (12)
καὶ διαzeugθεὶς τὴν σουλτανίναν γυναῖκα αὐτοῦ, ἐξωρίσθη
εἰς Διδυμότειχον, ὅπου συνέγραψε πολλὰ συγγράμματα,
ἐν οἷς καὶ λίαν χρήσιμον ὀθωμανικὴν ἱστορίαν, περιλαμ-
βάνουσαν προσέτι διάστημα δυοκαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ τῆς κα-
θαιρέσεως αὐτοῦ (13).

Ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου ὁ Σουλεϊμάν ἐπεραιώθη 1539
εἰς Ἀσίαν πρὸς θήραν καὶ ἐπανῆλθε διὰ τῆς Προύσης, ἐνθα
οἱ κάτοικοι ὑπῆντησαν αὐτῷ ἔφιπποι. Ἡ ἱππασία αὕτη
ἀπῆρесе τῷ σουλτάνῳ· διὸ προσέταξεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ
ἐν τοιαύτῃ ὑποδοχῇ μόνον οἱ τιμαριοῦχοι παριζῶνται ἔφιπ-
ποι. Μετὰ ὀκταήμερον διαμονὴν ἐν Προύσῃ ἐπανερχόμε-
νος διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐκέλευσε τὴν ὀχύρωσιν αὐτοῦ
κατὰ τὸ φραγκικὸν σύστημα, τῇ δὲ 15 Τζεμαζιούλ ἐββέλ ἦν 28
ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ὅπου ἐώρτασε τὴν περιτομὴν τῶν δύο 76ρίου
υἱῶν Βαγιαζήτ καὶ Τζιχαγγίρ μετὰ τῶν συνήθων τελε-
τῶν καὶ θεαμάτων ἀπὸ τῆς 11 μέχρι τῆς 26 Νοεμβρίου
διὰ τεσσάρων καὶ δέκα ἡμερῶν. Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὁ Σου-
λεϊμάν ἐπορεύθη εἰς τὸν σκηναῖς κεκαλυμμένον ἱππόδρο-
μον, ὅπου οἱ βεζύραι, βεγλερβέγηδες καὶ βέγηδες προὔπνῃ-

τησαν αὐτῶ. Οἱ γενίτσαροι καὶ σωματοφύλακες εἰσιτιάθησαν αὐτοκρατορικῶς. Λέοντες, τίγρεις, λεοπαρδάλεις, πάνθηρες, λύγκες, λύκοι καὶ καμηλοπαρδάλεις ἦσαν δεδμεμένοι πρὸς θέαν. Τῇ ἐπαύριον ὁ σουλτάνος καθήμενος ἐν μέσῳ τῶν καζιασκέρων καὶ τῶν δεφτερδάρων ἐδέξατο τὰ δῶρα τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ τῶν λοιπῶν βεζυρῶν. Καὶ ὁ μὲν Λουτφὶ Πασᾶς, ὁ ὀγδοηκοντούτης ἐκτομίας καὶ πορθητῆς τῆς Ἀραβίας Σουλεϊμάν Πασᾶς, ὁ Σόφη Μωάμεθ Πασᾶς, ὁ Σουλεϊμάν, διοικητῆς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ Φερχὰδ Πασᾶς, διοικητῆς τῆς Καραμανίας, ἡσπάσαντο τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας (1), τῆς Βενετίας, τοῦ Φερδινάνδου τῆς Οὐγγρίας καὶ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Ζαπόλια. Οἱ παλαισταί, οἱ σχοινοδάται, οἱ γόητες, οἱ τερατουργοὶ καὶ οἱ γελωτοποιοὶ ἐπέδειξαν τὴν ποικιλίαν τῶν τεχνῶν αὐτῶν, ὡς καὶ τῇ ἐπιούσῃ οἱ ἀοιδοί, οἱ χορευταί, οἱ μουσικοὶ καὶ μάλιστα οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες προσήγαγον εἰς τὴν πλατεῖαν ἑπτακέφαλον δράκοντα. Οἱ βεζύροι καὶ οἱ ἐμίραι, οἱ οὐλεμάδες καὶ οἱ σέχαι (γέροντες) πάντες ἔλαβον βαρύτιμα δῶρα, καὶ τιμῆθέντες στολαῖς καὶ χρυσῷ ἀπεχώρησαν οἰκαδε (2). Συγχρόνως πρὸς τὴν περιτομὴν τῶν υἱῶν ὁ Σουλεϊμάν ἐτέλεσε τὸν γάμον τοῦ Ρουστέμ Πασᾶ μετὰ τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Μιρμάχ (3).

Ἐν τοσοῦτῳ ἀπὸ τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας ἐπὶ τρία ἔτη ὁ πόλεμος πρὸς τὴν Βενετίαν παρετείνετο. Τὸ

(1) Ὁ ἐκ Νεαπόλεως Καντέλμης. Ὁρα Παρούταν, I, σ. 715, 718, 723.

(2) Τζελαλζαδὲ, φ. 233, 236. Φερδὶ, φ. 317 καὶ ἐπόμε.

(3) Παρούτας, I, σ. 714 καὶ 723 Ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ Διέξ, ἀρ. 34, εὑρηται, φ. 43 τοῦ Οὐγγουζναμὲ κατάλογος τῶν παρατεθέντων ἐδεσμάτων κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην, ἔγγραφο περιέργον πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ὀθωμανικῆς γαστρονομίας.

τελευταῖον πολεμικὸν ἔργον τοῦ ὀλεθρίου τούτου πολέμου ἦν ἡ ὑπὸ τῶν Βενετῶν πόρθησις τοῦ Καστελνιούδου τῆς Δαλματίας καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Χαίρεδδίν ἀνάγκησις τοῦ φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυροῦ τούτου φρουρίου.

Μεταξὺ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου συνέβησαν αἱ ἐκατέρωθεν εὐτυχεῖς καὶ ἀτυχεῖς ἐπιθέσεις πρὸς πολλὰ βενετικὰ καὶ τουρκικὰ ἐν Δαλματία φρούρια, ὧν ἡ ἱστορία τῆς πολιορκίας καὶ πορθήσεως ἐν ταῦθα ἄριστα συγκεφαλαιοῦται.

Ὁ Κάμιλλος Ὁρσίνος, Βενετὸς φρούραρχος τῆς Ζά-^{Φεβρ. μηνι}ρας, ἐβουλεύθη τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου Ὁστροβιζ. Ἐφ' 1538 ὃ ἀπέστειλε τριακοσίους πεζοὺς καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἵππεις, οἵτινες προσῆλθον παρά τι χωρίον, Παλαιὰ Ζάρα καλούμενον, δυοκαίδεκα μίλια ἀπὸ τῆς Ζάρας· ὁδοιπορήσαντες δ' οὗτοι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, ἀφίκοντο ἡλίου ἀνατέλλοντος εἰς Οὐράναν, ἀρχαίαν καθέδραν τοῦ Ἡγουμενοῦ τῶν Ναϊτῶν. Τῇ ἡμέρᾳ ἀνεπαύθησαν, νυκτὸς δὲ ὤδυσαν καὶ περὶ τὸ λυκαυγὲς ἐφώρμησαν πρὸς τὸ ὀχυρὸν φρούριον Ὁστροβιζ, φέροντες τὰς σημαίας τοῦ ἀγίου Μάρκου καὶ ἀλαλάζοντες. Ἐπτακόσιοι Τοῦρκοι ἐφονεύθησαν, αἱ ἐν τῷ φρουρίῳ οἰκίαι ἐνεπρήσθησαν, ἡ περίξ χώρα διηρηπάγη καὶ τρισχίλια κτήνη ἀπῆχθησαν εἰς Οὐράναν (1). Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας ὑπετάγησαν τὰ φρούρια Ὁβροβαζ (2) καὶ Σκαρδῶνα. Κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν τούτου ἐπесе νέος Τοῦρκος, ὁ Μουράτ, συγγενὴς τοῦ πορθητοῦ καὶ σαντζάκβεγης τῆς Κλίσσης. Ἡ Σκαρδῶνα, τὸ Ὁβροβαζ

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, φ. 220. Ὁ Ἱστούλφης, II', περιπίπτει εἰς μέγα χρονολογικὸν ἀμάρτημα προτάσων τῆς ἀλώσεως τοῦ Ὁστροβιζ τὴν τοῦ Ναδίν διότι ἐκεῖνο ὑπετάγη Φεβρουαρίῳ μηνί, τοῦτο δὲ τῷ ἐπὶ ὀνόματι μηνί Ἀπριλίῳ.

(2) Παρούτας, Θ, σ. 672.

καὶ Ὀστρόβιζ κατηδαφίσθησαν ἐκ προσάγματος τῆς Γερουσίας, ὅπως μὴ ἐν τῷ μέλλοντι ὦσι τοῖς λησταῖς καταφύγιον καὶ ταρασσῶσι τὴν βενετικὴν καὶ οὐγγρικὴν παραλίαν (1). Τὴν χαρὰν τῆς μετ' ὀλίγον ἐκπορθήσεως τοῦ Ὀστρόβιζ καὶ Ὀθροβαῖς ἠλάττωσεν ἡ ἀπώλεια τοῦ ἰσχυροῦ φρουρίου Ναδὶν, ὃ ὀκτωκαίδεκα μίλια ἀπὸ τῆς Ζάρας ἐπὶ ὕψηλῆς πέτρας κείμενον ἐχρησίμευεν ὡς σκοπιὰ, ἵνα ἀγγέλλῃ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων εἰς Νόναν, Ζάραν, Σεβενίκον, Πολισέναν καὶ Νοβιγράδ. Πεντήκοντα πεζοὶ, τεσσαράκοντα ἵππεῖς καὶ ὁ Βενετὸς εὐπατρίδης Καστελλάνος ἦσαν ἐν αὐτῷ, ὅτε τρισχίλιοι Τούρκοι, οὓς ἦγεν ὁ ἐξω-
 12 μότης λοχαγὸς Μοράτος ὁ ἐκ Σεβενίκου, πολιορκήσαντες
 1538 τὸ φρούριον ἠνάγκασαν τὴν φρουρὰν ἐπὶ ὑποσχέσει ἐλευ-
 1538 θέρας ἐξόδου εἰς παράδοσιν ἄνευ ἀντιστάσεως. Αἱ ἐν Ναδὶν διὰ τῆς ἀνανδρίας σωθεῖσαι κεφαλαὶ ἀπὸ τοῦ τουρκοῦ ξίφους, κατέπεσον ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ ἁγίου Μάρκου ὑπὸ τοῦ ξίφους τοῦ δημίου (2). Ὁ Χοσρέφ, Πασᾶς τῆς Βοσνίας, καὶ ὁ Μουράτ, σαντζάκβεγης τῆς Κλίσης, ἐγένοντο κύριοι μετ' ὀλίγον τῆς Δουβίζης, κειμένης κατὰ τὸν σύρρουν τοῦ Σάβου καὶ Οὔννα, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ αἱ φρουραὶ τῶν παρὰ τὸν Σάβον ὀχυρῶν φρουρίων Ἰασένοβιζ καὶ Σαβὸκ ἐκένωσαν καὶ ἐνέπρησαν αὐτά (3). Ὁ Ναδάσκης καὶ Κέγλοβιτς ἐπιθυμοῦντες διαφυλάξαι τὰ φρούρια τοῦ Σισκία, Ῥάσοβιτς καὶ τὰ ἐτι ὑπολειπόμενα ἕτερα καὶ αὐτὸ τὸ Ἀγραμ ἀπὸ ὁμοίας ἐχθρικῆς προσβολῆς, κατέλαβον ἐξαπίνης τὸ Ἰασένοβιτς, κατηδάφισαν τὰ τείχη αὐτοῦ καὶ διενείμαντο ἀλλήλοις τὰ

(1) Ἰστοιάνης, II, σ. 218. Ἐκδόσις Κολωνίας.

(2) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 224. Πετσεβί, φ. 66 καὶ 74. Παρούτας, Θ. σ. 670.

(3) Ἰστοιάνης, II, σ. 218.

λάφυρα (1). Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Οὐγγρία μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Κατζιάνερ παρὰ τὸ Ἑσσέκ ἐγένετο ἀπόπειρα ὑπὸ τῶν βοεμικῶν στρατευμάτων τῶν ὑπὸ λοχαγὸν Δέβελ, ἵνα ἐξελάσωσι τοὺς Τοῦρκους τοῦ Τοκάι. Ἀλλ' οὗτοι ἐνεκαρτέρησαν ἐν αὐτῷ, εἰ καὶ ὁ Πέτρος Περηνὺ ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκούντων, καὶ ἐν τῇ πρὸ τῶν τειχῶν συμπλοκῇ ἐτρώθη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τοῦρκοι οὐκ ἐδύναντο κατέχειν τὸν τόπον τοῦτον, ἐδήλωσαν αὐτὸν καὶ ἀπεχώρησαν (2).

Σπουδαιοτέρα τῆς τῶν φρουρίων τούτων ἀλώσεως ἡ κατεδαφίσεώς ἐστιν ἡ τοῦ Καστελνουςόβο, δαλματικοῦ φρουρίου, ἄλωσης, κειμένου κατὰ τὴν παραλίαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπὸ Ῥαγούσης καὶ Καττάρου ὁδοῦ.

Μετὰ τὴν παρὰ τὴν Πρέβεζαν ἥτταν τῶν τριῶν συμμαχούντων στόλων τῇ προηγουμένῃ ἑσπέρᾳ, ὅτε διὰ τῆς ὑποχθονίου πάλης τῶν στοιχείων ἀνυψώθη τὸ νέον ὄρος ἐν Ποτεούλοις, ἡ δὲ παραλία ἐξετάθη πρὸς τὴν θάλασσαν (3), ἔπλευσαν ὁ ἡγεμὼν τῆς Μελφίας, ὁ ἑξαρχος τοῦ Πάπα καὶ ὁ Βενετὸς ναύαρχος Βικέντιος Καπέλλος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Καττάρου πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ Καστελνουςόβο (10). Σφοδρὰ τρικυμία ἐκώλυσε τὸν Χαϊρεδδίνῃνα διώξῃ αὐτοὺς, ἐξωθήσασα τὸν στόλον αὐτοῦ εἰς Αὐλῶνα καὶ φθείραςα πλείω ἢ ἐβδομήκοντα πλοῖα· αὐτῶν δὲ ἡσχολήθη 28 περὶ τὴν διόρθωσιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν λοιπῶν (4). Τῇ Κυ- 1538
ριακῇ ἡμέρᾳ τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου αἱ γαλέραι τῶν χριστιανῶν προσήγγισαν πρὸς τὸ Καστελνουςόβο ἀνὰ τέσσα-

(1) Ἰστοριάνης.

(2) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, φ. 216.

(3) Τῇ 29 Σεπτεμβρίου. Ἀλβέρτης, Περιγραφή πάσης τῆς Ἰταλίας, σ. 178. Ὁ Ἀντώνιος Δόρις, παρὰ Γήβελ, σ. 51, πλανᾶται λέγων τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἢ μικρόν πρὸ τῆς ναυμαχίας.

(4) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, φ. 242. Χατζῆ Κάλφας, Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 26.

ρας, ὅπως κενοῦσαι αἱ πρῶται τέσσαρες τὰς τηλεβολοστοιχίας αὐτῶν ὑποχωρῶσι ταῖς ἐπομέναις τέσσαρσι· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔτι αἱ τέσσαρες πρῶται μετὰ τὴν πυροβόλησιν στραφῶσιν, ἐπῆλθον αἱ ἐπόμεναι ταχύτερον τοῦ δέοντος. Ἡ ἐντεῦθεν συμβᾶσα σύγχυσις ἀπέβη εἰς καλὸν, καθόσον τὸ πλήρωμα ἐπήδησεν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἄνευ κλιμάκων ἤρξατο τῆς ἐφόδου. Ἐν μέσῳ ἰσχυροῦ πυρός κατέλαβον οὗτοι τὴν πόλιν, μετὰ δὲ τοῦτο τὰ ὑπερασπιζόμενα αὐτῆς δύο φρούρια, τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὸ ὑψηλότερον, παρεδόθησαν. Χίλιοι ἑπτακόσιοι αἰχμάλωτοι καὶ λεία ἀξίας πλείονος ἢ ἑβδομήκοντα χιλιάδων ταλλήρων περιῆλθον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Νεαπολίτου ἀντιβασιλέως, τοῦ ἀρχιναύάρχου Φερδινάνδου Γονζάγου, ὃς κατέλαβε τὸ ἀξιόλογον τοῦτο φρούριον μετὰ τετρακισχιλίων Ἰσπανῶν, ὧν ἡγεῖτο ὁ Φραγκῆσκος Σαρμιέντης (1).

1539 Τῇ 4 Ἰανουαρίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους ἦλθον μετὰ ἐξ τηλεβόλων πρὸς πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τρεῖς σαντζακ-βέγηδες ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἐξωμότην λοχαγὸν Μοράτον τὸν ἐκ Σεβενίκου, ὃς ἔπεισε τὴν φρουρὰν τοῦ Ναδὶν εἰς παράδοσιν ἄνευ μάχης· ἀλλ' οἱ ἄνδρεῖοι Ἰσπανοὶ, μὴ δόντες αὐτῷ χρόνον ἵνα διαλεχθῇ αὐτοῖς ἢ ὑποστηρίξῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ διὰ τῶν τηλεβόλων, ἐποίησαντο ἔξοδον, ἀφείλοντο τοὺς Τούρκους ἐξ τηλεβόλα καὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς πρὸς τὸ Σπολέτον, οὗ οἱ κάτοικοι ἐνεδρεύοντες ἐπέπεσον κατ' αὐτῶν καὶ διέφθειραν ἑβδομήκοντα (2). Ἡ ἀποτυχούσα ἀπόπειρα ἐκάλεσε τὸν ὀθωμανικὸν στόλον κατὰ

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 247.

(2) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, φ. 247. Ὁ Χατζῆ Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 26, δρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν εἰς ἑξακισχιλίους, ὃ δὲ Ἀντώνιος Δόριος παρὰ Γήβελ εἰς τρισχιλίους. Παρούτας, 1, σ. 710.

θάλασσαν καὶ τὸν στρατὸν κατὰ ξηρὰν κατὰ τοῦ Καστελ-
νουόβο. Οὕτως ὁ νεωστὶ προαχθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ
βεγλέβεργη τῆς Ῥούμελης Χοσρέφ Πασᾶς παρηγγέλθη
ἵνα προβῇ κατὰ τοῦ φρουρίου μετὰ ἐξακισμυρίων ἀνδρῶν,
συγχρόνως δὲ ὁ Χαϊρεδδὶν ἀπέπλευσε πρὸς τὸν αὐτὸν
σκοπὸν μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα πλοίων (1). Τῇ 13 Ἰου- 1539
λίου ἡ ὑπὸ τὸν πειρατὴν Τζουφούδ Σινὰν ἐξ ἑπτὰ καὶ
εἴκοσι γαλερῶν προπορεία τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου ἐφάνη
πρὸ τοῦ Καστελνουόβο. Ὅτε δὲ τῇ ἐπαύριον οἱ Τοῦρκοι
ἀπέβησαν εἰς τὴν χίλια βήματα ἀπὸ τῆς πόλεως πηγὴν
πρὸς ὕδρευσιν, προσέβαλον αὐτοῖς οἱ ἐν τῇ πόλει καὶ ἀπέ-
κτειναν τετρακοσίους αὐτῶν. Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας αὐ- 17
τὸς ὁ Βαρβαρόσας ἦλθε πρὸ τοῦ φρουρίου μεθ' ὅλου τοῦ
στόλου ἀπὸ τοῦ Καττάρου, ἔνθα ὁ διοικητὴς Ματθαῖος
Ῥέμβος ἐπεμψέ πρὸς αὐτὸν ἐπιτήδεια. Ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα
τηλεβόλων (2), ἅτινα ἀπεβιβάσθησαν πρὸς πολιορκίαν,
τρία ἐξέπεμπον σφαῖρας βαρυτέρας τοῦ ἑκατονταλίτρου
δύο τούτων, ὧν ἕκαστον εἴλκυεν ὀκτάτροχος ἄμαξα, ἐστή-
θησαν μετὰ τριάκοντα πολιορκητικῶν καὶ ἐτέρων μικρῶν
τηλεβόλων πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Πα-
ρασκευῆς, ἑτέρα δὲ δύο ἐπυροβόλουν ἀπὸ τῶν ἀλοπηγίων,
καὶ εἴκοσιν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἐπὶ
τρεῖς ἐβδομάδας πολιορκίαν αἱ ὀθωμανικαὶ τηλεβολοστοι-
χίαι ἐξέπεμψαν ἐν συνόλῳ ὡς δεκακισχιλίας σφαῖρας (3).

(1) Ὁ Σύνδρομος, σ. 76, ἀναφέρει καὶ 35,000 μορλάκους καὶ μορτολό-
ζους, ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται ἀπίστευτον, διότι ἀπατάται καὶ κατὰ τὸ ἔτος τῆς
πολιορκίας.

(2) Ῥίχερ παρὰ Συνδρόμῳ, σ. 476. Χατζῆ Κάλφας, Ἱστορία τῶν ναυμα-
χιῶν, σ. 27.

(3) Ῥίχερ, novem missillium pilarum σ. 77. Κατὰ τὸν Χατζῆ Κάλ-
φαν, ὀκτὼ χιλιάδας καὶ διακοσίας, φ. 27, κατὰ δὲ τὸν Γουάτζον δέκα καὶ τρεῖς
χιλιάδας, σ. 264.

7 Ὁ Χοσρέφ Πατᾶς καὶ ὁ Χαϊρεδδὶν ἐπεχείρησαν συγχρό-
 νως τὴν ἐφοδὸν· ἤδη δὲ οἱ Τοῦρκοι εἰσῆλσαν εἰς τὴν πό-
 λιν, ὅτε καὶ πάλιν ἀπεκρούσθησαν ἀπολέσαντες ὀκτακισ-
 χιλίους ἀνδρας. Τῇ ἐπαύριον δύο Ἴσπανοὶ λειποτάχται
 ἀνεκοίνωσαν τῷ Χαϊρεδδὶν, ὅτι τὸ φρούριον ἐσπάνιζε τῶν
 ἐπιτηδείων καὶ τῶν πρὸς τὰ τηλεβόλα καὶ ὅτι ἡ φρουρὰ
 τοῦ ἄνω φρουρίου ἤλαττώθη ἀπὸ ἐπτακοσίων εἰς τριάκοντα
 ἄνδρας. ¹⁾Θαῤῥήσας ὁ Χαϊρεδδὶν ἐτόλμησε νέαν ἐφοδὸν, ἔτι
 καρτερωτέραν τῆς τελευταίας. Οἱ Ὀθωμανοὶ, ἀναβάντες εἰς
 τὰ τεῖχη διὰ κλιμάκων, εἰσῆλθον τὸ δεύτερον εἰς τὸ φρούριον,
 οἱ δὲ Ἴσπανοὶ ἀπεχώρησαν μαχόμενοι εἰς τὴν πλατεῖαν οὐκ
 ἀνεκδίκητοι πίπτοντες. Τότε ὁ Σερμιέντης, μὴ ἔχων πλείονας
 ἢ τριακοσίους ἐκ τῶν τρισχιλίων ἀνδρῶν τῆς φρουρᾶς, ἐποίη-
 σατο ὁμολογίαν ἐκ τοῦ πρὸς τὴν παραλίαν φρουρίου. Οἱ
 γενίτσαροι καὶ οἱ μορταλόζοι, οὔτινες κατὰ τὴν ἐφοδὸν
 οὔτε γυναικῶν, οὔτε παιδίων ἐφείσαντο, ἐπεθύμουν λαβεῖν
 δίκην τοῦ αἵματος τῶν ὀκτακισχιλίων ἀδελφῶν, οὔτινες
 κατὰ τὴν πολιορκίαν ἀπώλοντο, καὶ ἀπήτουν μεγαλοφώ-
 νως τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· ἀλλ' ὁ Βαρβαρόσας, ἀποκρού-
 σας τὸ αἶτημα αὐτῶν, ἀπήγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν
 αἰχμαλώτους τὸν Σερμιέντην καὶ τοὺς ἑτέρους ἀξιωματι-
 κοὺς (1). Ὁ Οὐλαμά, Πέρσης πρόσφυξ, ἀνεδείχθη φρού-
 ραρχος τοῦ Καστελνουόβο, τῇ δὲ ἐπαύριον τῆς ἀλώσεως
 τοῦ φρουρίου τούτου τὸ ὀχυρὸν φρούριον Ῥιζάνον παρεδόθη
 ἀμαχητί (2). Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ διοικητὴς τοῦ Καττάρου
 ἐπεμφεν αὐθις ἐπιτήδεια πρὸς τὸν Ὀθωμανὸν ναύαρχον·

(1) Πέριερ, Α, σ. 77 καὶ 78, Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 264. Ὁ Χα-
 τζή Κάλφας, Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 27, ὁρίζει τὴν ἐναρξιν τῆς πολιορ-
 κίας εἰς τὴν 8 βεδιούλ ἄχ'ρ (23 Αὐγούστου).

(2) Ἐν ταῖς ὀκτὼ τόμοις τῶν Scritture turcesche εὐρεῖνται δύο γράμ-
 ματα πρωτότυπα τοῦ δουκὸς ἀπὸ 22 Ἰουλίου 1539.

ὁ δὲ, ὀγκηρότερον διάγων ἐπὶ ταῖς νίκαις, οὐκ ἐδέξατο αὐτὰ, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἀπήτησεν αὐτὸ τὸ Κάτταρον. Ὁ Ῥέμβος ἀπεκρίνατο, ὅτι τοῦτο ἦν κτῆμα τῆς δημοκρατίας, καὶ ὅτι ἀποκρούσει πᾶσαν προσβολὴν ὡς ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὴν μεταξὺ Βενετίας καὶ Πύλης εἰρήνην. Ὁ Βαρβαρόσας, ἀποβιβάσας τῇ 15 Αὐγούστου στρατὸν, ἐπολιόρκησε τὸ Κάτταρον· ἀλλ' ὁ Ῥέμβος ἀντέταξε τοῖς πολιορκηταῖς τόσον φοινικὸν πῦρ, ὥστε ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἀποστῆναι τῆς ἀποπείρας τῆς πορθήσεως. Τῇ ὑστεραίᾳ ὁ Ὀθωμανὸς ναύαρχος εἰσεβίβασε τὸν στρατὸν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐδέξατο εὐμένως παρὰ τοῦ Βενετοῦ διοικητοῦ πεντακόσια τάλληρα, προσενεχθέντα αὐτῷ ἐπὶ ἀργυροῦ ἀγγεῖου (1).

Συγχρόνως ταῖς τουρκικαῖς πολεμικαῖς προπαρασκευαῖς πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ Καστελνιουόβο ἐπίθεσιν ἤρξατο ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης μεταξὺ Πύλης καὶ Βενετίας. Ὁ Γρίττης, ὃς πρὸς τοῦτο ἀπεστάλη πρὸς τὴν Πύλην, ἐπανελθὼν ἀρχομένου μηνὸς Ἀπριλίου ἀνήνεγκεν, ὅτι ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης Ἰουνὺς 1539 βέγγης παρέστησεν αὐτὸν τοῖς βεζύραις, οὔτοι δὲ ὑπεδέξαντο αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ ἐφάνησαν εἰρηνικοί. Παραχρῆμα ἡ Γερουσία ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Πέτρον Ζένον, δις ἡδὴ πρεσβεύσαντα πρὸς τὸν Σουλεῖμάν, ὅπως ἀνανεώσει τὴν πρὸ ὀκτωκαίδεκα μηνῶν συνομολογηθεῖσαν πρὸς τὴν Πύλην εἰρήνην· τελευτήσαντος δὲ τὸν βίον τοῦ πρεσβευτοῦ τούτου καθ' ὁδὸν ἐν Βόσνα Σαράϊ, ἐπέμφθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Θωμᾶς Κοντορίνης, ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ὃς ἐνέπνεε τοῖς Τούρκοις πολυλαχῶς πίστιν ἐν τε πολέμῳ καὶ ἐν διαπραγματεύσεσι (2).

(1) Παρούτας, σ. 744.

(2) Παρούτας, σ. 243.

Ἐν τοσούτῳ αἱ κατὰ τοῦ Καστελνουνόβο προπαρασκευαί-
 τῶν Ὀθωμανῶν ἐγγίγοντο δραστηρίως, μόλις δὲ μετὰ τὴν
 ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τούτου ὁ Κοντορίνης ἀρίκετο εἰς
 Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Σουλεϊμάν ἐλέξατο μὲν αὐτὸν μετὰ
 πομπῆς, ἀλλ' οὐδόλως ἐλάλησεν αὐτῷ, ἔχων τὴν χεῖρα
 ἐπὶ τοῦ στήθους, ὅπερ, ὡς οἱ αὐλικοὶ εἶπον τῷ πρεσβευτῇ,
 ἦν σημεῖον δυσαρεσέσεως ἢ ὀργῆς⁽¹⁾. Οἱ βεζύραι ἀπεῤῥιψαν
 περιφρονητικῶς τὰς προτάσεις τοῦ Κοντορίνη, αἰτοῦντος τὴν
 ἀπόδοσιν τῶν ἀλουσῶν χωρῶν, ἀποκρινάμενοι δὲ ἀπήτησαν
 τὴν ἐκχώρησιν πόλεων μὴπω κατακτηθεῖσων, τῆς Μονεμβα-
 σίας καὶ τοῦ Ναυπλίου· προσέθηκαν δ' αὐτῷ, ὅτι «δύναται
 ἐπανελθεῖν οἴκαδε ἢ παραμεῖναι μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου,
 ὅτε γενήσεται ἡ περιτομὴ τῶν βασιλοπαίδων καὶ ὁ γά-
 μος τῆς θυγατρὸς τοῦ σουλτάνου». Ταῖς ἑορταῖς παρῆν
 ὁ ἀπαλλαγεὶς τῆς φυλακῆς Βενετὸς πρεσβευτὴς Κανάλης.
 Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἐπιόντος ἔτους ὁ γερουσιαστὴς Λουδο-
 θικός Βαδοῆρος ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐπα-
 νάληψιν τῶν ἀρξαμένων ἤδη περὶ εἰρήνης διαπραγματεύ-
 σεων, λαβὼν ἐντολὴν παρὰ μὲν τῆς γερουσίας, ἵνα προσ-
 ἐνέγκῃ τριακοσίας χιλιάδας δουκάτων ἄνευ ἐκχωρήσεως
 τῶν φρουρίων, παρὰ δὲ τοῦ συμβουλίου τῶν Δέκα ἰδίᾳ
 πληρεξουσιότητα πρὸς ἐκχώρησιν τῆς Μονεμβασίας καὶ
 τοῦ Ναυπλίου. Τὰς πρὸς τὴν Πύλην διαπραγματεύσεις
 τοῦ Βαδοῆρου ὑπεσῆριζεν ὁ πρεσβευτὴς Φραγκίσκου τοῦ Α',
 ὁ πρόσφυξ Νεαπολίτης Καντέλμης⁽²⁾. Ἡ θέσις τοῦ Βε-
 νετοῦ πρεσβευτοῦ ἦν καθ' ὑπερβολὴν δυσχερὴς· διότι οἱ
 Τοῦρκοι ἔμαθον τὰς ἀποκρύφους ὁδηγίας παρὰ τοῦ Γάλλ-
 λου πρεσβευτοῦ Καντέλμη, πρὸς ὃν προῦδωκαν αὐτὰς οἱ

(1) D' animo turbato. Παρούτας, σ. 714.

(2) Ὅρα περὶ τῶν δύο πρεσβειῶν τοῦ Καντέλμη εἰς Κωνσταντινούπο-
 λιν τὸν Παρούταν, I, σ. 713, 718 καὶ 723.

μετὰ ταῦτα ἐπὶ προδοσίᾳ θανατωθέντες ἀδελφοὶ Καβέζα (1). Μετὰ τριμήνους διαπραγματεύσεις ὁ Βοδεάρος ἔλαβε τὸ ἔγγραφον τῆς εἰρήνης, ἐν ᾧ, πλὴν τῆς Μονεμβασίας καὶ τοῦ Ναυπλίου ἐν Πελοποννήσῳ, ἐξεχωροῦντο τὸ Ναδιν καὶ ἡ Οὐράνα ἐπὶ τῆς δαλματικῆς παραλίας, αἱ νῆσοι Σκυρος, Πάτμος, Πάρος, Ἀντίπαρος, Ἴος, Αἴγινα καὶ Ἀσυπάλαια, καὶ ὠρίζετο ἡ ἀπότισις τριακοσίων χιλιάδων δουκάτων πρὸς τὰς πολεμικὰς δαπάνας. Μόνον τῷ ἐπιόντι ἔτει διημεύθησαν αἱ ἐπικυρώσεις τῆς συνθήκης ταύτης διὰ τυπικῶν πρεσβειῶν (Κ).

Οὕτως ἐνδόξως τῷ Σουλεϊμάν ἔληξεν ὁ βενετικὸς πόλεμος. Τῷ δευτέρῳ δ' ἔτει αὐτοῦ οὐ μόνον ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀντέστη μετὰ τόλμης πρὸς τὸν συμμαχικὸν στόλον, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπολέμει ἐν Μολδαβίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσῃ (πολιορκῶν τὸ Δίον), ὅπου συνεκρούσθη πρὸς τοὺς Πορτογάλλους. Ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ἐπολέμει ἐν τρισὶ μέρεσιν, ἐν ἐνὶ δ' αὐτῶν, τρεῖς σύμμαχοι ἀντέστησαν πρὸς αὐτόν, ἡ δημοκρατία, ὁ Πάπας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ.

(1) Παρούτας, Ι, σ. 728. Δαρού, Βιβλ. ΚΣ, σ. 56.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ

Καὶ μετὰ τὴν τριπλὴν πρεσβείαν τοῦ Φερδινάνδου ἐκρήγνυται ὁ οὐγγρικὸς πόλεμος. — Ὁ Σουλεϊμάν κατέχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν Βούδαν. — Ὁ Ἐρ-
βερστάιν καὶ ὁ Σάλλμ ἐπανερχονται ἄπρακτοι. — Κάρολου τοῦ Ε' ματαίᾳ ἐπι-
χειρήσεϊ κατὰ τοῦ Ἀλγερίου. — Ὁ Βαρβαρόσας λύει τὴν πολιορκίαν τῆς Νι-
κίαις Παλίας. — Πολιορκία τῆς Πέστης. — Ἐνάντι ἐκστρατεία τοῦ Σου-
λεϊμάν. — Ἀλωσις τοῦ Βάλπου, Σικλὸς, Στριγονίου, Στουλβεϊσενδούργ. —
Τελευτὴ τοῦ ἡγεμονόπιδος Μωάμεθ. — Πτώσις τοῦ Βισεργράδ, Νεογράδ,
Βελίκα. — Μάχη ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ Λούσκα καὶ Σάλλα. — Διοικήσεις ἡγεμο-
νοπαίδων. — Τελευτὴ τοῦ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσα καὶ τοῦ Ρουττέμ Πασᾶ. —
Εἰρήνη πρὸς Κάρολον τὸν Ε' καὶ τὸν Φερδινάνδον.

Τὸ Βιβλίον τοῦτο, ὃ περ ἱστορεῖ τὰ ἀπὸ βενετικῆς εἰρή-
νης μέχρι τῆς πρὸς Κάρολον τὸν Ε' καὶ τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ Φερδινάνδον συναφθείσης, ἦτοι τὸν ἐπταετῆ οὐγγρι-
κὸν πόλεμον, περιλαμβάνει τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεως καὶ
ἐξουσίας Σουλεϊμάν τοῦ Μεγάλου, οὗ ἡ τύχη κατὰ
τὸ λοιπὸν ἡμῖς τῆς πλουσίας πράξεων κυβερνήσεως αὐ-
τοῦ, οὔτε μείζονας πολιτικούς καὶ στρατηγούς τοῦ Ἰβραήμ

καὶ Βαρβαρόσα εὗρεν, οὔτε ἐνδοξοτέρας κατακτήσεις τοῦ Βελγραδίου, τοῦ Βαγδάτ καὶ τῆς Οὐγγρίας· ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος προσκρίσεως τοῦ πλείστου μέρους τοῦ βασιλείου τούτου καὶ διὰ τῆς πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἐκχωρήσεως τῆς ἄνω Οὐγγρίας ἐπὶ ἐτησίῳ φόρῳ ὁ λαὸς τῶν Μαγυάρων καὶ ἡ χώρα αὐτῶν ἐγένετο τὸ μῆλον τῆς ἐριδος μεταξὺ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς βαρβαρότητος, ὥστε αὕτη ἐδέσποζεν ἐκείνου ἐπὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν. Τόσῳ σπουδαία κατάκτησις ὡς ἡ τῆς Οὐγγρίας, τόσῳ σπουδαία συνομολόγησις εἰρήνης ὡς ἡ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον, ἐξήγειρε τὴν ὅλην δύναμιν τῶν στρατειῶν καὶ πᾶσαν τὴν τέχνην τῆς διπλωματίας. Διὰ τοῦτο καὶ μέλλομεν ἱστορήσειν οὐ μόνον κατακτήσεις καὶ ἀποπείρας ἀλώσεων φρουρίων, ἀλλὰ καὶ ἀποπειραθείσας καὶ τελεσθείσας διαπραγματεύσεις. Πρεσβεῖται ἐπανειλημμέναι ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου ἐπέμφθησαν, ὅπως, εἰ δυνατόν, ἀποτρέψωσι τὴν ἐπικειμένην θύελλαν, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Καρόλου, ὅπως μετὰ τὴν κόπασιν τοῦ τυφῶνος τοῦ πολέμου ἀποκατασταθῇ διαρκὴς ἡσυχία διὰ συνομολογήσεως εἰρήνης. Τὰ πολεμικὰ ἔργα παραχρῆμα διαδίδονται πανταχοῦ μετὰ πατάγου ἐν ταῖς ἀγγελίαις τῆς νίκης, ἀλλ' αἰῶνες παρελεύσονται πρὶν ἢ ἡ σπουδαιότης τῶν διαπραγματεύσεων ἐκ τῶν ἡρεμούντων ὑδάτων τῶν ἀρχαίων ἀναδύσῃ χάριν τῆς ἱστορίας. Δι' ἄγνοιαν τῶν πηγῶν τούτων αἱ προηγηθεῖσαι τοῦ πολέμου τούτου διαπραγματεύσεις καὶ αὐτὸν περατώσασαι ἐν ἐτέραις ἱστορίαις ἢ ἀπεσιωπήθησαν ἢ ψευδῶς ἱστορήθησαν. Τὸ ἐλλιπὲς τούτων ἀναπληροῦ ἡ παρούσα.

Πρὸς τὰς τρεῖς ἐπιστολάς, ἃς ἀπὸ τῆς περσικῆς ἐκστρατείας ὁ Σουλεϊμὰν ἐπεμψεν ἀπὸ Βαγδάτ, Ταβρίδος καὶ Διαρβεκίρ πρὸς τὸν Φερδινάνδον δι' ἰδίων ἀπεσταλ-

μένων, ὅπως αἰτιαθῇ τὸν θάνατον τοῦ Γρίττη, ἀγγείλῃ δὲ τὰς νίκας αὐτοῦ, ἐδόθη ἐκάστοτε παραχρῆμα ἀπόκρισις (Α). Μετὰ δὲ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπάνοδον τοῦ Σουλεϊμάν ὁ Φερδινάνδος ἐπεμψε τὸν Μαρίαν Βερκίζην, ὅπως συγχαρῇ αὐτῷ ἐπὶ τῇ νικηφόρῳ ἐπανόδῳ ἀπὸ τῆς εἰς Περσίαν ἐκστρατείας, συγχρόνως δὲ μέμψῃται τὴν μὴ τήρησιν τῆς εἰρήνης, καθόσον οὔτε ἡ ὑπεσχημένη προίξ τῆς βασιλείας Μαρίας ἀπεδόθη, οὔτε ἐν τοῖς μοθορίοις ἐτηρεῖτο ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια. Ἐφ' ᾧ ὁ μέγας βεζύρης Ἀγιάς Πασᾶς (Β) ἀπεκρίνατο, ὅτι εἰ μὴ συνέβαιnen ὁ φόνος τοῦ Γρίττη, τὸ προικῶν κτῆμα πρὸ πολλοῦ ἀπεδίδοτο, ὅτι τῷ βασιλεῖ Φερδινάνδῳ καθῆκε λαβεῖν πρόνοιαν, ὅπως οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοῦ μὴ ποιῶνται ἐπιδρομάς· διότι ἔνεκα αὐτῶν ἐπῆλθεν ἡ ἀφαίρεσις τῆς Κλίσσης, ὅτι ἡ προστασία τῆς Σερβίας ἀνήκει τῷ μεγάλῳ κυρίῳ, καὶ ὅτι οἱ κόμητες Στρίν καὶ ἕτεροι, οἱ μηδένα φόρον τελέσαντες ἐπὶ δύο ἔτη, ὀφείλουσι κατ' ἀνάγκην ἵνα καταβάλωσιν αὐτόν.

Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἔνεκα τῆς ἥττης τοῦ Κατζιάνερ τὸ ῥῆγμα τῆς εἰρήνης κλύρυνθη· ἀλλ' ὁ Φερδινάνδος πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτῆς ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Τερώνυμον Λάζσκη (1), παλατῖνον τῆς Σιραδίας, ὃς αὐτὸς πρὸ δέκα ἐτῶν ὥς πρεσβευτῆς τοῦ Ζαπόλια ἐπῆνεγκε τὴν ἐπὶ τὴν Βιένναν ἐκστρατείαν τοῦ Σουλεϊμάν. Μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ζαπόλια φόνον τοῦ Γρίττη φυλακι-

(1) Τὸ πιστωτικὸν γράμμα τοῦ Λάζσκη ἀπὸ 8 Σεπτεμβρίου, 1539 σώζεται ἐν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὔστρίας. Ὁ Λάζσκης εἶχεν ὡς συνάδελφον τὸν Ἀνδρόνικον Τρανκουίλλον, ὃς καὶ αὐτὸς ἔλιπε τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ζαπόλια. Ὁρα τὴν ὑπὸ τοῦ Βερανίου πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐπιστολὴν, 5 Φεβρ. 1541, παρὰ Κατών, K, σ. 1309.

σθεις ὁ παλατῖνος οὗτος τῆς Σιραδίας καὶ μόνον διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Σιγισμούνδου, βασιλέως τῆς Πολωνίας, σώσας τὴν ζωὴν, εἰσῆλθεν ὡς τοῦ μέχρι τοῦδε κυρίου ἀμείλικτος ἐχθρὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Φερδινάνδου καὶ ἀνεκοίνωσε νῦν ὡς τοιοῦτος πρὸς τὸν Σουλεϊμάν τὴν συνομολογηθεῖσαν μεταξὺ τοῦ Ζαπόλια καὶ Φερδινάνδου ἐν Γροσβαρδεῖν συνθήκην. Τότε ὁ Σουλεϊμάν στραφεὶς πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Λουτφί εἶπε· «Πόσον ἀναξίως ἀμφοτέροι οἱ βασιλεῖς οὗτοι (ὁ Φερδινάνδος καὶ Ζαπόλιας), φέρουσι τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς ἀπίστου κεφαλῆς, λύσαντες ὡς ἀτιμώτατοι ἀπατεῶνες τὴν δι' ὅρκου συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην, μήτε τοὺς ἀνθρώπους αἰδοῦμενοι, μήτε τὸν Θεὸν φοβούμενοι» (1). Ὁ Λάζσκη εἰσέεισε εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῇ 8 Ὀκτωβρίου, τῇ δὲ 7 Νοεμβρίου ἐδέξατο αὐτὸν εἰς ἀκρόασιν ὁ σουλτάνος, ὃς ἤκουσεν αὐτοῦ ἀμελλητὶ καὶ ἐπεσώρευσεν αὐτῷ μομφὰς διὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βούδης. Τινὲς συνεβούλευσαν αὐτῷ ἀποπέμψαι ῥινότμητον καὶ ὠτότμητον, οἱ δὲ καθεῖρξαι αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Λάζσκη, ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον διὰ δώρων καὶ ἀπῆλθε, μόνον τοῦ Ρουστέμ Πασᾶ μὴ ἀποδεχθέντος τὴν προσενηχθεῖσαν αὐτῷ χρυσῇν ἄλυσιν (2).

Τῷ ἐπιόντι εἶτε ὁ Λάζσκη ἀπῆλθεν ἀπὸ τῆς Ἀγενο- 8
βίας εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ νέων ὁδηγιῶν, καθ' ἃς 8
1539
παρηγγέλλετο ἵνα πάντα λίθον κινήσῃ, ὅπως πείσῃ τὸν Σουλεϊμάν ἐκχωρῆσαι τῇ Αὐστρία τὸ μέρος τῆς Οὐγγρίας, ὃ κατεῖχεν ὁ Ζαπόλιας, ὑποσχεθῇ δὲ ἐτήσιον δῶρον ἐξ ὠρολογίων, ἱερᾶκων, κυνῶν καὶ τῶν τοιαῦτα. Μετὰ τεσσα-

(1) Ἰωβίος, ΑΔ, σ. 227.

(2) Ὁδηγαί πρὸς τὸν Ἱερώνυμον Λάζσκη, ἐν Ἀγενοβία, 8 Ἰουλίου 1840.

ρασκαίδεκα ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν ὁδηγιῶν τούτων ἢ τελευτῇ τοῦ Ζαπόλια κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν ἀποστολὴν νέας πρεσβείας· διὸ ὁ Φερδινάνδος ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον Τρανκουίλλον· «Τρέχε, πέτα εἰς Κωνσταντινούπολιν». Αἱ ὁδηγίαι ἐπέβαλλον τῷ πρεσβευτῇ τούτῳ μεγίστην ταχύτητα καὶ θερμότητα ζῆλον, ὅπως κτήσῃται τὸν μέγαν βεζύρην Λουτφί Πασᾶν, τὸν βεζύρην Ῥουστέμ Πασᾶν καὶ τὸν διερμηνέα τῆς Πύλης Ἰουνίς βέγγην ⁽¹⁾ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Φερδινάνδου, ἥτοι ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς Οὐγγρίας.

Ὁ δὲ Σουλεϊμάν ἐπεμψεν εἰς Βούδαν τζαούσην, ὅπως δι' αὐτοῦ πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ τεσσαρασκαίδεκα ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς γεννηθέντος υἱοῦ τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλης· διότι ὁ Μαϊλάτ, ἀναδείξας ἑαυτὸν βοϊδόδαν τῆς Τρανσιλθανίας, ἐπειράθη ἐπιμελῶς ἵνα ἐνσπεύρῃ ἀμφιβολίας περὶ τούτου ⁽²⁾. Ἡ βασιλίσσα ἔνδοκρος προσήγαγεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τὸ βρέφος πρὸς τὸν τζαούσην πρεσβευτὴν καὶ συνέστησεν αὐτὸ ὡς ὀρφανὸν τῇ προστασίᾳ τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος, σύναμα δὲ μετὰ πολωνικῆς χάριτος ἐγύμνωσε τὸ ὥραϊον στήθος αὐτῆς καὶ ἐθῆλασε τὸ βρέφος πρὸ τοῦ τζαούση ⁽³⁾. ὁ δὲ γονυκλιτήσας ἐφίλησε τοὺς πόδας τοῦ νεογνοῦ καὶ ὥμοσεν ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλεϊμάν, θεὸς τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ βρέφους, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, καὶ οὐδεὶς ἕτερος δεσπόσει τῆς Οὐγγρίας ⁽⁴⁾.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ὑπὸ τὸν Λεονάρδον Φέλς στρατεύ-

(1) Ὁδηγίαι πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον Τρανκουίλλον, ἔκδ. Βιέννης, Αὐγούστου μηνὸς 1540. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(2) Verantii Epistola, παρὰ Κατώνᾳ, Κ, σ. 1418.

(3) Recluso mamillaari et exerta papilla coram lactavisse.

(4) Verantii Epistola.

ματα τοῦ Φερδινάνδου προῦχώρησαν εἰς πολιορκίαν τῆς Βούδης· ἀλλὰ μετὰ τὴν μετ' οὐ πολὺ λύσιν τῆς πολιορκίας ἔνεκα τοῦ μεγέθους τοῦ χειμῶνος ἐάλωσαν ὑπ' αὐτῶν ἡ Πέστη, τὸ Βαϊζέν, τὸ Βισσεγράδ καὶ Σουλβείσεν-δούργ. Τότε ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα ἐπρεσβεύσατο εἰς Κωνσταντινούπολιν τοὺς πιστοὺς αὐτῇ συμβούλους Βερθέκην καὶ Κερζέκην, ὅπως ἐπιμόνως ἐξικετεύσωσι ταχεῖαν τὴν ἐπικουρίαν τοῦ Σουλτάνου. Οὗτοι ἐκόμισαν πλὴν τῶν βαρυτίμων δώρων τρισμύρια δοκᾶτα ὡς φόρον, ἀνθ' ὧν ὁ Σουλτάνος ἐνεχείρισεν αὐτοῖς δίπλωμα, ἐπικυροῦν ^{Ἰουλ. μηνι} 1340 εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ὡς ὑποτελῆ αὐτῷ τὸν υἱὸν τοῦ Ζαπόλια (1). Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης Χοσρέφ Πασᾶς καὶ ὁ τρίτος βεζύρης Μωάμεθ Πασᾶς παρηγγέλησαν ἐλθεῖν ταχέως μετὰ τρισχιλίων ἀνδρῶν εἰς Βούδην, λαβόντες ὡς ἐπίμετρον τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἐγγυτάτης ἐκστρατείας τοῦ Σουλεϊμάν μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ.

Μὴν ἔτι παρῆλθεν ἐν διαπραγματεύσεσι μεταξὺ Λάζσκη καὶ βεζυρῶν. Ὁ πρεσβευτὴς τοῦ Φερδινάνδου ἠτιολόγησε τὴν ὑπὸ τούτων αἰτιωμένην πολιορκίαν τῆς Βούδης, εἰπὼν, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν παρεχώρησε τῷ Ἀνδρονίκῳ Τρανκουίλλω μόνον δίμηνον ἐκεχειρίαν, ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Φερδινάνδου μόνον εἰς τὴν κληρονομικὴν μερίδα τοῦ Ζαπόλια εἰσέβαλεν, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν Κροατίαν ἢ εἰς ἑτέρας κτήσεις τοῦ σουλτάνου. Ὁ Λάζσκης ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ ἤψατο προσέτι καὶ τῶν ζητημάτων, ἃ μάλιστα συνεζητήθησαν κατὰ τὴν πρεσβείαν τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὁ δὲ μέγας βεζύρης Λουτφὶ ἀπεκρίνατο αὐτῷ· «Κάλλιστα μὲν λέγεις, ἀλλὰ κακῶς πράττεις». Οἱ ἕτεροι τρεῖς βεζύροι ἀνείδισαν αὐτῷ, ὅτι Πολωνὸς ὢν τὸ γένος ὑπηρετεῖ Γερμανοῖς, ὁ δὲ Λάζ-

(1) Φερδ., σ. 336.

σκης ἀπελογήθη ἐπικληθεὶς τὸ παράδειγμα τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ, ὃς ἦν Ἰσπανός. Ὁ Λουτφί ἠρώτησε· «Πρὸς τί ἄγει ἡ ἐν Ἀγενόῃ συνομολογηθεῖσα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας φιλικὴ συνθήκη; Ἐρώτησον περὶ τούτου τὸν μέγαν ναύαρχον, ἀπεκρίνατο ὁ Λάζσκη, δείξας τὸν ἐν τῷ διβανίῳ συνεδρεύοντα Βαρβαρόσαν. Ὁ δὲ εἶπε μειδιῶν· «Ἐμὸν ἐστὶ καθήκον ἐκπροσωπεῦσαι ἐνταῦθα τὸν πρεσβευτὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας;» Μετὰ τὸ διβάνιον οἱ βεζύραι εἰστίασαν ὡς συνήθως τὸν Λάζσκη, ἐλάλησαν αὐτῷ περὶ τῶν ὁδοιποριῶν καὶ τῶν πρεσβειῶν αὐτοῦ καὶ ἐμακάρισαν αὐτὸν, ὅτι προσελεύσεται τῷ παδισάχ. Ὁ Λάζσκη διηγήθη μετὰ ταῦτα πῶς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καρόλου ἤρισε πρὸς δύο Πέρσας πρεσβευτάς ἀξιούοντας, ὅτι ὁ οἶκος τῶν σαχῶν ἐστὶν ἀρχαιότερος τοῦ τῶν σουλτάνων. Ἐκ τῶν Περσῶν τούτων πρεσβευτῶν ὁ μὲν ἐστάλη κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πορτογαλλίας, εἶτα δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἵνα ἀγγείλῃ τὰς προόδους τοῦ Σουλεϊμάν ἐν Περσίᾳ, ὁ δὲ ἵνα προτρέψῃ τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Πύλην καὶ εἰς μερισμὸν τῆς δεσποτείας τῆς οἰκουμένης οὕτως, ὥστε τὸν μὲν Κάρολον γενέσθαι κύριον τῆς Εὐρώπης, τὸν δὲ σάχην τῆς Ἀσίας. «Καὶ πῶς, ἠρώτησεν εἰρωνικῶς ὁ Λουτφί, συμφωνήσατε περὶ τῶν ὁρίων; (1). Περὶ μεσημβρίαν ὁ Λάζσκη παρέστη τῷ σουλτάνῳ, ὃς ἀνέκραξεν· «Εἶπας τῷ σῷ κυρίῳ, ὅτι ἐμὴ ἐστὶν ἡ Οὐγγρία; Πῶς οὖν εἰσβάλλει εἰς αὐτήν» (2); Τότε ἐξήνεγκε μεγάλας ὕβρεις κατ' αὐτοῦ, καθ' ἃς αὐτοὺς ἀπήχθη ἐκτός. Οἱ βεζύραι διέμειναν τρεῖς ὥρας παρὰ τῷ σουλτάνῳ· ὁ πόλεμος ἐκρίθη, παραχρῆμα δὲ ἀνεκηρύχθη

7
Νοεμ.
1540

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Λάζσκη.

(2) Αὐτόθι.

ὑπὸ κηρύκων, ὅτι ὁ πρεσβευτὴς καθείρχθη. Ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης προσελθὼν τούτῳ παρεμυθήσατο καὶ προέτρεψεν ἵνα ἔχη θάρρος, εἰπὼν ὅτι οὐδόλως κακοπαθήσει, ἐπειδὴ οἱ ἰέρακες, οὓς ἐκόμισεν, ὑπερήρεσαν τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ὅτι ὁ γῆραιος ἐκτομίας Σουλεϊμὰν Πασᾶς προὔτεινε τὴν ἀποκοπὴν τῆς ρινὸς καὶ τῶν ὠτων αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ σουλτάνος ἀπέριψε τὴν γνώμην ταύτην. Ὁ μέγας βεζύρης προὔτεινεν αὐτῷ ἔν' ἀναλάβῃ ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ σουλτάνῳ, ἀλλ' ὁ Λάζσκης ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν, φέρων ὡς λόγον τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα. Ὁ Λουτφὶ ἀπεκρίνατο, ὅτι μέγαρά καὶ γυναῖκας ἔξει ἱκανὰ, καὶ ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἦν ἀποχρῶν. Ὁ Λάζσκης κατείχετο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μεγάλου βεζύρου (1), ἀλλ' ἐλάμβανε σιτηρᾶσιον καὶ ἐδύνατο τῇ Κυριακῇ ἀκροᾶσθαι τῆς λειτουργίας ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἐλληνικοῦ Πατριαρχείου.

Τῇ 4 Δεκεμβρίου ὁ Σουλεϊμὰν ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανού- 1540
πολιν μετὰ τῶν υἱῶν Μωᾶμεθ καὶ Σελίμ καὶ τρισχιλίων
γενιτσάρων, ἐπανῆλθε δὲ τῇ 4 Ἀπριλίου. Μετὰ τρεῖς δ' 1541
ἐβδομάδας ἑκατὸν εἰκοσιν ἄνδρες καὶ ἑπτὰ γυναῖκες ἐβασανίσθησαν διὰ κλοπὴν χιλίων εἴκοσι πέντε δουκάτων ἐκ τοῦ ταμείου.

Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γαζιχάν, διοικητοῦ τοῦ Λοριστάν, καὶ τοῦ Γρηγορίου, διοικητοῦ τοῦ Κουρδιστάν (2), δύο χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι γενιτζαροι, ἑπτακόσιοι σπαῖδες καὶ ἑξακόσιοι οὐλουφετζίδες παρηγγέλθησαν στρατεῦσαι εἰς Περσίαν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ 9
μέγας βεζύρης Λουτφὶ, περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν διὰ τὸν 1544

(1) Καὶ οὐχὶ ἐν τῷ Ἑπταपुरγίῳ, ὡς ἀναφέρει ἡ ἱστορία τοῦ Bethlen, Α, σ. 356, ἐν Κιβινίῳ, 1782.

(2) Φερδὶ, φ. 334.

πρὸς τὴν γυναῖκα τρόπον, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, ἀπεβλήθη τῆς μεγάλης βεζυρίας, λαβὼν σύνταξιν διακοσίων χιλιάδων ἄσπρων, τὸ δὲ ἀξίωμα αὐτοῦ ἀνετέθη τῷ ἐκτομίᾳ Σουλεϊμάν Πασᾶ (1). Ὁ Ῥουστέμ Πασᾶς ἀνεδείχθη δεύτερος βεζύρης, ὁ Μωάμεθ Πασᾶς τρίτος, καὶ ὁ Χοσρέφ Πασᾶς τέταρτος. Τὸ ἀξίωμα τοῦ βεγλέρβεγῆ τῆς Ῥούμελης, ὃ κατεῖχεν ὁ τελευταῖος οὗτος, ἀνέλαβεν ὁ ἀγὰς τῶν γενιτσάρων Ἀχμέτ· ὁ Ὅθεις Πασᾶς ἀνεδείχθη διοικητὴς τοῦ Βαγδάτ, ὃ δὲ ἡγεμονόπαις Μουσταφᾶς, διοικητὴς τοῦ Σαρουχάν, τῆς Ἀμασειᾶς μετ' αὐξήσεως τῆς μισθοφορᾶς ἐκ πεντακοσίων χιλιάδων ἄσπρων (Δ). Ταῦτά εἰσι τὰ συμβάντα κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ ἔαρ, ὅτε ὁ Λάζσκη κατεῖχετο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μεγάλου βεζύρου.

23 Κατὰ τὴν θερινὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου ἐτράπη καὶ ὁ Σουλεϊμάν μετὰ τοῦ ἰουνοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Οὐγγρίαν αὐτὸς ἄγων τὸν δέκατον τῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πολέμων, ὡς καὶ τοὺς προτέρους, καὶ δὴ ἀπόντος τοῦ μεγάλου βεζύρου τοῦ ἐκτομίου Σουλεϊμάν Πασᾶ. Οὗτος ἀπελείφθη ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ μετὰ στρατευμάτων χάριν δῆθεν τῆς ἐξωτερικῆς ἀσφαλείας ἀπὸ τῆς Περσίας, μᾶλλον ὅμως χάριν τῆς ἐσωτερικῆς ἀπὸ τῶν ἐπικινδύνων ἐπιχειρήσεων τοῦ ἡγεμονόπαιδος διοικητοῦ Μουσταφᾶ, ὃς ἤδη ἐγένετο λίαν πρωΐμως ὑποπτος τῇ πατρὶ (2), εἰ καὶ μόλις μετὰ δώδεκα ἔτη ἡ ὑποσκαλεύουσα τὸ πῦρ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ὑποψία σφοδρότερον ἐξεβρόδῃ εἰς πλήρεις φλόγας. Ἡδὴ τόσῳ πρωΐμως ὑπέθαλπε τὴν πυρκαϊάν ταύτην ἡ ῥαδιουργία τοῦ χαρεμίου καὶ ἡ ἀξιούσα τοῦ θρόνου φιλοδοξία. Καὶ ἡ ἀπόλειψις αὕτη τοῦ μεγάλου βεζύρου

(1) Φερδὶ, φ. 334. Ἀναφορὰ τοῦ Λάζσκη ἀπὸ 9 Μαΐου.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ Λάζσκη.

ἀποδοτέα οὐχί τόσῳ τῇ προβεβηκυῖα αὐτοῦ ἡλικία ἢ μικρο-
πρεπεῖ φθόνῳ τοῦ Σουλεϊμάν κατὰ τοῦ κατὰ τοὺς θεσμούς τοῦ
κράτους ὑπάτου κατόχου πάσης διοικητικῆς ἐξουσίας, ὅσῳ
τῇ ἤδη νῦν ἐπικρατούσῃ δυνάμει τοῦ βεζύρου 'Ρουστέμ,
ὅς, ὡς γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου καὶ ὡς ποτε ἀνατραφεὶς
ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἀπῆλαυε πολλῶ μᾶλλον τῆς εὐνοίας
τοῦ σουλτάνου ἢ ὁ γηραιὸς ἐκτομίας μέγας βεζύρης. Πρό-
δηλον μὲν ἐστὶν ἐκ τῶν ἱστορηθέντων, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν
βαρυνθεὶς τὴν δωδεκαετῇ κυριαρχίαν τοῦ παντοδυνάμου
φίλου 'Ιβραῖμ, κατὰ τὰ πέντε ἀπὸ τῆς πτώσεως αὐτοῦ
παρελθόντα ἔτη ἤθελεν ἵνα ἀνατιθῇ τὴν ὑπάτην ἐξουσίαν
τοῦ μεγάλου βεζύρου πρὸς ἐμπείρους μόνον καὶ διαπρέψαν-
τας ἐν ταῖς κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν στρατείαις
τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου μεγάλους ἄνδρας, οἱ οὗτοι ὁ
'Αγίης, ὁ Λουτφὶ καὶ νῦν ὁ Σουλεϊμάν, οἵτινες μὴ δελεαζό-
μενοι ὑπὸ μηδεμιᾶς ὑπερβολικῆς εὐνοίας, ὡς ὁ 'Ιβραῖμ,
οὐκ ἐδύναντο γενέσθαι ἐπικίνδunami πρὸς τὴν ὑπάτην ἐξου-
σίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπίσης γίγνεται δῆλον ἐκ τῶν ὑστέρων
γεγονότων, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἀπόντος μεγάλου βεζύρου,
ὑπερνηκηθεῖσα ὑπὸ τοῦ χαρεμίου (οὐχί τόσον ὑπὸ τῆς γυ-
ναικὸς τοῦ 'Ρουστέμ, θυγατρὸς τοῦ Σουλεϊμάν, ὅσον ὑπὸ τῆς
πολυμηχάνου μητρὸς αὐτῆς) ὑποστηρίζοντος τὸν δεύτερον
βεζύρην 'Ρουστέμ, οὐκ ἐδύναντο γενέσθαι ἐπιφθονοὶ τῷ Σουλεϊ-
μάν. Οὗτος ὑπέλκων πλέον ἢ ὅσον ἀρμόζει μονάρχῃ τῇ προσ-
φιλεσάτῃ τῶν γυναικῶν αὐτοῦ καὶ ὑπ' αὐτῆς, ἀπὸ τῆς πιθανῶς
δι' αὐτῆς, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπελθούσης πτώσεως τοῦ φίλου
καὶ εἵνου αὐτῷ 'Ιβραῖμ ἔτι ἰδιαίτερον δεσποζόμενος (Ε),
ἤρξατο ἤδη ἵνα τὰς ἡνίας τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας
καταλιμπάνῃ ταῖς χερσὶ τοῦ 'Ρουστέμ, ὅς διείπεν αὐτὴν
οὐχί κατ' ἰδίαν θέλησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ χαρεμίου.

Ἐν τῷ πρώτῳ ἐκτός τῆς Κωνσταντινουπόλεως στα-

Θμῶ σφοδροὶ ὕετοί ἔστησαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ, καθ' ὧς ἐγένοντο πολλαὶ μεταβολαὶ τῶν ἐν τέλει. Ὁ μουφτί Τζιβιζαδὲ, ὃς παρὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην πάντων τῶν οὐλεμάδων ἔλυσεν ἀποφατικῶς τὸ οὐδενὸς λόγου ἄξιον ζήτημα, εἰ ἦν ἐπιτετραμμένον ἵνα φέρωσιν ἐντὸς τῶν ὑποδημάτων δερματίνους ἐμβάδας (μέστ) προσεῤῥαμμένας ταῖς ἀναξυρίσιν, ἐξεβλήθη τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ τῇ ὁμοθυμῇ εὐχῇ τῶν οὐλεμάδων, διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ μολλᾶς Ἀβδουλκαδὶρ (1). Καὶ ὁ Φερχὰδ Πασᾶς ἐξεβλήθη τῆς διοικήσεως τοῦ Ἐρζερούμ ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ τοῦ πεμφθέντος εἰς τὰ μεθόρια τῆς Γεωργίας ἐπιτρόπου πρὸς ἐξέτασιν τῶν κατ' αὐτοῦ αἰτιάσεων καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ βεζύρου Δουκαγίνου γλου Μούσα Πασᾶ (2).

Ἀπὸ Φιλιππουπόλεως παρηγγέλθη ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσας ἵνα ἐξαρτύσῃ ὀγδοήκοντα γαλέρας καὶ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀλγερίου, κινδυνεύοντος κατὰ τὰς τελευταίας ἀγγελίας ἐκ τοῦ ἰσπανικοῦ στόλου (3). Ἡ πορεία τοῦ στρατοῦ, οὗ αὐτὸς ὁ σουλτάνος ἡγεῖτο, ἐγένετο διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Ἰσλάδι, τῆς Σοφίας καὶ τοῦ Σερχόι πρὸς τὴν Ναϊσόν. Ἐνταῦθα ἐγένετο διβάνιον καὶ ἐδόθη ἀκρόασις τῷ πρεσβευτῇ τῆς Φλωρεντίας κομίσαντι δῶρα, ὃς ἀπελύθη εὐμενῶς μετὰ φιλίων ἐπιστολῶν (4). Ἡ πειθαρχία κατὰ τὴν πορείαν ταύτην ἦν αὐστηρά, ὥς καὶ κατὰ τὰς προτέρας οὐγγρικὰς ἐκστρατείας. Ὁ δίδων ῥάπισμα, ἐλάμβανε δι' αὐτὸ χίλια τοιαῦτα, κατὰ τὸν ἰστοριογρά-

(1) Φερδὶ, φ. 346. Λουτζι, φ. 94.

(2) Αὐτόθι, φ. 347.

(3) Αὐτόθι, φ. 349.

(4) Αὐτόθι, φ. 350.

φον Φερδί (1). Εἰς Βελγριάδιον ἦλθεν ὁ ἀναδειχθεὶς πρὸ μικροῦ τέταρτος βεζύρης διοικητὴς τῆς 'Ρούμελης Χοσρέφ Πασᾶς, ὃς ἔλαβεν ἐδραν ἐν τῷ διβανίῳ (2). Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ 'Αχμέτ, σαντζάκβεγης τῆς Νικοπόλεως, καὶ ὁ Πέτρος 'Ραρές, ὃς ἀνεκτήσατο τὴν εὐνοίαν τοῦ σουλτάνου, παρέδωκαν πρὸς τοῦτον τὸν Οὐγγρον ἀρχηγὸν Μαϊλάτ, ὃν διὰ δόλου ἐλκύσαντες ἐκτὸς τοῦ φρουρίου Φογαρά συνέλαβον καὶ ἠχμαλώτισαν, ἐπὶ τῇ προφάσει δέ, ὅτι ἐκοινολογεῖτο πρὸς τὸν Περηνὺ, ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καθείρχθη διὰ βίου ἐν τοῖς ἑπτὰ Πύργοις (3). Ὁ υἱὸς, ὃν ὁ Περηνὺ κατέλειπεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ὄμηρον τῆς πρὸς τὸν σουλτάνον ὑποσχεθείσης πίστεως, περιετμήθη πολλῶ πρότερον καὶ παρήλθθη ὡς παῖς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἀνακτόρων (4).

Ἐν Βελγριάδιῳ ἔμαθεν ὁ Σουλεϊμὰν τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν τοῦ φόνου τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ 'Ρινκῶνος, πορευομένου εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ Καίσαρος Φρεγόζου. Πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τοῦτον Φραγκίσκου τοῦ Α' ἐπετέθησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Ταυρίνου περὶ τὸν Πάδον οἱ τοῦ μαρκιῶνος Γουάσου λησταί, συνέλαβον καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν (5). Τὴν ἐκ τῆς λυπηρᾶς ταύτης ἀγγελίας δυσαρέστησιν τοῦ σουλτάνου ἐπράυνεν ἡ ἐκ Πετερβαρδέιν εὐάρε-

(1) Φερδί, φ. 350.

(2) Αὐτόθι, σ. 311. Ὁ Χοσρέφ Πασᾶς, ὁ Οὐζρέφ τῶν Οὐγγρων, ἀνεδείχθη τέταρτος βεζύρης, καὶ οὐκ ἦν τεθνεὺς, ὡς λέγει ὁ Φέσλερ, Ζ, σ. 585. « Ὁ Οὐλαμανβέγης (Οὐλαμά) ὁ διάδοχος τοῦ Οὐζρέφ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Βοσνίας ἤρχε τῆς οὐράγειας. Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι πλάνη, ἣν ἀντέγραψεν ἐκ τοῦ 'Ιστουάνφη, Βιβλ. ΙΔ.

(3) Φέσλερ, *Εγγελοσ, κατὰ τὸν 'Ιστουάνφη, Βιβλ. ΙΔ.

(4) Ἀναφορὰ τοῦ Λάζση ἐν ἔτει 1539.

(5) Πορευόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ οὐχὶ ἐπανερχόμενος ἐξ αὐτῆς, τῇ 3 'Ιουλίου 1541, ὡς φρονεῖ ὁ Φέσλερ. Φλασσάν, Τόμ. Α, σ. 388.

στός ἀγγελία, ὅτι ὁ Ἰαγιαπασάογλου, διοικητὴς τῆς Σε-
 μένδρας, καὶ ὁ Οὐλαμά, διοικητὴς τῆς Βοσνίας, ἠνώθη-
 σαν μετὰ τοῦ Βαλεντίνου Τηρέκ καὶ τῶν στρατευμάτων
 τῆς Ἰσαβέλλης, καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ τὸν Ῥογενδόρφ πολιορ-
 κητικὸν στράτευμα κατέλιπε τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ὑπὸ
 τὸ παρὰ τὴν Βούδην ὄρος Γερχάρδ, ἡττήθη καὶ ἐξεδιώχθη.
 Νεκροὶ ἐχθρῶν ἐπέπλεον ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ὡς ἄγγελοι
 τῆς νίκης (1). Ὁ Κασίμ, ἄρχων τοῦ ἐν τῷ Δουνάβει
 τουρκικοῦ στόλου, κατέλαβε τὴν ὑπὸ τῶν γερμανικῶν
 στρατευμάτων ἀπολειφθεῖσαν Πέστην (2). Καὶ ὁ μὲν Πε-
 ρενὺ ἔφυγεν ἐπὶ τέλους εἰς Ἑρλάου, ὁ δὲ Ῥογενδόρφ εἰς
 τὴν νῆσον Γούτ, ὅπου ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύτησε τὸν
 βίον ἐκ τῶν τραυμάτων. Κατὰ τὴν προτέραν δὲ ἀτυχῇ
 ἔφοδον πρὸς τὴν Βούδην καὶ ὁ γενναῖος Δαλμάτης Ἱερῶ
 νυμος ὁ ἐκ Ζάρας, ἀδελφὸς τοῦ προμάχου τοῦ Γούνης,
 πρῶτον δὲ πρεσβευτὴς τοῦ Φερδινάνδου παρὰ τῷ Σουλεϊ-
 μάν, ἄρχων τοῦ ἐν Πέστη οὐγγρικοῦ στόλου, ἔλαβε
 τόσα τραύματα, ὥστε ὀλίγον ὑπερὶ ἐτελεύτησε (3).
 Ὁ δὲ Ῥογενδόρφ, ἀνὴρ δεινὸς περὶ τὰ πολεμικὰ καὶ πολιτικά,
 ἐπεσφράγισε τὴν λύσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὡς πρέσβεως
 συνομολογηθείσης εἰρήνης τῷ ἰδίῳ αἵματι. Ὁ Λάζσκης,
 τελευταῖος πρεσβευτὴς τοῦ Φερδινάνδου, καὶ νοσῶν ἀπὴ-
 χθη κατόπιν τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ μέχρι τοῦ Βελ-
 γραδίου, μάλιστα δὲ ἀπελύθη σχεδὸν ἡμιθανής, ὅτε ὁ
 σουλτάνος ἐπανῆλθεν ἐκ Βούδης (4).

(1) Φερδὶ, φ. 352.

(2) Παρὰ Ἰστουάνφης Κασσάν, παρ' ἑτέροις δὲ ἱστοριογράφοις
 Κασσάν.

(3) Ἰστουάνφης ΙΔ, σ. 234.

(4) Ὁ Φέσλερ, Ζ, σ. 290, ἀπατᾶται λέγων, ὅτι ὁ Λάζσκης διέμεινεν
 ἐν αἰχμαλωσίᾳ μόνον, ὅτε ἀφίκετο εἰς Βελγρᾶδιον. Ἀπατᾶται προσέτι, σ.
 601, βεδικίων, ὅτι ὁ Λάζσκης ἡλευθερώθη ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἀποδείξας, ὅτι

Ὁ βεζύρης Μωάμεθ Πασᾶς μετὰ πάντων τῶν βέγη-²⁴
δων ἐξῆλθον πρὸς πανηγυρικὴν ὑποδοχὴν τοῦ σουλτά-^{Αἰν. 1541}
νου (1). Ὁ δὲ τῇ ἐπαύριον μετήγαγε τὴν στρατιὰν εἰς
τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως διὰ τῶν πέριξ τῆς Βού-
δης πρὸς τὴν παλαιὰν Βούδην, ὅπου κατεσκήνωσε. Τῇ
ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ προσήχθησαν ἑξακόσιοι αἰχμάλωτοι, συλ-
ληφθέντες κατὰ τὴν πρὸς τὸν Ῥογενδόρφ μάχην τῆς 21
τοῦ αὐτοῦ μηνός (2), καὶ πλήν τινων ἀρχηγῶν, ἐν οἷς
ἦσαν ὁ Αὐστριακὸς Βαλθάσαρ Πουχαίμερ καὶ ὁ Βοεμὸς
Μελχίωρ Βορζίξας, πάντες οἱ λοιποὶ κατεκόπησαν. Τῇ 28
Αὐγούστου ὁ τζαούσβας Ἀλῆ ἀγάς ἀπῆλθεν ἐφιππος
εἰς Βούδην μετὰ τεσσάρων χρυσῶν ἀλύσεων καὶ τριῶν
ἵππων, ἐχόντων χρυσὰ φάλαρα, ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασι-
λέως, μετὰ δακτυλίων δὲ, μουσελινείων ὑφασμάτων καὶ
ψελλίων, ὑπὲρ τῆς βασιλίσσης, ὡς δώρων τοῦ Σουλεϊμάν,
καὶ μεθ' ἑτέρων βαρυτίμων πραγμάτων, ἅπερ προσεφέροντο
παρὰ τοῦ συστρατεύοντος τῷ σουλτάνῳ ἡγεμονόπαιδος
Βαγιαζήτ (3). Ἡ πρεσβεΐα δ' αὕτη ἐδήλωσε τῇ βασιλίσσῃ,
ὅτι ὁ τουρκικὸς νόμος ἀπηγόρευε τῷ μεγάλῳ παδισάχ
ἐπισκεψασθαι αὐτὴν, ἀλλ' ὅτι αὕτη ἠδύνατο πέμ-
ψαι τὸν υἱὸν πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν στρατόπεδον
μετὰ τῶν προμάχων τῆς Βούδης εὐπατριδῶν. Μεγά-
λους ἐνεποίησε φόβους τῇ βασιλίσσῃ ἡ πρεσβεΐα αὕτη.

Κάρολος δ' Ε' οὐδόλως μετέσχε τοῦ φόνου τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Ῥινκλίνος
(Ἰωβίος παρὰ Κατόνα, ΚΑ, σ. 88). Ὡς δὲ ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀναφορᾶς αὐ-
τοῦ τοῦ Ἀλέσκη, οὗτος ἦν αἰχμάλωτος ἀπὸ τῆς 7 Νοεμβρίου καὶ ἡλευθερώθη
μόνον ἕνεκα τῆς κινῶς ἐχούσης ὑγιείας αὐτοῦ.

(1) Φερδὶ καὶ Πετσεβί, φ. 77, 4 τζεμαζιούλ ἐδδελ.

(2) Καὶ οὐχὶ τῇ 29, ὡς σφαλερῶς ἀναφέρει ὁ Βέθλεν, Α, Γ, σ. 374.

(3) Πετσεβί, φ. 18. Οἱ Ὁθωμανοὶ ἱστοριογράφοι οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ
τοῦ δευτέρου ἡγεμονόπαιδος Σελίμ, περὶ οὗ ποιεῖται λόγος ὁ Βέθλεν,
Α, σ. 379. Ἰστουάνης, ΙΔ, σ. 241. Ἰωβίος, ΙΑ.

ἡ νύξ διήλθεν ἐν συμβουλίοις· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπήκουσε τῇ προσκλήσει κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συμβούλου αὐτῆς, τοῦ μοναχοῦ Μαρτινούτζη, ὃν συνέστησεν αὐτῇ ὁ Ζαπόλιας ἀποθνῆσκων. Τῇ 29 οὖν Αὐγούστου μηνός, ἦτοι τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ ἐπετείῳ ἡμέρᾳ τῆς μάχης τοῦ Μοχάτς, ὁ βασιλόπαις Σιγισμοῦνδος Ζαπόλιας, μόλις ἄγων τὸ πρῶτον τῆς ἡλικίας ἔτος, ἤχθη εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπὸ τροφοῦ, δύο γηραιῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἐξ πρώτων συμβούλων καὶ στηριγμάτων τῆς βασιλίσσης, ἦτοι τοῦ Μαρτινούτζη, τοῦ Πέτροβιτζ, τοῦ Βαλεντίνου Τηρέκ, τοῦ Στεφάνου Βερδέκζη, τοῦ Οὐρβανοῦ Βαθυάνυ καὶ τοῦ Ποδμανίσκη. Τὸ βρέφος ἦν μετὰ τῶν τριῶν γυναικῶν ἐν κεχρυσωμένῳ ὀχήματι, οἱ δὲ σύμβουλοι παρεπορεύοντο πεζῇ. Ὁ ἀρχιαυλάρχης καὶ ὁ ἀρχιθαλαμηπόλος προέβησαν μετὰ σαντζακβέγηδων καὶ τσαουσῶν πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ καὶ ἤγαγον τὸ βρέφος εἰς σκηνήν, περὶ ἣν ἴσταντο γενίτσαροι καὶ σωματοφύλακες (ῥ), αὐτόθεν δὲ μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον. Ὁ Πέτροβιτζ ὠρίσθη ὅπως παραστήσῃ τὸ βρέφος πρὸς τὸν Σουλεϊμάν, ἀλλὰ τὸ ταλαίπωρον παιδίον ἤρξατο κλαίειν, ἅτε μὴ θέλον ἀποχωρῆσαι τῆς τροφοῦ. Οὕτω προσήγαγεν αὐτὴ αὐτό, ἀκολουθούντων τῶν συμβούλων, πρὸς τὸν σουλτάνον, ἐπανῆλθε δὲ μετὰ μικρὸν εἰς τὴν σκηνήν, ἡγουμένου τοῦ Ποδμανίσκη, τοῦ ἀρχιαυλάρχου καὶ ἀρχιθαλαμηπόλου, οἱ δὲ λοιποὶ σύμβουλοι ἔμειναν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ διθανίου, ὅπου ὁ σουλτάνος ἐδήλωσεν αὐτοῖς διὰ τῶν βεζυρῶν, ὅτι βουλευέται κτήσασθαι ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν Βούδην. Τοιαῦτα λέγοντος τοῦ σουλτάνου πρὸς τοὺς Οὐγγρους, αἱ πύλαι τῆς πόλεως ἦσαν ἤδη κατειλημμέναι ὑπὸ τῶν γενιτσάρων, οἵτινες κατὰ τὴν δημοτελῆ πομπὴν ἀνεπαισθήτως καὶ εἰρηνικῶς εἰσέδυσαν εἰς Βούδην· εἴτα δὲ

κέρυκες ἐκέρυξαν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς προθύμου παραδόσεως τῶν ὀπλων καὶ τῆς φιλικῆς ὑποδοχῆς τῶν γενιτσάρων. Πρὸ τῆς δύσεως ἔτι τοῦ ἡλίου οἱ κάτοικοι ὑπήκουσαν τῷ προστάγματι. Οὕτω τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀποκεφαλίσσεως τοῦ Ἰωάννου, ὅτε πρὸ πεντεκαίδεκα ἐτῶν ἡ κεφαλὴ τοῦ βασιλείου εὔρεν ἐν τοῖς ἔλεσι τὸν θάνατον, κατέδυσε καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Οὐγγρίας εἰς τὸν βόρβορον τῆς τουρκικῆς δεσποτείας, τῇ αὐτῇ δὲ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ τουρκικὴ νίκη προσήνεγκε τῷ πατρὶ τοῦ Ζαπόλια τὸ βασίλειον, τουρκικὴ κατάκτησις ἀφείλετο αὐτὸ τὸν υἱόν.

Οἱ πέντε σύμβουλοι διέμειναν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ὅς συνεζήτησε μετ' αὐτῶν ὁ σουλτάνος, εἰ προσῆκεν ἔν' ἀπαχθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ βασίλισσα (1). Αὕτη δὲ διεπραγματεύθη περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν συμβούλων αὐτῆς διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ Ῥουατέμ Πατσά, πέμψασα πρὸς τὴν γυναῖκα τούτου τὴν σουλτάναν Μιρμάχ (σελήνην τῶν ἡλίων), θυγατέρα τοῦ Σουλεϊμάν, βαρύντιμα δῶρα.

Τῇ ἡμέρᾳ τῆς καταλήψεως τῆς Βούδης ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου, ἐν ᾧ κατῴκει ἡ βασίλισσα· ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι τὸ φρούριόν ἐστι κτῆμα τοῦ Σουλεϊμάν, ἀλλὰ παρακαλεῖ ἵνα μηδενὶ ἐπιτραπῇ ἡ εἴσοδος ἐνόςω διαμένει ἐν αὐτῷ. Οἱ Τοῦρκοι ἐδωκαν μὲν τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην, οὐδόλως ὁμως ἐτήρησαν αὐτήν· διότι ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων κατέλαβε τὴν πόλιν,

(1) Αἱ δμιλίαι τῶν βεζυρῶν, αἱ ἀναφέρει ὁ Ἰώβιος (Κατάνας, ΚΑ, σ. 73) καὶ αἱ προστίθουσιν ὁ Βέθλεν, σ. 389, φαίνονται μὴ ἀξίαι πίστεως. Ὁ τελευταῖος ἀναφέρει τὴν εἰς Βούδην εἴσοδον τοῦ Σουλεϊμάν εἰς τὴν 29 Αὐγούστου ἀντὶ τῆς 2 Σεπτεμβρίου.

ὅπου ἐκάθητο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἐν ᾧ οἱ ὑπ' αὐτὸν εἰσ-
 ερχόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι οὐ ἓνα ἐκακοποίησαν, διέρρηξαν
 δὲ μόνον τὰς πύλας τοῦ δεσμοτηρίου. Τῇ 1 Σεπτεμβρίου
 τσαούσης τις ἀνεκοίνωσε τῇ βασιλίᾳ, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι
 ἀποχωρῆσαι καὶ ὅτι χρεῖαν εἶχεν ἀγορᾶς βουδάλων πρὸς
 μετακόμισιν τῶν σκευῶν αὐτῆς, συγχρόνως δὲ ὁ ἀγᾶς
 τῶν γενιτσάρων ἀπαιτήσας τὰς κλεῖς τοῦ ὀπλοστασίου
 2 ἔλαβεν αὐτάς. Τῇ ἐπαύριον, Παρασκευῇ ἡμέρᾳ, ὁ Σου-
 Σεπτ. λειμάν εἰσῆλθεν εἰς Βούδην, καὶ μεταβὰς εἰς τὴν ἐκκλη-
 σίαν τῆς Θεοτόκου καθιέρωσεν αὐτὴν διὰ προσευχῆς ἀπὸ
 4 τοῦ ἄμβωνος ὡς πρῶτον τέμενος τῆς Βούδης (1). Μετὰ
 Σεπτ. δύο ἡμέρας ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας (νισαντζίβα-
 σης), παραπεμπόμενος ὑπὸ διερμηνέως, ἐκόμισε πρὸς τὴν
 βασιλίσσαν δίπλωμα χρυσοῖς καὶ κυανοῖς γράμμασι γε-
 γραμμένον, ἐν ᾧ ὁ σουλτάνος ὤμνυεν εἰς τὸν Προφήτην,
 εἰς τοὺς προγόνους καὶ εἰς τὸ ξίφος αὐτοῦ, ὅτι τηρήσει
 τὴν Βούδην, ἐνόσω ὁ υἱὸς ἀνήλικός ἐστιν, εἶτα δὲ ἀποδώ-
 σει αὐτῷ αὐτήν (Ζ). Χίλιοι μαρτολόζοι, δισχίλιοι γενί-
 τσαροι, χίλιοι ἱππεῖς, τριακόσιοι σολᾶκοι καὶ τινες ἑκατο-
 στύες ναυτῶν ὠρίσθησαν πρὸς φρούρησιν τῆς Βούδης, ἧς
 ἡ ἀνωτάτῃ διοίκησις ἀνετέθη Οὐγγρω τινὶ (2), πῶ Σου-
 λειμάν Πασᾶ, πρῶτον διοικητῇ τοῦ Βαγδάτ, μετὰ δὲ
 ταῦτα τῆς Ἀνατολῆς, ὃς ἔλαβε τὸ ἀξίωμα βεζύρου, ἦτοι
 Πασᾶ τριῶν ἱππουρίδων (3). Ὁ Χαϊρεδδὴν ἐφέντης ἀνη-
 γορεύθη δικαστῆς τῶν Μωαμεθανῶν, ὁ δὲ γραμματεὺς
 Βερβέκζης (τελευταῖος πρεσβευτῆς τῆς Ἰσαβέλλης εἰς

(1) Ἀναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ ἐν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου
 τῆς Αὐστρίας.

(2) Ἰώθιος. Κατώνας, ΚΑ. σ. 87. Βέθλεν, Α. σ. 393.

(3) Ἰστουάνης, ΚΑ. Πετσέλι, φ. 78. Φερδὶ, φ. 353. Μουστεβέκ, ἐν
 ταῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχαῖς.

Κωνσταντινούπολιν) ἀνώτατος δικαστὴς τῶν Οὐγγῶν μετὰ ἡμερησίας μισθοφορᾶς πεντακοσίων ἄσπρων, ἥτοι δέκα δουκάτων. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ νισαντζιβασσης ἐκόμισε πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ζαπόλια τὸ δίπλωμα τὸ ἀπονέμον αὐτῷ τὸ σαντζάκ τῆς Τρανσυλθανίας ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Μαρτινούτζη καὶ Πέτροβιτζ, ἀπελύθησαν οἱ σύμβουλοι τῆς Ἰσαβέλλης, πλὴν τοῦ στρατηγοῦ Βαλεντίνου Τηρέκ, τοῦ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς συνιθέστερον καλουμένου Τοῦρκ Βαλάνδπ. Οὗτος, καίπερ ἐνθερμος ὁπαδὸς τῶν Τούρκων, διαβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαρτινούτζη, ἐπέμφθη αἰχμάλωτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐν τοῖς ἑπτὰ Πύργοις (1). Ὁ Τηρέκ καὶ ὁ Μαϊλάτ, οἵτινες ἀπέθανον ὡσαύτως ἐν ταῖς αὐταῖς εἰρκταῖς, καὶ ὁ Περηνῦ, οὗ ὁ υἱὸς περιετμήθη ἐν Πέρᾳ, παρῆχον τοῖς συμπατριώταις αὐτῶν φρικτὸν παράδειγμα, πῶς τουρκικὴ ἀπιστία ἤμειβε συνήθως οὐγγρικὴν. Ὁ Τηρέκ προσήνεγκε τοὺς δύο υἱοὺς ὡς ὁμήρους, ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν ἀπεκρίνατο, ὅτι καὶ ὁ Περηνῦ ἐπεμψε τοὺς δύο υἱοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ δὲν ἐτήρησε πίστιν, καὶ ὅτι ἀσπαστότερον αὐτῷ ἢ παράδοσις τῶν φρουρίων Χάργου καὶ Ζιγέθ.

Τῇ 5 Σεπτεμβρίου ἡ μὲν βασίλισσα ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου, ὁ δὲ Σουλεϊμάν κατώκησεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μαρτινούτζη, ὁ δὲ Βερβέκζης ἐν τῇ τοῦ Ἰωάννου Ζαπόλια, ὅπου ὅμως οὐκ ἐδίδασεν ἐπὶ μακρὸν κατὰ τοὺς οὐγγρικοὺς νόμους, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, ἀπειρηκῶς ὑπὸ τοῦ αἰσχροῦς τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν Ἰουδαίων, μὴ τυχὼν χριστιανικῆς κηδείας. Τὸ σαντζάκ τοῦ Τεμεσβάρ ἐδόθη τῷ Πέτροβιτζ. Ἐκ πάντων τούτων

(1) Μουστεβέκ.

ἡ βασίλισσα ἐνόησεν, ὅτι ὁ σουλτάνος ἐπιθυμεῖ καταλαβεῖν καὶ τὴν πόλιν Φουνφκίρχεν. Ἀμα τῇ ἀποχωρήσει τῆς Ἰσαβέλλης οἱ γενίτσαροι κατέλαβον τὸ φρούριον τῆς Βουόθης, οἱ δὲ κρεωπῶλαι τῆς πόλεως ἐχρησίμευσαν ὡς δῆμιοι (1).

Τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἀποχωρήσεως τῆς βασίλισσης καὶ τῆς καταλήψεως τῶν ἀνακτόρων δύο πρεσβευταὶ τοῦ Φερδινάνδου, ὁ Νικόλαος, κόμης τοῦ Σάλμ, καὶ ὁ Σιγισμουνδος, κύριος τοῦ Ἐρβεροστάιν, ἦλθον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν ἐντιμοὶ· ὁ μὲν ἦν ἄξιος υἱὸς τοῦ γενναίου προμάχου τῆς Βιέννης, ὁ δὲ διέπρεψεν ἐπὶ προτέrais πρεσβείαις, ὧν ἡ πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ἐστὶν ἱστορικῶς ἀξιολογωτάτη. Οὗτοι ἀφίχοντο διὰ προπεμπτηρίου τοῦ Σουλεϊμάν, ὃ ὁ Φερδινάνδος, εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὴν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἔξοδον τοῦ στρατοῦ, ἐξητήσατο ὑπὲρ νέας πρεσβείας· ἔλαβε δὲ αὐτὸ ἔχον τὸν τότε συνήθη τύπον τῶν ταιούτων ἐγγράφων τοῦ σουλτάνου· «Ἡ ὑψηλὴ Πύλη ἀνοικτὴ ἐστὶ πᾶσιν· οὐδενὶ δὲ, ὅς ἂν ἔχη τι αἰτήσασθαι παρ' αὐτῆς, ἀπηγόρευται ἡ εἴσοδος», τύπος, δι' οὗ ἐπετρέπετο μὲν ἡ ἐλευθέρα εἴσοδος τοῖς πρεσβευταῖς, ἀλλ' οὐδαμῶς οὔτε ἡ διεθνὴς μεταχείρισις αὐτῶν, οὔτε ἡ ἐλευθέρα ἐπάνοδος ἡ γυῖατο. Ἀπερχόμενος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Σουλεϊμάν ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν τελευταίαν ἐπιστολὴν τοῦ Φερδινάνδου, παραδοθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Λάζσκη, ὅτι ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν, δι' ἧς ὁ Φερδινάνδος ἤτει τὴν Οὐγγρίαν· ὅτι ὁ ἀποθανὼν βασιλεὺς Ἰανούς οὐδόλως ἐδύνατο διαθεῖναι τὴν ὑπὸ τοῦ ξίφους τοῦ σουλτάνου κατακτηθεῖσαν Οὐγγρίαν, ἥς μόνον ἡ διοίκησις ἦν ἀνατεθειμένη τῷ Ζαπό-

(1) Μουστεβέχ.

λια· ὅτι ἐπεὶ δὴ ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἦν πιστὸς ὑπηρέτης, ὥς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπεθύμει καταλιπεῖν αὐτῷ τὴν διοίκησιν αὐτῆς, καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο ἐξεστράτευε (Η). Ὁ κόμης τοῦ Σάλμ καὶ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ, ὃς ἦν τὸ πρῶτον Φραγκίσκος ὁ ἐκ Ῥεβελ, εἴτα δὲ ὁ Σιγισμουῦνδος Ἑρβερστάιν, ἦσαν παρηγγελημένοι ἵνα ἐπισκεφθῶσι τοὺς βεζύρας, εἰ ἦν δυνατόν, μετὰ τοῦ παλατίνου τῆς Σιραδίας Ἰερωνύμου Λάζσκη, ὃν ἐνόμιζον εἶναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Τούρκων (1), ἐν ᾧ ὑπελείφθη ἐν Βελγραδίῳ, καὶ πειραθῶσι μαθεῖν παρ' αὐτῶν ὁποῖαν εἰρήνην σκοπὸν εἶχον οἱ Τούρκοι ἵνα συναμολογήσῃσι. Ὁ Σάλμ καὶ ὁ Ἑρβερστάιν παρηγγέλθησαν προσέτι ἵνα δώσωσι πᾶσαν πίστιν πρὸς τὸ διβάνιον, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔλαβε τὰ ὅπλα, ὅπως τὸ διὰ κληρονομικῆς συνθήκης πρὸς τὸν Ζαπόλια ἐπὶ τῆς Οὐγγρίας βεβαιωθὲν δίκαιον πραγματώσῃ, ἀλλ' οὐδόλως ἐξωπλίσθη κατὰ τοῦ Σουλεϊμάν, πρὸς ὃν ἐπιθυμεῖ ἀποτίνειν κατ' ἔτος χάριν τῆς εἰρηνικῆς κατοχῆς τῆς Οὐγγρίας ὅ,τι δίκαιον καὶ ἐπιεικές. Χάριν τῆς κατοχῆς πάσης τῆς Οὐγγρίας οἱ πρέσβεις ἐδύναντο προσεγγεῖν ἑκατὸν χιλιάδας φλωρινίων κατ' ἔτος· εἰ δὲ ἦν ἀδύνατον τυχεῖν τούτου, ὑποσχέσθηναι τὴν ἀπόδοσιν τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζαπόλια διὰ τῶν ὀπλῶν τοῦ Φερδινάνδου κατακτηθεισῶν χωρῶν, προσέτι δὲ τεσσαράκοντα χιλιάδας φλωρινίων κατ' ἔτος πρὸς τὴν εἰρηνικὴν κατοχὴν τοῦ ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν μέρους τῆς Οὐγγρίας (2).

Τοὺς πρεσβευτὰς ἀποβαίνοντας τοῦ πλοίου ὑπεδέξατο οὐχὶ ὁ Ἰουνίς βέγης ἀλλ' ὁ δεύτερος διερμηνεὺς Τένζ

(1) Ὅρα τὰ πιστωτικὰ γράμματα τῶν πρέσβεων τούτων ἐν τοῖς αυτοκρατορικοῖς γραφεῖσι.

(2) Ὅρα τὰς πρὸς τὸν Σάλμ καὶ Ῥεβελ δηλίας.

Τούλμαν, υἱὸς καπήλου ἐκ Βιέννης, τοῦ Ἰωάννου Πιβράχ, καὶ ὁ τζαούσθασης, οἵτινες κατώκισαν αὐτοὺς ἀξιοπρε-
 7 πῶς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ῥουσέμ Πασᾶ. Τῇ ἐπαύριον εἰσήγα-
 Σεπτ. γον αὐτοὺς πρὸς τὸν βεζύρην τοῦτον καὶ πρὸς τοὺς δύο ἐτέ-
 ρους Μωάμεθ καὶ Χοσρέφ(1), τῇ δὲ 8 Σεπτεμβρίου παρέστη-
 σαν τῷ σουλτάνῳ μετὰ τὰς συνήθεις τελετὰς τῆς ὑποδοχῆς
 καὶ τοῦ δείπνου ἐν τῷ διβανίῳ. Ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ διβα-
 νίου, τῇ παρὰ τὴν τοῦ σουλτάνου ἰδρυθείσῃ, οἱ τρεῖς βεζύ-
 ραι ἐκάθηντο, ὀπίσω δ' αὐτῶν ἴσταντο οἱ καδιασκέραι,
 χαμαὶ δὲ ὁ γραμματεὺς· οἱ πρέσβεις συνέφαγον μετ' αὐ-
 τῶν, ἀλλ' ἐκ πρασίνων πηλίνων τρυβλίων, ἡ δὲ ἐκ τεσ-
 σαράκοντα νέων εὐπατριδῶν διαφόρων ἐθνῶν συγκειμένη
 ἀκολουθία αὐτῶν ἐξενίσθη ἐν ἐτέραις σκηναῖς ὑπὸ τῶν
 σαντζακβέγηδων (2). Μετὰ τὸ δείπνον οἱ βεζύραι προσ-
 ῆλθον πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅπου μετ' ὀλίγον προσεκλη-
 θησαν εἰς ἀκρόασιν οἱ πρέσβεις. Ὡς δῶρα κατέθηκαν πρὸ
 τῶν ποδῶν τοῦ σουλτάνου μεγάλην πλουσίως κεχρυσω-
 μένην κύλικα καὶ μέγα ὥρολόγιον κατὰτεχνον, δεικνύον
 κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ
 οὐ μόνον τὰς ὥρας καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ μηνός, ἀλλὰ καὶ
 τὴν κίνησιν τῶν οὐρανίων σωμάτων. Δώδεκα θεράποντες
 ἐκόμεσαν τὸ ὥρολόγιον τοῦτο πρὸ τοῦ σουλτάνου· συνεπο-
 ρεῦετο δ' αὐτοῖς ὥρολογοποιὸς ἐντεταλμένος ἵνα διδάξῃ
 τὸν τρόπον τοῦ καταρτίζειν αὐτὸ, ὃς παρέδωκε βιβλίον
 περιέχον τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὅλου καλλιτεχνήματος. Αὐ-

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Σιγισμούνδου Ἑρβεστάιν ἐν τοῖς συγγραμμασιν αὐτοῦ, Α, σ. 260, καὶ παρὰ τῷ Σιγισμούνδῳ Ἑρβεστάιν ὑπὸ Ἀδελογγ, ἐν Πε-
 τρουπόλει, 1818. Ὁ Σάλλμ καλεῖ τὸν Χοσρέφ Χ ο υ σ σ ἄ ν. Ἀπατάται λέγων,
 ὅτι ὁ Σουλεϊμάν ἀνέδειξεν αὐτὸν διοικητὴν τῆς Βούδης.

(2) Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ἰωβίου, Μ, σ. 283, συμπληροῖ τὴν τοῦ Ἑρβεστάιν,
 παρὰ Κατών, ΚΑ, σ. 82. Ὅρα, κατ' αὐτὸν, τὸν Βέθλεν, ἱστορία τῶν τραν-
 σιλβανικῶν πολέμων, Α, σ. 396.

τὸς ὁ Σουλεϊμάν, ὃς οὐκ ἦν ἀδαὴς ἀστρονομικῶν καὶ κοσμογραφικῶν γνώσεων, ἐξήτασε πάντα μετὰ προσοχῆς ἅμα καὶ θυμηδίας, καθήμενος ὑπὸ περίχρυσον οὐρανίσκον καὶ ἔχων παρ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀσπίδα καὶ ῥόπαλον, τόξον καὶ βέλος (1). Ὁ Ῥουστέμ καὶ ὁ Μωάμεθ Πασᾶς ἴσταντο πρὸς τὰ πλάγια, ὥς καὶ οἱ δύο προσαγωγεῖς τῶν πρεσβευτῶν, ὁ ἀρχιαυλάρχης καὶ ὁ ἀρχιθαλαμηπόλος μετὰ τῶν ἐπαργύρων ῥάβδων. Ὁ Σάλμ καὶ ὁ Ἑρβερστάιν ἠσπᾶσθησαν ἐπ' ἀλλήλοισι τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου, εἶτα δὲ ἀνῆνεγκον τὴν αἴτησιν τοῦ Φερδινάνδου (2). « Τί λέγουσι; τί θέλουσιν; » ἠρώτησεν ὁ σουλτάνος πρὶν ἢ ἀρξῶνται λαλεῖν· εἶτα διέκοψεν αὐτοὺς λέγοντας, εἰπὼν· « Οὐκ εἶδετε τὸν Πασᾶν μου; » Ὅτε δ' ἐπέραναν τὸν λόγον· « Οὐκ ἔχουσιν ἕτερόν τι εἰπεῖν; Ἀφετε αὐτοὺς ἀπελθεῖν ». Μετὰ δύο ἡμέρας συνδιελέχθησαν ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὸν Ῥουστέμ, ὃς ὡς τελευταῖον ὅρον τῆς εἰρήνης προὔτεινε τὴν ἀπόδοσιν πασῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου ὑποταγισῶν χωρῶν καὶ ἐτήσιον φόρον διὰ τὸ μέρος τῆς Οὐγγρίας, ὅπερ κατεῖχε. Οἱ πρέσβεις ἐκπληκτοὶ ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ αἰτήσῃ, ἠτήσαντο τοῦλάχιστον ἐκεχειρίαν καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων, ἐν οἷς πρὸ αὐτῶν ἔδλεπον δεσμώτην τὸν Βαλθάσαρ Πουχαίμερ. Ὁ Ῥουστέμ ἀπεκρίνατο, ὅτι, εἰ ἐγίγνετο ἡ εἰρήνη, οἱ αἰχμάλωτοι ἀπελύοντο ἀνευ λύτρων, καὶ ὅτι καὶ τοῦ πολέμου μὴ παύοντος, οὐκ ἔλειπεν εὐκαιρία ἀμοιβαίας ἀνταλλαγῆς (3). Τῇ ἐπαύριον ἐδόθησαν δῶρα ἀπὸ τοῦ σουλτάνου ἐκάστῳ αὐτῶν ἀνὰ πέντε τόμους σηρικοῦ ὑφάσματος καὶ 5,000

(1) Ἰώβιος, παρὰ Κατόνα, ΚΑ, σ. 83.

(2) Ἰώβιος, καί, κατ' αὐτὸν, Βέθλεν.

(3) Ἰώβιος, παρὰ Κατόνα, ΚΑ, σ. 66.

ἄσπρα ἢ 100 δουκάτα, εἴτα δὲ προσήχθησαν εἰς ἀκρόα-
σιν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, εἰς ἣν ἐπανελήφθη ἡ προχθὲς
γενομένη τελετὴ τοῦ διθανίου καὶ συμποσίου. Ὅτε ὁ Σι-
γισμουνδος ἔκυψε πρὸς ἀσπασμὸν τῆς χειρὸς τοῦ σουλ-
τάνου, ἔχοντος αὐτὴν ἐπὶ τοῦ γόνατος, σφοδρὰ ἀσφυαλ-
γία κατέλαβεν αὐτόν· «Βοήθει μοι, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ!»
ἀνέκραξε ταχέως πρὸς τὸν Ῥουστέμ Πασᾶν· ἀλλ' οὗτος
ἐνόησε μὲν αὐτόν, ἀλλ' οὐκ ἐβοήθησε. Ὁ Σουλεϊμάν, ὃς
ὡσαύτως ἐνόησε τοὺς λόγους τοῦ Ἑρβερστάιν, ἔπεινε τὴν
χεῖρα ἄνω τοῦ γόνατος, ὅπως διευκολύνη τῷ γηραιῷ τὸν
ἀσπασμόν. Μετὰ τὴν ἀκρόασιν ὁ Ῥουστέμ Πασᾶς ἐκέλευσεν
ἵνα ἀγάγωσιν αὐτοὺς πρὸς τὸν Δούναβιν παρὰ τὰ τείχη
σχεδὸν τῆς Βούδης, ὅπως δείξωσιν αὐτοῖς τὸν στόλον τοῦ
Δουνάβεως, τὰ κατακτηθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μεθ'
ἐαυτῶν κομισθέντα τηλεβόλα, τὰ ελαφρὰ πεδινὰ, ὡς καὶ
τὰ παμμεγέθη πολιορκητικά. Τὸ στρατόπεδον τῶν Τούρ-
κων ἦν περικεκυκλωμένον ὑπὸ τάφρου καὶ ὑπὸ περιφραγ-
μάτων ἐξ ἁμαξῶν μετὰ καμήλων καὶ ὑπὸ τηλεβόλων πρὸς-
δεδεμένων δι' ἀλύσεων. Πανταχοῦ ἐπεκράτει μεγίστη
σιγὴ, τῶν στρατιωτῶν προθύμων ὑπακούειν μᾶλλον τοῖς
σημείοις καὶ νεύμασιν ἢ τοῖς λόγοις. Ἐν μέσῳ τῶν ἐν
τῷ στρατοπέδῳ ἀναριθμῆτων σκηνῶν ἦν ἡ τοῦ αὐτοκρά-
τορος ὑψηλοτέρα πασῶν τῶν περὶ αὐτὴν φρουρουμένη
ὑπὸ πύργων· Τί εἶδες; ἠρώτησεν ὁ Ῥουστέμ τὸν Ἑρ-
βερστάιν ἐν παρόδῳ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν· ὁ δὲ ἀπεκρί-
νατο· «Τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ κραταιοτάτου κυριάρ-
χου». Ἡ ἀπόκρισις αὕτη εὐηρέστησε τῷ βεζύρῃ. Τῇ
ἐπιούσῃ ὁ Ῥουστέμ ἐνεχείρισε τοῖς πρεσβευταῖς τὴν πρὸς
τὸν Φερδινάνδον ἀπόκρισιν τοῦ σουλτάνου καὶ τὴν ἰδίαν,
σύμφωνον πρὸς τὴν τοῦ Σουλεϊμάν (1)· αἱ δύο δ' αὗται

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη σώζεται πρωτότυπος ἐν τοῖς αὐτοκρατορικῇ ἀρχείοις.

ἐπιστολαὶ ἦσαν ἐγκλεισμέναι ἐν δύο σάκκοις ἐκ χρυσοῦ ὑφάσματος. Ὁ σουλτάνος ἔγραφεν, ὅτι τὴν Οὐγγρίαν κατέλαθε διὰ τῶν ὅπλων καὶ ὅτι ἀνάγκη ἦν ἵνα ἀποδοθῶσι τὸ Στριγόιον, ἡ Τάτα, τὸ Βισσεγράδ καὶ τὸ Στουλβέι-
σενβοῦργ, τότε δὲ ἐπιτρέψει τὴν συνομολόγησιν ἐγγρά-
φου συνθήκης. Οὕτως ἐτελεύτησεν ἡ πρεσβεία τῇ ἐβδόμῃ
ἡμέρᾳ. Ὁ τζαούσβασης καὶ διερμηνευτὴς προέπεμψαν τοὺς
πρέσβεις ἀποπλέοντας εἰς Βιένναν, πορίσαντες αὐτοῖς ἐφό-
δια, οἷον βόεια καὶ ὄεια κρέατα, ζάκχαριν καὶ οἶνον (Θ).

Μετὰ ἕξ ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἀπόπλου τῶν πρέσβεων ἡ ¹⁸
βασιλισσα ἐξῆλθε τῆς πρωτεύουσας φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς ^{Σεπτ.}
τὸ στέμμα καὶ τὰ ἑτέρα βασιλικά παράσημα, καὶ ἀπεχώ-
ρησεν εἰς Λίππαν, ἐνθα οὐκ ἐθρήνησε τόσῳ τὴν ἀπώλειαν
τοῦ θρόνου, ὅσω τὰ μέγαρα, τὰ δοθέντα αὐτῇ ὡς γαμή-
λιον δῶρον (Ι). Τέσσαρας ἡμέρας ὕστερον ὁ Σουλεϊμάν ²²
ἐξῴδευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἀφίκετο μεσοῦν- ^{Σεπτ.}
τος τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου (1). Κατὰ τὴν ἐν Βούδῃ δια-
τριβὴν ὁ πρεσβευτὴς Φραγκίσκου τοῦ Α' Παυλῖνος,
πλοίαρχος, ὃς πρὸ μικροῦ γενόμενος εὐπατρίδης ἐκλήθη
βαρόνος δὲ Λαγάρδε, ἦλθεν ὅπως δηλώσῃ τὴν δυσαρέ-
στησιν τοῦ βασιλέως αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἐν Ἰταλίᾳ φόνῳ τοῦ
Γάλλου πρεσβευτοῦ (2), ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν ἀπέλυσε τὸν
Αὐστριακὸν πρεσβευτὴν Ἰερώνυμον Λάζσκην, παλατῖνον
τῆς Σιραδίας, πεφυλαχισμένον ἐν Βελγραδίῳ, καίπερ νο-
σοῦντα, ὥστε ἡ ἐγκλησις τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ οὐκ
ᾤθησεν αὐτὸν πρὸς κόλασιν τοῦ Αὐστριακοῦ, μὴ θέλων
ἵνα παραβιάσῃ τὸ διεθνὲς δίκαιον (ΙΑ).

Μεσοῦντος Νοεμβρίου ὁ Σουλεϊμάν ἀφίκετο εἰς Κων-

(1) Ὁ Φερδί ἐστὶ σύμφωνος πρὸς τὸν Ἰστουάνην, Βιβλ. 14.

(2) Σαγρέδος, Βιβλ. ΣΤ, σ. 283, καὶ Φλασσάν Α, σ. 38, πρώτη ἐκδοσις.

1541 σταντινούπολιν. Μετὰ μῆνα ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ κατέπλευσε καὶ ὁ Χαϊρεδδὶν μετὰ τοῦ στόλου ὡς νικητῆς Καρόλου τοῦ Ε', ἀλλ' οὐχὶ διὰ ναυμαχίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸ τοῦ Ἀλγερίου λαίλαπος. Τῇ 20 Ὁκτωβρίου ὁ Κάρολος ἐστρατοπέδευσε ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ ἀκρωτηρίου Τεμέντου (;) (Ματαφούς), κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀλγερίου μετὰ ἐβδομήκοντα καὶ τεσσάρων γαλερῶν καὶ διακοσίων μεγάλων καὶ μικρῶν πλοίων, ἐφ' ὧν ἦσαν δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες πεζῶν, χίλιοι ἵππεις ⁽¹⁾ καὶ τετρακόσιοι Μελιταῖοι, μάλιστα δὲ πολλαὶ Ἰσπανίδες συνεκατράτευουσαι, ὥσπερ προῦκειτο περὶ ἀπονομῆς βραβεῖου τῷ νικητῇ ἱππικῶν ἀγώνων. Ὁ Χασάν βέγης, πρὸς ὃν ὁ Χαϊρεδδὶν ἀνέθηκε τὴν ἀρχὴν τῆς προτέρας αὐτοῦ διοικήσεως, μόλις συνήθροισεν ἑξακοσίους ἵππεις Τούρκους καὶ δισχιλίους Ἀραβας, ὅπως ἀντιστῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν ⁽²⁾. ἀπεκρίνατο ὁμῶς ἀρνητικῶς πρὸς τὴν πρόσκλησιν τοῦ παραδοῦναι τὴν πόλιν. Τῇ ἐπαύριον ὁ Κάρολος διέταξε τὸν στρατὸν εἰς τρεῖς μοίρας πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἀλγερίου· οἱ Ἰσπανοὶ, ὧν ἦρχεν ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδος Γονζάγας, προηγοῦντο, εἶποντο δ' αὐτοῖς οἱ Γερμανοὶ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τούτοις δὲ οἱ Ἱταλοὶ καὶ οἱ Μελιταῖοι ὑπὸ τὸν Κάμιλλον Κολόνναν ⁽³⁾. Εἰ καὶ ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Τεμέν-

(1) Ὁ ἱππότης τῆς Μελίτης Βιλλαγαρόνης (Caroli V expeditio in Africam) ἀναφέρει ἀκριβῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατευμάτων, ὄντα εἰς ὀκτακισχιλίους Ἰσπανοὺς, ἑξακισχιλίους Γερμανοὺς, ἑξακισχιλίους Ἱταλοὺς, τρισχιλίους ἐθελοντὰς πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ τετρακοσίους Μελιταίους (ἐκδ. τῆς Βασιλείας τοῦ Χαλκοκονδύλη σ. 597).

(2) Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 27. Ὁ Ῥοβερτσὼν λέγει, ὅτι ἦσαν ὀκτακόσιοι Τούρκοι καὶ πεντακισχίλιοι Μαυρητανοί.

(3) Ὁ Βιλλαγαρόνης καὶ Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 286, εἰσὶ τὰ μόνα συγγράμματα, ἅτινα ἀναφέρουσι τὰς χρονολογίας, ἀλλ' οὔτε ὁ Ῥοβερτσὼν,

του μέχρι τοῦ Ἀλγερίου ἐστὶ μόνον δώδεκα μιλίων κατ'εὐ-
θεϊαν, ὥς εἴκοσι δὲ διὰ τῆς καμπῆς τῆς παραλίας ἐν πεζῇ
πορείᾳ, ἠνάλωσεν ὁμως ὁ στρατὸς κατὰ ταύτην τρεῖς
ἡμέρας, ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς ἀριστερὰν παράλληλα πρὸς τὰς
καμπὰς τῆς παραλίας ὄρη κατεΐχοντο ὑπὸ ἐχθρικοῦ ἱπι-
κοῦ, ὃ ἦν ἀνάγκη ἵν' ἀποκρούσῃ. Οἱ Ἴσπανοὶ κατεΐχον
τὰ ὄρη, ἐπὶ δὲ τῶν λόφων κατὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων
ἦσαν οἱ Γερμανοὶ, οἱ δὲ Ἴταλοὶ ἐγγύτατα τῆς παραλίας,
παρ' ἣν αἱ γαλέραι καὶ ἰδίως ἡ τοῦ Γιαννέτου Δόρια, ἥτις
ἄλλοτε βενετικὴ οὔσα ἐγένετο λεία παρὰ τοὺς Παξοὺς
ὑπὸ τοῦ Τοργουδ' Ῥεῖς, εἴτα δὲ τῷ ἀπὸντι ἔτει συνελή-
φθη ὑπ' αὐτοῦ διωχθεῖσα παρὰ τὴν Κορσικὴν (1), ἐφύλασ-
σον τὰς πλευράς. Ἡ νύξ τῆς 23 πρὸς τὴν 24 Ὀκτω-
βρίου ὠρίσθη πρὸς ἀποβίβασμὸν τοῦ βαρέος πυροβολι-
κοῦ, τῆς πυρίτιδος, τῶν σφαιρῶν καὶ τῶν σιτιῶν (1B).
Ἡ ἐσπέρα ἦν αἰθρία, ἡ δὲ θάλασσα εὐδαία, ἀλλ' αἰφνιδίως
ἐπνευσεν ἄνεμος μετὰ ὕετοῦ, συνέβη σφοδρὰ θύελλα,
βλάψασα τὰ μέγιστα τὸν τε στόλον καὶ τὸν στρατόν. Οἱ
στρατιῶται ἄσκηνοι καὶ ἄχλαιοι ἀπεναρκώθησαν ὑπὸ τοῦ
ἀδιακόπου ὕετοῦ καὶ εἰσέδυον εἰς τὸ κάθυγρον ἔδαφος.
Μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐφάνη ἡ ἐκ τῆς θυέλλης
κατὰ θάλασσαν συμφορὰ· δέκα καὶ τέσσαρες γαλέραι κα-
τασυνετρίβησαν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ πρίγκηπος τῆς Μελφίας
καὶ ἡ τοῦ Γιαννέτου Δόρια, ἐν συνόλῳ ἑκατὸν τριάκοντα
πλοῖα. Ἡ τοιαύτη ἄνωθεν βοήθειαι, οἷαν ἐν Ἀλγερίᾳ πρὸ
πολλῶν ἡμερῶν μαντικὸς Μωαμεθανὸς ἱερεὺς προεῖπε
τοῖς πολιορκουμένοις, ἐθάρρυνεν αὐτοὺς νῦν εἰς ἐνεργόν

οὗ· εἰς συγγραφὴς τῶν Νέων ἐλθήσεων περὶ Ἀλγερίας, Τόμ.
B, σ. 654, γινώσκουσιν αὐτάς.

(1) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, σ. 236.

ἔξοδον. Οἱ ὑπὸ τὸν Κάμιλλον Κολόνναν Ἰταλοὶ πρῶτον ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ τῆς γεφύρας, εἰς ἣν ἐτάχθησαν, εἴτα ἐλκυσθέντες ὑπὸ τῶν ἀποχωρούντων ἐχθρῶν μέχρι βολῆς τῶν τηλεβόλων τοῦ φρουρίου, ἐπυροβολήθησαν ὑπὸ πάντων τῶν τηλεβόλων καὶ κατεκρημνίσθησαν πρὸ τῶν τειχῶν, ἃ ἐν τῇ ὁρμῇ διενοήθησαν ἀναβῆναι (1). Τοὺς φεύγοντας ὑπολοίπους ἔσωσεν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπὸ τελείου ὀλέθρου, αὐτὸς προβάς διὰ τοῦ νέφους τῶν βελῶν τῶν Ἀράβων, τῶν κατεχόντων τὰ ὄρη (2). Χίλιοι ὀκτακόσιοι Μουσουλμάνοι, αἰχμάλωτοι ἐν ταῖς συντριβείσαις γαλέραις, ἀπληθευρώθησαν, τὰ δὲ χριστιανικὰ πληρώματα κατεσφάγησαν, μετὰ πολλοῦ δὲ μόχθου διέφυγε τὸ ξίφος τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν κυμάτων ὁ ὕστερον δορικτήτωρ τοῦ Μεξικοῦ Φερνάνδος Κορτέζ. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἦν ὕετοῦ φορὰ, ἡ θάλασσα ἐξωγκώθη μανιωδῶς, ὥστε ἦν ἀδύνατον ἵνα κομισθῇ εἰς τὰ λείψανα τοῦ στόλου καὶ σμικρὸν τι μέρος ἐκ τῶν ὀλίγων περισωθέντων σιτίων. Διὸ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκέλευσε τὸν φόνον τῶν ἵππων τοῦ ἱππικοῦ, ἐξ ὧν ὁ στρατὸς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐτρέφετο. Ἡ ἀπώλεια τηλικούτου πυροβολικοῦ καὶ τῶν πλείστων σιτίων ἠνάγκασαν αὐτὸν λῦσαι τὴν πολιορκίαν καὶ ἐπιβῆσαι τὸν στρατὸν εἰς τὰ πλοῖα. Ἡ ἀποχώρησις ἐγένετο πρὸς τὸ Τέμεντον (ΙΓ), ὅπου ἀπέβη καὶ ὅπου ἦσαν τὰ λείψανα τοῦ ἀπὸ τῆς θυέλλης διασωθέντος κατατετρυμένου στόλου. Τὰ μάλιστα ἐπικίνδυνος καὶ ἐπίπονος ἦν ἡ πορεία· διότι ἕνεκα τοῦ ὕετοῦ οἱ ποταμοὶ ἦσαν ἐξωγκω-

(1) Ὁ Βιλλαγκρόνης, σ. 59, λέγει· *Atque ex Italis eos dederunt in fugam quibus non magnus esset usus militiae, ὁ δὲ Γουάτζος ἀπ' ἐναντίας· Se quei Italiani havessero havuto scale per dar assalto non e dubbio alcuno che la terra pigliavano disperatamente.*

(2) Χατζη Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν. Βερρότ, Τόμ. Δ.

μένοι (1), τὸ δὲ ἔδαφος νοτερόν· πανταχοῦ πλημμύραι ἢ ἰλύς (2). Εἰ οἱ στρατιῶται εἶχον ἀνάγκην ἀναπαύσεως, ἐπήγνυσον βαθέως τὰς λόγχας ἐν τῷ ἐμπλήρῳ ἐδάφει καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐστηριγμένοι ἢ κεκλιμένοι ἐκοιμῶντο. Οὕτω διήλθον τὴν μόλις τεσσάρων ὥρων ὁδὸν διὰ τεσσάρων ἡμερῶν. Τῇ 31 Ὀκτωβρίου ὁ στρατὸς ἐπέβη εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας νέα καταιγὶς ἠνάγκασε τὸν στόλον ἵνα προσορμίση εἰς Βουτζία, ὅπου περιέμενεν οὐριον ἄνεμον ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδας. Ὁ Κάρολος διέτριψε μόνον μῆνα περὶ τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, αἱ δὲ καταστρέψασαι τὸν στόλον αὐτοῦ τρικυμῖαι εἶχον τὸν Χαϊρεδδὶν (3) ἐν ἀσφαλεῖ λιμένι. Τοῦ αὐτοκράτορος ἡ ἡττα ἦν ἔργον μόνον τῶν στοιχείων (4).

Ἴνα μὴ καὶ αὖθις μετὰ ἔτος ἀπὸ τῆς οὐγγρικῆς ἐκστρατείας ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ κατὰ θάλασσαν ἔργα τοῦ Χαϊρεδδὶν, ἱστοροῦμεν ἐνταῦθα τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον ἐν ἔτος πρότερον. Τοῦτο δὲ τόσῳ πρεπωδέστερον, ὅσῳ ἡ ἐξῆς ἐκστρατεία τοῦ Χαϊρεδδὶν προεκλήθη θερμότηα καὶ μετὰ τινος δυσχερείας ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου πλοιάρχου, τοῦ πρεσβευτοῦ Παυλίνου, τοῦ λαβόντος συνέντευξιν μετὰ τοῦ Σουλεϊμάν ἐν Βούδῃ. Ἐπὶ τοῖς διαθήμασιν αὐτοῦ ὁ διερμηνευτὴς τῆς Πύλης Ἰουνὺς βέγγης ἐπρέσβευσεν ἤδη τὸ ἔκτον εἰς Βενετιάν, λαβὼν τὴν αὐτὴν ἐντολήν, ὥς καὶ πρὸ ἑξ ἑτῶν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Γάλλου Λαφορέτ (1), ὅπως πείσῃ, εἰ ἦν δυ-

(1) Χατζῆ Κάλφας.

(2) Ἱστορία τοῦ Γουάτζου, φ. 107.

(3) Ἀντ. Δόριας (Σύνοψις τῶν ἀξιολογημονεύτων συμβάντων ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ε' ἐν τοῖς σχετικοῖς πρὸς τὴν ἱστορίαν ἐγγράφοις ὑπὸ Γήδελ, σ. 58).

(4) Ἡ ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν ἀναφέρει τὴν ἡτταν τοῦ Ἀλγερίου ὡς τὴν κυριωτάτην αἰτίαν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ὀρόνου παραίτησιν Καρόλου τοῦ Ε'.

νατόν τὴν δημοκρατίαν εἰς σύμπραξιν τοῦ πρὸς τὸν Κάρολον πολέμου. Ὁ Παυλῖνος ἀνεκοίνωσεν ἐν Φονταϊνεβλώ, ὅτι ὁ σουλτάνος ἐπεθύμει ὑποθαλεῖν τὸν στόλον τοῦ Χαϊρεδδίν τῷ βασιλεῖ, ἐπανήλθεν εἴτα ὡς τάχιστα διὰ τῆς Βενετίας μετὰ τοῦ δευτέρου πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας Πελλισιέρου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διὰ μὲν τῆς δυνάμεως τοῦ καποῦ ἀγᾶ καὶ ἀρχιευνούγου ἔλαβε συνέντευξιν πρὸς τὸν σουλτάνον, διὰ δὲ τῆς τοῦ Ῥουστέμ, παρὰ τὴν θέλησιν καὶ συμβουλὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἐπιστολὴν τοῦ Σαυλεϊμάν, ὑπισχνουμένου τῷ βασιλεῖ τὸν προσεχῆ ἀπόπλουν τοῦ στόλου πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ (ΙΔ). Ὁ Παυλῖνος ἐπέβη εἰς τὸν στόλον μετὰ τοῦ Χαϊρεδδίν. Ὁ στόλος οὗτος συγκεείμενος ἐξ ἑκατὸν δέκα γαλερῶν καὶ τεσσαράκοντα μικρῶν πλοίων κατέπλευσεν εἰς Μεσσήνην, ἧς τὸ φρούριον παρεδόθη κατὰ τὴν πρώτην πρόσκλησιν. Τὴν εὐειδῆ Ἰσπανίδα, θυγατέρα τοῦ δὸν Διέγου, ἀπομόσασαν τὴν πατρώαν πίστιν, ἔλαβεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὁ Βαρβαρόσας. Ὁ κατάπλους τοῦ ταυρ-
 4543 κικοῦ στόλου ἐνεποίησεν ἐπὶ τῆς νήσου Πουτίας καὶ Ὡστίας πανικὸν φόβον, ὃς ὅμως δι' ἐπιστολῆς τοῦ Παυλῖνου πρὸς τοὺς παραλίους τοσοῦτον κατέπαυσεν, ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ Νεπτουνίου καὶ τῆς Ὡστίας ἐκόμισαν οἶτον καὶ οἶνον πρὸς τὸν στόλον, ὑδρευόμενον ἀταράχως κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιθέριος. Μόνον οἱ ἐν Ῥώμῃ κατεθορυβήθησαν διὸ οἱ μὲν εὐπατρίδαι ἐξωπλίσθησαν, οἱ δὲ μοναχοὶ καὶ μοναχαί, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδιά ἔφυγον πέραν τῶν Τιβούρων εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Σαβίνων, ἀσφαλεῖς ἀπὸ κεχηνότων λύκων (ΙΕ). Ὁ στόλος παρὰ πλεύσας τὴν Τορτόνην καὶ Γένουαν προσωρμίσθη εἰς Μασσαλίαν, ὅπου ὁ μὲν Χαϊρεδδίν ἐδεξιώθη μετὰ τιμῶν, ὁ δὲ Παυλῖνος εὗρε τὰ περαιτέρω προστάγματα τοῦ βα-

σιλέως, καθ' ἃ ὁ γαλλικὸς μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου
 ἐμελλον ἐπιχειρήσειν ἀμέσως τὴν πολιορκίαν τῆς Νι-
 καίας. Ὁ ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Ἀγγίας ἐξ εἴκοσι καὶ δύο
 γαλερῶν καὶ ὀκτωκαίδεκα μεγάλων πλοίων γαλλικὸς
 στόλος καὶ ὁ ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα ἱστιοφόρων ὀθωμανι-
 κὸς ἐφάνησαν πρὸ τῆς Νικαίας, ἧς τὸ φρούριον ὁ Μελι-
 ταῖος ἱππότης Παῦλος Συμεὼν, ὃς πρότερον κατεβασα-
 νίσθη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Βαρβαρόσα, ὑπερήσπιζε μετὰ
 καρτεροψυχίας (1). Ἡ πόλις παρεδόθη εὐθὺς ἐπὶ τῇ ὑπο-
 σχέσει τοῦ Παυλίνου, ὅτι ἀπαλλαγῆσεται τῆς διαρπα-
 γῆς (2). διό οἱ γενίτσαροι σφαλέντες τῆς ἐλπίδος τῆς διαρ-
 παγῆς ἐγόγγυζον, τὸ φρούριον ὅμως ἀνθίστατο πρὸς τὸ
 πυροβολικόν τοῦ Βαρβαρόσα. Μετ' ὀλίγον οἱ Γάλλοι ἐσπάνι-
 σαν πυρίτιδος, ἣν ἐξ ἀνάγκης ἠγόρασαν παρὰ τῶν Τούρ-
 κων. Ὁ Χαϊρεδδὴν ἠτιάσατο αὐτοὺς τῆς τοιαύτης ὀλιγω-
 ρίας καὶ τῆς σμικρότητος τοῦ ὄλου ἔργου, εἰπὼν, ὅτι οἱ
 ὀθωμανικοὶ στόλοι ἦσαν εἰθισμένοι ἐπιδιώκειν μεγάλας
 ἐπιχειρήσεις καὶ μὴ διακυβεύειν τὴν δόξαν αὐτῶν ἐν σμι-
 κροῖς ἔργοις. Μετὰ πολλοῦ μόχθου ὁ δοῦξ τῆς Ἀγγίας
 κατεπράυνε τὴν ὀργὴν τοῦ Βαρβαρόσα. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ
 Τούρκοι μεσολαβήσαντες ἐπιστολὴν τοῦ μαρκιῶνος Γουά-
 στου, ἀναγγέλλοντος τῷ φρουράρχῳ τῆς ἀκροπόλεως,
 ὅτι ταχέως ἀφικνεῖται μετὰ δυνάμεων ἀνωτέρων τῶν πο-
 λιορκούντων, ἐγνώσαν λῦσαι τὴν πολιορκίαν, οὐχὶ ὅμως
 πρὸ τοῦ δηῶσαι καὶ ἐμπρῆσαι τὴν πόλιν (3). Περίεργος
 ὡς οὐδεμία ἐτέρα πόλις τῆς Γαλλίας ἐστὶν ἐν τῇ ὀθω-
 μανικῇ ἱστορίᾳ ἡ Νίκαια, ὅπου ὁ ἀδελφὸς Βαγιαζήτ τοῦ

(1) Σαγρέδος, σ. 287.

(2) Ἡ χρονολογία εὑρηται πρὸς Φλασσάν Α, σ. 390.

(3) Σαγρέδος, σ. 23.

Β' ὁ ἀτυχὴς Τζέμ, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥοδίων, κατεί-
χето αἰχμάλωτος καὶ ὅπου ἀκριβῶς μετὰ ἐξήκοντα ἔτη
τὸ πρῶτον ἡ Γαλλία παρέσχε τοῦ παρὰ φύσιν θέαμα τῆς
ἐνώσεως χριστιανικοῦ στόλου μετὰ τουρκικοῦ κατὰ χρι-
στιανικῆς δυνάμεως (ΙΓ).

Αἱ ἐν τῇ Ταυρικῇ ταραχαὶ ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν
τοῦ Σουλεϊμάν, ἐτι δὲ μᾶλλον τὴν τοῦ ὕστερον μεγάλου
βεζύρου Ῥουστέμ, αἰτίου τούτων καὶ ὑποθάλλοντος αὐ-
τάς. Τῆς χώρας ταύτης, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἤρξεν ὁ
Σεαδὲτ Γιράϊ, ὁ συστρατεύσας τῷ σουλτάνῳ Σελίμ
τὸ πρῶτον ἐπὶ τὴν Περσίαν, μέχρι τῆς ἐκστρατείας τοῦ
Σουλεϊμάν ἐπὶ τὸ Βαγδάτ, ὅτε ὑπὸ τῶν δολοφράφιων τοῦ
Ἰσλάμ Γιράϊ ἠναγκάσθη ἀποθέσαι τὴν ἀρχὴν, μετὰ τινα
δὲ χρόνον ἐτελεύτησε τὸν βίον (1). Τὸν Ἰσλάμ Γιράϊ ἡ
Πύλη μὴ θεωρήσασα ὡς νόμιμον χάνην, εἰ καὶ οὗτος ἀνη-
γόρευσε καλγὰν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Οὐσβεγ Γιράϊ,
1530 ἀνέθηκε τὸ χανάτον τῆς Ταυρικῆς τῷ χάνῃ τῆς Καζάνης
Σαχίβ Γιράϊ, υἱῷ τοῦ Μεγλί Γιράϊ, ὑπεβίβασε δὲ τὸν
Ἰσλάμ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ καλγά. Ὁ σουλτάνος πρὸς
ἐνίσχυσιν τοῦ Σαχίβ Γιράϊ ἐπεμψεν ἐξήκοντα πυροβολη-
τάς, τριακοσίους ὀπλοποιοὺς, χιλίους γενιτσάρους καὶ τι-
να χρήματα, ἃ τινα καλούμενα σε γ β ἄ ν ἀ κ τ ζ ε σ ἰ (χρή-
ματα τοῦ φύλακος τῶν κυνῶν), ὠρίσθησαν ταῦντεῦθεν ὡς
αὐτοκρατορικὸν δῶρον κατὰ πᾶσαν ἐγκαθιδρύσιν νέου χάν-
η (2). Ἐπὶ ἐν καὶ ἡμισυ ἔτος ὁ Σαχίβ Γιράϊ διῆγεν ὁμό-
νους πρὸς τὸν καλγὰν Ἰσλάμ Γιράϊ, ὃν ὅμως εἴτα ἐκποδῶν
ἐποιήσατο τῇ βοηθείᾳ τοῦ βέγη τῶν Νογαίων Βακῆ, ἀφεί-

(1) Το Νοχβετέτ τεβαρίχ, σ. 252, ἀναφέρει τὴν τελευταίαν αὐτοῦ εἰς τὸ
ἔτος 1532, ἀλλ' οἱ ἐπὶ τὰ Π λ α ν ῆ τ α ἰ Ἀ σ τ ἔ ρ ε ς ἀναφέρουσιν αὐτὴν εἰς
τὸ ἔτος 1537.

(2) Οἱ ἐπὶ τὰ Π λ α ν ῆ τ α ἰ Ἀ σ τ ἔ ρ ε ς, φ. 64.

αὐτὸν ἐν πίθῳ πλήρει ὕδατος, ὅπου ἀπέθανεν ἐκ τοῦ ψύ-
χους.

Ὁ Δεβλét, υἱὸς τοῦ Μουραβέκ καὶ ἑγγονος τοῦ Μεγλί
Γιράϊ, διέμενε τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ὁμηρος. Οὗτος
ἐσώθη ἀπὸ τοῦ θανάτου ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν θείων Μωάμεθ
καὶ Σεαδét ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἥτις μετὰ τὴν τελευ-
τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐγένετο ἐκ διαδοχῆς γυνὴ τῶν ἀδελφῶν
τούτου (1). Ὁ Σαχίβ Γιράϊ, ἀδελμονῶν δικαίως ἐπὶ τῇ ἐν
Κωνσταντινουπόλει διαμονῇ τοῦ ἀνεψιοῦ, προὔτεινεν αὐ-
τὸν τῷ σουλτάνῳ ὡς χάνην τοῦ Ἀστραχανίου, τουτέστι
τῆς χώρας τοῦ Χατζή Τερχάν. Τοῦ Ῥουστέμ δεχθέντος
κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν πρότασιν ταύτην, ὁ Δεβλét ἀνε-
κηρύχθη χάνης τοῦ Ἀστραχανίου, κρύφα δὲ χάνης τῆς
Ταυρικῆς, συγχρόνως δὲ ὁ Σαχίβ Γιράϊ παρηγγέλθη ἵνα
ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τοὺς Κιρκασσοὺς, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τὴν ἐπανα-
στασάν φυλὴν αὐτῶν Σανέ. Ἐκστρατεύοντος τοῦ Σαχίβ
Γιράϊ, ὁ Δεβλét ἀφίκετο εἰς Ἀκκερμάν κατ' ἀρχὰς ὡς
χάνης τοῦ Ἀστραχανίου, μετὰ ταῦτα ἐκήρυξεν ἑαυτὸν
χάνην τῆς Ταυρικῆς, κατετρόπωσε τὸν καλγάν Ἐμίν Γι- 1545
ράϊ, ἀπήλλαξε τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Βουλὸνκ Γιράϊ καὶ
Μουβαρέκ Γιράϊ καὶ ἐπώτρυνεν αὐτοὺς, ὡς καὶ πολλοὺς
ἐτέρους συγγενεῖς τοῦ Σαχίβ Γιράϊ, εἰς τὸν φόνον τοῦ
θείου, ὃς ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῶν λαβῶν ἑπτακαίδεκα τραύμα-
τα, καὶ ἐτάφη ἐν Σαλατζίκ παρὰ τὸ Βαγτζεσαράϊ ἐν τῷ
θόλῳ, ὃν ὠκοδόμησεν ὁ πρόπαππος αὐτοῦ Χατζή Γιράϊ,
ἰδρυτῆς τῆς ὁμωνύμου δυναστείας (1). Ὁ ἱατρὸς καὶ ποιη-
τῆς Καϊζουνιζαδὲ Νεδαγι, αὐτόπτης τοῦ θανάτου τοῦ

(1) Τζεναβῆς. Οἱ ἑπτὰ Πλανῆται Ἀστέρες, φ. 64.

(1) Οἱ ἑπτὰ πλανῆται ἀστέρες, σ. 65.

Σαχίβ Γιράι, περιέγραψε τὸ τραγικὸν αὐτὸ συμβάν ἐν ἐμμέτρῳ πραγματείᾳ.

Ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τῆς Βούδης ὁ Σουλεϊμάν ἐπέδωκεν ἑαυτὸν τῇ θήρᾳ, φροντίζων συγχρόνως καὶ περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους. Ὁ διοικητὴς τῆς Βούδης Σουλεϊμάν Πασᾶς, Οὐγγρος τὸ γένος, ἡτήσατο τὴν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ἀπαλλαγὴν ἕνεκα νόσου, διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ Βαλῆς βέγης. Ὁ Σουλεϊμάν οὐκ ἐπέζησεν ἐπὶ πολὺ ἀπὸ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς πατρίδος αὐτοῦ (1Z). Ἄλλος τις Βαλῆς, Πασᾶς τοῦ Διαρβεκίρ, ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας διὰ παρανομίας, ἃς κατέδειξεν ὁ δευτερδάρ αὐτοῦ, ὁ δὲ βεγλέρβεγης τῆς Καραμανίας Χουσεῖν Πασᾶς ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας ὡσαύτως ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Καὶ τὸ μὲν ἀξίωμα τοῦ πρώτου ἐδόθη τῷ Ἀλῇ Πασᾶ, διοικητῇ τοῦ Σουλκὰδρ, τὸ δὲ τοῦ δευτέρου τῷ Ῥαμαζάνογλου Πιρὶ Πασᾶ (1). Καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ Βαγδάτ Ὅθεις Πασᾶς ἀπεπέμφθη τῆς ὑπηρεσίας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τῆς Δαμασκοῦ ἐξέτασιν τῆς διαχειρίσεως τῶν αὐτοκρατορικῶν προσόδων τοῦ Βαγδάτ, ἀντικατεστάθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀγιάς Πασᾶ (2). Ὁ ἡγεμονόπαις Μωάμεθ ἀνηγορεύθη διοικητὴς τοῦ Σαρουχάν μετὰ ἐτησίας προσόδου οὐχὶ ἐλάσσονος τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων ἀσπρῶν (ἐξηκοντακισχιλίων δουκάτων), ὁ δὲ ἕτερος ἡγεμονόπαις Σελίμ διοικητὴς τοῦ Ἰκονίου.

Ἀμφότεροι οἱ ἡγεμονόπαιδες ἐπορεύθησαν ἐν πομπῇ πρὸς τὸν πατέρα, ὅπως λάβωσι μετὰ τῆς σημαίας καὶ τοῦ τυμπάνου τὴν ἀναγόρευσιν, εἴτα ἀπῆλθον εἰς τὰς οἰκείας

(1) Φερδὶ, φ. 360.

(2) Αὐτόθι, φ. 362.

ἐπαρχίας διαμείναντες ἡμέρας τινὰς ἐν Χρυσουπόλει(III).

Εὐθὺς ὡς ὁ Σουλεϊμάν κατέλιπε τὴν πρωτεύουσάν τῆς Οὐγγρίας, δύο ὁθωμανικαὶ ληστρικαὶ μοῖραι ἤρξαντο ἐπιτρέχουσαι τὴν χώραν καὶ ἡ μὲν ὑπὸ τὸν Πασᾶν τῆς Βοσνίας ἐπορεύθη πρὸς τὴν Μοραβίαν, ἀλλ'ὁ ἐξωγκωμένος ποταμὸς Βάγος ἐκώλυσε τὴν πορείαν αὐτοῦ, ἡ δὲ πρὸς τὸ Γιαρμάθ πρὸς δῆωσιν τῶν κτημάτων τοῦ Ἑμερίκου Βαλάσσα, ὃν ὁ Σουλεϊμάν, ὡς τὸν Μαϊλάτ, ἐθεώρει πρόδοτον, ἅτε ἀποπειραθέντα ἀποστῆσαι ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν Τρανσιλθανίαν. Φιρμάνιον δὲ ἐκσφενδονισθέν πρὸς τοὺς Τρανσιλθανοὺς, ἀνεκοίνου αὐτοῖς, ὅτι ἡ χώρα αὐτῶν ἦν κτήμα τοῦ σουλτάνου, αὐτοὶ δὲ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ ὅτι, εἰ ὑπήκουον τοῖς λόγοις τοῦ Φερδινάνδου, ἑκατοστίες τινὲς χιλιάδων Τατάρων καὶ ἀκιντζιδῶν πορευθήσονται καύσειν καὶ τεμεῖν τὴν χώραν αὐτῶν. Ὁ γραμματεὺς Τραν-^{Ἀπριλ.}κουίλλος Ἀνδρόνικος, ὃς ἦλθεν εἰς τὴν Πύλην ἀμέσως ^{μηνί} μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Ζαπόλια, ἐπέμφθη πάλιν ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα αἰτήσῃται τὴν ¹⁵⁴² ἐκχώρησιν τῆς Οὐγγρίας ὡς δῶρον τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ σουλτάνου, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προτείνῃ πρῶτον μὲν ἐνιαύσιον δῶρον πεντακισμυρίων δουκάτων, εἶτα δὲ μέχρι ἑκατὸν χιλιάδων (1). Τὸ πιστωτικὸν γράμμα ἡτιολόγει τὴν βραδύτητα τῆς ἀποστολῆς πρεσβείας δι' ἑλλειψιν προπεμπτηρίου (2). Οἱ βεζύραι οὐδὲ ἀκοῦσαι ᾔθελον τοιαύτης προτάσεως, ὥστε ἡρνήθησαν αὐτῷ πρόσοδον πρὸς τὸν σουλτάνον, πρὸς δὲ τὴν ἐκ κληρονομίας νομιμότητα τῆς βασιλείας ἀντέταξαν τὴν διὰ τοῦ ξι-

(1) Περὶ τῆς τετάρτης πρεσβείας βρα τὰ αὐτοκρατορικά ἀρχεῖα, ἱστορῆματα καὶ διπλώματα.

(2) Ὀδηγίαι πρὸς τὸν Τρανκουίλλον Ἀνδρόνικον τῇ 10 Ἰουλίου.

φους. Ὁ μέγας βεζύρης, ὁ ἐκτομίας Σουλεϊμάν, ὑπέμνησεν αὐτὸν μὴ πάθῃ ὁ Φερδινάνδος ὅτι ὁ Ἀλαεδδεβλέτ, ὃς ἠθέλησεν ὑπερασπίσαι τῆς χώρας αὐτοῦ κατὰ τοῦ παδισάχ ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως ἐσφάγη μετὰ τοῦ ἰδίου οἴκου· ὁ δὲ Ῥουστέμ, ὧν τότε δεύτερος βεζύρης, εἶπεν αὐτῷ· «Ὁ Ἰβραῖμ ἤψατο τῆς Βιέννης τῷ ἄκρῳ τῶν δακτύλων· ἀλλ' ἐγὼ βούλομαι καταλαβεῖν αὐτὴν ταῖς δύο χερσαί. Ὁ σὸς κύριος κινεῖ καθ' ἡμῶν οὐ μόνον τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, Γερμανοὺς, Ἰσπανοὺς ἢ Ἰταλοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡμετέρους, τοὺς Οὐγγρους, τοὺς Τρανσιλθανοὺς καὶ τοὺς Μολδαβοὺς. Ἐὰν μὴ ἴδῃς τὸν σουλτάνον, ἐὰν μὴ ἀσπασθῇς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, αἰτία εἰσὶν αἱ τοιαῦται προτάσεις». Ὁ Τρανκουίλλος ἐφοβεῖτο ἤδη μὴ συλληφθεὶς καθειρχθῇ, ὥς ὁ Ἀάζσκης, ἐπειδὴ ὁ βεζύρης εἶπεν αὐτῷ, ὅτι τὸ προπεμπτήριον ἔχει ὧδε· «Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἵσταται ἀνοικτὴ πᾶσι τοῖς ἐνταῦθα ἐρχομένοις ἵνα αἰτήσωνται τι παρ' αὐτῆς εἴτε φίλοι, εἴτε ἐχθροὶ εἰσιν, οὐχὶ ὁμως, ὅτι δύνανται καὶ ἀπέρχεσθαι.» Ἡ ἀπειλὴ αὕτη ἀληθῶς οὐκ ἐπληρώθη, ὁ δὲ Τρανκουίλλος Ἀνδρόνικος ἀπῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄπρακτος.

Τοῦ Τρανκουίλλου Ἀνδρονίκου μάτην περὶ τῆς Οὐγγρίας καὶ δὴ περὶ προσόδου πρὸς τὸν σουλτάνον διαπραγματευομένου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ στρατὸς τοῦ Φερδινάνδου ἐπολιόρκησε τὴν Πέσταν, ὥς πρὸ δώδεκα ἐτῶν ἐπραξεν ὁ Ῥογενδόρφ ἐπὶ τῆς πρεσβείας τοῦ Ζούριαιτζ καὶ τοῦ Λάμβεργ. Ὁ νέος διοικητὴς τῆς Πέστης Βαλῆ Πασᾶς ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν διοικητὴν τῆς Βοσνίας Οὐλαμά, καὶ τὸν σαντζάκβεγην τῆς Προσέγας Μουράτ· ἐκ τούτων δὲ, ὁ μὲν ἤγαγεν αὐτῷ τρισχιλίους, ὁ δὲ χιλίους ἱππεῖς. Χίλιοι γενίτσαροι ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγον αὐτῶν σεργάναςην Ἰουσοῦφ (10) ἐμάχοντο ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ

Βελή Πασᾶ, τὰ ἐπίλοιπα δὲ στρατεύματα ἦσαν ἐκ στρατιωτῶν τῶν μεθορίων Ἀζάβοι καὶ μαρτολόζοι. [Διὰ τινὰ δὲ διαφωνίαν ἐπελθοῦσαν μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν ἡ ἐφοδος ἐγένετο ὑπὸ τούτων ἀνευτῆς ἐνεργοῦ βοηθείας ἐκείνων· οὕτω δὲ τὸ ὑπὸ τεσσαράκοντα τηλεβόλων γενόμενον ῥῆγμα μικρὸν ὠφέλησε τὴν προθυμίαν τῶν Ἰταλῶν Βιτέλλη, Μεδίκη καὶ Παλλαβιτζίνη καὶ τὸ θάρρος τῶν Οὐγγρων Ζρινύ, Ῥεβᾶ καὶ Βανφύ, ὃν ὁ δεύτερος κατεκερματίσθη ὑπὸ ἐκφυροσκορηθείσης σφαίρας, ὁ δὲ Βανφύ ἐφονεύθη. Ὁ στρατὸς τοῦ Φερδινάνδου ἦν εἰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν, ὃν ὁ μὲν ἐκλέκτωρ Ἰωακείμ ὁ ἐκ Βρανδεβούργῃ ἤρχε τεσσαράκοντα χιλιάδων πεζῶν καὶ ὀκτὼ χιλιάδων ἱππέων, ὁ δὲ Ἰωάννης Οὐγγὰδ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Στυρίας, δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν, οἱ δὲ Οὐγγροὶ Γασπάρδ, Σερεδὺ καὶ Πέτρος Περενὺ ἐκκαίδεκα χιλιάδων. Ὀκτὼ Γερμανοὶ ἠκολούθουν τοῖς στρατεύμασιν ὡς σύμβουλοι τοῦ πολέμου· ἀλλ' αἱ ἀντίτετοι γινῶμαι καὶ πρостаγαὶ τοσούτων συμβούλων καὶ τοσούτων ἀρχηγῶν ἐκώλυσον τὴν ἐνότητα τῶν ἔργων καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς νίκης· διὸ τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας ὁ πολυκέφαλος πολιορκητικὸς στρατὸς ἤρξατο ἀποχωρεῖν. Οὕτω δὲ τῶν ὀγδοήκοντα χιλιάδων πολιορκητῶν μετὰ τῶν ὀκτὼ συμβούλων ἀνεδείχθησαν νικηταὶ οἱ ὀκτακισχίλιοι πολιορκούμενοι (Κ).

Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος ὁ νικηφόρος στρατὸς τοῦ Σου- 1553
λειμάν ἐστράτευσεν αὖθις εἰς Οὐγγρίαν. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη, ἡ δεκάτη, ἦν αὐτὸς ὁ Σουλειμάν ἤγεν, ἐστὶν ἀξιομνημόνευτος πασῶν τῶν ἐτέρων ἐπὶ τῇ πειθαρχίᾳ τοῦ στρατοῦ, ἐπὶ τῇ τάξει καὶ τῇ προνοίᾳ τῶν ἐπιτηδείων. Πρὸ τῆς ἐκστρατείας ἐτι ὁ Σουλειμάν συνήθροισεν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ τέσσαρας χιλιάδας καὶ ὀκτακοσίους μεδίμνους κριθῆς

καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδας μεδίμωνν ἀλεύρου, ἃ στόλος ἐκ τριακοσίων καὶ ἑβδομήκοντα ἑνὸς πλοίων ὑπὸ τὸν Ἀλῆ βέγην καὶ τὸν ὑπὸ τοῦτον Σινὰν ἀγᾶν, βέγην τῆς Σεγεδίνης, πρῶην καπιτζίβασιν ἢ θαλαμηπόλον τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰβραΐμ, μετεκόμισε διὰ τοῦ Εὐξείνου εἰς τὸν Ἰστρον (1). Ὁ Σουλεϊμὰν διεχείμασεν ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅθεν λήγοντος τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς ἐπεμφεν εἰς Σοφίαν τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ρούμελης Ἀχμέτ Πασᾶν (2), αὐτὸς δὲ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος ἐξεστράτευσεν τῇ 18 μοχαρ-
²³ ^{Ἀπριλ.} ¹⁵⁴³ ρέμ. 950 μετὰ μεγάλης πομπῆς. Τῆς πορείας προηγούντο οἱ ὕδροφόροι, αἵτινες ἐκ τῶν πεπληρωμένων ἀσκῶν ἐπότιζον τοὺς διψῶντας, εἶποντο δ' αὐτοῖς τὰ σκεύη τοῦ θησαυροφυλακίου καὶ τὰ τοῦ σουλτάνου, ἃ ἔφερον τριακόσιοι στίχοι ἡμιόνων (3), ἐξ ἑπτὰ συγχείμενος ἕκαστος, ἐν συνόλῳ δύο χιλιάδες καὶ ἑκατὸν ἡμίονοι· εἶτα ἠκολούθουν ἑκατὸν στίχοι ἵππων, ἐξ ἑννέα ἕκαστος ἀποτελούμενος (4), ἐν συνόλῳ ἑννεακόσιοι κέλητες· εἶτα ἑννεακόσιοι στίχοι καμήλων (5) ἕκαστος ἀνὰ ἑξ, τὸ ὅλον πέντε χιλιάδες καὶ τετρακόσiai, φερουσῶν τὰ πρὸς πόλεμον καὶ τὰ ἐπιτήδεια. Μετὰ ταῦτα ἐβάδιζον χίλιοι ὅπλοιοι (τζεβετζι), πεντακόσιοι ταφρωρύκται, ὀκτακόσιοι πυροβοληταὶ (τοπτζι), τετρακόσιοι σκευαγωγοὶ (τοπαρπατζι) μετὰ τῶν ἀγάδων, κιαγιάδων καὶ γραμματέων, κατόπιν δ' αὐτῶν οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς αὐλῆς, ὁ ἀρχιοικονόμος (κιλαρτζίβασης), ὁ ἀρχιθησαυροφύλαξ (χαζνεδάρβασης) καὶ ὁ αὐλάρχης (καπουκιάγας). Τούτοις ἠκολούθει

(1) Σιναντζαούσης, φ. 26.

(2) Αὐτόθι, φ. 28.

(3) Κατάρ.

(4) Ταβιλέ.

(5) Κατάρ.

τὸ ἵππικὸν διχῇ διηρημένον· καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι ἦσαν χίλιοι σπαῆδες μετὰ ἐρυθρῶν σημαιῶν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τοσοῦτοι σιλιχδάραι μετὰ κιτρίνων σημαιῶν· οἱ δὲ μισθοφόροι (οὐλουφετζίδες) καὶ ξένοι (γουρεβά) ἦσαν ἀριστερά καὶ δεξιᾷ, καὶ οἱ μὲν πεντακόσιοι τῶν μισθοφόρων τῆς δεξιᾶς πτέρυγος ἔφερον πρασίνοὺς σημαίας, οἱ δὲ ἕτεροι πεντακόσιοι τῆς ἀριστερᾶς λευκὰς καὶ πρασίνοὺς ραβδωτάς, οἱ δὲ ξένοι τῆς δεξιᾶς πτέρυγος λευκὰς, οἱ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἐρυθράς καὶ λευκὰς ραβδωτάς· εἴτα ἐπορεύοντο οἱ σύεδροι τοῦ διβανίου, ὁ ἐπὶ τῆς σφραγίδος τοῦ σουλτάνου (νισαντζιβασης), οἱ δεφτερδάραι, οἱ καδιασκέραι καὶ οἱ τέσσαρες βεζύραι, ὧν προηγούντο τέσσαρες ἱπποῦριδες καὶ οἷτινες περιεκυκλοῦντο ὑπὸ τῶν ἰδίων θε-
ραπόντων καὶ δούλων. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο οἱ κυνηγέται τῆς αὐλῆς, οἱ θηρευταὶ τῶν ἱεράκων, τῶν γυπῶν καὶ τῶν ἐρωδιῶν, οἱ φύλακες τῶν μολοσσῶν καὶ τῶν ἰχνηλατῶν κυνῶν (1) μετὰ τῶν σταθμοδοτῶν (μουτεφ-
ρικὰ) καὶ τῶν προγευσῶν (τζασνιγίρ) καὶ πάντες οἱ τοῦ ἱπποστασίου τοῦ σουλτάνου. Ἴπποι ἀναβάται ἑλληνικοί, ἀνατολικοί, καραμανικοί, κουρδικοί, περσικοί, φορβάδες καὶ ἐκτομίαι πολυτελῶς κεκοσμημένοι ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς χαλινοῖς καὶ ἀναβολεῦσι μετὰ χρυσοποικίλτων ἐφιππίων καὶ φαλάρων ἤγοντο ὑπὸ τοῦ πρώτου καὶ ἀνωτέρου ἱπποστασιάρχου διὰ τῶν ἵπποκόμων (σεράτζ) καὶ τῶν ὀπλοφόρων (σιλαγχόρ), τῶν κιαγιά καὶ τῶν γραμματέων αὐτῶν. Εἴτα ἤλαυνον τριακόσιοι θαλαμηπόλοι (καπιτζί-
βασαι) ἐφιπποί, οἷς εἶπετο ὁ λογὰς στρατός, ἥτοι δωδε-
κακισχίλιοι γενίτσαροι φέροντες λευκοὺς μακρὸν ὅπισθεν

(1) Τουγαντζί, σαγιντζί, τζαρκατζί, ἀτματζί, σαγετζί, σαμσοντζί. Ὅρα σύστασιν καὶ διοίκησιν Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Β, σ. 37.

καθήκοντας πύλους, ἀφ' ὧν τὰ προσήλωμένα ἔμπροσθεν ὀρειχάλκινα κοχλιάρια ἠκτινοβόλουν ὡς ἥλιοι ἀπὸ τοσούτων στεμμάτων, ξίφος καὶ λόγχας, ἐπὶ δὲ τῶν ὤμων μακρὰ ὄπλα. Αἱ ἐρυθραὶ αὐτῶν σημαῖαι ἦσαν αἱ ἐβδομαὶ μετὰ τὰς προπορευθείσας ἐξ τοῦ ἵππικοῦ, τρεῖς δ' ἵππου-ριδες παρεπορεύοντο πρὸ αὐτῶν. Τοσαῦται σημαῖαι, ὅσας εἶχον συγχρόνως οἱ σπαῖδες καὶ οἱ γενίτσαροι, ἦτοι ἐπτὰ, καὶ τοσαῦται ἵππουριδες, ὅσαι συγχρόνως προεκομίζοντο τῶν βεζυρῶν καὶ γενιτσάρων, ἦτοι αὖθις ἐπτὰ, ἀνήγγελλον τὴν προσέγγισιν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ παδισάχ (ΚΑ). Ἐπτὰ χρυσαὶ σημαῖαι ραβδῶνται καὶ ἐπτὰ κάμακες μετὰ κεχρυσωμένων ἵππουρίδων προεπορεύοντο τοῦ σουλτάνου· ἑκατὸν δὲ σαλπικταί, ὧν αἱ σάλπιγγες ἐκρέμαντο ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἐν ἐπιχρύσοις ἀλύσεσι καὶ ἑκατὸν τυμπανισταὶ ἐκρότουν ὡς ἐν μάχῃ. Μετὰ τούτους ἐπορεύοντο οἱ τετρακόσιοι ἄνδρες ἡ σωματοφύλακες τοξόται (σολάκ), ὧν οἱ λοχαγοὶ ἐβάδιζον παρὰ τὸν ἀναβολέα τοῦ σουλτάνου, ἅπαντες φέροντες λευκοὺς πύλους μετὰ ὑψηλῶν λόφων ἐξ ἐρωδιοῦ, μετὰ σπηρικῶν ζωνῶν καὶ πεποικιλμένων τόξων καὶ φαρετρῶν. Ἐκτὸς τοῦ κύκλου, ὃν οἱ σολάκ ἐσχημάτιζον περὶ τὸν σουλτάνον, ἑκατὸν πεντήκοντα τζαούσαι· τούτων δὲ ἡγεῖτο ὁ τζαούσθασης ἡ μέγας αὐλάρχης, οἵτινες μετὰ ράβδων ἀργυροήλων, ἀφ' ὧν ἀργυραὶ ἀλύσεις ἐκρέμαντο ἐν στεφάνοις ἀνθέων, ἐκρότουν καὶ ἐπλήρουν τὸν ἀέρα διὰ τῆς συνήθους κραυγῆς τῆς δεξιώσεως «Ζῆθι ἐπὶ μήκιστον». Ἐντὸς τῶν τάξεων τῶν σολάκ ἦσαν οἱ ἐβδομήκοντα πεῖκ (λογχοφόροι σωματοφύλακες) φέροντες χρυσαὶ κράνη καὶ χρυσαὶ λόγχας καὶ βαρυτιμώτατα ἐνδύματα, ἐν μέσῳ δ' αὐτῶν ἦν ὁ σουλτάνος ἑφιππος ἐπισκιάζομενος ὑπὸ τῶν κυματιζόντων πτερῶν τῶν σολάκ, «ὥς ὁ ἐκ λευκῆς νεφέλης ἐκλάμπων

ἥλιος». Μετὰ τοιαύτης πομπῆς ἐξεστράτευσεν Σουλεϊμάν ὁ μεγαλοπρεπής ⁽¹⁾.

Σύγχρονος πρὸς τὴν ἐξοδὸν τοῦ σουλτάνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοσαύτης μεγαλοπρεπείας, ὁ πόλεμος ἤδη ἤρξατο ἐν Σλαβωνίᾳ καὶ Οὐγγρίᾳ ὑπὸ τοῦ Βελῆ Πασᾶ, διοικητοῦ τῆς Βούδης, καὶ τοῦ Οὐλαμά, διοικητοῦ τῆς Βοσνίας. Οὗτος μετὰ τοῦ Μουράτ, σαντζάκβεγη τῆς Ηοσέγας, καὶ τοῦ Κασίμ, σαντζάκβεγη τοῦ Μοχάτς, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Ἀθίναν, φρούριον τοῦ Οὐρβανοῦ Βαθιάну μεταξὺ Κρίς καὶ Ηοσέγας, καὶ ὑπέταξεν αὐτὸ, ὡς καὶ τὴν Σαφρονίκαν καὶ Βελοστίναν, φρούρια τὸ μὲν τοῦ Σταφάνου Βανφύ, τὸ δὲ τοῦ Κέγλεβιτζ. Οἱ Τοῦρκοι ἀρχηγοὶ ἐδίωξαν τὸν τολμηρὸν ληστήν Λαδίσλαον Μόρε ἀπὸ τοῦ φρουρίου αὐτοῦ Ῥαχόκτζα· ὅτε δὲ ὁ φίλος αὐτοῦ Στέφανος Λασόνσκης παρεχώρησεν αὐτῷ τὸ φρούριον Νάνα, κείμενον ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μάτρα, ὁ Βελῆ Πασᾶς ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τοῦ Νάνα καὶ ἐπεμψε τὸν Μόρε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως κοινωνήσῃ ἐν τοῖς ἐπτὰ Πύργοις τῆς τύχης τοῦ Μαϊλάτ καὶ τοῦ Βαλεντίνου Τηρέκ. Ἀλλ' ὁ Μόρε ἐξέφυγε τὴν τύχην ταύτην δι' αἰσχροῦς ἀπομόσεως τῆς πατρίδας πίστεως, ἦν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀπώμοσαν, ἐν ᾧ ὁ Μαϊλάτ καὶ ὁ Τηρέκ, πρὸς οὓς οἱ Τοῦρκοι προσήνεγκον ἀξιώματα καὶ ἐπαρχίας ὅπως ἀπομόσωσι, προὔτιμησαν ἀποθανεῖν ἐν τοῖς ἐπτὰ Πύργοις, πιστότεροι φανέντες τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν ἢ τῇ πατρίδι ⁽²⁾. Ὁ Μουράτ, βέγης τῆς Ηοσέγας, Χίζρ, βέγης τῆς Ἀχρίδος (Γκιουστενδιλ), Μεσίχ, βέγης τοῦ Αὐλῶνος, καὶ Ἀχμέτ, υἱὸς τοῦ Ἰαγιαπασά-

(1) Σιναντζαούσης, φ. 72 καὶ 77.

(2) Ἰσταυάνφης, ΙΕ. Κατώνας, ΚΑ, σ. 289.

γλου καὶ σαντζάκβεγης τῆς Ναυπάκτου (1) ἐπολιόρχησαν τὸ Βάλπον, κείμενον ἄνω τοῦ Ἑσσέκ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ὁχθὴν τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πεδιάδι, ἥτις πρὸ ἐξ καὶ ἡμίσεως ἤδη ἐτῶν ἡτιμάσθη διὰ τῆς ἀνάνδρου φυγῆς τοῦ Κατζιάνερ καὶ ἐκλείσθη διὰ τοῦ ἐνδόξου θανάτου τοῦ Λοδρόν (2). Μετ' οὐ πολὺ ἀφίκετο πρὸ τῶν τειχῶν ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς, βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης, ἡγούμενος τῆς πρωτοπορείας τοῦ Σουλεϊμάν. Οὗτος μετὰ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Βαγιαζήτ ἀπῆλθεν ἀπ' Ἀδριανουπόλεως εἰς Φιλιππούπολιν, ὅπου ἐλθὼν ἠνώθη μετ' αὐτοῦ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς Ἰβραήμ Πασᾶς (3). Κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς διῆλθε θηρεῶν ἐπὶ τοῦ Αἴμου ὁ Σουλεϊμάν, ἔμαθεν ἐκ μὲν Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι ὁ Χαϊρεδδὴν μετὰ τοῦ Γάλλου πρσβευτοῦ ἀπέπλευσε τοῦ Γαλατᾶ ἐπὶ ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἐξ πλοίων, παρὰ δὲ τοῦ Κασίμ, βέγη τοῦ Μοχάτς, ἔμαθε συγχρόνως τὴν τελεσφόρον ἀπόκρουσιν ἐχθρικῆς ἐνέδρας παρὰ τὸ Σεξάρδ (4). Ἐν Σοφίᾳ μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ Βαλῆ Πασᾶ, διοικητοῦ τῆς Βούδης, ἔνειμε τὸ ἀξίωμα τούτου τῷ Ἰαγιαπασαζαδὲ Μωάμεθ Πασᾶ, συγχρόνως δὲ ἀπενεμήθησαν ἐν πανηγυρικῷ διβανίῳ πολλὰ δικαστικά καὶ καθηγετικά ἀξιώματα (5). Ἐξω τῆς Σοφίας ἀγγελιαφόρος τοῦ Μουράτ, σαντζάκβεγη τῆς Ποσέγας, πεμφθεὶς πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ, ὅτι ἤρξατο ἡ πολιορκία τοῦ

(1) Πετσεβί, φ. 81. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος οὐδὲν ἀναφέρει τὸν Κασίμ, ὃν ἀναφέρει ὅμως ὁ Ἰστογράφος μετὰ τοῦ Μουράτ καὶ Οὐλαμά.

(2) Ἰώβιος ΜΓ, σ. 476.

(3) Τζελαλζαδὲ, φ. 246. Σιναντζαούσης, φ. 47.

(4) Σιναντζαούσης, φ. 50.

(5) Αὐτόθι, φ. 55.

Βάλπου καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς, ὁ συνελθὼν παρὰ τὸ Σικλὸς καὶ τὸ Φουνφκίρχεν, εὐτυχῶς διεσκορπίσθη (ΚΒ). Ὁ Μουράτ βέγης ἐπεμπε διὰ τοῦ ἀγγελιαφόρου τούτου καὶ ἐδό-
μήκοντα ρίνας καὶ τοσαῦτα ζεύγη ὠτῶν καὶ τὸν αἰχμα-
λωτισθέντα Φοργάξ ὡς ἐπίμετρον τῆς νικητηρίου ἐπιστο-
λῆς. Παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ κάτω τοῦ Ἑσσέκ ἠγγέλθη,
ὅτι ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς, βεγλέρβεγης τῆς Ῥούμελης, ἐφώρ-
μηтен αἰφνιδίως πρὸς τὸ Βάλπον, ὁ ὑπετάγη τοῖς Τούρ-
κοις, οἵτινες ἐξέπεμψαν κατ' αὐτοῦ τρεῖς χιλιάδας καὶ ^{ἰουνίου} 23
ἑκατὸν τριάκοντα ἐπτὰ λιθίνας σφαίρας (1). 1453

Ὁ σουλτάνος ἐν τῷ κάτω τοῦ Ἑσσέκ στρατοπέδῳ ἐδέ-
ξατο φιλοφρόνως τὸν φρούραρχον τοῦ Βάλπου διὰ τὴν
ἐκουσίαν παράδοσιν τοῦ φρουρίου καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ τι-
μᾶριον παρὰ τὴν Βούδην. Φρουρὰ τουρκικὴ ἐγκαθιδρύθη
ἐν Βάλπῳ, ὡς καὶ δικαστὴς καὶ ἱμάμης. Ὁ σουλτάνος δε-
ξάμενος ἐν διβανίῳ τὰς προσαγορεύσεις τῶν βεζυρῶν,
ἐκέλευσε τὸν Ἀχμέτ Πασᾶν ἵνα πολιορκήσῃ τὸ Σικλὸς,
εἰς ὃ μετεκομίσθησαν διὰ τᾶχους ὑπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν
καὶ διὰ μεγίστων δυσχερειῶν ἐνεκά τῶν ἐλῶν τριακαίδεκα
μεγάλα τηλεβόλα καὶ τριάκοντα ἐλάσσονα. Αὐτὸς ὁ κια-
γιά Μωάμεθ ἀποβάς τοῦ ἵππου ἐξευξεν ἑαυτὸν ἐνὶ τηλε-
βόλῳ, ὅπως θαρρύνῃ τοὺς λοιποὺς διὰ τοῦ παραδείγμα-
τος τούτου, ὁ δὲ σουλτάνος ἀντήμειψε τὴν προθυμίαν αὐ-
τοῦ διὰ διακοσίων δουκάτων (2). Τὰ πολιορκητικὰ ἔργα
δειπνῶν ὁ Οὐλαμά, Μουράτ καὶ Κασίμ, σαντζακβέγηδες
τῆς Βοσνίας, Ποσέγας καὶ Μοχάτς, ἐπιστατοῦντος τοῦ
Ἀχμέτ Ἀγά, βεγλέρβεγης τῆς Ῥούμελης (3). Ἐν ᾧ δὲ

(1) Σιναντζαούσης, φ. 68. Παρὰ Κατῶνα, ΚΑ, σ. 299.

(2) Σιναντζαούσης, φ. 72 καὶ 77.

(3) Σιναντζαούσης, φ. 79.

ῥύσσετο ἡ τάφος, ἦλθεν ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Φουνφκίρ-
 χεν πρότασις περὶ εἰρηνικῆς παραδόσεως. Ὁ Μουράτ καὶ
 ὁ Κασίμ ἐπέμφθησαν, ὅπως καταλάβωσι τὴν ἐν τῇ τερ-
 πνῇ πεδιάδι κειμένην πόλιν, ἐγκαταστήσαντες δὲ ἐν αὐτῇ
 τὸν Βαλῆ Βοϊβόδαν φρούραρχον ἐπανῆλθον πρὸ τοῦ Σι-
 κλός (ΚΓ). Ὁ πολιορκητικὸς στρατὸς ἐνίσχυσεν ἐκ τῆς
 ἀφίξεως πλέον ἢ τρισχιλίων Τατάρων (1). πλὴν δὲ τού-
 των μετέσχον τῆς πολιορκίας οἱ βεζύραι Μωάμεθ καὶ
 Χοσρέφ, ὁ Τεκκεζαδὲ Χατζῆ Μωάμεθ, βέγης τῆς Σεμέν-
 δρας, ὁ Μωάμεθ Ταρουχάν, διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου,
 καὶ ὁ Χαίρεδδὶν, βέγης τοῦ Σθόρνικ (2). Ἄμα τοῦ βαρέος
 πυροβολικοῦ ἐκπέμψαντος ἑκατὸν σφαίρας, τοῦ δὲ ἐλα-
 5 φροῦ διακοσίας, τὸ Σικλὸς μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας παρεδόθη,
 Ἰουλιουάλλ' οὐχὶ καὶ ἡ ἀκρόπολις. Ὁ Σουχεϊλί, κιαγιά τοῦ Χοσ-
 ρέφ Πασᾶ, ὃς ἐκόμισε τὴν χαρμόσυνον ταύτην ἀγγελίαν
 πρὸς τὸν σουλτάνον, ἔλαβεν αὔξησιν τοῦ μισθοῦ κατὰ
 τέσσαρας χιλιάδας ἄσπρων (3). Ἡ ἀκρόπολις ἀντέσχεν
 40 ἔτι τρεῖς ἡμέρας. Ὁ Μιχαήλ Διάκ, γραμματεὺς τοῦ Περενῦ,
 καὶ οἱ δύο Ναγὺ ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς παραδόσεως (4). διότι
 Ἰουλιουτῶν κατοίκων τινες ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἤδη πρὸ τῆς πολιορκίας
 ἤκουσαν ἀπὸ τινος πύργου ἐν αἰθρία νυκτὶ τὴν εὐχὴν τοῦ
 ἰσλάμ, καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν πολιορκίαν, ὅτι εἶδον ἐν
 σκοτεινῇ νυκτὶ λαμπρὸν φῶς ἐπὶ τοῦ δεσμοωτηρίου, ἐν ᾧ
 ἄλλοτε ἦν καθειργμένος ὁ βασιλεὺς Σιγισμουῦνδος μετὰ
 τὴν μάχην τῆς Νικοπόλεως· καὶ ἐν ᾧ νῦν ἦσαν καθειργμέ-

(1) Αὐτόθι, φ. 81 καὶ 82. Οὗτος ἀνάγει τὰς δυνάμεις τῶν Τατάρων εἰς
 ὀγδοήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν.

(2) Αὐτόθι, φ. 79.

(3) Σιναντζούσης, φ. 90.

(4) Αὐτόθι, φ. 95, ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τοῦ συμβουλίου τούτου. Παρὰ
 Ἰστορῶν φη, Michaellem cognomento ferreum. Κατῶνας, ΚΑ, σ. 365.

νοι Μωαμεθανοὶ αἰχμάλωτοι. Τὸν πύργον κατηδάφισαν αὐτοὶ οἱ κάτοικοι, οἱ αἰχμάλωτοι ὅμως ἐσώθησαν. Ἐκ τὸν ἐβδόμηκοντα ἱππεῖς τῆς φρουρᾶς ἐστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἥ δὲ ἀκρόπολις προσετέθη τῷ σαντζάκ-βεγῇ τοῦ Μοχάτς (ΚΔ).

Ὁ Σουλεϊμάν ἀπῆλθεν ἀπὸ Σικλὸς πρὸς τὸν Δούναβιν, ὁ δὲ βεγλέρβεγῆς τῆς Ῥούμελης Ἀχμέτ ἐστράτευσεν ἐπ' ¹³ ἄριστερᾷ ἄνω τοῦ Φουνφκίρχεν, ἵνα καταστρέψῃ τὸ Ἰουλίου φρούριον Σασά ἢ λάβῃ αὐτὸ ἐκουσίως. Οἱ κάτοικοι προὔ- τίμησαν τὸ τελευταῖον. Ἐν Σεξάρδ ὁ Ἀχμέτ ἠνώθη πάλιν μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ αὐτοκράτορος (ι). Τὸ φρού- ριον Νιανυάβαρ κείμενον ἐπ' ἄριστερᾷ τῆς Τόλνας πα- ρῆλθον νῦν, εἰ καὶ ἠνώχλει τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν Φελδβάρ· τῇ δὲ 23 Ἰουλίου μετὰ διήμερον πορείαν, τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀγίας Μαγδαληνῆς (ΚΕ), ὁ σουλτάνος ἐισῆλθε θριαμβικῶς εἰς Βούδην, ἔνθα οἱ βε- γλερβέγῆδες τῆς Ῥούμελης καὶ τῆς Ἀνατολῆς, μετὰ τῶν σαντζακβέγῆδων, τῶν ἀλαιοβέγῆδων, βοϊβόδων καὶ σουδασῶν, ἡγουμένου τοῦ Ἱαγιαπασάογλου Μωάμεθ, διοι- κητοῦ τῆς Βούδης, μετὰ τῶν ἐθελοντῶν (γχιονουλλοῦ) καὶ σωματοφυλάκων (βεσλοῦ) παρήλασαν. Ὁ διοικητὴς τοῦ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως στόλου Ἀλῆ βέγῆς καὶ ὁ κιαγιά αὐ- τοῦ Χασάν ἐχαιρέτιζαν ἐκ πάντων τῶν τηλεβόλων τῶν πλοίων. Ἐν δημοτελεῖ διθανίῳ ὁ Σουλεϊμάν ἤμειψε τοὺς νικητὰς τοῦ Βάλπου, τοῦ Φουνφκίρχεν καὶ τοῦ Σικλὸς. Καὶ ὁ μὲν Μουράτ, σαντζάκβεγῆς τῆς Ποσέγας, ἔλαβεν αὔξῃσιν τῆς μισθοφορᾶς ἐκ τρισμυρίων ἄσπρων κατ' ἔτος, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ τιμάριον ἐκ δώδεκα χιλιάδων ἄσπρων, ὁ

(1) Συναντήσεως, φ. 119. Ὁ Ἰωβίος, Ἰστορῶν καὶ Στέλλας οὐδὲν περὶ τούτου ἀναφέρει.

δὲ μάγειρος τῶν γενιτσάρων καὶ ὁ βοηθὸς αὐτοῦ, οἱ πρῶ-
τοι εἰς τὰ τεῖχη τοῦ Σικλὸς ἀναβάντες, δῶρον ἐκ δισμου-
ρίων ἄσπρων ⁽¹⁾. Τεσσαράκοντα μεγάλα τηλεβόλα, ἐκ-
πέμποντα σφαίρας βάρους ἐνὸς ὡς τριῶν ἑκατονταλίτρων,
καὶ τετρακόσια ἐτι ἐλάσσονος ὀλκῆς μετεκομίσθησαν διὰ
τοῦ Δουνάβεως, ἀρχηγούντος τοῦ βέγη τῆς Σιλίστρας,
τοῦ Πέρσου Ζέχρι Μάρ (δηλητηρίου ὀφειῶς), ὃς τὸ εἰς
Σιλίστραν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετενεχθὲν τοῦτο πυ-
²⁹ροβολικὸν ἐπεβίβασεν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνήγαγεν εἰς τὸν
^{Ιουλ.} Ἰστρον (ΚΤ). Μετὰ δύο ἡμέρας ἤρξατο ἡ πολιορκία τοῦ
Στριγονίου, οὗ τὸ φρούριον κεῖται κατέναντι τῶν εἰς τὸν
Ἰστρον ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς
ὄχθης αὐτοῦ. Τὸ Στριγόιον, γενεθλία πόλις τοῦ βασιλέως
Στεφάνου, ἦν περίπυστον τότε ἐτι ἐπὶ ἀριστουργήματι
γοθτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, λαμπρᾷ μετὰ πολυχρόου μαρ-
μάρου καὶ ἀλαβάστρου περιβεβλημένη ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ
λιθίνῳ ὕδραγωγείῳ, ἐξ οὗ τὸ ὕδωρ διὰ τροχηλάτου ἀντλίας
μετεωρίζετο εἰς τετρακοσίους ἐξήκοντα πήχεις ⁽²⁾. Ἡ
φρουρὰ αὐτοῦ ἐκ τῶν τριῶν κυρίων στρατῶν τοῦ Καρό-
λου καὶ Φερδινάνδου, ἦτοι ἐκ Γερμανῶν, Ἰσπανῶν καὶ
Ἰταλῶν, ἦν εἰς χιλίους τριακοσίους ἄνδρας ⁽³⁾. Καὶ οἱ
μὲν Ἰσπανοὶ Μαρτίνος Λισκάνης καὶ Φραγκίσκος Σαλα-
μάγκας ἤρχον τῆς ἄνω καὶ κάτω πόλεως, ὁ μὲν κεκο-
σμημένος διὰ χρυσῆς ἀλύσεως, ἦν ἀφῆρπασε τοῦ λαιμοῦ
τοῦ Πέτρου Περενὺ καθειργμένου, ὁ δὲ ἔμπιστος ἐτι πρὸ
δύο ἐτῶν τοῦ Φερδινάνδου ἐγένετο ἄξιος διπλωματικῆς

(1) Σιναντζαούσης, φ. 421.

(2) Ὁ Πετσεβί, ὃς εἶδε τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην ἐκκλησίαν πρὸ τῆς κα-
ταστροφῆς, περιγράφει αὐτήν, φ. 82, ὡς καὶ τὸ ὕδραγωγεῖον.

(3) Ὁ Σιναντζαούσης ἀνάγει αὐτοὺς ὅτε μὲν εἰς τρισχιλίους, ὅτε δὲ εἰς
ἑκατρεῖς χιλιάδας. Ἰσως τοῦτο ἐστὶν ἁμάρτημα τοῦ ἀντιγραφέως.

ἀποστολῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, σύνοδον ἔχων τὸν Ἱερώνυμον Λάζακην, οἱ δὲ Τριστάν Βιερθάλερ καὶ Μιχαήλ Ρεγενσβούργερ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, οἱ δὲ Τοριέλλης καὶ ὁ συνταγματάρχης Βιτέλλης, ἀνὴρ ἐμπειρος εἰς τὰ τῶν φρουρίων, τῶν Ἱταλῶν. Τριακόσια καὶ ἑβδομήκοντα πέντε τηλεβόλα (1) μετεκομίσθησαν ἀπὸ Βούδης ἐπὶ ἑκατὸν ἑπτὰ πλοιαρίων, οἱ δὲ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Ἱαγιαπασάογλου Μωάμεθ, διοικητῆς τῆς Βούδης, Ἀρσλάν, ἀντιτάκθεγης τοῦ Βουλτζερὶν, καὶ Δερβίσης, βέγης τῆς Σεγεδίνης, παρηγγέλθησαν ἐπιδραμεῖν τὴν χώραν μέχρι τοῦ Στουλβείσενβούργ (2). Ὁ Σουλεϊμάν ἐπεμφεν εἰς τὴν πόλιν τρεῖς ἐξωμότας, ἕνα Γερμανόν, ἕνα Ἰσπανόν καὶ ἕνα Ἱταλόν, ἵνα ἕκαστος διὰ τῆς οἰκείας γλῶσσης πείσῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ στρατιώτας εἰς παράδοσιν (3). ἄλλ' οἱ συνδιαλεχθέντες αὐτοῖς σημαιοφόροι ἀπεκρίναντο, ὅτι ἀναίσθητοι εἰς ὑποσχέσεις καὶ ἀπειλὰς ἐγκαρτερήσουσι. Τὸ θάρρος τῶν πολιορκουμένων στρατιωτῶν ἀνεξωπύρηνσεν ἡ ἐπικουρία ἑξακοσίων ἀνδρῶν, οὓς ἤγαγεν αὐτοῖς ὁ Ἰσπανὸς Σάγκιος Κόττας, καὶ ἡ δοθεῖσα αὐτοῖς ὑπόσχεσις περὶ τῆς ὅσον ἔνεστι ταχείας ἐκτίσεως τῆς μισθοφορᾶς, ἣν ἐκ Βιέννης ἐκόμισε (4). ἀλλὰ τὸ θάρρος τοῦτο ταχέως ἐξησθένησεν, ὅτι ὁ δεξιώτατος πυροβολητῆς αὐτῶν, Καλάβριος τὸ γένος, προσῆλθε πρὸς τὸν Σουλεϊμάν, ἕτεροι δὲ φυγάδες ἀπεκάλυψαν πρὸς αὐτὸν τὸ ἀσθενέστατον μέρος τῆς πόλεως, τοῦτέστι τὸν Πύργον τοῦ Ἰδατος, ὃν τὸ τουρκικὸν πυροβολικὸν ἀπὸ τῆς γῆσου ἔβαλ-

(1) Στέλλας, Κεφ. Β, παρὰ Κατάνη, ΚΑ, σ. 335.

(2) Σιναντζαούσης, φ. 134.

(3) Ἰωδίας, ΜΓ, Κατάνη, ΚΑ, σ. 320.

(4) Στέλλας, παρὰ Κατάνη, σ. 318.

λε (1). Ἡ γενικὴ ἐφοδος ὠρίσθη τῇ Πέμπτῃ, 9 Αὐγούστου, ἀλλὰ μάντις τις προεμήνυσεν ἤδη κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς ἄμμου ἰχνογραφίας (KZ) τοσαύτην ἀγαθὴν ἐκθασιν, εἰ ἐγίγνετο τῇ Δευτέρᾳ, 6 Αὐγούστου, ὥστε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν στρατευμάτων ἐγένετο ἡ ἐφοδος πρὸ τῆς ὀρισθείσης ἡμέρας. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀπεκρούσθη οὐχὶ ἀνευ λόγου ἀξίων ζημιῶν νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ κατὰ τὸν Δούναβιν στολίσκου καὶ αὐτὸς ὁ μάντις. Οἱ πολιορκοῦντες καὶ οἱ πολιορκούμενοι ἀπέβαλον ἑκατέρωθεν ἀνὰ διακοσίους ἀνδρας (KH).

Τοῦ ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ γοτθικοῦ ναοῦ κεχρυσωμένου σταυροῦ ἀνατραπέντος ὑπὸ τηλεβολήματος, ὁ Σουλεϊμὰν ἀνέκραξε· «Τὸ Στριγόνιον ἐάλω». Τῷόντι ὁ ἀγαθὸς οὗτος οἰωνὸς ταχέως ἐπληρώθη· διότι οἱ Ἰσπανοὶ Λισκάνης καὶ Σαλαμάγκας ἐχρημάτισαν περὶ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως ἐπὶ ἐλευθερά· ἐξόδω μετὰ τῆς περιουσίας αὐτῶν. Τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου ἐγένετο
 10 Αὐγού. ἡ ὁμολογία (2), ἀλλὰ τὰ συνωμολογημένα κακῶς ἐπληρώθησαν· διότι ὁ Ἀλῆ Ἀγᾶς ἔλαβε παρὰ τοῦ Λισκάνη τὴν χρυσὴν ἄλυσιν, ἣν οὗτος ἀφείλετο τὸν Περηνὺ εἰς μνημόσυνον, ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἰσπανὸς ἐνόμιζεν, ὅτι διὰ τῆς θυσίας ταύτης ἐλυτρώθη, ὁ Τοῦρκος ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τοὺς ἵππους, ὧν τὰ ἐρίππια ἦσαν πεπληρωμένα χρυσοῦ, ἐπειπὼν εἰρωνικῶς, ὅτι ὁ ἀποπλέων οὐ χρήζει ἵππων (3).

(1) Ἰώθιος, παρὰ Κατώνα, σ. 318.

(2) Ἀπόθι.

(3) Ὁ Ἰώθιος λέγει, ὅτι ὁ Σουλεϊμὰν ἀπέδωκεν εὐχαριστίας τῷ Θεῷ, ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ τὸ Στριγόνιον τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ πάππος αὐτοῦ Βαγιαζήτ ὁ Β' κατεκτήσατο τὴν Μοθώνην. Ὁ λόγος οὗτος ἦν ἀληθής, ἐάν υποθέσωμεν, ὅτι ὁ Σουλεϊμὰν ὑπελόγισεν οὐχὶ κατὰ τὸ σελήναϊον ἔτος, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἡλιακὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλως ἡ Μοθώνη ἐάλω οὐχὶ τῇ 10, ἀλλὰ τῇ 9 Αὐγούστου.

Πρὶν ἢ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀποχώρησιν τῶν στρατευμάτων ὁ Σουλεϊμὰν ἠνάγκασεν αὐτοὺς εἰς ταπεινοτάτας ἐργασίας, τοῦ ἐνταφιάσαι τοὺς νεκροὺς καὶ καθαρίσαι τὰ ἐρείπια, ἐν ᾧ πρὸ αὐτῶν αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἐξυβρίζοντο, ἥ, εἰ ἀνθίσταντο, ἐρρίπτοντο εἰς τὸν ποταμόν. Οὕτως ἤλπιζεν ἀναγκάσειν αὐτοὺς ἐν ἀσπασθῶσι τὴν μουσουλμανικὴν πίστιν καὶ στρατεύσασιν ὑπ' αὐτὸν ἐπὶ ὠφελίμοις ὁροῖς. Ὀλίγοι μόνον ἀπώμωσαν τὸν Χριστὸν καὶ τὸν βασιλέα (1). Κατὰ τὴν πολιορκίαν τὸ ὀθωμανικὸν πυροβολικὸν ἐξέπεμψεν ἐννέα χιλιάδας καὶ πεντακοσίας τεσσαράκοντα τέσσαρας σιδηρᾶς σφαίρας καὶ ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας μολυβδίνους· ὁ δ' ἀνευρίσκων τινὰ τῶν πρώτων καὶ κομίζων αὐτὴν ἐλάβανεν ἀμοιβὴν εἴκοσιν ἄσπρων (2). Αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς παραδόσεως τοῦ Στριγονίου ὁ Σουλεϊμὰν μετέβαλε τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν εἰς τέμενος, ποιησάμενος ἐν αὐτῷ τὴν προσευχὴν τῆς Παρασκευῆς, μετὰ δὲ τὴν τελετὴν ταύτην οἱ βεζύραι συνῆλθον ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ σκηνῇ. Ἑπτὰ βέγηδες, ἥτοι ὁ τῆς Σεμένδρας, τοῦ Βουλτζερίν, τοῦ Ἀλατζαῖσάρ, τοῦ Περζερίν, τῆς Ποσέγας, τοῦ Σθόρνικ καὶ τῆς Σεγεδίνης ἐτάχθησαν πρὸς φρουρὰν τῆς πόλεως μετὰ πεντακοσίων ἀνδρῶν τοῦ μηχανικοῦ, πεντακοσίων ἀζάβων, πεντακοσίων βεσλοῦ, πεντακοσίων γκιονουλλοῦ, πεντακοσίων γενιτσάρων καὶ δισχιλίων μορτολόζων· ὁ δικαστὴς ὅμως αὐτῆς ἐτάχθη ὑπὸ τὸν τῆς Βούδης, τὸ δὲ σαντζάκ ὑπὸ τὸν Πασᾶν αὐτῆς (3).

Τῇ ἐπαύριον τῆς παραδόσεως τοῦ Στριγονίου πρεσβεύτης τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας, προσελθὼν ἐπισήμως

(1) Ἰώβιος. Ὁ Σιναντζαούσης ἀναφέρει μόνον πεντήκοντα ἀνδρας, ἀλλ' ἑκατὸν ἐξήκοντα τέσσαρες νέοι ἔλαβον ὑπηρεσίαν παρὰ τοῦ Σουλεϊμάν.

(2) Σιναντζαούσης, φ. 150.

(3) Λύτβι.

πρὸς τὸν σουλτάνον, συνεχάρη αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἀλώσει τοῦ Στριγονίου καὶ προσήνεγκε δῶρα ⁽¹⁾. Ἐπιθυμῶν ὁ σουλτάνος ἐπισπεῦσαι τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν τοῦ Στριγονίου, ἐκέλευσεν, ἵνα ἕκαστος μὲν σπαῆς κομίσῃ τρία φορτία πετρῶν, ἕκαστος δὲ πασᾶς χίλια, μόνον δὲ ὁ Ῥουστὲμ πεντακισχίλια, ἀνθ' ὧν ἀντήμειψε τὴν προθυμίαν αὐτῶν τιμητηρίοις ἐσθῆσι ⁽²⁾. Ἀπὸ Στριγονίου ὁ στρατὸς ἐπορεύθη πρὸς τὸ Στουλβεῖσενβοῦργ, τὴν ἀρχαίαν πόλιν, ἐν ᾗ ἀνηγορεύοντο καὶ ἐθάπτοντο οἱ βασιλεῖς τῆς Οὐγγρίας. Ἐν τῶν τηλεβόλων τῶν ὠρισμένων πρὸς πολιορκίαν αὐτοῦ ἐξέπεμπε σφαίρας πεντήκοντα λιτρῶν καὶ μήκους ὀκτωκαίδεκα σπιθαμῶν· τοῦτο δ' ἐχώνευσεν ὁ πυροβολητῆς Ἐσεδουλλάχ, νεωστὶ ἐλθὼν ἐκ Περσίας, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα ἐλαφροτέρου καὶ σκοπιμωτέρου πολιορκητικοῦ πυροβολικοῦ ἢ τὰ μετενεχθέντα παμμέγιστα τηλεβόλα ὀλκῆς ἑκατονταλίτρου καὶ τὰ μικρὰ τηλεβόλα. Ὁ Σουλεῖμάν κατεσκήνωσε μεταξὺ Στριγονίου καὶ Κομάρων ἐν Νεσμὶλ ⁽³⁾, ὃ οὐδενὶ φίλῳ τῶν οὐγγρικῶν οἶνων ἄγνωστόν ἐστι, τῇ δὲ ἐπαύριον πρὸ τῆς Τάτας, 19
 Αὐγού. ὅπου ἐποίησε διαφοροὺς προβιθασμούς. Καὶ τὸ μὲν ἀξίωμα τοῦ σαντζάκβεγῃ τῆς Σιλίστρας Ζέχρι Μάρ, ἀποθανόντος ἐκ τῶν τραυμάτων, ἃ ἔλαβε κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Στριγονίου, ἐδόθη τῷ Βαλτατζῇ Μωάμεθ, σαντζάκβεγῃ τοῦ Τεκκέ, ὃν ἀντικατέστησεν ὁ μέχρι τοῦδε ἀρχηγὸς τῶν σπαήδων Χοσρέφ ἀγάς, τοῦτον δὲ ὁ σιλιχδάρης Μωάμεθ, τοῦτον δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν γουρεβὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος Σινάν ἀγάς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ δευτέρου βεζύ-

(1) Σιναντζαούσης φ. 150.

(2) Αὐτόθι.

(3) Αὐτόθι, φ. 157.

ρου 'Ρουστέμ. Πασᾶ, καὶ τοῦτον ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀριστερᾶς
 πτέρυγος Χασὰν ἀγάς. Τὸ ἀξίωμα τούτου ἐδόθη τῷ ἀρ-
 χικυνηγῷ τῶν σπιζιῶν 'Αχμέτ ἀγά καὶ τούτου τῷ Μελὶν
 ἀγά, ἀδελφῷ τοῦ ἀρχικυνηγοῦ τῶν γυπῶν (1). Τὰ τεῖχη
 τῆς Τάτας, ἧτις παρεδόθη κατὰ τὴν πρώτην πρόσκλησιν,
 κατηδαφίσθησαν ἐκ προστάγματος τοῦ Σουλεϊμάν (2).
 Ἐνταῦθα ὁ Σουλεϊμάν ἔμαθεν, ὅτι ὁ ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδὶν
 Βαρβαρόσαν στόλος μετὰ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Παυ-
 λίνου συμπλέων ἐκυρίευσεν τοῦ 'Ρηγίου, καὶ ὅτι ἐνισχύσας
 ἐκ τεσσαράκοντα γαλερῶν ἐξ Ἀλγερίας ἀναχθειςὼν ὑπὸ
 τοῦ Χασὰν βέγη ἐτοίμως εἶχεν ἐνωθῆναι μετὰ τοῦ γαλ-
 λικοῦ πρὸς κοινὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Νικαίας (3). Τῇ 20
 ἐπαύριον ἀγγελιαφόροι ἐκόμισαν τὴν ἀγγελίαν τοῦ ἐκ Αὐγού.
 καυθέντος μεταξὺ τοῦ σάχη τῆς Περσίας καὶ τῶν ἀδελ-
 φῶν αὐτοῦ πολέμου καὶ τὴν εἰς Ἀμιδαῖν καταφυγὴν ἐνὸς
 τούτων (4)· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἕτερος ἀγγελιαφό-
 ρος τοῦ Ἑμὶν Σουλτάν, υἱοῦ τοῦ Σαχίβ Γιράϊ, ἀνεκοίνωσε
 τῇ Πύλῃ, ὅτι πενταχισχίλιοι Τάταροι ἀπεστάλησαν ἐπι-
 δραμεῖν τὴν ἐχθρικὴν χώραν, ὑπέστρεψαν δὲ μετὰ χι-
 λίων πεντακοσίων αἰχμαλώτων (5). Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπο-
 λιορκήθη τὸ Στουλβεῖσενβούργ. Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνα-
 τολῆς Ἰβραῖμ Πασᾶς παρηγγέλθη ἀγαγεῖν εἰς Βούδην
 τὸ πολιορκητικὸν πυροβολικόν, οἱ δὲ βεζύραι 'Ρουστέμ,
 Μωάμεθ καὶ Χοσρέφ ὥρυξαν τάφρον τῇ βοηθείᾳ τοῦ βε-
 γλέρβεγης τῆς 'Ρούμελης 'Αχμέτ καὶ τοῦ ἀγά τῶν γενι-
 τσάρων. Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς πολιορκίας ῥηχθέν- 28
 Αὐγού.

(1) Σιναντζαούσης, φ. 161.

(2) Σιναντζαούσης, φ. 163. Ἰώβιος, ΜΓ, παρὰ Κατών, ΚΑ, σ. 318.

(3) Σιναντζαούσης, φ. 164.

(4) Αὐτόθι, σ. 166.

(5) Σιναντζαούσης, φ. 166.

⁴
 ΣΕΠΤ. τος Ικανά τοῦ τείχους ἐγένετο ἡ ἐφοδος, ἀλλ' αὕτη ἀπέ-
 κρούσθη (ΚΘ), καὶ μετὰ μείζονος ἐτι ἀπωλείας ἡ δευτέρα,
 μόλις δὲ ἡ πόλις ἐάλω τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀγίας Ῥοσαλίας(Λ).
 Ὁ Σουλεϊμάν, γενναίως προσφερόμενος πρὸς τὸν ἡττη-
 θέντα ἐχθρόν, ἐδέξατο εἰς χειρασπασμὸν τὸν Οὐγγρον
 φρούραρχον Βαρκότζ, τὴν δὲ ἐκκλησίαν τὴν περιέχουσαν
 τοὺς τάφους τῶν βασιλέων ἔσωσε νῦν ἀπὸ τῆς καταστρο-
 φῆς. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυβερνήτου τῆς Βούδης Ἀχμέτ, τέως
 σαντζάκβεγης τῆς Ναυπάκτου, ἀνεδείχθη σαντζάκβεγης
 τοῦ Στουλβείσενβούργ μετὰ ἐτησίας μισθοφορᾶς ἑξακοσίων
 χιλιάδων ἄσπρων, ἥτοι δωδεκακισχιλίων δουκάτων, χί-
 λιοι δὲ γενίτσαροι καὶ τρισχίλιοι ἐγγώριοι στρατιῶται
 ἔμειναν φρουρὰ ἐν αὐτῇ (ΛΑ). Κατὰ τὸν χρόνον τῆς πο-
 λιορκίας τοῦ Στουλβείσενβούργ ὁ βοϊβόδας Κασίμ ὑπέ-
 ταξε τὸ φρούριον τοῦ Νιανυάβαρ, κείμενον ἐπ' ἀριστερᾷ
 τῆς Τόλνας· διὸ καὶ ὁ σουλτάνος ἐπήνεσεν αὐτόν. Ἀπὸ
 Στουλβείσενβούργ ἀνηγγέλθη μετὰ κόμπου πρὸς πάντας
 τοὺς διοικητὰς τῆς αὐτοκρατορίας, πρὸς τὴν δημοκρατίαν
 τῆς Ῥαγούσης, πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας καὶ πρὸς
 τὴν γερουσίαν τῆς Βενετίας ⁽¹⁾ ἡ ἄλωσης τούτου, τοῦ Σι-
 κλὸς, τοῦ Φουνφκίρχεν καὶ τοῦ Στριγονίου. Ἐν τοσοῦτῳ οἱ
 Τάταροι εἰς δύο στίφη, τὸ μὲν ἔχον τοὺς Τατάρους τῆς
 Ταυρικῆς ὑπὸ τὸν Ἑμὴν Σουλτάν, υἱὸν τοῦ χάνη Σαχίβ
 Γιράι, τὸ δὲ τοὺς Τατάρους τῆς Δοβρουζῆς ὑπὸ τὸν Δεβ-
 λέρ Γιράι, υἱὸν τοῦ ἀποθανόντος Μουβαρέκ Γιράι, ἐπέ-
 τρεχον μακρὰν τὴν χώραν. Διωκόντων δὲ τούτων τὰ ἀπὸ
 Στουλβείσενβούργ ἀποχωροῦντα στρατεύματα, ὁ Νικόλαος
 Ζρινὺ ἐπετέθη αὐτοῖς παρὰ τὸ ὄρος Σόμνυον, ἐνθα τραῦμα

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 120.

τι ἐκώλυσεν αὐτὸν τοῦ μετασχεῖν τῆς νίκης (1), ὁ δὲ Φραγκίσκος Καπολνάῦ ἀντέστη αὐτοῖς μετὰ ἐπτακοσίων ἱππέων παρὰ τὴν λίμνην Βαλατώνην, ἐνθα πηγάζουσι τὰ ὕδατα τοῦ Σιχοῦ καὶ ἐνθα ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν μετὰ καρτεροφυχίας (2). Ὁ Σουλεϊμάν, ἐπισκεψάμενος τοὺς βασιλικοὺς τάφους ἐν Στουλβείσενβούργ, ἐδείχθη ἐπεικέστερος πρὸς τοὺς νεκροὺς ἢ πρὸς τοὺς ζῶντας· διότι οἱ κάτοικοι, οἱ προσκληθέντες μετὰ τοῦ δικαστοῦ αὐτῶν πρὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ δημείου, ὅπως ὁμόσωσιν αὐτῷ ὄρκον πίστεως, κατεσφάγησαν πάντες, πλὴν δύο, πρὸς οὓς οἱ Τούρκοι συνωμολόγησαν τὴν σύμβασιν, ὥσει αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς τούτων μόνων καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πάντων τῶν ἐνοικούντων ἐν τῇ πόλει (3).

Ἀπὸ Στουλβείσενβούργ ἀπῆλθεν ὁ Σουλεϊμάν εἰς Πέστην, ἣν κατέλιπεν ἀρχομένης τῆς ἰσημερίας τοῦ φθινοπώρου, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν· καὶ μετὰ δέκα μὲν ἡμέρας γεφυρώσας τὸν Δούναβιν διέβη αὐτὸν παρὰ τὸ Πετερβαρδεῖν (4), μετὰ δεκατέσσαρας δὲ ἀπέλυσε τὸν στρατὸν ἀπὸ Βελγραδίου εἰς τὰ χειμάδια αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ ὠδευσεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἡ ἐπινίκιος πομπή, δι' ἧς ἴσως ἐμελλε πανηγυρίσειν τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἴσοδον, μετεβλήθη εἰς πένθος ἕνεκα τῆς καθ' ὁδὸν ἀγγελίας περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μωάμεθ διοικητοῦ τῆς Μαγνησίας, δευτεροτόκου καὶ φιλτάτου πάντων υἱοῦ (ΑΒ). Ὑπερλυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ ὁ Σουλεϊμάν, ἐκέλευσεν ἵν' ἀποκομισθῇ ὁ νεκρὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐτάφη ἐπὶ

(1) Στέλλας, παρὰ Κατών, ΚΑ, σ. 377, καὶ *Deditio Alberegalii*, κατὰ τὸ ἰταλικὸν χειρόγραφον παρὰ Κόβσαιτς, *Scriptores rerum Hungaricarum minores*, Α, σ. 800.

(2) Στέλλας, παρὰ Κατών, ΚΑ, σ. 378.

(3) Ὅρα τὸ ἰταλικὸν χειρόγραφον παρὰ Κόβσαιτς, Α, σ. 82.

(4) Τζελαλζαδὲ, φ. 261. Ἀλῆς, ΜΓ, δόγημα, φ. 255.

τῆς παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ συνοικίᾳ τῶν γενιτσάρων πλατείας. Ο Σινὰν ὁ ὀνομασιότατος τῶν Ὀθωμανῶν ἀρχιτεκτόνων οὐ μόνον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν μετ' αὐτόν, παρηγγέλθη ἐγείραι μνημεῖον εἰς τὸν τελευτήσαντα καὶ παρὰ τὸν τάφον αὐτοῦ τέμενος, ὃ ἐπέρανε μετὰ πέντε ἔτη, δαπανήσας τριακοσίας χιλιάδας δουκάτων (1). Τὸ τέμενος τοῦτο, κτισθὲν κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ τεμένου τοῦ πορθητεῦ, διαφέρει αὐτοῦ κατὰ τέσσαρας ἡμιθόλους, ὅφ' ὧν ἐκυκλοῦτο ὁ κύριος θόλος· καὶ ἔξωθεν μὲν ἐκοσμεῖτο διὰ δύο πολυτελῶς γεγλυμμένων μιναρῶν, ἔσωθεν δὲ ἦν ἀνευ στήλων καὶ σκωτεινόν, ὥσει ὁ ἀρχιτέκτων διὰ τοῦ σκότους ἤθελεν ὑπομνήσαι τὴν λυπηρὰν αἰτίαν τῆς οἰκοδομῆς (ΑΓ). Οἱ διδάσκαλοι τῆς παρ' αὐτὸ ἀνεγερθείσης ἀκαδημίας ἐλάβανον ἱσὴν μισθοφορὰν πρὸς τοὺς τῶν ἐτέρων αὐτοκρατορικῶν τεμενῶν (2).

Τῷ ἐπιόντι ἔπει οἱ Τοῦρκοι τοποτηρηταὶ πολεμοῦντες ἐν Οὐγγρίᾳ, Σλαβωνίᾳ καὶ Κροατίᾳ, ἐχέιρωνσαν πολλὰς πόλεις καὶ φρούρια, ἀπόντος τοῦ σουλτάνου. Τῷ κυρίῳ τῶν βασιλείων καὶ τῶν βασιλικῶν τάφων ἐν Βούδῃ προσῆκεν ἤδη ὡς τοιοῦτον καὶ ἡ κατάληψις τοῦ Βισσεγρὰδ ἢ Βλινδεβούργ, φρουρίου τοῦ στέμματος, εἰ καὶ τοῦτου ἡ ἄλωσις ἦν ἀναγκαία οὐχὶ ὡς ἐχυροῦ, ἀλλ' ὡς κειμένου ὑπὸ τὸ Στριγόιον παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως καὶ τὸν ἐπὶ τούτου πλοῦν κωλύοντος. Τὸ σλαβικὸν ὄνομα, ὃ δηλοῖ ὑψηλὸν φρούριον,

(1) Ὁ Ἀλῆς λέγει πεντήκοντα φορτία (γιοῦκ) ἄσπρων. Τὸ γιοῦκ δύναται ἑκατὸν χιλιάδας ἄσπρων, πεντήκοντα δ' ἄσπρα δύναται τὸ δουκάτον.

(2) Ἀλῆς, ΜΑ διήγημα. Ὁ Καντεμῆρος ἐσφαλμένως τίθησι τὸ τέμενος τοῦτο ἐν Γενικαποῦ, οὗ διαστρέφει τὸ ὄνομα εἰς Ἐγγί Κ α π ο ῦ. (Σουλμάν, ΙΑ, σημείωσις 34).

ἐξηγεῖ ἡ θέσις τοῦ ἀρχαίου μὲν, ἀλλ' ἐπὶ ἀπορρώγος πέτρας
σήμερον κατερηρμυμένον φρουρίου, τὸ δὲ γερμανικὸν Βλιν-
δενβοὺργ δὲλοιτὶ τὴν καλλονὴν τῆς ἐκ τούτου ἀπό-
ψεως, διότι οἱ ὀφθαλμοὶ τυφλοῦνται ἐκ τῆς λαμπρότητος
τῆς ἐπ' ἀπειρον ἐκτεινομένης χώρας. Ὡς τὸ Σικλὸς ἐχρη-
σίμωσεν εἰς εἰρκτὴν Οὐγγρου βασιλέως, οὕτω καὶ τὸ
Βισσεγράδ· ὥς δ' ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, οὕτω καὶ
ἐνταῦθα ἐπὶ ἐν καὶ ἡμῖς ἔτος ἐβασανίσθη ἐν τῷ δεσμω-
τηρίῳ ὁ βασιλεὺς Σολομών· ἀλλὰ τὰ λείψανα τοῦ ἀγίου
Στεφάνου ἔκειντο ἐνταῦθα ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα.
Ὁ βασιλεὺς Κάρολος ἔδρυσεν τὴν αὐλὴν ἐν Βισσεγράδ, ὃ
ἀνφοδόμησεν λαμπρῶς καὶ ὀχυρῶς εἰς πρωτεύουσαν αὐ-
τοῦ καὶ εἰς φυλακὴν τοῦ στέμματος τοῦ οὐγγρικοῦ κρά-
τους. Τὰ τριπλᾶ γαμήλια αὐτοῦ ἐκλείσαν τὸ Βισσεγράδ
οὐχ ἥττον ἢ ἡ συνέντευξις τῶν τεσσάρων βασιλέων (τῆς
Βοημίας, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Καρόλου, τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτο-
κράτορος τῆς Γερμανίας, τοῦ Κασιμίρου, βασιλέως τῆς
Πολωνίας, καὶ τοῦ Στεφάνου, βασιλέως τῆς Βοσνίας),
οἵτινες ἐνταῦθα συνεμάχησαν πρὸς τὸν βασιλεῆ τῆς Οὐγ-
γρίας Κάρολον· πρῶτος συμμαχία πέντε μεγάλων βασι-
λέων πρὸς κοινὸν σκοπὸν καὶ διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἦν
καὶ ὁ Λόχας, δούξ τῆς Ρουθηνίας, ἦλθεν ἵνα ζητήσῃ. Ἐν
τῇ πόλει ταύτῃ ὁ Κασιμῖρος τῆς Πολωνίας ἀπέθετο τὴν
ἀρχὴν ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ Λουδοβίκου, ὃν υἱοποίησατο· ἐν-
ταῦθα ἐτέλεσε μετὰ τοῦ Ἰωάννου, τοῦ κόμητος τοῦ Βραν-
δεβοῦργ, τὴν μεγαλοπρεπῆ κηδεῖαν τοῦ Καρόλου. Ἐν
τῷ ἐφεξῆς οἱ βασιλεῖς τῆς Οὐγγρίας οὐ κατόικουν διὰ
παντὸς ἐν Βισσεγράδ, ἀλλ' ὁ Μαθθίας Κορβίνος ἐκλείπε
τὸν τόπον, ἐνθα ἐφυλάσσετο τὸ στέμμα τοῦ κράτους οὐχ
ἥττον ἢ τὸ ἐν Βούδη φρούριον, διὰ κήπων καὶ κρηνῶν, διὰ
λιμνῶν καὶ δενδροστοιχιῶν, διὰ κρεμαστῶν κήπων καὶ

ἀγαλμάτων· ἐν δὲ θριαμβευτικαῖς πανηγύρεσιν ἔρρεον ἀπὸ τῶν μαρμαρίνων μουσῶν ἀντὶ ὧδων κρουνοὶ ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ οἴνου (1). Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἀνακτόρων τὰ ἀλαθάστρινα θυσιαστήρια ἦσαν ἐφάμιλλα πρὸς τὰς ἀργυρᾶς σύριγγας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου. Τὰ ἵπποστάσια ἦσαν μαρμάρινα. Ὁ Ματθίας Κορβίνος ἐν Βισσεγρὰδ ἐδέξατο τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ Πάπα καὶ τοῦ σουλτάνου, ὧν ὁ τούτου ἐξεπλάγη τοσοῦτον ἐκ τῆς πολυτελείας τῶν ἀνακτόρων, ὥστε ἀπήγγειλε μόνον τὰς λέξεις ταύτας· «Ὁ παδισάχ ἀσπάζεται σε» (2). Μετὰ τοῦτο ὁ Κορβίνος ἔδωκε μὲν αὐτῷ δῶρα, ἀλλ' ἀπέπεμψε μὴ ἐπιτρέψας ἑτέραν ἔντευξιν. Ὁ εὐφραδέστερος ὅμως πρεσβευτῆς τοῦ Πάπα ἐκάλεσε τὸ Βισσεγρὰδ ἐπίγειον παράδεισον. Μεγάλας προνομίας ἀπένειμεν ὁ Ματθίας Κορβίνος τῇ πόλει ὡς σωτείρα τοῦ ἱεροῦ στέμματος, ἀλλ' ὁ Λουδοβίκος δ' Β', ὁ ἀπολέσας αὐτὸ ὕστερον ἐν τοῖς ἔλεσι τοῦ Μοχάτς, ἐδωρήσατο τὴν σώτειραν τοῦ στέμματος πόλιν ὡς κτῆμα τῇ μαγειρίσσει αὐτοῦ. Ἐπίσης αἰσχροῦς περιῆλθε ταῖς χερσὶ τῶν Τούρκων μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μοχάτς ἄνευ ἀντιστάσεως, ὡς τὸ Βισσεγρὰδ, ἡ σώτειρα τοῦ στέμματος καὶ τὸ στέμμα αὐτό. Ἀμφοτέρα παρεχώρησαν οἱ Τούρκοι τῷ Ζαπόλια (3), ὁ δὲ Φερδινάνδος μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἡγεμόνος τούτου κατέλαβεν αὐτό. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Φερδινάνδον πρὸ τῆς εἰς Οὐγγρίαν ἐκστρατείας ἀπέβλεπον εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Βισσεγρὰδ καὶ τοῦ Στουλθεϊσενβούργ, τῆς πόλεως τοῦ στέμματος καὶ τῶν τάφων τῶν Οὐγγρων βα-

(1) Ὁλαχι, περιγραφή τοῦ βασιλείου τῆς Οὐγγρίας. Στέλλας. Κεφ. 44. Πετσειβί, φ. 86 καὶ 87.

(1) Cæsar salutatur. Ὁλαχι, Α.

(3) Ἰστουάνφης, ΙΣΤ, παρὰ Κατώννα, ΚΑ, σ. 442, Πετσειβί, φ. 87.

σιλέων. Αὐτός ὁ Σουλεϊμάν ἐκυρίευσεν τοῦ Στουλβεῖσεν-
 βούργ, τὴν δὲ ἄλωσιν τοῦ Βισσεγράδ ἀνέθηκε τῷ Ἱαγια-
 πατάογλου Μωάμεθ Πασᾶ, ὃς ἐκάλεσεν εἰς ἐπικουρίαν
 τὸν ἀδελφὸν Ἀχμέτ, τὸν νέον σαντζάκβεγην τοῦ Στουλ-
 βεῖσεμβούργ, τὸν Δεβίσην, σαντζάκβεγην τῆς Σεγεδίνης,
 τὸν Κασίμ, σαντζάκβεγην τοῦ Μοχάτς, καὶ τὸν Μουράτ,
 σαντζάκβεγην τῆς Ποσέγας, προσέτι δὲ τοὺς ἡμίσεις ἐκ
 τῶν ἐν Στριγόνιῳ καὶ Βούδη γενιτσαίων, καὶ ἐπολιόρκησε
 τὸ Βισσεγράδ μετὰ πασῶν τούτων τῶν δυνάμεων. Ἡ
 φρουρά, ἐγκαρτερήσασα ἐπὶ δέκα ἡμέρας, παρεδόθη ἐπὶ
 ἐλευθέρᾳ ἀποχωρήσει· ἀλλ' οἱ γενίτσαροι, ἐφορμήσαντες
 ἔμμανῶς πρὸς αὐτὴν ἐξερχομένην τοῦ φρουρίου, κατέκο-
 ψαν αὐτήν· μετὰ μόχθου δὲ ὁ διοικητὴς τῆς Βούδης ἐδυ-
 νήθη σῶσαι μόνον τὸν Πέτρον Ἀμάδην, τὸν γενναῖον
 φρούραρχον τῆς ἀκροπόλεως (1).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βισσεγράδ ὁ Μωάμεθ Πασᾶς διέβη
 τὸν Δούναβιν καὶ ἐπορεύθη ἐπὶ τὸ Νεογράδ, πρωτεύουσάν τοῦ
 ὁμωνύμου παλατινάτου, ἧς πρὸς δυσμὰς μὲν ἐκτείνονται
 μεγάλα δάση, πρὸς ἀνατολὰς δὲ λόφοι ἀμπελόφυτοι, κα-
 θιστῶντες εὐχερῇ τὸν πυροβολισμόν. Ἡ φρουρά ἔφυγε
 κατὰ τὴν προσέγγισιν αὐτοῦ, εἰσῆλθε δὲ εἰς αὐτὴν ἀμα-
 χητὶ, καὶ ἐγκατέστησε βοϊβόδαν ὡς φρούραρχον (2). Ἀπὸ
 Νεογράδ ὁ Μωάμεθ Πασᾶς ἐπορεύθη ἐπὶ τὸ Χατβάν, ὃ
 οἱ φρούραρχοι αὐτοῦ, αἱ ἀδελφοὶ Δάντζ, ἐμπρήσαντες ἐφυ-
 γον αἰσχυρῶς εἰς Ἑρλάου. Ὁ Μωάμεθ Πασᾶς ἐγκατέλιπε
 πρὸς ὥραν ἐνταῦθα τὸν Δελῆ Κούρδ (μωρὸν λύκον) ὡς
 βοϊβόδαν, ὁ δὲ σουλτάνος ἔπεμψεν ἐκεῖ μετ' ὀλίγον ὡς
 σαντζάκβεγην τὸν Βελῆν, ὅπως κωλύσῃ τὰς ἀπὸ Ἑρλάου

(1) Στέλλας, Κεφ. 14. Πετσεβί, φ. 86 καὶ 87.

(2) Ἰστουάνφης, ΙΣΤ. Κατῶνας, ΚΑ, σ. 442. Πετσεβί, φ. 87.

ἐπιδρομὰς τοῦ ἀνδρείου Βαρκότζ (1). Εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἔπεσον καὶ τὰ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐκστρατείᾳ παρὰ τὴν Τίλ-
ναν ἀνάλωτα ὑπολειφθέντα φρούρια Δομβοδάρ, Δεβρηκίτζ
καὶ Σιμοντορνία, κείμενα καὶ τὰ τρία παρὰ τὸ ποτάμιον
Σαρβίς, ὡς καὶ ἡ πρὸς δυσμὰς τοῦ τελευταίου Ὀζόρα,
ἧς ὁ φρούραρχος Θωμᾶς Μαρκόζης παρηνώχλει ἐπὶ μα-
κρὸν τὴν εἰς Βούδην ἄγουσαν. Ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Κα-
σίμ, σαντζάκβεγῃ τοῦ Μοχάτς, ὁ Μωάμεθ Πασᾶς ὑπέ-
ταξε τὴν Ὀζόραν, ἧς ἡ φρουρὰ ἀνετέθη σαντζάκ-
βεγῃ τινι (2). Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Σιμοντορνίας ὁ
τουρκικὸς στρατὸς παρηγγέλλθη ἵνα ἐνωθῇ μετὰ τῶν σαν-
τζακβέγῃδων τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρτζεγοβίνης Οὐλαμά
καὶ Μαλκὸτζ, πολιορκούντων τὸ σλαβωνικὸν φρούριον Βε-
λίκα. Οἱ φυγόντες ἐκ τῶν περιχώρων εἰς τὸ φρούριον
τοῦτο χωρικοὶ δελεασθέντες ταῖς ὑποσχέσεσι τοῦ Πιλὰτ,
κρυφίου φίλου τῶν Ὀθωμανῶν (3), ἠνάγκασαν τὴν φρου-
ρὰν ἵνα παραδοθῇ· ἀντὶ δὲ ἀμοιβῆς, ὡς ἤλπιζον, πάντες
ἀπηγγονίσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐφείσαντο μόνον
τῶν στρατιωτῶν.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βελίκα ὁ Οὐλαμά καὶ Μαλκὸτζ
ἤγαγον τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Σλαβωνίας εἰς τὴν Κροα-
τίαν, ὅπου ἐχείρωσαν τὸ παρὰ τὴν Ἰβονίζαν φρούριον Μο-
νόσλον (4), ὃ κατεῖχεν ὁ Πέτρος Ἑρδεδὺ μετὰ ἀσθενοῦς
φρουρᾶς οὕτως, ὥστε ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Ἀγγραμ ἔτρεμε
περὶ τῶν ἐγγύτατα κειμένων φρουρίων αὐτοῦ Δόμβρα καὶ
Χάσμα. Ὁ Οὐλαμά καὶ ὁ Μαλκὸτζ ἐπέδραμον πᾶσαν
τὴν χώραν τοῦ Βαρασδίνου, τὴν καθήκουσαν πέραν τοῦ

(1) Ἰστουάνφης, Κατιώνας, Πετσεβί.

(2) Πετσεβί, Α.

(3) Πετσεβί, φ. 87. Ἰστουάνφης, παρὰ Κατιώνα, ΚΑ, σ. 443.

(4) Ἰστουάνφης, ΙΣΤ.

Σομσεδδάρ και καλουμένην Σαγορίαν, τουτέστι κει-
μένην ὀπίσω τῶν ὁρέων· ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ πεδῖον τοῦ
Λόνσκα εὗρον ἀντιτεταγμένον τὸν κόμητα Νικόλαον Ζρίνου
μετὰ τῶν Κροατῶν, τὸν δὲ Βιλδερστάιν μετὰ τῶν Στυ-
ρίων καὶ Καρινθίων. Συνέθεντο ἀνακωχὴν, καθ' ἣν οἱ ἄρι-
στοι ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν προεκάλουν ἀλλήλους εἰς
μονομαχίαν· ἀλλ' ὁ Οὐλαμὰ καὶ ὁ Μαλκὸτζ, λαβόντες
νέαν ἐπικουρίαν, ὥρμησαν ἐξαπίνης πρὸς τοὺς χριστι-
νοὺς καὶ διεσκόρπισαν αὐτούς. Ὁ Ζρίνου καὶ ὁ Βιλδε-
ρστάιν καταδιωκόμενοι διεσώθησαν μετὰ μεγίστου κινδύ-
νου εἰς τὸ φρούριον τοῦ Λόνσκα, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς γεφύρας,
ἐφ' ἧς ἔπεσεν ὁ χαλεπῶς τετρωμένος ἵππος αὐτοῦ, ὁ δὲ
ἀπὸ τῆς διώρυγος, εἰς ἣν ἐνέπεσεν, ἐξελκυσθεὶς ἐκ τοῦ πῶ-
γωνος. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Τοῦρκοι ἀπεχώρησαν εἰς
Δουβίκτζαν καὶ Βανιαζούκαν (1). Τὴν κατὰ τὸ πεδῖον τοῦ
Λόνσκα ἤτταν ἀντεσῆκωσεν ἡ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Σάλ-
λας κατὰ τῶν ἐξορμησάντων τοῦ Στριγονίου νίκη τοῦ
Νιαρῦ. Οἱ Ὁθωμανοὶ ἀρχηγοὶ Σαβάν, Κουβάδ, Ῥαμαζάν
καὶ Νασσοῦχ διέβησαν τὸν Δούναβιν ἐν αἰθρία νυκτὶ μετὰ
τετρακοσίων γενιτσάρων καὶ χιλίων πεντακοσίων ἱππέων,
οἵτινες κατῴρθωσαν ἤδη ἵνα ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὀχύρωμα
τῆς κώμης Σάλλας, ὅτε, ἐξορμήσασα τοῦ φρουρίου ἡ ὑπὸ
τὸν Μελχίορα Βαλάσσαν φρουρὰ, ἠνάγκασεν αὐτοὺς εἰς
ὑποχώρησιν τῇ βοηθείᾳ τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ Φραγκίσκος
Νιαρῦ μετὰ τινων ἑκατοστύων πεζῶν καὶ ἱππέων, διὰ τά-
χους συναθροισθέντων, ἐπέπεσε πρὸς τὰ νῶτα τῶν ἐχθρῶν,
καταπόνων ἥδη ἐκ τῆς νυκτερινῆς πορείας, μετὰ δὲ κρα-
τερὰν μάχην ὁ θάνατος τοῦ ὀδάβαση Χουσεῖν ἔκρινε τὴν
νίκην ὑπὲρ τῶν Οὐγγρων. Πλείους τῶν πεντακοσίων

(1) Ἰστουάνης, παρὰ Κατώνα, ΚΑ, σ. 446.

Τούρκων ἔμειναν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μόνον δὲ γένιτσαροὶ τινες διεσώθησαν εἰς Στριγόιον. Ὁ Νιαρὺ ἀπηγόρευε τῷ ὑπ' αὐτὸν στρατῷ ποιεῖν αἰχμαλώτους, ἐπέτρεψε δὲ μόνον τὴν λαφυραγωγίαν, ὅτε ἡ μάχη διεκρίθη ἐντελῶς ὑπὲρ αὐτοῦ (1).

Ὁ Σουλεϊμάν κατέστησε κοινωνὸν τῆς διαχειρίσεως τῶν οὐγγρικῶν τὸν δεφετερδάρ Χαλήλ ὡς πρόεδρον τοῦ ταμείου, ἀξιόλογον ἄνδρα (ΛΔ), ὃς συνέταξε τὴν ἀπογραφὴν τῶν φόρων (δεφτέρ), ἐπὶ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη διατηρηθεῖσαν ὡς φορολογικὸν νόμον τῆς διοικήσεως τῆς Βούδης. Ἡ ἀπογραφὴ αὕτη, ἣτις ἐκαλεῖτο Βιβλίον τοῦ Χαλήλ, ἦν τὸ διαρκές μῆλον τῆς ἐρίδος ἐν πάσαις ταῖς πρὸς τὴν Αὐστρίαν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεσι. Οὗτος ὁ Χαλήλ, ὁ λίαν ἔμπιστος δεφετερδάρ, ὃ ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν πεμφθεὶς ὡς ἀντίρροπος τοῦ διοικητοῦ τῆς Βούδης Μωάμεθ Πασᾶ, ἠγγεῖλε τῇ Πύλῃ, ὅτι ὁ Ἀχμέτ, σαντζάκβεγης τοῦ Στουλβείσενβούργ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μωάμεθ, διοικητοῦ τῆς Οὐγγρίας, ἐσύλησε παρὰ τὰ συνωμολογημένα τὰς ἐκκλησίας. Ὁ Σουλεϊμάν ἐκέλευσε παραχρῆμα αὐτὸν ἵνα πορευθῇ εἰς Στουλβείσενβούργ καὶ ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα, ἀπολύσας δὲ τὸν σαντζάκβεγην τῆς ἀρχῆς πέμψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ὃ ἐπὶ τῶν φόρων Χαλήλ παρὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Σουλεϊμάν τοῦ ἐξετάσαι μόνον τὴν διαγωγὴν τοῦ σαντζάκβεγην, ἀνώρυξε τοὺς τάφους τῶν βασιλέων τῆς Οὐγγρίας, ὧν ὁ Ἀχμέτ βέγης ἐφείσατο, ἐσύλησε τὰ ἐν αὐτοῖς στέμματα, τὰ σκῆπτρα, τὰ σύμβολα τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος καὶ ὅσα ἕτερα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα εὑρεν ἐν αὐτοῖς, ἃ ἀκριβέστατα εἰσήγαγεν εἰς τὸ θησαυροφυλά-

(1) Ἰστορίας, παρὰ Κατώνα, ΚΑ, σ. 417—430.

κιον· παραδούς δὲ τὰ λείψανα τοῦ βασιλέως τῶν Τούρκων Ζαπόλια τῷ δικαστῇ τῆς πόλεως, εἶπεν αὐτῷ· «Οὗτός ἐστιν ἐκ τῶν ὑμετέρων θεῶν». Ὁ δικαστής, θείς τὸν νεκρὸν ἐν νέᾳ λάρνακι, ἐνεταφίασεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ, κειμένη ἐν τῷ προαστείῳ τοῦ Στουλ-
θεῖσενβούργ (1). Τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ Σουλεϊμάν ἐπέστειλε 1543
πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας αἰτιώμενος τὰς εἰς Ναδιν
καὶ Οὐράναν ἐπιδρομὰς τῶν κατοίκων Νεούτου καὶ Σέ-
νας (2).

Ὁ Σουλεϊμάν ὀλίγω ὕστερον ἀπὸ τῆς ἐπανόδου ἐκ τῆς οὐγγρικῆς ἐκστρατείας καὶ ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ υἱοῦ Μωάμεθ ἐποίησε διπλὴν ἀξιομνημόνευτον μεταβολήν. Ἡ μὲν πρώτη ἦν ἡ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἰκονίου, τοῦ ἥδη εἰκοσαετοῦς ἡγεμονόπαιδος Σελίμ, εἰς τὴν διὰ τῆς τελευτῆς τοῦ Μωάμεθ κενωθεῖσαν διοίκησιν τοῦ Σαρουχὰν μεταθέσεις, ἥτις ἀνάγκη ἵνα μὴ συγχέηται πρὸς τὰς συνήθεις διηνεκεῖς μεταβολὰς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ. Ἡ ἀξία τῶν διοικήσεων τῶν ἡγεμονοπαίδων οὐκ ἐκτιμᾶται κατὰ τὸ μέγεθος τῆς χώρας, ἀλλὰ κατὰ τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ἀπόστασιν. Ἡ δὲ δευτέρα μεταβολὴ ἦν ἡ ἐπικαιροτάτη πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μεγίστης ἐμπιστοσύνης τοῦ δεσπότου οὐχὶ μόνον ζώντος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θανόντος· διότι ὁ ἐγγύτατος τῶν ἡγεμονοπαί-

(1) Βέθλεν, ἱστορία, Γ, σ. 418—420.

(2) Scritture turchesche, B, ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις μεταξὺ τῶν βενετικῶν ἐγγράφων. Ἐνταῦθα εὑρεται ἐπιστολὴ τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας, φέρουσα χρόνον τὸν μῆνα σφερ, 952, ἐν ᾗ αἰτιᾶται τὴν δῆωσιν χωρίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Χοσρέφ βέιγ, ὅθεν ἀπήχθησαν ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἄνδρες, 1800 βόες καὶ τριακόσια πρόβατα. Αἱ Scritture turchesche περιέχουσι καὶ δευτέραν ἐπιστολὴν τοῦ μηνὸς σφερ, 954, δι' ἣς ὁ Σουλεϊμάν αἰτεῖ παρὰ τοῦ δουκὸς τέκνονας καὶ οἰκοδόμους πρὸς ὀχύρωσιν τοῦ φρουρίου Ναδιν.

δων διοικητῶν οὐ μόνον ζῶντος τοῦ πατρὸς ἐδύνατο ταχέως παραστῆναι πρὸ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου, ἀλλὰ καὶ θανόντος τοῦ σουλτάνου ἀναβῆναι εἰς αὐτάς. Ἡ γέφυρα δ' αὕτη πρὸς δύναμιν καὶ ἀρχήν, ἣν ἡ Μαγνησία, ἣν κατεῖχε τέως ὁ δευτερότοκος φίλτατος τῶν υἱῶν τοῦ Σουλεϊμάν, ὁ ἡγεμονόπαις Μωάμεθ, πρὸς ὃν τὰ πρωτοτοκεῖα καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Σουλεϊμάν ἐξησφάλιζον τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πατρὸς καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴν. Ἀλλὰ νῦν ἐδόθη τῷ νεωτέρῳ ἡγεμονόπαιδι Σελίμ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ εἰσποιητοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ Μουσταφᾶ, διακικητοῦ τῆς Ἀμασείας, καὶ τοῦ ὁμαίμονος Βαγιαζήτ, κληθέντος μόλις εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Καραμανίας (ΑΕ). Ὁ Σελίμ οὐκ ἔσπευσεν εἰς Μαγνησίαν, ἣν ἐλυμαίνετο ὁ λοιμός, ἀλλὰ διέτριψεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Προύσῃ, ἵν' ἀπολαύσῃ τῆς τερπνῆς χώρας καὶ τοῦ καθαροῦ ἀέρος τοῦ Ὀλύμπου· πλήν δὲ τῆς εὐφροσύνης ἐπὶ τῇ ἀλλαγῇ τῆς διοικήσεως, εἶχεν ἔτι καὶ τὴν ἐκ τῆς γεννήσεως τριῶν θυγατέρων ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει (ΛΓ).

Συγχρόνως τῇ μεταβολῇ ταύτῃ ἐγένετο ἑτέρα ὠσαύτως ἀξιόλογος ἡ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Ἡ ἀπὸ τῆς μεγάλης βεζυρίας πτώσις τοῦ ἐκτομίου Σουλεϊμάν Πασᾶ ἐκρίθη οὐχὶ τόσῳ ἔνεκα τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐννενηκονταετοῦς ἤδη, ὅσῳ ὑπὸ τῶν δολοφρόνων τοῦ βεζύρου Χοσρέφ Πασᾶ, ἐλπίζοντος διὰ τῆς ἀποχωρήσεως αὐτοῦ, εἰ μὴ διαδεχθῆναι αὐτόν, τοῦλάχιστον προσεγγίσαι τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ κατὰ μίαν βαθμίδα⁽¹⁾. ἀλλ' ἡ μεγάλη βεζυρία ἐδόθη τῷ δευτέρῳ βεζύρῳ Ρουστέμ Πασᾶ, ὅς, ὡς

(1) Ἀλῆς. Ὁσμάν Ἐφένδης. Χατζῆ Κάλφας, χρονολογικοὶ πίνακες, σ. 176.

ἐρρέθη ἤδη, ἀπήλαυε τῆς ὑψηλῆς εὐνοίας οὐχὶ ἕνεκα τῆς
 γυναικὸς αὐτοῦ, τῆς σουλτανίνης Μιρμάχ, ἀλλ' ἕνεκα τῆς
 μητρὸς ταύτης, τῆς σουλτάνης Χουρρέμ, Ῥωσοίδος (1).
 Ὁ Ῥουστέμ, Κροάτης τὸ γένος, προήχθη ἐπὶ τῆς παντο-
 δυναμίας ἐτι τοῦ Ἰβραῖμ κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Σουλεῖ-
 μάν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μοχάτς ἀπὸ δορυφόρου εἰς
 ἵπποστασιάρχην, εἶτα δὲ εἰς διοικητὴν καὶ τέλος εἰς
 βεζύρην, καὶ ὡς γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου ἀπήλαυε τῆς
 μεγίστης εὐνοίας. Ἦν δὲ φιλοπόλεμος ἀνὴρ, ἀλλ' οὐδό-
 λως εὐπαίδευτος, ὥς οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ, ὁ περὶ τὴν
 ἱστορίαν ἔμπειρος Ἰβραῖμ καὶ ὁ ἱστοριογράφος Λουτφὶ
 Πασᾶς, ἀλωτὸς δωροδοκίαις, σπουδαῖος τὸ ἦθος καὶ δυσμε-
 νέστατος τοῖς ποιηταῖς, οἵτινες ἐλάβανον δίκην αὐτοῦ
 διὰ σκωπτικῶν ποιημάτων, ἀνθ' ὧν ὅμως οὐδένα ἀπηγγέ-
 νισεν, ὥς ὁ Ἰβραῖμ, ὁ πρόδηλος φίλος αὐτῶν. Καὶ ὁ μέ-
 γας βεζύρης Λουτφὶ, καίπερ ἱστοριογράφος καὶ νομιμώ-
 τatos νομομαθῆς, ἡγάπα μετρίως τὴν ποίησιν καὶ τὸν
 ἔντεχνον λόγον, περὶ ὃν ἐπλημμέλησεν ἐπὶ τοσοῦτον,
 ὥστε τὸν μεταφραστὴν τῶν μύθων τοῦ Βιδπάϊ,
 περιλαλήτων ἀπολόγων ἔν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ, τὸν
 δεινὸν περὶ τὴν καλλιπέειαν τοῦ τουρκικοῦ λόγου Ἀλαεδ-
 δὶν Ἀλῆν, υἱὸν τοῦ Σαλίχ, κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ
 Χουμαχιοῦ νάμῃ, τουτέστιν αὐτοκρατορικοῦ ἢ βα-
 σιλικοῦ βιβλίου (οὕτω καλεῖται ἡ τουρκικὴ μετάφρασις
 τῶν ἀπολόγων τούτων), περὶ ὃ ἐδαπάνησε πλείω ἢ εἴκο-
 σιν ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ, κατέκρινεν εἰπὼν πῶς ἡδυνήθη
 καταναλῶσαι τοσοῦτον χρόνον εἰς αὐτὸ καὶ εἰ μὴ ἦν συ-
 νετώτερον ἵνα γράψῃ πραγματείαν περὶ ζητημάτων τινῶν

(1) Ὁρα Ἀλῆν, ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν βεζυρῶν, περὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου
 Ἀχμέτ Πασᾶ.

ἐκ τῶν νομικῶν ἐπιστημῶν. Ἀλλ' ὁ ἱστοριογράφος Ῥαμα-
ζανζαδὲ, ὁ μετὰ ταῦτα νισαντζι, τότε δὲ δεφτέρ ἐμινί (ἐφο-
ρος τοῦ ταμείου) κρίνων ἄμεινον ἢ ὁ μέγας βεζύρης τὰ
φιλολογικὰ ἔργα, ἠγόρασε τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀλαεδδίν
ἀντὶ πεντήκοντα δουκάτων καὶ ἔθηκεν αὐτὸ πρὸ τοῦ Σου-
λεϊμάν· ὁ δὲ τῇ αὐτῇ ἔτι ἐσπέρα, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἀνέ-
γνω ἐν αὐτῷ, ἐνειμεν εἰς αὐτὸν δι' αὐτογράφου διπλώμα-
τος τὸ ἀξίωμα τοῦ δικαστοῦ τῆς Προύσης (ΛΗ). Ἀλλ' ὁ
Ἀλαεδδίν μόνον ἐπὶ ἔτος ἀπήλαυσε τῆς διὰ τὴν εὐφυΐαν
αὐτοῦ τιμῆς καὶ προσοδοφόρου ἀμοιβῆς· διότι ἐτελεύτησε
⁴
1546 τὸν βίον τῷ αὐτῷ ἔτει, ἐν ᾧ καὶ ὁ ἡγεμονόπαις Μωάμεθ.
Μετὰ δύο ἔτη ἐτελεύτησε καὶ ὁ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσας (1),
οὗ ὁ νεκρὸς ἐτάφη περὶ τὸ ἀνεγερθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐκπαιδευ-
τήριον ἐν Διπλικιονίῳ παρὰ τὸν Βόσπορον, ὅπου σώζεται
ἔτι ἐπὶ γραφικοῦ χώρου ὁ θόλος τοῦ τάφου κεκαλυμμέ-
νος βρύοις καὶ χιστῷ. Οὕτως ἱδρυτο ἐν τῷ λιμένι τῶν
Ἀθηνῶν καὶ ὁ τάφος τοῦ μεγάλου ναυάρχου Θεμιστο-
κλέους. Ὁ Χαϊρεδδίν κατέλιπε μόνον ἐξήκοντα χιλιάδας
δουκάτων καὶ δισχιλίους δούλους, ἐξ ὧν ἐκληροδότησεν
ὀκτακοσίους τῷ σουλτάνῳ καὶ διακοσίους τῷ μεγάλῳ βε-
ζύρῃ, πρὸς ὃν ἐδωρήσατο διὰ δικθῆκης τὰ τριτμύρια
δουκάτα, ἃ ἐδάνεισεν αὐτῷ, ὅπως διὰ τῆς διατάξεως ταύ-
της ἐξασφαλίσῃ τῷ υἱῷ τὴν κατοχὴν τῶν ἐτέρων χιλίων
δούλων καὶ τὸ κληροδότημα τῶν ἐξήκοντα χιλιάδων δου-
κάτων (2).

Μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν κατὰ τὴν οὐγγρικὴν ἐκστρα-
τείαν ἀξιολόγων συμβάντων, ὑπολείπεται ἡμῖν νῦν ποιήσα-

(1) Ἀναφορὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ πρεσβευτοῦ Ἰουλίῳ μηνὶ
4159, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ Βελτικῆ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, 5 Νοεμβρίου 1546.
Ἱστορία τῶν κυμαχικῶν, φ. 27.

σθαι λόγον καὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναχω-
χῆς, ἥτις κατέπαυσε τὰ πολεμικὰ ἔργα, τοῦλάχιστον ἐπὶ
ὠρισμένον χρόνον, περὶ τῆς πρώτης εἰρήνης, ἣν ὁ Σου-
λεϊμὰν συνωμόληγε πρὸς Κάρολον τὸν Ε', καὶ περὶ τῆς
δευτέρας, ἣν συνωμολόγησε πρὸς τὸν Φερδινάνδον. Ἀκρι-
βειὰ τις ἀρμόζει ἐνταῦθα τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον αἱ μέχρι
τουδὲ ἱστορίαι ἢ ἀτελῶς ἀφηγοῦνται τὰς διαπραγματεύ-
σεις ταύτας ἢ σφαλερῶς.

Τῷ δευτέρῳ ἤδη ἔτει τοῦ πολέμου πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς
ἐκστρατείας ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Στριγονίου διεπραγματεύθη
ὡς ἐπίτροπος τοῦ βασιλέως διὰ τοῦ Δεσεουφφύ πρὸς τὸν
Πασᾶν τῆς Βούδης (1) περὶ τῆς ἀναχωχῆς, ἀλλὰ μόνον ^{Ιουνίου}
ἐπὶ μῆνα. Ἀήγοντος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Φερδινάνδος πα- ¹⁵⁴⁴
ρέσχεν ἐξουσίαν οὐ μόνον τῷ Πορτογάλλῳ Ὁδοάρδῳ Κα-
τενέῳ (ΛΘ), πορευομένῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν χάριν τῆς
καταπαύσεως τῶν ἐχθρικῶν ἔργων ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσῃ,
ἵνα συνομολογήσῃ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ εἰρήνην πρὸς τὴν
Πύλιν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπιμελητῇ τοῦ Ἑρλάου Ἰερωνύμῳ
Ἀδόρνῳ, ὃν ἐπεμφεν ὡς πρεσβευτὴν, ἵνα διαπραγματευθῇ
καὶ συνομολογήσῃ εἰρήνην. Κατὰ τὴν πρεσβείαν ταύτην ὁ
Ἀδόρνος, ὃς εἶχε γραμματέα τὸν Ἰταλὸν Ἰωάννην Μα-
ρίαν Μαλθέτζην, εὐγενῇ τῆς Βολωνίας (2), ἐνετάλη λα-
τρεύειν τὸν παντοδύναμον αὐτοκράτορα καὶ προσφέρεσθαι
αὐτῷ ὡς πατρί. Ὁ πρεσβευτὴς οὗτος ἀφίκετο τῇ τελευ- ²⁸
ταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Φεβρουαρίου εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου ^{φ. 6ρ.}
παραχρῆμα ἐπεσκέψατο τὸν μέγαν βεζύρην Ρουστέμ καὶ ¹⁵⁴⁵
τοὺς τρεῖς ἐτέρους βεζύρας. Ἡ πρὸς τὸν σουλτάνον πρὸ-

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Δεσεουφφύ.

(2) Ὁ Μαλθέτζης ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀδριανουπόλεως εὐθὺς ὡς ἐτελεύτησεν
ὁ Ἀδόρνος καὶ οὐ διέμεινεν ἐκεῖ, ὡς λέγει ὁ Ἰστουάνης.

¹⁵ ^{Ματ.} ¹⁵⁴⁵ σοδος αὐτοῦ ἔμελλε γενέσθαι μετὰ πεντεκαίδεκα ἡμέρας, ὅτε ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐτελεύτησε τὸν βίον (1). Οἱ βεζύραι ἐκάλεσαν τὸν Μαλθέτζην, ὃς μαρτυρήσας, ὅτι ὁ Ἀδόρνος ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐκ φυσικοῦ θανάτου καὶ οὐχὶ ἐκ δηλητηρίου φαρμάκου, ἔλαβε παρὰ τοῦ Ῥουστέμ ἐπιστολὴν, δηλοῦσαν τὴν λύπην αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἀπροσδοκῆτῳ θανάτῳ τοῦ πρεσβευτοῦ, καὶ ἀπῆλθε μὴ προσελθὼν πρὸς τὸν σουλτάνον. Πρὸ τῆς ἀπὸ Βιέννης ἐτι ἀποδημίας τοῦ Ἀδόρνου καὶ Μαλθέτζη ὁ Φερδινάνδος συνέθετο πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Βούδης Μωάμεθ Πασᾶν ἐκεχειρίαν, ἐφ' ὅσον διήρκει ἡ ἀποδημία αὐτῶν· συνωμολογίθη δέ, ὅτι πρὸς ἐκδίκασιν τῶν μεταξὺ Οὐγγρων καὶ Τούρκων ἀμφισβητήσιμων ὑποθέσεων ἴδια δικαστήρια κατασταθήσονται ὑπὸ τῶν πρώτων ἐν Ζιγάθ, Κομάροις, Ἐρλάου καὶ Ζασβερίν (2). Ὁ Μωάμεθ Πασᾶς εἶπε τῷ Μαλθέτζη, ἐπανερχομένῳ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι ἀπέκλινε πρὸς διατήρησιν τῆς ἐκεχειρίας, ἐφ' ὅσον μὴ οἱ Οὐγγροὶ παρεσπόνδουν (3). Ὁ Φερδινάνδος διατρίβων τότε ἐν Βορματία ἐξελέξατο μετὰ σπουδῆς νέον πρεσβευτὴν, τὸν νομομαθὴ Νικόλαον Σίχκον (4), πρὸς διαπραγματεύειν τῆς εἰρήνης ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅτι αἱ ἐν Οὐγγρία κτήσεις ἀμφοτέρων τῶν δυνάμεων μενοῦσιν ὡς εἶχον τότε. Ἐφ' ᾧ ὁ Σίχκος ἐνετάλη προσενεγκεῖν ὡς ἐνιαύσιον δῶρον πρὸς μὲν τὸν σουλτάνον δεκακισχίλια δουκάτα, πρὸς δὲ τὸν μέγαν βεζύρην τρισχίλια, πρὸς ἕκαστον δὲ τῶν τριῶν ἐτέρων βεζυρῶν ἀνὰ χίλια (5). Ὁ ἐν Οὐγγρία στρατηγὸς τοῦ

(1) Relatio Malvezzi post mortem nuntii Adarni et Tureia reversi.

(2) Inducia Mehemetbeg, 5 Φεβρ. 1545, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(3) Ἀναφορὰ τοῦ Μαλθέτζη.

(4) Πληρεξουσιότης πρὸς τὸν Νικόλαον Σίχκον, 5 Μαΐου 1545.

(5) Ὁδηγία πρὸς τὸν Νικόλαον Σίχκον.

Φερδινάνδου Λεονάρδος Φέλς συνέθετο διὰ τοῦ Ποσγάου πρὸς τὸν Πασάν τῆς Βούδης Μωάμεθ Πασάν τὴν παρά-
 τασιν τῆς ἐκεχειρίας μέχρι τῆς ἐπανόδου τοῦ Σίκκου (1),
 ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε' ἐπεμψε συγχρόνως εἰς
 Κωνσταντινούπολιν τὸν Ὁλλανδὸν Βελτβίκ, ὅπως δια-
 πραγματευθῇ περὶ τῆς εἰρήνης ὑπὲρ τε τῆς Γερμανίας
 καὶ Αὐστρίας συμφώνως πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ Φερ-
 δινάνδου. Ὁ Σίκκος ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ
 τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε δέκα ἵπποι ἐρράγησαν αὐτῷ
 καθ' ὁδόν (2). διέπραττε δὲ τὴν εἰρήνην ταχύτατα, εἰ μὴ
 οἱ Τούρκοι ἐμεσολάβουν ἐπιστολάς πρὸς αὐτὸν τοῦ Βελτ-
 βίκ, παραγγέλλοντος, ἵνα μὴδὲν συνομολογήσῃ πρὸ τῆς
 ἀφίξεως αὐτοῦ. Ἀλλως ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς Μον-
 τλουκ (3) διεκώλυε τὰς διαπραγματεύσεις τοῦ πρεσβευ-
 τοῦ τοῦ Φερδινάνδου, αὐτὸς δὲ ὁ Βελτβίκ ἐφεξε τὸ ὑπο-
 σχεθὲν ἐνιαύσιον δῶρον· ἀλλ' ὁ Σίκκος ἐνέμεινε κατ' ἀνά-
 γκην τοῖς ὑπεσχημένοις τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ μέγας
 βεζύρης ἀπῆτει προσέτι τὰ φρούρια τοῦ Βαλεντίνου Τη-
 ρέκ, αἰχμαλώτου τῆς Πύλης, καὶ πολλῶν ἐτέρων μεγισ-
 τάνων. Ἐπὶ τέλους οἱ δύο πρεσβευταὶ συνωμολόγησαν
 ἐν Ἀδριανουπόλει ἐνδοῖ καὶ ἡμίσεως ἔτους ἀνακωχὴν, καθ'
 ἣν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Φερδινάνδος ἐμελλον πέμψειν
 νέους πρέσβεις μετὰ πληρεξουσιότητος εἰς τελειωτικὴν
 ὁμολογίαν τῆς εἰρήνης (4).

(1) Instructio ad Pospay, 24 Μαΐου 1543. Ὅρα τὰ ἀρχεῖα τοῦ αὐτο-
 κρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ Σίκκου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῇ 25 Αὐγούστου.

(3) Ὁ Σίκκος εὗρεν ἀντίπαλον οὐχ ἥττον ἐπίφοβον, τὸν διερμηνέα Κασιμ-
 βέην, ἀποθανόντα περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1545. καὶ περὶ οὗ ὁ πρε-
 σβευτὴς τῆς Βενετίας λέγει ἐν ἀναφορᾷ ἀπὸ 4 Δεκεμβρίου 1545 « Ὁ διερμη-
 νεύς Κασιμβέγης ἐτελεύτησεν ἦν μέγας ἀσπὸνδος ἐχθρὸς τῶν χριστιανῶν ».

(4) Ἐπιστολαὶ τοῦ Σίκκου ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως τῇ 10 Αὐγούστου 1545.

Ὡς κατὰ τὸ προτελευταῖον ἔτος πρὸ τῆς πρεσβείας τοῦ Ἀδόρνου ὁ Φερδινάνδος συνέθετο τὸ πρῶτον ἀνακωχὴν πρὸς τὸν Πασᾶν τῆς Βούδης διὰ τοῦ Δεσεουφῦ καὶ τὸ τελευταῖον πρὸ τῆς πρεσβείας τοῦ Σίκκου διὰ τοῦ Ποσγάϋ, οὕτω καὶ νῦν τὸ τρίτον διὰ τοῦ Ἐράσμου Σέουρερ καὶ τοῦ Σιγισμούνδου Ποσγάϋ συνωμολογήθη νέα ἐκχειρία ἐπὶ τὸν χρόνον τῆς πρεσβείας τοῦ Βελτβίκ, ὃς ἐπανελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρεσβευτὴς Καρόλου τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῆς ὀκτωκαιδεκαμήνου ἀνακωχῆς, τῷ ἐφεξῆς ἔτει ἀπῆλθε πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς 1546 πρεσβευτὴς τοῦ Φερδινάνδου καὶ τοῦ Καρόλου. Κατὰ τὸ ἔαρ ὁ Οὐγρινόβιτς ἐπέμφθη πρὸς τὴν Πύλην (1) ἀνακωνώσων τὴν ταχεῖαν ἄφιξιν τοῦ Βελτβίκ, ἀποσταλέντος ἀπὸ τῆς Ῥατισβόνης κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους. Αἱ πρὸς τὸν Βελτβίκ ὁδηγαί παρήγγελον ῥητῶς αὐτῷ, ἵνα ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου τὰ δύο προσκόμματα τὰ πρὸς τὴν εἰρήνην ἀνθιστάμενα, τοῦτέστι τὸ περὶ τῶν κτημάτων τῶν μεγιστάνων καὶ τὸ περὶ τῶν τιμαρίων, ἃ ἀπῆτουν οἱ Τοῦρκοι, προσφέρων ὅσον τὸ δυνατόν πλείονα χρηματικὴν προσφορὰν. Ἡ Πύλη ἀπῆτει οὐ μόνον τὰ κτήματα τῶν μεγιστάνων, τῶν κατ' ἀρχὰς μὲν ὑποταγέντων αὐτῇ, εἴτα δὲ ἐπανελθόντων εἰς τὸ κράτος τοῦ νομίμου αὐτῶν βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὸ Στριγόνιον κτήματα τῶν χωρικῶν, ἃ ἀπὸ τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου τούτου ὠρίσθησαν εἰς τιμάρια τοῦ ἱππικοῦ. Ὁ Βελτβίκ ἐνετάλη προσενεγκεῖν ἐκάςω μὲν βεζύρη ἐτήσιον δῶρον ἐκ χιλίων δουκάτων, τῷ Ῥουῤῥέμ Πασᾶ ἐκ τρισχιλίων καὶ τῷ διερμηνεῖ τῆς Πύλης ἐκ πεντακοσίων· εἰ δὲ τὸ διδάνιον λόγους ἐποιεῖτο αὐτοῖς περὶ τοῦ ζητήματος τῶν κτημάτων τοῦ Βαλεντίνου Τη-

(1) Ὁδηγαί πρὸς τὸν Οὐγρινόβιτς, 19 Μαρτίου 1546.

ρέκ, τοῦ Πέτρου Περυνῦ, τοῦ Βρεβέκ καὶ τοῦ Ὁμονάθ, ὁ πρεσβευτὴς παρηγγέλλετο ἀποκριθῆναι, ὅτι οἱ μεγιστάνες οὗτοι ἦσαν ἀληθεῖς ὑπῆκοοι τοῦ Φερδινάνδου, ὥστε τῷ κυρίῳ αὐτῶν ἐπετρέπετο κολάσαι αὐτοὺς, ὡς τῷ σουλτάνῳ τοὺς ἰδίους. Ὁ Βελτβίκ εὔρε καθ' ὁδὸν ἐν Ταταρ-μπαζάρ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας Ἀραμόντ, διάδοχον τοῦ Μοντλούκ, ἐπανερχόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς ὃν συνδιελέχθη περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων γιγνομένων καθ' ἐκάστην παραβάσεων τῆς μεταξὺ Οὐγγρίας καὶ Πύλης ἀναχωχῆς (M). Ὁ Ἀραμόντ ἦν ἐντεταλμένος ἵνα διαπραγματευθῇ πρὸς ταύτην δάνειον τριακοσίων χιλιάδων δουκάτων, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὐτοῦ οὐκ ἐγένετο δεκτὴ, ἐπετράπη δὲ μόνον αὐτῷ ἐξαγαγεῖν τῆς Ἀλεξανδρείας ποσότητά τινα νίτρου (1). Οὐδὲ τοῦ Πορτογάλλου ἡ πρεσβεία ἐπέτυχε, τοῦ Σουλεϊμάν ῥητῶς ἀρνηθέντος τὴν αἴτησιν αὐτοῦ τοῦ τελεῖν τέλος χάριν τῆς ἐλευθέρας ναυτιλίας τῶν Ὀθωμανῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσῃ (MΛ). Τὸν Βελτβίκ ἐλθόντα εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπεδέξαντο μὲν εἰκοσι τζαοῦσαι καὶ ὁ σπράτάρχης τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλ' ἀπήγαγον εἰς τὴν αὐτὴν κατοικίαν, ἔνθα πρότερον ὁ Λάζσκης κατείχετο ἀπρεπῶς ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Κατὰ τὰς πρώτας ἐβδομάδας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῆς αὐτοῦ ἡ ἔλευσις τοῦ πρόσφυγος Ῥογενδόρφ, νόσος τις τοῦ σουλτάνου καὶ αὐτοῦ τοῦ πρεσβευτοῦ ἐκώλυσαν πᾶσαν διαπραγματεύειν. Ὁ Χριστόφορος Ῥογενδόρφ, λοχαγὸς τῆς φρουρᾶς Καρόλου τοῦ Ε' καὶ υἱὸς τοῦ ἀνδρειοτέρου προμάχου τῆς Βιέννης, ἡ εὐτυχοῦς πολιορκητοῦ τῆς Βούδης, διαστὰς πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥς ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ βασίλισσα Μαρία ἐκήδοντο, διέφυγε μετὰ ὀκτακισχιλίων

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βελτβίκ.

²⁷ δουκάτων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ὑπηρετήσῃ τῷ
^{Σεπτ.} 4545 σουλτάνῳ κατὰ τοῦ προτέρου κυρίου. Τὸ εἶδος αὐτοῦ
ἤρесе τῷ σουλτάνῳ, ὃς ἐπέτρεψεν αὐτῷ δημοτελῇ ἐντευ-
ξιν, ἀλλ' ἄνευ δείπνου, καὶ ὥρισεν ὡς σιτηρέσιον ἑκατὸν
ἄσπρα. Ἀλλ' ἡ ἀρνησις τοῦ γενέσθαι μουσουλμάνος, ἐπὶ
δὲ μᾶλλον τὸ σπαταλὸν καὶ ἡ φιλοπαιγμοσύνη αὐτοῦ
ἐστέρησαν μετ' οὐ πολὺ αὐτὸν τῆς εὐνοίας, ἣτις ἐδύνατο
γενέσθαι ἐπικίνδυνος τῷ πρεσβευτῇ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ
¹⁸ τοῦ Φερδινάνδου (MB). Ὁ Σουλεϊμάν καταληφθεὶς ὑπὸ
^{Ὀκτ.} 1546 πυρετοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπο-
λιν, ὅπου ἠκολούθησεν αὐτῷ ὁ Βελτβίκ πυρέσσων ὡσαύτως.
Ὁ Βελτβίκ προσήνεγκε τῷ Σουλεϊμάν ἐν ἐπισήμῳ ἐν-
τεύξει τὰ δῶρα Καρόλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Φερδινάνδου,
συγκείμενα ἐκ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κυλίκων, εἶτα δὲ πα-
ραστήσας τὰ πιστωτικὰ γράμματα προσεφώνησεν αὐτῷ
συντόμως καὶ ἐνεχείρισεν ἐγγραφον περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς
πρεσβείας αὐτοῦ. Ὁ Σουλεϊμάν ἀπεκρίνατο, ὅτι πᾶσαι αἱ
δυσχέρειαι ἀρθῇσονται, ἐὰν φέρῃ εὖνουν ἀπόκρισιν πρὸς
τὰς γενομένας τῷ παρελθόντι ἔτει ἀπαιτήσεις. Τοῦ Βελτ-
βίκ ἀποκριναμένου, ὅτι διαλεχθήσεται περὶ τῆς ὑποθέ-
σεως ταύτης πρὸς τοὺς βεζύρας, ὁ σουλτάνος εἶπε· «Κα-
λῶς». Ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς τοὺς βεζύρας ἐντεύξει ὁ Βελτ-
βίκ εἶπεν, ὅτι ἡ ἀνακωχὴ ἐλύθη τῷ ἀπρόντι ἔτει διὰ τῆς
ἀλώσεως τοῦ Χαϊθάν καὶ τῶν εἰς τὴν χώραν τοῦ αὐτο-
κράτορος ἐπιδρομῶν τοῦ Κασίμ βέγῃ· ἀλλ' οἱ βεζύραι
ἐσπούδασαν ἀποδείξαι, ὅτι αἱ τοιαῦται πράξεις οὐδόλως
λύουσι τὴν ἀνακωχὴν. Ὁ Ρουστέμ Πασᾶς εἶπε περὶ τῶν
βαρόνων τοῦ βασιλείου, οἵτινες ὁμολογῆσαντες τὴν κυ-
ριαρχίαν τῆς Πύλης ἐπανῆλθον εἰς τὸ κράτος τοῦ Φερ-
δινάνδου, «Ἐχομεν τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰς σφρα-
γίδας αὐτῶν ἐν κηρῷ». Ὁ δὲ Βελτβίκ ἀπεκρίνατο,

ὅτι ὁ κηρὸς τῶν σφραγίδων, ὃς ὁ αὐτοκράτωρ ἔχει ἐν χερσίν, ἐστὶν ἀπαλώτερος καὶ νωπότερος. Ἡ ἐγγραφὸς αἰτήσις ἐπανελάμβανε τὴν κατ' ἔτος προσφορὰν τῶν δεκακισχιλίων δουκάτων χάριν τῆς εἰρηνικῆς κατοχῆς τοῦ μέρους τῆς Οὐγγρίας, ὃ κατεῖχεν ὁ Φερδινάνδος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι οὔτε τὰ κτήματα τῶν ἐπανελθόντων μεγιστάνων, οὔτε τὰ ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Στριγονίου διανεμηθέντα τιμάρια ὁ σουλτάνος ἀπαιτήσῃ (1).

Αἱ διαπραγματεύσεις διήρκεσαν ἐπὶ ἕξ μῆνας· τὸ μέγιστον δὲ πρόσκομμα ἦσαν αἱ ἀξιώσεις τῶν Τούρκων, ἀπαιτησάντων κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ αὐτὴν τὴν Τάταν καὶ τὸ Ἐρλάου, εἴτα δὲ πάντα τὰ μεταξὺ Στριγονίου καὶ Κομόρων τιμάρια τοῦ ἵππικοῦ, τὰ ἐγγεγραμμένα ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ δεφτερδάρ Χαλήλ ὡς κτήματα τῆς Πύλης, καὶ τέλος πάντα τὰ κτήματα τοῦ Βαλεντίνου Τηρέκ, τοῦ Περηνὺ καὶ ἐτέρων μεγιστάνων, τῶν ὁμολογησάντων ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου. Ἐπὶ τέλους ἐν τῇ πρὸς τὸν Ῥουστὲμ συνεντεύξει συνεφώνησαν συνομολογήσαι συνθήκην ἐπὶ τοῖς ἑξῆς ὁροις, ἥτοι ἵνα αἱ πρόσοδοι καὶ τὰ τῶν μεγιστάνων κτήματα, ὧν ἡ παραγωγὴ ὑπελογίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς ἑνδεκα χιλιάδας δουκάτων, ἀντικαταλλαχθῶσιν ἀντὶ πέντε χιλιάδων κατ' ἔτος, τὰ δὲ τοῦ Περηνὺ καὶ τοῦ Βαλεντίνου Τηρέκ ἀντὶ δέκα χιλιάδων, τὰ δὲ τιμάρια ἀντὶ πέντε χιλιάδων, ἅπερ πάντα καταλογιζόμενα ἐν τοῖς ἡδὴ τῷ προτέρῳ ἔτει ὑπεσχημένοις δέκα χιλιάσι κατ' ἔτος, ἀπετέλουν τριακοντακισχίλια δουκάτα. Ἐπὶ τῇ ῥήτρᾳ, ὅτι τὰ χρήματα ταῦτα ἐμελλὸν παραδίδοσθαι κατ' ἔτος πρὸς τὴν Πύλην, συνωμολογήθη πρὸς τὸν Φερδινάνδον εἰρήνην ἡ

19
1547

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βελτίκι ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως τῇ 18 Σεπτεμβρίου, 1546.

μᾶλλον πενταετῆς ἀνακωχῇ, ἐν ᾗ συμπεριελήφθησαν ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος, ὁ Πάπας, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας. Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπικυρώσεων ὠρίσθη εἰς τρεῖς μῆνας (1). Ὁ Βελτβίκ ἀπῆλθε μετὰ τῆς συνθήκης, ὁ δὲ Μαλθέτζης καὶ Οὐγρινόβιτζ ἔμειναν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ ἑξ μῆνας ὁ

¹ ^{Αὐγ.} ⁴⁵¹⁷ Κάρολος ὑπέγραψεν ἐν Αὐγούστη τὴν συνθήκην, ἐν ᾗ συμπεριελήφθη καὶ ἦν Ἰούστης ὁ ἐξ Ἀργέντου, ὃς ἦν ἐκ τῶν ἀκολουθῶν τοῦ Βελτβίκ, ἐκόμισεν εἰς Κωνσταντινουπόλιν λήγοντος τοῦ Σεπτεμβρίου, ὡς καὶ τὴν τοῦ Φερδινάνδου. Ὁ Ἰούστης ἐπισκεψάμενος τοὺς βεζύρας μετὰ τοῦ Μαλθέτζη ἠτήσاختο, ἵνα ὁ μὲν Οὐγρινόβιτζ ἀπέλθῃ μετ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Μαλθέτζης διαμείνῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἐπιτετραμμένος τὰ τοῦ Φερδινάνδου, ἀλλ' ὁ Ρουστὲμ ἀπεκρίνατο ἐντολῇ τοῦ σουλτάνου, ὅτι ὁ Μαλθέτζης διαμενεῖ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ὁμηρος τοῦ Φερδινάνδου χάριν τῆς διατηρήσεως τῆς συνομολογηθείσης εἰρήνης. Ἐν τοσοῦτῳ ἀνάγκη ἦν ἵνα κατασιγασθῇ ἀμφιβολία τις τοῦ Σουλεϊμάν, εἰ ὁ Κάρολος καὶ ὁ Φερδινάνδος ὤμοσαν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ὡσαύτως δημοτελῶς, ὡσπερ αὐτοὺς ὤμοσεν εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν Προφήτην, εἰς τοὺς προγόνους καὶ εἰς τὸ ξίφος αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης καθυσύχασεν αὐτόν, συνομολογοῦντος καὶ τοῦ γραμματέως Ἰούστη τοῦ ἐξ Ἀργέντου, ὅτι ὁ τύπος τῶν χριστιανῶν βασιλέων, « Ὑπισχνούμεθα ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἢ βασιλικῷ λόγῳ, » ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν ὅρκον τοῦ σουλτάνου. Ὁ Σουλεϊμάν μεταπεμφάμενος τὸν Μαλθέτζην καὶ Ἰούστην ἀπέλυσεν αὐτοὺς εὐμενῶς, ὁ δὲ μέ-

¹⁰ ^{Ὁκτ.}

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βελτβίκ, ἐν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Ὅρα καὶ τὰς ἐδηγίας πρὸς τὸν Μαλθέτζην.

γας βεζύρης 'Ρουστέμ εἶπε πρὸς αὐτοὺς ἀποχαιρείζοντας μετὰ δύο ἡμέρας, ὅτι καθῆκεν αὐτοῖς μὲν διαψεύσαι τοὺς Γάλλους λέγοντας, ὅτι ἡ εἰρήνη οὐκ ἔσεται διαρκής, τῷ δὲ Φερδινάνδῳ, μὴ διδόναι πολλήν πίστιν τῷ μοναχῷ Γεωργίῳ Οὐτισέβιτς, ἀλλ' ἀνακοινοῦν ὅσα οὗτος γράφει κατὰ τῆς Πύλης τῷ σουλτάνῳ, ὅς ποιήσει τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὰ κατὰ τοῦ Φερδινάνδου ἐπιστελλόμενα (1). προσεῖπε δὲ, ἵνα, εἰ ὁ 'Ρογενδόρφ περιέπιπτε ταῖς χερσὶ τοῦ αὐτοκράτορος, μὴ θανατωθῇ, ἀλλ' ἀποταμῇ μόνον τὴν ῥίνα καὶ τὰ ὦτα (2). ἐπὶ τέλους ἠτήσατο ὑπὲρ ἑαυτοῦ μὲν, πλὴν τῶν κατ' ἔτος συνωμολογημένων τρισμυρίων δουκάτων, θηρευτικὸς κύνας καὶ ἱέρακας, ὑπὲρ τοῦ Σουλεϊμάν δὲ ἔμπειρον ὥρολογοποιόν, ὃν ἔμελλε καλῶς περιέψειν. Εἴτα ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὴν χρυσὴν μονογραφὴν τοῦ σουλτάνου ἐπὶ τῆς κυρωθείσης συνθήκης· ἀλλ' ὁ 'Ιούστης εἶπεν, ὅτι τὴν μονογραφὴν ταύτην ἐχάραξεν ὁ νισαντζι, ἐν ᾧ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος καὶ ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ὑπέγραψαν αὐτὴν ἰδίᾳ χειρί. Οὕτως ἔληξεν ὁ οὐγγρικὸς πόλεμος μετὰ τριετῆς συζητήσεις καὶ μετὰ τρεῖς ἀλλεπαλλήλους πρεσβείας (ΜΓ). Ἡ περὶ εἰρήνης αὕτη συνθήκη ἦν ἡ πρώτη καὶ μόνη, ἐν ᾗ συμπεριελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος, καὶ ἡ πρώτη, δι' ἧς ἡ Αὐστρία ἀνέλαβε τὴν κατ' ἔτος ἀπότισιν χρημάτων, ἣτις φαίνεται παραχρῆμα ἐν ταῖς ὀθωμανικαῖς ἱστορίαις ὡς ἐνιαύσιος φόρος.

(1) Ἀναφορὰ 'Ιούστη τοῦ ἐξ Ἀργέντου.

(2) Αὐτόθι. Ὅρα περὶ 'Ρογενδόρφ καὶ περὶ τῆς ἀπὸ Τουρκίας ἀπελεύσεως αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ, ἀπὸ Πέρχ τῇ 9 Ὀκτωβρίου, 1547.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁ μέγας βεζύρης Μωάμεθ Σοκολλί. — Ὁ μουρτί 'Εβουσουούδ. — Τελευτή τοῦ μεγάλου βεζύρου Σουλεϊμάν Πασᾶ καὶ τοῦ Χοσρέφ Πασᾶ. — Ἐλκὰς Μίρζας. — Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Περσίαν. — Ἀλώσις τοῦ Βεκσέ, Βεσκερεκ, Ξανὰδ, τῆς Ἰλλαδίας καὶ Λίππας. — Ματαία πολιορκία τοῦ Τεμεσεβάρ. — Φόνος τοῦ Μαρτιναύτζη. — Προσβολὴ τῶν Οὐγγρων πρὸς τὴν Σεγεδίναν καὶ τῶν Τούρκων πρὸς τὸ Βεσπρίν. — Πτώσις τοῦ Τεμεσεβάρ καὶ ἐτέρων οὐγγρικῶν φρουρίων. — Ἀλώσις τοῦ Ζόλονα καὶ πολιορκία τοῦ Ἐρλάου. — Ἀφορμὴ τοῦ περσικοῦ πολέμου. — Θανάσις τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μουσταφᾶ. — Τέλος τοῦ πρὸς τὴν Περσίαν πολέμου. — Διαπραγματεύσεις τοῦ Φερδινάνδου διὰ τοῦ Βεραντίου, Ζῆυ καὶ Βουσθέκ. — Ὁ Μαρκότζ πορθεῖ τὴν περὶ τὸ Βερασσὶνον χώραν. — Οἱ Οὐγγροι κυριεύουσι τοῦ Γραδίσκα καὶ Βελίκα. — Ὁ Χαμζὰ καταλαμβάνει τὸ Φουλέκ. — Ἀλλαγὴ τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαβίας καὶ τῆς Ταυρικής. — Ἀνταρσία τοῦ Ψευδομύσταφᾶ.

Ὡς ἐν τῷ προτέρῳ Βιβλίῳ ἀφηγήθημεν τὴν ἱστορίαν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, τῶν μεταξὺ τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ πρὸς τὴν Αὐστρίαν, οὕτως ἐν τῷ παρόντι ἀφηγούμεθα τὴν τῶν ἑξῆς ἑπτὰ ἐτῶν, τῶν μεταξὺ τῆς πρώτης Γερμανικῆς καὶ περσικῆς εἰρήνης. Τὰ ἔσχατα ἑπτὰ ἔτη πληροῦσιν αἱ οὐγγρικαὶ ἐκστρατεῖαι καὶ αἱ περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, τὰ προσεχῇ δ' ἑπτὰ, πλὴν τῆς περσικῆς ἐκστρατείας, καὶ τὴν τρανσυλθανικὴν μεταξὺ

κειμένην. Καὶ νῦν ἔτι ἡ χαρὰ ἐπὶ ταῖς νίκαις καὶ ταῖς ἀλούσαις πόλεσι μετεβλήθη εἰς πένθος ἔνεκα τοῦ θανάτου ἡγεμονόπαιδος. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν βραχὺν χρόνον πολλὰ μεταβολαὶ τῶν ἐν τέλει ἐγένοντο· καὶ ὁμοῦ καὶ μετὰ τὰς μεταβολὰς ταύτας τὸ πνεῦμα τῆς κυβερνήσεως ἔμεινε τὸ αὐτό, ἅτε πηγάζει ἀμέσως ἀπὸ τοῦ δεσπότου, καὶ μετὰ τὰς διηνεκεῖς ἀνησυχίας τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων, πρὸς οὓς προσετίθεντο αἱ λυπηραὶ οἰκογενειακαὶ ἔριδες, τὸ βασιλεῖον ἐκρατύνθη διὰ συνετῶν διατάξεων καὶ μονίμων νόμων. Συγχρόνως ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τεμενῶν καὶ σχολείων, στρατώνων καὶ νοσοκομείων, καὶ συγχρόνως ἀνεφάνησαν παρὰ τὰ μεγάλα ταῦτα ἰδρύματα μεγάλοι πεπαιδευμένοι στρατηγοὶ καὶ πολιτικοί.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Σουλεϊμάν, πλήν τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ μεγάλου βεζύρου, διεγράψαμεν καὶ τοὺς τρεῖς ἑτέρους βεζύρας πρὸς ἀναγκαίαν γνῶσιν τῶν ὀργάνων, δι' ὧν ὁ Σουλεϊμάν ἐξετέλεσε τὰς μεγάλας αὐτοῦ βουλὰς. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον προτάσσομεν ὀλίγα περὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οἳ τινες ἔκτοτε ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐνεργῶς διεῖπον τό τε πολίτευμα καὶ τὴν κυβέρνησιν τῆς ἐπικρατείας.

Μετὰ τὸν μέγαν βεζύρην Ρουστέμ, περὶ οὗ τὰ ἀναγκαῖα ἐρρήθησαν ἤδη ἐν τῷ προηγουμένῳ Βιβλίῳ, ἐφελκύνουσιν ἰδίᾳ τὴν προσοχὴν ἡμῶν οὐχὶ τόσον οἱ τρεῖς ἕτεροι βεζύροι, περὶ ὧν ἐν μέρει καὶ ἐν οἰκείῳ ποιησόμεθα ἐφεξῆς λόγον, ὅσον δύο ἄνδρες, οἳ τινες ἀπὸ τοῦδε ἱστορικῶς ἀξιόλογοι παρίσταται οὐ μόνον μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Σελίμ, διέποντες τὰ τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς βασιλείας καὶ στηρίζοντες ὥς ἡράκλειοι στήλαι τὴν διάρκειαν τοῦ ὀθωμανικοῦ μεγα-

λείου καὶ δυνάμεως. Οἱ δύο οὗτοι πολιτικοὶ ἄνδρες εἰσὶν ὁ Μωάμεθ Σοκολλί καὶ ὁ Ἐβουσουούδ ἐλ' Ἀμαδί, ὧν ὁ μὲν ἦν ὁ ὑστερον πορθητὴς τῆς Ζιγέθ καὶ μέγας βεζύρης τριῶν σουλτάνων, ὁ δὲ μουφτί νομοθέτης, οὗ τὸ ὄνομα παρατίθεται τοῖς φετβάδες, τοῖς ἐγγυωμένοις τὴν νομιμότητα τῶν νέων τιμαριωτικῶν θεσμοθεσιῶν, ὡς καὶ ἐτέρων. Ἀμφότεροι ἀπὸ τοῦδε ἐφ' ὅλην γενεάν εἰσιν οἱ ἐνεργότατοι μοχλοὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀρχῆς· ἀμφότεροι ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει διετηρήθησαν ἐπὶ μακρότατον ἐν τοῖς ἀξιώμασι· διότι ὁ μὲν Σοκολλί ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἔτη ἦν ὁ πολυχρονιώτατος μέγας βεζύρης, ὁ δὲ Ἐβουσουούδ ἐπὶ διπλάσια, ἤτοι ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, ἦν ὁ πολυχρονιώτατος μουφτί (1). Οὐδ' εἷς τῶν εὐρωπαϊστῶν συγγραψάντων τὴν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν κατεῖδε τὸν λόγον τῆς μακρᾶς ὑπηρεσίας τούτου τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ τῆς ἐφ' ὅλην γενεάν ἀκμῆς τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν ὀθωμανῶν. Ὁ λόγος ὅμως οὗτος ἀπὸ τοῦδε μέχρι τέλους τοῦ Σελίμ ἐστὶ δηλὸς καὶ ἐξηγεῖ μόνος πῶς ὑπὸ ἀνάξιον διάδοχον, ὡς ὁ Σελίμ, διίδοχον τόσον μεγάλου ἡγεμόνος, ὡς ὁ Σουλεϊμάν, τὸ ὀθωμανικὸν κράτος ἤκμασεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον.

Μωάμεθ ὁ Βόσνιος, γεννηθεὶς ἐν τῷ φρουρίῳ Σοκόλ, καλουμένῳ νεοσσιάιεράκων διὰ τὴν ἐπὶ ἀποτόμου πέτρας τοποθεσίαν, καὶ ἀνατραφεὶς ἐν τοῖς παισὶ τοῦ γυναικωνίτου, ἐξῆλθε τούτου ὡς θαλαμηπόλος, εἴτα δὲ εὐθὺς μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσα ἀνεδείχθη γαβάρχος τῶν ὀθωμανῶν. Τὰς ὑστέρας τύχας τοῦ

(1) Ὁ Σοκολλί ἀπὸ τοῦ ἔτους 972 (1564) μέχρι τοῦ ἔτους 987 (1597), ὁ Ἐβουσουούδ ἀπὸ τοῦ 952 (1545) μέχρι τοῦ 982 (1574). Χρονολογικοὶ πίνακες τοῦ Χατζῆ Κάλφα.

πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ βίου ἀφηγησόμεθα ἐν οἰκείῳ. Ὁ δὲ Ἐβουσουὺδ ἐλ' Ἀμαδί, υἱὸς τοῦ σέχη Μωά-
μεθ, διανύσας τὴν συνήθη τροχίαν τῶν νομομαθῶν ὡς
καθηγητῆς καὶ δικαστῆς, ἐπὶ ὀκτώ ἡδὴ ἔτη ἦν στρατοδί-
κης τῆς Ῥούμελης, ὅτε ὁ Σουλεϊμάν ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς
τὸ ὑπατον δικαστικὸν ἀξίωμα, τὸ τοῦ μουφτὶ ἢ σέχη
τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ὁ Ἐβουσουὺδ συνέγραψε πολ-
λὰς διατριβάς, ἐκτῆσατο δὲ μέγα ὄνομα ὡς νομομαθῆς
διὰ τοῦ μεγίστου ὑπομνήματος εἰς τὸ Κοράνιον, ἐν ᾧ
συνεχωνεύθησαν τὰ δύο μέγιστα ὑπομνήματα τοῦ Καζῆ
Βειδχαβί, καὶ τὸ Κεσχαφ τοῦ Σαμαχσαρί. Ὁ σουλ-
τάνος, λαβὼν τὸν πρῶτον τόμον τοῦ συγγράμματος τού-
του, ἠῤῥξῃσε τὴν ἡμερησίαν μισθοφορὰν τοῦ Ἐβουσουὺδ
ἀπὸ τριακοσίων ἀσπρων (ἑξ δουκάτων) εἰς πεντακόσια
(δέκα δουκάτα)· ὅτε δὲ ἔλαβε τὸν δεῦτερον τόμον, ἠῤῥξῃ-
σεν ἔτι αὐτὴν κατὰ ἑκατὸν ἀσπρα· ὥστε ἔνεκα τῆς πολυ-
μαθείας τοῦ μουφτὶ ἐδιπλασιάσθησαν αἱ καθημεριναὶ πρό-
σοδοι αὐτοῦ (1). Ὁ Ἐβουσουὺδ καὶ ὁ Σοκολλί ἦσαν ἀμ-
φότεροι μεγάλοι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἰσχυροί, ὡς ὁ Σουλεϊμάν.
Ἀμφότεροι εἶχον μέγαρον παρὰ τὴν θάλασσαν ἐν Σουδ-
λουτζέ (2), λιμένι καὶ προαστείῳ τῆς Κωνσταντινουπό-
λεως, ὅπερ διετήρησε τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα Γα-
λακρήνη· ἀμφότεροι δὲ παράκεινται ἀλλήλοις κατέναντι
τοῦ Σουδλουτζέ παρὰ τὸ τέμενος τοῦ Ἐγιοῦπ, τόπου ἱε-
ροῦ τοῖς Μουσουλμάνοις, ὡς τάφου τοῦ σηματοφόρου τοῦ

(1) Ἄλλῃ ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Ὁλλεμάδων ἐπὶ τῆς βασιλείας Σελίμ τοῦ Β, φ. 374. Ὁ Ἀλμυστίνος, σ. 142, λέγει συμφώνως αὐτῷ «Le sennalò seiscientos aspros de salario». Ὁ Ἀλμυστίνος διηγῆται, ὅτι ἐπισκεψά-
μενος τὸν Ἐβουσουὺδ εἶχε μέγιστης ὑποδοχῆς καὶ ὅτι ὁ σοφὸς οὗτος συνέ-
τυχεν αὐτῷ περὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Γαληνοῦ.

(2) Ὁρα Κωνστ. καὶ Βόσπορον, Β, σ. 44.

Προφήτου. Ὁ Ἐβουσουούδ ἐτάφη ἐν μέσῳ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ὁ δὲ Σοκολλί ὑπὸ θόλον, ὃν ἀνήγειρεν ὁ ἀρχιτέκτων Σινάν (1).

Ὁ μουφτί Ἐβουσουούδ, ὁ καπουδάν Σοκολλί καὶ ὁ μέγας βεζύρης Ρουστέμ ἦσαν τότε οἱ τρεῖς σπουδαιότατοι ἄνδρες τῆς ἐπικρατείας, καὶ οἱ τρεῖς μεγαλοφυεῖς. Ὁ Σουλεϊμάν, τοιοῦτους ἄνδρας καλῶν εἰς τὰ ὑψιστα ἀξιώματα, ἀπέδειξε πάλιν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀληθοῦς ἀρχικῆς μεγαλοφυΐας, ἥτις διαλάμπει κυρίως ἐν τῇ ἐπιτυχεῖ ἀναδείξει ἱκανῶν ἀνδρῶν καὶ ἐστὶ κρείσσων παντὸς μικροπρεποῦς φθόνου πρὸς τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸν χαρακτήρα. Ὁ Σουλεϊμάν ἀπέβαλεν ἄλλοτε τῆς ἀρχῆς ἓνα τῶν ἀρίστων στρατηγῶν, τὸν Χοσρέφ Πασᾶν, πρῶην διοικητὴν τῆς Βοσνίας, συγχρόνως δὲ καὶ τὸν μέγαν βεζύρην, τὸν ἐκτομίαν Σουλεϊμάν Πασᾶν, διότι ἀμφοτέρω ἐν τῷ διβανίῳ ἀτόπως ἤρισαν. Ἀμφοτέρω δὲ οἱ ἄνδρες οὗτοι μικρὸν ἐπέζησαν ἀπὸ τῆς ἀπωλείας τῶν ἀξιωματῶν καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν· ἀλλ' ὁ μὲν Σουλεϊμάν, ὁ ἐννενηκοντούτης ἐκτομίας, παρέτεινεν ἐπὶ τρία ἔτη ἡρέμα τὸν βίον ἐν Μεγαλαγορᾷ, ὁ Χοσρέφ ὅμως, βαρέως φέρων τὴν σέρησιν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ἀξιώματος, ἀπεκατέρθησε. Ὅτε τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ ἵππευσε καὶ περὶ αὐτὸν οὔτε παῖδας, οὔτε σωματοφύλακας, οὔτε χρυσοὺς πῖλους, οὔτε χρυσοὺς κἀνδεις εἶδε, τότε ἀπώλεσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἵππευειν καὶ τοῦ ζῆν, καὶ εἰπὼν, «Κρεῖττον κεῖσθαι ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ οὕτως ἐπὶ τοῦ ἵππου ἵστασθαι», ἐξήγαγεν ἀπὸ τοῦ ἀναβολέως τὸν πόδα, ἐπανήλθεν οἶκαδε καὶ κατεκλίθη. Τοὺς ἰατροὺς, τοὺς θέλοντας δοῦναι αὐτῷ φάρμακα, ἀπέπεμψεν εἰπὼν· «Δηλητήριον θέλετε δοῦναί

(1) Ἐγινούπ, Ὁρα Κωνστ. καὶ Βόσπορον, Β, σ. 24.

μοι πιεῖν», καὶ ἔκτοτε οὔτε τροφὴν, οὔτε ποτὸν ἔλαβεν, ἕως τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἐτελεύτησε. Τοιοῦτος θάνατος οὐχὶ ἀσυνήθης παρ' Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις, ἀνήκουστος σχεδὸν ἐστὶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Μουσουλμάνων, εἰς ἄλλως θρησκευτικὴ ὑπακοή πρὸς τὸ πεπρωμένον προφυλάσσει ἀπὸ τῆς δειλίας τοῦ δι' αὐτοχειρίας θανάτου. Ὁ μέγας ὅμως βεζύρης Λουτφὶ Πασᾶς, συνετώτερος καὶ γενναιότερος δειχθεὶς, συνέγραψε κατὰ τὴν σχολὴν αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν τῆς αὐτοκρατορίας, ἐν ᾗ ἀφηγεῖται τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ συμβάντος τούτου (1).

Τῷ ἔτει 954, ἐν ᾧ συνωμολογήθη ἡ πρὸς τὸν Φερδι- 1517
νάνδον τῆς Οὐγγρίας καὶ Κάρολον τὸν Ε' εἰρήνην, παρ-
εστησαν μετὰ τῶν πρέσβειων τούτων ἐν Κωνσταντινουπό-
λει καὶ ὁ πρεσβευτὴς τοῦ σουλτάνου τῆς Ἰνδικῆς Ἀλαεδ-
δίν, ὃς ἐξικέτευσε τὴν ἐπικουρίαν τοῦ σουλτάνου κατὰ
τῶν Πορτογάλλων. Ὁ πρεσβευτὴς αὗτος ἐκόμισε σπα-
νιώτατα ζῶα καὶ ψιττακοὺς θαυμασίους ἐπὶ τῇ ποικιλίᾳ
τῶν χρωμάτων, πολύτιμα ἀρώματα, ρητίνην καὶ βάλα-
μον, Αἰθίοπας εὐνούχους καὶ δοῦλον τρεφόμενον ἀνθρω-
πίῳ κρέατι (2). Ἀλλὰ θέαμα πολλῷ μείζον ἢ ἡ ἔλευσις
τοῦ Ἰνδοῦ πρεσβευτοῦ ἦν τῇ τε αὐτῇ καὶ τῇ πόλει ἡ
ἔλευσις τοῦ Πέρσου ἡγεμονόπαιδος Ἑλκὰς Μίρζα, ἐπα-
ναστάντος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τοῦ σάχη Ταμάσπ,
ἐλθόντος διὰ τοῦ Δεσχιτιπτζὰκ καὶ Εὐξείνου, ὅπως ἐπι-
καλέσεται προστασίαν καὶ ἐπικουρίαν τῆς Πύλης τοῦ
σουλτάνου, ὡς καταφυγίου τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμονο-
παίδων. Ἐν Ἀδριανουπόλει ἐπετράπη αὐτῷ πρόσδοδος

(1) Λουτφὶ ἱστορία, ἔτει 952 (1452) φ. 98 καὶ 99.

(2) Ἀλῆς ΜΔ' διήγημα, φ. 256. Πετσέβι, φ. 88. Τζελαλζαδὲ, φ. 265. Σολατζαδὲ, φ. 114. Λουτφί, φ. 99. Ἀβδουλαζίζ, φ. 160. Τὸ Ῥα-
ουζατιὺλ ἐβράρ, φ. 562.

πρὸς τὸν σουλτάνον, ἀλλὰ πρὸ ταύτης παρέστη τῷ θεάματι τῆς πανηγυρικῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν σωματοφυλάκων καὶ πάσης τῆς αὐλικῆς θεραπείας. Ὅτε δὲ τὰ διάφορα εἶδη τῶν ὀπλων παρήλαυνον, οἱ πυροβοληταί, οἱ σπαήδες καὶ οἱ σιλιχδάραι, ὁ ἡγεμονόπαις ἐκάστοτε, ὁσάκις ἐνεφανίζετο ὁ στρατηγὸς αὐτῶν, ἡγείρετο ἀπὸ τῆς ἑδρας, νομίζων, ὅτι ἦν ὁ σουλτάνος· ἔτι δ' ἦττον ἐδύνατο περὶ τούτου ἀμφιβάλλειν, ὅτε εἶδε παρελαύνοντα τὸν ἄγαν τῶν γενιτσάρων, περιεστοιχισμένον ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, τέλος δὲ μετὰ τοὺς τρεῖς βεζύρας τὸν μέγαν βεζύρην ἐν πάσῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ. Ἐγειρόμενος καὶ ἐκπληττόμενος ἐπὶ τῇ τηλικαύτῃ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ λαμπρότητι ἀπέκαμε τοσοῦτον, ὥστε, ὅτε παρήλαυνεν αὐτὸς ὁ σουλτάνος ὑπὸ τὴν κυματίζουσαν λάμψιν καὶ τὴν σκιὰν τῶν κρανῶν καὶ τῶν λόφων, τῶν χρυσῶν πέλων καὶ δοράτων, ἔμεινεν ἀναίσθητος. Τῇ ἐπαύριον πρὸ τῆς προσόδου πρὸς τὸν σουλτάνον ἐκλήθη εἰς τὸ διβάνιον ἐπὶ πολυτελεῇ δεῖπνον, μεθ' ὃ ὁ σουλτάνος ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἐπαλλήλως δῶρα, ἐν οἷς ἦσαν καὶ τὰ τοῦ χαρεμίου καὶ τὰ τῶν βεζυρῶν, βαλάντια πλήρη χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, δέματα σαλίων καὶ πολύτιμα ὑφάσματα, στίχους ἵππων καὶ ἡμιόνων, πολλοὺς δούλους ἐκατέρων τῶν γενῶν μαύρους καὶ λευκοὺς, εἶτα δὲ σηρικοὺς χιτῶνας καὶ ζῶνας τῆς σουλτάνης Χουρρέμ, ὑπ' αὐτῆς ἐρράμμένα. Τηλικαύτῃ σπατάλῃ διπὲρ τοῦ ἐρυθροκεφάλου (οὕτως ἐκάλουν οἱ Τοῦρκοι τότε τοὺς Πέρσας, τὸ δὲ ἐπώνυμον τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τῆς ἐρυθρᾶς ἄκρας τοῦ δωδεκαπύγου κεφαλοδέσμου αὐτῶν), ἐξήγειραν τὸν γογγυσμὸν τῶν θρησκομανῶν σουννιτῶν, οἵτινες ἐνόμιζον τὸν Πέρσην σιίτην ὡς ἀξιοκατάρατον αἰρετικὸν καὶ προσέτι ὡς προδότην. Ὁ Σουλεϊμάν, ὅτε

ἔμαθε τὸν γογγυσμὸν τοῦ λαοῦ εἶπε· «Ἐποίησαμεν ὅ,τι ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐπικρατείας ἀπῆται. Ἐὰν ἐνῇ προδοσία, ἀνατιθέμεθα τὴν τιμωρίαν Θεῷ τῷ Κυρίῳ» (1). Ἡ μεγάλη τιμὴ τῶν δώρων, τῶν πεμφθέντων ἀπὸ τοῦ χαρμεῖου, προδίδωσι καταφανέστατα, ὅτι ὁ πρὸς τὴν Περσίαν νέος πόλεμος ἐκεῖθεν ἀνεῖρπιζέτο.

Πρὸ δώδεκα ἤδη ἐτῶν ἡ πεφιλημένη τοῦ Σουλεϊμὰν ὁμόκοιτος, ἡ μετὰ ταῦτα γυνὴ αὐτοῦ, ἦν Γάλλοι ἱστοριογράφοι νομίζοντες Γαλλίδα καλοῦσι Ῥοξολάνην, ὑπέσκαψεν ἐν μέρει τὴν δύναμιν τοῦ φίλου αὐτῷ μεγάλου βεζύρου Ἰβραήμ, παριστῶσα αὐτόν ὡς φιλικῶς καὶ εὐμενῶς ἔχοντα τοῖς Πέρσαις, ἅτε δὴ ἀπαγορεύσαντα τὴν λεηλασίαν τῆς Ταβρίδος καὶ τοῦ Βαγδάτ τοῖς φιλάρπαξι στρατιώταις. Τὸ ἐπὶ δέκα ἔτη ὑπὸ τῇ ἀπατηλῇ σποδῷ ἀβεβαίας ἐκεχειρίας ὑποκαίον πῦρ τοῦ περσικοῦ πολέμου ἀνεφλέχθη νῦν διὰ τῆς τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἐλκὰς Μίρζα ἐλεύσεως, ἥτις ἐπετάχυνε καὶ τὴν συνομολόγησιν τῆς γερμανικῆς εἰρήνης, ἡ δὲ γυνή, ἡ καὶ λίαν ἀγαπητὴ τῷ Σουλεϊμὰν, ἔτυχε τῆς τὰ μάλιστα ποθητῆς εὐκαιρίας τοῦ παρασχεῖν εὐρὺ στάδιον ταῖς πολεμικαῖς ἀρεταῖς τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς, τοῦ μεγάλου βεζύρου Ῥουστέμ Πασᾶ, καταστήσῃ δὲ τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν, τὸν ἡγεμονόπαιδα Σελίμ, διοικητὴν τῆς Μαγνησίας, τοποτηρητὴν τοῦ σουλτάνου ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πρὸς τὴν Περσίαν πολέμου. Ἐκτοτε κριθέντος τοῦ πολέμου τούτου, ὁ Ἐλκὰς Μίρζας προεπέμφθη εἰς τὰ μεθόρια ὑπὸ τοῦ Οὐλαμὰ Πασᾶ, τέως διοικητοῦ τῆς Βοσνίας, νῦν δὲ τοῦ Ἐρζεροῦμ, δοθέντος αὐτῷ ὡς ἀυλάρχου.

(1) Πετσεβί, φ. 88.

Τῷ ἐπιόντι ἔαρι αὐτὸς ὁ Σουλεϊμάν τὸ ἐνδέκατον ἤδη ἐστράτευσε. Ὁ στρατὸς ἐπορεύθη διὰ τοῦ Σιδι Γαζῆ, τοῦ Ἰκονίου καὶ τῆς Σεβαστείας(Α). Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν πόλεων τούτων ἦν ὁ Σελὶμ, διοικητὴς τῆς Μαγνησίας, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ὁ σουλτάνος Βαγιαζήτ, διοικητὴς τῆς Καραμανίας, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ ὁ σουλτάνος Μουσταφᾶς διοικητὴς τοῦ Ῥούμ, περιμένοντες τὸν πατέρα. Ὁ Σελὶμ ἐπέμφθη ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην, ὅπως παραλάβῃ ἐν Ἀδριανουπόλει κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ πατρὸς τὰς ἡνίας τῆς πολιτείας ὡς τοποτηρητὴς τῆς Ῥούμελης (1). Ἀπὸ Ἀμασείας ὁ στρατὸς ἐπορεύθη εἰς Ἐρζερούμ καὶ Ἀαδιλτζουβάζ, ὅθεν ὁ Οὐλαμά, βεγλέρβεγης τοῦ Ἐρζερούμ, καὶ ὁ Πιρί Πασᾶς, βεγλέρβεγης τῆς Καραμανίας ἐξεπέμφθησαν πρὸς πολιορκίαν τοῦ Βάν. Κατὰ τὴν ἀπὸ Ἐρζερούμ εἰς Ἀαδιλτζουβάζ πορείαν ὁ Σουλεϊμάν ἐδέξατο τὸν Ἀλῆν Σουλτάν, υἱὸν τοῦ Χαλήλ, πρῶτον νόμιμον κυριάρχην τοῦ Σιρβάν, ὃν μετεπέμψατο ὅπως ἐγκαταστήσῃ ἐν τῇ πατρίδι κληρονομία· ἀλλὰ, τελευτήσαντος τούτου, ὁ σάχης Ταμάσπ, ἀρχὼν τοῦ Σαμαχί, ὃ ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας ἐπολιόρχητεν, ἐξεδιώξε τὸν ἔτι ἀνήλικον Ἀλῆν καὶ κατέστησε τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἐλκᾶς Μίρζαν κυβερνήτην τοῦ Σιρβάν. Ὅτε ὁ Ἐλκᾶς Μίρζας ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Ἀλῆς σουλτάνος, καταφυγὼν πρότερον εἰς αὐτήν, ἀπεστάλη εἰς Σιρβάν διὰ τοῦ Εὐξείνου καὶ ἐγκατεστάθη πάλιν ἐν τοῖς πατρικοῖς κτήμασι (2). Ἐπὶ τῇ δεήσει τοῦ Ἐλκᾶς Μίρζα ὁ Σουλεϊμάν ἀντὶ τοῦ πορευθῆναι εἰς Βάν ἐστράτευσεν εἰς Ταβρίδα, ἧς

(1) Ἀλῆς, Πετσέβι, φ. 89, Σολακζαδέ, Τζελαλζαδέ, Ἀβδουλαζίζ. Ὁ Ἀλῆς λέγει, ὅτι ἡ πενιθροῦς ἦν τοσοῦτον αὐστηρά, «ὥστε οὐδὲ ὄρνιθας ὧν ἐφωύσθη, οὐδὲ ἀλέκτορας ἐσχετλίασε».

(2) Ἀλῆς, Πετσέβι, Σολακζαδέ, Τζελαλζαδέ, Ἀβδουλαζίζ.

τὴν κατοχὴν ὁ Πέρσης ἡγεμονόπαις ἠύξατο ὑπὲρ ἑαυτοῦ.
 Ὁ Ἑλκὰς Μίρζας προὔτεινε γενικὴν σφαγὴν πάντων τῶν
 κατοίκων τῆς πόλεως ἢ τὴν ἀλλαχοῦ μετοίκισιν αὐτῶν,
 ἀλλ' ὁ Σουλεϊμὰν ἀπεδοκίμασε τὴν γνώμην ταύτην, κατεῖ-
 χε τὴν πόλιν μετ' αὐστηρᾶς πειθαρχίας, καὶ τῇ πέμπτῃ
 ἡμέρᾳ ἀπῆλθεν εἰς Βάν.

Μεσοῦντος τοῦ μηνὸς Αὐγούστου, ὁ ὀθωμανικὸς στρα- 16
 τὸς ἐστρατοπέδευσε πρὸ τοῦ Βάν, ὅπου μετεκομίσθη ἐξ Ἀδρ.
 Ἐρζερούμ τὸ βαρὺ πυροβολικόν. Τεθὺ ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας
 ἐπυροβολήσας τὸ φρούριον, ὅπερ τῇ ἐννάτῃ διὰ κοινολογίας
 τῶν κατοίκων πρὸς τὸν Ἑλκὰς Μίρζαν ἐζέλω. Ὁ
 Σουλεϊμὰν ἀναθεὶς τὴν φρούρησιν τοῦ ἀξιολογωτάτου
 τούτου φρουρίου τῷ Κιρκασσῷ Ἰσκενδερ Πασᾷ, τέως
 δεφτερδάρ τῆς Ἀνατολῆς, κατέλαβεν εἴτα τὰ χειμᾶδια
 τῷ ἔτει τούτῳ. Ἀλλ' ὥς ὁ σουλτάνος ἀπῆλθε τῶν
 παρακειμένων τῇ Περσίᾳ χωρῶν, ὁ σάχης Ταμάσπ ἐπέ-
 δραμε τὰ περὶ τὸ Ἀαδιτζουβάζ, τὸ Μοῦς καὶ Ἀχλάτ,
 καὶ ἐνίκησε τὸν ὀθωμανικὸν στρατὸν, πρὸς ὃν ἀνετέθη ἡ
 ἀνάκτῃσις τοῦ φρουρίου τοῦ Κάρς. Ὁ Σουλεϊμὰν οὖν πρὸς
 ἀποτροπὴν τοιούτων εἰσβολῶν ἐπεμφεν ἐξ Ἀμίδης τὸν
 τρίτον βεζύρην Ἀχμέτ Πασᾶν, ὅπως καταπαύσῃ τὰς
 τοιαύτας ἐπιδρομὰς. Ὁ βεζύρης οὗτος ἀνέδειξεν ἀρχηγὸν
 τῆς προπορείας τὸν ἀνδρεῖον Κιρκασσὸν Ὀσμὰν Πασᾶν,
 ὃς παρὰ τὸ Κουμάς ἐπέπεσε νυκτὸς πρὸς τοὺς Πέρσας
 διὰ λίαν ἀσυνήθους στρατηγήματος, τοῦ ἐξῆς. Συναγείρας
 ἀγέλην ἵππων προσέδεσε πρὸς τὴν οὐρὰν αὐτῶν κόρακας
 καὶ κορώνας, εἴτα δὲ ἐν σκοτεινῇ νυκτὶ ἐδίωξεν αὐτοὺς
 πρὸς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν· οἱ δὲ νομίζοντες, ὅτι
 ἐπέπεσον οἱ Ὀθωμανοὶ, ἠγέρθησαν πάντες καὶ κατέσφα-
 ξαν ἀλλήλους. Εἰς ἀμοιβὴν τοῦ εὐφροῦς καὶ ἐπιτυχοῦς

στρατηγήματος ὁ Ὅσμαν Πασᾶς ἀνεδείχθη διοικητὴς τοῦ Χαλεπίου (1).

Τῷ Ἐλκὰς Μίρζα, ὃς ἐξ ἀρχῆς ὑπεβλέπετο ὑπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ἐπετράπη κατ' αἰτησιν αὐτοῦ ἵνα ἐπιδράμῃ τὴν χώραν τοῦ Κασάν, Κούμ καὶ Ἰσφαχάν· ἐδόθησαν δὲ αὐτῷ καὶ τινὰ φορτία χρημάτων, καὶ ἀντὶ τακτικῶν στρατευμάτων μόνον Κοῦρδοί τινες καὶ ἕτερος συρφετώδης ὄχλος.

23 Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Πέρσου ἡγεμονόπαιδος
 Νοεμ. καὶ τὴν ἐν Τζολέκ ἐορτὴν τοῦ Βαϊράμ ὁ Σουλεϊμάν διε-
 4548 χείμασεν ἐν Χαλεπίῳ, ὅπου ἀφίκετο λήγοντος τοῦ Νοεμβρίου μηνός (25 Σεβάλ) (2) καὶ ὅπου διατρίβων μετεπέμψατο τὸν υἱὸν Βαγιαζήτ, διοικητὴν τῆς Καραμανίας. Ὁ Ἐλκὰς Μίρζας εἰσέβαλεν εἰς Ἰσφαχάν, ὅθεν ἀνεκοίνωσε τῷ σουλτάνῳ τὰς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ νίκας καὶ ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν πολλὰ δῶρα ἐκ τῆς λείας αὐτοῦ, ἐν οἷς ἦσαν πρὸ πάντων λαμπρὰ χειρόγραφα τοῦ Κορανίου καὶ τῆς παραδόσεως, τοῦ Σαχναμέ καὶ ἐτέρων ποιητῶν χρυσότευκτα, παντοειδῆ ὄπλα ἀδάμασι καὶ ἐτέροις πολυτίμοις λίθοις ἐμπεπαισμένα, μεγάλους δίσκους ἡλέκτρου καὶ μόσχου, φορτία ἀλόης, σάκκους πλήρεις κυάνων ἐκ τῆς Σισαβούρ καὶ λυχνίτας ἐκ τοῦ Βεδαχσάν, μουσσελίνηια ἰνδικὰ, σάλια ἐκ τῶν Κασσιμηρών, ἐριοῦχα περσικὰ, τάπητας ἐκ τοῦ Χορασάν καὶ διάφορα πολύτιμα ὑφάσματα (3). Συγχρόνως ὁ μὲν βεγλέρβεγης Ἀουζ Ἰσκενδέρ Πασᾶς ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅτι ἐνίκησε τὸν προδότην Χατζή Δενβουλὶ, χάνην τοῦ Χοῖ, ὁ δὲ βεζύ-

(1) Πετσεβί, Σολακζαδέ, Ἀλῆς, Τζελαλζαδέ.

(2) Πετσεβί, φ. 93. Σολακζαδέ, φ. 115.

(3) Τζελαλζαδέ, φ. 276. Πετσεβί, φ. 93. Ἀλῆς, φ. 258.

ρης Μωάμεθ Πασᾶς, ὅτι διεσκέδασε τοὺς ἀντάρτας τῆς Ἀλβανίας, τοὺς ἐπιτεθέντας καὶ φονεύσαντας τὸν Μούσαν, βεγλέρβεγην τοῦ Ἐρζερούμ, καὶ ὅτι ἐκράτησεν ἐπὶ τὰ φρουρίων (1).

Μετὰ τὴν ἀπὸ μεγάλης θήρας περὶ τὸ Χαλέπιον ἐπά-
νοδον ὁ Σουλεϊμάν ἀπῆλθε τῆς πόλεως ταύτης, μετὰ ^{Μαρτ. 1549}
πέντε δὲ ἡμέρας παρήγγειλε τῷ υἱῷ Βαγιαζήτ ἐπανελθεῖν
εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ. Τῇ 5 Ἰουνίου ὁ σουλτάνος διέ-
βη τὸν Εὐφράτην καὶ ἐστρατοπέδευσε ἐν Ἀλμαλού, ὅπου
μετεπέμψατο καὶ τὸν Ἑλκᾶς Μιρζαν, ὃς ὁμῶς δυσπιστῶν ³
πρὸς τὸν Σουλεϊμάν καὶ πρὸς τὸν πορευόμενον εἰς Βαγ-
δάτ τρίτον βεζύρην Μωάμεθ Πασᾶν, ἔφυγεν εἰς Κουρδι-
στάν, ἐκεῖθεν δὲ πυρέσων ἔσπευσε εἰς Τζινάρ, ὅπου κατα-
ληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σοχράβ παρεδόθη τῷ
σάχη Ταμάσπ, ὃς καθεῖρξεν αὐτὸν διὰ βίου ἐν τινὶ ἐχυρῷ
φρουρίῳ (2).

Ὁ Σουλεϊμάν ἐστρατοπέδευσε τῇ 10 Σεπτεμβρίου (17
σαβάν) ἐν Ἐρζερούμ, ὅθεν ἐπεμφεν εἰς Γεωργίαν τὸν δεύ-
τερον βεζύρην Ἀχμέτ Πασᾶν. Ὁ δὲ ὑπέταξεν ἐντὸς ἑξ
ἐβδομάδων εἴκοσι φρούρια, ὧν τὰ ἀξιολογώτερά εἰσι τὸ
Τορτούμ, Νετζάχ, Μιραχόρ, Ἀκτζεκαλαά, Βέγγερδ καὶ
Ἰστερτούδ (3). Ἐπανελθὼν δὲ ἀπὸ τῆς ἐκδρομῆς ταύτης ²⁴
ἡσπάσατο ἐν Τζολέκ τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου καὶ ἔλα-
βεν εἰς τιμὴν τιμητήριον ἐσθῆτα καὶ δῶρα αὐτοκρατορικά.
Μετὰ πεντεκαίδεκα ἡμέρας ὁ στρατὸς ἤρξατο ἀποχωρεῖν, ^{Ὀκτ.}

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 279. Πετσεβί, φ. 92. Ἀλῆς φ. 258. Τὰ φρούρια
ταῦτά εἰσι τὰ τοῦ Βερικάν, Νιάχ (Βεδάκ), παρὰ δὲ Πετσεβί, Κοϊκί, Βερνάκ,
Κουτσούκ, Σαμαχγάν καὶ Ἀχά.

(2) Πετσεβί, φ. 93.

(3) Πετσεβί, φ. 94. Τζελαλζαδὲ, φ. 284. Ἀλῆς, Μ^ς διήγημα, φ. 258.
Σολακζαδὲ, φ. 116.

²¹ ὁ δὲ σουλτάνος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

ΔΕΚΕΜ.
1519

Ὁ Σουλεϊμάν, πέμψας πρὸς τὸν Φερδινάνδον ἐπιστολήν περὶ τῶν νικῶν αὐτοῦ, ἀνήγγειλε μετὰ κομπορρήματος ἑκ τῶν νικῶν τριάκοντα καὶ μιᾶς πόλεων, τὴν κατεδάφισιν τεσσάρων καὶ δέκα ἐτέρων καὶ τὴν ἐκ νέου ὀχύρωσιν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι (1). Τοιαῦτα δελτία ἐπέμφθησαν καὶ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας (2). Τὴν πρὸς τὸν Φερδινάνδον ἐπιστολήν ἐκόμισεν ὁ διερμηνεὺς Ἀχμέτ, Γερμανὸς ἐξωμότης, οὗ ἡ μήτηρ καὶ οἱ συγγενεῖς ἔζων ἐν Βιέννῃ· τοῦτον δὲ ἐξέλεξεν ὁ Σουλεϊμάν πρὸς τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἐλπίζων, ὅτι ὡς Αὐστριακὸς εὐχερέστερον κατανοήσει τοὺς περὶ τῆς Τρανσυλθανίας σκοποὺς τοῦ βασιλέως· διότι ἦν γνωστὸν, ὅτι οὗτος διεπραγματεύετο συγχρόνως πρὸς τὸν μοναχὸν Οὐτίσοβιτς περὶ τῆς προσαρτήσεως τῆς ἐπαρχίας ταύτης πρὸς τὴν Οὐγγρίαν καὶ τῆς ἀποχωρήσεως τῆς βασιλείας Ἰσαβέλλης (3).

Ἡ πρώτη ἀπότισις τῶν τρισυρῶν δουκάτων, ἃ ὁ μὲν Φερδινάνδος ἐνόμιζεν ὡς ἐκούσιον δῶρον, ὁ δὲ Σουλεϊμάν ὡς φόρον, ἐγένετο τῷ ἀπιόντι ἔτει πρὸς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ σουλτάνου ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν γραμματέων Σιγκιμόζερ καὶ Ἰούστη τοῦ ἐξ Ἀργέντου (4). Συγχρόνως ὁ Δεσεουφὺς ἐπέμφθη τὸ τρίτον εἰς Βούδην μετὰ δώρου ἐκ χρημάτων πρὸς τὸν νέον διοικητὴν Κα-

(1) Σῳζεται μία μόνη λατινικὴ μετάφρασις τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις τῶν ἀρχείων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας· ἀλλ' ἡ μετάφρασις αὕτη διαστρέφει τὰ ὀνόματα τῶν περσιτικῶν πόλεων.

(2) Ὅρα περὶ τῶν ἐπιστολῶν τούτων τὴν ἐν Πουλαβί βιβλιοθήκην τοῦ πρίγκιπος Κζοτορίσκη.

(3) Pauli Bornemissae epistola ad Th. Nadast. Ἐν Βιέννῃ, 23 Μ. 1750. ap. Pray ep. proc. T. B. σ. 495.

(4) Ὅρα ἀρχεῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

σίμ Πασᾶν διάδοχον τοῦ πρὸ μικροῦ τελευτήσαντος Ἰα-
γιαπασάογλου (1). Ἀλλ' ὅμως ἡ εἰρήνη κακῶς ἐτηρήθη·
διότι ὁ Πέρσης Βελιτζάν, βέγης τοῦ Στουλβαϊσενβούργ,
μετὰ τετρακισχιλίων ἀνδρῶν ἐπόρθησε πᾶσαν τὴν μεταξύ
Ῥαῶβ καὶ Παπὰ χώραν. Ὁ Παῦλος Ῥατκάι καὶ Ἐμερῆ-
κος Τετεκί, λαβόντες ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ φρουρίου Ῥαῶβ,
ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν περιπλανωμένων Τούρκων, οὓς
εὔρον κατὰ τὴν εἰσόδον τοῦ δάσους τοῦ Βακόν, ὁρμήσαν-
τες δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀνέλαβον τοὺς αἰχμαλώτους, ἐζώ-
γησαν ἑξακοσίους ἐξ αὐτῶν καὶ ἀφείλοντο τρισκαίδεκα
σημαίας. Καὶ αὐτὸς ὁ Βελιτζάν τρωθεὶς μόλις ἐσώθη (2).

Ματαίως ὁ ἐν Οὐγγρία διοικητὴς τοῦ βασιλέως ἔπεμψε
πρεσβευτὰς τὸν Σιγισμουῦνδον Ποσγάυ καὶ τὸν Ἀνδρέαν
Ταρνόσκην εἰς Βούδην, ὅπως προτρέψωσι τὸν Ὁθωμανὸν
κυβερνήτην εἰς κατάπαυσιν τῶν διηνεκῶν τούτων παρα-
σπονδῆσεων (3). αἱ προτροπαὶ αὐτῶν οὐδόλως εἰσθηκού-
σθησαν. Ἐν τοσοῦτῳ οἱ πρέσβεις τῶν δύο ἐθνῶν συνῆλ-
θον ἐν τῇ κώμῃ Γκενγές· ἦσαν δ' οὗτοι ἐκ μὲν τῶν Οὐγ-
γρων ὁ Ἀνδρέας Ταρνόσκης, ὁ Στέφανος Νισκέϊ καὶ ὁ
Ἀντώνιος Ναγβάθ, ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ὁ δερβίσης Τζε-

(1) Ferd. ad Bassam Budensem, 3 Νοεμβρίου 1518.

(2) Ἰστορίας, 1Δ.

(3) Relatio Sigismundi Posgay a Bassa Budensi ad legationem
Domini Locumtenentis et capitani generalis. mense februario 1459,
παρὰ Κόβχαιτζ, Script. min., Α, σ. 81· καὶ Summa relationis Andrea
Tarnoczy a Bassa Budensi ad primam legationem R. M. a. 1449 die
15 Sept. Posenii expositae, παρὰ Κόβχαιτζ, Α, σ. 89. Ἐἴτα τὰς πρὸς
ἀμφοτέρους τοὺς πρέσβεις δεηγίας, ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις· ἁ. Instru-
ctio pro Andrea Tornoczy, Capitano Nassadistrarum, ἐν Πράγῃ, 25
Αὐγούστου 1519. 6'. Instructio data Sigismundo Posgay, 13 Μαρ-
τίου 1519.

λεπῆς, ὁ δικαστὴς τοῦ Στριγονίου Μωάμεθ καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ διβανίου Ἀλῆς· ἀλλ' ἡ συνέντευξις ἔληξεν εἰς ἔριδας, καὶ ἀντὶ τοῦ κρίναι περὶ παρελθόντος φόνου, παρ' ὀλίγον ἐγένοντο νέοι· μόλις δὲ τὸ διαλλακτικὸν τοῦ δερβίση Τζελεπῆ μετὰ δυσχερείας κατώρθωσεν ἵνα καταπραύνη τὴν ὀργὴν τῶν συναδέλφων, οἱ δὲ Οὐγγροι ἀπῆλθον ἄπρακτοι (1). Τοῦ Σουλεϊμάν ὁ πρεσβευτὴς, ὁ ἐξωμότης Γερμανὸς, κατενόησεν ἐξ ἀπερισκέπτου λόγου αὐτοῦ τοῦ Φερδινάνδου τὴν βεβαίωσιν τῆς ὑποψίας, ἣν εἶχεν ὁ σουλτάνος περὶ τῶν ἐν Τρανσιλθανίᾳ διαπραγματεύσεων (2)· διὸ ὁ τζαούσης Μαχμούτ ἐπορεύθη εἰς Τρανσιλθανίαν μετ' ἀπειλητικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὰ τρία ἔθνη, Σάξωνας, Ζέκους καὶ Οὐγγρους, δι' ὧν οὗτοι παρηγγέλλοντο μὴ ὑπακούειν τῷ προδότη μοναχῷ Γεωργίῳ, ὃν ὥφειλον παραδοῦναι αὐτῷ δεσμώτην, μόνον δὲ τῇ βασιλίσσει καὶ τῷ πιστῷ αὐτῆς συμβούλῳ Πέτροβιτς φιλικῶς ἔχειν (B).

Συγχρόνως ὁ μὲν Ἀρσλάν, σαντζάκβεγης τοῦ Χατθάν καὶ τοῦ Κολόκζα, υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος κυβερνήτου τῆς Βούδης Ἰαγιαπασάογλου Μωάμεθ ἔλαβε δῶρον παρὰ τοῦ σουλτάνου τόξον, βέλη, ξίφος καὶ κίδαριν, καὶ παρηγγέλθη ἵνα παραχρῆμα πορευθῇ ἐπὶ τὸ Ἐρλάου (3), ὁ δὲ Κασίμ Πασᾶς, διοικητὴς τῆς Βούδης (4), ἐπέμφθη εἰς Τρανσιλθανίαν πρὸς βοήθειαν τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, οὓς ὁ Γεώργιος ἠνώχλει ἀπαύστως ὅπως ἐκχωρήσωσι τὸ στέμμα τῷ Φερδινάνδῳ.

(1) Ἰστορῶν, ΙΔ, ἐκδ. Κολωνίας, σ. 291.

(2) Κατῶνας, ΚΑ, σ. 1098.

(3) Verantii ep. ad Thomas Nadast, 15 Μαΐου 1550. Κατῶνας, ΚΑ, σ. 1072.

(4) Παρὰ Ἰστορῶν, Κάσσονος, παρὰ δὲ Φέσλερ, Ζ, σ. 699. Kaszsum,

Ἐγγραφὸν δὲ ἐν εἵδει φερμανίου ἐκέλευε τὴν κατεδάφισιν τοῦ ἐπὶ τουρκικοῦ ἐδάφους ἐν Ζόλνοκ ἀνεγερθέντος φρουρίου (1). Τούτων γιγνομένων ἐν Οὐγγρία, ὁ Πολωνὸς πρεσβευτὴς Νικόλαος Βουχούτζ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγων ἐπιστολὴν τοῦ Σιγισμούνδου Αὐγούστου τῆς Πολωνίας, ἐν ᾗ ὁ μονάρχης οὗτος ἐδίδω ἐκ νέου πίστιν τῆς φιλίας αὐτοῦ καὶ εὐχαρίστους ἐξηγήσεις περὶ τῶν εἰσβολῶν τοῦ Λάτση εἰς τὰ περὶ τὸ Ὀκζαχόβ (2). Οὕτω διήλθε τὸ ἔτος τοῦτο, καθ' ὃ ὁ Σουλεϊμάν προπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ τοῦ μουφτί κατέθηκε, παρούσης πάσης τῆς αὐλῆς, τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου τεμένους τῆς Κωνσταντινουπόλεως (3), ὅπερ ἔτι νῦν νομίζεται ὡς τὸ λαμπρότατον ἔργον τῆς ὀθωμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τὸ ἀριστούργημα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου Σινάν. Τὸ τέμενος τοῦτο ἀγγέλλει ἀπώτατα τὸν χαρακτῆρα τῆς μεγίστης ἀκμῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ μεγαλείου καὶ λαμπρότητος ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν ἐπτὰ λόφων τῆς πόλεως, ἐγγύθεν δὲ πληροὶ τὸν θεατὴν θαυμασμοῦ.

Τῷ ἐπιόντι ἔτι ὁ μοναχὸς Γεώργιος διελάνθανε διηνεκῶς τὴν ἐγρήγορσιν τοῦ Σουλεϊμάν, ἀνακοινῶν αὐτῷ ψευδεῖς ἀγγελίας περὶ τῶν Τρανσιλθανικῶν. Οὕτω καθ' ὃν χρόνον ἐπραγματεύετο πρὸς τὸν Φερδινάνδον τὴν κατάλειψιν τῆς Τρανσιλθανίας καὶ τοῦ βανάτου, ἔγραφεν ἀναισχύντως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτι τὰ θρυλήματα

(1) Ἡ ἐν εἵδει φερμανίου ἐπιστολὴ τοῦ Σουλεϊμάν μὴν ἔλχιτζε 957 (Δεκεμβρίῳ 1550) εὑρεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(2) Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πρίγκηπος Κξατορίσκη εὑρηται πολλὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα περὶ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Λάτση, 1550, περὶ τῆς ἀποτίσεως τῶν χρεῶν Πολωνοῦ πρεσβευτοῦ, 1550, κτλ.

(3) Ἑβραϊκὰ, Χατζῆ Κάλφας, Χρονολογικοὶ πίνακες.

περὶ τῆς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Ζαπόλγια εἰσόδου τῶν Γερμανῶν ἦσαν ἀδέσποτα. Μόλις δὲ μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅτε τὸ στέμμα ἦν ἤδη παραδεδομένον ὑπὸ τῆς βασιλίσσης, ἥτις ἐτοίμως εἶχε παραδοῦναι καὶ τὴν χώραν, ὁ Σουλεϊμάν ἐπέστειλε πρὸς τοὺς Τρανσιλθανοὺς, «ὅτι ἔνεκα τῶν ἀντιφατικῶν ἀγγελιῶν τοῦ μοναχοῦ καὶ τοῦ Πασᾶ τῆς Βούδης, τοῦ μὲν λέγοντος, ὅτι οἱ Γερμανοὶ οὐδόλως ἐκινήθησαν, τοῦ δὲ Πασᾶ τῆς Βούδης, ὅτι ἦσαν ἤδη ἐν μέσῳ τῆς χώρας, ἐκέλευσε τὸν μὲν βεγλέρβεγην τῆς Ρούμελης καὶ τὸν Πασᾶν τῆς Σεμένδρας ῥουστὲμ ἵνα ἐξοπισθῶσι, τὸν δὲ Μαλκότζογλου, σαντζάκβεγην τῆς Βιδίνης, ἵνα ἡγήσῃται τῶν Βλάχων, τὸν δὲ Μωάμεθ βέγην, σαντζάκβεγην τῆς Νικοπόλεως, πρῶν ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας Ἠλίαν, ἀσπασθέντα πρὸ μικροῦ τὸν ἰσλαμισμόν, ἵνα ἡγήσῃται τῶν Μολδαβῶν καὶ τῶν Τατάρων τῆς Δοβρούζης». Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ χάνης τῆς Ταυρικῆς μετὰ τῶν Τατάρων καὶ ὁ μέγας βεζύρης ῥουστὲμ μετὰ τῶν γενιτσάρων καὶ τῶν σπαήδων ἠνώθησαν (1). Ὁ Μωάμεθ Σοκολλί, υἱὸς Βοσνίου ἱερέως, ὃς πρὸ πέντε ἐτῶν ἐξεχώρησε τὸ ἀξίωμα τοῦ καπουδᾶν Πασᾶ τῷ Σινάν, ἀδελφῷ τοῦ μεγάλου βεζύρου ῥουστὲμ (Γ), ἀνηγορεύθη βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης. Ὁ Μωάμεθ βέγης διέτριβεν ἐν Σλανκαμὲν περιμένων ἵνα ὁ Οὐλαμά, ὃς ἀπὸ τῆς ἐκ Περσίας ἐπανόδου ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Βοσνίας, ἐνωθῇ μετ' αὐτοῦ. Πρὸς τὰς ἀξιομάχους ταύτας δυνάμεις προσετέθη ὁ ὑπὸ τὸν Ἀλῆ βέγην στρατὸς, οἱ ὁρομεῖς τοῦ Μιχάλογλου καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Κασίμ Πασᾶ, τελευταίου διοικητοῦ τῆς Βούδης, ὃς πρὸ μικροῦ ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἅτε μὴ κω-

(1) Παρὰ Πράτ, Τομ. Β, σ. 118.

λύσας ἐγκαίρως τοὺς Οὐγγυροὺς τοῦ δαχρῶσαι τὸ Ζόλνοκ.

Ὅτε ὁ Σουλεϊμάν ἐπέσθη περὶ τῆς προδοσίας τοῦ μοναχοῦ, τῆς πρὸς τὸν Φερδινάνδον ἐκχωρήσεως τῆς Τρανσιλθανίας καὶ τῆς εἰς τὸ βασίλειον εἰσόδου τῶν Αὐστριακῶν, μετεπέμψατο εἰς τὸ διβάνιον τὸν πρεσβευτὴν τοῦ Φερδινάνδου Μαλθέτζην· ἀλλ' οὗτος, μὴ δυνάμενος δοῦναι ἀποχρῶσαν ἀπόκρισιν δι' ἑλλειψιν ὁδηγιῶν, κατεκλείσθη ἐν τῷ μέλανι πύργῳ τοῦ φρουρίου τῆς Ἀνατολῆς (1) παρὰ τὸν Βόσπορον. Τὸ φρούριον τοῦτο, ὁ πύργος τῆς Εἰρκτῆς καλούμενος, ἦν τὸ φόβητρον ἐπὶ πολὺ τῶν Οὐγγυρῶν καὶ Γερμανῶν, ὡς τὸ τῆς Λήθης τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Περσίας καὶ τὸ αἰμόρρυτον φρέαρ τῶν ἑπτὰ Πύργων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέστειλε παραχρῆμα πρὸς τὸν σουλτάνον αἰτιώμενος τὴν παράβασιν ταύτην τοῦ διεθνoῦς δικαίου· ἀλλ' ὁ σουλτάνος ἐν τῇ ἐν εἰδῇ φερμανίῳ ἀποκρίσει ἐξέφρασε τὸ παράδοξον καὶ ἐναντίον πρὸς τὰ παραγγέλματα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀξίωμα, «ὅτι οἱ πρέσβεις ἦσαν ἐγγυηταὶ τοῦ ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν δοθέντος λόγου, καὶ ὅτι ὡς ὁμηροὶ ἀναγκαίως ἐδίδωσαν δίκας ἐπὶ τῇ παραβύσει αὐτοῦ» (2). Ἐν τοσοῦτῳ ἐξακισμύριαι Τούρκοι συνῆλθον ἐν Σλανκαμέν ὑπὸ τὸν Μωάμεθ Σοκολλί, ὃν ἔτι πάντοτε ἐξηπάτα ψεύδη γράφων ὁ μοναχὸς Γεώργιος, ὃς μετ' ὀλίγους μῆνας διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Φερδινάνδου ἀντήλλαξεν ἐν Ῥώμῃ τὸ καρακάλλιον ἀντὶ τοῦ πῆλου τοῦ καρδιναλίου. Τοῦ δὲ βεγλέρβεγν δηλώσαντος τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Μαρτινούτζην, ὅτι ὁ μοναχὸς Γεώρ-

(1) Καὶ οὐχὶ ἐν τοῖς ἑπτὰ Πύργοις, ὡς λέγει ὁ Ἰστοῦάφης καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Φέσλερ, Τομ. Ζ, σ. 749, ὅπου τότε ἀπέθανον ὁ Βαλεντίνος Τηρέκ καὶ ὁ Μαϊλάτ.

(2) Ἐπιστολὴ τοῦ Σουλεϊμάν φέρουσα χρόνον τὸν μῆνα σελὰλ 958 (Σεπτέμβριον 1551), ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

γιος οὐ προσηγόρευσεν αὐτὸν (1), ὁ πανοῦργος μοναχὸς ἀπεκρίνατο, ὅτι ἐστὶ πιστὸς ὑπηρέτης τοῦ σουλτάνου καὶ ὅτι ὑπὸ σπινθέρῳ τοῦντεῦθεν τελέσειν ἀκριβῶς τὸν φόρον· αὐτὸς οὐκ ἔστιν αἰτία, ἔλεγε, τῆς καταλήψεως τῆς Λίππας καὶ τοῦ Σολύμου, ἀλλ' ὁ Πέτροβιτς, πράκτορα δὲ οὐκ ἔπεμψε, διότι ὁ τῷ προτέρῳ ἔτει πεμφθεὶς εἰς τὸν σανατζάκβεγην τοῦ Βελγραδίου συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦτου κατείχετο αἰχμάλωτος (2).

1554 Ἐπὶ τέλους τῇ 7 Σεπτεμβρίου (6 ραμαζὰν 958) ὁ Μωάμεθ μετὰ στρατοῦ περὶ τὰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ μετὰ πεντήκοντα τηλεβόλων (3) διέβη τὸν Δούναβιν παρὰ τὸ Πετερβαρδεῖν καὶ τὸν Τίβισκον παρὰ τὸ Τίλελ, τῇ δὲ 18 Σεπτεμβρίου κατέλαβε τὸ φρούριον Βεσκέ. Τοῦτου ἡ ἐκ διακοσίων ἀνδρῶν φρουρὰ κατεκόπη (4), ἡ δὲ τοῦ Βεσκερέκ, ἀνάνδρως προσενεχθεῖσα, ὡς ὁ φρούραρχος αὐτῆς, διέφυγε τοιοῦτον θάνατον διὰ ταχείας φυγῆς (5). Ἀπὸ Βεσκερέκ ὁ στρατὸς ἐτράπη πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν πόλιν Ξανάδ παρὰ τὸν Μαρσόν, κειμένην εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Βαρδεῖν καὶ τῆς Σεγεδίνης. Ἐνταῦθα ὁ βασιλεὺς Ἀβας ἐθανάτωσεν ἄλλοτε πεντήκοντα εὐπατρίδας στασιάσαντας, ἐλκύσας αὐτοὺς διὰ δόλου εἰς τὸ φρούριον, ἐν ᾧ ἐτάφη καὶ Βλαδίσλαος ὁ Δ', φονευθεὶς ὑπὸ τῶν Κουμάνων. Οἱ Ῥασκιανοί, οἷς ἦν ἀνατεθειμένη ἡ ὑπεράσπισις τοῦ φρουρίου, ἡτομολήσαν πρὸς

(1) Παρὰ Πράι, ep. procerum, Τομ. Β, σ. 292.

(2) Μαρτινούτζη ἐπιστολαί, παρὰ Πράι, Α, σ. 297.

(3) Περὶ τοῦ τρανσιλβανικοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ Ἀσκανίου Κεντορίου. Βενετία 1565, σ. 102. Οὐνάι, σύγχρονος ἀξιότιμος.

(4) Ἰστουάνφης, ΙΖ. Πετσεβί, φ. 94. Τζελαλζαδὲ, φ. 281. Ἀλῆς, ΜΖ διήγημα, σ. 259.

(5) Οἱ αὐτοί.

τοὺς Τούρκους πέμψαντες πρότερον πρὸς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία ὡς ἀμήρους τῆς ὑπόπτου τοῖς τε ἐχθροῖς καὶ φίλοις πίστεως. Αἱ κλεῖς τῆς πόλεως παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Οὐγὸδ (1). Ἡ Ἰλλαδία (2) καὶ ἕτερα δυοκαίδεκα φρούρια, ἐγκαταλειφθέντα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ τῶν Ῥασκιανῶν, ὑπετάγησαν τοῖς Τούρκοις (3).

Ὁ κόμης Γεώργιος Βρανδεμβούργ γήμας τὴν Βεατρίκην, χήραν τοῦ Ἰωάννου Κορβίνου, περιτείχεισε καὶ ὠχύρωσε τὴν παρὰ τὸν Μαρσὸν Λίππαν, εἰς ἣν τὸ πρῶτον εἰσῆλθεν ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα, ὅτε ἀπῆλθε τῆς Βούδης. Ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Καστάλδου ἀνετέθη ἡ ὑπεράσπισις τοῦ φρουρίου τῷ Ἰωάννῃ Πεθί, ὅτε δὲ προσήγγιζεν ὁ Μωάμεθ βέγης, οἱ κάτοικοι ἠπεύλησαν τῷ φοροράρχῳ βίαιον θάνατον, εἰ μὴ ἔσωζεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θανάτου δι' ὁμολογίας, ὁ δὲ φρούραρχος συνορῶν τὸ ἀδύνατον τοῦ ἀντιστῆναι ἐν μέσῳ τοῦ ἐκθρασμοῦ τῶν κατοίκων, διέρρηξε τὰ τηλεβόλα δι' ὑπερβολικῆς γομώσεως, ἀνέρριψεν εἰς τὸν αἶρα τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ ἔφυγε. Πεντακισχίλιοι σπαῖδες καὶ διακόσιοι γενίτσαροι ὑπὸ τὸν Πέρσην Οὐλαμὰ ἐτάχθησαν πρὸς φρουρὰν τῆς Λίππας (4), ὁ δὲ Ἀχμέτ Μιχάλογλου μεθ' ἑκατὸν πεζῶν καὶ διακοσίων βεσλούς (5) ἐπέμφθη ὡς φρουρὰ εἰς Χαλλίαν.

(1) Φοργάζ.

(2) Ὅρα τὰ ὀνόματα αὐτῶν παρὰ Ἰστουάνφη.

(3) Ἰστουάνφη, ΙΖ. Πετσεβί, Τζελκτζαδέ, Σολακζαδέ, Ἀλῆς.

(4) Οἱ βεσλούς εἰσι βεβαίως γνωστοὶ τῷ ἀναγνώστῃ ἐκ τῶν τελευταίων διαπραγματεύσεων μεταξὺ Πύλης καὶ Ῥωσσίας. Οὗτοι, κατὰ τὸν Ἰστουάνφη, εἰσι πολεμισταὶ ἵππεῖς.

(5) Ἰστουάνφη.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Λίππας ὁ Οὐλαμὰ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἣν Κάρολος ὁ Α΄ ἀνήγειρεν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Θεοῦ ἐπισκόπου Λουδοβίκου, ὅπου ἰδὼν τὰ ἐκκλησιαστικά ὄργανα ἐκέλευσεν ἵνα κρούσωσιν αὐτὰ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐφάνη, ὅτι ὁ μελωδικὸς ἦχος τοῦ ὀργάνου κατεκίχλου αὐτόν· ἀλλ' οὐχ ἥττον ἀπέσπασε πέντε ὁδόντας ἀπὸ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ σοφοῦ Ἰγουμενίου, ἅτε μὴ δυναμένου ἀνακαλύψαι τοὺς ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὰ λεγόμενα κεκρυμμένους θησαυροὺς, καὶ ἐβασάνισεν αὐτὸν βαρβαρικῶς (1). Ἀπὸ Λίππας ὁ Μωάμεθ βέγης ἐπορεύθη εἰς τὰ τεῖχη τοῦ Τεμεσβάρ, ἐν ᾧ ὁ φρούραρχος Στέφανος Λοσόνσκης καὶ οἱ ἄνδρες οἱ Ἰσπανοὶ καὶ Ἱταλοὶ ἀρχηγοὶ ἐπὶ δύο ἐβδομάδας ἐνεκαρτέρησαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ φθινόπωρον ἦδη προσέβη ἐπὶ πολὺ, ὁ βεγλέρβεγης ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς Βελγιάδιον (Δ). Ὁ Λοσόνσκης κατεδίωξε τοὺς φεύγοντας, ἐπετέθη δὲ καθ' ὁδὸν πρὸς τὸν Καϊτὰς, φρούραρχον τοῦ Ναγιλάτ, ἀναγκασθέντα ἐπανελθεῖν εἰς τὸ φρούριον, εἰς ὃ καὶ ὁ Λοσόνσκης καταδιώκων αὐτὸν εἰσῆλθεν, ἐπειδὴ ἡ κινητὴ γέφυρα οὐκ ἤρθη ἐγκαίρως. Ὁ Καϊτὰς συνελήφθη, τὸ δὲ φρούριον ἐνεπρήσθη καὶ διηρπάγη. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Τεμεσβάρ οἱ Τούρκοι καὶ Οὐγγροι ἀρχηγοὶ ἐπειράθησαν παρὰ τὸν Μαρισὸν ἐξαπατῆσαι ἀλλήλους. Διακῶσιοι ἵππεῖς Τούρκοι τοῦ Ναγιλάτ ἀπεπειράθησαν καταλαβεῖν ἐξαπίνης τὸ φρούριον Μάκον· ἀλλ' ἐπειδὴ εὔρον τοῦτο ἱκανὰ πεφρουρημένον ὥς πρὸς τὸν μικρὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ὁ ἀρχηγὸς ἐκέλευσε δικαστὴν τινα τῆς χώρας ἵνα ἀπέλθῃ εἰς Σεγεδίναν καὶ αἰτήσῃ ἐπικουρίαν. Ὁ δικαστὴς ἀντὶ Τούρκων ἤγαγε Σλαβόβουνους, οἳ τινες διὰ στρατηγῆματος λευκῶν τουρκικῶν

(1) Ἰστορίας, ΙΖ.

σθμαιῶν ὑπελήφθησαν ἀντὶ τῶν Τούρκων, πρὸς οὓς ἐπὶ μακρὸν ἀγνώριστοι ἐφώρμησαν καὶ ὤθησαν αὐτοὺς πρὸς τὸν Μαρिसὸν οὕτως, ὥστε ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν τραθεῖς ἤδη, μὸλις διεσώθη αὐτὸς ἔκτος ἐν λέμβῳ. Πρὸς τὸν Τούρκον φρούραρχον τῆς Χαλλίας (E) ἐπετέθη αἰφνιδίως μετὰ νυκτερινὸν συμπόσιον ὁ Φραγκίσκος Χορβάθ, ὁ ἐπικαλούμενος μέγας διὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, μετὰ ἑξακοσίων ἱππέων, καίτοι δὲ ὁ Οὐγγρος ἀρχηγὸς ἐζήτησεν ἵνα σώσῃ τὸν Τούρκον ἔχων ἐν ταῖς ἀγκάλας αὐτὸν, οὗτος ἔπεσε θανατωθεὶς ὑπὸ σφαίρας. Ὁ Καστάλδος καὶ ὁ μοναχὸς Γεώργιος πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Τεμεσβάρ συνήνωσαν ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς δοξασθείσης ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ Στεφάνου Βαθόρου καὶ τοῦ Παύλου Κινίς στρατὸν ἐξ ἑκατοντακισχιλίων ἀνδρῶν, μεθ' οὓς διαβάντες τὸν Δούναβιν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Μωάμεθ βέγη, ἐπορεύθησαν εἰς Λίππαν. Ὁ Λασόνσκης κατεδίωξε τὸν ἀποχωροῦντα ἔχθρον, ὑπέταξε καὶ ἐδήλωσε τὸ Ναγιλάκ, οὗ ὁ φρούραρχος Καϊτάς ἐποίησατο ἔξοδον.

Ἀπὸ Τεμεσβάρ ὁ βεγλέρβεγης Μωάμεθ ἀπέστειλε φιρμάνια πρὸς τὰ τρία ἔθνη τῆς Τρανσυλθανίας, τοὺς Σάξωνας, τοὺς Ζέκους καὶ τοὺς Οὐγγρους, ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς Στεφανουπόλεως, Ἑρμανστάτ καὶ Ζάζ Σεβές, δι' ὧν προέτρεπεν αὐτοὺς εἰς πίστιν πρὸς τὸν σουλτάνον· ἀλλ' αἱ προτροπαὶ αὗται ἐγένοντο βραδύτερον τοῦ δέοντος· διότι ἤδη πολλῶ πρότερον ὁ μοναχὸς ἐπανεστήσεν ἅπασαν τὴν χώραν κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, καθ' ὃ αἱ μούφурτον ξίφος καὶ αἱμόφурτον λόγχην περιῆγεν ἱππεὺς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἑτέρου πεζῇ προπορευομένου καὶ κραυγάζοντος· «Ὁ ἐχθρὸς τῆς πατρίδος προσεγγίζει· ἐκάστη οἰκία πεμφάτω τὸν ἄνδρα αὐτῆς πρὸς σωτηρίαν

ἡμῶν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου» (1). Νέα δὲ προκίρυξις ἀντήχησε πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Λίππας, ὑπισχνουμένη τῷ πρῶτῳ ἀναβησομένῳ εἰς τὰ τεῖχη πρόσδορον διακοσίων κατ' ἔτος δουκάτων καὶ διακοσίας χωριτῶν οἰκίας, εἰ ἦν εὐπατρίδης, εὐγένειαν δὲ, ἑκατὸν τάλληρα καὶ ἑκατὸν οἰκίας, εἰ ἦν πολίτης (2).

Ἀπὸ τῆς 4 Νοεμβρίου ἡ πόλις Λίππα ἐπολιορκήθη ἀπὸ τριῶν μερῶν, ἀλλ' οἱ πολιορκηταὶ εἶχον μόνον ὀκτὼ τηλεβόλα (3), τῇ δὲ 7 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐγένετο ἡ ἔφοδος. Οἱ Ἰσπανοὶ ἐπεχείρησαν προώρως αὐτὴν καὶ ἄνευ κελεύσματος τῶν ἀρχηγῶν. Ὁ Καστάλδος καὶ ὁ μοναχὸς, ὁ πρὸ μικροῦ καρδινάλιος ἀναδειχθεὶς, ἀνεπήδησαν ἐκ τοῦ δείπνου καὶ ἔστησαν ἐν τοῖς προμάχοις, ἐξ ὧν ὁ μὲν Ἀρκοῦς ἤρχε τῶν Γερμανῶν, ὁ δὲ Ναδάσκης τῶν Οὐγγρῶν, ὁ δὲ Παλλαβιτζίνης τῶν Ἰταλῶν (4). Ὁ Ἰωάννης Τηρέκ, υἱὸς τοῦ ἐν ταῖς εἰρκταῖς τῶν ἐπτὰ Πύργων τελευτήσαντος Τηρέκ, καὶ ὁ Σίμων Φοργάξ ἠρίστευσαν, ὁ μὲν καταβαλὼν ἐπιφανῇ Τοῦρκον, παρ' οὗ ἔλαβεν ἐπτὰ τραύματα, ὁ δὲ ἀναγνωρισθεὶς ἐν τῷ σωρῷ τῶν νεκρῶν ἐκ τοῦ χρυσοῦ ξίφους, ἀνεκλύσθη καὶ ἀνέζησε, καὶ περ ἔνδεκα τραύματα φέρων (5). Ἐπὶ τέλους ἡ πόλις ἐάλω καὶ ἐλαφυραγωγῆθη, παραχρῆμα δὲ ἤρξατο ἡ πολιορκία τῆς ἀκροπόλεως, εἰς ἣν κατέφυγεν ὁ Οὐλαμὰ μετὰ τῶν ἐκ τῆς φρουρᾶς ὑπολειφθέντων χιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν.

46 Τῇ ἐνάτῃ τῆς πολιορκίας ἡμέρᾳ, καθ' ἣν καὶ ὁ βεγλέρ-
 Νοεμ.

(1) Ἰστορῶν, ΙΖ, σ. 304. Ἀσκάνιος Κεντάριος σ. 419.

(2) Ἀσκάνιος Κεντάριος, σ. 421.

(3) Ἰστορῶν, ΙΖ, σ. 306.

(4) Αὐτόθι, ΙΖ, σ. 306.

(5) Πράξ, Α. σ. 308.

βεγης τῆς 'Ρούμελης ἀπῆλθε τοῦ Τεμεσβάρ, ὁ Οὐλαμὰ προὔτεινε παραδοῦναι τὴν πόλιν καὶ τὸ Ξανὰδ ἐπὶ εἰκοσαμέρῳ ἀνακωχῇ, ἐπὶ ἐλευθέρᾳ ἀποχωρήσει μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον καὶ ἐπὶ ἀσφαλεῖ προπεμπτηρίῳ. Οὐδείς λόγος ἦν πρὸς παραδοχὴν τῶν προτάσεων τούτων, διότι οἱ πολιορκούμενοι σπανίζοντες σιτίῳν, ἥσθιον ἵππους καὶ γαλαᾶς· ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ Μαρτινούτζη ἐπεκράτησε τῆς τοῦ Καστάλδου καὶ τῶν Οὐγγρων στρατηγῶν. Ὁ φιλόδοξος οὗτος μοναχός, μὴ ἀρκούμενος τῷ πέλῳ τοῦ καρδινάλιου, ἀπέβλεπε νῦν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑρανσιλβανίας. Ἦδὴ ὁ Πασᾶς Χαϊδάρ, καλῶν αὐτὸν ἐν ἐπιστολῇ ἐξ Ἀδελφον, παρῆγεν αὐτῷ ἐλπίδας τῆς συνδιαλλαγῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ ἀνακτήσεως τῆς εὐνοίας τούτου. Μείζονας ὑποσχέσεις παρέσχεν αὐτῷ ὁ Οὐλαμὰ, εἰ ἤθελε διὰ τῆς σωτηρίας τῆς φρουρᾶς ἐπανορθῶσαι τὰ πεπλημμελημένα. Ἴσως τὴν εἰκοσαήμερον ἀνακωχὴν ἡτήσατο ὁ Οὐλαμὰ ἐπὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ Μαρτινούτζη, ὅπως κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον λάβῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὴν βεβαίωσιν τῆς συγχωρήσεως τοῦ σουλτάνου· διότι ἄλλως οὐδείς λόγος ἦν, ὅπως ὁ Οὐλαμὰ μὴ ζητήσῃ παραχρῆμα τὴν ἐλευθέραν ἀποχώρησιν, ἀλλὰ μετὰ εἴκοσιν ἡμέρας. Τῇ Παρασκευῇ, 5 Δεκεμβρίου, τῇ παραμονῇ τοῦ ἁγίου Νικολάου, περὶ μέσας νύκτας ἐν λαμπρᾷ πανσελήνῳ ὁ Οὐλαμὰ ἐξῆλθε τῆς ἀκροπόλεως μετὰ χιλίων τριακοσίων ἀνδρῶν, ἐχόντων ἀφθόνους τροφάς, ἃς ἐπόρισεν αὐτοῖς ὁ καρδινάλιος. Ἀποχωρῶν δὲ ἐπεμφε πρὸς τοῦτον δῶρα, χρυσοῦν λύχνον, δύο ἐπύχρυσα κηροπήγια, σάλιον περσικὸν πολυτελῶς πεποικιλμένον, τέσσαρας μαχίμους ἵππους καὶ ἐγχειρίδιον λιθοκόλλητον (1)· στρατός

(1) Ἰστορίας, σ. 318. Φοργάζ, σ. 29.

δὲ ἐκ Ῥασκιανῶν προέπεμψεν αὐτὸν πέραν τοῦ Τεμεσβάρ μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Μαρισοῦ. Οἱ Τοῦρκοι ἐνόμιζον ἐαυτοὺς ἀσφαλεῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ ὁ Φραγκῆσκος Χορβάθ καὶ ὁ Μελχίωρ Βαλάσσας ἐνήδρευον, ὅπως λάβωσι δίκην τῆς ἀποχωρήσεως ταύτης, ἣν ὁ Μαρτινούτζης παρέσχε παρὰ τὴν γνώμην αὐτῶν. Ὁ Οὐλαμά, μαθὼν τοῦτο παρὰ τοῦ καρδινάλιου, ἐβάδιζεν ἐν πυκναῖς φάλαγξιν ὡς εἰς μάχην. Ὁ Χορβάθ καὶ ὁ Βαλάσσας, ἐνισχύσαντες ἐκ τοῦ Μιχαήλ Δομβάι ⁽¹⁾ καὶ τοῦ Ἀμβροσίου Ναγιλάκ ⁽²⁾, ἐφώρμησαν πρὸς αὐτὸν μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Ῥασκιανῶν. Ἡ μάχη ἦν λίαν κρατερά· ὁ Ἀμβρόσιος ἔπεσεν, ὁ δὲ Βαλάσσας βαρέως ἐτρώθη· καὶ αὐτὸς ὁ Οὐλαμά τρωθεὶς ἀφίκετο εἰς Βελγράδιον (3) μετὰ τριακοσίων μόνον ἀνδρῶν ἐκ τῶν χιλίων τριακοσίων. Ἐν ᾧ δ' ὁ καρδινάλιος κατὰ τὴν εἰκοσάημερον ἐκεχειρίαν διεπραγματεύετο διὰ τοῦ Οὐλαμά πρὸς ἀνάκτησιν τῆς εὐνοίας τοῦ σουλτάνου, ὁ Καστάλδος ἀνήγγειλε τῷ Φερδινάνδῳ τὴν ἄφευκτον ἀπώλειαν τῆς Τρανσιλθανίας, εἰ ἔμενεν ἐπὶ πλέον ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ καρδινάλιου· ὁ δὲ Φερδινάνδος ἀποκρινάμενος αὐτῷ παρήγγειλεν ἐπαγρυπνεῖν περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ καὶ λαβεῖν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, ὅπως ἐπιθῇ τέλος τῇ ἀρχῇ τοῦ μοναχοῦ.

Μαθὼν ὁ Καστάλδος, ὅτι ὁ Μαρτινούτζης ἐκοινολογεῖτο κρύφα διὰ τζαουσῶν (4) πρὸς τοὺς Τούρκους, ἀπῆλθεν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἀλβιγῆ, πρῶτην δομενικανικὸν μοναστήριον, ὅπου ὁ καρδινάλιος κατόκει, ἐν ᾧ ὁ Ἀνδρέας Λοσσόνσκης κατέλαβε τοὺς πύργους τοῦ φρουρίου μετὰ εἰκοσιτεσσάρων Ἰσπανῶν, ἀκολουθοῦντος αὐτῷ τοῦ

(1) Ὁ Φοργᾶς καλεῖ αὐτὸν Δομβάι, ὁ δὲ Ἰστουάνφης Δομβάι.

(2) Ὁ Ἰστουάνφης γράφει Ν α γ λ ἂ κ, ὁ δὲ Φοργᾶς Ν α γ .

Σφόρζια Παλλαβιτζίνη. Ὁρθρου θαῖος ὁ γραμματεὺς 18
 τοῦ Καστάλδου Ἀντώνιος Φερράτος ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας Δεκ.
 εἰσῆλθε μετ' ἐγγράφων εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ καρδινάλιου
 πρὸς ὑπογραφὴν αὐτῶν· ὁ δὲ Μαρτινούτζης, φέρων μόνον
 χιτῶνα καὶ θαλάμιον ἐσθῆτα, ἵστατο πρὸ τῆς τραπέζης,
 ἐφ' ἧς ἦταν εὐχολόγιον (II), μελανοδοχείον, ὠρολόγιον
 καὶ βιβλίον περιέχον τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ· ἐν ᾧ δ'
 οὗτος ἐκλινε πρὸς ὑπογραφὴν τῶν ὑπὸ τοῦ γραμματέως
 ὑποβληθέντων ἐγγράφων, οὗτος ἐπληξεν αὐτὸν διὰ ξίφους
 δις ἐπὶ τοῦ στίθους καὶ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ· «Παναγία μου»
 ἀνέκραξεν ὁ Μαρτινούτζης, καὶ διὰ τοῦ σιθαραοῦ αὐτοῦ
 βραχίονος ἐρρίψε τὸν δολοφόνον ὑπὸ τὴν τράπεζαν. Τότε
 ὁ Παλλαβιτζίνης, ὃς ὑπὸ τοῦ θαλαμηπόλου κωλυόμενος
 ἵστατο πρὸ τῆς θύρας, ὥρμησε ξιφήρης εἰς τὸ γραφεῖον
 καὶ διέσχισε τὴν κεφαλὴν τοῦ καρδινάλιου, μετ' αὐτὸν δὲ
 εἰσώρμησεν ὁ Λοπέζ μετὰ Ἰσπανῶν, οἵτινες ἐκένωσαν τὰ
 πυροβόλα κατὰ τοῦ ῥωμαλέου γέροντος ἵσταμένου ἐτι ὀρ-
 θίου· «Τί ἐστι τοῦτο, ἀδελφοί μου;» εἶπε λατινιστί, παρα-
 χρῆμα δὲ ἔπεσε νεκρὸς χαμαὶ ἀναβοήσας· «Χριστέ μου,
 Παναγία μου.» Ἐξήκοντα τρία τραύματα λαθὼν ἔκειτο ὁ
 ἐβδόμηκονταπενταετῆς γέρον· ἄταφος ἐπὶ ἐβδόμηκοντα καὶ
 πέντε ἡμέρας ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ φόνου, ἐπὶ τέλους δὲ ἐτά-
 φη ἐν Βεϊσεμβούργ καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐτέθη τὸ ἐπι-
 τύμβιον· «Omnibus moriendum est». Οὕτως ἔληξε τὸν
 βίον ὁ ὑπερόπτης οὗτος μοναχὸς, ὁ πολλακίς προδοὺς
 τὴν πατρίδα καὶ τοὺς κυρίους αὐτοῦ, καθόσον τὴν μὲν πα-
 τρίδα προῦδωκε πρὸς τὸν Σουλεϊμάν, τοῦτον δὲ πρὸς τὸν
 Φερδινάνδον, καὶ πρὸς ἀμφοτέρους τὴν βασίλισσαν Ἰσα-
 βέλλαν καὶ τὴν Τρανσιλβανίαν.

Οὐδεὶς τῶν συνεργῶν τοῦ φόνου διέφυγε τὴν ὁρατὴν
 χεῖρα τῆς νεμέσεως· διότι ὁ μὲν Παλλαβιτζίνης αἰχμα-

λωτισθείς πρὸ ἔτους ἐρράπισθη καὶ ἡκίσθη ἐν τουρκικῇ αἰχμαλωσίᾳ, ὃ δὲ γραμματεὺς Ἀντώνιος Φερράτιος, δεινὸς περὶ τε τὸν πόλεμον καὶ τὴν γραφὴν, ἐκρεμάσθη ἐν τῇ γενετείᾳ γῇ, ἐν Πεδεμοντίῳ, κατακριθεὶς ὡς κακοῦργος, ὃ δὲ Μονῖμος ἀπεκεφαλίσθη ἐν ἀγίῳ Γερμανῶ, ὃ δὲ Σκαρμούτζας κατεκόπη ἐν Ναρβόννῃ, ὃ δὲ Καμπέγιος, ἐξεληθὼν μετ' ὀλίγον χρόνον ἐπὶ Θήραν εἰς τὰ περὶ τὴν Βιένναν, κατεσπαράχθη ὑπὸ ἀγριοχοίρου παρόντος τοῦ Φερδινάνδου, ὃ δὲ Μερκάδας, ὃ κομίσας εἰς Βιένναν τὸ πολύτριχον οὗς τοῦ καρδινάλιου εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν προσταγμάτων τοῦ βασιλέως, ἀπέβαλε κατὰ ἐριδὰ τινα ἐν Αὐγούστη τὴν δεξιὰν χεῖρα, δι' ἧς ἀπέκοψε τὸ οὗς τοῦτο (1).

Οὕτως ἡ Τρανσυλθανία παρέστησεν ἤδη τῷ σουλτάνῳ τὸ δεύτερον αἰμοβόρον θέαμα φόνου τουρκοδούλων, οὔτινες, ὡς ὁ Γρίττης καὶ ὁ Μαρτινούτζης, διὰ διπλῆς προδοσίας χριστιανικῶν καὶ μωαμεθανικῶν συμφερόντων ἤλπισαν, ὅτι προάξουσιν τὰ ἴδια καὶ διὰ τῆς τουρκικῆς μαχαίρας δεσπόσουσι τῆς Οὐγγρίας καὶ Τρανσυλθανίας (Θ).

Τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἐξῆς ἔτους ἐπεχείρησεν ὁ Μιχαήλ Τὸθ, πορευθεὶς ἐπὶ τὴν Σεγεδίαν. Οἱ Ἰσπανοὶ Ἀλδάνας καὶ Περέζ, ὁ Σιλεσιανὸς Ὁπερνδέρφ, οἱ Οὐγγροι Πέτρος Βακίξ, Νικόλαος Δόκξυ, Στέφανος Δέρσφυ καὶ Φραγκῆσκος Χορβάθ ὁ μέγας ἤρχον τῆς νυκτερινῆς προσβολῆς πρὸς τὴν πόλιν, ὅθεν ὁ σαντζάκβεγης Μιχάλογλου Χιζρ-
 24
 1552 Φεβ. 1552
 βέγης (Ι) διεσώθη σχεδὸν ἡμίγυμνος εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἡ δὲ πόλις διηρπάγη ὑπὸ τῶν Σλαβούνων. Οὗτοι εἰργάζοντο ἤδη μετὰ σκάπανων καὶ τρυπάνων πρὸς κατεδάφι-

(1) Ἰστουάνης. Φοργάζ. Ἀσκάνιος Κεντόριος, καὶ κατὰ τοὺς δύο πρώτους ὁ Βέθλεν.

σιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ὀχυρώματος τοῦ φρουρίου, ὅτε ὁ Χιζρ-
βέγης ποιησάμενος ἐξοδὸν ἀπέκρουσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς
πύλης. Οἱ Ἰσπανοὶ, οἱ Οὐγγροὶ καὶ οἱ Γερμανοί, οἵ τινες
εἶποντο τοῖς Σλαβούνοις, ἐπελάθοντο ἐν τοῖς οἰνώσει τῆς
πόλεως τῆς ἀλώσεως τοῦ φρουρίου καὶ τῆς στρατιωτικῆς
πειθαρχίας. Ἐν τούτοις ὁ Χιζρβέγης ἀνήγγειλε διὰ περι-
στερῶν πρὸς τὸν Πασᾶν τῆς Βούδης, τὸν ἐκτομίαν Καρα-
μάνον Ἀλῆ Πασᾶν, τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν· ὁ δὲ Ἀλῆς
ἔδραμε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων καὶ τῶν τοῦ
διοικητοῦ τῆς Σεμένδρας Ρουσεμβέγῃ (1) πρὸς ἐπικουρίαν
αὐτοῦ. Πρὸ τῆς Σεγεδίνης διεῖλε τριχῇ τὸν στρατὸν ἐπὶ
τῆς αὐτῆς γραμμῆς, τάξας τὸ ἵππικὸν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ
πρὸς τὰ ἀριστερά, αὐτὸς δ' ἔστη ἐν τῷ μέσῳ μετὰ δώ-
δεκα πεδινῶν τηλεβόλων, ἀνὰ ἑξ ἑκατέρωθεν. Οἱ Σλαβού-
νοι ὥρμησαν μετὰ πολλοῦ θράσους καὶ ἀτάκτως, ὀλιγω-
ρήσαντες τῶν λόγων τῶν Ἰσπανῶν καὶ Οὐγγρων ἀρχη-
γῶν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔφυγον πάντες πανταχόσε· μόλις
δὲ ὁ Μιχαήλ Τσθ διεσώθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ ἀγίου Γεωρ-
γίου παρὰ τὸν Τίβισκον μετὰ εἴκοσιν ἀνδρῶν, ὁ δὲ Ἀλ-
δάνας, Περὲξ καὶ Ὁπερνδόρφ ἤλυσαν εἰς Λίππαν ἀπὸ
ῥυτῆρος. Ὡς τρόπαια τῆς νίκης οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπεμψαν εἰς
Κωνσταντινούπολιν πεντακοσίας ἀποταμείσας ρῖνας (2)
καὶ τεσσαράκοντα σημαίας. Καὶ ἑτέρα μοῖρα ἐκ τετρακο-
σίων ἱππέων ὑπὸ τὸν Βαλεντῖνον Ναγὺ καὶ Πέτρον Τη-
ρέκ, οἵτινες πορευόμενοι εἰς Σεγεδίναν ἐτραυματίσαν παρὰ
τὸ Βεσκερέκ καὶ ἀπέκλεισαν ἐν τῷ φρουρίῳ τὸν ἀρχηγὸν
Κασίμ, ἀγνοοῦντα τὴν ἥτταν, ἀφίκετο εἰς Σεγεδίναν, ὅπου

(1) Πετσεβί.

(2) Ἰστορίας, ΙΖ, σ. 319.

κατεστράφη, ὥστε μόνον ὁ Βαλεντίνος μετὰ εἰκάδος ἀνδρῶν διεσώθη νηρόμενος τὸν Τίβισκον.

Ὁ δευτερος βεζύρης Ἀχμέτ Πασᾶς ἀνεδείχθη τῷ ἔτει τούτῳ ἀρχιστράτηγος τῆς πρὸς τὴν Οὐγγρίαν ἐκστρατείας, ἀντικαταστήσας τὸν Μωάμεθ Σοκολλί· ἀπῆλθε δὲ τῆς πρωτευούσης εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅθεν ἔπεμψε τὸν τζαούσην Μαδζάρ Ἀλῆν, ὅπως συγχαρῇ τὸν ἐκτομίαν Ἀλῆν ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ νίκῃ τῆς Σεγεδίνης καὶ κομίσῃ αὐτῷ χρυσὴν τιμητήριον ἐσθῆτα καὶ χρυσοῦν ξίφος, συγχρόνως δὲ ἀνακοινώσῃ αὐτῷ τὴν μετ' οὐ πολὺ ἄφιξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς Τεμεσβάρ. Πλὴν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ βεζύρου, τὸν διοικητὴν τῆς Βούδης ἠρέθισεν ἔτι ἡ αἰχμαλωσία τοῦ σαντζάκβεγη τοῦ Στουλβείσεν-βούργ, τοῦ ἀνδρείου Χαμζά, πρὸς ἐκστρατείαν ἐπὶ τὸ Βεσπρίν ἢ Βεσπροῦν, οὗ ἡ φρουρά συνέλαβεν ἐξαπίνης τὸν ἀρχηγὸν τοῦτον, σπεύδοντα μετὰ διακοσίων ἱππέων πρὸς 1552 κατάληψιν τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ. Τῇ 4 Ἀπριλίου ὁ διοικητὴς τῆς Βούδης ἦν μετὰ στρατευμάτων καὶ τηλεβόλων πρὸ τοῦ Βεσπρίν (λευκῆς πηγῆς), οὕτω καλουμένου ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν πετρῶν πηγαζόντων ὑδάτων, ἅτινα περιβρέουσι τὴν πόλιν καὶ τὰ προάστεια, καὶ κειμένου ἐπὶ τινος ἐπιμήκους ὑψώματος, περιβεβλημένου δι' ἀρχαίων ἀσθενῶν τειχῶν. Αἱ οἰκίαι τοῦ προαστείου ἔκειντο σποράδην ἐπὶ τοῦ ὑψώματος καὶ τῆς κοιλάδος. Ἐνταῦθα ὁ μέγας ἡγεμὼν τῶν Σλάβων Σβατοπλοῦκ ἱδρυσεν τὴν καθέδραν αὐτοῦ πρὶν ἢ οἱ Οὐγγροι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιδρομῇ στερήσωσιν αὐτὸν δολίως τοῦ θρόνου καὶ τῆς ζωῆς, καίπερ λαθόντες παρ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν, ὅτι δώσει αὐτοῖς γῆν καὶ ὕδωρ (1). Ὁ ἐκτομίας Ἀλῆς, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν τηλεβόλων τοῦ φρου-

(1) Ἰστορίας, ΙΖ, σ. 522.

ρίου ἀπὸ τοῦ ὑφώματος, ἔνθα κατεσκήνωσεν, ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῇ ὁμόρῳ τερπνῇ κοιλάδι τῆς Ἡγουμενίσσης. Ἐπὶ δέκα συνεχεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας τὸ πυροβολικὸν ἔβαλε τὸ φρούριον ἀπὸ τῶν ἀνεγερθέντων πρὸς ἄρκτον καὶ δυσμὰς τῆς πόλεως ἐπιχωμάτων. Μέρος τῆς φρουρᾶς ἠὺτομόλησε πρὸς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον· ἀλλ' ὁ Ἀλῆς, ἐπιλαθόμενος τῆς εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ παρούσῃ προδοσίᾳ καὶ ἀναμιμνησκόμενος τῶν παρελθόντων ἐχθρικῶν ἔργων, ἀπέκτεινε πάντας ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Ἡγουμενίσσης, ὅπου ἐφαίνοντο ἐτι ἐπὶ τοῦ Ἰστουάνφη τὰ διεσπαρμένα ὡς αὐτῶν. Διαλεγομένου δ' ἐνταῦθα τοῦ φρουράρχου τοῦ Βεσπρίν Μιχαήλ τοῦ σιδηροῦ (Βὰς), ὃς ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἄλλοτε, ἀπεδείχθη μολύβδινος, περιπαδόσεως, οἱ γενίτσαροι εἰσῆλασαν εἰς τὴν πύλιν καὶ ἐφορμήσαντες πρὸς τοὺς ἀποχωροῦντας ἄλλους μὲν ἐλαφραγώγησαν, ἄλλους δὲ ἀπέκτειναν. Καὶ ἐκόλασε μὲν ὁ Ἀλῆς τοὺς ἀδικήσαντας, τὸν σιδηροῦ ὅμως Μιχαήλ ἀπήγαγε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς αἰχμαλωσίαν, καταστήσας φρούραρχον τοῦ Βεσπρίν τὸν ἀγᾶν Τζαφέρ (1).

Λήγοντος Ἀπριλίου μηνὸς ὁ δεῦτερος βεζύρης Ἀχμέτ 23
ἐστράτευσεν ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ μετὰ πορείαν πέντε ^{Ἀπριλ.}
καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν ἀφίκετο εἰς Βελγράδιον, ὅπου ἠνώθη
μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης Μωάμεθ·
Σοκολλὶ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ. Μετὰ μῆνα ἦν πρὸ ¹⁵
τοῦ Τεμεσβάρ, ἐν ᾧ ὁ Λοσόνσκις μετὰ δύο χιλιάδων καὶ ^{Μαΐου.}
πεντακοσίων ἀνδρῶν ἐγὼ ἐγκαρτερῆσαι μέχρις ἐσχάτων.
Τῇ παραμονῇ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου τὰ τη-
λεβόλα ἐτέθησαν ἐν τοῖς διευθέταις· μετὰξὺ δ' αὐτῶν ἦσαν
ἐξ καὶ τριάκοντα μεγάλα πολιορκητικά. Αἱ ἐπὶ τῆς νήσου

(1) Αὐτόθι, σ. 329.

ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων ἐμπρησθεῖσαι οἰκίαι ἐχρησίμευσαν τοῖς πολιορκηταῖς ἀντὶ παραπηγμάτων, ἀφ' ὧν πυροβολοῦντες διέρρηξαν τὸ πρόχωμα· ἀλλὰ πρὶν ἢ γένηται τὸ ῥῆγμα χρήσιμον πρὸς ἔφοδον, οἱ πολιορκοῦντες ἐτόλμησαν ταύτην ἄνευ προστάγματος τοῦ σερατκέρη. Κατ' αὐτὴν οἱ μὲν Τοῦρκοι ἀπέβαλον διαχιλίους ἄνδρας καὶ τὸν σαντζάκβεγην τῆς Νικοπόλεως Μουσταφᾶ Τεμπέλ (¹), οἱ δὲ πολιορκούμενοι τὸν γενναῖον Ἰσπανὸν συταγματάρχην Καστελλούβιον. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς Χασὰν ἐκόμισε πρὸς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον πυρίτιδα, ἧς ἤρξαντο στερεῖσθαι οἱ πολιορκηταί, εἰ καὶ ἡ φρουρά τοῦ Καρανσεβέ, ἐπιτεθεῖσα ἐπ' αὐτὸν καὶ τὴν συνοδίαν αὐτοῦ, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Οὐχὶ τόσον εὐτυχὴς ἦν ἡ συνοδία τῆς πυρίτιδος, ἣν ὁ ἥρως τῆς Σεγεδίνης Μιχαὴλ Τόθ ἐπεθύμει ἵνα πορίσῃ τοῖς πολιορκουμένοις· διότι οὗτος ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν πλείστων στρατιωτῶν παρὰ τὸν Μαρισὸν, ἠττήθη μετὰ τῶν ὑπολοίπων καὶ ἐσώθη διὰ φυγῆς φέρων πέντε τραύματα (²). Ἐν τούτῳ οἱ πολιορκηταί ἐπυροβολοῦν ἀδιαλείπτως τὸν πύργον τοῦ Ὑδατος· ὅτε δὲ τὰ τείχη αὐτοῦ κατέπεσον κατὰ τὸ πλεῖστον, ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐκέλευσε γενικὴν 23 ἔφοδον τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Ἐν ταῖς πρωτί-
 1ουλ. στοῖς τῶν ἐφορμησάντων ἦν ὁ κιαγιά τῶν τζαουσῶν, ὃς εἶπε πρὸς τὸν ἀνδρείως μαχόμενον ἀπέναντι αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τοῦ πύργου Οὐγγρον Βλὰς Παττάντουον· «Καλοῦμαι Κουβάδ», καὶ παραχρῆμα ἐπληξεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν. «Καὶ ἐγὼ καλοῦμαι Βλὰς,» ἀπεκρίνατο

(¹) Τουτέστι Μουσταφᾶν τὸν νωθρόν. Ὁ Ἰστογράφος γράφει Δεβέλ (ὁ Παχὺς) ἀντὶ Τεμπέλ (Νωθροῦ). Debelius hoc est grassus et pinguis.

(²) Ὁ Πατσιβί, φ. 97, λέγει· «Δευτέρᾳ ὑπεράσπισις τοῦ Μιχαὴλ Τόθ, στρατηγοῦ τῆς Σεγεδίνης».

ὁ Οὐγγρος, καὶ προφυλασσόμενος διὰ τῆς ἀσπίδος δι-
 τρύπησε τὸν αὐχένα αὐτοῦ. Κατὰ τὴν κρατερὰν ταύτην
 τειχομαχίαν διαρκέσασαν πέντε ὥρας, οἱ μὲν Τούρκοι
 ἀπώλεσαν τρισχιλίους ἄνδρας, οἱ δὲ Οὐγγροὶ μόνον τρια-
 κοσίους. Τῇ ἐπιούσῃ ἐπανελήφθη ἡ ἔφοδος πρὸς τὸν πύρ-
 γον. Ὁ βεζύρης Ἀχμέτ, οἱ βεγλερβέγηδες τῆς Ρούμελης²⁶ ^{Ιουλίου}
 καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Μωάμεθ Σοκολλί καὶ ὁ Χασάν οὐχὶ
 μόνον διὰ λόγων ἐπώτρυνον τὸν θυμὸν τῶν πολιορκητῶν,
 ἀλλὰ καὶ διὰ μεγάλων σιδηρῶν ροπάλων ἐπληττον τοὺς
 ἀποχωροῦντας. Οὕτως ὁ πύργος ἐάλω, ἡ δὲ πτώσις τοῦ
 πρωτίστου τούτου ὀχυρώματος, ἡ σπάνις τῶν σιτίων καὶ
 τῶν πρὸς πόλεμον καὶ τέλος ἡ ἀνυποταξία τῶν Γερμα-
 νῶν καὶ Ἰσπανῶν, ἀπειλούντων διαπραγματευθῆναι περὶ
 παραδόσεως παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ στρατηγοῦ, ἡνάγκα-
 σαν τὸν ἥρωα Λοσόνσκη νὰ παραδοθῇ ἐπὶ ἐλευθέρᾳ
 ἀποχωρήσει.

Ἀμα ἐξελθόντα τῆς πόλεως ὁ βεγλερβεγης τῆς Ρού-
 μελης καὶ ὁ Κασίμ Πασᾶς τιμῶντες αὐτὸν παρέλαβον
 ἐν μέσῳ αὐτῶν, ὅπως προφυλάξωσιν ἀπὸ τῶν ὕβρεων
 τῶν στρατιωτῶν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺν χρόνον οἱ γενί-
 τσαροι συνέλαβον τοὺς νεανίας ἀκολούθους αὐτῶν, ὧν τὸ
 κάλλος ἐξήγειρε τὰ αἰσχρὰ αὐτῶν πάθη. Ὅτε δὲ ὁ Λο-
 σόνσκης εἶδε καταβιλλόμενον ἀπὸ τοῦ ἵππου τὸν νέον
 αὐτοῦ παῖδα Ἀνδρέαν Τόμορην, ἀνεψιὸν τοῦ ἀτυχοῦς προ-
 μάχου τῆς παρὰ τὸ Μοχάτς μάχης, ὃς ἔφερε τὸ κράνος
 καὶ τὸν χρυσοῦν θώρακα τοῦ στρατηγοῦ (1), οὐκ ἐδυνήθη
 καθέξειν ἑαυτοῦ· «Αὕτη ἐστὶν ἡ πίστις τῶν Τούρκων» ! ἀνέ-
 κραξε· «Ἀναλάβετε τὰ ὅπλα ἵνα μὴ ἀνεκδίκητοι πέσω-
 μεν». Καὶ εὐθὺς διέσχισε τὸ κράνιον τοῦ κιαγιά τοῦ βε-

(1) Πετσεβί, φ. 96.

γλέρβεγη, προβάντος μετὰ τοῦ Κασίμ, πρὸς καθυσύχασιν τοῦ θορύβου. Ἀγωνισθεῖς δὲ ἐπὶ πολὺ μεγαλοφύχως ἔπεν-
σεν ἐπὶ τέλους, τρωθεὶς τὴν κεφαλὴν καὶ τρυπηθεὶς τὸ
πλευρὸν ὑπὸ δόρατος. Ὁ δὲ Περὲξ, ἀποκτείνας πολλοὺς
ἐχθροὺς κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην καὶ ἐλπίζων σώσειν
ἑαυτὸν διὰ τῆς ταχύτητος τοῦ ἵππου εἰς Λίππαν, ἐπήδησε
μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Κερές, ἐξ οὗ οὐδέποτε ἀνέ-
δυσεν· ὁ δὲ Φοργάξ, ἡκρωτηριασμένος τὴν ῥίνα, συνελή-
φθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Λοσόνσκης, ἀπαχθεὶς πρὸ τοῦ
βεζύρου, κατωνείδισεν αὐτῷ τὴν ἀπιστίαν· ἀλλ' ὁ Ἀχμέτ
ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀπόδοσις τῆς πρὸς τὸν
Οὐλαμά, ὅτε ἀπεχώρει τῆς Λίππας, ἀπιστίας· ἐπειδὴ δὲ
ὁ Λοσόνσκης ἐξήγειρεν ἀπαύστως δι' ὕβρεων τὴν ἀγανά-
κτησιν αὐτοῦ, ὁ Ὁθωμανὸς στρατηγὸς ἐπέσπευσε τὸ τέ-
λος τοῦ ἄλλως ἐπιθανάτως ἔχοντος γενναίου Οὐγγρου,
ἀποταμὼν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἣν ἔπεμψε πρὸς τὸν Σου-
λεϊμὰν πλήρη χόρτων καὶ πάμβακος. Ὁ σαντζάκβεγης
Κασίμ ἀνέλαβε τὴν φρούρησιν τοῦ Τεμεστβάρ καὶ τὴν ἀνέ-
γερσιν τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου (1). Ἡ πτώσις τῆς πό-
λεως ταύτης ἐπήγαγε τὴν τῆς Λίππας, τοῦ Σολύμου καὶ
ἐτέρων ὀχυρῶν φρουρίων τοῦ βανάτου (2).

Ἄμα μαθὼν ὁ Ἀχμέτ, ὅτι ὁ Ἰσπανὸς Βερνάρδος Ἀλ-
δάνας, πρὸς ὃν ἦν ἀνατεθειμένη ὑπὸ τοῦ Καστάλδου ἡ ὕπε-
ράσπισις τῆς Λίππας, ἀνέβριψεν εἰς τὸν ἀέρα τὰ ὀχυρώ-
ματα καὶ διεῖρρηξε τὰ τηλεβόλα καὶ ἐνέπρησε τὴν πόλιν,

(1) Ἰστουάνης, Φοργάξ, Ἀσκάνιος Κεντόριος, σ. 190.

(2) Ὁ Ἰστουάνης, Βιβλ. II, σ. 329, ἀναφέρει μόνον τὸ Καρανσεβές καὶ
Λουγον, ὁ δὲ Τζελαλζαδὲ, φ. 295, ἀναφέρει τὴν Λίππαν, τὸ Σόλυμον, τὸ
Βερνὰκ, τὸ Ἐβρές, τὴν Κίαν, Πενκόταν, Μορεσχατόρ, Μιρτζέναν, Κατζιδό,
τὸ μέγαλον καὶ μικρὸν Σάδς καὶ τὴν βασιλικὴν ἔπαυλιν· ὁ δὲ Πετσεβί, φ.
97, ἀναφέρει προσέτι τὸ Τζάλιπον, Ναπλάκ, Κανλάκ καὶ Σίκοθαν.

ἐξέπεμψεν ἀπὸ Τεμεσβάρ τὸν Κασιμβέγην μετὰ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν πρὸς κατάσβεσιν τοῦ πυρὸς καὶ διάσωσιν, ὅσον ἦν δυνατόν αὐτῷ, τοῦ λοιποῦ πυροβολικοῦ. Στρατιωτικὸν δικαστήριον κατέγνω τοῦ Ἀλδάνα θάνατον· ἀλλ' ἡ Μαρία, θυγάτηρ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ γυνὴ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, ἔλαβεν ὑπὲρ αὐτοῦ χάριν. Οὕτω τὸ βανάτον περιῆλθεν εἰς τὸ κράτος τῶν Ὀθωμανῶν, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ ἐνεπίστευσε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ τῷ Κασίμ Πασᾷ ἀναγορεύσας αὐτὸν βεγλέρβεγην (1).

Συγχρόνως τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Τεμεσβάρ, ὃ ἐκτομίας Ἀλῆς ἀπῆλθε τῆς Βούδης πρὸς κατάληψιν τοῦ φρουρίου Δρεγελῦ, ὠκοδομημένου ἐπὶ κορυφῇ ἀποτόμου πέτρας καὶ ὄντος τοῦ προτείχισματος οὕτως εἰπεῖν τῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Βόρσεμ πόλεων. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη κλείζεται εἰσαεὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ οὐχὶ τὸσφ' ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ, ὅσφ' ἐπὶ τῇ ἀντιστάσει, οὐχὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Δρεγελῦ, ἀλλὰ τοῦ Ζόνδου, τοῦ γενναίου αὐτοῦ προμάχου. Οὗτος προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ διὰ τοῦ ἱερέως Μαρτίνου Ὁροζφάλθα ἵνα παραδοθῇ, ἐκάλεσε δύο παῖδας Τούρκους αἰχμαλώτους, ἐνέδυσεν αὐτοὺς πορφύραν καὶ ἀπέπεμψε πρὸς τὸν Ἀλῆν, ἐντειλάμενος τούτῳ ἵνα περὰν τὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῶν, ἐπειδὴ αὐτὸς οὗτος οὐκ ἐδύνατο πράξαι τοῦτο, γνοὺς ἵνα ταφῇ προμαχῶν τοῦ φρουρίου. Παραχρῆμα συνήθροισεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ φρουρίου τὰ ὅπλα, τὰ ἀργυρᾶ σκεύη καὶ τὰ βαρυτιμότατα ἐπιπλά καὶ ἐνέπρησεν μόνος αὐτὰ, εἶτα δὲ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἵπποστάσιον ἀπέκτεινεν ἰδίᾳ χειρὶ τοὺς πολεμιστηρίους ἵππους, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπέπεσε πρὸς τοὺς ἐφορμῶντας ἐπὶ τὴν πύλην ἐχ-

(1) Ὁρ. Τζεναβῆν καὶ τὸν ἀντιγραφία αὐτοῦ Χεζαρφέν ἐν τῇ χειρογράφῳ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, ἀρ. 469, σ. 432.

ὁρούς, ὅπου, καίπερ τρωθεὶς ὑπὸ σφαίρας, ἠγωνίσθη ἔτι ἔρπων ἐπὶ τῶν γονάτων, ἕως κατατραυματισθεὶς ἐξέπνευσε. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, ἐνταφιάσας τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀποτμηθεῖσαν κεφαλὴν κατέναντι τοῦ φρουρίου, ἐκέλευσεν ἵνα παγῇ ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ λόγχη καὶ σιμαία, τιμῶν οὕτω τὴν ἀνδρίαν ἐν τῷ ἐχθρῷ (1).

Τὴν γενναιοψυχίαν ταύτην οὐδόλως ἀπεμιμήθη ἡ φρουρὰ τοῦ φρουρίου Ζεκσενύ· διότι, προσεγγίζοντος τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἀνάνδρως ἔλιπεν αὐτό· ἀλλ' οἱ ἄνδρες τοῦ κόμητος Βαλάσσα, πρὸς οὓς ἦν ἀνατεθειμένη ἡ ὑπεράσπισις τοῦ πύργου Βούζα, ὁ Μιχαήλ Τερχὺ, ὁ Στέφανος Σουχάϋ καὶ ὁ Ἀνδρέας Ναγὺ ἐνεκαρτέρησαν μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν πρὸς δισχιλίους ἄνδρας καὶ δύο τηλεβόλα, ἃ Ἀρσλὰν ὁ Ἰαγια-πασάογλου ἤγαγε κατ' αὐτῶν. Ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ πύργου οἱ πρόμαχοι τοῦ φρουρίου ἀπεχώρησαν εἰς τὴν κοιλάδα, ὁπόθεν ὁ Ἀρσλὰν προὔτεινε καὶ παρέσχεν αὐτοῖς ἐλευθέραν ἀποχώρησιν (2). Καὶ τὸ φρούριον τοῦ Σαλγροῦ ἀνθίστατο ἐπὶ πλεονα χρόνον, εἰ μὴ ἐξηπάτων τὸν φρούραρχον αὐτοῦ οἱ πολιορκηταί. Ὁ Ἀρσλὰν ὠφελοῦμενος ἐξ ὀμιχλώδους ἀέρος προσήγαγε, καταθορυβούντων τῶν βοηλατῶν, πρὸ τοῦ φρουρίου στέλεχος δένδρου, ὃ ἐνόμισαν οἱ Οὐγγροι, ὅτι ἦν ἐκ τῶν παμμεγέθων ἐκείνων τηλεβόλων, οἷς ἐχρήσατο ὁ Μωάμεθ πρὸς ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Μωάμεθ Πασᾶς κατέλαβε μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας τὰ φρούρια Ὀλλοκὲ (3), Βουγιακ, Σάγ καὶ Γυαρμάθ (4)· ἐπὶ τέλους ὁ Ἀρσλὰν μετὰ

(1) Ἰστορῶν, Βιβλ. III, σ. 530. Ἐκδ. τῆς Κολωνίας. Φοργάξ, 58. Ἀσκάνιος Κεντόριος σ. 304.

(2) Ἰστορῶν, Βιβλ. III.

(3) Castellum Corvi. Ἰστορῶν, III, σ. 332.

(4) Αὐτόθι.

τοῦ Ἀλῆ κατετρόπωσεν ἐν τῷ παρὰ τὸ Φουλὲκ πεδίῳ 11
 τὸ συναθροισθὲν στράτευμα τοῦ Φερδινάνδου, συγκεείμενον Αὐγ.
 ἐξ ἐπτακισχιλίων ἀνδρῶν καὶ διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Αὐ-
 στριακοῦ Ἐράσμου Τεουφέλ, βαρόνου τοῦ Γουδερσδόρφ.
 Σφαῖρα πεσοῦσα ἐπὶ τῶν πυριτιδοφόρων ἀμαξῶν τῶν Οὐγ-
 γρων, ἀνέρριψεν αὐτάς εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἔκρινε τὴν μάχην
 ταύτην, καθ' ἣν ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Βαϊτζεν καὶ πολλοὶ ἄν-
 δρες ἀπώλοντο, ὁ δὲ Παλλαβιτζίνης καὶ Τεουφέλ ἐζω-
 γρήθησαν. Ὁ ἐκτομίας ἐτέλεσε θρίαμβον ἐν Βούδῃ, προη-
 γουμένων τετρακισχιλίων αἰχμαλώτων καὶ τοῦ στρατη-
 γοῦ αὐτῶν Ἐράσμου Τεουφέλ ἐφίππου, ἀλλ' ἄνευ κρά-
 νους καὶ ἀσπίδος, καὶ ἐπομένης ἀπάσης τῆς στρατιωτικῆς
 μουσικῆς. Εὐτελεστάτη ἦν ἡ ἀξία τῶν αἰχμαλώτων καὶ
 μάλιστα τῶν Γερμανῶν, ὧν ἕκαστος ὑπὸ δόρυ ἐπωλεῖτο
 μεδῖμνου ἀλφίτων ἢ βρόμου, πίθου μέλιτος ἢ βουτύρου,
 ἀλλ' ἡ ἀπολύτρωσις τῶν ἀξιωματικῶν ἦν πολλῶ μείζων.
 Ὁ Παλλαβιτζίνης καθειργθεὶς ἐν Βούδῃ, ἄτε συμπράξας
 πρὸς τὸν φόνον τοῦ Μαρτινούτζη, ἐκτίσαστο τὴν ἐλευθε-
 ρίαν δι' ἀποτίσεως ὀκτωκαίδεκα χιλιάδων δουκάτων, ὁ δὲ
 Τεουφέλ ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τεσσάρων
 ἐχθρικῶν σημαιῶν· ἀλλ' ἀπαρνηθεὶς τό τε ὄνομα καὶ τὴν
 τάξιν αὐτοῦ, ὅπως σωθῇ ἀντὶ ὀλιγωτέρων λύτρων, ἐξή-
 γειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ σουλτάνου ἐπὶ τῇ δολιότητι
 ταύτῃ, ὃς ῥάψας αὐτὸν ἐν σάκκῳ ἔρριψεν εἰς τὴν θά-
 λασσαν (1).

Τὰς πολλὰς τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατακτήσεις
 ἀνάγκη ἦν ἵνα ἀπαρτίσῃ ἡ ἄλωσις τῶν δύο φρουρίων
 Ζόλνοκ καὶ Ἐρλάου. Τὸ πρῶτον τούτων, κείμενον κατὰ
 τὸν σύρρουν τοῦ Ζαγύβα καὶ Τιθίσκου, ἐπεσκευάσθη πρό-

(1) Ἱστορίας, III, σ. 335. Κατὰ τὸν Κεντόριον, ἀπεκεφαλίσθη.

τινων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ κόμητος Νικολάου Σάλμ καὶ ἐσχη-
μάτιζε κατὰ τοὺς νέους κανόνας τῆς ὀχυρωματικῆς τρι-
γωνον ὀρθογώνιον σχῆμα, τὰ δὲ τείχη αὐτοῦ ἦσαν το-
σοῦτον ὑψηλὰ, ὥστε μόνον αἱ ὀροφαὶ τῶν οἰκιῶν ἦσαν
ἐξωθεν ὁραταί, πρὸς μεσημβρίαν δὲ πλατεῖα καὶ βαθεῖα
τάφρος πλήρης ὕδατος ἐκώλυε πᾶσαν προσέγγισιν. Τέσ-
σαρα καὶ εἴκοσι μεγάλα τηλεβόλα, τρισχίλια ὄπλα
(mousquets) καὶ ὀκτακισχίλια ἑκατοντάλιτρα πυρίτιδος
ἦσαν ἀποτεταμειευμένα πρὸς ἄμυναν· οὐχ ἥττον ἀφθο-
νος ἦν καὶ ἡ προμήθεια τῶν σιτίων. Εἰς ἑνδεκα ἑκατον-
τάδας πεζῶν καὶ τρεῖς ἱππέων ἦν ἡ δύναμις τῆς φρουρᾶς.
Ἀλλὰ τοιαύτη ἀφθονία δεξιῶν ἐκμυνηρίων ἦν ἀχρηστος
ἐν ταῖς χερσὶν ἀρχηγοῦ ἐλευσινού καὶ μεγάλως καταφρο-
νουμένου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, τοῦ Λαυρεντίου Νιαρῦ, δὲ
τὸ ἀξίωμα τοῦ διοικητοῦ καὶ τοῦ παλατινοῦ τοῦ Χόντ
ὤφειλεν οὐχὶ τῇ ἀξίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ ταῖς μηχανορραφίαις.
Οἱ Οὐγγροι καὶ οἱ Βοεμοὶ, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἰσπανοὶ
διηρημένοι πρὸς ἀλλήλους, ἔλιπον τὰς τάξεις ἀθρόοι, ὃ
δὲ Νιαρῦ ἐτράπη καὶ αὐτὸς εἰς φυγὴν· ἀλλὰ πρὶν ἢ δια-
φύγῃ, συνελήφθη παρὰ τὴν πύλην καὶ ἀπήχθη πρὸς τὸν
⁴ Ἀχμέτ Πασᾶν. Οὐδόλως δὲ ἡσχύνθη ὁ ἄνθρωπος οὗτος
Σεπτ. 4552 ἐξαγοράσαι τὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς παραδόσεως τῆς θυ-
γατρὸς πρὸς φύλακά τινα. Διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἐξηγό-
ρασε μετὰ ταῦτα τὴν ἀθώωσιν ἀπὸ τοῦ στρατοδικείου διὰ
δεκασμοῦ τῶν δικαστῶν, τοῦ γραμματέως Ὁλαχοῦ καὶ
τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Στριγονίου (ΙΑ). Οἱ διαφυγόντες
ἐκ τοῦ Ζόλνοχ Γερμανοὶ καὶ Βοεμοὶ, καταδιωχθέντες ὑπὸ
τῶν Τούρκων, κατεκόπησαν (1).

(1) Ἱστορίας, III, σ. 67. Ὑπομνήματα τοῦ Ἀσκανίου Κεντορίου,
σ. 203.

Μετά ταῦτα ἐγένετο ἡ πολιορκία τοῦ Ἑρλάου, ἣτις ἐνδο-
ξός ἐστιν ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς Αὐστρίας, ὡς ἡ τῆς Βιέννης
καὶ τοῦ Γούνε, ὧν αἱ φρουραὶ ἀπέκρουσαν ἐνδόξως τοὺς
νικηφόρους στρατοὺς τοῦ Σουλεϊμάν, τὰ δὲ ὀνόματα τῶν
γενναίων προμάχων αὐτοῦ, τοῦ Στεφάνου Δοδό καὶ τοῦ
Στεφάνου Μετσκέ μετὰ τῶν τοῦ Γεωργίου Ζόνδου καὶ τοῦ
Στεφάνου Λοσόνσκη, τῶν ἀτυχῶν προμάχων τοῦ Δρεγελῦ
καὶ τοῦ Τεμεσθάρ, διαλάμπουσιν εἰσαεὶ ἐν τῇ οὐγγρικῇ
ἱστορίᾳ. Τὴν πόλιν Ἀγρίαν ἢ Ἐγερ, γερμανιστὶ Ἑρλάου,
ἀνήγειρεν ὁ ἅγιος Στέφανος κατὰ τὴν ἄκραν τοῦ Μάτρα
ἐπὶ τερπνῆς κοιλάδος μετὰ ἀμπελοφύτων λόφων· κα-
λεῖται δ' οὕτως ἀπὸ τοῦ Erlen (κλήθρα) ἢ ἰσως ἐκ τοῦ
ἀρχαίου λαοῦ τῶν Ταγρόγων, τῶν οἰκούντων παρὰ τὸ
ποτάμιον τοῦ Ἑρλάου καὶ παρὰ τὸν Τίθισκον (IB). Τῇ 9
ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου ὁ βεζύρης Ἀχμέτ ^{Σεπτ.}
Πασᾶς ἀνήγγειλε πρὸς τὸν φρούραρχον Δοδό τὸν ἐκ
Ψούζκας τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ μετὰ δύο νικηφόρων στρατῶν
ὧν ὁ μὲν ὑπ' αὐτὸν ὑπέταξε τὸ Τεμεσθάρ καὶ τὸ Ζόλ-
νοκ, ὁ δὲ ὑπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν ἐπόρθησε τὸ Βεσ-
πρίν, τὸ Δρεγελῦ καὶ τὸ Φουλέκ. Ὁ Δοδό καθεῖρξε
τὸν κομιστὴν τῆς ἀγγελίας τοῦ βεζύρου, καὶ ἀντὶ τοῦ
ἀποκριθῆναι ἐξέθληκεν ἐπὶ τοῦ τείχους πρὸς θεᾶν τοῦ ἐχθροῦ
φέρειτρον μετὰ δύο λογῶν (1), διασημαῖνον, ὅτι τοῦτο
ἐτοίμως εἶχε δεχθῆναι ἢ τὸν πολιορκητὴν ἢ τὸν πολιορ-
κούμενον (2). Πρῶτος ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἀφίκετο μετὰ πέντε
καὶ εἴκοσι χιλιάδων ἀνδρῶν, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν τὸν βέγην
τοῦ Στουλβεϊσενβούργ' Ἀρσλάν, ὃς ἐν τῷ παρὰ τὸν ναὸν

(1) Ὁ Φέσλερ, ὃς ἠγνῶει τὰ ὑπομνήματα τοῦ Κεντορίου, λέγει, ὅτι οὐ-
δόλως ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν ἀγγελίαν.

(2) Κεντόριος, σ. 227.

τῆς Θεοτόκου προαστείῳ ἔστησε κατὰ τοῦ φρουρίου τέσσαρα μεγάλα τηλεβόλα· μετὰ τινος δ' ἡμέρας ἀφίκοντο
¹⁰ καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ καὶ Μωάμεθ Σο-
 Σεπτ. κολλί. Οἱ γενίτσαροι ἐστρατοπέδευσαν πρὸ τῆς πύλης
 Μαλλάρερ πρὸς ἄρκτον τῆς πόλεως παρὰ τὴν ἀριστερὰν
 ὄχθην τοῦ ποταμίου Ἐγερ μεταξὺ τοῦ Φενεμέτ καὶ τοῦ
 τόπου τοῦ καλουμένου Königsstuhle (βασιλέως ἑδρας),
 ἐνθα κατὰ τὸ συναξάριον ὁ ἅγιος Στέφανος διέμενε κατὰ
 τὴν οἰκοδομὴν τοῦ φρουρίου καὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ,
 ὅπως ἐμβάλῃ προθυμίαν τοῖς ἐργαζομένοις. Ὁ Ἀχμέτ
 καὶ ὁ Μωάμεθ κατεσκήνωσαν μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοὺς στρα-
¹¹ τοῦ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἐρλάου ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους
 Σεπτ. Αἰγιδίου, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὁ Ἀλῆς. Τρία τηλεβόλα, τε-
 θέντα ἐπὶ τοῦ πλησιεστέρου πρὸς τὸ φρούριον ὑψώματος
 καὶ ἐκπέμποντα σφαίρας πεντήκοντα λιτρῶν, ἐσήμενάν
¹⁴ τὴν ἐνάρξιν τῆς πολιορκίας. Ὁ Ἀχμέτ ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ
 Σεπτ. λόφου, βασιλέως ἑδρας καλουμένου, ἀνεγερθέντος
 προβόλου ἐπυροβολήσεν ἐν τῶν κωδωνοστασιῶν τοῦ κα-
 θεδρικοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν κωδωνοστασιῶν
 τούτων οἱ πολιορκούμενοι ἀντεπυροβολοῦν μετὰ τοσαύ-
 της θερμότητος, ὥστε κατέρρηξαν τὰ τηλεβόλα τοῦ ἑχ-
 θροῦ καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν ἀποχωρῆσαι. Τῇ 14 ὁ Ἀχμέτ
 Πασᾶς ἔστησε παρὰ τὸ κοιμητήριον τὰ τρία μέγιστα τη-
 λεβόλα καὶ ἑνδεκα ἐλάσσονα, ὧν τὸ διηνεκὲς πῦρ διέσεισε
 ταχέως τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τὰ τεῖχη τοῦ φρου-
 ρίου, ἐν ᾧ τὸ πυροβολικὸν τοῦ Ἀρσλάν ἐβαλλεν ἀπὸ τῆς
 ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου. Οἱ πολιορκούμενοι, ὅπως προ-
 λάβωσι τὰ παρακολουθήματα τῶν πεπυρακτωμένων σφαι-
 ρῶν τῶν Ὀθωμανῶν, ἐκάλυψαν διὰ ὑγρῶν δερμάτων καὶ
 καλυμμάτων τοὺς σιτοβολῶνας καὶ χορτοβολῶνας, οὐδ'
 ἔπαυον ἐμφράττοντες τὰ ῥήγματα τῶν τειχῶν διὰ πίθων

πεπληρωμένων ἄμμου καὶ χόρτων. Τέλος τῇ ἡμέρᾳ τοῦ 29
 ἁγίου Μιχαὴλ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπεχείρησαν τὴν πρώτην ἐφο- Σεπτ.
 δον, ἣν τρεῖς ἐπανελάβον μετὰ μεγάλης φθορᾶς. Ὁ Δοδὸ
 καὶ ὁ Μετοκεί ἀνεκτίσαντο ἄλουν ἥδη ὀχύρωμα (1). Ἐκ
 τῶν πολιορκουμένων ὁ Ἰωάννης Ποσγάϋ, ὁ τρεῖς ἄλλοτε
 πρὸς τὸν Πασᾶν τῆς Βούδης πεμφθεὶς πρεσβευτὴς ὑπὸ
 τοῦ στρατηγοῦ τῆς Οὐγγρίας, ὅπως προλάβῃ τὴν λύσιν
 τῆς εἰρήνης, ἔπescen ἐκ τῶν πρώτων κατὰ τὴν ἐφοδον ταύ-
 την. Ὁκταχισχίλιοι Τοῦρκοι ἐπλήρωσαν τὴν τάφρον.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Οὐγγροὶ τρεῖς, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρ-
 σλάν, ἐκόμισεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν νέαν πρόσκλησιν πρὸς
 παράδοσιν. Οἱ πολιορκούμενοι κατέσχισαν αὐτήν, ἥς τὸ
 μὲν ἡμῖς ἐνέπρησαν, τὸ δὲ ἠνάγκασαν τὸν κομιστὴν ἵνα
 καταφάγῃ. Ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ τούτου τοῦ Οὐγ-
 γρου ἔμαθον μετὰ ταῦτα οἱ πολιορκούμενοι τὸ περιεχό-
 μενον τῆς προσκλήσεως ταύτης. Κατὰ ταύτην, ὁ Ἀρσλάν
 παρεῖχεν αὐτοῖς ἐλευθέραν ἐξοδον ὅπως δὲ μὴ πάθωσιν
 ὅ,τι καὶ ὁ Λοσόνσκις, ὁ Ἀχμέτ καὶ ὁ Ἀλῆς ἀποχωρή-
 σουσι σὺν τῷ στρατῷ τρία μίλια ἀπὸ τοῦ φρουρίου, ἕως
 ἂν οἱ ἀνδρεῖότεροι ὦσιν ἐν ἀσφαλείᾳ· αὐτὸς δὲ ὁ Ἀρσλάν
 παρέξει ἑαυτὸν ὁμηρον». Τῇ νυκτὶ τῆς 4 Ὁκτωβρίου
 ἅπαντα ἡ ἀποτεταμιευμένη ἐν ὑπογείῳ τινι τῆς ἐκκλησίας
 πυρίτις ἀνερρίφθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀνέτρεψε τοὺς δύο
 μύλους τῆς πόλεως, ἔμειναν δὲ μόνον ὀγδοήκοντα καὶ
 τέσσαρες κάδοι πυρίτιδος. Ὁ Δοδὸ καὶ ὁ Μετοκεί ἐφιπποι
 περιήλαυον τὰς φρουράς, φροντίζοντες ἵνα μὴ τις κατα-
 λίπῃ τὴν τάξιν αὐτοῦ, οἱ δὲ Τοῦρκοι κήρυκες ἐκραύγαζον
 πρὸ τῶν τειχῶν προτρέποντες ἐκ νέου τὴν φρουράν εἰς
 παράδοσιν ἐπὶ ἀσφαλεῖ καὶ ἐλευθέρᾳ ἀποχωρήσει· ἀλλ' αἱ

(1) Κεντόριος, σ. 222.

κραυγαί αὐτῶν κατεπνίγοντο ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῶν τειχῶν τυμπάνων καὶ σαλπίγγων. Ἡ μεγάλη ζημία τῆς πυρίτιδος ἀναπληροῦται διὰ δραστηρίας ἐξεργασίας τοῦ πολλοῦ νίτρου καὶ θείου, ἃ ὁ Δοβὸ ἀπέταμίευσε ἤδη, ἐκ δὲ τῶν ἐρειπίων τῶν δὺ διαρραγέντων μύλων ἐπισκευάζεται εἰς, ἐπαρκῶν τῇ παρούσῃ ἀνάγκῃ. Ὁ Ἀχμέτ κατέφυγεν ἐνταῦθα εἰς τὸν συνήθη τρόπον τῶν τουρκικῶν πολιορκιῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, πληρώσας τὴν τάφρον καὶ ἐγείρας νέον χαράκωμα μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ τείχους. Παρὰ τὸ ὀχύρωμα Βεθέκερ ἐπληρώθη ἡ τάφρος σάκκων πεπληρωμένων ἄμμου καὶ χώματος· ἐπ' αὐτῶν ἐτέθησαν φάκελλοι ἐκ φρυγάνων καὶ ἐπεσπασθήσαν ξύλα ἐπὶ τοῦ χαράκωματος. Τὴν καταστροφὴν τούτου ἐπενόησε καὶ ἐπραγματοποίησεν ὁ Γρηγόριος Βορνεμίσσας, ὁ Ἀρχιμήδης τῆς πολιορκίας τοῦ Ἑρλάου, ὃν οἱ Οὐγγροὶ ιστοριογράφοι καλοῦσι Γρηγόριον τὸν Σοφόν, ὡς πρότερον οὕτως ἐκάλουν τὸν Σίμωνα Ἀθηνάην. Κατὰ πρόσταγμα αὐτοῦ κάδοι ἐπληρώθησαν ἐμπροστικῶν ὑλῶν, ξύλων καὶ δάξων, θείου καὶ πίσσης καὶ στέατος, ἀναμεμιγμένων μετὰ σχιδίων καὶ μετὰ ἀχύρου διαβεβρεγμένου ἐν τῷ λίπει, μετὰ πιστολίων πεπληρωμένων μέχρι στόματος, οἵτινες ἀνήφθησαν νυκτὸς καὶ ῥιφθέντες εἰς τὴν τάφρον κατέφλεξαν τὰ τε φρύγανα καὶ τὰ ξύλα. Οἱ σπεύδοντες πρὸς κατάσβεσιν τοῦ πυρὸς πολιορκηταὶ διασκορπίζονται πανταχόσε ὑπὸ τῶν ἐν τῷ πυρὶ διαρρηγνυμένων πιστολίων. Τὸ χαράκωμα ἀπετεφρώθη. Ὡς ὁ Ἀρχιμήδης ἐν Συρακούσαις ἐξέπληξε τοὺς πολιορκητὰς διὰ σιδηρῶν χειρῶν, αἵτινες ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀνήρπαζον ἀνδρας καὶ πλοῖα, οὕτως ὁ Βορνεμίσσας κατέπληξε τὸ πρῶτον τοὺς Τούρκους διὰ τοῦ πυρὸς, εἴτα δὲ διὰ λογχῶν καὶ δοράτων, ἅτινα ἐκέλευσε ἵνα τεθῶσιν ἐν ταῖς τοξοτίαις, πρὸς ἃς οἱ προσεγγίζοντες κατε-

φλέγοντο τὰς χεῖρας. Ὡς ὁ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἐξε-
πληξε τοὺς Βουλγάρους διὰ νέων ἐφευρεθέντων στρατη-
γημάτων κατακυλίων ἀπὸ τοῦ ἐν Τζουρούλφ φρουρίου
ἐπ' αὐτοὺς τροχοὺς, οὕτως ὁ Οὐγγρος σοφὸς τοὺς Τούρ-
κους, καλύψας μέγαν τροχὸν ἀμφοτέρωθεν διὰ σανίδων
καὶ πληρώσας αὐτὸν διὰ καυστικῶν ὕλων καὶ διὰ πεπλη-
ρωμένων πιστολίων. Ὁ φλεγόμενος τροχὸς ἐκυλίετο ἀπὸ
τῶν τειχῶν διαδίδων περίξ ἐπὶ μακρὸν καταστροφὴν μετὰ
κρότου καὶ ἐκπυρσοκροτήσεων φονικῶν.

Τῇ 10 Ὀκτωβρίου, ἐξ ἡμέρας μετὰ τὸν ἐμπρησμόν
τῆς πυριτιδαποθήκης, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐποίησαντο πρὸς τρία
μέρη τῆς πόλεως προσβολήν, διαρκέσασαν ἀπ' ἀνατολῆς
τοῦ ἡλίου μέχρι νυκτός· ἀλλὰ πάντες οἱ ἀγῶνες αὐτῶν
ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητοι. Ἐπὶ τέλους μετὰ δύο ἡμέρας
ὁ Ἀχμέτ ἐκήρυξε γενικὴν ἔφοδον, τὴν τελευταίαν, οἷον
δήποτε καὶ ἂν ᾖ τὸ ἀποτέλεσμα. Διὸ ἐξ ἑωθινοῦ οἱ τζα-
οῦσαι συνήθροισαν πάντα τὰ στρατιωτικὰ σώματα, ἦτοι
τοὺς γενιτσάρους ἢ τακτικὸν πεζικόν, τοὺς ἀζάβους καὶ
μαρτολόζους, τουτέστι τὸ ἄτακτον, τὸ τακτικὸν ἱππικόν
τῶν σπαήδων καὶ τὸ ἄτακτον ἱππικόν τῶν βεσλοῦς καὶ
τῶν ἀκιντζίδων, τοὺς δὲ τζεβετζὶ ἢ πολεμεφοδιαφόρους,
τοὺς τοπττζὶ ἢ πυροβολητὰς καὶ τοὺς τοπαρابتτζὶ ἢ ἁμαξο-
ποιοὺς αὐτῶν ἐκάλεσεν εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν, πλήττων
διὰ σιδηρᾶς ράβδου τοὺς βραδύνοντας. Ὁ βεζύρης Ἀχμέτ
ἐτάχθη ἐν τῇ πλησιεστέρῳ χαρακώματι, ὃ δὲ Ἀλῆ Πα-
σᾶς, βεγλέρβεγης τῆς Βούδης, ὁ Οὐλαμά Πασᾶς, σαν-
τζάκβεγης τῆς Βοσνίας, καὶ ὁ Ἀρσλάν, σαντζάκβεγης
τοῦ Στουλβείσενβούργ, παρατάξαντες τὸν στρατὸν εἰς τρεῖς
στήλας, ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὴν ἔφοδον. Ὑπ' αὐτοὺς ἐστρά-
τευον ὁ Δερβίσης, ἀδελφὸς τοῦ Ἀρσλάν καὶ σαντζάκβεγης
τοῦ Φουγκίρχεν, ὁ Βελῆ βέγης τοῦ Χατβάν, ὁ Χασάν

βέγης τῆς Σεμένδρας, ὁ Μουσταφᾶς, βέγης τῆς Σεγεδίνης, ὁ Βελδισχάν, ὁ Μωάμεθ καὶ οἱ ἕτεροι μετὰ τοῦ Οὐλαμαῖ ἐκ Περσίας ἐλθόντες πρόσφυγες (ΙΓ). Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ τῶν πολιορκητῶν ἀνεμίγνυτο πρὸς τὰς ἐπαναλαμβανομένας κραυγὰς Ἀ λ λ ἄ χ ! Ἀ λ λ ἄ χ ! πρὸς ἃς ἡ φρουρὰ ἀντεκραύγαζεν, Ἰ η σ ο υ ς καὶ Μ α ρ ί α. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ ἐπετέθησαν τῷ πρὸς τὸ δεσμωτήριον προμαχῶνι, ἀφ' οὗ ἀπεμάχετο ὁ Δοβὸ, ὅς τρωθεὶς τὴν χεῖρα καὶ τὸν πόδα οὐδόλως ἀπεχώρησεν, ἀλλ' ἔθῃξε τὸ θάρρος τῶν ἀνδρειοτέρων στρατιωτῶν διὰ τῶν λέξεων « πατρίδος, τιμῆς, δόξης, καρτεροψύχου θανάτου, νίκης καὶ μακαριότητος. » Οἱ πολιορκούμενοι πάσης ἡλικίας καὶ παντὸς γένους διαφλεγόμενοι ὑπὸ ζήλου πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα, καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ παρθένοι, σπεύδουσιν εἰς τὸ χαράκωμα, οὐχὶ ὥς αἱ τῶν Μουσουλμάνων, ὧν τὴν ὑπηρεσίαν ἐπαινεῖ ἡ παράδοσις τοῦ Προφήτου, μετὰ ὑδρίων ψυχροῦ ὕδατος, ὅπως κατασθέσωσι τὴν φλογερὰν δίψαν τῶν μαχητῶν, ἀλλὰ μετὰ κάδων ζέοντος ὕδατος ἢ ἐλαίου, ὅπως χύσωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀπίστων. Τῆς Οὐγγρίας αἱ θυγατέρες ἔδωκαν δείγματα σπαρτιατικῆς ἀνδρίας. Μήτηρ, θυγάτηρ καὶ γαμβρὸς ἐμάχοντο παρ' ἀλλήλοις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προμαχῶνος· τοῦ ἀνδρὸς πεσόντος, ἡ μήτηρ προέτρεψε τὴν θυγατέρα ἵνα ἀποδῷ τὰ νόμιμα τῷ ἀνδρί· « Οὐχὶ ἀπεκρίθη ἡ νεαρὰ γυνή, πρὸ τοῦ λαβεῖν δίκην τοῦ θανάτου αὐτοῦ, » καὶ λαβοῦσα τὸ ξίφος καὶ τὴν ἀσπίδα τοῦ πεσόντος καταβάλλει τρεῖς ἐχθρούς, εἴτα μετεκόμισεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τὸν νεκρὸν τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὸς χριστιανικὴν ταφὴν. Ἑτέρα γυνή, φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βαρεῖς λίθους, ἔπεσε πληγεῖσα ὑπὸ σφαίρας παρὰ τῇ θυγατρὶ· αὕτη δέ, ἐπιλαθομένη τῆς συμφορᾶς, λαμβάνει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ λίθινον

φορτίον καὶ ἐκσφενδονίζει αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἐχθρῶν, κατασυντρίψασα δύο Τούρκους. Ὁ Βορνεμίσσας, ὁ Ζολταύ καὶ ὁ Φιγεδὺ ἀπεμάχοντο ἀπὸ τοῦ προχώματος πρὸς τὸν Ἀρσλανβέγην, κινουντα διὰ τῆς τετρωμένης χειρὸς τὴν χρυσοποίκιλτον ἐρυθρὰν σημαίαν ὡς σημεῖον νίκης, καθ' ἣν ἀπέβαλεν ὀκτακισχιλίους ἄνδρας. Τρισχίλιοι δὲ βεσλοῦς, ἀκιντζίδες καὶ γενίτσαροι, ὧν ἡγεῖτο ὁ ἀγᾶς αὐτῶν Μωάμεθ, ἀπώλοντο ἐν προσβολῇ τοῦ παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν τοῦ φρουρίου προμαχώνος, ἀφ' οὗ ἀπεμάχετο ὁ Μιτακέι μετὰ πεντακοσίων τοξοτῶν. Μάτην οἱ τζαοῦσαι προετρεψαν τοὺς γενιτσαροὺς πρὸς ἐπανάληψιν τῆς ἐφόδου, ὑπομιμνήσκοντες αὐτοὺς τὰς προτέρας νίκας καὶ τὴν ἄλωσιν τοῦ Τεμεσβάρ· διότι οἱ γενίτσαροι ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις δυνηθήσεται ἀντιστῆναι πρὸς τὸν παντοδύναμον Θεόν, ὃς φανερώς ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν Οὐγγρων. Ἐπὶ ἐξ ἑτὶ ἡμέρας διήρκεσεν ὁ πόλεμος ἐν ἀκροβολισμοῖς βελῶν καὶ βλημάτων ἐμπρηστικῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ χιὼν καὶ οἱ ὕετοί παρέσχον εὐλογον εὐκαιρίαν τῷ Ὀθωμανῷ στρατηγῷ ἵνα κελεύσῃ τὴν ἀποχώρησιν· « Ἀντέστητε ἀνδρείως, ἐκραύγασαν Τούρκοί τινες ἀποχωροῦντες πρὸς τὴν φρουράν· ἀναπαύθητε· ἀπερχόμεθα τῶν ὑμετέρων τειχῶν, ἀλλὰ τῷ ἐπιόντι ἔτει ἐπανελευσόμεθα ἀπὸ τῶν χειμαδίων μετὰ μειζόνων δυνάμεων, ὅπως λάβωμεν δίκην τῆς ἡττης. » Ὁ βεζύρης Ἀχμέτ καθύβρισε τὸν ἐκτομίαν Ἀλῆν, ἅτε ἀγαγόντα αὐτὸν εἰς τὴν ἐπονείδιστον ταύτην πολιορκίαν· « Ὁ περίβολος οὗτος, εἶπεν αὐτῷ, ἦν κατὰ σέ μόνον αὐλὶς καὶ ἐνδιαίτημα παιδίων, ὥς περ ἐνηομενίζεσο καλεῖν τὸ Ἐρλάου. Τόσον μάχιμα παιδία οὐδέποτε εἶδον. » Νυκτὸς δ' ὀθωμανικὸς στρατὸς ἀπεσκήνωσε, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν προεπέμφθη διὰ τῶν ἀμαξῶν, καὶ ἅμα τῇ ἑφ' ἀπῆλθε. Οἱ

ἐν τῷ φρουρίῳ συνήγαγον δώδεκα χιλιάδας σφαιρῶν, ἃς οἱ πολιορκοῦντες ἐξέπεμψαν ἐπὶ τῶν ὀκτῶ καὶ τριάκοντα ἡμερῶν τῆς πολιορκίας, καὶ ἃς ὁ Δοδὸ ἐπεσώρευσεν ἐντὸς φρουρίου εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης. Τρεῖς σημαῖται, ἐν αἷς ἡ τοῦ Ἀρσλανβέγῃ καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἐπέμφθησαν εἰς Βιένναν μετὰ ἐκθέσεως μακρᾶς περὶ τῆς ἐνδόξου ταύτης ἀμύνης (ΙΑ). Ὁ ἐκτομίας Ἀλῆς, ὃς παρέστηκεν τὴν ἄλλωσιν τοῦ φρουρίου τούτου εὐχερεστάτην ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι τὸ Ἐρλάου προστεθήσεται τῇ διοικήσει τῆς Βούδης, ἀπώλεσεν εὐθὺς μετὰ ταῦτα καὶ τὴν ἰδίαν διοίκησιν ἀντικαταστήσας ὑπὸ τοῦ Τουϊγούν Πασᾶ· ἀλλὰ πρὸ τῆς κατ' αὐτοῦ δυσμενείας ἔτυχεν εὐθέτου καιροῦ, ὅπως λάβῃ δίκην παρὰ τοῦ Βορνεμίσσα, αἰχμαλωτίσας αὐτὸν παρὰ τὴν κόμην Κερεσζτές, δύο μίλια κάτω τοῦ Ἐρλάου. Ὁ ταλαίπωρος σοφὸς ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐτελεύτησε κακῶς τὸν βίον ἐν τῇ εἰρκτῇ τῶν ἐπτὰ Πύργων. Ἡ πόλις Ἐρλάου, ὡς ἡ Μελίτη καὶ ἡ Βιέννα, δοξάζεται, ὅτι ἔστησε τὰ νικηφόρα ὅπλα τοῦ Σουλεϊμάν, τὴν δὲ δόξαν ταύτην οὐδ' οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι ἀρνοῦνται αὐτῇ.

Τῷ ἀπὸντι ἔτει, ἐν ᾧ οἱ στρατοὶ τοῦ Σουλεϊμάν ἐξέτειναν ἐν Οὐγγρίᾳ τὴν ὀθωμανικὴν χώραν διὰ μεγάλων κατακτήσεων, αὕτη ἡλαττώθη ἐν Ἀσίᾳ ἐκ περσικῶν ἐπιδρομῶν. Ὁ σάχης ἀπεπειράθη ἀνακτῆσασθαι τὸ Ἀρτζίς, Ἀαδιλτζουβάζ καὶ Ἀχλάτ καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ πρώτου ἀπέκρουσεν αὐτὸν ὁ Κοῦρδος Ἰβραῖμ, ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέρου ὁ υἱὸς τοῦ Σινάν Πασᾶ, ὁ ἐμ' ῥης Μουσταφᾶς. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀχλάτ ἐξηπατήθησαν ὑπὸ ψευδῶν ὑποσχέσεων περὶ ἐλευθέρας ἀποχωρήσεως, διότι μόλις διαβάντες τὰς πύλας, πάντες κατεσφάγησαν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν Περσῶν, ἐφονεύθη ἐν Ἀρτζίς ὁ Μίρ Ἰβραῖμ, τὸ δὲ φρούριον κατηδα-

φίσθη. Ἀπὸ τοῦ Ἀχλάτ ὁ Ἰσμαήλ Μίρζας, υἱὸς τοῦ
σάχη, ἐστράτευσεν εἰς Ἐρζερούμ μετὰ τινων χιλιάδων
ἀνδρῶν· ἐλκύσας δὲ τὸν φρούραρχον αὐτοῦ Ἰσκενδέρ Πα-
σᾶν εἰς ἐνέδραν τινὰ, κατετρόπωσεν αὐτὸν κατὰ κράτος,
ὥστε οἱ βέγηδες τῆς Τραπεζοῦντος, Μελιτινῆς, Βοζούκ
καὶ Καραϊσάρ ἔμειναν νεκροί, ὁ δὲ σαντζάκβεγης Μαχ-
μούτ μετὰ τῶν ἀγάδων τῆς ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς πτέρυ-
γος τοῦ ἵππικοῦ ἠχμαλωτίσθησαν. Καὶ μετὰ τὴν ἦτταν
ταύτην ὁ Σουλεϊμάν ἀναμνησθεὶς τῆς ἀνδρίας, ἣν ἀπέ-
δειξεν ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις,
ὁ Ἰσκενδέρ Πασᾶς, ἔπεμψεν αὐτῷ αὐτόγραφον ἐπαινῶν
τὴν ἀνδρίαν αὐτοῦ καὶ βραβεύων αὐτήν, ὅτι ἐνεκαρτέρησε
πρὸς τὴν μείζονα δύναμιν τοῦ Πέρσου ἡγεμόνος. Μετὰ
τῆς ἐπιστολῆς ἐπέμπετο τιμητῆριος ἐσθῆς, ξίφος καὶ ρό-
παλον.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ἦν περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀγαγεῖν
νῦν τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Οὐγγρίας εἰς τὴν Περσίαν· μό-
νον ἀμφιβολία ἦν, εἰ καὶ αὐτὸς ὁ Σουλεϊμάν ἔμελλεν ἄρ-
ξειν τῆς ἐκστρατείας, ἢ ἀναθέσειν αὐτήν τινι τῶν βεζύ-
ρων, ὡς ἔπραξε πρὸ μικροῦ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπὶ τὴν
Οὐγγρίαν ἐκστρατείαν. Διὰ τῶν ἑνδεκα ἐκστρατειῶν, ἃς
ἡ παρουσία τοῦ σουλτάνου ἐθαῤῥυνεν, οἱ στρατοὶ ἦσαν εἰ-
θισμένοι μάχεσθαι καὶ νικᾶν, ὥστε καὶ ἡ τελευταία οὐγ-
γρική ἐκστρατεία, πλὴν τῆς πολιορκίας τοῦ Ἐρλάου, ἦν
ἐπιφανῆς ἐπὶ τῇ ἀλώσει τοῦ Τεμεσβάρ, τοῦ Ζόλνοχ, τῆς
Λίππας καὶ τῶν εἴκοσι καὶ πέντε οὐγγρικῶν φρουρίων.
Ὁ Σουλεϊμάν ἐξηκοντούτης σχεδὸν καὶ ὑπὸ τῶν μόχθων
ἑνδεκα πολέμων, ὧν αὐτὸς ἦρξε, μὴ καταβληθεὶς, ἀλλ'
ὅμως προφανῶς κεκμηκῶς, ἐπεθύμει ἀναθεῖναι τὴν ἀρχὴν
τῆς περσικῆς ἐκστρατείας τοῖς βεζύραις. Διὰ τὸν μέγαν
βεζύρην Ῥουστέμ ἀνέδειξεν ἀρχιστράτηγον, τῷ δὲ Ἀχ-

μέτ Πασῇ παρήγγειλεν ἐπιτηρεῖν τὰ ὅρια τῆς Οὐγγρίας, τῷ δὲ Μωάμεθ Σοκολλί, βεγλέρβεγῃ τῆς 'Ρούμελης, πορευθῆναι εἰς Τοκάτ, ὅπως ἀρχομένου τοῦ ἔαρος ἐκστρατεύσῃ. Εἰ αἱ διατάξεις αὗται μετεβλήθησαν μετὰ ταῦτα, εἰ αὐτὸς ὁ Σουλεϊμάν ἐφάνη αὐθις ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ πολέμου, αἰτία ἦν οὐχὶ ἡ ἔλλειψις νίκης καὶ κατακτήσεως, ἢ ἡ ἀμφισβολία περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς στρατηγίας τῶν βεζυρῶν, ἀλλὰ λόγος ὅλως ἄλλος καὶ λίαν ἀξιόλογος. Ὁ Σεμσί (ΙΕ), ἀγᾶς τῶν σπαῖδων, ὃς διαπρέπων ἐπὶ ταῖς κοινωνικαῖς καὶ ποιητικαῖς ἀρεταῖς, κατέστη προσφιλὴς τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ἦλθεν ἐξαίφνης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῶν χειμαδίων τοῦ 'Ακσαράι, ὅπως γνωρίσῃ τῷ σουλτάνῳ ἀπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὅτι οἱ γενίτσαροι ἐκκηρύχθησαν φανερά ὑπὲρ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μουσταφᾶ, καὶ ὅτι ὑπεφιθυρίζετο μετὰ τῶν στρατιωτῶν, «ὅτι ὁ σουλτάνος πρεσβύτης ὢν οὐκ ἐδύνατο αὐτὸς στρατεῦσαι ἐπὶ τὸν ἐχθρόν· ὅτι μόνος ὁ μέγας βεζύρης ἀνθίστατο πρὸς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ ἡγεμονόπαιδος· ὅτι εὐχερὲς ἐστὶ τὸ ἀποταμεῖν τὴν κεφαλὴν τοῦ 'Ρουστέμ, πέμψαι δὲ τὸν γηραιὸν Πασιδάχ, ὅπως ἀναπαυθῇ εἰς τὸ σεράϊον τοῦ Διδυμοτείχου, καὶ ὅτι ὁ ἡγεμονόπαις Μουσταφᾶς ὑπεῖχεν ἀσμένως τὸ οὔς τοιούτοις λόγοις»· διὸ ἰκέτευε τὸν αὐτοκράτορα ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων. «Μὴ γένοιτο, ἐκραύγασεν ὁ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Σεμσί (ὥσπερ οὗτος ἐν ἰδίῳ περὶ τούτου συγγραφέντι ποιήματι ἱστορεῖ), ἵνα ζῶντος ἐμοῦ ὁ Μουσταφᾶς ἀποδείξῃ τοιαύτην ἀναισχυντίαν». Παραχρῆμα ἐπέτρεψε τοῖς γενιτσαροῖς καὶ ἐτέροις ὑπόπτοις στρατεύμασιν ἵν' ἀπέλθωσιν οἴκαδε κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀνεκάλεσε δὲ αὐτογράφου ἐπιστολῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν μέγαν βεζύρην, καὶ ἐδήλωσε πρὸς πάντας τοὺς κατὰ τὴν αὐτοκρατορίαν διοι-

κητάς, ὅτι ἀρχομένου τοῦ ἔαρος αὐτὸς ἄρξει τῆς ἐκ-
στρατείας.

Διαθρυληθέντος τοῦ βουλευματος τούτου, ὁ σάχης Ταμάσπ
ἔπεμψε πρὸς τὸν σουλτάνον δύο ἀγάδας καὶ τὸν σαντζάκ-
βεγην Μωάμεθ, ὃν ἐζώγρησε κατὰ τὴν παρὰ τὸ Ἐρζε-
ρούμ μάχην, ὅπως ἀποτρέψωσιν, εἰ ἦν δυνατόν, τὴν ἐπι-
κειμένην κατ' αὐτοῦ θύελλαν. Ἀλλὰ νῦν ὁ σουλτάνος
οὐκ ἐδύνατο ἀκοῦσαι τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις ἕνεκα
τῶν ἀπορρήτων λόγων τῆς ἐκστρατείας· διότι ἐφοβεῖτο
οὐχὶ τὸν ἐξωθεν κίνδυνον, ἀλλὰ τὸν ἑσωθεν, ὃς ἦν μέγας·
διὸ ἔπεμψε μόνον ἀπόκρισιν διὰ τινος σεῖδ ἡ ἀπογόνου
τοῦ Προφήτου, ὅτι αἱ περὶ εἰρήνης διαλέξεις ἀνεβάλλοντο
μέχρι τῆς εἰς Χαλέπιον ἀφίξεως αὐτοῦ (15).

Ἀκμάζοντος τοῦ θέρους ὁ Σουλεϊμάν ἐπεραιώθη εἰς
Χρυσούπολιν, ὅπως ἄρξῃ τοῦ στρατοῦ. Ἀπὸ Γενισέρ ἔπεμ-
ψεν εἰς Ἀδριανούπολιν τὸν ἡγεμονόπαιδα Βαγιαζήτ, ἐλ-
θόντα προσκυνῆσαι αὐτόν, ὅπως ὡς τοποτηρητῆς ἀνα-
λάβῃ τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν
Περσίαν ἐκστρατείαν. Ἐν Κοτυαίῳ ὁ Σουλεϊμάν ἐδέξατο
τὸν Πολωνὸν πρεσβευτὴν Ἰαζλοβιέσκη, ὃν ἀπέπεμψε
δοῦς αὐτῷ πίστιν νέας φιλίας. Οὐδεμίᾳ τότε εὐρωπαϊκῇ
αὐλῇ ἔπεμπε πρὸς τὴν Πύλην συχνότερον πρέσβεις ἢ ἡ
Πολωνία· διότι ἐπὶ τέσσαρα μὲν συνεχῇ ἔτη ἤλθον πρέ-
σβεις Πολωνοὶ πρὸς τὸν σουλτάνον, τῷ δὲ τελευταίῳ δύο
τοιούτοι. Τὸν Νικόλαον Βοχούτζ, περὶ οὗ ἐγένετο ἀνω-
τέρω λόγος, διεδέξαντο τῷ 1549, 1550, 1551 καὶ 1552
ὁ Ἀνδρέας Βούρτζκης, ὁ Στανίσλαος Τενεζίνσκης, ὁ Ἀν-
δρέας Βζίσκης καὶ ὁ Ἰαζλοβιέσκης, τῷ δὲ ἐφεξῆς ἔτει ὁ
Ἰωάννης Πέτρος Πιλέσκης καὶ ὁ Νικόλαος Βροζόβσκης.
Αἱ πρεσβεῖαι αὗται ἀπέβλεπον εἰς κατάπαυσιν τῶν εἰσβο-
λῶν τῶν Τούρκων εἰς Πολωνίαν, εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν

28
Αὐγ.
1553

τῶν ζημιῶν τῆς βασιλείας τῆς Ἰσαβέλλης, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων καὶ εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἀρχαίας εἰρήνης (ΙΖ). Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετὸς πρεσβευτῆς Ναθαγιέρος ἐπανῆλθε τῷ ἔτει τούτῳ εἰς Βενετίαν, ὅπως δῶ λόγον τῇ Γερουσίᾳ περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν διαπραγματεύσεων (ΙΗ).

Κατὰ τὴν μετοπωρινὴν ἡμερίαν τῷ ἡγεμονόπαιδι Σελίμ, ἐλθόντι ὅπως ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου ἐν
 21 Σεπτ. Βουλαβαδίν, ἐπετράπη συνεχστρατεῦσαι αὐτῷ. Ὅτε ὁ
 5 στρατὸς κατεσκήνωσε πέραν τοῦ Βρεγλί (Ἀρχελαΐδος),
 6 ὅκτ. ἐφάνη περὶ τὴν πόλιν ταύτην ὁ ἡγεμονόπαις Μουσταφᾶς,
 6 ὅκτ. οὗ ἡ σκηνὴ ἐπάγη μετὰ μεγάλης πομπῆς παρὰ τὴν τοῦ
 6 πατρός. Τῇ ἐπιούσῃ οἱ βεζύραι ἡσπάζθησαν τὴν χεῖρα αὐ-
 6 ὅκτ. τοῦ καὶ ἔλαβον πολυτελεῆ δῶρα. Εἶτα ὁ ἡγεμονόπαις, ἀνα-
 βὰς εἰς ἵππον λαμπρῶς κεκοσμημένον, προεπέμφθη ὑπὸ
 τῶν βεζυρῶν καὶ γενιτσάρων, τούτων ἐπευφημούντων, εἰς
 τὸν σουλτάνον. Ἀλλ' ὁποῖα ἐκπληξίς κατέλαβε τὸν δυ-
 στυχῇ ἡγεμονόπαιδα, ὅτε εἰσελθὼν εἰς τὴν σκηνὴν οὔτε
 τὸν πατέρα αὐτοῦ σουλτάνον εἶδεν, οὔδ' ἐβζύρην τινά, ἀλ-
 λά μόνον τοὺς ἐπτὰ ἀλάλους, τοὺς φοβεροὺς ἐκτελεστάς
 τῶν φονικῶν προσταγμάτων τοῦ Σουλεϊμάν, τοὺς στραγ-
 γαλίταντας ἄλλοτε καθ' ὕπνον τὸν μέγαν βεζύρην Ἰβραΐμ.
 Οἱ ἄλαλοι ὀρμήσαντες ἀπῆγξαν αὐτὸν, εἰς μάτην ἐπικα-
 λούμενον τὸ ἔλεος τοῦ ὀπίσω τῆς σκηνῆς ἱσταμένου πατρός.
 Ἐνῷ διεπράττετο ἐντὸς τῆς σκηνῆς ὁ φόνος οὗτος, ἐκτὸς
 αὐτῆς ἀπετέμενετο ἡ κεφαλὴ τοῦ παρὰ τῷ ἡγεμονόπαιδι
 ἱπποστασιάρχου καὶ τινος ἀγᾶ (1). Διαθρυληθέντων τού-
 των ἐν τῷ στρατῷ, οἱ γενίτσαροι, οἵτινες ἐξηγείροντο δι'

(1) Κατὰ τὸν Ἀσκάνιον Κεντόριον, σ. 260, ὁ ἀγᾶς οὗτος ἦν Βενετὸς ἐξω-
 μότης.

ὑποθέσεις ἥσσαν σπουδαίας, ἥ τὸν φόνον τοῦ ἡγεμονόπαι-
δος, ἠπειλῶσαν στάσιν καὶ ἀπήτησαν τὴν τιμωρίαν τοῦ
μεγάλου βεζύρου, πρὸς ὃν ἀπεδίδοτο τὸ τραγικὸν συμ-
βάν. Οἱ βεζύροι συνεδριάζοντες ἐν τῷ διβανίῳ ἠγνόουν τί
συμβουλευσαι καὶ τί πράξαι. Τότε παρέστη αὐτοῖς ὁ ἀρχιθα-
λαμηπόλος, ὃς ἀπήτησεν ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου παρὰ
τοῦ μεγάλου βεζύρου τὴν χρυσὴν σφραγίδα, τὸ ἐνέχυρον
τῆς ὑψίστης πίστεως καὶ τῆς ὑψίστης ἀρχῆς· εἶτα δέ, λα-
θὼν αὐτήν, ἐστράφη πρὸς τὸν τρίτον βεζύρην Χαϊδερ Πα-
σᾶν καὶ εἶπεν αὐτῷ· « Ἀπέλθετε εἰς τὰς σκηνάς, » ἀναγ-
γείλας οὕτως αὐτοῖς τὴν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος ἀπόλυσιν.
Ὁ Ῥουστέμ καὶ ὁ Χαϊδερ ὑπήκουσαν τῷ προστάγματι, οἱ
δὲ λοιποὶ διέμειναν ἐν τῷ διβανίῳ συνεδρεύοντες. Μετὰ
μικρὸν ἦλθεν αὖθις μετὰ τῆς χρυσῆς σφραγίδος, ἣν ἐνε-
χείρισε τῷ δευτέρῳ βεζύρῃ Ἀχμέτ Πασᾶ, πρὸς ὃν ἀνετέ-
θη τὸ ὑψιστὸν ἀξίωμα τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ δεσπερδάρ
τοῦ θησαυροφυλακίου, μεταβάς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ φονευ-
θέντος ἡγεμονόπαιδος, παρέλαβε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ
ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, ἀμείψας δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν τιμαρίαις
καὶ σιαμέτ ἀπέλυσε. Οἱ οὐλεμάδες τοῦ Ἑρεγλί παρηγ-
γέλθησαν ἐν ἀναγνώσει τὰς νεκρωσίμους εὐχὰς ἐπὶ τοῦ
νεκροῦ, μετακομισθέντος εἰς Προῦσαν καὶ ταφέντος παρὰ
τὸν τάφον Μουράτ τοῦ Β' (ΙΘ). Ὅτι ὁ Ῥουστέμ ἐστὶν ὁ
αἴτιος τοῦ φόνου τούτου καὶ ὅτι ἦν ὄργανον τῆς φιλοδό-
ξου πενθερᾶς αὐτοῦ, τῆς σουλτάνης Χασσεκί Χουρρέμ,
ἣν τὸ γένος Ῥωσσίδα καὶ ὡς τοιαύτην Ῥώσσαν ἢ Ῥοξο-
λάνην καλουμένην οὐ μόνον Γάλλοι ποιηταί, ἀλλὰ καὶ
ἱστοριογράφοι ἐναντίον τῆς ἀληθείας ἐσπούδασαν ἰδιοποιη-
θῆναι ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἔθνους ὡς Γαλλίδα, τοῦτο συνομο-
λογοῦσι Τούρκοι καὶ χριστιανοί· ἀλλ' οὗτοι ἀφηγοῦνται
πολλὰ περὶ ἀποπειραθείσης φαρμακεύσεως, περὶ πλαστῶν

ἐπιστολῶν, περί διαφόρων ἐτέρων περιστατικῶν, τὴν ὠμότητα τοῦ Σουλεϊμάν κατὰ τὴν θανάτωσιν μεγαλοποιοῦντες, περί ὧν πάντων ἐκεῖνοι οὐδὲν γινώσκουσιν, ἢ οὐδὲν θέλουσι γινώσκειν. Ἀπὸ τοῦ Θουάν μέχρι τοῦ Ῥοβερτσῶνος οἱ δοκιμώτατοι ἱστοριογράφοι ἱστόρησαν τὸ τραγικὸν τοῦτοσυμβάν (Κ) καὶ συναφηγήθησαν αὐτὸ μετὰ μείζονος ἢ ἐλάσσονος πάθους ἢ ὁ αὐτοκρατορικὸς πρεσβευτὴς Βουσθέκ· ἀλλ' οὗτος, καίπερ ἄλλως ἀξιόλογος περί τὰς ἐκθέσεις αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀφήγησιν ὅμως τῆς θανατώσεως ταύτης, συμβάτης πρὸ ἔτους ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἦν τότε κακῶς πεπληροφορημένος περί δύο οὐσιωδεστάτων περιστατικῶν, ὥστε καὶ τὸ λοιπὸν τῆς διηγήσεως οὐδεμιᾶς ἐστὶν ἄξιον πίστεως. Ἐάν οὗτος τὴν σκηνὴν τοῦ φόνου μεταφέρῃ ἀπὸ τοῦ ἐν Καραμανιά· Ερεγλί (Ἀρχελαΐδος) εἰς τὴν παρὰ τὸν Πόντον Ἀμάσειαν, ἐνθα ὁ Σουλεϊμάν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην οὐδόλως ἀπῆλθε, τότε ἀναγκαίως ἀμφισβητήσιμός ἐστιν ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν διηρέθιζε τοὺς ἀλάλους δι' ἀπειλητικῶν βλεμμάτων καὶ λόγων, ἦν ἐπανελάθον μετ' αὐτὸν ὁ Ῥοβερτσῶν καὶ ὁ Κνόλλες. Ἀξιοπιστοτέρα ἐστὶν ἡ ἀναφορά τοῦ Βουσθέκ περί τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων ἐν σιγῇ διερχομένης θανατώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Μουσταφᾶ ἐν Προύσῃ, ὃν ὁ ἐκτομίας Ἰβραὶμ δολίως ὑπέκλειψεν ἀπὸ τῆς ἀγκάλης τῆς μητρὸς καὶ θανάτωσας ἐπεμψεν ὕστερον πρὸς τὸν ἐν τάφῳ πατέρα.

Γενικὴ ἦν ἡ λύπη ἐν τε τῷ στρατῷ καὶ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ ἐπὶ τῷ βιαίῳ καὶ ἀδίκῳ θανάτῳ τοῦ ἡγεμονόπαιδος, ὃς ὡς ἀγαθός, δίκαιος καὶ προστάτης τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ποιήσεως ἐκτίησάτο ἐξαιρετικὴν ἀγάπην παρὰ τε τῷ στρατῷ καὶ τοῖς ποιηταῖς. Κατέλιπε ποιήματά τινα καλούμενα Μουχλिसί, τουτέστιν ὁ εἰλικρινὴς (ΚΑ)· ἦν

μέγας προστάτης τοῦ Σουρουρέ, δοκιμωτάτου Ὁθωμανοῦ φιλολόγου, συγγραφέως λίαν ἀξιολόγου περσικοῦ λεξικοῦ, τῆς ποιητικῆς (1) καὶ τῶν ἀρίστων ὑπομνημάτων περὶ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς περσικῆς ποιήσεως (2), ὡς τοῦ Γίουλιστάν καὶ Βοστάν (βόδωνιᾶς καὶ κήπου) τοῦ Σααδί, τοῦ Βεχαριστάν (ἐαρινοῦ ἄλσους) τοῦ Τζαμί, τοῦ Σεβιςανί Χιᾶλ (κοιτῶνος τῆς φαντασίας) τοῦ Φετταχί, τοῦ Μεσνεβί τοῦ Τζελαλεδδίν Ῥουμί καὶ τοῦ Διβανίου τοῦ Χαφίζ. Αὐτὸς δ' οὗτος ὁ Μουσταφᾶς συνέταξε τρία διβάνια τῶν Γαζελῶν (3). Μεταξὺ τῶν γνωρίμων ποιητῶν, τῶν θρηνησάντων τὸν τραγικὸν αὐτοῦ θάνατον, οὐδεὶς ἐθρήνησεν ἐντονώτερον καὶ θαρράλεώτερον αὐτόν ἢ ὁ ποιητὴς Ἰαγιά μετὰ τοῦ αὐτοῦ θάρσους, μεθ' οὗ ἤδη ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ παντοδυνάμου βεζύρου Ἰβραήμ ἐν ἐλεγεΐᾳ τὸν θάνατον τοῦ ὑπὸ τούτου ἀδίκως φονευθέντος δεφετερδάρ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ. Ἡ νέα ἐλεγεΐα τοῦ Ἰαγιά περιῆλθεν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα καὶ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ὁ δὲ Ἰαγιά, ὡς ἀναφέρει ὁ ἱστοριογράφος Ἀλῆς (ΚΒ) ἀκούσας αὐτὸ παρ' αὐτοῦ τούτου, τόσῳ ἤττον ἐφοβεῖτο ὁμολογεῖν αὐτὸν συγγραφέα, ὅσῳ ὁ Ῥουστέμ, ὁ φυσικὸς ἐχθρὸς πάντων τῶν ποιητῶν, ἦν ἤδη ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ὅτε μετὰ δύο ἔτη ὁ Ῥουστέμ ἀνέλαβε τὴν μεγάλην βεζυρίαν, ὑπέβαλεν ἐπανειλημμένως πρὸς τὸν σουλτάνον, πόσον ἦν

(1) Μετζμαούλ Φάρς, ἥτοι λεξικὸν τῆς περσικῆς γλώσσης, ὅπερ ἀναφέρεται ὡς ἀρίστη πηγὴ ἐν τῷ Βουρχανί Κατὶ, Τόμ. Α, φ. 2.

(2) Βαχρόλλ Μααρίφ (ὁ ὠκεανὸς τῶν γνώσεων).

(3) Συνέγραψε προσέτι ὑπόμνημα περὶ τῶν παραδόσεων τοῦ Βουχαρή, ἐξήγησεν περὶ τοῦ Κορανίου τοῦ Γαζηχάν καὶ τῶν γραμματικῶν συγγραμμάτων ἐπιγραφομένων Μισσέχ καὶ Μιράχ, περὶ τοῦ Τελβίχ καὶ Μιθᾶχ, τέλος πραγματείαν περὶ τῶν Λίνιγμάτων τοῦ Ἀλικέρ καὶ τοῦ Μιρ Χουτείν.

καλὸν πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως τῆς οἰκουμένης, ἵνα
πέσῃ τοιαύτη θρασεία κεφαλὴ, ὡς ἡ τοῦ Ἰαγιά· διότι
οὐκ ἐτόλμα οἰκοθεν κελεῦσαι τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ, ὡς ἔ-
πραξεν ὁ μέγας βεζύρης Ἰβραῖμ πρὸς τὸν ποιητὴν Φιγανί·
διότι ἀνεμιμνήσκειτο ὅτι, ὅτε ἐξεβλήθη τοῦ πρώτου ἀξιώ-
ματος τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ κεφαλὴ, ἦν ἀπή-
τουν οἱ γενίτσαροι, ἐκινδύνευε μεγάλως. Ὁ Σουλεϊμάν,
ὁ ἐπὶ ταῖς δολοφοναφαῖς τοῦ Ῥουστέμ. θυσιάσας τὴν ζωὴν
τοῦ υἱοῦ, ἔσωσε τὴν βεβαίως ἀνυποποτοτέραν τοῦ ποιητοῦ,
τοῦ θρηνήσαντος τὸν θάνατον τοῦ Μουσταφᾶ. Ὁ μέγας
βεζύρης ἐξοργισθεὶς ἔτι μᾶλλον, μετσεκαλέσατο τὸν ποιη-
τὴν, ἐλπίζων, ὅτι ἐν ἀπερισκέπτῳ ἀποκρίσει εὐρήσει ἀ-
φορμὴν πρὸς κατηγορίαν ἐπὶ ἐγκλήματι καθοσιώσεως.
«Πῶς τολμᾷς σὺ ἐπικρίνειν τὰς πράξεις τοῦ Παδισάχ,
ἡρώτησεν αὐτόν, καὶ ἐκφέρειν αὐτὰς ἐν στίχοις τῷ ὄχλῳ;»
Ὁ Ἰαγιά κατ' εὐτυχῇ ἐμπνευσιν ἀπεκρίνατο· «Μετὰ τῆς
ὑπὸ τοῦ Πασιδᾶχ ἐπαγγελθείσης εἰς θάνατον καταδίκης
κατέγνωμεν καὶ ἡμεῖς τοῦ ἡγεμονόπαιδος θάνατον, μετὰ
δὲ τῶν θρηνησάντων τὸν θάνατον τούτου συνεθρηνήσαμεν
καὶ ἡμεῖς αὐτόν». Ὁ Ῥουστέμ, μὴ δυνάμενος παραδοῦναι
αὐτόν τοῖς δημίσις, ἔλαβε δίκην ἀποβαλὼν αὐτόν τοῦ προ-
σοδοφόρου ἀξιώματος τοῦ διευθυντοῦ τῶν εὐεργετικῶν
καθιδρυμάτων (ΚΓ). Τὸ ἄλλος ἐπὶ τῇ ἀδίκῃ θανατώσει
τοῦ Μουσταφᾶ διεδηλώθη οὐ μόνον ἐν τῇ ἐλεγεῖᾳ τοῦ
Ἰαγιά, ἀλλὰ καὶ ἐν τολμηροῖς χρονογράφοις, ὅτι ὀξύτα-
τα ὁμως ἐπὶ τῷ ἀκαίρῳ θανάτῳ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μουστα-
φᾶ, τοῦ ἡγεμονόπαιδος Τζιχαγγίρ. Οὗτος ἔχων ἐκ φύ-
σεως διπλοῦν κύφος, ἀλλὰ κεκτημένος ἔσοχον νοῦν, ἦν
τῷ θανατωθέντι ἀδελφῷ λίαν καθωσιωμένος καὶ ἡσθάνθη
τοῦ πατρὸς τὴν φονικὴν πληγὴν τόσον βαθέως, ὥστε ἀπὸ
τῆς φυσικῆς αὐτῷ εὐθυμίας μετέπεσεν εἰς βαθυτάτην μελαγχ-

χολίαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησε, καίπερ δεόντως νόση-
λευθείς. Ὁ Σουλεϊμάν, ὃν πολλάκις αἱ δεξιαί αὐτοῦ ἀστεί-
τητες ἐφαίδρυνον, ἐλυπήθη καὶ ἐθρήνησεν εἰλικρινῶς τὴν
ἀπώλειαν αὐτοῦ· διὸ ἐκέλευσεν ἵνα ταφῇ παρὰ τῷ ἀδελ-
φῷ αὐτοῦ Μωάμεθ ἐν τῷ ἀνεγερθέντι χάριν αὐτοῦ ἐν Κων-
σταντινουπόλει τεμένει, ὅπερ ἀπὸ τοῦδε οὐχὶ πλέον τὸ τοῦ
ἡγεμονοπαίδος, ἀλλὰ τὸ τῶν ἡγεμονοπαί-
δων ἐκλήθη καὶ ἔτι καλεῖται. Πλὴν τούτου ἐκέλευσεν
ἵνα οἰκοδομηθῇ εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ τέμενος ἐπὶ τοῦ ὑψώ-
ματος, ὅπερ ἐπιστέφει τὸ προάστειον Τοπχανέ. Τοῦτο ἀπο-
μεμονωμένον καὶ υπερῆφανον ἀνυψοῦται ὑπεράνω πάν-
των τῶν πέριξ οἰκοδομημάτων, οἷον εἰς ἀντιστήκωμα τοῦ
κατέναντι ἐπὶ τῆς Χρυσουπόλεως ἐπίσης ἀπομεμονωμένου,
ἀλλὰ μείζονος καὶ λαμπροτέρου κειμένου τεμένους τῆς
σουλτάνης Μιρμάχ, θυγατρὸς τοῦ Σουλεϊμάν καὶ γυναι-
κὸς τοῦ Ρουστέμ.

Διαχειμάζων ἐν Χαλεπίῳ ὁ Σουλεϊμάν ἡσχολήθη περὶ
πολλὰς μεταρρυθμίσεις τῶν οἰκονομικῶν, ἰδίᾳ δὲ περὶ τὴν
κατάργησιν πολλῶν νεωτερισμῶν, ἀντικειμένων τῷ νό-
μῳ, ἐν τε τοῖς φόροις καὶ τοῖς δεκάτοις τοῦ δημοσίου (1).
Ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ὁ στρατὸς ἀνέβη, ὁ δὲ
ἐκτομίας Ἰβραήμ Πασᾶς ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου
ὡς καὶ μακάμης εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τρεῖς ἡμέ-
ρας ἀπὸ τῆς εἰς Ἀμιδαν ἐλεύσεως τοῦ στρατοῦ, ὁ Σου-
λεϊμάν συνεκάλεσε δημοτελὲς γενικὸν στρατιωτικὸν διβάν. 15
Μαΐου
1554
ἐν ᾧ οὐκ ἦσαν ὡς συνήθως οἱ σὺλτοι τῆς αὐτοκρα-
τορίας, τουτέστιν οἱ βεζύραι, καδιατκέραι, δεφερδάραι
καὶ νισαντζί, ἀλλ' οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν γενιτσάρων, οἱ ἀγά-
δες, οἱ κιαγιά, οἱ σερδάροι, οἱ συνταγματάρχαι καὶ οἱ λο-

(1) Πετσεσί, φ. 402.

γίσται αὐτῶν μετὰ τῶν σωματοφυλάκων. Ὁ σουλτάνος ὑπεδέξατο αὐτοὺς φιλοφρόνως καὶ ἠρώτησε περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς, εἶτα δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀναλαβεῖν τὰ ὄπλα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς αὐτοκρατορίας, τῶν Περσῶν, καὶ ἀγαγεῖν αὐτὰ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Γέροντες καὶ νέοι δακρύοντες ἀνέκραξαν· «Προθύμως ἀκολουθοῦμεν τῷ Παδισάχ οὐχὶ μόνον μέχρις Ἰνδοῦ, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ ὅρους Κάφ ⁽¹⁾». Ὁ στρατὸς ἐπορεύετο διὰ τοῦ Ἐρζερούμ, Τζαβακτζούρ καὶ τοῦ πρώτου βραχίονος τοῦ Εὐφράτου (τοῦ Μουράτ) εἰς Καργαπαζάρι (ἀγορὰν τῶν κορωνῶν), ὅπου ἐνεμήθησαν αὐτῷ πυρῖτις καὶ μόλυβδος· ὅτε δὲ ἀφίκετο εἰς Τοπτζαῖρι ⁴¹ (λειμῶνα τῶν τηλεβόλων), Κοῦρδοὶ τινες προσήγαγον αὐτῷ αἰχμαλώτους Πέρσας, ἐν δὲ Σουσεχρί ἐν εὐαρδεῖ πε- ^{Ἰουνίου} ⁴⁵³⁴ ⁴⁵³⁴διάδι ἐπεθεωρήθη μετὰ πομπῆς. Ὁ μέγας βεζύρης Ἀχμέτ καὶ ὁ δεύτερος βεζύρης, ὁ ἐκτομίας Ἀλῆ Πασᾶς, ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους περὶ πολυτελείας καὶ μεγαλοπρεπείας· ἀλλὰ πάντων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν εἰς τὰ παράδοξα ὄπλα τῶν στρατευμάτων τῆς Ῥούμελης, μεθ' ὧν ὁ Μωάμεθ Σοκολλί ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον· διότι εἶχον δέρματα λεοπαρδάλεων κρεμάμενα ἀπὸ τῶν ὤμων, οὐράς ἀλωπέκων κυματιζούσας ἀπὸ τῶν κρανῶν, μακρὰ σιδηρὰ κέντρα, παμμεγέθεις ἀσπίδας, κυανὰ περιθραχίσνια, σιδηρὰς χειρίδας, ἐρυθράς καὶ λευκάς σημαίας καὶ ἵππους κεχρωματισμένους ⁽²⁾. Ἐπὶ ἑξ ἡμέρας ὁ ἡγεμονόπαις Σελίμ ἐξήτασε τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς, οὗ ἤρχεν ὁ Χαϊδέρ Πασᾶς. Καὶ τὰ μὲν στρατεύματα τοῦ Σουλ-

(1) Ἀκροτάτου καὶ μυθώδους ὁρίου τῆς γῆς κατὰ τὴν μυθώδη ἀσιανὴν γεωγραφίαν.

(2) Πετσεβί, φ. 403, κατὰ τὸν Ἀλῆν.

κὰδρ καὶ τῆς Σεβαστείας ἀπετέλουν τὴν οὐραγίαν, οἱ δὲ
 βεγλερβέγηδες τοῦ Ἐρζεροῦμ, τοῦ Διαρβεκίρ καὶ τῆς Δα-
 μασκού, οἱ πασάδες Ἀγιάς, Ἰσκενδὲρ καὶ Μωάμεθ τὴν
 πρωτοπορίαν, ὁ δὲ ἡγεμονόπαις Σελίμ ἤρχε τῆς δεξιᾶς
 πτέρυγος τῶν σωμάτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Καραμα-
 νίας, τὰ δὲ στρατεύματα τῆς Ῥούμελης ἦσαν ἐν τῇ ἀρι-
 στερᾷ πτέρυγι. Ἐν ταύτῃ τῇ τάξει ὁ στρατὸς ἐβάδισεν
 εἰς Κάρς, μεθόριον φρούριον, ὅθεν ὁ σουλτάνος ἐπεμφε
 τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πολέμου πρὸς τὸν σάχην Ταμάσπ
 ἐν τῷ αὐτῷ ὕβριστικῷ καὶ ὀνειδιστικῷ τρόπῳ, δι' οὗ ἄλ-
 λοτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σελίμ, ὡς γνωστὸν, ἐπέστειλε πρὸς
 τὸν σάχην Ἰσμαήλ. Ἡ ἐννοια διὰ βραχέων ἦν ἡ ἐξῆς, ὅτι
 δυνάμει τοῦ φετῶ ἐκστρατεύει κατὰ τῶν αἰρετικῶν πρὸς
 ἐξαφάνισιν αὐτῶν· ὅτι δυνάμει τοῦ λόγου τοῦ
 Προφήτου προσφέρει τὸ ἰσλάμ πρὸ τοῦ
 ξίφους· ὅτι ἄλλως, εἰ μὴ παρεδέχετο ἐκεῖνο, μὴ χρυ-
 θήτω ἀνάνδρως πρὸ τούτου, ὅπερ ἐσπάσατο πρὸς κατα-
 στροφὴν αὐτοῦ, κατὰ τὰ λόγια τοῦ Κορανίου· «Ἐπέμ-
 ψαμεν τὸν σίδηρον, ὅπως δειξώμεν τὴν
 ὀργὴν ἡμῶν». Ὁ λόγος τῆς ἐπαγγελίας τοῦ πολέ-
 μου ἐπληρώθη διὰ τῆς δηώσεως τῶν ὠραίων καὶ εὐφό-
 ρων χωρῶν τοῦ Ναχτζιβάν, Ἐριβάν καὶ Καραβάγ, διὰ
 τῆς καταστροφῆς τῶν χωρῶν τοῦ Σουρεγίλ, Σεραχβανέ
 καὶ Νιλφισράκ, διὰ τῆς κατεδαφίσεως τῶν ἐν Ἐριβάν
 ἀνακτόρων τοῦ σάχη καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς 18
 ἐρημώσεως τοῦ μεγαλοπρεποῦς κήπου Σουλτανιέ. Μετὰ ^{Ἰουλ.}
 23 ἡμέρας ὁ Σουλεϊμάν ἦλθεν εἰς Ἀρπα Τζαίρι (πεδῖον 24
 κριθῆς). Τῇ δὲ ἐπαύριον τὰ καραμανικὰ στρατεύματα παρὰ ^{Ἰουλ.}
 τὴν γέφυραν τοῦ Ἀράξου ἐν Καραϊσάρ περιέπεσον εἰς ἐνέ-
 δραν τῶν Περσῶν, ὑποσχόντα ζημίαν τινά. Ἡ τερπνὴ
 χώρα τοῦ Καραβάγ διηρπάγη, πᾶν δὲ δυσφόρητον ἐγε-

πρήσθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Τὸ Ναχτζιβάν ἀνετράπη ἄρδην, ὥς καὶ τὰ πέντε ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχοντα περίχωρα αὐτοῦ. Μαθὼν ὁ Σουλεϊμάν παρὰ κατασκόπων καὶ λειπο-
 28
 1ουλ. τακτῶν, ὅτι ὁ σάχης ἐχαρακοποιήθη ἐπὶ τοῦ ὄρους Λὸρ, ἐκέλευσε τὴν ἀποχώρησιν, φοβούμενος ἄλλως καὶ τὴν σπανοσιτίαν ἐν μέσῳ κατερημωθείσης χώρας.

Καὶ ἡ πρὸς τὸν σουλτάνον ἀπόκρισις τοῦ σάχης, ἣν ἔπεμψε διὰ τινος αἰχμαλώτου σπαῆ, ἦν γεγραμμένη ἐν
 6
 1ουλ. ἀπρεπέσι ῥήμασι. «Ὁ σάχης, ἔγραφεν, ἀντιπορθήσει τὴν ὑμετέραν χώραν. Ἡ ἀνδρία ὑμῶν οὐδόλως κείται ἐν τῷ
 1354 δόρατι καὶ τῷ ξίφει, ἀλλ' ἐν τῷ πυροβόλῳ καὶ τηλεβόλῳ, καὶ διεδηλώθη μόνον ἐν πορθήσεσι καὶ ἐμπρησμοῖς· καὶ ὅμως ἡ εἰρήνη κρείττων ἐστί» (1). Συγχρόνως ἠγγέλη, ὅτι ὁ σουλτάν Χουσεῖν ἐκ τῶν πρώτων βέγηδων τοῦ Κουρδιστάν, ὁ ἐπιδραμὼν τὴν χώραν Μεραγά καὶ Σέδ, εἶτα δὲ ἐν Τάχτι Σουλεϊμάν (θρόνῳ τοῦ Σολομῶντος), πρωτευούσῃ τοῦ Κουρδιστάν, ἀχυρωθεὶς κατεπολεμήθη, ὁ δὲ Χαμζά σουλτάν, ἑτεροσέγκριτος βέγης, ἐγένετο ἀφανής. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ὕβριστικῶν τούτων ἐπιστολῶν, ἃς οἱ πολέμιοι ἔκριναν ἄτοπον ἵνα ὑποστηρίξωσι διὰ τῶν ὀπλῶν, αἱ μεταξὺ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ σάχης σχέσεις ἐγένοντο οὐχὶ φιλικαί, ἀλλ' εἰρηνικαί, οὐχὶ ὅμως καὶ εὐπρεπέστεραι ἐκατέρωθεν· διότι μετὰ τὰς μεταξὺ σουλτάνου καὶ σάχης ὕβριστικὰς ἐπιστολάς καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ἐπιθυμίαν, ὅπως μὴ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας, οἱ Ὀθωμανοὶ βεζύροι ἐπελήφθησαν τῆς πρὸς τοὺς Πέρσας ἀλληλογραφίας (2). Κατὰ πρῶτον ὁ μέγας βεζύρης ἀπεκρίνατο

(1) Ὁ Ἄλῃς, φ. 265, καὶ ὁ Πετσεβί, φ. 105, ἀναφέρουσι τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ.

(2) Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ὀθωμανῶν βεζυρῶν εὐρηνταὶ παρὰ Ἄλῃ καὶ Πετσεβί, φ. 105, ἀλλ' ἀκριβέστερον ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. ΑΘ.

πρὸς τὰς κατὰ τοῦ σουλτάνου μομφὰς τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς τοῦ σάχη ὡς ἐξῆς· «Γνωστόν ἐστι πότερον τῶν πολεμίων μερῶν ἐφοβήθη· νῦν δέ, ἀπελθόντος τοῦ σουλτάνου ἀπὸ τοῦ Ναχτζιβάν, ἀναφαίνεται ὁ θῶς μετὰ θράσους εἰς τὸ δάσος (1). Αἱ περσικαὶ χῶραί εἰσιν ἐτι ἐπεσκιασμένα ὑπὸ τῶν νικηφόρων σημαιῶν τοῦ παδισάχ· εἰ δὲ οἱ Πέρσαι ἐδέχοντο μάχην ἐκ τοῦ συστάδην, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐτοίμως εἶχον κατατροπῶσαι αὐτοὺς καὶ ἀνευ ὀπλων καὶ τηλεβόλων, ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ ξίφους καὶ τῆς λόγχης». Δευτέρα πρὸς τοὺς Πέρσας ἐπιστολὴ τοῦ Ὀθωμανοῦ βεζύρου πεμφθεῖσα, ὡς ἡ προτέρα, διὰ Πέρσου αἰχμαλώτου, ἀνεσκεύαζε κατὰ λέξιν τὴν πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Ἐρζερούμ Ἀγιάς Πασᾶν ἐπιστολὴν τῶν Περσῶν βεζυρῶν, τὴν μεμφομένην τὸν φετβᾶν τοῦ μουφτί καὶ λόγον ποιουμένην περὶ εἰρήνης, ὡσεὶ πρῶτον οἱ Ὀθωμανοὶ ἤτησαν αὐτήν (ΚΕ). Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνεσκεύαζε κατὰ πρῶτον τὸν ὑπαινιγμὸν τῶν Περσῶν, ὅτι πρῶτον οἱ Ὀθωμανοὶ ἤτησαν εἰρήνην, πρὸς ἣν ἄλλως προθύμως εἶχον, εἶτα τοὺς περὶ φετβᾶ λόγους τῆς περσικῆς ἐπιστολῆς, ἣτις ἐμνημόνευε τοῦ κειμένου τοῦ Κορανίου, λέγοντος· *Ἦ ῥα φ ο ν ε ὕ ο ν τ ι ὁ ρ θ ὁ ὁ ξ ο ν αἰ ω ν ῖ α ἄ μ ο ι β ῆ ἡ γ έ ε ν α τ ο ὕ π υ ρ ὁ ς*. Τοῦτο ἀληθές ἐστι περὶ ὁρθοδόξων, ἐν οἷς οὐ καταλεχτέοι οἱ Πέρσαι, οἱ καταρώμενοι ἀπὸ τοῦ ἁμῶνος τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Προφήτου (τοὺς τρεῖς πρώτους καλίφας). Ἐὰν μὴ ᾧσιν αὐτοὶ οἱ τὰ τοιαῦτα πράττοντες, τίνες εἰσίν; Οὐκ ἀρκεῖ εἰπεῖν, ὅτι ἐσμέν Μουσουλμάνοι, ἵνα τῶνόντι ᾧμεν τοιοῦτοι. Περψάτωσαν τοὺς νομικοὺς αὐτῶν ἵνα συζητήσωσι πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ κατανικηθῇ ἡ πλάνη διὰ

(1) Ὁ στίχος οὗτος ἐγένετο παροιμιώδης παρὰ τοῖς Πέρσαις.

τῆς ἀληθείας. Ἡ ἀληθὴς μωαμεθανικὴ διδασκαλία ὑπάρχει ἀπὸ ἐννεακοσίων ἐξήκοντα ἐτῶν, ἡ δὲ περσικὴ πλάνη μόλις ἀπὸ πεντήκοντα. Ποῦ ἠκούσθη πρότερον αὕτη; Οἱ ὁμολογοῦντες αὐτὴν οὐκ εἰσιν ἄπιστοι; Ἐγένετο μνεία ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας καὶ περὶ τῆς ἀσταθείας τῆς κοσμοκρατορίας· ταῦτα δόξα τῷ Θεῷ ὁ παδισάχ ἔχει εἰσαεῖ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὑπομνήσεως οὐ χρήζει. Οὐχὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ροῦμ, ὡς ἐξονειδίζει ἡ ἐπιστολή, εἰσὶν ὑποκριταί, ἀλλ' οἱ Πέρσαι, οἷς ὁ Προφήτης ἤρξατο ὀλεθρον, καὶ οἱ τινες ἔκτοτε πάσχουσιν ὑπὸ δυσκληρημάτων. Ὡς πρὸς τὴν μνημονευθεῖσαν ἐπὶ τέλους εἰρήνην, ἡ εὐδαίμων Πύλη ἀνοικτὴ ἐστὶ φίλοις τε καὶ ἐχθροῖς· ἐὰν οἱ Πέρσαι ἐπιθυμῶσιν εἰλικρινῶς αὐτῆς, ἀνάγκη ἵνα πέμψωσιν οὐχὶ ταπεινὸν καὶ οὐτιδανὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἱκανὸν καὶ εὐπρόσδεκτον πρεσβευτήν· εἰ δὲ μὴ, οἱ Ὀθωμανοὶ διαχειμάσουσι περὶ τὰ μεθόρια, τῶν δὲ ὑπηκόων ὁ ὀλεθρος πεσεῖται ἐπὶ τὰ κέρατα τῶν κυθερνώνων. Αὐτοκρατορικὴ εὐμένεια καὶ χάρις οὐκ ἀποστραφῆσεται· τὰ κατ' αὐτοὺς γιγνώσκουσι κάλλιστα. Οὕτω δὲ σωτηρία καὶ προστασία τῷ ὑπακούσαντι τοῖς λόγοις τοῦτοις (ΚϚ).

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἐρζεροῦμ Ἀγιά Πασᾶς ἀπεκρίνατο σχεδὸν τὰ αὐτὰ πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τῶν Περσῶν στρατηγῶν. «Ἐφυγον, ἔγραφεν, ὡς οἱ θῶες ἀπὸ στρατευμάτων τοῦ παδισάχ, καὶ οὐ δυνηθήσονται ἀποτρέψαι τὴν ἐπαπειλοῦσαν τὴν Ταβρίδα καὶ τὸ Ἐρδεβίλ πυρκαϊάν. Κενὴ ἐστὶν ἀλαζονία καὶ κόμπος τὸ ἐφαρμόζειν ἐπὶ τῶν πόλεων τούτων τὸ λόγιον τοῦ Ἀλῆ· διότι τί κοινὸν μεταξὺ Ἀλῆ, τοῦ ἱμάμη, τοῦ εὐσεβοῦς, τοῦ σοφοῦ τῶν μοσλίων καὶ τῶν τοιούτων ὑποκριτῶν; Πρὸς τὸ φρούριον τοῦ Γοῦκ οὐδένα πέμψουσιν, ἵνα διαλεχθῇ περὶ εἰρήνης,

ἐπειδὴ ὁ σουλτάνος ἔγνω διαχειμάσαι περὶ τὰ μεθόρια, τῷ δ' ἐπιόντι θέρει πορευθῆναι πρὸς καταστροφὴν τῆς Ταβρίδος καὶ τοῦ Ἑρδεβίλ» (1). Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Φερχάδ, σαντζάκβεγης τοῦ Κιρκιλισέ, καὶ ὁ Τουραχάνογλου ἤραντο νίκας τινὰς ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ μὲν παρὰ τὸν Ἀράξην, ὁ δὲ ἐν Κουλουτζά. Ὁ στρατὸς, διαβάς τὴν γέφυραν τοῦ Τζοβάν, ἐπορεύθη ἐπὶ τὸ Χασανκαλαά. Τοῖς βεγλερ-βήγηδες τοῦ Διαρβεκίρ καὶ τοῦ Βάν, ὡς καὶ τοῖς βέγηδες Κούρδοις, ἐπετράπη ἐπανελθεῖν οἴκαδε μετὰ τὸν ἀσπασμὸν τῆς χειρὸς τοῦ σουλτάνου, παρασχόντος αὐτοῖς τὰ συνήθη δῶρα. Τότε αἱ πεμφθεῖσαι κεφαλαὶ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Χουσεῖν, βέγη τῆς Ἀμασείας, ἀπὸ τοῦ Τάχτι Σουλεϊμάν, πρωτευούσης τοῦ Κουρδιστάν, παγίσαι 8 ἐπὶ λογχῶν περιήχθησαν ἡκούσης τῆς στρατιωτικῆς μου-^{Λύγ.} 458⁴ σικῆς εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ δὲ, ὅτι ὁ σάχης ὑπέταξε φρούριά τινα ἐν Γεωργία, ὁ μέγας βεζύρης παρηγγέλθη ἵνα ἀπὸ τοῦ Σαζλίκ πορευθῇ πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ μετὰ τετρακισχιλίων γενιτσάρων καὶ πάντων τῶν στρατευμάτων τῆς Ρούμελης, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Καραμανίας, ἀλλ' ἤδη ἐν Ὀλτι, μαθὼν τὴν ἀποχώρησιν τοῦ σάχη, ἔγνω καὶ αὐτὸς ἐπανακάμψαι. Ἐν τῷ μεταξὺ 9 αἱ κατέχουσαι τὸ Βαγδάτ καὶ τὸ Λοριστάν δυνάμεις ὑπέ-^{Σεπτ.} ταξαν τοὺς δύο κουρδικοὺς νομοῦς Σεχρζὼλ καὶ Βελκὰς (2) καταλαβοῦσαι πάντας τοὺς ἐν αὐτοῖς πύργους καὶ πάντα τὰ φρούρια. Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὑπετάγησαν καὶ οἱ ἕτεροι βέγηδες τοῦ Κουρδιστάν (3). Τέλος ἦλθεν εἰς

(1) Πετσεβί, φ. 408. Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. ΙΑ. Τζελαλζαδὲ, φ. 328.

(2) Πετσεβί, φ. 109. Ἀλλῆς, ΜΗ διήγημα, φ. 265. Τζελαλζαδὲ, φ. 332.

(3) Οὗτοι ἦσαν ὁ Οὐγούρλου βέγης, ὁ Μίρ Σιάκ βέγης, ὁ Μίρ Μωάμεθ,

²⁶
ΣΕΠΤ.
4554 Ἐρζερούμ, ὅπου τότε διέτριβεν ὁ αὐτοκράτωρ, Πέρσης
πρεσβευτῆς κομίζων τὴν πρώτην εὐπρεπῆ ἐπιστολὴν. Οὗ-
τος ἦν ὁ κουρουτζὶ κατσαρ, τουτέστιν ὁ λοχαγὸς τῶν δο-
ρυφόρων τοῦ σάχη, Σαχκουλί τῦνομα, ὃς ἐν ἐπιστήμῳ ἀ-
κροάσει ἠτήσατο ἐκεχειρίαν, ἥτις καὶ ἐδόθη, ἐφόσον αὕτη
³⁰
ΣΕΠΤ. ἐτηρεῖτο ὑπὸ τῶν Περσῶν (1). Τῇ 3 ζιλχιτζέ ὁ σουλτά-
νος ἔλιπε τὸ Ἐρζερούμ καὶ μετὰ πορείαν εἴκοσι καὶ τεσ-
σάρων ἡμερῶν ἀφίκετο εἰς Σεβάστειαν, αὐτόθεν δὲ διὰ
δώδεκα ἡμερῶν εἰς Ἀμάσειαν (2), ὅπου διεχείμασε. Τῷ
⁴⁰
Μαΐου
4555 ἔαρι ἤλθεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὡς πρεσβευτῆς ὁ ἐπὶ
τῶν τελετῶν τοῦ σάχη, ὁ ἱσικαγὰ Φερουκζὰδ βέγης,
μετὰ λαμπρῶν δώρων καὶ μακρᾶς καὶ κομποπρεποῦς ἐ-
πιστολῆς, ἥτις μετὰ μεγαλοπρεπῆ αἶνον τοῦ Θεοῦ, τοῦ
Προφήτου καὶ τοῦ Ἀλῆ (περὶ οὗ ὁ Προφήτης λέγει, ἐ γ ὡ
εἰ μὴ ἡ πόλις τῶν ἐπιστημῶν, ὁ δὲ Ἀλῆς ἡ
πύλη αὐτῶν), πλήρης ἀραβικῶν ῥήσεων καὶ διαθεβαι-
ώσεων εἰρήνης, ἔληγεν εἰς τὴν δέσπιν ὑπὲρ τῆς ἀνενοχλή-
του πορείας τῶν Περσῶν προσκυνητῶν εἰς τοὺς ἱεροὺς τό-
πους τοῦ Ἰσλάμ (ΚΖ). Ὁ πρεσβευτῆς οὗτος ἔλαβε πολλὰς τι-
μὰς καὶ δῶρα καὶ, ἀπερχόμενος, ἐπιστολὴν τοῦ Σουλεϊμάν
ἀποκρινομένου πρὸς τὸν σάχην. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἦν με-
γαλοπρεπής, ἀλλὰ μᾶλλον ἄγουσα εἰς τὴν εἰρήνην. Ἐν
αὐτῇ ὡμολογεῖτο πᾶσα τιμὴ τῷ κυρίῳ τῆς ἀγιότη-
τος, τῷ δείγματι τῆς θαυματουργοῦ δύ-
νάμεως, τῷ ἰμάμῳ Ἀλῆ, ἀλλ' ὅμως συγχρόνως
ὑπεμνησκετο, ὅτι «Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναγκαῖον ὑβρίζειν τοὺς

ὁ Σεῖφ βέγης τοῦ Βάνα, ὁ Ἰουσούφ βέγης τοῦ Δεσταρῆ, ὁ Βουδὰκ βέγης τοῦ
Βουρούτζ, ὁ Ὀρχάν βέγης καὶ ὁ Τζιχασὰ βέγης.

(1) Τζελαλζαδὲ, φ. 331. Πετσέβι, φ. 409. Οὗτος, ὡς καὶ τὸ Ἡμε-
ρολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, οὐ ποιεῖ γνωστὴν τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Σουλεϊμάν.

(2) Τζελαλζαδὲ, φ. 333. Πετσέβι, φ. 440. Βουσεβὲκ, ἐπιστ. Α.

ἑτέρους ὀπαδοὺς τοῦ Προφήτου· διότι οὗτος εἶπεν· Οἱ ὀπαδοί μου εἰσὶν ὡς οἱ ἀστέρες· ὃ τι-
νι αὐτῶν ἀκολοῦθεῖτε, εὐθυπορήσε-
τε. Ἡ εἰρήνη, εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ Βαγιαζήτ, τηρηθή-
σεται σὺν Θεῷ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον οἱ Πέρσαι μὴ πα-
ρασπονδήσωσι. Οἱ ἐπὶ τῶν ὀθωμανικῶν μεθορίων ἀρχη-
γοὶ ἀποφεύζονται πᾶσαν ἀφορμὴν ἐρίδος καὶ φροντίσουσι
προστατεῦσαι πάσαις δυνάμεσι τῶν εἰς Μέκκαν ἢ Μέδι-
ναν πορευομένων προσκυνητῶν». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐστὶ
τὸ ἔγγραφον τῆς πρώτης συνομολογηθείσης μεταξὺ Πύ-
λης καὶ Περσίας τυπικῆς εἰρήνης· διότι ἀπὸ ἡμισείας
ἑκατονταετηρίδος, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς δυνα-
στείας τῶν Σαφῆ ὑπὸ τοῦ σάχη Ἰσμαήλ, ἐγένετο πολλά-
κις ἐκεχειρία μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τζαλδιράν ἀνευ βε-
βαίας ἐγγυήσεως τῆς εἰρήνης, ἀπ' ἐναντίου δὲ ἀμφότερα
τὰ ἔθνη πάντοτε ἐνοπλᾶ περιέμενον μόνον πρόφασιν ἢ
εὐθετον καιρὸν, ἵνα ἐπικρατύνωσι δι' αἵματος τὸ διαιροῦν
τοὺς σουννίτας καὶ σήιτας θρησκειτικὸν μῖσος. Τῇ αὐτῇ 29
ἡμέρᾳ, καθ' ἣν πρὸ ἑκατὸν καὶ δύο ἐτῶν Μωάμεθ ὁ πορ-Μαΐου
θητῆς ἰδρυσεν ἐν Εὐρώπῃ τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ τῆς ἀλώ-1855
σεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ Σου-
λεϊμὰν ἐκράτυεν αὐτὸ ἐν Ἀσίᾳ διὰ τῆς πρὸς τοὺς Πέρ-
σας συνομολογηθείσης ἐν Ἀμασεῖᾳ πρώτης ταύτης συν-
θήκης (ΚΗ).

Συγχρόνως τῇ περσικῇ πρεσβείᾳ ἦν ἐν Ἀμασεῖᾳ καὶ
πρεσβεία τοῦ Φερδινάνδου, συγχειμένη ἐκ τοῦ Ἀντωνίου
Βράνσκη, ἐπισκόπου τοῦ Φουνφκίρχεν, τοῦ σοφοῦ καὶ πο-
λιτικοῦ Δαλμάτου, τοῦ Φραγκίσκου Ζάυ, ἀρχιπλοιάρχου
τῶν νασσάδων (στόλου τοῦ Δουνάβεως), καὶ τοῦ ἀπαθα-
νατισθέντος ἐπὶ ταῖς ἐπισολαῖς τῆς πρεσβείας αὐτοῦ Ὀλ-
λανδοῦ Βουσβέκ πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης, ἥτις

ὅμως οὐκ ἦν ὥριμος, ὥς ἡ περσική. Ὅπως δὲ μὴ καταλίπωμεν χάσμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῆς Πύλης πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ τῆς θέσεως ἀμφοτέρων τῶν πολεμίων τούτων δυνάμεων πρὸς τὴν Τρανσιλβανίαν, ἀνάγκη ἵνα ἐπανέλθωμεν, ὅθεν ἐξέβημεν, εἰς τὴν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσιν τοῦ Φερδινάνδου, τρία ἔτη πρότερον, καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἐρλάου, ὅπου κατελείπομεν τὰ οὐγγρικά συμβεβηκότα.

²⁴ ^{Ἀπρ.} ¹⁵⁵² Πρὸ τῆς ἀλώσεως ἔτι τοῦ Τεμεσβάρ ὁ Φερδινάνδος ἐπέστειλεν ἀπὸ Αἰντῶ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Φουστέμ αἰτῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μαλθέτζη καὶ προπεμπτήριον ὑπὲρ δύο πρεσβευτῶν, μελλόντων κομίσειν δῶρα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀρξασθαι λόγων περὶ εἰρήνης. Πρὸ τινος ἤδη χρόνου ὁ Μαλθέτζης μετηνέχθη μὲν ἀπὸ τῆς εἰρκτῆς τοῦ παρὰ τὸν Εὐξείνιον Μέλανος Πύργου εἰς τοὺς ἑπτὰ Πύργους καὶ ἠυξήθη ἀπὸ πεντεκαίδεκα εἰς τριάκοντα ἄσπρα ἢ πρὸς τροφὴν αὐτοῦ καθημερινήν δαπάνην (1), ἀλλ' ἡ περὶ ἀπελευθερώσεως αὐτοῦ αἴτησις τοῦ αὐτοκράτορος οὐκ ἐγένετο δεκτὴ διότι ὁ μέγας βεζύρης ἠτιολόγησε δι' ἐπιστολῆς τὴν διὰ τὴν κάθειρξιν τοῦ πρεσβευτοῦ παράβασιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅτι ὁ Μαλθέτζης ἔμεινεν ὥς ὀμηρος καὶ ἐγγυητὴς τῶν εἰρηνικῶν διαθέσεων τοῦ Φερδινάνδου (ΚΘ). Τῷ μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Ἐρλάου ἔαρι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεμφεν ἀπὸ τοῦ Γραικίου πρεσβευτὰς πρὸς τὴν Πύλιν τὸν Φραγκίσκον Ζάυ καὶ τὸν Βεράντιον. Οὗτος ἐπέμφθη μετὰ τοῦ Παύλου Παλύνα πρὸς τὸν Πασᾶν τῆς Βούδης, ὅπως συνομολογήσῃ ἀνακωχὴν ἐπὶ τινὰς μῆνας, καθ' οὓς ἐν Κωνσταντινουπόλει αἱ πρεσβευταὶ ἐμελλον συνάψειν τὴν εἰρή-

(1) Relazione di Angelo Rohain (γραμματεὺς τοῦ Μαλθέτζη).

νην (1). Ὁ ἐκτομίας Ἀλῆς, παραδιδούς τὴν διοίκησιν τῶ διαδόχῳ Τουίγουν, ἐδέξατο κατ' ἀρχὰς αὐτοὺς τραχύ-
τατα· ἀλλ' εἴτα καταπραυνθεὶς ὑπὸ δώρου χιλίων δουκάτων,
ὑπέσχετο στηρίξειν τὴν αἵτησιν αὐτῶν ἐν Κωνσταντινου-
πόλει. Ἀπομιμούμενος δὲ τὴν ὑποδοχὴν τῶν πρεσβευτῶν
ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπου ἐδρεύουσι τέσσαρες βεζύραι ἐν
τῷ διβανίῳ, περιστοίχισεν ἑαυτὸν ὁ βεγλέρβεγης τῆς
Βούδης διὰ πεσσάρων σαντζακβέγηδων. Τὴν ἀνακωχὴν
παρεδέχθη ἡ Πύλη μόνον ἐπὶ ἑξ μῆνας, οἱ δὲ δύο πρε-
σβευταὶ παρηγγέλθησαν ἀπελθεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν
καὶ προσενηχθῆναι συμφώνως ταῖς πρὸς τὸν Μαλβέτζην
ὁδηγίαις πρὸς ἐξώνησιν τῆς εἰρήνης (2). Ἀφίκογτο δὲ εἰς
Κωνσταντινούπολιν μικρὸν πρὸ τῆς εἰς Χαλέπιον ἀπο-
δημίας τοῦ σουλτάνου. Τῇ ἐπαύριον προσῆλθον πρὸς τὸν
μέγαν βεζύρην Ρουστέμ, τῇ δὲ μετὰ ὅριον πρὸς τοὺς ἐτέ-
ρους τρεῖς βεζύρας Ἀχμέτ, Ἰβραὶμ καὶ Χαϊδέρ, τῇ δὲ
τρίτῃ ἡμέρᾳ πρὸς τὸν σουλτάνον, ὃς αὐτὸς ἤξιωσεν
ἀκοῦσαι αὐτοὺς καὶ ἐρωτῆσαι τὸν μέγαν βεζύρην, πῶς ἡ
εἰρήνη ἐδύνατο συνομολογηθῆναι (3). Οἱ πρεσβευταὶ τοῦ
Φερδινάνδου παρηγγέλθησαν ὑποσχεθῆναι, εἰ ἐδύναντο
λαβεῖν πᾶσαν τὴν Οὐγγρίαν, ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιά-
δας δουκάτων κατ' ἔτος, τεσσαράκοντα χιλιάδας δου-
κάτων ὑπὲρ τῆς ἀνω Οὐγγρίας καὶ τῆς Τρανσυλβανίας.

26
Λύγ.
1553

(1) Instructio pro Antonio Verantio et Paulo Litterato de Palinia
13 Μαρτίου ἀπὸ Γραικίου, ἐπομένως δεκαεξ ἡμέρας πρὸ τοῦ πρώτου αὐθεν-
τικοῦ ἐγγράφου, τοῦ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Μάλλερ, Epistolae Imperatorum
et Regum Hungariae Ferdinandi I et Maximiliani II. Οὗτε ἡ δὲ ἡγία,
περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα, οὔτε αἱ ἐφεξῆς, εὐρηγται ἐν αὐτῷ.

(2) Relatio Verantii et Pauli Litterali.

(3) Instructio pro Verantio, Zay et Malvezio, ἐν Βιέννῃ, 13 Ἰου-
λίου 1553.

νίας (1). Ἡ ἐντευξις αὕτη ἐγένετο ταχέως ἕνεκα τῆς ἐξόδου τοῦ Σουλεϊμάν, ἀποπλεύσαντος τῶνόν τι τῇ ἐπαύριον εἰς Χρυσούπολιν. Τὸ ἀποτέλεσμα πασῶν τούτων τῶν συνεντεύξεων πρὸς τὸν Ῥουστέμ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ διβανίῳ συναθροισθέντας μεγάλους βεζύρας ἦν, ὅτι οὐδ' ὀνομάσαι τὴν Τρανσιλδανίαν ἐπετρέπετο τοῖς πρεσβευταῖς, μόνον δὲ ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ταύτῃ ὁ σουλτάνος προθύμως εἶχεν εἰρηνεῦσαι. Ὁ Μαλθέτζης ἐκτῆσατο τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βιένναν, ὅπως λάβῃ τὰ προστάγματα τοῦ βασιλέως ὡς πρὸς τὴν ἀπόλειψιν τῆς Τρανσιλδανίας πρὸς τὸν Ζαπόλιαν, οἱ δὲ ἕτεροι δύο πρεσβευταὶ ἔμειναν ἐν ²⁹ Κωνσταντινουπόλει. Τῇ ἐπαύριον τοῦ ἀπόπλου τοῦ Σου-
^{Λύγ.}
¹⁵⁵³ λεϊμάν ὁ μέγας βεζύρης καὶ οἱ πρέσβεις ὥρισαν τὰς βάζεις τῆς συνθήκης ἐν κήπῳ τινὶ τῆς Χαλκηδόνος. Ἡ εἰρήνη ἀνενεώθη ἐγγράφως ἐπὶ πέντε ἔτη κατὰ ταύτην τὸ μὲν ἐνιαύσιον δῶρον τῶν τρισμυρίων δουκᾶτων ἡλαττώθη εἰς τὸ ἡμισυ ἕνεκα τῶν ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐκστρατείας εἰς Οὐγγρίαν ζημιῶν τοῦ βασιλέως, οἱ δὲ χωρικοὶ τῶν πόλεων Ζόλνοκ καὶ Ἐρλάου ἀπηλλάσσοντο μείζωνος φόρου ἢ πρὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ πρώτου καὶ τῆς πολιορκίας τοῦ τελευταίου τῶν φρουρίων τούτων. Τὸ τέλος τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀνεβλήθη εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ Μαλθέτζη, ἐπετράπη δὲ μόνον ἡ συνέχεια τῆς ἀνακωχῆς (2). Λόγοι τινὲς τοῦ Ῥουστέμ ὑπεμύνησκον τοὺς ἀλαζονικοὺς τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰβραῖμ, ἀλλ' ἦσαν μᾶλλον ἀληθεῖς. Οὕτως ἐμέμψατο αὐτοῖς τὴν ὑπὸ τῶν Οὐγγρων παράβασιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀποταμόντων

(1) Ὅρα ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀντωνίου Βεραντίου, Ζάυ καὶ Μαλθέτζη.

(2) Τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης ταύτης σώζονται προστεθειμένα ἐν τῇ ἀναφορᾷ τῆς πρεσβείας.

τὴν ῥίνα καὶ τὰ ὦτα τοῦ πρεσβευτοῦ, ὃν ὁ Σουλεϊμάν ἐπεμψε πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν (¹). Οἱ Αὐστριακοὶ ἀπεκρίναντο, ὅτι ἤκουσαν περὶ τούτου, ἀλλ' ὅτι τοῦτο συνέβη ἐπὶ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου. «Διὰ τοῦτο, ὑπέλαβεν ὁ 'Ρουστέμ στραφεὶς πρὸς τὸν Ζάῦ, ὑμεῖς οἱ Οὐγγροὶ ἀπώλεσατε τότε τὸ Βελγράδιον, τὸν ὑμέτερον βασιλέα καὶ τὸ βασίλειον· καὶ νῦν παραβάντες τὴν πενταετῇ ἀνακωχὴν διὰ τῆς εἰς Τρανσιλβανίαν εἰσβολῆς ἀπώλεσατε πλείονα ἢ ἐκερδήσατε. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ Τεμεσθάρ, τὸ Ζόλνοκ, τὴν Λίππαν καὶ τὸ Βεκσέ αὐτὸ, ἐνθα ἦν ἤδη τέμενος». Ἐπὶ τέλους ὁ 'Ρουστέμ ἠρώτησεν ἔτι, εἰ ἐν ὀνόματι Καρόλου τοῦ Ε' ἤτουν τὴν εἰρήνην, οἱ δὲ πρέσβεις ἀπεκρίναντο, ὅτι ἤλθον ἀπὸ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, ἀλλ' οὐδεμία ἦν ἀμφιβολία, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀγάπην στέρξει τὴν συνθήκην (²).

Ὁ Μαλβέιτς ἀπῆλθεν εἰς Βιένναν, ὁ δὲ Βεράντιος καὶ Ζάῦ ἔμειναν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐννέα μῆνες παρῆλθον πρὶν ἢ βουλευθῶσιν οἱ ἐν Βιέννῃ περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ πρώτου. Τὸ ἐπιγενόμενον τοῦτω νόσημα ἐν ταῖς εἰρηκαῖς τοῦ Μέλανος Πύργου καὶ τῶν ἐπτὰ Πύργων ἦν ἐν μέρει ἀληθές καὶ ἐν μέρει κατὰ τὸ φαινόμενον λόγος τῆς ἀναβολῆς. Ἐπὶ τινι ἐκ Χαλεπίου λήγοντος Φεβρουαρίου μηνὸς (³) πεμφθεῖσα ἐπιστολῇ, εἰς δὲ

(¹) Ἀναφορὰ τῶν τριῶν πρεσβευτῶν, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(²) Ἀναφορὰ τῶν πρεσβευτῶν, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Αἱ ἀναφοραὶ τοῦ Ζάῦ καὶ Βεράντιου, αἵτινες οὐκ εἰσὶ παρὰ Μόλλερ, εὑρηγνται παρὰ Κατῶνα, KB, σ. 453—493.

(³) Κατῶνας, KB, σ. 564.

²⁰
Μαΐου Βιένναν μόλις Μαΐω μηνὶ ἐλθούσῃ, ὁ Μαλθέτζης ἔλαβέν
ὁδηγίας λήγοντος τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐν αἷς ἀνεπτύσσοντο
διὰ μακρῶν οἱ λόγοι τῆς νομίμου κατοχῆς τῆς Τρανσιλ-
βανίας καὶ ἀνετρέποντο οἱ ἐν τῇ ἀπὸ Χαλεπίου ἐπιστολῇ
τοῦ Σουλεϊμὰν τῷ δικαίῳ τοῦ ξίφους (1). Κατὰ τὴν ὁδοι-
πορίαν τοῦ Μαλθέτζη, διακοπεῖσαν εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ αὐ-
τῆς ἔνεκα βαρείας νόσου, οἱ Ὀθωμανοὶ πολλάκις παρε-
σπόνδῃσαν. Ἦδη δὲ πρὸ τῆς πρεσβείας τοῦ Βεραντίου
καὶ Ζαῦ ὁ διοικητὴς τῆς Βοσνίας Οὐλαμὰ ἔταμε καὶ
ἔκαυσε τὴν περὶ τὸ Βαρασδῖνον χώραν μετὰ τοῦ βέγη
τῆς Κλίσσης Μουράτ καὶ τοῦ βέγη τῆς Ἐρτζεγοβίνης
Μαλκότης· ἀλλὰ παρὰ τὴν Κλίσσαν ἐπὶ τῆς εἰς τὰ Κων-
σταντίνεια λουτρὰ ἀγούσης στρατεύματα οὐγγρικά, ὧν
ἡγεῖτο ὁ Νικόλαος, κόμης τοῦ Ζρινὺ, καὶ ἕτερα στύρια
ὑπὸ τὸν Δαβίδ Οὐνγνὰδ ἐπιτεθέντα κατετρόπωσαν αὐτούς.
Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου
Μαρθέξ ὁ υἱὸς τοῦ Πασᾶ Τζαφέρ, ὁ δὲ Οὐλαμὰ πρὸς ἐκ-
δίκησιν τοῦ φόνου τοῦ υἱοῦ ἐφώρμησε πρὸς τὰ φρούρια
Χασμὰ, Βερεκτιῆ καὶ Δόμβρα. Ἀντὶ τούτων ὁ μὲν Πέ-
τρος Ἐρδεβὺ καὶ Γεώργιος Ζλουνὺ κατέπλευσαν τὸν
Σάβον μετὰ τριάκοντα πλοίων (τζαῖκ ἢ νασσάδων), ὁ δὲ
Μάρκος Τομάζοβιτς κατέλαβεν ἐξαπίνης τὰ φρούρια Γρα-
δίσκα καὶ Βελίκα καὶ ἐλαφυραγώγησεν αὐτά. Τῷ ἐφεξῆς
ἔτει οἱ Τοῦρκοι ἐποίησαντο ἐπιφανεστέραν κατάκτησιν ἢ
τὰ φρούρια τῆς Σλαβωνίας καὶ Κροατίας. Ὁ Φραγκίσκος
Βεβὲκ ὠχύρωσε τὸ Φουλὲκ, ὅπερ εἶχε δύο φρούρια· ἦσαν
δ' ἐν αὐτῷ τρεῖς ὑπόγειοι θόλοι, ὧν ὁ μὲν ἐχρησίμευεν
εἰς δεξαμενὴν, ὁ δὲ εἰς πυριτιδαποθήκην, ὁ δὲ εἰς εἰρ-

(1) Ὁδηγίαι πρὸς τὸν Μαλθέτζην, Βεράντιον καὶ Ζαῦ, ἐν 7 φύλλοις,
Βιέννη, 22 Μαΐου. Ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

κτὴν. Διὰ προδοσίας Τούρκου αἰχμαλώτου κατέλαβε τὸ ἄνω τῶν φρουρίων τούτων ὁ σαντζάκβεγης τοῦ Ζεκσενύ, ὁ γενναῖος Χαμζά, ὃς μόλις ἀπελύθη τῆς αἰχμαλωσίας τῷ ἀπίοντι ἔτει ἀνευ λύτρων ὑπὸ τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν πορευομένων πρεσβευτῶν. Ὁ Βεβέκ, ὁ Βαλάσσας καὶ ὁ Περενύ ἤγαγον πρὸς αὐτὸ στρατεύματα, ἀλλ' ἄγαν βραδέως. Τὸ κάτω φρούριον ἐνεκαρτέρησεν ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἡμέρας πρὸς τὸ πῦρ τοῦ ἄνω φρουρίου ὅτε ὁμοῦς ὁ διοικητὴς τῆς Βούδης Τουϊγούν Πασᾶς προσήγαγεν ἐπικουρίαν, περιέπεσε καὶ τοῦτο εἰς τὸ κράτος τῶν Τούρκων (1). Μετὰ τοιούτου κράτους τὸ Φουλέκ καὶ ὁ Χαμζά ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ οὐγγρικοῦ πολέμου, ἐν ᾗ διαλάμπουσιν ἡ διαρκὴς στερεότης ἐκείνου καὶ ἡ γενναιότης καὶ τὰ ἐπιχειρηματικὸν τοῦτου. Ὁ Χαμζά ἀνεδείχθη ἄξιος τοῦ ὀνόματος, ὃ ἤδη πρότερον κατέστησε δι' αἱμάτων διαδόητον ὁ θεῖος τοῦ Προφήτου, εἷς τῶν μεγίστων ἡρώων τοῦ ἰσλαμισμού καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν ὀνομαστοτάτων ἀρχηγῶν τῶν Ἀσασίνων τῆς Συρίας, ὧν αἱ φρουραὶ ὑπάρχουσιν τῷ ξίφει αὐτοῦ (Λ). Ὡς αἱ ἱπποτικαὶ πράξεις τοῦ Ἀντάρ, τοῦ πατρὸς τῶν ἱππέων, οὕτω καὶ αἱ ἡρωϊκαὶ πράξεις τοῦ Ἀραβος καὶ οἱ πολεμικοὶ δόλοι τοῦ Σύρου Χαμζά παρέχουσιν ὕλην πρὸς πολλὰ ἱπποτικὰ μυθιστορήματα, ἅτινα κοινῶς καλοῦνται Χαμζαναμέ, ἥτοι βιβλίον τοῦ Χαμζά. Τῷ Ἀραβί καὶ Σύρῳ Χαμζά καταλεκτέος καὶ ὁ οὐγγρικός, οὕτω δὲ ἐν τε ἀληθεῖ ἱστορίᾳ καὶ ἐν μυθιστορικαῖς ἀφηγήσεσιν ἀμιλλῶνται πρὸς τὰ παράβολα πολεμικὰ ἔργα τοῦ θείου τοῦ Προφήτου καὶ τοῦ πρεσβύτου τῶν ὀρέων τὰ τοῦ σαντζάκβεγῆ τοῦ Ζεκσενύ.

(1) Ἰστουίνης, 10, καὶ Φοργλξ, Δ, μετὰ τινων μεταβολῶν, ἀς ἀναφέρει ὁ Κατώνας, KB, σ. 510.

Πρὸς τὰς ὑπερβολικὰς αἰτιάσεις τοῦ Φερδινάνδου ἐπὶ ταῖς ἀδιαλείπτως ἐπαναλαμβανομέναις ἐχθρικαῖς πράξεσιν ὁ Πασᾶς τῆς Βούδης ἀπεκρίνατο, ὅτι ἡ προσβολὴ τοῦ Φουλῆκ ἦν ἀνταπόδοσις τῆς πρὸς τὸ Χολλοκὲ ἐπιθέσεως, ἀπέπεμψε δὲ τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ βασιλέως εἰπὼν αὐτοῖς, ὅτι ἀνέθηκε τὴν εἰρήνευσιν τῆς χώρας τῷ σαντζάκβεγῃ τοῦ Στουλβείσενβούργ 'Αρσλάν καὶ τῷ σαντζάκβεγῃ τοῦ Χατβάν Βελῆ (1). Πρὸς ταῦτα τὰ φανερά ἐχθρικὰ ἔργα ἐν Οὐγγρίᾳ συνεβάδιζον καὶ τὰ ἐν Τρανσιλθανίᾳ ἔργα τῶν Τούρκων, ἀφ' ὧν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ὁ Σουλεϊμάν ἀπέστρεφε τὴν προσοχὴν. Ἀφ' οὗτου τζαούσης τις κατεπλημύρησε πρὸ δύο ἐτῶν ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου βεζύρου 'Αχμέτ τὴν Τρανσιλθανίαν δι' ἀπειλητικῶν φερμανίων (ΛΑ) πρὸς πάσας τὰς πόλεις, τὰς τάξεις καὶ τοὺς εὐγενεῖς τῆς χώρας, ἐπέμποντο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κηρύγματα καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ σουλτάνου. Τοιαῦται δὲ ἐξεδόθησαν καὶ ἀπὸ Χαλεπίου (2), ὁ δὲ Βεράντιος καὶ Ζάβ εἰργάζοντο ἀκαμάτως ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τῶν πρεσβευτῶν τῆς βασιλείσεως Ἰσαβέλλης καὶ τοῦ Πέτροβιτς (3), οἱ τινες τῇ συμβουλῇ τοῦ διερμηνέως Μαχμούτ, Γερμανοῦ ἐξωμότου, συνέστησαν τὴν βασιλίσσαν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς τῇ προστασίᾳ τοῦ σουλτάνου καὶ ἀπήτησαν τὴν εἰς τὴν Τρανσιλθανίαν ἀπόδοσιν τῆς Λίππας, τοῦ Σολύμου, Ξανὰδ, Ξαιλιάθ, Φενλάκ, Ναγυλάκ καὶ Ζόλνοκ. Τὰ ἐκ σερικῶν καὶ ἐτέρων ὑφασμάτων δῶρα αὐτῶν οὐχ ὑπερέβαινον τὴν ἀξίαν τῶν ὀκτακοσίων δουκάτων (ΛΒ).

Δύο διερμηνεῖς τῆς Πύλης, ὁ Γερμανὸς Μαχμούτ καὶ

(1) Ἐπιστολὴ τοῦ Τουίγουν, Πασᾶ τῆς Βούδης, πρὸς τὸν Φερδινάνδον.

(2) Ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ Χαλεπίου τῇ 7 Ἀπριλίου 1554.

(3) Κατώνας, ΚΒ, σ. 545—626.

ὁ Οὐγγρος Φερχὰδ μετὰ τοῦ τζαούση Οὐρουτζ ἀπῆλθον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἐγκαταστήσωσι τὸν υἱὸν τῆς Ἰσαβέλλης ὡς ἡγεμόνα τῆς Τρανσυλβανίας τῇ βοήθειά τοῦ Πέτροβιτς καὶ τῶν βεγλερβέγηδων τῆς Βούδης καὶ τοῦ Τεμεσβάρ.

Πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι αὗται καὶ αἱ ἐν Περσίᾳ νίκαι τοῦ Σουλεϊμάν ἐπετάχοναν τὴν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἀποστολὴν τῶν τοσοῦτον βραδυνάντων πρεσβευτῶν. Ὁ Βέλγος Ὁγερ Βουσβέκ ἀντικατέστησε τὸν Μαλβέτζην, νοσοῦντα πρὸ πολλοῦ καὶ τελευτήσαντα ἐν Κομόροις. Ἐν ταῖς πρὸς αὐτόν καὶ τοὺς δύο ἐτέρους πρεσβευτὰς ὁδηγίαις ἐδόθησαν διεξοδικώτερον αἱ ἀποδείξεις τῶν δικαίων τοῦ Φερδινάνδου πρὸς κατοχὴν τῆς Τρανσυλβανίας· πρὸς τὰς νομικὰς δὲ ταύτας ἀποδείξεις προσετέθησαν παρακλήσεις περὶ τῆς ἐκχωρήσεως τῆς κατοχῆς τῆς Τρανσυλβανίας, ὡς δώρου τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ σουλτάνου (1). Οἱ διπλωμάται οὗτοι ἀφίκοντο εἰς Κωνσταντινουπόλιν τῇ 20 1555 Ἰανουαρίου, ἀλλ' ὁ ἀντικαταστήσας τὸν Ῥουστέμ βεζύρης Ἰβραὶμ παρέπεμψεν αὐτοὺς εἰς Ἀμάσειαν, ἐνθα διεχειμαζεν ὁ σουλτάνος. Τὴν ὁδοπορίαν τῶν πρέσβειων ἀπῆθανάτισαν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Βουσβέκ (2) καὶ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ περιωνύμου μνημείου τῆς Ἀγκύρας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου (3). Ἦγον δὲ πρὸς τὸν Σουλεϊμάν δεκακισχίλια δουκάτα καὶ περιχρύσους ἀργυρὰς κύλικας. Ἐρωτήσαντος δ' αὐτοὺς τοῦ Ἀχμέτ, εἰ ταῦτα ἦσαν δῶρον ἢ φόρος, οἱ πρέσβεις ἀπεκρίναντο, ὅτι αἱ μὲν

(1) Exemplum instructionis ad Principem Turcarum, A. D. 1554. die 23 Novembris. ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

(2) Angerii Gislenii Busbequii legationis turcicae epistolae quatuor.

(3) Antiquitates asiaticae, accedit monumentum ancyrantum per E. Thishuelli. Londini, 1728, σ. 165.

κύλικες ἐπέμποντο ὡς δῶρον, τὰ δὲ δουκάτα ὡς φόρος τῆς Τρανσιλθανίας· τότε δὲ ἐδήλωσαν τὴν λύπην αὐτῶν ἐπὶ ταῖς πολλαπλαῖς παρασπονδήσεσι καὶ ἐμνημόνευσαν τῆς ὑπὸ τοῦ Χαμζὰ ἀλώσεως τοῦ Φουλέκ, τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ Παλότα ὑπὸ τοῦ Ἀρσλάν, τῆς πορθήσεως τοῦ Πότι καὶ Σομλύα ὑπὸ τοῦ σαντζάκβεγῃ τοῦ Βεσπρίν, τῶν εἰσβολῶν τοῦ σαντζάκβεγῃ τοῦ Γηρησγάλ εἰς τὴν χώραν τῆς Ζιγέθ καὶ Πακζόδ, τῶν προσβολῶν τοῦ σαντζάκβεγῃ τοῦ Χατβάν πρὸς τὸν Ποροζλά καὶ Ἐρλάου, καὶ τῶν ἐκστρατειῶν ἐπὶ τὸν Ξοβάνξ, Τιανὺ καὶ Ὀλοβάρ. Εἰ καὶ ταῦτα ἐμέμψαντο, εἰ καὶ πολλάκις ἐγγράφως ἐξηγήθησαν ἔτι διεξοδικώτερον ἢ ἐν ταῖς ὁδηγίαις οἱ λόγοι τῆς νομίμου κατοχῆς τῆς Τρανσιλθανίας, εἰ καὶ ὑπέσχοντο τὴν ἀπότισιν πρὸς μὲν τὸν σουλτάνον ὀγδοήκοντα χιλιάδων δουκάτων, πρὸς δὲ τὸν παντοδύναμον ἱπποστασιάρχην εἴκοσι χιλιάδων, πρὸς δὲ τοὺς τρεῖς βεζύρας δέκα καὶ τεσσάρων χιλιάδων, αὐτὸς δ' ὁ σουλτάνος ὑπέσχετο τὴν κατοχὴν, ἔλαβον ὁμῶς μόνον ἐξάμνηγον ἀνακωχὴν καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Φερδινάνδον, μεθ' ἧς ὁ Βουσβέκ ὤφειλεν ὑποστρέψαι εἰς Βιένναν χάριν νέων ὁδηγιῶν. Ἀποχαιρετιζὼν ὁ Βουσβέκ ἐδήλωσε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐπανερχόμενος κομίσαι εὐχάριστον ἀπόκρισιν, ὁ δὲ Σουλεϊμάν ἀπεκρίνατο μόνον· «Καὶ ἡμεῖς ἐλπίζομεν». Οἱ πρέσβεις τοῦ Φερδινάνδου καὶ τοῦ σάχη προσήνεγκον τὰ δῶρα τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, τουτέστι πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ μόνον οἱ τελευταῖοι ἐπέτυχον ἐντελῶς τῆς αἰτήσεως αὐτῶν. Ὁ Βεράντιος, Ζάυ καὶ Βουσβέκ ἀπῆλθον τῆς Ἀμασείας συγχρόνως πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Περσίας· ἀλλ' οἱ μὲν δύο πρῶτοι ἔμειναν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ δὲ Βουσβέκ ἐπορεύθη εἰς Βιένναν ἐγχειρίσων τῷ Φερδινάνδῳ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ

Σουλειμάν (ΑΓ) (1). Βενετοί, Γάλλοι καὶ Πολωνοὶ πρέσβεις ἠθξάντο τῷ σουλτάνῳ νικηφόρον ἐκατραπεῖαν (2).

Μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς πρὸς τοὺς Πέρσας συνομολογηθείσης εἰρήνης, ὁ Σουλειμάν ἀπῆλθε τῆς Ἀμασείας, ἐνθα ἤμειψε πάντας τοὺς κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν ταύτην διαπρέψαντας. Τῶν κατόχων τῶν μεγάλων τιμαρίων (σιαμέτ) καὶ τῶν τῶν ἐλασσόνων (τιμάρ) ἠθξήθη ἡ πρόσδοτος, τῶν μὲν ἐκ χιλίων διακοσίων, τῶν 24. δὲ ἐκ χιλίων ἑκατὸν ἄσπρων κατ' ἔτος. Ὁ βεγλέρβεγης 1555 τῆς Ρούμελης Μωάμεθ Σοκολλί ἀνηγορεύθη βεζύρης, διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ ἀγῶς τῶν γενιτσάρων Περπέθ, καὶ τοῦτον μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἰσκενδέρ Ἀγῶς. Καὶ ἐν ταῖς ὑποτελέσει τῇ Πύλῃ χώραις, ἦτοι ἐν Ταυρικῇ, Βλαχίᾳ καὶ Μολδαβίᾳ κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη ἐγένοντο μεταβολαί τινες. Οὕτως ὁ Μίρξας, βοιβόδας τῆς Βλαχίας, ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς τῷ ὀγδόῳ ἔτει ἀπὸ τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ, ἴσως ἐπὶ τῇ ὑποψίᾳ, ὅτι διέκειτο λίαν φιλικῶς πρὸς τὸν Φερδινάνδον, ἀντικατεστάθη δὲ ὑπὸ τοῦ Πετράσκου, υἱοῦ τοῦ Ραδούλ (3). Τῷ δὲ ἐξῆς ἔτει καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Ἀλέξανδρος ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι κατέλαβεν αὐτὴν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς Πολωνίας· μετακληθεὶς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπολογηθεὶς ἀνεκτήσατο τὸ ἀξίωμα. Μεταβολὴ σπουδαιότερα, περὶ ἧς ἐβρέθη ἡδὴ, ἐγένετο ἐν Ταυρικῇ πρὸ 25. Ὀκτ. 1555

(1) Βουσβέν, ἀναφορὰ τῆς 14 Αὐγούστου 1555. Ὅρα τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ. Eodem die, quò nos dicessimus, orator quoque Persicus Amasiam reliquit. Τοῦτο ἐγένετο τὴν 2 Ἰουνίου, ἐπομένως ὁ Σουλειμάν οὐκ ἠδύνατο, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Μουρατζά δ' Ὅσσαν, συνομολογήσαι τὴν πρὸς τὴν Περσίαν εἰρήνην τῇ 29 Μαΐου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(2) Ὁ Τζελαλζαδὲ καλεῖ τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν Mon Denis, ὁ δὲ Κιτῶνας, KB, σ. 582, καλεῖ τὸν προκατόχον αὐτοῦ Codognatus.

(3) Ἐπιστολὴ Βεραντίου.

δύο ἐτῶν. Ὁ Σαχίβ Γιράϊ, ὃς προτείνας τὸν ἀδελφιδοῦν ὡς χάνην τοῦ Ἀστραχανίου ἤλπιζεν ὅτι, ἀπελαύνων αὐτὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπαλλαγῇσεται φοβεροῦ ἀντιζήλου (ΛΔ), ἐνέπεσε τῇ ἰδίᾳ παγίδι. Πλὴν δὲ τοῦ διὰ
 1553 ἐπτακαίδεκα πληγῶν διατρωθέντος Σαχίβ Γιράϊ καὶ οἱ
 τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ ἐγένοντο θύματα τῆς ὠμότητος τοῦ Δε-
 βλὲτ Γιράϊ, ὃς ἀντὶ τοῦ Ἑμὶν Γιράϊ ἀνηγόρευσε καλγᾶν
 τὸν Ἀχμέτ Γιράϊ καὶ ὃς ἐπὶ ἐπτὰ καὶ εἴκοσιν ἔτη ἤρξεν
 ὢν ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς τῶν Ῥώσων. Ὁ Σαχίβ Γιράϊ ἦν
 ὁ τελευταῖος χάνης τῆς Κιπτζάκης ἐκ τοῦ οἴκου Τζεγ-
 γίς. Τότε ὁ Ἰωάννης Βασιλείου, ὁ πορθητὴς τῆς Καζάνης
 καὶ τοῦ Ἀστραχανίου, προσηγόρευσε αὐτὸν κατὰ τὸ πά-
 λαι Ἀσιανὸν ἔθος τζάρον (ΛΕ).

43 Τῇ 1 Αὐγούστου εἰσῆλθεν ὁ σουλτάνος εἰς τὰ ἐν Χρυ-
 13 σουπόλει νεόδμητα ἀνάκτορα, ὅθεν ἐκέλευσε παρα-
 ζάν χρῆμα τὸν τρίτον βεζύρην Μωάμεθ Σοκολλί ἵνα στρα-
 τεύσῃ μετὰ τρισχιλίων γενιτσάρων καὶ τετρακισχιλίων
 ἱππέων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἰς Γενισέρ, ἔνθα ταραξίας
 τις, ὃς ἔλεγεν ἐκ τὸν Μουσταφᾶν, τὸν θανατωθέντα ἡ-
 γεμονόπαιδα, ἐπανέστησεν ὡς δεκακισχιλίους ἄνδρας.
 Ἡδη πρὸ τῆς ἐξ Ἀμασείας ἐπανόδου τοῦ Σουλεϊμάν ὁ
 ἡγεμονόπαις διοικητὴς τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐξέπεμψε
 κατ' αὐτῶν ἓνα τῶν ἀγάδων καὶ τὸν σαντζάκβεγην τῆς
 Νικοπόλεως Μωάμεθ Χάν ἐκ τοῦ οἴκου Σουλκάδρ. Ὁ μνη-
 στήρ οὗτος τοῦ θρόνου ἀνηγόρευσε ὡς βεζύρην ἓνα
 ὀρνιθοπώλην καὶ ὡς καδιασκέρας δύο σπουδαστάς. Ὁ
 ὀρνιθοπώλης προῦδωκε τὸν ἑαυτοῦ σουλτάνον πρὸς τὸν
 σαντζάκβεγην τῆς Νικοπόλεως, ὃς παρέπεμψεν αὐτὸν
 πρὸς τὸν βεζύρην Σοκολλί, οὗτος δὲ πρὸς τὸν σουλτά-
 νον. Καὶ ἡ μὲν προδοσία τοῦ ὀρνιθοπώλου ἡμείφθη δι' ἀ-
 ξιολόγου τιμαρίου, ὁ δὲ ψευδώνυμος Μουσταφᾶς ἀπηγ-

χονίσθη. Ὡς οἱ δύο μνηστῆρες τοῦ θρόνου Μουσταφᾶ, οἱ τινες ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Α' ἐπανέστησαν τοὺς δερβίσας, ἤλιπζεν ὁ τυχοδιώκτης οὗτος δι' ἀνατροπῆς τῆς παρούσης τάξεως τῶν πραγμάτων ιδρύσειν τὸ ἑαυτοῦ κράτος, καὶ ἐτελεύτησεν ὡς ἐκεῖνοι. Ὁ θάνατος αὐτοῦ κατέστηλε μὲν τοῦλάχιστον τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἀλλ' οὐκ ἐξήλασεν ἀπὸ τοῦ μετ' ἐξησθηνηκότος σώματος γηράσκοντος πνεύματος τοῦ Σουλεϊμὰν τὸ φάσμα τοῦ φονευθέντος υἱοῦ, ὃ ἀναγκαίως ἐτάραττε τὴν συνειδήσιν τοῦ πατρὸς μᾶλλον ἢ τὸ ἀπατηλὸν φάσμα τοῦ Ψευδομουσταφᾶ (1).

(1) Aetate jam est ingravescente, ulcus immedicabile sive gangraenam in crure esse in vulgus creditum est. Βουσδῆκ, ἐπιστολὴ Α' καὶ ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτοῦ ἀπὸ 14 Αὐγούστου 1555. Ὅρα αὐτοκρατορικὰ ἀρχεῖα.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Φόνος τοῦ μεγάλου βεζύρου Μεχμέτ Πασᾶ καὶ ἐπάνοδος εἰς τὴν μεγάλην βεζυρίαν τοῦ Ρουστέμ. — Τελείωσις τοῦ πεμένου. Σουλεϊμανὶ καὶ ἐτέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνεγερόντων ὑπο τοῦ Σουλεϊμάν. — Φιλόφρων ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ σουλτάνου, τοῦ σάχη καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. — Τελευτὴ τῆς Ῥοζολάνης. — Φιλία μεταξὺ τῶν Οὐσεβέων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν. — Πόλεμος ἐν Οὐγγρία. — Πολιορκία τῆς Ζιγέθ. — Ἀνατροφή τῆς Βαβόζας καὶ ἄλωσις τῆς Τάτας. — Εἰσβολὴ εἰς Βοσνίαν καὶ Καρνιάλαν. — Πρεσβεΐα τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλης. — Πράκτορες τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Φεβρόρας ἐν Κωνσταντινουπόλει. — Ἀφορμὴ ἐμφυλίων πολέμων. — Ὁ Βαγιαζήτ ἡττηθεὶς φεύγει εἰς Πέρσιν, ἐνθα μετὰ διάμειψιν πρεσβεϊῶν θανατοῦται ἐπὶ τέλους μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

Εὶ δὲ ἐν τῷ ἐμπροσθεν Βιβλίῳ ἡ σκοτεινὴ ὄψις τοῦ μεγάλου χαρακτῆρος τοῦ Σουλεϊμάν, τὸ πρὸς τὴν πεφλημένην γυναῖκα πειθόνιον, εἰς ἀδυναμίαν περιστάν, καὶ ἡ αὐστηρότης πρὸς υἱὸν πέρα τοῦ δέοντος ἀγαπηθέντα ὑπὸ τῶν γενιτσάρων, εἰς ὠμότητα περιστάσα, ἐπεσκοτίσαν τὸν ἥλιον τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ μεγαλείου, ὃν ἐν τῷ Βιβλίῳ τούτῳ ὁψόμεθα ἔτι μᾶλλον σκοτεινότερον ἕνεκα τῆς ἀξιεθείσης ἀδυναμίας καὶ ὠμότητος καὶ τῆς ὑπολανθα-

νούσης τοὺς περὶ αὐτὸν ἀπιστίας. Ὁ ἐκ τῆς πείρας λόγος, ὅτι τὸ πρῶτον βῆμά ἐστι σπουδαῖον ἐφαρμόζεται ἐπὶ κακοῦ πολλῶ ἐτι ἀληθέστερον ἢ ἐπὶ καλοῦ, ἡ δὲ σιδηρὰ εὐστάθεια μεγάλου χαρακτῆρος δελεάζει αὐτὸν εὐχερέστατα ἐπὶ τῇ προφάσει συνετῆς συμπεριφορᾶς οὐ μόνον προς ἐπιμονήν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πρόοδον ἐν τῷ κακῷ. Μακρὸς καὶ βαρὺς ἦν συνεπῶς ὁ ἀγὼν, ὃν πρὸ εἰκοσιν ἐτῶν ὁ Σουλεϊμάν ἀνέλαβεν, ὅτε τὸν συμπαίκτην τῆς νεότητος, τὸν φίλον τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας, τὸν παντοδύναμον ἐν τῇ κυβερνήσει αὐτοῦ, τὸν γαμβρόν, τὸν πεφιλημένον τε καὶ δυνατὸν μέγαν βεζύρην Ἰβραὶμ ἀπηγγόνισεν, εἰ καὶ ὑπέσχετο αὐτῷ ἐνὸρκως ἐν ἰδίῳ διαλόγῳ, ὅτι οὐδέποτε ἐπιβουλεύσει θάνατον αὐτῷ ὅ,τι δῆποτε ἂν συνέβαινε. Τότε δὲ κατεσίγασε τὸν ἐλεγχον τοῦ συνειδότης ἐπὶ τῇ ἐπιorkία, ὅτε νομομαθὴς τις ἐγνώματευσεν, ὅτι α' Ὁ ὕπνος ἐστὶ κατὰ τὸ φαινόμενον θάνατος· ἀνθρωπος δὲ καθεύδων ἐστὶ πανομοιότυπον τοῦ ἀποθανόντος⁽¹⁾.»

Ἡ συνειδήσις αὐτοῦ ἐταράσσεται πολλῶ ἥσσον ἐκ τῆς τιμωρίας τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἀχμέτ, ὃς κατὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Ρουστέμ ἡρνήθη εὐσταθῶς ἵνα δεχθῇ τὸ προσενεχθὲν αὐτῷ ἐπικίνδυνον ἀξίωμα, ὅπερ ἐπὶ τέλους πειθαναγκασθεὶς ἐδέξατο ἐπὶ τῷ μεγάλῳ ὅρκῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ὅτι οὐδέποτε ἀποπέμψει αὐτὸν τοῦ ἀξιώματος. «Καὶ τῶνόντι, λέγει περὶ τούτου ὁ Χατζῆ Κάλφας ἐν τοῖς χρονολογικοῖς πίναξι τῆς ὀθωμανικῆς ἱστορίας, οὐκ ἀπεχειροτόνησεν αὐτὸν, ἀλλ' ἐθανάτωσεν» (Α). Ὁ κακό-

28
Σεπτ.
1555

(1) Che gl' insinuò, che se il sonno non e morte effectiva è almeno per il tempo che si dorme un imagine o una copia tratta da quel originale. Σαγγρέδος Βιβλ. Δ, σ. 221 ἐν Βαυερίᾳ, 1618.

θανίου προσήρχετο πρὸς τὸν σουλτάνον, καὶ ἀπεκεφαλίσθη πρὸ τοῦ ἀκροατηρίου (1). Ὡς αἰτία τῆς θανατώσεως ταύτης ἐλέγετο, ὅτι ὁ Ἀχμέτ ἐσυκοφάντησε πρὸς τὸν σουλτάνον τὸν πρῶτον βεζύρην, διοικητὴν τῆς Αἰγύπτου, ὅπως στερήσῃ αὐτὸν τοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ζωῆς. Συνέβη δὲ τοῦτο ὡς ἐξῆς. Ὁ Ἀχμέτ, περιελθὼν εἰς τὸ ὑπατον ἀξίωμα, ἐπεμφεν εἰς Κáιρον τὸν συγγενὴ αὐτοῦ Δουκαγὶν Πασᾶν πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀλῆ, ἀνδρὸς εὐθύμου, εὐζώου καὶ τοσοῦτον πολυσάρχου, ὥστε ὀλίγοι ἵπποι ἐδύναντο βαστάζειν αὐτόν. Ὁ Ἀχμέτ ἐνετείλατο τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ ἵνα ἀδξήσῃ, ὅσον ἐδύνατο, τὰς ἐνιαυσίας προσόδους τῆς Αἰγύπτου· διότι ἴσως διὰ μόνου τοῦ τρόπου τούτου ἐδύνατο ἐλπίζειν, ὅτι ἀναδειχθήσεται ἐφάμιλλος πρὸς τὸν προκατόχον Ῥουστέμ, πλουτίσαντα ἐκ παντὸς τρόπου τὸ θησαυροφυλάχιον τοῦ σουλτάνου (2). Ὁ Ἀλῆς, ὁ τοῦπικλὴν παχὺς διὰ τὸ πολυσάρκον αὐτοῦ (B), ἐφόσον διεῖπε τὰ τῆς Αἰγύπτου, ἤρκεϊτο πορίζειν τὸν συνήθη φόρον τῷ θησαυροφυλακίῳ τοῦ σουλτάνου· ἀλλὰ, τοῦ Δουκαγὶν Μωάμεθ ἐπαυξήσαντος αὐτὸν τῷ πρῶτῳ ἔτει κατὰ ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας δουκάτων, ὁ Σουλεϊμάν ἀπήτησε λόγον παρὰ τοῦ Ἀλῆ περὶ τῆς τοσαύτης μεγάλης διαφορᾶς τῶν προσόδων· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι προὔτιμῃσε διοικῆσαι τὴν χώραν κατὰ τὰ ἀργαῖα ἔθιμα ἢ ἀπολέσαι αὐτὴν διὰ νέων δασμῶν. Οὐχ' ἤττον ὁμῶς ὁ Σουλεϊμάν ἐκέλευσε κατὰ τὴν ἐν Ἀμασεΐα

(1) Πετεσεβί, φ. 115. Ἐκ τούτου καθορᾶται, ὅτι ὁ Βουσεῖκ οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος λέγων (ἐπιστ. B, παρὰ Κατῶνα, KB, σ. 759) ὅτι ὁ Ἀχμέτ ἤτησατο παρὰ τοῦ δημίου, ἵνα, πρὶν ἢ στραγγαλίσῃ αὐτὸν, ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ὅπως ἀναπνεύσῃ ἔτι καὶ ἐννοήσῃ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ θανάτου.

(2) Ὁ Βουσεῖκ (ἐπιστ. A) ποιεῖται διὰ μακρῶν λόγον περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ Ῥουστέμ.

διατριβὴν ἵνα γένηται περὶ τούτου ἐξέτασις· ἐκ ταύτης δὲ ἀναμφιβόλως ἐξηφανίζετο ὁ Ἀλῆς, εἰ μὴ ἐμεσολάθει ἐπιστολὴν τοῦ Ἀχμέτ πρὸς τὸν Δουκαγὶν, ἐν ᾗ παρήγγελλε τούτῳ ἵνα εἰσπράξῃ πλείονα χρήματα, εἰ ἐπεθύμει τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ Ἀλῆ. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην παρέδωκεν οὗτος πρὸς τὸν σουλτάνον· πλὴν δὲ τούτου ἐδόθη εἰς αὐτὸν, πορευόμενον εἰς τὸ τέμενος, δέησις ἐξυφαίνουσα ψευδεῖς μομφὰς περὶ τῶν κακώσεων τοῦ Ἀλῆ· ἀλλ' ἀκριβοστέρας ἐρεῦνης γενομένης ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ δοὺς τὴν δέησιν παρηγγέλην ὑπὸ τινος τζαούση, οὗτος δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Οὕτως ἱστορεῖται ὁ φαινόμενος λόγος τῆς θανάτωσης τοῦ Ἀχμέτ ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἀλλ' ὁμως οὐδεὶς ἐπίστευεν αὐτῷ, ὁ δὲ ἀληθὴς ἦν ἀναμφιβόλως ὁ ὑπὸ πάντων τῶν συγχρόνων Ὀθωμανῶν καὶ Εὐρωπαίων ἱστοριογράφων ἐκ συμφώνου ἀναφερόμενος, ἥτοι οὐδεὶς ἕτερος ἢ ἡ ἐπιθυμία τῆς Ῥωσαίδος τοῦ ἐπαναγαγεῖν εἰς τὸ πρότερον ἀξίωμα τὸν γαμβρὸν Ρουστέμ. Ἀληθεύει, ὅτι αὗτος μόνον πρὸς ὦραν ἐφάνη, ὅτι ἀπώλεσε τὸ ἀξίωμα, ὅπως κατευνασθῇ ὁ γογγυσμὸς τῶν ἐπαπειλούντων στάσιν γενιτσάρων διὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μουσταφᾶ, ἀλλὰ ταῖς δολοφοναφίαις τοῦ χαρεμίου οὐδόλως ἦν δυσχερὲς κατακρημνίσαι τὸν παρειαδύσαντα Ἀχμέτ. Τὴν ἀφορμὴν ἐδύνατο ἵνα παράσχῃ ἡ συκοφαντία τῆς διοικήσεως τοῦ Ἀλῆ, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς αἰτίας ἦν μία μόνον φωνὴ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ βασιλείου. Ὅτε βραδύτερον ὁ Χασάν Πασᾶς, πρεσβευτὴς τοῦ Σουλεϊμάν ἀπῆλθεν εἰς Περσίαν, ὁ σάχης Ταμάσπ ἡτιάσατο τὴν διὰ γυναικείας δολοπλοκίας θανάτωσιν ἡγεμονόπαιδος, τοῦ Μουσταφᾶ, καὶ μεγάλου βεζύρου, τοῦ Ἀχμέτ, ὡς τὰς δύο ἀνεκπλύτους κηλίδας τῆς βασιλείας

τοῦ Σουλεϊμάν(1). Οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ ἄλωσις τοῦ Τεμε-
σβάρ καὶ ἡ νυκτερινή πρὸς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον ἐπίθεσις
οὐδόλως ἐματαίωσαν τὰς σκευωρίας τοῦ χαρεμίου καὶ τοῦ
Ῥουσιέμ (2), ὃς ἀνέλαβε πάλιν τὸ ὑπατον ἀξίωμα τοῦ
κράτους. Αἱ πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὴν πολιτείαν ὑπηρεσίαι
τοῦ Ἀχμέτ ἐπέζησαν αὐτῶ διὰ τῆς παρὰ τὴν πύλην τοῦ
ἁγίου Ῥωμανοῦ ἀνιδρύσεως τεμένων φερωνύμου ἐτι αὐτῶ,
καὶ διὰ τῆς μορφώσεως τῶν συνεταίρων αὐτοῦ εἰς ἄνδρας
πολιτικούς, διαπρέψαντας μετὰ ταῦτα ἐν τοῖς πρώτοις
ἀξιώμασι τοῦ βασιλείου, ὡς ὁ Μουσταφᾶ ἀγᾶς, ἀδελφός
τοῦ Χοσρέφ Πασᾶ, ὁ μετὰ ταῦτα παιδαγωγὸς τῶν ἡγε-
μονοπαίδων καὶ πορθητῆς τῆς Κύπρου καὶ τοῦ Σιρβάν,
ὡς ὁ δεσπερδάρ Μωάμεθ Ἰζελεπῆς, ὁ ἐπὶ τῶν ἱκετικῶν
τοῦ Ἀχμέτ Μερῖς Ἰζελεπῆς, ὁ ὕστερον κληθεὶς εἰς τὸ
ἀξίωμα τοῦ ρεῖς ἐφένδης (Γ).

16 Τῶ ἐπιόντι ἔαρι ἐτελέσθη εὐτυχῶς τὸ τέμενος τοῦ
Αὐγ. Σουλεϊμανιγέ, οὗ ἡ οἰκοδομή ἤρξατο πρὸ ἐξ ἐτών, τὸ λαμ-
1556 πρότατον, ὅπερ ἐκόσμησε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους
ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας. Μεσοῦντος τοῦ Αὐγού-
στου ἀνυψώθη εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ θόλος ὑπερήφανος, ἔσω-
θεν καὶ ἔξωθεν τέλειος. Πλείω ἢ ἐβδομήκοντα μυριάδες
δουκάτων ἐδαπανήθησαν ὑπὲρ τοῦ οἰκοδομήματος, ὃ τὸν-
τεῦθεν ἦν τὸ μέγιστον κόσμημα τῆς πρωτευούσης. Ἡ
ἁγία Σοφία, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον, βεβαίως
ὑπερέχει μὲν κατὰ τὸ τολμηρὸν τοῦ θόλου, κατὰ τὴν πο-
λυτέλειαν τῶν κιόνων καὶ κατὰ τὸ σεμνὸν ἱστορικῶν ἀνα-
μνήσεων, ἀλλ' οὐδαμῶς τοῦ Σουλεϊμανιγέ κατὰ τὴν τελειό-

(1) Ἀλλῆς, ἐν ταῖς σημειώσεσι περὶ τῶν βεζυρῶν, σ. 290. Ἰζελαλζαδὲ, φ. 352.

(2) Μεκρί ζενάν ἰλλέ. Ἀλλῆς, Ὁσμάν Ἐφένδης, Πετσεβί.

τητα τῶν παρηρτημένων οἰκοδομημάτων καὶ κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διακόσμησιν. Τὸ ἱερὸν τοῦ ναοῦ σύγκειται ἐκ τριῶν ἐν μιᾷ γραμμῇ συνεχῶν τετραγώνων, ὧν τὸ πρῶτόν ἐστι τὸ πρόναον, τὸ τρίτον τὸ κοιμητήριον καὶ τὸ μέσον αὐτὸ τὸ ἱερὸν. Τὸ πρόναον καλεῖται ἐν τῇ ἱερατικῇ γλώσσῃ τοῦ ἰσλάμ *Χαρέμ*, τουτέστιν ἱερὸς σηκός, ὃ οὐδενὶ ἀνιέρῳ ἔξεστι βεβηλῶσαι. Τὸ κοιμητήριον καλεῖται *κῆπος*, κατὰ τὸν οὕτω καλούμενον ἐν Μεδίῃ τάφον τοῦ Προφῆτου, ἔνθα τὰ ἀνθρώπινα φεῦγα ἀναπαύονται μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, ὅτε πᾶσα σὰρξ ἀναστήσεται ὡς χλοερὰ βοτάνη ἐν τῷ μεγάλῳ κήπῳ τῆς δημιουργίας. Ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ τοῦ χαρέμ καὶ τοῦ κήπου ἐστὶ τὸ ἰδίως *μεστζίδ*, τουτέστιν ὁ τόπος τῆς προσευχῆς. Τὸ πρόναον, ὃ χρησιμεύει εἰς παρασκευὴν τῆς εἰς τὸ τέμενος εἰσόδου, ἔχει μαρμάρινα ἀνάκλιντρα πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν πιστῶν καὶ μεγαλοπρεπῆ πηγὴν πρὸς κάθαρσιν. Ἐν τῷ κοιμητηρίῳ ἀνυψοῦται ὁ τάφος τοῦ ἰδρυτοῦ. Τὸ πρόναον ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν περικυκλοῦται ὑπὸ περιστυλίου, ἡ δὲ τετάρτη ἐστὶν ἡ ἐμπρόσθιος τοῦ τεμένους. Ἐπὶ τῆς πρώτης πύλης τοῦτου ἡ ἐπιγραφή φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τὸ ἔτος τῆς οἰκοδομῆς. Ἡ κατέναντι τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ προνάου πύλη ἐστὶν ἀριστούργημα σαρακηνῆς ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμήσεως ἐπὶ τοῖς ἐπικλινέσι λιθίνοις θυσάνοις, ἀπομιμουμένοις τὴν λιθίνην γλυφὴν τῶν σταλακτιτιδῶν τῶν σπηλαίων. Ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ χαρεμίου ἐγείρονται οἱ τέσσαρες μιναρέδες, τουτέστι κατὰ λέξιν *φάροι*· διότι ἐν ταῖς ἱεραῖς νυξὶ τοῦ νηστευσίμου μηνὸς ῥαμαζὰν φωτίζονται. Οἱ ἐν τῇ ἐμπροσθίῳ προσόψει τοῦ προνάου δύο μικρότεροι μιναρέδες περικυκλοῦνται ὑπὸ δύο περιστῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ τεμένους

ὕπὸ τριῶν, ἀφ' ὧν οἱ κράταί πεντάκις τῆς ἡμέρας ἀγγέλλουσι τοῖς πιστοῖς τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς. Ἡ κορυφή τούτων, ὡς καὶ ἡ τοῦ θόλου καὶ παντὸς ἐτέρου τε μένους, ἐπιστέφεται κεχρυσωμένη ἡμισελήνῳ, ἥ σήματι τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ τοῦ ἀρχαίου τοῦ Βυζαντίου. Ὁ θόλος ἐστὶν ἀπομίμημα τοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας. Ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίου καὶ ὀπισθίου πλευρᾶς καταβαίνουνσιν ἀπὸ τοῦ μεγάλου θόλου δύο ἡμίθολοι, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς δὲ καὶ ἀριστερᾶς κεῖνται ἐν μιᾷ σειρᾷ πέντε μικρότεροι ὀλόκληροι θόλοι, ἐν συνόλῳ δώδεκα, ὡς οἱ μαθηταὶ περὶ τὸν μέγαν θόλον συνειλεγμένοι, ὃν βαστάζουσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν θριαμβευτικῶς. Κάτωθεν στηρίζουσι τοῦτον τέσσαρες κίονες ἐξ ἐρυθροῦ γρανίτου, οἱ μέγιστοι καὶ παχύτατοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δύο αὐτῶν εἶδεν ὁ ὁδοιπóρος Γάλλος Γύλλιος μετακομιζομένους ἀπὸ τοῦ τόπου, ὅπου ἴσταντο, εἰς τὸ οἰκοδομούμενον Σουλεϊμανιγέ, ὧν ὁ μὲν ἔφερε τὸν ἀνδριάντα Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου ἐν τῷ Αὐγουστείῳ, ὁ δὲ, τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ἐξελέγχον τὸ ἄμεμπτον τῶν γυναικῶν καὶ παρθένων, οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἐκομίσθησαν ἐξ Αἰγύπτου (Δ). Τὰ λευκὰ μαρμάρινα κιονόκρανα τούτων τῶν ἐξ ἐρυθροῦ γρανίτου κιόνων στίλβουσιν ἐπ' αὐτῶν ὡς στέμμα κρίνων πρὸ πολλοῦ ταφείσης ἀρχαιότητος. Περὶ τὰ πλευρὰ περιέει διπλοῦν περίστοον, ὅπου εἰσι χρηματοφυλάκια (χουτζρέ), ἐν οἷς οἱ ἰδιῶται Μωαμεθανοὶ παρακαταθέτουσι χειμήλια καὶ χρυσόν, ὅταν ἀποδημῶσιν, ἥ ἀσφαλιζουσιν ἀπὸ τῶν μακρῶν χειρῶν τοῦ δεσποτισμοῦ, ὃς οὔτε εἰς τὰ ἐν τοῖς τεμένεσι κατατεθέντα ἐνέχυρα (ἀμανέτ), οὐδὲ εἰς τὰ ἐν τοῖς εὐσεβέσιν ἰδρύμασι (βάκφ) τολμᾷ ἐκτείνειν αὐτάς. Ὑπὸ τὰς στοάς εἰσι σιδηραεῖδεις λίθιναι βαθμίδες, ἰδρυμέναί ἐπὶ κορμῶν κιόνων, ἐνθα οἱ τεταγμένοι ἀναγνώσται

τοῦ Κορανίου ἀναγινώσκουσιν αὐτὸ ἐν μέρει ἀλλεπαλλή-
λως, ἐπομένως δὲ ἐν ῥιτῶ χρόνῳ ὅλως μεγαλοφώνως.
Τὸ θύρωμα, ὅπου κεῖται τὸ Κοράνιον, ἢ τὸ θυσιαστήριον
(μιχράβ), ὁ ἄμβων (κουρσί), ἀφ' οὗ ὁ ἱεροκῆρυξ (βαίζ)
ἀπαγγέλλει τὰς ἀληθείας τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς,
τὸ παράπηγμα (μινθέρ), ἀφ' οὗ ὁ ῥήτωρ τῆς Παρασκευῆς
(χατίβ) κηρύσσει τὸ δίκαιον τῆς μεγαλειότητος τοῦ ἰσλα-
μισμοῦ, τὸ ὑψηλὸν ἀνδρὸν (μασταβέ), ἐφ' οὗ οἱ κήρυκες
τῆς προσευχῆς ἐπαναλαμβάνουσιν εὐθὺς πρὸ τῆς προσευ-
χῆς τὴν ἀπὸ τοῦ πύργου ἀντηχήσασαν πρόσκλησιν, τὸ
βῆμα (μασκουρέ), ἐνθα ὁ σουλτάνος ἵσταται κατὰ τὴν
προσευχὴν τῆς Παρασκευῆς, εἰσὶν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τε-
χνηέντως γεγλυμμένοι. Παρὰ τὸ θυσιαστήριον ἵστανται
δύο κεχρυσωμένοι παμμεγέθεις λυχνοστάται μετὰ μεγά-
λων κηρίων, ἃ ἀνάπτονται ἐν ταῖς ἐπτὰ ἱσραῖς νυξί, καὶ
διὰ τῶν λυχνούχων ἀναπληροῦσι τὸ φῶς, ὅπερ τῇ ἡμέρᾳ
διὰ τῆς εὐφραοῦς ὑέλου τῶν θυρίδων εἰσπίπτει. Αἱ ὕελοι
αὗται, ὧν αἱ πλεῖσταί εἰσι πεποικιλμένοι ἀνθεσιν ἢ τῶ
ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, εἰσὶν ἔργον τοῦ περιωνύμου ὑαλοτέ-
χνου Σερχὸς Ἰβραῖμ (Ἰβραῖμ τοῦ οἰνόφυλτος). Τὸ κάλ-
λος τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἐστὶν οὐχ ἥττον ἐξοχόν, ἔρ-
γον τοῦ ὀνομαστοῦ καλλιγράφου Καραῖσσαρί, τοῦ γρά-
ψαντος τὰς ἐπὶ τῶν δύο πυλῶν ἐπιγραφάς (Ε). Περί τὸ
τέμενος κεῖνται τὸ γραμματοδιδασκαλεῖον αὐτοῦ (μεχ-
τέβ), τέσσαρες ἀκαδημαῖαι (μιδρεσέ), ἀκροατήριον ὑπὲρ
τῆς παραδόσεως τοῦ Προφήτου (δαρουλχαδῖς) καὶ ἕτερον
πρὸς ἀνάγνωσιν τοῦ Κορανίου (δουρούλ χιραγέτ), σχο-
λεῖον ἱατρικῆς (μεδρεσεῖτιβ), νοσοκομεῖον (δαρουσιφά),
μαγειρεῖον τοῖς πτωχοῖς (ἱμαρέτ), ξενοδοχεῖον (καραβαν-
σεράτ), βιβλιοθήκη (καταβχανέ), κρήνη (σεβιλχανέ), κα-
θίδρυμα (ταβχανέ) πρὸς περίθαλψιν τῶν ξένων καὶ λου-

τρός (χαμάμ) (¶). Ἐν μέσῳ τῶν δώδεκα τούτων εὐσεβῶν καὶ φιланθρωπικῶν ἰδρυμάτων διαλάμπει ὁ θόλος τοῦ Σουλεϊμανιγέ, ὡς ὁ διὰ τῶν δώδεκα ζωδίων τῆς ἡλιακῆς τροχιᾶς διειλημμένος οὐρανός. Ἐν τῇ χριστιανικῇ Κωνσταντινουπόλει ἵστατο ἐπὶ τῆς λεγομένης βασιλικῆς κιστέρνης, τῆς κατέναντι τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, τὸ ἐκ μετάλλου ἄγαλμα τοῦ Σολομῶντος, συγκεχυμένον καὶ ἔκπληκτον πρὸς ταύτην ὄρῳ, ὥσει κατησχυμένον ἐκ τῆς λαμπρότητος τῆς οἰκοδομῆς, ἥ τις ὑπερέβη τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν αὐτοῦ, καὶ δι' ἣν Ὁ Iουστινιανός παρὰ τὸ ἱερὸν βῆμα ἀνέκραξε τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐγκαινίσεως· «Νενίκηκά σε, Σολομών». Καὶ ἔτι νῦν τὸ τέμενος τοῦ Σουλεϊμάν ἀτενίζει ὑπερήφανον τὴν ἁγίαν Σοφίαν καὶ λέγει, ὡς ἡ οἰκοδομὴ τοῦ Iουστινιανοῦ ἐνίκησε τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος, ἐνίκησεν αὐτὴν ὁ Σουλεϊμάν· ἀλλ' οὔτε ὁ Σολομών, οὔτε ὁ Σουλεϊμάν ἐδημιούργησαν τὴν σοφίαν τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ τὴν δύναμιν τῶν κιόνων αὐτοῦ. Μόνον τὸ Σουλεϊμανιγέ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν ἀνεγερθέντων τεμενῶν φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τὰ δὲ ἕτερα ἐξ, ὧν ἡ οἰκοδομὴ ἐγένετο ἢ ὅλη ἢ ἐπὶ μέρους δαπάνη τοῦ ἰδίου ταμείου, φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, τῶν υἱῶν, ἢ τὸ τῆς γυναικὸς καὶ θυγατρὸς. Ἐγένετο ἤδη λόγος περὶ τοῦ τῶν τεμενῶν Σελίμ τοῦ Α' καὶ τῶν ἡγεμονοπαίδων Μωάμεθ καὶ Τζιχαγγίρ. Συγχρόνως τούτοις ἀνηγέρθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῇ ἀγορᾷ τῶν γυναικῶν τὸ τέμενος τῆς Χασσεκί, τοιούστι τῆς σουλτάνης Χουρρέμ (Ῥοξολάνης) (Ζ), καὶ τὰ δύο ἕτερα τὰ φερώνυμα τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Χανοὺν σουλτάνῃ, Μιρμάχ συνήθως καλουμένη, γυναικὶ τοῦ Ῥουστέμ. Τὸ μὲν τῶν τεμενῶν τούτων κεῖται πρὸς τὴν πύλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸ δὲ ἐν Χρυσουπόλει πρὸς τὸν λιμένα. Τὸ τέμενος τῆς Χασσεκί ἐστίν

ἀπλοῦν, κοσμεῖται δὲ μόνον διὰ θόλου καὶ μιναρῆ, δι' ἀκαδημίας, διὰ μαγειρείου ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ φρενοκομείου, τὸ δὲ πρὸς τὴν πύλην τῆς Ἀδριανουπόλεως ἔχει μόνον ἀκαδημίαν, λουτρὸν καὶ ἀγοράν, τὸ δὲ τρίτον ἀνυψοῦται τολμηρὸν καὶ κομψόν ἐπὶ γεωλόφου, ὅπου φέρουσι βαθμίδες, παρὰ τὸν λιμένα τῆς Χρυσουπόλεως, ὃν ἐκ τῶν καταφασμάτων ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων ἐν τῷ πανοράματι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθότι τὴν θέαν αὐτοῦ οὐδόλως παρακλύουσι παρακείμεναι οἰκοδομαί. Τὰ τεμένη ταῦτα τοῦ Σουλεϊμανιγῆ, τῆς Χασσεκί, τῆς σουλτανίνης θυγατρὸς αὐτῆς καὶ τῶν ἡγεμονοπαίδων εἰσὶ τῷ εἰδότη τὴν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν ἔνεκα τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἢ λάμπουσα πλειὰς ἀστέρων, ὧν ἡ θεά, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ Κηφέως, τοῦ Περσέως, τῆς Κασσιόπης καὶ Ἀνδρομέδας, ἀναμινύσκει τὴν τραγικὴν ἱστορίαν ὁλοκλήρου βασιλικῆς οἰκογενείας.

Ἡ τελείωσις τοῦ Σουλεϊμανιγῆ καὶ ἡ εἰς τὴν μεγάλην βεζυρίαν ἐπάνοδος τοῦ Ῥουστέμ, ἦσαν τοσοῦτον ἀξιόλογα πολιτικὰ γεγονότα, ὥστε ὁ σάχης τῆς Περσίας ἔκρινε καθῆκον ἵνα πέμψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἴδιον πρεσβευτὴν, ὅπως συγχαρῇ ἐπὶ τούτοις τῷ σουλτάνῳ. Ὁ πρεσβευτὴς οὗτος ἐκόμιζε δύο ἐπιστολάς τοῦ σάχη πρὸς τὸν Σουλεϊμάν καὶ πρὸς τὸν Ῥουστέμ, ἑτέραν τοῦ Μωάμεθ, υἱοῦ τοῦ Ταμάσπ, πρὸς τὸν Ῥουστέμ, καὶ ἑτέραν τῆς πρώτης γυναικὸς τοῦ σάχη, ἣν οἱ Πέρσαι καλοῦσι γυναῖκα τοῦ χαρεμίου, πρὸς τὴν σουλτάναν Χασσεκί. Αἱ ἐπιγραφαί, αἱ προσαγορεύσεις καὶ ἅπανα ἢ ὑπόθεσις τῶν πολιτικῶν τούτων ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἀποκρίσεων εἰς αὐτάς εἰσι τόσον ἄγαν φιλόφρονες ἐν τε τῷ χαρακτῆρι τοῦ λόγου καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅσον αἱ ἐπὶ τοῦ πολέμου ἀνταλλαγεῖσθαι ἦσαν ἀπρεπεῖς. Μετὰ δύο μεγάλα φύλλα πλήρη

προσρήσεων, γεγραμμένων καταλογάδην καὶ ἐμμέτρως, ὁ σάχης προσαγορεύει τέλος τὸν σουλτάνον «Ὡς τὸν εὐμοιροῦντα θείας εὐμενείας καὶ πύλογημένον ταῖς χάρισιν τοῦ Κυρίου, τὸν ἀπολαύοντα τῶν δώρων τοῦ Πανυψίστου, τὸν ἐρβραντισμένον σταγόσι τοῦ Παντοδότου, τὸν σουλτάνον δύο ἡπείρων, τὸν χαγὰν δύο θαλασσῶν, ὃς καλεῖται Προφήτης δύο γενῶν κτισμάτων ⁽¹⁾, τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δαιμόνων, ὅμοιον τοῖς Σολομῶσι ⁽²⁾, τὸ καταφύγιον δύο ὀριζόντων ⁽³⁾, λειτουργὸν τῶν δύο ἱερῶν πόλεων (τῆς Μέκκας καὶ Μεδίνης), κοινωνὸν ἀρχῆς καὶ δόξης, μεγαλοπρεπείας καὶ δυνάμεως καὶ τοῦ καλιφάτου, μεγαλείου, μεγαλειότητος, δικαιοσύνης, τιμῆς, εὐτυχίας καὶ ἐπιεικείας, τὸν Σουλτάν Σουλεϊμάν Χάν, οὗ αἱ σημαῖαι τῶν καλιφῶν τεθείησαν ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς, τὸ δὲ δίπλωμα τῆς ἀρχῆς ἐγγαραχθεῖν ἐπὶ πίνακος ἀφθάρτου». Εἴτα συγχαίρει αὐτῷ ἐπὶ τῇ τελειώσει τοῦ ταμένους, μηδέποτε ὁμοίου οἰκοδομηθέντος ἐν τῇ οἰκουμένῃ ⁽⁴⁾, καὶ ἐπὶ τῇ νῦν ἐλευθερίᾳ τῆς εἰς Μέκκαν πορείας προσκυνητῶν, ἧς ἡ ἀντιμισθία ἀνήκει καὶ αὐτῷ· «διότι ἡ ὑπηρεσία τοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν ὀδηγοῦντος οὐκ ἔστιν ἥσων τοῦ τὸ ἀγαθὸν πράττοντος» ⁽⁵⁾. Ἡ τοῦ Σουλεϊμάν ἐπιστολὴ ἦν πολλῷ βραχυτέρα (ἐκείνη πληροῖ πέντε μεγάλα φύλλα, αὕτη δὲ τρία), ἀρχεται δ' ὥδε· «Κύριος τῆς μεγαλειότητος, ὃς ἴσταται στερεὸς ὡς ὁ οὐρανός, ἀνατέλλει λάμψιν πρὸς ὡς ὁ ἥλιος, ὁ περιβαλλόμενος τῇ λάμπει τοῦ Τζεμιτζιδ, ὁ μεγάλτιμος, ὁ ἔχων τὴν φρόνησιν τοῦ Δαρά καὶ

(1) Νεβιῆς σικλεῖν.

(2) Οἱ ἐδομηκοντα προαδαμιαῖοι Σολομῶντες.

(3) Κεχεφούλ χαφικέιν.

(4) Λέμ γιουχτάκ μιστιχὰ φίλ βιλάτ.

(5) Ἐδδάλ ἀκενχταῖρ κὲ φαῖλιχ.

τὴν δεξιότητα τοῦ Χοσρόου, τὴν εὐτυχίαν τοῦ Διὸς, τὸ διάδημα τοῦ Κεϊκοβάδ, τὸν θρόνον τοῦ Φερίδουν, σάχης τοῦ θρόνου τῆς μεγαλοπρεπείας, σελήνη τοῦ οὐρανοῦ τῆς δυνάμεως! ὁ ἀναπεταννὺς τὰς σημαίας τῆς τιμῆς καὶ τῆς τύχης καὶ ἑξαπλῶν τὸν τάπητα τῆς μετριότητος καὶ τῆς δεξιότητος! ἡ ἀνατολὴ τῶν αἰσίων ἀστέρων, πρώτη πηγὴ καὶ σωτὴρ τῶν ἀρετῶν, ὁ ἐνὼν ἐν ἑαυτῷ τὰ χρυστὰ ἦθελ καὶ ἐν τῇ λάμπει τῶν προτερημάτων στίλβων, κεχαριτωμένος τοῖς βλέμμασι τοῦ Ὑψίστου Δοτῆρος τῆς χάριτος, ἐκπρεπὴς ἐπὶ τοῖς δείγμασι τοῦ εὐσπλαγχνοτάτου δοτῆρος τῆς εὐτυχίας, περιζήτητος ὡς ὁ Τζέμ, καταφύγιον τῆς εὐδαιμονίας, Σάχης Ταμάσπ, εἷη εἰσαεὶ ἡρδευμένος ἀπὸ τῶν ἐκροῶν θείας χάριτος καὶ πεφωτισμένος ὑπὸ τῶν εἰσροῶν οὐρανίων φώτων.

Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν προσαγορεύσεων τούτων πρὸς τὰς παρὰ τῷ Ἀγαθίᾳ διασωθείσας ἡμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Χοσρόου Περβίζ πρὸς τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα καταφαίνεται, ὅτι ὁ ἀσιανὸς αὐλικὸς χαρακτήρ τοῦ λόγου ἀπὸ χιλιετηρίδος ὀλίγον κατ' οὐσίαν μετεβλήθη καὶ ἐστὶν οὐχ ἥττον κομπώδης, μόνον δὲ ἐπὶ τοσοῦτον εὐπρεπέστερος ἐγένετο, καθόσον ὁ γράφων τὰς ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ληφθείσας προσηγορίας οὐχὶ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ πρὸς ὃν ἐπιστέλλει ἀποδίδωσι. Λυπηρὸν, ὅτι οὐδεμία ἀλληλογραφία τῶν χρόνων ἐκείνων Περσίδος αὐτοκρατείας πρὸς Ἑλληνίδα ἐσώθη, ὅπως διὰ τῆς παραβολῆς αὐτῆς πρὸς τὰς ἐξῆς προσρήσεις τῶν ἐπιστολῶν τοῦ γυναικωνίτου δυνηθῶμεν ἐπιβεβαιῶσαι τὸ ἀνωτέρω ρηθέν. Ἡ τῆς γυναικὸς τοῦ σάχη ἐπιστολὴ ἀρχεται ὧδε: «Τιμαλφεῖς λίθοι τοῦ ἐπαίνου, ὡς οὗτος ἀναβαίνει ἀπὸ τῶν ἀμβώνων τῶν οὐρανῶν ἐκ στόματος τῶν ἀγγέλων, οἱ τινες ἐξυμνοῦσι νυχτὸς καὶ ἡμέρας τὸν Κύριον, καὶ ἡ γλυκυτάτη προσευ-

χῆ, πρὸς ἣν κλίνει ὁ Θεὸς τὸ οὖς ἐξερχομένην ἐν τοῖς τεμένεσι καὶ τοῖς κελλίοις ἐκ στόματος ἐκείνων, οἳ τινες πιστεύουσι καὶ πράττουσι τὸ ἀγαθόν, ὁ πᾶς κόσμος τῶν αἰώνων, τουτέστι τὰ ἄριστα τῶν κειμηλίων, προσενεχθή-
 τωσαν τῇ Ὑψηλῇ, τῇ κεκτημένη τὴν μεγαλειότητα τοῦ
 Διὸς, τῇ περιλαμβομένη τῇ λάμψει τοῦ ἑωσφόρου, τῇ λαμ-
 πρᾷ ὡς ἡ Φερεγκίς ⁽¹⁾, τῇ δυνατῇ ὡς ἡ Βάλκη ⁽²⁾, τῇ εὐ-
 γενεῖ ὡς ἡ Σουλεῖχά ⁽³⁾, τῇ ἀμώμῳ ὡς ἡ Μαρία, τῇ
 ἐχούσῃ δύναμιν ἡλίου καὶ κατὰ τὸ ἐράσμιον τὸ κῦδος
 τῶν γυναικῶν, τῇ ἀγγελομόρφῳ, τῇ Καῖδαφά ⁽⁴⁾ τῶν
 αἰώνων, τῇ Νουσαβέ, πρὸς ἣν αἱ ἡμέραι καθιερώθησαν, τῇ
 σουλτάνῃ Χασσεκί». Εἴτα εὐχεται αὐτῇ εὐτυχίαν ἐκ τῆς ἀντι-
 μισθίας τῆς οἰκοδομῆς τοῦ τεμένου· «διότι τὸ Κοράνιον εὐ-
 λογεῖ τοὺς προσευκτῆρια ἰδρύοντας τῷ Κυρίῳ καὶ πεποι-
 θότας αὐτῷ», καὶ πέμπει πρὸς αὐτὴν ἀντίγραφά τινα
 τοῦ Κορανίου, ἐλπίζουσα, ὅτι ἔσονται εὐπρόσδεκτα πρὸς
 εὐτεβῆ χρήσιν ἐν τῷ τεμένει. Ἡ δὲ Χασσεκί ἀπεκρίνατο·
 «Μαργαρίται τῶν ἀγνωτάτων προσευχῶν τοῦ κομβολο-
 γίου, ἃς ἀπαγγέλλουσιν οἱ ἄγγελοι, καὶ εὖσσμα κορά-
 λια τῶν ἀρίστων εὐχῶν, ἃς οἱ εὐσεβεῖς ἐν τοῖς τεμένεσιν
 ἀπαγγέλλουσι, γενέτωσαν εὐμενῶς δεκτὰ ὑπ' αὐτῆς, ὡς
 κόσμημα τοῦ παραδείσου, τῆς ἐχούσης τὴν νεότητα τῶν
 χουρί ⁽⁵⁾, τὴν ἀρετὴν τῆς Σουλεῖχά, ὑψηλὰ πλεονεκτή-
 ματα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Δαρείου, ὑπ' αὐτῆς, ἥτις ἐστὶν
 ἡ δέσποινα, ἡ τῶν συμβουλίων τῆς οἰκουμένης δεσπόζουσα,
 ἡ Μαρία, ἡ ἐμπνεομένη ὑπὸ Θεοῦ πνεύματος ὡς ὁ Ἰησοῦς,

(1) Ἡ γυνὴ τοῦ Σιαβού, θυγάτηρ τοῦ Ἐφρασιάβ.

(2) Βασίλισσα τῆς Σαβᾶ.

(3) Ἡ γυνὴ τοῦ Πουτιφάρ.

(4) Ἡ Κανδάκη παρὰ τοῖς Ἑλλήσι.

(5) Νύμφη τοῦ μωαμεθανικοῦ παραδείσου.

τὸ λαμπρότατον ἄστρον τῆς ζώνης τῆς μεγαλειότητος, ὁ περιλαμπής μαργαρίτης τοῦ σέμματος τῆς σωφροσύνης, καλυπτομένης ὑπὸ τοῦ πέπλου τῆς ἀγνότητος, τὸ ἀθέατον τοῖς ἀμυήτοις πρότυπον τῶν γυναικῶν». Τοιοῦτῳ τρόπῳ ἐπέστελλε καὶ ὁ ἡγεμονόπαις Μωάμεθ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Ῥουστέμ, συγχαίρων αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ εἰς τὸ πρότερον ἀξίωμα· «διότι ἡ τύχη ἐκπληροῦν νῦν τὰ ὑπεσχημένα, τὸ δὲ ἄστρον τῆς νίκης ἀνέβη εἰς τὴν κορυφὴν, ἀνθ' ὧν δόξα καὶ εὐχαριστία τῷ Θεῷ. Τὸ ἄστρον ἀναλαβέτω τὴν τροχίαν αὐτοῦ, ὁ δὲ δύσας ἥλιος ἀνατειλάτω αὐθις». Κομιστὴς τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν δώρων ἦν ὁ Τουβεταγά, ἐγγηράσας ἐν τοῖς ἀξιώμασι τῆς περσικῆς αὐλῆς ἀπὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος (1).

Τελειωθείσης τῆς οἰκοδομῆς τοῦ τεμένους, τοῦ Σουλεϊμὰν πρώτη φροντίς ἦν ἡ ἐγκατάστασις δεξιῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐν ταῖς τέσσαρσιν ἀκαδημαῖαις, ὧν αἱ μὲν δύο ᾠκοδόμηντο πρὸς ἀνατολὰς, αἱ δὲ ἑτεραι δύο πρὸς δυσμὰς τοῦ τεμένους (2). Αὗται οὖν εἰσι τέσσαρες κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἐν ᾧ Μωάμεθ ὁ Β' ἀνίδρυσεν ὀκτὼ ἀκαδημίας, ἀλλὰ καθιδρύθησαν μετὰ μείζονος ἀποφορᾶς τῶν καθηγητῶν οὕτως, ὥστε αὗται ἐν τῇ κλίμακι τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἀξιωματῶν ἀνυψώθησαν εἰς τὴν ὑψηλοτάτην καὶ προσοδοφορωτάτην τάξιν καὶ ἔκτοτε διέμειναν τοιαῦται. Ὁ Σουλεϊ-

(1) Πᾶσαι αὗται αἱ ἐπιστολαὶ εὑρηνται ἐν τῇ προσθήκῃ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Σουλεϊμὰν, ἥτοι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Γαμάσπ πρὸς τὸν Σουλεϊμὰν, ἀρ. Ν, ἡ ἀπόκρισις, ἀρ. ΝΑ, ἡ ἐπιστολὴ τῆς γυναικὸς τοῦ σάχη, ἀρ. ΝΒ, ἡ ἀπόκρισις τῆς σουλτάνης, ἀρ. ΝΓ, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σάχη πρὸς τὸν Ῥουστέμ, ἀρ. ΝΔ, ἡ τοῦ Πέρσου ἡγεμονόπαιδος Μωάμεθ, ἀρ. ΝΕ, ἀπόκρισις τοῦ Ῥουστέμ, ἀρ. ΝΣΤ.

(2) Ἀδδουλαζίζ ἐφέντης· ῥαουζατεὺλ ἐδράρ, τῷ ἔτει 965 (1559).

μὴν ἐξελέξατο τέσσαρας νομομαθεῖς, κτησαμένους ἤδη ἔνεκα τῆς ἐξόχου ἀξίας τῶν ἔργων αὐτῶν τὴν προστασίαν τοῦ τε σοφοῦ μουφτι Ἐβουσουοῦδ καὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου Ῥουστέμ. Οἱ δύο αὐτῶν ἦσαν κατηχηταὶ τῶν ἐν Κοτυαίῳ ὑπὸ τοῦ Ῥουστέμ ἰδρυθεισῶν ἀκαδημιῶν. Ὁ ἕτερος τούτων, ὁ Μωάμεθ Βὲν Κουρρέμ, ἀπόγονος τοῦ Τζελαλεδδίν Ῥουμί, μεγίστου μυστικοῦ ποιητοῦ τῶν Περσῶν, ἔγραψε σχόλια εἰς τὸ Τεδσρίδ, μεγάλην πραγματείαν περὶ μεταφυσικῆς τοῦ Νασρεδδίν Τούς, ἃτινα ἐν χειρογράφοις αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἐφυλάχθησαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Σουλεϊμανιγέ ὡς πολύτιμον βιβλιογραφικὸν μνημεῖον. Τούτῳ ἀνετέθη ἡ πρὸς δυσμὰς τοῦ τεμένου ἀκαδημία, ἡ μεσημβρινή, ἡ δὲ πρὸς ἄρκτον, τῷ πολυμαθεῖ ἀνδρὶ Ἀλῇ Χιναλιζαδὲ (Η), οὗ ὁ οἶκος ἡρίθμει δωδεκάδα πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, οὓς πάντας ὡς ποιητὰς ἀναφέρει ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ ἐν ταῖς Βιογραφίαις τῶν Τούρκων ποιητῶν (1). Αἱ δύο δὲ ἀκαδημίαι αἱ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ τεμένου ἀνετέθησαν ἡ μὲν τῷ Μείμαρζαδὲ (υἱῷ τοῦ ἀρχιτέκτονος), ἡ δὲ τῷ Καζιζαδὲ (υἱῷ τοῦ δικαστοῦ). Ἀμφότεροι οὗτοι ἔγραφαν παρασελίδους σημειώσεις καὶ σχόλια εἰς τὰ θεμελιώδη συγγράμματα τῆς ὀθωμανικῆς νομοθεσίας (2), ὁ δεύτερος ὁμῶς τούτων, ὁ περιελθὼν μετὰ ταῦτα εἰς τὸ ὑπατον ἀξίωμα τοῦ μουφτι, ἐκάλεσε τῷ ἰδίῳ ὀνόματι ἀναγνωστήριον χάριν τοῦ Κορανίου καὶ τέμενος ἀπέναντι τοῦ Τζουκούρ Χαμάν ἢ λουτροῦ τοῦ βόθρου (τῆς ἀρχαίας δεξαμενῆς Μωκηνσίας) (3). Ἡ σουλτάνα Χασσεκί Χουρρέμ, ἡ Ῥωσαῖς, μι-

(1) Ἀτταγί, Βιογραφία (συνέχεια τῶν Βιογραφιῶν τοῦ Τασιπριζαδὲ) ΡΞΒ.

(2) Ἡ βιογραφία τοῦ Μείμαρζαδὲ ἐστὶν ἡ ΝΓ' παρὰ Ἀτταγί. Ἐγραψε καὶ σημειώσεις εἰς τὸ Τελθιχ, Δούρρερ ἢ γούρρερ, Μιφτάχ, Μεκαφίχ.

(3) Ἡ βιογραφία τοῦ Καζιζαδὲ ἐστὶν ἡ ΔΜΘ παρὰ Ἀτταγί. Ἐγραψεν

κρὸν ἐπέζησε τῷ τέλει τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Σουλεϊμανιγέ, ταῖς κολακευτικαῖς προσαγορεύσεσι τῆς περσικῆς πρεσβείας, τῇ εἰς τὴν μεγάλην βεζυρίαν ἐπανόδῳ τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς Ῥουστέμ καὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον βεβαία διαδοχῇ ἐνὸς τῶν υἱῶν ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ διαδόχου· ἐτάφη δὲ ἐν ἰδίῳ μαυσωλείῳ παρὰ τὸ Σουλεϊμανιγέ. Ὁ ^{Απο.} τάφος οὗτος τῆς Ῥωσίδος, ἥτις διὰ θελγίτρων καὶ ἐν 1555 φυῖας ἀπὸ δούλης ἀνεδείχθη οὐ μόνον γυνή, ἀλλὰ καὶ μόνη σύνευνος τοῦ σουλτάνου, ἄρχουσα αὐτοῦ κατὰ βούλησιν, καὶ ὅτε ἤδη ἀπὸ πολλοῦ τὰ θέλγητρα τῆς καλλονῆς αὐτῆς ἐμαράνθησαν, διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ νοῦ καὶ τοῦ χαρακτῆρος, ἥ τις ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἐλέγχεται ἐπὶ τῇ θανατῶσει δύο μεγάλων βεζυρῶν (τοῦ Ἰβραῖμ(θ) καὶ Ἀχμέτ), καὶ τῇ παιδοκτονίᾳ, ἣν διέπραξεν ὁ Σουλεϊμάν κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ, καὶ ἥτις ἐν τῇ ἀδελφικῇ ἔριδι ἐνεσπείρει τὸν αἱματηρὸν σπόρον τοῦ ἀδελφικοῦ πολέμου, δι' ὃν ὕστερον καθιερώθη τὸ ἔθνος τῆς καθεύξεως τῶν ἡγεμονοπαίδων ἐν τῷ κλωβίῳ τοῦ γυναικωνίτου, καὶ διὰ ταύτης ἡ ἐκνεύρισις τῶν ἡγεμόνων· ὁ τάφος οὗτος τῆς Ῥωσίδος κεῖται ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Σουλεϊμανιγέ παρὰ τὸν τοῦ μεγίστου αὐτοκράτορος τῶν Ὀθωμανῶν, οὗ ἡ γυνὴ ἐδέσποζεν αὐτοῦ, ὡς οὗτος τοῦ κράτους, ἐν μέσῳ τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ τρίτου τῶν ἑπτὰ λόφων τοῦ Ἰσταμπούλ, ὡς μνημεῖον ἀναμνησκον πλείονα ἢ ὁ ἐπὶ τοῦ Ἱπποδρόμου τῆς Ἑλληνικῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔφιππος, οὗ ἡ ἐπιγραφή προήγγελλε τὴν ὑπὸ τῶν Ῥώσων πόρθησιν τῆς πόλεως (1). Τῷ αὐτῷ ἔτει

ὑπόμνημα εἰς τὸ Χεδαγέτ καὶ σημειώσεις εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦ Μιφτάχ, Τετζρίδ, Μεφακίφ, Τελφίχ.

(1) Τὸ δὲ τετράπλευρον τοῦ τεθρίππου λιθόξεστον, ἔχει ἐγγεγραμμένας

τοῦ θανάτου τῆς Ῥοξολάνης καὶ Ἰσαβέλλης, τῆς Ῥωσίδος καὶ Πολωνίδος, αἱ τινες ἐξίσου ὀλεθρίως ἐπενήργησαν ἐπὶ τῆς Τουρκίας καὶ Οὐγγρίας, συνέβη καὶ ὁ θάνατος τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Μαρίας καὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς Καρόλου τοῦ Ε' ἐν Γερμανίᾳ.

Συγχρόνως τῇ ἐλεύσει τῆς περσικῆς πρεσβείας ἤλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν τρεῖς κομισταὶ ἐπιστολῶν τοῦ χάνη τῶν Οὐσβέγων, κυριάρχου τῶν πέραν τοῦ Ὠξοῦ χωρῶν, ἡγεμόνος τῶν Μαρακάνδων καὶ τῆς Βουχάρας. Τὴν ἱστορίαν τῆς δυναστείας ταύτης περιβάλλει βαθύτατον σκότος (I), ὅπερ ἠϋξήσαν ἐτι αἰνεωτῇ γενόμεναι ἔρυναι, ὥστε ἡ διασάφησις αὐτῶν ἐξ ἀγνώστων ἄχρι τοῦδε ἱστοριῶν καὶ ἐκ διπλωματικῶν ἐγγράφων ἦν ἤδη ἀξία λόγου, εἰ καὶ τῷ ἐρευνητῇ καὶ ἀναγνώστῃ ὀθωμανικῆς ἱστορίας ἡ ἀκριβεστέρα γνῶσις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Οὐσβέγων, ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς τῆς γλώσσης, χωροθεσίας καὶ θρησκείας ἐγγυτάτου συμμάχου τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν Περσῶν, ἐστὶν ἀπαραίτητος. Οἱ Οὐσβέγαι, τουρκικοῦ φύλου ὄντες ὡς οἱ Ὀθωμανοί, εἰσὶν οἱ πρὸς ἀνατολὰς ὅμοροι τῶν Περσῶν, οἱ δὲ Ὀθωμανοί οἱ πρὸς δυσμᾶς. Ἀμφότεροί εἰσι σουννῖται, ἐκ τούτου δὲ ἐχθροὶ τῶν σιιτῶν Περσῶν, ἐτι δὲ μᾶλλον φυσικοὶ σύμμαχοι ἕνεκα τοῦ κοινῇ πολιτικοῦ συμφέροντος κατὰ τοῦ γείτονος, οὗ αἱ χώραι κεῖνται μεταξὺ τῶν ἰδίων.

Ὅτε ἡ τουρκικὴ δυναστεία τῶν Σεϊβανὶ ἤρχε τῶν πέραν τοῦ Ὠξοῦ κειμένων χωρῶν, ἡ τῶν Σαφῆ ἐβασίλευε τῶν ἐνθεν τοῦ ποταμοῦ τούτου, δηλαδὴ τῆς Περσίας. Ὁ Οὐσβέγης Σαχιδέγης καὶ ὁ σάχης Ἰσμαήλ, ὁ ἰδρυτὴς

ἱστορίας τῶν ἐσχάτων τῇ πόλει, τῶν Ῥωσῶν μελλόντων πορθεῖν τὴν αὐτὴν πόλιν. Κωδινός, σ. 21.

τῆς δυναστείας τῶν Σαφῆ, διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἤδη ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν πράξεων τοῦ Ἰσμαήλ ἐγένετο μνεία τῆς μάχης τοῦ Μέρβ, ἧς τροπαίον ἦν τὸ κρανίον τοῦ Σαχιβέγη, ὃ ὁ Ἰσμαήλ χρυσῶ καὶ πολυτίμοις λίθοις κοσμήσας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὸ παλαιὸν βάρβαρον ἔθος τῶν πορθητῶν, καθὼ ὁ Κροῦμος, ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων, τὸ κρανίον τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος Νικηφόρου, καὶ ὁ τῶν Λογγοβάρδων βασιλεὺς Ἀλθόινος τὸ τοῦ βασιλέως τῶν Γεπηδῶν Κουμούνδου, μετέβαλον εἰς ποτήριον. Ὁ Σαχιβέγης, ὁ υἱὸς τοῦ σάχη Βουδάκ, ἦν ἐγγονος τοῦ Ἐβουλκατρ Σαβάκθ ἡ Σεϊβέγη, χάνη τῆς Κιπτζάκης, ὃς μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Μαρακάνδων καὶ τὸν φόνον τοῦ κυριάρχου αὐτῶν Ἀβδουλαζίζ Μίρζα, ἔγημε τὴν χήραν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἣ τις ἔτεκε δύο υἱούς, τὸν Κουδσουντζι ἡ Κουδσουν καὶ Σουντζούκ· ἑτέρα δὲ γυνὴ ἔτεκεν αὐτῷ τρεῖς ἑτέρους υἱούς, τὸν Σαχβουδάκ, τὸν Χοδσκούν καὶ Σαντζάρ (IA). Ὅτε ὁ Ἐβουσαῖδ, ὁ δισέγγονος τοῦ Τιμούρ, ἡττηθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Οὐζούν Χασάν, ὁ σουλτάν Ἀχμέτ διεδέξατο αὐτόν. Θανόντος δὲ τούτου, ὁ Οὐσπᾶ Ἀλῆς, υἱὸς τοῦ Μαχμούτ, ἐπολιορκήθη ἐν Μαρακάνδοις ὑπὸ τοῦ Σαχιβέγη, ὃς πείσας αὐτόν διὰ δολίων ὑποσχέσεων ἵνα ἐξέλθῃ τοῦ φρουρίου, ἀπέκτεινε. Ἐκτοτε ὁ Σαχιβέγης ἐδέσποζε τῶν πέραν τοῦ Ὠξοῦ χωρῶν, ὁπόθεν ἐξελάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Βαβέρ, ἐγγόνου τοῦ Ἐβουσαῖδ, κυριάρχου τοῦ Καβούλ· ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη ὁ Βαβέρ ἀποδιώξας αὐτόν ἐκτὸς τῶν ὀρίων, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, ὅπου ἤρξε συνεχῶς μέχρι τῆς ἀτυχοῦς μάχης τοῦ Μέρβ. Μετὰ ταύτην ὁ Βαβέρ Μίρζας εἰσέβαλε παραχρῆμα ἐκ τοῦ Καβούλ, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Κουδσουντζι Θείου τοῦ Σαχιβέγη (IB).

Ὁ Κουδσκουντζὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ τρία καὶ εἴκοσιν ἔτη,
 1551 καθ' ἃ πολλάκις συνεπλάκη πρὸς τοὺς σάχας Πέρσας,
 τὸν Ἰσμαήλ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ταμάσπ, νικητὴς τὸ πλεῖ-
 στον, ἰδίᾳ δὲ κατενίκησε περὶ τὸ Γιτζδεβὰν τὸν μέγαν βε-
 ζύρην τοῦ Ἰβραῖμ Νετζιμσανί, ἡγούμενον ἑξακισμυρίων
 ἀνδρῶν, ὃς ἔπεσε κατὰ τὴν μάχην. Ὁ Μίρζας Βαβέρ, ὃς πάλιν
 ἐξῆλθε τοῦ Καβούλ, ἀπεχώρησε καὶ οὐδέποτε ἐπανῆλ-
 theoretical θεν εἰς τὰς πέραν τοῦ Ὡξου χώρας. Ὁ δὲ Ἐβουσαῖδ, υἱὸς
 καὶ διάδοχος τοῦ Κουδσκουντζὶ ἄρξας ἐπὶ ἑξ ἔτη, ἐτελεύ-
 τησε τῷ 946 (1559) (1). Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπο-
 1539 λιόρκησεν ἐν Ἐράτ τὸν υἱὸν τοῦ Ταμάσπ Βεχράμ, ἀλλ'
 ἐπερχομένου τοῦ σάχη, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς πέραν τοῦ Ὡξου
 χώρας. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ὁβειδουλλάχ, ἑγγονος τοῦ
 σάχη Βουλάκ καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Σεΐθανί, ἦν ἀνδρεῖος καὶ νι-
 κηφόρος ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς τοὺς Πέρσας, ἐξ ὧν ἐφό-
 νευσεν ὡς τετρακισχιλίους καὶ τὸν τοποτηρητὴν τοῦ
 Ἐράτ Χανιφὲ Ῥούμλι, κατεπόρθησε δὲ πᾶσαν τὴν χώραν
 πλὴν τῆς Νισαβούρ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν δεινὸς περὶ τὰς νο-
 μικάς ἐπιστήμας, ἔμπειρος περὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν
 τουρκικὴν ποίησιν· διὸ ἐξετίμα τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς
 σοφοὺς.

Πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁβειδουλλάχ ἡ ὀθωμανικὴ
 ἱστορία οὐδὲν ἀναφέρει περὶ φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν περὶ τὸν Ὡξον χωρῶν·
 ἀλλ' ἡ τελευταία εἰς Περσίαν ἐκστρατεία τοῦ Σουλεϊμάν
 συνετέλεσεν εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ
 Ὁβειδουλλάχ, ἐξέτεινε τὸ κράτος τῆς δυναστείας Σεΐθανί

(1) Τζεναβῆς, Νοχθετὲτ τεβαρίχ. Κατὰ τὸ χειρόγραφον τοῦ Σανκόδσκη,
 ὁ Ὁβειδουλλάχ διεδέξατο ἀμέσως τὸν Σαχίβέγην καὶ ἐτελεύτησε τῷ 937·
 ἀλλὰ πράγματι ἤρξε μόνον τῷ 946.

πέραν τοῦ Ὠξου πρὸς τὸ Χορασάν, ἐνθα ἐδέσποζεν ἤδη τῶν πόλεων Βεστάν καὶ Δαμαγάν. Τελευτήσαντος δὲ τὸν βίον, ὁ Ἀβδουλλάχ υἱὸς τοῦ Κουδσκουντζι, ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον· ἀλλ' ἤρξε μόνον ἑξ μῆνας, διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ ἀδελφός 1545
 Ἀβδουλλατίφ ἢ Ἀβδουλαζίζ, δίκαιος καὶ συνετὸς ἡγεμὼν, σατραπεύσας ἐπὶ δώδεκα ἔτη. Οὗτος εἴλκυσε νύπερβαλ-
 λόντως τὴν εὐνοίαν τοῦ Σουλεϊμάν, ὃς οὐκ ἠρκέσθη μόνον φιλικαῖς κεναιαῖς λέξεσιν, ἀλλ' ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν διὰ πρε-
 σβευτοῦ τινος ἐπικουρίαν ἐκ τριακοσίων γενιτσαρίων καὶ τηλεβόλων (ΙΔ). Ἀποθανόντος τοῦ Ἀβδουλαζίζ κατὰ 1554
 τὴν ἀφίξιν τῆς ἐπικουρίας, ὁ Νεβρουζ Ἀχμέτ Βεχαδέρ, ὁ τοῦ πλίκην Βορράκ Χάν, υἱὸς τοῦ Σουντζούκ καὶ ἐγγονος τοῦ Ἀβδουλχαῖρ, κατέλαβε τὴν ἀρχήν· ἀνεκοίνωσε δὲ πρὸς τὸν Σουλεϊμάν τοῦτο ὡδε· «Ἀπὸ τῆς εἰς τὸν παρά-
 δεισον ἀποδημίας τοῦ Ἀβδουλαζίζ Χάν, τὸ καλιφάτον καὶ ἡ κοσμοκρατορία ἔλαχον ἡμῖν· οἱ ἐμοὶ ἀδελφοί, οἱ παρὰ τῷ χάνη τῶν Μαρακάνδων διατρίβοντες, καὶ οἱ ἕτεροι σουλ-
 τάνοι, κύριοι τῶν ἐχυρῶν φρουρίων Δαβουσί, Κουφίν, Κερμινέ, Κές, Καρσχι καὶ Χαζάρ, πεποιθότες τῇ ὀχυρό-
 τητι τῶν φρουρίων αὐτῶν, ἀντέστησαν καὶ ἠνάγκασαν ἡμᾶς πολεμῆσαι αὐτοῖς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη». Διὰ τῆς τοιαύτης βραχυλογίας ἡτιολόγει τὴν βραδύτητα τῆς ἀποστολῆς τῆς ὑπεσχημένης πρὸς τὸν σουλτάνον ἐπικου-
 ρίας κατὰ τῶν Περσῶν ἀντὶ τῆς ὑπὸ τῆς Πύλης δοθείσης τῷ προκατόχῳ αὐτοῦ· ἀνήγγειλε δὲ προσέτι, ὅτι ἦν τότε κύριος τῶν Μαρακάνδων, ὅτι ὁ Πίρ Μωάμεθ Σουλτάν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὅτι πάντα τὰ φρούρια αὐτῶν, πλὴν τῆς Βουχάρας, περιτλήθον εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, καὶ ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἀλωσιν τοῦ τε-
 λευταίου εἰσβαλεῖ εἰς Χορασάν. Ἀλλ' ἤδη μετὰ δύο μῆ-
 νας (ῥεβιούλ ἀχίρ 963) ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ τὴν πρόδοον 1556

Φεβρ.

τῶν νικῶν αὐτοῦ ἐκ Βουχάρας διὰ τοῦ ἐπανακάμπτοντος
 Ἀπρὶλ. 1556 πρεσβευτοῦ Νιζαμεδδίν Ἀχμέτ Τζαουσθέγη. Τρίτην ἐπιστολὴν ἐκόμισεν ὁ σέχης Μουслиχεδδίν Μουσταφᾶς (1), ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν συγγενῶν. Ὁ Σουλεϊμάν ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν Νεβροῦζ Ἀχμέτ Βεχαδὶρ, ἐπικαλούμενον Βορράκ Χάν, διὰ δύο ἐπιστολῶν (ΙΕ)· καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν ἐπιστολὴν, δι' ἧς συνιστάτο θερμῶς ὁ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν συγγενῶν σέχης, διὰ δὲ τῆς δευτέρας, μνημονεύων τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Κουτλοῦ Φουδαλί καὶ δι' ἧς ὁ χάνης ἀνήγγειλε τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν, ἀπεκρίνατο, ὅτι προθύμως εἶχε διατηρῆσαι τὴν πρὸς τὸν Ἀβδουλλάχ καὶ Ἀβδουλλατίφ φιλίαν, ἀλλ' ἐδήλου συγχρόνως, ὅτι τό γε νῦν οὔτε βοήθειαν παρασχεῖν ἐδύνατο, οὔτε λαβεῖν τοιαύτην, τῆς εἰρήνης συνομολογηθείσης πρὸς τὴν Περσίαν (2).

Ἡ ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν τοῦ Φερδινάνδου ἐν Ἀμασεΐᾳ συνομολογηθεῖσα ἐξάμηνος ἐκεχειρία οὐδόλως κατέπαυσε τὰ ἐχθρικά ἔργα ἐν Οὐγγρία ἕνεκα τοῦ ἀμοιβαίου ἀδιαλλάκτου μίσους τῶν δύο ἐθνῶν. Καὶ περ δ' οὔσης ἐκεχειρίας, αἱ μονομαχίαι καὶ αἱ εἰς ἐκάτερα τὰ ἔθνη εἰσβολαὶ ἦσαν ἀκατάπαυστοι. Οὕτως ὁ βάνος τῆς Κροατίας προῦκαλέσατο εἰς μονομαχίαν τὸν Πασᾶν τῆς Βοσνίας, ὁ δὲ βαρόνος Οὐνγνάδ τῆς Στυρίας ἐπέτρεψεν ἐκ προστάγμα-

(1) Προσθήκη ἐν τῇ Ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. ΜΣ. Συγγενεῖς αὐτοῦ ἦσαν οἱ σοφοὶ Μεβλανά Ἀλαϊδδίν, ὁ Ἀλῆ Τζελεπῆς καὶ ὁ Ἰαγιά Τζελεπῆς.

(2) Ἐν τῇ προσθήκῃ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Σουλεϊμάν εὑρίσκεται ἡ ἀπόκρισις πρὸς τὴν σύστασιν, ὑπ' ἀρ. ΝΖ, ἡ δὲ δευτέρα ὑπ' ἀρ. ΝΗ ἀνυπερβόλου, καὶ τρίτη ἀπόκρισις τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν βεζύρην Χατζίμ Σουλτὰν βέν Ἀχαχί, ὑπ' ἀριθ. ΜΘ, τῇ τζεμαζιούλ ἀχίρ 963 (Ἀπρίλιος μηνὶ 1556), σύγχρονον σχεδὸν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τοῦ Βορράκ Χάν.

τος τοῦ αὐτοκράτορος τῷ βάνῳ, ἵν' ἀπέλθῃ πρὸς τοῦτο ἀπὸ
Πεσσάου εἰς ἅγιον Γεώργιον ἐπὶ τῇ συνθήκῃ, ὅτι ἐκάτερον
τῶν μερῶν οὐκ ἐδύνατο παραστῆναι μετὰ πλείονων τῶν
τριακοσίων, τετρακοσίων ἢ πεντακοσίων ἀνδρῶν. Ἄλλ'
ἐπὶ ταῖς παραστάσεσι τοῦ Οὐνγνὰδ, ὅτι μονομαχία τοι-
αύτῃ ἐκ πεντακοσίων ἐκατέρωθεν πολεμιστῶν ἐδύνατο
διαταράξαι τὴν ἐκχειρίαν, ἀνεκλήθη μετὰ ταῦτα ἡ ἐν-
τολὴ αὕτη (ΙΓ). Ὁ Πασᾶς τῆς Βούδης Τουϊγούν, ἐπι-
στείλας πρὸς τὸν Σφόρζαν Παλλαβιτζίνην, ἡτιάσατο τὸν
ἐμπρησμὸν τῶν κωμῶν Βάγια, Βάκς καὶ Γηρησγάλ, τὰς
ἐξόδους τοῦ Βόλφ Δερσφύ ἐκ τῆς Ζιγέθ καὶ τὰς τοῦ Στε-
φάνου Δερσφύ ἐκ τοῦ Καποσβάρ κατὰ τοῦ Παπᾶ καὶ Πα-
λότα, ὥς καὶ τὴν παρὰ τὸν Τοῦρ δχύρωσιν τῆς Παλάγ-
γας (ΙΖ). Μάτην ὁ Μάρκος Στανσίξ ἐκόλασεν αὐστηρό-
τατα ἐκ προστάγματος τοῦ Φερδινάνδου τοὺς κακοῦντας
παντοιοτρόπως τοὺς ἀγρότας Σλαβούρους· μάτην ἐπέβαλεν
αὐτοῖς φοβεράς ποινάς, ἐξορύττων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν
ἢ ἀναρρίπτων αὐτοὺς εἰς τὸν ἀέρα διὰ τῶν τηλεβολημά-
των. Καὶ ὁ Τουϊγούν αὐτὸς ἠναγκάσθη ἐξελάσαι αὐτοὺς
ἐκ τῶν πρώτων αὐτῶν ληστηρίων, οἷον τῆς Κορόθνας,
τοῦ Καποσβάρ καὶ Βαβόξας, συγκαλέσας πρὸς τὴν ἐκ-
στρατείαν ταύτην τὸν Ἀρσλάν, βέγην τοῦ Στουλβείσεν-
βούργ, υἱὸν τοῦ Μωάμεθ Πασᾶ καὶ ἐγγονον τοῦ Ἰαγια
Πασᾶ, τὸν Ἀχμέτ, βέγην τοῦ Στριγονίου, τὸν Σουλει-
μάν, βέγην τοῦ Νοβιγρὰδ, τὸν Σινάν, βέγην τοῦ Σεξάρδ,
τὸν Ἀχμέτ, βέγην τοῦ Γηρησγάλ, τὸν Μωάμεθ, βέγην
τοῦ Χατβάν, καὶ τὸν Μασσούμ, βέγην τῆς Σιμοντορνίας.
Ἀγων δὲ τοὺς ἐπτὰ τούτους ἀρχηγοὺς ἐστράτευsen ἐπὶ
τὴν Κορόθναν, ἐπὶ τὸ Καποσβάρ καὶ ἐπὶ τὴν Βαβόξαν.
Τῶν δύο πρώτων τὰ φρούρια, ἐγκαταλειφθέντα ἀνάνδρως
ὕπὸ τῶν φρουράρχων, παρεδόθησαν παραχρῆμα, ἡ δὲ Βα-

βόζα παρεδόθη ἐπὶ ἀποχωρήσει μετὰ ὄπλων καὶ ἐπισκευῶν. Τότε τρεῖς ἀρχηγοὶ τῶν Σλαβούνων, αὐτόμολοι Τοῦρκοι, ἐσώθησαν κρυθέντες ἐν ἀμάξῃ φερούση στέαρ καὶ χοίρεια δέρματα. Ὁ Τουῖγουν ἐφαίνετο, ὅτι διανοεῖτο τὴν πολιορκίαν τῆς Ζιγέθ, ἀλλ' ἀπεχώρησεν ἕνεκα τοῦ χει-
²⁵
²⁰κτ.
⁴⁵⁵⁵ μῶνος διὰ τοῦ Φουνφίρχεν. Εὐθὺς ὡς ἀπῆλθεν ὁ Ἀλῆς, ὁ Κερεξενυὶ ἀπεπειράθη δηῶσαι τὸ φρούριον τοῦ Γηρησγάλ, ἐν ᾧ ἦσαν ἑκατὸν δεκατέσσαρες Τοῦρκοι· ἀλλ' οὗτοι ἀπέκρουσαν αὐτὸν φονεύσαντες ἐξήκοντα καὶ τέσσαρας ἐκ τῶν ἐπιτεθέντων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὅπερ ἀποσιωπῶσιν οἱ Οὕγγροι ἱστοριογράφοι, ἐξύμνησεν ἐν στίχοις ὁ δικαστὴς τοῦ Γηρησγάλ, ὁ Τινόδης τῶν Τούρκων, ὁ ἐξυμνήσας τὴν πολιορκίαν τοῦ Τεμεσθάρ (1).

Ἡ ὑπὸ τοῦ Τουῖγουν διακοπιῖσα ἐπὶ τινα χρόνον πολιορκία τῆς Ζιγέθ ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν τῷ ἑκτομῖα Ἀλῆ, ὃς ἀνεδείχθη πάλιν μετὰ τὴν περσικὴν ἐκστρατείαν διοικητὴς τῆς Βούδης. Οὗτος ἦν μικρὸς τὸ σῶμα καὶ χαῦνος, βραχνῶδης τὴν φωνήν, ὅπερ τοῖς ἑκτομίαις ἀσύνηθες, κιτρινόχρους τὸ πρόσωπον, εἶχε δὲ τὴν κεφαλὴν ἐν μέσῳ τῶν δύο ὤμων καὶ προέχοντας ἐκ τοῦ στόματος δύο χοιρεῖους ὀδόντας· ἦν δ' ἄλλως ἀνδρεῖος καὶ φιλοπόλεμος, ὅσον ἡ ὄψις αὐτοῦ ἀηδής. Ὁ ἑκτομῖας οὗτος εἶπε τοῖς πρεσβευταῖς, ὅτι παρασκευάζεται οὐχὶ πλέον διὰ τοῦ ξίφους καὶ τῶν ὄπλων, ἀλλὰ διὰ τῶν πληγάνων καὶ ροπάλων ὑποδουλῶσαι τοὺς Οὕγγρους· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι ἐλεύθερος ἦν πράξαι κατὰ τὸ δοκοῦν, ἀλλ' εὐρήσει ἄνδρας, οἳ τινες τὰ μὲν πλήγανα διὰ σφαι-

(1) Ὁ Πετσεβί, ἀναφέρον ἑκατὸν δίστιχα, ὀρίζει τὸν χρόνον τοῦ γεγονότος εἰς τὴν 10 σιλιτζέ (26 Ὀκτωβρίου). Καλεῖ τὸν Οὕγγρον Κερεξενυὶ Καρατζίν.

ρῶν, τὰ δὲ ῥόπαλα διὰ δοράτων ἀποκρούσουσιν. Ὁ Ἀλῆ ²¹
 Πασᾶς μετὰ τοῦ Δερβίση, βέγη τοῦ Φουνφκίρχεν, τοῦ ^{Μαΐου}
 Ἀχμέτ, βέγη τῆς Βαβόξας, τοῦ Νασσοῦθ, βέγη τοῦ ¹⁸⁵⁶
 Κομπανὺ, καὶ ἐτέρων Ὀθωμανῶν ἀρχηγῶν ἐστρατοπέδευ-
 σεν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου, μίλιον ἀπὸ τῆς
 Ζιγέθ. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἤρξατο αὐτὴ ἡ πολιορκία,
 οὔσα μόνον τὸ προοίμιον τῆς μετὰ δέκα ἔτη ἐπαναλη-
 φθείσης, ἣτις ἀπὸ θανάτισεν εἰσαεὶ τὸ ὄνομα τῆς Ζιγέθ.
 Οἱ πολιορκοῦντες ἐπλήρωσαν τὴν τάφρον φρυγάνων καὶ
 ξύλων, ἅπερ μετεκόμισαν εἰκοσιπέντε χιλιάδες ἀμαξῶν,
 καὶ ἐπεχείρησαν τὴν πρώτην πρὸς τὸ φρούριον ἑφοδὸν
 μετὰ μῆνα ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ζιγέθ ἐλεύσεως καὶ τῆς κα-
 ταλήψεως τῆς πόλεως. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπώλεσαν τὸν ²¹
 Ἀλαιοβέγη καὶ τὸν Νασσοῦθ, ἀνεψιὸν τοῦ Κασίμ Πασᾶ, ^{Ἰουνίου}
 τὸν βέγην τοῦ Κομπάνυ, καὶ πλείω ἢ ἑπτακοσίους ἄν-
 δρας, οἱ δὲ Ἀχμέτ καὶ Μαχμούτ, βέγηδες τῆς Βαβόξας
 καὶ τοῦ Ζόλνοκ ἐτραυματίσθησαν, ὁ Βελῆς ἀγᾶς τῶν
 γενιτσάρων ἠχμαλωτίσθη, ἐννέα καὶ εἴκοσι κεφαλαὶ ἐκο-
 μίσθησαν εἰς τὸ φρούριον, τὰ δὲ φρύγανα τῆς τάφρου ἐνε-
 πρήσθησαν· ἀλλ' αἱ φλόγες διαδοθεῖσαι ἐνέπρησαν καὶ μέ-
 ρος τῆς πόλεως (1). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ παλατῖνος Ὡμαῶς
 Ναδάσδης ἐπεχείρησε τὴν πολιορκίαν τῆς Βαβόξας μετὰ
 στρατοῦ αὐστριακοῦ, στυρίου, βαθαρικοῦ καὶ οὐγγρικοῦ.
 Οἱ δύο Πολβεῖλερ, Ἐρρίκος ὁ τοῦ Πουσχέιμ καὶ ὁ Ἰωάν-
 νης Πρώτερ ἦρχον τῶν αὐστριακῶν τοξοτῶν, τῶν ἐπιλε-
 γομένων *μελάνων διὰ βόλων*, ὁ δὲ γηραιὸς Λέγκσ-
 βιτς ἦρχε τριακοσίων θωρακοφόρων, ὁ δὲ Στύριος Ἀνδρέας
 Ρινδοεῖδ καὶ Σεγεσδόρφερ ἦρχον, ὁ μὲν ἑξακοσίων βαρέως
 ὀπλισμένων ἱππέων, ὁ δὲ ἑξακοσίων πεζῶν. Ὁ Γεώργιος

(1) Ἰστορική.

Θαναχώσεν ἡγάγε τὸ πυροβολικὸν ἀπὸ τοῦ Γραικίου διὰ τοῦ Βαδκερσβούργ εἰς Κάνισαν. Τὸν στρατὸν τοῦτον ἐνίσχυσαν οἱ Οὐγγυροὶ Φραγκῖσκος Ταχί, ὁ Ἰωάννης Πεθε, οἱ δύο Ῥανφύ, ὁ Νικόλαος Ζρινύ καὶ οἱ ἐξ ὀρεινῶν πόλεων συλλεγέντες διὰ τάχους ἐθελονταὶ τῶν ὀρίων, οἷον Σλαβοῦνοι, μαρτολόζοι, οὔσκὸκ, μορλάκοι, οἵτινες πάντες εἰσὶν ἐν διαφόροις ὀνόμασιν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ληστρικὸς συρφετός. Εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὴν πολιορκίαν ταύτην ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, ἀφείς μέρος τῶν στρατευμάτων πρὸ τῆς Ζιγέθ, ἔσπευσε πρὸς ἐπικουρίαν τῆς Βαβόξας μετὰ 21
^{Ιουλ.} μυρίων ἱππέων, μυρίων γενιτσάρων καὶ τοσοῦτων μαρτολόζων, Ῥασκιανῶν καὶ Σερβικῶν ληστρικῶν στρατῶν. Τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς μετὰ τὴν εἰς Ζιγέθ ἔλυσιν, τῇ πρώτῃ δὲ μετὰ τὴν πρὸς τὸ φρούριον ἐφοδον, ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἀντέστη πρὸς τὸν οὐγγρικὸν στρατὸν, ὅφ' οὗ παρὰ τὸν Ῥίνυαν ἐνίκηθη κατὰ κράτος, μεθ' ὃ ὁ Ἀχμέτ βέγης κατέλιπε τὴν Βαβόξαν, ἣτις περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν 25
^{Ιουλ.} νικητῶν, οὗτοι δὲ ἐνέπρησαν τὸ φρούριον καὶ ἀνέῤῥιψαν εἰς τὸν ἀέρα. Ἐκ τῶν τοῦ Φερδινάνδου ἀπώλοντο κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἰάκωβος Ναδάσδης, θετὸς ἀδελφὸς τοῦ παλατίνου, ὁ Ἰωάννης Ξόβορ, ὁ Θεοβάλδης Ζιέγλερ, ὁ Χριστόφορος Σιεγεσδόρφερ καὶ διακόσιοι ἐβδομήκοντα ἀνδρεῖοι. Καὶ μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην ὁ ἐκτομίας Ἀλῆς ἐπανέλαβε τὴν πολιορκίαν τῆς Ζιγέθ· ἀλλὰ ἔλυσεν αὐτὴν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Ἰουνίου. Ὁ Παλλαβιτζίνης, οἱ Πολβέιλερ, ὁ Λέγκοβιτζ καὶ ὁ Ζρινύ ἐπορεύθησαν μετὰ τῶν νικηφόρων στρατῶν ἐπὶ τὴν Κορόθαν, ἣν κατέλαβον ἐξ ἐφόδου, αἱ δὲ τουρκικαὶ φρουραὶ τοῦ ἁγίου Μαρτίνου, τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου, τοῦ Σελλυέ καὶ τοῦ Γηρησγάλ κατέλιπον τὰ φρούρια ταῦτα. Ὁ Κασίμ Πασᾶς μετὰ ἐξακισχιλίων ἀνδρῶν μάτην ἐπειράθη τῆς ἀλώσεως τοῦ Ξούρ-

γου, ὁ δὲ Μούσας, ὁ κιαγιά τοῦ βεγλέρβεγην, τῆς Ζιγέθ· καὶ ὁ μὲν τούτων ἀπεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης, ὁ δὲ ἤχμα-
λωτίσθη. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἀπώλεσεν ἐν ταῖς διαφόροις μά-
χαῖς ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν, ἡ δὲ ἐκστρατεία
αὕτη ὑπῆρξεν ἐνδοξοτάτη τοῖς Οὐγγροῖς καὶ μόνον αἰσ-
χρὰ τοῖς Γερμανοῖς διὰ τὸ ἐκ ταύτης πηγᾶσαν ἐθιμον
τοῦ ἐξεντερίζειν τοὺς νεκροὺς τῶν ἐχθρῶν, καταπιόντων,
ὡς ἐνόμιζον, χρυσόν (1).

Ἦδη πρὸ τῆς πολιορκίας τῆς Ζιγέθ ὁ σαντζάκβεγης
τῆς Βοσνίας Ἀλῆ Μαλκότς ἐπεχείρησε τὴν ἐξ ἐφόδου
ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τῆς Κρούππας καὶ τοῦ τῆς Κο-
σταϊνίξας, περικυκλουμένης ἐκ τριῶν μερῶν ὑπὸ τῶν
υδάτων τοῦ Οὐννα, ὡς νῆσος· ἀλλ' ὅτε ὁ ἀκάματος Ζρινὺ
ἀπέκρουσεν αὐτὸν, ὡχύρωσε τὰ φρούρια Βουνίχ καὶ Πε-
ρουσίτζ (2). Μετὰ τὴν ἀπὸ Ζιγέθ ἀποχώρησιν οἱ Τοῦρ-
κοὶ κατεπόρθησαν τὴν μεταξὺ τοῦ Οὐννα καὶ Κούλπα
χώραν καὶ ὑπέταξαν τὴν Κοσταϊνίξαν. Ὁ σαντζάκβεγης
τῆς Βοσνίας προὐκαλέσατο εἰς μονομαχίαν τὸν ἀνδρεῖον
Ζρινὺ· εἰ δὲ καὶ ὁ Φερδινάνδος ἀπηγόρευσε ἐπὶ πρὸ μι-
κροῦ πᾶσαν μονομαχίαν ἐν τοῖς μεθ' αὐτοῦ, ὁ Ζρινὺ ὁμως
ἐπορεύθη εἰς τὸ πεδῖον τῆς Καπρόνζας, ὑποδειχθὲν ὡς τό-
πον τῆς μάχης· ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ, ἰδὼν αὐτὸν ἄγοντα
δεκακισχιλίους ἀνδρας, οὐκ ἐτόλμησε τὴν ἐπίθεσιν. Μετ'
ὀλίγον ὁ σαντζάκβεγης ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Φερχάδ,
ὃς μετὰ τινων χιλιάδων ἀνδρῶν ἀπῆλθε τῆς Ποσέγας εἰς
τὰ μεθόρια· ἀλλὰ πρὸς τὸν Φερχάδ, διερχόμενον τὰ στενὰ
τοῦ Ῥαχονίγ καὶ τῆς ἀγίας Ἑλένης, ἐπετέθη ἐξ ἐνέδρας
ὁ γηραιὸς στρατηγὸς Λέγκοβιτζ μετὰ τριακοσίων ἀνδρῶν

(1) Ἰστουάνφης, Βιβλ. ΙΘ.

(2) Ἰστουάνφης, ΙΘ, σ. 318, καὶ Βεράντιος παρὰ Κατών, σ. 80.

Γερμανῶν, μετὰ ἑκατὸν φιλῶν Κροατῶν ἱππέων καὶ ἑκατὸν Ἰταλῶν τοξοτῶν μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος, ὥστε δισχιλίοι Τούρκοι ἔπεσον μαχόμενοι, ἑκατοστύες δὲ τινες ἠχμαλωτίσθησαν (†).

Μετὰ δύο ἔτη ὀθωμανικὸς στρατὸς εἰς ἑκκαίδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸ Μέτουλον εἰς Καρνιόλαν, ὅθεν ἐπορεύθη εἰς τὸ Γοτσέ καὶ 'Ρεϊφνίτς, αὐτόθεν δ' ἐξηπλώθη ἐπὶ τοῦ 'Αδελσβέργ, Ζίρκνιτς, Κάρσπ, Βρέγ καὶ Κλάν, ἐπιτεθεὶς δὲ πρὸς τὸ Ταβόρ ἀπεχώρησε διὰ τοῦ Γρόβνικ καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Βεδνίτς ἀπάγων αἰχμαλώτους καὶ κτήνη. Τῷ ἔτει τῷ προηγηθέντι τῶν εἰς Καρνιόλαν τούτων εἰσβολῶν, οἱ 'Οθωμανοὶ ὑπέταξαν τὴν Τάταν ἕνεκα τῆς ἀδρανείας τοῦ φρουράρχου καὶ τοῦ δόλου καὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ Χαμζά, σαντζάκβεγῃ τοῦ Στουλβεΐσενβούργ, ὃς σαντζάκβεγῆς ἔτι ὢν τοῦ Ζεκσενὺ ἐπέπεσε πρὸς τὸ Φουλέκ καὶ ἐκυρίευσεν αὐτοῦ. Τὸ φρούριον τῆς Τάτας, κείμενον ἐν τῷ παλατινάτῳ τῶν Κομόρων ἐπὶ ὑψώματος, δύο καὶ ἡμισυ μίλια ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Δουνάβεως, δεσπόζει ἐπὶ μακρὸν τῶν περιχώρων. Ὁ Ματθίας Κορβίνος μετεσκεύασε τὸ φρούριον τοῦτο εἰς βασιλικὸν ἐνδιαίτημα. Ὁ δὲ Χαμζά βέγῆς μαθὼν, ὅτι ὁ φρούραρχος Ἰωάννης Ναγὺ μετέβη εἰς τὰ ὅμορα Κόμαρα δι' ἰδίας ὑποθέσεις καὶ ὅτι ἡ φρουρὰ οἰνοβαρὴς ἐκάθευδε, προσήγγιστε νύκτωρ, ἀνέβη εἰς τὸ τεῖχος καὶ ἐφόνευσε τοὺς καθεύδοντας φρουροὺς. Καὶ τὸ φρούριον Ἐγνέσδ, κείμενον ἐπὶ πέτρας παρὰ τὴν λίμνην Βαταλώνην κατελήφθη αἰφνιδίως ὑπὸ τῶν μαρτολόζων τοῦ Χαμζά. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Τάτας ὁ 'Ρουστέμ ἐπεμφεν εἰς Βού-

(†) Βαλδάσωρ, Δ, σ. 465, καὶ Ἰούλιος Καῖσαρ, Ζ, σ. 78, ὃς ἀναφέρει τὴν ἀπώλειαν εἰς τέσσαρας χιλιάδας ἀνδρῶν.

δην τὸν Πέρσην Βελιτζάν, σαντζάκβεγην τοῦ Φουλέκ, κατὰ τοῦ νομοῦ τοῦ Ζιψ, ὁ δὲ Βελιτζάν συναθροίσας 16 ἐκ τῶν φρουρῶν τῆς Τάτας, τοῦ Στριγονίου, Βεσπρίν, ^{Οκτ. 1538} Βάιτζεν, Κατθάν, Ζεκσενῦ, Πέστας καὶ Βούδης στρατὸν ἐκ τρισχιλίων ἀνδρῶν, κατέλαβε μετ' αὐτοῦ τὸ Ζικτζὸ καὶ ἐνέπρηνεν αὐτό. Ἄλλ' οἱ πῖσοι τῷ Φερδινάνδῳ Τρανσιλβανοὶ ἀρχηγοὶ Γεώργιος Βεβέκ, Ἰωάννης Πέθε καὶ Ἐμιρίκος Τελεκέσσης, ἐπεξῆλθον ἐπὶ τὸν στρατὸν τοῦτον καὶ ἀπέκρουσαν αὐτὸν μετὰ μεγάλης ζημίας ἐγγὺς τῆς κώμης Καφάν παρὰ τὸν Σάγον· ἀγᾶς τις ὅμως τῶν γκιονουλλοῦ καὶ ἕτερος τῶν βεσλούς ἀφείλοντο αὐτοὺς δισχιλίους αἰχμαλώτους, ἐν οἷς ἦσαν τριακόσιοι Τοῦρκοι, καὶ τέσσαρας σημαίας (1).

Ἀπὸ τῶν πολλαπλῶν ὀλίγον ἀνωτέρω διὰ βραχείας ἱστορηθεισῶν παρασπονδήσεων, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν πρεσβείαν τοῦ Φερδινάνδου, μάτην σπουδάζουσιν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης ἐπὶ τῇ πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἐκχωρήσει τῆς Τρανσιλβανίας. Τῷ αὐτῷ ἔτει, ἐν ᾧ ὁ σουλτάνος ἀπῆλθε τῆς Ἀμασείας, ὁ Βουσβέκ ἐπανεκάμφεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα πλὴν τῶν ἐτέρων ἀξιολόγων μεταβολῶν εὔρε τὸν Ρουσατέμ ἀποκατεστημένον εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ φονευθέντος μεγάλου βεζύρου Ἀχμέτ. Ὁ Σουλεϊμάν ἀπεκρίνατο δι' ἐπιστολῆς, ἣν ἐκόμισεν ἴδιος πρεσβευτῆς, εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Βουσβέκ κομισθὲν ἔγγραφον (2). Ἄλλοθεν δὲ ὁ Βεβέκ, πρεσβευτῆς

(1) Ὁ Κατώνης, ΚΒ, σ. 93, διόρθωσε κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀναφορὰν τοῦ Τελεκέσσης τὴν υπερβολικὴν διήγησιν τοῦ Ἱστουάνφη, ἀναφέροντας εἰς πεντακισχιλίους τοὺς φονευθέντας καὶ εἰς τρισκαίδεκα τὰς σημαίας. Ὅρα ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις *Scritture turchesche* τῶν βενετικῶν ἐγγράφων ἐν ἔτει 1537, 1538 καὶ 1560, τρεῖς ἐπιστολὰς τοῦ σουλτάνου πρὸς τὸν δοῦκα.

(2) Ὅρα Μάλλερ, ἐπιστ. 149.

^{Ιούλιος}
⁴⁵⁵⁶ τῆς βασιλείσσης Ἰσαβέλλης, ἐκίνει τὸν πόλεμον καὶ ἀντέ-
πραττε μέγας πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερ-
μανοὺς πρεσβευτὰς, ἐπιμένοντας ἵνα τὰ πράγματα μείνω-
σιν ὡς εἶχον πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτῶν. Μετὰ ταῦτα οἱ
τρεῖς πρεσβεύται τῆς Ἰσαβέλλης ἠτήσαντο τὴν ἐκχώρη-
σιν τῆς Λίππας καὶ τοῦ Τεμεσβάρ· ἀλλ' οὗτοι καὶ ἐκείνοι
ἀπεπέμφθησαν μετ' ἀποφατικῆς ἀποκρίσεως. Ὁ Βεράν-
τιος καὶ ὁ Ζάυ ἐπανῆλθον εἰς Βιένναν μετὰ ἐπιστολῆς τοῦ
σουλτάνου, ἀπαιτοῦντος τὴν πρὸς αὐτὸν παράδοσιν τῆς
Ζιγέθ (1), ὁ δὲ Βουσβέκ ἔμεινε μόνος ἐν Κωνσταντινου-
πόλει (ΙΗ). Τὸν ἐκτομίαν Ἀλῆν (2), τελευτήσαντα ὀλίγῳ
ὑστερον ἀπὸ τῆς ἀτυχοῦς πολιορκίας τῆς Ζιγέθ, διεδέ-
ξατο εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Βούδης ὁ Κασίμ· τοῦτον δὲ
Λύγ.
1557 ἀντικατέστησε μετὰ ἔτος ὁ πρῶν βεγλέρβεγης Τουϊ-
γούν (3), καὶ τοῦτον τῷ ἐφεξῆς ἔτει ὁ Ῥουστέμ Πασᾶς.

Ὁ Βουσβέκ ἔλαβε νέας ὁδηγίας ἵνα παραστήσῃ τῷ σουλ-
τάνῳ, ὅτι ἡ ἐκχώρησις τῆς Ζιγέθ ἦν ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν
τιμὴν τοῦ βασιλείως, ὅτι ἀνελάμβανε προθύμως δοῦναι τὰ
αἰτηθέντα τριπλᾶ δῶρα, ἀλλὰ μετὰ τὴν πρὸς αὐτὸν παρά-
δοσιν τῆς Τάτας. Ὁ διερμηνεὺς Μουράτ εἶπεν αὐτῷ
τῷ πρεσβευτῇ, ὅτι ἄνευ τῆς ἐκχωρήσεως τῆς Ζιγέθ οὐδὲ
σκέψις ἐδύνατο γενέσθαι περὶ εἰρήνης. Ἐν τοσούτῳ ὁ Βου-
σβέκ συνῆψεν ἐν Ἀδριανουπόλει νέαν ἐπτάμηνον ἀνα-
κωχὴν, ἥς ἡ αὐστηρὰ τήρησις ἀνετέθη τοῖς φρουράρχοις
τῆς Οὐγγρίας (ΙΘ)· ἔπεισε δὲ τὸν σουλτάνον εἰς τοῦτον

(1) Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ μηνὸς σελῶλ (Ἀπριλίου 1557) εὑρεται ἐν τοῖς ἀρ-
χείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

(2) Ἐπιστολὴ Γ τοῦ Βουσβέκ.

(3) Tuigun profectus Budam moderatior in copus locus suffectus,
ὡς ἀναφέρει ὁ Βουσβέκ ἐν τῷ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 19 Νοεμβρίου
1553 ὑπομνήματι. "Ὁρα αὐτοκρατορικὰ ἀρχεῖα.

ἡ μεταξὺ τῶν υἱῶν ἔρις, ἣν μετ' οὐ πολὺ διὰ μακρῶν ἱστορήσομεν.

Τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἐννάτῳ ἔτει ἀρχομένῳ ἐφάνη τέλος, ὅτι αἱ ἐξαετέις διαπραγματεύσεις ἔληξαν εἰς τὸ ποθητὸν τέλος, ἀφ' οὗ ἐν ταῖς δύο συνεντεύξεσι τοῦ Ῥουστέμ καὶ Βουσβέκ, ἐκεῖνος μὲν εἰς μάτην ἐπανελάβε τὴν τῆς Ζιγέθ ἀπαίτησιν, οὗτος δὲ τὴν τῆς Τάτας, ἀφ' οὗ ἐκεῖνος μὲν ἡτιάσατο τοὺς Σλαβόνους, οὗτος δὲ τοὺς μαρτολόζους πολλὰ καὶ δικαίως, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐν τοσούτῳ ὁ Βουσβέκ ἀνεκοίνωσε τῷ Φερδινάνδῳ, ὅτι ἐδύνατο συνάψαι ὀκταετῇ εἰρήνῃ ἐπὶ τῇ τηρήσει τῶν πραγμάτων ὡς εἶχον τότε, ἀλλὰ μικρὰν ἐλπίδα εἶχε τοῦ λήψασθαι τὴν Τάταν. Μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ὁ Φερδινάνδος ἐπεμψεν ἀπὸ Αὐγούστης τῇ 29 Ἀπριλίου τέσσαρα διάφορα περὶ εἰρήνης ἐγγράφα, ὧν τὸ περιεχόμενον διέφερεν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐν τοῖς τρισί, συμφόροις τῇ Αὐστρίᾳ, τῶν ἐγγράφων τούτων περιείχετο ἄρθρον πρὸς ἀπόδοσιν τῆς Τάτας καὶ τοῦ Φουλέκ καὶ πρὸς τιμωρίαν τοῦ Χαμζαβέγη, ἀλλ' ἐν τῷ τετάρτῳ, συνταχθέντι κατὰ τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ Ῥουστέμ, διεγράφησαν ταῦτα. Μετὰ τῶν ἐγγράφων τούτων Ἀλβέρτος ὁ ἐκ Βυς παρέστη πρὸς τὸ ἐν Χρυσουπόλει στρατόπεδον, ἔνθα διέμενεν ὁ Σουλεϊμάν, ὅπως ἡ ἐγγύτερον πρὸς τὸν τόπον τῆς ἐριδος τῶν υἱῶν, καὶ ἔνθα ὁ Βουσβέκ ἐπὶ τρεῖς μῆνας εὔρεν εὐκαιρίαν ἵνα σπουδάσῃ τὰ πολεμικὰ τῶν Τούρκων, ὥστε ἡ περὶ τούτων καταλειφθεῖσα συγγραφὴ αὐτοῦ τιμᾶται ἔτι καὶ νῦν μεγάλως (1).

Ἀλβέρτος ὁ ἐκ Βυς ἐκόμισε πρὸς τὸν σουλτάνον πε-

(1) Aug. Busbequii exclamatio sive de re militari contra Turcam instituenda consilium.

ρικεχρυσωμένην ἀργυρᾶν κύλικα καὶ ἔντεχνόν ὠρολόγιον φέρον ἐλέφαντα μετὰ πύργου. Ὁ Βουσβέκ παρέδωκε τῷ σουλτάνῳ τὸ ἥκιστα σύμφορον τῶν ἐγγράφων, ὡς τὸ μόνον, ὃ παρεῖχεν ἐλπίδα ἵνα γένηται παραδεκτόν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἦν ἀτελεσφόρητον. Ὡσαύτως ἀτελεσφόρητοι ἔμειναν καὶ αἱ ἀναφοραὶ αὐτοῦ, αἰτοῦντος ἐπιμόνως ἵνα ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἀπελθεῖν. Ἦδη τῇ 7 Ἰουνίου, δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς Χρυσούπολιν ἐλεύσεως τοῦ Σουλεϊμάν, ἡσπάσατο τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν ἐπισήμῳ ἀκροάσει καὶ ἐξητήσατο ἔγγραφον εἰρήνης, ὑφ' οἷουςδὴποτε ὅρους καὶ ἂν ἐγίγνετο· ἡγγυᾶτο δὲ, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῇρήσει ἱερὸν τὸ ἀποσταλὲν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὑπογραφέν ἔγγραφον εἰρήνης, ὅτι ὡς πρὸς τὰ ἐκτὸς τῆς Τρανσιλβανίας ἀμφισβητήσιμα χωρία ἐτήρησε πάντοτε μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ὅτι τουτέστιν ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπιθυμῶν διαλλαγῆναι περὶ τούτου πρὸς τὴν βασιλίσσαν Ἰσαβέλλαν, ἀπὸ τοῦδε ἀπέβαλλε πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπὶ τῶν κτημάτων τῆς Τρανσιλβανίας, ὅτι ὡς πρεσβευτῆς ἐπραγματώσατο πάντοτε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ὅτι παραδώσει ἔγγραφον εἰρήνης περιέχον τὰ ὑπεσχημένα. Ἀλλὰ πάντες οὗτοι οἱ λόγοι ἀπέβησαν εἰς μάτην, ἡ δὲ εἰρήνη ἦν μονομερὴς, τουτέστι μόνον ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ λόγου ὑπεσχημένη, ὑπὸ δὲ τοῦ Σουλεϊμάν, θέλοντος εἶναι καὶ πάντοτε λαβεῖν τὴν Ζιγέθ, οὕτω ἀποδεκτὴ ἐγένετο. Οὕτως ἦν ἀνάγκη ἵνα ὁ Βουσβέκ διαμένῃ ἐπὶ μακρότερον ἐκεῖ ἄπρακτος· ὅτε δὲ ὁ Σουλεϊμάν ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνάκτορα, ἐφιλοξενήθη καὶ ὁ Βουσβέκ αὐθις ἐν τῷ ξενῶνι τῶν πρεσβευτῶν. Κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ταύτην ὁ Βουσβέκ ἐτέρπετο τὸ μὲν συλλέγων ζῶα, φυτὰ, χειρόγραφα, τὰ δὲ δεχόμενος ἐπισκέψεις φίλων, ὅπερ οὐκ ἦν ἀπηγορευμένον αὐτῷ, οἶον, Ῥαγουσαίων, Φλωρεντίνων, Βενε-

τῶν, Ἑλλήνων. Ἡ φιλομαθὴς αὐτοῦ ἀσχολία ἐχρησί-
μευσε τῷ τε αὐτοκράτορι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ· διότι ἐπλού-
τισε τὸ αὐτοκρατορικὸν θηριοτροφεῖον καὶ τὸν παράδει-
σον (1) διὰ μεταφυτεύσεως τῆς περσικῆς σύριγγος καὶ τῆς
τουλίπης (λειτουργίου), ἥς τὸ ὄνομα ληφθὲν ἐκ τοῦ σχήματος
τοῦ δ ο υ λ θ ἐ ν τ (κιδάρεως) μαρτυρεῖ ἔτι τὴν ἀνατολι-
κὴν αὐτοῦ καταγωγὴν (Κ), καὶ διὰ πολλῶν καλῶν ἐλ-
ληνικῶν χειρογράφων, ὧν τὸ λαμπρότατον τὸ τοῦ Διο-
σκουρίδου, ἔτι καὶ νῦν ἐστὶν ἐκ τῶν πολυτίμων χειμηλίων
τῆς ἐν Βιέννῃ αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης (2).

Ἐν τοσούτῳ οἱ πρέσβεις τῆς Ἰσαβέλλης ἀποχαιρετί-
ζοντες ἔλαβον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πασᾶν τοῦ Τεμεσβάρ,
παραγγελλόμενον ἵνα περάνῃ τὰς ἐκ τοῦ ὁρίσμου τῶν
τρανσιλθανικῶν ὁρίων διαφοράς. Πρὸ τῆς ἀπελεύσεως αὐ-
τῶν ὁ ἡγεμὼν τῆς Μιγγρελίας, ἥ ὡς καλεῖ αὐτὸν ὁ Βου-
σβέκ, ὁ Δαδιανὸς τῆς Κολχίδος, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινού-
πολιν ἵνα προσκυνήσῃ τὸν σουλτάνον καὶ δωρήσῃται αὐτῷ
λαμπρὸν λυχνίτην. Ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ Σουλεϊμὰν ἐδέξατο
εὐμενῶς τὸν Δαδιανὸν, ἐπέστειλε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
τῶν Ῥώσων, καλῶν αὐτὸν τὸ πρῶτον Τζάρον, ὑπομι-
μνήσκων δὲ αὐτὸν τὴν ἄλλοτε φιλίαν μεταξὺ Μύτης καὶ
Ῥωσσίας, συνίστα αὐτῷ τοὺς πεμφθέντας ὑπ' αὐτοῦ εἰς
Μόσχαν πρὸς ἀγορὰν ἐμπορευμάτων Ὁθωμανούς. Πλὴν
τῶν πρέσβεων τῆς Βενετίας καὶ Γαλλίας ἦλθε καὶ πρέ-
κτωρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, Φράγκῃς ὁ Χῖος, ὃς
ἡτήσατο τὴν εἰρήνην, ὡς καὶ ὁ Γενουήνσιος πρεσβευτής,

(1) Ἐπιστολὴ Γ. Quod eum (leonem) eum ichneumone Cæsari
dono destinaveram.

(2) Sunt credo libri haud infra 240, quos manu Transmisi Vene-
tias, ut inde Viennam deportentur, nam Cæsareæ bibliotheca eos
destinavi, unum reliqui Constantinopoli Dioscoridem, centum du-
catīs indicabatur summa Cæsareti non mei marsupii. Ἐπιστολὴ Δ.

ἀλλὰ μάτην (1). Μετά τινα δὲ μεταξὺ τοῦ 'Ρουστέμ καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας ἀλληλογραφίαν, οὗτος ἀνήγγειλε τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, ὅτι κατὰ τὴν αἴτησιν αὐτοῦ, ἐπέτρεψε τῷ ἀδελφῷ τοῦ 'Ιουδαίου Ζουὰν Μιγγουέζ ἀπελθεῖν μετὰ τῶν οἰκείων τῆς Φερράρας (2). Ὁ Ζουὰν Μιγγουέζ ἦν ὁ Πορτογάλλος 'Ιουδαῖος, ὃς ὕστερον, Δὸν 'Ιωσήφ καλούμενος, ἐκτῆσατο εἰς τοσοῦτον τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ σουλτάνου Σελίμ, ὥστε κατὰ τὴν βασιλείαν τούτου ὡς αὐλικὸς καὶ πολιτικὸς 'Ιουδαῖος ἐδύνατο τὰ μέγιστα ἐν πάσαις ταῖς ὑποθέσεσιν, ἔκρινε πολλάκις τὰ ζητήματα τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης καὶ ἐπὶ τέλους ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου. Ὁ Βουσβέκ ἀπεκρίνατο ἥσσον φιλοφρόνως ἢ ὁ δοῦξ τῆς Φερράρας πρὸς τὸν Οὐγγρον ἐξωμότην Φερχὰδ Πασᾶν, ὃς ἡτήσατο παρ' αὐτοῦ ἵνα ἐπιτρέψῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔλευσιν τοῦ πατρός, τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ Βουσβέκ ἐγίνωσκεν ἤδη, ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φερχὰδ περιετμήθησαν, καὶ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν εὐχερέστερον, εἰ ἡ ὀρησκέα ἐπέτρεπε τοῦτο (3). Ὁ Φερχὰδ οὗτος ἐκτῆσατο ὡς ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων τὴν εὐνοίαν τοῦ σουλτάνου διὰ τὴν αὐστηράν πειθαρχίαν, ἣν εἰσήγαγεν, ὥστε οὗτος ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν ἑγγονον αὐτοῦ τὴν σουλτάναν Χουμαῖ, θυγατέρα τοῦ πεφιλημένου υἱοῦ Μωάμεθ, καὶ ἀνέδειξεν αὐτὸν πέμπτον βεζύρην, αὐξήσας

(1) « Ὁ Γενουήνσιος πρεσβευτὴς ἀπῆλθε (4 Νοεμβρίου 1558)· ἡτήσατο εἰρήνην ὑπὲρ τοῦ βασιλείου τῆς 'Ισπανίας». 'Αναφορὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Βενετίας ἐν ταῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις, καὶ ἀναφορὰ 'Αλδέρτου τοῦ ἐκ β' ἀπὸ 22 Δεκεμβρίου 1564.

(2) 'Επιστολὴ τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας πρὸς τὸν 'Ρουστέμ, 6 Μαρτίου 1558, ὅτι ἐπέτρεψε τῷ 'Ιουδαίῳ Μιγγουέζ ἀπελθεῖν πανοικί τῆς Φερράρας.

(3) Βουσβέκ.

χάριν αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀξιωματικῶν τούτων. Ὁ Φερχάρδ ἦν καλλιγράφος καὶ ἡσχολεῖτο περὶ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν Κορανίων, ἃ ἐπώλει εἴτα ἀντὶ ἑκατὸν δουκάτων ἕκαστον ἀντίγραφον, ὀρίσας τὰ ἐκ τῆς πωλήσεως τούτων χρήματα εἰς τὴν δαπάνην τῆς κηδείας καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ. Οὐτε οἱ ἱστοριογράφοι, οὔτε τὰ ἀρχεῖα ἔσωσαν ἡμῖν τὸ ὄνομα ἢ τὴν πατρίδα τοῦ ἐξωμότου τούτου, ὃς ἐγένετο γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ οὗτος ἐδημιούργησε τὸ ἀξίωμα τοῦ πέμπτου βεζύρου, ἀγνώστου τέως τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ.

Ἡ ἀφήγησις τῶν ἐν Οὐγγρίᾳ πολεμικῶν ἔργων καὶ τῶν πρὸς εἰρήνην ἀποπειρῶν ἤγαγεν ἡμᾶς μετὰ τοῦ Βουσθέκ εἰς τὸ ἐν Χρυσουπόλει στρατόπεδον, ὅπου ἀπῆλθεν ὁ Σουλεϊμάν πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἔριδος τῶν υἱῶν καὶ πρόληψιν τοῦ ἐπαπειλοῦντος ἔν' ἀναφλεχθῇ ἐμφυλίου πολέμου περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου. Πρὸ τῆς διηγήσεως τῶν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πύλης διαπραγματεύσεων μέχρι τοῦ τέλους τῆς εἰρήνης, ἀνάγκη ἵνα ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἔριδος ταύτης καὶ ἀνερευνήσωμεν τὸν πυρῆνα, ἐξ οὗ ἀνεφύη τὸ ὀλέθριον φονικὸν φυτὸν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ ἐκθέσωμεν τὰς αἰτίας καὶ τὰ κινήτρια τοῦ τραγικοῦ τούτου συμβάντος. Ταῦτα ἀφηγοῦνται πάντες σχεδὸν οἱ ἱστοριογράφοι τοῦ χρόνου τούτου ἐκ τῶν ἀείποτε ἀξιοπίστων ἐπιστολῶν τοῦ Βουσθέκ· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ εἰσι μονομερὲς πηγὴ, καὶ εἰσέτι οὐδεὶς Εὐρωπαῖος ἱστοριογράφος ἱστόρησε ταῦτα ἐκ τῆς ἀξιοπίστου διηγήσεως τοῦ Ὀθωμανοῦ Ἀλῆ, ὃς ἴστατο παρὰ τῷ κυρίῳ μοχλῷ τῶν σκευωριῶν ὡς γραμματεὺς τούτου ἐξ ἀπορρήτων καὶ εἶδεν οὐ μόνον τὴν πρώτην ἀλληλογραφίαν μεταξὺ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τοῦ υἱοῦ Βαγιαζήτ, ἀλλὰ καὶ συνέταξε τὰς τελευταίας ἐπιστολάς ὡς γραμματεὺς τοῦ αὐ-

λάρχου Λαλαῖ Μουσταφᾶ· πλὴν δὲ τούτου περιέγραφεν ἐν ἰδίᾳ συγγραφῇ τὴν ὅλην τραγικὴν ἱστορίαν (ΚΑ). Ὁ Μουσταφᾶς, ἀνατραφεὶς καὶ ἐκπαιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ τελευταίου μεγάλου βεζύρου Ἀχμέτ Πασᾶ, ἦν ὡς τοιοῦτος μισσητὸς τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ μεγάλῳ βεζύρῃ Ῥουστέμ. Οὕτω μετὰ τὴν εἰς τὴν μεγάλην βεζυρίαν ἐπάνοδον ὁ Ῥουστέμ ὑπεβίβασε τὸν Μουσταφᾶν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ δευτέρου ἱποστασιάρχου εἰς τὸ τοῦ ἀρχιδάιτροῦ, μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεμψεν ὡς διοικητὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σαφένδ. Ἐπὶ τέλους, γινώσκων τὴν πρὸς τὸν ἡγεμονόπαιδα Βαγιαζήτ καθοσιώσιν τοῦ Μουσταφᾶ, ἀνέδειξεν αὐτὸν αὐλάρχην τοῦ ἡγεμονόπαιδος Σελίμ, ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι μετ' ὀλίγον ἐξαφανισθήσεται· ἀλλ' ἡ βουλὴ αὕτη ἀπέτυχεν ἐντελῶς· διότι ὁ Μουσταφᾶς μείζων μηχανορράφος ἢ ὁ Ῥουστέμ κατείδε τὸ νέον αὐτοῦ ἀξίωμα ὡς ἀρίστην εὐκαιρίαν· ἵνα διὰ προδοσίας τῆς τέως πρὸς τὸν ἡγεμονόπαιδα Βαγιαζήτ πίστεως καὶ διὰ τῶν αἰσχίστων δολορραφῶν ἀσυνειδήτου ἀπιστίας ἀνυψωθῇ ἐπὶ τῆς μελλούσης ἀρχῆς τοῦ Σελίμ (εἰ ἐδόνατο ἐξασφαλίσαι αὐτῷ τὸν θρόνον διὰ τοῦ ὀλέθρου τοῦ ἀδελφοῦ) εἰς μεγίστην δύναμιν καὶ εἰς τὸ μέ-
 4556 γιστον ἀξίωμα τοῦ κράτους ὡς μέγας βεζύρης. Οὕτω διετύπωσε τὸ νέον βούλευμα αὐτοῦ. Παρέστησεν οὖν τῷ τρυφηλῷ ἡγεμονόπαιδι, ὅτι ἡ διαδοχὴ ἀνῆκεν αὐτῷ πάντως, εἰ μὴ ἀνθίστατο ὁ μέγας βεζύρης Ῥουστέμ, ὃς πιστὸς τῷ ἡγεμονόπαιδι Βαγιαζήτ οὐδεμίαν εὐκαιρίαν παρέλιπε τοῦ παριστᾶν τὸν Σελίμ τῷ πατρὶ ὡς ἐκλυτον πρὸς τὰς ἡδονὰς καὶ οὕτως ἀνίκανόν τοῦ κυβερνήσαι· εἰ δ' αὐτὸς, ὁ Μουσταφᾶς, ἦν ἐλεύθερος τοῦ ἐνεργῆσαι, τὰ πάντα ταχέως μετέβαλλον μορφήν. Ὁ Σελίμ παρέσχεν αὐτῷ πληρεξουσιότητα τοῦ ποιῆσαι κατὰ τὸ δοκοῦν, ὑποδείξας αὐτῷ τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου ὡς ἀμοιβὴν βε-

θαίαν τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἀγώνων αὐτοῦ. Τότε ὁ Μουσταφᾶς ἤρξατο τοῦ σατανικοῦ ἔργου· ἐπέστειλε τὸ πρῶτον πρὸς τὸν Βαγιαζήτ, ὑποκρινόμενος τὴν ἀρχαίαν πίστιν, ὅτι ὁ ἀκόλαστος Σελίμ ἦν τὸ μόνον πρόσκομμα τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἦν εὐχερὲς ἵνα ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ. Ἀνακοινώσας πρότερον τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πρὸς τὸν Σελίμ, ἐπεμψεν εἰς αὐτὴν δι' ἀξιοπίστου ἀνθρώπου. Ὁ Βαγιαζήτ ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα παραδεξάμενος τὴν ἐπίβουλον συμβουλὴν τοῦ προδότη ἐν ἀποκρίσει, ἣν οὗτος ἀσφράγιστον ἐνεχείρισε τῷ Σελίμ. Ὁ δὲ Μουσταφᾶς, ἐπισπεύδων τὴν ἐπιτυχίαν τῶν δολοφραγιῶν αὐτοῦ, ἐπέστειλε τὸ δεύτερον πρὸς τὸν Βαγιαζήτ συμβουλευὼν αὐτῷ, ἵνα προκαλέσῃται δι' ὕβρεως τὸν ἀδελφὸν εἰς φανερὰν ἔχθραν, ὅπως τὸ πρᾶγμα διακριθῇ ταχέως. Ὁ Βαγιαζήτ ἤκουσε τὴν ἐπίβουλον ταύτην συμβουλὴν καὶ ἐπεμψεν ὕβριστικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Σελίμ μετὰ γυναικειᾶς ἐσθῆτος, κεκρυφάλου καὶ ἡλακάτης· οὗτος δὲ ἐπεμψέ ταῦτα πάντα μετὰ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Σουλεϊμάν, ὃς ἐξοργισθεὶς ἐπὶ τῷ πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν ἀπρεπεῖ τρόπῳ τοῦ Βαγιαζήτ ἐπετίμησεν αὐτῷ ταῦτα. Ὁ Μουσταφᾶς συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινε τοὺς κομιστὰς αὐτῶν καὶ ἔκαυσε τὴν ἐπιστολὴν, ὃ δὲ Σελίμ ἀνεκοίνωσε διὰ τάχους πρὸς τὸν πατέρα πάντα ταῦτα. Ὁ Σουλεϊμάν, παροξυνθεὶς κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τούτοις καὶ κρίνων ἐπικίνδυνον ἵνα καταλίπῃ ἐπὶ πλείονα χρόνον τὸν Βαγιαζήτ ὥς διοικητὴν τοῦ Ἰκονίου, πύλης τῆς εἰς Συρίαν καὶ Αἴγυπτον ἀγούσης, ἔγνω μεταθεῖναι αὐτὸν ἀλλαχοῦ. Ὅπως δὲ μὴ νομισθῇ ἑτερόζηλος, μετέθηκε καὶ τὸν Σελίμ· ὥστε ὁ μὲν Βαγιαζήτ μετετέθη ἀπὸ τῆς Καραμανίας εἰς Ῥούμ, ὃ δὲ Σελίμ ἀπὸ τοῦ Σαρουχάν εἰς Ἀνατολὴν, καὶ ὁ μὲν μετέθηκε τὴν ἐδραν αὐτοῦ ἀπὸ Ἰκονίου

εἰς Ἀμάσειαν ὃ δὲ ἀπὸ τῆς Μαγνησίας εἰς Κοτύαιον (1).

Λαβὼν τὸ κέλευσμα ὁ Σελίμ ἀπῆλθε παραχρῆμα εἰς Προῦσαν, ἀλλ' ὁ Βαγιαζήτ ἐμείνεν ἐν Ἰκονίῳ. Τότε ὁ Σουλεϊμάν ἐπεμφε πρὸς τοῦτον τὸν τέταρτον βεζύρην Περτέβ Πασᾶν, ὅπως προτρέψῃ αὐτόν εἰς ὑπακοήν. Θέλων δὲ ἵνα προλάβῃ πᾶν σκάνδαλον, ἐπεμφε συγχρόνως τὸν τρίτον βεζύρην Μωάμεθ Πασᾶν Σοκολλί πρὸς τὸν Σελίμ, ἵνα αἱ ἀποστολαὶ αὗται νομίζωνται παρὰ τῷ λαῷ ὡς δείγματα φιλοστοργίας. Ἀλλ' ὁ Βαγιαζήτ, ἀντὶ τοῦ ὑπακοῦσαι, συνήθροισε διὰ τάχους στρατὸν ὡς εἴκοσι χιλιάδων Κούρδων, Τουρκομάνων καὶ Σύριων. Ταῦτα μαθὼν ὁ Σουλεϊμάν ἐκέλευσε τοὺς Πασάδας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Καραμανίας, τὸν Τζεναβὴν καὶ Σολᾶκ Φερχάδ, τὸν πρῶτον παιδαγωγὸν τοῦ Σελίμ, ὡς καὶ τὸν Γιλὸυν Ἀλῆ Πασᾶν, βεγλέρβεγην τοῦ Σουλκὰδρ, καὶ τὸν Πιρὶ Πασᾶν τῶν Ἀδάνων ἐκ τῆς ἀρχαίας δυναστείας τῶν Ραμαζάνων, ἵνα πορευθῶσι μετὰ τῶν στρατευμάτων εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰκονίου καὶ στρατοπεδεύσωσιν ἐκεῖ, ὅπως ἀντιταχθῶσι πρὸς πᾶσαν ἔνοπλον ἐπιχείρησιν τοῦ Βαγιαζήτ.

8 παρήγγειλε δὲ καὶ τῷ Μωάμεθ Σοκολλί ἵνα μετὰ χιλίων γε-
 Maίου νιτσάρων, μετὰ σπαήδων καὶ σιλιχδάρων, μετὰ πυροβο-
 1559 λητῶν καὶ ὀπλοποιῶν καὶ τεσσαράκοντα τηλεβόλων πο-
 ρευθῇ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ἡ τριακοστὴ Μαΐου μηνὸς ἦν
 ἡ κρίσιμος ἡμέρα τῶν εἰς τὸν θρόνον ἀξιώσεων τοῦ Σε-
 λίμ καὶ Βαγιαζήτ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός. Ἡδὴ
 29 τῇ παραμονῇ τῆς ἐπετείου ἡμέρας τῆς ἀλώσεως τῆς
 Maίου Κωνσταντινουπόλεως οἱ πολέμιοι στρατοὶ ἤλθον εἰς χεῖ-
 ρας· ἡ μάχη ἦν κρατερὰ, ἡ δὲ νίκη ἀμφίρροπος· ἀλλὰ τῇ

(1) Ἀλῆς, Πετσεβί, Σολακζαδὲ, Βουσβέκ, ἐπιστολὴ Γ.

ἐπαύριον ὁ Βαγιαζήτ ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ κατέφυγε
μετὰ τοῦ υἱοῦ Ὀρχάν εἰς Ἀμάσειαν. Αὐτόθεν ἐπέστειλε
τῷ πατρὶ διαβεβαιούμενος περὶ τῆς εἰλικρινοῦς μετανοίας
καὶ ἐξαιτούμενος χάριν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τεσσάρων
υἱῶν. Ἀλλὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἣν ἐμεσολάβησαν οἱ
πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Λαλά Μουσταφᾶ κατάσκοποι, οὐκ ἔλα-
βεν ὁ Σουλεϊμάν (1), ὃς μαθὼν τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης
ἀπῆλθε μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τὸ ἐν Χρυσουπόλει στρα- 6
τόπεδον, ὅπως ἢ ἐγγύτερον τοῦ τόπου τοῦ ἀδελφικοῦ ^{Ἰουλιου}
πολέμου (ΚΓ). Καίπερ ἡττηθεὶς ὁ Βαγιαζήτ, συνήθροισε
περὶ ἑαυτὸν ὡς δωδεκακισχιλίους ἄνδρας, (διότι ὁ λαὸς
προὔτιμα αὐτόν, ὁμοιάζοντα τῷ πατρὶ, τοῦ ἐρυθροπροσώ-
που καὶ οἰδαλέου Σελίμ, τοῦ ὁμοιάζοντος τῇ μητρὶ, καὶ
τὸν ἥσυχον τοῦ πρώτου βίον τοῦ ἀσώτου τοῦ δευτέ-
ρου)(2), πρὸς οὓς ἐνεπίστευσεν ἑαυτὸν καὶ τοὺς τέσσαρας
υἱοὺς καὶ ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν εἰς τὰ περσικὰ ὄρια, ἀπο- 7
χαιρετίσας μετὰ θερμῶν δακρύων τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς ^{Ἰουλ.}
πιστοὺς θεράποντας. Ἐδανείσθη δὲ παρὰ τοῦ Πασᾶ τῆς
Σεβαστείας τριάκοντα χιλιάδας δουκάτων, ἐξεβιάσατο δὲ
ὀκτωκαίδεκα ἐτέρας, τριάκοντα καὶ μίαν καμήλους, ἐξήκον-
τα ἵππους καὶ εἴκοσιν ἡμιόνους. Μαθὼν ὁ Σουλεϊμάν τὴν
ἀποδημίαν ταύτην, ἐξέπεμψεν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τῆς
Χρυσουπόλεως τὸν τρίτον βεζύρην Μωάμεθ Σοκολλί καὶ
τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ῥούμελης Κιζίλ Ἀχμεδλί Μου-
σταφᾶν, ἵνα ἐνωθέντες μετὰ τοῦ Σελίμ καταδιώξωσι τὸν
φυγάδα στρατὸν τοῦ Βαγιαζήτ. Ὁ Σελίμ περιέμεινεν ἐν
Σεβαστείᾳ τὸν βεζύρην, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπέμψε τὸν βέ-
γην τῆς Μελιτινῆς Μουσταφᾶν, τὸν βέγην τοῦ Ἀϊγιάδ

(1) Πετσεβί, φ. 127.

(2) Βουσελκ, Ἐπιστ. Δ. ὁ Σουλεϊμάν ἀπεβίβη ἐκ τῆς ἡττῆς (1)

Χοσρέφ καὶ τὸν βέγην τῆς Σεβαστείας Τεμερρῶδ 'Αλη Πασᾶν πρὸς καταδίωξιν τῶν φυγάδων, οὓς κατέλαβον οὐχὶ πόρρω τῶν περσικῶν ὁρίων, ἐν Σαάτ Τζουκουρί, ὅθεν οἱ φυγάδες μετὰ κρατερὰν μάχην πεποιθότες μᾶλλον τῇ ταχύτητι τῶν ἵππων ἢ τῇ δυνάμει τῶν ὀπλῶν ἀνέλαβον τὴν πορείαν αὐτῶν. Ὁ βεγλέρβεγης τοῦ Ἐρζερούμ Ἀγιάς Πασᾶς, οὗ ὁ ἀδελφὸς Σινὰν Πασᾶς κατεκτῆσατο μετὰ ταῦτα τὴν Εὐδαίμονα Ἀραβίαν, τὴν Γολέτταν καὶ τὸ Ῥαάθ, οὐ μόνον προῦπήντησε τῷ ταλαιπώρῳ ἡγεμονό- παιδι, ἀλλὰ καὶ παρέσχεν αὐτῷ φορτία τινὰ ἡλίων καὶ πετάλλων. Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα ὁ Σουλεϊμὰν ἐκέ- λευσε τὸν βεζύρην Σοκολλί καὶ τὸν διοικητὴν τῶν Ἀδά- νων Ῥαμαζάνογλου Πιρὶ Πασᾶν ἵνα διαχειμάσωσιν ἐν Χαλεπίῳ πρὸς ἐπισκόπησιν τῶν κινημάτων τοῦ ἀντάρτου. Ὁ Ἀγιάς Πασᾶς ἐθανατώθη δι' ἧς παρέσχε τῷ Βαγια- ζήτ χρείας, διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ βέγης τῆς Μελιτινῆς, ὁ διαπρέψας ἐν τῇ καταδίωξει τοῦ ἡγεμονόπαιδος, ὁ δὲ Χοσρεφβέγης ἀνεδείχθη διοικητὴς τοῦ Πασίν.

Ὁ μέγας βεζύρης Ῥουστέμ, ὃς ἤρξατο κατανοεῖν τὰς δολοπλοκίας τοῦ Λαλά Μουσταφᾶ, κατώρθωσεν ἵνα ἐκ- ποδῶν ποιήσῃται αὐτόν, παραστήσας αὐτόν πρὸς τὸν σουλτάνον ὥς τὸν μόνον αἴτιον τῶν δυστυχημάτων τού- των. Ὁ δὲ Μουσταφᾶς, περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν, ἐπέμφθη ὥς διοικητὴς εἰς Ποσέγαν καὶ ἀντικατεστάθη παρὰ τῷ ἡγεμονόπαιδι Σελίμ ὑπὸ τοῦ Τουτουνσίφ Χουσεῖν· ἀλλὰ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Σελίμ μετετέθη μετ' οὐ πολὺ ἀπὸ τῆς Ποσέγας εἰς Τεμεσβάρ, καὶ ἐντεῦθεν ἀνεδείχθη διοι- κητὴς τοῦ Βάν ἐπὶ νέᾳ αἰτήσει τοῦ ἡγεμονόπαιδος παρα- στήσαντος πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ἡ περὶ τὰ περσικά ὅρια παρουσία τοῦ ἐμπείρου τούτου ἀνδρὸς ἔσεται ὠφέλιμος. Ὁ Σουλεϊμὰν καὶ ὁ Σελίμ ἐπέστειλαν παραχρῆμα πρὸς

τὸν σάχην, ἀνακοινοῦντες αὐτῷ τὴν ἀνταρσίαν τοῦ Βαγιαζήτ καὶ προτρέποντες αὐτόν ἵνα μὴ λύσῃ τὴν μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων εἰρήνην διὰ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ προδότου (1).

Ἐν τοσοῦτῳ ὁ διοικητὴς τοῦ Ἐριβάν Σαγκουλι ἐπέιχε τὸν ἡγεμονόπαιδα ἕως οὗ ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα προστάγματα τοῦ σάχη. ἐκστρατεύοντος τότε εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀστραβάδ. Ὁ Ταμάσπ, ὃς ἤκουσε τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἡγεμονόπαιδος Βαγιαζήτ ὡς ἀνταπόδοσιν τῆς ἄλλοτε φυγῆς τοῦ ἀδελφοῦ Ἐλκὰς Μίρζα, ἐκέλευσε μιγμανδάρην τινὰ, τὸν χάνην Νιζαμεδδὶν Σανκουλι Οὐτ-σταδζλου καὶ τὸν Γαῖας Ἀταλλάχ, βεζύρην τοῦ Ἀσερβεϊτζάν, ἵνα πορευθῶσιν εἰς Ναχτζιβάν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἡγεμονόπαιδος, ἀνήγγειλε δὲ καὶ τούτῳ, ὅτι παρεσκευάζετο ἵνα ὑποδεξῆται αὐτόν πάσῃ τιμῇ καὶ διὰ δώρων ἐπιδείξῃ τὴν ἐκπρέπειαν αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἰδίᾳ συνεντεύξει κοινώσει αὐτῷ πολλὰ ἀπόρρητα, ἵν' ἀνακοινώσῃ τῷ πατρὶ, ὅταν ἀνακτήσῃται τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι προσδοκῶν υἱὲκὴν ἀπόκρισιν ἐξ αὐτοῦ νομίζει αὐτόν ὡς ἴδιον υἱόν. Ὁ σάχης ἐπανήλθεν ἀμελλητὶ εἰς Ταβρίδα, ὅπου ὑπεδέ-

24
Νοεμ.
1859

ξατο τὸν ξένον μετὰ τῆς συνήθους τοῖς Πέρσαις βασιλευσὶ πομπῆς. Τριάκοντα κύρη πλήρη χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, μαργαριτῶν καὶ πολυτίμων λίθων ἐξεχύθησαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Βαγιαζήτ, ἐννέα δὲ ἵπποι πολυτελῶς ἐπισεσαγμένοι προσηνέχθησαν αὐτῷ ὡς δῶρον. Ὁ Βαγιαζήτ ἐν τῷ ἰδίῳ μέρει μετεχειρίσατο τὸν σάχην μετ' ἀξιοπρεπείας ἀξίας Ὀθωμανῶ ἡγεμονόπαιδι. Ἡ ὁδὸς δι'

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εὑρεται ἐν τῇ προσθήκῃ τοῦ Ἡμερολογίου, ὑπ' ἀρ. ΜΘ, ἡ δὲ τοῦ Σελίμ ἐν τῇ Ἰνσῆ τοῦ δευτεροῦ Ἰσραήλ, Ἀρχεὶα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ἀρ. 124, φ. 25 καὶ 26.

ἥς διήρχετο ὁ σάχης ἦν ἐστρωμένη διὰ σηρικῶν, δαμασκη-
νῶν, ἐξαμίτου καὶ ἐτέρων πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀντέ-
δω δ' αὐτῷ ἀπερχομένῳ πεντήκοντα τουρκομανικοὺς ἵπ-
πους μετὰ χρυσῶν ἐφιππίων καὶ μετὰ δώδεκα ἀργυρῶν
φαλάρων. Οἱ ἐλαφροὶ ἵππεῖς αὐτοῦ ἐπέδειξαν τοῖς ἐκ-
θαμβοῖς Πέρσαις τὴν περὶ τὴν ἵπποδρομίαν τέχνην, δι' ἣν
πρὸ πάντων ἐθαυμάσθη ὁ Φερχὰδ Κοδόξ, οὗ ἡ ῥώμη καὶ ἡ
δεξιότης ἐίλκυσαν πάντων τὰ βλέμματα⁽¹⁾. Ὁ δὲ Φερχὰδ,
ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῇ ἐξόχῳ ὑπεροχῇ τῶν Ὀθωμανῶν πρὸς
τοὺς Πέρσας ἐν τῇ τέχνῃ τῶν ὅπλων, προὔτεινε τότε τῷ
ἡγεμονόπαιδι ἵνα μεταβῶσιν ἀπὸ τῆς παιδείας εἰς τὸ σπου-
δαῖον καὶ μεταβάλῃσι τὴν πλαστὴν εἰς ἀληθὴ μάχην, ἥς
ἡ ἀναμφίβολος ἐκβασίς ἔμελλε θέσειν τὸ περσικὸν στέμ-
μα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Βαγιαζήτ. Οὗτος ἀπέκρουσεν
ἐντόνως τοὺς τοιοῦτους λόγους καὶ ἀπηγόρευσεν αὐστηρῶς
πρὸς τοὺς πιστοὺς αὐτῷ ἐπὶ ποινῇ θανάτου τὴν ἐπανά-
ληψιν αὐτῶν (ΚΤ). Ἀλλ' εἴτε τὸ συμβάν τοῦτο ἐθρυλ-
λήθη παρὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Βαγιαζήτ, εἴτε ὅτι ὁ σά-
χης ἔμαθέ τι περὶ τούτου, ἐνειμεν ἐκ προνοίας τὰ στρα-
τεύματα τοῦ ἡγεμονόπαιδος εἰς τοὺς χάνας καὶ σουλτάν-
νους ἐπὶ προφάσει τοῦ ἀπαλλάξαι αὐτὸν τῆς δαπάνης τῆς
συντηρήσεως ὥστε ἡ εὐάριθμος ἀκολουθία αὐτοῦ οὐδένα
φόβον τούντεῦθεν ἐνεποίει.

Αἱ ὑποψίαι καὶ οἱ φόβοι, οὓς παρεῖχε τῷ σάχῃ ἡ πα-
ρουσία τοῦ Βαγιαζήτ, ἀπειλοῦντος τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἡ
μόνον τὰ ὀφέλη, ἀπερ' ὑπέσχετο ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ διὰ
τῆς παραδόσεως τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα, διέγραψαν

(1) Ὁ Βουστῆκ, μαθὼν τινα περὶ τούτου καὶ οὐχὶ τὰ καθ' ἑκάστα, κα-
λεῖ τὸν Φερχὰδ Χισούντοουν καὶ ἀναφέρει, ὅτι τοῦτο συνέβη ἐν τῷ κατὰ
τὸ Ἰκόνιον στρατοπέδῳ τοῦ Βαγιαζήτ.

ἀπὸ τοῦδε τὴν ἀπιστον διαγωγὴν αὐτοῦ, ἥτις οὐχ ἦττον αἰσχρὰ ἢ ἡ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ Σελίμ ἐπίμονος ἀπαίτησις περὶ θανατώσεως τοῦ υἱοῦ καὶ ἀδελφοῦ, καταδείκνυνται τοῖς μεταγενεστέροις ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν πρεσβειῶν αὐτῶν καὶ τῆς διαμειφθείσης ἀλληλογραφίας. Ἡ διάμειψις αὕτη πρεσβειῶν καὶ ἀλληλογραφίας ἐστὶ πρωτοφανὴς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ὀθωμανῶν, τοιαύτη δὲ διαπραγμάτευσις μετὰ τοσαύτης ἐθιμοτυπίας καὶ ἐπισημότητος πρὸς θανάτωσιν συγγενοῦς καὶ πρὸς ἐπιπορκίαν οὐδαμοῦ τῆς ἱστορίας πασῶν τῶν λοιπῶν πολιτειῶν μέχρι τοῦ νῦν εὗρηται.

Αἱ δύο πρῶται ἐπιστολαὶ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τοῦ Ταμάσπ φαίνεται, ὅτι συνηντήθησαν καθ' ὁδόν. Ὁ σουλτάνος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ παρίστησι πρὸς τὸν Πέρσην μονάρχην τὸν υἱὸν Βαγιαζήτ' ὡς ἀντάρτην καὶ διηγεῖται τὴν ἐκβασιν τῆς μάχης τοῦ Ἰκονίου, ὃ δὲ σάχης ἐν τῇ ἑαυτοῦ, ἣν ἔπεμψε διὰ τινος ἀξιωματικοῦ τῆς αὐλῆς Ἀλῆ Ἀγᾶ, ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμονόπαιδος (1). Ὁ Σουλεϊμάν ἔπεμψε μετὰ ταῦτα εἰς Ταβρίδα τὸν Σινάν βέγην, ἀπὸ δὲ τοῦ Σελίμ τὸν ἵπποσασιάρχην τούτου Τουράκ Ἀγᾶν. Ὁ Σουλεϊμάν ἐν τῇ πρὸς τὸν σάχην ἐπιστολῇ ἀναφέρει τὸ ἐγκλημα καθοσιώσεως τοῦ Βαγιαζήτ' καὶ περαίνει αὐτὴν παρέχων συγγνώμην, παρακαλῶν ὅμως τὸν σάχην ἵν' ἀποκτείνῃ τοὺς ἐποτρύναντας τὸν ἡγεμονόπαιδα εἰς τὴν ἀνταρσίαν, τὸν Τουρσοῦν Ἀβδουλσάνογλου, τὸν Φερρῶνκί καὶ Σεϊφεδδὶν Ἀβσάλ, οὐλλάβῃ τοὺς ἐτέρους ἐνόχους, τὸν δὲ ἡγεμονόπαιδα παραπέμψῃ φρουρούμενον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἀμασείας, ἐνθα βεγλέρβεγης τις ὑποδέξεται αὐ-

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βουσθέκ, τῇ 25 Αὐγούστου 1561 ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

τόν. Τοῦ Σελίμ ἡ ἐπιστολή, ἣν ἐπεμψε πρὸς τὴν περσικὴν αὐλὴν διὰ τοῦ Τουράκ Ἀγᾶ, ἦν ὕβριστική καὶ λοιδορὸς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ Βαγιαζήτ, καλοῦσα αὐτὸν ἀντάρτην καὶ ἀλαζόνα σατανᾶν, ὃς πολλάκις λαφυραγωγῆσας τὰς ἐμπορικὰς συνοδίας ἦν ἀνάξιος τῆς προστασίας τοῦ σάχη, ἄξιος δὲ μόνον τῆς ὀργῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Κορανίου· «Ἡ ἀγάπη ἀπορρέει ἀπὸ Θεοῦ, ἡ ὀργὴ ἀπορρέει ἀπὸ Θεοῦ», καὶ κατὰ τὸν στίχον τοῦτον τοῦ Σααδὶ, «Ἀγαθοποιεῖν τοὺς φαύλους ἐστὶ ταῦτό τῳ κακοποιεῖν τοὺς ἀγαθοὺς». Μετὰ τῶν ἐπανερχομένων Ὀθωμανῶν πρεσβευτῶν ὁ σάχης ἐπέστειλε πρὸς τε τὸν σουλτάνον διὰ τοῦ γηραιοῦ λοχαγοῦ Ταυβетаγαῖ καὶ πρὸς τὸν ἡγεμονόπαιδα Σελίμ, διὰ τοῦ Σεΐφεδδὲν Οὐρουτσού Ἀγᾶ (ΚΕ) ἐκ τοῦ Σουλκάδρ καὶ ὑπηκόου Ὀθωμανοῦ. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σάχη πρὸς τὸν Σουλεϊμάν μετὰ διπλωματικῆς δεξιότητος μεμφομένη τὸν ἄστημον χαρακτῆρα τῶν κομιστῶν τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ καὶ τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτῇ, τίθησιν ἐν ἀμφιβολίᾳ τὴν ταυτότητα αὐτῆς, ὥστε κομισθείσης ὑπὸ δύο ἀνθρώπων τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἐρζερουμ, εἴτα δὲ περὶ τῆς θανατώσεως τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἣν διὰ ζώσης ἠτήσαντο οἱ δύο ἀγγελιαφόροι ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ θάνατος τῳ Βαγιαζήτ καὶ τοῖς υἱοῖς ἦν συμφορώτερος ἢ ἡ ζωὴ, ὁ σάχης ἐπιλέγει, ὅτι προθύμως ἔχει, περιμένει δὲ μόνον τὸν συγκατάθεσιν τῆς σκιᾶς τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς (τοῦ Σουλεϊμάν)· διότι τὸ κέλευσμα αὐτοῦ ἐστὶ προγεγραμμένον ὑπὸ τῆς μοίρας (1). Τοῦτο ἐσεται συνθήκη καὶ ὑπόσχεσις, ὡς ἀμοιβαῖον χρέος ἐν τῳ παρόντι βίῳ καὶ ἐν τῳ μέλλοντι. Ἡ δὲ ἐπιστολὴ ἢ ὑπὸ τοῦ Σελίμ τῳ Οὐρουτσού Ἀγᾶ δοθεῖσα συγχρόνως, ἀνεφέρετο

(1) Προσθήκη τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. ΞΓ.

πρὸς τὴν τοῦ Σουλεϊμάν, καὶ ἐδήλου τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ σκοπιμότης αὐτῆς κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Κορρανίου «Φονεύετε τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ τοὺς ἀντάρτας» καὶ κατὰ τοὺς διὰ ζώσης προταθέντας λόγους περὶ τῆς θανατώσεως ἢ τῆς παραδόσεως τοῦ Βαγιαζήτ, γένησονται κατάδηλοι τῷ σάχη (1). Τοῦ Σουλεϊμάν ἡ ἐπιτολὴ ἀπῆτει τὴν παράδοσιν τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τῶν τεσσάρων υἱῶν, ἡ δὲ πρὸς τὸ θῦμα ἀποδειχθεῖσα προθυμία τοῦ σάχη ἴσως ἐπὶ μέρους προεκλήθη τῶντι ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Ταμάσπ μὴ ἡ ζωὴ τοῦ Βαγιαζήτ γένηται ἐπικίνδυνος τῷ ἰδίῳ θρόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὁ πολιτικὸς λόγος τῆς ἀνωτέρω ἐγγράφου ἐντολῆς βεβαιοῦται ἱστορικῶς ἀπὸ στόματος τοῦ Πέρσου πρεσβευτοῦ (2). Εἰς ἀμοιβὴν τῆς ὑποσχεθείσης θανατώσεως ὁ γέρων Τουβέτ ἡτήσατο παρὰ τοῦ σουλτάνου ἐν διβανίῳ, ἵν' ἀναδείξῃ διοικητὴν τοῦ Βαγδάτ, εἰμὴ τὸν ἡγεμονόπαιδα, τὸν σάχην τοῦλάχιστον. Ἄλλ' ὁ μέγας βεζύρης Ρουστέμ ὑπολαβὼν ἔφη· «Ἐμοὶ κεῖται ἀποκριθῆναι τούτοις· ἀγῶμεν». Ὅτε δὲ ἐξῆλθον τοῦ ἀκροατηρίου, ἤλεγξεν αὐτῷ αὐστηρῶς τὴν τόλμην τοιαύτης αἰτήσεως, εἶπε δ' αὐτῷ, ὅτι ὁ Βαγιαζήτ ὡς ἀχρεῖος ἀντάρτης συνήθροισε μόνον χιλιάδας τινὰς συρφετοῦ, οὐδέποτε ἐπικινδύνου τῇ αὐτοκρατορίᾳ· ὅτι, εἰ ὁ σάχης ἤρνεϊτο ἐπὶ πλέον τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ, ἡ φιλία μετετρέπετο εἰς ἔχθραν· οὕτω δὲ ὀθωμανικὸς στρατὸς εὐχερῶς ἀποσπάσει τὸν κακοῦργον

(1) Συλλογὴ τοῦ βίαι ἐπέντη Σαρί' Αἰδουλλάχ, ἀρ. 79. Ὁ Σουλεϊμάν ἡτήσατο τὴν παράδοσιν τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τῶν τεσσάρων υἱῶν αὐτοῦ. Ὅρα τὴν Πραρθένην τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Σουλεϊμάν, ἀριθ. 65, 9 ἡμερομηνία 968 (27 Νοεμβρίου 1560.)

(2) Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν δύο μνημονευθέντων πρεσβευτῶν Πηταβί, φ. 151.

ἀπὸ τοῦ καταφυγίου αὐτοῦ. Ἄλλως ἡ φιλία ἐνισχύσει, ἡ δὲ πρόθυμος ὑπηρεσία τοῦ σάχη ἀνταμειφθήσεται διὰ μεγάλων θησαυρῶν. Ὁ Σουλεϊμάν ἐπωφελήθει ἐκ τῆς προθυμίας τοῦ Ταμάσπ, προτείναντος τὴν θανάτωσιν τοῦ Βαγιαζήτ, ἐπεμψε παραχρῆμα ἀπόκρισιν πρὸς αὐτόν καὶ δῶρα πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ, συγχρόνως δ' ἐπεμψεν εἰς Περσίαν αὐτὸς μὲν τὸν Μεραὰς, διοικητὴν τοῦ Σουλκάρδ, τὸν Σόφην Ἀλῆ Πασᾶ, πρῶην αὐλάρχην τοῦ Σελίμ, καὶ τὸν θαλαμηπόλον Χασάν, ὁ δὲ Σελίμ τὸν Καρὰ Μαχμούτ Ἀγᾶν. Οὗτοι ἐπανελθόντες ἐκόμισαν δύο ἐπιστολὰς τοῦ σάχη πρὸς τὸν Σουλεϊμάν καὶ πρὸς τὸν Σελίμ. Μετὰ τινὰς ἑκατοντάδας στίχων περσικῆς κομπορρημοσύνης ἡ πρὸς τὸν Σουλεϊμάν ἐπιστολὴ κατανατᾷ εἰς τὸ τέρμα καὶ εἰς τὸν σκοπὸν διὰ τῆς ἀπίστου καὶ ἐπιόρκου παρενθέσεως, ἥτοι ὅτι, ἐπειδὴ ὁ σάχης ὤμοσε τῷ ἡγεμονόπαιδι Βαγιαζήτ ἵνα μὴ παραδῷ αὐτόν ταῖς χεραῖ τοῦ πατρὸς διὰ τῶν πρὸς παραλαβὴν αὐτοῦ ἀποστόλων, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπιόρκιας ἢ παράδοσις γενήσεται μόνον πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Σελίμ ἀποσταλησομένους· διότι οὐκ ὤμοσεν, ὅτι οὐδὲ τῷ Σελίμ παραδώσει αὐτόν. Ἡ πρὸς τὸν Σελίμ ἐπιστολὴ περιεῖχε τὰ αὐτά, ἦν μόνον σαφεστέρα ὡς πρὸς τὴν καταδολίευσιν ταύτην τοῦ ὅρκου. Ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν μετὰ τοιαύτην φονικὴν δῆλωσιν δειχθήσεται προθυμότατος πρὸς τὰς αἰτήσεις τοῦ σάχη, αἵτινες, προφορικῶς γινόμεναι ὑπὸ τοῦ γέροντος Τουβέτ, ἀπερρίφθησαν τραχύτατα ὑπὸ τοῦ Ῥουστέμ, περιετυπώθησαν αὐταὶ βραδύτερον ἐν τύπῳ ἐπιστολῆς, κομισθείσης ὑπὸ τοῦ Βεσχερεταγᾶ. Διὰ ταύτης ὁ σάχης ἐδήλου τὴν ἐπιθυμίαν ἵνα δύο λειτουργοὶ ταχθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τάφων τοῦ Ἀλῆ καὶ τοῦ Χουσεῖν (ἐν Κερβελᾶ καὶ ἐν Μεσεῶδ), ὁ μὲν ὡς ἐπόπτῃς, ὁ δὲ ὡς γραμματεὺς τῶν εὐσεβῶν περσικῶν κα-

Οιδρυμάτων, εἷς ἡ δύο τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἀναδειχθῶσι κυβερνήται ἐπαρχιῶν καὶ ἐγκαθιδρυθῶσι μετὰ τῶν συνήθων τελετῶν (1), καὶ ἐπὶ τέλους ἐπιτραπῇ αὐτῷ συστήσαι τῇ Πύλῃ ἄνδρας ὑπηρετήσαντας αὐτῷ πρὸς αὔξησιν τῆς μισθοφορᾶς καὶ πρὸς προαγωγὴν. Ὁ Σουλεϊμὴν ἀποκρινάμενος ἠρνήθη τόγε νῦν καὶ τὰς τρεῖς αἰτήσεις δι' ἐπιστολῆς πεμφθείσης διὰ τοῦ τζαούση Καρὰ Μουσταφᾶ, ὑπέσχετο ὅμως πάσας τὰς δυνατὰς χάριτας εὐθὺς ὡς ὁ Βαγιαζήτ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ παρεδίδοντο.

Ἐν ᾧ ὁ Σουλεϊμὴν ἐπεδαψίλευεν ἐν ταῖς πρὸς τὸν σάχην ἐπιστολαῖς διαβεβαιώσεις περὶ φιλίας καὶ χρέους, ἐλοιδορεῖ ὅμως πολλὰ αὐτῷ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἑτέρους τῆς Ἀσίας ἡγεμόνας. Οὕτως ἐν τῇ πρὸς τὸν κυριάρχην τῶν Οὐσβεγῶν, τὸν δεύτερον διάδοχον τοῦ Βορράκ Χάν, ἐπιστολῇ, ἣν ἐπεμψε διὰ τοῦ δερβίση Μωάμεθ τοῦ ἐκ Βεδαχσχάν, ἐλθόντος ὡς προσκυνητοῦ εἰς Τουρκίαν, ἦν τὰ ἑξῆς χωρίον· «Ὁ ὑπερόπτης τιαροφόρος Πέρσης, ὁ ἄφρων σάχης, ταπεινωθεὶς πολλάκις, ἐπεμψέ μοι πρεσβείαν αἰτῶν ταπεινῶς τὴν εἰρήνην (2), παρέσχον δ' αὐτὴν ἐπὶ μακρὸν ὡς συγγνώμην· ἐπειδὴ ὅμως ἔκτοτε διὰ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἀνταρτοῦ υἱοῦ παρεσπόνδῃσεν ἕνεκα τῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ φαυλότητος, ἔγων μὴδέποτε πιστεῦσαι τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ ἀναλαβεῖν τὸν πρὸς ἐξώλειαν αὐτοῦ ἀγῶνα. Ὁ Οὐσβεγχάν ὡς ἀγαθὸς μουσουλμάνος παρέξει μοι ἐπικουρίαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην». Ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ διάφοροι κατὰ τὰς ὑβρεῖς ἐγράφησαν αἱ διὰ τοῦ δερβίση Μωάμεθ τοῦ Βεδαχσχάν πρὸς τὸν Ἀλῆν, χάνην τῶν Τουρκομάνων, καὶ

(1) Ὁ σάχης ἀπέβλεπεν εἰς τὸ Βαγδάτ καὶ εἰς ἑτέραν μεθόριον ἐπαρχίαν.

(2) Ταδσχαρὶ μαγδόυρ, Σαχὶ γουμράχ.

πρὸς τὸν Ἰβραῖμ, χάνην τῶν Ἀδάνων, σταλεῖσαι ἐπιστο-
λαί (1). Συγχρόνως δὲ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Γεωργίας,
ὃς ἐπεμφε πρὸς τὴν Πύλην διὰ πρεσβευτοῦ τοῦ δεφτερ-
δάρ Ἀβδούλ Ἀλλάν μομφάς κατὰ τοῦ σάχη καὶ πρότα-
σιν περὶ τῆς ἀπὸ τῆς περσικῆς δεσποτείας ἀποσάσεως τῆς
Γεωργίας καὶ τῆς ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν ὑπα-
κοῆς αὐτῆς, ὁ Σουλεϊμάν ἀπεκρίνατο· «Εἰ καὶ ὁ σάχης
μετὰ ἐνδεκαετῆ πόλεμον ἔλαβε κατὰ χάριν τὴν εἰρήνην,
οὐχ ἦτονον ἡ χάρις τοῦ Σεχινσάχ προθύμως παρέξει ἐπι-
κουρίαν τῷ ἡγεμόνι καὶ μεταβαλεῖ τὸ ἄλγος αὐτοῦ εἰς
χαράν».

Ἐν τσορούτῳ τὰ κατὰ τὸν Βαγιαζήτ ἐν Καζβὶν ἐδει-
νούντο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Ὁ σάχης ἤτησε παρ' αὐ-
τοῦ ὡς ἐπικούρους τοὺς μείναντας αὐτῷ τρισχιλίους ἄν-
δρας εἰς τὴν ἐπὶ τὸ Ἀστραβὰδ ἐκστρατεῖαν, ὁ δὲ ἡγε-
μονόπαις τόσῳ μᾶλλον οὐκ ἐδυνήθη ἀρνηθῆναι τὴν αἴ-
τησιν αὐτοῦ, ὅσω οἱ πλείστοι τῶν ὑπ' αὐτὸν διεφθάρησαν
ὑπὸ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν θωπειῶν τῶν Περσῶν· καὶ ὁμῶς
ἐκαλεῖτο πάντοτε κατὰ τὰς ἑορτάς ἐπὶ τὰ δεῖπνα τοῦ
σάχη. Ἐν τοιαύτῃ εὐκαιρίᾳ παρεκάθηντό ποτε ἐν προσ-
ποιητῇ οἰκειότητι ὁ σάχης καὶ ὁ ἡγεμονόπαις, ὅτε θα-

(1) Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, ἐν τῇ Ἱμερολογίᾳ τοῦ Σουλεϊμάν, εἰσιν ἐντελῶς
σύμφωναι πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου πράκτορος τοῦ Φερδινάνδου ἀπὸ Κων-
σταντινουπόλεως γραφόμενα λήγοντος τοῦ 1561. Ὅρα τὰ αὐτοκρατορικὰ
ἀρχεῖα. Ὁ αὐτὸς γράφει λήγοντος Αὐγούστου μηνός· La Georgia consi-
ste in tre parti: la maggior confederata col Persiano, la seconda
confederata col gran Signor, la terza menoma in obbedienza del gran
Turco. Alli 2 Agosto il Turco mando suo Ambascadore a dette due
parti con presenti di veste d'oro e scimitare fornite d'oro, lettere
scritte al Tartaro Precopihense, che si debba parecchiarsi alla guerra
col Persiano. Alli 22 Agosto mando a Selim 120,000 ducati e una
scimitara gioellata.

ἐκάλεσεν αὐτόν ὁ σάχης, στρατιῶται, ἐφορμήσαντες ἐκ τινος παρὰ τὴν ὁδὸν φυλακείου, συνέλαβον αὐτόν καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ ἐφόνευσαν τοὺς δορυφόρους, τοὺς θέλοντας προσατεῦσαι αὐτῶν. Συγχρόνως τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ πλείους ἢ χίλιοι σωματοφύλακες καὶ στρατιῶται τοῦ Βαγιαζήτ, οἵτινες ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ ὑπερήσπισαν αὐτοῦ, ἐφονεύθησαν. Πάντα ταῦτα ἡτιολόγησεν εὐφρόνως ὁ σάχης τῷ ἡγεμονόπαιδι, ὡς γενόμενα πρὸς ἀσφάλειαν ἀπὸ μελλούσης στάσεως καὶ ἀποφυγῆς τῶν ὕβρεων τοῦ λαοῦ. Μετ' ὀλίγον ἀφίκοντο εἰς Καζβὶν οἱ πρεσβευταὶ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τοῦ Σελίμ μετ' ἐπιστολῶν καὶ δώρων πρὸς τὸν σάχην. Οὐδεμία ἀμφιβολία ἦν περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἡγεμονόπαιδος, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ τρόπου, ὅπως τὸν ὄρκον, ὃν ὤμοσεν ὁ σάχης τῷ ἡγεμονόπαιδι κατὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ, ὅτι οὐδέποτε παραδώσει αὐτόν τῳ πατρὶ, μὴ παραβιάσῃ κατὰ τὸ φαινόμενον. Ἡ σοφιστεία καὶ ἀπιστία τῆς περσικῆς διπλωματίας ἐπενόησαν μετ' οὐ πολὺν τρόπον, ἵνα ὁ Βαγιαζήτ μὴ παραδοθῇ τοῖς πρεσβευταῖς τοῦ Σουλεϊμάν, ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσιν, οὓς ὁ Σελίμ ἐπέμπε πρὸς τοῦτο. Ἡ περσικὴ πολιτικὴ ἐπιπορευομένη αἰσχυρῶς καὶ διαστρέφουσα τὴν ἀλήθειαν ἀπέβλεπεν εἰς τὸ κρατῦναι τὴν εἰρήνην καὶ φιλίαν διὰ συνθήκης πρὸς τὸν Σελίμ, τὸν διάδοχον τοῦ προβεβηκότος τῇ ἡλικίᾳ Σουλεϊμάν. Μετὰ τῆς προτάσεως ταύτης ἀπῆλθε τοῦ Καζβὶν ἡ δευτέρα πρεσβεΐα τοῦ Σελίμ. Ὁ διοικητὴς τοῦ Σουλκάδρ ὑπέστρεψεν εἰς Μαράσιον, ὃ Χασάν ὅμως ἐπορεύθη εἰς Κωνσταντινούπολιν (1), μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βουσεῆκ ἀπὸ 27 Αὐγούστου 1361, ἐν τοῖς αυτοκρατορικοῖς ἀρχείοις. Μετὰ δύο ἡμέρας, (27 Αὐγούστου) ὁ Βουσεῆκ ἤτησεν τὴν ἔξουσίαν ἀπὸ τοῦ Χασάν ἀνάκλησιν, ὅπου διέτριψεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη.

Βεσχρεταγᾶς, ὃς ἐπέμπετο ὑπὸ τοῦ σάχη πρὸς τὸν ¹⁸ Σελίμ· ἀφίκετο δὲ εἰς Κοτύαιον, ὅτε ἠγγέλοη ἐκ Κων- ^{Μαρτ.} 1561
σταντινουπόλεως, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν ἀνηγόρευσε τὸν πεν-
τεκαίδεκαετῇ ἔγγονον Μουράτ, υἱὸν τοῦ Σελίμ, διοικητὴν
τῆς Μαγνησίας. Μετὰ τοῦ Βεσχρεταγᾶ ἐπορεύθη ὁ Τζα-
φὲρ Σουλτάν, κομιστὴς ἐπιστολῶν τῶν τριῶν Περσῶν
ὑπουργῶν, τοῦ μεγάλου βεζύρου Μασσοῦμ Χάν Σαφεβί,
τοῦ Πέρσου στρατάρχου Σουνδίκ βέγη ⁽¹⁾ καὶ τοῦ ἀρχι-
γραμματέως ⁽²⁾ Σανκυλι Χαλιφὲ, πρὸς τοὺς πέντε βε-
ζύρας τοῦ Σουλεϊμάν Ρουσέμ, Ἀλῆν, Μωάμεθ, Περτέβ καὶ
Φερχᾶδ ⁽³⁾. Διὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀπένεμον εὐχα-
ριστίας ἐπὶ τοῖς κομισθεῖσιν ὑπὸ τῆς τελευταίας πρε-
σβείας δώροις καὶ ἔλεγον, ὅτι εἰσὶ πρόθυμοι ἐκτελέσαι
τὰ ὑψηλὰ προστάγματα τοῦ Σουλεϊμάν περὶ τοῦ Βαγια-
ζήτ. Ἀλλ' ὅμως οἱ ὑπουργοὶ τοῦ σάχη ἐδράξαντο τῆς
εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα ὑπομνήσωσι τοὺς βεζύρας, ὅτι ἐπὶ
τῶν ἑννέα καὶ εἴκοσιν ἐτῶν τοῦ πολέμου ἡ Περσία ἔπα-
θεν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου πολλὰς ζημίας καὶ κακώσεις,
ἐπὶ δὲ τῶν ἑξ τελευταίων εἰρηνικῶν ἐτῶν ἐστάλησαν τέσ-
σαρες πρεσβευταὶ μετὰ δώρων πρὸς τὴν Πύλην, ὧν οὐδεὶς
ἔλαβεν οἷονδῆποτε δῶρον, μάλιστα δὲ οὐδὲ τιμητῆριον
ἐσθῆτα· ὁ ἄνθρωπος ἔττω δούλος τῆς ἀγαθοποιίας·
ἤπιοι καὶ εὐφημοὶ λόγοι κρείττονες ἔστωσαν τῶν τρα-

(1) Κουροτζίζασης.

(2) Ἰτιμαδεβδλέτ.

(3) Προσθήκη ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. 72. Ἐν τῇ Ἰν-
σᾶ τοῦ δεφετερδάρ Ἰδραΐμ, ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ, ἀρ. 424, φ.
32, εὑρηται ἐτέρα ἐπιστολὴ τοῦ Μασσοῦμ Μίρζα καὶ τοῦ Ἀτταλλάχ πρὸς
τὸν βεζύρην Μωάμεθ Σοκαλλί, μεσιτευόντων ὑπὲρ τοῦ Βαγιαζήτ. Ἡ ἐπι-
στολὴ τοῦ Σελίμ πρὸς τὸν σάχην, περιέχουσα ἀπόκρισιν πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ
Βεσχρεταγᾶ κομισθεῖσαν, σώζεται ἐν τῇ Ἰνσᾶ τοῦ Πείς ἐφένδῃ Σαρί
Ἀβδουλλάχ, ἀρ. 83.

χέων καὶ χαλεπῶν· ἐλέφαντα δύναται τις ἄγειν διὰ τρι-
χός. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Βαγιαζήτ λογισθήτω τετελεσμένη
ἀνευ ἀνάγκης στρατείας, ὅπερ μόνον δύναται διαταράξαι
τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας· ἐπειδὴ, ὅταν ὄρη σείωνται, οἱ ἄν-
θρωποι φεύγουσι». Ἀποκρινόμενοι οἱ βεζύραι ἐποιοῦντο
διὰ μακρῶν λόγον περὶ τοῦ ἐγκλήματος τοῦ Βαγιαζήτ
καὶ παρίστων τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἀνταρσίαν αὐτοῦ ὡς
τὸ δεινότερον ἀδίκημα, ἀπέρριπτον δὲ τὸν προταθέντα
τρόπον πρὸς ἐξιλασμόν τοῦ δαθέντος ὅρκου ὡς ἀντιφά-
σκοντα πρὸς τὴν προτέραν γενομένην περὶ παραδόσεως
ὑπόσχεσιν, ἥτις, εἰ ἐπληροῦτο, ἀντημείβετο καὶ τὸ
ἀγαθὸν ἔργον· οἱ ἄρχοντες παρέχουσι συνήθως ἀμοιβὰς
μὲτὰ τὴν διάπραξιν τοῦ ἔργου, οὐχὶ δὲ πρὸ αὐτοῦ·
ἄλλως ὁ σουλτάνος ἀπέδειξε τὴν πρὸς τὸν σάχην φιλίαν
πέμφας πρεσβευτάς, ὅποιοι πρὸς οὐδένα ἕτερον ἡγεμόνα
ἐπέμφθησαν.

Μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἡ τρίτη πρεσβεΐα τοῦ
Σουλεϊμάν, συγκειμένη ἐκ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Βάν, τοῦ
Χοσρέφ Πασᾶ καὶ τοῦ θαλαμηπόλου Σινάν Ἀγᾶ ἀπῆλ-
θεν εἰς Ταβρίδα, ὃ δὲ Σελίμ ἐπεμφε τὸν τζαούσοβασην
Ἀλῆ Ἀγάν (1) μετὰ τῆς διπλῆς ἐντολῆς τοῦ πρεσβευ-
τοῦ καὶ τοῦ δημίου. Ἀφικομένων εἰς Ταβρίδα τῶν Ὀθω-
μανῶν πρακτόρων ὁ σάχης ἠρώτησεν ἓνα αὐτῶν, τὸν Σι-
νάν Ἀγάν, ἐὰν γνωρίζῃ τὸν Βαγιαζήτ, ὡς δ' οὗτος ἀπε-

(1) Ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ βίτς ἐφένδη Σαρί Ἀδδουλλᾶχ καλεῖται Γκιουλᾶδ,
τουτέστιν Ὑδωρ βόδου. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Σουλεϊμάν, ἣν ἐκόμισε καὶ
ἦτις σώζεται ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ, ἀρ. 84, περιέχει διακοσίους πενήντα
στίχους κενῶν λοιδοριῶν. Τὸ γραμματίον (τέσσερὲς) ἐξ ἑπτακαίδεκα στίχων
(Συλλογὴ τοῦ Σαρῆ Ἀδδουλλᾶχ, ἀρ. 82), ἐν ᾧ ὁ Σελίμ συνέστησε τὴν θα-
νάτωσιν τοῦ ἡγεμονόπαιδος (ἐν ᾧ ἔλεγεν, ὅτι οὐδὲν ἀντίστατο ἀπὸ τῆς θανα-
τώσεως τοῦ Ρουστέμ) τῇ σάχῃ, ἐστὶν ἀξιομνημόνευτον.

κρίνατο, ὅτι ἐγνώρισεν αὐτὸν ἔτι ἀγένειον παῖδα, ἔκτοτε
 ὁμῶς οὐκ εἶδεν αὐτόν, ἴσως δὲ νῦν γνωρίσει ἐκ τῶν
 ὀφρύων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ὁ σάχης ἔλαβε τὴν ἀπόκρι-
 σιν ταύτην ὡς πρόφασιν ἵνα ὑβρίσῃ τὸν ἡγεμονόπαιδα,
 ἀποκείρας τὸ γένειον καὶ τὴν κόμην αὐτοῦ πρὶν ἢ παραδῶ
 αὐτόν. Εἵτα ρυπαρὸν χιτῶνα καὶ ἐπενδύτην περιβαλὼν αὐ-
 τὸν καὶ σχοινίον περιζώσας παρέδωκε τῷ πρεσβευτῇ τοῦ
 Σελίμ, ὃς ὡς δῆμιος ἐξετέλεσε τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸς αὐ-
 τὸν καὶ τοὺς τέσσαρας υἱούς. Τοῦτο ἐγένετο τῇ παρὰ
 Πέρσαις μεγάλῃ ἐβδομάδι, ἐν ἣ οἱ σίτται ἑορτάζουσι μετὰ 25
 θρήνων καὶ πενθίμων θεαμάτων τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ^{Σεπτ.}
 τοῦ Χουσεῖν (ΚΖ). Τὸ δρᾶμα τῆς ἐν Καρβελαῖ μάχης 1561
 περιέπεσεν εἰς λήθην διὰ τὰς θανατώσεις ταύτας, ἀντὶ δὲ
 τῶν ἀρῶν, ἃς συνήθως ὁ λαὸς ἐν ταῖς πενθίμοις ἑορταῖς
 ποιεῖται κατὰ τοῦ φονέως τοῦ Χουσεῖν, κατάραι ἐξεφωνοῦντο
 κατὰ τῶν φονέων τῶν ἀθῶων παίδων (1). Οὕτως ἔληξε
 τὸν βίον ὁ Βαγιαζήτ, ὃν ἡ φιλία τοῦ 'Ρουστέμ καὶ ἡ
 ἀγάπη τοῦ λαοῦ προώρισαν ὡς διάδοχον τοῦ θρόνου. Ὁ
 ταλαίπωρος οὗτος ἡγεμονόπαις ἦν φίλος τῶν ἐπιστημῶν
 καὶ αὐτὸς ἔχων ἀρετὰς ποιητικὰς (ΚΗ). Ὁ νεκρὸς αὐ-
 τοῦ καὶ οἱ τῶν υἱῶν ἀπεκομίσθησαν εἰς Σεβάστειαν, ἐνθα
 σῶζεται ἔτι ὁ τάφος αὐτῶν παρὰ τὴν ὁδὸν πρὸ τῆς ἀρ-
 κτώας πύλης.

Εὐθὺς ὡς ὁ φόνος ἐγένετο, ὁ σάχης ἀπέστειλεν εἰς
 Κωνσταντινούπολιν δύο ἀξιωματικούς τῆς σωματοφυλα-
 κῆς, τὸν Σινὰν 'Αγὰν καὶ τὸν Χουσεῖν 'Αγὰν, μετ' ἐπι-
 στολῆς πρὸς τὸν Σουλεϊμὰν, ἀγγέλλων αὐτῷ τὸν θάνα-

(1) Κατὰ τὸν Πετσεβί, σ. 133, ἐν Καζβὶν μόνον αἰμωγαὶ καὶ κλαυθμοὶ
 ἠκούοντο· ὁ λαὸς ἀπήγγελλε πλείστας ὑβρεῖς κατὰ τῶν πρεσβευτῶν καὶ
 πλείστας κατάρας κατὰ τοῦ σάχη.

τον τοῦ υἱοῦ καὶ τῶν τεσσάρων ἐγγόνων καὶ συγγαίρων αὐτῷ ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ, «Δι' οὗ οἱ γλωσσαλγεῖς σιγήσουσιν, οἱ φθονεροὶ τυφλωθήσονται, οἱ δὲ φίλοι εὐφρανθήσονται.» ἀνήγγειλε δὲ παραχρῆμα αὐτῷ, ὅτι μετὰ τοῦ ἐπανερχομένου εἰς Κωνσταντινούπολιν Χοσρὲφ Πασᾶ πέμψει ἀμελλητὶ πρὸς αὐτόν μὲν τὸν Μωάμεθ Ἀγᾶν Κουρτζὶ Οὐστζλοῦ, τὸν δὲ Φιρούζ καὶ Τουβεταγᾶν πρὸς τὸν Σελίμ ὡς πρεσβευτάς. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, ἃς οὗτοι ἐκόμισαν πρὸς τὸν Σελίμ, ὁ σάχης συνέχαιρε τούτῳ, καταχρώμενος δὲ πάντα κόσμον τοῦ περσικοῦ λόγου πρὸς δικαίωσιν τοῦ φόνου καὶ τῆς ἐπιπορκίας, ἐξέφραζε τὴν ἐλπίδα ἀμοιβαίων χαρίτων. Ὁ Οὐστζλοῦ ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀρχομένου τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου καὶ παρέδωκε τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ταμάσπ ἐν πανηγυρικῇ ἀκροάσει. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ Σουλεϊμάν παρήλασεν ἐφ' ἵππου μετὰ λαμπρᾶς συνοδίας πρὸ τοῦ οἰκήματος τοῦ Πέρσου πρέσβεως, ὅπως ἐμποιήσῃ αὐτῷ ἀγαθὴν γνῶμην περὶ τῆς ὑγείας αὐτοῦ (1). Τέλος εἰς ἀμοιβὴν τῆς παραδόσεως τῶν προγεγραμμένων ὁμαιμόνων ἡγεμονοπαίδων ὁ τέταρτος βεζύρης Περτέβ Πασᾶς ἐκόμισεν εἰς Καζαβάδ τριακοσίας χιλιάδας χρυσῶν ἀπὸ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ ἑκατὸν χιλιάδας ἀπὸ τοῦ Σελίμ (2), ἀπὸ δὲ Καζαβάδ τὰ χρήματα ταῦτα μετεκομίσθησαν εἰς Καζβὶν ὑπὸ τοῦ Ἡλιά

(1) Ὅρα τὴν ἀναφορὰν τοῦ Βουσεῖκ ἀπὸ τῶν νήσων τῶν Πριγκήπων, 4 Νοεμβρίου 1561, ἐν ταῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

(2) Ὁ ἀπόκριφτος πράκτωρ τοῦ Φερδινάνδου γράφει τῇ 25 Νοεμβρ. 1561. L' ambassadeur persiano ha affermato a Alibassà, che se il Turco manderà al Persiano 25 some d'aspri (25 ἑκατομμύρια) quali fano scudi 500,000 (ἐπομένως 50 ἄσπρα 1 σκόδον). Κατὰ τὴν ἀναφορὰν ταύτην ὁ πρεσβευτὴς ᾗτησεν οὖν μόνον 100,000 δουκάτων πλέον, ἃ ὁ Σουλεϊμάν οὐκ ἔπεμψεν. Ὁ πράκτωρ οὗτός ἐστιν ἐντελὼς σύμφωνος τοῖς Ὀθωμανοῖς ἱστοριογράφοις ὡς πρὸς τὴν συγγνώμην τῆς ἐπιπορκίας.

βέγη, διοικητοῦ τοῦ Καραϊσάρ, καὶ ὑπὸ τοῦ Μαχμουτ Ἀγά, θαλαμηπόλου τοῦ Σελίμ. Πέμπτος υἱὸς τοῦ Βαγιαζήτ, τριετὴς μόνον, ἐν Προύσῃ ὧν ἀπηγχονίσθη ἤδη ἐκ προσταγματος τοῦ Σουλεϊμάν πρὸ τῆς θανατώσεως τῶν ἀδελφῶν (1). Τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων ἡγεμόνων, οἵτινες παρῆδον τὴν φιλοστοργίαν χάριν πολιτικῶν σκοπῶν καὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν ἐκράτουν διὰ τοῦ φόνου τῶν υἱῶν, ἐστὶ δυστυχῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀσιανῶν καὶ δυτικῶν κρατῶν οὐχὶ τόσον σπάνιον, ὅσον εὐχεται ἡ φιλανθρωπία. Παρὰ τοῖς Πάρθοις ἡ πατροκτονία, ἡ ἀδελφοκτονία καὶ ἡ παιδοκτονία ἦσαν δημοτελεῖς βασιλικὸν ἔθος· παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἠττήθη ἡ φιλοστοργία ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ πελέκεως τοῦ Βρούτου καὶ ὑπὸ τοῦ φονικοῦ προσταγματος τοῦ Μανλίου. Ὁ Μιθριδάτης ἐθανάτωσε πολλοὺς τῶν υἱῶν, Φίλιππος δὲ Β' ὁ Μακεδὼν ἐδωκε δηλητηρίον τῷ υἱῷ Δημητρίῳ. Ὁ σάχης Ἀβθαῖς ὁ Μέγας ἐθανάτωσεν ὡσαύτως τὸν υἱόν. Ὁ βίαιος θάνατος τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου, Πέτρου τοῦ μεγάλου καὶ Φιλίππου τοῦ Β' κηλιδοῖ εἰσαεὶ τὴν ἱστορίαν τῶν μοναρχῶν τούτων. Ἐν τῇ ὀθωμανικῇ δυναστείᾳ Μουράτ ὁ Α' ἐδωκε τὸ λυπηρὸν παράδειγμα τοῖς διαδόχοις, ἀποκτείνας τὸν υἱόν Σαβετζί· ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν πολλῶ ὑπερέβη αὐτόν, διότι διὰ τῆς θανατώσεως τοῦ Μουσταφᾶ καὶ τοῦ Βαγιαζήτ καὶ τῶν υἱῶν αὐτῶν δις ἔβαψε τὴν χεῖρα ἐν τῷ αἵματι τῶν υἱῶν καὶ ἐγγόνων αὐτοῦ.

(1) Il Signor mandò strangolare il piccolo figlio di Bayezit di 3 anni in Prussia. Ὅρα τὴν ἀναφορὰν τοῦ Βενετοῦ προσβεβυτοῦ ἀπὸ 18 Αὐγούστου 1562 ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τελευτὴ τοῦ μεγάλου βεζύρου Ρουστέμ.— Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλῆς σπένδεται πρὸς τὸν Αὐστριακὸν πρεσβευτὴν Βουσθέκ.— Ὁ πανοῦργος Βασιλικὸς, ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας.— Πρεσβεΐα τοῦ Φερδινάνδου.— Διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας καὶ τὴν δημοκρατίαν τῆς Γενούης.— Ἐμπορικὴ συνθήκη πρὸς τὴν Φλωρεντίαν.— Γάμος τῶν θυγατέρων τοῦ Σελίμ.— Πλημμῦραι, ὑδραγωγεῖα, γεφυροποιΐα.— Ἀνδραγαθήματα τῶν Ὀθωμανῶν ναυάρχων Τοργούδ καὶ Πιαλέ, Περὶ Ρέτε καὶ Σιδὶ Ἀλῆ ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσῃ.— Πολιορκία τῆς Μεχδιγέ ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν.— Ἀλωσις τῆς Βουζιᾶς, τοῦ Ὁρὰν, Βενεζέρτ καὶ πόρθησις τῆς Μαϊόρκης.— Ἀλωσις τοῦ φρουρίου Ἰζεμβέ ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν καὶ ἀνάκτησις ὑπὸ τοῦ Τοργούδ.— Θριαμβευτικὴ εἰσοδος τοῦ Τοργούδ εἰς Κωνσταντινούπολιν.— Ἀλωσις τοῦ Πινὸν δὲ Βελέξ ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν.— Πολιορκία τῆς Μελλίτης.— Διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς εἰρήνης.— Ἐκστρατεία εἰς τὴν Ζιγέθ.— Θανάτωσις τοῦ Ἀρσλὰν Πασᾶ.— Τελευτὴ τοῦ Ζρινὺ καὶ τοῦ Σουλεϊμάν.

Μικρόν πρὸ τοῦ τραγικοῦ τέλους τοῦ Βαγιαζήτ ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐξ ὕδρωπος ὁ μέγας βεζύρης Ρουστέμ Πασᾶς, γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου (1), ὃς ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Ῥοξολάνης ἐδυνήθη μὲν ἵνα μείνῃ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ

(1) Βουσθέκ, ἐπ. Δ. *Ayua extinctus intercutea*.

ἀρχῇ, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸν φίλον αὐτοῦ τὸν προσφιλεῖ τῷ
λαῷ ἡγεμονόπαιδα Βαγιαζήτ διασώσῃ ὡς διάδοχον τοῦ
θρόνου ἀπὸ τῶν δολοφράφων τοῦ Σελίμ καὶ τοῦ αὐτάρ-
χου τούτου. Μετὰ τὸν Ἰβράιμ ὁ Ῥουστέμ ἐστὶν ἐκ τῶν
μεγάλων βεζυρῶν τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν ὁ ἀξιο-
λογώτατος· διότι ὁ μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ τὰς
ἡνίας τοῦ κράτους λαβὼν Μωάμεθ Σοκολλί ἤκμασε μάλ-
λον ἐπὶ τῆς βασιλείας Σελίμ τοῦ Β' καὶ Μουράτ τοῦ Γ'
ἢ ἐπὶ τῆς τοῦ Σουλεϊμάν τοῦ Α' (1). Ἡ διοίκησις τῶν
κοινῶν ὑπὸ τοῦ Ῥουστέμ περιλαμβάνει πεντεκαίδεκα ἔτη,
διεκόπη δὲ μόνον ἐπὶ δύο ἔτη, ὅτε κατὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ
ἡγεμονόπαιδος Μουσταφᾶ ὁ γογγυσμὸς τῶν γενιτσάρων
κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀντικα-
τάσασιν αὐτοῦ ἐν τῷ ὑπάτῳ ἀξιωματι ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ Πα-
σᾶ. Κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην διαχείρισιν τῶν πραγμάτων
ἐφρόντισεν ἵνα πλουτίσῃ τὸ γαζοφυλάκιον τοῦ σουλτάνου καὶ
τὸ ἐαυτοῦ, ἀλλὰ πρὸς μεγάλην βλάβην τῆς ἐπικρατείας·
διότι πρῶτος ἠνέωξε τὰς πύλας εἰς τὸν δεκάσμῳ καὶ εἰς
τὴν διαφθοράν τῆς διοικήσεως κατὰ πάντας τοὺς κλά-
δους δι' ἀπεμπολήσεως τῶν ἀξιωματῶν. Ἀλλ' ὅμως τὸ
μόνον ἀγαθὸν τοῦ διοικητικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ συστήμα-
τος αὐτοῦ ἦν τὸ μέτριον τοῦ τιμήματος τῶν ἐπαρχιακῶν
διοικήσεων ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἐπὶ ταύταις βραδύτερον
αἰτούμενον καὶ ἡ μονιμότης τῶν οὕτω διδομένων ἀξιο-
ματῶν, ἃ τίνα οὐχὶ ἐπὶ ἔτος, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰ ἐδίδοντο.
Ἐπὶ τῇ διοικήσει τῆς Αἰγύπτου οὐκ ἀπῆτει συνήθως

(1) Ὁ Ῥουστέμ ἀνεδείχθη μέγας βεζύρης τῷ 1544· ἐξεβλήθη τῆς με-
γάλῃς βεζυρίας τῷ 1553, ἐπανῆλθε δ' εἰς αὐτὴν τῷ 1555, καὶ ἐτήρησεν αὐ-
τὴν μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ, 1564. Ἀρχιτάνει δ' Ἀλῆς ἀναφέρειν τὸν
χρόνον τῆς πρώτης ἀνταγορεύσεως αὐτοῦ εἰς τὸ 947 (1540), τῆς δὲ τελευταίας
εἰς τὸ 966 (1553). Ὅρα Σολαχζαδὲ καὶ Χατζῆ Κάλφην.

πλείω τῶν δέκα χιλιάδων δουκάτων, ἐπὶ δὲ ταῖς συνήθεσι διοικήσεσι τὸ ἥμισυ αὐτῶν. Ἐτῆρει δὲ λίαν ἐπιεικῶς τὸ ἀκριβὲς τιμολόγιον τῶν καλῶς γνωστῶν αὐτῷ ἀξιῶν καὶ προσόδων τῶν ἐπαρχιῶν. Ὅτε ὁ βεγλέρβεγης τοῦ Ἑρζερούμ, ἐπαρχίας ἐκ τῶν ἥκιστα προσοδοφόρων, ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν πρὸς ἐκχώρησιν αὐτῷ τῆς ἐπαρχίας ταύτης πεντακισχίλια δουκάτα καὶ εὐγενῇ ἵππον, ἐγράττησε μόνον τοῦτον καὶ τρισχίλια δουκάτα, ἀντέπεμψε δὲ τὰ ἐπίλοιπα. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τῆς φιλοχρηματίας καὶ ἐπιεικείας ἀπήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Βουσθὲκ κατὰ τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις ἀργύρια ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τοῦ τέλους αὐτῆς, ἀλλὰ τῆς ὑποθέσεως μὴ ἀποβάσης κατ' εὐχὴν, ἐπέστρεψεν αὐτά. Ἡ φυσικὴ αὐτοῦ σκυθρωπότης καὶ αὐστηρότης ἐπετεινέτο ἐκ τοῦ φόβου μὴ, εἰ ἐδείκνυτο ἡπιώτερος, κατεδηλοῦτο ἡ πλεονεξία αὐτοῦ, λίαν γνωστὴ καὶ τῷ Σουλεϊμάν. Ἐτέρους φιλαργύρους τὸ φιλοχρήματον καθιστᾷ, ἐὰν πρόκειται λαβεῖν καὶ οὐχὶ διδόναι, μόνον εὐπροσηγορωτέρους, τοῦτον ὅμως ὁ φόβος μὴ φανῇ τοιοῦτος καθίστα πάντοτε τραχύτερον. Οὕτως ἦν πάντοτε βαρύθυμος, πάντοτε θρασὺς, πάντοτε φιλάργυρος, πάντοτε γλίσχρος (1). Ἐκάστη λέξις ἐξερχομένη τοῦ στόματος αὐτοῦ ἦν πρόσταγμα διό οἱ ποιηταὶ ἐμέμφθησαν αὐτῷ, ὅτι οὐδέποτε ἐγέλασε. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Ῥουστὲμ ἐπλήρωσεν οὐ μόνον τὰ δημόσια ταμιεῖα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια τοῦ σουλτάνου, τὸ ἔσωθεν τοῦ γυναικωνίτου καὶ τὸ ἔξωθεν τῆς αὐλῆς, καὶ ἀπεταμίευε πρὸς τὰς ἐκτάκτους ἀνάγκας χρήματα ἐν τοῖς ἐπὶ Πύργοις.

(1) Βουσθὲκ, ἑπ. Δ. Rustemus semper avarus, semper sordidus, et qui primum utilitatis et pecuniae rationem duceret. — Rustemus semper tristis, semper atrox sua dicta pro edictis habere solebat.

Ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ γαζοφυλακίῳ ὑπῆρχε θάλαμος φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· Θησαυρὸς συλλεγθεὶς τῇ φροντίδι τοῦ Ῥουστέμ. Ἀποθανὼν κατέλιπεν ἄπειρον περιουσίαν, οἷαν οὐδεὶς μέγας βεζύρης πρὸ αὐτοῦ, ἥτοι ὀκτακοσίας δεκαπέντε ἐπαύλεις ἐν τῇ Ῥοῦμελῇ καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τετρακοσίους ἐβδομήκοντα ἐξ ὑδρομύλους, χιλίους ἐπτακοσίους δούλους, διςχιλίους καὶ ἐννεακοσίους μαχίμους ἵππους, χιλίας ἑκατὸν ἐξ καμήλους (1), πέντε χιλιάδας ἐρράμμένων τιμητηρίων ἐσθήτων, ὀκτὼ χιλιάδας κυρβασίων (2), χιλίους ἑκατὸν χρυσούφαντους πίλους, δύο χιλιάδας καὶ ἐννεακοσίους θωρακωτοὺς χιτῶνας, δύο χιλιάδας θωράκων, ἐξακόσια ἀργυροτευκτὰ ἐφίππια, πεντακόσια δὲ πολυτίμοις λίθοις καὶ χρυσῷ ἐμπεπασμένα, χίλια πεντακόσια ἐπάργυρα κράνη, ἑκατὸν τριάκοντα ζεύγη χρυσῶν ἀναβολέων (3), ἐπτακόσια ἐξήκοντα ξίφη λιθοκόλλητα, χιλίας ἐπαργύρους λόγχας (4), ὀκτακόσια Κοράνια, ὧν ἑκατὸν τριάκοντα λιθοκόλλητα, πέντε χιλιάδας τόμων διαφόρων συγγραμμάτων, ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτὼ χιλιάδας δουκάτων, τριάκοντα καὶ δύο τιμαλφεῖς λίθους ἀξίας χιλίων διακοσίων φορτίων ἱμιόνων, ἥτοι ἐνδεκά ἑκατομμυρίων καὶ διακοσίων χιλιάδων ἄσπρων, τὰ δὲ εὐρεθέντα χρήματα ἦσαν εἰς χίλια φορτία, ἥτοι ἑκατὸν ἑκατομμύρια ἄσπρων, ἡ δὲ δύο ἑκατομμύρια δουκάτων. Καὶ ὥμως ὁ Ῥουστέμ ἐδὴ πάνησε μέγα μέρος τῆς περιουσίας αὐτοῦ εἰς οἰκοδομή-

(1) Ὁ Ἀλλῆς ἀναφέρει χιλίας ἐξακοσίας ἐξ καμήλους.

(2) Ὁ Διέζ, ἀναφέροντων ὀγδοήκοντα χιλιάδας, προσέθηκε περιπλέον ἐν μηδενικόν, ὡς καὶ ὅτε ἀναφέρει περὶ τῶν ὀκτὼ χιλιάδων Κορανίων. Ὅρα τὰ περὶ τῆς Ἀσίας ὑπομνήματα αὐτοῦ.

(3) Καὶ οὐχὶ ἑκατὸν εἴκοσιν, ὡς λέγει ὁ Διέζ, ἀπερ εἰσιν ἐξήκοντα ζεύγη.

(4) Καὶ οὐχὶ ξίφη, ὡς μετέφρασεν ὁ Διέζ.

ματα καὶ εὐσεβῇ καλιδρύματα ἀνεγείρας τέμενος, ἀκαδη-
μίαν καὶ μαγειρεῖον τοῖς πτωχοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει,
ἐν Ῥουσπουκίῳ καὶ ἐν Ἐπιφανείᾳ.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ μέγας βεζύρης Ἀλῆς ἦν κατὰ τὴν
ἰλαρότητα, εὐπροσηγορίαν, φαιδρότητα καὶ ἐλευθεριότητα
ὅλως ἀντίθετος τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, τοῦ σκυθρωποῦ
καὶ φιλαργύρου Κροάτου (1). Ὁ Ἀλῆς, μέχρι τοῦδε δεύ-
τερος βεζύρης, ἦν υἱὸς Δαλμάτου ἐξωμότου ἐκ Βράτζης·
ἀπεγράφη δὲ πρὸ τῆς εἰς τὴν μωαμεθανικὴν πίστιν ἀπο-
στασίας τοῦ πατρὸς ὡς παῖς ἀπίστου ἐν τῇ ἐτησίᾳ στρα-
τολογία παιδῶν χριστιανῶν γενίτταρος. Διὰ τῆς προ-
στασίας τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Χαστὰ Ἀλῆ, κιαγιά τοῦ
μεγάλου βεζύρου Ἰβραῖμ, εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅθεν
ἐξῆλθεν ὡς ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων· εἶτα δ' ἀνδεείχθη διοι-
κητῆς τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῆς τάξεως τοῦ βεζύρου ἡ
Πασᾶ τριῶν ἵππουρίδων. Ἐπεκαλεῖτο συνήθως Παχὺς ἡ
Πιμελὴς ἐνεκα τῆς εὐσαρκίας, ἀλλὰ βαρὺς ὦν τὸ σῶμα,
ἦν λεπτὸς τὸν νοῦν καὶ τὴν ἀντίληψιν. Ἡ ἱστορία τῶν
βεζυρῶν ἀναφέρει πολλοὺς χαριεντισμοὺς καὶ εὐτραπε-
λίας αὐτοῦ, ὧν ἐκ τῶν ἀρίστων ἦν καὶ ἡ δοθεῖσα ἀπόκρι-
σις πρὸς τὸν νομομαθῆ Χιλαλί τὸν ἐκ Καραμανίας. Οὗ-
τος εἶπτε κομποῤῥημονεῖν, ὅτι οἱ ἕτεροι οὐλεμάδες ἐγί-
νωσκον μόνον τὴν δωδεκάδα τῶν ἐπιστημῶν, ὧν ἡ μάθη-
σις ἀποτελεῖ τὸν κύκλον τῶν ἀκαδημαϊκῶν σπουδῶν (Α),
αὐτὸς δὲ γινώσκει ἐξαπλασίας, ἥτοι ἐβδόμηκοντα καὶ δύο,
καὶ ὅτι τὰ βιβλία, ὅσα ἔγραψε, πληροῦσι τὴν οἰκουμένην.
Ὁ Ἀλῆς μειδιάσας ἐκ τῆς κομποῤῥημοσύνης ταύτης εἶ-
πεν αὐτῷ· «Οὐ δυνήσῃ ἴσως πληρῶσαι τὴν οἰκουμένην
διὰ τῶν γεγραμμένων ὑπὸ σοῦ· ἀλλὰ διὰ τῶν λήρων τῶν

(1) Βουσεῤῥ, ἐπ. Δ, σ. 994.

πολλῶν συγγραμμάτων σου (B) εὐχερῶς δυνήσῃ πληρῶσαι τὸν πόρον τοῦ Γαλατᾶ καὶ ἀπαλλάξαι τοὺς μοσλίμους τῶν διωδίων· οὕτω δὲ αἱ γνώσεις σου περὶ τὴν τέχνην ταύτην ἐκπλυθεῖσαι διὰ τοῦ θαλασσίου ὕδατος δυνήσονται χρησιμεῦσαι τῇ τε πόλει καὶ τῷ κράτει». Ἡ φυσικὴ εὐπροσηγορία καὶ δεξιότης τοῦ Ἀλῆ, αὐξήσασαι ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς πείρας, παρέσχον εὐκολίαν πρὸς τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Βουσδέκ (1). Ὅσον βραχεῖαι καὶ ἀπότομοι ἦσαν αἱ πρὸς τοῦτον διαπραγματεύσεις τοῦ Ῥουστέμ, τόσον διεξοδικαὶ καὶ εὐκολοὶ ἦσαν αἱ τοῦ Ἀλῆ, ὥστε πολλάκις οἱ Τοῦρκοι ἐδυσχέραναν, ὅτι ἠναγκάζοντο περιμένειν ἐν τῷ ἀντιθαλάμῳ τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸν πρεσβευτὴν συνεντεύξεων. «Καλῶς οἶδα, εἰπέ ποτε τῷ Βουσδέκ ἐπείγοντι αὐτὸν εἰρηνεῦσαι, ὅτι ὁ ἐμὸς γέριον κύριος ἔχει χρεῖαν ἡσυχίας καὶ σχολῆς, ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ἀναγκαῖα καὶ τῷ αὐτοκράτορι. Ὅταν τις ἐπιθυμῇ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν, οὐδεμίαν χρεῖαν καλεῖν ἐκ νέου εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης τὸν ἡσυχάζοντα λέοντα. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἡγεμόνων εἰσὶν ὡς καθρέπτai, ὅτινες ἀντανakλῶσι τὰ πρὸ αὐτῶν ἐκτεθειμένα. Οὕτως ἀπεικονίζονται ἐν ταῖς φύσει ἀγναῖς ψυχαῖς τῶν ἡγεμόνων αἱ πρὸς τὰς τῶν συμβούλων. Οἱ ἀγαθοὶ ὑπουργοὶ ὤφειλον ὡς ἀγαθοὶ μάγειροι σκέπτεσθαι ἵνα παρασκευάζωσι τοιαῦτα ἐδέσματα, ὅσα τοῖς πᾶσιν εἰσιν ὠφέλιμα, οὐχὶ δὲ ὅσα μόνον ἀρέσκουσι τῷ λάρυγγι ἐνὸς ἢ καὶ ἄλλων». Αἱ φιλικαὶ αὐταὶ διαθέσεις οὐδόλως μετεβλήθησαν

(1) A quo tempore magna mihi intercessit cum eo Bassa (Ἀλῆ) familiaritas perpetuaque de paco actio. Ἐπ. Δ.

(2) Quae Rustemus colloquia mecum brevissima habere solitus erat Aaly dabat operam ut in plures horus extenderet et multa humanitate condiret. Ἐπ. Δ.

ἐκ τῆς ἀγγελίας τῆς εἰς Μολδαβίαν εἰσβολῆς γερμανικῶν στρατευμάτων, τῷ δὲ πρώτῳ ἔτει τῆς ὑπουργίας τοῦ Ἀλῆ ἐτελείωσαν κατ' εὐχὴν αἰοκταεῖς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις. Ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης Ἰβραῖμ βέγης, ὁ ἐπὶ Ῥουστέμ στερηθεὶς τοῦ ἀξιώματος ἐπὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Λαβὶν καὶ ἀνακτησάμενος αὐτὸ τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Βουσβέκ, ἐγένετο χρησιμώτατος τῷ πρεσβευτῇ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ. Ὁ Βουσβέκ ἠτήσατο ἄδειαν τοῦ ἀπελθεῖν καὶ τὴν εἰς Βιένναν ἀποστολὴν τοῦ Ἰβραῖμ ὡς κομιστοῦ τῶν προτάσεων τῆς Πύλης πρὸς ἐπιδοκιμασίαν τοῦ αὐτοκράτορος· πρὶν δὲ ἢ ἀπέλθῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἐκλήθη ἐπὶ τὸ σύνθηρες δεῖπνον ἐν τῷ διβανίῳ, ἐπειδὴ ἡ συνθήκη οὐπω ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ὁ μέγας βεζύρης ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τιμητήριον ἐσθῆτα, ἀραβικὸν ἵππον, θηριακὴν ἀλεξάνδρινην καὶ βάλασμον τῆς Μέκκας.

17 Ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπικύρωσις τῶν μεταξὺ τοῦ
 Αὐγ. 1562 μεγάλου βεζύρου Ἀλῆ καὶ τοῦ Βουσβέκ συνωμολογημέ-
 νων ἐγένετο ἐν Πράγῃ τῇ 4 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Κατὰ τὰ διωμολογημένα ὁ Φερδινάνδος ἀνεδέχετο αὐθις τὴν ἀπότισιν ἐνιαυσίου φόρου καὶ ἀφίστατο πασῶν τῶν χωρῶν τῆς Τρανσιλβανίας, ὑπισχνεῖτο δὲ προσέτι ἵνα διαλλαγῇ πρὸς τὸν υἱὸν τῆς βασιλείσεως Ἰσαβέλλης περὶ τῶν ἐκτὸς τῆς Τρανσιλβανίας κειμένων. Ὁ Μελχίωρ Βαλάσας, ὁ Νικόλαος Βαθόρης καὶ ἕτεροι ὑποτελεῖς, οἱ τινες ἐπανῆλθον ἤδη ἢ ἐμελλον ἐπανελθεῖν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Φερδινάνδου, συμπεριελήφθησαν ἐν τῇ εἰρήνῃ, ἧς ἡ τήρησις συνίστατο τοῖς σαντζακβέγηδες, τοῖς βοϊβόδαις, τοῖς βέγγηδες καὶ πᾶσι τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν μεθορίων. Πᾶσα παρασπὸνδησις ἐτιμωρεῖτο· οἱ τολμήσαντες ἐνόπλως καταλαβεῖν χώραν τινα θανάτῳ ἐτιμωροῦντο, ὁ δὲ καταλη-

φθεις τόπος ἀπεδίδото παραχρῆμα. Ἐκάστη τῶν δύο δυνάμεων ἦν ἐλευθέρα ὀχυρῶσαι τὰ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ φρούρια, οὐχὶ δὲ τὰ ἐν ἑτέρᾳ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Τάτα παρὰ πᾶν δίκαιον οὐκ ἀπεδίδото, τὰ πέραν τοῦ Δουνάδεως κείμενα φρούρια καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπηλλάσσοντο παντὲς βάρους. Οἱ τῶς τελέσαντες φόρον πρὸς ἀμφοτέρω τὰ μέρη, τελέσουσι τοιοῦτον καὶ τοῦ λοιποῦ ἄνευ αὐξήσεως ἢ κακώσεως. Πρὸς λύσιν τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν καὶ πρὸς ὀρισμὸν τῶν ὁρίων ὠρίζοντο Ἐπίτροποι· οἱ λησται παρεδίδοντο τοῖς δικαστηρίοις, αἱ μονομαχίαι ἀπηγορεύοντο, ὁ δὲ προκαλούμενος τοιαύτην ἐκολάζετο ἐπὶ τῇ καταγγελίᾳ τοῦ ἑτέρου. Οἱ πρέσβεις, οἱ ἐπιτετραμμένοι καὶ οἱ ἐπίτροποι τοῦ αὐτοκράτορος ἐδύναντο διατηρεῖν ὅσους διερχόμενοις ἤθελον. Ἐπὶ τούτοις διωμολογήθη ἡ εἰρήνη ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη (Γ). Ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης Ἰβραῖμ, ὁ Πολωνὸς ἐξωμότης Στραζένης, ὃς προσηγόρευεν ἑαυτὸν πρῶτον διερμηνέα τοῦ αὐτοκράτορος (1), ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Βουσδέκ εἰς Φραγκφόρτιον, ἐνθα ἐν πανηγυρικῇ προσόδῳ παρέδωκε τῷ Φερδινάνδῳ μετὰ τῶν πιστωτικῶν γραμμάτων τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον τῆς εἰρήνης, καὶ προστήνεγκε τέσσαρας καμήλους, ἵππον, θήκην ἐκ ξυλοβαλσάμου, τάπητα, ζευγὸς ἐπαργύρων ἀναβολέων καὶ δύο φιάλας ἐξ ἀχάτου (2). Τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον διέφερεν ἐν πολλοῖς οὐσιωδῶς τοῦ λατινιστὶ συνταχθέντος.

(1) Summus interpres.

(2) Ὁ Ἰστουίνφης, Β. ἑλ. IB, λέγει· «Relatio sive sermo legati pacifici, Ebraimi Strotschenii, Poloni, a Solimano Turcarum imperatore ex Constantinopoli ad Christianorum Caesarem Ferdinandum ejus nominis primum destinati apud Francofurtum Moeni coram statibus Imperii ibidem praesentibus lingua Slavonica recitatus, anno 1560 die 27 Novembris. Προσθήκη τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Βουσδέκ.

Μετὰ τοῦ Βαλάσση καὶ Βαθόρη συμπεριλαμβάνοντο ἐν τῇ συνθήκῃ καὶ οἱ βαρόνοι, οἱ ἐπανελθόντες ἤδη εἰς τὸ κράτος τοῦ Φερδινάνδου, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐπα-
νελευσόμενοι. Ἐγένετο λόγος καὶ περὶ τῆς παραδόσεως τῶν φυγάδων, ἐν δὲ τῷ αὐτοκρατορικῷ ἐγγράφῳ ἐγί-
γνετο λόγος μόνον περὶ τῶν ἀποστατῶν καὶ ληστῶν· οἱ δὲ ἡγεμόνες τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας, ὧν οὐδεμία μνεία ἐγένετο ἐν τῷ λατινικῷ, ἐμπεριλαμβάνοντο ἐν τῷ τουρ-
κικῷ. Ὁ σουλτάνος οὐδόλως ὑπισχνεῖτο τὴν κατάπαυσιν τῶν ὀχυρωτικῶν ἔργων, ὥς ὁ αὐτοκράτωρ. Τὸ ἀφορῶν εἰς τοὺς χωρικοὺς ἄρθρον ἦν οὕτω γεγραμμένον, ὥστε κατ' αὐτὸ οἱ γαιοκτήμονες τῆς Ζιγέθ οὐδὲν ἐδύναντο ἀπαιτῆσαι παρὰ τῶν ἐν Τόλνα καὶ Μοχάτς χωρικῶν. Ὁ διερμηνεὺς παρέστησεν εἴτα ὑπόμνημα, δι' οὗ ἀπῆτει ἐννενήκοντα χιλιάδας δουκάτων, ὥς καθυστερούσας ἐκ τοῦ φόρου τῶν τριῶν ἐτῶν καὶ τὴν ἀπόδοσιν αἰχμαλώ-
των τινῶν Τούρκων, οὓς ἡ χήρα τοῦ Ῥουστέμ συνέστη-
σεν αὐτῷ, εἰς ἀλλαγὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπε-
λευθερωθέντος Ἰσπανοῦ δὸν Ἀλβάρου (1). Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέκλινε δεξιῶς τὰς διαφόρους ταύτας προτάσεις εἰπὼν, ὅτι πέμψει διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸν σουλτάνον, καὶ ὅτι γενήσεται ἔρρευνα περὶ τῶν αἰχμαλώτων, ἀλλ' ὅτι τὰ ἐν τῷ τουρ-
κικῷ ἐγγράφῳ ἐλλείποντα περὶ τῶν ὀχυρωτικῶν ἔργων ἀνάγκη ἵνα διορθωθῶσι· τὸ δὲ κύριον ἄρθρον τῶν ἐννενή-
κοντα χιλιάδων δουκάτων, ὅπερ σχεδὸν ὑπέσχετο προφο-
ρικῶς ὁ Βουσβέκ, διῆλθε σιωπηρῶς (2). Ὁ Ἰβραὴμ διέ-

(1) Acte original, ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

(2) Responsum Ferdinandi ad Ibraimum ddo. 13 Decembris 1562, et Summarium relationes Busbequii, ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

μεινέν ἐν Φραγκφορτίῳ ἐπὶ τρισκαίδεκα ἡμέρας, καθ' ἃς δις προσῆλθε τῷ αὐτοκράτορι· κατὰ τὴν δευτέραν δὲ προσοδόν, καθ' ἣν ἔλαβεν ὑπόσχεσιν δώρου ὁμοίου τῷ πρὸς τὸν προκάτοχον αὐτοῦ Ἰουνίς βέγγην δοθέντι, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλθε τῆς πόλεως. Αἱ ἀποκρίσεις πρὸς τε τὰ πιστωτικὰ γράμματα καὶ τὰς διακοινώσεις αὐτοῦ ἐπέμφθησαν αὐτῷ ἀπὸ Νεμέτου (Σπείρας) (1).

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἐξωμότου Ἰβραὶμ ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν μεγάλη περσικὴ πρεσβεία ἀντὶ τῆς τοῦ σουλτάνου, ἥ τις τῷ ἀπὸντι ἔτει ἤγαγε πρὸς τὸν σάχην τὰς τετρακοσίας χιλιάδας δουκάτων, ἀντιμισθίαν τῆς θανατώσεως τοῦ Βαγιαζήτ. Ἡ πρεσβεία αὕτη προσήνεγκε μόνον σμικρὰ δῶρα, ἥτοι ἑπτὰ τάπητας μετρίας καλλονῆς, ἐν Κοράνιον, πέντε μεγάλας λοπάδας ἐκ λιθίας μορρίνης καὶ θήκην ἐξ ἀντιφαρμακίτου λίθου (2). Τὰ δῶρα δὲ, ἃ μόνος ὁ μέγας βεζύρης προσήνεγκε τῷ πρεσβευτῇ καὶ τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτοῦ, ἦσαν πολλῶ μᾶλλον λαμπρότερα· διότι ἔδωκεν αὐτῷ μὲν δύο χρυσοφάντα ἐνδύματα, ἐξ ἀγγεῖα καὶ ἐξ λοπάδας ἀργυρᾶς, δύο εὐγενεῖς ἵππους, ὧν ὁ μὲν ἔφερεν ἀργυρᾶν σκευὴν, ὁ δὲ λαμπρὸν ἐφίππιον καὶ χαλινὸν, ὑπερβάλλοντας μόνους πασαν τὴν ἀξίαν τῶν κομισθέντων ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ δώ-

(1) Ferdinandus ad Albertum de Wys, τῇ 13 Δεκεμβρίου 1562 ἀπὸ Νεμέτου, ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις. Ὁ Φερδινάνδος εὐχαριστεῖ τὴν Πύλῃ ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ δὸν Ἀλβάρου, ἀλλὰ δυσφορεῖ, ὅτι πρὸς ἐλευθέρωσιν τοῦ Βεβέκ ἀπαιτεῖται ἡ ἐκχώρησις πρὸς τὸν Ζαπόλιαν τινῶν τῶν φρουρίων αὐτοῦ. *L'exemplum responsi pro Ibrahimo serenissimi principis Turcarum Summo interprete* σώζεται ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

(2) 25 gentiluomini suoi, una vesta d'oro per cadone et al detto ambassador un paril et un Oranim d'argento, e 6 vasi e 6 piatti d'argento. Ὁρα αὐτοκρατορικὰ ἀρχεῖα.

ρων, εἰκοσιπέντε δὲ τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ χουσοῦς πέλους. Ἐν ἐπισήμῳ ἀκροάσει τοῦ σουλτάνου ἐδόθησαν αὐτῷ τοσαῦται τιμητήριοι χλαμύδες, ἀργυρᾶ ἀγγεῖα καὶ ἵπποι καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδες ἄσπρων (1). Ὁ πρεσβευτὴς παρηγγέλλετο αἰτῆσαι· α', ἐπικουρίαν κατὰ τῶν Τουρκομάνων καὶ Οὐσβέγων· β', τὴν διὰ τῆς τουρκικῆς χώρας ἐλευθέραν πορείαν τῶν προσκυνητῶν Περσῶν εἰς Μέκκαν· γ', τὴν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς τοῦ πρεσβευτοῦ, ἀκολούθου αὐτῷ, ἄδειαν τοῦ διελθεῖν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἐν Ἱερουσαλήμ· δ', τὴν παράδοσιν τῶν πέντε υἱῶν τοῦ χάνη τῆς Βιβλίδος, οἳ τινες φυγόντες τὴν δεσποτείαν τοῦ σάχη, κατέφυγον εἰς Βαγδάτ. Αἱ πρῶται τρεῖς τῶν ἀπαιτήσεων τούτων οὐκ ἐγένοντο δεκταί, ἡ μὲν πρώτη ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ ὀρησκέα ἀπηγόρευε τὴν πρὸς τοὺς Πέρσας ἐπικουρίαν, ὡς σίτας, κατὰ τῶν Οὐσβέγων, σουννιτῶν, ὡς οἱ Ὀθωμανοί· ἡ δὲ δευτέρα, ὅτι οἱ Πέρσαι προσκυνηταὶ ἐδύναντο λαφυραγωγηθῆναι ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὅπερ ἐδύνατο λύσαι τὴν εἰρήνην· ἡ δὲ τρίτη, ἅτε ἀντικειμένη τοῖς ἐθίμοις, παρεδέχθη δὲ μόνον ἡ τετάρτη, ἐπειδὴ οὔτε ἡ ὀρησκέα, οὐδὲ τὰ ἔθιμα ἐκώλυον αὐτὴν, ἡ δὲ πρὸ μικροῦ παράδοσις τοῦ ἡγεμονόπαιδος Βαγιαζήτ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ συνηγόρει ὑπὲρ αὐτῆς· διότι χάρις δολοφονίας συνεπάγεται ἑτέραν.

Μικρὸν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Πέρσου πρεσβευτοῦ ἔτε λέσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ γάμος τριῶν ἡγεμονοπαίδων, ἐγγόνων τοῦ Σουλεϊμάν, ὧν αἱ μὲν δύο ἐκκαίδεκαετείς ἦσαν θυγατέρες τοῦ Σελίμ, ἡ δὲ ἑτέρα τοῦ Μουσταφᾶ. Καὶ αὕτη μὲν ἐγγήματο τὸν Ἀβδουλκερίμ, ἀγᾶν

(1) 150,000 aspri, che fanno tre mille seudi. Ὅρα τὴν αὐτὴν ἀναφοράν.

τῶν γενιτσάρων, ἐκ δὲ τῶν θυγατέρων τοῦ Σελίμ ἡ μὲν Ἑσμαχὰν καλουμένη τὸν δεύτερον βεζύρην Μωάμεθ Σο- 47
κολλί, ἡ δὲ ἑτέρα τὸν καπιτάν Πασὰν Πιαλέ. Ἐν τῇ εὐ- ^{Λύγ.}
καιρία ταύτῃ ἀπέστησαν τοῦ καλέσαι ἐπὶ τὸ σύνθηρος νό- 1562
μιμον δεῖπνον κατὰ τὴν ἀπέλευσιν τῶν πρεσβευτῶν τὸν
Βουσβέκ, ἐπὶ προφάσει, ὅτι ἡ θυγάτηρ τοῦ Σουλεϊμάν,
χήρα τοῦ Ῥουστέμ, ὅλως ἡσυχολημένη περὶ τὸν γάμον
τῶν ἀνεψιῶν, οὐδενὶ τῶν οἰκείων ἐπέτρεπεν ἵνα ἡ μα-
κράν (1). Ἡ ἡγεμονὶς αὕτη ἀντέστη ὅσον ὁ Ῥουστέμ
πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀξιώσεις τοῦ Σελίμ· ἀλλὰ μα-
θοῦσα τὴν ἐν Περσίᾳ θανάτωσιν τοῦ Βαγιαζήτ, παρε-
κάλεσε τὸν μέγαν βεζύρην Ἀλῆν ἵνα μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ
πατρὶ ὅπως δεχθῇ αὐτὴν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἀνακτόροις καὶ
συνδιαλλάξῃ αὐτὴν πρὸς τὸν διάδοχον τῆς βασιλείας (2).
Εἵτα δὲ προέτρεψε τὸν μέγαν βεζύρην Ἀλῆν εἰς μεγά-
λην κατὰ θάλασσαν ἐκστρατείαν ἐπὶ τὴν Μελίτην ὑπο-
σχεθεῖσα τὴν ἰδίαν δαπάνην ἐξοπλίσιν τετρακοσίων γαλερῶν·
ἀλλ' ὁ τε Σουλεϊμάν καὶ ὁ Σελίμ ἀντέστησαν πρὸς τὴν
ἐκστρατείαν ταύτην, ὅπως μὴ στερήσωσι τὴν νεόνυμφον
τοῦ ἀνδρός (3). Ὁ μέγας βεζύρης, μὴ ὢν φίλος τοῦ
ναυάρχου Πιαλέ, ἠπέλιπεν ἀντικαταστήσῃν τοῦτον διὰ
τοῦ ἀγὰ τῶν γενιτσάρων· ἀλλ' ὁ Πιαλέ, βέβαιος ὢν τῆς
εὐνοίας τοῦ σουλτάνου, οὐδόλως ἐφοβεῖτο. Ὁ Σουλεϊμάν
λίαν περίλυπος ἐπὶ τῇ ἀνταρσία, φυγῇ καὶ θανατώσει τοῦ
Βαγιαζήτ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ ἀσώτῳ βίῳ τοῦ Σελίμ,
ἐπέστειλεν αὐτῷ ἵνα ἀοινῇ καὶ τηρῇ τὰ παραγγέλματα
τοῦ Κορανίου· ὁ δὲ Σελίμ, ἀντὶ τοῦ ὑπακοῦσαι τῇ συμ-

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βουσβέκ τῇ 17 Αὐγούστου 1562, ἐν τοῖς αὐτοκρατορι-
κοῖς ἀρχείοις.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

(3) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

βουλῇ τοῦ πατρὸς, ἀπέλυσε τὸν κομιστὴν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ ἀξιώματος (1). Ὁ Σουλεϊμάν νομίζων ἴσως τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντα Μουράτ Τζελεπῆν, αὐλικὸν τοῦ υἱοῦ, ὡς συμπότην αὐτοῦ, ἐθανάτωσεν, ἐνετείλατο δὲ δύο θαλαμηπολοὺς ἵν' ἀγγείλωσι τῷ μὲν Σελίμ τὴν θανάτωσιν ταύτην, τῷ δὲ Μουράτ, υἱῷ αὐτοῦ, τὸ κέλευσμα τῆς εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν ἀμέσου ἀποχωρήσεως. Ὁ μὲν Σελίμ κατέπεψε τὴν ὀργὴν ἐπὶ τούτοις, προσποιηθεὶς ἐντελῇ ὑποταγὴν τῇ θελήσει τοῦ πατρὸς (2), εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Μουράτ ῥητήσατο παρὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ καπιτάν Πασᾶ γαλέραν, ἥτις ἦν ἤδη ἐξωπλισμένη πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμονόπαιδος καὶ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ὁ σουλτάνος ἐκώλυσε τὸν ἐκπλουν αὐτῆς, ἐπιτρέψας ἵνα δοθῇ αὐτῷ μόνον πλοιάριον.

Ὁ ἐν Φραγκφορτίῳ πρεσβευτὴς τῆς Πύλης Ἰβραὴμ παρέστη τῇ στέφει τοῦ Μαξιμιλιανοῦ εἰς Ῥωμαϊκὸν αὐτοκράτορα. Τῷ πρώτῳ ἐξαμήνῳ τοῦ ἔτους τούτου κατὰ τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγματεύσεις τοῦ Βουσθέκ καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἀπέλευσιν τούτου οὐδόλως διεκόπησαν τὰ ἐχθρικὰ ἔργα μεταξὺ πολλῶν φρουράρχων τῶν μεθορίων, Οὐγγρων καὶ Ὀθωμανῶν, ἃ ἱστοροῦμεν ἐνταῦθα. Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Βούδης Ῥουστέμ καὶ ὁ ὑπαρχος τοῦ Τεμεσθάρ ἐπετέθησαν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεων πρὸς τὰς πόλεις Ζαθμάρ καὶ Νεμεθί, ἃς χωρίζει ὁ ποταμὸς Ζάμος· ἀλλ' ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν ἀνδρείων προμάχων Μελχίωρος Βαλάσσα καὶ Ζάϋ ἵν' ἀποχωρήσωσιν, ἐνέπρησαν αὐτάς. Ὁ Ἰωάννης Βαλάσσας θέλων χάριν

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ τῇ 14 Νοεμβρίου 1562, ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

(2) Ἀναφορὰ τοῦ αὐτοῦ μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1562.

τοῦ ἐν Ζαθμάρ ἐγκεκλεισμένου ἀδελφοῦ ἵνα ἀντιπέρα-
 σπάσῃ τοὺς πολεμίους, ἐστράτευσε μετὰ τετρακισχιλίων
 πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων ἐπὶ τὸ Ζεκσενύ, οὗ ὁ φρού-
 ραρχος Μαχμούτ ἦν πρὸ τοῦ Ζαθμάρ, τὴν δὲ ὑπεράσπι-
 σιν αὐτοῦ ἀνέθηκε τῷ Σασθάρ. Οὗτος ἐπεμψε διὰ τάχους
 τὸν λοχαγὸν Βεσίρ (ἡδάβασην) εἰς Φουλέκ, ὅπως αἰτή-
 σῃται ταχεῖαν ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ Χασάν Πρόδεβιτζ· ὁ
 δὲ ἔδραμεν ὡς ἀστραπὴ μετὰ χιλίων ὀκτακοσίων δέκα
 ἱππέων καὶ ἐνίκησε τὸν Βαλάσσαν, φονεύσας ὡς ὀκτακο-
 σίους τῶν ὑπ' αὐτὸν πρὶν ἢ ἔτι ὁ Βεβέκ δυνηθῇ προσα-
 γαγεῖν αὐτῷ ἐπικουρίαν. Ὁ Ἰωάννης Κρούσιτζ, φρούραρ-
 χος τοῦ Καρπὸν, ὁ Θωμᾶς Παλφὺ καὶ ἑτεροὶ ἀξιωματι-
 κοὶ αἰχμαλωτισθέντες ἐστάλησαν πρὸς τὸν σουλτάνον ὡς
 δῶρον (Δ). Τὴν ἤτταν ταύτην τῶν Οὐγγρων ἀντεσέκω-
 σεν ἡ ἐν τῷ παλατινάτῳ τοῦ Ζαλάδ παρὰ τὴν λίμνην ¹⁴
 Βαταλώνην ἀνάγκησις τοῦ φρουρίου τοῦ Ἐγυέσδ καὶ ἡ ^{Ἰουλ.}
 πρὸ τῆς Ζιγέθ κατὰ τοῦ Ἀρσλάν βέγη νίκη τοῦ Ζρινύ. ¹⁵⁶²
 Ὁ παλατῖνος Ναδάσδης καὶ ὁ Ἐχάρδ, κόμης τοῦ Σάλμ,
 φρούραρχος τοῦ Ραδβ καὶ υἱὸς τοῦ ἀθανάτου προμάχου
 τῆς Βιέννης, ἤχμαλώτευσαν τὴν ἐξ ὀγδοήκοντα ἀνδρῶν
 φρουρὰν τοῦ Ἐγυέσδ καὶ ἀνέτρεψαν ἄρδην τὸ φρούριον.
 Ἀπὸ Ζιγέθ ὁ Νικόλαος Ζρινύ διέβη τὸν Δράβον μετὰ
 τῆς Βαβόξας καὶ τοῦ Τεμεσίου μετὰ χιλίων ἱππέων καὶ
 διςχιλίων πεζῶν πρὸς ἐξαφάνισιν τῶν πέραν τοῦ Δράβου ἐν
 Μονόσλφ ἀρξαμένων ὀχυρωτικῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ Ἀρσλάν
 βέγη, υἱοῦ τοῦ Ἰαγια Πατᾶ καὶ ἀδελφοῦ τοῦ βέγη τοῦ
 Ζεκσενύ. Οἱ Ὀθωμανοί, καὶ περ τῷ πλήθει ὑπερέχοντες,
 κατεφοβήθησαν ἐκ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ζρινύ καὶ ἐφυγον·
 καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἀρσλάν, ῥήξας ἵππον, μόλις ἐσώθη ἐπὶ
 τοῦ δευτέρου καταλιπὼν ὡς λείαν τοῖς καταδιώκουσι τὰ
 χρυσᾶ φάλαρα, τοὺς θηρευτικοὺς κύνας, πολλὰς ἀπο-

σκευὰς, δύο μεγάλα τηλεβόλα καὶ τέσσαρα μικρά. Ἡ πολιορκία τῆς Ζιγέθ ἐλύθη ἐκ σπανοσιτίας. Ὀλίγω ὕστερον ἐτελεύτησεν ὁ γέρων Μαλκότης, ὁ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ ἐντι-
 λυχθεὶς τριχίνοις ἐνδύμασιν ἀπεκομίσθη ὑπὸ τῶν στρα-
 τιωτῶν εἰς Ἑρτζεγοβίαν, ὅπου ἐτάφη ἐν τῷ τάφῳ τῶν
 πατέρων αὐτοῦ. Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ὁ διοικητὴς τῆς
 Βούδης ἐτελεύτησεν ὑπὸ λοιμοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, διε-
 δέξατο δ' αὐτόν ὁ Ἀρσλάν Πασᾶς, διοικητὴς τῆς Προσέ-
 γας. Ἐπιφανὴς σύλληψις ἦν ἡ τοῦ ἀνδρείου Βεβέκ. Οὗ-
 τος δελεασθεὶς ἐξ ἐπιβουλῆς ἐξωμότου, ὃς ἀπὸ Μωαμε-
 θανοῦ χριστιανὸς, εἶτα δ' αὖθις Μωαμεθανὸς ἐγένετο, καὶ
 ὃς νῦν πάλιν προσεποιήθη, ὅτι ἐπιθυμεῖ ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς
 τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα τοῦ Χα-
 σάν Πρόδοβιτς, σαντζάκβεγῃ τοῦ Φουλέκ. Ὁ Βεβέκ, ὁ
 Σαρκήζης καὶ ὁ Μαγόξης μετὰ τῶν Ῥαχόκζη, Χαγ-
 γοῦν, Βοκρὺ καὶ Πεϊκὲς περικυκλωθέντες ὑπὸ τουρκικῶν
 στρατευμάτων ἐν τῷ δάσει τοῦ αὐτοῦ μακρὰν τῆς ὁχλῆς τοῦ
 Ῥίμα φρουρίου Βαλόγ, συνελήφθησαν. Καὶ ὁ μὲν Σαρκή-
 ζης, ὃς παρὰ τὸ προπεμπτήριον συνέλαβε Μωάμεθ τὸν
 Μακρὸν, λοχαγὸν τῶν ἵππέων τῆς Πέστης, καὶ τὸν τζαού-
 σην Χεδαγέτ, ἐξωμότην Σάξωνα ἐκ Τρανσιλθανίας, καὶ
 ἐπώλησεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Βεβέκ ἀντὶ τοῦ φρουρίου τοῦ
 Βολδόγ, ἤχισθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χασάν καὶ εἶτα βασανι-
 σθεὶς σκληρῶς ἀπέθανεν· ὁ δὲ Μαγόξης ἀπελευτρώθη ἀντὶ
 τεσσάρων καὶ δέκα χιλιάδων δουκάτων, ὧν τὴν ἀπότισιν
 ἐγγυήθη ὁ δικαστὴς τοῦ Δεβρεζίν, ὁ δὲ Ῥαχόκζης ἀπε-
 λύθη ἀντὶ ὀλίγων λύτρων, δύο χιλιάδων σκούδων, ὁ δὲ
 Βεβέκ ἀπῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ περ ἀπελευθε-
 ρώσας Μωάμεθ τὸν Μακρὸν καὶ τὸν τζαούσιν Χεδαγέτ,
 ἐλπίζων ὅτι οὕτω κτήσεται τὴν ἐλευθερίαν. Ἀλλ' ὁ Χασάν
 ἀντ' αὐτῶν ἡλευθέρωσε τὸν Βοκρὺ, ἐπιτρέψας τῷ Βεβέκ

ἔν' ἀγγεῖλῃ τὰ κατ' αὐτὸν δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, τῷ δὲ Μαγδόξῃ ἐδωρήσατο τὸν νεαρὸν Πεικὲς ἀντὶ χρυσοῦ κράνους. Ὁ Βεβέκ ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀκριβῶς μετὰ μῆνα ἀπὸ τῆς ἐκεῖθεν ἀπελευθέρσεως τοῦ Βουσβέκ· διέμενε δὲ κατ' ἀρχάς παρὰ τῷ τρίτῳ διερμηνεῖ, Φερχὰδ καλουμένῳ, ὃς ἀνემίγνυτο ἐν πάσαις ταῖς τρανσιλθανικαῖς ὑποθέσεσι καὶ ὑπεγράφετο ταπεινότητος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὑπατον διερμηνέα (1). Μάτην ὁ Γάσπαρος Βάχης, πρεσβευτὴς τῆς Τρανσιλθανίας, ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ τοῦ Βεβέκ· μάτην ὑπέσχετο ἀντὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πατρῷου θρησκευματος. Κατεκλείσθη δ' ἐν τῷ Μέλανι Πύργῳ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀσίας 13 φρουρίου (2). Ὁμοία ἐπιβουλὴ τοῦ σαντζάκβεγῃ τοῦ Φου-Ἰουλ. 1562 λέκ Χασάν πρὸς σύλληψιν τοῦ κόμητος Νικολάου Ζρινὺ ἀπέτυχεν. Ἀλλ' ἡ δυχύρωσις τοῦ φρουρίου Μανόσλου οὐδόλως διεκόπη, οἱ δὲ μαρτολῶζοι ἐπέδραμον μέχρι Στυρίας καὶ ἀπήγαγον αἰχμαλώτους ἀπὸ τοῦ Λουετενβέργ (3).

Μᾶλλον ἄξια λόγου ἡ αἰ ἄρτι ἱστορηθεῖσαι περὶ τὰ οὐγγρικά μεθόρια ἐριδὲς εἰσι τὰ σύγχρονα συμβεβηκότα τῆς Μολδαβίας, ἐξ ἧς ἐξηλάθη ὁ ἡγεμὼν τῆς χώρας ταύτης Ἀλέξανδρος ἐκ συμβεβηκότος, ὃ περ ὑπεστήριξε

(1) Humillimus interpres, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν summus interpres.

(2) 13 Oct. finito Divano meridiano fere tempore Georgus Bebecus ad castellum maris nigri deductus; Transylvanus litteratus Ferenz Diack intentatum reliquit, ut hominem liberaret et ad Transylvani fidem cum omnibus castellis traduceret. Ἀναφορὰ Ἀλβέρτου τοῦ ἐκ Βύς τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1562. Ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Τρανσιλθανίας ἐπειράθη πείσαι τὴν Πύλην, ὅτι, εἰ ὁ Βεβέκ ἐλάμβανε χάριν, ὁ Περνὺ, ὁ Γαβρὴλ καὶ ἕτεροι βερόνοι Οὐγγροι, κατέλειπον τὸν αὐτοκράτορα.

(3) Ἀναφορὰ Ἀλβέρτου τοῦ ἀπὸ Βύς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς πεμφθείσης πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασᾶν διακοινώσεως τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1562, ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις.

κατ' ἀρχὰς κρύφα ὁ Φερδινάνδος, εἴτα δ' ἐπεδοκίμασεν ἡ Πύλη. Ἡ ἱστορία δὲ αὐτοῦ ἐστὶ διὰ βραχέων ἡ ἐξῆς. Ὁ Ἰωάννης Βασιλικὸς, Κρής τὸ γένος, υἱὸς πλοιάρχου, υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ θνήσκοντος Ἰακώβου Ἡρακλείδου, καλοῦντος ἑαυτὸν δεσπότην τῆς Σάμου, τῆς Πάρου καὶ ἐτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἐνεκα δὲ τῆς υἱοθεσίας ταύτης ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε' οὐ μόνον ὠμολόγησε τὸν Βασιλικὸν ὡς δεσπότην τῆς Σάμου καὶ Πάρου (κτημάτων, ἐφ' ὧν οὐδὲν εἶχε δίκαιον), ἀλλ' ἀνηγόρευσε αὐτὸν καὶ παλατῖνον, παρασχὼν αὐτῷ ἐξουσίαν τοῦ ἀναγορεύειν διδάκτορας, πρωτονοταρίους καὶ ἐστεμμένους ποιητάς. Ὁ Βασιλικὸς εἶχεν ἀλληλογραφίαν πρὸς τὸν Μελάγχθωνα, ἐδημοσίευσεν δὲ λατινιστὶ ἐν Βιττεμβέργῃ ἱστορικὸν σύγγραμμα καὶ ἀνέδειξε τῇ ἐντολῇ τοῦ αὐτοκράτορος ποιητάς τινες στεφανηφόρους· εἴτα δ' ἐπορεύθη διὰ τῆς Πολωνίας εἰς Μολδαβίαν, ἔνθα κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπελήφθη ὡς συγγενὴς τῆς ἡγεμονίδος Ῥοξάνδας, γυναικὸς τοῦ ἡγεμονεύοντος, εἴτα δὲ διὰ πλαστῆς γενεαλογίας ὡς ἀπόγονος τῶν Ἡρακλειδῶν, τοῦ ἀρχαίου Μολδαβικοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου. Ἀλλ' ἀναγκασθεὶς φυγεῖν εἰς Τρανσυλθανίαν, κατέφυγεν εἰς Πολωνίαν πρὸς τὸν παλατῖνον τῆς Σιραδίας Ἀλβέρτον Λάζσκην, πρὸς ὃν παρέσχε δεκακισχίλια δουκᾶτα πρὸς συλλογὴν στρατιᾶς. Κατὰ τὴν πρώτην κατὰ τοῦ θρόνου τῆς Μολδαβίας ἀπόπειραν ἀπέτυχεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν, κρύφα ὑποστηριζομένην ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου, ἐπέτυχεν· διότι ἄγων χιλίους ἐξακοσίους ἵππεῖς κατῴρθησε μετὰ τινας ἀψιμαχίας ἵνα

10 νικήσῃ καὶ τρέψῃ εἰς φυγὴν τὸν βοϊθόδαν Ἀλέξανδρον. Διό

Νοεμ.
1562

ὁ μὲν μέγας βεζύρης Ἀλῆ Πασᾶς ἐμέμφατο τῷ Βουσβέκ εἰς τὴν εἰσβολὴν ταύτην, ὁ δὲ σουλτάνος τῷ αὐτοκράτορι δι' ἐπιστολῆς, ἣν ὁ τζαούσης Μωάμεθ ἐκόμισεν εἰς

Πράγαν, καὶ πρὸς ἣν ὁ Φερδινάνδος ἀντεπέστειλεν ἀντεγκλήσεις. Ὁ Ἀλέξανδρος κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ κεναῖς ταῖς χερσίν, ἐν ᾧ οἱ ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι προσήνεγκον τῇ Πύλῃ τεσσαράκοντα χιλιάδας δουκάτων ἀντὶ τοῦ συνήθους φόρου τῶν τριάκοντα χιλιάδων. Μετὰ ταῦτα τζαούσης Ὀθωμανὸς ἀνηγόρευσε τὸν Βασιλικὸν βοϊβόδαν τῆς Μολδαβίας διὰ σημαίας καὶ ξίφους, διὰ ροπάλου καὶ κούκας. Μετ' οὗ πολὺ ἕτερος τζαούσης ἐκόμισε πρὸς αὐτὸν κέλευσμα ἵνα ἀπολύσῃ μέρος τῶν ξένων στρατευμάτων καὶ ἐλαττώσῃ αὐτοὺς εἰς τριακοσίους λογχοφόρους Οὐγγρους καὶ εἰς τριακοσίους σωματοφύλακας. Ὁ βοϊβόδας ὑπήκουσε τόσῳ προθύμῳ τῷ κελεύσματι τούτῳ, ὥστε προὔκάλεσεν ὑποψίαν, ὅτι αὐτὸς οὗτος ἦν αἰτία τῆς ἀπολύσεως αὐτῶν. Ταῦτα οὐδόλως κατέστησαν δημοφιλῆ αὐτὸν, ὥς καὶ αἱ οἰκονομικαὶ καὶ αἱ ἑτεραι καινοτομίαι αὐτοῦ, δι' ὧν ἀνέτρεψε τὰ ἀρχαῖα ἐγγώρια ἔθιμα· διότι ἐκ μεγάλου ἀργυροῦ λυχνοστάτου μοναστηρίου ἐκοψε νόμισματα, ἐπέβαλε τοῖς κατοικοῖς φόρον δουκάτον κατὰ κεφαλὴν, κατέστησε δυσχερῆ τὰ διαζύγια, ἐτιμώρησε τὴν διγαμίαν θανάτῳ, χάριν δὲ τοῦ σχολείου αὐτοῦ ἐκάλεσε τοὺς Γερμανοὺς Σόμμερ καὶ Γασπάρδον Πέουκερ, γαμβρὸν τοῦ Μελάγχθονος, καὶ παρεσχεύασε τὰ πρὸς βιβλιοθήκην διευθύνλλησε δὲ διὰ τῶν ἐμπίστων αὐτῷ, ὅτι τῷ ὄρθρῳ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἐφάνησαν αὐτῷ ἄγγελοι μετὰ τριῶν χρυσῶν στεμμάτων, ὥς πρόδρομοι τῆς ἐπὶ τριῶν βασιλείων δεσποτείας αὐτοῦ (τῆς Μολδαβίας, Βλαχίας καὶ Τρανσυλβανίας), αὐτὸς δὲ ἔθετο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χρυσοῦν στέμμα καὶ ἀντὶ Ἰακώβου ἐκλήθη Ἰωάννης, ὄνομα δημοφιλὲς ἐν Μολδαβίᾳ. Ἐν τοσοῦτῳ οἱ βογιάροι συνώμοσαν φονεῦσαι τοὺς Οὐγγρους στρατιώτας καὶ τοὺς Γερμανοὺς

ἀποίκους παρὰ τὴν γνώμην αὐτῶν κληθέντας εἰς τὴν
 χώραν· καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐπέμφθησαν εἰς τὰ ὅρια ἐπὶ
 τῇ ψευδεῖ ἀγγελίᾳ ἐπιδρομῆς Τατάρων, οἱ δὲ Γερμανοὶ,
 τὸ πλεῖστον ἐργάται, ἐφονεύθησαν πανταχοῦ τῆς χώ-
 ρας. Ἡ νόθος θυγάτηρ τοῦ δεσπότη ἐφονεύθη ἐν τῇ
 κοιτίδι, ἥ δὲ μήτηρ αὐτῆς ἐξωρίσθη εἰς μοναστήριον. αἱ
 δὲ γυναῖκες τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰωάννου, αἱ μετ' αὐτοῦ ἐν
 Σουξάβα κατακλεισθεῖσαι, ἐφονεύθησαν, μάλιστα δὲ αἱ
 Ἀρμένιαι κατεδιώχθησαν ἀπηνῶς, διότι τινὲς προστυχ-
 θησαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Οἱ τρεῖς ἀρχισυνωμό-
 ται Βερνόβσκης, Μοκζόγ καὶ Στρούτζας ἀπένειμαν τὸ σέμ-
 μα Τόμζα τινὶ, πρῶτον ἐφόρων τῶν ἀποθηκῶν τοῦ δεσπότη
 του. Οὗτος δὲ φοβούμενος ὡς ἀντίζηλον τὸν Δεσμῆτριον
 Βισνζεβέτσκην, ἀρχηγὸν τῶν Κοζάκων, εἴλκυσε δι' ἀπά-
 τῆς εἰς τὴν χώραν, συνέλαβεν αὐτόν, ὡς καὶ τὸν λοχα-
 γὸν αὐτοῦ Πιασέκ, καὶ ἔπεμψεν ἀμφοτέρους εἰς Κωνσταν-
 τिनόπολιν, ἔνθα ἀνεσκολοπίσθησαν. Τῷ τρίτῳ μὲν τῆς
 πολιορκίας τῆς Σουξάβας σαντζάκβεγῆς τις ἀφίκετο μετὰ
 πεντακοσίων ἀνδρῶν καὶ προστεκάλεσε τὸν δεσπότην εἰς
 παράδοσιν ἐπὶ ἐλευθέρᾳ ἀποχωρήσει. Ὁ Ἰωάννης, καὶ
 περ δυσπιστῶν πρὸς τὴν πρότασιν ταύτην, παρεδέξατο
 αὐτὴν ἔνεκα τῶν ἀπειλητικῶν λόγων τῆς φρουρᾶς. Μεμ-
 ψάμενος διὰ βραχέων τοῖς στρατεύμασι τὴν ἐπιπορκίαν
 ἵππευσε καὶ ἐξῆλθε τῆς πόλεως· προσπαχθεὶς δὲ πρὸ τοῦ
 9 Τόμζα ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ σιδηροῦ βοπάλου. Ὁ Τόμ-
 Νοεμ. 4363 ζας παρέσχε κατ' ἀρχὰς χάριν τῷ υἱῷ τοῦ πανούργου
 Δημητρίου· διότι καλέσας αὐτόν ἐπὶ δεῖπνον, παρέθηκεν
 αὐτῷ ἄρτον σταυροειδῶς τετμημένον, ὡς ἱερὸν ἐχέγγυον
 τῆς φιλίας παρὰ τοῖς Βλάχοις, ἀλλὰ τῇ ἐπαύριον ὁ δῆ-
 μιος περιέτεμε τὸν δεξιὸν μυκτῆρα αὐτοῦ εἰπὼν, ὅτι
 τοῦτο ἦν ἐγγώριον ἔθος πρὸς τοὺς συγγενεῖς τῶν ἐκπε-

σόντων τῆς ἀρχῆς ἡγεμόνων, στερουμένων οὕτω πάσης ἐλπίδος εἰς τὴν διαδοχὴν. Ἀλλὰ τὸν Τόμζαν οὐκ ἐπεκύρωσεν ἡ Πύλη ὡς ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας, ἀνηγόρευσε δὲ τοιοῦτον τὸν πρῶτον βοιβόδαν Ἀλέξανδρον, ὃς ἀνεκτήσατο τὴν προστασίαν τοῦ σουλτάνου (1).

Ἔτος ἤδη παρῆλθεν ἀπὸ τῶν μετὰ τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Πύλης σπονδῶν, καὶ ὅμως αἱ εἰς τὰ μεθόρια ἐπιδρομαὶ τῶν Τούρκων ἦσαν ἀκατάπαυσται, τὸ δὲ τουρκικὸν ἔγγραφο περὶ τῆς εἰρήνης διεφώνει εἰσέτι πρὸς τὸ λατινικόν. Ἐρβάρτ ὁ ἐξ Ἀουερσθέργ, ὁ πρὸ τριῶν ἡδὴ ἐτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς κακῶς τηρουμένης ἀναχωρῆς λαβὼν δίκην τῆς εἰς Καρνιόλαν ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων δι' ἐτέρας εἰς τὴν Τουρκικὴν χώραν, ἀπῆλθε δύο χιλιάδας προβάτων, ἐφόνευσεν τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν Δελὶ Μωάμεθ καὶ Χασάν καὶ κατεδίωξε νῦν τουρκικὴν ἐπιδρομὴν μέχρι τοῦ Κοστένοβιζ οὕτως, ὥστε φονεύσας ἑκατοντάδας τινὰς αὐτῶν ἀπεχώρησε. Ὁ Φερδινάνδος ἐνετείλατο τῷ γραμματεῖ τῆς πρεσβείας Ἀλβέρτῳ τῷ ἐκ Βύς, διαμένοντι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Βουρβέκ, ἵνα ποιήσῃται λόγον περὶ τῶν παρασπονδήσεων τούτων καὶ περὶ τῆς διαφωνίας τοῦ λατινικοῦ καὶ τουρκικοῦ ἔγγράφου. Ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν ὠργίσθη, ὅτι τὰ ὑπεσχημένα εἰς χρυσὸν χρήματα οὕτω ἐπέμφθησαν. Τέλος Ἀλβέρτος ὁ ἐκ Βύς ἀνεδείχθη πρεσβευτὴς παρὰ τῇ Πύλῃ, ὁ πρῶτος ὡς τοιοῦτος τακτικῶς διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ δὲ Παῦλος Παλίνας (2), ὁ κομιστὴς τοῦ δώρου, ἀνεδείχθη ἀν-
42
1553

(1) Γρατιάνης καὶ Σίγλερ καὶ κατ' αὐτοὺς Ἑγγελοσ, ἱστορία τῆς Μολδαβίας, σ. 211· ἀλλ' ὁ Ἑγγελοσ ἀπατᾷται λέγων, ὅτι ὁ Τόμζας ἡγήσατο τὴν ἐπικύρωσιν παρὰ τοῦ Ρουστέμ, τελευτήσαντος ἤδη πρὸ ἔτους.

(2) *Credenciales pro Alberto de Wys* (ἐν Πράγῃ τῇ 47 Ἰουλίου 1565) *ut munus honorarium deferat, dein munere oratoris ibi fun-*

⁸ ^{Νοσ.μ.} 1563 τιπρέσβους. Μετὰ μῆνα ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως εἰς Κωνσταν-
 τινούπολιν ὁ Παλίνας παρέδωκεν ἐν πανηγυρικῇ διβανίῳ
 μέρος τοῦ δώρου, ἀπελύθη δὲ ἀρχομένου τοῦ ἐπιόντος
 μηνός, λαβὼν παρὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου διωρθωμένον
 ἔγγραφον, ὅπερ, ἐπειδὴ οὐκ ἠδύνατο ἀναγνῶναι, ἐδέξατο
 μόνον μετὰ διαμαρτυρήσεως. Μεγάλη ἔρις ἐγένετο ἐν
 Οὐγγρία περὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἀγγαρειῶν τῶν ὑπηκόων
 τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ σουλτάνου καὶ περὶ τῆς ἀπε-
 λευθερώσεως τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ μέγας βεζύρης ἀπή-
 τει ἵνα ὁ αὐτοκράτωρ κωλύσῃ τοὺν τευθεν τὰς πορθήσεις
 τῶν Σλαβούνων τῆς Ζιγέθ, τοῦ Ἑρλάου καὶ Γιούλας,
 περὶ δὲ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Οὐγγρων αἰχμαλώτων
 Βεβέκ, Θωμᾶ Παλὺ καὶ Κρούσιτζ ἡρνεῖτο πάντα λόγον
 πρὶν ἢ ἐκπληρωθῶσι τὰ διωμολογημένα περὶ τῆς ἀπο-
 λυτρώσεως τῶν Ἰσπανῶν Ἀλθάρου καὶ Σανκίου καὶ ἀπο-
 σταλῶσι πάντα τὰ ὀφειλόμενα χρήματα, ὧν μόνον μέ-
 ρος ἐστάλη. Ἀλθέρτος ὁ ἐκ Βὺς ἐνετάλη συγχρόνως ἵνα
 ποιήσῃται λόγον περὶ ὀκταετοῦς ἢ δεκαετοῦς εἰρήνης πρὸς
 Φίλιππον τὸν Β' τῆς Ἰσπανίας· διότι αἱ πρότεραι ἀπό-
 πειραι Φραγκῇ τοῦ Χίου καὶ τοῦ Βαρχά ἔμειναν ἀτελεσφό-
 ρητοι. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς συγκατένευσεν εἰς τὴν νέαν ταύ-
 την αἴτησιν, ἀλλ' οὐχὶ πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀποτίσεως τῶν
 ὑπεσχημένων χρημάτων. Συνταγματάρχης Γάλλος, Κόρ-
 σος τὴν πατρίδα, ἐκόμισεν ἐπιστολὰς τοῦ βασιλέως καὶ
 τῆς βασιλίσσης τῆς Γαλλίας πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην,
 ὅπως τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου καταστήσῃ τὴν

gatur, qui tempore Busbequi in illa legatione desudavit; quare omissa
 in præsens cura alium mittendi hoc onus obeundæ legationes illi
 imhosuimus, harten vero muneris Palynæ, ferendum dedimus. Ἐν
 ταῖς αὐτοκρατορικαῖς ἀρχαῖς.

πατρίδα αὐτοῦ Κορσικὴν ὑποτελῆ τῇ Πύλῃ (1). ἀλλ' ἀπέτυχε τόγε νῦν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐντολῆς, ὥς καὶ πράκτωρ τις Γενοῦήσιος, ὁ προτείνας συνθήκην πρὸς τὴν δημοκρατίαν τῆς Γενοῦης, τοῦ διθανίου διαρρήδην ἀποφανθέντος, ὅτι ἡ δημοκρατία ὤφειλε πέμψαι πρὸς τοῦτο πληρεξούσιον πρεσβευτήν. Ἐπιτυχέστεραι ἦσαν αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Φλωρεντίας περὶ τῆς ἀνανεώσεως τῆς ἤδη ἐπὶ Βαγιαζήτ τοῦ Β' καὶ ἐπὶ Σελίμ τοῦ Α' διομολογηθείσης συνθήκης. Κατὰ ταύτην οἱ Φλωρεντινοὶ ἐγένοντο ὁμοταγεῖς τοῖς Βενετοῖς· ἰδίᾳ δὲ ἐγένετο λόγος ἐν αὐτῇ περὶ τῆς ἐλευθέρας ἐμπορίας τῆς πρὸς τὴν Προῦσαν μεταξέμπορίας (2) καὶ περὶ τῆς διαδικασίας τῶν προξένων, ἐπετράπη δὲ προσέτι τοῖς Φλωρεντινοῖς ἐμπόροις ἡ κατὰ τὸν Εὐξείνιον ἐλευθέρα ναυτιλία. Πολλαὶ ἦσαν ἰδίᾳ τότε αἱ πολωνικαὶ πρεσβεῖαι. Μετὰ τὴν πρὸ ὀκτώ ἡδὴ ἐτῶν μνημονευθεῖσαν τοῦ Νικολάου Βροζόβσκη (3) ἐδέξατο ὁ σουλτάνος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Ἀμασείας τὴν τοῦ Σίμωνος, εὐπατρίδου ἐκ Λέμπεργ, τῷ δὲ ἐπιόντι ἔπει τὴν τοῦ Ἰαζλοδιέσκη πρὸς διαπραγματεύειν τῶν βλαχικῶν καὶ τῶν τελῶν τῆς νομῆς. Ἡ μετὰ δύο ἔτη πρεσβεῖα τοῦ Νικολάου Βρζέσκη ἀπέβλεπεν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, εἰς ὃν ὁ Νικόλαος Σιενιάβσκης καὶ ὁ Χασὰν βέγης ἀνεδείχθησαν ἐπίτροποι (Ε), ὅπως συμφωνήσωσι περὶ τῶν τελῶν τῆς νομῆς. Ὁ τζαού-

(1) Pietro Corso colonello del re di Francia e stato da Bali Bassa, e gli ha dato una lettera di credenza del re di Francia e l'altra di quella Seren. Regina domanda l'armata di gran Turco per haver Corsica, promette detto Corso di pagar tributo al gran Turco.

(2) Ἡ συνθήκη σώζεται ὁλόκληρος ἐν τῇ προσθήκῃ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. 71.

(3) Τῷ ἔτει 1554.

σης Ἀλῆς ἐπέμφθη εἰς Βενετίαν πρὸς λύσιν διαφορῶν
τινων μεταξὺ τοῦ σουλτάνου καὶ τῆς δημοκρατίας ⁽¹⁾.
Οὐχ ἥττον συχναὶ ἦσαν αἱ πρεσβεῖαι τῶν εὐρωπαϊ-
κῶν δυτικῶν αὐλῶν ἢ αἱ τῶν ἀσιανῶν. Ἰνδικὴ πρε-
σβεΐα τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀσσί ἠτήσατο βοήθειαν κατὰ
τῶν Πορτογάλων ⁽²⁾, ἀλγεριανὴ δὲ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ
διοικητοῦ ⁽³⁾, ἐτέρα δὲ ἐκ Τύνιδος βοήθειαν πρὸς ἄλωσιν
τῆς Γολέττας ⁽⁴⁾.

Κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν τοῦ αὐτοῦ ἔτους συ-
νέβη ἡ ἐγγὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεγίστη πλημ-
μύρα ὅσων ἡ ὀθωμανικὴ ἱστορία μνημονεύει, ἢ τις
ἀπὸ τετρακοσίων ἐτῶν, ὅτε ὁ στρατὸς τῶν σταυροφόρων
μετὰ τοῦ βασιλέως Κονράδου ὑπὸ παρομοίας πλημμύ-
ρας παρ' ὀλίγον ἀπώλετο, οὐκ ἔχει ὁμοίαν. Ὁ σουλ-
τάνος τῇ πρωΐᾳ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐξῆλθεν ἐπὶ θή-
ραν εἰς τὴν κοιλάδα Χαλκαλιδαρὲ, καὶ ἦν ἤδη παρὰ τὴν
παραλίαν τῆς Προποντίδος ἐν τῷ οὐχί πόρρω τοῦ ἁγίου
Στεφάνου κήπων τοῦ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ, τοῦ πρὸ τοῦ
Βαγδάτ ἀπαγχονισθέντος δεφτερδάρ, ὅτε φοβερά λαίλαψ
ἐξεβρόγχη, καθ' ἣν, ἐπὶ ὅλας τέσσαρας καὶ εἴκοσιν ὥρας
διαρχέσασαν, ἔπεσον τέσσαρες καὶ ἐβδόμηκοντα κεραυνοί.

(1) Ἐν τοῖς Scritture turchesche μεταξὺ τῶν βενετικῶν ἐγγράφων ἐν
τοῖς αὐτοκρατορικαῖς ἀρχείοις, εὑρηνται τρεῖς ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν δούκα ἢ
πρώτη Lamenti del Signor contro il Consolo di Lepanto et altri· δευ-
τέρη, Commendamento a Ali Ciaus per la ricuperazion delli nomi ini
tolli da Cortogli· ἢ τρίτη περιέχει ἀπόδειξιν πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδων
δουκάτων, ἃ ὁ Βαρθαῤῥῆος συνέθετο διὰ τὴν ἀπὸ Ἀβδῶνος ληφθεῖσαν γαλέ-
ραν, τῇ 4 σελκιδῆ 971 (1653).

(2) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ, 21 Ἰουνίου 1562.

(3) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ, Ἰουνίῳ μηνί 1561. Ἐτέρα, 48
Αὐγούστου 1562.

(4) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ, Ἰουνίῳ μηνί 1561.

Ὁ Μέλας καὶ ὁ Ἀθύρας, ἥτοι ἀμφότερα τὰ ποτάμια τοῦ Τζεκμετζέ (Ζεύγματος), ἃ τινὰ ἐκβάλλουσιν εἰς τοὺς ὁμω-
νύμους βαθεῖς κόλπους, ὑψώθησαν εἰς καταπληκτικὸν
ὑψος καὶ κατέκλυσαν πάντα τὰ περίχωρα. Ἀπὸ τῆς τερ-
πνῆς κοιλάδος Χαλκαλιδερέ ὁ χεῖμαρρος κατερρύη, περι-
κύκλωσεν ὡς νῆσον τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ,
ἐνθα ἦν ὁ Σουλεϊμάν, καὶ εἰσώρμησεν εἰς αὐτά. Ὁ σουλ-
τάνος ἐπνίγετο, εἰ μὴ ἐπὶ τῶν ὤμων ῥωμαλέου ἀνδρός
ἀπεκομίζετο εἰς τὸ ὑψηλότερον διάφραγμα δωματίου
τινός, ὅπου ἐσώθη (†), ἕως τὸ ὕδωρ ἤλαττώθη. Τὸ ὕδωρ
καταπλημμυρῆσαν κατεκρήμνισε τὰ ἀρτίως κτισθέντα ὑπὸ
τοῦ Σουλεϊμάν ὑδραγωγεῖα, τὸ δὲ τῆς Μαγλάβας ὅλως
κατέπεσε. Ἀπὸ τῆς τερπνῆς πεδιάδος τῶν γλυκέων ὑδά-
των τοῦ Κιαγαδχανέ αἱ ἐκριζωθεῖσαι πλάτανοι παρυσύρ-
θησαν ὡς κάλαμοι, πέριξ δὲ κατέπεσον τὰ τερπνὰ θερινὰ
ἐνδαιτήματα καὶ αἱ ἐπαύλεις. Τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν πο-
ταμίων Κυδάρεως καὶ Βαρβύσου, οὕτω τὸ πάλαι καλου-
μένων, παρέσυραν τὰς καταπεσούσας ὄχθας, τὰς ἀπέ-
ναντι τοῦ προαστείου Ἐγιοῦπ, καὶ εἰσώρμησαν εἰς τὸ
λίαν ὑψηλὸν τέμενος καὶ κατεκάλυψαν ὑπὲρ πῆχυν τὸν
τάφον τοῦ σημαιοφόρου τοῦ Προφήτου. Οὔτε ὁ λιμὴν
τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὔτε αἱ ὄχθαι τοῦ Βοσπόρου
ἀνεχαίτισαν τὴν ὁρμὴν τοῦ ρεύματος, ὅπερ κατέκλυσε
πανταχοῦ τὴν ἀκτὴν καὶ ἀνέτρεψε πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆς
κτίρια, ὧν μόνον τὰ ὀχυρώτατα ἀντέστησαν. Αἱ γέφυραι
τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ Τζεκμετζέ (τοῦ Ζεύγματος καὶ
Ῥηγίου) κατέπεσον, αἱ δὲ τοῦ Χαραμιδερέ καὶ τῆς Σηλυμ-
βρίας παρυσύρθησαν. Ἐφ' ὅλην ἐβδομάδα ἡ θάλασσα ἦν
θολή καὶ γλυκεῖα (Ζ). Πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ὑδραγωγείων
καὶ πρὸς οἰκοδομὴν στερεᾶς λιθίνης γεφύρας ἐπὶ τοῦ Τζεκ-
μετζέ ὁ σουλτάνος ὥρισε πεντακοσίας χιλιάδας δουκάτων.

Τὰ ὑδραγωγεῖα κατεσκευάσθησαν ἄλλοτε τῇ ἐπιστά-
 σιᾷ τοῦ Σόφης Ἀλῆ, τοῦ ἀπὸ στρατηγοῦ τῶν ὀπλοποιῶν
 ἀνυψωθέντος εἰς ἀρχιθαλαμηπόλον καὶ αὐλάρχην τοῦ
 σουλτάνου Σελίμ, οὕτως, ὥστε ἑκατὸν δέκα μολύβδινοι
 σωλῆνες, ἔχοντες ἕκαστος πάχος τριῶν δακτύλων, ἦγον
 τὸ ὕδωρ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡμείφθη δὲ διὰ τοῦτο
 ὁ Σόφης Ἀλῆς διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ βεγλέρβεγῆ τοῦ
 Μαρασίου. Τὸ ἔργον τοῦτο κατεστράφη τὸ πλεῖστον ὑπὸ
 τῆς πλημμύρας, ὁ δὲ Σουλεϊμὰν ἤρξατο ἀνακαινίζειν τὰ
 ὑδραγωγεῖα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως, τὰ κοσμοῦντα
 καὶ ποτίζοντα ἔτι καὶ σήμερον αὐτήν. Ἀμφοτέρα τὰ
 μέγιστα ὑδραγωγεῖα τῆς πόλεως, οἰκοδομηθέντα κατ' ἀρ-
 χὰς ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ Κωνσταντίνου, εἴτα δὲ ἀνα-
 καινισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Οὐάλεντος,
 εἰσὶ καὶ νῦν ἔτι γνωστὰ τοῖς Εὐρωπαίοις περιηγηταῖς,
 καλούμενα τῷ ὀνόματι τῶν ἀνακαινιστῶν αὐτῶν. Τὸ ὑδρα-
 γωγεῖον τοῦ Ἰουστινιανοῦ δέχεται τὸ ὕδωρ τῶν τεσσά-
 ρων δεξαμενῶν τοῦ χωρίου Βελγραδίου καὶ τῆς κοιλάδος
 Ἐβχαδεδδίν, τὸ δὲ τοῦ Οὐάλεντος τὰ τῶν δεξαμενῶν τῶν
 χωρίων Χαβάσκιοῖ καὶ Χαλκαλί. Ἀνδρόνικος ὁ Κομνη-
 νὸς πρὸς συναγωγὴν τῶν ὑδάτων τοῦ πρώτου καὶ πρὸς
 διοχέτευσιν τοῦ ἀπὸ Βελγραδίου ρέοντος ποταμίου Ὑδρά-
 λη ὠκοδόμησε δεξαμενὰς καὶ ὑδροζύγιον (τὸν νῦν Πύρ-
 γον). Ἡδὲ Μωάμεθ ὁ Β' ἔκτισε τὴν δεξαμενὴν τοῦ Χα-
 βάσκιοῖ καὶ Χαλκαλί, ὅπως πορίσῃ ὕδωρ πρὸς τὸ ὑδραγωγεῖον
 τοῦ Οὐάλεντος. Ὁ Σουλεϊμὰν ἀνεκαίνισεν ἀμφοτέρα, με-
 τωχέτευσεν εἰς αὐτὰ τὸ ὕδωρ τῆς ἐπαύλεως Τουρούντζ-
 κιοῖ καὶ ἤγαγε τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐν μέσῳ τῆς πόλεως τὸ
 βλέμμα τοῦ θεατοῦ ἐφ' ἑαυτὰ ἐλκουσῶν ὑψηλῶν ἀψί-
 δων ἀπὸ λόφου εἰς λόφον ὥσαύτως δὲ πρὸς μετοχέτευ-
 σιν τοῦ ὕδατος ἀνακαίνισεν ἐκ θεμελίων τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγ-

δρονίκου οἰκοδομηθεῖσαν δεξαμενὴν καὶ ἀμφοτέρω τὰ ὕδρα-
γωγεῖα, ἃ νῦν καλοῦνται Μακρά ἢ Ὠραῖα, τὸ δὲ συνα-
θροίζόμενον ὕδωρ ἐν τῇ δεξαμενῇ τοῦ Ἐβχαδεδδὶν ἢ Ἐι-
βάδ παρὰ τὸ χωρίον Πειτιχῶρι μετωχέτευσε δι' αὐτῶν
εἰς τὴν τοῦ Ἀνδρονίκου δεξαμενὴν. Κατὰ τὰς εἰς τὴν
θάλασσαν ἐκβολὰς τῶν γλυκέων ὑδάτων (τοῦ Μέλανος
καὶ Ἀθύρα) ὁ Ἰουστινιανὸς ὠκοδόμησεν ἤδη ὡταύτως
λιθίνην γέφυραν, ἥτις κατέπεσε τῷ τριακοστῷ δευτέρῳ
ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ κατὰ τὸν μεγάλον σεισμόν, τὸν
καταστρέψαντα ἅπαν σχεδὸν τὸ Ῥήγιον. Ἡ ὑπὸ τοῦ αὐ-
τοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο κτισθεῖσα γέφυρα
ἀπετεφρώθη ὑπὸ τοῦ Κρούμου τῶν Βουλγάρων ἐπὶ Λέον-
τος τοῦ Ἀρμενίου μετὰ πάντων τῶν ἀπὸ τῆς Χρυστῆς
γεφύρας μέχρι τοῦ Ῥηγίου οἰκοδομημάτων. Ὁ δὲ Σου-
λεϊμάν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν σπουδαίαν
πρὸς τὴν συγκοινωνίαν τῆς πρωτευούσης καὶ τὴν προσα-
κομιδὴν τῶν ἐδωδύμων ταύτην γέφυραν ἀπὸ τῶν κατα-
στροφῶν τοῦ πυρός, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σειμοῦ, κατα-
στρεψάντων ἤδη αὐτὴν, ἐκέλευσε τὸν ἀρχιτέκτονα Σινὰν
ἵνα ἀνεγείρῃ αὐτὴν στερεῶς καὶ πολυτελεῶς· ὁ δὲ ἤρξατο
τῆς οἰκοδομῆς ἐν ἐπιμήκει μορφῇ ὥσει νώτων ὄνου, ἥτις,
μόλις τελειωθείσα ἐπὶ τῆς ἐξῆς βασιλείας τοῦ Σελίμ, ἀν-
τέστη ἔκτοτε πρὸς τὰς πλημμύρας καὶ τὰς θαλασσίας
καταιγίδας.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι μεταβαίνουνσι συγχρόνως
ἀπὸ τῆς περιγραφῆς τοῦ ἀξιωματικῶς φυσικοῦ γεγονό-
τος τῆς μεγάλης πλημμύρας εἰς τὴν μετὰ δύο ἔτη γενο-
μένην πολιορκίαν τῆς Μελίτης, πρὸς ἣν ἤρξαντο οἱ ἐξο-
πλισμοὶ τοῦ στόλου. Πρὸ τῆς ἐξιστορήσεως αὐτῆς ἀνά-
γκη ἵνα συμπληρώσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἀφήγησιν τῶν ἀξιο-
λογωτάτων ἐπιχειρήσεων τῶν ὀθωμανικῶν στόλων ἀπὸ

τοῦ θανάτου τοῦ Βαρβαρόσα καὶ προτάξωμεν σύντομόν διήγησιν τῶν ἀρχηγῶν τῶν στόλων, ἵνα μὴ τὰ ὀνόματα αὐτῶν διαμείνωσιν ἄγνωστα καὶ ἄσημα παρὰ τοῖς ἀναγνώσταις. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ καπιτὰν Πασᾶ Σινάν, συμβάντα εὐθὺς ὡς ἐξεβλήθη τῆς μεγάλης βεζυρίας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥουσιέμ Πασᾶς, ἡ ἀρχηγία τῶν ὀθωμανικῶν στόλων ἀνετέθη τῷ Κροάτῃ Πιαλέ. Οὗτος ἐξεληθὼν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γυναικωνίτου, ὅπου ἦν θαλαμηπόλος, ἀνέλαβε τὴν ναυαρχίαν μόνον ὡς σαντζάκβεγης, μετὰ τέσσαρα δ' ἔτη ὡς βεγλέρβεγης. Ὅτε δ' ὕστερον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Γέρβης (Τζερβέ) καὶ πολλὰ ἕτερα κατὰ θάλασσαν ἀνδραγαθήματα, περὶ ὧν πορρωτέρω γενήσεται λόγος, ὁ Πιαλέ ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἤδη ἄξιον τῆς βεζυρίας τριῶν ἵππουρίδων, ὁ Σουλεϊμὰν ἔκρινεν, ὅτι ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἦν λίαν πρόωρος καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐδύνατο ἐξευτελισθῆναι ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς βεζυρίας. Ἄλλ' ὁμως, ἐπιθυμῶν ἵνα ἀποδείξῃ αὐτῷ τὴν μεγίστην εὐνοίαν, ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γυναῖκα τὴν ἐγγονον, τὴν σουλτάναν Γεγχερ, θυγατέρα τοῦ Σελίμ. Τοσοῦτον ἐξετίμα ὁ Σουλεϊμὰν τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὥστε προὔτιμησεν ἀμείψαι τὸν Πιαλέ διὰ τοῦ γάμου ἡγεμονίδος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου ἢ ἀναγορεῦσαι αὐτὸν βεζύρην ⁽¹⁾. Μετὰ ἐντε ἔτη μόλις ὁ Πιαλέ ἀνηγορεύθη εἰς Πασᾶν τριῶν ἵππουρίδων καὶ ἦν νῦν βεζύρης γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου, ὡς ὁ δεῦτερος βεζύρης, ὁ Βόσνιος Μωάμεθ Σοκολλί. Μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ καπιτὰν Πασᾶ ἡ ἱεραρχικὴ τάξις ἐκάλει εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τὸν διοικητὴν

(1) Ὁ Χατζῆ Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν. φ. 36, λέγει περὶ τούτου μετ' ἀφελείας καὶ ἀληθείας, ὅτι «ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐπίδοσφιλεύονται οὕτω τὰ ἀξιώματα, ὥστε εἰς βεζύρης οὐδὲ τῆς ἐξουσίας, ἣν ἄλλοτε εἶχε σαντζάκβεγῆς τις, ἀπολαύει.

τοῦ Ἀλγερίου· διὸ ὡς τοιοῦτος διετέλεσεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Χασάν· ἀλλ' οὗτος παρεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης μετ' οὐ πολὺ τὸ ἀξίωμα τῷ Σαλίχ 'Ρεῖς, δοξασθέντι κατὰ τὴν ἁλυσιν τῆς Τύνιδος. Οὗτος γεννηθεὶς ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς Ἰδης ἐν χωρίῳ τῆς πεδιάδος τῆς Τροίας ἴσως ἤκουσε νέος ὢν περὶ τῶν ἐνδόξων μαχῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ Τρώων, ἐκ τῆς ἀρχαιοσέμου δὲ ταύτης γῆς ἐξεφλέχθη πρὸς ἥρωϊκά ἔργα, ἐφ' αἷς διέπρεψεν ὡς τολμηρὸς πειρατής. Ὡς αὐτὸς, ὁ Τοργουδ, ὃν οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι καλοῦσι συνήθως Δραγουλ, ἦν υἱὸς χριστιανοῦ, ὑπηκόου τῆς Πύλης, γεννηθεὶς ἐν χωρίῳ τινι Σερουρούλ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μεντεσέ, νέος δ' ἔτι ὢν διεκρίθη ὡς δεξιὸς τοξότης καὶ παλαιστής, ἀπεγράφη ὡς ναύτης ἐν τινι πλοίῳ καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνεδείχθη πλοίαρχος. Μετὰ ταῦτα μετὰ τριῶν καὶ δέκα πλοίων ἀποτολμήσας ἀπόβασιν εἰς Κορσικὴν, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ νέου Δόρια καὶ ἀπῆχθη εἰς τὸ πλοῖον αὐτοῦ ὡς δοῦλος, ἀπηλλάγη δὲ τῆς δουλείας κατὰ τὴν πρὸ τῆς Γενούης ἀφίξιν τοῦ Βαρβαρόσα, ἀπειλοῦντος τὴν ἐκπόρθησιν πάσης τῆς χώρας τῆς δημοκρατίας· μόλις δὲ ἐλευθερωθεὶς ὁ Τοργουδ, ἐπίκουρον ἔχων τὸν Χαϊρεδδίν, ἐδήλου τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας μετὰ στόλου ἐκ πέντε καὶ εἴκοσι πλοίων. Ἀποβὰς εἰς τὸν κόλπον τῆς Νεα- 1548 πόλεως, κατέλαβεν ἐξαπίνης τὸ Καστελλαμάρε καὶ ἀπήγαγεν ἀπὸ τούτου καὶ τῶν περιχώρων ἄπειρον λείαν. Ὀλίγω δ' ὕστερον συνέλαβε γαλέραν τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης, κομίζουσταν εἰς Τρίπολιν ἑπτακισμύρια δουκᾶτα. Ὅτε ὕστερον ὁ καπετάν Σινάν Πασᾶς καὶ ὁ Τοργουδ ἀντεχαιρετίζοντο ἐν τῷ πελάγει διὰ πυροβολισμῶν, τὸ πῦρ τοῦ στόλου τοῦ Τοργουδ καὶ ἰσχυρότερον ἦν καὶ συχνότερον ἢ τὸ τοῦ καπετάν Πασᾶ. Οὗτος προέστρεψε τὸν πει-

ρατήν, ἵνα μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ προσκυνήσῃ τὸν σουλτάνον, ὅπως ποτε ἔπραξε καὶ ὁ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσας. Ὁ Τοργουδ ἤκουσε τῆς προτροπῆς ταύτης καὶ κατέπλευσε μετὰ ὀκτὼ γαλερῶν ἐν τῷ λιμένι τῆς πρωτεύουσας. Ὁ Σουλεϊμάν ὑπεδέξατο αὐτὸν εὐμενῶς καὶ ἀνέδειξε σαντζάκβεγην τοῦ Καρλί Ἰλί, τοῖς δὲ ἑτέροις ἐπτὰ πλοιάρχοις, οἵτινες πάντες ἦσαν ἐξάκουστοι πειραταὶ (1), ἐχορήγησεν ἐκάσῳ αὐτῶν καθημερινὴν μισθοφορὰν ἐξ ἐβδόμηκοντα ὡς ὀγδοήκοντα ἄσπρων, καὶ πολέμικόν πλοῖον μετὰ τῆς προνομίας τοῦ φέρειν φανόν.

Ὁ Τοργουδ, ἅμα ἀπαλλαγείς τῆς αἰχμαλωσίας ἐν Γενούῃ, διενεόθη τὴν διαρκῆ κατάκτησιν τῆς Ἀφρικανικῆς παραλίας· ἀπήλασε τοὺς Ἰσπανοὺς τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Σούζας, πόλεων ὑποκειμένων ἄλλοτε τῇ Τύνιδι, καὶ κατέλαβε διὰ προδοσίας τὸ φρούριον τῆς Μεχδιγέ, κείμενον ἐπὶ γλώσσης μεταξὺ Τύνιδος καὶ Τριπόλεως. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι συγχέουσι τὸ φρούριον τοῦτο ὅτε μὲν πρὸς τὴν Ἀφρικίαν, ὅτε δὲ πρὸς τὸ Ἀφροδίσιον· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀσιανολόγοι ὑπέλαβον αὐτὴν ὡς τὴν Μοχαδιάν(2).

Ἡ Μεχδιγέ, πόλις δεσπόζουσα τῆς παραλίας, τοσοῦτον κλείζεται ἐν τῇ ἀνατολικῇ καὶ δυτικῇ ἱστορίᾳ, ὥστε καθόκει ἡμῖν δοῦναι βραχεῖαν διαγραφὴν τῆς προτέρας
304 ἱστορίας καὶ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς. Ἰδρυτὴς ἦν ὁ Σύρος
916 Ὁβεϊδουλλάχ Χασάν ἐλ Μεχδι (3), ὃς ὡς ἐπικίνδυνος νεω-

(1) Ὁ Χατζῆ Κάλφας, Λ. φ. 31 ἀναφέρει τὰ ὀνόματα αὐτῶν.

(2) Ὁ σοφὸς νομισματολόγος καὶ ἀσιανολόγος, ὁ κόμης Ὁκτάβιος Καστιλιώνης ἐν τῇ γεωγραφικῇ καὶ νομισματικῇ ὑπομνήματι περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς Βαρβαρίας, ἐν Μιλάνῳ, 1826, ἀρχοῦντως ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ Ἀφρική, τὸ Ἀφροδίσιον καὶ ἡ Μεχδιγέ, ἦν καλεῖται Μεχδιάν, εἰσι τρεῖς διάφοροι πόλεις.

(3) Τῷ 304 ἔτει τῆς ἑγίρας (916).

περιστῆς καὶ τὸν θρόνον ἰδιοποιούμενος ἐπὶ τῇ πλαστῇ
 προσηγορίᾳ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐν Σετζελ-
 μεσᾶ οἴκου τοῦ Ἀλῆ, καθεῖρχθη ἐκ προστάγματος τοῦ
 καλῖφου Μοκταδῖρ· εἶτα δὲ, ἀπολυθεὶς παρὰ τὴν θέλησιν
 αὐτοῦ, ἐκάλεσεν ἑαυτὸν τῷ ὀνόματι τοῦ δωδεκάτου κατὰ
 τὸ τέλος τοῦ κόσμου προσδοκωμένου Ἰμάμη Μεχδὶ (Η)
 καὶ ἰδιοποιήθη τὴν προσηγορίαν τοῦ καλῖφου κατὰ τοῦ
 οἴκου Ἀββᾶ καὶ Ὀμμια· οὕτω δὲ ἐγένετο ἰδρυτῆς τρίτου
 οἴκου καλῖφων, τῶν Φατιμιτῶν, ὃς εὐθὺς μετ' ὀλίγον
 ἀπρ' τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἠπειλὴν τὰς καθέδρας τῶν κα-
 λῖφων τοῦ Βαγδάτ καὶ τῆς Ἰσπανίας ἀξιῶν τοῦ θρόνου,
 διὰ δὲ τῆς ἀνακαινιστοῦσας τὴν θρησκείαν καὶ ἀνατρεπού-
 σης τὴν πολιτείαν διδασκαλίας τῶν Ἰσμαηλιτῶν, ἣ τις
 ἐξηλθεν ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ ἰδρυτοῦ, κατέστη τὰ μάλι-
 στα ἐπικίνδυνος πᾶσι τοῖς Ἰσμαηλίταις ἡγεμόσι· Ἡ Μεχ-
 διγὲ ἦν ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους αὐτοῦ καὶ καθέδρα
 τοῦ ἰδρυτοῦ. Μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς ἰδρύ- 1088
 σεως ἐάλω, ὡς καὶ ἡ ὁμορος πόλις Ἀφρικία, ὑπὸ τῶν
 Γενουησιῶν καὶ τῶν Πισατῶν, ὁ δὲ Τερμίν, ἡγεμὼν τοῦ
 οἴκου Σεῖν Σανχατζᾶ, ἐξηγόρασε χρὶ σὺ αὐτήν· Ὑποχει- 1158
 ρωθεῖσα δὲ αὐθις ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Ῥογήρου, βασι-
 λέως τῆς Σικελίας, ὑπετάγη εὐθὺς τῷ ἐξῆς ἔτει τῷ
 Ἀβδὸλ Μουμίν ἐλ Κουφί, δευτέρῳ δεσπότῃ τῆς δυνα-
 στείας τῶν Μοβαχιτῶν (ἐνωτικῶν), ἣτις ἦρχε τῆς Ἀν-
 δαλουσίας καὶ τοῦ Μογρέβ, ὧν ὁ ἰδρυτῆς Τομρουτ, ὡς ὁ
 τῶν Φατιμιτῶν, ἔλαβε τὸ ὄνομα Μεχδὶ, καὶ, ὡς ἐκεῖνος,
 ἔκτισεν ἐν τῇ δυτικῇ Ἀφρικῇ πόλιν, ἣν ἐκάλεσε τῷ ἰδίῳ
 ὀνόματι Μεχδιγὲ (1). Ἀβδὸλ Μουμίν ὁ Β', υἱὸς τοῦ

(1) Νοχβετὲτ τεβαρίχ. Τὸ συνωνυμικὸν τοῦ Ἰακουτί οὐδόλως πα-
 ραδέχεται, ὅτι αἱ δύο αὗται Μεχδιγὲ εἰσιν ἡ μὲν πρὸς ἀνατολὰς, ἡ δὲ πρὸς

- ¹¹⁸⁰ Ἀβδόλ Μουμίν τοῦ Α', ἀπέδωκε Γουλλιέλμῳ τῷ Β' τῆς Σικελίας τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀλοῦσαν πόλιν, τὴν πρὸς ἀνατολὰς Μεχδιγέ, ἣν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Γουλλιέλμος ὁ Α' κατεκτήσατο, ἀλλ' αὖθις ἀπώλεσε. Μετὰ εἴκοσι καὶ ἑν ἔτη ἔλαβεν αὐτὴν ὁ Ἄραφ δεσπότης τῆς Μαϊόρκης παρὰ τοῦ οἴκου τῶν Μουσελιμίν, τουτέστι τῶν περιειλημμένων, καλουμένων καὶ Μιροβιθίν (¹), τουτέστι τῶν Ῥοβοθίνων (;) ἐν τῷ ἱερῷ πολέμῳ, ἀλλ' ἤδη μετὰ δύο ἔτη ἀπηλάθη οὗτος ὑπὸ τοῦ Νασσίρ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου, διαδόχου τοῦ Ἀβδόλ Μουμίν τοῦ Β' τοῦ ἐνωτικοῦ (²),
- ¹²⁰⁶ μετὰ δὲ τρία ἔτη ὑπετάγη μετὰ τῆς Τύνιδος τῇ δεσποτείᾳ τοῦ οἴκου Βενί Χάφς, τῇ κραταιουμένῃ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Ἀλφόνσος ὁ ἐξ Ἀραγωνίας, βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, καταστήσας ὑποτελὴ τὴν νῆσον Τζερεβέ, ἐβουλεύθη ἵνα πολιορκήσῃ τὴν Μεχδιγέ, ἀλλ' ἰδὼν τὸ ἐχυρὸν τοῦ τόπου καὶ τὴν στερεότητα τῶν ὀχυρωμάτων ἀπέστη τῆς ἐπιχειρήσεως (³) καὶ ἀπεχώρησεν. Οὐδ' ἡ πολιορκία, ἣν ἐπεχείρησεν ὁ Ἰσπανὸς Πέτρος Ναβάρρας, ναύαρχος Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ, κηδοκίμησε. Τέλος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μουλεὶ Χασάν ἡ Μεχδιγέ καταληφθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Οὐρουτζ, πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσα, περιέπεσεν εἰς τὸ κράτος τοῦ πειρατοῦ πλοιάρχου Τοργούδ.

δυσμὰς τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ χρονολογικοὶ πίνακες τοῦ Χατζῆ Κάλφα ἀναφέρουσι τὴν ἔγερσιν τῆς τρίτης ὁμωνύμου πόλεως εἰς τὸ ἔτος 593 (1196).

(1) Τὸ ὄνομα τοῦτο μετέβληθη ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἱστοριογράφων εἰς Μορβίδας.

(2) Ὁ πάππος αὐτοῦ ἐκαλεῖτο, κατὰ τὸ Νορθεττ τεδαρχ, Ἰακούβ Ἰβν (υἱὸς) Ἰουσούφ, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Ἰουσούφ Ἰβν Ἀβδόλ Μουμίν καὶ οὐχὶ Ἰουσούφ Ἀβού (πατὴρ) Ἰακούβ.

(3) Τὴν ἀπόπειρὴν τῆς πολιορκίας ταύτης βεβαιεῖ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Στέλλα, de Aphrodisio expugnato.

Οὗτος καταλαβὼν τὴν Μεχδιγέ ἠπειλήσε μετὰ τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ πλοίων πορθήσειν τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας, τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Νεάπολιν. Κάρολος δ' ὁ Ε' ἐπεμφε στόλον καὶ στρατὸν ἵνα καταλάβῃ τὸ ἀρπακτικὸν θηρίον ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ. Ὁ Δόριος καὶ ὁ Τολέδος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοὺς ναυτικοῦ καὶ πεζικοῦ στρατοῦ κατέλαβον τὸ Μοναστήριον καὶ ἠχμαλώτευσαν χιλίους διακοσίους ἐχθρούς. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Τοργουδ Μάιος 1550 ἐστράφη πρὸς τὰ ἰσπανικὰ παράλια τῆς Ἀλικάντης καὶ τῆς Βαλεντίας, ἀπεκρούσθη ὁμῶς ἰσχυρῶς ἀπὸ τῶν Βαλερίδων νήσων ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Πολεντίας· ἐπειδὴ δὲ ἐπανερχόμενος ἔμαθεν, ὅτι ἡ Μεχδιγέ ἐπολιορκεῖτο ἤδη κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν νήσον Τζερθέ. Αἰγόντος τοῦ Ἰουνίου μηνὸς καὶ ὁ Βέγας, ἀντιβασιλεὺς τῆς Σικελίας, ἀπῆλθε μετὰ πλοίων καὶ στρατῶν πρὸς πολιορκίαν τῆς Μεχδιγέ. Οὐχ ἥττον κραταιὰν ἐπικουρίαν παρείχεν ἡ συμμαχία πρὸς τὸν Σιδὶ Ἀαρίφ, ἄρχοντα πέντε καὶ δέκα χιλιάδων Ἀράβων, ὃς ὡς κύριος τοῦ Καϊρεβάν ἀπέστη τῆς κυριαρχίας τῶν ἡγεμόνων τῆς Τύνιδος. Μεταξὺ τῶν ἀκολουθῶν τοῦ Βέγα ἦσαν καὶ ὁ Μουλεὶ Χασάν, ὁ ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' ἐγκατασταθεὶς ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Τύνιδος, ὃν ὁ υἱὸς Ἀμίδας ἀπέβαλε τοῦ θρόνου καὶ ἐτύφλωσε, καὶ σερίφης τις, ὃν 28 ὁ Βέγας παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς Γολέττας. Διὰ Ἰουνίου 1550 τούτων ὁ Βέγας διεπραγματεύθη πρὸς τὸν Σιδὶ Ἀαρίφ τοσοῦτον ἐπιδεξιῶς, ὥστε τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ τοῦ κατάπλου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου τρεῖς χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι Ἀραβες προσῆλθον πρὸς τὸ χριστιανικὸν στρατόπεδον πορίσαντες αὐτῷ καὶ πολλὰ κτήνη. Ὁ Μουλεὶ Χασάν εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησε τὸν βίον, γενόμενος εἰκοστός δεῦτερος ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς τοῦ Βενὶ Χάφς,

καὶ ἐτάφη ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Σιδὶ Ἀαρίφ ἐν Καϊρεβάν. Ἡ πολιορκία διαρκέσασα ἐφ' ὅλον μῆνα ἦν κρατερὰ ἐκ-
τέρωθεν τὰ διπλᾶ τείχη τῆς πόλεως ἀφιστάμενα ἀπ' ἀλ-
λήλων πέντε καὶ εἴκοσι πόδας, ὑψηλὰ δὲ δώδεκα ὀργυιάς,
ἦσαν τὸ μέγιστον πρόσκομμα τῆς ἐκπολιορκήσεως. Τότε
ὁ Τοργουδ ἀπεπειράθη εἰσαγαγεῖν ἐπικουρίαν εἰς τὴν πό-
λιν, ἄγων δὲ ὀκτακοσίους δεξιούς σκοπευτάς, διακοσίους
ἵππεις καὶ πεντακισχιλίους Μαύρους ἐφώρμησεν ἐξαπίνης
πρὸς τὸν ἐν τῷ ἐγγύτατα τῆς πόλεως κειμένῳ ἐλαιῶνι, ὅθεν
οἱ πολιορκουντες ἐπορίζοντο ξύλα πρὸς πλήρωσιν τῆς
τάφρου, ἀντιβασιλέα τῆς Σικελίας, τὸν ἀρχηγόν
τῶν ἵπποτῶν τῆς Ῥόδου Σάγγλον καὶ τὸν φρούραρχον τῆς
Γολέττας Λουδοβικὸν Βάργαν, πεσόντα ἐν τῇ μάχῃ μετὰ
πολλῶν ἀνδρείων. Ἀλλ' οἱ Ἀραβες ἠναγκάσθησαν ὑπο-
χωρῆσαι εἰς τὸ δάσος πρὸς τὸν ἐν τῇ νήσῳ Τζερβέ Τορ-
γούδ. Ἐκτοτε ἡ δόξα αὐτοῦ ἀπώλετο παρὰ τοῖς Ἀραβι-
τῶν περιχώρων, οἵτινες νῦν ἐπόριζον τῷ στρατῷ
ἔτι ἀφθονώτερον ἢ πρῶτερον σιτία. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρό-
νον καὶ ὁ νέος Δόριτας ἐκόμισεν ἐκ τῆς Σικελίας σιτία καὶ

28 τηλεβόλα. Δύο καὶ εἴκοσι μεγάλα τηλεβόλα, στηθέντα
Λύγ. ἐν ἀποστάσει διακοσίων βημάτων ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἐξέ-
4550 πεμψαν πρὸς μόνον τοὺς δύο ὀχυροτάτους πύργους τέσ-
σaras χιλιάδας καὶ ὀκτακοσίας σφαίρας, δι' ὅλης δὲ τῆς
πολιορκίας ἐπτὰ χιλιάδας. Τῇ 10 Σεπτεμβρίου ἐγένετο
ἔφοδος, ἀλόντων δὲ τῶν πύργων, ἡ πόλις παρεδόθη.
Ἑπτακισχίλιοι αἰχμάλωτοι δ' ἐνεμήθησαν τοῖς νικηταῖς
ὡς λεία, ὁ δὲ ἀντιβασιλεὺς τῆς Σικελίας παρέσχεν ἐβδομή-
χοντα τραυματίας τῷ Γενονησίῳ πλοιάρχῳ Κιγάλα
πρὸς ἀπολύτρωσιν τοῦ παρὰ τῷ Τοργουδ δεσμώτου υἱοῦ.
Μετὰ πεντεκαίδεκα ἡμέρας ὁ στόλος ἀπῆρεν εἰς Εὐρώ-
πην, καταλιπὼν ἀρκοῦσαν φρουρὰν ἐν τῷ ἀλόντι φρου-

ρίω. Παρελθόντος ὀλίγου χρόνου ὁ Δόρις ἀνεζήτησε τὸν πειρατὴν ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ καταφυγίῳ, καὶ ἠγχυροβόλησε παρὰ τὰς ἐκβολὰς διώρυγός τινος, καλουμένης Ἀλκυνταράτ, τουτέστι γεφύρας· ἀλλ' ὁ Τοργουδ νυκτός ἐστῆσε τηλεβολοστοιχίας, ὧν τὸ πῦρ ἠνάγκασε τὸν ναύαρχον ἵνα στῇ ἐκτὸς τῶν τηλεβόλων. Ὁ Δόρις, περιμένων ἐκ Σικελίας ἐπικουρίαν, ἤλπιζεν, ὅτι ἐφορμῶν πανταχόθεν πρὸς τὴν νῆσον καταλήψεται τὸν πειρατὴν. Οὗτος δὲ τότε κατέφυγεν εἰς τὸ ἐν τῇ ἀρχαιότητι πολλάκις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐτέρων ἐθνῶν, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐν τῇ πολιορχίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δοθὲν τολμηρὸν παρὰδειγμα τοῦ διόλκου. Τῇ βοηθείᾳ τῶν πληρωμάτων καὶ τῶν δούλων τῶν γαλερῶν κατεσκεύασεν ὁδὸν ἐκ σανίδων, ἃς ἐπῆλειψε διὰ πάχους καὶ ἐπ' αὐτῶν εἵλκυσεν ἐπὶ κυλίνδρων τὰ πλοῖα ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς γεφύρας εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς νήσου, ἐν ᾧ τὸ πῦρ τῶν τηλεβολοστοιχιῶν ἐξηπάτα καὶ ἀπησχόλει τὰς πρὸ τοῦ λιμένος τῆς γεφύρας ναῦς. Ὁ Δόρις ἔγνω τοῦτο μόλις τότε, ὅτε συνελήφθη σχεδὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Τοργουδ ἢ ἐκ Σικελίας σπεύδουσα πρὸς ἐπικουρίαν αὐτοῦ ναυαρχίς. Ἡ σύλληψις βενετικῶν πλοίων, ἅπερ ὁ Τοργουδ παρὰ τὴν μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ Βενετίας εἰρήνην ἐδῆρου, ἐδύθιζεν ἢ κατέκοιτε, παρέσχεν εὐκαιρίαν τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ Ρουστέμ, ὃς καὶ ἄλλως ὑπώπτευε τὸν πειρατὴν καὶ νῦν σαντζάκβεγην τοῦ Καρλί Ἰλὶ, ὡς ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καπιτάν Πασᾶ Σινάν, ἵνα προσκαλέσῃ αὐτὸν εἰς ἀπολογία· ἀλλ' ὁ Τοργουδ, προῖδὼν τὴν περιμένουσαν αὐτὸν τύχην, κατέφυγε μετὰ τῶν γαλερῶν αὐτοῦ εἰς Μαρόκον, ἐνθα ἐπὶ πολλὰ ἔτη διέτριβεν ὡς ἀντάρτης. Ὁ Σουλεϊμάν, ἔχων χρεῖαν αὐτοῖς τοῦ πειρατοῦ κατὰ τῶν Μελιταίων, συνεχώρησεν αὐτῷ τὰ

παρεληλυθότα καὶ ὑπέσχετο μάλιστα ἀναδειξαι αὐτὸν
διοικητὴν τῆς Τριπόλεως, εἰ ὑπέτασσε τὴν πόλιν ταύ-
την· ἐπεμψε δὲ σύνχμα πρὸς αὐτὸν Κοράνιον μετὰ χρυ-
σοῦ ξίφους ὡς ἐγγύην τοῦ λόγου αὐτοῦ. Τρίπολις ἦν τὸ
ὄνομα τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ βυζαντινῆς κατὰ τὴν ἀρχαίων
παράλιαν τῆς Ἀφρικῆς μεταξὺ τῆς μείζονος καὶ ἐλάσ-
σονος Σύρτεως κειμένης χώρας, ὕστερον δὲ τὸ τῆς ὑπὸ τῶν
Ἀράβων ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πάλαι Σαβάθρας ἰδρυθεί-
σης πόλεως. Ὅτε ὁ Ἰβραὴμ Βέν Ἀγλὲβ, ἀναδειχθεὶς ὑπὸ
800 Ἀρούμ ἀλ Ρασιδ διοικητῆς τῆς Ἀφρικίας, ἔδρυσεν τὴν
αὐτονομίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἡ Τρίπολις ἦν πρωτεύουσα
τῶν ἡγεμόνων τῆς δυναστείας Ἀγλὲβ, ἀφ' ὧν μετέβη εἰς
τὸν τοῦ οἴκου Σεῖρ καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸν τῶν Φατιμι-
τῶν καλιφῶν τῆς Αἰγύπτου. Ὅτε οἱ Νορμανδοὶ ἐξεκάθη-
ραν τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας ἐκ τῶν Ἀράβων, ἤγαγον τὰ
νικηφόρα ὅπλα αὐτῶν εἰς τὴν Ἀφρικανικὴν παράλιαν, ἣν
ὑπέταξαν ἀπὸ τῆς Τριπόλεως μέχρι τῆς Τύνιδος· ἀλλ'
οὐκ ἐτήρησαν ἐπὶ πολὺ τὴν κατάκτησιν ταύτην· διότι ἡ
1186 Τρίπολις, ὡς καὶ ἡ Μεχδιγέ, περιέπεσεν εἰς τὸ κράτος
τῶν ἐνωτικῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Γουλλιέλμου τοῦ Α'.
Κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς δυνάμεως τούτων ἡ Τρίπολις
περιῆλθεν εἰς τὸ κράτος τῶν ἡγεμόνων τῆς Τύνιδος τοῦ
οἴκου τῶν Βενὶ Χάφς, ἕως ὃ Ἐβουθέερ Ἀβού Ἰαγιά Ἀμ-
μάρ ἔδρυσεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὴν δυναστείαν τῶν Βενὶ
Ἀμμάρ, ἥτις ἐπὶ ἑπτὰ ἡγεμόνας διήρκεσεν ἐβδομήκοντα
καὶ ἑπτὰ ἔτη (1). Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῶν οἱ Γενουήν-
σιι κατέλαβον ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν, ἥτις ὁμως ἐπανήλθε
4323 μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ κράτος τῶν Βενὶ Ἀμμάρ, τὸν τε-
λευταῖον δὲ ἡγεμόνα τούτων Ἀβδούλ Βαχίβ (1) ἀφεί-

(1) Περὶ τοῦ ἀνήματος τούτου ἔρα τὸ Νογβειέτ τεβαρίχ.

λετο αὖθις τὴν ἀρχὴν ὁ ἐκκαιδέκατος ἡγεμὼν τοῦ οἴκου Βενὶ Χαφς Ἀβου Φαρίς (1). Μετὰ τὸ μέσον τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος οἱ Ἰσπανοὶ κατεκτήσαντο αὐτὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Καρόλου τοῦ Ε' ἀνετέθη ἡ φρούρησις αὐτῆς τοῖς ἱππόταις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Παρὰ τούτων ὁ Τοργουδ (2) τῇ βοηθείᾳ τοῦ Σινὰν Πασᾶ ἀφείλετο αὐτήν. Οὕτως ἡ Τρίπολις τῆς Ἀφρικῆς, ὑπακούσασα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς πέντε μούσουλμανικαῖς δυναστείαις (τῶν Βενὶ Ἀγλὲδ, Σεῖρ, Φατιμίν, Ἀμμάρ καὶ Χάφς) καὶ τέσσαρσι δεσπόταις Φράγκοις (τοῖς Νορμανδοῖς, Γενουηνοῖς, Ἰσπανοῖς καὶ τοῖς ἱππόταις τῆς Ῥόδου) ὑπετάγη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ σαντ'ἀχβεγη Τοργουδ τῇ δεσποτείᾳ τῶν Ὀθωμανῶν, ἀλλ' οὐχὶ μονίμως. Ἡ διοίκησις τῆς πόλεως ταύτης παρὰ τὴν ῥητὴν ὑπόσχεσιν τοῦ σουλτάνου τοῦ ἀναδειξαι διοικητὴν αὐτῆς τὸν πειρατὴν ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἀλώσεως ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ καπιτάν Σινὰν τῷ εὐνούχῳ Μουράτ Ἀγᾶ. Ὁ Τοργουδ, ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ ταύτῃ, ἀπῆρε πρὸς δυσμὰς μετὰ τῶν πλείστων τῶν ἐτέρων πλοίων, ὅτε ὁ Σινὰν Πασᾶς μόνον δι' ἐπιδεξίων ὑποσχέσεων εἴλκυσε αὐτὸν πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅθεν τῷ ἐπιόντι ἔτει ἀπέπλευσε μετὰ στόλου ἐκ πέντε καὶ τεσσάρων γαλερῶν πρὸς πόρθησιν τῶν παραλίων τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας. Ἀποβὰς δὲ εἰς Κορσικὴν ἐπολιόρκησε τὴν πρωτεύουσάν αὐτῆς Βαστίαν, κατεπολέμησεν ἐκ τοῦ συστάδην τετρακισχιλίους ἱππεῖς καὶ τρισχιλίους πεζοὺς, σπύσαντας πρὸς ἐπικουρίαν τῶν πολιορκουμένων, καὶ συνέθετο τοῖς κατοί-

(1) Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου βλ. τὸ Νοχβιτὲτ τεβρίλ.

(2) Ὅρα τὰ κατ' ἑκάστην παρὰ Βερτότ, Β βλ. ΙΑ. Ὅρα καὶ Φλασσάν, Τόμ. Α, σ. 403, περὶ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Ἀρχμόντου.

κοις τῆς Βασιτίας ἐλευθέραν ἐξοδον. Ἄλλ' ἐκ πάντων τῶν κατοίκων ἐπὶ καὶ τεσσαράκοντα μόνον ἄνδρες ἔμειναν ἐλεύθεροι, οἱ δὲ ἕτεροι ἐπτακισχίλιοι ἀπῆχθησαν εἰς δουλείαν.

17 Ἐπαναπλέων εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Τοργούδ ἀπέβη
 Αὐγ. 4553 εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας, ἔνθα ἐκόλασε τὸν ἀρχιστασιώτην τῶν ἐπαναστάντων Χειμαριωτῶν Ἀχμέτ βέγην· μετὰ δὲ τὴν ἐξοδον ταύτην ἀπῆρεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν φέρων πλουσίαν λείαν. Ἐπειδὴ δ' ὁ Τοργούδ ὡς πειρατῆς ἦν ἄξιος διάδοχος τοῦ ἀνδρείου καπιτάν Πασᾶ Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσα, ὁ Σουλεϊμάν ἐβουλεύετο ἀναδεῖξαι αὐτὸν διοικητὴν τοῦ Ἀλγερίου, ὁποῖος ἦν κατὰ πρῶτον ὁ Βαρβαρόσας, ἀλλὰ, παραστήσαντος αὐτῷ τοῦ Ῥουστέμ Πασᾶ, ὅτι ὁ Τοργούδ οὐκ ἐπεθύμει μονίμου ὑπηρεσίας τῆς Πύλης, ἀνέδειξεν αὐτὸν μόνον σαντζάκβεγην τοῦ Καρλί Ἰλὶ, ὅπερ καταλογιζόμενον ἐν ταῖς νήσοις, ἀπετέλει μέρος τῆς διοικήσεως αὐτῶν, ἥτοι τῶν ναυτικῶν τιμαρίων. Ὁ Τοργούδ ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἀπονέμῃ ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστίας τῷ σουλτάνῳ, ὅτε οὗτος ἵππευε, καὶ ἀσπασάμενος τὸν ἀναβολέα αὐτοῦ ἐξητήσατο τὴν ὑποσχεθεῖσαν διοίκησιν τῆς Τριπόλεως. Ὁ Σουλεϊμάν ἐξεπλήρωσε νῦν τὸν δοθέντα ὑπ' αὐτοῦ λόγον καὶ ὁ Τοργούδ ἔμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου διοικητὴς τῆς Τριπόλεως (IA). Εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ καπιτάν Πασᾶς (IB).

Συγχρόνως δὲ, ἐν ᾧ ὁ Πιαλὲ, ὁ Τοργούδ καὶ ὁ Σαλίχ ἐξέπλησσαν τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Μεσόγειον, οἱ πλοίαρχοι Πιρὶ Ρεῖς, Μουράτ καὶ ὁ ναύαρχος Σιδὶ Ἀλῆ περιῆγον τὴν ὀθωμανικὴν σημαίαν οὐ μόνον εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἀραβίας καὶ Περσίας καὶ μέχρι τῆς Ἰνδικῆς θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ ᾗξανον τὰς γνώσεις τοῦ ἑαυτῶν ἔθνους διὰ χωρογραφικῶν καὶ ναυτικῶν συγγραμμάτων, τῶν

μόνων τοῦ εἶδους τούτου, ἅπερ ἡ ὀθωμανικὴ γραμματο-
λογία ἐπιδείκνυσιν ὡς ἔργα Ὀθωμανῶν. Ὁ Πιρὶ Ῥεῖς,
ἀδελφιδοῦς τοῦ περιωνύμου Κεμάλ Ῥεῖς, ὃς ἐπὶ Βαγια-
ζήτ τοῦ Β' ἦν διαβόητος πειρατῆς, ἀπέπλευσεν ὡς ναύ-
αρχος τῆς Αἰγύπτου μετὰ τριάκοντα πλοίων, γαλερῶν,
βάρεων, νηῶν καὶ ναυαρχίδος (1) ἀπὸ τοῦ Σουέζ εἰς τὸν
ἀραβικὸν καὶ περσικὸν κόλπον. Χειμῶνος δ' ἤδη ὄν-
τος ἀπώλεσε πλοῖά τινα κατὰ τὴν ἀραβικὴν παραλίαν
τῆς Σχχάρας, εἶτα δὲ ἐκυρίευσεν κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ
Ὀμμάν τοῦ λιμένος Μασκάτ καὶ ὑπεδούλωσε τοὺς κατοί-
κους αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐπολιόρκησε τὴν Ἀρμούζην,
πόλιν τῆς ὀμωνύμου νήσου, ἧς ἡ κατάληψις χάριν τῆς
εἰς τὸν περσικὸν κόλπον ναυτιλίας ἦν λίαν σπουδαία·
ἀλλ' ἔλυσεν τὴν πολιορκίαν λαβὼν δῶρα καὶ ἐπανάπλευσεν
εἰς τὴν Βάσραν. Ἐνταῦθα θορυβηθεὶς ἐκ τῆς ἀγγελίας,
ὅτι παρεσκευάζετο ἐχθρικός στόλος, ὃς, εἰ μὴ ἔσπευδε φυ-
γεῖν, ἐμελλεν ἀπεῖρξαι αὐτόν τοῦ ἀπὸ τοῦ περσικοῦ κόλ-
που ἔκπλου, ἀπέπλευσε μετὰ τριῶν γαλερῶν πρὸς διάσω-
σιν τῶν ἐν αὐταῖς ἀποτεθησαυρισμένων· καὶ ἡ μὲν τῶν
γαλερῶν τούτων ἐναυάγησε παρὰ τὸ Βαρεῖν, μετὰ δὲ
τῶν ἐτέρων δύο κατέπλευσεν εἰς Σουέζ, ὅθεν ἀπῆλθεν
εἰς Κάϊρον. Ὁ διοικητὴς τούτου ἀνήγγειλε πρὸς τὴν Πύλην
τὰ κατὰ τὸν ἀτυχῆ τοῦτον πλοῦν καὶ τὰς αἰτίας αὐτοῦ.
Ἀποκρινάμενος δ' ὁ σουλτάνος ἐκέλευσε τὸν θάνατον τοῦ
δυστυχοῦς ναυάρχου, ὃς ἀπεκεφαλίσθη ἐν Καίρῳ, οἱ δὲ
ἄπειροι αὐτοῦ θησαυροὶ, ἐν οἷς ἦσαν μεγάλα ἐκ λιθίνης
μορβρίνης σκεύη πλήρη χρυσοῦ, ἐπέμφθησαν εἰς Κωνσταν-
τινοῦπολιν. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ πρέσβεις τῶν κα-

(1) Καδριγὰ (γαλέρα), καλλιότα (βάρις), καλιούν (ναῦς), βυσχάρβα
(ναυαρχίς).

τοίκων τῆς Ἀρμούζης ἐλθόντες ἀπῆτησαν τοὺς ἀρπαγέν-
τας ὑπὸ τοῦ Πιρί'Ρεῖς θησαυροὺς αὐτῶν, ἀλλὰ μάτην. Τὸ
πολυτιμότατον κληροδόμημα τοῦ Πιρί, ὅπερ οὐκ ἐδημεύθη,
εἰς τὰ δύο αὐτοῦ συγγράμματα, τὰ πραγματευόμενα περὶ
παραλίων καὶ θαλασσῶν, τουτέστι τὸ Βαχριγέ, ἥτοι
ναυτικὸς ἄτλας, τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου,
ἧς πάσας τὰς παραλίας περιέπλευσε μόνος ἢ μετὰ τοῦ
Θείου αὐτοῦ Κεμάλ, δηλῶν τὰ ρεύματα, τὰ βράχεια, τοὺς
ὄρμους, κόλπους, πορθμοὺς καὶ λιμένας (II). Τὸ ἄξιωμα
τοῦ ναυάρχου τῆς Αἰγύπτου ἀπενεμήθη διχβοητοτάτῳ πει-
ρατῇ, Μουράτ καλουμένῳ, πρῶτον σαντζάκβεγῃ τοῦ Κα-
τιφ, ὃς περηγγέλθη ἵνα σταθμεύσῃ ἐν Βάσρα μετὰ δύο
μεγάλων πλοίων, πέντε γαλεῶν καὶ μιᾶς βάρικς. Μετ'
οὐ πολὺ ἐξέπλευσε μετὰ τούτῳ ἐλπίζων, ὅτι διασωθή-
σεται εἰς Αἴγυπτον, ἀλλὰ κατέναντι τῆς Ἀρμούζης,
καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πορτογαλλικοῦ στόλου, ἀπώλεσεν
ἐν καρτερᾷ ναυμαχίᾳ δύο τῶν ἀνδρειοτάτων πλοιάρχων,
τὸν Σελμάν'Ρεῖς καὶ τὸν 'Ρετζέβ'Ρεῖς καὶ τὸ ἕτερον τῶν
μεγάλων πλοίων, ὃ ἐναυάγηται ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Λάρ,
διέσωσε δὲ τὸν λοιπὸν στόλον καταφυγὼν εἰς Βάσραν,
ὅθεν ἀνεκοίνωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ δυστυχὲς
τέλος τῆς ἐκστρατείας· ἀλλ' ἔσωσε τὴν κεφαλὴν, ἅτε μη-
δὲν ἀποθησαυρίσας. Μετὰ δύο ἔτη ὁ Σιδὶ Ἀλῆς, φέρων
μετὰ δόξης τὸ ποιετικὸν ὄνομα Κατιβὶ καὶ πρὸς διάκρι-
σιν ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου Πέρσου ποιετοῦ καλούμενος Κα-
τιβὶ'Ρουμὶ, ἐπ'μφθῇ ἀπὸ Χαλεπίου εἰς Βάσραν, ὅπως ἀνα-
λάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐκεῖ ὑπολειπομένου στόλου· ἐξελ-
θὼν δὲ τῆς Βάσρας μετὰ πεντεκαίδεκα πλοίων, ἐναυμά-
χησε εἰς πρὸς δύο μοίρας τοῦ πορτογαλλικοῦ στόλου, ὧν
ἡ μὲν συνέκειτο ἐξ εἰκοσιπέντε πλοίων, ἡ δὲ ἐκ τριάντον-
τα καὶ τεσσάρων. Πλὴν τῆς κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην

ἀπωλείας ἐξ πλοίων, ὑπέστη μείζονας ἐκ καταιγίδων, αἵ-
 τινες κατεκόμισαν τὸν στόλον αὐτοῦ εἰς Δίον, Γουζου-
 ράτην καὶ Σουράτ. Ὁ Κατιβὶ Ρουμὶ, κλυδωνιζόμενος ἐν
 κυματώδει θαλάσῃ, ἀνευ δὲ πυροβολικοῦ καὶ μετὰ πλοίων
 διαβρόχων οὐκέτι δυνάμενος θαλασσοπορεῖν καὶ ἀνθί-
 στασθαι πρὸς τοὺς πορτογαλλικοὺς στόλους, παρακατέ-
 θηκεν ἐν Δέμεν τῷ διοικητῇ τοῦ σουλτάνου τῆς Γουζου-
 ράτης τὸ ἔτι ὑπολειπόμενον πυροβολικὸν καὶ τὰ ἄρμενα
 τῶν ἀφοπλισθέντων πλοίων καὶ ἐπιτρέψας τοῖς ἐπιθυμοῦσι
 ναύταις ἵνα μένωσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ σουλτάνου, ἐπο-
 ρεύθη διὰ ξηρᾶς μετὰ πεντήκοντα ἐταίρων, τῶν μόνων
 ἀκολουθησάντων αὐτῷ, διὰ τοῦ Σινδοῦ ἢ Ἰνδοῦ, τοῦ Σα-
 βουλίστάν, τοῦ Βεδαχσάν, τῆς μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ
 Ὠξοῦ χώρας, τῆς Χωρασμίας, τοῦ Χορασάν καὶ τῆς
 Περσίας εἰς Τουρκίαν, ὅπου μετὰ τρία ἔτη ἐν Ἀδριανου-
 πόλει ἠσπάσατο τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου. Πρὸς τοῦτον ἐνε-
 χεῖρισε τὰς ἐπιστολάς ρατζιὰ Ἰνδῶν καὶ σουλτάνων Οὐσ-
 θέγων, βραδύτερον δὲ τὸ ὁδοιπορικὸν αὐτοῦ, οὗ τὸ μὲν
 ἡμῖς ἦν γεγραμμένον καταλογάδην, τὸ δὲ ἕτερον ἐν
 στίχοις, ἐπιγραφόμενον **Κά τ ο π τ ρ ο ν τῶν χ ω ρ ῶ ν**.
 Ὁ σουλτάνος, συγκινηθεὶς ἐκ τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν
 ἀρετῶν τοῦ συγγραφέως, ἀνέδειξεν αὐτὸν μουτεφερρίκᾳ
 μετὰ καθημερινῆς προσόδου ὀγδοήκοντα ἀσπρῶν, καὶ
 ἐκέλευσεν ἵνα δοθῇ τοῖς συνοδοιπόροις αὐτοῦ ὁ ὀφειλό-
 μενος αὐτοῖς μισθὸς τῶν τριῶν ἐτῶν τῆς ὁδοιπορίας μετὰ ^{Ἰούνιος}
 ἐπιδόματός τινος (ΙΔ). Ὁ Σιδὶ Ἀλῆς μετέφρασε προσέτι ¹⁵⁵⁴
 τὴν μαθηματικὴν γεωγραφίαν (Φετχιγέ) τοῦ Ἀληκουσ-
 τῆς, συνέγραψε μαθηματικὸν ναυτικὸν σύγγραμμα, ἐπι-
 γραφόμενον **Κά τ ο π τ ρ ο ν τῶν Ὀ ν τ ῶ ν**, καὶ περὶ τοῦ
 ἀστρολάβου καὶ τοῦ ἡμιτόνου, καὶ κατέλιπε περιγραφὴν
 σπανίαν καὶ πολύτιμον τῶν Ἰνδικῶν θαλασσῶν, ἐπιγρα-

φομένην Μουχί, τουτέστιν Ὁκεανός, κατὰ τὰς ἀρίστας τῶν κατ' αὐτὸν χρόνων περὶ Ἰνδικῆς ὑπαρχούσας ἀραβικὰς καὶ περσικὰς πηγὰς (ΙΕ).

Ἀπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὁκεανοῦ ἐπανερχόμεθα νῦν εἰς τὴν Μεσόγειον, ἐνθα ὁ Τοργουδ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ νέου καπιτάν Πασᾶ Πιαλὲ, διαδόχου τοῦ Σινάν Πασᾶ, ἠπείλει διτρκῶς τὰ παράλια τῆς Νεαπόλεως. Ὁ πλοῦς οὗτος, ὡς τὸ πάλαι ἢ εἰς τὸν Ὑδροῦντα ἀπόβασις τοῦ Λουτφί Πασᾶ καὶ ἢ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου τῆς Γαλλίας καὶ Τουρκίας πολιορκία τῆς Νικαίας, ἐγένετο ἐπὶ τῇ ὑποβολῇ τοῦ Ἀραμόντου, πρεσβευτοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου τοῦ Β'. Ὁ πρεσβευτὴς οὗτος, πρεσβεύων ἤδη τὸ δεύτερον παρὰ τῇ Πύλῃ, ἀπῆλθε τὸ δεύτερον εἰς Ἀμάσειαν, ὅπως συγχαρῇ τῷ Σουλταίνῳ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς εἰς Περσίαν ἐκστρατείας· ἀπὸ τῆς πόλεως δὲ ταύτης τῶντι ὁ σουλτάνος ἐκέλευσε τὸν Τοργουδ καὶ Πιαλὲ (ΙΣ) δηῶσαι τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Οἱ ναύαρχοι οὗτοι πολιορκήσαντες κατελαβον ἐξ 4554 ἐφόδου τὴν πόλιν Ῥήγιον (ΙΖ), οὗ οἱ κάτοικοι μετὰ τῶν ἐτέρων φρουρίων ἀπὴχθησαν εἰς δουλείαν. Ἐν δὲ Ἀφρικῇ τοῦ Ἀραβὸς ἀρχηγοῦ Μωάμεθ, συμμάχου τῶν Ἰσπανῶν, πολιορκήσαντος τὸ ἐπὶ πέτρας ὄχυρόν φρούριον Πινὸν δὲ Βελέζ, ὁ βεγλέρβεγης τοῦ Ἀλγερίου Σαλίχ ἐτιμώρησεν αὐτὸν ἀφελὼν τὴν πόλιν Βουτζιάν. Ὁ Πιαλὲ τὸ ἐφ' 4555 ἐαυτὸν μάτην ἀπεπειράθη καταλαβεῖν τὸ Πλουμβινὸν καὶ τὴν Ἐλβαν, κατεκτῆσατο δὲ τὸ Ὀράν (Ξενιτανήν), τὸν 1555 λιμένα τοῦ Τελμησσῶ διὰ στόλου πέντε καὶ τεσσαράκοντα γαλερῶν, ὃν ἀνεκόμισε νικηφόρον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει πλεύσας μετὰ ἐξήκοντα πλοίοις ἐγένετο κύριος τοῦ Βενεζέρτ παρὰ τὴν Τύνιδα. Μετὰ ἔτος ἡγάγε πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν γαλέρας πρὸς δῶσιν τῆς

Μαϊόρκης καὶ τοῦ Σορέντου, ὅθεν ἀπήγαγε πολλοὺς κα- 1557
τοίκους καὶ πλούσια λάφυρα. Οὕτω κατὰ τὰ τελευταῖα
τέσσαρα ἔτη συνέβη ἡ ἄλωσις τῆς Βουτζίας, τοῦ Ὅραν 1558
καὶ Βενεζέρτ καὶ ἡ δῆλωσις τῆς Μαϊόρκης. Οὐδὲν ἐπι-
φανὲς κατὰ θάλασσαν ἔργον συνέβη τῷ 1569· διότι ὁ
Πιαλὲ, ἐκπλεύσας τοῦ Ἑλλησπόντου μετὰ στόλου ἐξ
ὀγδοήκοντα πλοίων, πρὸς ἃ προσετέθησαν εἴτα ἕτερα
δέκα, διέμεινεν ἐν τῇ θαλάσῃ τοῦ Αὐλῶνος ἐπιτηρῶν τοὺς
ἐχθρικοὺς στόλους, παρασκευαζομένους πρὸς ἐκστρα-
τείαν ἐπὶ τὴν Τρίπολιν καὶ τὴν νῆσον Τζερβὲ (Γέρβην).
Ἀλλὰ τοῦ ναυάρχου τούτου πλεύσαντος εἰς Κωνσταντινούπο- 1559
λιν κατὰ τοὺς δυσχειμέρους μῆνας τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ
χειμῶνος, οἱ χριστιανικοὶ στόλοι ἔτυχον εὐθέτου καιροῦ
πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς βουλῆς αὐτῶν. Διακόσια ἐξωπλισμένα
πλοῖα τῆς Ἰσπανίας, τοῦ Πάπα, τῆς Γενούης, τῆς Φλω-
ρεντίας, τῆς Μελίτης, τῆς Σικελίας, τῆς Νεαπόλεως καὶ
τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μονάκου ἔπλευσαν εἰς Τρίπολιν ναυαρ-
χοῦντων τοῦ Ἀνδρέου Δόρια, τοῦ ταξιάρχου τῶν ἐν Με-
λίτῃ ἵπποτων Γουῆμαράν, τῶν Ἰσπανῶν μοιράρχων Δόν
Σανκίου δὲ Λέβια καὶ Δόν Βενεγγέρου δὲ Ρεκένι, τοῦ Γε-
νουηνσίου πλοιάρχου Κιγάλα, καὶ στρατηγοῦντος τοῦ
πρὸς ἀπόδασιν στρατοῦ τοῦ Ἰσπανοῦ στρατηγοῦ Δόν
Ἀλβάρου δὲ Σάνδι (1).

Ὁ χριστιανικὸς στόλος συνηθροίσθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ
λιμένι τῆς Μεσσήνης, εἴτα δὲ ἐν τῷ τῆς Μελίτης, ὅθεν
ἐξέπλει εἰς Γέρβην. Αὕτη, ἡ τὸ πάλαι Μῆνιγξ, νῆσος

(1) La Historia dell'impresa di Tripoli di Barbaria, ἐν Βενετία
1566. Successi della armata della Maesta Catolica destinata all'im-
presadi Tripoli de Barbaria, della presa delle Gerbe e progressi
dell'armata turca scritti per Ant. Frane. Cirni Corso. Ἐν Βενε-
τίᾳ, 1560.

τῶν μακαρίων Λωτοφάγων, κεῖται ἐν τῇ μικρᾷ Σύρτει πρὸς δυσμὰς τῆς Τριπόλεως καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Τύνιδος, ὧν οἱ ἡγεμόνες ἐδέσποζον ἐναλλάξ αὐτῆς, κλείζεται δὲ παρὰ τοῖς ποιηταῖς μᾶλλον ὡς πατρίς τῶν Λωτοφάγων ἢ ὡς πατρίς ἀμφοτέρων τῶν ἐπὶ μικρὸν ἀρξάντων αὐτοκρατόρων τοῦ Βιλίου Γάλλου καὶ Βολουσιανοῦ (1). Τῇ δωδεκάτῃ ἡδὴ ἑκατονταετηρίδι οἱ Φράγκοι ἀφείλοντο αὐτὴν τὴν ὀθωμανικὴν δεσποτείαν ἀρχομένης
 1510 δὲ τῆς ἑκκαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος Φερδινάνδος ὁ Καθολικὸς ἔπεμψε πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς στόλον ἐκ διακοσίων πλοίων μετὰ δύο μυριάδων Ἰσπανῶν ὑπὸ τὸν Πέτρον τὸν ἐκ Ναβάρρας καὶ τὸν Γάρσιαν τὸν ἐκ Τολέδου. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀπώλειαν ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν. Κάρολος ὁ Ε' εὐτυχέστερος ἦν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἣν ἐπεχείρησε πρὸς τὴν αὐτὴν νῆσον διὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Σικελίας Δὸν Οὐγου τοῦ ἐκ Μονκάδας· διότι οὗτος ὑπέταξεν αὐτὴν τῷ ἰσπανικῷ σκήπτρῳ ἐπὶ ἑτησίῳ φόρῳ ἐκ πεντακισχιλίων χρυσῶν ἰσπανικῶν (doublons), ὁ δὲ Κάρολος ἐπεκύρωσεν ἐν Γερμανίᾳ τὴν διομολογίαν ταύτην. Ἡ νῆσος ἦν τότε διηρημένη εἰς τρία μέρη, ὧν ἑκάστου προέστατο ἴδιος σέχης. Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Τριπόλεως Τοργουδ, ὠφελούμενος ἀπὸ τῆς συμπεσούσης ἑριδος τῶν σεχῶν, ἐγένετο κύριος τῆς νήσου καὶ ἐδῆσεν αὐτήν. Οἱ κάτοικοι ἐπὶ τέλους ἐπανάστησαν, ἐπὶ δὲ τῆς γεφύρας τῆς ἐνούσης τὴν νῆσον μετὰ τῆς ξηρᾶς ἐγένετο μάχη μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τοῦ Τοργουδ, ὃς βεβαίως εἰσῆλυνεν ὡς νικητῆς, εἰ μὴ ὁ

(1) Villius Gallus cum Volusiano filio imperaverunt annos duos — creati in insula Meninge, quae nunc Cirba dicitur. Sext. Aurel. Viet., cap. 29.

ἐπερχόμενος ἰσπανικὸς στόλος ἠνάγκαζεν αὐτὸν εἰς ὑποχώρησιν.

Ἡ Γέρβη ἐστὶ λεπτόγειος καὶ ξηρά, μόλις δὲ ἀρδευομένη παράγει ὀλίγην κριθήν καὶ ἔτι ὀλιγώτερον σίτον· ἀλλ' ἐτέλει ἄλλοτε ὡς ἐμπόριον θασμὸν ὡς ὀγδοήκοντα χιλιάδων ταλλήρων. Πρὸς ἐγγίζοντος τοῦ χριστιανικοῦ στόλου ὁ Τοργουὺδ διέφυγεν αὐτὸν μετὰ δύο γαλερῶν τοῦ πειρατοῦ Οὐλουτζαλί (οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ Ἰταλὸς ἐξωμότης Ὀχιάλης, παραμορφωθέντος τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ), αἵτινες κομίζουσαι εἰς Κωνσταντινούπολιν πολλὰ χρήματα καὶ δῶρα τοῦ Τοργουὺδ, ἀνήγγειλαν τὸ πρῶτον πρὸς τὸν σουλτάνον τὸν εἰς Γέρβην κατὰπλουν τοῦ χριστιανικοῦ στόλου. Τῇ 2 Μαρτίου ὁ στόλος οὗτος ἠγκυραβόλησε πρὸς 1560
δυσμὰς τοῦ φρουρίου παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Βάλ Γουερνέ-
ρα, τῇ δὲ 7 ἀπεβίβασε πάντα τὸν στρατόν. Μετὰ τινα ἀντίστασιν καὶ τινὰς διαπραγματεύσεις τὸ φρούριον παρεδόθη τῇ ὀγδῷ ἡμέρᾳ, παραχρῆμα δὲ ἐτέθησαν τὰ θεμέλια νέου ὀχυρώματος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς νήσου. Ὁ ἡγεμὼν τοῦ Καϊρεβάν ἐπεσκέψατο τὸν Ἰσπανὸν ἀρχιστράτηγον, τῇ δὲ δεκάτῃ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀποβάσεως ὁ
σέχης τῆς νήσου ὤμοσεν εἰς τὸ Κοράνιον τὴν ἀκριβή 14
ἐκτέλεσιν τῶν διωμολογημένων καὶ τὴν ἀπότισιν τοῦ ἐτη- 1560
σίου φόρου εἰς ἑξ χιλιάδας ταλλήρων, εἰς τέσσαρας στρουθοκαμήλους, εἰς τέσσαρας ὄρυγας, εἰς τέσσαρας κέλητας καὶ μίαν κάμηλον. Ὁ σέχης ἐῤῥύψε χαμαὶ τὴν ὀθωμανικὴν σημαίαν, ἣν ὁ Τοργουὺδ ἀπένειμεν αὐτῷ, καὶ ἀνύψωσε τρεῖς τὴν αὐτοκρατορικὴν· ἡ διομολογία ὑπεγράφη καὶ χρήματα διενεμήθησαν τῷ λαῷ.

Ἐν ᾧ ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως παρέβλεπεν ἐν Γέρβῃ τὸν χρόνον καὶ τὴν εὐκαιρίαν πρὸς ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως, ὁ Πιαλέ Πασᾶς ἀπέπλευσε μετὰ στόλου ἑκα-

¹⁵ τὸν εἴκοσι γαλερῶν καὶ προσώρμισεν εἰς Μεθώνην, ἐνθα ἐνί-
^{Ἀπρ.}
¹⁵⁶⁰ σχυσεν ἐκ τῶν πλοίων τοῦ διοικητοῦ τῆς Ῥόδου Κεῦρδογλου
 Ἀχμέτ βέγη καὶ τοῦ σαντζάκβεγη τῆς Μιτυλήνης Μουσα-
 φᾶ βέγη. Μετὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν πλοίων ἤρετὴν ἀγκυραν
 λήγοντος Ἀπριλίου μηνός, τῇ δὲ ἐβδόμῃ Μαΐου κατέ-
 πλευσεν εἰς Μελίτην. Ἐντοῦθα μαθὼν παρὰ τοῦ Τορ-
 γοῦδ, ὅτι ὁ χριστιανικὸς στόλος ὥρμει εἰσέτι ἐν Γέρβῃ,
 ἀπέπλευσεν ἐκεῖσε καὶ μετὰ πλοῦν ὀκτῶ καὶ τεσσαρά-
¹⁴
^{Μαΐου} κοντα ὥρων ἠγκυροβόλησε δώδεκα μίλια ἀπὸ τῆς Γέρ-
 βης. Ἡ ἐπαύριον, 17 σαβάν, ἐγένετο μάρτυς τῆς ἐντε-
 λούς καταστροφῆς τοῦ χριστιανικοῦ στόλου· εἴκοσι γα-
 λέραι καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ὀγκάδες ἐβυθίσθησαν, ἐνεπρή-
 σθησαν ἢ προσώκειλαν, ἑπτὰ ἕτεραι γαλέραι ἐσώθησαν
 ἐν τῇ διώρυγί τῆς Γέρβης, ὁ δὲ ἐπίλοιπος στόλος ἐφυ-
 γεν εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τῆς γαλέρας, ἐν ᾗ ἦν ὁ ἀντι-
 βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως (ΙΗ). Ὁ Πιαλὲ Πασᾶς ἀνήγ-
 γειλε τὴν νίκην αὐτοῦ πρὸς τὸν βεγλέρβεγην τῆς Τρι-
 πόλεως Τοργοῦδ, ὃς τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ παρέστη, ὅπως κοι-
 νωνήσῃ νέων νικῶν καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Γέρβης. Οὕ-
 τως ὁ Πιαλὲ Πασᾶς, λαβὼν ἐπικουρίαν ἐκ τῶν στρατευ-
 μάτων τοῦ Τοργοῦδ καὶ τῶν τοῦ Καϊρεβάν καὶ τοῦ
 Σφάξ, ἤρξατο λήγοντος Μαΐου μηνός τὴν κανονικὴν πο-
 λιορκίαν τοῦ φρουρίου Γέρβης· παραδούς δὲ τὴν ἀρχη-
 γίαν τοῦ στόλου τῷ διοικητῇ τῆς Μιτυλήνης, αὐτὸς
 ἀπῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου ἦσαν τέσσαρες καὶ
 δέκα χιλιάδες ἀνδρῶν. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ ὀγ-
 δοῆκοντα ἡμέρας, μόνον δὲ κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα ἐξε-
 πέμφθησαν κατὰ τοῦ φρουρίου ὑπὲρ τὰς δώδεκα χιλιάδας
⁸¹
^{Ἰουλ.} σφαιρῶν καὶ τεσσαρακονταχιχίλια βέλη. Ὅτε δὲ αἱ εἰς
 τὴν διώρυγα εἰσπλεύσασαι γαλέραι κατεκάησαν, οἱ πο-
 λιορκηταὶ ἦσαν πρὸ τῶν τειχῶν, ἢ φρουρὰ περιέπεσεν

ἄθυμια, ὁ ἀριθμὸς τῶν φυγάδων ῥῆξανεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ὁ δὲ Ἀλθάρος ἠχμαλωτίσθη τῇ 7 ζιλιχτιζὲ καὶ ἦν ὥραν ἀπεπειράτο φυγεῖν ἐπὶ λέμβου εἰς Σικελίαν, τὸ φρούριον ἔπασσε (ΙΘ).

26
Αὐγ.

Ὁ Πιαλὲ Πασᾶς κελεύσας τὴν ἀνέγερσιν τῶν ὑπὸ τῶν τηλεβόλων ἀνατραπέντων τειχῶν τῆς Γέρβης, ἀπέπλευσε μετὰ τοῦ Τοργουδ εἰς Τρίπολιν, αὐτόθεν δὲ εἰς Πρέβεζαν, τῇ δὲ 6 μοχαρρέμ εἰσέπλευσε νικηφόρος εἰς 27 Κωνσταντινούπολιν. Τὴν πρώτην ἀγγελίαν τῆς πρὸ τῆς Σεπτ. 1560 Γέρβης νίκης τῶν ἰθωμανικῶν στρατευμάτων ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ γαλέρας, ἥτις ἔσυρεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τὴν μεγάλην σημαίαν τοῦ ἰσπανικοῦ στρατοῦ, ἐφ' ἧς ἦν ἐξεικονισμένος ὁ ἐσταυρωμένος Σωτήρ. Τῇ ἡμέρᾳ τῆς θριαμβικῆς εἰσόδου τοῦ Πιαλὲ ὁ Σουλεϊμάν ἀπῆλθεν εἰς τὸ παρὰ τὴν παραλίαν ἐξάπτερον τοῦ σεραίου, ὅπως ἐκεῖθεν θεάσθῃται αὐτήν. Ἐπὶ τῆς πρώρας τῆς ναυαρχίδος ἦσαν ὁ Δὸν Ἀλθάρος, ὁ στρατηγὸς Δὸν Σάνκιος, ὁ στόλαρχος τῆς Σικελίας καὶ ὁ τῆς Νεαπόλεως, καὶ ὁ Δὸν Βερεγγέρος. Αἱ ἀλοῦσαι γαλέραι ἐβρύμουλκοῦντο ἀνευ ἰστίων καὶ πηδαλίων. Ὁ Σουλεϊμάν παρέστη τῷ θεάματι μὴ κατελέγχων τὸ σοβαρὸν καὶ σκυθρωπὸν ἔθος· διότι οὔτε ἡ ἐπὶ τῇ νίκῃ ὑπεροψία, οὔδὲ ἡ χαρὰ τοῦ θριάμβου κατέστησαν ἱλαρὸν τὸ μέτωπον αὐτοῦ· τοσοῦτον καλῶς ἦν παρεσκευασμένη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πρὸς πᾶσαν μεταβολὴν τῆς τύχης, ἢ τοσοῦτον ἀπριμβλυμένη πρὸς τὴν χαρὰν τῶν θριάμβων ὑπὸ τῶν οἰκιακῶν συμφορῶν (1). Ὁ Δὸν Ἀλθάρος ἀπῆχθη εἰς τὸ δεσμώτήριον τοῦ ναυστάθμου

(1) Eadem erat frontis severitas et tristitia ac si nihil ad eum haec victoria pertineret, nihil novum aut inexpectatum contigisset. Tam capax in illo sene quantae vis fortunae pectus, tam confidens animus, aut tantam gratulationem velut immotus acciperet.

μετὰ τῶν ἐτέρων αἰχμαλώτων· ἐπειδὴ δὲ εἰσερχόμενος εἰς αὐτὸ προσέκρουσε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀνώγειον τῆς ταπεινῆς θύρας, ἐσφράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἀνεκοίνωσε τῷ καπιτάν Πασᾶ, ὅτι τοιοῦτον οἶκμα ἦν ἀκατάλληλον τῇ κοινωνικῇ αὐτοῦ τάξει· διὸ ἐδόθη αὐτῷ εὐπρεπέστερον. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας οἱ αἰχμάλωτοι δεδεμένοι ἀνὰ τρεῖς περιήχθησαν διὰ τῶν ὁδῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡγουμένου τοῦ κιαγιά τοῦ ναυστάθμου. Ἐν τῷ διθανίῳ διελέχθησαν οἱ βεζύροι τῷ Δὸν Ἀλθάρῳ καὶ προὔτειναν αὐτῷ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς ἐπὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατείας, εἰ ἀπώμυνε τὸν Χριστὸν καὶ τὸν αὐτοκράτορα ⁽¹⁾. Ἀλλὰ ἡ εὐστάθεια αὐτοῦ ἦν τόσον ἀσάλευτος, ὅσον τὸ θάρρος ἐν τοῖς τείχεσι τῆς Γέρβης. Ἀποχωροῦντες οἱ αἰχμάλωτοι διῆλθον παρὰ κιγκλιδωτῇ τινι θυρίδι, ἧς ὀπίσω παρίστατο λανθάνων ὁ σουλτάνος τῷ συμβουλίῳ. Μετὰ ταῦτα ἐβδομήκοντα γενίτσαροι ἐκόμισαν ἀπὸ τοῦ μεγάλου ναυάρχου πρὸς τὸν σουλτάνον ὡς δῶραν ἐβδομήκοντα τόμους σηρικῶν ὑφάσματος, ἑπτὰ δ' ἕτεροι ἑπτὰ τόμους κεχρωματισμένους ἐριούχου. Τῷ Δὸν Ἀλθάρῳ ἐπετράπη βλέπειν ξένους καὶ τοὺς συναιχμαλώτους ⁽²⁾. Τὴν συμφορὰν αὐτοῦ ἐπεκούφισεν ἡ λίαν φιλάνθρωπος μεσιτεία τοῦ Βουσθέκ καὶ ἡ ἠπιότης τοῦ νέου μεγάλου βεζύρου Ἀλῆ Πασᾶ. Ὁ Βουσθέκ οὐ μόνον παρέσχεν αὐτοῖς ἐνδύματα καὶ τροφάς, ἀλλὰ καὶ ἡγγυήθη περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως αὐτῶν ἀντὶ πολλῶν χιλιάδων δουκάτων· ἐπὶ τέλους δὲ ἀπήλλαξε τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Δὸν Ἀλθάρον καὶ τὸν Σάνκιον, οἵτινες ἡρίστων μὲν παρ' αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ἰδίᾳ τραπέζῃ ἔκα-

(1) Οὐλλοά. Ὁ Βουσθέκ οὐδὲν περὶ τούτου ἀναφέρει.

(2) Ὁ εἰς τὸν Δὸν Ἀλθάρον ἔπαινος τοῦ Οὐλλοᾶ διαφέρει τοῦ ἐπαίνου τοῦ Βουσθέκ. Alias intrepidum aliquanto commotiorem redisse verentem, ne mulata sententia ad necem retraheretur. Ἐπιστ. Δ'.

στός· διότι τὸ πρὸς ἀλλήλους μῖσος οὐδ' ἐπὶ τῆς κοινῆς αἰχμαλωσίας ἐπέτρεπεν αὐτοῖς προσέγγισίν τινα (1). Ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ἦν καὶ ὁ Δὸν Ζιοθάνης ὁ ἐκ Κορδόνης, γαμβρὸς τοῦ Βερεγγέρου, καὶ ὁ Γάστων, υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Μεδίνης, ὧν ὁ μὲν ἐξεῦρεν ἤδη τρόπον ἀπολυτρώσεως ἐν Χίω (2), ὁ δὲ δεύτερος, ὃν ὁ Πιαλὲ ἀπέκρυπτεν ἀπὸ τοῦ σουλτάνου, διὸ καὶ κατηγγέλθη ὑπὸ τοῦ 'Ρουστέμ, ἐπιζητούμενος δραστηρίως, ἐκποδὼν ἐγένετο, εἴτε ἐκ τοῦ λοιμοῦ, εἴτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πιαλὲ, φοβουμένου μὴ ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ περιπέσῃ εἰς δυσμένειαν (3). Ὁ 'Αλ-βάρος, ὁ Σάνκιος καὶ ὁ Βερεγγέρος συναπῆλθον τῷ Βουσθέκ, πρεσβευτῇ τοῦ Φερδινάνδου, ἐπανερχομένῳ εἰς Αὐστρίαν. Ὁ ὀκτωκαιδεκαετὴς υἱὸς τοῦ Γενουηνοῦ Κιγάλα ἤρесе πρὸς εὐτυχίαν αὐτοῦ τῷ σουλτάνῳ καὶ ἀπομόσας παρελήφθη, ὡς μωσλίμος, παῖς τοῦ πρώτου θαλάμου, ἐξ οὗ ἄγεί ἡ ὁδὸς εἰς τὰ πρῶτα ἀξιώματα καὶ ὅθεν οὗτος μετὰ ταῦτα ἀνεδείχθη καπιτὰν Πασᾶς, μέγας βεζύρης καὶ σερασκέρης ἐν Περσίᾳ (4).

Συγχρόνως τῇ ἀπολυτρώσει τῶν ἐν Γέρβῃ αἰχμαλωτισθέντων καὶ τῇ μετὰ τοῦ Βουσθέκ ἀπελεύσει αὐτῶν ἡ

(1) *Odio plus quam fraterno dessidebait.*

(2) Ὁ Βουσθέκ ἀναφέρει ῥητῶς, ὅτι οὗτος ἀπελυτρώθη ἐν Χίῳ. Ἀπατᾶται οὖν ὁ Οὐλλοὰ λέγων, ὅτι ἦν ἐν τῷ θριάμβῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

(3) *Credibile est Pihalium, quo propriae salati consuleret, Gastonis vitae non pepercisse.* Βουσθέκ, Ἐπιστ. Δ.

(4) Ἀναφορά τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ Φερδινάνδου, 3^η Σεπτεμβρίου 1561, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Λέγει δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κιγάλα· *Il figliuolo del Cicala subito fatto Turco e posto nella camera del Gran Turco, dal qual luogo tutti vengono gran maestri, al Cicala, che è nelli 7 Torri, 13 aspri per giorno.* Ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ Βενετο ρ σβε οὗ, 2^η Αὐγούστου 1573, ἀναφέρεται· *Usci o dal Seraglio con gran favore il figlio di Cigala e è fatto Capigi con 200 aspri, anzi τῶν συνήθως ψηφισομένων ἑκατὸν πενήκοντα.*

ἱστορία τῶν πολεμικῶν ἔργων κατὰ θάλασσαν συμπίπτει τῇ τῶν κατὰ ξηράν καὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν Αὐστρίαν· ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ ἀπώλεια τῆς Γέρβης ἐπήνεγκε διὰ τῆς εὐθὺς μετὰ ταῦτα συμβάσεως ἀλώσεως τοῦ φρουρίου Πινὸν δὲ Βελέζ τὴν πολιορκίαν τῆς Μελίτης, ἡ ἐξιστόρησις αὐτῆς, προηγουμένη μόνον κατὰ τρία ἔτη τῶν λοιπῶν μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Αὐστρίας γεγονότων, γίγνεται ἀμέσως ἐνταῦθα.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας βαρέως φέρων τὴν ἀπώλειαν τῆς Γέρβης, λίαν καιρίου τόπου τῶν ἀφρικανῶν παραλίων, διανοήθη ἐπανορθῶσαι ταύτην διὰ κατακτήσεως ἐτέρου ἐχυροῦ φρουρίου ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραλίας. Ἀπέναντι τῆς ἰσπανικῆς, μόλις δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἀπέχουσα αὐτῆς, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀφρικανῆς ἀκτῆς ἡ πόλις Γομέρε δὲ Βελέζ, πρὸ αὐτῆς δὲ ἐπὶ τῆς νήσου ἡ ὀρθότερον εἰπεῖν ἐπὶ πέτρας μεμονωμένης ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης τὸ φρούριον καλούμενον Πινὸν δὲ Βελέζ ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῆς πέτρας πρὸς κῶνον πίτυος. Ἡ μόνη πρὸς τὰ ἄνω ἄγουσα ἀτραπὸς ἐστὶ τετμημένη ἐπὶ τῆς πέτρας, ὁ δὲ στενὸς πόρος, ὁ διαχωρίζων ταύτην ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, χρησιμεύει ὡς λιμὴν μόνον δέκα ὡς δώδεκα πλοίων. Ὁ Γάρ-
10
 Αὐγ.
 1564
 σιας δὲ Τολεδο, ἀντιβασιλεὺς τῆς Καταλωνίας, ἐπλευσεν ἀπὸ Μαλάγας πρὸς τὴν ἀφρικανὴν παραλίαν καὶ ὑπεχείρωσε τὴν μεταξὺ δύο ὁρέων καὶ ἀνώχυρον πόλιν Γομέρε δὲ Βελέζ, μεθ' ἧς εὐρύθμος φρουρὰ τοῦ Πινὸν δὲ Βελέζ ἀπέλιπεν αὐτό. Ἡ ἄλωσις τοῦ φρουρίου τούτου, ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ σύλληψις μεγάλου πλοίου, φέροντος ἐμπορεύματα τοῦ χαρεμίου, ὅπερ συνέλαβον ἤδη μεταξὺ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας ἑπτὰ μελιταῖα πλοῖα, ἐξώργισαν εἰς ἄλωσιν τῆς Μελίτης τὸν Σουλεῖμάν, τὸν καὶ ἄλλως πρὸ πολλοῦ βουλευόμενον αὐτήν· ἀλλὰ πολλῶν ἔτι

ἐξηρέθιταν αὐτὸν αἱ παραστάσεις τῶν βεζυρῶν, ὅτι ἡ Ἰσπανία, κατέχουσα τὴν Γολέταν καὶ τὸ Πινὸν δὲ Βελέζ, ἐδέσποζε τῶν παραλίων τῆς Τύνιδος καὶ τῆς Ἀλγερίας, καὶ αἱ μεμφιμοιρίαι τοῦ βοσταντζήμβαση (Κ) καὶ τῶν γυναικῶν, ὧν ἦν τὸ φορτίον τοῦ συλληφθέντος πλοίου. Πλὴν δὲ τούτων ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, ἡ εὐσεβὴς Μιρμάχ, κινουσα τὴν καρδίαν αὐτοῦ, παρίστα αὐτῷ τὴν ἄλωσιν τῆς Μελίτης ὡς κύριον ἔργον τοῦ ἱεροῦ πολέμου κατὰ τῶν ἀπίστων.

Τῇ 1 Ἀπριλίου ἐξέπλευσεν ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Κων- 1585
σταντινουπόλεως ὁ πρὸς ἄλωσιν τῆς Μελίτης στόλος, οὗ ἤρχεν ὁ ναύαρχος Πιαλέ, τοῦ δὲ πεζικοῦ στρατοῦ ὁ σερασκέρης πέμπτος βεζύρης, ὁ τὸ ἐβδομηκοστὸν πέμπτον ἔτος ἄγων Μουσταφᾶ Ηασᾶς, ἀπόγονος τῆς ἀρχαίας δυναστείας Κιζιλ Ἀχμεδλοῦ, ἥτις ἀνέφερε τὴν καταγωγὴν αὐτῆς εἰς τὸν Χαλίλ Βὲν Βελιδ, σημαιοφόρον τοῦ Προφήτου, καὶ ἥτις Ἰσφενδιάρογλου καλουμένη ἐβασιλεύσε τῶν Ἰσλαμικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου. Ὁ μέγας βεζύρης, ὁ εὐθύμος καὶ παχύσαρκος Ἀλῆς, οὗ αἱ εὐτραπελῖαι ἐκίνουν πάντοτε τὸν γέλωτα, προπέμπων μετὰ τῶν ἐτέρων βεζυρῶν τὸν ναύαρχον καὶ στρατηγὸν μέχρι τοῦ πλοίου, εἶπε χαριεντιζόμενος· «Νῦν δὲ ἐπέμψαμεν πρὸς τερπνὴν ἐκδρομὴν ἐπὶ τὰς νήσους δύο εὐθύμους ἄνδρας, οἵτινες ὡς καφσπόται καὶ ὀπιοφάγοι ἡδέως πράξουσιν τι καλόν, τὸ δὲ φορτίον τοῦ στόλου ἔσται τὸ πλεῖστον ἐξ ἀραβικῶν κυάμων καὶ ὑοτκυάμου». Ἡ εὐτραπελία αὕτη ἐστὶν ἀξιοσημείωτος ἐνταῦθα οὐχὶ ὡς τοιαύτη, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῶν ἀξιολογωτάτων Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων περὶ αὐτοῦ κρίσει, ὅτι τούτῳ τῷ λίαν ἀναξίῳ πρὸς τὸ σπουδαῖον ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου σκώμματα ὡς κακῶ οἰωνῷ ἀποδοτέα ἢ κακῇ ἐκθασίᾳ τῆς ὁλῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ εὐτραπελία αὕτη παρέχει μόνον ἀφορμὴν πρὸς δια-

γραφὴν τοῦ ἡθους τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἀλλ' ἡ κρίσις τῶν ιστοριογράφων· δηλοὶ πάσαν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Τούρκου καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν αὐτοῦ. Οἱ ιστοριογράφοι ποιοῦνται ἐτι λόγον, ὅτι ὁ πολύσαρκος Ἀλῆς οὔτε μετὰ τοῦ ναυάρχου, οὔτε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ, ἐφ' οἷς ἐτέρπετο, διέκειτο ὁμόνους, ὅτι ἀμφοτέρω οὔτοι πρὸς ἀλλήλους διεφώνουν καὶ ἀμφοτέροι ἐξηλοτύπουσαν τῷ Τοργούδ, οὗ τὴν ἀφίξιν πρὸ τῆς ἐνάριξ-
ξως τῆς πολιορκίας ὤφειλον περιμένειν· προφανῆ περιστατικά, ἅτινα (πλὴν τῆς γενναίας ἀμύνης τῶν ἱπποτῶν) τὴν ἀποτυχίαν τῆς πολιορκίας τῆς Μελίτης πολὺ κάλλιον ἐξηγοῦσιν ἢ τὸ σκῶμμα τοῦ μεγάλου βεζύρου.

Ὁ Σερασκέρης ἐξήτασεν ἐν Μοθώνῃ τὸν στρατὸν, συγκεϊμένον ἐξ ἑπτακισχιλίων σπαήδων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διοικουμένων ὑφ' ἐνὸς σαντζάκβεγην καὶ δύο ἀλαιοβέγην, ἐκ πεντακοσίων σπαήδων τῆς Καραμανίας καὶ ἐκ τετρακοσίων ἐτέρων τῆς Μιτυλήνης, ἐκ τετρακισχιλίων καὶ πεντακοσίων γενιτσάρων, καὶ δεκατριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν ἀτάκτων στρατευμάτων, ἐκ χιλίων δὲ διακοσίων σπαήδων καὶ τριῶν χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ἀνδρῶν ἀτάκτων στρατευμάτων τῆς Ρούμελης, ὧν ἦρχον δύο σαντζακβέγηδες καὶ εἰς ἀλαιοβέγης. Ὁ δὲ στόλος συνέκειτο ἐξ ἑκατὸν τριάκοντα γαλερῶν, ὀκτὼ ὀλκάδων, τριῶν καραμουρσάλ, ἑνδεκα μεγάλων πλοίων, ὧν ἐν φέρον ἐξακοσίους σπαήδας, ἑξακισχιλίους πίθους πυρίτιδος, τρισκαίδεκα χιλιάδας σφαιρῶν ἀπώλετο αὐτανδρον ἐν Μοθώνῃ (1), ἐκ δέκα γαλερῶν τοῦ ἐβδομηκονταετοῦς Ἀλῆ Πορτοῦκ, φρουράρχου τῆς ναυτικῆς φρουρᾶς τῆς Ρόδου,

(1) Ὁ Σελανικὶ ἀναφέρει τὸ πυροβολικόν. Ἐπερ ὁ στόλος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ.

ἐκ δύο γαλερῶν τῆς Μιτυλήνης τοῦ Σαλίχ, υἱοῦ τοῦ τελευταίου βεγλέρβεγη τοῦ Ἀλγερίου, καὶ ἕξ ἐπτακαίδεκα γαλερῶν μικροτέρων, λιβυρνίδων καλουμένων, ἐν συνόλῳ 1565 ἐκ διακοσίων περίπου πλοίων (ΚΒ). Τῇ 19 Μαΐου ὁ στόλος ἐφάνη πρὸ τοῦ Μάρτζα Σιρόκου (ΚΓ), μεστμδρινοδοτυικοῦ λιμένος τῆς νήσου, τῇ δὲ ἐπιούσῃ παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Πιαλέ, συμβουλευσάντος ἵνα περιμένωσι τὴν ἔλευσιν τοῦ Τοργουδ, ὁ σερασκέρης ἀπεβίβασε διαμυρίους ἄνδρας μετὰ πέντε πεδινῶν τηλεβόλων. Παραχρῆμα ἀνωρύχθη χαράκωμα καὶ ἐστήθησαν τηλεβόλα κατὰ τοῦ φρουρίου τοῦ ἁγίου Ἐλμου, ὅπερ κείμενον ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου μετὰ τῶν δύο λιμένων (τοῦ Μάρτζα Μουσέτ καὶ τοῦ μεγάλου) ὑπερήσπιζεν ἀμφοτέρων, κατέναντι δ' αὐτοῦ ἦν τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου. Μετὰ πέντε ἡμέρας ὁ Οὐλουτζαλί κατέπλευσεν ἐξ Ἀλεξανδρείας μετὰ ἕξ γαλερῶν, τῇ δὲ 2 Ἰουνίου ἦλθεν ὁ Τοργουδ μετὰ τριῶν καὶ δέκα γαλερῶν, ὧν ἐκάστη ἔφερεν ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ μετὰ δέκα βάρειων, φερουσῶν ἑτέρους ὀκτακοσίους δέκα. Οὗτος ἀπεδοκίμασε τὴν πρὸς τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Ἐλμου προσβολὴν, λέγων, ὅτι τοῦτο ἀναγκαίως μετὰ ταῦτα ἐμελλε πεσεῖν οἴκοθεν (1), ἐκήρυξεν ὁμως, ὅτι, γενομένης τῆς προσβολῆς, ἦν αἰσχυρὸν τῇ τιμῇ τῶν ὀθωμανικῶν ὀπλῶν ἐγκαταλεῖψαι αὐτήν· ὅπως δὲ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπιτυχίαν ἔστησε δευτέραν τηλεβολοστοιχείαν καὶ ἔβαλλεν ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ λιμένος Μουσέτ, ἥτις ἔκτοτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ φέρει, τὸν πρόβολον διὰ τῶν τηλεβόλων τῶν γαλερῶν αὐτοῦ. Τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Ἐλμου ἔβαλλον ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης τὰ πλοῖα, ἀπὸ

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Γρυζίου, ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης, χειρόγραφον 729.

δὲ τῆς ξηρᾶς ἔξ καὶ τριάκοντα τηλεβόλα. Μετὰ πολλὰς ἀτελεσφορήτους ἀποπείρας μικρῶν ἐφόδων ὁ Τοργούδ⁴⁶ ἤγαγε καρτεράν ἐφοδόν. Λίθος, ὃν σφαῖρα τηλεβόλου^{Ἰουνίου 1565} ἀπὸ τοῦ φρουρίου τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου συνέτριψεν, ἔπληξε τὸν βεγλέρβεγην τῆς Τριπόλεως κατὰ τὴν κεφαλὴν. Τὸ αἶμα ἔρρευσε κρουνηδὸν ἀπὸ ῥινὸς καὶ ὠτων. Ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς, κελεύσας ἵνα ἐπιθέσῃσι κάλυμμα ἐπ' αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν θέσιν αὐτοῦ μετὰ μεγίστης ἡρεμίας πνεύματος καὶ ἀταραξίας, μετὰ τοῦ μηχανικοῦ περὶ τῆς ἰδρύσῃς νέας τηλεβολοστοιχίας ἐντυγχάνων. Ὁ νεκρὸς τοῦ²³ Τοργούδ ἀπεχομίσθη εἰς Τρίπολιν. Μετὰ ἐπτὰ ἡμέρας ἐξεδίχησε τὴν πτώσιν ταύτην ἡ πτώσις τοῦ ἁγίου Ἐλμου, οὗ οὐ γενναῖοι πρόμαχοι εἰς χιλίους τριακοσίους, ἐν οἷς ἑκατὸν τριάκοντα ἱππότες, ἀπέθανον ἡρωϊκῶς. Ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς, ὅτε εἶδε πόσον μικρὸν ἦν τὸ ἄλδον φρούριον καὶ ἀντὶ πόσης ἀπωλείας ἐξηγοράσθη, εἶπεν ἀναλογιζόμενος τὴν μείζονα, ἣν συνεπήγετο ἡ προσβολὴ αὐτοῦ τοῦ φρουρίου. «Εἰ ὁ υἱὸς ἤδη ἐστὶ τοσοῦτον βαρύτερος, πόσον ἔσεται ὁ πατήρ;» Ὅπως δὲ κορέσῃ τὴν κατὰ τῶν πεσόντων προμάχων ὀργὴν ἐκέλευσεν ἵνα τεταρτάσωσιν αὐτοὺς καὶ καθηλώσαντες ἐν σταυροῦ τύπῳ ἐπὶ σανίδων ἐξωθήσωσι διὰ τῶν κυμάτων πρὸς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου καὶ τὴν πόλιν. Ὁ μέγας ταξιάρχης τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὁ μεγάλθυμος Λαβαλέτ, ἰδὼν τοιοῦτο θέαμα, ἐπελάθετο τῆς χριστιανικῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῖς ἴσοις ἀμειβόμενος ἐκέλευσε τὴν σφαγὴν πάντων τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων καὶ τὴν ἐκσφενδόνησιν τῶν κεφαλῶν αὐτῶν ἀντὶ σφαιρῶν εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον. Τότε ὁ Μουσταφᾶς προσεκάλεσε τὸν μέγαν ταξιάρχην εἰς παράδοσιν τοῦ φρουρίου διὰ δούλου τινὸς χριστιανοῦ ἐβδομηκονταετοῦς, ὑπηρετοῦντος πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἐν

τουρκικῇ γαλέρᾳ. Ὁ δὲ Λαβαλέτ ἤγαγε τὸν δούλον εἰς τὰ
 θυρώματα καὶ δείξας αὐτῷ τὰς βαθείας καὶ εὐρείας τά-
 φρους, ἀπέπεμψεν αὐτὸν μετὰ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης·
 «Μόνον τὸν βόθρον τοῦτον ἐτοιμῶς ἔχω ἐκχωρῆσαι τῷ
 Πασᾷ, ὅπως πληρώσῃ αὐτὸν τοῖς πτώμασι τῶν γενιτσά-
 ρων». Ἦδὴ ἡ προσβολὴ ἦν δεινὴ πρὸς ἀμφοτέρα τὰ
 φρούρια τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου καὶ ἁγίου Μιχαήλ, ἅτινα
 ὑποδομημένα ἐπὶ δύο γλωσσῶν, καθηκουσῶν εἰς τὸν μέ-
 γαν λιμένα, περιέκλειον ἐν ἑαυταῖς τὸν λιμένα τῶν γα-
 λερῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βεγλέρβεγης τοῦ Ἀλγερίου Χα-
 σάν, καταπλεύσας εἰς Μελίτην μεθ' ἑπτὰ καὶ εἴκοσι πλοίων
 καὶ δύο χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ἀνδρῶν, ἐνίσχυσε τοὺς
 πολιορκητάς. Ὁ Χασάν οὗτος, υἱὸς τοῦ Χαῖρεδδίν Βαρ.¹²
 βαρόσα καὶ γαμβρὸς τοῦ Τοργούδ, ἠθέλησεν ἵνα διὰ ^{Ἰουνίου} 1565
 λαμπροῦ ἀνδραγαθήματος γένηται ἄξιός τοιαύτης συγ-
 γενείας· διὸ ἠτήσαντο ἄρξαι τῆς πρὸς τὸ φρούριον τοῦ
 ἁγίου Μιχαήλ ἐφόδου· τοῦ δὲ Μουσταφᾶ παρασχόντος
 αὐτῷ ἑξακισχιλίους ἀνδρας, ἤγαγεν αὐτοὺς πρὸς τὸ φρού-
 ριον, ἐν ᾧ ὁ ἐν τῇ πειρατικῇ βίᾳ ἐγγεγράσας Κανδελί-
 σας, Ἕλληνα ἐξωμότης, διώκει τὰ πλοῖα. Ὁ Κανδελί-
 σας προέβη μετὰ τετρακισχιλίων Ἀλγερινῶν πρὸς τὴν
 ἀποφράσσουσαν τὸν λιμένα τῶν γαλερῶν ἄλυσιν κρο-
 τούντων τῶν τυμπάνων καὶ ἤχουσῶν τῶν σαλπίγγων
 καὶ ἡγουμένης λέμβου, ἐφ' ἧς ἦσαν ἱμάμαι καὶ Μωαμε-
 θανοὶ Ἀφρικανοὶ ἱερεῖς, οἳ τινες ἀναγινώσκοντες τὸ Κο-
 ράνιον καὶ καταρώμενοι τοῖς χριστιανοῖς, συγχρόνως
 προσηύχοντο καὶ κατηρῶντο. Ὁ ἀγὼν ἦν μακρὸς καὶ
 δεινός· μόλις πεντακόσιοι ἄνδρες ἐκ τῶν ἐφορητησάντων
 ἐπανῆλθον· οὐδενὸς Τούρκου ἐφείσαντο οἱ Μελιταῖοι, οἳ
 τινες πανταχοῦ ἐνέσπειραν θάνατον, ὃν ὡς ἀντίδωρον
 ἐκάλεσαν νόμισμα τοῦ ἁγίου Ἑλμου. Οἱ πολιορκούμενοι

ἐθρήνησαν τὸν Γαρσίαν τὸν ἐκ Τολέδου, υἱὸν τοῦ ἀντιβασι-
λέως τῆς Σικελίας, καὶ τὸν ἀδελφιδοῦν τοῦ μεγάλου τα-
ξιάρχου. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἀρχηγοὶ ἐγνώσαν ἐν συμβουλίῳ,
ἵνα ὁ μὲν Πιαλὲ καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ στόλου μὴ παύ-
σωσι πολιορκοῦντες τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου
Ἀγγέλου, ὁ δὲ βεγλέβεγες τοῦ Ἀλγερίου καὶ οἱ πειρα-
ταὶ μὴ παύσωσι τὴν πρὸς τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Μιχαήλ
ἔφοδον. Ἡ πολιορκία παρετάθη ἐπὶ δύο ὅλους μῆνας, ἐφ'
οὓς δέκα ἔφοδοι πρὸς τὸ φρούριον αὐτὸ γενναίως ἐγένοντο
καὶ γενναίως ἀπεκρούσθησαν. Κατὰ τὴν τελευταίαν Τοῦρ-
κοὶ τε καὶ Χριστιανοὶ λέγουσιν, ὅτι εἶδον ἐπὶ τῶν προχω-
μάτων γυναῖκα καὶ δύο ξένους ἄνδρας, οἱ δὲ τελευταῖοι,
ὅτι καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν Θεοτόκον μετὰ τοῦ ἁγίου Παύ-
λου καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τοῦ προστά-
του τοῦ τάγματος (ΚΔ). Ἡ πρὸς τὸ θαῦμα τοῦτο πίστις
ἐνεθουσίασεν εἰς καταπληκτικὰ ἀνδραγαθήματα τοὺς Χρι-
στιανούς στρατιώτας, δύναται δὲ ἵνα χρησιμεύσῃ πως εἰς
συγγνώμην τοῦ ἐκλιπόντος θάρρους τῶν πολιορκούντων.
Ὅτε τέλος τῇ παραμονῇ τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου ἡ
ἐπὶ τοσοῦτον προσδοκωμένη καὶ ἐπὶ τοσοῦτον βραδύνασα
ἐπικουρία τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Σικελίας ἀφίκετο εὐτυ-

41 ῥῶς, ὁ Μουσταφᾶς καὶ ὁ Πιαλὲ ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν,
καθ' ἣν οἱ μὲν πολιορκούμενοι ἀπέβαλον ὥς πεντακισχι-
λίους ἄνδρας, οἱ δὲ πολιορκηταὶ πλέον ἢ τετραπλασίους.
Σεπτ. 4565

Περιπλεύσαντες μετὰ μὲν τοῦ Τοργουῶ καὶ Πιαλὲ τὰς
παραλίας τῆς Μεσογείου, μετὰ δὲ τοῦ Πιρὶ Πασᾶ καὶ
Σιδὶ Γαζὶ τὰς τοῦ ἀραβικοῦ καὶ περσικοῦ κόλπου, περι-
γράψαντες τὰς κατακτήσεις τῆς Τριπόλεως, τῆς Γέρ-
βης, τῆς Βουτζίας, τοῦ Βενεζέρτ, τοῦ Ὁράν καὶ τῆς Βα-
στίας, ὥς καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς Μεχδιγέ καὶ τοῦ Πινὸν
δὲ Βελέζ καὶ τὰς ληστρικὰς ἐκστρατείας ἐπὶ τὸ Πλούμ-

βινόν, Ἐλθαν καὶ Σορέντον, καὶ τὴν ἀποτυχοῦσαν πολιορκίαν τῆς Μελίτης, ἐπανερχόμεθα μετὰ τὸ ἐκκαίδεκαε-
τὲς τοῦτο ἐπισόδιον ἀκαταπαύστων κατὰ θάλασσαν πο-
λέμων εἰς τὸν χρόνον τῆς πρὸς τὴν Αὐστρίαν διομολο-
γηθείσης εἰρήνης, ἔνθα κατελίπομεν τὴν διήγησιν τῶν
πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν ἔργων.

Ὁ Φερδινάνδος τῷ δευτέρῳ ἤδη ἔτει ἀπὸ τῆς ἐπὶ ὀκτῶ
ἔτη μεταξὺ τοῦ Σουλεϊμάν καὶ αὐτοῦ διὰ τοῦ Βουσθέκ
διομολογηθείσης εἰρήνης ἐτελεύτησε. Ὁ μέγας βεζύρης, ²⁵
μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ Φερδινάνδου, ἀπήτησε παραχρῆ ^{Ἰουλ.}
μα παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ Ἀλβέρ- ¹⁵⁶⁴
του τοῦ ἐκ Βῦς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐπὶ δύο ἔτη καθυστε-
ροῦντος ἑτησίου φόρου, οὗ ἡ ἀπότισις ὠφελεῖ γενέσθαι τῷ
προτέρῳ ἔτει, καὶ τὴν ἀνανέωσιν τῆς συνθήκης ἐπὶ τὰ ὑπο-
λειπόμενα ἕξ ἔτη. Ἦδη τῷ ἀπιόντι ἔτει ἐγίγνετο ἡ παρά-
δοσις τῶν καθυστερούντων ἑτησίων δώρων ὑπὸ τῶν ὀρι-
σθέντων πρὸς τοῦτο τριῶν ἀντιπρέσβειων, εἰμὴ οὗτοι ἐκω-
λύοντο ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως φρουρᾶς τῆς Βούδης, εἰ-
πούσης, ὅτι οὐκ ἐπιτρέπει τὴν διάβασιν αὐτῶν. Ὁ Μαξι-
μιλιανὸς οὖν ἐβράδυνε τὴν ἀποστολὴν τῶν δώρων μέχρι
τῆς ἀνανεώσεως τῆς πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ διομολογηθεί-
σης συνθήκης. Ὁ Σουλεϊμάν, πέμψας πρὸς αὐτὸν τὸν τζα-
οῦσιν Ἀλῆν, ὅπως συγχαρῇ αὐτῷ ἐπὶ τῇ εἰς τὸν ὀρόνον
ἀναβάσει, ἠρώτησε σῦνμα αὐτόν, εἰ ἤθελεν, ἡ οὐ, τὴν
εἰρήνην. Ἐν τῷ μεταξὺ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζαπόλια ἐπιτεθέντος
πρὸς τὸ Ζαθμάρ, ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντι-
νούπολιν τὸν ἀντιπρέσβυν Μιχαὴλ Τζέρνοβιτζ, πρῶν δι-
ερμηνέα τῆς Βενετίας, ὅπως ποιήσῃται λόγον περὶ τού-
του. Ὅτε ὁ Τζέρνοβιτζ ἀφίκετο εἰς Κόμαρα, ὁ Ἀρσλάν
Πασᾶς, ὁ διαδεξάμενος τὸν Ρουστέμ Πασᾶν ἐν τῇ διοική-
σει τῆς Βούδης, ἐδήλωσεν αὐτῷ, ὅτι ὁ τοῦ Στριγονίου Χα-

σὰν οὐκ ἐπιτρέψει αὐτῷ διελθεῖν, εἰ μὴ ἐκόμιζε τὰ ὀφει-
 λόμενα τῇ Πύλῃ χρήματα, συγχρόνως δὲ ἀνεκοίνωσε τῷ
 αὐτοκράτορι διὰ τοῦ Τρανσιλθανοῦ ἐξωμότου τζαούση Χεδ-
 γέτ, οὗ τὸ γερμανικὸν ὄνομα ἦν Μάρκος Σχέρερ, ὅτι ἦν
 παρηγγελημένος ἵνα κωλύσῃ τὴν δίοδον πάσῃ πρεσβείᾳ,
 ἣτις οὐκ ἐκόμιζε, πλὴν τοῦ εἰς ἑξακισμύρια δουκάτα φόρου
 τῶν δύο ἐτῶν, καὶ τὰ τρισμύρια, ἃ αὐτὸς ὁ Βουσβέκ ὑπέ-
 σκετο τοῖς βεζύραις· ἀλλ' ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐφοβεῖτο μὴ ἡ
 παράδοσις τῶν χρημάτων πρὸς τοὺς Τούρκους ἀποβῇ εἰς
^{Νοέμβ.}
¹⁵⁰⁴ μάτην. Ἐν τοσοῦτῳ οἱ δύο τζαούσαι Βαλῆς καὶ Χεδαγέτ
 ἀπελθόντες ἔλαβον τὴν ὑπόσχεσιν περὶ τῆς ὅσον οὕτω ἀπο-
 στολῆς τῶν ὑπεσχημένων χρημάτων καὶ ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ
 ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμενε ἐκ νέου ἀπαιτῶν τὴν ἀπόδοσιν
 τοῦ Ζαθμάρ. Οἱ τρεῖς ἀντιπρέσβεις Μιχαὴλ Τζέρνοβιτζ,
 Γεώργιος Ἀλβάνης καὶ Ἀχάζ Ξαβὶ ἀφίχοντο εἰς Κων-
²² σταντινούπολιν λήγοντος τοῦ ἔτους τούτου (ΚΕ). Ὁ
^{Δεκεμ.}
¹⁵⁶⁴ Γεώργιος Ἀλβάνης ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν περὶ τὰς ἀρχὰς
 τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, οἱ δὲ ἕτεροι δύο συνάδελφοι αὐτοῦ,
⁴
^{Φεβρ.}
¹⁵⁶⁵ πρὶν ἢ προέλθωσι πρὸς τὸν σουλτάνον, παρέδωκαν ἐν
 δημοτελεῖ διβανίῳ τὰ ὀφειλόμενα ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἑξα-
 κισμύρια δουκάτα καὶ τὰ ὑπεσχημένα τοῖς βεζύραις τρις-
 μύρια (ΚΖ). Ἀντὶ τούτων ὁ μέγας βεζύρης συγκατετέ-
 θη εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῆς εἰρήνης ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη καὶ διω-
 μολόγησεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ σουλτάνος τηρήσει πάσας τὰς
 ἐν Τρανσιλθανίᾳ κτήσεις, τὰς κειμένας πέραν τοῦ Τιβί-
 σκου, πλὴν τοῦ Ῥεναὺ ἢ Νεουστάτ, καλουμένου καὶ Φρα-
 ουενβάχ, ἅτε γαμηλίου δώρου τῆς βασιλίσσης τῆς Οὐγγ-
 ρίας. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε οἱ ἀντιπρέσβεις, οὔτε οἱ πρέσβεις,
 παρεδέχοντο ταῦτα, ὁ Τζέρνοβιτζ ἐπανῆλθεν εἰς Βιένναν
 μετὰ τοῦ τζαούση Χεδαγέτ, ὁ δὲ Ἀχάζ Ξαβὶ ἔμεινε ἐν
 Κωνσταντινουπόλει· συγχρόνως δὲ ἕτερος τζαούσης ἐπέμ-

φθῇ εἰς Τρανσιλθανίαν, ὅπως συστήσῃ αὐτῇ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Γεώργιος Βεβὲκ παρεδόθη ἐλεύθερος τῷ Τρανσιλθανῷ πρεσβευτῇ Βεκέσση διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἰωάννην Σιγισμουῦνδον φιλίαν τοῦ σουλτάνου. Μόλις δ' ἀφικόμενος εἰς Τζούρουλον ὁ Τζέρνοβιτς, συνελήφθη καὶ ἀπήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ δύο τζαουσῶν, ἐσπευσμένως πρὸς τοῦτο πεμφθέντων· διότι ὁ Πασᾶς τῆς Βούδης ἀνήγγειλε τὴν πρὸς τὸ Τοκάυ ἐπίθεσιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὴν μεγάλην συνάθροισιν στρατευμάτων. Ὁ Σουλεϊμάν ἐξωργίσθη λίαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπῆτει τὸ Ζαθμάρ, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατελάμβανε τὸ Τοκάυ (ΚΖ). Μετὰ τὴν καταφανῆ δήλωσιν τῆς δυσαρεσῆσεως τοῦ σουλτάνου ὁ Τζέρνοβιτς ἐπορεύθη εἰς Βιένναν μετὰ τοῦ Χεδάγέτ. Ἐν ᾧ δ' οὗτος παρεδίδω τὸ ἐπικυροῦν τὴν εἰρήνην ἔγγραφον, ἐμέμφετο ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλεϊμάν τῷ Μαξιμιλιανῷ, ὅτι μὴ περιμείνας τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὴν περὶ ἀποδόσεως τοῦ Ζαθμάρ αἴτησιν, ἀφείλετο αὐτογνωμόνως τὸ Τοκάυ καὶ τὸ Σερένς. Διὰ ταῦτα ὁ σουλτάνος ἐκέλευσε τοὺς πασάδες τῆς Βούδης καὶ τοῦ Τεμεσβάρ ἵνα πορευθῶσι μεθ' ἑπτὰ σαντζακβέγηδων πρὸς βοήθειαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζαπόλια. Τῶντι, ἅμα λαβὼν τὸ κέλευσμα τοῦτο ὁ Πασᾶς τῆς Βούδης Ἀρσλάν ἐξέπεμψεν ἐξακισχιλίους ἄνδρας εἰς Τρανσιλθανίαν, ὁ δὲ διοικητὴς τοῦ Τεμεσβάρ Χασάν Πρόδοβιτς κατέλαβε τὴν Παγκόταν. Ἐνεκα τῶν ἐχθρικῶν τούτων ἔργων ὁ Τζέρνοβιτς ἐπέμφθη πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ τζαούσης ἔμεινεν ὡς ὁμηρος ἐν Βιέννῃ μέχρι τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ. Ὁ Τζέρνοβιτς ἐνετάλη αἰτῆσαι, ἵνα τῷ μὲν αὐτοκράτορι ἀποδοθῇ ἡ Παγκότα, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ζαπόλια προσκληθῇ ἐκπληρῶσαι τὰ ἐν Ζαθμάρ διωμολογημένα. Τῇ ἐπιούσῃ τῆς εἰς Κων-

28
 1515 ^{Ιουλίου}
 1515 ριγμα τῆς εἰρήνης ὁ πολύσαρκος Ἀλῆς, διεδέξατο δ' αὐ-
 τὸν ὁ φιλοπόλεμος δεύτερος βεζύρης, ὁ Βόσνιος Μωάμεθ
 Σοκόλλοβιτς, ὃς ἐν τῇ πρώτῃ συνεντεύξει ἐδήλωσε πρὸς
 τὸν Ἰζέρνοβιτς, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ὤφειλεν ἀποδοῦναι τὸ
 Τοκάυ καὶ Σέρενς, ὅτι ἡ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ζαπόλια ἐν
 Ζαθμάρ διομολογηθεῖσα συνθήκη ἦν ἄκυρος, ἅτε μὴ συγ-
 κατατεθέντος τοῦ σουλτάνου, ὅτι τὰ πάντα ἀνάγκη ἦν νὰ
 μένωσιν ὥς εἶχον μέχρι τῆς ἀποτίσεως τοῦ ὀφειλομένου
 φόρου, μετὰ ταῦτα δὲ ἐπαναληφθῇ ἡ περὶ τῆς ἀνανεώ-
 σεως τῆς εἰρήνης συζήτησις. Οὕτε ὁ πρεσβευτὴς Ἀλθέρ-
 τος ὁ ἐκ Βύς, οὔτε ὁ Ἰζέρνοβιτς ἐδύναντο ἀποδεχθῆναι ταῦ-
 τα. Οὗτος δὲ παρεσκευάζετο ἐπανελθεῖν εἰς Βιένναν μετὰ τῆς
 ἀποκρίσεως τοῦ Σουλεῖμάν, ὅτε ἀγγελιαφόροι ἐλθόντες
 7
 1515 ^{Ιουλίου}
 1515 εἰ μὴ ταχεῖα ἐπικουρία ἔσπευδεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.
 Ὁ Ἰζέρνοβιτς συνελήφθη, μετὰ δὲ τὴν ἀγγελίαν τῆς
 ἀλώσεως τοῦ Ἐρδεδ ὑπὸ τοῦ Χασάν, βεγλέρβεγῃ τοῦ
 Τεμεσβάρ, ὃς πολιορκήσας αὐτὸ ἐπὶ τέσσαρας καὶ τεσ-
 4
 1515 ^{Ιουλίου}
 1515 σάρᾳκοντα ἡμέρας καὶ δύο ποιησάμενος ἐφόδους ἐπόρθησεν
 αὐτό, ὁ μέγας βεζύρης μετεπέμφατο τὸν Ἰζέρνοβιτς,
 καὶ ἐνεχείρισεν αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ σουλτάνου, ἐν ᾗ
 7
 1515 ^{Αὐγ.}
 1565 ἐδήλου, ὅτι ἡ ἐν Ζαθμάρ διομολογηθεῖσα συνθήκη ἦν ἄκυ-
 ρος, ἀπῆτει δὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Νογὺ Βάνου καὶ τοῦ
 Τοκάυ πρὸς τὸν Ζαπόλια, τὴν ἀπὸ τῆς Τρανσιλβανίας
 ἀποχώρησιν τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων καὶ τὴν
 ἀπελευθέρωσιν τοῦ τζαούση Χεδαγέτ. Ὁ Ἰζέρνοβιτς ἀφί-
 κετο διὰ δέκα καὶ τεσσάρων ἡμερῶν ἀπὸ Κωνσταντινου-
 πόλεως εἰς Βιένναν (1) μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἥκο-

(4) Καὶ οὐχὶ ὁ ἑνδεκά ἡμερῶν, ὡς λέγει ὁ Ἰστοιάνφηξ, ΚΒ.

λούθησε δὲ αὐτῷ βραδέως τὴν πορείαν ποιούμενος Ἀχὰζ
 Ξαβί (ΚΗ). Συγχρόνως ὁ Μουσταφᾶ Σοκόλλοβιτς, ἀδελ- 23
 φιδούς τοῦ μεγάλου βεζύρου Μωάμεθ, ὁ διοικητὴς τῆς ^{Αὐγ.} 1565
 Βοσνίας, εἰσέβαλεν εἰς Κροατίαν, ὅπως αὐτόθεν δι' ἀντι-
 περιορασμοῦ τινος γένηται ὠφέλιμος τῷ υἱῷ τοῦ Ζαπό-
 λια. Ὁ Μουσταφᾶς, ὡς ὁ θεὸς αὐτοῦ, ἐγεννήθη ἐν Σο-
 κὸλ (φωλεᾷ ἱεράκων). Ὡς ὁ Μωάμεθ Σοκολλί, ἀπὸ τοῦ
 αὐτοκρατορικοῦ χαρεμίου, ἐνθα ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα
 τοῦ ἀρχικυνηγοῦ τῶν ἱεράκων καὶ τὸ τοῦ σημαιοφόρου,
 ἀνηγορεύθη μετ' οὐ πολὺ ναύαρχος, εὐθὺς δ' εἴτα βεγλέρ-
 βεγης τῆς Ῥούμελης, οὕτω καὶ ὁ ἀδελφιδούς Μουσταφᾶς
 ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀρχιδαιτροῦ ἀνηγορεύθη εἰς δεφ-
 τερδάρ τοῦ Τεμεσβάρ καὶ ἐντεῦθεν εἰς σαντζάκβεγην τοῦ
 Φουλέκ. Αὐτόθεν μετατεθείς ὡς σαντζάκβεγης εἰς Κλίς
 ὑπέταξε τὸ φρούριον Κοριάν, εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἀνη-
 γορεύθη διοικητὴς τῆς Σεγεδίνης καὶ τοῦ Ἑρσέκ (ΚΘ).
 Διοικητὴς δὲ τούτου ὢν, εἰσέβαλεν εἰς Κροατίαν καὶ ἐπο-
 λιόρησε τὴν Κρούππαν, τὴν ὑποκειμένην ἄλλοτε τοῖς
 Ἰωαννίταις, νῦν δὲ τῷ κόμητι Ζρινύ. Ὁ Μαθίας Βακιξ
 ἀπεχρίνατο πρὸς τὴν περὶ παραδόσεως πρόσκλησιν μετ'
 ἀξιοπρεπείας ἀξίας τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (ὁ ἐτίμησαν πολ-
 λάκις δι' ἀνδραγαθημάτων οἱ ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Παῦ-
 λος) καὶ ἐπεμφε πρὸς τὸν τοπάρχην τῆς Καρνιόλης
 ἀγγελιαφόρους ἐπικαλούμενος ταχεῖαν ἐπικουρίαν.
 Ἡ πολιορκία διήρκει ἤδη ἐπὶ ἐκκαίδεκα ἡμέρας παρὰ
 πᾶσαν προσδοκίαν τοῦ Μουσταφᾶ, ὃς εἰς μάτην ἠνάλωσε
 τὰς σφαῖρας αὐτοῦ, ὥστε ἐπεμψεν ὑποζύγια εἰς Βανια-
 λούκαν καὶ Βερβόζεν, ὅπως κομίσωσιν ἐτέρας· ἐν τῷ με-
 ταξὺ δὲ ἐκ προστάγματος αὐτοῦ Ἀθίγγανοι κατεσκευά-
 ζον σφαῖρας λιθίνας, ἃς περιεκάλυπτον μολύβδω. Ὁ Ἀ-
 ουερεβέργ ἀφικόμενος μετὰ ἑπτακισχιλίων ἀνδρῶν ἐστρα-

τοπέδευσεν ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὀχθης τοῦ Οὔννα οὕτως, ὥς εἰ οἱ στρατιῶται τῶν δύο στρατοπέδων ὑπὸ μόνου τοῦ ποταμοῦ χωριζόμενοι ἀντήλλασσον οὐ μόνον σφαίρας καὶ βελη, ἀλλὰ καὶ ὕβρεις καὶ προκλήσεις. Ὁ Σλουὶ καὶ ὁ Φαρασίξ μάτην παρεκάλεσαν τὸν Ἀουεροβέργ, ἵνα δῶ αὐτοῖς χιλίους ἄνδρας πρὸς διάβασιν τοῦ Οὔννα, τὴν δὲ μὴ συγκατάθεσιν αὐτοῦ οἱ Οὐγγροι ἡρμήνευσαν ὡς δειλίαν· τῇ δὲ εἰκοστῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ τῆς πολιορκίας ἡ Κρούππα ἀλούσα πυρὶ καὶ σιδήρῳ ἐγένετο πυρὰ, ἐφ' ἧς ἀπώλοντο οἱ γενναῖοι αὐτῆς πρόμαχοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις· φρικῶδες θυσιαστήριον τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου, ἐκπέμπον καπνὸν πυρὸς καὶ αἵματος! Ὁ Μουσταφᾶς, θαρρήσας ἐκ τῆς νίκης ταύτης πρὸς νέας ἐκστρατείας, ἐχώρησε μετὰ χιλίων ἐπτακοσίων ἀνδρῶν εἰς Ὀδρέσλον οὐ μακρὰν τοῦ Κρίς. Ἐνταῦθα ὅμως ὁ Ἐρδεβὺ, ἐπιπεσὼν πρὸς αὐτὸν ἐξαπίνης μετὰ χιλίων πεντακοσίων ἱππέων καὶ τριῶν χιλιάδων πεζῶν, ἡχμαλώτευσεν ἑκατὸν εἰκοσι καὶ ὀκτὼ ἄνδρας καὶ ἐποίησατο πολλὰ λάφυρα, ἰδίᾳ δὲ δώδεκα ὑποζύγια αὐτοῦ τοῦ Μουσταφᾶ φέροντα πλῆθος ἀσπίδων καὶ ἀκοντίων καὶ ἄλλων πολεμικῶν σκευῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Σουλεϊμὰν ἐπέστειλε πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας αἰτιώμενος τὰς τῶν Οὐσκόκων τῆς Σέγνας ἐπιδρομὰς εἰς τὴν ὀθωμανικὴν χώραν (1).

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἣτις ἐστὶν ἡ τελευταία τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Σουλεϊμὰν ἐκ τῶν ἐν ταῖς ὀκτὼ τόμοις τῶν *Scritture turchesche* σωζομένων, ἐν ταῖς βενετικαῖς ἐγγράφοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, φέρει χρόνον τὸν μῆνα σελῶν 973. Ὁ Σουλεϊμὰν αἰτιᾶται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ τὰς σχέσεις τῶν Οὐσκόκων πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ζάρας, τοῦ Σεβενίκου καὶ τοῦ Σπαλάτρου, τὴν ἐκ τῆς νήσου Βράτζας μετὰ δύο ληστρικῶν πλοίων ἐξοδὸν αὐτῶν καὶ τὴν λαφυραγωγίαν συνοδείας τινὸς ἐμπορικῆς οὐ πόρρω τοῦ Μικχαρσκά.

Τούτων συμβαινόντων ἐν Οὐγγρία, ἡγγέλθη ἐν Κων-
 σταντινουπόλει ἡ λύσις τῆς πολιορκίας τῆς Μελίτης, ἧς
 τὴν αἰτίαν ὁ μὲν καπιτὰν Πασᾶς Πιαλέ ἐπῆγε τῷ σερα-
 σκέρῃ Μουσταφᾷ, οὗτος δὲ ἐκείνῳ. Ὁ πρῶτος παρηγγέλ-
 θη ἵνα νυκτὸς εἰσπλεύσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως μὴ ⁴⁰ ^{Νοεμ.} 1365
 αἱ κακῶς ἔχουσιν γαλέραι, γενόμεναι καταφανεῖς, ἔσω-
 νται ἀλγίστον θέαμα. Ἐν τῷ μετ' ὀλίγον γενομένῳ συμ-
 βουλίῳ ὁ Σουλεϊμὰν προσηγόρευσε μόνον τὸν πρῶτον καὶ
 δεύτερον βεζύρην Μωάμεθ Σοκολλί καὶ τὸν Περτέβ Πασᾶν,
 ὅπως κουφίσῃ πως τὴν δυσμένειαν κατὰ τοῦ πέμπτου
 βεζύρου, τοῦ σερασκέρου τῆς Μελίτης, ὃν οὐδὲως προσ-
 ηγόρευσε. Ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ῥούμελης Ἀχμέτ Πασᾶς
 ἐπορεύετο εἰς Σοφίαν, ὅτε ἔμαθε τὸ ἀτύχημα τοῦ ἀδελφοῦ
 αὐτοῦ τοῦ σερασκέρου Μουσταφᾷ· εἶχε δ' ἐν τοῖς ἀκολου-
 θοῖς αὐτοῦ τὸν ἱστοριογράφον Ζελανικί, ὃς τότε ὦν ἀνα-
 γνώστης τοῦ Κορανίου παρ' αὐτῷ, ἀνηγορεύθη μετὰ
 ταῦτα αὐλάρχης καὶ πρόεδρος τῶν ἐλεγκτικῶν συνε-
 δρίων τῆς Μέκκας, Μεδίνης καὶ Ἀνατολῆς, καὶ ὃς τοῦν-
 τεῦθεν ὡς ἀξιόπιστος αὐτόπτης καὶ συγγραφεὺς τῶν συμ-
 βεβηκότων τῶν κατ' αὐτὸν χρόνων χρησιμεύει ὡς πηγὴ
 τῶν ἐφεξῆς ἕξ καὶ τριάκοντα ἐτῶν τῆς ἱστορίας ταύτης.

Ὁ Μαξιμιλιανός, καίπερ σπουδαίως πρὸς πόλεμον πα-
 ρασκευαζόμενος, ἀπεπειράθη ἐτι ἅπαξ τῆς διομολογήσεως ³¹ ^{Ἰαν.} 1566
 εἰρήνης· πρὸς τοῦτο δ' ἐπεμψεν ὡς πρεσβευτὴν πρὸς τὸν
 Σουλεϊμὰν ἀρχομένου τοῦ ἐπιόντος ἔτους τὸν Οὐγγρον
 Χουσουτότην, ἐντειλάμενος αὐτῷ ἀπαιτῆσαι τὴν ἀπόδο-
 σιν τῆς Παγκότας καὶ τῆς Κρούππας (Λ). Ὁ πρεσβευ-
 τῆς οὗτος ἀπῆλθε μετὰ δώρων πρὸς τοὺς βεζύρας καὶ
 μετὰ εἰκοσιν ἀπελευθερωθέντων αἰχμαλώτων, ἐν οἷς ἦν ὁ
 γέρων τζαούσης Κασίμ, αἰχμαλωτισθεὶς πρό τινων ἐτῶν
 ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ παλατίνου Θωμᾶ Ναδάσδη, οὗ

τὴν ἀπελευθέρωσιν ὀνομαστί ἀπήτησεν ἡ χήρα τοῦ 'Ρου-
στέμ. 'Αλλ' ἐπειδὴ ὁ Χουσούττος οὐκ ἐκόμιζε τὸν ἀπὸ
δύο ἡδὴ ἐτῶν καθυστεροῦντα φόρον, ἀπέφευγε δὲ πάντα
λόγον ὡς πρὸς τὸ Τακάϋ, ὁ Σουλεϊμάν ἐξοργισθεὶς κα-
θεῖρξεν αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, ἐν ᾗ ἦν καὶ ὁ πρεσβευτὴς
'Αλθέρτος. Παραχρῆμα ὁ πρὸς τὴν Οὐγγρίαν πειλέμος
ἐκρίθη καὶ ἐκηρύχθη.

Μικρὸν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Οὐγγρικῆς ἐκστρατείας
Φεβρ. 15.6 ἦλθε διὰ ξηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρὸ μικροῦ ἀπο-
βληθεὶς ἀπὸ τῆς διοικήσεως τῆς Εὐδαίμονος 'Αραβίας
Μαχμούτ, ὃς παραχρῆμα προσῆλθε πρὸς τὸν Σελίμ· ἐκτῆ-
σατο δὲ εἰς τοσοῦτον τὴν εὐνοίαν τοῦ ἡγεμονόπαιδος τού-
του καὶ τὴν τοῦ Σουλεϊμάν διὰ τῆς προσφορᾶς βαρυτίμων
δώρων, ὥστε προεβιάσθη διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου (1)
ἀντὶ τοῦ Σόφης Κιλοῦν 'Αλῆ Πασᾶ. Οὗτος, ὃς ἐν τῇ κατὰ
τὸ Ἰκόνιον συναφθείσῃ μάχῃ μεταξὺ τῶν ἡγεμονοπαίδων
Σελίμ καὶ Βαγιαζήτ ὡς βεγλέρβεγης τοῦ Σουλκὰδρ ἐχρη-
σίμευσε μεγάλως τῷ πρώτῳ τούτων, διώκησεν ἐπαλλή-
λως τὸ Βαγδάτ, τὸ Χαλέπιον, τὴν Δαμασκὸν καὶ τέλος
τὴν Αἴγυπτον. Οἱ 'Αραβες ἐκάλουν αὐτὸν Κιλοῦν, οἱ δὲ
Τοῦρκοι Σόφην, τουτέστιν ἀσκητικὸν φιλόσοφον· διότι
πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ πολυτέλειαν τοῦ διαδόχου
ἦν πάντῃ διάφορος ἢ ἀπλότης τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ βίου αὐ-
τοῦ. 'Ο 'Αλῆ Πασᾶς ἤγαγε μεθ' αὐτοῦ ἀπὸ Χαλεπιοῦ ἀργυ-
ροκόπους, οἵτινες διέφθειραν τὸ νόμισμα, ἅτε μειώσαντες τριά-
κοντα τοῖς ἑκατὸν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀργυροῦ διρέμ. 'Απ' αὐτοῦ
ἄρχεται ἡ πρώτη κιθδηλεία τῶν αἰγυπτιακῶν νομισμάτων.

(1) Σελανικί, σ. 24. Τὸ δῖπλωμα αὐτοῦ σώζεται ἐν τῇ συλλογῇ τῶν
ἐπιστολῶν τοῦ Ταζζαδέ.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μαχμούτ Πασᾶς διέφυγε μόνον ἐπὶ ἔτος, καθ' ὃ ὁ ἀπληστος χρημάτων καὶ αἵματος οὗτος ἀνὴρ διέπραξε πολλὰς ὠμότητας καὶ φόνους, ἰδιοποιήθεις τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἐμίρου τῆς ἄνω Αἰγύπτου Μωάμεθ Βέν Ὁμάρ καὶ τοὺς τοῦ δεφερδάρ Ἰβραΐμ, παρ' ᾧ εὔρεν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας χρυσῶν νομισμάτων. Ὁ Μαχμούτ ἐτελεύτησεν, ὅτε ἡμέρα τινὶ, καθ' ἣν ἐπορεύετο ἔφιππος εἰς Βουλᾶκ, τὸ καλούμενον βασιλεῖον τῶν Βεδουίνων, σφαῖρα ὀπλου ἔρριψεν αὐτὸν χαμαί. Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐτάφη ἐν τῷ ἰδρυθέντι ὑπ' αὐτοῦ τεμένει κατὰ τὸ Ῥομεϊλά.

Πολλοὶ λόγοι ἐπεισαν τὸν Σουλεϊμάν ἵνα αὐτὸς ἄρξῃ τῆς εἰς Οὐγγρίαν ἐκστρατείας· ἤλπιζεν, ὅτι ἡ νίκη, ἥτις τοσάκις ἦν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ νῦν οὐκ ἐγκαταλείψει αὐτόν, ἀναπετάσει δὲ τὰς σημαίας ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Ἑρλάου καὶ τῆς Ζιγέθ, ἅτινα ἐχλεύασαν τὴν δύναμιν τῶν πολιορκούντων στρατῶν αὐτοῦ. Ἡ πτώσις τοῦ Ἑρλάου καὶ τῆς Ζιγέθ ἤλπιζεν, ὅτι ἀποτρίψει τὸ ὄνειδος τῆς πολιορκίας τῆς Μελίτης, ἥ δὲ τύχη βοηθήσει αὐτῷ ὅπως διανύσῃ τὸ στάδιον τῶν νικῶν αὐτοῦ, ὅπερ ἤρξατο ἐν Οὐγγρίᾳ διὰ τῆς κατακτήσεως τοῦ μεσημβρινοῦ αὐτῆς προπυργίου, τοῦτέστι τοῦ Βελγραδίου, διὰ τῆς καταλήψεως τῶν βορειοτάτων μεθορίων φρουρίων Ῥαᾶθ καὶ Κομόρων. Πλὴν τῶν ἐλπίδων τούτων παρώξυνεν αὐτόν ἔτι εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἡ εὐσέβεια τῆς θυγατρὸς Μιρμάχ καὶ ὁ θρησκομανὴς σέχης Νουρεδδίν, αἰτιώμενος αὐτόν, ὅτι ἀπὸ πλείστου χρόνου οὐδὲ τὸ καθῆκον παντὶ Μουσουλμάνῳ ἐξεπλήρωσεν, ἅτε μὴ ἐκστρατεύων εἰς τὸν ἐπὶ τοὺς ἀπίστους ἱερὸν πόλεμον. Τέλος ὁ νέος διοικητὴς τῆς Βούδης, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀρσλάν (Λέων), υἱὸς τοῦ Μωάμεθ Πασᾶ καὶ ἑγγονος τοῦ Ἰαγιαόγλου, δι' ἐπανειλημμένων ἐπιστολῶν καὶ ἀγγελια-

φόρων παρίστα αὐτῷ, ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Οὐγγρίας ἐφαί-
νετο στρατιώτης τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὅτι ὁ Σουλεϊμάν,
ὅπουδῆποτε ἂν τραπῇ, εὐρήσει τὴν Οὐγγρίαν εὐάλωτον.
Ὁ Ἀρσλάν, εἰθισμένος αὐξάνειν ἐτι καθ' ἐκάστην δι' ὀπίου
καὶ οἶνου τὸ λεοντόθυμον αὐτοῦ, ἠθέλησεν ἵνα ἄνεν προσ-
τάγματος τοῦ Σουλεϊμάν παρασκευάσῃ αὐτῷ ὁδὸν διὰ νε-
κῶν· διὸ ἐπεχείρησεν αὐτογνωμόνως τὴν πολιορκίαν τοῦ

9 Παλότα μετὰ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν καὶ τεσσάρων τη-
Ἰουνίου
1566
 λεβόλων. Ἦδη ἐπὶ δέκα ἡμέρας κατέσειε τὰ τεῖχη καὶ
διέρρηξεν αὐτὰ, ὅτε ἡ ἐπερχομένη δύναμις αὐτοκρατορι-
κῶν στρατευμάτων, ἃ ἐκάλεσεν εἰς ἐπικουρίαν ὁ φρού-
ραρχος Θουρὺ καὶ ἃ κατεσκόπησεν ὁ Βεσλού ἀγᾶς Δελί
Λουτφί ἐν τῷ δάσει τοῦ Βακῶν, ἠνάγκασεν αὐτὸν εἰς λύ-
σιν τῆς πολιορκίας. Μετὰ ταῦτα ὁ κόμης Ἐκ ὁ ἐκ Σάλμ
κατέλαβεν ἐξαπίνης τὸ Βεσπρίν καὶ τὴν Τάταν· ἦν δὲ
τότε τηλικαύτη ἡ λύσσα τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν, ὥστε
οὔτοι καὶ Τούρκους προσφυγόντας πρὸς τὰς ἀγκάλας τῶν
Οὐγγρων διετρύπησαν μετὰ τῶν προστατῶν αὐτῶν, καὶ
διὰ τοῦτο πολλάκις αὐτοὶ κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Οὐγγρων.
Τὸ σέμνωμα τοῦ Βεσπρίν, ἡ μεγάλη ἐκκλησία τοῦ πρῶ-
του Οὐγγρου βασιλέως, ἔργον τοῦ ἀγίου Στεφάνου, οὗ
τέως ἐφείσατο ἡ τουρκικὴ κατοχὴ, ἀπετεφρώθη μετὰ τοῦ
ὑψηλοῦ πύργου. Ἐβδομήκοντα δὲ Τούρκοι, αἰχμαλωτι-
σθέντες ἐν Τάτα, ἐπέμφθησαν εἰς Ῥαάβ μετὰ τοῦ λοχα-
γοῦ τῶν γενιτσάρων Κούρδ.

Ἐν τοσούτῳ ὁ ὀθωμανικὸς στρατὸς ἐξεστράτευσεν τῆς
Κωνσταντινουπόλεως διηρημένος εἰς δύο μεγάλα σώματα
καὶ πρὸς διπλοῦν σκοπὸν. Ὁ στρατὸς συνέκειτο ἐκ
πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδων ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἐκ δύο
χιλιᾶδων γενιτσάρων ὑπὸ τὸν δεύτερον βεζύρην Περτέβ
Πασᾶν, πρῶτην ἀγᾶν τῶν γενιτσάρων, ἐπορεύθη δὲ εἰς τὰ

ὄρια τῆς Τρανσιλθανίας πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ φρου-
ρίου Γυούλας μετὰ τῶν στρατευμάτων τῶν διοικητῶν τοῦ
Τεμεσβάρ καὶ τοῦ Βελγραδίου ⁽¹⁾. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Τραν-
σιλθανίας Σιγισμουῦνδος Ζαπόλιας καὶ ὁ χάνης τῆς Ταυ-
ρικῆς Δεβλὲτ Γιράϊ παρηγγέλθησαν ἀνακτῆσθαι τὸ
Ζαθμάρ καὶ τὸ Τοκάϋ, ὧν ἡ ἀπώλεια βαθέως ἐλύπησε
τὸν σουλτάνον. Ἐπὶ τέλους τῇ 14 Σεβὰλ 973 (ΛΑ) αὐ-
τὸς ὁ Σουλεϊμάν ἐξεστράτευσε μετὰ πομπῆς ὑπερβαίνου-
σης κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν πάσας τὰς προτέρας. Μαΐου
1566
Δωδεκάκις ἤδη αὐτὸς ὁ Σουλεϊμάν ἐπὶ τῆς τεσσαρα-
κονταπενταετοῦς βασιλείας ἤγαγε τοὺς νικηφόρους αὐ-
τοῦ στρατοὺς ἐπὶ τὸ Βελγράδιον, τὴν Ῥόδον, τὸ Μο-
χάτς, τὴν Βιένναν, τὸ Γούνς, τὸ Βαγδάτ, τὴν Κέρ-
κυραν, τὴν Σουξάβαν, τὴν Βούδην, τὸ Στριγόνιον, τὴν
Ταβρίδα καὶ τὸ Ναχτζιβάν ⁽²⁾, νῦν δὲ τὸ δέκατον τρίτον
ἐπὶ τὴν Ζιγέθ· εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ
τὸν μέγαν βεζύρην ὡς σερατκέρην, καὶ τὸν τρίτον, τέ-
ταρτον καὶ πέμπτον βεζύρην, τὸν Φερχάδ, Ἀχμέτ καὶ
Μουσταφᾶν, τὸν ἀτυχῇ πολιορκητὴν τῆς Μελίτης, διότι ὁ
δεύτερος βεζύρης Περτέβ Πασᾶς ἀπῆλθεν, ὡς ἦδη ἐρρέθη,
πρὸ δύο μηνῶν εἰς Γύουλαν, προσέτι δὲ τοὺς δύο στρατοδίκας,
τὸν Ἀμίδ καὶ τὸν Περβιζ Ἐφένδην, τὸν ἀγᾶν τῶν γενι-
τσάρων Ἀλῆν, τὸν πρῶτον δεφτερδάρ Μουράτ Τζελεπῆν,
τὸν νισαντζὶ Ἐγρί Ἀβδιζαδὲ Μωάμεθ Τζελεπῆν, τὸν δια-

(1) Κατὰ τὸν Πετσελί, ὁ Περτέβ ἀπῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ
7 Σεβὰλ (27 Ἀπριλίου)· ἀλλὰ κατὰ τὸν Σελανικὶ ἀπῆλθε λήγοντος τοῦ μη-
νὸς Σεβὰν (μεσοῦντος μηνὸς Μαρτίου).

(2) Τὸ πρῶτον τῷ 1531· τὸ δεύτερον, τῷ 1532· τὸ τρίτον, τῷ 1526·
τὸ τέταρτον, τῷ 1529· τὸ πέμπτον, τῷ 1532· τὸ ἕκτον, τῷ 1533· τὸ ἑβ-
δομον, τῷ 1536· τὸ ὄγδοον, τῷ 1538· τὸ ἕνατον, τῷ 1544· τὸ δέκατον, τῷ
1541· τὸ ἑδέκατον, τῷ 1548· τὸ δωδέκατον, τῷ 1552· τὸ δέκατον τρί-
τον, τῷ 1566.

δεξάμενον τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱστοριογράφου Τζελαλζαδὲ, δὲ συνέπραξεν ἐν ταῖς ἐσχάταις ἐκστρατείαις καὶ περιέγραψεν αὐτάς ὡς αὐτόπτης, ἀλλὰ παρσιώπησε τὴν εἰς Ζιγέθ. Ἡ διοίκησις τῆς πρωτευούσης ἀνετέθη τῷ Ἰσκενδέρ Πασᾶ, ὡς καϊμακάμη, καὶ τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ δεφτερδάρ, ἡ δὲ φρούρησις τοῦ λιμένος καὶ τοῦ ναυστάθμου τῷ καπιτάν Πασᾶ Πιαλὲ καὶ τῷ βοσταντζίβαση Δαούδ. Ὁ μουφτι Ἐβουσουούδ, ὁ καϊμακάμης Ἰσκενδέρ Πασᾶς καὶ ὁ δικαστὴς τῆς Κωσταντινουπόλεως Καζιζαδὲ Ἀχμέτ Ἐφέντης προέπεμψαν τὸν σουλτάνον ἐξοδεύοντα ὁ μὲν μέχρι τοῦ τεμένους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, οἱ δὲ ἑτεροὶ δύο μέχρι τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ σουλτάνος κατέβηκεν ἐπὶ τοῦ λειμῶνος τοῦ Ῥουστέμ. Τζελεπῆ, ἔνθα οἱ ποιηταὶ Ἀβδούλ Βακί, Νεβαγί, Φουρί καὶ Καζι Ὀβεϊδί Τζελεπῆς παρέδωκαν αὐτῷ ποιήματα χάριν τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας τοῦ μεγάλου παδισάχ τῆς οἰκουμένης.

Τὸ πρῶτον ἐστρατοπέδευεν ὁ Σουλεϊμάν ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐγγὺς τῶν ὑδραγωγείων, ἐφ' οἷς ἡγάλλετο καὶ ὑπερφητανεύετο καὶ ἃ τὸ τελευταῖον ἐθεάσατο. Οὗτος νῦν οὐκ ἐπορεύετο ὡς συνήθως ἔφιππος, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον ἐποχούμενος, ἅτε ἐξησθενηκὼς ὑπὸ τοῦ γήρατος καὶ ποδαγρῶν, ἐφ' ἄρματος δὲ ἐδέχετο καὶ τοὺς βεζύρας. Ὁ μέγας βεζύρης προηγίτο πάντοτε, ὅπως παρασκευάζῃ τὴν ὁδὸν τῷ σουλτάνῳ. Μετὰ μῆνα ἐστρατοπέδευεν ἐπὶ τῆς

1 ^{Ἰουνίου} τερπνῆς πεδιάδος τοῦ Ταταρπαζάρι. Ἐνταῦθα ὁ Σουλεϊμάν ἔλαβε παρὰ τινος θαλαμηπόλου ἐπιστολήν, ἀγγέλλουσαν, ὅτι τῷ Μουράτ, διοικητῇ τῆς Μαγνησίας, ἐγεννήθη υἱός, καὶ παρακαλοῦσαν τὸν πρόπαππον ἵνα ὀρίσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ δὲ Σουλεϊμάν ἐχάλεσεν αὐτὸν Μωάμεθ. Σφοδροὶ ὑετοὶ κατέστησαν λίαν δυσχερῇ τὴν διὰ τοῦ

στενοῦ τοῦ Καπουλουδερδέντ διάβατιν τοῦ στρατοῦ, ὃς ἔστησε τὴν πορείαν αὐτοῦ μόνον ἐπὶ ἡμέραν ἐν Σοφίᾳ, ἐπὶ δύο δὲ ἐν Ναϊσῶ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἐν Βελγραδίῳ, ἐνθα ὁ Σουλεϊμάν ἀφίκετο μετὰ ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐξόδου. Καθ' ὁδὸν ὁ στρατὸς ἠνωχλεῖτο ὑπὸ πολλῶν ληστειῶν· διὸ ὁ σουλτάνος ἐκέλευσεν αὐστηρῶς τὴν σύλληψιν τῶν ληστῶν. Ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἱασακτζίδες, εἰδὸς τι χωροφυλάκων, ἐδιπλασίασαν τὴν ἐγρήγορσιν αὐτῶν· διὰ τούτων δὲ καὶ τοῦ βέγη τοῦ Μιλγαρά Ὁρενβέγη κλέπται καὶ λησταὶ ἐδιώχθησαν ἀπὸ τῶν κρυπτηγέτων αὐτῶν καὶ συνελήφθησαν, ἐν παντὶ δὲ σχεδὸν σταθμῶ ἔθανατοῦντό τινες αὐτῶν. Ὁ Ὁρενβέγης ἀντημέμφθη ἐπὶ τῇ ἀσφαλεῖ πορείᾳ τοῦ στρατοῦ διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ τζαούσβαση, τέσσαρες δὲ γενίτσαροι, διαπρέψαντες ἰδίᾳ ἐπὶ τῇ προταγωγῇ τῶν κλεπτῶν, ἀνεδείχθησαν σπαήδες μετὰ καθημερινῆς μισθοφορᾶς δεκατριῶν ἄσπρων. Ὅτε ὁ Σουλεϊμάν ἀφίκετο εἰς Βελγράδιον, τὰ ὕδατα τοῦ Δουνάβεως ἦσαν τόσον ἐξωγκωμένα ἐκ τῶν τελευταίων ὑετῶν, ὥστε ἦν ἀδύνατος ἡ γεφυροποίησις τοῦ ποταμοῦ ἐν Σαβάξ· διὸ ὁ Σουλεϊμάν ἐκέλευσε τοὺς ἀγάδας τῶν γενιτσάρων καὶ τοὺς δεφτερδάρους, τὸν στρατὸν τῆς Ρούμελης, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Καραμανίας ἵνα διαβῶσι διὰ λέμβων τὸν ποταμὸν καὶ πορευθῶσι διὰ τοῦ Σεμλίνου εἰς τὰ πεδία τοῦ Συρμίου. Αἱ ἀπὸ Βελγραδίου εἰς Σαβάξ ὁδοὶ ἦσαν ἀδιάβατοι ἐκ τῶν ὑετῶν, ὥστε πολλοὶ κάμηλοι ἀπώλοντο, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ αὐτοκρατορικὴ σκηνή, ὃ δὲ σουλτάνος ἠναγκάσθη καταλῦσαι ἐν τῇ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Τέσσαρας ἡμέρας ἠνάλωσεν ὁ στρατὸς κατὰ τὴν βραχείαν ὁδὸν ἀπὸ Βελγραδίου εἰς Σαβάξ, καθ' ἧς ὁ παραγελθεὶς τὴν γεφυροποίησιν σαντζάκβεγης τῆς Σεμένδρας

Βεϊράν ἐτελείωσεν αὐτήν. Ὁ Σουλεϊμάν διέβη αὐτήν καὶ εἰσῆλθεν εἰς Σεμλῖνον ἐν πλήρει πομπῇ ἐφιππας διὰ μέσου τοῦ στρατοῦ, ὃς ἦν παρατεταγμένος ἐκατέρωθεν. Οἱ βεγλερβέγηνδες τῆς Ρούμελης, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Καραμανίας Σέμες Ἀχμέτ, Σάλ Μαχμουτ καὶ ὁ Κιρκασὸς Σουλεϊμάν, ἡγούμενοι τῶν στρατευμάτων αὐτῶν, ὑπεδέξαντο αὐτὸν καὶ νύχτιθσαν αὐτῷ κατὰ τὰ νόμιμα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ. Παραχρῆμα ἐδημοσιεύθη τὸ πρόσταγμα τοῦ ἐορτάσαι ἐν Σεμλίνῳ τὸ μικρὸν Βαϊράμ. Τῇ παραμονῇ δὲ 27 τῆς ἐορτῆς ταύτης, τῇ 9 ζιλχιτζέ, ἔπεμψε τὴν ἰδίαν Ἰουνίου ἄκατον πρὸς τὸν Σιγισμουῦνδον Ζαπόλιαν, ὃν δι' ἰδίου ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τζαούση προσεκάλεσεν εἰς συνέντευξιν. Ὁ Σιγισμουῦνδος, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σουλτάνου, ἐπέβη εἰς τὴν ἄκατον μετὰ τετρακοσίων εὐπατριδῶν καὶ προεπέμφθη ὑπὸ τῶν σαντζακβέγηνδων καὶ τζαουσῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν σκηνὴν, κειμένην ἐπὶ τοῦ λόφου, ἔνθα ἦν ἄλλοτε τὸ φρούριον τοῦ Οὐνυάδου. Πάντα τὰ ὀθωμανικὰ τηλεβόλα ἐχαιρέτισαν αὐτὸν, ἅμα ἐλθόντα εἰς τὸ στρατόπεδον, ἣ δὲ σκηνὴ αὐτοῦ ἐστήθη παρὰ τὰς τῶν πασάδων. Τῇ ἐπιούσῃ μετὰ μεγάλης πομπῆς ἐτελέσθη τὸ βαϊράμ ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ μεγάλα δῶρα διανεμήθησαν τῷ στρατῷ. Καὶ οἱ μὲν βεγλερβέγηνδες ἔλαβον δῶρον ἀνὰ πενταχισμύρια ἄσπρα, οἱ δὲ σαντζακβέγηνδες ἀνὰ τρισμύρια, οἱ δὲ σπαῆδες ἀνὰ χίλια, οἱ δὲ γενίτσαροι ἀνὰ 29 πεντακόσια (1). Τῇ ἐπαύριον, 11 ζιλχιτζέ, ἐγένετο ἡ νό- Ἰουνίου

(1) Profectionis Ser. Principis Joannis II, electi Regis Hung. ad Suleimanum Imperatorem Turcarum modus et series anno Chr. 1566 factæ et celebratæ, ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου ὑπὸ Σαμουήλ Θορδαν. Ὅρα Κατῶναν, Τ. ΚΔ, φ. 207, καὶ Ἰουσάντην, ΚΗ· καὶ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Σιγισμουῦνδου, τὸν Πετσεβί, φ. 135, Ἀλῆν, φ. 281, τὸν Σολακί ζαῖς, φ. 127, τὸν Σελανικί, φ. 32.

μιμος πρὸς τὸν σουλτάνον πρόσδοτος τοῦ Σιγισμοῦνδου. Ἐκατὸν τζαοῦσαι, ὧν οἱ μὲν πεντήκοντα ἡγοῦντο, οἱ δ' ἕτεροι εἶποντο, προέπεμπον αὐτόν· εὐθὺς δὲ πρὸ αὐτοῦ ἐπορεύοντο ἑφιπποὶ ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων, ὁ μέγας θαλαμηπόλος καὶ ὁ μέγας αὐλάρχης, φέροντες τὰς χρυσαῖς ἀλύσεσι κεκοσμημένας ράβδους, τρεῖς τελετάρχαι καὶ τέσσαρες βεζύραι· παρ' αὐτῶ δὲ ἦσαν οἱ δρομεῖς ἐν περσικῇ ἐσθῆτι, ὧν τέσσαρες ἐν χρυσοῦφάντοις στολαῖς ἐκράτουν τοὺς ἀναβολεῖς τοῦ ἵππου αὐτοῦ. Ὁ Σιγισμοῦνδος, ἐλθὼν πρὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς σκηνῆς, ἀπέβη τοῦ ἵππου· τότε δὲ ἑκατὸν γενίτσαροι προσήνεγκον τῷ σουλτάνῳ τὰ πολυτελῆ αὐτοῦ δῶρα, ἐν αἷς διέπρεπον δώδεκα ποτήρια κατὰτεχνα καὶ λυχνίτης τιμώμενος πεντήκοντα χιλιάδων δουκάτων. Μετὰ ταῦτα, προπεμπόμενος ὑπὸ ἐννέα εὐπατριδῶν ἀκολούθων, παρέστη πρὸ τοῦ χρυσοτεύκτου θρόνου τοῦ σουλτάνου, περὶ ὃν ἴσταντο οἱ τέσσαρες βεζύραι, παριστῶντες τοὺς κίονας αὐτοῦ. Ὁ μνηστὴρ τοῦ οὐγγρικοῦ θρόνου τρεῖς ἐγονάτισε καὶ τρεῖς ὁ παδισάχ προσεκάλεσεν αὐτόν ἵνα ἐγερθῇ, ὁρέξας τὴν χεῖρα πρὸς ἀσπασμὸν καὶ δεξιωσάμενος αὐτόν ὡς πεφιλημένον υἱόν, αὐτὸς δ' ὁ μέγας βεζύρης ἐκάθισεν εἴτα αὐτόν ἐπὶ ἔδρας ἄνευ ἐπικλίντρου, κεκοσμημένης μαργαρίταις καὶ πολυτίμοις λίθοις. Τότε ὁ Σιγισμοῦνδος εἶπε πρὸς τὸν διερμηνέα Ἰβραήμ, ὅτι ἐξεστηκῶς ὑπὸ τηλικαύτης μεγαλοπρεπείας οὐκ εἶχέ τι εἰπεῖν ἢ μόνον, ὅτι ἦν υἱὸς ἀρχαίου θεράποντος τοῦ σουλτάνου· ὁ δὲ Σουλεϊμάν ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐ παύσεται πολέμων πρὶν τοῦ ἀναδεῖξαι αὐτόν βασιλέα τῆς Οὐγγρίας. Τεσσαράκοντα ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς μάχης τοῦ Μοχάτς, οὗ τὸ τέλμα κατεβρόχθισε τὸν νόμιμον βασιλέα καὶ οὗ ἡ πεδιάς μετὰ τρία ἔτη ἐμαρτύρησε τὸ ὄνειδος τοῦ Ζαπόλια, μνηστῆρος τοῦ οὐγγρικοῦ θρόνου, ἀσπασθέν-

τος τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου, πέντε δὲ καὶ εἴκοσιν ἄφ' ὅτου ὁ ἀνῆλιξιὺς τοῦ Ζαπόλια, ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τῆς ὑποσχέσεως τοῦ λαβεῖν ποτε τὸ βασιλείον τοῦ πατρὸς, ἐξεδιώχθη μετὰ τῆς μητρὸς ἀπὸ τῆς Βούδης. Νῦν ὁ Σουλεϊμὰν ἐπαγέλαβε δημοτελῶς τὴν πρὸ εἰκοσιπενταετίας ὑπόσχεσιν ἐπὶ τῇ ἐγγράφῳ αἰτήσας τοῦ Σιγισμούνδου, προσειπὼν ὅτι ἐποίμως εἶχε πάντοτε βοηθεῖν ταῖς χήραις καὶ τοῖς ὀρφανοῖς· ἀπέπεμψε δὲ εὐνοϊκῶς αὐτόν, πρὸς ὃν τῇ ἐπαύριον διὰ δύο καὶ εἴκοσι τζαουσῶν ἔπεμψεν ἀντίδωρα, ἐν οἷς ἦσαν ἐγχειρίδιον καὶ ξίφος λιθοκόλλητα καὶ τέσσαρες μεγαλοπρεπεῖς ἵπποι, οὓς ἤγαγεν ὁ ἱπποστασιάρχης. Ὁ Σουλεϊμὰν ἤθελεν ἵνα ἐστιάσῃ τὸν Σιγισμούνδον, ἀλλ' ὁ μέγας βεζύρης μετέπεισεν αὐτόν παραστήσας, ὅτι, εἰ ὁ ἡγεμὼν, ἀσθενὴς ὢν τῷ σώματι, διέφθειρε τὸν στόμαχον αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀσυνήθων αὐτῷ τουρκικῶν βρωμάτων, οἱ Οὐγγυροὶ ὑπελάμβανον τοῦτο ὡς φαρμάκευσιν. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἦν πρόφασις· διότι ὁ Μωάμεθ Σοκολλί, ὃς ἐπιθυμῶν ἵνα ἐπισκεφθῇ αὐτόν ὁ Σιγισμούνδος, ὑβρίσθη ἐκ τῆς διαδυτικῆς τούτου ἀποκρίσεως, εἰπόντος ἵνα ἐντύχωσιν ἀλλήλοις ἐν ὑπαίθρῳ ἔφιπποι, ἐπεθύμει στερεῆσαι αὐτόν τῆς σουλτανικῆς ἐστιάσεως. Ὁ Σιγισμούνδος, ὃς ἐγόνατισε πρὸ τοῦ σουλτάνου, μετεπείσθη ὑπὸ τῆς συμβουλῆς τοῦ Βικέση εἰς ἄκαιρον ἀλαζονίαν ἔν' ἀρνηθῇ τῷ νῦν ἡδῆ, ὕστερον δ' ἔτι μᾶλλον μεγάλη δυναμένῳ μεγάλῳ βεζύρῃ, τὴν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ἐπίσκεψιν, ὅπερ καὶ νῦν καὶ ὕστερον ἔτι μᾶλλον ἦν αἰτία δεινοτέρας κατ' αὐτοῦ ἰουλ. μνησικακίας. Μετὰ δύο ἡμέρας, τῇ 13 ζιλιχτιζέ, ὁ Σιγισμούνδος προσῆλθε τῷ σουλτάνῳ πρὸς ἀποχαιρετισμόν· ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· «Φρόντισον περὶ στρατιωτῶν, πυρίτιδας, μολύβδου καὶ χρημάτων· ἐὰν δ' ἔχῃς ἀνάγκην τινὰ, ἀνακοίνωσον ἡμῖν τοῦτο, ὅπως πέμψω σοι οὗτινος χρῆζεις».

Δις ἡγέρθη ὁ Σουλεϊμάν καὶ περιεπτύξατο αὐτόν. Ὁ Σιγισμουῆδος ἐν τῇ ἐγγράφῳ αἰτήσῃ ἀπῆται μόνον τὴν με-
ταξὺ τοῦ Τιβίσκου καὶ τῶν ὀρίων τῆς Τρανσιλθανίας χώ-
ραν, οὐ τολμήσας αἰτῆσαι τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Τεμεσβάρ
καὶ τῆς Λίππας, ὅπου ἦσαν ἤδη τεμένη, καὶ τὴν τοῦ Δε-
βρεζίν καὶ Ζόλνοκ, δύο μεθορίων πόλεων. Ἡ μετριόφρων
αἴτησις αὐτοῦ ἐξεπληρώθη, τριακόσιοι δὲ αἰχμάλωτοι ἀπη-
λευθερώθησαν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἀποχαι-
ρετισμοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζαπόλια ὁ Σουλεϊμάν ἐδέξατο τὸν
πρεσβευτὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Γουλλιεῖλμον δ'
Ἰωβ, πορευθέντα εἰς τὸ ὀθωμανικὸν στρατόπεδον ὅπως
συγχαρῇ τῷ σουλτάνῳ ἀπὸ τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ ἐπὶ τῇ
ἐπὶ θύραις ἐκστρατείᾳ ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν. Τοιαῦτα προσα-
γορεύματα ἔλαβεν ὁ σουλτάνος, πολλάκις πρότερον ἐπὶ
μὲν τῆς εἰς Γαῦνς ἐκστρατείας διὰ τοῦ Ῥινκῶν, ἐπὶ δὲ
τῆς πρώτης περσικῆς διὰ τοῦ Λαφορέτ, ἐπὶ δὲ τῆς τε-
λευταίας περσικῆς διὰ τοῦ Κοδινακ, καὶ ὁ πρεσβευτὴς
τοῦ χριστιανικωτάτου βασιλέως, ὃς ἔχαιρεν ἐπὶ ταῖς νί-
καις τοῦ Ἑμιρούλ Μουνιμίν, ἔδειξε κατὰ τὴν εὐκαιρίαν
ταύτην ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου αὐτοῦ πρὸς τὸν Ζαπόλια
μεγάλην χαρὰν ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ αὐτοῦ εἰς τὴν εὐαγγελι-
κὴν ἐκκλησίαν καὶ τῇ ἀποδοκιμασίᾳ τοῦ καθολικοῦ δόγ-
ματος.

Ἀπὸ Σεμλίνου ὁ βεγλέρβεγης Καραμανίας Σουλεϊμάν
Πασᾶς παρηγγέλθη πορευθῆναι ἐπὶ τὴν Βούδην, αὐτὸς δ'
ὁ σουλτάνος ἐμέλλε στρατεύσειν ἐπὶ τὸ Ἑρλάου διὰ τῆς
γεφύρας τοῦ Πετερβαρδέιν. Ἄλλ' ἐνταῦθα ἡγγέλθη, ὅτι
ὁ κόμης Νικόλαος Ζρινὺ καταλαβὼν ἐξ ἀπροσδοκῆτου ἐν
Σικλὸς τὸν σαντζάκβεγην τοῦ Τίρχαλα Μωάμεθ, πρῶτον
ἀρχιδαιτρὸν τοῦ Σουλεϊμάν, ἀπέκτεινεν αὐτόν καὶ τὸν υἱὸν
αὐτοῦ, ἐλαφυραγώγησε τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπῆγαγε

πλούσια λάφυρα, ἐξ ὧν μόνον χρήματα ἦσαν ἑπτακαίδεκα χιλιάδες δουκάτων. Ὁ Σουλεϊμάν ἐξοργισθεὶς ἐκ τῆς ἀγγελίας ταύτης, μετέβαλε τὸ διάγραμμα τῆς ἐκστρατείας, γνοὺς ἵνα τιμωρήσῃ πρὸ πάντων τὸν Ζρινὺ διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Ζιγέθ, καὶ ἐκέλευσε τὴν γεφύρωσιν τοῦ Δουνάβεως παρὰ τὸ Βουκοβάρ. Ἦδὲ ἐτελέσθη ἡ γέφυρα, καὶ ὁ καπιτζίβας Ἀλῆ ἀγᾶς, ὃς ἄτε στρατοπεδάρχης ἠγείτο τοῦ στρατοῦ, συνέταμεν ἐκ ζήλου τοὺς δύο τελευταίους σταθμοὺς εἰς ἓνα, τὴν δὲ σκηνὴν τοῦ Σουλεϊμάν ἔστησεν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν ἄκραν σταυρώματος τῆς γεφύρας. Ὁ Σουλεϊμάν ἐκ γήρατος καὶ νόσου καχεκτικῶν, ἐκέλευσε ἵν' ἀποκεφαλισθῇ ὁ στρατοπεδάρχης· διότι παρὰ τὸ δοθὲν πρόσταγμα συνέταμε τοὺς δύο σταθμοὺς εἰς ἓνα. Ἀλλ' ὁ μέγας βεζύρης ἔσωσεν αὐτὸν παραστήσας, ὅτι, εἰ καὶ ὁ καπιτζίβας παρέβη τὸ πρόσταγμα, ἀπέβη ὁμῶς τοῦτο εἰς καλόν· διότι κατεφόβησε τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες τόσον μάλλον ἔτρεμον, ὅσον ἔβλεπον ὅτι ὁ Σουλεϊμάν, γέρων καὶ νοσερὸς, ὡς νέος ἔτι καὶ ὑγιής τοὺς δύο σταθμοὺς ἐποιήσατο ἓνα. Ὁ Δούναβις ἐπληγμύρτισεν αὐθις καὶ διέρρηξε τὴν παρὰ τὸ Βουκοβάρ γέφυραν (ΛΓ), ὁ δὲ Σουλεϊμάν ἐκέλευσε τὴν γεφύρωσιν τοῦ Δράβου παρὰ τὸ Ἑσσέκ. Τὰ τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Ἀνατολῆς στρατεύματα συνεχόμισαν πανταχόθεν ξύλα καὶ ἐν χρόνῳ ἑπτακαίδεκα ἡμερῶν ἐτελέσθη ἡ ἐξ ἑκατὸν καὶ ὀκτωκαίδεκα πλοίων γέφυρα μήκους τεσσάρων χιλιάδων καὶ ὀκτακοσίων πήχεων (1). Ὁ Ἀλῆ Πορτοῦκ, ὁ γέρων βέγης τῆς Ρόδου, ναυαρχῶν τοῦ στόλου τοῦ Δουνάβεως, ἤγαγεν ἀπὸ Κων-

(1) Σελανικί, σ. 35. Ὁ Ἀλμοσνίνος, σ. 41, συμφωνεῖ αὐτῷ· Puente de 4800 pasos de largo y 14 de ancho acabada en 16 días· ἀλλὰ πρόκειται ἐνταῦθα περὶ βημάτων καὶ οὐχὶ πήχεων.

σταντινουπόλεως διὰ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῶν ἐκβολῶν
 τοῦ Δουνάβεως καὶ διὰ τούτου εἰς τὸν Δράβον τὸν πρά-
 σινον δρόμωνα τοῦ σουλτάνου μετὰ τριῶν γαλερῶν, καὶ
 ἐκυβέρνα νῦν τὸν δρόμωνα, ἐφ' οὗ ὁ σουλτάνος ἐπεσκόπει
 ἄλλοτε τὰς ὄχθας τοῦ Βοσπόρου, νῦν δὲ τὰς τοῦ Δράβου
 καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν γέφυραν κροτούντων
 τῶν τηλεβόλων Ὁ Σουλεϊμὰν ἀποβάς κατέλυσεν εἰς τὴν
 σκηνὴν τοῦ ἀγᾶ τῶν γενιτσάρων καὶ ἀπένευμε δῶρα τού-
 τῳ καὶ τῷ Ἀλῇ Πορτοῦκ καὶ ἐκέλευσε τοὺς βεγλερβέ-
 γηδας ἵνα μεταβιβάσωσιν ἀνυπερθέτως τὸν στρατὸν διὰ
 τῆς γεφύρας, αὐτὸς δὲ μετὰ ἡμέραν τῇ πρώτῃ τοῦ ἀρχο-
 μένου σεληνιακοῦ ἔτους διέβη αὐτήν. Ἐνταῦθα ἀπηγό-
 ρευσεν αὐστηρῶς τὴν πόρθησιν καὶ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν ¹⁶ ^{Ἰουλ.}
 χωρίων. Ἐπειδὴ ὁμως πολλὰ τοιαῦτα ἐνεπρήσθησαν, ὁ ¹⁶⁶⁶
 Σουλεϊμὰν ἐξοργισθεὶς ἀπέστειλε τὸν θαλαμηπόλον Γου-
 λαβὶ ἀγᾶν μετὰ ἑκατὸν καπιτζίδων εἰς τὰ καίόμενα
 χωρία πρὸς ἀνασκολοπισμὸν τῶν λεηλατῶν καὶ ἐμπρη-
 στῶν· προσέταξε δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ ἵνα μετὰ τῶν
 τζαουσῶν συμπράξῃ πρὸς ταχεῖαν τιμωρίαν τῶν φονέων
 καὶ ἐμπρηστῶν. Προσέτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πολιορκητικοῦ
 πυροβολικοῦ παρηγγέλθη ἵνα διὰ βουβάλων μετακομίσῃ
 τὰ τηλεβόλα εἰς Ζιγέθ, ἰδίᾳ δὲ τὸ μέγα τηλεβόλον τοῦ
 Κατζιάνερ, ὅπερ ὁ Χοσρέφ καὶ Φερχὰδ θέγη ἐσύλησαν ὥς
 τρόπαιον τῆς ἥττης τοῦ Κατζιάνερ. Κατὰ τὴν πορείαν
 ταύτην ὁ στρατὸς κατεστήνωσεν ἐν Χαρσανὺ μετὰ τοῦ
 Φουνφκίρχεν καὶ Σικλὸς, χωρίῳ περιλαλήτῳ ἐπὶ τοῖς
 ἐκλεκτοῖς οἰνοῖς, ἐν δὲ τῇ Ὀθωμανικῇ ἱστορίᾳ ἐπὶ τῷ
 φόνῳ ἀνδρείου πολεμάρχου.

Ὁ διοικητὴς τῆς Βούδης Μωάμεθ βέγης, ὁ ἐπιλεγό-
 μενος Λέων (Ἀρσλάν) διὰ τῆς προώρου πρὸς ἄλωσιν τῆς
 Παλότας ἀποπείρας καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Βεσπρίν καὶ

τῆς Τάτας ἐφείλκυσε ἐφ' ἑαυτὸν βαρέως τὴν ὀργὴν τοῦ σουλτάνου, διὰ δὲ τῶν κατὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου ὑβριστικῶν ἐπιστολῶν, ἃς ὁ σουλτάνος ἀνεκοίνωσε τούτῳ, καὶ αὐτοῦ τὴν ἐπικίνδυνον ἐχθραν (1). Ὁ σουλτάνος ἀπὸ τοῦ Σικλὸς ἐκέλευσε τὸν Τζαούσβασην Βουρουνσίζ ἵνα μεταβάς μετὰ πεντεκαίδεκα τζαουσῶν εἰς Βούδην κομίσῃ αὐτῷ τὴν κεφαλὴν τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως ταύτης Ἀρσλάν. Ὅτε δὲ ὁ σουλτάνος ὑπέγραψε τὸ πρόσταγμα τοῦτο, ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ διοικητοῦ ἀνήγγειλεν αὐτῷ, ὅτι οὗτος ἀπῆλθε τοῦ στρατοῦ πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς τὸ ὀθωμανικὸν στρατόπεδον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Σουλεϊμάν, μετέβαλε τὸ πρῶτον πρόσταγμα προστάξας νῦν ἵνα ἀποκεφαλισθῇ κατὰ τὴν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου εἴσοδον. Τῇ πρωΐᾳ τῆς ἐπαύριον, ὅτε ὁ στρατὸς διέμεινε ἐν Χορσανὺ καὶ ἐν ᾧ οἱ βεζύροι ἦσαν ἐν διβανίῳ, ὁ Ἀρσλάν Πασᾶς ἦλθε περὶ τὸ τέλος τοῦ συμβουλίου μετὰ πεντεκαίδεκα καθωπλισμένων ἱππέων εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς παρασκευασθείσης αὐτῷ ἑδρας ἐν τῷ διβανίῳ. Πολὺς λόγος ἐγένετο μετὰ τῶν τζαουσῶν περὶ τοῦ τρόπου τούτου τοῦ διοικητοῦ τῆς Βούδης καὶ ἕκαστος ἔκρινεν, ὅτι παρεφρόνησε καταλιπὼν τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν αὐτογνωμόνως. Ὁ μέγας βεζύρης ἐκ τῆς σκηνῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸ διβάνιον καὶ πλησιάσας αὐτῷ ῥώπτησε· «Τί ἐνταῦθα ζητεῖς; Τί νενεπίστευσας τὸν σὸν στρατόν; Ὁ παδισάχ ἀνέδειξέ σε βεγλέρ-

13
Αὐγ.
1566

(1) Ἀναφορὰ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μωιάμεθ βέγγη· «Il Sgr. aveva fatto tajar la testa (ἀποκεφάλισε) al Bassa di Buda per sospetto, che avesse intelligenza coll'Imperatore, e che il primo Vesir non era in gran confidenza. Ἀρχεῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Αἱ πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τούτον ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀρσλάν Πασᾶ ἀποδεικνύουσιν ἐντελῶς τὸ ἐναντίον.

βεγην, σὺ δὲ παρέδωκας τὰ φρούρια αὐτοῦ τοῖς ἀπίστοις. Οὐαὶ σοι! ἢ εἰς θάνατον καταδίκη σου ἀπηγγέλη, κατάρατε». Στρέψας δ' εἶτα πρὸς τὸν Τσαούσβασην, εἶπεν αὐτῷ· «Ποίησον ἐκποδὼν τὸν ἄπιστον τοῦτον». Ὁ Ἀρσλάν ἐξήγαγε τοῦ κόλπου δύο ἐκθέσεις, ἃς ἔμελλεν ἐγχειρήσειν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· ὁ μέγας βεζύρης ἔλαβεν αὐτάς, ὁ δὲ τζαούσβας παραχρῆμα συνέλαβεν αὐτόν. Ἀπόντος τοῦ δημίου, ἀνετέθη ἡ θανάτωσις τῷ βοηθῷ αὐτοῦ. Ὅτε δ' Ἀρσλάν ἀπήγετο τῆς σκηνῆς, ὁ Ἀγιᾶς Ἀγᾶς εἶπε τῷ ταιλαιπώρῳ· «Τὰ τοῦ κόσμου τούτου εἰσὶν ἄσταθ· μεταμελήθητι καὶ παραδόθητι τῷ Θεῷ». Ὁ Ἀρσλάν, εἰς οὐδὲν ταῦτα λογιζόμενος, εἶπε τῷ δημίῳ· «Ἀγαπητέ μοι διδάσκαλε, ἔσο ταχὺς καὶ σφίγξον με ἰσχυρῶς τῷ βρόχῳ.» Ὁ δῆμιος παραχρῆμα ἀπῆγγεν αὐτόν. Ἡ διοίκησις τῆς Βούδης ἀνετέθη τῷ ἀνεψίῳ τοῦ μεγάλου Βεζύρου Μουσταφᾶ Σοκολλί. Πᾶσα ἡ περιουσία τοῦ Ἀρσλάν ἐδημέυθη. Ὁ νεκρὸς ἐφρουρήθη τῇ νυκτί, τῇ δὲ πρωΐᾳ ἀπεκομίσθη εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ οἴκου Ἱαγιάογλου, ὅπου ἐτάφη παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ὃς, λέγεται, ἐξοργισθεὶς ποτε κατηράσθη αὐτῷ προειπὼν τὸν τραγικὸν αὐτοῦ θάνατον (1). Ὁ εἰς θάνατον κατακριθεὶς, ὁ Λέων τῶν μαχῶν, ὡς ποιητῆς δὲ Σιφαλί (Υγιῆς) ἐπικαλούμενος, διότι φαίνεται μετὰ τῶν ποιητῶν, ἦν ἐγγονος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἱαγιά Πασᾶ, διοικητοῦ τῆς Βοσνίας, ἐκ τῶν ἀνδρειοτάτων στρατηγῶν Μωάμεθ τοῦ Β'. Ὁ πάππος αὐτοῦ Χαμζά Βαλῆ βέγης τεσσαρακαίδεκαετῆς παῖς διέπρεπεν ἐπὶ ἀνδραγαθίᾳ καὶ ἐτέτακτο κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης ἐπὶ τοῦ Βινεμβέργ. Τῷ Ἱαγιά Πασᾶ ἐγένοντο παῖδες τέσσαρες, πάντες ἐν πολέμοις περιώνυμοι, ὧν ὁ Βαλῆ

(1) Σελανικί, αὐτόπτης τῆς θανάτωσεως, σ. 38.

βέγης ἔσχε τρεῖς υἱοὺς καὶ ἓνα ἑγγονον, πάντας διοική-
τας ἐν Οὐγγρία, ἦτοι τὸν Ἀχμέτ ἐν Στουλβείσενβούργῃ,
τὸν Δερβίσην ἐν Σεγεδίνῃ καὶ εἴτα ἐν Φουνφκίρχεν, τὸν
Μωάμεθ καὶ τὸν υἱὸν τούτου Μωάμεθ βεγλερβέγηδας
ἐν Βούδῃ. Ταῦτα ἀναγγέλλει ἡ ἱστορία περὶ τοῦ γένους
τῶν υἱῶν τοῦ Ἰαγιά, ὅς, γαμβρὸς τοῦ Βαγιαζήτ καὶ διοι-
κητῆς τῆς Βοσνίας, ἐγένετο τὸ φόβητρον τῶν Οὐγγρων,
ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Βαλῆ βέγης ἐνίκησε τοὺς Οὐγγρους ἐν
Βούδῃ καὶ Ἑσέκ, ἐκ δὲ τῶν τριῶν ἐγγόνων αὐτοῦ, διοι-
κητῶν τῆς Οὐγγρίας, ὁ μὲν Μωάμεθ καθωράϊσε τὴν
Βούδην διὰ τῆς οἰκοδομῆς τῶν λουτρῶν, ὁ δὲ δισέγγυ-
νος ἐκλείσθη διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ ὡς λέων καὶ ὡς
ποιητής.

14
Αὐγ. Τῇ ἐπιούσῃ τῆς θανατώσεως τοῦ Ἀρσλάν Πασᾶ ὁ
4566 σουλτάνος εἰσῆλθε μετὰ πομπῆς εἰς Φουνφκίρχεν, ἡγου-
μένων τῶν υἱῶν τοῦ μεγάλου Βεζύρου Κούρδ βέγη καὶ
Χασάν βέγη, τοῦ στρατηγοῦ τῶν οὐλουφετζίδων Φερχὰδ
καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν μουτεφερρίκᾶ μετὰ πέντε ἀναγνώ-
στῶν τοῦ Κορανίου, οἵτινες μετὰ μελωδικῆς φωνῆς ὑπὸ
τὰς σημαίας ἀνεγίνωσκον τὴν σουρρά τῆς νίκης καὶ
τῆς κατὰ κτήσεως. Ὁ σουλτάνος χαίρειτζων ἀπὸ
τοῦ ἄρματος τὸν ἐκατέρωθεν τεταγμένον στρατὸν, εἶχεν
ἐξ ἀριστερῶν μὲν τοὺς βεζύρας Φερχὰδ Πασᾶν καὶ Ἀχ-
μέτ Πασᾶν, ἐκ δεξιῶν δὲ τὸν ἀδελφὸν τούτου, τὸν πέμ-
πτον βεζύρην Μουσταφᾶ Πασᾶν καὶ τὸν ἐξ Αἰγύπτου νεω-
στὶ ἀνακληθέντα Κιλοῦν ἢ Σόφην Ἀλῆν Πασᾶν, ἕκτον
βεζύρην (1). Πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὁ βεγλερβέγης τῆς Ρού-

(1) Τότε ἀνεδείχθη ἕκτος βεζύρης καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Σελίμ
τοῦ Β, ὡς λέγει ὁ Μουρατζᾶ δ' Ὅσπον, πίναξ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρα-
τίας, Τόμ. Ζ, σ. 212.

μελῆς ἐστρατοπέδευσε μετὰ ἐννενήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ μετὰ τριακοσίων τηλεβόλων ἐπὶ τοῦ λόφου Σεμιλιχὸς πρὸς ἄρκτον τῆς Ζιγέθ. Τῇ 5 Αὐγούστου αὐτὸς ὁ Σουλεϊμὰν παρέστη ἔφιππος πρὸ αὐτῆς καὶ ἐκέλευσε τὴν ἐναρξιν τῆς πολιορκίας. Τὸ φρούριον Ζιγέθ ἡ Σιγετθάρ, τουτέστι νησαία πόλις, ἀπέχουσα δύο μίλια ἀπὸ τοῦ Φουνφίρχεν καὶ περιβρεσμένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἄλμα, σύγκειται ἐκ τριῶν μερῶν, τῆς ἀκροπόλεως, τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας πόλεως, συγκοινωνούντων διὰ γεφυρῶν. Ἡ ἀκρόπολις, ἥτοι τὸ ἐντὸς φρούριον εἶχε πέντε προμαχῶνας, περικεκυκλωμένους ὑπὸ τριπλῆς διώρυγας καὶ κατεσκευασμένους ἐκ γῆς καὶ ξύλων, μένονδ' ὁ στρογγύλος πύργος, ἐν ᾧ ἦν ἡ πυρῖτις, οἱ κώδωνες καὶ ἡ φρουρά, ὠκοδόμητο πλίνθοις κεραμέναις. Ἐν τῷ φρουρίῳ ὁ Ζρινὺ, φρούραρχος τῆς Ζιγέθ, ἔστησε μέγαν σταυρόν. Ἐνταῦθα κατέγνω θάνατον στρατιώτου τινὸς σπασαμένου τὸ ξίφος κατὰ τοῦ ἄνωτέρου τοῦτο ἦν σύμφωνον τῇ αὐστηρᾷ πειθαρχίᾳ, ἀλλ' ἡ ἀποκεφάλις Τούρκου ἀγὰ ἀνευ ἀνάγκης σκληρόν. Ἀμιλλώμενος δὲ πρὸς τὴν πανηγυρικὴν πομπήν, δι' ἧς ἤλασεν ὁ Σουλεϊμὰν καὶ δεικνύων, ὅτι ἐτοίμως εἶχεν ἀντιστῆναι ἐπαξίως πρὸς τὸν παδισάχ, ἐκάλυψε δι' ἐρυθρῶν ὑφασμάτων τοὺς προμαχῶνας, τὸν δὲ πύργον ἔξωθεν διὰ λαμπρῶν ἐλασμάτων λευκοσιδήρου ἅμα δὲ τοῦ σουλτάνου καταλαθόντος θέσιν ἐπὶ τοῦ λόφου Σεμιλιχὸς, μέγα τηλεβόλον ἐκρότησε. Ἀπὸ τριῶν μερῶν συγχρόνως ἤρξατο ἡ προσβολή. Τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Ὀθωμανῶν ἤρχον ὁ τρίτος βεζύρης Φερχάδ Πασᾶς καὶ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ἀνατολῆς Σέμς Ἀχμέτ, τῆς δὲ ἀριστερᾶς ὁ πέμπτος βεζύρης Μουσταφᾶς καὶ ὁ βεγλέρβεγης τῆς Ρούμελης Σάλ Μαχμούτ, τοῦ δὲ μέσου ὁ ἀγὰς τῶν γενιτσάρων καὶ ὁ Ἀλῆ Πορτοῦκ, βέγης

τοῦ Κοτζᾶ Ἰλὶ, μετὰ τῶν βέγηδων τῶν μεθορίων, ὧν ὁ
 πρῶτος, ὁ τῆς Ποσέγας Νασούχ, ἔβαλε τὴν παλαιὰν πό-
 λιν διὰ πέντε μεγάλων τηλεβόλων, ἰδίᾳ δὲ διὰ τοῦ τη-
 λεβόλου τοῦ Κατζιάνερ, ὅπερ ἐκ ῥήτοῦ προστάγματος
 τοῦ σουλτάνου παρεδόθη τοῖς γενιτσάροις. Ὁ Ζρινὺ ἐκέ-
 λευσε τὸν ἐμπρησμόν τῆς νέας πόλεως, ἥτις μετὰ
 μικρὸν ἀνεφλέγη. Οἱ Τοῦρκοι ἤγαγον εἰς τὸ ἀποτεφρω-
 θέν μέρος τὸ πυροβολικόν καὶ μετὰ σάκκων γῆς κατε-
 σκεύασαν προχώματα ἐπὶ τοῦ τέλματος, τοῦ χωρίζοντος
 τὴν παλαιὰν πόλιν ἀπὸ τοῦ φρουρίου. Τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ
 49 ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σουλεϊμάν οἱ πολιορκηταὶ
 Αὐγ. ἦσαν κύριοι πάντων τῶν ἐξωτερικῶν ὀχυρωμάτων, μό-
 νον δὲ ἡ ἀκρόπολις ἐνεκαρτέρει ἐτι. Μάτην ὁ Σουλεϊμάν
 ἀπεπειράθη ἵνα κάμψῃ τὴν μεγαλόψυχον καρτερίαν τοῦ
 Ζρινὺ, προτείνας αὐτῷ τὴν ἐκχώρησιν πάσης τῆς Κροατίας.
 Οἱ Ὀθωμανοὶ συνέλαβον τὸν σημαιοφόρον καὶ τὸν σαλπιγ-
 κτὴν τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Ζρινὺ, ὄντος ἐν τῷ πεμφθέντι
 ὑπὸ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ πρὸς βοήθειαν τῆς Ζιγέθ στρατοῦ,
 ὁ δὲ Σουλεϊμάν, ὅπως πείσῃ τὸν Ζρινὺ, ὅτι αὐτὸς ὁ υἱὸς
 αὐτοῦ ἐπεσεν, ἐπηξεν τὴν σημαίαν αὐτοῦ πρὸ τῶν τειχῶν,
 ὁ δὲ σαλπικτὴς ἠναγκάσθη ἵνα σαλπίσῃ τὸ ἐπινίκιον
 ᾄσμα ⁽¹⁾. Συγχρόνως ἔρριψεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν διὰ βε-
 λῶν ἐπιστολὰς γεγραμμένας γερμανιστὶ, οὐγγριστὶ καὶ
 κροατιστὶ, τὸ μὲν ὅπως ἐμβάλῃ εἰς διχόνσιαν τὰ διάφορα
 ἔθνη πρὸς ἀλλήλα, τὸ δὲ ἵνα διασεισῇ τὴν πίστιν αὐτῶν
 δι' ὑποσχέσεων. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται συνετάχθησαν ὑπὸ
 τοῦ διερμηνέως Ἰβραὶμ βέγη, ὑπὸ τοῦ κιαγιά Λαλαῖ Μου-

(1) Forgacsii Zigethi Hungariae claustrī praestantissimi vera des-
 criptio et obsidionis epitome. Ὁ Φοργάτς μνημονεύει μόνον τοῦ σαλ-
 πιγκτοῦ, ὁ δὲ Σελανικὶ καὶ τοῦ σημαιοφόρου.

σταφᾶ Πασᾶ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀπορρήτων γραμματέως Φε-
ριδούν, τοῦ νεωστὶ προδιδασθέντος εἰς τὸ ἐπικερδὲς
ἀξίωμα τοῦ μουτεφερρίκᾶ (1), ἐπειδὴ εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ
τῆς πολιορκίας ἀφείλκυσε τὸν μέγαν βεζύρην ἀπὸ ἐπι-
κινδύνου θέσεως, ὅπου μετ' ὀλίγον σφαῖρα ἀπέκτεινε
πολλούς.

Κατὰ τὴν πρώτην πρὸς τὸ ἔσω φρούριον ἔφοδον οἱ
πολιορκηταὶ ἀποκρουσθέντες ἀπώλεσαν δύο σημαίας καὶ
τὸν πρόφην διοικητὴν τῆς Αἰγύπτου Σόφην Ἀλῆ Πα-
σᾶν (2), σπεύσαντα ἐκ Καΐρου, ὅπως ἐκμετρήσῃ τὸ ζῆν 26
πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ζιγέθ. Ἐκθυμότερα ἦν ἡ μετὰ τρεῖς 29
ἡμέρας γενομένη ἔφοδος τῇ ἐπετειῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐν Μο- 29
χάτς μάχης καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Βουδῆς καὶ τοῦ Βελ-
γραδίου (ΛΓ). Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας οἱ γενίτσαροι κα- 2
τέλιπον τὴν ἀρξαμένην ἔφοδον ἵνα ὑπορύξωσι τὸν μέγαν 29
προμαχῶνα. Τῇ πρωΐᾳ τῆς 5 Σεπτεμβρίου ὁ προμαχῶν
ἐμπρησθεὶς ἐξέπεμψε λαμπρὸν φῶς ὡς νεκρικὴν δαδα τοῦ
Σουλεϊμάν, ὃς τῇ νυκτὶ τῆς 5 πρὸς τὴν 6 Σεπτεμβρίου
εἴτε ἐξ ἐσχάτου γήρατος, εἴτε ἐκ δυσεντερίας, εἴτε ἐξ
ἀποπληξίας ἐτελεύτησε τὸν βίον. Ὁ μέγας βεζύρης ἀπέ-
κρυψε τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, πρὶν δὲ ἀπορρήτον ἀπεκρύβη
διὰ τοῦ πνιγμοῦ τοῦ ἱατροῦ τοῦ σουλτάνου. Οὕτως
ὁ Σουλεϊμάν ἐτελεύτησε πρὶν ἢ ἰδῇ τὴν πτώσιν τῆς Ζιγέθ
ἢ μάθῃ τὴν παράδοσιν τῆς Γουύλας, ἥτις, πολιορκηθεῖσα
ὑπὸ τοῦ Περτέβ Πασᾶ μετὰ πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδων
ἀνδρῶν ἀπὸ τῆς 4 Ἰουλίου, παρεδόθη τῇ 1 Σεπτεμβρίου
ὑπὸ τοῦ Κερεζενί. Ὁ Σουλεϊμάν, δυσφορῶν ἐπὶ τῇ ἐγκαρ-

(1) Ὁ Σελανικὶ λέγει, ὅτι οἱ μουτεφερρίκᾶ ἦσαν μόνον πενήκοντα, καὶ
ἔκτοτε τὰ ἀξιώματα αὐτῶν ἦσαν καὶ ἐντιμα καὶ ἐπικερδῆ. Δέκα αὐτῶν
εἶχον τιμάρια, οἱ δὲ ἕτεροι ὠρισμένην μισθοφοράν.

(2) Ὁ Ρουδίνης καλεῖ αὐτὸν Μισηρκνί, τοῦτέστι τὸν τοῦ Καΐρου.

τερήσει τῆς Ζιγέθ, ἐπέστειλεν ἰδιοχείρως μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ τάδε· «Ἡ καπνοδόχη οὖν αὕτη καίεται ἔτι, τὸ δὲ τύμπανον τῆς ἀλώσεως οὕτω ἤχει;» Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκρύψεως τῆς τελευτῆς τοῦ σουλτάνου ἐδημοσιεύθησαν ὡς ἡμερησία διαταγὴ ἰδιοχείροι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν τελευτήν, ἀποκρυπτομένην οὐ μόνον τῷ στρατῷ, ἀλλὰ καὶ τοῖς βεζύραις. Συντάκτης τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἦν ὁ Ἰζαφέρ ἀγᾶς, ὁ τότε ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ σουλτάνου· αὐτὸς δὲ καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἀπορρήτων γραμματεὺς Φεριδοῦν μόνοι ἐγίνωσκον παρὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου τὸ ἀπόρρητον τῆς τελευτῆς τοῦ σουλτάνου, καὶ ἀμφότεροι ὡς πιστότατοι μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς βασιλείας Σελὶμ τοῦ Β' ἢ μᾶλλον τοῦ μεγάλου βεζύρου Σοκολλί ἀνεδείχθησαν, ὁ μὲν γαμβρὸς τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ ἀρχηγὸς τῶν γενιτσάρων, ὁ δὲ ρεῖς ἐφένδης.

Τῇ 8 Σεπτεμβρίου ἀπετεφρώθησαν τὰ ἐξωτερικὰ ὀχυρώματα, ἐκ δὲ τῶν ἐσωτερικῶν μόνον ὁ πύργος, ἐν ᾧ ἦν ἡ πυριτιδαποθήκη ἐσώζετο. Ἐπιστάσης δὲ τῆς ὥρας τῆς παραδόσεως ἢ τοῦ θανάτου, ὁ Ζρινὺ προείλετο τὸν μεγάλου ψυχον θάνατον μετὰ περισκεμμένου θαρρόους καὶ ἀξιοπρεπείας. Παρὰ τοῦ θαλαμηπόλου αὐτοῦ Φραγκίσκου Ξερένκη ῥήτησατο βραχὺ σημεῖον χιτῶνιον, τὴν χρυσοῦν τοῦ λαιμοῦ ἄλυσιν καὶ τὸν μέλανα χρυσοκέντητον περωτὸν πῖλον, ἐφ' οὗ ὑπὸ τὰ ἐξ ἐρωδιοῦ πτερὰ ἀπήστραπτεν ἀδάμας. Μετὰ ταῦτα ἐντίθησι τῷ χιτῶνίῳ αὐτοῦ ἑκατὸν δουκάτα, λαθὼν πρόνοιαν, ἵνα μηδὲν τουρκικόν, ἀλλὰ τὰ πάντα οὐγγρικά ᾖσιν, «ὅπως, ὡς εἶπεν, ὁ ἀπεκδύσων με μὴ εἴπη, ὅτι οὐδὲν εὗρε παρ' ἐμοί». Ἠτήσατο μετὰ ταῦτα τὴν κλεῖδα τοῦ φρουρίου καὶ ἔθηκεν αὐτὴν μετὰ τῶν δουκάτων, εἰπὼν τοῖς περὶ αὐτόν· «Ἐφρόσον ὁ βρα-

χίων οὗτος κινεῖται, οὐδεὶς ἀφαιρήσεται με τὴν κλεῖδα ταύτην, οὐδὲ τὸν χρυσὸν τοῦτον· μετὰ τὸν θάνατόν μου, ὁ θέλων ἔχέτω! Ὡμοσα ἐν τῷ τουρκικῷ στρατοπέδῳ μηδένα θίξαι με δακτύλῳ». Ἐκ τεσσάρων δ' ἐπιχρύσων ξιφῶν ἐξελέξατο τὸ παλαιότερον· «Δι' αὐτοῦ, εἶπεν, ἐκτησάμην τὸ πρῶτον τιμὴν καὶ δόξαν· μετ' αὐτοῦ θέλω ὑπομῖναι ὅ,τι περὶ ἐμοῦ ὥρισεν ἡ θεία Πρόνοια». Εἵτα, προηγουμένου τοῦ σηματοφόρου καὶ ἐπομένου τοῦ φέροντος τὴν ἀσπίδα παιδός, ἐξελθὼν εἰς τὴν ὁδὸν ἄνευ κράνους καὶ ἄνευ θώρακος πρὸς τοὺς ἑξακοσίους ἄνδρας, τοὺς γνόντας ἀποθανεῖν μετ' αὐτοῦ, ἔθηξε τὸ θάρρος αὐτῶν διὰ βραχείας προσλαλιάς, ἥν' ἐπέρανεν ἐπικαλεσάμενος τρεῖς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦδη τὸ πῦρ κατεβίβρωσκε πανταχοῦ τὸ ἐντὸς φρουρίου, ἐπέστη δὲ ἡ ἐσχάτη ὥρα πρὸς τελευταίαν ἐξοδὸν. Παρὰ τῇ μεγάλῃ πύλῃ ἔκειτο μέγας ὄλμος πολυβόλος, ὃς πυροβολήσας ἐκ προσταγμάτων τοῦ Ζρινῦ, ἀνέτρεψε περὶ τοὺς ἑξακοσίους τῶν συνωστιζομένων ἐπὶ τῆς γεφύρας. Ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ ὄλμου ἐξεβράχθη ὁ Ζρινῦ, ὡς κερκυνὸς ἐκ τῶν νεφῶν, μετὰ τοῦ Λαυρεντίου Ζούρανιτς, τοῦ πιστοῦ σηματοφόρου, ὃς πρὸ αὐτοῦ ἠνέμιζε τὴν αὐτοκρατορικὴν σημαίαν, καὶ ἐπέπεσε πρὸς τὰς πυκνοτάτας τάξεις τῶν ἐχθρῶν, ἐνθα βληθεὶς τὸ στήθος ὑπὸ δύο σφαιρῶν καὶ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ βέλους ἔπεσε. Τρεῖς ἡλάλαξαν οἱ Τοῦρκοι Ἀλλάγ! Οἱ γενίτσαροι ἐκόμισαν αὐτὸν κρατοῦντες ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν ἀγᾶν, ζῶντα δ' ἔτι ἔθηκαν ἐγκαρσίως ἐπὶ τοῦ διευθέτου τοῦ τηλεβόλου τοῦ Κατζ'άνερ, ὃν, προδότην γενόμενον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὁ Ζρινῦ προδοῦς τὴν φιλοξενίαν ἀπέκτεινεν ἐν τῷ φρουρίῳ αὐτοῦ (ΛΔ). Οὕτως ὁ Οὐγγρος Λεωνίδας ἀπέτισε δίκας ἀντὶ τοῦ φόνου τοῦ ξένου καὶ τοῦ ἀποκεφαλισθέντος ἀγᾶ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ φόνος καὶ ὁ ἐμπρησμός ἐμαίνοντο ἐν τῇ ἀκροπόλει, αἱ δὲ ὁδοὶ ἐπληροῦντο πτωμάτων· γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἀπαγόμενα πολλάκις ἐφονεύοντο ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν γενιτσάρων ἐριζόντων περὶ τῆς λείας. Ὁ θαλαμηπόλος, ὁ ταμίας καὶ ὁ οἰνοχόος τοῦ Ζρινὺ ἐζωγράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες παραχρῆμα ἐξέτιλαν καὶ κατέκαυσαν πρὸς χλεύην τὸν πῶγωνα αὐτῶν. Ὁ μέγας βεζύρης ἠρώτησεν αὐτοὺς διὰ τοῦ διερμηνέως Ἰβραὴμ περὶ τῶν θησαυρῶν τοῦ Ζρινύ· ὁ δὲ οἰνοχόος, νεανίας Οὐγγρος ὑπερήφανος, ἀπεκρίνατο· «Ὁ Ζρινὺ εἶχεν ἑκατὸν χιλιάδας οὐγγρικῶν δουκάτων, ἑκατὸν χιλιάδας ταλλήρων, χίλια μεγάλα καὶ μικρὰ ποτήρια καὶ ἀγγεῖα, ἀλλὰ πάντα κατέστρεψε, μόλις δὲ σώζονται πράγματα ἀξίας πενταχισχιλίων δουκάτων ἐν τινι κιβωτίῳ, ἀλλὰ πολλῶ πλείων πυρῆτις, ἥτις νῦν, ὅτε ἡμεῖς λαλοῦμεν, ἀναφλεχθήσεται, ὥστε τὸ πῦρ, οὗ ἄνευ οὐδέποτε ἡλίσκετο τὸ φρούριον. ἔσται ἡ καταστροφή τοῦ ὑμετέρου στρατοῦ». Τοὺς λόγους τούτους τοῦ οἰνοχόου ἐπεβεβαίωσαν οἱ δύο ἕτεροι. Θορυβηθεὶς ἐκ τούτων ὁ μέγας βεζύρης, ἐκέλευσε τὸν τζαούσβασην ἵνα ἱππεύσῃ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν καὶ φροντίσῃ δεόντως πρὸς ἀποτροπὴν τοιοῦτου δυστυχήματος. Οἱ τζαοῦσαι μόλις προὔλαβον ἵνα προαγγεῖλωσι τοῖς ἀρχηγοῖς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον· διότι πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ φρούριον, ὁ πύργος ἀνερρίφθη εἰς τὸν ἄέρα μετὰ σμερδαλέου κρότου, μετ' αὐτοῦ ἀνερρίφθησαν εἰς τὸν ἄέρα καὶ ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους στρατιῶται. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (ΛΕ) ὁ μέγας βεζύρης ἐπεμψε διὰ τοῦ ἀρχιθαλαμηπόλου Γουλαβὶ ἀγὰ πρὸς τὸν ἀδελφιδοῦν Μωάμεθ Σοκολλί, διοικητὴν τῆς Βούδης, τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζρινύ μετὰ τοῦ πύλου καὶ τῆς χρυσοῦς ἀλύσεως, παραγγείλας ἵνα ἀποστείλῃ ταῦτα πρὸς τὸ στρατόπεδον

τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ δὲ Σοκολλι ἐξεπλήρωσεν ἀμελλήτῃ τὸ πρόσταγμα συναποστείλας τὴν κεφαλὴν τοῦ κόμητος Ἐκ τοῦ ἐκ Σάλμ. Μετὰ ταῦτα τὴν κεφαλὴν ταύτην ἐκόμισεν ὁ Βαλθάζαρ Βασκανοὺ εἰς Τζακαθούρν, ὅπου ἐτάφη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἀγίας Ἑλένης παρὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ γυναῖκα, καταγομένην ἐκ τοῦ οἴκου Φραγκιπάν. Μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Ζιγέθ ἐγένετο μέγα συμβούλιον, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς δεξιώτατοι πολιτικοὶ ἄνδρες, ὁ πρῶν νισαντζί, νῦν δὲ μουτεφι-βρίκᾳ Τζελαλζαδὲ, ὁ βρεῖς ἐφένδης Μωάμεθ Τζελεπῆς καὶ ὁ γραμματεὺς Φεριδούν βέγης, συνέταξαν καὶ ἀπέστειλαν ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλεϊμάν, ζώντος δῆθεν, ἐπιστολάς περὶ τῆς νίκης πρὸς πάντας τοὺς διοικητὰς τῆς ἐπικρατείας, τὸν χάνην τῆς Ταυρικῆς, τὸν σερίφην τῆς Μέκκας, τὸν σάχην τῆς Περτίας καὶ ἄλλους δυνάστας. Εὐθὺς μετὰ ταῦτα διενεμήθησαν ἀμοιβαὶ καὶ ἠϋξήθησαν μισθοφοραὶ, τοῦ δὲ Σουλεϊμάν ἰδιόχειρος ἐπιστολὴ, γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν σωματοφυλάκων, ἀπομιμουμένου ἐντελῶς τὴν γραφὴν αὐτοῦ, ἀνακοινωθείσα ἐκέλευσεν ἵνα μέρος τοῦ στρατοῦ πορευθῇ πρὸς ἀλωσιν τῆς Βαβόξας, τὸ δ' ἕτερον ἀσχοληθῇ πρὸς ὀχύρωσιν τῆς Ζιγέθ. Ὁ σουλτάνος, ἡγγέλλετο σύναμα, κωλύόμενος ὑπὸ τῆς ποδάγρας ἵνα φανῇ τῷ στρατῷ, ἤθελεν, ἅμα τῇ οἰκοδομῇ τοῦ τεμένους ἐν Ζιγέθ, ἵνα προσευχηθῇ πανηγυρικῶς τῇ Παρασκευῇ ἐπὶ τῇ λαμπροτάτῃ νίκῃ. Πολλὰ κενωθέντα ἐκ τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων ἀξιώματα ἐπληρώθησαν (Λς), ὁ δὲ Τζελαλζαδὲ, ὁ ἱστοριογράφος, ἀνέλαβεν αὖθις τὸ ἀξίωμα τοῦ νισαντζί. Ἡ ὀχύρωσις ἐπετελέσθη μετὰ προθυμίας. Οὕτως ἡ τελευταία τοῦ Σουλεϊμάν ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδας ἐμεινεν ἀπόρρητος παρὰ τῷ στρατῷ διὰ τὴν σύνεσιν καὶ πρόνοιαν τοῦ μεγάλου βεζύρου μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου υἱοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Κοτυαίου εἰς Κωνσταντινούπο-

λιν. Τοιαύτη πρόνοια ἐλήφθη καὶ πρότερον ἐπὶ τοῦ θανάτου Μωάμεθ τοῦ Α' καὶ τοῦ Β' καὶ Σελίμ τοῦ Α', ἀλλὰ νῦν τὸ ἀπόρρητον ἀπεκρύβη ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐν δυσχερέσει περιστάσει. Ὁ Μωάμεθ Σοκολλί ὁ πορθητῆς τῆς Ζιγέθ ἐν ὀνόματι καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν τοῦ Σουλεϊμάν συνέσχε στιβαρὰ χειρὶ τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ κράτους τόσοι στερειῶς, ὥστε οὐ μόνον κατὰ τὰς τρεῖς ἐβδομάδας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σουλεϊμάν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ τριακαίδεκα ἐπόμενα ἔτη μέχρι τοῦ ἰδίου θανάτου διὰ τῆς διαφυλάξεως τῶν θεσμῶν τοῦ Σουλεϊμάν τὸ κράτος εὐτυχῶς καὶ ἐνδόξως διέμενεν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἀκμῇ καὶ δυνάμει, εἰς ἣν ἀνύψωσεν αὐτὸ ὁ μέγιστος τῶν Ὀθωμανῶν ἡγεμόνων.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Μνημεῖα καὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἐπὶ τῆς βασιλείας Σουλεϊμάν τοῦ Α'. — Γραμματεῖς τοῦ κράτους, ποιηταί, νομομαθεῖς. — Νέα διοργανώσεις τοῦ σωματείου τῶν οὐλεμάδων καὶ τοῦ στρατοῦ. — Τιμαριωτικὸν σύστημα, φόροι, ποινικοὶ νόμοι καὶ ἀστυνομικοὶ κανονισμοί. — Αἰτία τῆς παρακμῆς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ Σουλεϊμάν.

Οἱ θεσμοὶ τοῦ Σουλεϊμάν εἰσι τὸ ἄριστον μνημεῖον τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς, δι' ὃ οὗτοι μὲν ἐπωνόμασαν αὐτὸν Κανουνι, ἥτοι νομοθέτην, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι Μέγαν ἢ ἀπλῶς Μεγαλοπρεπῆ. Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν μνημείων τῆς βασιλείας αὐτοῦ καθήκει οὖν ἡμῖν ἰδίᾳ μνημονεῦσαι, πλὴν τῶν μνημείων τῆς φιλολογίας καὶ τῆς τέχνης, καὶ τῶν νομοθετικῶν, μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν οἰκοδομημάτων καὶ τῶν φιλολογικῶν ἔργων ἀνάγκη ἱστορῆσαι τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰς διατάξεις, δι' ὧν τὸ ὀθωμανικὸν κράτος ἐπὶ τοῦ Σουλεϊμάν περιήλθεν εἰς τὰ ἄκρα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη

ἐξέτασις πυκνή οὔσα ἔνεκα τῆς ἀφθονίας τῆς ὕλης αὐ-
τῆς, πληρώσει τὸ παρὸν Βιβλίον, ὅπερ, ὡς τὸ ἐν τέλει τῆς
βασιλείας Μωάμεθ τοῦ Β', ἰδίᾳ ποιεῖται λόγον περὶ τῶν
μνημείων καὶ τῶν ἰδρυτῶν αὐτῶν ἀντὶ περὶ τῶν πράξεων,
τῶν αἰτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων. Εἰ καὶ τὰ
ἔργα τῆς τέχνης καὶ φιλολογίας καὶ οἱ δημιουργοὶ αὐτῶν
ἦσαν σύγχρονοι τοῖς συμβεβηκόσι τοῦ πολέμου καὶ τῆς
εἰρήνης καὶ τοῖς στρατηγοῖς καὶ πολιτικοῖς ἀνδράσι, πρὸς
οὓς στενότερα συνεδέοντο, ἢ ἰδίᾳ ὅμως ἔποψις τῶν πρῶ-
των βοηθεῖ τῇ μνήμῃ καὶ συντελεῖ εἰς τὴν σαφήνειαν καὶ
ἐνάργειαν τῆς ἐξιστορήσεως μὴ παραβλάπτουσα τὴν ὀρ-
γανικὴν ἐνότητα αὐτῶν. Ἐν οὐδεμίᾳ ὅμως περιόδῳ τῆς
ἱστορίας τῆς τῆς συμπεκνοῦται τοσοῦτον πολὺ ἢ πληθὺς
τῶν πραγμάτων, ὧν ἡ ἀκριβὴς ἐξιστόρησις ἀνήκει τῇ ἱστο-
ρίᾳ τῶν γραμμάτων καὶ τῇ πολιτειογραφίᾳ τοῦ ὀθωμα-
νικοῦ βασιλείου, ὅσον ἐν ταύτῃ τῆς ὑψίστης ἀκμῆς τῆς
πολιτικῆς δυνάμεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ τῆς φι-
λολογίας, πληροῦσα τὴν ἐπὶ ἑξ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη
βασιλείαν τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τὴν ὀκταετη τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
Σελίμ. Ἐπειδὴ οὔτε μέχρι τοῦδε, οὔτε μετὰ ταῦτα περίο-
δος τις τῆς ὀθωμανικῆς ἱστορίας περιέχει τοσοῦτον πλοῦ-
τον μεγάλων ἔργων ἀρχιτεκτονικῶν καὶ φιλολογικῶν,
μεγάλων νομοθετῶν, ποιητῶν καὶ φιλολόγων, ἢ νῦν
εὗρυνσις τοιαύτης ἐπόψεως εἰς ἓν βιβλίον οὐδόλως χρήζει
αιτιολογίας. Ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας τοῦ Σου-
λεϊμάν ἰδομεν ὁποῖαν μεγάλῃν ἀξίαν ἀπεδίδοσαν οἱ ὀθω-
μανοὶ ἱστοριογράφοι εἰς τοῦτο, ὅτι Σουλεϊμάν, ὁ δέκατος
σουλτάνος τῶν ὀθωμανῶν, ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ συνή-
νου πάσας τὰς τελειότητας τοῦ ἀριθμοῦ Δέκα καὶ οἷονεῖ
παρίστα αὐτὸς τὸν δέκατον λόγον, τουτέστι κατὰ τὴν λο-
γικὴν ἱεραρχίαν τῶν Ἀσιανῶν τὸν ἀνθρώπινον λόγον τοῦ

ὠρισμένου αὐτῷ χώρου τῆς γῆς. Ἐν τέλει οὖν ἔτι τῆς ἱστορίας τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ πρὶν ἢ μετὰ τὴν σύνοψιν πασῶν τῶν πράξεων αὐτοῦ κρίνωμεν ἱστορικῶς περὶ τοῦ ἀληθοῦς ἢ φαινομένου μεγαλείου αὐτοῦ, ἐξέσω ἡμῖν εἰπεῖν βραχέα ἔτι περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων ἐφαρμοσθέντος ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ Σουλτεϊμάν ἀριθμοῦ δέκα. Οὕτως ὁ δέκα ἀριθμὸς ἀπεδείχθη ἱστορικῶς ὑπ' αὐτῶν ἐκ τῶν ἐξῆς. Ὁ Σουλτεϊμάν, γεννηθεὶς τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς δεκάτης ἐκατονταετηρίδος τῆς ἐγίρας⁽¹⁾, ὁ δέκατος σουλτάνος τῶν Ὀθωμανῶν⁽²⁾ ὁ δέκατος σύγχρονος μεγάλων ἡγεμόνων⁽³⁾, πατὴρ δέκα τέκνων⁽⁴⁾, ἐκοσμεῖτο ταῖς δέκα ἀρεταῖς μεγάλων δυναστῶν (Α)· δέκα μεγάλους βεζύροις⁽⁵⁾ ἐνεπίστευσε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, δέκα δὲ περιώνυμοι

(1) Τῷ 90 ἔτει τῆς ἐγίρας (1496).

(2) 1 Ὀσμάν, 2 Ὀρχάν, 3 Μουράτ ὁ Α', 4 Βαγιαζήτ ὁ Α', 5 Μωάμεθ ὁ Α', 6 Μουράτ ὁ Β', 7 Μωάμεθ ὁ Β', 8 Βαγιαζήτ ὁ Β', 9 Σελίμ ὁ Α' καὶ 10 Σουλτεϊμάν ὁ Α'.

(3) 1 Κάρολος ὁ Ε', 2 Λέων ὁ Ι', 3 Ἐρρίκος ὁ Η', 4 Φραγκίσκος ὁ Α', 5 Ἰωάννης ὁ Βασιλεῖς, 6 σάχης Ἰσμαήλ, 7 σάχης Ἐκδέρ, 8 Ἀνδρέας Γρίττης, 9 Σιγισμούνδος ὁ Α', 10 Σουλτεϊμάν.

(4) 1 Μωάμεθ, 2 Μαχμούτ, 3 Ἀβδουλλάχ, 4 Τζιχαγγίρ, 5 Μουσταφᾶς, 6 Βαγιαζήτ, 7 Σελίμ, 8 Μιρμὰχ, ἡ γυνὴ τοῦ Ρουστέμ, 9 καὶ 10 οὗο ἀνώνυμοι ἡγεμονίδες, ὧν μνημονεύει ὁ Βενετό· πρεσβευτής.

(5) 1 Πιρὶ Πασᾶς, 2 Ἰβραὶμ Πασᾶς, 3 Ἀγιάς Πασᾶς, 4 Λουτφὶ Πασᾶς, 5 Σουλτεϊμάν Πασᾶς, 6 Ρουστέμ Πασᾶς, 7 Ἀχμέτ Πασᾶς, 8 Ρουστέμ Πασᾶς (τὸ δεύτερον), 9 Σεμίζ Ἀλῆ Πασᾶς καὶ 10 Μωάμεθ Σοκολλί. Οὐδὲ τὸν σοφὸν βραβῆνον Ἀλυσανῖνον διέφυγον οἱ δέκα μεγάλοι βεζύροι, λέγοντα *Que tuniesse diez Olivicires, que son la parte principal de Reino*. Οὗτος ποιεῖται λόγον καὶ περὶ τῶν δέκα ἀγαθῶν τῶν γενιτσάρων, λέγων *diez Ayas de Geniceros, la mayor fortaleza y vigor de su exereito*. (Χατζὴ Κάλφας, χρονολογικοὶ πίνακες, σ. 23.)· ἀλλὰ πλανᾶται περὶ τῶν δέκα ἐκστρατειῶν, ὧν αὐτὸς ὁ σουλτάνος ἤρξε. *Las guerras que dio personalmente fueron diez*, σ. 84, διότι συγγέει τὰς ἐπὶ τὸ Μοχάτς

γραμματεῖς τοῦ κράτους ⁽¹⁾, δέκα μεγάλοι νομομα-
θεῖς ⁽²⁾, δέκα μεγάλοι ποιηταὶ ⁽³⁾ καὶ δεκάκις δέ-
κα ἀλοῦσαι πόλεις καὶ ἀλόντα φρούρια ἐκλείσαν τὴν βα-
σιλείαν αὐτοῦ (B). Οὕτως ἐστὶν ὁ τελειωτὴς τοῦ τελείου
ἀριθμοῦ δέκα.

Ἐξιστορήσαντες ἐν τοῖς προτέροις ἐννέα Βιβλίοις τὰ
κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Σουλεϊμάν, πραγματευόμεθα ἐν
τῷ παρόντι δεκάτῳ περὶ τῶν μνημείων τῆς τέχνης καὶ
τῶν γραμμάτων, περὶ τῶν θεσμῶν καὶ τῶν διατάξεων κατὰ τὰ
ἑξῆς δέκα τμήματα, περὶ τῶν οἰκοδομῶν καὶ τῶν ταύταις
προσηρτημένων καθιδρυμάτων, περὶ τῶν γραμματέων
τοῦ κράτους, περὶ τῶν νομομαθῶν καὶ ποιητῶν, περὶ τῶν
διατάξεων τῆς ἐκπαιδεύσεως, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ θησαυ-
ροφυλακίου, περὶ τῆς νομοθεσίας τῶν τιμαρίων, τῶν ὑπο-
τελῶν καὶ τῶν ποινῶν.

Ἐποιστάμεθα ἤδη λόγον περὶ τοῦ τεμένου Σουλεϊ-
μανιγέ καὶ περὶ τῶν ἐτέρων ἑξ τεμενῶν, ἃ, καὶ περ μὴ
καλούμενα τῷ ὀνόματι τοῦ Σουλεϊμάν, ἀνηγέρθησαν
ὁμῶς ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ δαπάνῃ τοῦ ἰδίου γαζο-
φυλακίου. Τὴν πλειάδα ταύτην τῶν τεμενῶν ἀποτελοῦσι
τὸ Σουλεϊμανιγέ, τὸ Σελιμιγέ παρὰ τῷ τάφῳ τοῦ πα-
τρὸς, τὸ τῶν ἡγεμονοπαίδων παρὰ τῷ τάφῳ τῶν υἱῶν

καὶ τὴν Βιένναν ἐκστρατείας εἰς μίαν, παρσιωπᾷ δὲ τὴν ἐπὶ τὴν Οὐγγρίαν
τῷ 1541 καὶ ἀναφέρει εἰς μίαν τὰς ἐπὶ τὴν Περσίαν δύο τελευταίας.

(1) 1 Ἰσκενδέρ Τζελεπῆς, 2 Μουσταφᾶ Τζελαλζαδὲ, 3 Μωάμεθ Ῥαμα-
ζανζαδὲ, 4 Χαλὴλ βέγης, 5 Ἐβουλφᾶζλ, 6 Μωάμεθ Τζελεπῆς, 7 Νεκᾶς
Ἀλῆς, 8 Νεουβερχαζαδὲ, 9 Ἰβραῖμ, 10 Φερισούν.

(2) 1 Κεμαλπᾶσαζαδὲ, 2 Ἐβουσουοῦδ, 3 Ἰβραῖμ ὁ ἐκ Χαλεπίου, 4 Τα-
σιπριζαδὲ, 5 Σαλίχ Τζελαλζαδὲ, 6 Χαφῖζ Ἀτῆμ, 7 Λαρί, 8, Βιργιλί,
9 Χαῖρεδδίν, 10 Σουρουρί.

(3) 1 Βακί, 2 Χιαλί, 3, Σατ, 4 Γαζαλί, 5 Ἰαγιά βέγης, 6 Σουζουλί,
7 Τζελαλί, 8 Φικρί, 9 Νεβανί, 10 Λαμί.

Μωάμεθ καὶ Τζιχαγγίρ, τὸ τέμενος τοῦ ἡγεμονόπαιδος τούτου ἐν Γαλατῇ, τὰ δύο τεμένη τῆς σουλτανίνης Μιρμάχ, θυγατρός τοῦ Σουλεϊμάν, τὸ μὲν ἐν Χρυσουπόλει, τὸ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τὴν πύλην τῆς Ἀδριανουπόλεως, καὶ τὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς τῆς σουλτάνης Χασσεχί, τουτέστι τῆς Ῥοξολάνης ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν γυναικῶν. Μετὰ τὸ Σουλεϊμανιγέ, τὸ μέγιστον σέμνωμα τοῦ Σουλεϊμάν, ἦν τὸ ὑδραγωγεῖον, περὶ οὗ ἐν εἰκείῳ ἐγένετο ἡδὴ λόγος καὶ ὃ περ φέρει τὸ ὄνομα τῶν Τεσσαράκοντα Ἀψίδων ἢ καὶ τῶν Τεσσαράκοντα Κρηνῶν· διότι τὸ διὰ τεσσαράκοντα ἀψίδων διοχετευόμενον ὕδωρ τρέφει τεσσαράκοντα κρήνας. Ὁ Σουλεϊμάν, ὡς κτίτωρ τοῦ Σουλεϊμανιγέ, τοῦ ὑδραγωγείου καὶ τῆς γεφύρας τοῦ Τζεκμετζέ, περὶ ἧς εἴρηται ἤδη, ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, κτίτορος τῆς ἁγίας Σοφίας, τῶν ὑδραγωγείων καὶ τῆς πρώτης λιθίνης γεφύρας, ὡς δὲ ἡ βυζαντινὴ ἱστορία ἀναφέρει εἰς Ἰουστινιανὸν τὸν μέγαν μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν ἰδρυτὴν τοῦ κράτους, τὰ πλείω οἰκοδομήματα ἢ εἰς πάντας τοὺς ἑτέρους αὐτοκράτορας, οὕτως ἡ ὀθωμανικὴ μετὰ Μωάμεθ τὸν πορθητὴν καὶ ἀνακαινιστὴν τῆς πόλεως εἰς οὐδένα ἕτερον σουλτάνον ἀνάγει τὰς πλείους τῶν οἰκοδομῶν ἢ εἰς Σουλεϊμάν τὸν μέγαν. Ἡ ἀκριβολόγος περιγραφή τῶν οἰκοδομημάτων τοῦ Σουλεϊμάν παρῆχεν ὕλην πρὸς συγγραφὴν Βιβλίου, εἶς τὸ τοῦ Προκοπίου, τοῦ περιγράψαντος ἐν ἑξὶ λόγοις τὰ κτίρια Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου· ὁ συγγραφεὺς δ' αὐτοῦ ἐδύνατο ἐγκωμιάσαι ἐν ἴσοις λόγοις τὰ ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν ἰδρυθέντα ἐν τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τεμένη, τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰς γεφύρας, τὰ ὀχυρώματα καὶ τέλος τὰ καθιδρύματα τῶν ἱερῶν τόπων Μέκκας καὶ Μεδίνης. Ὁ Σουλεϊ-

μὲν μιμούμενος τὸν πατέρα Σελίμ, ὃς ἐν Δαμασκῷ ἔσω-
σεν ἐκ τῆς λήθης τὸν τάφον τοῦ μεγάλου μυστικοῦ σέχη
Μουχιγεδδὶν ἅλ' Ἀραβὶ καὶ διὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντος
θόλου μετέβαλεν αὐτὸν εἰς προσκυνητήριον, ἀνήγειρεν ἐν
Βαγδάτ τὸν τάφον τοῦ μεγάλου ἱμάμη Ἐβού Χανιφέ,
καταστραφέντα ὑπὸ τῶν αἵρετικῶν Περσῶν, καὶ ἵδρυσεν
παρ' αὐτῷ τέμενος καὶ μαγειρεῖον τοῖς πτωχοῖς· ἀνεκαί-
νισε δ' ἔτι ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μυ-
στικοῦ σέχη Ἀθδουλκαδὶρ Γιλανὶ ἰδρυθὲν τέμενος. Πλὴν
τοῦ μεγίστου ἱμάμη καὶ τοῦ σέχη Ἀθδουλκαδὶρ, ἰδρυτοῦ
τῶν Καδρισῶν, περιλαλήτου τάγματος δερβισῶν, μετεῖ-
χον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς φιλοκαλίας τοῦ Σουλεϊμάν, ὁ μέγι-
στος μυστικὸς ποιητῆς Μεβλανά Τζελαλεδδὶν Ῥουμί, ὁ
ἰδρυτὴς τῶν Μεβλεβιδῶν, καὶ ὁ Σιδ Βαττάλ, τουτέστιν ὁ
κύριος, ὁ ἀθλητῆς, ὁ ἱππότης τοῦ Ἰσλαμισμού. Ἐν Ἰκο-
νίῳ ἵδρυσεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Τζελαλεδδὶν Ῥουμί τέμε-
νος μετὰ δύο μιναρέδων, ὀρχήστραν χάριν τοῦ ἱεροῦ
στραβίλου τῶν δερβισῶν (1), κελλίαν πρὸς ἐνοίκησιν αὐ-
τῶν καὶ μαγειρεῖον τοῖς πτωχοῖς, ἐν δὲ Σεῖδ μέγα μονα-
στήριον μετὰ τεμένους, μεδρεσὲ καὶ μαγειρείου τοῖς πτω-
χοῖς καὶ ξένοις· πάντα δὲ ταῦτα τὰ ἰδρύματα ἦσαν μολυ-
βδωτά, τὸ δὲ μοναστήριον συνεχωρήθη τῷ τάγματι τῶν
δερβισῶν Βεγτασίδων, ὧν ὁ ἰδρυτὴς ἐμύει κατ' ἀρχὰς
τοὺς γενιτσάρους. Διὰ τὰ ἰδρύματα ταῦτα πρὸς τιμὴν
τῶν μεγάλων σεχῶν Ἀθδουλκαδὶρ, Τζελαλεδδὶν Ῥουμί
καὶ Σιδ Βαττάλ ὁ σουλτάνος ἔτυχεν τῆς εὐλογίας τῶν
τριῶν ταγμάτων τῶν δερβισῶν, τῶν Καδρισῶν, Μεβλε-
βιδῶν καὶ Βεγτασίδων, πολυαριθμοτάτων καὶ πανισχύ-
ρων ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἐπικρατείᾳ. Ἐν Θεοδοσίᾳ, Νικαία

(1) Σιμκαχνανέ. Πετσεβί, Ἀλῆς, Τζελαλζαδέ.

καὶ Δαμασκῷ ἀνωκοδόμησε τεμένη, ἐγγὺς δὲ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἑβρου γεφύρας τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ ἀνεκαίνισε τὸν ξενῶνα, τὸ τέμενος καὶ τὸ μαγειρεῖον ὑπὲρ τῶν πτωχῶν. Τὴν ἀξίαν τῆς οἰκοδομῆς τοσούτων τεμενῶν ἠύξησεν ἐτι μᾶλλον διὰ τῆς μεταβολῆς πολλῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν ἐν ταῖς ἀλούσαις πόλεσιν εἰς εὐκτηρίους εἰκους τοῦ ἰσλάμ. Ἀπὸ Ῥόδου καὶ Κορώνης μέχρι Τεμεσβάρ καὶ Βούδης ἐκάλουν οὐχὶ πλέον οἱ κώδωνες ἀπὸ τῶν πύργων τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς χριστιανούς, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι κήρυκες (μουεζῖνοι) τοὺς μωσλίμους εἰς προσευχὴν, καὶ ἀντὶ ἁμαρτιῶν, χορῶν καὶ ἐμπνευστικῶν ὀργάνων ἀντήχουν οἱ θεοὶ ἐκ τῆς κραυγῆς Ἀλλὰχ καὶ Μωάμεθ! Ἐν πάσαις ταῖς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὑποταγείσαις πόλεσιν, ἐν Ῥόδῳ, Κορώνῃ, Σαβάξ, Βελγραδίῳ, Τεμεσβάρ καὶ Βούδῃ, ἐνθα αἱ ἐκκλησίαι μετεβλήθησαν εἰς τεμένη, τὰ τεῖχη ἐκάστης τῶν πρὸ τούτων ἐπεσκευάσθησαν ἢ ἐκ νέου ὡχυρώθησαν. Τὸ φρούριον τοῦ Βελγραδίου οὐ μόνον ἐπεσκευάσθη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμᾶν εὐθὺς ὡς ἐάλω, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸ τέλος αὐτῆς ἀνωκοδομήθη· διότι κεραυνὸς ἐνσκήψας εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην ἀνέρριψεν εἰς τὸν ἀέρα ἅπαν τὸ ἐσωτερικὸν φρούριον. Ὁ Σουλεϊμᾶν ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων καὶ τὰ τεῖχη τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ πρῶτος αὐτὸς τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων μιμούμενος τοὺς καλῖφας ἀνεκαίνισε τὸ ἐν Μέκκᾳ ἱερὸν τῆς Κασβᾶ καὶ τὰ προσηρητημένα αὐτῷ ἱδρύματα. Ἐκέλευσε δὲ διὰ φειδῶ τοῦ μουφτί Ἑβουσουούδῃνα καταμερισθῶσι τὰ ἔργα ταῦτα καὶ ἐκτελεσθῶσι μόνον ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν νομομαθῶν τῆς Μέκκας καὶ τῶν τεσσάρων ἱμαμῶν τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων αἱρέσεων, ἥτοι τοῦ Χανιζί, τοῦ Μαλεκί, τοῦ Χαμβελί καὶ τοῦ Σαφί. Ὑπὲρ τῶν τεσσάρων τούτων αἱρέσεων ἵδρυσεν ἐν Μέκκᾳ τέσσαρας ἀκα-

δημίας (μεδρεσέ) κατὰ τὸ παράδειγμα δὲ τῶν τουρκικῶν ἔταξεν ἐν ἐκάστη αὐτῶν πεντεκαίδεκα σπουδαστὰς (ταλίθ) καὶ ἓνα ἀναγνώστην (μουῖθ)· ἐλάβανε δὲ μισθοφορὰν ὃ μὲν διδάσκαλος (μουδεβρίς) πεντήκοντα, ὃ δὲ ἀναγνώστης τέσσαρα ἄσπρα, οἱ δὲ σπουδασταὶ δύο καθ' ἐκάστην (Γ). Ὁ οἶκος τῆς Χαζιδζέ, τῆς πρώτης γυναικὸς τοῦ Προφήτου, μετεβλήθη πρὸ πολλοῦ εἰς τέμενος, ὅπερ κατέπεσεν, ὃ δὲ Σουλεϊμὰν ἐκέλευσε τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔταξε δερβίσας, οἵτινες κατὰ Παρασκευὴν καὶ Τετάρτην ἐκραύγαζον Ἀ λ λ ἄ χ καὶ Χ ο ὐ! Πρὸς πλήρωσιν τοῦ ἐλλείποντος ὕδατος ἐν Μέκκᾳ, ἡ Σοβεϊδὲ, γυνὴ τοῦ καλίφου Ἀροῦμ Ἀλ Ῥασίδ κατεσκεύασε δαπανηρότατον ὕδραγωγεῖον πλεονάκεις ἡδὴ ἀνακαινισθέν. Τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμὰν ἡ ἔλλειψις τοῦ ὕδατος ἐν Μέκκᾳ ἦν τηλικαύτη, ὥστε ὁ ἄσκος ἐπωλεῖτο ἀντὶ δουκάτου, οἱ δὲ προσκυνηταὶ ἀπώλλυντο ἐκ δίψης, εἰ μὴ ἀγαθὴ τύχη ἔβρεχε. Πρὸς συμπλήρωσιν τοιαύτης ἔλλειψεως ὁ Σουλεϊμὰν ἐκέλευσε τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν ὕδραγωγείων τοῦ Βερδ Χονεῖν καὶ τοῦ ὄρους Ἀαραφάτ, ὧν τὸ πρῶτον τούτων περιεβλήθη θόλῳ, ὑφ' ὃν κατεσκευάσθη δεξαμενὴ μετὰ πέντε καὶ τεσσαράκοντα κρουνῶν, τὸ δὲ ὕδωρ τῶν πηγῶν τοῦ ὄρους Ἀαραφάτ ἡ Μιρμάχ, θυγάτηρ τοῦ Σουλεϊμὰν, ἤγαγεν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Προφήτου. Παρὰ τὸ ὄρος Μερβέ ἐκτίσθη κρήνη, αἱ δύο δὲ μεταξὺ Σαφά καὶ τῶν τάφων τῶν σεριφῶν κείμεναι δεξαμεναὶ ἐπλατύνθησαν ἡ μὲν χάριν τῶν ἐκ Συρίας, ἡ δὲ χάριν τῶν ἐξ Αἰγύπτου προσερχομένων συνοδιῶν προσκυνητῶν, ἐντεῦθεν δὲ ἐκαλεῖτο ἡ μὲν συρικὴ, ἡ δὲ αἰγυπτιακὴ. Ὁ Αἰγύπτιος σουλτάνος Κουλάουν ἔκτισε δύο κώμας, ὧν αἱ πρόσοδοι ὠρίσθησαν πρὸς ἀγορὰν τοῦ καλύμματος, δι' οὗ κατ' ἔτος ἐκαλύπτετο τῇ

ἐπετείω ἡμέρα τοῦ Βαϊράμ ἡ Κααβά (ὁ τάφος τοῦ Προφήτου). Τὸ κάλυμμα τοῦτο συνέκειτο ἐκ δύο τόμων χρυσοῦ ὑφάσματος, ὧν τὸ μὲν ἐκ χιλίων ἐξήκοντα πήχεων καλεῖται ὁ πέπλος, τὸ δὲ ἐκ πήχεων πεντήκοντα ἡ ζώνη τῆς Κααβά. Ὁ Σουλεϊμάν ταῖς δύο ταύταις κώμαις, ταῖς ὑπὸ τοῦ Κουλάουν κτισθείσαις, προσέθηκε καὶ ἐτέρας δύο καὶ ἠῤῥησεν ὡσαύτως τὰ ἐτησίως εἰς Μέκκαν πεμπόμενα ὑπὲρ τῶν κατοίκων χρήματα, ἃ λαμβανόμενα ἐκ τοῦ κεφαλικοῦ φόρου τῶν βασιλιάδων καλοῦνται τζεβαλί.

Ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀνδράσι τοῦ ὀθωμανικοῦ βασιλείου οἱ βεζύραι πασάδες καὶ οἱ βεγλερβέγηδες διοικηταὶ πρωτεύουσι, λαμβάνουσι δὲ τὴν οἰκίαν τάξιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν συμβεβηκότων, ὧν εἰσι μοχλοί. Αὐτοῖς ἔπονται οἱ δεφτερδάραι, οἱ νισαντζὶ καὶ οἱ βεῖς ἐφένδαι, ἥτοι οἱ πρόσδροι τῶν συμβουλῶν καὶ οἱ γραμματεῖς τοῦ κράτους, οἱ κυριολεκτικώτερον καθ' ἡμᾶς ὑπουργοί, ὧν οἱ πλεῖστοι ἔχοντες μόνον συγγραφικὴν ἀξίαν πισκιάζονται συνήθως ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τῶν θορυβωδῶν πολεμικῶν ἔργων, σπανίως δὲ μόνον τιμῶνται πρεπόντως, πλὴν τινῶν ἀσυνήθων περιστάσεων, καθ' ἃς ἡ ἀνύψωσις ἡ πτώσις αὐτῶν διασαλπίζεται, ὡς ἡ τοῦ ἀπαγχονισθέντος δεφτερδάρ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ, ἡ καθ' ἃς ὡς ἱστοριογράφοι αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν ἱστοροῦσιν, ὡς ὁ μέγας καὶ μικρὸς νισαντζὶ Μουστιαφᾶ Τζελαλζαδὲ καὶ ὁ Μωάμεθ Ῥαμαζανζαδὲ, περὶ ὧν ἐν οἰκίᾳ ἐρρέθησαν τὰ δέοντα. Ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ δεφτερδάρων ἀξιωματημονεῦτοι ἱστορικῶς εἰσιν ὁ ἐκ Βούδης Χαλὴλ βέγης, ὁ ἐπὶ Σουλεϊμάν συντάξας τὸν φορολογικὸν πίνακα τῆς Οὐγγρίας, καὶ ὁ Ἐβουλφᾶζλ, υἱὸς τοῦ Ἰδρίς, ὁ δεφτερδάρ τῆς Συρίας. Μέχρι τοῦ Χαλὴλ ἦσαν μόνον τρεῖς δεφτερδάραι, ὁ τῆς Ῥούμελης, ὁ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὁ τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου, ὁ δὲ Χαλὴλ

ἦν ὁ τέταρτος, ὡς δεφτερδάρ τῆς Οὐγγρίας. Ὁ Ἐβουλ-
φάζλ παρηκολούθησε τὰ ἔχνη τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς, τοῦ
μεγάλου ἱστοριογράφου τῶν Ὀθωμανῶν, συνεχίτας ἐν
περσικῇ γλώσσῃ καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς καλλιπεείας τὸ σύγ-
γραμμα αὐτοῦ, τοὺς Οκτώ Παράδεισους, τὸ περιέχον
τὴν πολιτείαν τῶν ὀκτὼ πρώτων σουλτάνων, διὰ τῆς
ἱστορίας τῶν ὀκτὼ ἐτῶν, καθ' ἃ διήρκεσεν ἡ ἀρχὴ τοῦ σουλ-
τάνου Σελίμ τοῦ Α'. Ὁ Μωάμεθ Τζελεπῆς, ὁ κοινῶς κα-
λούμενος Ἐγρί Ἀβδίουγλου, ἦτοι υἱὸς Ἀβδὶ τοῦ Στρεβλοῦ,
διέπρεπε, κατὰ τὸν Ἀλῆν, ἐπὶ τῇ ὀρθοσείᾳ καὶ ἐπὶ τῇ περὶ
τὸ συγγράφειν δεινότητι, τὸ δὲ θησαυροφυλάκιον καὶ τὰ
γραφεῖα τῶν ὑπουργείων ἐχρήσαντο τῇ δεξιότητι αὐτοῦ.
Ὁθεν δις κατέστη δεφτερδάρ καὶ δις νισαντζί. Οὗτος καὶ
ἐμέγας νισαντζί Μουσταφᾶς οὐ μόνον συνέταξαν πολλοὺς
νόμους, ἀλλὰ καὶ συνέλεξαν αὐτοὺς, καὶ ὁ μὲν ἐ-
δημοσίευσεν τὸ Κανουνναμέ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β',
ὁ δὲ τὸ Κανουνναμέ τῶν οἰκονομικῶν ἐπὶ Σελίμ τοῦ Β'.
Δύο ἕτεροι δεφτερδάραι μετέσχον τῶν κοινῶν καὶ ἐγένοντο
ὀνομαστοί, ἦτοι ὁ Νακᾶς Ἀλῆς, τουτέστιν ὁ ζωγράφος
Ἀλῆς, ὁ διὰ τῶν συκοφαντιῶν αὐτοῦ συμπράξας τῷ με-
γάλῳ βεζύρῃ Ἰβραῖμ εἰς τὴν πτώσιν τοῦ Ἰσμενδέρ Τζε-
λεπῆ, καὶ ὁ Νεουβεχαρζαδὲ, ὁ φίλος τοῦ νισαντζί Τζε-
λαλζαδὲ Μουσταφᾶ. Ὅτε ὁ Νεουβεχαρζαδὲ ἀνεδείχθη δε-
φτερδάρ, ἠρνήθη προτερῆσαι τοῦ νισαντζί, ᾧ εἶπετο τέως
ὁ δεφτερδάρ κατὰ τὴν τάξιν, εἰπὼν ὅτι προτιμᾷ ἐν' ἀπο-
θέσῃ τὴν ἀρχὴν ἢ προτερῆσαι τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ. Ὁ
Σουλεϊμάν, ἐπαινέσας τὴν εὐγενῆ ταύτην εὐγνωμοσύνην,
ἐκέλευσεν ἵνα τούντεῦθεν αἱ τάξεις τοῦ νισαντζί καὶ δε-
φτερδάρ κανονίζονται κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῆς ὑπηρε-
σίας. Ὁ δεφτερδάρ τῆς Αἰγύπτου Ἰβραῖμ ἐστὶ συγγραφεὺς
λίαν ἀξιολόγου συλλογῆς τουρκικῶν πολιτικῶν ἐγγρά-

φων, ἥτις ὁμως οὐδόλως δύναται παραβληθῆναι πρὸς τὴν πληρεστάτην πασῶν τοῦ ρεῖς ἐφένδη Φερίδου, τὴν ἐπιγραφομένην Μ ο υ σ ι ἄ τ τ ι Χ ο υ μ α γ ι ο ῦ ν, περὶ ἧς ποιησόμεθα λόγον ἐπὶ τῆς βασιλείας Μουράτ τοῦ Γ'. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτάτων πολιτικῶν ἐπιστολῶν, ἃς ἐφιλοτέχνησεν ὁ κάλαμος τῶν γραμματέων τούτων τοῦ κράτους, εἰσὶν αἱ περὶ τῆς νίκης τοῦ Μοχάτς, περὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βελγραδίου, Ρόδου, Ταβρίδος, Βαγδάτ, Βούδης καὶ Ζιγέθ, ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν σάχην Ἰσμαήλ, τὸν σάχην Ταμάσπ καὶ τοὺς βεζύρας αὐτῶν περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἡγεμονόπαιδος Βαγιαζήτ, καὶ τέλος τὰ διπλώματα τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν σερίφην τῆς Μέκκας καὶ τὸν μέγαν βεζύρην Ἰβραήμ Πασάν (Δ).

Τὸ εὕρισκεν ἱστοριογράφους καὶ συγγραφεῖς μεταξὺ τῶν δεφτερδάρων καὶ νισαντζὶ οὐκ ἔστι τόσῳ παράδοξον, ὅσῳ ποιητὰς μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν βεζυρῶν. Οὕτως ὁ Σουλεϊμάν, οὗ ὁ πατὴρ Σελίμ ὁ Α' καὶ ὁ θεῖος Κορκουδ, ὡς ἐν οἰκείῳ ἐρρέθη, ἦσαν ποιηταί, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Σελίμ, Μουσταφᾶς, Βαγιαζήτ καὶ Τζιχαγγήρ καταλέγονται πρῶτοι ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν Ὀθωμανῶν ποιητῶν τῶν χρόνων τούτων, εἰ καὶ ἄλλως φέρουσι τὰ πρωτεῖα μόνον ἕνεκα τῆς σουλτανικῆς ἐπωνυμίας (Ε). Ὁ ἀληθὴς σουλτάνος πάντων τῶν Ὀθωμανῶν λυρικῶν ποιητῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ κράτους μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐστὶν ὁ Ἀβδούλ Βακί, τουτέστιν ὁ ὑπηρετὴς τοῦ αἰωνίου, εἰ καὶ ἀπλῶς Βακί (αἰώνιος) καλούμενος. Ὁ Βακί, ὃς μετὰ τοῦ Μουτενεββί καὶ Χαβίζ ἀποτελεῖ τὴν τριανδρίαν τῶν τριῶν μεγίστων λυρικῶν τῶν τριῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, τουρκικῆς, ἀραβικῆς καὶ περσικῆς, ἃς ἡ πρὸς ἡμᾶς Ἀσία ἰδίᾳ ὀνομάζει τὰς τρεῖς γλώσσας, ὁμολογεῖται ὑπὸ πάντων ὡς ἡγεμῶν, βασιλεὺς καὶ αὐ-

τοκράτωρ, ὡς σουλτάνος, χάνης καὶ χαγάνος τῶν ὀθωμανικῶν λυρικῶν. Οὗτος, γεννηθεὶς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν, ἀνῆλθεν ἐπ' αὐτῆς μετ' αὐτοῦ τοῦ κράτους εἰς τὸ ἄκρον τοῦ μεγαλείου, ἐν ᾧ διέμεινεν ἔτι καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Σελίμ τοῦ Β'. Ἡ μεγίστη ἀκμὴ τῆς φιλολογίας καὶ τῆς δυνάμεως, αἵτινες ἐν τῇ ἱστορίᾳ οὐ συμβαδίζουσι πάντοτε, συνυπῆρξαν παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς κατὰ τὴν περίοδον τῶν βασιλείων Σουλεϊμάν τοῦ Α' καὶ Σελίμ τοῦ Β' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄκρου σημείου, οἱ δὲ ποιηταὶ καὶ οἱ σοφοί, οἱ τελευτήσαντες τὸν βίον ἐπὶ τῆς ὀκταετοῦς βασιλείας τούτου, ἤκμασαν ἀναντιρρήτως ἐπὶ τῆς ἐκείνου· διότι ἐπ' αὐτῆς γεννηθέντες καὶ παιδευθέντες, ζωपुरούμενοι δὲ ὑπὸ τῆς μακροχρονίου κυβερνήσεως τοῦ Σουλεϊμάν, ἐδύναντο μὲν ἐπὶ τῆς βραχυχρονίου ἀρχῆς τοῦ υἱοῦ ἱν' ἀναφανῶσιν ὡς ποιηταὶ καὶ πεπαιδευμένοι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τελέσωσι τὸ ἀρξάμενον στάδιον. Τὰ ποιήματα τοῦ Σουλεϊμάν φέρουσιν οὐχὶ τὸν τύπον ποιητικῆς μεγαλοφυΐας, ἀλλὰ τὸν τοῦ σοβαροῦ ἡγεμονικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἀγνῆς ἠθικῆς, ἡ δὲ φιλανθρωπία, ἡ ἀπ' αὐτῶν ἀποπνέουσα, δικαιοῖ κάλλιστα τὸ ὄνομα τοῦ Μουχιββί, τουτέστι τοῦ φιλίως ἀγαπῶντος, ὅπερ ὁ Σουλεϊμάν ἔφερεν ὡς ποιητής. Εἰ δὲ καὶ οὐ δύναται ἀμιλλᾶσθαι ὡς τοιοῦτος πρὸς τοὺς πρώτους ποιητὰς τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἔχει ὁμῶς τὴν ὁμολογούμενην ἀξίαν, ὅτι ἐν προβεβηκυῖᾳ ἡλικίᾳ, ὅτε ταῖς συνήθεσι φύσεσιν ἐστὶ δυσχερές τὸ θλάσαι ἀρχαῖα εἰδῶλα καὶ προσκυνῆσαι τὴν ἀνατέλλουσαν νέαν θρησκείαν, ὅτι συνεῖδε τὴν ὑπὲρ πάντας τοὺς ποιητὰς τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου ὑπεροχὴν τοῦ Βακὶ εὐθὺς ὅτε οὗτος τὸ πρῶτον προσεφώνησεν αὐτῷ ἐμμέτρως, τούντευθεν δὲ ἐτίμα αὐτὸν ὡς ἐν τῶν πρώτων κοσμημάτων τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κράτους καὶ τῆς τόσού

μεγάλης διὰ τοὺς μεγάλους συνεταίρους ἐπαχῆς. Ὁ Σου-
 λειμάν οὐ μόνον μῆστωρ τοῦ θρόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ λό-
 γου κύριος καὶ μῆστωρ, οὐ μόνον ἀντήμειψεν ὡς σουλτά-
 νος τὸν ἐγκωμιαστὴν αὐτοῦ Βακί, ἀλλὰ καὶ ἐξετίμησεν ὡς
 ποιητὴς τὸν ποιητὴν τιμήσας τὸν Βακί ἐν ποιήματι ἐξυ-
 μνοῦντι τοὺς μεγάλους Πέρσας ποιητὰς ὡς τὸν μόνον
 Ὀθωμανὸν ποιητὴν μετὰ ποιητικοῦ διπλώματος καὶ μετὰ
 λόγου προφητικοῦ πληρωθέντος περὶ τῆς διαρκείας τῆς
 δόξης αὐτοῦ. Ὁ Βακί, χαριστήρια νέμων τῷ Σουλεϊ-
 μάν, ἐθρήνησε τὴν τελευτὴν τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος καὶ
 τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προστάτου ἐν ἐλεγείᾳ, ἣτις ἐστὶν ὁ
 λαμπρότατος ἀδάμας ἐν τῷ στέμματι τῆς ὀθωμανικῆς
 ποιήσεως. Ἐτέραν ἐλεγείαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Σουλεϊ-
 μάν, ἀμιλλωμένην πρὸς τὴν τοῦ Βακί, ἐποίησεν ὁ πολυ-
 μαθὴς μουφτί Ἐβουσουούδ, ὅς, ὡς ὁ προκατόχος αὐτοῦ
 πολυμαθὲς μουφτί Κεμαλπασαζαδὲ καὶ ὁ Σααδὶ, ἔνεκα
 γαζελῶν τινῶν καταλέγεται ὑπὸ τῶν βιογράφων τῶν
 ποιητῶν ἐν τοῖς ποιηταῖς. Μιμούμενοι τὸν σουλτάνον καὶ
 τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ οὐχὶ μόνον μουφτί καὶ καδιασκέραι,
 ἀλλὰ καὶ πασάδες καὶ βεζύραι ἐνόμιζον οὐχὶ ἀνάξιον
 ἑαυτοῖς ποιεῖν γαζέλας, ὡς ὁ δυστυχὴς βεγλέρβεγης τῆς
 Βούδης Ἀρσλάν Πασᾶς, οἱ βεζύραι Τζεμαλί καὶ Σέμς
 Ἀχμέτ Πασᾶς καὶ ὁ μέγας βεζύρης Πιρί Πασᾶς, οἵτινες
 καταλέγονται ὑπὸ τῶν βιογράφων ἐν τοῖς ποιηταῖς· ἀλλ'
 οὐδεὶς αὐτῶν δύναται ἀντιποιεῖσθαι τῆς τιμῆς τῆς ἐπωνυ-
 μίας μεγάλου ποιητοῦ, ὡς οἱ μετὰ τὸν Βακί, τὸν σουλ-
 τάνον τῆς ὀθωμανικῆς λυρικῆς, οἱ ἐξῆς ἐννέα σύγχρονοι
 αὐτῷ ἡγεμόνες τῆς ὀθωμανικῆς ποιήσεως· ἦτοι ὁ Χιαλί,
 τουτέστιν ὁ ἔχων πολλὴν φαντασίαν, ὅς ἐγένετο ἄξιος τῆς
 ἐπωνυμίας ταύτης ἔνεκα τοῦ πλούτου τῶν εἰκόνων αὐτοῦ
 καὶ τοῦ ἀνθηροῦ τῶν χρωμάτων, δι' ἃ ἐκτῆσατο εἰς το-

σοῦτον πρῶτον μὲν τὴν εὐνοίαν τοῦ παντοδυνάμου μεγάλου βεζύρου Ἰβραΐμ, εἶτα δὲ τὴν τοῦ σουλτάνου, ὥστε δι' ἕκαστον ποίημα βασιλικῶς ἡμεΐβετο, ἐν τέλει δ' ἔλαβε τιμᾶριον ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδων ἄσπρων (1). Ὁ Χιαλί ἦν ἀνταγωνιστὴς τοῦ Σατί, ὃν ὁμῶς πολλάκις ἐμιμήθη. Ὁ Σατί ἤδη ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ ἐποίει κατὰ καθῆκον κατ' ἔτος τρία πανηγυρικὰ ἄσματα ἐπὶ τῷ νέφῳ ἔτει, καὶ τῷ μεγάλῳ καὶ μικρῷ Βαϊράμ, καὶ ἡμεΐβετο διὰ δισχιλίων ἄσπρων, διὰ τόμου ἐριούχου καὶ πλουσίου σηρικῶ ὑφάσματος· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἕνεκα τῆς μεγίστης ἀφρονίας τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ὑπετίμησεν εἰς τοσοῦτον τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ὥστε ἐποίει ᾠδὴν ἀντὶ δουκάτου. Ἐγένετο ἤδη λόγος ἐν οἰκείῳ περὶ τοῦ Ἀρετίνου τῶν Ὀθωμανῶν, ἦτοι τοῦ Γαζαλί, τοῦ ἐπικαλουμένου Δελὶ Βιραδέρ (παράφρονος ἀδελφοῦ), ὡς καὶ περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ Σάχ καὶ τοῦ ἐπαίτου καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει στάσεως, ἦτοι τοῦ Ἰαγιά βέγγη. Ὁ Φουζουλὶ ἐξύμνησεν οὐ μόνον τὰς ἡδονὰς τῶν μεθυστικῶν ποτῶν καὶ τοῦ ὀπίου καὶ τὸν ἔρωτα τῆς Λεϊλὰ καὶ Μεδσνοῦν, ἀλλὰ καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ περσικοῦ εἰς τὸ τουρκικὸν τὸν παράδεισον τῶν μαρτύρων, ἐπιγράψας αὐτὸν Κῆπον τῶν Μακάρων. Ὁ Τζελαλί καὶ ὁ Φικρί ἐκλείσθησαν ὡς συγγραφεῖς ῥωμαντικῶν ποιημάτων, καὶ ὁ μὲν ἐπραγματεύθη τὰ προσφιλῆ θέματα Τούρκων καὶ Περσῶν ποιητῶν, ἦτοι τὰ κατὰ Χοσρέφ καὶ Σιρίν καὶ τὰ κατὰ Λεϊλὰν καὶ Μεδσνοῦν, καὶ μετέφρασε τὸ Σάχναμέ· ὁ δὲ Φικρί ἐξελέξατο νέαν ῥωμαντικὴν

(1) Λατιφι, βιογραφίαι τῶν Τούρκων ποιητῶν, μετάφρασις Χάθερτ, σ. 149. Ὅρα καὶ τὸν Ἀσὶκ Τζελεπὴν καὶ τὸν Κιναλιζαδὲ, ποιουμένους λόγον περὶ δύο ἐτέρων Χιαλί.

ἔλπην ἐξυμνήσας τὰ ἄστρα, τὸν ἥλιον καὶ τὸν ἑω-
σφόρον (1), τὸν Ἄρην καὶ τὴν Ἀφροδίτην (2),
ἐποίησε πρασιάν (3) καὶ τὰς παρθένους τῆς
φαντασίας (4). Ὁ Ῥεβανί, ὁ τελευτήσας τῷ πρώτῳ
ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν, ἤκμασε κυρίως ἐπὶ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ, ὡς συγγραφεὺς ὁμῶς τοῦ ποιήματος τοῦ
ἐπιγραφομένου Βιβλίου τῆς ἡδονῆς (5), περιγραφικοῦ
πονήματος γνησίας ποιητικῆς ἀξίας, καταλέγεται ἐν
τοῖς μεγίστοις τῶν Ὀθωμανῶν ποιητῶν. Ἐν τούτοις δια-
πρέπει ὡσαύτως ὁ Λαμιῦ, ἐν δὲ τοῖς λογογράφοις πρω-
τεύει διὰ τὴν καλλιπέειαν αὐτοῦ, εἰ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Βαζί
μετάφρασις τῶν μύθων τοῦ Βιδπάϊ νομίζεται ὡς τὸ ἀρι-
στούργημα τῆς ὀθωμανικῆς λογογραφίας. Ὁ Λαμιῦ ἡμιλ-
λατο πρὸς τὸν Σατί, ποιήσας, ὡς αὐτὸς, ῥωμαντικὸν
ποίημα ἐπιγραφόμενον τὸ Φῶς καὶ ἡ Χρυσάλλις,
καὶ πρὸς τὸν Ἀχί, μεταγλωττίσας εἰς τὸ τουρκικὸν τὸ
ἀλληγορικὸν μυθιστόρημα τοῦ Φεταχί (6), τὸ Κάλ-
λος καὶ ἡ Καρδία. Ἐκ προστάγματος τοῦ Σουλεϊ-
μάν μετέφρασε καὶ τὰ ἀρχαιότατα περσικὰ ῥωμαντικὰ
ποιήματα, ἦτοι τὸ Βεῖσοῦ καὶ Ῥανίμ τοῦ Νιζαμί,
τὸ Ἀβσάλ καὶ Σελμανί τοῦ Τζαμί, καὶ τὸ Βαμικ
καὶ Ἀζρα τοῦ Ἀνσερί, εἴτα δὲ τὰς Ἑπτὰ μορφάς
τοῦ Νιζαμί (7) καὶ τὸ Δέμα καὶ τὸ Ῥόπαλον τοῦ
Ἀαριφί. Ὁ Λαμιῦ ἐξύμνησεν ἔτι τὰ ῥωμαντικὰ παθήματα

(1) Μίχρ καὶ Ἀναχίδ.

(2) Βεχράμ καὶ Σουχρέ.

(3) Σουκουρεζάρ.

(4) Ἐδχαρί ἐφκιάρ.

(5) Ἰσχερναμέ. Λατιφί παρὰ Χάδερετ, σ. 439, καὶ χειρόγραφον τοῦ
Δαῖξ, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου.

(6) Φεταχί καὶ οὐχὶ Νιταδτζί, ὡς γράφει ὁ Χάδερετ.

(7) Χέφτ πεϊλέρ.

τοῦ Φερχάδ (1) καὶ τὸ ἱστορικὸν μαρτύριον τοῦ Χουσεῖν (2), μετέφρασε τοὺς ἀραβικοὺς ἀπολόγους περὶ τῆς εὐγενείας τοῦ ἀνθρώπου (3), ἔγραψε συλλογὴν ἀστείων ἀποφθεγμάτων (4), σχόλια εἰς τὸ Γκιουλιστὰν τοῦ Σάαδι, μετέφρασε τὰς βιογραφίας τῶν μυστικῶν τοῦ Τζαμί (5) καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰς Ἀρετὰς τῶν Προφητῶν (6) καὶ ἐξύμνησε τὴν στάσιν τῆς Προύσης (7). Πλὴν τῶν δέκα τούτων μεγάλων ποιητῶν (8) τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν αἱ ἀνθολογίαι καὶ βιογραφίαι ἀριθμοῦσιν ἔτι ἑκατοντάδα τοιοῦτων, ἀκμασάντων κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ πεντήκοντα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σελίμ, τὸ πλεῖστον λυρικῶν. Τινὲς τούτων ἐστιχοῦργησαν ὡς κυκλικοὶ ποιηταὶ μεμονωμένα συμβεβηκότα τοῦ πολέμου ἢ τῆς βασιλείας ἐνός σουλτάνου ἢ καὶ ὅλην τὴν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν. Οὕτως ὁ Σουδὶ περιέγραψεν ἐν στίχοις τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Μεγάλου, ὁ Μεραχὶ καὶ ὁ Ἀχεγὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Ζιγέθ, ὁ Σουκρί καὶ Δερουνὶ τὴν βασιλείαν Σελίμ τοῦ Α' (9), ὁ Χαγιατί καὶ ὁ Μαχρεμὶ τὴν τοῦ Σουλεϊμάν, ὁ Χαδιδὶ (ὁ σιδηρουργός), ὁ Σεμσί, ὁ Ἀαρίφ (10) καὶ ὁ Χαζαρπαραπαρὰ τὴν βασιλείαν

(1) Φερχάδναμέ. (2) Μακταλί Χουσεῖν.

(3) Σχερζούλ Ἰνσάν, ἀραβιστὴ τυπωθὲν ἐν Καλκούτᾳ.

(4) Λαταΐσναμέ.

(5) Τὸ σύγγραμμά τοῦτο ἐπιγράφεται Νεφχατὸλ Ἰνς, τούτέστιν ἡ πνοὴ τῆς ἀνθρωπότητος.

(6) Σεβαχιδούν νουδουββέτ.

(7) Σερεγγίζ.

(8) Βακί, Χιζλί, Σατί, Γαζαλί, Ἰαγιά βέγης, Φουζουλί, Τζελεφί, Φικρί, Ρεβανί, Λαμί.

(9) Σελιμναμέ. Οἱ λογογράφοι Σουτζουτί καὶ Ἰσάκ Τζελεπῆς, οἱ συγγράψαντες τὴν ἱστορίαν Σελίμ τοῦ Α', καὶ ὁ Οὐσσουλί, ὁ συγγράψας τὴν ἱστορίαν Σελίμ τοῦ Β'.

(10) Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ μεγάρου Βαρβερίνῃ ἐν Ῥώμῃ.

πάντων τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων μέχρι τῶν κατ' αὐτοὺς χρόνων. Οἱ τέσσαρες τελευταῖοι ἐπεκαλοῦντο Σεχναμετζι, τουτέστι συγγραφεῖς βασιλικῶν βιβλίων· διότι τὰ συγγράμματα αὐτῶν περιελάμβανον σύνολον τὴν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν, ὡς τὸ Σεχναμέ τὴν ὅλην περσικὴν. Ἐν τοῖς ἱστοριογράφοις καὶ ποιηταῖς καταλέγονται οἱ βιογράφοι καὶ ἀνθολόγοι τῶν ποιητῶν, ὧν ὁ πρῶτος, ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως Σεχί, ἐπέγραψε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ, ὡς ὁ Ἰδρις τὴν ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν, ἥτοι Ὁκτώ Παραδείσους (1). Τοῦτον ἐμιμήθη ὁ ἐκ Βαγδάτ Ἀχδὶ Βέν Σεμσί, Πέρσης τὸ γένος, ὃς ἐν τῷ Ροδῶνι τῶν ποιητῶν (2) συνέλεξε διακοσίους συγχρόνους, οἷς ἀπονέμει ἄγαν ἐλευθερίως τὴν ἐντιμον προσηγορίαν τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Λατιφί, ὁ βιογράφος ποιητῶν (3), προσωποληπτῶν ὑπὲρ τῶν συμπατριωτῶν αὐτῷ, τῶν κατοίκων τῆς Καστεμόνης, ἀπηρίθμησε τριακοσίους τοιούτους. Ἐκ τῶν τετρακοσίων τέλος ποιητῶν, ὧν τὸν βίον καὶ τὰ ποιήματα περιέγραψεν ἐν ἐνὶ μεγάλῳ τόμῳ ὁ Ἀσίκ Τζελεπῆς (4), οἱ ἑκατὸν ἤκμασαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Σουλεϊμάν τοῦ μεγάλου, ὃς μόνον ἐξ ἔτη ἐπέζησεν αὐτῷ (Z).

Ἐκ τῶν μεγάλων νομομαθῶν, οἵτινες, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν ἐκλείσαν τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἐξετιμήσαμεν ἤδη κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν τοὺς δύο μουφτί, τὸν Κεμαλπασαζαδὲ καὶ τὸν Ἐβουσουούδ, ὡς καὶ τὸν ἐκ Χαλεπίου μολλᾶν Ἰβραῖμ, τὸν συντάκτην ἰσλα-

(1) Χέσχτ βιχίσχτ. Ὁ Σεχί ἐτελεύτησε τῷ 945 (1548).

(2) Γκιουλσενὶ Σουκρά. Ὁ Ἀχδὶ ἐτελεύτησε τῷ 971 (1563).

(3) Ὁ Λατιφί ἐτελεύτησε τῷ 1090 (1582).

(4) Οὗτος ἐτελεύτησε τῷ 979 (1574). Ὅρα τὴν βιβλιοθήκην τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου καὶ τὴν συλλογὴν μου.

μητικοῦ κώδικος, τοῦ ἔτι καὶ νῦν ἰσχύοντος καθ' ἅπαν τὸ ὀθωμανικὸν κράτος καὶ ἐπιγραφομένου Συμβολή δὲ οὐ θαλασσῶν (H) καὶ τὸν μέγαν φιλόλογον Σουρουρί. Κολοσσὸς ἐγκυκλοπαιδικῆς καὶ ἰδίᾳ βιογραφικῆς καὶ βιβλιογραφικῆς πολυμαθείας ἐστὶν ὁ Τασκιπριζαδὲ, ἔλκων τὸ γένος ἀπὸ Τασκοπρι, ὃς ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδεῖᾳ αὐτοῦ, τῇ ἐπιγραφομένῃ τὰ ἐπιστημονικὰ, διατάσσει συστηματικῶς τριακοσίας ἐπτὰ ἐπιστήμας καὶ μνημονεύει τῶν ἀρίστων συγγραφέων ἐκάστης αὐτῶν, ἐν δὲ ταῖς Ἀνεμῶν οπετάλλοις αὐτοῦ ⁽¹⁾ πρῶτος αὐτὸς συνέλεξε τὰς βιογραφίας τῶν Ὀθωμανῶν νομομαθῶν ἀπὸ Ὀσμὰν τοῦ Α' μέχρι μέσης βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν (Θ). Καὶ ὁ Χαφίζ Ἀτζέμ (I) συνέταξε δύο ἐγκυκλοπαιδικὰς πραγματείας, ἐπιγραφομένας τὴν μὲν Μητρῶον τῶν ἐπιστημῶν ⁽²⁾, τὴν δὲ πόλιν τῶν ἐπιστημῶν ⁽³⁾, καὶ ἔγραψε μετὰ καλλιπερίας καὶ ἐμβριθείας. Ὁ Σαλίχ Τζελαλζαδὲ, ἀμιλλώμενος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μουσταφᾶν, γραμματέα τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ σουλτάνου, μετέφρασεν ἔτι ἐκ προστάγματος Βαγιαζήτ τοῦ Β' εἰς τὸ τουρκικὸν τὸν μέγαν Πέρσην μυθολόγον ⁽⁴⁾ καὶ συνέγραψεν ἐν ἰδίῳ συγγράμματι τὴν ἱστορίαν Σελίμ τοῦ Α'. Οὐχ ἦττον ἢ ἀμφοτέρω οἱ Τζελαλζαδὲ μεγάλην ἀξίαν ἔχει ἡ ἱστορία τοῦ Πέρσου Λαρί, ὃς καταλιπὼν τὸν Ἰνδὸν ἤγε-

(1) Τὸ Σχαΐκὸν νιαμνιγέτ περιέχει τὴν βιογραφίαν πενήκοντα σεχῶν καὶ πεντακοσίων εἰκοσι καὶ ἑνὲα νομομαθῶν.

(2) Φιχριστούλ οὐλούμ, ἐν τῇ βικιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων.

(3) Μεδινετούλ οὐλούμ, σύγγραμμα πραγματευόμενον περὶ ὁκτῶ ἐπιστημῶν.

(4) Τζαμιετούλ χικαγιὰτ ὑπὸ Τζεμαλεδδὴν Μωάμεθ ἐλ' Αουρί. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετεφράσθη πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀραβσάχ καὶ Νετζατί.

μόνα Χουμαγιουνσάχ και προσελθὼν τῷ σουλτάνῳ τῶν Ὀθωμανῶν, συνέγραψε παγκόσμιον ἱστορίαν ἐπιγραφομένην *Κάτοπτρον τῶν Αἰώνων* καὶ Ὀδὸν τῶν γνώσεων (1) καὶ σχόλια παρασέλιδα εἰς πολλὰ στοιχειώδη νομοθετικὰ συγγράμματα (ΙΑ). Ἐπίσης ἐξοχος ἐν τῇ γραμματικῇ καὶ τῇ δογματικῇ καὶ ἐπ' ἀμφοτέραις διαπρέφας ἕκαστα τῶν στοιχειωδῶν βιβλίων αὐτοῦ, ἀπερ' ἐσχάτως ἐτι ἐπολλαπλασιάσθησαν, ἐκδοθέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐστὶν ὁ Βιργιλί, ὁ Κανίσιος καὶ Δονάτος τῶν Ὀθωμανικῶν σχολῶν (2). Ἐγένετο ἤδη λόγος κατὰ τὴν περιτομὴν τῶν ἡγεμονοπαίδων περὶ τοῦ παιδαγωγοῦ τῶν υἱῶν τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν, τοῦ Χαϊρεδδίν, ὃς ἐν ταῖς δημοσίαις συζητήσεσι τῶν καθηγητῶν παρεκάθητο τῷ σουλτάνῳ. Τοιαύτας συζητήσεις προεχάλουν καὶ αὐτοὶ οἱ μεγάλοι βεζύραι, ὅπως διεγείρῃσι παρὰ τοῖς λογίοις τὴν ἀμιλλαν. Οὕτως ὁ Ἀγιάς Πασᾶς προσεκάλεσεν ἐνώπιον αὐτοῦ εἰς συζήτησιν τοὺς ὀκτὼ πρυτάνεις τῶν ὀκτῶ ἀκαδημιῶν Μωάμεθ τοῦ Β', Οὐδεὶς τῶν ἐξ αὐλικῶν ἱατρῶν, τῶν ἀνηκόντων τῇ τάξει τῶν οὐλεμάδων, διέπρεψεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν ἐπὶ ἐπιστημονικοῖς συγγράμμασιν, ὁ δὲ Μωάμεθ Ἀλκαϊσουνὶ ἐγένετο γυνω-

(1) Μιρετοῦλ ἑδδάρ δὲ μερκατοῦλ ἄχδάρ.

(2) Ἐγραψε παρασέλιδα σχόλια εἰς τὸ *Χεδαγέτ* καὶ *Σαδρεσχερίάτ*, δύο θεμελιώδεις πραγματείας περὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ δικαίου (βρα Σύστασιν καὶ Διοίκησιν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Τόμ. Α, σ. 7 καὶ 8), σχόλιον εἰς τὸ *Καφιγέ* (σύνταξιν), μεταφυσικὴν πραγματείαν καὶ ἐτέραν περὶ τῶν προσευχῶν. Τὰ δοκιμώτατα αὐτοῦ συγγράμματα, ἀνατυπωθέντα πολλάκις ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰσὶ τὸ *Ἐαρίκάτ Μωαμεδειγέ* (μουαμεθανικὴ διδασκαλία), κοινῶς καλούμενον *Ῥισαλέτ Βιργελί* ἢ *Βιργεθί*, καὶ σχόλιον εἰς τὸ *Ἀθαμίλ* (σύνταξιν τῶν μορίων). Συνέταξε προσέτι ἐν *Ἐμισιλέτ*, τούτέστι *πίνακας* τῶν συζυγιῶν καὶ ἐν *Κιφαγετοῦλ μουβτεδλί*, τούτέστι *στοιχειώδη* πραγματείας. Ἐτελεύτησε τῷ 780 (1573).

στές οὐχί ἐπὶ τῇ Θεραπείᾳ τοῦ σουλτάνου, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βοήθειᾳ, ἣν παρέσχε τῷ Μωάμεθ Σοκολλί, πρὸς ἀπόκρυψιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1Β). Ἐκ δὲ τῶν τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα σεχῶν δύο μόνον εἰσὶν ἱστορικῶς γνωστοί· διότι τὰ ὀνόματα αὐτῶν συνδέονται ταῖς κατακτήσεσι τοῦ Σουλεϊμάν, ἐφ' ἃς ἐθάρρυνον διὰ τῶν λόγων αὐτῶν τὸν στρατὸν, ὡς ὁ σέχης Ἀλαεδδὶν κατὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Βαγδάτ, καὶ ὁ σέχης Νουρεδδὶν κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ Ζιγέθ ἐκστρατείαν. Ἐκ δὲ τῶν διακοσίων νομομαθῶν, οὓς ἐβιογράφησαν ὁ Τασκιπριζαδὲ καὶ ὁ συνεχιστὴς αὐτοῦ Ἀτταγί, μόλις πεντήκοντά εἰσι γνωστοί ἐπὶ ἀξιολόγοις συγγραμμάσι.

Ἐκ τῆς βραχείας ταύτης ἐρεῦνης τῆς ἐπὶ Σουλεϊμάν ὀθωμανικῆς γραμματολογίας συνείρομεν κάλλιστα τὴν ἀφήγησιν περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς ἐκπαίδευσως γενομένης τελειώσεως τῶν σοφῶν διατάξεων Μωάμεθ τοῦ Β', ἐξ ἧς οἱ οὐλεμάδες, τρυτέστιν οἱ νομομαθεῖς, οἵτινές εἰσι συγχρόνως θεολόγοι καὶ νομολόγοι, ἦτοι κυριολεκτικώτερον τὸ σωματεῖον τῶν νομοφυλάκων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, προήχθησαν εἰς βαθμὸν ὀργανικῆς τελειότητος τοιαύτης, ἥτις συνεχράτησε μέχρι τοῦ νῦν τὸ σωματεῖον τοῦτο μετὰ πάσας τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς μηχανορραφίας πρὸς διάλυσιν αὐτοῦ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν ἐπενεχθεῖσα βελτίωσις ἀπέβλεπεν εἰς διάταξιν τῶν βαθμῶν τῶν μουδερρίς, ἥτοι τῶν διευθυντῶν τῶν σχολῶν, οὓς ὁ Μωάμεθ διεῖλεν εἰς πέντε τάξεις, ἥτοι εἰς τοὺς λαμβάνοντας ἀνά ἑῖκοσι, τριάκοντα, τεσσαράκοντα, πεντήκοντα καὶ ἑξήκοντα ἄσπρα, καὶ οὓς πάλιν διεῖλεν εἰς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς. Αἱ τρεῖς πρῶται τάξεις ἦσαν οἱ μεδρεσέ οὐ μόνον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρωτευούσῃ, πλὴν τῶν ὀκτώ με-

δρεσέ Μωάμεθ τοῦ Β', καλούμενοι οἱ Ὀκτώ, ὧν οἱ κατη-
 γηταὶ ἐλάβανον καθ' ἐκάστην μισθὸν πεντήκοντα ἄσπρων,
 τουτέστι δουκάτον, ἐξήκοντα δὲ ἐλάβανον μόνον δύο,
 ἦτοι οἱ τῶν τεμενῶν τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ Ἐγιοῦπ.
 Ὁ Σουλεϊμὰν ἔταξεν ὑπὲρ τοὺς δύο τούτους τοὺς τέσσα-
 ρας μεδρεσέ τοῦ ἰδίου τεμένους μετὰ ἐβδομήκοντα ἄσπρων,
 ἅπαν δὲ τὸ στάδιον τῆς ἐκπαιδεύσεως διεῖλεν εἰς δέκα βαθ-
 μοὺς κατὰ τὸν προσφιλεῖ ἀριθμὸν δέκα. Οὗτοι δ' ἦσαν·
 ἁ, οἱ ἐξωτερικοί· β', οἱ πρὸς ἐξόδον τέλειοι τῶν ἐξωτε-
 ρικῶν· γ', οἱ ἐσωτερικοί· δ', οἱ πρὸς ἐξόδον τέλειοι τῶν
 ἐσωτερικῶν· ε', οἱ ὑποψήφιοι εἰς τὴν τάξιν τῶν Ὀκτώ
 (τοῦ τεμένους Μωάμεθ τοῦ Β')· ς', οἱ Ὀκτώ (τοῦ Μωα-
 μεδιγέ μετὰ μισθοφορᾶς πεντήκοντα ἄσπρων)· ζ', οἱ λαμ-
 βάνοντες ἐξήκοντα ἄσπρα (τῶν τεμενῶν τῆς ἁγίας
 Σοφίας καὶ Ἐγιοῦπ)· η', οἱ λαμβάνοντες ὡσαύ-
 τως ἐξήκοντα ἄσπρα, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν ἀνώ-
 τεροι τῶν προηγούμενων· θ', οἱ ὑποψήφιοι τῶν μεδρεσέ
 τοῦ Σουλεϊμανιγέ· ι', οἱ διευθύνται αὐτοῦ τοῦ Σουλεϊμανι-
 γέ. Μόνον οἱ διανύσαντες τοὺς δέκα τούτους βαθμοὺς,
 ὧν οὐδένα ἐπετρέπετο τινὶ ὑπερπηδῆσαι, ἔχουσι δικαίωμα
 πρὸς τὴν πρώτην τῶν πέντε τάξεων, πρὸς τὰ ὕπατα ἀξιώ-
 ματα τοῦ νόμου. Ὁ μὴ ἔχων θάρρος ἢ χρόνον τοῦ διανῦ-
 σαι πάσας, δύναται ἀρκεσθῆναι τοῖς κατωτέροις δικαστι-
 κοῖς ἀξιώμασι. Ἀλλὰ πάντες οἱ οὐλεμάδες, οἳ τε ἑσχα-
 τοὶ καὶ ὕπατοι, ἀπολαύουσι δύο μεγάλων προνομιῶν, τῆς
 ἀτελείας καὶ ἀσφαλείας τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ οἴκου αὐτῶν.
 διότι αὕτη οὐδέποτε δημεύεται. Οὕτως ἡσφαλίσθη ἡ μόνη
 ἀριστοκρατία τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἦτοι ἡ τῶν διδα-
 σκάλων καὶ δικαστῶν διὰ τῆς ἐν τοῖς μεγάλοις οἴκοις
 τῶν οὐλεμάδων ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν συσσωρευθείσης
 περιουσίας, ὃ δὲ νόμος τοῦ μὴ ὑπερπηδᾶν τοὺς βαθμοὺς

καταδολιεύεται μόνον διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν μεγιστάνων καταλέγονται ἔτι ἀπὸ τοῦ λίκνου ἐν τοῖς μουδεβρίς, ὥστε, ὅταν περιέλθωσιν εἰς νεανικὴν ἡλικίαν, ἵστανται ἤδη ἐπὶ λίαν ὑψηλῆς βαθμίδος τῶν νομικῶν ἀξιωματίων.

Ὁ Σουλεϊμάν, καίπερ φύσει μεγάλόψυχος καὶ ἐλευθέριος, συνεῖδεν ὁμῶς τὴν μεγάλην ἀξίαν τῶν χρημάτων, ὥς νεύρων τοῦ πολέμου καὶ πηγῆς τῆς εἰρήνης. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ αἱ ἐπὶ τὸ Βελγρὰδιον καὶ τὴν Ῥόδον ἐκστρατεῖαι κατέστησαν ἀναγκαίους ἐκτάκτους φόρους, εὐθὺς δὲ πρὸ τῆς τρίτης ἐκστρατείας, τῆς ἐπὶ τὸ Μοχάτς, ἐπεβλήθη ἐφ' ἅπαν τὸ κράτος ἑκτακτος πολεμικὸς φόρος ἐκ πεντεκαίδεκα ἄσπρων κατὰ κεφαλὴν ἀνευ διακρίσεως θρησκευματος ἢ περιουσίας (1). Αὕτη ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἡ μόνη ἑκτακτος φορολογία, ἥς ἡ ἐπανάληψις, ἐπικίνδυνος διὰ τὸν γογγυσμὸν τῶν ἐθνῶν, κατελείφθη ὡς περιττή· διότι αἱ μετὰ ταῦτα ἐκστρατεῖαι ἐπόριζον οὐ μόνον χρήματα πρὸς πολυδαπάνους ὀχυρώσεις φρουρίων μεθορίων, ὥς τοῦ Βελγρὰδιου καὶ τῆς Ῥόδου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου διὰ τῆς λεηλασίας τῶν ἀλουσῶν χωρῶν ἢ διὰ τοῦ ἐπιβληθέντος φόρου. Ἡ Οὐγγρία, πλεονάκις πληγεῖσα ὑπὸ τοῦ πολέμου καὶ ἐρημωθείσα ὑπὸ τῶν λεηλατῶν καὶ ἐμπρηστῶν, ὑπεβλήθη εἴτα εἰς ἐτήσιον φόρον, ὥς ἡ Τρανσίλβανία, τέλος δὲ ὑπὸ τῶν φορολογικῶν κανονισμῶν τοῦ δεφτερδάρ Χαλήλ ἐκμυζηθεῖσα ἀπέτισε τοῖς σπατάλοις πορθηταῖς τὸ αἷμα τῆς καρδίας αὐτῆς. Οὐ μόνον ἡ Ῥαγοῦσα, ἡ Μολδαβία καὶ ἡ Βλαχία ἀπέτισαν

(1) Il signor porto uno taio di aspri 15 per testa, cussi a zentilomini come vilani in tato il suo Domino, commanzado dalla Persia, Egitto et Soria. Πέτρος Βραγαδῖνος, ἀναφορὰ ἀπὸ 25 Δεκεμβρίου 1525, καὶ Μυρίνης Σανούτου.

πρὸς τὴν Πύλῃν ἐτήσιον φόρον, ἀλλὰ καὶ ἡ Βενετία καὶ ἡ Αὐστρία, ἡ μὲν χάριν τῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου, ἡ δὲ χάριν τῆς κατοχῆς τῆς ἄνω Οὐγγρίας. Ἡ Αἴγυπτος κατὰ πρῶτον φορολογηθεῖσα δι' ὀκτακοσίων μόνον χιλιάδων δουκάτων, ἐτέλεσε μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς περὶ τοὺς φόρους ἐπιμελείας τῶν διοικητῶν αὐτῆς ἑκατὸν εἴκοσι μυριάδας, ὧν τὸ πλεονάζον τριτημόριον οὐκ εἰσῆρχετο εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, ἀλλ' ἔδαπανᾶτο εἰς κατασκευὴν τῶν ὀχετῶν τοῦ ὕδατος. Πλὴν τῶν ταχτικῶν τούτων πόρων εἰσέρρεον εἰς τὸ γαζοφυλάκιον καὶ ἕτεροι ἑκτακτοὶ, ὡς οἱ ἐν Μέκκᾳ κατατεθειμένοι θησαυροὶ τοῦ τελευτήσαντος Ἰνδοῦ δυνάστου τῆς Γουζουράτης, τὰ πλούτη τῶν φονευθέντων βεζυρῶν καὶ διοικητῶν, ἃ, μόνον ἐπὶ βραχὺ παροχρεωθέντα, ἔρρευσαν αὖτις εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τοῦ κράτους, ὡς ἡ περιουσία τῶν θανατωθέντων δεφτερδάρ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ, τοῦ παντοδυνάμου μεγάλου βεζύρου Ἰβραήμ καὶ τὰ πλήρη ἀραβικοῦ καὶ αἰγυπτιακοῦ χρυσοῦ ἀγγεῖα τοῦ ναυάρχου Πιρὶ Ρεῖς. Ὁ Σουλεϊμάν ἐθεώρει ὡς τὴν μεγίστην ὑπηρεσίαν τοῦ μεγάλου βεζύρου. Ρουστέμ τὴν συσώρευσιν θησαυρῶν, καίπερ δὲ γινώσκων τοὺς ἀσυνειδήτους τρόπους αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀπεμπόλησιν τῶν ἀξιωματῶν, ἐπέτρεπεν αὐτοὺς νομίζων, ὅτι ὁ φόβος, ὅψ' ἂν διετέλει ζῶν ὁ Ρουστέμ, ἤρκει περιορίσαι τὰς ἀπεμπόλησεις τῶν ἀξιωματῶν. Ἐπὶ Ρουστέμ κατὰ τὰς πρὸς τὴν Αὐστρίαν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, πλὴν τῶν ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου τελουμένων χρημάτων, διωμολογήθησαν τοιαῦτα ὑπὲρ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἃ ἐν τοῖς τουρκοῖς ἐγγράφοις καλοῦνται φόρος, ἐν δὲ τοῖς αὐστριακοῖς δώρα. Ὁ Ρουστέμ ἠργυρολόγει τοὺς ἀναδεικνυμένους διοικητὰς κατὰ λόγον τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν, ὡς καὶ τοὺς ἀναγορευομένους Πατριάρχας, ὥστε ἡ ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ

Β' συνήθης προσφορά τῶν πεντακοσίων δουκάτων ηὐξήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τρισχίλια (1). Καὶ μετὰ τοὺς ἐκτάκτους τούτους φόρους, οἱ τακτικοὶ ἦσαν λίαν μέτριοι. Ὁ ἑγγειος φόρος ἦν οὐχὶ πλέον τῶν τεσσαράκοντα ὡς πενήκοντα ἄσπρων, τουτέστι δουκάτον, κατ' οἶκον, τοσοῦτος δ' ἦν ὁ ἐκτακτος φόρος (ἀβαρίς). Ἐκ δύο προβάτων ἐτελεῖτο φόρος ἐν ἄσπρον, ἐκ τριῶν δὲ ὡς πέντε ἄσπρα ὡς γουλαμιγὲ, τουτέστι φιλοδώρημα χάριν τῶν εἰσπρακτόρων. Τὰ κτήματα τοῦ στέμματος ἀπέφερον τότε κατ' ἔτος τὸ ὑπέρογκον ποσὸν δύο χιλιάδων τετρακοσίων καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἐνὸς φορτίων ἄσπρων (II), τουτέστι περὶ τὰ πέντε ἑκατομμύρια δουκάτων (2). Ἐν συνόλῳ αἱ πρόσοδοι ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τῶν ἀπὸ τῶν πρεσβειῶν αὐτῶν ἐπανακαμψάντων πρεσβευτῶν τῆς Βενετίας ἀναφέρονται εἰς ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ ἑκατομμύρια δουκάτων.

Πλὴν τῆς πωλήσεως τῶν διοικήσεων, ἣν ἡ φιλοχρηματία τοῦ Ῥουστέμ καθιέρωσε τὸ πρῶτον, τὰ στρατιωτικὰ ἀξιώματα οὐκ ἦσαν ἔτι ὧνια. Κατὰ τοῦτο ὁ Σουλεϊμάν ἐτήρει ἔτι αὐστηρῶς τὴν ἀρχὴν, ἣν ὁ πατὴρ παρέλαβε παρὰ τῶν προκατόχων αὐτοῦ. Ἐμπορὸς τις, δανείσας αὐτῷ ἑξήκοντα χιλιάδας δουκάτων, ἠτήσατο ἀντὶ τούτου ἀξίωμα ὀπλοποιοῦ (τζεβετζι) ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ μετὰ καθημερινοῦ μισθοῦ δύο ἄσπρων, ὁ δὲ Σελίμ ἔγραψεν ἰδίᾳ χειρὶ ἐπὶ τῆς ἱκετηρίου, ἣν ὁ βεζύρης συνίστα· «Κατεγίνωσκον ὑμῶν πάντων θάνατον, ὁμνυμι τοὺς ἐμοὺς προπάτορας, εἰ μὴ ἐκώλυέ με ὁ λόγος, ὅτι τοῦτο ἐγένετο ὅπως σφε-

(1) Fuerat Πεντακσίον (βαχσίς, ἦτοι δῶρον) initio aurei 500 tunc vero ad 3000 perdunerat. Τουρκογραφικὰ Κρουσίου, σ. 167.

(2) Κοτζιβέγης, πραγματεία περὶ τῆς παρακμῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ Διέξ, ἀρ. 23, σ. 25.

τερίσωμαι τὸ δανεισθέν μοι ἀργύριον· ἀπόδοτε αὐτῷ τοῦτο καὶ προσέχετε τὸν τευθεν μὴ προτείνειν μοι τοιαύτας αἰτήσεις» (1). Ἡ κυρία διάταξις, ἣν εἰσήγαγεν ὁ Σουλεϊμάν εἰς τὸν στρατὸν, ἦν ἡ κατάργησις τῶν γιουρούκ, ἥτοι τῶν ἀτάκτων πεζῶν στρατευμάτων τῆς Ρούμελης, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταρρύθμισις καὶ αὔξησις τῶν γενιτσάρων. Ὁ μέγιστος ἀριθμὸς αὐτῶν ἦν τέως ἐκ δώδεκα χιλιάδων, ὁ δὲ Σουλεϊμάν ἡύξησεν αὐτοὺς εἰς εἴκοσι χιλιάδας· ἕκαστος γενίτσαρὸς ἐλάμβανε τέως καθ' ἑκάστην ἓν ἄσπρον, εἰ δὲ ἠρίστευεν ἐν τῇ μάχῃ, ἐλάμβανε μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκστρατείας αὔξησιν δύο μέχρι τριῶν ἄσπρων. Ὁ Σουλεϊμάν ὥρισε τρεῖς τάξεις μισθοφοράς, καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῇ καλουμένῃ *κε τ σ ε κ ἥσαν οἱ ἐ σ κ ι ν τ ζ ἰ* (οἱ ἐν ἐνεργείᾳ διατελοῦντες) οἵτινες ἐλάμβανον τρία μέχρις ἑπτὰ ἄσπρων καθ' ἑκάστην, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἥσαν οἱ *ἀ μ ε λ μ α ν δ ῆ* ἡ ἀπεστρατευμένοι, οἵτινες ἐλάμβανον ὀκτὼ μέχρις εἴκοσι καὶ ἑννέα ἄσπρων καθ' ἑκάστην· ἐκ τούτων δὲ οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἐν ἰδίοις στρατῶσι κατοικοῦντες, ἐκαλοῦντο *κ ο ρ ο υ τ ζ ἰ*· ἐν δὲ τῇ τρίτῃ ἥσαν οἱ ὡς ἀπόμαχοι μισθοδοτούμενοι στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοί, ὁ *τ ο υ ρ ᾶ κ* λεγόμενοι, λαμβάνοντες τριάκοντα μέχρις ἑκατὸν εἴκοσιν ἄσπρων καθ' ἑκάστην (2). Τὰ ἀξιώματα ὅμως ταῦτα, τὰ ἔχοντα μεγάλην μισθοφορὰν, παρείχοντο φειδωλότατα μόνον πολιοῖς πολεμισταῖς, οἵτινες ἔφερον δείγματα τῆς

(1) Αὐτόθι, σ. 23. Ἐπειδὴ τοῖς *τζεβετζι* συμπεριελήφθησαν οἱ ἀζάβοι, λέγει ὁ Κοτζιβεγής, οὐκ ἐδύνάτο τις λαθεῖν τότε ἀντὶ ἐξήκοντα χιλιάδων ἐν ἀξίωμα *τζεβετζι*, σήμερον δὲ (ἐπὶ Μουράτ τοῦ Δ') λαμβάνει ἀντὶ ἐξήκοντα δουκάτων *εἴς* τοιαῦτα.

(2) Μουρατζὴ δ' Ὅσον, πίναξ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, 7.

ἀνδρίας τὰ τραύματα, δι' ἃ ἦσαν ἀνίκανοι εἰς ἐτέραν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν. Οἱ κορουτζίδες ἦσαν μόνον τεσσαράκοντα· ἐπίσης δ' ὀλιγάριθμοι ἦσαν οἱ τζαούσαι καὶ οἱ μουμτζίδες (ἀπόστρατοι)· διότι ἅπαν τὸ σῶμα τῶν γενιτσάρων περιεῖχε μόνον τρεῖς τζαούσας καὶ δώδεκα μουμτζίδας, ἀλλ' οἱ τζαούσαι καὶ οἱ κιαγιά τῶν γενιτσάρων ἔμενον ἐν τοῖς ἀξιώμασιν ἐπτά ὡς δέκα ἔτη μὴ ἀπολυόμενοι τόσον συχνά, ὡς ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις (1). Τὸ φυτώριον τῶν γενιτσάρων ἦσαν ἔτι, ὡς τῷ πρώτῳ χρόνῳ τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν, οἱ στρατολογούμενοι χριστιανῶν παῖδες, οἵτινες, ἐνδεδυμένοι ἐρυθρά, ἐπὶ τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη ἐξεμάνθανον τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν, ἕως γενόμενοι τέλειοι γενίτσαροι ἐτάσσοντο εἰς αὐτοὺς. Ὁ Σουλεϊμάν ἔκτισεν ὑπὲρ τῶν γενιτσάρων νέους στρατῶνας, καὶ ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέψατο αὐτοὺς, ἔλαβεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἀντιστρατήγου (κουλκιαγιά) τὸν μισθὸν ἀπεστρατευμένου, ἥτοι τεσσαράκοντα ἄσπρα. Ἐκτοτε ὁ Σουλεϊμάν καὶ οἱ διαδοχοὶ αὐτοῦ τῇ ἐπιούσῃ τῆς μισθοδοσίας παρήρχοντο μετρηφισμένοι καὶ ἀγνώριστοι τοὺς στρατῶνας, ὁ δὲ ἀρχιθαλαμηπόλος (βαστιζοχαδάρ) ἐλάμβανεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πρώτου συντάγματος τὸν τοῦ σουλτάνου μισθόν, ὃν αὐξηθέντα διὰ δύο δρακῶν δουκάτων διένεμε τοῖς στρατιώταις τῆς φρουρᾶς. Ἐνεκα τῆς λίαν τιμητικῆς ταύτης διακρίσεως πρὸς τοὺς γενιτσάρους ἰδρύθη ἐν τῷ στρατῶνι τοῦ πρώτου συντάγματος εἰς θάλαμος ἔχων θρόνον καὶ ὦν πάντοτε κεκλεισμένος. Πρὸ τινῶν ἡδὴ ἐτῶν ἀπὸ τῆς οἰ-

(1) Ὁ Κοτζιδέρης, σ. 11, ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου, λέγει· «Nun ὁ στρατὸς διαιρεῖται εἰς τρεῖς τάξεις, τοὺς κορουτζί, δτουράκ καὶ ἀλλῖλ», ἥτοι τοὺς ἀπεστρατευμένους, ἀπομάχους καὶ ἀνιχνύουσας.

κοδομῆς τῶν νέων στρατῶνων τῶν γενιτσάρων ὁ Σουλεϊμάν ἐζῶκεν αὐτοῖς χαριστικόν δεῖγμα δεξάμενος παρά τοῦ συνταγματάρχου τοῦ ἐξήκοστού πρώτου συντάγματος (τῆς-μαάτ) ποτήριον σακχαροκράτου, ἐκέλευσε δὲ ἵνα τοῦ λοιποῦ, ὡςάκις παρήρχετο τοὺς στρατῶνας, ὁ συνταγματάρχης οὗτος προσφέρῃ αὐτῷ τοιοῦτο σακχαρόκρατον. Ἡ τιμὴ δὲ αὕτη συνεπηγάγετο ἑτέραν, τὴν τῆς ιδρύσεως θρόνου ἐν τινὶ θαλάμῳ. Ἐτερος ἀξιωματικὸς προσέφερε τῷ ἀρχιευνούχῳ, προπέμποντι τὸν σουλτάνον, ἕτερον ποτήριον σακχαροκράτου· ὁμοίᾳ δὲ τιμῇ ἀπεδίδετο τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, ὡςάκις διήρχετο τοὺς στρατῶνας. Ὁ σουλτάνος προσῆγε τὸ ποτήριον πρὸς τὰ χεῖλη, ὁ δὲ ξιφοφόρος αὐτοῦ ἀπέδιδεν αὐτὸ πλῆρες χρυσῶν νομισμάτων. Τοῦτ' αὐτὸ ἐπανελαμβάνετο τῇ ἡμέρᾳ τῆς δημοτελοῦς περιζώσεως τοῦ ξίφους τοῦ νέου σουλτάνου, ὅτε παρήλαυε τοὺς παλαιοὺς στρατῶνας, μόνον δ' ἕκαστος νέος σουλτάνος προσετίθη τὰς σημαντικὰς ταύτας λέξεις: «Ἐν-τευξόμεθα αὐθις εἰς τὸ Ἐρυθρὸν Μῆλον» (1). Οὕτω καλοῦσιν οἱ Τούρκοι τὴν πόλιν Ῥώμην. Ὁ τακτικὸς στρατὸς, καθ' ὃν χρόνον ἡ δύναμις τοῦ Σουλεϊμάν ἤκμαζεν, ἦτοι κατὰ τὴν ἐπὶ Ζιγέθ ἐκστρατείαν, ἦν ἐκ τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ χιλιάδων καὶ τριακοσίων ἐξήκοντα ἀνδρῶν, ἡ δὲ μισθοφορὰ αὐτοῦ ἐκ δύο ἑκατομμυρίων ἐξακοσίων τεσσαράκοντα χιλιάδων καὶ ἐννεακοσίων ἄσπρων, ταῦτα εἰν ἐκ πεντήκοντα δύο χιλιάδων καὶ ὀκτακοσίων δεκαοκτὼ δοκάτων, οὕτω δὲ ἦν ὁ διπλάσιος τοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας αὐτοῦ (2). Μετὰ τῶν ἀτάκτων πεζῶν καὶ ἱππέων, τῶν ἐφίππων καὶ πεζῶν ἀκιντζίδων ὁ στρατὸς ἦν

(1) Κιζιλ ἔλμαδὲ γκιουρυσουράτζ.

(2) Ὁρα ἀναφορὰν τοῦ Βινετοῦ πρεσβευτοῦ πρὸς Μαρίνη Σανούτη, ΝΕΙ

ἐν τισιν ἐκστρατείαις ὡς διακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν. Τὸ πυροβολικὸν ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτοῦ ἦν ἐκ τριακοσίων τηλεβόλων, ὁ δὲ στόλος ἐκ τριακοσίων πλοίων.

Οὐχ ἥττονα φροντίδα τῆς τελειότητος τῶν γενιτσάρων κατέβαλεν ὁ Σουλεϊμάν πρὸς ὀργάνωσιν τῶν τιμαρίων τῶν ἱππέων, τιμάρ καὶ σιαμέτ, ὧν οἱ κάτοχοι ἐκαλοῦντο μὲν ὡσαύτως σπαήδες, ἀλλὰ διέφερον τῶν μισθωτῶν σπαήδων, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην τῶν τεσσάρων ἰλῶν τοῦ τακτικοῦ ἱππικοῦ. Μουράτ ὁ Α΄, ὃς κατὰ πρῶτον διωργάνωσε τοὺς γενιτσαρούς καὶ μετὰ τῆς στρατολογίας τῶν παιδῶν τῶν χριστιανῶν ἐφρόντισεν ἵνα μὲν νεοχμὸς πάντοτε ὁ μεταγγισμὸς σερβικοῦ, ἐλληνικοῦ καὶ βουλγαρικοῦ αἵματος ἐν τουρκικῷ στελέχει, ἐκανόνισε καὶ τὰ τῶν τιμαρίων οὕτως, ὥστε πάντοτε ταῦτα διαιωνίζοντο ἀπὸ ἄρρενος εἰς ἄρρενα, ἐκλιπόντος δ' ἄρρενος περιήρχοντο εἰς τὸ κράτος. Ἐγκλημά τι τιμαριώτου ἐδύνατο στερεῆσαι αὐτὸν τοῦ τιμαρίου, οὐδέποτε ὅμως τὰ τέκνα. Πολλὰ εἰς ἐν ἐνούμενα τιμάρια ἐδύναντο ἵνα μεταβληθῶσιν εἰς μέγα σιαμέτ, ἀπ' ἐναντίου ὅμως τοῦτο οὐκ ἐδύνατο καταμερισθῆναι εἰς ἐλάσσονα (τιμάρια). Οὐδὲν οἰαμέτ (μέγα τιμάριον) ἀπέφερε πρῶσοδον ἥσσονα τῶν δισμυρίων ἀσπρῶν. Ἡ παροχὴ τῶν τιμαρίων ἦν ἀνατεθειμένη τοῖς διοικηταῖς. Τῷ δεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Σουλεϊμάν ἐκέλευσεν, ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι οἱ διοικηταὶ μόνον ἀπονέμωσι τὰ ἐλάσσονα τιμάρια αὐτεπαγγέλτως, ἐντεῦθεν δὲ ἐκλήθησαν ταῦτα τε ζ κ ε ρ ε σ ί ζ, τουτέστιν ἄγραφα. Κατ' ἀρχὰς τὰ μείζονα τιμάρια παρείχοντο προσωρινῶς διὰ διατάγματος ἀπονομῆς (τεβτζίχ φερμανί). Τὸ φερμάνιον τοῦτο, πεμπόμενον πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς ἐπαρχίας, ἔνθα ἦν τὸ τιμάριον, παρήγγελλεν αὐτῷ ἐξετάζειν, εἰ ὁ κομιστής

αὐτοῦ ἦν ἀληθῶς υἱὸς σπαῖ (διότι μόνον πρὸς σπαῖδας παρείχοντο τὰ τιμάρια) καὶ ποία ἦν ἡ πρόσδοδος τοῦ πατρὸς ἀποθνήσκοντος. Εἰ οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, ἐλάμβανεν ὁ αἰτῶν παρὰ τοῦ διοικητοῦ τεσκερὲ περὶ τούτων, τότε δὲ μόνον ἐξεδίδοτο ὑπὸ τῆς Πύλης τὸ δίπλωμα τῆς παροχῆς (βεράτ). Τὰ τιμάρια ταῦτα ἐκαλοῦντο πρὸς διακρίσιν τῶν ἀνωτέρω τε ζ κ ε ρ ε λ ο ὕ, ἥτοι ἔγγραφα, ἣ ἐκκεχωρημένα ἐπὶ τεσκερέ. Εἰ ὁ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης τελευτήσας κάτοχος σιαμέτ ἀξίας εἴκοσιν ὡς πενήτηκοντα χιλιάδων ἄσπρων κατέλειπε τρεῖς υἱοὺς, ὁ νόμος ἀπηγόρευε κατ' ἀρχάς ἑνὶ ἀπονεμηθῇ αὐτοῖς τιμάριον ἀποφέρον πρόσδοτον μείζονα τῶν ἐξήκοντα χιλιάδων ἄσπρων· ἀλλ' εἰ ὁ πατὴρ ἀπέθνησκεν οὐχὶ ἐν πολέμῳ, ἀλλ' οἴκοι, δύο μὲν σύναμα υἱοῖς ἐπετρέπετο ἡ παροχὴ τιμαρίου μόνον ἐκ πέντε χιλιάδων, ἐνὶ δὲ τιμάριον οὐχὶ μείζον τῶν τεσσάρων χιλιάδων ἄσπρων. Εἰ οἱ υἱοὶ κατεῖχον ἤδη πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς τιμάρια, ἐλάμβανον κατ' ἀναλογίαν ἐπιδόματα διακοσίων μέχρι δύο χιλιάδων ἄσπρων (1). Ἀλλ' οἱ διοικηταί, παραβαίνοντες τὰς ἐν τῷ φερμάνῳ τούτῳ διατάξεις, συνείθιζον, ὅτε ἐλάμβανον τὸ φερμάνιον περὶ ἀπονομῆς μείζονων τιμαρίων, ἀντὶ τοῦ ἐκδιδόναι τὸν διαταχθέντα τεσκερὲ, ποιεῖν παραχωρητήρια (ταχβίλ κιαγαδί), οὕτω δὲ οἱ σπαῖδες κατελάμβανον τὰ τιμάρια μὴ φροντίζοντες περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Πύλης ἐκδόσεως τοῦ διπλώματος. Τούτου ἕνεκα ἀπεστάλη πρὸς τὸν βεγλέρβεγην τῆς Ῥούμελης Λουτφὶ Πασᾶν τὸ ἀναγκαῖον πρόσταγμα, ἵνα τοῦ λοιποῦ μηδὲν ἐκδιδῷ παραχωρητή-

(1) Μουρατζᾶ δ' Ὅσσον, Ζ, σ. 371, καὶ ἀκριβέστερον ἐν τῇ συστάσει καὶ διοικήσει τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Τόμ. Α, σ. 349, ὅπου εὐρίσκεται τὸ φερμάνιον τὸ περιέχον τὰς νέας ταύτας διατάξεις τῇ 1 ρετζέβ 937 (1536).

ριον, ἀλλὰ τοὺς αἰτοῦντας τοιοῦτο, εἴτε εἰσὶ σαντζακβέ-
γῆδες, εἴτε κιαγιά, ἢ δεφτερδάραι τῶν τιμαρίων, σουβάσα¹
(ἀξιωματικοί) ἢ ἀπλοὶ σπαήδες, πέμπη πρὸς τὴν ὑψηλὴν
Πύλην πρὸς μεταβολὴν τοῦ τεσκερὲ εἰς δίπλωμα ἐντὸς
ἑξ μηνῶν. Τιμάριον ἐδύνατο μὲν συγχρόνως ἐκχωρηθῆνα²
ἐν πολλαῖς μερίσι (χισσέ), αὗται ὁμως ἐθεωροῦντο ὡς
ἐν τιμάριον, ὁ δὲ μερισμὸς οὗτος ἄνευ ἀδείας τῆς Πύλης
ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς ὑπ' αὐτῆς. Αἱ πλεῖσται τῶν περὶ
τιμαρίων ἐπὶ τοῦ Σουλεϊμάν ἐκδοθεισῶν διατάξεων στηρί-
ζονται ἐπὶ φειθάδων τοῦ μουφτί Ἐβουσουούδ, τῷ δ' ἔτει
τοῦ θανάτου τοῦ Σουλεϊμάν, εὐθύς ὡς Σελίμ ὁ Β' ἀνέβη
εἰς τὸν θρόνον, ὁ δεφτερδάρ Μωάμεθ Τζελεπῆς συνέλεξεν
ἅπαντας τοὺς φειθάδας τούτους καὶ τὰ φερμάνια ἐν ἐνὶ
βιβλίῳ, κληθέντι Κανουνναμέ τῶν τιμαρίων, ἐν ᾧ ἐξή-
νεγκε τὴν πρὸς τὴν ἀπόφανσιν τοῦ μουφτί συμφωνοῦσαν
ἰδίαν γνώμην, ὅτι πάντα τὰ κτήματα ἐν τῷ Ἰσλαμητικῷ
κράτει εἰσὶ τριῶν εἰδῶν. Τὸ πρῶτον τούτων σύγκειται ἐκ
τῶν ὑποκειμένων τῇ δεκάτῃ κτημάτων (1), ἥτοι τῶν πε-
ριελθόντων εἰς τὴν κυριότητα τῶν μουσλίμων κατὰ τὸν
χρόνον τῆς κατακτήσεως, ἅτινα ἐγένοντο τελεία ἰδιοκτη-
σία αὐτῶν (μούλκ) καὶ ἅτινα ἐτέλουν μόνον τὴν δεκάτην
(ἄτχρ), οὐδένα ὁμως ἕτερον ἔγγειον φόρον (χαράτζ) (2),
τὸ δὲ δεύτερον περιλαμβάνει τὰ ὑποκείμενα εἰς ἔγγειον
φόρον κτήματα, ἅτινα κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατακτήσεως
κατελείφθησαν τοῖς μὴ Μωαμεθανοῖς κατόχοις ἐπὶ τῷ
τελεῖν ἐκτὸς τοῦ κεφαλικοῦ φόρου διπλοῦν κτηματι-
κὸν (3), τούτέστιν ἔγγειον φόρον καὶ φόρον ἐπὶ τῆς πρᾶ-

(1) Ἐρζι ἄσχριγέ.

(2) Ἐρζι χαρατζιγέ.

(3) Χαράτζι μουδαζάφ,

σόδου (1). Καὶ τὰ κτήματα ταῦτα εἰσι τελεία ἰδιοκτησία τῶν κατόχων, ὡς τὰ προειρημένα, ἀφ' ὧν διακρίνονται μόνον ἐκ τῆς βαρυτέρας φορολογίας· τὸ δὲ τρίτον περιλαμβάνει τὰ δημόσια κτήματα (2), ἅπερ ἐξεχωροῦντο διὰ βίου τοῖς στρατιωτικοῖς, διατηροῦντος τοῦ κράτους τὴν κυριότητα αὐτῶν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα κτήματά εἰσι τὰ τιμαριωτικά, τοῖς δὲ κατόχοις αὐτῶν, ἥτοι τοῖς τιμαριώταις, ἀποτίνει ὅπου τελεῖς, ἥτοι ὁ γεωργὸς (ῥαγιά), τὸν φόρον τῆς μισθώσεως (ταπού) καὶ ἔγγειον, καλούμενον ἀργύριον τοῦ πλέθρου καὶ μεδύμου, καὶ τὸν φόρον τῆς προσόδου, καλούμενον δεκάτην, εἰ καὶ οὗτος ἀποτελεῖ πλεόν ἢ τὸ δέκατον μέρος τῆς προσόδου, τούτέστι τὰ ἔννατον, τὸ ὄγδοον καὶ πολλάκις πλεόν τοῦ ἡμίσεος.

Ἀπὸ τοῦ ἐν Ῥοῦμέλῃ καὶ Ἀνατολῇ συστήματος τῶν τιμαριῶν κατὰ τὰς ἐνταῦθα ἐκτεθείσας θεωρίας τοῦ ἰσλαμητικοῦ δημοσίου δικαίου· τὸ ἐν Αἰγύπτῳ εἰσαχθέν σύστημα τῆς ἐκμισθώσεως τῶν δημοσίων κτημάτων οὐδόλως διακρίνεται διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰδιοκτησίας, ἀλλ' οὐσιωδῶς διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀξίας τῆς προσόδου. Κατὰ τὸ Κοράνιον ἡ γῆ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ κληροδοτεῖ αὐτὴν ὅτινι θέλει. Οὕτω δὲ πᾶσαι αἱ γαῖαι ἀνήκουσι κατ' ἀρχὴν τῷ Θεῷ καὶ κατὰ τὸν νόμον τῷ ἱμάμη, σκιᾷ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν κατάκτησιν χώρας τινὸς ὁ ἱμάμης (ἡγεμὼν) ἐκχωρεῖ τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἰδιοκτησίας τοῖς κατόχοις μωσλίμοις ἀντὶ ἀποτίσεως τῆς δεκάτης καὶ τοῖς μὴ μωσλίμοις ἀντὶ ἀποτίσεως ἔγγειου φόρου καὶ φόρου τῆς προσόδου, ὁ δὲ ἡγεμὼν οὐδὲν ἄλλο δικαίωμα ἔχει ἐπὶ τῶν κτημάτων τούτων,

(1) Χαρατζι μουκαζεμέ.

(2) Ἐρζι μεμλεκέτ.

ὧν ἡ πλήρης κτῆσις κληροδοτεῖται ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μετ' ἀπεριορίστου ἐξουσίας πωλήσεως, διανομῆς, καθιερώσεως εἰς εὐσεβῆ ἰδρύματα καὶ παντὸς ἐτέρου δικαιώματος ιδιοκτησίας. Τοιοῦτος κάτοχός ἐστιν αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν ὡς πρὸς τὰ κτήματα τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ τὰ δημόσια (κᾶς), ὧν αἱ πρόσοδοι πολλάκις ἀντὶ ἐκμισθώσεως ἀπονέμονται εἰς μεγάλους λειτουργοὺς τοῦ κράτους. Ὅλως δ' ἄλλως ἔχουσι τὰ καλούμενα κτήματα τῆς χώρας ἢ τοῦ κράτους, ἅτινα παρείχοντο ὡς τιμάρια χάριν στρατειῶν καὶ ὧν ἡ κατοχὴ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος, τοῦ ἀπαλλοτριοῦν, τοῦ διανέμειν καὶ ἀφιεροῦν, μεταβιβάζεται πρὸς τὴν γραμμὴν τῶν ἀρρένων, ὥστε ἀποβιώσαντος τοῦ κατόχου ταῦτα ἐδίδοντο πάλιν ὑπὸ τοῦ δημοσίου τῷ κληρονόμῳ. Τὰ κτήματα ταῦτα, ἃ ἐν Ῥούμελῃ καὶ Ἀνατολῇ ἐκχωροῦνται ὡς ἐλάσσονα ἢ μείζονα τιμάρια (τιμάρη ἢ σιαμέτ) καλοῦνται ἐν Αἰγύπτῳ κτήματα ἐκμισθώσεως· ταῦτα δὲ οὔτε ἀντὶ ὁμοίων λειτουργιῶν, οὔτε ἐπὶ ταῖς προσόδοις μόνον ὡς τὰ τιμάρια ἐδίδοντο, ἐπειδὴ, ἐν ᾧ ὁ τιμαριούχος νομιζόμενος διὰ βου κύριος, λαμβάνει ὁλόκληρον τὴν πρόσοδον παρὰ τοῦ ὑποτελοῦς, ἥτοι τοῦ γεωργοῦ, καὶ οὐδὲν ἀποτίνει πρὸς τὸ δημόσιον, ἀπ' ἐναντίου ὁ μισθωτῆς ἀποτίνει πρὸς τοῦτο μίσθωμα καὶ μόνον τὸ πλεονάζον διανέμεται μετὰ τοῦ χωρικοῦ. Αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τῶν ἐν Ῥούμελῃ καὶ Ἀνατολῇ ὡς τιμαρίων καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐκχωρουμένων ἐπὶ μισθώματι κτημάτων τοῦ δημοσίου. Ἐντεῦθεν συνάγεται, ὅτι ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ καὶ ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ ὁ τιμαριούχος (σιάμ ἢ τιμαρλού) ὡς καὶ ὁ ὑποτελὴς αὐτοῦ (βραγιά) εἰσιν ἐν πολλῷ κρείττονι μοίρᾳ ἢ ἐν Αἰγύπτῳ ὁ μισθωτῆς (μουλτεζίμ) καὶ ὁ γεωργός αὐτοῦ (φελλάχ) (ΙΕ). Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀλώ-

σεως τῆς Αἰγύπτου ὁ κατακτητὴς σουλτάνος Σελίμ ὁ Α' εὔρεν ἐκεῖ τὸν θεσμόν τοῦτον τῆς ἐκμισθώσεως, ὃν ὁ σουλτάνος τῶν Βαχαριτῶν Μαμελούκων Νασίρ Βέν Κουλάου ἐισήγαγε τότε ἀρχομένης τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος, ἀλλ' ὃς ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. Τὰ ἐκμισθούμενα κτήματα παρὰ τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν σκοπὸν, καθ' ὃν ταῦτα μόνον ὡς ἀμοιβὴ στρατειῶν παρείχοντο, μετεβλήθησαν ὑπὸ τῶν ἀστῶν καὶ χειρωνακτῶν εἰς β ἄ κ φ, τουτέστιν εἰς ἀφιερώματα ὀρησκευτικά, ἣ ἐδίδοντο εἰς ὑποθήκην ὑπὲρ τῶν συνταξιούχων τοῦ κράτους (1). Ὡς τεσσαράκοντα ἤδη ἔτη πρὸ τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως ὁ σουλτάνος Καϊτβὰϊ ἐπέχειρσεν διὰ διατάγματος τὴν κατάργησιν τῆς ἀταξίας ταύτης· ἀλλ' αὕτη ἠῤῥησεν ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τοῦ παρατελευταίου σουλτάνου τῶν Μαμελούκων Κανσοῦ Γαβρί, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ Χαῖρ βέγη, πρώτου Ὀθωμανοῦ διοικητοῦ. Ἡ ἀνταρσία τοῦ διοικητοῦ τῆς Αἰγύπτου Χαῖν Ἀχμέτ ἐφείλκυσε μεγάλως τὴν προσοχὴν τοῦ Σουλεϊμάν, ἃμα δὲ τῇ καταστολῇ τῆς ἀνταρσίας, ὁ παντοδύναμος βεζύρης αὐτοῦ Ἰβραῖμ διέταξε τὰ τῆς χώρας. Ἀλλ' ἡ ἐγχώριος τῆς Αἰγύπτου νομοθεσία οὐκ ἄρχεται ἀπὸ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίας τοῦ Ἰβραῖμ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς διοικήσεως Σουλεϊμάν τοῦ ἐκτομίου, τοῦ ποιησαμένου κατακτήσεις ἐν τῇ ἀραβικῇ καὶ ἰνδικῇ θαλάσῃ, εἴτα δὲ μεγάλου βεζύρου ἀναγορευθέντος (17). Ἡ νομοθεσία αὕτη ὥριζε τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν κασίφ, ἤτοι ἀξιωματικῶν τῶν Μαμελούκων, τῶν σεχῶν τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, τοῦ ἐπόπτου τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῆς

(1) Ὅρα τὸ τρίτον Ὑπόμνημα τοῦ Σιλβέστρου δὲ Σαὺ ἐν τῇ Ζ' τόμῳ τῶν Ὑπομνημάτων τοῦ Ἰνστιτούτου.

πρωτεύουσας, τοῦ Πασᾶ διοικητοῦ τῆς Αἰγύπτου, τῶν ἐκμισθωτῶν καὶ τῶν γραμματέων, τῶν ἐπιμελητῶν καὶ ἐποπτῶν τῶν σιτοβολώνων, τῶν γεωμετρῶν καὶ τῶν γεωργῶν, περιλαμβάνει τὰς διατάξεις περὶ τῶν εὐσεβῶν ἰδρυμάτων, τοῦ τελωνείου, τοῦ νομισματοκοπείου, τοῦ γαζοφυλακίου καὶ ἀναφέρεται πολλάκις εἰς τὰς παλαιὰς διατάξεις τοῦ σουλτάνου Καϊτθαί, ὧν τὴν τήρησιν πρὸ πάντων προϋτίθετο. Ἡ σύνταξις τῆς νομοθεσίας ταύτης καὶ ἡ νέα ἀπογραφὴ τῆς χώρας ἦσαν τόσῳ μᾶλλον ἀναγκαῖα, ὅσῳ τὰ ἀρχαῖα φορολογικὰ βιβλία ἐγένοντο παρανόλωμα τοῦ πυρός. Τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μισθωτὰ στρατεύματα ἦσαν διηρημένα εἰς ἑπτὰ τάξεις, ἥτοι εἰς τοὺς γενιτσάρους, ἀζάβους, τζαούσας, μουτεφερρίκᾶ, τζεβετζί, τουφεκτζί καὶ γκιονουλλούς (IΖ).

Ἀπὸ τῶν νόμων περὶ τιμαριωτῶν τῆς Ῥούμελης καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν μισθωτῶν δημοσίων κτημάτων ἐν Αἰγύπτῳ μεταβαίνομεν εἰς τοὺς περὶ τῶν ραγιάδων, ἥτοι τῶν ὑποτελῶν (μοσλίων καὶ μὴ μοσλίων), οἵτινες τελοῦσι τῷ τιμαριούχῳ φόρους καὶ δασμούς. Ἡ περὶ τῶν ὑποτελῶν νομοθεσία (κανοῦνι ραγιά), ἡ ἀνακηρυχθεῖσα ὑπὸ Σουλεῖμάν τοῦ Β', εἶτα δὲ ἐν μέρει μὲν κυρωθεῖσα, ἐν μέρει δὲ συμπληρωθεῖσα ὑπὸ Ἀχμέτ τοῦ Α', ὀρίζει τὴν πρόσοδον τῶν ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν τῷ τιμαριούχῳ ἀποδοτέων φόρων (κανοῦνι ραγιά), ἥτοι τὸν ἑγγειον, κατὰ π λ ε θ ρ ο ν καὶ μ ε δ ι μ ο ν, τὸν φόρον τῶν ἀγάμων, τῆς μνηστῆς, τὸν ἐπὶ τῶν προβάτων, τῆς νομῆς καὶ τῆς παραχειμάσεως, τὸν τῶν μελισσῶν καὶ τῶν μύλων, τὸν τῆς καπνοδόχης, τὸν δικαστικὸν καὶ τὸν τῶν δούλων (1).

(1) Ρεσμί τζίφτ· ρεσμί διονούμ· μουτζεβρῆδ· ρεσμί ἀαρούς· ρεσμί ἀγνάμ· ρεσμί δετλάκ· ρεσμί κισλάκ· ρεσμί κοθάν· ρεσμί δεγυρμέν· ρεσμί δουχάν· ρεσμί ζζιράν· ρεσμί καζά.

Ἀπαντες οἱ φόροι ἐν ταῖς ἰσλαμητικαῖς χώραις διαιροῦνται εἰς δύο τάξεις, ἥτοι εἰς τοὺς νομίμους ⁽¹⁾, τοὺς ὠρισμένους ὑπὸ τοῦ Κορανίου καὶ τῶν θεμελιωδῶν νόμων τοῦ ἰσλάμ, καὶ εἰς τοὺς αὐθαιρέτους ⁽²⁾, οἵτινες οὐχὶ ὑπὸ τοῦ νόμου (τοῦ Κορανίου), ἀλλ' ὑπὸ τῶν πολιτικῶν διατάξεων (κανόν) ἐπιβάλλονται, καλούμενοι ἐντεῦθεν φόροι τοῦ διβανίου. Φόροι μὴ ὀριζόμενοι ὑπὸ τοῦ Κορανίου ἢ ὑπὸ τοῦ κανόν εἰσι χρημάτων ἀρπαγῇ, ὧν τὸ ἀραβικὸν ὄνομα ἀβανί μετ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος μετέβη ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν. Νόμιμοι φόροι εἰσὶ μόνον ὁ κεφαλικὸς, ἡ δεκάτη, ὁ ἔγγειος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς προσόδου, ἅπαντες κοινῶς καλούμενοι χαράτζ ⁽³⁾, αὐθαίρετοι δὲ τὰ τέλη, οἱ δασμοί, τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ πρόστιμα, φόροι τοῦ διβανίου ἐν γένει λεγόμενα ⁽⁴⁾. Τὰ δικαιώματά εἰσι φόροι προσωπικοί, ὡς ὁ τῆς ἀγαμίας, τῆς μνηστείας (διάφοροι καθόσον παρθένος ἢ χήρα νυμφεύεται) καὶ ὁ τῶν ἐγγύμων, ἢ πραγματικοί, ὡς τὰ δικαστικά τέλη καὶ αἱ διατιμήσεις. Τὰ πρόστιμα ἐπὶ βαρέσι πταισμασι (τζερμε) ἢ ἐλαφροῖς, καλοῦνται βὰδ καὶ χαββὰ, τουτέστι ἄνεμος καὶ ἀήρ. Τὰ τέλη εἰσεπράττοντο ἀπὸ τῶν ἐμπορευμάτων ὡς φόρος εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, ὡς διόδιαι, ἢ ἀπὸ τῶν ἐδωδίων, οἷον τὰ ἀπὸ τῶν κρεωπωλῶν καὶ τῶν ἀμπέλων. Οἱ δὲ δασμοί εἰσιν ὁ ἐπὶ τῶν ἀποθηκῶν, τῆς ζυγοστασίας καὶ τῆς σφραγίσεως, τῶν ὑπηρετῶν, τῆς

(1) Χουκουκί ἢ βουσουκί σχεριγί. Τὸ χουκουκ σημαίνει δικαιώματα, τὸ δὲ βουσουκ μ. φόρον.

(2) Τεκαλιφι οὐρφιγέ.

(3) Ὁ κεφαλικὸς φόρος καλεῖται τζιτζιέτ ἢ χαράτζ, ἡ δεκάτη ἀάσχαρ, ὁ ἔγγειος φόρος χαράτζι μουσταζάφ, ὁ ἐπὶ τῶν προσόδων χαράτζι μουκασεμέ.

(4) Ἀδαριζι διβανιγέ· μισδαριγέ· βέφτ· βατζι δερβενδιγέ· κασσαβιζέ· βάγ· καπάν· μουβάζενέ· τειμά· κουδαμιγέ· γιασάκ· κουλί· μουδκασεριγέ· δελλαλιγέ.

φρουράς, τῆς προμηθείας καὶ μεσιτείας. Πάντες δὲ οἱ ἑτέροι καλοῦνται κοινῶς καινοτομίαι. Οἱ φόροι οὗτοι οὐκ εἰσιν ἴσοι, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους ἐπαρχίας διάφοροι. Ἐν τεῦθεν δὲ εἰσι τόσοι διάφοροι φορολογικοὶ νόμοι, ὅσαι καὶ αἱ ἐπαρχίαι. Τοὺς νόμους τούτους ὁ δεφτερδάρ Μωάμεθ ἐφένδης Ἀβδί ἐπὶ Σελίμ τοῦ Β' συνέλεξε τὸ πρῶτον ἐν ἐνὶ βιβλίῳ, ὁ δὲ δεφτερδάρ Ἀϊνὶ ἐπὶ Ἀχμέτ τοῦ Α' ἀνεδημοσίευσεν αὐτό. Οὕτω φερ' εἰπεῖν ἐν Συρίᾳ τὰ κτήματα οὐδόλως φορολογοῦνται ὥς ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Ῥούμελῃ κατὰ πλεθρον καὶ μέδιμνον (τ ζ ἰ φ τ καὶ διονοῦ μ), ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς γῆς, ὅσην ζεύγος βοῶν ἀπὸ πρωΐας μέχρι μεσημβρίας γεωργεῖ (φεδδὰν ἢ ἀδάν), καὶ κατὰ τὸν χώρον, ὃν διαρρέει διὰ τεσσάρων καὶ εἴκοσιν ὥρων τὸ διοχετευόμενον ἀπὸ ὑδροστασίου ὕδωρ. Τὸ ἐκμισθῶμα κτηματός τινος, εἴτε εἰς χρήματα, εἴτε αὐτούσιον, καλεῖται δῆμος. Αἱ ἐλαῖαι διαιρούμεναι εἰς ἀπίστους καὶ ἱσλαμητικὰς φορολογοῦνται διαφόρως. Ἐν τοῖς λιμέσι, πλὴν τῶν ρηθέντων τελῶν, εἰσπράττονται καὶ ἕτερα, οἷον τέλη κατὰ πλου, διπλώματος, μεταβολῆς, παίδων, δώρων, ὑπηρεσίας, σαρώσεως, διανομῆς, ἐορτῶν, τιμητηρίου ἐπὶ θῆτος, ἁλωνίου καὶ πεμπτημορίου. Ἄλλοι φόροι ἐπεβλήθησαν ἐπὶ τῶν ὀρυζάνων ἕνεκα τῆς ἀρδεύσεως, ἐπὶ τῶν ἀγεωργήτων ἐρήμων γαιῶν ἕνεκα τῶν ποιμνίων, ἐπὶ τῆς νομῆς καὶ ἐπὶ τῆς προσόδου τῶν λειμώνων· τέλος δὲ ἐπεβλήθησαν αἱ ἀγγαρεῖαι καὶ φόροι αὐτούσιοι χάριν τῶν στρατευμάτων καὶ οἱ πολεμικοὶ φόροι.

Πλὴν τῆς νομοθεσίας περὶ τῶν γενιτσάρων, τῶν τιμαρίων ἐν Ῥούμελῃ καὶ Ἀνατολῇ, τῶν ἐκμισθώσεων ἐν Αἰγύπτῳ, τῶν ὑποτελῶν (ράγιαδων) ὁ Σουλεϊμάν ἠύρυνε καὶ τὴν νομοθεσίαν περὶ διαμερισμοῦ τῆς χώρας ἕνεκα τῶν κατακτήσεων αὐτοῦ εἰς μίαν καὶ εἴκοσι διοικήσεις, περιλαμ-

θανούσας διακόσια πεντήκοντα σαντζάκια (ΙΗ). Ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῶν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ ἀναφέρονται πολλαὶ διατάξεις, δι' ὧν ἐπήνεγκε καινοτομίας ἐπὶ τοῦ Κανουνναμέ τῶν ἐθίμων τοῦ κράτους (ἁγίν) καὶ ἐπὶ τῶν τελετῶν (τεσχιφάτ). Ἐπὶ τέλους ὁ Σουλεϊμάν ἀπέδειξεν ἰδίαν φροντίδα πρὸς τοὺς ἀστυνομικοὺς καὶ ποινικοὺς νόμους, ὧν τὸ Κανουνναμέ ἐκ πέντε κεφαλαίων ἐστίν ἡ βᾶσις τῆς ποινικῆς νομοθεσίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους.

Τὸ πρῶτον περὶ τῆς μοιχείας κεφάλαιον τιμωρεῖ τὰ ἐγκλήματα κατὰ τὸ μέτρον τῆς περιουσίας διὰ χρηματικῆς ποινῆς χιλίων μὲν ἄσπρων τοὺς πλουσιωτάτους, τριάκοντα δὲ τοὺς πενεστάτους. Οἱ ἀπαγωγεῖς παῖδων καὶ κορασίων τιμωροῦνται διὰ τῆς στερήσεως τοῦ ἀνδρείου. Ὁ ἐπιβουλευὼν γυναῖκα ἢ θυγατρὶ ἐτέρου καὶ φιλῶν αὐτήν, αὐστηρῶς ἐπιτιμᾶται καὶ ἀποτίνει ἄσπρον διὰ πᾶν φίλημα καὶ διὰ πᾶσαν λέξιν. Ὁ ταῦτα πράττων πρὸς δούλας κολάζεται διὰ ποινῆς κατὰ τὸ ἥμισυ ἐλαφροτέρως, ἀποτίνων διὰ δύο φιλήματα καὶ διὰ δύο λέξεις ἄσπρον. Ἡ ἐπὶ ἀπαγωγῇ κατηγορία χρήζει μαρτύρων· ἐὰν δ' ὁ κατηγορούμενος ἀποδείξῃ δι' ὅρκου τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ, ἡ γυνή ἢ ἡ θυγάτηρ ἐπιτιμᾶται δικαστικῶς καὶ ἀποτίνει ἄσπρον. Ὁ πατὴρ, ὁ συγχοιμώμενος τῇ δούλῃ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, οὐδὲν πρόσμιμον ἀποτίνει, ὁ δὲ κτηνοβάτης ἐπιτιμᾶται αὐστηρῶς καὶ ἀποτίνει πρόσμιμον ἐνὸς ἄσπρου δι' ἐκάστην κτηνοβασίαν. Τὸ δεύτερον κεφάλαιον ὀρίζει τὰς ποινὰς τῶν ὑβρεων καὶ αἰκισμῶν, κολάζει δὲ διὰ χρημάτων τὸν ἐκτίλαντα πώγωνα, τὸν κολάφισαντα καὶ τραυματίσαντα κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸ λόγιον ἐξορύσσει ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος καὶ ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ. Ὁ ἔνοχος ὅμως δύναται, ἐὰν ὁ ἐνάγων στέρξῃ, ἐξαγοράσαι τὴν ποινήν· ὁ μὲν πλούσιος ἀποτίνων ἀντὶ ἐξορυχθέντος ὀδόν-

πος διακόσια, ὁ δὲ πτωχὸς τριάκοντα ἄσπρα. Ἐὰν οἱ ἐνδο-
χοὶ ᾧσι δούλοι, οἱ κύριοι αὐτῶν ἀποτίνουσι τὸ ἥμισυ τῶν
ποινῶν τούτων. Γυναῖκας κεκαλυμμένας, ἥτοι ἐν-
τίμους, ἐλθούσας εἰς χεῖρας, ὁ δικαστὴς ἀπολύει μετ'
ἀπειλῶν καὶ προστίμου εἰκοσιν ἄσπρων, ἀκαλύπτους
δὲ, ἥτοι ἀτίμους, μετ' ἐπιτιμήσεως καὶ χρηματικῆς ποινῆς
δύο ἄσπρων δι' ἐκάστην πληγὴν. Τὸ τρίτον κεφάλαιον πραγ-
ματεύεται περὶ ποινῶν κατὰ τῆς οἰνοποσίας, τῆς κλοπῆς,
τῆς ἐν ταῖς ὁδοῖς διαρπαγῆς καὶ τῆς λεηλασίας. Ἐκάστη πό-
σις οἴνου προσιμᾶται δι' ἐνὸς ἄσπρου, ὡς καὶ ἡ κλοπὴ ὄρνι-
θος· ἀλλὰ τοῦ κλέπτου ἵππου, ἡμιόνου, ὄνου ἢ βουβάλου ἀπο-
τέμνεται ἡ χεὶρ, ἐὰν μὴ ἐξαγοράσῃ τὴν ποινὴν διὰ δια-
κοσίων ἄσπρων. Ἐγγύτατοι συγγενεῖς κλέπτοντες ἀλλή-
λους οἴκοι ἀπολύονται δι' ἐπιτιμήσεως. Ὁ ἐν ὀργῇ ἀφε-
λὼν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὴν κίδαριν ἐτέρου ἐπιτιμᾶται καὶ
ἀποτίνει ἄσπρον. Οἱ κλέπτοντες δούλους, οἱ διαρρήγνυν-
τες πωλητήρια ἢ οἱ ἐπ' αὐτοφώρῳ πολλάκις ἐπ' ἐλάσ-
σοσι κλοπαῖς συλλαμβανόμενοι ἀπαγχονίζονται. Πρὸς
ἐπανόρθωσιν ληστείας διαπραχθείσης ἐγγὺς κόμης τινὸς
σύμπαντες οἱ κάτοικοι ταύτης εἰσὶν ὑπεύθυνοι τῆς λη-
στείας ταύτης. Ἐὰν οἱ κλέπται ᾧσι τιμαριούχοι, καθείρ-
γνυνται, ἀλλὰ πρὸ τῆς τιμωρίας αὐτῶν πέμπεται ἀναγ-
καίως ἀναφορὰ πρὸς τὴν ὑψηλὴν Πύλην. Ψευδομαρτύ-
ρων, κιβδηλοποιῶν καὶ παραχαρακτῶν ἀποτέμνεται ἡ
χεὶρ. Διττὴ παράλειψις τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὠρισμένης
πεντάκις τῆς ἡμέρας προσευχῆς καὶ ἡ παράβασις τῆς
νηστείας προστιμῶνται δι' ἄσπρου. Οἱ τόκοι οὐδέποτε
ὑπερβαίνουν τὰ ἑνδεκα ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Συκοφάνται καὶ
διαβολεῖς ὑποβάλλονται εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς γενομένης
ἐνεκα τῆς διαβολῆς ζημίας. Τὸ τέταρτον κεφάλαιον κα-
γονίζει τὰ τῶν ἀγορῶν, τὸ δὲ πέμπτον τὰ ἐπιτηδεύματα

Ἐν ἐκείνῳ μνείας ἀξία ἐστὶν ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῶν ὑποζυγίων, ἐν τούτῳ δὲ πολλαὶ ἀσήμεντοι διατάξεις, ὡς χαρακτηρίζονται τὰ ἥθη καὶ τὴν ἀστυνομίαν τῶν Τούρκων. Οὕτω τοῖς ἀρτοποιοῖς ἐπιβάλλεται αὐστηρῶς ἡ ἀναλογία τοῦ βουτύρου καὶ τοῦ ἀλεύρου ἐν τοῖς διαφόροις εἵδεσι τῶν μελιτωμάτων, τοῖς δὲ μαγείροις ἡ κασαιτέρωσις τῶν χαλκίνων μαγειρικῶν σκευῶν. Ἡ τιμὴ τοῦ χαλβᾶ, ἥτοι τῶν μελιπήκτων, ὀρίζεται κατὰ τὴν ἐκάστοτε τοῦ μέλιτος καὶ τῶν ἀμυγδάλων. Τοῖς πωληταῖς ξηρῶν καρπῶν καὶ σταφυλῶν ἐπιτρέπεται κέρδος δέκα τοῖς ἑκατόν. Ἡ τιμὴ τῶν διαφόρων εἰδῶν ὑποδημάτων, πεδίλων καὶ κρηπίδων, ἐστὶν ὠρισμένη, ὡς καὶ ἡ τῶν ἐφιππίων, φορβειῶν καὶ χαλινῶν. Οἱ οἰκοδόμοι καὶ ξυλουργοὶ λαμβάνουσι καθ' ἐκάστην ἀνὰ δέκα ἄσπρα καὶ τὴν τροφήν. Τὸ μῆκος τοῦ ξύλου ὀρίζεται διαφόρως καθόσον κομίζεται ὑπὸ ὄνου, ἡμιόνου ἢ καμήλου. Οἱ βαλανεῖς ὀφείλουσι φροντίζειν περὶ θερμῶν θαλάμων, ἐμπείρων τριβέων, ἀπομακτῶν καὶ καλῶν ξυρῶν, καὶ παρέχειν ἰδία περιζώματα τοῖς ἀπίστοις, ἀπαγορεύειν δὲ τοὺς κουρεῖς χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς ξυροῖς δι' ὧν κείρουσι τοὺς μουσουλμάνους, καὶ ταῖς αὐταῖς λουτρίσιν ἀδιαφόρως. Ἐπιτρέπεται τοῖς ἐπαίταις ἐπαιτεῖν μόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀγορᾶς, οὐχὶ ὅμως ἐν τοῖς τεμένεσι, καὶ ἀπαγορεύεται τοῖς λεπροῖς περιφέρεισθαι ἐν τῇ πόλει. Οὐδὲν ἐμπόρευμα πωλεῖται ἄνευ διατιμῆσεως τοῦ πολιονόμου καὶ τοῦ ἀγορανόμου. «Ταῦτα γνώτωσαν καὶ τηρήτωσαν, οὐχὶ δ' ἄλλως ποιησάτωσαν» (1). Ἡ σύνοψις αὕτη τῶν ποινικῶν νόμων ἀποδείκνυσιν, ὅτι οἱ περὶ ἡθῶν νόμοι καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ θεσμοὶ τοῦ Σουλεϊμάν ἦσαν δημοφιλεῖς· διότι

(1) Σύστασις καὶ διοικήσις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Β. σ. 402.

οὔτοι μὲν φροντίζουσι περὶ τῆς εὐωνίας καὶ τῆς καλῆς ποιότητος τῶν ἀναγκαιοτάτων τῷ βίῳ αὐτῶν, τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἐνδυμασίας, ἐκείνοι δὲ εἰσι τοσοῦτον ἥπιοι καὶ ἐπεικεῖς πρὸς τὰ ἐγκλήματα τῶν ἡδονῶν, ὥστε εἰσὶ πρόσφοροι μᾶλλον πρὸς ἐξέγερσιν αὐτῶν ἢ πρὸς καταστολήν. Ἐὰν κατὰ τοῦτο ἡ νομοθεσία τοῦ Σουλεϊμάν μὴ δύνηται ἀποφυγεῖν τὴν μομφὴν αὐστηρῶν σωφρονιστῶν, ἐστὶν ὅμως ἀξία τοῦ ἐπαίνου τῶν τε φιλανθρώπων καὶ τῶν πολιτικῶν διὰ τὴν σπανίαν χρῆσιν τῶν δύο κυρίων ποινῶν, αἷς ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰσλάμ, κατὰ τὸ Κοράνιον, ἐπιβάλλει τῇ μοιχείᾳ καὶ τῇ κλοπῇ, τούτέστι τοῦ λιθαρμοῦ καὶ τῆς ἀποκοπῆς τῆς χειρὸς, ἐπειδὴ ἐδύνατό τις ἀπαλλαγῆναι τῶν ποινῶν τούτων διὰ χρημάτων. Τὸ καθ' ὅλην τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σουλεϊμάν ἐπικρατοῦν πνεῦμα μείζονος ἐπεικειᾶς ἢ τὸ κατ' ἀρχὰς πνεῦμα τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰσλάμ, ὑποτυποῦται καὶ ἐν τῇ σιωπηρᾷ ἀνοχῇ τῆς πολυτελείας τῶν ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν σκευῶν, ἥτις κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας τοῦ Ἰσλάμ, ὡς ἐναντία αὐτοῦ, ἀπαγορεύεται τοῖς μουσουλμάνοις. Ὁ Σουλεϊμάν ἐσχανδάλισε μάλιστα τοὺς νομομαθεῖς καὶ τὸν λαόν, ὅτε ἡμέρα τινὶ ἐν τῷ διβανίῳ εἰστίασε τὴν περσικὴν πρεσβείαν ἐν χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς σκευέσιν, ὅπερ ἔκτοτε οὐδέποτε συνέβη· διότι τὰ αὐλικὰ σκεύη ἦσαν ἐκ πρασίνου σινικοῦ κεράμου. Ὁ Σουλεϊμάν ἦν ἐπεικεῖς καὶ πρὸς ἐτέραν νεωστὶ εἰσαχθεῖσαν ἀπόλαυσιν, ἣν, ἣν λίαν ἀμφίβολον, εἰ ὁ Προφήτης ἐπέτρεπεν ἢ ἀπηγόρευεν, ἥτοι τὴν καφεποσίαν· ἡ δὲ περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας αὐτοῦ αὐστηρὰ ἀπαγόρευσις τῆς οἰνοποσίας ἀποδεικνύει, ὅτι πρότερον αὕτη ἦν ἀνεκτή. Ἴσως ἐν τῇ νεότητι συζῶν τῷ φίλῳ αὐτοῦ Ἰβραῖμ, τῷ μὴ εὐσυνειδήτῳ Ἑλληνι ἐξωμότῃ, ἔπινε καὶ οἶνον, ὅτε ὅμως ἡ πο-

δάγρα καὶ αἱ ἐκ τοῦ γήρατος ἀσθενέειαι τοῦ σώματος ἐξησθένεισαν αὐτόν, ἠθέλησεν ἵνα τὴν ἀκούσιον αὐτοῦ ἐγκράτειαν ἐπεκτείνῃ καὶ παρὰ τῷ λαῷ. Πόσον ἐπὶ τούτῳ ἐσεμνύνετο ὡς ἄγνός μουσλίμος ἀποδείκνυσιν ἡ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον πρὸς τὸν σάχην Ταμάσπ ἐπιστολὴ αὐτοῦ (1), ἐν ᾗ ἀγγέλλων αὐτῷ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην, ὡς ἐντεταλμένην αὐστηρῶς ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ ἰσλαμισμού, κατεφέρετο κατὰ τοῦ ποτοῦ τούτου, ὅπερ ὁ Προφήτης ἀποκαλεῖ *μ η τ έ ρ α τ ὠ ν κ α κ ὠ ν* (2). «Ἡ μήτηρ ὅμως αὕτη τῶν κακῶν, λέγει ὁ Χαφιζ ἐν τινι τῶν ἀρίστων αὐτοῦ ᾠδῶν, ἐστὶν ἡμῖν ἡδυτέρα καὶ γλυκυτέρα τοῦ φιλήματος τῆς παρθένου». Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ποιητοῦ, προφανῶς ἀντιστρατευόμενοι πρὸς τοὺς τοῦ Προφήτου, ἀρκοῦσαι μόνον ἐν' ἀποδείξῳι πόσον δυσχερές ἐστι τὸ πιστεῦσαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ τοῦ ποιητοῦ τούτου ὡς ἄγνου μυστικοῦ, ἤρκεσε δ' ἴσως ἵνα διὰ ζηλωτῶν διεγείρῃ τὸ ζήτημα, εἰ μὴ, ὡς ὁ οἶνος, καὶ αὐτὸς ὁ Χαφιζ, ὁ τὸν οἶνον ἐγκωμιάζων, ἦν ἀνάγκη ἐν' ἀπαγορευθῇ. Ὁ συνετὸς καὶ πολυμαθὴς μουφιτὲς Ἐβουσουούδ, ὃς οὐδαμῶς ἐδύνατο ἀρνηθῆναι τὸν περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ οἴνου φειθᾶν, ἐξέδοτο ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτόν ἐρωτῇ τῶν ζηλωτῶν περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ περσικοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ φειθᾶν, πρότυπον πρὸς πάντας τοὺς μουφιτὲς καὶ λογοκριτάς, δηλοῦντα, ὅτι ἐστὶ μὲν τι ἐν τῷ Χαφιζ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπάρεστον, κατ' οὐσίαν ὅμως ἄλλως ἐννοητέον καὶ ἐκκληπτέον τοῦτο. Ὡς δὲ οὐκ ἀπηγόρευσε τὴν ἀνά-

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐστὶν ἡ τελευταία, ἐν τῇ προσθήκῃ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Σουλεϊμάν, ὑπ' ἀριθ. 64. Χατζή Κάλχας, Χρονολογικαὶ πέντακες, ἐν ἔτει 937 (1560).

(2) Ὁ ὁ μ ο ὕ λ *Ἡ κ ε λ έ τ ε*, κατὰ γράμμα *μ η τ έ ρ α τ ὠ ν κ α κ ὠ ν* π ε τ ε ς.

γνωσιν τοῦ Χαφίτζ, οὕτως οὐδὲ τὰ καφενεῖα, ὧν τὸ πρῶτον ἰδρύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1554 ὑπὸ τινος Χαλεπινού, Σέμς καλουμένου, ἐπανελθόντος μετὰ τρία ἔτη οἰκαδὲ μετὰ κέρδους πεντακισχιλίων δουκάτων. Τρεῖς σχεδὸν ἑκατονταετηρίδες παρήλθον ἀφ' οὗ ὁ Ἄραψ σέχης Σεδελὶ ἀνεκάλυψε τὴν ἀρετὴν τοῦ κυάμου τοῦ καφέ ἐκ τῆς φαιδρότητος καμῆλων τινῶν, αἵτινες ἔφαγον ἐκ τοῦ θάμνου αὐτοῦ, ἣ ἀφ' οὗ ἀνεκάλυψεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ὁμμάρ διὰ τυχαίας ἀπολαύσεως ἐν τῇ ἐξορίᾳ αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος Ὅσσακ παρὰ τὸ Σεβίδ. Ἀλλὰ, εἰ καὶ ἐάλω ἡ Αἴγυπτος, εἰ καὶ συνοδαὶ προσκυνητῶν ἀπῆρχοντο εἰς Μέκκαν, ἡ ἀπόλαυσις τοῦ καφέ ἔμενε τέως περιωρισμένη ἐν Ἀραβίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ, ἐγίνωσκον δ' αὐτόν ἐν Κωνσταντινουπόλει μόνον ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν προσκυνητῶν· τούντεῦθεν ὅμως ἐγένετο κοινὴ ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ, ἐνθα ἰδρύθησαν τὰ καφενεῖα, εἰς ἃ ἐφοίτων οἱ ἐρασταὶ τοῦ καφέ, ἦτοι οἱ χαριτολόγοι, οἱ δημηγόροι, οἱ στρατιῶται καὶ οἱ πολιτικοί, ἰδίᾳ ὅμως οἱ δερβίσαι καὶ οἱ φυγόπονοι, οἵτινες ἀπῆλθον τοῦ νέου ποτοῦ τοῦ ἀραβικοῦ κυάμου, ὅπερ αὐτοὶ μὲν ἐκάλουν διὰ τινος τῶν πολλῶν συνωνύμων τοῦ οἴνου (ὅς, ἅτε ἀφαιρῶν τὴν ὄρεξιν, ἀραβιστὶ καλεῖται κα χ θ ἔ χ) ἀφωμοιώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀραβος ποιητοῦ πρὸς Αἰθίοπα, ὅς ἀφαιρεῖ τὸν ὄπνον καὶ τὴν ὄρεξιν τῆς συνουσίας. Τὰ καφενεῖα ἐκλήθησαν σχολεῖα τῆς συνέσεως (1).

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπόψεως συνάγονται οἱ λόγοι, οἵτινες παρέσχον δικαιοτάτα τὸ ἐπώνυμον τοῦ νομοθέτου τῷ ἰδρυτῇ τοῦ διβανίου, τῶν συμβουλίων, τῆς ἐκπαιδεύ-

(1) Μεκτεβὲ ἱρφαν, καὶ οὐχὶ σχολεῖα τῶν σοφῶν.

σεως, τοῦ στρατοῦ, τῶν φόρων, τῶν τιμαρίων, τῶν μισθώσεων, τῶν διαιρέσεων τῆς χώρας καὶ τῶν τελετῶν, καὶ εὐρύνατος τοὺς ἀστυκοὺς καὶ ποινικοὺς θεσμούς. Ὑπολείπεται μόνον ἔτι ἡμῖν ἡ λύσις τοῦ ἐξῆς διπλοῦ ζητήματος. Πρῶτον κατὰ πόσον, καίπερ δικαίως ἐπαινουμενῆς τῆς σοφῆς νομοθεσίας αὐτοῦ, διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ παρεσκευάσθησαν μέλλουσαι κακίαι, καὶ πῶς ἐν τῇ ὑφίστη ἀκμῇ τῆς δυνάμεως τοῦ Ὀθωμανικοῦ βασιλείου κατετέθη ὁ πυρὴν τῆς παρακμῆς αὐτοῦ. Δεύτερον κατὰ πόσον, καίπερ ὑπαρχουσῶν τῶν κακιῶν τούτων καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀδυναμιῶν, ὁ Σουλεϊμάν ἐστὶν ἄξιος τῆς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων δοθείσης αὐτῷ ἐπωνυμίας τοῦ Μεγάλου. Τὰ ἐπὶ τῶν ἐξῆς κυβερνήσεων καταφανῆ αἰτία τῆς παρακμῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους πολλαχῶς διελευκάνθησαν ὑπὸ τῶν δυτικῶν συγγραφέων, ὑφ' οὐδενός ὅμως αὐτῶν μετὰ τοιαύτης βαθείας ἐπιγνώσεως, μεθ' ὅσης ὑπὸ τοῦ ἐπὶ Μουράτ τοῦ Δ' ἀκμάσαντος Κοτζιβεγγή, ὃς διὰ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ περὶ τῆς παρακμῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἐκτίησατο τὴν προσωνομίαν τοῦ Τούρκου Μοντεσκιού, ὡς ἡ τοῦ Ἀραβικοῦ Μοντεσκιού ἀποδίδεται τῷ συγγραφεὶ τῶν ἱστορικῶν προλεγομένων Ἰβν Χαλδούν. Οἱ Ἀγγλοι, Γάλλοι, Ἴταλοι καὶ Γερμανοὶ συγγραφεῖς, οἵ τινες ἠρεύνησαν τὰς αἰτίας τῆς παρακμῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, πλὴν ὅτι οὐχὶ τόσο ἐπισταμένως διορῶσι τὸ ὅλον τοῦ κράτους οἰκοδόμημα, ὅσον οἱ ἰθαγενεῖς συγγραφεῖς, ἄρχονται τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Σουλεϊμάν καὶ παριστῶσι τὴν προβαίνουσαν παρακμὴν, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν ἀνεζήτησε τὸν πυρῆνα αὐτῆς ἥδη ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Σουλεϊμάν, ὡς ὁ Κοτζιβεγγής, ὁ ἀνάγων ταύτην εἰς τὰς ἐξῆς πέντε αἰτίας. Πρῶτον· Εἰς τὴν ἀποχώρησιν αὐ-

τοῦ οὐχὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν συνεδριάσεων τοῦ διβανίου, ἐνθα οἱ πρὸ αὐτοῦ εἰώθεισαν φοιτᾶν. Συνήρχετο μὲν εἴ τι τὸ διβάνιον τετράκις τῆς ἐβδομάδος ἐν τοῖς ἀνακτόροις, κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ Σαββάτου ἐξῆς τέσσαρας ἡμέρας, ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν, ὅς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἐφοίτα πάντοτε, ἀπεχώρησε μετὰ ταῦτα, ἢ τὸ πολὺ διέμενεν ὀπίσω τῆς κεκαλυμμένης θυρίδος, σπανίως δὲ παρίστατο ἐν ἐκτάκτοις περιστάσεσιν, ὥς ἐν τῇ ὀρθοσκευτικῇ συζητήσει τοῦ αἰρετικοῦ Καθίζ, ἢ συνεκάλει τὸ διβάνιον μόνον ἐφ' ἵππου, ὅτε ἐβουλεύετο πόλεμον ἢ ἐξοπλισμὸν πρὸς ἐκστρατείαν. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀποχωρήσεως ὑψώθη μὲν τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα καὶ προήλθεν ὁ ἐμπροστωπῶν αὐτὸ μέγας βεζύρης, ἀλλ' ἡ ἀναζωπύρησις τοῦ ἀρχαίου τούτου ἀσιατικοῦ ἡγεμονικοῦ δόγματος, καθ' ὃ παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις ἤδη ἀπὸ τοῦ Νινύου τὰ πράγματα οὐχὶ ἀμέσως, ἀλλὰ μόνον διὰ διαγγελέων ἀνεκκοινοῦντο εἰς τὸν θρόνον καὶ καθ' ὃ ἤδη ἀπὸ τοῦ Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἀπεκρύπτετο ὁ ἡγεμὼν ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς μεγαλειότητος, ἐπενήργησεν ἐν τοῖς ἐξῆς ὀλεθρίως ἐπὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὥς πάλαι ἐπὶ τοῦ ἀσσυριακοῦ καὶ περσικοῦ. Δεύτερον. Μέχρι τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ ἅπαντες οἱ μεγάλοι βεζύραι ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τῶν ὑπάτων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ἀξιομάτων, κατ' ὅρχας μὲν ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων δικαστικῶν, ὥς ἀπὸ τοῦ οἴκου Τζενδερέλχη, εἴτα δὲ ἀπὸ τῶν διοικητῶν τοῦ κράτους. Ὁ δὲ Σουλεϊμάν πρῶτος διὰ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀρχικυνηγοῦ αὐτοῦ Ἰβραήμ παρέσχε τὸ ὀλέθριον παράδειγμα τῆς ἀναδείξεως τῶν αὐλικῶν εἰς πολιτικούς, οὕτω δὲ ἠνέφξε διὰ τῶν δολοφονητῶν τῶν αὐλικῶν εἰς τὴν ἀπειρίαν τῶν εὐνοουμένων τὴν εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν πρόσοδον, ἥτις προὔποτιθῆσιν ὥριμον πείραν τῶν πραγμάτων. Καί τοι δὲ περὶ τὸ τέλος

τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀντήμειψε τὰς νίκας τοῦ θαλασσίου ἥρωος Πιλλὲ διὰ τοῦ μετ' αὐτοῦ γάμου τῆς ἐγγόνου αὐτοῦ, θυγατρὸς τοῦ Σελίμ, ἀντὶ τῆς βεζυρίας, ἀνηγόρευ-
σεν ὁμῶς πρότερον μεγάλους βεζύρας τὸν ἐπ' ἀδελφῇ
γαμβρόν Ἰβραήμ καὶ τὸν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρόν Ῥουστέμ,
ἀνυψωθέντας εἰς μεγάλην δύναμιν καὶ τιμὴν. Ταῦτα δ'
ἔπραξε παρὰ τὴν ἐπὶ τοῦ πατρὸς Σελίμ ἀκριβῶς τηρου-
μένην παράδοσιν, ἀναδαικνύντος συνήθως τοὺς ἰδίους γαμ-
βροὺς μόνις σκηνισκόμενης καὶ μὴ ἐπιτρέποντος αὐ-
τοῖς ἀναμίνυσθαι ἐν ταῖς σπουδαίαις τοῦ κράτους ὑπο-
θέσεσι. Ἐπὶ Ῥουστέμ ἤρξατο τὸ πρῶτον προφανῶς ἡ
ὀλεθρία δύναμις τοῦ χαρεμίου (διὰ τῆς δεσποζούσης τοῦ
σουλτάνου καλλονῆς τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ Ῥοζολάνης)
ἐπὶ τῶν πραγμάτων. Εἰ δὲ ἡ δύναμις αὕτη τοῦ χαρεμίου,
τὸ μὲν πρῶτον χρησιμεύουσα πρὸς στήριγμα τῆς ἀνωτά-
της δυνάμεως τοῦ μεγάλου βεζύρου ἐνίσχυε κατὰ τὸ
φαινόμενον ταύτην, ἐντεῦθεν ὁμῶς ὑπέταξε πράγματι
αὐτήν· διότι τὸ χαρέμιον, ἅπαξ ἰσχυρόν γενόμενον, ἀντὶ
τοῦ ὑποστηρίζειν μετὰ ταῦτα τὸν μέγαν βεζύρην,
ἔτρεψε τὴν δύναμιν αὐτοῦ κατὰ τοῦτου, ὕστερον δὲ οὐ
μόνον αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ οἱ φύλακες καὶ οἱ εὐνοῦχοι
ἐκυβέρνην. Τρίτον· Ὁ δεκασμὸς τοῦ Ῥουστέμ, περὶ οὗ
ἐγένετο ἤδη ἐν αἰκίῳ λόγος. Οὗτος ἐπῶλε τὰς διοική-
σεις ἐπὶ ὀρισμένῳ τιμήματι καὶ ἐξεμίσθου τὰ κτήματα
τοῦ στέμματος καὶ τοῦ κράτους πρὸς Ἰουδαίους καὶ πρὸς
ἄχρειον ὄχλον, οὗ κατέφθειρεν αὐτά. Τέταρτον· Ὁ Σουλεϊ-
μὰν ὑπερέβη τὰ ὅρια συνετῆς οἰκονομίας παρέχων τοῖς
μεγάλοις αὐτοῦ βεζύραις κολοσσιαίας προσόδους, τὴν δὲ
σπατάλην ταύτην κατέστησε χείρονα διὰ τῆς τῷ Ῥου-
στέμ δοθείσης ἀδείας ἵνα μεταβάλλῃ τὰ ἀπονεμηθέντα
αὐτῷ κτήματα εἰς βᾶκφ, τουτέστιν εἰς ἀναπαλλοτριώτα,

χάριν τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ οἶκος οὗτος εἶχεν ἑτησίαν πρόσδοτον δέκα ἑκατομμυρίων ἀσπρων, ἤτοι διακοσίων χιλιάδων δουκάτων. Πέμπτον· Τέλος οἱ βεζύραι ἀπεμιμοῦντο τὸν Σουλεϊμάν κατὰ τὴν σπατάλην· διότι ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δούλων, τῆς πληθύος τῶν ὀπλων καὶ ἄλλων σκευῶν, ὥς τοῦτο ἐγένετο ἤδη δηλὸν ἐν τοῖς ῥηθεῖσι περὶ τῆς θανατώσεως τοῦ Ἰσκενδὲρ Τζελεπῆ καὶ περὶ τῆς καταλειφθείσης περιουσίας τοῦ Ῥουστέμ Πασᾶ. Πρὸς τὴν πολυτέλειαν τοῦ μεγάλου βεζύρου ἡμιλλᾶτο ἡ τῶν ἐτέρων βεζυρῶν. Οὕτως ὁ Ἀχμέτ Πασᾶς, γαμβρὸς τοῦ Ῥουστέμ, ὃς κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ζιγῆθ ἦν τέταρτος βεζύρης, μετὰ δὲ ταῦτα μέγας βεζύρης, πρῶτος εἰσήγαγε τὴν πολυτέλειαν τῆς τριπλῆς διφθέρας, ἤτοι τῆς κατ' οἶκον, τῆς τῶν μεγιστάνων καὶ τῆς μεγάλης στολῆς, ὧν τὴν μὲν ἔφερεν οἴκοι, τὴν δὲ δευτέραν ἐν τῇ συνήθει ὑπηρεσίᾳ, τὴν δὲ τρίτην ἐν τῷ διβανίῳ. Οὗτος εἶχε περὶ τοὺς πεντακοσίους δούλους, ἐν ἑκάστη δὲ τῶν ἐπαύλεων αὐτοῦ ἑκατὸν ἡμιόνους καὶ ἑκατὸν καμήλους. Οὕτως ὁ Σουλεϊμάν διὰ τῆς ἀποχωρήσεως ἀπὸ τοῦ διβανίου, διὰ τῆς εὐνοίας πρὸς τοὺς γαμβροὺς καὶ τοὺς μεγιστᾶνας, διὰ τῆς φιλοκτημοσύνης αὐτῶν, διὰ τοῦ δεκασμοῦ καὶ τῆς πολυτελείας ἔσπειρεν ὥσαύτως μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ σπόρου τῶν νόμων αὐτοῦ τὸ σπέρμα τοῦ ζιζανίου, ὃ ἀνεφύη τοσοῦτον ὅλεθρῳ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ κατ' αὐτοῦ κοινὴ μομφὴ τῶν Εὐρωπαίων ἱστοριογράφων, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ἄρχεται ἡ μὴ ἀναγόρευσις τῶν ἡγεμονοπαίδων εἰς διοικητὰς καὶ ἡ ἐγκάθειρξις αὐτῶν ἐν τῷ χαρεμίῳ, ἣν ὅλως ἀνεύλογος· διότι οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, πλὴν τῶν ἀποθανόντων δύο ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ, ἦσαν ἅπαντες διοικηταί, μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀνηγόρευσε τὸν ἔγγονον Μου-

ρὰτ, υἱὸν τοῦ Σελίμ, διοικητὴν τῆς Μαγνησίας. Οὐδ' ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῦ ἀπαγορεύεται πῶς ἡ ἀναγόρευσις τῶν ἡγεμονοπαίδων εἰς διοικητὰς, ἡ δὲ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μουράτ ἐπὶ Σελίμ τοῦ Β' καὶ ἡ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μωάμεθ ἐπὶ Μουράτ τοῦ Γ' ἀποδείκνυσι μάλιστα τὸ ἐναντίον.

Ἐν τῇ λύσει τοῦ δευτέρου τῶν δύο ζητημάτων, κατὰ πόσον πράγματι καθήκει τῷ Σουλεϊμάν, τῷ νομοθέτῃ, τῷ δορικτήτορι, τῷ μεγαλοπρεπεῖ ἡ ἐπωνυμία τοῦ μεγάλου, δέον ἵνα μηδὲλως μειώσωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ ὡς στρατιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ, ἀφαιροῦντες τὸ μέρος τῶν νικῶν τὸ ἀνῆκόν τοῖς μεγάλοις στρατηγοῖς βεζύραις, ἡ τὸ μέρος τὸ ἀνῆκον τοῖς πολιτικοῖς μουφτὶ, οἷον τῷ Κεμαλπασαζαδὲ καὶ τῷ Ἐβουσουδ, ἡ τοῖς γραμματεῦσι τοῦ κράτους, οἷον τῷ Τζελαλζαδὲ καὶ τῷ Μωάμεθ Ἐγρί Ἀβδὶ, ἐκ τῆς συντάξεως σοφῶν νόμων καὶ θεσμῶν, διότι ἡ ἐπιτυχία μεγάλων βουλῶν χρήζει ἀξίων ὀργάνων, καὶ αὕτη δὲ ἡ ἐκλογὴ μεγάλων στρατηγῶν καὶ ὑπουργῶν καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀμετρος ἐμπιστοσύνη εἰς τεκμήριον ἀληθοῦς ἀρχικῶν μεγαλείου· ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον δέον ἵνα ἐρευνήσωμεν, εἰ μὴ ὁ Σουλεϊμάν παρέσχε αὐτοῖς μείζονα ἐξουσίαν, εἰ μὴ παρέσχε πλείονα τοῦ δέοντος τοιαύτην τῷ χαρεμίῳ αὐτοῦ, εἰ μὴ τὸ μὲν διὰ μείζονος ὑπέξεως, ἡ τις εὐκόλως ἐκτρέπεται εἰς ἀσθένειαν, τὸ δὲ διὰ μείζονος αὐστηρότητος, ἥτις ὁμορός ἐστι τῇ σκληρότητι, ἀπώλεσε τὴν ἀξίωσιν τῆς ἐπωνυμίας μεγάλου ἀνδρός. Ὡφόντι ἐδέσποζον αὐτοῦ πλέον ἢ ὅσον καθήκει μεγάλῳ ἀρχικῶ χαρακτῆρι ὁ εὐνοούμενος αὐτῷ Ἰβραήμ καὶ ἡ φιλτάτη αὐτῷ γυνὴ Ῥοξολάνη, ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν ἐπανώρθωσε λίαν βραδέως καὶ διὰ πολλοῦ αἵματος τὴν ἄτοπον ἐπιείκειαν διὰ τῆς ἀποτροπαίου καταδίκης τοῦ εὐνοουμένου καὶ φίλου αὐτοῦ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῆς

Ῥοξολάνης διὰ τῆς φανεράς θανατώσεως τοῦ ὑπ' ἐκείνης προταθέντος ὡς διαδόχου τοῦ θρόνου, τοῦ δυστυχοῦς ἡγεμονόπαιδος Βαγιαζήτ καὶ τῶν υἱῶν τούτου. Ἡ ἐπίβουλος δολοφονία τοῦ Ἰβραήμ καὶ τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ κηλιδοῖ εἰσαεῖ τὴν ἱστορίαν τοῦ μεγαλουργοῦ Σουλεϊμάν, εἰ καὶ ὁ φόνος πολλῶν ἐτέρων ἀνδρῶν, διαπρεψάντων ἐπὶ δυνάμει καὶ μεγαλονοίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, δύναται κριθῆναι οὐχὶ ὡς σκληρότης, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς κανὼν ἀναγκαίας αὐστηρότητος πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως. Πλὴν τῶν γραμματέων τοῦ κράτους, ἅπαντες οἱ ἐπὶ Σουλεϊμάν ἀνώτατοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ λειτουργοὶ ἔπεσον θύματα τοῦ πελέκεως καὶ τῆς ἀγχνότητος. Οὕτως ὁ μέγας βεζύρης καπετὰν Πασᾶς, ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων καὶ τῶν σπαῖδων, ὁ πρῶτος δεφετερδάρ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆς, οἱ ῥεῖς ἐφένδαι Πιρί καὶ Χαϊδέρ, ὁ ναύαρχος Πιρί, ὁ νομομαθὴς Καβίζ, ὁ σέχης Χαμζά, οἱ διοικηταὶ τοῦ βασιλείου ἐκ περιφανεστάτων οἰκῶν, ὁ τῆς Χρυσουπόλεως Βαλῆ βέγης, ὁ τῆς Βούδης Ἀρσλάν Πασᾶς, ὁ τῆς Ῥούμελης Φερχὰδ Πασᾶς (εἰ καὶ γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου), τέλος ὁ υἱὸς τοῦ Τζέμ ἀδελφοῦ τοῦ Βαγιαζήτ, μετὰ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ, εἶτα δὲ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι υἱοὶ καὶ ἐγγονοὶ, ὁ Μουσταφᾶς καὶ ὁ ἀνήλικος υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Βαγιαζήτ καὶ οἱ πέντε υἱοὶ αὐτοῦ, δέκα ἐξ αἵματος ἡγεμονόπαιδες ἔπεσον θύματα τῶν φονικῶν αὐτοῦ προσταγμάτων. Ἐὰν ἐξετάσωμεν ὅμως ἐτέρωθεν τὰς βεβαίας ἀρετάς, τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα τοῦ Σουλεϊμάν, τὴν μεγαλόνοιαν αὐτοῦ, τὸ ἐπιχειρηματικὸν καὶ τὴν μεγαλοφυχίαν, τὴν ὑπ' αὐτοῦ αὐστηρὰν τήρησιν τοῦ ἰσλάμ μετὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀνοχῆς, τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν μετὰ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸν ἔρωτα πρὸς τὰς ἐπιστήμας συνδεδεμένον μετὰ τῆς μεγάλης προστα-

σίας, ἣν παρείχε τοῖς λογίοις, ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰς τρεῖς καὶ δέκα αὐτοῦ στρατείας, ὧν αὐτὸς ἤρξε, τὰς μάχας, τὰς κατακτήσεις, τὴν Ῥόδον καὶ τὸ Βελγράδιον, ὑποταγέντα εὐθὺς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τὰ δύο ταῦτα προπύργια τοῦ κράτους κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν, τὴν Βούδην καὶ τὸ Βαγδάτ, συμπεριληφθέντα τῷ κράτει ἐν χρόνῳ ἑπτὰ ἐτῶν, τὴν Γουόλιαν καὶ τὴν Ζιγέθ, ἀλούσας κατὰ τὰς τελευταίας ἐτι ἐκστρατείας, καὶ τὰς ὁθωμανικὰς σημίας παγείσας πρὸ τοῦ Δίου καὶ τῆς Βιέννης, τὰ ὅρια τοῦ κράτους πρὸς ἀνατολὰς μὲν μέχρι τοῦ Βάν, πρὸς δυσμὰς δὲ μέχρι τοῦ Στριγονίου, πρὸς νότον δὲ εὐρυθέντα μέχρι Νουβίας διὰ τῆς ἀλώσεως τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Τριπόλεως, τὴν ληστρικὴν ἐπιδρομὴν τῶν ἀκιντζιδων ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἀραράτ καὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Ναχτζιβάν μέχρι τῶν προπύργων τοῦ Σεμμερίγγ καὶ τῆς Στυρίας, πάντα καταπορθούντων· τὰς πειρατικὰς στρατείας τῶν στόλων ὑπὸ τὸν Βαρβιρόσαν καὶ τὸν Τοργούδ, καταδελνόντων τὴν ἀραβικὴν καὶ περσικὴν θάλασσαν, τὴν Μεσόγειον καὶ τὸ Αἰγαῖον, ἀποβαινόντων εἰς Ἀπουλίαν καὶ Καλαβρίαν εἰς Σικελίαν καὶ Κορσικὴν, πολιορκούντων τὴν Μασσαλίαν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ῥοδανοῦ, κατακτωμένων τὴν Βάσσαν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τίγριδος καὶ ὑδρευομένων κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως οὕτως, ὥστε ἡ ἐγγὺς Ῥώμη ἔτρεμεν· ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰ οἰκοδομήματα τοῦ Σουλεϊμάν, τὰ ἀριστουργήματα τῆς ὁθωμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τὸ Σουλεϊμανιγέ, ἔξ ἑτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἰσάριθμα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οἰκοδομηθέντα τεμένη, τὰ ἀνακαινισθέντα ὑδραγωγεῖα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀρούμ ἀλ Πασίδ ἐν Μένκκ, τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Ἱερουσαλήμ δι'

ἀνεγέρσεως ὀχυρῶν τειχῶν καὶ τὴν συγκοινωνίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς ἐν Τζεκμετζέ στερεᾶς γεφύρας καὶ τέλος τὰ μνημεῖα τῆς νομοθεσίας τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τοὺς Κανουνναμέ, τοὺς περιλαμβάνοντας ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς πολιτικῆς διοικήσεως, δυνάμεθα βεβχίως ἔνεκα τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας αὐτοῦ, ὑπείκοντος λίαν τῇ γυναικί, καὶ ἔνεκα τῆς ἀπανθρώπου αὐστηρότητος πρὸς τοὺς υἱοὺς καὶ ἐγγόνους, δυνάμεθα ἀρνηθῆναι τὴν προσηγορίαν τοῦ μεγάλου ἀνδρός, οὐδόλως ὅμως τὴν τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος· ὑπὸ δὲ τῆς ἱστορίας ἐπὶ ἐλάττωσι κακουργήμασι καὶ κακίαις καταγγελλόμενος ἡ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀξιός ἐστι δίκαιότερον ἢ οὗτος τοῦ ὀνόματος τοῦ μεγάλου· αὐτὸς ὁ ἀνυψώσας τὸ ὀθωμανικὸν βασίλειον εἰς τὰ ἄκρα τῆς δυνάμεως καὶ μεγαλοπρεπείας, Σουλεϊμάν ὁ νομοθέτης, ὁ δορικτήτωρ, ὁ κραταῖος, ὁ μεγαλοπρεπής, ὁ μέγας, ὁ μόνος ἐν τοῖς Ὀθωμανοῖς σουλτάνοις τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ κλεισθεὶς καὶ ταύτης ἀξίος.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΟΓΔΟΥΣ

Α.—σ. 7.

Ἡ Τζιχαννουμᾶ μνημονεύει τοῦ Μωάμεθ Βὲν Μελεκτάδ, τοῦ συγγραφέως τοῦ Τελχίς τζαμί, τοῦ Σεΐδ Χουσεΐν, τοῦ μεγίστου καθβαλιστοῦ, ὃς διὰ τῆς τέχνης αὐτοῦ, ἧς οὐκ εἶχεν ἀνάγκην, προεΐπε τὴν κατάκλυσιν τῆς Ἀσίας ὑπὸ τῶν Μογόλων, καὶ τοῦ ἀστρονόμου Μεθλανά Μουχιχεδδίν, ὃν ὁ Νασσιρεδδίν προσεκάλεσεν εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Μεραγά.

Β.—σ. 7.

Ὁ Ἐβλιά ἐπεσκέψατο τοὺς τάφους τοῦ Καγιά Ἀλπ, γενάρχου τοῦ Ἐρτογρούλ, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χασάν Βαϊδέρ χάν, καὶ πολλῶν ἐτέρων σουλτάνων, ὡς καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν.

Γ.—σ. 11.

Σώζονται ἔτι ἐν Ἰκονίῳ οἱ τάφοι τῶν περιλαλήτων σεχῶν Κεριμεδδίν, Σαδρεδδίν, Βουρχανεδδίν καὶ Σερατζεδδίν, καὶ ὁ τοῦ μεγάλου σουλτάνου τῶν Σελτσουκιδῶν Ἀλαεδδίν. Ἡ Τζιχαννουμᾶ, σ. 616, καλεῖ τὸ Ἰκόνιον πατρίδα τοῦ Πλάτωνος.

Δ.—σ. 12.

Ὁ μέγας βεζύρης ἐπεμψε ταχυδρόμους πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς πορείας ταύτης. Ὁρα τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, 16 Σεπτεμβρίου.

Ε.—σ. 12.

Οὗτος ὁ βίβλιν ἐφένδης ἐστίν ὁ πρῶτος, οὗ μνημονεύουσιν αἱ πηγαὶ τῆς δῶμανικῆς ἱστορίας. Ἦδη ὡς τοιοῦτος φαίνεται ἐν ταῖς πρὸς τὸν Ἱερώνυμον τὸν ἐκ Ζίρας καὶ τὸν Κορνήλιον Σχέππερ διαπραγματεύσεσιν, ἀπὸ αὐτοῦ δ' ἄρχειται ὁ ἱστοριογράφος. Ῥεσμί Ἀχμέτ τῶν βιογραφικῶν τῶν βίβλιν ἐφένδων, αἵτινες ἐπιγράφονται Χαλιφ ε τ ο ὗ λ β ρ ο υ ε ζ ἂ, τούτῃστιν ὁ β ο η θ ὁ ς τ ὡ ν ἄ ρ χ η γ ὡ ν.

ΣΤ.—τ. 16.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς Τζιχαννουμά, σ. 458, ἀριθμεῖ ὡς ἐξῆς· ἀπὸ τοῦ Τίγριδος μέχρι τῆς πύλης τοῦ μεγάλου Ἰλάλη υπάρχουντι δώδεκα ὀχυρώματα (πύργοι) ἐπτακόσιοι δὲ πήχεις, ἀπὸ τῆς πύλης ταύτης μέχρι τῆς λευκῆς πύλης τριάκοντα καὶ τέσσαρες πύργοι, δύο δὲ χιλιᾶδες καὶ ὀκτακόσιοι πεντήκοντα πήχεις· ἀπὸ τῆς λευκῆς πύλης μέχρι τοῦ περσικοῦ προμαχώνα εἰκοσι καὶ ἑξ πύργοι, δύο δὲ χιλιᾶδες πεντήκοντα πήχεις· ἀπὸ τοῦ προμαχώνα τούτου μέχρι τῆς σκοτεινῆς πύλης τριάκοντα καὶ ἑξ τοιοῦτοι, δύο δὲ χιλιᾶδες ὀκτακόσιοι πεντήκοντα πήχεις· αὐτοῖσιν ἔτι μέχρι τοῦ ποταμοῦ τέσσαρες πύργοι, πεντήκοντα δὲ πήχεις· ἐντεῦθεν δὲ μέχρι τῆς γεφύρας τριάκοντα καὶ τρία ὀχυρώματα, δύο δὲ χιλιᾶδες ἑξακόσιοι ἑξήκοντα πήχεις· ἀπὸ τῆς γεφύρας μέχρι τοῦ ὁρίστου μέρους τοῦ ποταμοῦ ὀκτωκαίδεκα ὀχυρώματα, χίλιοι δὲ πεντήκοντα πήχεις. Συγκραταίαισι δὲ ἡ Τζιχαννουμά ἑκατὸν ἑξήκοντα καὶ πέντε πύργους· καὶ δώδεκα χιλιᾶδας τετρακοσίους πήχεις· ἀλλὰ τούτους ἐσφαλμένως ἀντὶ δώδεκα χιλιᾶδων διακοσίων.

Ζ.—σ. 16.

Ἰμαμί Ἀκζέμ, ὄναμ, ὅπερ ὁ Νισούρ, Τόμ. Β, σ. 244, ὑπέλαβεν ὡς Μκαδέμ ἢ Ἀδέμ. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἡμάρτησεν ὡσαύτως γράψας Καδέμ ἀντὶ τοῦ Κασίμ· διὰ τοῦτο ἐν τῷ διαγράμματι αὐτοῦ ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα ἀπὸ τίνος τῶν πυλῶν τῆς πόλεως εἰς Ἰμάμ. Ἀκζέμ καλεῖται Ἀδέμ, ἡ δὲ πέραν τοῦ ποταμοῦ, ἡ ἄγουσα εἰς Κασίμ, καλεῖται Καδίμ. Ἐνεκα ὁμοίας σχεδὸν πλάνης ἡ πύλη ἡ καλουμένη Καρανλὺκ (σκότος) γράφεται Καρασλόγ.

Η.—σ. 17.

Τζιχαννουμά, σ. 459. Εἰ ὁ καλίφης Μοκταδέρ ἔδρυσεν πρῶτος τὰ ἀνάκτορα, τὸ χρυσοῦν θμῶς δένδρον ὑπῆρχεν πρότερον· διότι ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ

Βυζαντίου ἔδρυσε τοιοῦτο ἐν ταῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἐβδόμου ἐπὶ τῇ περιγραφῇ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ καλὶφου Μονταδέρ πρεσβευτής. Ἄμφότερά εἰσιν ἀπομίμῃσι τοῦ ἀρχαιοτέρου χρυσοῦ δένδρου τῶν Λυδῶν καὶ Περσῶν βασιλέων, περὶ οὗ ὁ Ἀλκιβιάδης ἔλεγεν, ὅτι οὐδὲ τέττιγα ἐσκόιζε. (Πλούταρχος, περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, καὶ Ξενοφῶν, Ἑλληνικά ἱστορίαι (1)).

Θ.—σ. 17.

Τζιχαννουᾱ, σ. 460. Ὁ Ἐβλιῶ, οὗ τὸ ὄνομα σημαίνει ἀγίους καὶ δ: ἐν ταῖς ὁδοποιαῖς αὐτοῦ προέθετο ἰδίᾳ τὴν ἐπίσκεψιν τάφων, διότι ὁ Προφήτης κατ' ὄναρ προέρεψεν αὐτὸν ἵνα ἐπισκεφθῇ τοὺς τάφους τῶν ἁγίων, περιγράψει ἐν Βαγδάτ μετὰ τὴν ἀπαρίθμησην τῶν τεμενῶν τὸν τάφον τοῦ ἱμάμη Κασίμ καὶ Τακί, ἀλλ' ἐλλιπῶς· τοῦτο δὲ φαίνεται ἐπήγαγε, διότι τὸ τέλος τοῦ τετάρτου μέρους τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ, ἥτις τελευτᾷ εἰς Βαγδάτ, ἔγραψεν ἤδη προβεβηκώς τὴν ἡλικίαν καὶ οὐχὶ πολὺ πρὸ τοῦ θανάτου.

I.—σ. 24.

Ὁ Ἀλῆς ἀναφέρει τὰ ὀνόματα αὐτῶν, μαθὼν αὐτὰ παρὰ τοῦ Ἀχμέτ Πασᾱ, γαμβροῦ τοῦ Πουστέρμ Πασᾱ, τοῦ μετὰ ταῦτα μεγάλου βεζύρου.

IIA.—σ. 24.

« Ἡ δύναμις καὶ ἡ πολυτέλεια τοῦ πλήθους τῶν ὑπηρετῶν ἡμῶν τῶν ἐπὶ βεζυρῶν, ὅπως ἡμεῖς νῦν ἔσμεν, συγκεφαλαιούμενά εἰσιν ἐλάσσονα τῶν τοῦ τελευτήσαντος ἐφένδη ». Ἀλῆς. Ὁ αὐτὸς μνημονεύει καὶ τοῦ ποιητοῦ Γαζαλί (Δε' Βιραδέρ) τὸν θρῆνον εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἰσκενδέρ Τζελεπῆ, δὲ ἀρμύζει πολλοῖς ἀπαχρονισθεῖσι.

IIB.—σ. 25.

Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλταϊμάν, 26 Μαΐου. Ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι πρεσβεύει ἀφικόμενοι εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Χονάρ μόνον τῇ 26 Μαΐου, ὁ λόγος τοῦ Φλασσάν, ὅτι ἡ πρώτη συνθήκη μεταξὺ Φραγκίσκου τοῦ Α' καὶ τοῦ Σουλταϊμάν διωμολογήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1533 ἐστίν

(1) « Ἐπεὶ καὶ τὴν ὑμνουμένην ἂν χρυσὴν πλάτανον οὐχ ἱκανὴν ἔφη εἶναι τέττιγι σκιὰν παρέχειν ».

ἐντελῶς ψευδῆς κατὰ τε τὸν χρόνον καὶ τὸν χώρον. Τῶντι ὁ Σουλεϊμάν καὶ ὁ βεζύρης ἐπανῆλθον μόλις εἰς Κωνσταντινούπολιν μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1536.

II.—σ. 26.

Ἡμερολόγιον τοῦ Σουλεϊμάν, 22 Ἰουλίου. Ὅρα τοὺς ἐτέρους προβιβα-
σμοὺς παρὰ Φερδὶ, σ. 231 καὶ 239.

Ὅρα τὸ Ἡμερολόγιον τῆς ἑκτῆς ἐκστρατείας τοῦ Σουλεϊμάν (πρώτης ἐπὶ
τὴν Περσίαν) τῷ ἔτει 534.

IA.—σ. 30.

Ὁ Ἀλῆς, ἈΔ διήγημα, ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἰβραὶμ πρότερον, ὅτε ἐνόμιζεν
ἀναγκαῖον ἵνα ὑποκρίνηται, ἐτίμα τασούτον τὸ Κοράνιον, ὥστε πᾶν τοιοῦτο,
ὑπερ προσεφέρετο αὐτῷ, ἐφίλει καὶ ἐτίθη ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ἀπὸ τῆς περσι-
κῆς ὁμιαίς ἐκστρατείας πάντοτε ὠργίζετο, ὁσάκις προσέφερε τις αὐτῷ Κορά-
νιον, κραυγάζων ἥδη πόρρωθεν, ὅτι ἔχει πλῆθος ἀπειρον Κορανίων.

IE.—σ. 30.

Ὁ Ἰβν Χαλλικὰν ἱστορεῖ ἐν τῇ νεκρολογίᾳ τοῦ Τζαφέρ, ὅτι ὁ Ἀροῦμ ἀλ
Ῥασὶδ ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τῶν συγγενῶν περὶ τῆς ἀληθοῦς αἰτίας τῆς θα-
νατώσεως τοῦ Τζαφέρ, ἀπεκρίνατο· «Εἰ ὁ χιτῶν μου ἐγίνωσκεν αὐτὸ, διέ-
σπων αὐτόν». Οὕτω καὶ Φίλιππος ὁ Β' ἔλεγεν· «Εἰ ἡ πρόσθετος κόμη ἐγί-
νωσκε τὸ ἀπόρρητον, ἔκαλον αὐτήν».

ISΓ.—σ. 33 (στίχ. 16).

Αὐτοὺς ὁ Φισχὴρν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν τριῶν τελευταίων ἐκατονταετηρίδων
γράφει πάντοτε Σερεδδὸν ἀντὶ Χαϊρεδδὸν, καὶ Οὐρούκ ἀντὶ Οὐρούτζ·
περιέπεσε δὲ εἰς τὸ ἀμάρτημα τοῦτο ἐκ τοῦ συγγραμματος τοῦ ἐπιγραφόμε-
νου «Ερευναὶ περὶ τῆς Ἀλγερινῆς πολιτείας». Περὶ τοῦ τετάρ-
του ἀδελφοῦ οὐδεμίαν μνηα γίνεται.

IZ.—σ. 33.

Πλὴν τῆς Ἐπιτομῆς τῶν ναυμαχιῶν τυπωθείσης ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει, ὑπάρχει διπλῇ ἐκδόσει τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ
Χαϊρεδδὸν, ἡ μὲν πλήρης καὶ γραφεῖσα ἐν τῇ ἀξέστω γλώσσῃ τοῦ ἀγρίου
πειρατοῦ, ἡ δὲ ἐν κρείττονι ὀπωσοῦν καὶ ἐπιτόμως. Τῆς πρώτης ἐκδόσεως
σώζεται πολυτελὲς ἀντίτυπον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βαρβερίνῃ ἐν Ῥώμῃ.

Καὶ ὁ Ἀλῆς, ΚΗ διήγημα, ἀφηγεῖται ἐν συντόμῳ τὰ κατὰ Χαϊρεδδίν, ἐν μέρει ἀρυσόμενος αὐτὰ ἐκ τοῦ ποιήματος τοῦ Γετίν Ἀλῆ Τζελεπῆ, ἐπιγραφομένου Λετζετοῦλ ἔθράρ, ἥτοι ὁ μέγας βούς τῶν δικαίων, ὅπερ ἐξυμνεῖ διὰ στίχων τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Χαϊρεδδίν.

III.—σ. 38.

Ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 18, καὶ Ἑρευναὶ περὶ τῆς Ἀλγερινῆς πολιτείας, σ. 823. Ἐνταῦθα φαίνεται ἑτερότις Χαϊρεδδίν ἐκ Καρμανίας, ὃς οὐδόλως ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων. Ἰσως οὖν τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπεδόθη ἐσφαλμένως πολλοῖς, ἐν ᾧ ἔφερεν αὐτὸ μόνος ὁ Βαρθολομαῖος, οὐχὶ δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Οὐρούτζ.

IV.—σ. 42.

Εἶδον ἐπτά εἰκόνας τῆς οὐρανίου ταύτης καλλονῆς, τὴν μὲν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Λούβρου ἐν Παρίσις, τὴν δὲ ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Γραβιέρ, ἐτέραν ἐν Ὁξφόρδῳ ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Βαρθολομαίου, δύο ἐν Βιέννῃ ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Βαρόνου Πουθόν καὶ ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ πρίγκιπος Λουδοβίκου, ἐτέραν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Δόρια ἐν Ρώμῃ καὶ ἀντίγραφον ταύτης χάριν τῆς μαρκησίας Ἀχίνο.

V.—σ. 42.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν ὁ Μουλεὶ Χασάν ἀναφέρεται ἐσφαλμένως ὡς εἰκοστὸς ἡγεμὼν διότι τὸ Νοχβετὲ τεβαρίχ ἀναφέρει τοὺς εἰκοσι καὶ δύο καὶ τὰ μᾶλλον ἀξιωμακόμενα τῆς ὀλίγον γνωστῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Ἡ συλλογὴ τῶν βενετικῶν ἐγγράφων, ἐν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, περιέχει πολὺτιμα ἐγγράφα περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Βενιᾶν καὶ τῶν πρὸς τὴν Βενετίαν ἐμπορικῶν σχέσεων, ἥτοι τὸ Liber biancus καὶ τοὺς ἐπτά εἰς φύλλον τόμους τῶν Libri dei Patti, ἐν αἷς εὐρηγνται τρεῖς συνθήκαι τῆς Βενετίας πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Τύνιδος. Ἐκ τούτων αἱ δύο πρῶται γεγραμμέναι λατινιστί, ἡ δὲ τρίτη ἰταλιστί, εἰσὶν ἀξιωμακόμεναι οὐ μόνον χάριν τῆς ἐμπορικῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ ὡς μνημεῖον τῆς γλώσσης, καθόσον ἡ ὑπαρξὶς τῶν συνθηκῶν ταύτων ἦν τότε ἀγνωστος. Αἱ δύο πρῶται διωμολογήθησαν ἐπὶ τῆς εἰκοστῆς ἡγεμονίας τοῦ Σεκεριά Ἰαγιά Βέν Ἀβδολθαχίδ, ὃς ἐκάλει ἑαυτὸν Ἐμιρόλ Μουμίν ἀλ Μολτεζί, ἥτοι ἡγεμόνα τῶν πιστῶν ἐκλεκτῶν (Νοχβετὲ τεβαρίχ). Εἰ ἠγνοοῦμεν τὸ ὄνομα τοῦτο, δυσχερῶς ἐμαντεύομεν ἐκ τῆς βενετικῆς ἀνακριθείας τὸν Ἀβσαβδὲλ ἢ Βοαβδὲλ. Ἡ πρώτη τῶν συνθηκῶν ταύτων διωμολογήθη τῷ 1251

(Libro dei Patti, Τόμ. Β, φ. 2), ἡ δὲ δευτέρα μηνὶ Ἰουλίῳ 4271 (Αὐγούστῳ, φ. 4), ἡ δὲ τρίτη μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1330 πρὸς τὸν διωδέκατον ἡγεμόνα τῶν Βενι' Αφρ. Ἐν τῇ Storia civile e politica τοῦ Μαρίνῃ Σανούτου, Τόμ. ΣΤ, σ. 332, εὑρεται ἑτέρα συνθήκη μικρὸν προγενεστέρα τῆς τελευταίας διομολογηθεῖσα τῇ 12 Μαΐου 1317.

ΚΑ.—σ. 42.

Ἡ σουλι'άσσεν, ὡς καλοῦσιν αὐτὸν οἱ Εὐρωπαϊκοὶ ἱστοριογράφοι, ἐστὶ τὸ παρ'αφ'ἑν ὄνομα τοῦ Μουλεῖ Χασάν.

ΚΒ.—σ. 32.

Ὁρα Ἡριμισέρ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς ἱστορίας, ἔτει 1820, Τόμ. Δ' καὶ Ε'. Ὁ Σαγρέδος, σ. 221, ἀφηγεῖται ἀκριβέστερον τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀνδριάντων τούτων, ἡ τὰς αἰτίας τῆς πτώσεως τοῦ Ἰσραήλ, ἧτις ἀποδίδεται τῇ σουλι'άνῃ βυλιδῇ, τελευτησάσῃ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς περσικῆς ἐκστρατείας. Ἀλλὰ μᾶλλον ἤδη συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Ἰσραήλ ἡ πεφιλημένη τοῦ Σουλεϊμάν γυνὴ Ροζολάνα, ἧτις ἤθελε δεσποθεῖν αὐτοῦ μόνῃ, καὶ μεταίθρην ἐσφαλμένως τὸ συμβάν τοῦ ἀνατραπέντος λιθίνου λέοντος εἰς τὸ ἔτος 1532 ἀντὶ τοῦ 1532 πρὶν ἢ οἱ πρέσβεις τοῦ Φερδινάνδου ἔλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

Α.—σ. 55.

Κιναιλζαδῇ. Ἀσικχασάν. Οὗτος, παρ' ὃν εὑρέται ἡ βιογραφία τοῦ Δεσπ. Βιραδέρ, πληροῦ ἐν τῇ παρ' ἐμοὶ ἀντιτύπῳ δέκα μεγάλα φύλλα, ἀναφέρει δὲ τὸν ἐξῆς πικρὸν στίχον, ὃς κατὰ τὸν γάμον τοῦ Ἰσραήλ ἐφείλκυσεν αὐτῷ πλὴν δυσμένειαν αὐτοῦ. «Οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστὶ κύριος, τίς ὑπηρέτης, τίς δὲ τελῶν τὸν γάμον, καὶ τίς ὁ ὑποκρινόμενος». Ὁ Δεσπ. Βιραδέρ ἐσώθη ἴσως διὰ τῆς ἰσχυρᾶς προστασίας τοῦ Ἰσκενδέρ Ἰτζελεπῆ· διότι ἄλλως ἐξόνωτο μετασχεῖν τῆς τύχης τοῦ ποιητοῦ Φιγανί, οὗ ὁ Ἰσραήλ ἕνεκα τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἱπποδρομίου ἐπιγράμματος αὐτοῦ ἐκέλευσε τὴν ἀνασκολόπισιν.

B.—σ. 56.

Μία τῶν ῥῶδων τούτων, ἥτις ὑπομιμνήσκει τὴν τοῦ Ὁιδίου, *Parve nec invides, sine me liber ibis in urbem*, ἀρχεται οὕτως· «ὦ βορέα, εἰπέ μοι πῶς ἔχεις; τί νεώτερα;». Τὸ ποίημα τοῦτο εἰς τὸν φόνον τοῦ προστατοῦ αὐτοῦ Ἰσκενδὲρ Τζελεπῆ ἐμνημονεύθη ἤδη ἀνωτέρω. Ὁ Κασίμ Πασᾶ χάριν τοῦ λουτροῦ αὐτοῦ ἔδωκεν ὀκτακισχίλια ἄσπρα, ὃ δὲ Μουσταφᾶ Πᾶσᾶς ὑπέσχετο δεκακισχίλια, ἀλλ' ἐτελεύτησεν ἐν τῷ μεταξῷ. Ὁ Δελὶ Βιραδὲρ ἐποίησεν ἐπὶ τῆς γεφύρας, ἣν ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ὠκοδόμησεν ἐν Ἀδριανουπόλει, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν, δι' ἣν ἡ χήρα σουλτάνα ἔδωκεν αὐτῇ ἑκατὸν δουκάτα· «Τῷ Μουσταφᾶ ἐνεπνεύσθη, ὅτι ὁ κόσμος οὗτός ἐστι γέφυρα· ἀνίδρυσε τὴν γέφυραν, ὅπως ἀποδείξῃ ἐναργῶς τὴν ἀλγήθειαν· διότι μόνις ἀνίδρυσε τὴν γέφυραν, ἀνῆρπασεν αὐτὸν τὸ βεῦμα τοῦ θανάτου· διὰ τοῦτο καλῶς λέγει ὁ στίχος, ὅτι ὁ Πασᾶς διῆλθε διὰ τῆς γεφύρας».

Γ.—σ. 57.

Ὁ Σαγρέδος, Βιβλ. Δ, σ. 220, μέμφεται τῷ Ἰβραῖμ, ὅτι κατέγνω θάνατον ἐμπόρου καὶ εὐπατρίδου Βενετοῦ· διότι οὗτος ἔδωκεν ἱππους πρεσβευτῇ Καρόλου τοῦ Ε' πεμφθέντι πρὸς τὸν σάχην τῆς Περσίας Ἰμαάσπ· ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς ἔβλαψε τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἰβραῖμ, τὴν εὖνον τῇ δημοκρατίᾳ, τῇ ἀρχούσῃ τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως. Ἐὰν ᾗ ἀληθές, ὡς οἱ Βενετοὶ ἱστοριογράφοι ἱστοροῦσιν, ὅτι ἡ μηχανορράφος καὶ φιλοδοξος Ῥοζολάνη συνετέλεσεν ἥδη εἰς τὴν πτώσιν τοῦ Ἰβραῖμ, ὡσαύτως πιθανόν, ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη ἐχθρικὰ ἐφρόνει καὶ κατὰ τῆς φίλης τοῦ Ἰβραῖμ μητροπόλεως, τῆς δημοκρατίας, οὕτω δὲ ὑπεκίνησε καὶ τὸν πόλεμον.

Δ.—σ. 57.

Παρούτας, Βιβλ. Η, σ. 570. Ὁ Λαφορέτ διωμολόγησε πρὸς τὸν Ἰβραῖμ τὴν συνθήκην μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1536, ἐν ᾧ ὁ Ἰουνὶς βέγγης διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οὐδεμία ἄλλη συνθήκη τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Πύλιν διωμολογήθη τότε. Καὶ αὐτὸς ὁ Φλασσὸν παραδέχεται τὴν συμμαχίαν πιστεύων τοῖς ἱστοριογράφοις, οἱ τινες ὅμως συγχέουσι τὰς χρονολογίας· «Οὐ σώζεται τὸ πρωτότυπον, ἡ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τῆς συνθήκης ταύτης, γνωστῆς μόνον ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς», ταῦτα δὲ, ἥτοι ἡ δῆσις τῆς Ἀπουλίας, καὶ ἄνευ τῆς συμμαχίας, εἶχον ἀφορμὴν τὸν μεταξὺ τοῦ Σουλεϊμᾶν καὶ Καρόλου τοῦ Ε' πόλεμον.

E.—σ. 57.

Οἱ Βενέτοι ἱστοριογράφοι, ὡς καὶ ὁ νεώτατος κόμης Δαρού, οὐδὲν γινώσκουσι περὶ τοῦ ἀποκρύφου σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς τοῦ διερμηνέως τῆς Πύλης, ἀλλ' ὁ σκοπὸς οὗτος ἀνακαλύπτεται ἐκ τῶν βενετικῶν ἀρχείων. Ὅρα Κατάλογον τῶν εἰς Βενετίαν ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ σουλτάνου πρεσβευτῶν, ἐνθα ἀναφέρονται ταῦτα· «1536, 15 Ἰανουαρίου· ὁ διερμηνεὺς Ἰουνὶς βέγης ὅπως ἐπικληθῇ συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος».

ΣΤ.—σ. 59.

Τύχαι τοῦ Δόρια, παρὰ Γήβελ, ἐγγράφα σχετικὰ τῇ ἱστορίᾳ Καρόλου τοῦ Ε', σ. 41. Κατζῆ Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, φ. 21. Οὗτος ἀναφέρει, ὅτι ὁ βέγης τῆς νήσου Μινόρκας ἀνετράπη μετὰ τοῦ ἵππου καὶ ἐφρονέσθη. Ἐν τινι κεφαλαίῳ ἐπιγραφομένῳ Αἰτίαι τῆς δελίας τῶν ἀπίστων ἀναφέρεται· «Κατὰ τὰ δόγματα αὐτῶν ὁ δυνάμενος σωθῆναι διὰ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ὅμως ἐμβάλλων ἑαυτὸν θανάτῳ, οὐ πορεύεται εἰς τὸν παράδεισον». Ὁ Κατζῆ Κάλφας προστίθῃσιν, ὅτι ὁ Δόριας ἠρώτησε περὶ τούτου αἰχμαλώτων τινα· «Οὐ γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ὅτι ὁ φεύγων ἔνα ὅπιστον πορεύεται εἰς τὸν ἄδην, ὁ δὲ φεύγων δύο οὐ πορεύεται εἰς τὸν παράδεισον; Ἄλλ' ὁ νόμος ἡμῶν ἀπαγορεύει φονεῦν μουσουλμάνον, ἐὰν χίλιοι παρῶσι κατ' αὐτοῦ. Ἐκεῖνο μὲν ἀποδείκνυσιν ἡμῶς ἀνδρείους, τοῦτο δὲ ποιεῖ ἡμᾶς δειλοῦς. Οὕτω συμβουλεύει ὁ Πάπας, ἀλλ' οἱ στρατιῶται ὀλίγον φρονεῖζουσι περὶ τούτου». Ὁ Κατζῆ Κάλφας προστίθῃσιν εἶτα, ὅτι ἠρώτησε Χριστιανοὺς ἐγκρατεῖς τῶν Γραφίων, τί ἀληθὲς ἐν τούτῳ, οὗτοι δὲ ἐβεβαίωσαν αὐτὸν «οὐδὲν», διότι οὗτος ὁ Ἀνδρέας Δόριας ἐστὶν ἀφανὴς τὸ γένος καὶ ἀγράμματος.

Ζ.—σ. 64.

Instrumentum concessionis castri Corfus cum Insulis et pertinentiis ejus. Libro dei Patti, B, φ. 225).

Η.—σ. 64.

Ἡμερολόγιον τῆς ἐβδόμης ἐκστρατείας τοῦ Σουλεϊμάν ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα, τῷ ἔτει 943 (1537) τῆς ἑγίρας.

Ἡμερολόγιον τῆς ὀγδῆς ἐκστρατείας τοῦ Σουλεϊμάν ἐπὶ τὴν Μολδαβίαν, τῷ ἔτει 945 (1538) τῆς ἑγίρας.

Θ.—σ. 67.

Ὁ Πετσεβί, φ. 68, καλεῖ αὐτὰ Ὀθροβάτζα, Βουδὰκ καὶ Δερεσάλακ (ἀναμφιβόλως Βερίσλον). Ὁ Πετσεβί ἐκ πάντων τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων ἐστὶν ὁ ἀκριβέστερος γεωγράφος· διότι ἦν σαντζάκβεγης τῆς Κίρκας, ὑποκειμένης πάντοτε τῇ διοικήσει τῆς Κλίσσης· ἀλλ' ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῆς, ὅτε ὁ Βλυσσουλὶ Μωάμεθ ἀνεδείχθη διοικητὴς ταύτης. Ὁ Ἰστογράφος καί, κατ' αὐτὸν, ὁ Σιμέκ καὶ ὁ Φέσλερ ἀφηγοῦνται τὴν πτώσιν τῆς Κλίσσης καὶ τῶν τριῶν ἐτέρων ἐχυρῶν φρουρίων κατὰ τὴν ὑπὸ τὸν Κατζιάνερ οὐγγρικήν ἐκστρατείαν. Ἀλλ' οὗτος ἐξεστράτευσε περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Αὐγούστου, ἐν ᾧ κατὰ τὸν Πετσεβί καὶ τὸν Τζελαλζαδὲ ἡ πτώσις τῆς Κλίσσης ἐγένετο ἤδη κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ῥαμαζὰν 943, ἧτοι περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου 1537.

I.—σ. 80.

Ὅρα τὸ ἐπιτόμιον εἰς Πιζάνην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς S. Maria dei Frari.

II.—σ. 81.

Ἡ πτώσις τοῦ Ἰβραήμ συνεπηγάγετο τὴν τοῦ φίλου αὐτοῦ Μωάμεθ Πασᾶ, διοικητοῦ τοῦ Σουλκὰδρ. Τὸ ἀξίωμα τούτου κατέλαθεν ὁ Ῥουστέμ Πασᾶς, οἱ δὲ βεγλερβέγηδες τῆς Δαμασκού Μωάμεθ βέγης καὶ τῆς Ἀμασειας Ἰσά Πασᾶς ἀντιμετετέθησαν, μετὰ μικρὸν δὲ ὁ Ῥουστέμ Πασᾶς ἀνηγορεύθη βεγλερβέγης τῆς Καραμανίης, ὁ δὲ Ἐλιὰ Πασᾶς διοικητὴς τοῦ Σουλκὰδρ. Πᾶσαι αὗται αἱ μεταβολαὶ ἐγένοντο μικρὸν πρὸ τῆς εἰς Ἀραβίαν ἐξόδου τοῦ Σουλεϊμὰν καὶ τῆς εἰς Ἀπουλίαν ἐπιδρομῆς τοῦ στόλου ἐν ᾧ 1537. Δεῖ δὲ μὴ συγχέειν τὸν ἀπολυθέντα βεζύρην Κασίμ Πασᾶν πρὸς τὸν ὁμώνυμον πολιτορχητὴν τοῦ Ναυπλίου. Ὁ Ἀλῆς, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν βεζυρῶν, διακρίνει ἀμφοτέρους.

III.—σ. 83.

Καντεμίρος, Règne de Solimam, σημείωσις 2. Ὁ ἱστοριογράφος οὗτος βεβαιεῖ, ὅτι ἀνέγνω τὸ δίπλωμα πρὶν ἢ καύσῃ αὐτὸ ὁ Σοβιέσκης τῷ 86. Ἀλλως αἱ πληροφορίες τοῦ Καντεμίρου ἐν τῇ μολδαβικῇ ἱστορίᾳ οὐκ εἰσι τόσῳ ἀξιόπισται, ὅσῳ αἱ ἐν τῇ ὀθωμανικῇ. Κατ' αὐτὸν ὁ Βόγδανος ἀφίκετο εἰς Βούδην τῷ 1529, ἀλλ' ὁ Στέφανος, υἱὸς αὐτοῦ, ἦν ἤδη τεθνεὺς τῷ 1517. Ὅρα Ἐγγελλον, ἱστορία τῆς Μολδαβίας, σ. 164 καὶ 168. Ὅτις συνόληκας ταύτας ἐξετέλεισαν ἀκριβῶς οἱ Τοῦρκοι μέχρι τῆς ἡγεμονίας τοῦ

Πέτρου Ῥαρές, ὅτε ἀπῆλθον παρ' αὐτοῦ φόρον (χαράτζ). Ὁ Ῥαρές ὁμοῦς ἦν ἥδη ἡγεμὼν ἐν ἔτει 1529, αὐτῷ δὲ καὶ οὐχὶ τῷ προκατόχῳ αὐτοῦ ἀπένευμεν ὁ Σουλεϊμάν τὸ δίπλωμα.

ΙΓ.—σ. 84.

Ὁ Τζελαλζαδέ, φ. 249, καὶ ὁ Ἀλῆς, φ. 250, ἀναφέρουσι κατ' ὄνομα αὐτούς. Ἐγένετο ἥδη λόγος περὶ τῶν Ὀγλάνων (παίδων τῆς Πύλης) ἐν τῷ περὶ τοῦ Τιμαὺρ Βιβλίῳ, ἐνθα καλοῦνται Ἀγλέν.

ΙΔ.—σ. 89.

Σαγρέδος, σ. 261. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν ὁ Χατζῆ Κάλφας αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν γαλερῶν, λέγων ὅτι ἦσαν 80 τῆς Ἰσπανίας, 72 τῆς Βενετίας, 30 τοῦ Πάπα, 10 τοῦ τάγματός τῆς Μελίτης, 50 τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης (ὕπὸ τὸν Δόριαν), 10 τῆς Πορτογαλλίας, ἦτοι 162 γαλέραι, 140 λιθυρνίδες, 30 φορταγωγὰ, ἐν συνόλῳ 600 διαφόρου μεγέθους πλοῖα. Ὁ δὲ Σαγρέδος ἀναφέρει τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, ἐξ ὧν συνέκειται ὁ στόλος τοῦ Χαϊρεδδίν, εἰς 150 ἀντὶ 122. Ἡ περιγραφὴ τῆς ναυμαχίας ταύτης πληροῦ παρὰ Γουάιζφ, καλοῦντι αὐτὴν *la battaglia del Galeone*, ὁκτὼ σελίδας, ἀπὸ τῆς 234 μέχρι τῆς 242.

ΙΕ.—σ. 92.

Τὸ σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον Ἄ λ μ α ν ἂ ἐ ρ β α χ μ α ν ι γ ἐ περιέχει περὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ τοὺς ἐξῆς στίχους· «Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡ Αἴγυπτος λαμπρὰ ὡς αἱ παρειαὶ ἐρωμένης· τὸ Κάϊρον δὲ ἦν ἔτι νικῶν, ἐν ᾧ νῦν κεῖται ἡττημένον ἐν ἐρειπίοις· οἱ ἄνθρωποι διῆγον ἐν τρυφῇ, εὐτυχία καὶ ἀφθονία». Τὸ λογοπαίγνιον ἔγκειται ἐν τῷ ὀνόματι Κ α χ ῖ ρ ἂ, ὅπερ δηλοῖ τὸν τ ι μ ω ρ ο ὕ ν τ α, τὸν ν ι κ η τ ῆ ν.

ΙΣΤ.—σ. 93.

Σουχεϊλί, φ. 55. Ἐτι δυσμεταφραστώτερον ἢ τὸ πρότερον ἀραβικὸν λογοπαίγνιον ἔστι τὸ ἐν τῷ ὑπὸ Σουχεϊλί ἀναφερομένῳ στίχῳ, δι' οὗ ὁ μέγας Ὀθωμανὸς ποιητὴς Βακί ἐξόμνει τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦ Σουλεϊμάν· «Ὅστις, δε τὴν ἀξίαν τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ξίφους γινώσκει, κάμπτει τοὺς θόλους διὰ χιλιᾶδος ζωῶν καὶ ἀγεί αὐτὸ ἐπὶ τῆς καρδίας τῆς πόλεως». Κ ε μ ἐ ρ, ἑλληνιστὶ κ α μ ἄ ρ α, καλεῖται οὐ μόνον ὡς τοῦτο ὁ θόλος, ἀλλὰ καὶ ἡ ζώνη.

Διὰ χιλιάδος ζωῶν (θολωτῶν τόξων), φέρει ὁ Σουλεϊμάν τὸ ὕδωρ εἰς τὴν καρδίαν τῆς πόλεως.

ΙΖ.—σ. 97.

Ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τῶν χρονολογιῶν οὐδόλως δυνάμεθα πάντοτε πιστεύειν τοῖς χρονολογικοῖς πίναξι τοῦ Χατζῆ Κάλφα. Περὶ τούτου δίδει προφανὲς παράδειγμα ἡ ἐποχὴ τοῦ θανάτου τοῦ Ἁγιάς Πασᾶ καὶ ἡ ἀναγόμεναις τοῦ Λουτφὶ Πασᾶ. Ὁ Λουτφὶ, οὗ ἡ ἱστορία ἐστὶ τῶν ἀξιοπιστοτάτων διὰ τὴν ἀπλότητα καὶ ἀκρίβειαν καὶ ὅς βεβαίως κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀνηγορεύθη εἰς τὸ ὑπάτον ἀξίωμα τοῦ κράτους, κάλλιστα πάντων ἦν πεπληροφορημένος, δρίξει τὴν 26 σαφὲρ (13 Ἰουλίου), ὃ δὲ Φερδὶ, φ. 208, συμφωνεῖ ἐντελῶς αὐτῷ. Ὁ Χατζῆ Κάλφας οὖν ἐν τοῖς χρονολογικοῖς πίναξι πλανᾷται προφανῶς λέγων ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μεγάλων βεζυρῶν, σ. 176, ὅτι ὁ Ἁγιάς Πασᾶς ἀπελύθη μηνὶ ζιλχίτζῃ 944, ἥτοι πρὸ πεντεκαίδεκα περίπου μηνῶν. Ὁ βιογράφος τῶν βεζυρῶν Ὅσμάν Ἐφένδης μετέγραψε κατὰ γράμμα τὴν πλάνην τοῦ Χατζῆ Κάλφα.

ΙΗ.—σ. 97.

Ὁ Μουρατζᾶ δ' Ὅσσον, Τόμ. Δ, σ. 331, διηγῆται κατὰ τὸν Χασανβεγζαδὲ τὰ ἐξῆς· «Πρόεβη ποτε εἰς τοσαύτην ὀμότητα, ὥστε ἐκέλευεν ἕνα Μωαμεθανίς τις, συλληφθεῖσα ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐν ὄργιοις, περικοπῇ διὰ ξυροῦ τὸ αἰδοῦν. Το ἄσεμνον καὶ βάρβαρον τῆς ποιῆς ταύτης ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν πάντων. Ἡ γυνὴ τοῦ Λουτφὶ Πασᾶ, ἀδελφὴ τοῦ σουλτάνου, ἀγανακτήσασα κατωνείδισεν αὐτῷ, εἰποῦσα· «Οὐ καθήκει σοι σεβασθῆναι τὴν αἰδῶ; Πῶς ἐπενόησας τιμωρίαν τοσοῦτον σκληρὰν καὶ τοσοῦτον ἀτιμωτικὴν;» Ἡ ποιητὴς αὕτη, ἀπεκρίνατο ὁ βεζύρης, ὥρισθῃ κατὰ τοῦ ἐγκλήματος, τουντεῦθεν δὲ αὕτη ἐπιβλήθησεται πάσαις ταῖς ἀτιμαζομέναις καὶ μὴ σεβομέναις τὴν θρησκείαν καὶ τοὺς νόμους. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ σουλτάνα καθύδρισε αὐτοῦ καὶ ἀπεκάλεσεν ἀναιδῆ, βάρβαρον, τύραννον. Ἐξοργισθεὶς ὁ ὑπουργὸς ἀρπάξει ὅπλον καὶ ἐφορμᾷ πρὸς αὐτήν. Αἱ δοῦλαι νεάνιδες καὶ οἱ φύλακες εὐνοῦχοι, ἀκούσαντες τὰς κραυγὰς τῆς σουλτάνης, σπεύδουσι πρὸς βοήθειαν τῆς δεσποίνης καὶ διώκουσι τὸν βεζύρην ἀπὸ τῶν διωματίων διὰ κονδύλων. Σύμβαμα τοσοῦτον ἀσύνηθες συνεπηγάγετο τὴν ἀπώλειαν τοῦ Λουτφὶ Πασᾶ. Ὁ Σουλεϊμάν ἔψεξε βαρέως τὴν διαγωγὴν ταύτην, ἐκέλευσε τὴν διάφευσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς σουλτάνης, ἀπέβαλεν αὐτὸν τοῦ ἀξιωματος καὶ ἐπεμψεν ἐξόριστον εἰς Διδυμότειχον, ἔνθα ἐτελεύτησε τὸν βίον». Κατὰ ταῦτα δῆλον, ὅτι ὁ Βοασσάρτ (Vita et icones Sultanorum Turcicorum) ἀπατᾶται ἐν τῷ ἐξῆς διστίχῳ περὶ τοῦ Λουτφὶ, καλὼν αὐτὸν Λουσί·

Quæ tibi cum molli res est pollute cinædo

Cum cubet in thalamis regia nympha tuis.

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς θωμανικῆς ἱστορίας ὁ Λουιφί Πασᾶ ἀναφέρει τὰ ἀραβικὰ καὶ τουρκικὰ αὐτοῦ ἔργα. Ἐκ τῶν τουρκικῶν αξιομνημόνευτά εἰσι τὰ ἐπιγραφόμενα α'. Προτροπὴ πρὸς τοὺς δκνηροὺς καὶ φυγοπόνους. β'. Τὸ δῶρον πρὸς τοὺς αἰτούντας. γ'. Το βιβλίον τοῦ βίου, πολεμικὸν σύγγραμμα. δ'. Πραγματεία περὶ ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων. ε'. Πραγματεία ἱατρικῆ. ς'. Ὁθωμανικὴ ἱστορία. ζ'. Ἱστορία τῆς εἰσβολῆς τοῦ Σαλτουκδεδὲ ἐπὶ τῶν Σελτσουκιδῶν. η'. Ὁδηγία πρὸς τοὺς βεζύρας ἐν τέσσαρσι κεφαλαίοις. Τὰ τρία τελευταῖα, σπανιώτατα συγγράμματα, κατέχω ἐν ἐνὶ τόμῳ.

ΙΘ.—σ. 401.

Τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Καπέλλου ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμοις μαρτυρεῖ ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐπιγραφή ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Μαρίας Φορμόζας ἐν Βενετίᾳ.

Κ.—σ. 107.

Ἀμφοτέρα τὰ ἔγγραφα σώζονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας, τὸ μὲν φέρον χρόνον τὸν μῆνα ρεβιούλ 947 (Ἰούλιον 1540), τὸ δὲ τὸν μῆνα ζιλχίτζε 947 (Ἀπρίλιον 1541). Ἡ χρονολογία, ἣν ἀναφέρει ὁ Δαρόν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Βενετίας, ἥτοι ὁ μῆν Μαῖος 1540, οὔτε εἰς τὴν βενετικὴν συνθήκην, οὔτε εἰς τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῆς ἀναφέρεται. Ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας μεταξὺ τῶν Scritture turchesche τοῦ ἔτους 1530 μέχρι τοῦ 1549 εὑρεῖται δέκα τουρκικὰ ἔγγραφα, σχετικὰ πρὸς τὰ βενετικὰ πράγματα.

BIBAIION ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ.

Α.—σ. 140.

Περὶ τῶν ἀποκρίσεων τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου πρὸς τὰς ἀπὸ Βαγδάτ καὶ Ταβρίδος ἐπιστολὰς τοῦ Σουλεϊμάν ἐγένετο ἡδὴ λόγος. Ἡ ἀπόκρισις πρὸς τὴν ἀπὸ Διαρβεκίρ τρίτην ἐπιστολὴν τοῦ σουλτάνου εὑρεῖται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. (Litteræ Ferdinandī, 44 Μαΐου 1536, Innspruck).

B.—σ. 110.

“Ορα τὴν ἀπόκρισιν ταύτην ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

Γ.—σ. 113 (στίχ. 16).

Ἀναφορά τοῦ Λάζ-κη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

Δ.—σ. 116.

Οἱ λόγοι τοῦ Φερδὶ περὶ τῆς αὐξήσεως τῆς μισθοφορᾶς ταύτης οὐδόλως συνάδουσι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Λάζκη, ὅτι τὰ στρατεύματα ταῦτα ἐτάχθησαν ὅπως ἐπιτηρῶσι τὸν ἡγεμονόπαιδα διοικητὴν κατὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστράτειαν τοῦ σουλτάνου. Non tantum contra Persam quam contra filium, ne patri rebellet, quod timebatur.

Ε.—σ. 117.

La Rossa poi (Roxolane) che odiava Ibrahim come amico di Mustafa primogenito di Solimano nato della prima moglie. Σαγρέδος, Βιβλ. Δ, σ. 220. Ἡ ἀναφορά τοῦ Πέτρου Βραγαδίνου τῷ 15-6, παρὰ Μαρῖνη Σανούτω, ΞΑ, οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν, ὅτι ἡ Rossa, ἦν πινες συγγραφεῖς μεταβάλλουσιν εἰς Rousse, ἐστὶν ἡ παφίλημένη Ῥωσσίς. A 4 fiol, il primo Mustafa di anni 9 con una donna di nazione Schiavona; sta col fiol nel Seraio, el Sr. non s'impazza piu con lei. Tre altri figlj a con cuesta altra donna di nation Rossa, giovine non bella ma grassia. li ha fatto vestimenti per ducati 100 M.; il primo fiol di questa si chiama Selim, di anni 6, il secondo Murad di anni 3, il terzo Moamet di anno 1, nassete poi la vinuta d'Ibraim dal Cairo. Mustafa uomo de gegno, amato dai Janissieri.

ΣΤ.—σ. 122.

“Ορα Ἰστουάνφη, Ἰώβιον, Τόμ. Μ, σ. 285, καὶ τὴν πραγματείαν τὴν ἐπιγραφομένην, Vier wahrhaftige Missiven, eine der Frauen Isabella Knniginn Janus nachgelassene Wittib in Ungarn, wie untreulich der Türk' und die iren mit ir umgangen; die andere eyne so in der Belagerung bey der Kuniginn im Schloss gewest, wie es mit Ofen vor und nach der Belagerung ergangen; die

dritte eynes Ungarn von Gran wie es itz zu Ofen zugeht die vi-
erdrt des Turkischen Tyranem an die Sibenburgër aus dem La-
tein ins Teutsch gebracht anno 1542. Πολύτιμος πηγή, ἥτις ἐγράφη
ὡπὸ τινος τῶν θεραπόντων τῆς Ἰσαβέλλης, οἵτινες ἤγαγον τὸ παιδίον εἰς τὸ
στρατόπεδον, καὶ ἤς τὴν ὑπαρξιν οὐδεὶς τῶν νεωτέρων Οὐγγρων ἱστοριογρά-
φων, οὐδ' αὐτὸς ὁ Κατώνας ἐγίνωσκεν. Αἱ τέσσαρες αὗται ἐπιστολαὶ εὗρη-
νται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, *Historemata*
et Diplomata.

Z.—σ. 124.

Ὁ Ἰστουάνφης λέγει ὅτι εἶδε τὸ δίπλωμα. Τὸν νισαντζὶ καλεῖ οὗτος
Nisaegi. Ὁ Φερδὶ, φ. 3⁴, συμφωνεῖ αὐτῷ. Ὁ Πετσεθὶ, φ. 74, θαυμά-
ζει ὅτι Τζελαλζαδὲ, ὁ νισαντζὶ, οὐδεμίαν μνείαν ποιεῖται περὶ τούτου ἐν τῇ
ἱστορίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτος λέγει ῥητῶς, φ. 219, ὅτι τῷ υἱῷ τοῦ Ἰανούς
ἐδόθη σαντζάκ ἐν Τρανσυλβανίᾳ μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ὑποσχέσεως,
ἵνα δοθῇ αὐτῷ, ὅταν ἀνδρωθῇ, τὸ κράτος τοῦ πατρὸς. Τὸ αὐτὸ ἀναφέρει καὶ
ὁ Σολακζαδὲ, φ. 113. Ὁ Κατίβ Μωάμεθ παρὰ τῷ Τζαμιούλ τεθα-
ρίχ καὶ τῷ Νοχθετέ τεθαρίχ ποιοῦνται ἀσπύτως λόγον περὶ τῆς
ἀπονομῆς σαντζάκ ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ὡς καὶ ὁ Λαυφί, φ. 93.

II.—σ. 127.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀγιάς Πασᾶ, ἐν ἔτει
1537, κομισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ Μαρίζ Βαρζίζη, καὶ μετὰ προτέραν
διαταγὴν πρὸς τὸν Μαϊλάχ, περὶ ἧς γενήσεται ὑστερον λόγος, ἡ ἐπιστολὴ
αὕτη ἐστὶ τὸ τρίτον ὀθωμανικὸν ὑπόμνημα ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις
τῆς Βιέννης ὑπὸ χρονολογικὴν τάξιν, ὡς ἐπιστολὴ ὅμως Ὀθωμανοῦ σουλτά-
νου ἢ πρώτης, χρονολογούμενη ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως μηνὶ σαφῆρ 948
(Ἰουνίου 154^ο). Προτέρα ταύτης ὑπάρχει ἰταλικὴ ἐπιστολὴ τοῦ διερμηνέως
τῆς Πύλης Ἰουνὶς βέγγη ἐξ Ἀνδριανουπόλεως ἀπὸ 1 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους
πρὸς τὸν Φερδινάνδον. Ὁ Ἰουνὶς βέγγης καλεῖται ἐν αὐτῇ *interpreto dell' ec-
celsa Porta del Grand Signore*. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Φερδινάνδου, ἥς τὸ
σχέδιον εὗρηται ἐν ταῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας,
καὶ ἐν ᾗ αἰτιᾶται τὴν κάθειρξιν τοῦ Λάζσκη καὶ ἀπαιτεῖ προπεμπτήριον,
χρονολογεῖται τῇ 27 Μαΐου 1541.

Θ.—σ. 131.

Ὁ σοφὸς Οὐγγρὸς Κϋς, ὃς μετὰ τρία καὶ εἴκοσιν ἔτη προσεφώνησε τῷ

αὐτοκράτορι Μαξιμιλιανῷ τῷ Β' ἀκριβῆ ἀφήγησιν περὶ τῆς πρεσβείας τοῦ Ἑρβερσταίν καὶ τοῦ Σάλμ μετὰ περιγραφῆς τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου, ἣν ἀκόλουθος αὐτῶν. Ἡ πραγματεία αὕτη σώζεται ἐν τοῖς Ἱστορικοῖς χειρογράφοις τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Αὐστρίας, φέρουσα ἐπιγραφὴν· «Exegeticon . . . ».

I.—σ. 134.

Ὅρα τὴν ἀπὸ Λίππας τῷ 1541 ἐπιστολὴν τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλης πρὸς τὸν Σιβερίνον Βόναν τῆς Βαλίκης.

IA.—σ. 431.

Αἱ αἰτιάσεις τοῦ Παυλίνου περὶ τοῦ φόνου τοῦ πρεσβευτοῦ εὐθὺς πρὸ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Λάσκη, οὐδόλως ἀποδεικνύσιν, ὅτι αὗτος ἐπείσει τὸν σουλτάνον περὶ τῆς θωσότητος τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλῶς ὁ Λάσκης οὐκ ἀπελύθη κατὰ τὴν εἰς Βελγρὰδιον ἔλευσιν τοῦ Σουλεϊμάν, ὡς λέγει ὁ Φέσλεος· ὁ δὲ Ἰωάννης οὐδόλως λέγει τοῦτο, ἀλλὰ μόνον· Ex itinere autem Laschium legatum liberaliter dimisit. Ὅτι τοῦτο ἐγένετο πρὸ τῆς εἰς Βελγρὰδιον ἐλεύσεως τοῦ Σουλεϊμάν γίνεται ὀφθαλμὸν ἐκ τῆς τρίτης τῶν τεσσάρων ἐπιστολῶν, περὶ ὧν ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος, ἐν ἧ, ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ Στοιγανίου γράφει πρὸς τὸν βερόνον Φραγκίσκον τοῦ Ῥαδσί· «So ist auch H Hieronymus Ladzky auch wieder kommen, sagt er habe den türckischen Kaiser 2 Tagreis von Ofen gelassen, und wie er den Torock Walandt auf einem rösslein umherführe, er sey angefesselt an Hænden und Füssen und werde aber nachts angeschmidt an Ketten.

IB.—σ. 133.

Ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἑρουνῶν τῆς Ἀλγερινῆς πολιτείας, Τόμ. Β, σ. 662, ἐλλόλως ἐμέλησεν τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ῥοβερτσάννο, ἀναφέροντος τὴν θυσίαν ταύτην εἰς τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἀποβάσεως τῶν στρατευμάτων. Ὁ χρόνος, ὃν ἀναφέρει ὁ Γουάτζας, συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ Χατζῆ Κάλφα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν. Ἀμφότεροι μνημονεύουσι τῆς θυσίης ταύτης ὡς συμβάσης τῇ νυκτὶ τῆς πέμπτης ἡμέρας (ὁ στόλος κατέπλευσε τῇ 20 Ὀκτωβρίου). Ὁ Χατζῆ Κάλφας ἀπατᾶται μόνον ὡς πρὸς τὸν χρόνον τοῦ κατόπλου τοῦ στόλου τῇ 23 Σεπτεμβρίου ἀχίρ, τουτέστι τῇ 19 Νοεμβρίου ἀντὶ τῆς 20. Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Χαϊρεδδίν λέγουσι· «τῇ 23 Σεπτεμβρίου ἀχίρ, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ»· ἡ Πέμπτη δὲ τῆς ἐβδόμης, πρὸς ἣν συμπίπτει ἡ διαφορά αὕτη τῶν χρονολογιῶν, ἦν ἐν ἔτει 1541 ἡ

20 'Οκτωβρίου». Οἱ διάφοροι οὗτοι ιστοριογράφοι συμφωνοῦσι μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐξομομάδος, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ μηνός. 'Ο Γουάτζος, *Storia*, φ. 286 γράφει *La seguente notte, qual fu ai 24 Ottobre.*

ΙΓ.—σ. 134.

'Ο συγγραφεὺς τῶν 'Ερευνῶν τῆς 'Αλγερινῆς πολιτείας μέμφεται δικαίως τὸν 'Ροδερτσῶνα, λέγοντα, ὅτι τὸ Ματαφούζ ἀπέχει τοῦλάχιστον τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ 'Αλγερίου· παρὲι δὲ, ὡς καὶ ὁ ιστοριογράφος οὗτος, ὅτι ὁ στόλος ἠγκυροβόλησεν εἰς Ματαφούζ, καὶ ὅτι ὁ Βιλλαγαγόνης ὥρισεν ἀκριβέστατα τὸ διάστημα τὸ διαχωρίζον τὸ 'Αλγέριον ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου· *Urbs duodecim fere media ducta linea millibus ab est a promontorio.* 'Η κατ' εὐθεΐαν ἀπόστασις ἦν οὖν τεσσάρων ὥρων, ὥς δικαίως ὑποτίθωσιν ὁ συγγραφεὺς τῶν 'Ερευνῶν· διότι ὁ Βιλλαγαγόνης προστίθησι παραχρῆμα· *Sin autem pedibus eatar propter litoris olliquitatem 20 milia erant facienda.* Τὸ ὄνομα Ματαφούζ ἐστὶ παραφθορὰ τοῦ ἀραβικοῦ ὀνόματος *Τεμέντο*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν, φ. 27· ἐν δὲ τῷ ναυτικῷ ἄτλαντι τοῦ Πιρὶ 'Ρεῖς φαίνονται τὰ ἐξῆς γεγραμμένα βραδύτερον ὑπὸ ἄλλης χειρός. «Οὗτος ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου ὁ στόλος τῶν ἀπίστων κατεστράφη».

ΙΔ.—σ. 136.

'Ο Σαγρέδος, σ. 286, ἀναφέρει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. Τὰ ἀρχεῖα τῆς Γαλλίας φαίνεται, ὅτι περιέχουσιν ὀλίγα ἔγγραφα περὶ τῆς πρεσβείας τοῦ Πελλισιέρ, ὡς καὶ περὶ τῶν προτέρων, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ· διότι αὐτὸς ὁ Φλκυσσάν οὐδόλως ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Πελλισιέρ, ἐν ᾧ ὁ Σαγρέδος, σ. 284, ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ *Monsignor Pelliciere ordinario Ministro.* Ὅρα καὶ παρὰ Κνόλλες, *Τόμ. Α, σ. 490.* *The sharpe oration of Soliman the Eunuc Bassa to Polinus!*

ΙΕ.—σ. 139.

Σαγρέδος, σ. 287. *Nella Sabina e in Tivoli.*

ΙΣΤ.—σ. 138.

Πλὴν τῆς ἱστορίας τῶν ναυμαχιῶν καὶ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Χαϊρεδδίν τὴν πολιορκίαν τῆς Νικαίης ἀναφέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν εἰς Οὐγ-

γρίαν ἐκστρατειῶν, 1542 καὶ 1543, ὁ Σιναντζαούσης. Οὗτος ἀναφέρει μόνον εἰς δώδεκα τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων τοῦ γαλλικοῦ στόλου, ἤτοι εἰς ὀκτὼ γαλέρας καὶ τέσσαρα μεγάλα πλοῖα· εἶτα δὲ λέγει, ὅτι ὁ Χαϊρεδδὶν ἠτήσατο τὴν ἄδειαν ἵνα ἐπαναγάγῃ τὸν στόλον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως διαχειμάτῃ, διὰ δὲ τοῦ διερμηνέως Χατὰν ἐπετράπη αὐτῷ ἡ ἄδεια αὕτη (Ἱστορία τοῦ Σινάν, φ. 183). Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Χαϊρεδδὶν, ἃ ὑπηγόρευσε τῷ Σινάν ἐκ προσταγμάτων τοῦ σουλτάνου, τελευτῶσιν εἰς τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀλγερίου.

ΙΖ.—σ. 140.

Φερδὶ, φ. 360. Κατὰ τοῦτον οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὁ πρῶτος ἐγκατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἐν Βουδῇ διοικητὴς ἦν ὁ Σουλεῖμάν Πασᾶς, Οὐγγρος· τὸ γένος, καὶ οὐχί, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Βέρνθαρ παρὰ Κατόνα. Τόμα ΚΑ, σ. 91, ὁ Μωάμεθ, ὁ ἰδρυτὴς τῶν βαλανείων ἐν Βουδῇ· διότι οὗτος ἦλθε μετὰ ταῦτα. Ἡ ἀναφορά τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ Στριγονίου βεβαιεῖ αὐτοῦ· Der Türk hat zu Ofen Suleiman Bassa lassen, der zuvor in Babilonien gevest.

ΙΗ.—σ. 141.

Φερδὶ, φ. 362 καὶ 366. Ἡ ἀξιόλογος Ἱστορία τούτου τελευτᾷ εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς πολιορκίας τῆς Πέστης. Τὸ ἀντίτυπον τῆς Ἱστορίας ταύτης, ὅπερ εὑρίθεται ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ, φαίνεται ὅτι ἐγράφη ὑπὸ βασιλοπαιδοῦ, διὰ τελευτᾷ οὕτω· Κατεβουὺ ἐλφακίρ Μουσταφᾶ Ὀσμάν ἀλῆ, τουτέστιν ἐγράφη ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ πτωχοῦ Μουσταφᾶ ἐκ τοῦ οἴκου Ὀσμάν.

ΙΘ.—σ. 142.

Ἰστουάνφης, Βιβλ. ΙΕ, σ. 219. Ὁ ἱστοριογράφος οὗτος περιτίπτει ἐν ταῦθα εἰς μεγάλην πλάνην· διότι σφαλῶντος σημαίνει κατὰ λέξιν φύλλακα τῶν κυνῶν, ὁ δὲ φέρων τὸν βιβλὸν τοῦτον οὐδόλως καθήκον εἶχε φροντίζειν περὶ καμῶνων καὶ ἀποσκευῶν. Ὁ Φέσχερ ἐκ τῆς προσηγορίας ταύτης σχηματίζει ὄνομα Jusuph Sagmar.

Κ.—σ. 143.

Ὁ Σιναντζαούσης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς εἰς Οὐγγρίαν ἐκστρατείας τῷ ἔτει 1543, φ. 2), προστίθῃσι μηδενικὸν ταῖς 80,000. Πετσεβί, φ. 79, δὲ πάντων τῶν ἱστοριογράφων ἀφηγείται ἀκριβέστερον τὰ τῆς πολιορκίας τῆς

Πέστης, ἀνάγει τὰς δυνάμεις τῶν πολιορκούντων εἰς ἑκατὸν καὶ πλέον χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ λέγει ἐν διστίχῳ δηλοῦντι τὸν χαρὰ-
κτῆρα τοῦ λόγου τῶν Ὀθωμανῶν· Τζουμλέ χερσεκλέρ βέ βέγλερ βέ Κι-
ράλ ὀλάν σέγλερ, τουτέστιν, ἤλθον τότε οἱ δοῦκες, ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς,
αὐτοὶ οἱ κύνεις. Πλὴν τῶν Πασάδων, οὓς ἀναφέρει ὁ Ἰστανάφης ὡς
σπεύσκοντας πρὸς ἐπικουρίαν τῆς Πέστης, ὁ Πετσεβί ἀναφέρει ἔτι τὸν βέγην
τῆς Σεμένδρας Δουκαγινζαδὲ Μωάμεθ, τὸν τῆς Ποσέγας Ἀρσλάν βέγην,
υἱὸν τοῦ Μωάμεθ Ἰαγιά Πασαζαδὲ, τὸν βέγην τοῦ Ἀλατζαϊσάρ Βιδουκχάν
βέγην καὶ τὸν τοῦ Γουστιενβίλ Χίζρ βέγην. Παρὰ τούτου ὁ πατὴρ τοῦ Πε-
τσεβί ἔμαθε ταῦτα.

ΚΑ.—σ. 446.

Ὁ Σιναντζαούσης, φ. 56, περιγράφει ἐν πεντεκαίδεκα φύλλοις τὴν πο-
ρείαν ταύτην. Ὁ Σουλεϊμάν ἀπῆλθε κατὰ τὸν Τζελαλζαδὲ, φ. 244, καὶ
Πετσεβί, φ. 80, τῇ 18 μουχαρρέμ, 23 Ἀπριλίου, ἡμέρα Δευτέρα.

ΚΒ.—σ. 449.

Ὁ Σιναντζαούσης, φ. 56, δι' ἐξιστόρησε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὡς αὐ-
τόπτης, παρηγγέλθη ἐπιτηρεῖν τὰ προτειγίσματα (μετερίς)· ἀναφέρει δὲ ὡς
ὑποκειμένους αὐτῷ, τὸν καπιτζίβασην Μωάμεθ καὶ τὸν βουϊβόδαν Κεϊβάν.
Ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἀναπληροῖ τὸ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν κενόν·
διότι δυστυχῶς, ὡς εἶδομεν ἤδη, τελευταῖα εἰς τὴν ὁγδόην ἐκστρατείαν τοῦ
Σουλεϊμάν.

ΚΓ.—σ. 450.

Σιναντζαούσης, φ. 80. Ὁ Πετσεβί φ. 84, συμφωνεῖ αὐτῷ. Ὅρα καὶ Τζε-
λαλζαδὲ, φ. 247. Ἀδίκως οὖν ὁ Κατιώνας αἰτιᾶται τὸν Στέλλαν, δι' ἀφηγεῖ-
ται κατὰ τὴν αὐτὴν χρονολογικὴν τάξιν τὴν ἄλωσιν τοῦ Φουνφίρχεν καὶ
τὴν τοῦ Σικλός· Ordine praepostero, quum ante Quinque ecclesias So-
closia Turcis occurrerit. Βιβλ. ΚΑ, σ. 303· ὅπερ κατὰ τὴν γεωγρα-
φικὴν θέσιν, οὐκ εἶδεν καὶ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, ἐστὶν ἀληθές. Ἄλλως δὲ
Κατιώνας οὐκ εἶδεν, ὅτι καὶ ὁ Ἰστανάφης αὐτὸ τοῦτο λέγει· Ut prius,
quam Solimanus capta Soclosia casa moveret, obliti officii hono-
risque sui de turpi ac inhonesta fuga consilia inirent. (Παρὰ Κατιώ-
να, ΚΑ, σ. 310).

ΚΔ.—σ. 451.

Πετσεβί, φ. 80, Τζελαλζαδὲ, φ. 249.

ΚΕ.—σ. 151.

Οὐκ ἐδυνήθην εὑρεῖν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰ δύο χωρία, ἃ ὁ Σιναντζαούσης καλεῖ Sasalonia et Oljikouk.

ΚΣΤ.—σ. 152.

Ὁ Ἰωβίσιος καλεῖ αὐτὸν Ζι ρ μ ἄ ρ, ὃ δὲ Φέσλερ (Τόμ. Ζ, σ. 623) Ἰνυρ-σάχ. Ὁ Σιναντζαούσης, φ. 125, ἀναφέρει εἰς ἑπτὰ χιλιάδας ἑκατοντάλι-τρα τὸ βάρος τῶν εἰκοσι τεσσάρων χιλιάδων γομώσεων πυρίτιδος τῶν τηλε-βόλων, πλὴν δὲ τῶν εἰκοσι τεσσάρων χιλιάδων σφαιρῶν, ἃς ἐκόμισεν ὁ στό-λος, ἀναφέρει καὶ πέντε χιλιάδας δικελλῶν καὶ πτύων καὶ πέντε χιλιάδας μεγάλων ἥλων.

ΚΖ.—σ. 154.

Σιναντζαούσης, φ. 143, γράφει Τε μ μ ἄ λ. Ὁ Κανανὸς ποιεῖται ἡδὴ λόγον περὶ τῆς μαντικῆς ταύτης κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Μουράτ τοῦ Β', καὶ καλεῖ αὐτὴν β ἄ μ π λ ι α ν.

ΚΗ.—σ. 154.

Ἡ δὴλως αὕτη τοῦ Ἰωβίου (παρὰ Κατῶνα, Τόμ. ΚΕ, σ. 367), συμφω-νοῦσα πρὸς τὴν τοῦ Σιναντζαούση, θεωρεῖται ὀρθοτέρα ἢ ἡ τοῦ Στέλλα (παρὰ Κατῶνα, Τόμ. ΚΑ, σ. 538), καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἀπώλεσαν τρισχιλίους ἄν-δρας· ἀλλ' ἴσως ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν τρισχιλίων ἐξωγκώθη ἐξ ἁμαρτήματος γραφικοῦ διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς μηδενικοῦ. Ὁ Σιναντζαούσης ἀναφέρει ἐν τοῖς πεσοῦσι τὸν Σιντζάκβεγην Τζενδὶ Σινάν, τὸν βέγην τῆς Σιλίστρας καὶ ἄλλους τινάς.

ΚΘ.—σ. 158.

Σιναντζαούσης, φ. 174, καταλέγει ἐν τοῖς πεσοῦσι τὸν θαλαμηπόλον τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ, τὸν σημαιοφόρον τοῦ βέγην Ὁσμινσάχ, τὸν βοϊβόδαν τοῦ ἀποθανόντος μεγάλου βεζύρου Ἀγιά Πασᾶ, τὸν κιαγιά τοῦ βέγην τοῦ Καραϊσ-σάρ, καὶ ἐν τοῖς τραυματισθεῖσι τὸν βελτατζή Μωάμεθ βέγην καὶ τὸν Βελάλ Μωάμεθ βέγην.

Λ.—σ. 158.

Ὁ Σιναντζαούσης καὶ Πετσεβὶ ἀναφέρουσιν ὁμοφώνως ὡς ἡμέραν τῆς

πρώτης ἐφόδου τὴν 27 Τζεμαζιούλ ἐββέλ (28 Αὐγούστου), τῆς δὲ δευτέρας τὴν 2 τζεμαζιούλ ἄχιρ (2 Σεπτεμβρίου). Ὁ Σιναντζκούτης ἀπατᾷται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, ἥτις οὐκ ἦν Περσικὴ, ἀλλὰ Κυριακὴ, ὡς ὁρθῶς λέγει ὁ Πετσεβί. Ὡς δὲ Σιναντζκούσης ἀμαρτάνει περὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, οὕτως ὁ Ἰώδιος περὶ τὴν χρονολογίαν, καθότι τὴν πρώτην ἐφοδὸν ἔνεκα μεγάλου ζήλου τοῦ ἐπισωρεύειν ἀξιομνημόνευτα συμβεβηκότα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἀναφέρει εἰς τὴν 29, ὡς τὴν ἐνιαύσιον ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ Μοχάτε, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν ἤδη αὖθις ἔμαθεν αὐτήν. Ὁ Πετσεβί ὅμως ἀμαρτάνει λέγων, ὅτι ἡ πόλις παρεδόθη εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην ἐφοδὸν.

ΛΑ.—σ. 458.

Πετσεβί, φ. 88. Ὁ μέλλων γράψαι εἰδικὴν ἱστορίαν τῶν πόλεων Σικλός, Στριγονίου καὶ Στουλθεϊσενβούργ δύναται ὠφελῆθῃναι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἱστορίας τοῦ Σιναντζαούση, παρ' ᾧ ἡ πολιορκία τοῦ Σικλός πληροῦ ὀκτὼ καὶ εἴκοσι φύλλα ἀπὸ τοῦ 80 μέχρι τοῦ 403, ἡ δὲ τοῦ Στριγονίου πεντήκοντα, ἀπὸ τοῦ 108 μέχρι τοῦ 158, ἡ δὲ τοῦ Στουλθεϊσενβούργ πέντε καὶ εἴκοσι ἀπὸ τοῦ 458 μέχρι τοῦ 183.

ΛΒ.—σ. 459.

Τζελαλζαδέ, φ. 261. Ἀλῆς, ΜΔ διήγημα, φ. 256. Σολαχζαδέ, φ. 414.

ΛΓ.—σ. 460.

Ὁδοιπορικὸν τοῦ Ἐβλιᾶ, καὶ, κατ' αὐτό, Τοπογραφία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Βοσπόρου, ἐν Πέστη 1822, Τόμ. Α. σ. 414. Ὁ Ἐβλιᾶ, Τόμ. Α, φ. 48, λέγει, ὅτι ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ τεμένους τούτου ὑπὸ πλάτανον ὁ σέχης Ἀλῆς Τάβλ, τουτέστιν Ἀλῆς ὁ τυμπανιστής, ἐτάφη, ὅς ἦν τυμπανιστὴς τοῦ Ἐγιοῦπ.

ΛΔ.—σ. 466.

Ἡ ὀδὸς συνέκειτο τότε ἐκ δώδεκα σαντζακίων· ἦσαν δὲ ταῦτα, ἡ Βούδη, τὸ Στριγόιον, τὸ Στουλθεϊσενβούργ, τὸ Μοχάτε, τὸ Φουμφκίρχεν, τὸ Σικλός, τὸ Νεογράδ, τὸ Χατβάν, Ζεχάρδ, τὸ Βεσπρίν, ἡ Σεγεδίνα καὶ ἡ Σιμοντορνία· προσετέθησαν δὲ ταύταις καὶ αἱ πόλεις τῆς Σλαβωνίας, Ποσέγα καὶ Σπεμένδρα, καὶ πᾶσα ἡ Συρμία, ὡς καὶ τὸ Σερβικὸν Βουλτζετερὶν (Ὅρα τὴν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἱστορίας τοῦ Τζελαλζαδέ πολιτειογραφίαν τοῦ ὀθωμανι-

καὺ κράτους). Ἐπὶ τῆς βασιλείας μολις Μουράτ τοῦ Γ' καὶ Μωάμεθ τοῦ Γ' ἡ Ζιγέθ, ἡ Κανίσα, τὸ Ἑρλάου καὶ Ῥαδὸ προσετέθησαν. Το βανάτον καὶ μέρος τῆς Τρανσιλθανίας ἀπετέλεσαν ἰδίαν διοίκησιν (τὴν τοῦ Τεμεσεθάρ), ὡς ἡ Βοσνία, ἥτις συ-έκειτο ἐκ τῶν σαντζακίων τοῦ Ζδάρνικ, τῆς Βοσνίας, τῆς Κίρκας, τῆς Κλίσης καὶ τοῦ Ἑρσέκ. Ὅρα Γεωγραφίαν τῆς Οὐγγρίας ὑπὸ τοῦ Χατζῆ Κάλφα.

ΛΕ.—σ. 168.

Alli (18 Ὀκτώβριος 1546) passato mandò (Solyman) in Sanzachai di Caramania, che vol dir Cilicia, il secondo figliulo di questa Sultana chiamato Beyzeth, et relien appresso di se il terzo solo chiamato Genger (Τζιχαγγίρ), e gobbo et come dicono di natura ingenioso e facelo. Ἀναφορὰ τοῦ Βελτίβικ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, τῇ 5 Νοεμβρίου 1546, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Καὶ ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἀπὸ 6 Ὀκτωβρίου 1546, σωζομένη ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀρχείοις γέγραπται· Li giorni passati manato di questa vita il Signor di Bogdania, in loco del quale investito il maggior figlio; il terzo giorno Sultan Bajesid uscito fuori di Constantinopoli per andar in suo Sangiac in Caramania in una città detta Cogna presso Scandaloro; sono stati dati 20 gordone (βελάντια) di zechinî à 40,000 per gordone. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐστὶ οὐ μόνον ἱστορικῶς, ἀλλὰ καὶ γεωγραφικῶς ἀξιολογητέον διότι τίθησι τὸ Σκανταλόρον παρὰ τὸ Ἰκόνιον· οὕτω δὲ ἀδύνατον ἵνα υποθέσωμεν, ὅτι τὸ Σκανδαλόρον ἦν ἡ αὐτὴ πόλις πρὸς τὸ Ἰσκενδεροῦν ἢ Ἀλεξανδρέταν.

ΑΣΤ.—σ. 168.

Τὸ Σελιμναμὲ τοῦ Οὐσσουλὶ, φ. 14 καὶ 17.

ΛΖ.—σ. 169 (ζίχ. 3).

Ὁ Ἀλῆς ἐν τῇ Σημειώσει περὶ τοῦ Ῥουστέμ Πασσᾶ, καὶ ὁ Ὁσμάν Ἐφένδης ἐν τῇ Βιογραφίᾳ τῶν βεζυρῶν, ἱστοροῦσιν ὅτι, ὅτε ὁ Σουλεϊμάν ὑπέσχετο ἐκδώσειν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τῷ Ῥουστέμ, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ διεθρόλλησαν ἐκ φλόου, ὅτι ἔπασχεν ὑπὸ λέπρας κατὰ τὸ σκέλος, ἣν ἀπέκρυπτε. Ὁ δὲ Σουλεϊμάν, ὅπως πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας, εἰσήγαγε μεταξὺ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ οἴκου τοῦ Ῥουστέμ, ἔμπιστόν τινα τοῦ χαρμελίου. Ὁ δὲ ἰδὼν ποτε ἐπὶ τοῦ ἐνδύματος τοῦ βεζύρου φθειρά (ὅς κατὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς ἱστοριογράφους οὐδέποτε εὐρηταὶ παρὰ τῷ λεπρῷ) ἀνέκραξεν· «Εὐχαριστῶ σοί

Κύριε, ἐπὶ τῷ φθειρὶ τούτῳ, ὃς δείκνυσι τὴν σὴν καθαρότητα καὶ καθιστᾷ σε γαμβρὸν τοῦ σουλτάνου». Ἡ βιογραφία τῶν βεζυρῶν παρεμβάλλει ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τοὺς ἐξῆς στίχους· «ὦ ἡ τύχη εὐνοεῖ, τούτῳ ὠφελεῖ φθεῖρ».

ΛΗ.—σ. 170.

Λουφί, Χασὰν Τζελεπής, βιογραφίαι τῶν ποιητῶν καὶ ῥητόρων τῆς Προύσης, φ. 116. Οὗτος ἀναφέρει τοὺς στίχους, οὗς ὁ Ῥαμανζαδὲ συνῆταξεν ἢ ἀπήγγειλε τότε· «Μόνον ὁ χρυσοχόος γινώσκει τί ἐν τοῖς λίθοις, ἐν ᾧ ἔσται νομίζουσιν ὑέλους αὐτοὺς εἶναι. Μωροῖς οὐ παραθετόν τὴν ἀρετήν· οὐ γὰρ οἶδαι τιμῆσαι αὐτήν». Φαίνεται, ὅτι οὗτοί εἰσι οἱ αὐτοὶ στίχοι, οὗς ὁ Ῥαμανζαδὲ ἐποίησεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ῥουστέμ. Πασᾶ περιφρόνησιν τῶν ποιητῶν. Ὁ ῥήτωρ τῆς Προύσης, ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν λογίων τῆς Προύσης, κατὰ τὰς βιογραφίας τῶν ποιητῶν ὑπὸ Χασὰν, λέγει ὅτι καὶ οἱ ἐξῆς λίαν περιλάληται στίχοι εἰς τοῦ συγγραφέως τοῦ Χόουμαγιόουν αμ. «Ἐὰν μὴ σε ἴδω, ἀπόλωλα· ἡ ζηλοτυπία θανατώσει με, ἐὰν μὲν ἄλλων σε ἴδω».

ΛΘ.—σ. 174.

Plenipotencia pro Odoardo Cataneo Portugalliae oratore et Hieronymo Adurno Praeposito ecclesiae Agrensensis internuntio nostro nobis delectis, quos ad tranctandum ac agentum cum Serenissimo et Potentissimo Principe Domino Solimano Turcarum Imperatore ordinavimus et deputavimus. Ἐν Βιέννῃ, 29 Δεκεμβρίου 1554. Ἐπειδὴ ὁ Ἀδοῦρνος ἐτελεύτησεν ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ ἔτει 1545, ἡ πλάνη τοῦ Ἰττουάνρη, ἣν ἤδη ὁ Κατώνας ἐμέμφθη (ΚΑ. σ. 533) πρόκειται φανερά. Κατὰ τὴν πλάνην ταύτην ὁ Ἀδοῦρνος μετέβη μόλις τῷ 1547 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ἀδοῦρνος ἀνεδείχθη τὸ πρῶτον ἀντιπρέσβυς (internonce), μέχρι ἀποστολῆς πρεσβευτοῦ (legat).

Μ.—σ. 175.

Ὅρα ἀναφορὰν τοῦ Βελτίκ, 5 Νοεμβρίου 1545.

ΜΑ.—σ. 175.

Ἀναφορὰ τοῦ Βελτίκ, 5 Νοεμβρίου 1545. Μετὰ τὴν ἀπέλευσιν τοῦ Ἀραμόντ οἱ ἐλθόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν πρέσβεις τῷ 1547 εἰσι κατὰ τὴν ἀναφορὰν τῶν Βενετῶν πρεσβευτῶν. α, ὁ Κοδινάκ· β', ὁ Φουμέ.

MB.—σ. 176.

II C. Rogendorf arrivato qua alli 27 Settembre con un vento, come se il portasse le cose di tutta Christianita sopra le spalesi ha slargato primo delle questione, ch' egli ha con la sua donna, la quale lui fu legiera di cervello culpando l' Imperatore e la Regina Maria che a torto l' han diffesa, e che per dispeto si e venuto a metter in grembo di questo Gran Signore, e che Sua Maestà veda li servici che li potra far havendo lui tanti castelli in Austria. Παρά ταῦτα ἀναφέρεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κόμητος Νικολάου τοῦ ἐκ Σάλλμ πρὸς τὸν βρασιλέα Φερδινάνδον ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου 1547· τὸ ἀντίγραφον εὑρίσκεται ἐν τῷ ἡμερησίῳ χάριν τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, σ. 140, Τετάρτη περὶ ὁδός. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Βενετίας ἀναφέρει περὶ τῆς ἐλεύσεως καὶ υποδοχῆς τοῦ Ρογενδόρφ τὰ ἑξῆς· Giunse in Constantinopoli un Gentiluomo todescho nominato il Conte Christoforo Rogendorf, Signore per quanto dice di 7 castelli d' Austria, si presentò à Rostem, il quale lo commandò à Junusbeg. Ha portato seco dinare per la somma di 40,000 zecchini; fu baziar la man' al Signor alli 1° (Ottobre) una mesa ora, li ha fatto molto facile la persa di Vienna; καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου 1547· Questo Rogendorf e venuto aneli' esso qui in Andrinopoli. Τὰ διάφορα ταῦτα ἔγγραφα σώζονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

MF.—σ. 179.

Μεγίστη σύγχυσις ὑπάρχει ἐν πάσαις ταῖς μέχρι τοῦδε γραφεύσαις ἱστορίαις περὶ τοῦ χρόνου τῆς συνθήκης ταύτης καὶ περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ περιεχομένου. Ὁ Ἰουάννης (Βεβλ. ΚΣΤ.) δρίκει ὀρθῶς τὸν χρόνον τοῦτον εἰς τὴν 19 Ἰουνίου, συγγέει ὁμῶς τὴν πρώτην πρεσβείαν τοῦ Βελτθικ πρὸς τὴν δευτέραν, καὶ ἀναφέρει τὴν διαμολογίαν τῆς συνθήκης εἰς τὸ ἔτος 1546. ἀντὶ τοῦ 1547. Ὁ Ἐιχόρν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν τριῶν τελευταίων ἐκατονταετηρίδων (Γ', σ. 463) περιπίπτει εἰς τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα. Ὁ διπλωματικὸς ὁδηγὸς ἡμῶν ἡμῖν ἔδειξεν ἔτι μᾶλλον ὀρίζων κατὰ τὸν Στροῦβον τὸ ἔτος 1544. Ὁ Σαγρέδος προσεγγίζει μᾶλλον πρὸς τὴν ἀλήθειαν λέγων, ὅτι ἡ ἐπικυρώσις ἐγένετο τῇ 9 Ὀκτωβρίου ἀντὶ τῆς 12. Ἄλλως τὸ ἔγγραφο, ὅπερ παρατίθησιν, ἐστὶν ἀδέσποτον, πάντα δὲ τὰ ὀνόματα, ὅσα γράφει, εἰσὶ τόσῳ παραφθαρμένα, ὥστε καταντῶσιν ἀγνώριστα. Αἱ ἐπικυρώσεις Καρόλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Φερδινάνδου, ὧν ἀντίγραφα σώζονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, χρονολογοῦνται, ἡ μὲν πρώτη

ἀπὸ τῆς 1 Αὐγούστου, ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τῆς 26 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ἡ ἀναφορά τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ μνημονεύει καὶ ἐτέρας πρεσβείας τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας, συγχρόνως ἐλθούσης.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Α.—σ. 188.

Ὡς ἐπράξαμεν ἐν ταῖς ἐκστρατείαις ἐπὶ τὸ Βελγρὰδ, τὴν Ῥόδον, τὸ Μοχάτς, τὴν Βιένναν, τὸ Γούνς, τὴν πρώτην ἐπὶ τὴν Περσίαν καὶ ἐν ταῖς ἐπὶ τὴν Κέρκυραν καὶ Μολδαβίαν, παρετιθέμεθα ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Σουλεϊμὰν τὰ ἀναφορὰν ἔχοντα πρὸς τὴν ἐπὶ τὴν Περσίαν δευτέραν ἐκστρατείαν χωρία, εἰ ταῦτα ἐσώζοντο ἐν τῇ μόνῃ ἀντιτύπῃ τοῦ πολυτίμου συγγράμματος, τοῦ μέχρι τοῦδε γνωστοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Δύναται τις εὐτυχῶς συμπληρῶσαι πῶς τὸ κενὸν τοῦτο ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Τουρκίας ὑπὸ Λεβενκλάου, Τόμ. Γ', ὃς ἀναφέρει ἀκριβῶς τὴν πορείαν καὶ τοὺς σταθμοὺς τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1547. Ταῦτα συμπληροῦσι τὰ ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἀντιτύπῃ κενά. Ἦρκει ἵνα παραπέμψωμεν τοὺς γεωγράφους εἰς τὸ παρὰ Λεβενκλάου ἡμερολόγιον, εἰ μὴ ἡ παρ' αὐτῷ ἐφθαρμένη γραφὴ τῶν πλείστων τοπικῶν ὀνομάτων ἐποίει ἀναγκασίαν τὴν διόρθωσιν αὐτῶν, μεθ' ἣν τὸ ἡμερολόγιον ἐκεῖνο γίγνεται λίαν εὐχρηστον τοῖς γεωγράφοις.

Β.—σ. 194.

Ὁ μὲν Ἰστουζήης, Β.βλ. ΙΣΤ, καλεῖ τὸν πρεσβευτὴν τοῦ Σουλεϊμὰν Μωάμεθ Τζαούσην, ὃ δὲ Φοργὰς ὀρθῶς Μαχμούτ. Κατὰ τὸ σχέδιον τῆς ἀποκρίσεως τοῦ Φερδινάνδου πρὸς τὸν Σουλεϊμὰν, τὸ σωζόμενον ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Αὐστρίας, τὸ ἀληθὲς ὄνομα αὐτοῦ ἦν Μαχμούτ.

Γ.—σ. 193.

Χατζῆ Κάλφας, χρονολογικοὶ πίνακες· Ὁσμὰν Ἐφένδης, βιογραφίαι τῶν βεζυρῶν. Κατὰ ταύτας ὁ Σοκολλί ἔζησε τῷ 969 (1561) τὴν ἑγγονον τοῦ σουλτάνου Ἐσμὰχὰν, γεννηθεῖσαν τῷ 951 (1544). Ὁρα Φέσλερ, Τόμ. Ζ, σ. 718.

Δ.—σ. 200.

‘Ο Ίστουάνφης συγγέει δύο εποχάς τοῦ συνήθους τέλους τῶν ἐκστρατειῶν τῶν Τούρκων, ἥτοι τὴν φθινοπωρινὴν ἡσημερίαν Κ α σ ῖ μ (ἣν ὀνομάζει Cas-songinum) χάριν τῶν στρατευμάτων τῆς ξηρᾶς, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, 7 Νοεμβρίου, χάριν τῶν στόλων. Ἐν ταῖς Seritture turchesche τῶν βενετικῶν ἐγγράφων εὑρηται φερμάνιον περὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βενετίας, ὅτι τοῖς Βενετοῖς ἀπαγορεύεται κωλύειν τὸν πλοῦν τῶν ἐν Ὀδραβάτζη ναυπηγηθέντων πλοίων ἐκ προστάγματος τοῦ σουλτάνου.

Ε.—σ. 201.

‘Ο Ίστουάνφης καλεῖ αὐτὸν Μιχάλογλου· ἀλλ’ ὁ Μιχάλογλου Χιρζ βέγης ἦν τότε φρούραρχος τῆς Σεγεδίνης. Οὗτος μετὰ ταῦτα εὑρηται παρ’ Ἰστουάνφης φέρων τὸ ὄνομα Χέδερ.

ΣΤ.—σ. 204.

‘Ο Ίστουάνφης, Φοργάζ, Ἀσκάνιος Κεντόριος. ‘Ο Πετσεβί πλανᾷται λέγων ὅτι ὁ Οὐλαμά ἀπώλετο κατὰ τὴν μάχην ταύτην, ἐν ᾧ βραδύτερον ἀναφαίνεται ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἱστορίᾳ. Οἱ ἑτέροι Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι παρασιωπῶσι τὴν ἐπίθεσιν ταύτην.

Ζ.—σ. 204.

Φοργάζ. ‘Ο Ἀσκάνιος Κεντόριος, ὅς ἐστιν ἀξιопιστότερος, λέγει περὶ τούτου· Stava appoggiato sovra una tavola ove aveva un orologio, un breviario alla Romana.

Η.—σ. 203.

‘Ο Ίστουάνφης λέγει· Pugione ejus jugulum, ὁ δὲ Ἀσκάνιος· Gli dette una ferita sopra del petto e nella gola, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ αὐχένος, ὡς λέγει ὁ Φέσλερ, Τόμ. Η, σ. 439.

Θ.—σ. 206.

Σώζεται ἀκριβὲς ἀφήγησις τῆς προδοσίας τοῦ Μαρτινούτζη καὶ ἔκθεσις περὶ τῶν αἰτίων, ἃ τινὰ ἔπεισαν τὸν Καστάδον εἰς τὸν ὀλεθρον αὐτοῦ. Instructio earum rerum, quas R. Gregorius episcopus Zagradiensis con nobilis

Don Didacus Lasso de Castiglio, nostri Consilarii Oratores et commissarii devoti fideles nobis dilecti apud beatissimum in Christo patrem et Dominum D. Julium III divina Providentia Sacrosantæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summum Pontificem Dominum nostro um rudm. nomine nostro reverenter proponere, agere, tractare et expedire debent. Ἐν Ἠράγγῃ, 2 Ἰανουαρίου, 1552.

I.—σ. 206.

Ὁ Ἰστορῶν φησι, Βιβλ. IZ, σ. 319, καλεῖ τὸν Χιζο Χέδε ρ.

IA.—σ. 216.

Μεταξὺ τῶν χρυσῶν ἀγγείων, ἅτινα ἐξωρόχθησαν τῷ 1790 ἐν τῷ παλαιῶν τοῦ Σαρὸς καὶ ἅτινα φυλάσσονται ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μουσεῖῳ τῶν ἀρχαιοτήτων, εὕρηται φιάλη τις μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΟΥΤΑ ΟὐΛ ΖΩΑΠ ἈΝ, ΤΑΓΡΩΓΗ, ἩΤΖΙΓΗ, ΤΑΙΣΗ, ἥτοι ἐνθάδε κεῖται ΒΟΥΤΑ ΟὐΛ Δ ΖΟΥΠ ἈΝ ΤΑΓΡΩΓΩΝ, τῶν Ἰαζόγων, τῶν παρὰ τὸν Τίβισκον ἐθνῶν. Οἱ Ταγρόγαι καὶ οἱ Ἰαζυγεὶς καλοῦνται παρὰ Δίῳ Κασαίῳ, Βιβλ. ΚΑ, Ἰαζυγεὶς καὶ Δάκριγοὶ ἐν τῇ αὐτῇ γῶρᾳ τῆς Παννονίας.

IB.—σ. 217.

Ἐν ἡ πρόσκλησις κατὰ Σαβούκον de Agriae obsidione παρὰ Συνδρόμῳ ἡ ὁρῆ κατὰ τὸ περιεχόμενον, ἡ ἀρχὴ ὅμως αὐτῆς, δηλαδὴ Ego Natulai BASSA ἐσφαλμένως μεταφρασθεῖσα, ὡς ἀναγνωστέα βεβλῆναγε του λλάχ, τούτέστιν, ἡμεῖς ἐλέω Θεοῦ, Πασᾶς, κτλ.

II.—σ. 222.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα σώζονται ἀκριβῆ παρὰ Σαμβούκῳ (Συνδρόμος, σ. 89), καὶ Ἰστορῶν φησι, Βιβλ. III· παρὰ Κατώνᾳ, KB, σ. 359.

IA.—σ. 224.

Ἰστορῶν φησι, Βιβλ. III. Σαμβούκος, Α. Ὁ Φοργᾶξ, Commentarii, σ. 70—90. Ἀσκάσιος Κεντόριος, Commentarii della guerra di Transylvania, σ. 224—225, καὶ ἰδίᾳ ὁ Σεβαστιανὸς Τινόδης, ὅς ἐγραψεν ἐν ἑξαμῆτρῳ χρονικῷ πάσας τὰς μάχας καὶ πολιορκίας ἀπὸ τῆς τελευταίας τοῦ Ἰακωβὸς Ζαπόλκα μέχρι τῆς τοῦ Μαρτινιούτζη, παρὰ Κατώνᾳ, KB, σ. 231—

239. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, πλὴν τοῦ Πετσεβί, φ. 97, ἡ ὅπως παραιοῦσι τὴν πολιωρχίαν ταύτην ἢ ποιοῦνται λόγον ἐμπαρόδῳ. Διεξοδικώτατα δὲ καὶ ἀκριβέστατα ἔγραψεν ὁ Πετσεβί, φ. 97, ὃς κατὰ τὸν παραλληλισμὸν τῆς Βιέννης, Ἐρλάου καὶ Μελίτης προστίθησι τὴν εὐσεθεῖ εὐχὴν, ἵνα ὥσπερ ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς ἀλώσεως τοῦ Ἐρλάου (ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Γ'), εὐτως ἔλθῃ καὶ ἡ ὥρα τῆς ἀλώσεως τῆς Μελίτης καὶ Βιέννης ὑπὸ τῶν θωμαϊκῶν ὄπλων.

ΙΕ.—σ. 226.

Ὁ Σεμί Παῆς, ὃς ἠξίου, ὅτι κατάγεται ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Χαλῆδ, υἱοῦ τοῦ Βελίδ, τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Προφήτου, ἀνεδείχθη ἀλλεπαλλήλως βεγλέρβεγης τῆς Συρίας, τῆς Ἀντιολῆς καὶ τῆς Ῥουμελίας, ἦν καθωσιωμένος τῷ ἡγεμονόπαιδι Σελίμ, μετὰ ταῦτα δὲ ἐμπιστος τῷ Σουλεϊμάν καὶ ἀγαπητὸς αὐτῷ διὰ τὴν ποιητικὴν εὐφυίαν αὐτοῦ. Ὅρα τὰς βιογραφίας τῶν ποιητῶν ὑπὸ Ἀχδί, Λατιφι, Ἀσίλ Χασανζαδὲ καὶ Κιναλιζαδὲ.

ΙΣΤ.—σ. 227.

Πετσεβί. Ὁ Σολαχζαδὲ λέγει· «Ἐπειδὴ τὸ αὐτοκρατορικὸν βούλευμα κρίνει ἀναγκαῖον τὸν ὀλεθρον τοῦ μνημονευθέντος ἡγεμονόπαιδος, ἡ παράτασις τοῦ πολέμου ἐστὶν ἀναγκαία».

ΙΖ.—σ. 228.

Τὰ ἐν Πουλχβί ἀρχεῖα τοῦ πρίγκιπος Κζαρτορίσκη περιέχουσι πολλὰ ἔγγραφα σχετικὰ πρὸς τὰς ἐπὶ ταύτας πρεσβείας. Πλὴν τῶν ἐγγράφων, ἃ ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ πρίγκηψ Ἀδὰμ Κζαρτορίσκης, ὁ κόμης Στανίσλαος Ῥζεβούσκης ἀνεκοίνωσέ μοι ἕτερα περὶ τῶν προτέρων πολωνικῶν πρεσβεϊῶν.

ΙΗ.—σ. 228.

Ὅρα τὴν ἀναφορὰν τοῦ πρεσβευτοῦ Ναβαγιέρου τῷ 1552 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, Κώδ., 527. Ἐν τῇ ἀναφορᾷ ταύτῃ ὁ Ναβαγιέρους ἐκφράζεται οὕτω περὶ τοῦ σουλτάνου· «Sultano Solimano Imperatore d'anni 62 (ἦγε τότε μόνον τὸ πεντηκστὸν ὄγδον ἔτος), lungo della persona eccede la statura mediocre, magro, di color fosco, ha in faccia una mirabile grandezza, unite con dolcezza, sobrio nel mangiar, raro e poca carne e di capreto solo che habbia la pelle rossa, non beve vino, ma acque molto delicate». Ἀλλ' ὁμως λέγε-

ται, ὅτι πρότερον οἰνοπότηι μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἰβραῖμ, ἐδασανίζετο ὑπὸ τῆς ἀρβρίτιδος καὶ ἐφαίνετο ὅτι ὑπέκειτο τῷ ὕδρωπι. *Servatore della sua legge fa professione di non mancar mai alla sua fede.* Μετὰ ταῦτα ἔπεται ἡ ὁρθὴ σημείωσις, ὅτι τοῖς μεγάλαις βεζύραις παρέσχεν αὐτεψουσιότητα ἐν τῇ κυβερνήσει, ὡς δὲ πρότερον τῷ Ἰβραῖμ, οὕτως ὕστερον τῷ Ῥουστέμ. Ὁ Νεβχαγιέρος διηγεῖται ἀνέκδοτον πῶς ἡ Ῥοζολάνη κατεκτήσατο τὴν εὐνοίαν τοῦ Σουλεϊμάν ἀνθ' ὧν ἔπασχεν ὕβρεων ὑπὸ τῆς ἀντιζήλου αὐτῆς, τῆς Κιρκασίας, μητρὸς τοῦ Μουσταφᾶ. Αὕτη ἀπεκάλεσέ ποτε ὕβριστικῶς τὴν Ῥοζολάνην *πεπωλημένην κρέας* (*carne venduta*) καὶ ἐσπάραζε τὸ πρόσωπον αὐτῆς διὰ τῶν ὀνύχων. Ὅτε δὲ ὁ Σουλεϊμάν ἐκάλεσε παρ' ἐαυτοῦ τὴν Ῥοζολάνην διὰ τοῦ κιζλάραγα, αὕτη ἤρνήθη παραστῆναι εἰποῦσα, ὅτι ἡ ἀναζία ἵνα παραστῇ πρὸ τοῦ κυρίου μετὰ κατεσπαργαμένου προσώπου καὶ ὡς *πεπωλημένην κρέας*. Ἰτα περιγράφει τὸν χαρακτῆρα τῶν υἱῶν τοῦ Σουλεϊμάν καὶ δίδωσι πληροφορίας περὶ τῶν τῆς χώρας καὶ τῶν τότε προσόδων τοῦ κράτους, ἀνερχομένων εἰς ἐννέα ἑκατομμύρια καὶ εἴκοσι χιλιάδας δουκάτων.

ΙΟ.—σ. 229.

Τζελαλζαδὲ, φ. 306· Σολαχζαδὲ, φ. 118· Πετσεβί, φ. 409· Ἀλῆς, ΜΗ, ἀήγημα, φ. 262· ὁ ῥητοροδιδάσκαλος τῆς Προύσης, φ. 22· Κιναλίζαδὲ καὶ Ἀχδὶ, ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν ποιητῶν ἐπὶ Σουλτάνου Μουσταφᾶ· Ῥαυζα-τοῦλ ἐβράρ· Χατζῆ Κάλφας, χρονολογικοὶ πίνακες.

Κ.—σ. 230.

Θυνάν, JB. Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ῥιδιέρ, B, 457. *Mauro-ceni historia*, Βιβλ. Ζ. Ὁ Ἀσκάνιος Κεντόριος καὶ ὁ Κνόλλες λέγουσι τὸν Μουσταφᾶν διοικητὴν τῆς Ἀμασίας, ὁ δὲ Ῥοβερτσὼν διοικητὴν τοῦ Διαρ-θεκίρ. Οὗτος πλανᾷται ὡσαύτως λέγων, ὅτι ὁ μέγας βεζύρης Ἀχμέτ διετέ-λεσε μέγας βεζύρης ἐπὶ μῆνός τινος, ἐν ᾧ ἦν τοιοῦτος ἐπὶ δύο ἔτη. Καὶ ὁ Ἰστουάνφης πλανᾷται ὡσαύτως. Ἐπὶ τέλους ὁ Ῥοβερτσὼν ἀναφέρει σφα-λερῶς ὡς πηγὴν τὴν τετάρτην ἐπιστολὴν τοῦ Βουσεὲκ ἀντὶ τῆς πρώτης. Ἡ πρωτίστη πηγὴ τῶν μεταγενεστέρων ἱστοριογράφων ἦν τὸ σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον *Soltani Solimani horrendum facinus in proprium filium natu maximum Sultianum Mustapham parricidio. a. D. 1553 patratum autore Nicolao a Mossan Burgundo.* Ὁ συγγραφεὺς λέγει, ὅτι ὁ Σουλεϊμάν πρὸς ἐξίλασμόν προσήνεγκε θυσίας ἐν Ἱερουσαλὴμ! Καὶ ὁ Γερμανὸς ὁδοιπόρος Δερουσάμδ ἡ Θουρσχδάν, ὧν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Βε-ραντίου καὶ Ζάϋ, ὅτε οὗτοι ἐπορεύθησαν εἰς Ἀμάσιαν, ἀναφέρει τινὰ τῶν

καθ' ἕκαστα τοῦ θανάτου τῶν ἡγεμονοπαίδων Μουσταφᾶ καὶ Τζιχαγγ'ρ. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ἀγνωστον τέως, σώζεται ἐν τῇ ἐθνικῇ Μουσείῳ ἐν Πράγῃ. Ἡ αὐτοκρατορικὴ βασιλικὴ βιβλιοθήκη τῆς Αὐστρίας ἔχει ὑπ' ἀριθ. 490, Hist. prof., ἀναφορὰν χειρόγραφον ἰταλικὴν περὶ τοῦ εἰς Περσίαν πολέμου, οὗ τὸ περιεχόμενον συμφωνεῖ πρὸς τὸ ΙΙΙ Βιβλίον τοῦ Βιζαρί.

ΚΑ.—σ. 230.

Ἀχδὶ, Κιναλιζαδὲ βιογραφίαι τῶν ποιητῶν, Σολακζαδὲ, Ἀλῆς καὶ Πασεβί. Τὴν ἐξῆς γαζέλαν ἀναφέρουσιν ὁ Κιναλιζαδὲ καὶ ὁ Ἀλῆς· «Ἐὰν θέλῃς ἵνα ὑψωθῇς, ὥσπερ ὁ ἥλιος τῶν κόσμων, ἀνάθαινε καθ' ἑκάστην εἰς τὴν γῆν ὡς περ ἡετός. Ὁ κόσμος ἐστὶν ὥρτος τὴν θέαν, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ κινήσεως. Ὁ κόσμος τῶν αἰσθησέων ἐστὶν ὅμοιος τῇ κόσμῳ τῶν ὀνείρων. Διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῶν βλεφάρων οὐ διέρχεται τὸ νῆμα τῆς καρδίας. Ὑπελείφθην ἐν τῇ ὁδῷ, ὡς περ Ἰησοῦς ὁ Κύριος. Φαιδρὰ πορεύθητι, ὦ καρδιά· σὺ εἶ παλαιστής, δε λαμβάνεις τὸν κόσμον ὡσεὶ ἦν μῆλον. Ἐκ μιᾶς σταγόνας ἐστὶ τὸ σῶμά σου, ὦ Μουχλισί· ὅταν ὅμως ᾄδῃς στίχους, ἐκρέεις ὡς θάλασσαν».

ΚΒ.—σ. 231.

Ὁ Ἀλῆς, φ. 262, ἀναφέρει ἐκ τῆς ἐλεγείας ταύτης τοὺς ἐξῆς οὐχὶ ὀλίγον σκωπτικούς τρεῖς στίχους· «Ὁ Ῥουστὲμ ἐποίησεν ἡμῖν τὸ κακὸν τοῦτο· ἐπεὶ δὴ ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου κάθηται ὁ Σουλεϊμάν, ζῆται ἐπὶ μακρὸν ὁ σείτάν».

ΚΓ.—σ. 232.

Ὁ Ἰαγιά βέγγης ἦν τὸ γένος Ἀλβανός· νέος δ' ἔτι ὢν χριστιανὸς ἀπεγράφη ἐν τοῖς γενετσάρσι. Ἀνεδείχθη ἐπαλλήλως ἔφορος τῶν τεμενῶν Μουράτ καὶ Ὁρχάν ἐν Προύσῃ, εἴτα δὲ τοῦ τεμένου Βαγιαζήτ τοῦ Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τελευτήσαντος τοῦ Ῥουστὲμ ἔλαβεν ὡς σύνταξιν τιμάριον ἀποσφύρον πρόσδοον εἰκοσὶν ἐπτὰ χιλιάδων ἀσπρῶν· συνέγραψε δὲ, πλὴν τῶν δύο βωμαντικῶν ποιημάτων τοῦ σ ἀ χ καὶ τοῦ ἐ παί τ ο υ, τοῦ Ἰ ο υ σ ο ὕ φ καὶ Σ ο υ λ ε ῖ κ α, τὸ Ο ὕ σ ο υ λ ν α μ ἔ, τὸ βιβλίον ἡθικῶν παραγγελμάτων, καὶ τὸ Σ ε ρ ε γ γ ι ζ, ἥτοι σ τ ᾱ σ ι ν π ὅ λ ε ω ς, ἐν ᾧ περιέγραψε τὰς καλλονὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐστὶν ἐκ τῶν πηγῶν τῶν τοπογραφικῶν συγγραμμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅρα Κωνσταντινουπόλιν καὶ Βόσπορον, Α, σ. 6.

ΡΑ.—σ. 233 (στίχ. 2).

Ἐπειδὴ οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι διηγοῦνται ἀπροκαλύπτως τὰ περὶ

τῆς θανατώσεως τοῦ Μουσταφᾶ, οὐδεὶς ἦν λόγος ἔν' ἀποκρύψωσι τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Τζιχαγγίρ, εἰ ἀληθῶς οὗτος, ὥς οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι ἀναφέρουσιν, ἠὺτοκτόνησε πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὀνειδίσας πρότερον αὐτῷ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἀναφέρουσιν ἁποδύμως, ὅτι ὁ Τζιχαγγίρ ἐνόσησε, καὶ ὅτι πάντα τὰ πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ ἀπέβησαν μάταια. Ἐνταῦθα δύναται τις ἐπαναλαβεῖν περὶ τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων τὸ λόγιον τοῦ Λιβίου· quae tanta res est, ut aut impudenter ficta sit, aut negligenter praetermissa (Λ, 20). Τὸ πρῶτόν ἐστι μᾶλλον πιστευτὸν περὶ τῶν Εὐρωπαϊῶν ἢ τὸ δεύτερον περὶ τῶν Ὀθωμανῶν ἱστοριογράφων.

ΚΕ.—σ. 237.

Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εὔρηται παρὰ Πετσεβί, φ. 106 καὶ 107, ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. 39, αἱ δὲ περσικαὶ ἐπιστολαὶ οὐδαμῶς εὔρηται παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ἱστοριογράφοις. Κενδοουλερου ν α μ ε ζ ἰ ν ε τ ι δ ζ ε σ ἰ μ π ο υ ν δ ἄ ν μ α α λ ο ὕ μ ὀ λ ο ὕ ρ, ἥτοι τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς αὐτῶν, λέγει ὁ Πετσεβί, φ. 108), ἐστὶν ἐντεῦθεν γνωστὸν (ἐκ τῆς ἀποκρίσεως).

ΚΣΤ.—σ. 238.

Ὁ συνηθέστατος τουρκικὸς τύπος τοῦ φερμανίου· Σ ο ἶ λ ἔ μ π ι λ ἔ σ ι ζ (γινώτε ταῦτα) καὶ ὁ συνηθέτης ἀραβικὸς τύπος τῆς ἀρχῆς τῶν ἀλληλογραφιῶν πρὸς ἀπίστους ἡγεμόνας· Ἐ ς σ ε λ ἄ μ ἄ λ ἄ μ ἔ ν ἱ τ τ ε β ἄ ἄ ἔ λ χ ο ὗ δ ἄ (σωτηρία τῷ ἀκολουθοῦντι τῇ ἀληθείᾳ διδασκαλίᾳ) ὑπέβησαν ἑκάτερος τὴν ἐξῆς μικρὰν μεταβολήν, ὁ μὲν πρῶτος εἰς Ἀ χ β α λ ο υ ν ο ὗ ζ ἰ σ ἰ ζ μ π ι λ ο υ ρ σ ἰ ζ, ὁ δὲ δεύτερος εἰς Ἐ ς σ ε λ ἄ μ ἄ λ ἄ μ ἔ ν ἱ τ τ ε β ἄ ἄ ἔ λ Κ ε λ ἄ μ. Κ ε λ ἄ μ (ὁ λόγος) δύναται μὲν σημαίνειν τὰ ἐνταῦθα γεγραμμένα, ἀλλὰ κοινῶς σημαίνει τὸ Κεράνιον.

ΚΖ.—σ. 240.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εὔρηται παρὰ Πετσεβί, φ. 100—112, καὶ ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. 42. Τοῦτο περιέχει, ἀρ. ΜΑ, πρόσκλησιν, ἣν παραλείπει ὁ Πετσεβί, πρὸς τοὺς Πέρσας βέγγηδας Μασσούν Χάν Σαφεβί, Σανκουλί Καλιφέ, Βεδρχάν καὶ Σουνδικ Κουρουτζί Βασί περὶ παραδόσεως τοῦ φρουρίου Ἀλτσόν, διπισχνομένην οὐ μόνον ἀσφάλειαν πραγμάτων καὶ προσώπων, ἀλλὰ καὶ ἐτησίαις συντάξεις.

ΚΗ.—σ. 241.

Ἐν τῷ Θ Βιβλίῳ τοῦ τελευταίου τόμου τοῦ Μουρατζῆ δ' Ὅσσον, Τομ.

Ζ, σ. 482, μεθερμηνεύονται αἱ προσηγορίαι τοῦ σάχη καὶ τοῦ σουλτάνου. Αἱ λέξεις ἐπικύρωσις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διομοσολογηθείσης εἰρήνης τῇ 29 Μαΐου 1555 περιέχουσιν ἀμάρτημά τι· διότι ἡ συνθήκη ὑπεγράφη ἐν Ἀμασειᾷ καὶ οὐχὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ὁ σουλτάνος ἀφίκετο μόνον μηνὶ Ἰουνίῳ. Ὁ Μουρατζᾶ δ' Ὅσσαν ἐπλανήθη ἐνταῦθα, ὥς ὁ Φλασσάν, λέγων, ὅτι ἡ πρώτη συνθήκη τῆς Γαλλίας πρὸς τὸν Σουλεϊμάν ὑπεγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ ἔτει 1535.

ΚΘ.—τ. 242.

Dice (Ψουττέμ) che il Sgr. non ha mai molestato Orator di alcuno impero, quello che S. Altezza ha fato hora a me, chel'ha fatto non comme Oratore ma fidejussore della Maesta Vostra. Ἀναφορὰ τοῦ Μαλθέτζη τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1551, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σουλτάνου, ἥτις εὔρηται μεταπεφρασμένη λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ διερμηνέως Ἰβραήμ, διαδόχου τοῦ Ἰουνὶς βέγη, ὑπογράφεται ὑπὸ τούτου· «Ibraimbis interpretes major, Majestatis suæ invictissimæ Imperatori Turcarum.

Λ.—σ. 247.

Τζιχαννουμά, φ. 590. Τὸ φρούριον τοῦτο (Σαχιούν) ἦν τὸ πρώτιστον τῶν Φεδαχί (Ἀσασσινίων) ἐπὶ τοῦ Αἰγυπτίου σουλτάνου Ταχίρ Βιδάρ, ὀνομαστικῶν ἐπὶ τῇ ἀνδρίᾳ αὐτῶν. Ἐκαστος αὐτῶν εἶχε φρούριον, τὰ φρούρια δὲ ταῦτα διῆκον ἀπὸ Τριπόλεως καὶ Σαϊδὲ εἰς Χαλέπιον κατὰ τὴν παραλίαν. Ὁ ἀρχηγὸς πάντων τούτων τῶν φρουρίων ἦν ὁ Βέν Χαμζά, καλούμενος ὑπὸ τῶν Ἀσασσινίων Σέχης (πρεσβύτες). Αἱ ἱστορίαι, ἃς οἱ μυθογράφοι περὶ αὐτοῦ διηγοῦνται, εἰσὶν ἀνέκδοτοι· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀσασσῖνοι οὗτοι ἦσαν λίαν ἀνδρεῖον ἔθνος, πολλάκις ἐκστρατεύσαν, οἱ μῦθοι καὶ τὰ ψευδολογήματα ταῦτα καλοῦνται Χαμζάναμὲ, ἥτοι βιβλίον τοῦ Χαμζά.

ΛΛ.—σ. 248.

Ὁ Καστάλδος, ἐν τῇ πρὸς τὸν Φερδινάνδον ἀπὸ 9 Μαΐου 1542 ἀναφορᾷ, λέγει περὶ τῶν φερμανίων τούτων, ὅτινα ὑπὲρ τὰ εἰκοσιν σῶζονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου καὶ φέρουσι πάντα τὴν σφραγίδα καὶ τὴν μονογραφὴν τοῦ βασιλέως Ἀχμέτ· «Unde autem emanent hae litterae Turcales et Valachae jam prius compertum habeo, aut enim est il

le, qui penes Transalpinum Voivodam manet. Komp. Pray, an. V, σ. 481, καὶ Κατώνας, KB, σ. 189.

AB.—σ. 248.

Τὸ δίστηλον ἐδύνατο τότε ἑκατὸν καραντάνια, τὸ δὲ οὐγγρικὸν ἑκατὸν τεσσαράκοντα. Comp. Busbek, ep. A, καὶ Βεράντιος παρὰ Κατώνας, KB, σ. 527.

AG.—σ. 231.

Ἡ λατινικὴ μετάφρασις ἐστὶν υπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ Ἰβραΐμ. Τὸ πρῶτον φέρον χρόνον τὸν μῆνα ῤετζέβ 962 (1555) ποιεῖται διὰ μακρῶν λόγων περὶ τῆς ἐκχωρήσεως τῆς Τρανσιλθανίας πρὸς τὸν Σιγισμουῦνδον Ζαπόλιαν.

AD.—σ. 252.

Ὁ Χατζῆ Κάλφας καὶ τὸ Παουζατοῦλ ἐβρὰρ λέγουσιν, ὅτι ἐτελεύτησε τῷ 960 (1553) καὶ οὐχὶ τῷ 1551, ὥς λέγει ὁ Δεγουτίνης καὶ ὁ συγγραφεὺς de l'Hist. du royaume de la Chersonèse taurique, ἐν Πετρούπολει, 1824, σ. 271. Αἱ λέξεις δ' αὐτοκράτωρ Σελίμ ἔπεμψε τὸν μέγαν βεζύρην πρὸς καθάρεισιν αὐτοῦ (1554) περιέχουσι διπλοῦν μέγα ἀμάρτημα, πρῶτον διότι ἐβασίλευεν ὁ Σουλεϊμάν καὶ οὐχὶ ὁ Σελίμ, δεύτερον δὲ διότι ὁ μέγας βεζύρης ἦν τότε ἐν Οὐγγρία καὶ οὐχὶ ἐν Ταυρικῇ.

AE.—σ. 252.

Ἡ προσηγορία τοῦ κζάρου καὶ οὐχὶ τζάρου θεωρεῖται κοινῶς μὲν ὡς παραφθορὰ τοῦ καίσαρος, ἔστιν ὅμως ἀρχαία ἀσιανὴ προσηγορία. Τοῦτο ἀποδείκνυσιν οὐ μόνον ὁ Σάρ, κυριάρχης τοῦ Γουρδζιστάν (Ὁρα Mines d'Orient, A, σ. 326, καὶ Siebenmeer, Τομ. Γ σ. 200) ἀλλὰ καὶ ἡ ζαρίνη (τζαρίνη) τῶν Σκυθῶν. Ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ τοὺς Ἀμυργίους Σκύθας Σάκας. Ἐν τοῖς Ἀμυργίοις ὑποκρύπτονται οἱ Τοῦρκοι, ἐν δὲ τοῖς Σάκαις, τουτέστι τοῖς Σακαλίοις τῶν Ἀσιανῶν, οἱ Σλάβοι. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑποκρύπτονται οἱ Σλάβοι καὶ ἐν τοῖς Σκυλοίοις τοῦ Ἡροδότου (Δ, θ), ὡς καλοῦνται οἱ βασιλικοὶ Σκύθαι. Ἡ παρεῖσφρησις τοῦ κ εἰς τὸ Σα καὶ ἄβ ἢ Σκυλοὺς βεβαίως ἐγένετο ἀπλῶς δι' εὐφωνίαν πηγασάσα ἐκ τῆς ἀσυνθεσίας τῶν Ἀσιανῶν τοῦ ἀπαγγέλλειν δύο σύμφωνα, ὅσον σ καὶ λ, ἐπαλληλῶς.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Α.—σ. 25.

Μὴν βραδὴ ἀζλ ἔτμεν δεγιοῦ γεμὴν ἔτμισχλέρ φίλ βακί κατλ ἔτοδιέρ. Χα-
τῆζ Κάλφας, Χρονολογικοὶ πίνακες, ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν μεγάλων βεζυρῶν
σ. 176. Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι εὑρηται περὶ τοῦτου ἡμαρτημένως ἐν τοῖς πίναξι
τούτοις ἡ χρονολογία 972 ἀντὶ τῆς 932, ἐν δὲ τῇ προτέρῳ στίχῳ ἀναφέρε-
ται· «Ὅτε τὸ ἀξίωμα τοῦ Ρουστέμ ἐδόθη τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἀχμέτ.» Ἡ λέξις
ἀδελφός σημαίνει ἐνταῦθα οὐχὶ τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν
ἐκ τοῦ ἀξιώματος, τοῦ συναδέλφου ἐν τῇ βεζυρίᾳ· διότι ὁ Ἀχμέτ οὐκ ἦν ἀδελ-
φός τοῦ Ρουστέμ. Ἐκεῖνος ἦν Ἀλβανός, οὗτος δὲ Κροάτης. Ὅσμαν Ἐφέν-
δης, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων βεζυρῶν, καὶ Ἀλῆς.

Β.—σ. 256.

Ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Αἰγύπτου ὑπὸ Σου-
χεῖλλ, ἐκδοθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει, Τόμ. Α, σ. 55, συγχεῖ τοὺς τρεῖς
Ἀλῆ, οἵτινες διεδέξαντο ἀλλήλους ὡς διοικῆται τῆς Αἰγύπτου.

Γ.—σ. 258.

Ἀλῆς ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Ἀχμέτ, καὶ Ῥεσμὶ Ἀχμέτ ἐφένδης,
ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν ρεῖς ἐφένδων.

Δ.—σ. 260.

Τζελαλζαδὲ, 6. 316. Κατὰ τὸν Ἀλμοσνίνον, σ. 146, πὰ τέσσαρα ταῦτα
ἀγάλματα μετεκομίσθησαν ἐκ Καΐρου ἦσαν δ' ἐκ γρανίτου, ὃν ὁ συγγραφεὺς
οὗτος καλεῖ Marmor fino del Cairo.

Ε.—σ. 264.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἰσὶν ὁ 36 σῆχος τῆς ΚΑ σουρράς, ἥτοι «ὁ Θεός ἐστι τὸ
φῶς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Τὸ φῶς αὐτοῦ ἐστιν ὡς θυρίς ἐν τῇ τοίχῳ,
ὅπου καίει λυχνία ὑέλῳ κεκαλυμμένη· ἡ ὑέλῳς λάμπει ὡς ἀστήρ· ἡ λυχνία
ἀνάπτεται ἐλαίῳ εὐλογημένου δένδρου· οὐδὲν ἔλαιον ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν,
φωτίζει δὲ ὃν βούλεται.» Ἀνω δὲ τοῦ μικρὰς γέγραπται· «Ὁσάνκς ὁ Ζα-

χαρίαις εἰσέρχεται εἰς τὸ θυσιαστήριον». Ἀπέναντι δὲ τούτου καὶ ἄνω τῆς πύλης τοῦ Κιελιά· «Ἐστρέψα τὸ ἔμὸν πρόσωπον πρὸς τὸν δημιουργὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς». Ἄνω δὲ τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ θυρίδος τοῦ μινέρ· «Οἱ εὐλατήριοι οἱ αἱ εἰσι τοῦ Θεοῦ· οὐδεὶς ταλμυσάτω δημοιοθῆναι αὐτῶν». Ἐπὶ δὲ τῶν δύο πλαγίων θυρῶν· «Σωτηρεῖα ὑμῖν τοῖς ὑπομένουσι· διότι ἀγαθὴ ἔστι μετὰ ταῦτα ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ σωτηρεῖα ὑμῖν· εἰσέλθετε εἰς τὸν παράδεισον ἕνα αἰωνίως μένητε ἐν αὐτῷ».

ΣΤ.—σ. 262.

Ὁ Τζελαλζαδέ, οὗ ἡ πολυτιμία ἱστορία (πολυτιμία κατὰ τοὺς Τούρκους) τελευτᾷ εἰς τὸ τέλος καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Σουλεϊμανιγέ, πλὴν τῆς περιγραφῆς τοῦ Γυναικωνίτου καὶ τοῦ Μεσιτζιδ, περιγράφει τὴν σχολὴν καὶ τὴν ἀκαδημίαν, τὴν αἰθουσαν, (ἐν ᾗ ἐδιδάσκοντο ἡ παράδοσις καὶ τὸ Κοράνιον), τὸ μαγειρεῖον τῶν πτωχῶν, τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὸν λουτρόν ἀπὸ τοῦ φύλλου 366 μέχρι 374. Τοῦ πολυτίμου τούτου συγγράμματος μεγαλοπρεπὲς ἀντίτυπον, ὅθεν ἠρῶσθημεν τὴν ἱστορίαν ταύτην, σώζεται ἐν Ζόλντοκ γραφὴν τῇ ἔτει 939 (1575), τουτέστιν εἴκοσιν ἔτη ἀπὸ τοῦ χρόνου, εἰς ὃν τελευτᾷ ἡ ἱστορία τοῦ Τζελαλζαδέ, ὑπὸ τοῦ Ἰδραίμ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ.

Ζ.—σ. 262.

Τῆς μητρὸς τοῦ Σελίμ καὶ οὐχὶ τῆς τοῦ Μουσταφᾶ, ὡς ἐκ πλάνης ἔγραψα ἐν τῷ συγγράμματι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Βόσπορος, Τόμ. Α, σ. 415. Ὁ Μουρατζάδ' Ὁσσον, Τόμ. Β, σ. 452, ὁρθῶς ἀναφέρει τοῦτο.

Η.—σ. 268.

Ὁ Ἀλῆς Κιναλζαδέ ἔστιν ὁ συγγραφεὺς τῶν πολυτιμοτάτων ἠθικῶν συγγραμμάτων, ἥτοι τοῦ Ἀχλακί Ἀλαγί, τουτέστι τῆς Ἠθικῆς τοῦ Ἀλαγί, ἐν ᾗ συνειργωνεύθησαν τὰ δύο ἄριστα ἠθικά συγγράμματα τούτου, τὰ ἐπιγραφόμενα Ἀχλάκ, τουτέστι τὸ Ἀχλακί Τζελαλί ὑπὸ Τζελαλζαδὲν Μωάμεθ Ἡδδεβανί, καὶ τὸ Ἀχλακί Νασσιρί ὑπὸ Νασσιρεδδίν Τουσί. Ἔστιν ὡσαύτως ὁ συγγραφεὺς παρασελίδων σχολίων εἰς τὸ Τελεβίκ, Τεδζρίδ, Μεθакίφ καὶ Χεδαγέτ, καὶ δύο ἀρβικῶν πραγματείων περὶ τῆς γροφίδος καὶ τοῦ ξίφους (Καλεμιγέ καὶ Σεϊφιγέ), αἵτινες ἐγκωμιάζουσι ταῦτα μετὰ καλλιεπείας. Ὁ Χασάν Κιναλζαδέ, ὁ βιογράφος τῶν ποιητῶν, ἱστορεῖ, πλὴν τοῦ βίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀλῆ, καὶ τοὺς βίους ἐτέρων συγγενῶν ἀνιόντων. Ἐντεῦθεν ὁ Ἀλῆς χλευάζει τὸν Χασάν Κιναλζαδέ ὡς ἀναδείξαντα ποιητὰς πάντας τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ.

Θ.—σ. 266.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ζηλοτυπίας τῆς Ῥοζολάνης ὁ Βενετὸς πρεσβευτὴς Βραγαδίνος (Μαρίνης Σανούτος, ΜΑ) ἀναφέρει τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον· «Τῷ σουλτάνῳ ἐδωρήθησαν δύο περικαλλέσταται νεάνιδες Ῥωσσιῶδες, ἡ μὲν αὐτῷ τούτῳ, ἡ δὲ τῇ βασιλομήτορι, αἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις· ἡ δευτέρα δὲ γυνὴ τοῦ σουλτάνου (ἡ Ῥοζολάνη, ἡ τότε Χασσεκί, μήτηρ τοῦ Σελίμ) κατελυπήθη ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔπασσε πρηνῆς ὁδυρομένη, ὅτε ἡ βασιλομήτωρ, ἡ δοῦσα τῷ σουλτάνῳ τὴν ἑαυτῆς νεάνίδα, ἔδραμε πρὸς αὐτὸν καὶ ἀνέλαθεν αὐτήν, ἀπέστειλε δ' εἰς παντζάκθεγην ὡς γυναῖκα, ὁ δὲ σουλτάνος συναινέσας ἀπέστειλεν ὡσαύτως τὴν ἑαυτοῦ εἰς ἕτερον, διότι ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπέθνησκεν, εἰ αἱ δύο αὗται νεάνιδες ἔμενον ἐν τοῖς ἀνακτόροις». Κατὰ τὸν Νίγερ, Βαλλίχ καὶ Βάγνερ ἡ Ῥοζολάνη ἦν θυγάτηρ τοῦ Ναὐί Μαρσιλλῆ ἐκ τῆς Σένας Ἰουλίας, ἥτις, ἀρπαγείσα ὑπὸ πειρατῶν τῷ 1525 ἀπὸ τοῦ Castello Collechio ἀπῆλθον εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ σουλτάνου· ἀλλ' ἡ Ῥοζολάνη ἦν ἡδὴ μήτηρ τοῦ Σελίμ τῷ 1524.

I.—σ. 270.

Ὁ καθηγγητὴς Σενκόβσκη· ἐν τῷ ἄλλως πολυτίμῳ συγγράμματι *Supplement à l'histoire générale des Huns, des Turcs et des Mogols* ἠρῶσε τὴν σύγχυτιν ταύτην προτιμήσας τὰς εἰδήσεις τῆς παρὰ τῆς ἐν Βουχάρας Ῥωσικῆς πρεσβείας κομισθείσης, ἐπίσης ἀτελοῦς ὡς καὶ ἡμαρτημένης, περσικῆς ἱστορίας τῆς Βουχάρας ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Ἰουσούφ, τῶν ἀρυσθειῶν ἐκ τοῦ Καζβίν καὶ Λουββούλ Τεβαρίκ, αἵτινες εὐρηνται παρὰ τοῦ Δεγούινη καὶ Ἐρβελότ· εἰ δὲ καὶ αὗται χρῆζουσι διορθώσεως καὶ τάξεως, εἰσὶν ὅμως ἥττον ἐλλειπεῖς τῶν τοῦ περσικοῦ χειρογράφου.

IIA.—σ. 274.

Ὁ Σενκόβσκη· ἐν τῷ χρονολογικῷ πίνακι αὐτοῦ ἀναφέρει μόνον δύο υἱοὺς τοῦ Ἑβουλκαῖρ, τὸν Κουδσκουντζὶ καὶ Σαχβουδάκ· ἀλλ' ἀγνοεῖ τοὺς τρεῖς ἑτέρους. Ὡσαύτως ἀγνοεῖ τὴν ἐκ δύο μητέρων καταγωγὴν, ὡν ἡ ἑτέρα ἦν ἕγγονος τοῦ Τιμούρ.

IIB.—σ. 274.

Ὁ Σενκόβσκη λέγει, ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μέρβ ὁ Ὁδεΐδουλλὰχ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, ἐπειδὴ ἐν τῇ περσικῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ ὁ Κουδσκουντζὶ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἑβουσεῖδ οὐδόλως μνημονεύονται. Πόσον ἐλλειπής

ἔστιν ἡ ἱστορία αὕτη καταφαίνεται ἡδὴ ἐκ τούτου, ὅτι τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Ἑδουλχαίρ μόνον δύο γινώσκει.

ΙΓ.—σ. 272.

Ἐν τῇ ἀπαντήσει τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Βορράκ χάν (ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. 45) λέγεται· «Ἀπεστείλατε ἐκ τῶν παρ' ὑμῖν ἐντίμων ἀνδρῶν τὸν Κουτλοῦκ Φουλαδί· ἡμεῖς ἤμεν ἀνέκαθεν ἐν πλήρει δημοσίᾳ πρὸς τοὺς ὑμετέρους ἐν παραδείσῳ εὐρισκομένους προγόνους Ὁθεΐδουλὰχ καὶ Ἀβδουλαζίζ».

ΙΔ.—σ. 273.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Βορράκ χάν πρὸς τὸν Σουλεϊμάν (Ἡμερολόγιον, ἀρ. 45) λέγεται· «Καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ὅτε οἱ πρέσβεις ἀφίκοντο, οἱ δὲ τριακόσιοι γενίτσαροι μεγάλα καὶ μικρὰ τηλεβόλα ἐκόμισαν». Ἐντεῦθεν κρινάτω τις πόσον κακῶς πληροφόρημένος ἦν ὁ Πέρσης ἱστοριογράφος, ἐξ οὗ ἡρόσατο τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ὁ Σενκόβσκη, διότι τὴν πρώτην ὀθωμανικὴν πρεσβείαν πρὸς τοὺς Οὐσβεγας τίθησιν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μουράτ τοῦ Γ'. «Ἡ ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν χάν κουολὶ ἐλθοῦσα πρεσβεία ἦν ἡ πρώτη, ἣν ἡ αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπεμψεν εἰς Βουχαρίαν» σ. 414.

ΙΕ.—σ. 274.

Οὕτως ἐπικαλεῖται ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Σενκόβσκη. Το αὐτὸ χειρόγραφον ἐσφαλμένως ἀναφέρει εἰς τὸ ἔτος 950 (1543) τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Βορράκ χάν, ἐν ᾧ ὁ Ἀβδουλλατίφ ἐτελεύτησε τῷ 961 (1554) μικρόν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν γενιτσάρων τοῦ Σουλεϊμάν. Πλὴν τούτου ὁ Βορράκ χάν ἐτελεύτησεν οὐχὶ τῷ 972, ἀλλὰ τῷ 937· ἐβασίλευσεν οὖν πέντε καὶ οὐχὶ τεσσαρακάδεκα ἔτη.

ΙΣΤ.—σ. 275.

Αἱ πρὸς ταῦτα σχέσιν ἔχουσαι ἀναφοραὶ σώζονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

ΙΖ.—σ. 275.

Ἡ σφραγὶς τοῦ Τοίγουν ἦν ἀπομίμῃσις τῆς τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰβραήμ.

ΙΗ.—σ. 282.

Fuit discessus collegarum meorum sub finem Augusti anno supra millesimum quinquagesimum septimo.

ΙΘ.—σ. 282.

“Ορα ἀρχεῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

Κ.—σ. 285.

Ἡ ἀραβικὴ λέξις τάλβε σημαίνει τὸν θάμνον τοῦ λειρίου.

ΚΑ.—σ. 288.

Να διερῆτο ὁ Μαχαρίθ, τουτέστιν αἱ σπανιόταται τῶν μαχῶν, πεζῶς καὶ ἐμμέτρως. Ὁ Ἀλῆς παρέθηκε πᾶσαν σχεδὸν τὴν συγγραφὴν ταύτην ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ. Ὁ Πετσέβι, φ. 163, λέγει, ὅτι ὁ Ἀλῆς, γραμματεὺς τοῦ διδανίου τοῦ Μουσταφᾶ, ἐφ’ ὅσον οὗτος ἦν αὐτάρχης καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν ἱκετικῶν Σελίμ τοῦ Β’, εἶδε πᾶσας τὰς μεταξὺ τοῦ Βαγιαζήτ καὶ Σελίμ διαμεριθεύσας ἐπισύλλας, συνέταξε δὲ τὰς τελευταίας.

ΚΒ.—σ. 239 (στίχ. 26).

Ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Βενετοῦ πρεσβευτοῦ, 7 Νοεμβρίου 1558, φαίνεται ὅτι ὁ Βαγιαζήτ ἐπεθύμει τῆς διοικήσεως τῆς Συρίας.

ΚΓ.—σ. 294.

Βουσδέκ, ἐπιστ. Γ.

ΚΔ.—σ. 294.

Ταῦτα πάντα καὶ ὅσα κατωτέρω εὗρηται ἱστοροῦσι μετὰ βεβαιότητος οἱ Ὁθωμανοὶ ἱστοριογράφοι περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, κατὰ τὸν Βουσδέκ, ἀποδιδомένης βουλῆς τῷ Βαγιαζήτ τοῦ καταλαβεῖν τὸν θρόνον τῆς Περσίας. Ὁ Σολαχζαδὲ θεωρεῖ τὴν κατηγορίαν ταύτην ὡς ὅλους ἀλογον ὦδε. “Τοῖς λογικοῖς σαφές ἐστίν, ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀδύνατον καὶ μωρία· διότι οἱ Πέρσαι ὡς ἄσπονδοι ἐχθροὶ παντὸς σουννίτου ἔμελλον ἐξαναστῆναι οὕτως, ὥστε οὐδεὶς τῶν Ὁθωμανῶν ἐσώζετο”. Ὅ,τι ὁ Βουσδέκ ἱστορεῖ περὶ τῶν τότε θρῦλλημάτων οὐ δύναται ὑποληφθῆναι ὡς καθαρὰ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ὡς οὐδ’

ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἱστορουμένη ἀρχὴ τῆς πρὸς τὸν Βαγιαζήτ ἔχθρας τοῦ Σουλταῖ-
μάν, ὅτι τουτέστιν ὁ Βαγιαζήτ προήγαγε τὸν Ψευδομουσταφᾶν, καὶ ὅτι τοῦ
πράγματος ἀνακαλυφθέντος ἐσώθη τῇ δεήσει μόνον τῆς τότε ἔτι ζωῆς μη-
τρὸς αὐτοῦ. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι, οἱ μνημονεύοντες τῆς ἀνταρσίας
τοῦ Ψευδομουσταφᾶ ὅδὲν ἀναφέρουσι περὶ τούτου, καὶ τὸ πρῶγμα δι' ἐσωτε-
ρικοῦ λόγου ἐστὶν ἀπίθανον.

ΚΕ.—σ. 296.

Τὰ περὶ τῆς πρεσβείας ταύτης ἱστορεῖ ὁ Πετσεβὶ μαθὼν τὰ κατ' αὐτὴν ἐκ
δύο αὐτοπτῶν, ὧν ὁ μὲν Σινὰν ἀγαθὸν τιμαριούχος ἐν Συρμίᾳ, διήλθε τὴν νεα-
ρικὴν ἡλικίαν παρὰ τῷ Τουρὰν Τζελεπῇ, ὁ δὲ ἕτερος, ὁ Καρὰ Πιρὶ ἐφέν-
δης, ὁ πιστὸς τοῦ Μωάμεθ Πασᾶ, υἱοῦ τοῦ Σινὰν Πασᾶ, μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ
περσικοῦ πολέμου ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Γ', ἀνεδείχθη βοηθὸς τοῦ γραμματέως
(κιατίβ σαγιρδὶ) τοῦ κιαγιά τοῦ ἀγαθῶν γενιτσάρων. "Ο,τι ἀμφοτέροι διη-
γήθησαν αὐτῷ περὶ τῆς προφορικῆς προτάσεως τοῦ γέροντος πρεσβευτοῦ
Τουβᾶτ ἴσως ἀληθεύει, ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ, ἣν ὁ Πετσεβὶ ἀποδίδωσι τῷ σάχη
Ταμάσπ, ἐστὶν ἀδέσποτος, ἅτε γεγραμμένη οὐχὶ περσιστὶ, ἀλλὰ τουρκιστὶ.

ΚΣΤ.—σ. 299 (στίχ. 16).

Τὸ χειρόγραφον τοῦ Σενκόβσκη οὐδεμίαν μνείαν ποιεῖται τοῦ κυριάρχου
τούτου τῶν πέραν τοῦ Ὠξοῦ Οὐσσεβίων Πιρὶ Μωάμεθ, οὐδὲ τοῦ προκατόχου
αὐτοῦ Τιμούρ, βλασιλεύσαντος ἐπὶ ἔτος μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Βορβᾶκ γὰν.

ΚΖ — σ. 305.

Σολαχζαδὲ, φ. 125 καὶ 123. «Τοῦτο ἐγένετο τῇ ἐβδομάδι, καὶ ἦν οἱ
Ἀβδάλοι (μοναχοὶ) τραυματίζουσιν ἑαυτοῦς καὶ σπαράσσουσι τὸ στήθος.»
Ἡ ἑορτὴ αὕτη ἀρχεται τῇ 1 μοχρῶρῆμ καὶ διαρκεῖ ἐπὶ δέκα ἡμέρας. "Ορα
Μοριέρ, Second journey through Pers., σ. 175.

ΚΠ.—σ. 305.

Ὁ Σολαχζαδὲ ἐν τῇ συγγράμματι αὐτοῦ ἀναφέρει δύο γαζέλας τοῦ ἡγε-
μονόπιδος Βαγιαζήτ, γραφείσας τουρκιστὶ καὶ περσιστὶ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Α.—σ. 312.

Αἱ δώδεκα αὗται ἐπιστῆμαι μνημονεύονται ἐνταῦθα ὡς στρογγύλος ἀριθμός· διότι αἱ ἐπιστῆμαι αἱ διδασκόμεναι ἐν ταῖς ἀκαδημαίαις, ὡς αὐτὸς δ' Ἀλῆς ἀναφέρει ἐν τῇ διατάξει τῶν ἀκαδημιῶν ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β', εἰσὶ μόνον δέκα. Ἀλῆς, Β'.

Β.—σ. 313.

Ἡ λέξις γ α λ ι μ α τ ί α ς ἐστι παραφθορὰ τῆς ἀραβικῆς λέξεως γ α λ α τ ἂ τ, ἥτοι παραδρομὴ καὶ πλάνη.

Γ.—σ. 315.

Τὸ τουρκικὸν πρωτότυπον τῆς συνθήκης ταύτης ἐλλείπει ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν τῆς Αὐστρίας ἀρχείων, εὑρηται ὁμως παρὰ Ἰστούάνφη, Βιβλ. IB, καὶ κατ' αὐτὸν παρὰ Κατώνα, Βιβλ. ΚΓ, σ. 599, πιστὴ καὶ τελεία μετάφρασις αὐτοῦ, γενομένη ὑπὸ τοῦ αὐλικοῦ διερμηνέως τοῦ Φερδινάνδου Γολτιερ Σπίγκελ, ὡς καὶ παρὰ Βέθλεν, Βιβλ. Ε, σ. 26. Ἐν τῇ προσθήκῃ εἰς τὸ Ἡ μ ε ρ ο λ ό γ ι ο ν τοῦ Σουλεϊμάν εὑρηται ἡ συνθήκη τοῦ 1547 μετὰ τῆς σημειώσεως μόνον, ὅτι αὕτη ἀνενεώθη ἐν ἔτει 1564, παρὰ δὲ τῷ Βουσσέκ ἡ λατινικὴ μετάφρασις. Ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀρχείοις εὑρηται Litterae Caesaris ad Sultanum ddo. 8. Dec. 1562 responsariae item ad Ali Pascham, ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ Ἰβραήμ.

Δ.—σ. 321.

Ἰστούάνφης, Βιβλ. ΚΑ, καὶ Φοργάζ, Βιβλ. IB· Σίγλερος καὶ Βεράντιος παρὰ Κατώνα, ΚΓ, σ. 567 καὶ 618. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βεραντίου ἐπιγράφεται πρὸς τὸν Ρουστέμ Πασᾶν τῆς Βούδης.

Ε.—σ. 329.

Ἡ ἐν Πουλαβί βιβλιοθήκη τοῦ πρίγκιπος Κζαρτορίσκη περιέχει πολλὰ ἔγγραφα περὶ τῶν τότε πολωνικῶν πρεσβειῶν.

ΣΤ.—σ. 331.

Σελανικί.

Ζ.—σ. 334.

Ἱστορία τοῦ Σελανικί, φ. 43. L'itinerario di M. Antonio Pigafetta, ἐν Λονδίῳ, 1563, σ. 403· 450 somme (γιοῦκ) d'aspri che vengono ad esser 300,000 ducati Soltanini. Τοῦτο ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πιγαφέττα τὸ δουκάτον ἐδύνατο πεντήκοντα ἄσπρα. Κατὰ τὸν Ἀλμοσνῖνον, σ. 460, δὲ ἀκριβῶς πραγματεύεται περὶ τῶν οἰκοδομῶν τοῦ Σουλεϊμάν, αἱ δαπάναι ἦσαν πεντακόσια πεντήκοντα γι οὐκ, ἰσοφარიζοντα πρὸς ἓν ἑκατομμύριον καὶ ἑκατὸν χιλιάδας δουκάτων (4).

Η.—σ. 337.

Ὁ Μουρατζά δ' Ὅσσον γράφει ὁρθῶς τὸ ὄνομα Μεχδί. Ἐν τῷ πίνακι τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὑπάρχει εἰκὼν τοῦ κατὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου περιμενομένου Μεχδί κατὰ τὰ περσικὰ βιβλία. Μεχδί ἐστὶ περσικὴ λέξις καὶ σημαίνει τὴν σελήνην τῆς χθὲς.

Θ.—σ. 341.

Τοῖς ἐν τῷ Α' τόμῳ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μνημονευθεῖσι χωρίοις τῶν ἀρχαίων ἀνήκει καὶ τὸ τοῦ Δίωνος Κασσίου, ἀναφέροντος περὶ τοῦ διοῦκου. Ὅρα σ. 426. Ἀννοβίχ, 1606.

Ι.—σ. 342.

Ὁ Καστιλιόνης ἀναφέρει τὴν ἔβρουσιν τῆς δυναστείας ταύτης εἰς τὸ ἔτος 724, κατὰ τὸν Χατζῆ Κάλφαν, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καρλί ἰταλικὴν μετάφρασιν, δὲ γράφει Ὁ μ ἄ ρ ἀντὶ Ἀ μ μ ἄ ρ. Ἐν τῷ κ α τ α λ ὅ γ ω τ ῶ ν δ υ ν α σ τ ε ι ῶ ν, σ. 167, ὁ Χατζῆ Κάλφας ἀναφέρει εἰς τὸ ἔτος 724 τὴν ἔβρουσιν τῆς δυναστείας τῶν Βενὶ Ἀμμάρ, τὸ δὲ τέλος αὐτῆς εἰς τὸ ἔτος 802.

ΙΑ.—σ. 344.

Χατζῆ Κάλφας, ἱστορία τῶν νουμαχιῶν, φ. 32· ἐν τῷ λίαν

(4) Ἡ ἐπεξηγήσις αὕτη ἀνήκει τῷ τελευταίῳ στίχῳ τῆς σελίδος ταύτης.

χρησίμω συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ Appendix Chronici Turcici Drechsleri ὑπὸ Ροσίνου, ὁ Δραγούτ (Τοργουδ) ἀναφέρεται σφαλερῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1554, ἐθὺς ὡς ἔσλω ἡ Τρίπολις, ὡς διοικήτης αὐτῆς. Ὅρα καὶ τὴν ὑπὸ Ρωσίνῃ δημοσιευθεῖσαν ἑμιλίαν Agricola (de bello adversus Turcum) καὶ Ῥοζάριον (De victoria Christiana ad Echinadas), καὶ δύο ἐπιστολάς τοῦ Στούρμ. Ἐν Λειψία 1594.

ΙΒ.—σ. 344.

Ὁ Χατζῆ Κάλφας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν, φ. 30, ἀναφέρει τὸ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Σαχαρὶ ἐπιτύμβιον, αὗ ὁ τελευταῖος στίχος μνημονεύει τοῦ ἔτους τῆς τελευταίας 964 (1554).

ΙΓ.—σ. 346.

Τὸ πολύτιμον τοῦτο σύγγραμμα εὑρηται ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου. Ὁ Διέξ περιέγραψεν αὐτὸ ἐν ταῖς περὶ Ἀσίας Ὑπομνήμασι, Τόμ. Α, σ. 33, καὶ περ ἀγνοῶν τότε σύγγραμμα καὶ τὸν συγγραφέα, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πλείστων θέσεων. Ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Δρέσδης εὑρηται ὡσαύτως ἀντίτυπον, ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Βατικανοῦ καὶ δύο αὐτοῦ ἐκδόσεις ἐν τῇ τῆς Βολονίας. Παρ' ἐμοὶ σώζεται ἡ τελευταία ἐκδοσις.

ΙΔ.—σ. 347.

Μιρετούλ Μεμαλίκ, μεταφρασθὲν ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Διέξ ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν περὶ Ἀσίας Ὑπομνημάτων, καὶ ἐν ἐπιτομῇ ἐν τῷ Α' τόμῳ τῶν Transactions of the Asiatic society of Bombai. Ὁ Κατιβί ἐστιν ὁ Τοῦρκος Ὁλεάριος, ὃς τὴν περιήγησιν αὐτοῦ ποικίλλει διὰ στίχων.

ΙΕ.—σ. 348.

Τὸ Μουχί ἐστὶ σπανιώτατον· οὐδαμοῦ τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὑρον αὐτό· ἐν Εὐρώπῃ δὲ εὑρον αὐτὸ μόνον ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Νεαπόλεως.

ΙΣΤ.—σ. 348.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν, φ. 32, σώζεται ἀδέσποτον πρόσταγμα τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Πιαλέ καὶ Τοργουδ, ὅπερ καταδεύκνται τόσοι προφανῶς ὑποβολιμαῖον, ὥστε ἄπορον πῶς κριτικὸς ἀναλὲκτης, οἷος ὁ Χατζῆ Κάλφας, παρεδίδετο αὐτό. Τὸ πρόσταγμα δὲ τοῦτο χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ

στρατοπέδου τοῦ Τερτζάν, ὅπου ὁ Σουλεϊμάν οὐκ ἐπανήλθεν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1535. Ὁ Ἰβραήμ Πασῶς, τελευταῖος τῶν 1536, ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ ὡς μέγας βεζύρης. Τότε δὲ οὐδεὶς ἦν λόγος περὶ Πιαλέ, οὐδὲ περὶ Τοργούδ.

ΙΖ.—σ. 348.

Τὸ Ῥήγιον καλεῖται τουρκιστὶ Ῥιτζέ. Τὰ ὀνόματα τῶν φρουρίων ὅσα ἀναφέρει ὁ Πετσεβί, φ. 117, εἰσὶ τόσῳ παρεφθαρμένα, ὥστε ἀγνοεῖται ἡ ταυτότης αὐτῶν.

ΙΙΙ.—σ. 352.

Οἱ Ὀθωμαννοὶ ἱστοριογράφοι εἰσὶ σχεδὸν σύμφωνοι πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ὡς πρὸς τὴν ζημίαν τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Οὐλλοὰ ἀναφέρει ἐννεακαίδεκα γαλέρας, ὁ δὲ Χατζῆ Κάλφας εἴκοσιν, ὁ δὲ Ῥοσίνος ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ *χρονικοῦ* de Drechsler λέγει· *Tiiremes amissæ 27, naves onerariæ 14* (ἴσως τέσσαρας καὶ εἴκοσι)· διότι παρὰ Χατζῆ Κάλφα ἀναφέρονται ἕξ καὶ εἴκοσι πλοίαρια.

ΙΘ.—σ. 353.

Ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης εὑρῆται μεταξὺ τῶν χειρογράφων, *Histoire prof.*, ἀρ. 984, χειρόγραφόν τι ἐκ φύλλων 169, ὅπερ περιέχει ἀκριβῆ ἀφήγησιν περὶ τῆς κατακτήσεως καὶ ἀνακτήσεως τῆς Γέρβης, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ Θωμᾶς Χολτζχάιμερ ἐκ τοῦ ἐν Φραγκονίᾳ Βαρκλουτ ἦν μετὰ τῶν Γερμανῶν ἐν τῇ φρουρᾷ τοῦ φρουρίου τῆς Γέρβης, ὅπερ καλεῖ ἀπλῶς Σελουές, καὶ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου. Ἡ ἀφήγησις αὕτη περιέχει διάγραμμα τοῦ φρουρίου τῆς Γέρβης καὶ τὰ διάφορα προτειχίσματα, ἀ ἀνήγειραν μετὰ τὴν ἄλωσιν οἱ Ἴσπανοί, καλέσαντες αὐτὰ Σέρδαν, Γονζάγαν, Σὰν Ζουὰν καὶ Ἀνδρέαν Δόριαν, καὶ τὸν κατάλογον τῶν συνταγματάρχων καὶ λοχαγῶν, τῶν ταγματῶν καὶ λόχων τῶν Ἴσπανῶν, Ἱταλῶν, Μελιταίων καὶ Γερμανῶν, ὡς καὶ τῶν διαφόρων πλοίων τοῦ στόλου καὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν. Ἐν τῷ τέλει τῆς ἀφηγήσεως ταύτης, πῶς ἀγνώστου, εὑρῆται ἐν αὐτῇ καὶ περιγραφή τῆς νήσου Γέρβης, ἥτις καλεῖται ἀπλῶς ὡς τὸ φρούριον Σελουές. Ἡ νωτοτάτη περιγραφή τῆς νήσου Γέρβης εὑρῆται ἐν τῇ *Ερθας*. Ὅσα ὀχυρώματα ἀνήγειραν οἱ Ἴσπανοὶ ἦσαν ἐκ στελεχῶν ἐλαίων καὶ φοινίκων· εἶχον ἀφθονα σιτία, διανεμόντες καθ' ἑκάστην πρὸς τὴν φρουράν ἑπτασιχίλιας μερίδας, καὶ λάχανα καὶ βερούκοκα, ἀλλ' ἐστεροῦντο ψυχροῦ ὕδατος. Κατ' ἀρχὰς ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους πίνειν ἐκ τῶν ἀλμυρῶν πηγῶν, ὅτε δὲ ἐμιάνθησαν ὑπὸ τῶν πτωμάτων τῶν ζώων, ἀ οἱ Τούρκοι ἔρρι-

ψαν εἰς αὐτάς, ἣ ἐχώθησαν διὰ λίθων, οἱ κάτοικοι ἀθρόοι ἠυτομόλησαν πρὸς τὸν ἐχθρόν. Οἱ γενίτσαροι ἤγον μηχανὰς σωληνοειδεῖς ἐπὶ ὀργυῶν μήκους, αἵτινες ἐξέπεμπον σφαίρας βάρους πολλῶν οὐγκιῶν.

K.—σ. 357.

Σελανικί, σ. 16· οὐχὶ τοῦ κιζλάραγα, ὡς λέγουσιν ὁ Βερτότ καὶ ἔτεροι. Ἄλλ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν τοῦ Χατζῆ Κάλφα εὐρηται πολλῶ μεῖζον ἁμάρτημα, ἀποδοτέον τῷ ἀντιγραφεῖ ἢ τῷ στοιχειοθετῇ, ὅπου τὰ ἔτος τῆς πολιορκίας τῆς Μελίτης ἀντὶ 972 (1567) εὐρηται δλοκλήρως γεγραμμένον 968 (1562).

KA.—σ. 358 (στίχ. 12).

Ὁ Ἀλῆς, διήγημα ΝΣΤ, προστίθουσιν, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ἐκέλευσέ ποτε τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς, ὅπως κοιμηθῇ.

KB.—σ. 359.

Ὁ Χατζῆ Κάλφας, ἱστορία τῶν ναυμαχιῶν, ἀναφέρει τὸν ἀριθμὸν εἰς τριακόσια. Ἄλλ' ἀξιοπιστότερά εἰσι τὰ συγγράμματα τῶν Εὐρωπαίων ἱστοριογράφων, οἱ τινες πραγματεύονται περὶ τῆς πολιορκίας ταύτης, ἥτοι, α'. Comitis Secundi Curionis de bello Melitensi, ἐν Φραγκφορτίῳ· β'. Hieronymi Comitis Alexandrini Commentarii de acerrimo bello in insulan Melitam gesto, ἐν Βενετίᾳ 1563· γ'. Alfonso Ulloa terza parte delle storie, il successo della potentissima armata mandata dal Turco sopra l'isola di Malta l'anno 1565, ἐν Βενετίᾳ, 1566· δ'. Impresa di Malta di Pier Gentile di Vandomo παρὰ Σανσοβίνῳ, Α, σ. 118· ε'. Βόσιος· ς'. Βερτότ. ζ'. Ὑπόμνημα τοῦ κόμητος Ἰερωνύμου, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Γήβελ. Πλὴν τῶν ἐντόπων τούτων συγγραμμάτων εὐρηται ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Αὐστρίας χειρόγραφον ἐπιγραφόμενον Antonii Gryphii de expeditione Turcicae classis et Melitae obsidione Commentarius. Ἐν αὐτῷ ἀριθμεῖ προσέτι καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τὸν ἐκ Μολδώνης ἐκπλεύσαντα στόλον.

KG.—σ. 359.

Τὸ Μάρτζα Σιράκον καλεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν Μάρσα Σουλδα, διότι ὁ συγγραφεὺς ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ ρίζα τῆς λέξεως Μάρτζα

ἐστὶν ἡ ἀραβικὴ Μερσί (Λιμὴν), θοεν καὶ τὸ ὄνομα Marseille. Ὁ Ἀντωνίος Γρύσιος, χειρόγραφον τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας καλεῖ αὐτὸ H a l o q u e.

ΚΔ.—σ. 362.

Ὁ Ἀλφόνσος Οὐλλοὰ λέγει περὶ τούτου· Pium est credere et che sieno stati S. Gio. Battista e S. Paolo. Ὁ Οὐλλοὰ ἀναφέρει ἔτι ἕτερον θαῦμα λευκῆς περιστερᾶς, ἥτις ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγίας Μαρίας ἐν Λισβεΐνσιεδέλ, καὶ παραλληλίζει αὐτὴν πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου ἐπὶ λευκοῦ ἵππου ἐν τῇ μάχῃ, ἣν ὁ Ἀλφόνσος ὁ Θ' ἤρατο τῷ ἔτει 1212 κατὰ τοῦ μεγάλου Μιραμολίν (Μωάμεθ τοῦ Μοθαχίδου), καὶ πρὸς τὴν τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου καὶ τῆς Θεοτόκου ἐν ἔτει 1519 ὑπὲρ τῶν Ἰσπανῶν, τῶν ὑπὸ τὸν Φερδινάνδον Κορτέζ κατὰ τῶν Ἀμερικανῶν τοῦ Ποτόζη.

ΚΕ.—σ. 364.

Ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Αὐστρίας σώζεται ἀφήγησις τῆς πρεσβείας τοῦ Ἰακώβου Βετζέκ.

ΚΣΤ.—σ. 364.

Καὶ οὐχὶ ἐννεμήκοντα χιλιάδας ἐπὶ τρία ἔτη, ὥς ὁ Ἰστανάφης λέγει. Ὁ Σελανικί, φ. 22, λέγει, ὅτι αἱ συνωμολογημέναι τριάκοντα πέντε χιλιάδες ἄσπρων τῷ παραλθόντι ἔτει καθυστέρουν. Τὰ ἄσπρα ταῦτα, ἰσοφαρίζοντα πρὸς τριάκοντα χιλιάδας δουκάτων, ἀποδεικνύσιν ὅτι τὸ δουκάτον ἐδύνατο τότε ἐν ἄσπρον καὶ ἐν ἔκτον. Τὸ χωρίον τοῦτό ἐστι τὸ πρῶτον παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ἱστοριογράφοις, ἐν ᾧ γίνεταί λόγος περὶ ἀργυροῦ νομίσματος (piastre), ὅπερ ὁμῶς μόλις ἐδύνατο ἑκατὸν εἰκοσιν ἄσπρα· διότι κατὰ τὴν τότε νομισματικὴν μονάδα τοῦ δουκάτου δυναμένου πεντήκοντα ἄσπρα, τὸ ἀργυροῦν νόμισμα ἐδύνατο σχεδὸν δύο καὶ ἥμισυ δουκάτα.

ΚΖ.—σ. 365.

Ὅρα ἀναφορὰς Ἀλθέρτου τοῦ ἐκ Β.ε καὶ τῶν ἀντιπρεσβέων καὶ τὰς ἀπὸ 27 Ὀκτωβρίου 1564 ἰδηγίας. Ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπικύρωσις τῆς συνθήκης φέρει τὸν αὐτὸν χρόνον. Ὅρα καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Μαξιμιλιανου καὶ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Σουλεϊμὰν ἀπὸ μηνὸς βεβιούλ ἐββέλ 972 (Ὀκτωβρίου 1564), ἐν ᾗ οὗτος ἀποκλίνει πρὸς ἀνανέωσιν τῆς εἰρήνης, καὶ ἑτέραν

ἐπιστολὴν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δύο Γενοσησίων εὐγενῶν Κιγάλα, πατὴρ καὶ υἱοῦ, καὶ τέλος τὴν πρὸς τοὺς τρεῖς ἀπολυθέντας πρεσβευτὰς ἐπιστολὴν ἀπὸ 4 Φεβρουαρίου 1565 (ῥετζέβ 972).

ΚΗ.—σ. 367.

Ὅρα ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀρχείοις τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανὸν ἀναφορὰν τοῦ συμβουλίου περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ πολέμου ἢ τῆς εἰρήνης.

ΚΘ.—σ. 367.

Βιογραφία τοῦ Μουσταφᾶ Σοκολλί γραφεῖσα ὑπὸ ἀνώνυμου καὶ προσωποθεῖσα πρὸ δικαστῆ τῆς Βούδης Ἀχμέτ τῷ 1566, ὅτε ὁ Μουσταφᾶς διέδεξάτο τὸν Ἀρσλάν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Βούδης. Ἡ βιογραφία αὕτη, συγκειμένη ἐξ ἑκατὸν πενήντα ὀκτὼ φύλλων καὶ γεγραμμένη πεζῶς καὶ ἐμμέτρως, ἐπιγράφεται Θησαυρὸς τῶν Ἀρετῶν.

Λ.—σ. 369.

Ὅρα τὴν βιογραφίαν τοῦ βεγλέρβεγη Ἀχμέτ Πασᾶ ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν ποιητῶν, ἰδίᾳ ἐν ταῖς τοῦ Κιναλιζαδέ.

ΛΑ.—σ. 373.

Ὁ Σελανικί, Ἀλῆς καὶ Πατσεβί πλανῶνται περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐκστρατείας. Καὶ ὁ Ἰστουάνφης πλανᾷται ἀναφέρων, ὅτι ὁ Σουλεϊμὰν ἐξεστράτευσεν ἀρχομένου τοῦ μηνὸς Ἰουνίου.

ΛΒ.—σ. 380.

Οἱ Οὐγγροὶ ἱστοριογράφοι ἀγνοοῦσι τὴν κατασκευὴν τῆς γεφύρας ταύτης.

ΛΓ.—σ. 387.

Τὸ περὶ τῆς ἐφόδου χωρίον τῆς ἱστορίας τοῦ Βιζαρί, ὅπερ πάντες σχεδὸν οἱ ἱστοριογράφοι ἀντέγραψαν ἀκρίτως, ἦν πηγὴ τοῦ χρονολογικοῦ μύθου, ὅτι ἡ ἄλωσις τῆς Ῥόδου, ἡ μάχη τοῦ Τζαλδιδιρὰν καὶ τοῦ Χαλεπίου, ὡς καὶ ἡ τοῦ Μοχάτε, συνέβησαν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, 29 Αὐγούστου· ἀλλ' ἡ Ῥόδος ἐάλω τῇ 23 Δεκεμβρίου, ἡ μάχη τοῦ Τζαλδιδιρὰν ἐγένετο τῇ 22 Αὐγούστου, ἡ δὲ τοῦ Χαλεπίου τῇ 24 τοῦ μηνὸς τούτου.

ΑΔ.—σ. 389.

Τὸ περιστατικὸν τοῦτο, ὅπερ ἀγνοοῦσιν οἱ Οὐγγροὶ ἱστοριογράφοι, ἡ διέρχονται ἐν σιγῇ, ἀναφέρει ὁ Σελανικί, ὃς ἦν αὐτόπτης.

ΑΕ.—σ. 390.

Κατὰ τὸν Βιζαρὶ καὶ Βουδινὰ τῇ 9 Σεπτεμβρίου. Περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως (8 Σεπτεμβρίου) αἱ ὀθωμανικαὶ πηγαὶ διαφωνοῦσιν ἐν μέρει πρὸς τῆς οὐγγρικὰς, τάλαντευόμεναι μεταξὺ τῆς 7 καὶ 8 Σεπτεμβρίου. Παρὰ τῷ Πετσεβί, Ἀλῆ καὶ Σελανικί ἐσφαλμένως ἀναφέρεται ἡ 24 σφῆρ, ἀντὶ τῆς 22, ἥτοι ἡ 7 Σεπτεμβρίου κατὰ τὴν χριστιανικὴν χρονολογίαν. Τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς τοῦ Σουλεϊμάν, τελευτήσαντος τῇ 6 Σεπτεμβρίου (20 σφῆρ). ἀναφέρουσιν ἐσφαλμένως ὁ Πετσεβί καὶ ὁ Σελανικί κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος καὶ τοῦ μηνός. Πλὴν τοῦ Ἀλφόνσου Οὐλλοά, ὃς περιέγραψε τὴν πολιορκίαν τῆς Μελίτης καὶ τὸν οὐγγρικὸν πόλεμον τοῦ 1566 σώζεται ἐτι ἰταλικὴ διήγησις περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Ζιγέθ· *Impresa di Zigeth fatta da Solimano* (παρὰ Σανσοβίνω, Α, σ. 451) da incerto autore· ὡσαύτως μετάφρασις τοῦ Βουδινά. Ὅρα καὶ χειρόγραφον 106 τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, φ. 76—80. *Relation und extrait von Aussagen und besunderen Kundtschaften der Türggen eroberung von Zigeth* erfolgt auf den 7 September 1566.

ΑΣΤ.—σ. 391.

Ἐπεσον ἐν μὲν Ζιγέθ ὁ θησαυροφυλάξ Σινάν, ἐν δὲ Φουνφκίρχεν ὁ δευτερόδωρ Μωάμεθ βέγης, ὁ βεγλέρβεγης τῆς Βάσρας Δερβίσης Ἀλῆ Πασᾶς, ὁ καποὺ ἀγᾶ· Ἰακούβ. Τὴν ἄλωσιν τῆς Ζιγέθ ἀφηγοῦνται ὁ Ἀλῆς, ὁ Πετσεβί, ὁ Σελανικί καὶ ὁ Σολακζαδὲ, ὡς καὶ τὸ βραουζατοῦλ ἐβράρ, τὸ τζαμι οὐλ τεβαρίχ, τὸ νοχβετ ἐτ τεβαρίχ, καὶ οἱ συγγράψαντες τὴν ἱστορίαν τοῦ Σουλεϊμάν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Α.—σ. 395.

Τὰς δέκα ταύτας ἀρετὰς ἀπονέμει ἡδὴ καὶ ὁ Ἰδρις Βαγιαζήτ τῷ Β'. Ὁ Κονδὲ, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Μαύρων, Τόμ. Α, σ. 339 τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως, ἀναφέρει ταύτας μετὰ μικρᾶς διαφορᾶς εἰς τὸν Σαῖδ Βὲν Σουλεϊμάν Βὲν Τζουδὶ· εἰσὶ δὲ ἀ. χρηστότης· β'. θάβρος· γ'. ἱπποτισμός· δ'. εὐπρέπεια· ε. ποιητικὴ εὐφυΐα· ς'. εὐγλωττία· ζ'. ῥώμη· ἡ. δεξιότης περὶ τὴν λόγχην· θ'. δεξιότης περὶ τὸ ξίφος· ι. δεξιότης περὶ τὸ τόξον. Ὁ δὲ Ἰδρις λέγει, ὅτι δέκα ἀρεταὶ εἰσὶν αἱ ἐξῆς· ἀ. φρόνησις· β'. ἀνδρεία· γ'. ἐγκράτεια· δ'. ῥώμη· ε. πρᾶξις· ς'. εὐστάθεια· ζ'. ἀξιοπρέπεια· ἡ. δραστηριότης· θ'. αἰδημοσύνη· ι. ἐλευθεριότης.

Β.—σ. 396.

Ὁ Ἀλῆς ἀπαριθμεῖ ὡς τὰς ἀλούσας πόλεις καὶ τὰ ἄλόντα φρούρια· ἀλλὰ παραλείπει πάντα τὰ ἄλόντα φρούρια ἐν Δαλματίας καὶ Κροατίας τῷ 1527, ὡς καὶ τὰς ἀλούσας νήσους τοῦ Αἰγαίου τῷ 1537.

Γ.—σ. 400.

Τζιχαννουμά, σ. 516. Αἱ ἡμερήσιαι δαπάναι ἐνὸς μεδρεσέ ἦσαν οὖν ὀγδοήκοντα καὶ τέσσαρα ἀσπρά, ἢ τριακόσια τριάκοντα καὶ ἐξ τῶν τεσσάρων μεδρεσέ, τούτέστι περὶ τὰ ἑπτὰ δουκάτα.

Δ.—σ. 403.

Ἐν τῇ Ἰνσᾶ τοῦ Ἰβράιμ, ἀρ. 424, ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ, εὕρηνται διάφοροι ἡγεμονικαὶ ἐπιστολαὶ καὶ διπλώματα. Ἡ περσικὴ Ἰνσά, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κόμητος Λουτζόβ, περιέχει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σουλεϊμάν πεμφθεῖσαν διὰ τοῦ Σανκουλί, ἀρ. 15, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Φεβρουχάδ κομισθεῖσαν ἀπόκρισιν, ἀρ. 16, τὴν τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὴν προηγουμένην ἐπιστολὴν, ἀρ. 17, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ταμάσπ, δι' ἧς ἐμεσίτευεν ὑπὲρ τοῦ Βαγιαζήτ, μὴ ὑπάρχουσαν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀρ. 18, καὶ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Σουλεϊμάν (ἐν τῷ ἡμερολογίῳ) ἀρ. 60.

Ε.—σ. 403.

Αἱ βιογραφίαι καὶ αἱ ἀνθολογίαι ἀναφέρουσι μόνον σίχους τινὰς τῶν υἱῶν τοῦ

Σουλεϊμάν, ὃν οὐδεὶς κατέλιπε πλήρες διθάνιον, ὡς δὲ πάππος Σελίμ καὶ ὁ πατήρ Σουλεϊμάν. Ὁ Φουρὶ ἀναφέρει ἐπιτομὴν τοῦ διθάνιου τοῦ Σουλεϊμάν, ἐπιγραφομένου Ἀχλακὶ Σουλεϊμανί, τοῦτέστιν αἱ ἀρεταὶ τοῦ Σουλεϊμάν. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐτελείωσεν 83 ἔτη πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ σουλτάνου τῷ 979 (1560).

ΣΤ.—σ. 405 (στλχ. 7).

Ὁλόκληρον τοῦτο τὸ χωρίον, ληφθὲν ἐκ τοῦ Ἀχλακὶ Σουλεϊμανί τοῦ Φουρὶ εὑρήται μεταπεφρασμένον ἐν τῷ προλόγῳ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τοῦ Βακί, σ. ME.

Z.—σ. 409.

Ἡ ἀφήγησις τῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Σουλεϊμάν τοῦ Α' καὶ Σελίμ τοῦ Β' ἀκμασάντων ἑκατὸν πενήκοντα ποιητῶν, πληρούντων παρὰ τῷ Ἀλῇ τριάκοντα καὶ πέντε φύλλα, ἐστὶ λίαν διεξοδική καὶ παραλείπεται ἐνταῦθα.

H.—σ. 410.

Νομομαθεῖς ἦσαν προσέτι καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ κράτους Τζελαλζαδὲ, ὁ μέγας νισαντζὶ, ὁ δεφερδάρ Ἐβουλφάζλ, οἱ ποιηταὶ Γαζαλί, Βακί, Φουρί, Φεθαλλάχ, Ἀαρίφ, Ῥαμαζανζαδὲ καὶ Ἰσάν Τζελεπῆς.

Θ.—σ. 410.

Τὰ ἔτερα αὐτοῦ συγγράμματα εἰσὶν· σχόλια παρασέλιδα εἰς τὸ Κουσαὰφ καὶ Τεδζριδ· σχόλια εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ Μιφτὰχ, τὸ Φεβαῖ-δοὺλ Ἰναγέτ φιῖλμ ἰλμαανί (βητορικὴν), εἰς τὸ Τζεζεριγέτ (ἐξηγήσιν τοῦ Κορανίου) καὶ εἰς τὸ Ἀθαμίλ (σύνταξιν). Μετέφρασε προσέτι τὰς βιογραφίας τοῦ Ἰβν Χαλλικάν, τὸ Ταρίχ Σαχαβὲ (ἱστορία τῶν συστρατιωτῶν τοῦ Προφήτου), τὴν ἱστορίαν τῶν Φιλοσόφων, καὶ πολλὰς πραγματείας, ἃς ἀναφέρει ὁ Ἀτταγὶ μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν.

I.—σ. 410.

Ἐγραψε προσέτι ὑπόμνημα εἰς τὴν μεγάλην μεταφυσικὴν τοῦ Νασσιρεδδίν Τουσί (Τεδζριδ), ἐπιγραφόμενον Ἐλμουχακεμάτ καὶ τεδζ-ριγιέτ· τὸ Μααρικοὺλ Κουττάβ (τὰς κλίμακας τῶν γραμματέων), καὶ τέλος τὸ σύγγραμμα Ἐσσαθαάτ ἐς σεγάρετ (οἱ ἐπτά πλανῆται). Ἐτελεύτησε τῷ 957 (1550). Ἀτταγὶ καὶ Ἀλῆς, φ. 300.

ΙΑ.—σ. 414.

Κατέλιπεν ὑπόμνημα εἰς τὰς τεσσαράκοντα παραδόσεις, ἕτερον εἰς τὸ Φεραῖζ τοῦ Σερατζεδῖν (περὶ τῶν μερῶν τῆς γῆς), εἰς τὸ Μοταβέλ, τὸ Καφιγέτ, τὸ Τεχζιβοὺλμαντίκ, τὸ Τεζερετφίλκμ ἰλχεγέτ, παρασέλιδα σχόλια εἰς τὸ Μεβακίφ (μεταφυσικὴν), εἰς τὸ Τεφσίρ τοῦ Κασιγάν, εἰς τὸ Σεμαῖλ (βιογραφίαν τοῦ Προφήτου), καὶ Ταλικάτ (παράρτημα) εἰς τὸ Χεδαγέτ. Ἐτελεύτησε τῷ 997 (1571). Ἀτταγί,

ΙΒ.—σ. 412.

Παρά τῷ Ἀλῆ, Χεκίμ, Σινάν, Ἰσῆ, Ὁσμάν, Ἰσάκ, Ἀχμέτ Τζελεπῆ καὶ Μωάμεθ Ἀλκαϊσούμ. Ἐπειδὴ οὗτος ἔζη ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Σελίμ, ἀνασκευάζεται ἐκ τούτου κάλλιστα ὅ,τι ὁ Ἰστούνφης, Βιζαρί, Βουδινά καὶ Φοργάζ διηγοῦνται περὶ τῆς φαρμακείας τοῦ ἱατροῦ, ὅπως μὴ δηλώσῃ τὸ ἀπόρρητον.

ΙΒ (δίς).—σ. 412 (στίχ. 12).

Ὁ Ἀχτερί, Σεβεστερί, Σιρεδῖν ἐξ Ἐρδεβίλ, Τζεμαλζαδὲ καὶ ἕτεροι.

ΙΓ.—σ. 416.

Χεζαρφέν. Ὅρα Διοίκησιν καὶ Σύστασιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Β, σ. 182 ἐν ἔτει 1564. Κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην, αἱ πρόσοδοι Μωάμεθ τοῦ Β' ἦσαν τετρακόσια μυριάδες χρυσῶν (τέσσαρα ἑκατομμύρια δουκάτων), κατὰ δὲ τὸν Μουρατζά δ' Ὅσσον ἐπὶ Μωάμεθ δέκα ἑκατομμύρια γροσίων, ἐπὶ δὲ Σουλεϊμάν εἴκοσι καὶ ἑξ ἑκατομμύρια γροσίων. Ὁ Μουρατζά δ' Ὅσσον οὐδὲν ἀναφέρει κατὰ ποίας πηγὰς καὶ κατὰ ποίαν νομισματικὴν μονάδα ὑπελόγησε. Ἐὰν τὰ γρόσια ταῦτα ὑπολογισθῶσιν ἀνὰ ἑκατὸν εἴκοσιν ἀσπρα, τότε δέκα ἑκατομμύρια γροσίων ἰσοφαιρίζουσι πρὸς χίλια διακόσια ἑκατομμύρια ἀσπρων ἢ εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἑκατομμύρια δουκάτων, εἴκοσι δὲ καὶ ἑξ ἑκατομμύρια γροσίων, εἰς ὅσα ἀναφέρει τὰς προσόδους ἐπὶ Σουλεϊμάν ὁ Μουρατζά δ' Ὅσσον, ἰσοφαιρίζουσι πρὸς τρεῖς χιλιάδας ἑκατὸν εἴκοσιν ἑκατομμύρια ἀσπρων, ἥτοι ἑξήκοντα δύο ἑκατομμύρια καὶ τετρακοσίας χιλιάδας δουκάτων (!!!), τοῦ δουκάτου λογιζομένου εἰς πεντήκοντα ἀσπρα κατὰ τὴν τότε ἀξίαν. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Πέτρου Βραγαδίνου (Μαρίνης Σανούτος, ΜΑ) συμφωνεῖ περὶ τούτου πρὸς τὰς ὀθωμανικὰς πηγάς. L'entrata di 12 milioni ducati. il Conto delle Intrade per i Desterdari spesa fatta nell'anno 800 mille ducati; item ha il Sgr. del Cairo à l'anno ducati 200 mille è dalla Soria Ducati 200 mille. Ἀλλ' ὁ φόρος τῆς Αἰγύπτου

μόνος ἀνέβαινεν εἰς οὐκτακοσίας χιλιάδας δουκᾶτων οὕτως, ὥς ἐνταῦθα ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα ἐπικρατεῖ μεγάλη πλάνη, ἔστι δὲ ὁρθὸν τὸ κεφάλαιον τῶν δώδεκα ἑκατομυρίων.

ΙΔ.—σ. 416 (στῆχ. 45).

Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ πρεσβευτοῦ Βαρβάρου (Κόδ. ἀρ. 746, τῶν χειρογράφων τοῦ Σβάνδτ, φ. 395), τὰ τιμαριωτικὸν ἱππικὸν συνέκειτο ἐξ ἑκατὸν τριάκοντα χιλιάδων ἱππῶν, ὧν ὀγδοήκοντα χιλιάδες ἦσαν ἐν Εὐρώπῃ, πεντήκοντα δὲ ἐν Ἀσίᾳ. Ἦσαν προσέτι πεντεκαίδεκα χιλιάδες τακτικοὶ σπαῖδες, ἔχοντες ἡμιτησίαν μισθοφορὰν 12—15 ἄσπρων, τὸ πολεμικὸν δὲ δῶρον αὐτῶν ἦν εἴκοσι δουκάτα κατὰ κεφαλὴν, καὶ δώδεκα χιλιάδες γενιτσάρων ἔχοντες μισθοφορὰν 4—9 ἄσπρα. Ἐν τῇ ναυστόμῳ ἦσαν τριακόσια κωπήλατα πλοῖα, ἐν οἷς δέκα καὶ τέσσαρες μάοναι, πλὴν τῶν ὀρισμένων πρὸς μεταφορὰν ἱππῶν. Ἡ ξυλεία ἦν τοσοῦτον ἄφθονος, ὥστε πρὸς ναυπήγησιν μίξις γαλέρας ἐδάπανωντο οὐχὶ πλέον τῶν χιλίων δουκᾶτων. Τὸ πλήρωμα τῆς γαλέρας συνέκειτο ἐξ εἴκοσιν ἀζάδων.

ΙΕ.—σ. 424.

Ὅρα Σύστασιν καὶ Διοίκησιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Τόμ. Α, καὶ Memoires de l'Academie des inscriptions et belles lettres, Τόμ. Ζ, σ. 60, ἐν τῇ Troisième et dernier mémoire sur la nature et les revolutions du droit de propriété territoriale en Egypte ὑπὸ Μ. Σ. Σααΐ. Ὅρα τὸ μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ Ραγγῶν, ἀρ. Ι, σ. 209, σύγγραμμα, τὸ ἐπιγραφόμενον· Relazione del Sgr. Filippo Pigafetta nobile Vicentino intorno al viaggio del Egitto, dell'Arabie e del Mar Rosso et del Sinai. Αὐτόθι εὑρεται ἀξιόλογον χωρίον πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος περὶ τῆς ιδιοκτησίας τοῦ ἐδάφους.

ΙΣΤ.—σ. 425.

Τὸ Κανουνναμέ τοῦτο φέρει χρονολογίαν 939 (1532),

ΙΖ.—σ. 426.

Τὰ πλεῖστα ὀνόματα τῶν ἐπὶ τούτων στρατιωτικῶν σωματίων ὁ Διξίδης διαφθερίζει.

ΙΗ.—σ. 429.

4. Ροῦμελη· 2. Αἰγαῖον· 3. Ἀλγέριον· 4. Τρίπολις ἐν Βαρβαρίᾳ· 5. Βούδη· 6. Τεμεσοβάρ· 7. Ἀνατολή· 8. Καζαμανία· 9. Ροῦμ ἢ Σεβάστεια καὶ Ἀμάσεια· 10. Σουλκᾶδρ· 11. Τραπεζοῦς· 12. Διαρβεκίρ· 13. Βάν· 14. Χαλέπιον· 15. Δαμασκός· 16. Αἴγυπτος· 17. Μέκκα καὶ Μεδίνη (Πετραία Ἀραβία)· 18. Ἰέμεν καὶ Ἀδεν (Εὐδαίμων Ἀραβία)· 19. Βαχδάτ· 20. Μοσσούλ· 21. Βάσρα. Ὅρα Σύστασιν καὶ Διοίκησιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, Β, σ. 437—457.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩ ΤΕΤΑΡΤΩ ΤΟΜΩ.

Βιβλίον εικοστόν ὀγδοον.

Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Περσίαν.—Ἀλωσις τῆς Ταβρίδος καὶ τοῦ Βαγδάτ.—Περιγραφή τῆς πόλεως ταύτης.—Θανάτωσις τοῦ Ἰσκενδερ Τζελεπῆ.—Δυσμένεια καὶ θάνατος τοῦ Ἰβράῒμ.—Συμμαχία πρὸς τὴν Γαλλίαν.—Ἀπόδοσις τῆς Κορώνης.—Ἐκστρατεία τοῦ Χαϊρεδδίν Βαρθαρόσα καὶ Καρόλου τοῦ Ε' ἐπὶ τὴν Τά-
νιδα, σελ. 3—52.

Βιβλίον εικοστόν ἑννατον.

Τελευτὴ πολλῶν σοφῶν Τούρκων.—Πόλεμος πρὸς τὴν Βενε-
τίαν.—Πόλεμος τῆς Κερκύρας καὶ ἱστορία τῆς νήσου ταύτης.
—Θάνατος τοῦ Κατζιάνερ.—Ἀλωσις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.
—Πρεσβευτὴς τῆς Φλωρεντίας.—Τριπλῇ ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν
Μολδαβίαν, ἐπὶ τὸ Αἶγατον καὶ ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν.—
Διοικηταὶ τῆς Αἰγύπτου.—Ἰνδὸς πρεσβευτὴς.—Θάνατος τοῦ
μεγάλου βεζύρου Ἀγιάς Πασᾶ.—Ὁ Λουτφὶ διάδοχος αὐτοῦ.—
Περιτομή τῶν ἡγεμονοπαίδων.—Ἀλωσις τουρκικῶν τε καὶ βε-
νετικῶν μεθορίων παρ' ἑκατέρων τῶν πολεμίων μερῶν.—Ἀπώ-
λεια καὶ ἄλωσις τοῦ Καστελνιούβο.—Εἰρήνη πρὸς τὴν Βενε-
τίαν, σελ. 53—107.

Βιβλίον τριακοστόν.

Καὶ μετὰ τὴν τριπλῇ πρεσβείαν τοῦ Φερδινάνδου ἐκρήγνυ-
ται ὁ οὐγγρικός πόλεμος.—Ὁ Σουλεϊμάν κατέχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ
τὴν Βούδαν.—Ὁ Ἑρβερστάιν καὶ ὁ Σάλμ. ἐπανέρχονται ἅπρα-
κτοι.—Καρόλου τοῦ Ε' ματαία ἐπιχειρήσεις κατὰ Ἀλγερίου.—

Ὁ Βαρθαρόσας λυεῖ τὴν πολιορκίαν τῆς Νικαίης Παλείας.—
 Πολιορκία τῆς Πέστης.—Ἐννάτη ἐκστρατεία τοῦ Σουλεϊμάν.—
 Ἄλωσις τοῦ Βῆλτου, Σικλὸς, Στριγονίου, Στουλβεϊσενβούργ.—
 Τελευτὴ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μωάμεθ.—Πτώσις τοῦ Βισεγράδ,
 Νεογράδ, Βελίκα.—Μάχη ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ Λούσκα καὶ
 Στάλλα.—Διοικήσεις ἡγεμονοπαίδων.—Τελευτὴ τοῦ Χαϊρεδδίν
 Βαρθαρόσας καὶ τοῦ Ρουστέμ Πασᾶ.—Εἰρήνη πρὸς Κάρολον τὸν
 Ε' καὶ τὸν Φερδινάνδον, σελ. 108—179.

Βιβλίον τριακοστὸν πρῶτον.

Ὁ μέγας βεζύρης Μωάμεθ Σοκολλί.—Ὁ μουφτι Ἐβουσουούδ.—
 Τελευτὴ τοῦ μεγάλου βεζύρου Σουλεϊμάν Πασᾶ καὶ τοῦ Χοσρέφ
 Πασᾶ.—Ἐλχὰς Μίρζας.—Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Περσίαν.—Ἄλω-
 σις τοῦ Βακσέ, Βασκερέκ, Ξανάδ, τῆς Ἰλλαδίας καὶ Λίππας.—
 Ματαίη πολιορκία τοῦ Τεμεσθάρ.—Φόνος τοῦ Μαρτινούτζη.—
 Προσβολὴ τῶν Οὐγγρων πρὸς τὴν Σεγεδίναν καὶ τῶν Τούρκων
 πρὸς τὸ Βαπρίν.—Πτώσις τοῦ Τεμεσθάρ καὶ ἐτέρων οὐγγρικῶν
 φρουρίων.—Ἄλωσις τοῦ Ζάλνοκ καὶ πολιορκία τοῦ Ἑρλάου.—
 Ἀρρομὴ τοῦ περσικοῦ πολέμου.—Θανάτωσις τοῦ ἡγεμονόπαι-
 δος Μουσταφᾶ.—Τέλος τοῦ πρὸς τὴν Περσίαν πολέμου.—Δια-
 πραγματεύσεις τοῦ Φερδινάνδου διὰ τοῦ Βεραντίου, Ζάυ καὶ
 Βουσθέκ.—Ὁ Μαρκάτζ πορθεῖ τὴν περὶ τὸ Βερσθίνον χώραν.
 —Οἱ Οὐγγροι κυριεύουσι τοῦ Γραδίσκα καὶ Βελίκα.—Ὁ Χαμζᾶ
 καταλαμβάνει τὸ Φουλέκ.—Ἀλλαγὴ τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολ-
 δαβίας καὶ τῆς Τχυρικῆς.—Ἀνταρσία τοῦ Ψευδομουσταφᾶ,
 σελ. 181—253.

Βιβλίον τριακοστὸν δεύτερον.

Φόνος τοῦ μεγάλου βεζύρου Μεχμέτ Πασᾶ καὶ ἐπάνοδος εἰς
 τὴν μεγάλην βεζυρίαν τοῦ Ρουστέμ.—Τελείωσις τοῦ τεμένους
 Σουλεϊμανιγέ καὶ ἐτέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνεγερθέντων
 ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν.—Φιλόφρων ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ σουλ-
 τάνου, τοῦ σάχη καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν.—Τελευτὴ τῆς Ῥο-
 ξολάνης.—Φιλία μεταξὺ τῶν Οὐσθέκων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν.
 —Πόλεμος ἐν Οὐγγρίᾳ.—Πολιορκία τῆς Ζιγέθ.—Ἀνατροπὴ
 τῆς Βαθόζας καὶ ἄλωσις τῆς Τάτας.—Εἰσβολὴ εἰς Βοσνίαν καὶ

Καρνιόλαν.—Πρεσβείαι τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσθβέλλας.—
Πράκτορες τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Φερ-
ράρας ἐν Κωνσταντινουπόλει.—Ἀφορμὴ ἐμφυλίων πολέμων.—
Ὁ Βαγιαζήτ ἡττηθεὶς φεύγει εἰς Περσίαν, ἐνθα μετὰ διάμειψιν
πρεσβειῶν θανατοῦται ἐπὶ τέλους μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, σελ.
254—307.

Βιβλίον τριακοστὸν τρίτον.

Τελευτὴ τοῦ μεγάλου βεζύρου Ρουστέμ.—Ὁ διάδοχος αὐ-
τοῦ Ἀλῆς σπένδεται πρὸς τὸν Αὐστριακὸν πρεσβευτὴν Βουσβέκ.
Ὁ πανοῦργος Βασιλικός, ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας.—Πρεσβεία
τοῦ Φερδινάνδου.—Διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν βασιλέα τῆς
Ἰσπανίας καὶ τὴν δημοκρατίαν τῆς Γενούης.—Ἐμπορικὴ συν-
θήκη πρὸς τὴν Φλωρεντίαν.—Γάμος τῶν θυγατέρων τοῦ Σελίμ.
—Πλημῦραι, ὑδραγωγεῖα, γεφυροποιεῖα.—Ἀνδραγαθήματα
τῶν Ὀθωμανῶν ναυάρχων Τοργούδ καὶ Πιאלέ, Περὶ Ρεῖς καὶ
Σιδι Ἀλῆ ἐν τῇ Μεσογείᾳ καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσσῃ.—Πο-
λιορκία τῆς Μεχδιγέ ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν.—Ἀλωσις τῆς Βουτζιάς,
τοῦ Ὁράν, Βενεζέρτ καὶ πόρθησις τῆς Μαύροκας.—Ἀλωσις τοῦ
φρουρίου Τζερβέ ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν καὶ ἀνάκτησις ὑπὸ τοῦ Τορ-
γούδ.—Θριαμβικὴ εἴσοδος τοῦ Τοργούδ εἰς Κωνσταντινου-
πολιν.—Ἀλωσις τοῦ Πινὸν δὲ Βελέζ ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν.—Πο-
λιορκία τῆς Μελίτης.—Διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς εἰρήνης.—Ἐκστρατεία εἰς τὴν Ζιγέθ —
Θανάτωσις τοῦ Ἀρσλάν Πασᾶ.—Τελευτὴ τοῦ Ζρινῦ καὶ τοῦ
Σουλεϊμάν, σελ. 308—398.

Βιβλίον τριακοστὸν τέταρτον.

Μνημεῖα καὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἐπὶ τῆς βασιλείας Σουλεϊμάν
τοῦ Α'.—Γραμματεῖς τοῦ κράτους, ποιηταί, νομομαθεῖς.—Νέα
διοργάνωσις τοῦ σωματείου τῶν οὐλεμάδων καὶ τοῦ στρατοῦ.
—Τιμαριωτικὸν σύστημα, φόροι, ποινικοὶ νόμοι καὶ ἀστυνομι-
κοὶ κανονισμοί.—Αἰτία τῆς παρακμῆς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτο-
κρατορίας ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ Σουλεϊμάν, σελ. 392—442.

Ἐπεξηγήσεις.

Σελίς 443—493.

Διόρθωσις τῶν κυριωτέρων παροραμάτων.

Σελ.	στίχ.		
4	3	ἀντὶ πολιτικῶς φυσικῆς ἀνάγνωθι φυσικῶς	
4	20	» καὶ ἦν	» ἥτις ἦν
7	9	» καὶ τάφοι	» καὶ ὁ τάφος
13	9	» ὑπὸ τῶν ὑετῶν	» ἐκ τῶν ὑετῶν
66	21	» ἄλόντες	» ἐλόντες
80	9	» καὶ τὴν ἀνορυχθεῖσαν	» εἰς τὴν ἀνορυχθεῖσαν
83	17	» αὐτὴν	» αὐτοὶ
134	26	» μὴ θέλων	» μὴ θέλοντα
133	24	» ἐν συνόλῳ ἑκατὸν	» ἐν συνόλῳ δὲ ἀπώ- λονται ἑκατὸν
141	15	» τεμεῖν	» ταμεῖν
146	3	» ξίφος	» ξίφη
149	4	» ὧτων	» ὧτων
151	8	» 13 Ἰουνίου	» 13 Ἰουλίου
154	9	» ἐκουσίως	» εἰρηνικῶς
215	16	» ἀλλ' ἢ ἀπολύτρωσις τῶν ἀξιοματι- κῶν πολλῶ μείζων	» ἀλλὰ τὰ λύτρω- τῶν ἀξιοματικῶν ἦσαν μέγιστα
229	31	» ἀποπειραθείσης	» ἐπιχειρηθείσης
268	12	» Τοῦτω ἀνετέθη ἡ πρὸς δυσμὰς τοῦ τεμένους ἀκαδη- μία, ἡ μεσημ- βρινή,	» Τοῦτω ἀνετέθη ἐκ τῶν δύο πρὸς δυ- σμὰς τοῦ τεμένους κειμένων ἀκαδημι- ῶν ἡ μεσημβρινή,
283	5	» ἔγγραφα, ὧν τὸ πε- ριεχόμενον διέφερον ἀπ' ἀλλήλων,	» ἔγγραφα, διαφέ- ροντα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ περιεχό- μενον,
312	22	» εἰώθει	» εἰώθει
348	27	» τῆς Τελμησσοῦ	» τῆς Τελμησσοῦ
354	18	» κεχρωματισμένου	» κεχρωματισμένου
378	7	» παρ' αὐτὸν	» παρ' αὐτὸν
446	24	» Ἐνχόρον	» Ἐνχόρον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

155 (3875)

No 3

900
ΧΑ

Χαμμέρ, Ι.

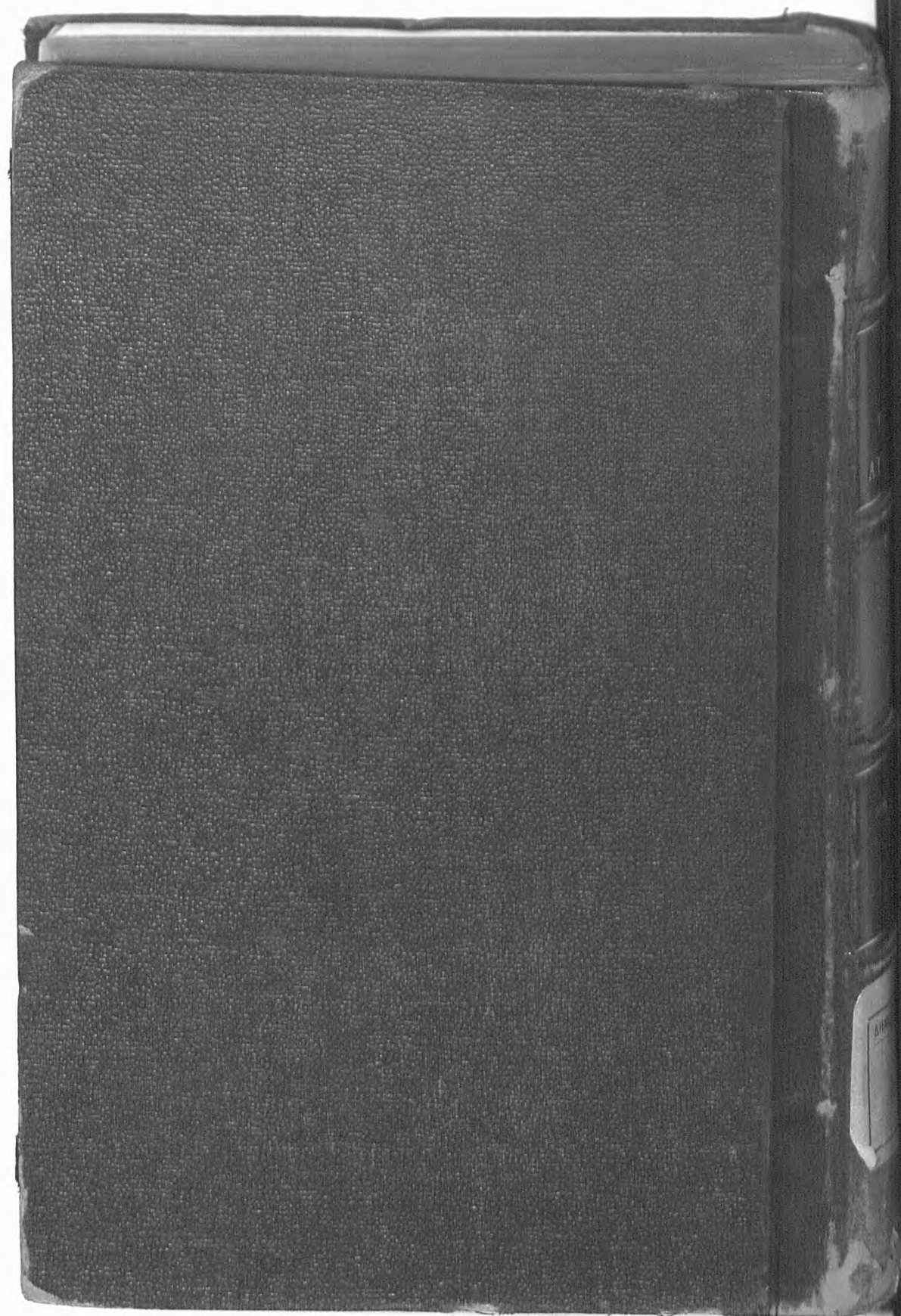
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

αριθ. χρ. 9539

Ημερομηνία
έπιστροφής

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας